AD DECRETALES EPISTOLAS GREGORII 9

Heinrich Zoesius, Valerius Andreas,
Luigi Nicola Ridolfi

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

Digitized by Google

CLARISSIMI VIRI

HENR. ZOESII AMERSFORTII,

IN ACADEMIA LOVANIENSI

I. V. D. ET ANTECESSORIS

COMMENTARIVS IN IVS CANONICVM VNIVERSVM.

Sive

AD DECRETALES EPISTOLAS GREGORII IX. P. M.

EX RECENSIONE

VALERII ANDR. DESSELII. I. V. D. & Prof. Regii.

Nunc demum à Viris doctis revisus & quibus tam in Colonienſi quam Lovanienſi editionibus scatebat mendis repurgatus.

Cum

Indice Rerum, Quæstionumque Notabilium.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,

Sumptibus & Typis Viduæ & Hæred. PAULI METTERNICH, Bibliop.

An der Hohe Schmid. Anno M. DC. LXXXIII.

Cum Gratia & Privilegio S. C. Majestatis.

Digitized by Google

APPROBATIO CENSORIS.

HVnc Commentarium Clarissimi Viri Henrici Zœsii in jus Canonicum, doctrinæ Christianæ & sacris Canonibus conformem censeo, præloque ac publicâ luce dignissimum. Dat. Lovanii, pridiè Calendas Martii Anno 1647.

JACOBUS PONTANUS, SS Theol. Doctor & Professor, Apostolicus ac Regius Libror. Censor.

Digitized by Google

AUGUSTISSIMÆ
Sacratissimæ, potentissimæ, clementissimæ Terrarum
Dominæ, Cœlorum Reginæ, magnæ
Numinis Matri

MARIÆ

Ante partum, in partu, post partum
Castissimæ, Purissimæ, Integerrimæ

VIRGINI

Justitiæ Speculo, Sapientiæ Sedi
Æterni Patris Filiæ, Sancti Spiritûs Sponsæ
Mario-Mastyx quid obgannis?
Impiè, vesanè, improbè, impurè stygie!

VIRGINI

In primo Conceptionis puncto & momento
puræ Immaculatæ

VIRGINI

Amictæ Solis jubare, Coronatæ Stellis
Lunam
Sub pedibus habenti, Serpentis Caput conterenti

DD.

H.P.M.

PRIVI-

Digitized by Google

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

LEOPOLDUS divinâ favente Clementiâ electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, & Bohemiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c. Agnoscimus & notum facimus tenore præsentium universis, quod cum nobis nostri & S. R. Imperii fideles dilecti Hæredes PAULI METTERNICH Civis & Bibliopolæ Colonienses humillimè exposuerint, quem in modum Opera omnia HENRICI ZOESII Civilia & Canonica aucta & correctiora, accuratiùs Typis exscribere & propriis suis sumptibus recudere proferreque constituerint; Verentur autem, ne æmulorum in vidia novam hanc editionem imitantium sese impendii & laboris sui fructu frustrentur, ideoque nobis demissè supplicârint, quatenus indemnitati eorum privilegio nostro Cæsareo clementer consulere dignaremur, &c. Proinde mandantes omnibus & singulis Typographis, Bibliopolis, Bibliopegis aliisque rem seu negotiationem librariam exercentibus seriò & districtè sub pœna decem marcarum auri puri amissionisque Exemplarium inhibentes, ne quisquam eorum præter præfatos impetrantes proximo sexennio à prima novissimæ editionis die computando dicta opera HENRICI ZOESII Civilia & Canonica aucta & correctiora vel quovis modo mutata intra Sacri Imperii Regnorum ac Provinciarum nostrarum Hæreditariarum fines eodem aut alio typo vel forma, aut sub quovis vel additionis, correctionis, aliove prætextu, sive in toto sive in parte recudere vel alii recudenda dare, aliorsum vè impressa apportare, vendere vel distrahere, citra voluntatem & absque ipsorum Hæredum & Successorum expresso & in scriptis obtento consensu & licentiâ præfumat. Si quis verò secus faciendo Privilegium hoc nostrum seu interdictum quovis modo transgredi, violare & contemnere deprehendatur, eum non solum hujusmodi libris, ubicunque locorum repertis perperam quippe recusis, seu apportatis (Quos dicti impetrantes Hæredes PAULI METTERNICH sive proprio, sive Magistratûs ejus loci auxilio atque auctoritate sibi vindicare poterunt) de facto privandum, sed & supradicta pœna ex dimidia Fisco seu ærario nostro Imperiali ex altera verò parti læsæ inferenda & pendenda, omni spe veniæ sublata mulctandum decernimus, dummodo tamen prædicta Opera nihil bonis moribus Orthodoxæque fidei contrarium, ad aliorum verò Bibliopolarum & Typographorum cautelam, tenorem hujus nostri Privilegii in fronte præimpressum contineant & quaterna ejus Exemplaria quam primum postipsam novam editionem impetrantium sumptibus ad Cancellariam nostram Imperialem aulicam transmittantur. Mandamus ergo, &c. uti latius patet in litteris datis Viennæ die primâ Mensis Aprilis 1683.

LEOPOLDUS

Vt LEOPOLDUS GUILLIELMUS
Comes in Rinigsegg

(L.S.)

Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis
proprium
JOANNES PROBST. mpp.

HENR.

Digitized by Google

HENRICI ZOESII,
AMERSFORTII,
J. U. D. ET PROF. LOVANII,

COMMENTARIVS PARATITLARIS IN DECRETALES EPISTOLAS

GREGORII IX. P. M.

SEU JUS CANONICUM UNIVERSUM.

PRÆFATIO.

SUMMARIUM.

1. *Societas humana stare sine imperio non potest.*
2. *Politia & Potestas alia civilis, alia Ecclesiastica.*
3. *Politici hujus temporis taxantur.*
4. *Differentia inter Jus Civile & Canonicum.*
5. *Utriusq; hujus juris inter se affinitas.*
6. *Corpus Juris Canonici unde formatum.*
7. *Corporis illius partes sunt Decretum, respondens Digestis.*
8. *Et Decretales Epistolæ, respondentes Codici.*
9. *Auctoritas horum librorum.*
10. *Decretum Gratiani an habeat vim legis.*
11. *Canones qui quibus derogent.*

HOminum inter ipsos societatem & quasi vitæ communicantem contineri, & stare non posse sine imperio, qui sanioris & rectioris sunt judicii asserunt omnes, cùm, ut ait Sapiens, *Proverb. XI.* ubi non est gubernator, corruat populus. Versatur circa eam duplex politia, civilis scilicet sive temporalis, & Canonica, sive spiritualis. * Unde duplex potestas, temporalis & spiritualis sive Ecclesiastica: illa ad temporalia, hæc ad spiritualia spectat. Utraque suis subnixa legibus & statutis specialem habet & proprium intentum finem, secundùm hominis partes, qui cōstat corpore & animâ. Hæc enim ordinata ad æternam salutem consequendā; ut proprium & præcipuè intentum ultimumque finem habeat felicitatem vitæ futuræ, quâ subditos intendit dignos

reddere, *can. Quoniam dist. 11. can. Cum ad verum & can. Duæ sunt dist. 96.* Ubi non obstat, quòd & hoc jure ea tractentur, quæ ad extremam pacem & justitiæ conservationem spectant, ut patet ex proœmio Decretalium: nam hoc tantùm ut faciliùs suum finem adsequatur. Illa verò ordinata ad servandam Reipublicæ tranquillitatem, & moralem honestatem; ut finem proprium habeat felicitatem naturalem communitatis humanæ perfectæ, cujus gerit curam; non etiam singulorum hominum, nisi ut membra sunt talis communitatis, ut in ea vivant cum ejusmodi morum probitate, quæ ad externam pacem & Reip. tranquillitatem est necessaria. In ordine ad quem finem leges feruntur super materia verè honesta, cum proportione, id est præcipiendo honestum, & prohibendo quod malum est, vel saltèm illud non præcipiendo.

Ubi graviter hallucinantur nostri tèporis Politici, specioso, ut vocantur, nomine, qui, doctore impio Machiavello adserunt, potestatem civilem primò & immediatè intendere statum politicum, ejusq; conservationem & argumentum; & in ordine ad hunc finem leges ferri, sive in iis inveniatur vera honestas, sive simulata tantùm & apparens: quasi satis sit ad status conservationem, si bonus esse non possis, aut nolis, saltèm haberi & videri; si justitia displiceat, larvam ejus adsumere; ut sine reprehensione sis iniquus, optimè loqui, etiam si animus ab initio corruptus rebus pessimis delectetur: ut ita simulando dissimulando (quod regium esse volunt) finis iste habeatur, nulla attenta veræ religionis cura. Quæ opinio ut pessimo cuique probata, ita etiam hodie, prò dolor! optimus quisque cui mens sana & recta, in Dei timore firmata, eam abominatur & abhorret ut impiam & perniciosam.

Differentia itaque ut ex dictis patet, est inter jus civile, quo politica sive civilis potestas aut Magistratus utitur, & Canonicum sive spirituale, quo utitur potestas spiritualis, sive Ecclesiasticus Magistratus.* Quâ non obstante, hæc duo jura magnam inter se habent affinitatem, traduntque operas mutuas, uti est colligere ex *c. 1. De novi operis nunt. & Nov. Ut clerici apud proprios Episcopos & c. 83. in fine.* ubi dicuntur leges civiles non dedignari sacros imitari Canones & sacrorum Satuta Canonum constitutionibus Principum adjuvari: ut quadret iis istud Horatii, ——— *Alterius sic*
Altera poscit opē, simul & conjuras amicè.

Eodem facit, quod ait Baldus, *in proœmio Dec. n. 2.* juris Canonici sanctitatem juris civilis sublimitate decorari; & juris civilis majestatem canonum auctoritate firmari. Et Lud. Rom. *Singulari 654.* Legistam ait sine Canonib. parum valere; Canonistam sine legibus nihil. ut recte Rebuffus jus Canonicum vocet practicam juris civilis; & Cic. *l. 1. 1. de Oratore,* nudos eos ad rempublicam venire dicat, qui tantum habet legalem scientiam, non conjunctam ei Pontificiam. Ut ferendi non sint, qui hæc studia ita connexa separant; juri civili tantum operam dantes & impudenter contendentes cognitionem Canonum esse inutilem non tantùm ipsi ab eorum lectione abhorrentes sed & alios ab ea avocantes; cùm tamen sine Canonib. pars bona controversiarum etiam maximarum, definiri facilè nequeat, & ordo judicialis modernus magis sit accommodatus præscripto Canonum, quàm legum. Nec est, quòd culpent sermonis inelegantiam: usi enim Pontifices communi illius tèporis sermone, ut facilius intelligentur: cùm etiam secundùm Horat.

Ornarè res ipsa neget, contenta doceri.
& secundùm Euripidem simplex sit oratio.

tio veritatis. Recteque Cicero, *l.3.de fin.* Grandiores, inquit, res dicere ornatè puerile est; planè autem & perspicuè expedire posse, docti & intelligentis est viri. Facit *can. Sedulo monendi* 12. *dist.* 38.

Ut autem civilis politiæ regulæ quibusdam voluminibus (quæ veniunt nomine *Corporis Juris Civilis*) sub certa methodo sunt conclusæ, ad faciliorem doctrinam; ita & Ecclesiastici iuris regulæ, ab iis, qui Ecclesiasticæ politiæ præsunt, conscriptæ, & in certa volumina redactæ veniuntque nomine *Corporis Juris (canonici)*; ita dicti, quòd Canones, id est regulas rectè vivendi tradat, *can. 1. & 2. dist.* 3. Dicitur & Pontificium, quòd à Romano Pontifice, ut capite Ecclesiæ Catholicæ, suam sortiatur auctoritatē. Digestumq; est hoc Corpus ferè ad imitationem juris civilis, & comprehensum
7 tribus volum. * quorum primùm appellatur *Decretum*, respondens Digestis juris civilis, quibus ut continentur responsa prudentum & Senatusconsulta, ita illo Canones Apostolorum, statuta Conciliorum, quæ possunt esse loco Senatusconsultorum; sententiæ sanctorū Patrum, quæ sunt quasi responsa prudentum; nec non quorundam Pontificum constitutiones. Compilatum fuit hoc volumen à *Gratiano* Monacho Benedictino, circa annum Dom. c10. cL. approbatum per Eugenium Tertium, ante quem & alii circa eam rem laborârunt, ut Isidorus Episcopus Hispalensis, Burchardus Episcopus Wormatiensis qui vivere desiit an. c10. xxv. & Ivo Episc. Carnotensis, qui claruit circa annum c15. Lxxxv111.

8 Secundo volumine continentur Epistolæ Decretales, & respondent Codici, quo ut concluſa Imperatorum rescripta ita istæ continent Pontificias constitutiones: quarum aliæ sunt *Gregorianæ*, jussu Gregorij IX. post aliorum compilationes à Raymundo eius Capellano emendatæ, & in certam methodum redactæ, adiectis illis, quas ipse Gregor. emiserat, in unumquodvolumen congestæ. Universitati Bononiensi sunt missæ legendæ, & pro certo iure habēdæ. Denotatur istud volumen vocula, *Extra*, sive litera X. brevitatis gratiâ, quod sit extra Decretum. Aliæ sunt *Bonifaciana* Bonifacii v111. ad methodum secundi voluminis congestæ, digestæque in unum volumen (quod Corporis Juris Canonici est tertium) circa annum c13. cc. xcv111. Cui *Sexti* nomen indidit, eo quòd senarium numerum cum quinq; Decretalium Gregorii IX. libris compleat. Continentur eodem volumine Decretales Clementis V. ab eius nomine *Clementinæ* dictæ, uti & *Extravag.* sive Novellæ constitutiones postea editæ à Joan. xx111. atq; aliis, & quæ *Communes* appellantur. Plebiscita hoc in Jure locum non habent, propterea quòd potestas ferendi leges Canonicas non manârit à populo, ut dicetur infrà *Tit. 2.* Ordo constitutionum hic idem est, qui in Codice rescriptorum Imperialium: habetur enim ratio temporis quo quisque Pont. vixit.

De auctoritate horum librorum & vinculo obligandi non est dubitandū, 9
cùm Pontifici Rom. ut summo Præsuli, sua sit auctoritas & potestas, ut dicetur inf. his libris attributa. Quod non patitur controversiam quoad volumen secundū & tertium, quibus continentur Decretales Epistolæ ac responsa Romanorum Pontificum, *can. 1. Dist. 19.*

Quæstio autem est, an sententiis Patrum à Gratiano collectis, & Decreto insertis, adsit vis legis? Resp. ita velle quosdam, quos refert & sequitur Felinus, *in c. 2. n. 44. inf. de rescript.* Moventur, quòd ut tales, habentes sc. vim legis, sint Decreto insertæ. Verius est, non adesse iis legis vim per se, & quatenus niituntur

Digitized by Google

auctoritate ipſorum auctorum, *ut notat Gloſſa & colligitur ex diſt. 20. in princ.* Ratio eſt, quòd lex non ſit actus doctrinæ tantum, ſed poteſtatis quâ SS. Patres caruêre, nec eâ intentione ſua tradidêre ſcripta. Non acceſſe eam vim à Gratiano patet, quod poteſtatem; quam non habuit, attribuere iis potuerit. A Pontifice approbatas eſſe non conſtat. Nec rectè objeceris *can. 3. diſt. 15.* nam ibi agitur de ſola Leonis Epiſtola, in qua ille ut Pontifex locutus eſt. Neq; enim rectè quis allegaverit, Decretum à Gregorio XIII. emendatum, retineri iuſſum, eique addi aut detrahi quid vetitum eſſe: nam hoc nihil ad confirmationem ſingulorum eo contentorum, & non alio fine id factum, quàm ut fides ſit penes auctorem; nec alia Canonum ibi contentorum eſt auctoritas, quàm fontiũ, unde manârunt. Ubi notandum, nõ pauca referri à Gratiano ex Conciliis & SS. Patribus, quæ in iis non inveniuntur, ſed aliter, aut non eo ſenſu; ex hac cauſa, quod non ſemper ſint ſecutus ipſa originalia, ſed vel exempla, aut alios collectores, ut videre eſt ex correcto & nuper edito Decreto, Gregorii XIII. juſſu: imò & nonnulla ab eo allegari, quæ videntur pugnare cum veritate, & ſimul ſtare non poſſe, propter malè intellectos auctores, ut proinde inconveniens foret paſſim eo contentis attribuere vim legis. Cov. 4. *Var. reſ. c. 18.*

Dixi, per ſe, & quatenus auctoritate ſuorum auctorum, quia interdum teſtificantur de præcepto à Chriſto vel ab Apoſtolis tradito Eccleſiaſticave traditione introducto, aut continent Conciliorum generalium aut ipſorum Pontificum decreta, quibus ex ſe ſua vis adeſt. Non rectè quis hic alleget conſuetudinem, quæ juxta communem concentum non eſt eo ſenſu introducta.

Eſt & in hiſce voluminibus quoad obligationem ordo ſervandus: nam uti in legibus, ita & hic Canones poſteriores derogant prioribus. Sic Decretales Gregorii IX. derogant iis, quæ in Decreto poſſent videri contraria: Decretalibus Greg. IX. derogant Decretales Bonifacii VIII. his Clementinæ, quibus potiores ſunt Extravagantes, quæ cedent aliis Decretalibus Epiſtolis, poſtea editis aut edendis, quatenus in iis quid contrarium invenitur, quod cum prioribus ſtare nequeat.

Cæterum quia volumen Decretaſium, juſſu Gregorii IX. editum, continet Titulos frequentiores, quàm tertium volumen, è re fuerit ac ſuffecerit hujus Titulos ſequi atq; explicare, eoq; referre, ſi quid poſterioribus, prout res uſus ve tulit, additum, rejectum, mutatum. Ordo hic obſervatus non reſpondet quidem per omnia ordini Codicis: non multum tamen diſſonat; cum ut ibi generalia præmittuntur, tum de Magiſtratu ſubjicitur, ita & hic poſt generalia juris præcepta uſque ad Tit. v. lib. primi agatur deinceps de Miniſtris Eccleſiæ, & Magiſtratibus, eorum creatione, ordinatione, officiis, uſque ad Tit. XXXIV. & ſub finem ejus dẽ libri primi *παράρτημα*, id eſt principia iudiciorum ſubnectuntur; quorum proceſſus & exitus pulcherrima methodo traditur. *lib. II.* Jus, quod circa res præcipuè eſt. Clericis, *lib. III.* matrimoniorum iura IV. Crimina & pœnæ V. Quæ omnia brevi hoc verſiculo continentur.

Judex, Judicium, Clerus, ſponſalia, Crimen.

HENRI-

Digitized by Google

HENRICI ZOESII I. C.
IN LIB. PRIMUM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.
De Summa Trinitate & Fide Catholica.

SUMMARIUM.

1. *Circa summam Trinitatem quid credendum.*
2. *Ecclesia novum fidei articulum non condit, sed declarat.*
3. *Disputare de iis, quæ fidei sunt, non licet. Hæretici taxantur.*
4. *Pœna adversus transgressores etiam ab Imppp. statuta.*
5. *Confessio fidei alicui aliquo exteriori exprimenda.*

SAcri juris doctrinam traditurus Pontifex, à Fide Catholica, & quæ ejus est objectum, summâ Trinitate sumit initium, quòd si formam, finis, & norma ipsius juris sacri: * circa quam non aliud à quoquam statuendum, aut credendum, quàm quod universalis Ecclesia, Scripturis sacris ac traditionibus Apostolicis, Spiritus sancti ministerio, ejusque lumine edocta, decrevit ac professa est: veluti Deum essentiâ unum esse, in personis trinum, Patrem scil. & Filium & Spiritum sanctum; quem cum duabus prioribus personis Ecclesia Catholica credit ὁμοούσιον, id est ejusdem substantiæ, contra impium Arium. Cui rei, uti & aliis, quæ continentur Symbolo D. Athanasii, per œcumenica Concilia approbato, & quæ circa Sacramenta, aliaque declaravit Ecclesia & Fides servat Catholica, devotâ ac fideli confessione adsentiendum esse mandat Pontifex, *cap. 1. & 2. h. t. & cap. 1. eodem in 6.* Nam cum privato intellectu divinum hoc mysterium adsequi non possimus, devotè tutius credimus, quàm scrupulosè scrutamur, cùm maximum sit stipendium credere, quod nescias.

1

Dico, decrevit, non statuendo novum Fidei articulum, quod minimè concessum Ecclesiæ, aut ejus capiti Romano Pontifici, uti probant citati à Covar. *lib. 4. Var. resolut. cap. 14. num. 2.* sed latentem aut dubium declarando. Est enim Ecclesia firmissima regula, ad discernendum ac dijudicandum, fidei quid sit nec ne. Unde Augustinus, *Ego*, inquit, *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia Catholica commoveret auctoritas.* * Ut magnæ temeritatis sint arguendi quidam tenebriones, quorum hoc ævum est fertile, excitati non studio veritatis, sed vanæ ambitionis stimulis aut odio, vindictæ lucive cupiditate, privatim disputates, & in studium revocantes ea, quæ semel rectè sunt definita; ipsi ingressi viam erroris, alios ad eadem trahentes. Quæ res non est citra sacrilegium: cùm enim instar sacrilegii habeatur, disputare, an quem ad munus aliquod elegit Imperator, sit dignus, quid ni disputare de iis, quæ sunt fidei, semel rectè definita? Ut rectè dixerit Martianus Imp. *l. 4. C. h. t.* eos injuriam facere judicio reverendissimæ Synodi, qui semel judicata; ac rectè disposita revolvere; & iterum publicè disputare contendunt: subjunctâ itidem pœnâ, & in Clericos, & in milites, & in liberos, & servos. Pontifex excommunicationem statuit, *cap. 2. de Hæret. in 6.* ferendæ tamen, non latæ sententiæ, *Glossa ibid.*

2

3

Digitized by Google

4 Ubi non potest Imperator pœnam statuendo in hujusmodi transgressores, & reliquos hæreticos, videri forum suum transgredi, cum hæc res concernat statũ Reipubl: Christianæ, ejusque pacem ac conservationem, quæ convellitur: nam, ut ad Theodosium Imp. scribit Leo, tunc optimus regni vestri est status, quãdo sempiterni Trinitati unius Deitatis confessione servitur. Ut ea res sit mixti fori, rectèque per leges civiles habeantur & puniantur transgressores. Præterea Imperatoris, tamquam Ecclesiæ protectoris, officio incumbit, contra contemptores legum Ecclesiasticarum insurgere, ut ea, quæ ab Ecclesia sunt definita, validioris sint observantiæ; vigilantibus utiq; eius ministris in jugem eorum observantiam.

Nec hic rectè quis objecerit, fidem esse donum Dei, ex libera pendere voluntate, ut frustrà ad eam quis cogatur invitus: nam ejus coactionis finis non est, quod quis possit fieri bonus invitus; sed ut timendo, quod non vult pati, vel relinquat impedientem animositatem, vel ignoratam compellatur cognoscere veritatem, ut timens, vel respuat falsum, de quo contendebat, vel quærat verum, quod nescibat, & volens jam teneat, quod nolebat, secundum illud Scripturæ: *Da sapienti occasionem, & sapientior erit.* Et hâc viâ varios hæreticos resipuisse, & ad Catholicam Ecclesiam, abjuratâ hæresi, reversos esse, tradit August. *in can. Videt* XXIII. *q.* 6.

Non sufficit autem corde credere, verùm 5 & ore, aliove actu exteriore exprimenda confessio, ubi ita exigit honor Dei, ut proximi utilitas, periculo quovis non obstante; cui præponderat honor divinus: & licet hominem Christianum non faciat lingua, sed conscientia, non potest tamen habere salutem, qui confessionem non habet, cùm dicat, *ad Rom.* 10. Apostolus, *Corde creditur ad justitiam, ore fit confessio ad salutem*; & formidandum sit illud Salvatoris *Matthæi* 10. *Quisme negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.* & Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet, cùm veniet in majestate sua.* Non timendus iste, qui corpus occidit, animam autem occidere non potest; sed is potiùs, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. *Matth.* 10.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

SUMMARIUM.

1. *Constitutionum nomine quid veniat.* c.
2. *Sunt vel Generales, vel Particulares, vel Personales.*
3. 17. *Generales à summo Pontifice eduntur.*
4. *Primatus Ecclesiæ Romanæ asseritur.*
5. *Franc. Hotomanus notatur.*
6. *Ecclesia Rom. unde dicatur Universalis.*
7. *Pontificem Rom. esse supra Concilia probatur.*
8. *Pontifex articulum fidei tollere aut verum inducere non potest.*
9. *Pontifex non tenetur decretis Concilii.*
10. *Pontifex Rom. est supra Reges & Principes.*
11. *Intellectus loci ad Rom.* 13 Omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita &c.
12. *Notantur Politici hujus temporis.*
13. *Judiciaria potestas ab initio an fuerit penes Ecclesiam.*
14. *Leges super personis & rebus sacris à Justiniano Imp. cur latæ.*
15. *Concilii generalis confirmatio à Theodosio Imp. cur facta.*
16. *Potestas Ecclesiastica & civilis an possint in eadem persona concurrere.*
18. *Constitutio Ecclesiastica quid sit.*
19. *Decretales Epistolæ constituunt jus generale.*
20. *Pontifex sine consensu Cardinalium potest ferre legem.*
21. *Decreta Conciliorum generalium habent vim constitutionum generalium.*
22. *Constitutiones particulares fiunt à Prælatis inferioribus.*
23. *Illam potestatem iis competere jure humano.*
24. *Episcopi statuta facere possunt sine Pontificis voluntate.*
25. *Item sine consensu aut consilio Capituli.*
26. *Eadem potestas est Cardinalibus in Ecclesiis suorum Titulorum &c.*
27. *Concilia provincialia & diœcesana quando, à quibus & qui ad ea convocentur.*
28. *Communitates inferiores quæ statuta condere possint.*
29. *Constitutiones Ecclesiastica Pontificia obligant omnes Christianos.*
30. *Concilia generalia confirmata à Pont. eamdem vim habent.*

31. Sta-

Digitized by Google

31. *Statuta Episcoporum & decreta Conciliorum provincialium ac diœcesanorum quatenus vim suam exerceant.*

32. *Delinquens contra statutum sui Episcopi in loco exempto tenetur statuto.*

33. *Peregrinus quatenus teneantur statutis locorum.*

34. *Peregrinus superior quatenus teneatur.*

35. *Constitutiones Ecclesiæ quando ligent personas laicas.*

36. *Lex civilis in casu quo nulla est Canonica an & quatenus obliget Clericos.*

37. *Legibus laicorum toti communitati immateria communi impositus etiam obligari Clericos.*

38. *Obligationem hanc pendere ab approbatione Ecclesiæ, non à potestate procedere à Principum Laicorum.*

39. *Potestas laica non potest inducere observationem festi alicujus.*

40. *Lex non obligat nisi justa & promulgata sufficienter.*

41. *Ad effectum obligandi sufficere Romæ promulgationem factam esse.*

42. *Removentur argumenta contraria.*

43. *Lex Pontificia an obliget statim à promulgatione.*

44. *Videri hoc non improbabile.*

45. *Etiam in constitutionibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum.*

46. *Ad legis Pontificiæ valorem non requiri consensum & acceptationem fidelium.*

47. *Lex Canonica per consuetudinem desinit obligare.*

48. *Leges & Constitutiones respiciunt futura.*

REipublicæ sustentaculum atque fundamentum esse leges rectè Leo Imp. *Nov.* 36. adserit, easque sanitatem suam conservare debere, ut illa in tuto sit; quæ ut in Jure civili, ita & hic aliæ scriptæ, aliæ non scriptæ. * Ad scriptas spectant Constitutiones, quo nomine Ecclesiasticæ leges denotantur, quarum auctor est Rom. Pontifex: hoc tamen in Tit. latius istud nomen videtur sumi, ut etiam pertineat ad statuta ab inferioribus, ut patet ex c. 6. & 9 *& aliis hic.* Vocantur & Decreta, Rescripta, Sanctiones, Canones, *Glossa dist.* 13. *in princ. V. Omnes.* Dicuntur & Epistolæ Decretales.

Sunt autem vel Generales, quæ ad omnes Christianos spectant; vel Particulares, quæ certa tantum loca respiciunt. Sunt & Personales, quæ personam & causam non egrediuntur, eujus ordinis sunt privilegia & rescripta singulares personas concernentia, de quibus infrà.

Generales eduntur per eum, qui præst Romanæ Ecclesiæ, quæ meritò prima est, & primatum obtinere præ reliquis Ecclesiis dicitur, quod Divus Petrus, voce Evangelica princeps Apostolorum judicatus, translatâ eo sede suâ, quam primo Antiochiæ fixerat, eidem præfuerit; & quidem usq; ad mortē. Quod clarius est, quàm ut negari possit, quidquid moliantur moderni novatores. * Primatus hic Romanæ Ecclesiæ non tantum variis synodaticis constitutionibus, & Sanctorum Patrū scriptis est confirmatus, atque per ipsos Pontifices adsertus & defensus, ut videre est ex variis historiis Ecclesiasticis, & latè ostendit Card. Bellarminus, *Tomo* 1. *Controvers* 3. *lib.* 1. & 2. *de Rom. Pontifice*; sed etiam Imperatorum rescriptis & professionibus sacræ Scripturæ respondentibus, roboratus. Patet idipsum inter alios ex Justiniano nostro, qui in *l. Inter claras* 8. *Cod. de Sum. Trinit.* relata ibidem Epistola Joannis XI. Pont. ad se scripta, clarè fatetur, Romanæ Sedi primatum deberi: * quam dum novatores Franc. Hotomanus, *lib.* 1. *cap.* 1. *Amic. ab. resp.* odio quodam, quo flagrabat in Rom. Sedem, non etiam studio veritatis, dùm, inquam, mutuas istas Justiniani & Joannis Pontificis Epistolas non genuinum, sed suppositium esse partum adserit, hoc facto leguleius iste prodit simul impietatem suam atque inscitiam, cujus & meritò arguitur ab And. Alciato, 4. *Paver. cap.* 23. Cuiac. 12. *Obser. cap.* 26. & Fachin. 8. *Contr. Iuris cap.* 1. Et sanè frustrà conatur ille prædictæ Epistolæ ac legi suam vim derogare, in gratiam eorum, qui Romani Pontificis auctoritatem depressam volunt, cum ejusdem mentionem faciant & aliæ historiæ; & ipse quoque Imperator alio loco dicat, quod uti Roma fortita est legum originem, ita & Pontificatûs apicem habere esse non sit dubitandum: & Romanam Ecclesiam esse omnium Ecclesiarum primam; Romanum Pontificem omnium sacerdotum primum, *Novel. de Ecclesiast. tit. & priv.* 131. *cap.* 2. * Quo modo etiam passim Romana Ecclesia vocatur Universalis; excepto nomine pro ea Ecclesia, quæ

Digitized by Google

quæ continet sub se universas, quæ sola singularis privilegio dignitatis cæteris est prælata: eo modo, quo Deus dicitur Universalis, quòd universa sub eius dominio contineantur. Vide atur hac de re latè Covar. 4. *Var Resol. cap.* 14. *n.* 11. Hinc Romano Pontifici, tamquam Christi Vicario, debetur omnis honor ac reverentia & à Clericis & à laicis, cujuscumque sint ordinis, *can. Suscipimus Dist.* 10.

7 Quæritur, An Roman. Pont. sit supra Concilium? Respondeo, partem negativam aliquos amplecti, vel minus æquo in Sedem Apostolicam affectos animo, vel jurare coactos in verba magistri; nixos Concilio Constantiensi, *sess.* 4. & Basileensi, *sess.* 2. *ubi hoc videtur definitum*: verùm affirmativam esse communem & tenendam, cum D. Thoma, 2.2. 105. *art.* 1. quam etiam tenuit Felin. *ad cap.* 1. *n.* 24. *h. t aliosque citatos.* Pro qua primò facit textus in *can. Nunc autem Distinct.* 21. & *can. Aliorum* IX. *q.* 3. ubi prima sedes à nemine judicatur, sed reservatur Dei judicio; ut nequeat dici subesse Concilio, licet generali, Secundò per textum *in cap.* 4. *inf. de Elect.* ubi omnia Concilia per Romani Pontificis auctoritatem & facta esse, & robur accepisse dicuntur, nec sine ejus confirmatione in iis statuta habere vim obligandi. Unde & Concilia prima à Pontifice postulârunt confirmationem, ut habet perpetua traditio, nec ante fuêre in Ecclesia recepta. Ut necesse sit Romanum Pontificem esse majorem, cùm à minori, vel pari, non rectè mutuemus auctoritatem: quod ipsum esse manifestum superioritatis signum tradit Baldus, *in Imperialis col.* 3. *Cod. de Legib.* Cui respondet commune dictum, eum, qui confirmat potiorem esse eo, quod confirmatur. Facit, quod habet Abbas *d. cap.* 4. *n.* 2. potestatem quidem Papæ & Ecclesiæ boni esse à Deo datam, Papæ tamen tamquam capiti esse attributam, & ad ejus dispositionem debere corpus moveri; saltem in iis, quæ sunt juris
8 positivi, non etiam in iis, quæ sunt fidei; * cùm non possit Pontifex articulum fidei positivum tollere, aut novum inducere: & hoc modo accipiendum, quod habetur in *can. Sunt quidam & can. Contra* XXV. *q.* 1. Tertiò idem apertè definitum est in Concilio Lateranensi, sub Leone X. *Sess.* XI. ubi decretum Concilii Basileensis, quo Pontifex subjiciebatur Concilio generali, revocatur; quod nec ante ab ullo Pontifice approbatum legitur. Quod adfertur de Concilio Constantiensi, non potest promoveri de contrariam partem, cùm constet illud non fuisse generale, nec etiam approbatum ea tenus, ut pluribus ostendit Bellarm. *d. lib.* 2. *c.* 13. & *seqq.* Denique quòd à Concilio ligati solvantur à Romano Pontifice, signum expressum est superioritatis.

Hinc dependet decisio quæstionis, An 9
possit Concilium sancire decreta, quibus teneatur ipse Pontifex. Respon. non posse: neque enim lex fertur nisi à superiore, ut mox dicemus; Concilium autem non tam supra Pontificem est, quàm infrà, secundùm jam dicta. Quo expresè facit primò, quod habetur *in d. c.* 4. *de Elect.* nulla Concilia præfigere legem Romanæ Ecclesiæ, nec posse quemquam contra eam levare suum calcaneum. Secundò, *text. in can. Si Papa dist.* 40. ubi Papa à nemine mortalium judicari aut redargui dicitur, quia cunctos ipse judicaturus à nemine sit judicandus. Facit & quod habet Bellarminus *d. loco cap.* 18. Pontificem se subjicere non posse sententiæ coactivæ Concilium.

Lubet etiam quærere, An Pontifex Ro- 10
manus sit supra Reges & Principes? Resp: Certam esse doctrinam & communem apud eos, qui orthodoxam atque hactenus receptam fidem sequuntur, non tantum nobiliorem, sed & superiorem potestatem esse penes Ecclesiam, eamque habere sibi subordinatam & subjectam potestatem civilem; ac proinde Rom. Pontifici, tamquam capiti Ecclesiæ subesse Reges & Principes. Probatur ex loco *Matth.* 16 & *Ioan.* 21. ubi dantur Petro claves ligandi & solvendi, eidemque committuntur pascendæ oves à Christo; quâ appellatione Christiani omnes continentur: non exceptis Regibus & Principibus, cùm dictio indefinita æquivaleat universali. Quò facit, quod Paulus *ad Hebr.* 5. ait. *Omnis Pontifex ab hominibus assumptus pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad Deum.* Et Bonifacius VIII. *in Extravag. Vnam sanctam de Majorit. & Obed. Oportet*, inquit, *gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati.*

Digitized by Google

ſtati. Nam cum unum ſit corpus, unum quoque ſit caput neceſſe eſt, ad quod omnia aliquo modo revocentur: neque enim alias pax & unitas poſſet eſſe in corpore, idque ſpirituale eſſe oportet, cùm ſit dignius. Quò facit, quod habetur in Gratiano *can. Duo ſunt, Diſtinct. 96.* Pontifices in divino examine eſſe reddituros rationem etiam pro ipſis Regibus: ut debeant poſſe eos corrigere, & emendare, quidquid ipſi, non tantùm ut homines, ſed etiam ut Reges in uſu ſuæ poteſtatis peccarint. Præterea non foret alias ſufficienter Eccleſiæ proviſum, ſi in ea non eſſet poteſtas, quæ Reges & Principes poſſet in officio continere, ſaltem utendo gladio ſpirituali. Fatendum itaque in Rom. Pontifice, tamquam Eccleſiæ capite, eſſe unam poteſtatem, quæ directè reſpiciat ſpiritualia; indirectè verò & conſequenter extendatur ad temporalia. Nam licet Princeps, ejusque poteſtas in ſuis actibus, ad finem ſuum ordinatis, directè non pendeat ab aliqua poteſtate ejuſdem ordinis, quæ eundem finem tantùm reſpiciat; ſiciri nihilominus poteſt, ut neceſſe ſit ipſum dirigi, adjuvari vel corrigi in ſua materia à ſuperiore poteſtate, gubernante homines in ordine ad finem excellentiorem & æternum: quæ ſubjectio aut dependentia vocatur indirecta, quòd non per ſe, ſed indirectè ſit circa temporalia, & propter aliud circa ea verſetur, ad obtinendum facilìorem & utiliorem uſum poteſtatis ſpiritualis, & obviandum detrimento animarum, quæ poſſent periclitari facto Regum aut Principum, in temporalibus permittentium quid aut negligentium. Unde eſt, quod leges ab Imperatoribus & Regibus circa materiam Eccleſiaſticam latæ, & peccatum involventes, à Romanis Pontificibus ſint rejectæ, vel correctæ; uti quæ loquuntur de uſucapione complenda, etiam malâ fide mediâ, de uſuris & aliis. Atque ita habet ſanior & verior opinio: quò, præter allegata, facit quod cùm D. Petro, ejusque ſucceſſoribus (nam & his eamdem poteſtatem datam eſſe fatendum eſt, ex eo, quòd militans Eccleſia Chriſti ſit duratura per petuò, quamdiu mundus eſt duraturus, cui debuit provideri de capite, ad ſervandam unitatem, quam rem in hodiernum uſque diem ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſeriem confirmavit) univerſalis Eccleſiæ cura demandata ſit, ſimul conceſſa intelligantur ea, quæ ad eum finem ſunt neceſſaria. Generale enim in mandatis eſt, ut ea quoque cenſeantur mandata ſine quibus id, quod mandatum eſt, nequeat expediri. *l. 3. D. De lurisd.* ut hoc in caſu; cùm præcipuus regnorum ſit finis, ut populus in vera religione & concordia teneatur. Probat hanc partem uſus Eccleſiæ, ex hiſtoriis notus, quæ varia tradunt exempla, quibus Pontifices hac poteſtate uſi ſæpiùs in Impp. & Reges, eos excommunicando, ſolio dejiciendo, *d. can. Duo ſunt can. Nos ſanctorum & can. fin. xv. q. 6* latè Bellarm. *loco citato lib. 2. cap. 6.*

Nihil facit pro iis, qui Principes nolunt esse ſubjectos Pontifici, quod habetur ad Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſit ſubdita, non eſt enim poteſtas niſi à Deo*: & ad Titum 3. *Admone illos & principibus & poteſtati ſubditos eſſe*: neque enim hoc ſimpliciter & immediatè accipiendum, quaſi Deus ſit cauſa proxima & per ſe donans poteſtatem, ſed mediante electione & conſenſu populorum, ut patet ex variis juris civilis locis, *Inſtit. De jure nat. gent & civili. § ſed & quod Principi, & l. 2. § noviſſimè de orig. juris.* Videatur Covar. *Practi. quæſt. cap 1 nu. 6.* Ut non repugnet, eos Pontifici ſubeſſe, tamquam oves Chriſti, Petro & ejus ſucceſſoribus ab ipſo Chriſto commendatas. * Faceſſat igitur politicorum & ſectatiorum noſtri temporis, & ſuperiorum vana opinio, qui Reges & Principes à Rom. Pontificis poteſtate ita exemptos eſſe volunt, & abſolutos eos faciunt, ut quod lubet eiſdem liceat, ſine metu ſuperioris; duplex in eodem tempore caput admittentes? ubertimum omnium diſſenſionum fontem, ut docet modernus in aliquibus locis Reipublicæ ſtatus, quibus Principes quidam ex novo ſuo (quod neſcio quis excluſit) Evangelio, auctoritatem ſibi adſumunt de fide præcepta præſcribendi; ipſi ignari ejus rei, & Doctore indigentes, Doctorum licet auctoritatem præferentes. Unde ſit, ut quæ una eſt Chriſti fides, non laudatur unis fidibus, ſed pro lubitu ſuo eam quiſque fingat, quam ſubſequens deinde Princeps immutet & transformet eum certiſſima animarum petnicie, quaſi ad lubitum novi, vel etiam ejuſdem Princi-

11

12

pis, si ei mutare lubuerit, aliam formam adsumat Deus. Lege de hac quæstione Molina, *Tract 4. Disp. 29.*

13 Alia hic se offert quæstio, An judicaria potestas Ecclesiæ vel Pontificibus sit concessa per Imperatores? Resp. Esse, qui hoc adserant: primò ex eo, quod inveniantur multæ leges conditæ ab Impp. super personis, & rebus sacris, ut constat ex lib. 1. Cod. Secundò, quod Concilii generalis confirmatio legatur petita à Theodosio Imp. Tertiò, quia sine tribunali aliquando fuerit Ecclesia, & ab Honorio restituta inveniatur Episcopis judicandi potestas & auctoritas *l. 7. Cod. de Episc. audientia.* Verum ab initio fuisse judiciariam potestatem penes Ecclesiam, eamque Episcopos exercuisse, minimè acceptam ab Impp. patet ex antiquis historiis. Patet item ex Apostoli 1. *ad Corinth. 6.* his verbis: *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alium apud iniquos judicari, & non apud sanctos?* & paulò inferius, *Nescitis*, inquit, *quia Angelos judicabimus?* quantò magis sæcularia? Necesse siquidem fuit tribunal aliquod erigi, quod fideles cupidi essent rerum temporalium, non tantum sua avidè possidentes, sed & in aliena procaciter insiliantes, & à vero, cum aliorum detrimento, deviantes: quo opus non fuisset, si omnes ex æquo, qua semel imbuti erant, Evangelicam excoluissent pietatem. Potestatem hanc ab Apostolis esse testatur D. Augustinus, *lib. de Operib. Monach. cap.* 29. dum queritur se molestiis dirigendorum negotiorum ab Apostolo esse affixam: & Ambrosius contra Auxentium, Imperator, inquit, bonus intra Ecclesiam est, non supra eam. Ut non possit videri potestas Ecclesiastica procedere à laicorum imperio, cùm inferior in superiorem non habeat auctoritatem, à qua procedit ista concessio. Esse autem Imperatorem subjectum Ecclesiæ probatum paulò ante.

14 Nihil facit, quod leges quædam positæ inveniantur à Justiniano super personis & rebus sacris; eum hoc non possit videri alio fine ab eo attentatum, quam ut major reverentia sacris attribueretur Canonibus, & per eos definitis, prohiberentur quæ insana hæreticorum petulantia, atque eorum Antistitum refœnaretur temeritas, qui in contemptum Sedis Apostolicæ vilipendi ab hæreticis Canones permittebant: quibus donec intemerata fuit servaretur auctoritas ac reverentia, sciebant turbari non posse Ecclesiæ tranquilliratem pro suo desiderio. Validioris autem quod essent Canones observantiæ, propter leges Imperatorias, inde eveniebat, quod Provinciarum Præsides invigilarent in jugem eorum observantiam, ut testatur ipse Imp. Justinianus *Novell de Ordinat. Episc.* 137.

Concilii generalis confirmatio non aliam ob causam à Theodosio petita, quam ob oppignorandam ejus fidem, uti colligere est ex eo, quod idem non inveniatur factum ab aliis Imperatoribus. 15

Ideo verò restituta legitur ab Honorio auctoritas judicandi Episcopis, quia malè erat usurpata ab aliis: ut non debeat ea res officere potestati Ecclesiæ; sicut nec officit, quod sub Imperatoribus ethnicis & persecutoribus, pro tribunali dicendi jus licentia non fuerit Christianis, cum vis, quæ facti est, non auferat ea, quæ sunt jutis.

Lubet subjicere, An Ecclesiastica potestas & civilis possint in eadem persona concurrere? Resp. Esse hæresin hujus ævi, quæ utramque potestatem cuilibet Principi in suo Regno ac dominio conjunctim tribuit; eamque etiam aliquos usurpare, ac scriptis defendere notius est, quam ut probari debeat: aliam à novatoribus inductam civilem potestatem repugnare sacerdotali. Receptum tamen apud Orthodoxos, neque necessariò has potestates esse conjunctas, ut patet ex usu Ecclesiæ, neque etiam necessariò separatas, ut pater ex usu in Romano Pontifice, & multis Episcopis, aliisque Prælatis, qui simul cum potestate Ecclesiastica habent conjunctam civilem, acquisitam sibi ex Principum donationibus, *cap. Fundamentum 17. de Elect. in 6.* Quæ res nulli virtuti est contraria, nec per se mali quid involvit: imò ista conjunctio deservit ad majorem pacem & unionem, faciqtemporale regimen melius se referre ad spirituale, & conciliari majorem reverentiam Prælatis. Nec est, quod quis objiciat verba Christi, Lucæ 22. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*: accipienda enim sunt quasi Christus non dederit humanam potestatem, non etiam quasi eam habere prohibuerit. Nec facit illud Apost. 2. ad Timoth. 2. 16

Nemo

Nemo militans Deo ſe implicat negotiis ſæcularibus; cùm ille locus ſit accipiendus de negotiatione & nimiâ ſollicitudine circa temporalia lucra, quæ non decet Deo militantes, & paſſim reprehenditur in hoc jure: non etiam de temporali poteſtate, cuius conjunctio cum ſpirituali deſervit utilitati Eccleſiæ, & commodis fidelium. Et profectò pluribus in locis vera fides defeciſſet, niſi & gubernationi politicæ præfuiſſent Prælati Eccleſiaſtici: qua de re latiùs videatur Bellarm. *Timo. 1. Contr. de Rom. Pont. lib. 5. cap. 9. & 10.*

17 Generales itaque Conſtitutiones eduntur per Rom. Pontificem, ſive decernendo poſt cognitionem, ſive interloquendo, ſive per edictum præcipiendo, *l. 1. D. de Conſtit. Princ.* ubi idipſum Principi attribuitur; ut debeat idem concedi Pontifici, cujus auctoritas non

18 eſt minor.* Eſt autem Conſtitutio Eccleſiaſtica ordinatio rationis, quid quaque in re faciendum ſit præſcribens; ſive commune præceptum in bonum publicum ab habente poteſtatem ordinatum. Alege civili non diſtat in alio, quàm in materia, quæ ibi temporalis, uti & finis, hic ſpiritualis. De effectu ejus agetur infrà *eod. tit.* uti & quando ille operetur. Hic diſcipiendum.

19 An Epiſtolæ Decretales, quibus reſpondetur ad ſpeciales conſultationes, faciant legem generalem? Reſp. Reſponſa per ejuſmodi Epiſtolas non ratò eſſe potiùs declarativa juris ſuperioris, quàm conſtitutiva juris novi: conſtitui tamen & jus generale, per hujuſmodi Epiſtolas. Nam cùm ea ſit auctoritas Principibus. *§. Sed & quod Principi Inſtit. De jure nat. gent. & civil l. 2. C. De leg.* quid in idem tribueretur Pontifici? Quo facit. *can. 1. diſt. 19. can. Sancta verſ. Item Decretales diſt. 15. Gloſſ. in cap. Ex tua V. conſultationem inſ. de filiis preſbyt. ordin.* Exemplum eſt in *c. Tua inſ. de Sponſalib.* ubi reſponſum Pontificis per epiſtolam inducit obligationem legalem: & ita communiter ſentiunt Doctores. Licet autem non ratò contineatur dictis Epiſtolis declaratio aut interpretatio juris ſuperioris, non tamen ideo minùs iis adeſt vis obligandi ad ejuſmodi interpretationem. Non eſt autem neceſſe, ad vim iſtarum Epiſtolarum, ſint adſcriptæ corpori Canonico, quia per ſe vim iſtam habent, *d. can. 1. diſt. 19.* Vide Suarez *De legib. 4 c. 14. nu. 3.*

Quæri poſſet, An Pontifex ſine Cardinalium conſenſu, in re præſertim gravi, poſſit 20
ferre legem? Reſp. Hoc negari per Joan. Monachum, *in c. ſuper de haret. in 6.* ſed contrarium eſſe verius & receptius, cùm poteſtas Pontificis ſit abſoluta, non dependens à Cardinalibus, & ſupponatur in variis locis ſoli Pontifici competere ea poteſtas, *can. Cuncta 1x qu. 3. can. Sunt quidam xxv. qu. 1. Videatur* Felin. *in Rubr. hic num. 2.* Abbas *in cap. 2. num. 4. inf. de Cleric. non reſident.* & Ant. de Padilla *in l. Univerſ. 7. num. 10 C. de Diverſ. reſcript.* Ex decentia tamen regulariter eos conſulit Pontifex.

Habent & vim Conſtitutionum generalium decreta in Conciliis generalibus, quatenus tamen à Romano Pontifice ſunt convocata & confirmata, uti dicetur infrà. Convocantur ad ejuſmodi Concilia Prælati Eccleſiarum, & alii viri Eccleſiaſtici, Principibus laicis, cùm ad eos tractate ſacra non pertineat, & potiùs ſint auditores quàm Doctores, *can. Conveniet §. allegatur xxiii. q. 8.* intereſſe ſynodalibus conventibus non datur, niſi fortè ad fidem confirmandam, *can. Nos ad fidem & can. Vbinam diſt. 96.* 21

Particulares conſtitutiones fiunt ab iis, qui ſunt inferiores Romano Pontifice: cujus ordinis ſunt Epiſcopi, adſumpti à Pontifice in partem ſollicitudinis, quaſi judices ſingulis civitatibus præpoſiti; neque enim poterat Eccleſia immediatè per unum gubernari: quibus, cùm ſint in Eccleſia Dei Paſtores, ut eam rectè regant, neceſſe eſt competant ea, quæ ad regimen ſunt neceſſaria, *arg. l. 2. De Iuriſdict.* veluti poteſtas legis lativa, & poteſtas ſtatuta faciendi, quibus ſibi ſubjectos dirigant: quam iis competere patet ex *c. 2. b. 3. in 6. & c. 2. inf. De majorit. & obedientia.* 22

Dubitatur autem, An iſta poteſtas iis competat jure humano, an verò divino? Reſp. Poſſe 23
terius aliquos tentare, ex eo, quod Apoſtolis ea poteſtas immediatè ſit attributa, & per eos tranſierit ad Epiſcopos. Conc. Trid. *Seſſ. 23 cap. 4.* Facit, quod munus Epiſcopale ſit de jure divino, cui eſt adnexa hæc poteſtas. Rectiùs tamen dixeris, poteſtatem iſtam eſſe iuris humani, & immediatè à Pontifice

Digitized by Google

ptoficisci. Probatur *can. Decreto* 11. *q.* 6. ubi Romana Eccleſia dicitur aliis vices ſuas impertiviſſe, eaſque vocaſſe in partem ſollicitudinis, non etiam in plenitudinem poteſtatis. Probatur & ex eo, quòd Pont. Romanus Epiſcopalem poteſtatem interdum limitet, & immutet: quod non poſſet, ſi foret jutis divini; nam ejus juris præcepta ſunt immutabilia, & jus alicui conceſſum per ſuperiorem non poteſt ab eodem auferri aut deminui per inferiorem. Non obſtat Trid. *d. cap.* 4. nam ſuccedunt quidem Apoſtolis, ut Epiſcopi, non tamen ut Apoſtoli, & quoad conſecrationem, per quam jure divino imprimitur character, non etiam quoad hanc poteſtatem ipſis à Pontifice vel illo mediante conceſſam. Ut non obſtet, quod hæc poteſtas ſit adnexa dignitati Epiſcopali: neque enim hoc tam ex jure divino immediatè, quàm mediante Pontificis auctoritate; eo modo, quo Reges dicuntur regere per Deum, & ab eo habere poteſtatem, quæ tamen illis collata immediatè per populum. Videatur Bellarm. *Contr. Tomo* 1. *de Rom. Pont. lib* 4. *c.* 24.

24 Aliud dubium occurrit, an poſſint Epiſcopi ſtatuta facere ſine Pontificis voluntate? Reſp. Poſſe, quoad ſubditos ſuos, ex ordinario jure ſibi competente, ut nullâ indigeant Pontificis auctoritate & approbatione, *cap* 2. *eod. in* 6. Nihil tamen ſtatuunt contra jus, quod inferior non immutat: uti nec ſupet iis, quæ ſibi reſervavit Pontifex. *cap* 1. *inf. de Translat. Epiſc.* In cauſſis quoque gravioribus nihil ſtatuuut citra Pontificis auctoritatem, cum ſub generali conceſſione non veniant ea, quæ in ſpecie veriſimiliter non eſſent concedenda, *cap. ſin de Offic Vicarii in* 6. cujus ordinis ſunt, Eccleſiam unam alteri ſubjicere, Epiſcoparus unire, ut dividere, aut alia ſimilia ſtatum Eccleſiaſticum concernentia, *cap. Translationes inf off. Legati, ubi* Abbas *& alii*, Bart. *in l. Omnes n.* 16 D. *de luſt & Iure.*

25 Dubitari etiam poteſt. An liceat Epiſcopis ſtatura facere ſine conſenſu aut conſilio Capituli? Reſp. Regulariter Epiſcopos non pendere hac in re à Capitulo, cum ab eo non ſint conſecuti poteſtatem ſuam, ſed à Rom. Pontifice, nec inveniatur ullo jure prodita hæc dependentia. Ut non ſit generaliter conſtituenda, extra caſus jure expreſſos, ut in *cap. ſin. inf. de Feriis*, in his rebus, quæ ſpecialem rationem, vel neceſſitatem præ ſe ferunt, *inf. de his quæ fiunt à Prælato ſine conſ Capit.* Vide Suarez *de Legib lib.* 4. *cap.* 5. *& de Religione Tract.* 2. *lib* 2. *cap* 11 *num* 7.

Eſt & hujuſmodi poteſtas Cardinalibus in Eccleſiis ſuorum Titulorum, *cap. His quæ* 11. *inf tit.* 73. *de Majorit. & Obed.* uti & Legatis Pontificis in provinciis ſibi commiſſis *inf tit:* 30 Abbatibus, aliisque Prælatis habentibus jurisdictionem ſpiritualem; niſi ſit iis ſpecialiter inhibitum. 26

Eſt & ſua auctoritas decretis in Conciliis provincialibus & diœceſanis. Illa per Metropolitanos convocantur, & ad ea conveniunt Epiſcopi & Clerici ejus provinciæ, quibus ut intereſint vel jus vel conſuetudo permiſit. Olim ad minus ea bis in anno convocabantur, ut facilius errata corrigerentur, *can.* 6. *&* 7. *Diſt.* 18 Hodie ſaltem quolibet triennio convocanda, ex præſcripto Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *de Reformat. cap* 2. Hæc per Epiſcopos ſingulis annis indicenda Clericis ejus diœceſis: ad quæ convenire, & compatere, tenentur etiam exempti, qui alias ceſſante exemptione, poſſent cogi compatere: niſi ſubſint Capitulis generalibus, quæ certa ſua ſtatuta habent. Ratione tamen parochialium Eccleſiarum, aut aliarum etiam ſæcularium, adnexarum, debent & ii, qui earum curam gerunt, quicunque illi ſint, compatere, *d. cap.* 2. 27

Quantum ad inferiores communitates, videtur & iis adeſſe poteſtas condendi ſtatuta, concentientia eos, qui ſunt ſub iſta communitate: quæ ut talia obligabunt, ſi Capitulo ſit jurisdictio conceſſa à Pontifice, vel quæſita conſuetudine: alias tantùm obligabunt ex vi juramenti aut pacti. Epiſcopi conſenſus hic non deſideratur, niſi in graviotibus, Felinus *in cap. Cum omnes* 6. *n.* 9. *b.* 2. Uti nec ſtatuta ab Epiſcopis & Conciliis provincialibus ac diœceſanis indigent confirmatione Pontificia, *d.* 6 niſi aliud poſtulet materiæ gravitas. Solent autem Epiſcopi, ad maius auctoritatis robur; petere confirmationem ſuorum ſtatutorum à Sede Apoſtolica: quæ tamen res non facit ea extra territorium extendi, niſi hâc ratione Pontifex ea confirmaverit. 28

His poſitis, de utilitate & auctoritate Eccleſiaſticarum Conſtitutionum agamus: de

Digitized by Google

de qua non est quòd quis ambigat, aut cum Centuriatoribus Magdeburgensibus improbè & infulsè effutiat, illas cum Ecclesiasticæ libertate pugnare, cum ei non magis repugnent, quàm præcepta Decalogi, ut probat Ioann. Turrianus *Tract. de Canonib. Apost. & pro Epist. Decretal Pont adversus eos dem Magdeburg. l 4. c.16.*

29 Potestas obligandi subditos non est iis minor, quàm legibus civilibus, & tam quoad vim directivam, quàm quoad coactivam, qua de re actum *ad tit. Cod. de legib* Quæ quidem omninò procedit in his Pontificiis Constitutionibus, qui obligant omnes Christianos, pro concessa summa per Christum auctoritate, non tantùm D. Petro, ut somniant novatores, verùm & ejus successoribus, ut pluribus probat Bellarm. *De Rom. Pont lib 2. c. 12. & seq.* & Suarez *in Defensione fidei lib. 3. c.12. & seqq.* Obligant verò etiam in conscientia, & sub peccato, cum Pontifici sit legitima potestas, cui resistens Dei ordinationi resistit, secundum Apostolum, *ad Rom c.*13. & quidem sub mortali interdum, interdum & sub veniali, pro qualitate materiæ & circumstantiarum, pro fine & intento legislatoris justo & rationabili, interdum etiam pro affectu transgressoris: quamvis communiter non obligent ad peccatum, vel non nisi sub veniali, qua de re Nav. in *Manuale c 23 n 49. & seqq.*

30 Quæri autem posset, an & Concilijs generalibus sit eadem potestas? Resp. Non alias iis adesse auctoritatem ligandi Christianos, quâ si quæ in iis decreta & definita sunt, à Romano Pont. sunt confirmata, ut patet ex perpetua traditione atque usu, quo confirmatio eorum, à Rom. Pontificibus peti solet, quod & factum nuper in Conc. Tridentino, *ut patet ex Sess 25. in fine.* Nam cum Concilia non habeant auctoritatem ex jure divino super universa Ecclesia, quando tantùm D. Petro illa in venitur concessa, necessariò ab illo petenda erat qui tanquam caput universæ præest Ecclesiæ, successor D. Petri. Non solet autem is eam concedere nisi per confirmationem. Ut ante nullius sunt roboris, & habeantur tamquam conciliabula, sine effectu ut videre est in variis Conciliis: licet nihil implicet, quin ante eam obtentam aliqui recipiant statuta in iis Concilijs; non tamen tamquam auctoritate Conciliorum, quæ iis adesse nequit, sed propria voluntate aut præcepto suorum Prælatorum, Navar. *consil. 1 n.4. b t.*

31 Statuta ab Episcopis tantum in locis, quibus legitimè præsunt, vim suam exercent, *c.1. h. t.* Eadem est auctoritas Conciliis provincialibus & diœcesanis, quæ nisi subditos obligarent, frustrà cogi juberentur ad morum correctionem. Extra territorium non obligant, nequidem subditum: nam cùm jurisdictio, ut respicit territorium, intra illud limitetur, lex, quæ territorio fertur, non potest extra illud obligare, quia excederetur jurisdictio; quomodo in *l fin. D. De jurisdict.* extra territorium jus dicenti impunè non paretur: & in *cap. 2. col in 6.* excommunicationis sententia ab Episcopo in futes lata, non ligantur subdita extra territorium furta committentes, cum extenus non possint videri committere in legem sui Prælati. Quod omninò procedit in casu legis aut statuti: neque enim hæc obligant subditum alibi existentem, *juxta d c 2.* Aliter se res habet in casu præcepti vel sententiæ Prælati, nam ejus vis etiam se extendit ad subditum extra territorium, Innoc. *ad cap. à nobis 21. inf. de sent. excommun. quam differentiam agnoscet* & Glossa *in cap. Romana §. caveant V. futuris de sent. excomm. in 6* & Did. Covar. *ad cap. Almamater eod. tit. in 6.* & Clement. *Si furiosus p. 1. §. 10. num.* 3 Ratio differentiæ est, quod præceptum sive sententia directo feratur in personam, ad contumaciam ejus convincendum, quæ subdita alicui territorio, etiam extra illud existens, eidem subdita manet, atque ita ligatur præcepto sive sententia sui judicis: qua eodem modo non tenetur non subditus, in territorio existens, cum, ut dictum, feratur in personam, & prætequirat subjectionem, qua cessante cessat obligatio, *d. c. Anobis.* Lex verò vel statutum fertur ipsi territorio: atque ideo obligat personas ibi existentes, quasi mediante loco, id est quatenus ibi versantur, licet aliàs non subjectas. Innoc. *in d. c. Anobis.*

Quid si quis delinquat contra statutum sui 32 Episcopi in loco exempto? Posset videri eum teneri statuto Episcopi, quòd sit intra ejus territorium, non etiam extra illud, quia textus *in d. cap 2. h. t. in 6.* tantum excipit de

Digitized by Google

linquentes extra territorium. Dicendum tamen, materialiter quidem eum contineri intra terminos territorii sui Episcopi, quòd locus exemptus sit intra territorium: formaliter tamen esse extra illud, cùm sit extra jurisdictionem sui Episcopi, quæ pro terminis talis loci cessat, uti patet ex *cap. 7. de offic. ordin. in* 6. ubi in exemptos non exercet Episcopus jurisdictionis suæ actus. Præterea in loco exempto existens obligatur statutis ejus Prælati, ut debeat esse liber à statutis locis domicilii pro eo tempore, ne alias peccatorem contingat dupliciter pœna puniri. Est autem hoc accipiendum de locis omninò exemptis, ut leges Episcopi ibi locum non habeant, non etiam de locis exemptis ratione quarundam personarum, quo modo monasteria pleraque sunt exempta quoad personas subjectas: nam tum subditus Episcopi ibi delinquens, tenetur eiusdem Episcopi statutis, & secundùm ea punitur; quia exemptio eum non concernit, quandoquidem non sit de personis exemptione comprehensis: propriè enim censentur ea loca exempta hac in materia, in quibus cessat jurisdictio ordinarii, eaque alteri est concessa.

33 Dubium esse potest. An peregrini teneantur legibus sive statutis locorum? Resp. Eos teneri, non tantùm si sedem ibi finxerint, cùm habeantur incolæ, sed etsi transeant tantùm, cum quisque contrahendo & delinquendo sortiatur forum in loco contractûs ac delicti, videaturque eius se legibus subjicere, quæ concernunt territorium, pro tempore præsentiæ: quo modo die festo ibi abstinet ab operibus servilibus, licet in loco domicilii non sit festus. Dico, quæ concernunt territorii: nam præcepta personalia non ligant transeuntes, cùm prærequirant subiectionem, uti paulò ante dictum.

34 Quid autem, si peregrinus sit superior, veluti Archiepiscopus & similes? Resp. Eum non teneri legibus vel statutis Episcopi, quia non inferior superiorem, sed superior inferiorem ligat regulariter, *cap. penult. inf. de Majorit. & Obed.* Abbas *in c. 1. in fine inf. de Raptorib.* Si tamen sit superior jurisdictione: nam licet sit superior dignitate, non tamen ideo immunis est à statutis Episcopatûs, in quo versatur; ejusque censuris tenetur, cum ecclesiatur ibi privata persona: dignitas namque sine jurisdictione non impedit subjectionem. Abbas *d. loco.* Innoc. *in d. c penult.*

Est itaque Ecclesiasticis Constitutionibus 35
vis obligandi universos Christianos, etiam laicos, saltem in materia, quæ Ecclesiam concernit: nam eatenus laici subjiciuntur Ecclesiæ: in aliis suorum Principum leges sequuntur, quas nec tollit, nec immutat Pontifex. Quòd si contingat legem Pontificiam discrepare ab Imperatoria, utraque in suo foro ligabit: nisi agatur de Ecclesiastica materia, veluti matrimonio, beneficio; aut subsit peccatum, ut cum agitur de concubinatu, usuris, præscriptione cum mala fide; tunc enim canonica prævalebit civili, etiam in foro civili servanda.

Quæri autem posset, An in casu, quo nulla 36
est lex Canonica est verò civilis, ea obliget Clericos? Resp. Non aspernanda hæc jura alterius ab altero præsidium, *c. 1. de Novi op. nuntiat.* non tamen per se istas legesobligare Clericos, cùm à laicorum jurisdictione sint exempti, ut dicetur inferius *ad Tit. de foro compet.* Ubi autem cessat jurisdictio, cessat & imperandi ligandive potestas, *l. fin. D. de Iurisd.* nisi ab Ecclesia approbatæ fuerint, *cap. Ecclesia h. t. & can. 1. dist. 96.* Facit enim approbatio ab Ecclesia latas videri. Approbatæ non sunt dicendæ ex hoc quòd sint relatæ in Decretum per Gratianum, cum illi non fuerit potestas condendi jus, & relatis ab eo in Decretum non sit major auctoritas quàm auctoribus eorum, *ut dictum supra in Præfat.* Illæ laicorum leges, quæ continent confirmationem Canonum, & concernunt immunitatem ac libertatem Ecclesiasticam, non sunt inutiles, quòd eius protectio Imperatoribus incumbat.

Tota quæstio est de legibus ac statutis lai- 37
corum, justisne necessariis, quæ pro tota communitate ponuntur super materia communi Clericis & laicis, veluti ne equi extra provinciam educantur, fruges avehantur, certum pretium rerum taxetur, & similia, an non obligent Clericos? Posset videri, non teneri prima facie ad eorum obsetvantiam Clericos ex supradicta ratione, quòd scilicet desit potestas, *can. Bene quidè dist. 96. & alibi locis, atque ita vult* Navar. *conf. h. t.* Videtur tamen ve-

rius

Digitized by Google

ius contrarium, scilicet Clericos obligari. Quò faciunt varia loca, in quibus dicitur, canones non dedignari leges lequi civiles, & Pontifices curare, ut serventur leges civiles; & pro cursu rerum temporalium eosdem Pontifices legibus uti Imperialibus, *can. Quoniam dist.* 10. *cap.* 1. *inf. De novi operis nuntiat.* Facit ratio, quòd, cùm sint materiæ communes omnibus, necessaria sit conformitas ad bonam & tranquillam gubernationem, & ad justitiæ æquitatem. Hinc leges civiles quoad ordinem successionis, jus primogenituræ; exclusionem fœminarum à successionibus, & alia similia apud Clericos observantur, de quibus Abbas, *in c. Ecclesia* 10. *h.t.* Molina *Tract.* 3. *disp.* 21. *concl.* 6.

38 Verùm alia hic suboritur difficultas, unde hæc obligatio proceedat? Resp. Non posse procedere à potestate Principum laicorum, quæ, uti dictum, nulla est in Clericos, sed pendere ab approbatione Ecclesiæ, expressa vel tacita, saltem eo ipso, quo eas non reprobavit, quatenus sunt favorabiles: quales censentur hoc ipso, quo sunt utiles toti communitati, & Clericos per se loquèdo non nocent. Quod ita procedat, legibus laicorum disponentibus universaliter & in communi, ex potestate gubernandi Rempub. In temporalibus in quo libertas Ecclesiæ non offenditur. Adeò ut etiam teneantur Clerici transgressores talium legum; qui tamen non nisi à suo judice puniendi, & quidem per sententiam, ante quam nemo ad pœnam tenetur, uti communiter est receptum. Aliud est, si in specie disponatur per leges laicorum super personis & rebus Clericorum: nequeunt tenebunt, propter defectum potestatis, etiamsi eorum favorem concernant. *d. cap.* 10. *ubi* Felinus *num.* 40. Cui non obstat, quòd leges ejusmodi aliquas sit videre; nam id tantum factum dissimulanter Pontificibus, propter statum temporis.

39 Ex his venit resolvenda alia quæstio, An potestas laica possit inducere observationem alicujus festi, aut alterius rei spiritualis? Resp. Eiusmodi actus ad Ecclesiasticos tantùm pertinere, & sine eorum consensu non posse induci per Principes, qui eatenus jurisdictionem extra territorium suum extenderent. Nam, ut patet ex *cap. De laicis inf. De rebus Eccles. non alien.* Laici in spiritualibus non habent præcipiendi auctoritatem: imò dicuntur subesse, non præesse, discere, non docere, in iis quæ ad religionem spectant, *can. Si Imperator. dist.* 96. *quod & repetitur in cap. fin. de reb. Eccles. non alien.* Ubi ampliùs additur, illicitè præsumere laicos super mortuariis, & aliis, quæ juri spirituali sunt adnexa statuere. Præterea si potestas laica posset præcipere eiusmodi actus, posset per se prohibere; nam est eadem ratio: consequens profectò esset, contra debitum Ecclesiæ ordinem, & gravia causaret inconvenientia. Accedens tamen approbatio Episcopi faciet tatam observationem, Abbas in *cap.* 2. *n.* 2. *inf De feriis. & cons.* 26. *num.* 1. Concedendum autem, posse Principes, non consciо Episcopo, præcipere subditis feriati à laboribus & operibus mechanicis, ad civilem honorem vel ostentationem lætitiæ, vel in ordine ad collectionem fructuum, *ut* D. & C. *De feriis*: non tamen in ordine ad religiosum cultum; neque enim hæc cuta spectat ad Principes, verum ad Ecclesiæ Prælatos.

Dicta de valore Constitutionum proce- 40
dunt, quatenus sunt justæ & rationabiles; non abrogatæ per constitutiones posteriores, aut consuetudinem, ut fieri posse, colligi potest ex iis, quæ dicta sunt *ad Tit.* D. *De legib. & de consuetudine ad l.* 32. *cod. tit.* & dicetur inferius *Tit.* 4. Inter alia requiritur, ut sint promulgatæ sufficienter: est enim promulgatio de ratione legis adeò ut ante ne quidem nomen legis mereatur.

Quæritur autem hac in materia, An ad ef- 41
fectum obligandi sufficiat, si promulgatio sit Romæ facta? Resp. Id velle Navarrum *his conf.* 1 *n* 19. sufficere scilicet promulgationem Romæ factam esse, etiam ad obligandam totã Ecclesiam; neque esse necesse, ut in singulis diœcesibus promulgatio fiat, quòd aliàs nec sextus liber Decretalium Bonifacii VIII. nec alii libri juris Canonici obligarent in terris in quibus nec promulgati sunt, nec docentur. Idem tenet Gomez. *ad Regulas Cancell. in Prom. quæst.* 2 *circa fin.* Et videtur fundamentum esse, quòd ex natura rei promulgatio ista sufficere debeat, cùm sit caput Ecclesiarum, si aliud Ecclesia non statuerit: nusquam autem apparet aliud statuisse, saltem generaliter.

Nihil

Digitized by Google

Nihil proinde facit Novella *ut facta nova constitutiones &c.* 66. ubi requiritur, ut lex civilis publicetur in provinciis, priusquam obstiget: nam non videtur ea Novella per Ecclesiam fuisse recepta. Licet enim Canones velint servari leges civiles in causarum judiciis, ubi desunt Canones, non tamen & modum ferendi leges potest videri acceptasse Ecclesia. Quod patet ex eo, quòd in Curia Romana lites definiantur juxta leges Pont. ibi tantùm, non alibi publicatas. Quod injustum foret, nisi & me alibi obligarent. 42

Non obstat textus in *c. Neverit.* 49. *inf. de sent excom.* nam ibi requiritur publicatio in loco, ad evitandam pœnam specialem, de qua ibidem. Unde potiùs sumitur argumentum pro alia opinione, quia non foret opus specialiter publicationem isto casu præcipere, si generaliter non obligaret constitutio ante publicationem in loco factam. Eodem modo & in Concilio Trid. *Sess* 24. *c.* 1. *De reformat. matrim.* specialiter requiritur publicatio in loco ad obligationem legis novæ, ne ignorantem contra eam peccetur. Hinc Regulæ Cancellariæ, quæ non nisi in Cancellaria publicantur, ligant tamen extra eam existentes. Novar. & Gomez. *dubia locis.* Videtur tamen aliquibus durior ista sententia, propter novas Constitutiones, quæ propter defectum publicationis possent justè ignorari; non tamen impunè. Verùm duricies ista non timenda, cum lex, etsi non publicata in loco, sed Romæ tantùm, non tamen antea obliget alibi, quàm ubi potuit devenisse ad notitiam intra debitum tempus, uti mox dicetur.

43 Illud etiam in dubium vocatur, an continuò ab ipsa promulgatione obliget lex Pontificia, an verò demùm post bimestre ab ea lapsum, ad instar legis civilis? R. Posterius videri posse quoad constitutionem universalem, si non addatur tempus per Pontificem, aut Concilia, *arg. d. Nov.* 66. ubi idipsum statuitur in lege civili, ut possit videri idem statuendum in lege Canonica, & ita sentit Navar. *d. conf* 1 *n.* 19.

44 * Non est tamen improbabilis eorum sententia, qui continuò à promulgatione volunt obligare leges Ecclesiasticas, non exspectato bimestri. Nihil obstante *d. Novella 66.* quæ non magis est recepta ab Ecclesia quoad hanc partem, quàm quoad priorem, de qua supertius. Et facit textus in *c. cum singula de prabendis in* 6. ubi dicitur Constitutio obligare hoc ipso, quo ejus habetur scientia: & in *c.* 1. *De concess. praben. in* 6. ubi dicitur lex non obstringere, nisi ubi ad notitiam pervenerit; unde tunc obstringere dicenda. Unde apparet, nec hac in parte dictam Novellam receptam esse ab Ecclesia. Neque obstat absurdum, quo aliqui possent moveri, scilicet quòd justè legem ignorantes illa obligarentur: nam licet lex Pontificia ex natura sua statim à promulgatione obligare incipiat, non tamen in momento obligat totum territorium, cui fertur, quia hoc excedit potestatem Legislatoris, sed successivè, & intra tempus moraliter sufficiens, ut notitia legis promulgatæ per totum territorium diffundatur, *secundum d. c.* 1 Panorm. *in c.* 2. *n.* 7. Felin. *ibid. nn.* 7. *b.s.* & ita in Curia servari tradit Navar. *d. conf.* 2. *n* 18. Nisi Pontifex addiderit modum specialem, vel temporis determinationem, uti contigit in Tridentino.

Idem obtinet in constitutionibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum: nulla enim his adjuncta de jure restrictio, quò minùs continuò obligent; nisi ab iis sit tempus præscriptum, aut loci distantia ex prudentis arbitrio id desideret, quo moraliter ad notitiam possit pervenire, excludendam ignorantiam, Abbas *d. loco.* Quæ tamen si postea justa apparent, excusabit transgressores à pœna; quæ non infertur, nisi ob culpam præviam quam aufert ignorantia. 45

Subjicienda hic alia quæstio, An ad Pontificiæ legis valorem desideretur consensus & acceptatio fidelium? Respon. Ad legis civilis valorem aliquos desiderare consensum populi, per *l. De quibus* 32. *De legib.* qua tamen non obstante, diximus alibi, ne quidem ad legis civilis valorem desiderari adsensum populi. Quòd multò magis dicendum in lege Canonica, cùm spiritualis Principis potestas non ab Ecclesia, sed à Christo immediatè dependeat: ut per se possit Pontifex efficaciter operari sine dependentia ab 46

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ conſenſus atque ita ferre leges, habentes efficaciam & valorem ad obligandam Eccleſiam. Quod eam poteſtatem à Chriſto habeat, patet ex verbis ejus Matth. 16 *Tibi dabo claves regni cælorum: quodcumque ligaveris ſuper terram &c.* & Joan. 22. *Paſce oves meas &c.* Quæ ſunt dicta Petro ſine ulla conditione, aut relatione ad populum, vel Eccleſiam, & per Petrum ſucceſſoribus eius, quibus eadem data poteſtas: quidquid ingentur novatores quidam, qui coacti fatentur quidem Petro eſſe datam poteſtatem à Chriſto ſuper univerſâ Eccleſiâ; ſucceſſoribus tamen eius eamdem competere negant, Chriſti Eccleſiam poſt Petrum defunctum ſine capite conſtituentes: quod abſurdum eſt minimè reſpondens divinæ providentiæ, qua de re luculenter Bellarm. *Contr. 1. de Rom. Pont. lib. 2. per totum.*

47 Quòd ſi tamen per conſuetudinem tolerata ſit lex Canonica non acceptaretur, aut potius eius non eſſet obſervantia, tandem non obligabit; licet ab initio non citra culpam fuerit non obſervata. Quò facit *c. fin. inf. de Conſuet.* ubi lex recepta dicitur conſuetudine abrogari: ut facilius à principio eius obligatio impediatur, cùm ante acceptationem minus vitium habeat. Quo modo accipiendum, quod habet Gratianus, *diſt. 4. §. leges*, firmati leges moribus utentium. Ratio poſita eſt in conventia Legislatoris, qui non videtur communitatem cum tanto periculo obligare velle. Et ita obſervatus totius Eccleſiæ, Navar. *d. conſ. 1. num 23. & Manuali cap 23. n 41.*

48 Reſpiciunt leges & conſtitutiones futura, non etiam præterita, niſi expreſſim in lege caveatur, *c. 2. & fin. hoc tit. Clement. 1. in fine de Iudic.* qua de re videatur plenius Felin. *in c. fin. num 3 & ſeqq. hoc tit.* & ea, quæ dicta ſunt ad *tit. D. de Leg.* ubi etiam actum ad quos ſpectet & interpretari leges, & quomodo ex interpretandæ.

TITULUS III.

De Reſcriptis.

SUMMARIUM.

1. *Reſcripta ſunt conſtitutiones, qua per epiſtolam edantur; & nomina ratio.*
2. *Reſcriptum quid & quid à nomine veniat.*
3. *Reſcripta alia ſunt ad lites ſive juſtitia, alia ad beneficia ſive gratia.*
4. *In quo reſcripta illa diſtinguantur à privilegiis.*
5. *Reſcriptum datur contra jus, præter ejus, & ſecundum jus.*
6. *Reſcripta ſecundum jus operari non debent ultrà jus commune.*
7. *A quo impetrentur.*
8. *De quibus rebus, & qui ea impetrent.*
9. *Non impetrat regulariter excommunicatus.*
10. *Impetratio ab eo facta, ipſo jure non tenet.*
11. *Pontifex reſcribendo ſcienter excommunicato, cenſetur cum eo diſpenſare.*
12. *Scientia hæc probanda ab eo, qui reſcriptum obtinuit.*
13. *Scientia an requiratur in Pont. qui ſi confeſſus fuiſſet vitii nihilominus diſpenſaſſet.*
14. *Reſcriptum impetrat quis quo proſe.*
15. *Pro alio impetratum ſine mandato an ſit ipſo jure nullum.*
16. *Reſcripta gratia pro alio rectè impetrantur.*
17. *Reſcripta contra quos impetrentur.*
18. *Reſcriptorum vis & effectus.*
19. *Pluribus impetratis reſcriptis, potior erit prior impetrans.*
20. *Modò prior non fuerit in dolo aut notabiliter negligens.*
21. *Vel niſi Pont. priorem gratiam revocaverit.*
22. *Reſcriptum poſterius purum prævalet priori conditionali.*
23. *Item ſpeciale poſterius derogat priori generali.*
24. *Reſcriptorum interpretatio ſtrictè facienda.*
25. *Modus ſimiliter reſcripto præſcriptus ſtrictè ſervandus.*
26. *Reſcriptorum effectum quanam impediant.*
27. *Clauſula, Si preces veritate nitantur, jure civili exprimenda in reſcriptis, non etiam Canonico.*
28. *Reſcripta qua dicantur obreptitia vel ſubreptitia.*
29. *Diſtinctio Innocentii Pont. inter reſcripta impetrata, falſo expreſſo vel vero ſuppreſſo per malitiam & fraudem, vel per ſimplicitatem & ignorantiam.*
30. *Reſcriptum ſubreptitium an irritetur in totum, etiam quoad partes non vitioſas.*

Digitized by Google

31. *Subreptio circa causam impulsivam an vitiet rescriptum, an verò circa finalem.*
32. *Causa concessionis rescripti exprimanda.*
33. *Subreptio dolosa in ipso jure irritet rescriptum.*
34. *Dicto*, penitus, & nullum, *inducit aliquid ipso jure.*
35. *Rescriptum gratia ex causa subreptionis vitiatur ipso jure.*
36. *Rescriptum continens causas partim veras, partim falsas an & quatenus pro parte valeat.*
37. *Et quid juris in rescripto gratiosis?*
38. *Si solicitator causam dederit subreptioni an & quatenus vitietur rescriptum.*
39. *Rescripta continentia absurdum & iniquum rejici debent.*
40. *Rescripta contra stylum Curiæ impetrata suspecta fidei sunt.*
41. *Vt & quæ pecant in Latinitate aut constructione.*
42. *Rescriptum pendente lite impetratum non valet.*
43. *Rescriptorum vis perpetua est.*
44. *Rescripta an exspirent morte concedentis.*

1 CONstitutiones eduntur vel per Edictum, vel per Epistolam, vel per Sententiam, *l. 1. D. de Constitut. Princ. §. Sed & quod Principi Instit. de Iure natur. gent. & civili.* Ad eas, quæ per Epistolam eduntur, spectant rescripta; Ita dicta, non quòd iterum scribantur, sed quasi responsa scripta, per antonomasiam. Ita appellantur Imperatorum responsa ad juris dubia ab aliis proposita, ut colligere est ex *l. 1. §. 1. de Appellat. & l. 1. in princ. Quando appellan sit.* Ea scripturam desiderant, uti & nomen indicat, & probatur *l 3. C. de Diverf Rescriptis*, ubi originalia rescripta, & Imperatoris rescripta manu, dicuntur insinuanda, non etiam exempla. Potest tamen & responsum dari scripto, ut vim habeat, si Imp. velit.

2 Est autem Rescriptum id, quod supplicanti, aut consulenti à Pontifice aut Principe respondetur, *d. l. 1. §. 2. de Appellat.* Large sumpto hoc nomine venit & privilegium & beneficium Principis; strictè verò ab iis distinguitur, ut contineat decretum ad juris communis conservationem. Atque hic ita videtur sumi, ut non tantùm spectat ad lites causasve, sed & ad beneficia.* Unde Rescripta alia sunt ad lites, quæ dantur vel ad jus explicandum, vel dicendum jus inter partes; & vulgò dicuntur justitiæ, quòd iis agatur, ut jus suum quis consequatur: alia ad beneficia, quæ impetrantur ad obtinendum aliquod beneficium; & vulgò dicuntur gratiæ, quia gratis quid detur, aut potiùs quia gratia fiat in dando. Cujus ordinis sunt rescripta beneficialia, dari solita ad collationes, resignationes, aut alias dispositiones de beneficiis Ecclesiasticis faciendas: quibus respondent civilia, per Imperatores conferri solita, ad dignitates, ad administrationes civiles. 5

3 Primum illud genus omninò distat à privilegio, cum detur secundum jus commune; vel ad ejus interpretationem, aut debitam executionem. Privilegium verò datur contra jus, vel saltèm ultra jus, cùm sit privata lex, aliquid speciale concedens. Alterum quoque genus, quatenus versatur circa beneficia, est distinctum à privilegio; quia eatenus non potest lex privata dici, nec dat facultatem operandi aliquid contra vel præter legem, uti dat privilegium. Ut conveniat cum rescriptis justitiæ in eo, quòd eiusmodi rescripta sint intelligenda secundùm jus commune, si nihil aliud exprimatur. Dico, quatenus versatur circa beneficia; nam si versetur circa jus operandi, continebit sub se privilegium, cùm contineat quid contra jus; privilegii tamen nomine latiùs sumpto, cùm & alias gratias contineat, quæ privilegia non sunt: ut dispensationes, quæ privilegia propriè dici non possunt, quòd frequenter dentur ad unum actum duntaxat, ut matrimonium contrahendum, ordinem suscipiendum ante ætatem, aut abirregulari, aut simile quid. 4

4 Rescriptum in genere aliud faciunt contra jus commune, quo aliquid contra juris regulas conceditur, sub quo veniunt dispensationes ac privilegia: aliud præter jus, circa ea, quæ jure non decisa, uti est beneficiorum impetratio. Est & aliud secundùm jus, quo respondetur de jure consulentibus: quod cùm non contineat aliud quàm jus commune, videtur posse non habere vim rescripti. 5

5 Ubi disputatur, An rescriptum secundùm jus sit accipiendum, ut aliquid operetur ultrà jus commune? Resp. hoc posse videri, quòd 6

verba

verba debeant aliquid operari. Verùm ut hoc in privilegiis obtineat, ſecundùm Abbat. in *c. 1 n. 9. & 11. hoc tit.* non etiam in hniuſmodi reſcriptis, quæ intelligenda ſecundùm jus commune, ut quàm minimum illud lædant, ſumque ad illud reducenda: ut ulterior non ſit facienda interpretatio, quàm ratio juris admittit, Felin. in *cap. Cauſam* 18. *num. 6. h.t.* Et vult Abbas, *ibid. num. 1.* reſcriptum dubium debere reduci ad jus commune, etiamſi verba eſſent impropriè ſumenda; ex eo, quòd, cùm reſcriptum concedatur ad juris conſervationem, non debeat aliquid continere contra jus. Non ſpectant itaque ad hanc reſcriptorum materiam privilegia, quæ ponunt facultatem contra jus quid agendi, aut non agendi; ſed tantùm huc ſpectant reſcripta ad lites, & ad beneficia.

7 Impetrantur reſcripta à Pontifice & Principe: nam inferiores non tam dicuntur reſcribere, quàm reſpondere.

8 Materia ſunt tes omnes, quæ concedi poſſunt, & quatenus ad jus pertinent, vel gratiam continent, ut ad lites, beneficia, *l. 1. & 3. C. de Diverſ. Reſcriptis.*

Impetrant reſcripta quilibet non prohibiti.

9 * Inter prohibitos eſt excommunicatus: faciet enim excommunicatio inhabilem ad ea, quæ reſcripto poſſent impetrari, ſive ea ſint gratiæ, ut dicetur infrà, *ad tit. de Elect. & de Præben.* ſive juſtitiæ, veluti ad agendum, ut dicetur *ad tit. de Sent. Excommunicat.* Niſi impetrentur ſuper articulo excommunicationis, cùm cuilibet debeat eſſe liberum ſe emendare, *c 1. eod. in 6.* aut appellationis, cùm dutum ſit à ſui defenſione naturaliter competente removeri. Quæ ita procedunt in ligato excommunicatione majori, ſive ea nominatim ſit inflicta aut incuſſa propter notoriam Clerici percuſſionem, qua de re inf *de Sent. Excom.* ſive occulta tantùm, cum etiam ignorata inhabiliter perſonam, quam afficit, ut dicetur inf. *de Elect. & Præben.* Et hoc quantum ad reſcripti impetrationem; licet aliàs talis excommunicatus non ſit vitandus.

10 Ad effectum ejuſmodi reſcripti impediendum non eſt opus aliquâ partis oppoſitione, cum ipſo jure non teneat impetratio. Nihil obſtante textu in *cap. 1. de Except. in 6.* ubi actus excommunicati valent, donec exceptio excommunicationis objiciatur: agitur enim ibi de judice ordinario, qui non accipit novam jurisdictionem per aliquod reſcriptum, ſed ante obtentam retinet: ut actus coram eo geſti licet ab excommunicato, valeant, donec per exceptionem impediantur. Quæ res aliter ſe habet in caſu noſtro, quo per reſcriptum ab excommunicato impetratum quæritur nova jurisdictio, & quidem inutiliter, propter actum nullum.

Quid ſi Pontifex conſcius excommunica- 11
tionis reſcribat nihilominus? R. Concordem eſſe ſententiam, quando impedimentum eſt juris humani. Pont. ſcienter admittentem aliquem ad actum prohibitum, cenſeri cum eo diſpenſare; etiam ſine cauſæ cognitione, quæ non deſideratur ad valorem diſpenſationis. dummodo de voluntate conſtet diſpenſantis. Probatur ea ſententia per *l. Quidam 57. D de Re Iudic.* ubi Princeps minori magiſtratum conferens, cenſetur decreviſſe, ut omnia ageret validè. Idem colligitur ex *l. Barbarius D. de Officio Prat.* ubi, ſi Populus decreverit ſervo præturam ſcienter, innuitur, quòd videatur libertate donare. Probatur & ratione, quia non videtur ſuperior, qui tollere poteſt impedimentum, ludere, conferendo ei ſcienter munus aliquod, quem ſcit ad hoc inhabilem. Abbas, *inc. Nonnulli 28. num. 9. & 11. hoc tit.* Covarr. *ad C. Alma mater de Sent excom p. 1. §. 7. num. 2.* Gabriel *lib. 1. Commun. Concluſ. Tit. de Præſumpt. concl 8.* Suarex *de Cenſuris diſp 40. ſect 2. num. 34.* Neceſſe autem omninò ad cum effectum, Pontifex ſit conſcius impedimenti: nam in eo ponitur fundamentum voluntatis diſpenſandi.

Non præſumitur verò iſta ſcientia, cùm ſit 12
facti, ſed probanda ab eo, qui reſcriptum meruit, utpotè fundamentum ſuæ intentionis, cuius probatio alleganti incumbit. De modo probandi non eſt hic quærendum, cùm ſufficiat quoquo modo conſtare, Pont. conſcium fuiſſe inhabilitatis. Nec ſufficiet litteris inſertam clauſulam eſſe, *ex certa ſcientia*; quia ea nihil operatur quoad extrinſeca ignorata, ſed tantum quoad expreſſa. Neque enim poteſt præſumi Pontifex, aut alius ſuperior, omnia promoti vitia præſciviſſe. Imò clauſulæ iſtius appoſitio in hoc tantùm conducit, ut cenſeatur Pontifex diſpenſare, Felin. *in c. Cum inter-*

Digitized by Google

terim. §. inf. de Except. Nihil etiam videtur facere quoad hæc rem clausula, *motu proprio*, quia ea non tendit aliò, quàm ut indicetur, neminem super ista re fupplicasse; quod nihil facit ad scientiam latentis vitii.

13 Quid si tale fuerit virium, cuius si fuisset conscius Pont. nihilominus admisisset inhabilem? Sunt, qui eo c. su scientiam non requirant, per *l.* 3. *D. de Officio Prat.* in cuius fine dicitur. *Sed etsi scisset populus servum esse, liberum effecisset.* Ita Bartolum tenuisse, in *l.* 1. *C. Si servus aut libert. ad decurion. asspir.* tradit Gabriel *d. concl.* 8. *n.* 15. quasi cùm censeatur promotus ob probitatem, satis fit verosimile, Principem, si vitium scivisset, fuisse dispensaturum. Quæ opinio ut videatur communis, minùs tamen vera? eò quòd posità ignorantiâ non possit poni voluntas Pontificis ad dispensandum quæ requiritur ut ponatur dispensatio eius effectus. Non enim ex eo, quòd posset facere, aut quod non esset facturus difficultatē. Princeps in habilitando, sequitur eum fecisse, & inhabilem ignoratum habilitasse. Nec facit quidquam *d. l.* 3. cuius sensus *est*, quòd populus Romanus, si sciviſſet servum esse, eum liberum fecisset, ne gesta ab eo fotent irrita. Ut ea res non ponat actum, qui requirat voluntatem præsentem; cum non quæ potuit facere, feciſſe dicendus sit. Neutiquam autem ista. præsumpta. dispensatio operatur ultrà eum actum, cùm nec expressa. aliud operetur quàm dictum.

14 Rescriptum pro se quisque impertat, non etiam pro alio; saltem ad lites, nisi ad hoc mandatum speciale habeat, aut sit coniuncta persona: facit enim coniunctio sanguinis videri mandatum, *c. Nonnulli* 28. §. *sunt & alii hoc tit.* nisi res talis sit, quæ speciale requirat mandatum, Jason. *in l. Exigendi n* 9. *Cod. de Procurat. ubi alias ponit fallentias.* Abbas *ad d.* §. *sunt & alii. n.* 2. Quæ sint coniunctæ personæ hac in persona dicetur *inf. de Procuratoribi.*

15 Queritur hic, An pro alio impetratum sine mandato sit ipso jure nullum? Resp: Abbatem, *d. loco n.* 6. velle, tale rescriptum non esse ipso jure nullum, propter verba in isto textu, *non valeat*, quæ sunt futuri temporis, ut ipso jure non annullent, sed demùm per exceptionem. Verius, rescriptum esse ipso jure nullum: neque enim verborum istorum, *non valeat*, potest alius esse sensus. Quò facit textus *in c. Ex parte* 33. *h. t.* ubi dicitur litteras tales non debere valere. Item ratio, quòd factum contra legis aut Canonis prohibitionem sit ipso jure nullum, *l. Non dubium C. de leg.* Unde Abbas, *d. loco n.* 5. dicit, non posse tale rescripta ratificari; quod & tradit Baldus, *d. c. Nonnulli. n.* 2. dicens, rescriptum esse nullum. Cessabit tamen hæc ex parte vitium per subjunctam clausulam, *Ex certa scientia*, Felin. *in c. Cum inter n.* 6. *inf. de Except.*

Rescriptum gratiæ pro alio rectè impetratur sine mandato, *c. Si motu* 23. *de Præben in 6.* 16
Quod Rebuffus *in praxi benef. de Differentiis inter rescripta gratia n.* 16. & Navarr. *conſ.* 14. *n.* 4. *hoc tit.* ad omnes gratias trahunt, etiam ad dispensationes, Ratio differentiæ est, quod lites sopitas resuscitare sit odiosum, uti & novas excitare dominis ignorantibus: contra favorabile, alicui gratiam & beneficium procurare, etiam ignoranti, cum per hoc neminì noceatur.

Impertantur rescripta tam contra laicos, 17
quàm contra Clericos, sive unum sive plures, etiam cum clausula, *& quidam alii, & res alia.* Per quam tamen non est data licentia conveniendi majores & digniores personas expressis in libello, nec agendi super negotiis gravioribus, quàm sunt expressa; nec evocandi multitudinem effrænatam, *cap. Sedes* 15. *h. t.* Imò ultra tres vel quatuor vix illius particulæ non esse trahendos ad judicium definivit Innoc. *cap.* 2. *eod. in* 6. Et hoc ita, ad evitandas fraudes quæ possent contingere. Ubi nihil faciet generalis clausula: nam ea subsequens alia specialiter expressa restringitur ad ea, quæ sunt similia præmissis. Felin. *ad d. cap.* 15. *n.* 3. Excludendæ quoque fraudis ergo, plures personales actiones contra aliquem movere volens, non potest contra eumdem ad diversos judices impetrare rescripta, *c.* 3. *eod. in* 6. quod agere hoc videatur, ut adversarius vexatus cesset à juris sui prosecutione: ut talis ideo rectè rescripti commodo catere jubeatur, & in expensas damnetur, *d. c.* 3.

Rescriptorum ea vis est, quòd iis fit parendum, & jus inter omnes faciant, si non sint restricta ad personam vel causſam: tunc enim inter eos tantùm valent, & jus ponunt, quos concernunt, nec ab aliquo retractanda dicuntur. 18

Digitized by Google

ſcir, *l.C.de Legib.* qualia vocantur perſonalia; quò ſpectant non pauca hujus Tit. capitula: niſi reſcribens generaliter ea obtinere voluerit, ex certa licet cauſſa tantum occaſione eorum fit data, *l.3 C. eod.* Non ita tamen ſtrictè ad unius perſonam directum reſcriptum accipiendum, ut ſocio non faciat prodeſſe communio cauſæ, *ſecundum l.1.C.de Diverſ.reſcriptis, & Gloſ. in l.fin.verſ.fratribus C.de Muneribꝰ. & Honoribꝰ.* quam approbans ſequitur Jaſon. *in l.1.n.2.C. de Tranſact & in l.9 n.9.C. de Collat.* Navarr. *de Sent.excom.conſ.44.n.7.*

19 Plura ſi contingat impertari reſcripta ſuper eadem re, quod non eſt infrequens in beneficiis, ordo in iis eſt ſervandus: potior enim erit prior impetrans, *c. Tibi 12.eod. in 6.* nam prioritas temporis facit jus, eius eſſe potius. Adeòut etiam prius facta collatio poſteriori, in prioris detrimentum non valeat; non tantum ſi Pont. ipſe contulerit beneficium *juxta text.in c. Eum cui 7. de Prabend. in 6.* quia jam jus habet acquiſitum prior, licet necdum receptus fuerit in Canonicum, ſed etiam ſi tantum gratiam impetraverit ad vacaturum. Idquotribus caſibus. Primò, ſi poſterior præſentaverit quidem litteras ſuas, prius tamen illi ſit collata prębenda vacans: tunc enim impetrata cauſa facit prioritas datæ præferri eum, ſi concurrat, cui prior gratia facta eſt, *d. c. Eum cui in primo.* Secundò, ſi per executoris dati inſinuationem & inhibitionem, ne cui alii præbenda conferatur, adquiſitum ſit jus priori, quod non debet illi poſtea auferri, *d. c. 12. verſ. Idem quoque.* Tertiò, ſi gratiæ prior continet decretum irritans, quod contra contigerit attentari: tunc enim & ante receptionem ac præſentationem prioris præbenda nihilominus erit adfecta, & poſteriori cum effectu non conferetur, *d. c. 12. in fine*, quòd huiuſmodi decretum etiam adficiat ignorantes, *c. Si poſtquam 13. c. Si beneficia 20. & penult. de Prab. in 6.*

Cæterum hæc ita demum procedunt, ſi priori nullus poſſit imputari dolus, vel notabilis negligentia, ut quia alteri tacitè vel expreſsè primo vacantem conferri permiſerit, vel vacantem neglexerit, intra terminum non acceptando: tunc enim jure ſuo excidit, *d. c. 12 in fine*, non tantum quoad iſtam præbendam, ſed quoad totam gratiam, propter extinctam executoris poteſtatem, *c. Si clericus 11. de Prab. in 6.* quæ tantum ad primum vacans beneficium erat reſtricta, *Gloſ. in d. c. 13. V. extinctâ* Clauſula tamen, *quam duxerit accedendam*, inſerta litteris faciet non obeſſe negligentiam, quò minus poſtea vacans, non adfecta vigore eiuſdem gratiæ, acceptari poſſit, Staphilæus, *de Litteris gratia tit. Quib.mod.exſpir. li.ad benef.art.30.n.3. & 4.*

Ceſſabit præterea effectus prioritatis datæ, ſi Pont. ex certa ſcientia prius mandatum tovocaverit: poteſt enim gratiam revocare, aut eius impedire effectum poſteriorem priori præferendo, licet jus quæſitum non avocet, ut dicetur inf. *de Prabendis.* Dico, ex certa ſcientia, factâ ſcilicet mentione prioris: nam alias prius prævalebit, *c.3. h.tit.* 21

Erit & potior qui poſterior, ſi purè reſcriptum obtinuerit, prior autem ſub conditione, *c. Si prota 13. h.tit.in 6.* Nec facit, quòd conditio exiſtens ſolet retrotrahi ad tempus, quo facta eſt conceſſio, *arg. l. Potior §. videamus* D. *Qui pot. in pignore hab.* Hoc enim ex mente contrahentium ita receptum: quæ non præſumitur eadem in reſcribente, qui potius videtur eum potiorem habere, cui ſimpliciter gratiam fecit; quæ minimè retractanda, nec jus per eam acquiſitum, implemento conditionis poſtea ſubſecuto, diminuendum aut auferendum. 22

Habetur quoque ſpecialis gratia ſubſequens potior generali priori ex regula, quòd in toto jure generi per ſpeciem derogetur, *c. 1 in fine hoc tit* Quod ſi de prioritate non appareat, ut quia reſcripta ſunt eiuſdem datæ ſive diei, tum adhibenda diſtinctio, *c Duobus 14. eod. in 6.* An alteri eorum Canonicatus per Pontificem ſit collatus, an utrique, aut neutri. Priori caſu vult Pont. eum potiorem eſſe, cui canonicatum contulit: nihil faciente pro altero quòd prior litteras obtulerit, & in Canonicum ſit receptus ab his, quibus recipiendi eſt jus. Ratio eſt, quòd iſte maiore ſit ſuffultus gratiâ, imò præſens jus videatur habere per collationem à Pontifice factam, & jam effectum conſecutam; ut meritò potior ſit ea, quæ effectum non habet. Poſteriori verò caſu, ſtante paritate gratiæ in utroque, cum potiorem haberi vult Pontifex in prębenda, qui primò litteras ſuas præſentavit; non 23

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

tantum propter vigilantiam, quam jura commendant. *l. Pupillus* 24. D. *Quæ in fraud. credit.* Sed quòd in dubio possit videri prior impetrasse, qui prior eas præsentat: unde possidentis conditio semper iudicatur potior, *c. Sed & Sede* 31. *de Præben. in 6.* Quod si uterque concurrat, concessum iis, ad quos receptio, aut collatio spectat, eligere alterum, pro suo arbitrio, eo, qui non fuerit electus, carituro effectu gratiæ impetratæ. *d. c.* 13. *in fine*: ut quæ ne quidem operatura sit quoad sequentem præbendam vacantem, quòd mens Pont. non fuerit nisi uni providere cùm aliud non expressit: nam si expresserit, alteri neglecto vacans postea conferenda. Expressisse censendus, si apposita fuerit clausula, *non obstante, supra alio, &c. Gloss in d. cap. Duobus V. expresse.*

24 Interpretatio rescriptorum strictè est faciendа, quando sunt contra ius commune, ut quàm minimùm ab eo recedatur. Et in dubio reducenda ella ad ius commune etiam per verborum impropriletatem seu clausularum transpositionem voluit Abbas in *c. Causam* 13. *n.* 1. *t.* propterea quòd, cùm ad iuris observantiam sint concessa, nihil debeant continere contra ius. Unde & subiunctas clausulas secundùm ius esse accipiendas rescriptum est, *d cap.* 18. præcipuè quando agitur de tertii præiudicio, aut iuris communis derogatione; quatenus tamen verba patiuntur. Si non agitur de iure communi, sed tantum de præiudicio ipsius rescribentis, latè sunt interpretanda, *c Olim inf. de Verb. signif. l. Beneficium D. de Constitutionib. Princi* nisi sint ambitiosa talia enim sunt testringenda, *c* 4. *de Prab in* 6. ubi si mandetur alicui providèri in aliqua Ecclesia civitatis aut diœcesis, non comprehenditur sub ista generalitate Ecclesia Cathedralis, in qua fortè vacat beneficium: nec mandatum de conferendo beneficium, per resignationem vacans, trahetur ad idem vacans per mortem, quòd hæc sint diversa, ut uno aliud non concludatur, *c.* 6. *eod. in* 6. nisi aliter appareat dementemandantis, ex verborum generalitate aut natura. Sic cui provideri mandatum in aliqua Ecclesiarum provinciæ, etiam in Cathedrali est providendum, quòd gratia ista sit uberior, *d. c.* 4 *in fine.*

25 Servandus est strictè modus præscriptus, nec extra terminos aut clausulas faciendа extensio, *c. per Prudentiam inf. de Officio jud. de le.* præcipuè si agatur præjudicium tertii, quod est evitandum. Ut subintelligatur conditio, *sinejuris alterius præjudicio, cap.* 8. *eod. in* 6. cum non sit moris nostri, inquit Imp. in cuiusquam injuriam tribuere beneficium, *l.* 4. *C. de Emancipat. liber.* nisi aliud voluisse rescribentem appareat: cùm possit Pont. gratiam concessam alicui revocare, *d. c.* 8. quod non censetur facere, nisi exprimat, & non sine causa; antequam tamen jus occasione gratiæ concessæ sit acquisitum, quod non admit, ut dicetur inf. *de Præben*

Nec autem contingat jus privati rescripto 26
vel per importunitatem, vel per pravam insinuationem extorto, lædi, antequam executioni mandetur, is, cuius posset interesse, audiendus est, si fortè justam exceptioni causſam opponere velit. Unde judicis, ad quem rescripta diriguntur, est inpiimis advertere, num preces veritate nitantur. * Quæ clausula 27
iure civili est exprimenda, ad rescripti valorem, *l fin. C. de Divers. Rescript.* Jure Canonico eam exprimi non est necesse, siquidem isto *
jure subintelligatur, *c.* 2. *in fine h.s* * Adve- 28
tere etiam debet ad vitia, quæ solent subesse rescriptis, causſata plerumque per obreptionem, quæ est allegatio falsi; & subreptionem, quæ est suppressio veri. Ita enim hæc duo distinguuntur: quamvis distinctio illa parum deserviat huic rescriptorum irritationi. Ut rectè aliqui indifferenter dicant obreptitia vel subreptitia, quoties malè impetrantur, sive tacitâ veritate necessariò explicandâ, sive falso, quod ad idem confert, narrato. V. Menoch. *de Arbitr. jud. quæst. lib.* 2. *casu.* 201. *num.* 14.

Hac in materia ita distinguit Pont. Inno- 29
centius, in *c. Super* 20. *h. t.* ut, si per malitiam & fraudem falsum sit expressum, vel verum suppressum, impetrans in suæ perversitatis pœnam nullum ex litteris istis consequatur commodum: si verò per simplicitatem hoc ipsum contigerit, aut per ignorantiam, ita demum rescriptum nihil operetur, si cognità veritate non fuisset rescripturus; secus si nihilominus petitioni annuisset. Ratio prioris partis non tantum consistit in defectu voluntatis, quem causſat verum suppressum, vel falsum expressum, sed & in perversitate, quæ

eam

Digitized by Google

eam pœnam meretur *d. c.* 20. Æquum enim eſt, ut mendax precator penitus careat impetratis, ne fraus ſua ci patrocinetur, *c. Sedet* 15. *in fine eod.* Poſtetioris partis quoad prius mẽbrum ratio tantum conſiſtit in cauſſato per iſta vitia defectu voluntatis ejus, qui reſcribit, qui non voluit aliàs effectum habere reſcripta, quàm ſtante veritate cauſſæ allegatæ: niſi clauſula, *pro expreſſis haberi, qua ſunt expreſſa, aut alias nocitura ſupplicanti*, vitium purget. Quod & videtur dicendum, ſi juſtiſſima ignorantia cauſſaverit ſuppreſſionem. Exemplum eſt in *c. Gratia* 7. *eod. in* 6. ubi omiſſio collati beneficii, quæ facta erat ſupplicanti abſenti & ignoranti, non vitiat reſcriptum quoad beneficium per illud impetratum, ſaltẽm ut quod volet retineat, non etiam ut utrumque ſimul. Ratio quoad membrum poſterius eſt, tum quod ſimplicitas ſupplicantis, quæ culpam non ponit, non mereatur pœnam; tum quod vitium, quod ſubeſt, non avertat mentem reſcribentis. Reſcriptum tamen non aliàs ſuſtinebitur, quàm in forma communi, non etiam ſpeciali, *d. c.* 20. ubi jubetur judex delegatus procedere ſecundùm ordinem juris communis, quod in ejus forma nihilominus daturus erat Pont. reſcriptum, non etiam in forma ſpeciali, quoad clauſulas, *appellatione remota*, & ſimiles: veluti ſi judici ſit commiſſa cauſſa, ut de plano cognoſcat, litteræ valebunt, ut cognoſcat jure communi, non etiam formâ ſpeciali de plano. Ratio eſt, quia ſubſtantia reſcripti iſtius eſt jurisdictio: forma autem accidentalis eſt ſpecialis procedendi modus, circa quem ſubreptio facit eam ſolùm vitiari.

30 Quæritur hìc primò, An reſcriptum per ſubreptionem doloſam extortum omninò irritetur, etiam quoad partes ſeparatas non vitioſas? Reſp. in *d. c.* 20. ſimpliciter dici, impetrantes carere commodo talium litterarum: ut videatur ſimpliciter intelligendum, & videantur omnia in litteris contenta. Abbas *d. c.* 29. *n.* 2. Quæ opinio ut procedat in caſu, quo vitium verſatur circa totum reſcriptum, aut principalem eius partem; poſſet tamen dici non procedere in capitibus ſeparatis non vitioſis. Probatur ex eo; quod irritatio, de qua in *d. c.* 20. ſit in pœnam doli & malitiæ, quibus fundatur *d. cap.* ut eius deciſio non veniat extendenda ultrà caſum textu contentum, quando ſcilicet contenta habent inter ſe connexionem; ut non vitientur ſeparata, ne pœnalia extendantur. Et videtur pro hac parte facere textus in *c. Sicc tempore* 9. *eod. in* 6. in quo ſunt diverſæ gratiæ, & ad diverſos effectus; & tamen ſubreptio, quæ eſtibi (quam aliqui ad lubitum attribuunt ignorantiæ) non facit vitioſum reſcriptum, niſi quoad partem, quam vitiat ſubreptio. Decius *d. c.* 20. *notab.* 1. *n.* 7. & 8.

Quid ſi ſubreptio ſit circa cauſſam impulſi- 31
vam, non finalem. Inſpecto textu *d. c.* 20. ſimpliciter loquentis, videtur etiam in hac ſola doloſam ſubreptionem contingentem vitiare totum reſcriptum. Facit ratio, quòd ea cauſſa cognita impediſſet Pontificem à conceſſione, vel ſaltẽm difficilem eam effeciſſet. Deinde facit regula generalis, *Si preces veritate nitantur*, quæ videtur formam ponere; quam facit deficere falſitas circa cauſſam, licet impulſivam tantùm. Et ita habet communis opinio in *d. c.* 20. Poſſet tamen contrarium videri probabilius, ſcilicet non aliàs dicendum ſubreptitium eſſe reſcriptum, eiusque effectum impediri, quàm ſi corrigeretur ſupprimi verum, aut exprimi falſum circa cauſſam finalem, aut talem, quâ ſublatâ non fuiſſet conceſſurus Pont. aut non taliter, tunc enim conſenſus ceſſat. Quando autem conceſſurus erat, non poteſt dici invitus concedens: non attento, quod difficulter conceſſiſſet, quia ea res non minuit voluntatem: ut, ſtante principali cauſſâ, debeat conceſſio effectum ſortiri, ne principale utile vitietur per minus principale inutile. Quò facit textus in *c. Dudum* 14. *verſ. conſiderantes de Præben. in* 6. ubi gratia non dicitur inutilis, propter omiſſum id, quod ex poſitum non impediviſſet reſcribentem. Facit, quòd tacens veritatem, quam explicare non tenetur, qualis eſt; quæ verſatur circa cauſſam impulſivã, non poteſt fraudis vel malitiæ notari. Et conceſſio, quòd obreptio vel ſubreptio culpam habeat, non poteſt tamen ea adficere ipſius reſcripti valorem, nec irritare pendentia à voluntate gratuita, utpotè non auferens voluntarium, *arg. text. in l. Cum tale* 72. *§. falſam cauſſam D. de Condit. & demonſt.* ubi falſa cauſſa, quâ motus legans, non aliàs facit legatum inutile, quam ſi teſta-

tor

tor sciens falsam non fuisset legaturus. Atque ita Covarr. *lib 1. Var. Resol c. 10 n. 5* impulsivæ caussæ falsitatem non aliàs vult rescriptis gratiæ officere, ex communi opinione, quam si ea probabiliter avertisset Principem à confessione.

Non rectè objicitur indistinctè allata differentia in *d. c. 20.* cùm ea commodè accipiatur, quando vitium est circa finalem caussam rescripti, non etiam circa impulsivam. Quod ex eo apparet, quòd textus ille tantùm agat de vitio conducente ad rescripti valorem, quale est circa caussam finalem contingens. Quantum ad conditionem, *Si preces veritate nitantur*, ea tantùm intelligitur de substantialibus, id est iis, ex quibus gratia pendet, aliàs non concedenda. Faciunt huc, quæ passim traduntur de caussæ impulsivæ falsitate non irritante donationem, aut aliam concessionem, Navar. *in Summa c. 17 n. 107.* Speculator *de dispens §. 10. n 2.* Hac in re judicis arbitrium adhibendũ esse tradit Menochius *d casu 201 n 24 & 30.*

32 Quæ ita procedunt, nisi tales sint caussæ, quibus licet expressis Princeps eadem facilitate erat concessurus: tamen specialiter jura eas jubent exprimi, ad vitandam subreptionem, Ratio est, quòd jura requirant earum expressionem pro forma, quæ ad unguem observanda est eriam in minimis. Exemplum est in *c. Si motu de Prabendis in 6.* ubi gratia concessa, non facta mentione beneficii quantumcunque modici, quod obtinebat impetrans, judicatur subreptitia, licet hoc expressum non impedivisset gratiam. Idem prorsus dicendum de qualitate ex stylo Curiæ in rescriptis exprimẽda, non attento in ea expressa Princeps foret concessurus, nec ne petita: nam cùm stylus Curiæ jus faciat, *c. Quam gravi inf. de Crim. falsi*, ab eo non recedendum. Idem dicendum, si consuetudo habeat, ut aliquid sit necessariò explicandum: nam & ea ius facit. Menoch. *d. casu 201 n 28. & seqq.* ubi plures refert conditiones in rescripto explicandas ad eius valorẽ.

35 Quæritur etiam, An pœnam irritationis rescripti ipso iure causset dolosa subreptio? Pro affirmativa patet facit text. in *c. Sedes 15. h. t.* in verbis, *tanquam mendax peccator penitus careat impetratis*: & text. in *d. c. Super 20.* qui habet, *nullum ex litteris illis commodum* 34 *consequatur impetrans.* Nam dictiones *penitus* & *nullum* important aliquid ipso iure, præcipuè *nullum* propter inclusam in eo universalem negationem. Glos. *in c. Innotuit 20. V. nullum inf. tit. 5. de Postulat. Prælat.* Consequeretur autem commodum, si litteræ ipso iure valerent. Dicendum tamen, non tam ipso iure esse rescriptum nullum, quàm potiùs exceptione doli oppositâ, & probanda, esse irritandũ. Nam licet verba, *penitus*, & *nullum*, ipso iure inducant nullitatem, hos tamen, ubi aliud non habet adiunctum textus, uti habet in *d. c. Super 20.* sum demum scilicet non posse iudicem procedere in caussa, postquam super dolo facta fides. Et facit, quod ista irritatio contineat pœnam, quæ sine aperto textu, non est infetenda. Facit & pro hac parte textus in *c. Si autem 9. & c. Plerumque 23. h. t.* ubi subreptio non facit posteriores litteras nullas, si prior impetrans suis non utatur. Et hoc ita in rescripto iustitiæ.

Quid in rescripto gratia? Illud ex caussa 35
subreptionis non valet ipso iure, *per text. expressum in c. fin. De filiis presbyt. in 6.* & hoc saltem quoad eam partem, quam subreptio adfecit. Qua in re diversum ius quoad huius generis rescriptum obtinet, quàm in rescripto iustitiæ, quod non esse ipso iure nullum iam probatum. Rationem differentiæ variam adfignat Abbas, in *c. Ad audientiam 32. n. 14. h. t.* Communiter dant eam, quòd rescripta iustitiæ contractibus stricti iuris comparentur, rescripta verò gratiæ contractibus bonæ fidei. Ut autem in his exuberare debet bona fides, quæ non fert dolum, ita in rescriptis gratiæ inveniri non debet, quod bonæ fidei repugnet. Dixi, saltem quoad partem, quam subreptio adficit; nam quoad illam partem, quæ libera est, probabile est, impetrantum quoad eam non esse ipso iure irritum: irritandum tamen; ex conditione pœnæ, quæ est, ut non inducatur ipso iure nisi sit expressum: non est autem expressum in *d. c. 20* cùm istud tantum loquatur de impetrato vitioſè, ut pars vitio vacans sit extra irritationem, quæ ipso iure contingit, ne pœnalia extendantur.

Quid si ex pluribus caussis aliq; sint veræ, 36
aliquæ falsæ, allegatæ citra dolum? Non est quæstio, si ex disiunctivè allegatis altera vera sit, altera falsa: cùm sufficiat ex taliter coniunctis alteram esse veram, *c. In alternativis in Reg.*

reg juris in 6. ut subreptum dici nequeat. Si verò copulativè allegatæ sint, posset videri non valere rescriptum, quòd ad istius orationis veritatem requiratur omnium partium existentia, *l. Si ita quis* 120. *D. de verb. obligat. § fin. Instit. de Hared. Instit.* Quæ cum isto casu deficiat, videtur succedere decisio *d. c.* 20. saltem in casu, quo copulativè allegata talia sunt, ut nentrum per se sufficiat, quod probatur *c. Olim* 25. *hoc t.* Spectat enim tunc utriusque veritas ad formam rescripti, quæ diligenter observanda. Sin allegata talia sint, ut unū quodque eorum sufficiens sit ad movendum Pontificem, ut annuat petitis, non poterit subreptionis alicuius argui, cum causa, quā nititur rescriptum, vera sit; & alterius falsitas obesse nequeat, cum non vitiet mentem rescribentis, qui sufficienti vera causa motus est: ut in isto casu copulativa resolvatur in disiunctivam, *l. Sapè* 53. D. *de verb. sign.* ne utile per inutile vitietur. Et ita tenet *Gloss. in c. 2. V. perpetuo hoc t. per text. in c. 4. eod.* & hoc ita in rescriptis ad lites.

37 Quæritur, An idem procedat in gratiosis? Resp. Id plerosque negare, in casu, quo omnes causæ sunt æquè principales, quia ad eas videatur se retulisse rescribens, iisque motus esse: ut patet ex eo, quòd Pont. rescribens soleat subiungere clausulam, *Si repererit preces veritate niti*: quæ cum sit conditionalis, videtur inducere formam quoad omnes causas expressas. Verius tamen est, unius causæ veritatem, quæ sola sit sufficiens ad impetrandum rescriptum, etiam in his facere illud cadere vitio, si aliæ falsæ adiunctæ non sint necessariæ ad operandum, aut inducendum rescribentem; cum sufficiat quid efficax subesse, quo nitatur gratiæ concessio: & ita in simili respondit Navarr. *consil. t. b.s.* Nihil debet movere dicta clausula, quia respicit causas, quæ concurrunt ad impetrandum rescriptum; non etiam eas, sine quibus nihilominus Pontifex rescripsisset.

38 Est & difficultas in casu, quo sollicitator subreptionem causaverit. Dicendum, si nulla culpa ipsius supplicantis comitetur, non esse, quare ei obsit dolus alterius: non tamen ita, ut totum rescriptum valeat, etiam in casu quo Pontifex conscius vitii non concessisset, ut videtur velle Felinus in *d. c. Super* 20. *n.* 7. neque enim alterius dolus debet alteri esse lucro: sed ut de illo sit judicandum ac de impetrato per ignorantiam, ut scilicet si non sit totius rescripti causa falsa relata, sed partis tantum, illa solum vitietur, non etiam alia, quam non concernit dolus, & quam Pont. etiam conscius concessurus erat, juxta distinctionem *d. c.* 20. Navarr. *consil. 78. n. 3. b.s.* Quæ verò in litteris exprimenda sint videantur in *Glos. d. c.* 30. *V. litteras, ubi* Felin. *n.* 8. & apud Menoch. *d. casu* 21.

Rejicienda præterea à judice rescripta con- 39
tinentia absurdum & iniquum; veluti ut nullæ admittantur exceptiones; ut quemcumque judicem licet eligere sibi propitium, parti adversæ suspectum, *c. Ad hæc* 30 *b. t. & c. Ex parte* 13. *inf. tit.* 29. *de Off. jud. deleg* hoc enim grave nimis est parti, ut concedi non debeat.

Suspecta sunt & ea rescripta, quæ contra 40
Curiæ stylum impetrata videntur. Unde eorum executionem differet judex, donec secundò jubeatur exequi? tunc enim videtur profecta ex certa scientia. Quod & agendum, si rationabilis causa videatur iis obstare, *c.* 41
Si quando 5. *b. t.* * Faeit & peccatum in Latinitate, aut constructione, non esse adhibendam litteris fidem, *c. Ad audientiam* 11 *b. t.* quod, cùm non appareant maturè dictata, non possint videri emanasse à Sede Apostolica, *c. Quam gravi inf. de Crim. falsi.* Ut non obstet quod eiusmodi vitium non faciat testamenta suspecta, *l. In legatis Cod. de legat.* in quibus non requiritur tanta maturitas, sed satis est de voluntate constet. Non est tamen hoc tam strictè accipiendum, ut etiam unius litteræ vel syllabæ omissione vitiari dicamus rescriptum, *c. Ex parte* 11. *inf. de fide instrum.* quia eiusmodi defectus minor est, quàm ut considerandus veniat.

Non operatur etiam effectum aliquem re- 42
scriptum impetratum lite pendente, si ex eo sit alteri præjudicium, *c.* 1. 2. *fin. inf. Ut lite pendente, &c.* cum lite pendente supplicare non liceat; nisi in certis casibus, si vel actorum communium, vel pronuntiationis editio denegetur, *l.* 2. C. *Ut lite pend.* Contra terminatam vel rescripto, vel consultatione quæstionem exquisitum suffragium facit impetrantem damnari adversatio in litis æstimationem, *d. l.* 2.

43 Ad effectum reſcriptorum refertur & hæc quæſtio. An reſcripta perpetuò durent? Reſp. Eorum vim eſſe perpetuam & perennem, quæ ad jus reſcripta ſunt, *l. 2. C. de diverſ. reſcript.* cum tendant ad juris communis conſervationem: niſi vel tempus ſit adiectum, quo lapſo ceſſat eorum vis; quia ad tempus conceſſa, eo lapſo cenſeantur denegata: vel intra annum iis uti per malitiam vel negligentiam diſtulerit; ſi tamen alter contrarias litteras obtinuerit poſtea, etiam non facientes mentionem priorum, idque ut obvietur malitiis, *c. plerumque 23. h. t.* Rebuff. *in praxi benef. tit. Forma mandati. Apoſt. ad V. inducentes verſ. quatuor* Fachin. *l. 8. Controv. c. 65.*

Supereſt poſtremò diſpicere, An reſcripti vires exſpirent morte concedentis: Extra dubium eſt, reſcripta emanantia per modum Canonis non exſpirare morte concedentis, cum tamquam Canones ſuapte natura ſint perpetua. Idem eſt, ſi per modum contractus emiſſa ſint: neque enim ſucceſſor revocat contractum prædeceſſoris, *c. 1. inf. de Probat.* Felli *in c. Licet* 30 *inf. de off. jud. de leg.* Tantùm eſt difficultas de reſcriptis ad lites, de quibus commodiùs infrà, *d tit. de eff. jud. deleg.* & de reſcriptis gratiæ; in quibus diſtinguendum hoc modo: An gratia ſit facta, quando ſcilicet ei conceditur, in cuius gratiam datur independenter ab alio, an ſit facienda, quando ſcilicet alicui committitur faciendæ gratia in favorem tertii. Iterum, an abſolutè concedatur, an verò ad beneplacitum concedentis aut Sedis. Abſolutè gratia facta non exſpirat morte concedentis: nam quæ ſemel habent perfectum eſſe, contrario caſu ſuperveniente non immutantur. Faciendæ, verò gratia exſpirat, quia eſt inſtar mandati quod ceſſat morte concedentis, retamen integrâ, *c. Si tui 36. ubi Gloſſa de præben. in 6.* quatenus facta ad concedentis placitum, qui ampliùs velle poſt mortem non habet. Quod & rectè dicetur, ſi concedens officio ſit defunctus: nam non habeas officium, ampliùs probare aut improbare nequit ab illo dependens. Ad beneplacitum Sedis conceſſum non exſpirat morte concedentis, ſed durat, donec à ſucceſſore revocetur,

c. Si gratiosè 5. h. t. in 6.

44

TITULUS IV.

De Conſuetudine.

SUMMARIUM.

1. *Conſuetudo quid ſit.*
2. *Requiſita ad juſtitiam & valorem conſuetudinis.*
3. *Conſuetudo irrationabilis excuſat à pœnis fori exterioris, non interioris.*
4. *Conſuetudinis vis & effectus non minor quam legis.*
5. *Conſuetudo laicorum ſuper rebus Eccleſiaſticis quid poſſit.*
6. *Conſuetudo Eccleſiæ Romanæ an & quando obligat reliquas.*
7. *Intellectus* c. 3. de Cognat. ſpirituali.
8. *Conſuetudo an contra Canones induci poſſit.*
9. *Reſpondetur ad loca, non admittentia conſuetudinem contra Canones.*
10. *Intellectus* can. Inſtitutionis XXV. q. 2.
11. *Conſuetudo an poſſit quid mutare circa ſolemnia alia.*
12. *Conſuetudinem generalem tollit per legem ſubſequentem generalem, non etiam particularis loci conſuetudinem.*
13. *Quod & obtinet jure civili.*
14. *Quanto tempore tenſa conſuetudo deroget Canonis.*
15. *Traditiones quadam ſcriptæ, quadam non ſcriptæ.*
16. *Traditiones item aliæ divinæ, aliæ Apoſtolicæ, aliæ Eccleſiaſticæ.*
17. *Traditionum vis & auctoritas.*
18. *Hæretici noſtri temporis traditiones rejiciunt taxantur.*

A Literam ſutis ſpeciem, ſcilicet jus non ſcriptum, ponit conſuetudo: quod nomen accipitur vel pro ipſo uſu & frequentibus moribus, vel pro ipſo jure, quod ex diuturno uſu, moribuſque naſcitur, uti hic: deficiturque jus non ſcriptum, tacitis utentium moribus introductum, *l. de quib. 32. D. de leg. 5. ex non ſcripto. Inſtit. de jure natur.* * Ad cuius 2 juſtitiam & valorem requiritur primò, ut ſit inducta à communitate, capace legislationis, ſaltem paſſivæ. Secundò, ut maior eius pars ſciat & conſentiat in illius obſervationē: nam

quod

Digitized by Google

quod major pars Cutiæ effecit, pro eo habetur, ac si omnes egissent, *l. Quod major* D. *Ad municip. & inf. tit. debita quæ fiunt à majore parte cap.* ut & reliqui obligentur III. ut adsit diuturnitas temporis & actuum frequentia. Ad illam volunt communiter sufficere indistincte à decennium: hanc verò esse tel inquendam iudicis arbitrio, juris rationi conveniens est. Sint tamen actus voluntarii (neque enim circa necessarios est consuetudo) & liberi, cum intentione inducendi consuetudinem; cum & possit intendi consuetudo citra obligationem, ut in actibus devotionis: actus enim agentium non transgrediuntur eorum intentionem. Actus isti non sunt necessarii judiciales, cum & sufficiant extrajudiciales, qua de re alibi latius egimus.

2 IV. Requiritur, ut sit rationabilis, communitati utilis, non abrogata, non prohibita, non reprobata. Unde requirit materiam bonam, honestam: improbum enim foret, eam, quæ est contraria bonis moribus, ligare: cujusmodi est in vitans ad diffipationem bonorum, indulgens remissionem pœnæ propter adulterium, *c. Ex parte penult. hoc tit.* disciplinam Ecclesiasticam enervans, *c. cum inter 5 & c. cum venerabilu 7. h. t* Canonicis obvians institutis, ad corruptelam inducendam, *d. c. 7. in fine*: uti & illa, quæ gravis est Ecclesiæ, eius impediens libertatem, laicis super bonis personisque Clericorum auctoritatem iudicandi attribues, *c. 1. & 3. h. t.* plurium dignitatum Ecclesiasticarum sine dispensatione Apostolica retentionem concedens, *c. 1 eod. in 6.* reverentiam & auctoritatem sacris debitam imminuens, veluti non Episcopo attribuens reservata ordini Episcopali, qua de re *c. 4. h. t. & c. pen. inf. de consecrat. Eccles.*

3 Quæri potest, An consuetudo irrationabilis excuset à pœna fori exterioris? Resp. Pœnam cessare, ex eo, quod permissum eo in foro non debeat puniri: licet in foro interiori non sit minus peccatum, imò potius aggravetur per temporis diuturnitatem, *c. fin. h. t.* uti latius dictum *ad l. de quibus* 32. *D. de legib.* ubi etiam traditum, non desiderari titulum, quòd consensus populi requiratur ad consuetudinem inducendam Abbas & *Glossa in d. c. fin.* Dictum etiam ibi, non requiri scientiam Principis vel Pontificis, quod & satis patet ex *c. 1. de constitut. in 6.* ubi dicitur Pontificem probabiliter ignorare locorum consuetudines & statuta.

Prædictis positis, sequitur effectus, consuetudinis, qui non est minor quam legis, aut constitutionis: obligat enim omnes ad sui observantiam; universaliter, si sit universalis; sin particularis, eos tantum, qui subsunt loco ubi ea viget, idque sub peccato vel veniali vel mortali, pro materiæ gravitate, aut sine intento. Spectat etiam ad consuetudinis effectum, legem interpretari, quia optima interpres est consuetudo; legi derogare, imò abrogare, qua de re latius dictum *ad tit. Cod. Quæ sit longa consuet. & ad D. d. loco*: ideoque iis omissis tantum subjungemus ea, quæ huic loco potissimum conveniunt. 4

Ubi in primis quæritur, An super Ecclesiasticis rebus quid possit laicorum consuetudo? Resp. Non magis eam posse super hujusmodi rebus, atque dictum est, *sub Tit. 2. num. 2.* tenere eorum leges super talibus, propter cessantem potestatem: nisi à loci Prælato fuerit approbata & recepta, expressè aut tacitè, cuius est super talibus arbitrari. Consuetudo verò per laicos inducta super rebus temporalibus, seu materia civili & politica, valida quidem est, non tamen per eam obligantur Clerici: quia ut non potest populus per voluntatem expressam Clericos obligare, ita nec per hanc tacitam, sine consensu Prælati, cui subsunt Clerici. Quòd si fuerit materia communis, & totius communitatis interfit sustineri consuetudinem, videntur & Clerici teneri ad ejus observantiam; eo modo, quo dictum est superiùs, *d. loco*, eos obligati ejusmodi laicorum lege, ex eadem ratione. Si materia fuerit spiritualis, uti jejunium, festum, cum non teneat consuetudo sine auctoritate Prælati Ecclesiastici, ut paulò ante dictum, ita nec obligabit Clericos sine expresso vel tacito consensu Prælati: qui potest jus Episcopale inducere pro sua diœcesi, quòd præsumatur consentire in eiusmodi materia, in qua non potest sine scandalo unus obligari, alter non, & in qua subditi non confidentur ut laici aut ut Clerici, sed ut Christiani Bart. *ad l. de quibus Lect. 2. n. 30. D. de Legib.* 5

6 Ultetius quæri poteſt, An conſuetudo Eccleſiæ Romanæ obliget reliquas? Reſp. Non videri, quatenus per ſe ſpectatur, ut particularis Eccleſia, quia ſic non gerit ſe tamquam ſuperior reliis: quod tamen oportet, ut generaliter obliget; niſi Pontifex præcipiat & alibi eam obſervari, ut notavit Panorm. in *c. fin. inf. de feriis.* Idem juris eſt in conſuetudine Metropolitanæ Eccleſiæ, quòd ſcilicet neutiquam obliget ſuffraganeas Eccleſias ad ſui obſervantiam; ex regula generali, quâ conſuetudo unius civitatis non obligat aliam diſtinctam: uti nec una communitas habet poteſtatem dandi leges alteri.

7 Nec obſtat *cap. 3. inf. de Cognat. ſpirit.* ubi dicitur Epiſcopo inſpicienda, & imitanda conſuetudo Eccleſiæ metropolitanæ: loquitur enim is caſu, quo conſuetudo prævaluit in tota provincia, & aliqua in diœceſi ignoratur, quia fortè in caſus non contigerit, in quo praxis conformis poſſet oſtendi: tunc enim vult Pontif. inſpiciendam & imitandam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ Metropolitanæ aut vicinorum locorum, in quibus illa obſervatur tamquam universalis totius provinciæ. Aliqui *d. cap. 3.* accipiunt in caſu, quo in iſta Eccleſia non erat conſuetudo propria, tunc ſcilicet imitandam eſſe Metropolitanæ, aut vicinorum locorum: ſed hoc minus rectè dici poſſe videtur ex eo, quòd ut ſtatutum Metropolitanæ Eccleſiæ non obligat ſuffraganeas, ita nec iſtius conſuetudo, quia deſit ſubjectio, & immediata juriſdictio.

8 Dubitari etiam poſſet, An contra Canones conſuetudo induci queat? Reſp. Rectè dici per univerſalem conſuetudinem abrogari poſſe unrverſalem legem Eccleſiaſticam, vel in totum, vel pro parte, uti in una provincia, ſalvâ manente lege, & integra in aliis; per particularem verò abrogari poſſe legem particularem: nam cum altera ſit juris ſpecies, non minor eſt lege, quæ proſequens priorem abrogat; ut idem conſuetudini ſit dandum. Facit in eam rem *Clement. fin. de ætate & qual: præſic.* ubi antiquis juribus præfertur generalis Eccleſiæ obſervantia. Facit & *c. 3. eod. in 6.* quod probat conſuetudinem, quâ Epiſcopus ſolus ſibi uſurpat poteſtatem advertendi in delinquentes, cum tamen juxta communi requiratur. Capituli aſſenſus, *cap. 2. de his qua fiunt à maiore parte cap.* Facit præterea, quòd ad hunc effectum nec deſit populo poteſtas, ex conniventia Pontificis, nec voluntas, cuius ſufficiens ſignum dat ipſa conſuetudo.

9 Non obſtant loca quædam, *diſt. 11.* quæ non admittunt conſuetudinem contra Canones: nam vel loquuntur de ea, quæ non eſt rationabilis & legitimè præſcripta, *juxta c. fin. h. t.* vel de ea, quæ eſt contra jus naturæ vel divinum, ut patet ex ipſorum locorum lectione.

10 Neque obſtat *cam. Inſtitutionis XXV. q. 2.* quia loquitur de infertiotibus expreſsè derogantibus aut contravenientibus juri communi, quod gravius eſt: minus enim delinquitur à populo tacitè inducente contrariam conſuetudinem, quàm expreſsè legi non parente; quæ res habet contumaciam coniunctam. V. Suarez *lib. 7. de Legib. cap. 18.* ubi *num. 11. & 12.* tempus requirit quadraginta annorum, ut conſuetudo contra Canones valeat.

11 Difficultatem patitur, An conſuetudo poſſit quid mutare circa ſacramentalia? Reſp. Ita videri, etiam citra ſcientiam Pontificis *per c. fin. h. t.* ubi deciditur generaliter, conſuetudinem rationem conſentaneam & legitimè præſcriptam obtinere vim cuiuscumque legis deſtruendæ. Ut etiam obtineat circa ſacramentalia, cum non detur ratio diverſitatis, quatenus tamen ceſſat ſcandalum & contemptus Sacramentorum, & non attinguntur ipſa Sacramenta, aut non inducitur quid circa ea, quæ præcipuam Sacramentorum vim habent Covarr. in 4. *Decretal. p. 2. cap. 6. § 10. num. 36.*

Nec obſtat, quod conſuetudinem non inducant, niſi qui valent legem conſtituere; Clerici autem contra Canones legem non inducant, *d. can. Inſtitutionis.* Reſpondetur enim, non requiri ad hunc effectum condendæ legis poteſtatem, quæ actu adſit, ſed ſufficere capacitatem, quam Clericorum communitas vetè habet, cum poſſit iis dari poteſtas ſpecialiter quid ſtatuendi contra Canones, licet actu non ſit data. Quo modo & populus inducit conſuetudinem contra legem Principis, in quem tamen omnem poteſtatem ſuam reſignavit, *§. ſed & quod Principi inſtit.*

De-

De jure natur. gent & civili. Quæri autem hic etiam posset, An per consuetudinem possit induci omissio benedictionis nuptialis; tolli impedimentum matrimonii etiam dirimens? verum de his commodiùs agetur infrà libro IV.

Dicta de consuetudinis effectu vera sunt, quatenus est in vigore, non sublata per consuetudinem posteriorem contrariam, ut fieri posse non est dubium; aut etiam per legem, qua de re actum *ad tit. D. de legib. & Cod. Quæ sit longa consuetudo.*

12 Quæritur autem, An quælibet consuetudo præcedens censeatur per contrariam legem subsequentem tolli; Resp. Per legem subsequentem generalem in universum eam abroleri consuetudinem, quæ est generalis, ut tradit Bart. in *l. de quibus de legib.* etiam non facta ejus mentione: quia cum non censeatur ignorare talem consuetudinem Princeps, non potest non videri eam tollere per contrariam legem, quæ consistere non potest cum ista consuetudine. Quo modo rectè Abbas, in *c. fin. nu. 25 hoc tit.* docet, quod civitas statutum faciendo contra suam consuetudinem, censeatur hanc tollere, cum eius non possit esse ignara. Non ita aboletur per legem generalem particularis loci consuetudo, de quo est textus expressus in *cap. 9. de constitut. in 6.* qui hoc decidit: subjunctâ ratione, quod legislator non censeatur scire facta particularia, ad quæ spectant particulares locorum consuetudines; atque ita non censeatur eas revocare, non facta illarum mentione expressâ. Ubi volunt sufficere clausulam, *non obstante*, subjunctam: quod ita in lege Canonica admittitur.

13 An etiam in lege civili hoc sit admittendum? disputatur. R. Aliquibus videri aliter obtinere in lege civili, *per text. in l. 3. §. Divus D. de sepulchro viol.* ubi dicitur, generalia rescripta, & Imperialia statuta vim suam obtinere, & in omni loco valere, sublatâ etiam municipali lege, de qua ibi, contrariâ. Verùm idem diecendum obtinere jure civili; cùm *d. cap. 1.* non tam sit specialis juris constitutivum, quàm declarativum ejus juris, quod secundum rectam rationem in quocumque legislatore locum habet. Nihil facit *d. §. Divus*, nam intelligendus in casu, quo Princeps singularem consuetudinem expressè voluit tollere, ut latis ibi apparet, Bart. in *d. l. de quibus Ext. 2. nu. 4. de legib.*

Quia autem dictum in superioribus, per consuetudinem posteriorem derogari Canoni, rectè quæritur, quantum temporis ad hoc requiratur? Resp. Esse, qui velint annos decem sufficere, ad instar juris civilis, quatenus rationabilis, & præscripta, *per text. cap fin. hoc tit.* Quorum opinio procedere videtur in casu, quo agitur de nova lege necdum recepta: cujus vis omnis cessabit defuetudine tanti temporis. Alias si lex in usum deducta fuerit, pleriquevolunt, eam non abrogari; nisi spatio quadraginta annorum, Innoc. in *d. cap fin. & ibi* Abbas *n. 11. & ad c. 1. n. 13. inf. de Treuga & pace.* Rationem dant, quod contra Ecclesiam non præscribatur nisi quadraginta annis, *cap 4 & 8. inf. de præscript.* Consuetudo autem contra Canones meritò dicitur contra Ecclesiam; atque ideo, ut dicatur legitimè præscripta, debet viguisse annis quadraginta. Ubi non rectè quidam videntur singulariter requirere scientiam Pontificis, quos reprehendit Covarr. *d. loco n. 36.*

De Traditionibus.

AD jus non scriptum rectè referuntur ea, 15
quæ per traditiones ab Apostolis & sanctis Patribus ad nos quasi per manus pervenerunt, sine scripto. Quod addo, quia traditiones quædam scripto sunt mandatæ, ut patet ex D. Paulo mox allegando In quo à consuetudine distant, quæ tantùm in usu consistit; uti & in eo, quod pleræque ex præcepto dimanent, vel divino, vel Apostolico, vel Ecclesiastico. *Ut sint triplicis generis: aliæ Divinæ, 16
quæ ab ipso Christo docente per Apostolos sunt acceptæ, quarum in sacris litteris nusquam fit mentio, ut quæ spectant ad materiam & formam Sacramentorum: aliæ Apostolicæ, quæ per Apostolos non sine adsistentia Spiritus sancti traditæ: aliæ Ecclesiasticæ, quæ sunt quædam consuetudines antiquæ à Prælatis vel populis inchoatæ, quæ paulatim tacito consensu populorum vim legis obtinuerunt. Ex his traditionibus manavit jejunium quadragesimale, quatuor temporum, baptizare parvulos, baptizatos ter

17 oleo inungere, signare se signo Crucis, & similia, *can. Ecclesiasticarum sistim 2.* * Prioribus duobus generibus esse suam vim non est dubium, ratione auctorum; unde Paulus, *State*, inquit, *& tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per litteras, 2. ad Thessal. 2.* Et *1. ad Corinth. 11.* laudat eos, quod tradita à se præcepta teneant. Quantum ad tertium genus, eamdem illis vim esse, quæ est decretorum & constitutionum, ex eo patet, quod verbo an scripto disposita antiquitas tradantur, nisi interfit: ut patet ex Lacedæmoniis, apud quos leges memoriæ mandabantur, & hac via ad posteros tranſibant, non minori

18 obligatione, quàm leget Athenensium scripto mandatæ, *§. sine scripto Instit. de jure nat.** Ut hæretici nostri temporis, dum traditionibus nihil deferunt, eas tamquam aniles nugas respuentes, in reprobum sensum dati videantur; cum hac via & ipsi Evangelio suam detorgent fidem atque auctoritatem, & sactæ Scripturæ convellant fundamentum: ut desuper structam molam collabi sit necesse. Quo respicit Tertullianus, *lib. 2. de Corona militis*, dum inquit: *Si legem postulas, scripturam nullam invenies, traditio tibi pretendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Et S. Augustinus *Evangelio*, inquit, *non crederem, nisi me Ecclesia Catholica moveret auctoritas.* Item S. Basilius à Gratiano *d. can. Ecclesiasticarum* citatus, *Si attenderimus*, inquit, *consuetudines Ecclesiæ, non per scripturas à patribus traditas, nihil æstimare, quantum religio detrimenti sit latura, intendit insipientibus liquidò constabit.* Et hodie docet experientia: neque enim potest per ipsam Scripturam constare, eam veram esse, non confictam, non suppositam; nam hoc foret in propria causa testè agere. Quod Spiritus sancti, qui errare non potest, dictamine se instrui, quæ sit vera Scriptura, persuasum sibi habeant nostri temporis sectarii, est mera diaboli elusio: ut patet ex illorum opinionibus super intellectu sacræ Scripturæ. quæ ita sunt discordes, etiam inter eos, qui eamdem sectam sunt amplexi, ut ad concordiam neutiquam queant revocari. Quis certè non est dicendus causſate Spiritus sanctus, qui ubique unus, verus, constans, concordiæ & sanctitatis, nusquam discordiæ & impietatis auctor, averſatur inconstantiam, quæ inter hæreticos dominatur? inter quos in dies novæ opiniones, novæ intellectus super Scriptura facta obortiuntur, & acceptantur, prioribus rejectis, in eoque laboratur, non ut secundùm Scripturam fides & actus formentur, sed Scriptura iis adaptetur. Hinc rectè Nicolaus Papa dedecus abominabile dicit, traditiones ab Ecclesia receptas pati pro libitu sempet certantium infringi, *can. Ridiculum dist. 12.* Vide pluta de his apud Suarez *De legib lib. 7. c. 3 n. 7. in fine, & c. 4. n. 10. item in Defensione Fidei Catholicæ adversus Anglicanæ sectæ errores lib. 1. c. 9. n. 7. & seqq.* & Bellarm. *Const. Tomo 1. de Verbo Dei lib. 4.*

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis; & objecta juris Canonici.*
2. *Magistratus Ecclesiasticus acquiritur per Postulationem, Electionem & Translationem.*
3. *De postulatione cur primo loco agatur, & cur inventa.*
4. *Postulatio quid? & an concorditer fieri debeat.*
5. *Qui postuient, & de postulantibus in dignum.*
6. *Quis postulandus.*
7. *Postulandus eligi non potest.*
8. *Postulatio debet esse certa & certis verbis facta.*
9. *Electus & postulatus, adhibendo consensum, debet alterum vicem eligere.*
10. *Postulatio est insinuanda postulato.*
11. *Postulantibus an liceat variare.*
12. *Postulatio habito consensu postulati, est insinuanda superiori.*
13. *Superior est summus Pont. exceptis dignitatibus inferioribus.*
14. *Postulatio admissa dat postulato jus administrationis.*

PÒsitis principiis juris Canonici, eiusque origine & auctoritate, de objecto illius videndum. Quod hic triplex est, ut in jure civili; Personæ scilicet, quibus jus redditur. Res, circa quas, & judicia per quæ redditur. Personæ meritò primas tenent, cùm, ut ait Imp. *Instit. de jure nat. in fine* ex *l. 2. C. D. de statu hom.* parum sit, jus nosse, si personæ, quarum

Digitized by Google

nim causſa conſtitutum eſt, ignoretur. Ubi non incongruè primò proponuntur perſonæ, quæ tamquam miniſtri & executores jutis, ipſum ius exequuntur, & invigilant eius obſervationi: quales non tantum ſunt illi, qui judiciis præſunt, litesque determinant, ſed qui aliquo magiſtratu, aut dignitate, aut ſuperioritate Eccleſiaſtica excellunt. Pertinet iſte magiſtratus hac in materia ad ſolos Clericos.* Acquititur per Poſtulationem, Electionem, & Translationem: de quibus ordine deinceps agitur. Eſt & Nominatio, quæ poſſet concludi ſub Electione: nam eſt deſignatio unius ad dignitatem, ſive etiam plurium perſonarum, ex quibus ſuperior unum deligat, quem dignitati præponat: quale ius Principes aliqui in ſuis ditionibus ſibi adrogant.

De Poſtulatione agitur primo loco, quòd ſit via quaſi præparatoria ad electionem: nam poſtulatione perſonæ admiſſa ad electionem eius procedi poteſt; quæ tamen etiam omittitur, circuitus evitandi cauſſa, quod cenſeatur incluſa in ipſa poſtulatione, a qua per ſuperiorem admiſſa non recedunt poſtulantes. Inventa eſt poſtulatio in ſubſidium electionis, ut qui per Canones eligi prohibentur, propter impedimentum Canonicum, quo tenentur, ex ſuperioris gratia habeantur in Prælatum. Contingit enim nonnunquam aliquem, propter inſignem eruditionem, prudentiam, aliasque animi dotes, regendæ Eccleſiæ maximè convenire; defectu tamen natalium, ætatis, alterutrusve qualitatis, eligi non poſſe.

Omiſſis itaque aliis acceptionibus, Poſtulatio hic eſt Capituli vel Collegii coram ſuperiore facta petitio alicuius perſonæ in Prælatum, idoneæ quidem, ſed cui obſtet defectus Canonicus.

Addunt aliqui, Concors; unde quæritur, An debeat fieri concorditer? Reſp. Ita velle Gloſſ. in *c. Cum omnes ſup. tit. 2. de Conſtitut.* Ab aliis duas partes collegii deſiderari: at ex vertioti & conſtantiori ſententia ſufficere à maiori & ſaniori parte factam: eſſe nam eum electio taliter facta prævaleat, *ut dicetur 1. ſeq.* qui ſni & poſtulatio? Ex rationis patiete: miſi contingat à minori parte aliquem eſſe electum, tunc enim à maiori parte facta poſtulatio non aliàs præ valitura, quam ſi pro eaſtet duplo maior numerus, *c. Scriptum 40. in. 9q. de Elect.* Cuius ratio eſt, quod electio nitatur via ordinaria; poſtulatio verò extraordinaria, ideoque inferior habenda, niſi numero fulciatur: prævalebitque electio, ordinatio iure procedens, etiam nixa numero minori, propterea quod non facilè ab ordinario modo recedatur, *d. c. Scriptum § quod ſi.*

Si poſtulantium numerus duplo quidem major fuerit, poſtulatus tamen ſit indignus, moribus, vita, doctrina, & aliis neutri actus tenebit: non poſtulantium, quia poſtularunt indignum; non eligentium, quia eorum numerus tertiam Capituli partem non adæquat; niſi tamen ſcienter indignus ab aliis poſtulatus fuerit, *d. c. 40. in fine*, tunc enim privantur poſtulantes pro ea vice voto, & Capituli vis apud minorem partem reſidet, quaſi ad eã ſolã ſpectet electio, Abbas & Innoc. *ad d. c. 40.*

Poſtulant illi, quibus eſt jus eligendi, *c. 1. in fin. h. t.* Ubi controvertitur, An qui poſtularunt indignum removeantur à poſtulando, aut eligendo? Reſp. Eſſe, qui negent, quod hoc ipſum pœnæ cauſſa, quæ non eſt laxanda, ſed reſtringenda, ſit edictum in eligentibus indignum. Nec facit ſecundum eos modo allegatum ex textu *d. cap. 40. in fine*: nam hoc volunt eſſe ſpeciale, propter concurſum eligentium. Attamen verius eſt, pœnam iſtam concernere & poſtulantes indignum, *per d. text.* Cujus ratio tantum conſiſtit in eo, quod indignum poſtulariat non etiam in eo, quod concurrant eligentes: & colligitur idipſum ex *c. 1. in fine & c. 2. ubi* Abbas *num. 3. h. t.*

Poſtulatur ille, qui aliàs moribus, doctrina, vita probitate licet idoneus, defectum tamen habet Canonicum, per quem eligi nequit: ut quia non eſt ſufficientis ætatis, non thori legitimi; non profeſſus, ſi petatur, ut præſit profeſſis alterius loci Epiſcopus, *c. Cum monaſterium 13. c. Innotuit 20. inf. de elect. c. fin. h. t.* Ubi cavendum eſt, ne talis perſona eligatur, quia per electionem iſtius committeretur vitium, nihilque accederet juris electo, *d. c. fin.* cum quod eſt nullum non poſſit producere aliquem effectum. Poſtulando verò talem non peccatur, quia admiſſio poſtulati commutatur arbitrio ſuperioris; at nihil accedat iuris poſtulato. In quo diſtinguiturpoſtulatio ab electione: hæc enim jus dat

electo,

Digitized by Google

electo, ut capaci. Unde est, quod frustrà postuletur, cum malè petatur gratia, ubi est justitiæ debitum.

8 Cavendum etiam, ne sit postulatio incerta, cuius species aliquot à pernicioſa curioſitate inventas, quibus postulationi electio mixta facit eam incertam, propoſuit Pont. in *c. unico eod. in* 6. & edicto perpetuo earum usum prohibet. Forma autem earum hæc est, *Eligo postulando, & postulo eligendo*; aut *Eligo postulandum, & postulo eligendum*: *Eligo & postulo, prout potest melius de jure valere*. Quas formulas ideo damnat Pont. quod contineant tem imperfectam, propter incertitudinem voluntatis; cum eligens consensum præsentem explicet, nullo præsuppoſito defectu electi: postulans verò non æquè certò consentiat, & in postulato defectum aut impedimentum fateatur. Unde fit, quod in uno eodemque actu committatur contrarietas & ex ea ponatur incertitudo, à cum penitus vitians; uti & penitus nullus declaratur, *d cap. unico, in verb. irritum decernentes*: adeò ut etiam effectum aliquem consequi nequeat ex subsequenti superioris confirmatione, propter regulam, quæ non patitur confirmari, quod est ab initio nullum. Gloſſa *in d. c. unico V. irritum* Quod sibi imputent taliter procedentes, non servata debita & præscripta forma. Permittit tamen Pont. ut procedat ejuſmodi postulatio in casu, quo probabiliter dubitatur, ob facti ignorantiam, an sit persona eligibilis, nec ne: cuiuſmodi aliquot exempla proponit Gloſſ. *d. c. unico V. probabiliter*: cauſſat enim justa ignorantia actum ſuſtineri, qui alias inutilis fuiſſet.

9 Debet autem electus & postulatus taliter, adhibendo ſuum conſenſum, alteram viam eligere, *d. c. un. in fine*; ne vagando in incerto, contra juris prohibitionem, duplicem titulum ſibi præſigere videatur, & ex duplici cauſſa confirmationem exſpectare, quod jura non ferunt, *c. Ut quis* 25 *De elect in* 6. *l. Eum qui duobus* 51. *D. de acquir. hared.* Electa autem altera, non erit illi liber regreſſus ad omiſſam, ſed via eſt intercluſa, *de c. un. in fine*, quia alias ſibi contrariaretur.

10 Postulatione peracta ex plurium conſenſu, tum ea eſt inſinuanda poſtulato quàm citiſſimè, qui intra menſem exprimere conſenſum debet, niſi cauſſa plus temporis tribuat.

Ubi quæri poſſet, an liceat variare poſtulantibus? R. Per ſolam poſtulationem nullum jus acquiri poſtulato, ſive quoad poſtulantes, qui non tam conſentiunt, quàm votum ſuum declarant; ſive quoad poſtulatum, qui per Canones impeditur quid juris acquirere ad Prælaturam. Unde *c. 4. h. t.* dicitur demum præſentata ſuperiori poſtulatione variare inhibitum eſſe poſtulantibus; idque ne ſuperiori illudatur, & judicium ejus ex inferiorum arbitrio pendere videatur. 11

Poſt conſenſum poſtulati habitum poſtulatio ſuperiori præſentanda. Cuius rei non is eſt affectus, ut quid juris det poſtulato, niſi ſubſecuta approbatione: dependet enim ex ſuperioris arbitrio, eam admittat, nec ne; niſi quod, uti jam dictum, per eam variare prohibeantur poſtulantes. 12

Cæterum hac in re ſuperior eſt, qui Canones & jura obſtantia laxare, ac vinculum, quo obſtringitur poſtulatus, ſolvere poteſt, ut habilis efficiatur & eligi queat. Talis eſt Pont. tantum, ſi agatur ſuper poſtulato in Epiſcopum, qui alteri Eccleſiæ ut Epiſcopus præeſt: neque enim talis poteſt ſine Romani Pont. auctoritate de una Eccleſia ad aliam migrare, ut dicetur inferius *ad tit. 7. de Translat. Epiſc.* Diſpenſat & is ſolus ſuper ætate, & natalibus poſtulati, Gloſſa *in c. fin. inf. tit.* 14. *de Ætate & qual. præſic* Quantum ad dignitates inferiores, ſuus ſuperior eſt adeundus, quatenus defectum poteſt tollere. 13

Poſtremò poſtulatio admiſſa idem dat juris poſtulato, quod confirmatio electo: neque enim poſtea electioni datur locus, ad evitandum circuitum, cum non poſſint poſtulantes à poſtulato admiſſo recedere. Unde ut confirmato electo eſt data adminiſtratio, ita & poſtulato. 14

TITULUS VI.

De Electione, & Electi poteſtate.

SUMMARIUM.

1. *Electio quid ſit.*
2. *Eligendi jus ad quos ſpectet.*
3. *In ſecularibus eſt penes Canonicos, puberes & ſanæ mentis.*

4. *Non*

Digitized by Google

4. *Non implicat eſſe Canonicum, & non habere ſuffragium.*
5. *Suffragii jus habet bona fidei poſſeſſor, non verus Canonicus.*
6 *Irregularibus jus eligendi habent Monachi profeſſi.*
7. *Excommunicati majori excommunicatione rejiciuntur ab electione.*
8. *Excommunicatio unius aut plurium an faciat aliorum electionem nullam.*
9. *Excommunicati ſcienter ab aliis admiſſi an faciant irritam electionem.*
10. *Electio excommunicati tolerati an ſubſiſtat*
11. *Excommunicati occulti electio actaque juſtinentur.*
12. *Item excommunicati denuntiati, ſed ignorati.*
13. *Cardinalis excommunicatus ac denuntiatus non repellitur ab electione Pontificis.*
14. *Excommunicatio minor non eripit facultatem eligendi.*
15. *Vt neque ſuſpenſio.*
16. *Non etiam interdictum.*
17. *Non irregularitas.*
18. *Hæreticus ſuffragii jus non habet.*
19. *Eligentes ſcienter in dignum privantur pro ea vice eligendi facultate.*
20. *Facultate ea romanente penes reliquos, qui non peccarunt.*
21. *Laici non eſt jus eligendi.*
22. *Imperatoribus an & quale jus competierit in electionibus Rom. Pontificum.*
23. *Nominatio Epiſcoporum.*
24. *Quid item jure populus habuerit.*
25. *Quis & qualis eligendus.*
26. *Eligi non poteſt irretitus excommunicatione majori.*
27. *Licet non ſit vitandus.*
28. *Aut electus poſtea abſolvatur.*
29. *Eligi impedit etiam excommunicatio minor.*
30. *Electio taliter excommunicati non eſt ipſo jure irrita, ſed irritanda.*
31. *Licet eligentes ignoraverint excommunicatum.*
32. *Electi ignorantia non tollit vitium inhabilitatis.*
33. *Excommunicatio electi in Pontifices Rom. an impediat electionem.*
34. *Ad electionem eſt inhabilis ſuſpenſus ab ordine & beneficio.*
35. *Electio à tali facta eſt irritanda.*
36. *Irregularitas an faciat electionem ipſo jure nullam.*
37. *Hæretici ſunt irregulares.*
38. *Liberos habens non eſt inhabilis ad munia Eccleſiaſtica.*
39. *Licet libri ſint illegitimi.*
40. *Regularibus præſtiendus eſt profeſſus, inſtructus in ſtatu monachali.*
41. *Eligendus eſt dignior.*
42. *Non habita ratione nobilitatis.*
43. *Et quidem è gremio Eccleſiæ vacantis, ſi idoneus reperiatur.*
44. *Extraneus dignior poſponi poteſt interno digno.*
45. *Electio digni tenet, omiſſo digniori.*
46. *Eligentes talem non tenentur ad reſtitutionem Eccleſiæ, vel omiſſo.*
47. *Neque electus tenetur digniori omiſſo.*
48. *Niſi fraude impediverit, quò minùs eligeretur.*
49. *Pœna eligentium indignum.*
50. *An ea ipſo jure incurrantur.*
51. *Pœnâ ſuſpenſionis tenentur etiam impedientes electionem perſona digna.*
52. *Pœna hac in Epiſcopo locum non habet.*
53. *Eligenti an proſit, quodquem ſciat indignum ex ſola confeſſione.*
54. *Electio de indigno facta eſt ipſo jure nulla.*
55. *Eligentes indignum an teneantur digno præterito ad reſtitutionem.*
56. *Pœna eligentium indignum an habeant locum, ſi non ſequatur electio.*
57. *Pœnis præditis locus eſt electo indigno ex defectu ſcientiæ, morum &c.*
58. *Ignorantia an excuſet à dictis pœnis.*
59. *Eligere ſeipſum quis nequit.*
60. *In electionem tamen ſui ipſe è numero eligentium rectè conſentit.*
61. *Electores Imperii rectè ex ſuo corpore eligunt.*
62. *Nominatio ſucceſſoris an probanda.*
63. 64. *Ad electionem quando & quo modo procedendum.*
65. *Electio facta, non revocato vocando, an ſit ipſo jure nulla.*
66. *Electionem à præſentibus de digno factam an non vocatus teneatur approbare.*
67. *Vocandi omnes ad electionem.*
68. *Legitimè impeditus poteſt ſcripto ſuffragari.*
69. *Vel alteri de Collegio demandare vices ſuas.*

79. Non etiam extraneo.

71. 72. Modi eligendi tres, per inspirationem, per scrutinium, & per compromissum.

73. Major & sanior pars conjunctim accipi debet

74. In compromissum an omnes consentire debeant.

75. Electio publicanda, & illius effectus.

76. Electo facienda præsentatio electionis de se facta.

77. Electus acceptare vel recusare electionem potest.

78. Electionis acceptatio procuranda confirmatio.

79. Confirmatio intra quod tempus petenda.

80. Confirmationi præmitti debet examen super electione, & electi qualitate.

81. Confirmatio facienda cum consensu Capituli.

82. In loco profano facta an teneat.

83. Confirmatio quid juris tribuit.

84. Pœna immittentis se administrationi ante confirmationem.

85. Confecratio a quo facienda remittitur.

86. Benedictio in Abbatibus est loco confecrationis

87. Electo Pontifici ad quos spectet, & quid in ea singulare.

88. Imperator etiam est eligendus, & à quibus.

89. Electores Imperii jus illud habere à Rom. Pontifice.

90. A quo destitui possunt ex justa causa.

91. Ab eodem confirmantur electus Imp.

EX jure & more usitato per electionem ad dignitates perveniur : quæ habet locum in iis, quibus est adnexa superioritas; & hoc, ut eligendus iis sit gratior, quibus præficitur : neque enim foret ille gratus, qui invitis obtruditur.

1 Electio est alicuius idoneæ personæ ad dignitatem vel munus aliquod Canonicè facta vocatio.

2 Canonicè ut fiat, oportet ab iis facta fit, ad quos de jure, consuetudine, aut privilegio id juris spectat Regulariter spectat ad eos, qui sunt de gremio loci, cui præficiendus quæritur. Dico, regulariter; quia & extraneis competere interdum potest ex privilegio & consuetudine, *c. 8 sup tit 4. de consuet.*

3 In sæcularibus est penes Canonicos, modo sint puberes, sanæ mentis : nam impuberes (non factâ distinctione, malitia ætatem supplet, nec ne, cum Canon non distinguat) & quibus is meus minus sana est, carent dissertione & judicio, quo opus in discernendis cuiusque qualitate & conditione, *c. Ex eo 32. h. t. in* 6. Ut merito & suffragio careant, nec faciant non vocati electionem irritam. * Ubi nihil 4
implicat, esse Canonicum, & non habere suffragium, *l. 6 §. duo D. de decurionib.* propter dictam rationem.* Ut autem quis suffragium 5
habeat, non requiritur sit verus Canonicus, sed sufficit ut possessor bonæ fidei, & sine lite pacificus, *c. Cum olim inf. de Causa poss. & proprietate. c. In Genesi 35. ubi Glossa in V. possessione h. t.* & hoc ad evitandam confusionem, quæ contingeret, si à possessore tantum facta electio, re patefacta postea evacuaretur. Necesse præterea est, existant in minoribus ordinibus, *Clem. 2. de ætate & qual. præfic.*

In Regularibus jus eligendi est penes Mo- 6
nachos professos, expressè vel tacitè : non etiam penes non professos, *d. c. 32. in fine* : utì nec penes laicos, quos conversos vocant. * 7
Omninò rejiciuntur excommunicati majori excommunicatione, quibus communicare cum aliis non licet, *c. Is qui 25. in fine de sent. excommunic. in* 6.

Ubi dubitari potest, An unus aut aliqui ex- 8
communicati faciant aliorum suffragia nulla? R. Non videri, ex regula, quæ habet, non vitiari utile per inutile. Quo facit textus in *c. Cum Winconnensis 25. hoc tit.* ubi aliquorum inhabilitas non irritat aliorum suffragia. Nisi certus sit eligentium numerus, quorum omnium requiritur consensus : tunc enim excommunicatio unius faceret irritam electionem, quia faceret deesse requisitum numerum, *c. Ad probandum 24. inf. de sent. & rejudic. & c. Cum super 23. inf. de off. ind. ord.* Nam uti dissensus unius ex eo numero ponteret invalidam electionem, quia faceret non adesse omnium consensum; ita & consensus nullitas, quæ faceit non adesse requisitum numerum. Erit autem vera superior decisio, si aliàs stet pro una parte sufficiens eligentium numerus, ut demptis excommunicatis, major Capituli pars stet pro ista V. G. si ex viginti eligentibus duo sint excommunicati, superabit alia pars, pro qua sunt decem suffragia. Et hoc ità, si ignoranter admissi sint excommunicati.

Quid verò juris, si scienter & voluntariè 9
sint admissi? R. Non subsistere, ex sententia
Inno-

Digitized by Google

Innocentii, in *c. Illa* 30. *h.t.* & Abbatis *ibid n.* 7. *& in c. fin. n.* 6 *inf. de procurat.* Fundant hanc suam opinionem in *c. Massana* 56 *h t.* ubi electio facta per Clericos & laicos habetur irrita: & in *d. cap.* 23. *de off. jud. deleg* ubi decretum ab habili & inhabili dicitur nullum. Item intatione, quòd voluntariè admittentes inhabilem, videantur uti jure suo nolle, & se facere inhabiles. Posset tamen contrarium videri potius, ele ctionem fcilicet aliorum esse validã; propterea quod licet peccarint admittendo istos, non tamen ideo priventur eligendi potestate, cum nullo jure id sit cautum. Et licet cum excommunicatis communicantes incidant in excommunicationem minorem, non tamen ista eos repellit ab eligendo, ut mox dicetur. Ut ab aliis facta electio sit dicenda valida, consortio excommunicati nihil ponente contra substantiam electionis. Ad *d. c.* 23. posset dici, quod actus, de quo ibi, simul ab omnibus habeatur pendens, ut inhabilis junctus ponat eius nullitatem. Nec obstat *d. c.* 56. nam ibi hoc ita statutum, in odium eorum, qui laicis id iuris contra Canones permittebant; ut non debeat extendi.

Prior tamen opinio, quia communis, posset videri servanda in praxi: & facere pro ea videtur textus in *d. c. fin.* ubi ex eo, quod cõmunitas cum maioribus & iuratis, quos fciebat excommunicatos, constituisset procuratorem, dicitur constitutio irrita. Quod idem ex rationis paritate dicendum in electione Prælati. Quod omninò procedet in excommunicato nominatim, & notorio Clerici percussore.

10 Quæstionis est, An idem procedat in excommunicato tolerato? Resp. Videri hoc aliquibus: pro quibus est textus in *can. Audivimus* XXIV. *q* 1. *&c. Adversus inf. De immunit. eccles.* ubi excommunicatio, vel sententia lata ab excommunicato, dicitur invalida. Ratio est in defectu iurisdictionis, ut patet ex *c. Siis cui de off jud. deleg in* 6. ubi, excommunicato delegante, dicitur delegatus carere jurisdictione. Quæ opinio iuxta antiquum ius est vera in excommunicato notorio, nam in occulto aliud mox dicetur. Ad ius novum quod attinet, verior opinio est, excommunicati, licet notorii, tolerati tamen, actus subsistere, etiam publicos. Ratio est, quod post Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, citra pœnam possit communicati cum excommunicato quocumque excepto denuntiato & notorio Clerici percussore. Quod ita inductum, ad succurrendũ conscientiis timoratis, & ad evitanda animarum pericula, ut cum possimus cum tali communicare etiam in perceptione Sacramentorum, debeant & acta ejus esse valida, atque ita & tenere eius electio, & similia. Frustra enim cum tali communicare esset licitum, si acta nõ valerent: atque ita tenet Navar. in *Summa c.* 27 *n.* 7. Nihil facit, quòd sit suspensus ab officio & beneficio; ut videatur nihil agere posse, quæ ratione istorum competunt, inter quæ est electio: nam hoc verum est, quatenus ea licitè exercet quoad se, non etiam quoad alios. Ut ipse licet peccet se ingerendo, & suffragium dando, nihil tamen hoc nocet electioni, cùm quamdiu non rejicitur, sed toleratur, licet privatus sit jurisdictione, Ecclesia supleat seu conferat ad talem actum jurisdictionis. Non facit etiam, quod dicta Extravagans noluerit aliquem favorem tribuere excommunicato, cùm quòd electio & alii actus sustineantur, non sit tam ob favorem excommunicati, quàm fidelium. Videatur Covarr. *ad c. Alma p.* 1. §. 7. *n.* 9.

Quid in excommunicato occulto? R. Multò magis eius acta esse sustinenda, etiam iure antiquo inspecto, quo quilibet excommunicatus erat vitandus. Ratio est, quia cùm aliquis exerceat munus aliquod publicum, in eoque sustineatur, defectus occultus non adficit actus illius, qui ex Reip. interpretatione sunt iudicandi validi, ut apud Jurisconsultos est notissimum, per *l. Barbarius* 3. *D De off. prætoris*: qui textus licet loquatur de civili Magistratu, idem tamen statuendum in Ecclesiastico, quod Ecclesia non minori providentia prospiciat fidelium utilitati, quam Respubl. suorum civium. 11

Quid in denuntiato quidem, sed ignorato? Idem in hoc statuendum, quod in occulto, quod scil. electio, & alia eius acta sint valida; cùm licet alibi sit nominatus & publicus, in loco tamen exercitii habeatur non excommunicatus: ut acta ejus sustinenda sint, ita postulante necessitate & utilitate publica, etiam secundùm ius antiquũ in hoc non mutatum, quòd tantùm notorius erat vitandus. Abbas in *c. Ad nostra. n.* 13. *inf. De jurejurando.*

Digitized by Google

12 Speciale eſt in Cardinali excommunicato, etiam nominatim ſive denuntiato, ut repelli nequeat ab eligendo Papam, per *Clement. 2 §. caterum h. t.* qui textus facit ad declarationem *c. Licèt h. t.* in quo electus à duabus Cardinalium partibus ſine exceptione dicitur habendus pro legitimo Pontifice: Ratio ſpecialitatis poſita eſt in evitandis periculis ſchiſmatis, & aliorum inconvenientium, quæ poſſent ſubſequi, ſi admitterentur exceptiones & dilationes poſt factam electionem. Confirmata eſt hæc ſententia per Conſtitutionem novam Gregorii XV. incip. *Æterni Patris*, anno 1621. XVII Kal. Decemb.

13 Hæc de irretitis majori excommunicatione: nam quos minor tantum ligat, non removentur ab eligendo, *c. illa 39 h. t.* Ratio eſt, quod hæc non privet hominum communione, ut dicetur infetius. *ad 1st. de Sent. excommunic.*

14 In ſuſpenſis idem juris eſt, quod ſcilicet à facultate eligendi non ſint excluſi, niſi fuerint denuntiati: nam ante denuntiationem, cùm Eccleſia coſtolleret in officiis, acta eorum ſunt dicenda valida. Ira tamen denuntiati inhabiles habendi, ſi ab officio abſolutè ſint ſuſpenſi. Abbas in *c. Cum inter 16. n. 6. h. t.* nam tunc nomen *officii* denotat tam ea, quæ ſunt ordinis, quam quæ jurisdictionis: licet alias ſuſpenſio ab ordine non contineat ſuſpenſionem à jurisdictione, uec è diverſo, ut ſuo loco dicetur. Idem dicendum, ſi ſuſpenſus quis ſit ſine limitatione, quia verba generalia, cut limitentur ad aliquid non eſt ratio. Nihil obſtat *c. Cum dilectus 8. ſup. tit. 4. De conſuet.* ubi electio per ſuſpenſos & de ſuſpenſo facta caſſatur; quod & habetur *c. Cum inter 16. h. t.* nã accipienda loca illa ſecundùm jus vetus, quo ſufficiebat ſola ſuſpenſio; quod ipſum mutatum eſt per Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, ut paulò ante dictum & dicetur latius *inf. ad tit. de ſent. excom.* A beneficio ſuſpenſus videtur habere integram eligendi facultatẽ, quod eiusmodi ſuſpenſio concernat tantum fructus beneficii, non etiam actus officii, modo ab aliis admittatur, *c. Cum Wintoniensis 25. ubi Gloſſa V. admiſerunt h. t.*

16 Quæritur An interdictus vocẽ ſive ſuffragium habeat? R. Videri non prohibitum, cum interdicti effectus tantum pertineat ad privationem divinorum officiorum, Sacramentorũ quorumdam, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſub nullo autem iſtorum contineatur privatio iuris eligendi; quæ cùm ſit pœna, non eſt inferenda ſine canone. Facit, quod interdictũ non privet beneficio, ciusve adminiſtratione, ad quam ſpectat electio, ſive potius ad fructus beneficii, qui ſalvi ſunt interdicto.

Quid ſtatuendum in irregulari? Poſſet videri huic non eſſe jus eligendi, quia omnino ſit inhabilis ad beneficia, ordines aliaque Eccleſiaſt ea. Dicendum tamen, electionem à tali factam eſſe validam, utpote factam abhabente poteſtatem, non impedìtam, neque ligatam. Ratio eſt, quia licet irregularitas reddat inhabilem ad beneficia, non tamen ipſo iure privat obtentis nec adminiſtratio eorum ſit libera eis ad quos ſpectant; & fructus, quibus adnumeratur electio, iis cedant, donec priventur beneficiis. Ut, cùm ex eatenus ex vi irregularitatis non prohibeatur eligere, dicendum ſit, ab irregulari electionem licitè fieri. 17

Porrò hæretico nullum eſſe ſuffragii jus vel exeo patet, quòd hoc ipſo privetur omni iure non tantũ circa bona patrimonialia, ſed & Eccleſiaſtica, ut dicetur infrà *tit. de Hæreticis*; ut jus eligendi illi ſalvum eſſe nequeat. *Si tamen occultus fuerit, utripſe toleratur, ita & ſuffragium eius valebit, arg. l. Barbarius de eſſ. prat.* 18

Sunt & privati facultate eligendi, qui ſcienter indignum elegerunt; non tamen niſi iſtã vice, uti mox latius dicetur.

Ubi quæritur, An præſumatur quis ſcienter indignum elegiſſe? Negat hoc Molina *de jure Primogenitura lib. 2. cap. 4. n. 48.* quod nemo ſit præſumendus in dolo eſſe. Contra tamen vult Franc. Sarmientus, in *l. Cum quidam 24. n. 17. de leg. 2. per text. in l. Qui cum alio: 9. De R. I.* ubi qui cum alio contrahit, ignarus debet eſſe conditionis eius: & per textum in *c. fin. §. Si quis de clandeſt. deſponſat.* ubi in ſimili præſumitur adfectata ignorantia. Quæ ſententia confirmatur per text. in *c. Innotuit 20. h. t.* ubi ignorantia eiusmodi probanda eſt: ut videatur præſumi ſcientia. 19

In caſu autem, quo eligentes indignum removentur, contrahitur iſta facultas ad reliquos, qui non peccarunt, etiam unum dumtaxat; nec aliorum peccatum redundet in injuriã innocentium, penes quos reſidet Capituli pote- 20

Digitized by Google

potestas. Si omnes peccaverint eligendo indignum, ad superiorem ista potestas devolvitur. Abbas in *c. Bona* 23. *& c.* 25. *n.* 2. *h.t. l. Sicus in fine D. Quod cujusq; universitatis &c.*

21 Laicis, sive solis (quod neutiquam licuit, adeò ut Conc. Trident. *sess.* 23 *c.* 4. *in fine* velit a populo & sæcularti potestate vocatos atque instructos haberi ut fures, & latrones, Per ostium non intrantes) sive simul cum Clericis eligendi non est potestas: ut electioni per eos de re factæ consentiens sit hoc ipso inhabilis, *c. Quisquis* 4. 3. *c. Massana* 56. *h.t.* Nihil faciente consuetudine, aut præscriptione, cùm ea requirat possessionem, cujus hac in materia sunt incapaces laici, ut nec possit iis concedi per Capitulum. *c. Sacrosancta* 31. *h.t.*

22 Olim in Episcoporum & Romanorum Pontificum electionibus Principum & populi vota interveniſſe videtur colligi ex iis, quæ conservavit Gratianus-*Dist.* 63. De Imperatoribus quæritur. An illis quid juris fuerit in Electionibus Romani Pontificum? Resp. Electionem istam liberam fuisse ab initio, & pertinuisse ad Clerum; quò spectant preces locarapud Gratianum, *d. dist.* 63. quæ negant laicorum esse immiscere se electionibus Pontificum, quia res ea sit Ecclesiastica, in quæ nihil est juris Imperatori & laicis: verùm ambitione causante schismata, eorum tollendorum & impedimentorum causâ interponi cœpisse Imperatoriam auctoritatem. Quæ res eò paulatim devenit, ut sine jussu imperatoris non potuerit consecrari electus Pontifex: quod ideò a Justiniano (cujus tuncerat summa auctoritas & potestas) usurpatum creditur, ne, ordinato aliquo Pontifice minùs grato Imperatori, urbs & Italia ab orientali deficerent Imperio. Verùm sub Benedicto II libertas plena rediit. Per Adrianum verò concessum videtur Carolo Magno jus eligendi Pontificem, *can Adrian. dist.* 63. cujus filius Ludovicus huic juri renuntiavit, *can. Ego d. dist.* 63. Sed Leo VIII. illud iterum concessit Ottoni, *can. in synodo d. dist.* 63. & duravit penes Imperatores usque ad Henricum IV. Justissimis deinde de causis abrogavit id ipsum Imperatoribus Gregorius VII. occasione sumpta a schismate, & licentias deinceps duravit in Romana Ecclesia, pertanſitque penes Card. electio, ut mox dicetur. Ex quibus patet, olim Imperatoribus non tam fuisse jus eligendi Pontifices, quàm confirmandi, ob jam dictam rationem, primo usurpatum, & postea concessum. Nec facit, quod textus in *d. can. Adrianus Dist.* 63. adferat jus eligendi, fuisse Carolo Magno concessum: nam verbum *eligendi* ibi largè & ampliè positum, non strictè & præsè, pro eo, quod est. Canonicè factæ electioni adsensum præbere. Quò facit, quod habetur post textum in *can. Vota d. dist.* 63. repræsentari electiones Pontificum solitas Imperatoribus, ut & ipsis gratiores essent, & roborarentur contra schismaticorum & hæreticorum audaciam. Sitamen quis obstinatè velit verbum istud *eligendi* strictè accipi debere, detur Imperatoribus id juris fuisse: fatendum tamen erit, non fuisse nisi ex concessione Pontificum, non etiam suo jure, idque liberaliter, ob majus scilicet bonum, quo cessante, tamquam causâ potuit meritò ipsis eripi. * Hodie quibusdam Principibus competit Episcoporum no- 23
minatio, quos præsentant Pontifici, qui super vita, & meritis eorum scrutinio præmisso, confirmat taliter nominatos. Quod toleratur, quia interest Principum sibi habere addictos Antistites, qui subditorum animos à se non avertant. Vide de hac materia Choppinum De *domanio Francia, lib* 2. *c.* 10.

Lubet & quærere. An populus in electionibus Pontificum quid juris habuerit? Resp. 24
variis locis *dist.* 63. dici, electiones consuevisse fieri à Clero, vicinis scilicet Episcopis, & populo. Verum hoc non ita accipiendum quasi populus suffragia daret; sed quod vel populus aliquem postularet, aut desideraret, quem postea Clerus pro populi voto eligeret, non tamen necessario: vel quod postea consentiret in electum per Clerum populus, ut gratior esset, juxta *can. Nosse & can. Vota d. dist.* 63. Hodie jus eligendi Rom. Pontificis est penes Cardinales S. R. E. à quibus electus non alias pro Pontifice est habendus, quàm si duæ præsentium partes consentiant in eumdum, *c. licet* 6. *h.t.* Pluraque servanda sunt in ista electione, ut patet ex *c.* 3. *eod. in* 6. *& Clem* 1. *eod* ad inventa pluraque, ut avertantur fraudes, & ne in longum protrahatur electio cum detrimento Ecclesiæ.

25 Eligendus debet esse ætatis sufficientis, de

Digitized by Google

quo inf. tit. 14. de ætate & qualit. præficien. morum honestate & modestia, litterarum scientia requisita ornatus, natalium defectu carens. Non irretitus excommunicatione præ-
26 cipuè majori, quæ poneret electionem nullam, *c. Postulasti 7. inf. De Clerico excom.* ubi non potest tali conferri beneficium, nec talis collatum retinere. Ratio, quia datur beneficium propter officium, ad quod talis inhabilis est; nisi forte post appellationem legitimè interpositam sit collatum, qualis non ligat, *c. ad præsentiam nostram 15. inf. de appellat.*

Quid si non sit vitandus? Posset videri non obesse, secundum text. *in d. Extravag. Ade*
27 *vitanda.* Verùm dicendum, nihil ex eo quæri sublevaminis excommunicatio; quam quidem ibi Pontif. expresserit, se nolle in aliquo sublevare excommunicatos: ut, cùm ex se sint inhabiles, nihil ipsis prosit, quod non sint vitandi.

Quid si electus postea absolvatur? Resp.
28 *per d. Extravag. Martini V.* actiones fidelium circa hujusmodi excommunicatum, quantum est ex parte illorum, validas esse; ut, cùm tantùm ponatur obex ex parte subjecti, illo sublato videatur consequi effectum. Verùm contra dicendum electionem ab initio invalidam ex parte subjecti non convalescere solo sublato obice, cùm quod est ab initio nullum non convalescat, nisi posito novo eligentium facto, secundum notissimas juris regulas, *l. Quod ab initio 29. D. de R. I. & tit. D. Decreg. Catoniau 1, c. Non firmatur de R. I. in 6.* Quò facit quod paulò ante dictum, Pont. in *d. Extrav.* non intendere ullatenus relevare excommunicatum: relevaret autem, si electio ex parte eligentium subsisteret, & confirmaretur, secuta absolutione. Quæres contineret in se aliquam repugnantiam, scilicet quòd ex parte eligentium esset valida electio, circa subjectum tamen inhabile. Deinde eligentium mens est, continuò per electionem jus conferre, non etiam de futuro promittere, & quidem purè, non sub conditione, si absolvaris: ut, cum tempore actus non cadat electio super subjectum habile, sit dicenda irrita. Ubi non rectè quis distinguat inter scientiam & ignorantiam eligentium; cum scientes] eligentes excommunicatum gravi ter peccent, & nihil promoveant actum, contra regulas juris, quas suo facto non immutant.

Impedit & eligi excommunicatio minor, 29
eo quòd eligendus debeat esse habilis ad susceptionem eorum, ad quæ eligitur, qualis non est minori excommunicatione ligatus, *c. fin. inf. de clerico excom ministrante, Gloss. in c. Illa 39. hoct.* ubi dicitur peccare graviter celebrans.

Quæritur autem, An electio taliter ligati 30
sit ipso jure nulla? R. Eligentes peccare graviter, quia materia est gravis; peccare item electum acceptando: non esse tamen electionem tam irritam, quàm irritandam, secundùm verba, *d. c. fin. ejus electio irritanda.* Ubi licet videatur non improbabilis interpretatio Covar, *ad R. Peccatum p. 2. §. 7. n. 3.* & aliorum verbum *irritanda* ibi accipientium pro, *irrida declaranda*; propter subjectâ rationem, *pro eo quòd ad susceptionem eorum eligatur, à quorum perceptione à sanctis Patribus est privatus*: tamen cum verbum illud pœnam contineat, in qua benignior interpretatio est facienda, & obstet verbi propria significatio, factum hominis requirens, nullusque alius detur textus, quo ista opinio possit firmari; verius cum Felino, *ad c. Dilecta 10. n. 4. in fine inf. de except.* dixeris, non tam ipso jure esse irritam, quàm irritandam, etiam in casu, quo eligentes scierunt vitium, uti exprimitur, *d. c. fin.*

Annè ergo non irritabitur electio in casu 31
quo ignorarunt: Posset videri, non esse irritandam, quòd in casu scientiæ noteturfactum eligentium, quæ eos facit culpæ obnoxios: ut illa sublata tollatur & culpa, ac proinde cessare debeat pœna. Pro qua parte facit, quòd alia, dictio, *scienter in d. c. fin.* tamquam superflua nihil operaretur, quod videtur non admittendum. Contra tamen dicendum, nihilominus irritandam venire, quòd culpa commissa circa electionem non tam fundetur in nova culpa eligentium, aut electi, quàm in natura seu institutione talis censuræ, impedientis passivum Sacramentorum usum, & consequenter electionem ad munus isti usui destinatum. Nec obstat dictio, *scienter*, cum ibi ponatur potiùs ad augendum, quàm limitandum quasi dixisset Pont. etiamsi scienter elegerint, nihilominus irritandam. Ut sensus sit, non tantùm irritandam, quia ab igno-

Digitized by Google

ignorantibus facta sit, atq; in in voluntaria & subreptitia, sed & si scientibus, ex jam dicta ratione. Et ita sentit Glossa in *d. c. fin. V. scienter*, & vult ratio ibi subjecta, quod scilicet a sanctis Patribus sit privatus ab eorum perceptione: quam privationem sive inhabilitatem non tollit ignorantia eligentium.

Quid si & electus se excommunicatione
32 irritum ignoret? Ejus ignorantia nihil faciet ad tollendum actus vitium, cum nihilominus maneat inhabilitas, qua ex non causatur ex culpa, quam electus se ingerendo committit, sed ex natura censuræ, uti dictum, & colligitur ex ratione ibi subjecta. Covar. *ad 8. Alma p. 1. §. 7. n 3.*

Dubitari etiam potest, An excommunica-
33 tio electi in Pontificem Rom. impediat electionis valorem? Dictum fuit superius, excommunicationem eligentium non impedire istam electionem, *Clem. ne Romani §. cæterum, h t.* ut idem sit dicendum ex parte electi; eum ratio ibi posita, ne detur occasio fraudibus, aut scismatibus, habeat locum etiam in ipso electo: & quidem multò magis, tum quòd magis agant contra censuram eligentes quàm electus: tum quòd in *d. §. cæterum* dicatur nullus ab electione repellendus: quæ verba sunt generalia, & non magis excludunt ab electione passiva, quàm activa.

Est & inhabilis suspensus ab ordine, offi-
34 cio vel beneficio; ex ratione *tex. in c. fin. de Clerico excom. minist.* quòd ad susceptionem eorum eligatur, à quorum perceptione est privatus, eum prohibitus ab aliquo opere, vel usu ejus simpliciter interdictus, consequenter sit prohibitus, ne possit ei conferri id, quod est propter usum talis actus, seu quod ad illum ordinatur.

Ubi quæstio est, An talis electio, aut colla-
35 tio sit ipso jure irrita? R. Videri potiùs irritandam, *arg. d. c fin.* in quo hoc ipsum exprimitur quoad irritum minori excommunicatione: nec est alius textus irritam declarans ejusmodi electionem. Ad idem allegatur, *c. per inquisitionem 26. eod.* ubi dicitur amovendus ab officio Præposituræ, qui scienter indignum ad Episcopatum eligendo, se indignū fecerit beneficiis Ecclesiasticis: quæ verba significant, malè quidem electum fuisse, non tamen electionem fuisse ipso jure irritam, cum dicam privandus officio.

Irregularitas licet obtentis non privet ipso facto, Abbas *in c. misi 10 n. 4. inf. de renuntiat.* dictum paulò ante, ponit tamen inhabilitate tem ad obtinenda munia Ecclesiastica.

Ubi controvertitur, An id faciat ipso jure?
Resp. Non dedisse, qui volunt irregularita- 36
tem non efficere electionem aut collationem ip ò jure nullam, quia non inveniatur in jure expressa hujusmodi inhabilitas; sine textu autem non sit inducenda. Et licet varii adducantur textus, qui prohibent irregularem admittiad ordines & beneficia illis conferri, etiam non habentia cutam animarum, nullo tamen illorum continetur verbum irritansactum. Et facit, quod irregularis non sit incapax professionis, *c. 1. de filiis presbyt. c. 2. de Clerico non ordin. minist.* Ut etiam dicendus non sit inhabilis ipso jure ad beneficia, quibus obtentis non privatur ipso facto per irregularitatem. Ut opinio ista de rigore juris sit probabilis Felin *in c. inquisitionis n 6. inf. de accusat.* Securior tamen & probabilior est contraria, scilicet ipso jure non tenere electionem, quam communis usus optimus interpres recepit, interpretans textus hac in materia addictos, & indicantes, non esse canonicam electionem eius, qui est irregularis, in eum sensum, quòd ipso iure electio non teneat. Et ita tenet Felin. *in c. 2. sup tit 3. De reser.* Navar. *in Summac. 27. n 249 dub. 6.* Covar. *ad c. Alma p. 1. §. 7. n. 1. & in reg. Peccatum p. 2. §. 8 n. 6. in fin. & n. 8.* Pro qua parte videtur facere Conc. Trident. *Sess. 14. cap. 7 de reform.* ubi humicida nullo unquam tempore potest ad sacros ordines promoveri, nec ulla beneficia illi conferri, eâ ratione quod beneficia dentur propter officium, ut qui ad hoc est inhabilis, etiam ad illa talis sit indicandus.

Inter irregulares poni hæreticos extra du- 37
bium est, ut deceptur infra suo loco: uti & Apostatas ac scismaticos esse inhabiles ad dignitates, & beneficia, patet *ex cap. 1. h t.* ubi etiam post adiuratum scismaticum dicitur dispensative confirmanda scismatica electio.

Sed dubitatur, An inter inhabiles ad Præ-
laturam censendus sit habens libros? Quod 38
videri possit, per *can. de Syracusana 1. dist. 28. & can. antepen. Dist. 6.* ubi propter liberos nō videtur quis admittendus ad Episcopatum.

Sed

Sed dicendum nullatenus ideo induci inhabilitatem, cum nullibi de ea pareat, & fine textu non sit inducenda. Nihil faciunt adducti textus, quia per eos non tam ponitur inhabilitas quam datur consilium; ne facile tales admittantur, quod per liberos possent deperdi bona Ecclesiastica; quem metum si auferat personæ qualitas non est ea rejicienda; uti & si alio modo ei occurratur, *can. Sunt* xii. q. 1. Abbas in *c.* 7. *inf. de testam.* Unde est, quod ejusmodi qualitas, exprimenda Pontifici, quia cum possit ponere impedimentum faceret confirmationem subreptitiam. Nihil etsim facit, quod habet Imp. Novel. 6 *c.* 1. §. 4. ordinatum filios aut Nepotes habentem sacerdotio cadere; ut si admissus rejiciatur, multò minùs admittendus sit: nam non est legis civilis inducere inhabilitatem, sed eorum Canonicæ: nisi hæc ab ista statutum approbet, cujus contrarium hac in materia patet ex *can Episcopus XII. qu.* 2. ubi libertos habens admittitur ad Episcopatum.

Majus dubium est, An habens liberos illegitimos sit inhabilis? Hoc aliqui volunt per *d.can* 33. verum cum textus ibi in distinctè faciat mentionem liberorum, quòd eorum causa possent petire bona Ecclesiastica, quæ non ita habet locum in legitimis, cessabit etiam prohibitio, si persona qualitas respondeat & aliud nihil impediat. 39

Regulatibus non est præficiendus non professus, cassaturque ejus electio, non obstante consuetudine, *c. cum causam* 27. *h.t* & non nisi Instructus in regula monachali, quòd minùs conveniat, esse magistrum, qui necdum fuit discipulus, *c. officii* 38. *h.t.* ubi aliter facta electio decernitur irrita & inanis. 40

Eligendus itaque ex voto Ecclesiæ dignus & ex pluribus dignis dignior, quem morum sanctitas commendat, præ cæteris, quatenus idem utilior aptiorque administrationi. Quæ res facit, ut etiam minus doctus doctiori præferatur, & non tardò potius habeatur ratio sanctitatis morum, quàm scientiæ, ut in Religionibus. Interdum utrumque requiritur, ut in iis, qui præsunt, velut Episcopi, in quibus præcipuè requiritur prudentia.* Ubi nobilitas & potentia non faciet aliquem fine noxa præferri digniori, nisi Ecclesiæ status requirat potentem. Faciet tamen & generis splendor & claritas in paritate aliquem potiorem eo, cui ista desunt. Consanguinitatis & amicitiæ hic non est habenda ratio: quamvis & hæc in paritate sine piaculo faciat quem inclinari in amicum, aut consanguineum, non etiam in imparitate. 41 42

De gremio Ecclesiæ vacantis, ut quis eligatur, conveniens quidem est, si ibi idoneus habeatur, *c. no pro defectu* 41 *hoc tit.* non tamen necessarium, cum & teneat electio extranei, & interdum quis sit adsumendus ex alio loco cui id juris constitutudine aut privilegio quæsitum, *c.* 8. *sup. de consuet.* 43

Ubi quæri posset, An sine peccato præteriri possit extraneus digniori, accepto interno digno? Resp. Actum istum videri vacare peccato acceptionis personarum, cum textus in *can. Metropolitano dist* 23. velit ex præsbyteris Ecclesiæ optimum ordinarii: & textus in *can. Nullus dist.* 61 non aliàs aliunde adsumi aliquem permittat, quam si in Ecclesia non sit aliquis dignus. Qui Canones etsi usu minus frequententur, faciunt tamen extra noxam esse eligentes dignum internum, quod ea res sit minus obnoxia turbis, gratiorque esse soleat internus externo, atque ita majori cum benevolentia munus suum peragat. Ut hac ex parte compensetur id, quo extraneus superat. Quod vel maximè tunc procedet, quando fundator voluit aliquem adsumi ex certa familia, aut civitate: in qua si idoneus haberi possit, non est extraneus adsumendus. 44

Quæritur etiam, An teneat electio digni, omisso digniore? Juri Canonico; & rationi naturali magis est consentaneum, eligentes isto casu non esse impunes à peccato mortali cum enim Canones eum præfici velint, qui præstantior est qui doctior, qui sanctior, qui omni in virtute eminentior, *can. licet* 15. *Vill. qu.* 1. qui optimus, *d can. Metropolitano*, qui Præsulatu dignus, *Novel.* 5 *c.* 9. docet ratio, non fungi eligentes administratotis boni vice, digniorem præterendo, & potius providere personæ quàm loco: quod, pro dolor! non esse infrequens facit favor. Utroque tamen in foro, cam interno quàm extreno, valet electio, nec rescindi potest, ex communi sententia, nixa textu, *c. cum nobis* 19. §. *illius hoc t. ubi Gloss.* Covar. *ad reg. Peccatū* p. 2. §. 7. *n.* 3. Nec obstat, quod Ecclesiæ interesset sit, habere digni- 45

Digitized by Google

dignissimum, cum non rejiciat dignum, & hoc ad servandam Ecclesiæ quietem Alioqui omnes Electiones versarentur in discrimine, & infinitis litibus locus foret, si ea sola de causa everti possent, quòd dignior esset prætitus Navarr. *de Simonia cons.* 8. *n.* 1.

46 Alia hic occurrit quæstio, An omissio digniori teneantur eligentes & confirmentes ad restitutionem? R. Verius esse, nec teneri eos Ecclesiæ, nec omisso: non isti, quia ei non nocuerunt, cum de idoneo præviderint ministro: non huic, quia ante electionem nullum jus vel ad rem vel in rem habuit, cum id demum ei quæratur per electionem, Navar. *in Manuali c.* 17. *n.* 92. ante quam nihil juris habet, quod prætendat Covar. *d.* §. 7 *n.* 6. Lessius *de jure & justi lib.* 2. *c.* 34. *dubio* 15.

47 Similiter electus non tenetur ad aliquam restitutionem digniori, propterea quòd dici nequeat aliquo jure privasse eum, qui necdum ullum quæsitum habuerit; neque ullam etiam injuriam intulisse videri possit. Nam si qua illatio, illa est per eligentes illata; quorum suffragiis consentiens electus, non potest dici peccalle, tamquam consentiens peccantibus, cum ejus non sit, merita propria dilcutere ac dijudicare, Less. *d. loco n.* 76.

48 Aliud est in eo, qui fraude impedit aliquem, quò minus eligatur: hic quippe tenetur ad restitutionem, quando jus quæsitum avertit, quia cùm iniustè causam damni dederit, tenetur id ipsum resarcire, ex regula communi. Quo modo cum ante electionem necdum firmum jus sit acquisitum, verius est, ex arbitrio sapientis satisfactionem esse iniungendam impedienti, qua de re plenius agetur infrà *ad tit. de præben.* V. Covar. *ad d. c. Peccatum* p. 2. §. 7. *n.* 8. Navar. *d. c.* 17. *n.* 69. & *seqq.* Pet. Navarra *de restit a,* 7.

49 Indignum eligentes scienter, præterquam quòd graviter peccent, præcipuè si agatur de cura animarum, & teneantur ad restitutionem damni Ecclesiæ, quæ damnum accepit, *c. sin. inf. de injur.* atque insuper inducere electum, ut Ecclesiam dimittat, privantur ipso jure suffragio pro ea vice, suspenduntur à beneficiis Ecclesiasticis per triennium, *c. cum in cunctis* 7. §. *Clerici h. t.* quæ scilicet habent in Ecclesia, quam per talem electionem offenderunt: non etiam quæ alibi habeat, ne pœna excedat culpam *c. si compromissarius* 37. *in fine eod. in* 6. ubi eamdem pœnam subit is in quem compromissum, ut eligat, si scienter indignum elegerit, & compromittentes, si talem electionem scienter habuerint ratam.

Quæritur hic, An ipso jure istæ pœnæ inferantur? R. Quantum ad pœnam suspensionis à beneficiis, eam esse latæ sententiæ, quoad eligentes indignum, ut patet ex *d.* § *Clerici in verb. noverint se suspensos.* Idem & in compromissario, *d. c.* 37. Consentientes verò electioni factæ per compromissarium, non videri aliam pœnam incurrere, quàm privationis eligendi aut compromittendi pro ista vice, ut indicant verba *d. c.* 37. *vers. nisi & ipse scientes.* Quò respicit verbum subsequens, *puniuntur*, non etiam verbum, *suspenditur*, cum non sit tam grave peccatum in casu consensus solius, atque est in casu electionis per eos factæ, in quo eorum versatur factum. 50

Tenet autem pœna suspensionis eos quoque, qui personæ dignæ electionem aut provisionem infringere, & confirmationem impedire temerè sunt conati, *d. c.* 37. Et hoc tantum in electis ad dignitates, personatus, aut Canonias, *c.* 1. *eod. in* 6. * In Episcopo eligente indignum non habet locum ista suspensio, *d. c.* 37. §. *hujusmodi.* quæ non solet ligare Episcopos, nisi exprimatur: quod illis datum propter officii necessitatem, *c. Quia persculosum de Sent. ex com. in* 6. Deinde iis est proposita pœna alia, privatio scilicet potestatis conferendi officia, aut beneficia, *c.* 7. *in fine & c. Nihili* 4. 5. *Episcopi h. tit.* Scienter itaque eligentes indignum notantur. 51 52

Quid si sciat quis indignum non aliter, quàm ex sola confessione? Resp. Scientiæ quidem istius rationem non haberi; non posse tamen nec debere eligenti tamen suffragari, quòd non minus habeat locum ratio prohibitionis isto casu, *d. c.* 7. *in fine hoc tit. &* supposità inhabilitate personæ, actus eligentis talem in se sit malus, ut patet ex *c.* 7. *inf tit.* 13. *de off. jud. ordin* quod indicat eum contra conscientiam agere, qui ad eiusmodi concurrit electionem: nam eius causa ponitur scientia, quâ posità de modo scientiæ disputandum non est. Ut contra Paludanum & Adria- 53

Digitized by Google

drianum rectè renear Navarr. in *can. penule. n.* 116 *devenit. dist.* 6. pœnam suspensionis istum incurrere: qui & vult *ibid. n.* 15. dissuadere eumdem posse alijs, ne eum, cujus malitiam novit, licet per confessionem, eligant, salvo tamen sigillo. Etsic citra peccatum, quia alteri munus, quod ambit, non debeatur, nec istud acceptate possit citra detrimentum animæ.

54 Dubitatur, An electio de indigno facta sit ipso jure nulla? R. Solùm hic quæri de indignitate, resultante ex defectu litteraturæ, morum gravitatis, ætatis, natalium: dicendumque eam causare nullitatem, *d. c.* 7. in cujus principio prohibetur eligi habens huiusmodi defectum; in fine autem eligentes dicuntur eligendi tunc potestate privati: & in *c. Innocentius* 20 *in fine h. t.* decernitur electio talis irrita & inanis: item in *c. Congregato* 53 *in fine h. t.* dicitur electio irrita nuntianda eius, qui expers est scientiæ litteralis, quod & Glos. *ibid. Non litteratura* confirmat. Ratio est, quod habens huiusmodi defectum nequeat satisfacere intentioni Ecclesiæ.

55 Quæri autem hic potest, An in casu electi indigni, eligentes, aut ipse electus, teneantur digno præstare ad restitutionem? R. Non videri, ex eo, quòd obligatio ad restituendum præsupponat ablationem ab eo, cui est jus in rem, vel ad rem: neutrum est omisso, cùm agatur de justitia distributiva. Nam beneficia Ecclesiastica, cùm sint potiùs stipendia & merces laborum, quàm bona communia, in eorum distributione peccatur quidem per distribuentes contra officium commissum, non possunt tamen ulli teneri ad restitutionem, quàm Ecclesiæ, cujus jus violatum, præponendo ei indignum, non etiam alteriùs, cui jus non potest dici quæsitum ante electionem, Vid. Navar. in *Summa c.* 17. *n.* 69. *& sqq.* Covar. *d.* §. *n.* 2. Molina *de Iure primogenit. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 58.

Occurrit & alia quæstio, An pœnæ, propo-56 sitæ eligentibus indignos, obtineant, si ex votis indigno præstitis non sequatur electio? R. Juxta antiquum jus in *d. c.* 7. nihilominus fuisse locum pœnis, quòd quantum ad eligentes delictum fuerit completum; cum tamen rigorem esse mitigatum per *c. perpetuo* 7 *eod. in* 6. saltem quoad privationem potestatis eligendi pro ista vice. Ut manear iis salva electio; ex ratione, quòd non habuerit effectum eorum conatus, prævalentib. aliorum suffragijs. Habent tamen tales læsam conscientiam, ut juste timerent divinam ultionem, & Apostolicam, *d. c.* 7. *in fine eod. in* 6. Quantum ad pœnam suspensionis à beneficijs, non videtur jus antiquum mitigatum, ut hodie etiam obtineat.

Cæterùm prædictæ pœnæ non alias obtinent; quam si eligatur indignus, ob defectum 57
scientiæ, molum, ætatis, natalium; deinde enim loquitur textus in *d. c.* 7. *h. t.* & similes: ut qui aliis modis indignum elegerit ad Episcopatum, aut curam animarum, arbitrio superioris veniat puniendus.

Loquuntur autem Canones de eligente, 58
aut consentiente in indignum scienter *c. cum Wintoniensis* 25. *h. t. d. c.* 7. *eod. in* 6. Unde dubitari potest, An ego ignorantia impediat pœnam? R. Si invincibilis fuerit ignorantia, tem esse manifestam, quia scilicet tunc nulla pœna sit committa: tuti & non disputandum, si fuerit affectata, quia scientiæ adæquatur; quæ cum ponat delictum, merito illud sequitur pœna. Si non fuerit omninò invincibilis, sed aliquo modo voluntaria, videri eligentes non excusari a culpa, aut pœna: probabile tamen eo casu non incurri pœnam, nisi interveniente dolo, & malitia, ut posita ignorantia, licet ea vinci potuisset, & non esset culpa, excusatio tamen sic admittenda à pœnæ, ne dicto, *scienter*, in textibus posita, nihil operetur. Quò facit, quòd pœnæ sint potius mitigandæ, quam exasperandæ, & non facile inducendæ.

Potrò seipsum quis non rectè eligit, *arg. c.* 59
Per nostras inf. de jure patron. ubi Glos. hoc dicit esse ambitiosum. Ut meritò talis repellatur eum, sit contra Apostolum, adsumere sibi honorem, *can. in Scripturis VIII. q.* 1. *c. Qualiter* 17. *h. t.* qui non desiderantibus, sed fugientibus est deferendus. Facit, quòd inter eligentem & electum debeat esse distinctio, tamquam inter patientem & agentem, dantem & accipientem, *c. fin. inf. de instit.* V. Flam. *de Resignat. benef lib.* 9. *q.* 17 *n.* 109.

Quæritur hic 1. An consentiens in elec- 60
tionem sui connumeretur numero eligentium, cumque augeat? Resp. Ita videri per *c. Cùm in jure* 33. *hoc tit. Glos. in l. Planè* D. *quod*

quod cujusque universitatis nomine &c. Panormit. *consil.* 25. *n* 3 *p.* 2. Neque obstat 5 quod nemo se eligat, quia hoc verum est, quando se ingereret; hic autem non se ingerit, sed tantum electionem sui approbat. Quod ita videtur dispositum à Pont. ad evitandas discordias, quibus facilis est occasio in eligentibus, Abbas *d. c. cum in jure* 33. & *ibi* Innoc. Videtur autem *d. c.* 33. loqui in casu, quo in aliquos est compromissum, qui ex suo numero ali-
61 quem elegerunt.* Quò facit, quòd Cuiacius, *ad d. l. planè qua est ex lib.* IX. *Pauli ad Edictum*, ex septem Electoribus Imperatoris antestare dicit electionem eorum, qui unum ex suo corpore elegerint, si modo is electioni de se factæ adiens non præbeat. Atque eo casu tantùm Baldus vult procedere decisionem *d. c.* 33.

62 Superest videre, An nominatio successoris sit probanda? R. Gratianum, *can.* 1. & 2. VIII. *q.* 1. velle Divum Petrum in successorem sibi delegisse Clementem; quitamen ibidem non numeratur proximus à D. Petro, sed demùm in ordine quartus post Linum & Cletum: ut videatur præclectus & ordinatus quidem fuisse in Rom. Ecclesiæ Episcopum, cessisse tamen, ut habet Glos. in *d. can.* 1. Pluribus ea de re agit Card. Baron. *Annal. Tomo* 1. *ad an.* 69. Ut ut est, speciale fuit, nec trahendum ad exemplum aut consequentiam, *can. non Exemplo* XXVI. *q.* 2. propter detrimentum quod inde redundare posset in Ecclesiam, privato affectu causante promotionem indignorum: unde & successoris constitutio prohibita; *can* 3 & 4 VII. *q.* 1. Fuit tamen & usus aliquis nominationis in successorem: tum ad avertendum, ne per hæreticos sedes Episcopales invaderentur; tum & ad impediendas fraudes ac sordes, quæ non raro in Episcopis eligendis committebantur. Non ita tamen, ut nominatus necessariò esset præficiendus, sed quod non leve pondus haberet in suffragiis commendatio prædecessoris, quòd is appriméne nósset, quis muneri isti magis foret idoneus. Hæc de eligentibus & electis.

63 Ad formam & modum electionis quod attinet, de ea non tractandum, nisi post vacantem & viduatam pastore Ecclesiam, cumque sepultura traditur *c. Bonæ* 36. *h. t.* quòd satis-

natio lapsat contemptum. Imò non nisi tertio post sepultum pastorem die ad electionem novi procedendum esse, habet textus in *can. nullus* 7. *dist.* 79.* vocatis iis, ad quos electio 64
spectat, vel jure communi, vel speciali, quatenus commodè vocari possunt, *c. cum inter* 18. & *c. quod sicut* 28. *h. t.* ut quia sunt in provincia, *c. coram* 35 & *c. quia propter* 42. *h. t.* Unius omissio facetet electionem indebitè factam, & magis obesset, quàm multorum contradictio, *d. c. bona* 36. Potuisset enim omissus alios rationibus suis in diversam traxisse sententiam.

Sed controvertitur, An ipso jure sit irrita? 65
Posset hoc videri per *c. in Genesi* 55. *in fine h. t.* ubi decernitur irrita & inanis: quàm opinionem videtur tenere Glos. in *d. c.* 55. *in fine*, & *d. c. Quod sicut* 28. *V. consentire h. t.* Contrarium tamen tenet Abbas, in *d. c.* 42. *in fine princ. hoc s.* quod scilicet non sit ipso jure irrita, sed irritanda: nisi propter bonum pacis omissi postea consentiant & electionem factam approbent, per text. in *c. Ecclesia* 57. *h. t.* ubi Glossa *V. sicut* dicit, non esse de forma electionis, ut omnes sint præsentes. Facit *d. c.* 42 *in fine*, ubi Innoc. *n* 1. & *d. c.* 57. *n* 3. dicit electionem non esse omninò nullam, sed cassari posse. Hostiensis *hic in summa n.* 11.

Quid si aprætentibus sit electus dignus, an 66
omissus tenebitur approbare? Negat hoc Innoc. *d. c.* 57. *n.* 4. ex ratione, quod omnes sint vocandi, *d. c.* 42. Et facit *d. c.* 25. quo dicitur penitus infirmanda electio per contemptos, nisi consentiant: quod & vult Gl. *V. consentire*, propter iniuriam illis illatam. Ut nihil obstet, quod negotium Ecclesiæ sit utiliter gestum.

Vocandi itaque omnes, etiam absentes, 67
modo in loco tali, ut cómodè vocari possint: alias eorum omissio, uti & aliorum, qui vocandi non sunt, nihil impedit, *d. c.* 42. § *illud*. Absentes vocati non coguntur necessariò comparere.* Est tamen legitimè im- 68
peditis (quod jurati asserere, si opus, cogi possunt, *d.* § *illud.*) suffragiū suū salvum: quod explicare possunt, non quidem scripto, cum secreto & sigillatim sit exprimendum, *c. per.in fine eod. in* 6.* sed per alium de Collegio, qui 69
suffragium habeat, unum aut plures, quibus vices suas demandent. Is, cui demandatum, non potest alium suo nomine, alium

Digitized by Google

procuratorio eligere, quia ea res ſaperet inconſtantiam; niſi de expreſſa perſona eligenda ſit mandatum, *d. c. 42. §. porrò.* Pluribus ſi vices ſuas quis commiſerit, ſingulis in ſolidum committere debet, quòd cæteros videatur facere unum tantùm eſſe conſtituendo; admitteturque præcocupans ſolus, cæteris excluſis. Si omnes compareant, ne vota in diverſos diſtrahantur absque effectu, electio unius eſt penes Capitulum. Quòd ſi concordare nequeat, admittetur primo loco ſcriptus, *d. c. 42. §. 1.* Nam in dubio, ſi de voluntate diſponentis aliter non conſter, ſequimur ſcripturæ ordinem; ex eo enim præſumitur ordo voluntatis, *l. cum pater 77. §. pen. de legat 2. e. Man-*
70 *dato 10. de probat. in 6.* * Dixi, de collegio; quia extraneo non poſſunt iſtæ vices demandari, ſine conſenſu eorum, qui ſunt de collegio, *d. § illud*: etiam in caſu, quo nullus de Capitulo mandatum acceptat, atque ita voto ſit cariturus abſens. Ad eum, qui in loco eſt præſens, ſed impeditus; mittendo de Capitulo, qui ſuffragium eius excipiant; niſi malit vices ſuas alteri demandare, aut etiam iſti juri renuntiare, *l. pen. Cod. de Pactis.* Quantum ad Regularium electionem, abſentium vices in ea demandari nequeunt, Conc. Trident. *Seſſ. 29. de Regul. c. 6.* Itaque non aliſi traditio ſepulturæ Epiſcopo de electione tractandum, quæ niſi intra tres menſes perficiatur, ad ſuperiorem jus iſtud devolvitur, *inf. tit. 10. de ſuppl. negl. Prælat.*

71 Modi celebrandæ electionis tres ſunt uſitati. Primus, qui & antiquiſſimus, per Inſpirationem, cum electores, nullâ præcedente conſultatione, ſimul omnes in unum conſentiunt, *d. c. 42. in prine.* Secundus per Scrutinium, cũ præſentibus omnibus, qui debent, poſſunt, & volunt intereſſe, tres fide digni adſummuntur, qui ſecretò & ſigillatim ſingulorum vota exquirant, & in ſcriptum redigant, & poſteaque denuntient perſonam, in quam pars numero maior & ſanior, meritis, auctoritate, zelo, convenit, *d. c. 42. & c. Sicut cod.*
72 *in 6.* * Ut maior pars ſola non ſufficiat, niſi & ſanior ſit, requiruntur enim iſta duo conjunctim: imò etiam ſanior pars, licet numero minor, prævaleat numero majori, quàm meritis, zelus, auctoritas non comitantur. Quod verum, niſi altera eligentium pars ſit duplo major: tunc enim inæqualitas maior eſt quàm ut zeli aut meritorum ratione ſit infringenda. Ut proinde Pont. *in c. ſi quando 9 eod in 6* nolit ei quidquã opponi ea ex parte, excepta ſuffragii nullitate, quam opponi poſſe ibi permittit.

Tertius per compromiſſum, quando in 73
unum, aut plures idoneos trans, unditur eligendi facultas, ſive eiusdem ſint collegii, ſive externi ut vult *Gloſſ. d. c. 42.* & ſatis colligitur ex *c. cauſam quæ 8. h. t.* Modus hic expeditior eſt, ut minus obnoxius naturali ad diſſentiendum inclinationi.

Quæritur autem, An neceſſe ſit, omnes in 74
compromiſſum conſentire? Videri poſſet, ſufficere majorem partem, quæ ſolet minori præ valere, ſecundum ea, quæ tradentur infrà *tit. de his quæ à majori parte &c.* Contra tamen vult Gloſſa in *d. c. 42. & ibid.* Abbas *n 9.* & alii, eò quòd invitus nemo jure ſuo ſit privandus: item ex regula, quæ habet, quod omnes tangit, ab omnibus approbatum eſſe: & videtur pro ea parte eſſe text. in *d. c. 41. §. 1. verſ. vis ea omnium, & c. Scriptum 40. in verb mutuo conſenſu h. t.*

Non poteſt autem demandata poteſtas re- 75
vocari, re non integrâ, quando ſcilicet exptus habeti tractatus ſuper eligendo, *c. in conſſis 30. h. t.* & electa perſona ab iis, in quos compromiſſum, acceptanda eſt, ſi nihil ei objici poſſit. Hæc de probatis eligendi modis. Sortes hæc in materia ſunt reprobatæ.

His modis id commune, quod eodem tempore & unico actu electio ſit facienda, nealias contingat plures eſſe electiones, *c. in Geneſi 55. h. t.* * Electionis deinde fieri debet publica- 76
tio, quæ ex tacita approbatione, nemine ſe opponente, ab omnibus facta cenſetur. Effectus electionis publicatæ eſt, quòd ab ea recedere eligentibus non liceat, *c. Publicato 58. h. t.* cùm quod ſemel placuit amplius diſpliciere nequeat, & quia, ut ait Abbas, electores ſint functi ſuo munere, & jus ipſi electo quæſitum.

Ad perfectionem electionis facienda præſentatio ipſi electo intra octo dies, ſi commodè fieri poterit, ſub pœna excluſionis à proceſſus perſecutione & ſuſpenſionis per triennium à beneficiis, *c. cupientes 16. §. cæterum eod. in 6.* * Electus verò adſenſum declarare debet intra menſem; alias jure, ſibi per 77
electionem quæſito, eadet ipſo jure: niſi

forte

Digitized by Google

fortè nihil ei imputari queat, propter ſuperioris arbitrium, unde dependet, *cap. 6 eod. in 6.* Quod ſi electus liberè acceptare recuſet, aut tempus ſibi labi permittat, aut inhabilis ſit ex occulto vitio, electoribus manet tempus integrum & ſalvum, quòd eorum culpæ nihil ſit imputandum, qui quantum in ſe erat, ſint functi munere ſuo; ut puniri non debeant: & ita expreſſum eſt in *c. Si electio 26. eod. in 6.* Poteſt autem electus libere non acceptare electionem? imò etiam poſt acceptationem eidem renuntiare coram eligentibus tantùm, non requiſitâ ſuperioris auctoritate, *d. c. 26. in princ.* qua non eſt opus in infirmando, cum non ſit adhibita in confirmando. Poſt confirmationem ea deſideratur, ut dicetur infra *tit. 9.* Poſt renuntiationem, quâ jure quæſito ſe privavit, non admittitur pœnitentia, utpotè ſera, *c. Cùm inter 16. h. t.* Non impeditur tamen renuntians iteratò eligi, & electioni iteratæ conſentire, cum nullibi propter renuntiationem jubeatur eſſe ineligibilis ad eamdem dignitatem, vel beneficium: res enim illa ad pœnam ſpectat, quæ ſine textu non inducenda.

Acceptatâ electione, incumbit electo procurare confirmationem, quæ eſt juris per electionem quæſiti corroborativa declaratio. Petenda ea eſt jure communi ab immediato ſuperiori. Sic Abbates & alii confirmandi ab Epiſcopo: niſi ſint exempti, quorum confirmatio petenda à Rom. Pontifice, *cap Nihil 4. hoc tit.* Abbas in *c 4. inf. de ſuppl negl. prær.* Epiſcopus jure communi à Metropolitano confirmandus, hic à Primate, Primas à Patriarcha, hic à Pont. Romano. Hodie Epiſcoporum confirmatio petenda à Pont. præſertim ubi Principes habent jus nominandi Epiſcopos, quos Pont. præſentant confirmandos.

Confirmationem proſequitur electus, vel ſe perſonaliter, ſi commodè poteſt, ſe præſentando, aut idoneas perſonas tranſmittendo, *d. c. 44.* Idque intra tres menſes ab adſenſu electioni præſtito: aliàs, niſi impedimentum excuſet, eo ipſo vacatur electio viribus, *cap. 6 in fine eod. in 6.* ut ea res ſit latæ ſententiæ, *juxta Gloſſ. ibid.* Reſtrictum hoc ſpatium poſtea ad unum menſem, intra quem electus ad cathedralem aut regularem Eccleſiam, cujus confirmatio à Sede pendet, per ſe ſuſcipere debet iter: niſi procuratorem admitti faciat cauſſa, reliquo tempore pro diſtantia loci computando, *c. Cupientes 16. in princ. eod. in 6.*

Superior confirmationi præmittere debet examen ſuper electione, an ſit facta Canonicè, ſuper moribus, ætate, ſcientia, natalibus electi, & hoc ne indignus promoveatur. Qua in re ſi peccatum fuerit, eligentes eo gravius peccant, quo gravior eorum exceſſus, & dejiciendus ipſe indignè promotus, *d. cap. 44.* Quòd ſi confirmatio præcipitanter, non præmiſſâ cauſſæ cognitione, & ſine inquiſitione ſuper præmiſſis, nec citatis ſe opponere volentibus, ſaltem generaliter: & in ecclesia non aſſignato termino peremptorio, intra quem comparere deberent, adhibita fuerit, decetnitur irrita & inanis, *c. ſin. eod. in 6.* Abbas in *c. n. 4. h. t.* 80

Ubi quæri poſſet, An teneat confirmatio ſine conſenſu aut conſilio Capituli? R. Adhibendum eſſe ſaltem conſilium Capituli expreſſum, *cap. 4. & 5. inf. de His quæ ſunt à Pral. ſine conſ Capit. ubi Gloſſ. 1. & Gloſſ. in cap. Quàfronte 25. V. contra debitum. ubi* Abbas n. 13. *inf. de Appellat.* quòd cauſſa Eccleſiaſtica alicuius momenti, qualis eſt hæc, non ſit tractanda ſine conſilio Capituli. Videtur tamen toleranda contraria conſuetudo, *c. Non eſt eod. in 6.* 81

Tractanda autem in loco Eccleſiaſtico, cùm ſit contra dignitatem Eccleſiaſticæ jurisdictionis, eam exerceri in loco ad exercitium huiuſmodi jurisdictionis non deſignato, *d. cap. 25.*

Verum alia quæſtio eſt, An confirmatio in loco profano facta ſit nulla? Non deſunt, qui aperte inductam volunt prohibitionem *d cap. 25.* atque ita nullitatem, *per text. l Non dubium Cod de Legib.* Verius tamen iſto cap. non contineri niſi nudam reprehenſionem confirmationis factæ in loco profano, ſine alio juris effectu: ut non tam declaretur irrita, quàm minus honeſtè & convenienter facta, Innoc. *d. c. 25. & ibid* Wamef. *n 3 & 4.* Quò facit, quod poteſtas confirmationis magna ex parte ſit voluntatis jurisdictionis, & pleramque in contentionem, nemine ſe opponente, non erumpat, modò ſervetur for- 82

Digitized by Google

ma præſcripta, *cap ſin. eod. in 6* in quo requiſita omiſſa ponerent nullitatem.

83 Confirmatio electione inchoatum matrimonium ſpirituale ratificat, ponit jus in rem, dat facultatem adminiſtrandi ſpiritualia & temporalia, atque exercendi ea, quæ ſunt juriſdictionis, quatenus electio eſt valida. Ante

84 confirmationem ſe immiſcens adminiſtrationi, vel per ſe vel per alium, quocunque tandem titulo id faciat, omni jure per electionem quæſito hoc ipſo privatur, *c. 5. eod. in 6.* quod honorem ſibi contra Apoſtolum aſſumat, *cap. Qualiter 17. hoc tit.* Niſi per Translationum confirmatio ſit petenda à Rom. Pontifice, nam eo caſu ante obtentam confirmationem eſt electis poteſtas adminiſtrandi permiſſa, citra alienationem tamen, ne pendente confirmatione depereat quid rerum Eccleſiæ, *c. Nihil 34. in fine h. t.*

Quid ſi confirmatio fuerit nulla? Si quidem per ignorantiam facti, quæ eſt probabilis, nullam pœnam ſubit electus, adminiſtrationi ſe ingerens, quia abeſt culpa: ſi verò juris, non erit impunis electus à pœna prædicta, quia illa, cum ſit improbabilis, culpam ponit. Quod & procedere eo caſo, quo appellatione interpoſitâ & pendente, eâ non obſtante, electus ſe ingerit, *Gloſ. in d. c. 5 V. confirmetur.* Electæ in Abbatiſſam, à majori parte quidem, non tamen à duabus, ſi illæ non acceſſant, interim dum inquiritur per ſuperiorem, eſt facultas adminiſtrandi, citra alienationem, *c. Indemnitatibus 43. §. ſi vero eod. in 6.*

85 Conſecratio ſpirituale matrimonium conſummat, & concedit etiam ea, quæ ſunt ordinis. Facienda ea eſt à ſuperiore, *inf. tit. 11. de Temporib. ordinat.*

86 In Abbatibus loco conſecrationis eſt benedictio: quæ negligenter differatur per Epiſcopum, electus nihilominus gaudet nomine Abbatis, & benedicit Monachos, ne ex mora monaſterium patiatur detrimentum, *c. 1. ubi Gloſſa inf. de ſuppl. neglig. Prælat.* Quod aliter ſe habet in Epiſcopis, qui ante conſecrationem ne quidem nomen Epiſcopi aſſumunt, quod per eam demum cenſentur conferri ordo Epiſcopalis.

87 Electio Pontificis Rom. olim penes Clerum fuit, vicinos ſcilicet Epiſcopos, aſſidente vel poſtulante populo. Nam penes populum non fuiſſe jus eligendi Pontificem, ſuprà *h. t.* dictum. Hodie eſt penes Cardinales S. R. E. A quibus electus non aliter pro P. R. eſt habendus, quàm ſi duæ præſentium partes in eumdem conſenſerint, *c. 6. h. t.* In hac autem electione ſpeciale aliis obſervanda proponuntur, *c. 3. h. t. in 6. & Clementi. 2. eod.* adhuc certa ad hoc, ut avertantur fraudes, & res longum protrahatur electio R. Pont. cum detrimento Eccleſiæ: quibus poſtremò acceſſit Conſtitutio Gregorii XV. an. 1621. VII. Kal. Decemb.

Illud verò in ea ſpeciale eſt, quod electo continuo quæratur jus, citra confirmationem; quâ non indiget, cum ſuperiorem non habeat. Quod olim ab Impp. confirmata legatur, id uſurpatum potiùs, & poſtea abrogatum, ut dictum *ſup. in t. n. 22.*

Quantum ad Imperatoriam dignitatem, de qua agitur in *c. Venerabilem 34. h. t.* ea quoque defertur electione, non ſucceſſione; quod optimum quemque electio inveniat, Tacit. *lib. 1. Hiſtor.* & convenientius fit imperaturum omnibus, eligi ab omnibus, Plin. in *Paneg. Trajani*: quamvis ſuccedendi ratio in aliis plerisque uſurpata minus habeat diſcriminis. Speciat electio iſta ad ſeptem Germaniæ Principes, tres Eccleſiaſticos, quatuor ſæculares. Vide Azorium *Inſtit. Moral. Tomo 2. lib. 10.*

Ubi quæritur, An hoc jus iis acceſſerit per Rom. Pontificem? R. Id quidem ab aliquibus in controverſiam vocari, Molin. in *præmio ad Conſuet. Pariſ.* Duar. *de ſacris Eccl. miniſt. lib. 1. cap. 4. circa med.* latis tamen patere ex *d. c. 34.* à Romana Sede adipſos id juris & poteſtatis perveniſſe, ab eaque Imperium Romanum in perſonam Caroli Magni à Græcis ad Germanos eſſe translatum. Unde & jus examinandi electum Regem dicitur ibi ſpectare ad Rom. Pont. quod ſignum eſt ab ipſo promanaſſe, quia aliàs id temerè prætenderet, ſi ſuo Marte Germani id juris ſibi vindicaſſent. Expiritur idem aperte in *Clement. unica de jurejur.* Conſentiunt orthodoxi, diſſentiunt novi quidam homines, præcipuè nova ſectatorum fœce infecti, nihil non à Romana Sede profectum nauſeantes, ſuper qua re diſputate pluribus eſt præter hujus inſtituti rationem,

Digitized by Google

nem. Qui ampliorem dicendarum desiderat, legat Bellarm. *Tomo* 1. *Controvers. 3. lib.* 5. *c.* 8. *vers. Sextum exemplum.* & Barpanium *Tomo* 9. & 10. *Annal.*

Controversia autem est quæstio, An Rom. Pontifex possit Electores alio jure privare? Resp. Glossam penult. in *c.* 2. *de re judic.* & Joannem Andream *ibid.* velle, hoc non esse licitum Pontifici, nisi in casum, quo eligere noluit. Verius, posse auferre, & ad alios transferre, justâ causâ ita postulante, ut quia schismatici, hæretici, negligentes in eligendo, cum detrimento & scandalo Ecclesiæ, populique Christiani. Nam ut ipse ad istos transtulit facultatem a Græcis ex causâ, quidni & auferet? cum ejus sit destruere, cujus instituere: præcipuè in privilegiis, ubi eorum est usus. Et hoc constat ex *d. Clem unica* & *d. cap.* 34. Adde Azor. *d. lib.* 10. *c.* 3.

31 Porrò electus in Imperatorem non continuò adsumit Imperatoris nomen, sed designati, vel electi tantùm; & olim Germanorum Rex dictus, postea Romanorum Rex appellari cœpit. Imperatoris nomen adsumit confirmatus à R. Pont cui id ille juris docet jus, & habet praxis, *d. Clem. un.* uti & reprobandi, ex causâ indignitatis, & stante paritate votorum ac discordiâ electorum, alterius electionem approbandi, ut tradit *Gloss. d. Clem. un. V. Regis.*

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

SUMMARIUM.

1. *Translationes aut regulariter prohibitæ.*
2. *Solus Pontifex transfert Episcopos.*
3. *Vinculum matrimonii spirituale est fortius carnali.*
4. *Quæ translatorum propriâ auctoritate ad aliam Ecclesiam.*
5. *Translatio faciendæ ad majorem Ecclesiam.*
6. *An quis invitus possit transferri.*

1 TRanslationes Episcopotum de Ecclesiis in Ecclesias regulariter prohibitæ: tum ad præscindendam ambitionis & avaritiæ occasionem, *can. Episc.* VII. *q.* 1. & *passim*: tum quòd matrimonium spirituale inter Prælatum & Ecclesiam initum non sit dissolvendum, sive ex parte Ecclesiæ, sive ex parte Prælati, etiam tantum confirmati, quia confirmatio matrimonium spirituale facit tatum, *c.* 2 *h. t.* Caussa tamen facit eas licitas, *can. Mutationes, can Sicut can. Omnes, can. Sicut* VII. *q.* 1. nihilominus auctoritate sanctæ Sedis, * Solenim Rom. Pont. est auctoritas transferendi Episcopos, *d. can. Sicut in fine c.* 1. & 2. *h. t.* ubi quod dicit Innoc. * vinculum matrimonii spirituale esse fortius vinculo carnalis, non meretur reprehensionem, quasi secum pugnaret Pont. ut quidam volunt in Sedem Apostolicâ minus bene adfecti, cum optimus ille sanctissimusque omnium judicio habitus Pont. rectè prætulerit vinculum spirituale matrimonii quasi fortius carnali, quod hoc foivatur morte; ita ut non teneatur redire ad uxorem resuscitatus, secundum Apostolum *ad Roman.* 7. & communem opinionem, de qua inf. *tit. de secundis nupt.* Præterea per ingressum & conversionem alterius, ut dicetur ad *tit. de Convers. conjugat.* Spirituale verò non tollitur per mortem, propter impressum characterem, & per translationem non alias, quàm auctoritate summi Pont. cui soli, ut jam dictum, est auctoritas transferendi Episcopos. Et hoc est, quod in *d. c.* 2. solum intendit disputare Pontifex. Inferiores transferendi auctoritas est penes Episcopos, *cap.* 4. *inf. tit.* 9. *de Renuntiat.*

Episcopus propriâ auctoritate transiens ad 4 aliam Ecclesiam, sua relicta, nec ad suam redire, cujus mediocritatem despexit, nec in aliena, quam per avaritiam & improbam ambitionem occupivit, permanere permittitur. *cap.* 3. *hoc tit can. Si quis* 32. VIII. *q.* 1. Sacerdos aut Diaconus propriâ auctoritate ad aliam Ecclesiam se transferens, nisi monitus revertatur, puniendus excommunicatione, *can. Si quis vero* VII. *q.* 1.

Translatio autem, si eam faciendam suadeat utilitas, aut necessitas Ecclesiæ, faciendæ ad majorem Ecclesiam, non etiam ad minorem, *c.* 1. *de Cler. non residens.* vel parem, quòd hoc minus deceat, & nulla subsit utilitas, quæ suadeat, *cap.* 1. *hoc tit.* 5

Dubi-

Dubitatur. An invitus quis possit transferri? R. Ita videri, *can. pen. & ult. 12 q. 13* Quò facit obedientiæ promissio, quâ Rom. Pontifici se obstringunt Episcopi Facit & textus *in c. 6. inf. de etate & qual. præfic.* ubi qui ad aliorem ordinem noluit ascendere, ita posse ne Ecclesiæ utilitate, dicitur compellendus per bonorum amissionem, & beneficiorum subtractionem. Goffred in *Summa hic n. 4. & ibid.* Hostien. n 6. Loca contraria *can. 1 & 2. Dist 74.* accipienda sunt in casu, quo non urget Ecclesiæ necessitas. vel de laico non ordinando invito. Abbas in *c. Quæsitum n. 6. inf. de Rer. permutat.*

TITULUS VIII.

De auctoritate & usu pallii.

SUMMARIUM.

1. *Pallium quid sit.*
2. *Quid eo utantur.*
3. *Est personale.*
4. *Archiepiscopus ante receptionem pallii quid possit.*

PEr consecrationem mattimonium spirituale cónsummatur,& per eam accedit Episcopis plena exequendi muneris sui auctoritas: exceptis Archiepiscopis qui ea quæ sunt ordinis,non exsequuntur ante pallii receptionem, ita ut ne quidem nomen Archiepiscopi ante sibi vindicent, *cap. 3. h. t.*

1 Describitur pallium esse ornamentum de corpore D. Petri sumptum, designans plenitudinem pastoralis officii; quod hic intelligitur *Auctoritatis* nomine. Dicitur sumptum de corpore D. Petri *c. 4. in fine sup. de elect* quia super altari, sub quo requiescit corpus D. Petri, benedicitur, & deinde accipitur ab eo, qui usurus, vel alio eius nomine, *c. 4. & ibid. Gl. V. corpore sup. tit de elect* Forma verborum, quam tradit Glos. in c. 4. *V ad honorem h t.* ponitur, supra alia ornamenta, circa humeros. Mysticus ejus sensus est, ut, cùm sit de vellere ovis, intelligant se ovium pastores; & quia eo citeumcinguntur circa humeros, ut circumspiciant, ne aliqua erret; erantem humeris ad caulam reportent, cruce Domini insignitam. Ut illud Apostolicum ante oculos habeant, *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

Gestat illud S. Pontifex suâ auctoritate, 2
semper & ubique in Missarum solemniis, *d. c. 4.* quippe adsumptus in plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ. Ab eo accipiunt quatuor Patriarchæ, Constantinopolitanus, (qui licet postremus Patriarchali dignitate sit insignitus, importunè tamen & non sine turpi ambitione sæpius à Pontificibus repressa, primum locum invasit) Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus, *c. Antiqua 23 inf. de privil* Utuntur & Archiepiscopi, qui illud accipiunt à Rom. Pontifice, aut à prædictis Patriarchis, si illis sint subditi, *d. c. 23* Utuntur hi pallio, non semper & ubique, sed certis tantum & solemnibus diebus, de quibus *Glos. 1. d. c. 4.* atque in Ecclesiis suæ provinciæ dumtaxat, non etiam extra, etiamsi processionaliter procedant: nihil ad hoc faciente consuetudine, nisi speciali concessione, ut alibi utantur, indultum sit, *c. 5. h. tit.* Ratio est, quòd tantùm sint vocati in partem sollicitudinis, suæ scilicet provinciæ. Episcopis ordinariè non debetur pallium: aliquibus tamen ex privilegio concessum, ut patet ex *c. pen. inf. de præscription.*

Est autem personale, ut alteri commodari 3
nequeat, *c. 2. h. tit.* & nequidem cum translato Archiepiscopo transeat ad usum novæ Ecclesiæ: ut enim translatus acquirit novam jurisdictionem, ita & novam impetrare debet potestatem per novum pallium, *Glossa fin. in c. 4. sup. tit de postul Prælat.* Sepelitur etiam pallium cum ipso Archiepiscopo defuncto, *d. c. 2.*

Si quæras, An igitur ante pallii receptionem nihil liceat Archiepiscopis? R. Ea, quæ 4
sunt ordinis, non esse illis permissa; nec etiam omnia, quæ sunt jurisdictionis, gravioria scilicet, uti est convocare Concilium, *c. Quod sicut 28. § præterea sup. de Elect.* Possunt tamen aliqua, uti committere Episcopis. ut Suffragancum suum consecrent, Ecclesias dedicent, alios ordinent, *c. Suffraganeus 11 sup. eod tit.* Hostien. *hic §. quid sit pallium,* & similia.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

SUMMARIUM.

1. *Renuntiatio quid, & cui ea permissa.*
2. *Pontificem posse renuntiare Pontificatui.*
3. *Nec requiri tunc alicujus consensum.*
4. *Episcopi renuntiant auctoritate summi pont. & reliqui inferiores auctoritate suorum superiorum.*
5. *Superior ex quibus caussis renuntiationem admittere cogatur.*
6. *Qui vexit Religionem an abdicare se debeat*
7. *Renuntiatio beneficiorum coram quo fieri debeat.*
8. *Renuntiationis admissa effectus.*
9. *Renuntians ob metum restituitur.*
10. *Ante renuntiationem admissam licet pœnitere.*
11. *Et revocare procuratorem ante resignationem*
12. *Morte resignantis expirat mandatum procuratoris.*
13. *Resignatio est nulla facta à procuratore ignorante mortem resignantis.*
14. *Renuntians temerè an privandus beneficio.*
15. *Renuntiatio strictè accipienda.*
16. *Renuntiatio sive resignatio alia tacita, alia expressa.*
17. *Resignatio in favorem tertii non est licita.*
18. *Resignatio ab agroto facta quando valeat.*

1 ADquisita dignitas renuntiatione amittitur, quæ est spontanea iuris quæsiti dimissio sive repudiatio. Cuilibet ea permissa pro lubitu, quatenus non vertitur præjudicium alterius. Quo modo electioni ante confirmationem rectè renuntiat electus, uti supra dictum, *tit. 6.* quia necdum Ecclesiæ jus sit quæsitum: quod demum ei quæritur per confirmationem, quæ ponit ratum vinculum spiritualis matrimonii: ut proinde confirmatus renuntiare volens indigeat superioris auctoritate, ne licentia abdicandi se munere suo pro lubitu pariat detrimentum Ecclesiæ, *can. Suggestum* VII. *q.* 1.

2 Controvertitur, An Pont. Rom. abdicare se possit Pontificatu? R. Rem istam fuisse olim agitatam, nec defuisse, qui contenderent non posse, propterea quod ut legitimum matrimonium solius Dei auctoritate per Pont. solvitur, ita & spirituale, quod est inter Episcopum & Ecclesiam non nisi Dei auctoritate solvi possit, *c. 4. sup. tit. 7. de Translat. Episc.* Supra Pontificem autem nullus est, cuius ea possit esse commissa auctoritas, nec licet inferiori auferre, quod Deus contulit. Alia argumenta videre est apud Joan. Andr. in *c. 1. eod. in* 6. Contra tamen, quod liberum ei sit renuntiare, decisum est *d. c.* 1. Est ratio, quod concessum aliis Episcopis, ut renuntient, caussa id postulante, ut mox dicetur, non debeat denegari Pontifici. Sic Cælestinus, disciplinæ regularis amore, vitæque monasticæ studio, Pontificatu se abdicavit; plurescque alios Paparui renuntiasse tradit Lud. Gomes. *ad reg. Cancell. de infir. resig q* 1. An autem possit deponi Pont. propter hæresin non est hujus loci. Videatur Bellarm. *Contr. Tomo* 1. *de Rom. Pont. lib.* 2. *c.* 3.

Sed hic quæritur, An renuntiando indigeat alicuius assensu? R. Non posse eum à quoquam judicari, ne quidem si velit, cum eius caussæ sint reservatæ divino judicio, & semper maneat superior illo, cui jurisdictionem committit, donec tamen est Pont. in quo dispensare nequit, quod ea res sit iuris divini. Quo modo Marcellino, dicenti, *peccavi, & non possum in ordine sacerdotum manere*, responsum à Concilio, *prima sedes à nemine judicatur.* Ut cum nullum superiorem habeat, nullius etiam assensum requirat, dignitate sua se abdicando: cuius abdicationem Ecclesia acceptam, si caussa id postulet. V. Bellarm. *de Concil. lib.* 2. *cap.* 17. *& de R. Pont. lib.* 2. *cap.* 26. *& seqq.* 3

Episcopi auctoritatem summi Pont. desiderant, ut licitè renuntient, *toto hoc tit.* Potest enim is solus, ut dictum, solvere matrimonium spirituale. Inferiores eum conveniunt, qui confirmandi & destituendi jus habet, *c.* 3. *& fin. h t. Glos. in Clement.* 1. *V. manibus h.t.* Unde Abbas auctoritate Episcopi indiget, ut locum suum deserat, *can. Abbas* XVIII. *q.* 2. nisi sit exemptus, quali Pontificia auctoritate est opus, *d. c. fin. h. t.* 4

Superior autem renuntiationem admittere non cogitur, nisi legitima caussa subsit. 5

Causſæ numerantur ſex, in *c. Niſi* 10. *h. t.* I. Conſcientia criminis, quæ executionem muneris impedit etiam peracta pœnitentia. II. Corporis debilitas, quæ muneri imparem reddit III. Scientiæ defectus, qui non debet tolerari in Prælato. IV. Plebis malitia, non ferentis Prælatum, & ex ovibus converſæ in lupos, præcipuè ſi mortis periculum imminet, *c. 9. h. t.* V. Grave ſcandalum, quod alias evitari nequit. VI. Irregularitas ex bigamia, aut alia cauſſa, quæ ſi admittant diſpenſationem, & ſuadeat utilitas, diſpenſandum potiùs.

6 Dubitatur de eo, qui vovit Religionem, Videri poſſet talem abdicare ſe debere, *per text. in c. pen. inf. de voto*: qui textus licet loquatur magis de eo, qui votum adimplere negligens electus eſt in Epiſcopum, qui ideo peccaſſe dicitur: ut poſſit videri aliud eſſe, ſi jam electus voveat, quod is nequeat officium ſuâ ſponte deſerere? dicendum tamen idem obtinere in eo, qui jam eſt Epiſcopus. Nam & huic incumbit voto ſatisfacere: niſi videatur Pontifici utilius eſſe Eccleſiæ, votum ejus relaxare, quod in poteſtate eſt Pontificis, ut dicetur infra de Regularibus.

7 Quod dictum de Epiſcopatu, idem etiam obtinet in beneficiis, ut iis nemo renuntiet niſi Epiſcopi, ad quem ſpectat eorum ordinatio, auctoritate, *cap. 4. h. t.*

Ubi quæritur, An renuntiatio rectè fiat coram collatore inferiore? R. Textum in *d. c.* 4. loqui de renuntiatione coram Epiſcopo faciendâ; & ita vult Innoc. in *c. Quod in dubiis* 8. *hoc tit.* ex eo, quod illius ſit deſtituere, cujus eſt ordinare, & quia ordinatio iure ad Epiſcopum ſpectat ordinatio. Verum eum hodie ordinatio etiam ſpectet ad inferiores, dicendum & eos poſſe admittere renuntiationes, ſi id videatur utile Eccleſiæ, cui providere debent. Et ita habet uſus & probat Gloſ. in *Clement. 1. V. manibus hoc. tit.*

8 Admiſſæ renuntiationis effectus eſt, quod excludit renuntiantem etiam pœnitentem, *c. 3 h. t.* adeò ut etiam cedere nolens cogi poſſit, *c. 6. & c. Quidam* 12. *h. t.* cum illi jus, quod prætendat, nihil ſit, quo renuntiando privavit. Non eſt tamen inhabilis, quin novae electione acquitere denuò poſſit idem jus, *c. 2. h. t.* niſi ex cauſſa criminis ad vitam monaſticam ſe contulerit: facit enim crimen inhabilem, *c. Per translationem* 11. *h. t.*

Dicta de effectu obtinent, quatenus legitimè facta ex aſſenſu ſuperioris: cuius defectus facit renuntiantem non eſſe privatum beneficio, quamvis non impunè ſit renuntianti, contra eius prohibitionem, aut eo non conſulto dimittere beneficium; præcipuè ſi revocatus reverti renuat, *c. 4. & ibi Gloſ. h. t.*

Metus, quo quis ſe ad renuntiandum in- 9
ductum allegat (quod verò ſimile, quia, ut ait Pont. *c. 5. h. t.* vix fieri de propria voluntate credatur) probatus, facit reſtitui renuntianteni ad beneficium, non obſtante iuramento, quo illud abjuravit, *d. c. 5. dicetur inf. de metu.* * Ante admiſſam renuntiationem nullus 10
eius eſt effectus, ne quidem quoad poſſeſſionem, quæ apud renuntiantem remanet. Covarr. *lib. 1. Var. reſol. c. 5. in fine*, & admittitur pœnitentia ante eam admiſſam, cum renuntiatio necdum ſit perfecta, ut necdum quid perdiderit renuntians, qui potius voluit renuntiare, quàm renuntiavit; ad inſtar donationis, quæ revocari poteſt necdum acceptata, ut traditur *tit. Cod. de Donationib.* Videndus adhanc materiam Flaminius, *de Reſignat. benef. lib. 1. q. 2.*

Quid ſi procurator ad reſignandum datus 11
fuerit? Ex eadem ratione, qua licet pœnitere ante admiſſam renuntiationem, licebit quoque revocare procuratorem ante factam reſignationem, *Clem. 1 h t. & ibi Gloſ. V. ignorante.* Facit, quod liceat revocare mandatum, re integra, *tit.* D *&* C. *Mandati.* Quod verum eſt non tantum in expreſſa revocatione, ſed & tacita; conſtituendo ſcilicet procuratorem alium ad renuntiandum Zabarella *d. Clem. 1. num. 14 per l. Si quis* 31. *in fine* D. *de Procurat.* Nam eadem eſt vis taciti, quæ expreſſi, ſcilicet quòd nolit per talem renuntiare. Ita tamen ſi intimata fuerit revocatio procuratori, etiam tacitè, *d. Clem.* 1. Alias renuntiatio foret valida, nec poſſet illam impugnare mandans, *arg. l. Si mandaſſem* 15. D. *Mandati.* Facit, quòd in perſonis Eccleſiaſticis variatio & illuſio ſit vitanda, *d. Clem.* 1. niſi revocatio, quò minus ante ceſſionem ignoturit procuratori, malitioſè ſit impedita, *d. Clem. 1. in fine*; ne malitia ſua, alicui profit, alteri iniquè obſit.

Quid ſi moriatur reſignans ante ceſſionem; 12

Non

Digitized by Google

Non rectè ea postea fit per procuratorem, quia morte mandantis mandatum extinguitur, ut frustra procurator ultra se immisceat; ex ratione, quia mandanti nihil amplius sit juris ad beneficium, quod jam vacat per eius mortem: ut non possit vacare per resignationem, *c. Susceptum 6. de rescript. in* 6. materiâ, circa quam versetur procuratoris munus, sublatâ: atque ità rescriptum à Pont. *Clem. fin. de Procurat.* Vid. Flamin. *De resignat. benef. lib. 9. q. 24.*

13 Quid si ignoret mortem procurator? R: Nihil omnius resignationem nulliter esse factam; ex jam dicta ratione, quia nihil sit, quod resignetur nomine mandantis, utpotè cujus jus omnino per mortem est sublatum. Ut non obstet *l. Inter 26. cum similib. D. Mandati*, quæ habet, ex mandato per ignorantiam mortis impleto esse actionem mandatorio: nam in iis hoc obtinet, quæ ad defunctum pertinuerunt, & hæredem eius sequuntur, non etiam, si jus defuncti omninò extinguatur. Quod tamen ità limitant, nisi procurator ad resignandum portexerit supplicationem, eaque signata fuerit, vivo resignante; quòd res non sit integra, & resignatario ius aliquod quæsitum, quod proinde explendum. Flamin. *d. lib. 9. q. 24. num.* 14. Cassad. *hic decis.* 1. Boer. *decis.* 348. Itaque ut renuntiatio habeat effectum, admittenda est à superiore; alias non offerabitur privationem ejus, qui renuntiat.

14 In dubium vocari potest, An temerè renuntians possit privari? R. Non videri, cum quod est inutile & sine effectu, non debeat præstare impedimentum *c. Non præstat. De R. I. in* 6. Et facit, quod eiusmodi privatio concernat pœnam, sine lege, Canone non inducendam. Nec obstat text. in *c. Quod in dubiis 8. h. t.* nam ideo ibi renuntians est spoliandus, quia in manum laici resignaverat beneficium, & ab eodem receperat. Quod licet fuerit sine effectu, tamen indignum se fecit resignans: atque ita in pœnam spoliandus dicitur, qui casus cùm sit singularis non est extendendus, præcipuè in odiosis.* Unde est, quod renun-

15 tiatio non facilè censeatur facta, & stricte accipiatur: ut in *c. 7. h. t.* ubi renuntians litteris beneficialibus, non censetur renuntiare beneficio; uti nec qui gratiæ adversatii se committit, *c. Veniens h. t.* aut ab inobedientia subditos absolvit, *c. pen. h. t.*

Renuntiatio sive resignatio beneficii alia 16
est tacita ex juris dispositione procedens: ut quando quis matrimonium init, hoc ipso enim beneficium vacat, *ut dicetur inf. lib. 3. t. 3.* Item habens dignitatem, aut curam animarum, si simile beneficium recipiat; censetur enim ptiori renuntiare, *Extravag. Execrabilis Ioan. XXII. §. qui verò de præben.* Idem est in profitente Religionem. Habetur etiam pro renuntiante, qui per triennium collationem non acceptat, Flamin. *De resignat. lib. 10. q. 8. n.* 8. Alia est expressa, quæ fit verbis expressis; vel purè, quæ acceptata continuò privat renuntiantem, facitque ordinario licentiam liberè conferendi: vel sub conditione, quæ etiam est licita, nisi contineat pactum juri dissonum, cuiusmodi est diffidentiæ, de quo inf. *ad tit. de Simonia.*

Ubi disputatur, An sit licita resignatio in 17
favorem tertii? R. Eam meritò improbari, quod faciat, ad instar patrimoniorum hæreditatis aut legati jure transmitti beneficia, non sine gravi præjudicio Ecclesiarum; cum eiusmodi resignandi licentia plures causset abusus, præcipuè quia non habita ratione probitatis, morum & scientiæ, ad Sacerdotia evehantur, quibus est anima pro sale, ita mandante gratiâ aut malis artibus. V. Rebuff. in *tit. de resig. condit. num.* 1. & 2. Navar. in *Summa cap.* 23. *n.* 107. & Annæus Robert. *Rer. judic. lib.* 1. *c.* 7. Unde Ecclesia improbat eas præcipuè, quæ continent clausulam, *non aliàs nec aliter*, aut *nec alio modo*: quamvis eas, quæ non continent istam clausulam, non ita improbet, qua de re latiùs infrà, *ad tit. De ver. permutat.* An verò simoniam sapiat, resignate in favorem tertii, aut etiam sub pensione, alibi quoque dicetur.

Admissa itaque resignatio, atque eius vi fa- 18
cta collatio est valida & irrevocabilis. Nisi facta sit ab ægroto: tunc enim per regulas Cancellariæ non ante effectum consequeretur quàm si post eam diebus viginti supervivat resignans: alias habebitur beneficium, vacans per mortem potiùs, quàm si per resignationem, ut liberè ab ordinario conferri possit. Ratio regulæ est, ne per dispositionem infirmi, seu quasi ultimam voluntatem, in perniciem

Digitized by Google

collatorum, aut habentium exſpectativam, beneficia transferantur, non tamen fraude media, quam in beneficiis committi indecens. De regula iſta videatur latè Lud. Gomez & alii, *adreg. Cancell. De infirmis reſignantib.*

TITULUS X.

De ſupplenda negligentia Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Electioni Epiſcopi præfixum trimeſtre.*
2. *Aliarum dignitatum & beneficiorum collationi ſex menſes.*
3. *Electo indigno, ad Pont. jus devolvitur.*
4. *Tempus devolutionis quando currere incipiat.*
5. *Negligentia circa hoc purgari nequit.*
6. *Negligentiam Regularium ſupplet Diœceſanus.*
7. *Eccleſia vacantis adminiſtrationem quis ſuppleat.*
8. *Epiſcopus certum tempus Ordinario inferiori præfigere non poteſt.*

NE dignitates diu in Eccleſiarum detrimentum vacent, certum tempus aſſignatum eſt, intra quod iis providendum, & hoc vel trium vel ſex menſium. * Electioni
1 Epiſcopi, aut Prælati Regularis, trium menſium ſpatium eſt propoſitum, quo lapſo ad ſuperiorem immediatum devolvitur providendi poteſtas, & gradatim jab eo etiam commiſſa negligentia, ad alium, *c. Ne prodefectu 41. ſup tit. 6. de elect.* * Aliarum dignitatum &
2 beneficiorum collationi ſex menſes ſunt præſcripti, quibus lapſis ad ſuperiorem devolvitur collatio, *cap. fin. h t.* Et hoc ita, ſi negligentia contingat in electione Epiſcoporum, aut collatione beneficiorum: *nam in caſu,
3 quo indignus electus ſcienter, aut non ſervata forma à generali Concilio præſcripta, non ad immediatum ſuperiorem, ſed ad Pontificem devolvitur jus, uti ſtatutum per c. Quamquam 18. de elect. in 6.* quo Pontifex reſtringit *d. cap. 41.* Ratio diverſitatis in temporis differentia eſt, quod in illis ſit majus periculum, quàm in his, ac proinde cautius advertendum, *arg. c. 3 de elect. in 6.*

4 Quæritur hic, temporis iſtius curſus quando inchoëtur? R. Demum a tempore notitiæ vacantis beneficii *c. 3. h t & c. 5. in fine inf De conceſſ. prabend.* Cujus ratio eſt, quod devolutio ad ſuperiorem fiat ex cauſſa negligentiæ eius, ad quem pertinet proviſio, qui non poteſt videri negligens, ſi ignoret: uti nec dicendus negligens, ſi impeditus fuerit, propter ſuſpenſionem, etiam ſua culpa cauſſatam, *d. c. 5.* quod culpa iſta directè non concernat conferendi licentiam: niſi committatur nova culpa in petenda abſolutione, quæ imputatur negligenti, & facit ad ſuperiorem devolvi hanc poteſtatem *Gl. d. c. 5. V. ſuſpenſionis.* Sic nec excommunicatio facit ad ſuperiorem devolvi jurisdictionem Epiſcopi excommunicati, quia hoc nullibi cautum, *c. 1. eod. in 6.*

Quæri poteſt, An negligentia iſta poſſit 5
purgari? R. Non poſſe, quia continuò jus iſtud devolvitur ad ſuperiorem, quod ei per purgationem, tamquam per factum alterius, non eripiendum: atque ita *c. finali h t.* non tenet electio poſtea facta, quaſi facta ab eo, cui non eſt jus. Ratio eſt, quod tempus à Canone requiſitum ſit de forma actus, ut purgat o non admittatur. Nec obſtat *c. pen h. t.* quia loquitur de ſola patientia collationis factæ ab iis, qui erant privati temporis lapſu, quatenus facta perſonis idoneis: unde liquet ipſo jure non valuiſſe. Poteſt tamen ſuperior indulgere negligenti, ut beneficium conferat, quo facto tenebit collatio, quia poteſt ſibi præjudicare ſuperior, & concedere inferiori, ut is fungatur ſuâ vice.

Si prælatos Regulares contingat eſſe ne- 6
gligentes in Prioratibus, Eccleſiis, beneficiis conferendis, eaque non conferre intra ſex menſes, incumbit Diœceſano in non exemptis ſua, Apoſtolica verò auctoritate in exemptis, ſupplere eorum negligentiam, iis ſcilicet adſignando vacantia, per quos gubernari ſolita, *Clem. 1. eod.*

Quantum ad adminiſtrationem Eccleſiæ 7
vacantis eam ſupplet Capitulum, aut mittitur viſitator à Pontifice, penes quem ſit ſpiritualium & temporalium legitima adminiſtratio; item beneficiorum, ad Epiſcopi licet collationem ſpectantium, proviſio, *c. fin. eod in 6.* Capto quoque à paganis aut ſchiſmaticis Epiſcopo, adminiſtratio eſt penes Capitulum, donec

Digitized by Google

donec aliud ſtatuatur à Pontifice, *c. 3 eod. in 6.* Archiepiſcopus iſtis caſibus adminiſtratorem non deputabit, niſi aliud exigat negligentia, aut malitia Capituli, cui tamen non erit licentia conferendi beneficia ſpectantia ad Epiſcopi collationem, *d. c. fin.* De Coadjutore dando Prælato ægroto dicetur infra, *tit. de clerico ægrot. vel debil.*

Lubet ſubjungere, An Epiſcopus poſſit certam temporis metam ad conferendum præfigere Ordinario inferiori? Reſp. Eum non poſſe terminum jure præſcriptum reſtringere, *per text expreſſum in c. indultum de R. I. in 6.* cum jure publico nemo deroget, niſi qui poſuit: poſſe tamen, ſi nullus ſit poſitus jure terminus, quia tum non aufert jus competens, & proficit Eccleſiæ, cui citius providebitur.

TITULUS XI.

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

SUMMARIUM.

1. *Ordo quid?*
2. *Ordines quot.*
3. *Ordines ſacri, Subdiaconatus, Diaconatus & Sacerdotium.*
4. *An & Epiſcopatus?*
5. *Tonſura Ordo non eſt.*
6. *Ordines conferri ſolus Epiſcopus,*
7. *An & quos non Epiſcopus ex commiſſione Pontificis?*
8. *Conferendi à proprio Epiſcopo.*
9. *In propria diœceſi. non aliena.*
10. *An & tonſura ſive Clericatus?*
11. *Conſecratio Epiſcoporum quando celebranda.*
12. *Quo in loco & qualiter.*
13. *Ordines minores majoresve quo tempore conferendi.*
14. *Pœna ordinantis & ordinati alio tempore,*
15. *Ordines plures uno die an recte conferantur.*
16. *Ordinandus in primis ſit baptizatus, & confirmatus*
17. *Sit mas, non fœmina.*
18. *Idque ex Chriſti inſtitutione.*
19. *Diaconiſſa, Presbytera qua.*
20. *De Joanna papiſſa fabula.*
21. *Mulier diſpenſatione Pontificia an capax ordinum?*
22. *Sit item ordinandus legitimi toni, probatæ vitæ, expers criminis, &c.*
23. *Reus criminis in exercitio ordinum qualiter tolerandus.*
24. *Ritus in ordinatione non commiſcendi.*
25. *Religioſus non niſi de conſenſu ſui ſuperioris ordinandus.*
26. *Ordinatus à ſummo Pont. non ordinandus ab Epiſcopo.*
27. *Tonſura prima qui & quales initiandi.*
28. *Ordines minores an rectè conferantur non habentibus animum ad ulteriores.*

MAtrimonium ſpirituale inter Epiſcopum & Eccleſiam conſummat conſecratio, de qua hic: cujus occaſione etiam agitur de temporibus conferendorum aliorum ordinum & ordinandorum qualitate. Ubi præmittendum, Ordinem, de quo hic, eſſe Sacramentum, quo traditur poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, vel ad eum finem miniſtrandi, Navarr. *in Summa c. 22. n. 17.* 1

Ad numerum quòd attinet, diſputant inter ſe Theologi & Canoniſtæ, Navar. *d. loco n. 18.* Illi ſeptem ponunt, ſcilicet quatuor Minores: primum Oſtiarii, cujus eſt impedire, ne quis immundus ingrediatur Eccleſiam: ſecundum Lectoris, cujus eſt inſtruere catechumenos: tertium Exorciſtæ, qui invocat ſuper eos, qui habent immundum ſpiritum; quartũ Acoluti, cujus eſt luminaria præparate, fuggetere vaſa, ex quibus vinum fundatur in uſum ſacrificii: tres Majores, ſcil. Subdiaconatum, Diaconatum, Sacerdotium, quorum officia videantur in *can. Cleros diſt. 21. can. 1. diſt. 25.* *. Tres hi Sacri vocantur, non etiam priores: non quòd ſacri non ſint, ſed quod non verſentur proximè circa materiã ſacrã, nec habeant annexum votum continentiæ, qua de re *inf. tit. de Clericis conjug.* * Canoniſtæ addunt octavum Ordinem, ſcilicet Epiſcopatum quòd per eum conferatur dignitas, & poteſtas Euchariſtiam, diſtincta à poteſtate Sacerdotum, à quorum ordinatione diſtincta eſt ordinatio Epiſcopi, ut patet, *can. 1. diſt. 32.* ubi fecerunt Epiſcopalis excellentia à Sacerdotii honore. Theologi Epiſcopatum ſpeciem diſtinctam eſſe negant, tantum ei attribu- 2

entes, speciales actiones. Conciliatur hæc differentia, quod Canonistarum opinio procedat, si inspiciamus hierarchiam, quam Episcopatus diversam à Sacerdotio continet: Theologotum verò, divino officio inspecto quod æquè à præsbyteris atque Episcopis offertur. * Tonsuram aliqui ordinem ponunt: sed minùs rectè, cùm non tam ponat functionem aliquam, quam inducat capacitatem quoad munera Ecclesiastica, & sit quasi initium sacri ministerii.

6 Conferendi Ordines non nisi ab Episcopo, & quidem baptizato; nam alias non esset verus Episcopus, nec ullos haberet ordines, *inf. tit. de præsbyt. non baptiz.* nec daret consequenter eum nemo det, quod non habet.

7 Disputatur autem, An possit, Rom. Pontifex committere non Episcopo collationem Ordinum? R. Quantum ad Ordines minores rectè id dici, cum Abbatibus jam olim fuerit concessum primam tonsuram & minores Ordines conferre suis Regularibus, quod & comprobatum per Conc. Trident. *Sess.* 23. *c.* 10. ubi Abbatibus prohibetur conferre istos Ordines alicui, qui Regularis non sit sibi subditus. Tantùm est quæstio de majoribus. Glos. 1. in *c.* 4. *sup. tit.* 4. *de consuet.* & alii, non Episcopo posse committi eorum collationem per Pont. adserunt, eo argumento, quod talis possit confirmare ex commissione Papæ, *can pervenit dist.* 1. Verùs illo non obstante, non posse alteri committi ordinationem sacrorum Ordinum non Episcopo, ut patet ex Trident. *à loco c.* 8. quod vult unumquemque à proprio Episcopo ordinari, utpote spectante hoc ordinandi munere ad Episcopalem ordinem. Consulatur D. Thomas, in 4. *Sent. dist.* 7. Covar. *lib* 1. *Var. Resol. c.* 10. *n.* 9. & 10. & Azor. *Instit. Moral. lib.* 3 *c* 30. *q* 4.

8 Non sufficit conferri ab Episcopo Ordines sed & à suo sunt conferendi. Quod & procedit quoad primam tonsuram, quæ similiter danda ab Episcopo (exceptis Abbatibus in casu jam dicto) & mandato Episcopi sui, quod secutus alter rectè non subdito dat tonsuram, qua de re inf. *tit.* 22. *de Cler. peregrinis*

9 Conferendi præterea Ordines in sua diœcesi non aliena, sine consensu Episcopi loci. Non obstante, quòd ea res sit voluntariæ jurisdictionis, cum non conferantur Ordines nisi ab Episcopis celebrantibus, & indutis Episcopali habitu. Ut ea contineat aliquem strepitum judiciarium, ideoque non exercenda in aliena provincia *Glos. in Clem.* 1. *de priv. Trident. Sess.* 6. *c.* 5 *de reform.* Covar. *lib.* 3. *Var. Resol* 20. *n.* 9. Navar. *cons.* 19. *de privil.*

Quid juris in tonsura prima? Resp. Hujus 10
collationem esse omninò voluntariæ jurisdictionis, quæ etiam exercetur in aliena provincia non petita licentia judicis loci, atque ita jure antiquo licitum fuisse alibi eam conferre quòd nulla alterius potuerit dici turbata jurisdictio, cum sine Pontificialibus conferatur. Hodie tamen per Trident. *d. c.* 5. id esse prohibitum, quia prohibet Concilium exercere Pontificalia (ad quæ etiam spectat tonsuræ collatio) in aliena diœcesi, idque ne facilè oriatur confusio inter jurisdictiones & diœceses, Covar. *d. l.*

Quantum ad Episcoporum conseratio- 11
nem, illa quovis tempore fieri potest, die tamen Dominico, *can.* 1. & 5. *dist.* 75. intera tertium à confirmatione mensem, *can* 2. *ubi Gl. dist.* 75. Cessans tenetur ad fructuum restitutionem, nisi causa excuset. Si distulerit ad sex menses, jure, quod ex electione ac confirmatione est consecutus, hoc ipso excidit. Trident. *Sess.* 23. *c.* 2. *de reform.*

Consecratio (si extra Romanam fiat Cu- 12
riam) celebranda est in ipsa Ecclesia, ad quam quis electus, aut saltem in provincia, si commodè fieri possit. Trid. *d. c.* 2. Metropolitani sive Archiepiscopi consecratio requirit omnium Suffraganeorum præsentiam, *c.* 6. *h. t.* Episcopi ordinandi ab Archiepiscopo, & duobus aut tribus comprovincialibus per Archiepiscopum requisitis, aliorum accedente consensu, *c.* 7. *h. t.* Si in provincia desint, ex vicina advocandi, *can. Episcopus dist.* 23. & *can. sin. dist.* 75.

Quantum ad rempora collationis aliorum 13
Ordinum, Romano quidem Pontifici licet quolibet die Dominico eos conferre, *c.* 1. *h. t* Episcopis verò minores tantùm die Dominico & festo conferre permissum, sed non nisi paucis, *c.* 3. *h. t.* majores autem non nisi quatuor anni temporibus, die Sabbathi, aut cõtinuato jeiunio die Dominico, qui ideò pro eodem habetur, *c. Litteras* 13. *h. t.* Ratio est, ut solemnibus illis jeiuniis, adjuvantibus fide-

Digitized by Google

fidelium precibus, facilius major gratia impetretur à Deo. Additum est Sabbathum sanctum, & Sabbathum ante Dominicam de Passione, *d. c.* 3. Alio die ordinatio est inhabita: * & licet facta teneat, imprimatque
14 characterem, *cap. peoult. hoc tit.* ab Ordinis tamen executione facit suspendi ordinatum, donec gratiam à Rom. Pontifice impetraverit; ordinantem verò ordinandi auctoritate privari, *cap.* 2. *hoc tit.* nisi consuetudo loci permittat, quæ licet non toleranda, libertatem à pœna, *d. cap.* 2. & *dictum sup. tit.* 4. De *consuet.*

15 Minores plures uno die conferuntur, nisi repugnet consuetudo, *cap.* 2. *inf. de eo qui ord. furtivè suscepit*, *Glos. in cap.* 3. *V. aut minores hoc tit.* Majorum non nisi unus uno die conferendus: & ne quidem alter adjungitur die insequenti, jeiunio continuato, quod habeatur pro eodem. Commodum enim est intermittere aliquantum temporis inter Ordinum istorum susceptiones, ut in inferioribus bene probati, digniùs ad superiores adsumãtur. Trident. *Sess.* 23. *cap.* 11. & 12. *de reform.*

Quantum ad ordinandorum qualitatem, de qua loquitur alteta Rubricæ pars, requiri-
16 tur in primis, ordinandus sit baptizatus: neque enim aliàs character imprimeretur, *inf. de præsbyter. non baptiz.* cum baptismus sit janua reliquorum Sacramentorum, *cap.* 2. *de cognat. spirit. in* 6. Requiri etiam videtur confirmationis Sacramentum susceperit. Trid. *Sess.* 23. *cap.* 14. ubi id requiritur in eo, qui initiandus prima tonsura, ut multò magis requiri videatur in ordinando; non tamen necessariò, cum eo omisso teneat ordinatio. Item justæ sit ætatis, de qua infra *tit.* 14. *de ætate & qualit. præfic.*

Requiritur etiam, habilis sit quoad sexum: nam ad Ordines non admittuntur nisi masculi, neutiquam mulieres, quibus est interdi-
17 ctum ministerium Ecclesiæ; adeò ut sacratas Deo fœminas & Monachas sacra vasa aut pallas contingere, incensum ad altare deferre, reprehensione dignum: & virtuperatione plenum judicetur, *can. Sacratas dist.* 25. ut si antecantur à sacrarium rerum contractu, multò magis sint arcendæ ab ordinatione. Quò facit quod mulieribus non sit permissum docere, *can. Mulier XXXIII. q. fin. & can. Mulier dist.* 23. sed potius in silentio discere jubeantur per Apostolum, 1. *ad Timoth.* 2. cum omni subjectione subesse viro, non ei dominari; cum ordinatio ad dominationem tendat, & eius finis sit docere. Præterea in Clericis requisita, ut non alant comas, attonso & aperto capite ministrent, *can. non licet* 32. *dist.* 23. cum conveniat ea mulieribus, quibus turpe tonderi, gloria verò comam nutrire, caput legere 1. *ad Corinth.* 2. 18

Ut rectius dicatur, ex Christi institutione, unde Sacramenta vim suam habent, masculis tantùm competere distributionem Sacramentorum. Quo facit, quod habet textus in *c. Nova inf. De pœnit. & remiss.* Christum claves regni cœlorum non commisisse Deiparæ Virgini licet digniori, & excellentiori, propter merita, sed D. Petro. Spectare enim ad claves ordinationem nemo est, qui ignorare debeat, cùm ei sit conjuncta potestas ligandi ac solvendi. Hostiens. *hic num.* 31. 19

Nihil facit, quòd mentio fiat apud antiquos Diaconissarum, Præsbyterarum, Episcoparum, *can. pen. & ult. Dist.* 31. & *alibi*: hoc enim non est, quia aliquo ordine fuerint insignitæ, sed quod essent uxores eorum, qui erant diaconi, Præsbyteri, Episcopi, separatam ab iis vitam agentes, & habitæ pro sororibus, non etiam pro uxoribus. *d. c. pen. & fin.* Vid. Baron. *Tom.* 1. *Annal. Eccl. ad an.* 34. §. 289. & Bellarm. *de Pont. Rom. lib.* 5. *c.* 24.

Quod de Joanna Papissa vulgò dicta legitur & circumfertur, metum & anile est figmentum, ut mendaciter adsertum, ita leviter creditum, & procaciter defensum, maximè à novatoribus fidei, in despectum Sedis & Ecclesiæ Romanæ, ad infringendam continuam Pontificum in ea successionem, Cuius falsitas ex eo convincitur, quod super nomine, origine, (quæ dicitur Moguntia in Anglia) tempore vitæ, studiorum, sedis, sit diversitas & repugnantia inter eos, qui hanc rem tradunt. Præterea, quod ponatur sedisse illo tempore, quo ab alio sedes occupata invenitur & traditur in historiis eius temporis, in quib. mentio nulla istius mulierculæ. Eas scripsere varii & confutavere istud figmentum, Florimundus Ræmundus, Bellarm. *Tom.* 3. *Contr. de Rom. Pont.* 20

Pont. lib. 3. c ult. Onuphrius Panvinius apud Platinam, in *vita Ioannis VIII* Baron. *Tomo* 10. *Annal. ad an.* 853. *& quod autem & seqq.* Detur tamen (quod nunquam fuit) fœminam in sede Pontificia sedisse, numquid Pontifex illa dicenda? Nemo tam impudens & vecors erit, qui adfirmet, resistentibus legibus omnibus, potuisse fœminam revera, quorumvis suffragiis accedentibus, esse Pontificem max. imò minoris ordinis clericatu initiari.

Lubet tamen quærere, cum sciolis & curio-
21 sis, An dispensatione Pontificia possit mulier effici habilis ad Ordines? R. Istiusmodi generis homines & curiosè movere, & leviter adfirmare idipsum, hoc nixos argumento, quòd nullus detur textus apertè declarans, fœminas esse incapaces Ordinum; atque ita videri permissum Pontifici eas admittere: ex genetali solvendi ligandiq; potestate. Sed frivolum hoc est argumentum, & hominis nugacis, ideò fieri quid posse, quia contrarium non sit expressum in Canonibus, quando non omnia sunt expressa scriptis, sed multa per traditiones transmissa, quibus plurimùm nititur Ecclesia, ut dictum supra. *ad tit. de consuet. in fine.* Et quàm sit indecens fœminas ordinari, ex dictis Apostoli superius patet. Quò facit, quòd Leo X. inter articulos Lutheri & istum damnaverit, quæ fœminis adstruebat potestatem absolvendi & quòd D. August. *lib. de hæresibus c.* 27. & Epiphanus, *hæresi* 44. hæresi adscribant fœminarum ordinationes. Ut tectè D. Thomas in 4. *Sent. dist.* 25. *art.* 1. *ubi* Richardus de Media Villa, *art.* 4. *q.* 1. & communiter Theologi ac Canonistæ tradant non esse capaces characteris mulieres: ut super ea re nihil valeat dispensatio Pontificia, quæ non mutat naturam Sacramentorum, nec inducit, quod est inconveniens, *secundum dicta paulo superius.*

22 Requiritur præterea ordinandus sit legitimi thori, non obligatus ad ratiocinia, non corpore vitiatus, non bigamus, de quibus paulò inferius; non conjugatus, *inf. De Clericis conjug.* vitæ, & morum exemplis excellens, scientia sufficienter ornatus, ut Ecclesiæ utilis esse possit, *inf. tit.* 14. *de ætate & qual. præfic.* positus extra crimen, ejusque suspicionem, *can. Apostolus dist.* 81. *can. Infames VI. q.* 1. Tendit enim ordinatio ad officium & ministerium divini cultus, qui cùm in Ecclesia est exercendus ab iis, quorum intercessio Deo grata ejus animum placare valeat: nam ut officium divinum, præcipuè Missæ, ex opere operato vim suam habeat, multum tamen valet ad impetrandum operantis bonitas, ut tradit Bellar. *Contr. Tom.* 2. *de Missa lib.* 2. *c.* 4. Unde vitiis maculati Deo offerre sacrificium prohibentur, *can.* 1. *Dist.* 49. Si tamen non sit notorium crimen, post peractam pœnitentiam non est impediendus reus ad ordines aspirare; *cap.* 4. *& fin. h.t.* nisi & occultam inducat irregularitatem, uti homicidium *d. c* 4.

Impœnitens pto dilectis occultis tolerandus quidem est ministrans, ne occultum crimen detegatur; monendus tamen, abstineat, cùm citra grave peccatum mortale non ministret, quantum ad sacrificium, *can fin Dist.* 33. Exercitium minorum Ordinum non videtur esse mortale, quòd eorum materia sit levis & remota à proximo actu sacrificandi. Quod & trahunt ad exercentem officium Diaconi ac Subdiaconi, quia illud speciali modo non sit ita sanctificatum. Sic & Sacramentalia conficiens, culpæ letalis reus, non ideo letaliter dicendus delinquere, veluti nuptiis adsistens, eas benedicens ut Parochus, quòd actus talis & similes non contineant in se opus tam sanctum: ut non subsit tam gravis obligatio exercere eos in gratia. Matrimonium tamen ab infectis peccato mortali sine novo peccato non contrahitur: uti nec ulla Sacramenta suscipiuntur in mortali impunè, quia committitur contra sanctitatem Sacramento debitam. Ut etiam Episcopus, si peccati mortalis conscius consecretur, delinquat letaliter, eo quòd indignè suscipiat potestatem spiritualem ministrandi Sacramenta. 23

Observandum in ordinando ab Episcopis, 24
ne ritus committant quæ de causa Græcus prohibetur ordinari à Latino, & è contra, *c. cum secundum 9. h.t.* propter rituum diversitatem. Quòd si Latinus Episcopus habeat sibi subjectus & Græcos, non tamen à Græco illi ordinandi sine mandato aut licentia sui Episcopi, & quidem more Latino, non Græco, *c. Quod translationem 11. h.t.* Imò videtur eo casu Epis-

Digitized by Google

Episcopus posse sibi constituere vicarium Pontificem natione conformem, *c. quoniam* 14 *tit.* 3. *de off. jud. ordin.*

25 Religiosus non est ordinandus ab Episcopo nisi ex consensu superioris, ne secreta commissa, quorum ille magis conscius, vel ad tempus, vel omninò ordinationem differri faciant, *can. nullus dist.* 50.

26 Ordinatum à Pontifice absque eius licentia ordinari ab Episcopo non posse habet textus in *c. cum in distribuendis* 12. *h. t.* idque propter honorem debitum Sedi, ut colligitur ex *c. 7 inf. de major. & obed.* Cum aliàs ab uno Episcopo ordinatus, ab alio rectè ordinetur. Parentum consensus non desideratur, quippe qui non debeant posse impedire liberorum meliorem statum, quorum sufficit libera voluntas. Neque etiam inviti ordinandi, quandoquidem coactio difficiles habeat exitus, qua de re inf. *tit.* 40. *de his qua vi metusve causa, &c.*

27 Ad primam tonsuram quòd attinet, nemo ea initiandus, qui non acceperit Sacramentum confirmationis, nec edoctus elementa fidei, qui non noverit legere & scribere, nec quem probabile est magis fraude judicii sæcularis declinandi petere tonsuram, quàm Deo exhibendi cultum. Trident. *Sess.* 23. *c.* 4. *de Reformat.*

28 Quæri potest, An prima tonsura & minores ordines rectè conferantur iis, qui non habent animum ascendendi ad ulteriores? Respon. Nullum hic subesse peccatum, cum nullo iure requiratur talis intentio in suscipiente: neque enim eam requirit textus in *c. fin eod. in* 6. nec Trid. *d. c.* 4. Et facit, quòd Episcopus dispensare possit cum illegitimis, ad suscipiendos ordines minores, qui tamen non admittuntur ad majores, sine dispensatione Apostolica, *c. 1. de filiis presb. in* 6. Laudandi tamen sunt illi Episcopi, qui tantùm conferunt primam tonsuram adultis, quibus est animus ad ulteriores ordines. Unde conjugatis non conferenda dicitur, *d. c. fin.* ex ratione, quòd illi sunt adscribendi Ecclesiæ, qui valent ei deservire: quod non obtinet in conjugatis, nisi consensu alterius se offerat Ecclesiæ ministerio maritus.

TITULUS XII.

De Scrutinio in ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1. *Scrutinium quid?*
2. *Archidiacono officium paratio scrutinio.*

NOn nisi idonei, qui valent & volunt Ecclesiæ deservire, ad Ordines admittendi: unde ante admissionem, dicitur hic præmittendum Scrutinium, quod est examen, quo in mores, scientiam, ætatem, natales ordinandi inquiritur, & quidem rigorosè *c. 7. sup. de elect. can. quando dist.* 25. Spectat hoc de iure ad Archidiaconum *c. ad hac. 7. inf de off Archidiac.* Potest tamen Episcopus ipsi examini præfidere, vel alii committere, *Glos. d. c. ad hac.* Peracto Scrutinio Archidiaconi est populum adstantem monere, si quid contra ordinandos habeat, quo impediri possent, id proponat & nemine comparente, eos Episcopo præsentare, juxta formam *cap. unici h. t.* Cui toganti, an præsentatos sciat dignos, respondet, se, quatenus patitur humana fragilitas, scire dignos esse. Quâ responsione non peccat Archidiaconus, etiamsi fortè præsentatorum aliquis sit indignus, modo ipsum hoc lateat, & non stet per eum, quo minus lateat, *d. cap. unico.* 1

TITULUS XIII.

De ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatui renuntiavit, & ab excommunicato.

SUMMARIUM.

1. *Ordinatus taliter est suspensus ab usu Ordinis.*
2. *Vt & Ordinatus sciente ab Episcopo excommunicato.*
3. *Sacramenta recte percipiuntur ab excommunicato non vitando.*
4. *An & ab hæretico?*

AB Episcopo suo Ordines esse conferendos dictum supra, & repetere inf. *c.* 22. 1

Unde hic quæritur, An rectè conferantur ab eo, qui renuntiavit Episcopatui? Et distinguitur c. 1. *h. t.* an renuntiaverit loco tantùm, an simul & dignitati: ut illo casu rogatus conferat Ordines, etiam maiores, non etiam hoc. Ratio differentiæ est, quod illo casu, etsi jurisdictioni renuntiaverit, quoad eatenus, quæ sunt ordinis, jus sibi reservaverit; hoc verò casu se omninò exuerit prærogativa Episcopatus. Poterit tamen conferre minores ordines rogatus, cùm & eosdem Abbates conferant suis Regularibus, *Trid. Sess.* 23. *c.* 10. *de Reformat.* Dico, rogatus, quia non nisi subditis ordines conferuntur, quos hic cum nullos habeat, ordinare nequit alienos, nisi consensu Episcopi, cui subsunt. Quod si tamen talis Episcopus maiores contulerit, tenebit quidem collatio, propterea quod renuntiatio non faciat eum non Episcopum, quia character Episcopalis deleri nequit: scienter tamen à tali ordines suscipiens, usu ordinum hoc ipso est suspensus, nisi à Rom. Pont. dispensetur. Ignorantia non erassa facit dispensare posse Episcopum, *d. c.* 1. *in fine.*

2 Idem est in eo, qui ab excommunicato scienter ordines recepit: nam & iste ordinatus quidem est, sed suspensus usu ordinum, nisi ignorantia faciat Episcopum dispensare, *c.* 2. *h. t.* Idem in Episcopo hæretico vel schismatico: neque enim facit hæresis, aut schisma, quin maneat character. Ut ordinatio teneat, licet non impunè, propter scientiam, *c.* 1. & 2. *inf. de schism.*

3 Quid si fuerit excommunicatus quidem Episcopus, sed non vitandus? R. Communiter auctores scribere, posse nos recipere Sacramenta ab excommunicato non vitando, secundùm Bellarm. Martini V. *Ad evitanda*, per quam est sublata prohibitio communicandi cum excommunicatis toleratis. Ut & hoc in casu procedat, & pœnæ juris non obtineant cum quod jure permissum non mereatur pœnam. Posset tamen videri non esse extra peccatum, qui induceit talem ad ministrandum Sacramenta, quasi cooperetur peccato alterius. Hac de re latiùs inf. *ad tit. de sent. excommunic.*

4 Quid de hæretico dicendum post dictam Bullam *ad evitanda*? Posse videri ab hoc licitè accipi Sacramenta, & sine nota quòd ut excommunicatus hodie non est vitandus, nisi denuntiatus, vel notorius Clerici percussor, ita nec hæreticus; ut ordo ab illo accipiatur impunè. Et hoc vult Navar. *de haret conf.* 10. *n.* 2. Posset tamen in contrarium quis meritò inclinare, eò quòd hæreticus non solum sit vitandus, quia excommunicatus, sed & quia hæreticus, eoque nomine jurisdictione omni privetur, etiam quoad usum atque executionem ordinis, ut licet cum eo in Sacramentis impunè communicemus; tamquam tolerato excommunicato, non tamen tamquam hæretico, cum & eatenus sit vitandus, ex causa, ne inficiamur, ut ex duobus vitiis uno sublato alterum permaneat.

TITULUS XIV.

De Ætate, & Qualitate, & Ordine, præficiendorum.

SUMMARIUM.

1. *Cura animarum ætatem requirit 25 annorum.*
2. *Non etiam dignitates & personatus sine cura.*
3. *Ætas qua requiratur in Abbatissis, Prioribus, Episcopis.*
4. *Qua in simplicibus beneficiis & prabendis.*
5. *Qua in ordinandis.*
6. *Pœna ordinati ante requisitam ætatem, & qui super ea dispensant.*
7. *Qualitas ordinandorum in quibus consistat.*
8. *Scientia in ordinandis qua requisita.*
9. *Nemo ordinandus sine patrimonio aut titulo.*
10. *Ordo in præficiendis requisitus.*

EXamen in præficiendis potissimum habetur circa ætatem, qualitatem, & ordinem. * Ætas in iis varia est pro diversitate muneris. Animarum cura, quæ dicitur ars artium, requirit vicesimum quintum annum, saltem inchoatum, uti & Archidiaconatus Decanatus, Abbatialis dignitas, *c.* 7. *§. inferiora sup. tit.* 6. * Ad dignitates alias, & personatus quibus nulla adest animarum cura, nemo admittendus XXII. annis minor. Conc. Trid. *Sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* Dispensatio tamen Episcopi faciet, ut XX. annis maior dignitatem obtineat, *c. unico eod. in* 6. Quod non mutatum

1

2

Digitized by Google

tatum per Trid. quippe de eo non disponens, relinquitur dispositioni iuris antiqui. 3 Abbatissa: Prioriſſa, & quæcumque alio nomine Præfecta, olim eligi poterat triginta annis maior: postea anni requisiti sunt XL & simul in monasterio annis octo laudabiliter vixerit post professionẽ. Si talis in loco non habeatur, & aliunde adsumete non sit commodum, sufficiet si tra annorum triginta, & laudabiliter in monasterio post professionem vixerit, saltem annis quinque, si ita videatur Episcopo aut superiori. Trid. *Sess* 25 *c.* 6. *de Regularib.* Episcopus non eligitur nisi annorum XXX. *d. c.* 4 7 *in princ.* In simplicibus beneficiis hodie requiritur ætas XIV. annorum, Trid. *Sess.* 13. *c.* 6. *de reform. & Sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* Olim ante eam ætatem potuisse pueris conferri præbendas, etiam cathedrales, patet ex *c. ea oo.* 32. *de elect. in* 6. Et est rationi consonum, ut nemo in Ecclesiis reputetur idoneus, quam qui in iis servire possit, & velit, quod vix est ante dictam ætatem. Quòd si præbenda, aut portio, aut Canonicatus ordinem requirat, necesse est illum habeat ad præbendam aut portionem aspirans, aut eius ætatis sit, quâ initiari ordinibus possit, saltem intra annum *c. licet. de elect. in* 6. Trid. *d. c.* 12.

5 In ordinandis ætas similiter varia est, secundùm cuiusque ordinis munus. Tonsura conferetur infantiam egressis, & contra faciens suspenditur ipso jure per annum à tonsuræ collatione, *c. fin. de temporib. ordinat. in* 6. quâ ætate & minores ordines dari posse videatur *Glossa fin. in Clem. fin. h. t & inc. Super* 33. *de præben.* Nec super iis quidquam mutatum per Trid. quod *Sess.* 23. *c.* 5. & 11. *de reform.* tantum requirit, ut linguam Latinam intelligant, & à Paracho, scholarque, in qua educentur, magistro bonum testimonium habeant. Ad Subdiaconatum nemo admittitur ante annum XXII. inchoatum, ad Diaconatũ ante XXIII. ad Sacerdotium ante XXV. *d. Sess.* 23 *c.* 12. abrogato tempore, quod inductum erat per. *d. Clem. fin.*

6 Ordinatus ante præfictam ætatem characterem quidem recipit, caret tamen executione, donec legitimæ ætatis fuerit factus, *c. vol num* 14 *sup. t.* 11. nisi per Rom. Pontificem dispensatum fuerit in ætate. Super qua Episcopo dispensare non licet, nisi forte circa dignitatem, aut personatum, cui non adest cura animarum; modò electus annum vigesimum repleverit, & aliud Canonicum non obstet impedimentum, *c. unico eod. in* 6. Quoad ætatem in Episcopo requisitam solus dispensat Pontifex: uti & super ætate requisita ad beneficium, cui adnexa cura animarum, cum ea res spectet ad Canonem generalem, *d. c.* 7. §. *inferiora*, quem non relaxat Episcopus. Nihil facit *c.* 2. *h. t.* in quo pueris per Episcopum eõcessa Ecclesia: nam hoc idem non probatur, sed reprehensione dignum judicatur; & tum quidem permittitur, in posterum tamen fieri prohibetur, quòd, ut habet *c.* 3. *eod.* non debeant Ecclesiis præesse, qui se regere non noverũt

Ad qualitatem ordinandorum quòd attinet, oportet vitæ motumque exemplo præluceant, ut vita eorum sit probata senectus: ita enim decet monitores, quorum partes nemo recte fuscipit, nisi qui suis actibus errata condemnat, *cap. nemo dist.* 81. Unde oportet vitiis careant, de quibus infrà. Non sint irregulares ex causa homicidii, aut alia: Medicum tamen non repelli ab ordinibus, propter mortem ægroti, rescripsum *c.* 7. *h. t.* Non sint excommunicati suspensi, aut simili nota adfecti. 8 Scientiâ eâ ornati, quæ muneri sit sufficiens, turpis enim in Clerico ignorantia, maximè qui præsit, *tota dist.* 28. *c. cum de penult. & fin. h. t.* Quo maius autem est munus, hoc major desideratur scientia: unde Archidiaconi, Pœnitentiarii, Præpositi, Scholastrii, Episcopi, ubi fieri potest, sint Doctores vel Licentiati sacræ Theologiæ, vel juris Canonici, vel saltem habeant sufficiens doctrinæ testimonium, ab approbata aliqua Academia. Regulares simile testimonium habere debent à Superioribus sui Ordinis. Trid. *Sess* 22. *c.* 2. *de reform. & Sess.* 24. *c.* 8. & 12. ut muneris sibi injungendi necessitati possint satisfacere. Quo modo Dominus mandavit Moysi, Exodi 18. *provide de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus sit veritas.* Illiteratus magis est odio inquit Innoc. *in c. cum nostris inf. de consuet. prab.* quàm homicida. Requirit autem Concilium, ut meritò, id est dignè, sint promoti, ut Episcopo & Ecclesiæ possint esse utiles, cui nihil præstant asini phalerati.

Et præterea cavendum ordinanti, ne quem, 9 non habentem sufficiens patrimonium, or-

dinet sine titulo beneficii unde sufficienter ali possit: aliàs, inspectis veteribus Canonibus, *dist.* 70. *can.* 1 & 2. suspensus erat ordinatus: quos innovavit Innoc. III. *cap. cum secundum* 15. *inf. de præben.* qui voluit ordinatorem tenèri alere ordinatum sine titulo, donec ei fuerit provisum de sufficienti beneficio. Cuius ratio est, quod non deceat in sacro ordine constitutum mendicare; aut sordidè quæstum facere. Unde & tituli, ad quem promotus aliquis, resignatio inhibita, nec ab Episcopo admittenda, nisi eius facta mentione, & aliunde habeat resignans, unde alatur. Triden. *Sess.* 21. *c.* 2. *de Reform.* quod in dictis casibus antiquorum Canonū pœnas innovavit, præcipuè si fallaciis quis usus confinxerit sibi beneficium aut patrimonium esse, quo casu cum nulla sit Episcopi ordinantis culpa, non potest is dici tenèri ad alendum, ne doloso dolus suus prosit, Navarr. *Conf.* 4. *n.* 3. *de temporibus ordinat.* Quod si ordinator aliquem sine titulo ordinarit, cum pacto de non molestando se, aut præsentatorem, certum est ordinatum esse suspensum ab ordine suscepto, nec posse ascendere ad superiores: præsentatorem autem, cum quo initum tale pactum, ab ordinū executione ad triennium, ordinantem à collatione esse suspensum, donec à Sede Apostolica dispensetur. Navar. *d. loco conf.* 17. *n.* 1. *per c. per tuas* 17. *& c. pen. inf. de simonia.*

10 Requiritur & in aliquibus præficiendis ordo. Episcopus nemo eligendus nisi ad minimum Subdiaconus, *c. A multis* 9. *h. t.* qui antequam conseceretur, debet esse Sacerdos, ne per saltum promotus videatur. In Decanum, Præpositum, Abbatum, non nisi presbyter tedsumendus, aut idoneus, ut brevi creetur, *c.* 1. *h. t.* Potest tamen constitui Abbas in minoribus conquiescens; imò & irregularis, ita suadente necessitate ex provisione Episcopi, *c. tuam* 10. *ubi Glos. h. t.* Abbatiatus enim non tam est ordo, quàm dignitas. Ad Ecclesiam parœcialem non potest adsumi existens in minoribus, nisi intra breve tempus possit in presbyterum ordinari, *c.* 5. *h. t.* ubi breve tempus Glossa interpretatur annum.

Archidiaconus debet esse Diaconus, ne sit minor quis quibus præest, *d. cap.* 1. Non suscipiens intra tempus ordinem requisitum, aut ad eum inhabilis repertus, removendus ab officio, cessante appellatione, *d. c.* 7. *§. inferiora sup. tit.* 6.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1. *Chrisma quid?*
2. *Chrismate cur ungantur Sacerdotes & Episcopi.*
3. *Ejus usus in confirmatione.*
4. *Conficitur ab Episcopo.*
5. *Confirmationis Sacramentum quibus conferendum*
6. *Conferendum jejunis.*
7. *Minister ejus est solus Episcopus.*
8. *An & non Episcopo ejus ministerium committi à R. P. possit?*
9. *Sacramentum extremæ Unctionis, ejusque effectus*
10. *Minister est simplex Sacerdos.*
11. *Quibus & quando conferendum.*
12. *Est iterabile.*

AGitur hoc Tit. de sacra Unctione, cuius materia est Chrisma, aut oleum benedictum. * Chrismatis nomen licet ex prima impositione Græcæ linguæ unctionem absolutè significet, & antiqui Patres isto verbo frequenter oleum designare inveniantur, & unctionem, unde Salvator dictus Christus, id est unctus: usu tamen accommodatum ad denotandam specialiter materiam, quæ continet oleum balsamo mixtum, consecratum aut benedictum per Episcopum. * Hoc unguntur Sacerdotes & Episcopi in capite & manibus, ad augmentum divinæ gratiæ, & exsequendum rectiùs ea, quæ cuiusque ordinatio requirit, ut & interiùs, quantum ad Deum, habeant conscientiæ nitorem, qui significatur per oleum, & exteriùs, quantum ad proximum, bonæ famæ odorem, qui significatur per balsamum, *cap.* 1. *in princip. hoc tit.* 1 2

Est & Chrismatis usus in Sacramento Confirmationis, quod est novæ legis, quo baptizati in gratia roborantur, & speciali modo 3

Spiri-

Digitized by Google

Spiritum ſanctum accipiunt, inter veniẽte unctione chriſmatis, in fronte ſigno Crucis facto ſub præſcripta verborum forma.

Conficitur ab Epiſcopo, non tantum ex
4 neceſſitate præcepti, ſed etiam Sacramenti: ut probabilius ſit, ejus confectionem non poſſe delegari per Pontificem ſimplici Sacerdoti qui non eſt capax eorum, quæ ad poteſtatem ordinis ſpectant, ut hic actus. Subiectum eſt quilibet homo baptizatus: eſt enim baptiſmus janua reliquorum Sacramentorum.

Quod ætatem non videtur diſtinguen-
5 dum, ut etiam infantibus olim ex pia conſuetudine collatum fuerit hoc Sacramentum. Expedire tamen videtur, non confirmare infantes ante illuceſcentem rationis uſum: niſi aliud cauſa exigat, ut longa Epiſcopi abſentia aut mortis periculum, ut perfectè quis moriatur. Quā ratione & carentibus ſenſu voluit poſſe dari hoc Sacramentum, ſi è peretuò tales ſint, ſive antè habuerint rationis uſum, modò ereantur eſſe benè diſpoſiti.

6 Jejunium eſſedebere & confirmantem & confirmatum, patet ex *can. Vt jejunij can. Vt Epiſcopi De conſecrat. Diſt.* 5. non tamẽ tã ex neceſſitate præcepti, quam Sacramenti decentia, cum iſtorum decretorum verba non inducant ſufficienter præcepti obligationem, &, ſi inducerent, non obligarent tamen, quod ſint tantum Concilii provincialis: ut uſus hac in re ſit inſpiciendus.

7 Miniſter confirmans eſt Epiſcopus ſolus, Trid. *Seſſ.* 7. *c.* 4. *de Confirmat* & patet, *Actor.* 8. & 19. & *can. Manus De conſecrat. Diſt.* 5. ubi ſoli Apoſtoli tamquam Epiſcopi leguntur confirmaſſe fideles: ut tantum Epiſcopi fiat mentio *can.* 1. *Diſt.* 5. *De conſecrat.* & Sacerdos ſimplex ex vi ſuæ ordinationis hunc actum exercere nequeat.

8 Quæſtio autem eſt, An ſaltem ex commiſſione R. Pont. poſſit hoc Sacramentum miniſtrare non Epiſcopus? Reſp. Poſſe videri non licere, ex *d. cap. Manus* ubi non reputatur Sacramentum niſi fiat ab Epiſcopo: ut videatur eſſe de ſubſtantia, & mutari nequeat per Pontifices habet tantum miniſterialem circa Sacramen a poteſtatem, non eriam Sacramento ſuperiorem. Contra tamen tradit D. Thomas, in 4. *Sent. Diſt.* 7. *c.* Pont. de legatione hoc Sacramentum miniſtrari poſſe per ſimplicem Sacerdotem, quem & alii ſequuntur ex Jureconſultis, Navar. in *Summa c.* 22. *n.* 8. Covar. alios referens, *lib* 1. *Variar. R ſol c.* 10. Pro quibus facit textus in *can. Pervenit. Diſt.* 95. ubi ait Pont. ſe concedere, ut per Sacerdotem fiat confirmatio, ne ex denegatione oriatur ſcandalum, in locis, ubi deſunt Epiſcopi, ut non poſſit negari licitè fieri. Et facit Concilium Florent. quo aſſeritur ex cauſa urgente, per Apoſtolicæ Sedis, diſpenſationem, Sacerdotem ſimplicem hoc Sacramentum adminiſtraſſe. Nec obſtat *d can* 3. Concil. Trid. quia tantum dicit ordinarium eſſe miniſtrum Epiſcopum, non negat autem delegari poſſe. Ut negandum ſit, quod aliqui volunt, ex inſtitutione divina competere tantum Epiſcopo, quia ſic non poſſet diſpenſare Pontifex.

Eſt & Oleum benedictum, à Chriſmate, 9
diverſum, cum non habeat balſami mixtionem, ſed eius materia ſit oleum olivarum, ex quo per Epiſcopum benedictio conficitur Sacramentum per unctionem hominis infirmi, in certis corporis partibus, præſcripta verborũ forma, vocaturque extremæ Unctionis, inſtitutum ad juvandum, confortandumque ægroti animum contra difficultates occurrentes in articulo mortis, ejusque præparate animam, & quantum in ſe eſt diſponere proxime ad introitum gloriæ; cum, ſicut cætera Sacramenta, gratiam conferat, ſi non inveniat obicem in ſubjecto. Nullum quidem eſt affirmativum præceptum de eo ſuſcipiendo etiam poſitis in extremo vitæ diſcrimine: eſt tamen per ſe utiliſſimum, & non ſine peccato omittitur, quatenus ſubeſt contemptus aut ſcandalum.

Miniſter eſt Sacerdos etiam ſimplex. Ex 10
officio tenetur Parochus, cujus eſt ordinaria ſalutis remedia præbere ſuis. Aliis, ſine Parochi licentia, alicui præbere Sacramentum eſt inhibitum, ſub pœna, ut aliqui aſſerunt, excommunicationis latæ ſententiæ, *Clement.* 1. *in princ. De privil.* Verum cum iſta Clement. tantum loquatur de Religioſis ungentibus ſæculares, & ſit pœnalis, non eſt extendenda ad non Religioſus. Nihil faciente argumento à ſimili aut majori; quia hoc non procedit in pœnalibus, cum poſſit ſubeſſe ſingularis cauſa

Digitized by Google

movens Pontificem ad hanc pœnam statuendam, in istis potius, quàm in his. In casu absentiæ Parochi, necessitas, quæ est extra legem, facit & alios posse impunè administrare hoc Sacramentum.

11 Subiectum est homo baptizatus, (baptismus enim est janua reliquorum Sacramentorum & adultus, qui habet aut habuit rationis usum: nam in eo, qui non habuit, non obtinebit finis huius Sacramenti. Quando autem habuit, etiamsi nunc non habeat, potest in eo suum habere effectum. Ministri tamen est curare, eo tempore detur, quo sui compos est infirmus; hoc enim reverentiæ Sacramenti & modo operandi est convenientius. Ut non sit exspectandum, dum infirmus sensu careat: quod consulto factum non foret sine culpa, licet tum tempotis præstetur sine nova culpa. Istis præcipuè dari vult Trid. *Sess.* 14. *c.* 3. *De Sacram. unct.* qui ita periculosè laborant, ut in exitu vitæ constituti videantur; unde & ibidem hoc Sacramentum dicitur ex euntium,
12 quibus maximè accommodatur ejus effectus.* Iterabile est, cum characterem non imprimat, *inf. tit. seq.* & corporis ægritudo possit iterari, ut iterato sit opus auxilio: non tamen durante ejusdem morbi necessitate, cui est sufficiens medicina ista semel adhibita. Quæ si, postquam se remiserit (quod judicandum arbitrio prudentis) iteretur, potent & iterari hoc Sacramentum, tamquam novum auxilium.

Unguntur & Reges oleo benedicto in brachio, aut humero sive armo. Omnes item Christiani oleo benedicto bis unguntur ante baptismum, bis post baptismum, de quorum significatione videatur, *c. unic. hoc tit.* Ungitur & altare, dum consecratur; templum, dum dedicatur; calix, dum benedicitur, *d. c. unico in fine.*

TITVLVS XVI.

De Sacramentis reiterandis.

SVMMARIVM.

1. *Sacramenta non reiterandaBaptismus, Confirmatio, Ordo.*
2. *Ordinatio etiam ab Episcopo hæretico &c. facta imprimit characterem.*
3. *Ordinatus iteratò an sit irregularis?*
4. *Defectus in ordinatione supplet. debet.*

ABominabile habitum, iterare Sacramenta, ea mimirum, quæ characterem imprimunt, cujus generis sunt Baptismus, Confirmatio, Ordo, quem sufficit semel suscepisse, Trid. *Sess.* 23. *c.* 4.* quatenus tamen ordinatio 2
facta ab Episcopo, licet hæretico, apostata, excommunicato, simoniaco, cum nihilominus à tali imprimatur character ordinando, *ut dictum supra tit.* 13. Qua in re hæresis aliquorum fuit olim, volentium à simoniacis ordinatos non nisi iterato ordinatos esse admittendos; verum ea repressa est. Dixi, quatenus facta ab Episcopo quia alias nihil accessit consecrationis, *can. Presbyteri dist.* 68. ut iterari ordo dici nequeat.

Quæstionis est, An iterato ordinatus sit ir- 3
regularis? R. Id velle Navarr. *Conf.* 1. *hoc tit. per can.* 1. *Dist.* 88. *can Dictum* 8. *de consecr. dist.* 5. verum ea loca ut prohibeant quempiam iterato ordinari, non loquuntur tamen de irregularitate. Adjicitur & pro ea parte textus in *can. Saluberrimum* 1. *q.* 7. ubi ordinati ab hæreticis in ordine suscepto permittuntur ministrare, nisi iterata tinctione sint maculati: verum hoc accipiendum de rebaptizatis, quorum factum est gravius; ut in iis sit singulare, quod ab Ecclesiæ militia omninò removeantur, *can. Qui in qualibet.* 19. 1. *q.* 7. *& ibi Glos.* nec videatur extentendum. Non obstante argumento à paritate rationis ducto, eo quod æquè sit prohibita iterata ordinatio atque iteratus baptismus: neque enim ea argumentatio procedit ad constituendam irregularitatis pœnam, quæ requirit expressam constitutionem Pontificiam, *c. Is qui de sent. excom. in* 6. Atque ita expresse in eo, qui bis confirmatus est, tenet Covarr. in *Clement. Si furiosus in princ. n.* 8. subjungens idem in his ordinato statuendum est.

Defectus si quis contigerit in ordinatione, 4
ille statotempore est supplendus: veluti si manuum impositio omissa sit, aut oleo, non chrismate fuerit facta inunctio; cætera legitimè facta neutiquam iteranda, *c. 1. h.t.* Alia Sacramenta sine noxa iterantur: imò aliqua iterari cogit necessitas.

TITV-

Digitized by Google

TITULUS XVII.

De filiis Præsbiterorum ordinandis, vel non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Causa hujus irregularitatis, & cur ea filius presbyterorum imputetur.*
2. *Non etiam patri procreanti.*
3. *Circa admissionem naturali ù quis dispenset.*
4. *Dispensatio simpliciter facta an intelligenda de majoribus Ordinibus.*
5. *Irregularitatem non tollit occultus defectus natalium.*
6. *An eo casu dispenset Episcopus?*
7. *An saltem quoad executionem suscepti ordinis?*
8. *An credendù matri asserenti illegitimum esse*
9. *Dispensatio non facit habilem, ut quis succedat in Ecclesiæ aut beneficio patris.*
10. *An nepos rectè succedat avo?*
11. *Ascendamus rectè succedit in beneficium descendentis & collateralis.*
12. *Inhabilitem hac non tangit nepotem legitimum ex filio illegitimo.*
13. *Expositi an censendi irregulares?*
14. *Legitimatione tollitur hac irregularitas.*
15. *Item quoad Ordines, & Episcopatum.*
16. *Ordinatus aut beneficiatus ante matrimonium parentum an per illud fiat habilis ad celebrandum aut retinendum beneficium;*
17. *Vita probitas, scientia non tollit irregularitatem.*

INtet alia quæ ab Ordinibus removent, est natalium defectus, quem habent filii presbyterorum. * Cujus causa non tam ponitur in infamia eorum, qui sic nati, cum illa non contrahatur nisi ex propria culpa, ut patet ex *l. 1. De his qui notant. infamia*, quæ hic nulla in talibus liberis est, ut illis imputari nequeat, *can. Nati* Dist. 72. Palæot. *De spurüs cap 55. lat.* Pistorius *Quæst. juris p. 1. q. 3. n. 20. & seq.* quàm in memoria turpitudinis paternæ, quæ procul à locis sacris removenda, & quia timeri possit ne filius sit paternæ turpitudinis imitator. * Non rectè objicies, debuisse potius procreanti imponi hanc irregularitatem, in quo sit culpa; nam non agitur de pœna culpæ, sed de indecentia; & præcavenda in futurum simili turpitudine. Non considerarut autem in procreante indecentia ulla, præter delictum, quod alio modo punitur, ut dicetur infrà *ad 1. De cohabit. Cleric. & mulierum.* Deinde patet non accipit esse per generationem turpem, sed dat filio, & actio nō est in agente, sed in passo; ideoq; indecentia sive defectus inde natus non est in parente, sed redundat in filium: excepta culpa, quæ est quasi immanens in ipso operante. Idem judicium in aliis, natis ex conjunctione non legitima, vel pro tali non æstimata, de qua infra *tit. Qui filii sint legit.* ponit rationis paritas: nisi monasticæ vel regulari disciplinæ se subjiciant, per quam tollitur incontinentiæ suspicio, *Nov. 5. in princ. Glos. in c. fin. h.t.* secluso tamen aditu ad Prælaturas, citra Pontificis dispensationem, *d. c. fin. & ibi Glos.* Qua in re contigit aliqua mutatio per Sixtum V. qui noluit admitti per Religionem ex incesto aut sacrilego concubitu natos, nisi ad locum conversorum. Ratio est in majori turpitudine istius culpæ.* Circa admissionem aliorum naturalium, quorum conceptio non est tam turpis, nihil mutatum, nisi quod velit prætmitti informationem super vita & moribus. Gregorius XIV. prohibitionem istam Sixti relaxàvit, permittens illegitimorum admissionem arbitrio superiorum. Verum ea de re plenius infrà *ad tit. de Regularib.* Extra monasticam regulam positi ad Ordines non admittuntur, nequidem minores, nisi ex dispensatione Episc. cui hoc permissum: uti & dispensare super beneficiis, quibus non adnexa cura animarum, aut dignitas, si tamen nullum aliud Canonicum obstet, *c. 1. eod. in 6.* Dispensatio Rom. Pontificis tollit irregularitatem, facitque eos habiles ad majores ordines, & capaces dignitatum ac beneficiorum, quibus adnexa cura animarum, si respondeant mores & merita, *can. Apostolica 12. cum segq. dist. 6.*

Q. An dispensatio facta super Ordinibus simpliciter, sit intelligenda de majoribus? R. Hoc aliquos velle, ductos eo argumento, quod indefinita oratio æquipolleat universali: videri tamen, receptius tantum ad minores esse restringendam, quod dispensatio sit strictè interpretanda, *c. 1. eod. in 6.* atque ita restrin-

instringenda, ut quam minimum tedeatur a jure communi, *Glossa in c. Litteras*, 14. *hoc tit.* Specul. *De dispensat § fin n.* 3. Pro qua parte videtur facere textus in *c.* 2. *eod. in fin.* ubi frustra Pont. exprimeret, *ad omnes Ordines promoveri valeat*, si indefinita universali æquivaleret. Si tamen cum constituto in moribus hoc sciens Pont. dispensaret, ejus dispensatio, ne nihil operetur, ad majores trahetur ordines, *arg. c. si Papa de privil. in* 6. Abbas in *d. c. Litteras n.* 6. Quod si certum ordinem expresserit Pont. neutiquam trahetur ad superiorem, quod unius inclusio sit alterius exclusio: quo casu est certum inferiorem ordinē concludi, cum virtute insit. Hinc facta dispensatio ad beneficia non continet alia quàm simplicia *d. c.* 2.

5 Occultus defectus natalium neutiquam facit cessare irregularitatem, cum non tollat is defectus causam irregularitatis: ut dispensatione nihilominus sit opus, quæ & occulta sufficit Navar. in *Summa cap* 27. *n.* 201.

Dubitatur, An isto casu dispenset Episcopus? R. Id posse videri per Trid. *Sess.* 24. *cap.* 6. *De reform.* quod permittit Episcopis dispensare super irregularitate ex delicto occulto; hoc autem in casu ea procedit ex delicto patentum occulto. Et facit, quod ratio Concilii scilicet ad evitanda pericula & scandala, quæ orirentur ex directione occultorum criminum, quæ sequeretur, si ad Sedem Apostolicam esset eundum, etiam hic obtineat. Contrarium tamen probabilius: non posse Episcopum dispensare: nihil obstante dicto Concilio, quod tantum loquitur de ea irregularitate; quæ contracta ex crimine occulto eius, qui est irregularis, cuius hoc in casu nullum est crimen, aut culpa, uti dictum. Nec facit, quod hic subsit delictum patentum, quia illud non respexit Concilium, atque eò id trahere, esset torquere eius verba. Ita Navarr. *d. loco nu.* 194.

7 Quid si susceperit Ordinem, an Episcopus dispensabit quoad executionem? R. Hoc velle Navar. *d. n.* 201. & *Cons.* 4. *hoc tit.* propter bonam eius fidem. Adducit textum in *can. Lugdunensis* IX. *quæst.* 1. Probabilius nec posse dispensare Episcopum quoad ascensum ad alios Ordines, ne culpa prosit, nec quoad executionem susceptorum. Ratio est, quod in *cap.* 1. *eod. in* 6. generaliter negetur Episcopo potestas dispensandi quoad maiores Ordines, cum irregularitas antè contracta non tollatur per Ordinem temerè susceptum, sed nihilominus maneat: nec ullibi pateat data potestas Episcopo dispensandi ea de caussa. Et licet rationi sit consentaneum, ut detur, non sufficit tamen ista congruentia sine potestate. Nihil faciente bona fide, nisi quod peccatum minuat, quod grave committeret, si conscius defectus initiari se fecerit, aut etiam initiatus postea conscius defectus celebrare præsumserit, non habita dispensatione. Non obstat allegatus textus, quia, ut inde liquet, loquitur in diverso casu. Notandum autem hoc in casu non videri incurrisse novam irregularitatem, quod desit Canon. sine quo non inducitur irregularitas, *cap. Is qui De sent. excom. in* 6. Covarr. *ad Clem. Si furiosus p.* 1. § 1. *nu.* 3. Innoc. *ad cap. Si celebrat. ult. nu.* 3. *inf. de Cler. excom. ministrante.*

Quæri etiam potest, An teneatur quis credere matri adserenti illegitimum esse? Resp. Non teneri, ut exprimitur *l.* 6. *D. de his qui sui vel al. turis sunt, ubi* Costal. quod pro eo sit præsumptio caussata per constans inter parentes matrimonium, unde pro ceteatus habetur. Et licet dubium ex dicto matris oriatur, non tenetur tamen propter hoc, qui est in legitima possessione, se illa privare. Ubi nihil facit, quod mater probetur adultera: nam potuit concepisse legitimè, uti & præsumitur, Alciat. *reg* 3. *præsumpt.* 36. & concurrit possessio ex titulo veri matrimonii. Navarr. *d. n.* 101. Facit, quod dictum patris non præjudicet filio, *l.* 1 *D. De Carbon. edicto*; nisi alia sint indicia sufficientia, ut quia maritus tanto tempore abfuerit, ut non possit videri ex illo conceptus, *d. l.* 6. Quod si filius matri fidem habeat, no poterit ad Ordines ascendere, aut beneficium suscipere, sine dispensatione, quia ageret contra conscientiam, quæ & erronea obligat. 8

Facit itaque dispensatio habilem ad Ordines, & beneficia: non tamen, ut ea obtineat in Ecclesia, cui pater præest, aut profuit, aut habuit beneficium, solet dispensare Pont. *c.* 2. & 3. *hoc tit.* Indignum enim est, paternæ incontinentiæ memoriam fovere in locis & tebus Deo consecratis, quibus maximè 9

com-

Digitized by Google

competit puritas sanctitasque. Trid. *Sess. 25. cap. 15. De reformat.* Multo minus ut patri succedat in beneficium, quod ne quidem legitimè ante sacerdotium genito est datum, qui licet non prohibeatur habere beneficium in Ecclesia, in qua pater eius habuit, aut præsit, præfuitve, *cap. 7. hoc tit.* quod nihil inconveniens includat, talem filium in eadem cum patre Ecclesia stare; nentiquam tamen admissum, ut immediatè ei succedat, *cap. 10. & 11. hoc tit.* ne quod maximè respuit Ecclesia, fiant beneficia hæreditaria: transirent enim hac via ad iodignos, *can. Apostolica. 8 111. q. 1.* Dispensat tamen Pont. ex caussa, *cap. pen. hoc tit.* Mediatè succedat in idem beneficium nihil continere vitii rescripti Alexander III. *cap. 7. & 11. hoc tit.* Verum Clemens VII. dicitur istam Alexandri Constitutionem immutasse, & prohibuisse, ne filius, etiam post aliam personam intermediam, in idem beneficium possit succedere. & hoc ut omnis offensionis occasio, quæ inde nasci solet, evellatur.

Q. An nepos succedat avo? R. Glossam in *d. cap. 11. hoc tit.* id negare, ratione prohibitæ successionis, quæ est in nepote: contrarium tamen esse probabilius, quod Canon non faciat mentionem nisi filiorum, quorum nomine non veniunt nepotes, præcipuè in odiosis, quæ non extendenda. Eaq; est sententia Joan. Andreæ & Abb. *d. c. 11.* quæ procedet, quando nepos, filio vivo, succedit avo, quod non possit videri successio: secus, si filio defuncto, quod tunc iure communi videatur succedere. Innoc. *d. c. 11.*

Porrò ascendens potest immediatè succedere in beneficium descendentis, aut collateralis, cum id non appareat prohibitum: loquuntur, enim Canones tantum de filiis succedentibus patri. Ut non sit extendendum ad ascendentes, aut collaterales, cum odiosa non ferant extensionem, & cesset paritas rationis, quia successio filii in locum patris est ordinata, non etiam contra, *l. Nam etsi ff. D. De inoffic. testam.* Quo modo & frater poterit obtinere beneficium fratris sui etiam immediatè, quia id veritum non reperitur, *Glos. d. loco.*

Illud quæstium est, An supradicta inhabilitas tangat nepotem legitimum ex filio illegitimo? R. Non videri cùm nec verba Canonis id exigant, loquitur enim de filiis presbyterorum, hic autem agitur de odiosis: nec ratio subest, quod scilicet putentur sceuturi paternâ incontinentiam, quæ non convenit nepoti, cuius pater non fuerit incontinens, ut neque eum debeeat tangere dicta inhabilitas. Nec facit, quod Trid *Sess. 25. de reform. c. 15.* utatur verbis, *longissimè arceatur*: nam scipsum postea explicat, tantum agens de filiis illegitimis, eosque removens ab omni officio & ministerio Ecclesiæ, in qua pater beneficium habuit. Ita ut, cum nec jura vetera inhabilitent talem nepotem, nec novum per Trid. inductum, sit dicendus habilis. Et ita tenet Navart. *hoc tit. Cons. 9. & 10.* & decisum tradit Papon *lib. 21. Arrest. tit. 3. Arr. 4* Contrà vult Lopez, in *Practica sua Criminali cap. 48.* 13

Movetur hic alia quæstio, An illegitimi sint censendi, atque ideo irregulares, exposititii? R. Sola expositione non contrahi irregularitatem; si alias de parentibus constet: sin ignorentur, rem esse admodum controversam, ut quidam graves auctores eam relinquant indecisam. pro negativa parte facit regula iuris, quæ habet, in dubiis semper esse benigniora præferenda: præsumendum quem esse bonum, qui non probatur malus, *Glos in cap. Cum deputati inf. De iudic Facit*, quod contingat etiam legitime conceptos exponi, propter parentum inopiam, ut patet ex *cap. unico inf. Deinfantib expof.* cum dicatur ibi expositos liberari à patria potestate: ut ea sit præsupponenda contracta ex nuptiis. Facit & in simili regula, quæ mavult nocentem absolvi, quàm innocentem damnari; & in dubio in favorem prolis esse iudicandum, *cap. Tenore inf. Qui filii sint legit* Quam opinionem volunt plane procedere quoad sæcularia, *larg. l. 3. Cod. De infant. expof.* & quoad Ordines bona fide susceptos, quorum executio non est suspendenda, cum in dubio præsumatur pro possessore, & negans alicui adesse qualitatem requisitam, id ipsum probare debeat. Aliud dicendum quoad Ordines suscipiendos, qui non conferuntur nisi iis, qui apparent legitimi: non apparent autem tales, cum status eorum sit dubius, quæ res ponit quandam indecentiam. Covar. *ad Clem. Si furiosus. p. 1. in princ. nu. 9.* Illi autem, quorum ignorantur pa-

Pont. lib. 3. c ult. Onuphrius Panvinius apud Platinam, in *vita Ioannis VIII* Baron. *Tomo* 10. *Annal. ad an.* 853. *& quod autem & seqq.* Detur tamen (quod nunquam fuit) fœminam in sede Pontificia sedisse, numquid Pontifex illa dicenda? Nemo tam impudens & vecors erit, qui adfirmet, resistentibus legibus omnibus, potuisse fœminam reveta, quotumvis suffragiis accedentibus, esse Pontificem max. imò minoris ordinis clericatu initiari.

Lubet tamen quærere, cum sciolis & curio-
21 sis, An dispensatione Pontificia possit mulier effici habilis ad Ordines? R. Istiusmodi generis homines & curiosè movere, & leviter adfirmare idipsum, hoc nixos argumento, quòd nullus detur textus apertè declarans, fœminas esse incapaces Ordinum; atque ita videri permissum Pontifici eas admittere: ex generali solvendi ligandiq; potestate. Sed frivolum hoc est argumentum, & hominis nugacis, ideò fieri quid posse, quia contrarium non sit expressum in Canonibus, quando non omnia sunt expressa scriptis, sed multa per traditiones transmissa, quibus plurimùm nititur Ecclesia, ut dictum supra. *ad tit. de constitut. in fine.* Et quàm sit indecens fœminas ordinari, ex dictis Apostoli superius patet. Quò facit, quòd Leo X. inter articulos Lutheri & istum damnaverit, quæ fœminis adstruebat potestatem absolvendi & quòd D. August. *lib. de hæresibus c.* 27. & Epiphanius, *hæresi* 44. hæresi adscribant fœminarum ordinationes. Ut tectè D. Thomas in 4. *Sent. dist.* 25. *art.* 1. *ubi* Richardus de Media Villa, *art.* 4. *q.* 1. & communiter Theologi ac Canonistæ tradant non esse capaces characteris mulieres: ut super ea re nihil valeat dispensatio Pontificia, quæ non mutat naturam Sacramentorum, nec inducit, quod est inconveniens, *secundum dicta paulo superius.*

22 Requiritur præterea ordinandus sit legitimi thori, non obligatus ad ratiocinia, non corpore vitiatus, non bigamus, de quibus paulò inferius; non conjugatus, *inf. De Clericis conjug.* vitæ, & morum exemplis excellens, scientia sufficienter ornatus, ut Ecclesiæ utilis esse possit, *inf. tit.* 14. *de at. & qual præfic.* positus extra crimen, ejusque suspicionem, *can. Apostolus dist.* 81. *can. Infames Vl. q.* 1. Tendit enim ordinatio ad officium & ministerium divini cultus, qui dignè in Ecclesia est exercendus ab iis, quorum intercessio Deo gratia ejus animum placare valeat: nam ut officium divinum, præcipuè Missæ, ex opere operato vim suam habeat, multum tamen valet ad impetrandum operantis bonitas, ut tradit Bellar. *Contr. Tom.* 2. *de Missa lib.* 2. *c.* 4. Unde vitiis maculati Deo offerte sacrificium prohibentur, *can.* 1. *Dist.* 49. Si tamen non sit notorium crimen, post peractam pœnitentiam non est impediendus reus ad ordines aspirare; *cap.* 4. *& fin. h. t.* nisi & occultam induxat irregularitatem, uti homicidium *d. c* 4.

Impænitens pro dilectis occultis tolerandus quidem est ministrans, ne occultum crimen detegatur; monendus tamen, abstineat, cùm citra grave peccatum mortale non ministret, quantum ad sacrificium, *can fin Dist.* 33. Exercitium minorum Ordinum non videtur esse mortale, quòd eorum materia sit levis & remota à proximo actu sacrificandi. Quod & trahunt ad exercentem officium Diaconi ac Subdiaconi, quia illud speciali modo non sit ita sanctificatum. Sic & Sacramentalia conficiens, culpæ letalis reus, non ideo letaliter dicendus delinquere, veluti nuptiis adsistens, eas benedicens ut Parochus, quòd actus talis & similes non contineant in se opus tam sanctum: ut non subsit tam gravis obligatio exercere eos in gratia. Matrimonium tamen ab infectis peccato mortali sine novo peccato non contrahitur: ut nec ulla Sacramenta suscipiuntur in mortali impunè, quia committitur contra sanctitatem Sacramento debitam. Ut etiam Episcopus, si peccati mortalis conscius confecretur, delinquat letaliter, eo quòd indignè suscipiat potestatem spiritualem ministrandi Sacramenta. 23

Observandum in ordinando ab Episcopis, ne ritus commisceant quadę causa Græcus prohibetur ordinari à Latino, & è contra, *c. eum secundum 9. h. t.* propter rituum diversitatem. Quòd si Latinus Episcopus habeat sibi subjectus & Græcos, non tamen à Græco illi ordinandi sine mandato aut licentia sui Episcopi, & quidem mote Latino, non Græco, *c. Quod translationem 11. h. t.* Imò videtur eo casu 24

Epis-

Digitized by Google

Episcopus posse sibi constituere vicarium Pontificem in natione conformem, *c. quoniam 14 tit. 3 de off. jud. ordin.*

Religiosus non est ordinandus ab Episcopo nisi ex consensu superioris, ne secreta commissa, quorum ille magis conscius, vel ad tempus, vel omninò ordinationem differri faciant, *can. nullus dist. 50.*

Ordinatum à Pontifice absque eius licentia ordinari ab Episcopo non posse habet textus in *c. cum in distribuendis 12. h. t.* idque propter honorem debitum Sedi, ut colligitur ex *c. 7 inf. de major. & obed.* Cùm aliàs ab uno Episcopo ordinatus, ab alio rectè ordinetur. Patentum consensus non desideratur, quippe qui non debeant posse impedire liberorum meliorem statum, quorum sufficit libera voluntas. Neque etiam inviti ordinandi, quandoquidem coactio difficiles habeat exitus, qua de re inf. *tit. 40. de his qua vi metusve causa, &c.*

Ad primam tonsuram quòd attinet, nemo ea initiandus, qui non acceperit Sacramentum confirmationis, nec edoctus elementa fidei, qui non noverit legere & scribere, nec quem probabile est magis fraude judicii sæcularis declinandi petere tonsuram, quàm Deo exhibendi cultum. Trident. *Sess. 23. c. 4. de Reformat.*

Quæri potest, An prima tonsura & minores ordines rectè conferantur iis, qui non habent animum ascendendi ad ulteriores? Respon. Nullum hic subesse peccatum, cum nullo iure requiratur talis intentio in suscipiente: neque enim eam requirit textus in *c. fin eod. in* 6. nec Trid. *d. c. 4.* Et facit, quòd Episcopus dispensare possit cum illegitimis, ad suscipiendos ordines minores, qui tamen non admittuntur ad majores, sine dispensatione Apostolica, *c. 1. de filiis presb. in* 6. Laudandi tamen sunt illi Episcopi, qui tantùm conferunt primam tonsuram adultis, quibus est animus ad ulteriores ordines. Unde conjugatis non conferenda dicitur, *d. c. fin.* ex ratione, quòd illi sunt adscribendi Ecclesiæ, qui valent ei deservire : quod non obtinet in conjugatis, nisi consensu alterius se offerat Ecclesiæ ministerio maritus.

TITULUS XII.

De Scrutinio in ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1. *Scrutinium quid?*
2. *Archidiaconi officium peracto scrutinio.*

NOn nisi idonei, qui valent & volunt Ecclesiæ deservire, ad Ordines admittendi : unde ante admissionem, dicitur hic præmittendum Scrutinium, quod est examen, quo in mores, scientiam, ætatem, natales ordinandi inquiritur, & quidem rigorosè *c. 7. sup. de elect. can. quando dist. 25.* Spectat hoc de iure ad Archidiaconum *c. ad hæc, 7. inf de off Archidiac.* Potest tamen Episcopus ipsi examini præsidere, vel alii committere, *Gloss. d. c. ad hæc.* * Peracto Scrutinio Archidiaconi est populum adstantem monere, si quid contra ordinandos habeat, quo impediri possent, id proponat & nemine comparente, eos Episcopo præsentare, juxta formam *cap. unici h. t.* Cui roganti, an præsentatos sciat dignos, respondet, se, quatenus patitur humana fragilitas, scire dignos esse. Quâ responsione non peccat Archidiaconus, etiamsi fortè præsentatorum aliquis sit indignus, modo ipsum hoc lateat, & non stet per eum, quo minus lateat, *d. cap. unico.*

1

2

TITULUS XIII.

De ordinatis ab Episcopo, qui Episcopatui renuntiavit, & ab excommunicato.

SUMMARIUM.

1. *Ordinatus taliter est suspensus ab usu Ordinis.*
2. *Vt & Ordinatus scienter ab Episcopo excommunicato.*
3. *Sacramenta rectè percipiuntur ab excommunicato non vitando.*
4. *An & ab hæretico?*

AB Episcopo suo Ordines esse conferendos dictum supra, & repetere inf. *c. 22.*

1

Unde hic quæritur, An rectè conferantur ab ec, qui renuntiavit Episcopatui? Et distinguitur *c. 1. h. t.* an renuntiaverit loco tantùm, an simul & dignitati: ut illo casu rogatus conferat Ordines, etiam maiores, non etiam hoc. Ratio differentiæ est, quod illo casu, etsi jurisdictioni renuntiaverit, quoad eam tamen, quæ sunt ordinis, jus sibi reservaverit; hoc verò casu se omninò exuerit prærogativa Episcopatus. Poterit tamen conferre minores ordines rogatus, cum & eosdem Abbates conferant suis Regularibus, *Trid. Sess. 23. c. 10. de Reformat.* Dico, rogatus, quia non nisi subditis ordines conferuntur, quos hic cum nullos habeat, ordinare nequit alienos, nisi consensu Episcopi, cui subsunt. Quod si tamen talis Episcopus maiores contulerit, tenebit quidem collatio, propterea quod renuntiatio non faciat eum non Episcopum, quia character Episcopalis deleri nequit: scienter tamen à tali ordines suscipiens, usu ordinum hoc ipso est suspensus, nisi à Rom. Pont. dispensetur. Ignorantia non erassa faciet dispensare posse Episcopum, *d. c. 1. in fine.*

2 Idem est in eo, qui ab excommunicato scienter ordines recepit: nam & iste ordinatus quidem est, sed suspensus usu ordinum, nisi ignorantia faciat Episcopum dispensare, *c. 2. h. t.* Idem in Episcopo hæretico vel schismatico: neque enim facit hæresis, aut schisma, quin maneat character. Ut ordinatio teneat, licet non impunè, propter scientiam, *c. 1. & 2. inf. de schism.*

3 Quid si fuerit excommunicatus quidem Episcopus, sed non vitandus? R. Communiter auctores scribere, posse nos recipere Sacramenta ab excommunicato non vitando, secundùm Bellarm. Martini V. *Ad evitanda*, per quam est sublata prohibitio communicandi cum excommunicatis toleratis. Ut & hoc in casu procedat, & pœnæ juris non obtineant cum quod jure permissum non mereatur pœnam. Posset tamen videri non esse extra peccatum, qui induerit talem ad ministrandum Sacramenta, quasi cooperetur peccato alterius. Hac de re latiùs inf. *ad tit. de sent. excommunic.*

4 Quid de hæretico dicendum post dictam Bullam *ad evitanda*? Posse videri ab hoc licitè accipi Sacramenta, & sine nota quòd ut excommunicatus hodie non est vitandus, nisi denuntiatus, vel notorius Clerici percussor, ita nec hæreticus; ut ordo ab illo accipiatur impunè. Et hoc vult Navar. *de haret. conf. 10. n. 2.* Posset tamen in contrarium quis meritò inclinare, eò quòd hæreticus non solum sit vitandus, quia excommunicatus; sed & quia hæreticus, eoque nomine jurisdictione omni privetur, etiam quoad usum atque executionem ordinis, ut licet eum eo in Sacramentis impunè communicemus; tamquam tolerato excommunicato, non tamen tamquam hæretico, cum & eatenus sit vitandus, ex causa, ne inficiamur, ut ex duobus vitiis uno sublato alterum permaneat.

TITULUS XIV.

De Ætate, & Qualitate, & Ordine, præficiendorum.

SUMMARIUM.

1. *Cura animarum ætatem requirit 25 annorum.*
2. *Non etiam dignitates & personatus sine cura.*
3. *Ætas qua requiratur in Abbatissis, Prioriss, Episcopis.*
4. *Qua in simplicibus beneficiis & prabendis.*
5. *Qua in ordinandis.*
6. *Pœna ordinati ante requisitam ætatem, & qui super ea dispensant.*
7. *Qualitas ordinandorum in quibus consistat.*
8. *Scientia in ordinandis qua requisita.*
9. *Nemo ordinandus sine patrimonio aut titulo.*
10. *Ordo in præficiendis requisitus.*

EXamen in præficiendis potissimum habetur circa ætatem, qualitatem, & ordinem. * Ætas in iis varia est pro diversitate muneris. Animarum cura, quæ dicitur ars artium, requirit vicesimum quintum annum, saltem inchoatum, uti & Archidiaconatus Decanatus, Abbatialis dignitas, *c. 7. §. inferiora sup. tit. 6.* * Ad dignitates alias, & personatus quibus nulla adest animarum cura, nemo admittendus XXII. annis minor. Conc. Trid. *Sess. 24. c. 12. de reform.* Dispensatio tamen Episcopi faciet, ut XX. annis maior dignitatem obtineat, *c. unico eod. in 6.* Quod non mutatum

1

2

Digitized by Google

tátum per Trid. quippe de eo non disponens,
relinquitur dispositioni iuris antiqui. * Ab-
batissa: Prioritissa, & quæcumque alio nomine
Præfecta, olim eligi poterat triginta annis
maior: postea anni requisiti sunt XL. & simul
in monasterio annis octo laudabiliter vixerit
post professionẽ. Si talis in loco non habeatur,
& aliunde adsumere non sit commodum, suf-
ficiet si tantorum triginta, & laudabiliter in
monasterio post professionem vixerit, saltem
annis quinque, si ita videatur Episcopo aut
superiori. Trid. *Sess* 25 *c.* 6. *de Regularib.* E-
piscopus non eligitur nisi annorum XXX. *d. c.*
7 in princ. * In simplicibus beneficiis hodie re-
quiritur ætas XIV. annorum, Trid. *Sess.* 13. *c.* 6.
de reform. & Sess. 24. *c.* 12. *de reform.* Olim an-
te eam ætatem potuisse pueris conferri præ-
bendas, etiam cathedrales, patet ex *c. ex eo.* 32.
de elect. in 6. Et est rationi consonum, ut nemo
in Ecclesiis reputetur idoneus, quam qui in iis
servire possit, & velit, quod vix est ante di-
ctam ætatem. Quòd si præbenda, aut portio,
aut Canonicatus ordinem requirat, necesse est
illum habeat ad præbendam aut portionem
aspirans, aut eius ætatis sit, quâ initiari ordi-
nibus possit, saltem intra annum *c. licet. de e-*
lect. in 6. Trid. *d. c.* 12.

In ordinandis ætas similiter varia est, se-
cundùm cuiusque ordinis munus. Tonsura
confertur infantiam egressis, & contra faciens
suspenditur ipso jure per annum à tonsuræ
collatione, *c. fin. de temporib. ordinat. in* 6. quâ
ætate & minores ordines dari posse videatur
Glossa fin. in Clem. fin. h. t. & ibi Doct. Super 35. *de*
præben. Nec super iis quidquam mutatum per
Trid. quod *Sess.* 23. *c.* 5. & 11. *de reform.* tan-
tum requirit, ut linguam Latinam intelligant,
& à Paracho, scholæque, in qua educantur, ma-
gistro bonum testimonium habeant. Ad Sub-
diaconatum nemo admittitur ante annum
XXII. inchoatum, ad Diaconatũ ante XXIII.
ad Sacerdotium ante XXV. *d. Sess.* 23 *c.* 12. ab-
rogato tempore, quod inductum erat per *d.*
Clem. fin.

Ordinatus ante prædictam ætatem charac-
terem quidem recipit, caret tamen executio-
ne, donec legitimæ ætatis fuerit factus, *c.*
vel non 14. *sup. t.* 11. nisi per Rom. Pontificem
dispensatum fuerit in ætate. Super qua Epis-
copo dispensare non licet, nisi forte citra di-

gnitatem, aut personatum, cui non adest cu-
ra animarum; modò electus annum vigesi-
mum repleverit, & aliud Canonicum non ob-
stet impedimentum, *c. unico eod. in* 6. Quoad
ætatem in Episcopo requisitam solus dispen-
sat Pontifex: uti & super ætate requisita ad
beneficium, cui adnexa cura animarum, cum
ea res spectet ad Canonem generalem, *d. c.* 7. §.
inferiora, quem non relaxat Episcopus. Nihil
facit *c.* 2. *h. t.* in quo pueris per Episcopum eõ-
cessa Ecclesia: nam hoc idem non probatur, sed
reprehensione dignum judicatur; & tum qui-
dem petmittitur, in posterum tamen fieri
prohibetur, quòd, ut habet *c.* 3. *eod.* non debe-
ant Ecclesiis præsse, qui se regere non norũt.

Ad qualitatem ordinandorum quòd attine-
ret, oportet vitæ motumque exemplo præluc-
cant, ut vita eorum sit probata senectus: ita
enim decet monitores, quorum partes nemo
rectè suscipit, nisi qui suis actibus errata con-
demnat, *can. nemo dist.* 81. Unde oportet vitiis
careant, de quibus infrà. Non sint irregula-
res ex causa homicidii, aut alia: Medicum tã-
men non repelli ab ordinibus, propter mor-
tem ægroti, refertur *c.* 7. *h. t.* Non sint ex-
communicati suspensi, aut simili nota adfe-
cti. * Scientiâ ea ornati, quæ muneri sit suffi-
ciens, turpis enim in Clerico ignorantia, maxi-
mè qui præest, *tota dist.* 28. *c. cum de pœnit. &*
fin. h. t. Quo maius autem est munus, hoc
major desideratur scientia: unde Archidiaco-
ni, Pœnitentiarii, Præpositi, Scholasterii, E-
piscopi, ubi fieri potest, sint Doctores vel Li-
centiati sacræ Theologiæ, vel juris Canonici,
vel saltem habeant sufficiens doctrinæ testi-
monium, ab approbata aliqua Academia. Re-
gulares simile testimonium habere debent à
Superiotibus sui Ordinis. Trid. *Sess* 22. *c.* 2. *de*
reform. & Sess. 24. *c.* 8. & 12. ut muneris sibi in-
jungendi necessitati possint satisfacere. Quo
modo Dominus mandavit Moysi, Exodi 18.
provide re de omni plebe viros sapientes & timen-
tes Deum, in quibus sit veritas. Illiteratus magis
est odio inquit Innoc. *in c. cum nostris inf. de*
consuet. prab. quàm homicida. Requirit autem
Concilium, ut meritò, id est dignè, sint pro-
moti, ut Episcopo & Ecclesiæ possint esse u-
tiles, cui nihil præstant a fini phalerati.

Et præterea cavendum ordinanti, ne quem,
non habentem sufficiens patrimonium, or-

Digitized by Google

dinet sine titulo beneficii unde sufficienter ali possit: aliàs, inspectis veteribus Canonibus, *dist.* 70. *can.* 1 & 2. suspensus erat ordinatus: quos innovavit Innoc. III. *cap. cum secundum* 15. *inf. de præben.* qui voluit ordinatorem teneri alere ordinatum sine titulo, donec ei fuerit provisum de sufficienti beneficio Cuius ratio est, quod non deceat in facto ordine constitutum evendicare; aut sordidè quæstum facere. Unde & tituli, ad quem promotus aliquis, resignatio inhibita, nec ab Episcopo admittenda, nisi eius facta mentione, & aliunde habeat resignans, unde alatur. Triden. *Sess.* 21. *c.* 2. *de Reform.* quod in dictis casibus antiquorum Canonū pœnas innovavit, præcipuè si fallaciis quis usus confinxerit sibi beneficium aut patrimonium esse, quo casu cum nulla sit Episcopi ordinantis culpa, non potest is dici tenēri ad alendum, ne doloso dolus suus prosit, Navarr. *Conf.* 4. *n.* 3. *de temporibus ordinat.* Quod si ordinator aliquem sine titulo ordinarit, cum pacto de non molestando se, aut præsentatorem, certum est ordinatum esse suspensum ab ordine susceptō, nec posse ascendere ad superiores: præsentatoriem autem, cum quo initum tale pactum, ab ordinū executione ad triennium, ordinantem à collatione esse suspensum, donec à Sede Apostolica dispensetur. Navar. *d loco conf.* 17. *n.* 1. *per c. per tuas* 37. *& c. pen. inf. de simonia.*

10 Requiritur & in aliquibus præficiendis ordo. Episcopus nemo eligendus nisi ad minimum Subdiaconus, *c. A multis* 9 *h. t.* qui antequam conseceretur, debet esse Sacerdos, ne per saltum promotus videatur. In Decanum, Præpositum, Abbatum, non nisi presbyter ad sumendus, aut idoneus, ut brevi efficetur, *c.* 1. *h. t.* Potest tamen constitui Abbas in minoribus conquiescens; imò & irregularis, ita suadente necessitate ex provisione Episcopi, *c. tuam* 10. *ubi Glos. h. t.* Abbatiatus enim non tam est ordo, quàm dignitas. Ad Ecclesiam parœcialem non potest adsumi existens in minoribus, nisi intra breve tempus possit in presbyterum ordinari, *c. 5. h. t.* ubi breve tempus Glossa interpretatur annum.

Archidiaconus debet esse Diaconus, ne sit minor quis quibus præest, *d cap.* 1. Non suscipiens intra tempus ordinem requisitum, aut ad eum inhabilis repertus, removendus ab officio, cessante appellatione, *d. c.* 7. *§. inferiora sup. tit.* 6.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1. *Chrisma quid?*
2. *Chrismate cur ungantur Sacerdotes & Episcopi.*
3. *Ejus usus in confirmatione.*
4. *Conficitur ab Episcopo.*
5. *Confirmationis Sacramentum quibus conferendum*
6. *Conferendum jejunis.*
7. *Minister ejus est solus Episcopus.*
8. *An & non Episcopo ejus ministerium committi à R. P. possit?*
9. *Sacramentum extremæ Unctionis, ejusque effectus*
10. *Minister est simplex Sacerdos.*
11. *Quibus & quando conferendum.*
12. *Est iterabile.*

AGitur hoc Tit. de sacra Unctione, cuius materia est Chrisma, aut oleum benedictum. * Chrismatis nomen licet ex prima impositione Græcæ linguæ unctionem absolutè significet, & antiqui Patres isto verbo frequenter oleum designare inveniantur, & unctionem, unde Salvator dictus Christus, id est unctus: usu tamen accommodatum ad denotandam specialiter materiam, quæ constituit oleum balsamo mixtum, consecratum aut benedictum per Episcopum. * Hoc unguntur Sacerdotes & Episcopi in capite & manibus, ad augmentum divinæ gratiæ, & exsequendum rectiùs ea, quæ cuiusque ordinatio requirit, ut & interiùs, quantum ad Deum, habeant conscientiæ nitorem, qui significatur per oleum, & exteriùs, quantum ad proximum, bonæ famæ odorem, qui significatur per balsamum, *cap.* 1. *in princip. hoc tit.* 1 2

Est & Chrismatis usus in Sacramento Confirmationis, quod est novæ legis, quo baptizati in gratia roborantur, & speciali modo 3

Spiri-

Digitized by Google

Spiritum ſanctum accipiunt, interueniẽte unctione chriſmatis, in fronte ſigno Crucis facto ſub præſcripta verborum forma.

Conficitur ab Epiſcopo , non tantum ex
4 neceſſitate præcepti , ſed etiam Sacramenti : ut probabilius ſit, ejus confectionem non poſſe delegari per Pontificem ſimplici Sacerdoti qui non eſt capax eorum , quæ ad poteſtatem ordinis ſpectant, ut hic actus. Subiectum eſt quilibet homo baptizatus : eſt enim baptiſmus janua reliquorum Sacramentorum.

Quod ætatem non videtur diſtinguendum , ut etiam infantibus olim ex pia conſuetudine collatum fuerit hoc Sacramentum. Expedire tamen videtur , non confirmare infantes ante illuceſcentem rationis uſum : niſi aliud cauſa exigat , ut longa Epiſcopi abſentia aut mortis periculum , ut periecte quis moriatur Quâ ratione & carentibus ſenſu volunt poſſe dari hoc Sacramentum, ſi ré perpetuò tales ſint, ſi ve autè habuerint rationis uſum , modò eteantur eſſe benè diſpoſiti.

6 Jejunium eſſe debere & confirmantem & confirmatum, patet ex *can. Ve jejuni can. Ve Epiſcopi* De *conſecrat. Diſt.* 5. non tamẽ tã ex neceſſitate præcepti , quam Sacramenti decentia, cum iſtorum decretorum verba non inducant ſufficienter præcepti obligationem , &, ſi inducerent , non obligarent tamen , quod ſint tantum Concilii provincialis : ut uſus hac in re ſit inſpiciendus.

7 Miniſter confirmans eſt Epiſcopus ſolus, Trid. *Seſſ.* 7. *c.* 3. *de Confirmat* & patet, *Actor.* 8. & 19. & *can. Manus De conſecrat. Diſt.* 5. ubi ſoli Apoſtoli tamquam Epiſcopi leguntur confirmaſſe fideles : ut tantum Epiſcopi fiat mentio *can.* 1. *Diſt.* 5. *De conſecrat.* & Sacerdos ſimplex ex vi ſuæ ordinationis hunc actum exercere nequeat.

Quæſtio autem eſt, An ſaltem ex commiſ-
8 ſione R. Pont. Poſſit hoc Sacramentum miniſtrare non Epiſcopus ? Reſp. Poſſe videri non licere , ex *d. cap. Manus* ubi non reputatur Sacramentum niſi fiat ab Epiſcopo : ut videatur eſſe de ſubſtantia, & mutari nequeat per Pon. qui habet tantum miniſterialem circa Sacramen a poteſtatem, non etiam Sacramento ſuperiorem. Contra tamen tradit D. Thomas , in 4. *Sent. Diſt.* 7. ex Pont. de legatione hoc Sacramentum miniſtrari poſſe per ſimplicem Sacerdotem, quem & alii ſequuntur ex Jureconſultis, Navar. in *Summa c.* 22. *n.* 8. Covar. alios referens, *lib* 1. *Variar. R ſol c.* 10. Pro quibus facit textus in *can. Pervenit. Diſt.* 95. ubi aut l'ont. ſe concedere, ut per Sacerdotem fiat confirmatio , ne ex denegatione oriatur ſcandalum, in locis , ubi deſunt Epiſcopi , ut non poſſit negari licitè fieri. Et facit Concilium Florent. quo adſeritur ex cauſa urgente, per Apoſtolicæ Sedis, diſpenſationem , Sacerdotem ſimplicem hoc Sacramentum adminiſtraſſe. Nec obſtat *d can* 3. Concil. Trid. quia tantum dicit ordinarium eſſe miniſtrum Epiſcopum, non negat autem delegari poſſe. Ut negandum ſit , quod aliqui volunt , ex inſtitutione divina competere tantum Epiſcopo , quia ſic non poſſet diſpenſare Pontifex.

Eſt & Oleum benedictum , à Chriſmate, 9
diverſum , cum non habeat balſami mixtionem, ſed eius materia ſit oleum olivarum , ex quo per Epiſcopum benedicto conficitur Sacramentum per unctionem hominis infirmi, in certis corporis partibus, præſcripta verborũ forma , vocaturque extremæ Unctionis, inſtituturn ad juvandum , confortandumque ægroti animum contra difficultates occurrentes in articulo mortis , ejusque præparatæ animam , & quantum in ſe eſt diſponere proxime ad introitum gloriæ ; cum , ſicut cætera Sacramenta , gratiam conferat, ſi non inveniat obicem in ſubjecto. Nullum quidem eſt affirmativum præceptum de eo ſuſcipiendo etiam poſitis in extremo vitæ diſcrimine : eſt tamen per ſe utiliſſimum , & non ſine peccato omittitur , quatenus ſubeſt contemptus aut ſcandalum.

Miniſter eſt Sacerdos etiam ſimplex. Ex 10
officio tenetur Parochus, cujus eſt ordinaria ſalutis remedia præbere ſuis. Aliis , ſine Parochi licentia , alicui præbere Sacramentum eſt inhibitum, ſub pœna, ut aliqui adſerunt , excommunicationis latæ ſententiæ, *Clement.* 1. *in prine, De privil.* Verum cum iſta Clement. tantum loquatur de Religioſis ungentibus ſæculares , & ſit pœnalis, non eſt extendenda ad non Religioſus. Nihil faciente argumento à ſimili aut majori ; quia hoc non procedit in pœnalibus, cum poſſit ſubeſſe ſingularis cauſa

movens Pontificem ad hanc pœnam ſtatuendam, in iſtis potius, quàm in his. In caſu abſentiæ Parochi, neceſſitas, quæ eſt extra legem, facit & alios poſſe impunè adminiſtrare hoc Sacramentum.

11 Subjectum eſt homo baptizatus, (baptiſmus enim eſt janua reliquorum Sacramentorum) & adultus, qui habet aut habuit rationis uſum: nam in eo, qui non habuit, non obtinebit finis huius Sacramenti. Quando autem habuit, etiamſi nunc non habeat, poteſt in eo ſuum habere effectum. Miniſtri tamen eſt curare, eo tempore detur, quo ſui compos eſt infirmus; hoc enim reverentiæ Sacramenti & modo operandi eſt convenientius. Ut non ſit exſpectandum, dum infirmus ſenſu careat: quod conſulto factum non foret ſine culpa, licet tum rempotis præſtetur ſine nova culpa. Iſtis præcipuè dari vult Trid. *Seſſ. 14. c. 3. De Sacram. unct.* qui ita periculosè laborant, ut in exitu vitæ conſtituti videantur; unde & ibidem hoc Sacramentum dicitur ex cuntium,
12 quibus maximè accommodatur ejus effectus.* Iterabile eſt, cum characterem non imprimat, *inf. tit. ſeq.* & corporis ægritudo poſſit iterari, ut iterato ſit opus auxilio: non tamen durante ejusdem morbi neceſſitate, cui eſt ſufficiens medicina iſta ſemel adhibita. Quæ ſi, poſtquam ſe remiſerit (quod judicandum arbitrio prudentis) iteretur, poterit & iterari hoc Sacramentum, tamquam novum auxilium.

Unguntur & Reges oleo benedicto in brachio, aut humero ſive armo. Omnes item Chriſtiani oleo benedicto bis unguntur ante baptiſmum, bis poſt baptiſmum, de quorum ſignificatione videatur, *c. unic. hoc tit.* Ungitur & altare, dum conſecratur; templum, dum dedicatur; calix, dum benedicitur, *d. c. unico in fine.*

TITVLVS XVI.

De Sacramentis reiterandis.

SVMMARIVM.

1. *Sacramenta non reiterandaBaptiſmus, Confirmatio, Ordo.*
2. *Ordinatio etiam ab Epiſcopo hæretico &c. facta imprimit characterem.*
3. *Ordinatus iteratò an ſit irregularis?*
4. *Defectus in ordinatione ſupplendi debet.*

A Bominabile habitum, iterare Sacramenta, ea mimirum, quæ characterem imprimunt, cujus generis ſunt Baptiſmus, Confirmatio, Ordo, quem ſufficit ſemel ſuſcepiſſe, Trid. *Seſſ. 23. c. 4.** quatenus tamen ordinatio 2
facta ab Epiſcopo, licet hæretico, apoſtata, excommunicato, ſimoniaco, cum nihilominus à tali imprimatur character ordinando, *ut dictum ſupra tit. 13.* Qua in re hæreſis aliquorum fuit olim, volentium à ſimoniacis ordinatos non niſi iterato ordinatos eſſe admittendos; verum ea repreſſa eſt. Dixi, quatenus facta ab Epiſcopo quia alias nihil acceſſit conſecrationis, *can. Presbyteri diſt. 68.* ut iterari ordo dici nequeat.

Quæſtionis eſt, An iterato ordinatus ſit ir- 3
regularis? R. Id velle Navarr. *Conſ. 1. hoc tit. per can. 1. Diſt. 88. can. Dictum 8. de conſecr. diſt. 5.* verum ea loca ut prohibeant quempiam iterato ordinari, non loquuntur tamen de irregularitate. Adjicitur & pro ea parte textus in *can. Saluberrimum 1. q. 7.* ubi ordinati ab hæreticis in ordine ſuſcepto permittuntur miniſtrare, niſi iterat à tinctione ſint maculati: verum hoc accipiendum de rebaptizatis, quorum factum eſt gravius; ut in iis ſit ſingulare, quod ab Eccleſiæ militia omninò removeantur, *can. Qui in qualibet. 19. 1. q. 7. & ibi Gloſ.* nec videatur extendendum. Non obſtante argumento à paritate rationis ducto, eo quod æquè ſit prohibita iterata ordinatio atque iteratus baptiſmus: neque enim ea argumentatio procedit ad conſtituendam irregularitatis pœnam, quæ requirit expreſſam conſtitutionem Pontificiam, *c. Is qui de ſent. excom. in 6.* Atque ita expreſsè in eo, qui bis confirmatus eſt, tenet Covarr. in *Clement. Si furioſus in princ. n. 8.* ſubjungens idem in his ordinato ſtatuendum eſt.

Defectus ſi quis contigerit in ordinatione, 4
ille ſtato tempore eſt ſupplendus: veluti ſi manuum impoſitio omiſſa ſit, aut oleo, non chriſmate fuerit facta inunctio; cæteta legitimè facta neutiquam iteranda, *c. 1. h. t.* Alia Sacramenta ſine noxa iterantur: imò aliqua iterari cogit neceſſitas.

TITV-

Digitized by Google

TITULUS XVII.

De filiis Præsbiterorum ordinandis, vel non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Causa hujus irregularitatis, & cur ea filiis presbyterorum imputatur.*
2. *Non etiam patri procreanti.*
3. *Circa admissionem naturalium quis dispenset.*
4. *Dispensatio simpliciter facta an intelligenda de majoribus Ordinibus.*
5. *Irregularitatem non tollit occultus defectus natalium.*
6. *An eo casu dispenset Episcopus?*
7. *An saltem quoad executionem suscepti ordinis?*
8. *An credendū matri asserenti illegitimum esse*
9. *Dispensatio non facit habilem, ut quis succedat in Ecclesia aut beneficio patris.*
10. *An nepos recte succedat avo?*
11. *Ascendens recte succedit in beneficium descendentis & collator alus.*
12. *Inhabilitas hac non tangit nepotem legitimum ex filio illegitimo.*
13. *Expositi an censendi irregulares?*
14. *Legitimatione tollitur hac irregularitas.*
15. *Etiam quoad Ordines, & Episcopatum.*
16. *Ordinatus aut beneficiatus ante matrimonium parentum an per illud fiat habilis ad celebrandum aut retinendum beneficium;*
17. *Vita probitas, scientia non tollit irregularitatem.*

1 INter alia quæ ab Ordinibus removent, est natalium defectus, quem habent filii præsbyterorum. * Cujus causa non tam ponitur in infamia eorum, qui sic nati, cum illa non contrahatur nisi ex propria culpa, ut patet ex *l. 1. Debiū qui notant. infamia*, quæ hic nulla in talibus liberis est, ut illis imputari nequeat, *can. Nati Dist. 72.* Palæot. *De spuriis cap 55. lab* Pistorius *Quæst. juris p. 2. q. 3. n. 20 & seq.* quām in memoria turpitudinis paternæ, quæ procul à locis factis removenda, & quia timere possit ne filius sit paternæ turpitudinis imitator. * Non rectè objicies, debuisse potius procreanti imponi hanc irregularitatem, in quo sit culpa; nam non agitur de pœna culpæ, sed de indecentia; & præcavenda in futurum simili turpitudine. Non consideratur autem in procreante indecentia ulla, præter delictum, quod alio modo punitur, ut dicetur infrà *ad t. De cohabit. Clerie. & mulierum*: Deinde pater non accipit esse per generationem turpem, sed dat filio, & actio nō est in agente, sed in passo; ideoq; indecentia sive defectus inde natus non est in parente, sed redundat in filium: excepta culpa, quæ est quasi immanens in ipso operante. Idem judicium in aliis, natis ex conjunctione non legitima, vel pro tali non æstimata, de qua infrà *tit. Qui filii sint legit.* ponit rationis paritas: nisi monasticæ vel regulari disciplinæ se subjiciant, per quam tolliturincontinentiæ suspicio, *Nov. 5. in princ. Glos. in c. fin. h.t.* secluso tamen aditu ad Prælaturas, citra Pontificis dispensationem, *d. c. fin. & ibi Glos.* Qua in re contigit aliqua mutatio per Sixtum V. qui noluit admitti per Religionem ex incesto aut sacrilego concubitu natos, nisi ad locum conversorum. Ratio est in majori turpitudine istius culpæ.* Circa admissionem 3 aliorum naturalium, quorum conceptio non est tam turpis, nihil mutatum, nisi quod velit præmitti informationem super vita & moribus. Gregorius XIV. prohibitionem istam Sixti relaxāvit, permittens illegitimorum admissionem arbitrio superiorum. Verum ea de re plenius infrà *ad tit. de Regularib.* Extra monasticam regulam positi ad Ordines non admittuntur, ne quidem minores, nisi ex dispensatione Episc. cui hoc permissum: uti & dispensare super beneficiis, quibus non adnexa cura animarum, aut dignitas, si tamen nullum aliud Canonicum obstet, *c. 1. eod. in 6.* Dispensatio Rom. Pontificis tollit irregularitatem, facitque eos habiles ad majores ordines, & capaces dignitatum ac beneficiorum, quibus adnexa cura animarum, si respondeant mores & merita, *can. Apostolica 12. cum seqq. dist. 6.*

Q. An dispensatio facta super Ordinibus 4 simpliciter, sit intelligenda de majoribus? R. Hoc aliquos velle, ductos eo argumento, quod indefinita oratio æquipolleat universali: videri tamen, receptius tantum ad minores esse restringendam, quod dispensatio sit strictè interpretanda, *c. 1. eod. in 6.* atque ita restrin-

Digitized by Google

competit puritas sanctitasque. Trid. *Sess. 25. cap. 15. De reformat.* Multo minus ut patri succedat in beneficium, quod ne quidem legitimè ante sacerdotium genito est datum, qui licet non prohibeatur habere beneficium in Ecclesia, in qua pater eius habuit, aut præsuit, præfuit ve, *cap. 7. hoc tit.* quod nihil inconveniens includat, talem filium in eadem cum patre Ecclesia stare; neutiquam tamen admissum, ut immediatè ei succedat, *cap. 10. & 11. hoc tit.* ne quod maximè respuit Ecclesia, fiant beneficia hæreditaria: transirent enim hac via ad indignos, *can. Apostolica. 8 11. q. 1.* Dispensat tamen Pont. ex caussa, *cap. pen. hoc. tit.* Mediatè succedat in idem beneficium nihil continete vitii rescripsit Alexander III. *cap. 7. & 11. hoc tit.* Verum Clemens VII. dicitur istam Alexandri Constitutionem immutasse, & prohibuisse, ne filius, etiam post aliam personam intermediam, in idem beneficium possit succedere. & hoc ut omnis offensionis occasio, quæ inde nasci solet, evellatur.

Q. An nepos succedat avo? R. Glossam in *d. cap. 11. hoctit.* id negare, ratione prohibitæ successionis, quæ est in nepote: contrarium tamen esse probabilius, quod Canon non faciat mentionem nisi filiorum, quorum nomine non veniunt nepotes, præcipuè in odiosis, quæ non extendenda. Eaq; est sententia Joan. Andreæ & Abb. *d. c. 11.* quæ procedet, quandonepos, filio vivo, succedit avo, quod non possit videri successio: secus, si filio defuncto, quod tunc iure communi videatur succedere. Innoc. *d. c. 11.*

Potrò ascendens potest immediatè succedere in beneficium descendentis, aut collateralis, cum id non appareat prohibitum: loquuntur, enim Canones tantum de filiis succedentibus patr. Ut non sit extendendum ad ascendentes, aut collaterales, cum odiosa non fetant extensionem, & cesset paritas rationis, quia successio filii in locum patris est ordinata, non etiam contra, *l. Nam etsi 1. D. Demoss. testam.* Quo modo & frater poterit obtinere beneficium fratris sui etiam immediatè, quia id vetitum non reperitur, *Glos. d. loc.*

Illud quæritur est, An supradicta inhabilitas tangat nepotem legitimum ex filio illegitimo? R. Non videri cùm nec verba Canonis id exigant, loquitur enim de filiis presbyterorum, hic autem agitur de odiosis: nec ratio subest, quod scilicet putentur seeuturi paternâ incontinentiam, quæ non convenit nepoti, cuius pater non fuerit incontinens, ut neque eum debeeat tangere dicta inhabilitas. Nec facit, quod Trid *Sess. 25. de reform. c. 15.* utatur verbis, *longissimè arceatur*: nam seipsum postea explicat, tantum agens de filiis illegitimis, eosque removens ab omni officio & ministerio Ecclesiæ, in qua pater beneficium habuit. Ita ut, cum nec jura vetera inhabilitent talem nepotem, nec novum per Trid. inductum, sit dicendus habilis. Et ita tenet Navarr. *hoc tit. Conf. 9. & 10.* & decisum tradit Papon *lib. 21. Arrest. tit. 3. Arr. 4* Contrà vult Lopez, in *Practica sua Criminali cap. 48.* 13

Movetur hic alia quæstio, An illegitimi sint censendi, atque ideo irregulares, exposititi? R. Sola expositione non contrahi irregularitatem; si alias de parentibus constet: sin ignorentur, rem esse admodum controversam, ut quidam graves auctores eam relinquant indecisam. pro negativa parte facit regula iuris, quæ habet, in dubiis semper esse benigniora præferenda; præsumendum quem esse bonum, qui non probatur malus, *Glos in cap. Cum deputati inf. De indic Facit*, quod contingat etiam legitime conceptos exponi, propter parentum inopiam, ut patet ex *cap. unico inf. De infantib expos.* cùm dicatur ibi expositos liberari à patria potestate: ut ea sit præsupponenda contracta ex nuptiis. Facit & in simili regula, quæ mavult nocentem absolvi, quàm innocentem damnari; & in dubio in favorem prolis esse iudicandum, *cap. Tenore inf. Qui filii sint legit* Quam opinionem volunt plane procedere quoad sæcularia, *l. org. l. 3. Cod. De infant. expos.* & quoad Ordines bona fide susceptos, quorum executio non est suspendenda, cum in dubio præsumatur pro possessore, & negans alicui adesse qualitatem requisitam, id ipsum probare debeat. Aliud dicendum quoad Ordines suscipiendos, qui non conferuntur nisi iis, qui apparent legitimi: non apparent autem tales, cum status eorum sit dubius, quæ res ponit quandam indecentiam. Covar. *ad Clem. Si furiosus. p. 1. in prine. nu. 9.* Illi autem, quorum ignorantur parentes,

rentes, ſi habeantur ut legitimi, relinquendi ſuæ conſcientiæ, & poſſunt ſe reputare ut legitimos, quia melior eſt conditio poſſidentis præcipuè poſt ordinationem. Quod ſi infamentur ut illegitimi, eis ineumbit purgatio, facit enim fama contra eos præſumi, quamvis non teneatur quis in dubio credere ſe illegitimum, ut dictum ſuprà, *num.* 12.

Hæc de defectu natalium: quem tolli per diſpenſationem Pontificiam, uti & irregularitatem ex eo procedentem, dictum eſt: imò & in aliquibus per Epiſcopalem, neutiquam verò per Imperialem, cum irregularitas non ſit civilis, ſed Eccleſiaſtici fit fori.

14 Facit & ceſſare eam legitimatio, quæ eſt natalium reſtitutio, ea præcipuè, quæ fit per ſubſequens matrimonium, cum faciat videri natum quaſi ex legitimo toro, ut dicetur infra, *ad tit. Qui filii ſunt legit.* quatenus tempore conceptionis inter parentes potuit eſſe matrimonium, ut ibidem dicetur. Idem effectus tribuitur legitimationi per reſcriptum Pont. qui ut eſt ſupra jus humanum, ita poteſt impedimenta ab eo poſita tollere, legitimando & habilitando perſonam adfectam.

15 Sed quæritur, An ita legitimatus fiat habilis ad Ordines, etiam Epiſcopatum? R. Id dicendum eſſe, non requiſitâ novâ diſpenſatione, quia legitimatio, ſive de jure communi per matrimonium ſubſequens, ſive de jure ſpeciali per reſcriptum ſimpliciter facta, continet diſpenſationem totalis defectus natalium, cuius effectus erat inhabilitas ad Ordines, beneficia, dignitates: ut, defectu ſimpliciter ſublato, ſit dicendus ſublatus & eius effectus etiam quoad Epiſcopatum. Nihil obſtat, quod requiratur, ut Epiſcopus ſit ex legitimo toro, *c. 7 ſup. tit. 6.* nam talis habetur per legitimationem, *c. Tanta inf. Qui filii ſint legit.* ubi Gloſ. *V. legitimi*, dicit eos haberi legitimos quoad ordines & honores, quod per matrimonium omnia præcedentia ſint purgata: quod & aſſerit Gloſ. in *c. innotuit 20. V. conjugato ſup d. tit. 6.* Non obſtat etiam *d. c. 20* nam ex eo, licet dubia ſit ejus lectio, ſatis patet, ibi non fuiſſe matrimonium initum inter parentes; ut diſpenſatio ibi requiratur. Nihil quoque facit, quod diſpenſatio ſimpliciter in Ordinibus non referatur ad maiores, aut ad dignitates: quia illa eſt partialis tantum, ut: reſtringatur, hæc autem totalis.

Quæritur etiam, An ante parentum matrimonium ordinatus, aut beneficio donatus, per illud ſubſequens fiat habilis ad celebrandum in ſuſceptis, aut retinendum beneficium? Reſp. Quantum ad beneficium attinet, illud dicendum malè collatum, quippe inhabili, nec prodeſſe ſubſequenti habilitatem, cum ea non adfuerit tempore collationis, uti requiritur, *c. Si eo tempore 9. de Reſcriptis in 6.* qua de re latius infrà *tit. de Præbn.* Quantum ad Ordinis ſuſcepti, qui characterem impreſſit, executionem, poſſe videri non impediri, utpotè jam ſublato impedimento, quod obſtabat, ſcilicet irregularitate cauſatâ per defectum natalium, quo ſublato non poteſt non ceſſare eius effectus. Quo facit, quod dictum ſupra *hoc tit. n. 7.* ex ordinatione illegitimi citra diſpenſationem non contrahi ab eo novam aliquam irregularitatem aut ſuſpenſionem, quod Canon deſit. Ut ſublato antiquo impedimento per legitimationem, non poſſit ſubeſſe aliud, quod impediat, quam vis ordinatio non fuerit citra peccatum, eò gravius, quo gravior defectus. Eſt tamen hæc opinio, valdè dubia.

Tribus itaque modis auferitur irregularitas, ex defectu natalii procedens, ſcilicet ingreſſu in Religionem, diſpenſatione & legitimatione.

*Vitæ probitas, ſcientia, aliæque dores, licet 177
faciant tolli poſſe irregularitatem, ex certa tamen & indubitata ſcientia eam ex ſe non tolli nt, ut patet ex *d. c. innotuit 20. ſup. tit. 6. & c. Litteras 14. h. t.* quæ loca præſupponunt iſtas dores, ut accedat diſpenſatio.

TITULUS XVIII.

De Servis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Servi cur ordinari prohibeantur.*
2. *Servus domino conſentiente rectè ordinatur.*
3. *Conſenſus an requiratur abſolutus & ſimplex?*
4. *Quid ſi ordinatus fuerit domino neſciente?*

5. Or-

Digitized by Google

5. *Ordinatus ignorante domino non contrahit novam irregularitatem*

6. *Restitutus domino an careat privilegio fori & Canonis?*

7. *Libertus an rectè ordinetur.*

8. *Servorum nomine qui hic veniant.*

PRovenit & irregularitas ex defectu originis, scilicet servilis, saltem ex parte matris: sequitur enim partus ventrem, *Instit. de Ingenuis fin. hoc tit.* Unde prohibentur ordinari servi *c. 5. hoc tit. & tota dist. 45.* non tam quod vilis conditio ponat indecentiam, cuius Canones non videntur habuisse rationem, quòd illa pertineat ad bona vel mala fortunæ, & nullam habeat conjunctionem cum pravis moribus, quam ratione justitiæ, respectu domini ex una parte, ne illi fiat injuria, te suâ invito subtractâ, unde proveniunt blasphemiæ in nomen divinum, & sacrosanctam fidem; ex alia verò parte Religionis causa, cujus ministerio non posset vacare servus ordinatus, si apud dominum teneatur, aut ab eo in servitutem retrahatur, *can. Quicumque, can. Ex antiquis dist. 54.* Debet enim esse immunis ab aliis, qui divinæ militiæ est aggregandus, nec à castris Dominicis, quibus nomen dedit, aliquo necessitatis vinculo abstrahendus. [2] Unde servitus non inducit obstaculum perpetuum absolutè, sed quamdiu durat, & non consentit dominus, cuius consensus sufficit, ut pater ex *can. Apostolico 81. & can. Generalis dist. 54.* sive expressus sive tacitus, veluti si sciat sactis initiari servum, & non contradicat, *can. Si servus sciente dist. 54.* qui non potest videri non consentire in libertatem, cum qui vult consequens, velit & antecedens.

3 Ubi quæritur, An debeat consensus iste domini esse absolutus; R. Absolutum & simplicem nullam quidem involvere conditionem, saltem sub obligatione justitiæ, atque ita servum purè esse liberum: non repugnare tamen conditionem apponi, statui Clericali non repugnanteni, veluti de operibus spiritualibus præstandis, aut etiam de non præstandis officiis justitiæ aut gratitudini repugnantibus. Probatur idipsum *c. 2. inf. de Condit. appos. c. Nullus t. ubi* Abbas.

4 Ordinatus domino nescienti, manet quidem ordinatus, quia servitus non tam inducit incapacitatem, quàm irregularitatem, quæ non impedit characteris impressionem. Ordinatus tamen in minoribus liberatur servitute, & domino suo restituendus, *can. Ex antiquis, can. Frequens dist. 54.* Nam cum eorum ordinatio sit remota abactu sacro, prævalet regula, quod nulla fraus sua debeat patrocinari; nisi annus fuerit elapsus, non à tempore ordinationis, sed scientiæ computandus, ut vult Hostiens. *hic*, quod dissimulatio tanti temporis consensum ponat, aut nisi per triennium hæserit in monasterio, *d. can. Si servus sciente.* Sacerdos ordinatus manet quidem in gradu suo in reverentiam sacerdotii, *d. can. Ex antiquis & d. can. Frequens*: multatur tamen amissione peculii, si quod habet, quod domino cedit, cui restituitur, non ad serviles, sed spirituales operas ei præstandas. Diaconus ordinatus non alias domino restituendus, quàm si vicarium præstare nequeat, aut aliàs satisfacere, *d. can. Ex antiquis.* Idem jutis hodie est in Subdiacono, propterea quòd Ordo subdiaconatûs reputetur nunc inter eos, qui sacri habentur, *cap. pen. hoc tit.* quod olim aliter se habuit.

Hæc ita, si bona fides Episcopi, & aliorum qui testimonium exhibuerunt, suffragetur: nam si Episcopus scienter servum alienum, domino ignorante, ordinaverit, tenebitur ei ad duplum. Si Episcopum excuset bona fides, non etiam eos, qui obtulerunt, tenebunturhi ad prædictam satisfactionem, *d. can Si servus absens dist. 54.* Videatur de his *Glossa fin. in c. 1. h. t.*

Cæterum ordinatus ignoranter domino 5 non videtur contrahere novam irregularitatem, aut suspensionem, cum nullus Canon id habeat, & postea, consensu domini superveniente, aut eum manu mittente, definat esse irregularis, absque alia dispensatione, utpotè abato fundamento irregularitatis. Idem erit, si ordinatus ante domini consensum celebret, cum non appareat Canon, qui tale quid statuat.

Dubium esse potest, An restitutus domino 6 careat privilegio fori & Canonis? R. Quantum ad fori privilegium, illud non esse restituto, in minoribus tantum ordinato, cum per Trid. *Sess. 23 c. 6.* non aliis competat,

quàm ferentibus habitum, & tonsuram. Non fert autem talis restitutus, cum jubeatur esse eiusdem conditionis, cuius erat ante gradum, *can. Nulli dist. 54.* Ut habitum & tonsuram eum deferre minus conveniat Ecclesiasticæ dignitati. Quantum ad privilegium Canonis, nec hoc ei salvum, saltem quoad dominum, cui in nullo præiudicatum per gradum. Idem quoad alios vult Glossa, *fin. in d. can. Nulli*, quasi depositus careat omni Clericali privilegio. Sed contra dicendum, eum non privari omni privilegio Clericali, atque ita non impunè peteruti ab aliis, ut tradit Hostien. *hic c. 2. & Glos. fin. in c. 2. de Pœnis in 6.* Libertus licet videatur irregularis, per *can. fin. dist. 54.*, propter speciem quandam servitutis, quam retinet, consentiente tamen domino quin licitè ordinetur non est dubitandum, & liberetur quoad viles saltem conditiones, non quoad eas, quæ concernunt exhibitionem honoris & reverentiæ.

Porrò servorum nomine videntur venire & originarii, & simili conditioni obnoxii, quoad impedimentum ordinationis, propter generalitatem text. in *can. Generalis & can. Admittuntur dist. 54.* ne iis, quibus obligati sunt, fiat iniuria. Possent dici etiam impediri causâ obligationis, de qua Tit. sequenti.

TITULUS XIX.

De obligatis ad Ratiocinia ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Ratio hujus impedimenti.*
2. *Obligatio ex administratione rerum sæculavium procedat oportet.*
3. *Redditis rationibus quatenus, quis admittendus ad Ordines.*

1. RAtio civilis, quâ nemo per dolum aut fraudem rem suam alienare potest, quo duriorem faciat adversario conditionem, *tit. D. de alienat. jud. mutan. caus.* etiâ per Canones receepta facit obligatum ad reddendas rationes ordinari non posse. Fieri enim posset, ut huiusmodi homines, alienis negotiis implicati, ideo ad sacros Ordines properarent, ut hâc ratione laicorum jurisdictioni subtracti, non nisi eorum judice Ecclesiastico conveniantur: non sine detrimento eorum, quibus sunt obligati, quibus propterea redditur persecutio difficilior. Quæ res repercussioni obnoxiam faceret ipsam Ecclesiam, quæ tale genus hominum suscipiendo videretur eorum fovere nequitiam. Præterea condemnatio talium, propter malè peractum officium, eos notaret infamiâ, quæ redundaret in ipsam Ecclesiam.

2. Procedunt hæc, sive obligatio tendat ad actiones sui ministerii peragendas, sive ad ratiocinia reddenda: quatenus tamen orta est ex administratione rerum sæcularium, sive publicarum, sive privatarum, uti patet ex *cap. unico h.t.* Ubi etiam tutores repelluntur, & curatores, cum sit eadem in privatis ratio, quæ in publicis. Aliud est, si concernat administrationem rerum Ecclesiæ, aut pertinentium ad piam causam, cum eiusmodi administratio non sit aliena ab officio Clericali, nec subsit ratio mutandi fori. Pro quo facit *can. t. dist. 86. & can. Iudicatum dist. 89.* Abbas & Innoc. *ad d. c. unicum.*

3. Redditis rationibus, etiamsi administrans debitor remanserit, non videtur tamen removendus ab Ordinibus, cum nullo jure sit cautum, ob debitum privatæ personæ inducî hoc impedimentum: nisi & simul ponatur paupertas, quia non haberet sustentationem congruam, uti requiti dictum suprà *tit. 14.* aut debitum tale, cuius nomine lis, aut molestia metuatur: tunc enim eadem est ratio, quæ in superioribus, ac proinde idem impedimentum.

TITULUS XX.

De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Corpore vitiatus culpa sua qualiter fiat irregularis.*
2. *An directè non concurrens ad sui mutilationem?*
3. *An reperiatur inventus cum uxore alterius?*
4. *Sine vitiatis culpa non incurritur irregularitas.*

5. *Exc.*

Digitized by Google

5. *Expositio virilium quatenus causet irregularitatem.*
6. *Qualiter defectus impediens usum Ordinis.*
7. *An & qualiter defectus oculi?*
8. *An cludus removendus ab Ordinibus?*
9. *An surdaster?*
10. *An luscitiosus?*
11. *Removendi leprosi, epileptici, &c.*
12. *An & hermaphroditi?*
13. *Quid si fœminam contingat mutari in marem?*
14. *Dispensat super hoc vitio pontifex.*

1 INducit & irregularitatem vitium corporis, consistens in alicuius membri defectu, impediente usum Ordinis, vel inducente notabilem deformitatem.

Ubi notandum defectum istum causari vel culpa eius, cui accidit, vel sine eius culpa, uti à nativitate, morbo, iniuria alterius, casu. Priori modo, si abscissio sit membri participalis, quale est, quod habet distinctum ab aliis partibus officium, uti est oculus, manus, auris & similia, sive partis eius, inducitur irregularitas; sive notabiliter impediat usum Ordinis, aut deformitatem inducat, sive non: dummodo tanta sit, ut per se, & seclusâ omni inadvertentiâ, fieri non potuerit sine mortali peccato. Quo modo partem digiti, etiam non necessarii ad usum Ordinis, sibi per indignationem abscindens removetur, *can. Qui partem dist.* 55. Neque enim in eo tam consideratur defectus, quàm voluntas ausa sibi ferrum injicere, ut, licet sit abscissio occulta, veluti digiti, pedis, nihilo magis excuset. * Quod si per alium contingat abscindi partem non principalem, non quidem sine culpa passi, sed qui directè non fuerit cooperatus ad sui mutilationem, si sine scandalo possit celebrare, ei est permittendū, veluti si cui in duello pars digiti sit abscissa, *c. 1. h. t.* Longè enim atrocius est, in se ferrum sumere, quàm ab alio pati. Nec facit, quòd *d. c. 1.* videatur loqui dispensativè: nam hoc ipsum tantum respicit in dignitatem facti, cui se immiscendo partem digiti amisit, quo per pœnitentiam, purgato dicitur permittendus ab Episcopo celebrare. Qui directè quidem non concurrit, culpa tamen sua per alium patitur mutilationem membri principalis, licet occultam, neque impedientem usum Ordinis, nec adferentem deformitatem, nihilominus est irregularis, veluti qui à judice est mutilatus ob crimen, vel ab alio, quem iniustè fuerit aggressus.

Quid si à marito turpiter quis inventus cum 3
uxore, passus sit ab eo amputationem? Hunc esse irregularem tenet Hostiens. in *Summa hic n.* 6. & Navar. *cap.* 27. *n.* 158. Quæ sententia fundari potest in ratione, quòd indirecta voluntas voluntariè se exponentis tali periculo æquiparetur directo affectui, per text. *in cap.* 3. *hoc.* in verbis, *qui seipsos abscinderint, vel adfectaverint, ut ab aliis abscindantur.* Eamdem probat & Covarr. *ad Clem. Si furiosus p. 1. in princ. num.* 6. & est communiter recepta atque ita tuta. De rigore tamen dubitari de ea posset, cùm *d. c.* 3. loquatur de eo, qui se abscidit, vel adfectavit: ut abscinderetur, uti & *can. Si quis* 7. *dist.* 55. Ut videatur requiri propria voluntas vel affectus. Nemo autem dixerit, cum, qui cum adultera invenitur, adfectare, ut à marito eius abscindatur secundum ea, quæ dicentur infra *ad tit. de Homicidio.*

Posteriori casu, quando scilicet non sub 4
est culpa vitiati, distinguendum est, in qualitate defectûs. Aut enim defectus talis est, qui impedit usum ordinis, vel omninò, vel saltem, aut non securè, aut sine periculo scandalove fiat, propter deformitatem: vel non impedit, nec scandalum aliquod ponit. Posteriori hoc casu nulla ponitur irregularitas, Navarr. *d. loco num.* 199. *c. fin. h. t. d. can. qui partem dist.* 55. Ratio est, quod non imponatur nisi ex culpa vel causa. Culpa autem hic non est uti præsupponitur non etiam causa, cum non sit impedimentum usus Ordinis, nec indecentia ulla subsit. * Hinc cui exsecta sunt genitalia, casu aut per iniuriam, aut postulante vi morbi, aut per naturam iis caret, non rejicitur ab Ordinibus, cum cesset culpa & causa secundum jam dicta. Secus se res habet in eo, qui sibi abscidit virilia licet causa sedandi motus libidinis. *can.* 4. *& 5. dist.* 55. Cum eo tamen, qui per simplicitatem putans meteri, se castravit, dispensari mandat Pont. citra tamen altaris ministerium, *c.* 4. *h. t.* Non est autem necesse in casu abscissorum virilium, citra eulpam abscissi, ea in pulverem redacta aut siccata secum portare, ut vulgò putatur, secundum Gl. *in can. Eunuch. dist.* 55. & Nav. *d. c.* 27. *n.* 209.

Digitized by Google

6 Priori casu, quando scilicet impeditur usus Ordinis, inducitur omninò irregularitas, uti in eo, qui cœcus est, mutus, balbus si vehementer sit impedita est lingua (nam si usum ejus habeat commodum, aliud dicendum,) altera carens manu, aut digito ad celebrandum necessariò, *cap. pen. & fin. h. t.* Quod & proceder, si manus, aut digitus sit adeò debilitatus, ut ejus non sit usus, per *d. c. fin.* ubi vis penitur in eo, quòd sit potens ad fiangendam hostiam, quâ potentiâ sublatâ inducitur contra-
7 ria dispositio. * Oculi cujus amissio, etsi non ponat impedimentum quoad usum, ponit tamen deformitatem, ex qua causatur irregularitas, *can. fin. dist.* 55 Ubi quidam distinguunt inter oculum dextrum & sinistrum, quòd scilicet huius defectus irregularitatem ponat, non etiam illius. Atque hunc tradunt esse stilum Curiæ, cum tamen *d. c fin.* indistincte loquatur: nisi quòd integer usus sinistri causet faciliorem dispensationem, cum faciat actum celebrandi aut legendi Canonem minus deformem; unde & vocatur oculus Canonis. Navarr. *d. n.* 199. Ubi quidam putant Episcopo esse licentiam dispensandi in casu, quo vitium sit exiguum. Deformitatem ponit oculus erutus, carentia nasi, aut partis notabilis, vulnus deforme in facie, pedis carentia.

8 Quid dicendum de claudo? Resp. Corpore quidem esse vitiatum; non tamen taliter, ut sit removendus ab Ordinibus, modò in eo dat sine baculo ad Missæ officium celebrandum, uti responsum *can Nullus 57. de consecr. dist.* 1.

9 Defectus auriculæ non videtur ponere impedimentum, si cesset scandalum, & possit satis tegi, Navar. *cons. 5. h. t.* Surdaster sive difficulter audiens non videtur esse irregularis; secundùm Navar. *cons.* 6 *h. t.* Surdus tamen omninò non videtur idoneus: quia audire non possit ministrum respondentem, & facilè sit oriri confusionem ac scandalum. Nulla est tamen juris super hac re dispositio: nec videtur omninò necessarium, ut Sacerdos audiat ministrum respondentem. Navarr. *d. cons.* 6. Vid. Glos. *in can. Hoc quoque de consecr. dist.* 1.

10 Quid juris in luscitioso? Resp. Hoc certam definitionem non habere, sed, ut pleraque alia dubia corporis vitia, arbitrarium esse, & dependere à discretione illius, ad quem cognitio ejus rei spectat, *cap.* 6 *h. t.* Qui si tantam eam videat, ut ob nimiam corporis inclinationem, & oculorum admotionem; ponat dissimilitatem; non admittet taliter adfectum ad Ordines. Quod & dicendum de macula in oculo, si inducat deformitatem, *d. c.* 2. Et in genere notabilis deformitas apparentis partis corporis facit quem ad Ordines non admitti. Nam si ea occulta fuerit non obest, veluti si quis habeat ampliatos digitos pedis, aut deminutos, atque ita deformes.

Scandalum, & abominatio faciunt remo- 11
veri leprosum, epilepticum, id est laborantem morbo caduco, energumenum, id est à dæmone obsessum, *can. Maritum dist.* 33. Navar. *in Summa c.* 27. *n.* 202. abhorrentem bibere virum, ut sit removendi periculum, & cui sunt manus tremulæ, ut sit periculum subversionis calicis. Sunt enim vitia hujusmodi, & similia, impedientia commodum usum Ordinis: ut irregularitatem inducant omninò, si præcedant ordinationem, si verò subsequantur, tantùm eius Ordinis usum impediant, qui sine periculo & scandalo exerceri non potest, *c. 2. inf de Clerico ægrot.* ubi Sacerdos, cuius absessa manus, licet celebrare nequeat, reliquis tamen sacerdotalibus fungitur.

Quæri potest de hermaphrodito, an & quate- 12
nus sit irregularis. Resp. Si in sexum fœmineum inclinet, non tantum esse irregularem, sed & incapacem characteris, Navar. *d. loco n.* 203. Idem est, si utrumque sexum participet, quia absolutè & simpliciter non est vir, quòd eius denominationem absolutè non recipiat. Nec obstat, quod hoc casu detur illi optio, cui sexui inservire mâlit: hoc enim procedit quoad actiones externas & civiles, non etiam quoad Ordinum capacitatem, quæ non pendet ex electione unius, aut alterius sexus, sed ex naturali personæ conditione, quâ eredimus, non nisi viris licere exercere hoc Sacramentum, secundùm dicta superius *tit.* 11. Si virili sexu prævaleat, dici potest Ordinis capax, quia vir habetur, *f. quæritur D. de statu hom.* Non videtur tamen plerisque admittendus propter monstrositatem, & ex ea indecentiam, Navar. *d. n.* 203 Quamvis non desint, qui velint ordinari posse, quod hæc monstrositas sit latens, & talis non impediat, Tolet. *in instit. c.* 57. *n.* 15.

Quid

13. Quid ſi contingat fœminam etumpente naturâ in virum mutari? Reſp. Hoc factum eſſe colligitex Plinio, *Natur. hiſt. l. 7. c.* 4. eamque ideo nec incapacem videt, nec irregularem, cum tota in virum ſit mutata, nec aliqua obſtet monſtroſitas. Ut ordinari poſſe ſit dicendo, niſi obſtet ſcandalum.

De ſignificatione myſtica vitiorum quorumdam corporis, quæ ab ordinando removent, vide *can.* 1. & 2. *diſt.* 49.

84. Diſpenſatio ex communi opinione ſuper hoc vitio ſpectat ad Rom. Pont. Covarr. *ad d. Clem. Sæpe ſuperius p.* 1 *in princ. n.* 7. non etiam ad Epiſcopum. Nihil obſtante *c.* 4. *h. t.* cum in eo Epiſcopus diſpenſet auctoritate Pont. ut ex eius electione patet. Eſt tamen Epiſcopi arbitrio re ictum examen cauſarum inhabilitatis, deformationis, mutilationis, ſcandali, cauſarum irregularitatem, Innoc. *c.* 1. *h. t. per c.* 2. *ead.* & *can. Communiter diſt.* 33.

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Bigamia ſpoliat omni privilegio Clericali.*
2. *Bigamia vera quo modo contrahatur.*
3. *An & ſola culpa, citra immiſſionem ſeminis.*
4. *Non contrahitur per concubinatum.*
5. *Contrahitur etiam per uxorem, quam habuit ante baptiſmum, altera poſtea ducta.*
6. *Bigamus interpretativa.*
7. *Non contrahitur ab eo, qui ſalio putat ſe ducere corruptam.*
8. *Contrahitur ab eo, qui unam valide duxit, alteram de facto.*
9. *Et contra qui primam invalide, alteram valide.*
10. *Item qui duas duxerit de facto & nulliter.*
11. *An & quando invalidum eſt matrimonium ex parte conſenſus.*
12. *An & vidua ducta nulliter?*
13. *Bigamia Similitudinaria.*
14. *Irregularitas hæc eſt juris humani.*
15. *Bigami an careant omni privilegio Clericali.*
16. *Cum bigamis diſpenſat Pontifex.*
17. *Diſpenſat & Epiſcopus ſuper bigamia ſimiliſudinaria.*
18. *An & ſuper vera occulta?*
19. *Bigamia non tollitur per ingreſſum Religionis.*
20. *Prælatis Religionis an ſit jus diſpenſandi?*
21. *Bigamus cur habeatur contrahens cum corrupta, non ipſe ante corruptus.*

OMni privilegio Clericali nudat bigamia, 1.
ut & Ordine inſigniri, & in ſuſcepto miniſtrare impediat, *c. unico eod. in* 6. non ratione peccati, quod per eam minimè incurritur *can ſin. diſt.* 26. licet ſecus ſomnient quidam hæretici, cum Eccleſia ne quidem trigamiam damnaverit, *can. Aperiatur cum ſeq. XXXI. q.* 1. ſed quod deficiat repræſentatio myſterii unionis inter Chriſtum, per eius incarnationem, & Eccleſiam contractæ, *c.* 5. *Gloſ. V. Sacramentum. hoc tit.*

Bigamia denotat duplices nuptias. Tres 2.
eius ſpecies communiter aſſignantur. Prima Propria & Vera, quæ contrahitur per nuptias conſummatas ſucceſſivè cum diverſis, *can.* 4. & 5. *diſt.* 26 Dico, conſummatas, quia citra copulam non eſt earnis diviſio in plures, in qua poniturratio bigamiæ.

Ubi quæritur, An ad bigamiam requiratur 3
immiſſio ſeminis? R. Hoc aliquos negare, adſerentes, ſolam ſufficere copulam, cæratione, quod Eccleſia præſumat ex copula conſummatum matrimonium. Quæ ratio ut in foro externo procedat, propter perfectæ copulæ præſumptionem, probabilius tamen; in foro conſcientiæ non ponit bigamiam licitè; promoveri ad Ordines, ſi res ſit occulta, non aliàs ſcandalum obſtaret. Pro qua parte urget, quod paſſim dicitur, non niſi per conſummationem carnis in plures contrahi bigamiam: quæ diviſio non poteſt fieri niſi per conſummationem, non etiam conſummatio citra ſeminis immiſſionem. Quâ ratione *in can. Lex XXVII. q.* 2. & *in c.* 20. *inf. de converſ. conjug.* requiritur copula & commiſtio corporum ad conſummationem matrimonii: copula verò non ponitur nec commiſtio, niſi immiſſo ſemine, per quod demùm fiunt una caro vir & mulier. Vid. Sanchez *de Matrim Tract. 7. diſp.* 83. *n.* 6. Steph. de Avila *de Cenſuris Eccleſ. p.* 7. *diſp.* 8. *dubio* 1. *verſ. Præterea.*

Dico, per nuptias, quia requiritur adfectu 4.
maritali fiat iſta diviſio in plures. Ut per concubinatum cum diverſis non contrahatur biga-

Digitized by Google

bigamus, quia deficit iste adfectus, *c.s. hoc est*

Dubitatur, An qui ante baptismum habuit 5 unam uxorem, & alteram postea, sit censendus bigamus? Resp. Reprobatâ opinione D. Hieronymi, *can. 1. dist. 26.* verius esse, cum propriè dici bigamum, ex sententia D. Augustini, *can. 2. dist. 26. & can. Si quis viduam dist 34.* quòd baptismus quidem tollat crimina, & inde procedentem irregularitatem, non etiam abroget coniugii legem, nec inde causatum defectum deleat: qui non est minor, si ante baptismum initæ nuptiæ fuerint, cum verè tales sint, ut dicetur inferius, quàm si post. Quò facit, quòd ante baptismum ducens viduam sit bigamus, *d. can si quis viduam*; & quòd ante baptismum corrupta non sit consecranda instar virginis, cum corruptio ista non virginem ponat. Covar. *ad Clem. si furiosus p. 1. §. 2. n. 5.*

6 Secunda est interpretativa, ita dicta, quòd licet verè non fiat divisio carnis in plures, tamen interpretatione censeatur facta: ut proinde deficiat designatio unionis. Christi cum Ecclesia. Unde ducens corruptam ab alio, sive in iusto matrimonio, sive extra illud, *can. Maritum 2 dist. 33. can. curandum 9. dist 34.* ut bigamus censetur irregularis. Dico, ab alio nam à se ante corruptam ducens, nulla adficitur bigamia, quod uxor carnem in plures non dividerit, ut moraliter secundùm jura censeatur cũ virgine contrahere, copulâ præcedente per matrimonium subsequens purgata, de quo infrà *tit. qui filii sint legit.* Alteri desponsatam necdum ab eo cognitam, ducens, non potest dici duxisse non virginem. Aliud junis in eo, qui quam duxit virginem, postea adulterio maculatam cognovit: adficitur enim hâc specie bigamiæ, quòd cum ea unitus sit, quæ carnem suam in plures divisit, ut & ipse in plures divisisse censeatur, in quo consistit ratio huius bigamiæ. Non factâ distinctione inter scientiam & ignorantiam, cum non agatur de vitio, quod causat voluntas, sed de significationis defectu, quem etiam patitur ignorans, imò & demens. Covarr. *d. loco n.* 3. Adeò ut non excusetur maritus, qui ex præcepto Ecclesiæ uxorem adulteram adfectu maritali tractavit, Hostiens. *hic quæst. 9.* propter indecentiam, quæ inde exoritur, & hic inspicitur.

Q. An contrahat bigamiam; falsò putans 7 se cum corrupta inire matrimonium? Minimè propterea quod censuræ ex communi opinione non incurrantur solâ intentione. Quò facit, quod non sit ex communicatus verberans laicum, quem putat esse Clericum, ut dicetur infra *tit. de Sent. excommun.*

Item quæritur, An si quis cum una validè 8 contraxerit, cum altera de facto, pertineat ad secundam hanc speciem bigamiæ? Resp. Pertinere, si cum utraque consummaverit, quia, ut dictum, sine copula non ponitur bigamia Ratio est, quod propter adfectum intentionis cum opere subsecuto sit interpretatio duorum matrimoniorum. Et licet Canon. Apostolorum XVI. videatur loqui de eo, qui veram matrimonia contraxit, Canon tamen XVIII. loquitur de eo, qui duxit duas sorores, qui non potest contraxisse nisi cum altera veras nuptias. Idem habet *cap. 4. h.* quod licet de Clericis tantùm loquatur, non est tamen ratio, nec verbum in illo cap. quo indicetur hoc ficti in specialem pœnam Clericorum, cum in genere loquatur, & ratio sit generalis, ac species facti deprehybtero subjungatur, quæ non solet restringere decisionem. Vid. Franc. Suarez *de Censuris disp. 9. Sect. 2.*

Quid si quis prius matrimonium invalidum 9 contraxerit, deinde aliud validum? Resp. Videri aliquibus non incurri bigamiam: attamen verum esse, contrahentem ab ea non esse liberum, si quidem & primum consummaverit adfectu maritali; cum parum referat, matrimonium invalidum sequatur, aut præcedat, dummodo sit consummatum, in quo ponitur vis bigamiæ.

Quid si quis cum duabus de facto contra- 10 xerit nulliter? Resp. Idem dicendum esse, si sit idem adfectus, cum opere subsecuto, quia militat eadem ratio; quæ in casu superiori, in quo indecentia ponit bigamiam, quæ hoc in casu non est minor. Nihil obstat, quod *d. c. 4.* meminerit Pont. Clericorum taliter matrimonia ineuntium: nam non limitat responsum suum ad Clericos, ut patet in subiecta ratione, quæ consistit in adfectu intentionis cum opere subsecuto, qui non tantum ponit indecentiam in Clericis, verum, & in laicis. Præterea quæ ratione non requiritur, ut utrũque sit validum, ad ponendam hanc speciem, eadem

Digitized by Google

eadem non est necessarium, ut aliquid ita validum, eam indecentia & defectus significationis militer quoque in casu. Navar. *cons. 1. b.s.* Suarez *d. loco n.* 11. Neque inferri iade potest, ex multiplici concubinatu, aut copula illicita irerata donendam esse irregularitatem eum in illa desit adfectus intentionis, quem Canon consideravit: & hoc ita, quando matrimonium est invalidum ex causa consanguinitatis, affinitatis, aut simili.

11 Q. An & in casu, quo est invalidum ex parte consensûs? Resp. Velle hoc aliquo, motos eo argumento, quòd ad ponendam hanc speciem Canones requirant adfectum intentionis, qui deest, quando aliquis simulavit consensum, ad consequendam copulam. Verum ius non tam inspexit consensum interiorem, quàm exteriorem contractum, cum tali adfectu, unde oritur indecentia: ut posità causâ sequatur effectus. Et probatur ex eo, quod Sacerdos scienter uxorem secundam ducens, qui non potest habere verum consensum, tamen hanc irregularitatem incurrat *c. 4. & fin. hoc tit.*

Quid si eum vidua quis nulliter contraxe- 12
rit? Resp. Hunc casum videri apertè decisum in *c. fin. hoc t.* ubi Subdiaconus viduam nulliter ducens fit irregularis, tamquam maritus viduæ propter adfectum intentionis, cum opere subsecuto. Verum Navar. *Cons. 1. hoc tit. & in Manuale c. 27. n. 195.* vult hoc tantum procedere in Clerico, cujus ibi mentio, non etiam obtinere in laico, quòd nullibi de eo caveatur; & Regula juris dicter, non præstare impedimentum, quod de jure non sortitur effectum, Juncto eo, quod irregularitas non inducatur, nisi in casibus à jure expressis. *cap.* Is *qui de Sent. excom. in* 6. Rationem diversitatis inter Clericum & laicum dat, quod ille matrimonium contraxerit spirituale per votum solemni ordini annexum, non etiam hic. Verum probabilior est prior opinio, scilicet inducî indistincte irregularitatem, eum *d. c. fin.* non fundetur in ordinato ducente viduam, propter duplex matrimonium, spirituale scilicet & carnale, propter adfectum intentionis nam ea species est alterius rationis, & spectat ad bigamiam similitudinariam, de qua mox: sed in eo, quòd taliter contrahens sit tractandus tamquam maritus viduæ, ex eo, quòd ad hanc speciem sufficiat matrimonium, de jure vel de facto cum vidua initum, propter adfectum intentionis cum subsecuto opere. Quæ ratio eùm locum habeat in laico, idem juris in eo ponendum: uti & in ducente corruptam, licet nulliter; ex rationis paritate, quòd & talis sit judicandus maritus corruptæ Covar. *ad d. Clem. Si furiosus p. 1. §. 2. num. 2.* Suar. *d. loco sect. 3. n. 3. & 13.*

Tertia est Similitudinaria, ita dicta ratio- 13
ne similitudinis. Eam incurrit sacro Ordine initiatus, aut professus, uxorem ducens, licet virginem. De professo textus est expressus in *can. Quinquot XXVII. q. 1.* quem etiam trahunt ad ordinatum, ex rationis ibi contentæ paritate, quæ consistit in virginitatis pollicitatione, quam & facit ordinatus, ut dicetur infrà *lib. 3.* Nec facit, quòd argumentum à simili non procedat ad inducendam irregularitatem: quia hic non proceditur à simili, sed ex illa dispositione juris, quæ dicit pro bigamis habendos, qui virginitatem pollicitam sunt prævaricati, inter quos sunt & ordinati, ut dictum. Adduci eò potest, *cap. sanè inf. de Cleric. conjug.* in quo presbyter conjugatus post pœnitentiam, & vitam laudabilem, officio restitui permittitur per Episcopum: ut præsupponatur irregularitas. Ratio est in duplici matrimonio: altero per solemne votum cum Christo; altero carnali, de facto attentato, licet cum virgine. Est enim votum solemne aliquod matrimonii genus, animæ cum Deo, quod violatur per sequentem copulam habitam adfectu maritali, qui solus inspicitur, & causâr impedimentum; *d. c. 4. & fin.* Ut non obstet, quòd tale matrimonium de facto non teneat. In obstrictis simplici castitatis voto, eum de iis nihil expiimatur, non habebit locum idem impedimentum, ex dicta regula, quòd non inducatur irregularitas in casibus jure non expressis: cùm & ratio eadem non subsit, fundata in eo, quòd qui matrimonium spirituale contraxit, conetur etiam inire carnale.

Ducitur hæc irregularitas ex veteri Testa- 14
mento, quæ & obtinuit apud ethnicos Covar. *d. loco n 1. Levit. 21.* Est tamen juris humani tantùm, cùm in lege Evangelica eius nulla fiat mentio. Cui non obstat, quòd Apostolus 1. *ad Tim. 3.* voluerit Episcopum esse unius u-

xoris virum: neque enim Apoſtolus facit jus divinum. Peccat tamen contraveniens, cum in ordine, quem recepit, non permaneat quoad executionem, & ordinator ordinandi poteſtate & officio privetur, *c. 2. h. t.*

15 Quæri poſſet, An bigami hoc ipſo careant omni privilegio Clericali? R. Hoc videri dicendum; per *can. Quiſquis diſt.* 84. ubi dicitur, *mox nudetur*: & clarius per *c. 1. eod. in 6.* ubi omni privilegio Clericali declarantur nudati: adeò ut tonſuram & habitum deferre Clericalem prohibeantur, ſub anathemate. Quæ pœna non tantum habere locum dicenda in veris bigamis, verùm & interpretativis, citra extenſionem textus, eum *d. can. Quiſquis* etiam de illis agatur, & ad eum ſe referat, *d. c. 1.* Ut ſint carituri & privilegio fori, quod non competit niſi ferentibus habitum & tonſuram; & Canonis, ut eos petentes ſint immunes ab excommunicatione, *Gloſſ. in d. can quiſquis & d. c. 1. V. omni privilegio.* Et hoc tantùm in Clericis in minoribus poſitis *Gloſſ. dictis locis*: nam in ſacris poſiti, donec degradentur non privantur Clericali privilegio, neque habitu & tonſurâ.

Nunc inveſtigandum, An & per quem eum
16 bigamis diſpenſari poſſit? R. Poſſe quidem diſpenſari, *can. quicunque diſt. 50.* cum ſit jure humano inducta ea irregularitas: verum non niſi per Rom. Pontificem, qui eſt ſupra jus ab Eccleſia inductum, Covar. *d. loco n. 4.* Navarr. *d. loco n. 197.* non etiam per Epiſcopos, quorum non eſt immutare jus commune. Non obſtat *c. 2. & 4 h. t.* quæ habent, nõ licere contra Apoſtolum diſpenſare: nam illis verbis difficultas diſpenſationis oſtenditur, non etiam impoſſibilitas. Unde non dicitur ibi, *non poteſt*, ſed *non licet*; nec hoc, quod numquam liceat, ſed quod non pro arbitrio & ex quavis cauſa, verum graviſſima, urgente, & raro, quia ſcilicet minùs decens ſit tales promoveri. Nihil etiam facit, quod ſecundùm *Gloſ. d. c. 2. V. diſpenſare*, non poſſit Pont. ſupplere defectum ſignificationis, cum ea non ſit neceſſaria, & ſufficiat tolli irregularitatem, ex eiusmodi defectu ortam.

17 Q. An Epiſcopis liceat diſpenſare ſuper bigamia quoad minores Ordines? Reſp. Quoad veram & interpretativam bigamiam contractam poſt Ordines jam ſuſceptos, quamvis id aliqui velint etiam de novo ſuſcipiendi, aliqui verò tantùm, ut in iis miniſtrent, Nav. *d. c. 27 n. 197.* Avila *de Cenſuris p. 7 diſp. 3. dub. 4. concl. 3.* probabilius eſſe, id non licere Epiſcopis eo quod bigami omni privilegio Clericali priventur, & hæc poteſtas ſimpliciter Epiſcopis negetur, *c. 4. h. t. & can. Non impedit diſt. 50.* quodque ſi denegata ſimpliciter non fuiſſet, tamen Epiſcoporum non ſit diſpenſare ſuper jure communi niſi in caſibus jure expreſſis, Abbas in *c. 2 n. 5 h. t.* At verò ſuper ſimilitudinaria bigamia hoc videtur conceſſum Epiſcopis, per textum in *c. 10. infr. Qui Clerici vel voventes matrim. contrah. poſſ. & c. Sanè inf. de Clericis conjug. & ibid. Gl.* ubi poſt peractam pœnitentiam, ſi laudabilis vita rei poſtulet, Epiſcopi diſpenſare poſſunt. Nihil in contrarium faciente, *c. 3. inf. Qui Cler. vel viventes, &c.* ubi iſta licentia concedi videtur tantùm in caſu, quo Miniſterium ingreditur reus: nàm ea limitatio tantùm obtinet in caſu ſingulari, de quo ibi, ſcilicet quando Clericus ordinatus non ſponte convertitur, ſed cogitur abjurare eam, quam duxit, ut ſentit ibi Gloſſa & Abbas. Et conſtat ex *d. c. 2* Epiſcopum diſpenſare poſſe ſuper ſimili bigamia cum Religioſo, non etiam ſuper propria & interpretativa de qua non agit *d. c. 2.* & alia loca ſimpliciter eam poteſtatem Epiſcopo denegant.

Conſequenter quæritur, An poſſit diſpen- 18
ſare Epiſcopus ſuper vera bigamia occulta, contracta ex acceſſu ad uxorem adulteram occultam: R. Id videri aliquibus, ſed ſine fundamento, cum regula generalis negativa ſit in contrarium, uti dictum, & nova Concil. Tridentini conceſſio parum adjuvet, quia tantùm concedit Epiſcopis diſpenſare ſuper irregularitate, veniente ex occulto delicto, quod non ponit bigamia. Vid. Turrecrem. in *can. Lector. 18. diſt. 34.*

An per ingreſſum tollatur hæc irregulari- 19
tas? R. Ne quidem ſimilitudinariam tolli, cum nullibi ſit textus id permittens: ſine textu autem ut non inducitur irregularitas, ita nec tollitur. Covarr. *d. loco num. 6.* Imò contrarium potiùs inſinuat textus in *d. c. 2.* dum requirit Epiſcopi diſpenſationem in caſu ingreſſûs, quo opus non foret, ſi ingreſſus ſufficeret.

An

Digitized by Google

An Prælatis Religionis competat jus dispensandi cùm suis? R. Videri id eis competere, si exerceant quasi Episcopalem jurisdictionem, uti Generales, Provinciales, Abbates: & hoc quoad similitudinariam, citra quam & datum Episcopis dispensare. Aliis Religionum, licet mendicantium, Præfectis idem competere nullibi expressum: ut jure communi dicendum sit, non competere, nec ordinaria eorum privilegia huiusmodi potestatem concedere. An speciali jure competat, factì est quæstio, super quo cuiusque Prælati est in sua Religione inquirere.

Ultimò dubitatur, Quare cum corrupta contrahens censeatur bigamus, non etiam ipse antea corruptus, sive quate magis inquiratur virginitas in sponsa, quam in sponso? R. Rationem adsignari, quod actus contrahendi matrimonium, non specificetur à seipso, nec cadat super seipsum, sed super alterum conjugem: ut vitium corruptionis non habeat effectum quoad corruptum, quia motus specificatur à terminis. Unde si uxor esset capax irregularitatis: fieret bigamia contrahendo cum corrupto. Potuit Ecclesia moralem rationem considerasse, quod maiorem ponat indecentiam in sponsa, quam in sponso defectus virginitatis. Vid. Avila *de Censuris p. 7. disp. 8. dubio 1. vers. praterea*, Suar. *disp. 49. Sect. 3. n. 2.*

TITULUS XXII.

De Clericis peregrinis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1. *Ordinandus quisque à suo Episcopo.*
2. *Nisi de consensu sui Episcopi per literas dimissoriat*
3. *An eo casu censeatur & concessa dispensatio super impedimento?*
4. *Ordinatio ubi & qualiter fieri debeat.*
5. *Peregrinus de ordine suscepto probare debet per commendatitias.*

1 NE contingat indignos, aut prohibitos clam alibi subrepere ad Ordines, aut per saltum promoveri, quilibet à suo Episcopo est ordinandus: adeò ut ne quidem tonsura prima dari peregrino possit, *c. fin. de temporib. ordin in 6.* Ratio generalis constituitur in vitando periculo imminente, quòd indignos ordinari contingeret, si extra patriam in locis remotis, ubi incogniti, admitti ad Ordines possent, *c. 1. d. tit.* Prohibitio tamen ista diriguribi tantùm ad Episcopos Italiæ, ut possit videri non comprehensos esse Episcopos Germaniæ quod ibidem vult Glos. ex ratione, quòd ad Episcopos Italiæ frequens esset concursus Ultramontanorum, non è converso. Ut non stante eodem in his periculo, nec debeat habere locum dicta decisio. Postea Conc. Trid. *Sess. 23. c. 16. de Reformat.* generaliter prohibuit, ne quis Episcopus peregrinum aut non suum ordinet, quod quisque Episcopus magis sciat suorum qualitates, & in eos inquirere valeat, sive sint Clerici, sive laici. Quod & obtinet in Archiepiscopo, qui non ordinat Suffragancorum suorum subditos Hostiens. *ad tit. de officio ordin. per can. Salvo cum seq. IX 9.3.* Subest autem quis Episcopo ratione beneficii, aut originis, vel domicilii, *c. fin. ubi Gl. inf. de Foro compet.* * Facit tamen 2 Episcopi consensus alibi quem promoveri, qui probandus est literis, ut vocant, dimissoriis, quarum forma habetur *Dist. 73.* Concedunturhæ ab Episcopo suo confirmato, saltem cui est jurisdictio, aut, eo in remotis agente, ab ejus Vicario generali in spiritualibus, aut Sede vacante à Capitulo, *tum nullus 3. de temp. ordin. in 6.* Inferioribus Prælatis non est licentia faciendi ordinari suos, à quo velint, nisi à Sede Apostolica hoc iis specialiter indultum, *Trid. Sess. 23. c. 10. de Reformat.* Conceduntur non aliàs, quàm examinatâ habilitate ejus, qui eas petit, & justâ causâ postulante in literis expressâ, *Trid. Sess. 23. c. 3.* Non aliàs autem litteræ hæ Sede vacante à Capitulo concedendæ, quàm post annum vacantis Sedis, si non arctetur necessitate Ordinis recipiendi postulans, *Trid. Sess. 7. c. 10 de Reformat.* Vid. Piasec. *Praxu Episcopalis p. 1. art 2. n. 10.*

Quæritur, An concessâ alteri ordinatione, 3 concessa & censeatur dispensatio super impedimento spectans ad committentem? R. Hoc velle Hostiensem, ex ratione, quòd concessâ facultate ordinandi, videantur ea concessa, quæ ad ordinationem spectant, *c. 5. inf. tit. 25.*

Probabilius tamen videri non conceſſa, eo quòd ſublato uno impedimento, non cenſeatur ſublatum aliud, ab eo diſtinctum, *arg. l. Si domus D. de ſervit. urban prad.* & requirens expreſſam facultatem, uti eſt diſpenſare ſuper minoribus in illegitimis. Nam committens id non exprimens vel ignorat defectum, vel non vult committere, Navar. *Conſ.* 12 & 3. *de temporib. ordin.*

4 Debet autem commiſſa ordinatio fieri ab Epiſcopo in ſua diœceſi reſidente, aut pro eo Pontificialia exercente, prævio diligenti examine, *Trid. d. Seſſ.* 7. *c* 11. Conceſſa tum dimiſſorialium effectus eſt, quòd durent, non obſtante morte naturali aut civili concedentis, *c. Si ſuper de officio deleg. in* 6. & *extravag. inter* §. *ut autem de privileg.* ubi conceſſa ſemel licentia non exſpirat morte concedentis, Nav. *in can. placuit n.* 34. & 163. *diſt.* 6. *de pœnit.* Piaſec *d loco n.* 13.

5 Quantum ad peregrinum in Ordine ſuſcepto miniſtrare volentem, is non admittetur, niſi Ordinem ſuum probet per commendatitias: quæ communiter diſtinguuntur à dimiſſoriis in eo, quod hæ contineant commiſſionem ordinandi, illæ autem probent Ordinem ſuſceptum, ut in eo celebrare alibi liceat. Quæ ut operentur, debent eſſe munitæ quinque Epiſcoporum ſigillis, ſaltem in Ultramontanis & remotioris regionis Clericis incognitis, *c.* 1. *h. t.* Aliàs celebrare non ſunt permittendi, niſi ſecretò, ſi non ſaltem per teſtes ordinationem Canonicam probent, *c.* 3. *h. t.* nihil faciente juramento, *c.* 2. *h. t.* Ratio eſt, ne vel non permoti admittantur, vel per ſaltum promoti, aut indigni: qua de cauſſa Clerici alieni ſine licentia Epiſcopi loci non ſunt inſtituendi, *c. fin h. t.*

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

SUMMARIUM.

1. *Iurisdictio alia voluntaria, alia contentioſa.*
2. *Voluntariam exercet Archidiaconus.*
3. *Archidiaconi officium.*

HActenus de ordinationibus & dignitatibus: ſequitur de officiis & jurisdictione; * quæ alia voluntaria, ad quam præcipuè ſpectant, quæ hoc & ſequentibus quatuor Titulis traduntur, alia contentioſa. * Illam ſine ſtrepitu peragi ſolitam habet Archidiaconus, qui præerat Diaconis olim, ad pauperum miniſterium creari ſolitis, ut patet ex Actis Apoſtolorum. Verum poſtea crevit eius auctoritas ex permiſſione Epiſcoporum, vicaria illius opera utentium: unde & Oculus Epiſcopi dicitur, *c.* 7. *h. t.* & non tantùm in Diaconos, Subdiaconos, habet auctoritatem, ſed & in Presbyteros, licet ordine maiores, *d. c.* 7. * Eius officii eſt vicarium Epiſcopi, ſe præſtare, in cura ſuper Clero, eius conſervatione, reſtauratione Eccleſiarum & ordinatione, doctrinâ Eccleſiaſticorum, viſitatione, cuſtodiâ vaſorum, *c.* 1. 2. 3. 4. *h. t.* Ut rectè inter officia curam animarum habentia computetur Archidiaconatus, & doctrina maior in eo deſideretur, ut dictum ſuprà *tit.* 14. Non committit tamen curam animarum ſine licentia Epiſcopi *c.* 4. *h. t.* Non excommunicat *c.* 5. *eod.* Cauſæ matrimoniales eius examini non ſubſunt, ſed Epiſcopo commiſſæ per Concil. Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 2. *de Reform.* quo inconſulto non expedit arcana negotia, nec ſine eius conſcientia dat dimiſſorias, *c.* 7. & 8. *h tit.* In monaſteria nihil juris habet, niſi quod illi dederit conſuetudo, *c fin h t.* Audit autem jurgia ſingulorum in modicis, & curat, ut divinum officium ritè decenterque fiat, *c.* 2. *h t* Examinat ordinandos, ut dictum ſuprà *tit.* 12. Abbates, Abbatiſſas, aliosque in poſſeſſionem mittit, *c. pen. eod.*

1 2

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SUMMARIUM.

1. *Archipresbyter ſubjectus Archidiacono.*
2. *Duplex eſt. Vrbanus & Ruralis.*

ARchipresbyter Ordinis conſecratione & poteſtate eſt maior Archidiacono, jurisdictione minor; unde huic jure communi ſubjectus, *c.* 1. *h t.* Præeſt presbyteris in iis, quæ ſunt ſacerdotalis officii, *c.* 2. & 3. *eod.* ut curam animarum ei incumbere ſit certum. Inſtitu-

1

stitutio eorum, qui à patronis præsentantur, ad eum non spectat jure communi.

Duplex est, alter habens in civitate Episcopali sacerdoralis officii directionem, & venit nomine Decani Urbani, *c. 3. eod.* alter, qui extra sedem Episcopalem presbyterorum, aliorumque Clericorum, & plebis mores observat, defectus ad Episcopum refert, *c. seq. h. t.* & vocatur Decanus Ruralis,

TITULUS XXV.

De Officio Primicerii.

SUMMARIUM.

1. *Primicerius quis, & unde dictus.*
2. *Ejus officium.*

PRimicerii nomen aliqui compositum existimant, quasi primus in cera sive ceratis tabulis, aut scripturâ positus. Quod licet videatur rei respondere, rectius tamen dicetur esse simplex, & denotare primum in aliqua dignitate, officio, aut ordine, ut *cerinus* tantum sit productio nominis: quod & probat Cujac. *ad tit. Cod. de primicerio lib. 12.* & Brisson. in *Lexico V. Primicerius*. Frequens est hoc verbum in rextibus juris civilis. sic Primicerius defensorum, protectorum, domesticorum, & similium. * Hic denotat primum inter Clericos, & Diaconos, quibus præest in decendo, & quorum curam habet. De eo pro animabus eorum rationem redditurus. Ad eum spectat ordo & modus canendi, de quibus *cap. unico hoc tit. & can. 1. §. ad primicerium Dist. 25.*

TITULUS XXVI.

De Officio Sacristæ.

SUMMARIUM.

SAcris rebus custodiendis præpositus Sacrista, cui incumbit cura sacrorum vasorum, vestimentorum, sacri etiam thesauri. (unde & Thesaurarius dicitur) ac luminarium. Subest Archidiacono, *cap. 1. hoc tit.*

TITULUS XXVII.

De Officio Custodis.

CUstodis officium multa habet communia cum Sacrista, unde pleriſque in locis tantum est alter eorum. Huius est pulsu campanarum ad horas Canonicas convocati curare; pallia, linteamina altaris custodire; lampades, cæteraque luminaria debito tempore accendere & extinguere, *c. 1. h. tit.* Quæ aliter atque aliter se habent pro locorum consuetudine, quæ rationabilis jure scripto derogat, uti dictum suprà *tit. de Consuet.* Huius etiam est decimas, oblationes, inter fratres distribuere, *c. 2. h. t.* Negligentia eius corrigitur ab Archidiacono, *d. c. 1.*

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

SUMMARIUM.

1. *Vicarius quis.*
2. *Sunt & Episcopo sui Vicarii.*
3. *Vicarii Generalis officium & potestas.*
4. *An beneficia conferre possit.*
5. *An de causis matrimonialibus cognoscat.*
6. *An habens potestatem conferendi beneficia possit destituere.*
7. *Vicarium constituit Episcopus sine Capitulo.*
8. *Vicarius constituendus Clericus, non laicus.*
9. *Secularis, non regularis.*
10. *Idque vel in causis spiritualibus, vel contentiosis, qui Officialis dicitur.*
11. *Vicario huic est ordinaria jurisdictio.*
12. *Vicarii potestas non est perpetua.*
13. *Episcopo mortuo creandus novus Vicarius vel continuandus à Capitulo.*
14. *Vicaria alia perpetua, quæ non nisi una uni concedenda, alia temporalis.*
15. *Vicarius perpetuus constituitur auctoritate Episcopi.*
16. *Non potest alium sibi Vicarium perpetuum subrogare.*
17. *Quo modo destituatur.*
18. *Vicarius ad tempus ex quibus causis constituatur.*

Digitized by Google

19. *An & consuetudo sit justa causſa.*
20 *Vicarii hujus officium quando ceſſet.*

1 VIcarius eſt, qui vices alienas gerit. Eſt huic locus in beneficiis Eccleſiaſticis, non obſtante, quòd quilibet officio per ſe fungi debeat, *inf. tit. de Cler. non reſident.* Sunt enim cauſſæ, quæ aliud permittunt, uti in *c. Exſtirpanda §. qui verò inf. de præben.** Sic Epiſcopo ſunt ſui Vicarii, non tantum qui nomen proprium & adminiſtrationem certam ex Canonum præſcripto habent, ut Archidiaconi, Archipreſbyteri, quales & Vicarii Epiſcopi poſſent appellari, ſed ab Epiſcopo, aut ejus auctoritate conſtituuntur, & quibus vices ſuas demandat, ad ſublevamen onerum, tam in iis, quæ ſunt voluntariæ jurisdictionis, quam contentioſæ.

3 Generaliter conſtitutus in ſpiritualibus, & temporalibus, dicitur Vicarius Generalis, qui, exceptis iis, quæ ſunt Ordinis, niſi ſit Epiſcopus, poteſt vices Epiſcopi gerere, modo mandatum ſpeciale non requirant: neque enim in conceſſione generali ea veniunt, quæ non eſſet quis in ſpecie conceſſurus, *c. 3 eod. in 6.* Hinc generaliter mandata cauſſarũ cognitione, non venire poteſtatem inquirendi, corrigendi, puniendi exceſſus, admovendi à beneficiis & adminiſtrationibus, dicitur in *c. 2. eod in 6.* Hinc & beneficia conferendi poteſtas non eſt Vicario, *d c. 3.** Quod intellige de iis,
4 quæ ſpectant ad liberam Epiſcopi collationem, non etiam de iis, quæ non ſunt liberæ collationis. Poteſt autem Vicarius à patronis præſentatos inſtituere, cum illa res contineat nullum vel exiguum præjudicium Epiſcopi, *c. 1. de Inſtit in 6.* Ex eadem ratione & confirmat electos, cum hoc Capitulo Sede vacante liceat, *c. Cum olim 14. inf. tit 33 de Majorit. & Obed.* Ex mandato ſpeciali quin poſſit beneficia conferre non eſt dubium, cum res talis ſit, quæ per alium rectè expediatur.

5 Controvertitur, An cauſſas cognoſcat matrimoniales? R. *Hoc* aliquos negare, quaſi hujuſmodi cognitio ſit propria Epiſcopi. Contra tamen velle Abbatem in *c. fin. de Cognat. ſpirit per text. ibi.* quam opinionem probat, & ſequitur Covarr. *de Matrim p 2. cap 8. §. 12. num. 2.* eſtque horum opinio probabilior.

Quæritur etiam, An ex mandato ſpeciali habens poteſtatem conferendi beneficia, poſſit deſtituere? R. Non poſſe, quod mandatum non extendatur ultra, quàm continet, nec inſit, uti patet ex eo, quòd multis inferioribus ſit poteſtas conferendi beneficia, quibus non eſt eadem auferendi. Confeſſiones excipere, concionari, & ſimilia exequi quin illi liceat, non eſt dubium. 6

Vicarium conſtituere eſt Epiſcopi, etiam ſine conſenſu Capituli, ut tradit Hoſtienſ. *hic in Summa ſub n. 4.* quem ſequitur Abbas in *cap. pen 4. hoc tit* addens ita habere conſuetudinem, eamque ſervandam, *cap. 6. inf. de his quæ fiunt à prælato.* * Clericus tamen ſit, non 8 conjugatus; habitu Clericali incedens, non laicus: nam ſi ſociantur Pontificibus adminiſtratione Eccleſiæ, non debent diſcrepare profeſſione, aut habitu, nec decet etiam laicos habere auctoritatem ſtatuendi quid in Eccleſia, *can. In nova cum ſeqq. XVI. q. 7.* Non implicat tamen laicum eſſe adſeſſorem Epiſcopi, Abbas & Felin. in *c. de His & c. Decernimus inf. de Iudic.* * Sit item ſæcularis, non 9 regularis, ne hic ſæcularibus ſe immiſceat, niſi ex arbitrio Prælati. Guido Papæ *deciſ. 163.* Exceptum volunt Religioſum mendicantem, ut ne quidem ex conſenſu Prælati poſſit adſumi, per *Clement. 5. de Elect.* Sit idoneus ætate, moribus, ſcientia. * Nec unum tantum Vica- 10 rium creat Epiſcopus, ſed & plures poteſt, ſi cauſſa poſtulet, quorum unus curet ſpiritualia qui dicitur Vicarius in ſpiritualibus; alter præcipuè intendat cauſſis fori contentioſi, quem vulgò Officialem vocamus, qui ſit ſaltem Doctor aut Licentiatus juris Canonici. *Trid Seſſ. 24. c. 16. de Reformat.* Debet autem uterque limites ſuæ poteſtatis obſervare, non egredi, nam alias factum non teneret, *arg l Diligenter D Mandati.* Rebuff. *in forma Vicar. Epiſcopi n 4*

Eſt Vicario huic non delegata; ut vult Goſ- 11 fredus, *hic in Summa n. 1.* ſed ordinaria jurisdictio, *Gl. in c. 2. eod. in 6.* Ideoque ejus tribunal unum & idem cum tribunali Epiſcopi. Unde ab eo ad Epiſcopum non appellari reſcriptum, *c. 2 de Conſuet. in 6.* quatenus tamen eſt generalis, nam ſi ſit particularis, quem Foraneum vocant, qualis eſt, cui extra Sedem Epiſcopalem certa cauſſarum pars eſt delegata, tantum delegatam habet jurisdictionem.

Vicarii

Digitized by Google

Vicarii potestas non est perpetua, cum ossit ab Episcopo revocari, pro ejus arbitrio, iam tacitè, alium constituendo : imò & in ısu, quo juratum de eo non revocando, licet vocans non sit immunis à perjurio, *Glos. in fin. de Procur. in 6.* Extinguitur etiam morte piscopi constituentis : ejus item excommuicatione, ut dicetur infrà *tit. seq.* * In eam verò, quo morte extinguitur, est Capili intra octo dies alium creare, aut eumdem ontinuare : alias Metropolitanus eum deutabit. Trid. *d. c.* 16. ubi Metropolitanæ ccleſiæ providere, dicitur spectare ad seiorem Episcopum in casu defectûs Capili.

Possunt & Vicarii esse in aliis beneficiis, ita tusà exigente, qui aut perpetuam habeant icariam, aut etiam temporalem. Perpetua on nisi una uni tribuenda, & non habendi eneficium, cum sit instar beneficii *c.* 1. & 2. *t. c. Postulasti 27 sup de Rescriptis* Alias inrreret Vicarius pœnas *cap. de Multa inf. de ·aben. & c. Execrabilis de Praben. in Extrag. Ioan* XXII.

Constituitur auctoritate Episcopi, à quo instituitur, in casu, quo habens Canonicam, dignitatem, aut simile quid, cui adnexa ıra animarum, ut utroque perfungi neueat : atque ita receptum, ut huic deserviat er vicarium, *c. Extirpanda §. qui verò inf. de raben.* cui tamquam Rectori incumbat cura ınimarum, & cui ideo sua portio adsignanda, ıın alteri deserviens de eo vivat sit necesse, *1. de praben in 6.*

Quæritur, An talis Vicarius possit sibi Virium perpetuum subrogare? R. Non posse, uia electa industria personæ, quæ non eam in alio, & an sit, examinandum ab Epiopo, cuius est instituere. Nec obstat, quòd rocurator lite contestatâ possit alium substiicte, *c.* 1. & 2. *de Procurat. in 6.* nam ille est uasi dominus litis factus, nec in eo ita industria personæ inspicitur.

Destituitur talis, non ad lubitum eius, eus vicesgerit, aut successoris, nec portione ılsignata privari potest, sed per judicem, si a causa postulet, *cap. 3. hoc tit.* Illo, cujus vis gerit, defuncto aut remoto ab officio suo, on finitur jus vicarii : institutus enim per Eıscopum, ab eoque consecutus est jus finmum, ut in eo eadem obtineant, quæ in aliis parochiarum Rectoribus.

Ad tempus constitui vicarium Variæ causſæ faciunt, veluti negotia, quibus implicantur, uri peregrinatio ad loca pia, *c. fin. inf. de Voto :* ægritudo *inf de Cler. agrot.* absentia, *c. Relatum, inf. de Cleric. non resid.* aliave justa causa, permittens per substitutum deservire. 18

Quæritur, An consuetudo sit justa, permittens per substitutum deserviri Ecclesiæ? R. Eam in habente curam animarum non esse justam, cùm requiratur personæ industria : in aliis beneficiatis posse videri justam, quòd officium eorum suppleri per alium : atque ita in multis obtinuisse locis, ut etiam non relicto vicario absentes ex justa causa fructus tamen percipierint, aut saltem partem, tradit Abbas *ad d. §. qui verò num.* 31. Sed per Concilium Trid huiusmodi consuetudines sunt abrogatæ, quod requirit residentiam, *Sess. 24 cap. 12. de Reformat.* Dedit tamen quod absentiæ tempus, de quo libro III. 19

Vicarius hic revocatur ad lubitum eius, qui dedit. Item morte eiusdem, aut eo ab officio remoto cessat vicarii huius officium, cum ab illo pendeat, cuius vices gerit, *c.* 1. *eod. in 6.* Abbas *d. §. qui verò n.* 19. 20

TITULUS XXIX.

De Officio & Potestate Judicis delegati.

SUMMARIUM.

1. *Iudex alius ordinarius, alius delegatus.*
2. *Delegatus differt à judice dato.*
3. *Quis deleget.*
4. *Delegatus an subdeleget?*
5. *Delegatus summi Pont. rectè subdelegat.*
6. *Delegatus à Legato S. P. an subdeleget.*
7. *Subdelegat, cui potestas ex commissa.*
8. *Item cui delegata causarum universitas.*
9. *Quis delegandus.*
10. *Legato Pontificis an liceat minorem delegare.*
11. *Delegandus non nisi in dignitate positus, vel ad hoc in Conciliis deputatus.*
12. *Et intra diœcesin litigantium, & quando extra eam causa delegari possit.*

13. In

13. *In criminalibus cauſſa appellationis quibus deleganda.*
14. *Delegari an ei poſſit, qui non eſt de juriſdictione delegantis.*
15. *Quæ cauſſa delegari poſſit.*
16. *An & cauſſa mixti imperii?*
17. *An quæ ſunt meri imperii jure Canonico delegari poſſint.*
18. *Iure illo non dari merum imperium probatur.*
19. *Delegatio fit vel uni vel pluribus.*
20. *Officium & Poteſtas differunt.*
21. *Delegati officium.*
22. *Poteſtas.*
23. *Poteſtas delegati quando ſuſpendatur.*
24. *Finitur per ſententiam.*
25. *Item morte delegantis re integrâ.*
26. *Deſinit res eſſe integra per ſolam citationem.*
27. *Niſi hæc fuerit irrita.*
28. *Res non deſinit eſſe integra per ſubdelegationem.*
29. *Deſinit verò per ſolâ reſcripti præſentationem*
30. *Delegatio ſa[illegible]ti dignitate committentis non finitur ejus morte.*
31. *An delegante excommunicato ceſſet poteſtas delegati?*
32. *Geſta poſt mortem delegantis quatenus irrita.*
33. *Finitur & poteſtas morte ipſius delegati.*
34. *Licet delegatio ſit facta dignitati & perſonæ.*
35. *An amiſſâ dignitate extinguatur delegatio.*
36. *Extinguitur & morte ejus, qui conveniendus.*
37. *Item revocatione delegantis, re integrâ.*
38. *Lapſu temporis præfixi.*
39. *Relatione cauſſæ ad delegantem.*
40. *Quæ objici delegato poſſint.*

SEquentes hujus libri Rubricæ verſantur præcipuè circa forum contentioſum, & continent τὰ πρῶτα, id eſt præparatoria judiciorum. In quibus primò de Judice quæritur, * qui vel eſt ordinarius, de quo infrà tit. xxxi. vel delegatus, de quo hic: qualis eſt habens jurisdictionem ſibi ab alio mandatam, quam eius nomine exercet. Ut delegare ſit, poteſtatem, quam quis habet, cauſſas cognoſcendi & judicandi in alium transferre; ſive ea una ſit, ſive plures, ſive etiam cauſſarum univerſitas. Cuiusmodi delegatum officium habet Vicarius Epiſcopi, qui dicitur Officialis: eſt enim illi delegata cauſſarum contentioſarum univerſitas. 1

Diſtat hic delegatus à judice pedaneo ſive dato, cuius ſæpe mentio in jure civili: qui ita dictus quaſi imi ſubſellii judex, ſive quòd de plano ſtans aut ſedens notionem cauſſæ haberet, judicaretque ſecundùm formulam à Prætore ſibi præſcriptam, à qua ne quidem latum unguem recedere dabatur. Plus eſſe conceſſum delegato, de quo hic, patebit ex dicendis. 2

Delegat is, ad quem ordinario jure ſpectat cauſſæ definitio, *c. Cum vigeſimum 41. h. t. l. 1. Cod. Qui pro ſua juriſdict.* Cuiusmodi eſt ſummus Pontifex. Quivis etiam Princeps in ſua ditione, *l. 5. Cod. de Iudic.* & quilibet Ordinarius. Eſt & delegandi licentia Legatis Rom. Pontificis, *c. 2. eod. in 6.* 3

Q. An delegatus ſubdeleget? Minimè, *d. l. 5. & c. Cum cauſſam 62. inf. de appell. l. 1. §. 1. l. 5. de Offic. ejus cui mand. eſt juriſd.* cum proprii nihil habeat, alterius fungens officio & vicibus, *d. l. 3.* Cujac. 1. *Obſer. cap. 1.* * Excipe Primò delegatum ſummi Pont. vel Principis, quia talis tantam habet auctoritatem, atque Ordinarius, ratione poteſtatis delegantis, qui eam cenſetur attribuere, conſtituendo eum, quem delegat ſupra eos, quibus eſt ordinaria jurisdictio, *d. l. 5 & d. c. 62. c. Sanè 11. & fin. hoc tit.* niſi ea ſint mandata, quæ ſpectant ad perſonæ induſtriam, aut perſonaliter quis ſit juſſus cognoſcere, qualis tantum partium conſenſu poterit ſubdelegare, *& c. fin. §. is autem.* 4 5

Quæritur verò, An & delegatus à Legato Pontificis ſubdeleget? Reſp. Hoc quidem velle Abbatem, in *c. Cum Bertoldus 8. n. 12. inf. de Sent. & re jud.* quod in provincia ſibi commiſſa vices gerat Pontificis; ut etiam judicem det, *arg. l. Legatus, D. de Officio Proconſ.* ubi hoc Proconſulis legato datum, ut idem videatur admittendum in Legato Pontificis, qui non eſt minor legato Proconſulis, *cap. 2. de Off. Legati in 6.* Cujus opinionem relati ab eo & à Covarr. *lib 3. V. Reſol. c. 20. n. 13.* ſequuntur. Verùm contraria ſententia probabilior videtur, quòd id privilegium attribuatur delegato ſummi Pontificis & Principis, *d. l. 5. d. c. 62. & d. cap. fin. in prine. hoc tit.* Ut eam opinionem frequentiori conſenſu probatam dicat & ſequatur Covarr. *d. loco*, alios citans, propterea quòd Pont. ibi loquatur cum excluſione aliorum, qui non ſunt delegati à Pont. aut 6

Prin-

Principe, qualis non eſt delegatus à Legato. Nec facit *d. c.* 18. eum in eo tantum narrativè proponatur delegatus à Legato ſubdelegaſſe; & malè, ut iſtud interpretatur Cuiac. *ad d. c.* 62. Non etiam facit *c. 2. de offic. legati in* 6. nam ibi æquiparatur Legatus Pontificis legatis Proconſulum cæterorumque Præſidium, quod hi Ordinarii reputentur in moderandis provinciis, nam etiam quoad alia. Nam legatus Proconſulis utebatur quidem vicarià eius poteſtate, eam tamen à lege habebat ex nominatione Proconſulis. Cuiac. *ad l Legatus lib. 2. ad edictum Pauli.* Non idem datum Legato Pontificis. Vid. Wameſ. *ad. cap. 62. n.* 10. *& ſeqq*

7 Excipe Secundò quando ſubdelegandi poteſtas eſt commiſſa; quo caſu non tam delegatus quàm delegans ſubdelegare videtur, *Gloſ. fin. in c. Is cui* 11. *eod. in* 6. ubi hoc textus inſinuat, Coſtal. *ad l. Cùm eſſent* 33. *de ſervit. prædiorum ruſtic.*

8 Tertiò fallit in eo, cui ab inferiore eſt delegata cauſſarum univerſitas, quòd talis habeat jurisdictionem ordinariam, & idem cum delegante tribunal: quo modo Officialis Epiſcopi rectè ſubdelegat. Coſtal. *ad l. ult. D. de officio ejus cui mand. eſt jurisd.*

9 Delegandus eſt idoneus: non ſuſpectus, *c. Cum ſuper* 27 *in fine hoc tit.* quòd non præſumatur ex fide actutus: non excommunicatus, quia non eſt capax jurisdictionis, ut dicetur, *inf. de Sent. excommunic.* non minor xx. annis, citra conſenſum partium, qui faciet delegatum XVIII. annis maiorem juſtè datum, *d. c. Cùm viceſimum* 41. *hoc tit.* Pontifex vel Princeps conſenſu partium non indiget; ſatis enim eſt, quòd ſciat minorem eſſe, quia cum ei Magiſtratum dederit, decrevit omnia gerere. *l. Quidam* 57. D. *de re judic. ubi* Alexander.

10 Quæritur, An & Legato Pontificis liceat minorem delegare? R. Non videri, quòd in *d. c.* 41. dicatur facta delegatio minori ab alio quàm Principe non tenere. Et facit, quod agatur de immutando jure communi, quod non licitè mutat niſi Princeps, non item inferior, *Clem. 2. in princ. de elect. Gloſ. in c. Statuentes* 11 *in princ. V. Canonicis de reſcript. in* 6.

Laicus in ſpiritualibus non delegatur, nec ad ea, quæ ſunt ordinis, non Epiſcopus, *cap. Aqua* 9. *de Conſecrat. Eccleſ.* * Qua in re Bonifacius VIII. decrevit, ut nullus niſi in dignitate poſitus, aut Eccleſiæ Cathedralis Canonicus, delegatur à Sede, *d. c. 1 in princ. De reſcript. in* 6. Concilium verò Trid. *Seſſ. 25. c. 10 de Reform.* voluit certas & inſignes perſonas deputari in ſingulis Conciliis provincialibus, aut diœceſanis, quæ qualitates habeant, quibus præter Ordinarios locorum, cauſſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes in partibus delegandæ committantur à Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apoſtolica. In locum defuncti ex deſignatis Ordinarii eſt alium ſubſtituere, cum conſilio Capituli. Deſignatus ſi dignitatem mutet, non ideo alius ei ſubſtituendus, cum ſufficiat eum capacem fuiſſe tempore deſignationis. Et ita congregatio Cardinalium reſpondiſſe fertur Epiſcopum ita deſignatio non obſtringit, cùm & alium rectè deleget. Ratio enim deſignationis eſt, quòd Pontifex ſit remotior, ut juſtè ignoret ſingulorum qualitates: qui ideo deſignandi certi, ne contingat non idoneis cauſſas committi. Epiſcopus autem cùm adſit, ſingulorum Clericorum poteſt noſſe qualitates.

Eſt præterea conſtitutum, intra diœceſim litigantium judices dentur, ad evitandos ſumptus. Niſi fortè inter ſuperiorem & ſubditum lis agatur, aut contra Epiſcopum, locive univerſitatem, aut actor intrare ſuam diœceſim aut civitatem non audeat, propter inimicitias aut potentiam adverſarii: is enim caſibus extra proprium locum poteſt impetrare cauſſam delegari; facta tamen in impetratione metus mentione, eoque probato, dum modo ultra unam dietam, id eſt unus dici iter, adverſarium à fine ſuæ diœceſis non extrahat, *d. c.* 11. §. *cùm verò*: quo mutatur quod reſcriptum in *cap. Nulli* 28. *in princ. ſup. de reſcript.* quo permiſſum erat per litteras Apoſtolicas aliquem trahere alio, non tamen ultra duas dietas. Facit & ejusmodi metus etiam poſt reſcripti impetrationem peti poſſe à delegato, ut cauſam alteri ſubdeleget extra diœceſim: vult enim hoc æquitas & judiciorum ſecuritas, modo tempore impetrationis cauſſa metus non ſubfuerit. Ant. de Butrio *ad d.* §. *cum verò num.* 16. 12

A ſententia Epiſc. vel ipſius in ſpiritualibus Vicarii generalis, in criminalibus appellationis cauſſam, in caſibus; quibus ei locus, ſi 13

Digitized by Google

committi per Sedem contingat in partibus, committenda eſt non inferioribus judicibus, ſed Metropolitano aut ipſius vicario, aut, ſi ille ſuſpectus aliqua de cauſſa foret, vel ultra duas dietas legales diſtet, vel ab ipſo appellatam fuerit, uni ex vicinioribus Epiſcopis, ſive illorum Vicariis, *Trid. Seſſ.* 23. *cap.* 2. *de Reform.*

14 Q. An poſſit cauſſa delegari ei, qui non eſt de jurisdictione delegantis? R. Ita videri; nihil obſtante *l. unica Cod. qui pro ſua jurisdict.* cùm tantùm loquatur de cauſſa aliena non committenda alteri; non etiam de perſona aliena, quæ tamen non cogitur parere delegati, *arg. l. fin. D. de Iurisdict.* cum impunè non pareatur præcipienti extra ſuum territorium.

15 Delegari poteſt quælibet cauſſa delegabilis, ſubiecta iurisdictioni delegantis, non alia, *d. l. unica.*

16 An & ea, quæ ſunt mixti imperii? R. Veteres quosdam id negare; probabilem tamen videri Alciati opinionem contrariam, *l.* 2. *Paradox. cap.* 1. *per l.* 1. *in fine & l.* 5. *D. de Officio ejus, cui mand. eſt iurisd.* niſi certa lege aut conſtitutione ſint perſonæ conceſſa: quod talia perſonam non egrediantur, *d. l.* 1. *in princ. ubi* Coſtal. Ea, quæ meri ſunt imperii, delegari non poſſe jure civili extra dubium eſt, *d. l.* 1. quòd ſpeciali privilegio aut lege ſint conceſſa qualia ſunt inde legabilia, *d. l.* 1.

17 Quæritur autem, An iure Canonico ea, quæ ſunt meri imperii delegentur? R. Rem iſtam eſſe controverſam, & communiter quidem affirmativam eſſe receptam, ut videre eſt ex Gloſ. Abbatæ & aliis *ad cap. Quod ſedem inf. De officio jud. ordin.* ubi varia in hanc rem citantur loca; contrariam tamen eſſe probabilem, propterea quòd non ſit inducenda differentia inter jus civile & Canonicum ſine textu, qui hac in parte nullus videtur dari. Ut procedat regula, quod in dubio hæc jura ſint concordanda, *arg. c.* 1. *De novi oper nunt.* Contrariorum argumentorum ſolutiones videantur apud Alciatum, *ad d. c. Quod ſedem n.* 76. & Covarr. 3 *Variar. Reſol. c.* 2. Verum, re penitùs inſpecta, videtur quæſtio hæc eſſe de lana caprina, quandoquidem non ſubſit materia, quæ in diſputationem trahatur, * cùm iure 18 Canonico nullum ſit merum imperium: ſpectat enim illud ad jus gladii, cùm dicatur merum eſſe imperium, habere gladii poteſtatem ad advertendum in facinoroſos homines, *l.* 3. D. *de Iurisd.* quæ nulla penes Eccleſiam, *can. Inter* XXXIII. *qu.* 2. Et, ſi quid meri impetii foret penes illam, ad illud vel præcipuè pertineret traditio facta brachio ſæculari, cujus uſus eſt in gravioribus criminibus, quàm ut Eccleſiaſticis pœnis condignè puniantur, ut dicetur infrà libro V. Eſt tamen ea jurisdictionis tantùm, & ad poteſtatem gladii neutiquam pertinet, cùm non mandet aut imperet executionem, ſed potiùs è contrà judex jubeatur tradendo brachio ſæculari intercedere, ut citra mortis periculum in reum ſententia feratur, *c. Novimus inf. de Verb. ſignif.* & hoc ad evitandam irregularitatem. Nec eſt, quod quis objiciat, Pontifices aliquot & Prælatos Eccleſiæ exercere & mandare merum imperium: nam hoc non ut tales, ſed ut Duces ac Comites, Dominosve, ex cauſſa rerum ſibi à Principibus donatarum, quibus eiusmodi iurisdictio cohæret. Quod non videri uſque adeò improbandum, modò ea gubernatio à ſpirituali procuratione eos non avertat, colligi poteſt ex iis, quæ dicta ſunt ſuprà *De conſtitutionib. n.* 16. Vide Duaren. *lib.* 1. *De miniſt. Eccleſ. c.* 4.

Delegatio fit vel uni tantùm, qui ſolus cognoſcat, *c.* 3. *h. t.* vel pluribus, qui vel omnes ſimul cauſſam cognoſcant, & judicent, vel, ſi omnes intereſſe non poſſint, aliis procedere liceat, vel etiam ut omnes cognoſcant, aut aliqui ex illis, etiam unus tantum, Primo caſu, uno abſente, alii procedere nequeunt, quòd omnibus ſit cauſſa commiſſa, *c. Cauſſam* 16. *c. Prudentiam* 21. *in princ. h. t.* Ut nihil faciat, quòd, ſi omnes præſentes fuiſſent, & unus diſſenſiſſet, reliquis unam ſententiam amplectentibus, dictum eorum ſubſtitiſſet. Ratio eſt, quod is, qui abfuit, ſi præſens fuiſſet, potuiſſet rationibus ſuis omnes vel aliquos in diverſam traxiſſe ſententiam. Secundo caſu abſentia alicuius, propter impedimentum iuris, ſive facti, non impediet, quo minus reliqui procedant, ubi tamen conſtiterit tertium adeſſe non poſſe, *d. cap.* 21. § *adjicimus* Si non impeditus quis ſimpliciter adeſſe noluerit, videntur & alii poſſe procedere: redarguendus tamen contumax, qui mandatum 19

Apoſto-

Digitized by Google

Apoſtolicum exequi ſubterfugit, uti expreſſum in *d. §. adjicimus*; ſecundum quem videtur accipiendus textus in *c. Sciſcitatus* 13. *ſup. De reſcriptis*. Tertio caſu quilibet nominatorum rectè cognoſcet, idque ex natura disjunctivæ, quæ alterius implemento eſt contenta. 20

Quantum ad officium & poteſtatem delegati, differunt hæc duo, quia poteſtas latius ſe extendit, quàm officium, cùm quidquid eſt officii ejus, ſit & poteſtatis, non è contrà nam multa facere poteſt, quæ facere non tenetur, & multa permittuntur eius poteſtati, quæ tamen non ſubjiciuntur juris neceſſitati, 21 *l. Non quidquid* 40. *D. De judic.** In primis diligenter ſervabit expreſſam reſcripto delegationis formam, *c. Cùm dilecta* 22. *ſup. De reſcript.* fineſque mandati non egredietur, quia aliàs actus foret nullus. Quomodo non prorogabit commiſſionem de perſona in perſonam veluti inter Titium & Sejum cognoſcere juſſus jurisdictionem ſuam non extendet ad alios, *c. P. & G.* 40 *ubi Gl. h. t.* De tempore ad tempus ex partium conſenſu prorogatio procedit, ut dicetur infrà *ſub finem hoc tit.* Quod & admittitur dere ad rem, *Gl. fin. in d. c.* 40. *per l. De quare* 74. §. 1. *D. De judic. & c. Cum olim* 32. *h. t.* Si ſpeciliter reſcripto nihil ſit mandatum, ſequetur jus commune, cui in dubio non cenſetur Pontifex derogare voluiſſe, *c. Ex parte* 13 *h. t.*

22 Poteſtas delegati ex delegantis auctoritate eſt metienda. A ſummo Pontifice delegatus major eſt delegato ab inferioribus; vices enim illius gerit, adeò ut Ordinario ſuo ſit maior, *c. Statutum* 11. *De reſcriptis in* 6 qui juſſus ſententiam delegati exequi cogitur, etiam quam videt injuſtam, *c. Paſtoralis* 28. §. *quia verò h. t.* Citat partes, comparere cogit contumacem, eaque omnia facit, ſine quibus mandatam jurisdictionem exequi nequit, quod cenſeantur delegata, *c.* 4. *& 5. h. t.* ut quemcumque impedientem punire & coërcere poſſit, etiam ſe ſuperiorem, adhibito tamen temperamento dignitatis perſonarum, *c.* 2. *eod. in* 6. Abſolvit ab excommunicatione, niſi ſit reſervata Pontifici, aut profecta ab Ordinario, ne eius infringatur auctoritas: niſi tamen Ordinarius malitiosè recuſet abſolvere, *d. c.* 1. §. *ſexta*. Ad exequendam ſententiam ſuam uſque ad annum jurisdictionem ſibi commiſſam retinet, à die latæ ſententiæ, *cap. Quarenti* 26 *hoc tit.* imò & appellatione interpoſita, ſi eam contingat deſeri à die deſertionis, Innoc. *d. c.* 26. *ad V annum*. Wameſ. *Conſ. de jure Pont.* 41. *per d. c.* 28. §. *præterea*. Quæ ſe non habent eodem modo in delegatis ab inferioribus Habentes commiſſam cauſſam univerſitatis agunt ſecundùm poteſtatem ſibi conceſſam, & ſententias ſuas exſequuntur. Abbas *in c. Si quis Clericum inf. de foro compet.*

Hæc ita, quatenus delegati poteſtas eſt integra, quam contingit ſuſpendi, vel in totum finiri. Suſpenditur, quando de delegatione facta dubitatur; donec enim de ea certò pateat ſine effectu eſt, *c. Cum in jure* 31. *h. t.* aut quando ut ſuſpectus recuſatur: qui nihil attentabit, donec de cauſſa ſuſpecti cognitio ſit habita coram arbitris, quos cogere poteſt delegatus rem determinare, *c. Suſpicionis* 39. *h. t.* Appellatio à ſententia delegati interpoſita facit interim executionem ſuſpendi, *d. c.* 28. § *præterea*. 23

Finitur in totum; primò, per ſententiam, quæ facit delegatum in ea cauſſa deſinere eſſe judicem, *l. Iudex* 55. *D. de jud.* Functus enim eſt ſuo officio, *c. in litteris* 9 ſaltem quoad cognitionem; nam quoad executionem durat uſque ad annum, ut paulò ante dictum. 24

Secundò, Morte delegantis, re integrâ, *c. Licet* 30. *h. tit.* Integra res eſt, quando necdum inchoata eſt jurisdictio: ut non ſit niſi nudum præceptum, exſpirans morte mandantis, *l. inter* 26. *D. Mandati* Si res integra non fuerit, aliud dicendum, *c. Gratum* 20. *h. tit.* quia licet ceſſet poteſtas delegantis, eo tamen ſuperſtite inchoata jurisdictio vires ſuas cepit in delegato, atque ita non extinguitur morte delegantis. Qua in parte diſtat delegatus à vicario, cuius poteſtas exſpirat morte conſtituentis, etiam re non integrâ. Cuius ratio eſt, quod vicarius omnino dependeat à conſtituente, ut non habeat aliam, quam ipſe, jurisdictionem, & repræſentet eius perſonam; mortui autem perſona cum nulla ſit, repræſentari nequit: delegato vero acquiratur firmiter jurisdictio, per hoc, quod delegatione uti cœperit. Covarr. *Pract. Quæſt. cap.* 4. *n.* 4. Rebuff. *in Praxi benef. de forma vicar. Archiepiſc. num.* 182. * Res integra non eſt cœpto negotio. Cœptum 25 26

interpretamur non tantum per litis contestationem, verum & per solam citationem, *d. c. 20. & c fin. tit. seq.* Ubi non videtur necesse, citatio innotuerit citato, *d. c. 20 ubi, propositio citationis libelli:* Ratio est, quod solius judicis actus sit pensandus ad judicandum, quando res non sit integra. Est autem actus ejus in ipso mandato citationis, quæ & una sufficiet, quod & in una exerceatur actus judicis.

27 Quid si citatio sit irrita? Res manet integra, quia quod nullum est, nullum operatur effectum, estque pro non facto. Quo modo in *c. pen. inf. De foro compet.* dicitur legitimè citatus frustrà declinare forum ejus, à quo citatur, licet post citationem mutaverit forum; ut aliud sit, si non legitimè. Joan. Andr. *& Glossa ad c. Cumplures de Officio legati in 6.*

28 An res integra esse desinet per factam subdelegationem? Nequaquam, *c. pen. eod. in 6.* ubi, delegante mortuo, subdelegatio non tenet. Nam licet sit actus jurisdictionis, non est tamen exercitium ejus delegatæ circa negotium commissum.

29 An per solam rescripti præsentationem censebitur res non integra? Minimè; nam acceptare rescriptum non est incipere jurisdictione uti, sed tantùm præparare se ad utendum, *l. 7. D. de inoff. testam.* nec inducit ullum exercitum jurisdictionis, uti desideratur. Singulare est, inquisitionem hæreticæ pravitatis non finiri morte delegantis, idque in favorem fidei, ut publico bono melius consulatur, *c. Ne aliqui 30. de Hæret. in 6.*

30 Hæc ita proceduut, si delegatio sit facta à persona secus, si à dignitate committentis, quæ ut non moritur, ita nec jurisdictio indeprofecta, *c. Si gratiosè 5. de Rescript. in 6.* veluti si Pont. Romanus committat nomine Sedis.

31 Quæri potest, An delegante excommunicato, utatur suâ potestate delegatus? R. Idem hic dicendum esse, quod de morte dictum, scilicet quod re integra supervenions excommunicatio faciat cessare jurisdictionem, utpotè necdum firmatam. Firmatur autem recepta; ut non impediatur per inhabilitatem supervenientem delegauti. Quamvis ea res aliter se habeat in vicario, cujus acta irrita fiunt, donec excommunicatus manet ille, cujus vices gerit; *c. de off. vicarii in 6.* ex dictapaulò ante ratione.

Ex dictis apparet gesta post mortem delegantis re integra irrita esse, utpotè facta ab non habente potestatem, *c. Licet 30. h. t.* Si tamen mors ignoretur, excusare videtur justa ignorantia, proceſſus tenere. *Glossa in d. c. Gratum 30. h. tit. per l. Eius qui 41. D de rebus cred. & l Fundi 33 de acquir. possess.* 32.

Tertiò, Finitur morte delegati, quia delegatio est facta personæ, quæ ideo cum ea extinguitur: nisi facta sit sub nomine dignitatis, quæ non moritur, *c. Quoniam 14. h. t. ubi Gl. 2.* 33

Quid si fiat dignitati simul & personæ? R. 34. Verius esse, finiri morte, sive in commissione persona præcedat, sive dignitas, quia nomen dignitatis, quod est generale, videtur restrictum per nomen personæ, quod est speciale; solet enim genus per species restringi. Deinde verba debent aliquid operari: si autem successor veniret, nihil operarentur, Henr. Bohic. *in d. c. Quoniam n. 12.* Denique duo ista exprimens, duo requirit, quæ cum non inveniantur in successore, facit mors contingens deficere commissionem. *Gl. in d. c. 14.* Et hoc, nisi aliàs commissio foret inutilis, tunc enim spectatur id nomen, sive proprium, sive dignitatis, quo dispositio sit valida: *ex* ratione, quod in dubio sit interpretatio sumenda, ut actus valeat, *l Questes D. de reb. dub.* Abbas in *d. c. 14 n. 8.*

Alia est quæstio, An si ut morte, ita & amissa dignitate dicenda sit extincta delegatio. R. Personæ factam non extingui dignitatis amissione, quæ non facit minus integram potestatem, non habito respectu, cœperit uti, nec necesse esse, si facta fuerit dignitati; transit enim ad successorem dignitas, cum commissione ei cohærente. Quod adeò verum est, ut, quamvis non sit integra res, id est cœperit uti commissione delegatus, nihilominus cesset, & ad successorem in dignitate transeat, quia cum præcisè illi sit facta, pendet ab ea in conversatione. Henr. Bohic. *d. locon.* 10 35.

IV. Exstinguitur morte ejus, qui conveniendus, *c. Significavit 36. sup. de rescript. Gl. ad c. Ex litteris 9. h. t.* quia cum sit commissio personalis, non transit personam ejus, contra quem impetrata. 36.

V. Re-

Digitized by Google

V. Revocatione per delegantem; & hoc re integra, neque enim revocari potest re non
37 integra, *c. super* 26. §. *verum h. t.* quòd in delegatum videatur jurisdictio efficaciter transisse *c.* 6. *eod. in* 6. Revocari potest & pars, etiam tacitè, alteri scilicet eam consistendo, *c.* 2. *inf. tit. seq.* Procedit ista revocatio etiam in casu, quo juratur de non revocando, secundum ea, quæ tractat Glossa in *c. fin. De procurat. in* 6.

38 VI. Lapsu temporis præfixi, *c.* 4. *h. t.* Ad tempus enim concessa, eo lapso censentur revocata; nisi ante prorogetur jurisdictio per partes, uti fieri potest, *d. c.* 4. Et licet privati judicem non faciant, prorogant tamen jurisdictionem eam habenti, cum tempus sit appositum in favorem partium, ut lites citius finiantur; favori autem suo quisque renuntiat, *l pen. C. de pactis.* Nisi prorogatio sit prohibita, *l.* 1. §. *si judex de judic.* Admittit & prorogationem de re ad rem, *Glossa fin. ad c. cum olim & c. P. & G.* 40. *h. t. per l. de quare* 74. §. 11. *D. de judic.*

39 VII. Relatione causæ ad delegantem, *c.* 5. *t. seq.* Hostiens. *hic in summa n.* 11.

40 Ex dictis patet, quæ possint objici delegato, ut quòd non debitè sit delegatus, quod suspectus, inidoneus, quod suspensa aut finita sit delegatio.

TITVLVS XXX.

De officio Legati.

SVMMARIVM.

1. *Legati unde dicti, & qui eo nomine veniant.*
2. *Legatus differt à delegato.*
3. *Legati alii à Latere, alii Constituti seu Missi, alii Nati.*
4. *Legatorum officium.*
5. *An Concilium convocare possint.*
6. *Legati à Latere potestas.*
7. *Beneficia monocularia an conferre possit?*
8. *An creare Canonicum ultranumerarium?*
9. *Confert beneficia extra provinciam existens.*
10. *Etiam cum jus conferendi spectat ad Clericos alterius provinciæ.*
11. *Confert [illegible] devoluta.*
12. *Reservat beneficia, exceptis dignitatibus majoribus.*
13. *Restituit natalibus.*
14. *Comparatur Proconsuli.*
15. *Legati missi seu Nuntii potestas.*
16. *Legati potestas quo modo finiatur.*

LEgatos ex eo nomen habere tradit Varro quia ut publicè mittantur, leguntur. In libris Juris civilis Legati appellantur, qui à Republ. cum mandatis mittuntur ad Principem, *l.* 2. §. 3. *l. si quis* 8. *& l. Non aliàs* 24. *D. De judic.* Venit & Legati nomine vicarius, & is, qui alterius vice fungitur, uti Legatus Proconsulis, *D. de Legat. i roconsul.* unde Legatum alieni muneris vicarium vocat Papin. *l. Vicarius* 23. *D. de legationib.* Sic & dicitur Legatus Præsidis, Legatus Cæsaris, qui Præsidis nomen sibi vindicat. Hoc quoq; in Jure non dissimiliter Legati nomẽ sumitur vel pro eo, qui mittitur a Pont. ad actum aliquem expediendum, vel pro eo, qui mittitur in provinciam, cum potestate administrandi ea, quæ sunt muneris Apostolici, quo modo capitur hoc Tit. Nam cum Pontificis auctoritatẽ aut præsentiam in Provinciis sæpè postulet negotiorum gravitas & propter distantiam locorum præsentiam sui exhibere nequeat, mittitur eò, qui vices suppleat in causarum determinatione. * Differt à delegato Pont. de quo Tit. proximo actum, cui tantum una aut certæ causæ committuntur. Legato verò de omnibus causis ut judici ordinario est cognoscẽdi auctoritas. 2

Potestas itaque major illi est, quàm delegato, eaque varia, pro vario Legatorum genere 3 quod est triplex. Alii enim dicuntur Legati à Latere, quales sunt Cardinales, missi à Rom. Pontifice; dicti de Latere, quod ex iis, qui ad latus Pontifici adsistunt, mittantur. Cardinalibus solis hoc nomen competere benè notat Glos. in *c. penult. h. t.* & ita usum Ecclesiæ habere tradit Speculator, *p. 1. tit. De legato* §. 3. Alii dicuntur Constituti seu Missi qui vocantur Nuntii missi quidem à Rom. Pont. non tamen de numero Cardinalium. Alii Nati, quorum dignitati, quam in Ecclesia obtinẽt, munus legationis est adnexum. Cujusmodi in Francia Archiepiscopus Remensis esse colligitur ex *c. Per venerabilem* 13. *inf. Qui filii sint legit. & c. pen sup. tit.* in Hispania Tole-

Digitized by Google

tanus, in Anglia Cantuarienſis & Eboracenſis, *c. 1. h. t. & c. 1. inf. De appellat.* & alii alibi.

4 Officium Legatorum eſt, quod in provinciis ſibi commiſſis, ad inſtar Proconſulum, reputentur ordinarii, evellant, diſſipent, ædificent, *d. c. 2. h. in* 6. audiant & cognoſcant cauſas non tantum per appellationem ad ſe devolutas ſed & per querimoniam delatas, non jure metropolitico, quia eatenus non ſe immiſcent Suffraganeorum ſuorum cauſis, niſi per appellationem, ſed jure Legationis, tamquam gerentes vices Pontificis, *d. c. 1. h. tit.* Quòd ſi querelæ concernant Epiſcopum, videntur & in prima inſtantia proponi poſſe coram Archiepiſcopo, qui eſt ſuperior, & ad quem recurſus habetur, Abbas in *d. c. 1.* An omiſſo medio poſſit ad legatum appellari, dicetur infra *tit. de appellat.*

Poſſunt & aliis cauſas delegare, cum hoc liceat Ordinariis: exceſſus, delicta corrigere quæ utilia ſunt ſtatuere, etiam perpetuò duratura. Delegatis tamen alicui ſpecialiter cauſis per Pont. ſe immiſcere prohibentur, *c. 2. h. t.* Poſſuntque omnia alia, quæ in generali conceſſione venire ſolent, non etiam quæ in ſpecie ſunt concedenda. Quo modo non conferunt Eccleſias Cathedrales, Regulares, Collegiatas, ad quas electione pervenitur, *c. 4. eod. in* 6. Non dividunt Epiſcopatus, nec uniunt, nec unum alteri ſubjiciunt, non transferunt: hæc enim in ſignum ſingularis privilegii Pontifici ſunt reſervata, *c. 3 & 4. eod.*

5 Quæri poteſt, An Concilium convocare poſſint? R. Quantum ad generale, minimè hoc iis licere ſine ſpeciali mandato, R. *P. can. Regula diſt. 17. ut rectè ibi ſupplet Gloſſa*, cui hoc ſpecialiter reſervatum, *can. Iaeo X. q. 6.* provincialia videntur convocare poſſe, cum & Metropolitani ea convoceut, ut quod datum minori, non ſit denegandum majori. Hoſtienſ. *hic in ſumma*, Abbas *d. c. 4. n. 7.*

6 Maximæ inter eos poteſtatis eſt Legatus à Latere, qui abſolvit excommunicatum ex percuſſione Clerici, etiam extra ſuam provinciam, *c. pen. hoc tit.* Beneficia confert, præveniendo ordinarios collatores, etiam Eccleſiæ Cathedralis, *c. 1. eod. in* 6. ubi generatim illi conceditur, tamquam quædam prærogativa, collatio beneficiorum: ut cum hæc non ſint excepta rectè ab eo conferantur, Abbas in *c. dilecto 25. n. 4. inf. de præben.* Quod & procedit in beneficiis patronatus Clerici, *c. dilectus* 6. *ubi Gloſſa h. t.* qua de re latiùs *inf. tit. de jure patron.* Ubi neceſſe eſt impetrans mentionem faciat beneficii, ſi quod jam obtinet: aliàs collatio erit irrita, *c. fin. eod. in* 6.

Quæſtionis eſt, An beneficia monocularia 7
conferri poſſit? R. Talia dici, quæ unica ſpectant ad alicuius collationem, qui ideo monocularis collator dicitur, & poſſe, eo non obſtante, à Legato conferri, cum, juxta dicta, Legato jus competat, ut poſſit conferre beneficia, non diſtinguendo qualia ea ſint. Ut ubi jus non diſtinguit, nec nos diſtinguere debeamus. Vide Wameſ. *Conf. 42. de iure Pont n. 6. & 7.* Azor. *Inſtit. moral. tomo 2. l. 5. c. 28. §. Quinto quæritur*, Manualia beneficia, quæ ad nutum ſuperioris adimi queunt, etiam conferri per Legatum poſſe communius eſt receptum, cum ſimpliciter beneficii rationem & naturam habeant, non obſtante, quòd auferri poſſint, ut tradit Navar. *de Regularibus Comment. 2. n. 6. verſ. 8.*

Item quæritur, An poſſit Legatus creare 8
Canonicum in Eccleſia ultra numerum: R. Si non ſit certus numerus à Pont. conſtitutus, aut ejus auctoritate confirmatus, id licitum eſſe, etiam contradicentibus Canonicis, cum creare Canonicum abſque præbenda non ſit contra jus commune, *Relatum 8. inf. de præb. & ſimilib* Et id ipſum competere Legato patet ex *c. Ei qui 2 de præben. in* 6. Nec facit, quòd poſſit videri fruſtrà creari talis canonicus, cum ad vacaturam nihil juris acquirat, quòd tantùm Pontifex concedere poteſt, ut dicetur *inf. ad tit. de conceſſ. præben.* * nam recipit diſtributiones quotidianas, & obligatur Capitulum ad ei providendum, Abbas *in c. Inter cætera n. 6 inf. de præben.* ex ratione *cap. Relatum 9 ad tit.* Conſtituto auctoritate Papæ quin præbenda primo vacans ſit conferenda tamquam adfecta, extra dubium eſſe tradit Abbas *d. loco num. 7. per c. Si ſoli de conceſſ. præben. nu. 6.*

Dubitatur quoque, An poſſit Legatus con- 9
ferre beneficia extra provinciam exiſtens? R. Poſſe, cum iſta res ſpectet ad voluntariam jurisdictionem, minimè turbans alterius jurisdictio-

Digitized by Google

dictionem. Facit, quòd idem sit concessum Episcopis. Innoc, in *c. 5. infr. de concess. prab. & dicetur inf. de prab.*

Quid si jus conferendi spectet ad Clericos
10 alterius provinciæ: R. Nihilominus posse; quia quoad hanc rem spectandus potius beneficii locus, quàm ejus, ad quem spectat collatio, *arg. c. 3 inf. de foro compet.* Et facit, quod Episcopus suppleat negligentiam alterius externi ad quem collatio spectat, *Gloss in Clem. 1. V. locum de supp. neglig. Prælat.*

Potest itaque Legatus conferre beneficia
11 vacantia in sua provincia, etiam devoluta ad Ordinarium ex negligentia alterius, quòd cum illo concurrat, & præveniens sit potior. Confert & spectantia ad Pont. autetiam ad eum devoluta. Abbas *ad c. pen. n. 2. inf. de prab. per text. ibi & Gl. in c. 1. h. t. in 6. V. amplior.* non tamen eidem reservata, aut vacantia in Curia sine speciali mandato. *c. licet 2. de praben. in 6. Gl in d. c. 1. h. t. in 6.*

Est & concessum Legato reservare beneficia, præter Cathedrales & Regulares, Collegiatasve Ecclesias, earumque dignitates majores post Episcopos, *c. pen h. t. in 6.* Non tamen pendente una reservatione, aliam superaddit, *c. 3. eod. tit in 6.* Estque hujus reservationis ea conditio, quòd sortiatur effectum, si durante legatione vacans sit collatum; nam finita legatione exspirat & reservatio, *d. c 3.*

Potest & Legatus dispensare cum natis extra matrimonium, eosque restituere natalibus,
13 ut habeantur habiles ad Ordines & beneficia nam solet ista facultas concedi Legatis.

Comparatur autem Legatus Proconsuli, *c.*
14 *2. eod. in 6* Qua ratione ut iste urbem egressus proconsularibus insignibus uti poterat, *l. 1. D. de Officio Proconf* ita & hic ut potest insignibus Legatorum propriis. In ingressu in provinciam servabit morem consuetum, ad instar Proconsulis, *l. Observare D. d tit.*

Quantum ad Legatum Missum, quem Nũ-
15 tium vocant, minor illi est potestas, cùm talis non absolvat excommunicatum ob percussionem Clerici, nisi in sua Provincia, & quidem subditum, non alienum, *d. c. pen. h. t.* Nihil hæc potestas illi sit concessa à Pontifice veluti si cum potestate Legati de latere mitatur: tunc enim omnia posse videtur, quæ Legatus de latere: ut etiam beneficia conferre possit, concurrendo cum Ordinariis; cum ut non inter rest, quis sit Proconsul, an proconsulari potestate præditus, *l. 1. D. de tutor. & curat datis &c.* ita nec quis sit Legatus de latere an Legatus simplex, cum illa potestate.

Finitur Legati potestas lapsu temporis appositi. Revocatione, etiam tacita, ut quando 16
negotium alteri committitur, *c. 2. h. tit.* Morte Legati, quia est personalis; non item morte Pontificis constituentis, cùm habeatur loco ordinarii, *c. 2. eod. in 6.* Cessat & Legati auctoritas, præsente Pontifice & Legato majori, *c. Volentes 8. h. t.* cedit enim minor Magistratus maiori. Denique egrediendo provinciam animo non redeundi. *l. 3. inprine. D de of. præsidis.* Videatur Glossa *in c. 3. V. finitur eod. in 6.* Finita autem in legatione finiuntur & mandata Legati, re integra, nisi quod statum ab eo sint perpetua, *c. fin. hoc tit.*

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis ordinarii.

SUMMARIUM.

1. *Iudex ordinarius quis?*
2. *Qui ordinariam potestatem exercent.*
3. *Officium Episcopi in quibus consistat.*
4. *Ad legem diœcesanam quæ pertinere dicantur*
5. *Quæ ad legem jurisdictionis.*
6. *Episcopus inferiorũ sententias non infringit.*
7. *Quatenus in mores laicorum animadvertat.*
8. *Vacanti Ecclesiæ providet de œconomo.*
9. *Episcopi est prædicare, confessiones audire.*
10. *In exemptos jurisdictionem non exercet.*
11. *Iurisdictio Archiepiscopi quatenus se extendat*
12. *Summus Pont. omnium judex est ordinarius.*

ORdinarius est, qui propriam exercet 1
jurisdictionem, competentem sibi ratione dignitatis, ex lege, canone, consuetudine, *c. duo 9. h t.* In quo distinguitur à delegato, qui fungitur vice delegantis.

Ordinariam potestatem per totum orbem 2
habet Rom. Pontifex: Episcopi, Decani, aliique Prælati tantùm in parte sibi commissa Legatum Apostolicum inter ordinarios computari reseriptum, *c. 2. de off. legati in 6.*

Pare-

Parochialis Ecclesiæ Rector etsi vocetur Prælatus in *c. Tua inf. de clerico ægrot.* potestatem tamen judicis non habet, nec ullum forum contentiosum. Unde non excommunicat nisi hoc ei tribuerit consuetudo, quomodo accipiendum *c. 3. h. t.*

3 Consistit officium Episcopi in duabus legibus, quibus jura Episcopalia concluduntur de quibus *c. conquerente* 16. & *Gl. in c. Dilectus* 28. *h. t.* quarum altera jurisdictionis, altera diœcesana dicitur. * Ad hanc spectat convocare Synodum: in signum reverentiæ & obedientiæ, & in honorem Cathedræ recipere duos solidos, qui veniunt nomine Cathedratici, quæ dere textus & Gl. X. *q.* 13. Canonicam item portionem mortuarium & decimationum, procurationes moderatas pro locorum facultatibus ex causa visitationis exigere, *d. c.* 16. modò ipse Episcopus visiter; nam aliàs nihil debent qui visitantur, sed visitanti, nomine Episcopi tenentur providere de victualibus, *c.* 6 *eod. in* 6. qua de re plurib. infr. *ad tit. de censib.* Petere subdium moderatum manifesta & rationabili causa, *d. c.* 16. *in fine.* scilicet si Episcopatus sit gravatus, si tenues sint reditus, si negotia publica ita postulent, Abbas *d. c. & Gl. in d. c. Dilectus* 18. *& can.* 1. X. *q.* 3 Hostiensis *his verb. sunt autem.* De hac lege diœcesana vide Ren. Choppinum *de sacra Politia lib.* 2. *c.* 7.

5 Ad legem jurisdictionis spectat, audire causas suorum, non tantùm Clericorum, sed & laicorum, quatenus ad Ecclesiam pertinet earum cognitio: de moribus & statu subditorum inquirere. Cui rei Prælati ponentes impedimentum, constringendo suos subditos, per juratas promissiones, obligationes, sententias, ne superiori inquirenti pareant, aut statum Ecclesiæ patefaciant, sunt condignè castigandi, *d. c.* 4. *eod. in* 6. *c.* 1. *h. t.* Corrigere, reformare, remota appellatione: non obstante consuetudine, quæ illam indulget ne impediatur morum correctio, nisi excedatur forma correctionis, *c. irrefragabili* 13. *h. t.* Sicut nec obstante consuetudine, qua excessus Canonicorum corriguntur à Capitulo, prohibebitur eos corrigere, si ad Episcopi jussionem intra terminum ab eo præfixum non corrigantur. Quem novit secretò reum alicujus criminis, non nominatim, sed in genere arguet, auctorem etiam excommunicabit, *c.* 2. *h. t.* ne alias notet infamia eum, qui publicè habetur bonæ famæ.

Spectat enim ad officium Episcopi; instituere destituere, absolvere, etiam alii mandare absolutionem, *c. fin. h. t.* Non tamen inferiorum sententias censuras ve infringet, aut relaxabit, *c* 3. *eod.* Sic à Decano excommunicarum Canonicum, ab Abbate incarceratum Monachum non solvit: multò minus excommunicatum à defuncto delegato Papæ; nam hoc solius est Papæ, aut successoris ejus, *c. Pastoralis* 11. §. 1. *h. t.* Vitabit & alibi excommunicatum. *c. ad reprimendam* §. *h. tit.* Absolutum per desidiam vel malitiam delegati, si in peccato perseveret, potest in excommunicationis sententiam revocare, *c. Significavit* 6. *hoc tit.* ne fovcantur delicta. Uti & potest absolutionem Pontificis, quam videt subreptitiam, rejicere, *c. Ex parte* 5. *hoc titulo.* 6

Advertit quoque in mores laicorum, & de criminibus eorum cognoscit, quatenus ad forum ejus pertinent, uti adulterium, hæresis usura, & alia. Quæ si ita sint gravia ut sufficienter nequeant puniri per censuras Ecclesiasticas, cui gladio non utatur Ecclesia, *ea inter* XXXIII. *qu.* 2. Invocabit brachium sæculare *c.* 1. *h. t.* Quod & invocatur in defensionem Ecclesiarum & pauperum, contra divites & potentiores, si opprimantur, *can.* 2. 3. *pen* XXIII. *qu.* 3. 7

Incumbit & Episcopo vacanti diutiùs Ecclesiæ, etiam patronatæ, providere de Œconomo, *c.* 4. *h. t.* Ipse autem percipiatur bona dignitatum, personatuum Ecclesiarum vacantium occupare: quorum fructus sunt reservandi futuro successori, nisi aliter ex speciali privilegio aut consuetudine obtineat, *c. fin. eod. in* 6 8

Incumbit item Episcopo munus prædicandi, confessiones audiendi, quod tamen supplet per personas idoneas substitutas, *c. inter cætera* 15. *h. t.* in ea parte præcipuè, ubi est diversum idioma: ubi etiam permissum constituere vicarium Pontificem, *Quoniam* 14. *in fine.* Præcipitur autem Episcopo in casibus, quibus imponenda venit pœna, caveat à quæstu pecuniæ, aut alio gravamine, *d. c. irrefragabili* 13. *in fine.* 9

In ex-

Digitized by Google

10 In exemptos, vel Pontificio indulto vel consuetudine, non exercet Episcopus ordinariam jurisdictionem: uti nec in Monachos, cùm subsint correctioni sui Superioris, *can. Abbates* 16. *XVIII q.* 2. nisi extra monasterium delinquant, tunc enim ab Episcopo tamquam Sedis Apostolicæ delegato puniri possunt, *Trid. Sess* 6. *c.* 3. *de Reform.* aut nisi Prælati correctionem negligant, *c. Quanto* 7. *h. t.* Ne tamē exemptos hāc viâ libentius delinquere contingat, concessum Episcopis, non tamquam Ordinariis, sed delegatis Apostolicæ Sedis, visitare loca exempta, emendare, corrigere, *Trid. Sess.* 21. *c.* 8. *de Reform.*

11 Archiepiscopi in suos subditos exercent ordinariam quidem jurisdictionem, atque ita in sua diœcesi; ad quos & spectat consecrare Suffraganeos aut eorum consecrationem ex causa alteri committere, *c. Quod sedem* 10. *h. t.* In totam verò provinciam ordinariam potestatem non exercet Archiepiscopus, nec corrigit subditos suorum Suffraganeorum, cùm in eos nihil juris prætendere possit, nisi ut eorum negligentiam supplear, vel causa per appellationem ad eum sit devoluta, vel aliud privilegio aut consuetudine fuerit inductum *can. Conquæstus IX q.* 3. Datur hoc Episcopis, ut in quolibet loco suæ diœcesis non exempto sedere possint pro tribunali, *c.* 7 *eod. in* 6.

12 Summus Pontifex etiam immediatè & in prima instantia omnium causas cognoscit, *can. Salvo IX q.* 3. cùm sit omnium Judex ordinarius: communicavit enim tantùm cum aliis potestatem, non etiam sibi eam ademit.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

SUMMARIUM.

1. *Judicis officium nobile & mercenarium.*
2. *Judicis est componere & decidere lites.*
3. *An obligetur imponere pœnam lege præscriptam.*
4. *Diminutio pœnæ non permissa judici.*
5. *An diminui vel remitti pœna per Principem possit.*
6. *Judex in judicando sequetur allegata & probata.*
7. *An iis rejectis possit sequi propriam scientiam & conscientiam?*

POst tradita, quæ sunt Judicum in specie, 1
subjiciuntur quæ sunt officii judicum in genere. Ea vel spectant ipsum judicium, vel extra illud fiunt. Juri item sunt adstricta, & actioni subserviunt qualia dicuntur spectare ad officium judicis mercenarium: vel eo sunt soluta: quippe judicis arbitrio relicta, ex æquitate decidenda, cessante actione, qualia spectant ad nobile officium Judicis, quale pro actione dicitur proponi, *c.* 2. *h. t* ut quando restitutio in integrum principaliter postulatur. Spectat eadem cautio damni infecti: uti & supplere ea, quæ desunt Advocatis partium, quatenus juris sunt: nam ea, quæ sunt facti, non supplet judex, ut traditur *tit Cod. Ut qua desunt Advoc. partium, &c.* Advocatum dare parti, quæ illum habere non potest: qui licet fuerit judicis domesticus, non videtur tamen ideo recusandus ut suspectus. *c.* 1. *h. t.* Potest etiam judex cogere Advocatum gratis præstare patrocinium: si pars in extrema sit necessitate, quia tum denegare patrocinium est quasi occidere, Felin. *d. c.* 1. *h. t.*

Præcipuum officium judicis est, lites com- 2
ponere, cum verecundæ cogitationis sit, eas exercari, *l. item* 14. *in fine princ.* D. *de Alienat. jud. mutandi caus. facta.* Si nequeat componere causam audire utrimque, auditam examinare, & secundùm æquitatem Canonibus, legibus, consuetudini consonam, determinare. A quibus non recedet, cum, ut habetur *can. in istis dist.* 4. non liceat judici de legibus judicare sed secundùm ipsas: & *can. Summoperè* 70. *XI. q.* 3 divina & humana lex resolvatur, & secundùm quod ibi constitutum est sententia proferatur. Determinare, inquam, quàm citissimè, id est intra triennium, uti decisum legibus civilibus, & sequuntur Canones, ut dicetur infrà, *tit de Iudiciis.*

Quæritur hic, an obligetur judex ad impo- 3
nendam pœnam lege præscriptam? R. Posse videri, non teneri, quod leges pœnales non tā contineant verba præceptiva, respectu judicum, quàm potiùs reorum: imò Ecclesia sanguinis reos defendat, *can. Reos* 7. XXIII. *q.* 5. & pro iis intercedendum esse passim habeant sancti Patres, ut videre est ex *can.* 1. *& seqq.*

Digitized by Google

xxiii. q. 8. Dicendum tamen, omninò obligari iudicem ad inferendam pœnam lege præscriptam, sive ipso facto impositam, quia tum non aliud iudicis officium, quàm sententiam desuper proferre, & executioni mandare; sive imponendam, quia & tunc obligatur judex illam imponere, & exequi, ne temerè lex mandet, & condemnatio sit frivola. Nec potest dici lex eo casu ferri ad reum, cum magis feratur ad judicem, mandando illi inflictionẽ pœnæ præscriptæ: quæ cum sit justa, servanda à judice, qui justitiæ est minister & executor. Non potest etiam dici, relictum esse arbitrium judici, ratione circumstantiarum: hoc enim, quando lex non expressit certum pœnæ genus, cuiusmodi expressio tollit arbitrium, quòd aliàs concessum videtur. Non est tamen exclusum per legem, quin, si circumstantiæ atrox & gravissimum crimen ponant, possit illas specialiter punire judex. Ita enim exigit commune bonum, cui respondet metu pœnæ arcere alios ab insolentiis, & facere, pertimescant prosilire ad similia, *Clem.* 1. *in fine de Offic. jud. ordin.* Vide dicta ad D. *tit. de pœnis n.* 9.

4 Diminutio pœnæ legalis pecuniariæ, parti læsæ fisco, aliisve applicandæ, est contra obligationem, non tantùm legis, sed & justitiæ, sive ipso facto imposita per legem, sive non, cum jus continuò acquiratur alteri ad talem pœnam consequendam. Quantum ad pœnam vindicativam, licet ejus diminutio non lædat jus tertii privati, lædit tamen jus Reip. cuius bono cedit sumi vindictam à delinquente. Ut nec ea possit videri permissa judici; qui jubetur servare leges. V. *Suarez. de Legib. lib.* 5. *cap.* 11.

5 Sed hic quæritum, An possit per Principem diminui aut remitti? R. Ita communiter receptum esse, quia sit supra leges, earumque vinculo non teneatur, saltem quoad vim coactivam. Tenetur autem quoad directivam, atque ita non erit immunis à peccato, remittendo sine causa, eò quòd ex remissione aliàs sequatur moralis occasio multiplicationis criminum. Quæ & faciet inferiorem judicem posse diminuere pœnam. Ponit eam ætas, senectus, pueritia, *l. Auxilium* 37. §. 1. *D. de Minorib.* modus peccandi, *l. Absentem* 5. *in fine D. de pœnis.* In pecuniaria pœna causat diminutionem paupertas, *l. Illicitas §. fin. de Off. Præsidis.*

In judicando sequetur, non quod privata 6
suadet scientia, sed quod ex allegatis & probatis constat, sepositio omni affectu pravo, quem causat odium, vindictæ cupiditas, favor, cuius semiuncia sæpè plurisest, quàm deunx juris & æquitatis, prô dolor! sordes, levitas, consanguinitas, & similia recto judicio inimica, *can Iudicet* III. q. 7.

Vulgata & celebris est quæstio, An certò 7
sciens, reum falsis allegationibus onerati ac convinci, possit eum absolvere, an verò debeat condemnare? R. Privatam scientiam, etiam certissimam, non suffragari judici, quo minùs allegata & probata sequatur, quæ licet sciat non esse vera, quia tamen publicè pro veris habentur, amplecti debet, *d. l. Illicitas §. veritas D. de officio præs.* tamquam sibi cognita, ut personæ publicæ, quam gerit in judicando, & ex qua judicat, non habito respectu ad personam privatam, informatam particulari aut privatâ scientiâ, licet certissima. Et ita exigit Reip. bonum, in qua majora mala sequerentur, & magna perturbatio, si illa licentia judici concederetur, cum de privata ejus notitia non possit constare Reipubl. In tam partem adducitur textus in *c. Pastoralis* 28. *§. quia verò sup. tit. de off. jud. deleg.* ubi inferior jussus superioris sui sententiam exequi eam rectè exequitur, etiamsi sciat injustam in re; quatenus iusta est secundùm allegata & probata. Nam si nulla foret, aut etiam iniusta ex parte allegatorum, non est illi necessitas exequendi, & non citra peccatum exequeretur. Hanc materiam latè tractat Covarr. 1. *Var. Resol. cap.* 1. qui istam sententiam non tantum vult obtinere in causa civili, verùm etiam in criminali. Quod tamen dubium videri posset, ex eo, quòd occidere innocentem per se intrinsecè sit malum, atque ideo non licitum. Ut est, iudici incumbit laborare, quantum in se est, in liberationem innocentis: imò etiam iudicis personam, si commodè potest exuere. Vid. Cuiac. 12. *Observ. c.* 19. Navar. *Conf.* 4. *n.* 10. *inf. de judic.* qui citat in istam sententiam. D. Th. 2. 2. *q.* 67. *art.* 2. videturque inter Theologos passim recepta.

Adde

Adde his Petr. à Navarra, *de Restit. lib. 2. c. 3. n. 152. & seqq.* P. Royzium *decis Lituan. 3 n. 230.* Sanch. *de Matrim tract. 7. disp. 37. n.* 13. & quæ scripsimus *ad tit. de judic. n. 47. & seqq.*

TITULUS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

SUMMARIUM.

1. *Majoritas & Obedientia quid.*
2. *Qui quibus obedientiam debeant.*
3. *Pœna inobedientiæ, & ad quos ea spectet.*
4. *Obedientia in quibus consistat.*
5. *Laicus reverentiam debet Clerico.*
6. *Inter Clericos quâ ratione quis & ex qua causa major habeatur.*
7. *Professus nulliter professionem postea ratificans an locum priorem retineat?*
8. *Majorem quem faciat prærogativa ordinantis*
9. *Plurium graduum cumulatio an faciat quî majorem?*

1 EX gradûs & ordinis distributione oritur quædam præeminentia, quæ hic dicitur Majoritas, estque prærogativa, quâ præstat maior minori. Ex ea oritur Obedientia, quam minores debent maioribus, quatenus illicitum nihil præcipiunt, parendum enim Deo magis, quam hominibus, *can. sedem. nus* 93. *XI. q.* 3. In dubio tamen parendum superiori præcipienti, *can. quid culpatur* XXII. *q.* 1. * Debetur autem obedientia potius proximo superiori, quàm remotiori, quatenus contra leges superioris nihil præcipit, *c. inter* 8. *h. t.* Sic Religioso est potiùs Abbati parendum, quàm Episcopo & non Episcopi, sed Abbatis jussu ordinandus, *can. Si quis Monachus* 28. *c. Cum pro utilitate* 34. *XVI. q.* 1. Uti nec Clericus Episcopi sine eius consensu ab Archiepiscopo transferendus, *can. Conquestus* 12. *q.* 3. * Inobediens subjacet censuræ Ecclesiasticæ, per quam cõpellatur *c.* 2. 5 9 *h. t.* quatenus eam inferre superior potest. Hinc Abbatissa subiectas inobedientes non excommunicat, *c. dilecta* 12. *h. t.* propterea quòd excommunicatio spectet ad claves, quarum potestas non est fœminis, *c. Nova* 10. *inf. de pœnit.* Suspendit tamen, idque ratione jurisdictionis, quam ei dat consuetudo arg. *c. dilecti* 4. *inf. t.* 43. *de arbitr. Gl. c.* 12. & *ibi* Innoc. Minor in maiorem nihil attentat: quo modo diœcesano statuto non ligatur Archiepiscopus, etiam existens in diœcesi, ut dictum sup. Tit. 2. neque enim minor maiorem judicat, *can. pen & fin. dist* 21.

4 Obedientia consistit in tribus, videlicet reverentiâ, præcepto, & judicio. Reverentia est in adsurgendo maiori, honorificè eum salutando, & aliis, quæ pro more patriæ maioribus & dignioribus exhiberi solent. Judicium & præceptum in eo consistunt, ut minor coram maiore compareat, tamquam judice, monitiones, correctiones observet, mandato obtemperet.

5 Laico maiorem & digniorem esse Clericum certum est. Unde & huicille reverentiam debet quam & Principes exhibent Episcopis, *c.* 4. & 6. *h. t.* Imò Sacerdotes Regum, aliorumque fidelium patres & magistros censeri habet, *can quis dubitet dist.* 96.

6 Inter Clericos contingit aliquem esse maiorem: I. Dignitate & jurisdictione, quo modo Episcopus maior est Archidiacono, hic aliis Clericis. Abbas Monachis, *d. c.* 12. II. Ordine, quo modo Sacerdos est maior Diacono, hic Subdiacono, *c. statuimus* 15. *h. t.* III. Antiquitate: si prius ordinatus est posterius ordinato maior, *c.* 1 *h. t.* Ubi nihil faciet nominatio ad Episcopum, seu confirmatio, sed ipsa ordinatio seu consecratio, cuius prioritas constituet antiquiorem, & ex consequenti digniorem. Sic & inter professos antiquior habetur maior, eique prærogativa debetur.

7 Ubi quæri posset, An professus nulliter, postea professionem ratificans, retinere tutò possit locum priorem, & frui privilegiis ei competentibus? Hoc velle Novar. *Cons.* 27. *de Regularib.* si ab initio in bona fide fuerit. Videri tamen potiùs, si inde aliquid præjudicii cedat religioni, aut Religiosis, quod sit alicuius momenti, non posse eum in loco suo manere citra dispensationem: si tamen absq; nota non posset cedere aliis, quia res est secreta, non teneri abstinere, ratione communis erroris, quẽ auferre cum nota sua nemo tenetur. Quod multò magis procedet, si fuerit publica, cum ex tempore ratificationis incipiat demùm esse professus, ex eo quoque tempore tantùm habet privlegia professorum.

8 IV. Prærogativa ordinantis facit quem maiorem. Sic ordinatus à summo Pont. dicitur ordinatus ab Episcopo; licet per hoc non eximatur à iurisdictione sui Episcopi, *c. Per tuas 7. h. tit.* Inter hos absolutè maior est is, cui non solum debetur obedientia reverentiæ, verùm & præcepti, & judicii, quam solemniter promittit Episcopus Archiepiscopo, Abbates, Archidiaconi, & alii in dignitate positi, ipsi Episcopo, etiam cum juramento solenni, quale præstant Pontifici Episcopi, secundùm formam *c. Ego 4. inf. de Iurejur.* Non habentes dignitatem tantùm promittunt manualem suis Prælatis obedientiam, *c. 3. & c. His quæ 11. h. tit.* nisi aliud habeat consuetudo. Si aliqui sint iurisdictione pares, is inter eos maior erit, cui ordo est maior. Si & in hoc paritas, is qui prius ordinatus, *d. c. 1. ubi* Innoc. *h. tit.* Si in eo quoque paritas fuerit, dignior erit, qui à digniore ordinatus.

9 Quæritur, An plurium graduum cumulatio, quorum nullus per se sufficit ad præeminentiam, faciat aliquem maiorem eo, qui habet unum præeminentem? Resp. Non videri, arg. text. in *l. Spadonum 15. §. qui jura D. de Excusat. tutor.* ubi variæ species excusationis, si per se sint imperfectæ, non excusant: uti nec hac in re plures gradus in uno non ponent præferentiam, si in alio sit unus excellentior. Unde Episcopus Doctor non præcedet Archiepiscopū non Doctorem, Navarr. *conf. 5. n. 4. & 15. hoc tit.* & Doctor Medicinæ aut Legum non præferendus Doctori Canonum. Felin. in *c. Cleric. n. 3. & ibid.* Abbas *inf. de Iudiciis.*

TITULUS XXXIV.

De Treuga & Pace.

SUMMARIUM.

1. *Tentanda compositio inter partes litigantes.*
2. *An Iudex partes ad hoc cogere possit?*
3. *Tentanda compositio potissimum in bellis, idq; per pacem vel inducias.*
4. *Inducia alia Conventionales, alia Canonicæ.*

1 ANte iudicii ingressum incumbit Magistratui, maximè Ecclesiastico tentare, si controversiæ quâdam compositione possint sopiri. Quæ res tendit in bonum publicum, cuius status turbatur litibus, quas ideo quilibet bonus execratur.

Quæritur autem, An Judex possit cogere 2
partes ad compositionem? R. Non posse cogere ad transigendum, aut compromittendum, cùm hæc res eo tendat, ut quis invitus iuri suo cedat. Quod iniquum, unde & meritò id prohibitum iudici, *Nov. Ut litigantes & c. 124. in fine.* Nisi lis intricata sit, ut aliter expediri nequeat: & ita passim tradunt Doctores, Abbas *hic in Rubr. & c. cum pridem n. 6. inf. de Pactis.* Felin. *hic Rubr.* Jason. *ad l. Quidam 21. n. 4. D. Si certum pet.* Facit cò rextus *in c. fin sup. tit. 3. de Rescriptis.*

Rectè tamen facit Judex, si annitatur com- 3
ponere partes, præcipuè ubi scandali occasio subest: potissimùm in bellis, quæ vel sopiuntur perpetuo per pacem, quâ remissis iniuriis, fœdus æternum sancitur; vel temporaliter per inducias, quæ hic Italico sive barbaro vocabulo Treuga dicuntur, quando ab armis abstinetur.

Hæ aliæ sunt Conventionales, quæ mu- 4
tuo partium pacto initæ strictè sunt observandæ, etiam inter hostes, *can. Noli. vers. fides XXIII. q. 1.* Aliæ Canonicæ, ex præcepto Ecclesiæ, quæ certis diebus ab armis abstinere iubet, ut diebus Dominicis, tempore Adventûs usque ad octavam Epiphaniæ, tempore Quadragesimæ usque ad octavam Paschæ, *c. 1. h. tit.* Nisi urgeat necessitas, propter ingruentem hostem, *can. Si nulla XXIII. q. 8.* Præcipit & Ecclesia, ut à certis personis abstineatur, veluti Presbyteris, Monachis, Conversis, rusticis, mercatoribus: item ab animalibus, quorum usus est in arando, *c. 2. hoc tit.* Verum horum observatio à multis retrò sæculis fuit neglecta, ut mirum non sit hâc temporis iniquitate non servari: ita ut puter Abbas *ad d. c. 2.* non amplius obligare huiusmodi legem Canonicam. Cuius opinio, saltem quoad Ecclesiasticos, minimè procedit, in quos violenta manuum iniectio. (hodie, prò dolor! frequens, præcipuè inter hæreticos) etiam hodie interdicta manet, sub pœna anathematis, ut dicetur infrà, *ad tit. de Sent. excommunic.* Nisi tamen se ingerant rebus bellicis, quia privilegium amittit, qui eo abutitur, *can. Vbi ista Dist. 74.* Sævire in fœminas, pueros, semper est

fœdum.

fœdum habitum: quos & divina lex vetat occidere: prædæ tamen cedunt, & in servitutem redigunturi.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

SUMMARIUM.

1. *Pactum quid? Divisio in pacta nuda & non nuda.*
2. *Quid paciscipossint.*
3. *Ex pacto alteri facta an naturalis obligatio oriatur.*
4. *Super quibus rebus pacisci liceat.*
5. *Effectus pactorum.*
6. *An ex pacto nudo jure Canonico detur actio.*

QUòd plerumque dubius litis sit eventus, etiam in casu, quo quis bono jure nixus bonam causam fovet & expensæ judicii graves sint, ut non immeritò partes terreant, frequens est, ut vel anceps litis ingressum vel potius pactis transactionibusve rem componant.

Pactum est duorum vel plurium in idem placitum consensus, *l. 1. D. h. t.* de quo plura apud Interpp. *h. t.* & *D. ac C. eod.* ubi variæ eius adferuntur divisiones. Inter quas frequentior est, quod alia sint nuda, consistentia in sola placiti fide sine causa, de quibus in *l. iuris gentium 7. § sed cum D. eod. tit.* Alia non nuda, quæ in propria nominis contractum transeunt, ut emptio venditio, locatio conductio &c. *d. l. 7. § 4.* vel saltem causam habent, si nomine careant, cuius ordinis sunt contractus innominati, *d. l. 7. § 2.*

2. Incuntur pacta inter eos, quibus est sensus ecobligandi: quo modo non incuntur ab impubere, mente capto, prodigo, quod sensu carent. Alteri ne quidem jure Canonico pacisci quem posse verius est, ut patet ex iis, quæ dicta sunt, *D. h. t. n. 15.*

3. Verum quæritio est, An saltem naturalis obligatio oriatur ex pacto alteri facto? R. Id aliquos velle, ratione consûs, inter quos est Covarr. *ad c. Quamvis p. 2. § 4. n. 2. hoc tit.* in 6. Contrarium tamen eius esse verius, scil. ne quidem naturalem otiri obligationem. Quod vel ex eo constare potest, quod pactum requirat consensum duorum, *d. l. 1. D. de pact.* qui hic deest, cùm tantum ponatur factum promittentis, non etiam acceptatio eius, cui fit promissio: quæ non ita pertinet per tertium, cuius factum lex non habet ratum, *§. alteri Inst. de inutilib. stipul.* Pro hac parte facit textus in *l. Qui absenti 38. D. de acquir. possess.* ubi scribens Servio, ut in libertate moretur, non ante censetur dimittere servi possessionem, quam ipse eius sit factus certior: & ita tenet Abbas *in proœm. o Decretal n. 25.*

Incuntur pacta super rebus licitis & honestis, etiam spiritualibus, gratuito tamen, ad evitandam simoniam, *c. 4. & 6. in fine h. tit.* Turpè judicatur pactum de succedendo post mortem in alicuius Ecclesiam, *c. 5. h. t.* cum quia continet votum captandæ mortis quod & jura civilia improbum dicunt: tum quia successiones in Ecclesia Dei prohibentur, *can. Apostolica VIII. q. 1.* Uti & turpè judicatur pactum, ut filia dote contenta non habeat regressum ad bona paterna; quod tamen iuramento firmatum servari jubetur, *c. 2. hoc tit. in 6.* 4

Effectus pactionum est, quòd etiam nuda 5
sint servanda, cùm gravè sit fidem tollere, *c. 1. & 3. h. t.* Non datur tamen ex iis actio per jus civile, ne nimis constringatur otis libertas, cùm sæpè indeliberatè & leviter eiusmodi fiant promissiones, circa animum obligandi. Unde leges maluerunt huiusmodi pactorum implementum relinquere arbitrio pacificentium, quam vinculo iuris alligando lites augere.

De iure verò Canonico fuit dubitatum, 6
An ex iure ex nudo pacto actio detur? R. Hoc plerosque velle, per *d. c. 1. hoc tit.* quos citat & sequitur Covarr. *d. § 4. n. 24.* Wesenb. *in rubr. D. h. t. n. 9.* propterea quòd hoc jure neutiquam judicetur æquum & rationabile, pacta conventa per improbationem adulterari. Probabilius tamen, eo non obstante, nec hoc jure actionem dari, cum id nullibi exprimatur, & ratio eadem obtineat hoc jure, quæ civili: nam & hoc litium frequentiam est exposa, & non minus plerasque habentur dictæ leviter, & indeliberatè, cum animum obligandi Alciat. 3. *Parad. c. 13.* Nihil obstat, quòd *d. c. 1.* dicatur, pacta servanda esse: nam &

Digitized by Google

Prætor in edicto ait, *Pacta servabo*, quem tamen constat ex iis actionem non dare, sed ea servare, datis exceptionibus propter naturalem, quæ subest, obligationem. Quod & idem hic dicendum, cùm *c. 3. h. t.* dicatur; studiosè agendum esse, ut pacta custodiantur. Idem tenet Cuiac. *ad c. 2. vers. Notandum inf. de sponsalib.* dicens eos lavare Peliam, qui contra volunt. De moribus tamen pactis nudis sua est vis, ad instar stipulationis, atque inter mercatores pactum nudum omniuò obligat, inter quos bona fides locum sibi præcipuè vindicat. Tiraq. *de Pœnis cauſ* 51. *num.* 14. Cætera huc pertinentia repetantur ex *D. h. t.* ubi latè de hac pactorum materia.

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

SUMMARIUM.

1. *Transactio quid?*
2. *Quis ſuper quibus rebus tranſigat, & qualiter.*
3. *Cur ſuper dubiis tantùm tranſigatur.*
4. *Effectus tranſactionis.*

1 TRansactionis nomine latè accepto venit cuiusque rei compositio: hic autem strictius sumitur, ut sit rei dubiæ & litis incertæ non gratuita decisio. In quo distinguitur à pacto, quod non est super re dubia, & plerumque gratuitum.

2 Transigit quisquis super re ad se pertinente, honesta tamen & dubia, ratione litis, vel motæ, vel movendæ, *l. 2. Cod h. t.* temporali, non etiam spirituali, propter simoniacam pravitatem, quæ subest, cùm transactio non fiat gratis, sed aliquo dato, retento, vel remisso: ut beneficia hac viâ retineri nequeant, ne quidem medio juramento, *c. Conſtitutus 4. c. Ex litteris & c. 7. h. t.* Ex quo capite & prohibitum litis expensas pro beneficio factas offerre, in finem, ut adversarius lite cedat, *c. 4. ſup. de Pactis*, qua de re *inf. tit. de ſimonia.* Amicabilis tamen compositio admitta, *d. c. 4. & c. Præterea 9, h.t.* Non habet etiam locum in causa matrimoniali. *c. fin. eod.* quæ definienda secundum Canonicas sanctiones, ne contra eas contingat legitimè contracta dissolvi, aut illegitimè inita sustineri. Super aliis rebus & iuribus etiam Ecclesiæ, quin rata sit transactio, non est dubium, *c. 1. & paſſim h. t.* modò adsensus superioris, ubi ille necessarius, fuerit adhibitus, *c. 2 eod.* Alias non obligaret successorem, *c. Veniens 8. h. t.*

Ideò verò res dubiæ requiruntur, quia 3
transactione aliquid deciditur; ut oporteat aliquid subsit decisioni aptum, cuiusmodi est dubium. Quo modo non obtinebit in iis, quæ per sententiam sunt decisa: nisi appellatum fuerit, *d. l. 7. D. hoc tit.* aut iudicatum negetur, aut ignoretur. Non etiam habet locum in re decisa juramento, à quo non receditur: ut res sit certa, atque ita non pendat materiam transactionis.

Effectus eius est, quòd habeat vim rei iu- 4
dicatæ; non tamen nisi inter partes. Actio autem ex ea non datur, quod nudæ conventionis terminos non egrediatur: qua de re, uti & aliis, quæ huc referri possent, latiùs dictum *D. h. t.*

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

SUMMARIUM.

1. *Advocatorum munus publicum & honoroſum.*
2. *Qui contra quos poſtulare prohibentur.*
3. *Clerici in ſacris conſtitutis cauſſas agere quatenus permiſſum.*
4. *Item Religioſis.*
5. *Quo tam litis paciſci cum non liceat.*

SI ad compositionem partes induci nequeant, ad Judicem itur: ubi etiam per alios caussa agitur, uti Advocatos, qui caussis agendis quoque studio operantur, *l. 1. § advocatos D. de extraord. cognit.* & Procuratores. * 1
Illorum dignior est conditio, cùm quæ jura sunt suggerant, & dicantur Postulare, quod est suum vel amici desiderium in jure apud iudicem exponere, vel alterius desiderio contradicere. Munus hoc publicum est, ad quod non admittitur nisi habilis. Rejicitur mulier, quia munus est virile: infamis, *l. 1. §. ait Prætor D. eod.*

Digitized by Google

D. eod. quia est honorificum: minor XVII. annis, *d. l.* 1. §. 3. quod necdum habeat perfectum iudicium, quo opus in postulando. Maior XVII. annis cum possit insigniri titulo Jurisconsulti, quidni ad postulandum admittatur? Vid. Welenb. in *Parat. D. hoc tit.*

2 Sunt qui etsi ad postulandum admittantur, non impune tamen contra alios postulant: ut donatarius contra donatorem postulans privatur donatione tamquam ingratus, si malitiosè donatori grave damnum intulerit postulando, per *l. fin. C. de revocan. donat.* Postulans quoque contra testamentum amittit sibi ea relicta, *l. 8. §. meminisse D. de inoffic. testam.* ex ratione, *c. Ex eo 28. de R. I. in 6.* Clericus contra Ecclesiam, in qua beneficium habet, postulans ut ingratus eo privatur, *c. fin. ubi Glos. h. t.* Quod & procedit, si in duabus Ecclesiis beneficia obtinens pro una contra aliâ postulet, *arg. d. c. fin.* cum & isto casu Ecclesia, contra quam postulat, censeatur alere ingratum: nisi excusetur justus superioris, propter necessitatem, *l. 5. §. advocatum D. de his quæ ut indignis auferr.*

3 Clericis in sacro constitutis Ordine causas agere in Curia Ecclesiastica non est turpe: à laica verò arcentur, quod negotiis sæcularibus se non debeant immiscere. Propriam tamen vel suæ Ecclesiæ, miserabiliumve personarum, aut coniunctarum, si urgeat necessitas, causam ibi agere est permissum, *c. 1. & fin. hoc t.* Idem juris est Clericis in minoribus tantùm constitutis, si Ecclesiæ expensis sustententur, *d. c. 1.* qui alias non prohibentur coram laica Curia postulare, modò caveant à criminalibus causis ingerentibus pœnam sanguinis, quia incurrerent irregularitatem, si sanguinis effusioni postulando causam dederint, qua de re inf. *de Homicidio.*

4 Religiosus ne quidem in causa sui monasterii patrocinium præstat, sine Abbatis sui jussu, *c. 2. h. t.* ne sæcularibus implicatus avocetur à divinis, *inf. Ne Clerici vel monachi sæcul. negot. se immic.*

5 Est autem advocandi munus liberale, non aversatur tamen salarium; licet paciscì, in casum victoriæ, quoram litis sit turpe iudicatum, quod possit hâc viâ invitari advocatus procurare victoriam per fas & nefas, *l. 5. Cod. hoc tit.*

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

SVMMARIVM.

1. *Procuratores qui, & eorum officium.*
2. *A quibus, & qualiter constituantur.*
3. *Excommunicatus ad agendum non rectè constituitur.*
4. *An rectè constituatur procurator ab excommunicatis?*
5. *Qui constitui possit, & an minor XXV. annis?*
6. *In quibus causis.*
7. *Non constituitur sine mandato, exceptis coniunctis personis.*
8. *Effectus mandati procuratorii.*

PRocuratores sunt, qui aliena negotia mandato domini administrant; sive in iudicio, sive extra. Negotiorum gestor excluditur, quia agit sine mandato. Officium procuratorum minus est honestum, cum versetur circa ea, quæ sint facti; usus tamen eorum necessarius, ut, qui rebus suis superesse non possunt, aut nolunt, per alios agant & conveniantur, *l. 1. §. penult. D. h. t.* 1

Eos constituit dominus habilis, etiam absens, vel coram, vel per epistolam aut nuntium, *d. l. 1.* quia non desideratur verborum solemnitas. * Non sit tamen excommunicatus, cui non est persona standi in judicio ad agendum, quia cum eo non est communicandum, ut alteri eam personam dare nequeat: adeò ut ne quidem confirmetur datio per obtentam postea absolutionem, quod principium actûs (hoc enim inspicitur, & ex eo actus judicatur) sit nullum. Innoc. in *cap. fin. nu. 4. h. t.* Dixi, ad agendum; nam defensio sui non est tali inhibita, *c. Dilecti 8. inf. de Except.* * Datus à communitate, cuius maiores & iurati, per quos regitur, sunt excommunicati, non ideo repellitur, ne utilè per inutile vitietur, ut actus universitatis sustineatur, quatenus potest. Nisi tamen maiores isti sint expressi in procuratorio, aut alias eorum auctoritate sit facta constitutio, quòd eorum videatur factum; aut ipsa communitas, sciens esse excommunicatos, 2 3 4

Digitized by Google

catos, simul cum iis constituerit, *c. fin. h. t.* quia peccavit se iis sociando contra Canones. Constituit & procurator procuratorem, si speciale ad hoc mandatum habeat, aut in rem suam datus sit, *c. 1. § 1 eod. in 6.* & post litem contestatam: fit enim litis dominus per contestationem, *d. c. 1. & l. 8. & 21. Cod. eod.*

5 Procurator constituitur quilibet non impeditus. Jure civili majorem XVII. annis admitti volunt, *per §. eâdem lege Inst. Quib. ex caus. in. manumit non licet, ubi* Cuiac. *& dictum D. h. t. n.* 11. Jure Canonico expressum est, non nisi XXV. annis majorem admitti, *c. 5. in fine eod. in 6.* ut securius aliena tractentur negotia. Constituitur non tantum paterfamilias, sed & filius, etiam patre insscio, *l. Tam ex contractibus D. de Iudic.* Infamis etsi à postulando rejiciatur, non tamen à procurando, quòd munus hoc non tam sit honorificum, quàm vile. Constituitur sive unus, sive plures qui si simul sint constituti, non potest alter sine altero admitti, nisi in solidum singuli sint constituti, *c. Si duo 6. eod. in 6.*

6 Admittitur procurator in omnibus causis etiam matrimonialibus, & quidem ad matrimonium contrahendum, *c. fin. eod. in 6.* non tamen nisi ex speciali mandato. Exceptis criminalibus, si criminaliter intententur, *c. 5 h. t. & dictum*, D. *eod. n. 3. & seqq.*

7 Non alias autem admittitur in iudiciis, nisi mandatum legitimè factum ostenderit. Exceptis coniunctis personis, in quibus mandatum non desideratur: quales videntur esse in linea recta omnes in infinitum, secundùm text. in *l. Sed & ha* 35. D. *eod.* in transversa verò qui quartum gradum non excedunt, secundùm aliquos; cum tamen in *d. l.* 35. tantùm fiat mentio fratrum & affinium. Ut verius sit, non intelligi alios, quam qui parentum, fratrum, filiorum locum obtinent. Innoc. *& eum secutus* Abbas in *c. Nonnulli* 28. § *fuit & alii h. t.* Si de mandato dubitetur, satisdatione de rato oneratur procurator, *l. 1 Cod. h. t.* Procurator rei indistinctè compellitur cavere de iudicato, nisi ipse reus caverit, qua de re *D. h. t.* latius.

8 Effectus mandati procuratorii est, quod factum procuratoris domino noceat & prosit, quatenus servati sunt fines præscripti: nam gerens ea, quæ speciale mandatū requirunt, non potest petere ea rata haberi, *c. 4. eod. in 6.* uti nec agens post revocationem sibi denuntiatam, *c. 3. & 4. h. t.* Quæ revocatio procedit, etiamsi quis iuraverit non revocare procuratorem, secundùm *Glos. receptam in c. fin. eod. in 6.* Est & ille effectus, quod procuratori expensæ sint refundendæ, quas nomine causæ commissæ utiliter fecerit, *c. 6. h. t.* Cætera videantur *D. h. tit.*

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SUMMARIUM.

1. *Syndicus quis, & in quo à procuratore differat.*
2. *Syndicus constitui in monasteriis etiam extraneus potest.*

1 SYndici sunt actores universitatum, collegiorum, societatum corporum, per quos quod communiter fieri, agereve oportet, agitur, fit, *c. 1. D. Quod cujusque univers. nom. &c.* quo nomine veniunt & Defensores Civitatum *l. fin. §. defensores D. de Munerib.* Differt à procuratore Syndicus, quod ille constituatur à privatis, hic verò à Republ. aut corpore: uti & in eo quod ad Syndicum constituendum possit cogi Resp. aut corpus, *d. l. 1 §. quibus*, non etiam privatus ad dandum procuratorem, *c. 2. sup. tit. prox.* Sit de collegio, à quo constituitur, an extraneus, non refert. * In Monasteriis 2
potius extraneus est accipiendus, quam Religiosus, quem à fori strepitu abstinere, & à divinis non avocati est convenientius, *c. 1. h. t.* De rato cavere non tenetur, modo constet de decreto, *l. 6. in fine D. Quod cujusq. univers.* Acta eius à collegio probanda, nisi gesta sint post revocationem, ad instar procuratoris.

TITULUS XL.

De his, quæ vi metusve causâ fiunt.

SUMMARIUM.

1. *Restitutio ad quid necessaria.*
2. *Per vim aut metum gesta quatenus non excludant consensum.*

3. *Con-*

Digitized by Google

3. *Contractus metu initi tenant, sed datur restitutio*
4. *Quid veniat restituendum.*
5. *Iuramentum super actu per metum extorto an obliget?*
6. *An justus metus requiratur ad relaxationem talis juramenti?*
7. *Matrimonium metu initum, & votum metu emissum non tenet.*
8. *Vt nequa absolutio à sententia excommunicationis metu exorta.*
9. *An nequa testamenti factio conſtet?*
10. *Requisita ad restitutionem ex causa metus. l. Vt propter metum quid sit datum &c.*
11. *Secundò, ut sit metus gravis.*
12. III. *Præsens.* 13. *IV. Incussus injustè.*
14. *V. Incussus ab extrinseco.*
15. *Iudicis est arbitrari, num sit sufficiens metus.*
16. *Metus etiam liberis, uxori fratribus &c. illatus facit locum restitutioni.*
17. *Communicans cum excommunicato ob justum metum an excusetur.*
18. *Metus reverentialis non conſtat justus.*
19. *Restitutionem non admittunt baptismus & Ordo.*
20. *Ordinatus per justum metum an teneatur ad continentiam?*

1 ANtequam ad judicium eatur, agitur interdum de restitutione, qua actio ſummo jure extincta recuperatur, aut nata quoad effectum impeditur; oppoſitâ actori exceptione. 2 Ejusmodi inter alia ſunt geſta per vim & metum, quæ non excludunt conſenſum; quem ſi excluderent, eſſet propter coactionem, quam non ponit ſimpliciter metus, cum concurrat voluntas: nam & qui coctè vult, equidem vult, *l. Si mulier* 21. §. *fin. D. h. t.* Unde coacta voluntas dicitur voluntas, & ſummo jure obligare, ut traditur paſſim *D. & Cod. eod. tit.* Et hoc, quatenus non agitur de vi præciſa & abſoluta, quæ facit omninò abeſſe animum parentis, cùm principium ſit abextrinſeco, paſſo non concurrente; unde vocatur majoris rei impetus, cui reſiſti non poteſt, *l. 2. D. h. tit.* ſed de conditionali tantum & compulſiva, cujus hic mentio, quæ ponit metum, qui non excludit voluntatem, ſed, ut dictum, eam admittit. Licet enim ab extrinſeco impulſio ſiat, paſſum tamen adjuvat, conſentiendo in minus malum, ut evitetur majus, *can. Meritò* xv. q 5.

Tenent itaque contractus metu initi, ſive 3 bonæ fidei ſint, ſive ſtricti, utis; ſive inciderit in contractum, ſive eauſam dederit: quæ diſtinctio nullibi in Jure expreſſa, ut latius probatum *D. h. t.* Quia tamen excluſo metu ceſſaſſet voluntas, ex æquitate indulgetur reſtitutio, per quam datur actio in rem, vel in perſonam, ad reſtituendum id, quod ablatum; aut exceptio, ſi necdum complerum ſit negotium, *l. 9. §. ſed quod & l. 10. D. eod.* Sic coactus metu renuntiare beneficio, illud repetere non impeditur, *c. 2. 3. 4. hoc tit.* Non competit tantùm contra eum, qui vim intulit, ſed & poſſeſſorem, penes quem eſt res metu ablata, *l. Item* 14. §. *in hoc D. hoc tit. Gloſ in d. c. 2. hoc tit.*

Venit autem reſtituendum ſimplum ejus, 4 quod datum, aut ablatum. Niſi is, qui metum intulit, per contumaciam non parens judicis, rem reſtitui jubentis, arbitrio in quadruplum damnari mereatur, idque intra annum tantùm: eſt enim catenus hæc actio prætoria pœnalis, quæ annum non excedit, *Inſtit. de perpet. & temp. act.* Rerum, quæ amiſſæ, aut ablatæ per metum, taxatio judicis arbitrio eſt permiſſa; & ſecundùm juramentum partis, cui metus illatus, condemnatio, *c. fin. h. t.*

Quæritur verò. An juramentum ſuper a- 5 ctu per metum extorto obliget? R. Omninò obligare, quod ſit ſuper re, quæ ſervari poteſt citra detrimentum animæ jurantis, quale ſervandum, *c. Si verò* 8. *inf. de jurejur.* Deinde ſi non valeret juramentum; eſſet vel ratione contractûs, vel ratione metûs. Prius dici nequit, quia etiam actui à jure improbato accedens juramentum tenet, *c. Quamvis de pactis in 6.* Non etiam poſterius, quia, ut patet ex *d. c. 8.* metus non impedit vinculum juramenti. Quòd & patet ex *c. 3. h. tit.* ubi jurata renuntiatio dicitur ſervanda. Ab utroque non poteſt dici provenire, quia nullum jus irritans invenitur, imò potiùs contra inveniturnon irritans, *d. c. Quamvis.* Præterea quod juramentum injuſtè extortum obliget, ſi ſervari poſſit, eſt, quia obligatio Deo quæritur, *d. c. 8.* ideoque ſervandum, ne divinum ejus nomen in vanum ſumi videatur. Caſſat tamen metus faciliorem abſolutionem & relaxatio-

nem juramenti, *d. c. Si verò* 8. Nihil obſtante, quòd dolus irritum faciat contractum bonæ fidei, quem cauſſavit; quia is aufert cauſſam conſensûs, non etiàm metûs, ut latiùs dictum *D. h. t.*

6 Q. An ad relaxationis juſtitiam requiratur juſtus metus? R. Ita videri paſſim, per multa jura, quæ gravem metum deſiderant, ut relaxatio fiat, *c. 3. 4. & fin. h. tit. d. c. Si verò* 8. *& c. Verum* 15. *inf. de jurejur.* Et probatur ratione, quia ad reſcindendum contractum requiritur gravis metus; ut idem in relaxando juramento videatur neceſſarius. Ita tradit Felin. in *c.* 2. *nu.* 3. *inf. de jurejur.* & in foro exteriori ita videtur ſervandum. In foro tamen conſcientiæ, cum teneatur ad reſtitutionem accepti per metum, licet non juſtum, ille, qui metum intulit, propterea quod turpiter acceperit, & cum injuria jurantis, abſolutionem eſſe concedendam rectè tradit Abbas *d. c.* 13. *num.* 3. quem ſequitur Covarr. in *c. Peccatum p.* 2 *§.* 3. *num.* 7. quòd licet jus civile non det reſciſſionem niſi geſtorum per metum gravem, non probet tamen geſta per metum minus gravem, ſed tantum, ne humana commercia paſſim impedirentur, & multitudo litium in Rep. cauſſaretur, deneget reſtitutionem. Non obſtat, *c.* 3 *h. t.* ubi videtur non poſſe repetere, ſi juraverit, licet metu inductus; nam ibi agitur ante petitam abſolutionem per ſuperiorem: illa enim facit juſtam eſſe repetitionem, ſecundùm alia loca, & patet ex eo, quòd qui coactus juramento renuntiavit beneficio, non impediatur repetere, *c.* 2. *&* 4. *h tit.* Vid. Sanchez *De matrim. Tract.* 4. *diſp.* 20. *q* 2. Suarez *lib.* 2. *de juram. cap.* 41. *n* 18.

7 Quod dictum eſt, metum non impedire obligationem, patitur exceptionem in matrimonio, in quo requiritur ſumma libertas, ut metus interveniens actum omnino impediat, qua de re latius infrà libro IV. De voto idem dicendum, cùm & hoc deſideret ſummam libertatem. Ratio utriuſque ulterior videtur, quod matrimonium metum initum, ſi validum foret à judice diſſolvi non poſſet, ut & obligatio voti per metum emiſſi. Sanchez *De matrim. Tract.* 7. *diſp.* 29. *n.* 5.

8 Abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcumque revocationem illius, aut ſuſpenſionis, aut interdicti, vi vel metu extortam, auctoritate omninò vacuari reſcriptum eſt *c. unico eod. in* 6. ubi excommunicationis ſententiæ ſubjacere dicuntur vi aut metu abſolutionem aut revocationem extorquentes.

Volunt & teſtamenti factionem coactam 9
eſſe irritam, *arg. l. Qui teſtamento* 20. *in fine D. Qui teſtam. fac. poſſ.* ubi teſtis coacti teſtimonium non tenet, nec ſalvat teſtamentum, quod multo magis dicendum in teſtatore coacto. Jaſ. in *Rub. C. Si quis aliquem teſtari prohib.* Diſſ. Menoch. *De arbitr. jud. quæſt. lib.* 2. *caſu* 395. *n.* 7. Fachin. 10. *c* 15. Tutoris auctoritatem metu expreſſam inutilem eſſe reſponſum *l.* 1. *de auctorit. tutor.* & prorogatam in aliquem jurisdictionem invitâ parte nullam eſſe, habet *l.* 2. *in princ. D. de judic. Vide Gloſ in cap.* 2. *&* 6. *hoc tit.*

10

Cæterum ut quæ de irritando actu per metum inito ſunt dicta, procedant, oportet Primò metus ſit illatus ab eo, cui datum, factum, promiſſum, aut ab alio in eum finem, ut daretur, fieret, promitteretur, *l. Item* 14. *§. in hac actione D. h. tit.* cùm ſatis ſit propter metum eſſe datum, factum, promiſſum. Quod quis, ſibi metuens, alteri auxilii gratia promittit, aut dat, ad metum non pertinet, nec ideo reſtitutio peteretur, quod vis non ſit ſubmiſſa per eum, cui datum, neque ab alio eum in finem, ut eleganter reſpondiſſe dicitur Pomponius in *l. Metum* 9. *§.* 1. *D. eod.*

Secundò, Sit metus gravis alicujus mali, 11
cadens in virum conſtantem, *l.* 5. *&* 6. *D. h. t.* eum movens, ut potius eligat quod offertur, quàm gravius, quod intentatur, incurrat: cujusmodi eſt metus mortis, mutilationis, gravis cruciatus corporis, ſervitutis, carceris, ſtupri, amiſſionis bonorum, gravis infamiæ, *c.* 1. 2. 6. *h. t l.* 3. 4. 8. *& pen. D eod.* Ratio eſt, quòd talis metus ſi non tollat conſenſum, impediat tamen requiſitam libertatem conſenſus: quamcùm non impediat levior metus, licet graviori malo anteponatur, non faciet tamen reſtitutionem indulgeri *d. c.* 6. *h. t.*

III. Si metus præſens, non ſuſpicio tan- 12
tùm inferendi, quæ ſæpe vana eſt. Quo modo minæ non ponent juſtum metum, qui non ex jactationibus, ſed facti atrocitate probatur, *l.* 1 6 *&* 7. *h t. &* l. 7. *C. eod.* Juſta tamen & probabilis ſuſpicio metus habetur pro me-

Digitized by Google

ra,l.7.§.1. *Quod falsò tut. auctore gest. esse dic. D.* Peckius *De testam. conjug. lib. 1. cap. 9. n. 4.* Sic minæ incussæ abeo, qui solet eas exequi, justum ponunt metum, *arg. l. 7. §. hoc tamen D. Ad L. Iul. majest.*

13 IV. Sit incussus injustè; quia si justè incutiatur, est quod actum ponat irritandum. Hinc damnatus, si eligat ducere meretricem, aut turpem personam, ut liberetur, tenet matrimonium, quia non potest dici subesse justus metus, cum damnatus suâ sponte elegerit hunc modum, ad evitandam mortem. Idem est si promittatur impunitas, sub conditione ducendi aliquam, quod offeratur modus evadendi periculum instans. Sic & tempestatis caussa vovens tenetur, quia non tam ab alio, quàm à se impellitur, Vid. Suarez *De voto lib. 1. c. 7.*

14 V. Sit incussus ab extrinseco; quia si ab intrinseco procedat, uti à morbo caussante mortis metum, non potest dici injuriosus, cum a natura procedat. Hinc ex adsertione Medici, ob humoris abundantiam quæ mortem caussaret, ducens uxorem, non potest dici impulsus à caussa injuriosa, tenebitque matrimonium.

15 Hac in re plurimum valet judicis arbitrium, *l 3. D. Ex quibus caus. majores, &c.* qui perpendet ex circumstantiis & subjecti qualitate, an metus sit sufficiens: neque enim quivis eodem judicandus ordine, cum puero sit gravior metus, quàm viro; fœminæ, quàm masculo, *arg can. Indignantur* XXXII. *q. 6. & c. Licet inf. De homicidio.*

16 In se, an in liberis quis metuat, non interesse habetur in *d. l. 8 in fine* D. *h. tit.* quòd pro affectu in liberos magis terreantur parentes. Quod & de uxore dicendum, cum habeatur una persona cum viro: item de parentibus, Innoc. *ad c. Cum locum n. 1. inf. de sponsalib.* uti & de fratribus, ac consanguineis, aliisque, quorum personis rationabiliter quis timet, ne offendantur, per *c. sciant.* 12 *De elect. in 6.* Quo modo Felinus, in *c. Ecclesiam* S. *Maria n.* 99. *de Constitut* dicit resignationem factam ob metum consanguineis resignantis illatum, esse illi restituendam.

17 Nullus metus, etiam gravissimus, à peccato excusabit, *c. Sacris 5. h. tit.*

Hinc quæritur, An communicans cum excommunicato excusetur propter justum metum? R. Non videri, eò quòd subsit peccatum, ad quod nullo metu quis induci debet. Nisi fortè metus tollat actus communicandi malitiam, veluti si de vita agatur, nisi communicet. Neque enim pura Ecclesiastica lex per se obligat cum mortis periculo, secundum omnes: per accidens tamen posset obligare, ratione concurrentis juris naturalis aut divini, obligantis cum vitæ discrimine. Quo modo si communicatio pateret scandalum, aut in contemptum clavium pateretur, aut in ipso crimine, aut in divinis, minimè excusabit eum, qui caussa metus incussi, etiam gravissimi, obsequitur. Ratio non est in præcepto humano de non communicando, sed in vi præcepti divini tunc currentis, quod mandat evitari scandalà, tueri religionis æstimationem, reprimere contemptum clavium; ut actui isti subsit intrinseca malitia. Et hoc in casu accipiendus Pont. in *d. c. 5. h. t.* non etiam generaliter, licet generaliter loquatur. Covarr. *ad c. Almap. 1. §. 2 n 9. & seqq.* Adde Titaq. *De pœnis caus.* 36. & Suarez *de Censuris disp. 4. sect. 3. n. 12.*

Metum reverentialem uxoris erga maritum, liberorum erga patrem, non censeri justum, colligi potest ex dictis, & patet ex *l. Si patre D. de ritu nupt.* nisi alia accedat violentiæ incussio, *l 1. § qui onerandæ D. Quarum rer. actio non &c.* Covarr. *De matrim. p. 2. c. 3. § 6. Vide dicta D. h. t. n* 21. 18

Finaliter notandum est, esse quædam, quæ posito etiam justissimo metu, non admittunt tamen ullam restitutionem, ut Baptismus & Ordo: nam cum metus non tollat voluntatem, non impedit etiam characteris impressionem, *c. 3. inf. de Baptismo.* 19

Ubi quæri posset, An ordinatus per justum metum teneatur ad continentiam? R. Hoc posse videri, Primò, qui characterem recipiat, cui adnexa est castitas, quæ tamquam accessorium sequitur Ordinem, tamquam principale. Secundò, quia baptizatus licet coactè, teneatur tamen legibus Ecclesiæ, *can. de Iudæis dist.* 41. ex vi characteris impressi, quem comitantur Ecclesiasticæ leges, uti & comitatur castitas Ordinis characterē. Dicendum tamen, non teneri talem ad continentiā. Ratio est, quod Ordo sacer non obligēt ex natura rei ad castitatem, sed ratione voti, ex 20

Digitized by Google

Ecclesiæ constitutione adjuncti. Votum autem hoc, sive expressum sive tacitum, irritum facit justus metus. *c.* 1. *h. t.* Nihil facit, quod Ordini sit adjunctum continentiæ votum, quia hoc non jure divino, sed humano, ut dicetur inf. *ad tit. de Clericis conjug.* Ut per metum, qui humana rescindit impediatur ejus obligatio.

Nihil obstat prius argumentū, cùm tantum procedat, quando est eadem ratio principalis & accessorii: quæ hic non est eadem, cùm ad characteris impressionem sufficiat quæcunq; voluntas, ad votum autem continentiæ libera desideretur, *d. c.* 1. Nihil etiam obstat secundum; quia baptismus continet professionem religionis, ad quam nascitur obligatio ex mera natura Sacramenti, positâ qualicumq; voluntate, ut eam metus irritare nequeat tamquam juri divino adnexam. In voto autem aliud est, quod ex institutione Ecclesiæ adest, quæ requirit libertatem omnimodam. Ita Glos *d. c.* 3. *V. Conditionaliter* Navar. *Cons.* 3. *n.* 8 *& Cons.* 4. *n.* 8. *& seqq hoc tit.* ubi illam tradit esse cōmunem opinionem. Quo modo talis poterit ad nuptias transire, non requisitâ ullâ dispensatione Pontificia: nisi tamen, cessante metu, approbaverit susceptum Ordinem, sive verbo sive facto, etiam semel eo usus citra coactionē, quia actum ratificando facit eum voluntariū, cogiturque continere, quatenus non subest error. Navar. *d. Cons.* 4. *n.* 8. *&* 9.

TITULUS XLI.

De Restitutionibus in integrum.

SUMMARIUM.

1. *Restitutio in integrum quid, & ex qua causa fiat.*
2. *Ecclesia, exemplo minorum, restituitur.*
3. *Restitutio contra quem petatur.*
4. *An detur minori læso in renuntiatione beneficii?*
5. *An si beneficium alteri sit collatum?*
6. *Restitutio coram quo judice petenda.*
7. *Quo modo & intra quod tempus.*
8. *Non nisi semel super eadem repeti potest.*
9. *Effectus impetratæ restitutionis.*

1 RESTitutio est causæ redintegratio: estque extraordinarium remedium, quo læsus in jus pristinum restituitur ex justa causa, quam dat metus; dolus adversarii, absentia, aliave similis; modo causa probetur: quamvis si non plenè probetur, concedatur nihilominus in causa favorabili, *c.* 4. *h. t.* uti est matrimonium. Potuit & justam causam ætas minor, quatenus per eam causata læsio, ut traditur *Cod. De in integr. restitut. minor. & D. De minoreb.** Minorum jure gaudet Ecclesia, si ven- 2
dendo, locando læsa fuerit: restituitur enim, salvo tamen pretio emptori aut conductori, & sumptibus, si quos fecit, *c.* 1 *hoc tit* Item si confitendo fuerit læsa *c.* 2. *eod. in* 6. aut omittendo probationem necessariam, *c* 3 *h t.* Non obstante termino juris exclusivo. Procedit ea restitutio etiam contra sententiam Papæ, *c.* 5. *h. tit. arg l Minor.* 18. §. 5. *D. De Minorib &c.* Non obstante facto Prælati, quo Ecclesia læsa fuit, nec negligentia procuratoris, qui jura Ecclesiæ non produxit, *c.* 2. *h. t.*

Petitur contra quemcumque, à quo læsio 3
contigit, adeò ut Ecclesia contra Ecclesiam eam petat, *d. c.* 3. *h. t. & l. Si minor* 24. *De minorib.* Non obstante, quòd privilegiatus non utatur suo privilegio contra privilegiatum, & possessori habeatur potior: hoc enim verum est, quando utrimque est par causa; hic autem est impar, cum alter de damno vitando agat, alter lucrum captet.

Quæritur autem, An detur restitutio in 4
integrum minori læso in renuntiatione beneficii R. Ita rectè dici, & velle Covar. *lib.* 1. *Var. Resol cap.* 5. *nu* 3. nixum tam multorum auctoritate, quàm ratione; quia minores læsos jura passim volunt restitui, nusquam exceptâ læsione, quæ circa beneficium contingit. Cui non obstat, quod in beneficiis habeatur major, ut constituere possit procuratorem, *c. fin. De judic. in* 6. minor autem quà minor, non etiam quâ major, restituatur: nam non ideo minor esse, ejusque beneficiis uti desinit, cùm concessio unius beneficii non debeat causare detrimentum quoad aliud, quod hic foret. Vid. Gomes. *ad Reg. De triennali poss. qu.* 15.

Quæstio major est, An restitutio pro- 5
dat, si beneficium alteri sit collatum? R. Posse videtur non procedere per *l Quod si minor* 24. §. *Scævola De minorib.* ubi non succurritur minori,

Digitized by Google

minori, nisi re integra, hoc autem casu non integra res. Vult tamen Covar. *d. loco*, nihilominus restitutionem competere, ex regula generali, quòd minori læso sit salva restitutio. Non obstat *d. §. Scævola*, quia agit in casu, quo agitur de lucro captando, scilicet acquirenda hæreditate repudiata, non etiam de damno vitando, uti hac in quæstione, Gomes. *d. q.* 15. *Vid.* Molina *de just. & jure Disp.* 573. *vers. utrum autem*

6 Restitutionis petitio proponenda est coram adversarii ordinario; *l.* 2. *C. Vbi & apud quem restit. peti deb.* Sequitur enim actor forum rei. Sit tamen eo major, contra cujus sententiam imploratur, *d. l. Minor* 12. *D. de minor.* quia minori in majorem cum non sit jurisdictio minùs conveniens per illum hujus sententias rescindi.

Clericus contra laicum acturus, eam petere debet coram laico, nam & ipse forum rei sequitur, nisi agatur causa Ecclesiastica, quæ tractanda coram suo judice, ut dicetur infra *de foro compet.* Coram arbitro non recte proponitur, *l.* 1. *C. Vbi & apud quem restit.* cum jurisdictionem non habeat. Non potest etiam coram delegato proponi, nisi specialiter demandetur, aut in commisso negotio incidat, *c. pen. h. t.* aut datus sit ad universitatem causarum, qualis habetur instar ordinarii, aut datus à Pontifice, cui est jus pinguius, ut dictum supra, *Tit.* 29.

Rectè ut censeatur petita: petenda est libello, *c.* 5. *h. t.* Citanda pars ne causa, quæ alios tangit, temerè iis inconsultis mutetur, *c. quod omnes de R. I. in* 6. Proponenda intra quadriennium, *l. fin. C. de temporib. in integ. rest.* Quod & Ecclesiæ currit, numerandum à die læsionis, *Clement. un. h. t.* minori ab inchoato anno XXVI. *d. l. fin.* Postea frustra petitur, nisi ratio ab re quid subsit, quod aliud suadeat, *c.* 2. *eod. in* 6. *ubi Glos.* Restitutioni ex causa metus, aut doli brevius tempus præscriptum, illi scilicet anni, huic biennii, ut patet ex Tit. *D. & Cod. de his quæ vi & dolo.*

7 Non solet autem restitutio super aliqua re peti nisi semel: nam rejecta iterato cum effectu non petitur, *c. fin. h. t.* cum bis super eadem re nemo experiatur, & videatur deesse justa causa, nisi tamen nova emerserit.

8 Effectus petitæ contra sententiam restitutionis est, ut executio eius suspendatur; nisi subsit malitia in detrimentum alterius, *c.* 6. *h. t.* Probata causa læsionis facit caulam redintegrari illi, qui se læsum probavit, non tamen ultrà quà læsus est, *Clem. un. h. t.*

TITULUS XLII.

De alienatione judicii mutandi causa facta.

SUMMARIUM.

1. *Quid hoc casu obtineat jure D. & Cod.*
2. *Alienatio hujusmodi non nocet impetrationi rescripti.*
3. *Cessiones in Clericos fieri prohibentur.*

LÆditur & pars alienatione rei judicii mutandi causa, aut in personam potentiorem, 1
ut agere volenti durior sit ejus persecutio. Cui rei occurritur jure Digest. concessa actione in factum quanti interest, jure Codicis in rem contra posse sorem. * Statuitur hoc tit. 2
alienationem ejusmodi in fraudem rescripti impetrati non obesse, quòminus cogatur possessor, in quem alienatio est facta, comparere ex vi ipsius rescripti, *c.* 1. *h. t.* ubi appellatio à diversa parte nullius dicitur esse momenti. * 3
Prohibentur etiam cessiones in Clericos, ne fori mutatione durior fiat adversarii conditio *c.* 2. *h. t.*

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

SUMMARIUM.

1. *Arbitrorum duo genera.*
2. *In arbitrum qui compromittant.*
3. *In quos compromittatur.*
4. *Compromittatur in unum vel plures.*
5. *Arbitri inter se discordes non eligunt tertium.*
6. *Licet sint concordes in eligendo tertium.*
7. *Super quibus rebus compromittatur, vel non.*
8. *Arbitrium suscipere est voluntatis, susceptum implere est necessitatis.*
9. *Ex arbitrio an & quæ actio competat.*

Digitized by Google

10. *Arbitris dissentientibus qua sententia prævaleat.*

11. *Ab arbitro non appellatur: nec reconventio apud arbitrum proponitur.*

1 MInoris strepitu & sumptu per arbitros privatim solent controversiæ componi, sive ante litis ingressum, sive etiam postea, quæ eatenus sistitur. Horum duo sunt genera: aliud eorum, qui secundùm juris ordinem procedunt, de quibus hic, qui propriè Arbitri dicuntur; aliud eorum, quos Arbitratores vulgò vocant, sive Amicabiles Compositores, qui non ad lites, sed ad actus extrajudiciales adhibentur. *l. societatem* 76. §. *Arbitrorum D. pro socio.*

2 In arbitrum compromittit quilibet habens rerum suarum administrationem liberam. Non procurator, nisi speciale habens mandatum, aut liberam administrationem, ut colligere est ex *c. per tuas* 9. *juncta Gl. h. t. & arg. l. Procurator* 38. *D. de procuratoribus.*

Compromittitur in quemlibet, quem nec
3 status, nec ætas removet. Quo modo non compromittur in servum, qui tamen liber factus rectè ex partium consensu sententiam dicit, *l. sed si* 9. *D. eod.* Non in mulierem, quia arbitrari est civile munus, *l. fin. C. eod.* Si tamen jurisdictionem habeat, in eam compromitti potest, *c.* 4. *h. t.* cum cui licet quod plus est, etiam sit permittendum, quod est minus. Non in minorem annis XVIII. *l. Quidam* 57. *D. de re judic.* nisi ex arbitrio Principis, *arg. c. cum vigesimum* 45. *sup. de off. jud. deleg.* cum ex lege Julia non liceat compromittere in minorem XX. annis *l. cum lege* 41. *D. h. t.* Non laicum in causa spirituali, qui spiritualibus se non immiscet, *c. contingit* 8. *h. t.* Auctoritate tamen delegati in Clericum & laicum compromissum validum est, *d. c. per tuas* 9. *h. t.* cum censeatur causa per Clericum tractari tanquam magis dignum, ejusque auctoritate niti compromissum, *Glossa add. c.* 8.

4 Compromittitur non tantùm in unum, sed & in plures, convenientius numero impares, ne contingat arbitrium per patritatem impediri, *c.* 1. *h. t. item si unus* 17. §. *principaliter D. eod.* * Certi autè adsumendi, nec denda licentia arbitris inter se discordibus tertium eligendi, *c. innotuit* 12. *h. t.* Possent enim vel ipsi arbitri inter se dissentire in eligendo, aut etiam ab iis electis minùs placere partibus, ut res sit futura sine exitu, *l. non distinguemus* 32. § *quæstum D. h. t.* nisi nominata sit persona tertia in casum dissensus, *Gl. d. l.* 17. §. *si in duos*, quia cessat vitium incertitudinis.

Quid si arbitri isto casu sint concordes in 6
eligendo tertium? R. Nihil magis tenere arbitrium, quippe ab initio nullum, ut non convalescat ex post facto, secundùm *l. quod ab initio D. de R. I. & ita tenet Gl.* Abbas Innoc. *d. c.* 12. Objicitur textus in *c. pen. h. t.* verum ibi nõ agitur nisi de concessa istâ licentia judici, à quo nominatur rectè tertius, cum possit judex arbitros dissentientes cogere, ut tertium eligant, ne causa maneat indecisa. *d. l.* 17 §. *principaliter*, juxta quam intelligendum, *c. cum speciali* 61. *inf. de appellat. & c sufficionis* 35. *sup. de off. jud. deleg.*

Compromittatur super quavis causâ, nisi 7
in alicuius præjudicium tendat. Quo modo non compromittit Ecclesia exempta super exemptione, sine licentia Rom. Pontificis, cuius vertitur præjudicium, *c.* 5. *h. t.* Excipitur & causa criminalis, quia crimina non privato arbitrio remittenda, sed vindicanda coniugnè per publicam auctoritatem, *c. pen in fin. sup. t.* 41. *de integ. restit.* Item libertatis, *d. l.* 32. §. *Iuliamus D. h. t.* quia requirit maiorem iudicem Matrimonialis, ne tontingat matrimonia dissolvi, aut conciliati contra Canones, *d. c. pen in fine* Beneficialis, ne sine Canonica institutione apetatur via ad beneficia, contra *c.* 1. *de R. I in* 6. Excipitur & res iudicata ne publico iudicio præ valeat arbitrium privatum, *c. Expositi* 11. *h. t.*

Arbitrium suscipere nemo cogitur, siqui- 8
dem sit extra iurisdictionis necessitatem & mandato proximè accedat: susceptum tamen est implendum, *l.* 3. §. 1. *D. eod.*

Non erat autem olim ex arbitrio actio, nisi 9
stimulatio intervenisset de stando arbitrio, sub certa pœna, quæ petebatur: vel si simpliciter convenisset sententiæ stari, incerti erat actio, *l. idem* 27. *in fine D. eod.* Postea ex sententia arbitri homologata, ut vocant, id est vel expressè vel tacitè per silentium decem dierũ comprobata, actio data & exceptio, *l. pen. Cod. eod.* Quod iure Canonico obtinet, *d. c.* 9. *h. t.*

qua-

Digitized by Google

quatenus arbitrium non continet peccatum per partes non remissibile, *c. 2. eod.* & servati fines ac forma compromissi. Quo modo, uno ex arbitris adsumptis mortuo ante sententiam, ab aliis ea prolata non tenebit,, *c. ex parte 10. h. t.* Uti nec tenebit, altero compromittentium mortuo; neque enim in hæredem extenditur, nisi aliud sit cautum, *c. fin. h. t.* Quamvis unius ex tribus contumacia dictam ab aliis sententiam non faciat inutilem, *c fin eod. in 6.* ne malitia unius actum impediat: nisi tamen cautum sit, ut omnes adsint, & per omnes sententia proferatur, *Gl. in d. c. fin eod in 6.*

Si contingat arbitros dissentire, ea sententia prævalebit, quam plures dixerint, & si omnes discordent, minor prævalebit, quod in eam consenserint omnes, *c. 1. eod in 6.* 10

Non appellatur ab arbitrio *l. 1. c. eod.* quòd jurisdictione careat. An verò reductio ab arbitri sententia peti possit, dictum *D. eod n. 31.* Non proponitur etiam coram arbitris reconventio, cum de his tantùm, super quibus in eos compromissum exstitit, arbitrentur, nisi fortè ita cohæreant, ut causa sine iis expediri commodè nequeat, *c. 6. h. t.* ut supplet ibi Glossa. 11

HENRICI ZOESII I. C.
IN LIB. SECUNDVM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIUS.

TITULUS PIMUS.

De judiciis.

SUMMARIVM.

1. *Ordinis ratio.*
2. *Iudicium quid, & quotuplex.*
3. *Citatio etiam in summario judicio necessaria.*
4. *Iudicium constituunt Iudex, Actor, Reus.*
5. *Iudicem qualem esse oporteat.*
6. *An minor possit esse judex.*
7. *An fœmina, servus, & filius in causa patris.*
8. *Actor & reus quis.*
9. *Minor & Religiosos personam standi in judicio non habent.*
10. *Iudicii partes.*
11. *Iudicis officium.*
12. *Iudicium civile intra triennium terminandum, criminale intra biennium.*
13. *Etiam jure Canonico.*
14. *Intellectus. penult. h. t.*
15. *Iudicii species.*

EXpositis præparatoriis quibusdam judiciorum, sub finem libri primi, hoc libro secundo principaliter, quæ ad ipsa judicia spectant, exsequitur Pont. methodo pulcherrima, recedens ab ordine juris civilis, in quo post personas agitur de rebus, aut natura prioribus.* Ratio hujus ordinis est, quòd actiones iudiciales forma sint digniores, magisq; universales. Universalia autem præmittit verò Pont. primò universalem de iudiciis tractatùm quæ inventa, ne quis propriâ auctoritate ius sibi diceret, & ultionem sumeret, sed legitimè per iudicem obtineret, ad hoc enim inductum esse Magistratum tradit I. C. in *l. 2. §. post originem D. de orig. juris.* 1

Dictum iudicium quasi iurisdictio, *Forma 2 inf. de V. S.* Estq; legitima rei controversæ inter litigantes coram iudice disceptatio. Varia

Vatia ejus est divisio. Secundum materiam aliud est Civile, aliud Criminale : aliud Ecclesiasticum, quod vertitur super re aut forum Ecclesiæ spectante, aliud Laicum, in quo res temporalis tractatur. Hoc coram laico vertitur, non illud : neque enim laicorum est tractare Ecclesiastica, *c. 2. h. t.* Atque ita in *c. 3. eod* caussa juris patronatus dicitur tractanda ajudice Ecclesiastico. Aliud item Petitorium, quo agitur de proprietate, aliud Possessorium, in quo quæritur de possessione. Secundum formam aliud est Ordinarium, in quo servatur solemnis procedendi modus, aliud Summarium, in quo de plano, sine strepitu aut figura judicii, proceditur, & præter citationem ac necessarias probationes, reliqua juris solemnia omittuntur, *Glem. sape de verb. signif.* ut in causa electionis, postulationis, provisionis digniratum, aliorumque beneficiorum. ne Ecclesia diu ministris careat, & ne ministri Ecclesiarum diu stipendiis privenatur : item matrimoniorum, ne mutuo corporis usu, cum periculo incontinentiæ, diu fraudentur coujuges : usurarum, ut citissimè restituantur, *Clem. dispendiosa h. t.* * Citatio non magis omitti potest in summario, quàm
3 ordinario, cum spectat ad juris sui defensionem quæ est naturalis. *d. Clem. sape & Clem. Pastoralis de jurejur.* ut ne quidem Princeps eam remittat. Unde contra non citatum sententia lata non valet, etiam si tendat in ejus favorem, quòd ejus omissio contineat defectum substantialem, qui facit actum nulla sui parte valere Gail. 1. *obs. c. 75. n* 9. Vant. *De nullitatibus proceff. Tit de nullit. ex defectu citat. n.* 10.

4 Judicium constituunt tres personæ, Judex, Actor, Reus, Judex est, ad quem vel jure dignitatis spectat causæ cognitio, qualis dicitur Ordinarius ; vel ex commissione, qualis dicitur delegatus. de quo supra *lib. 1. Tit. 29.* * Judex vir bonus sit oportet, prudens, à vitiis alienus : quod enim scelus damnet indulgens sibi, & qui exercebit justitiæ munus, ipse iniquitatis famulus ? Sit & Jurisconsultus, aut saltem Icto Assessore utatur : item sit competens, de quo Tit. seq.

Qu. An & minor possit esse Judex? R. Vidi
6 ri quidem posse minorem XX. annis, modò sit major XVIII. *l. quidem* 57. D. *de re judic* ubi hoc exprimi videtur. Verùm dicendum, non posse secundum, *c cum vigesimum* 41. *sup. de officio jud. deleg* nisi ex partium consensu adsumatur, & sit major annis XVIII. Atque ita accipienda *d. l.* 57. juxta *d. c.* 41. Potest tamen Princeps minorem judicem dare, & minoris magistratum habentis sententia tenet, propterea quòd Princeps, qui magistratum dedit, omnia cum gerere decreverit, *d. l.* 57. ubi Alex. *& dixi* D. *h. t. n.* 20. & 21.

Non sit improbatus natura, moribus, legi- 7
bus. Qua ratione fœmina, quæ officiis virilibus non fungitur, judicio regulariter non præponitur, *c. 4. sup. de arbit.* uti nec servus, *l cum Prator* 12. §. *non autem D. h. t.* Dicta tamen a servo judice sententia, qui publicè liber habebatur, tenet, propter errorem communem, qui titulo subnixus jus facit, *l. Barbarius D de officio Prat* Non laicus in spiritualibus, quæ non tractanda à laico, *c. 3 h. t.* Filius in privata patris causa non videtur prohibitus esse judex, *l in privatis* 77. *D. h. t.* licet nõ sit satis honestum, & detur adversario justa recusandi causa, secundum *l.* 10. *D de jurisd.* Costal. *tkid* & Cujac. 3. *ad African.*

Actor est, qui actionem intendat, & prior ad judicium provocat, *l. in tribus* 13. *l. inter* 62. 8
D. eod. Reus, à quo petitur, & qui causam dicit à re dictus, quam debet, & plerumque debitorem significat, interdum & creditorem, *inst. de duobus reis.* Oportet autem partes sint habiles & majores : * nam contra minores non tenet judicium, cum iis desit persona le- 9
gitima standi in judicio : qualis nec est Religioso sine consensu Superioris sui, *c. causam* 9. *h. t.* à quo possit actus judiciarius irritari. Lata tamen sententia pro minori, aut Religioso agente sine consensu Superioris, tenet, *l. non eò minus* 14. *C. de procurat.* Interdum sine reo judicium peragatur, eo absente per contumaciam, *c. novit inf. tit* 14. Interdum etiam sine actore, quando agitur vi denuntiationis Evangelicæ, aut inquisitionis, *cap. Novit* 13. *h. tit.*

Judicii partes sunt duæ : contestatio, quæ 10
est principium sive ingressus litis, & sententia, quæ eam finit. Cætera aut sunt præparatoria, ut citatio, libelli obtatio ; aut media, ut probationes ; aut consequentia, ut executio.

Inourabit judici causas examinare & judi-
care

Digitized by Google

care, quatenus cognitio ad eum ſpectat. Nam ſunt, quæ non niſi a Pont. judicandæ, veluti ſi agatur de privilegiis Sedis Apoſtolicæ, *c. cum veneſſent 12. h. t.* Finite controverſias quam citiſſimè, debitâ obſervatâ ſolemnitate, ne lites fiant immortales, & partes gravibus impenſis onerentur.

12 Jure civili intra triennium cauſa civilis eſt terminandâ, addita pœna in eos, per quos ſtabit, quò minùs terminetur. Præterea eo decurſo finitur inſtantia, quæ agere pergenti renovanda, cum omnibus iis, quæ ad litis ordinationem pertinent, *l. properandum 13. §. 1. C. h. t.* Illis tamen ſalvis, quæ concernunt litis deciſionem, cujus ordinis ſunt acta probatoria, quæ & alio in judicio vim habent, *l. pen in fin. C. de receptis arbitr. l. ult. C. de teſtib.* Quæ deciſio cum præcipuè ſit fundata in publica utilitate, non admittit partium prorogationem, quia juri publico privata pacta non prævalent Vid. Natta *ad Clem. ſæpe nu. 71. de verb. ſignif.* Cauſa criminalis intra biennium à lite conteſtata finienda, *l. 3 C. ut intra certum tempus crim. q. term* Ratio videtur eſſe, quòd publicæ cauſæ privatis ſint potiores, aut potiùs quod triſte ſit longo tempore in reatu hærere. Quo modo ejus pœna ſublevanda dicitur, qui longo tempore fuit in reatu, *l. ſi diutinæ D. de pœnis.* Si interea temporis per partes in compromiſſum itum fuerit, dictum tempus non videtur labi, *arg. Clem. quamdiu de appell. auth. ſi tamen C. de temporib. appellat.*

13 Eſt autem controverſum, An iſta diſpoſitio juris civilis obtineat jure Canonico? R. Eſſe, qui negent, per text. in *c. pen. h. t.* ubi etiam decurſo triennio jubetur nihilominus delegatus cauſſam cognoſcere. Abbas & alii *ad d. c. pen.* Verius tamen eſt, non eſſe differentiam inter hæc jura quoad hanc materiâ, cum per Canones nullibi ſit contrarium diſpoſitũ, & ratio abbreviandarum litium etiam hoc juremoliter, *c. finem 5. inſt. t. 14. de dolo & contum.*

14 Covarr. *ad c. quamvis p. 2. §. 1 n. 10.* * Nihil facit, *d. c. penult.* cum in illo tantum agatur de jurisdictionis perpetuatione, qua per lapſum triennii delegatus non privatur, neque enim finitur niſi modis, de quibus ſuprà *tit. de off. & poteſt. jud. deleg* Ut cauſam cognoſcere deinceps non impediatur, nova nimirum inchoata inſtantia, quod & inſinuat Innoc. *d. c. pen.* In quo non eadem maneat inſtantia, an verò ſit diverſa, non decernitur; ut res illa determinanda veniat ſecundùm jus civile; *arg. c. 1. de novi operis nuntiat.* Quò facit Concil. Trid. quod intra biennium, à die motæ litis, ſi judicium terminatum non fuerit dat licentiam adeundi judicem ſuperiorem, *Seſſ. 24 de reformat c. 20.* Quod ipſum rectè dicitur procedere tantùm in caſu, quo ſtat per judicem, quò minùs cauſa definiatur, non etiam ſi ob cauſæ qualitatem, aut partium cavillationem, ne puniatur, qui non deliquit, & commodum reportent, qui cavillationibus ſuis tempus protraxerint, *d. c. penult. h. t.* Et ita reſolviſſe dicitur Congregatio Card. ſacri Concil. Interpretum.

Permiſſa omnia ea Judici, ſine quibus commiſſa jurisdictio commodè exerceri nequit: 15
quo modo citat partes, cogit comparere, reſpondere, contumaces excommunicationi ſubjicit, *c. 1 h. t.* Perſonaliter tamen ut quis compareat jubere non poteſt, niſi ex ſpeciali Pont. mandato, aut causâ exigente præſentiâ, ut quia criminalis, aut quia agitur de veritate dicenda, *c. 1. eod. in 6.* & aliis, *de quibus Gloſſ. in c. Paſtoralis 14. h. t.* Facta quoque per principales perſonas proponenda, *d. c. 14.* Mulierum teſtimonium ſi neceſſarium fuerit, non ipſæ vocandæ coram judice, ſed ad eas mittendus, qui depoſitionem excipiat, *c. 2. eod. in 6.* Præterea punit convictum coram ſe Clericum, nõ etiam coram laico, tamquam non ſuo judice, *c. 4. h. t.* ſuſpendendo, interdicendo, deponendo, trahendo brachio ſæculari, non tamen pro quibusvis criminibus, *d. c. 4. infine*, & non alias, quàm ſi ſit incorrigibilis, *c. cum non ab homine 10. h. t.* qua de re latiùs infra, *ad tit. de pœnis.*

TITULUS II.

De Foro competenti.

SUMMARIUM.

1. *Citatio, principium inſtituendi judicii, alia eſt verbalis, alia realis.*
2. *Forum competens quid?*
3. *Citatus coram judice incompetente impunè non comparet.*

Digitized by Google

4. *Reo dicente se Clericum cujus sit cognitio.*
5. *Sortitur quis forum ratione domicilii.*
6. *Ratione rei sitæ.*
7. *Ratione contractûs.*
8. *Ratione causæ.*
9. *In causa possessoria rei Ecclesiasticæ an laicus sit judex competens.*
10. *Item ratione delicti*
11. *Ratione privilegii.*
12. *Clericus coram quo judice conveniendus, etiam in criminalibus.*
13. *Laicus judicans Clericum excommunicatus ipso jure.*
14. *An & conveniens Clericum coram laico?*
15. *Causa civilis Clerici an laico rectè delegetur.*
16. *Causas spirituales laico S. P. rectè delegat.*
17. *Non etiam Episcopus aut alius Prælatus.*
18. *Laicus delinquens unà cum Clerico non gaudet privilegio fori.*
19. *Clericus de causis temporalibus laicorum quando cognoscere possit.*
20. *Clericus foro suo renuntiare non potest.*
21. *Ne quidem addito juramento.*
22. *Clericus renuntians, aut prorogans forum suum quas pœnas incurrat.*
23. *Pœnæ illæ non incurruntur, solâ citatione.*
24. *Clericus ne quidem ratione rei sortitur forum laici.*
25. *An neque ratione tutelæ aut curæ?*
26. 27. *Clericus laici hæres ubi conveniendus.*
28. *In causa evictionis rei laico venditæ ejus judicem sequitur.*
29. *Clericatus superveniens judicio inchoato non nocet.*
30. *Suscipiens Ordines post delictum an exemptus à foro laici?*
31. *Exemptio Clericorum à jurisdictione an sit juris divini.*
32. *An Papa potuerit Clericos in temporalibus eximere à jurisdictione Principum?*

1 PRincipium instituendi iudicii est Citatio, qua quis in iudicium vocatur iuris experiundi causa. Omitti ea non potest, ut dictum Tit. superiori, quia aliàs iudicium non procederet, cum nemo inauditus sit damnandus. Alia est verbalis, quæ fit per apparitorem, aut literas, vel edicto publico, *c. fin. inf. tit.* 15. Alia realis, quæ fit per apprehensionem personæ, ex mandato iudicis, *l fin. C. de exhiben. reis*, & quidem rei, non actoris: est enim iudiciorum communis forma, ut instituantur in foro rei, *l.* 2. C. *de jurisd.* quod sequitur actor, *c.* 5 *h. t.*

2 Forum est exercendorum iudiciorum locus, sive sedes iurisdictionis. Competens forum est ordinaria iurisdictionis sedes, cui reus est subiectus; & quidem immediatè: nam, proximo iudice omisso, non rectè trahitur reus ad ulteriorem. Quo modo Archiepiscopus non est competens iudex in prima instantia subditorum suis Suffraganeis, *c.* 1 *eod. in* 6. Excipitur Rom. Pont. ad quem immediatè & in prima instantia quis rectè vocatur, quòd illi sit iurisdictio immediata in omnes Christianos, etiam in prima instantia: nisi subsit iusta & necessaria causa revocandi domum, uti ratione legationis, *c. fin. h. t.* nisi tamen in loco legationis contractus sit initus, *l* 2 § *omnes D. de jud.* qua de re Covar. *Pract. quæst. c.* 5.

3 * Coram incompetente iudice citatus impunè non comparet, *l. fin. D. de jurisd.* cum extra territorium ius dicenti impunè non pareatur, nisi ad hoc, ut de iurisdictione cognoscatur, *l.* 5. *de jud.* Si tamen non sit notorium, vocatum non esse de territorio vocantis *Clem. Pastoralis* §. *illud de sent. excom.* nam quæ sunt certa, non sunt amplius certioranda.

4 Q. An reo se dicente Clericum, cognitio eius spectet ad laicum? R. Potiùs ad Clericum spectare, cum sit causa Ecclesiastica, non tractanda à laico, *c* 2. *sup. de jud.* Interim laicus iudex etsi supersedere debeat in causa cognoscenda, *c.* 3. *inf. de ordine cognit.* incarceratum tamen non relaxabit, cum iudicio pendente nihil sit innovandum, Innoc. in *c. ut fama inf. de sent. excom.* Vide Covarr. *Pract. quæst. c.* 13. Barbosa *ad l. Titia* 5. *n.* 13. & *n.* 42. *D. soluto matrim.* & *Remiss. ad Conc. Trid. Sess.* 23. *c.* 6. *de reformat.* *V. Tonsuram deferens.*

5 Sortitur quis forum ratione domicilii, quod certum alibi fixit, inde non recessurus, si nihil avocet, *l Cives* 7. C. *de incolis lib.* 10. Quo modo incolæ ibi conveniuntur, ubi habitant, quatenus ibi quærent: nam domicilium habitationis saltem (originis enim semper manet, cum sit naturale, *l. de origine* C. *de municip. lib.* 10.) pro lubitu mutari potest, alibi transferendo rerum suarum ac fortunarum summam,

l. de-

Digitized by Google

l. domicilium D. ad municipal. Hæres ſequitur domicilium defuncti, eiusque forum, *l. Hæres abſens 19. D. de judic.*

6 Sunt autem cauſæ, ex quibus conveniendi alibi aliquem eſt licentia. Primò, Ratione rei, de qua quæſtio: ut enim in perſonam agens, illam ſequitur, ita agens in rem, eam, ubi ſita eſt, petit, *l. 3. Cod. Vbi in rem actio exer. deb.* ubi dictum agi in poſſeſſorem, qui judicium non ſubterfugiet, laudando ſuum auctorem, quatenus habet rei reſtituendæ facultatem: nam alias laudando ſuum auctorem, judicium reale non ſuſtineret *l. 1. C. h. t.* Res ſit mobilis, an immobilis, non refert, *l. quod legatur 38 D. de judic.* Ubi excipitur Clericus, qui ratione rei non rectè convenitur coram laico, ut patebit ex iis, quæ infrà dicentur.

7 Secundò, ratione contractûs? cenſentur enim contrahentes loci legibus ſe accommodaſſe, niſi conventum fuerit de ſolutione alibi facienda, *c. Dilecti inf tit* 17. quòd videantur ibi contraxiſſe, *l. contraxiſſe 21. D. de oblig. & act.* Si tamen ibi inveniatur reus, *arg d. l Hæres in prin. D. de jud.* Et ita accipiendũ vulgare axioma, quod habet, Ibi reum conveniendum eſſe, ubi res eſt. Quod ſi non compareat in loco contractus, citati à judice iſtius loci poteſt; non quidem in eum effectum, ut perſona ejus adficiatur (neque enim ſubiectus eſt alieno judici, ut excommunicari ab eo nequeat tamquam contumax: concernit enim excommunicatio perſonam ſubjectam, Innoc. *in c. licet* 10. *h. t.*) ſed, ſi non compareat, ut decernatur miſſio in poſſeſſionem bonorum ibi exiſtentium. Quod ſi nulla ibi ſint, decernetur miſſio in poſſeſſionem bonorum alibi exiſtentium, cujus executio fiet per judicem loci, *c. 1. §. contrahentes eod in 6* Covar. *Pract. q. c. 10. n. 3.* Sic etſi agatur contra Clericum à judice domicilii, habentem alibi beneficium, cujus crimen expoſcit privationem. Judex domicilii ſententiam quidem feret tamquam in ſubditum, executio tamen privationis facienda per judicem loci, ubi ſitum beneficium, *c. poſtulaſti 14. hoc tit.*

8 III. Ratione cauſæ: quo modo cauſa Eccleſiaſtica, qualis eſt beneficiorum, matrimoniorum, decimarum, & ſimilium, coram judice Eccleſiaſtico eſt terminanda, *c. 2. inf. qui filii ſint legit.* Eodem & ſpectat cauſa juramenti, ad cujus obſervationem etiam laicus coram Clerico convenitur, *c 3. eod. in 6.* Feudalis cauſa, etiam Clerico vaſallo exiſtente, coram domino feudi, licet laico tractanda, *c 6. & 7 h. t.* ubi agitur de controverſia feudi adverſus Præpoſitum, & dicitur ea tractanda vel ab Eccleſia, ſi feudum ab ea dependeat, vel ab Imperatore, ſi juris fit Imperialis, & hoc quoad cauſas debiti officii, & amiſſionis feudi, non ultra. Eſt enim feudum res domini, cujus intereſt bonum habere vaſallum, qui & eatenus eſt quaſi ſuperior.

9 Valdè controvertitur, An cauſa poſſeſſoria rei ſpiritualis poſſit tractari per judicem laicum? R. De rigore juris non poſſe: conſuetudine tamen contrarium invaluiſſe, quæ quatenus nihil proprietatis eſt admixtum, tolerari poſſe videtur, quod magis ad cauſam temporalem, quam ſpiritualem videatur pertinere. Covar. *Pract qq c. 35.* Guido Papæ *q* 1. Fachin. *l. 8. Contr. c. 15 & dixi ad D. tit. de jud n. 8.*

10 IV. Ratione delicti, in cujus enim territorio quis deliquit, ibi & exſpectat judicium, *c. fin h. t.* qui tamen non minùs alibi apprehendi & puniri poteſt, *l un. C. Vbi de crim. agi opor.* ne crimina maneant impunita. In gravioribus ſolet reus alibi captus remitti ad petitionem Judicis loci, ubi deliquit, tum ut quod exemplo nocitum, pœna emendetur, tum quia facilior ibi probatio. Covar. *Pract. qq. c. 10. n 1.* Malefactores Eccleſiarum etiam laici poſſunt & coram Judice Eccleſiaſtico conveniri, *c. 8. h. t.* uti & uſurpantes jura Eccleſiaſtica, *c. conquæſtus 16. h. t.*

11 V. Ratione privilegii perſonæ conceſſi. Sic miles coram magiſtro militiæ convenitur, *tit C. In quibus cauſ. milit. fori præſcrip. uti non poſſ.* Illuſtres coram Principe, *l. fin. C. Vbi Senat. vel clariſſ. &c.* Studioſi etſi domicilium non habeant in loco ſtudii, quoad contractus tamen & delicta coram ſuo Rectore conveniuntur, *Auth. Habita Cod. Ne filius pro patre.* ubi ea de re pluribus actum. Uxorem mariti privilegium eximit à jurisdictione ſui Judicis, *l. pen. D. de jurisd.*

12 Clericus Eccleſiaſticum habet ſuum iudicem, etiam in criminalibus, *Auth. Statuimus C. de Epiſc. & Cleric.* ut ſententia laici minimè ligetur, etiam in liquidis, *cap. 2. eod. in 6.* Imò laicus Clericum iudicare præſumens

Digitized by Google

excommunicatur, *c. 7 sup. de arbitris.* Ratio in eò est, quòd, cum Clerici sint correctores morum, non æquè possint instruere, corrigere eos, quibus subjecti essent, & quia laicos non deceat tracta e spiritualia. Unde *c. 2. sup. tit.* 1. decernitur, ne laicis committantur spiritualia negotia.

13 Q. An ipso jure excommunicatio infligatur? R. Glos. in *d. c. 2. h. t.* velle, tantùm esse ferendæ sententiæ: sed contra dicendum, esse sententiæ latæ, propter verbum, *sequestratus sit*, quod est executivum. Ita tenet Glossa in *c. 2. de hæret in 6.* quam sequitur Abbas *in d. c. 2. in fine h. t.*

14 Vocans coram laico judice Clericum laicus non videtur excommunicationem notari, cùm ejus mentio non fiat in *d. c. 2.* nec alibi inveniatur expressum; nisi in laico judicante Clericum, & Clerico vocante Clericum ad judicia publica, id est coram laico, *c. si diligenti 12. h. t.* quod non est extendendum ad laicos, cum pœnâ contineat. Non fert tamen impunè laicus Clericum conveniens coram judice laico, cum causa cadet, judicatum non tenebit, judex judicandi potestate privetur. *Aut statuimus eod. de Episc. & Cleric.*

15 Quòd verò ad civilia negotia attinet, ea laicis delegari posse vult Glos. in *d. c. 2.* & Felinus *ibid. n. 1. alios etiam per c. Exposita 11. sup de arbitris*, ubi in laicum fuit compromissum. Et hoc, quatenus singularis causa committitur, non etiam universitas causarum: videtur enim commissa ordinaria jurisdictio, secundum dicta superius, *tit. de officio jud. deleg.* qualis non potest committi laico. Ratio diversitatis est, quia hoc casu suo nomine exerceret jurisdictionem in Clericos, quod non decet, illo vero nomine delegantis tantùm, cum proprium nihil habeat.

16 Dico dubitatum, An possit Pontifex laico delegare causas spirituales? R. Non tantùm civiles eum rectè delegare, sed etiam spirituales, *Gl. in can. præter § ad hoc V. duci dist. 32.* quæ vult etiam posse committi laico per Pont. ut excommunicet Abbas *ad c. Ecclesia 10. n. 5.* & Felin. *ibid. n. 6. sup. de constit.* Non obstante *c. 2. sup. de judiciis, & aliis locis*; cum loquatur de communi & ordinario jure, supra quod est Pontifex. Et hoc ita quoad delegatam jurisdictionem, & in aliquo casu particulari: nam ordinarium regimen Ecclesiæ non potest Regibus aut laicis committi; nec fieri potest, ut ex vi Regiæ potestatis Rex Clerico jus dicat, cum jure divino sit statutum, ut per Episcopos gubernetur Ecclesia. Ut contrarium honestari non possit unâ dispensatione, citra eversionem ordinarii Ecclesiæ regiminis, cum nequeat habere justam & rationabilem causam. Quod vitium non subest, quando causa aliqua delegatur; hoc enim non divino jure prohibitum, cum delegatus fungatur vice delegantis, penes quem manet jurisdictio Ecclesiastica.

Episcopi aut alterius Prælati commissio 17
non habet eumdem effectum, cum non possit mutare ea, quæ sunt juris publici. Posset tamen videri tenere commissio causæ spiritualis facta Clerico simul & laico, *arg. c. per tuas 9. sup. de arbitris*, quod Clerici, ut dignioris, auctoritate nitatur judicium. Verum non procedit hoc argumentum, cum arbitrium, non det aliquam jurisdictionem, ut dat delegatio.

Exempti itaque Clerici à laicorum juris- 18
dictione, non tantùm in civilibus, sed & criminalibus. Ubi quæret aliquis, An prosit ea exemptio laico, qui simul cum Clerico deliquit? R. Neutiquam prodesse, cum in qualibet persona ponatur delictum distinctum, *l. 1. C. De condict. furt.* Et facit eodem optimè textus in *l. si quis uxori 52. in prine. & § 1. de furtis*, ubi cum uxore alicujus subtrahens res mariti furti tenetur, licet uxor non teneatur. Ad idem etiam facit textus in *l. Mulieri 74. D. de condit. & demonst.* Videatur Gomez 3. *Var. c. 10. n. 6.* Covar. *Pract. qu. c. 9.* Fachin. *c. Controv. c. 31.*

Temporales laicorum causæ coram suo ju- 19
dice sunt agitandæ, neutiquam coram Clerico, nisi hoc admittat consuetudo, aut judex sit negligens in adhibenda, justitia, *c. licet 10. & 11. h. t.* cujus defectum supplet Clericus. Miserabilis quoque persona rectè ad Ecclesiam confugit, pro consequenda justitia, *c. ex parte 13. h. t.* Non alias tamen, laico Judice negligente, adeundus est Clericus, quam si superior laicus desit: neque enim censetur deficere justitiæ exhibitio, quamdiu à superiore potest corrigi negligentia inferioris, *d. c. 10.* Defectus judicis spiritualis non potest corrigi, vel suppleri per laicum, *c. qualiter 17. sup. de judic.*

Digitized by Google

iudice: cui ne quidem, in habitu est potestas in Clericos. Denegante tamen Clerico justitiam facere, videtur quid posse laicus, non per modum juxisdictionis, sed extrajudicialiter in officii sui consequentiam: quo modo accipiendus, *can. Filii XVI q.7.*

20 Quæritur, An liceat Clerico renuntiare beneficio fori? R. Laico quidem id est permissum, *l. pen. Cod. de pactis*; quod juri pro se introducto quilibet rectè renuntiet: at Clerico minimè, qui necraciter nec expresse potest in se prorogare jurisdictionem laici. *Si diligenti. 12. hic.* Neque enim privilegium hoc datum tam personæ, quam toti ordini, cui injuria irrogaretur, si Clericus, qui laico est dignior ab eo judicaretur. Ut hoc privilegium sit juris publici, cui minimè renuntiatur, & cessat decisio, *d. l. pen.* Innoc. & Felin. *ad d. c. 12.* Nihil facit textus in *c. Dilecti 17. hic.* nam ibi, non renuntiatur privilegio ordinis, de quo hic sed tantùm singulari privilegio, certo loco concesso, ne fcilicet possint convenii citra mare: cujus derogatio, cùm non concernat aliquod ordinis, detrimentum, est servanda.

Quod adeò procedit, ut juramentum subjunctum prorogationi fori in laicos per Clericum, eam minimè justificet, cum juramentum illicitum non sit obligatorium, *c. 1. inf. De juram. ubi de eare latius.* Est autem hæc in materia illicitum, cùm tendat in altetius detrimentum ordinis, uti dictum, Clericalis. Quo modo & in *d. c. 12. circa fin.* dicitur tale juramentum licitè servari non posse, quod sit contra Canonica statuta.

Renuntians foro suo Clericus, aut vocans Clericum coram judice laico, perdit causam, & à communione habetur extraneus: quibus verbis non tam excommunicatio fertur, quàm ferri mandatur, secundum Abbatem, *ad d. c. 12. n. 5. l. 21. & 22.* Præterea purgans se coram judice laico in criminali negotio locum amittit, & etiamsi pro eo sententia feratur: in civili verò perdit quod evicit, si locum obtinere maluerit, *d. c. 12. in fine.* Quæ pœna non videtur ipso jure infligi, sed per Judicem infligenda, secundum *Glos. ad d. c. 13. V. causam perdant*; quòd verò dum, *perdant*, non tam sit præsentis, quàm futuri temporis. Et facit, quòd in dubio mitior in pœnis sit adsumenda pars. Huc etiam adducitur textus in *c. Gravem 18. inf. De excessib. Prælat.* ubi apertè requiritur sententia judicis.

Per solam citationem hæc pœna non videtur incurri, cum textus *d. c. 12.* habeat, *ad judicia perirahant*, quod requisibilis contestationem, & effectum citationis: ut antè pœnitere liceat, *arg. Quamvis D De in jus vocando*, Antè enim non tam quis petiit, quàm petere voluit. 23

Procedent dicta non tantum si agatur in personam, verum & si in rem. Nam licet potiùs res videatur convenirì, quam persona, *l. Imperatores D. De publicanis & vectig.* persona tamen ad judicium cogitur, & posset damnari ad restitutionem per laicum, contra *d. c. 12.* Felin in *c. Qualiter 37. nu 8. sup. tit 1.* quamvis contrarium in plerisque locis habeat praxis. Vide dicta ad *tit D. De judic. nu. 79.* Excipitur causa feudalis, uti dictum paulò superiùs coram domino, aut ejus Curia tractanda. 24

Quæritur hic, An Clericus possit conveniri coram laico ex causa tutelæ, aut curæ? R.. Id posse videri, quòd non tam, persona causa conveniatur, quàm officii, Gail, 1. *Obser. c. 37: n 7. vers. Sexto.* Verum non respondet verbis *d. c. 12.* quæ Clericos conveniri coram laico omninò prohibent, quod indignum sit, eos à laico damnari.. Quæ indignitas & isto casu obtinet, cùm licet officii nomine, personalis tamen actionis causa Clericus coram laico conveniatur? quòd isto cap. est prohibitum. Ut stante ratione prohibitionis, etiá ipsa prohibitio obtineat, ne sit imperfecta. Quod & de jure procedet in iis, qui habent officia in Principum aula de praxi tamen non servari tradit Covarr. *Prac. Quæst. c. 33. nu 6.* dicens eos privari officiis, & stipendiis, si declinaverint forum sæculare, quod & tradit Clarus §. *fin. q. 36. nu. 15.* 25

Quæritur & illud, An Clericus laici hæres, ut talis conveniatur coram laico? R. Judicium inchoatum per defunctum coram laico ibidem à Clerico successore perficiendum esse; ex eo, quod propium privilegium non excusat hæredem, *l. Hæres absens 19. in princ. D De judic.* & quod de jure communi ibi sit judicium perficiendum, ubi inchoatum. Quam sententiam, ut communem & veram, tenet Covarr. *Prac. qq c. 8. nu 3.* quamvis contravelit Abbas in *c. Quia n. 11. & 12. sup. tit. 1.* Felin. 26

Digitized by Google

bid. num. 3. *in fine.* scilicet quòd instantia inchoata non transeat in hæredem Clericum, communi regula, quòd Clericus non debeat conveniri coram laico. Verum prior opinio vera est.

27 Quid si necdum judicium sit inchoatum coram laico, sed post inchoetur? Sunt qui velint etiam tunc Clericum esse conveniendum coram laico; ex eo, quod non debeat qualitas obligationis mutari ex persona hæredis, qui defunctum repræsentat; & quod excuset proprio privilegio, *d. l.* 19. *in princ. & ibi* Barbosa *n.* 194. *plurib. seqq.* quam opinionem tenet Vasq. *De success. tom.* 1. *§.* 22. *n.* 7. Verius tamen hoc in casu Clericum esse conveniendum coram suo judice, per *d. c.* 12. cùm lis contra Clericum inchoetur, ex causa quidem defuncti, nomine tamen proprio se defendentem, cujus ideo inspicienda qualitas. Nihil obstat *d. l.* 19. quia loquitur de privilegio particulari, non de eo, quod jure competit, Covarr. *d. c.* 8. *n* 4. Abbas & Felin. *de loco*, Gail 1. *d. Obser. c.* 37. *n.* 8. Et est communis hæc opinio.

28 Est & quæstio, An Clericus in causa evictionis rei laico venditæ comparere debeat coram eius judice? R. Debere, cum non agatur primario contra Clericum, sed contra laicum emptorem, ad cuius defensionem tenetur venditor, etiam Clericus. Quò facit, quòd in *l. Venditor* 49. *in prine.* D. *De judic.* non obstante privilegio sui judicis, cogatur venditor sequi forum emptoris hac in causa. Si tamen primò conveniatur Clericus, est coram suo judice vocandus Covarr. *d. loco n.* 3. Faehin. *lib.* 2 *c.* 58. Gail. *d. loco nu.* 7.

29 Movetur quoque dubium, An Clericatus superveniens faciat judicium inchoatum coram laico cessare? R. Non videri, per textum in *c. pen. h. t.* ubi sola citatio facit nihil prodesse mutationem domicilii citato, quò minus compareat coram judice citante, cum ibi iudicium semel acceptum, ibi finiri debeat, *l. Vbi* 31. D. *De judiciis.* Nihil faciente privilegio superveniente, cùm illud non faciat mutari statum causæ, *l. pen. D. De jurisdict. l.* 7. *D. De judic.* Quo facit, quòd dictum paulò ante, Clericum hæredem laici teneri perficere iudicium coram laico incæptum. Et ita in civili causa procedere plerique tradunt, Specul. *de Reo §.* 1. *num.* 2. Abbas *d. c. pen. in fine.*

Quid si post delictum suscipiat Ordines? R. 30
Pleroque velle, non esse judici laico facultatem coercendi talem reum, tamquam exemptum ab eius iurisdictione, *arg. l. Quicumque* §. *reus De re milit.* Nisi tamen in fraudem legis hoc egerit, quæ illi prodesse non debet. Quo casu minimè æquum, cum liberari à foro iudicis sæcularis, *arg. l. Hos accusare in fine prine* 1. D. *De accus.* Et hoc, etiamsi necdum fuerit inchoatum iudicium, ne per eam liberatus reus à sæculari potestate delictum impunè ferat. Fraus præsumitur ex eo, quod accusatus aut denunciatus, aut infamatus ordinari se fecerit, aut Religionem ingressus. Quo tamen casu non posse per iudicem sæcularem puniri reum, nisi quoad bona, tradit communiter teneri Covarr. *Pract. q. c.* 32. non etiam in corpore. Fraus si nulla appareat, liberari à iurisdictione sæculari per privilegium superveniens, per *l Non distinguemus* 32. *§. sacerdotio D. De receptis arbit.* Fraudem non subesse mutationi status, volunt præsumi ex voto Religionis, aut Ordinis antè emisso, idque probari sufficienter iuramento rei, propterea quòd in his, quæ in animo consistunt, probatio sufficiens censeatur ea, quæ fit proprio iuramento: qua tamen de re aliqui non immerito dubitant, quòd facilè sit iurare reo in sui liberationem, cum detrimento publico. Ut Chassan. *ad Consuet. Burg. Rub.* 1. §. 5. *fallent.* 14 *n.* 57. Jul. Clarus *§. fin. q.* 98. *n.* 4. dicant hanc rem non prodesse, quod, licet destinatus ad Clericatum habeatur pro Clerico, ex quo tamen nondum receptus in Clericos, non possit dici reus esse extra iurisdictionem sæcularis iudicis.

Controversa admodum quæstio est, An 31
exemptio Clericorum à iurisdictione Laicorum sit iuris divini, aut humani? R. Non paucos contendere, instinctè esse iuris divini, quos citat Vivius *lib.* 3. *Commun. opin. V. Clericus à potestate*, & Covarr. *pract. qq c* 33 *nu.* 1. Alios è contra, esse iuris humani, quos citat idem Covarr. *d. loco n.* 2. ipse mediam viam eligens, adserensque, divini iuris esse in iis, quæ sunt spiritualia, quod potestas circa ea à Deo commissa sit iis, penes quos est potestas spiritualis. Quam non esse penes Reges, aut

eorum

Digitized by Google

eorum subordinatam potestati, ex eo patet, quod potestas spiritualis & temporalis distinguantur. *can. Cum ad verum & can. Duo sunt Dist.* 96. Ut necesse sit eam circa distinctas versari materias, & unamquamque sibi propriam vindicare, atque intra eam se continere, tam quam proprium objectum. Spiritualis potestatis proprium objectum sunt res spirituales, quales sunt Clerici: temporalis autem res temporales. Probat hanc partem Joannes Papa, *can. Si Imperator d. Dist.* 96. *Habet.* inquit *hac privilegia sua potestatu* (Imperator) *ut ejus beneficiis non ingratus contra dispositionem cœlestis ordinis nil usurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, qua ecclesia disponenda sunt, pertinere, non ad seculi potestates.* Idem patet ex aliis Canonibus, *can. Certum, can. imperium. can. Quoniam* Dist 10. *cap. Ecclesia sup. De constitut. & c. Sollicita De majorit & obed.* Humani verò, iuris in iis, quæ circa temporalia & criminalia versantur, qualia in primitiva Ecclesia subjecta fuisse jurisdictioni Principũ certum est, & constat sufficienter ex Covar. *d. l.*

32. Ubi quæritum, An Papa potuerit, & conveniens fuerit eximi Clericos in rebus & causis temporalibus à jurisdictione Principum? R. Potuisse, & conveniens fuisse. Prior pars probatur ex indirecta potestate, quam in temporalibus habere Pontificem probatum suprà, *tit. De constitut. n.* 19. & patet ex c. 2. *sup. De majorit. & obed.* ubi Innoc. III. adserit, etiam invito Imperatore, potuisse Pontificem Clericos eximere à jurisdictione laicorum. Estque ea communis Canonistarum sententia in *d. c. Ecclesia sup. de constit.* pro qua faciunt varia loca *c. fin. inf. de reb. Eccl alienan. vel non c. fin. de censib. in* 6. *& passim de immunit. Eccles.* Vid. Suarez *de defens. Fidei Cathol lib.* 4. *c.* 3. *n.* 11. *& seqq.* Posterior pars ex eo probatur, quod Clerici sint res sacræ, ex vi consecrationis aut destinationis ad officium sacrum; atque ita dicens sit, eos cum rebus suis subesse potestati iis respondenti, spirituali scilicet. Indecens enim foret, ut, qui judicibus temporalibus tamquam patres spirituales præsunt, ab iisdem in temporalibus judicentur & puniantur. Ab Imperatore, aut Principe potuisse eos eximi, nec justitiæ, nec rationi repugnat, cum tendat in favorem fidei & religionis, nullique noceat, nisi ipsimet Principi concedenti privilegium; qui potest sibi præjudicare: ubi alterius non subest nocumentum, uti hoc in casu non subest. Exemptioni isti per laicos præjudicari non potest: uti nec per consuetudinem, nisi fortè non subsit damnum ordinis. Videtur tamen Pont. ei derogare posse, cum eius sit tollere legem, qui posuit. Quâ ratione ipse temperavit aliquatenus hanc exceptionem in Clericis coniugatis, ut dicetur infrà *tit De Cler. conjug.* Et concilium Trid. *Sess.* 23. *cap.* 6. *De reformat.* non alias fori privilegium Clericis primæ tonsuræ permisit, quam si maiores XIV. annis beneficiũ obtinerent, aut si Clericalem habitum, & tonsuram deferentes, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inservirent, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola vel Universitate de licentia Episcopi versarentur, quasi in via ad alios Ordines suscipiendos.

Exempti itaque Clerici à jurisdictione laicorum, subditi suo Episcopo; sine cujus venia ne quidem alterius personæ Ecclesiasticæ jurisdictionem in se prorogant, *c. Significasti* 18. *h. t. & c.* 1. *eod. in eod.* 6. idque ratione beneficii aut Ordinis ab eo collati.

TITULUS III.

De Libelli oblatione. SUMMARIUM.

1. *Libellus quis, & cui edendus.*
2. *Qualiter concipiendus.*
3. *Causa petendi in actione reali & personali.*
4. *Actionis nomen an exprimendum?*
5. *Conclusio necessaria in civilibus, non in criminalibus.*
6. *Libellus quousque emendari & mutari possit remissivè.*
7. *Anni, mensis, diei editio an & quatenus facienda.*

COnstituto foro, proponitur petitio per actionem, vel voce, uti in summariis & extraordinariis, in quibus proceditur de plano & simpliciter, quæ actis inseritur, ut postea de ea constet, *Clem. Sapè de verb. Signif.* vel scripto, ut in ordinariis *c.* 1. *h. t.* * dicitur- I que Libellus, qui est scriptura actoris petitionem, ejusque causam continens.

Eden-

Edendus est & iudici, qui iuxta illum decernat citationem, atque eatenus est citatione priori & reo, & eatenus est citatione posterior. Edere est exhibere, dictare, copiam inspiciendi, describendi dare, *l.* 1. D. *De edendo.* Libelli partes duæ sunt præcipuæ, petitio, & eius caussa. *c.* 3 *h. t.*

Concipiendus est idoneè, ut demonstret
2 futuræ litis speciem, & melius intelligat reus, quid quale quantum petatur; cedendum sit, nec ne; quid respondendum ad petitionem actoris. In libello criminali nomen accusati & accusatoris, item dilecti locus, annus, mensis, designanda, *l.* 3. *D De accusat.* In civili, *Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, & à quo,* exprimendum: scilicet in personam, an in rem agatur, universalem an particularem, mobilem an immobilem: tota an pars petatur, & ubi sita, *l Si in rem* 6. *D. De rei vindic. c.* 2. *h. t.* Alio enim modo universalis, alio particularis petitur. Illam universaliter petere sufficit; veluti, *Peto hereditatem mihi relictam, peto rationem tutelæ me pupillo gestæ.* In hac res per circumstantias est describenda, ut sciatur, quid petatur, *d. c.* 2. Aliàs esset incertus libellus, super quo non rectè ferretur sententia, §. 32 *Inst. De actionibus.*

Est & differentia inter actionem in rem &
3 actionem in personam. Nam in illa caussam propinquam, scilicet dominium, allegare satis est: in hac etiam remota alleganda, hoc est non tantùm dicendum, quò reus sit obligatus, verum & addendum, quo ex contractu. Rationem differentiæ ponunt, quòd in illa censeatur caussa remota expressa, eò quod res non nisi una ex caussa possit haberi. *l* 3. §. *ex pluribus D. De acquir possess.* Quod aliter se habet in personali, cum ex pluribus caussis quid possit deberi, ut incertum esse queat, qua ex causa agatur. *l. Et an eadam* 4. *D De except. rei judic.* Gail. 1. *Obser.* 61. *n.* 1. *& seqq.*

Actionis nomen non esse necessario exprimendum, patet ex
4 *c.* 6. *sup. De judic* modò ius petendi & caussa ex conceptione libelli & conclusione colligi possit. Jure civili volunt opus esse expressione, per *l.* 1. *D. De edendo, & l.* 3. *C. eod.* Potest tamen non malè cum Azone, *ad d. tit. Cod.* teneri nec hoc iure necessarium esse, cùm nihil referat, proprio nomine quid exprimatur, an demonstretur per æquipollens, *l. Certum* 6. *C. De reb. cred.* Gail. *d. loco.*

In civilibus conclusione est opus, non et-
5 iam in criminalibus. In illis enim agitur, ut parti quid fiat, vel detur, quod exprimendum, quid, quale, quantum sit: in his vero conclusio dependet ex lege, vel iudicis arbitrio, ut frustrà per actorem exprimeretur; nisi tamen pœna parti veniret applicanda. Gail. *de loc n.* 10.

Emendari posse libellum usque ad senten-
6 tiam, & mutari etiam post litis contestationem, non tamen permanente eâdem instantiâ, dictum *D. eod. nu.* 10. *& seqq.*

Dictum autem supra, esse designandum
7 annum & mensem; nam diei & Consulis editio ad partis instructionem non est necessaria, cui sufficit vidisse intentionem actoris, idque ut evidetur subornatio, hac in re obvia, *l* 1 §. *editiones D d tit.* Ad fidem verò faciendam est necessaria, *l* 4. *C. De diversi. rescript.* In criminalibus quoque dies & hora omittuntur. *l.* 3. *in princ. D. De accusat*, nisi ex eo contingat reo læsio, propter indirectam probationem negationis, Clarus, §. *fin. qu.* 12. *nu.* 13. Dies, quo solutio facienda, necessario est exprimenda, quod si pars stipulationis, *d.* §. *editiones.*

TITULUS IV.

De mutuis petitionibus.

SUMMARIUM.

1. *Mutua petitio, sive reconventio coram eodem judice, etiam alias incompetente, instituenda.*
2. *Non coram arbitro.*
3. *Reconvenire quis possit; & An excommunicatus?*
4. *Clericus coram laico, an reconveniri possit?*
5. *Reconventio in quibus caussis locum habeat.*
6. *An in criminalibus?*
7. *An in caussa spoliationis?*
8. *Non obtinet in caussa appellationis.*
9. *Non etiam, si in una parte debitum illiquidum sit.*
10. *Reconventio quo tempore proponenda*

INtellecta actoris petitione, si quid vicissim
1 putet sibi deberi reus; id proponere potest recon-

Digitized by Google

reconveniendo actorem, per mutuam, ut hic vocat Pont. petitionem, aut, ut I.C. mutuas actiones, *l. Si idem* 11. §. 1. *D. de jurisd.* coram eodem Judice, sive ordinario; sive delegato, *c.* 1. & 2. *h. t.* etiam prorogato, quia retinet plenam jurisdictionem. Judicem hunc, licet sibi incompetentem, non detrectat actor: cujus enim in agendo quis observat arbitrum, eum contra se habere judicem non debet dedignari, *l. Cum Papinianus* 14. & *Auth Et consequenter Cod. de sent. & interloc. omnib. jud.* idque ut facilius & citius lites dirimantur; quod publico bono respondet. Qua de causa si alter minorem quantitatem petierit, quæ sit intra jurisdictionem judicantis, alter verò majorem, quæ modum excedat, tractanda nihilominus causa coram eodem judice, *d. l. Si idem* §. 1 *de jurisd.*

2 Coram arbitro non habet locum mutua petitio, sive reconventio, ut vocant, quòd compromissi terminos non egrediatur, *c.* 6. *sup. De arbitris.* V. Maranta *De ord judic. p.* 4. *dist.* 6. *n.* 12. ubi distinguit inter arbitrum voluntarium & arbitrum juris.

3 Reconveniente quilibet per quemcunque conventus eundem suum actorem potest. An igitur & excommunicatus? R. Permitti quidem excommunicato sui defensionem, quæ naturalis est, ut negari nequeat; quo modo excipere potest & appellare, *c.* 5. *ubi Gl. inf. De except.* ita postulante æquitate, ne contingat condemnari absolvendum: actionem tamen ei non concedi, ne quisquam cogatur cum eo communicare, in animæ suæ detrimentum, *c. Exceptionem inf de except.* Ad actionem autem spectat reconventio, ut hæc ei non sit permissa, *d. c.* 5. *in fine, ubi Gl.*

4 Verum acriter disputatur, An Clericus rectè reconveniatur coram laico? R. Ita communes obtinuisse, per *d. l. Cum Papinianus*: & quod civili & Canonico jure sit permissa reconventio sine distinctione judicis, laicus sit, an Clericus, ordinarius an delegatus, etiamsi causæ per reconventionem propositæ non sit competens, *d. l* 11 §. 1. Non factâ etiam distinctione inter personas reconvenientes & reconventas, laici sint, an Clerici. Et facit, quòd etiam eo casu militet naturalis causa defensionis, quâ jus reconveniendi in genere niti traditur; & quod isto in casu iniquum sit, non licere reo, quod licet actori. Bart. in *d. l. Cum Papinianus n.* 19. *Gl. in c.* 1. & *ibi* Innoc. *sup. tit.* 2. *de foro compet.* Felin. in *c.* 4. *n.* 2. *sup. tit.* 1. *De judic.* Posset tamen alicui contrarium non improbabiliter videri, per textum in *c. Si diligenti* 12. *sup. tit.* 2. quod non vult Clericos, sive volentes sive invitos, subire judicia sæcularia, ne quidem ex pacto per juramentum vallato. Alii tamen, qui opinionem communem tuentur, ibi tantum volunt prohiberi prorogationem jurisdictionis laicæ per hominem, quando quod principaliter agitur; non etiam quando ex consequenti per legem inducitur prorogatio. Et hoc, si agatur de re profana, de qua in abstracto judicare potest laicus: nam si spiritualis esset, reconventio non permitteretur, *Gl. c.* 1. *hoc tit.* Wamesius *Conf. de jure Pont.* 71. *n.* 3. Vid. dicta *ad tit.* D. *de judic. n.* 89. & *tit. de re judic. n.* 34. & *seqq.*

Habet locum in omnibus causis, etiam habentibus diversas qualitates: quo modo & agenti super feudo coram Feudali Curia proponi potest de pecunia aliunde debita Wamesius *d. Conf.* 71. *n.* 5. 5

An & in criminalibus? R. Non habere, quod non relatione criminis, sed purgatione quis fiat innocens, *can.* 1. 2. & *Prius III. q.* 11. nisi agatur civiliter, *l. Si ambe* §. 1. *D. de compensat.* Deinde non potest proponi nisi spectans ad reconvenientem, cui quæri posset: hic autem ei non potest quæri, cum pœna Reip. cedat. Quò facit, quod dictum alibi, compensationem non opponi in criminalibus, *tit. D. De compensat. n.* 8. & *de Re judic. n.* 37. 6

Conventus super spoliatione videtur non posse reconvenire nisi super spoliatione, ex ratione, quod spoliatus ante omnia sit restituendus, *c. fin. inf. De ord. cognit.* hac de re latius infrà *tit.* 13. *de Restitut. spoliat.* Deinde reconventio locum habet in causis, quæ habent actionis faciem & formam, qualem non habet causa spolii. 7

Q. An obtineat in causa appellationis? R. Non obtinere; quia aut reus appellat, & frustrà reconveniet actor, cui debetur; aut appellat actor, & reconventione non indiget reus victor. Adde, quod judex appellationis non habeat jurisdictionem nisi in causa appellationis. 8

Quid si ab una parte non sit liquidum debitum 9

bitum, ab altera verò liquidum? Videtur dicendum, non admitti magis reconventionem, quàm admittitur compensatio, cum qua habet adfinitam: & in plerisque identitatem: quæ requirit utrimque debitum ejusdem ordinis liquidum. Unde & hoc in casu utraque caussa sit liquida necesse est, aut illiquida; quia alias alteri, cujus caussa sit liquida, fieret injuria, quod ejus decisio retardaretur, propter caussam ab altero propositam, quæ longiorem requirit indaginem.

10 Proponenda reconventio tempori, scilicet vel ante litem contestatam; quo modo Tit. hic præponitur ei, qui est de litis contestatione: vel paulò post, *d. Auth. Et consequenter, Clem. Sape De verb. signif.* ut simul commodius cognosci, & una sententia, saltem prolatione (sunt enim realiter duæ) terminari possit conventionis & reconventionis caussa, *c.1. h.t.* Unde est, quòd conventio & reconventio pari passu ambulare dicantur; ita ut, si in illa re mota sit appellatio, etiam in hac remota censeatur, *c.2 hoc tit.* ne quod uni licet, alteri denegetur. Si detrectaverit actor respondere reconventioni, compelletur per judicem, denegatâ actione, & audientiâ non accommodatâ, aliâve viâ. Si judex, non habitâ ratione reconventionis, in causa processerit, reo licitum est appellare, *l. 1. in fine Quæ sent. sine appellat. rescind.* Quod si ab initio non fuerit reconventio proposita, sed seriùs, non terminabitur simul ejus caussa, idque ne caussæ conventionis decisio producatur in damnum actoris. Quod sibi imputet reus, qui tempori, ut oportebat, juxta *d. Clem. Sapè*, sibi non providerit, Abbas *d.c.1. n.19.* Sic &, si conventionis caussa summariè absolvi possit, caussa reconventionis, quæ summariè pertractari nō potest, non remorabitur ejus decisionem.

TITULUS V.

De Litis contestatione.

SUMMARIUM.

1. *Litis contestatio necessaria in judiciis ordinariis.*
2. *Non in summariis.*
3. *An neque in ordinariis ex consensu partium?*
4. *In caussa appellationis quatenus necessaria.*
5. *Litis contestatio quo modo inducatur.*
6. *Litis contestatio quid?*
7. *Litis contestationem non inducit confessio.*
8. *Impedit eamdem protestatio.*

INitium judicii est à litis contestatione, antequam non tam petit actor, quam petere vult, Gail. 1. *Obser. c.74.* * Quæque ita necessaria, ut omissa sententiam faciat nullam, *c.1. h.t.l. prolatam C. de sent. & interloc. omnium judic.* quasi latam super re in judicium non deducta. Quod Primò procedit in judiciis ordinariis, * nam in summariis, in iisque, quibus summariè caussæ pertractantur, litis contestatio non requiritur, *per text. expressum in d. Clem. Sapè De V. S.* uti nec alia solemnia, quæ tamen servari possunt, partibus non contradicentibus. 1 2

Ubi quæri posset, An similiter in ordinariis ex consensu partium possint omitti solemnitates? R. Minimè; quia non possunt partes immutari jus commune. Nihil obstante, quòd ex eorum consensu possit observari solemnitas & in summariis: nam, ut rectè ait *Glos. fin. in d. Clem. Sapè, quam ibid. probat.* Zabarella, per hoc reditur ad jus commune: in nostro autem casu ab eo recedituri, cum facilius res ad naturam suam redeat, & formæ suæ reddatur, *l. Si unus 27. § pactus in fine D. De pactis.* 3

Secundò procedit in prima instantia: nam appellationis caussa non est præcisè necessaria non tantùm absente alterâ parte, *c. Per tuas 58. inf. de appellat.* sed etiam præsente utraque, si non petatur ab altera partium, Covarr. *ad c. Raynaldus 18. § 2. n.1. in fine x. De testam.* & in prima instantia sit lis contestata, Gail. 1. *Obs. 76 n.5.* Wamesius *Cons. 47. in princ. hoc t & ad d.c Per tuas nu. 4. & 6.* Si agitur judicio ordinario; nam si summario, ut in prima instantia potest omitti contestatio, ita & in secunda, cum sit ejusdem naturæ & qualitatis. In supremis Curiis valere nihilominus processum & sententiam, omissâ litis contestatione, tradit Gail. *d. lib. 1. cap. 75. num. 5. & 11. & d. c. 76. in fine*, Wamesius *d. Cons. 74. in fine.* 4

Ut

Ut inducatur litis contestatio, non sufficit 5
simplex citatio, quamvis ea faciat rem non esse integram, *Clem. 2. Vt lite pendente &c.* interrumpat præscriptionem, modò in termino citationis compareat actor; aliàs sine effectu foret, Jason. *ad Rubr. De in jus vocando n.* 4. Non etiam opus est formâ solemni, per interpositas stipulationes, pro more pristino: sed sufficit per actorem & reum declaretur voluntas lite contendendi. Quæ colligitur ex eo, quod reus ad petitionem actoris contradictoriè respondeat, coram judice, qui per narrationem negotii causam audire incipiat, quam audit, qui alteram tantùm partem audit; ut nuda postulatio non sufficiat, *l. 1. C. hoc* 6
tit. * Ut litis contestatio sit rei ad principalem actoris petitionem responsio animo contestandi litem. Dico, principalem; nam responsio ad positionem non facit litem contestatam, quia positiones principalis negotii decisionem non concernunt.

Sic neque litis contestationem inducit con- 7
fessio, cùm hæc contradictionem non habeat, *l. Si reus 73. D. de procurat.* Felin. *ad c. 1. n. 5. hoc tit.* Ut nec contradicit excipiens, *c. 2. eod. in 6.* cum qui excipit neque neget, neque affirmet, *c. 6. inf de except.* Felin. *in d. c. 1. n. 6.*

Impedit & litis contestationem protestatio de non contestando, subjecta per reum re- 8
sponsioni suæ; quæ reo permissa, quia ipsi utile non contestari litem. Si tamen perseveret fallaciter in sua protestatione, potest à judice cogi contestari litem. Hac de re latius *Cod. eod.*

TITULUS VI.

Vt lite non contestatâ non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam definitivam.

SUMMARIUM.

1. *Testes ante litem contestatam cur non recipiantur.*
2. *Exceptio quoad exceptiones dilatorias & peremptorias litis finitæ.*
3. *Testium receptio admissa ob metum mortis vel absentiæ diuturnæ.*
4. *Ob periculum oblivionis.*
5. *In causa inquisitionis, & ad perpetuam rei memoriam.*
6. *In causa electionis & matrimonii.*

ANte litis contestationem, quæ est so- 1
lemnis judicii fundamentum, & ante quam incertum, an sit futura, nec testium receptio locum habet, nec definitiva ferenda sententia; cum super quo testes recipiantur, aut sententia feratur, nihil sit, actore non tam petente, quàm petere volente, *l. Amplius D. Rem ratam haberi.* * Super exceptionibus 2
tamen dilatoriis testes rectè recipiuntur, cum tendant ad dilationem litis, ideoque ante proponendæ, ut dicetur infrà *tit. De except.* Idem juris in peremptoriis, quæ dicuntur litis finitæ, & ingressum ejus impediunt, de quibus *c. 1. De litis contest. in 6.*

Excipiuntur quoque testes super principa- 3
li, quando de morte testium, vel diutina eorum absentia timetur, ne probationis copia fortuitò eripiatur; absente scilicet parte adversâ, sive contumaciter, sive etiam sine malitia, ut convenire nequeat. Quo casu actor intra annum, ex quo convenire reum potuit, in jus eum vocare debet, aut saltem receptionem hujusmodi testium ei denuntiare: aliàs attestationes receptæ non valituræ. Et hoc, ne hâc ratione fortè per fraudem reo eripiatur conditio objiciendi quid contra testes, *c. fin. in princ. h. t.*

Idem dicendum, si sit periculum oblivionis ex causa moræ aut subornationis, *arg. l. 3. § dua D. de Carbon. edicto.*

Quid si postea comparuerit reus, vivis ad- 4
huc testibus, an eorum examen erit repetendum? R. Ita videri per *c. Præsentata 50. inf. De testib. & l. fin. C eod. tit.* ubi testes per arbitrum recepti denuò sunt examinandi, si ita pars velit, nisi sint mortui.

In causa quoque inquisitionis super excess 5
sibus, non attentâ contestatione, quâ non est opus, testes audiuntur. Uti & quando producuntur ad perpetuam rei memoriam, *d. c. fin. §. sunt & alii &c. Significavit 41. inf. de testib.* factâ tamen denuntiatione ei, cui inde periculum esse posset. Contra contumacem agitur missione in bona, de qua infra *tit. 14.* Quæ si minus sit commoda, judex excommunicatione uti potest, *c. 1. & 3. h. t.*

6 In cauſſa tamen electionis, matrimonii, ne Eccleſia patiatur detrimentum propter moram, aut alteri conjugi detur occaſio fornicationis, teſtes recipiuntur etiam ante conteſtationem, &, ſi de cauſſa liqueat, ad definitivam proceditur, *d.c. fin. § porrò*. Quod ſi nulla ſubſit contumacia, ſed aliunde cauſſetur abſentia, tunc in cauſſa electionis exſpectandus electus ad ſex menſes, niſi aliud ſuadeant circumſtantiæ. In cauſſa confirmationis exſpectandus confirmatus uſque ad tempus definitum per Canones, quod Gloſſa, in *d. § porro V. Canonibus*, vult eſſe ſex menſium. In contractu matrimonii exſpectare alter debet, donec de morte abſentis probabiliter quid intelligatur, idque ne contingat, propter abſentiam nō malitioſam, aliquem cadere juſtis exceptionibus. Et licet parti poſſe eſſe durum, ſe continere, ſine ſua culpa, non deeſt tamen cauſſa, *d. § porrò in fine*. Alii caſus, quibus ante conteſtationem teſtes admittuntur, videantur in *Gloſ. 1. ad c. 5. h. t.* Facienda autem his caſibus teſtium receptio coram illo, ad quem diſcuſſio futuræ litis ſpectat. Vid. Gothofr. *ad l. In lege Aquilia* 40. *D. Ad L. Aquil.* Mynſ. *cent.* 4. *Obſer.* 71. & 72.

TITULUS VII.

De Juramento Calumniæ

SUMMARIUM.

1. *Juramentum hoc quando præſtandum.*
2. *Quoties.* 3. *A quibus.*
4. *In quibus cauſſis.*
5. *An & in cauſſa criminali?*
6. *Quid contineat.*
7. *Advocati quid jurent.*
8. *Juramenti hujus neceſſitas & effectus.*

VT litigantes à calumnioſa litium perſecutione avertantur, exigitur ab iis juramentum calumniæ: quæ hic ſumitur pro calumnioſa alicujus in judicio vexatione, *l. Si calumnietur* 233. *D. De V. S.*

1 Præſtandum hoc juramentum in exordio litis, *c. 1. eod. in* 6. publicè coram judice, niſi aliud poſtulet perſonarum qualitas, aut ſexûs verecundia. Omiſſum tamen in exordio, in qualibet litis parte exigi poteſt, prout judici videbitur, *d. c. 1. in prim.** Præſtari autem ſemel ſufficit, quia extenditur ad omnia ſubſequentia, *Auth. Hoc Sacramento C. De jurejur. propter calum.* Si tamen ſuſpicetur judex agi quid malitioſè, juramentum malitiæ exigere poteſt, etiam ſæpius, *c. 2. in fine eod. in* 6. cùm hoc non concernat totam litem, ſed tantum articulum, cui, adhibetur, ultra quem non extenditur. 2

Subeundum non ab aliis, quàm qui in lite ſunt, ſiquidem agatur de debito litis proceſſu, quem turbare malis artibus non cenſentur, niſi qui in lite ſunt. Ut præſtare iſtud cogatur actor & reus hæres item eorum, *l. 2. in prin. C. h. t.* ſive per ſe, ſive per alium, uti procuratorem ex ſpeciali mandato. Eſt enim hoc juramentum crudelitatis, quod etiam per alium præſtatur, in animam tamen jurantis, *c. 3 h. t.* niſi agatur de proprio facto, *d. c. 2. § 1.* Tutor, curator pro minoribus in animam ſuam jurant, quòd cauſſam eorum habeant ſatis perſpectam, *Auth. Principales in fine C. h. t.* uti ſyndicus, œconomus, adminiſtrator xenodochiorum, *d. c. 4. & 6 h. t.* Ab hujuſmodi juramenti præſtatione ne quidem Clerici ſunt immunes, non obſtante conſuetudine, *c. 5. h. t.* qui tamen non ſunt cogendi per ſe præſtare, cùm poſſint alteri committere: & per ſe præſtare volentes non aliàs admittentur, quàm conſulto ſuo Prælato; Epiſcopi conſulto ſummo Pontifice, *c. 1. h. t.* 3

Subeundum eſt in omni cauſſa, etiam appellationis, per quam nova inſtantia inchoatur, *c. 2. in prin. eod. in* 6. & ſpirituali, quòd & in ea calumniari contingat, *c. 1. eod. in* 6. per quod corrigitur, *c. 2. h. t.* 4

An & in criminali? R. Idaliquos velle, per *l. 1. & 2. Cod. h. t.* ubi dicitur eſſe præſtandum in omnibus cauſſis: & per *d. c. 1. h. t.* in cujus fine videtur inſinuari, in quacunque cauſſa, ſive civili ſive criminali, eſſe ſubeundum: veriorem tamen videri Martini ſententiam, quam probat & ſequitur Cujac. *ad Novel. 49. & c. 1. h. tit.* in criminali ſcilicet non rectè exigi, quatenus criminaliter intentatur; tum propter obvium perjurium, tum quod in ea ſufficiat inſcriptio: ſi verò civiliter intentetur, juramentum hoc exigi poſſe. Quam ſententiam firmat Cujac. per *Novel. Leonis* 97. & 107. Sichard. *ad l. 1. Cod. h. t.* 5

Tria

Digitized by Google

6 Tria hoc Juramentum continet. I. Quod litem movendi aut contradicendi justam causam habere se purant partes. II. Quod nullam exigent probationem calumnioſam, protrahendæ litis ergo. III. Quòd nihil promiſerint, dederint, daturi promiſſuri ſint, per ſe aut per alios, ad corrumpendum judicem, *d. auth. Principales C. h. t.*

7 Advocati in ingreſſu cujuſque judicii jurant, ſe non niſi quod juſtum in cauſſa eſſe perſpexerint, clientibus ſuis procuratores, ab ea verò receſſuros, ubi eam iniquam viderint, *l. Rem non novam* 14. *§. patroni C. de jud.* Cauſſam minùs probabilem vel ab initio non ſuſcipere, vel ſuſceptam deſerere non coguntur, cum non ſemper id, quod probabilius apparet, ſit & verius, & contingat judicem in id, quod minus eſt probabile, inclinari. Receptum autem moribus, ut non in cujusque judicii ingreſſu, ſed initio munetis, dum adſumuntur, juramentum hoc præſtent patroni.

8 Subeundi hujus juramenti ea eſt neceſſitas ut remitti à partibus nequeat: liceat tacitè omiſſum non vitiet proceſſum, *c. 1. §. 1. eod. in* 6. Recuſans actor præſtare causâ cadit, reus pro confeſſo habetur, *d. l § quod ſi actor*, quod non videatur juſta cauſſa nixus. Præſtiti effectus eſt, quod præſtans excuſetur à præſumpta calumnia, niſi aliud appareat: cedit enim veritati præſumptio.

TITULUS VIII.

De Dilationibus.

SUMMARIUM.

1. *Dilationes aliæ Legales, aliæ Conventionales, aliæ Arbitrariæ.*
2. *Item aliæ Citatoriæ, aliæ Deliberatoriæ, aliæ probatoriæ.*
3. *Probatoriis quod tempus præfixum.*
4. *Dilationes quod dantur actori & reo.*
5. *Dilationum effectus.*

UT deliberatè petitis reſpondeatur, Dilationes ſunt inductæ, quæ ſunt adſignatio temporis, intra quod actus judicialis expedi-1 endus. * Quædam ſunt Legales, à lege datæ: quædam Conventionales, ex conſenſu partium conceſſæ: quædam Arbitrariæ, quæ arbitrio judicis dantur, cauſſa cognita, pro perſonæ cauſſæ, temporis conditione, *l. Numquam* 71. *D. de jud.* * Aliæ item initio litis ſive ante 2 litem conteſtatam dantur, ut Citatoriæ: quæ vocato dantur ad comparendum termino adſignato, etiam interdum peremptorio, ita dicto, quod perimat diſceptationem, id eſt, ultra non patiatur adverſarium tergiverſari, *l. Et tertium* 70. *D. de jud.* Non ſit tamen nimis brevis, præcipuè in rebus Eccleſiaſticis, *c. 1. h. t.* Deliberatoriæ, quæ ſunt viginti dierum, *Auth. Offeratur C. de litis conteſt.* ut deliberet reus. Hæ denègantur, ſi ex literis citatoriis plenè potuit reus inſtrui, *c. 2 3. h. t.* In medio ſive poſt litem conteſtatam dantur Probatoriæ, ad allegatorum & exceptionum probationem. * quatum ſpatium lex ita eſt moderata, 3 ut, ſi ex ea provincia, in qua lis agitur, ſint producendi teſtes; aut inſtrumenta, non ampliùs quàm tres menſes indulgeantur, ſi ex aliena, continenti tamen, non ultra ſex; ſi ex Ultramarina, non ultra novem. Quod tempus non excedit judex, quamvis diminuat ex cauſſa. Poteſt tamen iterato dare hoc ſpatium ex cauſſa urgenti, ut habet textus in *l. 1. Cod. h. t. & in l. 7. D. de feriis.* Poſt judicium datur decendium, ſive decem dierum dilatio, ad appellandum, appellationisque actus exercendos, *de quibus inf. tit. de appellat.*

In criminalibus cauſſis duæ dilationes actori, reo tres dari poſſunt, cauſſa cognita. In civilibus autem una tantùm danda, *l. fin. D. h. t.* niſi aliud urgens cauſſa velit, *d. l. 7.* Ratio diverſi juris eſt, quòd cauſſæ criminales ſint gravioris momenti, in quibus contingeret facilè lædi innocentiam. Dantur verò pluries dilationes reo, quàm actori, quia favorabilior, ut ejus innocentia faciliùs defendatur. 4

Effectus dilationis eſt, quòd ſtante tempore dato, quod eſt continuum, officium judicis ceſſet ſuperiſto articulo. *l. 3. c. h. t.* Dies pro termino adſignatus totus cedit illi, cui adſignatus: datus enim in eorum modum alicujus non debet reſtringi in ejus odium. Unde ultimo etiam momento rectè comparet, 5

§. omnis ſtipulatio 2. Inſt. De V. O.

Digitized by Google

TITULUS IX.

De Feriis.

SUMMARIUM.

1. *Feria alia Solemnes & Ordinaria, alia Repentina & Extraordinaria.*
2. *Festis diebus ab omni opere servili cessandum*
3. *Liberalia opera iis diebus non prohibentur.*
4. *An scribere die festo liceat?*
5. *An pingere?*
6. *An iter facere?*
7. *An saltus, actusve musicos exercere?*
8. *An venari & piscari?*
9. *Actus bellandi an licitus die festo?*
10. *Militia & studium quatenus aquiparentur.*
11. *Intellectus* l. Divus D. de Feriis & Dilationibus.
12. *Opera quadam non servilia prohibita exerceri diebus festis, ut mercatus.*
13. *Ut qua concernunt processus judiciales.*
14. *Citatio facta die feriato ad non feriatum est nulla.*
15. *Item facta die non feriato ad feriatum.*
16. *Citatus an tunc teneatur comparere die proximo non feriato?*
17. *Citatio pro die feriato causa hominum tenet.*
18. *An appellationem interponere die festo liceat?*
19. *Arbiter an procedere eo die possit?*
20. *Executio an die festo licitè fiat?*
21. *Actus voluntaria jurisdictionis non prohibiti die festo.*
22. *Iuramentum judiciale prohibitum die festo.*
23. *An & extrajudiciale?*
24. *Excessus hujusmodi præcepti quale peccatum causset.*
25. *Obligatio illius durat toto die, & quo modo dies computetur.*
26. *Opera naturalia hâc prohibitione non continentur.*
27. *Excusat ab observatione hujus præcepti primò. Necessitas privata, publica, proximi.*
28. *Secundò, Opera pietatis; licet de se servilia.*
29. *Tertiò, Materia levitas vel opus modici temporis.*
30. *Quantum temporis spatium censeatur modicum.*
31. *IV. Excusat consuetudo.*
32. *V. Dispensatio superioris.*
33. *An feriis renuntiari possit?*

AD dilationes spectant Feriæ, à feriendis hostiis nuncupatæ: * quæ aliæ sunt Solemnes & Ordinariæ, aliæ Repentinæ & Extraordinariæ. Priores vel in cultum divinum sunt institutæ, ut sunt dies Dominici & Festi, tempus Quadragesimale, vel in usum humanum, ad fructuum collectionem: quibus id commune, ut iis cessent judicia privata & publica, nemoque in jus vocari possit. 1

Festis diebus hoc singulare est, quam ab omni opere servili Christianos vacare oporteat *c. 1. h. t.* quale est opus mechanicum & corporale non solum ex parte instrumenti, sed etiam ex proximo effectu, ad quem natura sua vel ex vi suæ institutionis ordinatum ut fuere, texere, fodere, & similia. 2

Liberalia opera non veniunt sub prohibitione istius præcepti: ut etiam tota die iis inhærere liceat, citra peccatum, modò secundùm Ecclesiæ præceptum audiatur Missa; non distinguendo, subsit lucri causa, nec ne, quia ea non mutat rationem præcepti. Quo modo totâ die dans operam studiis, non tantùm Theologicis, in quibus minus dubium, sed etiam Juris, Medicinæ, Matheseos, & aliis non peccat; quamvis aliqui contra velint, ut videre est apud Abbatem, in *d. c. 1. n. 4. h. t.* cum studium ordinetur tantùm ad mentem illuminandam & perficiendam, & nihil habeat servile. Non rectè objicies, eâ ratione licere etiam addiscere mechanicas artes die festo, quod intellectum perficiant: nam instructio in iis fit per exteriores actus serviles. Hinc licitum est docere die festo quamcunque scientiam & artem, prout ad mentem instruendam pertinet, sive voce, sive scripto, quia hoc totum est liberale. 3

Q. An liceat scribere die festo? Resp. Scripturam esse potiùs mentis opus, cum sit quædam locutio permanens, atque ita non tam servile, quàm liberale opus: non tantum, si quis proprios conceptus exprimat, sed & alienos excipiat, uti discipulus magistri, etiam mercede mediâ; Navarr. in *Summa cap* 13. *n.* 12. & 14. quia hujusmodi merces non facit mutari conditionem rei, ut fiat servilis, quæ 4

ex

ex se est liberalis. Quod videtur etiam dicendum in nuda transcriptione instrumenti alicujus, cum nihilominus sit mentis opus: quamvis ea de re quidam dubitent, & aliud velit Navarr. *d. loco num* 14. Cujus opinio posset procedere in isto hominum genere, quos publica potestas aut propria voluntas ad hoc occupationis genus destinavit, ut servirent communi, quales sunt servi ac cæteri opifices: Nihil facit, quòd imprimere libros sit servile; quia id non fit per modum locutionis & expressionis conceptuum mentis, uti scriptio, sed per actionem merè mechanicam, componendo ac disponendo literas singulas, easque imprimendo, quod mechanicum & servile, atque ita illicitum die festo.

5 Quid de actu pingendi dicendum? Posset videri, non esse servilem magis, quam scribendi, cum sit opus mentis, ad ejus informationem ordinatum: enarrat enim quodammodo pictura historias, atque ita die festo licere videtur. Tutius tamen inter servilia ponitur, die festo prohibita, sive pretio, sive liberaliter fiat, quia hoc non variat rationem operis servilis: quale est actus ille, continens opus corporale terminatum ad materiam extrinsecam, dirigibile per artem mechanicam; ad instar artis sculpendi & conflandi imagines, quam constat esse mechanicam, & die festo illicitam. Neque enim magis, quam illa, exprimit conceptus mentis, & non tendit per se, ut illam instruat: atque ita non est opus doctrinæ & disciplinæ, uti est scriptura.

6 Iter facere inter servilia non ponitur die festo citra peccatum licere; cum animum non impediat, quò minùs Deo vacet, auditâ tamen Missâ. Nisi circumstantiæ quid servile includant: quo modo etsi licitum sit curru vehi, non licet tamen, citra præcepti violationem, unà res transvehere, quia id ipsum est servile. * Simile judicium est de saltu, 7 & actibus musicis vocum, instrumentorum, qui inter artes liberales ponuntur, atque ita non prohibiti; quamvis finis, qui non facit opus servile, sit malus, qui non ad hujus, sed ad alterius præcepti violationem pertinet.

8 Q. An liceat venari, piscari die festo? Resp. Navarrum, *d. cap.* 13. *num.* 11. *vers.* 6. negare opus esse servile piscari, atque ita die festo licitam videri venationem etiam quæstûs causa. Verum patet ex *c.* 3. *h. t.* piscationem die festo illicitam esse, cum ibi permittatur ex necessitate, ut aliàs non sit permissa: piscationi autem similis est venatio. Ratio est, quia non fit sine opere corporali, eoque gravi, ut inter illicita die festo opera possit poni; nisi moderata sit, & gratia recreationis vitandique otii eam excuset. Videtur & consuetudo excusationem aliquam dare, quæ ut potest legem humanam remittere, ita & opera, lege humanâ prohibita, licitâ facere.

Quid de actu bellandi dicendum? Videtur 9 opus actualis militiæ, & pugnæ de se servile esse, sive bellum sit justum, sive injustum, cum hoc non variet rationem prohibitionis: quia licet regimen militiæ sit potius opus mentis, quàm corporis, ipse tamen actualis congressus potius est corporis actus, habetq; multa servilia. Ut nihil faciat, quòd exerceatur etiam ab ingenuis & nobilibus, habeatque adjunctam nobilitatem, nam ea procedit nisi ex fine remoto, quia scilicet tendit ad Reipubl. defensionem per ostentationem virium, & indicium præstantis animi, unde quædam nobilitas & fama acquiritur, cum proximus sit in actuali usu corporis, de se servili, non liberali.

Nihil facit, quod Imper. in *l. Advocati Cod.* 10 *De advoc. diverf. jud.* militiam & studium in honore compatet: nam ista comparatio non est in omnibus, & neutiquam in intrinsecis conditionibus, sed tantum quoad utilitatem & necessitatem eorum in bonum publicum.

Nihil etiam facit, quod I. C. in *l. Divus* 11 *D. h. t.* dicat, ea, quæ ad militarem disciplinam pertinent, diebus etiam feriatis esse peragenda: nam loquitur de quibusdam exercitationibus & demonstrationibus militaribus, quæ de consuetudine ex moralis necessitatis ratione fieri solent etiam feriato die magis commodè, quàm aliis; & præterea habent parum aut nihil servilis operis. Posset etiam ista lex accipi de bello defensivo, quod licitum quocumque die facit necessitas, *can. Si nulla* XXIII. *q.* 8 Quamvis & aggressivum licitum faciat occasio comparandi victoriam, quæ

quæ semel amissa non facilè redeat, *arg. c. 3. h. tit.* ubi occasio facit licitum, quod alias illicitum.

12 Sunt & quædam opera non servilia prohibita, de quibus in *c. 1. h. t.* Primò, Mercatus; quo nomine venit contractus emptionis, locationis, pennutationis. Præcipuè prohibitæ sunt publicæ nundinæ, cum magno hominum concursu fieri solitæ. Idem est judicium de privatis nundinis. Fiunt tamen publicæ etiam die festo plerisque in locis. Fiunt & locationes rerum diebus festis, quas consuetudo videtur excusare. Sunt tamen cavendæ, quantum fieri potest, & moderandæ, ut non introducantur, & introductæ non extendantur.

13 Secundò, prohibentur ea, quæ connexa sunt judiciales processus, *c. fin. h. t.* veluti citare, in processu procedere, testes examinare, sententiam ferre, quæ spectant hæc ad stricti pium judicialem, *d. c. fin.* prohibitum.

14 Ubi quæritur, An citatio die festo facta sit valida? Resp. Citationem die festo intimatam, licet pro die feriato, esse omninò nullam, cum *d. c. fin.* non tantum prohibeat actus judiciales, ad quos illa spectat, sed etiam annullet, sive decretum emanarit à judice die festo, & omninò nulliter, sive etiam validè die pro festo: nam vitium commissum est in citationis intimatione, quæ enim annullat. * Similiter nulla est citatio pro die festo, ut scilicet tunc quis compareat, & respondeat, etiamsi intimatio facta sit die non feriato; quia canon vult actus judiciales cessare diebus festis, ne homines à divinis avocentur.

15 *Iuris prudentes dicere videtur &c.* Citatio facta usque ad diem festum justa est, cum tantum contineat prorogationem temporis, intra quod compareat reus, Abbas *in d. c. fin.*

16 Ubi quæritur, An citatus ad diem feriatū teneatur comparere die sequenti non feriato? Resp. Si expressè & formaliter quis citatus fuerit pro die festo, veluti D. Joannis, omninò nullum & invalidum esse actum, & nequidem tenetur citatum comparere die proximè sequenti non feriato, quod dies festi sit contra præceptum de observatione festorum, ut nihil operetur, & nullum producat effectum. Si non exprimatur dies festus, sed certus dies mensis, in quem forte festum incidit non videri esse actum contra legem, ideoque non irritum, & obligari citatum parere, ut potest, scilicet proximo die habili. Unde motis est in citatione addere, *Si juridica dies fuerit, alias*

Et hæc ita quoad festa, in honorem Dei in- 17
ductasinam quoad inductas causa hominum, volunt valere citationem factam pro feriato tempore, licet non cogatur comparere citatus. Si tamen compareat, & sententia feratur, ea valebit, *l. 1. D. h. t.*

An die festo liceat appellationem interpone- 18
re? R. Posset videri, appellationis interjectionem spectare ad strepitū judiciale, sicut spectat prosecutio, ideoque esse prohibitam uti hæc est prohibita. Facit, quòd nullibi jus Canonicum talem det licentiam, & quod videatur venire sub generali præcepto de observatione festorum. Communiter tamen videtur contrarium receptum, Glos. *in d. c. fin. & in l. 1. Cod. h. t.* Abbas *d. c. fin n.* 13. qui volunt omni tempore appellationem interponi posse. Verùm loca ab iis allegata non probant hoc ipsum. Ut ista opinio procedat præcipuè in casu necessitatis, quia alias periret occasio ejus interponendæ, per lapsum temporis præfini ti, quod est continuum: meritò enim tunc conceditur, cum spectet ad defensionem naturalem.

Quid de arbitro dicendum? Resp. Nec 19
posse arbitrum verum procedere, aut sententiam ferre die festo; cum ille procedat modo judiciali, qui prohibitus in die festo: quo modo expressum est in *l. 7. Cod. h. t.* nec apud arbitros esse ullam cognitionem jurgiorum die feriato. Arbitrator tamen cum sit tantum amicabilis conciliator pacis, non impeditur ab exercendo suo munere. Abbas *d. c. fin. n.* 10. Advocatum posse die festo judicem informare citra noxam, est verius, cum nec sit actus judicialis nec servilis.

Dubitatur & de executione sententiæ ante- 20
latæ, an ea prohibita die festo? Resp. Abbatem *in c. fin. n.* 22. *sup. de judic.* tenere, executionem esse omninò validam, ex eo, quod non sit actus judicialis, atque ita non contenta sub prohibitione, de qua *c. fin. h. t.* Verius eam esse prohibitam & irritam, juxta *d. c. fin.* quòd licet non loquatur de executione expressè tamen cùm sententiam ferri prohibeat, etiam executionem fieri prohibet: præcipuè cum & jure

Digitized by Google

jure civili executio sit prohibita, *l. 2. & l. fin. Cod. h. t.* per quod rectè explicatur Canonicum, ubi agitur favor religionis. Et facit ratio eadem, cum major sit partium & populi turbatio in executione, quam in sententiæ prolatione.

21 Quia autem ad actus voluntariæ jurisdictionis, illi non sunt prohibiti, cum *d. c. fin.* tantum prohibeantur actus judiciales, & qui eò pertinent, propter strepitum judicialem à divino cultu avertentem, quem non requirunt dicti actus, ut validi sint dicendi. Unde emancipationes, manumissiones rectè illis diebus fiunt, uti & super iis acta fieri permittuntur; *l. Actus C h. t.*

22 Tertiò prohibitum est juramentum, *d. c. 1. h. t.* tam super spiritualibus, quàm temporalibus, propter textus istius generalitatem quem limitare ad causas temporales, est sine fundamento, nec fert eam limitationem duplex exceptio indistinctè proposita, *nisi pro pace, vel aliâ necessitate.* Et hoc omninò verum est quoad juramentum judiciale.

23 Quæritur, An extrajudiciale sit licitum die festo? R. Posse videri, nec hoc esse licitum, nam alias superflua subjungeretur specialiter prohibitio juramenti, cum illa sit contenta in prohibitione actuum judicialium. Deinde excipitur ibi juramentum pro pace, quod solet fieri extra judicium in quacumque conventione: ut necesse sit poni regulam. Sed in contrarium facit quod sic juramentum, alioqui licitum ex objecto, fine, & aliis circumstantiis; ex eo solùm poneret speciale peccatum, quòd in festo fiat, quod est contra omnem usum & sensum Ecclesiæ, & contra tationem, cùm nulla sit causa omnia juramenta prohibendi. Dicendum, non esse prohibita ibi sola juramenta judicialia, nec tamen omnia extrajudicialia: sed & quibus contractus & conventa, quæ ibi veniunt nomine mercatus, firmantur. Nam cum textus in *d. c. 1.* duo prohibeat, & addat juramentum, quò illa solent firmari, earenus etiam illud prohiberi, dicendum, non item generaliter. Sit facit eò exceptio subjuncta, *nisi pro pace*, quale juramentum non est judiciale, sed pertinens ad juramenta conventionum & humanarum obligationum. Ideo autem istud excipitur specialiter, quia pium opus est, pacem procurare, ut in diebus etiam festis debeat esse licitum. Notanda autem est differentia inter prohibitionem quoad contractus & actus judiciales, eoque spectantes, nam hi omninò sunt irriti *d. c. fin. in fine*, non etiam isti à quibus lex vult quidem abstinendum esse, non tamen eos irritos declarat.

24 Obligatio hujus prohibitionis, quia materiam gravem continet, ordinatur ad gravissimum finem, qui est cultus divinus. Ut ponat reatum mortalem eius transgressio, licet in individuo possit esse venialis, ex levitate materiæ; aut excusari ex conscientia erronea probabili, aut etiam inadvertentia simplici.

25 Durat autem istius præcepti obligatio toto tempore diei civilis XXIV. horarum, qui variè computatur. In lege veteri à vespera usque ad vesperam, quò se refert, *cap. 1. h. t.* de cujus intellectu disputatur, ut videre est apud Covarr. *4. Var. Resol. c. 19. n. 9.* Hodie juxta regularem Ecclesiæ usum, à media nocte usq; ad mediam noctem, secundum morem Romanum, *l. More 8. D. h. t.* Ubi Gloss. tradit apud aliquos ab occasu ad occasum, aut ab ortu ad ortum computari. Posset & in Ecclesia dari præceptum vocandi in festo pro dimidio tantùm die, ut ab ortu Solis usque ad meridiem, quòd ista determinatio nunc sit de jure Ecclesiastico, neque enim hodie obligat lex antiqua.

26 Hæc de præcepto observandi ferias. Sub quo non veniunt opera naturalia, edere, bibere, & alia, quæ corpus humanum vitare non potest, etiam in diebus festis, ut indui, exui, & similia, quòd non sint servilia, cum per artemnon dirigantur. Sunt autem causæ excusantes ab ejus observatione.

27 1. Necessitas imminens, quæ prævenire non potuit, ut propriæ conservationis vèl sustentationis vitæ & familiæ, quia intentio Ecclesiæ non est obligare cum tanto gravamine. Facit enim necessitas licitùm, quod aliàs illicitum, cum legem non habeat, *c. quod non est inf. De R. I.* Sic excusantur pauperes operantes die festo, qui aliàs se suamque familiam sustentare non possent. Caveant tamen secretò & sine scandalo id agant, & sit necessitas certa. Agricolæ quoque, ingruente pluviâ, licitè laborant, ut segetes tueantur; uti & si festo die colendi terram occasio se offerat,

quæ aliis non data, ne occasione momenti pereat commoditas, cœlesti provisione concessa, aut Imp. *l. 3. Cod. h. t.* Ea de causa etiam indulgetur aleciorum capturæ intendere die festo, si eius rei alias non facilis offeratur occasio, *c. 3 h. t.* Excusat multò magis necessitas Reipubl. cui potiùs subveniendum quam propriæ. Item necessitas proximi etiam privata, non tantum si agatur de vita eius, sed & si de facultatibus conservandis. Sic licitè chirurgus alicuius venam secat, si valetudo postulet: licitè ad extinguendum ignem, qui domum alterius attigit, die festo subvenitur; cum inducta pro caritate, non debeant contra caritatem militare. Pauperi & inopi rectè succurritur per opus servile, si necessitas instet pro illo die, non aliàs.

28 II. Dant omninò excusationem opera pietatis in divinum cultum tendentia, licet de se servilia, uti campanas pulsare, onera deferre, tabulatum in usum istius diei efficere, viam, templa, altaria onerare. Consulendum tamen pridie hæc fiant, si sit commoditas. Præcipuè actio mundandi templum scopis, vestiendi parietes aulæis & tapetis, non reservanda in diem festum; neque enim deerit culpa, saltem venialis, nisi contemptus letalem ponat. Quæ omnia probantur *arg c. 1 h. t. & c. fin. ibi nisi necessitas urgeat, vel pietas aliud suadeat.*

29 III. Excusat etiam, saltem à mortali, materiæ levitas, & opus parvi temporis. Sic excusant plerique tondentem barbam ab omni peccato, si pridie non licuit, vel saltem à letali. Distinctis tamen vicibus eodem die exercēs servilia parvo tempore, quæ coniunctim ponunt tempus notabile, non est extra culpam letalem; quòd tempora illa parva in unum coalescant, & notabile tempus ponant, in festi violationem. Dico, eodem die; nam si diversis diebus, modica illa tempora non coalescant, propterea quod cuiuslibet diei obligatio eo transacto cesset, ut continuatio fieri nequeat. Uti nec si eodem die plures modico tempore operentur; quia neque modica illa singulorum tempora possunt dici coalescere, cum cuiuslibet culpa non excedit venialem, quæ non potest transire in letalem. Nam tunc veluti una poneretur ex pluribus aggregatis. Quod dici non potest, cum non sciatur, in cuius persona ponenda sit; non enim magis in unius, quàm alterius: omnes autem ea constringere nequeat.

30 Disputatur, Quantum temporis spatium censeatur modicum? R. Esse, qui tradant, modicum esse, quod non attingit tertiam diei partem. Verùm ea sententia non nititur probabile ratione, & præjudicat multum isti præcepto. Probabilior est eorum opinio, qui ad horam restringunt, quod respectu totius diei vicesima pars non possit dici nimia nec excedere modicum tempus: ut per consequens non ponat letalem culpam. Videtur tamen tempus minus hora ponere violationem festi, nec vacare gravi culpâ; quam in re arbitrio judicis standum.

31 IV. Facit & consuetudo, aliqua esse exempta ab istius præcepti prohibitione: illa enim legi humanæ derogat, eam limitat, interpretatur. Sic actio coquendi & præparandi cibos ex se est servilis, & sub præcepto illo continetur, saltem quoad ea, quæ pridie fieri commodè possunt, eoque videtur facere, quod habetur Exodi c. 12. *Dies prima erit sancta, atque solemnis, & dies septima eâdem festivitate venerabilis, nihil operis facientis in eis, exceptis his; quæ ad vescendum pertinent*: ex consuetudine tamen populi Christiani etiam quoad ea exempta, vel saltem ista exemptio consuetudine aucta. Nam ad ordinarium victum (cujus præparatio numquam inhibita ab Ecclesia) non erant necessarii pastilli, & alii cibi artificiosi, qui magno constant labore, per consuetudinem tamen permittuntur, & præparatio ciborum ad omnes has delitias ampliata, quamvis coarctanda sit ad ea, quæ convenienter pridie fieri nequeunt.

32 Eximit denique dispensatio superioris ab observatione præcepti, qualis est Pontifex, Episcopus, aut ordinarius Episcopalem habens jurisdictionem: imò & Pastor loci, in Episcopi absentia, aut si non potest facilè ad superiorem recurri. Subsit tamen causa rationabilis, quia non facilè recedendum à jure semel posito, nec in eo dispensandum. Nec rectè objicies, causam necessariam per se excusare, ut inutilis sit dispensatio: nam non omnis causa per se sufficit ad tollendam obligationem, sed tunc demùm, cum tanta est necessitas, ut constet clarè legem non obligare. Navarr. in *Summa c. 17.*

Dicta

Digitized by Google

Dicta de observatione festorum non concernunt tantùm festa, quæ ubique observanda, sed etiam, quæ in loco singulari, sive statutis Episcopalibus, sive etiam consuetudine inducta. An autem induci possint per laicorum statuta, dictum supra, *Tit. de Constitut. num.* 30.

Posteriores generis feriæ imponuntur à Principe, ex occurrente causa victoriæ, natæ prolis, unde & vocantur Imperiales, quod ipse solus eas indicat, *l.* 7. C. *h.t.*

53 Q. An feriis renuntiari, per partes possit? R. Solemnibus in honorem Dei inductis non renuntiari, uti nec repentinis, inductæ enim sunt in honorem & favorem superioris, nemo autem nisi favori suo renuntiat, *l penult.* C. *De pactis.* Ut renuntiatio ista procedat in feriis messium, vindemiarum, *c. ult. h.t.* quòd in favorem privatorum principaliter sint inductæ quæ competunt non rusticis tantum, sed & non rusticis, & otiosis, cum *l* 1. *D. h.t.* indistinctè loquatur, ut notat tibi Glossa.

TITULUS X.

De Ordine Cognitionum.

SUMMARIUM.

1. *Causa criminalis præjudicat civili.*
2. *Possessoria causa præmittenda causæ proprietatis*
3. *Præjudicialis suspendit decisionem principalis.*

ORdine deinceps res cognoscenda, quæ exigit causas præponderantes præcognosci. * Hinc causa criminalis præmittitur 1
civili, nisi plus periculi sit in civili, *l. fin.* C. *de ord. judicior.* Potest tamen & simul utraque disceptari & dirimi, si simul utraque proponatur, *l* 1. C. *h tit.* * Possessorium potius est petitorio, ut dicetur infra Tit. XII. etiamsi agatur de crimine, *l.* 1. *C. de appellat.* quòd plus periculi sit in possessione, quia interim, dum de crimine agitur, careret dejectus in sui detrimentum, & periculum esset, ne ad manus venirent partes, possessionis obtinendæ causa, propter ejus commoda. Unde spoliatus ante omnia restituendus, nec audiendus, spoliator ante restitutionem, nisi per modum exceptionis spoliationem objiciat, *c* 2. *& fin. h.t. & inf. tit.* 13. *de restit. spoliat.*

Præjudicialis quoque causa suspendit principalis causæ decisionem. Sic hæreditatis petitio cessat, donec causa statûs aut nativitatis objecta sit decisa, *c.* 3. *h.t.* Et lis super matrimonio suspenditur, donec consanguinitatis liquidetur objectio, *c.* 1. *h.t.* Hujus enim decisio illi præjudicium facit, *l* 2. *C. h.t.* Exceptio quoq; testibus objecta prius excutienda, quã testimonium eorum accipiatur. Tractanda autem quæstio præjudicialis coram eodem judice, licet alias non competente, *l.* 1. *C. de ord. judic.* Nisi tamen fuerit causa alterius fori, quæ ne quidem incidenter à laico definienda, *c. Lator inf. qui filii sint legit. & c. pen. h.t.* ubi hæreditatis quæstio coram laico pendens non impedit quæstionem matrimonii remitti ad Ecclesiasticum. 3 4

TITULUS XI.

De plus Petitionibus.

SUMMARIUM.

1. *Plus petere quòt modis quis dicatur.*
2. *Pœna plus petentis.*

PLus justo nihil debet continere libellus. * Plus justo continere potest quatuor modis, scilicet re, loco, tempore, causâ, quos explicat *cap* 1. *h.t. circa finem.* * Ubi pœna plus petentis esse dicitur, quòd re vel causâ plus petens in expensas teneatur reo, loco verò ad interesse: tempore plus petenti induciæ duplicentur, nec alter cogatur litem excipere, nisi expensis sibi solutis. Videantur dicta *Instit. de actionib. §. plus autem & tit.* C. *de plus petitionib.* 1 2

TITULUS XII.

De Causa possessionis & proprietatis.

SUMMARIUM.

1. *Possessio quid?*
2. *Alia est Civilis, alia Naturalis.*

Digitized by Google

3. *Quo modo acquiratur, retineatur, amittatur.*
4. *Possessionis causa præmittenda causæ proprietatis.*
5. *Iudicium petitorium ubi instituendum.*
6. *Petitorium cum possessorio an cumulari possit?*
7. *Vtraque causa an & quando una sententia sit terminanda.*
8. *Iudicio petitorio inchoato. actor ad possessorium an redire possit?*

ORdo cognitionis postulat, ut de possessione prius statuatur, quam ad proprietatem eatur.* Possessio est rei corporalis de- 1
tentio; animo adfectioneve possidendi. Dicitur, rei corporalis, quia incorporalia propriè non possidentur. Cujusmodi est beneficium, cujus tamen dicitur esse quædam possessio; vel fictitia, quæ acquiritur per investituram, extra locum beneficii, vel corporalis seu actualis, de qua infra *tit. de institutionib.* commodiùs dicetur. Dicitur, animo possidendi, quia aliàs non tam possessio, quàm detentio erit, qualem habent inquilinus, colonus, commodatarius.

Duplex autem est: alia Civilis, quæ con- 2
stat jure & animo domini, qualem habet, qui credit se à vero domino & justo titulo rem habere, cum habeat à non domino: alia Naturalis, quæ adfectione quidem domini caret, non tamen adfectione possidendi, qualem habet creditor in re pignorata. Prior est juris &. facti, cum non consistat sine jure & animo domini, nec sine corpore, quod possidetur. Posterior est potius facti, quàm juris, cum destituatur animo & adfectu domini, constat verò in corpore, *l. Nemo* 10. *C. De adquir. possess.*

Adquiritur animo & corpore, id est cor- 3
porali apprehensione. Retinetur etiam per alios solo animo; facilior enim est retentio, quàm adquisitio. Amittitur solo quoque animo, quamvis non sit perfecta amissio, nisi & corpore deseratur, *l. quemadmod.* 8. D. *de adquir. poss. l. Ferè* 153. *De R. I.* ubi ut in adquirendo, ita & in amittendo requiritur animus & corpus. Plura videantur ad *Tit.* D. *de adquir. & amit. poss.*

Quod ad Tit. hunc & matetiam hujus loci 4
attinet, possessionis cognitio præmittenda cognitioni proprietatis, ut sciatur, quis petitoris opera sustineat, quis commodo possessionis fruatur, *l. inter* 62. *de judic. l.* 3. *C. de interdict.* Aliàs incertum foret, quis à quo petere debeat.

Constituta possessione, is, qui succubuit, 5
petitorium intendat coram eodem judice, *c.* 1. *h. t.* secundum præscriptum juris civilis, *l. Ordinarii C. De rei vindic.* quia continentia causæ non est dividenda, quatenus tamen judex est capax. Quo modo hodie, licet causa possessionis super beneficiis coram laicis tractetur, proprietatis tamen causa coram Ecclesiastico est ventilanda. Obtinens in petitorio reo adjudicatam possessionem ab eodem avocat: prævalet enim possessioni proprietas tantùm in exsequendo, *cap.* 6. *h. t.* Beneficii tamen collatio facta ab eo, quit tempore collationis erat in possessione conferendi, non invalidatur ex eo, quòd postea in causa proprietatis collator succumbat, *c. pen. h. t.* cum res inter alios alia aliis non præjudicet. Vide Covarr. *Pract. qq. c.* 14.

Quæritur autem, Vtrum petitorium & pos- 6
sessorium simul in judicio proponi possint? Ubi prænotandum, ad possessionis jura defendenda inventa esse interdicta, quæ, omissis aliis minùs huic loco servientibus divisionibus de quibus *Instit. de interd.* alia sunt adipiscendæ possessionis, ad consequendam possessionem numquam habitam; alia recuperandæ ad amissam recipiendam; alia retinendæ, ut ea, quæ habetur, pacifice & sine turbatione retineatur, *Instit. d. tit. & Cod. eod.* Quantum ad propositam quæstionem, plerique contendunt, cumulationem possessorii adipiscendæ vel recuperandæ cum petitorio procedere, ut scilicet possit quis contendere se esse dominum rei, & in possessione inique turbari ab adversario, vel agere ad eam sibi cedendam, *c.* 3. 4. 6. *h. t.* non etiam possessorium retinendæ: Verius tamen, & hic videri cumulationem admittendam, cum Pontifex, *in d. c.* 4. *&* 6. indistinctè loquatur de proposito possessorio cum petitorio, nec subsit ullà repugnantia, cum possessorio retinendæ agens, etsi sibi adroget possessionem, non tamen agens petitorio eam adversatio concedat, ne quidè, tacitè cũ possit petitorium intentari in eum, qui detinet tantùm, modò restituendæ rei habeat facultatem *l. offic.*

Digitized by Google

l. Officium 9. D. *De rei vindic.* Nec obſtat, quod ſpoliatus ante omnia ſit reſtituendus: hoc enim verum, niſi ſpoliatus utriuſq; probationem ſuſcipiat, ut ſaltem in altero triumphare poſſit, *c.* 3. *h.t.* Sed & jure civili idem non malè procedere dicetur; quia illud litium abbreviationem & diminutionem deſiderat, *l.* 3. *C. De interd. & aliis ſimilib.* quæ cum dicunt, poſſeſſionis cauſſam prius decidendam eſſe, non negant utramque ſimul ſuſcipi poſſe: neque enim hoc caſu eadem res eſt, cùm nihil habeat commune poſſeſſio cum proprietate. *l. Naturaliter* 12. §. *nihil De adquir. poſſeſſ.* Vide dicta plenius de hac quæſtione, *ad Tit. D. De interd. nu.* 7. & 8.

7 Eſt autem utraque cauſſa ſimul in judicio propoſita, unâ ſententiâ terminanda, *cap.* 5. *h.t.* cùm ſimul de utraque actum, ad evitandas expenſas. Niſi judici videatur conſultius ſuſpendere petitorii deciſionem: *c.* 2. *h.t.* quia de proprietate non ſatis conſtet, *c. Ex conqueſtione* 10. *inf. tit. ſeq.* Quo caſu cauſæ petitorii nullum ſit præjudicium, quo minus ea poſtea decidatur: niſi tale ſit poſſeſſorium, cui proprietatis cauſſa conjuncta, quæ ſimul deciſa cenſetur, *lib.* 2. §. *quadam* D. *De interd.* Quando autem unâ ſententiâ utraque cauſſa terminanda, prius pronuntiandum de poſſeſſorio, quàm petitorio, cum poſſeſſorii ea natura ſit, ut præmitti debeat, *d. l.* 2. & *l. Ordinarii C. De rei vindic.* In executione tamen (ſi fortè alteri parti adjudicetur proprietas) prævalebit cauſſa petitorii, *d. cap.* 5. quia potentior, cùm dominium ſit potentius poſſeſſione, eamq; ad ſe trahat. Ut in dolo verſiri videatur volens ſibi reſtitui poſſeſſionem, in qua ſuperavit, quam mox reſtituere cogatur adverſario victori in cauſſa dominii. Quod non malè etiam procedere dicitur in poſſeſſorio recuperandæ, cum petitorii cauſſa hujuſmodi poſſeſſorio etiam ſit potentior.

8 Quæritur & hic, An inchoato judicio petitorio, ſi ejus videat difficilem pronuntiationem, redire poſſit actor ad poſſeſſorium? R. Poſſe, *per text. d.c.* 5. *h.t.* cum res facilè ad naturam ſuam redeat, ut hic: ordinariè enim poſſeſſorium petitorio præmittunt. Idque antequam in cauſa concludatur, *d. cap.* 5. Per hoc enim renuntiatur ulterioribus probationibus & cauſſa eſt pænè deciſa. Nihil obſtat *Auth. Qui ſemel C. Quomodo & quando judex ſent. prof. deb.* quia tantum agit de eo, qui tergiverſandi animo conatur in cauſſa ſemel ſuſcepta non procedere? hic autem juſta cauſſa ſubeſt, ut ſcilicet ſaltem poſſeſſio probetur, & cauſſa ſuſcepta non tam extinguatur aut deferatur, quàm tantùm ſuſpendatur, *l. Cum fundum* §. *fin.* D. *De vi & vi arm.* Quod an procedat in poſſeſſorio retinendæ, quæritur. Ex pluribus videtur non obtinere, propter text. in *d.c.* 5. *h.t.* ubi tantum fit mentio recuperandæ & adipiſcendæ. Quia tamen & hic eadem ratio, quæ in nominatis *d.c.* 5. cum poſſeſſioni non videatur renuntiaſſe, qui petitorium intentavit, putant idem hic obtinere. Nõ obſtante *d.c.* 5. quod licet tantum mentionem faciat adipiſcendæ & recuperandæ, non excludit tamen putant retinendæ, eò quòd de illis tantùm fuerit conſultus Pont. Idem de hoc reſponſurus, ſi interrogatus fuiſſet. Videantur Interpp. ad *d.l. Naturaliter* §. *nihil.* & *ibi* Cujac. D. *De adquir. poſſ.* & *qua diximus ad d. tit.* D. *de vi & vi arm. n.* 13. & 14.

TITULUS XIII.

De reſtitutione ſpoliatorum.

SUMMARIUM.

1. *Spoliatus quis dicatur.*
2. *Spoliatus reſtituendus ex ſola allegatione ſpoliationis.*
3. *Modò probet ſe poſſediſſe tempore ſpoliationis.*
4. *Petitio reſtitutionis ex cauſſa ſpolii adverſus quem locum habeat.*
5. *An contra tertium bonæ fidei poſſeſſorem, ex remedio* can. Redintegranda?
6. *Cui competat.*
7. *Contra quem.*
8. *Quid veniat in hanc reſtitutionem.*
9. *Reſtitutio hac locum non habet in cauſſa matrimoniali.*
10. *Exceptio ſpolii an removeat agentem per modum reconventionis.*
11. *Intellectus* c. fin. De ord. cognit.
12. *Spoliato agenti an rectè objiciatur exceptio dominii?*
13. *An hac exceptio jure Canonico prædonem notorium ſpoliatum removeat?*

Digitized by Google

1 SI spoliationis incidat quæstio, ante omnia restitutio facienda. * Spoliatus hic dicitur, qui vi vel clam possessione rerum dejectus, *D. Quod vi aut clam* Quod & de eo intelligitur, qui a judice spoliatus, juris ordine prætermisso, *c. Conquerente 7. h. t.* aut ab eo, qui rescriptum aut sententiam obtinuerat, eius propriâ auctoritate est dejectus, *l. 6. C. Unde vi.*

2 In petenda restitutione, præter spoliationis allegationem, nihil aliud est adferendum, *cap. 5. h. t.* Nec remorabitur eam objecta exceptio dominii per rem, etiam oblatâ probatione in continenti, *c. 1. h. t.* qua de re plenius infra, aut exceptio institutionis Canonicæ, *d. c. 5.* aut criminis, *c. 6. h. t.* Est enim hoc casu actor eo favorabilior, adque in odium & pœnam eius, qui contra iuris prohibitionem ius sibi dicere attentavit. Necesse tamen, actor intentionem suam legitimè probet, consequatur effectum.

3 Ubi primò requiritur, probet possessionem se habuisse tempore spoliationis, *l. 1. V. dejecisse, & D De vi & vi arm. c. Ex parte 14. h. t.* eamque legitimam. Alias conquerens de spolio non audietur. Sic non sufficit ad probandâ uxoris possessionem, quòd in domum fuerit introducta ante annos pubertatis, cum res sit inhabilis possideri, ita decisum *d. c. 14.* Nec laicus beneficio se spoliatum rectè conqueritur, quod possidere nequit, *c. Causam 7. inf. tit. 26. De præscript.* Parochialis juris possessio non probatur ex eo, quòd excommunicatio lata ab actore sit servata, *c. Olim 17. h. t.* quòd argumentum hoc sit insufficiens, cum potuerit timore potius, quàm obedientiæ aut subjectionis causâ fuisse servata.

4 Secundò requiritur, ut spolium sit factum ab eo, in quem agitur, aut alio eius mandato vel ratihabitione, *c. Cum ad sedem 15. h. t.* In eum, qui non spoliavit, minimè intentatur, *l. Cum à te 7. De vi & vi arm.* ne quidem si mala fide possideat, in specie saltem jure civili, quia non intulit vim, qua nititur interdictum. Unde vi, quòd est restitutorium. Qua in re jure Canonico quid emendatum, quo in possidentem scienter rem à spoliatore agi potest condictione ex *d. c. Cum ad sedem &c. Sæpè 18. h. t.* quod videatur talis succedere in vitium sui auctoris; & non multum interest, quoad animæ periculum, injustè & scienter rem alienam detineat aut invadere. Multò minus jure civili competit contra tertium bonæ fidei possessorem. Concepta enim isto jure interdicta in personam, non competunt adversus tertios possessores, quia personalia personas non egrediuntur.

Q. Autem, An jure Canonico competat contra tertium possessorem bonæ fidei? R. Videri receptum communius, competere condictionem ex remedio *can. Redintegranda III. qu. 1.* propter generalitatem verborum istius canonis, in quo dicitur quilibet spoliatus restituendus, frustrà temporis, aut alia quacunque conditione objecta. Sed contrarium est verius, per *d. c. 15. & 18.* in quibus hoc remedium datur contra possessorem, qui scienter alienam possessionem tenet & est successor in vitium: ut aliter res se habere sit dicenda in eo, qui est bonæ fidei possessor, qui non successit in vitium alterius. Ut ratione, qua nituntur prædicta duo capitula, non militante in bonæ fidei possessore, nec debeat obtinere eorum decisio. Cumque sint posteriora dicto *can. Redintegranda* dicendum, per ista hujus restringi generalitatem. Reliqua repete ex dictis ad *tit. D. De vi & vi arm. nu. 12.* 5

6 Competit hæc restitutionis petitio spoliato, sive per se, sive per alium: hæredi item eius, qui fungitur vice defuncti. Possessio sit civilis, an naturalis tantùm, non distinguitur: unde & fructuario competit, *l. 1. §. in id D. d tit.* cum naturaliter possidere dicatur, *l. Naturaliter 12. in princ. D De adquir. possess.* Uti nec distinguitur, iusta sit, an iniusta possessio, cum & prædo restituendus veniat, *l. 1 §. qui à me 30. D De vi & vi arm.* Excommunicatus non auditur, cum agere illi non detur.

7 Datur contra spoliantem, sive per se, sive per alium, mandando, ratum habendo, cum in maleficiis ratihabitio sit pro mandato, *d. l. 1. §. dejecisse 12. & §. sed etsi quod 14.* non in tertium possessorem, uti iam dictum.

8 Venit restitutio ablati, & omnis damni per spoliatorem dati, *d. l. 1. § rectissimè 34. &c. Gravis 11 h. t.* ne qua iniuria fiat spoliato, & ex sua iniuria spolianti quid adcrescat. Nō interest, res sint salvæ, nec ne: satis enim, eius facto spoliato damnum esse datum. Non ultrà tamen quis restituendus, quam est spoliatus: neque enim restitui commodè id potest, quo

quis

Digitized by Google

quis non destitutus. Hinc spoliatum se dicens uxore ante consummationem, non rectè peteret restitutionem ad copulam, quam non habuit: quo tamen casu superest illi actio ex vi contractus matrimonialis.

Cæterum quæ de restitutione ante omnia
9 facienda dicta sunt, patiuntur exceptionem in caussa matrimoniali. Agens enim recuperandæ uxoris reiicitur per obiectionem consanguinitatis, præcipuè in gradibus divinâ lege prohibitis cuius prompta offertur probatio, *l. Litteras* 13. *h.t.* Alias, si non sint paratæ probationes, non differenda restitutio, maximè si consummatũ fuerit matrimonium, *c. Ex conquæstione* 10, *h.t.* Facit & Fornicatio spoliati ei denegari restitutionem, cum præbeat justam divortii causam. Item magna sævitia viri in uxorem, si nequeat sufficiens securitas mulieri dari, *d. c.* 13. *in fine & c. ex trammissa* 8. *h. t.*

Quæstionis est, An exceptio spolii remo-
10 veat agentem per modum reconventionis? R. Inspecto jure civili minimè removeri, ut patet ex *l.* 7. *C. Ad lul. de vi*, quod ultimum vitium sit primo purgandum, & quod peccaverit secundus spoliator contra prohibitionem juris, sibi propria auctoritate jus dicendo, in cujus odium & pœnam indistinctè audientia denegatur. Jure tamen Canonico ejusmodi exceptio videtur obstare spoliato agenti, cum non continuo & ante omnia restituatur, sed audiatur reus objiciens spolii exceptionem, per expressum tex. in *c. fin. sup. De ord. cognit.* ubi dicitur audiendus reus super quæstione spoliationis. * Quod aliqui accipiunt, quan-
11 do spoliatio hinc inde est facta circa res diversas, non etiam circa rem eamdem. Qui intellectus non videtur posse subsistere, cum *d. c. fin.* simpliciter loquatur, & spoliatio circa res diversas non debeat posse excludere unam aliam, aut impedire restitutionem per compensationem, quæ non habet locum nisi in quantitatibus. Unde verius accipitur *d. c. fin.* de spoliatione circa unam & eamdem rem; ut primus spoliator agens contra secundum sit indignus privilegio restitutionis, juxta vulgare dictum. Qui paratus est in alium dicere, ipse omni vitio careat.

Neutiquam audietur super spoliatione, qui alienam ingressus possessionem postea à domino adveniente est repulsus, cum non tam sit spoliatus, quàm impeditus, ne spoliet, *c. Olim* 12. *h.t.* quod cuilibet licet, cum defensionem rerum suarum natura permittat. Et hoc, si in continenti fiat; nam alias non tam ad defensionem spectabit, quàm vindictam sapiet, *l.* 3. §. *cum igitur D. De vi & vi arm.* Nihil juvabit spoliantem, quod post spoliationem beneficio renuntiarit spoliatus, aut illud ejuraverit: præsumitur enim renuntiatio facta potius metu, quàm liberè, *d. c.* 2. *h.t.* Ante spoliationem facta renuntiatio facit cessare præsumptionem metus, nisi aliud probetur, *d. c.* 2. *&* 3 *h.t.*

Alia quæstio est, An spoliato agenti rectè 12
objiciatur dominii exceptio? R. Si jus civile inspicias videri, non rejici spoliatum per exceptionem dominii per varia jutis loca, quæ volunt spoliatum ante omnia restituendum esse, *l.* 7. *C. Ad L. Iul. de vi*, *l.* 4. *C. Vnde vi.* & similia. Verum ea loca loquuntur quidem indistinctè de spoliato restituendo; accipi tamen possunt & commodè de spoliato, qui non est certus prædo, & spoliante, domino quidem, sed de cuius dominio non patet. Unde si de dominio spoliantis certo constet, simul & spoliatum esse notorium prædonem, contrà dicendum erit, cum non voluerit lex prædonem adficere præmio, qui pœna dignior. Atque ita hanc partem tenet Covarr. 4. *Decretal p.* 2 *c.* 7. §. 5. *nu.* 12. quam latius probavimus D. *De vi & vi arm. nu.* 17. *& seqq.*

Tantum hic repetenda venit quæstio, ut 13
propria hujus loci, An jure Canonico exceptio dominii notorium prædonem spoliatum removeat? R. Prima facie videri non removere. Pro quo primò facit, quòd spoliatus etiam prædo ante omnia sit restituendus de rigore juris, *c.* 1. *h.t.* Non facta distinctione, an contra dominum, an contra tertium spoliantem. Secundò, quòd restitutionis petitio ex caussa spoliationis ita sit privilegiata, ut actor non cogatur respondere spoliatori ante restitutionem, *c.* 3. *sup. De ord. cognit.* Ex quibus & aliis est collecta regula & recepta, spoliatum ante omnia esse restituendum. Tertiò videtur facere textus in *c. Porrò inf. De devort.* ubi etiam posita publica & notoria

parca-

parentela, dicitur tamen vir non posse expellere uxorem suam absque judicio Ecclesiæ, jubeturque recipere eam temerè expulsam.

His tamen non obstantibus, dicendum nihilominus cessare restitutionem. Quam sententiam quidam probare nituntur, *c. Litteras 13. h. t.* ubi oblata in continenti probatione cassatur, ob quam quis alterum conjugem spoliavit, non datur plena restitutio. Verùm ista textus parum facit, cum loquatur in casu speciali, quo agitur de vitando peccato incestus, à quo conscium impedimenti non salvaret mandatum judicis, ut patet ex ipso textu: ut cum decisio ista sit singularis, non veniat extendenda. Rectius aliqui in probationem posterioris opinionis adducunt *cap. fin. eod. in 6.* ubi possessor spoliatus ab eo, pro quo est jus commune, nequaquam dicitur restituendus non alia ratione, quam quod clarum sit, eum injustè possidere, spoliantem verò esse dominum. Nec est, quod quis dicat ibi agi de causa beneficiali, in qua, si de jure spoliantis pateat, ideo denegari restitutionem, ne detur vitiosus ingressus; cùm & in beneficiis supradicta regula, de restituendo ante omnia spolito, obtineat, si non constet de jure, uti patet expressè ex *cap. 5. h. t.* & tradit Covar. 4. *Decretal. p. 2. c. 7. §. 5. nu. 12. & 13.* Facit pro ista parte ratio, quo, cum constet de jure proprietatis, non sit attendenda causa possessionis: hæc enim licet in pronuntiatione sit præmittenda, illa tamen in executione prævalet, *c. 7. sup. tit. prox.* Ut frustraneum foret concedere restitutionem prædoni contra dominum, cui mox rem restituere cogeretur, *d. c. 6.* Facit eo textus in *l. Bona fides* D. *Depositi*, ubi licet deposita res sit restituenda ipsi deponenti, dominus tamen comparens præferendus, quod justior ejus sit causa.

Nihil obstat regula primo & secundo loco allata, quia rectè accipitur in casu, quo non concurrit dominus cum notorio prædone.

Non obstat tertium; nam aliqui respondent in isto cap. idcirco juberi restitutionem, quod dimissio conjugis sit facta contra Ecclesiæ prohibitionem: sed minus accommodè, cum & sit contra juris prohibitionem per vim rem licet suam alteri auferre & in odium spoliationis videatur lex mandasse restitutionem spolianti. Dicendum itaque, in isto textu agi de dissolvendo matrimonii vinculo, ad quod nullum notorium potest sufficere, ne quid temerè fiat etiam in notorio, sed exspectandum est judicium Ecclesiæ. Ut rectè ibi temerè dimissam recipere cogatur, & superinductam dimittere & hoc tantùm quoad cohabitationem & similia, quæ peccati nihil involvunt, non etiam quoad opus carnis, quia peccatum poneret ejus restitutio in scientè impedimentum, quem neutiquam excusaret jussus judicis, *d. c. Litteras 13. h. t.* Quod autem in *d. c. Porro* causa dissolvendi vinculi matrimonialis restitutionem causset, patet ex eo quòd aliàs restitutio denegetur, si prompta offeratur probatio causæ dissolutionis, ut in *d. c. 13.* ex ratione, quod frustrà restitui petat, quæ restituta dimitti potest. Ut idem sit statuendum hac in quæstione. Vid. Menoch. *De recuper. possess. remed. l. n. 111.* & Sanchez. *De matrim. Tract. 10. Disp. 12. n. 38.*

TITVLVS XIV.

De Dolo & contumacia.

SVMMARIVM.

1. *Contumacia quid, & quis contumax?*
2. *Pœna rei contumacis ante litem contestatam.*
3. *Post litem contestatam.*
4. *Contumax appellans non auditur.*
5. *Actor contumax qualiter puniatur.*
6. *Sententia contra contumacem lata in beneficialibus an transeat in rem judicatam.*

QUòd si pars judicii subterfugit per dolum aut contumaciam, non feret hoc impunè. Dolus hic non omnis accipitur, sed quatenus contumaciæ adjunctus. * Quæ est 1
inobedientia ejus, qui tribus edictis propositis, aut uno peremptorio pro tribus aut litteris denuntiationibusve evocatus, præsentiam sui coram judice facere contemnit, *l. Contumacia 53. §. 1. D. Verb. judic.* Habetur & contumax, qui acceptâ citatione in judicium venire sine justa causa recusat, aut dolo facit, quo minus citatio ad eum perveniat: nam qui dolo facit, ut aliquid non habeat, quòd eum habere oportet, pro eo habetur, ac si acceperit, *l. ad ea 157. d. de R. I.* Ut & ille, qui sine licentia

sentia judicis à judicio abit, *c.4. ubi Glos. 1. h. t.* Dolo cessante nemo dicendus contumax, *d. l. 53. §. pœnam* : cessante enim culpâ cessat & pœna.

2 Contumaciæ autem sunt variæ pœnæ: aliæ ante litem contestatam, aliæ post eam; aliæ actoris, aliæ rei. Reo contumace ante litem contestatam, judex, cognita summarie contumaciæ causa, mittit actorem in bona rei, *d. c. 4.* qua de re *Tit seq.* ut adfectus tædio ablatæ possessionis veniat responsurus. Quod si reiportentia aut dolus actorem à possessione excludat, ne sua illi malitia prosit elapso anno actor constituetur vetus possessor, *c. pen. ult h. t.* Si tamen reus intra annum caveat stare juri, extra pœnam erit: & hoc de benignitate Canonica, quæ in personis & negotiis Ecclesiasticis rigorem non ita servat, *c. 1. h. t.* Utitur & judex sequestratione rerum, & condemnat contumacem in expensas, *c. 2. h. t.* Suspendit etiam ab officio, *c. Veritatis 8. h. t.* aut excommunicat. *c. 3. sup. tit. 6. Vt lite non contest.*

3 Post litem contestatam reo contumaciter agente, sententia ferri poterit, si actor legitimè intentionem suam probet, rei absentiam supplente divina præsentia, *l. Properandum 13. §. sin autem C. De jud. & d. c. 4. h. t.* Idque in odium contumaciæ: cum alias contra absentẽ
4 indefensum sententia lata non teneat, *l. 1. c. De sent & interlocut om. iud.* * Contumax appellans non auditur, cum non nisi de se queri possit, *d §. sin autem vid. Glos. fin. in Clem. 1. h t.* Si agatur via inquisitionis, ad testes & sententiam proceditur contra contumacem, & ad pœnam, quatenus absenti infligi potest, cuiusmodi est depositio, ne per contumaciam contingat delictorum impunitas, *d. c. 8 h. t.*

5 Cum actore absente per contumaciam, quia gravior est, durius agitur. Admittitur enim reus etiam ante contestationem ad intentionis suæ probationem per testes, aut alia documenta: per quæ si de causa liqueat, absolvi poterit, *c. 3 h. t.* ita ut denuo agere volentem exceptione rei judicatæ repellat. Potest & reus dãnari actore absente, si huius causa inveniatur melior, *d. l. 13. §. & si quidem C. De judic.* Alias ab instantia tantum absolvetur, salvo actori jure agendi ex alia instantia, solutis tamen prius expensis, *c. 1. eod. in 6. d. §. & si quidem* Et hoc intra annum; intra quem non comparens actor videtur ab omni actione cadere, *Novel. de litigos. 112 in fine.*

Quantum ad sententiam latam contra absentem & contumacem in beneficialibus, ea 6
non videtur transire in rem judicatam, quoad superiorem, quo minus possit & partium juribus inquirere. *c. 7. h t.* Idque ex misericordia: soler enim in iis juris rigor non ita attendi, ut justitia non periclitetur, *d. c. 1. h. t.*

TITULUS XV.

De eo qui mittitur in possessionem causâ rei servandæ.

SUMMARIUM.

1. *Missio in bona ex primo decreto quid operetur.*
2. *Quid ex secundo decreto.*
3. *Effectus hujusmodi missionis.*
4. *Non habet locum in beneficiis.*

COntumacia fugientis ac latitantis missionem in bona decerni facit. Ea duplex 1
est. * Prior ex primo decreto, qua missus nec dominium, nec veram possessionem rei acquirit, sed tantum detentionem, *c. fin. § in aliis sup. Vt lite non contest.* Quod non tantum verum est in actione personali, sed & reali; nam nec in hac ex primo decreto acquiritur possessio, saltem incommutabiliter, quòd ea reo intra annum comparenti, & cautionem præstanti, sit restituenda, *c. 1. & 2. h. t.* Quod & dicendum, si sistere se, aut cautionem offerre impediatur, aut oblata non acceptetur, *d c. 2.* ne pœna sit, ubi culpa non est. Ita ut ne quidem ad expensas teneatur, quòd iis causam non dederit, aut tertii injuria. Quas etiam evitabit, & in pristinum statum restituetur, qui probet se contumacem non fuisse, *c. 1. hoc tit.*

Posterior est ex secundo decreto, per 2
quam actor sit vetus possessor, servatâ reo legitimâ defensione super dominio, donec præscriptione aut aliàs excludatur, *Glos d §. in aliis.* Opus est hoc decreto in personalibus, non etiam in realibus: in his enim lapsus anni sufficit ad veram possessionem, *d. c. 1 h. t.* Ratio differentiæ est, quia in his actor intendit rem

Digitized by Google

suam esse, & pro eo prætumi facit rei contumacia: in illis verò tantùm rem sibi deberi, unde opus alio decreto ad consequendam veram possessionem rei alienæ.

Tempus secundi decreti interponendi ponunt in arbitrio judicis, quod nullibi illud sit expressum. Non solet tamen judex anni tempus prævenire.

3 Prodest hæc missio non tantum missis, sed & non missis, qui debiti causam prætendunt, si degentes in eadem provincia intra biennium, absentes intra quadriennium comparent, de debito probent, expensas factas pro rata persolvant, *l. fin.* C. *De bonis auctorit. jud. possid & dixi hac de re ad tit.* D. *de reb. auct. jud. possid. nu.* 9. *Vid latius* Wesenb. D. *De damno infecto.* Si rei potentia aut dolus incluserit actorem a possessione ex primo decreto, ne suus dolus illi prosit, lapso anno actor nihilominus constituetur verus possessor, *c pen. h. t.*

4 Non in omnibus autem huic missioni locus est: non in beneficiis, ne ad ea detur ingressus vitiosus, contra *cap.* 1. *De R. I. in* 6. Unde in iis diligenter examinato negotio procedendum ad sententiam, *c.* 1. *h. t. in* 6 Aliud est, si agatur de proprietate Ecclesiarum; tunc enim habebit locum missio, ut patet ex *c.* 2. *h. t.* & tradit Glos. *in c.* 1. *V. vitiosus eod. in* 6.

TITULUS XVI.

Ut lite pendente innovetur.

SUMMARIUM.

1. *Lis pendere quando dicatur.*
2. *Lite pendente cur nihil innovandum, & ejus rei exempla.*
3. *Attentatum quo modo revocandum.*
4. *Alienatio necessaria non revocatur.*

QUod dictum, ratione contumaciæ decerni missionem in possessionem, non est extendendum, ut contra regulam juris aliquid innovetur lite pendente. * Lis pendere 1 dicitur, simulatque citatio debitè est facta, quâ plenè instrui potuit reus, *Clement.* 2. *h. t.* Ut appareat, aliud esse, litem pendere, aliud litem esse contestatam.

2 Ideo autem lite pendente omnia in eodem statu sunt relinquenda, quo erant tempore litis inchoatæ, secundum *c.* 1. *hoc tit.* ne quis conqueratur, se injustè privatum suo jure & in sui dispendium quid attentatum in re controversa. Quo modo possessio rei controversæ manet penes reum, donec lis deciderit, etiamsi ex caussa adulterii agatur ad thori separationem, *c* 2 *h. t.* Privilegium impetratum lite pendente, non factâ ejus mentione, viribus caret, *c. fin h. t.* Rescriptum, quo quid innovatur pendente lite, habetur subreptitium, quia non præsumitur Pont. cuiquam jus suum velle auferre, nisi hoc expresserit. Hinc & subrogationes in locum defuncti, aut alterius ex litigatoribus resignantis, non tenent, cum contineant odiosas litium prorogationes, *c.* 1 & 2. *eod. in* 6. Ad defensionem tamen litis illi, quorum interest, admittuntur, & hoc juxta statum, in quo litem inveniunt, *d. c in fine,* Vid. Rebuff. in *Praxi benef. De subrogat.*

Attentatum si quid fuerit, sive alienando, 3 sive alio modo, est revocandum. Imò is, in quem alienatio facta, non ignarus caussæ, rem restituit, pretio amisso, quod non cedit alienanti, qui & illorum tantum fisco inferre tenetur, *l. fin.* C. *De litigiosis.* Ignorantia emptoris dat ei licentiam pretii repetendi; cui & tertia pretii pars, a venditore, aut alio alienatore, decipiente superadditur, reliquis duabus in fiscum relatis, *d. l. fin* §. 1. Quòd si res alienata restitui nequeat, æquivalens substituendum, *c* 3. & 4 *h. t.* Si verò hujusmodi res fuerit facta obnoxia religioni, non scindit quidem alienatio, in religionis favorem; quia tamen delictus contumeliosus in Deum extitit, falsâ religionis specie in alterius injuriam eum honorans, duplum alteri reprendere jubetur, *l. fin. D. de litigiosis.*

Patuntur dicta exceptionem in alienatione necessaria, sub nomine dotis, donationis 4 propter nuptias transactionis, legati, fidei commissi, divisionis hæreditatis, *l fin. in fine* C. *de litig.* Ponit enim necessitas alienationem extra vitium.

TITULUS XVII.

De Sequestratione possessionum & fructuum.

SUM-

Digitized by Google

SUMMARIUM.

1. *Sequestratio regulariter prohibita.*
2. *Sequester quis dicatur.*
3. *Rei sequestratæ possessio an transeat in sequestrum?*

1 EX eo, quòd lite pendente nihil sit innovandum, sequitur, sequestrationem possessionis & fructuum regulariter esse inhibitam, *l unica C. de prohib. sequestrat. pec.* Continet enim innovationem, & est instar spoliationis; cum sit rei litigiosæ à possessore separatio, & in manus tertii, securitatis ergo, depositio, *l. Licet* 17 *D. Depositi.* Quod accipiendum non de voluntaria sequestratione; ea enim cum fiat partium consensu, nihil vitii habet: sed de necessaria & judiciali, quæ fit auctoritate Judicis, parte invitâ ideoque odiosa & prohibita, *d. l. un.* Nisi aliud causa suaserit, veluti si dissipet possessor fructus, *c.* 2. *&* 3. *h. t.* si rem mobilem possidens de fuga sit suspectus, aut rei translatione, cujus difficilis futura sit recuperatio, aliisve casibus, de quibus *Glos. fin. d. c.* 2. *h. t.* * Sequester dicitur, 2 apud quem res controversa deponitur; ita dictus, quod ejus fidem utraque pars vel judex sequatur, *l. Sequester* 110. *D. De verb. signif.*

3 Quæsitum est, An possessio rei sequestratæ transeat in sequestrum? R. Id aliquos admittere in ea, quæ est voluntaria, non etiam in necessaria; ex ratione, quod actus voluntarius sit potentior necessario. Verius tamen neutrâ transire possessionem, nisi hoc sit actum, *l. Interesse* 39 *D. De acquir. possess.* secundum quam accipienda *d. l. Licet D. depositi.* Facit ratio, quod nunquam transeat possessio, per traditionem sive titulo, quæ alias censetur potius factâ custodiæ causâ, *l. Propriè D. eod.* Non est autem sequestratio titulus sufficiens. Facit etiam, quod non sit verisimile possessorem commodum possessionis velle amittere. Vid. Zabarel. *ad Clem. 1. num* 25. *h. t.* Coras. 3. *Miscell. c.* 2. *n.* 11. *& seqq. & dicta ad tit. D. Depositi n* 35 An præbendas conferat sequester, dicetur infrà, *tit. de præbendis.*

TITULUS XVIII.

De Confessis.

SVMMARIVM.

1. 8. *Confessa habentur pro veritate, & confessus pro judicato.*
2. *Confessus de se non interrogandus de socio.*
3. *Confessio debet fieri præsente adversario, & ex certa causa.*
4. *Debet esse certa & absque errore.*
5. *Facienda super re principali.*
6. *Confessio procuratoris an præjudicet domino.*
7. *Confessio an revocari possit?*
9. *Ad confessionem an requiratur sententia?*
10. *Confessio in criminalibus quid operetur.*
11. *Confessio extrajudicialis qualiter probet.*
12. *Confessio liberatoria quid operetur, parte absente.*
13. *Confessio extrajudicialis geminata an plenè probet?*

DEfinitis iis, quæ circa causam incidere 1 solent, venitur ad principalem intentionem libello contentam: quæ probanda ab actore, nisi per rei confessionem (de qua ideo præmittitur) relevetur ab onere probandi.

Confessio alia est judicialis, quæ fit in judicio, alia Extrajudicialis. Illius effectus est, quòd confessa habeantur pro veritate, quoad ipsum confitentem, eumque faciat pro judicato haberi, *c* 2. *h. t. l.* 1. *C. eod.* quasi damnatum sua sententia, *l.* 1 3. *D. eod.* cum nemo præsumatur contra se temerè confiteri. Dico, quoad confitentem: quia alii per alium non præjudicatur confitendo, *l. Non debet* 74. *D. De reg. juris*; nisi causam à confitente habeat, quia videtur causa confitentem concernere, * Quo modo socius criminis, de se confessus, 2 super aliorū conscientiis non est interrogandus, nisi in crimine excepto, uti Majestatis, *c.* 1. *h. t.* Nec confessus audiendus super aliis, quod res ea periculo non vacet, ut patet ex *l. fin. Cod. de accusat.* cum posset aliquis alienam salutem in dubium deducere, de sua desperans. Si tamen socius infamiâ laboret, ei injungenda purgatio, *d c.* 1. *in fine* Et hoc quoad judicialem factam coram judice

Digitized by Google

competente; nam alias non excederet vires extrajudicialis, quæ plen non probat.

3 Fiat præsente adversario, ejusve procuratore, *l. Certum 6. § si quis absente h. t.* quia ut judicatum non ten.t, nisi inter præsentes, ita nec confessio, *l. De unoquoq; 47 D. De re judic.* Vide Thesaur. *Decis.* 9. *Gabriel. lib. 1. Commun. Opin tit De confessis concl. 1.* Fiat & ex certa caussa, quòd alias non videatur facta ex certa scientia, sed ex abrupto potius Felin. in c. *Si cautio n. 10 inf. De fide instr.* Unde etiam volunt causam habeat adjectam. Sit profecta à majore XXV. annis, sanæ mentis Minori læso salva est restitutio, *d. l. 6. § penult.* Ejus qui mente caret, confessio nulla est; uti pupilli citra auctoritatem tutoris. * Sit quoque certa; judicatum enim debet esse certum. Unde
4 reus urgendus, ut certum confiteatur. Absit error, saltem facti; cum non fateatur, qui errat, *l 2. & pen. D. h. t.* Nihil faciente juramento, quod sequitur naturam actus. Error juris non videtur excusare confitentem, *d. l. 2.* quòd non sit justus, secundum ea, quæ traduntur, *tit.* D. *& Cod. De juris & facti ignor.* saltem quoad lucrum captandum: aliud in damno
5 vitando.* Sit super re principali, non etiam super uno ex pluribus articulis, quos solet actor ponere, ut explicat Glossa in *c. 1. eod. in 6.* Neque enim relevatur ab onere probandi actor, nisi quoad ea, quæ confessus est reus.

6 Ubi quæri solet, An procuratoris confessio præjudicet domino? R. Posse videri non præjudicare, ne alteri per alterum adferatur iniqua conditio, *l. Si fine 9. § si defensor D. De interreg. act. & melior tex in d. l. Certum 6. § sed an D. h. t* ubi non sufficit procuratores tutores fateri; ex ratione, quòd viderentur donare, perdere rem domini. Et hoc volunt communiter, quando voluntariè confitetur; si enim per viam contentiosæ jurisdictionis, dicunt communiter præjudicari domino per confessionem procuratoris, quod ex necessitate officii debeat respondere ad exhibitas partis adversæ positiones: pro qua sententia est, *c. fin. h. t.* ubi confessio œconomi nocet, si ante finitum negotium non doceatur error. Eodem facit, quod sententia contra procuratorem lata noceat domino, *l. Plautius 61. D. De procurat.* Ut & contumacia procuratoris domino, si sciens eam non purgaverit, adferat præjudicium, *c 1. in fine sup. tit. 6.* Abbas in *d. c. 1 nu. 29.* Specul. *De confessionib §. Postremo n. 2.* Jos. Ludovicus *Decis Lucen. 5. n. 30.*

Alio est quæstio, an revocari confessio possit? R. Si acceptata fuerit à parte, & intervallum intercesserit, & præcipuè si geminata, non posse revocari, quòd geminatio faciat præsumi confessionem fuisse deliberatam: ut prætextu erroris aut allegatæ falsitatis revocari eam noluit Roman. *Consil. 134 per l Odiosas Cod. De plus petit.* Posse tamen videri, nihil impedire geminationem, quin revocari possit, probato errore, quem geminatio non excludit. Et quamvis faciat præsumi pro confessione, ea tamen præsumptio est juris tantum, non etiam juris & de jure, non excludens probationem in contrarium. Quo facit, quod dictum, *D. De pactis*, pacta etiam geminata actionem non producere, non propterea quòd geminatio non faciat cessare levitarem. Et hoc, sive sit confessio ipsius partis, sive Advocati ejus, procuratorisve, ne quis nihil debens, aut insons damnetur. Quo facit, quòd habet Ant. Gabriel 1. *Commun Opin. tit. De confess. concl. 5.* æquius esse, posse revocari confessionem deliberatè factam, si de errore probetur. Jas. in *l. Error 19. C. De juris & facti ignor.* etiamsi jurata fuerit: nam qui errat perjurus dici nequit, *can Homines XXII. q. 2.* 7

Hæc de judiciali confessione, cujus effectum diximus esse, quod faciat confitentem haberi pro judicato, id est confessionem habere vim judicantis in confessum, *l. proinde 25. in fine D. A. L. Aquil.* 8

An ergo non requiritur sententia? R. Judicialem confessionem omnino requirere sententiam, ut patet ex *l. 3. D. eod tit.* Judicium enim semel cœptum sententia dirimendum, & Judex super re; de qua cognovit, pronuntiare debet, *l De quare 74 D. De re judic.* Nec facit, quod confessus pro judicato habeatur; hoc enim ideo tantum, quia non est opus probationibus aut ulteriori inquisitione; quod nemo censeatur temere contra se confiteri. Uti nec obstat, quod dicitur, nullas esse partes judicantis in confitentem, cùm hoc non excludat condemnationem, juxta *d. l. 3. & 5. D. hoc tit.* 9

In

10 In criminali negotio confessiones reorum pro exploratis haberi non oportet facinoribus, si uulla alia probatio religionem cognoscentis instruat, *l. . §. divus D. de quæstionibus.* Posset enim confessio potiùs tædio vitæ aut desperatione emissa esse, quam conscientia criminis, *d. l. 1. § si quis ultrò.* Etiam hac necessariam esse sententiam, sive præcedat confessio litem, sive sequatur, verum est, *l. 5. D. de custodia reor.* cùm ad pœnam etiam ipso jure inflictam nemo teneatur ante sententiam, ut habet receptissima opinio.

11 Ad extrajudicialem quod attinet, ei non adest vis plenæ probationis: ut non faciat haberi pro judicato confitentem, *l. 1. C. h. t.* cùm non præsumatur facta deliberatè. Semiplenæ tamen probationis loco communiter volunt haberi, si coram parte fiat, & ab ea acceptetur, quamvis acceptationem non esse necessariam non pauci velint, ut videre est apud Gabriel, *d. loco concl. 2.* & Mascard. *de probat. concl. 346.* Vide Præses Everardi *Cons. 131. n. 1.* Absente verò parte facta nullas vires habet.

12 Unde quæsitum, An liberatoria confessio quid operetur, parte absente? Resp. Non videri plenè probare, cùm non sit nisi confessio extrajudicialis, cui non adest vis plenæ probationis etiamsi per duos testes probetur, cùm testes non faciant eam judicialem, aut habere majorem vim, sed tantùm probent emissam. Præterea hujusmodi confessio continet speciem quamdam donationis, quæ non est firma, antequam acceptata fuerit, ut dicetur infra *tit. de donat.* ante enim liberum est promittenti recedere: ut etiam videatur liberum revocare ejusmodi confessionem. Gabriel, *d. loco concl. 1. nu. 23.* Tessaur. *Decis 109.* Si tamen confessio talis facta fuerit coram quinque testibus rogatis, fide dignis effectum habebit & probabit sufficienter, *l. Testium 18. Cod de testib. juncta Novel de testib 90. §. 2.* Jure Canonico probatam duobus testibus vult præjudicare confitenti Covarr. *ad c. quamvis p. 2. §. 4. n. 1.* quasi eo jure alteri per alterum acquiri possit; cuius contrarium est verius, ut traditum *d. De verb. oblig. n. 69.* Uti & verius, eo jure non dari actionem ex nudo pacto, ut dictum supra de pactis.

13 Quæsitum & illud, An geminata confessio extrajudicialis probet plenè? Resp. Hoc plerosq; velle; uti & actionem producere, ut videre est apud Gabriel *d. loco concl. 3.* Marantam *p. 6. de confess. n. 15.* Præs. Everardi *d. cons. 131. n. 1. vers. quarto,* propterea quod ejusmodi geminatio faciat eam esse ad instar judicialis. Moventur *arg. l. si mulier 12. Cod. Ad S.C. Vellei. an* ubi mulier post biennium iterato cavens non utitur Velleiano. Facit & pro iis textus in *l. Odiosas Cod. de plus petit.* atque ita tradit Jason. *in l. Sed si 11. §. si cum n. 4. D. de jurejur. alios citans.* Posset tamen contrarium videri alicui probabilius argumento eorum, quæ alibi dicta sunt de nudo pacto, illud scilicet geminatum non producere actionem, quòd geminatio non debeat esse loco plenæ probationis, & actione producere, cum nullibi hoc jure probetur, vel loca allegata in alio casu loquantur, scilicet quo quis confessioni suæ vult contravenire, aut exceptionem contra eam proponere, idque ibi certis requisitis. Ut soli geminationi dari nequeat, ut ne quis ex ea conveniatur, cum geminata confessio nihil plus virium contineat; quam prima & simplex confesio. Verùm communis opinio videtur esse in contrarium, ut & possit videri in praxi sequenda. Gabriel. *d. concl. 3.* Jos. Ludovicus *decis. 9. nu. 4.*

An verò defuncti confesio quid operetur, & quibus ea prosit aut obsit, repetere licebit ex dictis ad *D eod. tit. n. 8. & seqq.*

TITULUS XIX.

De Probationibus.

SUMMARIUM.

1. *Probatio quid?*
2. *Alia est Artificialis, alia Inartificialis.*
3. *Alia plena, alia semiplena.*
4. *An alia juris, alia facti?*
5. *Probandi onus cui incumbat.*
6. *Probatio facienda post litem contestatam.*
7. *Negans probatione non oneratur.*
8. *Ordo in probando quis servandus.*
9. *Probationem quisque secum adferre debet, non desumere ab adversario.*
10. *Probationis effectus.*
11. *Probatio semiplena quam fidem præstet.*

1 Si non confiteatur reus, probatione est opus enim inanis sit actio, nisi indubitata probationis fide liqueat vera esse, quæ adducuntur. Alias jus quidem non deficeret, sed probatio, *l. duo* 30. *D. de testam.* 1. *tut.* * Agitur autem primò de probatione in genere, quæ est rei dubiæ, vel non apertæ, per argumenta facta fides.

2 Aliam ponunt Artificialem, ex ipsa causa adsumptam, unde & Insitam vocant, cuius ordinis est præsumptio ex facti circumstantiis producta: aliam Inartificialem, quæ extrinsecus & extra causam adsumitur, unde Adsumpta & Extranea dicitur, cuius ordinis 3 sunt testes, tabulæ, instrumenta. * Aliam item Plenam, per quam tanta fides fit judici, ut plenè instructus sententiam ferre possit, *l. scriptum* 1. *C. h. t.* Ejus ordinis præcipuè sunt testes, instrumenta publica, legitima indicia, sive præsumptiones, *l. fin.* C. *h. t.* aliam Semiplenam, quæ plenam fidem non facit, & opinionem potiùs quàm fidem gignit, aut causam certam ponit: est tamen adminiculum quoddam probationis, cujus ordinis est testis unus, vel plures singulares, instrumentum privatum, fama. * Faciunt & probationem aliam juris, aliam facti: minùs rectè, cum 4 ea, quæ juris sunt, per se nota & certa, ut probatione non egeant; facta autem sint incerta, ideoque probanda, *l. sive* 19. *C. h. t.*

5 Facienda probatio ab eo, qui allegat, sive is actor sit, sive reus, *l.* 1. C. *h. t.* Actorem regulariter tenet onus probandi, non etiam reū, nisi excipiendo actoris vices subeat, aut aliàs onus probandi in eum tejiciatur, ut in casu, *l.* 3. *& l. cum de indebito D. eod.* In communibus judiciis utrq; probat, &, si pariter probent, absolvitur reus, nisi actoris partem foveat causa favorabilis, *c.* 3. *h. t.* Superat, qui probat antiquorum possessionem, *c.* 9. *h. t.* uti communiter is, pro quo stat firmior probatio, *c.* 4. 6 *h. t.* * Negans probatione non oneratur, *l. Actor* 23. *h. t.* cum negationis, ut non entis, nullæ sint differentiæ, nulla propria, secundùm quæ probatio desumitur. Nisi talis sit, quæ affirmationem includat, ut in casu, *c. super sup. de renuntiat. & l.* 8. *D. eod.* aut negativa juris, ut in casu *l.* 5. *D. eod* Indirectè quoque negativa probatur, loco, tempore limitata, *l optimā vers. nisi is Cod. de contrah. & commit. stipulat.* Vid. Oldec. *Decis.* 174. *nu.* 5. Menoch. *lib.* 2. *Præsumpt.* 50. *n* 8 Gabriel. *Commun. concl. lib.* 1. *tit. de probat. concl.* 6.

7 Facienda probatio post litem contestatam; ante enim nihil est, super quo adhibeatur, nisi valetudo, aut longa absentia testium instans aliud exigat qua de re *sup. tit.* 6.

8 Servandus autem ordo in probando. Primò enim intentionem suam probat actor, tum reus, in sua exceptione auditur *l exceptionem* 19 *C. h. t.* Deficiente actore in sua probatione, reus absolvitur, saltem ab instantia, etiam si nihil præstiterit, *l.* 4. *C. de edendo.* Qui si fretus suo jure velit, non audito auctore, exceptionem suam probare, non prohibetur, cum juri suo quisque renuntiet. In quo si deficiat, non ideo condemnabitur, quia per hoc non firmatur actoris intentio, quæ nihilominus illi probanda est. Allegans tamen solutionem, si eam non probet, non potest non videri firmasse intentionem actoris, si non probet solutionem à se factam, quia eam allegans videtur se agnovisse debitorem. Cujac. *in Recit. Cod. eod. in princ.*

9 Adfert autem quisque probationem secum: neutiquam eam desumit à domo adversarii, cum contra se nemo cogatur adferre documenta, *c.* 1. *h. t & l. Nimis* 7. *C. de testib.* Debet enim actor venire instructus ad judicium, nisi sint communia, aut publica, aut descripta ab aliquibus ex officio. Sic apud Romanos argentarii, numularii, mensales, coguntur edere rationes, *l. quadam §.* 2. *l. Argentarius* 10. *in princ. D. de edendo.* Excipitur & fiscus, cui civiliter agenti reus exhibere suas rationes cogitur, ut ex iis firmet suam intentionem, *l* 2. §. *divus cum seqq* D. *de jure fisci.* Usurarius quoque, si de usuris restituendis agatur, rationes suas edere jubetur. *Clem.* 1. §. 1. *de usuris.* Denique instrumentum, quo reus usurus pro se, necessariò actori edit, ut eius inquiratur veritas. Quo modo actor omninò tenetur reo convento edere instrumenta ad fundandam suam defensionem, & actoris excludendam intentionem, *l.* 5. *& fin. Cod. de edendo.*

10 Effectus probationis est, quod plena, certa, liquida (maximè capitalibus, in quibus requiruntur probationes luce meridiana clariores, *l. fin.* C. *h. t.*) non impertinens, libello respon-

Digitized by Google

reſpondens ſaltem qualitate, faciat ſecundum ſe ferri ſententiam, *l. ſcriptum* 11. *cum ſeq C.h. t.* Ut purgatio non ſit admittenda, *c. Ad noſtram* 12. *h t.* cui tum demum locus quando ſuſpectus eſt reus criminis, quod non probatum, *c.* 1. *ſup. De confeſſ.* Quando ſit plena cenſenda, & quantum adhibendum fidei teſtibus, arbitrio judicis relinquendum; facti enim ea res eſt.

Semiplenæ probationis non eſt magnus ef- 11
fectus, unde & probationis ſimpliciter prolatæ nomine non venit. Præſtat tamen aliqualem fidem, cùm faciat deferri juramentum neceſſarium. Sufficit interdum ad torturam, uti dictum D *de quæſtionib.* Onus probationis interdum in adverſarium retorquet. Facit & ei, contra quem militat, juramentum purgationis iniungi, *d. c.* 1.

Mandat autem Pont. *c. Queniam* 11. *h. t.* ut judex habeat Notarium, aut duos idoneos viros, qui acta judicialia deſcribant, ut emergente difficultate de iis conſtare poſſit; habentur enim legitima ea documenta.

TITULUS XX.

De Teſtibus.

SUMMARIUM.

1. *Teſtes qui, & quales eſſe debeant.*
2. *Teſtis, qui fuerit de familia actoris, an repellendus?*
3. *Teſtes domeſtici qui habeantur.*
4. *Teſtis idoneus nemo in propria cauſa.*
5. *Conſanguinei in cauſa conſanguinitatis audiuntur.*
6. *Teſtimonium dicere cogi poteſt, qui juravit non dicere.*
7. *Minores & ſervi quatenus audiendi.*
8. *Mulier etiam in criminali cauſa auditur.*
9. *An & jure Canonico?*
10. *Socii criminis rejiciuntur à teſtimonio.*
11. 13. *Infames, damnati judicio publico.*
12. *Criminoſi convicti, aut confeſſi.*
14. *Inimici capitales.*
15. *Laicus contra Clericum an & quatenus admittendus.*
16. *Item excommunicati, Monachi, Sacerdotes.*
17. *Forma producendorum teſtium.*
18. *Citanda pars adverſa.*
19. *Teſtes qualiter examinandi.*
20. *Debent eſſe jurati: & an juramentum hoc remitti poſſit?*
21. *Ratio dictorum à teſtibus petenda.*
22. *Productio quarta qualiter admittenda.*
23. *Productio nova non admittenda poſt publicata teſtimonia, aut articulos directè contrarios.*
24. *Idque quoad eoſdem articulos, non etiam novum à veteri dependentem.*
25. *Articulus novus quis dicatur.*
26. *Caſus directè contrarii qui.*
27. *Teſtes novi in cauſa appellationis an produci poſſint.*
28. *Renuntiatione facta qualiter productio ulterior concedatur.*
29. *Teſtes poſt publicationem quando reprobari poſſint.*
30. *Teſtes de novo quando producendi.*
31. *Teſtium publicatio.*
32. *Teſtium fides unde colligenda.*
33. *Teſtes regulariter quot probent.*
34. *Teſtis unus non probat.*
35. *Semiplenè quando probet.*
36. *Apparitori ratione officii ſui cur credatur.*
37. *Teſtes plures ſingulares quo modo & quando probent.*
38. *Quid ſi tales diverſimodè deponant?*
39. *Teſtes diſſidentes conciliandi.*
40. *Teſti contraria deponenti aut varianti non creditur.*
41. *Teſtis dictum ſuum revocare an poſſit etiam ex intervallo?*
42. *Priori, an poſteriori dicto ſit habenda fides?*
43. *Teſti corrupto non habenda fides?*
44. *Teſtis uno in judicio productus an fidem faciat in alio?*

INter præcipuas probationis ſpecies ſunt te- 1
ſtes, qui ſunt perſonæ ad fidē alicujus rei adſtruendam adhibitæ. Habiles ſint & idonei oportet, ætate, moribus, conditione; extra ſuſpicionem quòd gratiæ ac potentatui ſint poſthabituri ſuam ædem, pretio non conducti, *c.* 1. *h t. l.* 5. *C. eod.* Qua in re multum valet judicis arbitrium. Hinc non rectè evocantur domeſtici, aut de familia actoris, *l.* 2. *C. h. t.*

Quid ſi de familia actoris fuerit tempore 2
actus, ſuper quo adhibetur? R. Si tempore depo-

Digitized by Google

depositionis sit extra eius familiam, non esse illum repellendum, *l. 1. §. item Mummio 12. D. de quæst.* Barr. *ad d.l. 1. §. si servus*, Castr. *ad l. 2. n. 2. h.t.* Wamesl. *Cons.* 109 *n.* 11. quia cessat affectus, qui præsumitur impedire existentem in familia, quò minùs veritatem adsequatur judex: nisi tamen cum fraude sit expulsus, ut testimonium perhiberet, quæ fraus colligetur etiam ex eo, quod postea recipiatur. E contra si tempore dicendi testimonii sit de familia, qui tempore actus nõ fuerat, repellitur.

3 Domestici habentur, qui una habitant, ut uxor, liberi, famuli. Liberi etiam non cohabitantes de familia habentur: imò & extra potestatem positos repellit affectus, quò minùs pro parente audiantur, *c. super eo 22. h. t.* qui & fratrem pro fratre rejicit. V. Menoch. *Arbit. 2. casu* 104. Facit enim ille supprimi veritatem. Ex qua ratione & Advocatus in causa, quam defendit, non est idoneus testis, *arg. l. fin.* C. *h. t. & c 3. eod. in 6.* unde in locum delegati judicis, si necessariò in testimonium sit adhibendus, alius subrogatur, *c. dilecto* 40. *h.t.* * Hinc & in propria causa nemo idoneus, *l. omnibus* 10, *C. h.t. l. nullus* 10. *D. eod.* Excipe causã denuntiationis, in qua denuntians pro teste auditur, *c.* 4. *h.t.* Excipe & legatarios, & fidei commissarios, de quibus *Instit. de testam. ordin.* In causa quoque universitatis aut Ecclesiæ auditur is, qui est de Ecclesia, aut universitate, cum aliud sit universitas, aliud singuli de universitate, & res universitatis non sint res singulorum, *§. universitatis Instit. de rer. divis.* Ut nemo illorum, qui de collegio vel universitate sunt, possit dici in propria causa testificari, nisi causam ipsam procurent, aut singulos negotium concernat, *c. Insuper 6. & c. cum nuntius 12. h.t.* * In causa consanguinitatis

5 consanguinei audiuntur, quòd eam præsumantur magis scire: *c 5. h. t.* Imò & ipsius marris attestantis de cõsanguinitate dicto standum ante contractum matrimonium, non tamen contractum dissolvitur ex ejus solius dicto, sed plurium testimonium audiendum, *d.c. 22.* neque enim ram facilè dissolvitur, neque impeditur matrimonium.

Qui juravit non dicere testimonium, non

6 ideo repellendus, sed cogendus illud dicere, *c. intimavit* 18. *h.t.* cùm hujusmodi juramentum teneat, ne occulteretur veritas, *c. constitutus 45. h. t.*

Ætas facit rejici impubetes, propter judi- 7
cii defectum. Minores audiuntur in causa civili, non etiam in criminali, nisi sint majores XX. annis, *l. in testimonium 20. D. h.t.* Servum rejicit conditio, qui tamen liber factus super iis, quæ vidit in servitute, rectè deponit, cum sensum habuerit, *l. Notionem 99. §. 2. D de V.S.* nisi lex tempore actus requirat habilitatem, uti in testamentis * Mulier ne quidem in causa 8
criminali rejicitur de jure civili, ut patet ex *l. 3. §. lege Iulia D. h.t.* ubi tantum ea rejicitur de jure civili, quæ corpore quæstum fecit, ut exclusio singularis casus faciat in aliis eam admitti, *can. ex eo XV q. 3.*

Q. An jure Canonico rejiciatur in criminalibus? Resp. Id plerosque velle; per *c. Fornt* 9
in fine de verb. sig. & per text. in can mulierem XXXIII. q. 5. nisi de crimine agatur civiliter. Abbas in *c. 3. n 2 h t. Glos. 1. ibid &* Hostiens. *in Summa eod. tit. n. 3.* aut sit crimen exceptum, ex ratione, quod varia sit & mutabilis. Quæ ratio non aliud convincit, quàm non facilè esse habendam fidem dicto mulieris, non etiam omninò repellendam esse, cum id non exprimatur in jure Canonico, & diversum non statuatur à jure civili. Nisi fortè sit metetrix, quæ dicitur etiam audienda in crimine simoniæ, *c. Tanta 7. inf. de simonia*, quasi aliàs non sit audienda, propter civilitatem: quæ cum non obtineat in mulieribus honestis, non rectè traxeris ad eas istam decisionem. Communis tamen opinio habet, eam rejici à criminalibus criminaliter intentatis, ex ratione, quod in iis desideretur probatio omni exceptione major.

Rejiciuntur & criminis socii, *c veniens 10.* 10
& c. personas 20. h t & dictum sup. tit. 18. propterea quòd qui sibi non pepercit, multò minùs aliis sit perciturus. Excepto crimine læsæ majestatis, *cap. 1. sup. de confess.* Ubi & rectè addideris crimen sortilegii. Excipitur & crimen simoniæ, *c. 1. eod in 6.* si agatur civiliter.

Rejiciuntur præterea infames, quibus actus 11
legitimi sunt interdicti, *c. licet 47. h t.* Si rejiciuntur hæretici, apostatæ, Judæi, pagani, si testentur contra orthodoxos, *can. pagani cum*

seqq.

Digitized by Google

seq. 1 *q.* 7. quod non ferantur bono zelo; quamvis econtra Christiani adversus Judæos audiantur, *c. Iudæi* 12. *h. t.* cùm nihil indecentiæ ea res habeat. Neophitus, qui recens ad fidem est conversus, non videtur rejiciendus testis in Christianos, ut rectè tradit contrà Felinum Covarr. *ad Clem. Si furiosus p.* 2. §. 2. *num.* 8.

12 Facit & crimen aliquos removeri à testimonio, quod periculo non vacet, tales admittere, *can. Neganda* 111 *q.* 11. modò convicti sint, aut confessi, & non emendari, *c. Super eo* 13. *& c. Testimonium* 54. *h. t.* Non emendati, testimonium non reprobatur, etiam in causa criminali, si civiliter agatur, non si criminaliter, *d. c.* 54. nisi tamen cum comitetur infamia, aut reatum perjurii incurrerit, quem non auferet pœnitentia, *d. c.* 54. *ubi Gl.*

13 Quod dictum de infami, accipiendum de damnato judicio publico, secundùm leges civiles, *d. l.* 3. § *lege Iulia*, non etiam privato, Duar. 2. *Disput. c.* 23. Possunt tamen & ex alia causa infames à judice rejici: cujus est etiam integræ fidei hominis testimonium perpendere, *l. Quæsitum* 33 *D. eod.* Jure Canonico infames simpliciter removeri videntur, cùm eo requiratur, testes sint fide digni, & omni exceptione majores, *c. Licet* 47. *h. t.* quales non sunt infames, etiam ex judicio privato.

14 Inimicitiæ capitales quin faciant reprobari posse testem, non est dubium, cùm non præsumatur quid ex fide dicturus; si tamen probentur, *l. Si quis* 17. *C. h. t.*

15 Laicus in criminalibus contra Clericum ideo non admittitur, quòd non tam caritate, quàm pravitate moveri putetur; nisi fortè suam suorumque injuriam persequatur, *can.* 1. 2. 3. *II q.* 7. & tunc ut accuset, non etiam testetur, *c. De cætero* 14. *h. t.* In causis civilibus laici non reprobantur contra Clericos: imò & fœminæ admittuntur in causa impedimenti, quo arguitur teneri electus, *c. tam literis* 33. *h. t.*

16 Excommunicati quin removeantur extra dubium est, quod non habeant licentiam cum aliis communicandi. Monachi & Sacerdotes, etsi pro negotiis sæcularibus aut instrumentis conficiendis non sint rogandi, si tamen interfuerint, fidem faciunt, *can. fin. XIV. q.* 2.

Ad formam productionis testium requiritur eorum citatio: qui si non compareant cogi possunt, *inf. tit. seq.* Producendi regulariter post litem contestatam, excepto casu, de quo *inf. tit.* 6. Coram judice, nisi aliud exigat personæ qualitas, aut sexûs verecundia, absentia, aliudve impedimentum: tunc enim aut mittenda persona discreta, quæ testimonium excipiat, *c.* 8. *h. t.* aut, si dicent, judici loci examen committendum. Moris est committere Notario causæ, quod permittitur *Clem.* 1. *de offic. deleg.* 17

* Ubi necessariò citanda pars adversa, si fortè quid habeat, quod testibus objiciat, eosque reprobet, *c.* 2. *h. t.* Ubi rursus alteri parti licitum est, per testes novos refutare eos, qui alios refutarunt. Ultrà refutatio non est permissa: & hoc est, quod dicitur, probatorios & reprobatorios probatorium probare licere, non etiam reprobatoriorum *c. Licet* 49 *h. t. & c.* 2. *eod. in* 6. ne res in infinitum abeat. 18

Testibus si nihil à parte objectum fuerit, aut contumaciter pars non comparuerit, judex ad examen procedet. Examinabit autem singulos secreto clam partibus, Notario dicta eorum adnotante; exacto prius ab iis juramento de dicenda veritate, omni favore, odio & commodo sepositò, *c.* 5. *h. t.* neque enim injurato testi creditur, etiam Religioso, *c. Tuis* 39. *c. Nuper* 51. *h. t.* 19

Q. An juramentum hoc fit de substantia? R. Ita velle Abbatem *ad d. c.* 39. *h. t.* verius tamen non esse, cum possit remitti; non tamen nisi utriusque partis consensu, quod utriusque subsit interesse. Judicis consensu opus non videtur, cum causa sit privata, tantùm concernens partium commodum, quæ possunt jus suum remittere: quo modo & textus isti nullam faciunt mentionem judicis. Non rectè objicitur, quod iuramentum calumniæ nequeat à partibus remitti, uti dictum *sup. tit.* 7. nam eius remissio invitaret proximè ad delinquendum, non etiam hujus iuramenti. Præterea illud concernit magis favorem publicum, ut iudicia sincerè procedant, & lites non protrahantur calumniosè, hoc verò potiùs favorem partium, ut facilius remitti possit. Abbas *d. c.* 30. *n.* 6. Felin. *ibid.* 20

Examen fit super articulis, id est capitulis ipsius negotii controversi ab actore prolatis.

Digitized by Google

Addere potuit reus interrogatoria, ut faciliùs appareat subornatio, si qua subsit *c. 2. eod. in* 6.

21 * In depositione testium illud vel maximè curandum, ut ratio dictorum petatur, quia aliàs dicta fidem non facerent, *l. Sola* C. *h. t.* quatenus tamen agitur de re perceptibili intellectu, *Gl. in d. l. Sola*: secus si agatur de re perceptibili sensu exteriori, ut visu, auditu, & quidem proprio, non alieno.

22 Examinatis ab actore productis testibus, reus suos producit, post iterum actor: quarta productio non est admissa, nisi cum solemnitate legali, *c. In causis* 15. *c. Significaverunt* 36. *h. t.* scilicet ut postulans præstet juramentum, quòd neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel didicerit, nec per dolum aut artem aliquam quartam productionem exposcat; sed quia, quos producere desiderat, prius habere nequiverit, *c. pen. h. t. & Nov. de testib.* 90. §. *quia verò.*

23 Non est etiam productio admissa post publicationem testificatorũ, quòd facilè sit subornatis testibus dicta invertere, *c. cum venisset* 25 & 26. *h. t.* Quòd & verum est, quando aliquis testificata adversæ partis didicit, ex eadem

24 ratione. * Et hoc quoad eosdem articulos, aut directò iis contrarios, *c. Fraternitatis* 17. *h. t.* nam quoad novum articulum, qui tamen ex veteri dependeat, rectè audiuntur testes, cum numquam super eo sint auditi, aut producti, ut cesset subornationis metus. Dico, ex veteri dependeat; nam aliàs frustra super eo producerentur testes, ad causæ promotionem, *c. cum Ioannes* 10. *inf. tit.* 12. *de fide instr.* cum ad causam non pertineat.

25 Quæritur, Quis hac in parte dicendus novus articulus à veteri dependens? R. Eum esse, qui facti quidem necessitate sub priori concluditur, non tamen necessitate probationis, hoc est, qui ad factum quidem pertinet, probatio tamen nulla super eo producta. Exemplum est in *d. c.* 10. *inf. tit.* 22. ubi victus damnatus ad rei venditæ restitutionem, auditur postea probare volens tantum fuisse venditionem conditionalem, quia super conditione nullus erat auditus testis, sed tantùm super venditione Felin. *ad d. c. Fraternitatis* 17. *n.* 11. *& ibi.* Joan. Andreas.

26 Alia quæstio est, Qui sint dicendi casus directò contrarii? R. Eos, qui directò oppugnant id, super quo testes auditi. V. G. Testes sunt auditi super contractu inito, quem adseverarunt initum esse certo loco: non producentur postea testes novi, qui deponant eo loci reum non fuisse, publicatis nimirum testimoniis. Super exceptione tamen audiri possunt; veluti si actor probavit se dominum, audietur reus producens testes super præscriptione completa, *l. Emptor C. De præscript. longi temp. l. Siquidem C. De except. l. Exceptionem C. De probat.* Est enim articulus iste novus, ut non sit deneganda productio, etiam post didicita testificata. Et hoc ita in prima instantia.

Quæritur autem, An in causa appellationis super iisdem articulis possint produci novi testes? R. Hanc rem controverti inter interpretes juris Canonici & civilis: & hos quidem id admittere, ex eo, quod *d. Nov. de testib.* 90. §. *quia verò*, tantum loquatur de prima instantia, non verò de causa appellationis, illos verò negare, quod non minor sit metus subornationis in causa appellationis, post publicata testimonia in secunda instantia, quàm in prima, ut positâ eâdem ratione prohibitionis, etiam hic locum habere debeat prohibitio. Et horum opinio verior est, nixa textu aperto in *Clem. 2. h. t.* ubi ut propter metum subornationis in prima instantia non producuntur testes, post publicata testimonia super iisdem aut directè contrariis articulis, ita nec in secunda, ex eodem metu. Nec dicendum cum Felino, *d. c. 17. n. 3* quando alterojure quid dubium est, tunc sequendum esse aliud, quo res decisa; nam hic neutro jure res dubia: non Canonico, quia clarè decisa *d Clem. 2.* non civili, quia decisa quoad primam instantiam: ut succedat argumentum *l. Non possunt D. de legib.* eâdem ratione; quæ anima est legis, militante.

Nec est, quod aliqui I. C. nixi *l. Per hanc C. De temporib. appellat.* aliud velint, quod per eam detur licentia utendi novis adsertionibus; rectè enim ea accipitur de capitulis nondum probatis, secundum *l. 6. §. 2. Cod. de appellat.* sive non probandi per testes, quàm alio modo non obnoxio subornationi. Nihil etiam facit, quod causa appellationis sit alia à prima instantia: nam hoc verum, si instantiam inspiciamus, non etiam respectu ejus, quod in judicium est deductum, cum attestationes in uno judicio faciant fidem in alio, *c. Causam* 11. *h. t.* 27

h.t. ut inferiùs dicetur. Videatur hac de re pleniùs Covarr. *Pract. quæſt. c.* 18. *n.* 6. *Gloſ. ind. Clem* 2 *& d c.* 17. *ubi* Abbas & Felin.

28 Itaque poſt publicata vel cognita dicta teſtium, non conceditur ulterior productio, ex cauſa jam dicta, ſuper iſtis articulis. Facit & renuntiatio, quò minùs productio concedatur: niſi ſit quoad certos articulos, nam tunc non impediet, quò minùs ſuper aliis fiat productio, *c. Cauſam* 19. *h.t.*

29 Sunt autem cauſæ, quæ poſt publicationem depoſitionum admittunt objectionem in perſonas teſtium, ſi poſtea demum ſit cognitum; quod objicere quis vult, aut ante ſit proteſtatus de iis reprobandis, præmiſſo juramento, quod non agat idipſum ex militia, *c. Præſentium* 31. *h.t.*

30 Atteſtationes receptæ in judicio ſummario, licet publicatæ, non impediunt, quò minùs in judicio ordinario iidem, vel alii de novo examinentur, *c. veniens* 38. *h.t.* Coram arbitro quoque depoſita non faciunt fidem in ordinario, ſed de novo ſunt teſtes producendi, non obſtante publicatione atteſtationum, niſi vel ipſe, contra quem ſunt producti, iis ſtare velit, aut teſtes ſint mortui, *c. Præſentata* 50. *h.t.* Sunt & de novo examinandi teſtes, ſi antea ſuper quibusdam capitulis malè aut minùs exactè examinati dicantur, *c. Per tuas* 48. *h.t.* Guido Papæ *deciſ.* 72. *n.* 3. *& ibid.* Ant. Rambaudus *in addit* Cauſa matrimonialis poſt publicationem alios produci teſtes poſtulat, quia non tranſit in rem judicatam, & ne peccatum foveatur. Abbas in *c. Lator* 7. *inf. de ſent. & re judic. & in c.* 6 *ſup. de probat.*

31 Ubi ulteriori productioni omnis via eſt clauſa, poſt examinata teſtium dicta. Judex ea publicat; imò perentibus partibus publicare debet: recuſare enim eſſet præripere reo defenſionis facultatem. Felin. *in c. Cum* 1. *& A.* 22. *n.* 2. *inf. de ſent. & re jud.* * Quibus quantum tribuat ex ſtatu, dignitate, aliisq; teſtium circumſtantiis perpendet, *l. Licet* 23 *h.t. l.* 3. §. 2. *l. Quæſitum* 13. D. *eod.* Nam vilitas teſtis fidem ejus minuere ſolet: uti & diminuit, ſi dubitanter loquatur, veluti per verbum, *Credo. Videtur*; niſi alia adſint, quæ firment depoſitionem.

32

33 Ad minimum duorum teſtimonium deſideratur, quod & regulariter ſufficit, *l. Vbi* 12. *D. eod.* Interdum tamen & plurium exigitur, ut in teſtamentis, & in caſu *l. Teſtium* 18. *C. h.t. & l. Antiqua C. Ad S.C. Velleian.* & aliis variis caſibus.

Unus neutiquam audiendus, & minimè probat, etiamſi præſidali præfulgeat auctoritate, *l.* 9. *in fine C h.t.* aut judex ſit, *c. cum à nobis* 28. *h.t.* etiamſi ſuper actu proprio deponat, nullum inde conſecuturus commodum. Covarr. *Pract quæſt. c.* 33. *n.* 3. Facilis enim eſt lapſus unius. Adeò ut ne quidem Princeps generaliter ſtatuere poſſit, ut unius teſtimonio ſtetur, quia repugnat præcepto divino, *c. Licet* 23. *h.t.* cui non prævalet lex humana, *can. ſunt quidam XXV. q.* 1. * Facit tamen unius dictum ſemiplenam probationem, ſi ſit omni exceptione major, & extra omnem ſuſpicionem, non etiam aliàs, ut rectè tenet Jaſon. in *l. Admonendi n* 166. *D. de jurejur.* & eo tantum caſu deferendum juramentum neceſſarium in ſupplementum, ut dicetur *infra Tit.* 25.

34

35

Apparitori tamen adferenti citationem à ſe peractum creditur: facit enim electa perſonæ fides cuilibet de officii ſui actu legitimè exhibito adferenti fidem haberi. Gail. 1. *Obſer. c.* 54. *n.* 4.

36

Plures teſtes ſingulares majorem vim non habent, quàm unus, *c. Licet* 9. *ſup. de probat.* quales ſunt, qui in actibus ſingularibus ſunt ſingulares, & non concordant. Et hoc, quando ſuper uno actu ſpecifico non iterabili diverſimodè teſtantur, veluti ſi unus dicat, per Mævium occiſum eſſe Titium in foro, alter verò in extrema civitate, plene de homicidio probatum dici nequit, quia teſtes non concordent, cum duobus locis non potuerit contigiſſe ædes. Et hoc extra controverſiam eſt.

37

Dubitatur, quid dicendum, ſi diverſimodè deponant de actu iterabili ſive generico? Reſp. Non paucis videri, non rejici tales depoſitiones, propterea quod, licet ſint ſingulares, ad eumdem tamen finem tendant, & ex multis ſingularibus actibus totum probetur. Covarr. *alios citans* 3. *Variar. cap.* 3. *num.* 8. Menoch. *De arbitrar.* 2. *caſu* 235. *num.* 23. Sic uſurarium volunt probari per plures ſingulares atteſtationes de receptis uſuris, & hoc, ut in genere quis cenſeatur uſurarius, non etiam ut ſingulis actus cenſeantur probati. Dubitari tamen de iſta ſententia poſſet, cū actus ſpecificus tantū

38

uno teste singulari probetur, atque ita non sufficienti, qui cum altero similiter specifico, uno tantum teste probato, non ponit plenam probationem, ut videre est apud Gutierez, 3. *Pract. qu.* 12 Priorem tamen partem, ut communem, plures tenent, Pacianus *De probat. li.* 1. *c.* 14. Cravetta *De antiq temp. lib.* 4. *c.* 4. *n.* 1. Gabriel. *Com. Conclus. lib.* 1. *De testib concl* 2. *n.* 20. Gail. 2. *Obser. c.* 66. *n.* 12. Wamesius *cons. de jure Pont.* 550. *n.* 9. & alii.

39 Si dissideant testes, sive ab una parte, sive à diversis hinc inde, iudicis est eos, si possibile est, conciliare, *c. cum tu* 16. *ubi Gl. h. t.* Si utrimque testes contraria deponentes fuerint pares numero, videtur standum esse dignioribus, & verosimilia deponentibus, magis affirmativè & præcisè, ac maioti certitudine. Si in his sit paritas, præferendi testes rei, quod promptiora sint iuta ad absolvendum, quàm condemnandum, *c. ex literis* 3 *sup. tit prox.* Nisi favorabilis causa militet ex parte actoris, uti est libenabilis, matrimonialis, & eam concernens, uti dotis, donationis propter nuptias, testamenti *c. fin. inf tit.* 27. *De sent. & re jud. Gl. in d. c* 3.

40 Contraria deponenti non statur: uti nec varianti, quatenus variatio respicit substantiam rei, super qua testis producitur. Circa accessoria toleratur, nec ita per omnia fidem derogat. Baldus in *l. Eos* 27. *D. Ad L. Corn. de falsis.* *In continenti revocans dictum suum præsumitur errasse. Quod & dicendum videtur, si ex intervallo dictum corrigere velit, errorem allegans & ostendens, eritque extra falsi pœnam, ultimumque dictum habebitur validum & legitimum, *c.* 7. *tit. seq.* neque enim falsi pœna tenet innocentem, qualem isto casu ponit error, *Gl in c fin de jurejur. in* 6. Ex intervallo, citra erroris probationem contraria respondentem receptum pejerare, & falsi reum esse, falsique pœna teneri. Bart. *in d. l. Eos* D. *ad L. Corn. de falsis.*

41

42 Dubium tamen est, An priori dicto, an posterioti sit habenda fides? R. Posse videri neutri fidem esse habendam, propter testis vacillationem, quæ facit cum non respondisse verosimilia. Eò facit *c.* 7. *inf. De testib. cogendis*, ubi non reprobantur testimonia in continenti correcta. Dicendum tamen, si utrumque sit judiciale iutamento firmatum, prius prævalere illique stari. Pro qua parte facit textus in *c. sicut* 9. *h. t.* uti testi, adserenti se corruptum deposuisse falsum, non statur, nisi aliunde probetur ejus adsertio. Facit & ratio, quia non debet esse in manu testis, per falsi machinationem, parti, pro qua deposuit, præjudicare; cum posterior falsitas non debeat derogare fidem testi in priori testimonio, & jus alteri quæsitum auferre, Covarr. 2. *Variar. resol c.* 13. *n.* 8. Clarus § *fin. q.* 53. *n* 13. Deinde subsequens qualitas testis futuris quidem nocet, non etiam præteritis. Et hoc ita in paritate qualitatis depositionem. Nihil obstat *d. cap* 7. quia vult ultimum testimonium non esse validum, tamquam perjuri. Quòd si alterum judiciale fuerit, alterum extrajudiciale, illud videtur prævalere, tamquam magis qualificatum & deliberatum. Gail. 1. *Obser. c.* 109. *num.* 7. Capel. Tholos. *Decis.* 81. Vide Fachin. *lib.* 9. *c.* 84. & 85.

Testi corrupto neutiquam habenda fides: imò, probatâ corruptione, sententia est revocanda, *d. c. Sicut* 9. *h. t.* tamquam lata ex falso testimonio, puniendusq; testis tamquam perjurus, etiam ab ipsomet judice, coram quo productus, cujus forum sortitur, ratione delicti. Ratio eius est, quòd judicii auctoritas in tuto sit collocanda, quam maximè debilitaret impunitas perjurii in ipsis subselliis commissi. Adeò ut cesset exceptio quævis, & fori privilegium, *l. Nullum* 14. *Cod. h. t.* ubi adserit Glossa etiam Clericos posse puniri à laico, coram quo perjurium commiserunt. Cautè tamen, admissâ eius opinione, agendum, si pœna veniat corporalis infligenda, quam laicus Ecclesiastico judici relinquet: cui & videtur exactio pœnæ pecuniariæ relinquenda, propter textum in *c. Si diligenti sup. de foro compet.* Videatur ea de materia latè Covat. *Pract. q. c.* 18. *n.* 8. 43

Cæterùm testimonium testis uno in judicio etiam in alio fidem faciet, in eadem causa & inter easdem personas, *c. causam* 11. *h. t.* Idem non tribuitur testimonio recepto in judicio summario, ut fidem faciat in plenario, *c. veniens* 38. *h. t.* uti nec recepto coram arbitro: sed iterum est examinandus testis, si pars velit, nisi mortuus sit, quia cum examinari nequeat, præsumitur pro eius dicto, *l. fin. Cod. h. t.* 44

TIT.

TITVLVS XXI.

De Testibus cogendis.

SVMMARIVM.

1. *Testes sunt citandi, & cogi possunt dicere testimonium*
2. *Etiam in caussa criminali.*
3. *Non obstante juramento ipsius testis, quod contra reum non deponet.*
4. *Non cogendi parentes & liberi adversus se invicem.*
5. *Non etiam socer, gener, vitricus, privignus, &c.*
6. *An neque frater pro vel contra fratrem?*
7. *Adfines an cogi possint.*
8. *Vxor an cogi possit deponere contra fororium suimariti?*
9. *Cogi non possunt valetudinarii; senes &c.*
10. *Non Clerici in caussis criminalibus.*
11. *Non Sacerdotes super auditis in confessione.*

AD formam productionis testium requiritur eorum citatio: qui si non compareant, aut se subtrahant, odio, gratia, timore, compelli de rigore juris possunt ferre testimonium, *c.1. & 6 h.t.* vel multæ indictione, vel pignoris ablatione, vel per censuram Ecclesiasticam, suspensionem, depositionem, excommunicationem, *c.2. & 5. h.t.* Hostiensis in *Summanu.* 1. Est enim testimonii dictio juris publici, ad cujus executionem cogi quis potest, cum publicè interest sciri & non occultari veritatem. Sunt tamen primò monendi, *c. 3. h.t.* 1

Quæritur, An & cogi possint in caussa criminali? R. In pecuniariis testes cogi posse, *l. Si quando penult. in princ. C. h. t.* ex ratione, quod reprehensione non careat in iis celare veritatem, *can. Quisquis XI. q.3.* E contra extra reprehensionem esse videtur, non patefacere crimen alterius, & laudabile, subvenire existenti in periculo, *Glos. fine. pen. h.t. per text. ib.* Verius tamen & in caussa criminali aliquem cogi posse ad dicendum testimonium, etiamsi agatur de sanguine, cum Reip. interest crimina sciri ne maneant impunita. * Ubi nihil obstabit juramentum, quo quis se obstrinxit reo, quod contra eum non deponet: est enim tale juramentum injustum, quia tendit tam in detrimentum publicum, quàm privatum partis, cui instrumenta subtrahuntur, *c. 4. & 5. h.t.* Facit, quòd veritatem occultans metu potestati, peccet graviter, cum magis timeat hominem, quàm Deum, *d. can. Quisquis*: quod indistinctè dictum obtinebit quoque in criminalibus. 2 3

Nihil obstat *d c.* * *pen. quo movetur Glos. sibi.* ubi dicuntur cogendi testes præsertim in criminalibus: nam in eo agitur de lite inchoata per procuratorem, per quem non tractatur caussa criminalis, quæ per partes præsentes agitanda est; ut, quarenus illæ non comparent, super crimine nihil sit movendum per procuratorem. Cuiac. *add c. penult.*

Excipiuntur parentes & liberi, qui non tantum invicti non coguntur invicem adversus se dicere testimonium, sed ne quidem volentes admittuntur, *l Parentes 6. C. De testib.* adeò ut ne quidem filius contra patrem etiam volentem audiendus sit, cum lex non distinguat, sed simpliciter audiri nolit. Quod singulari ratione pietatis statutum in liberis, quorum lex mentionem facit, non etiam filiorum tantum, cum & reliquos descendentes pietas hæc teneati Ex parte parentis est caritas erga liberos, quæ non permittit adversus eos audiri. Quo minus hi pro se testentur nihil impedit, nisi quod adfectus judicetur impediturus veritatem. Statur tamen dicto parentum quoad professionem statûs, ingenuitatis, ætatis, *l. Etiam D. De probat. l. 1. §. Iulianus D. De liber. agnos.* quòd ea res iis maximè sit cognita. An verò pater possit esse testis inter duos filios, inter quos lis est, dictum ad *tit. D. De testib. num. 10.* 4

Ex eadem ratione non cogitur dicere testimonium socer, gener, vitricus, privignus, sobrinus, sobrina, sobrino natus, sobrina nata, & illi, qui propiore sunt gradu, libertus, liberta, patronus, patrona, vir & uxor, adversum se mutuò, *l. 4. D. De testib.* 5

Frater in caussa civili pro & contra fratrem videtur admitti, cum fraternitas integritati testimonii non obstet, *Gl. fin. in d. l. Parentes*, nisi obstet domesticitas, aut intensa familiaritas. In caussa criminali non tantùm non cogitur, & non audiendus, sed & instituens capitale crimen, exilii pœnâ plectendus dicitur, 6

Digitized by Google

competente; nam alias non excederet vires extrajudicialis, quæ plen non probat.

3 Fiat præsente adversario, ejusve procuratore, *l. Certum 6. § si quis absente h. t.* quia ut judicatum non tenet, nisi inter præsentes, ita nec confessio, *l. De unoquoq; 47 D. De re judic.* Vide Thesaur. *Decis.* 109. *Gabriel. lib. 1. Commun. Opin. tit. De confessis concl. 1.* Fiat & ex certa caussa, quòd alias non videatur facta ex certa scientia, sed ex abrupto potius Felin. in *c. Si cautio. n. 10 inf. De fide instr.* Unde etiam volunt caussam habeat adjectam. Sit profecta à majore XXV. annis, tanæ mentis Minori læso salva est restitutio, *d. l. 6. § penult.* Ejus qui mente caret, confessio nulla est; uti pupilli citra auctoritatem tutoris. * Sit quoque certa; judicatum enim debet esse certum. Unde

4 reus urgendus, ut certum confiteatur. Absit error, saltem facti; cum non fateatur, qui erat, *l 2. & pen. D. h. t.* Nihil faciente juramento, quod sequitur naturam actus. Error juris non videtur excusare confitentem, *d. l. 2.* quòd non sit justus, secundum ea, quæ traduntur, *tit.* D. *& Cod. De juris & facti ignor.* saltem quoad lucrum captandum: aliud in damno

5 vitando.* Sit super re principali, non etiam super uno ex pluribus articulis, quos solet actor ponere, ut explicat Glossa in *c. 1. eod. in 6.* Neque enim relevatur ab onere probandi actor, nisi quoad ea, quæ confessus est reus.

6 Ubi quæri solet, An procuratoris confessio præjudicet domino? R. Posse videri non præjudicare, ne alteri per alterum adferatur iniqua conditio, *l. Si fine 9. § si defensor D. De interrog. act. & melior tex in d l. Certum 6. §. sed an D. h. t* ubi non sufficit procuratores tutores fateri; ex ratione, quòd viderentur donare, perdere rem domini. Et hoc volunt communiter, quando voluntariè confitetur; si enim per viam contentiosæ jurisdictionis, dicunt communiter præjudicari domino per confessionem procuratoris, quod ex necessitate officii debeat respondere ad exhibitas partis adversæ positiones: pro qua sententia est, *c. fin. h. t.* ubi confessio œconomi nocet, si ante finitum negotium non doceatur error. Eodem facit, quod sententia contra procuratorem lata noceat domino, *l. Plautius 61. D. De procurat.* Ut & contumacia procuratoris domino, si sciens eam non purgaverit, adferat præjudicium, *c. 1. in fine sup. tit. 6.* Abbas in *d. c. 1 nu. 29.* Specul. *De confessionib §. Postremo n. 2.* Jos. Ludovicus *Decis Lucen. 5. n. 30.*

Alio est quæstio, an revocari confessio possit? R. Si acceptata fuerit à parte, & intervallum intercesserit, & præcipuè si geminata, non posse revocari, quòd geminatio faciat præsumi confessionem fuisse deliberatam: ut prætextu erroris aut allegatæ falsitatis revocari eam noluit Roman. *Consil. 134 per l Odiosas Cod. De plus petit.* Posse tamen videri, nihil impedire geminationem, quin revocari possit, probato errore, quem geminatio non excludit. Et quamvis faciat præsumi pro confessione, ea tamen præsumptio est juris tantum, non etiam juris & de jure, non excludens probationem in contrarium. Quo facit, quod dictum, *D. De pactis*, pacta etiam geminata actionem non producere, non propterea quòd geminatio non faciat cessare levitatem. Et hoc, sive sit confessio ipsius partis, sive Advocati ejus, procuratorisve, ne quis nihil debens, aut insons damnetur. Quo facit, quòd habet Ant. Gabriel 1. *Commun Opin. tit. De confess. concl. 5.* æquius esse, posse revocari confessionem deliberatè factam, si de errore probetur. Jas. in *l. Error 19. C. De juris & facti ignor.* etiamsi jurata fuerit: nam qui errat perjurus dici nequit, *can Homines XXII. q. 2.* 7

Hæc de judiciali confessione, cujus effectum diximus esse, quod faciat confitentem haberi pro judicato, id est confessionem habere vim judicantis in confessum, *l. proinde 25. in fine D. A. L. Aquil.* 8

An ergo non requiritur sententia? R. Judicialem confessionem omnino requirere sententiam, ut patet ex *l. 3. D. eod tit.* Judicium enim semel cœptum sententia detimendum, & Judex super re; de qua cognovit, pronuntiare debet, *l De quare 74 D. De re judic.* Nec facit, quod confessus pro judicato habeatur; hoc enim ideo tantum, quia non est opus probationibus aut ultetiori inquisitione; quod nemo censeatur temere contra se confiteri. Uti nec obstat, quod dicitur, nullas esse partes judicantis in confitentem, cùm hoc non excludat condemnationem, juxta *d. l. 3. & 5. D. hoc tit.* 9

In

Digitized by Google

10 In criminali negotio confessiones reorum pro exploratis haberi non oportet facinoribus, si uulla alia probatio religionem cognoscentis instruat, *l. . §. divus D. de quæstionibus.* Posset enim confessio potiùs tædio vitæ aut desperatione emissa esse, quam conscientia criminis, *d. l.* 1. § *si quis ultrò.* Et in hac necessariam esse sententiam, sive præcedat confessio litem, sive sequatur, verum est, *l. 5. D. de custodia reor.* cùm ad pœnam etiam ipso jure inflictam nemo teneatur ante sententiam, ut habet receptissima opinio.

11 Ad extrajudicialem quod attinet, ei non adest vis plenæ probationis: ut non faciat haberi pro judicato confitentem, *l.* 1. *C. h. t.* cùm non præsumatur facta deliberatè. Semiplenæ tamen probationis loco communiter volunt haberi, si coram parte fiat, & ab ea acceptetur, quamvis acceptationem non esse necessariam non pauci velint, ut videre est apud Gabriel, *d. loco concl.* 2. & Mascard. *de probat. concl.* 346. Vide Præses Everardi *Cons.* 131. *n.* 1. Absente verò parte facta nullas vires habet.

12 Unde quæsitum, An liberatoria confessio quid operetur, parte absente? Resp. Non videri plenè probare, cùm non sit nisi confessio extrajudicialis, cui non adest vis plenæ probationis etiamsi per duos testes probetur, cùm testes non faciant eam judicialem, aut habere majorem vim, sed tantùm probent emissam. Præterea hujusmodi confessio continet speciem quamdam donationis, quæ non est firma, antequam acceptata fuerit, ut dicetur infra *tit. de donat.* ante enim liberum est promittenti recedere: ut etiam videatur liberum revocare ejusmodi confessionem. Gabriel. *d. loco concl.* 1. *nu.* 23. Tessaur. *Decis* 109. Si tamen confessio talis facta fuerit coram quinque testibus rogatis, fide dignis effectum habebit & probabit sufficienter, *l. Testium* 18. *Cod de testib. juncta Novel de testib* 90. §. 2. Jure Canonico probatam duobus testibus vult præjudicare confitenti Covarr. *ad c. quamvis p.* 2. §. 4 *n.* 1. quasi eo jure alteri per alterum acquiri possit; cuius contrarium est verius, ut traditum *d. De verb. oblig. n.* 69. Uti & verius, eo jure non dari actionem ex nudo pacto, ut dictum supra de pactis.

13 Quæsitum & illud, An geminata confessio extrajudicialis probet plenè? Resp. Hoc plerosq; velle; uti & actionem producere, ut videre est apud Gabriel *d. loco concl.* 3. Marantam *p.* 6. *de confess. n.* 15. Præs. Everardi *d. cons.* 131. *n.* 1. *vers. quarto,* propterea quod ejusmodi geminatio faciat eam esse ad instar judicialis. Moventur *arg. l. si mulier* 12. *Cod. Ad S.C. Vellei. an* ubi mulier post biennium iterato cavens non utitur Velleiano. Facit & pro iis rextus in *l. Odiosas Cod. de plus petit.* atque ita tradit Jason. *in l. Sed si* 11. §. *si cum n.* 4. *D. de jurejur. alios citans.* Posset tamen contrarium videri alicui probabilius argumento eorum, quæ alibi dicta sunt de nudo pacto, illud scilicet geminatum non producere actionem, quòd geminatio non debeat esse loco plenæ probationis, & actione producere, cum nullibi hoc jure probetur, vel loca allegata in alio casu loquantur, scilicet quo quis confessioni suæ vult contravenire, aut exceptionem contra eam proponere, idque ibi certis requisitis. Ut soli geminationi dari nequeat, ut ne quis ex ea conveniatur, cum geminata confessio nihil plus virium contineat; quam prima & simplex confesio. Verùm communis opinio videtur esse in contrarium, ut & possit videri in praxi sequenda. Gabriel. *d. concl.* 3. Jos. Ludovicus *decis.* 9. *nu.* 4.

An verò defuncti confesio quid operetur, & quibus ea prosit aut obsit, repetere licebit ex dictis ad *D. eod. tit. n.* 8. *& seqq.*

TITULUS XIX.

De Probationibus.

SUMMARIUM.

1. *Probatio quid?*
2. *Alia est Artificialis, alia Inartificialis.*
3. *Alia plena, alia semiplena.*
4. *An alia juris, alia facti?*
5. *Probandi onus cui incumbat.*
6. *Probatio facienda post litem contestatam.*
7. *Negans probatione non oneratur.*
8. *Ordo in probando quis servandus.*
9. *Probationem quisque secum adferre debet, non desumere ab adversario.*
10. *Probationis effectus.*
11. *Probatio semiplena quam fidem præstet.*

Digitized by Google

1 Si non confiteatur reus, probatione est opus cum inanis sit actio, nisi indubitata probationis fide liqueat vera esse, quæ adducuntur. Alias jus quidem non deficeret, sed probatio, *l. duo* 30. *D. de testam. l. tut.* * Agitur autem primò de probatione in genere, quæ est rei dubiæ, vel non apertæ, per argumenta facta fides.

2 Aliam ponunt Artificialem, ex ipsa causa adsumptam, unde & Insitam vocant, cuius ordinis est præsumptio ex facti circumstantiis producta: aliam Inartificialem, quæ extrinsecus & extra causam adsumitur, unde Adsumpta & Extranea dicitur, cuius ordinis 3 sunt testes, tabulæ, instrumenta. * Aliam item Plenam, per quam tanta fides fit judici, ut plenè instructus sententiam ferre possit, *l. scriptum* 1. *C. h. t.* Ejus ordinis præcipuè sunt testes, instrumenta publica, legitima indicia, sive præsumptiones, *l. fin. C. h. t.* aliam Semiplenam, quæ plenam fidem non facit, & opinionem potiùs quàm fidem gignit, aut causam certam ponit: est tamen adminiculum quoddam probationis, cujus ordinis est testis unus, vel plures singulares, instrumentum privatum, fama. * Faciunt & probationem aliam juris, aliam facti: minùs rectè, cum 4 ea, quæ juris sunt, per se nota & certa, ut probatione non egeant; facta autem sint incerta, ideoque probanda, *l. sive* 19. *C. h. t.*

5 Facienda probatio ab eo, qui allegat, sive is actor sit, sive reus, *l.* 1. *C. h. t.* Actorem regulariter tenet onus probandi, non etiam reū, nisi excipiendo actoris vices subeat, aut aliàs onus probandi in eum rejiciatur, ut in casu, *l.* 3. *& l. cum de indebito D. eod.* In communibus judiciis utrerq; probat, &, si pariter probent, absolvitur reus, nisi actoris partem foveat causa favorabilis, *c.* 3. *h. t.* Superat, qui probat antiquorum possessionem, *c.* 9. *h. t.* uti communiter is, pro quo stat firmior probatio, *c.* 4. 6 *h. t.* * Negans probatione non oneratur, *l. Actor* 23. *h. t.* cum negationis, ut non entis, nullæ sint differentiæ, nulla propria, secundùm quæ probatio desumitur. Nisi talis sit, quæ affirmationem includat, ut in casu, *c. super sup. de renuntiat. & l.* 8. *D. eod.* aut negativa juris, ut in casu *l.* 5. *D. eod* Indirectè quoque negativa probatur, loco, tempore limitata, *l optimâ vers. nisi is Cod. de contrah. & commit. stipulat.* Vid. Oldec. *Decis.* 174. *nu.* 5. Menoch. *lib.* 2. *Præsumpt.* 50. *n.* 8 Gabriel. *Commun. concl. lib.* 1. *tit. de probat. concl.* 6.

7 Facienda probatio post litem contestatam; ante enim nihil est, super quo adhibeatur, nisi valetudo, aut longa absentia testium instans aliud exigat qua de re *sup. tit.* 6.

8 Servandus autem ordo in probando. Primò enim intentionem suam probat actor, tum reus, in sua exceptione auditur *l exceptionem* 19 *C. h. t.* Deficiente actore in sua probatione, reus absolvitur, saltem ab instantia, etiam si nihil præstiterit, *l.* 4. *C. de edendo.* Qui si fretus suo jure velit, non audito auctore, exceptionem suam probare, non prohibetur, cum juri suo quisque renuntiet. In quo si deficiat, non ideo condemnabitur, quia per hoc non firmatur actoris intentio, quæ nihilominus illi probanda est. Allegans tamen solutionem, si eam non probet, non potest non videri firmasse intentionem actoris, si non probet solutionem à se factam, quia eam allegans videtur se agnovisse debitorem. Cujac. *in Recit. Cod. eod. in princ.*

9 Adfert autem quisque probationem secum: neutiquam eam desumit à domo adversarii, cum contra se nemo cogatur adferre documenta, *c.* 1. *h. t. & l. Nimis* 7. *C. de testib.* Debet enim actor venire instructus ad judicium, nisi sint communia, aut publica, aut descripta ab aliquibus ex officio. Sic apud Romanos argentarii, numularii, mensales, coguntur edere rationes, *l. quadam §.* 2. *l. Argentarius* 10. *in princ. D. de edendo.* Excipitur & fiscus, cui civiliter agenti reus exhibere suas rationes cogitur, ut ex iis firmet suam intentionem, *l* 2. *§. divus cum seqq* D. *de jure fisci.* Usurarius quoque, si de usuris restituendis agatur, rationes suas edere jubetur. *Clem.* 1. *§.* 1. *de usuris.* Denique instrumentum, quo reus usurus pro se, necessariò actori edit, ut eius inquiratur veritas. Quo modo actor omninò teneturreo convento edere instrumenta ad fundandam suam defensionem, & actoris excludendam intentionem, *l.* 5. *& fin. Cod. de edendo.*

10 Effectus probationis est, quod plena, certa, liquida (maximè capitalibus, in quibus requiruntur probationes luce meridiana clariores, *l. fin. C. h. t.*) non impertinens, libello respon-

Digitized by Google

reſpondens ſaltem qualitate, faciat ſecundùm ſe ferri ſententiam, *l. ſcriptum* 11. *cum ſeq C. h. t.* Ut purgatio non ſit admittenda, *c. Ad noſtram* 12. *h. t.* cui tum demum locus quando ſuſpectus eſt reus criminis, quod non probatum, *c.* 1. *ſup. Dec confeſſ.* Quando ſit plena cenſenda, & quantum adhibendum fidei teſtibus, arbitrio judicis relinquendum; facti enim ea res eſt.

Semiplenæ probationis non eſt magnus effectus, unde & probationis ſimpliciter prolatæ nomine non venit. Præſtat tamen aliqualem fidem, cùm faciat deferri juramentum neceſſarium. Sufficit interdum ad tortutam, uti dictum D *de quæſtionib.* Onus probationis interdum in adverſarium retorquet. Facit & ei, contra quem militat, juramentum purgationis iniungi, *d. c.* 1. 11

Mandat autem Pont. *c. Quoniam* 11. *h. t.* ut judex habeat Notarium, aut duos idoneos viros, qui acta judicialia deſcribant, ut emergente difficultate de iis conſtare poſſit; habentur enim legitima ea documenta.

TITULUS XX.

De Teſtibus.

SUMMARIUM.

1. *Teſtes qui, & quales eſſe debeant.*
2. *Teſtis, qui fuerit de familia actoris, an repellendus?*
3. *Teſtes domeſtici qui habeantur.*
4. *Teſtis idoneus nemo in propria cauſa.*
5. *Conſanguinei in cauſa conſanguinitatis audiuntur.*
6. *Teſtimonium dicere cogi poteſt, qui juravit non dicere.*
7. *Minores & ſervi quatenus audiendi.*
8. *Mulier etiam in criminali cauſa auditur.*
9. *An & jure Canonico?*
10. *Socii criminis rejiciuntur à teſtimonio.*
11. 13. *Infames, damnati judicio publico.*
12. *Criminoſi convicti, aut confeſſi.*
14. *Inimici capitales.*
15. *Laicus contra Clericum an & quatenus admittendus.*
16. *Item excommunicati, Monachi, Sacerdotes.*
17. *Forma producendorum teſtium.*
18. *Citanda pars adverſa.*
19. *Teſtes qualiter examinandi.*
20. *Debent eſſe jurati: & an juramentum hoc remitti poſſit?*
21. *Ratio dictorum à teſtibus petenda.*
22. *Productio quarta qualiter admittenda.*
23. *Productio nova non admittenda poſt publicata teſtimonia, aut articulos directè contrarios.*
24. *Idque quoad eoſdem articulos, non etiam novum à veteri dependentem.*
25. *Articulus novus quis dicatur.*
26. *Caſus directè contrarii qui.*
27. *Teſtes novi in cauſa appellationis an produci poſſint.*
28. *Renuntiatione facta qualiter productio ulterior concedatur.*
29. *Teſtes poſt publicationem quando reprobari poſſint.*
30. *Teſtes de novo quando producendi.*
31. *Teſtium publicatio.*
32. *Teſtium fides unde colligenda.*
33. *Teſtes regulariter quot probent.*
34. *Teſtis unus non probat.*
35. *Semiplenè quando probet.*
36. *Apparitori ratione officii ſui cur credatur.*
37. *Teſtes plures ſingulares quo modo & quando probent.*
38. *Quid ſi tales diverſimodè deponant?*
39. *Teſtes diſſidentes conciliandi.*
40. *Teſti contraria deponenti aut varianti non creditur.*
41. *Teſtis dictum ſuum revocare an poſſit etiam ex intervallo?*
42. *Priori, an poſteriori dicto ſit habenda fides?*
43. *Teſti corrupto non habenda fides?*
44. *Teſtis uno in judicio productus an fidem faciat in alio?*

INter præcipuas probationis ſpecies ſunt teſtes, qui ſunt perſonæ ad fidē alicujus rei adſtruendam adhibitæ. Habiles ſint & idonei oportet, ætate, moribus, conditione; extra ſuſpicionem quòd gratiæ ac potentatui ſint poſthabituri ſuam ædem; pretio non conducti, *c.* 1, *h t. l.* 5. *C. eod.* Qua in re multum valet judicis arbitrium. Hinc non rectè evocantur domeſtici, aut de familia actoris, *l.* 2. *C. h. t.* 1

Quid ſi de familia actoris fuerit tempore actus, ſuper quo adhibetur? R. Si tempore depo- 2

Digitized by Google

depositionis sit extra eius familiam, non esse illum repellendum, *l. 1. §. item Mummio 12. D. de quæst.* Barr. *ad d. l. 1. §. si servus*, Castr. *ad l. 2. n. 2. h. t.* Wamesl. *Cons. 109 n. 11.* quia cessat affectus, qui præsumitur impedire existentem in familia, quò minùs veritatem adsequatur judex: nisi tamen cum fraude sit expulsus, ut testimonium perhiberet, quæ fraus colligetur etiam ex eo, quod postea recipiatur. E contra si tempore dicendi testimonii sit de familia, qui tempore actus nō fuerat, repellitur.

3 Domestici habentur, qui una habitant, ut uxor, liberi, famuli. Liberi etiam non cohabitantes de familia habentur: imò & extra potestatem positos repellit affectus, quò minùs pro parente audiantur, *c. super eo 21. h. t.* qui & fratrem pro fratre rejicit. V. Menoch. *Arbit. 2. casu 104.* Facit enim ille supprimi veritatem. Ex qua ratione & Advocatus in causa, quam defendit, non est idoneus testis, *arg. l. fin. C. h. t. & c. 3. eod. in 6.* unde in locum delegati judicis, si necessariò in testimonium sit adhi-

4 bendus, alius subrogatur, *c. dilecto 40. h. t.* * Hinc & in propria causa nemo idoneus, *l. omnibus 10. C. h. t. l. nullus 10. D. eod.* Excipe causā denuntiationis, in qua denuntians pro teste auditur, *c. 4. h. t.* Excipe & legatarios, & fidei commissarios, de quibus *Instit. de testam. ordin.* In causa quoque universitatis aut Ecclesiæ auditur is, qui est de Ecclesia, aut universitate, cum aliud sit universitas, aliud singuli de universitate, & res universitatis non sint res singulorum, *§. universitatis Instit. de rer. divis.* Ut nemo illorum, qui de collegio vel universitate sunt, possit dici in propria causa testificari, nisi causam ipsam procurent, aut singulos negotium concernat, *c. Insuper 6. & c. cum nuntius 12. h. t.* * In causa consanguinitatis

5 consanguinei audiuntur, quòd eam præsumantur magis scire: *c. 5. h. t.* Imò & ipsius matris attestantis de cōsanguinitate dicto statur ante contractum matrimonium, non tamen contractum dissolvitur ex ejus solius dicto, sed plurium testimonium audiendum, *d. c. 22.* neque enim tam facilè dissolvitur, neque impeditur matrimonium.

Qui juravit non dicere testimonium, non

6 idco repellendus, sed cogendus illud dicere, *c. intimavit 18. h. t.* cùm hujusmodi juramentum teneat, ne occultetur veritas, *c. constitutus 45. h. t.*

Ætas facit rejici impuberes, propter judi- 7
cii defectum. Minores audiuntur in causa civili, non etiam in criminali, nisi sint majores XX. annis, *l. in testimonium 20. D. h. t.* Servum rejicit conditio, qui tamen liber factus super iis, quæ vidit in servitute, rectè deponit, cum sensum habuerit, *l. Notionem 99. §. 2. D de V. S.* nisi lex tempore actus requirat habilitatem, u- 8
ti in testamentis * Mulier ne quidem in causa criminali rejicitur de jure civili, ut patet ex *l. 3. §. lege Iulia D. h. t.* ubi tantum ea rejicitur de jure civili, quæ corpore quæstum fecit, ut excluso singularis casus faciat in aliis eam admitti, *can. ex eo XV q. 3.*

Q. An jure Canonico rejiciatur in crimina- 9
libus? Resp. Id plerosque velle; per *c. Forus in fine de verb. sig. & per text. in eam mulierem XXXIII. q. 5.* nisi de crimine agatur civiliter. Abbas in *c. 3. n 2 h t. Glos. 1. ibid &* Hostiens. *in Summa eod. tit. n. 2.* aut sit crimen exceptum, ex ratione, quod varia sit & mutabilis. Quæ ratio non aliud convincit, quàm non facilè esse habendam fidem dicto mulieris, non etiam omninò repellendam esse, cum id non exprimatur in jure Canonico, & diversum non statuatur à jure civili. Nisi fortè sit meretrix, quæ dicitur etiam audienda in crimine simoniæ, *c. Tanta 7. inf. de simonia*, quasi aliàs non sit audienda, propter civilitatem: quæ cum non obtineat in mulieribus honestis, non rectè traxeris ad eas istam decisionem. Communis tamen opinio habet, eam rejici à criminalibus criminaliter intentatis, ex ratione, quod in iis desideretur probatio omni exceptione major.

Rejiciuntur & criminis socii, *c. veniens 10.* 10
& c. personas 20. h. t & dictum sup. tit. 18. propterea quòd qui sibi non pepercit, multò minùs aliis sit perciturus. Excepto crimine læsæ majestatis, *cap. 1. sup. de confess.* Ubi & rectè addideris crimen sortilegii. Excipitur & crimen simoniæ, *c. 1. eod in 6.* si agatur civiliter.

Rejiciuntur præterea infames, quibus actus 11
legitimi sunt interdicti, *c. licet 47. h t.* Si rejiciuntur hæretici, apostatæ, Judæi, pagani, si testentur contra orthodoxos, *can. pagani cum*

seqq.

Digitized by Google

ſeq. 1 *q.* 7. quod non ferantur bono zelo; quamvis econtra Chriſtiani adverſus Judæos audiantur, *c. Iudæi* 12. *h. t.* cùm nihil indecentiæ ea res habeat. Neophitus, qui recens ad fidem eſt converſus, non videtur rejiciendus teſtis in Chriſtianos, ut rectè tradit contrà Felinum Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 2. §. 2. *num.* 8.

11 Facit & crimen aliquos removeri à teſtimonio, quod periculo non vacet, tales admittere, *can. Neganda* 111 *q.* 11. modò convicti ſint, aut confeſſi, & non emendari, *c. Super eo* 13. & *c. Teſtimonium* 54. *h. t.* Non emendati, teſtimonium non reprobatur, etiam in cauſa criminali, ſi civiliter agatur, non ſi criminaliter, *d. c.* 54. niſi tamen cum comitetur infamia, aut reatum perjurii incurrerit, quem non aufert pœnitentia, *d. c.* 54. *ubi Gl.*

13 Quod dictum de infami, accipiendum de damnato judicio publico, ſecundùm leges civiles, *d. l.* 3. § *lege Iulia*, non etiam privato, Duar. 2. *Diſput. c.* 23. Poſſunt tamen & ex alia cauſa infames à judice rejici: cujus eſt etiam integræ fidei hominis teſtimonium perpendere, *l. Quæſitum* 33 *D. eod.* Jure Canonico infames ſimpliciter removeri videntur, cùm eo requiratur, teſtes ſint fide digni, & omni exceptione majores, *c. Licet* 47. *h. t.* quales non ſunt infames, etiam ex judicio privato.

14 Inimicitiæ capitales quin faciant reprobari poſſe teſtem, non eſt dubium, cùm non præſumatur quid ex fide dicturus; ſi tamen probentur, *l. Si quis* 17. *C. h. t.*

15 Laicus in criminalibus contra Clericum ideo non admittitur, quòd non tam caritate, quàm pravitate moveri putetur; niſi fortè ſuam ſuorumque injuriam perſequatur, *can.* 1. 2. 3. *II q.* 7. & tunc ut accuſet, non etiam teſtetur, *c. De cætero* 14. *h. t.* In cauſis civilibus laici non reprobantur contra Clericos: imò & fœminæ admittuntur in cauſa impedimenti, quo arguitur teneri electus, *c. tam literis* 33. *h. t.*

16 Excommunicati quin removeantur extra dubium eſt, quod non habeant licentiam cum aliis communicandi. Monachi & Sacerdotes, etſi pro negotiis ſæcularibus aut inſtrumentis conficiendis non ſint rogandi, ſi tamen interfuerint, fidem faciunt, *can. fin. XII. q.* 2.

Ad formam productionis teſtium requiritur eorum citatio: qui ſi non compareant cogi poſſunt, *inf. tit. ſeq.* Producendi regulariter poſt litem conteſtatam, excepto caſu, de quo *inf. tit.* 6. Coram judice, niſi aliud exigat perſonæ qualitas, aut ſexûs verecundia, abſentia, aliudve impedimentum: tunc enim aut mittenda perſona diſcreta, quæ teſtimonium excipiat, *c.* 8. *h. t.* aut, ſi diſtent, judici loci examen committendum. Moris eſt committere Notario cauſæ, quod permittitur *Clem.* 1. *de offic. deleg.* * Ubi neceſſariò citanda pars adverſa, ſi fortè quid habeat, quod teſtibus objiciat, eoſque reprobet, *c.* 2. *h. t.* Ubi rurſus alteri parti licitum eſt, per teſtes novos refutare eos, qui alios refutarunt. Ultrà refutatio non eſt permiſſa: & hoc eſt, quod dicitur, probatorios & reprobatorios probatoriorum probare licere, non etiam reprobatoriorum *c. Licet* 49 *h. t.* & *c.* 2. *eod. in* 6. ne res in infinitum abeat. 17 18

Teſtibus ſi nihil à parte objectum fuerit, aut contumaciter pars non comparuerit, judex ad examen proceder. Examinabit autem ſingulos ſecreto clam partibus, Notario dicta eorum adnotante; exacto prius ab iis juramento de dicenda veritate, omni favore, odio & commodo ſepoſito, *c.* 5. *h. t.* neque enim injurato teſti creditur, etiam Religioſo, *c. Tuis* 39. *c. Nuper* 51. *h. t.* 19

Q. An juramentum hoc ſit de ſubſtantia? R. Ita velle Abbatem *ad d. c.* 39. *h. t.* verius tamen non eſſe, cum poſſit remitti; non tamen niſi utriuſque partis conſenſu, quod utriuſque ſubſit intereſſe. Judicis conſenſu opus non videtur, cum cauſa ſit privata, tantùm concernens partium commodum, quæ poſſunt jus ſuum remittere: quo modo & textus iſti nullam faciunt mentionem judicis. Non rectè objicitur, quod iuramentum calumniæ nequeat à partibus remitti, uti dictum *ſup. tit.* 7. nam eius remiſſio invitaret proximè ad delinquendum, non etiam hujus iuramenti. Præterea illud concernit magis favorem publicum, ut iudicia ſincerè procedant, & lites non protrahantur calumniosè, hoc verò potiùs favorem partium, ut facilius remitti poſſit. Abbas *d. c.* 39. *n.* 6. Felin. *ibid.* 20

Examen ſit ſuper articulis, id eſt capitulis ipſius negotii controverſi ab actore prolatis.

Addere poterit reus interrogatoria, ut faciliùs appareat ſubornatio, ſi qua ſubſit *c.2.eod.in* 6.

21 * In depoſitione teſtium illud vel maximè curandum, ut ratio dictorum petatur, quia aliàs dicta fidem non facerent, *l. Sola C.h.t.* quatenus tamen agitur de re perceptibili intellectu, *Gl. in d.l.Sola*: ſecus ſi agatur de re perceptibili ſenſu exteriori, ut viſu, auditu, & quidem proprio, non alieno.

22 Examinatis ab actore productis teſtibus, reus ſuos producit, poſt iterum actor: quarta productio non eſt admiſſa, niſi cum ſolemnitate legali, *c.In cauſis 15.c.Significaverunt 36. h.t.* ſcilicet ut poſtulans præſtet juramentum, quòd neque per ſe, nequo per alium teſtificata ſubtraxerit, vel didicerit, nec per dolum aut artem aliquam quartem productionem expoſcat; ſed quia, quos producere deſiderat, prius habere nequiverit, *c.pen. h.t. & Nov. de teſtib.* 90. §. *quia verò.*

23 Non eſt etiam productio admiſſa poſt publicationem teſtificatorũ, quòd facilè ſit ſubornatis teſtibus dicta invertere, *c.cum veniſſet* 25 & 26. *h.t.* Quòd & verum eſt, quando aliquis teſtificata adverſæ partis didicit, ex eadem

24 ratione. * Et hoc quoad eosdem articulos, aut directò iis contrarios, *c. Fraternitatis* 17. *h.t.* nam quoad novum articulum, qui tamen ex veteri dependeat, rectè audiuntur teſtes, cum numquam ſuper eo ſint auditi, aut producti, ut ceſſet ſubornationis metus. Dico, ex veteri dependeat; nam aliàs fruſtra ſuper eo producerentur teſtes, ad cauſæ promotionem, *c. cum Ioannes* 10. *inf. tit.* 22. *de fide inſtr.* cum ad cauſam non pertineat.

25 Quæritur, Quis hac in parte dicendus novus articulus à veteri dependens? R. Eum eſſe, qui facti quidem neceſſitate ſub priori concluditur, non tamen neceſſitate probationis, hoc eſt, qui ad factum quidem pertinet, probatio tamen nulla ſuper eo producta. Exemplum eſt in *d.c.10.inf.tit.22.* ubi victus damnatus ad rei venditæ reſtitutionem, auditur poſtea probare volens tantum fuiſſe venditionem conditionalem, quia ſuper conditione nullus erat auditus teſtis, ſed tantùm ſuper venditione Felin. *ad d. c Fraternitatis* 17. *n.* 11. *& ibi.* Joan. Andreas.

26 Alia quæſtio eſt, Qui ſint dicendi caſus directò contrarii? R. Eos, qui directò oppugnant id, ſuper quo teſtes auditi. V. G. Teſtes ſunt auditi ſuper contractu inito, quem aſſeverarunt initum eſſe certo loco: non producentur poſtea teſtes novi, qui deponant eo loci reum non fuiſſe, publicatis nimirum teſtimoniis. Super exceptione tamen audiri poſſunt; veluti ſi actor probavit ſe dominum, audietur reus producens teſtes ſuper præſcriptione completa, *l.Emptor C. De præſcript. longi temp l.Siquidem C. De except. l Exceptionem C. De probat.* Eſt enim articulus iſte novus, ut non ſit deneganda productio, etiam poſt didicita teſtificata. Et hoc ita in prima inſtantia.

Quæritur autem, An in cauſa appellationis ſuper iisdem articulis poſſint produci novi teſtes? R. Hanc rem controverti inter interpretes juris Canonici & civilis: & hos quidem id admittere, ex eo, quod *d. Nov. de teſtib.* 90. §. *quia verò*, tantum loquatur de prima inſtantia, non verò de cauſa appellationis, illos verò negare, quod non minor ſit metus ſubornationis in cauſa appellationis, poſt publicata teſtimonia in ſecunda inſtantia, quàm in prima, ut poſitâ eâdem ratione prohibitionis, etiam hic locum habere debeat prohibitio. Et horum opinio verior eſt, nixa textu aperto in *Clem.2.h.t.* ubi ut propter metum ſubornationis in prima inſtantia non producuntur teſtes, poſt publicata teſtimonia ſuper iisdem aut directè contrariis articulis, ita nec in ſecunda, ex eodem metu. Nec dicendum cum Felino, *d.c.17.n.3* quando alterno jure quid dubium eſt, tunc ſequendum eſſe aliud, quo res deciſa; nam hic neutro jure res dubia: non Canonico, quia clarè deciſa *d Clem.2.* non civili, quia deciſa quoad primam inſtantiam: ut ſuccedat argumentum *l. Non poſſunt D. de legib.* eâdem ratione; quæ anima eſt legis, militante.

Nec eſt, quod aliqui I.C. nixi *l. Per hanc C.* 27
De temporib. appellat. aliud velint, quod per eam detur licẽtia utendi novis adſertionibus; rectè enim ea accipitur de capitulis nondum probatis, ſecundum *l 6.§.2.Cod. de appellat.* ſive non probandi per teſtes, quàm alio modo non obnoxio ſubornationi. Nihil etiam facit, quod cauſa appellationis ſit alia à prima inſtantia: nam hoc verum, ſi inſtantiam inſpiciamus, non etiam reſpectu ejus, quod in judicium eſt deductum, cum atteſtationes in uno judicio faciant fidem in alio, *c.Cauſam* 11.

h.t.

Digitized by Google

h.t. ut inferiùs dicetur. Videatur hac de re pleniùs Covarr. *Pract. quæſt. c.* 18. *n.* 6. *Gloſ. in d. Clem* 2 *& d. c.* 17. *ubi* Abbas & Felin.

28 Itaque poſt publicata vel cognita dicta teſtium, non conceditur ulterior productio, ex cauſa jam dicta, ſuper iſtis articulis. Facit & renuntiatio, quò minùs productio concedatur: niſi ſit quoad certos articulos, nam tunc non impedit, quò minùs ſuper aliis fiat productio, *c. Cauſam* 19. *h.t.*

29 Sunt autem cauſæ, quæ poſt publicationem depoſitionum admittunt objectionem in perſonas teſtium, ſi poſtea demum ſit cognitum; quod objicere quis vult, aut ante ſit proteſtatus de iis reprobandis, præmiſſo juramento, quod non agat idipſum ex militia, *c. Præſentium* 31. *h.t.*

30 Atteſtationes receptæ in judicio ſummario, licet publicatæ, non impediunt, quò minùs in judicio ordinario iidem, vel alii de novo examinentur, *c. veniens* 38. *h.t.* Coram arbitro quoque depoſita non faciunt fidem in ordinario, ſed de novo ſunt teſtes producendi, non obſtante publicatione atteſtationum, niſi vel ipſe, contra quem ſunt producti, iis ſtare velit, aut teſtes ſint mortui, *c. Præſentata* 50. *h.t.* Sunt & de novo examinandi teſtes, ſi antea ſuper quibusdam capitulis malè aut minùs exactè examinati dicantur, *c. Per tuas* 48. *h.t.* Guido Papæ *deciſ.* 72. *n.* 3. *& ibid.* Ant. Rambaudus *in addit* Cauſa matrimonialis poſt publicationem alios produci teſtes poſtulat, quia non tranſit in rem judicatam, & ne peccatum foveatur. Abbas in *c. Lator* 7. *inf. de ſent. & re judic. & in c.* 6 *ſup. de probat.*

31 Ubi ulteriori productioni omnis via eſt clauſa, poſt examinata teſtium dicta. Judex ea publicat; imò petentibus partibus publicare debet: recuſare enim eſſet præripere reo defenſionis facultatem. Felin. *in c. Cum* 1. *& A.* 22. *n.* 2. *inf. de ſent. & re jud.* * Quibus quantum tribuat ex ſtatu, dignitate, aliisq; teſtium circumſtantiis perpendet, *l. Licet* 23 *h.t. l.* 3. §. 2. *l. Quæſitum* 13. D. *eod.* Nam vilitas teſtis fidem ejus minuere ſolet: uti & diminuit, ſi dubitanter loquatur, veluti per verbum, *Credo. Videtur*; niſi alia adſint, quæ firment depoſitionem.

33 Ad minimum duorum teſtimonium deſideratur, quod & regulariter ſufficit, *l. Vbi* 12. D. *eod.* Interdum tamen & plurium exigitur, ut in teſtamentis, & in caſu *l. Teſtium* 18. *C. h.t. & l. Antiqua C. Ad S.C. Velleian.* & aliis variis caſibus.

34 Unus neutiquam audiendus, & minimè probat, etiamſi præſidali præfulgeat auctoritate, *l.* 9 *in fine C h.t.* aut judex ſit, *c. cum à nobis* 28. *h.t.* etiamſi ſuper actu proprio deponat, nullum inde conſecuturus commodum. Covarr. *Pract. quæſt. c.* 33. *n.* 3. Facilis enim eſt lapſus unius. Adeò ut ne quidem Princeps generaliter ſtatuere poſſit, ut unius teſtimonio ſtetur, quia repugnat præcepto divino, *c. Licet* 23. *h.t.* cui non prævalet lex humana, *can ſunt quidam XXV. q.* 1. * Facit tamen unius dictum 35 ſemiplenam probationem, ſi ſit omni exceptione major, & extra omnem ſuſpicionem, non etiam aliàs, ut rectè tenet Jaſon. in *l. Admonendi n* 166. *D. de jurejur.* & eo tantum caſu deferendum juramentum neceſſarium in ſupplementum, ut dicetur *infra Tit.* 25.

36 Apparitori tamen adſerenti citationem à ſe peractum creditur: facit enim electa perſonæ fides cuilibet de officii ſui actu legitimè exhibito adſerenti fidem haberi. Gail. 1. *Obſer. c.* 54. *n.* 4.

37 Plures teſtes ſingulares majorem vim non habent, quàm unus, *c. Licet* 9. *ſup. de probat.* quales ſunt, qui in actibus ſingularibus ſunt ſingulares, & non concordant. Et hoc, quando ſuper uno actu ſpecifico non iterabili diverſimodè teſtantur, veluti ſi unus dicat, per Mævium occiſum eſſe Titium in foro, alter verò in extrema civitate, plene de homicidio probatum dici nequit, quia teſtes non concordent, cum duobus locis non potuerit contigiſſe cædes. Et hoc extra controverſiam eſt.

Dubitatur, quid dicendum, ſi diverſimodè deponant de actu iterabili ſive generico? Reſp. Non paucis videri, non rejici tales depoſitiones, propterea quod, licet ſint ſingulares, ad eumdem tamen finem tendant, & ex multis ſingularibus actibus totum probetur. Covarr. *alios citans* 3. *Variar. cap.* 3. *num.* 8. Menoch. *De arbitrar.* 2. *caſu* 235. *num.* 23. Sic uſurarium 38 volunt probari per plures ſingulares atteſtationes de receptis uſuris, & hoc, ut in genere quis cenſeatur uſurarius, non etiam ut ſingulis actus cenſeantur probati. Dubitari tamen de iſta ſententia poſſet, cũ actus ſpecificus tantũ

uno teste singulari probetur, atque ita non sufficienti, qui cum altero similiter specifico, unò tantum teste probato, non ponit plenam probationem, ut videre est apud Gutierez, 3. *Pract. qu.* 12 Priorem tamen partem, ut communem, plures tenent, Pacianus *De probat. li.* 1. *c.* 14. Cravetta *De antiq temp. lib.* 4. *c.* 4. *n.* 1. Gabriel. *Com. Conclus. lib.* 1. *De testib concl* 2. *n.* 20. Gail. 2. *Obser. c.* 66. *n.* 12. Wamesius *conf. de jure Pont.* 550. *n.* 9. & alii.

39 Si dissideant testes, sive ab una parte, sive à diversis hinc inde, iudicis est eos, si possibile est, conciliare, *c. cum tu* 16. *ubi Gl. h. t.* Si utrimque testes contraria deponentes fuerint pares numero, videtur standum esse dignioribus, & verosimilia deponentibus, magis affirmativè & præcisè, ac maioti certitudine. Si in his sit paritas, præferendi testes rei, quod promptiora sint iura ad absolvendum, quàm condemnandum, *c. ex literis* 3 *sup. tit prox.* Nisi favorabilis causa militet ex parte actoris, uti est liberalibis, matrimonialis, & eam concernens, uti dotis, donationis propter nuptias, testamenti *c. fin. inf tit.* 27. *De sent. & re jud. Gl. in d. c* 3.

40 Contraria deponenti non statur: uti nec varianti, quatenus variatio respicit substantiam rei, super qua testis producitur. Circa accessoria roleratur, nec ita per omnia fidem derogat. Baldus in *l. Eos* 27. *D. Ad L. Corn. de falsis.*

41 *In continenti revocans dictum suum præsumitur errasse. Quod & dicendum videtur, si ex intervallo dictum corrigere velit, errorem allegans & ostendens, eritque extra falsi pœnam, ultimumque dictum habebitur validum & legitimum, *c.* 7. *tit. seq.* neque enim falsi pœna tenet innocentem, qualem isto casu ponit error, *Gl. in c fin de jurejur. in* 6. Ex intervallo, citra erroris probationem contraria respondentem receptum pejerare, & falsi reum esse, falsique pœna teneri. Bart. *in d. l. Eos* D. *ad L. Corn. de falsis.*

42 Dubium tamen est, An priori dicto, an posteriori sit habenda fides? R. Posse videri neutri fidem esse habendam, propter testis vacillationem, quæ facit eum non respondisse verosimilia. Eò facit *c.* 7. *inf. De testib. cogendis*, ubi non reprobantur testimonia in continenti correcta. Dicendum tamen, si utrumque sit judiciale iuramento firmatum, prius prævalere illique stari. Pro qua parte facit textus in *c. sicut* 9. *h. t.* uti testi, adserenti se corruptum deposuisse falsum, non statur, nisi aliunde probetur ejus adsertio. Facit & ratio, quia non debet esse in manu testis, per falsi machinationem, parti, pro qua deposuit, præjudicare; cum posterior falsitas non debeat derogare fidem testi in priori testimonio, & jus alteri quæsitum auferre, Covarr. 2. *Variar. resol. c.* 13. *n.* 8. Clarus § *fin. q.* 53. *n* 13. Deinde subsequens qualitas testis futuris quidem nocet, non etiam præteritis. Et hoc ita in paritate qualitatis depositionem. Nihil obstat *d. cap* 7. quia vult ultimum testimonium non esse validum, tamquam perjuti. Quòd si alterum judiciale fuerit, alterum extrajudiciale, illud videtur prævalere, tamquam magis qualificatum & deliberatum. Gail. 1. *Obser. c.* 109. *num.* 7. Capel. Tholos. *Decis.* 81. Vide Fachin. *lib.* 9. *c.* 84. & 85.

43 Testi corrupto neutiquam habenda fides: imò, probatâ corruptione, sententia est revocanda, *d. c. Sicut* 9. *h. t.* tamquam lata ex falso testimonio, puniendusq; testis tamquam perjurus, etiam ab ipsomet judice, coram quo productus, cujus forum sortitur, ratione delicti. Ratio eius est, quòd judicii auctoritas in tuto sit collocanda, quam maximè debilitaret impunitas perjurii in ipsis subselliis commissi. Adeò ut cesset exceptio quævis, & fori privilegium, *l. Nullum* 14. *Cod. h. t.* ubi adserit Glossa etiam Clericos posse puniri à laico, coram quo perjurium commiserunt. Cautè tamen, admissâ ejus opinione, agendum, si pœna veniat corporalis infligenda, quam laicus Ecclesiastico judici relinquet: cui & videtur exactio pœnæ pecuniariæ relinquenda, propter textum in *c. Si diligenti sup. de foro compet.* Videatur ea de materia latè Covar. *Pract. q. c.* 18 *n.* 8.

44 Cæterùm testimonium testis uno in judicio etiam in alio fidem faciet, in eadem causa & inter easdem personas, *c. causam* 11. *h. t.* Idem non tribuitur testimonio recepto in judicio summario, ut fidem faciat in plenario, *c. veniens* 38. *h. t.* uti nec recepto coram arbitro: sed iterum est examinandus testis, si pars velit, nisi mortuus sit, quia cum examinari nequeat, præsumitur pro eius dicto, *l. fin. Cod. h. t.*

FINIS.

TITVLVS XXI.

De Testibus cogendis.

SVMMARIVM.

1. *Testes sunt citandi, & cogi possunt dicere testimonium*
2. *Etiam in caussa criminali.*
3. *Non obstante juramento ipsius testis, quod contra reum non deponet.*
4. *Non cogendi parentes & liberi adversus se invicem.*
5. *Non etiam socer, gener, vitricus, privignus, &c.*
6. *An neque frater pro vel contra fratrem?*
7. *Adfines an cogi possint.*
8. *Vxor an cogi possit deponere contra sororium suimariti?*
9. *Cogi non possunt valetudinarii; senes &c.*
10. *Non Clerici in caussis criminalibus.*
11. *Non Sacerdotes super auditis in confessione.*

AD formam productionis testium requiritur eorum citatio: qui si non compareant, aut se subtrahant, odio, gratia, timore, 1
compelli de rigore juris possunt ferre testimonium, *c.1. & 6 h.t.* vel multæ indictione, vel pignoris ablatione, vel per censuram Ecclesiasticam, suspensionem, depositionem, excommunicationem, *c.2. & 5. h.t.* Hostiensin *Summanu.* 1. Est enim testimonii dictio juris publici, ad cujus executionem cogi quis potest, cum publicè interst sciri & non occultari veritatem. Sunt tamen primò monendi, *c. 3. h.t.*

Quæritur, An & cogi possint in caussa criminali? R. In pecuniariis testes cogi posse, 2
l. Si quando penult. in princ. C. *h. t.* ex ratione, quod reprehensione non careat in iis celare veritatem, *can. Quisquis XI. q.3.* E contra extra reprehensionem esse videtur, non patefacere crimen alterius, & laudabile, subvenire existenti in periculo, *Glos. ine. pen. h.t. per text. ib.* Verius tamen & in caussa criminali aliquem cogi posse ad dicendum testimonium, etiamsi agatur de sanguine, cum Reip. interst crimina sciri ne maneant impunita. * Ubi nihil ob- 3
stabit juramentum, quo quis se obstrinxit reo, quod contra eum non deponet: est enim tale juramentum injustum, quia tendit tam in detrimentum publicum, quàm privatum partis, cui instrumenta subtrahuntur, *c. 4. & 5. h.t.* Facit, quòd veritatem occultans metu potestatis, peccet graviter, cum magis timeat hominem, quàm Deum, *d. can. Quisquis*: quod indistinctè dictum obtinebit quoque in criminalibus.

Nihil obstat *d c.* * *pen. quo movetur Glos. ibi.* ubi dicuntur cogendi testes præterquam in criminalibus: nam in eo agitur de lite inchoata per procuratorem, per quem non tractatur caussa criminalis, quæ per partes præsentes agitanda est; ut, quatenus illæ non comparent, super crimine nihil sit movendum per procuratorem. Cuiac. *add c. penult.*

Excipiuntur parentes & liberi, qui non tantum invicti non coguntur invicem adversus se dicere testimonium, sed ne quidem volentes admittuntur, *l Parentes 6. C. De testib.* adeò ut ne quidem filius contra patrem etiam volentem audiendus sit, cum lex non distinguat, sed simpliciter audiri nolit. Quod singulari ratione pietatis statutum in liberis, quorum lex mentionem facit, non etiam filiorum tantum, cum & reliquos descendentes pietas hæc teneati Ex patte parentis est caritas erga liberos, quæ non permittit adversus eos audiri. Quo minus hi pro se testentur nihil impedit, nisi quod adfectus judicetur impeditutus veritatem. Statur tamen dicto parentum quoad professionem statûs, ingenuitatis, ætatis, *l. Etiam D. De probat. l. 1. §. Iulianus D. De liber. agnos.* quòd ea res iis maximè sit cognita. An verò pater possit esse testis inter duos filios, inter quos lis est, dictum ad *tit. D. De testib. num.* 10. 4

Ex eadem ratione non cogitur dicere testimonium socer, gener, vitricus, privignus, sobrinus, sobrina, sobrino natus, sobrina nata, & illi, qui propiore sunt gradu, libertus, liberta, patronus, patrona, vir & uxor, adversum se mutuò, *l.4. D. De testib.* 5

Frater in caussa civili pro & contra fratrem videtur admitti, cum fraternitas integritati testimonii non obstet, *Gl. fin. in d. l. Parentes*, nisi obstet domesticitas, aut intensa familiaritas. In caussa criminali non tantùm non cogitur, & non audiendus, sed & instituens capitale crimen, exilii pœnâ plectendus dicitur, 6

Digitized by Google

l. Si magnum 13. *C. de his qui accus. non poss* Excipiunt causſam hæreſeos, Abbas in *c Litteras* 14. *num* 8 *inf tit.* 23. *De præsump. per can. Leg.* XXIII *q* 8 Quod & videtur poſſe dici in causſa ſortilegii, in qua etiam patrem contra filium & è diverſo, audiri volunt, quod anima ſit corpore pretioſior, ſi adminiſtione privata corrigi nequeat, quod crimen hæreſeos communiter conjunctum habet. In causſa Majeſtatis non revelans crimen filii non punitur, ne videatur filium offerre ad ſupplicium, *l. Miles §. deserторem* D. *De re milit.* Occidens tamen talem filium, præmio adficiendus dicitur, *l. Maximè* 3 *c.* D *De religios. & sumptib. fun.* ſi aliter averti ab inſtituto nequiverit.

7 Q An & adſines ultra eos, qui ſunt in linea recta, ſint ponendi inter eos, qui cogi non poſſunt? R. Non fieri mentionem in Jure niſi exceptionis adfinium in linea recta, *l.* 4. & 5. D. *De teſtib.* propter pietatem, & majorem conjunctionem, quam ut contrario teſtimonio ſit violanda in criminalibus, aut famoſis. Ut exceptio iſta non ſit extendenda, cum regula in non exceptis maneat firma. Facit, quod ſi & in aliis adfinibus habuiſſet locum exceptio, non debuiſſet ſpacialitet excipi ſponſus filiæ in *l.* 15 Nihil facit, quod in *l.* 1. fiat mentio ſobrini & ſobrinæ; quia ea nomina ſunt conſanguinitatis, non adfinitatis, ut patet ex *tit.* D. *De gradib. & adfinib.* Et ratio eſt, quod in adfinibus reliquis non ſit tanta conjunctio. Nihil facit *can. Abſens* 111. *q.* 9. nam ibi adfines accipiendi juxta *can. Si teſtes §. Lege Iuliâ public. tud.* IV. *q.* 3. ubi tantum ſit mentio adfinium in linea recta, ne alias textus à textu diſcordet Ita tenet Gabriel, alios citans, *tit. De teſtib. concl.* 15. Admittendo tamen generaliter, adfines cogi non poſſe, non alias hoc procedit, quàm ſi aliter haberi veritas poſſit, ne ex privilegio perſonarum quarumdam contingat præjudicium fieri publico. Abbas in *c.* 1. *n.* 4 *h. t.* Capel. Toloſ. *Deciſ.* 413. *n.* 3.

8 An ergo cogi poterit uxor viri contra ſororium ſui mariti deponere? R. Nihil videri implicare, quòd minus ſit cogenda, cum ſecundum dicta non computetur inter privilegiatas perſonas, & ne quidem ſit adfinis, ut patet ex *c. Non debet inf. De conſanguinit.* Nec facit, quod jure priſtino talis conjunctio poſſuerit ſecundum adfinitatis genus: cùm in locis jutis Canonici, præcipuè *d. can. Abſens*, veniat nomen adfinis intelligendum propriè, juxta *d. §. Lege Iuliâ*, non etiam impropriè; & jure civili iſtud improprium genus non ſit cognitum. Facit ratio, quod tum adfectus deſierit, & nulla aut exigua ſit conjunctio, ut ea nequeat dici violari.

Excipiuntur & valetudinarii, ſenes, milites, Reipubl. cauſâ abſentes, & alii, *l. Invitiſ* 18 & 19. *D. De teſtib.* non ſimpliciter, ſed ne evocentur, propter impotentiam aut occupationem. * Clerici in cauſſis criminalibus non cogantur, propter periculum irregularitatis, *inf. De homicidio.* * Sacerdos ſuper eo, quod in confeſſione ſacramentali audivit, in teſtem non adducitur, quia non tamquam homo iſtud ſcit, ſed ut Dei vicarius: imò ne quidem læſæ Majeſtatis crimen ſibi confeſſum revelat ſine ſcelere perſonam indicando. Gail, *l. Obſer. c.* 100. *n.* 8. & rogatus rectè negat ſe ſcire, ſub reſtrictione mentali (ut tibi dicam) quia ut homo & teſtis ignorat factum, ſuper quo interrogatur, nec licet ei revelare, propter ſigillum confeſſionis, *c. Omnis utriuſque ſexus inf. De pœnit & remiſſ. c.* Si *ſacerdos De Off iud ordin & ibid.* Abbas, Navar. *ad can. Humana aures* XXII. *q.* 5. Vaſallus etiam excipitur in cauſſa domini, contra quem non deponit, *c.* 1. *§. item ſi delator*, 2. *Feud tit.* 24. *&c.* Ex *parte cum c. ſeq ſup.* D. *De poſtulan.* Coactus tamè officii nomine eſt extra pœnâ, *arg. l.* 5. *§. advocati* D. *De his qui ut indignis auf.*

9

10

11

TITULUS XXII.

De fide inſtrumentorum.

SUMMARIUM.

1. *Inſtrumentum quid, & unde dictum.*
2. *Aliud eſt publicum, aliud Privatum.*
3. *Solemnitates requiſita ad inſtrumentum publicum.*
4. *Effectus huiusmodi inſtrumenti eſt fidem facere.*
5. *protocollo an ſit habenda fides?*
6. *Et ſtandum, licet contrarietur inſtrumento.*
7. *Inſtrumentum factum à Notario putativo an probet?*

8. *In-*

8. *Inſtrumentum privatum probat contra ſcribentem regulariter.*
9. *Proſcribente quando probet.*
10. *Libri mercatorum qualiter probent.*
11. *Inſtrumentum negatum quo modo probandum.*
12. *Ex duobus inſtrumentis eodem die confectis quodnam præferendum.*
13. *Inſtrumentum cancellatum, raſum, &c.*
14. *In parte falſum an totum rejiciatur?*

1 EST & Inſtrumentis ſua probandi vis non minor, quàm teſtibus *l In exercendis* 15. C. *hoc tit.* Etymologia nominis ex eo deſumpta, quod cauſſam inſtruant, generalior eſt, etiam aliis competens, *l.* 1. *D. h. t.* Hic ſumitur pro ea inſtructione cauſſæ, quæ fit per ſcripturam, ad alicujus rei probationem.

Inſtrumentum aliud Publicum, auctori-
2 tate publicâ factum; cujus ea auctoritas, ut ſecundum modum, quo juxta leges aut conſuetudinem factum eſt, publicam mereatur fidem tamquam id, quod ritè & legitimè factum, ut ſunt tabulæ teſtamentorum, donationum, mandatorum, item acta judiciaria, *c. Quoniam* 11. *ſup. de Probat.* & aliæ id genus ſcripturæ à tabellione legitimè confectæ. Aliud Privatum, quod ſola ſcribentium aut contrahentium auctoritate ſubſiſtit. Ejus ordinis ſunt chirographa debitorum, apochæ creditorum, antapochæ, codices rationum, epiſtolæ, & ſimiles ſcripturæ, *l. Plures C. h. t.* Fiunt inſtrumenta ſuper quavis materia.

Ad eorum quæ publica ſunt, ſolemnitatem
3 aliqui requirunt, præmittatur divini numinis invocatio: qua tamen omiſſa non vitiari inſtrumentum tradit Abbas *c.* 1. *n.* 3. *h. t.* cùm non detur textus id exprimens, quod & tradit Covarr. *Pract. qq. c.* 20. *n.* 1. Adjiciatur & annus regnantis Principis, indictio: quorum etiam adjectionem neceſſariam non eſſe putat idem Covarr. 1. *Variar. Reſol. cap.* 12. *in fine.* Annus Domini, menſis, dies, locus contractus neceſſariò ſunt adjiciendi. Sunt & neceſſarii teſtes, Covarr. *d. c.* 20. *num.* 2 & 3. ipſi inſtrumento inſcribendi, regulariter duo, per quos, ſi dubium exoriatur, poſſit conſtare de veritate. Subſcriptio tamen eorum non ſemper neceſſaria eſt. Notarii verò ſubſcriptio eſt neceſſaria, eaque ſufficit, etiamſi ab alio inſtrumentum ſit conſcriptum, vel è protocollo translatum, modò rei geſtæ interfuerit. Covarr. *Pract. qq. c.* 21. *n.* 1. Gail. 2. *Obſer.* 41. *n* 3.

Effectus inſtrumenti eſt, quod fidem fa- 4
ciat; & quidem plenam, ſi publicum fuerit: facit enim auctoritas publica de eius præſumi veritate & ſolemnitate, *l. Optimam* 24. *C. De contrah. & commit. ſtipul.* Si tamen ſit authenticum vel originale, ut vulgò vocant; nam exemplo (quod eſt ſcriptura ex authentico tranſumpta, copiam ſive ſumptum vulgò vocant) non eſt eadem vis, *l.* 2. *D. h. t.* niſi auctoritate iudicis traductio ſit facta, *c. fin. h. t.* Covarr. *d. c.* 21. *n* 3 ubi quæ ad hanc tranſumptionem neceſſaria ſunt tradit.

Q. An protocollo ſit habenda fides? R. 5
Et fidem haberi; cum inde extractum inſtrumentum citra controverſiam probet, *c penult. hoc tit.* ubi etiam poſt mortem Notarii extractum ex ejus protocollo fidem facit: ut multò magis ipſum protocollum probet, cùm propter quod unumquodque eſt tale, ipſum ſit magis tale; quatenus tamen in eo contractus perfectè continetur, nam aliàs viribus carebit. Sumitur autem protocollum, pro memoriali tabellionis ſcriptura domi adſervata, in qua geſti negotii annotatio obiter continetur. Viglius *ad § nihil Inſtit. de teſtam. ordin.* Covarr. *Pract. qq. c.* 19. *num.* 20.

Quid ſi contratietur protocollum inſtru- 6
mento? R. Videri potius ſtandum eſſe protocollo, quod, uti dictum, ex eo extrahatur inſtrumentum, vel litteræ in forma ſecundùm illud expediantur: ut potius illi, tamquam prioti & continenti primam contractus conceptionem, ſit ſtandum. Quò facit, quòd quando de inſtrumenti fide dubitatur, ad protocollum recurri ſoleat. Felin. in *c Quoniam* 11. *n.* 10. *ſup de probat.* Pet. Gregor. *Syntag.* 47 *c.* 42 *n.* 9.

Quid ſi factum fuerit inſtrumentum à No- 7
tario putativo? R. Si titulum habeat (ut ſi creatus fuerit Notarius, licet aliàs inhabilis) ſuſtineri ejus acta, propter poteſtatem

acce-

acceptam, & errorem communem, qui jus facit, *arg. l. Barbarius D. De officio Prator* Secus, si titulum sui officii sibi collatum non habeat, quia non est, in quo fundetur error. Abbas in *c. Sicut nu. fin. inf. Ne Clerici vel monachi.* Donec autem non probatur defectus tituli, pro eo præsumendum. Covar. *d. c. 19. nu.* 9. Vid. D. Wamef. *De jure pont. Conf.* 128. *n.* 4. & *Conf.* 130. *num.* 5.

8 Privato instrumento non adest vis plena probandi. Contra scribentem quidem regulariter valet, si de scriptura constet, *l. publica* 26. § *fin.* D. *Depositi*; & caussa debiti sit adjecta, *c. Si cautio* 14. *h. t.* quæ facit indebiti probationem incumbere scribenti; cum alias ab actore debitum esse probandum, nisi circumstantiæ pro eo faciant præsumi contra scribentem, ut puta, conjunctio sanguinis, junctio modo & genere promissi, *l. Virum* 74 D. *De donat. inter vir. & uxor.* Quòd si ad caussam præcedentem referatur, certum est, quòd effectum habebit, cum non possit dici caussa deesse, *l. Triticum* 47. *D. de V. O.* Liberatoriam confessionem sine caussa valere volunt, ut quando quis profitetur sibi solutum; idque favore liberationis, *l. Tale pactum* 40. *D De pactis.* In ultima quoque voluntate confessio sine caussa emissa valere videtur, cum inducat legatum, si verba admittant, *l. Lucius.* 84. §. *quisquis* 10 *D. D. legatis* 2.

Proscribente nullam fidem facit, nisi trium testium signis sit roboratum, *l. Scripturas C. Qui pot. in pignore hab.* Si agatur cum imperito litterarum, quinque testes desiderantur, quando contractus libram auri excedit, *Nov. de instrum. cautela* 73. § *oportet.* Alias privata scriptura non proderit scribenti, nec alteri obesit, etiam accuratissima, *l. Rationes* 6 C. *De probat.* Hinc testamento, licet sancte & religiosè confici solito à morituris, quo scriptum, quid sibi debitum à quopiam, non stabitur, sine alia probatione, *d. l.* 6.

10 Libri mercatorum, quibus inscribunt sibi debita, etiamsi privata tantum sint instrumenta, ut excedere non debeant privati instrumenti vim, atque ita nec facere fidem pro ipsis mercatoribus scribentibus; de consuetudine tamen & inter mercatores plenè probant, accedente juramento scribentis, cujus fama est illæsa, & semotis iis, quæ possent notare fidem librorum. Unde non excluditur arbitrium Judicis, qui ex aliis advertat, quantum fidei illis libris habeat. Vid. Menoch. 2. *Arbitrar. casu* 91 92 93. Gail. 2. *Obser. c.* 20. & 43. ubi etiam post mortem scribentis id vult obtinere, quod non sit verisimile, mortuum reliquisse falsam scripturam; de quo tamen posset dubitari.

Quid si quis instrumentum à se conscriptum neget? R. Probari posse per collationem cum scriptura alterius instrumenti publici, imo & privati, saltem jure veteri: quod hodie non alias obtinet, quàm si habeat trium testium subscriptionem, quorum duo saltem recognoscant suam manum, aut subscripsisse convincantur, *Comparationes* 20. *C. h. t.* aut privata scriptura sine testium subscriptione proferatur ex archivis publicis; aut sit scriptura, qua adversarius utitur, cum videatur probare ejus fidem, qua suam firmat intentionem, *Nov. De his qui ingrediuntur &c.* 49. *§. illud.* 11

Quid si duo instrumenta eodem die sint confecta? R. Si de prioritate eorum non appareat, neutrum valere, propter incertitudinem, *arg. l. Duo Titi. D. de test. tut. Gloss. in l. fin. Cod. De edicto D. Adr. tollen.* Peck. *ad c. inpari n.* 1. *de R. I. in* 6. Nisi pro uno faciat favor caussæ, veluti dotis, cujus competit hypothecam; alterum vero contineat hypothecam respectu mutui. Sic & dotis caussa erit potior, si cum fisco concurrat in tali casu. Barbosa *ad l. q.* 12. *nu* 1. D. *Soluto matrim. per l. In ambiguis* 85. *de R. I.* ubi Decius *nu.* 1. & 2. Quod si alterum instrumentum habeat horam appositam, nihil facit alterius privilegium: nam horam certam habens melius probat eo, quod horam certam non habet, ut non attento privilegio sit præferendum, nisi adversarius contrarium probet, ut rectè tradit Menoch. 2. *Arbitrar. casu* 48. *nu.* 25. 12

Hæc quoad instrumenti vim, & effectum: quem derogant cancellatio, inductio, rasio, innovatio, *l. Si chirographum* 24. *D De probat.* nisi tali sit parte, qua non faciat instrumentum suspectum, *c.* 3. *h. t.* 13

Q. In parte falsum an totum rejiciatur? R. Totum reddi suspectum, *arg. can. pura* 111. *q.* 3. ubi tota testimonii fides irrita partis mendacio declaratur. Quod omnino verum est, 14

sit

Digitized by Google

si sint connexa capitula, vel unum alterius sit accessorium, cum falsitas unius omnia adficiat, *can Si ad Scripturas Dist.* 9. Ut producenti quoad reliqua incumbat probatio, esse vera. Si fuerint separata capitula & diversa, dicunt alii non haberi suspecta, ne utile vitietur per inutile; de quo tamen dubitat Glos. *d. can. Si ad Scripturas*, & vult totum rejici. Vid. Menoch. *De præsumpt. lib.* 5. *Præs.* 21. & Fachin. *lib.* 9. *cap.* 79.

15 Ab una parte contraria prolata, indistinctè rejiciuntur, si inter se conciliari nequeant, quod imputet ipse sibi producens, *l. Scriptura* 14. *Cod. hoc tit* Si hinc inde producantur contraria, publica prævalebunt privatis, quia potiora, *l Cum ætate* 14 D. *De probat.* nisi & privata habeant subscriptionem trium testiũ probatæ fidei, *l. Scripturas Cod. Qui pot. in pign. hab.*

16 Q. An contra instrumenta admittantur testes? R. Admitti, ut & alias legitimas probationes, *c. Cum à nobis* 28 *sup. de testib.* Distinguendum autem esse inter testes inscriptos ipsi instrumento, & extraneos. Nam primo casu omnes contradicentes instrumento ipsum reprobum reddunt. Ratio est, quòd instrumentum per testium fidem firmetur, ut, ista deficiente, deficiat & instrumentum. Aliqui si contradicant, & tot testes integri pro instrumento stent, ut, remota vel adjuncta Notarii persona, contradicentes vel superent, vel adæquent, videtur potius standum esse instrumento, quàm testibus, propter Notarii fidem: pro quo, si sit bonæ famæ, est præsumptio juris, propter publicum officium, quòd bene & fideliter id exercuerit. Specul. *De instrument. edit* §. 8. *num.* 16. Nisi tamen sit testis necessarius, qui scripsit in instrumento negat se deposuisse, ut in testamẽto, si unus ex septem contradicat testamento; tunc enim videtur illud vacillare, quod non constet suâ solemnitate necessariò requisita. Quod si testes dicant, se non esse memores eorum, quæ instrumento sunt inscripta, non potest dici vacillare eius fides, cum nihil contra illud dicatur. Secundo casu certum est, per unum extraneum, deponentem contra instrumentum, illud non everti, quod eius fides validior sit, quàm ut per unum testem invalidetur. Per duos omni exceptione maiores, contra instrumentum deponentes, illud invalidari aliquorum est opinio. Quibus obstat, quod instrumentum duobus testibus firmetur; ut, stante paritate, potius pro illo sit præsumendum, atque ita necessariò plures requirantur. Si tamen testes instrumento descripti sint defuncti, volunt quidam, testamento fidem derogari, cum tamen Notarius duobus æquivaleat, *cap. Quoniam* 11. *sup. De probat* Ut, cum adhuc maneat paritas, pro instrumento videatur judicandum. Alii arbitrio judicis eam rem videntur relinquere, qui, quantum fidei habeat testibus, ex circumstantiis judicet. Vid. Covarr. 2. *Var. Resol. cap.* 13. Menoch. *Arbitrar. casu* 105. Amissio instrumenti non obest creditori, si aliàs de debito constet, *l.* 1. *&* 4. *C. h. t.* quia tantum est loco probationis, quæ suppleti potest.

TITULUS XXIII.

De Præsumptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Præsumptio quid?*
2. *Alia est legis, alia hominis: & illa vel juris & de jure, vel juris tantum.*
3. *Præsumptio hominis, qua dicatur, & an detur.*
4. *Præsumptio est loco probationis.*
5. *An admittat probationem in contrarium?*
6. *Confessio adversa partis an prævaleat præsumptioni?*
7. *An & notorium?*
8. *An & juramentum ejus, cui obstat præsumptio?*
9. *Præsumptio an impediat appellationem?*
10. *An operetur in foro conscientiæ?*
11. *Ex præsumptione an sententia ferri possit?*
12. *Ex præsumptione in causa criminali qua pœna inferri possit.*

PRæsumptio spectat ad probationis genus, quod ex facto, de quo agitur, vel ex circumstantiis antecedentibus vel insequentibus colligitur, ut pertineat ad speciem probationis artificialis. * Est autem conjectura ex 1
aliquo verisimili signo ad probandum ad-

Digitized by Google

sumpta. Distinguitur à fictione, quæ licet naturam imitetur, §. *Minorem Instit. de accept.* veritati tamen non consonat, cum quod impossibile est, in specie lex fingat, ita postulante æquitate, ut videatur esse in jure postliminii, & lege Cornelia, quoad captum reversum aut mortuum.

2 Præsumptionem aliam faciunt legis, aliam hominis. Legis iterum, aliam juris & de jure, aliam juris tantum. Hæc est dispositio legis, ex aliquo signo sive juricio quid præsumentis. Exemplum est in *cap. Asserte 2. & passim hoc tit. & in l Filium D. de his qui sunt sui vel al. jur.* ubi præsumitur filius, qui ex uxore, cum qua maritus assiduè conversatus est, natus. Illa est dispositio legis, ex aliquo signo quid præsumentis, & super præsumpto tempore competens jus statuentis. Dicitur, juris; quia à lege est inducta. Dicit it, de jure; quia super tali præsumptione lex firmum jus statuit, habendo eam quasi pro veritate. Alciatus *De præsumpt. p. 2. n. 2.* Exemplum est, secundum jus vetus, in *cap. Is qui fidem 15. inf. de sponsalib. & in l. fin. Cod. de jure delib.*

3 Præsumptionem hominis eam dicunt, quæ lege quidem non est expressa, est tamen justa & rationi respondens: eamque aut violentam faciunt, quæ urgenti conjecturâ nititur; aut probabilem, quæ probabili. Posset tamen dici, non dari præsumptionem hominis, quæ si bona sit, lege non nitatur; præsumit enim homo, legem id approbare. Alioquin non præsumptio, sed temeritas foret judicum, ut in *cap 2. inf. de R. I.* & referretur ad eam præsumptionis speciem, quam levem & temeritatem ponunt: quæ meritò rejicienda, cum nulla naturatione, & peccatum sit, temerè quid præsumere. Quò facit, quod Abbas in *c. Accedens 23. n. 7. inf. de accusat.* dum ponit præsumptionem juris & hominis, dicat illam non ita fallere, ut hæc fallit. Sarmient. *Select. interpp. lib. 1. c. 1. n. 9.* Ponunt tamen Interpretes & præsumptionem hominis. Præses Everardin in *loco à verisimili n. 18.* qui describit eam esse cuius effectus non est jure expressus, sed judicis arbitrio dimissus. Exemplum ponit in *c. 2. hoc tit.* in quo tamen agitur de præsumptione naturali & civili. Vid. Farinac. *praxis crimin p. 1. q. 30. n. 98. & 99.*

Quæri potest, An præsumptio sit instar 4
probationis? R. Propriè quidem probationem non esse, cum probatio vera percipiatur sensu corporeo, veluti quod testes viderint hominem occidi, audiverint, interfuerint; præsumptio verò per discursum rationis colligatur ex facti circumstantiis. Est tamen loco probationis, eiusque effectum habet, à probandi onere relevat, idque in adversarium rejicit, cum sint, probare, & habere pro spe præsumptionem. Quod non tantum verum est in præsumptione juris & de jure, sed & juris tantum, uti, aliis allegatis, probat Alciat. *De præsump p. 3. num. 2. & 3.* & videtur probari *l. Quicumque Cod. de apochis lib. 10.* ubi requiritur probatio, & sufficit præsumptio juris, *c. Illud 11. cum seqq. hoc tit.* quæ facit rem videri probatam. Ut autem est in arbitrio judicis, quantum testibus fidei habeat, ita & perfectorati, an conjecturæ hujusmodi sint, ut ad credendum induci possit. Menoch. *1. Præsumpt. q. 35. & 2. Arbitrar. casu 115. in fine*, propterea quod in facto consistant, in quo requiritur arbitrium judicis & quidem discretum.

Illud etiam quæritur, An præsumptio ad- 5
mittat probationem in contrarium? R. Extra dubium esse, eam, quæ hominis est (si aliqua est dicenda & probanda) admittere; cum vera probatio eam admittat, cuius instar non videtur esse ista præsumptio. Idem dicendum in ea, quæ juris est, quod tantum faciat præsumi pro veritate, ad instar alterius probationis, quâ non est fortior: ut cum ista admittat probationem in contrarium, etiam illa debeat admittere, secundum rationem ab æquiparatis. Quò facit, quod *l. fin. Cod. Si minor se majorem dix.* veritati per probationem patefactæ cedere dicatur. Sic licet quis præsumatur bonus, & non recessisse à modestia & innocentia vitæ, admittitur tamen probatio in contrarium, *c. 3 ubi Glos. &* Innoc. *hoc tit.* Necesse autem probatio sit plena, *l ult in fine D. Quod metus caus. gest. erit.* aliàs prævaleret præsumptio, quæ plenæ probationi æquivaler. Ea, quæ est juris & de jure, nullam admittit probationem in contrarium, cùm lex tale præsumptum tamquam compettum habeat, *d. c. Is qui fidem*; ut amplius

Digitized by Google

amplius non veniat dubitandum, aut inquirendum.

6 Q. 3. An confeſſio adverſæ partis contra eam admittatur? R. Ex communi opinione admitti & prævalere, ſaltem judicialem. Pro quo facit bona ratio, quod ne quidem talis præſumptio ponat veritatem, ſed pro ea tantum habeatur, verſeturque circa dubium: confeſſio autem adverſæ partis habeatur vera, cum nemo præſumatur contra ſe temerè confiteri, nullaque ſit melior & efficacior probatio, quam proprii oris confeſſio. Præſes *d. loco num* 20. qui hoc limitat, niſi ſubjecta materia aliud ſuadeat, *per text. in c. Super eo 5 inf. De eo qui cognovit conſang.* qui vult in cauſſa matrimoniali non ſtari confeſſioni litigantis. Quæ limitatio non procedit ſimpliciter; nam confeſſioni eius, qui contendit matrimonium eſſe validum, quidni ſtabitur? cum nemo ſine cauſa ſibi iudicandus contradicere; niſi ſit præſumptio colluſionis qua de re infrà lib. IV. Covarr. *De ſponſal. p.* 1. §. 1. *num* 3 & 4. Extraiudicialis confeſſio non videtur habere eamdem vim, cum non ſit tam certa, ſecundum dicta ſuperius *Tit.* 18. nec æquivaleat plenæ probationi, etſi in judicio per partes probetur; tunc enim non tam in confeſſione, quàm in teſtibus vis ponerctur, quos non admitti contra iſtam præſumptionem dictum eſt. paulò ante. Alciat. *De Præſumption. p.* 2. *reg.* 6. & 7.

7 Q. IV. An notorium prævaleat dictæ præſumptioni? R. Hoc omninò dicendum eſſe cum adveniente veritate ceſſet dubium circa quod verſatur præſumptio. Præſes *d. num* 10. & hoc ita in notorio permanente, quod ponit rei evidentiam fortiorem iſtà præſumptione. Aliud dicendum de notorio tranſeunte, quod probandum per teſtes, quibus iſta præſumptio eſt efficacior & prævalet. Alciat. *d. l. n.* 19.

8 Q. V. An juramentum ejus, cui obſtat præſumptio, eidem prævaleat? R. non deferri à judice eo caſu juramentum, ut patet ex *l. Cod. de non numer. pecunial In contract.* 14. §. *illo*; cum non deferatur, niſi ubi cauſſa dubia: hæc autem non eſt dubia, ſed certa potius habetur.

Q. VI. An impediat appellationem? R. 9 Rectè dici, appellationi interpoſitæ per eum, contra quem militat, non eſſe deferendum, propterea quod, cum præſumptio iſta habeatur pro veritate, & rejiciat probationem in contrarium, non poſſit videri appellatio juſta, cui ideo temerè deferetur.

Q. VII. An operetur in foro conſcientiæ? 10 R. Non operari, quod verſetur circa dubium caſum; in conſcientia autem omnia ſint certa. Menoch. 1. *Præſumpt. c.* 8. Quo modo hæres, omiſſo inventario, non tenetur in foro conſcientiæ ultra vires hæreditatis, uti dictum D. *De jure deliber. n.* 14. Sic & diſpoſitio Trid. *Seſſ* 28. *de Regul. c.* 19. quoad profeſſionem invalidam, cui intra quinquennium non eſt reclamatum, validandam, ſuper præſumptione fundatur. Ut in conſcientia non obliget, ſi mens profeſſi non fuit, profeſſionem ratificare tacendo. Navarr. *Comment. de Regular. rib.* 4. *num. penult.*

Q. VIII. An ſententia ex præſumptione ferri 11 poſſit? R. Omninò poſſe, non tantum ex ea, quæ eſt juris & de jure, qualis habetur inſtar plenæ probationis & pro veritate, ita ut probationem in contrarium non admittat, ſecundum dicta paullò ante, ſed etiam ex ea, quæ eſt juris tantum, nam & hæc probationis vim habet, quatenus non evertitur contrariâ probatione. Unde ut ex probatione plena ſententia ferrur, ita & ex præſumptione, quæ eſt inſtar probationis plenæ. Hominis præſumptio, ſi lege non nitatur, non eſt magnæ efficaciæ: arbitrio tamen judicis relinquunt, quantum ei fidei habeat. Menoch. 1. *Præſumpt. q.* 49. Et hoc ita in cauſſâ civili: ubi quidam volunt, ſententiam latam ex præſumptione juris non tranſire in rem iudicatam, & retractari poſſe per contrarias probationes poſtea adductas, quaſi latam prætextu falſorum inſtrumentorum, juxta *l.* 2. *Cod. Si ex falſis inſtrum.* Præſumptionibus non eſt danda eadem vis, ſi poſtea contrariæ ſuperveniant, quod par in parem non habeat impetium. Poteſt tamen interim mandari executioni ſententia, ut patet ex *c.* 6. *inf. de frigidis & maleſ.* Præſumptio juris & de jure, quia fortior eſt, præſumptionem juris ſuperat. Menoch. 1. *Præſumpt. q.* 95.

Digitized by Google

12 Postremò celebris est quæstio. An in causa criminali ex præsumptione possit inferri pœna ordinaria? R. Ita dicendum videri, quatenus habetur pro liquida probatione, qualis desideratur in criminalibus, & judicem omnino inducit, ut credat. Nam cum delictum habeatur probatum, quidni sequatur ordinaria pœna? per textum satis expressum in *l. Si quis* 14. *Cod. Ad L. Iul. de adult.* ubi ex indiciis quis convincitur adulterii commissi, dicitur que veluti convictus & confessus severè puniendus. Quod omnino procedit in præsumptione juris & de jure, quæ habetur certissima. Videtur & idem dicendum de ea, quæ juris tantum, si fuerit indubitata, *per l fin. Cod. de probat.* ex dicta ratione, præcipue quando agitur de delictis occultis, & quæ sunt difficilis probationis, ne alias reddatur res improbabilis. Hinc ex actu propinquo adulterio dicitur adulter manifestus, *c. Litteris* 12. *h. t.* Quod si non sint certa indicia, sed iis subsit dubitatio, non videtur iudex procedere posse ad condemnationem, sed absolvere debere reum. Ut media via, scilicet ut mitius puniatur, habere locum non possit, ne vel innocens oneretur, vel nocenti justa delicti pœna non irrogetur. Solet tamen in causa hæreseos suspecta abiuratio iniungi, & alia cautio adhiberi, ut possit constare de veritate, *c. Litteras* 24. *h. tit.* Non obstat *l. Absentum* D. *De pœnis*, quæ vult aliquem non esse damnandum ex suspicionibus; quia illæ continent tantum levia signa. Non obstat etiam *c.* 2. *h. t.* nam in eo non agitur nisi civiliter ad prolis restitutionem, & super ea tantum iudicatur, nulla facta mentione criminalis iudicii. Vid. Sarmientus 1. *Select. interp. c.* 1. Praxi communi receptum videtur, pœnam delicti tantùm præsumptivè probari mitigandam esse, quòd, licet non omninò videatur reus innocens, non pateat tamen de crimine per veram probationem, qua de re Menoch. *d. lib.* 1. *c.* 97. & latissimè Barbosa *ad l.* 2. *in princ. n.* 76. *& seqq. Soluto matrim.*

TITULUS XXIV.

De Jurejurando.

SUMMARIUM.

1. *Iuramentum unde dictum, & quid.*
2. *Iurandi usus an licitus Christianis?*
3. *Explicatus locus* Matthæi 5.
4. *Iuramentum rectè exigitur.*
5. *Adjurantis honestatem requiritur in primis persona capacitas, & pubertas.*
6. *Impubes ne quidem si velit admittendus.*
7. *A juramento rejiciuntur infames.*
8. *Clerici, Sacerdotibus, Episcopis quatenus jurare liceat.*
9. *Secundò requiritur intentio jurandi.*
10. *Iuramentum an teneat. si quis nolit obligari.*
11. III. *Comites tres, Veritas, justitia, judicium.*
12. *Iuramentum an exigere liceat ab eo, qui putatur peieraturus.*
13. IV. *Requiritur forma debita.*
14. *Iurandi formula varia.*
15. *Verbis*, In fide mea, & Per fidem meam, Per fidem Regiam, *&c. non inesse vim juramenti.*
16. *Vi neque hic*, Certò, Certissimè, Verè, *&c.*
17. *Homagium an significet juramentum?*
18. *Iuramentum præstandum per solius Dei invocationem, non per creaturas.*
19. *Non juratur per Iovem, Herculem, Iunonem.*
20. *Christianus Iurans per falsos Deos an teneatur?*
21. *Intellectus* can. Ecce XXII. q. 5.
22. *Intellectus* c. Etsi Christus 26. h.t.
23. *Ethnicus per falsos Deos jurans an teneatur?*
24. *Ab Ethnico saltem juraturo an liceat exigere juramentum?*
25. *Solemnitas & ritus præstandi juramenti.*
26. *Iuramentum per execrationem.*
27. *Per adiurationem.*
28. *Iuramentum aliud Sacrum, aliud Temporale.*
29. *Item aliud Assertorium, aliud Promissorium.*
30. *In Assertorio prædictos tres comites, Veritatem judicium & justitiam requiri declaratur.*
31. *Iuramentum hoc quis deferat.*
32. *An deferat minor curatorem habens?*
33. *Iuramentum hoc aliud Voluntarium, aliud judiciale, aliud Necessarium.*
34. *Necessitas illud præstandi.*
35. *Ab actore nihil probante an deferri possit?*
36. *Dela-*

Digitized by Google

36. *Delatum an possit recusari ab eo, qui malit probare.*
37. *An per procuratorem rectè præstetur?*
38. *Materia hujus juramenti sunt causæ civiles.*
39. *In criminalibus non est deferendum.*
40. *Continet speciem transactionis.*
41. *Excepto juramento necessario, & exacto super testamento, non visis tabulis.*
42. *Perjurus an teneatur ad restitutionem deferenti.*
43. *Promissorium juramentum in quibus locum habeat.*
44. *Comites similiter tres requirit.*
45. *Illicita juramenta quæ?*
46. *An peccatum veniale faciat illud illicitum.*
47. *Intellectus c.* Cum quidam *11. §.* illi verò hoc. tit.
48. *Actus indifferens an sit materia peccati?*
49. *Iuramentum de non mutuande non fide jubendo an sit obligatorium?*
50. *Iuramentum impediens majus bonum an valeat?*
51. *Iuramentum de non accusando uxorem super crimine non obligat.*
52. *An neque de non accusando super adulterio?*
53. *Iuramentum de usuris solvendis ratione mutui obligat.*
54. *Licet contineat clausulam de non repetendo.*
55. *Obligat & exactum de non petenda relaxatione.*
56. *An additum pacto commissario in pignoribus?*
57. *An posterius contra prius teneat?*
58. *An actus posterior contra prius juramentum?*
59. *juratam alienationem fundi dotalis an mulier revocare possit?*
60. *juramentum actus lege humana prohibitos non confirmat.*
61. *Neque actum in commodum privatum lege prohibitum.*
62. *An neque actum in favorem debitoris lege prohibitum?*
63. *Iuramentum metu extortum an servandum.*
64. *Relaxatus è carcere sub juramento de redeundo an redire teneatur?*
65. *Iuramentum dolo vel errore extortum quatenus obliget.*
66. *Dolus & metus quoad effectum qualiter æquiparentur.*
67. *Ex causa lesionis enormissimæ an liceat contravenire juramento?*
68. 71. *juramenti effectus.*
69. *Materia levitas in juramento adsertorio non excusat pejerantem à peccato mortali.*
70. *An neque in juramento promissorio?*
72. *Qui juravit solvere an compensare possit?*
73. *jurans rem semel promissam an commutare possit?*
74. *juramentum per procuratorem præstitum an obliget?*
75. *juramenti obligatio an transeat ad hæredes?*
76. *Ex juramento promissorio an detur actio?*
77. *juramenti obligatio quando cesset.*
78. *Cessat & remissione ejus, cui juratum.*
79. *Item per relaxationem superioris.*
80. *An relaxet potestas civilis?*
81. *Irritatio juramenti ad quos spectet.*
82. *Interpretatio juramenti quomodo facienda.*
83 *juramentum strictè interpretandum.*
84 *juramentum dolosum & simulatum an obliget?*
85. *Iuranti verbis amphibologicis & restrictione mentali an & quatenus uti liceat.*

INter alia expediendarum litium remedia non est leve Juramentum, *l. 1. D. eod.* quod non nisi ex sincera fide videatur procedere ut rectè dicat Cicero 3. *De offic.* nullum vinculum ad adstringendum esse majus juramento. 1

*. Derivant illud à verbo, *Iuro*, quod à *Iure* deductum volunt, quod divino firmatur testimonio, quasi jure suo pro vero sit habendum. Unde & appellatur Jusjurandum, quod Cicer *d. loco*, vocat sanctam & religiosam affirmationem, sub ea negationem comprehendens: alii invocationem divini numinis, in alicujus rei testimonium: alii actum invocandi seu adducendi Deum in testem, sive enuntiationem, quæ cum divino testimonio profertur. Non malè, cum Jurare sit Deum in testem advocare.

Ubi primò occurrit quæstio, An jurandi usus sit honestus & licitus Christianis? Resp. 2 Fuisse hæreticos, & etiamnum esse, inter quos sunt hodie Anabaptistæ, dicentes jurandi usum esse interdictum Christianis, nixos illo dicto Christi, *Matthæi 5. Ego autem dico vobis non iurare omninò. Sit sermo vester Est,*

Digitized by Google

est, Non, non, quod hu abundantius est, à malo est: & D. Iacobi *Epist. sua c.5* qui repetens ea Christi verba subjungit, *Vt non sub judicio decidatis.* Et posset videri per se malum esse, iurare per Deum, quod nomen ejus videatur adsumi in vanum. Catholicam tamen & veram esse sententiam, ejus usum minimè esse prohibitū Christianis, ut patet ex variis Scripturæ exemplis, & ex secundo præcepto Decalogi, quo non prohibetur simpliciter adsumi nomen Dei in testimonium, sed in vanū; & subjungitur, *Non enim insontem habebit eum Dominus, qui adsumpserit nomen Domini Dei sui frustrà.* Facit, quod David & reliqui Prophetæ urantur frequenter his verbis. *Vivit Dominus*, quæ continent speciem juramenti. Et *Psal. 62. Laudabuntur omnes, qui jurent in eo.* Possent plura loca adduci, sed hæc sufficiunt iis, qui bonæ mentis sunt, aliis nulla sufficiunt. Respondet isti sententiæ Ecclesiæ consuetudo, subnixa Sanctorum exemplis, & ratione, quòd, cùm juramentum sit invocatio divini numinis, si ex vera fide procedat, tacitam contineat fidei confessionem, quod scilicet Deus sit pura veritas: ut non possit dici continere intrinsecam malitiam ex parte objecti.

3 Nihil obstat locus *Matth. 5.* neq; enim accipiendus de absoluta iurandi prohibitione, sed de frequentia: ut verba illa sint potius cōsilii, quàm præcepti, propter periculum, quod est in frequentia, secundum *Eccles c. 23. Iuratione non adsuescat os tuum*: &, *Vir multum iurans replebitur iniquitate.* Nec est, quod quis verba ista urgeat. *Quod his abundantius, à malo est.* Notandum enim, quod Christus non dicat, *malum*, sed *à malo est*, id est ab infirmitate iurare cogentis. Quo modo explicat illa verba Pont. *in c. Etsi 26. h.t.* Unde & D. Augustinus prædicta Christi verba accepit de adsidue iurare, per quam facilè in periuria incidimus, & in graves blasphemias, quibus Deo quid detrahatur ipsi competens, aut attribuitur non competens. Covar. *de Pactu p. 1. §. 7. n. 11.* quales sunt in usu apud vulgum, præcipuè apud sceleratos. Sic & per membra Christi iurare dicitur blasphemia, *can. Si quis per capillum XXII q 1.* si nimirum id fiat per contumeliam. Ut alias nihil illicitum contineat iurare, quod vel ex dicto loco Matthæi patet, ubi inquit Salvator, *Non perjurabis, reddes autem Domino iuramenta tua.* Et hoc exigente necessitatis causa, veluti cum quis videt homines ad credendum, quod sibi utile est, pigros, nisi iuramento firmetur. Sic D. Paulum pro auditorum diffidentia iurasse, testantur ejus Epistolæ: qui ad Hebr. 6. *Omnis*, inquit, *controversia finis est iuramentum.*

Unde patet, etiam nihil continere iniquitatis, exigere iuramentum, cum correlativa videantur, præstare & exigere, concurrentibus iisdem conditionibus. Sic rectè præcipiunt Judices reis vel testibus iuridice interrogatis, verum iurent. Et rectè privatus, in contractus aut alicuius promissi confirmationem, aut in bonum finem, exigit iuramentū, veluti rixam sedandam, subveniendum proximo in necessitate existenti. Sic & humanæ leges, tam Canonicæ quàm civiles, variis casibus imponunt necessitatem præstandi iuramenti, ubi id Reip. bono aut eius membris convenit. Potest enim Magistratus ad publicum bonum præcipere actus honestos, inter quos est iuramentum. Eius ordinis est iuramentum fidelitatis, obedientiæ, *c. Ea te 22. b. t.* Atque ita, secundùm hanc interpretationem iurare est licitum, neutiquam per sacram Scripturam inhibitum, quatenus continet tres comites, de quibus mox infrà dicemus: & ita accipienda sunt loca à Gratiano in contrarium allata, XXII. *qu. 1. & 2.* Vide Less. *De just. & jure lib. 2. c. 42. Dub. 3.*

4

Finis iuramenti est confirmatio veritatis: quod ut honestè fiat, & finem suum consequi possit, aliqua requiruntur. 5

Primò in persona capacitas: quam dabit rationis usus, qui ex natura rei fieri nempe capaces iuramenti: non determinandus ex certa ætate, quod non sit idem tempus omnibus perveniendi ad usum rationis, sed prudentet in singulis conjectandus. Præscripta à iure pubertas, saltem antequam possit cogi quis iurare in iudicio, *can. Parvuli & can. Pueri XXII. q.5.* quod careat diserētione, ut debita cum reverentia quis non sit iturarus.

Quæritur, An, si velit, possit iurare impubes in iudicio? R. Id aliquos velle, propter *d. can. Pueri*, ubi dicuntur non cogendi, quasi si libere velint, non prohibeantur: sed aliud vult ratio, quia non sunt in rationabili ætate. Et 6

idi-

Digitized by Google

idipsum apertè innuit textus in *can. 1. IV. q. 3* Certè extra judicium juramentum impuberis servandum, cum perjurium dicatur committere posse, *c. 1 inf. De delictis pueror.*

7 Non omnes puberes ad juramentum admittendi. Rejiciuntur perjuri, infames, *d can. Parvuli & can. Si quis convictus XXII. q. 5.* qui tamen non videntur tam se subtrahere debere, si rogentur, quam repelli a judice, cum passim dicant Canones, *non recipiantur, removeantur, sint repellendi.* qualia verba non tam spectant ad sententiam latam, quam ferendā, ut juramentum ab iis emissum teneat, argumento ejus quod dicitur, *c. 1. De excep. in 6.* excommunicati; donec à judice rejiciatur, acta tenere,

8 Sacerdotibus non est inhibitum jurare, si magna causa postulet. Sic pro fide, pace, obedientia, Ecclesiæ immunitate jurare possunt, & si agatur præjudicium alterius, ut hoc avertatur. In propria etiam causa litigantes licite substituere alium possunt. Coram laicis, tamquam suis superioribus, Clericis jurare inhibitum sine licentia sui Episcopi, *can. Nullus XXII. q. 5.* Et hoc in judicio, nam extra judicium no requirunt eam licentiam *c. Ex rescripto 9. h. t.* Ratio est in decentia statûs clericalis, cui magis præjudicatur, juramentum exigendo in judicio, quàm præstando illud extrajudicium. Episcopis non nisi in arduis causis juramenta offerenda, ut pro fide, in abjuratione erroris, causa purgationis, *can 1. 3. can. Habet, cum similib. II. q. 5.* ad præstandam obedientiam Papæ c. *Ego b t.* de calumnia, *inf. De juram. propter calum. dando.*

9 Secundò, requiritur voluntaria & deliberata intentio jurandi: nam ut juramentum inducat obligationem, ab intentione procedat necesse est, quia non esset juramentum. Ubi videtur sufficere ea deliberatio, quæ ad peccandum mortaliter sufficit. Quæ & sufficiet ad obligationem, etiamsi eam non intendat jurans, cum juramentum per se & natura sua producat obligationem, suppositā materia capaci. Sic in voto satis est, velle vovere, ut quis teneatur, etiamsi non cogitet de obligatione & implemento, quia hæc virtutem voto includuntur.

10 Quid si quis nolit obligari juramento? R. Posset videri, non tenere juramentum, nec obligari juraretem, quod homo non obligetur nisi ex propria voluntate, quæ cum hic desit, non potest oriri obligatio. Probabilius tamen juramentum tenere, eo quòd licet sit in potestate hominis, jurare vel non, non tamen ex juramento præstito obligari. Applicata enim causa ex voluntate sequitur eius effectus, quem vult applicans causare.

Tertiò, desideratur ad honestatem jura- 11
menti, tres habeat comites, Veritatem scilicet, Justitiam & Judicium. Constat ex textu *can. 2. XXII. q. 2.* & D. Hieron *ibid can. 7. q. 1. jurabant. Vivit Dominus, in veritate, justitia & judicio.* Veritas, ut in juramento adsertorio id, quod adseritur, sit verum, saltem secundū prudentem non levem conjecturam: in promissorio, ut animus adsit implendi promissi, & ipsum impleatur, ex fine juramenti, qui est confirmatio veritatis, quem deesse faceret defectus huius comitis. Neq; enim foret parva Deo injuria, cum, qui infallibilis est veritas, vocari in testem rei falsæ. Unde recte Ps. 14 laudatur ille, qui iurat proximo suo, & non decipit. Justitia, ut sit licitum & decens, & res sit honesta, quia turpia sub obligationem non veniunt, *c. Non est obligatorium 58. De R. I. in 6.* Ex parte materiæ tendat ad bonum, sub ratione debiti, in comparatione ad proximum; à malo declinet, id est non contineat damnum vel præjudicium proximi. Quò facient ea, quæ dicentur de materiæ honestate. Judicium, ut præstetur maturè, cum debita ac prudenti deliberatione. Est enim ad omnē virtutis actum, ut studiose fiat, necessarium prudentiæ judicium; quæ est antiqua moralium virtutum. Hæc conditio latius patet ut etiam duas priores suo ambitu concludat; cum nihil possit fieri cum prudenti judicio, absolutè loquendo, nisi quod verè & justè fit. Unde, ut sit distinctio, hæc conditio referendi ad necessitatem, aut gravem utilitatem, quæ juramenti præstationem postulet: hæc enim accedens ad veritatem & justitiam facit compleri legitimam & honestam jurandi causam, sine qua juramentum futurum vanum & otiosum, & contra reverentiam Deo debitam. Quanta autem debeat esse necessitas & utilitas, discretioni judicis committendum.

Hi tres comites faciunt juramentum rectè præ-

Digitized by Google

præstari & exigi, defectus verò non ponet extra peccatum exigentem: nam si non præstatur citra peccatum, quidni etiam sine eo non exigitur, cum ad peccandum inducens non sit extra labem tamquam illi dans causam?

12 Ubi quæsitum, Anne ergo non liceat petere juramentum ab eo, quem scis falsum juraturum? Resp. Omninò illicitum esse, exigere juramentum ab eo, qui illud nequit præstare sine injustitia aut turpitudine: nam petere à tali est inducere ad peccandum; inducens autem ratione cooperationis quidni peccare dicendus? Idem est, si sine mendacio, aut fallitate, aut morali ejus periculo præstari nequeat, *can. Si quis peieraverit & can Si quis convictus XXII. q.* 5. Tota difficultas est, an super materia licita rectè exigatur ab eo, qui putatur pejeraturus? Et sunt adfirmantes, id non licere privatæ personæ, *can. Qui exigit XXII. q.* 5. ubi dicitur homicidia esse adjurandum inducens eum, quem scit pejeraturum, cum præbeat occasionem ruinæ: publicæ autem personæ, id est judici id licere propter functionem publicam, D. Thom. 2. 2. *q.* 98. *art.* 4. Navarr. *in Manuali cap.* 12. *n.* 20 Posset tamen non malè videri, nec privatum peccare petendo tale juramentũ si non inducat determinatè ad jurandum id, quod falsum est, & subsit justa causa petendi: veluti si cogat necessitas aut utilitas aliqua, ad quam aliquis jus habet, quo meritò uti potest, nec tenetur alteri id cedere, qui reddetur promptior ad occultanda delicta aut debita; & sic reportaret commodum ex sua malitia, quod non est permittendum. Nec vis facienda in eo, quod alter jurate offerat; nam & deferri sine noxa potest non offerenti, modo non petatur determinatè id, quod falsum est, uti jam dictum, & justa subsit causa: cessat enim tunc inductio ad perjurium, cum petatur juratio veritatis; ut negotium alterius saltem sit juramento confirmatum, ad exigendum id, quod prætenditur. Nec potest dici exigens consentire in perjurium, cum permissivè tantùm se habeat, uti potest, utendo jure proprio in necessitate, in nullo lædens ordinem caritatis, quæ non mandat vitare peccatum alterius, cum magna rei suæ jactura, quando ille sua culpa & voluntate peccat. Quò facit argumentum eius qui ab usurario mutuum petit sub usuris, ad subveniendum suæ necessitati, quarum solutionem juraram non recusat, ut inferiùs dicitur. Vid. Covar. ad *c. Quamvis de pactis in* 6. *p.* 1. *§.* 6. *n.* 3. Les. *De just. & jure lib.* 2. *c* 42. *Dubit.* 10.

Quatto necesse, fiat debita forma: quæ ex 13
natura rei non requirit necessario verba, cum possit & per alia æquipollentia exteriora suppleri: ut in muto, quem posse juramentum indicare per signa non est dubitandum, cum illi non sit alius modus. Ut idem sit in aliis, quamvis loqui possint, sæpè tamen non expediat. Covarr *ad d. cap. Quamvis in prime n.* 4. Suarez. 1. *De juram c.* 11. *n.* 4. Imo & sola mente jurans in conscientia quis obstringitur. In foro tamen exteriori est valdè consentaneum rationi & convenientius, ut qui loqui potest præsens præsenti juret per verba.

Varias verborum jurandi formulas apud 14
veteres fuisse, notius est, quàm ut hic referri debeat Apud Christianos non aliàs ritè fit juramentum, quam si contineat invocationem diviuam, veluti, *per Deum juro, Testem Deum invoco.* Solum verbum *Juro* videtur sufficere ad juramentum ex vi verbi: in usu tamen considerandæ est intentio, & circumstantiæ, quæ alienaut verbotum vim; ipsum verò non est necessarium, cùm & sine eo vere juretur. D. Paulus, dicendo. *Deus sit mihi testis*, verè juravit, quia sufficienter expressit invocationem Dei istis verbis Vid. Suarez. *d. lib.* 1. *De juram. c.* 13. *n.* 9. *& seqq*

Q. An verba, *In fide mea*, vel *Per fidem meam* 15
contineant juramentum? Resp. Hoc aliquos velle, inter quos est Felin. *ad c. Quarelam* 7. *h. t. & ibid.* Abbas *in fine, & per eos relati* And. Gail. 2. *Obser.* 59. quasi proferens intelligatur adfirmare per fidem Christi. Nituntur, *c. ad aures sup De hu qua vi metusve caus. & c fin. inf Ne Prælati vices suas &c. & can. Juramenta XXII. q* 5. quibus & aliis locis videtur adfirmatio per fidem æquiparari juramento. Verius tamen prolationi talium verbotum non inesse juramentum, inspecto ordinario & morali modo talia verba proferentiũ; nisi additio faciat aliud judicari, veluti, *In fide Christi, in fide Christiana* Clarum etenim est, neutiquam cõtineri juramentum hac formula, *Per fidem Regiam, per fidem Nobilis. Per fidem boni viri.* Intelligi-

Digitized by Google

telligitur enim fides humana, quæ non ponit juramentum etiam in casu, quo dicitur, *in fide bona*, nam & humana fides bona est.

Non obstant loca in contrarium allata; nam in iis vel agitur de fide Christiana interposita, de qua etiam agi *d. can. ad aures*, verisimile cum agatur ibi de fide præstita à Clericis quos præsumit Pont. religioso modo fidem dedisse, vel non patet ex eorum verbis, adsertionem per fidem firmatam esse loco juramenti, secundum *d.c fin.* Quod ad *d. can juramenti*, hic comparando juramentum & simplicem loquelam, non facit ea æqualia, cum tantum intendat fidelibus commendare veritatem, ut iis simpliciter & non jurato quid adserentibus perinde credatur, ac si jurassent. Vid. Covarr. *d loco p.* 1. §. 2. *n.* 3. & 4. Navarr. *in Summa c.* 12. *n.* 2. Less. *d loco Dubit.* 1. *n.* 4.

16 Formulæ *Certò, Certissimè, Verè, in veritate*, & similes, cùm aliud nihil indicent, quàm absolutè ita rem se habere, non ponunt juramentum, nisi intendat proferens summam veritatem, id est Deum, adducere in testem. Idem dicendum de formula, *Per conscientiam, in conscientia*, quia sensus est, fictè non proferri verba, sed juxta mentem loquentis, cum communiter non sumatur verbum istud in ordine ad Deum, sed ad significandum proferentem loqui respondenter suæ conscientiæ. Nisi accipiatur conscientia ut res sacra, quatenus testimonium conscientiæ est quodammodo divinum, & participatio divinæ veritatis, sicut anima peculiari modo est imago vel templum Dei. Ut attestationem, *Per animam suam*, velint plerique esse iuramentum, nisi hoc verbum non adducatur in testimonium veritatis. Ab huiusmodi tamen verbis & similibus securius est abstinere.

17 Illud quæsitum, An homagium, quod facit vasallus domino, significet iuramentum? R. Hoc videri, secundum eos, qui hoc verbum à Græco ὁμόω, id est *Iuro*, deductum volunt, vel ab ἅμος, id est, *Sanctus*, quòd rem sanctam, id est iuramentum, contineat. Quò facit, quod Glossa, *in c. fine inf. De R.* I. homagium interpretetur sacramentum fidelitatis: & Covarr. *de Pactis parte* 1. §. 1. *n.* 3. interpretatur esse juramentum. Plerique tamen iudicant vocabulum istud esse barbarum, nec tam significare iuramentum, quàm pactum aliquod humanum, quo quis & se recognoscit hominem alterius esse, & servitio eius addictum. Ex usu tamen videtur juramentum adiunctum, qua in re consideranda consuetudo.

Juramentum itaque non fit nisi per solius 18
Dei numinis ve divini invocationem. Est enim actus religionis, & continet cultum latriæ; finisque eius est confirmatio veritatis infallibili testimonio, quantum ab homine fieri potest quæ infallibilis auctoritas non est nisi in solo Deo. Per creaturas igitur non iuratur sine gravi peccato, si ad eas fiat relatio, tamquam testes infallibiles; cum sit species idololatriæ, iis attribuere, quod est solius Dei nisi referatur in creatorem. Quo modo licitum est iurare per Evangelium, per crucem quia iuratur per eum, qui in cruce pro nobis pependit, & ille invocatur. Sic & per res sanctas, licet creatas, iurans videtur iurare per respectum per Deum: quod & fieri potest per non sanctas, etiam facta relatione ad Deum, cuius maiestas & nomen in iis relucet, seu qua ex parte à Deo conditæ; sed non ita sine scandalo, ut sit cavendum, Covarr. *d p.* 1. §. 1. *n.* 16. Less. *d. lib.* 2. *cap* 42. *dub.* 1. *n.* 6. & *dub.* 2. *n.* 10. Malder. *De Instit. & relig. Tract.* 10. *c.* 6. *Dubio* 4.

Per Jovem, Junonem, Herculem, aliaque 19
idola non iuratur sine idololatria, cum non sint convenientes creaturæ, ut ad Deum referantur. Quò spectat textus in *can Clericum* XXII. *quæst.* 1. ubi Clericus iurans per creaturas acerrimè obiurgandus dicitur, &, si persistat in vitio, excommunicandus, quia scilicet iurat per creaturas more gentium, iis aliquid divinitatis attribuendo. Less. *d. loco dub.* 3. *num.* 16.

Sed sic quæsitum, An habeat vim iura- 20
menti id, quod præstitum sub invocatione falsorum Deorum: R. Esse quidem materialiter iuramentum, quoad verborum sonum, sive esse putatum iuramentum, ex conscientia erronea, sicut idolum est putatus Deus: revera tamen non habere iuramenti subsistentiam quod desit illi verum constitutivum iuramenti, scilicet adsumptio divini nominis; nulla autem idolis divinitas, ut quæ erant signa, lapides, aurum, argentum, opera manuum hominum. Ut talis modus iurandi spectet ad blasphemiam & idololatriam, cum falsis Diis

Digitized by Google

attribuatur id, quod veri Dei est proprium Covarr. *d.p.1.§.1 n.*10 Suarez *De iuramento lib.2.c.5.n.3.& seqq.* Sanchez *in Decalogum lib. 3.c.2.n.6.*

21 Difficultatem facit, quod habet D.Augustin. *can. Ecce* XXII. *q.5.* ubi videtur iudicare, quod iurare per lapidem, sine relatione ad Deum, sufficiat ad obligationem iuramenti, & falsum iurantem crimine teneri perjurii. Verum D. Augustin. non reprehendit ibi iurantem falsum per lapidem, ut verum periurii reum, sed tamquam: eum iniustæ deceptionis, vel tamquam reum perjurii quoad speciē & scandalum, quia doloso juramento utebatur. Quod alii accipiebant ut verum, quòd putarent fieri per lapidem ut sanctum, sive idolum ex lapide factum pro sancto habitum, ab iis, quibus iuratur, atque ita cum relatione ad divinitatem: ut eius transgressio appareret periurium, revera tamen non sit, cum non ponatur iuramentum, nec obligatio religionis in re ipsa inducatur.

22 Nihil obstat *c.Etsi Christus 26.h.t.* ubi dicitur, non esse iurandum per creaturas, si tamen iuratum fuerit, servandum esse iuramentum; nam hoc accipiendum, quatenus in iis relucet Deus, ut ibi subjungitur, *Qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.* Nec obstat, quod ibi dicitur, non esse iurandum per creaturas; nam hoc non, quia ita iurare per se malum sit, sed ex causa, ad vitandum mali periculum, si non urgeat necessitas, ut ibidem explicatur. Et hoc ita in Christiano iurante per falsos Deos.

23 Quid si Ethnicus per falsos Deos suos iuret, an teneatur iuramenti religione? R. Ex se & vi sua non esse iuramentum, quia exigit rem sacram, aut eò relatam, atque ita nec obligationem ex eo induci, cum quod non est, obligationem inducere nequeat, non potest eius violatio esse contra honorem Dei, cùm non pertineat ad veri Dei honorem: ex conscientia tamen erronea eius, qui iurat, putantis pertinere ad putati Dei honorem, & ad religionem putatam, obligare, & servandum esse ab Ethnico. Suarez *d loco n.6.* & Sanchez *n.5.* Quò facinnt leges civiles & placita Philosophorum etiam infidelium, qui iuramentis suis per falsos Deos maiorem obligationem inesse iudicarunt, quàm ulli fidei humanæ, ut videre est ex Cicer. 3. *De offic. circa fin.* ubi nullum vinculum ad adstringendam fidem iureiurando maiores arctius esse voluisse tradit. Et hoc sensu D. August. *in can. Movet. 16. XXII. q 1.* dicit, cum qui iurat per falsos Deos, se fidem servaturum, & non servat, bis peccare, quod & fidem, & iuramentum frangat. Unde sequitur, Ethnicum ad verum Deum conversum non teneri ifto iuramento, propter depulsam conscientiam erroneam, & intellectam Deorum suorum falsitatem. Quomodo nec Christianus per eos juratus teneatur, uti dictum; quamvis obligatio iustitiæ, si de re licita fuerit, veniat servanda, uti etiam dictum est.

Ex his se offert quæstio, An liceat petere 24
iuramentum ab Ethnico, qui creditur iuraturus per falsos Deos: Resp. Non licere quidem determinate aliquem inducere ad malū, quod non fit sine gravi peccato: non videri tamen per se esse illicitum, petere à tali iuramentum in genere si causa necessitatis, aut moralis utilitatis subsit. Pars prior probatur quia in genere petendo, petit rem licitam, uti licitè fieri potest, scilicet ut juret: ut non possit videri ad malum inducere iurantem; qui si iuraverit per falsos Deos, id eius malitiæ est imputandum. Et facit argumentum à simili, desumptum ab eo, qui petit mutuum ab eo, qui exacturus usuras, quin non peccat, cum, si iuraverit se eas soluturum, teneatur, ut infra dicetur. Sic & non illicitum, petere in genere à malefico, ut maleficium destruat, licet fortè usurus arte pravâ, ut dicetur ad *tit. de frigidis & malefic.* Nam talis non tam cooperatur peccato alterius, quam se habet instar permittentis aliquem malè facere in re bene petita, quam & bene peragere poterat. Quod facilius procedet, si Ethnicus, à quo iuramentum petitur, sciat petentem esse Christianum, quia potest intelligere, peti à se juramentum more Christianorum: aut si Christianus exigat juramentum per verum Deum tunc enim si alter nihilominus præstet per idola, nulla est culpa in exigente. Posterior pars ex eo constat, quod causa iusta faciat petentem usum esse iure suo, ad sopiendam controversiam, aut securitatem in negotio humano accipiendam. Quò facit, quod habet D. August. *in d. can. Movet: Qui utitur fide*

fide illius, quem constat juraſſe per Deos falsos, & utitur non ad malam rem, sed licitam & bonam, non peccato ejus se sociat, quo per dæmonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Covarr. *de pactis p.* 1. §. 10. *n.* 2. 3. Suarez *de jura. l.* 3. *c.* 13. & Sanchez *in decal. l.* 3. *c* 8 *n.* 11.

26 Quantum ad ſolemnitatem iuramenti, illa ex vitei nulla requiritur, cum ipſa verba invocationis Dei in teſtem, non ſecluſa intentione, ſufficiant. In uſu tamen olim fuiſſe varios ritus, videre eſt apud Alexandrum ab Alexandro, *Genial Dier. lib.* 5 *c.* 10. & alios. Hodie ſolemne juramentum fit, tangendo Crucem, reliquias, ſacra Evangelia, ſubjuncta verborum formula, SIC ME DEUS ADJUVET, ET SANCTA DEI EVANGELIA *can. Tibi Domino diſt.* 63. Cuiusmodi ritus conveniens eſt, quod inducat maiorem peierandi religionem, ob majorem timorem iurantium, ex præſentia & contactu rei ſacræ conceptum. Unde licet peccatum grave ſit periurium ſimplex, gravius tamen ſolemniter præſtitum, gravioremque meretur Pœnam: quanto enim id per quod iuratur, eſt magis ſanctum, tanto magis pœnale periurium. Covarr. *d.* §. 1. *num.* 2. Imò & interdum neceſſarium, ſolemniter tactis Evangeliis aut Cruce iurare, ſi ius ita præſcribat, & licet nihilominus iuramento adſtringatur non tangens, non eſt tamen ſatisfactum actui, Sacerdotes regulariter non tenentur ſacra tangere, ſed ſatisfaciunt, ſi per ſuam conſecrationem, tangendo proprium pectus iurent. *can. Si quis presbyter* 4. 11. *queſt.* 5. Exceptis casibus gravioribus & in quibus iure præſcribitur iſta forma Covarr. *d.* § 1. *num.* 13. Hæc de iuramento, quod fit per ſimplicem conteſtationem.

27 Eſt & iuramenti modus quidam per Exſecrationem, per quam implicitè nobis, aut rei nobis caræ malum imprecamur; veluti cũ dicimus, *Ita me Deus adjuvet.* Nam dictum iſtud involvit mali imprecationem, ſenſus enim eſt, ſi mentior, me non adjuvet. Similiter per fidem, per vitam iurans, exponit illam divino iudicio, ut illa privetur, ſi falſum iuret. Vel etiam explicitè per expreſſam mali imprecationem, vel ſibi cauis: inter quas graviſſimæ illæ ſunt, quibus quis imprecatur ſibi aut alii mortem æternam, iudicium divinum, aut ſimile quid, in caſum defectus veritatis eius; quod allegamus. A quibus & ſimilibus dictis cavendum eſt, propter ſcandalum, quod generare ſolent. Vid. Suarez *de Iuram lib.* 1. *cap.* 13. *nu.* 17. & Sanchez in *Decal. lib.* 3. *cap* 2. *num.* 36. Eiuſmodi iuramenti modus eſt, quem deſcribit Covarr. *d.* §. 1. *n.* 8. cuius uſus ſecundum antiquos Scriptores erat in fœderibus ineundis, quem contineri vult *can. Ecce XXII. q.* 5. minus rectè, cùm ea interpretatio non conveniat verbis *d. canonis*, quæ potius indicant, per lapidem, tamquam per idolum, ibi fuiſſe iuratum.

Præterea pertinet ad iuramenti materiam 28
Adiuratio, quæ eſt conteſtatio rei ſacræ, ad permovendum aliquem ad quid agendum, aut non agendum; veluti. *Adjuro te per Deum vivum, ne me torqueas*, Matth. 5. Diſtinguitur iuramento, quia per hoc adducitur Deus in teſtem veritatis, aut quaſi fideiuſſor promiſſionis, per illam autem tamquam obiectum amotis, aut timoris eius, quem adiuramus, ut conſequamur, quod intendimus, Adiurati poteſt Deus per hominem, non per modum impetii ſed obſecrationis. Adjurantur & Angeli Sanctique eodem modo, quo homines, dæmones quoque ſed imperando, item rationales creaturæ: vetum his in rebus cavenda eſt ſuperſtitio, quæ obvia, eſſe ſoler, Navarr. *De ſentent. excommunic Conſ.* 57 *n.* 9. & 10.

Huius loci eſt illa Juramenti ſpecies, quæ fit per ſimplicem conteſtationem, ad quam requiri ex parte materiæ, ut, quod iuratur, ſit licitum & decens, dictum ſuperius. Quod 29
ut paulò latiùs explicetur, ſciendum. * Juramentum ex parte materiæ aliud eſſe Sacrum ſive Spirituale, ut eſt iuramentum in confirmationem voti, ob cauſam obedientiæ & reverentiæ Prælatis debitæ, & quod fit in profeſſione fidei de fide tuenda & retinenda: aliud Temporale, quale adhiberi ſolet in iudiciis & contractibus, aliisque, adſertionibus humanis, iisque vel præteritis, vel præſentibus, vel futuris, quod humana providentia pendeat ex huiusmodi rebus, & circa eas ſæpe neceſſatio utatur cognitione fundata in fide humana, quæ de ſe fallibilis

Digitized by Google

est: ut istis omnibus inveniatur utilitas aut necessitas confirmationis per juramentum.

29 Hinc communiter dividunt Juramentum ex parte materiæ in Adsertorium, cuius usus est in adserendis præteritis & præsentibus ad ferendum judicium, unde & dicitur Decisorium litium: & Promissorium, quod adhibetur futuris, ad confirmanda pacta & fœdera humana: ut illius finis non sit alius, quàm scire veritatem rei gestæ; huius verò maior & firmior obligatio.

30 In utraque hac iurameari specie tres comites, de quibus suprà, requiruntur. Et quantum ad Assertorium, omnino in eo requiritur Veritas, quod, uti dictum, iuramenti finis sit confirmatio veritatis. Judicium requiri, ex eo patet, quod defectus necessitatis aut utilitatis causæ faceret iuramentum esse vanum & otiosum: esset enim contra reverentiam Deo debitam, eius nomen invocare in vanis & frivolis confirmandis. De Justitia dubitari potest, ex eo, quod materia eius possit esse res turpis, ut adulterium, homicidium, furtum, cum super eiusmodi rebus licitè testimonium iuramento præbeatur. Verum etiam hac in specie requiritur justitia, saltem ex parte materiæ proximæ ad honestatem iuramenti, qualis est illa, inquam immediatè iuramentum cadit, ipsa videlicet adsertio, quam justam esse oportet. Remota, qualis est res sive factum, quod adseritur, turpis esse potest, videlicet adulterium, homicidium, & similia. Quo modo non est satis, esse verum, quod adseritur, sed debet & justo modo proferri. Sic adserens factum alicujus occultum, etsi non peccet contra requisitam in iuramento veritatem, peccat tamen contra justitiam, cum sit contra reverentiã Deo debitam, adducere illum in testem ad assertionem iniquam confirmandam, utpotè prolatam contra juris ordinem.

Hujus juramenti usus est in judiciis, ad faciliorem veritatis inquisitionem, & litium
31 decisionem, juxta *l.* 1. D. *h. t.* * Deferri potest ab eo, qui litis decidendæ aut remittendæ arbitrium habet, siquidem hac in specie id agatur, ut à lite discedatur, & jus nostrum remittatur, *l.* 2. *D. eod.* Ut rectè illud deferat dominus habens rerum suarum administrationem, sive is sit actor, sive reus, *d. l.* 1. Dominorum loco habentur, quibus rerum alienarum libera administratio est concessa, vel à lege, ut tutor, curator, *l. Iusjurandum* 17. § 2 *D eod.* vel mandato domini, ut procurator universorum bonorum, aut datus in rem suam, aut nominatim habens id sibi mandatum *d. l.* 17. *§. fin. & l.* 10 *in fin.* 11. & 13. *D. depactis.* Non alias tamen hi deferunt iuramentum, quam deficiente aliâ probatione, *l. Tutor* 36. D. *eod.* ne alias videantur perdere rem alterius. * Minor habens curatorem non 32
videtur posse deferre, cum ea res spectet ad juris sui remissionem, quod remittere non potest, *l.* 3. C. *de in integ restit.* licet ex contractu persona eius æncatur. *l. Puperes* 105 D. *de V. O ubi* Cuiac. Cuius ratio est in eo, quòd personam habeat liberam, ut obligare se possit. Non habens curatorem rectè defert iuramentum, læsus tamen restituitur intra tempora, *d. l.* 3. *& l. Nam postea* 9 *§. si minor D. eod* Deferunt & filifamilias & servi super re peculiari, cujus administratio illis est concessa, *l Servus* 20. 21. *D. eod.* Videtur & iisdem personis deferri posse.

Notandum triplicem esse huius Adsertorii 33
jurisjurandi speciem, scilicet Voluntarium quod ex partium conventione defertur extra judicium: Judiciale, quod à parte parti in iudicio defertur: Necessarium, quod defertur à judice, vel actori ad causæ victoriam, vel reo ad sui purgationem, *c fin. h. t.*

Quantum ad necessitatem illud præstandi, 34
ea non est omnibus æqualis. Nam voluntarium necessariò est præstandum, nec referendum, uti indicat nomen: iudiciale verò necessariò vel præstandum vel referendum, nisi cedere malitiis, cui delatum, *l. delata* 9. *C. h. t.* quod aliàs res manifestæ sit turpitudinis & confessionis, nolle nec jurare nec jusjurandum referre, *l. Manifesta* 3. D. *h. t.* Si tamen actor juraverit de calumnia, *d. l.* 9. & iudex approbaverit delationem, *l pen.* §. 1. *C. h t.* Nisi à parte fuerit remissum; habetur enim pro præstito, cum sit genus satisfactionis, quæ est pro solutione, *l. Satisfactio* 52. *D. de solut. & liberat.* aut causa subsit excusans, *l Iusjurandum* 34. *D. h. t.* Relatum ab actore præstandum: aliàs eidem denegaretur actio, eum non sit ferendus is, qui conditionem recusat adim-

Digitized by Google

adimplere, quam adversario suo detulit, *d.l. pen.* §. 1. Potest tamen & hic esse causa excusans, *l Marcellus D. Rerum amator.* Necessarium omnino præstandum ab eo, cui defertur, secundum nomen: nisi & hunc causa excuset, *d. c fin h t.*

Quæri solet, An actore nihil probante possit ab eo deferri juramentum? R. Differentiam esse inter hæc genera. Nam certum est, postremum non posse deferri, nisi stante aliqua probatione, cum deferatur in supplementum probationis imperfectæ, quam ideo præcedere est necesse: alias absolveretur reus, juxta regulam, quòd, actore non probante, reus veniat absolvendus; nisi præsumpto, aliqua eum onerans faciat ab eo exigi juramentum purgationis, *d.c.fin.in fine.* Contra se res habet in duobus prioribus, quæ admittunt hanc delationem; tum quia ita postulat litium dirimendarum favor: tum quia quod quæratur adversarius non habet, qui constituitur in propria causa judex: quæ sententia expressè probatur, *l. Tutor* 35. D. *h t & ibid.* Cuiac. *& lib.* 22. *Obser. c.* 82. Duar. *De jureiur. c.* 3. Quod obtinebit non tantùm in casu, quo nihil probare incœpit, verùm & quo in probatione adsumpta defecit, eadem ratione militante. Nisi tamen semel revocaverit, quia probare maluit; ex ratione, quòd absurdum sit, ad id, cui renuntiandum duxeris, redire, *l. Si quis* 11. C. *h.t.* Non obstat regula, quod, actore non probante, reus absolvitur, etiamsi nihil præstiterit; cùm non possit videri non probare, qui juramentum defert: nam ea delatio ita actori tributa, ut, si adversarius sine causa recusaverit præstare, statim ea res cedat pro justa probatione.

36 Q. II. An is, cui defertur, si malit probare, teneatur jurare? R. Ita videt Duareno *De jureiur. c.* 3. propter promptum remedium expediendarum litium. Pro altera tamen parte facit *c.* 2 *sup. tit.* 19. *De probat.* ubi tum demum recurritur ad juramentum, quando aliæ desunt probationes; cum non sit recurrendum ad extraordinaria remedia, ubi ordinatum est convenientius ad litem decidendam. Quo modo & qui probavit, non onerandus hac præstatione, quod hæc delatio tantum spectet ad litem decidendam, non etiam ad decisam. Nihil facit, quod modo dictum, eum, cui deferetur jurament. ni, solvere debere, nisi juret aut referat juramentum; nam habet limitationem, nisi justa causa excuset recusantem, qualis est hæc.

Q. III. An possit Juramentum præstari per procuratorem? R. Juramentum calumniæ præstari per procuratorem posse, cum tantum sit credulitatis, quod & per alium præstatur habentem ad hoc speciale mandatum, *c. fin. de juram. calumnia in* 6. Quod & in aliis juramentis admissum, quatenus lex non requirit, fiat in propria persona, ad maiorem causæ examinationem, & partis satisfactionem, *c. Licet* 47 *in verbo, proprio juramento, sup. De testib.* Ut videatur per alium suppleri non posse, etiam ex speciali mandato; cùm agitur de veritate facti, quæ per alium non rectè exhibetur, circa factum alienum, etiamsi juretur in animam domini. Hinc hæres, à quo petitur ex causa defuncti, non cogitur jurare, cum habeat justam causam ignorantiæ, licet ab eo agente rectè iuramentum exigatur, cum non nisi re bene explorata experiri debeat *l. Qui in alterius* 42. *De R.I.* Atque ita posset videri in hoc iuramenti genere non admitti eius præstationem per procuratorem, quòd agatur de acquirenda veritate alicuius facti, ut videatur opus præsentia eius de cuius scientia vel facto quæritur. Videtur tamen Felin. in *d.c. Licet* 47, *nu.* 1. & Covar. *De pactis p.* 1. §. *nu.* 18. velle, per procuratorem præstari posse, nisi lex requirat in propria persona præstetur quod & tenet Abbas, *d.c.* 47. *n.* 6. ut non sufficiat speciale mandatum. Si tamen procurator vel defensor iuraverit ex delato sibi iuramento, res ea domino proderit, eique competet exceptio & actio saltem utilis, *l Nam posita* 9. §. *pen. & l fin.* § *pen* D. *h t.* 37

Materia huius iuramenti sunt causæ civiles; nisi sint tales, de quibus paciscì non licet, quod ius commune læderetur, *l.* 7. §. *& generaliter D. De pactis.* In necessario requiruntur dubiæ causæ, ut deferatur, *l. Admonendi* 31. *D. h.t.* quales non tantum sunt, quando utrimque plenè probatum, ut iudex nesciat quo se inclinet, sed etiam quando probatio ab una parte est semiplena. Est enim hoc iurameutum in supplementum defectus probationum adhiberi solitum, *l* 3. *C. h t.* Cui autem deferat iudex, cuius arbitrio, iuxta causæ circumstan- 38

stantias, est relictum. * In criminalibus non 39
est deferendum hoc juramentum, cum non sit damnandus reus criminis, nisi ex clarissimis probationibus, *l fin. C. De probat.* & quod ex juramento actoris reo pœnam inferri sit dubium quin potius in dubio absolvendus; reo vero deferre juramentum non sit extra periculum perjurii. Purgationis tamen juramentum solet à reo exigi jure Canonico, in casu, quo suspicione aliqua gravatur, *c. fin in fine h t.* qua de re infra latius, *ad tit. De purgat. Canon.*

Denique juramenti huius vis non est minor, quam rei judicatæ & transactionis, cujus speciem continet, *l.* 2. *D. h t.* Valet ad exceptionem ei qui juravit se non debere, ad actionem ei qui juravit sibi deberi, saltem jure Prætorio, *Instit. De actionib §. item si quis postulante.* Et ita firmum est, ut tractari nequeat, *l.* 1. *C. h t.* nec rescindatur per nova instrumenta postea reperta, nisi sint suppressa dolo malo per adversarium, *l. Sub prætextu* 9. *C. De transact.* adque propter vim transactionis, quæ subest * Excipe juramentum necessarium, quod non continet cussam transactionis; neque enim tam defertur ex arbitrio partium, quàm, parte invitâ, à judice, in supplementum probationis. Excipe & juramentum appositum relictis testamento; non visis tabulis, quæ postea repertæ periurium detegunt, *l fin C. h t.* quòd non sponte, sed coactè sit delatum iuramentum, non apparente testamente, super cuius controversia non transigitur sine judice, qui non potest inquirere veritatem, nisi visis tabulis.

Periurium detectum postea non dabit repetitionem deferenti, propter vim transactionis, saltem de jure civili, cum eo non quæratur, an sit debitum, sed an iuratum, *d § item si quis.* Jure Canonico obligatur periurus ad restitutionem, cum suo periurio alteri damnum dederit; & is, qui detulit, non alias remiserit, quod prætendebat, aut dederit, quod petebatur, nisi quatenus veritas responderet adsertioni iuratæ, quæ cum deficiat, iniquè damnum datum refarciendum ab eo, qui dedit, iuxta ea, præ inferius dicentur, *tit. De injur & damno dato.*

Promissorium juramentum (de quo hoc Tit. plerisque in locis agitur) futuris apponitur in contractum confirmationem: & frequens est in promissione fidelitatis, quam debet vasallus domino, etiam Clericus laico, quatenus, quid temporale ab eo possidet, *c. Nimis* 30. *h. t.*

Necesse & in hoc tres supradicti comites 44
concurrant. Oportet enim adsit Veritas, cum debeat iurans habere propositum implendi id, quod iurat, illudque implere; Judicium item, id est prudens & debita consideratio, & Justitia, ex parte materiæ, quæ sit possibilis & honesta. * Inhonesta & impossibilia non po- 54
nunt materiam iuramenti, quia foret vinculum iniquitatis contra textum in *c. Quanto* 18. *h t.* Hinc illicita sunt iuramenta, quæ tertio nociva, quale est, quod superiori præiudicat, *c. Venientes* 19. *h t.* & quod præstitum contra utilitatem Ecclesiæ, *c. Sicut* 27. *h t.* Illicita sunt & circa actus illos, qui non possunt sine peccato servari à iurante. Sic illicitum haberur iuramentum Monachi claustrum abiurantis, *c Sicut* 13. *h t.* Quod omnino procedit, quando subest peccatum mortale, ex decisione *c. Cum contingat* 28 *h. t.*

Quæritur autem, An peccatum veniale, 46
quod subest, faciat iuramentum illicitum? R. Ita habere communem sententiam, fundatam in *d c.* 19. in quo dicitur, illicitum iuramentum non esse servandum, ex ratione supradicta, & regula in *c. Non est* 85. *De R. I in* 6. ubi dicitur, non esse obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. Actus autem includens peccatum veniale est contra bonos mores, ponitque malitiam, atque ita circa illud dicendum, illicitum esse iuramentum, nec servandum, *can. In malis & pessim* XXII *q* 4. Covar. *De pactis p.* 5. *§.* 6. *n* 10. Suarez. *lib.* 2. *De juram. c.* 1.

Non obstat, quod *c. Si verò & d. c. Cum contingat*, 28. *h. t. & c.* 2. *De pactis in* 6. loquantur, de iuramento servando, quod non vergit in detrimentum animæ iurantis: nam & hic actus vergit in detrimentum animæ; cum peccatum veniale, licet non per se & immediatè privet hominem vitâ æternâ, disponat tamen de se ad mortale, & reddat hominem inhabilem ad perfectum Dei amorem: ut temere dicatur non vergere in detrimentum salutis æternæ

Magis obstare videtur *c. Cum quidam* 12. §. 47
illi

Digitized by Google

illi verò h.t. ubi dicitur aliquis absolvendus à juramento, quod erat illicitum, scilicet contra humanitatis officium, ut non loqui patri vel matri, fratri vel sorori, ut necessario videatur præsupponi valor juramenti. Quem textum non rectè intellexeris, cum aliquibus, in casu, quo juramentum tale est obligatorium, de re quippe bona, cùm textus ipse, ponat illicitum, & pœnitentiam velit injungi: ut rectè eam interpretationem rejiciat Covar. *d. loco p 2. in prine. n.* 15. Quo modo nec rectè, cum *Glossa ibid* & Abbate, *in fine*, accepetis de absolutione ad cautelam; nam ille adhibetur in casu, quo vinculum est dubium & rationabiliter timetur: hic autem ex textu patet esse certum. Interpretatio Covarr *d. loco*, scil. absolutionem ibi referendam esse ad peccatum, non etiam ad juramentum, quod est nullum, non convenit verbis textus, in quo absolutio refertur ad observantiam juramenti: ut ista interpretatio videatur violenta. Magis congruere videatur, si dicatur verbum *absolvendi* accipi ibi de absolutione declarativa nullitatis, non etiam pro dissolutiva vinculi; quod nullum fuit; qualem absolutionem facti vocat Abbas in *d. c.* 12. *in fine*, qui modus loquendi non est in jure novus, ut patet ex *can. Audivimus XXIV. qu* 1.

48 Q. II. An actus indifferens sit materia juramenti? R. Si subsit honestus finis, vel proximi utilitas, tenet juramentum; cum talis actus spectet ad opus virtutis, super quo præstitum juramentum ponit obligationem: alias actum talem fore otiosum, super quo juramentum factum est temerarium, atque ita non obligatorium. Navarr. in *Summae* 12. *num.* 12.

49 Q. III. An juramentum de non mutando, non fidejubendo, sit obligatorium? R. Negate Abbatem in *c. Si verò* 8. *num.* 5. *h.t.* quasi sit contra caritatem, quem sequitur Covar. *d. p.* 1 §. 6. *n.* 18. Aliis è contra videri obligatorium, quod non sit de re illicita, nisi aliud exigat necessitas proximi Oldrad. *Consil.* 90. Dicendum, tale juramentum, si fiat in gratiam tertii; cui ex ipsius violatione generaretur incommodum, omnino servandum esse, *per text. in d. c.* 28. *h.t.* Quod & dicendum, si subsit periculum proprii incommodi. Alia necessitas & incommodum temporale proximi, quod ex observatione ille incurreret, faciet non esse obligatorium absolutè factum juramentum, quod repugnet caritati proximo debitæ, secundùm primam opinionem. Vid. Suarez *lib.* 2 *De juram. c.* 17. *nu.* 11. & Sanchez in *Decal. lib.* 3. *c* 9. *n.* 13.

Q. IV. Quid dicendum de juramento im- 50
peditivo majoris boni? Posset videri non valere, argumento voti, quod, ut dicetur infrà *ad tit. De voto*, non tenet, si sit impeditivum majoris boni; ex ratione, quod commutans propositum vel promissum in melius, non dicatur illud infringere, *c.* 3. *h.t.* Verius tamen, tale juramentum factum homini simpliciter, obligare ad sui observantiam, nec posse in melius commutari, cum nocumento ejus, cui factum, ipso invito. Nam per huiusmodi promissionem acquiritur illi ius ad rem, quod invito non est eripiendum, etiam propter bonum Deo gratius: quod hoc in casu non esse Deo gratius, facit promissio alteri facta, cui detrectare promissum esset contra justitiam, atque ita Deo ingratum. Non obstat argumentum sumptum à voto, quia illud fit Deo, cui grátius omninò est melius bonum, imò minus non censetur acceptasse, ad exclusionem majoris. Quod & idem dicendum de iuramento, si Deo factum sit: hic autem agimus de eo, quod factum est homini, cui ius quæsitum ad rem promissam, licet impeditivam melioris boni, qui ideo non cogitur cedere iure quæsito. Ut Reg. Non frangit fidem, qui in melius commutat, rectè quidem respectu Dei procedat; respectu verò hominis non aliàs, quam quatenus sine eius præiudicio fit commutatio, quæ sæpè continet eius detrimentum. Vid. Suarez *d. l.* 2. *c.* 12. Patitur tamen hoc exceptionem ex statu perfectionis, quem non impedit iuramentum etiam homini factum, quatenus id non compatitur. Hinc qui iuravit ducere aliquam in uxorem, non impeditur ideo ingredi Religionem, ut colligi potest, ex iis quæ dicentur ad *tit. De sponsalib. & De convers. conjugat.*

Q. V. An valeat iuramentum de non ac- 51
cusando uxorem super crimine? R. Duplicem casum huius iuramenti proponi ab Innoc. In *c. Quemadmodum* 25. §. *Illud hoc tit.* Prior est, quando iurat maritus, quod non accusabit uxorem super ullo crimine, alter, quòd

non

Digitized by Google

non accusabit super adulterio. Decidit autem, iuramentum in priori casu esse temeratium, & non obligare, saltem in tota sua universalitate, quod sint casus, in quibus accusatio est præcepti, ut in casu infidelitatis, de quo ✱ § *illud*, aut omissio eius est impeditiva melioris boni, secundùm dicta paulò superius. Servandum tamen & hoc videri, in casibus, quibus nihil est vitii omissioni, nec subest impedimentum boni melioris; ne utile per inutile vitietur, cum servandum sit iuramentum, quatenus servari potest.* In posteriori casu posset etiam videri, non esse obligatorium iuramentum, quòd omittens accusationem videatur patronus turpitudinis suæ uxoris, celans eius crimen, ut habet text. in *d. c. 25. §. fin. & c. Si vir inf. De adult.* eamque invitare ad adulterandum, promissâ quasi ipe impunitatis, præcipuè si ante delictum iuramentum hoc sit præstitum, *l. Si unus §. pacta D. De pactis* Rescripsit tamen Pont. *d. §. illud.* istis non obstantibus, tutius esse, propter iuramentum, vir desistat accusare uxorem, non tantùm in casu, quo delicto iam commisso iuravit, quo minus difficultatis habet, quòd non videatur contra bonos mores esse, delictum, & iniuriam ex eo acceptam, remittere, imò sit opus misericordiæ, & non cogatur quis iniuriam vindicare, emendatâ iam muliere. Imò videtur textus iste loqui de muliere non emendata, cum dicat eam debere agere pœnitentiam, & de iuramento præstito ante delictum commissum, cùm in prima parte istius *§. illud* loquatur Pont. de delictis committendis, ut ex verbis patet, & in posteriori non distinguat. Nec obstabit ratio iam mota, eo quod sufficienter censeat Pont. obviari licentiæ peccandi per facultatem denuntiandi, ad agendam pœnitentiam, quæ salva est marito, non exclusa per iuramentum. Si denuntiatio non prosit, accusatio erit licita viro; imo necessaria, tum ad punitionem uxoris, tum ita requirente decentia & honestate viri, ac scandalo, quod tollendum: faciunt enim hæc iuramẽto tali deesse honestatis conditiones, ut obligare cesset. Innoc. *d. c 25. in fine.* Præterea non simpliciter Pont. negat uxorem accusari posse, sed tantum ad divortium celebrandum, & sic privatum commodum: ut videatur viro non esse ablata licentia accusandi crim naliter, ad vindictam publicam, ita bono publico postulante, cui iuramento nemo præiudicat. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 17. num. 14.*

52

Q. VI. An valeat iuramentum de usuris solvendi ratione mutui? R. Posse videri non valere. Primò, quod promissio ista sit invalida, utpote Canonibus prohibita, *inf. De usuris*, ut nec iuramentum adiectum videatur valere, *l. Non dubium C. de legib* quia illud sequitur actus, cui adjungitur, naturam; *l. fin. Cod. De non numer pecunia.* Secundò, quod videtur non posse servari sine peccato, cùm solvens videatur consentire & cooperari delicto alterius, scilicet recipiendi usuras. Contrà tamen rescriptum est, *c. 6. h. t.* teneri scil. jurantẽ Domino reddere juramentum, id est secundum juramentum solvere usuras: non quod parti quid juris accesserit, sed ne nomen Domini in vanum adsumpsisse videatur jurans, in cujus reverentiam jubetur illud observare. Et hoc non ad petitionem partis, sed ex officio judicis, ad vitandum peccatum ipsius jurantis: & ita accipiendum verbum *cogendi sunt*; nisi velit, & valeat aut relaxationem obtinere, aut usuratium per competentem judicem compellere, ut juramentum remittat, cum ex parte eius contineat iniquitatem, *c. 1. h. t.* 53

Unde non obstat prius argumentum, cùm Deo quæsita obligatio reddatur. Non obstat etiam posterius, quia solvens usuras juratò promissas non peccat, cum non det usurario peccandi occasionem, quam ille ex propria malitia arripit, petens enim mutuum mallet illud gratis accipere. Et quamvis peccet mutuans, tamen petenti mutuum licet uti eius peccato ad bonum finem, ad suum scilicet bonum, idest ad succurendum propriæ necessitati, aut utilitati, cui alias commodè subveniri non potest, & quam communiter requirunt, ut licitum hoc juramentum. Nam eius defectus faceret petentem mutuum ab usurario non esse immunem à peccato, cui sine causa excusante cooperarentur. Facit itaque causa, quæ subest, juramentum istud continere actum virtutis, scil. caritatis propriæ ex parte jurantis, atque ita ex eius parte esse obligatorium. Et licet accipere usuras sic prohibitum, cum nulla causa acceptionem salvare

Digitized by Google

salvare possit, solutio tamen salvatur ex causa, quæ subest. Satis autem est, expletum esse juramentum per solutionem, ut non impediatur solutas usuras repetere solvens, tamquam indebitas, aut ex turpi causa respectu accipientis solutas: quia quando exactio juramenti est turpis, respectu petentis, satis est expleri illud ex parte juramentis per traditionem rei promissæ; statimque repeti potest, cum non sit causa, ob quam maneat penes accipientem, cui, ut dictum, nullum jus quæsitum. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 9. & c. 27. n. 5.*

54 Q. VII. Quid si juramentum contineat clausulam de non repetendo? R. Videri, non posse repeti, uti colligitur argumento à contrario ex textu in *c. 4. sup. de His quæ vi metusve caus.* ubi non obstat juramentum ad resignandum, quò minus repetat, si non etiam interpositum ad non repetendum. Et facit, quòd nec ea res contineat salutis periculum in jurante, qui juri suo renuntiare potest, *c. Si verò 8. h.t.* atque ita servare juramentum, cùm tantùm jus ejus concernat. Obstat, quòd tale juramentum videatur vergere in detrimentum alterius, scilicet mutuantis, apud quem manebit res illi non debita, cum gravamine conscientiæ. Verùm illi occurritur, quod, ut juramentum de non accusando uxorem super adulterio admittit tamen denuntiationem, ita & hoc juramentum de non repetendo admittet denuntiationem, non tam in commodum jurantis, cui renuntiatum, uti potuit, nisi prius relaxetur, quàm ipsius accipientis, ut liberetur à statu peccati per restitutionem rei malè acceptæ quod secundariò rectè intenditur, cum emendatione.

55 Q. VIII. Quid si fuerit exactum juramentum de non petenda relaxatione? R. Esse, qui volunt, tale juramentum non esse obligatorium, propter iniquitatem, quam continet, impediendo jus superioris, & cooperando peccato alterius. Felin. in *c. Constitutum n. 9. 14. 18. sup. de Rescript.* Verum non agitur de jure superioris, sed tantum de facto jurantis, non petituri relaxationem, ut possit videri obligatorium; non tamen ita, ut absolutionem ab hoc juramento petendi non sit salva licentia juranti, aut coram superiore factum proponendi, & ab illo petendi remedium. Securior tamen via est petendi relaxationem à tali juramento, quia hoc remedium tamquam exeluditur. Covarr. *de Pactis p. 2. §. 3. num. 2.* Suarez *d. lib. 2. c. 9.*

Q. IX. An pacto aut legi commissoriæ in 56
pignoribus additum juramentum sit servandum? R. Eamdem esse huius quæstionis resolutionem, quæ de usuris solvendis, scilicet servandum quidem esse, quia servari potest sine detrimento animæ jurantis; non tamen aliquod jus accedere ipsi creditori, sed eum nihilominus teneri, ad lubitum debitoris, fructus restituere, aut eos in sortem computare, secundùm ea, quæ dicta de restitutione usurarum, quibus hoc pactum est simile. Nihil obstante juramento, cui satisfecit jurans, permittendo fructus ex re cedere creditori, ut postea eos alia ex causa repetat, propterea quod sine causa sint apud creditorem.

Q. X. An teneat juramentum posterius 57
contra prius, cui contrarium? R. Si prius sit licitum & honestum, non posse obligare posterius ei contrarium, propter materiæ defectum, quæ mala est. Nam cum juramenti vis de se sit æqualis, si præcedens obligationem induxit, ea non poterit per subsequens juramentum infirmari. Facit eo textus in *c. Sicut 22. inf. de Sponsalib.* ubi subsequens juramentum super sponsalibus cum Titia non solvit prius super sponsalibus cum Mævia, quòd sit de re iniqua. Dico, si priùs sit licitum; nam alias prævalebit posterius, ut in *c. Tuo nos 24. h.t.* Idem dicendum, si præcesserit nuda & simplex promissio, obligationem in conscientia ponens; nam & hanc subsequens juramentum non potest dici constitui super materia bona, sed potius mala, quod & priori promissioni honestæ contraveniens, peccato involvatur. Suarez *d. lib. 2. c. 19.* Sanchez in *Decal. lib. 3. c. 17. n. 18.*

Q. XI. An saltem actus posterior contra 58
prius juramentum teneat? R. Ex vi juramenti actum subsequentem irritum fieri non posse, si dependeat ex voluntate agentis, uti est revocatio procuratoris, contractus matrimonii; qui actus, & similes, etiam posità promissione juratâ de non revocando, de non ducendo aliam, valent, tametsi procurator revocetur, aut alia ducatur, cum consummatio actus contrarii præsupponat quidem pravitatem, propter prius juramentum, non ca-

Digitized by Google

præstati & exigi, defectus verò non ponet extra peccatum exigentem: nam si non præstatur citra peccatum, quidni etiam sine eo non exigitur, cum ad peccandum inducens non sit extra labem tamquam illi dans causam?

12 Ubi quæsitum, Anne ergo non liceat petere juramentum ab eo, quem scis falsum juraturum? Resp. Omninò illicitum esse, exigere juramentum ab eo, qui illud nequit præstare sine injustitia aut turpitudine: nam petere à tali est inducere ad peccandum; inducens autem ratione cooperationis quidni peccare dicendus? Idem est, si sine mendacio, aut fallitate, aut morali ejus periculo præstari nequeat, *can. Si quis peieraverit & can Si quis convictus XXII. q.* 5. Tota difficultas est, an super materia licita rectè exigatur ab eo, qui putatur pejeraturus? Et sunt adfirmantes, id non licere privatæ personæ, *can. Qui exigit XXII. q.* 5. ubi dicitur homicidia esse ad jurandum inducens eum, quem scit pejeraturum, cum præbeat occasionem ruinæ: publicæ autem personæ, id est judici id licere propter functionem publicam, D. Thom. 2. 2. *q.* 98. *art.* 4. Navarr. *in Manuali cap.* 12. *n.* 20 Posset tamen non malè videri, nec privatum peccare petendo tale juramentũ si non inducat determinatè ad jurandum id, quod falsum est, & subsit justa causa petendi: veluti si cogat necessitas aut utilitas aliqua, ad quam aliquis jus habet, quo meritò uti potest, nec tenetur alteri id cedere, qui reddetur promptior ad occultanda delicta aut debita; & sic reportaret commodum ex sua malitia, quod non est permittendum. Nec vis facienda in eo, quod alter jurare offerat; nam & deferri sine noxa potest non offerenti, modo non petatur determinatè id, quod falsum est, uti jam dictum, & justa subsit causa: cessat enim tunc inductio ad perjurium, cum peratur juratio veritatis; ut negotium alterius saltem sit juramento confirmatum, ad exigendum id, quod prætenditur. Nec potest dici exigens consentire in perjurium, cum permissivè tantùm se habeat, uti potest, utendo jure proprio in necessitate, in nullo lædens ordinem caritatis, quæ non mandat vitare peccatum alterius, cum magna rei suæ jactura, quando ille sua culpa & voluntate peccat. Quò facit argumentum eius qui ab usurario mutuum petit sub usuris, ad subveniendum suæ necessitati, quarum solutionem juraram non recusat, ut inferius dicitur. Vio Covar. ad *c. Quamvis de pactis in* 6. *p.* 1. *§.* 6. *n.* 3. Les. *De just. & jure lib.* 2. *c* 42. *Dubit.* 10.

Quatto necesse, fiat debita forma: quæ ex natura rei non requirit necessario verba, cum possit & per alia æquipollentia exteriora suppleri: ut in muto, quem posse juramentum indicare per signa non est dubitandum, cum illi non sit alius modus. Ut idem sit in aliis, quamvis loqui possint, sæpè tamen non expediat. Covarr *ad d. cap. Quamvis in princ n.* 4. Suarez. 1. *De juram c.* 11. *n.* 4. Imo & sola mente juransin conscientia quis obstringitur. In foro tamen exteriori est valdè consentaneum rationi & convenientius, ut qui loqui potest præsens præsenti juret per verba. 13

Varias verborum jurandi formulas apud veteres fuisse, notius est, quàm ut hic referri debeat. Apud Christianos non alias ritè fit juramentum, quam si contineat invocationem divinam, veluti, *per Deum juro, Testem Deum invoco.* Solum verbum *Juro* videtur sufficere ad juramentum ex vi verbi: in usu tamen considerandæ est intentio, & circumstantiæ, quæ alienant verbotum vim; ipsum verò non est necessarium, cùm & sine eo vere juretur. D. Paulus, dicendo. *Deus sit mihi testis*, verè juravit, quia sufficienter expressit invocationem Dei istis verbis Vid. Suarez. *d. lib.* 1. *De juram. c.* 13. *n.* 9. *& seqq* 14

Q. An verba, *In fide mea*, vel *Per fidem meam* contineant juramentum? Resp. Hoc aliquos velle, inter quos est Felin. *ad c. Quarelam 7. h. t. & ibid.* Abbas *in fine*, *& per eos relati* And. Gail. 1. *Obser.* 39. quasi proferens intelligatur adfirmare per fidem Christi. Nituntur, *c. ad aures sup De his quæ vi metusve caus. & c fin. inf Ne Prælati vices suas &c. & can. Juramenti XXII. q* 5. quibus & aliis locis videtur adfirmatio per fidem æquiparari juramento. Verius tamen prolationi talium verborum non inesse juramentum, inspecto ordinario & mortali modo talia verba proferentiũ; nisi additio faciat aliud judicari, veluti, *In fide Christi, in fide Christiana* Clarum etenim est, neutiquam cõtineri juramentum hac formula, *Per fidem Regiam, per fidem Nobilis. Per fidem boni viri.* Intelligi- 15

Digitized by Google

telligitur enim fides humana, quæ non ponit juramentum etiam in casu, quo dicitur, *in fide bona*, nam & humana fides bona est.

Non obstant loca in contrarium allata; nam in iis vel agitur de fide Christiana interposita, de qua etiam agi *d. can. ad aures*, verisimile cum agatur ibi de fide præstita à Clericis quos præsumit Pont. religioso modo fidem dedisse, vel non patet ex eorum verbis, adsertionem per fidem firmaram esse loco juramenti. secundum *d. c. fin.* Quod ad *d. can. juramenti*, hic comparando juramentum & simplicem loquelam, non facit ea æqualia, cum tantum intendat fidelibus commendare veritatem, ut iis simpliciter & non jurato quid adserentibus perinde credatur, ac si jurassent. Vid. Covarr. *d. loco p.* 1. §. 2. *n.* 3. & 4. Navarr. *in Summa c.* 12. *n.* 2. Less. *d. loco Dubit.* 1. *n.* 4.

16 Formulæ *Certò, Certissimè, Verè, in veritate*, & similes, cùm aliud nihil indicent, quàm absolutè ita rem se habere, non ponunt juramentum, nisi intendat proferens summam veritatem, id est Deum, adducere in testem. Idem dicendum de formula, *Per conscientiam, in conscientia*, quia sensus est, fiatè non proferri verba, sed juxta mentem loquentis, cum communiter non sumatur verbum istud in ordine ad Deum, sed ad significandum proferentem loqui respondenter suæ conscientiæ. Nisi accipiatur conscientia ut res sacra, quatenus testimonium conscientiæ est quodammodo divinum, & participatio divinæ veritatis, sicut anima peculiari modo est imago vel templum Dei. Ut attestationem, *Per animam suam*, velint plerique esse iuramentum, nisi hoc verbum non adducatur in testimonium veritatis. Ab huiusmodi tamen verbis & similibus securius est abstinere.

17 Illud quæritur, An homagium, quod facit vasallus domino, significet iuramentum? R. Hoc videri, secundum eos, qui hoc verbum à Græco ὁμόω, id est *Iure*, deductum volunt, vel ab ἅγιος, id est, *Sanctus*, quòd rem sanctam, id est iuramentum, contineat. Quò facit, quod Glossa, *in c. fine inf. De R.* I. homagium interpretetur sacramentum fidelitatis: & Covarr. *de Pactis parte* 1. §. 1. *n.* 3. interpretatur esse juramentum. Plerique tamen iudicant vocabulum istud esse barbarum, nec tam significare iuramentum, quàm pactum aliquod humanum, quo quis & se recognoscit hominem alterius esse, & servitio eius addictum. Ex usu tamen videtur juramentum adiunctum, qua in re consideranda consuetudo.

Juramentum itaque non fit nisi per solius 18
Dei numinis ve divini invocationem. Est enim actus religionis, & continet cultum latriæ; finisque eius est confirmatio veritatis infallibili testimonio, quantum ab homine fieri potest quæ infallibilis auctoritas non est nisi in solo Deo. Per creaturas igitur non iuratur sine gravi peccato, si ad eas fiat relatio, tamquam testes infallibiles; cum sit species idololatriæ, iis attribuere, quod est solius Dei nisi referatur in creatorem. Quo modo licitum est iurare per Evangelium, per crucem quia iuratur per eum, qui in cruce pro nobis pependit, & ille invocatur. Sic & per res sanctas, licet crearas, iurans videtur iurare per respectum per Deum: quod & fieri potest per non sanctas, etiam factâ relatione ad Deum, cuius maiestas & nomen in iis relucet, seu qua ex parte à Deo conditæ; sed non ita sine scandalo, ut sit cavendum, Covarr. *d. p.* 1. §. 1. *n.* 16. Less. *d. lib.* 2. *cap* 42. *dub.* 1. *n.* 6. & *dub.* 2. *n.* 10. Malder. *De Instit. & relig. Tract.* 10. *c.* 6. *Dubio* 4.

Per Jovem, Junonem, Herculem, aliaque 19
idola non iuratur sine idololatria, cum non sint convenientes creaturæ, ut ad Deum referantur. Quò spectat textus in *can. Clericum* XXII. *quæst.* 1. ubi Clericus iurans per creaturas acerrimè obiurgandus dicitur, &, si persistat in vitio, excommunicandus, quia scilicet iurat per creaturas more gentium, iis aliquid divinitatis attribuendo. Less. *d. loco dub.* 3. *num.* 16.

Sed sic quæritur, An habeat vim iura- 20
menti id, quod præstitum sub invocatione falsorum Deorum: R. Esse quidem materialiter iuramentum, quoad verborum sonum, sive esse putatum iuramentum, ex conscientia erronea, sicut idolum est putatus Deus: revera tamen non habere iuramenti subsistentiam quod desit illi verum constitutivum iuramenti, scilicet adsumptio divini nominis; nulla autem idolis divinitas, ut quæ erant signa, lapides, aurum, argentum, opera manuum hominum. Ut talis modus iurandi spectet ad blasphemiam & idololatriam, cum falsis Diis

Digitized by Google

attribuatur id, quod veri Dei eſt proprium Covarr. *d.p.1.§.1 n.*10 Suarez De *Iuramento lib.2.c.5.n.3 & ſeqq.* Sanchez *in Decalogum lib. 3.c.2.n.6.*

21 Difficultatem facit, quod habet D.Auguſt. in *can. Ecce* XXII. *q.5.* ubi videtur iudicare, quod iurare per lapidem, ſine relatione ad Deum, ſufficiat ad obligationem iuramenti, & falſum iuramentum crimine teneri perjurii. Verum D. Auguſt. non reprehendit ibi iurantem falſum per lapidem, ut verum periurii reum, ſed tamquam: eum iniuſtæ deceptionis, vel tamquam reum perjurii quoad ſpeciē & ſcandalum, quia doloſo juramento utebatur. Quod alii accipiebant ut verum, quòd putarent fieri per lapidem ut ſanctum, ſive idolum ex lapide factum pro ſancto habitum, ab iis, quibus iuratur, atque ita eum relatione ad divinitatem: ut eius tranſgreſſio appareret periurium, revera tamen non ſit, cum non ponatur iuramentum, nec obligatio religionis in re ipſa inducatur.

22 Nihil obſtat *c.Etſi Chriſtus 10.h.t.* ubi dicitur, non eſſe iurandum per creaturas, ſi tamen iuratum fuerit, ſervandum eſſe iuramentum; nam hoc accipiendum, quatenus in iis reluceat Deus, ut ibi ſubjungitur, *Qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper eum.* Nec obſtat, quod ibi dicitur, non eſſe iurandum per creaturas; nam hoc non, quia ita iurare per ſe malum ſit, ſed ex cauſa, ad vitandum mali periculum, ſi non urgeat neceſſitas, ut ibidem explicatur. Et hoc ita in Chriſtiano iurante per falſos Deos.

23 Quid ſi Ethnicus per falſos Deos ſuos iuret, an teneatur iuramenti religione? R. Ex ſe & vi ſua non eſſe iuramentum, quia exigit rem ſacram, aut eò relatam, atque ita nec obligationem ex eo induci, cum quod non eſt, obligationem inducere nequeat, non poteſt eius violatio eſſe contra honorem Dei, cùm non pertineat ad veri Dei honorem: ex conſcientia tamen erronea eius, qui iurat, putantis pertinere ad putati Dei honorem, & ad religionem putatam, obligare, & ſervandum eſſe ab Ethnico. Suarez *d loco n.6.* & Sanchez *n.5.* Quò faciunt leges civiles & placita Philoſophorum etiam in fidelium, qui iuramentis ſuis per falſos Deos maiorem obligationem ineſſe iudicarunt, quàm ulli fidei humanæ, ut videre eſt ex Cicer. 3. *De offic. circa fin.* ubi nullum vinculum ad adſtringendam fidem iureiurando maiores arctius eſſe voluiſſe tradit. Et hoc ſenſu D. Auguſt. *in can. Movet.* 16. XXII. *q.* 1. dicit, cum qui iurat per falſos Deos, ſe fidem ſervaturum, & non ſervat, bis peccare, quod & fidem, & iuramentum frangat. Unde ſequitur, Ethnicum ad verum Deum converſum non teneri iſto iuramento, propter depulſam conſcientiam erroneam, & intellectam Deo, eum ſuorum falſitatem. Quomodo nec Chriſtianus per eos iurans tenetur, uti dictum; quamvis obligatio iuſtitiæ, ſi de re licita fuerit, veniat ſervanda, uti etiam dictum eſt.

24 Ex his ſe offert quæſtio, An liceat petere iuramentum ab Ethnico, qui creditur iuraturus per falſos Deos: Reſp. Non licere quidem determinate aliquem inducere ad malū, quod non ſit ſine gravi peccato: non videri tamen per ſe eſſe illicitum, petere à tali iuramentum in genere ſi cauſſa neceſſitatis, aut moralis utilitatis ſubſit. Pars prior probatur quia in genere petendo, petit rem licitam, uti licitè fieri poteſt, ſcilicet ut juret: ut non poſſit videri ad malum inducere iurantem; qui ſi iuraverit per falſos Deos, id eius malitiæ eſt imputandum. Et facit argumentum à ſimili, deſumptum ab eo, qui petit mutuum ab eo, qui exacturus uſuras, qui non peccat, eum, ſi iuraverit ſe eas ſoluturum, teneatur, ut infra dicetur. Sic & non illicitum, petere in genere à malefico, ut maleficium deſtruat, licet fortè uſurus arte prava, ut dicetur ad *tit. de frigidis & maleſic.* Nam talis non tam cooperatur peccato alterius, quam ſe habet inſtar permittentis aliquem malè facere in re bene petita, quam & bene petagere poterat. Quod facilius procedet, ſi Ethnicus, à quo iuramentum petitur, ſciat peritum eſſe Chriſtianum, quia poteſt intelligere, peti à ſe iuramentum more Chriſtianorum: aut ſi Chriſtianus exigat iuramentum per verum Deum tunc enim ſi aliter nihilominus præſtet per idola, nulla eſt culpa in exigente. Poſterior pars ex eo conſtat, quod cauſa iuſta faciat petentem uſum eſſe iure ſuo, ad ſopiendam controverſiam, aut ſecuritatem in negotio humano accipiendam. Quò facit, quod habet D. Auguſt. *in d. can. Movet: Qui utitur fide-*

Digitized by Google

fide illius, quem constat juraſſe per Deos falſos, & utitur non ad malam rem, ſed licitam & bonam, non peccato ejus ſe ſociat, quo per damonia juravit, ſed bono pacto ejus, quo fidem ſervavit. Covarr. *de pactis lib.* 1. §. 10. *n.* 2. 3. Suarez *de jura. l.* 3. *c.* 3. & Sanchez *in decal. l.* 3. *c* 8 *n.* 11.

26 Quantum ad ſolemnitatem iuramenti, illa ex ritu nulla requiritur, cum ipſa verba invocationis Dei in teſtem, non ſeclusa intentione, ſufficiant. In uſu tamen olim fuiſſe varios ritus, videre eſt apud Alexandrum ab Alexandro, *Genial Dier. lib.* 5 *c.* 10. & alios. Hodie ſolemne juramentum fit, tangendo Crucem, reliquias, ſacra Evangelia, ſubjuncta verborum formula, SIC ME DEUS ADJUVET, ET SANCTA DEI EVANGELIA *can. Tibi Domino diſt.* 63. Cuiusmodi ritus conveniens eſt, quod inducat maiorem religionem, ob majorem timorem iuramentum, ex præſentia & contactu rei ſacræ conceptum. Unde licet peccatum grave ſit periurium ſimplex, gravius tamen ſolemniter præſtitum, graviorem que meretur Pœnam: quanto enim id per quod iuratur, eſt magis ſanctum, tanto magis pœnale periurium. Covarr. *d.* §. 1. *num.* 2. Imò & interdum neceſſarium, ſolemniter tactis Evangeliis aut Cruce iurare, ſi ius ita præſcribat, & licet nihilominus iuramento adſtringatur non tangens, non eſt tamen ſatisfactum actui, Sacerdotes regulariter non tenentur ſacra tangere, ſed ſatisfaciunt, ſi per ſuam conſecrationem, tangendo proprium pectus iurent. *can. Si quis presbyter* 4. 11. *quæſt.* 5. Exceptis caſibus gravioribus & in quibus iure præſcribitur iſta forma Covarr. *d.* § 1. *num* 13. Hæc de iuramento, quod ſit per ſimplicem contestationem.

27 Eſt & iuramenti modus quidam per Exſecrationem, per quam implicitè nobis, aut rei nobis caræ malum imprecamur; veluti cũ dicimus, *Ita me Deus adjuvet.* Nam dictum iſtud involvit mali imprecationem, ſenſus enim eſt, ſi mentior, me non adjuvet. Similiter per fidem, per vitam iuians, exponit illam divino iudicio, ut illa priverur, ſi falſum iuret. Vel etiam explicitè per expreſſam mali imprecationem, vel ſibi caris: inter quas graviſſimæ illæ ſunt, quibus quis imprecatur ſibi aut alii mortem æternam, iudicium divinum, aut ſimile quid, in caſum defectus veritatis eius; quod allegamus. A quibus & ſimilibus dictis cavendum eſt, propter ſcandalum, quod generare ſolent. Vid. Suarez *de juram lib.* 1. *cap* 13. *nu.* 17. & Sanchez in *Decal. lib.* 3. *cap* 2. *num.* 36. Eiuſmodi iuramenti modus eſt, quem deſcribit Covarr. *d.* §. 1. *n.* 8. cuius uſus ſecundum antiquos Scriptores erat in fœderibus ineundis, quem continet vult *can. Ecce XXII. q.* 5. minus rectè, cùm ea interpretatio non conveniat verbis *d. canonis*, quæ potius indicant, per lapidem, tamquam per idolum, ibi fuiſſe iuratum.

Præterea pertinet ad iuramenti materiam 28
Adiuratio, quæ eſt conteſtatio rei ſacræ, ad permovendum aliquem ad quid agendum, aut non agendum; veluti. *Adjuro te per Deum vivum, ne me torqueas*, Matth. 5. Diſtinguitur iuramento, quia per hoc adducitur Deus in teſtem veritatis, aut quaſi fideiuſſor promiſſionis, per illam autem tamquam obiectum amoris, aut timoris eius, quem adiuramus, ut conſequamur, quod intendimus, Adiurari poteſt Deus per hominem, non per modum imperii ſed obſecrationis. Adjurantur & Angeli Sanctique eodem modo, quo homines, dæmones quoque ſed imperando, item rationales creaturæ: verum his in rebus cavenda eſt ſuperſtitio, quæ obvia, eſſe ſoler, Navarr. *De ſentent. excommunic Conſ.* 17 *n.* 9 *&* 10.

Huius loci eſt illa Juramenti ſpecies, quæ fit per ſimplicem conteſtationem, ad quam requiri ex parte materiæ, ut, quod iuratur, ſit licitum & decens, dictum ſuperius. Quod ut panlò latiùs explicetur, ſciendum. * Ju- 29
ramentum ex parte materiæ aliud eſſe Sacrum ſive Spirituale, ut eſt iuramentum in confirmationem voti, ob cauſam obedientiæ & reverentiæ Prælatis debitæ, & quod ſit in profeſſione fidei de fide tuenda & retinenda: aliud Temporale, quale adhiberi ſolet in iudiciis & contractibus, aliisque, adſertionibus humanis, iisque vel præteritis, vel præſentibus, vel futuris, quod humana providentia pendeat ex hniusmodi rebus, & circa eas ſæpe neceſſario utatur cognitione fundata in fide humana, quæ de ſe fallibilis

Digitized by Google

est: ut istis omnibus inveniatur utilitas aut necessitas confirmationis per juramentum.

29 Hinc communiter dividunt Juramentum ex parte materiæ in Assertorium, cuius usus est in adferendis præteritis & præsentibus ad ferendum judicium, unde & dicitur Decisorium litium: & Promissorium, quod adhibetur futuris, ad confirmanda pacta & fœdera humana: ut illius finis non sit alius, quàm scire veritatem rei gestæ; huius verò maior & firmior obligatio.

30 In utraque hac juramenti specie tres comites, de quibus suprà, requiruntur. Et quantum ad Assertorium, omnino in eo requiritur Veritas, quod, uti dictum, iuramenti finis sit confirmatio veritatis. Judicium requiri, ex eo patet, quod defectus necessitatis aut utilitatis causæ faceret iuramentum esse vanum & otiosum: esset enim contra reverentiam Deo debitam, eius nomen invocare in vanis & frivolis confirmandis. De Justitia dubitari potest, ex eo, quod materia eius possit esse res turpis, ut adulterium, homicidium, furtum, cum super ciusmodi rebus licitè testimonium iuramento præbeatur. Verum etiam hac in specie requiritur justitia, saltem ex parte materiæ proximæ ad honestatem iuramenti, qualis est illa, inquam immediatè iuramentum cadit, ipsa videlicet adsertio, quam justam esse oportet. Remota, qualis est res sive factum, quod adseritur, turpis esse potest, videlicet adulterium, homicidium, & similia. Quo modo non est satis, esse verum, quod adseritur, sed debet & justo modo proferri. Sic adferens factum alicujus occultum, etsi non peccet contra requisitam in iuramento veritatem, peccat tamen contra justitiam, cum sit contra reverentiã Deo debitam, adducere illum in testem ad assertionem iniquam confirmandam, utpotè prolatam contra juris ordinem.

Hujus juramenti usus est in judiciis, ad faciliorem veritatis inquisitionem, & litium
31 decisionem, juxta *l.* 1. D. *h. t.* * Deferri potest ab eo, qui litis decidendæ aut remittendæ arbitrium habet, siquidem hac in specie id agatur, ut à lite discedatur, & jus nostrum remittatur, *l.* 2. D. *eod.* Ut rectè illud deferat dominus habens rerum suarum administrationem, sive is sit actor, sive reus, *d. l.* 1. Dominorum loco habentur, quibus rerum alienarum libera administratio est concessa, vel à lege, ut tutor, curator, *l. Insjurandum* 17. § 2 D *eod.* vel mandato domini, ut procurator universorum bonorum, aut datus in rem suam, aut nominatim habens id sibi mandatum *d. l.* 17. *§. fin. & l.* 10 *in fin.* 11. *&* 13. *D. de pactis.* Non alias tamen hi deferunt iuramentum, quam deficiente aliâ probatione, *l. Tutor* 36. D. *eod.* ne alias videantur perdere rem alterius. * Minor habens curatorem non videtur posse deferre, cum ea res spectet ad 32
juris sui remissionem, quod remittere non potest, *l.* 3. C. *de minteg restit.* licet ex contractu persona eius rencatur. *l. Pupere* 125 D. *de V. O ubi* Cuiac. Cuius ratio est in eo, quòd persona habeat liberam, ut obligare se possit. Non habens curatorem rectè defert iuramentum, laesus tamen restituitur intra tempora, *d. l.* 3. *& l. Num posteu* 9 *§. si minor D. eod.* Defiunt & filiifamilias & servi super re peculiari, cujus administratio illis est concessa, *l. Servus* 20. 21. D. *eod.* Videtur & iisdem personis defertri posse.

Notandum triplicem esse huius Adsertorii 33
jurisjurandi speciem, scilicet Voluntarium quod ex partium conventione defertur extra judicium: Judiciale, quod à parte parti in judicio defertur: Necessarium, quod defertur à judice, vel actori ad causæ victoriam, vel reo ad sui purgationem, *c fin. h. t.*

Quantum ad necessitatem illud præstandi, 34
ea non est omnibus æqualis. Nam voluntarium necessariò est præstandum, nec referendum, uti indicat nomen: iudiciale verò necessariò vel præstandum vel referendum, nisi cedere malitiis, cui delatum, *l. delata* 9. *C. h. t.* quod aliàs res manifestæ sit turpitudinis & confessionis, nolle nec jurare nec jusjurandum referre, *l. Manifesta* 3. D. *h. t.* Si tamen actor juraverit de calumnia, *d. l.* 9. & judex approbaverit delationem, *l pen. §.* 1. C. *h t.* Nisi à parte fuerit remissum; habetur enim pro præstito, cum sit genus satisfactionis, quæ est pro solutione, *l. Satisfactio* 52. *D. de solut. & liberat.* aut causa subsit excusans, *l Insjurandum* 34. *D. h. t.* Relatum ab actore præstandum: aliàs eidem denegaretur actio, cum non sit ferendus is, qui conditionem recusat adim-

Digitized by Google

adimplere, quam adversario suo deferat, *l. 1. pen.* §. 1. Potest tamen & hic esse causa excusans, *l. Marcellus D. Rerum amator.* Necessarium omnino præstandum ab eo, cui defertur, secundum nomen: nisi & hunc causa excuset, *d. c. fin h. t.*

Quæri solet, An actore nihil probante possit ab eo deferri juramentum? R. Differentiam esse inter hæc genera. Nam certum est, postremum non posse deferri, nisi stante aliqua probatione, cui non deferatur ex supplementum probationis imperfectæ, quam ideo præcedere est necesse: alias absolvatur reus, juxta regulam, quòd, actore non probante, reus veniat absolvendus; nisi præsumptio, aliqua eum certans faciat ab eo exigi juramentum purgationis, *d. c. fin. in fine.* Contra reus habet in duobus prioribus, quæ admittunt hanc delationem; tum quia ita postulat litium diminendarum favor: tum quia quod quæratur adversarius non habet, qui constituitur in propria causa judex: quæ sententia expressè probatur, *l. Tutor* 35. D. *h. t.* & *ibid.* Cuiac. & *lib.* 22. *Obser. c.* 8. Duar. *De jureitur. c.* 3. Quod obtinebit non tantùm in casu, quo nihil probare incœpit, verùm & quo in probatione adsumpta defecit, eadem ratione militante. Nisi tamen semel revocaverit, quia probare maluit; ex ratione, quòd absurdum sit, ad id, cui renuntiandum duxeris, redire, *l. Si quis* 11. C. *h. t.* Non obstat regula, quod, actore non probante, reus absolvitur, etiamsi nihil præstiterit; cùm non possit videri non probare, qui jurament um defert: nam ea delatio ita actori tributa, ut, si adversarius fine causa recusaverit præstare, statim ea ses cedat pro justa probatione.

35 Q. II. An is, cui defertur, si malit probare, teneatur jurare? R. Ita videri Duareno *De jureitur. c.* 3. propter promptum remedium expediendarum litium. Pro altera tamen parte facit *c.* 2 *sup. tit.* 19. *De probat.* ubi tum demum recurritur ad juramentum, quando aliæ desunt probationes; cum non sit recurrendum ad extraordinaria remedia, ubi ordinarium est convenientius ad litem decidendam. Quo modo & qui probavit, non onerandus hac præstatione, quod hæc delatio tantum spectet ad litem decidendam, non etiam ad decisam. Nihil facit. quod modo dictum, eum, cui defertur juramentum, solvere debere, nisi juret aut referat juramentum; nam habet limitationem 4 nisi justa causa excuset recusantem, qualis est hæc.

Q. III. An possit Juramentum præstari per procuratorem? R. Juramentum calumniæ præstari per procuratorem posse, cum tantum sit credulitatis, quod & per alium præstatur habentem ad hoc speciale mandatum, *c. fin. de juram. calumnia in* 6. Quod & in aliis juramentis admissum, quatenus lex non requirit, fiat in propria persona, ad maiorem causæ examinationem, & partis satisfactionem, *c. Licet* 47 *in verbo, proprio juramento. sup. De testib.* Ut videatur per alium suppleri non posse, etiam ex speciali mandato; cùm agitur de veritate facti, quæ per alium non rectè exhibetur, circa factum alienum, etiamsi juretur in animam domini. Hinc hæres, à quo petitur ex causa defuncti, non cogitur jurare, cum habeat justam causam ignorantiæ, licet ab eo agente rectè juramentum exigatur, cum non nisi re bene explorata experti debeat *l. Qui in alterius* 42. *De R. I.* Atque ita posset videri in hoc juramenti genere non admitti eius præstationem per procuratorem, quòd agatur de acquirenda veritate alicuius facti, ut videatur opus præsentia eius de cuius scientia vel facto quæritur. Videtur tamen Felin. in *d. c. Licet* 47, *nu.* 1. & Covar. *Depactis p.* 1. §. *nu.* 18. velle, per procuratorem præstari posse, nisi lex requirat in propria persona præstetur quod & tenet Abbas, *d. c.* 47. *n.* 6. ut non sufficiat speciale mandatum. Si tamen procurator vel defensor juraverit ex delato sibi juramento, res ea domino proderit, eique competet exceptio & actio si alterum utilis, *l Nam postea* 9. §. *pen.* & *l fin.* § *pen* D. *h. t.* 37

Materia huius juramenti sunt causæ civiles; nisi sint tales, de quibus pacisci non licet, quod jus commune ideferetur, *l.* 7. §. & *generaliter D. De pactis.* In necessario requiruntur dubitæ causæ, ut deferatur, *l. Admonendi* 31. *D. h. t.* quales non tantum sunt, quando ræsimque plenè probatum, ut iudex nesciat quo se inclinet, sed etiam quando probatio ab una parte est semiplena. Est enim hoc iuramentum in supplementum defectus probationum adhiberi solitum, *l* 3. *C. h. t.* Cui autem deferat iudex, cuius arbitrio, iuxta causæ circumstan- 38

39 stantias, est relictum. * In criminalibus non est deferendum hoc juramentum, cum non sit damnandus reus criminis, nisi ex clarissimis probationibus, *l fin. C. De probat.* & quod ex juramento actoris reo pœnam inferri sit durum, qui potius in dubio absolvendus; reo vero deferre juramentum non sit extra periculum perjurii. Purgationis tamen juramentum solet à reo exigi jure Canonico, in casu, quo suspicione aliqua gravatur, *c. fin in fine h. t.* qua de re infra latius, *ad tit. De purgat. Canon.*

40 Denique juramenti huius vis non est minor, quam rei judicatæ & transactionis, cujus speciem continet, *l. 2. D. h. t.* Valet ad exceptionem ei qui juravit se non debere, ad actionem ei qui juravit sibi deberi, saltem jure Prætorio, *Instit. De actionib §. item si quis postulante.* Et ita firmum est, ut tractari nequeat, *l. 1. C. h. t.* nec rescindatur per nova instrumenta postea reperta, nisi sint suppressa dolo malo per adversarium, *l. Sub prætextu 9. C. De transact.* idque propter vim transactionis, quæ subest * Excipe juramentum necessitatium, 41 quod non continet cussam transactionis; neque enim tam defertur ex arbitrio partium, quam, parte invitâ, à judice, in supplementum probationis. Excipe & juramentum appositum relictis testamento; non visis tabulis, quæ postea repertæ periurium detegunt, *l fin C. h. t.* quòd non sponte, sed coactè sit delatum juramentum, non apparente testamente, super cuius controversia non transigitur sine judice, qui non potest inquirere veritatem, nisi visis tabulis.

42 Periurium detectum postea non dabit repetitionem deferenti, propter vim transactionis, saltem de jure civili, cum eo non quæratur, an sit debitum, sed an juratum, *d § item si quis.* Jure Canonico obligatur periurus ad restitutionem, cum suo periurio alteri damnum dederit; & is, qui detulit, non alias remiserit, quod prætendebat, aut dederit, quod petebatur, nisi quatenus veritas responderet assertioni juratæ, quæ cum deficiat, iniquè damnum datum relaxeriendum ab eo, qui dedit, iuxta ea, præ inferius dicentur, *tit. De injur. & damno dato.*

43 Promissorium juramentum (de quo hoc Tit. plerisque in locis agitur) futuris apponitur in contractum confirmationem: & frequens est in promissione fidelitatis, quam debet vasallus domino, etiam Clericus laico, quatenus, quid temporale ab eo possidet, *c. Nimis 30. h. t.*

Necesse & in hoc tres supradicti comites 44
concurrant. Oportet enim adsit Veritas, cum debeat iurans habere propositum implendi id, quod iurat, illudque implere; Judicium item, id est prudens & debita consideratio, & Justitia, ex parte materiæ, quæ sit possibilis & honesta. * Inhonesta & impossibilia non po- 54
nunt materiam iuramenti, quia foret vinculum iniquitatis contra textum in *c. Quanto 18. h. t.* Hinc illicita sunt iuramenta, quæ tertio nociva, quale est, quod superiori præiudicat. *c. Venientes 19. h. t.* & quod præstitum contra utilitatem Ecclesiæ, *c. Sicut 27. h. t.* Illicita sunt & circa actus illos, qui non possunt sine peccato servari à iurante. Sic illicitum habetur iuramentum Monachi clausthum abiurantis, *c. Sicut 13. h. t.* Quod omnino procedit, quando subest peccatum mortale, ex decisione *c. Cum contingat 28 h. t.*

Quæritur autem, An peccatum veniale, 46
quod subest, faciat iuramentum illicitum? R. Ita habere communem sententiam, fundatam in *d. c. 19.* in quo dicitur, illicitum iuramentum non esse servandum, ex ratione supradicta, & regula in *c. Non est 85. De R. I in 6.* ubi dicitur, non esse obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. Actus autem includens peccatum veniale est contra bonos mores, ponitque malitiam, atque ita circa illud dicendum, illicitum esse iuramentum, nec servandum, *can. In malis & pessim XXII q 4. Conf. Decretis p. 5. §. 6. n 16. Suarez. lib. 2. De juram. c. 17.*

Non obstat, quod *c. Si vero & d. c. Cum contingat. 28 h. t. & c. 2. De pactis in 6.* loquantur, de iuramento servando, quod non vergit in detrimentum animæ iurantis: nam & hic actus vergit in detrimentum animæ; cum peccatum veniale, licet non per se & immediatè privet hominem vitâ æternâ, disponat tamen de se ad mortale, & reddat hominem inhabilem ad perfectum Dei amorem: ut temere dicatur non vergere in detrimentum salutis æternæ

Magis obstare videtur *c. Cum quidam 12. §.* 47
illis

Digitized by Google

illi verò h.t. ubi dicitur aliquis absolvendus à juramento, quod erat illicitum, scilicet contra humanitatis officium, ut non loqui patri vel matri, fratri vel sorori, ut necessario videatur præsupponi valor juramenti. Quem textum non rectè intellexeris, cum aliquibus, in casu, quo juramentum tale est obligatorium, de re quippe bona, cùm textus ipse pronat illicitum, & pœnitentiam velit injungi: ut rectè eam interpretationem rejiciat Covar. *d. loco p 2. in prine. n.* 15. Quo modo nec rectè, eum *Glossa ibid* & Abbate, *in fine*, acceperis de absolutione ad cautelam; nam ille adhiberetur casu, quo vinculum est dubium & rationabiliter timetur: hic autem ex textu patet esse certum. Interpretatio Covarr. *d. loco*, scil. absolutionem ibi referendam esse ad peccatum, non etiam ad juramentum, quod est nullum, non convenit verbis textus, in quo absolutio refertur ad observantiam juramenti: ut ista interpretatio videatur violenta. Magis congruere videatur, si dicatur verbum *absolvendi* accipi ibi de absolutione declarativa nullitatis, non etiam pro dissolutiva vinculi; quod nullum fuit; qualem absolutionem facti vocat Abbas in *d.c. 12. in fine*, qui modus loquendi non est in jure novus, ut patet ex *can. Audivimus* XXIV. *qu* 1.

48 Q. II. An actus indifferens sit materia juramenti? R. Si subsit honestus finis, vel proximi utilitas, tenet juramentum; cum talis actus spectet ad opus virtutis, super quo præstitum juramentum ponit obligationem: alias actum talem fore otiosum, super quo juramentum factum est temerarium, atque ita non obligatorium. Navarr. in *Summae* 12. *num.* 12.

49 Q. III. An juramentum de non mutando, non fidejubendo, sit obligatorium? R. Negare Abbatem in *c. Si verò* 8. *num.* 5. *h.t.* quasi sit contra caritatem, quem sequitur Covar. *d.p.* 1 §. 6. *n.* 18. Aliis è contra videri obligatorium, quod non sit de reillicita, nisi aliud exigat necessitas proximi Oldrad. *Consil.* 90. Dicendum, tale juramentum, si fiat in gratiam tertii; cui ex ipsius violatione generaretur incommodum, omnino servandum esse, *per text. in d.c.* 28. *h.t.* Quod & dicendum, si subsit periculum proprii incommodi. Alia necessitas & incommodum temporale proximi, quod ex observatione ille incurrere, faciet non esse obligatorium absolutè factum juramentum, quod repugnet caritati proximo debitæ, secundum primam opinionem. Vid. Suarez *lib.* 2. *De Iurame. c.* 17. *nn.* 11. & Sanchez in *Decal. lib.* 3. *c.* 9. *n.* 13.

Q. IV. Quid dicendum de juramento impeditivo majoris boni? Posset videri non valere, argumento voti, quod, ut dicetur infrà *ad tit. De voto*, non tenet, si sit impeditivum majoris boni; ex ratione, quod commutans propositum vel promissum in melius, non dicatur illud infringere, *c.* 3. *h.t.* Verius tamen, tale juramentum factum homini simpliciter, obligare ad sui observantiam, nec posse in melius commutari, cùm nocumento ejus, cui factum, ipso invito. Nam per hujusmodi promissionem acquiritur illi jus ad rem, quod invito non est cripiendum, etiam propter bonum Deo gratius: quod hoc in casu non esse Deo gratius, facit præmissio alteri facta, cui detrectare promissum esset contra justitiam, atque ita Deo ingratum. Non obstat argumentum sumptum a voto, quia illud fit Deo, cui gratius omninò est melius bonum, imò minus non censetur acceptasse, ad exclusionem majoris. Quod & idem dicendum de juramento, si Deo factum sit: hic autem agimus de eo, quod factum est homini, cui jus quæsitum ad rem promissam, licet impeditivam melioris boni, qui ideo non cogitur cedere jure quæsito. Ut Reg. Non frangit fidem, qui in melius commutat, rectè quidem respectu Dei procedat; respectu verò hominis non aliàs, quam quatenus sine ejus præjudicio fit commutatio, quæ sæpè continet ejus detrimentum. Vid. Suarez *d.l.* 2. *c.* 12. Patitur tamen hoc exceptionem ex statu perfectionis, quem non impedit juramentum etiam homini factum, quatenus id non compatitur. Hinc qui juravit ducere aliquam in uxorem, non impeditur ideo ingredi Religionem, ut colligi potest, ex iis quæ dicentur *ad tit. De sponsalib. & De convers. conjugat.*

Q. V. An valeat juramentum de non accusando uxorem super crimine? R. Duplicem casum hujus juramenti proponi ab Innoc. In *c. Quemadmodum* 25. §. *Illud hoc tit.* Prior est, quando jurat maritus, quod non accusabit uxorem super ullo crimine, alter, quòd non

Digitized by Google

ſalvate poſſit, ſolutio tamen ſalvatur ex cauſſa, quæ ſubeſt. Satis autem eſt, expletum eſſe juramentum per ſolutionem, ut non impediatur ſolutas uſuras repetere ſolvens, tamquam indebitas, aut ex turpi cauſſa reſpectu accipientis ſolutas: quia quando exactio juramenti eſt turpis, reſpectu petentis, ſatis eſt expleri illud ex parte jurantis per traditionem rei promiſſæ; ſtatimque repeti poteſt, cum non ſit cauſſa, ob quam maneat penes accipientem, cui, ut dictum, nullum jus quæſtum. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 9. & c. 27. n. 5.*

54 Q. VII. Quid ſi juramentum contineat clauſulam de non repetendo? R. Videri, non poſſe repeti, uti colligitur argumento à contrario ex textu in *c. 4. ſup. de His quæ vi metusve cauſſ.* ubi non obſtat juramentum ad reſignandum, quò minus repetat, ſi non etiam interpoſitum ad non repetendum. Et facit, quòd nec ea res contineat ſalutis periculum in jurante, qui juri ſuo renuntiare poteſt, *c. Si verò 8. h.t.* atque ita ſervare juramentum, cùm tantùm jus ejus concernat. Obſtat, quòd tale juramentum videatur vergere in detrimentum alterius, ſcilicet mutuantis, apud quem manebit res illi non debita, cum gravamine conſcientiæ. Verùm illi occurritur, quod, ut juramentum de non accuſando uxorem ſuper adulterio admittit tamen denuntiationem, ita & hoc juramentum de non repetendo admittet denuntiationem, non tam in commodum jurantis, cui renuntiatum, uti potuit, niſi prius relaxetur, quàm ipſius accipientis, ut liberetur à ſtatu peccati per reſtitutionem rei male acceptæ; quod ſecundariò tecte intenditur, cum emendatione.

55 Q. VIII. Quid ſi fuerit exactum juramentum de non petenda relaxatione? R. Eſſe, qui volunt, tale juramentum non eſſe obligatorium, propter iniquitatem, quam continet, impediendo jus ſuperioris, & cooperando peccato alterius. Felin. in *c. Conſtitutus n. 9. 14. 18. ſup. de Reſcript.* Verum non agitur de jure ſuperioris, ſed tantum de facto jurantis, non petituri relaxationem, ut poſſit videri obligatorium; non tamen ita, ut abſolutionem ab hoc juramento petendi non ſit ſalva licentia juranti, aut coram ſuperiore factum proponendi, & ab illo petendi remedium. Securior tamen via eſt petendi relaxationem à tali juramento, quia hoc remedium tamquam exeluditur. Covarr. *de pactis p. 2. §. 3. num. 2.* Suarez *d. lib. 2. c. 9.*

Q. IX. An pacto aut legi commiſſoriæ in pignotibus additum juramentum ſit ſervandum? R. Eamdem eſſe huius quæſtionis reſolutionem, quæ de uſufructu ſolvendis, ſcilicet ſervandum quidem eſſe, quia ſervari poteſt ſine detrimento animæ jurantis; non tamen aliquod jus accedere ipſi creditori, ſed eum nihilominus teneri, ad lubitum debitoris, fructus reſtituere, aut eos in ſortem computare, ſecundùm ea, quæ dicta de reſtitutione uſurarum, quibus hoc pactum eſt ſimile. Nihil obſtante juramento, cui ſatisfecit jurans, permittendo fructus ex re cedere crediteri, ut poſtea eos alia ex cauſſa repetat, propterea quod ſine cauſſa ſint apud creditorem. 56

Q. X. An teneat juramentum poſteriùs contra prius, cui contrarium? R. Si prius ſit licitum & honeſtum, non poſſe obligare poſteriùs ei contrarium, propter materiæ defectum, quæ mala eſt. Nam cum juramenti vis de ſe ſit æqualis, ſi præcedens obligationem induxit, ea non poterit per ſubſequens juramentum infirmari. Facit eo textus in *c. Sicut 22. inf. de ſponſalib.* ubi ſubſequens juramentum ſuper ſponſalibus cum Titia non ſolvit prius ſuper ſponſalibus cum Mævia, quòd ſit de re iniqua. Dico, ſi priùs ſit licitum; nam alias prævalebit poſterius, ut in *c. Tuo nos 24. h. t.* Idem dicendum, ſi præceſſerit nuda & ſimplex promiſſio, obligationem in conſcientia ponens; nam & hanc ſubſequens juramentum non poteſt dici conſtitui ſuper materia bona, ſed potius mala, quod & priori promiſſioni honeſtæ contraveniens, peccato involvatur. Suarez *d. lib. 2. c. 19.* Sanchez in *Decal. lib. 3. c. 17. n. 18.* 57

Q. XI. An ſaltem actus poſteriori contra prius juramentum teneat? R. Ex vi juramenti actum ſubſequentem irritum fieri non poſſe, ſi dependeat ex voluntate agentis, uti eſt revocatio procuratoris, contractus matrimonii; qui actus, & ſimiles, etiam poſitâ promiſſione jurată de non revocando, de non ducendo aliam, valent, tametſi procurator revocetur, aut alia ducatur, cum conſummatio actus contrarii præſupponat quidem privationem, propter prius juramentum, non ca- 58

Digitized by Google

dat tamen in actum, ut malus est, sed in effectum eius, qui bonus est. Si sic juravi non donare, aut donare certam rem Titio, si eam postea do Mævio, pecco quidem, tenet tamen donatio, & alteri jus est quæsitum, propterea quod ea res pendeat ex voluntate jurantis, lege non impeditâ: ut prius juramentum prohibeat quidem fieri, non tamen actum contrarium irriter, cùm tollat libertatem faciendi, nó etiam simpliciter potestatem. Secus est, si non pendeat actus à voluntate agentis, sed jure sit invalidus: nam cum ex solo juramento vim accipiat, quod est inutile ratione prioris, non est, cur actus posterior valere possit. Covarr. *d p. 2. §. 2. n. 3.* Sanchez *d. c. 17. n. 19.* Azor. *In stit. Moral. p. 1 lib. 10. c. 5. q. 3.*

59 Q. XII. Quid si mulier juravetit non alienare fundum dotalem, an subsequens alienatio, subiuncto juramento de eanon revocanda, revocari queat? R. Posse hoc videri, quòd talis promissio ex vi juris sit invalida, & ex voluntate jurantis non possit reddi valida, propter prius juramentum, quod facit posterius non posse servari sine dispendio salutis æternæ. Covarr. *d. §. 2. n. 2. ubi alios citat.* Videtur tamen contraria opinio habere probabilitatem, eò quòd posterius iuramentum ex parte materiæ non sit illicitum, nec priori contrarium. Prius enim tantùm agit de non alienando, posterius autem de non revocanda alienatione iam facta: quod non est contrarium priori, cum non cadat in promissionem non alienandi, sed in promissionem non revocandi iam factam alienationem, atque ita non versetur circa idem: quod necesse est, ut ponatur contrarium alteri. Nec facit, quod alienatio contra prius iuramentum sit mala: nam & mala est etiam sine iuramento. Sustinendum tamen iuramentum de ea non retractanda, quod, secundùm dicta, nihil contineat iniqui ex parte materiæ, sive non sit de re, quæ sine peccato impleri non potest, cum iuramentum prius legi conforme non sit fortius ipsâ lege. Gomez, *ad L. 53. Tauri n. 58.* Limitanda tamen posterior opinio; Primò, nisi per prius iuramentum sit alteri ius quæsitum, quod ei non potest eripi per secundum, *c. 2. de Pactis in 6. c. Cum contingat 28. h. t.* ubi dicitur iuramentum non posse vergere in præiudicium tertii. Secundò, nisi alter, cum quo contractus initur, sit conscius prioris iuramenti: non quod scientia ponat illicitum ex parte materiæ proximè iuratæ, sed quod ponat turpitudinem ex parte eius, cui iuratur: cuius licet turpitudo non inspiciatur ad iuramenti valorem, *arg. d. c. 6.* sed tantum ipsius iurantis, dabit tamen facilem relaxationem. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 30.* Sanchez *d. lib. 3. cap. 12. n. in lib. 37. & de Matrim. 6. disp. 13. num. 3. 4. 5.*

Q. XIII. An teneat iuramentum super actu 60
prohibito lege humanâ, eumque confirmet? R. Non videri valere, si actus absolutè per legem sit prohibitus, cum habeatur malus, ac proinde non ponat materiam, cui accedat iuramentum. Ut appositum nihil operetur, cui non possit, eximere hominem ab obligatione iustæ legis. Quod omninò procedit in lege respicientre bonum commune, cui nullus privatus renuntiare potest, *l. Ius publicum D. de Pactis, c. Si diligenti sup. de foro compet.* Deinde peccatum est, pacisci in præiudicium boni publici & communis, & renuntiare iuri alieno: ut iuramentum, quod in tali materia versatur, sit iniquum, atque ita non observandum, ac proinde non possit actum confirmare. Idem est, si agatur de præiudicio tertii privati, quia & ea res continet iniquitatem, & ponit improbum iuramentum, *d. cap. 28. h. t.* Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 26 & de Legib. lib. 5. c. 28.* Sanchez *in Decal. d. lib. 3. c. 12. num. 42.*

Q. XIV. Quid in casu, quo lex prohibens 61
actum, respicit tantum ius privatum? R. Multotum esse sententiam, eiusmodi actum iuramento confirmari: quæ tamen non videtur universaliter procedere, sed distinctione utendum inter pacta reprobata per legem in favorem debitoris, & inter ea, quæ reprobata in odium creditoris, propter eius turpitudinem. Nam posteriori casu certum est non confirmari actum ipsum, licet iuramentum adiectum sit servandum, si sine peccato servari possit; uti dictum paulò ante de iurata promissione usurarum, & de iurato pacto commissorio in pignoribus, quale iuramentum per se tantum stat, & obligat iurantem unicâ obligatione ad religionem pertinere. Ut tantum sit faciendum, quod est iuratum, nec sit necessarium confirmari contractum, qui

nec-

Digitized by Google

nechabere poteſt confirmationem ex vi iuramenti, nec ex adminiculo legis, cum neutrum intendat favore turpitudinem creditoris.

Q. XV. An actus in favorem debitoris lege prohibitus firmetur iuramento? R. Eſſe, 62
qui putent nec iure civili confirmari contractum, nec eſſe iuramentum ſervandum, per *l. Non dubium Cod. de Legib. & l. 7. §. & generaliter de Pactis*, ubi iuramenta remota à jure communi dicuntur non ſervanda, *l. Si quis pro eo* D. *de jurejurob.* ubi non tenere juramentum, patet ex eo, quod fidejuſſor datus non teneatur, qui tamen foret liber, ſi juramentum obligaret ipſum principalem: jure vero Canonico tale pactum ſervandum eſſe, & confirmari juramento, *per text. in c. Quamvis de Pactis in 6. & d.c. 28.* ubi præcipitur tale juramentum ſervari, ſi non vergat in detrimentum animæ jurantis, nec in præjudicium alterius. Barboſa *ad l. 1. p. 1. num 73. D. Soluto matrim.* Sunt tamen, qui nullam differentiam ponunt inter jus Canonicum & Civile, ſed utroque non tam contractum confirmari velint directè & formaliter, quam indirectò, & ſaltèm quo ad effectum. Ut juramentum non cadat immediatè in contractum, ſed in promiſſionem illi connunctam, eamque confirmet, ut non prohibitam à iure, licet contractus ipſe ſit prohibitus. Sic inhibita quidem alienatio rei dotalis, non tamen inhibitum mulieri non contravenire; hoc enim lex arbitrio relinquit mulieris, quæ ei renuntiando per juramentum, tenetur obſervare. Et ita accipiendum *d.c. Quamvis & Auth. Sacramenta Cod. Si adverſus vendit. in V. ſuper contractibus rerum juarum non tractandis.* Nec facit quod *d. c. 28.* dicatur mulieris conſenſus non obligatorius in talibus, ſecundùm legitimas ſanctiones; nam hoc accipiendum de ipſo alienationis contractu, non etiam de pacto de non contraveniendo, cum lex non cogat mulierem ad revocandam rem alienatam, nec peccato eam obnoxiam faciat, repetendo; ſed velit tantum eius conſenſum in alienationem non officere, quò minùs actionem in rem exerceat, *Auth. Sivè à me C. Ad S. C. Velleian. Ad d. l. Non dubium* reſpondent, illam loqui de ipſo contractu in ſe, non etiam de promiſſione non contraveniendi illi conjuncta. Quo modo & loquitur *d. § & generaliter*. Volunt tamen communiter, contractum in privatum commodum prohibitum per leges civiles jure Canonico confirmari, ſi non ſit contra bonos mores naturales.

Q. XVI. An iuramentum metu extortum 63
ſit ſervandum? R. Non eſſe quæſtionem de metu ſine iniuria illato, cum pro certo habeatur, tale eſſe ſervandum, quòd obligatio, cui accedit iuramentum, ſit voluntaria ſimpliciter & obliget, *l. 3. §. 1. l. Si mulier 12. in princ.* D. *Quod met. cauſa geſt. erit*; ut non obſtet metus, quò minùs iuramentum teneat: ſed tantum eſſe quæſtionem de metu per iniuriam illato. Nam Abbas in *d. cap. 28. num. 7.* dicit, non obligare iuramentum tali metu extortum ſuper actu per legem prohibito. Contrarium tamen receptius, ſcilicet ſervandum eſſe iuramentum, ſi ſit ſuper materia capaci, & honeſtè impleri poſſit. Quod probatur, *cap. Si verò 8. cap. Verum 15. hoc tit. cap. Abbas 2. & cap. 4. ſup: De his quæ vi metuſ. cauſ.* ubi per metum iniuria illatum iutamento confirmata dicuntur irritanda, non etiam irrita eſſe; ut præſupponenda ſit obligatio: & ità tenet Covarr. *ad 4. Decret. p. 2. cap. 3. §. 5. num. 2. poſt alios, quos ibid. citat, quibus adde* Matth. de Afflictis *Deciſ. 263.* Suarez *de Iuram 2. cap. 10.* Sanchez *in decal. lib. 3. cap. 11. num. 13.* Ratio eſt, quòd nec merus ſolus, nec ſola iniuria, nec utrumque ſimul auferat intentionem & voluntatem obligandi, cum coacta voluntas ſit voluntas, & iniuria nihil conferat ad minuendum voluntarium: ut non obſtante metu iniurioſo ſit verum iuramentum, quod conſequitur ſua obligatio.

Nec obſtat textus in *cap. 2. hoc tit.* ubi dicitur nullis iutamenti vinculis conſtringi, qui metu coactus iuravit: nam dicendum, illis verbis non ſignificari, iuramentum illud non obligaſſe, ſed ita non obligaſſe, quin iurate coactus iuſtam habeat petendæ abſolutionis cauſſam, quæ & in iſto textu indulgetur.

Nec rectè objicitur, votum metu iuſto emiſſum non obligare; ut nec matrimonium metu iuſto contractum tenere: nam hoc eſt propter ſummam eorum libertatem, quam

Digitized by Google

viſum Eccleſiæ in iſtis permittere, propter ſtatûs perpetuitatem, in quo coactio difficiles cauſſaret exitus.

Itaque juramentum ſervandum, ſi poſſit honeſtè ſervari, ex parte jurantis ſaltèm, uti dictum de uſuris ſolvendis.

Sic & qui latroni jurato quid date promiſit pro dimiſſione, tenetur: nam licet per injuriam coactus ſit promittere & jurare, juravit tamen, & quod juravit ſervare poteſt ſine animæ detrimento, proinde cogitur Domino reddere juramentum. * Hinc & relaxatus è
64 carcere ſub juramento de redeundo, tenetur redire, non tantùm, ſi carcer ſit juſtus, & juſta timeatur pœna mortis; quia res juſta eſt promiſſa juramento, quod ideo ſervandum: ſed etiam ſi iniuſtus ſit carcer, aut iniuſta timeatur mors, cum non vergat in animæ diſpendium talis juramenti obſervatio; imò contineat opus virtutis, ejus verò omiſſio deceptionem. Nec obſtat, quod ſe offerre morti ſit malum, cum ſubinde liceat ex juſta cauſſa, quam hic ponit juramentum. Contrarium multis tenet Covarr. alios citans, *Var. Reſol. cap.* 2. *n.* 7. Navarr. ſimiliter alios allegans in *Summa c.* 12. *n.* 18. Suarez *d. c.* 10. *num.* 10. Sanchez *d. c.* 11. *n.* 25. Quorum opinio poteſt procedere, quando periculum non fuit prævisum, aut cogitarum: facit enim ignorantia non ſubeſſe animum jurandi, atque deficere conditionem, quæ ſubeſt, ſcilicet ſi ſine periculo redire poſſit. Et licet etiam conſcius perieuli juraſſet, tamen non ſpectandum, quod fuiſſet juraturus, ſed quid & quatenus juraverit. Uti nec facit quòd, niſi juraſſet redirum, in eodem fuiſſet periculo, quia ſatis eſt, quòd non juraverit ſe rediturum cum illo periculo, Vid. Malder. *de Iuſt. & Relig. Tract.* 10. *c.* 6. *dubio* 6.

Q. XVII. An juramentum dolosè extor-
65 tum inducat obligationem? R. Dolum circa rei ſubſtantiam irritum ponere contractum. Ratio non eſt in injuria, quæ in extorquendo juramento intervenit; nam iſta nihil facit ad invalidandum juramentum: ſed in defectu voluntarii conſenſus, quem ponit dolus. Circa cauſſam verò extrinſecam moventem ad jurandum, ſive circa qualitatem accidentariam rei juratæ, non irritare, eum non auferat conſenſum circa rem principalem. De errore idem eſt judicium, ſcilicet quod non obliget, quando eſt circa rei ſubſtantiam, quia ponit incognitum, ad quod non extenditur juramentum aut obligatio ex eo cum error faciat, non fuiſſe jurantis intentionem, comprehendere rem aliam ſub ſua promiſſione, quam propoſitam ſive intentam. Neque ſufficiet in generali eſſe intentionem jurandi, cùm debeat eſſe in particulari.

Videtur dictis obſtare, quod in *Auth. Sa-* 66
cramenta puberum Cod. Si adverſus vendit. & in c. Quamvis de pactis in 6. *& d. c.* 2. *h. t.* compartur dolus & metus; ut, ſi ille faciat non tenere juramentum, idem de hoc ſit dicendum, cuius tamen contrarium paulò ante probatum. Sed dicendum, non æquiparari ibi dolum & metum quoad totale impedimentum, ſed tantum quo ad effectum, habitâ proportione impedimenti ex parte conſenſûs: quem dolus quidem totum auferr, cauſſans ſimpliciter involuntarium, atque ita ipſius juramenti effectum omninò impediens, metus verò cauſſat quidem involuntarium, ſed ſecundum quid tantum: relinquit enim abſolutum conſenſum, cum neque tollat cognitionem ex parte intellectûs, neque ex parte voluntatis illam cogat, ſed potius incliner ad conſentiendum in aliquid: quia tamen incluſo metu nollet is, cui infertur, datur facilis abſolutio. Vid. Suarez *d. lib* 2. *cap.* 11. *&* Sanchez *d. cap.* 11. *num.* 38.

Q. XVIII. An enormiſſima læſio, quæ 67
ſuberat tempore præſtiti juramenti, faciat ei, contraveniri poſſe? R. Ita aliquos ſentire quos citat Gutierrez *ad d. Auth. Sacramenta n.* 96. propter dolum in re, qui ſubeſt: vetitem tamen & ſecutiorem in animi judicio eſſe ſententiam contrariam, ſcilicet reum non poſſe contravenire juramento ante petitam abſolutionem, quod dolus talis non auferat conſenſum, ſed det juſtam cauſſam petendi abſolutionem, iuxta *c.* 1. *h. t.* Covarr. *ad d. c. Quamvis p.* 3. §. 4. *n.* 5.

Effectus juramenti, habentis ſupradictos 68
tres comites, eſt, quod omninò ſit ſervandum ab eo, qui præſtitit, *ut paſſim h. t. & c.* 1. *& 3. ſup. de pactis*: ubi pactum ſervari præcipitur, ut multò magis ſervandum ſit juramentum, quod ponit firmiorem obligationem, reſpe-

Digitized by Google

reſpectu Dei in teſtimonium vocati, ut violatio ejus non ſit ſine gravi peccato, ſi res ſit gravis.

69 Quæritur autem, An violatio juramenti ſuper relevi ponat reatum mortalem? R. Non eſſe quæſtionem de juramento aſſertorio, cum inter omnes conveniat, illius falſitatem ponere peccatum mortale, etiam poſita materia leviſſima; quia Deum adducere in teſtem mendacii, eſt graviſſima iniuria, abſtrahendo à quacumque materia, cuius levitas eſt accidentaria ad gravitatem malitiæ jutamenti, nec deminuit illa id, quod per ſe eſt in objecto perjurii, formulam ſcilicet inordinationē inventam in tali materia, reſpectu talis peccati. Ut non obſtet, quod de furto objici poſſet, quod veniale facit materiæ levitas; nam illa deminuit nocumentum per acceptationem rei alienæ, in quo conſiſtit peccatum. Quod & procedit in eo, qui falſum putans jurat, quod in ſe verum eſt, quia formaliter jurat falſum. Poſſet tamen à mortali excuſari ex defectu plenæ deliberationis aut inadvertentiæ, qui eſſe poteſt tam exiguus ut excuſet ſaltem à mortali. Hæc ita quoad defectum veritatis. Defectus judicii, modo adſit veritas ſufficienter cognita, non ponit ſemper mortale in juranre, cum levitas materiæ faciat eſſe veniale tantùm; neque enim adducitur Deus in teſtem falſitatis, & per talem invocationem non agitur contra aliquod Dei attributum, ut macula in eo non ponatur: & licet fiat quid contra auctoritatem Dei, unde peccatum aliquod eſt, non tamen deſtruitur eius Majeſtas. Idem dicendum de defectu juſtitiæ, quia nec hic evacuat directè finem juramenti, nec facit Deum teſtem mendacii, ſed ad ſummum teſtem rei indecentis, quæ res per ſe non ponit gravem iniuriam. Vid. Suarez 3. *de Iuram* c. 4. Sanchez *d. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 3. & 6. Azor. *Inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 11. *cap.* 5. *qu.* 5.

Ma or quæſtio eſt, An violatio iutamenti 70 promiſſorii ex levitate materiæ poſſit eſſe venialis? Reſp. Ita velle Navarr. *in Manuali c.* 12. *n.* 10. & *c.* 18. *n.* 7. argumento furti, iniuriatum, & ſimilium, in quibus parvitas à mortali excuſat: quem & alii ſequuntur, dicentes, non implere promiſſum non eſſe ſemper mortale ex parte materiæ, modò à principio iuramentum rectà intentione ſit emiſſum, ex ratione, quod non ſit vocatus Deus in teſtem mendacii, propter rectam intentionem iurantis, ut mentitus eſſe dici nequeat. Sed non adimplens promiſſum ſub divina auctoritate, in fidelitatem committere cenſetur; quæ ut poteſt ex cauſa honeſtante extra vitium eſſe, ita etiam ratione parvitatis materiæ deminui, quæ opinio eſt valdè probabilis. Tutior tamen mihi videtur contraria, ſcilicet ex parte levitatis rei non excuſari à mortali peierantem, quòd, uti iam dictum, quantitas materiæ non confetat ad augmentum aut diminutionem peccati, niſi quando ipſa materia eſt objectum immediatum & per ſe ipſius peccati, uti in furto & iniuriis: hic autem non eſt materia res ipſa, ſed ipſa aſſertio, quatenus vera aut falſa, in cuius confirmationem Deus adductus: ad cuius reverentiam pertinet, iurans faciat id, quod iuravit, qui aliàs gravis irreverentiæ notaretur, quia quantum in ſe eſt, faceret Deum eſſe teſtatum falſum. Covarr. 1. *Variar. Reſol cap.* 1. *n.* 2. qui in argumentum huius opinionis adducit *c.* 6. *h.t* in quo, qui iuravit uſuras ſolvere, cogitur Domino reddere iuramentum, licet ea res habeat parum utilitatis, cum ſolutas condicere poſſit ſolvens, & accipiens teneatur eas reſtituere. Poteſt tamen cauſa excuſans peccato ſubeſſe, propter tacitam conditionem, aut mutationem circa promiſſum: v. g. ſi quis iuraverit ſe redditurum depoſitum glacium repetenti, non tenetur eum reddere furioſo poſtea facto aut ebrio, *arg. l. Bona fides* D. *Depoſiti.* Cicero *lib.* 3. *de Offic.* Seneca 4. *de Benef. cap.* 10.

Effectus itaque iuramenti eſt, ut om- 71
ninò ſervandum & implendum ſit, etiamſi non exigat is, cui iuratum, quando nimirum abſolutam ponit obligationem, veluti, Juro, quod decem dabo Kalendis Martiis: niſi actus promiſſus exactionem involvat, v. g. ſi quis iuraverit ſe mutuum daturum Titio; intelligitur enim, ſi petierit.

Quæri hic poteſt, An iutamento ſatisfiat 72
compenſando? R. Communem Canoniſtarum opinionem eſſe, non ſatisfieri ut videre

Digitized by Google

est ex Covarr. *de Pactis p.*1.§ 4.*n.*15. *per text. in c.*7.*h.t.* Contiatim tamen esse veriorem, ita ex ratione, quòd nihil interest; compensat quis, an solvat, *l.* 4. *D. de Compensat.* Paria enim sunt quoad effectum, *l. Si debitor D. qui potiores in pig. hab.* ex partibus autem quid fiat nihil interest. Nihil facit *d. c.* 7. quia tantum in genere dicit, non posse eo casu pignus repeti ante solutionem, ut non possit videri exclusa compensatio, cum Pontificis non sit aliis mens, quàm non posse repeti pignus ante satisfactionem, quæ contingit compensando: ibi autem necdum satisfactum, quia non constat tot fructus perceptos, qui sortem adæquent. Covarr. *d. loco.* Hæc ita, si simpliciter quis iuravit solvere, nihil de reali traditione cogitans, nam alias non satisfieret iuramento per compensationem, quia diversa est à reali solutione. Vid. Suarez *lib.* 2. *de Iuram. c.*37. Sanch. *d. lib.*3. *c.* 17. *n.* 15.

73 Q. II. An iurans rem semel promissam commutare possit? R. Non posse, invito creditore: sequitur enim iuramentum naturam contractûs, cui subiungitur, qui est in specie adimplendus; ut non sit licentia debitori commutandi rem promissam in aliam etiam meliorē, *l.* 126. 1. *D. Si certum pet.* neque enim jus alicui quæsitum auferendum. Facit, quod iuramentum obliget ad id, quod iuratum; hoc autem non facit aliud agens, vel dans, licet æquivalens, aut melius. Dico, invito creditore; quia ex consensu eius potest fieri commutatio, non solum in melius, sed in minus; potest enim quilibet sibi præiudicare. Vid. Gutierrez *de Iuram p* 3. *c.*6. Suar. *lib.*3. *c.*36.

74 Q. III. An iuramentum per procuratorem præstitum obliget dominum? R. Certum esse hoc iuramentum per procuratorem præstari posse, & non obligare ipsum, sed eum, cuius nomine iuratur, qui per alium agens ipse agere videtur. Quò facit, quòd matrimonium rectè per alium ineatur, obligetque ipsum mandantem, non etiam procuratorem, ut dicetur infrà lib. IV. Opus est tamen speciali mandato, & iurandum in animam mandantis: nam si citra mandatum & in animam propriam quis iuraverit, non alius quàm iurans obligari posset. Ubi & opus est, non sit revocatum mandatum, tunc enim iuramentum non teneret mandantem, modò revocatio ante ad notitiam procuratoris pervenerit: aliàs obligaretur mandans, saltem in foro exteriori, excepto matrimonio, *c. fin. de Procurat. in* 6. in quo non tenetur ad matrimonium complendum per procuratorem initum, quem ante pœnituit mandati & consensûs, licet mutatio non pervenerit ad notitiam procuratoris. Ratio est in libertate matrimonii.

Q. IV. An iuramenti obligatio transeat ad hæredes? R. Ad successorem eius, cui iuratum, transire. Pro qua parte adducitur textus *in c. Veritatis* 14. *h. t.* & facit decisio *l. si pactum* 9. *D. de Pactis*, ubi pactum cum aliquo factum intelligitur etiam pro hærede factum: unde pro regula receptum, contrahentem non sibi tantùm, sed etiam hæredi cavisse censeri. Sic & iuramentum fidelitatis præstitum domino feudi censetur & præstitum eius successori. Ad successorem autem eius, qui iuravit, minimè transire, habet communis resolutio, quod contineat personale vinculū, ipsum iurantem duntaxat stringens, non etiam alium. Covarr. *de Pactis p.*1. §. 5. *n.*11. Ratio diversitatis est, quòd posteriori casu sint plures distinctæ personæ, ut uni sit factum alterum non tangat, priori verò casu plures personæ sint obiectum iuramenti, quodipse iurans intendit: nisi de contraria mente constet, quod si il. tantùm personæ se adstringere voluerit, non hæredi eius. Licet autem non teneatur hæres iurantis ex eius iuramento; tenetur tamen ex eius promissione, cum succedat in omne defuncti ius activè & passivè, *l. Ex contractibus* 49. *D. de Obligat. & Act.* Si tamen promissio sit valida, & alteri ius contulerit; nam aliàs per se spectata non tenebit hæredem, ne quidem vi iuramenti, cuius obligatio cum actore est finita. 75

Q. V. An actio ex iuramento promissorio detur? R. Verius esse, nec dari ire civili, quo iuramentum non est modus inducendæ obligationis, nihil obstante *Nov. Leonis* 72. quia non recepta, nec iure Canonico, quod nullibi patet actionem dari. Nec facit, quòd servari iusserit; neque enim hoc tam per actionem, quàm per officium iudicis Ecclesiastici, ad evitandum periurii peccatum, *c. fin. de Procurat. in* 6. quod tanto est gravius, quo sanctius est id, per quod temerè iuratum. Vide de hoc plura *D. h. t. n.* 86. 76

Dicta

Digitized by Google

77 Dicta de effectu iuramenti procedunt nisi materia promissa sit extincta, aut facta impossibilis, quia ad impossibilia nulla est obligatio: aut turpis, ex eadem ratione: si conditio, quæ fuberat, etiam tacitè non fuerit impleta, aut ei contraventum, quia non seruanti conuenta non est seruandum iuramentum eo nomine præstitum.

Facit & partis, cui res promissa, remissio 78 cessare eius obligationem, quia quisque iuri suo renuntiare potest. Nihil faciente, quòd in testimonium sit adductus Deus, hoc enim quatenus pars vult, cui res promissa cedit: nam si alteri cedat, nihil operabitur remissio eius, cui factum iuramentum, veluti pauperi dare elecmosynam, ingredi Religionem, cum non in gratiam eius, cui iuratur, sed tertii Deus vocetur in testem, ut sine periurio nequeat contravenire iurans. Vide dicta D. *h. tit. num.* 88.

Facit item relaxatio per superiorem (eius 79 enim auctoritas semper censetur recepta, *c. Veniens 19. h. t.*) cessare iutamenti effectum. Talem esse summum Pont. extra dubium est. Idem etiam competit Episcopis, & habentibus Episcopalem jurisdictionem. Covarr. *de Pactis p. 1. §. 3. n 14.* Inferioribus non competit ex potestas, nisi forte tamquã Confessoribus vi Bullæ aut privilegii, quatenus non subest tertii præiudicium. Videtur autem requiri causa, ut læsio, gravis metus, *c. Si verò 8. h. t.*

80 Ubi quæritur, An potestas civilis sive temporalis possit iuramenta relaxare? R. Negare hoc Covarr. *d. loco n. 22.* ex ratione, quòd iuramentum ponat vinculum spirituale, cuius relaxatio spectat ad actum spiritualis potestatis, non etiam civilis, quæ se non immiscet spiritualibus, *c. fin. de Foro compet. in 6.* Dici tamen potest, Principem posse relaxare iuramentum præstitum alteri homini. Probatur ex eo, quòd privatus homo, cui est iuratum, possit illud relaxare & remittere: ut etiam Princeps posse debeat, ubi causa concurrit, quæ facit Principem etiam posse alteri ius suum eripere. Et hoc, quando agitur de relaxatione per modum condonationis, quæ fit ex parte hominis, cui facta promissio; non si agatur de relaxatione, quæ fit ex parte Dei, quæ spectat ad spiritualem potestatem. Vid. Barbosa *ad l. Titia 35. D. Soluto matrim.* Suarez *de Iuram. lib. 2. c 38. n. 6. & c. 41. n. 14. & 17.*

Irritatio iuramenti spectat ad eos, qui ha- 81 bent iurantes subiectos suæ potestati aut gubernationi, ut sunt parentes, mariti, Prælati regulares, quibus etiam competit ius irritandi vota suorum, quatenus iis præiudicant, ut dicetur infrà, *tit. de voto.* Hæc ita de iuramento promissorio. Ab assertorio non potest absolutio peti aut dari, quia parti ius est quæsitum, cui per absolutionem aut relaxationem iniuria fieret.

Quantum ad interpretationem iuramenti, 82 illa facienda potissimè secundùm naturam actus cui adiungitur, *l. fin. Cod. de non. num pec.* Iuramentum enim ex se non mutat vel auget naturalem obligationem actus, sed tantum illi addit religionis vinculum, quatenus actus natura non est exclusa, ut in *c. ex rescripto 9. h. t.* ubi mulier, quæ iurato fideiussit, non potest uti beneficio S.C. Velleiani, quod istud non compatiatur iuramenti vinculum, qua de re videatur Covarr. *de Pactis p. 2. §. n. 8.*

Strictè autem interpretandum iuramentum; 83 non obstante, quòd concernat favorem religionis: nam eum hæc obligatio pendeat ex voluntate iurantis, verosimilius est eum voluisse, quàm minimùm se obligare. Talis enim interpretatio sumi solet, quando agitur de inducenda obligatione, Abbas in *c. cum Clerici in fine inf. de verb. signif.* Quò facit decisio *c. pen. h. t. & c 1. eod. in 6.* ubi iuramenti de servandis statutis ea fit interpretatio, ut non extendatur ad ea, quæ postea sunt statuta. Vid. Suar. *de Iuram. lib. 1. c 11. n. 17.*

Habet & iuramentum eam interpretationẽ, 84 si res in eo statu maneat, *c. Quemadmodum 25. h. t.* Accipiendum item iuxta verosimilem mentem iurantis, prout propria & communis fert Significatio verborum.

Unde quæritur, An iuramentum dolosum vel simulatum inducat obligationem? Resp. Pro affirmativa facere *can. quacunque* XXII. *q. 5.* qui dicit, quacumque arte verborum quis iuret, Deum tamen, qui conscientiæ est testis ita hoc accipere, sicut ille, cui iuratur, intelligit. Facit & regula, quod dolus & fraus sua nemini debeat prodesse. Contrariam tamen sententiam videri probabiliorem, scilicet accipientem per fraudem & dolum verba:

Digitized by Google

verba in alio sensu, quam præ se ferunt, & quam accipiuntur ab eo, cui iuratur, atque intentionem suam accommodantem ad significationem & sensum à se intentum, non obligari ex vi iuramenti directè ad implenda verba, iuxta sensum eius, cui iuratur, sed propium tantum. Probatur per textum generaliter loquentem *in can. Humana aures XXII q. 4* ubi non verba, sed intentio & voluntas consideranda dicitur, cui verba deserviunt, non contra; ut, cum intentio hic desit, vel limitata sit, non possit aliam producere obligationem, quam intentam.

Nihil obstat *d can Quacunque*, quia non loquitur de effectu inducendi obligationem, sed committendi culpam, quoad Deum, in quem propter fraudem commissam peccatum est. Nec patrocinatur hic fraus sua dolosa, cum graviter peccet; & commodum temporale interdum quidem ex dolo suo aut maleficio quis reportat, de facto potius, quam de iure, ut vult reg. allata. Nihil etiam facit, quod dictum supra, intendentem iurare cum intentione se non obligandi, nihilominus obligari, quia ibi est voluntas iurandi, quam tamquam causam sequitur obligatio ut effectus: hic autem voluntas deest, vel non alia est, quàm limitata, ut non alias teneatur iurans.

Denique quæsitum & illud, An amphibologia uti liceat iuranti citra periurium? Resp. Prudenti viro amphibologia uti licere, citra periurium, ubi causæ necessitas aut utilitas exigit; qualis est, si agatur de salute corporis, de honore, de re familiari, aut alio actu virtutis. cuius occultatio est expediens; modo restrictio mente concepta sit proportionata verbis, & materiæ, de qua agitur, vel talis, quæ si voce exprimeretur, & cum alia orationis parte coniungeretur, congruum & verum sensum efficeret, ex quo apta & conveniens responsio resultaret. Sic si petatur rei secretæ revelatio, potest quis iurare, se nescire, cum tali restrictione, ut roganti dicatur. Judici non debitè roganti, aut non competenti licet negare id, quod verum est, subintelligendo quatenus dicere teneor: & confessarius eadem restrictione potest negare se audivisse in Confessione alicuius peccatum, ut scilicet deroget, Navarr. *ad d. can. Humana aures q. 1. & 2. n. 7.* Sic multa leguntur in sacra Scriptura de Patriarcha Jacob, de Judith, & aliis, imò & de ipso Salvatore, quæ citra restrictionem non possent salvari. Sententia hæc videtur probari *d. can Humana*, qui habet, considerandam esse humanam intentionem, & secundùm eam Deum iudicare. Nec est, quod dicatur proximus per talem amphibologiam decipi in foro exteriori, quia causa id permittit, quæ si non subsit, non foret extra reatum iurans. Quo modo iudicem competentem iuridicè rogantem non licet tali amphibologia aut æquivocatione ludere, quia iniusta. Cavendum tamen, ne ex isto amphibologiæ usu sumatur nimia loquendi vel iurandi licentia, quia foret contra bonos mores. Citra calliditatem aliud mente agitans aliquid iurans non tenebitur, nisi iuxta suum conceptum; serviunt enim verba intentioni, non contrà. Covar. *de pactis p. 1. §. 5.* Vid. Navarr *d c. Humana & in Manuali c. 12 n. 8 9 & 15 & c 25. n 41* Less. *de Iust. & Iure lib. 2. c 42. dubit. 4. n. 22 & dub. 6. n. 47.* & D. Malder. *de Abusu restrictionis mentalium.* Sunt & aliæ species iuramenti, veluti calumniæ, in litem, purgationis, testimonii, de quibus suis locis.

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Exceptio quid?*
2. *Divisio exceptionum varia.*
3. *Præcipua est in reales & personales, harum in dilatorias & peremptorias.*
4. *Exceptione qui uti possint.*
5. *Dilatoria quando proponenda.*
6. *Quando peremptoria.*
7. *An & post sententiam, & à quibus?*
8. *Pluribus exceptionibus reo uti permissum.*
9. *Exceptioni opponitur replicatio, & huic duplicatio &c.*

IMpletâ actoris intentione, ad exceptionem admittitur reus. * Quo nomine latius, sumpto venit quævis defensio, strictè tamen exclu-

Digitized by Google

exclusio actori opponi solita, ad excludendum id, quod in intentionem condemnationemve est deductum, *l. 12. l. Exceptio 21. h. t.* Juris gentium eam esse vetius est, cùm spectet ad defensionem sui, & sic exclusiva actionis, quæ origine est juris gentium. Abbas *hic in rubr.* Cujus autem juris est actus, eiusdem & est distractus.

2 Variè dividitur, Aliam juris, aliam facti quidam ponunt: quæ divisio non subsistit, cũ exceptio facti propriè non sit exceptio. Est enim Excipere actionem excludere, quod non competit isti exceptioni, per quam negatur actio esse. A causa efficiente alia est Civilis, alia Prætoria, quæ divisio spectat ad jus civile, de qua actum *Instit. eod.* Alia justa, alia iniusta.

3 Præcipua divisio est, quòd aliæ sint Reales, quæ rei cohærent, eamque sequuntur, dantur-que non tantùm principali, sed & fidejussori, mandatori; aliæ Personales, quæ dantur intuitu personæ, aut causæ, eamque non egrediuntur, *l. 7. D. eod.* Hæ aliæ sunt Perpetuæ & Peremptoriæ, aliæ Temporales & Dilatoriæ. Illæ semper objici possunt in qualibet litis parte, unde Perpetuæ dictæ, & tollunt, perimuntq; omninò actoris intentionem, unde dictæ Peremptoriæ, ut doli mali, metûs, erroris, & similes. Hæ non perimunt ipsam actionem, sed suspendunt & differunt ad tempus, quæ postea utilis, unde dictæ Dilatoriæ & Temporales, cuiusmodi est pacti de non petendo ante tempus *Instit. h. tit. §. temporales.*

4 Spectat exceptio, uti dictum, ad sui defensionem, ut ab ea proponenda nemo arceatur: adeò ut etiam excommunicato liceat excipere, *c. 5. h. t.* uti & ab appellationis prosecutione non repellitur reus per exceptionem excommunicationis, *c. Significaverunt 11. h. t.* Sic & recusat judicem, *d. c. 5.* licet agere illi non permittatur, in odium excommunicationis, ut citius ad cor redeat, & ne quis cogatur cum eo communicare cum periculo animæ, *c. Exceptionem 12. h. t.* Ut ei agenti rectè opponatur exceptio excommunicationis, etiam ab eo, qui cum eo scienter communicavit; qui etsi deliquerit, non removetur tamen ab hominum communione, *cap. 2. h. t.* Quòd si pars exceptionem omiserit, iudicis incumbit officio eandem repellere, *d. c. 2.*

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate excipiens, minimè est audiendus, *c. 3. h. t.* cùm quod in se quis probat, non debeat in aliis reprobare; ut & è contra consonum iuri & viri boni officio, quod in alio reprobat, in se non probare, iuxta tit. D. *Quod quisque juris in alium statuerit, &c.*

5 Quod ad tempus exceptionum proponendarum attinet, id diversum est. Nam dilatoriæ pleræque ante litis contestationem sunt proponendæ, cuius & ingressum impediunt, *l pen. C. h. t. & l. fin. D. eod.* quia respiciunt ea, quæ iudicium potissimum constituunt, personas scilicet locum, tempus: quo iam constituto, præposterè proponerentur, cum pars iis renuntiasse videatur, ante litem, aut intra terminum à iudice adsignatum eas non proponendo, *c. 4. h. t.* nisi postea ex nova causa emerserint, aut iusta ignorantia obfuerit iuramento adserta, aut de iis postea proponendis protestatus sit reus, *d. c. 4.* aut iudicium reddatur retrò nullum. Quo modo falsi procuratoris exceptio etiam lite currente opponitur, neque enim sententia talis dominum ligaret, cum inter alios acta aliis non præiudicent. Proponitur & excommunicationis exceptio quandocumq; *d. c. 12.* ex ratione paulò ante dicta. Has etiam ante iudicium probandas esse est verius, ne respondendo in iudicem consentire, agentium ve personas approbare videatur reus, *Glossa & DD. in l. Exceptionem 19 Cod. de Probat.*

Dixi, pleræque quia sunt & dilatoriæ exceptiones ipsam causam respicientes, quæ poterunt & post litem cœptam obiici, & probari, cum non videatur reus in ullo sibi præiudicare, ante litem non proponendo; cum ea, quæ causam concernunt, non nisi constituto iudicio sint proponenda & tractanda.

Hinc peremptoriæ post litem cœptam pro- 6
ponuntur, quia iudicium constitutum concernunt, *l. Si quidem 9 C. h. t. l. peremptorias 2. C. Sententiam rescindi non pos.* Quædam tamen earum etiam ante litem proponuntur, cuius contestationem impediunt, quòd ex earum obiectu appareat, aut actionem non competere, aut solutum esse; cuius ordinis sunt, tei iudicatæ, transactionis, iurisiurandi, *c. 1. de litis contest. in 6. ubi Gloss.* quæ ideo & litis finitæ dicuntur. Ratio est, quod

Digitized by Google

præter rem principalem etiam concernant instantiam.

7 Post sententiam nequidem peremptoriæ rectè objiciuntur, *d. l. Peremptoriæ*, quia post sententiam nemo pulsatur. Excipitur exceptio S.C. Macedoniani, & Velleiani, hæc favore mulierum, illa odio fœnatatorum, ut & post condemnationem proponantur *l. Tamen* 11. *D. ad S. C. Macedon.* quòd non tam sententiam impugnent, quàm executionem. Est & militi post sententiam excipere permissum. *l.* 1. *C. de Iuris & facti Ignor.* Uti & donatio licet post sententiam opponere beneficium cõpetentiæ, *l. Nesennius* 41 § *fin. D. de Rejud.* quod non tam sententiæ injustitiam arguat, quàm executionis rigorem. Idem quoque videtur dandum patrono, socio, & aliis, quibus est illud beneficium, eâdem militante ratione; quæ & habet locum in compensatione *l.* 2. *C. de Compensat.* Auditur & Clericus post sententiam excipiens, *c.* 3. *inf. de Solut.* Quæ ita procedunt, nisi exceptio ante opposita à judice fuerit rejecta: tunc enim eius oppositio tamquam iniusta non impediet, quò minùs sententia transeat in rem judicatam, non oppositâ appellatione, *c. suborta* 21. *in fine inf. de sent. & rejud.*

8 Potest autem quis non una tantum, sed & pluribus exceptionibus uti, quia plures defensiones non sunt prohibitæ, *l.* 5. *C. h. t.* etiam diversis, *l. Nemo D. eod.* non tamen contrariis, ne videtur opponens sibi contradicere; nisi alternativè proponantur, & conditionaliter ad tollendam contrarietatem, Zas. *ad d. l. Nemo.* Nec obstat, quòd actor unâ actione tantùm experiatur, *l. Nemo* 43. § 1. *D. de R. I* nam ille paratus ad judicium venit, ideoque apud se rectè statuit, quâ actione utatur: reus verò ad judicium imparatus trahitur, qui posset jus suum immeritò amittere, si non nisi uno modo posset se defendere.

Exceptioni contraria est Replicatio, quâ actor elidit exceptionem rei; si minùs justa appareat, quàm ut actionem excludat: cui iterum objicitur Duplicatio per reum, per quam tolluntur in replicatione objecta. Eam refutat Triplicatio ex parte actoris, cujus objecta diluuntur per Quadruplicationem rei; & deinceps multiplicantur nomina, quoad objecta hinc inde diluenda veniunt, *Instit. de Replicat.* Est tamen judicis modum præfigere, ne res in infinitum abeat.

TITULUS XXVI.

De Præscriptionibus.

SUMMARIUM.

1. *Præscriptio quid?*
2. *Usucapio quid, & cur introducta;*
3. *Requiritur* I. *ad usucapionem possessio:*
4. *Actioni personali quanto tempore præscribatur.*
5. *Res mobiles Ecclesiæ an triennio usucapi possint.*
6. *Possessio debet esse continuata.*
7. II. *Desideratur bona fides.*
8. *Tempus* 100. *annorum an purget malam fidem?*
9. *Dubitans an rectè præscribat?*
10. *Completâ usucapione scientia rei alienæ an obliget ad restitutionem?*
11. *Bona fides necessaria etiam in successore.*
12. *Mala fides defuncti nocet hæredi quoad usucapionem.*
13. *Quod & procedit jure Canonum.*
14. *Vitium Prælati non nocet successori.*
15. III. *Titulus justus requiritur ad usucapion.*
16. *Nec sufficit titulus putativus.*
17. *An titulus sit probandus?*
18. IV. *Requiritur res sit præscriptibilis.*
19. *Beneficium Ecclesiasticum non acquiritur præscriptione.*

EXceptionis species est Præscriptio, ut ei rectè subjungatur: * est que nihil aliud, quàm exceptio temporis, quo alienam temquis possedit, domino eam vindicanti opposita. Inter hanc & usucapionem olim fuisse plures differentias hodie sublatas, patet ex *tit. Ged de Usucap. transform.*

Usucapio est adjectio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti, *l.* 3. *D. de Usucap.* Introducta est bono publico, ut certa essent rerum dominia, & litium frequentia impediretur, *l.* 1. *D. d. tit.* Quâ ratione & à Canonibus approbata & recepta, atque in foro animæ locum vindicat, si tamen quatuor ad eam concurrant.

Requi-

Digitized by Google

3 Requiritur quippe Primò poſſeſſio, ſine qua nulla procedit præſcriptio, *c. 3. D. R. I. in 6.* & quidem per tempus lege definitum, quod in mobilibus eſt triennium, in immobilibus verò longum tempus, ſcilicet decem annorum inter præſentes, viginti inter abſentes. Ubi præſens dicitur, qui in eadem provincia cum adverſa parte domicilium habet, ut convenire poſſit, ſive res ibi ſita ſit, ſive alibi, abſens verò, qui in alia provincia domicilium habet, *l. fin. C. de longi temp. præſcript.* Et hoc quantum
4 ad actionem realem: * nam perſonali non præſcribitur niſi longiſſimo tempore, quod eſt triginta annorum, *tit. C. de Præſcript. 30. vel 40. annor.* Actioni hypothecariæ non præſcribitur niſi ſpatio quadraginta annorum, *l. 7. C. d. tit.* Quod tempus etiam requiritur in præſcribendis rebus Eccleſiæ, *c. 8. h. t.* niſi quòd res Romanæ Eccleſiæ gaudeant præſcriptione centum annorum, *c. Ad audientiam 13. & 14. hoc tit. & ibi* Abbas *num. 12.* Et hoc quoad res immobiles.

5 Quæſtionis eſt, An res mobiles Eccleſiæ uſucapi queant triennio? R. Verius eſſe, in iis locum habere triennalem præſcriptionem; ex ratione, quòd jure civili ita generaliter ſit diſpoſitum, & jure Canonico nusquam inveniatur facta mutatio, ut procedat regula in *c. 1. inf. de novi operis nuntiat.* Nec movere debet, quòd jura Canonica paſſim indiſtinctè requirant quadraginta annos, nam id accipiendum de rebus immobilibus, ſecundùm jus civile, Jaſon. *in Auth Quas actiones n. 4. Cod. de SS. Eccleſ.* Abbas *in c. 1. n. 11. ſup. de Reſtit. in integrum.* Vid. Covarr. *ad c. veſſeſſor de R. I. in 6. p. 2. §. 2. nu. 5.* Leſſ. *de iuſt. & iure cap. 6. dubit. 7.*

6 Poſſeſſio iſta ſit continua neceſſe eſt: nam interruptio, ſive naturalis ſive civilis, etiam quæ contingit per malam fidem, faciet interrumpi præſcriptionem, cum, ut mox dicetur, hoc jure requiratur bona fides toto tempore currentis uſucapionis. Cenſetur continuata poſſeſſio, non tantùm ſi apud unum permaneat, donec compleatur, verum & ſi in alium tranſferatur, ſive titulo univerſali, ſive ſingulari qua de re *Inſtit. h. t.*

7 Secundò, deſideratur bona fides, quæ eſt illæſa conſcientia, excuſans poſſeſſoris ignorantiam. Etſi enim bono publico introducta ſit uſucapio, non eſt tamen æquum pro libitu cuiusque eam procedere. Non eſt autem ſatis in principio bonam fidem adeſſe, ſecundùm leges civiles, uti dictum *Inſtit. de uſucap.* ſed Canones requirunt toto tempore adſit, *c. fin. h. t.* ex ratione, quòd quidquid non eſt ex fide, peccatùm ſit; eo gravius, quò diutius detinet infelicem animam, *c. fin. ſup. de Conſuet.* Standum autem hac in re decreto Canonum, quia agitur de peccato, quod non dimittitur, niſi reſtituto ablato, *c. Peccatum 4. de R. I. in 6.* Ubi nihil proderit longiſſimum tempus; neque enim hoc purgare poteſt malam fidem, cum non tollat peccatum, quòd uti dictum non tollitur niſi per reſtitutionem eius quod alienum eſſe dignoſcitur, *d. c. 4.*

8 Quæritur autem, An tempus centum annorum purget malam fidem? R. Covarr. *ad c. poſſeſſor p. 2. §. 8. n. 5.* tradere, aliquos id adſtimare, ſed improbandam eſſe eorum opinionem, quòd *d. c. Poſſeſſor.* dicatur poſſeſſorem malæ fidei ullo tempore non præſcribere: & *c. Vigilanti 5. h. t.* nulla antiqua dierum poſſeſſio juvare malæ fidei poſſeſſorem: item *d. c. fin.* in nulla temporis parte debere adeſſe conſcientiam rei alienæ. Quæ loca cum conveniant univerſalem negativam, rectè ex iis colligitur ne quidem immemoriali tempore præſcribi poſſe cum mala fide, propterea quod non purgatur mala fides, atque ita ſemper maneat peccatum, quod ab initio exiſtens vitiat omnes actus ſequentes. Covarr. *d. §. 8. nu. 5.* Abbas *in c. fin. n. 15. h. t.* Alex. *Conſ. 113. lib. 1.* Ant. Faber *lib. 7. Cod. tit. 13 definit. 2.* Ut neceſſarium requiſitum ſemper deſit, cum tempus illud ſupplere nequeat.

9 Q. II. An dubitans præſcribat? R. A. dubitante non rectè inchoari præſcriptionem, eo quod in principio requiratur bona fides poſitivè quam non ponit dubium; alias exponeret ſe periculo detinendi rem alienam. Dubium autem ſuperveniens non ſiſtit poſſeſſionem inchoatam, præmiſſa tamen, quantum in ſe eſt, omni diligentiâ ſuper rei veritate: tunc enim procedit Reg. quòd in pari cauſa ſit potior poſſeſſor. Quo facit, quod præſcriptione currente ſatis ſit non intervenire malam fidem, quam non ponit dubium. Covarr. *d. p. 2. §. 7. n. 3.* Fachin. *1. Contr. cap. 65.*

Digitized by Google

10 Q. III. Quid si completâ usucapione possessor intelligat rem fuisse alienam? R. Non teneri eum ad restitutionem, cum nequeat dici detineri alienum, cuius petitum legem habet sibi adiectum dominium, quæ à Canonibus approbata etiam in conscientia sibi locum vindicat. Covarr. *d. loco p.* 3. §. 2. *n.* 1. Si tamen hæc res alicuius conscientiâ distincat, utius ille restituet, cum & erronea conscientia peccatum ponat in contraveniente, qui non potest dici agere ex fide, etiamsi res in se nullum peccatum habeat. Covarr 1. *Variarum resolut. c.* 1. *num.* 2. Vide dicta D. *h. tit. num* 60.

11 Bona fides non satis est, in eo sit, qui incœpit usucapere, sed & in eius successore esse debet, sive is sit singularis, sive universalis. Hâc tamen differentiâ, quòd ille etiam possit usucapere, licet auctor eius non potuerit; hic verò usucapere nequeat, si auctorem eius impediverit mala fides, *Instit. de usucap.* §. *diuina.* Ratio diversitatis est, quòd ille non repræsentet personam defuncti, non succedat in eius vitium, sed suâ fide nitatur; hic verò repræsentet, & in omne jus defuncti succedat, *l. Cum hæres D. de diversis. & temp. præscrip.* Ut rectè dicat Imp. in *l. Vitia C. de acquir. poss.* vitia possessionum à maiotibus contracta perdurare, & successorem auctoris sui culpam comitari, quòd omnino est extra controversiam, quando hæres vult uti accessione defuncti.

12 Quæstio est, An à se inchoando possessionem perficiat hæres usucapionem, non obstante malâ fide, quæ in defuncto fuit? R. Verius esse, non prodesse illi tempus, etiam in casu, quo non vult uti accessione defuncti, cum dicta loca loquantur simpliciter, & nitantur eo, quòd repræsentet defuncti personam & vitium: repræsentat autem etiam non utendo accessione. Ut limitatio ista, nisi velit uti accessione, sit præter mentem legum, cum nihilominus sit hæres, & à defuncto causam habeat. Ut rectè dicatur *d. l. Cum hæres*, exordium bonæ fidei rationem non tueri. Et facit, quòd habet *l.* 4. §. *hæres D. de usucap.* hæredem ignorantiâ suâ non excludere vitia defuncti: quod tamen dicendum esset, si à se inchoando possessionem posset perficere usucapionem, & rem suam facere. Covarr. *d. p.* 2. §. 9. Vide dicta plenius *ad D. hoc tit. num.* 62.

Q. An idem procedat jure Canonico? R. 13
Ita dicendum esse; tum quod hac in parte nullibi inveniantur Canones recedere à jure civili; ut procedat decisio *cap.* 1. *inf de novi operis nuntiat.* & regula jure civili recepta, quod non possit præscribere hæres id, quod non potuit præscribere defunctus, quia personam & vitia eius repræsentet secundum dicta loca; tum quod teneatur hæres exonerare defuncti conscientiam, *c. fin. de Sepult.* Et licet persona hæredis non inficiatur delicto defuncti, non potest tamen dari justum initium, cui à defuncto illud habeat, atque ita vitiosum, ut ille habebat: & ita expressè tenet Abbas, *in c.* 2. *n.* 8. *& c. Si diligenter n.* 29. *ubi vide addit. h. t.* quem & alii sequuntur. Et rectè, cùm nec hoc jure possit induci separatio possessionis, quæ fuit penes hæredem, ab ea, quam habuit defunctus, quia jam mutatet causam suæ possessionis, quod non est licitum. Ubi excipitur hæres, qui inventarium confecit; nam eas res non minus facit hæredem repræsentare personam defuncti, eiusque vitia, cum nihilominus sit hæres, Covarr. *d.* §. 9. *n.* 6. Et hoc ita accipiendum, quando in defuncto fuit vera mala fides, non etiam si præsumpta aut ficta tantum. Covarr. *ibid. n.* 7. Quod si hæres aliunde quàm à defuncto titulum habeat, non obstabit ei mala fides defuncti, cum eius iure non utatur, *l an vitium* §. 1. *D. de diversis. & temporal. præscrip.*

Q. An vitium defuncti Prælati successorem 14
impediat? R. Minimè, cum non succedat in jus defuncti, sed novum consequatur ex nova collatione; ut nec vitiis impediatur, atque ita cessante causâ impedimenti, cesset & impedimentum, ut tradit Abbas, *in c.* 2. *n.* 8. *& c.* 4. *n.* 9. *h. t.* Felin. *d. c.* 4. *n.* 6.

Tertiò, desideratur Titulus, qui est justa 15
causa possessionis, seu jus, quo aliquid possidetur, habile ad dominii translationem, si tradens foret dominus, cuiusmodi est emptio, donatio, dos, legatum, & similes tituli, de quibus D. *& Cod. hac in materia.* Hunc lex desiderat, ut quod injustum videretur non præcedente justâ causâ, pro cuiusque adfectu procedere usucapionem. Ubi non sufficit 16
putare aliquem, quod justo titulo possideat, si ve-

Digitized by Google

ſi verò titulo careat, ſecundùm Juſtinianum *Inſtit. de uſucap. §. error.* Cuius dictum procedit, ſi ex ea cauſſa, quæ putabatur ſubeſſe, poſſeſſio non ſit tradita, ſed alio modo poſſeſſor eam nactus, ultrò ſibi hanc opinionem ceperit, ut falsò exiſtimet ſibi donatum, legatum, *l. 1. D. Pro donato.* Nam ſi ex ea cauſſa res tradita ſit, veluti ſi hæres ex cauſſa legati rem tradiderit, quæ non erat legata accipienti bonâ fide curret uſucapio, *d. l. 1. & l. Quod vulgò 11. D. Pro emptore.* Ratio eſt, quòd hoc in caſu ſit error probabilis, non etiam in illo. Et hoc ita in errore factì. & quidem alieni, in quo tolerabilis eſt ignorantia; nam error juris uſucapionem non parit, *l. Nonnumquam 31. D. de Vſucap.*

17 Quæritur autem: An titulus hic ſit probandus? R. In longiſſimi temporis præſcriptione non alias probandum eſſe, quàm ſi præſcribenti obſtet jus commune, aut præſumptio Canonis, *c. Inod. in 6.* Exemplum eſt in *c. 7. h. t. & c. Cum contingat 9 inf. de Decimis.* Immemoriale tempus à tituli oſtenſione liberare, ex eo patet, quod hic locus conſtituti, *d. c. 1. eod. in 6.* Longum tempus non facit pro titulo præſumi, ſed ille probandus eſt, cum *d. c. 1.* tantum loquatur de longiſſimo tempore, quod facit pro titulo præſumi. Clarus *§. Feudum q. 19.*

18 IV. Requiritur, res ſit talis, quæ præſcriptionem non refugiat; quo modo non acquiruntur poſſeſſione res fiſci, *§ res fiſci Inſtit. de Vſucap.* Quod accipe de tempore longo; nam longiſſimum; id eſt quadraginta annorum ſpatium, contra fiſcum currere videtur, quo ad res jam adquiſitas, per *l. Omnes 4. C. de Præſcript. 30. vel 40. annor.* generaliter loquentem. Quod ſi debeantur quidem, necdum tamen ſint adquiſitæ fiſco, decennium cum bona fide videtur ſufficere; imò & interdum quinquennium, *l. 2. C. de Veſtigalib. & Commiſſ.* Covarr. *ad d. c. Poſſeſſor p. 2. §. 2. n. 8.* Ut pœnæ præſcribatur, non requiritur bona fides, cum pœna non debeatur in foro conſcientiæ ante ſententiam. Covarr. in 4. *Decretal. p. 2. c. 6 §. 8 n. 31* Non præſcribunt decimas laici, *c. Cùm cauſſam 7. h. t. qua de re latiùs inf. de Decimis?* uti nec alias res ſpirituales, quarum ſunt incapaces. Prohibitæ & uſucapi res dotales, pupillares, Minoribus non currit longum tempus; uti nec illis, quibus non eſt agendi licentia, de quibus videatur Gloſſa in *d. §. res fiſci & Cod. Quib. non objic. longi temp. præſcr.* Non præſcribit etiam ſubditus obedientiam contra Prælatum, *c. Cum non liceat 12. hoc tit.* Oldrad. *Conſ. 254.* Jurisdictio tamen præſcribi poteſt, veluti jus Epiſcopale per inferiorem Prælatum, *c. Auditis 15. & c. 18. h. t.* Contra res coronæ non currit tempus niſi immemoriale, qua de re latiùs Covar. *d. p. 2. §. 1. n. 9.* Non præſcribuntur etiam procurationes debitæ viſitantibus, *c. Accidentibus 11. & c. Cùm ex officii 16. h. t.*

19 Q. An beneficium acquiratur præſcriptione? Nimirùm; cum non poſſint beneficia obtineri ſine canonica inſtitutione, *c. 1. de R. I. in 6.* Triennalis tamen pacifica poſſeſſio cum titulo colorato prodeſt ad exceptionem. Navar. *de Præben. Conſ. 3.* Covar. *d. p. 2. §. 10.* Si tamen adſit bona fides, nam alias nec in foro interno tutus quis eſt, nec in foro externo tolerandus. D. Peckius *ad d. c. 1. n. 31. de R. I. in 6.* Videatur hac de re latiùs Rebuff. *de Præſcript. poſſeſſorib.* Gomez *ad Reg. Cancell. de trien. poſſeſſ. 33* Eſt & poſſeſſio unius anni in beneficiis, quæ facit contra poſſidentem non impetrari beneficium; niſi in litteris exprimatur nomen, & aliæ conditiones poſſeſſoris, & ex vi impetrationis intra ſex menſes poſſeſſor in judicium vocetur. Rebuff. *De annali poſſ.*

TITULUS XXVII.

De Sententia & re judicata.

SUMMARIUM.

1. *Sententia & res judicata in quo differant.*
2. *Sententia unde dicta & quid.*
3. *Sententia debet eſſe certa, & conformis libello.*
4. *Iudex concluſionem libelli* [illegible] *egredi poſſit?*
5. *Sententia qualiter proferri debeat.*
6. *Profrenda à judice competente, non tamen excommunicato.*
7. *Sententia contra Canones lata an ſit nulla ipſo jure?*
8. *Sententia valet non continens expreſſum juris errorem.*

Digitized by Google

9. *Sententia in causa matrimoniali non transit in rem judicatam.*
10. *Sententia lata ex falsis instrumentis vel testimoniis non tenet.*
11. *Sententia effectus est sopire litem.*
12. *Item facere jus inter partes.*
13. *Executio sententiæ concernit dominum, non procuratorem.*
14. *Executionem sententiæ quæ impediant.*
15. 18. *Sententia executio ad quem spectet.*
16. *Judex loci an denovo cognoscere possit?*
17. *Sententiis duabus latis à diversis judicibus, utra potior?*
19. *Executio quo ordine facienda.*

ALlegatis utrimque probatis, quantum satis videtur partibus, restat, ut jus dicatur à Judice, per sententiam, non interlocutorium, quæ tantum fertur super aliquo incidenti, sed definitivam, quæ principalem causam determinat. De ea hic agitur, simul & de re judicata; * quæ duo licet affinia, diversa tamen sunt. Nam sententia se habet per modum agentis, & non tam negotio quàm instantiæ finem imponit; res verò judicata per modum facti, & controversiam omninò sopitam facit.

Sententia dicta, quod Judex quid sentiat super re propositâ declaret: quam Cuiac. *ad t. Cod. de Sent & Interloc. om. jud.* describit esse decretum, à Judice competente interpositum, servato judiciorum ordine, de summa vel capitulo quodam litis, continens absolutionem vel condemnationem. Decreti nomen latius patet, sed hic restringitur ad sententiam per verba, *absolutionem vel condemnationem* Brevius alii definirionem rei controversæ dicunt.

Necesse est sit certa, *l. Post sententiam* 9. *C. de Sent. & Interloc. om. jud. §. curare Instit. de Actionib.* quia alias litem non dirimeret, imò non teneret, *l. pen. & ult. C. de Sent. quæ sine certa quant* pro[illegible] Et hoc, quatenus natura actus fert, quæ interdum est talis, ut incerta sit ferenda, veluti si fructus petantur, ex obligatione alternativa agatur, *l. Ubi autem 75 §. qui illud D de V. O. Dott. ad d. §. curare.* Sit libello conformis, saltem qualitate, id est aliud non contineat, quàm petitum, *l. Ut fundus D. Communi divid.* Quantitate ut respondeat libello non est necesse, cùm contingat plus debito peti.

Ubi quæri potest, An judex ita sit adstrictus actioni, ut conclusionem actoris egredi nequeat? R. Hoc videri, per *l. Non potest D. de Iudic.* & alia jura vulgata, quæ volunt sententiam debere esse conformem libello, & secundum petitionem judicari. Specul. *de Sent. §. 5. n. 15.* Vult tamen Charondas *5. Respons. 67.* non ita esse adstrictum judicem actioni, quin possit, æquitate postulante, adjudicari actori quid libello eius non comprehensum, si ex actis pateat deberi, juxta *l Borsem. 43. §. aliquando D. de adil. edicto.* Quod quidem posse videri æquum, ad amfractus & multiplicationes litium evitandas; nihil tamen favet eius sententiæ *d. §. aliquando*, siquidem in eo actio est intentata, quæ alteram continet, secundum quam non potest videri malè judicatum *l Si is qui hæres 25 §. 1. de Except rei jud.* Vide dicta *ad D. h. t. n. 47.* Præterea continere debet absolutionem aut condemnationem; neque enim sententia dicenda, quæ non liberat, aut obligat, *l. 3. C. de Sent. & Interloc.*

Ad formam eius spectat, ut hinc inde allegatis & examinatis, postquam in causa conclusum, partibus convocatis, proferatur ab ipso Judice, nisi sit persona dignior, *c. fin. eod. in 6.* pro tribunali sedente, ut volunt, per *Nov. de Iudicib. 82. §. sedebunt*: ut maior sit attentio, & sedens quasi in solio suæ majestatis judicet justum judicium; idque loco consueto, & ex scripto, nisi sit lis brevis, maximè vilium personarum aut causarum, *Auth. Nisi C. de Sent. experic. recitandis.*

Hoc verò præcipuè desideratur ad valorem sententiæ, ut profertur à Judice competente, qui jurisdictionem suam aut formam præscriptam non egrediatur, sive is sit ordinarius, sive delegatus. Non sit tamen excommunicatus, quia in tali nulla residet jurisdictio; adeò ut, si inter delegatos aliquis sit publicè excommunicatus, sententia concidat, *c Ad probandum 24. h. t.* Denique respondeat ordini ac præscripto iuris, aut consuetudini, *c 1. h. t.* neque enim à iure scripto aut consuetudine receptâ recedere illi datur, ut dictum *sup. de Officio jud.*

Unde hic quæritum, An sententia contra canones lata ut ipso iure nulla? R. Nullam esse

Digitized by Google

esse, secundùm *d. c. 1. h. t.* Cuius decisio vera est, si contineat expressum juris errorem, *c. Cum inter 13 h. t.* Expressum errorem continebit, quando pronuntiatur de jure constitutionis, v. g. decimas in aliena parochia posse præscribi sine titulo: est enim hoc contra *c. 1. eod. in 6.* Alia exempla est videre in *l. 1. §. item*
8 *D. Quæ sententia sine appell. rescind.* * Si non contineat expressum juris errorem, sententia valet, ut quando de inter litigatoris pronuntiatur, non etiam constitutionis, *d. c. 13. in fine.* veluti si quis allegato privilegio competente, condemnetur nihilominus, eo tamen non expresso in sententia, *d. §. item.* Quæ transit in rem judicatam, si non fuerit appellatum intra decem dies, *c. Inter 10. h. t.* habebiturque pro veritate, *l. Res judicata 207. D. de R. I.* & quidem præsumptione juris & de jure, ut postea nihil amplius quæratur, *l. Post rem D. de Re judic.* & probatio in contrarium nulla admittatur, etiam per instrumenta de novo reperta, *c. Suborta 21. h. t.* Quod imputet sibi læsus, qui passus est sibi labi appellationis terminum.

9 Excipitur causa matrimonialis, in qua non transit sententia in rem judicatam, *c. Lator 7. c. Tenor 11. & c. 2. h. t.* etiamsi bis confirmata fuerit, & terminus ad provocandum sit lapsus. Ratio est, quod in reliquis aliquid operetur consensus non appellantis, *c. Quod ad 15. h. t.* in causa verò matrimonialis consensus partis non appellantis nihil faciat ad matrimonii validitatem aut invaliditatem, quia foveret peccatum in dissolvendo matrimonio legitimè contracto, aut confirmando illegitimè initum. In publico quoque negotio ex nova causa permissum uti instrumentis novis, *l. Imperatores 35. D. de Re judic.* Excipitur & sententia lata ex juramento necessario,
10 qua de re *sup. tit. 24. & D. h. t. num. 57.* * Lata item est falsis instrumentis, *c. Cum l. & A. 22. h. t.* Ratio est, quòd per eiusmodi fit circumscripta judicantis auctoritas, ut sustineri nequeat ab eo prolatum; quatenus tamen probatur judex taliam instrumentorum fidem secutus ita pronuntiasse, *l. 3. C. Si ex falsis instrum.* Idem jutis dandum sententiæ latæ ex falsis aut corruptis testibus, *c. Sicut 9. sup. de Testib.* eâdem suffragante ratione, si judex per eos motus ita pronuntiârit, *l. Divus*
33 *D. de Re jud. & dixi hac de relatius D. eod. tit. num. 53. 54. & 55.* Denique retractari potest sententia, si causa sit, quæ Pontificem aut Principem moveat, ut in *c. 7. sup. de Dolo & Contumacia.*

Effectus sententiæ est, sopire litem & con- 11
troversiam, *c. 2. h. t.* saltem quoad instantiam, ita ut Judex eam ittractare nequeat, quippe functus suo officio, sive æquam sive iniquam sententiam dixerit, ut in ea causa Judex esse desinat, *l. Judex 55. De re jud.* Quæ tamen ad causæ consequentiam spectant, ea omissa eodem die supplet, *l. Paulus 42. D. h. tit.* Si sententia fuerit nulla, cum suo officio non fit functus judex, ex integro causam cognoscere non prohibetur, *l. 1. C. de Sent. & Interloc.* Et hoc quoad definitivam; nam interlocutoriam revocare potest, cùm interlocutiones plerumque, ut ait Imp. in *l. 9. Cod. d. tit.* non perimant causam.

Est & sententiæ effectus, jus facere inter 12
eos, inter quos lata; neque enim aliis nocent inter alios acta, *tit. Cod. Inter alios acta vel jud. aliis non noc.* Hinc contra unum hæredem latâ non obstabit alteri, qui in judicio non fuit, *l. 2. Cod. Quib. res judic. non nocet, ubi ea de re agendi plenior est locus;* nisi jus ejus, qui non egit, dependeat à jure ejus, qui egit, *c. pen. h. t. Papinianus 8. §. 16. D. de inoff. testam. & l. Sapè 63. D. de Re jud.* aut is, qui primus habet rei cõtroversiæ defensiones, patitur agere sequentem *d. c. pen. & d. l. Sapè.* Sic creditor passus debitorem agere super proprietate pignoris, maritus socerum vel uxorem super re dotali, emptor venditorem super re empta, sibi præjudicant. Ratio est, quod tales videantur consentire judicato; dummodò sciat causam agi is, cui primæ competunt partes. Covar. *Pract. Quæst. c. 13. n. 7.* Falli tamen hoc variis casibus, de quibus Glos. in *d. c pen.* Vide dicta ad *D. h. t. n. 137. & seqq.*

Ad executionem sententiæ quòd attinet, 13
illa dominum concernit, cum, licet condemnatio fiat in personam ejus, qui litem est contestatus, procuratoris scilicet, *l. 1. C. de Sent. & Interloc.* qui contestando litem fit eius dominus, actio tamen judicati & domino detur & in dominum, in eiusque bona fit executio, cùm eius agatur negotium. Est autem perpetua, etiam in hæredem competens,

ad-

Digitized by Google

ad hoc, ut judicato satisfiat, *l. Miles 6. in fine* D. *de Re judic.* & quidem in continenti parata in realibus: in personalibus quatuor menses dantur reo, *l 2. C. de Vitric. rei jud.* Quod tempus prorogari ex causa potest, *l. 4. §. Si quis* D.
14 *de Re jud.* * Impedit tamen executionem privilegium competentiæ, *l. Sunt qui 16. D. de Re jud.* Uti & oppositio nullitatis, falsitatis in continenti probandæ: nam cum executio fiat summarie, *l. A divo Pio 15. § si super rebus* D. *de Re jud.* non admittit exceptiones, quæ altiorem indaginem requirunt, *l. 3. §. ibidem D. Ad exhibend.* Impedit & eam restitutio in integrum, *l 1. C. Si adversus sent.* appellatio *de qua tit. seq.*

15 Spectat plerumque executio ad judicem, qui sententiam tulit, si reus sit ejus fori: aliàs missionem in bona decernet, cuius executio committenda judici loci, ubi bona sita, *c. 1. §. contrahentes de Foro compet. in 6.*

16 Ubi quæritur, An judex loci possit causam de novo cognoscere? R. Non videri: foret enim elusoria prior sententia. Audire tamen exceptiones super nullitate, super falso, illi permissum, non tam ut judicet, quàm ut remittat, *l. Si prætor 75.* D. *de Iudic. c. 5. ubi* Innoc. *h. t.* Permissum & illi audire exceptiones, quæ post sententias competunt, ut solutionis, & similes, de quibus non judicatum. Guido Papæ *decis* 574.

17 Quid si contingat duas à diversis ferri sententias, utra erit potior? Si ad diversos spectet causæ cognitio jure ordinario, illam prævaliturum, quæ pro reo est, quia favorabilior eius causa, nisi sit evidenter iniqua, aut agatur causa favorabilis, vel pia, ut matrimonii, dotis, &c. *c fin. h. t.* Si verò ad plures spectet jure delegationis, ab arbitrio pendere delegantis, utra approbetur, quia jurisdictionem non suo, sed delegantis nomine exercent. Ab arbitris laram neutram habere vigorem, *d. c. fin. & l. Diem § si plures D. de Receptis qui arbitr.* quòd iis nulla sit auctoritas, & inter partes non sit actum, cui eo casu sit standum.

18 Ad executionem faciendam quòd attinet, illa spectat ad judicem ordinarium, aut etiam delegatum, *c. Quæsivit 26. sup. de Off. jud. deleg.* non etiam ad datum, cui tantùm est commissa causæ cognitio, non etiam est jurisdictio.* Facienda primò in mobilibus, ut quàm 19
minimum noceatur reo. Quibus deficientibus, veniendum ad immobilia, *d. l. A divo Pio 15. §. 2. D. de Re judic. secundum ea, quæ ibidem dicta sunt n. 147. & seqq.*

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

SUMMARIUM.

1. *Appellatio quid?*
2. *Appellari jure Canonico potest, omisso medio.*
3. *An reddi sic appellatur ad Legatum de latere?*
4. *Finis appellationis.*
5. *Appellatio alia judicialis, alia extrajudicialis.*
6. *Appellat quilibet gravatus, & cujus interest.*
7. *A quolibet judice inferiori ad superiorem.*
8. *Laicus non appellat ad judicem Eccl. sæcularem.*
9. *Appellat & uterque, actor & reus.*
10. *Utrosque ad diversos judices appellante quid juris?*
11. *Ab arbitro an appellare liceat.*
12. *Appellatur à quilibet sententia definitiva.*
13. *Ab interlocutoria quando appellatur.*
14. *Ab executione an appellatur?*
15. *An à sententia lata, in judicio possessorio?*
16. *An à pœna?*
17. *A pronuntiatione pœnæ appellari potest.*
18. *An à correctione appellatur?*
19. *Clausula, appellatione remotâ, an eam prorsus removeat?*
20. *Clausula ista in medio posita an adficiat & præcedentia & sequentia?*
21. *Appellandum vel viva voce, vel per libellum*
22. *Apostoli quid qualiter & quando petendi.*
23. *Apostoli refutatorii, testimoniales, & conventionales.*
24. *Appellatio quando prosequenda.*
25. *Appellanti à definitiva licet novas allegationibus uti, non ab interlocutoria.*
26. *Effectus appellationis.*
27. *Appellatio ab aliquo incidenti an suspendat causam principalem?*
28. *Appellatio ab uno interposita prodest aliis.*

29. Sen

29. *Sententia judicis ad quem an extinguat ſententiam judicis à quo?*
30. *Appellationem deferre quis dicatur.*
31. *Appellatio ceſſat revocato gravamine.*
32. *Ab appellatione recedi poteſt, invito adverſario.*
33. *Recuſatio quid, eiusque finis.*
34. *Recuſatio quando proponenda.*
35. *Recuſatur jure Canonico judex etiam ordinarius.*
36. *An & jure civili?*
37. *Recuſatio qualiter fieri debeat.*
38. *An ita ſuſpendat jurisdictionem judicis, ut geſta ab eo ſint nulla?*
39. *Appellatione remotâ an & recuſatio remota cenſeatur?*
40. *Relatio & Conſultatio quid?*

TRes ſunt huius Rubricæ partes. Prima eſt de Appellationibus, per quas ſententiarum vis, ne in rem judicatam tranſeant, ſuſpenditur.

Appellatio eſt tranſitus à judicio ad judicium, ſive ab inferiori Judice ad ſuperiorem gradatim facta provocatio. Dico, gradatim; quia omiſſo medio non rectè appellatur ad Principem, *l. Imperatores 21. D eod.* quamvis appellatio non ſit inutilis, cum ad proximum
1 introducatur, *l. 1. §. ſi quis D. eod.* * Jure Pontificio aliter ſe res habet, quo etiam immediatè appellari poteſt ad Pontificem Rom. *c. 7. h. t.* ex eo, quòd non privativè, uti Princeps laicus, ſed cumulativè cum inferioribus communicaverit ſuam jurisdictionem: ut etiam in prima inſtantia coràm eo inchoari lis à quocumque poſſit, cum ſit omnium Chriſtianorum judex ordinarius. Vide dicta ad *D. h. t. n. 10. & 17.*

3 Quæritur, An ad Legatum de latere, vel Nuntium cum poteſtate Legati appelletur, omiſſo medio? R. Videri non rectè appellari, quòd *dicto c. 7.* tantùm hoc permittatur in Rom. Pont. propter poteſtatis præeminentiam, cui ab omnibus defetendum, *c. Antiqua 23. in fine de Privil.* ut in eo videatur ſpeciale, atque ideo non extendendum Contrarium tamen in uſu eſſe tradit Speculator. *de Appellat. §. 4. n. 15.* qui fundatur in eo, quòd vices Pontificis gerat. Quo facit, quod in *c. 1. ſup. de Off. Legati* dicitur, legationis obtentu cauſas per appellationem aut querimoniam ad eum delatas audire poſſe, & debere, propterea quòd reputetur ordinarius in provinciis ſibi commiſſis, *c. 2. de Off. Legati in 6.* Ut cum appellatio ad ordinarium immediatum fiat, etiam ad eum rectè fiat tamquam ordinarium immediatum. Abbas *d. c. 1. n. 7.* Bald. *c. 4. n 5. ſup. de Off. Legati.*

Finis appellationis eſt, ut innocentibus ſubveniatur, imperitia & iniquitas judicis cottigatur, ne per eum quis lædatur, *l. 1. D. h. t.* 4

Alia eſt Judicialis, quæ fit à ſententia, alia 5
Extraiudicialis, quæ fit ab actibus extraiudicialibus, quibus aliquis ſe gravatum queritur. Sic nominatus ad tutelam, ſi putet ſe gravatum propter reiectam excuſationem, appellare poteſt, *l. 1. §. ſi quis tutor* D. *Quando appellan. ſit.*

Appellat quilibet gravatus, etiam cum quo 6
actum non eſt, ſi eius intereſſit, *c. Cum ſuper 17. h. t. & l. 4. §. item D. eod.* imò etſi privatim non intertur. Sic pro eo, qui ducitur ad ſupplicium, tertium appellantem audiri vult humanitatis ratio, *l. Non tantùm 6. D. h. t* Excommunicatus appellans non rejicitur, cùm ei non ſit denegata ſui defenſio, ad quam ſpectat appellatio, *c. fin. ſup. de Except. & dixi ad D. h. t. nu. 4. & ſeq.* Rejicitur damnatus ex ſua confeſſione judiciali, quæ manifeſtum reum conſtituit, *c. Cum ſpeciali 61. §. porrò h. t. & l. 1. C hoc tit.* cum proprio teſtimonio reſiſtere ſit indignum, niſi allegetur cauſſa erroris, *arg. l. Generaliter 13. C. De non num pecunia.* Non auditur etiam qui expreſsè vel tacitè renuntiavit appellationi, gerendo aliquem actum coram Judice à quo *l. fin. §. fin. D. de Temporib. appellat.* Standum enim eſt pacto, *l. 1 §. 3. D. A. quib. appell. non liset.* Idem in eo, qui juravit ſtare judicio Eccleſiæ, *c. Ad hæc 20. & 21. h. t.* niſi læſionem oſtenderit, *d. c. 20 & ibi Gl.* Rejicitur & ille, qui non detulit appellanti in eadem cauſſa, *c An ſit 42. h. t.* ex ratione regulæ. Quod quiſque juris in alium & c. Ut & ille, qui tres conformes ſententias contra ſe habuit, *c. Sua nobis 65. h. t. & tit. Cod. Ne liceat in una eademque cauſſa tertiò appell.* Ratio eſt, tum ut ſit aliquis litium finis; tum quod præſumptio ſit pro tribus conformibus ſententiis, quibus acquieſcendum, *Clem. fin. h. t.*

Appellatur regulariter ab omni judice, & 7

Digitized by Google

delegato & ordinario, ad superiorem, non etiam ad Inferiorem, qui non potest corrigere defectum superioris; nec ad parem, cui non est jurisdictio in parem. Hinc à Pontifice non appellatur, non a Principe, non etiam à sententia Præfecti prætorio, *l. 1. C. de Sent. Præf. Præt.* ne eius explorata fides in dubium vocetur; cujus loco hodie habentur suprema Concilia supplicare tamen contra eam licet Principi intra biennium, *d. l. 1.* 3 Laicus non appellat ad Judicem Ecclesiasticum, cum non sit eius superior; nisi forte ex defectu justitiæ, aut nisi judex sæcularis sit subiectus Ecclesiastico Judici, *c. Si duobus 7. §. fin. h. t.* aut Ecclesiasticus temporalem iurisdictionem exerceat, & causa controversa eius sit fori, *c. 3. §. debet eod. in 6* Facit & consuetudo à laico ad Ecclesiasticum appellari, *d. §. fin.* A delegato ad causam specialem appellatur ad delegantem, non etiam si universitas causarum delegata fuerit, *c. Super 27. sup. de offic. deleg.* Quo modo non appellatur ab Officiali ad Episcopum, *c. 3. eod. in 6.* Ratio differentiæ est, quia hoc in casu idem est tribunal delegati & delegantis; ab eodem autem ad eumdem non appellatur: illo verò casu non est idem tribunal.

Appellatur autem non tantùm ab uno, sed 9 & ab utroque, si uterque læsum se conqueratur. Quod licet non sit necesse, cum unius appellatio faciat causam ad superiorem transire, consultum tamen, ne alteri præjudicet suum silentium.

Ubi quæritur, Quid juris sit, utroque ap- 10 pellante ad diversos judices? R. Non esse locum huic quæstioni nisi jure Pontificio, quo etiam immediatè appellari potest ad Rom. Pontificem. Bo itaque casu appellantem ad Pontificem esse potiorem altero appellante ad ordinarium, decisum *d. c. Si duob. 7. in princ.* propterea quod is sit ordinarius omnium Christianorum, etiam in prima instantia, & eius tribunal maius. Quod aliqui putant procedere, si prius ad Pontificem sit provocatum, non etiam si prius ad ordinarium. Minus rectè, cùm etiam posteà interposita appellatio ad Pont. prævaleat ei, quæ interposita ab altero ad ordinarium, quia textus in *d. c. 7.* indistinctè loquitur, & ratio, quæ in majoritate tribunalis consistit, cui cedit minus, *l. Contra 54. in fine D. de Re jud.* etiam hoc casu militat, quando nimium appellatio est permissa ad maius tribunal; ut in casu præsenti, quo appellatio ad ordinarium erit futura sine effectu, nec poterit ille se immiscere: qui tamen ignatus appellationis interpositæ ad Pont. rectè coget alteram partem ad comparendum coram se, quam & contumacem, subticentem se ad Ponr. appellasse, puniet.

Quæsitum & illud, An ab arbitro appella- 11
re liceat? R. Non licere, jure utique civili, *l. 1. Cod. de Receptis arbit.* sive adiecta sit pœna compromisso, sive non: tum quia per appellationem suspenditur jurisdictio, quæ nulla in arbitro; tum quia sententia arbitri non aliàs obliget, quàm si expressè vel tacitè lapsu decem dierum sit comprobata, *l. 5. Cod. d. tit.* Ubi parti imputandum, quòd intra istos dies non contradixerit. Si tamen ex consensu partium à Præside sit datus judex, ab eo appellati poterit, *l. Ex consensu 23. D. h. t.* Ab arbitramento arbitratoris, cum petatur reductio ad arbitrium boni viri, ob læsionem, appellationi locus esse nequit, *l. Sociatatem 66. in fine D. Pro socio.* Idem obtinet de jure Canonico, cum non pateat hac in parte quid esse mutatum, imò potiùs comprobatum, *can. A judicibus 11. q. 1. Dixi ad D. A quibus appell non licet n. 11.*

Appellatur à qualibet sententia definitiva, 12
valida tamen, quia appellatio habet vim suspensionis eius, quod subest: nihil autem subest, si sententia non teneat, *tit. C. Quando provoc. non est necesse*, etiam in criminalibus, *l. Additos 29. C. h. t.* in quibus & allus pro invito appellat, ut dictum suprà, quod omnium interest innocentes defendi, eosque sponte non petire. *l. 6. D. h. tit.* In crimine notorio neutiquam audituræ appellans, ne malitiæ indulgeatur, *c. Cum speciali 61. h. t.*

Ab interlocutoria non appellatur jure civi- 13
li, nisi gravamen inflictum per definitivam corrigi nequeat, *l. pen C. Quorum appellatio non recip.* quod præsumat tantum litis differendæ causâ eam interponi. Jure Canonico ab interlocutoria, & à quovis gravamine appellatur, *c. 3. eod. in 6.* quod satius sit tempori gravamini occurrere, quàm post læsam causam remedium quærere, non rarò frustrà. Ubi tamen opus est causæ expressione, ne frustratorie videatur interposita. Verum eam juris veteris appellandi libertatem restrinxit Conc. Trid.

Digitized by Google

Trid. *Sess.* 24. *c.* 20. *de Reform.* non alias permittente appellationem ab interlocutoria, quâ habente vim definitivæ, & cuius gravamen per appellationem à definitiva reparari nequit: quod ipsum facti est, ac rei natura ac conditio docet solet.

14 Q. An appelletur ab executione? R. Neutro jure id permissum esse, *l.* 5. *C. Quor. appell. non recip.* 15 *c. Novi. ille* 43. *h. t.* quod videatur fieri in fraudem executionis, post approbatam silentio sententiam; cum executor, etsi nova sit persona juris tamen interpretatione eadem sit cum eo, qui executionem mandavit: cuius factum potius esse intelligitur, quam exequentis, qui tantum habet nudam facti explicationem. Nisi tamen modum excedat, propter gravamen, quod parti infert, *d. c.* 43.

Non appellatur etiam à sententia super juramento lata, propter transactionem, quæ subest, *l.* 2. *D. de Iurejur.*

15 Q. An appelletur à sententia lata in possessorio? R. Ita videri hoc jure, *Clem.* 1. *de sequest. poss.* quo à quolibet gravamine appellari potest Covarr. *Pract. quæst.* 23. *n.* 8. Aliter se rem habere jure civili vult Cuiac. *l. unica Cod. de moment. possess.* propter celeritatem reformationis, quam eiusmodi causa desiderat, & quia gravamen in petitorio corrigi potest. Covarr. autem *d. loco vers. Secunda concl.* admittit quidem appellationem quoad effectum devolutionis, non etiam suspensionis, cum velit executionem minimè impediri, Quod quærenus procedat secundùm Conc. Trid. dictum paulò antè.

Quæritur etiam, An appelletur à pœna? R.
16 Non potuisse olim à pœna legitima appellari, *l. Si quâ pœnâ* 244 *D. de Verb. signif.* Esset enim à lege provocare; cum, ubi de crimine constat, pœna lege definita inferenda veniat, de cuius iniquitate non est quærendum. Comparata enim appellatio juris tuendi, non
17 etiam infringendi gratiâ * A pronuntiatione vel declaratione pœnæ appellari potest: cum & is, qui ad supplicium ducitur, appellare possit, & alius pro eo, *c. Cum sit Romana* 2. *in fine h. t.* ubi auditur appellans damnatus rapinæ vel violentæ invasionis, *& l.* 6. *D. eod.* Ratio est, quod declaratio non sit legis, sed hominis: ut non tam de legis iniquitate conqueratur appellans, quàm hominis excessione, nisi a; p.llanti desit iusta causa, ut quia delictum est notorium facti evidentiâ, aut confessione rei, *d. c.* 5. *in fine*, Capella Tolos. *dec.* 441. Hodie à pœna appellari potest, eum extra ordinem agatur, & pœnæ sint arbitrariæ, *l. Hodie* 23. *D. de pœnis*, Cuiac. *ad c. ad nostram* 3. *h. t. & ad l. aliud fraus* 131. *D. de V. S.*

18 Hinc deciditur quæstio, An à correctione appelletur? R. In *c.* 3. *h. t.* Religiosis & Monachis, quibus pœna iniuncta secundùm Ordinis sui regulam, appellationem denegari, quod eiusmodi regula sit illis pro jure & lege, à qua appellantes eius arguerent iniquitatem, quod foret temerarii. Et sanè Religiosis ut arctior ex regula Ordinis vita, & humilitatis, obedienti æquè necessitas maior, ita minor danda audacia delinquendi: quæ daretur, si, quando pro excessibus corriguntur, appellandi iis potestas concederetur. Verum quia contingit non rarò. Superiorem in correctione excedere, aut aliam pro alia pœnam indicere, quidni licebit appellare gravato, cum nulli sit deneganda sui defensio? Et ita colligitur ex *c. Reprehensibilis* 16. *in fine h. t. & c. Irrefragibili* 13. *Jup de off. jud ord.* & vult Abbas *ad c.* 3. *n.* 1 ne quid forte superiori malè affecto liceat tentare impunè, maximè nullâ causæ cognitione præmissâ, contra *c. Qualiter* 24. *inf. de accusat.* nec audità parte, sed tantum delatoribus præcipuè in propria causa testantibus, ut lucellum aliquod consequantur: Alii distinguunt inter regulares & sæculares, quod illi non appellent, hi verò appellantes audiantur, ex *d. c.* 3 *h. t.* quod de regularibus loquitur, Henr. Bohic. *ad d. c.* 3. *ubi aliios citat.* Videtur tamen eadem in utrisque ratio. Aliis non malè videtur in correctionibus neutiquâ admitti appellationes quoad effectum suspensivum, locus quoad devolutivum. *Vide hac eadem repetita ad tit. D. de appellationibus recip. vel non, n.* 13.

Non appellatur etiam, quando causa est de- 19
legata per clausulam, *appellatione remotâ*, vel, *appellationis obstaculo, sive remedio non obstante*, aut *appellatione cessante*, aut simili.

Ubi de effectu eius clausulæ quæritur, An prorsus appellationem removeat? R. Hoc

Digitized by Google

videri, *d.c 3. & l 1. § fin. D. A. quibus appell non licet*, quatenus per Principem aut Imp. eiusmodi clausula est apposita : ei tamen contrarium esse, quod per Pontificem aut Imp. eripi nequeat, quod est juris naturæ, scilicet defensio sui, ad quam diximus pertinere appellationem. Cuius obiectionis causa, ut dictam clausulam quidam salvent, non alias ei locum esse volunt, quam ut removeat frivolam appellationem, non etiam eam, quæ justa est & gravis, cum non censeatur Pont. aut Princeps alicui jus suum eripere sine causa, & sine causa lædere. Jason. *ad l. 3. §. si is pro quo n. 1. D. Quod quisque juris &c.* Et ita communiter istam clausulam recipi testatur Gail. 1. *Obser. c. 33. n. 5. per text. in c. Ex parte 13 sup. de Off. & Potest. jud. deleg. & c inter 9. sup t proxim.* Verum sic nihil aut parum operabitur ista clausula, cum etiam sine ea appellationes frivolæ sint rejiciendæ *cap. 5. eod. in 6.* ubi dicit Pont. illis nec justitiam deferre, nec à judice deferendum esse. Dicendum, per eiusmodi clausulam censeri remotam eam appellationē etiam justam ac probabilem, quæ expressio aut speciali jure non est indulta, ut eam interpretatur ipse Pont. in *c. Pastoralis 53. hoc t.* ut illi clausulæ insit conditio, sive exceptio, *Si expressa jure appellatio non est permissa.* ut eius vis non pertingat ad ea, quæ nominatim lege caventur, *l. Sanctio 41. D. de Pœnis.* Si tamen pars, appellatione justâ rejectâ, iniustè gravata fuerit, recursus ad superiorem non est illi præclusus, per quem gravamen emendetur, *d. c. 53. h. t. & ibid.* D. Wames. *Dixi plenius ad t. D. A. quibus appell. non licet n. 6. & 8.*

20 Circa prædictam clausulam alia est quæstio, An ea in medio posita & præcedentia & sequentia capitula adficiat ? Respondet Pontifex, una in parte adiectam hanc clausulam, non repetitam in singulis, diffundi in omnes articulos, quacumque parte id fit, si & aliis subsit eadem ratio, ne eiusdem loci articuli diverso jure censeantur, cum huiusmodi causæ adiectio ad præpositæ rei determinationem pertineat, *c. Secundo requiris 41. h. tit.* Dubium movet Gregor. IX. in *c. Inquisitioni 71. h. t.* ubi tescripsit clausulam istam in medio positam complecti præcedentia tantùm, non etiam sequentia. Verùm loquitur Pont. in casu, quo plura sunt negotia se non contingentia, nec sibi cohærentia : separatorum enim ut separata est ratio & consideratio, ita quoq; non facilis eorum in unum coniunctio. Atque hæc res cùm ex mente rescribentis pendeat, ut ait Pont. *d. c. 41.* ea inspicienda venit, quæ sæpè dubiam parit hæsitationem. Vid. Felin. in *c. Causam 18. n. 4. sup. de Rescriptis &* Wames. *ad d. c. Secundo requiris.*

Cæterum appellatur vel in continenti vivâ 21
voce, coram judice, vel ex intervallo, per libellum, qui continet, à quo appelletur, adversus quem, à qua sententia, *l. 1. in fin. D eod.* Et hoc quidem intra decem dies, quorum lapsus facit sententiam transire in rem iudicatam, *c. Quod ad 15. sup. de Sent. & Rejud.* nisi judex copiam sui non fecerit, *l. 1. §. dies autem D. Quando appellan. sit*, quòd tum non stet pertempus, ut non veniat punienda.

Post appellationem petendi sunt apostoli, 22
hoc est litteræ dimissoriæ, quas tradit Judex à quo appellationi deferens ad Judicem ad quem, continentes appellationem esse interpositam. Sunt hi instanter petendi, ne videatur appellationi renuntiatum, *l. 1. D. de Libellis dimiss.* & quidem intra tripinta dies, computandos à tempore latæ sententiæ, secundum communem opinionem, *l. judicium 24 C. h. t.* Appellationi non deferens sine causa Judex puniendus, *l. Quoniam 21. C. h. t.* Appellationi ad Pontificē interpositæ non deferens mittendus ad curiam puniendus, *c. de Priore 31. h. tit. Si denegentur apostoli a* Judice per iniuriam, quetelam super eo iste potest deponere appellans, *l. Si appellationem 32. C. h. t.* * Sunt 23
& apostoli refutatorii, quos dat judex appellationi non deferens. Sunt & testimoniales, qui dantur causâ testimonii super appellatione proposita coram judice recusante apostolos dare, vel coram alia publica, vel honesta persona, non datâ judicis copiâ, *c. fin. h. t.* Sunt & conventionales, quos dat pars adversa admittens appellationem, sive extra, sive in judicio.

Præfinitandæ appellationi tempus non est 24
definitum, sed arbitrio judicis relictum, *c. 4. h. t.* Prosequendæ appellationi à jure præfixum est tempus anni, ex causa datur biennium. Qua tempora dicuntur fatalia, & lapsa faciunt appellationem videri desertam, *Auth. Et qui C. de Temporib. appellat.* nisi per judicem.

Digitized by Google

judicem appellationis sterere, aut alia fuerit
25 justa causa, *c. ex ratione 8. h. t.*

Licitum autem appellanti à definitiva non allegata allegare, non probata probare, *l. eos 6. §. 1. l. In offerendis 35. C. h. t.* non etiam testes producere super iisdem aut directè contrariis articulis, *Clem. 2 de Testib.* qua de re actum suprà de testibus. Index appellationis ab interlocutoria ex iisdem actis judicat, novis allegationibus non admissis, *Clem. 5. h. t. ubi Gl. V. nec processus, & dictum hac de re ad tit.* D. *Nihil novari appell. interposita n. 12. &*
26 *segq.* Effectus appellationis est, suspendere jurisdictionem judicis à quo in ea causa: in qua nihil innovandum, *tit* D. *Nihil novari appell. interpos.* sed integer status est servandus, qualis fuit in prima instantia, ad cuius principium res reducitur. Attentatum si quid fuerit ante omnia revocandum, *c. Non solum h. t. in 6.* Collatio beneficii est irrita, uti & subsecuta sententia excommunicationis, *c. dilectis 55 h. t.* quòd prior judex careat jurisdictione. Dico, subsecuta; nam antè lata non suspenditur, quod secum trahat executionem, *c. Iseui 20. de Sent. excom. in 6* à qua tamen absolutio datur ad cautelam, *c. Quâ fronte 21. h. t.* Et hoc ita quoad appellationem ex iusta causa, quia aliàs non tenet, & à tota causa, *cap. 5. eod. in 6.*

27 Quid si tantum ab aliquo incidenti sit appellatum? Posset videri, non licere iudici a quo se principali amplius immiscere, sive quia non convenit coram diversis iudicibus eodem tempore eadem de causa inter eosdem agi, sive ne continentia causæ dividatur & teparetur, *l. 1. & 2. de quib. reb. ad eumd. Iud. catur.* Verum hoc procedit, quatenus incidens ita cohæret principali, ut sine eo principalis causa terminari nequeat: aliàs permissum est judici à quo in principali causa procedere, *c. Super eo 10 h. t.* Uti & appellatio in una causa non facit, quò minus in aliis agnoscat appellans eumdem judicem, *l. 1. D. Eum qui appell.* neque enim jurisdictio impedita, nisi in una ista causa.

28 Habet & eum effectum appellatio, quòd ab uno interposita & aliis prosit, quatenus una sententia condemnati, idemq; negotium & eadem defensionis causa existit, *c. pen. h. t. l. 1. & 2. C. Si unus ex pluribus &c.*

Q. An subsequens sententia iudicis ad 29
quem extinguat sententiam iuditis à quo? Resp. Indistinctè, sive confirmans sive reformans sententia subsequatur, judicem à quo se immiscere non posse, & executionem fieri secundum posteriorem sententiam licet conformem, *l Eurti 6. D. de hu qui not. infam.* cum cui auctoritatem meam impartior, hoc meum faciam. Et hoc, si sententia sequatur; parte appellationem prosequente, nam si eam deserat, priori iudici redintegratur sua iurisdictio *l. fin. §. illud C. de Temp. appellat.* * Deserere censetur, non tantum 30
qui expresse renuntiat, *c. Directa 39. hoc tit.* sed & tacitè, intra tempus non comparendo, *c Gratum 20. sup. de offic. jud. deleg.* Nisi protestatio subiuncta faciat hunc effectum impediri, quæ tamen & faciet eum non audiendum coram iudice à quo, *c. Sollicitudinem 54. h. t.*

Facit & appellationem cessare revocatio 31
gravaminis per judicem à quo, quia cessante causâ cessat effectus, *c. cum cessante 60. h. t.* Appellationi renuntiasse minimè censendus, qui petit à iudice à quo attentata reparari, *c. cum teneamur 17. h. t.* cum ea res non spectet alio, quam ut inoffenso pede appellatio peragatur. * Potest autem recedere pars ab 32
appellatione, invito adversario, cuius non fit peior conditio; licet non impunè cum adversario veniat damnandus in expensas, quia recessus ille indicat temeritatem appellationis, *c. interposita 70. §. ille h. t.*

Secunda Rubr. pars est Recusationibus: 33
quæ sunt allegationes suspecti iudicis, ratione odii, favoris, coniunctionis, amicitiæ cum altera parte. Finis est ut lites maiori sinceritate procedant: est enim iudicis fides publicè sit probata, minus tamen æquum, eius, quam privatæ causæ reddunt suspectum, iudicio stare cogi.

Proponenda recusatio ante litis contestationem, imò & ante aliarum exceptionum obiectionem, ne quis eas opponendo in iudicem videatur consensisse, *c. inter 20. sup. de Sent. & Rejud.* Nisi forte post litem contestatam exorta fuerit causa, aut tum demum 34

Digitized by Google

ejus scientiam habitam fuisse juramento adfirmat recusans, *c. Pastoralis 4. sup. de iureiur.* Removet enim eo casu ignorantia consensum in approbationem judicis. Covarr. *Pract. qq. c. 26. n. 2.*

35 Recusatur hoc jure tam ordinarius, quàm delegatus, etiam à Pontifice, ut sæpè rescriptum est præcipuè *c. cum speciali 61. h. t. & c. 5. de officio jud. deleg. in 6.* ne alicuius causam contingat contra justitiam lædi.

36 Quæritum verò, An & jure civili ordinarius recusetur? Resp. Posse quidem delegatum à Principe recusari, ut sine suspicione lites procedant, *l. Apertissimi 16. Cod. de judic.* in eoque convenire jus Canonicum cum civili; ordinarium verò recusari non posse, cum dictæ leges tantùm mentionem faciant delegati; & *Auth. Si verò Cod. d. tit.* velit ordinario judici esse adiungendum Episcopum loci: & ita tenet Glos. & Jason. *num 4. & alii in d. l. 16.* Ratio diversitatis videtur consistere in præsumpta fide & justitia judicis ordinarii, vel potius in eo, quòd splendor Magistratus non debeat obscurari recusatione. Et ita habet communis opinio. De moribus non adsumitur Episcopus, sed alius vir bonus & candidus, ut ex aliis refert Covarr. *pract. qq. c. 26. n. 1.*

Debet autem recusatio fieri ex causa, eaque
37 proponi ipsi recusato, *d. cap. 61. in princ.* & quidem in scriptis, ad modum appellationis à sententia interlocutoria, *Clem. 5. h. tit.* cui est similis: quæ non examinanda à judice recusato, ne in propria causa sit judex, sed ab arbitris, à partibus ipsis vel simul cum judice electis, *d. c. 61.* Instituenda autem recusatio ex causis propositis, non aliis, etiam ad instar appellationis ab interlocutoria, *d. Clem. 5.*

38 Q. An recusatio ita suspendat jurisdictionem judicis, ut postea ab eo gesta sint nulla? Resp. Hac in re variare Interpp. veriorem tamen videri sententiam, & communiorem, adserentium esse nulla. Nam cum judici sic recusato detrahatur aut saltem suspendatur judicandi potestas, ex ratione super allata ex *d. l. 16.* ut sine suspicione lites procedant, non possunt acta valere; argumento appellationis, quæ facit postea à judice gesta nulla esse, ut dictum. Quod si recusatio fuerit frustratoria, per eam minimè suspendi jurisdictionem dubium non est, *arg. c. Pastoralis 53. h. t.* Ang. *in §. ergo si quidem n. 2. instit. de Fideicom. hared.* Quod & dicendum, si, recusatione remotâ, causa delegetur per Pontificem, *arg. d. c. 53.*

Unde quæri posset, An appellatione re- 39
mota censeatur & remota recusatio? Resp. Communem quidem Rubr. hanc habere de appellationibus & recusationibus, & ad eumdem finem aliquo modo utramque tendere, quòd illa remedium adhibeat læsæ causæ, hæc futuræ læsioni provideat; esse tamen & in nomine inter eas differentiam, & in re. Ut non rectè ducatur ab una ad alteram argumentum similitudinis, & dicendum sit remotam recusationem non videri, per expressum text. in *c. postremò 36. h. t.* in quo, non obstante clausulâ (appellatione remotâ) causa tamen justa facit recusari posse judicem. Et hoc ante contestatam litem, consentium textum in *l. Apertissimi 16. C. de Iudic.* ubi appellatio remota non facit ante contestatam litem recusari non posse judicem. Imò ne quidem remota appellatio & recusatio facit hanc non posse objici ante litem, *l. fin. C. de Sent. & Interloc.* Verùm obstare videtur *c. Super eo 12. §. 1. h. t.* in quo ubi appellationis remedium est sublatum, uti appellationi, ita nec recusationi esse deferendum dicitur. Verùm non incommodè iste textus accipitur de recusatione post litem contestatam, non etiam de ea, quæ ante proponitur, secundùm iura civilia iam allegata, quibus potius conciliandi Canones, si aliud non pateat, quando loquuntur indistinctè, secundum ea, quæ traduntur, *inf. de novi op. nunciat.*

Tertia Rubr. pars est de Relationibus: quæ 40
non sunt nisi consultatio ad Principem facta à Judice, dubitante, quid in causa statuere debeat. Quæ integrè referenda, & taliter, ut ad plenam instructionem nihil desideretur: quâ ratione & exemplum relationis partibus est edendum, ut, si fortè minùs integrè videatur facta relatio, illis liceat refutatorias preces offerre, *l. 1. C. de Relationib.* ne silentium præiudicet, *c. Intimasti 68. & ibi Gl. h. t.* Pronuntiat autem Judex secundum hoc, quod rescribitur, à cuius pronuntiatione parti gravatæ appellare licere videtur, non tamquam iniu-

Digitized by Google

iniuria concurrente à Principe illata, sed arguente iudicis callidiratem, eiusque subreptionem aut obreptionem commissam in causa relationis, *l. 1. §. 1. D. eod.* Relationes istæ ante sententiam postea prohibitæ sunt iure novissimo, *Auth. novo iure C. h. t.* ubi causa examinata sententia est terminanda, & executioni mandanda, nisi ab ea appelletur. Consultationes, quæ fiunt ad Principem à iudice, ante litem inchoatam dubitante, non sunt sublatæ.

TITULUS XXIX.

De Clericis peregrinantibus.

SUMMARIUM.

1. *Romipeta appellantes sunt sub protectione summi Pont.*
2. *Modo integra adhuc sit res.*

1 APpellationis instat est, Romam versus iter arripere, appellationis interponendæ causâ: ut hâc viâ bona eorum in partia relicta constituantur interim in protectione Rom. Pontificis, eaque in causa nihil sit innovandum, & quod attentatum fuerit, revocandum, *c. 1. h. t.* * Et hoc, quatenus res integra; nam si præventus fuerit per citationem, etiam solam, Judex in causa procedet, *c. 2. sup. de Appellat.* Ut generaliter, ad subterfugiendum coram aliquo cœptum negotium, in ius vocato nihil prodest, quòd postea alterius fori esse cœperit; ut in ea causa ius revocandi domum non habeat, *l. 7. D. de iudic.* ubi enim iudicium acceptum sive susceptum, ibi finem accipere debet, *Lubi acceptum* 30. D. *h. tit.* Deinde post citationem, non tam gravaminis depellendi quam frustrandi iudicii per malitiam, cui non deferendum, videtur iter arripuisse.

2

TITULUS XXX.

De Confirmatione utili vel inutili.

SUMMARIUM.

1. *Confirmari à superiore qua soleant.*
2. *Confirmatio utilis & inutilis qua dicatur.*

1 COnfirmari solent à superiori ad maiorem securitatem contractûs, *c. 2. sup. de Pact.* arbitria, *c. 7. h. t.* electiones, *sup. de elect.* collationes, *c. fin. h. t.* administrationes concessæ, *c. 5. h. t.* sententiæ, *c. 3. h. t.* * Confirmatio si valeat, 2 dicitur utilis, nec inferior iudex ei contravenire, aut de ea iudicare potest. Inutilis erit, si contineat aliquod vitium subreptionis: debet enim suffragari veritas, & debent preces niti veritate, secundùm dicta superius, *ad tit. de Rescriptis.* Inutilis erit etiam, quæ sententiam contra formam communem Iuris latam confirmat, *d. c. 7 h. t.* quòd subsit conditio, quatenus provide lata. Sic & collati beneficii confirmatio censetur facta, quatenus iustè possidet impetrans *c. 5. inf. de possess. præben.* & privilegii aut administrationis confirmatio nihil novi iuris dat, sed quod competebat conservat, *c. 4. h. t.* Ita tamen hæc vitia obstant nisi ex certa scientia Pontifex actus defectum suppleverit, *c. 1 sup. de transact.* Vide Rebuff. *in Praxi benef. tit. De nova provisione.*

L

HEN-

Digitized by Google

HENRICI ZOESII I. C.
IN LIB. TERTIUM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Vita & Honestate Clericorum.

SUMMARIUM.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Clericos decet vita probitas & honestas.*
3. *Et præcipuè Episcopos.*
4. *Honestas illa alia externa, alia interna.*
5. *Externa consistit primò in vita & morum modestia.*
6. *Clericis fugienda luxuria & ebrietas.*
7. *Item avaritia.*
8. II. *Consistit honestas in vestitu & habitu.*
9. *Comam nutrire cur & quatenus prohibiti Clerici?*
10. *Tonsuram omnes ferre tenentur.*
11. III *In officiorum & negotiorum exercitio.*
12. *Clericus aleis ludere prohibetur.*
13. *Clerici olim in communi vivebant, & Canonicorum origo.*

1 Expositâ Judiciorum formâ, proximum est materias & causas, quæ in iis tractari solent, videre: quæ aut Civiles sunt, concernentes tum personas Ecclesiasticas, & specialiter earum res, de quibus hoc libro tertio; tum laicas, cuius ordinis est matrimonium, quod laici quidem ineunt, eius tamen cognitio est penes Ecclesiam, de quo libro IV. aut Criminales, de quibus libro V.

2 De personis Clericorum primò agitur; quorum ea debet esse vitæ probitas & honestas, quæ non modò pusillos non offendat, sed quod omninò est necessarium, omnes etiam ædificet, atque animarum salutem promoveat. Quo modo Conc. Trid. *Sess.* 22. *c.* 1. *de Reform.* nihil est, inquit, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assiduè instruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui in sortem Domini vocati, se divino ministerio dedicarunt. Cùm enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos, tamquam in speculum reliqui oculos conjiciunt, exiisque sumunt quod imitentur. * Desiderat ea vitæ innocentia præcipuè in Episcopis 3
quos in primis optandum est, quæ suæ sint partes agnoscant, ac scenon ad propria commoda, ad divitias, luxum, sed ad labores ac sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, inquit idem Trid. *Sess.* 25. *c.* 1 *de Reform.* reliquos fideles ad religionem, innocentiamque faciliùs inflammandos, si præpositos suos viderint non ea, quæ mundi sunt, sed quæ sunt Dei, animarum salutem ac cælestem patriam cogitantes.

Honestas ista alia est interna, consistens 4
in animi sinceritate, & in desiderio vivendi secundùm præceptum juris, & virtutum: alia externa, quæ in factis ipsis ac vitæ actionibus secun-

Digitized by Google

secundùm virtutum præscriptà consistit, desideratque, ut Clerici sint alieni ab omnibus iis, per quæ mens extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, lux divini amoris extinguitur, reverentia sacerdotalis amittitur, & quod periculosum est, recte vivendi linea, quæ aliis ad exemplum proponenda fuerat, minimè teneatur, non sine gravi scandalo. Facit enim Sacerdos delinquens populum delinquere, & ruina populi Sacerdos nequam.

Consistit hæc externa honestas præcipue in
5 tribus, Primò, in vitæ morumque modestia, quæ dignam severitatis & sacerdotalis ingenii censuram decet. Quo modo Clericis continentiæ, benignitatis, humanitatis bonam est amplectendum; luxuriæ vitium ita aversandum, ut ne quidem sinistra suspicione macu-
6 lentur. Dedecet enim Clericos, maximè voto continentiæ adstrictos, ad actus impudicos se laxare, eos præcipuè, propter quos venit ira Dei in filios diffidentiæ, *c. Vt Clericorum 13 h. t.* Undè fœminis non cohabitant, quà de re *tit. seqq.* Decet eadem continentia Moniales, quibus clausura mandatur à Trid. *Sess. 25. c. 5. de Regul.* & à Pontificibus postea subsecutis, ut dicetur infrà *De statu Monach.* atque earum Monasteria frequentare prohibentur & Clerici & laici, nisi causa exigat, aliàs illi ab officio removendi, hi excommunicandi, *c. 8. h. t.* Fugienda & Clericis ebrietas, quæ mentis aciem hebetat, eius inducit exilium, libidinis est incentivum, *c. Accepimus 14. h. t.* Unde jubetur aboleri usus ad æquales haustus provocandi, fœcundiores calices exhauriendi, *d. c. 14.* ubi commoniti, nisi destiterint, ab officio suspendi jubentur. Evitandi iis sales, facetiæ, dicacitates, & omnes verborum inanium pestes, quæ scurras potiùs quàm Sacerdotes ostendunt.

7 Inter alia, quæ Clericalem dignitatem & auctoritatem infamant & deprimunt vitia, non minimum est avaritia; ideoque maximè Clericis fugienda, non tantùm si sibi quæratur, verùm etiam si Ecclesiæ: neque enim probandi ministri, qui ut magis fideles videantur, & in aram Ecclesiæ quid inferant, cuncta disorquent, extorquent, corradunt, corrodunt; sacrificium per hoc Deo se facere putantes, minus ei gratum, quia est de rapina. Unde maximè cavebunt, ac, ut habetur *Ezech. c. 34.* lac gregis sui comedentes, & ejus lanis se cooperientes, absque ulla æternorum spe, mercedibus mercenarii pascantur, contra Apostolum de præsenti potiùs laboris fructu recipientes, quàm in futuro, *can. Sacerdos 9. I. qu. 3.* ne captent morientium hæreditates, qua de causa olim ab Arcadio prohibitum quid reliquere Sacerdotibus, ut patet ex D. Hieron. *ad Nepotiam*, qui non tam de lege conqueritur, quàm dolet, quod eamdem nimia aviditate Clerici meruissent. Ad hanc magis evitandam Ecclesia testamenti factionem ademit Clericis, ut dicetur infrà *de testam.* Mercium exercitium prohibuit, ut mox dicetur, & præcipuè usurarum, & quidem sub excommunicatione *c. 2. h. t.* Judices gratis judicare voluit, non acceptis litium decimis, nec earum quotâ, *c. cum ab omni 10. h. t.* Exceptis expensis victualium, nemo enim gratis cogitur militare.

Secundò, in vestitu & habitu quo honesto 8
& dec ni pro statu suo uti jubentur Clerici sæculares, qui nec nimirà brevitate, nec longitudine notentur. Unde pannis rubeis aut viridibus, manicis aut fotulatibus consutitiis, calcaribus deauratis, & aliis id genus, quæ superfluitatem sapiunt, uti prohibentur, *c. Clericis pœn. h. t.* Religiosi habitu utuntur suæ Regulæ, quam professi sunt, correspondente. Si moniti ab Episcopo honestum & conveniențem ordini & statui habitum deferre contemnant, suspendendi sunt beneficiati à beneficii fructibus per sex menses: in sacris ordinibus positi, citra sacerdotium, inhabiles per idem tempus ad beneficium Ecclesiasticum obtinendum: dignitatem, personatum, aut curam animarum habentes, per annum à fructuum perceptione suspenduntur, nisi excusæ causa rationabilis, *Clem. 2. h. t.*

Ornatum quoque omnem Clericos vitare 9
vult Ecclesia: "quo modo barbam & comam eos nutrire prohibet. Quod accipiendum de coma, quæ imitatur comam mulierum; nam ad aures usque coma licitè & decenter fertur." Comam relaxantibus anathema positum à Gregorio IX. *c. 4. h. t.* ut exterioribus symbolis testentur, se interiore voluntate blandimenta & voluptates sæcularium despicere, & vero Dei servitio devotos esse. Unde & annulis digitos non ornabunt, nec

Digitized by Google

anti aut argenti ornatu utentur, nisi dignitas annuli usum admittat, *d. c pen. h. t.* cum sit signum matrimonii spiritualis & fidei, *arg. can. Femina XXX qu. 5.* Doctores Clericos licite annulo uti tradit Abbas *d. c pen. n 7.* quod contineatur intect Doctoralia insignia; non abstantur tamen ad vanitatem. Pontificibus sua specialis est vestis: jubentur enim in publico & in Ecclesia super indumentis lineis uti; nisi Monachi fuerint, quos oportet Monachalem ferre habitum, *d. c. pen. in fin.*

Omnibus autem Clericis præceptum est ferre tonsuram in vertice capitis, quod ipsum ad traditionem Apostolicam referunt, Ecclesiæ auctoritate & consuetudine roboratum, ut qui sanctioris vitæ ordinibus mancipantur excultioris etiam vitæ characterem in capite ferrent. Ampliata autem tonsura eorum est, qui majoribus adsciantur Ordinibus. Monachi non vertice tantum, sed totum ferè caput radere solent, ut quod in ipsorum vitæ studium declarent. Etenim abrasio ista est symbolum lugentium ac mœrentium. Vide Baron. *tomo 1. Annal. ad an. Christi 58. n. 123 & seqq.*

11 Tertiò, in officiorum & negotiorum exercitio; quæ sæcularia exercere, sive suo, sive alieno nomine, Clericis inhibitum. Cujus generis est mercatura, quam tertiò monitus non deserens perdit clericale privilegium quoad bona sua, *c. fin. h. t.* Ejus ordinis est & officium tabernariorum & macellatiorum, quod sub pœna privationis clericalis privilegii exercere prohibentur. Qui si nominatim & tertiò moniti non desistant, aut resumant id genus negotii, conjugati id omninò amittunt, quamdiu isti officio insistunt; uti & non conjugati, nisi habitum defetant clericalem, tunc enim tantum in rebus isto privilegio privati, quatenus tali officio insistunt. Et hoc ita, quatenus per se ac publicè istud exercent. *Clem. 1. h. t.* quæ tantum isto in casu loquitur, ut, cum sit pœnalis, non sit extendenda ad casum, quo per alios exercent. Detrahitur etiam non modicum dignitati ordinis, si Clerici faciant se joculatores, sive, ut barbarè dicunt, Bufones. Qui si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, jubentur ipso jure catere omni privilegio clericalis uti & si brevioti tempore tertio moniti non resipuerint, *c. 1. eod. in 6.* Tabernas frequentare prorsus prohibentur, nisi fortè causa necessitatis in itinere constitutos urgeat, *d. c. pen. h. tit.* * Similiter ludere a- 12
leis & taxillis, ng manum Dominici corporis immaculatæ hostiæ oblatricem, simul & linguam inter Deum & hominem mediatricem, hujusmodi ludibrii contaminatione fœdarit. Imò & ab ejusmodi inspectione Clericos vult esse alienos Pontifex in *d. c pen.* uti & ludorum scenicorum, *can. Non oportet 37. de consecr. dist. 3 & can. Præterea dist. 51.* Videtur tamen non esse mortale per se, cessante scandalo, & contemptu, quæ ponit hæc in re frequentia, ut colligere est ex iis, quæ traduntur, *tit. Cod. de alearibus.* Multo minus exercent ludos theatrales, nec in Ecclesiis illos admittunt, nihil faciente consuetudine in contrarium, *c. cum decorum 12. h t.*

Ut autem commodius Clerici morum honestatem & præcipuè castitatem servarent, vivebant olim in communi, *can Præter §. præcipientes Dist. 32. can. Necessaria XII. q 1.* Unde Canonicos dictos volunt. Cui modi, frigescente caritate, derogatum, & seorsim vivere cœptum; dictique Canonici, non à Canone frumentario sive præbenda, sed quia ad Canonem, id est regulam, vivanti qui ut majorem servent honestatem & modestiam in Choro, populum à cancellis excludunt, tantum ei concesso altaris usu, *c. 1. h. tit.* Admittere tamen intra cancellos non videtur peccatum, si ferat consuetudo. Innocent. *ad d. c. 1.*

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum & mulierum.

SUMMARIUM.

1. *Clericis cur interdicta cohabitatio mulierum,*
2. *Cum matre & sorore habitare permissum.*
3. *Hodie ex consuetudine etiam cum consanguineis.*
4. *Clericorum concubinariorum pœna.*

UT commodius incontinentiæ occasiones evitent Clerici, seorsim à mulieribus habi-

Digitized by Google

habitare jubentur, *toto hoc tit. & can. Interdixit* 16. *distinct.* 32. *can. Oportet.* 23. *cum seqq. dist.* 81. nam ad lapsum provocat cum iis conversatio cum dicantur exurere conscientiam viri secum habitantis, *can. Hospitalium* 17. *d. dist.* ubi etiam consuetudinem cum iis habere quod non sit citra periculum, est prohibitum,
2 *passim per jura relata distinct.* 81. * Cum matre tamen & sorore habitare permissum, *d. can. Interdixit & c. pen. h. tit.* ex subjuncta ibi ratione, quod naturale fœdus nihil permittat fœdi (sive, ut legit Cuiac. fœvi) criminis suspicari, id est suspitri: nisi & has lasciviæ vitium reddat suspectas; quomodo accipiendum, *c.* 1. *h. t* aut nisi cum his habitent, quæ non sunt matres aut sorores, *can. legitur* 25. *dist.* 81. Admittit etiam Canon illas, quas ætas & vitæ probitas ponit extra suspicionē, *d. can. Interdixit.* Verum hunc juri derogavit consuetudo, quæ etiam consanguineatum
3 cohabitationem permittit, modò non sint suspectæ; nam istarum conversatio vitanda Clericis. Qui si tertiam monitionem contemnant, excommunicationi sunt subjiciendi, fœminæ verò canonicè judicandæ, *can.* 2. *hoc tit.*

A consortio concubinarum multò magis
4 arcentur clerici: quas habentes suspenduntur ab officiis, *can. Prater dist.* 32. ita ut earum; si sint notorii, Missæ non sint audiendæ, nec Sacramenta ab iis percipienda; non quod ea polluantur flagitiosa Sacerdotum vita; sancta enim sunt, ut coinquinari nequeant, ut pulchrè tradit Nicolaus Papa, in *can. fin.* XV. q. 8. sed ne peccantes foveantur in sordibus impudicitiæ, &, dum contemni se vident, ad frugem pœnitentiæ & meliorem vitam revertantur, *c. vestra* 7. *h. t.* Non notorii, ab Ecclesia tolerati, nor. sunt evitandi, ne forte contingat aliquem aspergi infamiæ notâ, qui habetur bonus, *d. c.* 7. *& fin. h. t.* Eaque distinctione intelligendus est textus in *can. Nullus & can. Prater d. dist.* 32. qui indistincte dicunt, Presbyterum, quem quis scit indubitanter concubinam habere, vitandum esse. Suspenduntur præterea à beneficiis, & tandem, si moniti se non corrigant, deponuntur, *c.* 4. *& 6. hoc tit.* Ex decreto Conc. Trid. Sess. 25. c. 14. *de reform.* post primam monitionem non parentes mulctantur tertia parte fructuum, post secundam hoc ipso omnibus etiam pensionibus, Ecclesiæ vel alii pio loco applicandis. Quod & vult suspendi eos ab administratione, donec resipiscant, &, si nihilominus eas detineant, privari omnino officiis & beneficiis, & ad ea inhabiles indignosque reddi, donec vitæ emendatio mereatur dispensationem. Repetentem fraudulosè dimissæ mulieris consortium vult excommunicari. Episcopum admonitum à provinciali Synodo, si non emendaverit, ipso facto suspendit, & si perseveraverit, ad Roman. Pont. vult deferri. Abjurare concubinam nemo cogitur, ne per earum fragilitatem via peniutis aperiatur, *c.* 3. *hoc tit.* Quod si hniusmodi Clerici suspensi à beneficio, & Ordinum executione, ausi fuerint celebrare, irregularitatem incurrunt, qua de re *inf. tit. de Cler. excom. celebr.* Permisit præterea Trid. *Sess.* 25. *c.* 14. *de reform.* incontinentes Clericos, licet exemptos, ab Episcopis corrigi, tamquam Sedis Apostolicæ delegatis.

TITULUS III.

De Clericis conjugatis.

SUMMARIUM.

1. *Clericis cur conjugia interdicta.*
2. *Lex Mosaica cur permissa Sacerdotibus.*
3. *Continentia quo jure adnexa Ordinibus?*
4. *Conjugii usus in Ecclesia primitiva an permissus Clericis?*
5. *Continentia obligatio oritur ex voto.*
6. *Obligatio illa an ex tacito voto induci possit.*
7. *Ignorantia an excuset ab hujusmodi voto?*
8. *An & expressa intentio non contineudi?*
9. *Obligatio hac non tenet in ordinato ante usum rationis.*
10. *An neque in ordinato ante pubertatem habente usum rationis?*
11. *Ordinatus per metum non obligatur ad continentiam.*
12. *Quid si Ordo fuerit irritus, deficiente aliquo substantiali?*

13. *Ordine sacro initiatus formicans est vasa sacrilegii.*

14. *Clericus conjugatus non admittendus ad beneficia.*

15. *Clericus in minoribus constitutus per matrimonium beneficia sua ipso jure amittit.*

16. *Etiam matrimonio nondum consummato.*

17. *Quid si matrimonium fuerit irritum causa consanguinitatis, aut alia?*

18. *An impubes contrahens sit hoc ipso privandus beneficio?*

19. *Pensio an debeatur contrahenti matrimonium;*

20. *Clericus per contractum matrimonii etiam privilegium fori in criminalibus.*

21. *An etiam in causa civili?*

22. *Vestis clericalis & tonsura deposita quatenus amittantur privilegia clericalia.*

23. *Clericus ex delicto ante conjugium commisso an gaudeat privilegio fori?*

24. *Vxor Clerici an gaudeat isto privilegio?*

1. VT pure & minus impedita mente Clerici Deo, eiusque cultui vacent conjugia non ineunt, quòd indignum sit templa ac vasa Domini cubilibus & immunditiis deservire, *can. decernimus dist.* 28. nam cytharæ cum psalterio malè concordat, & coniugati plenam sui non habent potestatem, *c.* 3. & 5. *h. t.* Qui enim cum uxore est, inquit Apostolus, 1. *Cor.* 7. *v.* 32. sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est, de quo loco videndus Baron. *tomo* 1. *Annal. an.* 57. § 68. probans ex eo D. Pauli cœlibatum; & denique subſtantia rerum Ecclesiæ non itaforet in tuto, quas sic deperdi contingeret: Quare & ordinatio eorum differtur, & beneficiis Ecclesiasticis, si quæ habent, privantur, *d. c.* 3. Ad Ordines quòd attinet, ab iis removentur coniugati, *c.* 2. *h. t.*

2. Nihil movet, quod lege Mosaicâ permissum fuerit Sacerdotibus conjugium; hoc enim ideo, quia tantum genti Levitice erat ad sacerdotium aditus, ad quam proinde propagandam conjugio erat opus, aliàs periisset. Quæ ratio cum cesset, hodie, non immeritò inductus fuit cœlibatus, & præcepta continentia Clericalis: tinguntur licet & frendeant illi, quibus, tanquam suibus in voluta bro, in sordibus incontinentiæ versari est voluptas, & somnient continere se impossibile esse homini, cum continentia prædicata & præcepta sit ab ipso Christo, Apostolis, tota Ecclesia, & commendatissima etiam fuerit sacerdotibus gentilibus, ut videre est ex Tiraquello, in *L.* 15. *connub. n.* 118. Vid. Baron. *ad d. an.* 57 *§.* 53. 54. & 58. & patet ex Vestalibus, quarum impudicitia gravissimè apud eos maledabatur, cum vivæ quoque sepelirentur. Lips. *de Vesta & Vestalib. c.* 13 Ut non sit, quod reprehendatur Ecclesia suis Ministris continentiam præcipiens, *can. plurimos dist.* 82. ut conscientiæ integritate, vitæ sanctitate fulgentes, acceptabile Deo munus offerre queant.

Ubi quæritur, An continentia sit adnexa Ordinibus jure divino, an Ecclesiastico? R. Non deesse, qui velint esse juris divini, ex eo, quod a tempore Apostolorum nec in Latina nec in Græca Ecclesia hactenus ad sacros Ordines promoti inierunt matrimonia, ut mox dicetur: verum ex eo non convincitur esse juris divini, cùm Apostoli non statuant jus divinum; ut verius sit, juri Ecclesiastico esse attribuendam eius originem. Quod confirmatur per Conc. Trid. *Sess.* 24 *can.* 9. ubi traditur, legem Ecclesiasticam obstare ordinatis, quo minus matrimonia ineant. Nec facit, quod Ordo suapte natura adferat quamdam congruentiam & decentiam castitatis, matrimonio repugnantem; nam ex se non ponit præceptum, nec id invenitur à Christo inductum, & Græcis hucusque licitus fuit matrimonii usus, ut patet ex *c.* 6. *h. t.* Vid. Azor. *tom.* 1. *Instit. Moral lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 1. Sanchez *de matrim. lib* 7. *disp.* 27. *q.* 1. Ad Episcopatum quod attinet, etsi requirat majorem perfectionem, non tamen & illi nisi jure Ecclesiastico invenitur adnexa continentia. Sanchez *ibid. num.* 7.

Quæstio alia est, An in primitiva Ecclesia fuerit permissus Sacerdotibus conjugii usus? Resp. Hoc multos adserere, nixos quibusdam Gratiani locis crudè intellectis. Sed dicendum, apud Christianos nunquam licuisse Clericis in sactis constituris uxores ducere, *c.* 1. *h. t.* & *patet ex can. Apostolorum* 25. & *can. Presbyter distinct.* 28. ubi jubetur Presbyter, qui uxorem duxit, deponi. Nam cum se totos transtulerint in Dei famulatum

non

non possunt se tradere uxoribus, cum non sint sui, & duobus dominis nemo recte inservit, præcipue diversa præcipientibus. Subdiaconi, antequam Ordo iste sacris adnumeratus, uxores licitè ducebant, nec cogebantur continere, cum nemo invitus ad continentiam obligetur: ubi autem sacris est adnumeratus, coguntur continere, & matrimonium ab iis initum est nullum, *can.* 1. & 2. *Dist.* 28. & c. 1. *Dist.* 31. Sunt tamen conjungati admissi ad sacros Ordines in primitiva Ecclesia: uti & hodie admittuntur tam in occidentali Latinorum, quàm orientali Græcorum Ecclesia; hac tamen differentiâ, quod Latini non admittant conjugatos, nisi promissa continentia permissu uxorum, quæ & castitatem vovere debent, vel tacitè vel expressè, ut hæc viâ conjugii usi fuerantur, & non tam uxores quam sorores habeantur. *c.* 1. *h. t.* can. *Omnino dist.* 31. *can.* 1. & *can. Cum in præterito Dist.* 84. Græci verò etiam hodie permittunt usum uxorum ante ordinationem ductarum; *can. Nitana & can. Thomam Dist.* 31. præterid tamen tempus, quo altaris ministerio debent deservire, ut magis Deo vacantes consequantur postulata, *d. c. Quoniam*. An intellectum istorum Canonum videantur notata ad *can. Habito Dist.* 56. in Corpore edito jussu Gregorii XIII. De hoc Græcorum usu patet ex *c. 6. h. t.* ubi ex Græco Sacerdotes ordinatus habetur legitimus. Vid. Covarr. *De matrim. p.* 2. *cap.* 6. §. 4. *nu.* 2. Baton. *tomo* 1. *Annal. an.* 58. §. 18. & *seq.* Azor. *Instit. Moral. d. lib.* 13. *c.* 3. Et secundum hanc distinctionem accipienda plerique Gratiani loca hac in materia, quæ aliàs implicitè, ut posita sunt, accepta forent falsa. Itaque Ordine sacro initiati tum si contingat uxorem ducere, non tenet matrimonium, cogiturque deserere ductam, & pœnitentiam peragere, *c.* 1. *h. tit.* Ab officio removetur, cui tamen restituitur, si post peractam pœnitentiam vita laudabilem se ostenderit, *c.* 4. *h. t.* Nisi tamen duxerit viduam, aut secundam uxorem, *can. Quinque Dist.* 34. talis enim quasi bigamus repellendus, propter intentionem cum opere subsecutam. De continentia Clericorum videlatè Bellarm. *tomo* 1. *Controvers. de Clericis lib.* 1. *c.* 18. & *seqq.* & Baton. *d. loc* §. 20. & *seqq.*

5. Obligatio hujusmodi non tam exurgit immediatè ex Ecclesiæ constitutione, quam ex voto castitatis, quod Ecclesia adnexuit Ordinibus sacris; quibus initiandi non ex necessitate, sed facto ipso & tacitè profiteri censentur castitatem, eamque servare cogantur.

6. Ubi posset dubitari, An Ecclesia possit injungere continentiam Clericis per tacitum votum? R. Eos, qui scribus incontinentiæ delectantur, ut plerique hæretici, negare id posse Ecclesiam, quod sit juris naturæ matrimonium, ideoque ab iisdem non possit prohiberi, *Instit. De jure natur. gent. & civili.* Catholicam tamen esse sententiam, Ecclesiæ quidem non posse quempiam cogere absolutè ad continentiam, quod sit res meri consilii, *can. Integritatis* xxxii. *q.* 1. posse tamen sacro Ordini apponere conditiones & leges justas ibi statui convenientes, qualis est, ut illo initiatus castitatem vovea, sicut potest quilibet ex traditionibus rei suæ apponere conditionem, *l. Ita traditionibus* 48. D. *De pact.* Ut supposita hac lege, sacris initiari desiderans velit ex consequenti vovere, & obligari: uti & obligatur ex propria voluntate, ut non habeat posthæc causam resiliendi, cum ante emissum tale votum debuerit se probare, quod nisi fecerit, imparet suæ temeritati. Vid. Azor *d. lib.* 13. *c.* 12. *qu.* 6. Sanch. *de Disp.* 27. *q.* 2. *n.* 10.

7. Quid si ignoraverit ex constitutione Ecclesiæ votum esse Ordini adnexum? R. Nihilominus teneri ad continentiam, cum lex semel legitimè promulgata omnes teneat, nec ejusdem possit probabilis ignorantia, sed procedat regula, quod qui scivus & prudens aliquid vult, velit & omnia onera ei adnexa: de quibus quod non inquisiverit, sibi imputet, implicitè enim votum fecit. Si tamen ignoravit sacrum Ordinem se suscipere, videtur in foro conscientiæ non teneri, cum non sit voluntarius, licet in foro exteriori ignorantia ista non sit probabilis. Sanch. *d. loco* 11. & Azor. *d. lib.* 13. *c.* 14. *qu.* 10.

8. Quid si habeat expressam intentionem non continendi? R. Talem ordinandum quidem esse, *can.* 1 *Dist.* 27. ordinatum tamen nihilominus teneri ad continentiam, si non ex voto voluntario, saltem ex Ecclesiæ instituto, cum agens censeatur agere juxta legis ordinationem, quam privatâ voluntate intervertit, *l. Nemo* 55. *D. De legatis* 1. Deinde in eccle-

sitio conjunctis inspicitur principalis voluntas, quæ est ordinari; non secundaria, quæ est continere, vel non subire onera connexa principali voluntati. *arg. l. Si ita scriptum* 1. § 1. *De liberis & posth.* ubi stante principali voluntate testatoris instituentis servum hæredem, sequitur eum libertas etiam per testatorem adempta, propterea quod hæc illi necessario sit connexa. Quod procedit non tantum in tacita contrahia voluntate, verum & in expressa protestatione, quæ facto contraria nihil solet operari. Navar. in *Manuali c.* 22 *nu.* 51. Sanch. *d. qu.* 2. *n.* 12.

9 Quid si antequebattatem quis ordinatus fuerit an obtineat hæc obligatio? R. Non esse dubium hanc quæstionem, in casu, quo quis ante usum rationis est ordinatus. Nam licet, non obstante, quòd male fecerit talem ordinans, teneat Ordo, non potest tamen teneri obligatio ad continentiam, ad quam nemo obstringitur, nisi ex consensu, quo caret ista ætas: & proinde non tenetur, ne quidem post quam accesserit usus rationis, nisi novo posito consensu, qui dabit ei ordinis executionem, alias inhibitam. Vid. Azor *d. lib.* 13. *c.* 14. *qu.* 9. & Suarez. *de Censuris Disp* 31. *Sect.* 1. *num.* 22.

10 Quid si ordinatus habeat usum rationis ante pubertatem? R. Esse, qui velint, doli capacem ante pubertatem teneri, ex eo, quod intelligat quid agat & obligetur naturaliter, secundum dicta *ad tit. D. Depos.* Verius tamen non obligari talem ad continentiam, nam cum ad eam expresse se non obliget, & votum solemne ante decimum sextum annum emissum hodie sit inutile, uti dicetur infrà *De regul.* dicendum & votum tacitum, resultans ex Ordinis susceptione, ante pubertatem esse inutile. Agitur enim res magni momenti, in qua non facile ponenda obligatio ante ætatem. Joan. Ande. in *c.* 1. *num.* 5. *ubi* Abb. *nu.* 3. *inf. De Cler. per saltum promot.*

11 Quid si quis ordinatus sit per metum justum? R. Non obligari ad continentiam, quòd ea non tam sit præceptiquam consilii & voti, quod liberum esse debet, nec obligat Ordo ex se ad continentiam, sed ex vi voti Ordini per Ecclesiam, uti dictum, adnexi, quod irritum ponit justus metus, propter summam in eo requisitam libertatem, uti dictum supra *De his quæ vi metusve caus.* & repetetur inf. 2. *De voto.* Nihil obstante, quod metus non impediat characteris impressionem, nec quod minus baptismus obliget ad fidem, ut colligi potest ex iis, quæ dicta sup. *De his quæ vi & c. nu.* 20. Vid. Azor. *d. lib.* 13. *c.* 14. *qu.* 8.

12 Quid si collatio Ordinis fuerit irrita, deficiente aliquo substantiali? R. Verius esse, non obligari talem ad continentiam ne quidem ex simplici voto. Ratio est, quod Ordines suscipiens non faciat principaliter hoc votum, tamquam essentiale Ordini, sed tantum in consequentiam, propter Ecclesiæ constitutionem; ut, non subsistente principali, insubsistere nequeat, quod ejus nomine in consequentiam venit, ex notissima juris. reg. in *l. Nihil* 129. § 1. *D. De R. I.* ubi Cujac varia refert exempla. Nec facit, quod professus in Religione non approbata, aut alias invalide, teneatur tamen ad castitatem ex voto simplici, resultante ex inutili professione. *c.* 3. *c. Placet* 12. *inf. De eo non vers. coniug. & c. Consuluit* 4. *inf. Ne Clerici vel voventes &c.* nam castitas essentialiter adest voto, ut professus, licet inutiliter quoad simplex, juxta regulam, quæ habet. Si actus non valet, ut agitur, valeat eo modo, quo potest Barbosa 2. *p. Rubr. nu.* 190. D. *Soluto matrim.* Sanchez *De matrim. d. disp.* 27. *q.* 2. *n.* 13.

13 Continentia itaque adnexa Ordini sacro facit ordinatum abstinere, non tantum à nuptiis, sed & ab omni actu venereo. Nam si ab actu licito, seposito voto, abstinendum, quidni & ab illicito? *l. Sacris* 42. *C. De Episc. & Cler.* Ut detestanda sit eorum jactantia, qui, cum conjugium jure sibi non licere fateantur, ideo concubinas sibi habere licere asserunt: quarum copulam ut sacrilegam plerique damnant, eamque circumstantiam necessariò in confessione exprimendam, ad valorem confessionis trahunt. Nam ultra fornicationem, virtuti temperantiæ adversam, etiam committunt in religionem, violando votum castitatis, & ita sacrilegii reus talis Clericus damnatur, *ann. de iis Disp.* 28. Sanchez *d. Disp.* 27. *q. ult. nu.* 19.

14 Ut autem non admittuntur ad Ordines conjugati, ita nec admittendi ad beneficia, quæ dantur propter officia, nisi & uxores Monasterium intrent, aut continentiam voverint,

aut

ant alias non sint suspectæ de incontinentia, qua de re inf. *De conversi. conjug.* Clericis in minoribus constitutis, aut beneficiatis tantum, non est denegatus, matrimonii contractus, aut eius usus; per quam tamen fiunt inhabiles ad beneficia obtinenda, & privantur obtentis, *c. 1. h. t.* non etiam per sponsalia, quæ non tam ponunt matrimonium, quam spem eius, nisi sint de præsenti.

Ubi quæritur, An ipso iure vacent, an verò sit opus sententia judicis? R. Posterius posse videri. Primò, quod ad pœnam nemo teneatur in conscientia ante sententiam, *ex receptissima* sententia. H. Quod in *c. 1. & 3. hoc tit.* dicatur Clericus, uxore ducta, complendus relinquere beneficium, & eo privandus. III. Quòd in *can* 3. *Dist.* 32. dicatur Clericus, accepta uxore, nihilominus stipendium suum accepturus. Certissimum nihilominus esse, vacare ipso jure beneficia, citra sententiam, ex opinione communiter approbata. Cujus ratio consurgit ex incompatibilitate matrimonii cum beneficio, quæ inducit sponte nam renuntiationem, *arg. can. Cum renuntiatur* XXXII. *qu.* 1. Et ea ratio, quod concessio beneficii habeat eam conditionem ex Ecclesiæ consuetudine, ne statum incompatibilem, qualem ponit matrimonium, eius que usus, adsumat Clericus; quare, consumpto, tam quam deficiente conditione, perdit beneficium. & & ita communiter receptum tradit Covar. *alios citatos, ad 4. Decretal. p. 2. c. 6. § 1. n. 5.* Sanch. *Dist.* 42. *n. 3. & 4. sim liter alios ibi leg.* Unde patet ámissionem non causari per modum pœnæ, ut esset primum argumentum. Non obstat secundum; nam textus ibi allegati loquuntur de privatione possessionis faciendæ quam de facto iniuste & violenter talis Clericus detinebat. Non obstat tertium; quia textus ille rectè accipitur de eo, quod datur in stipendium, ratione laboris, quem canendo Ecclesiæ præstat, non etiam de eo, quod debetur in titulum. Hinc est, quod talia beneficia tam quam vacantia continuò impetrari possint, ut dicemus infra Tit. 8.

16 Quid si matrimonium non fuerit consummatum? R. Nihilominus beneficio privatum esse Clericum, ex eadem ratione militante, quæ in casu proximo. Nam eam copula nihil ad matrimonium faciat, negari non potest, quin sit verè adsumptus status incompatibilis cum beneficio, cum ad copulam teneatur. Ubi nihil facient, si sponsa ante copulam moriatur, vel Religionem ingrediatur; haud jus semel extinctum non recuperatur solo casu, extincta fœlicet causa amissionis, sed nova collatione est opus. *Gl. pen in Clem. Gratia Dereser.* Abbas *in c. 1. n 6. h. t.* Covar. *d. num. 5. & 6.*

Quid si conjugium fuerit irritum causa consanguinitatis, aut alia? R. Distinguendum esse an sit nullum ob defectum consensus, an verò consensus adsit, & alia de causa sit irritum. Primo casu certum est non vacare beneficium, nec eo privandum Clericum; cum nequidem voluerit actum contrarium. Hinc contractum à furioso, aut mente capto matrimonium non facit privari Clericum, ubi nec metu justo à sponso initum, quia ista coactio licet ponat voluntatem, secundum dicta sup. *De his qui vi &c.* non tamen sufficit ad matrimonium, quod ponit nullum, ob defectum consensus, ut dicetur infra libro IV. Secundo casu probabile est, nihilominus privatum videri beneficio talitet contrahentem, ex ratione textus in *c. 4. sup. De bigamis non ordinandis*, ubi tenetur eum opere subsecuto facit aliquem inter bigamos poni: etsi verè talis non sit. Cui respondet textus in *c. Eum qui* 18. *De præben. in 6.* ubi accipiens secundum beneficium cucatum, licet nulliter, vacat tamen hoc ipso primum, subjuncta ratione, quod non deceat, ut status melioris, quam penitus conditionis existat. Ut tota vis ponatur in eo solo, quod quis appetierit statum incompatibilem beneficii retentioni. Ut non sit utilis distinctio, quam quidem faciunt, an Clericus sciverit impedimentum; an ignoraverit, quia adest animus utroque casu apprendi statum incompatibilem: & ita tenet Covar. *d. c. 6.* Abbas in *d. c. 1. num. 7. h. t.* & videtur communior sententia. Volunt tamen quidam, ipso iure non induci privationem, eo quod hic agatur de pœna delicti, quæ non infertur ipso jure; nec subsit eadem ratio, quæ subest matrimonio vero, quod induxit statum incompatibilem cum beneficio, non etiam irritum. Ut cum non detur textus quid disponens hac in parte, non debeat disponi in aliis casibus extendi, contra regul. in *c. Odia D. R. l. in 6.*

Non-

Digitized by Google

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. Adducunt pro hac parte *d.c. 1. b.t.* ubi decidituir, constitutos in sacris ducentes uxores. solum cogendos eas dimittere, non facta mentione beneficiorum. Sed loquitur cap. de iis, non qui sunt in Ordinibus, qui non tam facta amittunt beneficia, sed demum per sententiam. Vid. Sanch. *Disp.* 43. *n* 3.

18 Quid si impubes contraxerit matrimonium, an beneficio obtento hoc ipso privabitur? R. Non privari, ex vera & communi sententia. Ratio est, quod eiusmodi contractus matrimonii tantum habeat vim sponsalium, *c. un De despons. impub. in 6.* Pet sponsalia autem nō vacat beneficium, uti dictum. Nec obstant dicta superiori quæstione; quia ibi actum de pubere, qui contrahens, licet inutiliter, vult tamen statum incompatibilem: hic autem Canon inutilem actum tranfert in alium earum utilem, qui non noceat. Covar. *d.* § 3. *n.* 5. Et hoc ita, si sponsus sit impubes: nam si sponsus sit pubes, sponsa autem impubes, aliqui dubitant, maximè si sponsus ignorer sponsam esse impuberem, quasi per sponsum non steterit, quo minus actum incompatibilem gesserit. Videtur nihilominus dicendum, non vacare beneficium, eadem militante ratione quod scilicet canon eiusmodi contractum velit valere ut sponsalia, quæ non privant aliquem ipso jure, nec etiam privari faciunt. Abbas *d. c. 1. n.* 7. Jul. Clarus § *fin. qu.* 73. *num.* 5.

19 Q. An dicta obtineant in pensione, quam habet contrahens matrimonium? R. Hoc dicendum esse, quatenus debetur titulo Clericali, ut sit loco beneficii, quod resignatum, & in eo habeat locum regula, quod subrogatum sapiat naturam eius, in cuius locum subrogatur, itemque ratio status incompatibilis: atque ita habet communis opinio, Gigas *De Pensionib. q.* 54. Clarus *d.* § 73. *n.* 3. Covarr. *d. loco num.* 7. Sanchez *Disp.* 44. *no.* 4. Nisi tamen Pont. voluerit pro vita debeti, etiam tamquam laico. Adsignata tamquam laico pro ministerio temporali minimè vacat per matrimonium, quia non ponit incompatibilitatem, cum & conjugato adsignetur.

20 Privat quoque matrimonium Clericos privilegio ordinis Clericalis, *c. Ioannes b.t.* Excepto privilegio *canonis*, de quo in *tem. Si quis suadente* XVII. *q.* 4. & fort, quatenus tamen habitum Clericalem & tonsuram deserunt, & unicam, eamque virginem duxerint, *c. un eod in* 6. ubi tantum sit mentio causæ criminalis, sive intenteiur criminaliter, sive civiliter.

Ut possit dubitari, An in causa civili habeant tales Clerici fori privilegium? R. Id aliquibus videri, per text. in *d. c. un. in verbis, nec ab ipsis judicibus*, ubi generaliter inhibetur judicibus sæcularibus, ne condemnent Clericos. Facit, quod Concilium Parisiense, cuius ibi mentio, & quod habetur inf. *De foro competen. c.* 2. loquatur indifferenter, ut sit intelligendum de causis, tam civilibus quam criminalibus. Communius tamen receptum, tantum habere locum in causis criminalibus, cum *d. c. unic.* expressè tantum de iis loquatur. Ut nō obstent verba subsequentia generaliora, quia non est inf requens ea restringi ad casum præmissum. Non obstat Conc. Parisiense, de quo in *d. c.* 2. nam hoc loquitur de Clericis in genere, dictum verò *c. un* tantum de restringendis Clericorum conjugatorum privilegiis. Quod autem tantum causas criminales excipiat Pont. est, quod indecentius sit, in causa criminali, in qua agitur ad vindictam, Clericum subdi foro sæculari, quam in causa civili, in qua agitur de restitutione debiti. Non poterit tamen in causa civili capi talis Clericus à laico, propter *d. can. Si quis suadente*, quo prohibetur violenta manuum injectio in Clericos. Hæc ita, durante matrimonio; nam eo soluto, etiam in civilibus gaudebit Clericorum privilegiis omnibus, cum ea tantum restringantur in causa conjugii, per *d. c un.* Joan. Andreas *d. c.* 1. *n.* 2. Covarr. *Pract. qq. c.* 31. *n.* 7. Sanchez *Disp.* 46. *n.* 21. & *seqq.*

Illud etiam quæritur, An vestem clericalem & tonsuram deponens amittat in perpetuum dicta privilegia? R. Tantum pro tempore, quo non gestat, amittere, & resumpta veste ac tonsura iterum iis gaudere. Ratio est, quod Canon propter dimissionem eorum non tam privet Clericos privilegiis, quàm eorum usu; unde resumpto habitu, tamquam cessante causa impedimenti, iterum iis fruentur. Et hoc ipsum probatur per *d. c. un.* in verbis, *nolumus gaudere Clericali privilegio*, quæ indicant tantum suspensos eum. Facit ad idem *c. sæ. sup.*

21

22

Digitized by Google

sup. dev ita & honest. Cler. Clem. 1. eod. & alia loca, quæ non privant nisi pro tempore, quo Clericus se non conformat Canonibus. Hinc, mortua conjuge, quam unam virginem habuit Clericus, si continuet vel reassumat, vestem clericalem & tonsuram; gaudebit omnibus privilegiis. Joan. And. *d. v. 1 n. 2.* Covarr. *d. loco n. 18.* Sanchez *d. Disp. 46. n. ult.*

23 Quid si Clericus ante conjugium deliquerit, an conjugatus habitum & tonsuram non deferens habeat privilegium fori, eius delicti nomine? R. Ita omnino dicendum esse, etiam in casu, quo omnino privaretur postea Clericorum privilegiis, ut in specie *c. un. De bigamis non ordin. in* 6. Ratio est, quod ad fori competentiam debeat attendi tempus, quo delictum est commissum, *arg. l. 1. D. De pœnis*; & ita tenet, ultro referens, Grammat. *Decis.* 10 *n.* 3. tradens ita decisum esse. Nihil facit, quod *d. c. un. De bigam.* dicatur bigami audari omni privilegio clericali; nam hoc tantum est accipiendum quoad delicta postea commissa, non quoad præcedentia. Barbosa *ad l. Titia* 35. *n.* 33. *C. Sol. matr.*

24 Postremò quæritur, An uxor Clerici gaudeat privilegio canonis & fori? R. Ex communi sententia, eam minimè gaudere privilegio canonis, cum sit personale, inductum tantum in reverentiam ordinis clericalis, quem non egreditur. De privilegio fori dubitatum; dicendum tamen, nec eo gaudere. Nihil obstante, quod uxor sortiatur vitæ forum; hoc enim tantum in iis, quæ possunt communicari cum uxore. Foti autem privilegium non est communicabile cum uxore, utpote concessum ratione Clericalis ordinis, cuius incapax mulier, ut dictum sup. *lib.* 1. Joan. Andr. *d. c. un. n.* 3. Sanchez *lib.* 7. *Disp.* 47.

TITULUS IV.

De Clericis non residentibus.

SUMMARIUM.

1. *Clerici ad residentiam personalem tenentur.*
2. *Residentia illa quo jure requisita.*
3. *Beneficia qua obligem ad residentiam, qua non.*
4. *Consuetudo an liberet à residentia?*
5. *Residentia stricte facienda.*
6. *Absentes an ipso jure priventur beneficiis?*
7. *An & fructibus?*
8. *Absentia spatium quantum ex Conc. Trid.*
9. *A residentia quanam causa excusent.*
10. *Residentia 40. annorum an sit justa causa?*
11. *Distributiones quotidiana (qua & manualia beneficia) dantur solu præsentibus.*
12. *Absentibus quando debeantur.*
13. *An debito expulso à Capitulo?*
14. *An excommunicato?*
15. *Distributiones aqualiter facienda.*
16. *Duplex an debeatur ratione duplicis officii?*
17. *Distributiones absentium an & qualiter adcrescant præsentibus?*
18. *Victus in possessione an tenentur ad restituendum distributionum interim percepta rum?*

AD vitæ innocentiam, quæ in Clericis desideratur, oportet accedat diligentia procurandi officii, cuius ratione datur beneficium. Ea consistit in residentia, id est, præsentia personali in ipsa Ecclesia, in qua quis beneficium habet, etiam simplex & modicæ æstimationis, *c. 1. h. t.* Dico, personali; quia est electa personæ industria, quæ per alium non suppletur, maximè si fuerit cura animarum, ad quam admitti conductitios indignum. Unde consuetudo sub annuo censu committendi aliis Ecclesias dicitur enormis, & improbatur, *c. 3 inf. Ne Prælati vices suas &c. ubi eadem latius.* Ut tantum iis sint conferenda beneficia, qui in propria persona volunt & possunt deservire, non etiam iis, qui nec possunt, nec volunt, *c. 4. h. t.* Excipe casum *cap. Extirpanda §. qui verò inf. tit. seq.* de quo actum fuit supra *De off. Vicarii.*

Quæritur autem, Quo jure requiratur residentia? Resp. Episcopos & alios curam animarum habentes teneri & jure divino, *Trid. Sess. 23. n. 1. De reform.* quod Christus commiserit talibus oves pascendas; non pascuntur autem nisi à præsentibus: & naturali, cum in eum finem recipiant decimas, terrena metant, ut spiritualia ministrent; datum enim beneficium propter officium, *c. fin de reser. in* 6.; Simplicia verò beneficia in dubio quidem etiam præsumi habere adnexam residentiam, non tamen nisi jure humano Canonico.

Sunt eorum quædam, quæ tantum ad Ho-

ratum Canonicarum recitationem obligant, non etiam ad reſidentiam, aut ad ſubſtituendum ſibi alium, cuius ordinis ſunt Beneficia, quæ dicuntur Præſtimonia, ſive Præſtimoniales portiones, à reditibus Eccleſiaſticis abſtractæ, & deſignatæ aliquibus per modum ſubjectionis & adjutorii ad ſtudia peragenda. Et eſſe beneficia non obligantia ad reſidentiam, patet ex Conc. Trid. *Seſſ. 6. c. 2. De reform.* ubi dicitur, obtinentes beneficia, reſidentiam perſonalem de jure aut conſuetudine requirentia, cogendos eſſe reſidere; nam fruſtra ibi fieret mentio eorum, quæ deſiderant reſidentiam, niſi & eſſent, quæ non deſiderarent. Facit eodem, quod Trid. *Seſſ. 23. c. 1. De reform. & Seſſ 24. c. 12. De reform.* tantum faciat mentionem Epiſcopatuum, & obtinentium curam animarum, aut præbendas, portionesve in Cathedrali aut Collegiata Eccleſia.

Q. II. An conſuetudo poſſit liberare à reſidentia? R. Neutiquam quoad eos, qui de jure divino aut naturali tenentur reſidere, cui non prævalet conſuetudo, nec illud immutat, *Inſtit. De Iure natur. gent. & civili*, ſuſtinendam tamen quoad eos, qui tantum de jure Canonico obligantur, ut habentes beneficium ſimplex, quia poteſt conſuetudo mutare jus humanum, & ab eius obſervantia liberare. Quam diſtinctionem videtur adjuvare Conc. Trid. *d. Seſſ. 23. c. 1.* ubi agens de reſidentia eorum, quibus eſt cura animarum, dicit conſuetudinem ab ea liberantem potius corruptelam cenſendam eſſe: ut contrarium ſit colligendum in iis, qui non habent curam animarum. Vid. Abbas *ad c. Extirpanda 30. §. qui verò n. 31. & 32. inf tit. ſeq.* & Covarr. 2. *Variar. Reſ. c. 13. n. 9.* Conſuetudine tamen non obſtante, cogendi abſentes reſidere, ſi ita exigat divinum miniſterium.

Reſidentiam qui debent, ſtrictè eam præſtant, etiam Cardinales, *c. 2. h. t.* ſub mortalis peccati reatu; alias per fructuum ſubtractionem, ſequeſtrationem, aliaque juris remedia, etiam uſque ad beneficii privationem, compellendi. *Trid. d. Seſſ. 23. c. 1.*

Ubi quæritur, An ipſo jure priventur beneficiis abſentes? R. Factum hominis requiri, cum nuſquam inveniatur textus illos ipſo facto privans; ſine textu autem non ſolent pœna induci. Non alias tamen per hominem privandi, niſi legitima citatione prævia: quæ etiam una ſufficere videtur perſonaliter facta, quando ſcitur, ubi locorum abſens degat. Si citatus, ceſſante impedimento juſto, non compareat, ſpoliari beneficio poteſt, *c. Ex parte 8. & c. fin. h. t.* Si ad abſentem citatio pervenire non valeat, ut quando ignoratur, ubinam agat, trina citatio deſideratur per edictum, ut facilius ad abſentis notitiam perveniat: qui ſi non compareat intra ſex menſes, ſpoliari poteſt beneficio, *c. Ex tua 11. h. t. Gl. in c. fin. §. porrò V. Canonibus ſup. Vt lite non conteſt.* Poteſt & ſuperior in contumaces uti ſuſpenſione & excommunicatione, *d. c. 11. §. 1.*

Quæritur &, An abſentes fructibus ipſo facto priventur? R. Hoc videri dicendum in iis, qui jure divino aut naturali tenentur ad reſidentiam, quales ſunt habentes curam animarum, de quibus agens Trid. *d. Seſſ. 23. c. 1.* dicit eos non facere fructus ſuos pro rata temporis, nec tutâ conſcientiâ, aliâ etiam declaratione non ſecutâ, illos ſibi deinceps poſſe, ſed in paupertes loci erogandos eſſe, aut fabricæ Eccleſiarum applicandos, ceſſante quacumque conventione aut compoſitione, qua fructus pro parte remittantur. In quibus vel maximè locum habet, quod beneficium detur propter officium, ut hoc ceſſante, tamquam cauſſa perceptionis fructuum, perceptio iſta ſit injuſta. In iis, qui non tenentur iſto jure ad reſidentiam, videtur hæc privatio ipſo jure non induci, ſed per hominem inducenda, cum Trid. *d. c. 1. & Seſſ. 24. c. 12. De reform.* tantum agat de habentibus curam animarum, & ut mox dicetur, de aliis agens dicat eos privandos.

Loquitur autem Trid. uti & veteres Canones, de diuturna abſentia, per quam patitur Eccleſia detrimentum; nam qui aliquantiſper tantum abeſt, ſtatim reverſurus, non videtur abeſſe. Unde abſentiæ ſpatium, quod ſit extra pœnam, definivit ſingulis annis, ſive continuum ſive interruptum, ut non excedat in Epiſcopis duos menſes, aut ad ſummum tres, & ſubſit æqua cauſſa, ceſſetque detrimentum commiſſi gregis. Ultra ſi abeſſe velint, cauſſa legitimæ abſentiæ eſt alleganda coram Pont. aut Metropolitano, aut ſeniore Suffraganeo, ab eoque in ſcriptis approbanda, niſi notoria ſit ratione officii. Idem in iis, qui curam animarum

Digitized by Google

marum habent, ne perclitetur grex commissus. Non habentes curam animarum tres mensses habent, quibus abesse iisdem impune. Non tamen omnes absint eodem tempore, ne cultus divinus jaceat. Admoneat verò Trid. *d. Sess* 23 *c.* 1. eos præcipuè, quibus est animarum cura, ne absint solemnioribus diebus, quibus præsentiâ Pastoris maximè recreari, & gaudere solent oves. Ultra abesse nulli licitum, nihil faciente consuetudine, aut Ecclesiæ statutis, per quæ absentiæ restringi quidem possunt, non etiam prorogari, *d. c.* 12. *vers. Præterea.* Ultra qui abesse præsumpserit, primo anno privandum esse demidiâ parte fructuum, secundo omnibus; crescente verò contumacia contra talem procedi juxta Canonum constitutiones mandat Trid. *d. vers. Præterea.*

Excusabit autem causa, quam ponit urgeas necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiæ aut Reip. utilitas. Talis est causa studii. Theologici scilicet vel Juris Canonici, & quidem ad quinquennium: & hoc quatenus verè in studiis agunt, neque enim cuipiam patrocinari collusio aut fraus debet, *c.* 4. *& c. Tua* 12. *h. t.* Vid. Horat. Lucius *de privil. Scholar. priv.* 93. Pet. Greg. Tholos. *de Benef. Eccles. c* 7 *n.* 10. 11. 12. Ponit & justam causam absentia ratione ministerii summi Pontificis, ad quod quis evocatus, *c. Cum dilectus* 14 *h. t.* Idem est, existente aliquo in servitio sui Episcopi, *c. Ad evidentiam* 15. *h. t.* Non utetur tamen in servitio suo Episcopus operâ Parochi, nisi eo spatio, quo communiter permissum ei abesse, idque non deseratur cura animarum. Ponit præterea justam causam dispensatio S. Pontificis super habendis pluribus beneficiis, qui hoc ipso dispensasse videtur super residentia alterius, cum nemo utrimque commodè residere, id est deservire cultui divino possit, *c. Non potest* 21. *de prab. in* 6. Facit etiam indulgentia S. Pont. quempiam impune abesse: quâ tamen non obstante possent Clerici cogi residere, si Ecclesiæ necessitas & cultus divini ministerium exigat: qui donec venerint, Superioris est alios substituere, qui deserviant Ecclesiæ, ex absentium alendos fructibus, *c. pen. h. t.* Præstat eamdem causam adversa, valetudo, de qua infra *Tit. c. de Clerico ægrot.* ægris intempestivo pro tempore

anni tempore: graves inimicitiæ cum plebe, aut Domino loci, unde vitæ discrimen aut scandalum; quo casu si reconciliatio sit desperata, dandum potius à Superiore tali Clerico aliud beneficium: grave periculum imminens ratione belli, tempestatis, & captivitatis. Est autem curandum præcipuè habentibus curam animarum, ut in casu justæ absentiæ provideatur gregi de provido Vicario. Absentiæ huic ex justa causa neutiquam dici potest derogatum per Trident. dum passim exigit residentiam: posterior enim lex generaliter loquens limitatur per priorem specialiter loquentem, *l. Sed & posteriores· D. de LL.*

Q. An sit justa causa excusationis residentia XL. annorum? R. Hoc posse videri, *arg. l. C. De Professi. qui in urbe lib.* 12. ubi qui viginti annis legit, Comitatus dignitatem consequitur. Sed hoc argumentum parum urget, cum à diversis non fiat illatio: ut, cum desit textus hac in materia liberans, nulli anni dicendi sint liberare, quod passim hac in materia requiratur & mandetur residentia, Et deinde ut in argumento dicto accedat titulus Comitatus, non legitur tamen etiam liberari à legendo Doctor. & nihilominus lucrum capere. Navarr. *cons.* 12. *h. t.* 10

Hæc ita quoad fructus, quos grossos vocant, quibus minimè privandi justa de causa absentes. * Præter fructus istos inductum est in Ecclesia, ut tempore officii fierent distributiones quotidianæ præsentibus tantum, quæ manualia dicuntur beneficia, aut victualia, à Bonifacio VIII. *c. un. eod. in* 6. ut hâc viâ excitarentur Clerici ad divinum officium celebrandum: & hoc non sine primario, vel qui habet rationem motivi, quia hoc foret inordinatum, sed secundario & occasionaliter. Præsentibus, inquam, tantum, neutiquam etiam absentibus, nihil faciente consuetudine contrariâ, quam improbat Bonif. P. *d. loco* statuens absentes distributiones istas suas non facere: quam & reprobat Trid. *Sess.* 24. *c.* 12. *De reform.* renovans constitutionē Bonifacii. Præsens hic dicitur, non qui est in oppido, aut loco, in quo sita Ecclesia, aut etiam in ipsa Ecclesia, sed qui in choro est, in quo celebratur divinum officium, ibique simul cum reliquis operam impendit. Potest tamen & dici præsens, qui in oppido aut Ecclesia est, si 11

Digitized by Google

talis præsentia muneri sufficiat, ut tradit Covarr. 3. *Var. Resol. c.* 13. *n.* 3.

Quæri hic posset, An nullis absentibus
12 debeantur distributiones? R. Absentibus nomine Ecclesiæ ex mandato capituli rectè dici deberi, propterea quod tales in plerisque habeantur pro præsentibus: ut æquum sit ab iis, quorum negotiis ex mandato eorum incumbunt, nihil contra eos attentetur ex causa absentiæ, *arg. l. Sed etsi* 16. *§. fin. D. ex quib. caus. majores &c.* Quò facit, quod Joan. And. *d. c. un.* velit eas deberi Archidiacono visitanti. Facit, &, quod scribit Navarr. *conf.* 8. *h. t.* satisfacere Prælatum juratæ obligationi de residendo, si abfit nomine Ecclesiæ, secundum text. in *c. Ex parte* 13, *h. t.* Et colligi hoc ipsum videtur ex *d. c. un.* in quo Bonifac. dum negat absentibus cedere distributionum dominium, excipit absentes ex evidenti causa Ecclesiæ. Obstat tamen huic sententiæ *c.* 7. *h. t.* in quo dicuntur victualia (qualia interpretamur distributiones *d. c. un.*) non cedere existenti in servitio Episcopi, quod ea absentibus non deutur: nisi dicamus, tales non posse dici abesse mandato capituli, & propter eius negotia, sed potius Episcopi, cui jure permittente non potest contradicere capitulum, ut non mereatur hanc gratiam. De infirmis agesur infra *§.* 6.

13 Q. II. An debeantur expulso à capitulo, aut in exilium misso? R. Si sine culpa sua hæc patiatur clericus, deberi ei distributiones, quas alias præsentia sua percepisset, quasi per vim majorem impeditus divinis interesse, easque lucrari, ne sine culpa inferatur alicui gravamen. Facit pro ea parte *c. un. eod. in* 6. ubi rationabilis necessitas facit absenti deberi distributiones, qualis hoc casu. Ex eodem textu idem dicendum de injustè carcerato, & deo, qui vi majore detentus non potuit interesse divinis; habendus enim taliter impeditus quasi præsens fuisset, ne qui culpâ caret in damnum vocetur. Navarr. *Conf.* 11. *h. t.* Covarr. 3, *Var. c.* 3. *n.* 8. *vers. Undecimo.*

Q. III. Quid juris in excommunicato? R.
14 Idem dicendum esse, si injuste sit excommunicatus, ne injuria alterius quis damnum sentiat; quatenus tamen interesse solitus divinis, nam alias nullum damnum sentit. Imò excommunicatio licet injusta, lucrum ei adferret, quòd non est rationis. Justè expulsus, incarceratus, habet quod imputet sibi, præcipuè hic, in cujus potestate est, dimissa contumacia: mereti absolutionem, in qua quod manserit, suæ culpæ attribuat, neque enim eius fovenda malitia. Facit *c. Pastoralis* 53 *in fine & ibi Gl. sup. de appellat.* ubi proventus Ecclesiastici subtrahuntur ei, cui denegatur communio Ecclesiæ, qualis est justè excommunicatus. Covarr. *d. n.* 8. *vers. duodecimo.*

Distributiones itaque faciendæ præsenti-
15 bus tantum, & quantum fieri potest æqualiter, quod in omnibus æqualis sit causa, scilicet adsiduitas & frequentia in divino officio ut in pari onere diligentiæ meritò par debeat esse lucri seu commodi compensatio; ut non debeat alicuius conditio ideo prævalere quoad majorem distributionem, quod habeat pinguiorem præbendam; nam ea res non facit eum plus reliquis præstare sua præsentia, cui distributio debetur D. Wamesl. *conf.* 208. *n.* 2. Nihil tamen implicat inconveniens, si secundum officium & dignitatem qualitatem constituatur alicui major portio, quam salvat inæqualitas onerum, ut tradit Glos. in *c. Statuimus* 15. *V. potiorem sup. de majorit. & obed.*
16

Q. IV. An duplici gaudens officio, veluti Archidiaconus simul & Canonicus, duplices recipiat distributiones? R. Hoc velle Joan. And. Abbatem, Felin. *in c. cum olim. sup. de sent. & re judic.* & pro iis facere textum in *l. Titia §. qui Marco D. de annuis legat.* Rationem dant, quod nihil inconveniens sit, illi respondere duplex stipendium, cui est duplex officium. Atque hanc opinionem veriorem dicit Covarr. *d. loco n.* 6. & maximè procedere, si consuetudo loci sustineatur. Alias contraria videtur æquior & probabilior, fundata in eo, quod distributio solummodo fiat propter exercitium in divinis, quod ut non duplicatur in eo, qui duplici munere fungitur, ita nec duplicati distributionem æquum est, in gravamen Ecclesiæ. Deinde cum lucri causa sit eadem, quidni & idem lucrum statuitur, ne inter pares onere ponatur imparitas commodi, contra regulam juris. Facit huc textus in *l. Si plures 9. in princ. vers. nam difficile D. de pact.* ubi dicitur esse difficile, ut unus repræsenter plutiù vices & labores, præcipuè in hac pesto-

Digitized by Google

personali, de qua agimus; præsentia, Vid. Azor. *Instit. Moral. tomo 2. lib. 3. c. 11. q. 19. & lib. 7. q. 12.* Wamef. *d. Conf. 208. n 3.*

17 Q. VI. An absentium portiones accrescant præsentibus? Resp. Sepositâ consuetudine, tum demum accrescere præsentibus, quando certa portio in genere adsignata distribuenda iis, qui interfunt divinis: tunc enim absentes præsentibus partes non faciunt; exemplo hæreditatis, aut rei conjunctum relictæ testamento, ad quam quo pauciores concurrunt, tanto maior pars singulis debetur. Si verò singulis adsignata fuerit portio, nihil accrescet præsentibus, cum absentes nihilominus partes faciant, quamvis non capiant portionem adsignatam, quæ apud Ecclesiam remanet, ex cuius patrimonio datur. Covar. *d. c. 13. num. 7.* Wamef. *Conf. 209. num. 6. & Conf. 212. num. 2.*

18 Q. VII. An qui ratione recredentiæ, id ist: fiduciariæ & quasi depositariæ possessionis, distributiones percepit, postea in possessione victus teneatur ad earum restitutionem? Resp: Non teneri, quod illas receperit ratione personalis residentiæ & præsentiæ in divinis officiis, ut victorias sibi abrogare nequeat, cum præsens non fuerit, nec veniant nomine fructuum beneficii, qui victori debentur. Sic & qui impertant beneficium terræ taxæ non imputant has distributiones. Oldrad. ad Conf. 118. Felin. *in c. ad aures 13. num. 34. de resor.* Covar. *d. c. 13. num. 1.* Spectat etiam ad officium Clericorum lectio Horarum Canonicarum, quæ de re inf. *De celebrat. Missar.*

TITULUS V.

De Præbendis & Dignitatibus.

SUMMARIUM.

1. *Clerici ex beneficiis alendi.*
2. *Beneficium quid & in quo differat à persona.*
3. *Præbenda Canonica quid, & Canonici qui.*
4. *Beneficia alia Secularia, alia Regularia.*
5. *Item alia Simplicia, alia Duplicia.*
6. *Alia Electiva, alia Collativa.*
7. *Beneficia conferunt Clerici, non laici, nisi ex speciali indulto.*
8. *Præscriptio non prodest laicis.*
9. *Ne quidem immemorialis.*
10. *Beneficia qui conferant.*
11. *Episcopus ante consecrationem an rectè conferat?*
12. *An R. Pontificis in urbe Vicarius?*
13. *An adjutor Episcopo datus?*
14. *An existens in possessione conferendi?*
15. *An sequester?*
16. *Collatio an rectè fiat extra diœcesin?*
17. *An existens in Rom. Curia rectè conferat in Ecclesia sua?*
18. *Collatio ordinaria quibus modis impediatur.*
19. *Iure devolutionis quando impediatur collatio.*
20. *Collatio manet salva ordinario collatori, non sortitæ effectum facto eius, cui facta est, vel per casum, &c.*
21. *Devolutio fit ad superiorem, non contrà.*
22. *Idque iisdem conditionibus, quibus ordinarius tenebatur.*
23. *Devolutio etiam locum habet, collatione indigno facta.*
24. *Reservatio quid, & beneficia reservandi jus quibus competat.*
25. *Reservationes an & qua obtineant.*
26. *Reservatio corpore iuris clausa qua dicatur.*
27. *Reservationibus an & futura beneficia comprehendantur.*
28. *Non afficiunt beneficia patronatus laici.*
29. *Iure præventionis potior est, qui tempore prior.*
30. *Licet eodem die collatio facta sit.*
31. *Et ab uno eodemque unum idemque beneficium fuerit collatum diversis.*
32. *Beneficia quibus conferenda.*
33. *An rectè conferatur beneficium non habenti animum permanendi in statu Ecclesiastico?*
34. *Inter plures idoneos conferendum magis idoneo.*
35. *Collatio facta digno, omisso digniori, tenet.*
36. *Licet per tertium fuerit impeditus dignior.*
37. *Fraude ac mendacio impedium tenetur omisso restituere.*
38. *An teneatur ad damnum totius beneficii?*
39. *Idoneus in dubio qui præsumendus?*
40. *Indigni omnino rejicienda.*
41. *Conferens indigno an eo casu privetur iure collationis.*
42. *Collatio indigno facta an ipso iure nulla?*

Digitized by Google

43. *Collatio perpetua facta est nulla.*
44. *Irregularitas facit collationem nullam.*
45. *Item excommunicatio maior.*
46. *Non etiam minor.*
47. *Absolutio ab excommunicatione non facit convalescere collationem.*
48. *Collatio facta de suspenso à beneficio irritanda.*
49. *Collatio à Pont. facta excommunicatio aut irregulari an teneat.*
50. *Laici inhabiles sunt ad beneficia.*
51. *Beneficium an rectè conferatur habenti sufficiens patrimonium?*
52. *Beneficia qualiter conferenda.*
53. *Ad valorem collationis an scripturâ opus?*
54. *Beneficium ad tempus an conferri possit?*
55. *Conferenda singula singulis, non plura uni.*
56. *Pluralitas Beneficiorum, etiam simplicium, an damnata jure Decretalium?*
57. *Retentio duorum plurimum beneficiorum simplicium quatenus consuetudine permissa.*
58. *Utroque sufficienti an alterum vacet ipso jure: & qua dicantur beneficia incompatibilia primi & secundi generis.*
59. *Super pluralitate dispensat Pontifex.*
60 *An & Episcopus dispenset?*
61. *Ecclesias duas, alteram titularem, alteram commendatam, habere olim permissum.*
62 *Collationis vis. Beneficia quibus modis vacare contingat.*
63. *Pont. an possit aliquem privare beneficio citra causam?*

1 OFficii, quo funguntur Clerici, nomine dantur beneficia, cùm altari serviens ab eo sit alendus, officio & dignitati conveniente, *c. cum secundum* 16 *h. t. can. Ex his* 22. XI. *qu.* 1. Turpe enim altaris addictum servitio, ab eo propter inopiam ad vilia avocari. Unde ad Ordines nemo admittendus sine titulo, id est beneficio, nisi de suo habeat, unde honestè alatur, *c.* 2. & *c. Tuis* 23. *h. t.* aliàs à præsentante aut ordinante erit ei providendum, donec titulum sit consecutus, *c.* 4. & *d. c.* 16. *h. t.* De officio Clericorum dictum Tit. prioribus, præcipuè proximo: hic de Beneficiis subjicitur.

2 Beneficium Seneca, *De benef lib.* 1. *c.* 6. vocat actionem benevolam, alii munus in aliquem collatum. Hoc loco, uti & toto Jure Canon. est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, ratione spiritualis ministerii. Dico perpetuum; quia si temporale foret, & ad nutum revocabile, non erit beneficium, cujus ordinis sunt ea, quæ manuali dicuntur. Excluditur Pensio, quia non obligat ad aliquod ministerium Ecclesiasticum, *c.* 4. *eod. in* 16. ne quidem ad Horas Canonicas; nisi quod Pius V. ad Horas D. Virginis pensionarios obligaverit, sub pœnâ amissionis fructuum pensionis. Hoc beneficii genus veteribus dictum Sacerdotium, ut patet ex *l.* 1. *D. de ambitu*, & aliis, quæ tamen possent videri potiùs munus & dignitatem denotasse, quàm proventum.

Inscriptio hujus Rubr. quoad priorem partem, est *de probandis*; nomine Præbendæ accepto pro ipso jure percipiendi reditus, ut rubrum nigro conveniat, atque ita idem sit cum Beneficio, cùm aliàs verbi istius propria significatio denotet fructuum perceptionem. Dicta enim Præbenda, quod Clericis sua portio tribuatur, distincta à Canonia: quo vocabulo designatur jus ipsum, quod sequitur jus habendi locum in Choro ibi dicendi & peragendi officia divina; quod etiam consistit sine perceptione ulla fructuum, *Gl. in c.* 9. *Vacet porum sup. de constitut.* Potest enim esse Canonicus sine præbenda, quæ tamen proximè vacans deberet adsumpto in Canonicum, *c. Relatum* 9. *h. t. Gl. in c.* 2. *inf. de conces. præb.* ut è contra datur præbenda sine Canonia, ut videre est in *c. pen. inf. de Magistris.* Hinc dicitur Canonicus præbendarius, cui adest & canonia & præbenda: qualem à Canone, quem ex arario Ecclesiæ accipit, ita dictum aliqui volunt. Rectiùs Ivo *Epist.* 95. ex eo dictum vult, quòd Canonicas regulas arctiùs cæteris observare astringatur. Quo modo Canonici dicuntur Regulares, quæ duo verba idem denotant, nisi quod illud Græcum, hoc Latinum: distinctionis tamen gratia hoc nomine veniunt ii, qui communem vitam agunt, *c.* 5. *sup. de relig. domib.* illi verò qui seorsim & liberè vivunt, dicti sæculares Canonici.

Hinc dividuntur Beneficia, Primò in Sæ- 4
cularia, quæ debentur Clericis, sæculatibus, & Regularia, quæ iis conferenda, qui strictiori regulæ sunt obstricti, regularibus scilicet, non etiam sæculatibus Clericis, ne quidem

Digitized by Google

dem ex mandato Apoſtolico, niſi hoc expreſsè caveatur in litteris, *c. 5. eod. in 6.*

Secundò, Alia ſunt Simplicia, quæ nullam habent adjunctam qualitatem, ſed tantum divinum officium, ut canonicatus, Capellania; alia Duplicia, ſive Majora, quibus aliqua adeſt qualitas, ſive præeminentia, veluti dignitas, jurisdictio, cura animarum: quorum aliqua habent dignitatem cum jurisdictione, unde altera Rubr. pars eſt de Dignitatibus, uti Epiſcopatus, Abbatia, Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, alia neutram, ſed tantum gradum aliquem honorificum, quo cæteris præſtant, ut Perſonatus, officium cantoris, Theſaurarii, vel curam tantùm animarum, ut Parochiæ.

III. Alia ſunt Electiva, ad quæ pervenitur per electionem, de qua ſupra lib. 1. alia collativa, quæ per collationem acquiruntur, cujus generis ſunt iſtæ, quibus non adjuncta dignitas; eamque vel liberam, quorum collator non eſt adſtrictus alicui nominationi aut præſentationi, ſed vacantia pro lubitu conferre poteſt; vel non liberam, quæ facienda perſonæ per patronum præſentatæ, de qua *inf. de jure patron.* aut nominatæ à Principibus aut Univerſitatibus, quibus id privilegii ſpecialiter eſt indultum à Sede. Dividunt Beneficia, & in Perpetua, quæ adimi nequeunt, niſi certis de cauſis, de quibus ſuo loco, & Manualia; verum hæc propriè beneficia non ſunt, cum ad nutum amoveantur.

De modo, quo per collationem, eamque liberam, jus quæritur ad beneficia, hoc Tit. agitur. Eſt ea ſpiritualis, ut tantum penes Clericos ſit conferendi poteſtas, in laicam autem perſonam non cadat, *c. 2. ſup. de judic.* etſi ſpiritualia tractare non licet, *c. 7. de præſcript.* niſi ex ſpeciali indulto Pontificis, quo aliquibus Principibus id jus conceſſum invenitur, *c. dilectus 34 h.t.* ut Regi Galliæ, qui beneficia vacantia in Eccleſia Paſtore deſtituta confert, exceptis Parochialibus. Pet Greg. *Syntag. juris univerſi lib. 17. c. 7. num. 19.* Azor. *Inſtit. Moral p. 2. lib. 6. c. 25 qu. 19.* Donationem beneficiorum competiiſſe comitiſſæ Flandriæ legitur in c. *Dilecto 40. ſup. De teſtib. & c. ult. inf. de conceſſ. prab.* niſi donationem ibi accipiamus pro præſentatione, quod eſt veriſimile.

Præſcriptio hæc in relaicis non prodeſt, ſaltem 30. aut 40. annorum, quia obſtat jus commune, contra quod ſine titulo non præſcribitur, ut dictum ſupra, *ad tit. De præſcript.* 8

Sed quæritur, an proſit iis ea, quæ immemorialis? Reſp. Ita videri, cum tale tempus ſit loco tituli legitimè conſtituti & privilegii faciatque impræſcriptibilia præſcribi, *l. Hoc jure §. ductus D. de aqua quotid. c. 1. de præſcript. in 6.* Negare tamen aliquos eam vim eſſe talè tempori, quod laicus incapax omninò iſtius juris non niſi ex privilegio id conſequi poſſit, quod licet tale tempus videatur ponere, non tamen veré ponit. 9

Inter Clericos plena diſpoſitio beneficiorum eſt penes Rom. Pontificem, *c. 2. eod. in 6.* propter ſummam eius in Eccleſia poteſtatem, *c. 2. h.t. can. Cuncta per mundum IX. q. 3. Az. l. c. 25. q. 1. & c. 26. q. 1.* Eadem poteſtas eſt Legatus à latere in provinciis ſuæ legationis, uti dictum ſup. *tit. de off. Legati*, & expreſſum *in c. Si à ſede 31. eod. in 6.* Legatis miſſis non eadem eſt poteſtas, niſi ſpecialiter indulta, *c. 1. de officio leg. in 6.* aut niſi his eadem poteſtas ſit commiſſa, quæ eſt Legatis à latere, ut ſi mittantur cum poteſtate Legati de latere. Legatis natis hæc poteſtas eſt, non iure legationis, ſed ordinatio ratione Epiſcopatûs aut Archiepiſcopatus. Quo modo Epiſcopis & Archiepiſcopis competit licentia conferendi beneficia, quòd eis ſit commiſſum diſponere Eccleſias, earumque res, *can. Decretum cum ſeq. X. q. 1.* & hoc tenet Abbas in *c. cum olim 14. num. 32. ſup. De majorit. & obedien.* Vid. Azor. *l. c. 25 qu. 6.* cui rei conſuetudine eſt derogatum, quâ vel Epiſcopus cum conſenſu aut conſilio capituli confert, vel capitulum etiam ſolum, quo in ſenſu accipiendus textus *in c. 4. inf. De conceſſ. prab.* vel etiam Abbates, aliive inferiores, quibus ex privilegio hoc indultum, *c. 4. Inf. de inſtitut.* In collegiatis Eccleſiis ſpectare ad capitulum collatio videtur facienda per Prælatum de conſenſu capituli, niſi ipſe præſcripſerit, *c. Ea noſcitur 6. inf. de his quæ fiunt à Prælato &c.* quæ præſcriptio nihil poteſt diei mali moris involvere; niſi moris ſit, ut delegetur vicarius, aut ſecundùm tantum, ut vocant, ſinguli per ordinem conferant ut in ſinuare videtur, *c. fin. eod. in 6.* 10

vel

vel etiam habeant certas septimanas vel menses, quibus vacantes conferant præbendas. Et hoc ad vitandam dissentionem, quæ obvia est ubi inter multos agitur Cardinalibus in Ecclesiis suorum titulorum jus est conferendi beneficia Felin. in *c. Hiu qua ipsp. de maiorit. & obed.* quòd in iis habeant quasi Episcopalem auctoritatem.

Q. An Episcopus possit conferre beneficia
11 ante confessionem? Resp. Potestatem ea conferendi esse jurisdictionis, quæ per confirmationem accedit, *c. Transmissam 13. sup. de elect.* tum ut possit omnia, quæ sunt jurisdictionis, etiamsi necdum sit confirmatus. Azor *d. loco. q.* 10. Garf. *de Benef. p. 5. cap. 4. §. 3. in prine.*

Capitulum in Sede vacante beneficia conferat, dicetur infra Tit. 9. *Ne sede vacante*, &c. Vicarium generalem Episcopi non posse conferre beneficia, nisi specialiter id illi sit concessum, habet *c. fin. De off. Vicarii in 6. de quo* Garf. *d. p. 5. c. 8. n.* 11.

12 Quid in Rom. Pontificis Vicario in Urbe? R. Videri nec talem etiam Cardinalem nomine sui officii posse conferre beneficia, cum nihil plus juris inveniatur quoad hanc rem tributum tali Vicario, quàm aliorum Episcoporum, qui ut non conferunt, nisi ex speciali concessione, utij am dictum per *d. c. fin.* ita nec hic dicendus aliàs posse conferre. Azor. *d. c.* 25. *q.* 4. *post* Rebuff. *in Praxi Benef. in forma Vicarii Archiepiscopi n.* 64.

13 Q. II. An adjutor Episcopo datus conferat beneficia? R. Datum Episcopo propter senium, habenti tamen sensus integros, non habere licentiam conferendi, sed eam penes Episcopum remanere, qui iure isto non est privandus: datum verò amenti conferre posse sine ulla Episcopi iniuria, & magno Ecclesiæ commodo. Quo facit, quod & tutor infantis & curator amentis præsentent Clericum ad beneficium. Ubi nihil obstabit, quod ea res spectet ad alienationem, non concessam ei, cui est administratio commissa, *c. is, cui 41. de elect. in 6.* nam hoc verum in alienatione voluntaria, non etiam ea, quæ est necessaria uti hæc, ne
14 diu Ecclesia vacet ministro. Azor. *d. loco. q.* 15.

Q. III. An existens in possessione conferendi validè conferat? Resp. Ita dicendum esse, quamdiu est bonæ fidei, cum possessio ista detantum iuris, quantum jus proprietatis. Facit, quòd collatio spectet ad fructus, qui cedunt possessori, nec consumpti restituuntur, præcipuè si non sit factus locupletior possessor, ut hoc in casu. Facit eodem textus in *c. Consultationi 8. de iure patron.* ubi nominatus à possessore non ideo iure suo cadit, quod possessori jus illud postea evincatur per sententiam, ut ibidem dicetur. Vid. Garf. *d. p. 5. c. 5. in prine.*

Q. IV. An conferat sequester? Resp. Verio- 15
rem videri negantium opinionem, quòd ea res inter fructus computetur, *Gl. in c. cum olim de major. & obed.* quos colligit quidem sequester, non tamen sibi, sed victoriæ eos reservat, *Clem. 1. de sequest.* Conferendo autem dissipare potiùs, cum hoc ipso fructus talis consumantur, & nihil reliquum ipsi victoriæ restaret restituendum. Et ita tenet Abbas *in c. Examinata sup. de judic.* Facit, quòd sequester verè non possideat, cum sciat se rem alienam detinere. Nec facit, quòd *d. Clem. 1.* ei concedat administrationem; non tamen eorum, quæ administrando consumerentur & eliderentur, uti est collatio. Nihil etiam facit quod posset objici, detrimento Ecclesiæ cedere dilationem collationis; nam ei tei providere, si tempori non fiat, Episcopo, non etiam sequestro, incumbit. Vid. Azor. *d. c. 25 qu. 17. &* Garf. *d. p. 5. c. 6.*

Q. V. An collatio rectè fiat extra diœcesin? 16
Resp. Ea, quæ cognitionem causæ requiritur, quia sunt contentiosæ jurisdictionis, non rectè extra territorium expediri, quod ad eam opus sit jurisdictione, qua quis caret extra suum territorium, *l. fin. D. de jurisd.* Ea verò, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, rectè alibi perfici, cum non requirant illam cognitionem, *l. 2. D. de off. Proconf.* cuius ordinis est collatio beneficiorum: ut extra territorium ea validè fiat, sine Spiritu & turbatione alienæ jurisdictionis, *Gl. inc. Novit. sup. De off. Legati*, Covar. *2. var. Resolut. 20. num* 9. ubi plures allegat idem adserentes, Azor. *d. c. 15. qu.* 12.

Q. VI. An existentes in Romana Curia 17
vacantia in Ecclesiis suis conferant? Resp. Ita aliquibus videri Gomez. *in Reg. De non judicando & c. qu. 3.* ex ratione, quòd hæc res sit jurisdictionis voluntariæ, quæ, uti dictum

extra

Digitized by Google

extra diœcesin etiam exercetur. Verum praxis hoc neutiquam admittit; non planè juri dissonat, quo minoris apud majorem cessat jurisdictio, *l. fin. De off. Proconsl.* ubi Proconsul imperium deponit, statim ubi urbem ingressus est. Sic & moris est Episcopis, ut valide conferant beneficia vacantia in sua Ecclesia Cutiam extra solita. Ubi usu fit facit, quod sit voluntariæ jurisdictionis, tam ecc ea in urbe exercetur per *l. 2 D. h tit.* quæ demum dat voluntariam jurisdictionem Legato, ubi urbem est egressus.

28 Hæc ita, quatenus illi, ad quem collatio spectat, non est impedimentum positum per excommunicationem, aut simile vitium, quod contraxit; nam hoc faceret collationem nullam, secundum ea, quæ dicta sunt supra, *De elect.* Præter quæ vitia contingit conferendi facultatem inferioribus competentem & aliis modis impediri, præcipuè tribus.

Primò, per jus Devolutionis; quando ordinarius collator tempus, intra quod facienda collatio, patitur sibi labi per negligentiam; quod est trium mensium in electione Episcopi & Prælati Regularis, sex mensium in aliis, uti dictum sup. *De supplen. neglig. Prælat.* Quo casu jus conferendi cedit proximo superiori & ab eo, si negligentiam admiserit, tanquam ulterius ad remotiorem, *c. Ne pro defectu 41. sup. de elect.* Quod ita inductum, ne Ecclesiæ, vel beneficia diutiùs æquo vacent, non sine detrimento Ecclesiæ, *c. 6. De elect. in* 6. Tempus hoc currere demum à die scientiæ vacationis dictum est supra *De suppl. negl. Prælat.* ubi etiam dictum, moram purgari non posse, sed tempore lapso continuò superiori jus esse quæsitum, ut collatio postea ab inferiore facta sit invalida, utpotè facta à non habente jus.

20 Ubi quæri posset: Quid juris, si collatio non sit sortita suum exitum, non tam facto conferentis, quàm ejus, cui collatio facta, aut per casum vitiumve occultum? Resp. Esse salvam collationem ei, cui de jure ordinatio aut speciali competit, eum nihil ei sit imputandum, qui officio suo tempori & debitè est functus, ut non sit puniendus, *c. 5. inf. De concess. prab.* & ita rescriptum simili in casu electionis, *c. Si electio 26. De elect. in* 6. concesso postea iterato spatio, quod de jure præscriptum, ut idem & hic sit dandum, ex eadem ratione, Azor. *d. lib. c. c. 17. qu. 7.*

Fit hæc devolutio ad immediatum Superiorem, *c. 2, infr. d. tit. de concess. prab.* In exemptis fit ad Papam, non ad Episcopum, qui non est superior exemptorum, *c. cum singula 32. §. 1. eod. in* 6. A superiore ad inferiorem neutiquam fit devolutio, quia non est inferioris corrigere negligentiâ superioris, eum hoc nullibi jura admittant. Cui non obstat, quod Episcopo negligente fiat devolutio ad capitulum *d. c.* 2 nam hoc tantum propter Communionem, quæ est inter Capitulum & Episcopū. Non obstat etiam, quòd nisi Pont. reservata contulerit intra tres menses, ordinario licitum sit ea conferre, nam hoc, secundum Concordata Germanicæ nationis, non tàm propriè vi devolutionis, quàm vis verbo isto utuntur concordata, quam relaxationis ipsius reservationis, de qua in illis agitur, cum suæ vitio verba improprientur, ubi natura actus id postulat, ut conveniant materiæ subjectæ. D. Wamesi. *Conf.* 207 *num* 24. Facit eo *c.* 3. *eod. in* 6. ubi intra mensem non collata permittitur ordinariis vacantia in Curia confere

Q. An teneatur Superior, ad quem facta 22
devolutio, iisdem conditionibus, quibus tenebatur ordinarius? Resp. Omninò, cum res transeat cum suo onere, & qualitate, *l. Alienatio 67. D. de contrab. empt.* & subrogatum sapiat naturam ejus, in cujus locum subrogatur, atque ita locum alterius succedens utatur eodem jure, *c. Is qui d. R. I. in* 6. Quo modo si beneficium erat conferendum sæculari, licet devolutio sit facta ad regularem, conferendum nihilominus sæculari. Item in beneficio alicui ex certa familia conferendo ille omitti per superiorem non potest, *Clem* 1. *de suppl. negl. Prælat.* Wamesi. *Conf.* 259. *num.* 9. Azor. *d. c.* 27. *q.* 8.

Facit & collatio indigno scienter facta ad 23
proximum superiorem devolvi jus conferendi, *c. cum in cunctis §. fin. sup. de elect.* Excepta electione ad Cathedralem de indigno, aut contra formam Concilii generalis, quæ devolvitur ad Pontificem, *c. 18. De elect. in* 6. qua de re actum sup. *De suppl. negl Prælat.*

Secundò, Jure Reservationis, quæ est ali- 24
cujus beneficii Ecclesiastici vacaturi per ha-

Digitized by Google

bentem ad id poteſtatem adſe facta avocatio. Cujus effectus eſt, ordinarii collatoris manus ita ligare, ut collatio ab eo fieri nequeat, & facta non teneat. *c. eod in 1. Extravag. ad Romani ult. h t.* Reſervandi beneficia licentiam habere Pontificem, dubitare nefas, pro ſumma ejus in Eccleſiam auctoritate. Eſt & ea permiſſa Legatis non tam libera, ut dictum ſupra, *ad tit. de off. Legati.* Reſervat Pont. vel ſpeciatim, quando certam Eccleſiam beneficium ve aut dignitatem ſibi ſuæque diſpoſitioni retinet, aut jubet certæ perſonæ de beneficio, ubi vacaverit, provideri, quod tamen poſſet videri potius adfectum, de quo infra Tit. 8. vel generaliter, quam vocant generalem reſervationem, qua plura beneficia eiusdem generis ſibi Pontifex reſervat, veluti Eccleſias Metropolitanas, Cathedrales, Abbatias, Cujusmodi ſunt omnia beneficia in Curia vacantia, vel in loco Curiæ vicino, qualis eſt, qui ab eo duas dietas legales non diſtat, quæ ſingulæ viginti miliaria continent, *l. 1. §. quicunque. &c.* idque per mortem ejus, qui ad Curiam veniens, ibi vel in loco vicino moritur, *c. Præſenti 34. eod.* Garſias *late de benef. p. 7. c. 1. §. n. 6.* Ejus etiam ordinis ſunt beneficia habentia curam animarum vacantia per acceptionem ſecundi ſimilis beneficii, citra diſpenſationem *Extravag. Execrabilis h t.* Eodem ſpectant reſervationes, de quibus *Extravag. ad regimen d. t.* & reſervationes introductæ per Regulas Cancellariæ.

25 Verùm quæritur, An etiam num obtineant iſtæ reſervationes? Reſp. Dubitandi cauſam movet ex Conc. Baſileenſi *Seſſ. 23.* quod omnes reſervationes, ut Eccleſiæ onerоſas, ſive generales, ſive ſpeciales, ſuſtulit, ſive induſtæ eſſent per dictas Extravagantes, ſive per Regulas Cancellariæ, aut aliàs Apoſtolicas Conſtitutione 5 iis exceptis, quæ concluſæ continentur corpore Juris. Verum dicendum, obtinere tam generales quàm ſpeciales: nihil obſtante decreto Conc. Baſileenſis, quod quidem in Gallia receptum, non etiam Eccleſiæ uni certaſis auctoritate confirmatum. Garſ. *d. loco §. 2. in fine.* Ut dubitandum non ſit, Rom. Pontifici reſervandi beneficia facultatem non eſſe ſublatam, eum ampliſſimam habeat de beneficiis ſtatuendi poteſtatem *c. 2. eod. in 6.* quam ei Concilium adimere aut diminuere nequit, *can. Cuncta IX. q. 3.* cum non tam ſit ſubjectus Concilio quam potius ſupra illud etiam univerſale, ut probatum ſupra, *tit. ſup. de conſtitutionib. n. 7.*

Ubi ſe offert quæſtio, Quæ dicatur reſervatio corpore Juris clauſa? R. Doctores Gallicæ nationis ea [redacted]ore juris corpore clauſam, quæ contineatur Decreto, Decretalibus Gregorii IX. Sexto & Clem non etiam Extravagantibus, aut Regulis Cancellariæ, per *d. Conc Baſil.* ſed verum eſt, etiam his contentas cenſeri clauſas corpore Juris, cum ei ſint inſertæ, &c, ut inſertæ non eſſent, Pontifici tamen non ſit ligata manus, ut nec potuit ligari per Concilium cum ſit ſupra illud, ut jam dictum. Vid. Azor. *Inſtit. Moral. p. 2. lib. 6. c. 36. q. 4.* 2.60

Eſſe plures reſervationes corpore Juris clauſas, patet ex dicto Conc. Baſileenſi, quod habet in plurali, *exceptis reſervationibus corpore Iuris clauſis* Sunt & reſervata Sedi Apoſtolicæ beneficia certis anni menſibus vacantia per obitum poſſeſſori, non in Curia, aut prope eam. Et hodie pleriſq; in locis alterni menſes eidem Sedi reſervati, aliis Ordinario loci conceſſis, *Extravag 1. detruncq & pace*, ſcilicet Februario, Aprili, Junio, Auguſto, Octobri, Decembri: in aliquibus etiam conceſſi plures menſes. Conſert autem ea Pontifex, quocumque vacaverint modo; niſi vacent per reſignationem aut ceſſum. Sunt etiam reſervata beneficia Sedi, quæ hoc ipſo vacant, quod per confidentiam accepta, ex conſtitutionibus Pii IV. *incip. Romanum Pont.* & Pii V. *incip. Intolerabilis*: item vacantia propter hæreſin, *Cum ex Apoſtolatus.* Item ſpectantia ad Epiſcopos, ſi vacent vacante Sede, ex Conſtitut. Pii V. *incip. Sanctiſſimus*, & habentia curam animarum ad Epiſcopos ſpectantia, ſi ſint collata, non ſervata forma Conc. Trid. præſcripta, *Seſſ. 24. c. 18 de reform* idque ex Conſtitut. ejusdem Pii V. *incip. de conſervandis*, Statuit & Gregorius XIII. beneficia collata Clericis prohibitis, propter generis originem, aut hæreſin, aut a fide Apoſtaſiam, nullius eſſe momenti, & ſpectare ad proviſionem Rom. Pontificis, *Conſtit incip. Eccleſiæ.* Vid. plenius iſta tractantem, Azor. *d. c. 26. q. 11 & 12.*

Q. An reſervationes, ſive per Conſtitutiones Apoſtolicas, ſive per Regulas Cancellariæ, 27

ſtæ, comprehendant futura beneficia, an tantum de præſenti exiſtentia? R. Poſterius videri poſſe, quod rerum non exiſtentium nullæ ſint partes. Facit, quod ſervitus nequeat imponi prædio, quod necdum eſt. Facit eodem *Clem. fin. de reſcript.* ubi mandatum de conferendo alicui beneficium extenditur ad beneficia poſtea creata. Dicendum tamen, iſtas reſervationes etiam ad inſtituta poſtea beneficia ſpectare, quod generatim lata etiam ad futura pertinent, ſi aliud non exprimatur. Sunt autem iſtæ reſervationes jure factæ & generaliter loquuntur Azor. *d. loco q.* 13. Garſ. *De Benef. p.* 5. *c.* 1. *§* 11. *n.* 519.

28 Denique quæritur, An iſtæ reſervationes afficiant beneficia obnoxia patronatui laicor? R. Minimè, ſi aliud non exprimatur: neque enim ſolet Pontifex jſtri patronatûs laici facilè derogare, ut dicetur infrà, *tit. de jure patron.* Quod & dicendum, ſi partim fuerit patronatus laicus, partim Eccleſiaſticus, quia laico non eſt minus jus propter adjunctum Clericum, quod illi non diminuendum. Vid. Cov. *Pract. qq c.* 3. *n* 5. Garſ. *d. c.* 1. *§.* 11. *&* 12.

29 Tertiò, jure Prærentionis, quo prior tempore eſt potior. Utitur eo ſummus Pontifex, qui cum inferioribus communicavit quidem conferendi jus, ſibi tamen eam non ademit facultatem, *cap dudum eod. in* 6. Quo caſu ſi concurrat collatio ordinarii cum ea, quæ facta à R. P. vel alio, cui id juris, ea potior erit, quæ tempore prior.

30 Quid ſi eodem die utraque collatio ſit facta? R. Nihilominus, ſi de prioritate conſtet, potiorem eſſe eum, qui prior eſt: ſi non conſtet, potiorem fore eum, qui eſt in poſſeſſione: ſi neuter ſit in poſſeſſione, illum præferendum, cui à majore eſt collatum beneficium, *c. Si à ſede* 31. *eod. in* 6. Ratio eſt in ampliori prærogativa conferentis: *Gl. in c.* 1. *V ampliori de officio Legati in* 6. Vid. Menoch. 2. *arbitr. caſu* 48.

31 Si ab uno & eodem contingat diverſis beneficium unum & idem conferri, is potior erit, cui primum collatio facta. Non obſtante, quod alter ſit primo adeptus poſſeſſionem, quia collatatio ſaltem quoad conferentem continuò jus adquiritur, quod auferri non debet per variationem, quæ in perſonis Eccleſiaſticis improbata, *Clem. 1. de renuntiat.* non attentis tractatibus *in l. Quoties C. de rei vindic.* quæ in profanis quidem rebus obtinent, non etiam in ſpiritualibus; ex dicta ratione, quia continuò jus quæritur, ſi tamen collatio fuerit valida; *cap. Illud. cap. ſuggeſtum inf. de jure patron.* Solet etiam Pont. impedire ordinarium per mandatum providendo alicui, de quo infrà *Tit* 8.

Conferenda beneficia, ſecundùm divinum beneplacitum & Eccleſiæ intentionem, idoneis, qui præſtantes morum gravitate & litterarum ſcientia velint & poſſint præeſſe & prodeſſe Eccleſiæ, *cap.* 7 *ſup. de elect. Extravag. ad regimen hoc tit* cum fruſtra quis appetat mercedem pro munere, quod vel nolit vel non poſſit exercere. Quo modo non conferenda aſinis deſertaris, ut ait Rebuff. *in Concord. de collat. in præfat. circa med.* Quam vis prò dolor! non ſit infrequens hoc in genere roſas ante porcos projici, & iis, quibus anima eſt pro ſile, pinguiorem beneficia conferri, prava adfectione vincente rationem & æquitatem.

Præter mores & ſcientiam, adfit juſta ætas 31 ut pueris non ſint conferenda, *cap ſuper* 35. *hoc tit* Conc. Trid. *Seſſ* 23 *cap.* 6. *de reform.* non aliis quàm XIV. annis majoribus, & prima tonſura, quæ eſt janua ad beneficia, initiatis conferri voluit. Ut excludantur laici, quibus non tractanda ſpiritualia; mulieres, quæ tonſuræ incapaces, ſecundum dicta ſuperius *tit. de temperib. ordin.* De hermaphrodito quid ſentiendum, colligi poteſt ex traditis ſupra *tit. de corpore vitiatis*; ubi dictum, licet ſexu virili prævaleat, indecens tamen eſſe eum ordinari; ut, ceſſante fine, beneficium illi non ſit dandum. Adſint & alia requiſita, ut Ordo, ſi officium requirat. Ubi tamen ſatis erit, promovendus ſit in ea ætate, ut ad Ordinem promoveri poſſit, *c. Si eos* 29. *eod. in* 6 aliàs collatio erit nulla. Promotus ad regimen parœcialis Eccleſiæ, non adſumpto Ordine intra annum, ceſſante legitimo impedimento, hoc ipſo privatus, exiſtit Eccleſia ſibi commiſſa, adeò ut iteratò idem conferri nequeat, *c. Licet* 14. *De elect. in* 6. *c. Commiſſa* 35. *eod.* Imò recipiens talem Eccleſiam, ſine intentione promotionis ad Sacerdotium, ſed tantum animo recipiendi fructus ejus anni, ad reſtitutionem fructuum dicitur teneri,

Digitized by Google

nisi mutata voluntate promotus fuerit, quia intentio non est fortita suum effectum, ut non obsit *d c.35.* Vid. Azor. *p. 2. lib. 6. c. 6. q. 1. & de-inceps.* Qui alias dignitates aut præbendas, quibus adnexi sunt certi Ordines, pacifice obtinent, si intra annū se promoveri non fecerint, carent voce in Capitulo, & multantur dimidia distributionum parte, *Clem. 2. de ætate & qualit. ordin.* Si requirant certum qualitatem ab initio, veluti gradū Licentiæ aut Doctoratūs, illa tempore collationis adsit oportet, ut collatio teneat, cum qualitas, qua est adiecta præbenda, ideo ab initio requiratur, ut continuò quis munus obire possit, in cuius defectum, tamquā deficiente cōditione, collatio est nulla.

33 Q. An rectè conferatur illi, qui non habet animum manendi in statu Ecclesiastico? R. Non rectè conferri, uti & peccare scienter tali conferentem, uti & accipientem, propter Ecclesiæ intentionem, quæ perpetuum optat habere ministrum. Veniale esse, non est dubium, propter ordinis pervertionem. Mortale esse non pauci volunt; ad fructuum tamen restitutionem talem non teneri probabile est, saltem quoad beneficium simplex, de quo agimus, modò officium impleverit. Ne obstet *d c.35.* quod loquitur de accipiente parœcialem Ecclesiam citra animum adsumendi Ordinem adnexum; quia cum pœnam contineat, non est extendendum extra suum casum. Accipiens beneficium, cum intentione conditionali deferendi illud, si felicius aliquid contigerit, non videtur obnoxius saltem peccato mortali, propterea quod conditio non faciat, quo minùs subsit intentio permanendi in Ecclesia, & Canones non auferant licentiam recedendi à statu Ecclesiastico; *c. 5. sup. tit. 3.* Accipere beneficium citra animum suscipiendi Ordines non adnexos, extra peccatum est, cum nullo jure ad eos promotus teneatur. Navar. *in Summa c. 25. n 118.* Gutierrez *2. Canon. Quæst c. 5. n. 25.* Less. *de Iust. & Iure lib. 2. c. 34. Dubit. 26.*

34 Inter plures idoneos, magis idoneo conferenda, cum dicat Innoc. *in c. 1. inf. tit. 12. Vt eccles. beneficia sine diminu confer.* non adfectu carnali, sed discreto judicio officium Ecclesiasticum & beneficium in persona magis idonea dispensandum esse: & Trid. *Sess. 23. c. 1. de reform.* velit illi collationem fieri, qui cæteris magis est idoneus, sine exceptione personarum, nec habita ratione cognationis, affinitatis, cum, ut ait Georg. *c. penult. h. t.* non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas gratum Deo & idoneum faciat servitorem. Si tamen cum nobilitate, cognatione merita concurrant, nihil vitii est nobilem ignobili, cognatum externo præferre. Imò & sæpe necesse est, nobiles potentes plebeis doctioribus præferre, ubi Ecclesia potentioris defensione indiget. Abbas in *c. Consultus n 46. n. 11. sup. de appellat.* Non etiam attendendum externus sit, an internus, nam ille dignior huic præferendus. Caret tamen reprehensione, si hic illi præferatur, quod cum majori animi caritate contingat eum deservire, & idipsum exigat idioma. Vide dicta sup *tit de elect. n. 44.* Gomez *ad Reg. Cancell. de idiomate qu. 8.* Garc. *de Benef p 7. c 9.*

Ut autem dignior sint beneficia conferenda, digno tamen facta collatio tenet: ut conferens nec teneatur Ecclesiæ, cui dignum dedit ministrum (quæ cessi dignior em intendat habere, non tamen respuit dignum,) nec præterito, cui nihil juris erat ad beneficium; ut etiam non teneatur is, cui collatum beneficium, quia ab eo nulla illata injuria præterito, qui tamen consensit conferentibus sibi beneficium, secundùm dicta supra, *ad tit. de elect.* ubi hac de re latius. Vid. Garc. *d. p. 7. c. 16 & seqq.* Non est autem citra peccatum grave, & quidem mortale per acceptationem personarum dignioris omisso, conferre digno, *can. Licet Vill. q. 1.* & apertè patet ex Trid. *Sess. 24. c. 1. de reform.* Et hoc maximè in beneficiis habentibus curam animarum, nam in aliis non videtur tam grave, digno conferre, dignioro omisso, cum non vertatur idem præjudicium. Garc. *ibid n. 1 & seqq.* Less. *d c. 34. Dub. 14.*

35 Quid super tertium impediatur dignior à consequendo beneficio? R. Hanc quæstionē non habere dubitationem in casu, quo quis animo quidem nocendi, non tamen fraude aut mendaciis impedivit: nam licet peccet, propter odium, non tamen tenetur ad restitutionem, quod necdum alteri aliquid juris fuerit ad beneficium. Consistit enim ratio restitutionis in jure quæsito ablato per injuriā, non etiam nocendi intentione injusta, ut rectè tradit Navar. in *Manuali c. 17. num. 69.*

Facit.

Digitized by Google

Facit, quòd collator non con̄etendo alicui digno, non teneatur ei ad reſtitutionem, ex eo, quòd ex juſtitia illi non ſit debitum beneficium. Covar. *ad c. Peccatum* p. 2. §. 7. *nu.* 8. Per. à Navarra *De reſtitut. lib. 3. c. 5. nu.* 8. & 9. etiam ex animo malo, quilicet peccatum ponat, injuriam tamen non ponit. Verùm huic objicitur textus in *l. 1. §. denique & in l. 2 §. idem L. ab eo D. De aqua & aquæ pluviæ arc.* ubi vicinus fodiendo in ſuo uti ſuo jure poterat, neque ad damnum vicino teneretur, modò malo animo non fecerit; ut, ſi malo animo fecerit, dicendus ſit teneri, argumento ducto à contrario ſenſu. Reſpondet Navar. *d. loco nu.* 70. illud quidem argumentum eſſe validum in jure, *l. 1. D. De eſſ. eius cui mand. eſt iuriſd.* non procedere quoad ea, in quibus contrarium reperitur cautum. Cuius reſponſio veriſſima eſt, verùm non reperitur hac in materia contrarium ſtatutum. Ut dicendum ſit, quod & ipſe Navarrus ibi ſenſit, leges citatas, & ſimiles, non tam fundari in malo animo, qui judici non eſt cognitus; quàm in exteriori actione injuriosa doloſè & injuſtè imentata, in damnum proximi, non cauſſata per ullam utilitatem aut neceſſitatem agentis.

37 Quid verò ſi fraude ac mendaciis quis impedierit aliquem? R. Covar. *d. §. 7. nu.* 8. velle, talem teneri ad reſtitutionem, & quidem ipſi omiſſo, cui perſuadem iſtam damnum contigit. Cuius dictum optimè procedet, ſi ius quæſitum fuerit, aut ſpes talis quæ citra calumnias iſtum ſuum fuiſſet ſortita effectum: nam aliàs, cùm nullum ſit jus ad beneficium, poſſet videri nulla facta injuria, impediendo id, quod neceſſum competit. Receptum tamen, impedientem teneri, ratione fraudis & mendacii, per quæ avertit collatorem à conferendo alicui, & ſpem alteri invertit: quæ eſt conſiderabilis, ut ablatio per fraudem & mendacia injuriam ponat, & damnum, cuius reſtitutioni reddatur obnoxius illud cauſſans. Navar. *d. loco*:

38 Ubi alia quæſtio eſt, An teneatur ad damnum totius beneficii? R. Si nullo alio modo erat impedienda collatio, quàm per factum utentis fraude & mendaciis, illum in totum teneri; cum non ſit minor iſta ſpes, quàm res ipſa. Habere enim jus ad centum, non eſt minus quàm habere centum, juxta Reg. Qui actionem habet ad rem, is rem habere videtur, *l. Is qui* 15. *D. De R. I.* Ut jus impediens & auferens, centum auferre videatur. Si verò ſpes illa alia via impediri poterat, non poſſet in ſolidum teneri impedientem, ſed tantùm arbitrio boni viri id relinquendum, qui inſpiciat, quanti ſpes fuerit, & ponderet circumſtantia, an probabilem ponant exſpectativam, & ſecundum eam damnet reum. Covar. *d §. 7. in fine*, Navarra *d. c. 5. num.* 25. & *nu.* 30.

Dignis itaque & idoneis conferenda beneficia. Ubi quæritur, An quis in dubio præſumatur idoneus? R. Hoc velle Reg. quæ habet, quòd quis præſumatur bonus, qui non probatur malus. Verùs tamen qualitates requiſitas eſſe probandas: neque enim qualitas à lege requiſita præſumitur adeſſe, ſed probanda: cùm fruſtrà alias lex eam requireret. Procedit autem ſupradicta Reg. quoad ea, quæ ſunt intrinſeca, ut bonum eſſe; non etiam quoad extrinſeca, ut valere motum probitate, ſcientiâ, habere ætatem debitam, *Gl. in c. Si forté* 11. *V. ſcientia De elect. in* 6. Alciat. *De præſumpt. reg.* 3. 39

Indigni omninò ſunt rejiciendi; quales ſunt, quibus nec morum honeſtas, nec litterarum ſcientia ſuffragatur. Culpabilis hac in re in ventus collator, utpote ſecutus carnalitatis adfectum (ut non rarò hoc corrupto ſæculo quo carni & ſanguini & peſſimo adfectui ductus rationi cedit) poſt primam, & ſecundam correptionem à beneficiis conferendis eſt ſuſpendendus per Concilium, nec abſolvendus niſi à R. Pont. aut ſuo Patriarcha, *c. Grave 29 h.t.* Vid. Covar. 1. *Var. Reſol. c. 5. n. 4 ubi* Uffel. 40

Q. An talis collator privetur eo caſu jure collationis? R. Aliquos velle, non privari, quòd in *c. Cunctis 7. § fin jup. De elect.* ea pœna irrogetur eligentibus indignum: quod & confirmat *c. Quamquam De elect. in* 6. Ut nō debeat extendi ad hunc caſum, non comprehenſum dictis cappis ne ſine textu pœna inferatur. Probabilius tamen privari. Abbas in *d. c. 29 n. 11. & d. §. fin. n. 4.* ex eadem ratione, ut nimirum Eccleſia per idoneos adminiſtretur, non etiam per indignos, per quos omnia mala Eccleſiæ provenerunt, & proveniunt. 41

Digitized by Google

nisi mutata voluntate promotus fuerit, quia intentio non est fortita suum effectum, ut non obsit *d. c.35.* Vid. Azor. *p.2. lib.6. c.6. q.2. & decinceps.* Qui alias dignitates aut præbendas, quibus adneri sunt certi Ordines, pacifice obtinent, si intra annū se promoveri non fecerint, carent voce in Capitulo, & multantur dimidia distributionum parte. *Clem. 2. de etate & qualit. ordin.* Si requirant certam qualitatem ab initio, veluti gradū Licentiæ aut Doctoratus, illa tempore collationis adsit oportet, ut collatio teneat, cum qualitas, qua est adfecta præbenda, idqo ab initio requiratur, ut continuò quis munus obire possit, in cuius defectum, tamquā deficiente cōditione, collatio est nulla

33 Q. An rectè conferatur illi, qui non habet animum manendi in statu Ecclesiastico? R. Non recte conferri, & peccate scienter tali conferentem, uti & acceptantem, propter Ecclesiæ intentionem, quæ perpetuum optat habere ministrum. Veniale esse, non est dubium, propter ordinis perversionem. Mortale esse non pauci volunt; ad fructuum tamen restitutionem talem non teneri probabile est, saltem quoad beneficium simplex, de quo agimus, modò officium impleverit. Nec obstet *d. c.35.* quod loquitur de accipiente parœcialem Ecclesiam citra animum adsumendi Ordinem adnexum; quia cum pœnam contineat, non est extendendum extra suum casum. Accipiens beneficium, cum intentione conditionali deferendi illud, si felicius aliquid contigerit, non videtur obnoxius saltem peccato mortali, propterea quod conditio non faciat, quo minùs subsit intentio permanendi in Ecclesia, & Canones non auferant licentiam recedendi à statu Ecclesiastico; *c. 5. sup. tit.* 3. Accipere beneficium citra animum suscipiendi Ordines non adnexos, extra peccatum est, cum nullo jure ad eos promotus teneatur. Navar. *in Summa c.25. n.118.* Gutierrez 2. *Canon. Quæst. c.5. n.25.* Less. *de Iust. & Iure lib.2. c.34. Dubit.26.*

34 Inter plures idoneos, magis idoneo conferenda, cum dicat Innoc. *in c.1. inf. tit.* 12. *Ut electi. beneficia sine dimin confer.* non adfectu carnali, sed discreto judicio officium Ecclesiasticum & beneficium in persona magis idonea dispensandum esse: & Trid. *Sess.* 23. *c.1. de reform.* velit illi collationem fieri, qui cæteris magis est idoneus, sine exceptione personarum, nec habita ratione cognationis, nobilitatis, cum, ut ait Georg. *c. fenult. h. 1.* non generis, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas gratum Deo & idoneum faciat servitorem. Si tamen cum nobilitate, cognatione merita concurrant, nihil vitii est nobilem ignobili, cognatum extraneo præferre. Imò & sæpe necesse est, nobiles potentes plebeis doctioribus præferre, ubi Ecclesia potentioris defensione indiget. Abbas in *c. Constitutus 46. n.11. sup. de appellat.* Non etiam attendendum externus sit, an internus, nam ille dignior huic præferendus. Caret tamen reprehensione, si hic illi præferatur, quod cum majori animi caritate contingat eum defervire, & idipsum exigat idioma. Vide dicta *sup tit deobed. cn.* 44. Gomez *ad Reg. Cancell. de idiomate qu.* 2. Garf. *de Benef. p. 7. c 9.*

Ut autem digniori sint beneficia conferenda, digno tamen facta collatio teneat: ut conferens nec teneatur Ecclesiæ, cui dignum dedit ministrum (quæ erit digniorem intendat habere, non tamen tenetur nisi dignum,) nec præterito, cui nihil juris erat ad beneficium; ut etiam non teneatur is, cui collatum beneficium, quia ab eo nulla illata injuria præterito, quitamen consensit conferentibus sibi beneficium, secundùm dicta supra, *ad tit. de elect.* ubi hæc de re latiùs. Vid. Gail *d. p. 7. c. 16. & seqq.* Non est autem citra peccatum grave, & quidem mortale per acceptationem personarum digniore omisso, conferre digno, *can. Licet VIII. q. 1.* & apertè patet ex Trid. *Sess. 24. c. 1. de reform.* Et hoc maximè in beneficiis habentibus curam animarum, nam in aliis non videtur tam grave, digno conferre, digniore omisso, cum non verletur idem præjudicium. Gail. *ibid. n. 1 & seqq.* Less. *d. c.34. Dub.14.*

35 Quid si per tertium impediatur dignior à consequendo beneficio? R. Hanc quæstionē non habere dubitationem in casu, quo quis animo quidem nocendi, non tamen fraude aut mendaciis impedivit: nam licet peccet, propter odium, non tamen tenetur ad restitutionem, quod necdum alteri aliquid juris fuerit ad beneficium. Consistit enim ratio restitutionis in jure quæsito ablato per injuriā, non etiam nocendi intentione injusta, ut rectè tradit Navar. in *Manuali c. 17. num. 69.*

Facit.

Digitized by Google

Facit, quòd collator non concrendo alicui digno, non teneatur ei ad restitutionem, ex eo, quòd ex justitia illi non sit debitum beneficium. Covat. *ad c. Peccatum p.* 2. §. 7 *nu.* 8. Pet. à Navarra *De restitut lib.* 3. *c.* 5. *nu.* 8. & 9. etiam ex animo malo, quilicet peccatum ponat, fujusmodi tamen non ponit. Verùm huic objicitur textus in *l.* 1. §. *denique & in l.* 2 §. *idem L. ab eo D. De aqua & aquæ pluviæ arc.* ubi vicinus fodiendo in suo uti suo jure poterat, neque ad damnum vicino tenetur, modò malo animo non fecerit; ut, si malo animo fecerit, dicendus sit teneri, argumento ducto à contrario sensu. Respondet Navar. *d. loco nu.* 70. illud quidem argumentum esse validum in jure, *l.* 1. *D. De offic. ejus cui mand. est jurisd.* non procedere quoad ea, in quibus contrarium reperitur cautum. Cujus responsio verissima est, verùm non reperitur hac in materia contrarium statutum. Ut dicendum sit, quòd & ipse Navarrus ibi sensit, leges citatas, & similes, non tam fundari in malo animo, qui judici non est cognitus, quàm in exteriori actione injuriosa dolosè & injustè intentata, in damnum proximi, non caussata per ullam utilitatem aut necessitatem agentis.

37 Quid verò si fraude ac mendaciis quis impedierit aliquem? R. Covar. *d.* §. 7. *nu.* 8. velle, talem teneri ad restitutionem, & quidem ipsi omisso, cui per fraudem istam damnum contigit. Cujus dictum optimè procedet, si ius quæsitum fuerit, aut spes talis quæ citra calumnias istum suum fuisset fortita effectum: nam alias, cùm nullum sit jus ad beneficium, posset videri nulla facta injuria, impediendo id, quod necdum competit. Receptum tamen, impedientem teneri, ratione fraudis & mendacii, per quæ avertit collatorem à conferendo alicui, & spem alteri invertit: quæ est considerabilis, ut ablatio per fraudem & mendacia injutiam ponat, & damnum, cujus restitutioni redditur obnoxius illud caussans. Navar. *d. loco*.

38 Ubi alia quæstio est, An teneatur ad damnum totius beneficii? R. Si nullo alio modo erat impedienda collatio, quàm per factum utentis fraude & mendaciis, illum in totum teneri; cum non sit minor ista spes, quàm res ipsa. Habere enim jus ad centum, non est minus quam habere centum, juxta Reg. Qui actionem habet ad rem, is rem habere videtur, *l. Iuqui* 15. D. *De R. I.* Ut jus impediens & auferens, centum auferre videatur. Si verò spes illa aliâ viâ impediri poterat, non posse in solidum teneri impedientem, sed tantùm arbitrio boni viri id reliquendum, qui inspiciat, quanti spes fuerit, & ponderet circumstantia, an probabilem ponant exspectativam, & secundùm eam damnet reum. Covar. *d.* §. 7. *an fine*, Navarra *d. c.* 5. *num.* 25. *& nu.* 30.

Dignitatque & idoneis conferenda beneficia. Ubi quæritum, An quis in dubio præsumatur idoneus? R. Hoc velle Reg. quæ habet, quòd quis præsumatur bonus, qui non probatur malus. Verius tamen qualitates requisitas esse probandas: neque enim qualitas à lege requisita præsumitur adesse, sed probanda, cùm frustrà alias lex eam requireret. Procedit autem suprædicta Reg. quoad ea, quæ sunt intrinseca, ut bonum esse; non etiam quoad extrinseca, ut valere motum probitate, scientiâ, habere ætatem debitam, *Gl. in c. Si forté* 11. *V. scientia De elect. in* 6. Alciat. *De præsumpt. reg.* 3. 39

Indigni omninò sunt rejiciendi; quales sunt, quibus nec morum honestas, nec litteratum scientia suffragatur. Culpabilis hac in re ventus collator, utpote secutus carnalitatis adfectum (ut non ratò hoc corrupto sæculo, quo caro & sanguini & pessimo adfectui ductus rationis cedit) pœnâ primam, & secundam correptionem à beneficiis conferendis est suspendendus per Concilium, nec absolvendus nisi à R. Pont. aut suo Patriarcha, *c. Grave* 29 *h.t.* Vid. Covar. 1. *Var. Resol. c.* 5. *n.* 4. *ubi* Uffel. 40

Q. An talis collator privetur eo casu jure collationis? R. Aliquos velle, non privari, quòd in *c. Cunctis* 7. § *finjup. De elect.* ea pœna irrogetur eligentibus indignum: quod & confirmat *c. Quamquam De elect. in* 6. Ut nè debeat extendi ad hunc casum, non comprehensum dictis cappinæ sine textu pœna inferatur. Probabilius tamen privari. Abbas in *d. c.* 29 *n.* 11. *& d.* §. *fin. n.* 4. ex eadem ratione, ut nimirum Ecclesia per idoneos administretur, non autem per indignos, per quos omnia mala Ecclesiæ provenerunt, & proveniunt. 41

Digitized by Google

Quod si non inveniatur dignus, indigno videtur posse conferri, ad evitanda majora mala, ne scilicet hæretici invadant Ecclesias, earumque bona dissipent, pro more suo. Tenentur autem talis se dignum reddere, & officium præstare pio vt ibus

42 Item quæritur, An indigno facta collatio sit ipso jure nulla? R. Id negate aliquos, ex eo, quod pœnæ irritationis tantum habeat locum in eis, qui scientes indignum eligunt, ut traditum sup. *De elect. nu.* 53. collationi autem beneficiorum non esse eam pœnam statutam, nec inducendam sine textu. Probabilius tamen, esse nullam, si talis sit defectus in provisò, qui muneri reddat inhabilem. Est enim beneficium datum propter officium, ut hoc cessante; & illud cessare debeat, argumento eorum, quæ habentur in *d. 7. sup. de elect* Abbas *d. loc.*

43 Perjuro collationem factam esse irritam omninò, plerique volunt, quos citat Covart. *De pactis p.* 4 § 7. *nu.* propterea quod infamibus portæ non pateant dignitatum; quod ipse rectè interpretatur, quando infamia est notoria Vid. Garc. *De Benef. p* 7. *c.* 8. *n* 38. *& seq.*

44 Irregularitas supervenies etsi non faciat quem ipso facto privari beneficio, ut dicetur infrà *De homicid* præcedens tamen ponit inhabilem, & facit nullam collationem, cùm detur beneficium propter officium à cujus executione irregularis est seclusus. Deinde cùm subsequens faciat privari honore & loco, *c. Clericis inf. N. Clerici vel monachi &c.* quomi & præcedens construct inhabilem?

45 Idem de excommunicato dicendum, ex eadem ratione, estque textus expressus in *c. Postulastu 7. inf. de Cler. excom. minist.* ubi dicitur excommunicatus beneficium sibi collatum retinere non posse; sive publicè sit excommunicatus, sive occultè, sive à jure, sive ab homine; sive per sententiam generalem, sive specialem: quia hæ differentiæ sunt accidentariæ, nec mutant rationem aut effectum sententiæ. Uti nec refert, sciat aut ignoret se excommunicatum provisus, aut etiam ipse conferens, cùm non pendeat à scientia aut ignorantia effectus inhabilitatis ad beneficia; satis enim est reverà poni inhabilitatem, secundùm dicta sup *De elect. nu.* 31. Covart. *in c. Alma mater p.* 1. *§.* 7. *nu* 1. *& seq* Garc. *d p.* 7. *c.* 8 *n.* 9. Et hoc ita sine dubio procedit in irretito majori excommunicatione.

Quid in irretito minori excommunicatione? R. Idem hic dicendum esse, quod dictum in simili sup. *De elect n.* 30. prohibitum quidem est tali conferre beneficium, ideoque licitè non conferti, nusquam tamen expressum esse effectum irritationis ipso facto. Unde cùm agatur de pœna non est ea ponenda sine textu, nec dicendum ipso facto collationem esse irritam, rectè tamen irritandam, secundùm text. in *c. fin. de Cler. excom. minist.* Ubi nihil facit, quod iste textus loquatur de electione; nam collatio non tantò fit per electionem, aut est quædam virtualis electio. Deinde ratio textûs istius, quod scilicet aliquis adsumatur ad receptionem eorum, à quorum perceptione est privatus, æquè obtinet in beneficiorum collatione, cum ex intentione Ecclesiæ omnia beneficia ad hunc finem ordinentur. Nihil facit *d. c.* 7. quia agit de excommunicato majori, ut ex verbis eius patet. Vid. Garc. *d. loc n.* 27 *& seqq.* 46

Quæritur autem, An absolutio subsequens 47
faciat collationem excommunicato factam convalescere? R. Nihilo magis per eam convalescere, quia ab initio invalida, ex solo casu non potest sumere vires, *c. Non firmatur de R. I. in* 6 Covarr. *ad c. Almap* 1. § 7. *n.* 2. *vers. Septimo* Aliud est, si collatio præcedat excommunicationem, quia per eam non irritatur, ut dicetur infra *De sent. excom* ut post absolutionem rectè acceptetur; ubi & dicetur, an ab excommunicato rectè acceptari possit.

De suspenso à beneficio consequenter quæ- 48
ritur, an collatio facta sit ipso jure nulla? R. Esse quidem talem prohibitum ab adquirendo novo beneficio, non tamen ita, ut collatio sit ipso jure nulla, sed solùm, ut à superiore irritetur, ex ratione *d. c. fin.* quod dicit electionem irritandam, cujus juris, fundamento seclusio, non daturalius textus irritam ponens collationem, sine quo non est imponenda pœna, ut sæpius dictum. Ita Suarez *De Censuris Disp.* 27. *sect.* 1. *num.* 26. Leff. *De Just. & Jure lib.* 2. *c.* 34. *Dubit.* 22. licet communior sententia sit in contrarium. Garc. *p.* 7. *cap.* 15. *n.* 5. ubi alios citat

Quid si à Pont. præbenda aut dignitas 49
conferatur excommunicato, irregulari, aut simili?

similè R. Si ignoret Pont. excommunicationem, nihilo magis esse validam collationem etiam proprio motu factam: qui licet operetur ad removendam subreptionem, minimè tamen collit vitium, quod adest personæ, nec inducit super eo dispensationem, quæ supponit voluntatem in dispensante, quam removet ignorantia. Si sciverit excommunicationem, quia virtualiter dispensare creditur, & absolvere excommunicatum, beneficium ei conferendo, tenet collatio. Ratio posteriotis est, quia Pont. non præsumitur ludere: quam distinctionem approbat Alex. *in l. Quidam 57. De rei vind.* Covar. *d. §. 7. n. 2.* Non tamen excedit dispensatio istum actum, quia ne quidem expresse excederet; stricte enim accipienda, cùm sit contra jus. Idem dicendum de inferioribus Prælatis, quatenus impedimentum est legibus eorum inductum, cùm super eo dispensare possint, & censeantur, scienter admittendo ad actum eos, quibus est impedimentum. Navarr. *in Summa Præludio 9. n. 14.* Non præsumitur autem hæc scientia sive in Pontifice sive in alio, ut inhabili proviso incumbat eius probatio. Felin. *in c. Præterea n. 9. De testib. cogen.*

Rejiciuntur omninò à beneficiis Laici, uti 30
dictum suprà. & habetur *c. 2. inf. De institut.* Conjugati licet privilegio Canonis & fori aliquot calibus gaudeant, de quibus sup. *Tit. 3.* ad beneficia tamen sunt inhabiles: licet collatum iis scienter à Prælato, non possit ab eodem auferri, sed à superiori sit auferendum; & hoc in pœnam ejus, qui contulit, *ut §. sup. tit. 3.* Hæc ita, donec durat conjugium, aut usus eius retinetur; nam sepa ati beneficiorum sunt habiles, secundùm ea, quæ dicta sunt *d tit. 3.* nisi sint bigami, qui omninò inhabiles sunt ad beneficium & officium Ecclesiasticum, *sup. De bigamis non ordin.* Gatt *p. 7. & 6. n. 1. & seqq*

31 Q. An rectè conferatur beneficium habenti sufficiens patrimonium? R. Rectè; quia nullibi prohibetur, nec est ratio prohibitionis, cùm tantùm requiratur, ut officium præstetur, ad quod etiam habiles sunt multa possidentes, ut servitii nomine nec divino nec naturali jure impediantur ex rebus Ecclesiæ portionem fructuum officio respondentem exigere, non solum ut debitum alimentum, sed ut stipendium operæ & laborum, reservato patrimonio propinquis. Nec obstat *can. Clericos cum seq. l. 9. 2. & can. Illi 11. q. 1* Nam illis locis non agitur de beneficio dividibus non conferendo, sed de distributione bonorum beneficii nomine perceptorum, qua de re inf. *tit. De peculio Cleric.* ut præsupponant ista loca etiam dividibus posse conferri beneficia Vel dici potest, ibi agi de illis Clericis, qui cum non deservirent Ecclesiæ, bonis tamen eius volunt sustentari; quod malè petunt, tum quia divites, tum quia non inserviunt altari, atque ita dicuntur iniquè usurpare bona pauperum. Navarr. *Consil. De vita & honest. Cler.* Covarr. *ad c. 1 n. 2. De testam. qui alios etiat.* Azor. *Instit Moral. p 2 lib 7. c. 9. qu 13.*

Conferenda beneficia integrè, sine dimi- 32
nutione, pure, sine pacto aut conditione, qua de re *inf tit. 12.* libere non per metum, ut dictum sup. *De his quæ vi &c* vacans, de quo inf. *tit. 8.* in perpetuum, secundum dicta sup. *eod in prine*, palam, præsentibus testibus fide dignis, ut evitetur fraus & litium occasio, Azor *p. 2. lib 6. c. 26. qu 4.* Subsistet tamen collatio occulta, secundum *Gloss. in c. 1. V. occulta inf. tit. 12.* licet sit suspecta, uti omnia, quæ clam geruntur, cùm qui lucem odit, malè agere censeatur; ut econtra extra mali suspicionem ponitur palam agens, qua de re multa pulchrè tradit Menoch *Arbitr. quæst. 2. casu 244.* Non obstat *c Quia propter 42. in fine sup. De elect.* ubi electio clandestina reprobatur, ut secundum *l. Non dubium C. De ll* dicenda sit nullas; quia hoc ita in electione, in qua maius periculum ponit clandestinitas. Ut non sit extendendum ad casum non expressum, præcipue in quo non est idem periculum. Vid. Garss. *p. 8 c 4. n. 1. & seqq.*

Quæsitum hic, An scriptura sit opus? R. 33
Non esse opus ad valorem collationis, qui in consensu collatoris consistit, nisi ut jurídicè, si dubium oritur, de ea constare possit; scriptura enim probationis loco adhibenda. Nec obstat *Extravag. 1. De elect in communib* quia tantùm loquitur de promotione facta à Rom. Pont. non etiam de beneficiorum concessione, Et licet alii Pontifices generatim id obtinere voluerint in aliis beneficiis à Pont. Rom. concessis, ut non obtineret eorum collatio sine litteris, hoc tamen non nisi in concessione facta ab eodem R. Pont. aut eius

Digitized by Google

eius Legato, non verò facta ab ordinario, locum obtinebit, quia facilius constare potest de eius collatione, quàm facta à R. Pont. Azor d. c. 16. qu. 5.

Quæritur & illud, An possit beneficium ad tempus conferri? R. Beneficii esse eam con-
54 ditionem, ut sit perpetuum, secundum dicta sup. h. tit. nec posse ei Ordinarios in conferendo contravenire, qui non mutant rerum conditiones sine communi præcipitas: Rontano tamen Pont. id licere, propter summam eius & liberam in iis potestatem, Quo facit, quod tradit Bald. in l. Rescripta C. De precib. Imp. offeren. omnia beneficia respectu Pontificis esse manualia D. Peck. ad c. 1. sub n. 27. De R. I.

Conferenda etiam beneficia singula singu-
55 lis, non pluralitati. c. 5. h. t. Exigunt enim singula suum officium. c. Ad hæc 13. h. t. nec tantus debet esse aviditate stipendia plurium vindicare, quæ doctis piisque aliis, vitæ probitate, morum honestate, litterarum scientia pollentibus inopia piesiis, ut emergere nequeant, abundè, æquali facta distributione, sufficerent, in magnum Ecclesiæ totius ornamentum, & fidei promotionem. Facit, quòd alias vagandi materia detur, Ecclesiæ destituantur suis ministris, quia unus pluribus in locis residere nequit, animarum cura negligatur, debita non fervetur hospitalitas, Ecclesiarum honori, iutibus, reparationibus minus consulatur, Extravag. Ioan. XXII. Execrabilis h. t. Ut Conc. Trid Sess. 14. c. 17. De reform. pluralitatem beneficiorum rectè vocet Ecclesiastici Ordinis perversionem, & dicat tales non Deum, sed se decipere: & Alexander III. cap. 5 h. t. adserat certum continere animarum periculum. Qua de causa strictissimè inhibita beneficiorum pluralitas, etiam simplicium, jure Decreti, can. Sanctorum dist. 70. & can. Singula dist. 89. & XXI. q. 1. per tot. Ubi Canones unum in duabus Ecclesiis conscribi, aut titulari non patiuntur; negotiationis hoc & turpis lucri esse propium, ab Ecclesiastica consuetudine alienum adserentes, unde fœdæ ambitionis & turpis avaritiæ occasio arripiatur.

Quæstio autem est, An jure Decretalium
56 pluralitas etiam simplicium sit damnata? R. Distingui ab aliquibus beneficia simplicia & duplicia; in his pluralitatem esse inhibitam, non etiam illis. Probant per text. in c. De multa 2. h. t. quod improbat pluralitatem beneficiorum duplicium, ut dignitatum, personatuum habentium curam animarum, non facta mentione simplicium, quasi eorum pluralitas sit admissa. Verum argumentum ab auctoritate negativè non procedit, cùm, licet uno in loco non habeatur, in alio contineri possit, ut hoc in eo casu. Nam licet d. c. 28. loquatur tantum de duplicibus, non excludit tamen simplicia, de quibus satis cautum in Decreto, dictis locis, & aliis, ut can. Episcopi Dist 80. & præsim ubi, ubi presbyteri dicuntur per singulos titulos constituendi. Habetur idem d. c. 5. h. t. ubi simpliciter præbendarum (quo nomine etiam veniunt simplicia beneficia) pluralitas dicitur Canonibus inimica & improbata. Facit ratio, quod beneficia sint iis adsignanda, quæ deservire Ecclesiæ volunt & possunt, c. Super 25. h. t. & c. sup. tit. 4. Non potest autem quis duabus aut pluribus Ecclesiis deservire.

Verum ilti juri consuetudo derogavit, per-
57 mittens plurium beneficiorum simplicium retentionem; quam Trid. Sess. 24. De reform. c. 17. approbat, quatenus obtentum ad vitam honestè sustentandam non sufficit, & utrumque non requirit residentiam, ut aliqua relaxatione Pont. non sit opus. Quòd non tantùm procedit, si utrumque sit simplex, nam & habenti duplex non sufficiens sustentationi decenti, pro dignitate & qualitate personæ ac loci, licet simplex adjungere, Episcopi auctoritate, d. Sess. 24. c. 13. De reform. Quod si alterum sit sufficiens, aut utrumque requirat residentiam simul retineri nequeunt, citra dispensationem Pontificiam, ut notum ex d. c. 13. & 17. Quod multò magis obtinebit, si utrumque sit sufficiens.

Ubi quæritur, An alterum ipso jure va-
58 cet? R. Distinguendum esse inter beneficia incompatibilia primi generis & Secundi generis. Primi generis sunt plura duplicia, ut Dignitates, Curæ animarum, plura etiam simplicia uniformia, sive similia sub eodem tecto, id est eadem Ecclesia, ut duo Canonicatus, duæ Capellaneæ, duæ Portiones, Pensiones. Secundi generis beneficia sunt uniformia in diversis Ecclesiis requirentia residentiam difformia tamen eodem tecto, qualia sunt habentia diversam functionem & mu-

nus

nus, ut Dignitas & Canonicatus, Parochia & Capellania.

Quantum ad primi generis beneficia, etsi eorum conditio non sit talis, ut habentem unum faciat inhabilem, quò minus alterum ei conferri possit; hoc enim nullo jure cavetur, & inhabilitas, præcipuè ipso jure, sine textu non inducenda: id tamen operatur, ut per assecutionem secundi alterum dimittendum sit, & in electione olim fuerit beneficiati, utrum retinere mallet, *c. 7. & c Praterea 14. h.t* Postea verò secundum Concil. Lateranense, cui præsedit Innocentius III. prius ipso jure vacare jussum liberè conferendum à collatore, *d.c. Dumulta 28. h. t.* idque ut improbæ cupiditatis à Clero arceatur adfectus; quod utinà fieri posset. Adeò ut, si collator in eo conferendo negligens extiterit usque ad sex menses, ad superiorem devolvatur collatio: qui prætereà tantum jubetur de suis proventibus in utilitatem ecclesiæ, cuius illud est beneficium, erogare, quantum à tempore vacationis perceptum, *d. c. 18.* Idque ne injuria, & defidia collatoris redundet in detrimentum ecclesiæ, diutius carentis suis ministris. Si contigerit provisum beneficium prius à se non abdicare, dicitur *d c. 28.* etiam secundo spoliandus esse, in pœnam, quod rem alienam detineat instar furis, secundum Gregor. *c. Dudum 54. sup. De elect.* Augetur pœna per *d. Extravag. Execrabilis h.t.* quâ disponitur, ut post adeptum secundum, si intra menses prius com im Ordinario non dimittant, etiam secundo privati fiant, ut dispositio illis non sit salva; & prætereà facit inhabiles ad quæcumque alia beneficia, & Ordines sacros, dispositione aliter vacantium beneficiorum reservatâ Sedi Apostolicæ.

Quapt um ad incompatibilia secundi generis, acceptatio posterioris non facit quidem ipso jure vacare prius. Navar. *hic C onf.* 24. Nihil obstante textu in *d c. 28 & 54. c. 5. d Extravag Execrabilis*, quia tantum loquitur de duplicibus, ut non sit extendendus, sed concludendus suis terminis, cùm contineat pœnam; quo modo & accipiendum Trid. *d. c. 17.* non tamen sine animæ periculo plur. à talia simul retinentur, nisi justa de caussa, de qua supra; ut alterum sit resignandum.

Dicta procedunt; Primò, Si secundi beneficii accepta sit possessio; neque enim per nudam collationem posterioris prius debet dici vacare, aut resignandum esse, *d. Extravag. Execrabilis*, Gomes. *ad Reg. Cancel de triennali possess. q. 53.* cum res perfectè non habeatur ante adquisitam possessionem, argumento alienationis, quæ non est perfecta ante traditionem. Secundò, Possessio sit pacifica, *c. Licet 28 eod. in 6.* Nam lis super posteriori non facit quempiam dici duo habere beneficia, quia dubius litis eventus. Tertiò, Fructus eius non sint alteri reservati, quia res inutilis est & sine effectu, quæ fructibus caret, ut non habeat locum ratio pluralitatis inhibitæ. Quo modo in *c. Si tibi 26. eod. in 6.* secundum beneficium, cuius fructus reservati, non facit vacare prius. Vid. Azor. *Instit. Moral. p. 2. lib. 7. c. 16 q. 9. vers. Quares, & vers. Quarat etiam aliquis.*

Patiuntur dicta exceptionem; Primò, Si sit beneficium habitum, sive simplex sive duplex, sit insufficiens honestæ sustentationi, ut dictum paullò superiùs; alias alterum resignandum esset. Non tamen videtur ipso jure vacare, cum ea res non faciat esse incompatibilia primi generis, etiamsi sint sub eodem tecto, difformia tamen, cuiusmodi est Cura cum Beneficio simplici, Dignitas cum Canonicatu. Dico resignandum esse; quia non potest citra peccatum mortale alias utrumque simul retineri, cùm desit conditio, sub qua Conc. Trid. *d.c.* 17 permittit utriusque retentionem, quâ cessante cessat proviso, & procedit ratio prohibitionis. Vult & Navarr. *Conf. 24. h tit.* talia difformia sub eodem tecto, si alterum non sit sufficiens, cum residendo utrique satisfiat, non esse incompatibilia neque primi neque secundi generis, & ita posse obtineri auctoritate Episcopi. Secundò, Si dispensaverit Pontifex, qui ut posuit legem humanam, ita & eam tollit, *c. Cum non ignores 15. h.t.* Rebuff. *in Praxi de Dispensat. super plural.* Viderint tamen, qui eam obtinent, ut causam dispensationis potius Deo comprobent, quam homini obtrudant, aut cœcæ avaritiæ ambitionique modum non ponentes, sibi fingant: nam licet dispensationem Canon admittat, non est tamen ea abutendum. Causa sufficiens est necessitas ecclesiæ, aut magna eius utilitas. Sic litteratus & sublimes

Digitized by Google

personas majoribus honorari beneficiis, &, cùm ratio poſtulat, cum iis per Sedem diſpenſari permittit, *d c. 28. h t.* Legitima cauſſa ſi non ſubſit, non eſt tutus in conſcientia, cum quo Pont. Diſpenſavit ſuper pluralitate, cum Papa non ſit dominus beneficiorum: ſed tantum diſpenſator, cujus eſt diſtribuere non pro ſuo arbitrio, ſed juxta rationabilem voluntatem ejus, qui diſtribuendum reliquit. Deinde non videtur reſpondere juri naturæ; ut unus occupet plura beneficia, niſi excuſet cauſſa rationabilis, Leſſ. *d. loco Dnb. 28. n. 152.*

60 Q. An Epiſcopus diſpenſet ſuper pluralitate? R. Hoc olim licuiſſe, *can. Sanctorum Diſt. 70.* poſtea prohibitum eſſe per Innoc. III. *c. De multa 18. h. t.* ubi hoc ipſum Sedi Apoſtolicæ reſervatur, ſaltem quoad plura duplicia. In ſimplicibus modò non ſint uniformia ſub eodem tecto, videtur Epiſcopis licere conferre plura, ſi unum non ſufficiat ad ſuſtentationem conſentaneam, quia aliàs plura habere inhibitum eſt per Trid. *Seſſ 24. c. 17. De reform.* contra quod non diſpenſat Epiſcopus, nec contra illud prævalet conſuetudo, utpote non juxta tenorem, *c. 1. eod. in 6*, Azor. *de lib. 7. c. 1. q. 6.*

61 Permittebatur etiam olim plures habere Eccleſias, alteram ut titularem ſive propriam, alteram ut commendatam, ſive cuſtodiæ ſuæ & adminiſtrationi permiſſam, ad vitam aut tempus, *can Qui plures XXI. q. 1.* Verùm tum per *Extravag. 2. h. t.* tum per Trid. *Seſſ. 7. c. 4. De reform.* in commendam perpetuam dare cum beneficio incompatibili inhibitum, aut etiam plures tales commendas; quod & repetitum ab eodem Conc. *d. c. 17.* Ad tempus ſex menſium videtur licitum habere unum in commendam cum altero in titulum. Navar. in *Summa c. 25. n. 125 per c. Nemo 15. De elect. in 6.* Diſpenſatio Pontificia facit etiam beneficium cum commenda perpetua licitè obtineri, præter quem nemo alius contra Concilium diſpenſat, ne quidem Legatus ejus, *c. Dilectus 19. ubi Gl. v. cum ſe faculas h. t.* Non etiam Epiſcopus, niſi in caſibus jure permiſſis. Rebuff. in *Praxi De diſpenſat. n. 27.* Beneficia legitimè unita rectè ſimul obtinentur ſine diſpenſatione, cum habeantur pro uno, uti dictum ſuprà *De Off. Vicarii.*

Collationis ea vis eſt, ut legitimè facta ab habente poteſtatem; beneficiatus fructus ſuos faciat ſine ullo ſcrupulo; niſi effectus collationis impediatur, & collatio ipſa evertatur, ut ſi contingat ei aliud incompatibile primi generis conferri, & pacificè obtineri. Sic & per matrimonium initum vacant beneficia, ut dictum ſup. *tit. 3.* per ingreſſum in Religionem, *c. pen. de Regularib. in 6.* per promotionem ad Epiſcopatum, non tamen niſi poſt conſecrationem, vel poſt decurſum tempus conſecrationi præſcriptum, *c. 7. § ſup. De elect.* quia ante conſecrationem non poteſt dici nominato ad Epiſcopatum plenè proviſum. Facit & ſpontanea renuntiatio beneficium vacare. Idem operatur & translatio Clerici ad aliam Eccleſiam. Militem factum beneficio ſpoliari vult Gloſ. in *c. Qualiter ſup. tit 4.* Azor. *p. 2. lib. 7. c. 15. in princ.* Eum, qui intra annum non ſumpſit requiſitū ordinem, hoc ipſo privari patrochiali, habet *c. Licet 14 & c. Commiſſa De elect. in 6.* Vid. Azor. *d. lib. 7. c. 16 per tot.* Vàriis etiam caſibus vacant beneficia, ratione delicti, ut læſæ Majeſtatis, hæreſis, falſi in litteris Apoſtolicis commiſſi, & aliis de quibus Azor. *d. lib. 7. c. 17.* & dicetur infrà ſuis locis. Operatur autem privatio ipſo jure inducta, ut fructus non faciat ſuos Clericus, nec de beneficio diſponere poſſit, cum non ſit ejus amplius. 62

Quæretur hic jubet, An poſſit Pontifex aliquem privare beneficio juſtè poſſeſſo, citra delictum aut cauſſam? Eſſe quidem penes Pontificem plenariam diſpoſitionem beneficiorum, *Clem. 1. in fine Vt lite pendente &c.* non tamen ut dominum beneficiorum, quod adulantium eſt commentum ſed diſpenſatorem potius, ut jus quæſitum alteri ſine cauſſa auferre nequeat, quod repugnat rationi, excedit que eius poteſtatem: neque enim hac in parte plus conceſſum eſſe debet Pontifici, quàm Principi, qui jus alicui quæſitum ſine cauſſa auferre nequit ex omnium conſenſu; & ita tradit Abbas in *c. Sua nobis ult. nu. 3. ſup. de confirmat. utili vel inut.* Non obſtat *c. Quamvis 3. De reſcr. in 6.* quia non loquitur de jure quæſito, & beneficio jam obtento, ſed tantum de gratia, quæ necdum conſecuta ſuum effectum, cujus revocatio eſt facilior. Nec eſt, quòd abſolutæ poteſtati hoc aliqui dent, ut 63

poſſit

poſſit Princeps jus quæſitum tollere; nam ea, ad Tyrannidem tendit, non dignam dono Principe, ſecundum dicta *ad tit. D. De LL. n.* 35. Covatt. 3. *Var. Reſol c.* 6 *n.* 8. Sarmient. 1 *Select. Interpp c.* 8. *n* 20. *&* 25. Diſſ. Garſ. *De benef. p.* 5. *c.* 1. *n.* 2. *cum aliis, quos citat.*

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante.

SUMMARIVM.

1. *Abſens ex cauſſa morbi vel ſenii habetur pro præſente.*
2. *An & qui morbo cauſſam dedit nimiâ crapulâ?*
3. *Inutilis ob morbum aut ſenium dandus coadjutor.*
4. *Adjutoris officium.*

DIctum ſupra *Tit.* 4. fructus dari propter officium, ideoque minimè deberi non reſidenti. Quod patitur exceptionem in iis, qui morbo, ſenio, aliterve adfecti comparere nequeunt, quibus non tantum groſſi, ut vocantur, fructus debentur, verum & quotidianæ diſtributiones, *c. un De Cleric. non reſid. in* 6. Navarr. *Conſ.* 10. *nu.* 1. *De Clericis non reſid.* cum ipſorum miſeriæ potius ſint miſerendum, quam adflictis adflictio addenda, *c pen. h. t.* Et facit, quod habeantur pro præſentibus, ratione cauſſæ impedientis, cui reſiſti non poteſt, *arg. c. Cum non ſtat* 66. *De R. I. in* 6. Hoc tamen ita, quando morbus vel impedimentum auſſat abſentiam in eo, qui ſolitus erat interſſe divinis officiis, ſecundum *DD. in c. Ad audientiam ſup. tit.* Felin. in *c. Apoſtolicen* 12. *col. de except.* cum alias nulla daretur adflictio adflicto, denegando diſtributiones, quas, ceſſante impedimento, non fuiſſet lucratus, utpote in divinis non ſolitus comparere. Poſſet tamen conſuetudo videri bona, etiam talibus ægrotis diſtributiones elargiendi, ut adflicto ſubveniatur, & adflictio ſubleveturi.

Quid ſi morbo quis cauſſam dederit nimiâ crapula? R. Non videri idem concedendum, quod abſentiæ cauſſa non ſit juſta, & culpa ſua non debeat auctori prodeſſe, contra regulam juris. Facit *l.* 5. *D. Ex quibus cauſſ. majores, &c.* ubi caret privilegio reſtitutionis, qui cauſſam abſentiæ procuravit. Poſſet tamen alicui contraria opinio probari ex eo, quod, licèt ſua culpa in morbum inciderit, non tamen eo fine & animo ſit cauſſarum impedimentum, quod per accidens eſt ſubſecutum; neque enim ſemper imputantur ea, quæ ex præcedenti culpa procedunt. Covatt. 3. *Var. Reſol. c.* 13. *nu.* 8 *verſic. Septimo.* Qui etiam tenet, pauperi, qui per luxum bona ſua prodegit, eleemoſynam tamen dandam eſſe, & poſſe bona Eccleſiæ alienari, ut ei ſubveniatur, 2. *Var c.* 16. *n.* 9. De excommunicato, incarcerato, dimiſſo in exilium, dictum ſup. *eod. lib. tit.* 4.

Q. An, quem morbus, aut ſenium fecit Eccleſiæ inutilem, cogendus ſit ſe abdicare ſuo munere? R. Minimè, ſed ei adjungendum eſſe, coadjutorem, alendum ex fructibus beneficii. Quod & obtinet in majoribus dignitatibus, *c fin. h t.* non diſtinguendo, quis morbus ſit, ut etiam lepra infectus non ſit removendus, ſed ei coadjutor dandus, quo modo accipiendum *c.* 4. *h t.* Pro qua parte facit, quòd matrimonium carnale non ſolvatur per lepram, à quo quoad ſpirituale procedit argumentum. Epiſcopis adjutorem dat Pontifex, aliis inferioribus Epiſcopus, aut is, cujus eſt confirmare, deſtituere, acceptare renuntiationem. Conceſſum tamen, ad evitandum detrimentum Eccleſiæ, ut Epiſcopus adjutorem ſibi adſumat, unum aut duos, de Capituli conſenſu, aut, ſi demens ſit, Capitulum ei provideat, *c. un eod. in* 6. Si Capitulum conſentire nolit Epiſcopo, aut Epiſcopus nolit admittere adjutorem, Rom. Pontifici ea res ſignificanda, cum conditione & circumſtantiis Eccleſiæ & Epiſcopi, *d. c. un. verſ. ſi vero.*

Adjutoris officium eſt, expedire ea quæ ſunt Epiſcopi quoad jurisdictionem & Ordines, ſi fuerit Epiſcopus. Beneficiorum collatio reſervata Epiſcopo, etiam ſine conſenſu adjutoris, niſi fuerit mentis inops, ut dictum Tit. ſuperiori. Alienatio rerum adjutori omninò prohibita, *d. c. un. in fine.* Extinguitur officium adjutoris morte ejus, cui datus. Mortuo non ſuccedit, cùm tantum ſit datus ad juvandum, niſi ſpecialiter aliud fuerit indultum.

Digitized by Google

ausâ cognitâ à Rom. Pont. quo modo loquitur Canon. *Petitis* v 11. *q.* 1. & Trid. *Sess.* 25. *c.* 7. *De reform.*

TITVLVS VII.

De Institutionibus.

SVMMARIVM.

1. *Institutio quid?*
2. *Ius instituendi ad quem spectet.*
3. *Examen instituendorum ad Episc. spectat.*
4. *Inductio in possessionē qualiter fiat, & à quo?*

1 POst acceptationem beneficii sequitur Institutio: quæ interdum pro confirmatione electionis ponitur, interdum pro imaginaria beneficii traditione, interdum & collationem intelligitur, propriè tamen ab ea differt, cum collatio sit libera, hæc autem necessariò, facienda ad alterius præsentationem: estque non libera beneficii translatio, facta legitima auctoritate. Præterea institutio est ipsius personæ, quæ instituitur; collatio verò beneficii quod confertur.

Spectat communi jure ad Episcopum, aut 2 huius consensu ad eius vicarium, *c.* 3. *h. t.* Azor. p. 2. *lib.* 5. *c.* 22. Sede vacante spectat institutio præsentatorum à patronis ad Capitulū, non etiam eorum, quæ ad liberam Episcopi collationem pertinent, *c.* 1. *eod. in* 6. qua de infrà *Tit.* 9. De consuetudine vel privilegio etiam ad inferiores spectat, *c. pen. h. t.*

Est autem Episcopi instituendos ab infe- 3 rioribus nominatos ad curam prius examinare, ne indigni intrudantur: exceptis iis, qui ab Universitatibus seu Collegiis Studiorum generalium præsentantur, aut nominantur, Trid. *Sess.* 7. *c.* 13. *de reform.* & *Sess.* 24 *c.* 18. *De reformat.* quod præsumantur idonei. De origine, id est patria instituendi, non est disputandum, cum in omni gente qui facit justitiam, acceptus sit Deo, *c. 5. h. t.* quamvis data paritate, incola non sit postponendus externo. Imò licet dignum internum præponere digniori externo, citra peccatum, ut probatum supra, *De elect. n.* 44. Non recipiendi autem plures, quàm Ecclesiæ aut Monasterii fert facultas, *c.* 1. & 4. *hoc tit.* nec admittendi laici spiritualium incapaces, *c.* 2. *h. t.*

Institutionem subsequitur missio in cor- 4 poralem sive actualem possessionem, quæ scripto jure spectat ad Archidiaconum; sup. *De officio Archid.* Varii eius sunt ritus. In Abbate est inductio in templum, collocatio in sede; in Canonico adsignatio loci in Choro & Capitulo; in Pastore ingressus templi, aspersio aquæ benedictæ, osculum Altaris summi, pulsus campanæ. Videatur Rebuff. in *Concord. tit. De collat.* Inductio in realem possessionem, cum facti magis sit, etiam in laicum cadit, & impropriè sumpto nomine designari per institutionem solet, quæ propriè sumpta, cum juris sit, in laicum cadere non potest, ut juris spiritualis incapacem. Wamesi. *Cons.* 231. *n.* 6.

TITULUS VIII.

De Concessione præbendæ & Ecclesiæ non vacantis.

SUMMARIUM.

1. *Beneficia quando & quot modis vacare dicantur.*
2. *Beneficia uti vacantia quæ recte impetrentur*
3. *Beneficii non vacantis collatio nulla, & pœna illud impetrantis.*
4. *Supplicans pro beneficio viventis an incurrat pœnam?*
5. *Proviso talis ignoranti facta est extra pœnā.*
6. *Per vacationem subsequentem collatio non convalescat*
7. *An & superveniente devolutione, ante eam facta?*
8. *De beneficiis non vacantibus recte providet S. P.*
9. *Nominandi jus ad beneficia primò vacantia Universitatibus concessum.*

VT collationes præbendarum & institutiones jure factæ censeantur, oportet earum sint, quæ ante vacabant. * Vacare 1 dicuntur, quæ possessore destituæ, quod contigit tripliciter. Primò, de facto tantum, quando possessione facti magis quis est destitutus, quàm titulo aut jure, ut si

metu

metu ejurâ verit, c 4. *ſup. de his quæ vi metus ve cauſ.* ſi vi dejectus eſt, *ſup. de reſtit. ſpolias.* Idem dicendum de eo, quod abſenti collatum, aquo necdum acceptatum, *c. Si tibi abſenti De prab. in 6.* nam & hoc potius de facto vacare videtur, quàm de jure, cum nequeat collator mutare, uti dictum ſupra *Tit.* 5. Secundò, de jure tantùm, quando mortuo Prælato aut rectore quis reperitur in poſſeſſione ſaltem coloratè, *c. cum noſtris 6. h t.* vel quando quis per Canones privatur beneficio, cujus tamen de facto detinet poſſeſſionem. Tertiò, de facto ſimul & de jure, quando quis de jure privatus, ne quidem poſſeſſionem detinet; ſive propter delictum, tam in omittendo, ut ſi electus non procuret intra ſex menſes conſecrationẽ, *Trid. Seſſ* 23. *c. 2. de reform.* aut obtinens parochialem Eccleſiam intra annum promoveri ad Ordines omittat, *c. licet* 14. *de elect. in* 6. quam in committendo, velati per hæreſin, ſchiſma, pereuſſionem Cardinalis, homicidium qualificatum, ſimoniam confidentialem, & ſimilia, de quibus infra ſuis locis; ſive ſine delicto veluti per matrimonium etiam non conſummatum, quia cum facta ſit inhabilem ad officium, facit etiam inhabilem ad beneficium, quod datur propter officium, qua de re actum ſupra *Tit.* 3. per mortem beneficiati, per ſponteneam eius reſignationem, per adſecutionem ſecundi beneficii incumpatibilis, qua de re ſup. *Tit.* 5. Vid. Azor. *Inſtit. Moral.* 2. *c.* 16. *qu* 2. *& ſeqq.*

Primi generis beneficia cùm verè non vacent, aut non habeantur vacantia, quòd taliter privatis detur regreſſus, ut dictum ſuprà, *De his quæ vi & c. & de reſtitit. ſpolat.* rectè impetrari nequeunt. Secundi generis non aliàs rectè impetrantur, quàm facta mentione poſſeſſionis coloratæ, ſi quæ penes alium ſit, qualis eſt, quæ plus facti quàm juris habet, ut i titulo quidem probato à jure beneficium habeatur, aliunde tamen prohibeatur detentio, propter juris impedimentum. Exemplum eſt in *c. Cum noſtris 6. h. t.* ubi Epiſcopo electo collata eſt Præpoſitura, quod, ut ſupra *Tit* 5. dictum, jura non ferunt. Ratio, ut iſtius poſſeſſionis ſit faciendа mentio, eſt, e quid temerè, cauſa non cognita, fiat. Quòd colorata poſſeſſio non ſit penes alium, ſine ntione illius rectè impetrarur, ab alio, *c. Licet. 9. h. t.* Tertii generis rectè impetrantur, quia verè vacant, non tantùm de jure, ſed & de facto, quoad poſſeſſionem, quæ non remanet penes priotem poſſeſſionem, uti per mortem, per reſignationem puram: nam ea, quæ facta eſt ratione permutationis, impetrari nequit, quod collatio talis beneficii neceſſariò alteriſſe facienda, uti dicetur infra *Tit.* 19. ubi agitur de reſignatione facta in favorem alterius.

Non vacantis beneficii collatio eſt nulla; adeò ut, qui in vivorum Sacerdotum locum ſubſtitui ſe patiuntur, ab Eccleſiæ communione ſint repellendi, *c. 2. h t.* & promiſſio non vacanti, in caſum, quo vacabit, ſit reprobata. *c. 2. eod. in.* 6. Ut non impediatur promiſſor, non attenta promiſſione, poſtea vacans, cui velit conferre, *c Ex tenore* 19. *h t* ne deſiderare quis proximi mortem videatur, *c.* 2. *h. t.* quod improbum, & bonis moribus repugnans, *l. fin. C. de pactis.* Et quamvis generalis promiſſio de providendo, ubi vel quando poterit, jure Decretalium fuerit admiſſa, *c. Accedens.* 14. *h. t.* damnata tamen à Bonifacio III. *c.* 2. *eod in* 6. quod & hæc improba ambitione extorqueatur, nec omninò ſit libera à voto captandæ mortis, inferatque Prælatis gravamina. Unde & Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 9. *De reform.* mandata de providendo & gratias, ut vocant, expectativas ſuſtulit,

Quæritur, An ſupradictam pœnam juxta *d. c. 1. h. t* incurrat etiam is, qui tantùm ſupplicavit pro beneficio viventis? Reſp. Non videri, propterea quòd pœnæ non ſoleant induci, niſi poſt actum conſummatum, ante enim tantùm eſt conatus, qui non ſolet puniri, *l.* 2. §. 2. *D. quod quisque juris &c.* niſi in gravioribus. Alciat. *ad l. ſapè* 53. *num.* 37. *D. De V. S.* Quò facit, quòd emphyteuta vendens rem emphyteuticam ante traditionem non cadat jure ſuo, ut traditum *C. De iure emphyt.* ut plenè non cenſeatur res alienata ante traditionem.

Collatio beneficii viventis facta ignaro minimè eum obnoxium facit dictæ pœnæ, cum talem extra culpam ponat ignorantia, & *d. c. 1. h. t.* loquatur de ſciente.

Ubi quæritur, An ignorantia facit collationem iſtam convaleſcere per ſubſequentem vacationem? Reſp. Id poſſe videri, quod

Digitized by Google

cetur improbitas voti, quam aversantur Canones. Verùm dicendum nil facere eam ad valorem collationis, quæ ab initio nulla, & à Canonibus indistinctè prohibita, nam potest contra eos convalescere solo casu non accedente novo Prælati, cujus est conferre facto, *l. Quod utile* 29. D. *de R.s.*

Hinc quæri simili in casu potest, An collatio ante devolutionem, ea superveniente convalescat? R. Id posse videri, ex eo, quòd nihil sit peccatum contra Canones, qui prohibent & irritant tantùm collationem non vacantis; hic autem vacat. Quibus non obstantibus, dicendum, non convalescere, ex ratione jam dicta, quòd ab initio nulla tractu temporis non convalescant; & quod pro dato habeatur ab illo datum; quia de jure dare non potest, *c. 5. in fine inf. De iure patron.* uti hoc in casu, neque enim jus est dandi ante devolutionem. Facit eodem *arg. c. Decernimus XVI. q.* 7. ubi si Episcopus intra tempus præsentationis, spretis patronis conferat beneficium obnoxium juri patronatus dicitur irrita testitutio, Felin in *c. Cum ex officii n.* 37. *De præscript.* Rebuff *in Praxi benef. tit. de devolut. n.* 32.

8 Hæc ita secundum juris communis dispositionem. Speciali jure S. Pontifici. ad quem spectat juris humani dispositio est licentia ad non vacantia jus tribuere, *c.* 3. *in princ. de præben. in* 6. sive dando alicui jus Canonicatus sine præbenda, quæ primo vacans eidem est conferenda, & alii licet ab ignorante Prælato facto collatio est nulla, *c. si postquam* 13. *de præben. in* 6. sive mandando, ut alicui provideatur: quo casu collatio alteri facta abjordinario, licet non impunè, non est tamen irrita, nisi contra factum Pontifex irritum & inane decreverit, aut executorem simul dederit, qui ordinario suam insinuavit potestatem. Fit enim per hoc affecta præbenda primo vacans ut alteri non recte conferatur, & negligente ordinario, possit executor nominato per Pont. præbendam conferre *c.* 5. & 6. *eod. in* 6: Quid juris sit, si pluribus ad idem beneficium gratia exspectativa sit data, colligatur ex iis, quæ dicta sunt supra, *De rescript. num.* 19.

9 Habent & quædam Universitates Studiorum generalium concessam sibi nominationem promotorum ad primò vacantia certis quibusdam legibus, idque tum in promotionem studiorum, tum etiam Ecclesiarum, ut docti in iis effulgeant, per cosque regantur: quæ facit post insinuationem tempori factam illi, qui ius conferendi habet, alteri non rectè conferri primo vacantem præbendam. Et quamvis Trid *Sess* 24. *c.* 19. *De reform.* manda de providendo, gratias exspectativas, aliaque privilegia & provisiones ad vacatura etiam Universitatibus & Collegiis, aliisque concessas revocaverit, consultus tamen postea Pont. declaravit per dictam revocationem jure nominando Universitatibus concesso non esse derogatum, Vid. D. Wamesi *Cons.* 254 *circa princ.* Inter quantum temporis beneficia vacantia sint conferenda, dictum supra *De suppl. neglig. Prælat.*

TITVLVS IX.

Ne sede vacante quid innovetur.

SVMMARIVM.

1. *Sede vacante omnia in statu suo reservanda.*
2. 4. *Capituli Sede vacante potestas, & qua beneficia rectè conferat.*
3. *An & recte conferat, qua iure devoluto spectant ad Episcopi collationem?*
5. *Exercet ea qua sunt iurisdictionis.*
6. *An & absolvat à iuramento?*

1 AD collationis validitatem inspiciendum an Sede vacante sit facta, tunc enim nec vel futuro Episcopo vel Ecclesiæ fiat aliqua injuria, omnia in suo statu sunt reservanda. Hinc contra ecclesiam lis inchoata non rectè per sententiam dirimitur, Sede vacante, quæ tamquam contra pupillum indefensum lata non tenetur, *c. fin. h. t.* Vacantia interim beneficio non conferuntur à Capitulo, *c.* 2. *cod.* Collatio enim fructibus adnumeratur, *Gl. in Cum olim* 14 *sup de majorit. & obed.* ut merito futuro Prælato reservetur *c.* 4. *sup. de officio ordin.* Abbas *aded c.* 14. *num.* 2. cum fructus de jure communi futuro Prælato sint reservandi, *c. fin. de off. ordin. in* 6. Quod accipiendum de iis beneficiis, quorum libera collatio ad episcopum solum pertinet. * Dico, libe-

2

ra, data

ea, nam ea, quorum collatio est necessaria, rectè per Capitulum. Sede vacante, conferuntur: quod & instituit præsentatos, *c.* 1. *De Institut. in* 6. & confirmat electos, *d. c.* 14. Ratio est, quòd per eam rem nullum contingat futuro prælato detrimentum, cuius commodum consistit in liberrate conferendi, cui velit, quæ hic non est. Abbas *ad c.* 2. *nu.* 6. *h. t.*

Quæstio autem est, An Capitulum rectè conferat ea, quæ iure devoluto spectant ad Episcopi collationem? Resp. Id velle Joan. And. in *c. Quamquam* 38 *num.* 1. *de elect. in* 6. quem sequitur Abbas *d. c.* 2 *n.* 3. ex ratione quod collatio ex causâ devolutionis non computetur inter fructus. Verius tamen, non licere Capitulo ea conferre, eo quòd sint eiusdem rationis cum iis, quæ iure proprio habet conferenda, quandoquidem & devoluta liberè conferat, ut idem juris in iis statui debeat: quam opinionem probat Felin. *in d. c.* 14. *n.* 3. *versa ned.* Abbas *ibid. nu.* 2.

Dico, ad Episcopum solum, nam si communiter ad Episcopum & Capitulum spectet collatio, illo mortuo, vel suspenso, rectè conferet Capitulum, quod in iure suo conferendi non est impediendum propter Episcopi eam, ut è contra rectè confert Episcopus Capitulo reddito inhabili per suspensionem, vel per excommunicationem singulorum de Capitulo, *c. unico in princ. eod. in* 6. Siad Episcopum solum spectet collatio, cum adsensu & consilio sui Capituli, eo mortuo, vel suspenso, non licet Capitulo conferre, quòd per hoc nihil juris amittat, nisi in relaxatione petenda Episcopus sit negligens, *d. c. un. §* 1. Si de consilio Episcopi spectet collatio ad Capitulum, illo mortuo, vel in remotis agente, non impediet Capitulum conferre, ne interim Ecclesia patiatur detrimentum, *d. c. un. in fine.*

Ea, quæ sunt jurisdictionis, vacante Sede Capitulo rectè exercentur: quòd suam accommodat auctoritatem permutationi, *Gl. in clem.* 1. *de rer. permut.* dat litteras dimissorias, *c.* 3 *de temporib. ordin. in* 6. in crimina inquirit, visitat, punit, dispensat cum illegitimis ad minores Ordines; cum & in ea, quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, Capitulum succedat, præterquam in casibus exceptis, Nav. *c.* 1. *conf.* 7. *de filiis presbyt.*

Q. An & absolvat à juramento? R. Ita videti, cum, ut dictum, ea, quæ sunt jurisdictionis. Sede vacante ad Capitulum transeant, si ea expresse non inveniantur prohibita. Felin. *in c.* 1. *num.* 20 *sup. de jurejur.* & proptio jure ad Episcopum spectent. Nam ea, quæ sunt delegata, vel alias speciali jure competunt, non transeunt, quia sunt personalia. Ea, quæ sunt otdinis, mandat Capitulum vicino Episcopo, *c.* 1. *cui* 42. *de elect. in* 6. Abbas *in d. c* 14. ubi plenè tradit, quæ possit Capitulum Sede vacante. 6

TITULUS X.

De his, quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli.

SVMMARIVM.

1. *Consensus Capituli quando & in quibus requisitus.*
2. *In quibus Consilium.*

AD valorem eorum quæ facit Prælatus, videndum quoque an integrum & plenum sit illi jus, non restrictum ad alterius consensum, aut consilium. Interdum enim Capituli consensus aut collaudatio requiritur, interdum consilium tantum.

Consensus in iis desideratur: quæ sunt majoris momenti; ut si agatur de alienando, *c.* 1. *h. t.* de præsentando in casu, quo ius etiam ad Capitulum spectat, quo invito non est facienda præsentatio, nisi aliud habeat consuetudo, *c.* 6. *h. t.* de concedendo alteri Ecclesiæ ius patronatus, quia Ecclesia, ad quam spectat læderetur, *c.* 8 *h. t.* Hinc nec parochiales Ecclesias, earumque obventiones, consentiente licet patrono, inconsulto Capitulo, transfert in locum pium, *c. pen. h. tit.* Donationem tamen decimarum per laicum, quas ille ante Concil. Lateranense habuit, alteri, quam à qua detinet, Ecclesiæ factam firmat solus consensus Episcopi, *c.* 7. *h. t.* ex ratione, quòd nihil alienetur spectans ad Ecclesiam, cum decimæ istæ laico in feudum concessæ, ab eodem iure detineantur, qua de re insta, *tit de decimis.* Quantum ad concessionem rerum 7

Eccle-

Digitized by Google

Ecclesiæ in feudum dicetur quoque inferius, *tit. de feudis*. ut & de alienatione rerum Ecclesiæ inf. *Tit.* 13. Sufficit autem tacitus Capituli consensus, uti & subsecuta ratihabitatio, quæ est loco mandati, *c.* 2. & 3. *h. t.*

2 Consilium sufficit in rebus, quæ non tendunt in magnum Ecclesiæ præjudicium, uti iustituere, destituere, confirmare, adquirere, corrigere, *c.* 4. & 5. *h. t.* Omissum facit actum nullum, nisi aliud habeat consuetudo. *c.* 3. *De consuet. in* 6. Sufficit autem consilium audivisse, sequi non est necesse, *c.* 7. *sup. de arbitris* Non tamen ideo frustrà auditur, cùm possit Prælatus, audiri aliorum rationibus, mentem mutare, & Capituli rationibus consilioque se conformare.

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt à majore parte Capituli.

SUMMARIUM.

1. *Major pars quæ dicatur, & quæ sanior.*
2. *Ad consensum legitimum requisita.*
3. *Consensus majoris partis quid operetur.*

VT habeatur Capituli consensus, non est regulariter necesse omnes consentiriat, 1 cum sufficiat majoris & sanioris partis consensus, *c. 1. h. t.** Major pars est, quæ numero personarum excedit, habito respectu ad Capitulum, *c. Ecclesia* 48 *sup. de elect.* quando scilicet duæ partes consentiunt, tertia autem dissentit; uti ex novem sex aut septem, *l Nulli D. Quod cujusque univers.* Qui mos olim fuit in electionibus usitatus, *d. c.* 48. & etiamnum obtinet in electione S. Pontificis, *c. Licet sup. de elect.* Interdum respectu minoris partis, ut quando ex novem consentiunt quinque, aut etiam quatuor in unum, reliquis in diversos euntibus. Sanior est, quæ dignitate & zelo præ valet.

Ut autem consensus ritè habeatur, oportet 2 omnes qui de Collegio sunt, esse vocatos, ac saniorem simul & majorem partem consensisse, *d. c. 1. in fine*, Duo enim Canon requirit, ut alterum; non sufficiat. Hinc consensus partis minoris nihil operabitur; contradictio tamen minoris partis, imò & unius ex causa rationabili, conclusionem majoris & sanioris partis impedier, *d. c.* 1. Pro qua licet sit præsumptio juris, non tamen & de jure, ut probationem in contrarium non excludat. Si contradictio non audiatur, appellandum erit, si ejus, qui contradicit, interest. Est autem cuiusque de universitate, si videtur eam rem in detrimentum vergere Ecclesiæ, contradicere, ne tacendo videatur approbare. & de alieno peccato participare. *c Qui tacet de R. l. in 6. l. de state §. qui tacuit* D. *de interrog. in jure facien.*

Consensus major partis ea vis est, ut minorem obliget etiam invitam, *c. fin. h. t.* cùm 3 quod major Curiæ pars effecit, habeatur pro eo, ac si omnes egissent, *l. Quod major* D. *ad municip.* Quod verum est, quando factum à pluribus habetur. ut factum ab omnibus: nam si ut à singulis, oportet singuli consentiant, cùm quod singulos tangit, ab omnibus sit approbandum, *arg. l. fundum D. de servitutib prad. rustic.*

TITVLVS XII.

Vt Ecclesiastica beneficia sine demissione conferantur.

SUMMARIUM.

1. *Salaria Ministrorum Ecclesia non dividenda.*
2. *Fructus beneficii collator ex causa aliis alienè ad tempus reservare potest.*
3. *Beneficium quando & qualiter extingui possit, & deminui numerus prabendarum.*
4. *Collationis an & qua conditio adjici possit?*
5. *Collator pensionem alteri non recte reservat.*

SAlaria constituta Ecclesiæ Ministris interè sunt persolvenda, nec ulla sectione dividenda, *c. Vacante* 26 *sup. de præben.* ne exteruato salario contingat divinum officium deseri. Unde Episcopus aut collator plures quàm Ecclesiæ faculatres ferunt, non admittit, *c.* 4 *sup. tit.* 7. *de institut.* nec proventus sibi retinet, collato beneficio, *c. nunco hoc tit.*

Non

Non etiam inter plures illud dividit, *c. Majoribus, 8. ſup. de prab.* niſi pluribus ſufficiat alendis, & rationabilis cauſa ſuaſerit vacantis diviſionem, in cujus defectum illa retractanda foret, *d. c. 26.* Pacto nullo gravat, nec onus imponit, niſi quod honeſtum ſit, de quo in *c. Significatum 11. ſup. d. t. de prab.* Et hoc ante collationem, vel ſimul cum illa, ne gravando poſtea alicui jus ſuum deminuatur. 2 Sic nec in diſſolutionem æris alieni, quo Eccleſia gravata, fructus beneficiiad tempus, aut eorum partem, reſervat collator, *c. pen. inf. De verb. ſignif.* Ante collationem tamen, propter gravamen, quod non rectè ponitur invito, cui jam jus quæſitum, & ſine ulla pactione cum eo, cui fit collatio, quia ea res ſaperet ſimoniacam gravitatem, ut habet Pont. *c. un. in fine h. t. ubi Gl.* Ratio eſt, quod conſenſus ejus, cui confertur beneficium, nihil poſſit ad legitimam reſervationem operari; ut non poſſit non præſumi reſervatio iſta inniti iniquæ pactione. Vid. Suarez *Tract de Simonia c. 39. n. 9. & 10. & c. 5. n.* 18.

3 Poteſt & Prælatus ex communi conſenſu beneficium extinguere, *c. cum acceſſiſſent 8. ſup. De conſtit.* Ubi tamen requiritur cauſa & confirmatio Sedis, uti inſinuat iſte textus, & tradit Gl. *ibi V. confirmatum*, ne ſibi cauſam temere fingant. Quod ita accipit Abbas, *ibid. num. 4. in medio*, ſi numerus præbendarum per Pontificem ſit confirmatus: quamvis etiam velit ex cauſa ſuperveniente poſſe deminui præbendas per Epiſcopum & Capitulum, etiam eo in caſu, ſine auctoritate Pontificis, veluti ſi ſint deminuti notabiliter fructus, argumento ſumpto ex eo, quod, non obſtante confirmatione numeri per Pontificem, poſſit nihilominus augeri ex ſuperexcreſcentibus fructibus, ut decidit, *c. cum M. Ferrarienſis 9. ſup. de conſtitut.*

4 Q. An in collatione rectè addatur conditio à conferente? Reſp. Non aliam rectè adjici, quam quæ tacitè ineſt ipſi beneficio, veluti ſi vacet; ſi ſit juſtæ ætatis is, qui confertur, ut Eccleſiæ deſerviat, Epiſcopo pareat; ſi ſit cura animarum, conciones ad populum habeat, confeſſiones excipiat; ſi aliud ſimul beneficium habeat, illud dimittat. Nam hæc & ſimilesinſunt, ut expreſſæ nihil vitii inducant, & nihilominus ad eas teneatur is, cui facta collatio, *l. Cornelius 69. D. de haredib. inſtit. l. 3. C. d. fidejuſſ.* Azor. *Inſtit. moral. p. 2. lib. 6. c. 26. q. 3.* Garſ. *De benef. p. 8. c. 2. n. 4. & ſeqq.*

5 Q. II. An collator beneficium conferendo alteri rectè penſionem reſervet? Reſp. Non eſſe dubium, reſervationem hujusmodi penſionis tempore collationis ex pacto eſſe infectam labe ſimoniaca, per *d. c. un. in fine h. tit.* quod habet, circa talem conventionem intercedere prævitatem ſimoniacam, quandoquidem pro ſpirituali obtinendo veniat quid temporale dandum, annua ſcilicet penſio. Sine pacto etiam penſio iſta impoſita nequit ſuſtineri, ex eo, quod non alias reſervationes penſionum ſint licitæ, quam ſi fiant ad utilitatem Eccleſiæ, quæ nulla ſubeſt in caſu, quo illa danda tertio. Vid. Suarez *d. Tract. de Simonia c. 24. num. 35. & ſeqq.*

TITULUS XIII.

De rebus Eccleſiæ alienandis, vel non.

SUMMARIUM.

1. *Alienatio rerum Eccleſiæ prohibita utroque jure.*
2. *Alienationis nomine quid veniat.*
3. *Pœna alienantium res Eccleſiæ.*
4. *Contra factum proprium qualiter quis venire poſſit?*
5. *Pœnas alienantium res Eccleſiæ an incurrat ad longum tempus locans?*
6. *An & relictam Eccleſiæ hæreditatem repudians?*
7. *An & repudians legatum Eccleſiæ relictum?*
8. *Pretium rei alienatæ cui cedat*
9. *Prælatus in ſui præjudicium diſponere poteſt, non ſucceſſoris.*
10. *Quæ res alienari prohibeantur.*
11. *Alienatio permiſſa ex cauſſa juſta.*
12. *Adhibita ſolemnitate puta tractatu gravis, & conſenſu Superioris*
13. *Conſenſus hic præcedere debet.*
14. *Solemnitates an interveniſſe præſumantur?*
15. *Solemnitas cum juſta cauſa concurrat neceſſe eſt:*
16. *Vi & cauſa juſta cum ſolemnitate.*
17. *In foro interiori cauſa juſta ſine alia ſolemni-*

Digitized by Google

tate an liberet alienantem?

18. *Prælatus an rectè alienet, non obstante juramento, quod non alienabit, inconsulto R.P.*

19. *An sub auctione publicâ vendenda res?*

20. *Superioris auctoritas an consuetudine excludi possit?*

21. *An præscriptione?*

22. *Ecclesia læsa ex causa alienationis quatenus restituenda.*

HActenus de Clericorum officio, cujus nomine stipendia accipiunt ex rebus Ecclesiæ dominio addictis, quarum administratio est penes Prælatos, aut Clericos, citra alienationem; * quam jura passim prohibuerunt, non tantum Canonica (quibus præcipuè stamus hac in materia) etiam cum irritatione actûs, *can. Abbatibus 41. can. Sine exceptione 52. & passim XII. q. 2. c. 5. 6. & fin. h. t.* sed & civilia, *l. Iubemus 14. Auth. Hoc jus cum seqq. C. De SS. Eccles.* quæ vim habent, quatenus jure Canonico confirmata & recepta: neque enim aliàs statuta laicorum super rebus Ecclesiæ quid possunt, uti dictum sup. *De constit. num. 36. & seqq.* Ratio est, tum ne contingat Ecclesias bonis spoliatas deseri, dum non est, unde alantur Clerici divino ministerio addicti; tum quia non sunt domini, sed tantum administratores; & licet cum libera, non tamen ut perdant dispensando, aut alias remerè alienando, *Gl. fin. in c. cum nobis 19. sup. de elect.* imò potiùs tutorum aut curatorum instar, qui res minorum curant, quorum jure gaudet Ecclesia, *c. 1. sup. De in integrum restit.*

1

2 Alienationis verbum hic non tantum denotat actum, quo plenum dominium in alium transfertur, cujusmodi est venditio, donatio, permutatio, institutio,, legatum, verum & per quem dominium utile transit, ut feudum, emphyteusis, aut jus in rem quæritur, ut pignus, ejusve usus diminuitur, ut ususfructus, *d. l. 14.* locatio in longum tempus, *Extravag. Ambitiosa h. t. in communibus* & similes, *c. Nulli 5. h. t.* Ubi quod legitur, *Alienationis* nomine contineri *Conditionem*, erroneum est; nam conditionem esse alienationis genus est inauditum: uti etiam male legitur ab aliis *Conditio*, aut *Conductio*, neq; enim omnis conductio prohibita, imò permissa, ut dicetur infrà, *tit. De locato & cond.* Apparet & manumissionem servorum Ecclesiæ utilium, alienationis nomine venire, *c. 3. & 4. h. t.* quæ tum permittitur, si manumittens Ecclesiæ reliquerit servi valorem: ita tamen, ut manumissus eum posteritate maneat sub Ecclesiæ patrocinio. Bene meritum servum manumittens ad valorem ejus non videtur teneri, *per can. Si quos XII. q. 2.* Idem obtinet aliis in rebus mobilibus, ut relicto tanto earum procedat alienatio, *can. Si quis qualibet 56. XII q. 2.*

3 Si Prælatus, non obstante hac prohibitione, rem aliquam alienaverit, non tantum actus est nullus, *c. 5. & 6. h. t.* sed & excommunicationem incurrit tam is, in quem alienatio facta, quam alienans, nisi incontinenti res cum fructibus restituatur, *d. c. 6.* Præterea Pontificali aut Abbatiali dignitate fulgentes, propter alienationem, ingressu Ecclesiæ interdicuntur, &, si in interdicto per sex menses perseveraverint animo indurato, suspendentur ab administratione Ecclesiæ. Inferiores Prælati, Rectores, & administratores Ecclesiarum beneficiis, quorum bona alienarint, cessant hoc ipso privati, ut tamquam vacantia possint aliis conferri liberè, *d. Extravag. Ambitiosa h. t.* Rebus alienatis nihilominus revertentibus ad Ecclesiam, cuilibet concessa licentia eas reposcendi, quod omniù interfit, res Ecclesiæ esse salvas, *d. c. 6. in fine* Vid. Suarez *De legib. lib. 5. c. 7. n. 14.* Sanch. *in Decal. lib. 2. c. 22. n. 20.*

4 Unde quæritur, An ergo liceat cuiquam contra suum factum venire? Resp. Vulgarem quidem esse Reg. Neminem contra factum proprium audiri: licet non jure peractû, *l. post mortem D. de adoptionib.* Sed ea admittit limitationem, si nomine proprio velit contravenire, & suo commodo, non etiam si nomine tertii, cujus res alienavit, jure inprediente & alienationem irritante. Sic & patet temerè alienatas res peculii adventitii liberorûm suorum revocat, ut multis tradit Pinel. *l. 1. p. 3. n. 73. C. De bonis mater.* & maritus alienatas temerè res dotales etiam stante matrimonio revocat, ut tradit Gomez. *ad l. 50. Tauri num. 63. &* Barbosa *ad l. 1. p. 5. n. 15. D. Solute matri.* Nihil obstante juramento, quod improbum, *c. Intellecto 33. sup. de jurejur.* Et esse hujusmodi revocationem decentem probat Navar.

Tenet.

Digitized by Google

Trid. De alienat. rerum Eccles. n. 23. ex D. Augustin. *Magna sapientia est revocare hominum quod male locutus est, XII. q.* 4.

2 Q. II. An supradictas pœnas incurrat ad longum tempus locans; R. Esse quidem prohibitam locationem ad longum tempus, *d. Extravag. Ambitiosæ*, ubi eius factæ prohibitioni subjunguntur dictæ pœnæ, ut secundum strictam normam videantur & locantes ad longum tempus iis pœnis subjici. Verum, cum *d. Extravag.* contineat pœnam, eamque specialiter inferat iis, qui alienant; propriè autem non dicantur alienare, qui elocant ad longum tempus, sed impropriè: posset videri, locantes non teneri istâ pœnâ, cum non soleat pœna ex impropria acceptione verbi extendi. Quo facit, quod tradit Covarr. 2. *Var. Resol. c.* 16. *num.* 2. Prælatum, qui juravit non alienare, non incurrere perjurium, si ad longum tempus elocet. Quæ sententia est æquior, non obstante quod *d. Extravag.* post enumeratas alienationis species, subjungantur pœnæ, quia tantùm concernunt eas, per quas fit propriè alienatio, in detrimentum Ecclesiæ. Aliàs etiam locatio facta ad quatuor annos easdè induceret pœnas, quod absurdū. Quòd si tamen fuerit facta ad tantum tempus, quod tendit ad alienationem, dici poterit dictis pœnis eam facientes subjici ut si fiat ad centum annos, secundùm Abbatem in *d. c. Intellecto* 23. *num* 10. Quod tempus videtur concedere aliquod dominium, non etiam ut probatum, id est decem annorum ut probatum D. *Locati-conducti nu.* 14.

Q. III. An Prælatus prædictas pœnas incurrat, relictam Ecclesiæ suæ hæreditatem sine causa repudians; Resp. Non videri propterea quòd jus tantum requirat causam & solemnitatem, de qua mox, in casum alienationis, repudiare autem non sit alienare, sed potiùs non adquirere. Neque enim hæreditas ante additionem potest dici alicujus, cùm demùm additione adquiratur, *tit. D. de adquir. hared. & C. de iure delib.* Facit eò text. expressus in *l. Si sponsus 5. circa fin. D. de donat. inter vir. & ux. in l. Quod autem 6. in princ.* §. 2. *D. Qua in fraud. credit.* qui dicit, non deminuere eum patrimonium, qui non adquirit, quod adquitere potuit. Vid. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *Disp.* 4. *num.* 11.

Q. IV. Quid in repudiatione legati? Resp. 3
Majus hic esse dubium, ex eo, quòd res legata fit in bonis legatarii continuò à morte testatoris, tunc enim dies cedit, & est actio in rem legatario, §. 1. *Instit. delegat. & passim D. Quando dies leg. cedat.* Auget dubitanbi causam text. *in l. Magis puto* 5. §. *fundum De reb. eor. qui sub tut.* ubi pupillus legatum fundum repudians dicitur alienare: per quem textum Vasq. *De succes. tom.* 1. §. 27. *num.* 23. tenet Prædarum repudiantem legatum incidere in dictas pœnas quod tenet Pinel in *l.* 1. *p.* 3. *n.* 10. *C. De bonis mater.* & sequitur, ut probabilius, Azor. *Instit. Moral. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 1. *qu.* 12. Verum contra dicendum est, per text. *d. l. quod autem* §. *sed & illud*, ubi expressè dicitur, debitorem repudiantem legatum non censeri alienare in fraudem creditorum. Non obstante quòd legatarius habeatur dominus continuò à morte testatoris; nam hoc civiliter tantum, non etiam naturaliter, ut necdum rem plenè habeat, atque adeò non dicatur alienare repudians; est enim repudiatio eius, quod necdum acquisitum, *l.* 1. §. *decretalis D. de succes. edicto.* Nihil facit *d. §. fundum*, nam loquitur in casu, quo non tantum bona non alienanda, sed ne quidem lucra omittenda. Abbas *in c. Tua* 8. *num.* 9. *sup. de his quæ fiunt à Prælat.* Ferd. de Senis *Cons.* 9. Gomez. 2. *Variar. Resol. c.* 14. *num.* 14. Sanchez. *d. disp.* 4. *num.* 12. Hic tantum agimus de inducenda pœna, propter omissa lucra, quam dicimus ideo non extendi ad omitteantes, quòd tantum sit imposita alienantibus. Ut cùm sit strictè accipienda, non debeat extendi ad eos, qui proprie non alienant. Quamvis non negandum, Prælatum sine causa & temere repudiando legatum aut fidei commissum Ecclesiæ relictum, damnum Ecclesiæ dare, & datum ex propriis bonis resarcire teneri, cum ex officio, & consequenter lege justitiæ, teneatur bene administrare; bonæ autem administrationi adversetur ista repudiatio. Probatur. *can. quicumque XII. q.* 4. ubi etiam ob neglectum datum damnum resarciendum Ecclesiæ, per eum, qui causavit: & per tex. in *l. Quidquid C. Arbit. tut.* ubi tutor resarcit id, quod, cum potuit, non acquisivit pupillo: est autem prælatus instar tutoris, aut curatoris. Potest & Ecclesia petere restitutionē in integrū, cū etiā ad lucrū omissū

Digitized by Google

restituatur, secundum *Gl. ad c. 3. V. restituimus & ibi* Abbas *n. 15. sup. de restit. in integ.*

3. Non tenet itaque alienatio rei Ecclesiasticæ, Canone, ut dictum, eam irritante. Ut res maneat in domino Ecclesiæ, vindicanda ab ejus Oeconomo, cum fructibus & accessionibus medii temporis, *l. Iubemus 24. §. sanè C. de sacrof. Eccles.* salva pretii refusione emptori, quæ incumbit alienanti, *c. ad audientiam 18. h. t.* si bonæ fidei emptor fuerit, aliàs Ecclesiæ applicandum, *Gl. in d. c. 9. per d. §. sanè & Novell. 7. §. quia verò.** Prælatus quia in suæ mensæ, suumque præjudicium disponere possit, non est dubitandum, cum cuilibet sit liberum, sibi præjudicare. Cujus dispositio successori minimè oberit, cum res inter alios acta aliis non præjudicet, nec factum unius alterum obliget, nisi hæredem: non est autem hæres, Prælati defuncti successor, cum jure novo succedat, non etiam defuncti. Unde est, quod de jure scripto non teneatur stare locationi rerum factæ per prædecessorem, ut dicetur inf. *tit. de locat. & conduct.*

4. Dicta de alienatione prohibita accipienda tantum de rebus immobilibus, & mobilibus pretiosis, ex quibus loca pia reguntur atque illustrantur, & eorum ministri alimoniâ vindicant. *d. Extravag. Ambitiosæ h. t.* Nam res mobiles non pretiosæ, quæ servando servari non possunt, quin liceat alienentur, est extra controversiam, *l. Lex quæ 22. & l. Tutores C. de prædiis minor.* De annuis reditibus, cum inter immobilia censeantur à jure, *Clem. Exivi §. cumque annui De V. S.* idem judicandū, quodi de aliis immobilibus: uti & de actionibus ac juribus certa res immobiles, quod earum jure censeantur. Sic & actio sive jus ad rem mobilem habetur loco mobilis, neque prohibitionis alienationis, de qua hic, est obnoxium. Abbas in *c. Nulli 5. n. 9. h. t.* Gail. *2. observ. 11. num. 10.* Nisi tale sit, quod servando servari possit, quale est, quod utilitatem adferat Ecclesiæ, ut indicat Navar. *tomo 1. de alienat. rer. Eccles. num. 4.* Cujus ordinis rectè quis dixerit esse reditus annuos personales, qui aliquibus in locis inter res mobiles numerantur, & cedunt superstiti conjugi, secundùm statuta, quæ mobilia superstiti concedunt: ut, cum fructum Ecclesiæ adferant, servandoque servari possint, dicendi sint contineri prohibitione, de qua hic. Videntur & inter res mobiles pretiosas mancipia, Ecclesiæ utilia, collocata, *c. 3. & 4. h. t.* quorum alienatio inhibita, nisi sint fugitiva, aut subsit manumissionis causa, relicto tamen tanto Ecclesiæ: uti & commutatio cum alio mancipio, nisi libertatis causa, *c. 3. & 4. inf. de rer. permut.* Hinc, ut Ecclesiæ super rebus suis magis foret cautum, exigi solet a Prælatis juramentum de non alienandis rebus Ecclesiæ, *c. Vt super 8. h. t. & c. 2. inf. de fundis.*

Cæterum ne contingat, quæ sunt inventa in commodum, verti in dispendium, & alienationis inhibitionem gravem esse Ecclesiæ, Canones eam limitarunt, ut non procedat, si justa causa alienationem postulet. Quam primò ponit Necessitas, ut quia Ecclesia ære alieno gravata non potest aliter exonerari, *can. Ea enim §. hoc jus X. q. 2.* vel quia captivi aliunde redimi nequeunt, aut pauperibus alimenta præstari. Sunt enim animæ hominum pretiosiores auro & argento, ut earum servandarum nomine quævis aurea argentave ornamenta licitè distrahantur, *can Sacrorum 15. & can. Aurum 20. XII. q. 2.* Secundò, justam causam alienandi ponit Utilitas; Ut si res sit sterilis, aut minus utilis, & pro ea distracta habeatur alia Ecclesiæ magis utilis, *can. Sine exceptione 51. XII. q. 2.* Nihil enim habet placuli, distractis minus utilibus, utilia reponere.

Ubi non est satis, causa suadeat alienationem, sed & solemnitas accedat necesse est, quæ consistit in tractatu habito cum Capitulo, an expediat alienatio, aut iis, quos res concernit, convocatis, quorum major & saniorpars consentiat sunul & subscribat, *d. can. sine exceptione*: ubi forma præscribitur, quam hac in parte sequuntur, non etiam formam præscriptam *Auth. Hoc jus porrectum C. De SS. Eccles.* etiamsi sit relata in Decretum, quia non omnia ibi contenta habent auctoritatem Canonis, ut diximus suprà in Proœmio & tradit Navarr. *in Tract. de alienat. rer. Eccles. num. 5.* Azor. *p. 2. lib. 9. c. 1 q. 4.* Præterea requiritur, accedat Superioris auctoritas, ejus scilicet, cui Ecclesia, cuius res alienata, subest, qui in Monasteriis exemptis est ipse S. Pont. vel saltem superior generalis Ordinis, habens quasi Episcopalem jurisdictionem, *Gl. in Clem. 1. V. propria h. t.* In non exemptis consensus.

Epis-

Digitized by Google

Episcopi requiritur, etiam in Cathedralibus, aliisque inferioribus, *can. Abbatibus* xii. *q.* 2. ne quid temerè Rectoribus Ecclesiatum fiat. Videtur autem, secundùm *d. Extravag. Ambitiosa*, non sufficere Episcopi consensus, aut alterius superioris, sed requiri ipsius Pontificis cujus expressè ille loeus meminit, cujusque adhibere consensum est tutissimum. Quòd facit, quòd Prælati hodie debeant jurare, se non alienaturos quidquà rerum Ecclesiæ, inconsulto Rom. Pontifice, uti dictum paullò antè.

Quæritur hîc, An consensus Superioris præcedere debeat? R. Omninò debere, nec subsequentem subsistere; obiit, quòd requiratur per modum solemnitatis, & sit pro forma, secundùm ea, quæ traduntur *Instit. De auctorit. tut.* Et quamvis quidam consensu legitimo subsequenti præmissâ cognitione, velint actum confirmari, hoc tamen non aliàs procedere potest, quàm ex partium consensu: nam omissio cum ponat actum nullum, ille ratificari non potest, nisi ex mutuo partium consensu, ne alteri jus suum invito auferatur, aut invitus obligetur. Abbas in *c. Nulli nu.* 5. *in fine h. t.* Wamel. *Cons.* 287. *nu.* 3. *& seqq.* 14

Q. II. An præsumantur solemnitatis requisitæ interveniſſe? R. Præsumi quidem facilè in iis, quæ juris prohibitionem non habent, solemnia intervenisse, quando nimirum ex vi & proprietate verborum solemnitas significatur, eaq; continetur, ut in *l. Sciendum* 30. D. *Deverb. oblig. & §. si scriptum Instit. De inutil. stipulat.* etiam in aliis actibus, qui concepti talibus verbis, quæ non includunt eam vim, præcipuè in prohibitis, ut in casu præsenti; sive, ut ait Bart. Garf. & alii in *d. l. Sciendum*, solemnitas præsumitur, quæ est intrinseca, non etiam quæ est extrinseca, cùm sine illa actus subsistere nequeat, ut ideo præsumatur interveniſſe, sine hac autem subsistat. Ut non sit ratio, quare præsumatur, nisi instrumentum antiquitate temporis juvetur. Felin. in *c. Sicut nu.* 29. *sup. De sent. & re judic.* Aymo Cravetta *De antiq. temp p.* 3. Cavalcan. *Decis* 48. *nu.* 28. *p. I.*

15 Q. III. An necesse sit, concurrat solemnetas cum justa causa? R. Certum esse, citra causam necessitatis aut utilitas alienationem nullius fore momenti, etiam in foro interiori. Ut nihil faciat decretum, vel Superioris approbatio, quia illa tantùm requiritur, ut provideatur Ecclesiæ utilitati, & res eius non facilè alienentur, Facit, quòd Canones duo copulativè requirant, ut non sufficiat alterutrum solum, ne videantur frustrà duo requisisse, neve hoc commento ex privato administrantium judicio in damnum incidat Ecclesia, & invita cogatur tem alienare, contra *l. Invitum C. De contrah. empt.* Quo modo in *d. Extravag. Ambitiosa* alienatio contra formam ibi præscriptam facta declaratur nulla. Abbas in *c. Ad nostram* 11. *nu.* 8. *h. t.*

Ex eadem ratione nullius erit momenti alienatio ex justa quidem causa, sed sine decreto, & approbatione Superioris facta, saltem in foro exteriori, quia deest forma requisita, quæ dat esse rei: Duaren. *De transact. c.* 3. Sarmient. *De reditib. Eccles p.* 1. *c.* 2. Vid Wamel. *d. Cons.* 287. *& Cons.* 288. 16

Q. IV. An in foro interiori talem liberet justa causa; R. Hoc videri, si verè causa justa subsit, cesseatque omnis fraus & dolus, & consenserint illi, quorumres agitur; tunc enim adsunt illa, quæ requisit jus naturale, quo sufficit justa causa, & consensus eorum, quos res tangit, ut non peccet alienans, nec is, in quem alienatio facta est, secundum Navarr. in *Tract. De alienat. rer. Eccles.* 16. *vers. Ex quibus.* 17

Q. V. An Prælatus, qui juravit non alienare, inconsulto Rom. Pontifice, rectè alienet, occurrente causâ, & servatâ formâ? R. Hoc quidè videri posse; Primò per *c.* 2. *inf. De feud.* ubi, non obstante juramento de non infeudando de novo, inconsulto R. Pont rectè tamen in feudum dat rem infeudati solitam. Secundò per *c. Vt super* 8. *h. t.* ubi similiter, non obstante juramento, possessiones minus utiles alienantur à Prælato, sive etiam commutantur pro utilibus, habito consilio & adsensu sanioris partis. Denique accipiendum tale juramentum de illicita alienatione, non etiam de licita, ne inventa in compendium operentur eius dispendium. Dicendum tamen, non tantum esse perjurum talem Prælatum, ex eo, quòd juramentum hoc, cùm sit licitum, sit & servandum secundum dicta sup. *De jurejur.* sed & incurrere pœnas. *d. Extravag.* 18

Digitized by Google

trauag. Ambitiosa contentas: imò & non valere alienationem, saltem juxta jus novum, per *d. Extrauag.* introductum, quâ absque consensu Pont. alienatio facta irritatur indistinctè. Ita Joan. Andr. *c. ult h. t.* Abbas ibid. *num.* 7. Azor. *p. 2. lib. 9. c. 1 q.* 9. Ut non obstent duo priora argumenta in contrarium allegata, & si qua iis similia; nisi dicamus ea continere alienationes jure permissas, quas non irritat *d. Extrauag.* ut dicemus inf. *Tit.* 18. & 20. Navarr. *De alienat. rer. Eccles. n.* 11. & 14. Non obstat etiam tertium; quia jura indistinctè prohibent alienationem factam, non consulto Pont. aut non servatis ibi requisitis solemnibus. Non facit tamen juramentum Prælati, quin possit alienare res modicas, secundùm *can. Terrulas* XII. *q.* 2. in quibus non est detrimentum Ecclesiæ considerabile. Facit & magna necessitas (quæ non patitur Pontificem consuli) alienationem esse extra noxam. Abbas in *c. fin. n.* 8. *inf. tit.* 48. *De Eccles. ædifican.* Azor. *d. c.* 1. *q.* 13.

19 Q. VI. An requiratur ad valorem alienationis, res vendatur publica auctione? R. Non esse necesse, quod nullibi idipsum requiratur per Canones, secundùm Rebuff. *De alienat. rerum Eccles. num.* 20. cum passim requiratur tantum caussa & solemnitas. Et licet jure civili hoc sit requisitum, per *Auth. Hoc jus C. De SS. Eccles.* non tamen ea Auth. ligat, quam vis relata è Gratiano in Decretum, quia illi non fuit potestas attribuendi vim Canonis, ut dictum paullò superius.

20 Q. VII. An consuetudo possit facere, ne requiratur Superioris auctoritas? Non video, quod ea contineat gravamen Ecclesiarum, quas contingeret in damnum grave incidere ex commento necessitatis, vel utilitatis, privato ipsorum administrantium judicio, ut talis consuetudo rectè sit reprobata, *cap. 1. sup. De consuet.* & quidem expressè in hac re, *c. fin. eod. in* 6. ut non possit introduci. Abbas in *c. Nulli h. t.*

21 Q. VIII. An præscriptio salvet omissam solemnitatem? R. Non aliam salvare, quàm quæ nixa bonâ fide, & est 10. annorum, cum mala fides nullo unquam tempore purgetur, & rebus Ecclesiæ non præscribatur nisi rempore 10. annorum: hon enim solum currere contra Ecclesiam rescriptum *c. D. quarto sup. De præscript.* cuiusque cursum non ante inchoari, quàm mortuo Prælato, qui alienavit, *can. Si sacerdotes* XVI. *q.* 3. ex ratione ibi subjuncta, quod initium alienationis non cœperit ab origine æquitatis, hoc est à bona fide. Quæ ratio etiam facit, ut non currat, donec vivit iste, in quem alienatio facta; cum & hic contra iuris prohibitionem comparans rem, non possit dici esse bonæ fidei, *l. 7. C. De agric. & censitis lib.* 11. ut eius principium non sit bonum, atque ita non currat præscriptio, nisi eo demum mortuo. Wamesi. *Consi.* 290. *n.* 4. Loquitur autem textus iste de Prælato malè alienante; nam si bene alienaret, continuò ab alienatione facta, etiam ipso vivo, præscriptio inchoaretur. Guido Papa *Decis.* 150. Vid. Navarr. *Consi.* 16 *h. t.*

Q. IX. Quid si alienatio jure quidem sit 22
facta, læsa tamen sit Ecclesia? R. Restitutionem ei salvam esse, cum gaudeat iure minoris; quæ intra quadriennium est petenda, ut traditum *sup. De restit. in integrum.* Nisi læsio enormis faciat etiam post dictum tempus indulgeri restitutionem, *c pen. hoc tit. c. 1. De restit. in integr. in* 6. citra injuriam eius, contra quem conceditur, cui pretium suum est salvum. In læsione ultra dimidium salva est rescissio ex *l. 2. C. De rescind. vend* ut dicetur infrà *Tit.* 17. De locatione rerum Ecclesiæ ultra triennium, quam etiam prohibet *d. Extrauag. Ambitiosa*, commodius agetur infrà *Tit.* 18.

TITULUS XIV.

De Precariis.

SVMMARIVM.

1. *precaria sive Precaria quid?*
2. *Singularia in hoc contractu.*
3. *precarium quid?*

DE alienatione rerum Ecclesiæ prohibita, in genere est actum. Ad species hic descenditur, & primò de Precariis & Precatio proponitur. Uterque contractus liberalitatis quamdam speciem continet, & concessionem usus rei: ut in rebus Ecclesiæ regulariter locum

Digitized by Google

locum non habeat, quarum ne quidem usus Ecclesiæ est intervertendus. Dico, regulariter; nam sunt casus, quibus admittitur, ut jam dicetur.

2 Sunt hi duo contractus distincti. Nam Precariæ, sive Precaria in singulari numero, *can. Precaria x. q. 2.* Abbas in *c. 1. n. 3. h. t.* est contractus à Canonibus inductus (jure enim civili incognitus) quo prædii Ecclesiastici ususfructus, remunerationis ergò, alicui roganti conceditur ad vitam, aut aliud certum tempus, *can. Huiusmodi x. q. 2.* Ad huius concessionis valorem requiritur, Superioris interveniat auctoritas, quia continet quamdam alienationem, secundùm dicta Tit. superiori. Causa subsit rationabilis, scilicet quia is, cui fit, in Ecclesiam bona sua contulit, *d. can. Precaria & c. 2 h. t.* Alias successor non impedietur eam revocare, etiamsi prædecessor sub gravi pœna se obligaverit in casum revocationis, *d. c. 2.* Neque enim prædecessoris factum ligat successorem, qui potest & debet rescindere malè acta prædecessoris.

2 Habet Hic contractus quid singulare. Primò, quòd pro arbitrio concedentis revocari nequeat, *c. fin. in fine h. t.* cuius ratio consistit in benemeritis eius, cui precaria facta. Secundo, quod de quinquennio in quinquennium fit revocanda, *c. 1. h.* Quæ conditio tacitè inest, idque ne fluxu temporis contingat rei periere memoriam, *can. Sapè 72. XII. q. 1.* ubi etiam præcipitur ei cui precaria facta, rem, quam accipit, utiliter colat.

3 Precarium jure civili cognitum differt ab isto contractu, cum fiat ad certum tempus, imò ne quidem ex partium conventione tempus admittat, *l. Cum precario 12. D. de precario*, sed ad lubitum concedentis, cui tem precario datam revocare est liberum quandocumque, *l. 1. D. d. tit. & c. fin. hoc tit.* Non debet tamen esse revocatio intempestiva, & præcipitata, sed ex arbitrio judicis dandum intervallum temporis, quo commodè illi, qui precarium accepit, recedere à re liceat, cuius restituendæ non semper commoda est occasio; ut si contingeret propter rerum dispositionem precario habenti non tam factum esse beneficium, quàm iniuriam & nocumentum. Abbas in *d. fin. nu. 12.* Revocatur non tantùm expressè, sed & tacitè per alienationem, *d. c. fin.* Venit præstandus dolus & culpa lata dolo proxima, *l. Quæsitum 8 §. eum quoque D. d. tit.* quatenus facto habentis res facta deteriori; qua dere videantur tradita *D. h. t.*

TITULUS XV.

De Commodato.

SUMMARIUM.

1. *Commodatum quid?*
2. *Actio commodati duplex, directa & contraria.*

Superiori vicinum est Commodatum, quo 1
res datur alteri utenda gratis, ad certum tempus vel usum, eo finito restituenda. Est species aliqua alienationis, quoad usum saltem: ut in rebus Ecclesiæ non ita obtineat, nisi quatenus cessat eius detrimentum. Distinguitur in eo à precario, quòd ante usum concessum, aut tempus temerè non revocetur, *l. Imre 17 §. sicut D. h. t.* Habet locum in rebus tam immobilibus, quàm mobilibus.

Actio hinc est & directa ipsi commodanti, ut res restituatur, usu aut tempore finito, & resarciatur, quatenus culpa commodatarii res facta deterior, etiam levissima, quando solius commodatarii causa agitur: nam si simul & commodantis, tantum levis culpa venit præstanda; & lata tantum in casu, quo commodatum initum gratia solius commodantis, secundùm distinctionem in *l. Si ut certo 5. §. nunc videndum D. eod.* Contraria est commodatario, ad repetendum, quod in rem insumpsit, & refundendum damnum, quod vel ex intempestiva repetitione rei accepit, vel ex re vitiosa data, ne non tam decipiatur quàm adficiatur beneficio, *d. §. in fine.* qua de re latius *D. hoc tit & Inst. Quib. modis re contrah. oblig. §. Item si cui.* 2

(†)

TITU-

TITULUS XVI.

De Depositо.

SUMMARIUM.

1. *Depositum quid?*
2. 3. *Depositi actio ad quid detur, & ad quid contraria.*

1 DEpositum est contractus, quo res alteri gratis custodienda datur. Habet locum in rebus mobilibus, secundum nomen, etiam Ecclesiæ, quia non tam subest detrimentum, quàm beneficium. Ad custodiam tantùm datur non concesso usu; nisi aliter convenerit, etiam tacitè, ut si pecunia non obsignata deponatur, *l. Die 25. in fine D. h. t.*

2 Duplex hinc actio est. Directa Deponenti datur, quâ repetat depositum quandocumque, cùm ei beneficium fiat, quod non datur invito; restituendum in specie etiam pecuniâ numeratâ depositâ, quatenus consignata, aut in specie deposita: nam si ad certam summam, non habitâ ratione specierum, summam in communi æstimatione reddi sufficiet Bart. *l. Paulus 99. in fine D. De solut.* Competit & eadem actio ad rei deteriorationem aut amissionem, quæ contigit dolo vel latâ culpâ depositarii, neque enim ultrà tenetur, qui beneficium alteri præstat. De levi tunc tenetur, si depositò se obtulerit, quia promittere videtur diligentiam, aut pro custodia quid receperit, *c. 2. h. t.* quia tunc agitur etiam depositarii commodum. Ad usuras actio tunc erit, quando in mora est depositarius, *l. 2. C. eod.* Est enim hic contractus bonæ fidei, in quo per moram usuræ veniunt, quam bona fides multatam vult. Compensationis aut deductionis exceptio non juvat depositarium, propter perjurii periculum, quod promissio restitutionis ipsius rei ad libitum deponentis non ferat moram, quam injiceret eiusmodi exceptio *d. c. 2.* Datur tantùm contra ipsum depositarium, etiam Clericum, cujus nomine non potest impeti Ecclesia, quæ non debet gravari facto alieno, etiam Clerici: nisi res sit conversa in Ecclesiæ utilitatem, tunc enim æquum, ut qui sensit commodum, teneatur & ad onus, *c. 1. h. t.*

Contraria est depositario adversus deponentem, ad id, quod nomine depositi abest, ut 3
quia in id impendit, aut ex vitioso damnum accepit, ne officium suum sit illi damnosum, qua de re actum latius, *D. h. t. & Instit. Quib. modis re contrah. obl. §. Præterea.*

TITULUS XVII.

De Emptione & Venditione.

SUMMARIUM.

1. *Pretium in emptione quale esse debeat.*
2. *Res quæ & qualis pendi possit.*
3. *Dos & donata propter nuptias vendi vetita.*
4. *Census quid, & quotuplex.*
5. *Census sive reditus realis emptio licita.*
6. *Non obstante, quòd ultra sortem quid detur.*
7. *Reditus personalis est & extra usuram.*
8. *Satis fit argumentis contrariis.*
9. *Census ad incertum tempus sive vitalitius similiter licitus.*
10. *An & ad certum tempus constitutus?*
11. *Vendi res aliena potest.*
12. *Quo casu venditor emptori tenetur de evictione.*
13. *Evictio quibus casibus cesset.*
14. *Ab emptione-venditione absque fraus debet.*
15. *Læsio ultra dimidium justi pretii facit rescindi contractum.*
16. *Remedium* l. 2. C. De rescind. vend. *an in emptore locum habeat?*
17. *Læsio qualiter tunc constituenda.*
18. *In quibus rebus & contractibus* d. l. 2. *locus.*
19. *Actio ex* d. l. 2. *adversus quem detur.*
20. *Et ad quid.*
21. *Re perempta an sit locus huic actioni?*
22. *Pacta in hoc contractu usitata.*
23. *Pactum de retrahendo inter creditorem & debitorem an usurarium, ad intellectum c. 5. h. t.*
24. *Actio empti-venditi cui & ad quid detur.*
25. *Venditor tenetur præstare tradere rem.*

SUperiores contractus ad eos, qui re ineuntur, spectant, subjunguntur illi, qui consensu solo ineuntur; inter quos est Emptio-vendi-

Digitized by Google

venditio, cujus substantia consistit in communicatione rei & pretii per consensum. * Pretium in pecunia numerata consistat necesse, alias transiret in aliam contractus speciem. Sit etiam certum, secundum ea, quæ sunt tradita *D. & Instit. h. t.*

1

Res existat, & talis sit, quæ in commercio est: neque enim res sacræ aut spirituales, sive adnexæ est venditio, citra labem simoniæ. Venditio rei ad Ecclesiam pertinentis quamvis sit in commercio, non alias tamen tenet, quam concurrentibus requisitis, de quibus sub. *Tit.* 13. * Dotalis nequidem consensu uxoris recte venditur, quod eius alienatio sit à lege omnino inhibita. *l. unica. §. Et cum lex Iulia C. De rei uxor. act.* utinec donata uxori propter nuptias, nisi secundò post biennium consenserit, & sint aliæ res viro, per quas mulieri sufficienter sit consultum super indemnitate donatorum. *Auth. Sive à me C. Ad S. C. Velleian.* aut venditio rei cesserit etiam in uxoris usum, & à tempore venditionis lapsi sint triginta anni; tunc enim sustineri venditionem rescriptum. *v. 4. h. t.*

2

3

Quæritur, An hoc jure rectè ematur annuus census citra usuram; R.* Censum à Censendo, id est æstimando dictum, nomen esse πολύσημον, id est variæ significationis, Molin. *ad Consuet. Paris. p. 1. in præam. nu. 7. & seq.* Frider. Martini *De jure Censuum cap. 1.* hic vero capi pro legitime constituto jure recipiendæ annuæ pensionis ex re vel obligatione aliena. Alium esse Realem, qui rebus sive prædiis est impositus; alium Personalem, qui in sola Personali obligatione consistit, sine hypotheca. Illum alium esse Fundarium, quando dominus fundum suum in alium transtulit, eâ lege, ut annuam pensionem ex eo præstet, quæ solarii nomine in jure venit, *l. Etiam 15. D. Qui potiores in pig. hab.* ex eo, quòd pro solo pendatur, *l. 2. §. si quis nomine D. Ne quid in loco publ.* alium Constitutum, quem quis fundo aut rebus suis imposuit.

4

Quantum ad reditum sive censum realem, 5 etsi fuerint, qui illum ab usura non esse liberum contendetint, quos citat Covarr. 3. *Var. Resol. c. 7. nu. 2.* quibus adde Guil. Boutium *Quod libeto Lovanij habito de Usuris nu. 3. & seqq.* ex eo, quòd nomine pecuniæ detur annua pecunia, non extra usuram, cum pecunia non fructificet: certum tamen est, esse extra labem usuratiam, cum Martinus V. anno 1425. & Calixtus III. an. 1455. in *Extravag. l. & h. tit.* eum permiserint, ut à labe usuraria alienum: si quidem usura tantum in mutuo consistat, in quo creditori competit repetitio, & condictio sortis suæ pro lubitu: & contra census hujus sive reditus creditori, ad sortem à se numeratam condicendam, nulla competat actio, sed tantum jus recipiendi annui reditus, quod est loco mercis, & pretio consideratæ, cujus nomine sors, tamquam pretium, soluta. Deinde potest quis talem obligationem super rebus suis alteri constituere & donare; quidni & vendere, & uti totam rem, ita & partem rei, censum ei imponendo alteri præstandum? Ut horum redituum constitutio habeatur à plerisque justa & æqua, uti videre est apud Covarr. *d. loco.*

Nihil movere debet, quòd ultra sortem 6 quid recipiatur, quodque partiales pensiones tandem sortem vel exequent, vel etiam excedant; quia non emitur ipsa pecunia sive pensio, sed jus eam recipiendi, nec illa recipitur nomine sortis, sed nomine juris. Ut quòd pensionum multiplicatione per partiales solutiones contingat excedi sortem, non sit æstimandum, cum & fructus alicuius prædii percepti per multos annos ipsum prædium longe excedant, non tamen ideo damnetur emptio prædii. Deinde partiales illæ solutiones multum habent incommodi, & subsunt periculo rei, quo aut interire posset, aut fieri litigiosa, & alias, ut recte id ipsum compensetur per partiales solutiones, licet tandem excedentes pretium darum. Et hoc sive census sit perpetuus, sive redimibilis, sive irredimibilis; quæ res nihil mutat nisi quoad pretium, quod minus dandum pro redimicili, majus autem pro irredimibili; sive sit reditus pecuniarius, cujus pensio in pecunia consistit, sive fructuarius, cui satisfit per partem frugum, ut olei, frumenti, vini. Vid. Molin. *De contractib. usur. num.* 17. Navatr. *Comment. de Usuris num.* 69. & *seqq.* Gail. 2. *Observ.* 7. Gaspar Rodericus *De reditib. annuis lib. 1. qu.* 4. Fachin 8. *Contr. c. 1 adversus* Hotom. Frid. Martini *De jure cens. c. 3 num.* 137. *& seqq.* & Molina *De Iust. & jure Disp.* 38.

Major quæstio est, An reditus sive census

personalis sit licitus? R. Videri non paucis, esse illicitum. Primò, quod, cum pecunia sit sterilis, nullumque sui fructum præbeat, id, quod venit reddendum, non possit dici nisi lucrum ultra sortem, quæ salva manet creditori, ut non possit videri intentum nisi implicitum lucrum ex mutuo. Secundò, quod Martinus & Calixtus PP. approbaverint solos reales reditus, super fundis scilicet constitutos. Tertiò, quod damnaverit Pius V. anno 1568. personales reditus? qui sine hypotheca in sola obligatione personali consistunt. Ita Navarr. *de Usuris n. 81. & plures alii, quos citat.* Verum usus etiam mere personalem passim recepit, & probabile est, nihil in se vitii continere magis hunc, quam istum priorem, cum & in isto principalis obligatio ponatur in persona (quamvis in quibusdam locis requiratur, ut id ipsum exprimatur, alias cum repetiret obligatio;) accessoria autem sit realis, pro securiori solutione. Quod patet ex eo, quod re supposita destructa, aut extincta, nihilominus obligata persona debitoris manent, qui cogi non potest solvere totam summam, ut expresse habent dictæ Extravagantes: ut debeat manere persona obligata, cum PP. istis locis satis fateantur jus ad reditum manere, quod non potest esse nisi personale, existincta re, super qua ante positum. Et ita tenet Covarr. alios citans, *d. c. 7. n. 5.* Molin. *d. l nu. 22.* Conradus *De contractib. q. 74. & seqq.* Solus *De just. & jurubib. 6. q. 5. art. 1.* Less. *De l. & l. l. c. 22. Dubit. 4.*

Non obstat primum argumentum, quia 8 non intenditur lucrum ex mutuo, sed tantum jus suspensionis, non secus atque in reali: & licet lucrum excedere possit per pensiones frequentes, adhuc salva sorte, hoc tamen ex jure emptionis, non etiam mutui ratione, cum ad sortem non sit actio emptori, nec repetitio, uti est in mutuo. Nihil faciunt Extravag. Martini & Calixti, quæ approbant quidem reditus reales, non tamen ideo dicendi sunt improbare personales, cum de facto consulti Pontifices isti decidant tantum id, quod propositum erat. Constitutio Pii V. damnat quidem mere personales, ex recepta tamen sententia non obligat extra terras Pontificii patrimonii; sive quia non est extra eas promulgata, sive quatenus est de mere personalibus damnandis, ex civili quadam magis ratione processit, quam divina ac naturali; ut Principes sæculares, eorumque subditos non liget. Ut autem sit licitus super persona tantum constitutus reditus, est tamen cavendum emptori, qui periculo se exponit perdendi summam principalem, quod facile fit pactionam obligatam, cius ve hæredem (nam & hic tenetur ad obligationes personales defuncti) fieri non solvendo. Hæc quoad censum perse- nalem perpetuum.

Est & census qui ad incertum tempus im- 9 ponitur, ut quoad vixerit emptor, quem vitalitium vocant, de quo dubitari possit, An sit licitus? R. Hinc contractum justiorem videri cæteris, propter incertitudinem lucri, *arg. l. Si ea lege C. De usur.* Ut si lucrum contingat datam sortem in duplum, triplum, quadruplum excedere, hoc tantum casui sit imputandum, cum è contra contingere possit, ut præmaturâ morte emptoris ipsa sors tota, vel bona eius pars resideat apud venditorem: ut casus iste faciat nihil illiciti continere eiusmodi contractum. Sit tamen pretium commensuratum, juxta spem probabilem vitæ, aliarumque circumstantiarum, Covarr. *d. c. 7. n 3. vers. Item & hac.* Navarr. *d. Tract. de Usuris num. 71.* Molina *Disp. 388.*

Quid si census constituatur ad certum tem- 10 pus? R. Videri, eiusmodi census constitutionem non esse à labe usuraria immunem, cum, salvâ exactione sortis, lucrum ultra eam contingat emptori, non sine labe; nisi excuset lucrum cessans, aut probabile periculum, cujus nomine pensio datur. Quod si sors non sit salva, sed tantum pensiones ad annos aliquot sint præstandæ, quæ junctæ sortem non excedant, nihil vitii talis contractus continebit. Si verò excedant, videtur quidem abesse vitium usuræ, quod est circa mutuum, in quo est salva conditio sortis, quæ hic cessat, non tamen omnino abest, propterea quod ultra sortem lucrum resideat penes emptorem, per multiplicatas pensiones; quia nisi hæc in materia lucrum cessans, aut damnum emergens, probabiles expensæ futuræ, aut aliud periculum excuset, hujusmodi contractus non esset admittendus. Covarr. *d. loco num. 4.* Hæc ita, quatenus justo pretio census emitur: quod majus est in perpetuo, id est non ad vitam, quam

quàm in temporali, id est ad vitam ; majus etiam est in irredimibili, quàm redimibili, cum gravius, onus quod imponitur venditori per censum perpetuum, eumque irredimibilem, gravius sit luendum, qua in re locorum consuetudines sunt attendendæ.

11 Res sit propria, an aliena, parum interest, quantum ad contractum ; nam & alienæ venditio procedit 5 eo quod non tam jus in rem per eam adquiratur, quàm in personam, & traditio vacuam possessionem rei venditæ

12 venditor satisfaciat. " Si tamen res evincatur, tenetur de evictione venditor emptori, D. & C. *De evict.* idq; ex natura contractûs, etiam si nihil conveneriť, *l. Evicta* 16. D. *de Evict.* ne cum aliena jactura lucretur venditor.

" Quod tamen limitatur in *c. fin. h. t.* Primò,

3 Ut non alias procedat, quàm si emptor motam super re litem denuntiaverit venditori, cui potestatem esse justæ defensiones rei : ut, si denuntiationem omiserint, non habeat quod imputet venditori, sed sibi, *l. Si parentes* 20. C. *d. t.* Denuntiatione eâ opus etiam in casu, quo venditor scit litem esse motam : non obstante, quod certioratus non sit amplius certiorandus, nam ea regula obtinet, quando certioratio sit solum in eum finem, ut habeatur rei notitia, non etiam ut ultra adsumatur rei defensio. Nisi tamen denuntiatio fuerit remissa, aut non potuerit emptor denuntiare, *l. Si dictum* 26. *§. pen. & l. Herennius* 63. *in princ. D. de Evict.* quia nulla est emptoris culpa. Secundò, Si nihil possit imputari emptori; nam si propter ejus contumaciam fuerit res evicta frustra aget, *d. c. fin.* quia non est æquum eam alii nocere, quàm auctori. Sic & si, cùm potuerit rem usucapere emptor, non usucceperit, vel omiserit exceptiones non aget de evictione, ex dicta ratione *d. l.* 46. Tertiò, si per injuriam judicis res sit evicta, *d. c. fin.* quæ non debet nocere venditori, qui culpâ vacat. Cessat præterea evictio, si sciens rem alienam emerit, *l. Si fundum* 27. *C. d. t.* si conveneric de non præstando evictionem, *l. Ex empto* 11. *in fine De actionib. empti & vend.* habet enim quod sibi imputet emptor.

14 Vitium si quod rei subsit, dabit locum ædilitio edicto, de quo *C. & D. eod.* Præcipuè tamen hic inculcat Pont. in emendo, vendendo cessat fraus circa mensuras & pondera, quam committentes jubentur ponitere in pane & aqua triginta diebus, *c. 2. h. t.* ultra restitutionem injustè eo modo ablati. Mandat & Pont. exigi pretium justum & commune, nec vendi eatus uni, quam alteri, ultra quam forum habet, præcipuè transeuntibus cum quibus potiùs humaniter agendum, & ut agitur advigilandum Episcopis, *c. 1. h. t.*

Pretium excedens, etsi non ponat extra gra- 15
ve peccatum, non facit tamen emptionem rescindi ; uti nec defectus pretii, nisi læsio excedat dimidium justi pretii, *c. 3. & 6. h. t. l. 2. C. de rescind. vendit.* Cujus ratio in eo consistit, quod non ob quamlibet læsionem sint lites movendæ, sed ob majorem. Quo modo non potest dici decipiens alterum circa pretium esse immunis à restitutione, cum ea ipsa tecta ad malè ablata, aut aliena malè detenta, quæ restituenda sunt, ut dimittatur peccatum. *c. Peccatum, de R. I. in 6.* quatenus dicta læsio est alicujus momenti. Nam naturale est, ut inter contrahentes non semper servetur æqualitas præcisa ; quia modicam læsionem mutua & tacita quadam indulgentia censentur contrahentes sibi invicem remittere, *l. In causa* 16. *pen. D. De minorib.* Ultra dimidium justi pretii læsus esse dicitur venditor, quando non habet dimidium ejus, quod dedit.

Loquitur autem tam *d. l. 2.* quàm *d. c. 3. & 6.* 16
de venditore læso : ut dubitetur, An istorum locorum decisio habeat locum in emptore? R. Hoc omnino negare Cuiac. in *c. 3. h. t. & 16. Obser. c.* 18. quod dicta loca tantum loquantur de venditore, quam necessitas rei familiaris compellit vendere pretio minori. Verum rectius & emptori accommodari postulat ipsa *συμμετρία*, & correlativorum regula, quæ non patitur in uno correlativorum statutum in altero non obtinere, stante pari utrimque ratione. Nihil facit, quod *d. l. 2. & d. c. 3.* tantum mentionem vendi otis ; hoc enim ideo, quia ita de facto consulti PP. & Impp. Non etiam obstat, quod necessitas magis impellat venditorem vendere : nam non tam in necessitate vis decisionis posita est, quam in enormi læsione, quæ eum tam contingere possit in emptore, ultra justum valorem dando quidni & in eo idem statuendum? Pinel. *ad d. l. 2. p. 1. c. 2. in princ.* Vide dicta *ad tit D. De rescind. vend. num. 5.*

17 Alia hic ventilata quæstio, Quo modo in emptoris persona sit constituenda læsio ultra dimidium? R. Communiter receptum esse, tunc dici emptorem læsum, quando rem valentem decem emit sedecim, quod abfint eidem sex, quæ excedunt dimidium justi pretii, quod est decem, *Gl. in d. l. 2. præxirecepta.* Verum dictæ *l. 2. & d. c. 3. & 6.* menti & æquitati consonum, tantum competere dictum remedium emptori, quando res valens decem est empta viginti & uno, aut valens quatuor est empta novem: nam tum demum absit, emptori ultra dimidium ejus, quod dedit, cum pro novem tantum receperit quatuor. Et ita postulat æquitas inter emptorem & venditorem: quæ enim est ratio, quod in venditore ut læsio ponatur, necesse sit plus duplo excedat valor rei pretium conventum, in emptore autem minus duplo sufficiat? Vetus hic Glossæ & Practicorum fuit error & paralogisatio, ut tradit Covarr. 2. *Var. Resol. c. 3. n 8.* Pinel. *d loco n. 4. & dixi ad D. d. tit. De rescind. vend. n. 6.*

18 Habet locum ista Decisio, quando agitur de rebus immobilibus, aut mobilibus pretiosis: nam pro rebus quibusque vilibus concedere rescissionem, nec est ex mente legis, nec ex usu Reip. quæ popularium liticulis infinitis turbaretur, juxta dicta D. *eod. n. 16.* Loquuntur autem dicti textus de emptione-venditione, quorum decisionem communiter extendunt ad alios contractus, saltem bonæ fidei, quatenus continent conventionem commutativam, ne quis aliena jacturâ locupletetur, qua de re latius D. *eod. n. 17. & seqq.* Pinel. *d. p. 1. c. 3. in princ.*

19 Datur hæc actio contra eum, cum quo contractum, non etiam contra tertium possessorem; est enim personalis ex contractu, rem ipsam non adhiciens, *l. Dolus 10. C. De rescind. vend.* sive possessor habeat ab emptore causam lucrativam, sive onerosam: si tamen persona emptoris fuerit integra; nam alias possessor ab eo habens causam lucrativam conveniri posse videtur, ne locupletetur damno alieno, ut rectè tradit Covarr. *d. l. nu 10. aliter citans.*

20 Non intentatur hoc remedium præcisè ad rescissionem, sed alternativè, posito in electione ipsius emptoris, an velit pretium justum supplere, an rem restituere *d. l. 2. & d. c. 3. & 6.* & ex parte venditoris, ipse velit pretium excedens restundere, aut rem recipere, toto pretio restituto.

Quid si res perierit? R. Frustrà vendito- 21
rem hoc remedium intentare, etiam ad pretii supplementum, quod præcisè non debetur, & ad quod præcisè non potest cogi emptor, cum, ut dictum, habeat electionem, & quia debitum respectu certæ speciei, eius interitu liberetur, juxta communem regulam hoc in casu, à supplendo pretio, cum non superstes res, cuius respectu illud suppleatur. Si tamen pretium apud emptorem exstiterit ex ipsa distracta ante interitum, non videtur immunis à pretio supplendo, quatenus habet, eo quod ratione pretii existentis apud emptorem videatur exstare res, & præcipuè ne videatur locupletari damno venditoris, in qua ratione est fundata rescissionis concessio. Emptorem, re intertempora, nihilominus ad pretii superabundantis restitutionem agere posse, est æquissimum, cum satis esse debeat venditori, habere justum rei pretium, ne malo alieno ditescat. Covarr. 2. *Var. Resol. c 4. nu. 13. & dixi ad D. d. tit. De rescind. vend. num. 30.* ubi *latior huius rei tradenda locus est*; ut & ad *d. l. 2. Cod. eod. tit.*

Admittuntur hoc jure hoc in contractu 22
etiam varia pacta: cujusmodi sunt, addictio in diem, lex commissoria, retractus, nisi circumstantiæ additæ faciant subesse virtum usuratum, ut in specie *c. 5. h. t.* *ubi pactum de 23
retrahendo inter creditorem & debitorem (quod tamen omni jure est licitum) habetur suspectum labis usuratiæ.

Ubi dubitatur de ratione istius decisionis? Sunt, qui in eo ponant, quod cum usurario sit initum, verum hoc ex textu non convincitur. Alii in pretii exiguitate, verum nec hoc sufficit, cum liceat cuique remittere pretium. Alii in pacto de non retrahendo ante tempus, verum & hoc licitum est, habita tamen ratione pretii, quia tale pactum rem facit pluris valere, quàm sine isto valeret, propter fructus qui interea percipiuntur. Dicendum, cum Covarr. 3. *Var. c. 8. n. 3. vers Ex contrario*, in eo fundari decisionem Pontificiam; Primò quod ex pacto isto redemptio sit facienda multò minori justo pretio, imò infrà dimi-

dimidium justi pretii, ut patet ex textu *d. c 5. in verf. qua vix.* Nam licet pactum istud faciat rem minoris valere, non tamen ita exercessive, ut quis possit videri suum jactare, non citra suspicionem. Secundò, quod reluitio sive retractus certo tempore erat circumscriptus, non faciendus ante septennium, nec post novennium, ut interea fructus cederent emptori. quod non vacat vitio usuræ. Similis casus habetur in *c. Illo vers. inf. De pignorib.* de quo ibi.

24 Ex hoc contractu venditori est actio venditi, sive ex vendito, contra emptorem, ad pretium, non tamen antequam rem tradidit, vel tradere est paratus. Iniquè enim petit conventionem ab alio impleri, qui ipse non satisfecit, *arg. l. cum proponas 21. C. De pactis.* Emptori est actio empti, sive ex empto, contra venditorem, qua petat sibi rem tradi, non quoad dominium, sed quoad vacuam possessionem, soluto tamen aut ablato saltem pretio, *l. Iulianus 13. D. de act. empti.* simul & fructus à tempore perfectæ emptionis perceptos per venditorem, propterea quòd continuò à contractu perfecto res sit periculo emptoris, ut eo nomine etiam commodum sentire debeat, ut traditum *Instit. h. t. §. cum autem emptio.* Quorum nomine vicissim ad usuras tenetur emptorem venditori reseiptum est in *l. Curabit Cod. de actionibus empti:* citra labem, cum deatur in compensationem fructuum, cuiusmodi species non est reprobata, ut tradit Covarr. *3. Variar. c. 4.* & multis probat Barbosa *ad l. 5. nu. 58. D. Soluto matrim.* Quo modo si nulli fructus extiterint, non est, quare eorum nomine teneatur emptor ad usuras, nisi in mora fuerit post rem traditam. Non in contractibus bonæ fidei, cuiusmodi est hic, usuræ ex mora sunt præstandæ, *l. 2. C. Depositi.* Quod jure Canonico non aliàs procedit, nisi quatenus mora causavit interesse venditori, ut dicetur infra *De usuris, & dictum D. de action. empt. & vend. n. 24.*

25 Teneri autem venditorem præcisè ad traditionem, nec liberari offerendo interesse, aut æstimationem, ex eo clarum est, quod citra traditionem eius, quod debetur, nemo se liberet, & quòd, solvendo aliud pro alio creditori invito, non contingat liberatio. Æstimatio autem aut interesse est alia à re vendita, qua de re latius *D. d. tit. n. 11. & seq.*

TITULUS XVIII.

De Locatione & Conductione.

SUMMARIUM.

1. *Locatio-conductio quo modo contrahatur.*
2. *Habet locum etiam in rebus Ecclesiasticis.*
3. *Non tamen ad vitam alicuius.*
4. *Sed ad triennium dumtaxat, ex Extravag. Ambitiosæ De reb: Eccl. non alien.*
5. *An facta ultra triennium subsistat ad triennium.*
6. *An rectè fiat pro duobus aut tribus triennii?*
7. *An ut finito primo triennio, etiam secundo res sit conducta?*
8. *Hodie d. Extravagans non passim recepta.*
9. *Actio locati ad quid detur.*
10. *Conductor præstat dolum & culpam levem, non casum.*
11. *Mercedis remissio quando facienda.*
12. *Actio conducti ad quid competat.*
13. *Conductor ex quibus causis à locatore expelli possit.*
14. *Successor in beneficio an teneatur stare locationi per prædecessorem factæ?*
15. *Emphyteusis quid?*
16. *Emphyteusis concessio quatenus permissa Prælatis.*
17. *Emphyteuta cadit jure suo cessante in solutione canonis.*
18. *An eo casu emphyteusis ipso iure committatur?*
19. *Partis solutione non evitatur commissio.*
20. *Sterilitas non excusat à solutione canonis.*
21. *Committitur & emphyteusis rei alienatione.*
22. *Venditio quando permissa.*
23. *In emphyteusin res datur meliorandæ.*

SUperiori similis est Locatio-Conductio, cum constet consensu in usum rei & mercedem certam, consistentem in pecunia numerata; nisi agatur de locatione fruendi, in quam venit pars fructuum, loco mercedis,

Duplex ex hoc contractu, uti ex præcedenti est actio. Altera locatri, qua locator conventam mercedem, etiam solo consensu exigat; cum præter consensum ad huius contractus substantiam nihil desideretur: simul & usuras, ex mora; quia contractus est bonæ fidei, in quo usuræ præstantur ex mora, *l. 2. Cod. hoc t.* Rem restitui petat, usu & tempore, ad quod locata, finito: item refusionem deteriorationis circa rem datæ ab ipso conductore, quatenus eius arguitur culpa. 9

Culpa autem venit levis, quia contractus hic utriusque respicit utilitatem, secundum decisionem n. *l. Si ut certo 5. nunc videndum D. Commodati* Quo facit *l. Contractus 23. De R.I.* quæ ait, in hoc contractu præstari dolum & culpam, scilicet levem; nam ea culpæ simpliciter positæ nomine venit, non etiam levissima, ut patet ex §. *præterea Instit. Quib. modis re contrah. oblig.* nisi quis artem & industriam certæ rei professus operam suam locaverit, ut in *l. Mercet. 25. §. qui columnam D. h.t.* Casum non venire, sed dominio cedere, postulat ratio *d.l. 32. De R.I.* nisi aliud habeat pactum. Ita tamen ad mercedem urgendus conductor nisi sterilitas aut calamitas usum rei impedierit, quæ facit vel totam mercedem remitti, vel partem ejus, *d.l. 24. § vis Maior hoc t.* Neq; enim ratio fert, ut qui ex re nihil percepit, vel parum, cogatur solvere mercedem integram; nisi tamen cum ubertate præcedentis anni vel sequentis compensetur sterilitas, *cap. 3 h. tit. & l. Ex conducto 15. §. si uno D. eod.* Insolitam sterilitatem, non præcedente aut subsequente sterilitate, non causare argumentum Pensionis, veriori habet opinio, secundum Pinel. *ad l. 2 p. 1. cap. 3 num. 34. C. De rescind. vend per d. § vis major, in verbis, cui immodicum lucrum non auferatur.* Vide plura de hac materia ad D. *h.t. n. 20. & seq.* 10 11

Altera, quæ ex hoc contractu oritur, actio conducti datur conductori, qua liberum usum rei ad tempus conventum præstari petit; qui nisi præsteretur, ad interesse, ei actio est contra locatorem, *d.l. Ex conducto 15. §. pen. D. hoc tit.* Nisi aut casu aut vi majore impediatur, tunc enim sufficiet pensionem remittere, non etiam ad interesse tenebitur, ne quis citra culpam puniatur, *d.l. 15. §. 2. & seq.* aut nisi locatorem causa excuset, quæ duplex refertur in *cap. 3. in fine hoc tit & l. 3. Cod. eod.* Primò, Si propriis usibus rem sibi necessariam probaverit dominus: ipse enim, potior est, si tamen non erat eadem necessitas locationis tempore, *d. cap. 3.* quia alias foret quæsita fraus. Secundò, Si res egeat necessaria refectione: nam licet possit aliqua subesse injuria conductoris, illam tamen non causavit locans, ut proinde eam non luat, sed satisfaciat pensionem remittendo III. Sitne conducta male versetur conductor, etiam si sub pœna convenerit, ne expellatur: nam subest ea conditio, ut colat ad modum boni patrisfamilias. *arg. l. Quæro 54. § inter D. hoc t. IV.* Si mercedem biennio continuò solvere distulerit: ea quippe subest conditio, si pensionibus paruerit, etiamsi convenerit, ne expelleretur ante tempus, *d. § inter.* Eadem actio est hæredi conductoris contra hæredem locatoris, *l. Ex contractibus 49. D. de oblig. & actionib.* qui personam repræsentat defuncti. Contra singularem successorem hæc actio non est saltem de jure scripto, *l. 9 Cod h.t.* ubi emptor non tenetur stare colono, nisi ea conditione emerit, quam tenetur servare. De consuetudine in aliquibus locis contra se res habet, quia præfertur conductor emptori & alii singulari successori. Vid. Gomez 2. *Var. c. 3. n. 19.* & dicta de his ad *D. h.t num 33. & seq.* 12

Contrò versum est, An successor in beneficio teneatur stare locationi factæ per prædecessorem? Resp. Hoc velle Angelum *Cons. 241. num 6.* eo argumento, quòd in beneficio considerctur tamquam successor universalis. Cuius opinio vera erit, si locatio facta fuerit à Prælato, tamquam administratore, in utilitatem Ecclesiæ, *per l. Si tutela 8 D. de administr & peric. tutor.* ubi tutoris factum tenet pupillum, quia legitimus administrator: ut idem in Prælato dicendum sit, cui secundùm *Gloss. in can fin. V. q. 3.* liberior administrandi res Ecclesiæ potestas, quam tutori. Aliud est, si à possessore beneficii proprio nomine res beneficii elocata fuerit, qui cum jus restrictũ ad vitã tantùm habuerit, non potuit ultra elocasse, & obligasse, pro tempore, quo sua non erit, *per l. fin. in fine D. contr. emp.* Facit quòd uti infra Tit. 25. dicetur, beneficium obtinens 13 14

non sit nisi loco usufructuarii, cujus morte, finitur locatio, ut ne quidem ejus successor universalis tencatur, *l. Si quis dominum* 9. §. 1. *D. hoc tit.* Multò minus singularis; qualis est hoc casu successor beneficii, qui non succedit in jus prædecessoris, quod morte ejus extinguitur, sed novum creatur tempore novæ collationis, in eumque transfertur. Hæc quidam limitant, nisi Superior approbaverit ejusmodi locationem, sed minus rectè, quia ne quidem Superior pro lubitu suo potest futuri Prælati aut beneficiarij jus deminuere nisi ex causa. Unde rectius dicitur, si Superior pro lubitu suo super certa re stipendium constituerit, quod, ut potest rem istam mutare, & aliam loco stipendii dare, ita & eloco[n]do successori præjudicare: nam cui quod plus est conceditur, ei quod minus est non denegatur. Vide Covarr. 2. *Var. Resol.* c. 15. *num.* 6. Barbosa *in l. Si filiofam.* 25. § *fin. num* 17. *D. Solutomatrim.* Wamesf. *Cons.* 324. *n.* 6. 9. 11. *lib.* 1. & *Cons.* 326. Hæc ita de jure; nam secundum statuta quorundam locatio ad parvum tempus tenet successorem etiam singularem.

De Emphyteusi.

15 HÆc de locato-conducto. Fit & mentio hoc in Tit. Emphyteuticos, quæ etiam venit sub nomine alienationis, ut patet *Extravag. Ambitiosa De reb. Eccl. non alienan.* Per eam enim deminuitur jus domini, cum fit contractus, quo res alteri possidenda traditur, quasi jure dominii sub lege annuæ pen-
16 sionis & melioritionis. * Quo modo etiam prohibita Prælatis, nisi accedentibus solemnitatibus, de quibus supra *Tit.* 13. Et hoc, ut res de novo in emphyteusin dentur; nam quæ solitæ dari in emphyteusin, si ad Ecclesiam revertantur, non impediunt, Prælatus iterum in emphyteusin dare: non obstante juramento, quo se non alienaturum res Ecclesiæ obstrinxit. *arg c. 2. inf de feudis* Facit ratio, quod non tam alienet, quàm non adquirat, aut non utatur re, nisi in usum, ad quem destinata: quatenus tamen durat prima concessionis causa; nam, cà cessante, videtur alienatio per Canones prohibita, ut vult Abbas *c. Vt super* 8. *num.* 10. *sup tit.* 13. Quod & dicendum, si Ecclesiæ fuerit res recorporata, ut non possit Prælatus, salvo juramento, de novo rem in emphyteusin dare, *d. c.* 8. *ubi* Innoc. quod alias salvum esset, *d. c.* 2. *inf. de fund. ubi dicetur plenius.* Transit hæc res in hæredes, etiam extraneos, secundùm leges primæ concessionis, quæ tamen quandoque ad suos restringitur. Finitur & interdum post certam generationem, ad quam restricta. 17

Habet autem Emphyteusis tres conditiones. Prima est, ut annuus solvatur canon. In quo si cessaverit emphyteuta per biennium, cadit jure suo, quod Canonicam emphyteusin, *c. fin. h. t.* Nam in civili requiritur triennium, *l. 2. C. de jure emphyt.* non cessa mora purgatione, quam Canones admittunt ut expressum, *c. fin. hoc t. in verbis, Nisi celeri satisfactione sibi consuluisset.* Ubi aliqui celerem satisfactionem eam vocant, quæ fit ante citationem judicialem: quod non fertur verba *d. c. fin.* quod habet, non requiri nuntiationem ad hoc, ut committatur. Unde mora purgatio ad modicum tempus retrahenda; quod aliqui decem dierum existimant, per *l. Promisser* §. 1. *D. de constit. pec.* aliqui, quia non sit determinatum, judicis arbitrio delinquunt *Glos.* & Abbas *d. c. fin.* Rectius dicitur purgatio in continenti facienda, lapso biennio, quia continuò jus quæsitum est domino declarandi rem commissam.

Quæstionis est, An ipso jure dicatur res commissa? Resp. Probabilius esse, ipso jure non committi: tum quia mora purgari potest saltem jure Canonico, secundum jam dicta; tum etiam quia requiritur declaratio domini, per quam indicet se habere rem pro commissa. Ut non satisfaciat sola dilatio, præcipuè cum agatur de pœna, quæ non facilè inferenda sine textu, & non nisi positis requisitis. Jason. *in l. 2. n.* 6. *C. de jure emphyt.* Inter requisita autem est, ut dominus declaret voluntatem, ut aute eam declaratam non possit dici esse locus commissioni. Post declarationem non tantum judicialem, verum etiam extrajudicialem, commissa quin habeatur res, non est dubitandum, *d. l. 2.* Non licet tamen domino propria auctoritate expellere emphyteutam, quòd uemo jus sibi dicat, sed hoc agendum auctoritate publicâ. Vide plenius de his dicta ad D. *h. t. n.* 91. & 93. 18

Hæc

19 Hæc ita procedunt, niſi ſibi præjudicaverit dominus, recipiendo penſionem debitam, quia videtur remittere caducitatem. Partis ſolutio non excuſabit emphyteutam, quia pro parte non recte ſolvitur. Quâ ratione, uno hæredum pro parte ſua ſolvente, non evitatur commiſſio totius, *argum. l. Haredes 15. §. idem juris D. Tam. erciſc. & dixi ad* D. *eod. nu.* 78. Ut nec excuſabit compenſatio, cum fiat ipſo jure, hic autem requiratur factum hominis agnoſcentis dominum ſuperiorem ſecun-

20 dùm dicta *ibid. num.* 80. Sterilitas etiam non excuſabit, quia non datur canon tam ratione fructuum, quàm recognitionis dominii, quod manet & proinde recognoſcendum, quatenus poſſeſſio eſt penes emphyteutam: quæ ſi auferatur, redacta re in hoſtium poteſtatem, aut alias perdita, liberabitur etiam à canone præſtanda emphyteuta, quia non eſt, cujus nomine præſtetur. Vide de hac re tradita *D. eod. n.* 38.

21 Secunda conditio eſt, ne res alienetur, *l.* 3. *C. De jure emphyt* quia intereſt domini, rem apud alium eſſe, propter actionem perſonalẽ, quam non debet cogi transferre invitus. Alienationis nomine quilibet actus venit, quo res dominum mutat, ut etiam donationem ſub ea concludi rectè dixeris. Sit tamen alienatio perfecta per traditionem, nam ante cum res in bonis emphyteutæ maneat, non poteſt dici alienata.

22 Moderatur autem Imperator iſtam alienationis prohibitionem, ut non procedat in venditione, quam permittit citra metum cõmiſſionis, quatenus tamen emphyteuta domino venditionem denuntiavit, & ille vel recuſavit emere, vel poſt denuntiationem bimeſtri ſiluit, *d. l.* 3. *& c. fin. h. t.* Cuius ratio poſita videtur in neceſſitate emphyteutæ, qua poſſet premi, aut etiam lucri amiſſione: ut non facilè trahatur ad alias alienationis ſpecies, in quibus non eſt eadem ratio. Exceptio enim ex cauſa venditionis firmat regulam quoad caſus non exceptos. Debetur autem eo caſu ipſi domino honorarium, non pro lubitu domini petendum, ſed reſtrictum per *d. l.* 3. ad quinquageſimam pretii partem ſive æſtimationis, quod vulgò Laudemium dicitur.

23 Tertia conditio eſt, ut res melior fiat, ſecundum nomen, & conceſſionis rationẽ. Dabantur enim olim ægri deſerti & minùs fertiles aliis, ad culturam redigendi, ut in eo peccans, fundum potius negligendo, videatur expelli poſſe, *arg. c.* 3. *in fine h. t. & l.* 3. *C. Locati.*

TITULUS XIX.

De Rerum permutatione.

SUMMARIUM.

1. *Permutatio quid, & qualiter fiat.*
2. *Prohibita in rebus Eccleſiæ.*
3. *Etiam in mobilibus Eccleſiæ utilibus.*
4. *In beneficiis tranſactio quatenus prohibita.*
5. *Spiritualium inter ſe commutatio licita, accedente Superioris auctoritate.*
6. *An ea omiſſa, ſit obnoxia vitio Simoniæ?*
7. *Tractatus prævius de permutando an ſit licitus?*
8. *Superior quis hic dicatur.*
9. *Auctoritas Superioris an generaliter & indiſtinctè requiſita?*
10. *Legatus à Latere rectè admittit permutationes.*
11. *Item Capitulum, Sede vacante*
12. *In beneficio juris patronatûs an & quatenus requiratur conſenſus patroni.*
13. *Beneficium unum cum unico aut pluribus permutabile.*
14. *Beneficia inæqualia rectè permutantur.*
15. *Vti & beneficium, habens fructus cum alio non habente fructus.*
16. *Exceſſus tamen non poteſt compenſari pecunia.*
17. *Vt neque in beneficio digniori cum ſimplici tenuiori.*
18. *Inæqualitas in fructibus an ſuppleri poſſit.*
19. *An rectè penſio detur in ſupplementum exceſſûs hujusmodi*
20. *Beneficium manuale cum alio ſimili permutari poteſt.*
21. *An & beneficium commendatum?*
22. *An jus in re cum jure ad rem?*
23. *An beneficium litigioſum cum alio non litigioſo?*
24. *Qui ſi alter tantum apparens jus habeat?*
25. *Quid ſi quis ſpoliandus ſit beneficio?*

26. *Persona recte cum beneficio permutetur.*
27. *Beneficium non recte permutatur cum alio jure spirituali.*
28. *Permutationem non impedit gratia exspectativa.*
29. *Impedit eam reservatio per Pont. facta.*
30. *Permutationis effectus.*
31. *Resignationes ab uno factæ, altero recusante, est locus pœnitentiæ.*
32. *An tunc si opus nova collatione?*
33. *In permutatione hac an habeat locum* l. 2. C. De rescind. vend.
34. *Resignatio beneficiorum alia libera, alia non libera.*
35. *Resignationi quæ pacta obsint.*
36. *Resignatio ab infirmo facta quando teneat.*
37. *Resignatio publicanda, & intra quod tempus.*
38. *Ad & ea, qua sit ex causa permutationis?*
39. *Publicatio quo loco facienda.*

1 PErmutatio ad contractus innominatos pertinet; est que rei unius ad alteram mutua præstatio, ut colligitur ex *l. 1. D. h. t.* Non capit initium nisi ex re tradita, cuius dominium hinc inde transferendum: ut proinde necesse sit, permutantes fieri rerum domini, neque enim rei alienæ subsistit permutatio, *d. l. 1. §. ideoque.* Ex quo apparet, quatenus ab emptione differat.

2 Pertinet ad alienationis species, *c. nulli §. sup. tit. 13 de reb. Eccles. non alien.* ut rebus Ecclesiæ sit prohibita, nisi subsit causa, & accedat solemnitas, de qua *d. tit. 13.* & expresse rescriptum *c. 6. & 2 h. t.* Quo modo accipiendum *c. 6. h. t.* quo diverlatum Ecclesiarum fundi permutantur, ita postulante utilitate, quæ colligitur ex eo, quod res alterius Ecclesiæ alteri sit magis vicina, atque ita commodior. Ubi etiam declaretur nihil in se involvere indecentiæ, suppleti quantitate, quatenus alterius res alteri præponderat, ad servandam æqualitatem, cessante vitio Simoniæ, cui non est locus in permutatione rerum temporalium. Ubi tamen cavendum, ne occasione jurium spiritualium, quibus altera præponderat, aliquid temporale veniat, *d. c. 6. in fine.* Inconsulte facta permutatio à Prælato retractanda, non tantum à successore, *d. c. 2.* verum etiam ab ipso Prælato, qui alienavit, secundū tradita sup. *d. tit. 13. n. 3. in fine & n. 4.* * Quæ commutandi prohibitio etiam locum habet in mobilibus, quæ utiles Ecclesiæ, uti mancipiis, quæ non nisi libertatis causa cum aliis commutanda, nec distrahenda nisi fugitiva, *c. 3. & 4 h. t.* quia non utilia. 3

Quantum ad beneficia, in iis gratuita compositio admissa, non etiam transactio, *c. super eo sup. de transact.* quod non sit extra labem simoniacam, uti ibi dictum, siltem inita pactione privata partium: nam judicis auctoritate aut arbitraria potestate factam non reprobari facit bonum pacis & utilitatis concurrens, quod eam suasit, *c. Nisi 21. sup. de præben.* 4

Spiritualium inter se commutatio nihil videtur mali includere; veluti beneficiorum, si Superioris accedat auctoritas, quam jura passim requirunt, *c. quæsitum 5. h. t.* 5

Ubi primò dubitatur, An omissa Superioris auctoritas permutationem faciat obnoxiam Simoniæ vitio? Resp. Esse, qui jure divino simoniacam censent, quòd secundum præceptum Christi, *Matth 16.* gratis acceptum non detur gratis, sed pro alio, quod sit loco pretii. Verum hoc sustineri non potest, cum beneficium Ecclesiasticum sit quid spirituale, ut commutatio unius pro alio, si pure fiat, id est, sine adjectione vel reservatione alicujus temporalitatis, ex vi solius juris divini sit omnia nō sint dicenda Quod & jure Can. dicendum videtur, cum per hoc fieri nequeat, ut res spiritualis habeat veram rationem pretii in quo consistit simoniaca pravitas. Est enim de ratione pretii, ut sit temporale & materiale, quale hic non est beneficium. Nec videtur rectè dici, temporale esse animisum eiusque ratione posse esse fundamentum Simoniæ proh bitæ: nam temporale illud tantum accessorie venit ut non sit in consideratione, cum id tantum spectetur, quod est principale, quale hic est spirituale. Facit, quod, si permutatio ista foret simoniaca, non posset fieri auctoritate Episcopi, qui non potest dispensare super jure communi. Verum communis opinio habet, eam simoniacam, citra auctoritatem Episcopi, factam de jure Canonum: per Canones enim taliter fieri prohibita, ut ratione prohibitionis sit talis, non etiam propriè, quia non intervenit quid temporale pro spirituali. Fundamentum ponunt *in d. c. quæsitum 5. h. t.* 6

quod

quod habet, prębendarum commutationes non fieri de jure, præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia aut iis adnexa labem semper continet simoniacam. Ubi pactionem aliqui accipiant de ea, qua venit temporale dandum ultra beneficium: quod dici nequit, cum eius rei non fiat mętio in *d. c. 5.* nec decisio subjecta respondeat, scilicet quod commutationes prębendarum fiat prohibitæ. Ratio prohibitionis per Canones consistit in temporalibus quæ sunt adnexa beneficiis, licet accessoriè: nam contingit ordinem pervertì, accessorium magis amari, quam principale (ut, prò dolor! non infrequens hac in materia) atq; ita eius causa peccari. Quod vult à vetere Ecclesia, prohibendo, alias habeatur rata commutatio, quàm auctoritate Episcopi. Vid. Azor. *Instit Moral p. 2 lib. 7. c. 29. q. 1. & 3.* Suarez *De Simonia lib. 4. c. 31. & 32.* Less. *De Just. & Jure lib. 2. c. 35. dub. 3. & dub. 4. n. 30.*

7 Q. II. An ergo non liceat partibus inter se prius tractare negotium de permutando? Resp. Posse videri, non licere, per *d. c. 5.* ubi propter pactionem præmissam dicitur commutatio labem continere Simoniæ: quod videtur velle Innoc. *d. c. 5.* Verùm dicendum, nihil habere mali tractatum prævium de permutando, quando quidem ille non ponat consummationem actùs, sed præparationem tantum; quæ moraliter loquendo prohiberi nequit, si permutationem permissam velimus. Nihil obstat *d. c. 5.* quia reprehendit actus consummationem propriâ auctoritate. Quò facit *c. 8. h. t.* in quo Pont. non tam improbat tractatum permutandi, quam permutationem ab altera parte completam. Imò licitum etiam est partibus, permutationem ipsam concludere, prębendo mutuum consensum, in ordine tamen ad consensum Prælati, ut colligitur ex *c. 1. tod. in 6. & Clem. 1. tod.* etiam cum obligatione de perseverando in eiusmodi consensu; quia nihil habet ista res mali aut prohibiti, non secluså auctoritate Prælati, per quem res consummetur, & in cujus manus resignatio facienda venit, non etiam immediatè in manus partis, à qua non posset accipi beneficium citra vitium, quia non foret collatio Canonica, *c. 1. De R. I. in 6.* Vid. Sylvest. *in Summa V. Permutatio 2. q. 5.* Az. *d. c. 29. q. 18.* Suarez *d. c. 32. n. 8.*

8 Q. III. Quis hoc casu sit Superior? R. Passim mentionẽ fieri approbationis per Episcopum faciendæ, *d. c. 5. & c. un. tod. in 6.* Cujus ratio est tum quod nemo se liberet propriâ auctoritate, aut renuntient beneficio, nisi coràm suo Superiore; tum præcipuè, quia ad Episcopũ spectet beneficiorum collatio jure communi, ut ipsius fit, providere, fiat dignis, etiam ex causa permutationis. Ubi nomine Episcopi videtur venire omnis ille, qui habet jurisdictionem Episcopalem, etiamsi Episcopus non sit. Verùm cum præcipua ratio in eo consistat, quod non possit novum beneficium obtineri citra collationem Canonicam, *d. c. 1. De R. I. in 6.* qualis est, quæ facta per eum, ad quem collatio spectat; spectet autem non raro etiam ad inferiores, uti Decanum, Capitulum, & alios: videtur eorum sufficere auctoritas ad concludendam & exsequendam permutationem, quod earenus censeantur habere Episcopalem jurisdictionem. Quæ sententia probatur *c. un. tod. in 6.* quod tantum dat Episcopo auctoritatem approbandi permutationem beneficiorum, quorum collatio ad ipsum spectat: ut, si non spectet, requiratur collatoris ordinarii consensus, qualis cum possit esse inferior, secundum dicta, videtur ejus approbatio sufficere. Et hæc sententia apparet valde verosimilis, prior tamen quia communior, etiam in praxi tutior: nisi consuetudo præscripta à inferiori collatori licentiam concesserit; quæ valida est, cùm secundùm omnes jurisdictio præscribi possit. Aliàs, cessante consuetudine istâ, approbatio permutationis facienda per Episcopum, collatio autem per eum, ad quem de jure vel consuetudine spectat. Vid. Azor. *d. c. 29. q. 4.* Suarez *d. c. 32. n. 9.* Less. *lib. 2. c. 34. dub. 36. n. 196.* Garc. *de Benef. p. 11 c. 4. n. 18. & seq.*

9 Q. IV. An approbatio ista per Superiorem generaliter sit requisita, citra exceptionem? Resp. Innoc. in *d. c. Quæsitum 5. h. t.* excipere permutationem beneficiorum eiusdem Ecclesiæ modo eodem ordine consistantur, & non spectent ad alicujus investituram: verùm non fundari ratione istam opinionem; tum quia prohibitio est generalis; tum maximè, quia quoad titulum non potest fieri permutatio propriâ auctoritate, cum nemo possit se privare titulo, aut etiam eum adquirere sine Prælati consensu, ut adquisitio sit Canonica. Quantum ad prębendam adnexam, illa non

Digitized by Google

potest separari à quo titulo privatâ auctoritate. Et ita communiter receptum per Doct. *d.c.5. & Clem. unica eod.*

Legatus à latere, cum sit loco Ordinarii, secundum dicta sup. *De officio Legati*, quin possit permutationes admittere, non est dubitandum. Non etiam Vicarius genetalis Episcopi, nisi ex ejus mandato, ut est colligere ex iis, quæ dicta sunt sup. *De officio Vicarii & c.* 10 11 *2., eod.tit.in 6.** Capitulum hoc posse, Sede vacante, patet ex eo, quod succedat in jurisdictionem Episcopalem Azor.*d.c.*19 *q.*4.*vers. Dubitatur*, Garf.*laud.d.c.*3.*n* 75. *& seqq.*

12 Q. VI. Quid si beneficium sit obnoxium juri patronatus, an requiratur consensus patroni? Resp. Requiri, per *c. Nobis* 25.*inf. de jure patron* Innoc.*ad d.c.*5.*h.t.* Felin.*in c. cum Bartholdus* 18.*num.*15. *sup. de re judic.* nec eiin suo jure præjudicetur: omissio tamen eius consensu non tam irritam ponit permutationem quàm potiùs irritandam, *arg c Quod sicut* 28. *sup. de elect.* Idque si intra tempus consensum præsentationi reclamaverit, ut tradit Guido Papæ: *Decis.*374. Et hoc, nisi fraus directa in perniciem patroni causet nullitatem, etiam non secuta sententia declaratoria, ut vult D. Wamesl. *hic cons.* 340. *alios citans*. quod illa non tam favorem mereatur, quàm odium. Quod si absque justa causa patronus consentire recusaverit, & tendat permutatio in commodum Ecclesiæ, viderut Superior posse auctoritatem suam præstare, neglecto patrono. Abbas *d.c.5. num 7. h.t.* Quod facilius procedet in patrono, vel eo, ad quem spectat nominatio sive electio, tam Clerico quam laico, nã illi facilius præjudicatur, quam huic. Vide plenius tractatam hanc quæstionem per Garf. *De Benef p.*11.*c.*3.*n* 12. *& multis seqq.*

13 Ex dictis patet, requiri utrimq; beneficium, sive unum, sive plura, nam unum cũ pluribus posse permutari nullibi est inhibitum. Neque enim pluralitas quidquam vitii ponit quoad hanc materiam, *c.6. sup. de elect ubi* Abbas *n* 4, quando scilicet simul haberi Ordinarii concessione possunt, ut dictum sup. *De præben.* Nam si sint incompatibilia, & habeatur ex dispensatione Pont. secus dicendum, quòd dispensatio non transeat de persona ad personam, *s. sanè inf. de privil.* Ut sit necessaria Pontificis dispensatio iterata. Azor.*d.c.*29. *qu.* 12.

Beneficia inæqualia recte permutantur, 14
nec quidquam obstat inæqualitas sive quoad temporalia, ut quia unum sit pingue, alterum tenue; sive quoad spiritualia, ut quia unum habeat adjunctam dignitatem, etiam aliud, aut quia unum sit curatum, alterum verò simplex? cum non agatur de dignitate beneficii, sed tantum de commutatione spiritualium nudè & purè, quæ justa est, accedente Superioris auctoritate, cùm, ut ait Zabarella in. *Clem.1.num.*10. *hoc tit.* eadem in omnibus sit ratio. Vid Azor.*d.c.*29. *q.*15. Suarez *d. lib.* 4. *De Simonia c* 34.

Quod adeò procedit, ut beneficium non 15
habens fructus cum alio fructus habente rectè permutetur: cum non curetur de fructibus. sed tantum agatur de jure spirituali, cujus fit permutatio. Nec poterit præjudicari fisco, cùm eo generali regula nemo præsumatur malus, nisi probetur, & cuilibet uti jure suo liceat. Joan. Andr. *in c.*1.*n* 6. *eod. in* 6. si aliud nihil concurrat, quod fraudẽ faciat poni, ut si morti vicinus aut senex permutet pingue cum tenui, *c. fin de renuntiat. in* 6. Azor.*d.q.*15. *vers. Verum id in dubio verfatur.*

Cæterum id certum est, excessum sive inæ- 16
qualitatem in re spirituali non posse suppleri vel compensari pecunia, aut aliquo dono temporali; cujus in promptu est ratio, quia spirituale venderetur pro temporali, quæ res ponit veram materiam Simoniæ, ut dicetur inf. *De Simonia*: nihil hic faciente Prælati auctoritate, quæ vitium tollere nequit.* Quam 17
& ponetet commutatio dignioris beneficii tenuis cum simplici pinguioris habita compensatione excessus dignitatis in uno ad excessum fructuum in altero, quæ aliàs ne quidem in foro extetiori præsumi potest, si recta intentione nude & purè fiat permutatio in manibus. Superioris. Suarez *d.c.*34.*n.*3.

Quæstio tantum est, An supplere liceat in- 18
æqualitatem in fructibus per pecuniam, aut quid temporale; Resp. posse id videri prima facie, cum non tam habeatur ratio eius, quod est spirituale, quàm quod temporale. Non obstante, quod uno actu & contractu utrimq; fiat, quia separata est intentio, juxta *c Ad quæstionem 6. hoc tit.* ubi in permutatione Ecclesiæ cum Ecclesia abundantia possessionum unius supplori potest ex parte alterius, quæ deficit,

pecu-

Digitized by Google

pecuniâ. Verùm huiusmodi supplementum spectat ad pactiones, in spiritualibus prohibitas, ut labem sapientes simoniacam, *d. c. 5. b. 1. & c. fin sup. De pact.* præcipuè cùm pretium intercedat, quod sapit emptionem. Nec facit, quòd interdùm agentium sit, non date illud pro beneficio, quatenus quid spirituale, sed quatenus habet fructus, qui temporales sunt: nam ista intentio non facit, quò minus pars illa fructuum supplendo ematur, quatenus adnexa spirituali titulo, ut illâ venditâ, non possit non videri venditus titulus, & sic res spiritualis; cum qui connexorum alterum emit, sine quo nec alterum provenit, neutrū inveniatur relinquat, ut rectè ait Paschalis Pont. in *can Si quis objecerit 1. q. 3.* Facit, quòd eadem sit ratio partis & totius. Non potest autem ratione simplicis renuntiationis accipi compensatio in re temporali, ratione fructuum, ut notum est; nam hoc esset vendere rem spiritualem, ut nec partis fructuum compensatio etiam ex causâ permutationis sit licita. Nihil faciente superioris Prælati auctoritate, quæ vitium non tollit, ut apertè habet textus in *d. c. 5.* Non obstat *d. c. 6. h. t.* quia tantum loquitur de commutandis Ecclesiis quo ad proprietatem, quia in re rectè & citra vitium suppletur pecuniâ defectus in possessionibus alterius, cum tantùm veniat temporale pro temporali. Covar. 1. *Var. c. 5. nu.* 9. Adde Suarez. *d. c.* 34. *nu.* 4 *& seq.*

19 Alia est quæstio, An Pontificis auctoritate citra vitium pensio veniat in supplementum excessus fructuum alterius beneficii? R. Videri spirituale pro temporali etiam hoc casu commutari, non citra vitium, quod per Pontificiam poreſtatem honestari nequit. Dicendum tamen, cessare vitium, non tantùm quoad jus positivum, cui non est subjectus Pont. R. cum sit supra jus à se positum; verùm & quantum ad jus divinum, quia censetur fructus separate à beneficii titulo, ut potest, Navar. in *Manuali c. 23. num.* 109. atque ita pro fructibus, qui suar quid merè temporale, pensionem in pecunia dandum admittere, quod omninò vacuum à labe: & hoc non tamquam in pretium renuntiationis, sed tantùm dispensatorie, in vitæ subsidium eius, qui pinguius dimisit. Cujus ratio consistit in summa potestate circa beneficia, quæ est summo Pont. non etiam aliis inferioribus. Vid. Suar. *d. c.* 34 *n* 11. 16. 17. Garc. *De Benef. p. c. 5. n.* 44.

Sed & aliæ hic quæstiones circa eandem materiam permutationis moveri solitæ: ut in primis, An beneficium manuale permutari queat? R. Rectè commutari cum alio manuali, cum nihil sit, quod impediat. Nam qui ea obtinent, jus habent in beneficiis istis, antequam ipsi eantur, nec est in uno major privationis causa, quàm in alio Azor, *d. c.* 29. *q.* 9. Cum vero beneficio non videatur permutari posse, cum non contineat jus perpetuum, ut beneficii loco non habeatur, ut dictum sup. *De prebendis nu.* 2. & 54. Est tamen quid spirituale, licet diversi ordinis, ut non requiratur permutatio inter species eiusdem ordinis. Suarez *d. lib* 4. *c.* 33. *n.* 6.

Secundò, An commendatum beneficium 21
permutetur? In perpetuum commendata videri posse commutari, quia sint loco tituli, non etiam ad tempus tantum commendata, juxta *c. Nemo* 15. *de elect. in* 6. cum ii, quorum sunt jus & titulum non habeant; ut transferre ne queant, quia nemo transfert nisi tem suam, & deinde non habeant nisi sibi commendata, quod personale est, ut in alterum id juris non transferant Auctoritate tamen eius, qui commendavit, hoc fieri posse, adserit Abbas in *c. Cum olim* 7. *n.* 3. quem Azor sequitur *d. c.* 29. *qu.* 11. qui videtur alteri idem jus concedere.

Tertiò, An jus in re cum jure ad rem per- 22
mutetur? R. Id non licere, ex eo, quòd jus ad rem non ponat beneficium, sed tantum spem. Rebuff. in *Praxip. 2. tit. De permutat. n* 23. & tantùm sit licita permutatio beneficiorum quæsitorum, non etiam quærendorum. Navat. *Consil* 43. *n.* 2. *De Simonia, ubi addit communem hanc sententiam esse.* Quod maximè videri posset in gratiis exspectativis & nominationibus, ut inter se non commutentur, propterea quod licet ponant jus, non tamen beneficium. Et probatur *c. 1. hoc tit.* in verbis, *suæ beneficia permutare*; ubi dictio, *Sua*, requirit jus adquisitum: ut hæc permutatio non tam fieri nequeat quia simoniaca, cùm utrimque ponuntur spiritualia, quàm quia ista jura sunt personalia, non excedentia personam eius, cui concessa, non etiam causam, *c. Cui*

Digitized by Google

non facer detali 27. *De præben. in* 6. Quo modo si concessa sit translatio gratiæ aut nominationis, accedente Superiotis auctoritate, nihil videtur contineri simoniaci aut illiciti. Et videtur hoc probari per text. in *c. Ad audientiam* 21. *sup. De rescript.* ubi pro gratia exspectativa accipiens beneficium non notatur ut simoniacus: & hoc tenet ibi Felin. *num.* 11. *in fine*, & Bald. *nu.* 5. Vid. Suarez *d lib.* 4. *c.* 31. *nu.* 19. Less. *d.c.* 34. *Dub.* 36. *n.* 199.

23 Quartò, An litigiosum beneficium cum alio non litigioso permutetur? R. Aliquos id negare, quod res litigiosa, quamdiu lis pendet, nequeat alienari: & deinde propriè non sit sua. Si tamen fiat commutatio, cessante fraude, & non in potentiorem, videtur teneri is, cujus erat litem prosequi, quia ante litem peractam non potest videri plenè tradidisse: ut eo evicto alter ad beneficium suum redeat, cùm defectu materiæ nulla sit permutatio. Petr. Greg. *Syntag. lib.* 17 *cap.* 17. *n.* 33. Flamin. *De resignat. benef lib.* 2. *qu* 2. *in princ.* Rebuff. *in Praxi De permut. nu.* 33. Azor. *d.c.* 29 *q.* 5.

24 V. Quid si alter apparenter tantùm beneficium habeat, non etiam verè? R. Non tenste permutationem: nam titulus coloratus, quo beneficium obtinetur, non dat jus, nec impedit nullitatem, ut ponatur defectus materiæ. Quo modo beneficia, quæ de jure vacant, etsi de facto obtineantur, non tamen communantur. Nihili faciente consensu partis, qui hac in re non supplet vitium, sed aperitet viam fraudibus, faceretque collationem fieri à Superiore per errorem, qui eam alias non erat facturus.

25 VI. Quid si spoliandus quidem aliquis sit beneficio, necdum tamen spoliatus? Dicendum, ante privationem, licet ex crimine aut alias futuram, rectè fieri permutationem, propterea quòd jus circa beneficium adhuc illi sit salvum, ut in alium rectè transferatur ante subsecutam privationem, per quam demum jus ad beneficium aufertur, *c. Commissa* 35. *De elect. in* 6. Rota *Decis.* 186. *in antiq.* Et ita in terminis tenet Oldrad. *Cons.* 203. *num.* 1. non promotos ad Ecclesiam parochialem intra annum, posse ante lapsum ejus permutare cum alio citra fraudem. Vid. Azor. *d.c.* 29. *q.* 25. *ubi alios citat.*

VII. An pensio cum beneficio rectè permutetur? R. Si pensio sit erecta in titulum beneficii, nihil vitii habere permutationem, cum talis pensio sit beneficium, secundum tradita à Garsia *p.* 1. *c.* 5. *n.* 5. & Azor. *p.* 2. *lib.* 8. *c.* 5 *q.* 5. Alias communiter teneri, non valere permutationem, imo simoniacam esse, quod tamquam temporalis judicetur, ut dicetur infra *tit. De Simonia.* Et hoc omninò, quando est pensio temporalis; nam si sit spiritualis, data quippe loco beneficii, videtur permutatio permitti posse, saltem per Pont qui aliquid spiritualitatis habet, ut non sit prohibita jure divino, sed tantum humano, supra quod est Pont. Non datur idem auctoritati Episcopi, quia illi non permittum permutationes admittere nisi beneficiorum; qualem non est pensio, quia non continet jus perpetuum. 26

VIII. An beneficium rectè permutetur cum alio jure spirituali, ut patronatus, decimarum? R. Minimè; quia licet hæc aliquatenus spiritualia sint, tamen diversi ordinis à beneficiis, ut non possit videri eorum inter se permutatio licita. Azor. *d.c.* 29. *q* 22. Suarez *d lib* 4. *c* 31. *n.* 14 *& seq.* 27

IX. An permutationem impediat exspectativa gratia per Pont. alicui concessa? Resp. Eam non impediri, rescriptum *cap. 1. eod. in* 6. cum permutans jure suo utatur, & exspectativa competat ad ea, quæ liberè vacant. Adeò ut vacans ex caussa permutationis neutequam veniat conferendum illi, cui concessa gratia, sed illi, in cujus gratiam facta resignatio ex caussa ista. 28

* Reservatio beneficiorum per Pont. facit permutationem subsecutam nullam: ut permutantibus liceat ad beneficia resignata ex ista caussa redire, quia non potuit vacans per Episcopum conferri, *c. Si beneficia* 2. *De prab in* 6. ubi hoc datum ignoranti, idque, ne justa ignorantia alicui præjudicet. Vid. Azor. *d.c.* 29. *qu* 10. Ut scienti reservationem & permutanti non videatur idem concedendum. Beneficia unita non rectè permutantur, quia non sunt per se, & diriguntur secundum illud, cui unita. Azor. *de loco qu.* 7. 29

Effectus permutationis est, quòd, subsecutâ resignatione in collatoris manus, verè vacent beneficia, secundum rigorem, & potuerint.

Digitized by Google

rint alteri, quam permutanti, conferri, c. 1. *eod. in* 6. Verùt tamen Pont. resignantes ſpe ſuâ fraudari, qui alias non erant reſignaturi, *Clem* 1. *h. t.* Deinde non eſt liberaſenguatio iſta, ſed ſub conditione facta, quam vult ſervari Pont, ab ijs, inquorum manibus facta. Ubralteri compermutantium, qui ſuum reſignavit beneficium, incumbit urgere alterum ad reſignandum, qui alias reſignarum eum ſuo retineret: ſicut evenit, quando reſignans ante implementum alterius moritur. Rebuff. in *praxi De permut n.* 12. Azor. *d.c.* 29 *qu.* 21.

31 Quid ſi reſignatione ab uno factâ alter reſignare recuſet? R. Cum contractus hic ſit de genere innominatorum, eſſe admiſſam pœnitentiam: ut etiam poſſit cogi ad permutationem complendam is, à cuius parte ſtat; non tamen præcise, ſed tantùm quòd datum condiendum veniat, *l.* 4 & 5. *C. h. tit. l.* 1. *D. eod.* Perficitur enim permutatio, non nudo conſenſu, aut etiam alterius implemento, ſed utriuſque. Rectè tamen revertitur ad ſuum beneficium, qui reſignavit, propter conditionem quæ ſubeſt, ſi non ſuſpenſivam, ſaltem reſolutivam, idque per conditionem cauſſa data, cauſſa non ſecuta. Atque ita inv. 8. *h. t.* mandat Pont. reſtitui beneficium reſignanti *in* prædicto caſu, quod deceptus ſit ſubveniendum, cùm ſi alteri ſit collatum; nam ut reſignatio reſolvitur, ita & collatio.

31 Ubralia quæſtio eſt, An opus ſit nova collatione? R. Contra verſam hanc eſſe quæſtionem, & pleroſque exiſtimare, nova collatione opus non eſſe, ſed viam reditus eſſe liberam, ut circuitus & ambages eviterur. Rationem fundamentalem ponunt in conditione quæ ſubeſt, quæ non punctiſcata habetur actus, ac ſi non eſſet initus, atque ita beneficium manſiſſe penes reſignantem, ſecundùm ea, quæ traduntur de conditionis natura & vi, ut in c. *Si beneficia* 20 *De prad. in* 6. in verbis *libere revertatur*. Quam opinionem tenet Ioan. Andr. in c. 1. *h. t. in* 6. Boerius *Deciſ.* 97. & alii, quos laudat Flamin *Tract De reſig benef, lib* 1. *qu.* 14. *nu.* 6. *D.* Wamef. *Conſ* 340. *nu.* 32. *h. t. & Conſ* 341. *nu.* 8. Gaſp. *p.* 11 *c.* 4. *nu* 6. Iuri tamen conformior, & à pluribus approbata contraria ſententia, ſcilicet nova collatione opus eſſe. Cuius ratio eſt in reſignatione beneficii, per quam, licet ex cauſſa permutationis, induoitur perfecta ac vera beneficii reſignati vacatio; cum potuerit poſt reſignationē alteri conferri, ut colligitur ex *d. Clem.* 1. *h. t.* ubi alias fruſtrà prohiberetur, ne collatio aliis fiat, quam permutantibus: ut non poſſit re ſignans propria auctoritate illud occupare, manusque illi injicere, citra intruſionem, vitioſamque occupationem. Ut neceſſariò petenda ſit collatio nova à Superiore: quem non decet eſſe difficilem, ut decepto ſuccurrat; alias propria auctoritate occupans non evitabit pœnam, de qua in c. *Ennq qui* 18 *De prab. in* 6 *Facit* pro hac parte *l* 1. *D. h. t.* in qua illi, qui tranſtulit rem in alterum ex hac cauſſa, ſi alter ſuam rem transferre recuſet, non eſt ſalva vindicatio; ſed condictio. Huius ſententiæ, uti dictum, ſunt plures, quos refert Felin *ad c.* 6. *nu.* 10 *ſup. De except.* Redoan *de Simonia* c. 10 *nu.* 28. Flamen. *d. loco nu.* 12. Wamef. *d. Conſ.* 340. *nu* 43. Idq; ad evitandam intruſionem. Atque hanc partem judicat rutiorem Rebuff in *Praxi tit De rer. permutat. nu.* 16 & plus habere probabilitatis aſſerit Azor. *d.c.* 29. *qu.* 21. *in fine.* Nihil facit, quod videatur facta reſignatio ſub conditione, ut & alter reſigner; nam ea non eſt tam ſuſpenſiva, quàm reſolutiva, quæ non facit, quo minus reſignatio ſuum ſit ſortita effectum, licet decepto ſuum ius ſit reſtituendum per judicem, imo potiùs ob cauſſam ſit facta, qualis non impedit translationem dominii, quod non vindicandum, ſed condicendum, ſecundùm *d. l.* 1. Non etiam obſtat *d. c.* 20. *in V. liberè revertatur.* quia hoc non accipiendum, quaſi propria auctoritate, ſed auctoritate ſuperioris, juxta c. *D. R l. in* 6.

Poſtremò non obſtant allegata à Boerio Epone. *Tract De Saturnina Benef. permut nn.* 308. *& ſeqq.* ubi pluribus conatur probare, licere reverti ad beneficium ſine nova collatione; quæ tamen æquitatem potiùs ſapere, quam aliquam juris rationem videntur. Adfert Primò pro ſatione, quod iſti permutationi ſubſit conditio, ante quam impletam actus ſit imperfectus, uti dictum eſt. Verùm illa conditio tantum eſt tacita, & in mente retenta, ut nihil operetur, nec faciat actum conditionalem. *l. Conditiones* 99. *D. De condit & demonſt.* Et deinde eadem ineſſet jure civili in ſimili ſpecie permutationis: tamen verum eſt, quòd

Digitized by Google

quòd non tam vindicetur reseo casu, quàm potius condicatur. Condicere autem est actionis personalis Non rectè dicit condictionem iis quoque competere, quibus est rei dominium, *l. 4. §. fin. D. De reb. cred.* ubi qui dominus est pignoris, utitur condictione: neque hoc mirum, quia creditor soluto debito pignus non restituens furti vitio obnoxius; alias non datur condictio domino, ut constat *Instit. De actionib. § Sic itaque discretis.* Secundò. Pactum legis commissoriæ & addictionis facit ipso jure resolvi emptionem, & sine traditione reverti ad venditorem, ergò &c. Resp. Ibi esse expressam conditionem, quæ id ipsum operatur: non enim ponit actum conditionalem, eique lex eam vim addidit, non etiam tacitæ, *d. l. 99.* quia facit, quod ejusmodi subintellecta conditio facit resignantem non tam per se repetere posse, quàm superioris auctoritate sibi restitui facere *d. c. pen. h. t.* quod malè pro se adducit Boerius. Quod præterea addit, æquitatis intuitu potiùs censeri factam permutationem sub conditione, quàm sub modo, parum agit, quia ista æquitas non operatur illud, quàm quatenus verbis expressum est, aut lege canonevè inductum

Unum hic superest quærendum, An in permutatione beneficiorum habeat locum, *l. 2. Cod De rescind. vend & c. 3. & 6. sup. De empt. & vend.* R. Communiorem opinionem esse, non habere, quod in iis, quæ spiritualia sunt, non habeatur ratio æstimationis, imo nō possit defectus unius beneficij suppleri per pecuniam aut pensionem; siquidem vera simonia committeretur, dato aliquo temporali, in compensationem rei spiritualis seu defectus reditnum alterius beneficii ut dictum suprà *hoc ipso tit. nu. 16.* Ita rectè Covarr. *Var. Resol. c. 8. nu. 8. vers. Ut ratio.* Nihil facit pro parte contraria, quam tenet Calderin. *Cons. 4. De rer. perm* in quam videtur inclinari Pinellus *ad d. l. 2. p. 1. c. 3. nu. 15. c. Ad quæstionem 5. h. tit* nam quòd ibi compensatio per pretium admittatur, est, quia agitur non de Ecclesiarum permutatione, ut sunt beneficia, sed quo ad proprietatem. in qua, quatenus unius possessiones præponderant, refusio quantitatis licita, citra ullum vitium, ad servandam æqualitatem.

Permutation non fit sine resignatione, id est cessione beneficiorum hinc inde, de qua dictum aliquid superius, *ad tit. De renuntiat.* Scilicet eam aliam esse tacitam, aliam expressam. Alia item est libera, quâ sine ulla conditione, nullius respectu, quis resignat, aut se abdicat suo beneficio, quòd libere pro lubitu conferri potest à Superiore: alia non libera, quæ continet conditionem aut causam, veluti permutationis. Eam licitam esse patet, quòd permutatio sit licita; & Pont. expressè rescripserit, *Clem 1. h. t.* beneficio resignato ex ista causa alijs, quam permutantibus, conferri inutiliter. Ut & ea, quæ fit in favorem tertij citra permutationem sit licita dicenda, facta non tantum in manibus Pont. sed & Ordinarij si non fit pactum aliquod subjectum, quod vitiet resignationem. Amicitia, quæ illam causar, nihil inducit vitij; cum & cognatis rectè confertur beneficia, si tamen sint idonei, ut dictum suprà *De prab. nu. 34.*

Pactum, vel modus, quo obstringitur superior alteri non conferre, quam ei, in cuius favorem fit resignatio, facit eam simoniacam, *c. 5. h. t.* Quo modo & illa improbata quæ habet clausulam, *Non alias nec aliter, aut alio modo.* Sic & pensio nec rectè reservatur, sti nec rectè fit; cum regressu, accessu vel ingressu, nisi coram Pont. qui purgat vitium: cujus præsentia non indiget ea, quæ facta simpliciter, in favorem tertij, qua de re infrà *De Simonia.*

Ab infirmo facta resignatio, ut valida maneat, nec resolvatur. opus est resignans supervivat vigniti dies, etiam ex causa permutationis; cuius ratio allata supra *renuntiat.*

Oportet etiam resignatio publicetur, ea quidem, quæ in Curia fit intra sex menses, à die supplicationis oblatæ computandos, si beneficium citra montes fuerit, sin ultra montes, intra novem menses, ea verò, quæ fit extra Curiam, coram locorum Ordinariis, intra tres menses, ex Constitut. Gregorii XIII. Alioquin si contingat resignantem mori, antequam resignatarius ceperit possessionem, beneficium censebitur vacare per obitum, & collatio facta resolvetur, secundum Reg. Cancellariæ De publicandis resignationibus, ubi Gomes. & Rebuff. Vid. Azor. *p. 2. lib. 7. c. 24.*

Quæri posset, An cà publicatione sit opus in

33

34

35

36

37

38

Digitized by Google

in resignatione facta ex caussa permutationis? R. Videri, non requiri, ex eo, quod publicatio desideretur ad evitandas fraudes, quæ in clandestinis renuntiationibus sunt obviæ, non etiam in permutationibus. Deinde quod in dicta Reg. fiat mentio tantum resignantium simpliciter, non etiam ex caussa permutationis, quæ non est simplex, sed qualificata. Facit argumentum sumptum à donatione, quæ simplex requirit insinuationem, si excedat summam quingentorum solidorum, non etiam remuneratoria, uti tractatum *D. De donationib. n. 41. & seqq.* Contraria tamen sententia possit videri probabilior, quod verbum, Resignatio, non tam referatur ad eam, quæ fit in favorem, quàm & ad eam, quæ fit in caussa permutationis. Deinde eadem ratio evitandæ fraudis subest etiam in resignatione ex caussa permutationis, in qua non minus occultæ & simulatæ resignationes possent caussare intrusionem, in grave animarum periculum. Atque ita in Constitutione Gregorii XIII. fit etiam mentio resignationis ex caussa permutationis, quam citat Flamin. *De resignat. benef lib. 11. q. 2. nu. 4.* Vide Azor. *d. c. 24 q. 7.* Garf. *De Benef. p. 11 c. 1 §. 4. n. 273. & seqq.*

39 Faciendaautem publicatio in loco beneficii, sive resignatio fiat in Curia, sive extra Flamin. *d. lib. 11. q. 6. nu. 2.* Ec quidem in ipsa beneficii Ecclesia, inter Missarum solemnia, secundùm *d. Constit. Greg. XIII.* Quod tutius est, licet & valeat, si fiat in porta Ecclesiæ, die solemni, & populo conveniente ad Missarum solemnia, quod per eam sufficienter res innotescat, & fraudes evitentur. Flamin. *d. loco nu. 21.* Sed & in ipsa publicatione exhibendæ litteræ Apostolicæ de super confectæ, secundùm modum & formam dictæ Constitutione præscriptam, quæ semper & ubique observari præcipitur, nec alia, vel æquipollens ullo modo admittitur. Azor. *d. c. 24. q. 8.*

TITULUS XX.

De Feudis.

SUMMARIUM.

1. *Feudi origo, etymon, definitio.*
2. *Infeudatio rei Ecclesiasticæ prohibita.*
3. *An & res in feudum dari solita?*
4. *An si juraverit Prælatus non infeudare?*
5. *Dominus ex feudo sibi oppignorato fructus perceptos non computat in servitia.*
6. *Licet etiam fructus excedat servitia.*
7. *Quod tamen fallit certis casibus.*

INter alienationis species est Feudum, non 1
à Romanis originem trahens, sed ex moribus, ut videtur, Longobardorum. Etymon nominis à Fide seu Fidelitate deductum. Varia ejus traditur definitio minùs commoda. Videtur rectè definiri usufructus quidam rei immobilis sub conditione fidelitati. Non malè usufructus ponitur loco generis, cùm per feudum acquiratur jus utendi, fruendi re aliena, salvâ ejus substantiâ: quæ est definitio usufructus, ut definitum ei conveniat. Non tamen negandum, multa esse in Feudo, quæ nõ sunt in usufructu; ut quod transferat utile dominium; morte possidentis non finiatur, sed in generationes certas, certasve personas, ut masculos tantum, transeat, quibus deficientibus redeat ad eos, à quibus profectum: ad quos & ex aliis caussis redit, ut refutatione vasalli, commissâ per eum felonià; quo verbo notatur improbitas & ingratitudo vasalli in dominum, qua de re latè in libris Feudorum.

Continet omninò speciem alienationis, 2
cum secundum definitionem, transeat usufructus perpetuus in vasallum, cum detrimento Ecclesiæ, qui est inter alienationes prohibitas *l. Inhemus 14. C. De SS. Eccles.* * Imò ipsa infeudatio rei Ecclesiasticæ specialiter prohibita, *Extravag. Ambitiosa De reb. Eccl. non alienan.* nisi concurrant ea, quæ sunt requisita ad justam alienationem, de quibus suprà *Tit. 13.*

Unde quæri hic posset, An istis opus sit in 3
concessione feudali rei in feudum dari solitæ, quæ ad Ecclesiam reversa? R. Non esse quæstionem, an possit concedi, ultimo possessore adhuc superstite, quia necdum vacat, ut non videatur quid Ecclesiasticæ rei transferri, *c. 7. sup. de his quæsium à Præl.* sed tantum esse quæstionem, si per mortem ultimi feudatarii feudum vacet; quod cum sit reversum ad Ecclesiam, videtur non posse alteri conferri per

Digitized by Google

Prælatum quia videretur de novo alienati, contra Ecclesiæ prohibitionem, si non adhibeantur requisita. Responsum tamen ab Innoc. in *c.2. h.t.* infeudationem eiusmodi rei à Prælato liberè fieri. Nam licet per mortem vasalli, qui sine successore decesserit, videatur reversa ad Ecclesiam, non tamen continuò aut simpliciter censetur esse de bonis, aut mensa Ecclesiæ, ut tradit Abbas in *c. Vt super sup. De reb. eccl. non alien.* cùm hoc ipso, quo vacat, non incorporetur Ecclesiæ, sed necessaria sit Prælati acceptatio, ante quam infeudatus alterum non peccat contra juris prohibitionem, cum potiùs ea res spectet ad repudiationem eius, quod adquiri potuit, quàm ad adquisiti alienationem: quo modo esse Prælatum extra pœnas alienanti propositas, dictum suprà *Tit. 13. num. 6. & ad D. De acquir. vel omit. hared. n 46.* Quæ ut ita procedant, videtur tamen necessaria justa causa, ut utilitati Ecclesiæ consulatur, quia Pont. in *d. c. 2.* adjungit, *si viderit expedire* Quæ concessio commodius procedet, si fiat secundo filio, vel consanguineo, uti habetur *d. c. 2.*

4 Quid si Prælatus juraverit non alienare, aut non infeudare? R. Concedendo rem in Feudum, isto casu nihil facere contra juramentum, cum hoc comprehendat tantum alienationem, quæ fit de novo, non etiam rei, quæ alieni solita, cujus concessio non spectat ad alienationem: quo modo in *d. c. 2.* eam permittit Pont.

5 Illud singulare est, quod proponitur in *c. 1. h. t. & c. 8. infra de usuris*, non teneri dominum ex Feudo à vasallo suo sibi oppignorato fructus perceptos computare in sortem, sed citra usuræ vitium eos sibi retinere posse, salvâ exactione sortis. Super adæquata ratione istius decisionis Pontificiæ multum disputatur, eo quod citra usuram creditor non retineat fructus, salvâ sorte. Communiter eam tradunt, quod interim, dum est oppignoratum domino Feudum, vasallus libet sit à servitio, quod domino debet, in cujus recompensam Feudum habuit. Quæ res erit extra difficultatem, si fructus non excedant servitia, ut post Innoc. in *d. c. 2.* tradit Covat. 3. *Variar. Resol. c. 1. n. 4.* quia tunc nomine interesse fructus retinentur.

6 Quid si fructus excedant servitia? R. Covarr. & Innoc. *dd. locis* satis insinuare, videri usurarium, eos non computare in sortem quoad excessum. Verùm text. generaliter loquitur, & indistinctè non factâ mentione, fructus excedant, an respondeant servitio: ut ista opinio, etsi ratione subnixa, textui minus conveniat Glossa *d. c. 1.* id ponit singulare in Ecclesia. Verùm nec eius nomine usura, divino, naturali, Canonico jure damnata tolerari potest, *c. 4. h. t.* ubi ne quidem ob causam piam licitè usuræ accipiuntur. Alii in eo vim ponunt, quod utile dominium cum directo tunc consolidetur, verùm hoc falsum videtur, cum utilis dominii jus sit salvum ipso vasallo. Rectiùs vis ponitur in conditione Feudi, quæ est, ut fructus cedant vasallo præstanti servitium; in quo si cesset, eos non percipiat. Cessat autem in casu præsenti, nec venit hic considerandus excessus fructuum, siquidem ab initio liberaliter pro servitio fructus ampliores dati, qui meritò retinentur, cessante servitio.

Restringe tamen dicta; Primò, Si gratis 7
Feudum sit concessum; nam si datâ pecuniâ, non erit à labe usuraria alienum, non computare fructus in sortem, quia tunc fructus excedunt servitia, nec est interesse domini. Secundò, Si res non sit multum aucta & meliorata industriâ & expensis vasalli, quia tunc tatione excessus fructuum cessat interesse, quod constat in servitio, cui respondent fructus; & hoc sive dominus sit laicus, sive Ecclesia, ut fructus excedentes sint computandi in sortem, ut dominus ab usuraria labe liberetur. I. a Navarr. post alios, quos citat, in *Manuali c. 17. n. 218.* cujus opinio mihi probabilior videtur. Cæterum quo modo Feudū dividatur, à quibus concedatur, & quibus, quo modo finiatur, non est hujus loci, cum requirant longiorem & singularem Tractatum, quem separatum tradidimus, ad Usus Feudorum.

TITULUS XXI.

De Pignoribus & aliis Cautionibus.

SVMMARIVM.

1. *Pignus & Hypotheca quid?*
2. *Constituitur vel expressè, vel tacitè.*

3. Pro-

Digitized by Google

3. *Prælati bona tacitè obligata sunt Ecclesiæ.*
4. *Pignori obligari quæ res possint.*
5. *Pactum commissorium in pignoribus improbatum*
6. *Nisi juramento validetur.*
7. *Improbatum & pactum antichreticos.*
8. *Debitor, qui juravit non repetere rem, nisi soluto debito, an compensare fructus possit?*
9. *Reprobatum & pactum, de quo in c.* Illo vos 4 h. t.
10. *Finis contractus pignoratitii.*
11. *Usus fructus quid, & quotuplex, remissivè.*

1 PRincipales contractus solent muniri accessoriis, uti Pignoribus, Fidejussoribus. * Pignus in mobilibus obtinet, quod traditum ad creditorem transit. Hypotheca in immobilibus, quares adficitur ex nuda conventione. De usu nuda non sufficit conventio, nec aliàs tenet, quàm si legis operæ, ut vocant, accesserint, idque ad evitandas fraudes, quæ ex clandestinis oppignorationibus oriuntur. Dat autem pignus sive hypotheca jus in rem, quod transit cum ea in quemcunque possessorem, *l. Si debitor Cod. De distract. pig.*

2 Constituitur vel expressè, uti partium conventione, judicis decreto; vel tacitè, ex dispositione legis, quale habet locator in res invectas, illatas in prædium urbanum; fiscus in bonis debitoris; uxor in bonis mariti, nomine dotis, etiam cum prælatione, & contra quemlibet possessorem bonorum mariti, *c. 5. h. t.* mutuans in domum reficiendam; pupillus, minor in bonis tutoris, curatoris, *l. Pro officio C. de administr. tut.* civitas in bonis administrantium res eius, *per l. fin. C. Quo quisque ordine conven. lib. 11.* de quibus, & aliis, agitur *D. & Cod. in quibus causis pig. vel hypoth. tacitè contrah.*

Quæri potest, An bona Prælati sint tacitè
3 obligata Ecclesiis, ratione administrationis? R. Per Canones hac in materia nihil inveniri expressè dispositum: Glossam tamen in *d. c. 5. h. t.* quam Abbas *ibid. n.* 11. & alii sequuntur, tradere, ejus bona tacitè esse obligata Ecclesiæ, argumento ducto à minori, cui Ecclesia æquiparatur, *c. 1 sup. De restitut. in integ.* Vid. Azor. *Institut. Moral. p. 3. lib. 7. c. 4. q. 9.*

4 Pignori obligari potest res quælibet; propria, non aliena, in quam cum nihil juris sit, nihil etiam juris in eam alteri dari potest, nisi domini consensu: exsistens in commercio, quo modo res sacra, religiosa, liber homo, pignori non supponuntur, *c. 2, h. t* Idque à domino, cui libera est rerum administratio, quia præparat viam alienationi. Unde non habet locū in rebus Ecclesiæ, nisi ex caussa, & solemnitate adhibita, *c. 1. h. t* qua de re sup. *Tit.* 13. Hinc in *c. 3. h. t.* hæres ejus, qui rem Ecclesiæ pignoravit, cogitur eam redimere; tum quia res erat Ecclesiæ sacro ministerio deputata, tum quia aliena. Neque enim alterius res pignori capitur pro debito alieno: adeò ut ne quidem res mulieris capiantur pro delicto mariti, quod non luit alius, quàm qui perpetravit, *c Ne uxor pro marito &c.* Quo modo in *d. c. 5 h. t.* non tantum reddenda mulieri bona sua, quæ fiscus accepit propter mariti facinus, verum & eidem salva dos esse debet ex bonis mariti, etiam apud alium existentibus, secundùm *l fin. D. Qui potiores in pig. hab.*

Admittit pignus pacta honesta & licita: quale non est hac in materia pactum sive lex 5
commissoria, *capite penultimo hoc titulo* cujus ea conditio, ut, si non luatur pignus intra certum tempus, pignus sit commissum, & creditori cedat. Subest enim grave detrimentum debitoris, à quo non tarò res multo pluris debito valentes pignori supponuntur: ut eo casu, propter solutionis moram, creditori accederet lucrum, non sine labe usuratia. Unde & leges civiles eiusmodi pacta vocant captiones commissorias, easque improbant, *l. 3. C. De pactis pignor.* Nihil obstante, quod in emptione lex commissoria sit admissa; quia nihil continet iniqui, non solutâ ad dictam diem pecuniâ, rem manere penes venditorem tamquam inemptam. Vid. Covarr. 3. *Var. Resol. c. 2. n. 7.* Azor. *d p. 3. lib. 7. c. 10. & dicta ad D de pignorib. & hypoth. n.* 16.

Quid si debitor juramento pactum istud 6
confirmavetit? R. Servandum esse pactum, ut colligitur ex *d e. pen. h t.* idque propter vim juramenti, quod servandum, ubi servari potest, citra detrimentum animæ jurantis, quale est hoc, *arg. cap. 6. sup. De jurejur. ubi ea de re actum*, cum nihil involvat mali, ex parte jurantis, rem suam vili pretio penes alium relinquere: licet non sit tutum creditori, rem retinere, propter labem usurariam, & non impediatur debitor rem positam repetere, petitâ absolutio-

Digitized by Google

ne. Quâ opus non erit, si ante dictum tempus solvere fuerit impeditus, ut quia pecunia missa non fuerit tradita creditori per nuntii improbitatem. Nihil obstante juramento, quod non obligat in casu justi impedimenti, *d. c. pen. in fine.*

7 Improbatur etiam hoc jure pactum antichreseos, *c. 6. h. t. & c. Conquestus §. inf. De usuris*, quo pignoris fructus creditor lucratur, salvâ sorte, non sine labe usuraria, quod ratione dilatæ solutionis fructuum lucrum percipiat. Nihil obstante lege civili, quæ pactum istud non reprobat, propter incertum fructuum eventum, & pretium. *l. Si ea lege C. De usuris, l. si is qui* 11. §. 1. *D. De pignorib.* Quæ ratio non tollit labem usurariam, ut rectè Canones mandent fructus in sortem imputari, & ubi sortem adæquaverint, pignus liberum restitui debitori, *d. c. 6. & dictum ad Dn. d. tit. De pignorib. n.* 15.

8 Posset autem dubitari, An compensatio fructuum rectè prætendatur à debitore, qui juravit non repetere rem, nisi soluto debito? R. Dictum quidem esse superius, *De jurejur. num.* 72. non impedire debitorem compensare, cum sit idem quod solvere; cui rei multum obstat *c. Ad nostram 7. sup. eod.* Verum dicendum, in isto cap. non proponi, per fructus esse satisfactum creditori, eosque sortem adæquasse sed præsupponi, necdum receptam eam copiam fructuum, aut non contare, quâsi sint recepti fructus: ut non malè dicatur ibi debitor contra juramentum suum pignus subtraxisse. Covarr. *De pactis p. 1. §. 4. num. 14. & seqq.* Nisi dicamus in illo cap. esse juramentum interpositum de formali facienda solutione, qualis non admittit compensationem. Quantum ad *c. Salubriter inf. de usuris* ubi maritus lucratur fructus pignoris nomine dotis, de eo agetur *inf. eod. tit. De usur.* quantum verò ad *c. 1. sup. De feud.* de eo ibi actum.

9 Sunt & alia pacta damnata tamquam usuraria, quale est illud, de quo in *c. Ille vos 4. h. t.* in quo videtur res quidem purè vendita, sed resolvenda: simulatam tamen esse venditionem, & verum contractum pignoris, & quidem usurarium, duæ conditiones adjectæ colligi faciunt. Prior est, quod intra certum tempus res sit redimenda, fructibus in sortem computatis. Quæ licet nihil habeat contrarium naturæ emptionis, est tamen insolita & inusitata in contractu isto, & propria contractus pignoratitii, ideoque ad pailiandam usuram contractui emptionis apposita præsumitur, si aliæ conjecturæ concurrant, uti hoc in casu. Altera conditio, quod ultrà, quàm datum pretium debeat restitui; quæ conditio contractum facit usurarium, quia nomine dilatæ solutionis redditur quid ultra sortem: atque ita Pont. in *d. c. 4.* damnat usurariæ labis istum contractum. Vid. Covarr. 3. *Var. Res. c. 9.* Auget suspicionem emptoris qualitas, qui consuetus exercere usuras, cujus tamen Pont. in *d. c. 4.* non meminit: ut ad damnandum prædictum casum sufficiant duæ istæ conditiones.

Finis hujus contractus est, ut creditori sit securitas super credito. Cui nisi tempori satisfaciat, est licentia rem distrahendi, *l. fin. C. De jure dom. impetran.* Ubi pactum de non distrahendo facit tardiorem distractionem, ut traditur *D. & Cod. De distract. pignor.* In casu distractionis, pluribus existentibus creditoribus, illi potiores, qui tempore priores, qua de re *D. & C. Qui potiores in pig. hab.* 10 11

Ponitur hoc in Tit. *c. fin.* cujus contentum hanc ad materiam patum facit, cum spectet ad usum fructum, qui est jus utendi fruendi re alienâ, salvâ ejus substantia. Estque alius proprius, circa rem, quæ usu non consumitur, cujus integræ restitutio est facienda ab ipso fructuario, data super eo cautione de utendo ex arbitrio boni viri, deque restituenda re in specie tempore suo: alius improprius, circa res, quarum usus est in abusu, quo obligatur tantum ad restituendum tantumdem ejus generis vel æstimationis, datâ etiam in eum finem cautione, qua de re plura videantur *D. & C. de usufructu, & aliquot tit. seqq.*

TITULUS XXII.

De Fidejussoribus.

SUMMARIUM.

1. *Fidejussio quid, & qui fidejubere possint.*
2. *Mulier jurato intercedens an obligetur?*
3. *Clericis fidejubere quatenus liceat.*

4. *Effe-*

Digitized by Google

4. Effectus fidejussionis.
5. Fidejussori solventi actio est adversus debitorem.
6. Ante solutionem quando huic actio detur.

1 FIdejussio est obligatio, quâ quis alienam obligationem fide suâ esse jubet, salvâ principali. Hæc tenet eos, quibus persona est habilis ad se obligandum. Mulieri post intercessionem salvum est S. C. Vellejanum, de quo *Cod & D. Ad S. C. Vellejan.* id que ne suæ fragilitate sibi damnum det.

Quid si juratò intercesserit? R. Verius videri, beneficium hoc ei salvum non esse, quòd
2 juramentum servari possit, citra detrimentum animæ jurantis, atque ita sit servandum. Pro qua parte facit *cap. Ex rescripto sup. De jurejur.* ubi mulier, quæ juratò intercessit, dicitur debere satisfacere. Ubi supplere, illam monitam renuntiasse Vellejano, est divinare, cum textus ille eius reinentionem non faciat, & ratione juramenti in genere satis monita esse videatur beneficii competentis. Nihil facit, quòd juramentum sequatur naturam actus, cui apponitur, salvâ scilicet exceptione actui adhærente, *l. fin. Cod De non numer. pec* Nam hoc verum, quando salvum esse potest juramentum naturæ actus accommodatum: hic autem, exceptione concessâ mulieri, secundum actus naturam salvum esse non potest juramentum, cùm quod juravit se impleturã, non impleret: imò contraveniret, non sine periurio, cùm licitè quod promisit servare possit. Ut dicendum sit, naturam actus esse remotam. Abbas *ad d. cap. Ex rescripto nu 9.* And. Gail. 2. *Obser. 77. n. 10. ubi alios citat.* Quod & proceder si pro marito intervenerit; nam licet, secundum leges civiles, nulliter, *Auth Si qua mulier Cod. hoc tit.* juramentum tamen non vergit in detrimentum salutis mulieris; ut servandum sit, juxta *c. Cum contingat 28. sup. de jureiur.*

3 Clerici fid. jubere non est inhibitum, eoque nomine tenentur. Non cogitur autem Clericum creditor invitus accipere, etiam locupletem, quòd minùs ei sit provisum, propter difficiliorem excussionem, quam cauſſat privilegium fori & competentiæ, quo gaudent Clerici *c. 3. inf. tit. fog. & sup. De foro compet.* Non decet tamen Clericos vacare fidejussionibus, ne sæcularibus se immisceant, & à divinis abstrahantur, *inf tit. 5.* Quo modo dicitur talis à Clero abjiciendus, *cap. 1. h. t.* Ecclesia per Clerici fidejussionem nullatenus obligatur, nec inquietari potest: ut nec Monasterium, ratione mutui à Monacho accepti sine Prælati & majoris partis Capituli consensu, quæ minorem ligat, secundum dicta sup. *Tit. 11.* nisi mutuum sit versum in Ecclesiæ utilitatem, quam fieri locupletiorem cum damno alieno minùs æquum, *cap. pen. h. t.*

Effectus fidejussionis est obligatio etiam 4
singulorum in solidum, & excussio etiam ante principalem pro subitu creditoris, *l. 3. Cod. hoc tit.* Quo casu subventum fidejussoribus duplici beneficio: altero ordinis, sive excussionis, qua antè excuti nequeunt, quàm principalis excussus sit inventus non solvendo. *Auth. Præsente. Cod hoc tit.* Altero divisionis, quo in solidum conventus unus ex pluribus rejicit creditorem, ut non conveniatur nisi provirilis, si omnes sint idonei; alias frustra objicit beneficium, *d. l. 3.* Competunt hæc beneficia non ipso jure, sed ope exceptionis tantùm; quâ omissa, solutio facta abunde dat ei regressum contra creditorem, qui suum recepit, aut alios fidejussores, qui hoc ipso sunt liberati.

Est autem solventi salva actio contra debi- 5
torem, qui petat ab eo sibi refundi quod ejus nomine solvit. Ad quod cogendi sunt etiam Clerici, pro quibus fidejussum: quos si constituent religionem fidei & juramenti tergiversando aut recusando violasse, ab officio & beneficio suspendendi sunt. *c. 2. h. t.* Ante solutionem non est actio fidejussori, quia necdum mandatum peregit: * nisi in tribus casibus, relatis in *fin. h. t.* Primò, si diu in debiti solutione cessarit debitor: qui etiam per Ecclesiasticam censuram potest compelli liberare fidejussorem à molestiis, quas patitur à creditore. *c. 3. h. t.* Secundò, Si fidejussor fuerit condemnatus, quia videtur solvisse, cùm sententia habeat paratam executionem. Dd. Si dissipare bona incipiat debitor, quia justè pro sua indemnitate est sollicitus fidejussor. Hæc de relatiis *Inst. & D. eod.*

Digitized by Google

TITULUS XXIII.

De Solutionibus.

SUMMARIUM.

1. *Solutio quid?*
2. *Ad solutionem obligati & Clerici.*
3. *Quibus tamen est beneficium competentia.*
4. *Nec cogendi cedere bona.*
5. *Prov. competentia Clericus an renunciare possit?*
6. *Debitor creditori non petenti quando solvere teneatur.*
7. *Indebitè solutum esse quis probat.*
8. *Exceptio per errorē omissa locū dat repetitioni.*
9. *Effectus solutionis.*

1 OBligationis finis ad solutionem tendit: quæ largiùs sumpta compensationem, acceptilationem, confusionem, transactionem, similesq; satisfactionis species continet. Propriè sumpta est eius, quod in obligatione 2 deductum, naturalis præstatio. * Ad hanc tenetur quisquis iustè obligatus, etiam Clericus; neque enim illi hac in re privilegium: imò & Ecclesia, ratione debiti, per Prælatum eius nomine contracti, & successor ratione prædecessoris, quatenus obligatio concernit Ecclesiæ utilitatem, *c. 1. h. t.* Neque alias Ecclesiam conveniri æquum: ut nec debitum proprio Prælati nomine contractum successorem, aut Ecclesiam tenet, etiamsi Ecclesia sit deducta in obligationem. Quod minimè permissum Prælatis, qui obligantes Ecclesiam pro suis aut alienis debitis, suspendunhoc ipso ab administratione & spiritualium & temporalium, *c. 2. h. t.* Quo casu in hæredes Prælati agetur, qui tenent ut nomine defuncti etiam ad ea, quæ ex delicto veniunt, *c. fin. inf. De sepult.*

3 Est verò Clericis beneficium competentiæ, id est ne possint excuti ultrà quàm facere possunt, juxta *c. Odoardus 3. h. t.* ubi sufficit, si Clericus, qui satisfacere non potest, idoneam cautionem præstet de satisfaciendo, ubi ad pinguiorem fortunam devenerit, ut in carcerem detrudi aut detineri nequeat, & excommunicationis sententia in eum lata sit relaxanda, 4 ne cogatur ad impossibile. * Ubi aliqui volunt eum cogi cedere bonis: quod non est probabile, *arg. l. Miles. 6. D. De re judic.* ubi miles non cogitur ad cessionem, nec ultrà, quā facere potest, convenitur, ne avocetur à militia. Quæ ratio etiam in Clerico militat, ne avocetur à divinis. Abbas in *d. c. 3.* Covar. 2. *Variar. Resol. c. 1 n. 9.* Barbosa *ad Alia 14. §. elegantèr n. 18. D. Soluto matrim.*

Quæritur autem. An prædicto privilegio 5 Clericus possit renuntiare? R. Non videri, ex eo, quòd privilegium hoc sit concessum nomine ordinis, ne in eius opprobrium Clericus bonis spoliatus cogatur mendicare, & à divinis avocetur. Ut hoc beneficium sit eatenus publici juris, cui non renunciatur privatorum pactis *l. Ius publicum D. De pactis* Nihil facit, quod aliqui dicunt, militem posse huic privilegio renunciare, per *l. pen. Cod. De pactis.* Nam negari optimè potest, *d. l pen.* agi de privilegio publico, sed de eo, quod personæ conceditur, cuius renuntiationem etiam Clerico competere non est dubium. Barb. *d. loco n. 20.* Quo modo privilegium Clero certæ provinciæ concessum, ne cogi possit alibi ad solutionem, potest enim Clerus sibi auferre, ei renuntiando, quòd tantùm respiciat personas. Exemplum est in *c. Dilecti 17. sup. De foro compet.*

Cæterum tenetur debitor solvere creditori 6 etiam non petenti, propter metum, aut aliam causſam, cum invadere alienum & iniustè detinere paria sint, *c pen sup. De restit spoliat.* Iniustam detentionem hic in debitore causſabit metus, quo adficitur creditor, quo minùs debitum exigat, cuius cessatio non debet debitori prodesse, nec inducere liberationem.

Indebitè à se solutionem factam allegans 7 non auditur, nisi probet, *c fin h. t.* eo quòd non præsumatur quis tam supinus, ut indebitas pecunias effundat, *l. Cum de indebito 25. D. De probat.* Nisi solvens sit pupillus, mulier, miles, aut aliàs rerum focensium imperitus, aut etiam cautio indebitè exposita dicatur, & indiscretè loquantur. Est enim hisce in casibus præsumptio contra reum, *d. l. 25. §. 1 & § fin.* Uti & si reus primò infitiatus solutionem, convictus deinde fuerit; tunc enim eum onerat præsumptio de debito accepto, ut probatio ei incumbat, debitum fuisse, quod recepit, *d. c. fin. h. t.*

Exceptio omissa per errorem, quatenus ac- 8 tionem & obligationem elidit, facit indebitum esse solutum, datque locum repetitioni. Aliter se res habet, si exceptio tantū moretur solutionem, quia solutum non potest videri verè non debitum, ut repeti nequeat secun-

Digitized by Google

dum dicta D De *Condict indeb. & Inſt. Quibus modis re contrah. oblig.* §. .

9 Solutionis effectus eſt, quòd liberet, facta ab eo, cui libera rerum adminiſtratio & diſtrahendi licentia; ei, cui debetur; eius rei, quæ debetur, & quidem integrè, loco ac tempore debito; qua de re latius *d. h. t. & Inſt. Quibus modis tollitur oblig.* §. 1.

TITVLVS XXIV.

De Donationibus.

SUMMARIUM.

1. *Donatio quid, & quotuplex.*
2. *Donare prohibentur Religioſi: item Clerici. Prælati, certis caſibus.*
3. *Epiſcopo quatenus donare concedatur de rebus Eccleſiæ ſuæ.*
4. *Eccleſiarum donationes quando lititè fiant.*
5. *Filiusfam. quando & de quibus donare liceat.*
6. *Quæ res donari poſſint.*
7. *Donatio quatenus ſtricti juris.*
8. *Effectus donationis.*
9. *Donatio acceptanda à donatario.*
10. *Donatio revocatur ex ſuperuaſcentia liberorum.*
11. *Item ex cauſſa ingratitudinis.*
12. *An & ex aliis cauſſis non expreſſe in c. fin. h. t.*
13. *Hæredi an revocare liceat?*
14. *An collatori beneficii?*
15. *Feudum ob ingratitudinem Prælati in dominum quatenus auferatur.*
16. *Donatio ex turpi cauſſa facta, veluti à milite concubinæ, revocari poteſt.*
17. *An & à Clerico facta focaria?*
18. *Donatio Conſtantini Imp. facta Silveſtro Papæ an rata & firma?*

DOnatio cùm magis ad beneficii cauſſam quàm contracti negotii ſpeciem pertineat, nec civili, nec Canonum jure contractu tractatui inſeritur, etſi non malè contractibus juris gentium nominatis adnumeretur, cum conſtet diuorum conſenſu, donantis ſcilicet & donatarii & habeat nomen ſpecificum, & hodie actionem, quâ cogatur donans tradere rem donatam, ut infrà dicetur.

Eſt autem liberalitas, nullo jure cogente facta. Alia eſt ſimplex, quæ & propriè donatio dicitur, ad quam ſpectat data definitio, cuius generis eſt donatio inter vivos. Alia ob cauſſam, cujus generis eſt donatum nomine dotis, donationis propter nuptias: cuiuſmodi propriùm donationis nomen non meretur; cauſſæ enim nomine ea venit, per quam quis cogitur ad donandum. Ut donatio mortis cauſſâ rectè adſcribatur donationi ſimplici, cùm non coactè, ſed liberè fiat, qua de re latius D. *Cod. & Inſtit. h. t.*

Donat quiliber, cui eſt libera rerum ſuarum adminiſtratio. Non donant ergò Religioſi, cum nihil proprii habeant, nec liberam rerum Eccleſiæ adminiſtrationem, non Clerici fructus ſuorum beneficiorum in uſus profanos & in honeſtos profundunt ſine peccato. Prælati non alias donant res ſuarum Eccleſiarum, aut Monaſteriorum, quàm ſi parvæ ſint quantitatis, & ferat conſuetudo, *c. 3. h. t.* Quas alias ſucceſſor revocabit tam à Clericis, quam à laicis, *c. 2. h. t.* niſi cauſſa & ſolemnitas ratam faciant donationem, *ſup. Tit.* 13. aut tantumdem offeratur Eccleſiæ, *c. 3. & 4. ſup. tit.* 13. In feudum poſſe Prælatum dare rem infeudari ſolitam dictum ſuprà *Tit.* 20. & repetitur *c. 5. h. t.* Non obſtante juramento de non infeudando, quia intelligitur de re non ſolita infeudari.

Conceſſum autem Epiſcopo donare conſtructo à ſe Monaſterio partem quinquageſimam aut alteri Eccleſiæ non monaſticæ centeſimam reditùum ſuæ Eccleſiæ, *can. bona pon. 22. q. 2.* quatenus ea res non cedit in grave Eccleſiæ ſuæ detrimentum; nam eatenus donatio revocanda foret, niſi huiuſmodi revocatio legitima præſcriptione aut alia exceptione excluditur, *c. pen h. t.* Prædictam ſummam non excedit Epiſcopus, etiamſi nullum ſubſit detrimentum ſuæ Eccleſiæ, ſine conſenſu Pontificis, *d. c. pen.* Hoſpitalarii in ſuum præjudicium ſe & domum ſuam alteri loco religioſo ſubjicere donando non prohibentur, ubi conſenſus omnium adeſt, *c. 8. h. t.*

Eccleſiarum donationes privatis quidem non fiunt perſonis, quoad beneficium, niſi vacent, ſecundum dicta ſupra *Tit* 8. rectè tamen proprietas earum transfertur in locum religioſum ab Epiſcopo, etiamſi non vacent quoad beneficia, ſalvo jure eorum, quibus beneficia collata quoad vitam, *c. 4. h. t.* Eccleſiam pio loco concedens Epiſcopus ſimpliciter, videtur eam

Digitized by Google

etiam concedere proventus omnes, consensu eamen Capituli sui; excepto Cathedratico, *c. 7. eod.* quod solvitur in signum subjectionis, ἀλλὰ non est libera ista Ecclesia, & in honorem Cathedræ: Isto casu, si ex consensu patroni concedatur Ecclesia pio loco, videtur pattonus jus suum remisisse.

Filius familias de castrensi & quasi castrensi peculio donare est liberum, non etiam de aliis, 5 nisi ex consensu patris, cui præjudicatur, *l. 7. D. h.t.* Inter partem & filium quò minus stet donatio, facit potestas. Inter conjuges non stet honestas, ut dicetur libro seq. *Tit. 20.* morte tamen confirmatur. *l. Donationem 25. C. De donat. inter vir. & uxorem.*

6 Donatur res quælibet, quæ est in commercio; sua, & quidem liberè, quia quilibet est rerum suarum moderator atque arbiter. *l. In re mandata C. Mandati.* Nisi quòd in insinuatione sit opus, quando excedit suam quingentorum solidorum, *l. pen. in fine C. h.t. & § Alia constitutio. eod.* Exceptâ eâ, quæ fit in remunerationem & piam causam, aliisque casibus, de quibus actum *D. eod. nu. 42. & seq.* Ubi etiam dictum, n. 28. omnium bonorum, præsentium & futurorum, & donationem teneri.

7 Est autem donatio stricti juris; ut non præsumatur, cùm nemo præsumatur suum jactare. Plenissimam tamen recipit interpretationem, *c. 6. h.t.* ne donantis mens excludatur, & impediatur liberalitas; nisi tamen jus commune obstet, aut tertii jus lædatur. Testamenta plenius interpretamur, quia non continent tam propensam liberalitatē: contractus verò plenè tantùm *d. c. 6.* ut actus valeat. Æqualitas enim in contractibus servanda, ne strictè aut largè agendo, odium uni, favor alteri procuretur, contra agentium intentionem.

Effectus donationis hodie est, quòd nudo 8 pacto perficiatur, possitque ex ea cogi ad traditionem donans; quarenus inter vivos facta, quæ continuò suam sortitur firmitatem, *Inst. h.t. § 2. l. Si quis 35. C. eod.* Nisi effectus eius differatur in mortem, cuiusmodi est inter patrem & filium, maritum & uxorem, aut conditio subjecta, vim eius suspendat in sui eventum. Mortis causa donatio ante mortem non est perfecta, cum admittat pœnitentiam, nisi ei subsit pactum de non revocando, quòd faciet eam transire in donationem, quæ est inter vivos irrevocabiliter, qua de re disputatur ad *l. Vbi ita donatur 27. D. de donat. mortis causa.* Procedit & dictus effectus, si donatio fit ac- 9 ceptata; nam ante acceptationem donans nequidem naturaliter tenetur, cum requirat duorum consensum: ut donatarii consensu deficiente, nihil ei possit videri adquisitum, nec teneatur donans, qui potius donare voluit, quàm donavit, *l. Qui absentì 38. D. De acquir. poss.* Acceptata ita firma est, ut temerè non revocetur, inter vivos scilicet, *Instit. h.t. § 2.* cum jus quæsitum non sit alicui auferendum.

Sunt tamen duæ causæ, quæ faciunt do- 10 nationem perfectam revocari. Altera est supervenientia liberorum ei, qui orbus donavit omnia bona sua, vel majorem eorum partem, quasi donasset propter liberorum carentiam, alias non donaturus. Ut eorum nativitas faciat cessare donandi causam, atque ita res donatas esse sine causa penes donatarium, ut hoc ipso resolvatur donatio: & ita decisum *l. Si unquam 8. Cod. De revoc. donat.* ubi ista materia latè tractatur à diversis; præcipuè ab And. Tiraquello. Si tamen donanti liberi non fuerint tempore donationis aut de iis non fuerit cogitatum; alias non nisi quoad legitimam fiet donationis resolutio, quam parens, velit nolit, debet salvam relinquere liberis suis. Ratio resolutionis istius est, quòd nemo præsumatur suam posteritatem alienæ postponere velle. Hæc ita, si liberi justi ex legitimo matrimonio supernascantur: naturales enim non causabunt hanc revocationem, cùm in eos non sit talis adfectus, nequidem si legitimentur, quia aliàs facilè foret illudere donatario. Nisi legitimentur per matrimonium subsequens, qui eodem jure habentur, quo legitimè ab initio nati, ut dicetur inf. ad *tit. Qui filii sint legit.* & dixi *D. h.t. num. 11. & seqq.* ubi plenius vide de hac causa revocandæ donationis.

Altera causa est ingratitudo commissa per 11 donatarium in donantem, quæ non tam facit ipso facto donationem resolvi, quàm posse revocari per ipsum donantem. Ratio est, ne cuiquà sit licentia & alienas res rapere, & frugalitatem donatoris irridere, & ipsum donatorem, eiusque res perdere. Causæ ingratitudinis referuntur quatuor. *c. fin h.t.* Si impias manus in donatorem injecerit, atroces injurias intulerit, magna substantiæ jactura adfecerit, vitæ periculum procuraverit. Additur

quin-

Digitized by Google

quinta in *l fin Cod. de revoc. donat.* si conventionem subiectam non impleverit, quæ tamen non spectat propriè ad ingratitudinem, sed ad neglectam conditionem.

12 Ubi quæritur, An extra dictas causas possit alia adduci? R. Id quidem plerosque velle; sed verius esse, non posse ex alia causa revocari donationem, quod ea revocatio sit pœnalis, & proinde non inferenda sine textu; præcipuè cum ipse textus sufficienter causas enumeret, & taxativè loquatur, restringens revocationem ad causas enumeratas *V. dicta D. h tit. n.* 90.

Q. II. An liceat hæredi revocare? R. Hæredi non licere, nec ex ingratitudine in se
13 commissa à donatario, quæ non puniturhoc modo per leges; nec etiam in defunctum: sive sciverit eam commissam, quia tacendo videtur eam remisisse; sive ignoraverit, cum hæc revocatio sit actus vindictæ, qui hæredi non est permissus; & in dubio inclinandum in partem mitiorem. Quò facit, quòd in *d. l. fin. & d. c. fin.* indistinctè negetur hæredi ista facultas. *Vide D. cod. n.* 104.

14 Q. III. An collator beneficii, propter ingratitudinem beneficiarii, possit revocare collationem? R. Non posse, quòd non sit propria donatio, respectu collatoris, qui confert tantum ex necessitate officii, & distribuit munera Ecclesiæ: nt in ipsum ingratitudo commissa non causet hanc revocationem. Ecclesiæ tamen si ei ingratum ostenderit beneficiatus, privari beneficio poterit, *c. fin sup. De postulando, ubi a de re quid dictum.* Abbas in *c. fin. in fine h t.*

15 Ingratitudo Prælati in dominum, à quo feudum obtinet, facit ab eo feudum ausetti pro vita eius, ne impunita sit ejus ingratitudo. Post cuius mortem ad Ecclesiam feudum revertitur, ne factum unius alteri obsit, 2. *Feud tit. 40 in fine.*

16 Sunt & donationes, quæ ideo revocari possunt, quia factæ ex causa turpi, de quibus D. *& Cod. de condict. ob turpem caus.* inter quas est facta à milite concubinæ, *l. 2. C. De donat. inter virum & ux.* Quod ita in milite statutum, ne contingat adulatione concubinæ spoliatū avocari à malitia. Quod & procedit in relictis testamento, quæ auferi fiscus, *l Miles ita §. 1. D. De testam. milit. l. Mulierem De his, quæ ut indigni auferr.* Cum alias pagano non sit illicitum donare non tantum concubinæ, sed & hæretici, *l Affectionis 5 & l. Donationis 31. D. h t.* Imò & legare. Jason. *Consil. 37. lib. 3.* Covarr. *ad c. peccatum. 2 §. 2. n 2.*

Ubi quæritur, An idem procedat in Cleri- 17
cos? R. Ita plerosque velle, quos *d. loco* citat Covarr. alios allegans; ex ratione, quod Clericus sit miles Dei, & dicatur cælestis militiæ miles, *c. 2. De pœnis in 6.* & eadem subsit ratio, ne avocetur a divinis. Quò facit, quod privilegia competentia armatæ militiæ etiam concedantur cælesti. Et ita tenet Gl. in *l 5. D. De donat.* & passim Interpretes, licet textus super ea re nullus exsteat. Vid. Wamesi. *Cons. 369. nu 5 & 6. & Cons. 370. nu. 2. & per tot. h. t.* Et hôc ita in donatione; secùs dicendū de pretio usus corporis, aut compensationis obsequiorum, quia non potest videri donatum, quod meretrix, licet turpiter agat, cùm tamen talis sit, datum retineat, citrà condictionem, cum turpiter non acceperit, *l. 4. §. fed quod D. De condict. ob turpem causſam.*

Lubet subjicere de donatione Constanti- 18
ni Imp. qui Silvestro Romano Pont. diadema aureum, chlamidem purpuream, aliaque Imperii ornamenta, simulque Imperatoriæ majestatis gloriam & potestatem dedit, urbem Romam, Italiam, omnesque Occidentis provincias reliquit dispondens; sede Imperii in Græciam translatâ. Movetur autem quæstio, An ea subsistant? R. Esse quosdam, qui negent umquam factam: alios in dubium revocare, & ut factam admittant, nullo tamen jure subsistere pertinaciter adferere, quod absfuerit populi consensus, sine quo non licerat Principi regni sui loca alienare, præcipuè caput ipsum, & potissimam regni partem. Cui opinioni adhærent potissimum illi, qui Romanæ Sedis parum sunt æqui judices, & quorum animus hæretica fæce imbutus. Sanior & verior est sententia, eam non tantum valide factam esse, sed etiam videri profectam ex divina inspiratione, ad splendorem & dilationem Ecclesiæ, & quasi in remunerationem; pro salute, victoriis divinitus comparatis, fide, aliisque beneficiis à Deo concessis. Nec est, quod defectum consensus populi quis culpet; siquidem is necessarius non fuerit, quippe populi auctoritate omni translatâ

in Principem, eiusque arbitrio omnibus subjectis: ut ea possit Princeps, quæ potuit populus, quem hoc potuisse eorum est. Facit, quod tum temporis Imperatores non fuerint adstricti juramento non alienare bona Imperii. Vacca *ad l. Legatus D. de off. præf.* Deinde populum Romanum cum Nobilibus consensisse recte adfirmatur, *c. Fundamenta* 17. *De elect. in* 6. ubi hoc ipsum adseritur Pont. Verum ei tamquam in propria causa parum fidei habent adversarii. Unde addo, ad donationis istius validitatem, tacitum populi consensum sufficisse, uti & approbationem quorumdam subsequentium Imperatorum, quorum aliqui dictam donationem expresse citam approbarunt, *can. Ego Ludovicus Dist.* 63. Patet & ex variis historiis. Ut nihil sit laborandum super *can. Constantinus Dist.* 96. quem adulterium & excogitatum plerique volunt, atque ita historiæ fidem detrahunt: minus recte, cum eius veritas aliunde pateat. Ut non nisi perversæ sint mentis hanc rem in dubium vocare. & facessere sint jubendi Laur. Valla, Car. Molinæus, & alii, qui calumniandi potius studio, quam veritatis indagandæ, in factosanctam Ecclesiam debacchati, donationem istam vel negârunt factam, vel improbârunt, quos percutere caput contra montem Murellum dicit Everardus, in *Loco à Verisimili n.* 15. *in fine* Vid. Præpos. *in d. can. Constantinus*, Abbas in *c. Intellecto* 13. *nu.* 6. *sup. De iureur.* Augustinus Steuchus *singulare Tr. hac de re adversus Vallam*. Covarr. 4. *Var. c.* 16. *n.* 8. Molina *De Iust. & Iure tract.* 2. *disp.* 25 §. *Hinc dubitant.* Card. Baron. *Annal. Eccles. tomo* 3. *ad an.* 324. *n.* 117. *& tomo* 12. *an.* 1191. *n.* 53.

TITULUS XXV.

De peculio Clericorum.

SUMMARIUM.

1. *Peculium propriè quid, & quod Clericorum.*
2. *Clerici bonorum patrimonialium & quasi patrimonialium sunt veri domini.*
3. *An & fructuum beneficii Ecclesiastici?*
4. *An profani eos expendentes teneantur ad restitutionem?*
5. *Clericus an rectè disponat de iis, quæ parcius vivendo sibi subtraxit.*
6. *An & de fructibus rationè pensionis Ecclesiasticæ percepti?*
7. *Patrimonium sufficiens habens licitè utitur fructibus beneficii.*
8. *Adquisita ex fructibus beneficiorum de jure relinquenda Ecclesiæ.*
9. *Adquisita ex rebus Ecclesiæ eduntur Ecclesiæ.*
10. *Bona Religiosi professi cui cedant.*

VT apertius cognoscatur, quarum rerum alienatio Clericis sit permissa, de Peculio Clericorum hic subjicitur: quod propriè est eorum, qui sunt juris alieni, ut servorum, filiorumfam. consistens in pusilla pecunia, quâ separatam à patris vel domini ratiocinibus habent, deducto quod ipsi debetur, *l.* 5. *fin* D. *De peculio.* Vocatur tamen hic Peculium Clericorum, etiamsi sint sui juris, respectu eorum, quæ præsidii causa seponunt, *l. Si chorus* 79 §. 1. *De leg* 3. aut separatam ab aliis causam habent; cuiusmodi sunt fructus beneficiorum, quorum causa separata à rebus patrimonialibus: quia patrimonialium penes Clericos est verum dominium & liberum arbitrium, quòad usum & abusum, non secus atque laicis *can. Episcopi* 12. *q.* 1. quod & dicendum de quasi patrimonialibus cuius ordinis sunt ea, quæ Clerici quidem ut tales adquirunt, sed iutuitu sui laboris, veluti concionando, sacra faciendo, confessiones audiendo, docendo, eâ dentur quasi merces operis præstiti, sine ullo alio gravamine. Covarr. in *c. Cum in officiis n.* 4. *inf. de testam.* Navarr. *De Reditib. Eccles. q.* 1. *monito* 19. & 39.

Dubia autem inter DD. est quæstio, An & fructuum beneficii Ecclesiastici dominium, an verò usum tantum habeant Clerici? R. Usum dumtaxat iis concessum videri, secundù Navarr. *d. Tract. de Reditib. Ecclesiast.* esseque tantum dispensatores, non etiam dominos fructuum. In quam rem adferuntur variæ loca: & Primò *Dist.* 44. in cuius principio dicitur ex S. Hieronymo: *Tibi, ô Sacerdos, de altari vivere, non luxuriari permittitur.* Secundò *can. fin.* 12. 1. 2. ubi quidquid habent Clerici, dicitur esse pauperum, & ultra sustentationem competentem quid accipientes, quod pauperum est, sacrilegium committere, & per abusionem talium judicium sibi manducare & bibere. Contraria tamen sententia, scilicet Cleri-

1

2

3

Digitized by Google

Clericos hodie, post distributionem reditum in quatuor portiones, de qua *can Quatuor & seqq. xii. q. 2.* esse fructuum ratione beneficii perceptorum, dominos, vetiori & hodie receptior est. Nam distributio ista reditum Ecclesiæ, quam mores videbantur requirere, quoad portionem Clericis adsignatam, pro eorum qualitate, & meritis inter eos dispensandam, nihil sanè aliud fuit, quàm reditus, alias communes, facere proprios eorum, quibus in particulari computabantur in stipendium; cum divisionis titulus, emptionis, venditionis aut permutationis similis, *l. 1. C. Com. utriusq. jud.* dominium transferat, & proprium faciat, quod ante erat commune & indivisum, *l. Rede 25 §. 1. D. De verbor. signif.* Quò facit, quod ministri sæculares dominium stipendiorum suorum sibi comparent, uti & milites: ut ex eadem ratione idem sit statuendum in Clericis, qui militare Deo, & suum peculium quasi castrense respectu fructuum habere dicuntur: præcipue cū progressu temporis portio adsignata Clericis in certa beneficii fit distributa, quæ abrogatā dispensatione reditum, per œconomum singulis conferuntur, ut jure proprio reditus eorum sibi percipiant ut suos, uti D. Th. 2. 2. q. 85. *art.* 7. Probatur ea sententia *c. un. de Clericis non resid. in 6.* ubi qui non interfunt divinis, dicuntur quotidianas distributiones suas non facere, unde præsupponitur necessitatis, si interfint, suas facere. Alias quænam foret pœna eorum, qui non interfunt, quam intendit ibi Pontifex? Nec est, quod quis arguat, ibi tantum agi de distributionibus, nam idem dicendum de fructibus aliis, quos grossos vocant, cùm eadem omninò sit natura & conditio, & ex fructibus pars in distributiones conversa, ut patet ex Trid. *Sess 22. c. 3. De reform.* ubi distributiones amittunt, qui competenti servitium non implent, nec earum quoquo modo dominium acquitunt ut dicendi sint alias acquirere, secundum jam dicta. Facit pro ista sententia, quod, ut dicetur *Tit. seq* de iis hodie testentur Clerici. Huius sententiæ est Covarr. *add. c. Cum in officiis inf. De testam* eamque sequitur Sotus *De Iust. & Iure lib. 10 q. 4. art. 3. & 4.* ac defendit multis Franc. Sarmientus *De Reditib. Eccl. p. 4. c. 1. & 6.* ubi Clericos facit dominos rerum beneficii, eos comparando matrisfamilias quoad dominium dotis, stante matrimonio. Adde Azor. *Instit. Moral. p. 2. l. 7. c. 8.* Molinam *De Iust & Iure Tr. 2. disp. 143.* Less. *l. 2. c. 4. dubit. 6. n. 41. & seqq.*

Ad jura superius allata dicendum, illa obtinuisse eo tempore, quo Clerici in communi vivebant, & dispensatores erant reditum Ecclesiæ, tantum ex iis sumentes, quantum cuique necessarium; reliquum in pauperes distribuentes, quibus sua portio needum erat discreta: ut ea in re defectuosi vocati sint fures, sacrilegi, raptores. Vel dici potest, non malè secundum dicta jura, reditus Ecclesiæ vocari bona Dei & pauperum, non ea intentione, quali propriè hodie talia sint: sed quod peculiari ratione à Clericis superflua eorum sint erogranda in pauperes, alia ve opera pia. Ut videantur quidem Clerici quoad fructus beneficiorum æquipatandi fructuario in adquirendo, non tamen ita in disponendo habere libertatem. Quò facit, quòd Trid. *Sess. 25 cap. 1. de reform.* interdixit non tantum Episcopis, sed & omnibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ne ex reditibus Ecclesiæ secundùm carnis adfectum propinquos augere studeant, sed in pauperes superflua distribuant.

Unde alia exortur quæstio, An Clerici malè & in profanos usus expendentes fructus, teneantur ad restitutionem? R. Aliquibus videri, & letaliter eos peccare, & ad restitutionem teneri: quam sententiam tuentur; qui Clericos usurarios tantum ponunt, non etiam fructuarios. Ducuntur Primò auctoritate Canonum, qui Clericos tantum faciunt dispensatores, quos malè dispensantes certum est teneri obnoxios restitutioni. Secundò, Quod empta ex fructibus sint reservanda ecclesiæ, ita ut non liceat Clericis de iis disponere per ultimum elogium, ut dicetur infrà *Tit. seq.* III. Quod Trid. *d. c. 1* interdicat Episcopis augere ex reditibus Ecclesiæ propinquiores, sed velit eos in pauperes erogari. IV. Quod ea fuerit intentio fidelium bona sua Ecclesiis offerentium. Et hanc sententiā plures adserunt, quod citat Covarr. *add. c. Cum in officiis n. 10.* & multis probat Navar. *Tract. De Reditib. Eccl. q. 2.* Verior sententia est, peccare quidem letaliter Clericos, prodigaliter fructuum notabilem quantitatē dissipando in profanos ac vanos usus, nō teneri tamen ad restitutionem: quæ est opinio D. Th. 2. 2. *q 85. art. 7.* quā amplectitur

Covarr. *d. loco n.* 11. & multis aſtruit Satmicnt. *d. Tr. De Reditt. Eccleſ. p. 2. c. 2.* Poſteriori pars probatur, ex eo, quod, ut jam dictum, reſpectu beneficii ſint potius fructuarii, quàm uſuarii; ut fructuum dominium adquirant, & liceat iis res ſuas diſponere pro lubitu, citra læſum juſtitiæ legem. Quæ tum Lædi dicitur, quando de alieno in finem non permiſſum diſponitur, non etiam quando de ſuo, licet in uſus malos, quia ea res non facit obnoxium reſtitutioni, cum nemo poſſit dici lædi, cui reſtitutio facienda. Quò facit, quod laici bonis ſuis abutentes non teneantur ad reſtitutionem; ſua enim ſunt nulli propriè debita: quod ipſum cùm & obtineat in Clericis, idem etiam ponendum juris. Strictius tamen hos teneri, propter perfectiorem ſtatum, certum eſt. Prior pars probatur, tum quod ſit contra Canones & mandata Eccleſiæ, ut patet ex Trid. *d. c.* 1. tum quod ſit contra charitatem, miſeris multis & fame preſſis non ſubvenire, præcipuè ex bonis in eum finem deſtinatis, ut eas poſſidentes eleemoſynas & opera pia exercerent, ut patet ex loco Trid. jam allegato.

Non obſtat primum argumentum; quia loquitur de tempore, quo necdum erant bona diviſa: vel accipiendum de diſpenſationibus non ex lege juſtitiæ, ſed charitatis, ut peccato involvantur malè diſpenſantes, non etiã reſtitutioni obſtringantur. Ad ſecundum dicendum, hoc onus ab Eccleſia impoſitũ eſſe Clericis, ne, rerum augendarum cupiditate & ambitione, patrimonialibus amplificandis incumberent: ut nihil ea res dominium & diſpenſationem liberam deminuat. Ad tertium, præceptum iſtud tantum reſpicere legem charitatis, non etiam juſtitiæ, cum contra illud factũ non irritet, nec reſtitutionis ullam mentionem faciat. Ad quartum, illam quidem iuſſe intentionem fidelium non tamen per eos modum & onus impoſitum fuiſſe, ſed ſolum eâ ſpe & intentione obtuliſſe ſua Eccleſiæ, quæ in mente retenta nihil operatur, cum aliàs expreſſa induxiſſet legem juſtitiæ. Plura de hâc quæſtione vide apud Azor. *d. c.* 8. *q.* 2. Molin. *d. Tract.* 2. *Diſp.* 144 Leſſ. *d. loco n.* 44. *& ſeqq.*

5 Q. III. An Clericus ſuperfluis, quæ parcius vivendo, neceſſariæ & detenti ſuſtentationi ſubtrahendo contrahit, libere diſponat? R. Hoc aſſerere Navarr. *De Reditib. Eccl. q.* 1. *n.* 59. & 82. quem ſequitur Azor. *d. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 5. *q.* 4. & tenere id ipſum Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n.* 9. *ubi alios citat*; ex ratione, quod ex Canonibus antiquis iſta pars ſit conſtituta Clerico, ut quaſi propria, &c ei ſit libertas eâ utendi tamquam libera ab omni obligatione, quaſi ſua induſtria & labore parta eſſet. Contra eos tamẽ facit, quod eiusmodi ſuperflua debitæ ſuſtentationi ſubtracta nũ ſint alterius conditionis, atque ea, quæ decenti & honeſtæ ſuſtentationi ſuperſunt. Ut liberaab obligatione diſtribuendi in pios uſus dici nequeant, cum Eccleſiæ præceptum ſit generale, non diſtinguens inter ſuperflua. Accedit, quod fortidus animus ſibi ſubtrahens non debeat eſſe melioris conditionis, quàm liberalis, pro dignitate ſe ſuosq; exhibens. Ita Abbas in *repet c. Cum eſſet n.* 10. 27. *inf. de teſtam.* qui ſuperflua eiusmodi non eximit ab obligatione diſpenſandi in pauperes, ſequiturque Franc. Satmicnt. *De Reditib. Eccl. p.* 2. *c.* 8. *n.* 16. *&* p. 3. *c.* 5. quæ opinio magis procedit ſecundum eos, qui volunt Clericos tantum eſſe uſurarios, quorũ conditio eſt, ut quo non utuntur, id domino cedat, ex natura uſus.

Q. IV. An penſionis Eccleſiaſticæ ſuperflua libera ſint ab iſta obligatione elargiendi in pios uſus? R. Eſſe, qui penſiones à natura beneficiorum ſecludant, quaſi quæ ſint temporale & profanum, datum loco alimentorum Gigas *De Penſion. q.* 52. *alios citans*, & Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n.* 10. *inf. De teſtam.* Ut non ſint obnoxia dictæ obligationi, ſed ſit libertas penſionario, ea pro lubitu diſponendi, ad inſtar patrimonialium. Probabilius, idem in penſionibus iuris eſſe, quod in beneficiis, quod ſcilicet ex iis ſuperfluum non minus ſit diſpenſandum in pios uſus, quam ſuperfluum ex beneficiis, cum nomine beneficii dentur penſiones, & ex eius fructibus veniant præſtandæ, ut non poſſint non ſapere naturã beneficiorum. Non facit, quod dentur loco alimentorum; nam ea cauſſa non liberat ab obligatione elargiendi quod ſupereſt in pauperes, ſecundùm jam dicta. Navarr *De Reditib. q.* 1. *n* 7 Satmient. *d. c.* 5. *n.* 7. Azor. *d. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 9. *q.* 12 *& lib.* 8. *c.* 12. *q.* 4. Bona aliunde quam ex reditibus Eccleſiæ quæſita, intuitu ſcilicet perſonæ, ſunt ab iſta obligatione, quæ maior eſt in Clericis quàm in laicis, libera, *can. Fixum* 21. *q.* 3. *& per tot.*

6

Poſtre-

7 Postremò dubitatur An Clericus patrimonium sufficiens habens, illo reservato, licitè utatur beneficii fructibus? R. Dubium movent ex *can. Pastor & can. Clericos 1. q. 2. can. Ut XII. q. 1.* quibus videtur hoc negari. Affirmandum nihilominus, hoc licere, quod dignum sit operarius sua mercede, nemo militet suis stipendiis, boni uturanti non sit obligandum os alicui inservienti de eo vivere debeat. Innoc. & Abbas in *c. Episcopus sup. de præben.* Covarr. *ad c. 1. n. 2. & 3. inf. De testam.* & ita communiter receptum. Non obstant allegata loca, cum potius consilium contineant, quàm præceptum; vel referenda ad pristinum usum Ecclesiæ, quo distributio fiebat in Clericos indigentes, causa alimentorum: vel denique accipienda de maxima pauperum egestate; tunc enim bona sui reservans, & Ecclesiastica in suos expendens usus, pauperibus non subveniens, non est extra peccatum. Boetius Epo ad *d. c. 1. n. 62. & seq.* Azor. *d. c. 9. qu. 13.*

Hæc ita in Clericis sæculatibus, quibus licet jure dominii fructus beneficiorum cedant, quatenus officio deservitur, adquisita tamen ex fructibus sunt Ecclesiæ relinquenda de jure scripto, *c. 1. & 3. h. t. c. 1. inf. tit. seq.* quæ & eadem post mortem Clerici vindicat, non etiam antè, quod tunc eorum dominium Ecclesiæ quæsitum dici nequeat, cum ejusdem, cujus fructus, sint rationis, quos dictum cedere 8 Clericis. * Exceptis iis, quæ pecunia aut ex rebus Ecclesiæ comparata sunt, cui incontinenti eorum dominium cedit etiamsi non Ecclesiæ, sed Clerici nomine sint comparata: quod in Ecclesia speciale esse tradit Covarr. *ad d. c. 1. n. 7.* Quæ ex patrimonio habet & aliunde, quàm ex Ecclesiæ quæsivit reditibus, cedunt amicis. An autem in dubio præsumantur quæsita ex bonis Ecclesiæ, dicitur infrà Tit. 27.

Quantum ad professos, illi ex voto paupertatis ne quidem rem sui patrimonii possident; nam & hæc cedit Monasterio, bonorum tamen capaci, *Auth ingressi C. De SS Eccles.* Qui sine consensu, tacito vel expresso, sui Superioris quidquam recipere, aut receptum retinere, aut distribuere ausi sint, graviter reatum incurrunt, ut patet ex *can. Sciunt 9. & can. Non dicatis XII. q. 1.* Abbates & alii Superiores, etsi dominium non habeant, quod ratione Ecclesiæ est penes Religiosos in communi, Trid. *Sess. 25. c. 3. de Regular. Nicolaus III. in Extravag. Exiit.* habent tamen potestatem administrandi bona Monasteriorum in usus honestos & licitos.

TITULUS XXVI.

De Testamentis & ultimis voluntatibus.

SUMMARIUM.

1. *Testandi facultas permissa jure Canonico.*
2. *Clericus de quibus bonis rectè testatur.*
3. *Adquisita ex fructibus beneficii cedunt Ecclesiæ, in qua quis beneficium obtinuit.*
4. *Ecclesia nomine quid hic veniat.*
5. *Licentiam testandi super ejusmodi bonis concedere Clericis potest Pontifex.*
6. *Hodie ea permissa, ex consuetudine generali.*
7. *Consuetudo talis justa & valida asseritur.*
8. *Testandi prohibitio an concernat pensiones?*
9. *Testandi Licentia non est Religioso.*
10. *Ne quidem electo Episcopo.*
11. *Quam tamen Religioso concedit S. P.*
12. *Testamentum ante factum an convalescat per hujusmodi licentiam?*
13. *Licentia illa an expiret primo actu?*
14. *An finiatur morte concedentis?*
15. *Testamentum an ingressu Religionis rumpatur?*
16. *Novitius est libera voluntas disponendi.*
17. *An quid circa hoc mutaverit Conc. Trid.*
18. *Excommunicatus quatenus testari possit.*
19. *Forma testamenti ordinandi hoc jure requisita quoad numerum testium.*
20. *Testium qualitas.*
21. *An mulier admittatur testis?*
22. *Testamentum ad pias causas an favore desideret?*
23. *Institutio sub hæredis, vel exhæreditatio etiam hoc jure necessaria.*
24. *Institutio in alienum arbitrium an rectè conferatur.*
25. *Legatum rei alienæ an valeat hoc jure?*
26. *Intellectus c. Filius noster 5. h. t.*
27. *Solemnitas quoad numerum testium in terris*

Ecclesia obtinet, non imperii.

28. *Legitima Tbellianica detractis admissa jure Canonico.*

29. *Hæres non exequens voluntatem defuncti qualiter puniatur.*

30. *Legandæ res quæ est in commercio, & capacibus.*

31. *Res immobilis legata Ecclesiæ vel Monasterio an debeatur æstimatio?*

32. *Portio Canonica cui debita.*

33. *Portio Canonica Cathedrali Ecclesiæ quando debeatur.*

34. *Prælato relictum quando nomine vel proprio vel Ecclesiæ relictum censeatur.*

35. *Aportione Canonicâ liberat privilegium vel consuetudo.*

36. *Ecclesia exempta an libera ab hoc onere?*

37. *Portio Canonica quanta.*

38. *Relicta alia libera à dicto onere.*

39. *Executores testamenti qui esse possint, & eorum munus.*

HActenus de actibus inter vivos: nunc de ultima voluntate subjicitur, quatenus per eam alienatio licita; & hoc Tit. de quo agitur, quæ testimento explicatur. * Ea non minus permissa hoc jure, quam civili; sive quoad institutionem, substitutionem, (quæ pupillaris expressa etiam matrem excludit, ut ne quidem ad legitimam illi sit actio, *c. 1. eod. in 6. & latè probatum D. de vulg. & pupil. substit. num.* 49. quod nec peccetur à patre testamentum filio faciente, qui non tenetur uxorem instituere, nec à filio, qui testamentum non condendo non potest videri impius in matrem) sive quoad legata, fidecommissa, codicillos: quatenus tamen testator est sui juris habens legitimam testandi licentiam super rebus. Quo modo impubes, filiusfam. nec hoc jure testantur, nisi de castrensi, aut quasi castrensi peculio, ne quidem pro anima sua. Accedente tamen patris consensu relictum tenet. *c. licet de Jepult. in 6.* Jul. Clarus *§. Testamentum q. 5. num. 7.*

1

Clerico testandi licentia non est denegata super iis bonis, quæ ante clericatum habuit, *c. 1. h. t. can. 1. XII. qu. 5.* & quæ post eũ adquisivit ex successione amicorum, aut sua industria, etiam ratione ordinis: quæ licet ratione Ecclesiæ adquirantur, non tamen immediatè ex ejus bonis proveniunt, ut nulla Ecclesiæ fiat injuria, reliquendo ea aliis Cœnit *ead. c. 1. n. 15. per c. Relatum 12. in fine eod.* Navar. *Tr. de Restitut. Eccl. qu. 3.* Clarus *d. §. Testam. quæst. 27.*

Aliud jutis est in adquisitis ex frũctibus beneficii, quos exstantes, aut ex iis comparata, volunt Canones cedere ei Ecclesiæ, in qua beneficium obtinuit Clericus, *d. c. 1. c. quia nos §. h. t. can Placuit XII qu 5.* Non obstante, quòd tamquam dominus in vita iis uti & abuti potuerit, ut dictum Tit. superiori; potuit enim Ecclesia legem & modum circa dominii usũ præscribere, sæpe nõ dominio. Ut nihil obstet reg quod concessum in vita non sit denegandum morientibus; quam iustè ab Ecclesia restringi, aut mutari potuisse, non est dubitandum. Ratio est, tum quia nihil continet iniquitatis, ab Ecclesia profecta ad eam redire tum verò præcipuè, ut Ecclesiastici ab instatiabili opes congerendi cupiditate arceantur, & in vita liberalitatem erga pauperes exercere studeant, suaque in usus pios potiùs convertant, & expendant, quàm avarè multa accumulata non sine scandalo relinquant. Et hoc procedit in bonis tam mobilibus, quam immobilibus: nisi quòd non judicetur improbatæ consuetudinis, mobilia quædam relinquere in pios usus, & in compensationem servitii, *d. c. 12.* * Ubi nomine Ecclesiæ dicitur venire ipsa congregatio, uti est Collegium Clericorum: ubi autem unus tantum ordinandus ipse succedit, præcipuè in vacante Ecclesia, Cathedrali, Regulari, aut Collegiata. Ubi Capitulum, aut Collegium, singularisve aliqua persona immittere se prohibetur, bona à Prælatis relicta occupando, dividendo consumendo, sub pœna suspensionis, donec plenè restituat, sed ea expendenda in usum Ecclesiarum, aut futuro Prælato reservanda, uti & obvenientia tempore vacationis, *c. Quia sæpè 40. de elect. in 6. Clem. Statutum: pen. eod.* Postea supervenerunt novæ Constitutiones variorum Pontificum, quibus spolia Clericorũ (quo nomine veniunt non tantùm quæ illicita negatione aut modo alio Clericis adquisita, sed omnia ab iis relicta ex fructibus beneficiorum) reservantur Cameræ Apostolicæ. Vid. Navarr. *De spoliis Cler. §. 5.* Molina *De Just. Tr. 2. disp.* 147.

2

3

4

Licen-

Digitized by Google

Licentiam testandi super ejusmodi bonis per Pont. Rom. Clericis concedi posse, etsi aliqui in dubium vocent, rectè tamen sentiunt, qui affirmant; tum quod ipsi Ecclesiasticorum bonorum administratio sit commissa, & tu præcipuè, quòd hæc prohibitio testandi sit juris humani, supra quod cum sit P. R. ejus relaxandi habet potestatem. Covarr. *in c. cum in officio 7. n. 20. h t* Azor. *Instit. Moral. p 2 l. 7. c. 9. q 2.* Wamesius *Conf. 372 n. 1. de pecul Cleric.* An autem ista licentia primo actu finiatur, 6 mox inferius dicetur. * Licentia huiusmodi hodie opus non est, quandoquidem generali consuetudine testamenti factio Clericis sit permissa licet non passim omnibus Prælatis ea competat, ut post alios tradit Covarr. *ad d. c. 7. num.* 23.

Dubitatur autem, an talis consuetudo sit 7 dicenda justa & validaR. Non posse quæstionem super testamento in pios usus, cum ista prohibitio sit tantum juris humani, cui derogari potest per justam consuetudinem, qualis est ista, per quam bona ejusmodi in usum, in quem destinata convertuntur & facit eò *c. alibac & ea Relatum 12. h. t.* Tantam esse quæstionem, An etiam in non pios usus testamenta valida ponat? Negat omninò Navarr. *Tract. de reditib Eccl.* eaque multis impugnat, hoc præcipuè argumento, quòd fructus isti non sint in dominio Clericorum, sed ex lege justitiæ teneantur eos sustentationi non necessarios in pauperes, pios que usus distribuere; atque ita videantur de aliena testari, quod non potest induci consuetudine. Verum falsò nititur fundamento hæc Navarri opinio quia supra probatum, Clericis dominium cedere fructuum, & adquisitorum ex iis, pro servitio, & non tam lege justitiæ, quàm caritatis eos teneri superfluos fructus dispensare in pios usus. Facit, quod non nisi jure humano testandi prohibitio sit inducta, ut non videam, qui possit damnari ista consuetudo, per quam juri humano derogari posse, dictum sup. *De consuet. n. 4. & ad l. de quibus 32. n. 19.* 9 *& seq. D. de legib* si non foveat malitiam aut peccatum qualis hæc, cum nihil mali involvat, disponere super rebus suis, quod jure communi permissum, ad quod redirur per istam consuetudinem. Quod attinet ad occasionem avarè congerendi, illa accepta est, non data, atque ita non inficit consuetudinem per se justam & mixtam bono fundamento. Deinde Ecclesiæ iste est finis, qui non semper avertitur, etiam ubi ius scriptum in usu est, cum non ideo minus aliqui inveniantur ad dicti concernandis pecuniis. De quibus propterea Clericus in profanos ac vanos usus disponens, divitibusque consanguineis bona sic adquisita relinquens, neglectis pauperibus, non videtur à reatu mortali immunis: ut neq; inter vivos dispensans in hujusmodi usus est immunis à peccato, uti dictum Tit. superioris. Sed hominis hoc est vitium, non rei aut consuetudinis; propter quod ut dispositio non irritatur, ita nec ultima voluntas irritanda, cum abusus licentiæ non ponat juris in quietatem. Fundatur enim in publica Reip. tranquilitate, quæ aliàs sæpè turbaretur, si ejusmodi testamenta non tenerent, & bona tamquam sponsa occuparentur. Facit, quòd Pont. sciens talem consuetudinem, nec eam improbans, videatur approbare. Atque ita eam probat Covarr. *d c. 7 nu. 24.* & multis confirmat Franc. Sanctinus *Tract. de Reditib. Eccles in princ.* quibus adde Vasq. *De Success. tome 1. 6. 22. n 56. Azor. d. c. 9. in princ.* Boet. Eponem *ad c. 1. n. 84. & seq. h. t.* Less. *De Just. & jure lib. 2. c. 19. Dub. 4. n 42. & seqq.*

Illud etiam controverti soler, *An dicta pro-* 8 *hibitio* concernat pensiones, quæ recipiuntur causa resignati beneficii? R. Plerosque velle pensiones non contineri dicta prohibitione, inter quos est Gigas *De Pensionib. q. 52.* Covarr. *in d. c 7. n. 14.* quod pensio non tam sit beneficium, quàm merè quid temporale. Verùm cum contineat partem reditum Ecclesiastici beneficii contrarium dici posset, juxta tradita Tit. superiore nu. 6.

Religioso testandi licentia denegatur; tum 9 quod per professionem omnibus se bonis exuerit, ut nihil proprii habeat, de quo testetur: tum quod in voluntatem alterius, cujus se obedientiæ subjecit, arbitrium suum contulerit, à quo non potest dependere ultimum elogium *t. 2. h. t ubi* Covarr. *n. 17. & 18.* Clar. *qu 18. n. 7.* Licitum tamen ei, qui non facta dispositione est ingressus, post professionem inter liberos distribuere suam substantiam, parte ejus sibi reservata, quæ Monasterio cedat, & hoc non tamquam domino, sed

sed ut dispensatori à jure ad hunc effectum constituto, *auth. Si quo muler C. De sacrosc. Eccl.* Nav. *Comment. 1 de Regularib. num 45. Less. lib. 2. cap. 41. Dub. 10. nu. 82. vers. Circa praedicta.*

Ubi quæritur Primò, An si Religiosus eligatur Episcopus, liberetur à voto paupertatis & ad fertiar aliorum Clericorum hodie exstari possit; Resp. Minimè absolvi à voto paupertatis, uti nec ab aliis subsistantialibus, sed iis, ut autem, obstringi, cum nullo Canone id sit expressum, & contrarium potius insinuetur *in can. de Monachis xvi. q 1.* & præcipuè *in c. Clerici pen sup. de vita & honest Cleri* ubi in Episcopum electus Monachus habitum Monachi deserre jubetur. Nec obstat *can. Statutum xviii. q. 1.* ubi dicitur à jugo monasticæ regulæ absolutus; nam hoc verum est quoad jurisdictionem Abbatis, & alia Monasterii statuta, non etiam quoad tria vota substantialia, quæ non admittunt testamenti factionem, *Gl. in d. can. de Monachis*, Covarr. *ad c. 2. n 26. b t* Jason. *in Auth. Ingressi n. 12. Cod. de SS. Eccl.* Baldus *in d. c. pen. in fine*, Wamef. *Conf. 404 n 1. b t.* Est tamen ei administratio rerum Ecclesiæ concessa

50 Q. II. An testandi licentia possit Religioso concedi à R. P.? Resp. Posse concedi superiis, quæ ad eos devolvuntur. Potest enim Pont. dispensare super voto, & ab eo eximere Monachum, ut tradetur infra *De statu Monach.* ut possit existere à voto paupertatis, quod in omni voto censetur excepta Superioris auctoritas. Et hanc esse communem opinionem tradit Covarr. *in c. 7. nu. 7. b. tit.* Boetius Epo *ad d. c. 2 num 22. & seq.* multosque eam in partem allegat Felin *in c. Si quando nu. 5. De rescriptis.*

51 Q. III. An ejusmodi licentia faciat testamentum ante factum convalescere? Responden. Hoc posse videri, per *l. si quis 6. §. sed etsi* D. *de injusto, rupto &c* ubi damnato concessa testamenti factio facit etiam testamentum ante factum subsistere. Dicendum tamen è contra, eò quod ista licentia sit futuri temporis, ut non trahatur retrò in confirmationem eius quod factum inutiliter. Ratio est, quòd cum istæ dispensationes sint odiosæ, *c 1. in fine de filiis presbyt in 6.* non admittant extensionem ad aliud actum. *Canonista in c. Postulasti 2. de rescriptis*, Abbas *in cadauver 8. eod tit.* Jason. *in l. quo minus 2. num. 134 D de flumin.* Nihil facit *d. §. sed etsi*, quia loquitur in casu, quo testamentum ante valuit, & irritum est factum per sententiam. Quæ irritatio non habet locum in testamento militis damnati ex crimine militari, *tex. ubi & l. 1 D. de veteran & militum succeff.* ut non possit trahi ad casum, quo defuit ab initio testandi licentia testandi.

Q. IV. An testandi licentia exspiret primo actu? Resp Id aliquos velle *arg l. boves 5 1. D. de verb. signif. & l Dotis 68. de jure dot.* ubi sermo simpliciter prolatus de primo actu intelligitur, in eoque consummatur. Quæ regula ut habeat locum in actu non revocabili, non tamen in actu revocabili, qui ex natura & conditione sua non finitur primo actu, imò non censetur consummatus, si revocetur: qualis est actus testandi, qui aste mortem testatoris non habetur firmus. Qua tatione in hanc posteriorem partem inclinat Covarr. *ad d. c. 7. num. 22. b. t.* Barbosa *adl. 8. § quod in anno num. 19. Solutomatrim.* Nam verba & dispositiones debent intelligi secundum naturam actus, ad quem referuntur. Est autem natura sua testamentum revocabile. Deinde non datur prima & secunda voluntas ultima, sed unica tantùm, & illa tantùm voluntas dicitur, quæ suprema est. Nec obstat, quod versemur in materia odiosa, qualis ea omnis, qua immutatur conditio Religiosorum; nam non ideo concessiones ita interpretandæ, ut teddantur ridiculæ & captiosæ. Simmiet. *De redditib. Eccl p. 4. c. 4. n. 3.* Azor. *d. c 9 q. 3.* Fach. *5. Contr. c. 99.*

Q. V. An ista licentia finiatur morte concedentis? Resp. Hoc posse videri ex eo, quod mandatum re integra, morte mandantis exspiret, *c. Gratum. c. Rectum sup deoff. deleg* Verum cum hæc res non tam ad mandatum spectet, quàm ad gratiam factam, verius est, concedentis morte non finiri eam licentiam, *c. sicut 36. de præben. in* 6 ubi gratiam factam non fieri extingui mors concedentis, re integra, licet secus in gratia faciendo Navar in *can Placuit num.* 162. *de pœnit dist.* 6. Sarmient *d. loco num.* 3. Azor. *d. c. 9. qu. 4.* Fachin. *d. lib. 5. c.* 100.

Q. VI. An testamentum factum ante ingres-

Digitized by Google

greſſum per eum rumpatur? R. Hoc aliquos velle, ſi non cogitaverit teſtator de ingreſſu, quòd per ingreſſum videatur tacitè revocaſſe voluntatem, *Auth. Ingreſſi Cod. De SS. Eccleſ.* ubi ingrediens ſe & ſua cenſetur Monaſterio dedicare: & per *Anth. Niſi rogati Cod. ad S. C. Trebell.* ubi Monaſterium habetur loco liberorum & quaſi poſthumi. Contrariam tamen opinionem eſſe veram indiſtinctè, ſive de ingreſſu cogitaverit, ſive non; cum nullus textus diſtinguat, ſed det liberam poteſtatem teſtandi ante ingreſſum de ſuis *Novella de Monachis 1. § illud*, nec ſit ratio diſtinctionis. Nam quòd ajunt de tacita revocatione in caſu, quo non cogitavit ingredi, nihil arguit, cùm illi non ſit iſta vis, quæ ne quidem competit expreſſæ revocationi, niſi ſolemni, ut dictum *Inſtit. quib. modis teſtam infirm.* Cenſetur enim teſtator tabulas appoſuiſſe, quas non mutavit ſequenti juſta voluntate. Nihil facit *d. auth. niſi rogati*, quia eius deciſio tantùm habet locum in caſibus expreſſis, inter quos non eſt hic, de quo agimus, & quando ab inteſtato decedit ingreſſus ex tacita, eius voluntate. Videtur hanc opinionem ampleſti Covar. *ad c. 2. nu. 10. h. t.* ubi Boet, Epo. *n. 2. & ſeqq.*

Hæc ita in Profeſſis. Aliter ſe res habet in
16 Novitiis, qui cum necdum in poteſtatem alterius ſuam remiſerint voluntatem, bonisque ſe exuerint, nec regulæ ſe alligaverint, nõ poſſunt dici obligati Religioni, cum ſolus habitus non faciat Monachum, *d. c. 2. h. tit.* Ut habeant plenum & liberum arbitrium diſponendi ſuper rebus ſuis.

Dubitari tamen poſſet, An hoc non ſit mu-
17 tatũ per Trid. *Seſſ. 25. c. 16 de Regularib.* R. Prohiberi quidem ibi diſpoſitionem Novitii, niſi ex licentia Epiſcopi, aut eius Vicarii, intra duos menſes ante profeſſionem, non eam, quæ eſt ultimi elogii, ſed quæ fit inter vivos. De qua tantum agi patet; Primò, ex verbis, *renuntiatio aut obligatio in favorem facta, etiam cum juramento ſit irrita?* qualis ſpectat ad actum inter vivos. Nam diſponere de rebus ſuis per ultimum elogium non eſt renuntiare, aut ſe obligare. Secundò ex ratione Concilii, quæ eſt, ne ſpoliatus bonis ante ingreſſum, minùs liberè ingrediatur, in Monaſterii detrimentum, Quod non contingeret per ultimum elogium, quod non privat aliquem bonis, cum non ſortiatur effectum ante mortem naturalem, aut civilem, qui inducitur per ingreſſum, ut ante non præjudicetur Novitio. Tertiò, quòd non aliàs renuntiatio aut obligatio Novitii teneat, quàm intra duos menſes, ex licentia Epiſcopi, aut ejus Vicarii qua non opus in teſtamentis, quæ non poſſunt dependere ab alieno arbitrio, & hic fruſtra requireretur, cùm nullibi ſit adempta teſtandi facultas Novitio.

Uſurario manifeſto, ante reſtitutionem aut cautionem de reſtituendo, non eſſe licentiam teſtandi dixi *ad D. h. s num. 12.* & dicetur infrà ad *tit de uſuris* Excommunicatum non eſſo prohibitum teſtari, ex eo patet, quod tantum ſit prohibitus teſtari excommunicatus ob percuſſionem Cardinalis, aut hæreſin *c. fin. De pœnis in 6. & Auth. Credentes C. de hæret.* Quod minimè extendendum, tum quia pœnale, tum quia excluſio unius eſt incluſio alterius. Covarr. *de teſtam. p. 2. Rubr. num. 56.* Clar. *§. Teſtamentum q. 24.*

Ad formam quod attinet, non deſideratur
19 hoc jure tanta ſolemnitas atque civili, cùm ſufficiat duorum aut trium teſtium præſentia, coram Parocho, *c. cum eſſet 10. h. t.* ubi dicitur in ore duorum aut trium ſtare omne verbum. Ut probationis cauſa videatur potius requiſiti teſtes, quàm ſolemnitatis ſupſtantialis Ut ſaltem hoc jure verior ſit eorum opinio, qui volunt minùs ſolemne teſtamentum obligare hæredem, certum de voluntate defuncti, ad præſtanda relicta, cùm probationibus non ſit opus, quando propria confeſſione conſtat de veritate, nec aliàs ad extraneam fidem decurratur quàm ſi aliter non poſſit haberi veritas, ut ait Imp. in *l. fin Cod. de fideicom* quod & jure civili teneri poſſe diximus ad *D. tit qui teſtam facere poſſ. n. 43.*

20 Quantum ad teſtium qualitatem, rejiciuntur & hoc jure ſuſpecti; veluti domeſtici, quales hac in materia ponit poteſtas patria, non etiam cognatio, aut cohabitatio. Removentur & ii, quibus deeſt ſenſus, furioſi, impuberes: item quorum cauſa agitur, quia nemo in propria cauſa idoneus teſtis. Vide dicta ad *D. tod. n. 31. & ſeqq.*

21 Quæritur autem, An hoc jure mulier hæ in cauſa admittatur teſtis? R. Probabile eſſe, non admitti, cum *d. c. 10.* nihil mutetur de

Digitized by Google

qualitate testium, sed tantum de numero; ut accedat argumentum *c. 1. inf. de novi operis nunciat.* Pro qua parte facit, quod & hoc iure si deficerentur testes idonei & legitimi, *c. relatum 11. h. t.* quales in hac materia non sunt fœminæ, sed masculi. Hanc opinionem sequitur Covarr. *in d. c. 10. in fine*, Clarus §. *Testamentum qu. 55. num. 3.* Contrarium tenet Viglius, in § *testes n. 3 Inſtit. eod.* quòd in testamentis, quæ jure gentium subsistunt (cujusmodi vult esse factū secundum jura Canonica) non inspiciatur sexus testiū. Cujus opinio bene procedet in testamentis parentum inter liberos, quæ cum valeant etiam sine ullo teste, modò de voluntate constet, valebunt quoque teste muliere, cuius testimonium jure gentium est receptum. Quod & obtinet in testamento militari. Quoad alia testamentorum genera posset dubitari, cum non sufficit in iis quilibet voluntatem probandi modus sed desideretur coram testibus, duobus aut tribus, & Parocho explicetur voluntas: ut rectè dicatur ista testamenti factio non esse redacta ad jus gentium.

22 Alia quæstio est. An testamentum ad pias causas sine teste valeat? R. In *c. Relatum 11 h. t.* requiri etiam in testamento ad pias causas duos aut tres testes, eosque legitimos: nec ullibi expressum in jure, sine testibus testamentū ad pias causas subsistere, excepto testamento parentum inter liberos, de quo in Constitutione Theodosii, *l. hac consultissima 21. §. ex imperfecto Cod. h. t.* à cuius similitudine sumptum argumentum fragile est & fallax: propterea quod nullum simile fit idem, & facilè sit dare instantiam ac dissimilitudinis rationem: ut hoc in casu, quo liberi sunt magis favorabiles, quàm pia causa, ut patet ex D. Augustini sententia, *can sin XVII. q. 4.* D. Wamesl. *Cons. 376. n. 4. 5. 6. de peculio Cleric.* Plures casus, in quibus fallit hoc argumentum, videre est apud Everardum, in *loco à simili.* Plerique tamen dictam Theodosii Constitutionem extendunt ad pias causas, ut, licet sine ullo teste sit conditum testamentum, nec publicatum, si tamen inveniatur scriptura perfecta quoad voluntatem holographa, Id est scripta manu testatoris disponentis in pias causas, servanda ea sit, & pia causa admittenda ad bona: & ita communiùs receptum est, ut patet ex Tiraq. *De Privil. pia causa Pr. 4. & segq.* Et hoc, quatenus scriptura non vocatur in controversiam, quiâ aliâ nullam faciet probationem, ut benè tradit Mantica, *De conject. ultim. volunt. lib. 6. c. 2. n. 9.* Mulierem admitti in tali testamento vult Tiraq. *d. loco n. 8.*

23 Ad formam testamenti maximè spectat institutio hæredis. Ubi suus nec hoc jure est prætereundus, sed vel instituendus, vel nominatim exhæredandus, ad testamenti valorem: & quidem ex una causarum, de quibus *Novel. ut cum de appellat. §. aliud quoque capit.* & hoc ad removendam querelam. Quod addo, quia sola exhæredatio facit testamentum subsistere, licet inverti possit per quærelam; qua de re latiùs *D. de lib. & posthumis hared instituen. & inſtit. de hared lib.* Vult autem lex civilis testamentorum jura per se firma esse, aliunde non dependere. Unde institutio sive ultimum elogium in alienum arbitrium eo jure non rectè confertur, *l. illa institutio 32. de hared. inſtit.*

24 Ubi dubitatur, An hac in parte Canones dissentiant à jure civili? Resp. Id non paucos velle, qui putant hoc jure in alterius arbitrium posse remitti dispositionem, per textum expressum, uti volunt, in *c. cum tibi 13. h. t.* qui habet, eum, qui extremâ voluntatem in alterius dispositionem committit, non videri decedere intestatum. Quod plerique accipiunt dispositum ratione piæ causæ, in quam bona distribuenda, ut tenet Abbas *ibi n. 3.* & Covarr. *ibid. n. 13.* cū tamen ibi nulla fiat mentio piæ causæ. Dicendum hac in parte non dissentire Canones, cum Pont. in isto textu non velit dicere, talem simpliciter esse testatum, sed tantum ad exclusionem Episcopi, cui bonorum ab intestato dispensatio est mandata, ut patet ex *c. ea tibi 18. inf. de verb. signif.* cuius *d. c. 13.* est pars, utpotè ejusdem Pont. Innocentii, & ad eumdem Episcopum scriptum, qui proinde frustrà sibi adrogabit dispensationem, utpotè jam alii commissam per defunctum, qui eatenus non potest dici intestatus. Ita subtiliter Sarmient. *Select. Interpp. 2. c. 6. n. 33. & seqq.* Fachin. *5. Contr c 57.* Communiter traditur, eum, cujus arbitrio dispensatio commissa, censeri institutum hæredem, & cogi distribuere in pias causas. Abbas, Covarr. *& alii d. loco.* Quo admisso non tam à legibus discordant Canones, quàm consonant.

Re-

Digitized by Google

Relinquuntur etiam hoc jure legata, fideicommissa, non tantum testamento & codicillis, sed & ab intestato, nudis verbis, 25 *c. 4. h. t.*

Ubi quæritur, An in eo differant Canones à legibus, quòd non admittant legatum rei alienæ? R. Hoc aliquos velle indistinctè, sive res sit ecclesiæ, sive alterius privati, eò quòd lex civilis tale legatum permittens foveat lucrum odiosum hæredi, atque ita non sit servanda ab episcopo: aliquos verò restringere ad rem ecclesiæ, quia non sit in commercio. Fundantur in ratione textus *c. Filius noster 5. h. t.* in quo agitur delegata re aliena, ecclesiæ scilicet & resolvitur, contra legem Dei esse, rem alienam legare. Ubi aliqui dicunt, Pontificem minus intellexisse leges, aut probabilem aliquorum opinionem secutum; contrariam verò esse probabiliorem. Quorum dictum ineptum, cum suscipere reverenter, vel suscipere potius Pontificum decisiones deceat. Unde dicendum, cum statutum juris civilis permittens legari rem alienam, nihil peccati includat (nam si quod includeret, esset ratione detrimenti domini, cujus res legata, quod nullum ei est, quippe cui invito non auferatur res sua, sed vendere volenti detur æstimatio, quæ aliàs offerenda legatario tamquam ei legata, *Instit. de legatis § non solum*) vetius esse, hac in parte Canones à legibus non recedere, & permittere legatum rei alienæ.

Nihil obstante *d. c. 5.* nam in eo tantum re- 26 prehendit Pont. apprehensionem, & detentionem rei alienæ per legatarium, domino invito, ut patet ex finalibus verbis istius tex. qui non cogitur rem suam invitus alienare, cum in rem alienam alteri nihil sit juris, ne quidem per ultimam voluntatem. Ita Covar. *ad d. c. 5.* Nec debet quemquam movere, quod ibidem post verba, *si auctor ejus legaverit rem alienam*, subjiciat Pont. *Sed quia lege Dei vivimus*: quia non referenda ad illa priora verba, sed ad subjectam decisionem, scilicet, *Valde mihi videtur injustum, &c.* Quibus non tam reprehendit leges sæculi, quæ, ut dictum, hac in parte nihil mali involvunt, quàm iniquum detentorem, sæculi leges perperam in sui defensionem allegantem, quasi sicut licet legare rem alienam, ita etiam auferre & detinere licetet. *Vide hæc repetita D. de leg. & fideicomm. c. 2. n 23 & 24.*

Quantum ad testamenti vel voluntatis mu- 27 tationem, illa etiam hoc jure est licita; uti & Falcidiæ & Trebellianicæ detractio, quam in piis causis nec Canonico nec civili jure obtinere, recepta habet sententia.

Ex dictis patet, in testium numero & solemnitate Canones differre à jure civili, quorum tamen statutum non obtinet nisi in terris ecclesiæ manente requisita solemnitate à jure civili salva in terris Imperii. Usus tamen passim se accommodavit decisioni juris Canonici.

Est & in eo differentia, quod jus Canoni- 28 cum admittat detractionem duarum quartarum, legitimæ scilicet, tamquam à suo, & Trebellianicæ, tamquam ab hærede gravato, *c. Raynutius 16. c. Raynaldus 18 h. t.* cum leges, secundùm veriorem sententiam, tantum admittant alterius detractionem, cùm passim velint, retento quadrante, reliquum dodrantem restitui, ut traditum D. *ad S. C. Treb. n.* 92.

Ad effectum testamenti, alteriusve ulti- 29 mæ voluntatis pertinet, ut hæres eam exsequatur intra annum, *c. 3 h. t.* Qui si legata pia distuletit solvere, donec judicio conveniatur multatur in duplum, §. *ex maleficiis instit. de actionib.* Jure Novellarum monitus à judice non adimplens intra annum quod jussus est, privatur omni emolumento, quod posset consequi ex hæreditate, excepta tamen legitima, *Auth. Hoc amplius Cod. De fideicom.* Cui videtur obstare textus in *c. licet. inf. de voto*: de cujus intellectu ibi commodius agetur.

Solvenda legata iis, quibus relicta: nisi is, 30 cui relicta sunt, sit inhabilis, aut res talis sit, quæ relinqui non potest, quia non sit in commercio, licet etiam stipulatoris tantum, adeò ut ei non debeatur æstimatio, *l. multum 34. D. de V. O.* Sic ecclesiæ aut piis locis ex statutis quarumdam Regionum, uti & harum ex Constitut. Caroli V. an 1520. non relinquitur res immobilis.

Ubi occurrit quæstio. An legatum rei im- 31 mobilis ecclesiæ sit omninò inutile, ut ne quidem pretium debeatur? R. Controversam hanc esse quæstionem, patet ex iis, quæ tradit

Digitized by Google

in Principem, cuiusque arbitrio omnibus subjectis: ut ea possit Princeps, quæ potuit populus, quem hoc potuisse eorum est. Facit, quod tum temporis Imperatores non fuerint adstricti juramento non alienare bona Imperii. Vacca *ad l. Legatus D. de off. præf.* Deinde populum Romanum cum Nobilibus consensisse rectè affirmatur, *c. Fundamenta 17. De electi in 6.* ubi hoc ipsum adscrit Pont. Verum ei tamquam in propria causa parum fidei habent adversarii. Unde addo, ad donationis istius validitatem, tacitum populi consensum sufficisse, uti & approbationem quorumdam subsequentium Imperatorum, quorum aliqui dictam donationem expresè etiam approbarunt, *can. Ego Ludovicus Dist. 63.* Patet & ex variis historiis. Ut nihil sit laborandum super *can. Constantinus Dist. 96.* quem adulterinum & excogitatum plerique volunt, atque ita historiæ fidem detrahunt: minùs rectè, cum eius veritas aliunde pateat. Ut non nisi perversæ sint mentis hanc rem in dubium vocare, & facessere sint jubendi Laur. Valla, Car. Molinæus, & alii, qui calumniandi potius studio, quàm veritatis indagandæ, in sacrosanctam Ecclesiam debacchati, donationem istam vel negârunt factam, vel improbârunt, quos percutere caput contra montem Murellum dicit Everardus, in *Loco à Verisimili n. 15. in fine* Vid. Præpos. in *d. can. Constantinus*, Abbas in *c. Intellecto 13. nu. 6. sup. De iureur.* Augustinus Steuchus *singulari Tr. hac de re adversus Vallam.* Covarr 4. *Var. c. 16. n. 8.* Molina *De Iust. & Iure tract. 2. disp. 25 §. Hinc dubitant.* Card Baron. *Annal. Eccles. tomo 3. ad an. 324. n. 117. & tom. 12. an. 1191. n. 53.*

TITULUS XXV.

De peculio Clericorum.

SUMMARIUM.

1. *Peculium propriè quid, & quod Clericorum.*
2. *Clerici bonorum patrimonialium & quasi patrimonialium sunt veri domini.*
3. *An & fructuum beneficii Ecclesiastici?*
4. *An profani eos expendentes teneantur ad restitutionem?*
5. *Clericus an rectè disponat de iis, quæ parcius vivendo sibi subtraxit.*
6. *An & de fructibus rationè pensionis Ecclesiasticæ perceptis?*
7. *Patrimonium sufficiens habens licitè utitur fructibus beneficii.*
8. *Adquisita ex fructibus beneficiorum de jure relinquenda Ecclesiæ.*
9. *Adquisita ex rebus Ecclesiæ cedunt Ecclesiæ.*
10. *Bona Religiosi professi cui cedant.*

VT apertius cognoscatur, quarum rerum alienatio Clericis sit permissa, de Peculio Clericorum hic subjicitur: quod propriè est eorum, qui sunt juris alieni, ut servorum, filiorumfam. consistens in pusilla pecuniæ, quæ separatam à patris vel domini ratione habent, deducto quod ipsi debetur, *l. 5. §. fin. D. De peculio.* Vocatur tamen hic Peculium Clericorum, etiamsi sint sui juris, respectu eorum, quæ præsidii causa segregunt, *l. Si cherus 79 §. 1. De leg 3.* aut separatam ab aliis causam habent; cuiusmodi sunt fructus beneficiorum, quorum causa separata à rebus patrimonialibus: quia patrimonialium penes Clericos est verum dominium & liberum arbitrium, quòad usum & abusum, non secus atque laicis *can. Episcopi XII. q. 1.* quod & dicendum de quasi patrimonialibus cuius ordinis sunt ea, quæ Clerici quidem ut tales adquirunt, sed intuitu sui laboris, veluti concionando, sacra faciendo, confessiones audiendo, docendo, cedentur quasi merces operis præstiti, sine ullo alio gravamine. Covarr. in *c. Cum in officiis n. 4. inf. de testam.* Navarr. *De Raditib Eccles. q. 1. monito 19. & 39.*

Dubia autem inter DD. est quæstio, An & fructuum beneficii Ecclesiastici dominium, an verò usum tantum habeant Clerici? R. Usum dumtaxat iis concessum videri, secundù Navarr. *d. Tract. de Raditib. Ecclesiast.* esseque tantum dispensatores, non etiam dominos fructuum. In quam rem adferuntur variæ loca: & Primò *Dist. 44.* in cuius principio dicitur ex S. Hieronymo: *Tibi, ô Sacerdos, de altari vivere, non luxuriari permittitur.* Secundò *can. fin. XVI. q. 1.* ubi quidquid habent Clerici, dicitur esse pauperum, & ultra sustentationem competentem quid accipientes, quodpauperum est, sacrilegium committere, & per abusionem talium judicium sibi manducare & bibere. Contraria tamen sententia, scilicet Cleri-

Digitized by Google

Clericos hodie, post distributionem retentam in quatuor portiones, de qua *can Quatuor & seqq. xii. q. 2.* esse fructuum ratione beneficii perceptorum, dominos, vetiot & hodie receptior est. Nam distributio ista redituum Ecclesiæ, quam mores videbantur requirere, quoad portionem Clericis adsignatam, pro eorum qualitate, & meritis inter eos dispensandam, nihil sanè aliud fuit, quàm reditus, alias communes, facere proprios eorum, quibus in particulari computabantur in stipendium; cum divisionis titulus, emptionis, venditionis aut permutationi similis, *l. 1. C. Com. utriusq; jud.* dominium transferat, & proprium faciat, quod ante erat commune & indivisum, *l. Rescr.* 25 *§. 1. De verbor. signif.* Quò facit, quod milites sæculares dominium stipendiorum suorum sibi comparent, uti & milites: ut ex eadem ratione idem sit statuendum in Clericis, qui militant Deo, & suum peculium quasi castrense respectu fructuum habere dicuntur: præcipuè cùm progressu temporis portio adsignata Clericis in certa beneficia distributa, quæ abrogatâ dispensatione redituum, per œconomum singulis conferuntur, ut jure proprio reditus eorum sibi percipiant ut suos, uti D. Th. 2. 2. q 85. *art* 7. Probatur ea sententia *c. un. de Clericis non resid. in* 6. ubi qui non interfunt divinis, dicuntur quotidianas distributiones suas non facere; unde præsupponitur necessariò, si interfint, suas facere. Alias quæram foret pœna eorum, qui non interfunt, quam intendit ibi Pontifex? Nec est, quod quis arguat, ibi tantum agi de distributionibus; nam idem dicendum de fructibus aliis, quos grossos vocant, cùm eadem omninò sit natura & conditio, & ex fructibus pars in distributiones conversa, ut patet ex Trid. *Sess* 21. *c.* 3. *De reform.* ubi distributiones amittunt, qui competens servitium non implent, nec earum quoquo modo dominium acquirunt ut dicendi sint alias acquirere, secundum jam dicta. Facit pro ista sententia, quod, ut dicetur *Tit. seq* de iis hodie testentur Clerici. Huius sententiæ est Covarr. *ad d. c. Cum in officiis inf. De testam* eamque sequitur Sotus *De Iust. & Iure lib.* 10 *q.* 4. *art.* 3 & 4. ac defendit multis Franc. Sarmientus *De Reditib. Eccl p.* 4. *c.* 1. & 4. ubi Clericos facit dominos rerum beneficii, eos comparando matitijs quoad dominium doris, stante matrimonio. Adde Azor. *Instit. Moral. p.* 2. *l.* 7. *c.* 8. Molinam *De Iust & Iure Tr.* 2. *disp.* 143. Less. *l.* 2. *c.* 4. *dubit.* 6. *n.* 41. & *seqq.*

Ad jura superius allata dicendum, illa obtinuisse eo tempore, quo Clerici in communi vivebant, & dispensatores erant reditum Ecclesiæ, tantum ex iis sumentes, quantum cuique necessarium; reliquum in pauperes distribuentes, quibus sua portio necdum erat discreta: ut ea in re defectuosi vocati fiant fures, sacrilegi, raptores. Vel dici potest, non malè secundum dicta jura, reditus Ecclesiæ vocari bona Dei & pauperum, non ea intentione, quasi propriè hodie talia sint: sed quod peculiari ratione à Clericis superflua eorum sint eroganda in pauperes, aliave opera pia. Ut videantur quidem Clerici quoad fructus beneficiorum æquiparandi fructuario in adquirendo, non tamen ita in disponendo habere libertatem. Quò facit, quòd Trid *Sess.* 25 *cap.* 1. *de reform.* interdixit non tantum Episcopis, sed & omnibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ne ex reditibus Ecclesiæ secundùm carnis adfectum propinquos augere studeant, sed in pauperes superflua distribuant.

Unde alia exoritur quæstio, An Clerici malè & in profanos usus expendentes fructus, teneantur ad restitutionem? R. Aliquibus videri, & letaliter eos peccare, & ad restitutionem teneri: quam sententiam tuentur, qui Clericos usurarios tantum ponunt, non etiam fructuarios. Ducuntur Primò auctoritate Canonum, qui Clericos tantum faciunt dispensatores, quos malè dispensantes certum est teneri obnoxios restitutioni. Secundò, Quod empta ex fructibus sint reservanda ecclesiæ, ita ut non liceat Clericis de iis disponere per ultimum elogium, ut dicetur infrà *Tit. seq.* III. Quod Trid. *d. s.* 1 interdicat Episcopis augere ex reditibus Ecclesiæ propinquiores, sed velit eos in pauperes erogari. IV. Quod ea fuerit intentio fidelium bona sua Ecclesiis offerentium. Et hanc sententiâ plures adferunt, quod citat Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n.* 10. & multis probat Navar. *Tract. De Reditib. Eccl. q.* 2. Verior sententia est, peccare quidem letaliter Clericos, prodigaliter fructuum notabilem quantitatè dissipando in profanos ac vanos usus, nõ teneri tamen ad restitutionem: quæ est opinio D. Th. 2. 2. *q* 85. *art.* 7. quâ ampectitur

Covarr. *d. loco* n. 11. & multis astruit Sarmient. *d. Tr. De Reddit. Eccles. p. 2. c. 2.* Posterior pars probatur, ex eo, quod, ut jam dictum, respectu beneficii sint potius fructuarii, quàm usuarii, ut fructuum dominium adquirant, & liceat iis res suas disponere pro lubitu, citra læsum justitiæ legem. Quæ tum lædi dicitur, quando de alieno in finem non permissum disponitur, non etiam quando de suo, licet in usus malos, quia ea res non facit obnoxium restitutioni, cum nemo possit dici læsus, cui restitutio facienda. Quò facit, quod laici bonis suis abutentes non teneantur ad restitutionem; sua enim sunt nulli propriè debita: quod ipsum cum & obtineat in Clericis, idem etiam ponendum juris. Strictius tamen hos teneri, propter perfectiorem statum, certum est. Prior pars probatur, tum quod sit contra Canones & mandata Ecclesiæ, ut patet ex Trid. *d. c. 1.* tum quod sit contra charitatem, miseris multis & fame pressis non subvenire, præcipuè ex bonis in eum finem destinatis, ut eas possidentes eleemosynas & opera pia exerceerent, ut patet ex loco Trid. jam allegato.

Non obstat primum argumentum; quia loquitur de tempore, quo necdum erant bona divisa: vel accipiendum de dispensationibus non ex lege iustitiæ, sed charitatis, ut peccato involvantur malè dispensantes, non etiã restituendi obstringantur. Ad secundum dicendum, hoc onus ab Ecclesia impositũ esse Clericis, ne, rerum augendarum cupiditate & ambitione, patrimonialibus amplificandis incumberent: ut nihil ea res dominium & dispensationem liberam deminuat. Ad tertium, præceptum istud tantum respicere legem charitatis, non etiam iustitiæ, cum contra illud factũ non irritet, nec restitutionis ullam mentionem faciat. Ad quartum, illam quidem iustissimam intentionem fidelium non tamen per eos modum & onus impositum fuisse, sed solum eã spe & intentione obtulisse sua Ecclesiæ, quæ in mente retenta nihil operatur, cum alias expressa induxisset legem iustitiæ. Plura de hac quæstione vide apud Azor. *d. c. 8. q. 2.* Molin. *d. Tract. 2. Disp. 124.* Less. *d. loco n. 44. & seqq.*

Q. III. An Clericus superiis, quæ parcius vivendo, necessariæ & detenti sustentationi subtrahendo corrasit, liberè disponat? R. Hoc asserere Navarr. *De Reddit. Eccl. q. 1. n. 59. & 82.* quem sequitur Azor. *d. p. 1. lib. 7. c. 5. q. 4.* & tenere id ipsum Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n. 9. ubi alios citat*; ex ratione, quod ex Canonibus antiquis ista pars sit constituta Clerico, ut quasi propria, & ei sit libertas ea utendi tamquam libera ab omni obligatione, quasi sua industria & labore parta esset. Contra eos tamẽ facit, quod ejusmodi superflua debitæ sustentationi subtracta nũ sint alterius conditionis, atque ea, quæ decenti & honestæ sustentationi superfunt. Ut libera ab obligatione distribuendi in pios usus dici nequeant, cum Ecclesiæ præceptum sit generale, non distinguens inter superflua. Accedit, quod sordidus animus sibi subtrahens non debeat esse melioris conditionis, quàm liberalis, pro dignitate le suosq; exhibens. Ita Abbas *in repet. c. Cum esset n. 17. inf. de testam.* qui superflua ejusmodi non eximit ab obligatione dispensandi in pauperes; sequiturque Franc. Sarmient. *De Reddit. Eccl. p. 2. c. 8. n. 16. & p. 3. c. 5.* quæ opinio magis procedit secundum eos, qui volunt Clericos tantum esse usurarios, quorũ conditio est, ut quo non utuntur, id domino cedat, ex natura usus.

Q. IV. An pensionis Ecclesiasticæ superflua libera sint ab ista obligatione elargiendi in pios usus? R. Esse, qui pensiones à natura beneficiorum secludant, quasi quid sint temporale & profanum, datum loco alimentorum Gigas *De Pension. q. 52. alios citans*, & Covarr. *ad d. c. Cum in officiis n. 10. inf. De testam.* Ut non sint obnoxia dictæ obligationi, sed sit libertas pensionario ea pro lubitu disponendi, ad instar patrimonialium. Probabilius, idem in pensionibus juris esse, quod in beneficiis, quod scilicet ex iis superfluum non minus sit dispensandum in pios usus, quam superfluum ex beneficiis, cum nomine beneficii dentur pensiones, & ex eius fructibus veniant præstandæ, ut non possint non sapere naturã beneficiorum. Non facit, quod dentur loco alimentorum; nam ea causa non liberat ab obligatione elargiendi quod superest in pauperes, secundùm jam dicta. Navarr. *De Reddit. q. 1. n. 7.* Sarmient. *d. c. 5. n. 7.* Azor. *d. p. 1. lib. 7. c. 9. q. 12. & lib. 8. c. 12. q. 4.* Bona aliunde quam ex redditibus Ecclesiæ quæsita, intuitu solùm personæ, sunt ab ista obligatione, quæ major est in Clericis quàm in laicis, libera, *can. Fixum* XII. *q. 5. & per tot.*

6

Postre-

7 Postremò dubitatur An Clericus patrimonium sufficiens habens, illo reservato, liceat uti beneficii fructibus? R. Dubium moveri ex *can. Pastor & can. Clericos 1. q. 2. can. Illi* XII. *q. 1.* quibus videtur hoc negari. Affirmandum nihilominus, hoc licere, quod dignus sit operarius sua mercede, nemo militet suis stipendiis, boyi trituranti non sit obligandum os alicui insultans de eo vivere debeat. Innoc. & Abbas in *c. Episcopus sup. de præben.* Covarr. *ad c. 1. n. 2. & 3. inf. De testam.* & ita communiter receptum. Non obstant allegata loca, cum potius consilium contineant. quam præceptum; vel referenda ad pristinum usum Ecclesiæ, quo distributio fiebat in Clericos indigentes, causa alimentorum: vel denique accipienda de maxima pauperum egestate; tunc enim bona sua reservans, & Ecclesiastica in suos expendens usus, pauperibus non subveniens, non est extra peccatum. Boetius Epo ad *c. 1. n. 61. & seq.* Azor. *d. c. 9. qu. 13.*

Hæc ita in Clericis sæcularibus, quibus licet jure dominii fructus beneficiorum cedant, quatenus officio deserviunt, adquisita tamen ex fructibus sunt Ecclesiæ relinquenda de jure scripto, *c. 1. & 3. h. t. c. 1. inf. tit. seq.* quæ & eadem post mortem Clerici vindicat, non etiam antè, quod tunc eorum dominium Ecclesiæ quæ situm dici nequeat, cum cuiusdem, cujus fructus, sint rationis, quos dictum cedere 8 Clericis. * Exceptisiis, quæ pecunia aut ex rebus Ecclesiæ comparata sunt, cui incontinenti eorum dominium cedit etiamsi non Ecclesiæ, sed Clerici nomine sint comparata: quod in Ecclesia speciale esse tradit Covarr. *ad d. c. 1. n. 7.* Quæ ex patrimonio habet & aliunde, quam ex Ecclesiæ quæsivit reditibus, cedunt amicis. An autem in dubio præsumantur quæsita ex bonis Ecclesiæ, dicitur infrà Tit. 27.

Quantum ad professos, illi ex voto paupertatis ne quidem rem sui patrimonii possident; nam & hæc cedit Monasterio, bonorum tamen capaci, *Auth ingressi C. De SS. Eccles.* Qui sine consensu, tacito vel expresso, sui Superioris quidquam recipere, aut receptum retinere, aut distribuere ausi sint, graviter reatum incurrunt, ut patet ex *can. Sciunt 9. & can. Nos dicatis* XII. *q. 1.* Abbates & alii Superiores, etsi dominium non habeant, quod ratione Ecclesiæ est penes Religiosos in communi. Trid. *Sess. 25. c. 3. de Regular. Nicolaus III. in Extravag. Exit.* habent tamen potestatem administrandi bona Monasteriorum in usus honestos & licitos.

TITULUS XXVI.

De Testamentis & ultimis voluntatibus.

SUMMARIUM.

1. *Testandi facultas permissa jure Canonico.*
2. *Clericus de quibus bonis rectè testatur.*
3. *Adquisita ex fructibus beneficii tedunt Ecclesiæ, in qua quis beneficium obtinuit.*
4. *Ecclesia nomine quid hic veniat.*
5. *Licentiam testandi super ejusmodi bonis concedere Clericis potest Pontifex.*
6. *Hodie ea permissa, ex consuetudine generali.*
7. *Consuetudo talis justa & valida adstruitur.*
8. *Testandi prohibitio an concernat pensiones?*
9. *Testandi Licentia non est Religioso.*
10. *Ne quidem electo Episcopo.*
11. *Quam tamen Religioso concedit S. P.*
12. *Testamentum ante factum an convalescat per hujusmodi licentiam?*
13. *Licentia illa an expiret primo actu?*
14. *An finiatur morte concedentis?*
15. *Testamentum an ingressu Religionis rumpatur?*
16. *Novitius est libera voluntate disponendi.*
17. *An quid circa hoc mutaverit Conc. Trid.*
18. *Excommunicatus quatenus testari possit.*
19. *Forma testamenti ordinandi hoc jure requisita quoad numerum testium.*
20. *Testium qualitas.*
21. *An mulier admittatur testis?*
22. *Testamentum ad pias causas an testem desideret?*
23. *Institutio sui hæredis, vel exhæreditatio, etiam hoc jure necessaria.*
24. *Institutio in alienum arbitrium an rectè conferatur.*
25. *Legatum rei alienæ an valeat hoc jure?*
26. *Intellectus* c. Filius noster 5. h. t.
27. *Solemnitas quoad numerum testium in terris*

Ecclesia obtenet, non imperii.

28. *Legitima Tbellamenta detractio admissa jure Canonico.*

29. *Hæres non exequens voluntatem defuncti qualiter puniatur.*

30. *Legandæ res quæ est in commercio, & capacibus.*

31. *Res immobilis legata Ecclesiæ vel Monasterio an debeatur æstimatio?*

32. *Portio Canonica cui debita.*

33. *Portio Canonica Cathedrali Ecclesiæ quando debeatur.*

34. *Prælato relictum quando nomine vel proprio vel Ecclesiæ relictum censeatur.*

35. *Apertione Canonica liberat privilegium vel consuetudo.*

36. *Ecclesia exempta an libera ab hoc onere?*

37. *Portio Canonica quanta.*

38. *Relicta alia libera à dicto onere.*

39. *Executores testamenti qui esse possint, & eorum munus.*

HActenus de actibus inter vivos: nunc de ultima voluntate subjicitur, quatenus per eam alienatio licita; & hoc Tit. de eo agitur, quæ testamento explicatur. * Ea non minus permissa hoc jure, quam civili; sive quoad institutionem, substitutionem, (quæ pupillaris expressa etiam matrem excludit, ut ne quidem ad legitimam illi sit actio, *c. 1. eod. in 6. & latè probatum D. de vulg. & pupil. substit. num.* 49. quod nec peccetur à parte testamentum filio faciente, qui non tenetur uxorem instituere, nec à filio, qui testamentum non condendo non potest videri impius in matrem) sive quoad legata, fideicommissa, codicillos: quatenus tamen testator est sui juris habens legitimam testandi licentiam super rebus. Quo modo impubes, filiusfam. nec hoc jure testantur, nisi de castrensi, aut quasi castrensi peculio, ne quidem pro anima sua. Accedente tamen patris consensu relictum tenet. *c licet de sepult. in 6.* Jul. Clarus *§. Testamentum q. 5. num. 7.*

Clerico testandi licentia non est denegata super iis bonis, quæ ante clericatum habuit, *c. 1. h. t. can.* 1. XII. *qu.* 5. & quæ post eũ adquisivit ex successione amicorum, aut sua industria, etiam ratione ordinis: quæ licet ratione Ecclesiæ adquirantur, non tamen immediatè ex eius bonis proveniunt, ut nulla Ecclesiæ fiat injuria, relictis quendo ea aliis Covarr. *ad d. c. 1. n. 13. per c. Relatum 12. in fine cod.* Navo. *Tr. de Reditib. Eccl. qu.* 3. Clarus *d. §. Testam. quæst.* 27.

Aliud jutis est in adquisitis ex fũctibus beneficii, quos exstantes, aut ex iis comparata, volunt Canones cedere ei Ecclesiæ, in qua beneficium obtinuit Clericus, *d. c. 1. c. quanes c. h. t. can Placuit XII qu* 3. Non obstante, quòd tamquam dominus in vita iis uti & abuti potuerit, ut dictum Tit. superiori; potuit enim Ecclesia legem & modum circa dominii usũ præscribere, sæpe nõ dominio. Ut nihil obstet reg quod concessum in vita non sit denegandum morientibus; quam justè ab Ecclesia restringi, aut mutari potuisse, non est dubitandum. Ratio est, tum quia nihil continet iniquitatis, ab Ecclesia profecta ad eam redire tum verò præcipuè, ut Ecclesiastici ab insatiabili opes congerendi cupiditate arceantur, & in vita liberalitatem erga pauperes exercere studeant, suaque in usus pios potiùs convertant, & expendant, quàm avarè multa accumulata non sine scandalo relinquant. Et hoc procedit in bonis tam mobilibus, quàm immobilibus: nisi quòd non judicetur improbatæ consuetudinis, mobilia quædam relinquere in pios usus, & in compensationem servitii, *d. c.* 12. * Ubi nomine Ecclesiæ dicitur venire ipsa congregatio, uti est Collegium Clericorum: ubi autem unius tantum ordinandus ipse successor, præcipuè in vacante Ecclesia, Cathedrali, Regulari, aut Collegiata. Ubi Capitulum, aut Collegium, singulariseve aliqua persona immiscere se prohibetur, bona à Prælatis relicta occupando, dividendo consumendo, sub pœna suspensionis, donec plenè restituat, sed ea expendenda in usum Ecclesiarum, aut fututo Prælato reservanda, uti & obvenientia tempore vacationis, *c. Quia sæpè 40. de elect in 6. Clem. Statutum pen. eod.* Postea supervenerunt novæ Constitutiones variorum Pontificum, quibus spolia Clericorũ (quo nomine veniunt non tantùm quæ illicita negatione aut modo alio Clericis adquisita, sed omnia ab iis relicta ex fructibus beneficiorum) reservantur Cameræ Apostolicæ. Vid. Navarr. *De spoliis Clor. §. 5.* Molina *De Just. Tr. 2. disp.* 147.

Licen-

Licentiam testandi super ejusmodi bonis per Pont. Rom. Clericis concedi posse, et si aliqui in dubium vocent, recte tamen sentiunt, qui affirmant; tum quod ipsi Ecclesiastico-rum bonorum administratio sit commissa; tum præcipue, quòd hæc prohibitio testandi sit juris humani, supra quod cum sit P. R. ejus relaxandi habet potestatem. Covarr. *in c. cum in officiis 7. n. 20. h. t.* Azor. *Instit. Moral. p. 2. li. 7. c. 9. q. 2.* Wamesius *Conf. 372. n. 1. de pecul. Cleric.* An autem ista licentia primo actu finiatur, 6 mox inferius dicetur. * Licentia hujusmodi hodie opus non est, quandoquidem generali consuetudine testamenti factio Clericis sit permissa licet non passim omnibus Prælatis ea competat, ut post alios tradit Covarr. *add. c. 7. num. 23.*

7 Dubitatur autem, an talis consuetudo sit dicenda justa & valida? R. Non posse quæstionem super testamento in pios usus, cum ista prohibitio sit tantum juris humani, cui derogari potest per justam consuetudinem, qualis est ista, per quam bona ejusmodi in usum, in quem destinata convertuntur & facit eò *c. ad hæc & ibi Relatum 12. h. t.* Tantam esse quæstionem, An etiam in non pios usus testamenta valida ponat? Negat omnino Navarr. *Tract. de reditib. Eccl.* eaque multis impugnat, hoc præcipue argumento, quòd fructus isti non sint in dominio Clericorum, sed ex lege justitiæ teneantur eos sustentationi necessariorum in pauperes, piosque usus distribuere; atque ita videantur dere aliena testari, quod non potest induci consuetudine. Verum falso nititur fundamento hæc Navarri opinio quia supra probatum, Clericis dominium cedere fructuum, & adquisitorum ex iis, pro servitio, & non tam lege justitiæ, quàm caritatis eos teneri superfluos fructus dispensare in pios usus. Facit, quod non nisi jure humano testandi prohibitio sit inducta, ut non videam, qui possit damnari ista consuetudo, per quam juri humano derogari posse, dictum sup. *De confess. n. 4. & ad ea quibus 32. n. 29. & seq. D. de legib* si non foveat malitiam aut peccatum qualis hæc, cum nihil mali involvat, disponere super rebus suis, quod jure communi permissum; ad quod redirur per istam consuetudinem. Quod attinet ad occasionem avaræ congerendi, illa accepta est, non data, atque ita non inficit consuetudinem per se justam & nixam bono fundamento. Deinde Ecclesiæ iste est finis, qui non semper avertitur, etiam ubi tus scriptum in usu est, cum non ideo minus aliqui inveniantur ad dicti coacervandis pecuniis. De quibus propterea Clericus in profanos ac vanos usus disponens, divitibusque consanguineis bona sic adquisita relinquens, neglectis pauperibus, non videtur à reatu mortali immunis: ut neqs inter vivos dispensans in hujusmodi usus est immunis à peccato, uti dictum Tit. superiori. Sed hominis hoc est vitium, non rei aut consuetudinis; propter quod ut dispositio non irritatur, ita nec ultima voluntas irritanda, cum absolutè licentiæ non ponat juris in quietatem. Fundatur enim in publica Reip. tranquilitate, quæ aliàs sæpè turbaretur, si eiusmodi testamenta non tenerent, & bona tamquam spolia occuparentur. Facit, quòd Pont. sciens talem consuetudinem, nec eam improbans, videatur approbare. Atque ita eam probat Covarr. *d. c. 7. nu. 24.* & multis confirmat Franc. Sanmiletus *Tract. de Reditib. Eccles. in princ.* quibus adde Vasq. *De Success. tome 1. §. 22. n. 56. Azor. d. c. 9. in princ.* Bort. Eponem *ad c. 1. n. 84. & seq. h. t.* Less. *De Just. & jure lib. 2. c. 19. Dub. 4. n. 42. & seqq.*

Illud etiam controversi solet, An dicta prohibitio concernat pensiones, quæ recipiuntur causa resignati beneficii? R. Plerosque velle pensiones non contineri dicta prohibitione, inter quos est Gigas *De Pensionib. q. 52. Covarr. in d. c. 7. n. 14.* quod pensio non tamsit beneficium, quàm meræ quid temporale. Verum cum contineat partem reditum Ecclesiastici beneficii contrarium diei posset, juxta tradita Tit. superiore nu. 6. 8

Religioso testandi licentia denegatur; tum 9 quod per professionem omnibus se bonis exuerit, ut nihil proprii habeat, de quo testetur: tum quod in voluntatem alterius, cujus se obedientiæ subjecit, arbitrium suum contulerit, à quo non potest dependere ultimum elogium *c. 2. h. t. ubi* Covarr. *n. 17. & 18.* Clar. *qu. 28. n. 7.* Licitum tamen ei, qui non facta dispositione est ingressus, post professionem inter liberos distribuere suam substantiam, parte ejus sibi reservata, quæ Monasterio cedat, & hoc non tamquam domino,

sed

sed ut dispensatori à jure ad hunc effectum constituto, *auth. Si quo mulier C. De sacrosanct. Eccl.* Nav. *Comment. 2. de Regularib. num 45.* Less. *lib. 2. cap. 41. Dub. 10. nu. 82. vers. Circa praedicta.*

Ubi quæritur Primò, An si Religiosus eligatur Episcopus, liberetur à voto paupertatis & ad testandi aliorum Clericorum hodie testari possit: Resp. Minimè absolvi à voto paupertatis, uti nec ab aliis substantialibus, sed his, ut autem, obstringi, cum nullo Canone id sit expressum, & contrarium potius insinuetur in *can. de Monachis XVI. q. 1.* & præcipuè in *c. Clerici pen sup. de vita & honest. Cleri* ubi in Episcopum electus Monachus habitum Monachi deferre jubetur. Nec obstat *can. Statutum XVIII. q. 1.* ubi dicitur à jugo monasticæ regulæ absolutus; nam hoc verum est quoad jurisdictionem Abbatis, & alia Monasterii statuta, non etiam quoad tria vota substantialia, quæ non admittunt testamenti factionem, *Gl. in d. can. de Monachis*, Covarr. *ad c. 1. n 26. b t* Jason. *in Auth. Ingressi n. 12. Cod. de SS. Eccl.* Baldus *in d. c. pen. in fine*, Wamef. *Cons. 404 n 1. b t.* Est tamen ei administratio rerum Ecclesiæ concessa

Q. II. An testandi licentia possit Religioso concedi à R. P.? Resp. Posse concedi superiis, quæ ad eos devolvuntur. Potest enim Pont. dispensare super voto, & ab eo eximere Monachum, ut tradetur infra *De statu Monach.* ut possit existere à voto paupertatis, quod in omni voto ceseatur excepta Superioris auctoritas. Et hanc esse communem opinionem tradit Covarr. *in c. 1. nu. 7. b. t.* Boetius Epo *ad d. c. 1 num 22. & seq.* multosque eam in partem allegat Felin. *in c. Si quando nu. 5. De rescriptis.*

12 Q. III. An eiusmodi licentia faciat testamentum ante factum convalescere? Respon. Hoc posse videri, per *l. si quis 6. §. sed est* D. *de injusto, rupto &c* ubi damnato concessa testamenti factio facit etiam testamentum ante factum subsistere. Dicendum tamen è contra, eò quod ista licentia sit futuri temporis, ut non trahatur retrò in confirmationem eius quod factum inutiliter. Ratio est, quòd cum istæ dispensationes sint odiosæ, *c 1. in fine de filiis presbyt. in 6.* non admittant extensionem ad aliud actum. *Canonista in c. Postulasti 2. de rescriptis*, Abbas *in c. ad aures 8. eod tit.* Jason. *in l. quo minus 2. num. 134 D de flumin.* Nihil facit *d. §. sed est*, quia loquitur in casu, quo testamentum ante valuit, & irritum est factum per sententiam. Quæ irritatio non habet locum in testamento militis damnati ex crimine militari, *text. ibi & l. 1 D. de veteran & militum suffess.* ut non possit trahi ad casum, quo defuit ab initio testandi licentia testandi.

Q. IV. An testandi licentia expiret primo actu? Resp. Id aliquos velle *arg. l. boves* § 1. D. *de verb. signif. & l Dotis 68. de jure dot.* ubi sermo simpliciter prolatus de primo actu intelligitur, in eoque consummatur. Quæ regula ut habeat locum in actu non revocabili, non tamen in actu revocabili, qui ex natura & conditione sua non finitur primo actu, in ò non cessetur consummatus, si revocetur: qualis est actus testandi, qui aste mortem testatoris non habetur firmus. Qua ratione in hanc posteriorem partem inclinat Covarr. *ad d. c. 7. num. 22. b. t.* Barbosa *adl. 8 §. quod in anno num. 19 Soluto matrim.* Nam verba & dispositiones debent intelligi secundum naturam actus, ad quem referuntur. Est autem natura sua testamentum revocabile. Deinde non datur prima & secunda voluntas ultima, sed unica tantùm, & illa tantùm voluntas dicitur, quæ suprema est. Nec obstat, quod versemur in materia odiosa, qualis ea omnis, qua immutatur conditio Religiosorum; nam non ideo concessiones ita interpretandæ, ut reddantur ridiculæ & captiosæ. Sumunt. *De restitut. Eccl. p. 4. c. 4. n. 3.* Azor. *d. c. 9 q. 3.* Fach. *5. Contr. c. 99.*

Q. V. An ista licentia finiatur morte concedentis? Resp. Hoc posse videri ex eo, quod mandatum re integra, morte mandantis expiret, *c. Gratum. c. Rectum sup. denuf. deleg.* Verum cum hæc res non tam ad mandatum spectet, quàm ad gratiam factam, verius est, concedentis morte non finiri eam licentiam, *c. sicut 36. de præben. in 6* ubi gratiam factam non facit extingui mors concedentis, re integra, licet secus in gratia facienda Navar in *can Placuit num. 162. de pœnit dist. 6.* Sarmient *d. loco num. 3.* Azor. *d. c. 9. qu. 4.* Fachin. *d. lib. 5. c. 100.*

Q. VI. An testamentum factum ante ingres-

Digitized by Google

gressum per eum rumpatur? R. Hoc aliquos velle, si non cogitaverit testator de ingressu, quòd per ingressum videatur tacitè revocasse voluntatem, *Auth. ingressi Cod. De SS. Eccles.* ubi ingrediens se & sua censetur Monasterio dedicare: & per *Auth. Nisi rogati Cod. ad S. C. Trebell.* ubi Monasterium habetur loco liberorum & quasi posthumi. Contrariam tamen opinionem esse veram indubitatè, sive de ingressu cogitaverit, sive non; cum nullus textus distinguat, sed de liberam potestatem testandi ante ingressum de suis *Novella de Monachis* 1. § *illud*, nec sit ratio distinctionis. Nam quòd ajunt de tacita revocatione in casu, quo non cogitavit ingredi, nihil arguit, cùm illi non sit ista vis, quæ ne quidem competit expressæ revocationi, nisi solemni, ut dictum *Instit. quib. modis testam. infirm.* Censetur enim testator tabulas appjobare, quas non muravit sequenti justa voluntate. Nihil facit *d. auth. nisi rogati*, quia eius decisio tantùm habet locum in casibus expressis, inter quos non est hic, de quo agimus, & quando ab intestato decedit ingressus ex tacita, eius voluntate. Videtur hanc opinionem amplecti Covar. *ad c. 2. in.* 10. *b. s* ubi Boet, Epo. *n.* 2. *& seqq.*

Hæc ita in Professis. Aliter se res habet in
16 Novitiis, qui cum necdum in potestatem alterius suam remiserint voluntatem, bonisque se exuerint, nec regulæ se alligaverint, nō possunt dici obligati Religioni, cum solus habitus non faciat Monachum, *d. c. 2. b. tit.* Ut habeant plenum & liberum arbitrium disponendi super rebus suis.

Dubitari tamen posset, An hoc non sit mu-
17 tatū per Trid. *Sess. 25. c. 16 de Regularib.* R. Prohiberi quidem ibi dispositionem Novitii, nisi ex licentia Episcopi, aut eius Vicarii, intra duos menses ante professionem, non eam, quæ est ultimi elogii, sed quæ fit inter vivos. De qua tantum agi patet. Primò, ex verbis, *renuntiatio aut obligatio in favorem facta, etiam cum juramento sit irrita*? qualis spectat ad actum inter vivos. Nam disponere de rebus suis per ultimum elogium non est renuntiare, aut se obligare. Secundò ex ratione Concilii, quæ est, ne spoliatus bonis ante ingressum, minùs liberè ingrediatur, in Monasterii detrimentum. Quod non contingeret per ultimum elogium, quod non privat aliquem bonis, sum non sortiatur effectum ante mortem naturalem, aut civilem, qui inducitur per ingressum, ut ante non præjudicetur Novitio. Tertiò, quòd non aliàs renuntiatio aut obligatio Novitii teneat, quàm intra duos menses, ex licentia Episcopi, aut ejus Vicarii qua non opus in testamentis, quæ non possunt dependere ab alieno arbitrio, & hic frustra requireretur, cùm nullibi sit adempta testandi facultas Novitio.

18 Usurario manifesto, ante restitutionem aut cautionem de restituendo, non esse licentiam testandi dixi *ad D. b. s num.* 12. & dicetur infrà ad *tit de usuris* Excommunicatum non esse prohibitum testari, ex eo patet, quod tantum sit prohibitus testari ex communicatus ob percussionem Cardinalis, aut hæresin *c. fin. De pœnis in 6. & Auth. Credentes C. de hæret.* Quod minimè extendendum, tum quia pœnale, tum quia exclusio unius est inclusio alterius. Covarr. *de testam. p. 2. Rubr. num. 56.* Clar. *§. Testamentum q. 24.*

19 Ad formam quod attinet, non desideratur hoc jure tanta solemnitas atque civili, cùm sufficiat duorum aut trium testium præsentia, coram Parocho, *c. cum esset 10. h. t.* ubi dicitur in ore duorum aut trium stare omne verbum. Ut probationis causa videatur potius requisiti testes, quàm solemnitatis supstantialis Ut saltem hoc jure verior sit eorum opinio, qui volunt minùs solemne testamentum obligare hæredem, certum de voluntate defuncti, ad præstanda relicta, cùm probationibus non sit opus, quando propria confessione constat de veritate, nec aliàs ad extraneam fidem decurratur quàm si aliter non possit haberi veritas, ut ait Imp. in *l. fin Cod. de fideicom* quod & jure civili teneri posse diximus ad *D. tit qui testam facere poss. n.* 43.

20 Quantum ad testium qualitatem, rejiciuntur & hoc jure suspecti; veluti domestici, quales hac in materia ponit potestas patria, non etiam cognatio, aut cohabitatio. Removentur & ii, quibus deest sensus, furiosi, impuberes: item quorum causa agitur, quia nemo in propria causa idoneus testis. Vide dicta ad *D. tod. n.* 31. *& seqq.*

21 Quæritur autem, An hoc jure mulier hæ in causa admittatur testis? R. Probabile esse, non admitti, cum *d. c.* 10. nihil mutetur de

Digitized by Google

Relinquuntur etiam hoc jure legata, fideicommissa, non tantum testamento & codicillis, sed & ab intestato, nudis verbis, *c. 4. h. t.*

25 Ubi quæritum, An in eo differant Canones à legibus, quòd non admittant legatum rei alienæ? R. Hoc aliquos velle indistinctè, sive res sit ecclesiæ, sive alterius privati, eò quòd lex civilis tale legatum permittens foveat lucrum odiosum hæredi, atque ita non sit servanda ab episcopo: aliquos verò restringere ad rem ecclesiæ, quia non sit in commercio. Fundantur in ratione textus *c. Filius noster 5. h. t.* in quo agitur delegata re aliena, ecclesiæ scilicet & resolvitur, contra legem Dei esse, rem alienam legare. Ubi aliqui dicunt, Pontificem minus intellexisse leges, aut probabilem aliquorum opinionem secutum; contrariam verò esse probabiliorem. Quorum dictum ineptum, cum suscipere reverenter, vel suscipere potius Pontificum decisiones deceat. Unde dicendum, cum statutum juris civilis permittens legari rem alienam, nihil peccati includat (nam si quod includeret, esset ratione detrimenti domini, cujus res legata, quod nullum ei est, quippe cui invito non auferatur res sua, sed vendere volenti detur æstimatio, quæ aliàs offerenda legatario tamquam ei legata, *Instit. de legatis § non solum*) verius esse, hac in parte Canones à legibus non recedere, & permittere legatum rei alienæ.

26 Nihil obstante *d. c. 5.* nam in eo tantum reprehendit Pont. apprehensionem, & detentionem rei alienæ per legatarium, domino invito, ut patet ex finalibus verbis istius tex. qui non cogitur rem suam invitus alienare, cum in rem alienam alteri nihil sit juris, ne quidem per ultimam voluntatem. Ita Covar. *ad d. c. 5.* Nec debet quemquam movere, quod ibidem post verba, *si auctor ejus ligaverit rem alienam*, subjiciat Pont. *Sed quia lege Dei vivimus*: quia non referenda ad illa priora verba, sed ad subjectam decisionem, scilicet, *Valde mihi videtur injustum, &c.* Quibus non tam reprehendit leges sæculi, quæ, ut dictum, hac in parte nihil mali involvunt, quàm iniquum detentorem, sæculi leges perperam in sui defensionem allegantem, quasi sicut licet legare rem alienam, ita etiam auferre & detinere liceret. *Vide hac repetita D. de leg. & fideicomm. c. 2. n. 23 & 24.*

Quantum ad testamenti vel voluntatis mu- 27
tationem, illa etiam hoc jure est licita; uti & Falcidiæ & Trebellianicæ detractio, quam in piis causis nec Canonico nec civili jure obtinere, recepta habet sententia.

Ex dictis patet, in testium numero & solemnitate Canones differre à jure civili; quorum tamen statutum non obtinet nisi in terris ecclesiæ manente requisita solemnitate à jure civili salva in terris Imperii. Usus tamen passim se accommodavit decisioni juris Canonici.

Est & in eo differentia, quod jus Canoni- 28
cum admittat detractionem duatum quartarum, legitimæ scilicet, tamquam à suo, & Trebellianicæ, tamquam ab hærede gravato, *c. Raynutius 16. c. Raynaldus 18 h. t.* cum leges, secundùm veriorem sententiam, tantum admittant alterius detractionem, cùm passim velint, retento quadrante, reliquum dodrantem restitui, ut traditum D. *ad* S. C. *Treb. n.* 92.

Ad effectum testamenti, alteriusve ulti- 29
mæ voluntatis pertinet, ut hæres eam exsequatur intra annum, *c. 3 h. t.* Qui si legata pia distulerit solvere, donec judicio conveniatur multatur in duplum, §. *ex maleficiis instit. de actionib.* Jure Novellarum monitus à judice non adimplens intra annum quod jussus est, privatur omni emolumento, quod posset consequi ex hæreditate, excepta tamen legitima, *Auth. Hoc amplius Cod. De fideicom.* Cui videtur obstare textus in *c. licet inf. de voto*: de cujus intellectu ibi commodius agetur.

Solvenda legata iis, quibus relicta: nisi is, 30
cui relicta sunt, sit inhabilis, aut res talis sit, quæ relinqui non potest, quia non sit in commercio; licet etiam stipulatoris tantum, adeò ut ei non debeatur æstimatio, *l. multum 34. D. de V. O.* Sic ecclesiæ aut piis locis ex statutis quarumdam Regionum, uti & harum ex Constitut. Caroli V. an. 1520. non relinquitur res immobilis.

Ubi occurrit quæstio, An legatum rei im- 31
mobilis ecclesiæ sit omninò inutile, ut ne quidem pretium debeatur? R. Controversam hanc esse quæstionem, patet ex iis, quæ tradit

Digitized by Google

D. Peckius *in Tract. de Amortizati c.* 9 communioretamen & benigniore opinione esse receptum, ut debeatur rei relictæ æstimatio, quasi statuta eiusmodi non resistant adquisitioni pretii seu æstimationis. Quæ opinio probatur per *l. Fideicommissa* 11. 4. *§ si quis alicui de legat.* 1. Facit eodem *Clem. Exivi de verb. signif.* quæ rerum immobilium Franciscanis legatarum, quarum sunt incapaces, vult præstari pretium. Et hoc quatenus res relicta est aliàs in commercio: nisi tamen clausula irritans decreto prohibitionis sit adjecta, ut in dicta Constitut. Caroli V. quod nobis relinqui Ecclesiis aut piis locis bona immobilia: quæ cum sit loco formæ, facit quasi non extitisse defuncti voluntatem, aut nihil ex ea sequi. *l. Non dubium Cod. de legibus.* Admonet tamen Peck. *d. loc. in fine*, si de voluntate certò constet, etiam isto casu mitiorem viam esse eligendam viro bono, & præstandam æstimationem, ad eximendum omnem scrupulum juxta textum in *cap. Constitutus inf. de observat. jejun.* Et hoc omninò, si testator voluerit dari eius pretium, quia talis voluntas neutiquam contradicet dictis statutis, quæ tantum prohibent adquisitionem rei immobilis, quæ hic non acquiritur, nec relinquitur, sed pretium eius non prohibitum. Vide plura hac de re ad D. *de leg. & fideicom. num.* 27. *& seqq.*

Receptum hoc jure, ut ex relictis Ecclesiæ
32 portio Canonica debeatur Prælato, & è contra ex relictis Prælato sua portio præsletur Ecclesiæ Cathedrali non eriam inferiori, cum qua non est tanta communio. Et hoc nisi testator reliquerit quid Episcopo ipsi, citra fraudem, ut eo contentus esset, & ille acceptaverit, *s. Officii* 14. *h. t.* Aliàs non potest testator impedire, quò minus portionem suam salvam habeat Episcopus, aut eam deminuere, sive conjunctim, sive separatim Ecclesiæ sit relictum, cum debeatur de jure communi, cui non derogat privatus. * Non semper
33 autem Cathedrali Ecclesiæ sua debetur portio ex relictis Episcopo, sed tum demum, quando contemplatione Ecclesiæ est relictum Episcopo, non autem si contemplatione personæ, *c. requisisti* 15. *h. t.* Quare autem Prælatus hac in parte sit potior Ecclesia, rationem dat Glos. *ibi P. Sexti*, quod nomine Ecclesiæ contineatur & Episcopus, tamquam eius caput, quam approbat ibi Abbas & Cov. n. 15.

Quando verò censeatur quid relictum 34
Prælato suo nomine, quando nomine Ecclesiæ, debitum fuit, & distinguit Pont. In *d. c.* 25. Nam vel est relictum Prælato à propinquis, vel ab extraneis, hoc casu relictum intuitu Ecclesiæ censeri; illo verò Prælati tantum, quod consanguinitas faciat personam potius electam videri, *arg. l. si plures §. in adrogate in fine D. de vulg. & pupil.* Idem dicendum in relicto ab amico *arg. l. Neme* 38. *D. de hæredib. instit.* Relictum illi, qui proprium habere potest, nec ullam administrationem Ecclesiæ habet, illius proprium est, sive relictum à propinquo, sive ab extraneo, quia censetur relictum personæ intuitu, nisi aliud appareat, *d. c.* 25. *in fine.*

Debetur autem dicta portio Episcopo ab 35
omnibus Ecclesiis eius diœcesis. Hostiens. in *Summa inf. de sepult. n.* 12. nisi privilegium expressum ea liberet, aut consuetudo legitimè præscripta, secundùm Abbatem, *in c. certificari 9. n.* 6 *& 7 inf. d. tit.*

Verùm dubites, An & Ecclesiæ exemptæ 36
debeant hanc portionem? R. Hoc asserere Hostiens. *d. loc.* ex eo, quod habeatur respectus personæ, à qua fiunt oblationes, non etiam loci, cui fiunt. Contrarium verius, & communiter receptum, secundùm Abb. in *d. c. Officii n.* 6. *h. t.* quod non tam debeatur ratione offerentium, aut relinquentium aliquid, quam ratione curæ, quæ est Episcopo super Ecclesiis; quæ cum nulla sit super exemptis, non est etiam ratio, quare ei quid debeatur.

Cæterùm portio illa interdum est quarta, 37
interdum tertia, aut alia, pro locorum consuetudine, quæ servanda, *d. c. 9. inf. De sepult.* Boetius Epo. *ad d. c. Officii in prin.* Est & portio parœcialis, quæ debetur parœciali Ecclesiæ, de qua agemus inf. *De sepult.* ubi
38 frequens eius mentio. * Sunt etiam quædam relicta extra huius portionis detractionem, ut quæ sunt relicta pro ornamentis, fabricæ, luminaribus, anniversariis, in perpetuum cultum divinum, cessante tamen fraude, *c. sin. h. t. & c. Ex parte* 31. *inf. de P. S.* Sunt & illa liberà hoc onere, quæ Ecclesiis ab existentib. sanis donantur inter vivos, *c.* 4. *inf. de sepult. & c.* 1. *inf. de statu Monachi.* Sunt quoque

extra-

extra illud, equi, arma, relicta in subsidium terræ sanctæ, c. *In nostra* 10. *inf. eod.* Item relicta pauperibus simpliciter, quod censeatur relictum personis, non locis, secundum Glossa. in c. 2. *inf eod.* & Joan. Andr. in *d. c. In nostra*. Et licet textus loquantur de portione parœciali, idem tamen dicendum de Episcopali, cùm paribus militet in jure & privilegio. Dixi, ab exitientibus sanis; ne obstet *d. c.* 2. quod accipiendum de decisis ab ægrotis, ex eorum bono decedentibus.

99 Porrò ut faciliorem habeant exitum ultimæ voluntates, solent testatores certos delegare executores, *c. penult. h. t.* sive laicos, sive Clericos, etiam Religiosos, accedente tamen Superioris auctoritate, quòd ipsi velle aut nolle non habeant, *c. fin. eod. in* 6. imo etiam Prælatos. *Clem. un. eod.* Quorum est adimplere testatoris jussum, intra tempus adsignatum, aut eo non adsignato, intra annum, alias ad Episcopum devolvitur executio; *c. 3. h. t.* Qui & potest cogere executores, ut citius voluntates exsequantur. Covarr. in *c. 6. num. 4. h. t.* Ex pluribus datis, alio mortuo, absente, aut recusante, alter ex sequi non impeditur, in favorem voluntatis, nisi testator aliter providerit, *d. c. fin. eod. in* 6. Post executionem ratio ab executore reddenda loci Ordinario, quem non excusat prælationis officium, *d. Clem. un. h. t.*

TITULUS XXVII.

De Successione ab intestato.

SUMMARIUM.

1. *Bona Clericorum patrimonialia, vel quasi, ab intestato quibus deferantur.*
2. *Adquisita ex fructibus beneficii cui succedant.*
3. *An in dubio præsumantur ita adquisita?*
4. *Consuetudo an recte admittat ab intestato ad hujusmodi bona proximos defuncti?*
5. *Monachi bona cui adquirantur.*
6. *Mutato monasterio eadunt novo.*
7. *Monacho facto Episcopo cui bona cedant.*
8. *Decedentis in novitiatu Monasterium non succedit.*
9. *In Monasterio manens, quatenus se & sua censeatur ei dedicasse.*
10. *Statuta prohibentia adquiri bona immobilia pio loco an justa?*
11. *An & ea, quæ arcent Religiosos à jure succedendi.*
12. *Monacho recusante, an Monasterium possit adire hæreditatem?*
13. *Fructus pendentes cui competant, hæredi, an successori in beneficio.*
14. *Consuetudo ea in re varia.*
15. *Fructus anni primi ac secundi an statuto reservantur domui mortuarii ac fabricæ.*
16. *Decretum Conc Trid. hæc inter.*

1 Patrimonialia & quasi patrimonialia bona Clericorum Ecclesia ab intestato cognatis defert, *can.* 1. xii. q. 4. pro linea & gradus prærogativa, secundum distinctionem traditam in *Novella* 118. *De hæredib ab intest. venientib.* probatam potius, quam improbatam per Canones, *d. can.* 1. de qua actum *Instit. & D.* in materia de successione ab intestato. Si nulli fuerint cognati, bona deferuntur Ecclesiæ, *c. 1. h. t.* eo modo, quo fisco bona laicorum decedentium absque hærede deferuntur.

2 Quantum ad collecta ex fructibus beneficii, ea spectant ad Ecclesiam, in qua beneficium obtinuit defunctus *d. can.* 1. Si in pluribus Ecclesiis defunctus habuerit beneficia (quod fieri posse dictum sup. *D probat.*) pro rata singulæ admittuntur, *c. Relatum* 12. *sup. De testam.* Ubi cautè advertendum, an defunctus bona ante clericatum habuerit, aut aliunde quàm ex fructibus beneficii: nam attenta eorum qualitate & quantitate, cum iis, quæ ab Ecclesia acquisivit, pro rata inter hæredes defuncti ad Ecclesiam eorum fiet distributio, *d. can.* 1. *& c.* 5. *sup. De testam.*

3 Ubi quæri potest, An in dubio præsumantur adquisita ex bonis Ecclesiæ? R. Si aliunde non demonstretur advenisse, præsumi adquisita ab Ecclesia ejusve nomine, *arg. l. Quintus* 31. *D. De donat. inter vir. & ux & l.* 6. *Cod. eod.* Quæ tamen loca non ita convincunt, quandoquidem ibi præsumptio talis sumatur ad evitandam suspicionem turpis quæstus ex parte mulieris, quæ hic cessat. Communem tamen eam esse opinionem, testantur relati à Covarr. *ad. c.* 1. *num.* 9. *& seqq. sup. De testam.* quod & tenet Cuiac. *ad Nov. De Eccles. tit.* 137 Nam cùm non appareat bona ante dignitatē Cle-

Digitized by Google

rico aliqua fuisse, aut aliunde advenisse, verosimilius est, ex bonis Ecclesiæ provenisse, & data aut relicta potius ex pietatis & religionis intuitu, quàm personæ, sive possessio sit apud hæredem, sive apud Ecclesiam. Et ita in dubio; nam præsumptio pro altera parte stans transfert onus in adversarium.

Hæc ita de jure scripto: cui consuetudo
4 plerisque in locis detogavit, ab intestato admittens ad bona, etiam ex fructibus beneficii quæsita, proximos defuncti, exclusâ Ecclesiâ.

An verò ista consuetudo sit proba, dubitari posset? R. Ita dicendum esse, ex eadem ratione, quâ consuetudo testandi de bonis adquisitis per Ecclesiam probata Tit. superiori. Quò facit argumentum ab expresso ad tacitum. Facit etiam, quod per eam eviterntur lites atque alia inconvenientia, caussata ex eo, quòd nesciatur, undebona superflua sint adquisita, ex fructibus Ecclesiæ, an verò aliunde. Et ita plerique eam probant, citati à Covarr. *in c. Cum in officiis nu. 24 sup. De testam.* quamvis non desint, qui velint istam consuetudinem procedere quidem in foro exteriori, non etiam interiori; eo modo, quo diximus antè, *ad Tit. præced.* testantes de bonis quæsitis ab Ecclesia posse peccare contra ordinem charitatis, omissis paupertibus, aut Ecclesia, ea relinquendo divitibus. Vid. Molina *De Iust. & Iure Tr. 2. Disp.* 147. *concl.* 8.

5 Monachus non habet alium hæredem, quàm Monasterium; imò non habet hæredem, cum ipso ingressu adquirantur omnia eius bona Monasterio, *c. 2 sup. de testam.* Qua in re nihil operabitur consuetudo, cum bona Monachi etiam patrimonialia per ingressum adquirantur Monasterio. Cui similiter cedunt, quæ postea ex successione, aut alias
6 Monacho deferuntur, *d. c. 2.* * Nisi mutaverit Monasterium; nam post mutationem adquisita cedunt novo Monasterio, cum jus hoc sit personale, adhærens personæ Monachi: ut quia sequitur personam, & cum ea transeat. Covarr. in *c. 1. n. 19. sup. De testam.* An autem bona delata ad Monasterium prius secum deferat transiens, dicemus infrà, *ad tit. de Regularib.* Hæc ita, si Monasterium sit bonorum capax, & ante non dispositi ingressus de suis bonis, uti licere dictum Tit. superiori.

Quid si Monachus sit factus Episcopus? R. 7
Tunc bona non ad Monasterium, sed ad Ecclesiam spectare, ad quam adsumptus, & cujus est censetur, non etiam Monasterii; ut meritò illi quærat, *can. Statutum* XVIII. *qu. 1. Gl. in can. De Monachis* XVI. *q.* 1. Molina *De I. & I. Tr.* :. *Disp.* 140. *in fine.* Nihil facit, quòd omnia sua Monasterio detulerit, atque adeò & spem ad futura; nam hoc verum est quatenus in Monasterio maneret, non ex eo adsumeretur ad Episcopatum. Quò facit, quod dictum *Tit. sup. n.* 10. liberari eum per hoc à regulis Monasterii. Idem obtinet & in eo, qui adsumitur ad parochialem Ecclesiam subjectam Episcopo: nam illi Ecclesiæ adquiret; Monasterio verò non aliàs, quàm si Ecclesia ei sit subjecta.

Illud etiam hic quæri posset, An Monaste- 8
rium succedat ab intestato decedenti in novitiatu? R. Minimè, nec ad id spectare Novitii bona, si aliter non sit ab eo dispositum. Nam ut translatio corporis nulla est ante professionem, ita & bonorum; sequitur enim accessorium suum principale: ut super his maneat Novitio plena libertas disponendi, sive inter vivos, sive ultimo elogio. Cui etiam non denegata facultas redeundi ad sæculum.

Si tamen in Monasterio maneat, non facta dispositione, se & sua ei censetur dedicasse, 9
Auth. Ingressi C. *De SS. Eccl.* Quod verum est in quibusdam locis tantùm quoad mobilia, non etiá quoad immobilia, quorum translatio in Ecclesiam prohibetur statutis etiam hatum Provinciatum, ex Constitutione Caroli V. an 1520.

De quibus, An sint justa, dubitatur? R. Hoc 10
dicendum esse, cum non directè contra Ecclesiam, aut Ecclesiasticas personas, nec super rebus Ecclesiasticis sint concepta, sed profanis tantùm, & quidem in bonum publicum; tum ne crebra & perpetua facultate acquirendi jurisdictio laicorum minuatur, cùm manum mutantia in alterius generis jurisdictionem. Ecclesiasticam scilicet, transeant, & eximantur à vectigalium, & similium impositionum onere, in gravamen laicorum: tum ne, auctis plus modum facultatibus, luxu-

Digitized by Google

luxuriandi, lasciviendive causa præbeatur, cum destructione boni ordinis. Gail.2. *Obser.* 132. *num* 8. Wamef. *Cons.* 432. *n.* 3. *h.t.** Quâ ratione & statuta probari possunt, quibus Religiosi à iure succedendi cognatis (quod jure communi eos habere, quatenus Monasterium est bonorum capax; certum est, sive inspiciasjura Canonica, *can. Abbates* XVIII. *q.* 2. sive civilia, *l. Deo nobis* 56 C. *De Episc. & Cler.*) secluduntur Chassan. *ad Consuet. Burg. Rubr.* 7. *§. fin.*

11 Ut autem de jure sit Monachis salvum jus succedendi, ex causâ cognationis, eisque deferatur hæreditas, non tamen sibi quærunt, sed Monasterio. Wamef. *d. Cons.* 432. *num.* 5.

Ubi quærat aliquis, An, Monacho adire delatam hæreditatem recusante, possit adire Monasterium? R. Pro negantium parte facere text. in *l.* 3. *Cod. de jure deliber.* ubi servus, cui Monachus comparari solet, potest non adire, quòd additio sit facti, & facienda per personam vocatam, atque ita dominum impedire, quominus hæreditatem consequatur. Frequentius tamen receptum, licere isto in casu Monasterio adire, non tantùm Monacho adhuc vivente, sed etiam post delatam hæreditatem mortuo, aut ad aliud Monasterium translato; propter jus ex delata semel hæreditate quæsitum, quod per mortem, aut translationem non tollitur. Rationem plerique dant, quòd Monachus velle aut nolle non habeat, secundùm *c. Si religiosus* 27 *De elect. in* 6. Verùm ea ratio non admodum urget, cum & servus velle aut nolle non habeat; quo tamen invito non acquiritur domino hæreditas, *d. l.* 3. Unde dicunt, Religiosum potius comparari filiohac in parte, quam servo, vel in genere filio aut servo comparari, prout Monasterio est utilius. Atque ita, ut, filio recusante adire delatam sibi hæreditatem, patri est concessum adire, *l. fin. Cod. de bonis quæ liberis &c.* ita & Monasterio licet adire, recusante, vel mortuo, translatove Monacho. Covarr. *ad c.* 1. *n.* 31. *sup. De testam.*

13 Hæc ita in fructibus perceptis. Quid in pendentibus statuendum? R. Esse, qui omnes successori reservandos putent, neutiquam autem hæredi competere, in casu, quo ab intestato devolvitur hæreditas Clerici ad proximos, ex consuetudine. Ducuntur argumento eorum, quæ alibi dicta de usufructu, fructuarium scilicet fructus non perceptos adhæredem non transmittere, quia jus tantùm habeat personale, quod cum eius persona extinguitur; sit autem loco fructuarii Clericus, uti dictum suprà, *Tit* 25. Pro qua parte facit textus in *c. fin. De officio ordin. in* 6 & *c. Quia sæpè* 40. *De elect. in* 6. Verioriem judico eorum opinionem, qui pro rata temporis volunt eos dividi inter hæredes defuncti & succ ssorem, *arg. l.* 8. *§.* 1. *Soluto matrim.* ducto argumento à matrimonio carnali ad spirituale, de quo Everardus, *in suis locis.* Quod procedit, quando est paritas rationis, uti hoc in casu: nam ut ibi sunt onera matrimonii, cuius nomine fructus percipiuntur pro rata, ita & hic servitium Ecclesiæ præstitum, nam alias alteri deserviens, ab eo non aleretur. Ut nihil faciat argumentum ab usufructu desumptum; cum in eo non habeatur ratiooneratum, uti hoc in casu, argumento matrimonii. Et licet sint majora in matrimonio onera, quam in beneficio, non tamen ideo convincitur, beneficiorum causam non esse onerosam. Covarr. 1. *Var. Resol.* c. 14. *n.* 11. Et hoc ita de ratione juris teneri possit: nihil obstante *d. c. fin. & d. c. Quia sæpè.* quia accipienda de fructibus aliis qui non debentur defuncto.

Verùm hac in re consuetudo plurimum potest: quæ alibi dividit fructus prorata temporis, alibi successori adjudicat, præcipuè Prælato, juxta *d. c. fin & d. c. Quia sæpè de elect. Clem. Statutum eod.* alibi Ecclesiæ reservat; alibi eriam totum annum sequentem adjudicat mortuariæ, sive hæredibus defuncti, quem vocant annum gratiæ. Imò & secundi anni fructus alibi attribuuntur fabricæ, aut alteri usui Ecclesiæ ut successor in beneficio toto biennio carere debeat fructibus. 14

Ubi quæritur, An valeat talis consuetudo, aut statutum? R. Videri, si non manifestam iniquitatem & irrationabilitatem, saltem dubitici aliquid continere; tum quod successor in beneficio, ad quem regulariter pertinere fructus constitutum est, pro servitio Ecclesiæ, iis fraudetur totius anni vel biennii tempore, tum quod absurdum sit, fructus ad eos deferri, qui non sunt beneficii possessores, nec ei deserviunt, quod repugnat intentioni 15

Eccle-

Digitized by Google

Ecclesiæ. Quibus & aliis non obstantibus, videtur Joanni Andreæ sustinenda consuetudo, *in c. Nemo potest 79 n. 3. & seqq. De R. I. in 6.* propterea quod consuetudini sit vis derogandi Canonibus, secundum dicta *sup. de consuet. nn. 8.* si non tendat in detrimentum Ecclesiæ: hæc autem non tendit, cum solum præjudicet successori, cui idem jus post mortem reservatum. Adserit ipse super hac re fuisse antiquas Decretales: nec esse omnino in promptu eandem ratem consuetudinem patet ex Constitutione Joan. XXII. in *Extravag. Suscepti De elect.* qui eam ad moderationem redegit & restrinxit, ut saltem aliqua pars primi aut secundi anni successori adhgnetur. Verum ea Constitutio in Regionibus præsertim Ultramontanis vel non recepta, vel usu & consuetudine abrogata, & prædicta consuetudo in usu remanet, ut patet ex variis Doctorum responsis Oldrad. *Cons.* 140.

16 Improbavit verò Conc. Trid. *Sess. 24. c. 14. De reform.* consuetudinem & statuta, quibus successor in beneficio gravari solet, tempore admissionis, & institutionis. Et secutus Pius V. insistens Tridentini vestigiis, Constitutione suâ edità anno 1576. in sip. *Durum nimis* eadem improbavit, non obstante confirmatione Apostolica, aut tempore immemoriali, aut etiâ quòd juramento sint confirmata, ipsa juramenta irritans, & cantùm permittens, si fructus ultra semestre fabricæ, aut alterius pii loci usibus reperiantur concessi, dimidiam partem fabricæ aut alii pio loco attribui, reliquam dimidiam fructuum anni concedi successori.

8. *Infidelibus & hæreticis deneganda.*
9. *An & excommunicato non vitando?*
10. *Occultè excommunicato non deneganda.*
11. *Hæres ad damna ex delicto defuncti data & quatenus tenetur.*

UT habetur ratio bonorum defuncti, sive ex testamento, sie ab intestato, ita & corporis habenda; quod sepeliendum in loco sacro, propter participationem precum, quæ ibi pro defunctis fundantur, *can Cùm gravia 17. & can. Non æstimamus XIII. q. 2.*

Sepeliendus quisque in loco, in quo Sacramenta percipit, etiam alibi forte mortuus, *c. 2. & 3. h. t in 6.* Alienum parochianum sepeliens, restituit & corpus, si petatur, quidquid eo nomine percepit.

Licet tamen alibi eligere sepulturam, ut patet ex *d. c. 3.* Exceptis Religiosis, qui cum 2
velle aut nolle non habeant, nec electionem, sepeliendi sunt in suis Monasteriis; nisi longius ab iis absint, *c. 5. eod. in 6.* Wamef. *Cons. 433. num. 3. h. t.*

Est autem strictè inhibitum, inducere aliquem ad eligendam penes se sepulturam, & 3
ad hoc obstringere pacto, juramento, voto, fide interpositâ, ut & impedire, electam sepulturam immutare. Quo casu & corpus restituendum suæ parochiæ intra decè dies, omniaq; occasione sepulturæ percepta, *c. 1. eod. in 6.* ubi Ecclesiæ, & cœmiteræ eorum, manent subjecta interdicto, donec restitutio sit facta.

In sepulturis majorum alibi positis rectè 4
quis sepelitur, *c. 1. h. t* * Mulier cum viro est sepelienda. Si plures habuerit, cum posteriore, quòd ejus domicilium & honorem retineat: vel posset hoc videri unioni dandum, cum & maritus cum uxore sepeliatur Abbas *c. 7. n. 7. h. t.* Si tamen verus fuerit maritus, & alibi sepulturam non elegerit, *d. c. 3.* * Pater impuberibus liberis sepulturam eligit, si ita ferat con- 5
suetudo loci, non alias, *d. c. 1. h. t. c. 4. eod. in 6.* Pubes quisque eam sibi eligit, *d. c. 1. h. t. & c. Licet eod. in 6.* etiam in Monasteriis, quibus id privilegii est concessum, *c. In nostra 10. h. t.* nisi ei per pactum cum Parocho sit derogatum, *c. fin. De pactis in 6.* Quod sustinetur, cum facilè revertamur ad jus commune, quo non licet Monachis recipere alienos parochianos, *c. fin. De pactis in 6.*

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

SUMMARIUM.

1. *Sepulti quo in loco quis debeat.*
2. *Sepulturam eligere cuique licet.*
3. *Inducere quem ad eligendum non licet.*
4. *Mulier sepelienda cum viro.*
5. *Pater liberos impuberibus sepulturam eligit.*
6. *Portio Parochialis qua dicatur.*
7. *Sepultura Ecclesiastica quibus debita, vel non*

Electa

6 Electa autem alibi, quàm in propria parochia, sepultura, debetur propriæ Ecclesiæ eorum quæ relicta sunt loco, in quo electa sepultura, portio tertia aut quarta, major aut minor, pro loci consuetudine, *c.* 1. 8. & 9. *h.t.* quæ vocatur Parochialis. Quam portionem sibi non adrogat Ecclesia, in qua sunt parentum sepulchra, si eâ dimissâ alibi eligatur sepultura, sed debetur ei, in qua defunctus solitus erat audire divina, *c.* 2. *eod. in* 6. Ex relictis Ecclesiæ, in qua quis non sepelitur, non est præstanda hæc portio ecclesiæ parochiali, secundum Innoc. in *c.* 2. *h.t.* quia tantum præstanda ex iis, quæ causâ sepulturæ & funeris relinquuntur. Quo modo nec debetur ab eo, qui sanus intrat Monasterium, se suaque ei dedicando, *c.* 4. *h.t.* Nihil obstante, *d.c.* 2 quia loquitur, quando quis morbo adfectus intrat, & ex eo moritur, ut tectè ibi supplet Glos. idq; ne fiat fraus propriæ Ecclesiæ. Cessabit etiam quartæ illius exactio, si Ecclesiæ parochiali tantumdem sit relictum, quia non videtur lædi, quod & dicunt, si aliquid sit relictum; cum conditione tamen sit contenta ista portione, & acceptaverit, juxta 2. *Officii* 24. *sup.* De *testam.* Quamvis aliqui putent tenere relictum, & esse locum actioni ad supplementum. Relicta fabricæ pro cereis ornamentis divino ministerio celebrando, & aliis, ut non diminuuntur per portionem Episcopalem, uti dictum sup. *De testam.* ita nec parochialem.

7 Dicta de sepeliendo cadavere humano in loco sacro, locum habent in baptizatis, & in fide orthodoxa mortuis, etiam repente & casu, *c. Ex parte* 11. *h.t.* ne talis privationem justæ sepulturæ sentiat, non fine nota; qui publicæ non tam præsumitur nocens, quàm bonus. Nisi sibi manus violentas intulerit, *d.c.* 11. *ubi Gl. V. non sponte*, cum homicidium sui sit peccatum mortale, aut in peccato mortali occisus fuerit, ut furto, latrocinio, *c.* 2. *inf. De furtis.* Quod & dicendum videtur in defunctis cum notorio peccato mortali: quo adfectis sepultura sacra non tam absolutionem quàm majorem damnationis cumulum adfert, *d. can. Cum gravia* XIII. *q.* 2.

8 Infidelibus, (quo nomine & veniunt Christianorum liberi non baptizati,) hæreticis, excommunicatis, terram sanctam denegatam esse certum est, quorum etiam ossa, si internosci possint, eruenda & procul à sacris locis abjicienda, *c. Sacris* 12. *h.t. & can. ecclesiam* 27 *cum seq. De consecrat. Dist.* 1 Vid. Card. Baron. *tomo* XI. *ad an.* 1034. §. 17. ne loca sacra polluant, ut dicetur infrà *Tit.* 40. Quibuscum enim non communicamus vivis, nec cum iisdem mortuis communicandum. Qui tales scienter sepeliunt, ipso jure excommunicationem incurrunt, *Clem. 1. h.t.* ubi eadem pœna manet sepelientes nominatim interdictos, & usurarios manifestos.

Quæritur autem, An excommunicatus non vitandus, juxta Bullam Martini Quinti, de qua infra, possit sepeliri in loco sacro? R. Ita asserete Navarr. *Conf.* 4 *h.t.* ex ratione quod per istam Bullam liceat fidelibus communicare cum talibus excommunicatis, uti in vita, ita & in morte, ducto argumento à contrario ex *d.c. Sacris h.t* Facit, quod prohibitio non communicandi non cadat in excõmunicatos, sed in alios fideles, quibus non aliter est prohibita communicatio per sepulturam, quàm quælibet alia, *c. Episcoporum* 8. *de privil. in* 6. unde hæc permissa etiam illa dicenda sit permissa. Facit &, quod violatio sit in prohibita communicatione, qua limitata, limitatur & violatio. Dubia tamen mihi videtur hæc opinio Navarri, cum communicatio cum tali excommunicato non alias à Martino V. sit permissa, quam ut succurretur timoratis conscientiis: ut minimè relevet ipsos excommunicatos, uti & Bulla ipsa exprimit. Quæ ratio cum tantum habeat locum in vita, non extendenda decisio dictæ Bullæ ad eam, quæ fit post mortem, contra jus antiquum, cuius correctio non est inducenda, si non sit expressa. Atque hæc posteriori opinio videtur etiam tutior, tum agatur non tantum de communicando, sed de violatione loci, qui pollui tur per ejusmodi sepulturam. Uti & violatur per sepulturam infantis non baptizati; infidelis, qui non vitandus: uti & hæretici sepulti. Ut permissa communicatio inter vivos non tangat sepulturam, quæ spectat ad locum sacrum, in quo reponi eum, quem constat publicè, uti præsupponitur, esse excommunicatum, est indecens, *d. can. Cum gravia.* Quo facit, quod peccato mortali adfectus non sit sepeliendus in loco sacro, cum ea res non tam

levet sepulturam quam graver, uti paulò antedictum. Ubi aliqui excipiunt, nisi dederit signa pœnitentiæ: minus rectè, cùm id nihil faciat ad forum exterius, de quo agimus, si nō sequatur absolutio, quæ etiam post mortem sequi potest, in casu, quo de pœnitentia constat. * Occul. é excommunicato deneganda non est sepultura; cum & occulto peccatori non sit denegandum Sacramentum Eucharistiæ, nam cum privatio sepulturæ sit publica, requirit & publicam causam, ne alias pœnæ delictum excedat, & qui haberut bonus, hāc viā infametur. Excommunicato propter crimina, ut homicidium, incestum, percussionem violentam Clericorum, etiam Ecclesiarum violationem, si in extremis agens & pœnitens absolutus fuerit, terra sancta non est deneganda, *c fin h.tit. & c.5 inf De raptorib.* ubi hæredes dieuntur monendi, & censura Ecclesiastica compellendi ad satisfactionem damnorum per facinora defuncti contra justitiam aliis illatorum.

Ubi quæritur, An hoc procedat simpliciter? R. Jure civili non alias teneri hæredem ex delicto defuncti, quam quatenus ad eum pervenit, aut à defuncto lis est contestata, *l. unicâ C. Ex del. defuncti. in quant. hared conven. & Instit. De perpet. & temporal. act.* Jure Canonico hanc rem esse contro versam; tamen communiorem & veriorem videri sententiam, hæredem teneri ad omnia damna per delictum defuncti data indistincte, quatenus fert substantia relicta, *per text. in d.c fin. & ibi Gl. communiter recepta, & in d.c.5.* Verum eam sententiā ita accipiendam putat Abbas, si defunctum pœnituerit; quasi tunc ex cautione eius teneantur hæredes, quod alias pœnitentiam non accipiat, nisi promissā satisfactione, non etiā si impœnitens decesserit, *per text. in d.c. fin. & d.c.5.* quorum uterque loquitur in casu pœnitentiæ. At verò ratio dictorum textuum non est fundata in pœnitentia delinquentis, sed in exoneratione conscientiæ eius, qui ut teneba-
tur actione ex malefitio ad damni refusionē, ita & hæredem reliquit obligatum, ad quem transeunt obligationes activè & passivè. Quæ ratio tam habet locum in hærede ejus, qui impœnitens est defunctus, quam qui pœnitens, cum ea res non minuat jus alteri quæsitum. Facit pro hac parte text. in c. *Tua nos 9. inf. De usur.* ubi, non facta distinctione inter pœnitentem & non pœnitentem, dicuntur usurarii hæredes cogendi ad restitutionem usurarum. Ubi non rectè quis objicet agi quasi ex contractu: nam idem in hærede furis, & aliorum, qui adeundo non minus obligantur, quàm usurarii, *l.si pro 7. & 9. D. De condict furt.* Nec obstat, quod mutuum sit contractus, cum usurarum exactio veniat citra naturam contractus ex malefitio, Covarr. 3. *Var. c 3 n.7. ubi* Vffel. Clarus §. *fin. q.51. nu.16.* & Vasquius *illustr. Contr. c. 26.n. 27. ubi alii allegantur.*

10.

11.

TITULUS XXIX.

De Parochiis & alienis Parochianis.

SUMMARIUM.

1. *Parochia & Parœcia unde dicta.*
2. *Sacramenta in sua quisque parochia percipit.*
3. *Missa similiter in propria parochia audienda.*
4. *Missa audienda diebus Dominicis & Festis.*
5. *Festo locali quinam teneantur audire Missam.*
6. *Peregrini, veluti Studiosi, an & quatenus obligentur.*
7. *Missa integra an audienda sub peccato?*
8. *Pars omissa in una Missa an & qualiter supplori in alia possit.*
9. *Missa quā intentione attentoque audienda.*
10. *Evangelium stando audiendum.*
11. *Qua causa excusent ab auditione Missæ.*

DE Parochiis superius factæ mentio: de iis plenius hic subjungitur. * Dictæ videntur vel à præbendo Sacramenta, ducto etymo à verbo Græco παρέχειν: id est *præbere*, aut secundū alios, à verbo παροικίαν, id est *Vicinia*, unde volunt legendum esse *Parœcia*. Designat verò loci Ecclesiam, quam quisque fortitur ratione domicilii. 1.

Quisquis autem Sacramenta in sua paro- 2.
chia accipit, præcipuè pœnitentiæ; non etiam in aliena, cum alieno Parocho non sit jurisdictio in alienum parochianum, sine qua non tenet absolutio: uti & matrimonium ineundum non nisi coram suo Parocho, ex Concilii Trid. decreto, de quo infra *lib. IV.* Vagabundi quicumque confitentur Parocho, & coram

que-

Digitized by Google

quocumque nuptias contrahunt, quia non est major ratio de uno, quàm de alio, cum nulli subsint, & ubique forum sortiantur.

5 Est & audienda Missa in suâ parochia. In alienâ non recte auditur; adeò ut Parochus alienum parochianum abjecere possit ab ecclesiâ sua. si tamen cesset contemptus. *c. 2. h. t.* Et ita consuetudo permisit alibi sine nota audire Missam. Vid. Navarr. in *Manuali c. 21 nu. 5.* Azor. *Instit. Moral. p. 1. lib. 7. c. 6. qu. 4.* & 5. Joan. Filesac. *Tract. de Orig. Parœciarum & Missa parœciali audienda c. 6.* & 7. Sacramentum quoque pœnitentiæ rectè accipitur in ecclesiis quorumdâ Religiosorum, nisi quod festo Paschali SS. Eucharistiæ Sacramento in propria parœcia quisque se munire jubeatur sub pœnis, de quibus in *d. c. Omnis inf. De panit. & remiss.* Navarr. *in Manuali c. 1. nu.* 1. Cæterùm, ut commodius liat, adjiciuntur dies quatuordecim, scilicet à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis exclusivè: ut qui ante aut post, licet pluries, susceperit venerabile Sacramentum, non satisfaciet ecclesiæ præcepto, quod est præstitum, illos tantum dies concernens; licet scioli quidam aliter se sentire & agere jactitent. Dabit tamen dilationem causâ rationabilis ex Parochi consilio, *d. c. Omnis inprine.*

Portò Missa audienda diebus Dominicis, & omnibus istis, quæ præcepto, aut consuetudine habentur festi, *c. 2. hoc tit. & can. Missas De consecrat. Dist.* 1. idque ex præcepto, non tam divino, quam Ecclesiastico, nec tam jure expresso, quam ex traditione accepto. Nam in *d. c. 2 hoc tit.* sit quidem mentio audiendæ Missæ, non tamen id tam præcipit, quàm præsupponit, quemliber scilicet obligari audire Missam in suâ parœcia. Et quantum ad *d. can. Missas*, ille est Concilii provincialis, non universalis, nec loquitur de omnibus diebus festis, ut habet traditio, sed tantum de Dominicis, Vid. Suarez *De Relig. Tr. 2. lib. 2. c.* 15. Verum patrum refert, sit expressum ni jure istud præceptum, nec ne, cum constet de universali traditione & consensu ecclesiæ. Ut inducat gravamen obligationem, quæ in reatu mortali constituit omittentes baptizatos fideles qui tunc incipiunt teneri hoc præcepto, ubi inter bonum & malum discernere possunt; ut verum sunt capaces præcepti. Infideles hoc præceptum non obligat, cum legibus ecclesiæ non teneantur, tantenim forsi, non capaces istius sacrificii, cui ne quidem interesse possunt.

De festo generali non est dubium, omnes 5 obligari, quocumque in loco fuerint. Tantum quæstio esse potest de festo locali. Ubi dicendum, cum Navarr. *c. 13. n. 5.* & *23. 120.* incolâ in loco alieno, ubi festum non est, morantem eo die non teneri ibidem ad observationem festi sui domicilii, quia non alii aut non alias ejus observationi obligantur, quàm in loco inventi. Unde licet illis etiam pridie è loco suo exire, & alibi operas suas præstare, sine peccato; nisi illud causæ tur per finem aut causam. Vid. Suarez *d. lib. 2 c. 13. in fine* & Sanchez *3. De matrim. Disp. 8. q.* 1. Quantum ad incolam in loco inventum ipso die festo, tenebitur ille eo in loco audire Missam; non obstante, quod brevi tempore ibi sit mansurus, & alio perecturus ad operas suas præstandas. Nam cum dies festus ipsum deprehenderit, etiam ad missam eum obligavit, quam audire tenetur; cum obligatio jam sit nata hoc ipso, quo ibi deprehensus, cui quamprimum satisfaciendi. Quod tamen missa serius dicatur, ut non possit exspectari eius hora, nisi cum detrimento incolæ, qui alio tendit ad operas præstandas, posset dici is non teneri exspectare; cum præceptum non obliget ad inibi permanendum, sed tantùm ad audiendam missam: quæ si non dicenda nisi sero, videtur non obligari incola exspectare. Cesset tamen scandalum, & non obstet consuetudo. Suarez *d. lib. 2. c. 15. n. 9.*

Quod attinet ad peregrinos, qui quasi do- 6 micilium habent, cuius ordinis sunt Studiosi, certum eos est tenêri, cum hoc genus habitationis sufficiat ad forum adquirendum in ordine ad usum Sacramentorum, atque ita etiam ad obligationem festorum ibidem præceptorum; & ab urdum esset, non teneri vivere secundum leges, quæ vios stringunt. Suarez *d. lib 3 c* 14. Quod si peregrinus tantum ad aliquot dies mansurus in loco, idem dicendum, ut teneatur ad observantiam festi localis, *can. Quæ contra Dist.* 2. Si verò se habeat tantum instar transeuntis, non tenetur ad missam, licet teneatur abstinere ab operibus servilibus, donec in loco est, quia præceptum est negativum. Quod si in loco dormierit,

sed statim perecturus in locum alium, ubi festum non est, non tenebitur audire Missam: secus si immensurus sibi toto tempore matutino; ut & si toto tempore matutino sit futurus in isto territorio quia pro toto isto tempore obligat statutum loci ad Missam. Suarez. *d. loco num. 13.*

Q. An sit audiendia Missa, quam majorem vocant? R. Videri id posse, per *can. Omnes fideles 62. can. Cum ad celebrandа 6c. & can. 66. De consecr. Dist 1.* quæ loca cum faciant mentionem solemnitatis Missarum, videntur accipienda de Missa solemni, uti & *can Et hoc 52. d. loco.* Quò etiam tendit *Extravag. Sixti IV. Vices, verſ. Quodque fratres. de treuga & pace.* ubi prohibentur Fratres mendicantes prædicare verbum Dei tempore Missæ in diebus festivis & Dominicis, ne populus abstrahatur à Missa, scilicet solemni. Eò etiam facit, quod tempore solemnis Missæ fiant publicationes, dierum festivorum, jejuniorum, & similium, quæ culpabiliter ignorabuntur. Quod ut ita observaverit antiquitas, & ita observari forte conveniens, contrarium tamen hodie induxit consuetudo, quæ vim legis habet: ut parvam & simplicem Missam audiendo satisfiat præcepto Ecclesiæ, etiam unam tantum, quia non est præceptum nisi ad unam, ne quidem die Nativitatis. Nec facit, quod Sacerdotes tres celebrent; hoc enim de indulgentia, non etiam de præcepto, ut dicetur inf. *De celebrat. Missar.*

8 Alia quæstio est, An integra Missa sit audienda sub peccato? R. Omninò, nec ante benedictionem Sacerdotis, quam accipere pium est, egrediendum: egredientem ante possit privari communione, aut confundi per Episcopum, *d. can Omnes & can Missas De consecr. Dist. 1.* Unde patet, esse grave peccatum, Missam non audire, aut non integram audire, cum talis pœna non veniat inferenda ex levi culpa. Non potest tamen gravem culpam nisi notabilis partis omissio, qualis est, si post lectum Evangelium quis veniat: nam tum ponitur defectus partis notabilis, non etiam ab Introitu usque ad Epistolam, vel exclusivè, ut quidam volunt, vel etiam inclusivè, secundum plerosque. Ut audiens Missam ab initio Evangelii non censetur partem notabilem omisisse, & satis fecisse præcepto. Si tamen usque ad finem audiat; nam si statim post communionem sumptam à Sacerdote egrediatur, nimia erit licentia, nec res carebit scrupulo peccati mortalis, sed oportebit, ut adsistat ad dimissionem populi. Sic etsi ab initio sive ab Introitu Missæ adsistat quis, & post communionem abierit, non exspectata reliqua parte, non potest dici omisisse partem notabilem. Imò si abinitio quid omittatur, & à fine, licet tum constituatur pars notabilis, tamen parum non continete peccatum mortale. Vid. Suarez *tomo 3. p. in 3. D. Thesis. 88. Sect. 2. verſ. Secundò sequitur.*

9 An igitur licitum erit partem omissam in una Missa, etiam voluntarie & absque causa, in alia supplere, audiendo illam partem, quæ in priori omissa? Ita inter alios censet. Navar. in *Manuale. c. 21 n 2. & ad can. Quando 70. De consecr. dist 1. Notab. 10. nu. 18.* quem sequitur Azor *d. lib. 7. c. 3. qu. 3.* quia præceptum tantum obligat ad Missam audiendam, sed quipartem unius Missæ omissam suppler in alia, audit Missam integram, etiamsi præposterè prius audiatur posterior pars, deinde prior. Verum non videtur propriè taliter audiendo quis satisfaccre præcepto, quod requirit, audiatur tota Missa. Propriè autem totum non significat partes disjunctas, sed unitas & debito ordine conjunctas, maximè si totum sit artificiale: ut partes taliter audire non sit audire Missam. Alias sequeretur, posse quemimplere præceptum de audienda Missa, audiendo simul duas partes Missæ, v. g. si uno inclinato deveniam ad medium Missæ, in altero autem inchoetur à principio. Consequens ut absurdum nemo concesserit. Sequela pater, quia etiam ille audit Missam totam, per duas partes, quarum utrique potest esse sufficienter præsens, & adhibere requisitam attentionem. Quòd simul id fiat, non refert, quia potest quis simul duo præcepta implere, scilicet recitando Horas Canonicas, & audiendo Missam. Nihil etiam obstat brevitas temporis, quia ea est per accidens. Est que hæc aliquorum doctrina, *Gl in can Quorumdam Dist. 23.* quæ posset sustineri, ex eo, quod in Missa, cujus unitas est cujusdam solemnitatis, ex duobus imperfectis possit constitui aliquo modo unum, ita ut sufficiat ad supplendum præceptum; nam quod deest ad perfectionem non est sufficiens

ad

Digitized by Google

ad peccatum mortale, & posset incidere causa etiam à venialibus excusans. Verum meritò suspecta videri debet sententia ista, ut parum consentanea mentioni Ecclesiasticæ præcepti, & religioni ac reverentiæ debitæ huic sacrificio: cum ad substantiam præcepti illius in primis pertineat, ut tota Missa audiatur continuè & per modum unius sacrificii, ut audiens debitè possit exhibere partes suas ad integrè offerendum sacrificium per Sacerdotem, eo modo quo fieri possibile. Vid. Azor. *d. l. 7. c. 2. qu. 3.* Suarez *d. disp. 88. Sect. 2. vers. Sed tunc.*

10 Ut autem quis audivisse Missam dicendus sit, opus non tantum corporalis præsentia, sed & debita intentione attentioneque, & quantum in se est, audire & videre seu percipere aliquo modo Sacerdotis ministerium. Nam evagatio mentis & exercitora, & animus fabulis ac confabulationibus super divitiis, mercibus, aut aliis, ut aliquibus moris est, quibus divitiæ in corde & ore, citra attentionem requisitam, pro notabili parte fiere, non esse satisfactum huic præcepto, ut rectè contra Medinam sentit Suarez *d. Sect. 3. §. Ex hu autem.* Adde Azor. *d. lib. 7. c. 5. q. 1. & 2.*

Adsit attentio interior. Quod probatur ratione clarâ, quia lege præcipitur audito Missæ, ut est actus humanus, sufficiens ad moralem præsentiam. Sine attentione autem non potest esse actus humanus, nec præsentia moralis. Alias qui tempore Missæ dormiret, staret, legendo, scribendo non haberet præsentiam necessariam, sed haberet se potius instar absentis. Deinde præcipitur hic actus etiam ut religiosus, & ad cultum Dei pertineas: ut non quævis attentio sed religiosa requiratur, ut Deum oret, ad verba Sacerdotis attendat... Nihil obstat, quòd solum attentio exterior cadat sub præceptum, non etiam interior actus, qui non præcipitur lege humana; nec cadit sub legem humanam: nam interior illa attentio ita est conjuncta exteriori, ut si illa desit, non possit dici hæc adesse, cum auditio Missæ præcepta requirat actum humanum sufficientem ad moralem præsentiam. Sine attentione autem interiori non potest esse actus humanus constituens moralem præsentiam. Unde Voluntarie exercentes actus exteriores, attentioni Missæ repugnantes, peccant contra rever entiam rei sacræ, & si magnam partem Missæ taliter consumant, peccant mortaliter, nec possum dici audisse Missam. Navarrus, *c. 13. num. 17. & c. 21. number. 6. & in can. Quando de consecr. Dist. 1. Nota 10. n. 13.* Suarez *d. disp 88 Sect. 3.*

Dum recitatur Evangelium, mandatur præsentibus, non sedentes, sed stantes venerabiliter curvi verba dominica audiant, & fideliter adorent, *can. Apostolica. 68. de consecr Dist. 1.* 11

Sunt autem causæ ab audienda Missa excusantes: ut impotentia; vel spirituales, qualis detinet excommunicatum, interdictum, cui interdictæ sacris inhibitum; vel corporalis, qualem ponit infirmitas, quæ domo egredi non patitur; periculum vitæ, proximi, cui adstitendum, necessitas aliudve impedimentum, quod ponit carcer, sive justus, sive injustus: ut & officium, quod motam non patitur. Sic milites custodicutes castra, portas, muros, excusantur. Dat & consuetudo excusationē mulieribus aute purificationem, quæ ex quadam decentia & reverentia non improbatur. *ut de purificat. post partum.* Consuetudinem, qua viduæ nobiles ad certum tempus post maritorum mortem domo se continentes, Missam non audiunt, laudabilius foret non servare; si tamen vere introducta est Prælatis non contradicentibus, excusat. Quod & dicendum de ea, qua virgines nobiles domo non egrediuntur nec Missas audiunt, quatenus sufficienter præscripta. Convenientius tamen foret, ad audiendas Missas egredi. Vid. Navarr. *in Summa c. 21. num. 9.* Azor. *d lib 7. c 7. q. 1. 2. & 3.* Suar. *d. disp. 88. Sect. 6. §. Sextum caput.* 12

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

SUMMARIUM.

1. *Decima vel Decima quid?*
2. *Decima quo jure debita.*

Digitized by Google

3. *Decimarum quota an justè & convenienter determinata per Ecclesiam.*
4. *Decimæ debentur ex omni re frugifera.*
5. *Sunt Personales, Reales, Mixtæ & Personales unde debeantur.*
6. *An ex adquisitis titulo lucroso?*
7 *An & ex rebus illicitè quæsitis?*
8. *An meretrix ex quæstu corporis debeat decimas?*
9. *An miles de præda ac stipendiis?*
10. *Prædiales quæ, & unde debeantur.*
11. *Non distinguitur inter prædia justè vel injustè quæsita, ex quibus decimæ debeantur.*
12. *Differentia inter personales & prædiales.*
13. *Intellectus c.* Non est 22. h. t.
14. *Mixtæ quæ dicantur.*
15. *Decimæ præstare tenentur fideles baptizati.*
16. *An & hæretici?*
17. *Non tenentur Iudæi, Ethnici.*
18 *An neque ad prædiales?*
19. *Pauperes an & quatenus obligent*
20. *An & Clerici, & ex quibus bonis?*
21. *Prædia unius Ecclesiæ sita in alia parochia debent ei decimas.*
22. *Clerici simplices utrum teneantur.*
23. *An Religiosi?*
24. *Dominus an teneatur ex pensione, quam recipit à colono?*
25 *A præstatione decimarum qui, & qualiter eximantur.*
26. *Exemptio ea an & pertineat ad bona adquirenda.*
27. *An ad conductores prædiorum exemptionis?*
28 *An ad prædia concessa in emphyteusim?*
29. *Ad ad conductores talium prædiorum?*
30. *Laicos ab hac obligatione eximere potest, S. P.*
31. *An hoc possit sine causa?*
32. *Prælatis inferioribus non est ea potestas.*
33. *Consuetudo quid possit circa solutionem decimarum.*
34. *Quid item præscriptio.*
35. *Decimarum solutio, imperari potest, non obstante privilegio, aut consuetudine.*
36. *Idem privilegium amittitur & per usum contrarium solvendi decimas: & an per renuntiationem?*
37. *Decima solvenda Ecclesiæ parochiali.*
38. *Mixta cui debeantur.*
39. *Debentur jure communi fidei curam animarum habentibus.*
40. *Etiam divitibus.*
41. *Etiam malis.*
42. *Ex causa tamen privilegii, consuetudinis aut præscriptionis alii deberi possunt.*
43. *Decimæ an per se sine parochia præscribi possint?*
44. *Laici deberi aut ab iis possideri nequeunt.*
45 *Fructus tamen earum percipere possunt.*
46. *Decimæ tum olim concessæ Principibus laicis.*
47. *Episcopis, aliisque Prælatis inferioribus infeudare decimas laicis an & quatenus licuerit.*
48. *Summo Pont. an id liceat sine causa?*
49. *Laici decimas ita obtentas in alios laicos an transferre possint?*
50. *An saltem in ipsam Ecclesiam?*
51. *An præscribere decimas?*
52. *An ne quidem laicus contra laicum?*
53. *Decimæ novales, & Novalia quid?*
54. *Privilegium de non solvendis decimis an extendi debeat ad novalium decimas?*
55. *An & consuetudo decimas unius loci attribuens alteri?*
56. *Et quid si ex privilegio sunt, alteri loco competant decimæ.*
57 *Intellectus c.* cum contingat 29 h.t.
58. *Communio laici cum Pastore nam tributi illius.*
59. *Decimæ offerendæ non petitæ, & sine mora.*
60. *In mora quando quis esse censeatur.*
61. *An peti ab Ecclesia possint actione reali?*
62. *Non soluta an sequantur possessorem prædii?*
63 *Quo tempore solvi debeant.*
64. *Primitiæ quid, unde & qualiter debitæ.*
65. *Oblationes unde & quibus debeantur.*
66. *An retrò accipiantur à personis criminosis.*

QUi spiritualia manifestant, meritò corporalem sustentationem exigunt, 1. *ad Corinth c.* 9. & 1. *ad Timoth.* 5 ne à divino abstrahantur cultu, dum sibi necessaria ad vitam transigendam procurant. Hinc est, quòd iis debeantur Decimæ, Primitiæ, Oblationes.

Ad decimas quod attinet, frequentiùs hoc nomine in plurali utimur; invenitur tamen

men & in numero singulari, c. 7. 15. 17. 19. h.t. Suntautem quota pars bonorum licitè quæsitorum, c. 1 & c. Extransmissa 13. h.t.

2. Decimarum solutio est præcepti. Sed quæritur: An divino, an verò humano jure debeantur? R. Olim lege divina illarum præstationem esse impositam ex consonantia quadam cum lege naturali, idque constare ex variis Testamenti veteris textibus: hodie verò rectè dici, obligationem alendi ministros Ecclesiæ esse de jure naturæ, confirmatam lege Evangelica per Christum & Apostolos, qui dignos judicarunt mercede sua operarios, & altari inservientes de altari vivere oportere: modum autem sive determinationem hodie esse de jure Ecclesiastico. Cui non obstat, quòd lege veteri decima pars sit præcepta: nã lex ista est judicialis, vel secundùm quædam cæremonialis: ut non obliget sub lege nova, per quam judicialia & cæremonialia præcepta sunt abolita. Nihil faciunt vatia Capitula, adserentia à Deo esse institutas decimas, intelligenda enim quoad sustentationem, non etiam quoad quotam, quæ determinata est per Ecclesiam, ad exemplum legis veteris, decima scilicet Navar *in Summa c.* 21. *n.* 28. Covar. 1. *Var Resol. c.* 17. Azor. *laic Instit. Moral p.* 1. *lib.* 7. *cap.* 23. *q.* 4. Less. *De Instit. & lure c.* 39. *Dub.* 1. *num.* 4. Suarez. *De Relig. p.* 1. *lib.* 1. *c.* 9. & 10.

Ubi dubitatur, An convenienter id factum sit? Ratio dubitandi in eo est, quòd non sit eadem ratio inter hoc tempus, & illud, hanc legem & illam; propterea quod in populo Israelitico ex duodecim tribubus una erat Sacerdotalis, ut proportio esset inter partem decimam fructuum, & duodecimam totius gentis. In ecclesia verò ne quidem vicesima pars populi pertinet ad Clerum, ut sufficere deberet. Deinde isti tribui Sacerdotali nulla erat adsignata in possessionibus; ecclesiis autem nostris sunt suæ possessiones. Dicendum tamen, istud præceptum quoad quotam iustè & convenienter esse institutum; quod non tantùm ex Canonibus, Conciliis, Patribus, qui passim loquuntur de decimis, easque approbant *XII. q.* 1. *per tot.* verùm ex auctoritate universalis ecclesiæ constat. Licet eodem ministeriorum ratio & dignitas, quæ in Sacerdotibus novæ legis est major, functio gravior & excellentior, quàm in Sacerdotibus legis veteris; ut indigeat majori splendore atq; auctoritate, ut in debita habeatur veneratione. Præterea Sacerdotes legis novæ debent abstinere ab omni negotiatione, quæ non erat prohibita Sacerdotibus legis veteris. Denique etiam ante legem veterem, insignes Dei cultores, Abraham, Jacob, eam quotam elegerunt & obtulerunt, ad colendum Deum & recognoscendum omnium beneficiorum auctorem, non sine instinctu Spiritus sancti, non habita ratione paucitatis aut multitudinis ministrorum, Imo & naturali instinctu infideles ad gratias agendas suis Diis, decimarum sunt usi solutionibus. Per Greg. *Tolos Syntag Iuris universi lib.* 2. *c.* 22. *n.* 1. & *lib.* 16. *c.* 8. *n.* 24. & 25. Baron. *tomo* 1. *ann.* 57. § 4. Azor. *d. c.* 23 *qu.* 2. Ut non possit negari moralis congruitas, quam hac in parte ecclesia observare voluit.

Non obstat prior dubitandi causa: nam licet sit minor quantitate: major tamen splendore & auctoritate, uti dictum, & excellentior, propter varios Pontificum, qui tunc onus, hodie res dignitatum, Clericorum ordines & onera. Olim quippe unum templum, nunc innumera, Sacerdotes plutimi, quos decet esse doctos & in perpetuo ministerio ecclesiæ. Bellarm. *tomo* 1, *Controvers. De Clericis lib* 1. *c.* 25. *Dub.* 4. Non obstat posterior; nam quòd Clerici sint divites, hoc est per accidens, neque tollit fundamentum obligationis, cùm non debeant ut patriarchis, sed ut ministrantibus, atque ita ex vi justitiæ commutativæ. Mutari hanc quotam in nonam, duodecimam, vicesimam, aut aliam, imò & tolli posse, dicetur infrà *eod.* Vid. Less. *d. c.* 39. *Dubit.* 2. Suarez *d. lib.* 2. *c.* 11.

Ut autem clariori ordine hac in materia procedatur, tribus capitibus ea est concludenda. I. Quæ sit earum divisio, & simul quibus ex rebus debeatur. II. Qui eas præstare teneantur. III. Quibus præstandæ.

CAPVT I.

Quotuplices sint Decimæ, & quibus ex rebus debeantur.

Debetur decima ex omni re frugifera, nulla excepta, *c. Ex parte* 21. & *c. nòvit* 22. *h.t.* uiset-

Digitized by Google

ut etiam ex lana ovium sint solvendæ, cum in fructu sit. §. *in pecudum Instit. De rer. divis.*

Cum autem res sit in triplici differentia, sunt & tripliceis generis decimæ, scilicet Personales, Reales, & Mixtæ, Personales sunt, quæ debentur ex lucro proveniente ex personali industria, veluti ex officio, scientia, negotiatione, artificio. Inter has computantur, militia, præda ex justo bello accepta, nam lucrum est, venatio, piscatio: nisi sint in fructu prædi, quia tunc magis ad prædiales pertinent, & similia, quæ honestum lucrum habent, *d. c. 22. ubi* Innoc. *can. Decima* XVI. *q.* 1. Ratio huius est, quia Deus de omnibus est honorandus, & non est maior ratio de uno lucro, quàm de alio.

6 Quæritur autem, An etiam ex adquisitis per largitionem liberalem, testamentum, legatum? Resp. Posse hoc prima facie videri. per *c. ex transmissa 23. h. t.* ubi ex omnibus licitè adquisitis decimæ sunt dandæ. In rigore tamen juris probabile esse, non deberi, cum ex nullo iure hoc colligatur, & non sint augenda onera sine iure cogente. Probatur ex eo, quod iure solum sint solvendæ decimæ ex frugibus seu fructibus terræ, aut emolumentis rerum immobilium, aut animalium, quoad prædiales & mixtas; vel ex adquisitis, manu, opere, sive industria, quoad personales. Dicto autem modo adquisita bona nec spectant ad prius membrum, quia ex immobilibus non nisi prædiales debentur, ratione fructuum: non etiam ad posterius, quia non proveniunt ex nostra actione & industria, uti accipiendum *d. c.* 23. & similia. Et in hanc sententiam inclinat Innoc. *in d. c.* 22. & *Glos. in c. Pastoralis* 28. *h. t.* Vid. Azor *d. lib.* 7. *c.* 24. *q.* 8. & 11. Suarez. *d. lib. t. c.* 31. Cant. *in c. t. nu.* 7. *h. t.* Abbas verò *in d. c.* 28. *num.* 8. admittit quidem idipsum in filio succedente patri; in extraneis verò dicit non esse facilè sententiam præcipitandam, sed standum consuetudini. Ut ea de re sit hodie parum curandum, cùm de consuetudine personales decimæ non exigantur, ut dicetur inferius, quamvis aliàs de ea dubitari posset.

7 Q. II. An & debeantur ex rebus illicitè quæsitis? Resp. Distinguendo: nam vel acquiruntur per formalem injustitiam, uti per furtum, rapinam, usuras, vel non. Illo casu non debentur decimæ. Ratio clara est, quia lucrans non acquirit rerum ita quæsitarum dominium, ut non possit de iis disponere, nec teneatur Ecclesiæ ad partem lucri, quod est restitutioni obnoxium: ut non fit in bonis, arquelta nec lucrum. Posteriori casu debentur decimæ, per sequendo, propterea quòd non sit lucrum iniustum, vel non formaliter iniustum, licet ex turpi causa, quæ non impedit eius adquiri dominium citra restitutionem. Dixi, per sequendo; quia si sequatur scandalum, aut indecentia ex acceptione; tunc Ecclesia decimas recipere ex eo respuit.* Scilicet publica meretrix ex quæstu corporis decimas debeat, cum illum suum faciat citra restitutionem *l. 4. §. sed quod meretrix D. de condict. ob turp. caus.* respuit tamen Ecclesia recipere eas propter scandalum, quia videretur approbare eius turpitudinem. Quo casu aliquid male volunt, eam teneri dare pauperibus, cum de eo nullum sit præceptum, quod tantum obligat ad dandam decimam Ecclesiæ, quæ isto casu videtur eam remittere. Et hoc, si sit publica: nam si occulta, tenetur offerre peccatrix, & Parochus, cessante scandalo, accipere potest, etiam delicti conscius. Silvester *in Summa V. Decima qu.* 6. Azor. *d. c.* 24. *qu.* 13. Suarez. *d. lib. t. c* 32. *n.* 10.

Quid dicendum de adquisitis ex ludo? R. 9 De licito ludo non esse dubium; quia cum ponat contractum licitum ponit & justum lucrum, ex quo deberi decimas dictum. De illicito judicandum juxta dicta de adquisitis illicitè. * Patet quid dicendum de acceptis à milite in bello injusto, quòd scilicet de præda non teneatur solvere decimas, cum ad eius obligeturrestitutionem, de stipendio verò teneatur, quia licet ad turpe lucrum spectet, non tamen iniustum ex parte dantis, eiusque verè sibi quæsierit dominium, non obnoxium restitutioni, si servitium præstiterit; *Gl ad d. c. ex transmissa in V. licuit h. t.*

Prædiales sunt, quæ ex fructibus provenientibus ex terra debentur cuius generis est 10 frumentum, oleum, vinum, ligna, fructus arborum, olera & similia, de quibus decimas deberi passim habent textus *h. tit. & eod. in* 6. Venatio quoque & piscatio, quatenus considerantur ut fructus prædii, uti & lapidicinæ.

Digitized by Google

dicinæ, metallo, & id genus alii, qui sunt in usufructu mun. h. *Item si fundi D. ne usufr.* Secus si lucrum tantum consistat in venatione ipsi, & ea percipiatur, non etiam ratione prædii; tunc enim potius cui cedunt personales.

Ubi quæritur, An & hic sit facienda distinctio, justè an injustè prædia sint quæsita? R. Hoc disputandum non esse, cum etiam ab invalore debeantur. *Gl. in d. c. 23. V. lucre.* Cuius ratio est, quod eiusmodi decimæ debeantur ratione oneris realis, quod rem comitatur, à quocumque possideatur. Ut non possit Ecclesia videri accipere alienum, aut approbare factum injustum, aut injuriam domino facere qui & ipse, si rem possideret, teneretur persolvere decimas. 21

Unde patet prima differentia inter decimas personales & prædiales, quòd illæ non debeantur ex injustè adquisitis, secundum distinctionem antè datam. Secunda est, quod illæ debeantur Ecclesiæ, sub qua domicilium habet adquirens, & Sacramenta percipit, etiamsi alibi lucrum percipiat; hæ verò parochiæ, sub qua sita prædia, ex quibus debentur, *c. ad Apostolica 20. h.t.* Ratio diversitatis est quod hæ sunt onus reale, quo prædia sunt adfecta certis Ecclesiis ex ipsamet Ecclesiæ institutione, & parochiarum divisione, per quam factum, ut prædia in parochiis singulis sita penderent iis decimas: non faciente, quod dominus prædiorum alibi habitet, quia hoc non mutat qualitatem prædiorum, *c. cum in tua 30. h.t.* Saltem jure ordinario, nam potest mutari consuetudine, *d. c. 20.* Illæ verò nihil realis oneris contineant, sed meræ personale (debitæ quippe ratione ministerii, & beneficii, quod recipitur ab Ecclesia) debentur ei Ecclesiæ, etiam si alibinde percipiantur, cum sequantur personam: quo modo & ea translata ad aliam Ecclesiam, eidem debebuntur. Tertia differentia est, quod prædiales integræ sint præstandæ; non deductis expensis, veluti seminis, culturæ, vel alterius rei, *d. c. Non est 22. c Tua nobis 26. & d. c. Pastoralis 28. h.t.* non deductis etiã tributis & censibus, ut expressè traditur *c. cum non sit, 33. h.t.* personales verò deductis prius expensis, *d. c. 26. & 28.* Ratio differentiæ est, quòd prædiales Deus sibi ministrisque suis reservaverit, in signum universalis dominii, & videntur debitæ quasi à partiario colono, qui ut domino solvit conventam fructuum portionem, liberam ab omnibus expensis, ita & decimarum portio Deo reservata præstanda citra ullam imminutionem, nomine expensitum, ut argumentatur Post. in *d. c. 16.* Ut hæc portio non veniat detrahenda lucro sed fructibus, ut sunt citra productionem atque hoc in casu cesset regula, quæ habet, non conseri fructus, nisi quod deductis expensis supereat, *l. fructus 7. D. Solato matrim l. 1. C. de fructib. & litium expens.* personales verò non debeantur nisi de lucro, ut patet ex *d. c 23.* in verbis, *& de residuo, quasi de lucro.* Lucrum autem non est nisi quod deductis expensis supereat, secundùm jam dicta. Nec facit, quod *d. c. 26.* non loquatur nisi de negotiatione, cum extendatur ad alia lucra, rationis paritate cogente; quia, ut in negotiatione, ita & in aliis personalibus adquisitis non dicitur quis adquirere, nisi quod supereat deductis expensis, quales hæc in parte iudicandæ illæ, quas negotiatio præcisè requirit. 22

Nihil obstat *d. c. 22.* in quo etiam ex negotiatione, militia, venatione, dicuntur decimæ præstandæ, non deductis expensis: nam dicendum, illa verba esse accommodanda ad materiam subjectam, ne sequatur absurdum, contra aliam legem posteriorem expressè disponentem. Dici & posset, fuisse abrogatam dicti *c. 22.* decisionem, quoad negotiationem, per consuetudinem post ea *d. c. 28.* in ius redactam, cùm ibi dicatur, *sicut est in negotiatione concessum*; nec inveniatur jus aliquod antiquius scriptum in ista materia, ut de consuetudine sit accipiendum. 23

Mixtæ dicuntur, quæ ex fructibus animalium debentur, ut ovibus, vaccis, & similibus, sive sint ipsi fœtus, sive lana, caseus, & similia. Vocantur autem mixtæ, quod non tantum proveniant ex solis præd iis, sed ex adiuncta industria hominum. Vid. Suar. *d. lib 1. c. 9. n. 3. & 4.* Hanc speciem aliqui superfluam judicant, & eiusmodi decimas prædialibus adnumerant: duas tantum species ponentes, & personales scilicet & reales. Has iterum subdividentes, in maiores, quæ ex frumento, vino, oleo, aliisque id generis penduntur; & minores sive minutas, quæ ex hortis, & partu animalium solvuntur. 24

Digitized by Google

CAPVT II.

Qui teneantur præstare decimas.

15 REgula generalis est, Quemlibet baptizatum, qui de manu Sacerdotis tenetur Sacramenta percipere, cuiuscumq; gradus aut ordinis, teneri per se loquendo ad functionem decimarum: ut ne quidem Imperator sit immunis, nisi legitimo jure exemptum se doceat. Probatur *c. ex transmissa* 23. & 24. *h.t.* ubi dicitur quilibet fidelis homo teneri erogare decimas, sub jam dicta exceptione, de qua infra latius.

16 Ubi in primis quæritur, An teneantur & hæretici? R. Causam dubitandi esse, quod non utantur ministerio Sacerdotis, cuius nomine debentur decimæ, imò illud potius velipendunt. Verùm dicendum & illos teneri; cum fidem in baptismo receperint, & characteris in eo suscepti ratione obligentur præceptis Ecclesiæ: à qua obligatione se non eximunt rebelli & impia sua contumacia, nec ex sua improbitate commodum consequūtur. Et licet de facto Ecclesiæ, unitati se subtraxerint, nec recipiant spiritualia, possunt tamen cogi ad eam redire, & spiritualia recipere à Sacerdotibus, ad ea ministranda paratis. Abbas in *c. de terris* 16. *in fine h.t.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 16.

17 Q. An Judæi, Ethnici? R. Patere ex dictis, per se non teneri; cùm nec subsint Ecclesiæ propter defectum characteris baptismi, ut præceptis eius obligari nequeant; nec ministrentur illis spiritualia, neque ministrari etiam possint, cum illa spectent ad fideles. Quod omninò ita procedit quoad decimas personales, ex jam dicta ratione, quòd personæ eorum non sint subjectæ Ecclesiæ nec Sacramenta percipiant, in quo consistit obligatio harum decimarum persolvendarum, *d. c. ad Apostolica* 20. *h.t.* Azor *p.* 1. *lib.* 7. *c.* 14. *q.* 3.

18 Suarez *d. c.* 16. *n* 4. * Sed quæstio est, an idem sit dicendum quoad prædiales? R. Hoc velle Abb. *d. loco*, ad eas scilicet teneri, quem sequitur Oldrad. *Cons.* 19, eâ ratione, quòd debeantur Deo tamquam universorum Domino, *c. Tua nobis* 26. *h.t.* Facit pro iis *d. c.* 26. & *c. Quanto* 18. *inf. de usur.* ubi Judæi non baptizati dicuntur compellendi persolvere decimas ex terris, quas possident, aut possessionibus suis cedere. Verum improbabilis est ea opinio & contraria vera, ex dictis modò rationibus. Loca in appositum allegata magis etiam posteriorem sententiam adjuvant, cum tantum loquantur de terris occupatis per Judæos, ante decimarum solutionem obligatis: ut, cum circa eas sit ius reale ipsis Ecclesiæ, quod rem comitatur, ex communi axiomate, rectè cogantur Judæi earum possessores, licet non subjecti Ecclesiæ, aguoscere onus illud, ne per eos Ecclesiam defraudari suo jure contingat. Ut dictis locis præsupponatur Ecclesiæ jus ante quæsitum fuisse, & quoad terras, quæ necdum fuerunt Ecclesiæ obligatæ, non teneantur Judæi ad decimas, ex regula, quod inclusio unius sit alterius exclusio, & quia non possint dici defraudare Ecclesiam. Nec obstat, quod dicitur *d. c.* 16. Deum in cognitionem supremi dominii decimas sibi reservasse; recognoscere autem Deum ut dominum etiam Judæos & gentiles: nam tenentur quidem Deum agnoscere, ut dominum jure naturæ, non tamen ex vi eiusdem juris per decimarum solutionem; quæ tantum jure positivo imposita populo elt Israëlitico, non etiam omnibus hominibus, & postea revocata ab Ecclesia sub lege gratiæ, per quam nec extensa, nec extendi potuit ultra suos fines. Vid. Suarez *d. loco*, & Azor. *d. c.* 14. *q* 3.

Q. III. An paupetes obligentur præstare decimas? R. Eos teneri, cùm debeantur ratione justitiæ commutativæ, pro ministeriis, quæ & pauperes participant, in qua non habetur ratio conditionis personæ, sed rei ad rem: ut inopiæ obtentu non liberetur debitor ab obligatione. Facit, quod decimæ dicantur pertinere ad Ecclesiam, ex constitutione divina, ut ne quidem Imperator ab earum obligatione quempiam liberare possit, *c. Tua* 25 *h.t.* Non est tamen hoc jus cum rigore exercendum in pauperes, *arg. c. licet inf. de censib.* Postulat enim remissionem necessitas magna, quæ excusat à culpa non offerentem, & liberat ab injustitia. Facit & quod extrema necessitas secundùm aliquos faciat omnia communia, sive potius communicanda; ut positus in extrema necessitate rem subripiens sit

19

extra

Digitized by Google

extra furti delictum, ut dicetur inf. *de furtis*. Denique subveniendum pauperibus per decimas, ut ab iis rigidè non sint exigendæ. Vid. Suarez *d c.* 16 *n.* 14. Bellarm. *Tomo* 1. *Contr. De Clericis lib.* 1. *c.* 25. *dub.* 2

Q. IV. An teneantur Clerici? Resp. Videri posse non teneri, per text. in *c.* 2. *h.t.* ubi dicitur, novum esse genus exactionis, & præter jus, ut Clerici à Clericis decimas exigant. In contrarium tamen est communis opinio, eos scilicet teneri, etiamsi sint Rectores parochiarum: quæ suaderi potest ex *d. c.* 2. *in fine*, quod habet, illos Clericos, qui à Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debere. Et hoc quantum ad jus reale circa decimas prædiales, ratione prædiorum patrimonialium; non tantum quæ sunt in parochia aliena (neque enim hujusmodi bonorum conditio debet mutari, quod devenerint ad Clericum, cum res transeat cum suo onere) verùm etiam in propria, cùm non pervenerint ad eos ratione sui ministerii, ut non mutent qualitatem. Covarr. 1. *Var. Resol. c.* 17. *num.* 7. *vers. Primum*. Ubi non rectè objicies, quòd Parocho sive Rectori debeantur decimæ, debentur enim Ecclesiæ ut inter eius ministros dividantur. Dico, patrimonialia; nam si sint prædia Ecclesiæ, & Parocho in particulari attributa in sustentationem, non debentur ex illis decimæ, cum eiusmodi prædia data pro ministerio obtineant decimarum locum. Si insp iciamus personale debitum, quod ratione personæ debetur, verius est, hoc non deberi ab iis, qui Sacramenta aliis distribuunt, ut Episcopi, Parochi, quod non inveniatur persona, præter propriam, cui eatum solvendarum debitores constituantur, cùm non tam aliis divina percipiant, quàm potius distribuant. Et licet Parochi pascantur à suis Episcopis, non tamen eorum respectu est iis imposita jure communi hæc obligatio. Eadem decisio procedet quoad Episcopos & Rom. Pont. quod scilicet teneantur, ratione juris realis, ad decimas prædiorum, quæ possident tamquam patrimonialia; non etiam ratione ministerii, ut nec ad personales, ratione personæ, præcipuè Pont. qui superiorem non habet. Vid. Azor. *d. cap* 24. *qu.* 4. Suarez *d. lib.* 1. *cap.* 17.

21 Q. V. Quid si prædia unius Ecclesiæ sint sita in alia parochia, an pendant et decimas? R. Affirmativam sententiam rigori juris respondere: ex ratione, quod onus rem comitetur, & aliàs contingeret Ecclesiam unam propter aliam suo jure privari. Facit eo text. *cap.* 4 *& pen. h.t.* in quo prædia adquisita Monasteriis dicuntur debere decimas: & text. *in can. Ecclesia & seq. Quicumque XVI q.* 1. ubi antiquiores Ecclesiæ non debent privari propter novas ædificatas: quam opinionem ut communem probat Covarr. *d. num.* 8. Suarez *d c.* 17. *num.* 27.

Q. VI. An simplices Clerici teneantur ad 2
decimas? R. Non esse in his quæstionem de debito reali, quoad prædia patrimonialia, secundùm superiùs dicta: tantum quæri de debito personali, ex lucro, quod sua industria percepertunt. Et ad tales decimas eos teneri, licet Ecclesiæ interveniant, ex eo convinci potest, quod *d. c.* 2. *in fine* dicitur, eos Clericos, qui ab aliis Sacramenta percipiunt, iis teneri ad decimas, ratione laboris in eos impensi. Ex quo titulo oritur debitum personale, saltem quoad lucrum ex temporali causa advenies: nam quoad lucrum quæsitum titulo spirituali non videntur teneri, per *d. c.* 2. ubi dicitur, Levitas à Levitis non accepisse decimas, quod non haberent alia bona quàm decimarum, quarum naturam sapere videtur tale lucrum: ut similiter non teneantur isti Clerici. Quò facit, quod dictum supra, ex prædiis ratione ministerii parocho adsignatis non deberi decimas. Vid. Suarez *d cap.* 17. *num.* 21.

Q. VII. An Religiosi teneantur ad deci- 23
mas: R. Hoc dicendum esse, per *c.* 3. & 4. *h t.* cum non eximantur ab onere isto, ex eo præcisè, quod sint personæ Ecclesiasticæ, cum & Clericos ad eas teneri dictum sit, & probetur idem per text. in *c. Veniens sup. de Transact.* ubi expressè Monachis imperatur decimarum solutio, nisi per transactionem auctoritate Apostolica confirmatam se defendant, aut per privilegium, aut aliàs, qua de re infra. Sequitur autem hoc jus decimas percipiendi ipsa prædia: quo modo si elocentur, manet nihilominus salvum, quia, uti dictum, rem comitatur. Adeo ut non sit minuenda quantitas ratione pensionis domino præstandæ: quæ pomine decimarum est minor,

Digitized by Google

28 Q. III. Quid iuris in præmiis acceptis in emphyteusin? R. Rem esse dubiam, & negativam videri probari ex eo, quod tales videantur absolutè propria propter utile dominium. Quod facit, quod Pont. *d. c.* 8 tantum excipiat agros conductos, inter quos non recte computantur dati in emphyteusin. Pro affirmativa tam ratio est, facit, quòd ea dia talia propriè & rigore non sint data, quam emphyteusin dare, *l. 1. D. Si ager vectigalis id est emphyt. per.* ubi tales agri dicuntur locati conducti, & esse quandam actionem inter iis quibus conceſſi; non tamen esse dominor. Ut continentur sub conductis, atque ita pendant decimas, secundum *d. c.* 8. Estque posterior hæc opinio non tantum tutior, sed & juri conformior Suarez *d. c.* 19. *n.* 1.

29 Q. IV. An conductores talium prædiorum sequatur immunitas à solutione decimarum? R. Eam tantum esse conceſſam Religiosis consentibus suis manibus aut expensis, atque ita sub conditione. Quæ ceſſat in casu, quo aliis excolenda daretur: ut etiam ceſſat immunitas niſi privilegium hoc non tantùm concernat personas, sed & res, quale *Gl in Clem. 1. Vt excolendus & eam secutus* Abb in *c. Ex parte* 10. *h.t.* vocat reale, quale est, quod taliter conceditur, ut quomodocumque agri colantur, decimas non debeant Religiosi, sed sibi retinere; tunc enim nec coloni ab iis agros conductos habentes eas debebunt, quia res ipsæ exemptæ sunt. Hæc ita in Religiosis.

30 Q. V. An etiam Pont. eximere possit laicos ab hac obligatione? R. Hoc dicendum, cum & possit laico concedere decimas Ecclesiæ, *ut infra eod. dicetur*: ut ex proportionata causa possit laicos eximere, cum ea res non sit contra jus divinum & naturale; & desit ratio, quare non extendatur ea potestas Pontificis. Nec obstat, quod laicus sit incapax juris spiritualis, *c. 7. sup. De præscript.* quia non est incapax fructuum decimarum.

31 Ubi quæritur, An in ista exemptione requiratur causa? R. Probabile esse, debere causam subesse, ne non tam in ædificationem, quam in dilapidationem videatur dispensare res Ecclesiæ Pontifex. Adeo ut quidam velint, exemptionem decimarum laico sine causa factam esse nullam: tum quòd ea potestas non sit data Pontifici à Deo; tum quod videatur contra justitiam commutativam, operarium privari suâ mercede. Posset tamen probabile videri, validam esse, etiam sine causa: propter plenitudinem potestatis Rom. Pontificis, dummodo id fiat sine præjudicio juris naturalis tuitionandi congruentem mensuram Ecclesiæ, propterea quod emptio hæc versetur circa dispensationem juris Ecclesiastici, non ejus dominium: cum nullum tale præceptum obligans ad solvendas decimas à Christo specialiter traditum inveniatur; ut nec naturalis, cum per exemptionem unius non graventur alteri, & congrua sua sustentatio relinquatur ministris Ecclesiæ, ut præsupponimus. Nam alias exemptio non existeret remittentem in conscientia ut nec ipsum, cui remissio facta, sed & inutilis esset, & nihilominus reneretur ad decimas solvendas; quia esset ea res contra justitiam naturalem, quæ dictat dignum esse operarium mercede suâ: niſi aliunde ei provideatur per populum, qui non tenetur, cum semel satisfecerit, vel remittente, vel abeo, cui remiſſio facta. Facit pro superiori sententia, quod etiam à laicis præscriptione adquiri possit hæc immunitas, ut mox dicemus. Videatur Abbas in *c.* A *nobis h.t.* & Covarr. 1. *Var. c.* 17. *nu.* 9.

Inferiores Prælati non habent hanc remittendi potestatem, cum nihil possint contra legem superioris. Est tamen illis licentia decimas, aut earum partem, aut beneficia ex iis inſtituta ad opera vel loca pia commodius applicare, uniendo, dividendo, prout res postulabit Trid. *Seſſ.* 25. 13. *De reform.* Suarez *d. lib.* 1 *c.* 15. *in fine*. 32

Quæritur autem, An consuetudo quid possit circa decimarum solutionem? R. Posse consuetudine mutari modum eas solvendi, & quotam, ut ſcilicet aut nova solvatur, aut duodecima aut vicesima, aliave pars; imo & remitti earum solutionem, modo ſufficienter provideatur ministrorum sustentationi & fabricæ. Et hoc non secundùm eos, qui quotam volunt esse juris divini aut naturalis, quia cum tale jus mutari nequeat, necessario tenendum cum iis, consuetudinem nihil posse; sed secundum eos, qui dicunt esse juris humani Ecclesiastici, quod mutari potest per consuetudinem: quorum opinio, iuxta superius dicta *nu.* 2. est vera, cum parem interſit, 33

Digitized by Google

debitum sustentandi jure naturæ præceptum, hoc vel illo modo impleatur, modò ei sufficienter provideatur. Vid. Bellarm *tom.* 1. *De Clericis* 1. *c.* 25. *Dub* 1. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 12. Quo modo etiam introduci posset, ut nulla pars fructuum aut lucri solvatur. Sic immunitas à personalibus decimis solvendis inducta est, eò facilius, quòd cùm expensæ essent deducendæ, sæpe parum supereset lucri, aut ignoraretur, Covarr. *d. c.* 17. *n.* 8. Mixtæ quoq; aliquibus in locis in usu esse desiêre, uti & in aliquibus prædiales. Navarr. in *Manuali c.* 21. *num.* 10. *et seq.* Ut citra peccatum hodie non solvantur, cum usus diuturnus habeat vim abrogandæ legis etiam Ecclesiasticæ, ab ejusque obligatione liberandi, ut dictum sup. *De consuet.* atque ita & remittendi decimas per legem Ecclesiasticam præscriptas. Oportet tamen legitimè sit præscripta, scilicet vel tempore immemoriali, vel saltem XL. annorum, *Gl. in fin. sup. De consuet.* maximè hac in materia, propter grave damnum Ecclesiarum.

34 Alia quæstio est, An & præscriptione adquiratur hæc immunitas? R. Ita videri, si vel sit immemorialis, quæ est loco constituti, *l.* 3. *§. duðus D. De aqua quotid.* vel si XL. annorum tantùm adsit titulus, in quo fundetur talis præscriptio. Nam in præscribendo contra Ecclesiam in his, quæ simul sunt contra jus commune, eiusmodi modus postulatur, *c.* 1. *D præscript. in* 6. Est autem præscriptio, de qua sermo contra Ecclesiam & jus commune. Ubi non rectè quis objiciet, præscriptione quadraginta annorum adquiri immunitatem citra ullum titulum: nam Resp. consuetudinem immunitatis esse quid juris, & habere vim inducendi legem, & obrogandi, quatenus legitimè est inducta; præscriptionem verò esse privatæ personæ, & quid facti. Non potest autem privata persona inducere legem, aut tollere; ideoque necesse; ad inducendam immunitatem contra legem per præscriptionem, illa habeat conditiones requisitas ad sui justitiam hac in materia, Covar. *d. c.* 17. *num.* 10.

35 Cæterum, non obstante consuetudine, privilegio, aut præscriptione, est in Ecclesia auctoritas & potestas de novo imperandi decimas; etiam ubi nunquam fuerint solutæ, si ita videatur Pontifici expedire, propter necessitatem Ecclesiarum, quarum ministris & fabricæ non est sufficienter provisum, aut alias est nocivum. Exemplum est in *c. Suggestum* 9. *h. t.* ubi Abbas *nu.* 4. vult hoc ipso, quo evidenter constat de enormi læsione, in conscientia & justitia animi privilegium, propter deficientem conditionem inclusam, cujus defectus facit resolvi privilegem: quod & tenet Gl. *in can. Reseripta* XXV. *qu.* 2. Quo tamen casu Ecclesia non utetur propria auctoritate legitimum coget privilegiatos ad decimarum solutionem. Quod si non sit evidens enormitas, recurrendum ad Pont. Privilegii auctorem, cujus est interpretari suum iescriptum. Abbas *d. loco.* Suarez *d. lib.* 1. *c.* 10. *nu.* 1. & 2. 36

Amittitur etiam privilegium per contrarium usum solvendi decimas. Ubi olim sufficiebant anni triginta, secundùm *c. Si de tertia* 6. *inf De privil.* Postea verò inductum, ut non nisi annis XL. præjudicaretur privilegiis, *e Accendentibus* 15. *h. t.* ubi communiter Ecclesiæ non præjudicatur nisi spatio quadraginta annorū, *per text. expressum in c. Illud sup. De præscript.*

Renuntiatio in privatis quidem personis facit amitti privilegium, quia illis sibi præjudicare permissum; non tamen Ecclesiæ, aut religioni, in cuius favorem est concessum, quia non est Prælatorum alienare res Ecclesiæ. Justa tamen convention & utilis videtur sustinenda, si non sit juri communi contra, *arg. c. Dilecti* 8. *h. t.* Per alienationem prædiorum exemptorum à decimis exemptio quoad prædia ista cessare videtur, quia cum in favorem religionis, aut Ecclesiæ sit concessa, cessante causâ per alienationem, cessabit & privilegium, Suarez *d. c.* 20. *n.* 6.

CAPVT III.

Quibus sint solvendæ decimæ.

EXplorati juris est, Ecclesiæ deberi decimas, ad sustentandas personas divino cultui destinatas. Et quidem de jure communi cuilibet tenetur Ecclesiæ parochiali, in qua 37

Missas

Digitized by Google

Missas audit, Sacramenta percipit, persolvere: debentur enim ratione ministerii spiritualis, in sustentationem, *c Ad Apostolica* 20. *h. t.* Prædiales illi cedunt, sub qua sunt sita prædia, idque jure communi, *d. c* 20. *etc. Cum contingat* 29. *et* 30. *h. t.* ex Ecclesiæ institutione, quæ cuique parochiæ decimas prædiorum ibi sitorium attribuit.

38 Quantum ad mixtas attinet, possent videri, eas deberi partim parochiæ domicilii, partim parochiæ, ubi sunt pascua: ex eo, quod partim sint reales, partim personales, & sic partim sequantur personam, partim rem. Navarr. *Consil.* n. 9 *h. t.* Glos. tamen *in d. c.* 20. *V. personales*, vult tamquam prædiales iudicari, ideoque Ecclesiæ deberi, ubi pascuntur animalia; &, si in pluribus locis pascuntur, pro rata temporis deberi singulis decimas. Quæ opinio est communior & probabilior, eo, quòd fructus omnis, qui producitur ex animalibus, præcipuè ex prædiis sive pascuis causletur. Azor. *p* 1 *lib.* 7. *c.* 24. *qu.* 15. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 21. *n.* 7.

39 Ex his patet, ad solos habentes animarum curam pertinere decimas jure communi: quales sunt Episcopi, & post eos Parochi locorum qui proprie spiritualia ministrant. Participant & de decimis Clerici iure sui beneficii, *c. ex parte* 21. *h. t.* nam cum sint Ecclesiæ ministri & concurrant saltem ad spiritualium administrationem, debetur & iis sustentatio. Simplices Clerici non habent jus ad decimas, quòd nec ministrent populo, nec ex vi solius characteris Clericalis debeantur. Uti nec debentur Religiosis, ex vi sui statûs, qui non constituit eos Ecclesiæ ministros, nec obligat servire populo in spiritualibus, nisi iis incumbat animarum cura.

40 Quid si beneficiati sint divites? R. Nihilominus, si ministrent, decimas iis deberi, cùm nemo militet suis stipendiis, & debeantur ex vi ministerii, quod præstant. Quo facit, quòd creditori, licet diviti, debitum nihilominus sit persolvendum; ut & operatio diviti debetur sua merces. Neque enim quis iure suo privandus propter divitias, quæ sunt per accidens, neque tollunt fundamentum obligationis, cum non quia pauper est, dentur Sacerdoti, sed quia ex officio ministrat. Covarr. *t. Var. c.* 17. *n.* 4. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 9.

Quid si sint mali? R. Nihilominus esse illis 41
persolvendas, quod non debeantur propter vitæ bonitatem, sed propter servitium: quod si præstent, malitia eorum non liberabit alios à debito, decimarum. Rebuff. *h. t. qu.* 7. *nu.* 14. *et* 15.

Dixi superius jure communi; nam fieri 42
potest, ut quæ ordinario jure uni Ecclesiæ sunt debitæ, solvantur alteri, ex privilegio per Sedem Apostolicam concesso locis aliis aut personis Ecclesiasticis; nam illi incumbit dispensatio rerum Ecclesiarum. Idem etiam potest consuetudo, *c. Cum sint* 18. *et* 20. *h. t.* quæ, uti dictum, *sup.* De *consuet.* derogat juri communi. Covar. *d. c.* 17. *num.* 18. *vers. tertiò.* Facit & præscriptio unius parochiæ decimas alteri Ecclesiæ, vel monasterio solvendas esse. Quod omninò procedit, quando ipsa parochia præscripsit prone adquititur, quam tamquam principale decimæ ut accessorium sequuntur.

Quæstionis est, An per se & directè sine 43
parochia Ecclesiastica persona possit præscribere decimas? R. Posse videri, negativam esse veriorem ex eo, quòd decimæ cùm sint stipendium ministerii spiritualis, quod in loco exhibetur non possint exigi ab eo, qui non servit, nec laborat. Affirmativa tamen recepta, & probatur per *c Ad aures* 6. *sup.* De *præscript.* ubi hoc exprimit Pont. uti &c. 1. *eod. tit. in.* 6. requirens ad hoc tempus immemoriale, vel quadraginta annorum, cum titulo, cum ad præscriptionem XL. annorum non desideretur titulus. Ratio est, quod juris communis præsumptio sit contra præscribentem, quo, uti dictum, decimæ debentur loco, sub quo sita prædia. Cui non obstat, quod, hoc jus sit incorporale; cum & incorporalia quasi possidentur, & quasi possessione adquirantur, *l.* 1. *et* 2. C. *De servit.* Non obstat etiam, quod annuis præstationibus non præscribitur, *l* 6 §. *in iis aut in C. De præscript.* 30. *ann.* nam decimæ non sunt instar annuarum præstationum magis, quàm jus dominii, quo colliguntur fructus ex re sua, cum sint una obligatio & simplex, quæ dat jus colligendi fructus annuè ex re aliena. Non rectè denique objicitur, quod desit bona fides; cum jure communi, cujus nemo ignarus præsumitur, spectant ad Ecclesiam, sub qua sita sunt prædia:

nam

Digitized by Google

nam bonam fidem in possessore potest ponere tempus immemoriale, aut xl. annorum, cum titulo. Covarr. *d. c. 17. n. 7.* Quam sententiam quidam accipiunt, non quatenus per se & directè adquiri possit ius decimarum præscriptione sine parochia, sed quod per eam sufficienter probetur aut præsumatur privilegium, ratione cuius tales decimæ iure postulentur.

44 Debentur itaque decimæ Ecclesiis, personisque Ecclesiasticis divino cultui destinatis, Laicis minimè debentur per se, ut sunt fructus Ecclesiastici, nec iis solvendæ, nec ab iis possidendæ, *can. Decimas XVI. q 7.* Et si contigerit in eos transferri decimas, restituendæ ab iisdem sunt Ecclesiæ, sub vinculo excommunicationis, *c Ad hæc. 15. h. t* quod sanctuarium Dei iure hæreditario possideri nondebeat, neque possideretur sine animarum periculo, *c Prohibemus 19 h. t* Dicat enim ratio naturalis, neminem esse stipendii capacem, qui non sit & capax ministerii & laboris, cui respondet stipendium. Sunt autem laici incapaces ministerii spiritualis, cui decimæ sunt destinatæ: ut Glos. *Quamvis 17. V. concesserit hoc.* eàs rectè vocet cibum in domo Domini.

45 Non implicat tamen laicos capere decimarum fructus, non titulo proprio, sed vel nomine Clericorum, ad quos pertinent, non tantùm perceptione ministeriali, qualis est in famulo, œconomo, qui Domino suo eos percipiunt, *sed* ut fructus in suum dominum transferant. idque ex iusto contractu, ut emptione conductione; vel caussa temporalis stipendii, pro obsequio Ecclesiæ exhibito. Nam decimæ hoc modo spectatæ sunt res temporales, ideoque justè possunt venire in potestatem laicorum. Quo facit, *c. 2. inf. D. locat.* ubi decimarum fructus dicuntur dari ad firmam, citra vitium quo casu ius decimarum non tam per laicum, quàm per Clericum, aut Ecclesiam exercetur. Vid. Azor. *p. 1. lib. 7 c. 25. qu. 11. vers. De hac controversia.*

46 Fuêre tamen olim concessæ decimæ Principibus laicis in feudum, propter obsequia præstita in Ecclesiæ defensionem, aut alia in eam collata beneficia, aut etiam per modum subsidii, propter imminentes necessitates, ad resistendum infidelibus, hæreticis, aliisque invasoribus Ecclesiarum. Hoc optus legitima auctoritate: quam esse penes Pontificem Rom. non est dubium, propter supremam ejus auctoritatem in dispensandis rebus Ecclesiæ, quam Ecclesiastica administratio desiderat, & patet ex usu Ecclesiæ: sæpè enim Pontifices hac gratia sunt usi in Reges Hispaniarum & Galliarum. Covarr. *Pract. Quæst c. 35.* Rebuff. *De decimis q 10* Azor. *d. c 25. q 3.* Suarez *ad lib. 1. c. 15 tit. 3.* Ubi avertendum, per istam concessionem non tam fuisse quæ situm Principibus, aliisque laicis jus ipsum spirituale, quam facultatem percipiendi, à jure spirituali abstractum.

Quæstio autem est, An idem licuerit Episcopis, aliisque Prælatis inferioribus? R. Olim iis licuisse decimarum fructus in feudum dare laicis, ex justa tamen caussa uti defensionis, etiam in perpetuum, ut colligitur ex *tit. 6. lib 1 Feud* ubi decimæ in feudum laicis concessæ ante prohibitionem ab Urbano II. in sancta Synodo factam firmæ iis permanent, non etiam post eam. Quam prohibitionem attribuunt communiter Concilio Lateranensi, ut videre est ex *c. Prohibemus 19 h. t.* & tradit Covarr. 1. *Var c. 17. nu. 5.* magno conatu perdictum Conc. licentiam istam fuisse inhibitam. Possit tamen videri antiquior, eo quòd in Conc. illo videatur ista prohibitio potius præsupponi, quàm de novo fieri, ut patet ex textu in *d. c. 19.* qui agit de iis, qui illicitè fuda tenent: illicitè autem prohibitionem non tenebant. Facit quòd in *d. tit. 6.* ab Urbano II. dicatur ea prohibitio facta in sancta Synodo, cum Lateranense Conc. postea sit habitum sub Alexandro III. Fit tamen & mentio Lateranensis Concilii, eique attribui videtur ista prohibitio. Ut ut sit, post prohibitionem ab Ecclesia factam neutiquam fuisse ratas concessiones decimarum de novo factas laicis certum est: fuitque prohibitio ejusmodi omninò necessaria, propter abusus & prodigialitatem Prælatorum in concedendis decimis perpetuo in feudum laicis. Ut Episcopis aliisque Prælatis Rom. Pontifice inferioribus minimè liceat concedere in feudo; & concessio sit ipso jure irrata. cum dicta prohibitio sit juris communis, cui sunt subjecti tales Prælati, nec possunt immutare statuta per Rom. Pont. nisi in casibus concessis, de quibus Trid. *Sess. 7. cap.*

Digitized by Google

cap. 5. 6. 7. & 8. *Dereform. Sess.* 21. *c.* 3. 4. 5. 7. *Sess.* 22 *c.* 9. *& aliis locis.* Rom. Pontifici id licere, nemo dubitaverit, quod sit supra jus à se aut suis prædecessoribus positum. Azor. *d. c.* 25. *q.* 12. Suarez *d. c.* 15. *n.* 11.

48 Sed quæritur, An id liceat sine caussa? R. Credendum esse, Pontifices, quando has decimas laicis attribuerunt, habuisse rationabiles & pias causssas, veluti gratitudinem pro laboribus in defendenda Ecclesia, veram indigentiam personæ alicujus, quæ mereatur subventionem, aut aliam similem. Quâ cessante, non videtur rutus Pont. in conscientia temerè decimas laicis applicans, nec etiâ ipse, cui applicantur, ex humano adfectu & prodigaliter, cum sit injussa applicatio Neque enim Pont. est dominus decimarum, sed dispensator, dissipat autem potius, quàm dispensat, ita applicando. Imò & nulla possit dici applicatio, saltem quoad partem necessariam ad congruam sustentationem ministri, quod talis applicatio sit contra justitiam naturalem, etiam in casu, quo alteri loco pio aut ecclesiasticæ personæ facta, quia ex non minuit justitiam. Posito tamen quod sit facta, tenebitur ipse applicans, & is, cui talis applicatio facta, providere minutio de sufficienti sustentatione: quæ obligatio non posset gravare populum, qui semel satisfecit, decimas dando, ut iteratò cogi nequeat, uti bene tradit Covarr. in simili casu, *d. c.* 17. *n.* 3. *in fine.* Vid. Suarez *d. c.* 15 *n.* 8. 9. 10.

49 Posito autem, concessionem decimarum laicis factam valere, quæritur, An possint laici quas obtinent in alios laicos transferre? R. Non esse locum dubitandi in decimis post dictam prohibitionem adquisitis ab Ecclesia: hæ siquidè ut nullo jure detinentur à laicis, ita etiam nullo jure in alios transferuntur, cum nemo plus juris transferat, quàm habet. Nihil ad hoc faciente auctoritate Episcopi, cui ut non concessum alienare decimas, ita nec alienationi consentire, eamque confirmare. Et de talibus decimis videtur loqui textus in *c. Ad hæc* 15 *& 19 h. t. & c. in fine sup. De his quæ fiunt à Præl. fine Conf. Cap.* ubi consensus Episcopi in his tantummodo decimis dicitur valere, quæ perpetuò laicis concessæ licitè per eos obtinentur; ut in malè obtentis nihil faciat translatio.

Quæstio verò est, An licitè obtentæ in alios laicos recte transferantur? R. Feudum perpetuum in successores transire, etiam laicos, ex feudi ejus qualitate, cum nequeat dici jus perpetuum, nisi transiret in successores. In exteros quoque videtur feudum tale transferri posse, saltem ex consensu Episcopi, cum translatio feudi adhuc in isto esse permanentis non faciat feudum de novo concedi. Nec subest ulla Ecclesiæ injuria, ad quam necdum spectat utile ejus dominium; ut per translationem non magis ab ea alienetur, quàm ante fuit alienatum. Facit, quod possit Episcopus tale feudum, vacans per deficientem lineam, alteri etiam laico concedere non obstante juramento, *c.* 1. *sup. De feudis, ubi eade re actum.* Ut etiam videatur posse Legato permittere in alium laicum transferri, ut tenet Gl. in *d. c.* 19. *V. laicos.* Vasq. *Illustr. Contr c.* 89. *n.* 2. & tradit Felin. in *c. Quia in Ecclesiarum n.* 69 *sup. de constitut.* consuetudine eam sententiam esse receptam, licet contraria sit communis, quâ & putat veriorem Azor. *d. c.* 25. *q.* 13. Ideo autem consensus requiritur Episcopi, ut il'e advertat, ne translatio ista contineat quid detrimenti Ecclesiæ fortè propter qualitatem feudi talis, pactis concedentium datam. Fruſtrà objicitur *d. c.* 19. quia loquitur de feudis malè per laicum detentis.

50 Alia quæstio est. An laicus, inconsulto Episcopo, possit feudum decimarum transferre in Ecclesiam? R. Si velit transferre in eam ecclesiam unde feudum dependet, non esse opus consensu episcopi, quod nihil ei ecclesiæ subtrahatur, sed potius adquiratur, nec tam ullum vertatur præjudicium quàm commodum, argumento eorum, quæ traduntur *Instit. De auct. tutor in princ.* ubi in adquirendo pupilli non indigent auctoritate tutoris: si verò agatur de transferendo in aliam ecclesiam, aut locum pium, episcopi consensu opus esse, *c. Cum Apostolica* 7. *sup. De his quæ fiunt à Præl. & c.* 2. § *Sanè h. t. in* 6. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 26. *nu.* 10. quod ita induxisse videtur ecclesia non tantum, quia laicis sit inhibitum disponere super spiritualibus, aut ad ea spectantibus, suâ auctoritate, sed ut, quatenus potest, singulis ecclesiis provideatur. Et hoc non tantum, si justè eas possideant ante Conc. Lateranense, & in locum religiosum transferre decimas velint, *d. c.* 1. §. *Sanè, c.* 3. *inf. De*

Digitized by Google

privil. sed etiamsi injustè, ut apertè colligitur ex *d.c.7 sup. De his quæ fiunt à Prælat.* quod agit de eo, qui mala detinet decimas, & mendum est, ut Ecclesiæ, ad quam pertinent, restituat: qui si induci nequeat, ex diœcesani consensu alteri Ecclesiæ, aut pio loco adsignans, dicitur constare donatio. Et hoc ita statutum ad majora mala vitanda, & damna Ecclesiæ, prout fieri potest, reparanda, quia minus inconvenientes, mutari decimas ab una Ecclesia in aliam, quam à laico detineri. Nec per hoc potest videri foveri injustitia, cum per conniventiam Ecclesiæ materia injustitiæ subtrahatur, etiam si restitutio fiat aliter, quàm de rigore fieri deberet, creditore dissimulante. Post Conc. Lateranense sine justo titulo adquisitæ decimæ restituendæ sunt suæ Ecclesiæ, uti colligitur ex *d §. Sanè.*

Illud etiam quæritur, An laici possint præscribere decimas? R. Non agi de jure decimarum, ut est spirituale, cujus omninò incapax laicus, nec ullo tempore potest fieri capax, sed ut sunt fructus temporales, & percipi possunt sine spirituali titulo. Et dicendum, facultatem quidem illam ad fruendum decimis laico per privilegium concedi posse, non etiam vi præscriptionis adquiritur tum quia eius vis est ex lege, instituente talem modum translationis dominii, quæ hac in materia nulla datur; tum quia præscriptio requirit bonam fidem & possessionem; decimæ autem à laicis possideri, propriâ & civili possessione nequeunt, cum ea requirat, ut proprio nomine, jure, ac titulo res ipsa, vel jus ad rem habeatur, cujus rei laicus hac in materia est incapax. Quo modo rectè Pont. *in c. Cauſſam. 7 sup. de præscript.* negat ullâ ratione laicos decimas præscribere, quod eas detinere non possint. Nec facit *c. 1. De præscript. in 6.* quod dicit, spatio quadraginta annorum, cum titulo & bona fide, transferri jus decimarum; quia loquitur de Clerico capaci decimarum, eas præscribente in aliena parochia. Consuetudo tamen immemorialis percipiendi decimas à laicis utpote pro suffiere videtur in vim sufficientis probationis privilegii, cujus virtute illa inchoata & continuata creditur, licet non nisi per famam probari possit. Vid. Felin. *in d c. Cauſſam nu* 3. Covarr. *d.c.* 17. *n.* 5 *in fine & n.* 6. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 17. Azor. *p.* 1. *lib.* 7. *c* 26. *q.* 1. *& seq.* In quam rem adduci potest, quod habet jus civile, in *l. 3. §. fin D. De aqua pluvia arc* solere eos, qui jure dicundo præsunt, tueri aquæ ductus, quibus auctoritatem vetustas dedit, licet jus non proberur. Nam cum quilibet præsumatur bonus, qui non probatur malus, pro tam antiqua possessione præsumendum, ne possessori jus pereat.

Alia hic est dubitatio, An laicus saltem contra laicum eas possidentem præscribat? R. Posse quidem videri, nec eo in casu procedere præscriptionem, propter cessantem possessionem in laico, secundum jam dicta, sine qua nulla præscriptio currit: tenere tamen Felin. *in d. c. Cauſſam n.* 4 posse præscribi aut adquiri decimas per laicum contra laicum, quasi justa earum translatio ante Conc. Lateranense fecerit eas mutatæ naturam: & sequitur Chassan. *ad Conſuet. Burg. Rub.* 1. *§.* 6. *nu* 36. Nec facit, quod in alienatione sive translatione requiratur Episcopi consensus, secundum dicta *sup. h.t. n.* 50. nam hoc procedit in alienatione expressa, non etiam in tacita, quæ non tam vitiosa, *l expresse 195. D. De R. I.* Facit, quod non magna subsit Ecclesiæ injuria, cujus res non alienatur; nec multum ejus interest, res apud unum sit laicum, an apud alterum. Quod facilius procedet in casu, quo decimæ non dari in Feudum, sed simpliciter donatæ, quia nullum agitur Ecclesiæ præjudicium, quippe ad quam res non sit reditura nisi ex libertate possessoris, quæ non promptior in uno, quam in alio. Quod si fuerint: concessæ decimæ in feudum prosæ & defecèndentibus non videtur præscriptio procedere: propter præjudicium, quod Ecclesiæ per eam generaretur, ad quam finitâ lineâ reverti impediretur. Procedent dicta de præscriptione contra laicum facilius in Clerico, aut Ecclesia usucapiente, præcipuè ea, à qua res habentur, cum res facilè revertantur ad suam naturam.

Hæc ita de decimis, quæ hactenus præstitæ illo loco, cui ex prima institutione debentur, sive etiam alteri postea adquisitæ. * Sunt & decimæ novales, quæ debentur ex fructibus agri, jam primum ad culturam redacti. Est enim novale ager de novo ad cultum redactus, de quo non exstat memoria, quòd

una-

Digitized by Google

tamquam cultus fuerint, *c. Quod per novale 21. inf. de verb. signif.* Quod in ante cultus fuerit, licet non protulerit fructus decimabiles, ad novale non spectat, quia fructus tales non patiuntur fundum jure novalium cenferi. Ut, si postea ferat fructus decimabiles, decimæ sint illi præstandæ, cui vel de jure communi vel speciali debentur; cum fructuum maturatio non mutet jus alterius. Abbas in *c. Dum in tua* 30. *n.* 5. & 6 *h. t.* D. Wamesl. *Cons.* 44. *num.* 14. *h. t.* Debentur autem decimæ novales illi loco, in quo ager situs, abiisdem, qui prædia possident.

54 Ubi quæritur, An privilegium de non solvendis decimis extendatur ad novalia post exili cœpta? R. Plerosque auctores ponere differentiam inter privilegium absolutè eximens à solutione decimarum prædialium, & habens limitationem de propriis laboribus suorum agrorum, secundum *c. Ex parte* 10. *h. t.* in hoc eos admittere extensionem ad novalia, in illo negare. Rationem verò differentiæ dant, quod illo casu sit odiosum, propter sui amplitudinem, atque ita restringendum, non etiam in hoc casu, quod restrictum minus noceat. Rebuff. *alios referens De decimis qu.* 14. *n.* 29. & 30. Verius tamen videri, etiam privilegium absolutè eximens à decimarum solutione, ad novalia esse extendendum; cum non sit ratio, quare potius limitatum extendatur, quam absolutum. Neq; enim restrictio admittenda contra propriam verborum significationem: quod hic contingeret, cum datum absolutè circa propria prædia excluderet ea, quæ sunt propria, & illa negatio non solvendi sit absoluta, omnia comprehendens. Ut nihil movere aliquem debeat ratio differentiæ allata, quod sit odiosum privilegium: nam utroque in casu est odiosum, & admissa restrictione in uno, etiam in altero admittenda foret. Ut extensio in uno admissa, in altero quoque admitti debeat, etiamsi unum majus adferat detrimentum quàm aliud. Nam majus vel minus detrimentum adferre, est tantum per accidens, nec venit in considerationem, ad restringendam propriam verborum significationem sine ullo textu. Facit pro ista parte ratio tradita in *c. Ex parte* 27. *h. t.* ubi cui majus conceditur, etiam minus concessum videtur: est autem exemptio absoluta à decimis majus quid respectu exemptionis novalium. Nihil obstat textus in *c. Tua* 25. *in fine hoc tit.* nam agit de concessione exemptionis facta laicis, quæ odiosa magis, atque ita restringenda. Covarr. 1. *Var. c.* 17. *num.* 13. Gutierrez *Quæst. Canon.* 2 *c.* 21. *n.* 14. Suarez *d. lib.* 1. *c.* 19. *num.* 4.

Quid si consuetudo unius loci decimas alteri attribuerit, an & novales decimæ veniant? R. Non extendi istam consuetudinem ad novalium decimas, sed eas pertinere ad propriam parochiam, eique præstandas esse, ex communi sententia, quæ probatur *c. Cum contingat* 29. *h. t.* nisi ostendatur causa, quare & ad eas extendenda sit. De jure enim communi parochiis suis debentur decimæ etiam novalium, *c. Quoniam* 13 *h. t.* quibus sine rationabili causa non sunt auferendæ. Facit eodem textus in *d. c. Tua* 25. *h. t.* ubi ratione decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ sint concessæ) dicitur non usurpandas novalium decimas; cum subjuncta ratione, quod in talibus non tam sit extendenda licentia, quàm restringenda, cum agatur de præjudicio alterius, & aliud non possit videri consuetudine præscriptum, quàm quod possessum: non possessæ autem novalium decimæ, cum ipsa novalia non exstiterint, *l.* 1. § *si quis hoc D. De stin. & actu priv.* Et hoc sive consuetudo decimas attribuerit laicis sive Clericis, ut patet ex *d. c.* 29. Rebuff. *d. q.* 14. *n.* 29. Suarez *d. lib.* 1 *c.* 22. *n.* 9. 55

Quid si ex privilegio Rom. Pontificis alteri competant decimæ? R. Esse, qui distinguant inter laicum & Clericum, quod scilicet huic privilegium decimarum alterius loci concessum faciat etiam competere novalia, non illi; ex ratione, quod concessio ista laicis facta fit odiosa, non etiam ita facta Clericis, cùm his spiritualia possidere conveniat; non etiam illis, *d. c. Tua* 28. *h. t.* Et pro ista distinctione videtur facere *c. Ex parte* 27. *h. tit.* ubi Clerico concessa immunitas à decimarum solutione ex suis agris comprehendit etiam novalium decimas, subjuncta ratione, quod ubi majus conceditur, & minus concessum esse videatur. Quæ sententia licet sit communis, ut testatur Covarr. 1. *Var. c.* 17. *n.* 13. contraria tamen verior, idem scilicet ponendum esse in Clericis ac laicis, & neutri competere 56

Digitized by Google

novalia; cùm in utrisque hoc privilegium fit odiosum, licet in his magis, quam in illis: quod non facit, quò minus simpliciter sit odiosum & Ecclesiæ propriæ præjudicet; quomodo restringendum, *c. Olim inf. De V. S. & d. c. 25. in fine h. t.* ut quam minimum lædat jus alterius. Quo facit *Clem. fin. De reſcript.* quæ habet privilegia non extendi ad futura. Et hoc, si verba talia sint, ut restringi commodè possint ad jam culta prædia, non etiam extendi ad novalia. Secus dicendum, si, salvâ verborum proprietate, restringi nequeant. Fulcitur hæc sententia, *c. 2. sed in* 6. ubi expressa concessio novalium dicitur strictè interpretanda & restringenda ad medietatem, etiamsi sit absoluta, propter detrimentum parochiarum, quibus non nimis præjudicare voluisse censendus Pontifex. Ex qua decisione, licet sit singularis, colligitur tamen, quàm sit odiosa concessio ista, sive Clericis facta, sive laicis, cum textus ille loquatur indistinctè. Amplectitur hanc sententiam Covarr. & Rebuff. *d. locis*.

37 Nihil obstat *d. c. Ex parte* 27. nam secundum Covarr. loquitur de ordinatio jure parochiali, quod explicat Pont. in *d.* 8. *Cum contingat* 29. qui sensus patet ex verbis, *de laboribus terræ parochiarum suarum*. Nec obstat huic expositioni ratio subjuncta, ubi magis concediter, etiam minus concessum videri; nam optimè refertur ad istam expositionem, scilicet quod, cum jure communi ad eos spectent decimæ tamquam majus, spectent etiam novalia tamquam minus, non tam restituta, quàm pristino jure competentia, nec sublata per concessionem decimarum alteri factam: sub qua non veniunt comprehensa novalia, nisi, ut dictum, rali generalitate verborum sint concessæ, quæ non patiantur restrictionem.

38 Quid si laici sint communes decimæ cum Pastore loci? R. Istam communionem nihil facere, quo minus decimæ novalium competant soli Pastori. Neque enim ista communio mutat naturam rei, aut adquisitionis, quæ tantum restricta ad ea, quæ pro tempore exstabant: & facit *arg. l. 1. C. Si in com. eadem quæ caus.* ubi non prodest major, cui est causa communi cum minori, restitutio minoris.

39 Decimæ itaque competunt de jure communi parochis, sub quibus sita prædia, prædiales scilicet: nam personales illi Ecclesiæ, in qua Sacramenta quis percipit, debentur; offerendæ etiam non petitæ, & sine mora, prædiales saltem, ubi solo sunt separati fructus, *c. Cum homines 7. ubi Gl. V. fructibus h. t.* Azor. *p. 1. lib. 7. c. 24. q. 7.*

Ubi quæritur, Quando quis in mora esse dicendus? R. Esse, qui putent monitione opus esse, nec ante poni motam. Cujus contrarium patet ex eo, quod diximus, etiam non petitas præstandas esse, & quidem statim ut fructus sunt collecti. Adeo ut antequam in hortea deducantur separanda sit decima, eaque offerenda Ecclesiæ. Non obstat *cap. Omnes* XVI. *q. 7.* ubi dicitur monitione opus esse; nam hoc tantum ad offerendam pœnam, de qua ibi. Volunt autem ab ipsis laicis esse decimas deferendas ad hortea Clericorum; quod tamen consuetudine non obtinet Covarr. *d. c. 17. n. 8. vers. Octavò.* Certum est non ideo liberari quempiam à præstandis decimis, quod non sint petitæ, utcumque malè censeant, cum *d. c. 7.* dicatur super substractis & retentis digna satisfactio exhibenda. Quò facit, quod omissio petitionis debiti non liberet debitorem. Covarr. *d. loco*.

40 Quæstionis est, An decimæ ab Ecclesia possint peti actione reali? R. Id aliquibus videri, ut Abbati in *c. Tua nobis 26. num 11. & in c. 4. num. 4. & 5. h. t.* per *d. c. 26.* ubi dicitur Deus suas decimas adseverare. Expressus textus in *d. can. Omnes* XVI. *qu. 7.* qui habet decimas esse Domini: & clarior in *can Moderamine* XVI. *qu. 1.* ubi dicuntur decimæ vindicari. Verius tamen non tam reali actione, quàm personali peti posse, cum non possint dici dominium Ecclesiæ, antequam separatæ ab aliis fructibus aliquo modo Ecclesiæ sint traditæ, quia sine traditione non transeant rerum dominia. Et facit eo textus in *cap. Parochianos 14. hoc tit.* qui dicit, quasi debitum decimas exigi posse, non ergo ut res proprias: & sic passim alii textus loquuntur, & nullus datur, qui in ecclesiam decimas ante traditionem transferat, ut cessante facto hominis non sint dicendæ esse in ecclesia dominio, sed à possessore exigendæ actione personali. Nihil facit, quod Ecclesia eas vocet *suas*; nam hoc tantum propter

propter jus peculiare, quod ad eas habet Ecclesia, ex Reg. juris Qui actionem habet ad rem, videtur rem habere. *l. is. qui 15. D. de R.I.* Nihil etiam obstat, *V. intercandi* verbū in *d.c. can. Moderamine*: nam illud non accipiendum ibi de actione in rem de qua non agit textus, qui tantum vult, Monachos propter ministerium posse sibi usurpare decimas, easque sibi appropriare: & verbum vindicandi non semper actionem civilem denotare, patet *ex c. quia nonnulli 3. sup. de Cler. non resid.* Vid. Azor. *d.c. 23. q. 9. &* Suarez. *d. lib. 1. c. 36.*

62 Posttemò quæritur, An decimæ non solutæ sequantur possessorem prædii? Resp. Id velle Abbat. *in c. 7. n. 6 h.t.* ex ratione, quòd sint onus reale, quod rem comitatur, & dicantur tributa egentium an[illegible]um, *d.c. Tuæ nobis 27. h.t.* tributa autem exigi possessoribus non sint exacta à prioribus, *l. Imperatores 7. de public. & vectigal.* Contrariam tamen opinionem videri æquiorem, propterea quod onus decimarum non tam respiciat rem ipsam, quàm potius ipsos fructus, cum passim imperetur earum solutio ipsis colonis, qui fructus percipiunt, ut in *d.c. 6. &c. cum non sit 33. h.t.* ubi illi ad quos fructus non decimati pervenerunt, per censuram Ecclesiasticam sunt cogendi ex iis solvere decimas Ecclesiis quibus debentur. Ut æquitati minùs conveniat, à possessore eas petere, qui fructus non percipit, & contra æquitatem alieno odio prægravaretur, *c. Non debet de R. I in 6.* Non obstat *d. l. 7.* & si quæ similes quia loquuntur de tributis & vectigalibus, quæ fundos ipsos adficiunt, ut merito cum iis transeant & possessorem gravent. Decimæ autem non sunt propriè tributa, nec eorum habent conditionem, cum, uti jam dictum, non tam fundum sequantur, quàm fructus indemnitas, *d. c. 33.* Vid. Canif. *De decimis c. 4.* & Suarez *d. l. c. 39. n. 8. & 9.*

63 Quantum ad tempus solutionis personalium, nihil de eo præceptum, ut consuetudini sit standum. Quæ ubi cessat, videntur fructus in fine anni computandi à negotiatione inchoata, juxta communem modum computandi lucra solvenda. Decimæ mixtæ, sicut prædiales, videntur præstandæ hoc ipso, quo percipiuntur, ut lanæ, ubi detonsæ, fœtus, ubi fine matre vivere commodè potest, arborū, quando colliguntur. Fructus ex lacte, ut caseus, butyri, cum tractu temporis colligantur, videtur in fine temporis decimandus. Ubi multum potest consuetudo, & conventio, tacita aut expressa, cum iis, quibus debentur decimæ. Vid. Azor. *d.c. 24. qu. 16. & seq.* Suarez. *d. lib. 1. c. 37. nu. 3.*

De Primitiis.

64 PRimitiæ sunt primò enatorum Deo facta oblatio, ut tali munere omnium largitor honoretur. Jure naturæ non videntur debitæ, eum nullum tale præceptum extet: & licet sit præceptum naturale colendi Deum, hoc tamen aliis modis implere potest. Præceptas fuisse lege Testamenti veteris, patet ex variis Testamenti illius locis, verum etiam ex lex hodie non obligat. Jussit tamen post legem gratiæ Ecclesia eas solvi, *c. 1. h.t. & xv1. qu. 1. & q. 7.* Ut cum earum obligatio sit juris humani, potuerit, consuetudine variari, mutari, augeri, imò & auferi, nisi sustentatio Clericorum aliud postulet: quo modo immunitas ab iis præstandis inducta valet. Quantitas earum arbitrio offerentium est relicta, nisi quòd ex magistratorum arbitrio sint offerendæ inter quadragesimam & sexagesimam partem: quod ita definitum dicitur *d. c. 1.* propter Sacerdotes, ne avarè amplius debito à populo exigant. Vid. Azor. *p. 1. l. 7. c. 27. q. 1 & seq.* Suarez. *d. l. c.* &c.

De Oblationibus.

65 OBlationes, de quibus rebus fiant, ex arbitrio cuiusvis dependet. Nullo modo sunt præceptæ, nisi postulet necessitas sustentationis Clericorum. Spectant ad eos, qui spiritualia ministrant. Possunt & fieri Religiosis. In Ecclesia factæ debentur Curato Ecclesiæ nisi aliud habeat consuetudo aut pactum. Everard. *Consil. 30. nu. 6. & 7.*

66 Q. An rectè acceptentur à personis crimine maculatis? R. Posse videri non accipi, propterea quod Deus non placetur donis impiorum, nec ea respiciat: rectiùs tamen distingui, an crimen vel vitium ipsam oblationem maculet, ipsiusve sit circumstantia prava, an

Digitized by Google

rantum adficiat personam. Priori casu non recte accipiuntur, *c. 3. inf. De usur.* quòd Ecclesia videretur approbare iniquitatem, *Gl. in can. 2. Dist. 90. ubi alios casus ponit.* Posteriori casu non est prohibitum eas accipere, cùm conditio personæ non faciat oblationē vitiosam, per se loquendo, nec faciat accipientem cooperari eo modo, quo dictum sup. *h. t. n. 7.* Nisi tamen scandalum obstet; qua ratione non accipitur oblatio à meretrice, quòd intelligatur vivere de mercede prostibuli: atq; ita Ecclesia videretur fovere iniquitatem acceptando oblationem de mercede iniquitatis.

Laicis neutiquam debentur, qui eas capientes raptores & sacrilegi dicuntur, *c. Causam 17. inf. De v. S.* Quo modo & sub laicorū dominio eas detineri prohibitum sub anathemate, *can pen. & fin. x. 9 1.* Posset hic subjungi de annatis, sed de iis commodius agetur infetius materia pensionum, quæ tractabitur *tit. De Simonia.*

TITVLVS XXXI.

De Regularibus & transeuntibus ad Religionem.

SUMMARIUM.

1. *Professio facit Religiosum.*
2. *Alia est expressa, alia tacita? & hæc unde colligatur.*
3. *Habitus gestatio quando inducat professionem.*
4. *Habitus an suscipi debeat animo perseverandi in Religione?*
5. *Professio tacita an sublata per Conc Trid.*
6. *Ad valorem professionis requisita. I. Ætas sufficiens. II Annus probationis.*
7. *Annus probationis an debeat esse continuus?*
8. 11. *Anno probationis an renuntiari possit?*
9. *Hodie ante eum annum emissa professio non tenet.*
10. *Transiens ad aliam Religionem de novo probare debet.*
11. III. *Professio debet esse libera.*
13. *Excommunicantur cogentes impedientesve virginem aut mulierem ingredi Religionem.*
14. *Institutio hæredis an teneat facta in casum, quo quis ingrediatur?*
15. *Mulier adultera detrusa in Monasterium an cogenda profiteri?*
16. *Consensus parentum an & quatenus necessarius.*
17. *Professio, eo non obstante, facta an teneat.*
18. IV. *Requiritur habilitas in professente: & an inhabilis illegitimè natus?*
19. *Debitor quatenus inhabilis.*
20. *Mutatio circa habilitatem ex iure novissimo.*
21. V. *Accepranda professio à Superiore.*
22. VI. *Debet esse Religionis approbata.*
23. VII. *Et continere tria vota substantialia.*
24. *Effectus professionis.*
25 *Bona professi an adquirantur Monasterio.*
26. *Disponere de bonis ante professionem inter vivos non licet.*
27. *An non-professi admissionem ad Novitiatum.*
28. *Usufructus bonorum adventitiorum ingressi an transeat ad Monasterium?*
29. *Legitima an debita liberis non ab ingressu?*
30. *An & fidei commissum, quo gravatus fuit ingressus, mox restitui debeat?*
31. *Bona quæsita à Monacho facto Episcopo cui cedant, remissivè.*
32 *Quæsita à Monacho fugitivo cedunt Monasterio.*
33. *Quid juris in Monacho justè vel injustè ejecto?*
34. *Monacho, deserta sua Religione, ad aliam an transire liceat?*
35 *An tunc transeant & bona?*
36. *Quid de bonis obventitiis tempore Novitiatus?*
37. *Et quid de bonis transeuntis ad Monasterium bonorum incapax?*
38. *Effectus professionis etiam in tacita locum habet.*
39. *Professio irrita an validetur per actum proprium professorum?*
40. *Reclamare hujusmodi professioni an & qualiter liceat.*
41. *Hodie ex Conc Trid. reclamare volens non auditur nisi intra quinquennium.*
42. *Idque continuum, quod & ignoranti currit.*
43. *Dimissio habitus an faciat audiendum professum?*
44 *Lapso quinquennio an sit locus restitutioni?*
45. *Decreto Conc. Trid. an contineatur perpetuo inhabilis ad profitendum?*

46. *Re-*

Digitized by Google

46. *Reclamandi impedimentum durans ultra quinquennium an faciat illud non libi?*

47. *Ordinis sacri susceptio an ratificet professionem.*

NOn tantùm bona Ecclesiis addicuntur, de quibus hactenus, sed & ipsæ personæ divino mancipantur officio, eique strictiori, quales hic dicuntur transire ad Religionem, & vocantur Religiosi sive Regulares, quòd 1 sub certi vivant regula. * Tales facit professio, per quam adsumitur status tendens ad perfectionem vitæ Christianæ, per tria vota, castitatis scilicet, paupertatis & obedientiæ, de quibus plenius *Tit.* XXXIV.

Professio alia est expressa, quæ fit verbis designatis eaque vel solemnis, coram Prælato & Fratribus Monasterii emissa; vel non solemnis, quando aliquis privatim alicui regulæ se obligat, *c. Sicut 17. h. t.* Alia tacita, quæ colligitur Primò, ex delatione habitus professorum, de permissu Superioris: nam ut ejus requisitus acceptatio in expressa, ita & in tacita, *c. Ad nostram ubi* Abbas *h. t.* modo sit habitus distinctus ab habitu Novitiorum, & per triduum saltem gesterur, quia sic gestans videtur approbasse regulam & professionem *d. c.* 8. modò sciat taliacta professionem emitti, & sponte eum gesserit; nam metus & ignorantia effectum impediret obligationis, *Gl. in c. 1. V. portaverunt eod. in* 6. Si habitus non sit distinctus, requiritur gestetur per annum, modò inceperit gestari per annum discretionis, non etiam si ante, *d. c. 1. eod. in* 6 *c. Exporte* 22. *h. t.* saltem jure libri 6. Decretal. interpretamur autem illum annum decimumquartum completum:

3 Vult hoc correctum Navarr. in *Comment. 4. De Regularib. nu.* 74 *per Clem. 2. h. t.* quasi ita vellet, etiam per habitum inceptum gestari ante discretionis annum, qui post completur; valere professionem; cum & ista Clem. requirat gestari per annum ab eo, qui constitutus est in discretionis ætate. Quod ita tamen temperat *d. Clem.* nisi habitus Novitiorum non sit omninò distinctus forma, colore, scissura, ab habitu professorum, ut tunc non inducat professionem, tametsi per viginti annos gestetur, quia non est indicium, ex quo colligatur animus profitentis, Vid. Azor. *p. 1. lib. 12. c.* 4.

Secundò, ex eo, quod quis susceperit habitu professorum, agat opus professis tantùm conveniens, *c. Vidua 4. h. t.* quia istud opus ponit sufficiens indicium animi, etiamsi triduo non duraverit, quia textus in *d. c.* 4. non fundat se in triduo, sed indistincte in operegesto; si tamen libere gesserit, scienspertalem actum induci professionem, Navarr. *d. loco nu.* 78 ubi vult non esse necesse, ut Novitiatus præcesserit, cum eo in textu nulla ejus fiat mentio. Præterea habeat iustum ætatem, & Superioris ad sensum secundùm dicta *c.* 3. *eod. in* 6.

Quæritur autem, An ad tacitam professionem spectet susceptio habitus Novitiorum 4 animo perseverandi in Religione? R. Ita velle quosdam textus in *c. Super* 9. *c. Consulti* 20. *h. t. c.* 4. *eod in* 6. qui habent, voluntatem vitam mutandi & in Religione perseverandi facere non posse Novitium ad sæculum reverti. Verum contrarium ve ius est, per varios textus, *c. Ex transmissa 2. sup. De renuntiat* ubi qui voti causâ intravit Monasterium, potest libere recedere: & per tex in *c. 3. inf. De voto* ubi proponens Religionis habitum suscipere, si ultrà non processerit, dicitur non esse transgressor voti; quod solum propositum non obligat, nec solus ingressus sufficiat, cum deratione voti sit promissio. Non obstant suprà in contrarium allata; nam vel accipienda de intentione vitæ mutandæ firmatæ, vel de intentione cum animo se obligandi, ut fuerit processum ad promissionem, saltem cordequo casu induceturvotum simplex. Abbas in *d. c* 3. *in fine. Azor. d. c.* 4. *q.* 4.

Q. II. An tacita ista professio, ejusve effectus sit sublatus per Conc. Trid. R. Per Trid. *Sess.* 25. *c.* 16. *De Regularib.* esse quidem aliqua immutata circa professionem, ut mox dicetur, non esse tamen tacitam sublatam, eiusque durare obligationem, qua subjicitur ille Monasterio in quo professus taliter, saltem post annum probationis: nam si ante, obligabatur quidem olim professus, sed generaliter, non etiam specialiter, ei Monasterio, *e. g. in fine eod. in* 6. in quo posteriori mutatio contigit, uti mox dicetur. Vid. Azor. *Instit. Moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 4. *q.* 6.

Quan-

6 Quantum ad professionis valorem, requiritur Primò sufficiens ætas, quæ olim fuit eadem, quæ nuptiarum, *can. xx. q. 1.* In rigidioribus Religionibus ante annum decimumoctavum emitti professionem vetat *c. 6. h. t.* Concilium Trid. ante annum decimum sextum quempiam profiteri prohibuit, cum irritatione actus. *Sess 25. c. 15. de Regularib* ut professus non obligetur ad nullam regulam.

Secundò, Professio emittatur demum finito probationis anno, quo admissus ad habitum fuerit in Religione, & probatus est probavitque eius austeritatem & onera, *c. 1. eod. in 6.*

7 Ubi quæritur, An annus probationis debeat esse continuus? R. Ita non male dici, tum quia simpliciter annus requiritur, quo casu de continuo plerumque accipitur, si aliud non pateat; & facit, *d. c. 1. eod. in 6.* ibi *per totū sequentem annum*; tum quia requiritur, ut austeritatem loci sufficienter quis sit expertus, quod commodè non fiet per tempus interpolatum Navar. *alios allegans, Conf. 80. n. 1. h. t.* Azor. *d. lib. 12. c. 14. 9. & Less. De iust. & jure lib. 2. c. 41. Disp 7. n. 59.* Qui tamen de licentia Superioris sub obedientia alibi agit, ut morbi, vel negotiorum Monasterii pro tempore, aut alia de causa, potest non dici interrupisse annum probationis, eo quod non sit necessarium, ut novitius probet omnes austeritates in specie, sed satis sit generaliter probaverit. Navarr. *Conf. 32. n. 4. & Conf. 41. n. 3. h. t.* Azor *d. l. 12. c. 3. 9. 7.* Flamin. *De resignat. benef. lib. 3. q. 13. n. 2.*

8 Q. II. An hinc annò renuntiari possit? R. Ita rectè dici, inspecto jure veteri; propterea quod pro ingrediente videatur inductus, favoti autem suo quilibet renuntiet. Et ita olim professio ante emissa tenebat, exceptis Prædicatoribus & Minoribus: quam exceptionem Pontif. VIII. ad alios Mendicantes extendit, *c. 2. & 3. eod. in 6.* ut & in eorum Ordine emissa ante annum professio non obligaret professum isti Ordini, sed liberum illi foret aliò migrare, *d. c. 2.* In aliis Religionibus expressè ante emissa obligabat eriam ipsi Ordini professum, non item tacitè *d. c. 2.* Azor. 9 *d. l. c. 4. n. 9.* * Verum per Trid. *d. Sess. 25. c. 15. de Regul.* contigit hac in parte mutatio; nam eo irritatur professio ante finitum annum probationis emissa, sive ea sit expressa, sive tacita, cùm textus non distinguat, & eadem ratio in utraque militet, scilicet, ne per professiones anticipatas contingat eos recipi, qui non satis probati, nec probarunt sufficienter austeritatem locorum, in grave detrimentum Monasteriorum, uti sæpè docuit experientia.

Hoc anno etiam indiget ille, qui unam Regulam professus, ad aliam vult transgredi, quod licete infertus dicemus; nam licet unius sit expertus austeritatem, non tamen alterius. Nec facit, quod professus dici nequeat novitius; hoc enim quoad priorem regulam, non etiam quoad posteriorem, quæ necdum probata; & non tanò multo rigidior. Nav. *hic Conf 62.* * Ex quibus patet, hunc annum non concernere ius privatum, ut olim, cui quis renuntiat, sed publicum, cui non renuntiatur privatorum pactis. Computandus autem de momento in momentum, donec recurrat pactum admissionis, *arg. l. 3. §. minorem D. De minorib.* 10 11

Tertiò, sit professio libera; cùm non sit æquum, ut electio vitæ dependeat ab alieno arbitrio, propter varia mala, quæ ex coactione oriuntur; præcipuè in virginibus, in quibus facilior causa metum cauſſat, per quem in Monasterium ingreſſæ, tamquam in carcerem detruſæ, ut in carnis libertatem, cuius invitæ jactarum fecerunt, se vindicent, quacumque via sæpè concitant fluctus graviſſimos, in detimentum Eccleſiæ: ut eiusmodi professio jure sit irritata, ut dicetur infrà, *De voto.* * Et cogentes quovis modo virginem, aut viduam, aliamve mulierem intrare excommunicentur, uti & quovis modo præsentiam, auctoritatemque scienter ei rei præbentes. Trid. *Sess. 25. c. 18. de Regularib.* Ubi & excommunicantur impedientes sine causa alicujus mulieris ingreſſum, sive impedimentum sit immediate appliearum, sive mediate: veluti per pœnam subjunctam, si ingrediatur, quatenus pœna ista justum metum ponit, aut è contra, ut egrediatur, cùm ut pœnali conventione nemo ad matrimonii legem debet adstringi, *l. Titia 134. D. De verb. oblig.* ita nec ad ingreſſum *arg. c. Gemma inf De sponsalib.* qui textus licet loquatur de matrimonio carnali, idem tamen statuendum in spirituali, 12 13

Digitized by Google

tuali, ex ratione eadem militante, scilicet libertate summa, quæ non minor desideratur in hoc, quam in illo: quo modo bene procedit argumentum à matrimonio carnali ad spirituale, de quo Everard. in *Loco à matrim carnali ad spirituale* vide & Azor. *d. lib.* 12 *c.* 1 *n.* 2. Sanchez *De matrim. lib.* 1. *disp.* 39 *vers. Quarta Conclusio.*

14 Sed quæri hic posset, An institutio hæredis in casum, quo quis ingrediatur, sustineatur? R. Hanc rem non tam spectare ad aliquam coactionem, ut nihil obstet *d. lib.* 134. quæ loquitur de convocatione pœnali, quæ coactionem continet, & impedit voluntatem; quam ad præmium, cujus spe ad Religionem invitatur, salvâ omnimodâ libertate, ut nihil mali moris involvat: quo modo & eiusmodi spe ad matrimonium quis rectè invitatur, *l. Titio* 71. §. 1. & 2 *D. de Condit. & Demonstr.* quod tamen requirit etiam omnimodam libertatem. Sic & licitum auferre impedimenta, quo minus quis ingrediatur, veluti solvere æs alienum, quod ab ingressu arcebat. Ubi non potest dici subesse vitium simoniæ, cum non vendatur res aliqua sacra. Sanchez *De matrim. lib.* 1. *disp.* 39. *num.* 4. & dicetur inf. *De Simonia.* Libertas itaque requiritur in ingrediente, ut obstringatur Religioni.

15 Ubi quæritur, An propter crimen, veluti adulterium, detrusa mulier in Monasterium eogatur profiteri? R. Esse quidem legibus decretum, mulierem adulteram includendam Monasterio, ibique sub habitu monastico perpetuo debere permanere, si vir mortuus fuerit, aut ab eo intra biennium non revocetur, *Anth. Sed hodie C Ad L. Iul. de adult.* ubi dicitur, *adultera tonsa, monastico habitu suscepto, ibi, dum vivis, permaneas.* Verùm hoc spectat tantùm ad pœnitentiam impositam peragendam, non etiam ad professionem, quæ foret coacta, atque ita irrita; cum Monachum non faciat habitus, aut tonsura, sed professio, ut ab iis separata non possit sub istis verbis contineri. Facit, quod uti ad matrimonium nemo invitus cogitur, ita nec ad Religionem sit cogendus, cum utrobique requiratur libera electio.

16 Q. An requiratur consensus parentum? R. Probabile esse, teneri liberos rogare parentum consensum, ne videantur eos contemnere, *arg. c. Licet* 16. *h. t.* unde non raræ aversiones animorum; nisi tamen ea in re sit periculum impedimenti: attamen, non obtentâ licentiâ, posse & reclamantibus parentibus ingredi, modò adsit justa ætas, *can.* 3. & 2. xxi. *q.* 1. quia in ordine ad divinum obsequium, & præsertim quoad statum eo pertinentem, habent liberi plenum jus & potestatem de se citra præjudicium parentum, ut eorum non necessariò requirant consensum, *c. Cum virum* 12. *in fine h. t.* Nisi parentes premantur inopiâ, ut sine liberorum auxilio vivere nequeant; tunc enim obstaret divinum præceptum, *can.* 1. *Dist.* 30. Vid. Bellarm. *Tomo* 1. *De Monachis lib.* 2. *c.* 36. Maynard. *lib.* 5. *Decis.* 14. *num.* 10. & *sqq.*

17 Quo casu quæri posset, An subsecuta, eò non obstante, professio sit valida? R. Ita videri, cum nullibi irritetur. Et licet anathema dicatur esse, quod spectat ad prohibitionem, non etiam ad irritationem, cum multa fieri prohibeantur, quæ facta tenent, *arg. c. Cum illorum Inf. de sent. excom.* suspenditur tamen eo casu professionis effectus, donec provisum fuerit parentibus; nisi & in Monasterio manens filius commodè possit iis opitulari. Navarr. *De Regularibus Comment.* 3. *n.* 48. ubi dicit, non tantum teneri exire, si præcesserit inopia ingressum, verum etiam si subsequatur, petitâ tamen veniâ.

IV. Ut habilis sit ad essentialia professionis cùm ad impossibile nulla sit obligatio.

18 Ubi quæritur, An sit habilis illegitimus? R. Patere ex dictis suprà, *De filiis presbyt.* secundum Canones, eos non esse inhabiles ad ingressum, quòd per eum purgetur suspicio incontinentiæ. Qua in re quid innovavit Sixtus V. anno 1587. *Constit. incip. Cùm de omnibus, & Constit. incip. Ad Romanum spectat*, qui permisit quidem illegitimè natos ingredi, exceptis natis ex incestu, aut sacrilegio, præmissâ tamen certa reformatione; quam & requisivit in omnibus masculis, sedecim annis majoribus, sub pœna nullitatis, in casum omissionis. Verùm Gregorius XIV. Sixtinam illam est moderatus, in Motu suo proprio, *incip. Circumspecta*, apud Azor. *d. lib.* 12. *c.* 3. *q.* 8. quoad natos ex incestu aut sacrilegio, per-

Digitized by Google

mittens eos ingredi & profiteri, præmissa tamen informatione, & approbatione.

Ad excommunicatos quod attinet, non videtur illorum professio nulla, cùm sit actus privatus, qui & ab excommunicato gestus tenet; licet non desit peccatum in communicatione cum aliis. Azor. *d. loco q.9.* 19

De debitore etiam quæritur, an sit habilis? R. Si spes fuerit, quòd remanens in sæculo satisfaciet creditoribus, eum non esse admittendum, cum detrimento aliorum: si verò illa spes desit, posse eum ingredi, cedendo bonis, *arg. l. 1. & 1. D. De cess. bon.* Idem dicendum, si subsit periculum saluris, si ex sæculo se non subtrahat; quo casu injuria creditorum, quibus alias satisfieri potuisset, non est inspicienda, propter bonum ordinis majoris, *arg. can. Duo* XIX. *q* 2. Vid. latè Azor. *p. 1. l. 12 c. 1. q. 5.*

20 Est & hac in parte inducta quædam mutatio per Sixtinam Bullam, *incip. Cum de omnib.* quâ statuitur, non alias aliquem admittendum esse ad Religionem, nisi prius pateat de parentibus, de patria, anteacta vita, moribus, per sufficientem informationem, & compertum eos non esse aliquibus criminibus obnoxios aut suspectos, æri alieno aut reddendis rationibus non obligatos, alias tales ad Religionem perpetuo declarantur inhabiles. Postea in Bulla sua, *Ad Romanum*, infirmavit eorum professionem, qui ignorantes, non præmissa dicta informatione, sunt admissi. Verum Clemens VIII. istos motus proprios, in quantum professiones in posterum irritans, revocavit, & ad jus commune reduxit, relictis pœnis contentis in Bullis prioribus in Superiores, qui, forma illis præscripta non servata, autillis impedimentis adfectos admittunt.

V. Ut acceptetur promissio à Superiore, 21 continens reciprocam obligationem, *c. Ad Apostolicam 16. h. t.* cui nemo nisi volens adstringitur; neque enim debet quis invitus cogi aliquem alere.

VI. Ut sit Religionis approbatæ; alias non 22 tenetur tamquam solemnis, ut facta contra juris prohibitionem, *c fin inf. tit. 36. c. 1. De Religios in 6.* Cujus ratio est, quod effectus obligationis hujus solemnis sit tantum ex Ecclesiæ institutione, quâ cessante & non approbante aliquem ordinem, non potest oriri ista obligatio, ut dicetur inf. *De voto*,

VII. Continet tria vota substantialia, de 23 quibus suprà, sive explicitè, sive implicitè, non restricta aliquâ conditione contraria: velutiut liceat uxorem ducere, egredi, si ferre nequeat; proprium habere. Hæc enim sunt contraria statui monastico, ut dicetur inf. *Tit.* 35.

Effectus professionis, istis positis est, quod 24 faciat profitentem tranire in jus Superioris, sponsalia si quæ forte inierit, dissolvi, non tantum de futuro, verum etiam de præsenti, necdum per copulam consummata, ut dicetur *Tit. seq.* ad futura reddi inhabilem: * Mo- 25 nasterio bonorum capaci omnia bona professi addici; sequitur enim accessorium suum principale, nisi ante de iis dispoſuerit, quod ei licere dictum supra, ita firmiter, ut, licet de ingressu non cogitaverit, non tamen per eum rumpatur dispositio *sup. tit. 26. de testam. n. 15.* aut nisi per statuta Provinciarum sit positum impedimentum non permittentia bonorum immobilium delationem ad Monasteria, qualia justa esse diximus *sup. De succeſſ. ab inteſt. nn.* 10. Quo casu ad agnatos bona devolventur, uti & quando est Ordo bonorum incapax.

Quod de dispositione dictum, accipiendum 26 de ea, quæ fit de ultima voluntate; nam eam quæ fit inter vivos, per donationem, renuntiationem, obligationemve aliam, etiam cum juramento, Conc. Trid. irritavit, *Seſſ. 25 c. 16. de Regul.* nisi fiat cum licentia Episcopi, aut ejus Vicarii, intra duos menses proximos ante professionem & professio subsequatur. Ratio Concilii est, ne spoliatus bonis ante ingressum minus liberè ingrediatur, occasione dimissorū bonorum, in detrimentum Monasterii.

Quæritur verò, An idem obtineat in dona- 27 tione facta ante admissionem ad Novitiatum? R. Verba quidem *c. 16* non loqui nisi de Novitio; quæ cum sint contra jus commune, restringenda potius quam extendenda: rationem tamen eamdem videri obtineri in eo, qui necdum admissus ad habitum. Ut possit videri idem dicendum esse, cum ubi legis ratio locum habet, etiam locum habeat dispositio, secundùm Navar. *hic Conſ. 1. & 82.* qui tamen tradit per Congregationem Cardinalium Interpp. fuisse resolutum, decisionem *d. c. 16.* non habere locum in donationibus & renuntiationibus ante Novitiatum.

Digitized by Google

28 Q. II. An usufructus, quem habet pater in adventitiis libertorum, transeat ad Monasterium? R. Hoc non esse improbabile, cum ingressus, licet pro mortuo habeatur, maneat tamen & patens, & verèin vita existens, nequeat per ingressum cogatur bona aliis cedere. Nec facit, quod per emancipationé patri non maneat nisi dimidia usufructûs pars, *Instit. per quas pers. cuique adquir & hoc quoque*: nam hoc verùm in propria emancipatione patris, in cujus remunerationem permissa patri pars ista; quæ hic non contigit, cum liberi potestate patria tantùm ex consequenti liberentur, quod scilicet pater eorum sit factus incapax juris pristini retinendi. Pinel. *ad l. 1. p. 1. nu. 47. & seq. C. De bon. maternis*. Molina *De just. & jure Tract. 2 Disp. 10. vers. Verum autem.*

29 Q. III. An legitima debeatur liberis continuo ab ingressu? R. Non deberi, nisi demum post mortem naturalem patris, atque interea alimenta liberis præstanda esse per Monasterium, uti nec hæreditatem ante peti posse ab institutis: quatenus tamen Monasterium est bonorum capax, nam alias, cum penes Monasterium administratio esse nequeat, continuo bona transeunt ad eos, quibus debentur ex testamento, aut ab intestato. Covarr. *ad c. 2. nu. 12. & 14. De testam.* Vasq. *Illust. Contr. c. 37 n. 1. 2. 10. 11.* Neque obstat text. in *c. Cum scimus 14. h. t.* nam in eo non aliud vult Pont. quam legitimam deberi filio ex bonis patris ingressi, non viventis, sed demum mortui, ut patet ex verbis finalibus *d. c. 14. & bona paterna, quæ ipsi ex successione provenient, postulare*; eum successio nulla sit vivi, ad quam & spectat legitima. Quæ interpretatio licet displiceat. Covarr. *d. loco*, & de ea dubitet Abbas *ad d. c. 14. in fine* veliteque contrariam sententiam, scilicet continuo ab ingressu eam posse peti, æquiorem, & tenendam jure Pontificio Navar. *de Regularib. Comment. 2. nu. 48.* adjuvat tamen eam, quod, quando jus Canonicum non recedit expressè à jure civili, sit judicandum ei consentire, *c. 1. inf. De novi op. nunciat.* Quod cum hac in materia non fiat, nec sit occasio, quare fiat, cum non agatur causa peccati, nec spiritualis, dicendum erit ei consentire. Bart. in *Auth. Si qua mulier n. 12. C. De SS. Eccles.* Fatendum tamen, æquius & commodius esse Monasterio, liberis alimentorum loco justam portionem adsignare, quàm alimenta procurare. Vid. Molina *d. Disp. 140. vers. A regula illa.*

30 Q. IV. Quid si ingressus sit gravatus fideicommisso post mortem? R. Neutiquam teneri restituere ingressum, ante mortem naturalem, quam non ponit ingressus, ex mente fideicommittentis, qui voluit gravatum pro vita tebus frui. Imò si sub conditione, *Si filius liberis*, rogatus fuerit, exspirat fideicommissum per ingressum, tamquam defecta conditione, *c. In præsentia sup. De probat.* quod Monasterium eo casu habeatur loco liberorum, & ex interpretatione legis mens fideicommittentis cesset, quasi si de ingressu cogitasset, non fuisset appositurus eam conditionem; nisi tamen alia pia causa in defectum liberorum vocata fuerit. *Nov. de sanctiss. Episcop. 123, §. si quis sub conditione 37.*

31 Quidquid præterea consequitur ingressu quocumque titulo cedit Monasterio, cum ipse nihil propriè habere possit, ut dicetur *inf. de Statu Monach.* Nisi sit factus Episcopus, cui quæsita non cedunt Monasterio, à quo censetur exemptus, sed Ecclesiæ, cui præsit, quæ & ipsi succedet ab intestato, uti dictum sup. *De success. ab intest. per can. Statutum* XVIII. *q. 1.* Quod idem diximus obtinere in Monacho præfecto Ecclesiæ parochiali, cui per eum quæsita cedunt.

32 Ingressus si fugerit, non facit fugâ suâ, quominus quæsita Monasterio cedant, ne malitia sua illi prosit, alteri obsit, *can. Abbates* XVIII. *q. 2.* Abbas in *c. fin. n. 3. h. t.*

33 Quid si justè ejectus fuerit? R. Talem non libertari à tribus essentialibus professionis votis; non teneri tamen ad speciales Monasterii observantias, quæ vitæ monasticam comitantur. Ut eorum, quæ adquirit, dominium ei non cedat, sed tacitè eorumdem usus illi censeatur concessus, & commoditas, quæ eo mortuo cedunt Monasterio. Quod & procedit in ejecto injustè, quia non potest Monasterio nocere factum Prælati, qui etiam cogi posset recipere ejectum, aut alimenta ei præstare. Ejectos, ut liberi sint à regulis Monasterii sui, nec teneantur se subjicere alteri Monasterio, quia ei se non subjecerunt, vult. Nav. *d.*

Comment. 2. *n.* 23. & *Comment.* 3. *n.* 46. reincidere in obedientiam ſui Epiſcopi, ut ei ſubſint, non more aliorum Clericorum, ſed eo, quo ſuberant Prælato ſui Monaſterii. Quæ opinio videtur minus probabilis, ex eo, quod non obſtrinxerint ſe, niſi ſuo Prælato, a quo cum ſint liberati non debent obſtringi alteri inviti. Vid. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 16. *q.* 4. & 9. & Molina *d. Diſp.* 14 *circa fin. verſ. De ejectis.*

34 Illud etiam quæritum, An liceat Monacho, deſerta ſua Religione, quam profeſſus eſt, ad aliam tranſire? R. Profeſſos in aliquo Monaſterio illi ſemper ſubjectos eſſe: quia tamen ubi ſpiritus Dei eſt, ibi eſt libertas, & qui ſpiritu Dei aguntur, non ſunt ſub lege, quæ non eſt poſita juſto, reſpondit Pont. *c. Licet 18. h. t.* non eſſe impedimentum alibi profeſſum ad alium tranſire locum arctiorem, quo tutius ſuam operetur ſalutem: petita tamen licentia Superioris, tum ad evitandam contumaciam; tum ut ille advertat, an tranſitus iſtius finis ſit fundatus in charitate, an verò in temeritate & fucato quodam melioris atque arctioris vitæ colore *d. c.* 18. §. *ſi verò.* Non petita licentia tranſiens eſt remittendus ad ſuum locum, *c.* 7. *h. t.*

Quid ſi petitæ licentiæ non annuat Prælatus? Poteſt nihilominus Monachus tranſire ad alium locum; quia ſatisfecit, & judicatur contradictio Prælati proterva, *d. c.* 18.

Dixi, arctiorem; quia ad laxiorem tranſire non licet, ſine diſpenſatione, ex juſta cauſſa: quam Epiſcopi vult ſufficere Abbas, alios ſecutus, *add. d. c.* 6. *n.* 6. Cujus opinio procedit, quoad tranſitum ad æqualem Regulam; quam etiam impartiri poſſe videtur Superior, ſecundum Abbat. *d. loco*, & Navarr. *De Regularib. Comment.* 4. *n.* 11. Ubi contra Abbatem rectè tener, ad laxiorem Regulam non concedi tranſitum, niſi auctoritate ſummi Pont, cujus opinionem probat Trid. *Seſſ.* 25. *c.* 19. *De Regul.* Quantum ad Mendicantes, iis denegata eſt omnimoda licentia tranſeundi ad aliam quamcumque Regulam, exceptâ Carthuſienſium, niſi ex ſpeciali ſolius Pont. permiſſu; ſub pœna excommunicationis, quam *ipſo facto* incurrunt & recipientes & recepti, ut patet ex Bulla Martini V. an. 1418. *incip. Viam ambitioſa.* Vide latè de hac materia Azor. *d. lib.* 12. *cap.* 14.

Alia quæſtio eſt. An licitè mutato Monaſterio, tranſeant cum Monacho bona, quæ detulit? R. Cum Navarr. *d. Comment.* 4. *n.* 24. *verſ. Undecimo*, & Covarr. *c. t. n.* 24. *de teſtam.* 35
bona omnia ad Monaſterium ſimul cum ingreſſo delata, ſive ea expreſsè donaverit, ſive tacitè, in conſequentiam ſcilicet, atque etiam poſt adquiſita, manere penes prius Monaſterium, cum ſemel ei adquiſita legitimè, non ſint ſine cauſſa auferenda, ex parte ſolius donantis. Nec facit, quod eſit onerosùs ſecundo Monaſterio; quia hoc imputare ſibi debet, quod recipiat Monachum. Adquiſita autem poſt translationem cedent ſecundo Monaſterio, ad quod quis translatus, cujus jam eſt factus membrum. Nec obſtat, quod ſpes ſuccedendi ſit quæſita priori Monaſterio; nam ea perfectè ante mortem non poteſt dici adquiſita & fundata in perſona Monachi, cum eaque ambulat atque ita tranſit ad ſecundum Monaſterium. Hæc ita, Primò, ſi validè tranſeat, quia invalida translatio ut non ſubjicit perſonam ſecundo Monaſterio, ita nec bona, quæ proinde debentur priori Monaſterio. Secundò, ſi voluntariè; nam ſi fiat translatio in pœnam, ad agendam pœnitentiam, debentur ſecundo Monaſterio alimenta ex fructibus bonorum, quæ allata ad prius Monaſterium, ne alias ei ſit gravis translatio; cum iſti nihil imputati poſſit eo caſu, quo compellitur Monachum recipere, *can. De lapſis* XVI. *q.* 6. *ibi Gl.* Vid. Azor. *d. lib.* 12. *c.* 15. *q.* 3. Molina *d. Diſp.* 140. *verſ. Quando Religioſus.*

Quid de bonis obvenientibus tempore No- 36
vitiatûs? R. Ea debere cedere Monaſterio priori, cujus adhuc membrum eſt translatus, qui necdum translatus perfectè ad poſterius dici poteſt ante factam debitam profeſſionè, ut meritò ei cedant bona, quod videtur tenere Navarr. *d. loco.*

Quid ſi tranſierit ad Monaſterium bono- 37
rum incapax? R. Aliquos velle, prius Monaſterium ſuccedere, propter jus ei ſemel quæſitum, quod non fuit ablatum per profeſſionem in ſecundo, bonorum incapace. Probabilius tamen, bona poſt profeſſionem in ſecundo pertinere ad legitimos hæredes, ad quos pertinuiſſent, ſi Religionem non intraſſet, & ab inteſtato mortuus fuiſſet. Ratio eſt, quod per profeſſionem in ſecundo deſinat omni-

Digitized by Google

omninò esse Religiosus prioris, eiusve membrum; sit autem membrum secundi, eique subjectus: quod cùm sit incapax dominii, ad legitimos hæredes devolvantur bona necesse est, tam quam ad proximiores, non impediros per aliquem præcedentem. Nam si aliquis fotet, esse mon ísterium prius, ratione proximioris ingressi, qui cum, uti dictum, illud deseruerit, non poterit habere jus quod prærendat.

38 Dicta de effectu professionis expressæ habent & locum in tacita; quam non esse sublatam per Trid. dictam suprà *hoc eod tit. nu. 5.* & patet ex *Sess. 25. c. 15. de Regul.* ubi non facta mentione tacitæ professionis, hoc solum statuitur, professionem inutiliter emitti ante annum probationis, ut etiam hæc tacita professio per adiumptionem habitus inutiliter fiat ante finitum probationis annum.

Hæcita, si professio ritè facta sit ex consensu debito, & eorum, qui consentire debent, citra vim aut metum, post debitam ætatem anno probationis finito. Nam si intervenerit metus, qui libertatem requisitam impediti defectus ætatis, quæ certa à Trid. positi; annus probationis non fuerit exactus, quem exigit completum per Trid. dictum est suprà, etiam cum irritatione professionis, non valebit professio.

39 Quæritur autem, An professio irrita, propter dictos defectus, valideret per actum professiorum proprium? Resp. Si duret prior causa, neutiquam per aliquem actum talem induci approbationem, etiamsi postea Ordines susceperit taliter ingressus, quia consensus deest, quem impedit metus, & validum non ponit defectus ætatis. Quod & dicendum, si ignoret nullitatem professionis, quia non potest videri approbare, qui ignorat esse nullum actum, quem gerit ex obligatione, quæ non subest, errantis enim nullus est consensus *l. si per errorem D. De jurisd.* Qui si forte sciviſſet nullitatem actus eum non tam ratificasset, quàm potiùs improbasset exeundo. Nav. *Conſ. 4. & 6. de his qua vi.* * Quod olim ita 40 processit, ut durante causa non excluderetur ullo tempore ingressus à reclamando, sed audiendus effet, & dimittendus, probata causa. Ubi non satis erit, allegare causam, sed ea probanda modo legitimo. Uti nec satis erit, probare per duos testes, quòd protestatus sit se prohiberi per metum, nam illi duo testes non aliud agunt, quam confirmant jus dictum non etiam ponunt probationem: quo non probato, non audietur reclamans, cum protestatio eius facto contraria nihil operetur.

Inducta super reclamatione est aliqua in- 41
novatio per Trid. *Sess. 25. cap. 19. de Regularib.* quo statutum, ut prætendus per metum, vim, ætatem, aut aliam quamcumque ob causam professionem esse nullam, non audiatur nisi intra quinquennium, non à die scientiæ nullitatis, sed à die professionis computandum & coram Superiore causas deducat ante dimissum habitum: quem si dimiserit, nullatenus audiendus sit, sed ad Monasterium redire cogendus, tamquam apostata puniendus, nullo interim Religionis suæ privilegio juvandus. Quod decretum utilissimum est, & passim necessarium pro irritis professionib. Azor *d. lib. 12. c. 4. q. 10.*

Ubi Primò quæritur, An tempus hoc sit 42
continuum, & curratignoranti? Resp. Ita videri, cùm indistincte & generaliter loquatur textus, ibi, *& numerandum à tempore professionis sive expressa, sive tacita.* secundùm expressa Concilii verba? cùm non sit inductum in odium ingressorum, sed in favorem Monasteriorum, ut eorum tranquillitati consuleretur. Ut per lapsum dicti temporis, licet professio irrita per se non confirmetur (neque enim potest temporis lapsus inducere veram obligationem, quæ ex consensu pendet, quem nec tempus inducit, nec supplet Pont. Ut talis nunquam in conscientia sit verus Religiosus, donec ratificet professionem) in foro tamen externo præsumatur ratificatio, & quidem præsumptione juris & de jure, ut patet ex verbis *d. c. 19.* quæ denegant postea audientiam Sanchez, *De matrim. lib. 7. Disput. 37. num. 6.*

Q. II. An dimisso habitus faciat neutiquam audiendum professum? Resp. Hoc 43
posse videri ex verbis finalibus *d. c. 19.* quæ habent nullatenus admittendum: æquius & verius tamen, ista verba esse accipienda tantum de tempore, quo non resumit habitum temerè dimissum. Nam ubi resumsit, audiendus videtur, quia non est intentio dicti Concilii, invitum aliquem cogere ad profes-

Digitized by Google

sionem, quod esset contra leges, vetentes liberi hominis venditionem, & obligationem perpetuam manendi aliquo in loco; sed tantum consulere Monasterio spoliato per dimissionem habitus alicuius professi, cui satisfactum per præsumptionem. Navar. *Comment. 4. De Regul. in fine.* Dimisso habitus ex justa causa, ut quia non datur licentia eundi ad reclamandum, & nullitatis causas proponendi, coram Ordinario, si commode, nisi habitu deposito id fieri nequeat, est extra culpam, nec continetur sub ultima clausula, *d. c. 19.* Sanch. *d. Disp. 37 n 3.*

44 Q. III. An saltem per lapsum quinquennium sit locus restitutioni in integrum? Resp. Negativam multis probari posse; præcipue ex eo quòd hæc præsumptio sit juris & de jure, utijam dictum, nullam admittens probationem, adeò ut ex ea quis possit condemnari, quòd habeatur tamquam convictus. Deindè quòd Trid. deneget audientiam post ejus lapsum. Denique quod restitutio ista daret aditum litibus, & caussaret perturbationem Monasteriorum. Verius tamen dici, competere restitutionis petitionem, eamque concedi posse & debere, si justa causa allegetur, uti ignorantia lapsi quinquennii & impedimenti, ex regula generali. *Si qua mihi justa causa &c. D. ex quib. causis majores.* Non obstante præsumptione juris & de jure, quæ licet non admittat probationem in contrarium in judicio ordinario, admittit tamen restitutionem in integrum, probationem in judicio extraordinario. Nihil facit, quod *d. c. 19.* dicatur non audiendus post quinquennium reclamans; nam per illa verba communis quidem & ordinaria via excluditur, non etiam extraordinaria, *arg. c. coram 7. sup. de restit. in integr.* ubi post peremptorium terminum dicitur non audienda Ecclesia; tamen denegatur beneficium restitutionis in integrum, *l. si mater in pr. D. de except. rei jud.* Non obstat exceptio rei judicatæ, quò minùs restitutio concedatur, ut idem hoc in casu sit dicendum. Restitutio hæc non ab alio petenda quàm ab eo, qui est supra Concilium, scil. Rom. Pontifice, cui per Conc. non posse claudi manus dictum supra *tit. de constit. n. 7.* quidquid contra dicant ii, qui eo usque aliter sentire, quod jurarint in verba magistri Vid. Sanch. *d. disp. 37. n 21. & 22.*

Q. IV. An illo decreto Concilii Trid. *d. c.* 45
comprehendantur inhabiles perpetuò ad profitendum? Resp. Id posse videri, ex eo, quod Conc. *d. loco* contineat hæc verba, *aut quid simile quacumque de causa.* Quæ verba cum sint generalia, videntur omnes casus completi, etiam dissimiles & quæ sub alia dispositione non comprehenduntur, ne sint superflua, ut in simili tradit Gomez. *ad Reg. Cancell. de trien. poss. q. 1. vers. Tamen istis.* Estque ea opinio vera in casu, quo non agitur de corrigendo jure priori, vel quando non oritetur absonus intellectus: uti hoc in casu, quo contingeret mulierem, mentito sexu, in virorum Monasterio professam, ejici non posse post-quinquennium. & non sine gravi detrimento cogeretur Monasterium perpetuò inhabiles retinere, atque ita decretum favore Religionis editum in eius vertetur detrimentum. Ut verius sit, isto decreto non concludi perpetuo inhabiles, ne malitia iis prosit. Nec obstant verba ista, *quacumque de causa*; cùm restringantur ad habiles, secundùm tradita ab eodem Gomez. *d. loco in pr.* Pro qua parte videtur facere Navar *hic conf. 48. n 2.* Vid. Sanchez *lat. d. disp. 37. n 31. & 32.*

Q. V. An impedimentum reclamandi du- 46
rans ultra quinquennium faciat illud non labi? R. Ita velle Nav. *a. Comment. De Regularib. n 76. vers. Secundo*, scilicet non labi, sed postea audiri posse, vel jure ordinario, vel per restitutionem. Ratio videtur esse, quòd Trid. nitatur præsumptione ratificationis professionis initæ, quæ per illud quinquennium inducitur. Durante autem impedimento irritante professionem expressam, non potest tacita quidquam operari, cum non habeat majores vires quam expressa, ut videre est apud Ever. *in loco ab expresso ad tacitum.* Quò facit, quòd, licet diuturna cohabitatio faciat ratificari matrimonium metu initum, admittatur tamen probatio in contrarium, scilicet metum perduravisse. Menoch. *de præsumpt. l. 4. 95.* Hinc si ante ætatem professus requisitam, quinquennio lapso, necdum eam compleat, licebit ei egredi, quia defectus ætatis ponit inhabilitatē & nullitatem, quæ ante eam completam ratificari nequit. De metu etsi idem dici posset, cui Trid. non contradicat; quia non loquitur in casu durantis metus, tutius tamen est restitutio-

Digitized by Google

tutionem petere, propter verba *d. c. 19.* simpliciter posita. Sanch. *d. d. 37. n. 4.*

Denique quæritur, An susceptio Ordinis
17 sit oportetur ratificationem professionis? R. Neutiquam illam obesse, quò minus professis in utiliter, ante quinquennium jure ordinario reclamans, audiatur, vel etiam post quinquennium per viam restitutionis; tum quia nullo jure id cautum reperitur, tum quia susceptio Ordinis sit separata à professione, à separatis autem non fit illatio, *Papinianus 10. in pr. D. de minorib.* Nec recte quis objicit, quòd suspiciens Ordines, ad titulum Religionis peccare videatur, si non animo ratificandi professionem eos suscipiat, quia non magis peccat, quam illos exercendo ratificare dici potest professionem nullâ Nav. *de regul. Comment. 4. n. 72.* Rodet. *Quæst. Regul. tom. 3. q. 16.*

TITULUS XXXII.

De Conversione conjugatorum.

SUMMARIUM.

1. *Ad Religionis ingressum requiritur consensus utriusque obligati.*
2. *Conjugati post consummationem sine mutuo consensu statum vitæ non mutant.*
3. *Spoliatus adversus ingredientem quatenus restituendus.*
4. *Copula præcedens an sit impedimentò ingressûs?*
5. *Professio altero invito aut inscio facta, an irrita vel irritanda?*
6. *Professus taliter non revocatus an propriâ auctoritate egredi & redire possit?*
7. *Altero conjugum mortuo an confirmetur professio.*
8. *Utroque ingrediente valida est professio.*
9. *Ignarus mortis alterius, & postea certior illius factus, an exire possit?*
10. *Conjux, quo invito alter professus est, an eo invito ingredi ac profiteri possit?*
11. *Professio sic nulliter facta obligat ad votum simplex exsistitatis.*
12. *Post professionem revocatus an possit petere, vel teneatur reddere debitum?*
13. *Sponsa vi cognita an possit ingredi & profiteri?*
14. *Consensu alterius facta professio an & alterum obliget ad ingrediendum?*
15. *An valida sit hujusmodi professio?*
16. *Consensus ille debet esse liber ab omni dolo & metu:*
17. *Sponsalia de præsenti, sive matrimonium ratum dissolvitur per professionem solemnem.*
18. *Idque jure Ecclesiastico, non divino, aut naturali.*
19. *Etiam altera parte invita.*
20. *Ingredi volenti tempus bimestre præscriptum.*
21. *Tempus hoc an detur ad deliberandum de ingressu, an verò ad profitendum?*
22. *An circa hoc mutatio facta per Conc. Trid.*
23. *Sponsa duodennio ingredi volens toto quadriennio exspectare debet.*
24. *Ad Ordinem sacrum promoveri vir sine licentia uxoris nequit.*
25. *Taliter promotus uxori petenti tenetur reddere debitum.*
26. *Petere verò ipse non potest.*
27. *Consensus uxoris facit licitam promotionem.*
28. *Vxor eo casu an teneatur ingredi Religionem.*
29. *Viro mortuo an iterato validè nubat?*
30. *Ordinis sacri susceptione non dissolvitur matrimonium ratum, non consummatum.*
31. *An eo casu maritus ordinatus teneatur ingredi Religionem.*
32. *Quid juris, si uxor dissimulando tacuerit?*
33. *Vxore non repetente an maritus sua sponte ad eam redire possit?*

AD ingressum requiritur & sufficit consensus hinc inde, nisi quis alteri sit obligatus. Quo modo servus non ingreditur sine consensu domini, qua de re actum supra *tit. de ser. vis non ordin.* Episcopi sine consensu Pontificis se non abdicant munere suo, Religionis intrandæ causa, ex ratione dict. sup. *tit. de renuntiat.* * Conjugati post matrimonium consummatum sine mutuo consensu statum non mutant: quæ situm enim jus alteri invito non auferendum, cui fortè remanenti in sæculo minùs cōmodum vitam celebrem agere, cum iterato non liceat ei aliud matrimonium inire, vivo conjuge, vinculo prioris matrimonii non dissoluto, *can. quod Deus XXVIII. q. 2.* Et ita habet cōmunis sententia, probata *per cæt. sunt qui & cl. Agathos. XXVII. q. 2 & c. 7 b t.* Ut aō sit attēdēda dispositio Justinian. qua alteri etiam

etiam consummato matrimonio, conreditur ingressus, eo resoluto etiam quoad vinculum *Novell de sanctiss. Episc. 123 § si verò constante & l. fin. C. De Episc. & Cler.* cum matrimonium, ejusque causa, ad forum Canonicum spectans, terminandum sit secundum Canones, non etiam secundum leges, quarum dispositio ut potuerit aliquando obtinuisse, non respondet tamen legi Dei, quæ sequenda, *d. can sunt qui.*

3 * Quo modo si contingat alterum conjugum post consummatum matrimonium ingredi, altero invito, ingressus ei tamquam spoliato restituendus, secundùm dicta sup. *de restitut. spoliat.* Nisi ingresso sit causa, propter quam restitutio denegetur: veluti si eam petenti obstet adulterium, quo se maculavit; per hoc enim perdidit jus suum, & alteri concessa libertas vitam mutandi, *d. can. Agathosa.* Cum enim ista de causa liceat vitio dimittere uxorem, cui quæsita libertas præstando debito, quidni citra alterius injuriam Religioni se addicit? Nisi & ipsi adulterium obstat, *c penult. inf de adult.* cum mutua compensatione delicta censentur oblata.

Consummatum matrimonium hac in materia habetur per conjugalem copulam subsequentem, quod est extra dubium.

4 Dubitari posset, An & copula præcedens impediat alterum conjugum ingredi? Resp. Esse omninò integrum alteri ingredi, cùm per istam copulam non possit dici matrimonium consummatum, quia requititur matrimonialis, quæ sequatur ipsum matrimonium contractum; præcedens enim tantùm est fornicaria. Nihil facit, quòd matrimonium sequens rettotrahatur ad copulam præcedentem, per *c. tanta inf. Qui filii sint legit.* nam hoc tantum in favorem prolis, qui non est extendendus in favorem eorum, qui deliquerunt, Covarr. *De sponsal. p. 1. cap. 4. § 1. nu. 23. & 24.*

5 Consequenter quæritur, An matrimonio consummato facta professio, altero invito aut inscio, sit irrita aut irritanda? Resp. Videri potiùs irritam esse per text. *in 9 quidam 3. & c. Placuit 12. h. t.* qui dicit, votum usquequaque non tenuisse, nec esse obligatorium tamquam emissum à non habili, & non habente sui potestatem. Neque enim vivo conjuge, cui corpus suum alter tradidit, habet ipse sui corporis in alium transferendi potestatem: quæ translatio cum contingat per ingressum, utilis esse non potest, saltem quoad votum solemne, quo Monasterio jus quæratur in corpus ingressi; quod uni traditum, alteri sine effectu traditur, Sanch *de matrim lib. 7 Disp. 34. n. 1. & 10.*

Hinc venit decidenda & alia quæstio, An 6 ingressus, non revocatus ab altero, possit propriâ auctoritate egredi, & ad dimissum redire? Resp. Videri negativam probari per *d. c. 12 in V. in ejus potestate non erat*, quibus in suuari videtur, non esse ingresso potestatem redeundi ad sæculum, sed relicto tantum esse jus vocandi, ut eo non revocante, videatur tenere professio quoad ingressum: contrariam tamen scientiam esse veriorem, cum, ut quæstione præcedenti dictum, votum sit irritum, ut non sit ratio cogens eum in Monasterio hærere. Facit eodem text. *in can. una sola XXXIII. qu. 5.* qui dicit non esse vovendum à conjugatis sine mutua voluntate. Aliàs si factum fuerit, magis corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio, cum Deus vetet asurpare alienum. Facit etiam, quòd per ingressum alterius alter spolietur, qui ante omnia restituendus, ne spolians in peccato hæreat, quo se liberare tenetur quamprimum etiam auctoritate propriâ, & ante conventionem. Nihil obstat tex. *in d. c. 12.* nam quod dicitur ibi, non esse in eius potestate ad sæculum redire, accipiendum juxta præcedentia, scilicet non esse eius arbitrii ad sæculum redire, vel non redire, deserto matito: sed hoc esse in potestate mariti, qui poterat ingredienti consentire, eique professionem permittere, *Gl. in d. can. una sola*, Innoc *d. c. 3. n. 3.* Abbas *in c. Accedens 17. nu. 3. h. t.* Sanch. *d. loc. num. 14.* Hinc patet, per consensum manentis in sæculo ratificari ex post facto alterius professionem, invito aut inscio altero emissam, cum actus ab initio nullus solo casu ex postfacto vires non sumat, *l. quod initio 29. D. de R. I.* sed oportet de novo profiteatur.

Q. IV. Quid si coniux alter moriatur, an 7 confirmetur professio? Resp. Id non paucis videri, quasi ablato jam obstante impedimento: & facit pro iis textus *c. consuluit. 10. h. t.* qui videtur eo in casu denegare ingresso dimissionem habitûs, & nuptiarum contractû. Navar. *Cons. 3. nu. 4. h. t.* Quæ opinio non alias

aliàs procedet, quàm quatenus ab initio consenserit expressè vel tacitè alter coniux ; nam altas professio ab initio irrita non potest convalescere, non secuta ratificatione post mortem coniugis. Et ita accipit Gl. *d. c.* 10. Vid. Azor. *Instit. Moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 1. *q.* 6. Sanchez. *d. disp.* 34. *n.* 18. & *seq.*

2 Q. V. Quid si uterque ingrediatur sine mutua licentia? R. Validam videri utriusq; professionem & neutri esse revocationem salvam, cum neuter possit conqueri se spoliatum ; videtur enim data licentia mutua ipso facto, quod æquivaleat verbis. Quod omninò procedit, quando uterque est conscius ingressus alterius, quia non potest videri non consensisse. Si inscius fuerit, non valebit professio, nec tenebitur professus manere in Monasterio. Videatur Bonac. in *c. Vxoratus* 8. *n.* 13. *h. t.* & Sanchez. *d. loco n.* 24.

9 Q. VI. Quid si ignarus mortis alterius in Religione permanserit , & postea certior factus resilire velit? R. Ignorantiam istam nihil facere ad ratificationem professionis nullitet antea factæ, quia requiritur ad eam consensus novus qui non potest poni in ignorante decessum coniugis Innoc. *in d. c. consuluit* 10. *in fine*. Quod si conscius mortis manserit in Religione, videtur ratificasse professionem, quia cum cessante obstaculo, irritante professione, scienter in Monasterio permanet, non potest videri approbare & ratificare professionem, si faciat propria professis, & sufficientia ad inducendam professionem tacitam post annum probationis, veto animo profitendi de novo, argumento eorum, quæ tradit Innoc. *ad c. quidem* 3. *n.* 2 *h. t.* & *n.* 1. *inf. de eo qui duxit &c.* Sanchez *d. disp.* 34 *n.* 9.

10 Q. VII. An coniuge altero ingresso absq; licentia alterius, possit & alter ingredi & profiteri validè, sine alterius licentia? Resp. Non videri, imò posse posterioris ingressum revocari per priorem. Neque enim delictum hoc, quod ponitur per ingressum, sine alterius licentia, tale est, quod præfert relicto licentiam divertendi; nam, ut suprà *hoc t. n.* 6. diximus, licet ingresso sua auctoritate ad relictum redire, quo jure nullibi privatur à Jure Sanchez. *d. loco n.* 23.

11 Dicta de nullitate ingressus alterius conjugis circa licentiam relicti , vera sunt quoad votum solemne , quod catenus non habet effectum. Operabitur tamen ista professio obligationem quoad votum simplex castitatis: quod licet non obliget Regulis monasticis, facit tamen renere voventem ad continentiã, & ponitur impedimentum matrimonii inundi post mortem alterius, *c. 3. & c. placet* 32. *h. t.* non tamen tam derimens, quàm impediens secundùm ea, quæ dicentur infrà, *Ad tit. Qui Cler. vel voventes &c.* Quod ita statuit Ecclesia, præsumendo ingressum se saltem obligare velle ad id, quod potest, citra detrimentum alterius, scilicet ad castitatem, independenter à professione : nisi alia fuerit professentis mens, scilicet non continendi nisi in statu Religioso, quæ faciet votum illud ad nihil utile esse.

12 Q. An post professionem revocatus debitũ petere possit? R. Id aliquos velle, quod *d. c.* 3. & *d. c.* 12 dicatur, exigere non posse, id est jure suo cogere ad debiti præstationem , quo se exuit profitendo modo jam dicto: ut videatur petere posse, cum petitio non tam ad coactionem quàm ad voluntatiam alterius præstationem tendat. Verius tamen ne quidem petere posse, cùm castitatem vovens omnia à se averterit, per quæ voluntariè per eum actui carnali occasio posset præberi. Secus est in casu, quo quis jus exigendi debitum perdidit per adulterium, tunc enim quia in favorem alterius perdidit, nullam facit injuriam petendo ab eo, qui annuendo juri suo , uti potest, renuntiat. Reddere tamen alteri petenti tenetur, quod suo voto non possit ei præjudicare. Covarr. *De matrim. p.* 2. *c.* 6 *§.* 3. *n.* 2. Navarr. *in Summa c.* 22 *n.* 52. Azor. *p.* 1 *lib.* 13. *c.* 14. *q.* 1. Sanchez. *d. lib.* 7. *disp.* 38. *n.* 21. Hæc ita in casu consummati matrimonii.

13 Quid si sponsa de præsenti per vim præcisã cognita fuerit à sponso? R. Certum esse, etiam per copulam vi extortam consummari matrimonium, & effici eos unam carnem; atque ita probabile esse, non licere sponsæ citra consensum alterius ingredi , secundùm jura omnia, quæ non admittunt professionem alterius coniugum post consummationem, altero invito, propter incontinentiæ periculum in altero : ut procedat eo casu, *Quod Deus coniunxit homo non separet*. Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p.* 3. *n.* 105. Covar. *De matrim. p.* 2. *c.* 7. *§.* 4. *n.* 15. Sanch. *De matrim. lib.* 2. *disp.* 22. *q.* 1. *n.* 2.

Digitized by Google

Non est tamen improbabilis eorum opinio, qui volunt nihilominus eam ingredi posse, eo quod per violentiam alterius non debeat quis privare suo jure, & delinquens non debeat esse melioris conditionis, quâ innocens, ne ex malitia sua quis reportet lucrum. Facit, quod non videatur corrupta, quæ invita suum corpus communicavit, *can* 1. & 2. XXIII. *q.* 5. Abbas *in c.* 2. *h. t. Gl in can. Si Evangelica V. invitis dist.* 55. Quo casu volunt & sponsum cogendum ingredi in compensationem injuriæ. Quæ posterior opinio faciliùs procedet in sponsâ de futuro, non tantum secundùm jus novissimum, verùm & secundum antiquum, quo sponsalia de futuro per subsequentem copulam transibant in matrimonium, hoc enim tantum ex præsumpto consensu, uti inferius dicetur, quem cessare facit ipsa vis hic præsupposita. In sponsâ de præsenti posset videri magis dubia, tum propter consummationem, tum propter conceptam prolem. Sponsum, qui vi oppressit sponsam suâ de præsenti, non posse profiteri altero invito, certum est, cum ex parte sua spontaneè matrimonium consummârit. Consensu alterius quin professio teneat est extra dubium, cum cuilibet liceat juri suo renuntiare.

24 Ubi quæritum, An eo casu & alter ingredi debeat? R. Omninò nisi sit positus extra suspicionem incontinentiæ, veluti ex causa provectæ ætatis, secundum varios textus; tunc enim sufficiet relictam vovere continentiam, & in sæculo manere, *c.* 4. 8 *& c. Ad Apostolica* 13. *h. t.* Non posita extra suspicionem incontinentiæ si ingredi recusêt Monasterium, ingressus ad eam redire cogitur ad evitandum periculum incontinentiæ, *c* 1 *h. t.* Quod accipiunt de uxore, quæ nescia juris ignoravit sibi una intrandum esse, cum non videatur se obstringere voluisse voto castitatis. Si verò scivérit, volunt posse cogi intrare, cum scienssus se ei conformare videatur; & licentiam profitendi concedens suo coniugi, tacitè vovere, vel ad id se adstringere. quod ad illius ingressus valorem desiderari notant, cum aliquid volens videatur etiam velle, sinè quo id ipsum obtinere nequit, *arg. c. Prudentium* 10. *sup. de off deleg.* Abbas *in c.* 1. *n.* 4. *&* 8. Sanchez *d. lib. disp* 33 *num.* 14. Loquitur tamen *d. c.* 1. indistinctè, si uxor, quæ consensit ingredienti viro? nolit ingredi, non esse cogendam, sed virum ad eam reverti debere. Et facit *can. Agathosa* XXVII. *q.* 2. qui non alias vult cogi uxorem intrare, quam si promiserit vitâ mutare. Facit eodem textus in *c. ex parte* 9 *h. t.* qui in casu, quo uxor consensit viro profiteri, non dicit illam cogendam, sed virum, ea manente in sæculo, non posse profitiſci ad religionem: quod non diceretur, si ex solo permissu mulier teneretur intrat. Facit & conditio professionis, requirentis omnino dam libertatem, quæ hîc deesset, & Religionis tranquillitas; quam contingeret turbari per coactè ingressum. Superior tamen distinctio communiter recepta. Vide Rebell *de Iust. p.* 2. *de oblig. lib.* 3 *q.* 4 *sect.* 2. *n* 20.

Quæstio autem est, An consensus alterius faciat tenere professionem ingressi isto casu? 15
R. Etiam in casu, quo alter nullum votum emisit, nec emittere velit, si tamen consenserit non esse professionem irritam, uti patet *d. c.* 4 *h. t.* ubi qui consentiente uxore professus est, licet, ea remanente in sæculo, nequierit in Monasterio remanere, tamen uxore mortua cogitur ad Monasterium redire, & matrimonium ab eo postea contractum nullum declaratur; non alia de causa, quàm quod professio emissa fuerit valida, non ut simplex, sed ut solemnis, hæc enim tantum dirimit matrimonium subsequens, non etiam illa, ut dicetur infra *tit. qui Cler. vel voventes &c.* Nec facit, quod jure non potuerit profitiſci ad religionem illa in sæculo remanente; nam hoc non, quia professio fuerit nulla, sed ut consuleretur eius incontinentiæ: ut eo sublato per mortem alterius, nihil sit, quod remoretur professum, quo minùs professioni satisfaciat. Facit eò *d. can. Agathosa*, in quo professus, uxore consentiente, remanere in religione cogitur, nisi uxori relictæ in sæculo sit incontinentiæ periculum, juxta *d. c* 8 aut nisi & ipsa promiserit mutare vitam, quæ eo casu tenetur promissum adimplere. Unde patet, non ideo egredi ingressum, quia professio nulla, cum habeat requisitum per Canones alterius consensum, sed ad periculum incontinentiæ virandum, ut secundum regulam, inducta ob certum finem ultra eum non operentur. Abbas *in d. c. ex parte* 9. *n.* 2. 3. *&* 5. Sanch. *d. disp.* 33. *num.* 4.

Cæte-

Digitized by Google

16 Cæterùm oportet consensus sit liber ab omni dolo & metu, non extortus, quia alias ingressus revocari potest, *c. accedens 17. h. t.* Imò rectè dicetur professio irrita; secundùm dicta suprà de eo, qui sine consensu alterius intravit cum consensus talis sit nullus, nisi alterius incontinentia postea admissa salvet ingressum, eumque ibi permanere faciat, *c. veniens 16 h. t.* Nam sicut adulterium ante ingressum commissum ab altero, innocentem liberat a iure, quo tenetur coniugi, ut liberè intret religionem, citra eius consensum, & repeti ab eo nequeat, *c. Constitutus 15. h. t.* quod nihil juris habeat; ita & subsequens adulterium, non tantum si ex consensu eius ingressus est, *d. c. 16.* verum & si eo invito. Neque enim dimissio ista excusat adulterium postea commissum: ut nec excusatur à commissione dotis, quod expulsa peccaverit in corpus suum, ut dicetur *inf. ad t. de adult.* Hæc ita procedunt in matrimonio consummato.

17 Quantum ad sponsalia de præsenti ante consummationem, ea etiam parte invita per ingressum alterius dissolvuntur, *c. verum 2. & 7. h. t.* Trid. *Sess. 24. can. 6.* Sanch. *lib 2. disp. 18.* Cuius ratio non est, quod copula sit de substantia, atque ita eius defectus causet imperfectum matrimonium, cum & sine copula sit verè matrimonium de præsenti ex solo consensu, dicetur infrà *lib. 4.* sed quod per matrimonium de præsenti tantum ponatur quædam coniunctio sive vinculum spirituale, cui subest tacita conditio resolutiva, nisi sequatur mors spiritualis, *arg l. nihil tam naturale* D. *de R. I. & can. Omnes res XXVII. q. 2.* quæ contingit per ingressum approbatæ religionis.

18 Ubi quæritur, quo iure fiat ista dissolutio matrimonii? R. Id aliquos attribuere iuri divino, alios iure naturali: verius esse, uti ex solo iure Ecclesiastico post votum solemne initum matrimonium est irritum, ut dicemus inf. *qui Clerici vel voven.* ita & eodem iure contractum ante ditimi per subsecutam professionem solemnem; cum eius solemnitas tantum procedat ex constitutione Ecclesiastica, secundum expressum textum in *c. unico de voto in 6.* per quem est inducta & attributa vis specialis isti solemni professioni, quæ non eadem attributa voto simplici, ut dicetur infrà, *ad tit. de voto.* Vid. Sanchez *d. lib. 7. disp. 19.*

Solvuntur itaque sponsalia de præsenti per professionem alicuius approbatæ religionis, quia non approbata non ponit votum solemne, sed simpler tantum, cui non est eadem vis. Dico, de præsenti, ante consummationem; nam ea ponet vinculum corporale in dissolubile, nisi per corporis dissolutionem, *d. l. nihil* quæ non contingit nisi per mortem naturalē, de qua accipiendus *can. quod Deus XXXIII. q. 2.* & expresè loquitur *c. expublico 7. h. t.** Nihil facit, quod altera pars sit invita, quia eius contradictio non attenditur; cum non sit dissonum rationi, adspirare ad vitam perfectiorē, quando non subest alterius iniuria: ut in casu nō consummati matrimonii, cum relicto licet inire novas nuptias, quippe jam dissoluto matrimonio quoad vinculum per ipsam professionem, uti jam dictum, ante quam non fit hæc dissolutio, quia per eam demum inducitur mors civilis, causa huius dissolutionis, *c. 2. h. t.* 19

Unde ne per motam alterius contingat relictum in corpus fuum peccare, ad eius instantiam certum tempus est adsignandum volenti ingredi: quo lapso nisi profiteatur, ad alterum redire cogitur, coniugali adfectu eum tractaturus, *d. c. 7.* ubi tempus hoc bimestre videtur restringi. Quamvis verius sit dicendum sit, arbitrarium esse, & posse arbitrio judicis restringi, aut prorogari. Nam licet term nus à lege datus nequeat per judicem mutari, secus tamen est, quando datur à lege, ministerio judicis, ut *in d. c. 7.* ubi *Gl Vinf. duorum* est autē hoc tempus computandū à momento contracti matrimonii in momentū ultimū adsignati ēporis 20

Quæritum hic, An detur hoc tempus ad deliberandum de ingressu, an verò ad probandū & profitendū? R. Esse, qui velint hoc tempus ad deliberandum de ingressu dari. & ante annum probationis, qui jure communi competit ingredi volentibus, uti dictum Tit. superiori. Non deest etiam, qui velint, coniugem, licet non cogitantem ingredi, posse denegare debitum alteri intra istud bimestre. Quorum dictum est improbabile, cùm continuò quæratur utrique jus ad mutuum usum corporis: qui non rectè petenti negatur, nisi ex causa religionis, excepta per *d. c. 7.* cuius verbis magis convenit, tempus illud datum esse ad probandum, profitendum illi qui ingredi cogitat: habet enim textus 21

Digitized by Google

quod vel ad religionem transire vel ad virum suum redire intra duorum mensium spatium debet. Ad religionem autem nemo transire dicitur, nisi qui professetur, cùm verba sint accipienda cum effectu. Quò etiam faciunt verba, *uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse*: quod non obtinet nisi in casu soluti matrimonii; nam quoad spes est eius consummandi, accepta minimè sunt restituenda. Innoc. *ad d. c. 7.* Sanchez *lib. 2. disp. 24. n. 3.*

Hinc alia oritur quæstio, An & hodie intra bimestre aut aliud tempus adsignandum teneatur ingredi volens profiteri? R. Dubitandi causam sumi ex Trid. *Sess. 25. c. 15. de Regul.* quod professioni vult præmitti annum probationis, aliàs irritam habet professionem. Probabile tamen est, quantum ad hanc rem, nihil esse immutatum per Trid. cùm decretum Concilii sit generale, & posterius, quod solet per priora specialia restringi & explicari, *l. sed & posteriores, ff. non est novum D. de LL.* Facit ratio iuris antiqui, ne scilicet per moram ingressi detur manenti in sæculo ansa peccandi; quæ ratio etiam obtinet iure novo. Nec videtur quidquam facere negatio universalis posita in *d. c. 15.* cum respondeat generali prohibitioni iuris antiqui: ut non improbabiliter ius novum eius distinctioni adaptandum veniat, ut tradit Iason. *in l. sciendum n. 4. D. qui sacrid. cog.* Facit, quod priora iura non censeantur abrogari per posteriora, nisi fit in iis expressum, *d. præcipimus 32. in fine C. de appellat.* Videtur hanc opinionem tenere Navarr. in *Summa c. 16. num. 27.* & dubius disputat in utramque partem *Cons. 1. b. t.* Quæ opinio procedit secundùm eos, qui *d. c. 7. b. t.* volunt adsignatum esse tempus istud bimestre ad profitendum, non etiam ad deliberandum de ingressu: nam qui volunt datum esse ad deliberandum, debent addere post deliberationem & electionem integrum annum probationis, quem iura & antiqua, & præcipuè nova requirunt. Adde Sanchez *d. disp. 24. num. 6. & seqq.*

23 Quid si sponsa duodennis velit ingredi, an cogatur sponsus toto quadriennio exspectare? R. Hoc videri propterea quod iura permittant alteri resilire ante copulam, & ingredi, ex ratione ante tacta; ingredi autem non permittant, nisi anno decimo sexto completo, de quo Tir. supetiori, ubi diximus hoc requisitum generaliter, citra exceptionem. Jure etiam antiquo statutum indistincte erat, ante certum tempus non admittere ullum ad professionem. Ut non contradicant superius dicta, fiquidem in casu isto ius antiquum dictam exceptionem ponebat, secundùm quam ius novum recte limitatur: hoc autem in casu nulla posita exceptio, licet sit diversitas in ætate, quæ maior non ex iure, quàm antiquo requisita, quæ nihil facit ad propositum. Nihil obstat, quod sit grave sponsos tanto tempore continere, quia non potest illi dici fieri iniuria ab altera, quæ iure sibi concesso utitur: oniusum non fuerit ignarus, debet parienter ferre istam necessitatem, cui se supposuit. Idem iuris in sponso, si decimo quarto anno inierit matrimonium, & ingredi velit: nam sponsa exspectare cogitur toto biennio, ex eadem ratione.

22

Dicta de ingressu in Religionem etiam obtinent in susceptione sacri Ordinis, quod scilicet nec hæc rite procedat, nisi ex consensu coniugis alterius, cui invito non magis potest ius auferri per susceptionem Ordinis, quam per ingressum, *c. conjugatus 5. h. t. & extravag. Antiqua Ioan. XXII. de voto*, Sanchez *l. 7. disp. 38. num. 2.* Est autem in hoc aliqua diversitas, quod ingressus unius, altero inscio, aut invito, sit omninò irritus, ut dictum sup. *eod. num. 5.* Ordo autem collatus teneat, propter characterem indelebilem, qui hoc ipso, quo ordinatur, imprimitur, nihil faciente ignorantia aut contradictione alterius. Est etiam in eo diversitas, quod ingressus siue consensus alterius non teneatur post mortem eius redire ad Monasterium, sed possit in sæculo permanere, non tamen inire novas nuptias, propter votum castitatis, saltem simplex, quod dixi supra procedere ex irrito isto solemni voto, quæ tamen inirè ab eo valida sunt, ut dicetur libro seq. *tit. 6.* * Promotus verò ad Ordines, invita aut inscia coniuge, sive abra revocatus sit, sive non, tenetur ad omnimodam castitatem, ex voto solemni, per Ecclesiæ constitutionem adiuncto Ordini sacro, ut postea de novo non tantum contrahere prohibeatur nuptias, sed & contractæ non teneant, quod Ordo facer impressus teneat. Sanchez *d. loc. num. 23. & 24.* * Itaque taliter promotus 26

24

25

ad

ad conjugem redire: est cognoscendus, cique petenti debitum reddere. Est enim alteri conjugium integrum, quod per mariti factum ei cripi non potuit: ut ordinatus non aliàs ratione Ordinis sacri obligetur ad abstinendum, quàm prior matrimonii obligatio permittit.

27 Q. An & petere possit? R. Non posse, quia susceptione sacri Ordinis spontaneâ obligavit se ad continentiam, & cessit jure suo exigendi debiti, *arg. c. 3 & c. Placet 12. h. tit.* quibus locis dicitur propter votum vovens non posse exigere debitum. Vid. Azor. *Instit. Moral. p. 1. lib. 13. c. 5. qu. 2. &* Sanchez. *loco cit. nu. 21. & seqq.*

Consensus uxoris facit licitam Ordinis susceptionem, quia ve lenti nulla fit injuria, quæproinde sibi præjudicavit, ut virum repetere nequeat, secundum dicta sup. *eod. nu. 14.*

28 Ubi quæritur, An uxor eo casu debeat ingredi? R. Secundum probabiliorem opinionem distinguendum esse: ut si sit senex, non suspecta de incontinentia, sufficiat emittere votum, & in sæculo permanere; si verò iuvenis, desideretur ingressus in Religionem, secundum varios textus, *c. Peroratus 8. c. Ad Apostolicam 13. h. t.* Facit argum. ab ingrediente sumptum, qui non admittitur ingredi, nisi ut uxor sub ista distinctione ingrediatur. Et hoc ad evitandum periculum, quod hic non tantùm est in conjuge relicto, verum etiam in eo, & majus, qui ordinatus est, cui esset facilis occasio lapsûs conversatio conjugis in sæculo: In casu autem, quo non suspecti conjuges, non tantum altera non est cogenda intrare Religionem, sed & ordinato cohabitare permitti potest, separata tamen cubiculo, *can. Volumus Dist. 32.* quamvis tutius sit, alia eam in domo habitare. Sanchez *lib. 7. Disp. 39. num. 6. &* 8.

29 Q. II. An viro mortuo talis mulier iterato valide nubat? R. Id quidem videri, ex eo, quod tantum obligetur simplici castitatis voto, quod licet nubere impediat, non tamen nuptias contractas dissolvit, ut dicetur *lib. seq. tit. 6.* Videtur tamen textus in *can. Quia sunt & can. Si se Dist. 28.* mulierem, quæ Diacono nupta fuerit, si alteri postea nubat, velle dis jungi: & facere eodem *can Seriatim Dist. 32.* qui non permittit uxorem, de cujus consensu maritus ad subdiaconatum ascendit, nec vivo eo, nec mortuo, alteri nubere: item *can. Sicut vidua Dist. 28.* qui sum vidua? Presbyteri aut Diaconi iterato nubente Clericum aut religiosam personam communicare vetat. Ita Abbas in *c. Constitutus 15. num 6. h. t.* Ut videatur votum mulieris consentientis in susceptionem Ordinis per eam solemnizari, ex eo, quod sit una caro. Quæ ratio non videtur sufficiens. Alii ponunt rationem in Ecclesiastica constitutione, ob reverentiam ordinis suscepti: quæ licet videatur magis legitima, non tamen tollit dubium, cùm idem dicendum foret in muliere consentiente marito profiteri & simul emittente votum simplex, quod per professionem mariti non mutatur in solemne, quia votum mariti solemnitas nequit in votum redundare uxoris, aut quidquam operari, cum exigatur voventis intentio, quæ hic tantùm fertur ad votum simplex; uti & in casu, quo consensit in ordinationem sui mariti: ut tantæ eadem ratione, idem utrobique: jus sit ponendem. Sanchez *d. lib. 7. Disp. 32. nu. 8 & Disp. 40.* Ad textum in *can. Quia sunt & can. Si se* dici potest, illis agi de relictâ, qualis etiam dicitur in sæculo manens post viri adhuc vivi ordinationem, aut professionem, ut passim ab auctoribus usurpatur, *c. Quanto inf. De divort.* & in c. *Ad Apostolicam 13. h. t.* in sæculo remanens vocatur *reliquus*. Quò facit, quòd in *d. can Si se* dicatur duplici coniugio mulier coniuncta; quòd non rectè dicetur, si maritus prior fuerit defunctus. Non obstat *d. can. Si qua vidua:* nam licet ibi agatur de pœna evitandi talem viduam, non tamen proponit irritum matrimonium. Ad *d. can Seriatim* dicendum, ibi prohiberi nuptias secundas, non tamen & irritari ratione voti, simplicis, cùm multa prohibeantur fieri, quæ tamen facta tenent: 30

Q. III. An & per Ordinis facti susceptionem dissolvatur matrimonium non consummatum? R. Negandum esse, ex eo, quòd ista dissolutio causseretur per mortem civilem, quæ inducit professio, non etiam susceptio Ordinis, cum maneat promotus sui juris, non resignatâ voluntate suâ in arbitrium alterius. Nec facit; quòd Ordini sit adjunctum votum solemne castitatis, cùm hæc non tam sit professum ex natura Ordinis, quàm ex Ecclesiæ statu-

Digitized by Google

ſtatuto, *Extravag. Antiqua De voto.* Covarr. *De matrim. p. 2. c. 7. §. 4. nu. 14.* Nec faciet quid quam mutuus conſenſus, quia cum matrimonium ſit ratum propter Sacramentum, nihil poteſt mutuus conſenſus.

31 Q. IV. An eo caſu maritus debeat ingredi Religionem? R. Peccare maritum contra *d. Extrav. Ioan XXII. Antiqua*, quia hoc prohibitum, & videri probabile ingredi debere, quia alias ſe exponet periculo non ſervandi votum, quod adnexum Ordini ſacro; cogeretur enim uxore urgente, ad eam redire, & maritali affectu tractare: quod ipſi imputandum, qui per ingreſſum in Religionem id potuit evitare, cum uxore invita ingredi poſſit. Verum in *d. Extravag.* dicitur talis monendus ab Epiſcopo & quidem inſtanter; qui ſi induci nequeat, cogendus, inſtante coniuge, matrimonium conſummare. Unde patet, non teneri ingredi, cum iſta monitio ad conſilium potius pertineat, quam ad præceptum. Hoc etiam in caſu quin uxoris conſenſus facit maritum licitè promotum, ipſumque ad continentiam teneri, non eſt dubium; ſi tamen liber fuerit à metu & dolo, ſecundum dicta ſup *eod. hoc tit.* Vin. Azor. *p. 1. lib 13. c. 14. qu. 2.* Sanchez. *d. lib. 7. Diſp. 38 nu. 18 & ſeq. & lib. 9. Diſp. 34. n. 2. 3. 4.* Barboſa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p. 2. nn. 82.*

32 Q. V. Quid ſi uxor conſcia promotionis viri ad Ordines diſſimulando tacuerit? R. Aliquorum eſſe opinionem, conſenſi conſenſiſſe, atque ita ad continentiam teneri, propterea quòd cùm commodè reclamare potuerit, tacendo videatur conſenſum præbuiſſe, *Gl ſin. can. Quia ſunt Diſp. 28.* Eſſe tamen probabilius, ei non præjudicaſſe ſuum ſilentium, quia res nimis eſt ardua, quam ut conſenſus colligatur ex diſſimulatione. Et facit eo text. in *c. Conſuluit 10. h t.* qui non ponit vim in uxoris diſſimulatione vel ſilentio, ſed in eò, quòd illa non revocâte maritum ſit mortua. Quamvis dici poſſit *d. c. 70.* præſumi conſenſum uxoris tacitum, non ex diſſimulatione, ſed quòd totâ vitâ ſuâ non revocaverit, ſecundùm dicta ſuprà *eod nu. 7* Vid Sanchez. *d. Diſp. 38. n. 14. & 15. & Diſp. 35 nu. 13.*

33 Q. VI. An uxor non repetente maritum, ipſe ſuâ ſponte eam poſſit revertì? R. Id poſſe videri, argumento eorum, quæ dicta ſimiliin caſu *ſup. eod. nu. 6.* Contra tamen hic dicendum videtur, ex eo, quod ibi ſit actum in caſu, quo profeſſio erat nulla; hic autem agatur in caſu, quo tenet promotio ad Ordines ſacros quibus adnexum eſt votum ſolemne, ex Eccleſiæ conſtitutione: ut non repetitus ab uxore obligetur ad caſtitatem, cui non poteſt facto ſuo contravenire. Revocatus tamen juſtè reddit debitum, quia ſcilicet non poteſt eo uxorem privare, Sunt & alii caſus, quibus poſt conſummatum matrimonium, altera pars invita, Religionem intrare licet, de quibus infrà *De divort.*

TITULUS XXXIII.

De Converſione Infidelium.

SUMMARIUM.

1. *Inter infideles eſt ratum matrimonium.*
2. *Converſio ad fidem in delictis non patrocinatur.*
3. *Proles communis ſequitur converſum.*

OCcaſione converſionis conjugatorum fidelium ad Religionem, de converſione conjugum infidelium, vel altetius ſaltem, ad fidem hic ſubjungitur.* Inter quos quidem matrimonium eſt ratum, ſi aliud non ſubſit impedimentum, ut patet 1. *ad Corint. 7.* ubi Apoſtolus hortatur conjugem ab fidem converſum manere cum coniuge; quod non faceret, niſi inter eos eſſet ratum matrimonium, ut patet ex *c. Gaudemus 8. inf. De divortiis* Datur tamen licentia diſcedendi ad eo, qui manet in infidelitate, ut dicetur infrà *tit. De divort.*

Traduntur autem hoc Tit. duo de converſis ad fidem. 1. Quod converſio ad fidem non patrocinetur in delictis gravioribus: quo modo qui interfecit virum alicujus Chriſtianæ, converſus ad fidem illam ducere non poteſt, ſi modo & mulieris dolus inter venerit, *c. 1. h. t.* Ratihabitio idem non operabitur, cùm non ſit cauſa actus. Hac de relatius inſ. *De eo qui duxit quam pol.** II. Quòd, licet attento jure, filius minor triennio apud matrem educandus ſit, major autem apud patrem, *lib. 1. § ſi verò*

Digitized by Google

verò D. De liber. exhiben. & l. pen. C. De patr. potest. converso tamen ad fidem, sive ille sit pater, sive mater, communis proles potius adsignanda, cui sque sequitur conditionem, si necdum sit doli capax. Ratio est, ne ab infidelli perverta tur, *c. 2. h. t.* habetque Ecclesia jus eam baptizandi. Ut hac in parte non attendatur patria potestas, uti & in aliis spiritualibus non attenditur, cùm liberi, etiam invitis parentibus, ad fidem venire possint; sed potius inspiciatur favor fidei Christianæ, ut patet ex verbis finalibus, *d. c. 2.* cùm summa sit ratio, quæ pro religione facit, *l. Sunt Person 42. De relig. & sumptib.* Dico, si necdum sit doli capax; nam si ratione utatur proles, relinquenda est suo arbitrio, nec invita baptizanda, ut dicetur infrà *Tit. 42.* Vid. Sanchez. *De matr. im. lib. 7. Disp. 72. in fine.*

TITVLVS XXXIV.

De voto & voti redemptione.

SUMMARIUM.

1. *Votum unde dictum, & quid.*
2. *Votum aliud Simplex, aliud Solemne.*
3. *Solemne dupliciter fit, per ingressum sive professionem, & per susceptionem Ordinis sacri.*
4. *Simplex quid & qualiter fiat.*
5. *Aliud item Tacitum & expressum: aliud implicitum & Explicitum; &c.*
6. *Vovendi consuetudo laudabilis.*
7. *Vovere quinam possint.*
8. *Episcopi & Clerici an & qualiter voveant.*
9. *Vota Religiosorum an licita?*
10. *An & uxorum, respectu maritorum, & contrà?*
11. *An filiorum fam. & servorum?*
12. *Quid juris in præditis quoad vota realia?*
13. *Materia voti est actus humanus, & possibilis.*
14. *Quid juris, si sub voto rei impossibilis committatur quid possibile?*
15. *Votum non peccandi an validum?*
16. *Item materia voti est actus bonus.*
17. *An & actus indifferentes?*
18. *An necessariò eventura?*
19. *An actus boni, qui sunt sub præcepto?*
20. *Circumstantia vana adjecta an vitiet votum?*
21. *Votum contra prius votum an teneat?*
22. *An & votum rei quidem bonæ, sed cuius contrarium melius?*
23. *Matrimonium an licita materia voti?*
24. *Quid si actus sit partim bonus, partim malus?*
25. *Actum bonorum omissio an ponat materiam voti?*
26. *Forma voti consistit in promissione.*
27. *Promissio debet esse deliberata.*
28. *Votum subita animi perturbatione emissum ac ratum & firmum?*
29. *Pro voto ac deliberatione debita an præsumendum?*
30. *Adesse debet & intentio obligandi se.*
31. *Intentio interior an ponat votum & obliget?*
32. *Intentio non implendi obligationem non impedit.*
33. *Votum debet esse liberè emissum.*
34. *Metus quis & qualis impediat effectum voti.*
35. *Metus iustus an irritet votum jure naturæ?*
36. *An jure Ecclesiastico?*
37. *Metus reverentialis an justa causa irritationis?*
38. *Dolus & error an irritum ponant votum?*
39. *Error sive ignorantia circa naturam & substantiam voti illud irritat.*
40. *Vt & circa circumstantiam gravissimam.*
41. *Error circa causam finalem similiter irritat.*
42. *Non etiam circa causam impulsivam.*
43. *Idque in ignorante & invincibiliter & vincibiliter.*
44. *Item quoad votum simplex non solemne.*
45. *Effectus voti obligare in conscientia.*
46. *Idq; iuxta materiam voti, gravem aut levē.*
47. *Vovens in materia gravi an possit nolle obligari sub peccato mortali?*
48. *Vovens ex materia levi an se possit obligare sub peccato mortali?*
49. *Actus leves iterati qualem ponant reatum? & quid si plures actus tendant ad unum actum componendum?*
50. *Dubius de voto emisso utrum teneatur.*
51. *Quid si dubitetur de valore voti?*
52. *Quid si de voti materia, an licita?*
53. *Lapsus termini; intra quem votum præstandum, ab eo non liberat.*
54. *Previso impedimento circa diei, quo implendum votum, an teneatur quis prævenire?*

55. *Vovens*

Digitized by Google

hominis, etiam reales sumptus inclusit, cujusmodi est peregrinatio ad aliquem locum, cum alicuius rei oblatione. Est & aliud Absolutum, aliud Conditionale; ad certam conditionem relatum, veluti si quid contigerit. Illud est purum, & vel perpetuum, vel Temporale, ad certum tempus restrictum, quod non egreditur. Conditionale iterum aut est Pœnale, quo promittitur pœna in casum, quo quid faciat aut non faciat vovens; aut non pœnale, quo se obligat in casum, quo convaluerit, aut similem. Dividitur etiam in Affirmativum, quod continet positivam professionem de agendo aliquid, ut peregrinando, orando; & in Negativum, quod cadit in omissionem actus, ut non fornicandi, non bibendi.

6 Vovendi consuetudinem laudabilem esse Catholica habet sententia, probata, præter alia loca, Psal. 75. *Vovete & reddite Domino Deo vestro*: & Isaiæ 19 *Colent eum hostiis & muneribus & vota vovebunt, & solvent*; quod de Christo videtur intelligendum. Ut non nisi qui reprobi sunt tensus negent Christianis esse vovendum, & non audiendi obmurmurantes hæretici quod laudabile est & Deo gratum pro jure suo reprehendentes, ex hoc solo quod in Catholica Ecclesia usurpatum.

7 Voti capax est solus homo viator; tendit enim votum ad impetrandum beneficium Quo non indigent beati, quibus termino sunt: non etiam mortui, qui per se mereri amplius nequeunt. Non tamen omnis homo viator est capax voti, sed tantum habens usum rationis. Ut excludantur à vovendo impuberes doli non capaces, amentes, furiosi, non tantum perpetuo, sed & ad tempus; pro tempore & dispositione, quia ratione uti nequeunt, ut dormientes, phrenetici, ebrii, quia pro dispositionis istius tempore ratione non utuntur, ut voventes non obligentur. Est enim votum personalis actio à voventis voluntate procedens, ut eam præsupponere sit necesse. Illi, quibus est usus rationis, quantum ex parte sua vovere possunt, si aliunde non impediantur, Vid. Suarez 3. *de Voto* c.2.

8 Impediuntur Episcopi validè aliquid vovere, quo vinculum, per quod sunt addicti suæ ecclesiæ, solvatur, etiam si tendat ad religionem, sine Pont. Rom. auctoritate, *c. Nisi sup. De renunt* c. *Licet* 18. *sup. De regularib.* Azor. *d. lib.* 11. c 16 *qu* 1. & 3. Suarez *d. lib.* 3. c. 4. 4. & *seqq.* Alii Clerici etiam in dignitate positi non sunt prohibiti, *can. Duæ* 15. q. 2. quòd per eorum vota nonita præjudicetur ecclesiæ. Petenda tamen licentia à Superiore, qui non obtenta nihilo magis impediuntur, *arg. d. c.* 18. Azor *d. c.* 16. q. 5.

Subjectio non facit omnia subjectorum vota irrita. Ubi distinguendum inter personalia & realia. Illa melioris boni, sunt valida, etiam in Religioso, si per Regulam non sint prohibita, statimque valent Petenda tamen à Superiore licentia, vel facultas, ut reddatur, sine qua Religioso nihil agere licet, cùm in illius arbitrium voluntatem suam conjecerit, *can. Monacho* xx. q 4. & *can Noluit* xxiii. q 5. Azor. *d. c.* 16. q 4 Suarez *d lib.* 3. c. 6. *nu* 7. & *seqq.* Quòd si per Regulam opus fuerit prohibitum, certum est, nullius esse momenti votum. Ubi non rectè diceris subintelligi, nisi Prælatus dispenset; quia votum est absolutum, quod non habet subintellectam istam conditionem: & deinde melius est servare Regulam quàm uti dispensatione ad operandum contra istam.

10 Quid in uxorium votis? R. Non obstante subjectione, iis esse liberas multas actiones honestas, & virtutum materias, quas mariti illis prohibere nequeunt, propterea quòd debitum officium in his, quæ ad statum eorum non pertinent, non impediant; ut proinde valida sint vota uxorum circa istas materias. Quoad ea verò, quæ concernunt jus maritorum, non possunt absoluta vota, & independentia à maritis, emitti ab uxoribus; rectè tamen sub intellecta conditione, si consenserint, si non prohibuerint, quia alias non esset licita materia. Idem dicendum de votis maritorum, respectu uxorum, quatenus spectant ad usum conjugalem, in quo sunt pares vir & uxor, *c. Gaudemus inf. De divort.* Sic & votum abstinentiæ aut simile, quatenus in præjudicium alterius redundat, absolutum non emittunt, sed benè sub conditione, si alter consenserit. *d. can. Noluit & can. Manifestum* xxxiii. q. 5. Azor. *d. loco qu.* 10. Suarez *d. lib.* 3 c. 6. *nu* 26.

11 Filiorumfam. vota absoluta non aliàs tenent, quàm si sint actuum, qui debitam pa-

 renti-

rentibus obedientiam non impediunt, ut sunt observationes præceptorum, actiones honestæ: alias si derogent juri patentum, habent conditionem, si consenserint. Servorum vota cum ordinariè pendeant à voluntate dominorum, habent & ordinariè conditionem, si consenserint; nisi sint tales actus, quibus nullatenus præjudicetur dominis.

12 Quantum ad realia vota, non sunt ea valida, nisi eorum, qui habent libertam facultatem eligendi, & disponendi de rebus, votis. Quo modo Religiosorum, qui nō habent proprium, vota realia non tenent, nisi vel administrationem habeant, aut voveant sub conditione, si iis concedatur. Prælati, quibus est administratio bonorum, ex vi sui muneris, ut habent licentiam dandi eleemosynas, ita & vota validè juxta eam mensuram emittendi; quæ ad summum includent conditionem negativam, nisi à Superiore impediantur. Religiosi administrationem non habentes inutiliter emittunt absolutè vota realia, quia vovent de re aliena, ut non teneantur petere licentiam. De re tamen, quam in usus suos possunt consumere, si parcè utendo & sibi subtrahēdo voveant eleemosynam facere, tenentur facultatē petere à Superiore, quod votum hoc sit de re bona, & non indecens, ut illi subsit conditio, si detur licentia, quæ ideo petenda. Quantum ad uxores, non rectè vovent vota absoluta de bonis communibus & dotalibus, quod eorum administratio dependeat omninò à matito, cuius proinde licentia est opus. Quantum ad paraphernalia, videtur vota earum tenere, cum ipsis sint propria, & eorum libertam habeant usum. Idem de filiisfam. quoad bona paterna: nam quoad propria, ut castrensia & quasi castrensia, ut liberè disponunt, ita & vovendo tenentur. Servi, cum proprium non habeant, vovent as non tenentur, cum de dominorum suorum rebus non disponant, nisi aliquid de servitio suo iis permittatur adquirere & disponere.

De Voti Materia.

13 CErtum est, materiam voti esse aliquem actum humanum: debet enim id, quod promittitur, esse in potestate promittentis, cùm stultum sit promittere, quod præstare nequeas. Non est autem in eius potestate nisi actus humanus. Ubi non est satis, actum in se esse probabilem, sed etiam usus eius debet esse voventi, possibilis. Nam si illi sit impossibilis, nihil faceret ad valorem voti, cùm actus sit alii possibilis, quia non alienum factum quis vovet ad suum. Unde consequitur, actum impossibilem non tantum simpliciter, verum etiam ipsi voventi non posse materiam voti; propterea quod ad impossibilia nulla sit obligatio, *l. Impossibilium D. De R. I.* & ad impossibile nemo obligetur, *c. Nemo potest De R. I. in* 6. Ratio est facilis, quod voluntas imponens sibi obligationem, debeat esse consentanea rectæ rationi, qualis non est obligans ad impossibile. Ut ideo sit prorsus inutile non tantū quoad rem promissam, verùm & quoad aliam eius loco præstandam possibilem, quia cum non sit promissa, ad eam nulla est obligatio. Vid. Suarez *lib. 2. de Voto c. 1. n. 2.*

14 Quid si sub voto rei impossibilis contineatur quid possibile? R. Distinguendum esse: ut, si principalis & totalis voti materia sit totum aliquod moraliter, & secundùm usum ordinarium indivisibile, ad nihil obligetur ipse vovens, ex jam dicta ratione. Nihil faciente, quod accessoria sint possibilia; quia non sunt per se sub promissione, sed tantum accidentia, quorum non est usus, non stante principali. Si sit totum divisibile, cujus partes aliquæ sint possibiles, obligatur catenus vovens, quia quantum in se fuit, intendit se obligare ad promissum, quatenus fieri potest. Ut, cùm tantùm pars fieri possit, obligetur saltem ad partem; cum nihil obstet, votum, uti & alias tes. pro parte valere, pro parte non valere, secundùm Reg. quod utile per inutile non vitiatur; &, Si non valet, quod ago, valeat, ut potest; *c. unico* §. 1. *in fine De desponsat. impub. in* 6. Quò spectat, quod dictum supra, *De Regularib.* maritum solemniter professum, invitā aut insciā uxore, inutiliter quidem esse professum, obstrictum tamen esse voto simplici castitatis, quia catenus in eius erat potestate vovere, & se obligare. Quod si actui principali possibili adjectus fuerit modus impossibilis, votum obligabit, & servandum erit in actu principali, modo seclusō, quod accidentalis non destruat substantiam, & impedi-

Digitized by Google

pedimentum in accessorio non redundet in principale, per textum in *c. un De consecrat. Eccles. in 6.* Veluti si quis voverit iter Hierosolymitanum perficere genibus flexis, quod cum modo isto est impossibile, est tamen possibile sine modo: ut obliget ad principale iter; omisso modo impossibili adjecto, qui cum sit loco accessorii, non debet vitiare principale Navarr. *in Summa c. 12. nu. 43.* Nisi tamen voventis intentio fuerit non obligari ad actum principalem sine tali modo: ex qua cum pendeat obligatio, potest illa connectere, quæ secundum se connexa non sunt, & nolle principale, nisi dependenter ab accessorio; vel nisi modus additus faciat ad minuendam materiæ difficultatem. Nam si notabiliter ex defectu voluntatis actus fiat difficilior, qui putabatur possibilis, non obligabit votum ex defectu voluntatis: veluti si quis vovit aliqua loca visitare equo, ut putabat possibile, cum non sit possibile, non tenetur pedibus iter facere. Vid. Suarez *d. lib. 2. c. 2. n. 10 & 11.*

16 Q. II. An teneat votum non peccandi? R. Non peccandi mortaliter votum esse validum simpliciter, cum sit dare honesta & possibili, si non per naturam humanam, saltem per divinum auxilium imploratum: & quamvis sit difficile, non tamen ea difficultas tanta, ut reddat votum nullum. Quo modo Navar. *d. c 12. nu 65.* dicit, violantem votum tale bis peccare: ut minus expediat ejusmodi votum, quod det occasionem gravius peccandi, & rari sint, qui divinæ gratiæ ita cooperentur, ut numquam peccent mortaliter. Est & votum non peccandi venialiter de re honesta, ut videatur non invalidum; difficilius tamen, quã præcedens, minusque expediens, nec consulendum. Ut non desint, qui dicant esse nullum, propter impossibilitatem; quod verum est, si absolutè fiat. Alias & hoc possibile erit divino auxilio: & obligabit ad vitanda peccata venialia, ex deliberatione & plena advertentia, cujus violatio non videtur excedere peccatum veniale, quod sit de re levi, secundum Navarr. *loc. cit.* Azor. *d. lib. 11. c. 13. qu. 4.*

16 Oportet præterea res sit bona, in quam votum cadat; nam nemo potest obligari ad actum malum, tamquam ad impossibilem, *l. Ultim 15. D. De condit. Instit.* sive sit malus ex objecto, sive ex fine, aut adjuncto: quatenus tamen adjunctum est motivum principale, & primariò intentum, quia reddit actum malum, atque ita votum nullum, ramquam cadens in materiam incapacem. Nam si primaria intentio fertur in actum bonum, adjunctum verò sive circumstantia secundaria intentione sit mala, tunc oritur obligatio ad ipsum actum, rejecta circumstantia, quia tunc in virtute duo sunt vota, quorum prius principale bonum est, & implendum, alterum secundarium malum, & inutile, ne utile per inutile vitietur. Sic vovens, si in duello liber & salvus evaserit, tenetur; & contra non tenetur vovens in casum, quo ex injusto bello victor revertetur, cum tale votum cooperetur ad finem injustum, atque ita judicetur stultum, Deo non gratum; cui nihil gratum, nisi quod bonum, *can. In malis* XXIV. *q. 4.* Suarez *d. lib. 2. c. 5. n. 12. & seqq.*

Ubi quæritur Primò, An actus indifferentes sint materia voti? R. Non esse eatenus, quatenus sunt indifferentes, quod non sint secundum se boni, uti in voto requiritur; aut si non sint mali in individuo, non sunt tamen utiles ad divinum officium, quod est finis voti. Si tamen circumstantia contineat finem honestum, tenebit votum. Sic qui vovit non intrare aliquam domum, aut non transire aliquam plateam, inutile votum fecit. Si tamen ideo vovit, ut evitaret occasionem peccandi id obviam, votum tenebit, propter circumstantiam, quæ utilis est. Navarr *d. c. 12. num. 28.* Azor. *d. c. 13. q. 5.* Suarez *d. lib. 2. cap. 4. num. 3.* 17

Q. II. An necessariò eventura sint voti materia? R. Non esse, cum votum debeat esse circa rem, quæ eligi possit, aut omitti: electio autem nulla circa ea, quæ necessariò eventura. Et hoc, quatenus absolutè talia sunt, nam si habeant usum liberum, aliud dicendum. Suarez *d. lib 2. c 1. n. 6.* 18

Q. III. An actus boni, qui sunt sub præcepto? R. Non deesse, qui negent esse materiam voti, quod ad eos sit sufficiens obligatio ex præcepto, ut per votum frustra inducatur nova; cum frustrà promittatur alteri aliquid, quod non debetur, secundùm ea, quæ tradit Jason. in *l. Quibis* 18. *D. De verb. oblig.* Veram tamen esse sententiam, tales actus ponere 19

Digitized by Google

materiam voti: nam licet sint aliquo modo necessarii, ratione præcepti, simpliciter tamen sunt voluntarii, & relicto arbitrio communi, cujus libertatem non tollunt. Ut prior obligatio non omninò determinet voluntatem, aut reddat eam immobilem in proposito id faciendi, ad quod obligatur; ut maneat materia capax obligationis honestæ, & Deo gratæ. Quò facit, quod non repugnet, addi obligationem obligationi, & unam rem ex duabus causis deberi, *Instit. De legat § ex contrario* 14. licet unicâ præstatione satisfiat obligationi, *d l* 18. Quod præcipuè procedit, si posteriori obligatio addat firmitatem. Jas. in *d. l.* 18. *in fine*, uti in casu præsenti, in quo amplius determinatur voluntas, & immobilior redditur in proposito, veluti audiendi Missam die festo, non comedendi carnes die Veneris. Quo casu contravenies non tantum erit reus præcepti, quod violavit, sed & fractionis voti. Et qui vovit castitatem, fornicando, non solum fornicationis peccatum incurrit, sed & voti violationem. Vid. Suarez *d lib* 2. *c.* 6.

20 Q. IV. Utrum circumstantia ridicula aut vana adjecta vitiet votum? R. Non videri, nec per accessorium vitietur principale, quod est bonum, *c. unico De consecr Eccl. in* 6. contra juris regulam, quæ non vult utile per inutile vitiari: modo circumstantia accessoria non contineat motum principale & primariò intentum, quia tunc & principale vitiaretur, secundùm ea, quæ dicta sunt paulò ante, *num.* 14. *in fine.*

21 Q. V. An votum contra prius votum aut juramentum teneat? R. Non videri, quod nequeat continere bonum, siquidem prius votum sit validum, & de meliori bono, ut posterius necessariò contineat materiam meliori bono oppositam, atque ita nullum ex eo capite. Potest tamen & posterius valere contrarium priori, quod est de bono & honesto, si illud contineat bonum melioris ordinis, quod semper est exceptum.

Q. VI. An teneat votum rei quidem bonæ, 22 sed cujus contrarium est melius? R. Non videri, quod votum videatur malum, utpotè impedicus, à re meliori, aut inducens inhabilitatem ad statum perfectiorem: quod repugnat divinæ voluntati, cui omne votum debet esse conforme, ut habeat valorem. Ad quæ non est satis, quod votum versetur circa bonum & honestum; nam debet & tale esse, quod non impediat bonum melius, quale est quodcumque opus bonum, quod sine impedimento majoris boni fieri potest, facta comparatione non ad quodvis opus bonum, sed ad oppositum. Navarr. *d. c.* 12. *nu.* 25. Suarez *d. lib* 2. *c.* 9.

Q. VII. An igitur actus contrahendi matri- 23
monii ponat materiam voti? Dicendum exdictis, non ponere, propterea quod hujusmodi vinculum inducat effectum repugnantem meliori bono, scilicet castitati, religioni, atque ita sit impedimentum boni majoris, & proinde non teneat. Ubi quis non rectè objeceris, juramento posse quem obligari ad matrimonium cum aliqua incundum, ut dicetur infrà *lib.* 4. nam non ideo & voto ea vis dabitur, licet major sit ejus obligatio, quia juramentum sequitur naturam actus, cui adjungitur, promissioni scilicet, quæ validè homini facta est, qui, quatenus sibi videtur bona, eam acceptat, licet non sit ex melioribus. Votum verò fit Deo, cui non est res grata excludens meliorem, & altioris ordinis. Sunt tamen casus, quibus tale votum est validum. Si persona sit fragilis, ut ad vitandum carnis lapsum, judicio prudentum, melius illi sit nubere, quàm uri. Tali enim de causa emissum votum validum erit, quia tali personæ sit simpliciter de meliori bono, & necessarium illi tale remedium, tamquam medicina, aut saltem utilius, quàm status religionis, & proinde Deo gratius. Non tamen ita validum, ut excludat religionem, si fortè per eam speret vovens se posse occurrere periculo incontinentiæ, aut id evitare, quia numquam excluditur remedium melioris boni, sed in hoc tantum obligat tale votum, ut, si melior via non eligatur, illa, quæ vota est acceptetur. II. Si tale votum sit ex illum intuitu pietatis, & misericordiæ, ut si quis voverit ducere meretricem causa avertendi illam à peccato, quod spectat ad opus meritorium, *c. inter* 25. *inf. De sponsal.* aut virginem pauperem, cujus periclitatur integritas, ut ei subveniat. Nec hoc votum videtur obligare absolutè, cum exclusione majoris boni, scilicet, status religionis, qui est perfectior; ut tantum obliget in fiductu-

Digitized by Google

ductarus uxorem, talem ducere debeat, non etiam absolutè obliget, quia esset impedimentum majoris boni, atque ita malum. Vid Navarr. *d. c.* 12. *num.* 43. Azor. *d. c.* 13. *q.* 9. Suar. *d. c.* 9 *n.* 2. *& seq.* Quod de matrimonio dictum, idem obtinetin voto quocumque statu pio inferiore, quod scilicet non obliget inhabilitandoad statum altioris, & perfectionis ordinis. Suarez. *d. loco n.* 13.

24 Q. VIII. Quid si verseturvotum circa objectum includens partim bonum, partim malum? Resp. Votum tale obligare ad id, quòd bonum est & licitum, secluſa malitia. Exemplum est in voto dandi eleemosynam ex omni lucro; intelligitur enim hoc de justo tantùm, non etiam de iniusto. Navarr. *d. c.* 12. *n.* 37. ponit exemplum in eo, qui se vovit nudum peregrinaturum, quem recte vult teneri ad peregrinationem, non tamen nudum, quia hoc inhonestum est. Nisi tam principalis ratio vovendi fuerit pravitas materiæ, seu turpe motivum, vel nisi intentionem voventis constet fuisse, non obligati ad unam partem sine connexione alterius, secundum dicta suprà, *eod. n.* 14. *in fine.*

25 Q. IX. An omissio bonorum actuum ponat materiam voti? Resp. Non ponere, quòd ea contineat remotionem melioris boni, veluti non jejunandi, non ingrediendi, non suscipiendi Ordines, aut simile quid. Nisi sit negatio talis actus boni operis, qui neque in consilio est, neque in præcepto: ut non ponat materiam voti veluti inire matrimonium quod licet sit bonum, quia tamen est impeditivum majoris boni, non est materia voti, secundum dicta paulò ante. Ut negatio ejus cauſſet liberiorem occaſionem majoris boni, ſublato impedimento, quod actus ipſe ponere potuiſſet. Suarez. 2. *d. Voto c.* 19.

De Forma Voti.

26 FOrma voti est in promissione, quæ est quasi quidam contractus inter Deum & hominem: ut solus conceptus nullam inducat obligationem, utinec propositum, *d. c. 2. h. tit.* cum proponens non promittat, sed prius statuerit promittere. Quod est diversum à promiſſione, quæ præſupponit voluntatem, ex qua cauſatur obligatio, cùm propoſitum necdum ponat voluntatem: ut *d. c.* 3. Pontifex, agens de eo, qui propoſuerat habitum Religionis ſuſcipere, dicat, ſi plus non eſt in voto proceſſum, eum qui propoſitum habuit non poſſe dici voti transgreſſorem, non implendo propoſitum: & Abbas *ibid. nu.* 3 non obligare ſolum propoſitum, niſi adſit animus ſe firmiter obligandi, juxta textum in *c. conſulti ſup. de regularib & c.* 4. *eod tit. in* 6. Suar. *lib.* 1. *de Voto c.* 2. *& c.* 4. *n.* 2.

27 Oportet autem promiſſio ſit deliberata; nam ubi rationis uſus abeſt, non tenebitur vovens, cùm quod agat non advertat. Unde dictum ſupra, non teneri niſi doli capaces, & protempotis diſpoſitione uſu rationis pollentes.

28 Ubi quæritum, An votum ſubita animi perturbatione emiſſum teneat? Reſp. Eſſe, qui velint, calore iracundiæ, aut alio animi motu emiſſum non obligare, ſi ceſſante calore aut motu, vovens non fuiſſet emiſſurus, propterea quòd calor iſte aut motus faciat deeſſe debitam deliberationem *Gl in c. dudum 28. V. calore ſup. de converſ. conjug.* Quæ opinio probari poſſet, ſi talis ſit calor & commotio animi, per quam omninò ceſſet judicium rationis, ut commiſſum eo tempore ne quidem peccatum ponere; *c. Sicut* 15. *ſup. De Regularib.* Alias communiter iſta commotio aut calor iracundiæ non impedit uſum rationis ac deliberationis, cùm & eo tempore commiſſa peccatum ponant, ut patet ex *c. ſicut* 13. *ſup. de juramento.* Ut dicendum ſit, votum obligare, tamquam factum ex ſufficiente deliberatione. Quam non faciet videri deſiſſe conſeſtim ſubſecuta pœnitentia, cùm & ſæpè eorum, quæ magna cum deliberatione ſunt geſta, pœnitere faciat inconſtans, & levis hominũ voluntas. Nihil facit *c.* 3. *h. t.* nam in eo non cauſſatur nullitas voti ex perturbatione, verùm ex eo, quod nulla præcellerit promiſſio, ſed tantum fuerit propoſitum. Vid. Gutierrez, *lib.* 2. *can. quæſt c.* 22 *n.* 14. Azor. *d. lib.* 11. *c.* 15. *qu.* 5. Sanch. *De matrim. lib.* 1. *Diſput.* 8. *n.* 8.

29 Alia quæſtio eſt, An in dubio præſumendũ ſit, debitam adfuiſſe deliberationem? R. Eſſe qui negent, hoc argumento, & quòd in dubio melior ſit conditio voluntatis libertatem

Digitized by Google

possidentis: contra tamen rutius videri, pro voto præsumendum esse, eo quòd, cùm tardò contingat defectus deliberationis requisitæ, præsumendum sit pro ea: qualitas enim, quæ homini ineſt, ſemper adeſſe præſumitur. Nec eſt hoc in eventu poſſeſſio tam pro libertate voluntatis, quam potiùs pro voto, quod certum eſt, emiſſum eſſe; dubitatur autem de deliberatione, pro qua ſtat votum, quod non præſumitur temerè emiſſum. Quòd ſi de voti emiſſione dubitaretur, præſumendum eſſet pro libertatis poſſeſſione. Sanchez D. *diſp.8.num.10.& ad decal lib.4.c. 1.num.12.*

30 Adſit præterea intentio obligandi ſe, aliàs votum fruſtrà emittetur, *Gl.in d. c.12.* Fundatur enim omnis obligatio in conſenſu interiori; quo deficiente, exterior actus non poteſt dici validus. Imò interior intentio ponit impliciter repugnantiam cum exteriore promiſſione, quæ abſolutè denotat obligationem, ſine quâ fruſtra eſt promiſſio. Tollit autem abſolutè obligationem interior intentio, ut talis videatur ludere Deum, non ſine peccato, ob irreverentiam, quæ Deo ſit.

31 Ubi quæritur, an talis obligetur? R. Non obligari in conſcientia, quia obligatio non inducitur niſi per verum votum, quale hoc in caſu non ponitur: neque poterit vovens cogi iſto in foro ad voti obſervationem, creditur enim eo in foro homini tam pro ſe, quâ contra ſe. Quantum ad forum exterius, ſi conſtet votum eſſe factum, poteſt per Eccleſiam vovens cogi ad votum obſervandum, quia Eccleſia de occultis non judicat, neque fidem tenetur habere dicenti fictè ſe votum emiſiſſe, quia propriam allegans turpitudinem non audiendus. Quò facit *c. Per tuas ſup. de probat.* indignum eſſe, juxta legitimas ſanctiones, ut quod quisque ſua voce dilucidè eſt proteſtatus, valeat proprio teſtimonio infirmare; ſequeretur enim inde, nulla pacta, nullas promiſſiones firmas eſſe. Vid. Suarez 1. *de voto c.3.n.6. & 12.*

32 Iterum quæritur, An neceſſe ſit, ut vovens habeat intentionem implendi, quod vovet? R. Intentionem non implendi nihil impedire obligationis ortum, quæ hoc ipſo ponitur quo vovetur, cùm animo ſe obligandi. Ut nihil faciat intentio non implendi, quæ obligationem non impedit, utpote illi non contraria, quamvis faciat votum non fieri honeſtè & rectè. Sic ſuſcipiens Ordinem factum, citra intentionem ſervandi caſtitatem, aut qui domi concubinam habet, nihilominus validum emittit votum, Ordini ſacro adnexum. Vid. Azor. *d.c.15.q.8.* Suar. *lib.1.de voto c.4.*

Requiritur etiam ad votum, ut liberè ſit emiſſum: Neque enim coacta vota acceptat Deus, qui non vult coacta ſacrificia, & nihil acceptat niſi quod bonum, nihil autem bonũ niſi quod voluntarium. * Ubi requiritur, 33
metus ſit juſtus, qui voti effectum impediat, 34
cadens in conſtantem virum, gravis alicuius mali, qua de re ſuprà, *ſit de his quæ vi vel metu &c.* provenions ab actione hominis injuriosa, directè ad extorquendum: nam cauſſatus ex imminentia malè provenientis ex cauſis naturalibus, ut ex gravi morbo, periculo naufragii, mortis ex cauſa criminis, non impedit voti obligationem. Navarr. in *Summa c.12. n. 42.* cum talis metus, licet graviſſimus, non tollat ſimpliciter libertatem, nec ponat involuntarium: ut nihil ſit quare Deo non obligetur vovens, qui tale medium elegit ad finem evitandi malum imminens. Dico, directè ad extorquendum votum; nam ſi eo non dirigatur, nihil obſtabit metus per alium incuſſus, licet per injuriam, cum cauſa illa ſit remotior, & proxima cauſa ſit libera, ut potiùs à ſe impellatur ad vovendum: quàm ab alio. Sic qui tædio magni mali, quod in captivitate, v.g. apud Turcas, injuſtiſſimè patiuntur, vota emittunt, obligantur, cum injuſta captivitas nihil impediat voti libertatem. Quò facit, quod datum aut promiſſum alteri in auxilium, cauſa evitandi periculi, etiam injuſtè imminentis, dicatur non pertinere ad edictũ. Quod metus cauſâ geſtum erit, *l. Metum 9. & 21. D quod metus cauſ.* Nav. *d. loco*, Suar. 1. *de voto c.7.n.* 10. *& paſſim.*

Quæſtio autem eſt, An metus juſtus directè ad extorquendum votum inciſſus illud annullet jure naturæ? R. Ita aliquos velle; Primò, argumento matrimonii, quod nullum facit metus, ut infrà dicetur: eadem autem ratio eſt in voto. II. Quòd non ſit acceptum Deo niſi ſacrificium voluntarium. III. Quòd metus contineat injuriam, nemo autem debeat obligari ex injuria. Verùm tamen iſto 35
jure

Digitized by Google

jure non esse votum irritum cum nulla ratio urgens dari possit. Nam si qua daretur, esset, quia metus pon it simpliciter involuntarium; quod est falsum, ut patet ex dictis suprà, *de his qua vi &c.* ubi dictum, coactam voluntatem esse voluntatem, & stricto jure obligare. Nec obstat primum argumentum, ductum à matrimonio, quia probabilius est, matrimonium metu initum non esse irritum jure naturæ, sed Ecclesiastico tantum. Et ut esset, non eadem est ratio, quòd matrimonium sit contractus humanus inter homines, inter quos injuria posset esse sufficiens causa irritationis. Item in eo sunt onera, ratione quorum videtur requiri major libertas. Non obstat secundum, quia procedit in casu involuntarii simpliciter, non est autem tale hoc in casu. Non obstat tertium; nam injuria quidem est in eo, qui votum extorquet per metum, quia non impedit, quò minùs Deo quæratur jus per voventem, qui vovendo vitam redemit, quam aliàs amisisset. Vid. Suarez 1. *de votos.* 7.

Q. II. An votum irritet metus jure Ecclesiastico? R. Votum solemne jure isto esse irritum, ut patet ex *c.* 1. *sup. de his qua vi &c.* quod satis indicat, adductum timore mortis non obligari ex voto: desiderat enim hoc jus summam in voto libertatem, propter difficiles exitus, quos facilè causat metus in statu perpetuo. Simplex votum posset videri non esse irritum, quàm irritandum esse, quia *d. can.* tantùm loquitur de voto solemni, cum ibi fiat mentio religio sæ professionis. Ut, cum hæc irritatio pendeat ex Ecclesiastico statuto, non sit trahenda ad ea, super quibus non disposuit Ecclesia; spectat enim ad odia, quæ potius restringenda, quam extendenda. Videtur tamen communiùs receptum, etiam votum simplex irritari per Ecclesiam. 36

Q. III. An metus reverentialis ponat irritum votum? R. Per metum talem non irritati matrimonium, secundum plerosque, per textum in *l. si patre D. de ritu nupt.* ubi dicitur, filium, qui patre cogente duxit uxorem, videri hoc maluisse, licet, si fuit arbitrii fuisset, non duxisset. Contrarium aliquos in voto sentire, quòd hoc pleniſſimam requirat libertatem. Verum idem & in voto dicendum, cum sola reverentia non sit justa causa irritationis, 37

ut patet ex *c. fin. inf. Qui Clerici vel voventes &c.* ubi votum emissum præcepto patentum non est nullum. Facit quod metus iste, non sit cadens in constantem virum. Abbas *in c. cum virum num.* 8. *sup. de Regularib.* Covarr. *de matrim. p.* 2 *c.* 3. §. 6. *num.* 7. & 8. Nihil enim habet coactionis, obsequi patentum præcepto nisi tamen ultra istum metum adsint minæ, aut alia violentiæ incussio, quæ libertatem auferendo justum metum causaret, per text. *in can. Puella XX q.* 1 *& can. Præsens XX. q.* 3. quibus in locis ultra metum reverentialem adest & coactio. Atqui ra, posito, eandem requiri libertatem in voto & matrimonio, idem in utroque casu jus ponendum est. Vide Sanchez *de matrim. lib.* 4 *disp.* 4 *qu.* 2. Hæc de metu. 38

Quæstio est & de dolo, errore seu ignorantia, An hæc votum vitient, aut irritum ponant? R. Dolum & errorem, sive ignorantiam in eo solùm differre, quòd dolus dicat actionem sive deceptricem injuriosam, per quam proximus in errorem inducitur: error autem abstrahat ab injuria vel deceptione alterius, cùm possit ex naturalibus causis, aut aliis contingentibus evenire. Non videtur autem quid facere ratio injuriæ, quò minus sit gravis respectu Dei, ad invalidandum votum illi factum, extortú licet dolo alterius; per quem quidem injuria facta est, non tamen per Deú, cui votum fit: à quo etiam acceptatum sine injuria, quatenus plena voluntate factum, cum spectet potius ad honorem Dei, & bonum ipsius voventis. Quò faciunt varia jura, ut *c. Dudum sup. de converſ conjug.* ubi dolo inducta ad vovendum nihilominus validè vovit, *Gl &* Abbas *ibid.* Et *Gloſſ. fin. in cap. cum dilectus sup. De his qua vi* &c. tradit, quòd in spiritualibus, etiamsi dolus der causam contractui, non tamen subveniatur dolum passo. Quod & ipsum adserit *Gl* 2. *in can. Conſtituit XX qu.* 3. dans in eo diversitatem inter metum & dolum, quòd ille faciat contractum irritari, non hic, saltem jure Canonico in spiritualibus. Verum ista non ita simpliciter procedere dicenda, cum ratione erroris sive ignorantiæ causatæ per dolú occultetur objectum: quo occultato, non potest voluntas in illud ferri, quia nihil volitum, nisi præcognitum. Ut hic non tam dolus sit considerandus, quàm

Digitized by Google

quam ratio ignorantiæ sive erroris, ejusve condtio, circa substantiam sit voti, circa causam finalem, an impulsivam, levis an gravis.

39 Dicendum itaque, Si votum fuerit emissum per ignorantiam proprietatis ipsius voti, & conditionis ejus substantialis, impediri ejus valorem: ut si vovens nesciat voti obligationem, & per votum non induci aliquam obligationem; quia tum res ipsa & substantia ignoratur, ut lit sine effectu votum, tamquam non voluntarium cum non possit voluntas fieri in incognitum. Nisi tamen ignorans voti naturam, confusè velit illud facere, prout in secta, vel prout alii faciunt, quia per eiusmodi intentionem depellitur ignorantia; aut, ea non obstante, vult quis vovere ex intentione generali, ut non superfit, quo excuseturab eius obligatione, argumento emptionis-venditionis, quæ facta per aversionem, de qua D. *de commodo & peric. rei vend.* Similiter & impeditur voti effectus, si vovens ignoraverit conditiones substantiales nam ista ignorantia causat involuntarium.

40 Idem dicendum si error versetur circa circumstantiam gravissimam, jurta rei qualitatem, ut moraliter videatur pertinere ad substantiam. V. G. Si quis voveat iter Hierosolymitanum, existimans sine navi eò veniri posse, aut Romanum, persuasum habens patrum distare, aut simile quid: tollit enim & talis ignorantia voluntatem, cui nihil est magis contrarium, quam error. *l si per. errorem* D. *de jurisd.* quia ejusmodi circumstantia præscita avertisset à vovendo. Secus dicendum, si circumstantia levis aut impetinens, nam cum non sufficiat ad causandum involuntarium, non ponet votum nullum. In judicandis autem his circumstantiis, graves sint an leves, arbitrio prudentis utendum.

41 Quoad errorem circa causam, ille tum demùm ponet votum irritum, si fuerit propria & finalis, & quasi ratio formalis movens ad vovendum. Ratio est, quòd eiusmodi causa pertinet ad formale & substantiale objectum voti, circa quod error facit tolli objectum formale, & consequenter deficere intentionem, V. G. Si quis voveat dare alicui eleemosynam, quia pauper sit, non tenetur, si eum divitem intelligat: paupertas enim est præcipua & formalis causa votæ eleemsynæ, ut eius defectus excuset à voti obligatione. 42

Si verò error fuerit circa causam impulsivam, aut occasionem, non poterit dici deficere consensus atque ita votum tenebit, cum causa ista non pertineat ad substantiam voti, & sine illa manet integer consensus. Exemplum est in *c. magna* 14. *sup de convers. conjug.* ubi mulier vovere inducta per causam falsam quidem, sed tamen inductivam, prohibetur à proposito castitatis recedere. Nam error circa talem causam non est de re pertinente ad substantiam voti, sed de motivo quodam, vel occasione extrinseca & remota, ad quam non possunt spectare dicta de causa, cum eiusmodi causa sit impropria & abusiva, Tiraq. *in Tract. causa cessante, limit* 15. *num.* 5. Nisi tamen tali causa inductus taliter adsectus fuerit, ut, si scivisset non subesse illam causam, non fuisset votum emissurus. Et hoc, si ista conditio formaliter & virtute cadat sub intentionem voventis; V. G. Si vovens dare Titio eleemosynam, ut pauperi, habeat tacitam conditionem ineluſam in virtute voluntatis vovendi, si præsciret Titium esse furem, aut malæ vitæ: non daret eleemosynam: nam ista conditio facit votum restrictum ad certum casum, ultra quem non extenditur, secundum illud generale, quod actus agentium non extendantur ultra illorum intentionem. Si verò vovens non adjiciatur quidem ejusmodi tale genus hominum, etiam pauperum, absolute tamen vovetit dare alicui pauperi, nulla alia conditione apposita, tenetur ex voto, etiamsi præsciviſſet talem non fuisse daturum, aut promissurum. Nam quod sit talis, non facit, quo minùs teneatur ad eleemosynam, promissam cum sit vere pauper, super quo fundatur votum non continens aliam conditionem. Vide pluta hac de re apud Sanchez. *De matrim. lib* 10. *disp.* 9. & Suarez *de voto lib.* 1. *c.* 11. *n.* 14.

43 Dicta non tantum procedunt in ignorantiæ invincibiliter, verum & vincibiliter, non tamen tam voluntate directa, quam indirecta quia licet in ordine ad peccatum evitandum tene-

Digitized by Google

teneatur quis adhibere diligentiam, ut ignorantiam prius expellat, alias judicabitur ignorantia voluntaria, quamvis indirectè, non tamen & in ordine ad votum teneatur quis adeò diligenter examinare omnes conditiones, quas simplici modo existimat inesse rei promissæ. Nulla enim lege de tali ignorantia constat, ideoque ea non tam dicenda voluntatia, quàm permissa, non sufficiens, ut votum censeatur voluntarium, etiam quoad conditionem ignoratam. Quod si directè velit ignorare, rectè dicetur obligari, vi voti, cum talis censeatur habere voluntatem qualicumque conditione se obligandi: nisi timor humanus vel alius respectus excusèt negligentiam examinandi diligentius rem; faciet enim non tamen voluntatem ultra intentionem suam. Suarez *d. lib. 1. c. 12. n. 4.*

44 Quæ ita omninò procedent quoad votum simplex; nam quantum ad solemne, illud per errorem causæ non vitiari verius. Cujus ratio est in electione status firmi & indissolubilis, absolutè & citra appositionem ullius conditionis facta, secundùm congruentem modum statui permanenti: quem convelli ex causa non tangente eius substantiam dissentaneum foret rationi, & daret scandala, & cederet detrimento gravi Reipub. Quod idem ex eadem ratione in matrimonio statuitur, ut non alius error ei obstet, quam personæ & conditionis, ut dicetur infra *lib 3. tit. 5.* Etsi aliud sit in sponsalibus, quæ vitiat error multiplex: ut & votum simplex, quod hac in parte comparatur sponsalibus, votum verò solemne matrimonio, ratione perfectionis status. Sanchez. *d. disp. 10. n. 20.*

45 Effectus voti est, inducere obligationem in conscientia. Illique hoc ex fide, & probatus variis locis sacræ Scripturæ, quæ vota Deo reddi volunt. Ubi etiam acceptatio Dei intervenit, qui omnia vota licita & honesta, idcoque sibi placentia acceptare censetur. Nec obstat, quod promissio homini absenti facta non obliget ante acceptationem, uti dictum supra *de donat. n. 9.* Nam Deus non est absens & statim agnoscit vota, quoties talia sunt, ut obligare possint, ut constat per Scripturam, in qua dicitur, *Vovete & reddite.* Unde non potest votum dici pollicitatio pura, quæ est solius offerentis promissum, secundum *l. 3. D. de pollicitat.* cum fiat per modum pacti cum Deo: & ut ponatur pollicitatio esse, non minùs obligationem ex voto tenebitur servare vovens, quàm teneatur ex publicatione quis Reipublicæ. Vid. Suarez *4. de voto c. 1. & 2.*

Gravis autem ex suo genere est ista obligatio, cum nascatur ex divino præcepto, quale gravissimum est, quando est de actu vel materia gravi, ut ejus transgressio possit esse mortalis. Transgressio enim præcepti divini circa gravem materiam peccato mortali inficit; ut, si materia fuerit parva, probabilius sit, non nisi peccatum veniale inducere ipsius transgressionem, quia votum de re aliqua non obligat aliter, quam lex à Deo vel Ecclesia lata circa illam rem. Lex autem circa exiguam materiam non obligat sub mortali: generalis enim habet regula, ut peccatum judicetur secundùm materiam. In moralibus autem parvum quasi pro nihilo reputatur: & deinde quo minor est materia præcepti, eo minor irreverentia committitur contra præcipientem. Vide Suar. *5. de voto c. 4. & 5.* & Sanch. *in Decal. lib. 4. c. 11. n 5.* 46

Ubi quæri posset, An vovens in materia gravi, possit nolle obligari sub mortali: R. Aliquorum esse sententiam, votum circa materiam gravem non posse limitari quoad peccatum per ipsum voventem. I. Quod in potestate voluntatis sit quidem vovere, non tamen ipsa obligatio, quæ ex lege divina sequitur. II. Quod non sit in potestate jurantis promissionem gravem, jurare quidem velle non tamen obligari graviter. Quæ sententia ut possit videri probabilis, contraria tamen probabilior, scilicet quod vovens tem gravè, veluti continentiam, si faciat cum hac limitatione, quod non intendat se obligare nisi venialiter, non graviùs ex voto obligetur. Ratio est, quod licet obligatio sit de essentia voti, non tamen obligatio sub mortali, ut possit minui. Facit, quod legislator in materia gravi possit tantum obligare sub veniali: quod idem potest vovens, qui sibi legem potest ponere. Navarr. *c. 23. n. 49.* Sanch. *De matrim. Disp. 9. Dubio 1. n. 6.* 47

Ad primum argumentum Resp. quod non solum vovere, aut non vovere, sit in arbitrio voventis, sed & vovere simpliciter & secundum quid: nam ut obligatio voti nascitur ex

Digitized by Google

voluntate voventis, ita & modus obligationis. Ad secundum, Jutamentum non esse directum ad obligandum, sed ad confirmandam veritatem divino testimonio, ex quo naturaliter sequitur obligatio, etiamsi nolit homo, cum in jutamento non detur magis vel minus. Votum verò directè tendit ad obligandum se Deo, recipiens maius & minus secundùm intentionem se obligare voluntis.

48 E contrà quæritur, An ex materia levi quis vovendo se possit obstringere sub reatu mortali? R. Id posse videri, ex dictis, quod eadem videatur ratio in additione obligationis, quæ est in diminutione. Ut ergo diminuere potest obligationem voti in re gravi, quidni & eam augere in re levi? Videtur tamen ei obstare, quod verisimile non sit, Deum totam obligationem acceptare, quia non est durus exactor, & omnis obligatio requirit materiam capacem, qualis non est ista. Ut non obstent dicta in priore quæstione, quia omnis materia capax gravioris obligationis, est etiam capax minoris, non è contra, materia capax tantum levioris obligationis est etiam capax gravioris: ut videatur talis obligatio excedere potestatem voventis; quo modo & aliqui istam obligationem stultam vocant. Nisi tamen talis materia haberet aliquam utilitatem spiritualem, seu in ordine ad perfectionem, respectu talis personæ, quia ex illo capite posset votum videri non omninò irrationabile.

Itaque ex suo genere transgressio voti continet reatum mortalem, nisi, uti dictum est, levitas materiæ ab eo excuset: quia in re prudenti arbitrio utendum, pensatis conditionibus personarum & circumstantiis aliis, respectu talis materiæ.

49 Quid si iterentur leves transgressiones? R. Quando actus leves iterati sunt omninò distincti per multiplicationem ipsorum actuum non fieri gravem transgressionem, quæ mortali reatu obnoxium reddat; sunt enim tantum plures transgressiones leves, quarum cumulus vel multitudo numquam ponit unam transgressionem. Et hoc, quando ex multis non componitur unus actus, argumento peccati venialis, quod repetitum non ponit reatum mortalem, quia repetita non trahunt ullo modo ad unum actū componendum. Suarez 5. *de voto c.* 5. v.g. Si contra votum non omittendi levem partem *Missæ*, aut officii divini, quis sæpius in diversis Missis, aut officiis omittat levem partem, non constituunt illæ omissiones reatūm mortalem. Idem in voto de jejunii die virando etiam levem sumptionem cibi, si in diversis diebus contra hoc peccetur, sumpto levi cibo, quia in diversis diebus levis transgressio non colligatur una cum alia. Quò facit, si quis in Festis operetur leviter, ut ad mortale non pertingat, non ideo mortale effici, quia diversis Festis repetitum, ut dictum supra *De feriis n.* 29.

Quid si plures actus licet divisim facti tendant ad unum actum componendum, & ex multis unus confletur? Suppositis prioribus, per posteriorem consummabitur actus, qui gravis in materia gravi ponet peccatum mortale. Nam cum sit actus unus & gravis, sufficit ad constituendum mortalem culpam, ut dictū supra, ad *d. tit de feriis*, de eo, qui sæpius in die festo facit actus serviles, quorum singuli non sufficiunt ad culpam mortalem, simul tamen sumpti sufficiunt. Ut & qui die jejunii sæpius parum sumit, quod repetitum ponit transgressionem jejunii. Sic & in voto legendi Horas Canonicas omisso unius Psalmi pro uno die non ponet culpam mortalem: si tamen uno die in diversis horis contingat talis omissio, insurget gravis transgressio.

Quid si dubitet quis, num voverit, an teneatur? R. Id aliquos adsimare, hoc argumento, quod in dubio facti, ut hic, si tutior pars eligenda. Probatur *c. ad audientiam 11. inf. de homicid & c. Iuvenis 3 inf. de sponsal.* Facit ratio quod dubius se exponat periculo transgrediendi votum, si cum dubio operetur. Alios è contra negare teneri ad observandum votum eum, qui dubitat per *Gl. c. ex parte inf. de consib.* quæ vult in dubiis liberum esse sequi quod placuerit. Et facit pro eo textus iste, qui in dubio minimum eligi posse permittit. Facit & quod obligatio voti sit onerosa, unde restringenda Dicendum, si post moralem inquisitionem dubius quis maneat de voto emisso, nec possit ferre probabile judicium an illud emiserit, nec ne, non teneri ad ejus observationem ex ratione, quod in dubiis sit melior conditio possidentis, *c. in pari de R. I. in 6.* Quæ regula

50

regula non tantum habet locum in materia justitiæ, sed & in aliis; posita enim generaliter & absolutè. Facit, quod obligatio voti sit onerosa & odiosa, ideoque restringenda, non ampliandа. Item facit, quod nemo cogatur solvere quid, nisi probetur debere, non minùs in foro conscientiæ, quàm externo : dubius autem non probatur debere quatenus talis. Facit etiam, quod in dubiis sit benignior faciendа interpretatio, juxta *d. c. ex parte*. Nihil facit *d. c.* 12 quia loquitur de irregularitate, in qua expressum est, in dubio casu homicidii commissi, præstare abstinere. Nihil etiam facit *d. c. Invenis*, quia loquitur in dubio practico, scilicet quando posito dubio dubitatur, an bene vel malè agat, quia tum agens contrarium peccat : in quo & obtinet regula, in dubiis tutiorem partem esse eligendam. Contra statuendum in dubio speculativo, quando scilicet supet voto quidem dubitatur, quis, non tamen an bene vel malè agat, an secundùm dictamen certum practicè putet non esse peccatum : & de hoc dubio accipienda sunt paulò ante dicta. Vid. Navarr. *Conf* 26. *n.* 2 *b. t.* Azor. *p.* 1 *l.b.* 2 *c.* 19. *q.* 10. Sanch. *De matrim l* 2. *disp* 41. *q* 3. Suarez *de Voto l.b.* 4 *c.* 5. *& de Consuris d sp.* 40 *sect.* 6

51 Quid si votum quidem sit certum, dubitetur tamen de eius duratione, aut valore? R. Hoc pendere ex accidentibus & impedimentis, quæ subsunt. v. g. Quando quis ante pubertatem vovit, in dubio judicandum est, votum esse infirmum seu irritabile, ut impubes illud non servans sit extra peccatum; quia non facilè indicenda sunt onera, favores autem ampliandi, secundum regulam, possidentis esse melioremt conditionem. Quod si dubium fuerit ex causa intentionis, an scilicet vovens intenderit obligationem; cum sufficienti usu rationis. Primò, quod ad intentionem attinet, si citra voti rerba dubium sit, an sint prolata ad significandam promissionem, an verò propositum, tunc, facto debito examine suæ intentionis, si vovens nequeat certior reddi, nec certum proferre judicium, spectanda est proprietas & vis verborum : ut si in rigore & proprietate non significent promissionem, dicendum sit, non obligare. Idem & si verba sint ambigua, quia in ambiguis benignior sumitur interpretatio. Si verò significent promissionem, & non constet positivè de intentione, obse vandum erit votum, cum verba sint sufficientia signa animi, ubi contrarium non constat: nemo enim præsumitur dicere quod non sentit, *l. Labeo* D. *de suppell. leg.* Et solent verba accipi contra proferentem, cui imputandum, quod ea apertius non dixerit, *l. Vetoribus D. de precario*, *l. Labeo* 21. *D. de contrab. empt.* Secundò, quoad usum rationis, si agatur de naturali defectu, ad utendum ratione, ut in pueris, non est attendenda sola ætas, quia etiam ante pubertatem potest adesse judicium sufficiens ad obligationem voti, etiam ante septennium : ut votum ante factum, si constet de doli capacitate, obliget. Si autem de eare non constet, præsumitur non adfuisse capacitas, atque ita votum ante factum non tenere. Post septennium, cum sponsalia teneant, ut videatur esse usus rationis, dicendum videtur etiam votum tenere nisi conjecturæ faciant in contrarium, secundum *c. puberes inf. de desponsat. impub.* Atque ita in dubio dicetur votum non obligare. Sanch. *d. loco n.* 39.

Si impedimentum fuerit accidentarium, usum ad ratiocinandum auferens, uti somnus, ebrietas aut simile quid, dubium super impedimento facit etiam dubium votum, atque ita non obligabit, cum de eius valore dubitetur, & in dubio sit prior possidentis conditio. Sunt ejusmodi impedimenta, licet non perpetua, naturalia tamen, supposita causis, operantia defectum sensus. Quoad subitam passionem aut præcipitationem, votum ex transeunte occasione non videtur in eadem esse causa, quod non absorbeat usum rationis ista commotio, ita ut tollat libertatem sufficientem ad peccandum, sed solum perfectam deliberationem, atque ideo non sufficiens dubium impediens obligationem voti. Nam licet interdum passio tollat usum rationis, ratò tamen contingit, ut non præsumi nequeat, sed probari debeat. Abbas *in c. dudum sup. de controvers. coniug* S. Felin. *in c. Sicut ex litteris n.* 3. *sup. de jurejur.* quo probato, dicendum erit, votum non obligare factum à carente usu rationis. Vid. Suar. *d. l. c.* 6.

Quid si dubitetur, an materia voti sit licita? 52 R. Posse videri, nec tunc obligare votum, propter periculum peccādi in casu, quo esset illici-

Digitized by Google

tum. Tamen dicendum, obligare ad sui observantiam, ex ratione, quod talitet dubitans sit certus, votum à se emissum, ut propter dubium ex parte materiæ non possit excusari; quia dubium ex parte eius non facit possidenti libertatem suam, quandoquidem certus sit voti emissi à se, quod ideo non transgrediatur propriâ auctoritate, etiamsi post debitam inquisitionem certus de qualitate voti nequeat reddi, sed procurare dispensationem aut interpretationem Superioris. Interea vovens ita se gerat, ut nec exequatur, nec transgrediatur votum, ne in peccatum se conjeciat. Vid. Suarez *d. loco num.* 7. & 2. *d. turam. c.* 33. *num.* 8.

33 Est itaque effectus voti præstandi id, quod eo continetur, si licitum sit & possibile, ab eo votum, cui est intellectus, & quidem cum primis, aut saltem intra terminum præfixum, cuius lapsus non liberabit eum à voto: ad instar debitoris, qui intra certum diem solvere est obligatus, quo lapso, nihilominus manet debito obnoxius, donec solvat. Constituitur autem homo quoad votum debitor Deo: & hoc sive dilatio voti cum culpa fiat, aut sine culpa, quia scilicet manet obligatio, cum terminus non fuerit præfixus, nisi ut ultrà non differretur solutio, non etiam restringendi voti causa. Aliàs cessaret eius obligatio, cum lapso termino, sive ex culpa sive absque ea, fiat dilatio. V. G. qui Sabbato jejunare vovit, illo transacto non posset tali jejunium fieri. Navarr. *in simili de oratione c.* 10. *n.* 53. Et hoc præcipuè procedit in votis personalibus. Suar. *d. lib.* 4 *c.* 13.

34 Potest & voto locus esse in realibus: ut si aliquis voveat eleemosynam uno die facere, ne transmittatur sub obligatione ad aliam; aut si quis voveat expendere in Missam canendam in honorem certi Sancti tali die, lapsus dici faciet finitam obligationem, quæ non nisi pro illa die erit.

Quo casu quæri posset, An teneatur quis prævenire, prævisо impedimento dicta die, quâ votum implendum? R. Si opus votum sit proprium onus certi dici, non teneri quem prævenire; quia præveniendo non facit quod promisit. V. G. Quis promisit jejunare Feria sexta, videt impedimentum, non satisfacit jejunando Feria quinta; onus enim istud relatum ad terminum ab eo est inseparabile. Sic & qui tenetur Missam audire die Dominica, non satisfacit audiendo die Sabbathi, ratione impedimenti, quod subest. Quod si terminus, quo implendum votum, sit additus causa suspendendæ obligationis, usque ad eum nulla potest esse obligatio ad prævertendum; cum terminus faciat ad inchoandam obligationem, quæ ante illum nulla fuit, & tantum operatur ut homo illo termino sit paratus implere, quod vovit. Si verò terminus tantum sit adjectus differendæ solutionis causa, quia tunc votum est strictum, ac sic obligat absolutè, ut intra terminum designatum fiat, prævisо impedimento in termino, prævenienda est à vovente, ut extra peccatum ponatur, v. g. Missam audire die festo, qui prævidet se non posse post nonam, licet illi ultra terminus duret, tenetur tamen prævenire, quia non excusaretur, quamvis, non prævisо impedimento, illi non imputaretur. Denique si terminus sit præfixus ad finiendam obligationem, non tamen opus promissum sit peculiare unius dici, tenetur prævenire, prævisо impedimento, v. g. Vovit jejunare quater in mense, videt post decimum aut vicesimum diem fore sibi impedimentum, tenetur in prioribus diebus voto satisfacere. Ratio est, quia tunc tempus mensis est tempus absolutæ obligationis, quæ debet absolvi in parte eius possibili, pro qua obligat. Vide plura apud Suar. *d. l.* 4. *c.* 14. Hæc ita quoad vota pura & incertum diem. Conditionalia non obligant ante conditionis implementum, ante quod nihil ponitur: non tamen sine peccato impediet eius eventum.

Dicta obtinent, quatenus est in vovente: nam si per eum non steterit, nulla erit in culpa, non implendo. Quo modo vovens intrare certam Religionem, si non admittatur, liber erit, quia quantum in se fuit fecit, *arg. l. Iure civili* 24. *D. de condit. & demonst.*

Ubi quæritur, an causa voti cessante, eius 35
obligatio cesset? R. Aliquos velle indistinctè causa principali cessante, cessare votum. Navarr. *in Summa c.* 18. *num.* 36. secundum vulgatam Juris regulam, in *cap. cum cessante* 60. *sup. de appellat.* de qua plura Tiraqu. in *Tract. Cessante causa &c.* ex ratione, quod in causa ista fundetur voluntas ventis, tamquam in proportionata ratione, ut, cà cessante, cessare

Digitized by Google

ceſſare debeat voti obligatio. Quæ opinio procedit in cauſſa finali, quæ ſola facit ceſſare votum, quod in tali cauſſa fundatum. Et in tali votum eſt, paria eſſe, ab initio nullam fuiſſe cauſſam, & aliquam quidem fuiſſe, ſed finitam eſſe, *l.1. D. de condict. ſine cauſſa*, quod ſit tamquam finis adæquatus, cujus ceſſatio facit actum ceſſare, tamquam ſubſtantia eius deficiente, & motivo principali. Sic qui vovit alicui indies dare eleemoſynam, quia pauper eſt, ſi divitem cognoſcat, non tenetur, quia principalis & finalis cauſſa ceſſat. Aliud eſt, ſi tantum fuerit cauſſa impulſiva, cujus ceſſatio non facit ceſſare voti obligationem, cum permaneat principale motivum, & tota materia voti, & honeſtas & utilitas eius in ordine ad divitem, qui primario intentus. Exemplaſuntin *c. Ex parte 14 & c. Dudum ſup. De converſ conjug. c. Magna 7. h t.* Quod ſubſtatâ cauſſâ finali, impulſiva maneat, nihil facit ad voti obligationem, quia eius propria materia deeſt.

58 Alia quæſtio, An vovens ſextis Feriis, teneatur, incidente in illas Natali Domini? R. Non eſſe dubium, quando quis vovit ſpecialiter tunc jejunare, non etiam generaliter, cum intentione includendi illum diem, quin obligetur ex voto jejunare iſto die, & carere carnibus, *c. fin. inf. De obſervat. jejun.* Namlicet Eccleſia permittat eſum carnium illo die, non tamen prohiber ab iis abſtinere. Tantum eſt dubium, quando votum genetale factum eſt, ſine advertentia ad illum diem. Ubi affirmant aliqui, propterea quod illa circumſtantia ſit accidentaria, reſpectu voti, ut, non obſtante illâ, votum teneat. Nam ignorantia extrinſecarum circumſtantiarum non tollit voluntarium, & deinde votum fuit generale, non limitatum. Abbas in *d. c. fin.* Genetaliter autem & abſolutè promiſſa, abſolutè etiam implenda. Aliis tamen è contra videtur Joan. Andr. *d. c. fin* Molina *tract. 2. Diſp. 172.* ex ratione, quod in generali conceſſione non veniant ea, quæ quis in ſpecie non eſſet conceſſurus, *c. In generali De R I. in 6.* Ut ſic vovens videatur intendere illas Ferias ſextas, in quibus Eccleſia à carnibus abſtinendum eſſe ſanxit. Nec obſtat, quod abſtinentia à carnibus tunc ſit in præceptorum & ea, quæ ſunt præcepti, voveri poſſunt, ut dictum ſupra. Præterea ita vovens abſtinentiam à carnibus illo die, dat formam jejunii, ratione diei, atque ita ſuppoſitâ neceſſitate abſtinendi à carnibus. Quod ſi tamen quis voverit numquam veſci carnibus, abſolutè tenetur ex voto abſoluto. Si tantum ſextis Feriis, idem dicendum, niſi occaſio aliud velit, v. g. occaſione hæreticorum, ne facile obſervantiam Eccleſiaſticam violet. Idem etiam dicendum de perpetuo voto jejunii aut ſextis feriis, provita ſua; nam ut abſolutè vovit, ita & abſolutè tenetur, ſine exceptione, cum ejusmodi circumſtantia ſuperveniens non mutet jejunium ut faciat ſpecialem caſum.

Quæſtio etiam eſt, An votum obligetur cum periculo vitæ, aut jactura bonorum, famæ? R. 57
Votum generaliter emiſſum, non habitâ ratione ad tale periculum aut jacturam, occurrente tali caſu, non obligare; quod tunc obſervatio voti moraliter ſit impoſſibilis, vel adeò difficilis, ut diſcrimen iſtud faciat ceſſare intentionem. Facit, quod non licitum in lege faciat licitum neceſſitas, quæ legem non habet, *c. 2. De eſer. jejun.* Facit & argumentum à juramento promiſſorio ſumptum, quod non obligat cum tanta neceſſitate, *c. Querelam ſup. de juram.* Si tamen de alia intentione conſtet ex conjecturis, dicendum eſt, votum etiã obligare cum tali periculo, modò ſit rationabilis & prudens, quia non eſt licitum homini prodigere ſine cauſſa vitam ſuam, aut famam, nec tale votum Deo gratum. Poteſt autem honeſtum eſſe votum, & magnæ perfectionis, cùm non teneatur ſemper quilibet conſervare vitam tantâ diligentiâ, nec fugere omnia pericula mortis. Sic tenet votum ſerviendi Hoſpitali, ſine limitatione; tenebit enim etiam in caſu, quo ex contagione immineret periculum mortis. Suarez 4. *De Voto cap. 20.*

Obligat itaque votum ipſum voventem, non alium, neque enim alteri per alterum poteſt adſcribi iniqua conditio. 58

Unde ſolvitur quæſtio, An impuberes oblati Religioni per parentes teneantur ad votum? R. Hoc poſſe quidem videri, ex eo, quod votum jejunii per populum obliget etiam infantes: & ex ratione, quod voluntas unius moraliter interdum contineatur in voluntate alterius, ut voluntas filii in voluntate patris, 59

tris. Dicendum tamen, solere quidem parentes offerre liberos Religioni, non tamen eosdem eidem obstringi, cum votum contineat promissionem personalem, quæ debet procedere ex proprio actu, & voluntate, quâ immediatè nititur; quæ cum non sit in impubere doli incapace, non est, quod obstringatur voto, donec in ætate adulta consentiat. Facit eo textus in *can. Professus xx. qu.* 3. ubi monasterialibus disciplinis nullus subjicitur invitus. Est autem invitus ille, cui deest consensus. Videtur obstare, quòd infantes suscipiant characterem fidei per offerentes eos ad baptismum, ut etiam videantur posse obstringi voto per parentes, tutores: nam est diversitas inter hæc, quod professio fidei sit immediatè ex obligatione divinæ legis, quam Christus potuit imponere sola sua voluntate; votum autem obligatio tetica arbitrio hominis, à cujus propria voluntate debet emanare, ut teneat. Vid. Suarez 3. *de Voto c.* 2. *num.* 3. 5. & 8. & Basil. Pontius *De matrim. lib.* 8. *cap. nu.* 10. *& seqq.*

60 Quod autem obligatio non tenet alios, quam voventem, præcipuè procedit in personalibus votis, quæ personalia personam non egrediuntur. Adeò ut, si vovens personale quid, ut operas suas in subsidium & servitium rei piæ, in persona sua impediatur, vel per ætatem, morbum, aut quid simile, non teneatur per alium servitium exhibere, quia actio illa simpliciter est personalis. Quod autem sit promissum in subsidium, vel ratione cultus divini, non mutat naturam voti personalis. Excepti tamen casus, de quibus Navarr. *cap* 12. *nu.* 55. veluti si suâ culpâ est factus impotens, nec ex sua culpa lucrum tepottet, cujus tamen contrarium sentire ibidem videtur: aut vovet, quod per se præstare non potest: aut denique ex verosimili mente per se aut per alium vult præstari.

61 Q. An hæres teneatur ad vota defuncti, ab ipso non impleta? R. Neutiquam teneri ad vota personalia, sive sit filius, sive externus. Nam licet repræsentet personam defuncti, verè tamen ab eo est distincta persona, quæ promissione alterius formaliter obligari non potuit. Ejusmodi enim promissio ducit respectum ad propriam voluntatem, & consensum, ut non possit alium obligare, cùm obligatio non oriatur nisi ex proprio actu; non est autem actus testatoris actus hæredis: & votum sit lex quædam privata, quam quisque sua voluntate sibi imponit, ab alio autem impositum non cogitur acceptare; personale enim est, non conjunctum cum hæreditate, sed cum persona. Dico, non cogitur; nam si accepter, suam faciet defuncti promissionem, tatione acceptationis. Suarez 4. *de Voto c.* 11. Sanchez *ad Decal* 4. *c.* 15 *nu* 25. Roder. Suarez *ad l. Quoniam in priorib. §.* 1. *num.* 20. *C De inoff. testam.* Et hoc quoad hæredem voluntatium. Nam hæredi necessariò non potest defunctus hoc onus imponere, cùm illi sit absolutum jus ad hæreditatem, quod non potest testator minuere; sponte tamen si acceptetur, tenebitur, *per text. in c. Licet* 6. *h. t.* Ex quo patet, filium fuisse idem votum, quod pater voverat, de suscipiendo Crucis signaculo, & expugnanda terra sanctâ, in verbis, *onus per patrem tibi injunctum, & à te sponte susceptum*: ut non tam ex aliena, quàm propria voluntate votum istud obliget.

Ubi dubitatur, An in isto *c.* 6. filius privetur totâ successione, in casum defectus? R. 62
Communiter quidem filium non adimplentem voluntatem, alia quidem commoda amittere, habere tamen salvam legitimam, *Auth. Hoc amplius C. De fideicom.* Hoc autem in casu aliud exigere votum, propterea quod ejus violatio sit gravior, præcipuè in Rege. Aut melius, in *d. cap.* 6. agi de Regno, atque ita de individua hæreditate, qua tota privari mereretur filius votum negligens, ne alias eius violatio sit impunita. Ita Covarr. *ad c.* 6. *nu* 13. & 14 *sup. De testam.* qui tamen ist co non satisfacit Molinæ *Tr.* 2. *Disp.* 62. (*nu* 8. *vers. Quod attinet.* Quod si testator sub ea conditione hæredem aliquem scripserit, ut votum suum impleat, hæres adeundo hæreditatem, conditionem agnovisse videtur, & potest cogi ad implere votum, etiam per excommunicationem, *d. c.* 6. quia nunc est tamquam proprium non etiam alienum.

Quod ad vota realia attinet, dubium non 63
est, quin testator possit hæredi imponere onus eiusmodi vota exsolvendi, quia rerum suarum est moderator & arbiter: imò etiam si hoc non expresserit testator, teneri tamen hæredem vota realia, quorum durat obligatio, sive

Digitized by Google

sive ex mora defuncti culpabili, sive non, exsolvere. Nam cum succedat in locum defuncti, repræsentans ejus personam & jus omnemque obligationem, respondere cogitur ejus creditoribus, inter quos respectu voti est Deus, cui illud votum. Quod & procedit in votis mixtis, pro parte, quâ rem concernunt, non etiam quâ personam, cum qua extinguuntur, non secùs atque merè personalia, à rebus distincta. Suarez *d. c.* 11. *nn.* 4. Sanchez *d. c.* 15. *n.* 29.

64 Ubi quæritur, An ipso jure ac vi hæreditatis receptæ? R. Dubitandi causam esse in eo, quòd ex vi hæreditatis non alia transeant ad hæredem, quàm quæ debita ex justitia. Talis non est obligatio voti, quia si talis esset, transiret vel ut personalis, quo modo non transit, quia cum persona extinguitur: vel ut realis, sed nec id videtur, cum rebus non adhæreat, nec moraliter illas adficiat *per text. in l.* 2. *D. De pollicitat.* Verius autem dici, ipso jure, sive ex vi receptæ hæreditatis, transire ad hæredem vota realia & mixta, pro parte, quâ realia. Quod aliqui probant per duos textus, *c. Si hæredes sup. De testam & c. Liset 6. h. t.* quorum prius fundatur in jussu testatoris, alterum in præcepto patris & acceptatione, ut ad hunc casum non conducant. Rectius adducitur text. in *c. Ex parte* 9. *sup de convers. conjug. & c.* 1. *sup. De solut.* in quibus dicitur filius teneri, & posse cogi ad solvenda onera paterna: & habetur idipsum expressius in *d. l.* 2. *in fine*, ubi ad decimam à testatore promissam, etsi in bonis non prius desinat esse, quàm separata fuerit, hæredes tamen hæreditario nomine, id est ipso jure, dicuntur esse obstricti, ex ratione adiuncta, quòd voti obligatio ad hæredes transeat. Cujus rei ratio est, quòd per votum reale homo fiat debitor Deo quoad illam rem, in quam votum cadit. Sunt autem bona defuncti obnoxia solutioni debitorum eius, ad quæ tenetur hæres ex justitia, ex tacito contractu, quem fecit adeundo hæreditatem, qui non tam habet locum quoad vota realia, quam alia debita. Unde patet, quid respondendum sit ad rationem dubitandi: & colligitur altera differentia inter vota personalia & realia, quòd scilicet illa constituant hominem debitorem actionis cohærentis personæ, non etiam rebus, ut cum persona pereant, quia, cà non existente, solvi nequeunt, hæc verò rerum externarum; quæ possunt Deo solvi, etiam si homo, qui iis obstringebatur, in solvendo negligens fuerit in vita, quæ ideo manent obnoxiæ tali debito. Suarez *d. c.* 11. *n.* 5.

65 Quid si testator declaraverit se nolle tale onus sequi hæredem? R. Si votum fuerit restrictum ad personæ utriusque vitam, non etiam ad bona, non sequi hæredem, etiamsi reale fuerit, v. g. de ædificanda Ecclesia in vita sua, ita ut, si non ædificet, non velit hæredem teneri; quia non potest tali voto esse vis aliqua, quâ transeat ad hæredem, quippe ad vitam suam restrictum. Quod si simpliciter fuerit emissum, sine ullâ limitatione, nihil prodesse hæredi declarationem testatoris, siquidem illa tendat eo, ut liberet hæredem ab obligatione, qua ipse testator tenetur, & necessitio sequitur hæredem. Nam ut ab illo debito se non liberat, quia citra solutionem eius, quod debetur, nemo se liberat ab obligatione, invito creditore, ita nec suum hæredem, cum non per dea ista obligatio ex voluntate defuncti. Sunt enim contractus ab initio quidem voluntatis, postea autem necessitatis. Suarez *d. c.* 11. *nn.* 12. & 13.

66 Hinc aliud oritur dubium, An dicta de mixtis votis, quatenus realia sunt, simpliciter obtineant, sive realia sint conjuncta per se & intrinseca coniunctione personalibus, sive per accidens? R. Non aliàs procedere, quam si tantum per accidens sint conjuncta, ex intentione speciali voventis, non etiam si per se. Ratio prioris est, quia tunc votum est quasi duplex, & pars realis est per se distincta, & potest per se impleri, quia tantum per accidens coniungitur. Unde ut debetur ab ipso vovente, etiam in casu, quo non potest præstare personale, ita etiam tenebitur ad eius præstationem hæres, defuncti ius repræsentans, v. g. Si quis promiserit ire Romam, & ferre munus ad limina Apostolorum, quamvis impotentia eum excusare posset ab itinere, non tamen ab offerendo munere, quod per accidens coniunctum itineri, per se tamen ponit votum separatum. Posterioris ratio est quod eo casu reale sit accessorium personali, illudque sequatur, censeaturque cum

Digitized by Google

cum illo unum votum; ut, sicut personale non transit ad hæredes, ita nec reale possit transire, quod est adjunctum, & quod præsupponit personale, quodque frustrà foret, personali extincto, ad quod oneratur. Exemplum dari potest in eo, qui vovit se & sua tradere Religioni, qui si excusetur ab obligatione tradendi se, per consequens & excusabitur ab obligatione tradendi sua. Similiter si contingat talem ante ingressum mori, hæres ejus non tenetur ingredi Religionem pro defuncto, quia est votum personale, ita nec bona tradere Religioni, quia erant tantum promissa ut adnexa statui Religioso voventis: quo tamquam principali non subsecuto, cessabit & votum bonotum accessorium, quod censetur exstinctum, principali exstincto, sine quo non stat accessorium. Vid. Suarez *d. c.* 11. *nu* 14.

Obstare dictis videtur *c. Licet* 16. *h. t.* ubi filius Regis tenetur ad votum mixtum Regis: verùm hoc non alias, uti modò dictum est, quam quia ipse sponte susceperat votum paternum, & principale, & personale. Obstat magis, *c. Quod super eod.* ubi qui voverunt succurrere terræ Sanctæ si impediantur, nihilo minus tenentur expensas, quas eundo factuti erant, mittere in subsidium terræ Sanctæ: & tamen istæ expensæ erant accessorium istius itineris, & personali voto per se adjunctæ, sive eas acciptas de expensis itineris, sive de iis, quæ requiruntur in subsidium belli. Resp. communiter, textum illum non loqui de impotentia per se excusante ab obligatione voti, quia ista non indiget commutatione, sed de ea, quæ reddebat difficilem, aut minus utilem voti observationem, quia utile non foret terræ Sanctæ implementum voti, ut videtur colligi ex verbis. *votum non possunt utiliter adimplere.* Quæ expositio est textui consona, cum loquatur de commutatione voti, ut necesse sit, non fuisse impedimentum omninò libertans, cuius ideo fit commutatio in aliud commodius, per quod aliquatenus tendetur in finem voto intentum. Quo modo *d. c. Quod super* potest, accipi & de peregrinatione, religionis tantum causâ vota, in qua difficultas executionis non facit, quo minùs obligatio duret, atque ita commutatio fiat; in qua & expensarum, licet per se conjunctarum, habeatur ratio, quod & ex illis crescat gravitas voti: vel de voto factæ in subsidium terræ Sanctæ per pecuniam, vel per operas, quia pecuniarium subsidium certum per accidens tantum coniunctum est voto peregrinationis, ut, principali voto cessante, ejus obligatio duret atque ita subrnittendum subsidium, cùm sit votum separatum. Quod & dicendum, si operarum subsidium non sit præstandum in propria persona, sed in aliena, quia est loco pecuniarii subsidii. Quod si in persona propria fuerit præstandum, causâ excusans a peregrinatione, etiam excusabit ab ipso subsidio, quod est per se coniunctum ipsi peregrinationi, ut, secundum dicta non obliget. Vid. Suarez *d. c.* 11. *nu.* 18. 67

Dicta itaque de obligatione voti accipienda, nisi qui super veniat, quod ab hac obligatione liberet. Quod Primò contingit per deficientem materiam, aut eam factam impossibilem, indifferentem, majo. is boni impeditivam: talis enim ut ab initio in votum non deducitur. ita & postea deducta votum irritat. *arg. § Idem juris vers. Item contra lib. t. De inutil. stipulat.* 68

Secundò, per irritationem Superioris, cui vovens est subjectus, saltem quoad materiam votam. Quæ potestas ex parte irritantis non semper est spiritualis, vel fundata in potestate Jurisdictionis. sed & extra eam est in laicis, vi potestatis dominicæ aut patriæ.* Sic dominus indirectè irritat vota servi, quatenus sibi sunt præjudicio, quoad usum actionum, quas domino debet, & vovento non potest auferre Navarr *in Summa c.* 12. *nu.* 6. Si non sint domino nociva, non est potestas domino ea irritandi. 69

Potest & maritus, si non directè, saltem indirecte, ratione subjectionis, irritare vota uxoris. Navarr *d. loco nu.* 61. Et hoc quoad ea, quæ sibi, suæque familiæ vel gubernationi sunt præjudicio *Gl. in can. Manifestum* XXXIII. *qu.* 5. Sanchez *De matrim. lib.* 9. *Disp.* 39. *nu.* 3 & 4. Quo modo vota prolixioris viduitatis ab uxore emissa non irritat, quia non sunt ei præjudicio, *c. Flaret sup De convers. conjug.* Neque votum castitatis, quantum ad petitionem debiti; nam materia petendi debitum non est subjecta matito: nec votum dandi eleemosynam, quatenus ipsi dare est licitum absque

absque licentia viri: aut votum Religionis, necdum consummato matrimonio, quia habet libertatem recedendi; non etiam co consummato, nisi ex licentia viri, ut dictum supra, *De convers. conjug num.* 2.

Potest etiam uxor irritare vota mariti, in eius præjudicium tendentia, idque non ex causa subiectionis, quia ipso subiecta viro, sed dominii, quod habet in corpus virijin quo si fiat iniustitia per votum viri, meritò illud irritat. Navarr. *d.c* 12 *num.* 64. Suarez *d. lib.* 6. *c.* 4. *num.* 8. Quà ratione mariti votum non facit, quò minus uxori petenti debitum reddat. Utetque si continentiam voverit, neutri est irritandi licentia, quòd uterque iuri suo cesserit. qua de re aliqua dicta sup. *d. tit. De convers. conjug. num* 3. Quòd si consenserit maritus voto uxoris, volunt posse nihilominus illud validè revocare vel irritare, Navarr *d. c.* 12 *num* 61 quòd licentiam dando non amiserit dominium vel potestatem. Peccabit tamen, si sine causta revocet, propter inconstantiam, & aliquam irreverentiam erga Deum. Suarez *d. c.* 4 *num.* 19. Vota ultramarina in subsidium terræ Sanctæ non posse uxorem irritare, habetur in c. *Ex multa* 9. § *intanta h. t.* ex ratione, ne in tanta necessitate Christiani populi terræ Sanctæ impediatur subsidium. Unde aliud dicendum de peregrinatione ex privata devotione.

Patet vota impuberum filiotum irritat, idque vi patriæ potestatis, cui ita subiectus est. filius ante usum rationis ut regi debeat voluntate patris, & voluntas patris voluntas filii censeatur. Quod volunt procedere, etiamsi ante pubertatem sit doli capax, quia jura absolutè loquuntur: ut non cesset eorum definitio, etiamsi ratio cesset in particulari. Et hoc procedit etiam quoad votum, quod retertur ad tempus pubertatis, quia & hoc isto tempore pater irritabit, si à neutro sit confirmatum eo tempore, quia habetur factum ab impubere, atque ita à principio infirmum. Suarez *d. lib.* 6. *c.* 6. Irritat & pater vota puberum sub potestate: non tamen omnia; sed tantum quæ ratione obedientiæ, aut alias, sunt sibi nociva, cujusmodi sunt vota realia de bonis paternis, extraordinaria jejunia, longa peregrinatio, *can. Mulier* XXXI 1 *qu.* 2. Suarez *ibid c.* 5. Excipiunt aliqui peregrinationem in subsidium terræ Sanctæ. *arg. d. c. Ex multa* § *in tanta hoc tit.* quod loquitur de milite, in quo ponit extraordinarium jus, non extensibile. Ut sit dubia ista exceptio, licet admitti posset ex jure naturali, si sine expensis patris subsidium ferre voverit. Vota non nociva non irritat, ut castitatis, Religionis, & similia, *can.* 1. *& 2 XX qu.* 2. *c. Ad nostras, sup. De Regularib.* Emancipati vota non irritat, quia cessat potestas, etiam quæ emisit filius in potestate existens; quia potestas ista fundata est in patria potestate, quâ sublatâ cessat & irritandi effectus, ab ea dependens.

7[6] Quoad potestatem spiritualem, certum est Pontificem Rom. posse irritare vota omnium fidelium, cuiuscumque status, saltem indirectè, in materiis illis, unde præjudicium esse posset Ecclesiæ, vel quæ ob specialem rationem pertinent ad jus Pontificis, *cap.* 2. *sup. De prescar. & c. Sicut* 27. *sup De jurejur.* Suarez *d. lib.* 6. *c.* 2. Idem obtinet in Episcopis, & aliis Prælatis Religionum, quoad suos subditos, qui suorum Religiosorum vota omnia irritare possunt, in quacumque materia, idque ex vi professionis, secundum quam sunt subditi Prælatis suis, quantum ad suas operationes, Suarez *ibid. cap.* 7. Bas. Pontius *De matrim. l.* 7. *c.* 5. *num.* 17. Videtur excipi transitus ad arctiorem Religionem, cuius non videtur posse irritare votum, ne impedire videatur propositum divinitus inspiratum, *c. Licet sup. De Regularib.* Exercent & istam potestatem Prælatæ Monialium circa vota suarum Monialium; quam & illis est ius præcipiendi intra limites suæ gubernationis. Suarez *d. cap.* 7. *num* 19. Et hoc ita quoad professos, ex vi status religiosi. 7[7]

Dubium autem est, An eadem potestas sit circa vota Novitiorum? R. Non esse directè saltem, quia in iis deest subjectio ex obligatione obedientiæ, Navarr. *c.* 12. *num* 65. in qua fundatur directa ista irritatio. Probabile tamen esse, indirectè, seu ex parte materiæ, posse Prælatos ea irritare, si convenienti ordini Religionis officiant, quia eatenus Prælati habent potestatem in Novitios, non provenientem ex voto, quod necdum emissum, sed jurisdictione, cui pro tunc subsunt Novitii. Imò videtur talia vota impeditiva majoris boni, & ideo pro tunc non obligare, si

ita jubeant Prælati: debent enim Novitii servare regulam, & esse parati obedire, ut probent Regulam, & probentur. Suarez *d. cap. 7. num. 11.*

72 Alia dubitatio est, An irritatio locum habeat in votis, quæ præcesserunt statum subjectionis? R. Non esse quæstionem, quando non impediunt executionem muneris, quia nihil obstat, quò minus absoluta maneant, & irritari non possint, sed tantùm ut officiant: & tunc dicendum, præ valere jus Superioris, & obligationem justitiæ, quæ ex munere susceptò nascitur, sive in mutatione fuerit commissum peccatum, nec ne. Sic maritus vota uxoris ante matrimonium emissa, quatenus sibi præjudicant, irritare potest, quia per mutationem status mutata fuit voti materia, cœpit enim per matrimonium mulier subesse viro, *can. Mulier* XXXII. *q.* 5. Suarez *d. lib. 6. c. 2. num. 9. & lib 4. c. 16.*

73 Tertiò, Per Commutationem, quâ in alia melioris aut æqualis obligationis vota converuntur, etiam propria auctoritate, quando scilicet bonum est melius, *c. 4. h tit. & c. 3. sup. de jurejur.* Nam cum obligatio voti ea sit, ut quod voviſti reddas, id quod melius & gratius est Deo creditori, persolvendo eumulatè satisfeceris. Si melius non sit, aut dubitetur, an sit, opus est auctoritate Prælati, habentis Episcopalem jurisdictionem, *c. 2. h. t.* Potest autem omne votum commutari in votum Religionis, cum eius bonum sit Deo gratissimum, *c 4. h. t.*

74 Quartò, Per Dispensationem. Dispensare est condonare voti obligationem nomine Dei Competit Prælatis, habentibus auctoritatem Episcopalem: non tamen sine causa, ne temerè quæratur Deo obligatio remittatur. Navarr. *c. 22. num 73 & seqq.* Competere summo Pont. super omnium Christianorum votis dispensare, non est dubitandum, idque ex potestate immediatè sibi à Deo concessa.

Est & Episcopis ordinaria potestas dispensandi super votis subditorum, quæ non sunt specialiter reservata, *c. 1 h t.* ubi id Episcopo dicitur concessum, de quo ibidem sectimo, non de Pontifice. Nec obstat, quod *d. c. 1.* tantum fiat mentio commutandi voti, quia addita in eius fine, & secundum hoc habet exinde dispensare. Et ita habet consuetudo, quæ etiam sine textu sufficit ad dandum jurisdictionem. Pro qua facit ratio, quod scilicet necessaria fuerit ista potestas ad regimē Episcopale, ut ubi opus est dispensatione, ea præsteretur ab Episcopis, Vid. Suarez *d. lib. 6. c. 10. num. 5.* Specialiter reservata Pontifici sunt quinque, Religionis approbatæ, castitatis perpetuæ, peregrinationis ad limina Apostolorum, ad S. Jacobum Compostellam, & Ultramarinum. *Extravag. Etsi Dominus Depœnit.* Suarez *d. l. 6. c. 21. num. 2. & 3.* 75

Quæritur autem, quo iure competat Episcopis hæc potestas dispensandi & commutandi? R. Eam esse communicatam D. Petro, prose, suis successoribus, per illum verò Episcopis: quorum dignitas licet a jure divino trahat originem, & in illis communicanda jurisdictio, secundum status exigentiam, ut dictum supra, *De constit. num.* 23 nihilominus per Christi Vicarium est illis immediatè collata, ut possit per eundem limitari, licet non auferri. Suarez *d c. 21. num. 7.*

Patochis non est dispensandi potestas: uti nec prælatis Episcopo inferioribus, nisi forte ex privilegio, consuetudine, vel speciali indulgentia Pontificis; vel nisi habeant Episcopalem jurisdictionem, ut sunt Regulares Prælati exempti, qui proinde cum suis Religiosis 76 possunt dispensare.

Q. An summus Pontifex dispensare possit super uno ex essentialibus voto solemnis? R. Videri non posse, per *c. 6. inf. tit. seq.* ubi castitas ita dicitur adnexa Regulæ monasticæ, ut contra eam nec summus Pont. possit indulgere licentiam. Secundò, quòd consecratio fieri duret, nec possit retrahi per Pont. & simul dedicatum Deo non sit profanis usibus manipandum, Contrarium tamen verius & receptius, teste Navar. *Cons. 8. n. 9. h.t.* Covarr. *adc. 2. num. 17. & 18 Dicendum* Probatur primò, quia Pont. dispensare potest circa votum simplex perpetuæ castitatis, ut patet ex *Extravag. Et Dominici Depœnit.* ubi ejus dispensatio reservatur Pont. Ratio est, quia in omni voto censetur excepta auctoritas Pont. ut de solemni idem fit dicendum, cum solemnitas dependeat tantum ex Ecclesiæ constitutione, *c. Votum eodem in 6.* quæ non ligat Pont. quo minus ab ea recedat, ita causâ postulante

lante. Facit, quod Ecclesia approbet Religiones, quæ alias non approbaret effectum obligationis quod professionem ultra votum simplex. Ut, cum obligationem induxerit Ecclesia, posset & eamdem tollere. Eius enim est solvere, cuius fuit ligare. & unumquodque naturaliter tollit eo modo, quo ligatum. Nihil obstat *d. c. 6.* quia non accipiendum, quasi simpliciter denegaret Pontificis auctoritatem dispensandi, sed quod non facilè eò deveniendum. Et hoc ex eo intelligitur, quod Pont. ibi redarguat Abbatem, qui sibi arrogabat licentiam dispensandi cum Monacho, ad retinendum proprium. Unde utitur Pont. aliqua exaggeratione hyperbolica, ducto argumento à majoritad minus, quasi diceret. Mihi non licet, quo modo tibi licebit? Aut dici potest ibi agi de dispensando cum Monacho, ut tali, quia repugnet essentiæ status religiosi, non obstringi voto continentiæ. Non repugnat autem eum à monachatu eximi, ut, destructo subjecto, vota ei adnexa corruant. Felin. in *c. Si quando n. 5. De rescript.* Non obstat, quod consecratio sive benedictio auferri nequeat; nam voti solemnitas non consistit in benedictione aliqua, nec illa facit Religiosum, sed in Ecclesiastico statuto, quod mutari potest ab eo, qui induxit. Et ut non possit Deo dicatum ad profanos usus transferri, hoc tamen intelligendum, nisi sit causa id exigens. Multò magis idem dicendum de dispensatione super voto sacerdotii cui ex Ecclesiæ constitutione est adnexum votum castitatis. Vid. Nav *d. Cons.* 38 Sanchez *De matrim. lib.* 8. *Disp.* 8. *nu.* 6. & 7. Bas. Pontius *lib.* 7. *c.* 10.

77 Q. Postremò, An ad valorem dispensationis illius requiratur justa causa? R. Posse videri, ad dispensationem Pont. non esse opus causa, quod in omni voto censeatur excepta eius auctoritas: verius tamen, sine legitima causa, eaque publica, dispensationem esse nullam. Ratio est, quod dispensatio inferioris in lege Superioris non possit esse valida sine causa, cum voluntas inferioris per se non sit efficax ad mutandum jus superioris solo suo arbitrio; cùm habeat sibi tantum concessam potestatem dispensandi tamquam bonus paterfam. qualis non esset, sine causa legitima dispensando super votis, sed dissiparet potius. Dixi eaq; publica, quia rationi consonum est, spectari privati alicujus bonum, neglécto detrimento status religiosi. Idem multò fortius dicendum in inferioribus Prælatis. Causa eaque dat per dispensationem à voto libertatem: in quo cum tentatione convenit, quam vis in aliis hæc duo inter se discrepent, ut videre apud Suarez *d. lib.* 6. *c.* 11. *n.* 13.

Denique causa legitima in omni dispensatione requisita magis est facti quàm juris, desumique potest ex modo vovendi, qui fuit indiscretus, aut ex parte materiæ relatæ ad personam, cui moraliter posset ex causa ruinæ, aut ex necessitate sive utilitate magna publica, aut alia ex causa prudenti arbitrio dijudicienda.

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum.

SUMMARIUM.

1. *Status quid hic significet.*
2. *Monachi, Regulares & Canonici qui dicantur.*
3. *Mulieribus se Religioni dantibus an rectè crines abscindantur?*
4. *Monachi nihil proprium possidere possunt.*
5. *Donare an possint?*
6. *Monachi proprietarii pœna.*
7. *Parochus non præficiendi.*
8. *Moniales tenentur ad clausuram.*
9. *Professus laxiorem regulam an teneatur seu qui reformatam sectiorem?*
10. *Moniales ad clausuram an cogi possint, licet gula ad hoc non obligante?*
11. *Concilia Provincialia singulis triennijs celebranda.*

STatus hic pro vitæ conditione capitur, per quam alteri quis devincitur: v. g. professus per votum triplex, castitatis scilicet, paupertatis & obedientiæ, adstringitur vitæ religiosæ. * Quam alii solitariam & contemplativam, à cœtu hominum remoti, degunt, plangentium potius, quàm doctrinum officium habentes, *can. Monachus* XVI. *q.* 1. dicti *Monachi* quod soli agant: alii inter

homines vestantur, dicti *Regulares*, qui idem & Canonici rectè dicuntur. Vulgò tamen hæc nomina separantur, ut Canonici dicantur, qui beneficia obtinentes in Cathedrali, aut Collegiata Ecclesia, nullo voto se obstringunt; Regulares verò qui tria vota emittunt, & in communi simul habitant. Hi propriè non vocantur Monachi, licet eorum nomine in favoribus omnes religiosi veniant. Abbas in *c. ex parte sup. De postul. Prælat.* Horum est servare Regulam, cui se obstrinxerunt, tum in cibo, tum in vestitu: coronam gerere. Ubi & receptum, mulieribus ingredientibus abscindi crines.

De quo tamen dubitari posset, An licitè
3. fiat? R. Caussam dubitandi sumi ex *can.* 3 *Dist.* 30. cujus verba sunt. *Quicumque mulier, religioni judicans convenire, comam sibi amputaverit, quam Deus ad velamen eius, & ad memoriā subjectionis illi dedit, tamquam resolvens jus subjectionis, anathema sit.* Verùm olim quidem judicatum ignominiosum, habere abscissos crines: religionis tamen caussa habitum id sanctum, etiam apud gentiles, qui suas Vestales tondere consueverunt; idque in ipso ingressu, ut opinatur I. Lips. *De Vesta & Vestalib. c.* 12. alias comam alebant. Nihil obstat *d. c.* 2. nam in eo non agitur de Religioni se dantibus mulieribus, sed quæ viros derelinquentes, quadam pœnitis simulatione tondebant caput, quod ibi reprehenditur. Et patet hoc ex *d. can* 3 *dist* 30. *& can. Mulier* 4. XXVIII. *q.* 5. ubi non improbatur tonderi Moniales. Prohibitum tamen in Concilio provinciali Mechlinensi, habito anno 1607. tonderi virgines Deo dicandas ante professionem, ut major sit professionis libertas, *tit de Regularib.* 23 *c.* 7.

4. Jubentur præterea inhærere institutis patrum, quæ deferentes solent evadere insensissimi Dei hostes: proprium nihil possidere, sed omni proprietati tetrum renuntiare, quæcedit & quæritur Monasterio bonorum capaci, quatenus non cohæret personæ cuius ordinis sunt beneficia, quæ habet ingressus, quæque per ingressum, id est professionem, vacant, *c.* 4. *De Regularib in* 6. Eius ordinis est & feudum, & alia similia jura, quæ etiam; olim professionem, demum ad proximiores deferuntur; nisi ante ita sponte renuntiaverit, aut constet absolutè cum vitam mutasse, *d. c.* 4. Qua in re Concilium Trid. qui immutavit, prohibens etiam expressam renuntiationem jurium & obligationum, etiam juramento firmatam, cum irritatione, uti dictum supra *De Regularib. nu.* 26. intra bimestre ante professionem.

Hinc, cum proprietate careant, donare ne-
5. queunt: elemosynam tamen extremè egenti rectè largiuntur, imò tenentur, etiam bona habentes administrationem, ut rectè tradit Navarr. *ad can. Quiescamus num.* 36. *Dist.* 42. quod lex naturæ ad id obliget:

Proprietati rerum nonnè renuntians Mona-
6. sterio est expellendus. Mortuus si inveniatur, quid propriè habuisse, clam Superiore, caret sepulturâ Ecclesiasticâ, *c.* 2. *& c.* 5. *h. t.*

Prohibentur etiam ingressi officia sæcularia ambire: quo modo non præficiuntur Pa-
7. rochiis, *c.* 1. *in f. De capel. Monach.* nisi caussa subsit, & tunc adjungendus socius, secundum illud, *Væ soli, quia cum ceciderit, non est, qui subleveat eum, c.* 2 *& c.* 5. *h. t.*

Moniales ad clausuram tenentur. Legiti-
8. ma tamen caussa ex Superioris consensu facit licitum egressum, *c.* 1 *eod. in c.* Trid. *Sess.* 25. *de Regularib, c.* 1. Vid. Gutierrez *lib.* 1. *Canon. Quæst. c.* 14. *n.* 8 *& seq.*

Q. An professus laxatam Regulam, negli-
9. gentia Superiorum, ad eamdem postea restitutam suo rigori teneatur? R. Posse videri, non teneri, ex eo, quod nemo obligetur illa intentionem; hic autem intentio fuit non obstringere se nisi Regulæ, tunc ita se habenti Communem tamen & receptiorem esse sententiam professum talem teneri se accommodare Regulæ reformatæ, licet ab initio, cum ad observationem Regulæ illius loci se obstrinxerit & vivendi normam, sciverit, vel scire debuerit, mutari subinde, & ideo profitendo se obligare videtur, saltem tacitè, ad reformationem, majorem quæ austeritatem, si ex caussa contingat eam induci. Quò facit textus in *d. c.* 1. *& d. c.* 5. Innoc. in *c. Super eo sup. De Regularib.* Felin. & alii in *c. Super eo sup. De appellat.* Peck. *ad c. Quod omnes nu.* 6. *De R. I. in* 6.

Quid si Regula ad clàusuram non obliger,
10. an Moniales per Episcopum possint adstringi ad clausuram? R. Id videri colligi ex *d. c.* 1. *in prine. eod. in* 6. quod simpliciter ad

clau-

clausuram in posterum omnes adstringit. Trident. verò *d. Sess. 25. de Regul. c. 5.* tantum vellet ut clausura, ubi violata fuerit, diligenter restituatur, ubi inviolata, conservetur: ut possint videri, ubi Regula non habet clausuram, non posse ad eam cogi Moniales. Verum Constitutio Pii Quinti, *incip. Circa Pastorales*, & Gregorii XIII. *incip. Deo sacris*, omnibus mandant clausuram, etiamsi Regula eam non præcipiat, quæ duæ Constitutiones ligant, ubi usu sunt receptæ & optimum foret eas recipi, ut evitentur pericula. Vide Franc. Zypæum, in *Analys. Iuris Pont. novi de Regularib. n. 41.*

Ut autem monastica disciplina melius conservetur, instituenda tertio quoque anno Concilia Provincialia, quibus collapsa reformentur, peccata corrigantur, *c. 7. & 8. h. t.* ubi edocetur, quomodo, ubi, quanto tempore Concilia sint celebranda.

111 Sæculares ad præbendas in Monasteriis non sunt admittendi, ne per eos contingat destrui Regulam, *c. ult. in fine h. t.*

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus.

SUMMARIUM.

1. *Religiosa Domus quæ dicantur.*
2. *Earum visitatio & reformatio spectat ad Episcopum.*
3. *Religio nova, nisi auctoritate Pont. induci non potest.*

1 RElegiosæ Domus nomine veniunt quælibet loca pia & Monasteria, *c. fin. h. t.* quæ singula jubentur habere suum Superiorem. Unus pluribus præsidere, aut in pluribus Monachum agere prohibetur. Propriè Religiosæ Domus dicuntur Xenodochia, Nosocomia, & similia: 2 quæ ordinanda, visitanda, reformanda ex Regularibus, non etiam ex sæcularibus, nisi in illorum defectu, *c. 5. h. t.* idque per Episcopum loci (nisi sint exempti:) quibus ab eodem & administrator præficiendus, qui fructus in usus destinatos convertat; aut, si convertere nequeat, in alios vicinos cõverter, redderque rationem suæ administrationis Ordinario. Trid. *d. loco c. 8.* Ad quarum rationem reddit ionem Ordinario faciendam non videntur teneri Monasteriorum Prælati, cùm de iis non loquatur dictum Concilium.

Religionem novam nemo nisi auctoritate 3 Pontificis inducit, ne ex Religionum diversitate oriatur confusio, *c. fin. h. t. Clem. 2. eod.* Adeò ut, si contingat aliquos Religionem non approbatam profiteri, eidem non obligentur, *c. 1. eod. in 6.*

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum.

SUMMARIUM.

1. *Capella quid, & unde dicta?*
2. *Capellæ qui præficiendi?*

CApellas Monachorum aliqui dictas putant, quod populum capiant, quasi capientes λαὸν, id est populum, composito ex Græco & Latino nomine. Vērius derivatur ista dictio a *Cappa*; quæ tegumen significat, quod veluti teutorium factum secum vehere solti Francorum Reges, quando erant in expeditione. 1

Harum nomine venit etiam Parochia & Prioratus, *c. 1. & 3. h. t.* quibus, qui subsint Monasterus, præficiendi potiùs sæculares, quam Monachi, cum difficile sit sæcularibus deservicndo in monastica Regula persistere, *can. Nemo XVI. q. 1.* Monachi, si iis fuerint præfecti, revocandi sunt, aut socius iis adjungendus, si aliud non habeat privilegium Apostolicum faciens mentionem Concilii Lateranensis. 2

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatus.

SUMMARIUM.

1. *Jus patronatus aliud civile, aliud Ecclesiasticum.*
2. *Jus patronatus quid?*

3. *Iuris illius capaces Clerici & laici: unde aliud Ecclesiasticum, aliud Laicum.*
4. *Adquiruntur I fundatione, constructione, dotatione.*
5. *An ista concurrere debeant?*
6. *Reparatione an & quatenus adquiratur.*
7. II. *Per concessionem S. pontificis.*
8. *An & praescriptione?*
9. *An contra laicum patronum? & per laicum quanto tempore praescribatur.*
10. *Transit jus patronatus per successionem.*
11. *Patronis diversis in stirpes an in capita succedatur.*
12. *In fideicommissarium universalem an transeat?*
13. *In hereditatis divisione an uni adjudicari possit.*
14. II. *Transit jus hoc per concessionem alterius.*
15. *Ad translationem in privatum an opus consensu Episcopi?*
16. *Consensum postea intervenire sufficit.*
17. *Translatio juris huius etiam in laicum fieri potest, ex consensu Episcopi.*
18. *Patre donatore decedente ante consensum, donatio est nulla.*
19. *Consensus tacitus an sufficiat*
20. III. *Transit & hoc jus per venditionem universitatis.*
21. *An vendita universitate cum jure patronatus?*
22. *An vendita universitate & jure patronatus?*
23. *Vendita universitate an transeat ad emptorem?*
24. *Transit item cum re permutata, cui adhaeret.*
25. *Permutari per se qualiter possit.*
26. *Patroni bonis publicatis an transeat ad fiscum?*
27. *Effectus huius juris consistit I. in honore processionis, an & ne sine venia in jus vocetur.*
28. II. *In subventione patrono inopi debita.*
29. III. *In defensione Ecclesiae, qua patrono incumbit.*
30. IV. *In praesentatione.*
31. *An praesentandus sit dignior?*
32. *An digniore omisso, recte praesentetur dignus?*
33. *Patronus non praesentat seipsum.*
34. *An ab eo recte praesentetur, cui cessit jus praesentandi.*
35. *Praesentationi ab aliis de se facta an dissentire possit.*
36. *Praesentatus jus competit mariti ratione dotis.*
37. *An & concurrente uxore in praesentando?*
38. *Creditor jure pignoris non praesentat.*
39. *An neque conductor?*
40. *Tutor an praesentare possit?*
41. *An sequester?*
42. *Bona fides possessor recte praesentat.*
43. *An & lite etiamtu tempore praesentationis?*
44. *Praesentationis effectus est investitura.*
45. *Praesentatio intra quod tempus facienda.*
46. *Patrono laico concurrenti cum Clerico competunt sex menses.*
47. *An laico eo casu liceat variare?*
48. *An laico pluries variare liceat?*
49. *Et an si, uno praesentato, juraverit, se alium non praesentaturum?*
50. *Institutio praesentati a laico intra tempus facta est valida.*
51. *Ius hoc à laico translatum in Ecclesiam sit Ecclesiasticum.*
52. *Vi & contra, ab Ecclesia translatum in laicum.*
53. *Praesentatio non recte fit Episcopo extra dioecesim.*
54. *Pluribus jus praesentandi habentibus, si unus alteri succedat, an ei sit duplex votum?*
55. *An omnes simul comparere & praesentare debeant?*
56. *Tempore praesentandi lapso, fit devolutio illius juris ad Ordinarium.*
57. *Tempus illud an currat ignoranti?*
58. *An currat excommunicato?*
59. *Praesentatum ab excommunicato an Episcopus recte injiciat?*
60. *Praesentationem excommunicati an superior acceptare teneatur?*
61. *Iuri praesentandi derogat S. Pont.*
62. *Idque cum clausula derogatoria quoad jus patronatus laici.*
63. *Nec generalis clausula sufficit.*
64. *Sufficit hac in patronatu Ecclesiastico.*
65. *Quid si simul pertineat ad laicum & Clericum?*
66. *Derogatio expressa quando & cur necessaria.*
67. *Legatus à Latere potest praejudicare patrono Clerico, non etiam Episcopus.*
68. *Ius patronatus quibus modis extinguatur.*

69. *Ab-*

69. *Abrenuntiata hæreditate maneat salvum hoc jus?*

70. *Excommunicatio an privet hoc jure;*

1 JUs patronatus aliud est circa liberatos, ratione manumissionis competens, de quo *l.* 39. D. *& 6. Cod.* dicitur quæ civile: aliud circa Ecclesiam aut Ecclesiasticum beneficium, spectans ad beneficiorum collationem non libertam, cum fiat ad præsentationem alterius, de quo hoc Tit. agitur, & dicitur Ecclesiasticum, quia adnexum spirituali, *c. de jure 16. h.t.* quale habetur spirituale, *l. qua religiosis D. de rei vindic.* ex regula, quod accessorium sequatur principale.

2 Est autem potestas præsentandi ad beneficium vacans. Dicitur, præsentandi; vel proprie & formaliter, quando præsentatur instituendus, vel virtualiter, secundum *c. nobis 25. hoc tit.* ubi ex adsensu patroni facta electio tenet. Non rectè objecteris, quod & alia contineat definitum, non comprehensa sub definitione, uti jus honorificum, quo patrono conventia præstanda obsequia, locus honorificus in Ecclesia, *d. c. 25. in fine* jus utile, quo patrono præsto inopia subveniendum ab Ecclesia, *d. c. 25. & can. Quicumque XVI q. 7.* onerosum, quia patroni est, Ecclesiam, ne eius bona dilapidentur, defendere modo præscripto *can Filii XVI qu. 7.* unde & vocatur jus Advocationis, *c. 6. h. t.* & ipse patronus Ecclesiæ Advocatus: non rectè, inquam, hæc objeceris, quod jus præsentandi sit primarium, cætera autem minus principalia, & ex illo resultantia; ut sufficiat id, quod est principale, definitione contineri. Dicitur vacans; quia aliàs esset irrita præsentatio. *c. illud h. t.* uti & est irrita institutio, secundum dicta supra, *hoc eod lib. tit.* 8.

3 Capaces hujus juris sunt non tantum Clerici, sed & laici. Nam fundatoribus id jus Ecclesia permisit, ut allicerentur fideles ad opera pietatis, ex gratia quadam, unde & interdum jus istud vocatur Gratia, quæ ratio etiam in laicis obtinet. Hinc aliud faciunt Clericorum, quod & Ecclesiasticum dicitur, competens alicui ratione dignitatis aut Ecclesiæ, cui præest, ex cujus bonis fundata, dotata aliqua Ecclesia, aut beneficium erectum: aliud laicorum, quod laicum sive laicale vocant, competens ratione fundationis Ecclesiæ ex bonis patrimonialibus. Non rectè ideo laicum dixeris, quod à laico possideatur. Ecclesiasticum verò quia possessor ejus sit Clericus; nam & hic potest possidere laicum jus, occasione bonorum patrimonialium, ut rectè tradit Covarr. *Pract. Quæst. c. 36 num. 2. in fine.* Posset & aliud dici Personale, quod personæ competit, aliud Reale, quod rei adhæret.

4 Adquiritur fundatione, dotatione Ecclesiæ, aut Ecclesiastici beneficii, *can. nemo 9. dist. 1. de consecr. & passim h.t.* quatenus tamen jus istud sibi servavit fundans, dotans, ex consensu Episcopi, nam alias censebitur Ecclesiam potius liberè fundasse, construxisse, dotasse. Covarr. *ad c. Professor p. 2. §. 10 n. 3. in fine.*

5 Ubi quæritur, An ista debeant concurrere? R. Non videri, sed singula sufficere ad adquirendum hos jus, per *d. c. 25.* in quo tantum fit mentio constructionis: *d. can. Quicumque*, qui meminit tantum eius, quod collatum: item *d. can. filii*, in quo fit mentio alternativè eius, qui fundavit, aut dotavit; ut alterum sufficiat, ex natura orationis alternativæ. Et vult id ipsam ratio, cum jus istud permittatur ob gratiam beneficii Ecclesiæ præstiti, quod non tantum fit conjunctim, sed & disjunctim, fundando, aut extruendo tantum, aut etiam dotando tantum, Rochus de Curte *hoc tit. V. Dotavit qu. 11.* Azor. *Instit. Moral. p 2. l. 9. q. 6.*

6 Q. II. An & adquiratur reparando Ecclesiam? Posset videri non adquiri, invito proprio patrono, cui jus suum non est eripiendum, *lib. id quod nostrum D de R. I.* Facit, quod ut invito fructuario non potest, dominus rem facere meliorem, *l. fin. in fine D de usu & habitat.* ita nec debeat posse reædificari Ecclesia, patrono invito, cum eius detrimento. Dicendum tamen, reparanti collapsam Ecclesiam quæri jus patronatus, quatenus illud sibi reservavit, ex consensu Episcopi: idque sine injuria pristini patroni, cui nullum amplius jus erat in rem non existentem. Et hoc, quatenus illi tantum erat jus ex constructione: nam si præterea & dotaverit, quia causa manet, rectè dicetur, simul cum reparante, eum patronum manere, si ex consensu episcopi id jus sibi servavetit.

Neque

Neque enim repugnat, plures esse, unius Ecclesiæ aut beneficii patronos, ut cum plures construunt aut dotant: & hoc sine injuria præstini patroni, cui præstat habere jus per accessionem alterius deminutum ratione reparationis, quàm inutile habere, propter destructam Ecclesiam: Dixi, collapsam; nam si tantum pro parte sit reparata, verius est, præstinum patronum manere, cùm non possit videri eius jus extinctum circa rem, quæ non erat omninò extincta, utpote pro parte extans, quæ pro parte reparata videtur eadem permanere cum priori, *l. Quires §. item D. de solut.* Non obstat primum argumentum, quia non eripitur alicui suum, cum nullum illi possit dici esse jus circa rem alienam, qualis est destructa reparata. Non obstat secundum, quia cessat ususfructus, te percepta, & jus circa rem destructam: ut reparando nulla fiat injuria priori patrono, qui amplius patronus non est. Facit pro ea parte *Nov. ut nullus fabricet oratoria 67. §. 1.* ub reparanti jus istud conceditur. Et hoc, uti dixi, si cum consensu Episcopi idem jus sibi exceperit, qui tam in reparando desideratur, quàm in exstruendo & dotando de novo. Hostiens. *hic, in Summa* Paul. de Citadnis *hoc tit. p. 3. caus. 1 num. 41 & caus. 4.*

Secundò, adquiritur per concessionem Pontificum, qui Ecclesiis liberis adoptarunt patronos potentiores, quorum præsidiis ab insultantium injuriis redderentur tutiores. Hoc modo sæculares Principes nominandi ad cathedras & dignitates jus consecuti videntur, quod primò ad Clerum & populum videtur pertinuisse, aut potius ad solum Clerum, secundùm dicta suprà *De elect.* Non tamen ideo dicendi Principes non dotasse aut fundasse Ecclesias, cùm historiæ multorum Principum mirasin Ecclesias & pia loca liberalitates referant. Covart. *d. c. 10. n. 5.* Quò spectat, quod Trid. *Sess. 28. c. 9. de reform.* in patronatu adrogato per communitates requirat majores probationes, quod iis plerumque ex usurpatione id jus quæsitum videatur, non ita in Principibus & sublimibus personis.

8 Quæstio autem est, an & præscriptione adquiratur? R. Non videri, nisi ea, quæ temporis est immemorialis, si de fundatione aut dotatione non pateat ex authentico documento. Nisi tales personæ jus hoc sibi adrogent, quibus potius quàdam usurpatione ad quæsitum præsumitur, quibus Trid. *d. c. 9.* non alias voluit suffragari tempus immemoriale, quam si præsentationes quinquaginta annis continuatæ probentur. Et hoc, ne facilè Ecclesiastica beneficia impudenter in servitutem redigantur. Qua de causa Trident. *Sess. 14. c. 12. de reform.* nulli id jus in posterum competere vult, quam ex fundatione aut dotatione, nulla excepta dignitate. Vid. Azor. *d. c. 10. q. 1:*

Et hæc ita, quatenus non constat, Ecclesiam ante fuisse liberam: nam si pateat, ante liberam fuisse, nec ab iis, qui jus patronatus adrogant, fundatam, aut dotatam, præscriptionem non currere talibus, communis est opinio, ut videre est apud Covarr. *d. cap. 10. num. 2.*

Quæritur verò, An contra laicos patronum præscribatur? Resp. Facilius isto in casu præscriptionem procedere, propterea quod non agatur detrimentum Ecclesiæ, cui, cùm libera non sit, non infertur tantum gravamen, patronum mutando.

Ubi disputatur de tempore. Aliqui volunt, ex eo, quod tale jus cadat in laicum, posse per laicum præscribi spatio decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes. Alii annos quadraginta requirunt, cum titulo. Alii 40. quidem annos requirunt, quia agatur causa Ecclesiæ, titulum tamen non requirunt; quod non tam contra Ecclesiam, quàm contra privatum præscribatur. Covarr. *d. c. 10. num. 8* Quæ ratio videtur facere pro prima opinione, uti & quod parum intersit Ecclesiæ, habete hunc vel illum patronum, sed tantum privati agatur causa, ut à tempore, quo contra privatum præscribitur communiter, non sit recedendum sine textu, qui hoc casu nullus datur. Vid. Paul. de Citadinis *in h Tract p 6. art 3. q. 17.* Rochus de Curte *V. ipsevel si qu. 36. num. 6.* Molina *De Iust. & Iure Tract. 2. disp. 70.*

Constitutum jus patronatus transferri potest per patronum in alios, non tamen nisi modis legitimis. Primus est successio, per quam non tantum transit in consanguineos, verum & extraneos hæredes; nec tantum pro parte hæreditatis, sed ad singulos in solidum,

10

c.1. h.t. cùm jus istud sit individuabile, non posita differentia in sexu, loquitur enim *d.c.1.* indistinctè.

11 Ubi quæritum, An succedentes diversis patronis in stirpes veniant, an in capita? R. Tantum in stirpes eos venire, & cujusque patroni liberos vel hæredes in eius jus succedere, simulq; unam vocem habere, *Clem.2.h.t.* Cui non obstat, *c.3 eod.* quia non accipiendum, quasi vellet & penes singulos hæredes cujusque patroni jus in solidum esse, & vocem separatam; sed loquitur simpliciter, de patronis pluribus concurrentibus ad præsentationem, & eorum hæredibus, repræsentantibus quidem patronos, non tamen in capita, sed in stirpes, qui præsentando non conveniunt. Posset & *d c.3.* accipi de hæredibus unius patroni, quibus singulis sua est vox.

Non est itaque dubium transire hoc jus ad quemcumque hæredem, cum bonorum universitate, *c.7.h.t.* cui adhæret tamquam accessorium. Idem est in bonorum possessore, ex eadem ratione.

Quæstionis est, An transeat in fideicom-
12 missarium universalem? Resp. Communem sententiam esse, non transire, *l. arg. l quæ perinde* 42. D. *ad S.C. Trebell.* ubi jus sepulcri penes hæredem manet, nec transit ad fideicommissarium, etiam in casu, quoad indigno aufertur hæreditas, *l. si quis* 33 *D. de relig. & sumptib fun.* Secundò, *arg. l. si patroni* 55. *D. ad S. C. Trebell.* ubi, restituta hæreditate, non transit jus patronatus, sed apud liberos manet. Quorum locorum argumento idem plerique trahunt in patronatu Ecclesiæ, ex eo, quod ut ista jura sub restitutione non comprehenduntur, cùm non veniant jure hæreditario, ita nec hoc jus patronatus. Præterea quod ad fideicommissarium non transeant alia jura, quàm quæ continent commodum pecuniarium. Quæ opinio ut sit communis, uti videre est apud Rochum de Curte *V ipse vel is num.* 20. Gomez 6. *Var. Resol. c.5. num.* 29. *& allegatos à* Molina *De jure primog. lib.1 c.23.n.5* contraria tamen non immeritò alicui probari posset, quod non sit paritas inter hoc jus & jura superius allegata, cùm jura sepulcrorum tantum sequantur hæredem, patronatus civilis tantum hæredem suum, ut patet, *Instit. & D. de adsignat. libert.* nec eripiatur liberis, patre damnato etiam perduellionis, *l. 4. D. de jure patron.* cum jus patronatus, de quo hic, etiam competat non hæredi, sequatur universitatem bonorum, & cum ea transeat ad emptorem, aut alium, etiam fiscum, ut mox dicetur, etiam titulo singulari, ut donati, legati, ex consensu Episcopi. Ut non obstet, quod non capiatur hæreditario jure, cùm ex natura sui sequatur eum, ad quem universa bona transeunt, non tamquam quid hæreditarium, sed tamquam res transiens cum rerum universitate, in qua consistit. Nihil etiam facit, quod dicatur non continere commodum pecuniarium, cum sit utile patrono, qui inopia pressus alendus est ab Ecclesia, uti dictum, & possit in egestem dare marito, penes quem est præsentatio, quæ est loco fructuum. Vid. Molina *d. loco*, & Molin. *ad Consuet. Paris. §.37. hodie* 55. *Gl.10. in princ.*

Item quæritur, An possit per judicem uni 13
adjudicari in divisione hæreditatis? R. Id videri posse; Primò, per *c. excommunicatione* 14. *h.t.* ubi potest transferri in alterum patronum. II. Quod sit utilius Ecclesiæ habere unum patronum, quàm plures. III. Quod non repugnet natura rei, cum transeat id jus in alium cum universitate. Contra tamen verius est, cum Abbate in *c.9. h.t.* ex eo, quod aut fiat æqualis divisio rerum, nec erit ratio, quare uni potiùs adjudicetur, quàm alteri; aut inæqualis, & tunc in compensationem alicuius adjudicare uni jus istud, saperet simoniam. Quò spectat *c.1. h.t.* quo prohibetur divisio Ecclesiæ inter hæredes. Non obstat argumentum sumptum ex *d c.14.* quia in illo agitur de alterius compatroni libera cessione alteri sine pretio facta. Non obstat secundum, quia nihil ea res spectat ad judicem, cum plures patronos jura patiantur. Non etiam tertium, cum uti ad omnes transit universitas, ita & jus istum. Abbatem sequitur Rochus, *hic V. ipse vel is n.* 26. Videtur eodem facere, quòd habet *d.c* 9. Ecclesiarum ordinationes non esse mutandas, nec ab Advocatis vicissitudines esse præsumendas, ut scilicet unus uno anno sit Advocatus Ecclesiæ, alter alteto, secundùm Innoc. *ibid.* quoad id fieri non debeat sine consensu Episcopi, sine quo nec dividi potest istud jus. Quin autem conveniant patroni, ut vicissim præsentent, nihil involvit

Digitized by Google

contra Canones mali. Alii putant *d. c. 9.* prohiberi, ne, mutato patrono, muretur & Sacerdos Ecclesiæ præpositus. Cujus ratio est, quod Sacerdotis præpositi jus circa Ecclesiam non tam pendeat à patrono, quàm ab institucute, ut ideo jus quæsitum mutari nequeat, aut ei cripi.

14 Secundo modo transit per liberalem alterius Concessionem. Cuilibet enim est permissum jus suum in alium transferre, *c. cum 11. h.t.* nullo consensu Episcopi requisito, si conferatur Ecclesiæ aut loco religioso, uti expressum *c 1 eod. in 6.* Ut non sit curanda Glos. quæ contrarium vult, in *c. illud 8. h.t.* Nec obstat *d. c. 11.* quo posset videri hoc ipsum prohibitum, nam loquitur tantum de transactionibus ea, quæ ad se non pertinent, ut sunt Ecclesiæ ipsæ & beneficia propietate tenus, non etiam de re jure patronatus, quod pertinet ad patronos, qui & ideo illud transferunt: cui interpretationi favet Innoc. *d. c. 11. in pr.*

15 Ubi quæritur, An in aliospriuatos transferendo sit opus consensu Episcopi? Resp. Posse videri, opus non esse, ex eo, quod nullus locus id exprimat. Nam juta ad hoc communiter allegata, *c. 5. 10. 11. & c Nullus 1. h.t. can. Nemini* xv. *q.* 7. & similia, tantum volunt, Ecclesias & beneficia nec privatis Clericis nec locis religiosis rectè dari, sine adsensu Episcopi, de jure autem patronatus non loquuntur. Quod patet ex eo, quod ista loca tantum se fundent in eo, quod non possit quis aliud transferre, quàm habet. Habet autem patronus jus patronatus, uti paulò ante dictum ex Innoc. *in d. c. 11. in fine*; ut validè illud transferat. Contra tamen habet communis opinio, scilicet non aliàs valere translationem in privatum factam, nisi ex adsensu Episcopi, per *d. c 8. h.t & d. c 1. eod. in 6.* in quibus tamquã singulare quid disponitur, ut translatione hujus juris, in locum religiosum non requiri consensum Episcopi. Cujus ratio esse potest, quod revertatur ad naturam suam: ut in aliis requiratur Episcopi adsensus. Ratio est, ut inspiciat, an expediat Ecclesiæ mutare patronum. Ita autem tenet translatio ista, si liberalis sit; aliàs sapere simoniam.

Q. II. An sufficiat consensum postea accedere? 16 R. Videri non sufficere, ex eo, quod ad eam rem auctoritas requiratur Episcopi, *d. c. 11 & c Suggestum 20. h.t.* cuius ea est conditio, ut præcedat. *§. tutor inst. de auct. tut.* Sed dicendum, sufficere, etiamsi postea interveneriit, valereque donationem ante factam, per *d. c. 11. & 20.* in quibus licet fiat mentio auctoritatis, tamen ea non accipitur ibi pro consensu, ut patet ex istis capp. Consensus autem postea accedens facit actum prævium tum esse Roch. *his V. dræcesani n. 9.* Pro qua parte videntur facere, quæ tradit Abbas *cons. 80. n. 2.* consensum scil. requisitum etiam postea intervenientem facere actum prævium convalescere. Deinde ratio, quare requiratur in ista translatione consensus Episcopi, est, ut videat, an expediat Ecclesiæ mutatio patroni: quam si judicaverit expedire ex post facto, si mutatio non foret valida, inducta in favorem Ecclesiæ redundarent in eius odium & detrimentum, ut tradit Abbas *d. l.* Et hoc ita, si translatio fiat in Clericum.

Quid si in laicum? R. Negare Abbatem, *d.* 17 *loco n. 3 & 4.* consensum sequentem sufficere; eo argumento, quod laicus non sit capax rei spiritualis, nec illam possit possidere. Quæ ratio hac in materia est infirma, cum laicus ex speciali gratia hujus juris sit capax, ut videatur & posse illud in alium laicum transferri ex consensu Episcopi postea subsequente. Nec obstat aliud argumentum Abbatis, quod scilicet ea de causa sint habiles laici, ut excitentur ad exstruendas & dotandas ecclesias, quæ non habet locum in cessionatio, quia ex ista ratione sequeretur, non posse etiam transire cum universitate in alium. Facit eodem, quod dictum supra *n. 9* posse quoque laicum contra laicum patronũ præscribere jus istud, ut etiam debeat posse adquiri cessione possessoris, ex consensu Episcopi. Nec objici potest, quod textus meminerint translationis in Clericum, nam in iis tantum species facti proponitur, ut translatio in laicum non sit dicenda remota. Rochus *d. loco n. 18.*

Quid si pater jus istud alteri dederit, & an- 18 te consensum Episcopi decesserit, an teneatur filius donationi stare? R. Pro filio facere, quod ante consensum Episcopi ista donatio sit nulla, *c. 5 & d. c. suggestum 20. h.t.* ut nequeat videri filio præjudicatum. Quò facit, quod, ut consensus subsequens faciat actum esse valí-

dum

dum, debeat & tunc concurrere consensus patroni, qui hic deficit, filio jam patrono potius contradicente, patris autem consensus nullus sit, atque ita nihil operetur in præjudicium filii Abb. *multis quæst. 5. num. 3. & 5.* Roch. *d. num. 18.*

19 Q. V. An consensus sufficiat tacitus? Resp. Negare id Abbatem *d. c. 11 n. 4.* eo quod in actu odioso non præsumatur consensus ex taciturnitate. Contrarium tamen dici posse, ex eo, quod actus iste non tam sit odiosus, quàm favorabilis, cum jus istud concedatur ad excitandos fideles ad opera pia, ut, secundum tradita ad Reg. *Quitacet de R. I. in 6.* scientia eius, qui contradicere potest & non contradicit, inducat consensum Roch. *d. loco num. 20. & faciunt allata in simili à* Barbosa, *ad l. Qua dotis 34. n. 54. & seq. D. Soluto matrim.*

20 Tertiò, transit per venditionem universitatis, vel rei, unde pendet, *c. cum seculum 13. h. t.* tamquam accessorium, nisi exceptum fuerit, *c. ex litteris 15. h. t.* Ubi cavendum, ne res cariùs æstimetur propter istud jus adnexum, quia non vacaret vitio, & pravitate simoniaca. Quæ ratio facit, per se non vendi hoc jus, & contractum nullum declarati, *c. de jure 16. h. t.* atque ementem jure isto privati, *c. 6. h. t.* excommunicationis quæ & incitedicti pœnis subjici. Trid. *Sess 25 c. 9 de reform.* Vid. Suarez *4. de Simonia c. 28.*

21 Ubi quæritum, An valeat venditio hac forma. *Vendo tibi universitatem, cum jure patronatus?* Resp. Rationem dubitandi esse, quod videatur eiusmodi forma per se vendi jus istud: propter ea, pressionem, non etiam accessorie venire, ut possit videri subesse vitium, secundum *d. c. 16.* Dicendum tamen non esse vitiosum tale m contractum, & jus istud non tam principaliter transire, quàm accessorie, quod dictio, *Cum*, denotet accessionem, secundum tradita *Instit. de legat. § Si quis ancillas.* Ut præcedat regula, quod expressio eius, quod tacitè inest, non vitiet, *l. 3. D. de leg. 1.* Nav *Cons. 3. h. t.*

22 Major est quæstio, An hac forma, Vendo universitatem & jus patronatus? R. Prima facie vitiari non carere vitio, ratione dictionis. Et, quæ copulativa facit utrumque principaliter venire; ut eo casu videatur etiam vendi jus istud. Dicendum tamen, si bona sit intentio, & pretium non excedat valorem rei, non habendum esse vitiosum istum contractum, etiam in foro exteriori; cum non fetetur, quibus verbis contractus sit conceptus, possitque expressio ista habere sensum, qui culpam excuset, quod scilicet eo fine sit facta, ut non putetur jus istud reservatum, ac separatum à re. Nam aliàs non transiret, secundum *d. c. 7 h. t.* in verbis, *In firmam concessa, non excepto jure patronatus.* Qui sensus, cum delictum excludat, potiùs excipiendus, quàm contrarius, qui delictum ponit, secundum Navarr. *Cons. 6. n. 7. & 8. de hared.* Neque enim potest dici transire cum re, cuius non est accessorium, imò per se subsistens, quale vocant personale, personæ primario competens, etsi rem nullam habeat. Vide Decium. *ad c. quanto n. 6. de judic.* Gail *de benef. p. 5 c. 9. n. 11. & seq. & n. 33.*

Ubi alia quæstio, An saltem vendita uni- 23
versitate, transeat tale jus ad emptorem? R. Ita communiter velle Canonistas, citatus à Covarr. 2. *Var. Resol. c. 18. n. 7. vers. Quartò*, ex eo, quod passim dicatur transire cum universitate vendita. Pro quibus facit argum. quod istud jus in hæredem transeat, ut etiam videatur transire in emptorem universitatis. Contrarium tamen probabilius, quod, cum non cohæreat rei venditæ, non possit ista venditione videri comprehensum, cum rerum eadem contentarum non sit accessorium, ut earum venditio & translatio minimè adficiat hoc jus, utpotè omninò separatum ab iis. Nã si transferretur, esset, quia reputarentur una vendita, non tamquam pars universitatis, sed per se, quod non esset extra simoniæ vitium. Covarr. *d. loco vers. Quarto* Suar. *d. c. 28. n. 19. & 20.* Non obstat, quod totaliter se habens transeat nihilominus ad hæredem; nam hoc ideo, quia ille repræsentat personam defuncti, succeditque in omne eius jus, non etiam emptor. Quò facit, quod hæres succedat in juta sepulcrorum, non etiam emptor, ut ab uno ad alium non fiat extensio, aut illatio.

Quod de emptione dictum, idem & de per- 24
mutatione dicendum, ut scilicet cum re, cui adnexum, permutata transeat, modo tamen pluris non fiat, ratione adueri juris, quia, secundum dicta, subesset simoniæ vitium.

Digitized by Google

Dubitatur, An & per se permutetur? Resp. Cum alio simili jure permutari, sine vitio, quòd sit quasi spiritualium inter se. Ubi tamen opus erit consensu Episcopi, qui ut in donando, ita & in permutando est adhibendus; ex eadem ratione, scilicet, ut inspiciat, an mutatio patroni sit cessura commodo Ecclesiæ. Hoc magis, quòd mutatio spiritualium inter se requiratur superioris auctoritatem.

26 De eo quoque dubium esse possset, an publicatis patroni bonis, una transeat ad fiscum? R. Præsupponendo, quod ante dictum, jus istud etiam in extraneum hæredem transire, & sequi rem, cui adhæret, facilem esse resolutionem, publicatis scilicet bonis, publicari & fiscum sequi, etiam laicum. Nihil faciente, quòd si spirituale, cùm eius ex speciali gratia capax sit laicus, & ad emptorem laicum, hæredemque extraneum transeat, cujus loco est fiscus, *l. si tot am 83. D. de acq. hæred.* Ubi fisco, qui successit hæredi, cedit pars vacans: jure adcrescendi. quòd apud eum sit portio altera, quæ non est nisi apud hæredem, vel eum, qui est loco hæredis Abbas in *c. Laici* 10 *n.* 3. & *c. nobis* 25. *h.t.* Et hoc ita, si res vel universitas, cui adhæret, sit publicata, nam aliàs, si publicata fuerint bona mobilia & immobilia, jura & actiones non venient, cum tertiam speciem constituant, ut patet *ex l. à divo Pio* 15. §. 1. *D. de rejudic.* ut nec veniret hoc jus, iis non cohærens. Præterea ita publicata bona hoc jus sequitur, si non sit expressum, ut agnati in id succedant, aut in familia maneat, tunc enim ut ad hæredem extraneum non transit, ita nec ad fiscum, nisi forte pro vita delinquentis patroni, *arg. l. statua* §. 1. *D. de jure fisci.* Nisi prohibitio alienationis faciat continuò locum proximis, per *l. Imperator* 12. *l. Rogo* 21. D. *de fidei comm. libert.* Volunt autem quidam in casu quo publicatis bonis cohæret hoc jus fisco nō esse exercitium, sed Ecclesiam manere liberam. Quod quidem dici posset, si ideo possessor puniatur, quia in ipsam Ecclesiam deliquerit, non etiam si alia de causa: aut in sæcularem transeat fiscum etiam ipsius exercitium, cum unà publicatum ad eum transierit. Ut ejusdem exercitium fisco non sit denegandum, cum nec textus detur hoc adserens, nec ratio patiatur, cum uti dictum, ex gratia competat, & laicis hoc jus etiam quoad exercitium. Concesso tamen, quod alii volunt, Ecclesiam fore liberam, non tamen hoc alias, quam si non sint alii compatroni, penes quos residebit jus patronatus, quibus non debet obesse delictum alterius.

Effectus huius juris primus est, quòd patrono debeatur honos processionis, *d. c.* 28. *in fine.* 27

Ubi quæritur, An, & ei debeatur honos, ne in jus vocetur? R. Honestum quidem videri, si venia præmittatur, non tamen necessarium, ex eo, quòd nullibi inveniatur jure cautum, quod tantùm loquitur de parentibus & patronis libertorum, à quibus distat hoc genus Faber *Instit. de act.* § *panales verf. & in eum num.* 2. *quem sequitur.* Alexand. *in l. generaliter col. fin.* D. *de in jus vocan.*

Secundus effectus est, quòd in casum, quo 28
contingit patronum inopia premi, ei sit subveniendum ab Ecclesia, pro modo facultatum, *d. c.* 25. & personæ qualitate, *can. quicumque XVI. q.* 7 Plures si fuerint, omnibus subveniendum, secundum qualitatem; præcipuè tamen ei, qui plus contulit fundando, aut dotando. Rochus *V. Vitelenum.* 3. & *V. dotavit. qu.* 12. Alienationerum neutiquam ei permissa: uti nec gravaminis alicuius impositio, nec exactio alicuius census, sub pœna excommunicationis, *cap. præterea* 23. *hoc tit.* nisi quem reservaverit sibi ex Episcopi consensu tempore fundationis.

Tertiùs, quòd patrono in cumbat defensio 29
Ecclesiæ, nec à potentioribus opprimatur, bona eius dilapidentur, *can. Filius XVI. q.* 7. ut multò minus eam opprimere debeat, sub pœna excommunicationis, *d. can. filius*: cum quod ex officio prohibere haberi ne cesse, id ipse committere non debeat, *l. Alium D. de servit. urban. prad.*

Præcipuus effectus consistit in præsentatione ministri ad beneficium aut Ecclesiam 30
vacantem, *c. cum ecclesia 6. h.t. can. 1 eternum 25 XVI. qu.* 7. ordinand ve instituendum ab Episcopo. Nec enim patroni præsentatio sufficit. *c. 4 h. t.* Nec ejusdem ordinatio sive institutio per Episcopum neglecta præsentatione, rata est, nisi patronus aut desit, aut negligens fit, *d. can. decernimus.* Præsentandus autem à patrono idoneus, *c. grave* 29. *§ 9. de probem.*

Quæ-

Digitized by Google

Quæritur verò, An necessariò sit præsen-
31 tandus dignior? R. Ecclesiæ quidem voto respondere, ut Ecclesiæ perficiatur, qui majoribus adjuvatur meritis, *c. 3. h. t.* eam tamen non respuere dignum & idoneum, secundùm dicta sup. *Deelect. nu. 41. & seqq.* nec peccare Episcopum instituentem plurium votis præsentatum dignum, licet digniore omisso, cùm ipsius tantùm sit instituere præsentatum, nec eum dignum rejicere nequeat. Et hoc, uno tantùm præsentato; nam ex pluribus tenetur eligere digniorem, nec sine peccato omisset magis idoneum, *d. c. 3. h. t.* Covarr. *ad c. Peccatum p. 2. §. 7. num. 3. D.* Wamesius *Conf. 476. n. 1. h. t.*

32 Q. II. An patronus teneatur præsentare dignorem? R. Si ex prima fundatione sit aliquis ex certa famili ia aut loco præsentandus, non peccare patronum, præsentando dignum ibi inventum, etsi aliunde possit adsumi dignior, quia non potest contravenire primæ institutioni. Alias non esset extra peccatum, præsentando dignum omisso digniore, quia continetur ea res acceptationem personarum, non liberam à gravi noxa. Vide Azor. *d. lib. 6. cap. 11. quæst. 5.* Obstare videtur textus in *can. Monasterium* XVI. *q. 7.* ubi dicitur, presbytero, cui voluerit, modò inutilis non sit, commendari Ecclesiam posse, Episcopi consensu. Quem locum aliqui accipiunt de patrono primo fundatore, cui liceat, digniore omisso, scienter præsentare dignum, idque loco prærogativæ, propter beneficium fundationis aut dotationis. Quorum opinio non est improbabilis, quamvis melius foret, primos fundatores, aut dotatores commodo consulere Ecclesiæ per bonos Parochos & Ecclesiæ ministros: qui tamen non peccabunt contra justiciam distributivam, minus dignum præsentando; nec acceptionis personarum vitium committent, quia id tantùm cernitur circa rem debitam aliquo modo; hic autem non est debita, cum pendeat ex sola fundantis liberalitate. Quæ libertas non est eadem aliis, cum jam beneficium sit fixmatum, ut debeatur magis digno ex intentione. Ecclesiæ, nec liceat patronò sine noxa ei contravenire. Minus rectè Covarr. in *c. Peccatum p. 2. §. 7. n. 5.* putat. *d. can. Monasterium* habere locum in successore.

Q. III. An patronus præsentet se ipsum? 33
R. Minimè, tum quia hoc sit ambitiosum, *c. Per nostras 26. h. t.* tum quia præsentatio ad beneficium spectet, quod non nisi inter duos locum habet, *c. sin. inf. De institt.* ubi inter dantem & accipientem debet esse distinctio. Roch. *V. Honorificum n. 20.* Molin. *ad Consuet. Paris. §. 20. olim. 15. Gl. 1. n 68.*

Q. IV. An saltem ab eo quis præsentetur, 34
cui ecclit jus præsentandi? R. Distinguendo: nam aut eccsit pro ea vice tantùm, & sine effectu erit præsentatio, quòd videatur patronus se præsentare, cùm per alium faciens ipse facere videatur, *l. 1. §. defecisse D. De vi & vi arm. l. 6. §. 1. Quod cujusque univers. nom.* ut procedat decisio *d. c. 26.* Aut in perpetuum, & tenebit præsentatio, cùm non possit dici ipse se præsentare, qui omni jure se exuerit, atque ita nec videri agere per alium. Abbas in *c. Ex insinuatione 14. in fine h. t.* Specul. *De jure patron. n. 17.* Nihil tamen implicat, unum ex patronis ab aliis præsentari, *c. Consuluit. 15. h. t.* Ut & potest Episcopus ipsi patrono, si consentiat, conferre: cessat enim ratio suprà dicta, quòd non tam ipse agat, aut sibi beneficium det, quàm pariatur per alium in se statui, *l. Vbi 19. D. De tutorib. datis.* Nec obstat, quòd sine præsentatione non valeat collatio, aut institutio; nam hoc verum est, patrono invito, ne ei fiat injuria, hic autem est volens.

Unde patet resolutio quæstionis, An præ- 35
sentationi sui per alios patronos in casu ambiguo consentiendo, augeat numerum, & jus ibi firmet? R. Hoc ita responsum esse in causa electionis, *c. Cum in jure 33. sup. De elect. ubi dictum num. 60.* ut idem videatur hoc in casu statui debere, ex eadem ratione. Nihil obstantibus suprà dictis, propterea, quòd non tam possit videri seipsum taliter præsentare, quàm potius præsentationi de se factæ consentire, quod in se nihil habet contrarium Canonibus, sed potius respondens, ut patet *d. c. 33.* & tenet Abbas *ad d. c. 26. in fine*, Rochus *d. V. Honorificum n. 20.* Wamesius *Conf. 477. num. 7. h. t.* Nihil obstat *d. c. 26.* quia in eo agitur de voce unius per se stante. Uti nec obstat *d. c. fin.* quod etiam loquitur in casu, quo quis se eligit, non etiam in casu, quo consensit in electionem sui.

Filium suum quin patronus rectè præsen-

Digitized by Google

tet non eſt dubium, uti & patrem, nepotem, cum ſit alia perſona; *Gl. in c. Conſuluit.* 15. *h. t.*

Sequitur hoc jus præſentandi patronos, quibus id juris eſt ex ſucceſſione, vel ratione rei cui adhæret, cum qua, uti dictum, tranſit, ut & emptori ſit ſalvum.

36 Quæritur autem hic, 1. An etiam ſequatur maritum, ratione rei in dotem datæ, cui cohæret? R. Rationem dubitandi eſſe, quod dos non maneat perpetuo penes maritum, nec is ſit verus dominus, ſed mulier, *l. In reb.* 30. *C. De jure dot.* Azor. *d. c.* 21. *q.* 16. Dicendum tamen tranſire ad maritum, cumque præſentare, cùm, uti dictum, rem ſequatur, quæ tempore ſtantis matrimonii eſt penes maritum, cui eius fructus cedunt, inter quos numeratur præſentatio. *Gl. in c. Bertoldus ſup. de ſent. & reind.* Vid. Tiraq. *ad LL. Connub Gl.* 9. Paul. de Citadin. in *hoc Tract. p.* 6. *art.* 5. *n.* 70. *& ſeq.* Garſ. *De benef. p.* 5. *c.* 9 § 1 *n.* 140. *& ſeq.*

37 Quid ſi uxor ſe præſentando concurrat? R. Præſentatum ab uxore præferendum videri, juxta Rotam *Decif.* 422. *in Novis*, inductam per Joan. Andr. in ſimili quæſtione tenentem, præſentatum per pupillum eſſe præferendum præſentato per tutorem, per *c. Ex eo* 31. *nu.* 5. *De elect. in* 6. Verum dicendum, præſentatum à marito eſſe præferendum, quippe ad quem ſpectent fructus rei dotalis, ut etiam pertinete debeat præſentatio, ſecundum modo dicta. Nec facit argumentum à pupillo ſumptum, cum dominium ſit penes pupillum, & fructus rei ei cedant, ut eſſet partitas. Garſ. *d. loco num.* 181.

38 Q. III. An creditor jure pignoris rei, cui patronatus adhæret, præſentet? R. Minimè, tum quod ad eum nec ſpectet dominium, ſive directum ſive utile, ſed tantùm poſſeſſio, quātum ad vim & effectum pignoris, reliquo autem poſſideat debitor: tum quod creditor teneatur omnes fructus ſervare domino, eiq; reſtituere, vel in ſortem computare; fructus autem huiuſmudi non poſſit reſtitui, quia præſentatio non retractanda; neque etiam imputari, quia hoc non foret citra ſimoniam. Vid. Molin. *ad Conſuet. Pariſ.* §. 9. *olim.* 6. *Gl.* 3. *V. Saiſir nu.* 5.

39 Q. IV. An tranſeat re locatâ in conductorem? R. Hoc negati per Rochum de Curte, *V. Ipſe vel in nu.* 58, ſaltem in eo, qui non conduxit ad longum tempus, quod hic non ſit poſſeſſor, Abbas in *c.* 7. *num.* 5. *h. t.* Aliud ſentiunt in conductore ad longum tempus; & rationem diverſitatis ponunt, quod ad hunc tranſeat poſſeſſio, non etiam ad illum. Quæ ratio non videtur ſufficiens, tum quia falſum præſupponit, per textum in *l. Non ſolet* 39 *D. Locati*, qui habet, locatione non ſolere mutari dominium; uti nec per eam tranſire poſſeſſio, cum titulus deſit, & tempus breve vel longum nihil faciat: tum quia ſic ſequeretur, etiam creditorem præſentare poſſe, cum & is poſſideat rem, cui cohæret hoc jus, qui tamen non præſentat, ſecundum modo dicta. Ut videatur dicendum, conductorem poſſe præſentare, quod, uti ad emptorem, ita & ad eum ſpectent omnes rei fructus pro tempore conventi uſus. Quo facit text. *d. c.* 7. *h. t.* qui indiſtincte dicit, eum, cui res ad firmam data, præſentate poſſe. Et videtur in hanc poſteriorem partem inclinare Abbas *d. c.* 7. *n.* 5. *in fine*, De conſuetudine etiam putem non videri exceptum hoc jus, nec tranſire ad conductorem. Multò magis hoc dicendum in fructuario, cui omnes rei fructus cedunt, & qui dicitur poſſidere, Roch. *d. loco qu* 28. *num.* 48. Wamel. *Conſ.* 475. *n.* 1. *h. t.* Garſ. *De benef. p.* 5. *c.* 9 *n.* 1. *& ſeq.*

40 Q. V. *An* tutor poſſit præſentare? R. Si pupillus ſit ſeptennio major, quia judicium aliquod habet, præſentare eum poſſe: imo & præſentatum ab eodem eſſe præferendum præſentato à tutore, velle Joan. Andr. in *c. Ex eo n.* 5. *De elect. in* 6. quod ille ſit dominus, modò præſentatus ſit idoneus. Si fuerit infantiâ minor, verius à tutore præſentationem eſſe faciendam. Videantur allegati à Rocho, *V. Competens alicui nu.* 12. *&* 13. Azor. *d. c.* 21. *q.* 14. & Garſ. *De benef. d. p.* 5. *c.* 9. §. 1. *nu.* 186. *& ſeqq.*

41 Q. VI. *An* præſentet ſequeſtri? R. Verò rem eſſe negantium ſententiam, per *c. Quoniam* 3 *h. t.* ubi lite ſuper patronatu pendente, tempori non finitâ, dicitur Epiſcopus providere Eccleſiæ. Abbas in *c. Examinata ſup. De jud.* Nihil facit, quòd ſequeſter poſſit eſſe poſſeſſor, quia non tam ſibi poſſidet quàm alii, cui fructus ſervare debet, quos præſentando diſſiparet, Coraſ. *Miſcel.* 3. *cap.* 2. *num.* 16.

Q. VII.

Digitized by Google

42 Q. VII. An præsentatio per pusillorem non dominum facta valeat? R. Eam tenere, si bonæ fidei fuerit: & ita expressum in *c. Consultationib 19. h t* Quod & habeturto *c. Querelam 24. sup. De elect.* ubi dicitur sufficere, quod aliquis, sit in quasi possessione præsentandi. Habet idem text. in *c Cumolim 7 sup. De caus possess.* Ut etiamsi postea evincatur istud jus, nihilominus præsentatus & institutus in beneficio sit retinendus. Ratio est, quod bona fides possessoris faciat eum fructus rectè colligere. Rectè autem facta non sunt irritanda. Azor. *d. c. 21. qu. 17.*

43 Quid si super jure isto lis pendeat tempore præsentationis? R. Varias adferri opiniones & distinctiones per Rochum, *d. V. Competens nu. 42. & 43.* cum autem tenere, ut, si lis sit mota super proprietate, non impediatur præsentatio ejus, qui est in possessione, quòd, cùm eam quietam habeat, fructus eius non sit impediendus colligere: si verò super possessione tantùm, præsentatio non valeat, quod possidere negetur. Quam distinctionem probat Hostiensis *hic* in *Summa vers. quid juris.* Abbas verò in *c. 7. n 6. h t.* vult præsentare quidem possessorem possessione sicut & alios fructus colligere; non esse tamen admittendam præsentationem à Superiore, ne derogetur juri victoris. Nam licet fructus percipiat possessor, lite pendente, eos tamen restituit postea victori, cùm fructus præsentationis talis sit, qui restitui nequeat. Quò facium: loca, quæ voluit indistinctè, lite super patronatu tempori non finitâ, Ecclesiæ esse providendum per Episcopum, *c Si verò 12. c. Eam te 22. h. t.* citra præjudicium ejus in posterum, qui evicit, *c Cumpropter 17. h t.* Quæ opinio videtur probabilis. præcipuè quia causa proprietatis, quæ potior est, trahat ad se causam possessionis, ut dictum sup. *De caus possess.* eiusque jus faciat dubium

44 Præsentationis effectus est, quod teneatur Episcopus præsentatum, modò sit idoneus, instituere, & ex plutibus præsentatis maximè idoneum, ut dictum suprà. Si omnes idonei fuerint, in arbitrio est Episcopi, quem instituat, *c Cum autem 14. h t & Clem 2 eod.* Sine institutione verò effectum plenum non habet præsentatio: adeò ut, ista neglecta, Ecclesiam recipiens, quasi facta institutione à laico, sit communione privandus, & si perstiterit, a ministerio atque ordine reddendus alienus, *c. 4. h. t* præsentatio que sit nulla. Liberum tamen patrono alterum nominare, qui ab Episcopo instituatur, *c. Cum laici 10. h. t.*

Facienda præsentatio intra tempus; quod 45
Clerico patrono est sex mensium, laico autem quatuor tantùm. Ratio differentiæ est, tum quod illum variare non deceat, qui satis noverit mores Clericorum; tum ut facilius præponat Ecclesiæ dignum ministrum. Laico variare non est turpe, cum non nôrit ita Clericorum qualitates; cui ideo & minus tempus præfixum, intra quod post unum & alios rectè præsentat. Quæ variatio non ita accipienda est, quasi post sequentem præsentationem prior extinguatur, sed quod altera priori accedat, & Episcopo sit integrum alterum eligere. Azor, *d c. 21. qu. 13.* Exilla differentia oritur & altera, quod scilicet præsentato à Clerico statim quæratur jus ad institutionem *d. c. 24.* quia non licet patrono variare, non etiam præleutato a laico, cui licet variare. Qua tamen in re si Episcopus primum malitiosè rejecerit, & alterum institue it postea nominatum, tenebitur illi providere, *c. Pastoralis 29. h t.*

Quid si patronorum alter sit laicus, alter 49
Clericus? R. Videri etiam laico competere sex menses: tum quia magis dignum trahat ad se minus dignum, tum quod sit servanda paritas in una eademque re. Quo casu laicus per Clerici conjunctionem consequitur quod per se non habet. *Gl. fin in c. un. eod. in 6.* Abbas *ad c. Cumpropter 27. in fine h. t.*

Ubi quæritur, *An* laico isto casu variare 47
liceat? R. Quæstionem non esse in casu, quo prius ab utraque parte unus præsentatus, & postea à laico variante alter additus, cui prior sit potior, quia duas vo. es habeat Joan. Andr. in *c. In re communi 61. D R I in 6* Abbas in *d. c. 24. nu. 4.* Tantùm esse quæstionem in casu, quo uterque diversum præsentavit, an liceat alteri variare, cum effectu? Quod dicendum, cum nullibi pateat hoc illi denegatum, & non sit privandus quis jure suo propter adjunctionem alterius. Nec facit, quòd *Gl fin. in c. unico eod. in 6.* velit in isto casu istum judicari tam quam Ecclesiasticum, nam hoc tantum quoad commodum, quod consequimur inter-

interdum ratione adjuncti, non etiam quoad privationem alicuius juris.

48 Alia quæstio est, An laicus possit variare quoties voluerit? Variationem quidem videri odiosam, ideoque restringendam, infinitatem evitandam, pluralem locutionem duorum numero esse contentam: adfirmativè tamen respondendum esse, per textum in *Clem.* 2 *h. t.* qui permittit plures præsentari posse per patronum: quod verbum non potest commodè restringi ad duos tantùm, sine læsione textus uti sentit Gl. & tenet Rochus V. *Honorificum nu.* 35. *alios allegans.* Adde Azor. *d. c.* 21. *qu.* 13. *vers. Si quaras,* & Garf. *d. c.* 9. §. 1. *n.* 214. *& seqq.*

Quid si præsentato uno, juraverit, se non
49 præsentaturum alium? R. Videri, secundùm tradita à *Gl. in c. fin. De procurat. in* 6. variationem non esse remoram, quòd per juramentum nullum parti jus quæratur, ut patet *ext. Sicut* 22. *inf. De sponsal.* in quo, non obstante juramento de ducenda Mævia, tenet matrimonium cum Titia initum. Vult tamen Rochus *d. loco nu.* 37. à superiore talem patronum variare volentem non esse audiendum, ne participet in crimine. Facit *d. Clem.* 2. in qua promissio de præsentando alternatim est servanda: ut multò magis sit servandum juramentum.

Præsentatum non instituet Episcopus, nisi lapso demùm tempore præstitutò, quod cum sit inductum in commodum patroni, ipsi non est auferendum.

Ubi quæri posset, an ante tempus institu-
50 tio præsentati à laico sit valida, ut subsequens præsentatio sit inutilis? R. Episcopum minus quidem rectè egisse, non exspectando iteratam præsentationem, quæ intra tempus fieri poterat, tenere tamen institutionem, quòd, cùm in Episcopi arbitrio sit, ex pluribus unum eligere, videatur primo oblatum instituendo aliis prætulisse. Nec obstat, quòd potuisset postea præsentati dignior, quia institutio dignitatem tenet. Quo facit, quod præsentatio unius à patrono Clerico non ideo invalidetur, quod postea appareat dignior. Vid. Garf. *laud. d. c.* 9. §. 1. *n.* 21. *& seqq.*

Dicta de tempore patrono laico compe-
51 tente vera sunt, si apud laicum jus istud maneat: nam si in Ecclesiam transferatur, fiet Ecclesiasticum, & competet semestre, *c.* 1. *in fine eod. in* 6. Cuius ratio est, quòd mutatione personæ mutetur rei conditio, ut, cum persona sit Ecclesiastica, etiam ipsum jus sit tale, & præsentatio secundùm personam, cui istud jus competit, veniat considerandа. Covarr. *Pract. qq. c.* 36. *n.* 5. *vers. Secundo.*

Quid è converso, si jus spectans ad Eccle-
52 siam transeat cum universitate in laicum? R. Idem dicendum esse, quod scilicet habeat naturam laici juris quoad præsentationem, & similia, per rationem *d. c.* 1. quod fundatur in mutatione personæ, idcirco scilicet censeri Ecclesiasticum quoad præsentationem, quia in Ecclesiam translatum: ut & debeat censeri laicum quoad præsentationem, & alias conditiones, quia in laicum translatum. Debet enim res quælibet judicari secundùm statum præsentem, non etiam antiquum. Quò facit, quod habet Bald. *Cons.* 31. *lib.* 1. bona Ecclesiæ alienata in laicum non amplius habere privilegia Ecclesiæ, quod, mutato statu personæ, mutetur & rei status, & cessante causâ cesset effectus, qua de re plura Titaq. *Tract. Cessante causa p.* 1. Facit etiam quod tradit Bart. Ecclesiasticum emphyteusim, si transeat ad privatum, judicari ut privati, non ut Ecclesiasticam, in *l. paulus in fine D. De adquir. haered.* quod res considereturpro qualitate novi possessoris. Ita tenet Cavalcan. *Decis.* 22. *num.* 16. Magon. *Decis. Lucens* 10. *n.* 7. & 13.

Dubitet & hic aliquis, An præsentatio rec-
53 tè fiat Episcopo extra diœcesin? R. Non fieri cum effectu, cum requirat aliquem strepitum judiciarium, inquisitionem scilicet super moribus, vita, literatura præsentati; quod non rectè fit extra diœcesin & territorium, extra quod omnis jurisdictio cessat. Vid. Azor. *p.* 1. *lib.* 6. *c.* 25. *q.* 12.

Hæc de præsentatione, quam, uti dictum, sequitur institutio per Ordinarium facienda, quæ præferet, secundùm ante dicta, ex pluribus maximè idoneum, nisi quis plurium patronorum suffragiis fuleiatur; iste enim aliis est potior, *c. 3. h. t.*

Ubi quæritum, An si ex tribus, quibus est
54 jus præsentandi, unus alteri succedat, videlicet sit duplex votum unum jure proprio, alterum successionis? R. Posse videri illi tantùm esse simplex votum, Primo, quia jus istud sit indivi-

Digitized by Google

dividuum, in ſolidum ſingulis competens, ut augeri non poſſit. Secundò, quod ſic alteri generaretur præjudicium, qui ſemper ab altero habente duplex votum ſæperaretur. Dicendum tamen, eſſe illi duplex votum: quod videtur probari, *Clem. 1. h.t.* quæ dat ſucceſſoribus id juris, quod defunctus habuit. Quo facit *c. Cum olim 12. ſup. de re judic.* ubi ratione duplicis beneficii duplex vox conceſſa. Quod & habet *c. pen. ſup. De conceſſ. prab.* & ita tenet *Gl. in d. Clem. 1. circa med. ubi* Abbas *nu. 1.* & Zabarella, Rochus *V. Ipſe vel is n. 12.*

55 Quæri etiam ſolet, An in caſu, quo plures præſentant, omnes debeant eſſe ſimul? R. Abbatem *Conſ. 76.* diſtinguere, an per modum collegii præſentent, & tum neceſſariò omnes eſſe monendos, ut compareant; ſi verò per modum ſingulorum, non eſſe neceſſe, ut omnes ſimul comparent, ſed poſſe ſeparatim quemque nominare: quod & de praxi comprobatum dicit, ipſe tamen de iſta opinione dubitans, *in c. 3. in fine h.t.* & indiſtinctè verius judicans, omnes debere comparere, ex eo, quod quando omnes conveniunt, poſſint facilius inquirere de idoneo miniſtro. Et ita à pleriſque teneri cum Bart. in *l. Omnes populi D. De juſtit. & jure* tradit Rochus *V. Honoreſicum num. 94.* Vid. Garſ. *d. c. 9. §. 1. n. 222. & ſeqq.*

56 Hæc ita procedunt, quatenus jus patronatus eſt ſalvum, aut non impeditum. Impediri contingit Primò, ſi per negligentiam ejus, cui competit, non fiat præſentatio intra tempus præſcriptum, vel etiam per diſcordiam patronorum contingat tempus illud labi; hoc ipſo enim ad Ordinarium jus iſtud devolvitur, qui Eccleſiam ordinabit, *cap. 3 in fine hoc tit.*

Unde quæſitum, An tempus iſtud currat
57 ignoranti? R. Id poſſe videri, cum currat impedito, in caſu ſcilicet diſcordiæ ſuper jure patronatûs, *d. c. 3.* Verius tamen non currere, quod regulariter ignoranti non currat tempus, uti nec impedito. Et facit text. in *c. 5. ſup. De conceſſ. prab.* ubi non niſi à die notitiæ vacationis currit tempus. Facit & ratio, quod ubi non eſt culpa, non debeat eſſe pœna. Culpam autem hic removet juſta ignorantia: & ita reſolvit Abbas in *c. Cùm propter 27. h. tit.* Non obſtat deciſio *d. c. 3.* quia in eo facto patronorum diſcordium tempus labitur, ut rectè concedatur Epiſcopo ordinare & providere Eccleſiæ. Aliter ſe res habet in caſu meræ ignorantiæ.

Q. II. An tempus currat excommunicato? 58
R. Videri non currere, cum, ut dictum, non currat juſtè impedito, qualis eſt excommunicatus. Nec facit, quod videatur in culpa eſſe; nam ea non alias obeſt, quàm quatenus impedimentum inde directè cauſſatur, quod non ſit in præſenti caſu. Et facit eo argumentum *d. c. 5.* ubi ſuſpenſo non currit tempus collationis. Rochus *V. Competens num. 13.* Idem videtur probari *c. unico §. 1. Ne ſede vacante & c. in 6.* ubi Epiſcopo ſuſpenſo non currit ſemeſtre collationis tempus, ramquam impedito, ut patet ex clauſula ſubjecta, *niſi Epiſcopus in petenda relaxatione hujusmodi ſuſpenſionis ſit in mora*: ut ante motam non ponatur culpa, atque ita ante ſit legitimum impedimentum. Vid. Suarez *de Cenſuris Diſp. 14. Sect. 2.*

Q. III. An Epiſcopus præſentatum ab ex- 59
communicato rectè inſtituat? R. Rochum *d. loco nu. 22.* diſtinguere ſecundum Rotam *Deciſ. 526. in Antiq.* an præſentatio fiat à Clerico, an à laico: hoc caſu poſſe non illo. Rationem differentiæ adſignat, quod à Clerico facta vim habeat electionis, cum, ut dictum, ſuperior teneatur præſentatum inſtituere, ob adquiſitum ei jus, *c. Cùm autem 24. h.t.* quod utique translatum inhabili, ab eo ſolum dependens, quia conceſſum nulliter, ideo & nulliter ſubſecuta inſtitutio: hoc verò caſu non transferatur jus in præſentatum, cum præſentantî variare liceat, ut videatur ſuperior liberè & ex gratia præſentatum inſtituere. Verùm non videtur mihi ſufficiens iſta ratio differentiæ, cum & præſentatio laico facta eius ſit efficaciæ, ut ſuperior non poſſit aſſum inſtituere, quam præſentatum. Melior ratio datur, quod Clerico actus præſentandi competat ratione beneficii Eccleſiaſtici, à quo eſt ſuſpenſus excommunicatus: ut actum hunc à beneficio dependentem non rectè exerceat. Quæ ratio non obtinet in eo, cui competit jus iſtud laicum, ut nec ponat idem impedimentum. Nam præſentatio eius tantum ponit expreſſionem voluntatis & quamdam opinionem, quam poteſt facere etiam excommunicatus: quo modo teſtamentum excommunicati, ut

Digitized by Google

& alii actus privati tenent, ut dicetur infrà, *De sent. excom.* Vid. Suarez *d. loco n.* 26.

60 Ubi quæri posset, An superior cogatur acceptare? R. Non peccare quidem eum admittentem excommunicati non vitandi præsentationem, per *Extravag. Ad evitanda Martini V.* ut eam licitè & validè subsequatur institutio, non tamen cogi necessariò admittere, cum ista Extravagante non subveniatur excommunicatis. Si verò fuerit vitandus, peccare Episcopum admittendo præsentationem; propter communicationem cum excommunicato; validam tamen esse institutionem, saltè quoad patronum laicum, eum talis præsentatio excommunicati sit sufficiens ad explicandam eius voluntatem, quam proinde Episcopus, si velit, acceptare potest. Quantum ad Clericum, aliud dicendum, cum hujus præsentatio sit nulla, propter suspensam potestatem. Si tamen Episcopus sciens acceptet præsentationem, videtur supplere defectum, cum deficiente patrono ad eum totum ipsum jus devolvatur.

61 Secundò, Impeditur jus patronatus per derogationem Pontificis, qui præveniendo præsentationem, Ecclesiæ de ministro providit. Quod ei licitum est, non tamen quoad patronatum Ecclesiasticum, propter plenarium jus, quod habet in Ecclesiastica beneficia, sed & laicum, *Gl. in Clem. 2. De prab. V. Apostolicis*, cum & hoc sit dependens à spirituali-bus. Quo facit ratio, quod ex tolerantia Ecclesiæ hoc jus laicis comperat, *c. 3. h. t.* ut, si videatur expedire, possit Pont. gratiam revocare, &, non exspectata patroni præsentatione, Ecclesiæ providere: præcipuè cum non privative id jus sit concessum laicis, sed cumulative, concedendo quidem aliis eam potestatem, sibi tamen non auferendo. * Ubi distinctione hac opus, quod ad derogandum juri patronatus laico necesse sit, exprimatur clausula derogatoria, *Gl. in d. V. Apostolicis.* Et hoc, ne facilè laicorum juri contraveniendo avertantur ipsi à benefaciendo Ecclesiæ, qui metus non est in Clericis Covarr. *Pract. qq. c. 36. n. 1. ubi per eum citati.*

62

63 Quæritur autem, An sufficiat generalis derogatio? R. Minimè; eum quæ specialiter sunt exprimenda, non possint dici contenta sub generali clausula, *cap. 2. ubi Gl. fin. De prab. in 6.* Ut non sufficiat litteris expressè esse, *etiamsi ad alicujus præsentationem seu collationem pertineat*; nam ea verborum clausula generalis est. Joan. Andr. *in c. Dilectus 6. sup. De off. Leg.* Covarr. *d. loco*: qui vult ne quidem censeri derogatum per clausulam specialem, si ad Regem, Ducem aut Marchionem spectet, nisi & hoc exprimatur. Qui etiam vult non comprehendi sub reservatione vacantium in Curia beneficia juris patronatus laici, non tantum si ad Reges, Comites, aut similes pertineant, sed etsi ad alios laicos. Quod posterius licet displiceat Flaminio, *De resignat. benef. lib. 2. q. 4. n.* 48 habet tamen rationem, quod ista reservatio juris communis sit generalis, ut non adficiat ea, quæ specialem desiderant expressionem, ut in casu præsenti. Vid. Roch. *V. Honorificum n.* 3. Azor. *p. 1. lib. 6. c. 23.* Wamesl. *Cons.* 478 *n.* 1. & 2. *h. t.* Less. *De Just. & Jure lib.* 2. *c.* 34. *Dubit.* 9.

Quid in patronatu Ecclesiastico? R. In illo 64
sufficere derogationem generalem. Quo modo si contingat beneficium in Curia vacare, reservata etiè præsentatio Pontificis, secundum *d. c.* 2. quo in Curia vacantia beneficia illi sunt reservata, nec alia speciali opus erit derogatione; cum isti juri, quia Ecclesiasticum, facilius derogetur, quam laico.

Quid si fin. ul pertineat ad laicum & Cleri- 65
cum? R. Flaminium, *d. loco num* 49. & *seqq.* velle, tum sapere potius naturâ Ecclesiastici, & tale censeri per *Gl. fin. in c. 7 eod. in* 6. Verum contrarium est dicendum, scilicet non censeri ei derogatum, nisi exprimatur. Nihil faciente conjunctione Ecclesiastici, quæ commoda quidem & privilegia cum laico communicat, non etiam damna, quibus adficeretur laicus per derogationem generalem & reservationem. Et ita accipienda *d. Gl. fin.* Covarr. *d. c.* 36 *n.* 5. *vers. Tertiò, secutus alios, quos citat.* Abbas in *c. fin. in fine h. t.* Wamesl. *Cons.* 479. *num.* 1. & *seqq. h. t.*

Dicta de expressa derogatione Pontificis 66
vera sunt, si ex dotatione aut fundatione jus istud habeatur, non etiam si ex privilegio Pont. quia cessat ratio, ob quam jura prohibuerunt derogationem, quod scilicet vocarentur aliqui à dotando, cum nulla sit facta dotatio. Quod & dicendum, si ex præscriptio-

ne

Digitized by Google

ne aut consuetudine jus istud sit obtentum. Covarr. *d. loco n.* 6.

67 Quaætum ad Legatum à latere, potest ille præveniendo præjudicare patrono Clerico, non etiam laico, per textum in *c. Cum dilectus* 18. *h. t.* qui distinguit inter laicum & Clericum, cum adsignata ratione diversitatis, quod scil. Clericus subsit jurisdictioni Legati, non etiam laicus. Ad Episcopum quod attinet, illi non licet derogare juri patronatus sive Ecclesiastico sive laico, ut patet ex *can. Determinatus* XVI. *q.* 7. Adeò ut collatio non teneat, secundùm ea, quæ dicta superius, *eod.*

68 Extinguitur jus illud, Primò per cessionem alteri factam, qua de re sup. Quod & obtinet, si publicetur universitas, cui adhæret.

Secundò, per remissionem, *c.* 3. *eod. in* 6. licet enim cuilibet jus suum remittere.

III. Si patiatur patronus Capellam commutari in ecclesiam collegiatam, in qua non est locus præsentationi, sed electioni cui se non immiscet patronus: nisi quod adsensus ejus postuletur, & nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut habet textus in *c. Nobis* 25. *h. t.* non quoad vocem præstandam electioni, hoc enim induci consuetudine nequit, aut per Episcopum concedi: sed ut interponat partes suas in electionis tractatu. Innoc. in *d. c.* 25. Sunt autem patrono reliqua jura salva, *d. c.* 25.

IV. Si ecclesia destruatur, quia rei non existentis nullæ sunt qualitates. Quid juris sit, si ecclesia destructa rædificetur, dictum est sup. *eod. n.* 6.

V. Si ecclesia obnoxia huic juri cum altera uniatur consensu etiam tacito patroni. Joan. Andr. *ad c.* 2. *sup. de relig. domib.* quia cum altera unita ecclesia censetur quasi exstincta. Quod admittit Specul. *De jure patron. in fine,* non tantum quando ex fundatione hoc jus competit, sed si ex dotatione; ex ratione, quod non amplius ibi ordinetur Sacerdos.

VI. Per crimen, quod commisit patronus circa personam Rectoris, quem per se aut per alium occidere aut mutilare præsumpsit, *c. pen. inf. De pœnis* Quo casu ad ecclesiam revertitur jus patronatus, aut extinguitur potius ipsâ ecclesiâ manente liberâ. Ut hæredibus patroni nihil juris superest quod prætendant: meretur enim factum hoc patroni, ut cum sua posteritate excludatur; indignus, qui à laico, in quem commisit, beneficium exsequi ecset. Refertur etiam ad crimen, si jus patronatus fuerit adquisitum simoniacè, ut eo dicatur privandus comparatus, *c.* 6. *h. t.* Facit & hæresis, in quem incidit patronus, eo privari, cum omnia ejus bona hoc ipso publicentur, ut dicetur inf. *De hæret.*

Quid si revertatur ad sanam mentem, abrenuntiatâ hæresi? R. Ipso jure omnia ejus bona esse confiscata propter hæreseos delictum; quod non tollit pœnitentia quoad pœnam inflictam ipso jure. Quia tamen ante sententiam, declaratoriam scilicet, non possunt bona apprehendi per fiscum, *c. Cum secundum de Hæret. in* 6. videtur Glossæ in *can. Maximum I. q.* 7. remanere patrono jus suum salvum cum bonis: quæ sententia est benigna, qua de re latiùs agetur infrà *d. tit. De hæret.* 69

Q. An excommunicatio privet patronum 70 isto jure? R. Nusquam haberi, quod excommunicatus aliquo jure privetur, sed omnia sua salva habere: imò & ei posse adquiri jus istud de novo, fundando, dotando, succedendo, aut aliàs per universitatem adquirendo, cum & matrimonium validè ineat, & Religionem profiteatur. Nec facit, quòd ad beneficium ecclesiasticum omnis illi sit præclusa via; nam hoc ideo, quia spiritualium est incapax: hoc autem jus tantum est dependens à spiritualibus, non etiam meræ spiritualæ. Abbas in *d. c. Nobis* 25. *n.* 3. *h. t.* Rochus *V. Competens nu.* 20 *& seqq* Quantum ad exercitium præsentationis dictum de eo sup. *eod. n.* 59. *&* 60.

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

SUMMARIUM.

1. *Census vocabuli varia significatio.*
2. *Census quid, & in qua moneta solvendus.*
3. *Solito major aut novus non imponendus Ecclesiis, nec vetus augendus.*
4. *Exactionum nomine quid hic venias.*
5. *Ab exactionibus Principum immunes Clerici.*

Digitized by Google

6. *Procurationes quid, & modus earum.*
7. *Modum excedens tenetur ad duplum recepti.*
8. *Pœna hac an evitetur solvendo simplum intra mensem?*
9. *Visitantium comitatus & expensa.*

1 SPectant ad gravamen Eccleſiarum Cenſus, Exactiones, Procurationes. Cenſus vocabulum eſt πολύσημον, id eſt variæ ſignificationis, ut videre eſt apud Molin. *ad Conſuet. Pariſ tit. 2 in princ. n. 7. & ſeqq.* & Molinam *De juſt. & jure tract. 2. Diſp.* 381. Nam accipitur Primò, pro rerum & bonorum cujusque æſtimatione, ſecundum quam tributa olim pendebantur, & cives in certas claſſes apud Romanos diſtribuebantur, ut patet ex Livio, & aliis. Secundò, pro tributo & publica penſitatione, quæ præſtatur in recognitionem univerſalis dominii, & auxilium rectæ gubernationis, & tuitionis Reip. quæ fit per Principem, quo modo accipitur paſſim in Jure civili, *Cod. Sine Cenſu vel reliquis fund. comparare non poſſe, & C. de cenſib. & cenſitor. lib. 11.* Tertiò, pro modico annuo canone, qui præſtatur in recognitionem directi dominii, & jurium dominicalium, qualem præſtat emphyteuta. Quartò, pro annuo reditu; quem quis ſibi reſervavit ratione ceſſi prædii, aut juris, ut in *c Conſtitutus 6. ſup. de relig. domib.* aut ratione traditæ pecuniæ, qua de re ſup. *De empt. vend.* Quintò, pro eo, quod annuatim præſtatur ratione, & in recognitionem ſubjectionis, quo modo hoc loco accipitur; aut etiam ratione fundationis aut dotationis, cujus tempore patronus ſibi cenſum reſervavit auctoritate Epiſcopi, ut colligere eſt ex *c. Præterea 23. ſup. tit. prox.* aut etiam alia de cauſa. Ut ſolutio cenſus videatur indicare ſubjectionem, *c. 2. h. t.* non tamen ſemper, ut patet ex *c. præcipimus 8. inf. de Privil.*

Cenſus itaque eſt reditus annuus, quem
2 Eccleſiæ debent ſuo Præſato, non in ſignum dominii ſed in recognitionem ſubjectionis, *d. c. 2. h. t* Præſtandus in ea moneta, quæ inſtitutionis tempore erat in uſu, *c. Olim 20. h. t.* vel ſi non reperiatur, in quantitate, quæ erat tempore conſtitutionis. Abbas in *d. c. 20. nn. 4. ſqq. h. t.* niſi tempore 40. annorum, quo juribus Epiſcopalibus præſcribitur, Abbas *d. loco nn. 6.* ſolutus fuerit in alia moneta etiam minus valente, *d. c 20.* * Major ſolito non imponitur Eccleſiis, nec antiquus augetur, *c. 3. & 7. h. t.* Ut enim res Eccleſiæ non alienantur, ita nec ad cenſum novum obligantur, aut antiquus augeri poteſt, quia quod juris eſt in toto, idem & in parte. Ubi nihil faciet conſenſus Rectoris aut Clericorum, qui Eccleſiam alicui volunt conſtituere cenſualem, ſine auctoritate Diœceſani, *c. Præterea 8. & c. Cum Clerici 11. h. t.* ut juramentum ſuper ea re exactum ſit relaxandum ab iis, qui exigerent, *c. Significavit 13. & c. Gravis 15. h. t.* Dicta de ſolvendo cenſu, quem vocat tributum Eccleſiaſticum Pont. in *c. 1 h. t.* & Synodaticum in *d c. 20.* procedunt, niſi ſit remiſſus, *c. Cum venerabilis 21. h. t. & d. c. 6. ſup. De relig. domib.* aut probetur exemptio.

Exactiones ſunt ſubſidium aliquod extra- 4
ordinarium, quod penditur Prælatis juſta de cauſſa id petentibus, *c. 6. & 3. h. t.* quale vocant ſubſidium charitativum. Sint ex moderatæ, nec cauſſam excedant; alias reſtituere tenentur, *c. Ea quæ 12. h. t.* Pauper Clericus his non videtur gravandus, *arg. c. 4. h. t.* quod eum paupertas ſaris gravet, cuius proinde fit potius miſerendum. Divitem Clericum non habentem beneficium, aut ordinatum ad titulum ſui patrimonii, non teneri ad hoc ſubſidium videtur velle Navarr. *hic Conſ. 5. in fine.*

Sunt & Principibus ſuæ exactiones, quæ 5
novæ non niſi ab ipſo Principe legitimè imponuntur, ab aliis eas indici prohibitum, ſub pœna excommunicationis, *c. Innovamus 10. h. t.* Eccleſiaſticæ perſonæ ab iis ſunt immunes, etiam quoad res ſuas: ut à laicis perſonis imponi nequeant, & contra facientes pœnam excommunicationis ipſo facto incurrant. Niſi negotiationem exerceant; eatenus enim non eſt ratio, ut hâc immunitate fruantur, *c. pen. eod. in 6. Clem fin. eod.* Uti nec quando exactio tendit tam in commodum Clericorum, quam laicorum, adhibita auctoritate Epiſcopi. Clericis primæ tonſuræ debetur quidem & hæc immunitas, ſed de conſuetudine iis ablata, quando non ſunt in miniſterio Eccleſiæ, uti dictum ſup. *De foro compet.*

Procurationum nomine hic veniunt ex 6
penſæ, quas vel Eccleſiæ, vel Monaſteria

debent

Digitized by Google

debent Episcopo, vel alteri visitanti: ex officio, & quidem in propria persona, non aliàs, *c. procurationes 13. h. t.* Nisi privilegio Apostolico sint exempta ab earum præstatione: quod non facilè creditur concessum quoad Nuntios Apostolicos, *c. cum instantia 17. h. t.* Sint & hæ moderatæ, secundum locorum facultates, *c. Conquerenti sup. de off. ordin.* Si modum excesserit visitans; tenetur ad duplum ejus, quod recepit, ei Ecclesiæ, à qua recepit. Quod nisi intra mensem solverit, Episcopo est interdictus Ecclesiæ ingressus: alii ab officio & beneficio sunt suspensi hoc ipso, donec persolverint, *c. 2. eod. in 6.*

8 Ubi disputat Nav. *cons. 2. h. t.* An simplum solvendo intra mensem evitent dictam pœnam? Resp. Hoc videri ipsum probare: *arg. Clem. 2. vers. à quo de hæret.* ubi post injuriam similem absolvi possunt restituentes simplum tantùm, non etiam pœnam quadrupli, quam debeant ratione concussionis: ut magis id dicendum illi videatur ante pœnam ineursam cum difficiliùs tollatur jus quæsitum, quàm impediatur quærendum. Quæ ratio ut non sit mala, tamen *d. c. 2.* expresè non aliàs vult evitari pœnam, quàm duplum intra mensem sit redditum.

9 Ne autem comitatu suo Ecclesiæ sint graves visitantes, certus comitum numerus iis est præscriptus, *c. 6. h. t.* Visitationis verò nomine victualia tantùm, non etiam pecuniam, olim accipere licebat: postea pecuniam accipere permissum, *c. 3. eod. in 6.* Monentur porro visitantes per Trid. *Sess. 24. c. 3. de reform.* ne cuiquam sint graves inutilibus expensis: victualia quidem accipiant sibi & suis frugaliter, non etiam pecuniam; nisi ita habeat consuetudo, & eam dare eligant, qui visitantur. Ubi autem gratis visitari solitum, ibi nihil accipiant.

TITVLVS XL.

De consecratione Ecclesiæ vel Altaris.

SVMMARIVM.

1. *Consecratio Ecclesiarum, à quo, & quando fieri debeat.*
2. *Ecclesia polluta reconcilianda, non verò consecranda de novo.*
3. *Ecclesia nomine quid veniat hoc loco.*
4. *Ecclesia polluitur,* I. *Homicidio voluntario & injurioso.*
5. *An & suspensione ejus, qui ea dignus?*
6. II. *Seminis effusione mutuosa.*
7. III. *Sanguinis humani effusione.*
8. *An & per culpam coniugalem?*
9. *Pollutione occulta non redditur Ecclesia obnoxia reconciliationi.*
10. IV. *Sepultura fidelis excommunicati.*
11. *An & per sepulturam nominatim interdicti?*
12. *An & per consecrationem Episcopi excommunicati?*
13. V. *Sepultura pagani.*
14. *An & fœtus in utero materno existentis?*
15. *Cœmeterium etiam polluitur iisdem modis.*
16. VI *Parietibus combusti & destructis.*
17. *Differentia inter priores quinque modos.*
18. *Effectus polluendi Ecclesiam in quo fundetur.*

SAnctum & necessarium destinari loca publica, in quibus rectè colatur Deus, & populus Christianus opera religionis exerceat. Ea consecrari decens est, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine, & quidem solemniter à proprio Episcopo, *c. 2. & pen. h. t.* qua de re pulchrè Suarez *p. 3. tomo 3. disp. 81. q. 83. Sect. 5. vers. Tertio.* Est enim consecratio ordinis Episcopalis, potest tamen alteri Episcopo delegari, non etiam non Episcopo. Non consecranda autem loca sacra: nisi dotata, ut per ministros divino cultui possit satisfieri. Dos danda ab eo, qui consecrari jubet. Non dotatam consecrans tenetur ipse ad dotem, *c. cum sint 8. h. t.* Consecrantur & altaria, non unum tantùm in una Ecclesia, ut velle videntur quidam hæretici olim moris fuisse, sed etiam plura in eadem Ecclesia, *c. 5. h. t.* Quæ sint Lapidea oportet, saltem quoad mensam superiorem, quæ sola consecratur, & debet esse tantæ quantitatis, ut possit capere pedem calicis, & hostiam. Fit consecratio tam Dominicis, quàm profanis diebus, *c. 2. h. t.* per oleum benedictum. Ubi nihil imminuet consecrationem, si adiunctum fuerit oleum non benedictum, utrumque enim fit benedictum, cum potentius, scilicet benedictum, trahat ad se minus potens, scilicet non benedictum

c.3. in fine h. t. Semel facta non est iteranda, etiamsi tectum Ecclesiæ ruat, modo integri maneant parietes quibus signum consecrationis est insixum, *c. Lignes 6. h. t.* Altare tum demum de novo consecrandum. quando lapis, cui benedictionis signum impressum, fuerit contractus, aut deminutus enormiter, aut amotus *c. 1. & 3 h. t.** Polluta Ecclesia non indiget novâ consecratione, sed tantum benedictione, quæ facienda per aquam, cum vino & cinere benedictam, *c. 5. h. t* non nisi ab Episcopo, non obstante contraria consuetudine, *c. pen. h. t* Fiet autem reconciliatio ejus expensis, qui pollutioni & violationi causam dedit, *c. 2. de off. ordin. in 6.* cum duos damni causam teneatur ad ejus compensationem, *c. fin. h. tit.*

3 Pollui contingit Ecclesiam variis modis quos antequam recenseamus, notandum Primò, nomine Ecclesiæ, quantum ad hunc effectum, tantum venire Ecclesiam vel locum benedictum: nam cum pollutio inducat quandam privationem, debet præsupponi habitus, quem hac in materia ponit consecratio. Idem volunt de loco benedicto, & auctoritate Episcopi ad divina deputato. Secundò, Ecclesia comprehendi omne id spatium, quod pertinet ad interius corpus, à tecto interiori usq; ad pavimentum, & à summa ara usque ad partem oppositam. Quo modo Capellæ intra Ecclesiam constitutæ comprehendentur, non etiam Sacristia, non turris, nec cameræ Ecclesiæ adhærentes, cum non sint deputatæ ad divinum cultum: ut per copulam ibi habitam, aut eædem factam non possit dici polluta Ecclesia, uti nec si supra tectum tale quid contingat cum loca ea sint extra ecclesiam, *Gl in c. un eod. in 6* Nav. *in Summ. c. 27. n 51.* Sanchez *de matrim. lib. 9. disp.* 15. Idem judicium est de loco sub Ecclesia constituto, cum non sit pars Ecclesiæ, uti cavea, spelunca, nisi sit fornix Ecclesiæ, ad eam spectans, deputatus ad sepulturam.

His præmissis, polluuntur Ecclesiæ, Primò
4 per homicidium voluntarium & injuriosum, *c. 4. h. t.* Dico, voluntarium; quia casu commissum non potest videri violasse reverentiam ecclesiæ, cum non ponat malitiam: nisi cum isto casu concurrat indirecta voluntas, nam & ea potest culpabile homicidium, ut dicetur inf. *tit. de homicid.* quod sufficit ad effectum polluendi ecclesiam, *ex communi D D. sententia.* Dico, injuriosum; quia, cessante injuria, nulla sit ecclesiæ reverentia: cujusmodi est commissum in justam sui defensionem, aut per eum, cui sensus deest. Sola mors in ecclesia contingens minimè eam violat, si causa sit data extra ecclesiam. Sanguinis adsit effusio, vel non, hoc casu nihil interest; cum sufficiat homicidium injuriosum, quod etiam contingit per suffocationem, *Gl. sic in c. un. eod in 6.* Percussio in ecclesia citra sanguinem eam non violat, licet ex percussione sequatur mors extra ecclesiam: neque enim potest homicidium censeri consummatum in ecclesia, nisi & in ea subsequatur mors, cum pœna non inferatur, nisi actu consummato.

Q. An polluatur ecclesia per suspensionem
5 eius, qui ea dignus? R. Omninò, quia licet non sit injuriosa mors ipsi reo, est tamen injuriosa loco, qui ideo pollitur. Quod & dicendum de cæde Martyris, quæ non facit, quo minus polluatur ecclesia, propter sacrilegam actionem, licet pretiosa sit in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.

Secundò, per injuriosam sanguinis effusio-
6 nem etiam propriii, *can. Ecclesiis 20. de consecr. dist. 1. c fin. h. t c. un eod. in 6.* Ut erigetur autem sanguis ecclesiæ pavimentum, ut ene, non interest, *d. c. 4. h. t.* in quo fit mentio vulneris, nõ etiam maculationis, cum non tam per contactum sanguinis violetur ecclesia, quàm per violentam effusionem. Vulnerans sit in ecclesia, an extra eam, non refert, cum satis fit, vulnerationem sive effusionem in ecclesia fieri. Uti & è contra, si in ecclesia stans jactu lapidis vulneraverit extra eam stantem, non dicitur pollusse ecclesiam, quod vulneratio & effusio in illa non sit facta: uti nec potest videri ecclesia polluta per sanguinis effusionem, cuius causa data est extra ecclesiam.

Tertiò, per effusionem seminis humani, *d. c. fin. h. t.* voluntariam publicam, & illicitam, quocumque genere turpitudinis, per pollutionem, aut aliam illicitam copulam. Quæ involuntariè contingit dormienti, aut vigilanti, quia ecclesiæ non injuriosa eam minimè pollui.

Q. An

8 Q. An polluatur Eccleſia per actum conjugalem? R. Poſſe videri non pollui, cum in *c. ſi conſ. de adult & can. ſi motum de conſecr. diſt.* 1. tantum fiat mentio copulæ adulterinæ: & licet alii textus loquantur de ſeminis effuſione, poſſem tamen accipi de illicita, ne pœnæ quæ ſunt reſtringendæ, extendantur. Verùm idem dicendum de copula conjugali, atque de alia ſeminis effuſione, modo ſit intemperans; cùm licet in ſe non ponat peccatum, ſit tamen ſacrilega reſpectu loci ſacri. Si verò ſit licita, & vitari nequeat, propter periculum, quo in eccleſia dormire cogantur conjuges, aut in ea ſunt obſeſſi; aliud dicendum, cum per actum, qui cum reverentia & timore Dei fieri poteſt; non debeat dici Eccleſia pollui, Cov. *ad 4. Decretal p. 2. c. 7 § 2. n. 3*; Nec obſtant ſuperiùs adducta, quia loquuntur in caſu ſpeciali, nec decernunt, ob ſolum adulterium violari eccleſiam; aliàs enim per ſimplicem fornicationem ea non violaretur. Vid. Sanchez *De matrim. lib 9. diſp. 15 n. 7* & Suar. *De religione tomo 2. lib. 3. c. 7.*

9 Dixi publicam; quia per occultam pollutionem aut fornicationem non eſt eccleſia reconcilianda; uti pro occulto crimine non imponitur pœnitentia ſolemnis. Facit, quod eccleſia de occultis non judicet. Facit & textus *in d. c. 5 inf. de adult.* ubi vis ponitur in publica detectione, *Gl. in c. 1 eod in* 6. Et hoc, quatenus pollutio occulta manet; nam ubi innotuerit, habetur eccleſia ex tunc polluta, & neceſſariò reconcilianda. Navarr. in *Summa c. 17. n. 281. in fine* Per alios actus illicitos, qui ſunt extra pollutionem, cujusmodi ſunt aſpectus turpes, inhoneſta verba, quamvis minus deceant locum ſactum, is tamen non polluitur, ut benedictione novâ non indigeat. Quantum ad eccleſiam non conſecratam pollutam ſanguinis, aut ſeminis effuſione, ea lavanda eſt aquâ exorcizatâ, etiam per non Epiſcopum, *Gl. fin. c fin h. t.* quam approbat Navarr. *d. loco, ubi alios citat.*

10 Quartò, Si fidelis excommunicatus, uti hæreticus, in ea ſepeliatur, *c. 7. h. t.* quod etſi loquatur de cœmeteriis, eadem tamen & major ratio eſt in eccleſia, cujus reverentia & puritas non minùs lædetur, ſepeliendo excommunicatum, quàm cœmeterium. Hac de re aliqua dicta ſupra *de ſepult.*

Q. An per ſepultum hominis nominatim interdicti polluatur eccleſia, ut indigeat reconciliatione? Reſp. Hoc videri poſſe, ex eo, quod excommunicatio & interdictum æquiparentur, *c. 1. circa fin. & ibi Gl. de ſent. excom. in* 6. Contrarium tamen verius eſſe, cum id in jure non exprimatur, nec pœnæ ſine textu ſint inducendæ aut extendendæ, neque æquiparatio habeat locum in pœnalibus: ut non procedat deciſio, *d. c. 1.* præcipuè, cum excommunicatio ſit multo gravior interdicto, privans omni communicatione, non ita interdictum. Et licet exhumandum ſit interdicti cadaver, cum non liceat illud ſepelire in loco ſacro, *c. in qui* 6. *de ſent. excom in* 6 tamen non polluitur Eccleſia ejus ſepultura, cùm hoc non ſit expreſſum in jure, *arg. c. in qui* 18. *d. t.* ut nova reconciliatione non egeat. 11

Quid dicendum de hæretico quidem notorio, non tamen denuntiato, poteſt colligi ex iis, quæ dicta ſunt ſuprà, *de ſepult. n.* 9. & tractat latiùs Navar. *conſ.* 10 *de hæret.*

Quæritur etiam, An Eccleſia cenſeatur polluta per conſecrationem aut benedictionem Epiſcopi excommunicati? R. Ita quidem videri Abbati, *c. 7. h. t.* & Hoſtienſ. quos ſequitur Navarr. *d. loco n. 153.* Verùs tamen eſſe, eâ minuè polluì, quòd legis pœnalis extenſio extra ſuum caſum non fiat, *c. Odia de R. I. in* 6. Facit text. *in c. à nobis ſup. de ſacram. non iteran.* ubi non polluitur altare, in quo celebravit excommunicatus. 12

Quintò, polluitur Eccleſia per ſepulturam pagani, id eſt non baptizati, *can. Eccleſiam cum ſeqq. de conſecr diſt.* 1. Nomine pagani etiam venit catechumenus, & infans ante baptiſmum mortuus, quando nimirum per ſe ſepelitur. 13

Quæſtio autem eſt in caſu, quo eſt in utero matertio? R. Si vivat, aut dubium ſit, an vivat, fœtum eſſe excidendū, ne ſpes animantis cum gravida perimatur, *l. 2. D. de mort inferend.* aut ſaltē baptizatus ſalvetur. Si verò nulla ſuperſit vitæ ſpes, non opus eſſe incisione, & poſſe unà cum matre ſepeliri. Non obſtant hujus juribus, quæ nolunt non baptizatum ſepeliri in loco ſacro, quia accipienda de infante ſeparato à matre, non etiam conjuncto matri Chriſtianæ, cujus habetur pars. Ita Hoſtien. *hic* & Henr. Bohic. in *c. Sacris ſup. de ſepult. & c. Conſuluiſti h. t. ubi alios citat contrarium tenentes.* 14

Idem

Digitized by Google

12. *Eucharistia cur & qualiter seruanda in Ecclesia.*
12. *Hora Canonica recitanda, psallenda in Ecclesia qualiter, & à quibus.*
13. *Clerici quo iure teneantur ad Horas.*
14. *Religiosi professis non ordinati an teneantur?*
15. *An Novitij?*
16. *Tenentur Clerici beneficia possidentes.*
17. *An fructus non percipiens ex beneficio teneatur?*
18. *Excommunicatus, suspensus &c. an teneatur.*
19. *Si solus tituli an quis teneatur?*
20. *An & in casu controversa possessionis?*
21. *An in casu dictæ possessionis, fructibus alteri reservatis?*
22. *An fructibus à S. P. reservatis?*
23. *An possidens beneficium, cujus fructus percipiat parens?*
24. *An possidens beneficium, motu à patre eo inductus?*
25. *An habens beneficium tenue?*
26. *An habens manuale beneficium*
27. *Ob plura beneficia an plures recitare teneatur?*
28. *An obligetur percipiens pensionem ab Ecclesia*
29. *An habens præstimonium.*
30. *An habens pensionem ex causa resignati beneficij?*
31. *Hora qualiter decantanda.*
32. *Organorum usus & Musica an probandæ*
33. *Pœna non recitantis Horas.*
34. *An quis teneatur ad Horas mox ab accepto beneficio.*
35. *Restitutio fructuum quando & cui facienda.*
36. *Restitutio qualiter facienda.*
37. *Causa excusantes à recitatione Horarum.*
38. *An teneatur ad partem, qui Horas omnes dicere nequit.*
39. *An loco earum quid aliud recitare.*
40. *Inversio & interruptio Horarum quatenus licita.*

1 IN Ecclesiis consecratis ea, quæ ad cultum divinum spectant, peraguntur, uti est Sacramentorum administratio, Missarum celebratio: quæ sunt mysterium maximum, & sacrificium increuentum, consistens in consecratione & communione corporis & sanguinis Christi, non tam novitium & nuperum inventum, atque modernos hæreticos, non tam veritatis, quam vanæ arrogantiæ, malitiæ, odii, avaritiæ spiritu adductos asserere non pudet, cum ab initio Ecclesiæ celebrationem Missæ in usu fuisse constet ex iis, quos citat Bellarm. *in nupera sua Apologia c. 8.* & quæ tradit Baron. *tomo 1 Annal. ad an. 34. § 52. & seq. & ad an. 64. § 2. § 50. & seq.* & patet ex actis Apostolorum, *c. 13.* ubi dicitur *Ministrantibus autem illis Domino*, Græcè λειτουργούντων, hoc est, *sacrificantibus.*

Celebranda autem Missa una tantum de die; cum non sit modica res unam facere, & valde felix sit, qui unam dignè celebrat, *can. sufficit de consecr. dist 1.* Ut iteranda non sit, citra damnationem, *d. can. sufficit.* Sunt tamen casus, quibus eam iterari exigit necessitas, inter quos unus maximè est in usu, quando scilicet quis præest pluribus parochiis, quibus una Missa sufficere nequit: tunc enim licebit alteram addere, imò & tertiam, non sumpta tamen prius oblatione, ut eatenus videatur jejunus Sacerdos. Navarr. in *Summa c. 25. nu. 87. & conf. 2. lib. 5.* Permissum autem generaliter die Nativitatis Domini celebrare tres missas, *can. nolle De consecr. dist. 1. c. 3. h.t.* ubi non est definitus numerus, ut ea res consuetudini sit attribuenda. ejus rei mystica significatio traditur à Gl. in *d. c. 3.* quod scilicet per tres missas significetur status hominis ante legem, sub lege, & post legem, sive in lege gratiæ. Alii ad triplicem Christi generationem referunt, æternam scilicet ac divinam, temporalem ac humanam, & spiritualem. Dicit autem prima media nocte, secunda diluculo, tertia de die. 2

Q. An sit præcepti celebrare tunc tres Missas? R. Non videri, cum dicta loca videantur loqui permissivè, ut non tam contineant præceptum, quam indulgentiam, quæ non ponit obligationem & omittens non peccet, multò minus non audiens tres Missas eo die, cessante præcepto. Navarr. *Conf 1. lib 1.* Fuit & olim moris duas missas celebrare in die Circumcisionis, unam de Virgine, alteram de mysterio. Guil. Durand. *Ration. divin. offic. lib. 6. cap. 15.* 3

Celebranda, ut dixi, missa una in die, eoque naturali, à media nocte usque ad mediam noctem computando, more Romano, Tempus tamen matutinum est præfixum, cius celebra- 4

lebrationi; & quidem initium auroræ, id est crepusculum dici, est terminus, ante quem non licet communiter eam inchoare: terminus in quo desinit, est meridies. Putat tamen Navar. *d. loco num. 83.* usque ad tertiam pomeridianam posse dici Missam, cuius sententia non videtur regulariter & absque causa servanda. Si itineris necessitas, vel alia causa esset celebrari Missam post meridiem, videtur unius horæ spatium non excedendum.

5 Materia, quæ offertur, est panis & vinum Panis ex farina triticea & sola aqua naturali coagmentatus. Azymus sit, an fermentatus, non videtur interesse ad essentiam. Sacramenti. D. Th. *p. 3. q. 74. art. 4.* neque enim recepta eorum opinio, qui negant in pane fermentato fieri consecrationem, inter quos est *Gl. in can. in sacramento 5. de consecr. dist. 2. & c. sin h. t.* In Ecclesia tamen Latina sive occidentali receptum, non nisi in azymo pane celebrare, non in fermentato, & piaculum habetur: ut peccet Sacerdos in eo celebrans. *d. c. fin.* cum juxta legis præceptum, in azymo pane. Pascha suum celebraverit Christus, qui non tam venit solvere legem, quàm adimplere. In Græca sive orientali Ecclesia in fermentato celebrare usus est, sæpe à Latina Ecclesia reprehensus, licet sine fructu. Retineri tamen consuetudo ibi potest. Vinum sit de vite, cui paululum aquæ admiscendum, *d. c. in sacramento.* idque ex præcepto & usu Ecclesiæ. Adhibetur & in consecratione præscripta verborum forma, & alii ritus solemnes, de quibus, & eorum significatione agitur, *c. cum Martha 6 h. t.* Nav. *in summa c 23. n 55. & seqq.*

6 Minister est Sacerdos, qui etiam pessimus sacrificium perficit. *can. inter 1, q. 1.* Neque enim peccata celebrantis impedit opus operatum, quod ex divina institutione suam habet vim, nec mala ministri vita maculari potest, non magis quàm Solis radius transiens per loca sordida. *can. fin. XV. q. fin. c. 7. sup tit. 2. de cohabit Cler & mul.* Quantum ad opus operantis illud meritorium esse non potest coram Deo, nisi sit grata persona operantis: quo modo prudentis est commendare potius sacrificium Sacerdoti bono, quàm malo.

7 Debito & præscripto modo hic Missam peraget, in loco sacro, ad hoc specialiter deputato, Navar. *d. l. num. 81.* Quod visum ecclesiæ, tum ad debitam huius Sacramenti reverentiam, ut condigno tractetur honore, tum ob majorem fidelium devotionem. Unde extra loca sacra prohibita Missarum celebratio, *can. Nullus de consecr. dist. 1.* Videtur tamen licitum hodie esse, celebrare in ecclesia benedicta tantum, fundata Pont aut episcopi auctoritate, ad administranda Sacramenta, quod rarò & difficiles sint consecrationes, ut colligitur ex *c. fin sup. tit prox.* ubi Ecclesia benedicta, si polluatur, dicitur continuò reconcilianda; ac suspendantur divinæ laudes. Unde evidens est celebrari Missas ibi posse, ut rectè colligit Abbas, cùm talis Ecclesia habeat eadem fere privilegia, quæ consecrata. Erit autem eo casu necessariò, adsit ut altare consecratum, saltem portatile.

8 Hæc ita communi &. ordinario jure: nam sunt casus, q uibus extra Ecclesiam licet celebrare, in domo privata, sive Oratorio, nec consecrato, nec benedicto, idque auctoritate Episcopi, ut patet ex *can Missarū de consecr. dist. 1.* In verbis, *in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit* Quæ licentia est hodie denegata per decretum Trid. *Sess. 22 de observ. in celebrat. Missæ*, quod noluit celebrari Missas nisi in ecclesiis, & ad divinum tantùm cultū dedicatis. Oratoriis. Quo decreto non potest non dici adimi licentiam istam episcopis, cum Concilium simpliciter eam vetet, permittatq; episcopis, ut tantum Oratoria deligenter. Nisi tamen necessitas aliud postulet, quæ facit extra ecclesiam, domum, quocumque terræ loco etiam sub dio, dici Missas licitè, *can. 1. & can. concedimus de consecr. dist. 1.* qui Canones cum alter sit Gratiani, alter Concilii provincialis, licet parum urgeant, consuetudine tamen eorū dispositio probata ac recepta, rationi q; conformis Suarez *ad p. 3. d Th qu. 83. disp. 81. Sect 3.* Sic in bello rectè sub tentoriis, imò sub dio celebratur, modo adsit altare portatile sive tabula lapidea consecrata, sine qua neutiquam potest Missa fieri: uti & abitinerantibus, si ecclesiæ aut Oratoria de sint, ex eadem ratione necessitatis, quæ lege caret. Cui licentiæ non potest videri derogatum per dictum Trid. decretum, ut tradit Nav. *d. loco n. 12.* cum non disponat in casu necessitatis Dixi, quocumq; terræ loco, quia super mari aut flumine celebrare non licet; etiam in casu necessita-

cessitatis, propter periculum effusionis ibi obvium. Facit & privilegium Pontificis alibi licitè celebrari, quale olim habuisse Prædicatores & Minores patet ex *c. his 30. inf. de privileg* nisi postea revocatum fuerit, aut de novo concessum, uti Patribus Societ. JESU.

9 Quod dictum, posse aliquot casibus extra Ecclesiam celebrari Missas, accipiendum, quatenus locus est decens: qualis non est Ecclesia polluta, in quaideo non celebratur citra reatum mortalem, antequam purgata fuerit, propterea quod non respondeat reverentiæ Sacramento debitæ, tali loco Missam celebrare: ut justa & gravis sit ista prohibitio. Ubi nihil excusabit altare viaticum, quia locum non purgat.

10 Q. An aliqua sit pœna exterior aut censura celebranti in tali loco? R. Posse videri, talem fieri irregularem, quòd celebret in loco interdicto, qualis incurrit irregularitatem, *c. iis qui 18. in fine de sent. excom. in 6.* Verùm in ejus cap. principio contrarium est decisum, cum locus violatus non possit dici interdictus: ut nec pœna ista sit inferenda, quæ sine textu non infertur, *d. c. 18.* Quamvis quid impedimenti aut inhabilitatis contineat locus, quod ne quidem suspensionis pœnam induxerit, si remerè hoc aliqui contendant, per text. in *c. Episcoporum 8. de privil. in 6.* cum is non loquatur nisi de celebrantibus in loco interdicto, qualis non est iste. Quod si contigerit Ecclesiam violari, Sacerdote celebrante ante inceptum Canonem, erit illi desistendum, propter Ecclesiasticum loci impedimentum. Post Canonem verò inceptum absolvendo illi est Missa, quòd censeatur quasi substantialiter sacrificium inchoatum, quod non interrumpendum. Vid. Suarez, *de loco. sect. 4.*

11 Adservanda autem in Ecclesiis Eucharistia devotè & fideliter, ut, ubi opus, eius sit copia deferendi ad infirmos, mundè & nitidè decenterque cum lumine prævio: ad cujus delationem sive elevationem quilibet se inclinabit, *c. sanè 10. h. t.*

12 Decantandæ præterea in Ecclesia Laudes Dei, & persolvendæ ibi Horæ Canonicæ ab iis, qui Ecclesias sibi adsignatas habent, & qui Choro iuptè destinati, & hoc suo tempore, *d. c. 1. h. t.* Nav. *conf 13. h. t.* debitaque cum attentione animi & devotione, non syncopando, non transcurrendo, non immiscendo vana, nó exeundo frequenter, ut graviter Clericos reprehendit Clemens V. in Conc. Viennensi. *Clem. 1. h. t.* Dictæ Horæ Canonicæ, quòd unaquæque per se spectata sit officium pro certa hora designatum. Qui orandi certis horis actus, Psalmodiæ Ecclesiasticæ usus sanè antiquus est, ab ipsis Apostolis ex Judæorum fontibus in Ecclesiam deductus. Baron. *tom. 1. Annal. ad an 34. num. 251 & an. 60. nu. 14. & seq.* Ad earum recitationem tenentur ex præcepto Clerici initiati majoribus Ordinibus, etiamsi beneficium non habeant, neque ex officio aut peculiari obligatione Choro adsistere teneantur.

Ubi quæritur, Quo jure teneantur? R. Institutionem recitendarum Horarum esse Ecclesiasticam, ut præceptum super iis recitandis sit ejusdem juris. Pro quo facit, quòd sacri Ordines ordinentur quidem per se primò ad aliquos divini cultus actus externos, non tamen ad orationem, quatenus est distinctus actus à Sacrificio. Nec ratio ulla dari potest, quare ejusmodi obligatio ad jus divinum aut naturale referenda sit. Quo modo & Pontifex dispensat super ista obligatione; quod non faceret, si foret divini juris. De Sacerdote, cui ista obligatio imponitur, habetur *c. 1. h. t. & can. Presbyter dist. 91.* De Diacono & Subdiacono non videtur præceptum jure expressum sed consuetudine extensum, vel declaratum, quæ legitimè præscripta est sufficiens ad inducendum tale onus. Vid. Navart *De Orat. c. 7. nu. 2.* Azor. *p. 1. lib. 10. cap. 4. qu. 13.* Contra Covarr. *3. Var. 13 n. 10.* Multò minus dici potest, ex jure divino teneri Clericos in minoribus constitutos, quibus nec Ecclesiastico jure onus hoc impositum esse verius est. Si tamen habeat consuetudo, ut aliquid recitent, potest eos ad observantiam ejus cogere Episcopus, quod sit honesta. *Azor. d lib 10 c. 5. q. 2.*

Quæritur II. de Religiosis, An Professi non ordinati teneantur ad Horas? R. Professionem per se & ex necessitate non ordinari ad hoc ministerium: sed tantum ad perfectionem, quæ etiam haberi potest sine hor. medio. Præterea præter tria vota, ad quæ obligat, non inveniturulla lex Ecclesiastica eos ad aliud obligans: uti nec datur universalis consuetudo, est

sunt quædã Religiones non deputatæ ad Chorum, sed vel ad militiam, vel aliud ministerium. Ut hæc ges sit decidenda juxta receptas cujusque Religionis regulas, ex vi sui status obligãtis ad Chorum, vel juxta receptam consuetudinem, quæ præceptum induxit, ut professus hoc solo teneatur Horas recitare, easque omittens peccet mortaliter, cùm sit materia gravis ad quam ex præcepto justè quis obligatur. Azor. *d. lib. 10. c. 6. q. 2.* Excipiuntur Religiosi, quos Laicos aut Conversos vocant, qui licet emittant solemnem professionem, non sunt tamen deputati ad Chorum. Azor. *d. c. 6. q. 4.*

15 Quæstio item est de Novitiis, An hi teneantur? R. Id posse videri, ex eo, quod gaudeant privilegiis Clericorum, & aliquibus etiam locis ipsius, ex eiusque reditibus & elemosynis vivant. Verùs tamen, ex sola habitus admissione eos non teneri ad Horas, cùm non habitus, sed professio obstringat regulæ Monasticæ: ante quam liberum est illi ad sæculum reverti, & munia negotiaque sæcularia suscipere, *ex consultis 20. 21. 23 sup. de Regularib.* Nec obstat, quod fruantur aliquibus Ordinis privilegiis, victum ibi habeant; hoc enim quia sunt in via ad Religionem, cujus disciplinæ voluntariè se subjecerunt. Navarr. *de Orat. d. 7. n. 25.*

16 Præterordinatos & professos tenentur etiam regulariter ad Horarum recitationem habentes beneficium ecclesiasticum; idque ex institutione ecclesiæ, quæ eam obligationem cuilibet beneficio adnexuit, correspondentem justitiæ naturali, quæ, cum propter officium detur beneficium, vult per habentem beneficium impleri officium, ne alias temerè habeat stipendium. Ubi excusatio frustrà cauillabitur ex aliis oneribus, ut ne Episcopus quidem cui alia onera injuncta, prætendat ab hoc officio liberitatem: & probatur communiter hæc obligatio *can si quis presbyter de consecr. dist. 92.* atque ita habet communis ecclesiæ consensus & traditio. Dixi, regulariter; quia sunt quædam beneficia, ut Præposituræ quædam & Personatus, quæ non obligant ad Horarum recitationem, sed aliud quid in dies recitandum injunctum habent. Procedit hoc indubiè quando beneficiatus est in possessione, & fructus percipit, quia tum demum dicitur habere stipendium.

17 Quid si beneficium habens, ejusque possessionem, non tamen fructus percipiat? R. Si fructus suo facto non percipiat, non excusari, eo quod culpa sua damnum sentiens, illud non videatur sentire, & quod non debeat quis suo facto se liberare ab obligatione, cui est obstrictus. Si verò ei imputari non possit, quod fructus non percipiat, ut si ex consuetudine reserventur fabricæ aut prædecessori, nihilo magis videtur excusari, cùm per decretum Joan. XXII. *in extravag. de elect.* ei debeatur media fructuum pars. Quod decretum licet salubre, multis tamen in locis de consuetudine non observatur, sed Clerici interdum primo, interdum & secundo anno fructus nullos percipiunt: non tamen ideo videntur liberati ab Horarum lectione, cùm residendo distributiones quotidianas possint percipere, quas si negligant, suæ culpæ adscribant. Quod si alibi & hæ denegentur, probabile tamen est, idem adhuc dicendum esse, cum licet præsenti nihil percipiant, postea tamen sint percepturi; veluti in casu, quo reservantur fructus prædecessori defuncto, quia moderno post mortem suam eodem fruetur jure, cujus hæredes percipient eius anni fructus: quidni igitur huius spei ratione teneatur ad officium, cùm habeat stipendium? Sic tamen si fabricæ reserventur fructus primi anni, videtur ea res cedere in exonerationem Canonici, qui hac viâ liberatur ab oneribus fabricæ, ad quæ tenetur corpus Canonicorum, quibus placitum hâc viâ isti oneri satisfacere. Si distribuantur fructus primi anni inter Canonicos, non est ullatenus justa causa subterfugiendi recitationem Horarum, quia novo Canonico pro tempore fructibus carenti sit spes similis distributionis percipiendæ per sequentes Canonicos: quæ spes futuri emolumenti facit eum obstrictum recitationi. Et ut spes pro illo tempore defecerit, jus tamen perfectè adquisitum ad beneficium, & ad fructus, videtur sufficere ad obligationem recitandi, cum non sit verosimile, eiusmodi fructuum carentiam esse inductam in deminutionem divini officii, sed, eo semper salvo, in gravamen, novi Canonici, à quo exigitur anticipatum officium pro aliquo tempore ante stipendii solutionem. Navarr. *d. cap. 7. numer. 30.* Azor. *d. cap. 4. qu. 4.* Suarez *De Status Religios. tomo 2. Tractat. 4. lib. 4. cap. 9.*

Quòd

Quòd si per casum fortuitum vel sterilitatem nulli fructus percipiantur, non rectè excusato ab hoc onere prætenditur, cum jus ad fructus ponat sufficientem rationem ad officium. Idè est, si per injuriam fructus auferantur, quatenus tamen ea oblatio est temporanea: nam si perpetua, cum spolatio moraliter sit perpetua, cessare videtur obligatio recitandi Horas, quia videtur carere beneficio, quod jam redditum ei inutile, veluti si tertæ ab hoste occupentur.

28 Ex his patet solutio ad quæstionem, An excommunicatus, suspensus, teneatur legere Horas? Respondendum enim affirmativè; nam quod non percipiat fructus beneficii, sibi imputare debet, cum causam dederit. Facit, quod beneficii titulum & possessionem teneat, aliàs sua ei malitia prodesset. Et hoc, si justa sit excommunicatio, nam si injusta fuerit, cum non possit videri dedisse causam, fructus exigere posse videtur postea, ubi constabit de innocentia, ne injuria alterius ei injustè obsit. Idem juris est in depositis, & degradatis; neque enim degradatio ordinem sacrum aufert, cujus ratione maneat obligatus ad recitandas Horas. Nav. *d. c. 7. n. 17.* Covar. *3. Var. c. 15. n. 8. vers. Duodecimo.* Idem judicandum de Manacho fugitivo, cum maneat causa obligationis, nec ei fuga sua debeat prodesse. Idem & posse videri dicendum de ejecto, ex eadem ratione, & quia per eum stet, quo minus recipiatur, *c. fin sup. De Regul.*

29 Unde venit resolvenda alia quæstio, An ex vi solius tituli teneatur quis ad Horas? R. Distinguendum esse inter jus ad rem, & jus in rem. Certum esse, jus ad rem non sufficere ad obligationem, de qua agimus, propterea quod tale jus neutiquam ponat beneficium, aut beneficiatum: ut nec debeat ponere obligationem ex beneficii acceptatione resultantem. Probabilius quoque, non sufficere jus in rem, neque nudum titulum ante adeptam possessionem, cum moraliter loquendo talis perinde se habeat, atque si beneficium non haberet, ex cujus fructus non possit percipere. Ut nihil faciat, quod ejus habeat proprietatem, quippe sibi inutilem; ut non debeat ad onus togi. Si tamen per ipsum stet, quò minus habeat possessionem, dicendum, ipsum teneri ad onus, ne fraus sua cum cveiet in detrimentum Ecclesiæ, quæ debito officio privaretur, Azor. *d. c. 4. qu. 12.*

Quid si ergò possessio sit controversa? R. 30
Probabile esse, non habentem possessionem non teneri ad Horarum recitationem, cum titulus, ut dictum, solus non sufficiat, & possessio sit dubia propter litē. Ut nihil subsit, cujus ratione ad prædictū onus teneri debeat, cūcti possit, ut caussa cadat. Atque ita cùm non detur ullus textus, qui litigantem ad hoc cogat, nec per illum; quo minus possessionem habeat, stet in dubio pro eo judicandum. Ubi nihil faciet, quòd Ecclesia officio careat, quia hoc est per accidens. Contra vult Navarr. *d. loco nu. 28. & in Summa c. 25. num. 4.* hoc argumento, quòd fructus sequestrati serventur victori, ut ut, quare ad Horas teneatur litigans. Verùm ea res est incerta, ut proinde, cùm necdum beneficium habeat, non teneatur ad onus. Quòd si tamen alter litigantium possessioni incumbat, quo in casu videtur loqui Navar. tenebitur recitare Horas, cùm ratione possessionis actu fruatur beneficio, atque ita teneatur ad totam eius administrationem. Vid. Azor. *d. c. 4. qu. 9.* Suarez *d. lib. 4. c. 19. nu. 9. & 10.* 31

Quid si quis possessionem quidem habeat beneficii, fructus autem omnes sint reservati alteri? R. Nihilominus eum teneri ad recitandas Horas, cum teneatur ad adsistendum in Choro; quo nomine consequitur Chori distributiones & alia commoda: ut sit ratio, quare teneatur ad onus. 32

Quid si à Pont. qui beneficium contulit, sint reservati? R. Aliquorum esse opinionem, talem non teneri ad Horas, ex eo, quòd ista reservatio faciat, non stare per ipsum beneficiatum, quò minus fructus percipiat, ut nec debeat teneri ad onus. Quam rationem approbare videtur Navarr. *d. num. 28.* Verum & hoc casu dicendum, eum teneri, quod eius voluntate plerumque reservatio talis fiat, aut eam factam sciens nihilominus beneficium acceptaverit. Et ut Pont. præceperit alicui accepere beneficium, eiusque administrationem; cum ista reservatione, nunquam tamen ita præcipiet, ut sine ullo subsidio oneri accommodato accepteat. Etenim hoc est contra rectam rationem, atque ita saltem distributiones quotidianæ erunt salvæ, vel aliunde ei

pro videbitur. Quod si non tantum fructus reserventur resignanti, sed & administratio penes eum maneat; nudo tantum titulo transeunte ad beneficiatum, tunc onus recitandi penes pensionatium manebit, penes quem est omne commodum. Nav: in *Summa d. c. 25. n. 104. in fine.* Vid. Flamin. *De resignat. benef. li. 1. qu.* 1 Azor *d. c. 4. q. 5.* Suarez *d. lib. 4. c. 20. nu. 3 & 4.*

23 Consequenter quæritur, An beneficium habens cuius fructus parens percipit, teneatur? R. Nihil esse causæ, quare non teneatur; cum per alium fructus capiens, ipse illos percipere videatur, *arg. c. Quia per alium De R. I. in 6.* Quod olim frequens fuit, cum filiisfam. etiam necdum puberibus fuerint concessa beneficia; hodie non musitatum in puberibus, quibus est parens, qui fructus colligit, & ab eo alunt ur. Navar. *d. c. 7. nu. 28.*

24 An & qui justo metu inductus à parentibus beneficium acceptârit? R. Non teneri, si fructus accipere nolit; quod & acceptatio & retentio videatur coacta: ut non sit æquitati consentaneum, gravare aliquem hoc onere, qui non cupit frui stipendio. Tenetur tamen talis, quam primum commode poterit, resignare beneficium, & fructus perceptos restituere. Navarr. *d. loco n. 28. Si* pater illos perceperit, non tenetur nisi pro rata hæreditatis, quia eatenus tantum ad eum censentur pervenisse.

25 An habens tenue beneficium? R. Communem habere sententiam, beneficii tenuitatem non liberare ab hac obligatione cum tenuitas non faciat, quò minus sit verum beneficium & habeatur jus spirituale: quod cum detur propter officium indistincte, sive sit tenue, sive pingue, est & ei adnexa indistincte obligatio officii, quod comitatur eum, qui acceptavit beneficium; accessorium enim sequitur principale. Facit eò *can. Clericus Dist. 91.* ubi Clericus victum & vestimentum sibi parare debet sine detrimento officii: ut per tenuitatem non excusetur, *Gl. in d. can. Clericus Dist. 91.* Covarr 3. *Var. 13. nu 8. vers Duodecimo* Navarr. *d. c 7 n. 27.* Azor. *Late d. lib. 10. c. 3. qu. 3.* Suarez *d. lib 4. c. 21.*

26 An habens beneficium manuale? R. Causam dubitandi in eo esse, quod ad nutum revocari possit per eum, qui contulit. Verum, ut hoc non facit, quò minus pro tempore stipendium habeat, ita non facit, quo minus teneatur ad onus, cum hoc incumbat ei, qui commodum sentit, cui onus adnexum, argumento militis, qui ad tempus tantum obligatus pro eo & commoda leoipit, & onera subit. Facit, quod habitu & potestate sit perpetuum, cum beneficiatus talis istud possit habere ad vitam permissu collatoris *D D. in Clem. 1. De supplan. neglig. Prælat.* Azor. *d. lib. 10. cap. 4. qu. 2.*

An plura beneficia habens teneatur pluries 27
recitare? R. Hoc videri Navarro, *De Orat. Missal 60. nu. 2. 3. & 4.* ex ratione, quòd cum unumquodque beneficium habeat adjunctum onus recitandi Horas Canonicas, consequens sit plura habentem toties teneri recitare, secundum dictum vulgare. Qui sentit commodum, non recte recusat onus. Facit, quod alias Ecclesia defraudaretur duo officio ex justitia sibi debito, tatione stipendii. Contra tamen generali consuetudine receptum, satisfacere talem una recitatione cum enim hæc obligatio non procedat ex jure naturæ, sed ex institutu humano, vel si, suppositis stipendiis possit videri esse juris naturæ, non tamen nisi supposita humana institutione, quæ cum super ea re nihil disponat, & sit contenta una recitatione, nihil hac in remutandum; præcipuè accedente consuetudine, quæ optima uti legum, ita & institutorum interpres est. Nihil movet titulorum multiplicatio; quia per eam non semper multiplicatur obligatio, sed augetur, ut pluribus quidem titulis idem debeatur, quibus tamen satisfiat una solutione; aut si obligatio multiplicetur, non tamen nisi circa idem, ut eam tollat una solutio, *l. Quibus 8. D. De verb. oblig. ubi* Cujac. Quo facit in simili, quod habens ordines, & beneficium, unde est duplex obligationis causa, semel tantum legendo satisfaciat utrique. Sic & unam Missam audiendo satisfit in casu, quo plura Festa in eumdem diem incidunt: & jejunando semel satisfit, si in diem quatuor temporum incidat vigilia alicuius Sancti indicens jejunium. Plura hac de re vide apud Azor. *d. c. 4. q. 10.* Suarez *d. lib. 4. c. 18. n. 6.*

An teneantur habentes pensiones ab Ec- 28
clesia? R. Si habeant eas sine titulo beneficii, hac obligatione recitandi non teneri. Sic Sa-

co[rd]a,

strista, custos, licet reditus ab Ecclesia habeant, non tamen eo solo nomine sunt obstricti dicendis Horis, cum reditus illos non capiant tamquam beneficii fructus, sed tamquam stipendia proportionata officiis & servitiis. Idem dicendum de aliis, quibus alio titulo quam beneficii ex bonis Ecclesiæ quid adsignatum, uti magistris, *c. 1. inf. de magistr.* & aliis per modum gratitudinis, aut aliam ob causam, aut servitium speciale: ut cesset ratio ecclesiæ, obligantis tantum habentes beneficia.

29 Quid in habentibus præstimonium? R. Si sumatur pro portione ex bonis quidem Ecclesiæ aut beneficii alicui concessa, sed tamquam mercede ob profanum ministerium, non teneri eos ad Horas, quod non habeant beneficium, aut quid sibi datum propter sacrum ministerium. Si verò pro portione, quæ dari solet Clerico in titulum, tunc esse loco beneficii, *c. fin. de conuess. prab. in 6.* ubi adnumeratur aliis beneficiis: & ita tenet Oldrad. *Cons 81. n. 2.* dicens ex Hostien. præstimonium esse dictum, quasi præstans munium. Tenet & Menoch. *Arbitr. 2. casu 201 nu. 56. & 58.* dici beneficium, quando datur in titulum perpetuum: ut tunc necessariò obliget ad Horas, cum potius causa sequatur eius effectus. Vid. Azor. *d. c. 3. qu 4.* Suarez *d. lib. 4. c. 22. n. 7.*

30 Quid in habente pensionem ex causa resignati beneficii? R. Habentem pensionem etiã ratione beneficii resignati non teneri ad Horas, quod non possit dici habere beneficium, cum pensio ista sit quid meré temporale, reservata occasione spiritualis beneficii in alium translati. Gigas *De pensionib. q. 31.* Prum tamen V. imposuisse tali pensionario onus recitandi Officium B. Virginis, sub eadem pœna, quæ imposita beneficiatis non legentibus Horas, de qua mox. Nav. *d. c 7. nu. 25.* Azor. *d. c. 4. q 3. & c. 14 q. 12.*

31 Recitandæ itaque Horæ ab ordinatis, professis, beneficia habentibus, & quidem decantandæ etiam aliquibus in Choro, discretis & statis suis horis, versibus alternis, secundum antiquum in ecclesia receptum morem, non tantum voce, sed & corde, & in timore, ut ait Hieron. *can. 1. Dist. 92.* qui non vult audiri in ecclesiis theatrales modulos.

Ut de disputatum, An Organotum usus & cantus Musici sit probandus in Ecclesia? R. Esse, qui absolutè eum improbent, quod ad lasciviam potius, quam ad devotionem excitet, quod est contra finem orationis. Quæ ratio procedit, quando cantus est lascivus & profanus, secundum *d. can. 1.* qui indecens est in Ecclesia, & propter irreverentiam non est sine gravi peccato. Et ita videtur improbare illum usum Navarr. *De Orat. c. 16. num. 40. & 47.* Si verò pia contineat & gravis sit, provocans ad devotionem, non est quod damnetur sive cantus cum Musica instrumentorum suavitate, sive Organotum usus: facit enim ad levandos fidelium animos, ut facilius ad devotionem adsurgant aut disponantur. Vide Baron. *tomo 1. Annal. ad an. 60. nu. 29. & seqq.* 32

Pœna non recitantis officium, præter mortale peccatum, propter gravem materiam & justum præceptum, est, quod fructus pro rata temporis omissæ recitationis non faciat suos beneficiatus, sed eos restituere teneatur; ex ratione, quod accipiens mercedem, omisso opere, cuius nomine datur beneficium, *c. fin. De rescript. in 6.* peccet contra justitiam commutativam, ex qua oritur obligatio restituendi. 33

Quæritur autem, An continuò ab accepto beneficio teneatur quis ad Horas? R. Navarr. velle, non teneri intra sex primos menses, nec novitio imputari omissionem recitandi. Probat hanc suam opinionem ex Conc. Lateranensi sub Leone X. *Sess. 9.* ubi post sex menses ab accepto beneficio non legens Horas, cessante legitimo impedimento, beneficiorum suorum fructus pro rata temporis & officii non facit suos, ut videatur ante suos facere, ex regula, quod incluso unius sit exclusio alterius. Ita Navarr. *De Orat. c. 7. nu 31. & c. 21. n. 58.* adducens Bullam Pii V. in quaid, quod statutum erat *d. Sess 9.* confirmatur. Nititur hoc argumento, quod omittens Horas legere non peccet ex natura rei contra justitiam commutativam, nec ullo jure anteriore fuerit obligatus ad restituionem. Dicendum tamen, ex natura rei sequi obligationem restituendi, nec ab ea excusari beneficiatum, omittentem intra sex primos menses recitationem Horarum, quippe qui ratione 34

lectionem, omninò excuſat. Excuſat etiam ſuperveniens neceſſitas, defectus Breviarii, diſpenſatio Pontificis, cum, ut ex ſuperioribus patet, hæc obligatio ſit inducta ex humana inſtitutione, ſuper qua diſpenſare ille, qui ſuper eam eſt, ſcil. Rom. Pontifex. Iſtis autem caſibus, quibus aliquis excuſatur per ſe legere, non tenetur legere per alium, quia hæc obligatio eſt perſonalis, quæ per alium non ſupletur: quo modo legens per ſubſtiturum, cui ſtipendium dat, non ſatisfacit. Non tenetur etiam iſtis caſibus alium audire legentem, cum ad hoc nullus Canon obliget. Navar. *De Orat. c.* 11. Azor. *d. l.* 9. *c.* 13. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 27. Malder. *d. c.* 2. *Dub.* 5.

38 Q. An qui non omnes Horas dicere poteſt, ſaltem partem teneatur perſolvere; ad quam illi non eſt impedimentum? R. Hoc affirmare Navar. *d. c.* 11 *n.* 9. *& ſeqq* ex eo, quod, cum in parte recitanda ceſſet cauſa excuſationis, debeat etiam ceſſare excuſatio; & quod præceptum Eccleſiæ, ſi non poſſit impleri in totum, implendum ſaltem ſit quatenus poteſt. Nam licet totum Officium unius diei ſit integra materia præcepti recitandi, conſtat tamen ex horis diſtinctis, quarum ſingulæ ſunt per ſe quoddam totum, & continent quamdam orationem, quæ per modum officii Canonici convenienter dicitur. Ut ab ea dicenda non excuſetur, licet totum officium dicere impediatur; cum qui non poteſt ſolvere totum debitum, non excuſetur à parte, quam præſtare poteſt, quia in quavis hora ſalvatur ratio præcepti. Quod ſi unam horam integrè perſolvere nequeat, non tenetur ad partem, cum unaquæque hora præcipiatur, ut actio perfecta, quâ ſalvetur ratio præcepti, in parte autem ſalvari nequeat, ut ita non naſcatur obligatio ad illam dicendam. Sanchez *ad Decal. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 4. *& ſeqq.* Suarez *d. lib.* 4. *c.* 27.

Eſt & dubium, An qui Horas dicere ne-
39 quit, teneatur quid aliud earum loco recitare? R. Velle quidem Navarr. *d. c.* 11. *n.* 19 non teneri jure humano, ſed tantum jure divino naturali ad aliquam compenſationem; cum tamen non audeam imponere obligationem ſub reatu mortali, ſed ex bono & æquo ita conſulere. Verius dicendum indiſtinctè non teneri, cum nullum jus ſpecialiter hoc onus imponat, & ex jure communi lex ſpecialiter obligans ad opus determinatum, ſi impleri non poteſt eo modo, quo implendum, non induceat obligationem alterius operis in compenſationem.

Denique quantum ad inverſionem Hora- 40
rum, uti ſi ante primam dicatur Tertia, aut Pſalmorum, ubi ſecluſo contemptu, non ponit gravem matetiam, quæ ſufficiat ad peccatum mortale, cum in ſubſtantia compleatur præceptum. Miſſam dicere ante Matutinum plutes mortale judicant: ſecluſo tamen contemptu non videtur includere mortale, cum hac dere nullum ſit præceptum, nec conſuetudo in contrarium recepta. Rectius tamen præmittitur maturinum. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 24. *n.* 5. Azor. *d. lib.* 10. *c.* 30. Quantum ad interruptionem inter Pſalmos eiusdem Horæ, ſi ea brevis ſit, culpam non habet, cum pro nihilo reputetur: ſi verò notabilis, non eſt ſine peccato, ſi deſit rationabilis cauſſa. ratio eſt, quod unitas cuiusque horæ pertineat ad formam præſcriptam in recitandis Horis: unitas autem tollitur per interruptionem. Unde rectius Horæ omninò iteruntur: non eſt tamen ſine peccato, leviter Horas interrumpere etiam cum animo iterandi, propter irreverentiam. Vide Navarr. *De Orat. c.* 16. *n.* 66. *& ſeqq.* Suarez *d. c.* 14. *n.* 10. Azor. *d. lib.* 10. *c.* 8.

TITVLVS XLII.

De Baptiſmo, & ejus effectu.

SVMMARIVM.

1. *Baptiſmi neceſſitas & finis.*
2. *Materia.*
3. *Immerſio ſeu abſterſio an totius corporis faciendа, an partis tantum?*
4. *Manum vel pedem tantum apparentem an baptizare ſufficiat?*
5. *Baptizare an cenſeatur quis projiciendo puerum in flumen.*
6. *Forma Baptiſmi.*
7. *Miniſter.*
8. *Ab hæretico, excommunicato &c. in caſu neceſſitatis an petere baptiſmum liceat?*
9. *Plures ſimul baptizare non poſſunt.*
10. *Subjectum baptiſmi homo non baptizatus.*

11. *Campana benedicenda, non baptizandum.*
12. *Hominem verè natum esse oportet.*
13. *Et natum perfectè, extra casum necessitatis.*
14. *Item virum, non mortuum.*
15. *Adulti capaces baptismi.*
16. *An & infantes?*
17. *Morientes sine baptismo salvi esse nequeunt.*
18. *Infantes infidelium, haereticorum, paganorum an & quando baptizandi.*
19. *An amens, furiosus?*
20. *Baptismus coactè susceptus an teneat?*
21. *Qui nescitur baptizatus rectè baptizatur: ut & in dubio sub conditione.*

BAptismus est omnibus necessarius, ex institutione Christi, cum sine eo nulla supersit salutis spes, *Ioan. 3.* Institutus est ad tollendam maculam peccati originalis contracti per primos parentes. Tollit etiam peccatum actuale, *c. 3. § Verum h.t.*

Materia eius est aqua simplex, non ea, quæ ex herbis, fructibus, aut floribus distillara est, eum non sit elementaris, uti requirit ipse institutor Christus. Ut non debeant censeri baptizati, qui aquâ tosaceâ sunt abluti, ut quibusdam sciolis hæreticis, veritatis & sanctæ antiquitatis usoribus moris est. Non ponunt etiam materiam lacrymæ, sputa, grando, glacies, nix, quia non est in his actu proprietas ablutiva. Quantitas ea desideratur, quæ ad ablutionem corporis, per aspersionem, vel immersionem, est sufficiens.

An autem totus puer immergendus sit aquæ, an verò tantum ejus pars abluenda, sequenda est consuetudo locorum, quæ varia. In quibusdam enim totus aquæ immergitur, nisi obstet infirmitas. In quibusdam sufficit abluti partem principalem, scilicet caput. *arg. l. Cum in diversis D. De relig. & sumptib. fun.* Quod & sufficit ablui in casu, quo caput tantum apparet.

Ubi quæritur, An sufficiat baptizare manum vel pedem tantum apparentem? R. Hoc aliquos velle, quod anima sit in toto corpore, & qualibet eius parte; *Gl. pen. in can. Proprio 13. deconsecr. Dist. 4.* Navarr. *Cons. 2. h.t.* Quæ opinio videri posset procedere in casu, quo periculum est in mora, propter occultam Spiritus sancti operationem. Res alias est dubia. Unde si infans evadat periculum, & perficeret nascatur, iterum abluendus est sub conditione, ex communi Theologorum sententia.

Alia hic quæstio est, An quis puerum influmen projiciendo censeatur eum rectè baptizare? R. Videri tutam & probabilem eorum opinionem, qui adfirmant, ex eo, quod in tali baptizatione non inveniatur defectus essentialis; supposito, quod minister habeat sufficientem intentionem baptizandi, & proferat integram formam, de qua mox, simulque eo tempore fiat contactus aquæ sufficientis ad baptismum, antequam puer moriatur. Nec obstat, quod ista immersio tendat ad mortem corporalem, quia satis est servari talem ablutionis rationem ad vitam spiritualem. Abbas. *c. 5. in fine h. t.*

Forma est in verbis, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; & in una immersione seu aspersione, *c. Propter 83. De consecr. Dist. 4.* quâ designatur una divinitas; sive tinta, pro consuetudine, *can. De trina 80. d. Dist.* In hac tamen convenientius, propter expressionem Trinitatis & triduanæ Christi sepulturæ repræsentationem; *text. ind. can. De trina, & can. Postquam vos 28. d. Dist. 4.* Contra consuetudinem faciens, peccat quidem, non impeditur tamen Sacramenti efficacia. Error aut vitium syllabarum non impedit formam, si caute fiat per ignorantiam linguæ Latinæ, & abiit hæresis, aliusve error, uti in hac specie. *In nomine Patria, & Filia, & Spiritas sancta*, ita ponsum *can. Retulerunt 86. d. Dist. 4.* Addidit Ecclesia quasdam solemnitates, quæ tamen omisse non vitiant actum, licet omitentem reddant obnoxium peccato, nisi eum excuset necessitas: sunt tamen nihilominus postea supplendæ.

Minister ex officio suo est proprius Parochus, *can. Constat. 19. d. Dist. 4.* Absente eo vel impedito potest baptizare Diaconus vel alius Clericus; imò & laicus, & fœmina, in necessitate, *can. Sanctum, can. in necessitate d. Dist. 4.* Scipsum nemo baptizare, ne quidem in necessitate; *Gl. in can. Baptismi 34. Dist. 4.* quia debet esse distinctio inter agentem & patientem, *c. 4. h. t.* Tenet etiam baptismus collatus ab excommunicato, schismatico, hæretico, *can Sive hæreticis, can. Ostenditur can. Nullus Dist. 4.* neque enim ministri inalitia polluit Sacramentum, *can. Baptizans, can. Aliud d. Dist.*

Diſt. 4. licet non ſine peccato petatur aut fiat: imò etiam à pagano, modo intendat citra ſimulationem id, quod intendit Eccleſia, *can. Solet. d. loco.* Non obſtat *can. Quos à paganis 52. d. Diſt. 4* quia accipiendus de eo, qui baptizat is eſt a Sacerdote Jovis inhærente idololatriæ, qui non poteſt videri habuiſſe intentionem ſalutis remedium impendendi.

Ubi quæri poſſet, An in caſu neceſſitatis ſit extra periculum, petere baptiſmum ab hæretico excommunicato, aut ſimili ab Eccleſia abſciſſo? R. Eſſe, qui negent licere, hoc argumento, quod à tali non rectè conferatur ſacramentalis abſolutio. Verùm etſi non deſint, qui putent in extrema neceſſitate eum non eſſe validum, quos citat Covarr, *ad. c. Alma* p. 1. §. 6. *nu. 9.* tamen eorum opinio eſt improbata. Nec facit illud argumentum quo minus contrarium ſit dicendum & tenendum, ſcilicet baptiſmum rectius ſumi à tali, quam omitti, per textum expreſſum in *can. Si quem forte* XXIII. *q.* 1. ubi D. Auguſtin. laudat eum, qui in articulo mortis, non habitâ copiâ Catholici hominis, ab hæretico baptizari petiit, ut hac potius via ſalvaretur, quàm periret. Non obſtat argumentum in contrarium, quia in eo cauſſat impedimentum defectus jurisdictionis, quæ in baptiſmo non deſideratur, ſed ſufficit adſit intentio, ſervetur debita forma & materia Covarr. *d. loco* & Gutierrez. *Can. Quæſt. lib* 1. *c.* 1. *nu.* 55. Extra caſum neceſſitatis petere à tali baptizari non eſt citra peccatum, ut & ab alio indigno, nec extra peccatū, ipſe baptizans, indigne tractans ſancta.

Plures ſimul baptizare non poſſunt, uno 9 proferente verba, altero abluente; quia in perſona miniſtri debet repræſentari perſona Chriſti, & ideo unica eſſe debet, ſicut unus eſt Chriſtus. Præterea ſi proferens verba, *Ego te baptizo*, ſimul non abluat, non evitabitur falſitas, cùm revera non baptizet Si autem dicant, *Nos te baptizamus*, forma ſubſtantialis mutabitur.

10 Subjectum baptiſmi eſt homo rationalis tantum non baptizatus: neque enim iterandus baptiſmus, cum character ſemel impreſſus ſufficiat, quia indelebilis. *ſup. De Sacram. non iterand. & Cod. Ne ſanctum baptiſ. iteretur.*

11 * Quod de camparnatum baptizatione fertur. à vulgo eſt profectum, cum non baptizentur, ſed benedicantur. Nec facit, quod nomen iis imponatur, uti in more eſt Chriſtianis die luſtrico baptizando nomen alicuius Sancti imponere, quo eius patrocinio tutus excitetur ſectari eius veſtigia; nam hoc vel ea ratione tantum, ut a cæteris diſtinguantur, vel quod magis conducat ad pietatem, ſi voce alicuius Sancti, dicatur populus ad Eccleſiam convocari. Præterea ceremoniæ, quæ adhibentur, nihil commune habent cum Sacramento baptiſmatis, ſed magis cum aliis vaſorum benedictionibus in Eccleſia Catholica antiquo uſu receptis. Vid. Del Rio. *De Magia lib. 6. c. 2. Sect. 3 qu. 3. circa fin. verſ. Obſerva.*

12 Sit verè natus; nam licet in ventre exiſtens habeatur pro nato, ubi ſubeſt ejus commodum, *l. Quis in utero D de ſtatu hom.* non tamen hac in materia: ut baptizari non poſſit cum requiratur contractus & ablutio per aquam, quæ non habent locum in eo, qui aqua contingi nequit; mattis autem baptiſmus illi prodeſſe nequeat, cum revera ſit perſona diſtincta ab illa, & animam habeat propria & diſtincta peccati macula affectam. Facit, quod renaſci dici nequeat, qui non eſt natus, *can. Si quidquid can. Qui in maternis* 115. *De conſecr. Diſt. 4.*

Oportet autem, extra caſum neceſſitatis, 13 perfectè ſit natus. In neceſſitate baptizari poſſe eam partem, quæ apparet, paulo ante dictum eſt. Non eſt autem neceſſaria propria nativitas; ſatis eſt homo baptizandus appareat. Quò modo exſectus ex ventre defunctæ matris rectè baptizatur. Dico, defunctæ; nam mater non eſt incidenda, licet motti proximæ, & ſubſit metus mortis infantis, quia non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Niſi forte mater ſit damnata ad ſupplicium, quod licet ſit differendum in gratiam fœtus, *l. Prægnantis* 3. *De pœnis*, ne innocens una cum facinoroſa matre luat; ut & quæſtionibus gravida non ſubjicitur, ne fœtui quid detrimenti adferatur, Paul. 1. *Sent tit.* 12. §. 5. Sitamen delatio appareat obfutura fœtui, videtur accelerandum ſupplicium. Cum enim dilatio ſit in favorem prolis indulta per legem, ſi ejus operatura videatur detrimentum, rectè aufertur, ne quod in ventum in compendium operetur diſpendium; qua in re prudentis, & experti Medici judicio eſt atendum.

Nec potest hic ulla videri matris injuria, cùm sit damnata.

Præterea oportet sit vivus: neque enim
14 mortuo potest prodesse baptismus, licet alterо pro eo respondente, qui sit quasi fidejussor, cum pro eo, qui non est, nemo fidejubeat. Facit, quod dixerit Christus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, Docete omnes gentes*, & similia, quæ ad vivos referuntur. Estque certum fidei principium, solum præsentis vitæ tempus esse destinatum omnibus hominibus, ut in eo gratiam & omnium peccatorum remissionem consequantur, per rectam fidem, & bona opera, sine quibus fidem esse mortuam, Catholica & vera habet sententia.

15 Baptismi capaceм esse adultum extra dubium est: cui ut dignè baptismus conferatur, præter voluntatem cum suscipiendi, necessaria est dispositio conveniens sanctitati Sacramenti. Confertur enim per baptismum gratia, quam non participat nisi debitè disposítus; licet ad characterem Sacramenti ista dispositio non desideretur, nec voluntarius consensus sit necessarius, cum & character imprimatur, metu coactis, ut inferius dicetur.

De infantibus quæritur, An sint capaces
16 baptismi? R. Hæreticos quosdam negare, ante usum rationis hominem esse capacem baptismi: quem errorem sunm probant. Primò, ex D. Marco *c. fin.* in verbis, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*; quæ præsupponunt fidem, quæ nequit esse in parvulis, ratione carentibus. Secundò, quod non expediat eos baptizari, ex eo, quòd, cum ad rationis usum pervenerint, debeat iis esse liberum, permaneant in fide Christi, nec ne, cùm fides sit libera. III. Quod nullibi in sacra Scriptura præcipiatur parvulorum regeneratio, nec ullibi legantur, in veniantur à Christo, aut Apostolis eius baptizati. Verum Christiana & Catholica sententia habet, rectè eos baptizari, *can. Baptizari 1. Dist. 5.* quam vetus traditio, generalis consensus & definitio Ecclesiæ approbavit, cui potius standum, quàm quorumdam novatorum somniis, quorum opinio damnata, *can. Placuit 153. Deconsecr. Dist. 4.* & per Trid. *Sess. 7 c. 3 De Baptis.* Suarez *ad 3.3. D. Tb. qu. 68. Disp. 25 Sect. 1.* Pro hac sententia adduciтur argumentum sumptum à circumcisione, quæ fuit figura baptismi, cujus capaces erant parvuli in lege veteri, quatenus erat sacramentum legis veteris. Ut multò magis sint capaces baptismi in lege nova, qui succedit in locum circumcisionis, juxta argumentum surrogatorium; præcipuè cum lex gratiæ sit benignior & universalior, neminem excludens, ab hoc beneficio, quod est remedium necessarium ad vitam æternam. Quo modo rectè Innoc. *in c. 3. h. t. Absit*, inquit, *ut universis parvulis pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misereor Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad salutem.*

Non obstat primum argumentum; nam, quod ibi dicitur, ad adultos quidem pertinet, non exclusis parvulis. Illis enim prædicandum erat Evangelium, ut converterentur, & ad Ecclesiam venirent, secum adducentes suos parvulos, qui licet per se non possent credere, crederentur tamen per offerentes, quorum fides iis prodest. *can. Parvuli 73 cum seq. d. Dist. 4.* non quidem per modum necessariæ dispositionis, sed quia per eum fit, ut iis applicetur Sacramentum fidei.

Non obstat secundum: quia rectè Christus infantes per baptismum subjecit Ecclesiæ, in favorem fidei, sine eorum injuria: tum quia hoc ipso, quo nascuntur ex Christianis jure nativitatis sunt subditi Ecclesiæ: tum quia totum hoc negotium cedit in eorum bonum & utilitatem, sine ullo onere, cum teneantur jure divino Christi fidem profiteri, ubi ad rationis usum pervenerint.

Non procedit etiam tertium; tum quia argumentum ab auctoritate negativè non procedit, ut tradit Everardus *in Loco ab auctoritate num. 17.* ut satis sit non haberi contrarium: tum quia satis id ipsum colligitur ex aliis locis, in quibus mentio aliquot millium baptizatorum, etiam integrarum familiarum, ut omninò sit verisimile, inter alios fuisse pueros. Ita habet totius Ecclesiæ auctoritas & usus, qui solus sufficit ad deliria hæreticorum refutanda.

Ex dictis pater, in utero materno morien- 17
tes, aut jam natos sine baptismo salvos esse non posse; quod adserit S. Augustinus *in can. 2. & can. Regenerated Dist. 4.* propter generale dictum Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu sancto, non introibit in regnum Dei.*

Joan.

Digitized by Google

Joan. 13. qua generalitate nec sexum nec ætatem excludit, ut ait Pont. in c. 3. *b. 1.* Non desunt tamen nasutuli quidam, omnia suo cerebro metientes, qui infantes negant sustinere pœnam damni, eo quod non respondeat divinæ misericordiæ, damnare eos quos necessitas excludit à baptismate. Sed meminerint eius, quod dicit Apostolus, „ natura nos esse filios iræ, unde necesse est, ponatur aliquod medium, per quod fiamus filii gratiæ. Illud autem tantum est hoc Sacramentum, ideo etiam parvulis necessarium, in eorum quippe etiam gratiam initiorum a Deo, secundum Innoc. in *d. c.* 3 ut rectè Augustin. adserat, nullam Christianorum dicere, maniter infantes baptizari, *can. Baptismi* 3 4. *de consecr. dist.* 4. Quo legantur aliqui sine baptismo salvari, ut latro, & alii, est, quod per baptismum flaminis & sanguinis sint consecuti salutem, *d. can.* 34. & sic per medium aliquod prius consecuti gratiam. Quo posito, conveniens est, non nimium differre baptismum infantium, propter periculum, nisi sit causa.

18 Quæritur & de infantibus infidelium, an sint baptizandi? Resp. Posse baptizari, si saltem alter parentum sit Christianus, quia ejus conditionem sequitur proles. Quod ita decretum per Canones in favorem filii, uti dictum sup. *de converf. infidel. num.* 3. Ut Ecclesia habeat jus compellendi parentem Christianum, ut prolem baptizari curet, quæ sequatur religionem Christianam, *can. Judæi* XXVIII *q.* 1. Et hoc, si proles fuerit inter annos discretionis, nam si eos attigerit, relinquenda est suo arbitrio, nec ad fidem cogenda. Nemo enim usum habens rationis cogendus ad fidem suscipiendam, quæ libera esse debet; faceretq; coactio exterius & simulatè videri susceptam fidem, sine effectu interiore, & non sine detrimento publico. Si parentes fidem semel susceptam deseruerint, ut ipsi possunt cogi ad Ecclesiam redire, propter jurisdictionem spiritualem semel in eos adquisitam, etiam pœna mortis proposita, ita etiam cogete eos licet, ut liberos baptizari curent, iisque etiam invitis eos baptizare. Si neuter parens sit subjectus Ecclesiæ, verius est, non posse baptizari eorum liberos, nisi saltem eorum alter consenserit, qui hac in parte præferetur renuenti, *c. sicut inf. de Judæis*. Nam cum parentes cogendi ad fidem nulla sit ratio, non etiam est eos privandi suis juribus, inter quæ ponitur patria potestas, citra cujus injuriam non rectè conferetur liberis baptismus; cum eorum liberi usus non foret parentibus, à quibus essent avocandi. Neque enim sine sacrilegio apud fideles baptizati relinquerentur, cum moraliter loquendo non possint sub cura parentum infidelium educari, quin eorum imbibant errores D. Th. 2. 2. *q.* 10. *art.* 1. cui contradicit Zasius in *tract. de Judæis*, à plerisque reprobatus. Ipsi liberi, ubi ad discretionis annos pervenerint, rectè baptizari petunt, etiam parentibus invitis, quorum potestati aut arbitrio, quoad hanc rem, non subjacent. Servorum infidelium liberos verius est à parentibus separatos posse per dominos baptizandos dari, ex vi potestatis & dominii in servos. Dico, separatos; quia si talium parentum eurare relinquantur, periculum foret apostatandi à fide per baptismum susceptæ, propter conversationem & familiaritatem cũ iis, quos verisimile est non cessaturos à superstitiosis actionibus & ritibus suæ religionis circa filium. Pagani sub Principibus Christianis degentes, iisque subjecti quoad jurisdictionem temporalem, ad baptismum per eos cogendi non sunt, cum fides sit libera, & sine fructu quis invitus ad baptismum transiatur. Quorum etiam liberi, iis invitis, non rectè per Principes dantur baptizandi, ex causa jam dicta: retinent enim dominium rerum suarum, quo non privandi sine causa, quam non ponit baptismus, ad quem se non extendit politica potestas. Quin autem servi, invito domino; subditi, reclamante Principe rectè baptizentur, non est dubitandum, cum eatenus non sint subjecti, & graviter delinquat impediens profectum alicujus spiritualem. Vid. de his latius Suarez *d. disp.* 25. *Sect.* 3. 4. & 5.

Q. An amens & futiosus sit capax baptis- 19
mi? Resp. Cum distinctione; nam vel ante amentiam aut furorem constitit de voluntate recipiendi baptismi, & rectè confertur *c.* 3. §. *item quæritur b. t.* quod regulariter homo in eiusmodi eventibus manebat in eadem dispositione voluntatis, in qua reperitur, *l. Patre in fine D. de his, qui sunt sui juris*: vel de voluntate non constitit, & baptismus ei nihil pro-

Digitized by Google

derit, cum habeatur in vitus, *d. §. item quæritur.*

Denique quærat aliquis, An teneat baptismus coactè susceptus? R. Tenere, *d. c. 3 & can. De Iudæis dist. 45.* quatenus non est collatus vi præcisâ, quæ voluntatem omninò impedit, sed conditionata tantum, quæ metum quidem ponit, non tamen voluntatem aufert, secundum dicta *sup. de his quæ vi &c.* ut sufficiat ad susceptionem characteris baptismi, & fidei professionem ponat.

21 Baptizandus itaque est non baptizatus, non etiam baptizatus. Quod si tamen nesciatur puer baptizatus, veluti si sit expositus, rectè illi conferetur baptisma, cum non possit intelligi iteratum, quod nescitur collatum, *can. Puerulus 110. cum seq. de consecr. dist. 4.* In dubio quoque, an baptismi forma debitè sit adhibita, uti frequens hoc tempore, quo circa formam & materiam sectarii nostri variant, poterit sub conditione iterari, *c. 2. h. t.* Cæremoniæ omissæ ex causa necessitatis, quæ subsistat postea rectè supplentur.

TITULUS XLIII.

De Presbytero non baptizato.

SVMMARIVM.

1. *Ordinari non baptizati nequeunt.*
2. *Baptizatum se probabiliter credens habetur pro baptizato.*
3. *Martyrium supplet baptismi effectum.*

1 RElIquorum Ordinum janua est baptismus; ut inutiliter conferantur non baptizato, cum characterem non imprimat eorum collatio, baptismo non prævio, *c. 1. & fin. h. t.* ut taliter ordinatus sit baptizandus, & de novo ordinibus initiandus.

2 Probabiliter baptizatum se credens, si sine baptismo moriatur, cum sufficienter Christum sit confessus, & baptismum non tam contemptu (qui omninò amoveret conversionem cordis) quàm necessitate omiserit, pro baptizato habetur, *c. 2. h. t.* Idem in iis, quos temporis angustia excludit, *can. Baptismo 34.*

3 *de consecr. dist. 4.*[*] & qui propter confessum Christum rapiuntur ad martyrium, quod supplet baptismi effectum. Quò facit, quod ait Christus, Lucæ 12. *Omnis quoque perdiderit animam suam propter me, vivificabit eam.*

TITULUS XLIV.

De Custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum.

SUMMARIUM.

1. *Eucharistia & Chrisma cur servari jubeantur.*
2. *Vestimenta Ecclesiæ, vasa &c. mundè adservanda.*

SErvandum hic dicitur Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesia nitidè, cum honore & reverentia, ut, ubi exigit necessitas, promptacius sit copia. Servandum & Chrisma, id est Sacramentum Unctionis, quod conficitur ab Episcopo in die cœnæ Domini, *c. Te referente 12. sup. de celebrat. Miss.* ut & huius sit copia, postulante necessitate ægrotorum, ad quos desetendum decenter, lumine prævio. Conservari autem duo hæc Sacramenta jubentur sub fideli custodia, ne quid nefarium eitea ea committatur. Incaute ea relinquens, tribus mensibus ab officio suspendendus, &, si nefandum quid circa illa commissum, gravius puniendus, *c. 1. h. t.* 1

Sunt & mundè adservanda vestimenta Ecclesiæ, vasa, & cætera ornamenta, ne iis negligenter habitis contemptus, uti adsolet, sacrorum inducatur, *c. 2. h. t.* ubi prohibetur suppellectili laicâ, propria sive aliena, onerare Dei Basilicam, nisi incursus hostilis autrepentina incendia id exigant. 2

TITULUS XLV.

De Reliquiis & veneratione Sanctorum.

SUMMARIUM.

1. *Sanctorum corpora honoranda.*

2. Sor-

2. *Sanctorum reliquiæ in altari consecrato an necessario recondendæ?*
3. *Sanctorum intercessio adserta à Patribus.*
4. *Reliquiæ SS. qualiter adservandæ, & quando quis pro Sancto habendus ac colendus.*
5. *Decretum Concilii Trid. circa hanc rem.*
6. *Sanctorum cultus & imaginum veneratio probatur.*
7. *Satisfit objectionibus sectariorum.*

1 SAnctorum hominum corpora dignæ esse honore, nemo recti sensus ambigit, tum quod spiritus Dei in iis habitaverit: tum quod eorum intercessione non-paucos sublevatos à suis angustiis, & corporum attactu sanatos fuisse conitet. Si enim sudarius, & semicinctia D. Pauli, etiam à corpore eius separata, tantam vim attribuerit Deus, ut faceret recedere languores, egredi spiritus nequam, *Actor. 19.* si umbræ corporis D. Petri darum, ut ab infirmitatibus liberaret, Actor. 5. quidni & ipsis corporibus tantum attribuere poterit, ut eorum tactu redeat priſtina sanitas, hoc modo honorando eos, qui eius secuti sunt vestigia? Quo modo & eorum reliquias pretiosas dicit Basilius Magnus: & Leo Imp. *l. Decernimus 16. Cod. de Episcopis & Cler.* eas non in locis voluptatis, sed religiosis templis reponi jussit, & Catholica Ecclesia à sui initio summa cum reverentia est prosecuta. Vide Azor. *Instit. Moral p. 1. lib. 10. cap. 8. q. 2. & seqq.* Sanch. in Decal. *lib. 2. c. 43.*

Fuit & in usu, Sanctorum Martyrum reliquias poni in altari consecrato, quod eorum patrocinia sæpe loca defendantur.

2 Ubi quæritur an hoc sit essentiale? Resp. Esse, qui id velint, motos per *can. Placuit 26. de consecr. dist. 1.* quo jubentur altaria per agros & villas dirui, in quibus non probantur conditæ Martyrum reliquiæ: alios velle, cum desunt reliquiæ, recondi debere particulâ hostiæ consecratæ. Verum hoc esse indecens & improbabile, nec posse fieri, respondisse consultum Innoc. Papam, tradit Abbas, in *cap. 1. num. 2. sup. de consecr. Eccl.* Attamen licet decens sit, ut, si haberi possint reliquiæ, recondantur, non tamen est de substantia consecrationis, etiam supposito præcepto, quod non ponit substantiam, & cessaret in tanta omplorum & altarium multitudine, ut impleri non possit. Suarez in *p. 3. D. Th. qu. 83. disp. 81. Sect. 1. circa fin. vers. Sed ulterius.* Nihil facit *d. can. placuit*, qui tantum vult altaria, tamquam memorias Martyrum constituta, si in iis nullum corpus Martyris aut reliquiæ sint, everti, idque ne falsæ religionis intuitu decipiatur populus.

De intercessione Sanctorum quàm magnificè senserint non tantùm Patres occidentales, sed & orientales, videre est apud Bellarm. in *Apologia pro Responsione sua ad lib. Iacobi Angliæ Regis cap. 1.* ubi refert eorum testimonia, & in *Controversiis, Contr. 7. de Sanctis lib. 1.* atque, ut SS Patrum testimonia prætereamus, docet quotidiana experientia Deum operari mirabiles effectus in locis, ubi reliquiæ Sanctorum sunt reconditæ. Ut judicandi sint spiritu insaniæ & furoris præcipites ferri Vigilantius, & alii, eius & nostri temporis sectarii, etiam regiâ fulgentes dignitate & potius exorcismo quam refutatione indigere, istos effectus arti magicæ attribuentes. 3

Voluit autem Ecclesia antiquas reliquias adservari decenter in ipsis Ecclesiis, atque in capsulis suis, veneration is ergo, certis diebus publicè exponi, non tamen extra capsam ostendi, *c. 2. h. t.* Mandat caveri abusus, quæ stûs causâ, qui non raro audaciam hominum eo adducit, ut etiam sanctissima quæque violare non vereatur, cum gravi tamen scandalo & sacrilegii reatu. Unde & veritum ne qui quam reliquias inventas venerati publicè præsumat, nisi per Rom. Pont. approbatas, *d. cap. 2.* aut aliquem pro Sancto habere vel colere, etiam si miracula appareant vel potiùs facta dicantur, nisi quem, præmissa diligenti inquisitione super vitæ & factorum probitate, ac miraculorum veritate Pontifex solemni ritu, quem ἀποθέωσιν sive Canonizationem vocant, Sanctorum numero adscripserit, *cap. 1. hoc tit. c. Venerabili 52. sup. De testibus* ne contingat diabolica fraude pro Sanctis coli, quos vita non commendat, ut in *d. cap. 1.* Quod accipe quoad cultum publicum: nam privatim quis coli poterit, & variis privatus cultus exhibitus ante canonizationem, propter vitam præviam, & subsequentia miracula. Et hoc, ut denovo quis loco Sancti colatur,

Circa

5 Circa quod an quid ſit muratum per Trid. quæritur? Reſp. Id poſſe videri ex *Seſſ 26. in decret. de invocat. Sanct.* licet ſcilicet Epiſcopo reliquias Sancti antiqui nondum canonizari approbare, atque eas publicè venerandas exponere, quia quando certum eſt, eſſe canonizatum, licebat id Epiſcopo jure communi, ut tradit Abbas in *c 2 infine h t.* Ut niſi Trid. accipiamus de privilegio Epiſcopis dato, de novo inventas reliquias Sancti alicuius non canonizati approbandi., ſit futurum fruſtraneum, ut nihil de novo concedens, cùm privilegii verba aliquid debeant operari, *c ſi Papa 10. de privil in 6.* Verum dicendum, nullum privilegium eſſe Epiſcopis conceſſum quoad approbationem reliquiarum Sancti non canonizati, & earum veneretionem, quandoquidem Concilium Generale ſub Innoc III. *cap. 2. h t.* expreſsè ſtatuerit, nullas reliquias venerandas eſſe, niſi Rom. Pontificis auctoritate approbatas. Cui non poteſt dici derogatum per decretum Conc. Trident. cum nulla contineat verba derogantia: ut cum correctio juris veteris ſit evitanda, potius ſecundum *d. c.* 2 continens jus verus, ſit intelligendum dictum decretum continens novum ſi expreſsè non adverſetur, *arg l ſed & poſteriores D. de legib.* Poteſt autem hoc in caſu commodè intelligi jus novum de reliquis novis alicujus canonizati, non etiam necdum canonizati, ab Epiſcopo approbandis, eo quod in *d. c.* 2. poſterius tantùm detur Rom. Pontifici. Ut ita cõmiſſum ſit Epiſcopis reliquias noviter inventas & miracula alicujus canonizati, aut de eius ſanctitate ex univerſali Eccleſiæ conſenſu conſtat, approbare Eſt enim intentio Concilii formam præſcribere Epiſcopis, quam ſervent, inquirendi ſuper reliquiis & miraculis novis & Sancti jam approbati, & ea approbandi, non etiam jus priſtinum immutandi, concedendo: ut Epiſcopi canonizare de novo poſſint. Vid. Sanchez *d. c.* 43. *n.* 10. *& ſeqq.* Suarez *in p.* 3. *D. Th. q.* 53. *diſt.* 55. *Sect.* 2. *verſ. Sed quæret aliquis.*

6 Ex eo autem, quod Sanctorum invocatio multos ſolatio fuerit, eorum memoriam ab initio celebravit Eccleſia, permiſitque imagines Sanctorum ſculpi, in templis collocari, ijs deferri ſigna ſubmiſſionis, non ut talibus, quia ſunt ligna & lapides, ſed ut repreſentatoribus ſanctos Dei amicos, ad quos ut prototypos recurrit honos, & per eos ad Deum, qui in ſanctis ſuis colitur. Permiſit etiam templa Dei ædificari in memoriam & honorem Sanctorum, ſupra eorum reliquias & corpora altaria conſtrui, ſuper quibus non ipſis Sanctis, ſed Deo incruentum ſacrificium offeratur: ut ea celebritate & Deo pro illorum victoriis gratiæ reddantur, & nos ad imitationẽ talium coronarum, & palmarum, eodem in auxilium invocato, excitemur. Excitat enim ad virtutem, pietatem. Dei cultum memoria illorum, quiſtis excelluẽ. Nec eſt, quod Hagiomachi & Iconoclaſtæ impii, Dei & publicæ quietis hoſtes, hominum ſeductores, mendaci & blaſphemo ore efferiant, nos ſimulacra colere, more Ethnicorum, qui idolis ſuis, quæ non erant niſi ſignum, lapides, argentum & aurum, opera manuum hominum, quibus erant os, aures, oculi, nares, manus, pedes, non tamen loquebantur, non audiebant, non videbant, non odorabant, palpabant, ambulabant, juxta Regium Propheram Pſalm. 113. qui, inquam, idolis talibus attribuebant divinitatem, iis ſupplicantes genu poſito, illa adorantes, victimas cædentes, & tamen fabros, qui illa fecerant, contemnentes, ut ait Seneca, *in Moralibus*, cuius fragmentum refert Lactant. *lib.* 2 *Divin. inſtit. c.* 2. Cum nos nihil divinitatis iis attribuamus, ut publicè edocemur, cultum latriæ ſoli Deo deferamus, illique ſoli deberi agnoſcamus & prædicemus: duliæ tantum cultu Sanctos proſequentes, atque imagines honorantes, ideo tantum, quia repræſentent ipſum Deum pro nobis crucifixum, & Sanctorum eius martyria & geſta. Edocti enim ſumus Catholici, & edocemur indies, quod, ſecundum vulgatem verſiculum.

Hoc Deus eſt, quod imago docet, ſed non Deus ipſe.
Hanc videas, ſed mente colas quod cernis in ipſa.

Si quid in imaginum veneratione & uſu ſuperſtitionis per ſimpliciratem aut deceptionem irrepſerit, hoc omninò tollendum eſſe diſtinctè mandatum eſt Epiſcopis, & advertendum, ne quid inordinati, profani, aut inhoneſti circa illas deprehendat apparetat, per

Conc.

Digitized by Google

Conc. Trident. *Seſſ. 25. de invocat. & venerat. Sanct.* Ut abuſum fruſtra culpantes, uſum abominentur ineptiſſimè noſtri ſectarii: qui ſciam nos memoriæ cauſa imagines Sanctorum habere, eo modo, quo veteres Romani parentum ſuorum imagines in Thecis ſervabant & quidem fumoſas, ad excitandos ſcilicet animos ſuos ad virtutis eorum imitationem. Pulcher locus eſt apud Salluſtium *de bello Iugurth. in pr.* quem ethnicum licet audiant iſti novatores, qui ſacros & Chriſtianos audire renuunt: *Sæpe* inquit, *audivi Q. Maximum, P. Scipionem, præterea civitatis noſtræ præclaros viros ſolitos ita dicere, cum majorum ſuorum imagines intuerentur, vehementiſſimè ſibi animum ad virtutem accendi: ſcilicet non ceram illam, neque picturam tantam vim in ſe habere, ſed memoria rerum geſtarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere, neque ſedari, quàm virtus eorum famam atque gloriam adæquaverit.* Si ita propter gloriam hanc mundanam & peritaram illos excitaruat imagines, quidni nos excitent, propter gloriam perpetuam?

Non rectè objiciunt nobis ſectarii primum Decalogi præceptum, *Non faciesſibi ſculptile*; ſubjungitur enim, *ut adores illud*, cultum ſcilicet latriæ attribuendo, quem minimè iis attribuimus, tantùm deferentes cultum duliæ, uti expreſſum *can. Venerabilis 28. de conſec. diſt. 3.* quem ne ipſi quidem deferre dignantur. Nec malè, cum eorum imitati exempla nolint, ſed potiùs per fas, per nefas ad quævis ferri, ſacra profanis miſcendo, ut docet experientia, quaſi non foret Deus. Mirum, quàm multum ſibi placeant in ſtatuto Concilii Eliberitani, quod habet, non eſſe adorandas imagines, & quo reprobantur etiam picturæ, *can. 36.* nam illud tantum eſt Provinciale, per paucos celebratum, & dubiæ fidei, cum illius temporis & loci Scriptores imaginibus adverſantes ejus mentionem non fecerint, quam non neglexiſſent, ſi bonæ fidei fuiſſet. Baron. 1 *Annal. an. 57. num. 110.* Ad Francofurdienſe Conc. quod attinet, quo damnatur ſeptima Synodus Generalis, quæ admittebat cultum imaginum, non eſt approbatum quoad eam partem, imò reprobatum ab Hadriano Pont. Bellarm. tomo 1. *de Concil. lib. 7. c. 7. in fin.* Quantum ad duo Concilia ſub Leone III. & Conſtantino Copronymo Impp. Ieonomachis, non Concilia, ſed conciliabula fuêre, in quibus impiorum Impp. dominabatur voluntas, non ratio aut Spiritus ſanctus, ut meritò fuerint reprobata.

7

TITVLVS XLVI.

De Obſervatione Jejuniorum.

SVMMARIVM.

1. *Jejuniorum uſus in Eccleſia Catholica.*
2. *Jejunium Quadrageſimæ, & quatuor Temporum.*
3. *Obligant hæc ſub reatu mortali.*
4. *Niſi parvitas materiæ excuſet.*
5. *Jejunia peculiaria loci quos obligent.*
6. *A quibus abſtinendum.*
7. *Die Dominica non jejunandum.*
8. *A jejunio minor ætas quos excuſet.*
9. *Non excuſat ætas illa profeſſos junioret.*
10. *Senium quando & quos excuſet.*
11. *Cauſſæ aliæ excuſantes à jejunii obſervatione.*
12. *Refectio una de die quando ſumenda.*
13. *Refectiuncula Veſpertina.*
14. *An ea prandii tempore uti liceat, prandio dilato in veſperam?*
15. *Jejunium naturale SS. Euchariſtiæ præmittendum.*
16. *Jejunium Vigiliarum.*

AD placandum divinum numen orationes & jejunia valere, tenet Catholica Eccleſia, nec eſt ambigendum niſi iis, quibus opera bona diſplicent. Strictè ea obſervârunt Judæi, ut videre eſt apud Baron. *Tomo 1. Annal. an. 34. num. 154. & ſeqq.* Apud Gentiles quoque in uſu fuiſſe, ad divinum numen placandum, tradit Halicarn. *lib. 1.* Vſſel. ad Covar 4. *Var. c. 20 n. 6.* Obſervavit & Eccleſia ab ortus ſui initio ſtrictiſſimè, ut patet Act. 13. ubi dicitur, *Jejunantibus autem illis &c.* Ut curandum non ſit, Catholicam Eccleſiam rideri hæc in parte à reprobi ſenſus hæreticis, quibus omnia gratiora, quàm opera pia carnem mortificantia, quibus divinum placetur numen. Qui tamen verè riſu digni, quod, cum ejusmodi Eccleſiæ ſtatuta per plurima ſæcula obſervata abjiciant, tamquam hominum inventa ſubjiciant, tamen ſe mandatis perditiſſimo-

8

Digitized by Google

rum quorumdam & vilissimorum hominum sionum, indicentium pro suo lubitu orationes & jejunia; credo, hoc meliora, quo magis nova mandata, quæ vulgariter appetunt.

2 Observat autem Ecclesia jejunium in Quadragesima, ex Apostolica institutione, ut videtur est ex Can one Apostolico LXVIII. Covarr. *d. c.* 10. *num.* 4. Joan Filesac. *Tract. De Quadragesima Christiano cap.* 1. Item quatuor anni temporibus, quibus Ordines conferuntur, etiam ex Apostolica institutione, *can.* 1. & 4. *dist.* 75. ut probat Baron. *tomo* 1. *an.* 67. *num.* 206 Covarr. *d. c.* 10. *n.* 9. Azor. *Instit. Moral p.* 1. *lib.* 7. *c* 14. Præcipit & Ecclesia jejunia in profestis quorumdum Sanctorum, *c.* 2. *h. t.*

Tenentur ad ea omnes, sub reatu mortali, 3 ut tradit Covarr. *d. cap.* 10 n 10 quòd Canones & constitutiones Ecclesiasticæ, *can Non liceat, can. non oportet de consecr dist.* 3. *cū Quadragesima dist.* 5. jejunia indicentes contineant præceptum, cuius in materia gravi uti hæc, transgressio mortalem ponit culpam, secundùm omnes, etiam secluso contemptu Abbas in *Rub. hic num.* 11. & 12. Azor. *d. lib.* 7. *c.* 8. *qu.* 2. Sanchez. *in decal. lib.* 1. *c.* 4. *num.* 11.

4 * Exeusabit tamen à mortali parvitas materiæ: nisi modicus cibus sæpè iteratus notabilem comestionem ponat per continuationem singularum partium, quæ plures parvæ faciunt notabilem violationem. Diversis diebus modica comestio non ponit continuationem, atque ita non magnum reatum.

5 Sunt & jejunia quædam consuetudine locorum inducta, aut diœcesano statuto, quæ tantum obligant ibi existentes, licet non incolas, modò ibi maneant, quia quisque obligatur legibus loci, Novarr. *in Summa c.* 23. *n.* 120 Less. *lat. de Just. & Jure lib.* 4. *c.* 2. *dubit.* 7. *num.* 50.

6 Non mandat autem jejunium, de quo agimus, abstinentiam omnis cibi, sed certi generis tantùm, uti carnis, lacticiniorum Quod & obtinet in feriis sexta & Sabbathi, nisi in eas incidat festum Nativitatis Domini; tum enim ex generali Ecclesiæ consuetudine licitum vesci carnibus, propter Festi excellentiam: exceptis iis, qui voto, aut regulari observantiæ sunt adstricti. Vide dicta sup. *ad tit. de voto n.* 56. & Suar. *tom. Tract. lib.* 4. *c.* 20. *n.* 5. Extra reprehensionem tamen sunt & alii ob devotionem abstinentes, *c. fin. h. t.*

Die Dominica jejunium superstitiosum judicatum, ob gaudium resurrectionis, *can. si quis presbyter dist.* 30 Baron. *Annal. Tom.* 1. *ad an.* 57. *n* 202. In quem si incident jejunium, nomine professi alicuius Sancti, incidentis in secundam Feriam, removebitur in diem Sabbathi, *c.* 1. *h. t.* 7

Excusat ab hac jejunii observatione rationabilis causa, quàm primò ponit minor ætas, 8 Ubi Innoc *hic in Rub.* vult pueros doli capaces teneri legibus: cuius dictum verum est quoad abstinentiā à carnibus, aliàs communis sententia est S. Thom æ 2. 2. *q.* 142. *art.* 2. non teneri adolescentes ad jejunium ante vicesimū primum annum exactum, qui tertium ponit septennium completum, quod ad eam usque ætatem soleant: adolescere, ut indigeant cibo sæpiùs sumpto. Nav. *in Summa c.* 21. *n.* 16. Azor. *d. lib.* 7. *c* 17. *n* 2. Less. *d. loco dub.* 6. *n.* 40.

Quid si professos ante eam ætatem Regula obstringat jejunare? R. Eos teneri, ex vi Regulæ, quæ non minùs obligat, quàm lex, si indistinctè possit eriam comprehendat iuniores. Azor. *d. c.* 17. *q.* 4. 9

Ab iis jejuniis, quæ indicuntur à Rom. Pont. causa jubilæi, non sunt exempti juniores, si commodo jubilæi frui velint, quia causa illa est loco conditionis, quæ necessariò implenda, ad consequendum finem.

Excusat & senium. Ubi dubitarur. Quo anno senes eximantur ab hac obligatione? Resp. Istud non esse definitum, allos enim eximere septuagenarios tantùm; alios etiam sexagenarios; quorum opinio benignior, si vens iis, qui eius ætatis sunt, quæ jam prolabi incipit, & tales, ut nequeant simul totum alimentum naturæ sufficiens sumere, illuduque ob calorem deficientem concoquere, ut proinde & pauciori cibo indigeant, eoque sæpiùs sumpto. Et hoc quoad frequentiam, nam à carnibus & lacticiniis abstinere debent Nav. *d. loco* Azor. *d. c.* 17. *p.* 4. Hæc ita in viris, etiamsi validi videantur, ut non tam præsenti quàm futuro statui consulatur. Fœminis, eum citiùs maturescant, citiùs habiles sint ad generandum, citiùs etiam cessent & senescant, anno scilicet quinquagesimo ætatis, eum vir habilis sit usque ad annum sexagesimum, videtur præscri-

10

benda minor ætas, ſcilicet 50. annorum, qua ſolvantur à jejunandi obligatione. Verùm ut hoc ſit probabile, tamen in diſcriminatim recepta ſexagenaria ætas. Vid. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 32. n 16. & 17.*

Excuſat & ægritudo, & infirma valetudo, 11
dolores capitis, oculorum vertigines, ſi ſint notabiles, quas auget abſtinentia, quâ in re Medicorum conſilio ſtandum. Excuſantur item prægnantes fœminæ, quæ cibo indigent frequentiore, non tam ſuo quàm fœtûs nomine. Idem eſt in nutrientibus infantes. Idem & in iis, qui graves labores ſuſtinent, ut agricolæ, fabri ferrarii, ſignarii, cæmentarii, & ſimiles laboriosas artes exercentes. Facit enim immodicus labor nõ ſufficere iis ſemel ſumptum cibum: ut quibus eſt ars non laboriosa, nequaquam excuſantur, cujus ordinis ſunt ſartores, pictores, barbitonſores, Advocatos, Scholaſticos, Notarios, Scribas non rectè excepceris, quod eorum labor non cenſeatur magnus. Si tamen & hi non poſſint aliàs oneri, quod iis incumbit & perficere eſt neceſſe, ſatisfacere, videntur futuri extra culpam. Excuſantur etiam mendici ſæpius comedentes, ſi nequeant tantum corradere, quantum uni comeſtioni ſufficit, Vid. de his Navar. *d. c. 21. nu.* 16. Azor. *d. c. 17 q. 5. & ſqq.* Leſſ. *d. dubit. 6. n.* 40. *& ſeqq.* Sic & excuſantur illi, quibus cibus alius non ſuppetit, quàm interdictus, ſi illo veſcantur, quia non habet neceſſitas legem, modò eviterur ſcandalum: & ita expreſſum in *c. 2. h. t.* quod habet, indulgeri quoque poſſe eſum carnium diebus prohibitis, etiam in Quadrageſima ſi neceſſitas exigat. Excuſat præterea conſuetudo, aut privilegium, permittens licentiam veſcendi lacticiniis in diebus Veneris & Sabbathi, etiam in Quadrageſima, aut ovis: item extis aut exterioribus animalium partibus, quibusdam in locis, ut in Hiſpania diebus Sabbathinis.

Hæc ita de jejunio Eccleſiaſtico, quod unâ 12
tantum refectionem admittit de die, quæ non ſumenda ante tempus prandii, vel non niſi ſub meridiem. Quod tempus non ſine peccato quis antevertit & quidem letali, ſi ſit notabile, ſcilicet unius horæ, niſi juſta cauſa excuſet ut iret inſtans, aut alia juſta occupatio, aut cauſa Navar. *d. c. 21. n. 27.* Covar. *4. Var. c. 20. n. 14. in fine.* Rectè tamen quis refectionem diſtulerit in veſperam, etiam ſine cauſa; nam quò tardius prorogatur, eò corporis afflictio eſt gravior.* De conſuetudine inductum fuit, 13
ut veſperi quid ſumatur, ne potus noceat, quod quia exiguum & modicum excuſationem primò dedit, cùm modica pro nullis reputentur. Hodie conſuetudo iſta recepta paſſim excuſat. Receptum quoque, herbis & fructibus uti licere in iſta refectiuncula. Quidam pane negant, quia nutriat; ſed communiùs receptum, pane vel ſolo, vel cum fructibus, aut eduliis levioribus veſci licere, pro uſu locorum. Sit tamen modicus. Vid. Azor. *d. l. 7. c. 8. q. 4. 5. 6. & 7.*

Q. An dilato prandio in veſperam, liceat u- 14
ti refectiuncula prandii tempore? R. Id abſolutè negari licitum eſſe, niſi cauſa excuſet, eo quod jejunium ſolvatur, cum veſpertinam refectiunculam non jus, ſed conſuetudo excuſet; & quidem contra jus, ut non tam ſit laxanda, quàm reſtringenda. Aliquibus tamen videri, iſtam mutationem nihil derogare legi jejunii, cum, uti nunc de more ſervatur, unum ſit prandium cum refectiuncula: ut translato in veſperam prandio, & contra refectiuncula translata in meridiem, tantum fiat mutatio temporis, ſalvo jejunio. Quæ opinio ut ſit probabilis, prior tamen tutior & verior. Vid. Azor. *d. l. 6. & c. 11. q. 4. & 5.*

Eſt & jejunium naturale, quale præmitten- 15
dum ſumptioni Euchariſtiæ, interdicens omni potu etiam aquæ, & omni cibo, ut ſimpliciter oporteat aliquem eſſe jejunum.

Fuit & olim motis in profeſtis ſolemnium 16
dierum cum jejunio vigilare, unde dictæ ſunt Vigiliæ, quarum nomen remanſit, res, exceptis paucis diebus, in deſuetudinem abiit, propter flagitia nocturnis cœtibus committi ſolita abiis, quibus non eſt timor Dei. Cov. *d. c. 20. n. 8. vel. Idem Burchardus c. 19. n. 20.*

TITULUS XLVII.

De Purificatione poſt partum.

SUMMARIVM.

1. *Mulier à partu quatenus hodie prohibeatur ab ingreſſu Eccleſiæ.*
2. *Non obſtante lege Moſaicâ hac de re.*

Digitized by Google

1 LEge Moſaicâ poſt partum mulier ab ingreſſu Eccleſiæ arcebatur ad tempus, *Diſt. 6. in princ* quæ,quia cæremonialis erat, evanuit, poſtquam legis Evangelicæ veritas illuxit. Ut hodie non prohibeatur mulier etiam ſtatim à partu ingredi Eccleſiam, Deo actura gratias, ne neceſſitas & dolor vertatur in culpam, *can. Si mulier Diſt. 5.* Non eſt tamen reprehendenda,quæ ad tempus abſtinuerit *c. unico h. t & can ſin diſt 5.* qui præcipit, ne viri commiſceantur mulieribus ante purgationis tempus.

2 Nec poteſt objici,quod cæremonialia præcepta ſint abrogata per legem Evangelicam,ut proinde eorum obſervatio induci non poſſit, nam hoc intelligendum de iis cæremonialibus præceptis, quæ non tantum ſunt mortua, verum & mortifera: qualia ſunt, quæ ordinata ad præfiguranda Chriſti myſteria, uti futura, ideoque obſervatio præjudicaret fidei veritati, juxta quâ confitemur iſta præfigurata myſteria jam contigiſſe atq; completa eſſe. Nam quoad ea, quæ magis pertinent ad quandam devotionem, ac ritum ſacrificiorum, eorumque ornatum, quàm ad futuræ legis Chriſtique naſciturі præfigurationem, obſervatio eorum nihil in ſe mali continet quò ſpectat tempus purificationis, decimæ, oblationes,& ſimilia. Covarr. 1. *Var. c.* 17. *n.* 1. Suar. *de relig. Tomo* 1. *Tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 1.

TITULUS XLVIII.

De Eccleſiis ædificandis vel reparandis.

SUMMARIUM.

1. *Ad Eccleſia reparationem tenetur, qui damnum dedit.*
2. *Cujus eo nomine bona tacitè ſunt pignori.*
3. *Tenentur & non impedientes deſtructionem.*
4. *Eccleſias vetuſtate aut caſu collapſas quis reparare teneatur.*
5. *Decimarum poſſeſſores an teneantur?*
6. *Eccleſiarum reſtauratio qualiter facienda.*
7. *Eccleſia nova quando & unde ædificanda.*
8. *Parocho novæ Eccleſiæ portio debita unde ſuppleanda.*
9. *Leprоſi proprium Eccleſiam habent.*
10. *Eccleſia ſacularis converti poteſt in regulares.*

VT ad divinum cultum Eccleſiæ ædificandæ ſunt,ita ad eumdem conſervandæ,& ſi deſtrui aut collabi eas contingat, reparandæ aut fulciendæ, ſumptibus eius, qui deſtructioni cauſam dedit; ita diſtante ratione, quæ damni reparatione eum gravat, à quo illatum.* Ut eo nomine non malè dicatur competere Eccleſiæ tacita hypotheca in bona ejus, qui damnum dedit, Tiraq. *de privil. pia cauſ. Privil.* 163. Everard. *in Loco à Fiſco ad Eccleſ.* Peckius *de reparan Eccl. cap.* 4. *n.* 1. qui ibid. *c.* 5. non malè ſuſtinet, etiam mulieri præferendam eſſe Eccleſiam tempore priorem: nam cum fiſcus hoc jure gaudeat, ut prior muliere ſit & potior. *l* 2. *C. de privil. fiſci*, quidni idem Eccleſiæ tributur? cum quod datum uni æquiparatorum, alteri non ſit denegandum, præcipuè ubi eadem invenitur ratio, quæ hic potius major eſt, ex majore Eccleſiarum & divini cultus favore. 1 2

Dicitur etiam non malè,eos quoque teneri ad reparationem, qui, cùm tenerentur, & poſſent, non impediverunt deſtructionem, uti Rectores Eccleſiarum, Magiſtratus loci, cujus eſt fanaticos hæreticorum auſus, aliorumve injurias avertere à domo Dei, *can. ſicut* 48. XXIII. *q.* 4. Dico, & poſſent; nam non niſi qui poteſt, non obviando favere dicitur, *can. Negligere* 55. *II. q.* 7. 3

Vetuſtate aut caſu collapſarum Eccleſiarum reparatio ſpectat ad fabricam : niſi aliud habeat conſuetudo; quæ in primis inſpicienda & obſervâda, *can. decrevimus X q* 1. *c. Ad Apoſtolicam inf. de ſimonia.* Bertrand. *Conſ.* 41. *n.* 26. *vol.* 4. & *Conſ.* 38. *vol.* 8. D. Wamef. *Conſ.* 310. *in pr. Conſ.* 311. *n.* 5. *& ſeq. & Conſ.* 513 *n.* 1. *& ſeqq. l.* 1. Si Eccleſiæ fabrica nulla fuerit, vel non ſufficiens, tunc Clerici, & alii beneficiati, qui fructus Eccleſiæ recipiunt, ad reparationem ſunt cogendi, quatenus ſuperſint eorum ſuſtentationi, *c.* 4. *h. t.* Si nec hi ſufficiant,tum ad contributionem cogendi parochiani quorum gratia ædes ſacra inſtauranda eſt. Trid. *Seſſ.* 21. *c.* 7. *de reform.* Qui ſi ſint inopes, referenda ea Eccleſia ad matricem, vel maximè vicinam. 4

Q. An poſſeſſores decimarum teneantur ad reparationem? R. Hoc poſſe videri, per *d. c. 4. h. t.* ubi dicitur, ex bonis Eccleſiæ faciendam eſſe reparationem: ſpectant autem de jure ad ſuas parœcias locorum decimæ. Quo facit, quod Trid. *d. c. 7.* ex fructibus Eccleſiæ reparandas dicat Eccleſias, & per patronos, & alios, qui fructus Eccleſiæ colligunt. Peck. *d. loco c. 14.* Poſſet tamen recte contrarium alicui videri, cum nuſquam decimis, earumq; poſſeſſoribus imponatur hoc onus, ſed iis, qui percipiunt Eccleſiæ fructus. Decimæ autem jam ſeparatæ, & alteri Eccleſiæ conceſſæ, non poſſunt computari inter fructus loci ipſius Eccleſiæ; Sereniſſ. tamen Principes noſtri nuperrimo ſuo Edicto poſſeſſoribus decimarum eum aliquo moderamine onus illud imponunt, ſi fabrica non ſit ſufficiens, nec per fructus Eccleſiæ ſubveniri queat, piorumque oblationes non ſint tantæ.

6 Facienda autem reſtauratio pro Cleri & populi, qui convenire ſoler, multitudine: cuius frequentia facit veterem Eccleſiam eſſe augendam ſumptibus eorumdem, cum ampliatio ſit quædam reparatio. Quamvis in caſu, quo quis oneratus Eccleſiam reficere, ſtricte verbum illud interpretemur, ut gravatus non teneatur niſi ad opus, quòd antè fuit, reparandum, non etiam de novo faciendum, cujus generis eſt ampliatio. * Si remotior fuerit priſtina Eccleſia, quam ut plerique parochiani divino cultui intereſſe tempori poſſint, extruenda nova eſt Eccleſia ex reditibus antiquæ, ſi inde illi, eiuſque miniſtris, non accedat grave detrimentum, *c. 3. h. t.* Quo caſu non obſtabit juramentum Prælati de non alienandis rebus Eccleſiæ, *cap fin. h. t.* cum iſtud non ſit trahendum ad cauſſam novam & neceſſariam, *c. Clericus 35. ſup. De jurejuran.*

7

Quæritum fuit, Quid juris, ſi Parochus 8 novæ Eccleſiæ non habeat debitam portionem, à quo illa petenda? Conſultus ſuper hac re reſpondi. Si Eccleſia matrix abunder, non eſſe quæſtionem, quin illa teneatur ſupplere: ſin minus, tum agendum cum iis, qui decimas in loco novæ parochiæ percipiunt. Ita tamen, ſi per beneficiorum unionem, non tamen regularium, provideri non poſſit; tum enim decimum decimarum poſſeſſores teneri vult Conc. Trid. *Seſſ. 24. c. 13. De reform.* Quòd autem illi teneantur, ſive laici ſive etiam Clerici, eſt, quia decimæ ad hoc reſervatæ Deo, ut proficiant iis, qui ſpiritualia ſeminant; ut ſint Parochi, illorumque cauſa potior: ut conceſſio facta aliis ſemper ſit intelligenda, ſalva portione decente Parochis. Et hoc non tantum in iis parochiis, quæ hactenus ſunt, etiam ſeparatis à matrice Eccleſia ante Trid. aut anteillud exiſtentibus, ſed etiam poſt erectis, cogente populi neceſſitate & commoditate, ex eadem ratione.

Leproſis conceſſum habere ſuam propriam 9 Eccleſiam, cum presbytero, ſeparatim a veteri Eccleſia, ita tamen, ut illi non fiat injuriosi de jure Parochiali, *c. 2. h. t.*

Poteſt etiam Eccleſia ſæcularis converti in 10 regularem, Diœceſani conſenſu; ita tamen, ut Clericis ſæcularibus ibi exiſtentibus, quoad vivunt, de alimentis provideatur, *c. 5. h. t.*

TITULUS XLIX.

De immunitate Eccleſiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium.

SUMMARIUM.

1. *Immunitas quid, & quotuplex.*
2. *Perſonalis quibus & ex quibus cauſis competat.*
3. *Realis bona Clericorum & Eccleſiarum eximit à tributis & gabellis.*
4. *Localis vetat exerceri profana in locis ſacris.*
5. *Locis ſacris competit & ius aſyli.*
6. *Immunitas hæc quo iure Eccleſiis competat.*
7. *Competit & Eccleſiis non conſecratis.*
8. *An competat Eccleſiis interdictis?*
9. *An pollutis?*
10. *Eccleſia nomine quid hic veniat.*
11. *An detur confugienti ad Sacerdotem deferentem SS. Euchariſtiæ Sacramentum?*
12. *Datur omnibus fidelibus baptizatis.*
13. *Non datur Iudæis.*
14. *Non infidelibus.*
15. *Datur excommunicato & interdicto.*
16. *An & hæreticis?*
17. *An Clericis?*
18. *Habet locum in cauſſa civili, voluti debiti.*

misseque perfugium tribus generibus hominum, servis, obæratis, mulctitis, ut ibidem notat Lipsius.

Quæritur autem, Quo jure competat hæc
6 immunitas Ecclesiis? R. Non videri competere jure divino: nam vel esset juris divini naturalis, vel positivi. Illud dici nequit, quia non est intrinsece malum, extrahere malefactores per vim è templo, cùm hoc non contineat formalem templi irreverentiam, seclusa prohibitione. Hoc etiam dici non potest, quia jus tale neque scriptum, neque ab Apostolis traditum, neque talis traditio ex Patribus, aut alia probabili via ostendi potest: ut dicendum sit humano more id inductum esse secundum Innoc. in *c. 6 h t.* Vid. Suarez. *de Relig. Tomo 2 lib. 3. c. 8 n. 9.*

7 Constitit autem hoc jus in eo, quòd ad Ecclesiam confugiens invitus inde abstrahi nequeat, ne violetur loci sanctitas, & divinus turbetur cultus, *c. 2. & 5. h. t.*

8 Competit Ecclesiis non tantum consecratis, sed & non consecratis, destinatis tamen per Episcopum ad cultum divinum; nec tantum in quibus divina celebrantur, *pen. h t. & ibi* Abbas, *Gl. in c. fin. jun. De consecr. Eccl.* sed & in quibus necdum celebrare cœpta ex frequentiori Interpp. sententia; propterea quod satis sit, apertam esse Ecclesiam ad eum finem. Et facit text. in *c. Ad hæc sup. De relig. domib.* ubi locus ad usum hospitalitatis destinatus, non est mundanis usibus deputandus; neque enim domus officiis dedicata divinis, ausibus temerariis profananda, *c. pen h t.* Covar. *d. loco nn. 4.* Suarez, *d. lib. 3. c. 9.*

Quid si interdicta sit Ecclesia? R. Nihilominus competere ei cum inter effectus interdicti non ponatur privatio istius immunitatis, pro tempore interdicti; neque ullo jure hoc sit expressum. Interdictum autem, uti quælibet alia censura, non operatur ultra, quam expressum, cum spectat ad pœnam, cuius extensio non admissa, *c. Odia De R. I. in 6.* Abbas in *d. c. pen. nu. 8.* ubi argumentatur à simili, Clericum interdictum suspensum, aut excommunicatum retinere nihilominus privilegium Canonis & fori. Deinde Ecclesia non deliquit, sed Clerici, quorum delictum non debet, ultra servitium à Clericis exhibendum, si noceat.

Quid si polluta fuerit? R. Nec talem Ecclesiam desinere simpliciter esse Ecclesiam, etiam necdum reconciliatam, nec privari aliis immunitatibus, à mercatu esse liberam, à tributis, nec esse diminutam sua sanctitate in se; tantum ex institutione juris polluram censeri in ordine ad divina officia, & funeta fidelium, in terrorem Christiani populi, ut concipiat majorem circa loca sacra reverentiam; atque ita tantum habere locum effectus jure expressos, non alios, cum non peccaverit, ne pœna sine textu augeatur, aut inducatur. 9

Ecclesiæ autem nomine non tantum venit 10
internus eius ambitus, sed tota fabrica. *can. Constituimus, can. Si quis contumax* XVII. *q. 4.* ubi etiam porticus, atria domus Episcopalis hac immunitate gaudere dicuntur, cum quæ religiosis adhærent, religiosa habeantur, *l. Quæ religiosis D. de rei vindic.* Quo modo portis Ecclesiæ clausis adhærens hoc privilegio gaudet. Covar. *d. c. 20. num. 18.* Suarez *d. loco n 7.* Pro quo facit, quod privilegium extendatur in circuitum ad 40. passus in majoribus Ecclesiis, 30. in minoribus, *can Sicut can Definivit* VII. *q. 4.* Verum ea in re standum consuetudini. De cœmiteriis non est dubitandum, & iuncta sint Ecclesiæ, aut si intra illud spatium sint, vel etiam non sint, cum vel sint benedicta, vel pro loco sacro ab Episcopo deputata, ut hoc nomine mereantur exemptionem. Habent & hanc immunitatem loca alia, quæ religiosa in iure reputantur, ut Hospitalia, Monasteria, etiam quoad sua claustra, cum & illa censeantur religiosa, uti potest colligi ex *can Ligna De consecr. Dist. 1* Vid Covar. *d. c. 20.* Peck. *De iure sistendi c. 6. nn 2.*

Q. An eadem immunitas detur confugienti ad Sacerdotem deferentem augustissimum 12
Eucharistiæ Sacramentum? R. Textum quidem ea de re non esse, rationem tamen id velle, *arg. d. c. pen.* cum non minor debeatur reverentia corpori Christi, quam Ecclesiis, quibus Christi nomine id concessum: ut procedat regula. Propter quod unumquodque est tale, ipsum magis tale, Covar, *d. c. 20. n. 6.* Peck. *d. loco.*

Competit hæc immunitas jure civili tan- 13
tum confugientibus ad Ecclesias ex causa civili, non etiam ex criminali, ut patet ex *Nov.*

De

Dem. datis Princ. 17. §. Neque autem Canones, quos hac in parte sequimur, omnibus fidelibus baptizatis confugientibus ad Ecclesias istam immunitatem concedunt, sive sit liber, sive servus, *c. Inter 6. h. t. d. can. Si quis contumax, XVII. q. 4.* quæ loca indistincte loquuntur, ut universaliter sint intelligenda; quia apud Deum nō est acceptio personarum. Traditur autem *d. c.* 6. servum, qui ex timore domini confugit ad aras, compellendum redire ad dominum, præstita tamen prius per dominum impunitate, idque jurato. Sin atrocitas domini major arguatur, major cautio ab ipso præstanda, vel potius cogetur vendere servum, *arg. § fin. Instit. De his qui sunt sui vel al. juris.* In libero homine non habet locum ista compulsio, verum de eius causa agetur coram judice, & citatus comparebit, per se, aut per procuratorem, fietque executio in bonis, *l. Præsenti 6. C. De his qui ad Eccl. confug.* Quod si nec per se, nec per alium compareat, missio in bona decernetur, sive agatur de causa civili, sive de criminalibus & in hac debita pœna corporalis vertetur in pecuniariam: hoc quippe consequitur jure asyli, Abbas in *d. c. 6. nu* 8. & 9. ubi vult, si non sit sufficiens, debere servire perpetuo ei, quem læsit, *can. de raptoribus XXXVI. q. 1.* ubi hoc statutum. Verum ista pœna inter graviores est; ut non possit videri infligenda, cum accedat ad corporalem, qualem Ecclesia non vult inferri. Nec obstat dictus textus, quia loquitur in crimine gravissimo, ut non sit extendenda eius decisio. Vel dicendum, illum Can. esse provincialis tantum Concilii, nec obligare totam Ecclesiam, sed tantum loca, ubi receptum. Vid. Suarez *d. lib. 3. c. 11. n. 5. & 6.*

Ex dictis patet, cum tantum fideles baptizati hac immunitate gaudeant, non competere eam Judæis, de quibus est expressus textus civilis in *l. 1. C. De his qui ad Eccles. confug.* quem videtur approbasse Pont. in *d. c. 6.* Ratio est, quod frustra exspectent auxilium ab Ecclesia, cuius contemnunt auctoritatem, nisi vere ei se subjiciant, quod iudicandum est Prælatis. Jul. Clarus *§. ult. qu.* 30. *n.* 17.

Ad infideles quis recte idem traxerit, ex rationis paritate, ut sine nova extrahantur ab Ecclesia. Covar. *d. c.* 20. *nu.* 11. *vers. Decimoseptio.* Posset tamen dubitari, ex eo, quod Canones non distinguant, sed indifferenter concedant immunitatem reis confugientibus ad Ecclesiam; ut non videantur arcendi ab hoc privilegio infideles. Verum, ut dictum, Canones hac in re approbant leges civiles, quæ excludunt Judæos & simulantes se velle dare legi Christianæ; ergo ratione, quod non subsint Ecclesiæ, quæ non judicat de iis, qui foris sunt. Quæ ratio & obtinet in infidelibus, ut & idem ius sit statuendum. Vid. Suarez. *d. lib. 3. cap. 10. n. 9.*

13

14

Excommunicatum gaudere hac immunitate verius est, cum licet contra Ecclesiam deliquerit, non tamen directe eam contemnat. Covar. *de loco.* Clarus *d. qu.* 30. *num.* 18. Idem procedit in interdicto, cum quis excommunicatio est interdicto gravior, tum quia nullibi exprimitur inter eius effectus hæc pœna.

15

Quid censendum de hæreticos? R. Posse videri nec cum gaudere immunitate, ex jam allata rationis paritate, & quia omnino favore sit indignus. Quo modo talem invitum ad pœnam ex Ecclesia abduci posse tradit Covar. *d. nu.* 11. *vers. Decimoquarto*, & ita judicatum refert Boer. *Decis.* 110. Quod omnino procedit, si propter hæresim ad Ecclesiam confugerit, tum propter criminis atrocitatem, tum quia causa illa est Ecclesiastica; non valet autem ista immunitas contra Ecclesiam. Si verò ex alio crimine, probabile est, ei non esse denegandam hanc immunitatem, cum nec textus Canonicus de eo dicat, nec *d. l. 1.* videatur ad eum pertinere, quia loquitur de non baptizatis, ut non sit extendenda ad baptizatos Silvest. *V. Immunitas 3. q. 3.* Suarez. *d. c* 10. *n.* 13.

16

Quæstio etiam est, An Clericis competat hæc immunitas? R. Hoc dicendum esse, cum jura non tantum loquantur de laicis, sed generaliter de omnibus reis, liberis & servis, *d. c. 6. can. Definivit cum can seq. XVII. q. 4.* ut etiam Clerici sub iis continentur, cum non debeant deterioris esse conditionis quam laici. Quod procedit in iis Clericis in quos Judex sæcularis potest manus injicere, quales sunt, qui primam tantum tonsuram habent, non tamen in ministerio sunt Ecclesiæ, quia tunc eadem in iis ratio, quæ in laicis. Quod si subsint Judici Ecclesiastico, vi-

17

Digitized by Google

dentur posse extrahi ab eo, ut potè agente non tam ex vindicta, quàm ex zelo disciplinæ, quæ non impedienda Abbas *d.c.6.num.* 13. Suarez *d.c* 10. *n.* 5. Deinde hoc judicium est magis medicinale, quàm vindicativum, & potius spirituale, quam temporale, ut possit intra Ecclesiam fieri nec sit, quod prohibeat illud circa personam Clerici fieri, extrahendo illum ab Ecclesia Facit, quod alias non possent incarcerari Monachi in Monasterio delinquentes, cum illud totum sit locus immunitatis. Ubi Bero. Diaz. in *Pract crim c.* 123. vult, si crimen commisserit dignum depositione & traditione brachio Seculari, vel extrahi non posse, vel extractum brachio Seculari tradendum non esse, propter loci immunitatem, *d. c.* 6. quo pœna corporalis remittitur. Verum si tale sit delictum, quod Ecclesia non defendit, videtur hæc immunitas ei non profutura, secundum Covarr. *d.c.* 20. *nu.*16. & Navarr. in *Manuali c.* 20. *n.* 22.

28 Habet locum prædicta immunitas in causa & civili & criminali. Quamvis de civili dubitent aliqui, propterea quod Canones passim loquantur de reis, quales proprie sunt, qui criminibus obnoxii, & de maleficiis, ut *d. c.* 6. Verum cum lex civilis etiam iis det immunitatem, quos debitorum pondera premunt *l.* 1. *& l. Præsenti C. De his qui ad Eccles. confug.* eamque approbet Canonica lex, *d. can. Id constituimus* XVII. *q* 4. & *d.c.*6. dicendum, etiam comperere ex causa civili. Ubi excipiunt aliqui debitum nomine publicorum tributorum propter textum *Nov. De mand. princip.* 17. §. *Neque autem vasa publicorum.* Verum non admittenda ista exceptio, cum præjudicet immunitati per Canones concessæ, ut vult Cov. *d.loco n.*14. *vers. Sed profectò.* Et rectè intuenti non videtur *d. Nov.* contraria Canonibus, cum non loquatur de extractione talis debitoris, sed de procuranda solutione, ad instar aliorum: & hoc placet Abbati *d. c.* 6. *n.*24. Vid. Suarez *d. lib* 3. *c.* 11 *n.* 1. & *seqq.*

29 De criminalibus generalis est regula, propter nullum crimen posse reum ab Ecclesia extrahi, nisi in casibus jure exceptis, ut patet passim per jura citata, quæ generaliter loquuntur, & habent exceptionem adjunctam, cui est vis firmandi regulam in contrarium. Exceperunt autem jura duo crimina, publicos exercentes latrones & nocturnos agrorum depopulatores, *d.c.* 6. Et hoc ita in odium delicti, non etiam in diminutionem, reverentiæ Ecclesiæ debitæ: noxium enim magis hoc hominum genus, quam ut defensionem aliquam mereatur.

Quæritur autem hic, I. An & alia æquè gravia excipienda sint? R. Hoc velle eos, qui tationem paritatis volunt locum habere in pœnis; sed improbabilem esse eorum opinionem, cum *d.c.*6. post generalia verba, *quantumcumque gravia*, subjungatur exceptio duplex continens duo crimina, ut ad alia non rectè extenderis istam exceptionem, quæ alias non tam foret exceptio confirmans regulam, sed eam potius destruens. Deinde in pœnis non datur extensio propter solam similitudinem, eo quod jura non sine caussa loquantur in particulari. Vid. Gl. in *c. Inpœnis* 49. *De R. I in* 6. *& dicta in simili* D. *De liberis & post. hared. instit. n.*13. & 14. Suarez *d. c.*11 *n.*5. 30

Q. II. An præter istas duas exceptiones sint & aliæ? R. Esse. Prima est in *c.fin. h. t.* quando scilicet est commissum in ipsa Ecclesia homicidium aut mutilatio, quod indigni sint beneficio legis ipsam committentes. Ubi textus videtur se fundare in eo, quod spe immunitatis deliquerint: ut aliqui velint eos gaudere immunitate, qui citra spem istam deliquerint in Ecclesiis. Sed dicendum indistinctè, Pontificem ibi non fundare se in eiusmodi spe, sed in qualitate delicti & iniuria Ecclesiæ Suar. *d.c.* 11. *n* 6 31

Q. III. An & alia delicta gravia in Ecclesia commissa censeantur excepta? R. Videri non excepta, quod *d. c.*6. tantum in particulari loquatur homicidio & mutilatione membri. Verum verius & communius receptum, etiam alia delicta esse excepta, cum *d.c.6. in princ.* agatur de excessibus generaliter, ut particulariter de homicidio & mutilatione mentio postea fiat, exempli tantum gratia, quod non limitat legem. Deinde ratio subjecta est generalis, ut etiam alia crimina comprehendat. Idcoque & qui in Ecclesia, ad quam confugit, furtum committit, ob illud inde extrahi potest, *Gl. in can. Frater in V. Sacrilegium* XVII. *q.* 4. Wamel. *Conf.* 514. *n.* 1. *h. t.* 32

Censetur & is in Ecclesia delinquere, qui extra Ecclesiam stans in ea stantem læserit, cum delictum executionem habeat in Ecclesia,

Digitized by Google

cum ejus injuria: ut ibi commiſſum rectè dicatur, & habeat locum deciſio *d. c. fin.* Covarr. *d. c.* 20 *n.* 15. *verſ. Viceſimo-ſeptimò*, Suarez *d. c.* 11 *n.* 7 & 8.

24 Quid ſi in Eccleſia ſtans lædat exiſtentem foris? R. Idem dicendum eſſe, quia licet effectus delicti extra Eccleſiam conſummetur, dicendus tamen talis abſolutè in Eccleſia delinquere, cum ibi exerceat actionem ſuam, cum gravi injuria Eccleſiæ: ut ſecundinem rationem *d. c. fin.* in eo ſit puniendus, in quo deliquit. Quod & dicendum de eo, qui in Eccleſia conſiſtens mandat famulo, ut extra eam exiſtentem lædat, cum & iſte graviter in Eccleſiam peccet.

25 Quid ſi in oſtio Eccleſiæ quis aliquem occiderit vel læſerit, an careat hac immunitate? R. Ita videri, ex eo, quod prohibitum fieri in Eccleſia cenſeatur etiam prohibitum in eius oſtio, atrio, porticu: & expreſſum in *d. can. Id conſtituimus* XVII. *q.* 4. abſtrahi quē non poſſe ab atrio Eccleſiæ aut domo Epiſcopi. Ut habeantur quaſi pars Eccleſiæ, atq; ita inibi delinquens habendus ſit delinquere in Eccleſia Facit, quod ſtatutum puniens aggredientē in domo, puniat etiam aggredientem in oſtio, quod continetur appellatione domus *arg. l. Si aqua ductus* 47. D. *De contrah. empt.* Facit etiam, quod, ut ante dictum, hæc immunitas debeatur majoribus Eccleſiis in ambitu uſque ad 40. pedes, minoribus ad 30. ſecundum jura antiqua. Verum id paſſim moribus non eſt receptum.

26 Eſt & exceptus homicida proditorius, *cap.* 1. *inf. De homicid.* ubi talis dicitur ab altari avellendus, ut moriatur. Nihil facit, quod *d. c.* 6. tantum duo malefici orum genera excipiantur: nam hoc ideo, quod iis præſumantur ſubeſſe ſubſidiæ, juxta Innoc. Vel dici poteſt, Pontificem ibi tantum agere de duobus generibus, quæ non ſunt excepta jure divino ſed tantum humano: vel potius, illas exceptiones ibi poſitas non eſſe cum excluſione aliarum, ut pater ex *d. cap. fin.* ubi alias exceptiones ponit Pont. & probat dicti *cap.* 1 deciſionem Trid. *Seſſ.* 14. *c.* 7. *In reform.* ac conſuetudine generali Chriſtiani orbis ita receptum eſſe tradit Covarr. *d. c.* 20. *num.* 7. *in princ.* Wames. *Conſ.* 515. *h. t.*

27 Ubi quæritur, An iſtius Cap. deciſio tantum ſpectet ad Clericos? R. Ita velle Abbatem, dum ſummarium eius dat, Homicidam incorrigibilem debere deponi ab altaris miniſterio, & tradi brachio ſæculari, ut moriatur, quod intelligendum de Clericis: ſed ſine fundamento, cum *d. c.* 1. loquatur generaliter, & præcipuè cum locus, unde ſumptum, *Exod.* 21. etiam loquatur de quocumque occidente per inſidias, cujus ſenſum non immutat Pontifex. Covarr. *d. c.* 7. *verſ. Iandem hic prænotatis.* Suarez *d. c.* 11. *n.* 10.

28 Proditorius autem homicida vocatur, qui ex propoſito & animo deliberato ſive per induſtriam & inſidias occidit, ſive ira aut ita ſubitò commota, aut poſt eam ceſſantem, quade relatius Menoch. *Arbitr. quæſt.* 1. *caſu* 30. & Lud. Peguera *Deciſ.* 54. Sortiarios & maleficos etiam excipi rectius dixeris, ex eadem ratione, qui. inſidioſè occidant.

29 Q. An & cenſendus proditorius, qui pugnantem cum amico aut affine ſubito commotus occidit? R. Si penitus res inſpiciatur, non videri, cum deſit animus deliberatus. Propoſitum enim homicidium videri nequit ab eo, qui in defenſionem alterius accurrens ex quadam impulſione, quæ deliberatum animum & inſidias excludit, pugnantem occidit. Menoch. *d. locō* 9 & 10.

30 Quid ſi per induſtriam occiderit, ſed non incautum & revocatum? R. Probabilius eſſe, non contineri talem ſub exceptione, cum textus *d. c.* 1. requirat duo conjunctim, ſcilicet per induſtriam & per inſidias, id eſt per induſtriam inſidioſam: ita enim verba illius Cap. ſunt exponenda, ut, cum alterum deeſſt, non habeat locum exceptio. Et facit, quòd ſit odioſa, atque ideo reſtringenda, ne caſum excedat Covarr. *d. c.* 20. *n.* 7. *circa fin.* Suarez *d. c.* 11. *n.* 13. Nec dici poteſt otioſe ſic poni, *per induſtriam*, quia ſi omne homicidium per induſtriam exciperetur, non deberet poni, *per inſidias*: ut illa duo conjunctim requirantur, & unum ſit explicatio alterius.

31 Quid ſi voluntas non habeat effectum? R. Aliquos velle, nihilominus carere hac immunitate. Peguera *Deciſ.* 54. *citat.* Contrarium tamen verius eſſe de rigore juris, cum *d. c.* 1. expreſsè loquatur de illo, qui occidit, ut ex vi verborum requirat actum conſummatum cum ſubſecuto effectu. Neque enim dici poteſt

potest occidisse, qui tentavit quidem, sed sine effectu. Facit, quòd leges pœnales sint restringendæ.

32 Quæritur & de furibus, An excipiantur? R. Non contineri verbis *d. c. 6. aut fin.* uti nec *d. c. 1.* Ut dicendi sint non excepti, atque ita gaudere immunitate, cum lex pœnalis non sit ampliandа. Consuetudine tamen aliud obtentum esse tradit Covarr. *d. c. 20. n. 13. vers. Decimo nono*, quæ potest exceptionem inducere & immunitatem negare: ut furi etiam simplici illa non prosit, quo minus confugiens ad Ecclesiam inde extrahatur ad pœnam; quam Ecclesia tacitè approbasse censetur in odium delicti, non etiam in diminutionem reverentiæ Ecclesiæ debitæ. Vid. Suarez *d. c. 11. nu. 4* Posito autem, furi esse immunitatem, dicendum, eam non amitti per eum ex eo, quòd cum re furtiva in Ecclesia existat; quia non potest moraliter videri in Ecclesia peccare, aut contra eam, illi injuriam inferendo, quæ nulla est: nisi velit illa abuti, rem ibi occultando, tunc enim catenus non gaudebit immunitate, secundùm rationem *d. c. fin.* quia est Ecclesiæ injurius. Suarez *d. c. 11. n. 8. in fine.*

33 Quid de mandante occidi? R. Posse videri, eum non excipi, quia non occiderit, ut requirunt verba *d. c. 1* ne fiat extensio legis pœnalis. Contrarium tamen verius esse, quod faciens peralium perinde sit, ac si per se faceret: neque enim hæc tam est extensio legis pœnalis, quam interpretatio ab ipso jure facta. Ubi rectè dicetur, ipsum mandantem nihilominus venire puniendum, si occiderit, secundùm verba *d. c. 1.* Alia huc spectantia de assassinis tradit pluribus Covarr. *d. c. 20. n. 9.*

34 Quid de raptoribus virginum? R. Eos sub exceptionibus inductis per jus novum non contineri; ut contineantur sub regula, quæ concedit immunitatem. Firmat enim exceptio regulam quoad non excepta: & facit eò *can. De raptoribus* XXXVI. *q. 1.* qui concedit immunitatem. Verum canon ille non est universalis Concilii: ut Covarr. *d. loco n. 8.* velit excipi tales, quod rapinam committant, gravissimum eo in genere crimen, spectans ad latrocinium. Cujus opinio procedet de consuetudine, quæ istam exceptionem admisit, non etiam de jure, quo pœnalia non extenduntur. Vid. Hippol. de Marsil. in *unic. n. 109. C. de raptu virg.* Suarez *d. c. 11. n. 17.*

Excipi & aliqui volunt eum, qui carcere 35
effracto fugit ad Ecclesiam. Verum nullo jure nititur hæc sententia, nec ratione probabili, cùm tale delictum sit excusabile, propter naturalem inclinationē ad evitandam pœnam. Chassan. *ad Consuet Burg. Rub. 1 §. 5. V. S'il n'a grace num. 116.* Covarr. *d. loco n. 13 vers. Decimo octavo.* Sic & non recte denegatur immunitas illi, qui captus & clapsus è ministri manibus ad Ecclesiam confugit: ut nec illi, qui, dum ministri eum insequuntur, prius pervenit ad loca sacra. Chassan. *d. loco n. 116. in fine,* Covarr. *d. loco n. 12.*

Quid si captus ducatur per Ecclesiam, an 36
gaudeat immunitate? R. Non gaudere, secundùm plerosque, quos rectè sequitur Covar. *d. n. 13. in princ.* posseque abduci eadem viâ, quâ abductus, cum nulla vis ei inferatur, quia non intraverit Ecclesiam tamquam in locum refugii, sed per illam ducatur tamquam per aliam viam, ut sua libertate eum non attigerit, sed potiùs coactè. Nec faciunt, paullò ante allata, quia agant de eo, qui in sua libertate constitutus, licet non sine delicto, Ecclesiæ protectioni se commisit.

Quid si aliquis è carcere dimissus juraverit 37
se reversurum? R. Talem fugientem ad Ecclesiam nihilominus gaudere immunitate. Nec obstat, quod sit periurus; quia non facit periurii crimen, ut Ecclesia jus suum amittat ad tuendum illum. Volunt tamen restituendum esse Judici, sed cautione de impunitate pœnæ. Abbas in *d. c. 6. in fine,* Covarr. *d. n. 13. vers. Decimo octavo.*

Effectus hujus immunitatis est, quòd non 38
possit fieri violentia in Ecclesia ei, qui eo confugit, sive in corpore, sive in rebus, quas secum adduxit; nec ei deneganda sint alimenta, aut alia necessaria, quia ea res incideret in manifestam coactionem; nec ibi existens possit ad mortem aut aliam corporalem pœnam damnari, sed ad aliam legitimam, quam præstabit, scilicet pecuniariam, juxta *d. c. 6.* quod vult eum puniri legitimè, quia non debet delictum manere impunitum. Potest & ab Ecclesia sibi injungi pœnitentia delicto conveniens. Quod si ab Ecclesia sponte abierit, damnari potest etiam ad mortem, quia tantum

Digitized by Google

ſubvenitur exiſtenti in ea. Extrahens tenetur crimine majeſtatis, & capitaliter puniendus, *l. 1. & 6. C. De his qui ad Eccl. confug.* Verum ea non eſt in uſu. Jure Canonico volunt incurri excommunicationem ab extrahentibus, per *d. can. Definunt* XVII. *q.* 4. quam tamen alii rectè putant eſſe ſententiæ ferendæ potius, quam latæ, per *can. Id conſtituimus d. q.* 4. Ceſſat pœna, quando licentia Rectoris Eccleſiæ extrahitur reus; quæ dari poteſt, promiſſa vitæ & necis indemnitate reo.

39 Q. An in caſu, quo non computat immunitas, poſſit reus extrahi per magiſtratum ſæcularem? R. Loci quidem reverentiam poſtulare, ut non extrahatur, niſi obtentâ licentiâ ab Epiſcopo. Salic. *ad Auth. Si quis Cod. Ad L. Iul. de adult.* Aliter tamen ſecundum jus dicendum videri, & ſervari, ut tradit Covarr. *d. loco nu.* 18. & Clarus § *fin. q.* 30. *n.* 10. propterea quod non poſſit dici agi contra immunitatem, quæ non competit; nec loco fiat iniuria, cum ab eo reus non mereatur defendi, propter criminis enormitatem, juxta *d. c.* 6. *& fin. hoc tit.* Quæ poſterior opinio procedet in locis, ubi non eſt recepta Gregorii XIII. Conſtitutio, quâ prohibuit, etiam in caſu, quo ceſſat immunitas, extrahi reum ſine licentia Epiſcopi. Eſt autem in caſu licitæ extractionis vel abductionis cavendus omnis tumultus. Extractus taliter etiam pœnâ corporali plectendus videtur, cum *d. c.* 6. non detur aliis remiſſio, quam qui merentur immunitatem.

TITULUS L.

Ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant.

SUMMARIUM.

1. *Clerici quibus negotiis ſe immiſcere nequeant.*
2. *Tutelam rectè ſuſcipiunt.*
3 *Iuri civili aut Medicinæ operam dare vetitum.*
4. *Gradum in jure civili ſumere & docere licet.*

1

Cum à ſæcularibus negotiis immunitas ſit conceſſa Clericis, non debent eo ipſi adfectare, aut iis ſe immiſcere, per quæ à cultu divino avocentur: cuiusmodi ſunt, ſervire Principibus laicis, quoad laica, *cap. 4. hoc tit.* lites laicorum nomine proſequi, *c.* 2. *eod.* coram laico poſtulare, *ſup. De poſtulan.* judicium ſanguinis exercere; quales ſunt deponendi, & niſi deſiſtant, excommunicandi, *c.* 5. *h. tit.* Eamdem pœnam ſubeunt, qui ſæcularis jurisdictionis officium, quod habent, non deponunt, *d. c.* 4. *& 5.* Præterea mercaturam per ſe exercere, *c.* 6. *eod.* quamvis juſtum negotium non ſit iis denegandum ex neceſſitate, *c.* 1. *h.t.* Chirurgiam exercere, ſententiam ſanguinis dictare, aut proferre, intereſſe vindictæ ſanguinis, purgationi vulgari, *c pen. h. t.* * Tutelam tamen miſerabilium perſonarum rectè ſuſcipiunt, cum illæ indefenſæ maximè indigeant adminiculo Eccleſiaſtico, propter timorem Dei, *can fin. Diſt.* 86. Non prohibentur etiam Religioſi illis adſiſtere, præviâ tamen Superioris licentia, *arg. c.* 2. *De teſtam. in* 6. Navarr. *Conſ.* 1. *n.* 3. *h.t.*

Ut autem vocationi ſuæ promptius ſatisfaciant Clerici, & animarum ſaluti conſulant, rebus mundanis minimè implicati, jubentur non niſi Theologiæ aut Juris Canonici ſtudio incumbere. Phyſicam, id eſt Medicinam iis audire vetitum; uti & Leges, ſub pœna excommunicationis; quæ Religioſis propoſita, qui Clauſtro exeuntes ad audiendâ Phyſicam aut Leges, intra duorum menſium ſpatium non redeunt, *c.* 3. *h.t.* Quæ pœna etiam extenditur ad Archidiaconos, Plebanos, Præpoſitos, Cantores, Perſonatum habentes, presbyteros denique, ſi intra annum non deſtiterint, *c fin. h.t & c.* 1. *eod. in* 6. Quod videtur accipiendum de iis, qui principaliter Legibus operam dant, non item minus principaliter, ad majorem Canonum intelligentiâ, quæ non ita facilis, nullo præmiſſo juris civilis ſtudio. Abbas in *c. fin. in fine h. t.* quo non videntur contineri privatim Legibus operam dantes.

Quæritur, An habeat locum in ſumentibus 4
gradum in Jure Civili, aut docentibus Leges? R. Non videri habere locum in ſumentibus gradum, cum Canon tantum loquatur de audientibus, qui cum ſit pœnalis, non eſt extendendus. De docentibus poſſet dubitari, propter *c.* 3. *h.t. V. Legentes*: quod tantum accipiendum eſſe de audientibus, patet ex *d. c fin.* in quo Honorius Papa explicat *d. c.* 3.

non

Digitized by Google

non facta mentione niſi audientium, ut docentes non videantur hac pœna teneri. Navar. *in Manuali c. 27. num 16. & Conſ. 2. h.t.* Abbas *d. loco.* Niſi forte participent in crimine, non rejicientes Leges, vel Medicinam, ſi commodè eos expellere poſſint. Iſſe autem præ-dictam excommunicationem juris, patet ex textu *d.c. fin.*. Cnius diſpoſitio non habet locum hic Lovanii, ex privilegio Martini V, conceſſo tempore erectæ Academiæ, in ſtudiorum promotionem.

HENRICI ZOESII I. C.
IN LIB. QUARTVM
DECRETALIVM
GREGORII IX. P. M.
COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.
De Sponſalibus & Matrimoniis.

SUMMARIUM.

1. *Matrimonii neceſſitas, antiquitas, dignitas.*
2. *Sponſalia unde dicta.*
3. *Sponſaliorum definitio.*
4. *Ætas requiſita ad ſponſalia.*
5. *An eam ſuppleat malitia?*
6. *Septennium an debeat eſſe completum?*
7. *Sponſalia unde conſenſus inſeritur.*
8. *Eoque verbis aut ſignis exterioribus expreſſo.*
9. *An his verbis*, Volo tecum contrahere, te ducere?
10. *An hæc*, Habebo te uxorem; Promitto, quòd te habebo?
11. *An & hæc*, Volo te uxorem?
12. *An hac forma*, Non habebo aliam uxorem niſi te?
13. *An hæc*, Ducam uxorem, & nullam aliam niſi te:
14. *An iſta*, Accipio te in craſtinum.
15. *Sponſalia an cenſeantur inita per verba de præſenti inter impuberes?*
16. *Sponſalia obligans ad implementum.*
17. *Intra quod tempus impleuda.*
18. *An quis cogipoſſit ea implere?*
19. *Promiſſio ficta, animo non implendi an obliget?*
20. *An ſub ſpe ejusmodi promiſſionis deflorans virginem teneatur?*
21. *An ſi deflorata poſtea tum alio fornicetur?*
22. *Sponſalia per copulam ſubſequentem ante Concil. Trid. transibant in matrimonium.*
23. *An & in caſu, quo quis ex pluribus unam ducere promiſit?*
24. *Copula præcedenti, aut conatui ad eam non erat idem effectus.*
25. *Sponſalia diſſolvuntur mutuo partium conſenſu.*
26. *Item parte altera invita*, l. *per ingreſſum in Religionem.*
27. *Idque per ſolam aſſumptionem habitus.*
28. *An & ex parte ingreſſi, in caſum, quo egrediatur?*
29. *Sponſalia jurata, an diſſolvantur hoc modo?*
30. *Intellectus c. Commiſſum, 15. h.t.*
31. *An liceat ingredi Religionem, obtenta copula poſt contracta ſponſalia?*

32. VI. *Solvuntur sponsalia per matrimonium cum alia subsequens.*
33. *An & matrimonio contracto nulliter?*
34. *An matrimonio soluto obligent prora sponsalia?*
35. *Per secundas sponsalia non dirimuntur priora.*
36. *A nemine cogi debet cum posteriori?*
37. VII. *Per supervenientem adfinitatem.*
38. IX. *Per disensum & dissensum sponsi.*
39. *V. Lapsu temporis prefixi.*
40. VI. *Per superventionem fornicationem alterius.*
41. *An & si sponsa vi pressa cognita fuerit?*
42. *Quid si uterque fornicatus fuerit?*
43. *Fornicatio sponsa precedens ignorata postea cognita an causset illationem?*
44. *Quid fuerit virtus, qua virgo putabatur?*
45. VII. *Per supervenientem deformitatem.*
45. *Vel quod procognitum advertisset à contrahendo, ut morum asperitas &c.*
47. *An & ob paupertatem superuenientem?*
48. *An si sponsa dives dotem confituere recusset?*
49. *Ad hanc dissolutionem non est opus auctoritate judicis.*
50. *Dispensare circa hec est solius Pontificis.*
51. *Nuptia & Matrimonium unde dicantur.*
52. *Nuptia quid.*
53. *Differunt à Concubinatu.*
54. *Concubinatus prohibitus jure Canonico.*
55. *Intellectus* can. Is qui 4. cum seqq. dist. 34.
56. *Matrimonium an sit præceptum?*
57. *Qui contrahere nuptias possit, & cui quibus.*
58. *Matrimonium cum hæretico an teneat.*
59. *Cum excommunicato tenet.*
60. *Iure civili inter certas personas nuptia non admissa.*
61. *Impedimenta impedientia & dirimentia nuptias remissive.*
62. *Mutuo ducere meritorium est.*
63. *Nuptia contrahuntur mutuo partium consensu.*
64. *Tacens & præsens an consentire censeatur, parente pro eo conjugalem consensum præstante*
65. *Matrimonium per procuratorem an & qualiter contrahi possit?*
66. *Contrahi potest & per litteras.*
67. *Consensus debet esse de præsenti.*
68. *Consensum parentum requiri necessario neque jure naturæ.*
69. *Neque jure Canonico.*
70. *Iure civili absque eo an irrita nuptia.*
71. *Consensus debet esse liber ab omni metu.*
72. *Matrimonium metu contractum an iure naturæ sit nullum, an verò Ecclesiastico tantum.*
73. *Metus qualis hic subesse debeat.*
74. *Matrimonium tenet contractum à damnato ad mortem.*
75. *Metus illatus ad extorquendum matrimonium an illud irritet?*
76. *Iuramentum adjectum huiusmodi matrimonio obligat.*
77. *Vt neque sponsalibus metus justo initio.*
78. *Matrimonium metu initum an ratificetur*
79. *Matrimonium metu initum an ratificetur per copulam externam?*
80. *Ratificatur per cohabitationem.*
81. *Metus commissionis arthanm an justus?*
82. *Matrimonia vinculo pœnæ adstringi nequit*
83. *Pœna juramento firmata an præstanda?*
84. *Exheredatio aut denegatio dotis, ob nuptias invitis parentibus contractas, non permissa hoc jure.*
85. *Statuta permittentia ex ea causa exheredationem an licita?*
86. *Ad matrimonia cogere quem neque Princeps potest.*
87. *Effectus matrimonii.*

MAtrimonii contractus cæteris contractibus longè antecellit : tum necessitate, propter generis humani propagationem , ut Impp. in *Novell. de restit.* 39. *in fine pr.* rectè dicat , nuptiis nihil hominibus utilius esse, tamquam solis homines facere valentibus; & *Nov. de nupt.* 22 *in princ.* matrimonium sic esse honestum , ut humano generi videatur immortalitatem artificiosè introducere : tum antiquitatis prærogativa , quòd inter primos parentes in statu innocentiæ, ipso Deo instituente, celebratum : tum dignitate , quod à Christo Domino in nova lege fuerit institutū in Sacramentum. Quæ ratio est, quod spectet ad judicium Ecclesiasticum , cui spiritualia subsunt , ut laicus ne quidem incidenter ejus cognitionem adsumat , *c. latores inf. Qui filii sint legit.* De eo agitur hoc libro quarto : & quidem Tit. primo in genere , simul & de sponsalibus, quæ ad illud tamquam media ad finem ordinantur , ut tempore sint ptiora.

Quo

Digitized by Google

Quo modo & in Rubr. præponuntur, & de iis primo loco tractatur: ut non fuerit inconveniens eorum præmittere tractatum.

2 Sponsalia dicta à Spondendo, quòd olim per sponsionem contraherentur: moris enim veteribus erat, futuras sibi uxores stipulari & spondere, *l. 2. D. h. t.*. Alia faciunt de futuro, alia de præsenti, secundùm Canones. Illa proprie dici sponsalia recepta, & passim in textibus Juris civilis ad eum contractum, qui consensum de futuro habet, referuntur: non etiã hæc, quia nemo videatur promittere, quod præsens præstat & exhibet. Perperam tamen aliquis Canones arguerit erroris, quòd contractum de præsenti sponsaliorum nomine appellent ante consummationem; cum & ante eam rectè dicatur sponsa, quæ viro fidem dedit de præsenti; tum propter mutuam sponsionem, id est interrogationem & responsionẽ, quæ & in tali matrimonio, inter venerit; tum quoad effectum matrimonii, cum & in sponsâ de præsenti tantùm sit promissa, ut rectè dicatur in *c. Tertio loco sup. de præsumpt.* sponsa, utpote quæ corporis sui possessionem necdum tradit, quæ demùm accedit per traductionem in domum & copulam.

5 Definiuntur autem Sponsalia de futuro, esse mentio ac repromissio futuratum nuptiarum, *l. 1. D eod.* Promissio ut effectum habeat, necesse ut verbis aut signis manifestetur, inter eas personas, inter quas nuptiæ possunt consistere libero contrahentium consensu *l. Sponsalia 11. D. eod.* ubi leges etiam parentis, in cujus potestate sunt contrahentes, consensum requirere videntur, qua de re agetur infrà secunda huius Rubr. parte: nam quod juris in nuptiis idem ferè in sponsalibus.

4 Ætas non definita sponsalibus, uti nuptiis, & tantùm ea desideratur, qua intelligunt contrahentes quid agunt: ut non debeant esse minores septem annis, *l. in sponsalibus 14. D. eod.* quod hæc ætate impuberes censeantur habere sensum eorum, quæ agunt, saltem quoad sponsalia, quæ non ponunt vinculum indissolubile, ut infrà dicetur.

Ubi quæritur, An hæc ætas suppleri possit 5 per malitiam? R. Hoc posse videri per d. l. 14. ubi tantùm requiritur intellectus, qui septennio completo adesse putatur: ut, si ante adsit videantur valere sponsalia, quæ solum consensum requirunt: Cov. hic *p. 1. c. 2. n. 2.* Canisius *in c. Iuvenis 3. h. t.* Posset sumi argumentum à matrimonio, in quo malitiam supplere ætatem respondsum est, *c. de illis inf. tit. seq.* Esse tamen probabilius contrarium, eo quod Canones expresse septennium completum exigant, & ante illud sponsalia inita valere negent per *c. Litteras 4. & c. accessit 5. tit. seq. de desponsat. impub.* nec allibi ponatur exceptio hac in materia: nec valeat argumentum à matrimonio, cùm quòd ibi malitia suppleat ætatem, inducitur sic causa vitandæ fornicationis, quæ hic non subest. Ut non stante eadem ratione, non procedat ejus decisio. Non facit pro priori sententia *d. c. Iuvenis h. t.* quo nituntur ejus auctores: nam ibi us decisio non potest fundari in promissione ante septennium, quia nulla est, *d. c. 4. & 5. c unico de desponsat. impub. in 6.* ut nihil operetur; sed potius traductione in domum, & dubitata copula, quæ duo operantur aliquod impedimentum publicæ honestatis, ut ibi ipse Pont. allegat. Priorem tamen sententiam aliqui volunt communem, eamque sequitur Covar. *d. l.* Qua admissa, non poterit præsumi malitia adesse, sed ea venit probanda, cum textus alias frustra certam ætatem. Qua quis judicetur habere usum rationis præscripsisset. Quòd si tamen usus rationis ante septennium appareat, non video, quare non debeant dici sponsalia, valida. Sanchez *de matrim. lib. 1. disp. 16. n. 8 & seq.*

Septennium illud completum esse vult Co- 6
var. *d. loco* & Sanch *d. disp. 16. n 2.* quòd Canones prohibeant ante eam ætatem conjungi aliquos, *c. 2. inf. tit seq.* Putant tamen alii, duos menses vel dies si desint, non obfore, eum quæ parum distant, non videantur differe. Joan. And. *in d. c. 4. n 2. & seq.* Silvester *V. Sponsalia q. 2. & alii allegati à* Sanch. *d. loco n. 4.* Inita ante septimum annum sponsalia tacito consensu postea convalescere habet *c. duo 12. inf. h. seq & d. c unico*; qui tacitus consensus hac in parte æquivalet expresso.

Contrahuntur & sponsalia parentes pro liberis, qui quatenus eos ligent, dicetur Tit. sequenti.

Contractus autem hic ex iis est, qui nudo consensu incuntur, absq; verborum solemnitate: quo modo & inter absentes rectè initur: item à muto ac surdo, quatenus consensum explicare possunt, & nulla subest prohibitio, 7

quæ

Digitized by Google

quæ eadem in ſponſalibus ac nuptiis, *l. Tutor 15. cum l. ſeq. D. eod.* Quatenus tamen prohibitio eſt perpetua; quia alias fruſtra intenta ſponſalia, quæ in matrimonium tranſire non poſſent. Aliud juris eſt, ſi nuptiarum prohibitio tantùm ſit temporalis, quia tunc nuptias inire prohibitus ſponſalia recte contrahit, uti in ſpecie *l. ſi quis officium 38 D. de ritu nupt.* cùm virum, quod ſubeſt nuptiis, non ſublit deſponſationi, quæ non ponit individuam conjunctionem.

8 Forma ſponſaliorum conſiſtit in verbis aut ſignis exterioribus, quibus mutuus conſenſus in matrimonium de futura declaretur, iſque deliberatus, verus, & non fictus: nam ficta promiſſio, cum ſenſum auferat, obligationis vinculum ponere nequit, qua de re in 2. parte Rubr. latius. Verba hujuſmodi ſunt, *Promitto, quòd te uxorem accipiam, quòd te ducam, Maritus mihi eris, Eris mihi uxor, cap. penult. h. t.* Dubitari tamen ſæpè contingit ſuper verborum forma, an ponant obligationes de futuro, an de præſenti.

9 Unde quæritur, An ſponſalia contineantur his verborum formis, *Volo tecum contrahere, te ducere, uxorem habere*? Reſp. Sponſalia iniri, non etiam matrimonium, cum agant de conſenſu præſtitio in futurum. Et quamvis non deſint, qui in poſteriori forma velint contineri matrimonii, propter verbum executionis cui additus Infinitivus ponit actus perfectionem, non tamen ideo ſignificatur executio præſens, ſed potiùs futura. Sic qui dicit ſe velle emere, non poteſt cenſeri emiſſe cum promiſſio contractus diſtet ab ipſo contractu. Covar. *d. p. 1. c. 4. in prine n. 1. & p. 2. c. 4. §. 1. n. 4.* Menoch. 2. *Arbitr. caſu 496. n. 23.* Sanchez *lib. 1. diſp. 18. n. 22. & ſeq.*

10 Dubitatur autem, An inducantur ſponſalia per hæc verba, *habeo te uxorem, promitto, quòd te habebo*? Reſpondendum, Induci, quod hujusmodi verba futurum propriè reſpiciant, niſi adjuncta faciant ea referri ad præſens, uti in *c. Ex parte 9. hoc tit.* ubi dicitur, quòd promittens ſe ab eo tempore habiturum Mæviam pro conjuge, & illa è contra ſe Titium pro marito, matrimonium contraxerit; quia verba ſubjuncta faciunt priora, quæ erant de futuro referri ad præſens. Covar. *p. 2. c. §. 1. n. 5.* Sanch. *d. diſp. 18. n. 16. & ſeq.* Baſil Pontius *De matrimon. lib. 2. c. 9.*

Quid de his judicandum, *Volo te uxorem*? 12
Reſp. Ea potiùs ponere matrimonium, ex frequenti opinione; eo quòd verbum, *Volo*, adjunctum Accuſativo rei, inducat conſenſum præſentem: per iſtud enim inducitur velle eligentis, & quidem efficax ad conſenſum præſentem. Aliud foret, ſi tantùm induceretur velle appetentis, cum appetere non ſit promittere vel velle de præſenti. Covar. *d. loco n. 4.* Ut hæc in re ſint maximè advertendæ circumſtantiæ.

Eſt & dubia iſta forma, *Non habebo aliam* 13
in uxorem niſi te. R. Hæc forma neque explicitè neque implicitè includi adfirmationem, induci matrimonium, aut ſponſalia de futuro. Continet enim orationem purè negativam, quæ nihil ponit, *l. Titia §. fin. D. de manumiſſ. teſtam.* Ubi hæc forma relicta libertas, *Niſi diligenter excuſſeris rationes, liber ne eſto*, potiùs cenſetur libertas adempta, quàm data; quia non poteſt videri conſenſus præſtitus per meram negationem. Poſito tamen, quòd vim habeat adfirmativæ orationis, nihilomagis continebitur ea matrimonium, cum non alia oratio inde concludatur, quam, *Habebo*, vel *Ducam te in uxorem, ſi quam duxero.* Ut forma huiuſmodi futurum reſpiciat, nec poſſit niſi ad ſponſalia referri, & quidem non pura, ſed conditionalia, propter conditionem, quæ tacitè ſubeſt, ſcilicet, *ſi quam duxero.* Quomodo ex tali contractu non ante erit actio, quàm contra factum erit, promiſſore alteram ducere volente. Pro qua opinione optimè facit textus in *l. ſi ſterilis 21. §. pen. D. de act. empti & vend.* ubi ex promiſſione ſub hac forma, *Nulli alii quàm tibi vendam*, non ante eſt actio, quàm ſi res alii vendita fuerit. Et ratio eſt, quòd conditio nihil ponat ante ſui eventū. Covar. *d. §. 1. n. 6. & ſeq.* Gutierrez *d. c. 21. numer. 13. & ſeq.* Sanchez *lib. 1. diſp. 19.*

Quid ſi hæc forma quis utatur, *Ducam u-* 13
xorem, & nullam aliam niſi te? Reſp. Rectè dici eam ponere pura ſponſalia, quod conditio, quæ ante dictæ formæ ſuberat, removetur per verba, *Ducam uxorem, & nullam aliam niſi te.* quòd facit non tantùm eſſe negationem

autem ducendi aliam, ſed & adfirmationem ducendi hanc. Ut ponatur conſenſum purum de ducendo iſtam, atque ita ſponſalia. Covar. *d. §. 1. n. 9.* Gutierrez. *d. c. 21. n. 17 19. & 20.* Ut verbum præſens, *Dneo uxorem, & non aliam niſi te*, tacitè poneret matrimonium, propter conſenſum, qui de præſenti exprimitur iſto verbo.

14 Dubia eſt & hæc forma, *Accipio te in craſtinum.* R. Videri ea tantum ſponſalia initia nam licet verbum, *Accipio*, ſit præſentis temporis, tamen ut adfectum & tractum in futurum habeat, facit ſubjecta clauſula, *in craſtinum*, quæ impedit verbi iſtius de præſenti effectum. Putant tamen aliqui, ſuſpendi potius conſenſum in craſtinum, eumque tum poni & purificari. Sed tunc dicendum foret ejusmodi clauſulam eſſe loco conditionis; quo non videtur poſſe dici. Et facit, quod ut expreſsè per hanc clauſulam, *Crastino mihi uxor*, adveniens dies non ponit matrimonium, ita nec hæc, *In craſtinum te accipio*, cùm nihil aliud ponat quàm præcedens.

15 Q. An cenſeantur initi ſponſalia perverba de præſenti inter eos, quibus obſtat ætas? R. Ita videri, ex juris interpretatione per *c. 8. 10. & fin. tit. ſeq. de deſponſ. impub. c. 2. § idem quoque eod. in 6.* quod videantur partes aliquid agere voluiſſe: ut cum matrimonium perficere, jure obſtante, non potuerint, ſaltem ſponſalia ſub eo comprehenſa contrahere voluerint, jure permittente; ut actus invalidus eo modo quo fit, ſuſtineatur eo modo, quo poteſt, jure adſiſtente, *arg. l. Tam auguſti D. de ſervit.* & argumento eorum quæ tradita ſunt, *D. de jure codicill.* inſtitutionem ſcilicet directam in codicillis poſitam obliquari; atque ita non obſter regula. Quod non valet, ut agitur, non valet, ut valere poteſt. Covarr. *hic p. 1. c. 3. n. 2.* Vid. Sanch. *lib. 1. diſp. 20. n. 1. & 2. & diſp. 21 n. 1. 2. 3.*

16 Sponſaliorum effectus eſt, quod obligent ad implementum, *cap. ex litteris 10. cap. Requiſivit 17. h. t.* eo modo, quo promittens contrahere tenetur ad contrahendū. *l. Si fidejuſſor al. l. Si tui legetur 5. ſi meminiſſe de leg. 1.* & quidē ſub peccato mortali, cum agatur res alicujus momenti, cujus omiſſione graviter pars in jure quæſito læditur. Quā ratione in *can. Alio. 47. xxvii. q. 2.* jubetur ſponſa abdicta exempnicari, niſi ad ſponſum redeat Cov. *p. 1. c. 4. n. 2. & ſeqq.* Sanch. *1. diſp. 27. & ibid. allegati.* Negi liberat præſtatio pœnæ, quæ non rectè apponitur matrimoniis, propter favorem libertatem, ut dictum *D h. t. n. 10.* & repetetur inferiùs: uti nec liberat commiſſio arrharum, quæ non conſentur appoſitæ hoc ſine, ut earū commiſſione altera pars liberetur, ſed in ſignū contractorum ſponſaliorum. Quod multò magis obtinebit, ſi juramento fuerint confirmata; cujus major eſt obſervantia, gravior violatio, propter religionem. Et hoc ita in pubertibus: impuberes enim liberè recedunt à ſponſalibus tempore pubertatis, *inf. tit. ſeq.*

17 Dubitatur autem, intra quod tempus ſint perficienda. R. Diem conventum ſervandum eſſe alias data opportunitate ea eſſe implenda, quia ſine die promiſſum præſenti die debetur, *l. In omnibus 14. D. de R. I.* niſi alter jus ſuum remittat dilationem dando, expreſsè vel tacitè, Vid. Sanch. *1. Diſp. 28.*

18 Quæſtio item eſt, An quis præcisè cogi poſſit ſponſalia implere? R. Eccleſiam habere poteſtatem abſolutè aliquem cogendi per cenſuras, *d. c. Ex litteris 10. h. t.* cum ex juſtitia obligetur reus ea complere, niſi perfectiora mediterur, argumento eorum, quæ dicta ſunt ſuprà de conversione conjugatorum. Ubi non recte quis objecerit, matrimonium metu contractum eſſe nullum, nam hoc verum eſt in metu injuſtè incuſſo, qui hic non ſubeſt, cum ſponte reus obligationem ſubierit, quam implere tenetur. Non ſolet autem Judex uti niſi moderata coactione, ne difficilior ſuccedat eventus tum impedit animorum ſocietatem & propter conſenſus libertatem deficientem cauſſet perpetuum diſſidium. Unde Judex, ſi videat partem obſtinatam, monebit potiùs quàm coget, *c. Requiſivit 17. h. t.* ut peiora vitentur: etiamſi juramentum interveniat, quod non facit ceſſare ipſius coactionis periculum. Et licet reus non ſit extra peccatum, idq; grave ſi temerè ſit contumax, ut per cenſuram cogi poſſit, *d. c. 10. h. t.* maluerint tamen Canones minus malum tolerare ad evitandum majus. Covarr. *d. c. 4. num. 4. & 5.* Sanch. *1. Diſp. 19.* Gutierrez *can. quæſt. lib. 1. c. 18. n. 10. & de juram. p. 1. c. 51 n. 4.* Pontius *lib. 12. c. 6. n. 2. & ſeqq.*

Quæſtium & de eo, An qui fidē promiſit, 19

teneatur? R. Promittentem, animo quidē se obligandi, non tamen implendi, omninò teneri, cum vera sponsalia inierit, à quorum implendorum obligatione neutiquam eximit intentio contraria non implendi. Nam posita obligatione, tamquam præcedente, naturaliter infertur implendi necessitas, tamquam consequens, *arg. l. 1. §. 1. D. Si insufr. pet.* ubi legans ufumfructum loci, inutiliter dicitur adjicere, ne hæres præster viam. Sanchez *1. Disp. 9. num. 2. ubi alios in simili casu allegat.* Quod si promissio tantum fuerit externa, citra animum se obligandi, ea nec ponet sponsalia, neque ullam ad illa obligationem, quæ consurgit ex voluntate privati hominis, legē hanc sibi ponentis: ut ille cessante & hæc lex cessare debeat. Neque enim verba ligant citra consensum, sine quo nulla obligatio. Non est tamen talis externa promissio immunis à gravi peccato, propter pernitiosum mandacium; nisi vel necessitas excuset, ad evitandū scandalum, vel promissio non sit mutua, nec inde damnum redundet in fœminam, vel facile fuerit alteri colligere esse jocosam ex circumstantiis. Sanchez *d. disp. 9 n. 2.* Diff. Pontius *lib. 12. c. 2 n. 7.*

20 Quid si ex causa fictæ istius promissionis virgo se defloravi passa fit? R. Esse quidem, qui putant non teneri præcisè promittentem ducere virginem, sed posse liberari dotem constituendo, quod justitia commutativa tantum postulat reddi æquale, atque ita satisfieri in pecunia. Verùm contra dicendum, justitiam commutativam exigere, ut detur id, quod debetur: neq; enim aliud pro alio invito creditori obtruditur, *l. 1. §. 2. in fine D. Si cert. pet.* Nec facit, quod hæc materia spectet ad contractum innominatum. Facio, ut facias, in quo non est præcisè actio ad promissum, sed venit interesse *l. 5 in fine D de præscript. verbis*, secundum ea quæ traduntur *D. eod. tit. & C. De rer permutat.* Nam illa accipienda in casu, quo est damnum reparabile, quale non est hic. Navar. *in Summa c. 16. nu 17. & 18.* ubi hoc limitat, nisi excusaret inæqualitas magna, ex causa nobilitatis & divitarum: nam ea facit, stulte & temerariè spe matrimonii virginem fuisse inductam, utrei non sit prospiciendum & si ex verbis vel aliis conjecturis conijcere poterit fallacem animum, cum non stultis, sed errantibus jura subveniant. Quod & dicendum, si ex matrimonio secuturum sit grave scandalum, existusve difficiles timeantur. Quibus tamen casibus non erit liber promissor à reparando aliter detrimento amissæ virginitatis. Ad quod & tenetur, si ad eam ducendam reddatur inhabilis per initum cum alia matrimonium aut professionem, aut susceptum Ordinem sacrum. Quod si virgo putata talis non erat, liber est ab ea ducenda: imò & liber erit à restituendo damno, si ab ea quasi virgine sit inductus ad copulam, quia non tam decepit, quam deceptus est; decipienti autem non subveniunt jura. Quod si virginem se non prædicavit, pro tali tamen habita fuerit, non poterit, teneri virginitatem, quam non eripuit, compensare, tenetur tamen ob famam ereptam & ad deceptionem & ad coactionem. Navarr. *d. l.* Vid. Sanchez *latè 1. Disp. 10. nu. 2 & seqq. & eius contradictor* Pontius *d. c. 2. § unicon 14. & seqq.* Ferdin. Rebellus *de obligat. justit. p. 2 lib. 3. q. 8.*

Quid si postea fornicetur? R. Velle quidem aliquos, promissorem nihilominus teneri ad restitutionem, propter damnum ante illatum à cujus restitutione non liberatur eius fornicatione, non teneri tamen ad ducendam eam, quod ex eo, quia res integra esse desierit, liberatus sit ab obligatione ista. Verum dicendum etiam liberum esse promissorem à restitutione damni, cum tantum promiserit eam ducere: quæ obligatio quia culpa puellæ concidit, nihil supersit, ad quod possit dici teneri promissor sublata obligatione, quæ sola tenebatur, quæ eo invito non potest mutari in aliam. Quod & dicendum, si corruptor nubere illi renuat, aut pater eam tradere corruptori recusset, quia videtur obligatio remissa. Adeò, ut, si pœnitentia ducta, post ea ei nubere fuerit, parata, non videatur cogendus eam ducere, propterea quod obligatio semel extincta non reviviscat, invito debitore, *arg. l fin. Cod de condit insert; & l cum ex causa Cod. de remiss. pig.* Vid. Sanch. *d disp 10 n. 13.* 21

Habuerunt & cum effectum olim sponsalia, quod per copulam subsequentem transferint in matrimonium, quem etiamnum hodie habent in locis, ubi Conc. Trid. non est receptum, quoad decretum de matrimonio, id- 22

que

que ex præſumptione juris & de jure, *c. veniens* 18. *& c. ii qui fidem* 30 *h. t.* quam induxit Canon ex eo, quod judicaret accedentem ad ſponſam carnaliter, præſtam promiſſionem potius velle deducere ad effectum, quàm crimen committere, accedendo ſpiritu fornicario. Ita ut probatio in contrarium non admittatur, quæ non ſolet opponi præſumptioni juris & de jure, uti dictum ſupra, *tit de præſum.* nec proteſtatio contraria quidquam operetur, quod ſit facto contraria, & aliàs induceretur præſumptio criminis contra leges. Niſi tamen ſponſa vi præciſa cognita probetur. Exemplum eſt in ea, quæ poſtea Religionem vult ingredi, quæ non poteſt ex eo repelli, quòd ſit nupta, cum nuptiæ ſint invalidæ, propter defectum conſenſus ex parte mulieris, propter vim præciſam, *c. Sacris ſup. de his quæ vi &c.* Ut ceſſet dictorum Canonum præſumptio & ex ea deciſio. Barboſa *D. Soluto matrim. ad Rubr. p.* 2. *n.* 106. Habebat autem hic effectus locum olim in ſponſalibus cum certa initis.

23 Ut dubitetur, An & illi ſit locus in caſu, quo quis ex plutibus unam ducere promiſit? Reſp. Hoc quoſdam negare, quod eo in caſu non ponantur ſponſalia, quæ ineunda cum determinata, & cum una, uti nuptiæ. Copula autem ſuperveniens non niſi vera ſponſalia faciebat olim tranſire in matrimonium. Henr. Bohic. *ad c. Ex literis* 10 *n.* 2. *h. t.* Probabilius tamen alios affirmare, eo quod, licet ante electionem non ſint pura ſponſalia, per eam tamen ſecutam fiant abſoluta. Electio autem ſit per copulam, per quam & purificatur conditio, atq; ita ſponſalia tranſeunt in matrimonium. Covarr. *d. c.* 4. §. 1. *num.* 25. Menoch. *De præſumpt. lib.* 3 *c.* 1. *n.* 13 & 14. Sanch. 1. *Diſp.* 26. *num.* 7. & 8.

24 Inducit autem hanc præſumptionem actus conjugalis poſt ſponſalia habitus, non item præcedens: neque enim ſubſequens promiſſio aut conſenſus trahitur retrò ad purgandũ actum præcedentem. Erat etiam copulæ tantum hic effectus, non etiam tactibus, oſculis, amplexibus & ſimilibus impudicis, deductionii in domum, cum copulæ non æquivaleant, uti nec conatui ad copulam, *c. fin. h. t.* ex quo, cùm non habuerit effectum, non poteſt præſumi conjugalis conſenſus. Quando enim jus ex facto quodam aliquid præſumit, oportet illud ſit perfectum, *c.* 1. *inf. tit.* 10. *De natis ex lib. ventre.* Verùm cùm hæc aliter ſe habeant ex Concilio Trid. recepto in his atque aliis quibusdam Provinciis, quo requiritur, ad effectum validi matrimonii, coram Parocho ſuo & teſtibus ſit contractum, ut dicetur infr. *Tit.* 3. fruſtraneum eſt hac de re pluribus agere.

Quæ de effectu ſponſaliorum ſunt dicta, ea- 25
tenus obtinent, quatenus non ſubeſt cauſa eorum diſſolutionem permittens; non tantum ex partium mutuo conſenſu, cum jus quæſitum invicem remittere liceat, *l. pen. Cod. de pactis*, in iis ſcilicet, quæ non ponunt vinculum indiſſolubile: & quidem ſine peccato, cùm unumquodque per easdem cauſas diſſolvatur, per quas naſcitur, quando tantum agitur de jure partis, cujus ordinis ſunt ſponſalia, etiam jurata, *c.* 2. *h. t.* Nam & juramentum factum in favorem alicujus ab eo remitti poteſt, cum eius tantum intereſſe, ſecundum dicta ſuprà, *adt. de jurejur. n.* 78. Non tantùm, inquam, ex mutuo partium conſenſu, verùm & parte altera in vita, etiam inter puberes inita.

Et quidem Primò per ingreſſum in Religio- 26
nem approbatam: nam cum liceat ingredi ſponſæ de præſenti, ut dictum ſup. *tit. de converſ. conjug.* quidni & permittetur ſponſæ de futuro? cum nemo ſit impediendus adſpirare ad ſtatum vitæ meliorem, vinculo civili, quod & hac in re aliquid ſubeſt, ſoluto per mortem civilem. Nec obſtabit juramentum, cùm ex iisdem cauſis ſolvantur jurata, quibus ſimplicia: habent enim eamdem tacitam conditionem, & juramentum ſequitur naturam actus, 27
cui apponitur *l. fin. Cod. de non num. pec.* * Non eſt autem hoc caſu exſpectanda mors civilis, quæ inducitur per profeſſionem, cum ſufficiat adſumptio habitus, quæ dat licentiam alteri parti reſiliendi, ſi velit, cùm vinculum non ſit indiſſolubile, & ſubſit cauſa quæ prægnita meritò feciſſet alteram partem involuntariam quia grave ſit ei nubere, qui geſtavit cappam: quod etſi in ſe ſit laudabile, eſt tamen aliquo modo ignominioſum apud ſæculares, Navar. *in Summa c.* 22. *n.* 26. Sanch. 1. *diſp.* 42. *nu.* 2. Pont. *lib.* 12. *c.* 10.

Ubi quæri poſſet, An adſumptio habitus li- 28
beret etiam ipſum ingreſſum, ut, eo dimiſſo,

Digitized by Google

non teneatur sponsalia implere, si alter exigat? R. Verius esse, ingredientem, licet bonâ fide, non liberari à promissione, sed postea egressum teneri eam impleres ita altera parte exigente, necdum jure suo privata, ne privilegium concessum, ratione ingressus, prosit eidem egresso, in præjudicium alterius, cũ privilegia jus alterius diminuentia sunt odiosa, & strictè accipienda. Deinde contingeret aliquem suo se facto liberare ab obligatione, cui se obstrinxit, quod non est admittendum. Nec facit argumentum sumptũ à professione, quæ solvit matrimonium; quia illud hic non processit, cum noviriatus nihil novi inducat in ingresso, qui per eum non mutat statum, & mori non censetur civiliter. Ut non debeat posse auferre privilegium & jus alterius. Præterea non procedit argumentum à simili, quando subest odium, uti hic. Sanchez *d. l. n.* 4. Ordinis quoque majoris susceptioni adest vis dirimendi sponsalia, uti dicetur infra, *Tit.* 6. ubi etiam tractabitur, quatenus votum simplex, sponsalibus obster.

29 Hic verò etiam illud quæri potest, An qui de matrimonio intra certum tempus inciundo fidem jurato dedit, possit, eo non obstante, ingredi? R. Videri prima facie id licitum non esse, per text. *in cap commissum 16. h. t.* ubi Alexander III. ait, rutius esse, talem primum contrahere, & tum ingredi ante copulam. Facit argumentum dictum ex *cap.* 6 *sup. de jurejur.* ubi qui juravit usuras solvere tenetur, in reverentiam juramenti, quas tamen solutus repetit. Sed verius est, posse ingredi Religionem, contracto prius matrimonio. Fundamentum sumitur ex eo, quod sponsalia intrinsecè involvant hanc conditionem, nisi alter contrahentium ad Religionem transire velit, juxta *c. Ex publico sup. De conversi conjug.* quod cum loquatur de sponsalibus de præsenti, multò magis obtinebit in iis, quæ sunt de futuro. Adde, quod res sit periculosa prius contrahere, quia exponeret se talis periculo mutandi animum per consummationem. Facit, quod juramentum sequatur naturam actus, cui adjungitur, utreus perjurii nequeat haberi intrans.

30 Ad *c. commissum* variæ dantur solutiones. Aliqui volunt eo potius posteriorem sententiam firmari, quod dicat, esse tutius, ut non sit necessarium. Sed hæc interpretatio minus secura, cum melius sit ex objecto Religionem ingredi; cujus status semper censetur exceptus. Alii aliter respondent, sed minus ad rem. Melior interpretatio ipsius Cap. videtur hæc, quod Pont. ibi agat de eo, qui non habet animum deliberatum intrandi ante tempus præfixum, cui suadet, contrahat potius, quàm perjurium incurrat, cujus incurrendi periculo se exponere propter rempus instans ante cujus lapsum se obligaverat jurato ad contrahendum matrimonium, & postea, si velit, ingrediatur. Ut *d. c* 16 non agat Pont. de eo, cui simpliciter est animus deliberatus intrandi, sed qui dubius est, ut patet ex verbis, *& postea si elegerit.* Ita Innoc. *ad d. c. Commissum.* Covar. *p. 1. c. 5. n.* 11. Quæ interpretatio, ut sit probabilis, tamen dubia, cum ita accepto ritto Cap. sequeretur, Pontificem non debuisse dicere, rutius esse, sed necessarium esse. Deinde ista interpretatio supponere videtur quæ extextus sufficienter non colliguntur. Ut dicendum sit, Pontificis responsum non fundari tam in vi solius juramenti quàm etiam in eo, quod moraliter loquendo, post talia sponsalia multum interesse possit ad honorem & famam sponsæ, ante initum matrimonium deseratur, an post. Ut videatur saltè indirecte pertinere ad præstiti juramenti reverentiam, ut fiat quod promissum, si ita velit sponsa. Nam ad hoc obligatur sponsus, quoad sponsæ est jus: quod illi est salvum, quamdiu imminet infamiæ periculum. Quò facit, quod tradit Navarr. *Conf. 3. in fine sup. de voto*, ca vendum esse, ne qua infamia inde contra sponsum nascatur. Ut recte dixerit Pont. rutius esse, ut si nullum subsit tale periculum, tunc sine scrupulo possit contiuuò ingredi. Quòd si subsit sponso periculum vel impedimentum sui boni propositi, potest, non obstante nocumento sponsæ, continuò ingredi, quia hoc nocumentũ spirituale prævalet illius temporali. Qui post votum castitatis tale juramentum præstitit, nullo modo ei obligatur, quia cadat in materiam illicitam, qualenon tenet, ut dictum supra *de jurejur. n.* 46. Qui post istam obligationem votum religionis emisit, non potest sine peccato mortali priùs matrimonium contraiere, & tunc ingredi, quòd exponat se gravi periculo illud consumandi, & votum violandi, cui ob-

stricte

obſtrictus eſt: non tantum ſi ſolemne votum emiſerit, quod etiam ſponſalia diuimit, verùm & ſimplex religionis, quia & hoc ſponſalia diuimit, ut dicetur infra *Tit.6.* Niſi alio modo ſponſus non poſſit Religionem ingredi, aut ſubſit metus majoris mali, ſi ante non contrahat, aut etiam ſcandalum, aut infamia alterius, quæ ponunt juſtam cauſſam permittendi contractum matrimonii modo tamen illi ſit firmus animus poſt contractum intrandi Religionem. Navar. in *Summa c. 16. n.30.* Sanch. *l. Diſp 43. n. 6. & ſeq.* Pont. *lib. 12. c. 4. nu. 9. & ſeq.*

31 Quid ſi ſub promiſſione matrimonii obtenta fuerit copula? R. Ex dictis ſatis conſtare, tunc omninò teneri ante contrahere, propter partis & prolis detrimentum, quod evitare tenetur: non poteſt autem aliâ viâ, quam contrahendo. Navar. *d. Conſ. 3. in fine,* Sanchez. *l. Diſp. 44.* Quo caſu non videtur poſtea, alterâ parte invitâ, ingredi poſſe promiſſor, etiam ante conſummationem, cùm per contractum matrimonium non liberetur ab obligatione, nec ſufficienter reſarciat injuriam virginitatis, & honoris. Non obſtante voto religionis, quòd interea emiſit, quia illud emittit non potuit in injuriam alterius.

32 Secundò, Solvuntur ſponſalia per matrimonium cum alia ſubſequens, licet non deſit peccatum, propter violatam fidem, etiam necdum ſecutâ copulâ conſummatum, *cap. Sicut 22. h.t. c.1. inf. tit 4.* Ratio eſt, quia matrimonium ponit jus in rem, quod eſt potius jure ad rem, quod oritur ex ſponſalibus, *arg. l. Quoties 15. C. De rei vindic.* Ubi nihil facit copula cum verba de præſenti ponant jus in rem, matrimonium que perficiant. Unde ſequitur, relictam poſſe liberè cum alio contrahere.

33 Quid ſi matrimonium fuerit contractum nulliter? R. Sponſalia non diſſolvi, quia non præſtat impedimentum quod non dejute non ſortitur effectum, *c. Non præſtat De R. I. in 6. ubi* Joan. Andr. *num.* 12. Et hoc quoad contrahentem matrimonium; nam quoad alterum certum eſt illi, liberum eſſe inire nuptias cum alio, quod contrahens, licet invalidè, declaraverit tamen per hoc ſe renuntiare ſponſalibus, & liberare, quantum in ſe eſt, partem ſuam. Neque enim debet eſſe in cujuſque arbitrio, quocumque modo ſe liberare à nexu, quo tenetur. Navarr. in *Summa cap. 22. num. 16.*

Quæſtionis eſt, An per matrimonium validum ita dirimantur ſponſalia priora, cum alio inita; ut, eodem ſoluto, non teneatur poſtea implere priora, parte petente? R. Aliquibus non improbabiliter videri, non tenet, eoquòd obligatio ſit extincta per matrimonium. Obligatio autem ſemel extincta nō reviviſcit ſine utriuſque conſenſu, ne quis invitus in obligationem trahatur, *l. Qui 89. §. aream D De ſolutionib.* Sanchez *l. Diſp. 48. n. 3.* Poſſet tamen probabilius alicui videri non ita liberari contrahentem ab altera, quominus, diſſoluto matrimonio, teneatur eam, cum qua ſponſalia contraxit, ducere, niſi ſit alia cauſſa impediens. Ratio eſt, quòd non ram extinguatur ex ſponſalibus orta obligatio, quàm potius ſuſpendatur, ob majus vinculum, quo durante ſine effectu eſt obligatio ad ſponſalia. Sublato autem vinculo iſto, redit efficacia prioris obligationis, ne alias ſit in alicuius arbitrio ſe liberare ab obligatione pro lubitu ſuo. Facit hoc argumentum *d.l. Quoties* C. *De rei vindic* ubi res ſecundò vendita & tradita non poteſt primo tradi; non eſt tamen liberatus venditor ab obligatione, quà primo tenetur: adeò ut, ſi rem poſtea conſequatur, cogi poſſit eamdem tradere primo, niſi eidem ante ſatisfactum fuerit. Facit &, quòd poſt ſponſalia ingreſſus Religionem, liberetur eatenus ab obligatione; egreſſus tamen teneatur implere ſponſalia antè inita, ſi pars velit, ut colligere eſt ex traditis ſup. *ad tit. De converſ. conjugat.* Vide Pont. *lib. 12. c. 13. n. 4.*

Sponſalibus poſterioribus non eſt vis diſſolvendi priora, ne quidem juratis, cum nihil plus virium habeant prioribus non juratis, *d.c. Sicut 22. hoc tit.* & juramentum hoc caſu attendi non debeat, quia ſit ſuper re alteri debita, atque ita iniquum. Ex parte tamen illius, cui fides data erat, rectè dicentur ſoluta ſponſalia, quia non violant fidem, ſecundùm dicta ſupra *eod. num. 33.*

Q. An ſubſecuta copula cum poſteriori faciat diſſolvi ſponſalia priora? R. Hoc eſſe dicendum in locis, ubi non eſt publicatum Concilium Trid. nam ſecundum jus vetus copula ſponſalia ſubſequens ponit matrimonium, ut dictum ſupra, & repetetur infrà. Tantum

Digitized by Google

est quæstio in locis, ubi Trid. est receptum: & videtur juri conformius, non dissolvi priora, atque ita primam, non etiam secundam sponsam habere eius cogendi adimplere sponsalia, nisi prior juri suo renuntiaverit. Est enim irrita fides posteriori, propter priorem, & copula per se non facit irritari sponsalia, ut per eam injuria illata secundæ non debeat præjudicare priori, cujus reparatio alia via prosequenda, quam si consequi nequeat, imputet suæ facilitati. Posset tamen æquitas, ratione gravis injuriæ & damni ex defloratione accepti, aliud postulare, ut scilicet cedat prior non cognita eo in casu posteriori, si modò fuerit bonæ fidei. Nam si conscia fuerit sponsalitiorum cum alia, nihil est, quod eam excuset. Dico, non cognita; nam si & cum priori habita fuerit copula, nulla est ratio, quæ eam postponendam secundæ suadeat, cum cæteris paribus qui prior est tempore potior sit jure Rebel. *p.2. lib.4. q.8. nu.* 58. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 14 *nu.* 3 & 4.

37 Tertiò, Per supervenientem adfinitatem *c. Litteras inf. tit.* 13. *Deco qui cog consang.* quia res devenit in casum, à quo inchoari nequit, ad finitate impediente matrimonium, ut plenius dicetur infrà *d. tit.* 13. Idem est, si superveniat cognatio legalis, de qua *Tit.* 12.

38 IV. Per discessum altetius in longinquam regionem, altero non monito, etiam si sponsalia sint jurata, nisi de proximo rediturus sit spes, *c. De illu v. h. t.* aut nisi profectio sit necessaria, tunc enim durante sponsalia, & exspectandus est secundùm jus civile patienter reditus, donec causa detur, *l. Sæpè penult. h. t. De sod.* Sin absque causa alter discesserit, jura civilia præscribunt triennium, quo sponsa exspectet, si extra provinciam sponsus ierit, & nesciatur, ubi degat, *loc.* 2. *C. De repud.* si verò intra provinciam, biennium *lib.* 12. *C. De sponsalib.* Canones verò videntur indistincte dare licentiam ad alia vota adspirandi, *d cap. De illu h. t.* ubi nullum tempus apponitur: ut hac in parte videatur recessum à jure civili. Et ratio est, quia qui sic discedit, videtur juri suo renuntiare, & partem suam liberare, licet ipse teneatur, si alter velit, ne commodum ex facto suo reportet. Covarr *hic p.* 1. *cap.* 5. *num* 7. Et hoc si nesciatur, an congruo tempore sit rediturus: nam si verosimilis sit spes reditus intra tempus jure civili præscriptum, eaque periculum incontinentiæ in sponsi, aut alia necessitas, secutus est exspectare, propterea quòd sponsalia non sint facilè dissolvenda, & quoad fieri potest, sine partis injuria agendum, ut firma potius maneant. Ut dicendum sit, *d c.* 5. procedere in casu priori. Sponso absente ex licentia sponsæ, erit huic exspectandus illius reditus, quia consentienti non potest dici facta injuria: uti & si in proximo sit ejus redirus, secundùm *d. c.* 5. quod agit de dimittente terram, & ad alias partes se transferente, quod denotat diuturnitatem. Si sueiit in loco propinquo, requirendus est ad promissionem complendam intra terminum, & si justo teneatur impedimento, non sunt temerè sponsalia diuimenda, nisi, attenta qualitate sponsæ, periculum illi sit in mora. Covar. *d. loco in fine.* Vid. Rebel. *ubi sup. n.* 16. Sanchez *t. Disp. 54. per tot. & ab eo citati,* Pont *d. lib.* 12. *c.* 15.

39 V. Lapso termino, matrimonio contrahendo præstituto; cùm intra terminum promittens, eo lapso obligari nolit, quando scilicet terminus est appositus limitandæ obligationis, ejusque extinguendæ causa, *d. c. Sicut* 22. *h. t. l. Fidejussor* 29. *§. fin. D. Mandati.* Quo tamen casu is per quem stetit, tenetur nihilominus, si altera pars velit, ne cuiquam sit liberum sua malitia impedire obligationem. Si verò terminus sit adjectus ad solliciandum obligationis effectum, id est ad constituendum tempus, cujus lapsu debitor constituatur in mora, tunc lapsus termini non extinguit obligationem, cùm sint quasi duo contractus, unius faciendi, alter intra terminum faciendi, *l. Cessus* 25. *§.* 1. *D. De recept. arbit.* Ut si intra terminum non fiat, non possit dici sublata omninò obligatio. Covar. *d. cap.* 5. *n.* 5. Rebel. *d. qu.* 8. *num.* 18. Sanchez 1. *Disp.* 53. Pont. d. *lib.* 12. *c.* 16.

VI. Per supervenientem fornicationem alterius, sive spiritualem, ut hæresin, apostasiam, *can. Non solum* XXVIII. *q.* 1. propter periculum, sive carnalem, cum subiatelligatur conditio, si contra matrimonium non peccetur, *c. Quemadmodum* 25. *sup. De jureiur. ubi Gloss & Abbas.* Si tamen innocens velit teneatur reus implere promissionem, ne sua sibi prosit mali

Digitized by Google

malitia; ſic enim hæc diſſolutio tantùm arbitrio innocentis, non etiam ipſo facto. Idem videtur dicendum, ſi ſponſa tangi, oſculari ſe libidinosè patiatur; ſunt enim hæc ſigna animi impudici. In ſponſo hæc aliter ſe habere videntur, quòd ei iſta non ſint tam inhonesta. Covarr. *d. c. 5. n. 2.* Rebel. *d. loco nu. 5.* Sanchez, *l. Diſp. 55.*

41 Quid dicendum de ſponſa vi præcisâ devirginata? R. Nihilominus cogendum eſſe ſponſum ad complendam promiſſionem; cum licet nulla ſubſit ſponſæ culpa, res tamen non ſit integra; ſed notabiliter vilior, ut meritò cauſſet juſtum diſſenſum. *Gloſſ. in d. c. 25. Voculis, per can. Raptor* XXVII. *q.* 2. Abbas in *d.c. Quemadmodum nu. 12. ſup. De jurejur.* Covar. *d. loco n. 2.* Sanchez. *l. Diſp. 55. nu. 7.* Nec faciet quidquam juramentum, quia ſequitur naturam actus, nec excludit ſubintellectam conditionem.

Quid ſi utraque ſit fornicatus? R. Poni ab
42 aliquibus compenſationem, atque ita à ſponſalibus recedi non poſſe, quod in cauſſa matrimonii utraque ſit æqualis. Contrarium tamen verius eſſe, quia locus eſſe nequit compenſationi, niſi in paritate: hic autem non eſt paritas, cum multò gravior ſit fornicatio ſponſæ, utpote gravem notam ei inurens, quàm viri, ut multis tradit Tiraquel in *Legib. connub. l.* Et patet ex eo, quod fœminæ meretrici non licet filiam exhæredare, *l. Inaream C. De in off. teſtam.* patri tamen concubinario filiam meretriccm exhæredare licet. Covar. *ad c. Raymundus in princ. n. 15. De teſtam.* Nec rectè objicitur, quod adulteria utriuſque compenſentur; nam hoc, quia matrimonium eſt indiſſolubile; ſponſalia verò facilius ob murationem aliquam ſolvuntur.

43 An fornicatio præcedens ignorata cauſſet diſſolutionem? R. Id aliqui negare, inter quos eſt Abbas *ad. d. c. 25. per text. ibi*, ex ratione, quod præcedens fornicatio non contineat injuriam contra ſponſalia necdum inita. Quorum opinio in ſponſo poteſt procedere, cujus fornicatio non reddit illum viliorem, nec infamiam inurit fœminæ: niſi tamè ſæpè fuerit repetita, quia ſic præbet probabilem ſuſpicionem non ſervandæ coniugalis fidei; ut res illa datura ſit juſtam diſſolutionis cauſſam. In ſponſa tamen omninò verior eſt affirmativa, cum ei ſit infame amiſiſſe virginitatem: quæ & ideo vilior eſt, & viro ignominioſum, corruptam ab alio ducere. Ut hac de cauſſa meritò indicetur invitus non habiturus rem talem, qualem putabat. Niſi tamen ſponſus eo animo adfectus fuerit, ut etiam vitii conſcius, eam nihilominus duxiſſet, quod non poſſit videri deceptus. Navar. *in Summa c. 22. n. 27. verſ. Nono* Pont. *d. lib. 12. c. 18. n. 2.* Prohac parte facit textus in *l. 5. §. 1. verſ. ſiquidem C. De ſponſal.* ubi non diſſolvuntur ſponſalia per hoc, quòd mulier præſcivit turpem vitam ſponſi. Ubi vis ponitur in ſcientia: ut non obſtet *d. c. 25.* in cuius principio, dum negatur ſponſa cui juratò data fides, tejici poſſe, quæ ante ſponſalia eſt fornicata, acciptendum de ea, quam ſponſus probabiliter non ignorabat eſſe fornicatam.

Quid ſi fuerit vidua, quæ virgo putabatur? 44
R. Videri ob hanc cauſſam ſponſum non poſſe reſilire à ſponſalibus, propterea quòd licet vidua ſit vilior virgine, eius tamen conditio non ſit turpis. Verum videtur & hoc in caſu deeſſe animus, ex eadem cauſſa, ut aliqui volunt? non quidem propter irregularitatem, ratione bigamiæ, cùm parum de ſtatu Eccleſiaſtico cogitent matrimonium ineuntes, ſed quòd virginem ducere pluris æſtimetur, quam viduam.

VII. Per notabilem deformitatem ſuper- 45
venientem, ut amiſſionem oculi, naſi, paralyſin, morbum, alium contagioſum, aliamque infumitatem, qua unus ſponſorum alteri faſtidioſus, vel notabiliter debilis ad onera matrimonii ſubeunda redditur, *d. c. 21. & c fin. inf De connugio lepros.* Videtur enim ſubeſſe condtio, ſi res in eodem ſtatu manſerit. Covarr. *d c. 5, n. 2.* Navar. in *Summa c. 22. n. 27. verſ. Octavo*, Rebel. *d q. 8. n. 57.* Sanchez. *l. Diſp. 56.* Pont. *d lib. 12. c. 17. n. 4.* * Quod tra- 46
hendum videtur ad omne illud ſuperveniens, quod prægnoscitur communiter talis conditionis homines averteret à contrahendo ex ratione, quod generali obligatione nō videantur ea concluſa, de quibus non eſt cognitum, aut quæ præſcita impediviſſent obligationē, *c. Veniēs 16 ſup. De jurejur.* Veluti ſi agnoſcatur notabilis morum aſperitas & fœvitia alterius; ſi capitales inimicitiæ inter ſpōſos oriantur, *arg. l. 3. ll. fin. D. De adempt. legat.* quia ponunt iſtæ cauſ-

cauſſæ & ſimiles notabilem mutationem em. ciſſantque difficiles exitus, *c. 2. h.t.* & divortium quoad thorum, *c. Litteras ſup. De reſtit. ſpoliat.* ut à fortiori debeant cauſſare diſſolutionem ſponſalium. Navarr. *d. nu. 27 verſ. Undecimo loco.* Sanchez. 1. *Diſp.* 58.

47 Quid ſi bonis labatur, quæ dives erat? R. *Gl. d. c. 2. V. oculis*, velle, non cauſſari ea ex cauſſa diſſolutionem, quam ſequitur Covarr. *hicp. 1. n. 5 in princ. n. 5.* Barboſa *ad Rubr. D. Soluto matrim p. 4 n. 31.* & alii? quaſi ſponſo ſit imputandum, quòd nullam dotem ſit pactus. Videri tamen non improbabilem eorum opinionem, qui volunt ex paupertate cauſſari diſſolutionem, quia ponat notabilem mutationem propter onus novum, quod præcognitum averſatiſſet alterum à contrahendo. Quod magis procedet, ſi dos promiſſa recuſetur, *arg. c. De illis inf. tit. 5. De condit. appoſ.* Navar. *d. c. 22. n. 27 verſ. Duodecimo*, Sanchez

48 *Diſp. 59. nu 4.** Videtur & idem procedere, ſi, cum ſit dives, dotem conſtituere ſponſa recuſet, licet ſine ulla dotis mentione quis eam ſe ducturum promiſerit, etiam cum juramento. Nam licet matrimonium conſtare poſſit ſine dote, non tamen eſt decens & honeſtum, & tacitè de ea danda actum videtur, pro dignitate mariti, ut tenet Bald. in *c. Iuravit nu. 3 & 4. ſup. De probat.* Menoch. *Arbitr. 2. caſu 455. nu. 6* Sanchez. 1. *Diſp.* 60. *nu.* 2.

Q. An ad hanc diſſolutionem opus ſit auc-
49 toritate Judicis; R. Ex natura rei non requiri propter taciturn, quæ ſubeſt, conditionem, quæ non expleta fatit nihil videri actum. Et hoc in caſibus, quibus de iure & facto impedimentum eſt notorium; & citra ſcandalum fit diſſolutio. In occultis impedimentis opus eſt auctoritate judicis, ad evitandum ſcandalum: niſi ipſa ſponſalia ſint occulta; tunc enim, quia ceſſat ſcandalum, ſufficit propria auctoritas Abbas *ad d. c. 25. nu. 28.*

50 Ad diſpenſationem quod attinet, ea non ſpectat niſi ad Pontificem Rom. cùm agatur de jure alteri quæſito, quod nullus, præter ſupremum Principem, auferre poteſt. Et facit *c. Ex litteris 10. h. t.* ubi Pont. præcipit Epiſcopo, ut ſponſum, qui juravit contrahere, compellat, ſi non obſtet cauſſa rationabilis: ut non poſſit diſpenſare Epiſcopus, quia non diſponit ſuper jure ſuperioris, ut notiſſimum eſt.

Sponſalia de futuro ſub æquantur ea, quæ 51
ſunt de præſenti, de quibus poſterior Rubricæ pars agit, quæ alias dicuntur uptiæ; quod nomen deductum ab eo, quòd ſponſæ velo, verecundiæ cauſſâ, obnubi ſolitæ, cum ad virum deducerentur. Dicuntur & Matrimonium deſumptâ etymologia à matris nomine: non ideo, ut quidam volunt, quòd mulier propterea nubat, ut mater fiat; nam & Patrimonium dicendum eſſet, cum & vir deliberet eſſe pater: ſed rectius, ſecundum Gregorium IX. in *c. 2. ſup. De conver. infidel.* propter labores, quos tum ante partum, tum in partu, tum poſt partum matri ſuſtinet.

Nuptiæ ſunt viri & mulieris coniunctio 52
individuam vitæ conſuetudinem continens, *Inſtit. De patria poteſt* ſive omnis vitæ conſortium, divini & humani juris communicatio, *l. 1. De ritu nupt.* Dicitur individua quoad intentionem ſcilicet, quia uptiæ eâ mente ineabantur, ut eſſent perpetuæ & ſola morte dirimerentur, Quò facit, quod tradit Sextus Pomd. Feſtus, nuptæ caput flameo amiciri ſolitum, omnis boni cauſſa, quòd eo aſſiduè uteretur Flaminica, id eſt Flaminis uxor, cui divortium facere non licebat. Dico, quoad intentionem, quia, inſpecto jure civili; divortia fuêre permiſſa D. *De. divort. & Cod. De repud.* non etiam jure Canonum, ut dicetur inferius *tit. de divort.* * Hæc parte differunt 53
nuptiæ à concubinatu, coniux à concubina: hæc enim concubitus tantùm cauſſâ, quamdiu liberet, in domum recipiebatur, illa honore & adfectione maritali tractabatur; quia ex adfectu & animo habentis ea res cenſebatur, Erat autem jure civili extra legis pœnam concubinatus, quod per leges nomen adſumpſerit, *l. 3. in fin. D De conenbinis.*

Ubi lubet quærere. An et jure Canonico poſſit dici permiſſus? R. Si de Clericis quæ- 54
ras, uti in iis eſt prohibitus matrimonij uſus, ita & concubinæ. *ſup. De cohabit. Cler. & mul. l. Sacris 45. C. De Epiſc. & Cler.* Si de laicis, ita res clara eſt, ut nemo ſit Orthodoxus, qui concubinatum per Canones permiſſum eſſe aſſerat, quandoquidem paſſim xxxii. *q. 4.* expreſſiſſimis & clariſſimis verbis Canones deteſtentur concubinatum: & *can Audite 6 Diſt. 34.* habeatur *Fornicari vobis non licet, ſuſtinere vobis uxores. Concubinas habere non licet vobis:*

Digitized by Google

vobis: & ſi non habetis uxores, tamen non licet vobis habere concubinas. Quid expreſſius? Videntur tamen aliud quid inſinuare duo loca, ſi verba captes, in *can. Is qui 4. cum can. ſeq. d. Diſt.* 34. qui permittunt uxorem non habenti concubinam habere. Per quos nuperus quidam ſcriptor, verus ſciolus, movetur, ut dicat Canones ſibi contrarios, vel, quia piaculum putat hoc fateri, mavult admittere concubinarum eo jure permiſſum, ſub quatuor conditionibus, quas ſibi commiſcitur, auctoritate textus in *can. Solet* 7. XXXVII. *q.* 2. Prima, ut inter cœlibes conſiſtat: ſecunda, abſit animus procreandorum liberorum: tertia, adſit fides, ne alteri alter jungatur: quarta, ſimul maneant ad tempus, donec aliam dignam honoribus & facultatibus ſuis invenerint. O dignum helleboro caput! Duarum conditionum ibi D. Auguſt. meminit, ſcilicet ſi inter eos placuerit perpetuo ita manere, & abſit animus impediendi generationem. Illa prior nuptias facit, ſecundum definitionem jam datam; poſterior omnino deſideratur ad finem matrimonii. Unde eam requirit ibi Canon, non quod ſit neceſſarium, ut ineuntes matrimonium expreſsè cogitent generationem, ſed ne contrarium intendant. Nam licet ille ſit præcipuus matrimonii finis, qui copulam honeſtam facit, facit tamen & finis ſecundarius, ſcilicet evitandæ continentiæ, juſtum matrimonium. Secunda & quarta conditio falsò aſſeritur ex iſto textu non intellecto, vel perperam accepto ab illo Arcadico ſcriptore, cui plus verborum eſt, quàm rei. Nam quantum ad priorem, ut ſcilicet abſit animus procreandæ prolis, non ponitur hoc ibi pro conditione, ſed facti ſpecies ita habebat, quod ſcilicet eo animo non conveniſſent, ad quam reſpondetur, intentionem iſtam non impedire matrimonium, modo non evitarint generationem, vel eam malâ arte impedierint. Nam iſte animus impugnaret ſubſtantiâ matrimonii, acquisita ipſum impediret. Ut non ſit dicendus Pont. nolle naſci liberos, ſed potius naſci, dum non vult ei rei impedimentum poni per conjunctos. Poſterior conditio eſt falſiſſimè aſſerta, contra textum, ab impudenti iſto homine, cum Canon expreſsè aſſerat, intendentem ad tempus tantum aliquam ſibi jungere, donec ſe dignam magis inveneret, animo ipſo adulterum eſſe, non uxorem, ſed concubinam habere, &, ut verbo dicam, non tam probare, quàm improbare concubinatum: nam alias fruſtra ad tempus, ſibi aliquam jungentem damnaret adulterii. Mirum eſt, infectos Lutheranæ aut ſimilis ſectæ, quorum fæculum hoc fertile eſt, fæcibus plena quoque luce cœcutire, nec eos pudere etiam falſiſſima quæque proferre, ut aliquid videantur dicere, & populo imponere poſſint.

Nihil iſtius tenebrionis ſomnium promovet text. in *d. can.* 4. & 5. qui inſinuate videntur, licitum eſſe, uxorem non habenti concubinam habere, eumque ab altari non repellendum; cum ibi *Concubina* nomine veniat uxor non legitimè & palam præmiſſis ſolemnibus ducta, uti requiritur, ſed occultè, quod reſpuunt Canones, ut patet ex *can.* 1. 2. 3 *& aliis* XXX. *q.* 5. & ita ductam non dignantur nomine uxoris, quod licet eſſet matrimonium, minus tamen honeſtè contractum, *d. can.* 3. *in fine.* Et eſſe concubinas, quæ citra peccatum habeantur, patet ex *can. Concubina* XXXII. *q.* 2. qui dicit, non licere habere concubinas ad tempus, ne quidem filiorum cauſſa; perpetuæ ergo licet habere. Et apertè text. in *can.* 6. *Diſt.* 34. *Non licet vobis habere concubinas, quas poſtea dimittatis, & ducatis uxores*; utique tales habere, quæ non dimittantur, ſecundùm regulam, quod excluſio unius ſit incluſio alterius; quæ ſunt loco uxorum, imò veræ uxores, & in eo tantum à legitima uxore diſtant, quòd non ductæ ſolemniter, & non tam intento fine primario matrimonii, eo tamen non remoto, quàm ſecundario, ſcilicet vitandæ incontinentiæ. Et hoc modo dicitur *d. can. Solet*, inter cœlibes talem contractum perpetuò initum poſſe non abſurdè appellari connubium.

Quærere etiam hic lubet, An matrimonium ſit præceptî? R. Impudenter Lutheranos & ſimilis factæ hæreticos adfirmare, ſingulos homines ad nuptias obligari; non tantùm divino præcepto, ſed & naturali, ex eo, quòd matrimonium ſit de jure naturali, quale mutari non poteſt. *Inſtit. de jure natur. gent. & civili, in fine.* Unde eſt, quòd continentiam etiam Ethnici probatam oderint, & votum caſtitatis, virginumque Deo dicatarum congregationes procaciter inſectentur, adhæren- 56

Digitized by Google

tes suo principi tenebratum, omnis spurcitiæ & turpitudinis patcuti. Sed, missâ factâ eorum impudenti assertione, dicendum, fuisse quidem olim, ante genus humanum sufficienter propagatum, præceptum, singulos obligans ad conservandum & multiplicandum genus humanum: postea tamen, multiplicatis hominibus, non esse quidem revocatum, ne quidem per Christū, qui cæremonialia licet, non tamen naturalia præcepta per legem novam abrogavit, sed singulos amplius non obligasse; ipsam autem tantum communitatem aut tempubl. mansisse obstrictam in communi, ut per aliquos ei præceptō, eiusque fini satisfiat, aliqui verō cœlibes maneant, sive libera suâ voluntate, sive ex obligatione, quam sponte subierunt per Ordinis susceptionem, aut per votum continentiæ. Cujus observationem & possibilem esse, & Deo gratam, quidquid contra effutiant sectarii, patet ex Matth. c. 19. ubi Dominus laudat eos qui se castraverunt propter regnum cœlorum, id est qui se continuerunt: & ex Apostolo, 1. *ad Corinth.* 7. ubi dicit, benefacere eum, qui virginem suam jungit matrimonio, melius autem qui non jungit. Ut necesse sit, rem possibilem esse continere se, & bonam, frustrā enim alias id suaderet Apostolus. Quòd si nullus vellet contrahere, vel nullus superesset præter voto obstrictos, qui casus non continget, dato tamen, rectè dicetur eos teneri ad matrimonium ne pacto privatorum præcepto ex naturali obligatione vim habenti præjudicetur.

17 Materia matrimonii, circa quam, sunt corpora contrahentium, masculi scilicet & fœminæ, ut in reliquis contractibus res, de qua agitur: non tamen indistinctè quilibet. Nam ut nuptiæ consistant, oportet contrahentes sint cives Romani, quales hodie sunt omnes, qui Christo nomen dederunt. Cum peregrinis non est cōnubii jus, quales sunt Judæi, pagani, infideles, *can. Non oportet & can. Cave* XXVIII. *q.* 1. Externæ provinciæ incolæ nomine peregrini neutiquam veniunt, uti decisum *c.* 1. *h.t.* Cum hæreticis prohibitus quidem est nuptiarum contractus, propter perversionis periculum initus tamen tenet, *Gl. in d. can. Non oportet.* Ratio diversitatis consistit in baptismi conformitate, quæ sufficit, ut hoc Sacramentum procedat, quod non impeditur per fidei difformitatem: quamvis non sine gravi peccato nuptiæ à fideli cum hæretico ineantur, propter jam dictum perversionis periculum. Quæ conformitas deficit in pagano. Ubi notandum est, non tam ex definitione Ecclesiæ fidelem cum infideli nulliter conjungi, cùm loca allegata non sint desumpta ex aliquo Concilio Generali, quàm ex usu & consuetudine Ecclesiæ prædictam conciliorum determinationem recipientis, & talia conjugia irrita censentis. Ita Bellarm. *Tomo* 2. *Contr. lib.* 1. De *matrim. c.* 23. à quo dissentit Bas. Pontius *De matrim. lib* 7. *c.* 47. *n.* 5. qui & de matrimonio Catholici cum hæretico integrum Tract. scripsit.

Q. An excommunicatus nuptiarum sit capax? R. Non esse quidem cum tali communicandum, eumque peccare ingetendo se hominum commuuioni, actus tamen eius tamquam à privata persona gestos tenere; cum nullibi irritentur, *c* 1. *De except.* ad quos spectat matrimonium, estque de eo textus in *c.* 6 *inf. De eo qui duxit in matrim.* * Neque potest rectè inter peregrinos computari, cum inter effectus excommunicationis non sit, quòd ad peregrinitatem aliquem redigat, licet peregrini loco habeatur quantum ad communicationem, ut maneat verus civis & liber homo, usum rationis habens. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6 *in pr. n.* 3. Navarr. in *Summa c.* 27. *n.* 36. *ad* 6. 18 19

Tenent etiam nuptiæ cum perjuro & existente in peccato mortali, cum nullibi declarentur irritæ. Jus civile, ob metum alicujus incommodi, nuptias non admittit inter tutorem, curatorem, & eam, quæ in eorum tutela aut cura fuit, ante redditas rationes, *C. De interdicto matrim. inter pupil.* inter Præsidem, milites, officiales que provinciæ, & mulieres ejusdem provinciæ, ob metum concussionis & fraudis, *l. Si quis officium* 38. *& l. Eos* 65. *D. de ritu nupt.* inter Senatores, eorumque liberos, & libertini generis fœminas, aliasque adjectæ & vilis conditionis, *l. Lege Iulia D. eod & l. Humilem C. de incestis nupt.* Quæ prohibitio postea immutata, concessis illicitibus, ut ducant libertinas, sub certis conditionibus, *Nov. Vt liberti de cætero* 78 *§. Si quis autem* quas non attinet referre, quandoquidem lege Canonica, ad quam spectat inducere impedimenta

Digitized by Google

menta matrimonii, hujusmodi prohibitiones ceſſent. *Gl fin. in can.* 1. xxx. q. 3. Covarr. *hic p.* 1. *c.* 6 §. 10. *n.* 31.

41 Oportet etiam contrahentes ſint ætate habiles, ut dicetur *Tit. ſeq.* nullumque inter eos exiſtat impedimentum, de quo infrà ſuo loco. Quod alius eſt impediens tantum, quod impedit quidem nuptias iniri, non tamen dirimit initas, cujus generis ſunt ſponſalia pura, *inf. Tit.* 4. Votum ſimplex. *Tit.* 6. Interdictum Eccleſiæ, *Tit.* 16. Aliud eſt dirimens, quod non tantum contrahi impedit, ſed & contractas ſtare non permittit. Oritur iſtud, vel ex parte defectus conſenſus, cui error, vis, metus cauſſam dedit; vel ex parte defectus potentiæ, ſive naturalis, quem ponit frigiditas, maleficium, ſive legalis, quam cauſſat coguatio, affinitas, votum ſolemne, publica honeſtas, ſtimen, cultus diſparitas, de quibus ſingulis infrà ſuo loco. Acceſſit & clandeſtinitas per Conc. Trid. *de qua inf. Tit.* 3.

42 Ad ecutum verò aſſorum impedimentorum referri poteſt meretricium, cùm per hoc nullibi inveniatur poni impedimentum, & talis mulier corporis ſui poteſtatem liberam habeat, atque conſentire in alterum poſſit. Imò meretricem ducere in uxorem, eſſe licitum & pium opus, proficereque ad remiſſionem peccatorum, ait Pont. in *c. Inter opera* 20. *h. t.* Ubi meretrix dicenda, quæ paſſim corpore quæſtui facit, *l. Palam* 43. *D. de ritu nupt.* qualis ibi non tantum dicitur, quæ in lupanari proſtat, ſed & quæ in taberna, caupona aut qua alia pudori ſuo non parcit. Semel aut bis copiam ſui faciens quæſtus ergo etſi non videatur poſſe dici palam quæſtum corpore ſuo facere, videtur tamen comprehendi ſub *d. c.* 20. Ut & illam ducens meretur remiſſionem peccatorum: imò & illam, quæ ſine quæſtu ſe vulgat, *d. l.* 43. §. 3. quia non poniturvis in quæſtu, ſed in eo tantum, quod à turpi vita avocetur ad honeſtum conjugii ſtatum. Quo modo & videtur obtinere illius deciſio in eo, qui ducit eam, quæ jam diſpoſita ad amplectendam turpem vitam, & ſe vulgare propoſuerit cauſſâ paupertatis, aut alia, cum ubi obtinet ratio legis, quæ eſt avocatio à turpi ad honeſtam vitam, debeat & obtinere eiusdem deciſio. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 8. §. 11. *n.* 1. *& ſeqq.*

Intrinſecè matrimonium componitur ex 63
mutuo contrahentium conſenſu, verbis aut ſignis externis declarato, quatenus habet rationem traditionis tamquam materia, quatenus verò acceptationis tamquam forma. Promiſſio enim ſive traditio ante acceptationem eſt inefficax, & ſe habet inſtar materiæ, quam acceptatio hinc inde tamquam forma dans ei eſſe, perficit. Acceptatio iſta quocumque modo olim fiebat & obligabat, etiam ſine teſtibus ullis. Hodie conſenſus coram proprio Parocho & duobus tribusve teſtibus eſt exprimendus, ut dicetur infrà *Tit.* 3. & ferti debet in id, quod eſt de eſſentia matrimonii, ſine qua res eſſe non poteſt: unde non poſſunt addi conditiones eſſentiæ repugnantes, de quibus inf. *Tit.* 5. Copula ad ſubſtantiam ejus non eſt neceſſaria, argumento emptionis, quæ vera eſt ante traditionem, nam ex mutuo conſenſu ſubſtantiam ſuam conſequitur. Subarratio per annulum, aut aliud quid, interpretationem ſuam recipit juxta loci conſuetudinem, aut verba ſubjecta: quæ ſi de præſenti fuerint, matrimonium, ſi de futuro, ſponſalia ponunt, juxta dicta ſup. *eod.* Dari autem annulos ſponſæ per ſponſum loco anhæ etiam antiquis fuit uſitatum. Plin. *lib.* 33. *cap.* 1. quibus ex antiquo Chriſtianorum uſu inſculpi ſolitum fidei ſignum, quod eſt hieroglyphicum mutui fœderis æque concordiæ.

Contrahitur matrimonium non tantum ab ipſis partibus, ſed & per parentes eorum, quatenus partes vel præſentes vel abſentes conſentiunt vel ratum habent.

Ubi quæritur, An conſentire cenſeatur, co- 64
ram parentibus cauſſam iſtam agentibus tacens? R. Ita videri *arg. c.* 1. §. *fin. De deſponſ. impub. in* 6. cum tacens pro conſentiente habeatur, *c. Is qui tacet De R. I. in* 6. ſaltem in iis, quæ commodum ejus reſpiciunt, ut hoc in caſu. Creduntur enim parentes quaſi ex mandato ea, quæ ſunt liberis commoditra, hæc in re procurare, propter adfectum erga eosdem. Aliter ſe res habebit, ſi quis taceat coram extraneo contrahente ejus nomine, quia non ſubeſt idem adfectus, neque mandati præſumptio in extraneo, atque in parentibus.

Digitized by Google

Covarr. *hic p. 2. c. 4. in prin. n.* 7. Debet hic consensus esse mutuus: quamvis possit ab uno prius exprimi, & alterius subsequi, durante tamen prioris consensu: quem revocari posse & mutari, antequam alter consensum expresserit, extra dubium est, cùm contrahere quidem voluerit, necdum tamen contraxerit, & ut non tenetur alter, ita nec hic debeat teneri.

65 Item quæritur, An per procuratorem contractum obliget? R. Omninò, nec tantum ante Conc. Trid. ut patet ex *cap. fin. De procurat. in* 6. ubi hoc expressum, sed etiam post, cum Conc. quoad istam rem nihil immutaverit. Ubi Primò oportet procurator habeat speciale mandatum, id est nominatim ad matrimonium n cum certa persona ineundum, *l. Generali* 34. D. *De ritu nupt.* Posset enim alias contrahi cum tali, quæ meritò posset displicere. Secundò, per se exequatur; neque enim substituere illi licet, nisi expresse sit permissum. Tertiò, servet fines mandati, & non sit revocatum; nam alias non tenetur matrimonium, licet procurator ignoraverit revocationem, propter deficientem consensum, *d. c. fin.* Quod hac in re est speciale, propter summam in matrimoniis requisitam libertatem: ut ne quidem juramentū de non revocando tale mandatum obstet, quo minus revocatum sit inutile. Covarr. *d. loco n.* 13. Sanchez. 2. *Disp.* 11. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *q.* 5. Desiderant aliqui, mandatum detur coram Parocho & testibus: sed cùm hoc non requirat Trid. quod tantum vult, ut coram proprio Parocho & testibus consensus exprimatur, satis erit, si procurator coram Parocho loci & testibus exprimat voluntatem mandantis, cum tali persona contrahentis, etiamsi litteræ, quibus continetur potestas procuratoris, non sint visæ.

66 Potest & matrimonium miti per litteras, cùm per eas sufficienter exprimatur consensus hinc inde, qui etiam debet permanere; nam si alteram partem pœniteat ante traditionem aut acceptationem litterarum, nihil ea operabuntur, juxta dicta supra, & *l.* 4. *in pr. D. De manumiss. vind.*

67 Consensus hic sit de præsenti, veluti, *Accipio. Habeo te in conjugem*, expressus ab ipsis contrahentibus, Verba Sacerdotis nihil faciunt, cum tota matrimonii substantia consistat in partium consensu. Quare autem Parochi præsentia desideretur, dicetur infrà *Tit* 3.

Disputatur autem, An præter consensum 68
contrahentium requiratur & consensus parentum? R. Esse qui non civili tantum, sed Canonico & naturali jure eum requisitum velint, qui videntur mihi errare, ut obiter declarandum. Quod igitus attinet ad jus naturæ, eo non requiri necessario consensum parentum, inde constat, quod jure civili passim sufficiat consensus patris, non etiam requiratur matris, *Inst. de nupt.* quodque solus consensus avi sufficiat in elocanda nepte, patris non sit habendus, *l. Orationes* 16. §. 1. *D. De ritu nupt.* cum, si jure naturæ requireretur parentum consensus, etiam matris fore necessarius, nec solius avi sufficeret in elocandæ nepte, sed & patris requireretur; nec emancipatus validè contraheret, non audito patre, *l. Filius* 25. *D. de rit.* cum vere filius maneat, & ex æquo parentibus debeatur honos, quod & vult divinum Decalogi præceptum, non mutabile per juris interpretum, § *fin. Instit. De jure natur.* Ut frustra respondeat Pulveus, id datum esse patriæ potestatis tantum ea responsio facit nō rationem naturali, sed civili: rantum desiderari consensum patris, ne scilicet ei invito adnascatur suus hæres, non etiam matris, cui non sunt sui hæredes, cui non habeat in potestate. Facit, quod in sacra Scriptura nullum hanc rem concernens inveniatur præceptum. Et licet legantur aliqui parentum consensum expetisse, ad nuptias ineundas, legumtur tamen & alii eas validè iuisse, consensu non petito, uti Esau, Tobias. Ut nihil faciat quartum præceptum Decalogi, quod minimè concernit perpetuum vitæ spatium, cujus electio debet esse libera, præcipuè conjugalis, ut facilius procedat. Nihil etiam facit textus *Instit. De nupt. in princ.* qui habet, naturalem rationem id suadere, quia est consilii, non præcepti; & quidni eadem suadet adhiberi consensum matris? Vid. Sanchez *lib.* 4. *Disp.* 22. Rebel. *p.* 2. *lib.* 2. *q.* 14. *Sell.* 1.

Quantum ad jus Canonicum, quidquid a- 69
lii effutiant, plerique minus æqui in Sedem Apostolicam, certum est, eo non requiri consensum parentum de necessitate, uti patet ex *can. Sufficiat* XXVII. *qu.* 2. qui dicit sufficere solum

Digitized by Google

solùm, consensum contrahentium. Verum textum illum aiunt supplendum esse, tum ex lege civili, in qua fundatur, tum aliis ex locis, quæ consensum parentum requirunt. Ut melius faciat text. in *c. Veniens 13. h. t.* ubi nuptiæ sine consensu parentum dicuntur tenere. Et ut hic textus aliter si possit esse dubius removet omnem dubitationem. Trid. *Sess. 24. cap. 1. de reform.* quod expresse definivit, matrimonia citra consensum parentum inita esse rata, nec posse annullari. Cujus ratio est, quod non debeat electio vitæ ab alieno dependere arbitrio, *c. cum virum 12. in fine sup. de Regularib.* quàm aliàs facile contingeret impediri in injuriam matrimonii, cujus libertas non est minuenda. Minui autem contingeret non rarò, si requiramus consensum parentum, quorum stultitia aut avaritia non rarò honestas liberorum adfectiones impediret, eosque in cælibatu degere; domique emarcescere faceret. Costal. *in l. 1. D. de ritu nupt.* Facit textus *in c. Puella XX. q. 2. & in l. Nam quod 14. D. Ad S. C. Trebell.* ubi ea, quæ sunt publici juris, non sequuntur jus patriæ potestatis. Vid. Ant. Corr. *lib. 1. subsec. Lect. c. 4.* Joan. Andr. *ad c. fin. tit. seq. & plenè* Bellarm. *Contr. Tomo 1. de matrim. lib 1. c. 19. & 20.* & Pont. *lib. 2. c. 1. §. 1.* Optant tamen Canones, & Trid. *d. loco.* consensum parentum adhiberi, quod hoc tum honestas requirat, ne aliàs præcipuè filiæ exitiementur appetentiæ procacioris auctores, si ipsæ de nuptiis suis electionem sibi vindicent. *can Honoramus in fine XXXII. q. 2.* tum utilitas, ne contingat liberos inconsultis parentibus nubentes in gravia incidere incommoda, & per contemptum erga parentes peccata se involvere; nisi causa sit eos excusans. Non obstant varii textus qui adferuntur in contrarium, *can. Nostrates XXX. qu. 5. can. Non omnis XXXII. qu. 2. & alii*, qui insinuant requiri parentum consensum; nam sunt accipiendi de honestate, non etiam de necessitate, ut ex iis est colligere.

70 Quantum ad jus civile, plerique contendunt irritas eo jure esse nuptias; quas non firmat parentum consensus, per varia juris loca, quæ videntur indicare nullitatem talium nuptiarum. Verùm eiusmodi loca accipi possunt secundùm Paullum, 2. *Sent. tit. 25.* qui dicit eos, qui sunt in potestate, sine consensu eius, in cuius sunt potestate, non rectè quidem contrahere matrimonia, contracta tamen non dissolvi; subjuncta ratione, quod contemplatio publicæ utilitatis, id est nuptiarum, *l in bello 12. §. medio 3. D. de capt. & postlim. reversis.* privatorum commodis præferatur. Idem colligitur ex *l 1. D. exhibend. liberis*, ut latius probatur, *Instit de nupt.* Ut rectè dicat Cuiac. *lib. 3. Obs. c. 5.* legem prohibentem contrahi nuptias iniussu parentum esse imperfectam, quòd eas quidem contrahi prohibeat, contractas tamen stare patiatur; & licet declarare esse injustam uxorem, permittat tamen esse uxorem, qualis est non accepta solemnitate.

Præterea requiritur, consensus sit liber ab 71
omni metu, qui si alibi, præcipuè hac in materia difficiles dabit exitus, & cum non ponat liberum voluntatem quæ hic omninò desideratur causabit nullitatem utroque in foro, ut videre est, *in d. c. Veniens 13. h. t. & c. inf. de conjugio leprof.* ubi ille, qui metu justo inductus cum aliqua contraxit, non impeditur aliam ducere: quod non esset, nisi in utroque foro esset libera ab ea, cum qua contraxit; licet alii contractus metu initi non sint ipso jure nulli, ut dictum suprà, *tit. de his quæ vi, &c.*

Quæritur autem, An jure naturæ metus ir- 72
ritum ponat matrimonium, an verò tantùm Canonico? Resp. Multos velle, ipso jure ex propria actus natura poni irritum matrimonium metu contractum; inter quos est Covar. *hic p. 2. c. 3. §. 5. n. 6.* & alii, quos allegat Sanchez, *4. disp. 14.* verum probabiliorem videri sententiam, tantùm jure Ecclesiastico esse irritum, juxta ea, quæ diximus in simili supra *tit. de voto n. 35.* cum si qua daretur ratio, quare irritum esset jure naturæ, ea esset quod metus, auferendo libertatem consensus, poneret simpliciter in voluntarium. Id quod falsum esse patet iis, quæ sunt dicta sup. *de his quæ vi & c. n. 2.* ubi traditum, coactam voluntatem esse voluntatem, & summo jure obligare, secundùm *l si mulier 21. in fin. D. quod metus causa gest. esse dic.* Facit, quod etiam juramentum requirat libertatem; & tamen metu extortum obliget. *c. verum, c. Si verò sup. de juram.* Covar. *d. §. 5. n. 2.* Tenet hanc partem Navar. *in Summa c. 22. n. 50.* ubi addit, multas

Digitized by Google

ejus rationes tradi ab Abbate, in *c. cum locum n. 7. b. t.* castramen solas non sufficere, sine statuto Ecclesiæ, ad inducendam nullitatem ipso jure.

73 Necesse autem est metus sit justus, cadens in constantem virum, secundum qualitatem personæ, qua de actu sup. *De his quæ vi &c.* Quo modo metus reverentialis non impediet matrimonii libertatem. *d. Non cogitur 21 cum l. seqq. D. de ritu nupt.* Sic in *c. 1. in fine de desponsat. impub. in 6.* præsens & tacens parentibus contrahentibus non judicatur ideo dissentire, sed consentire, nisi minæ graves concurrentes impediant consensus libertatem. Covarr. *hic p. 2. c. 3 §. 6 n. 5. in fine.* Sit incussus injuste ab extrinseco, & quidem ad extorquendum matrimonium. Dico, injuste, quia si justè incussus sit, non est, quod actum hunc ponat irritū.

74 * Unde si damnatus ob crimen, promissâ remissione sub conditione ducendi meretricem eam duxerit, tenebit matrimonium, quia non potest dici subesse metus justus, cum damnatus sua spoute, ad evitandam mortem, hunc modum elegerit. Covarr. *d. c. 3 §. 4 n. 29.* Sanchez 4. *disp. 12. n. 8.* Dico, ab extrinseco, quia si ab intrinseco procedat, ūti à morbo causante mortis metum, non potest dici injuriosus, cum à natura procedat. Dico, ad extorquendum matrimonium: quia aliàs non tam impellitur quis alio, quàm à seipso.

75 Quid si causam timoris justi quis dederit, ut belli sibi fuisq. inferendi, nisi hosti nubat? R. Posse videri, validum esse matrimonium, per *l. si mulier 21. D. quod metus caus.* ubi libertas ingrata partiono, si metuens retrahi in servitutem aliquid ei dederit vel promiserit, tenet donatio: & *l. 3 §. 1. eod. tit.* dicitur vis, quam Magistratus intulit, non vitiare contractum. Dicendum tamen, quando metus ab extrinseco incutitur, principaliter ad finem extorquendi matrimonii, etiamsi cadat in constantem virum, & causam timoris præbuerit, matrimonium esse irritum. Ratio est, quòd injuria fiat Sacramento, si istis mediis intendatur per se extortio matrimonii, propter imminutam libertatem, quæ non minuitur minus data causa; quam non data. Nec obstat, quod dictum modo de damnato, nam ibi non intenditur metus principaliter ad extorquendum matrimonium, sed per accidens, data electione elegit spontaneè. Quòd si intenderet metus principaliter ad matrimonii extorsionem contractum non foret validum, cum eo casu vis inferatur, & inferens sit injurius alteri, & ipsi Sacramento: quod idem non contingit in casu alio, cum voluntas maneat liberior. Vide latè Sanchez *lib. 4. Disp. 13.* Rebell. *d. lib. 2. q. 11. sect. 2.*

76 Quid in casu, quo superadditum juramentum? R. Ut non teneat matrimonium propter justum metum, ita nec tenere juramentum, nec per illud induci obligationem ad observationem contractûs, ut relaxatione non indigeat. Nam cum matrimonium sit nullum, ut jam probatum, ita & juramentum, quod sequi solet naturam & conditionem actûs, cui appositum, *l. fin. C. de non num. pec.* & ita definiunt, *c. 2. inf. de conjugio leprof.* ubi ille, qui cum prima contraxit, metu justo inductus, & juravit, si postea aliam in uxorem acceperit, cum illa manere jubetur, non obstante juramento priori præstito, cum ibi nulla fiat mentio præviæ absolutionis aut pœnitentiæ, quā injungere solet Pont. iis, qui fidem fallunt uti in *c. sicut 22. b. t.* Ut signum sit, juramentū ibi non tenuisse propter defectum consensus, quem non supplet juramentum. Covarr. *d. c. 3. §. 5. n. 3* Sanch. 4 *disp. 20 q. 4. n. 14. & 15.* Pontius *lib. 12. c. 8. §. ult. n. 75* Ubi non rectè dicetur juranspeccare, quòd videatur mentiri, dicens se consentire, cum non consentiat, quia consentit quidem, sed non liberè Covarr. *d. §. 5. n. 10.* Itaque casu nec tenet actus, ut matrimonium neque etiam ut sponsalia, tum quod de iis non agatur, tum quod & ista requirant libertatem quam adimit vel impedit gravis metus. * Ut 77
proinde & sponsalia sint nulla, & juramentum accedens nihil operetur, fecundum dicta: & patet hoc ex *c. ex litteris 11. tit. seq.* ubi puella, quæ invita & jurata fuit desponsata cuidam puero, non impeditur alteri nubere, non facta mentione relaxationis, ut inde rectè colligatur juramentum esse nullum. Covarr. *d. §. 5. n. 1.* Barbosa *p. 4. n. 30. ad Rubr. D. Soluto matrim.* Sanch. 4. *disp. 19.* Pont. *d. loco n. 76.*

Quæritur, An metus purgetur per copulam? 78
R. Omninò, si spontanea sit, & habeatur adfectu maritali; atque ita ratificari priorem contractum, & incipere ex nunc valere, accedente alterius consensu, qui per talem copulam

fuit;

sufficienter exprimitur, *c. is qui 30. h.t.* Abbas *ad c. veniens 13. n. 6. eod.* cum verbis an factis consensum explicemus non interest, Sanchez, 4. *Disp.* 4. 18. *n.* 2.

79 Quid si metu mortis copula sit extorta? R. Hanc quæstionē non esse dubiam post Conc. Trid. in casu matrimonii initi sine Parochi & testium præsentia, cum, juxta dicta & dicenda necessariò per illud requiratur istorum præsentia, ut copula nihil operetur. Tantùm esse dubium ante Trid. & post illud, in casu matrimonii initi coram Parocho & testibus, Et dicendum, esse quosdam, qui velint convalescere quia non sit metus cadens in constantem virum, eò quòd indicat ad peccandum, ad quod committendum non datur justus metus; ut videatur saltem interpretative copula habita animo maritali. Et facit, quod textus plerique, ut *cap. 2. inf. de conjugio leprof. & cap. 4. inf. qui matrim. accus. poss.* satis insinuent, metum purgari per copulam, & per eam accedere consensum, ut explicat ibi Gl. & videtur eius esse sententiæ Covar. *hic p. 2. c. 4. §. 1. n. 11.* Probabilior tamen est contraria, scilicet non convalescere matrimonium, propter metum, qui facit deesse consensum, *c. cum locum 14. h.t.* qui etiam hac in parte esse potest gravis, propter malum comminatum grave, quod libertatem consensûs auferet. Et ut talis copula non sit extra peccatum letale, si habeatur citra animum maritalem, atque ideo metus ex ea parte non sit justus, ut consensum ponat in copulam, non tamen ideo ponit etiam in matrimonium quia est aliud à copula, & ejus respectu est justus, ut consensum auferat. Potest enim aliquid diverso respectu esse justum & injustum, operari aliquid & nihil efficere. Facit, quòd ut consensus expressi per verba effectum impedit metus, ita etiam impediat fictum & præsumptum, cum, stante eadem causa, idem proveniat effectus. Nisi velimus admittere fictionem plus operari, quàm veritatem, & ei non obstare, quod obstat veritati, quod est contra *l. Filio 23. D. de liberis & post.* cum fictio naturam imitetur, non etiam superet, *Inst. De adopt. §. minorem.* Ex dictis patet responsio ad primum argumentum in contrarium, non esse quidem metum justum quoad copulam, esse tamen justum quoad matrimonium. Textus allegati tantum loquuntur in casu, quo copula subsecuta est spontanea. Ita tenet Abbas in *c. Consultationo 28. nu. 7. & cap. Dilectioni n. 13. h.tit.* quem alii sequuntur Navar. *in Summa c. 22. num. 51. in fine.*

Idem dicendum de cohabitatione; nam 80
enim, qui potest recedere, permanet, non potest non videri consentire, & actum priorem ratificare. Ut tamen cohabitatio sit signum sufficiens consensus, oportet Primò sit spontanea, cessante omni metûs causa, nam tadurante, durabit & metûs, qui ponet defectum consensus. Copula inter veniat non est necesse, cum textus in *c. Ad id 21. h. t.* tantùm se fundet in cohabitatione. Secundò, sit diuturna *d. c. 21.* Ubi quantum temporis sufficiat, videtur arbitrio Judicis relinquendum qui consideret circumstantias & recedendi occasionem & motam. Nam quod in *d. c. 21.* fiat mentio anni & dimidii, est tantum ratione facti contingentiæ, non etiam ut jus ponatur. Tertiò, ratificans sciat matrimonium non valere, alias error poneret vitium, quia nihil magis consensui contrarium quàm error Sanchez *d. disp. 18. n. 4. & seq.*

Quæri etiam hic posset, An arrharum com- 81
missio ponat metum? R. Eam esse receptam jure civili, *l. sin C. h.t.* & ab Ecclesia non tam improbari, quàm approbari arrharum commissionem ex parte eius, qui eas dedit, & à contractu iniustè recedit; & restitutionem earum duplum aut triplum ex parte eius, qui recepit, & à contractu resilit; nec videri hanc rem causare justum metum, cum partium arbitrio ita fit conventum, * Ubi nihil facit, quod legibus & Canonibus passim pœnæ adjecto improbetur, *c. Gemma h.t. & l. fin. C. de sponsal.* ne matrimonia sint minùs liberæ; nam aliud est in pœnam apponi, aliud arrham committi. Verùm in adsignanda ratione diversitatis labotatur. Ponunt eam plerique in eo, quod arrhæ maturiori consilio soleant constitui, propter earum traditionem & receptionē, & communiter non sint ita magnæ; pœnæ verò minus deliberatè imponantur, cum tantum promittantur, Bart. In *l. Titia 134 n. 4. D. de V. O.* Proclivior enim quisque est ad obligandum se verbo, quàm ad pecuniam numerandam, aut rem tradendam. Covarr. *hic p. 2. c. 3. §. 7. num. 5.* Sunt tamen, qui putent pœnam

Digitized by Google

pœnam apponi posse ex eo, quod dupli aut tripli exactio ab eo, qui arthas accepit, & non implet sponsalia, lapiat pœnam. In quam rem ad lucunt *Novv.* 18 *Leonis* in quahoc ipsum adsentiur. Verum illis obstat *d. lib. fin.* quæ artharum commissionem & exactionem dupli aut tripli approbat, non etiam aliam pœnam appositam; subjecta ratione, quod matrimonia debeant esse libera. Facit & contra eosdem, *d. l. Titia*, ubi dicitur, esse inhonestum, vinculo pœnæ matrimonia adstringi: & *d. c. Gemma*, quod improbat actionem pœnæ, & licet agat de impuberibus, qui contraxerant matrimonium, subjecta tamen decisioni ratio est universalis, scilicet quod libera debeant esse matrimonia. Nihil facit *d. Nov.* 18. quia ea non habet magnam vim, cum ne quidem ipsius Leonis tempore fuerit receptæ ejus Novellæ, ut nihil vitium habeant, *arg. lib. de quib.* D. *de legib.* Patet ex dictis, arrham debere intervenisse, id est datam esse? nam alias eadem futura ratio, quæ est in prohibitione pœnæ, quæ etiam modica subjuncta erat inrubis cum textus indistincte pœnarum adjectionem irritent, eo quod si contra bonos mores libertatem matrimonii impediat adjectione pœnæ, non tantum si per contrahentes adjiciatur, verum etiam si per eos, qui contrahentibus conjuncti; ut probabile sit fore, ut indicatur isto metu ad ineundum matrimonium. Idem dicendum, si inter extraneum & alterum contrahentium fuerit conventum de pœna, cum & hoc in casu eadem militet ratio.

83 Quæstio alia est, An pœna juramento firmata præstanda veniat? Resp. Probabilius videri, nec eo casu præstandam esse pœnam, cum juramentum sequatur naturam actus, qui cum non teneat, nec ipsum juramentum quidquam operabitur: præcipuè cum pœna sit improbata ex causa utilitatis publicæ, scilicet ut sint libera matrimonia, cui ne quidem juramento præjudicatur, quia illud hac in re non foret extra peccatum, quale servandum non esse dictum sup. *de jurejur.* Quod aliqui volunt procedere, quando non violatur pactum contra nuptias, tunc enim volunt pœnam conventam nullius esse momenti, secundum *d. c. Gemma.* Si verò contra fidelitatem sive justitiam violetur pactum, nihil obstare quo minus pœna exigatur, atque ita etiam teneat juramentum, non tam bonis moribus contrarium, quam iisrespondens, scilicet ut pactum servetur.

Hinc patet, non esse licitam exhæredationem, aut dotis donationisve propter nuptias denegationem, propter contractas nuptias, invitis aut inscriis parentibus, cum res ea justum metum injiciat, *cap. 2. sup. de his quæ vi.* Ut procedat regula, quæ habet, jure permittente contractum initum non mereri pœnam. *cap. fin. inf. de secundis nupt. l. Gracchus* 4. C. *ad L. Iul. de adult.* Contra Abbas *Cons.* 12. *n.* 1. & 2. *lib.* 1. Covar. *d. c.* 3. §. 8. *n.* 5. *alios citans.* Quo tamen non obstante, videmus variorum locorum statutis permissum, non tantum filios, sed & filias exhæredari posse, dotem & donationem denegari, non tantum si indignas inierint nuptias, verum & si dignas, ut dictum latius ad *tit. D. de liberis & posth. hæredib. instit. num.* 15. *& segq.* 84

Undecillud hic repetere & quærere lubet, An eusmodi statuta non sint reprobanda? Respondendum. Hoc posse videri, propterea quod non spectet ad sæculares definire causas spirituales, qualis est matrimonialis, & super iis condere leges, sed tantum sit Ecclesiæ, quæ definivit, debere libera esse matrimoniæ videcantur statuta laicorum minus sustinenda, libertatem impedientia. Et hanc partem sequens Covarr. *d.* §. 8. *n.* 6. vult sublata esse statuta contraria. Quibus tamen non obstantibus, dicendum, non posse videri omnino iniusta eiusmodi statuta. Nam licet ad Ecclesiasticum tribunal spectet disceptatio super matrimonii validitate, ut post alios Canones definivit Trid. *Sess.* 24. *can.* 12. *de refor matrim.* tamen, qua ratione matrimonium est contractus civilis, non est omnino immune a civili providentia, quò minus ab ea coerceatur abusus contrahentium, hæc præcipuè in parte cum & Canones judicem decens & honestum liberos exspectare judicium parentum, maximè filias; indecens verò, contra virginalem pudorem maritum sibi expetere, & usurpare officium patris, *can. Honorantur* XXXII. *qu.* 2. cuius lædetetur auctoritas, ut hujusmodi culpæ & modo inordinato rectè sit dicenda proposita pœna. Nam licet inferior non possit tollere legem superioris, potest tamen ei aliquid 85

Digitized by Google

quid addere, in eius confirmationem; ut, cum circa substantiam matrimonii, quæ subest legi Ecclesiæ, non disponant statuta civilia, sed tantum modum inordinatum corrigent, non possint dici injusta, licet in consequentiam aliquid resultet minus respondens plenæ libertati matrimonii, quod non venit considerandum, cum id tendat ad evitanda majora incōmoda. Barbosa *ad l.1.p.4.n.32.& seq. D. Soluto matrim.* Vid. Sanch. 4. *disp.* 25.& Rebel. *p.2. lib.* 2. *q.14. sect. ult* Pont. *lib.11.c.1.§.3.*

86 Libera itaque debent esse matrimonia, nec ad ea quis cogendus vel per Principem, nisi bonum commune exigat. Sanchez 2. *disp.* 27. neque impediendus, quo minus liberè contrahat. In impedientes Trid. *Sess.* 24. *c.9. De reform. matrim.* excommunicationis sententiam protulit, ipso facto incurrendæ. Et hoc, si sine causa; nam si ea subsit, ut cessat peccatum ita & excommunicatio. Sanch. 4. *Disp.* 22. *num.* 8. Hæc de metu. De dolo agetur infrà *Tit.* 9.

87 Effectus matrimonii est, quod ad mutuam cohabitationem cogantur conjuncti, uti etiam ad mutuam debiti redditionem, eo quod inter eos sit individua societas, etiam ante consummationem, cum ex solo consensu nuptiæ habeant suam perfectionem; quod uxor sequatur virum, qui uxoris caput, eiusque est gubernare rem familiarem, eligere domicilium quod propter mutuum ob æquium, ad quod tenentur, non facilè detractat uxor, *Gl ad c.1. inf. de conjug. leprof.* Nisi tamen inde uxori vitæ aut corporis periculum, atque peccandi occasio immineat, cujus causa est urgentior, aut nisi obstet pactum, quod licitum est: nam si traditioni rerum pactū rectè apponitur, quidni & corporis, si nihil includat turpe, aut matrimonio contrarium? Obligatur præterea uxor ad eas operas, quas, salvâ dignitate suâ, citra dedecus præstare potest.

TITULUS II.

De Desponsatione impuberum.

SUMMARIUM.

1. *Sponsalia non contrahit furiosus.*
2. *Furor postea intervenions non dirimit.*
3. *Ebrietas & ira quatenus impediat sponsalia.*
4. *Impuberes qualiter rectè contrahant.*
5. *Pubertate impleta resilire licet à sponsalibus.*
6. *Nisi juramento fuerint firmata.*
7. *Contrahunt & parentes pro liberis.*
8. *Non tamen ante septennium.*
9. *Contrahere ante pubertatem non est letale.*
10. *Ad matrimonium requiritur pubertas.*

AD sponsalia necessarius est consensus, cum inducant mutuam obligationem: quo modo requiritur, ineantur ab iis, quibus est mens sana. * Ut excludatur furiosus, *cap.* 1 *dilectus* 24. *sup. tit. prox.* nisi tempore dilucidi intervalli, quo durante ut intelligit, quid agat, ita & habilis est & ad contrahendum & ad testandum, *l. Divus* D. *de officio Præf.* Non præsumitur autem quis furiosus, uti probatur, *l.5. C. de codicil.* cum quilibet talis præsumatur, qualis natura esse debet: uti è contrario, quem constitit fuisse furiosum, non præsumitur habere dilucida intervalla, nisi constet. Covarr. *hic p.2 c.2. num.* 7. * Etsi autem furor ponat 2 sponsalibus ineundis impedimentum, ut dictum, non tamen postea intervenions ea dirimit, *l furor* 8. D. *de sponsal* Posset tamen videri justam causam ea res præbere alteri ad petendam dissolutionem. Et hoc in sponsalibus, quæ sunt de futuro; nam ea quæ sunt de præsenti, solvi nequeunt, *l. Oratione* 16. *in fine D. de ritu nupt.* eo quod contractus iste omnimodum suum esse habeat.

Facit & ebrietas inita sponsalia non tenere, 3 quatenus tanta est, ut sensum impediat. Quod idem de ira dici posset, si tanta probetur fuisse ut usum rationis abstulerit: quod probandum cum qualitas, quæ homini naturaliter ineſt, semper adesse præsumatur.

Impubes septennio major sufficientem præ- 4 sumitur habere consensum ad ineunda sponsalia; quorum ea vis, quod ante pubertatem ab iis resilire non licet, idq; ut occurratur impuberum levitati, ne quotidie nova sponsalia ineant. Et hoc, sive uterq; sit impubes, sive alter tantum, cum & pubes eum impubere contrahens teneatur exspectare ejus pubertatem, ejusq; consensum aut dissensum, quod sibi imputet, cum legem hanc sponte susceperit, *c.7. h.* 5 *t.* nisi causa aliud suadeat. *c.ex litteris* 11. *h.t.*

Digitized by Google

5 Pubertate impleta, consensus est resiliendi facultas ex solo dissensu, sine ulla alia causa. Et si alter primo implevit, poterit, non exspectata pubertate alterius resilire. Covarr. *hic p.* 1. *c.* 5. *§.* 1. *n.* 2. Nam cum possit alterius ætate impleta, & eo contradicente, quidni adhuc impubes esse non obstante, quod sponsa in domum sit traducta. Et hoc, ut subveniatur immaturo eorum iudicio, si forte minus prudenter se obligarint; nisi tamen copula intervenerit. *c. à nobis* 8. *h. t.* per quam, secundum jus vetus, sponsalia tranibant in matrimonium, uti dictum supra *tit prox. n.* 21. Si de copula dubitetur, sponsi eam asserentis juramento stabitur. *c.* 6. *h. t.* nisi aliud probetur. Statim autem ubi pubertatem attigerit, reclamandum est, ne videatur consentire in sponsalia, *c.* 7. *h. t.* etiamsi animo dissentiat. Quod non sufficit in foro exteriori, nisi vel ignorantia pubertatis, vel sponsalium excuset. Sufficit autem intra triduum à pubertate impleta quis reclamet, *arg l fin C. de indic.* ubi ilico dicitur fieri, quod intra triduum fit. Si tamen ante pubertatem quis reclamaverit, & in eo statu manserit, videtur non tenere, cum ea res faciat sufficienter eum reclamasse.

Quid si juramento fuerint firmata sponsalia? R. Jurantem ab iis non posse recedere, cùm 6 licet sit impubes, juramento se obstringere possit, & teneatur illud observare: ut juramentum faciat sponsalia ex parte ejus suam vim habere & impleri debere; quatenus est doli capax, quem obligat juramentum, ut post alios tradit Covarr. *d.* §. 1. *n.* 3.

Contrahunt hæc sponsalia non tantum ipsi 7 impuberes, sed & parentes pro liberis; quæ liberi consentiunt confirmare, si scienter à parentibus inita non reclamare, idque ratione taciturnitatis. Covarr. *p.* 2. *c.* 4. *in princ. n.* 4. Sanchez 1. *disp.* 23.

8 Ante septennium non rectè parentes ea inire aut pro liberis, uti nec ipsi impuberes ante eam ætatem. Ubi aliqui volunt esse letale, ante septennium inire sponsalia, propter textum in *c.* 2. *h. t.* quo distinctè inhibet Pont. ne ante istam ætatem aliqui conjungantur, propter præceptum Pontificium, cuius transgressio in materia gravi ponit letalem culpam. Verum hoc non potest dici in pueris, quos ignorantia excusat. Non etiam letale esse parentibus, ex eo probatur, quòd nulli irrogetur injuria, neque etiam Sacramento, cum sponsalia non ponant Sacramentum. Non obstat *d. c.* 2 quia non videtur de sponsalibus illis agere, sed de matrimonio ut pater ex verbo, *conjungantur*, quod in habet locum in sponsalibus, quæ tam contemnit conjunctionem, quam aliquam promisit nem.

Non esse letale, sponsalia de præsenti inire 9 ante pubertatem, ex eo patet, quod taliter contracta inter impuberes jus nostrum interpretetur, ac si essent de futuro *c.* 1. *§. Idem quoq; cod. in* 6. Ut non subsit ratio culpæ letalis, cum Canones ea inniri permittant ab impuberibus, & Sacramento, quod non ponitur, non possit dici fieri injuria. Non potest obstare *d. c.* 2. nam prohiber, neinter impuberes sponsalia meantur, simul & perficiantur copula, uti colligitur ex *d. V. Conjungantur*, quod ad copulam refertur. Ubi excipit bonum pacis, si modò malitia in iis suppleverit ætatē, ut ad copulam sint habiles. Abbas *d. c.* 2. *n.* 1. Vid. Sanchez 1. *Disp.* 7. Cæterum inita sponsalia ante septennium, licet nulliter, convalescunt tamen per adventum septennium, quasi per ratihabitionem. *c.* 4 *& c. Duo pueri* 12. *h. t.* Sanchez 1. *Disp.* 16. *num.* 6. & Basil. Pont. 2. *De matrim. c.* 13. *n.* 4.

Ad matrimonium requiritur pubertas, *Inst* 10 *de nupt impr & d. c.* 2. *h. t.* idque propter generandi potentiam, quæ est finis matrimonii, qua non stante insufficiens esset conjunctio, idque ex jure humano. De jure tamen naturæ videntur & impuberes contrahere posse matrimonium, quatenus sunt doli capaces, cum impotentia in iis tantum sit temporalis, & rectè quis se obligetur in futurum. Pubertas hæc olim ex habitu corporis colligebatur, ut habetur, *Inst quib. mod. tutela fin impr.* & infinuat Pont. in *c.* 3. *h. t.* Postea secundum annos est definita, in masculis relata ad annum decimum quartum, in fœminis ad duodecimum. Pubescit enim citius fœmina quàm mas, quod naturæ imbecillioni est attribuendum, quæ citius perficitur, uti exilia poma celerius matura servatur, robustiora verò tardius. Si tamen malitia ætatem prævenirndo, discretionem ad intelligendum consensum, conjugalem posuerit, & potentiam quoad ejus actum exercendum (in his enim duobus malitia illa con-

Digitized by Google

consistit, non etiam in altero tantum) addiderit, etiam ante præscriptam ætatem permittetur contractus nuptiarum, ad evitandam fornicationem, *c. de illis 9 h. t.* Præcipuè si accedat causa publica, *d. c. 2. h. t.* quæ facit omnino ante illam ætatem matrimonium tantum esse. Malitiam hanc contingere posse volunt in proximis pubertati; rectiùs tamen ea res judicis arbitrio relinquenda. Covarr. *d. cap. 5. num. 7.*

TITULUS III.

De Clandestina desponsatione.

SUMMARIUM.

1. *Clandestina matrimonia cur vetuerit Ecclesia*
2. *Conc. Trid. declarat ea irrita, & qualiter contrahi debeant matrimonia.*
3. *Parochus proprius hic quis dicatur.*
4. *Matrimonia clandestina an Ecclesia irritare potuerit?*
5. *Sponsalia clandestina an prohibita?*
6. *Matrimonium clandestinè contractum an obliget ut sponsalia?*
7. *Quid si impuberes contraxerint clandestinè de præsenti?*
8. *Matrimonium in articulo mortis coram non proprio Parocho initum an valeat?*
9. *An citra hæc disponat Episcopus.*
10. *Parochus proprius alteri Sacerdoti vices suas rectè demandat.*
11. *Vagabundi & alienigenæ.*
12. *Parochus an debeat esse rogatus?*
13. *An debeat esse Sacerdos.*
14. *Matrimonium coram Parocho falsò contractum an teneat?*
15. *An coram excommunicato?*
16. *An coram proprio Parocho in alterius parochia adsistente?*
17. *Matrimonium invalidum ob impedimentum occultum an iterum coram Parocho & testibus contrahi debeat.*
18. *Testes an debeant esse omni exceptione majores?*
19. *Licentia alteri Sacerdoti qualiter facienda.*
20. *Benedictio in Missa Sacrificio contrahentibus impertienda.*
21. *Matrimonia clandestina tenent, ubi Conc. Trid. non est acceptatum & publicatum.*
22. *Oriundus ex loco, ubi obligat Conc. agens alibi, ubi non receptum, an valide nuptias clandestinè contrahat?*
23. *An & qui per modum transitus alibi agit?*
24. *An captivi apud infideles detenti?*
25. *Heretici & apud hæreticos morantes an teneantur decreto Conc. ibi publicati?*

1 CLandestina sponsalia, inspecto jure naturæ, non sunt absolutè illicita, cum consensus ad ea requisitus etiã clam expressus sit validus, & ponat contractum; propter mala tamen, quæ sæpius inde oriebantur, voluit Ecclesia consensum legitimè exprimi coram Parocho publicè, ut facilior ejus esset probatio præmissis denuntiationibus, quibus innotesceret, inter quos sint contrahendæ nuptiæ, ut latens fortè aliquod impedimentum patefaciat, ad arcendum eos à contrahendo, *c. fin. in prine. h. tit.* Ut autem Ecclesia vetuerit clandestina matrimonia contrahi, contracta tamen non irritat, licet pro iis præsumi noluerit, onere probandi incumbente adfirmanti; creditur enim neganti, *c. 1. & 2. h. t.* Vide Sanchez 3. *disp.* 3 Bas. Pont. *de matrim lib. 5 c. 3.*

2 Verum quia hoc modo contingebat faveri frequentia adulteria, dum clam initum probari non posset matrimonium, Trid. *Sess. 24. c. 1. de reform. matrim.* matrimonia clandestinè inita, declaravit omninò irrita, decrevitque, ut post trinam denuntiationem, a proprio Parocho faciendam in utriusque sponsi parochia, si fuerint diversarum parochiarum, tribus festivis diebus, inter Missarum solemnia, non tamè immediatè sequentibus (ne ob temporis angustias impediatur detectio impedimenti) coram proprio saltem alterius Parocho, aut alio Sacerdote, per ipsum Parochum vel per Ordinarium substituto, & duobus aut tribus testibus, per quos de contractu constare possit, ineatur; subjecta pœna in Parochum, vel alium Sacerdotem, qui matrimonio incundo sine requisito testium numero adesse ausus fuerit. Quæ olim erat suspensio ad triennium hodie arbitrio Ordinarii est relicta. Trid. *d. cap. 1. vers. Insuper.* Cui pœnæ subjacent & testes præsentes sine proprio Parocho, & ipsi contrahentes, *d. vers. insuper.*

Digitized by Google

Proprius Parochus hac in materia eſt ipſius loci Sacerdos, commiſſam habens curam animarum; uti & Ordinarius in tota diœceſi, & Sede vacante Capitulum, quod ſuccedit in jurisdictionem, Epiſcopo defuncto. Videtur & idem dandum Vicario generali, cùm & ipſe habeat ordinariam jurisdictionem, Sanchez 3. *Diſp.* 29. Pont. *lib. 5. c.* 13. §. 1. Parochus alienæ parochiæ, vel alius Sacerdos ſine licentia proprii Parochi ſponſos conjungens, aut benedicens, ſuſpenditur ipſo facto, donec Ordinario eius Parochi, cui ſunt ſubjecti contrahentes, abſolvatur, Trid. *d. c. 1. verſ. quod ſi quis Parochus.* Quod autem dictum de nullitate tantum ſpectat ad omiſſam præſentiam Parochi & teſtium, uti patet ex *d. c. 1. verſ. Qui aliter*, ubi tantum ſit mentio Parochi & teſtium omiſſorum. Ut denuntiationes omitti poſſint, vel omnes, vel aliquæ, ex licentia Ordinarii, *d. cap. 1. verſ. Quòd ſi aliquando*; idque ex juſta cauſa, veluti ſi timeatur alias poſſe injuſtè impediri nuptias, ut ſcandala vitentur; ſi tempus non ferat, & commoditas magna ſponſorum ita poſtulet, aut ſimilis, quæ arbitrio Ordinarii relicta, qui inquirer, an non ſubſit aliquod impedimentum. In caſu tamen quo omittuntur ante matrimonium denuntiationes, ex probabili ſuſpicione, quòd poſſent impediri malitioſè, voluit dictum Conc. eas fieri poſtea ante conſummationem matrimonii niſi apertè conſtet non ſubeſſe periculum. Hanc remiſſionem denuntiationum non indulget Parochus, cùm lex vetus eam licentiam ei non permiſerit, & nova tantum Ordinario commiſerit. Itaque omiſſis denuntiationibus, etiam ſine ulla licentia, matrimonium tenet, modò adſint alia, cum novæ legis correctio non ſit extendenda.

4 Quæri autem poſſet, An potuerit Eccleſia irritare matrimonia clandeſtina? R. Cauſam dubitandi eſſe, quod Conc. non poſſit diſponere circa formam ſubſtantialem alicujus Sacramenti, cùm Eccleſia non acceperit poteſtatem Sacramentis ſuperiorem, ſed tantum miniſterialem. Dicendum tamen, Conc. non mutaſſe formam matrimonialis contractûs, quæ deſcendit ex conſenſu, nec impedire, quo minus, illo debitè adhibito, ponatur Sacramentum ex illo reſultans, ſed tantum mutaſſe quid circa contractum, in quo Sacramentum fundatur, & præſcripſiſſe modum contrahendi, ad valorem & efficaciam contractûs. Quod fieri potuit ab Eccleſia, eo modo, quo aliis contractibus præſcribitur per Impp. certus modus, ad cujus notmam ineantur, qui & per eos mutatur: ut etiam per Eccleſiam mutari potuerit, ita exigente communi bono & animarum ſalute. Fieri enim poteſt, ut conſenſus qui quandoque ſuffecit clandeſtinè prolatus ad vinculum judicandum, poſtea ſufficiens non judicetur, propter incommoda, ſed ſit neceſſarium, ut in exprimendo adhibeatur aliqua ſolemnitas, vel circumſtantia major. Navarr. in *Summa cap. 22. n. 69.* Sanchez 3. *diſp.* 4. Pont. *lib. 5. c. 4.*

Q. II. An prohibitio clandeſtini matrimonii concernat ſponſalia clandeſtina? Reſp. Non concernere, cum Conc. tantum loquatur de matrimonio; ideoque eius deciſio, quæ eſt nova & correctoria, non extendenda ad non expreſſa, *l. præceptum in fine Cod. de appellat.* Facit ratio Concilii fundata in evitatione frequentium adulteriorum; quæ cauſa labatur per matrimonia clandeſtina, non etiam per ſponſalia, quæ non ponunt matrimonium, ut iis clandeſtinè contractis non ſubſit idem vitiũ. Nam inceſtus, adulterium, & alia evitari poſſunt per denuntiationes matrimonio celebrando præmittendas. Nihil facit textus in *l. Orationes 16 de ſponſal.* ubi prohibito matrimonio cenſentur & prohibita ſponſalia, hoc enim accipiendum de perpetua prohibitione, non etiam de temporali tantum, vel quoad certum modum, ut hic, cum non reddantur contrahentes omninò inhabiles ſed tantum ad taliter contrahendum. Et ita reſolvit Cardd. Congregatio. Navarr *in Summa c. 25. n. 144.* Sanchez 1 *Diſp. 12. quipluresalios allo gat.* 5

Q. III. An matrimonium clandeſtinè contractum ſaltem obliget ut ſponſalia? Reſp. Id aliquos velle, ex eo, quod Trid. non irriret niſi matrimonium taliter contractum, non etiam ſponſalia, quibus non ſubeſt vitium, ad quod removendum ita decrevit Conc. Et facit huc *c. un. §. idem quoque de ſponſ. impub. in 6.* ubi impuberes de præſenti contrahentes matrimonium, quod inter eos exiſtere non poteſt, ſponſalia tantum dicuntur contraxiſſe. Verũ obſtat, quod actus omninò annulletur, & par- 6

& partes reddantur inhabiles ad sic contrahendum, ut jure resistente, nihil possit oriri ex tali contractu. Nihil facit *d. cap. unic.* nam hocibi taliter decretum, quòd vitium tantùm sit ex parte causæ efficientis; quo casu si non valet actus eo modo, quo agitur sustinetur tamen eo modo, quo potest, cum partium mens sit aliquid agere velle, nec jus contrà disponat. Aliud dicendum, si vitium fuerit ex parte formæ, propter prædictum Conc. decretum, quod non supplent contrahentes. Nec facit, quòd videantur habere animum obligandi se eo modo, quo possunt, quia talis animus, nisi signo exteriori exprimatur, nihil facit ad formam. Si tamen copula aliqua intervenerit, videtur vir teneri ducere cognitam, non tam ratione contractûs, qui nullus, quàm ratione injustitiæ, & damni illati. Sanchez 1. *Disp.* 20. *num.* 3. Navarr. *Consil.* 3. *hoc tit.*

7 Q. IV. Quid si impuberes contraxerint clandestinè de præsenti? R. Videri tunc poni sponsalia, eo quòd Trid. *d. loco* tantùm irriter matrimonium clandestinè initum: faciatque partes inhabiles ad sic contrahendum: ut non possit videri extendi ad impuberes, qui sunt per se inhabiles ad contrahendum matrimonium. Navarr. in *Summa c.* 22. *nu.* 57. & *Consil.* 2. *De despons. impub.* Posset tamen videri hoc non alias procedere, quàm si haberent animum obligandi se eo modo, quo possunt: nam cum sponsalia clandestina valeant, etiam hoc casu valebunt ex verbis de futuro implicitè contentis sub verbis de præsenti.

8 Q. V. An in articulo mortis valeat matrimonium initum coram alio, quàm proprio Parocho? R. Non videri, cum dictum Concilium aliâ formâ, quàm à se traditâ, initum matrimonium irritet indistinctè, nullâ positâ exceptione. Sanchez 3. *Disp.* 17. *n.* 4. Sarmient. 2. *Select. Interp. c.* 6. *nu.* 7. Quo casu nihil proficiet dispensatio Episcopi, qui in lege superioris non dispensat, uti jam dicetur.

9 Q. VI. An igitur ex dispensatione Episcopi sine Parocho, aut alio Sacerdote, vicem eius supplente, vel sine testibus contractum matrimonium teneat? Neutiquam, cum Concilii decretum sit irritans, & Juris communis, super quo dispensare non est Episcopi, sed ejus tantùm, quod jus causam ve posuit, cum eius sit velle, cuius est nolle. Nisi per superiorem ea licentia sit concessa; quæ hic concessa dici nequit, cùm dicto Concilio permittatur licentia remittendi denuntiationes, non etiam super Parocho aut testibus dispensendi. Ut, cum inclusio unius sit exclusio alterius, *arg. c. Nonne sup. De præsumpt.* eam licentiam Episcopus sibi adrogare nequeat. Potest tamen in locum Parochi substituere, ex permissione Concilii, *d. cap* 1 *in verbis, de Parochi aut Ordinarii licentia* Quo tamen casu, si coram proprio Parocho matrimonium fuerit celebratum, validum erit: nihil obstante substitutione Episcopi etiam cum prohibitione, ne Parochus interfit, quia ejusmodi prohibitio, aut substitutio neque suspendet auctoritatem Parochi quoad hanc rem à Concilio illi attributam, Et ita respondit Congregatio Cardd.

Parochus proprius est is, in cujus parochia 10
alter contrahentium residet, qui vices suas alteri demandare potest; non tamen nisi Sacerdoti, *d. cap.* 1. nam per alium faciens per se facere videtur; præcipuè cum obtineatur finis à jure intentus, qui hic est, ut de matrimonio constet. Quod autem Sacerdoti tantùm possit hæc res demandari, patet ex ipsis verbis Concilii, quæ tantum Sacerdotis meminerunt. * Vagabundi, qui sine certa sede 11
sunt, eum Parochum sortiuntur, quem dat loeus, in quo versantur, quod tamen hominum genus non facilè recipit ad matrimonium vult Conc. *d. loco cap.* 7. & vetat Parochis interesse talibus matrimoniis, nisi præmissâ diligenti inquisitione, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerit. Quo loco licet Conc. tantùm faciat mentionem vagorum, viderur tamen idem observandum in alienigenis, ob rationis identitatem, cui inniritur Conc. quòd scilicet, cùm sint ignoti, possint alibi esse juncti matrimonio: uti & usum obtinete, ne ignoti copulentur sine litteris sui Episcopi, tradit Abbas in *cap. fin. num.* 7. *h. t.* Idem obtinebit, si alter sit vagus, aut alienigena, ex eadem ratione. Valebit tamen matrimonium, ne præmissâ ista inquisitione, nec petita licentia Episcopi, cùm præsentia Parochi tantùm desideretur, & testium, nec illis omissis, annullet ur actus, Vide Navarr. in *can. Placuit num.* 69. & *sequ.*

Dist. 6. Sanchez *lib.* 3 *Disp.* 25. *nu.* 8. *& seq.* Gutierrez. *De matrim c.* 6 , *n.* 15 *& c.* 67. *n.* 2.

11 Ubi quæritum, I. An Parochus debeat esse rogatus? R. Id necessario non requiri, cum sufficiat is adsit, & intelligat quid agatur, etiamsi aliam ob causſam venerit, aut casu transierit, aut etiam invitus per vim compulsus adesse debuerit, modò intellexerit, quid actũ sit. Quamvis non sint immunes à peccato taliter contrahentes. Nihil facit *l.* 1. *in fine D. de auctorit. tut.* ubi præsentia tutoris inviti non firmat actum; quia non sufficit sola præsentia tutoris, sed & requiritur auctoritas, ad valorem autem matrimonii sola præsentia Parochi tamquam testis qualificati sufficit. Non obstat etiam *l. Qui testamento* 10. *in fine D. Qui testam facere poss.* ubi coram testibus detentis vi testamentum non tenet; quia oportet eos esse rogatos: rogati autem non possunt dici, qui vi detinentur, nec verosimile est eos sufficienter mentem testatoris intellexisse. Hic verò gatum esse Parochum non est necesse, sed tantum ut intellexerit consensum, qui etiam ab invito intelligi potest. Quod si nihil eorum quæ agebantur, intellexerit, audiverit, viderit, non tenet contractus, ut resolutio habet Cardd. Gutierrez *De matrim c.* 69. *n.* 3. Idem in testibus est juris. Navar. *Conſ.* 11. *h.t.* Vid. Sanchez, *d. lib.* 3. *Disp.* 39.

II. An Parochus debeat esse Sacerdos? R. 13 Non esse necesse; requiritur enim eius præsentia tamquam testis qualificati beneficio pastorali, qualis etiam esse potest non Sacerdos. Nec obstat *d.c.* 1. ubi dicitur, *præsente Parocho vel alio Sacerdote.* verba enim: *vel alio Sacerdote*, referenda sunt ad substitutum, qui debet esse Sacerdos, non etiam ipse Parochus, quem satis qualificat pastorale munus. Navar. *Conſ. 9. h.t. & in Summac.* 27. *num* 102. Sanchez, 3. *Disp.* 20. *nu.* 3.

14 III. An teneat matrimonium coram Parocho falso? R. Tenere, si titulum habeat à superiore collatum, etiam si alias propter vitiũ occultum sit inhabilis. Et hoc propter errorem communem, qui facit censeri suppletum defectum per superiorem, in eorum utilitatem, qui coram tali Pastore contrahunt. Et ita accipiendum, quod dicitur, errorem communem jus facere, atque ita interpretanda *l. Barbadius D. De off. Præt.* ubi quæ servus electus Prætor per populum ignorantem eius conditionem gessit, jubentur esse rata, propter utilitatem eorum, qui coram illis egerunt. Si fuerit intrusus, sine ulla superioris auctoritate, non tenebit matrimonium coram eo initum, cùm nulla sit ratio, per quam possit videri suppleta iurisdictio & potestas eius, qui non est constitutus; argumento falsi Notarii, qui non est admissus ad munus tabellionis, ut ab eo instrumenta facta nullius sint roboris. Abbas in *cap. Sicut in fine ſup. Ne Clerici vel Monachi &c.* Latè hac de re Sanchez 3. *Disp.* 22.

IV. An coram Parocho excommunicato? 15
R. Excommunicationem Parochi non obstare, quo minus coram eo validè ineatur matrimonium, cum eius præsentia non tam sit actus jurisdictionis, quæ per excommunicationem cessat, quàm requiratur tamquam præstans auctoritatem per potestatem, quam habet in subditos, & quam retinet, donec parochiã non privatur. Idem dicendum de irregulari, suspenso, interdicto; neque enim propter censuram definit esse Parochus. Sanchez 3. *Disp.* 21. Gutierrez *De matrim c* 62. *nu.* 2 3. *& c.* 66. *n.* 19. Quod idem in testibus dicendum, quos excommunicatio ipso iure non repellit à testimonio dicendo, *c.* 1. *De except. in* 6. cum tantùm agatur de ici veritate, quæ etiam haberi potest per eum, qui censurã notatus.

V. An in aliena parochia possit adsistere al 16
tetius Parochus? R. Hoc negare Navar. *Conſ.* 14. *nu.* 3. *& seq. h.t.* ex ratione, quod Conc. postulet præsentiam Parochi, ut præster suam auctoritatem, tamquam persona publica, in aliena autem parochia tantùm sit persona privata, *arg. l.* 3 D. *De off. Præſidu.* Dicendum tamen rectè eum adsistere matrimonio, etiam sine licentia Parochi loci, cuius iurisdictio aut jus non læditur, cùm tantùm desideretur ista præsentia ad præstandam matrimonio auctoritatem, quam etiam extra provinciam præstare potest, cùm extra eam maneat Parochus, & qualificata persona ad exhibendam auctoritatem, uti Conc. requirit. Vel si putetur hic actus spectare ad iurisdictionem, tantùm erit jurisdictionis voluntariæ, qualis etiam exercetur in alieno territorio, sine læsione Judicis loci, cum nullum strepitum iudiciarium habeat adjunctum: ut cùm adsint requi-

Digitized by Google

requisita à Conc. Parochus scilicet proprius & testes, debeat iudicari matrimonium legitimum. Ubi aliqui volunt Parochum talem punniri posse? quod non videtur dicendum, cùm peccare dici nequeat agens actum nullo jure interdictum. Vid. Sanchez 3. *Disp.* 19. Menoch. *Cons.* 308. *lib.* 4.

17 VI. An qui in facie Ecclesiæ contraxerunt invalidè, propter occultum impedimentum, eo sublato, possint clam contrahere? R. Certum esse, si sit tale impedimentum, quod cognitum consensu tolli potest, eo cognito, si verbo aut facto ostendatur consensus, convalidari, *c. 2. & fin inf. De coniug. servor. c.* Is *qui sup. De sponsal. lib.* Dico cognito; quia alias consensus haberet eumdem errorem, & nihil operaretur, cùm referatur ad priorem contractum invalidum, qui ut invalidus, ita & consensus eo relatus. Quòd si impedimentum fuerit consanguinitatis aut simile dirimens, cuius uterque conscius, impetrata dispensatione, sufficiet privatim consentire, expressè vel tacitè, uti per copulam, propter scandala, quæ sequerentur, si de novo deberent partes publicè contrahere. Nec obstat decretum Trid. quia non potest videri loqui in hoc casu, ex quo non sequuntur ista incommoda, quæ vult evitari Conc. Et deinde tantùm irritat clandestina matrimonia antè prohibita, quale non fuit hoc, in quo ut præsupponitur, fuit servata forma requisita, ut iteranda non veniat, & sufficiat secreto consentire. Ita tenet Navarr. in *Summa c.* 16 *num.* 37. Et hoc in impedimento latente quocumque, quod dirimens est: atque ita resolvisse Pium V. tradit idem Navar. *c.* 22. *nu.* 70. Nam si fuerit Notorium, de novo contrahere debent coram Parocho & testibus, propter varia, quæ inde sequerentur, inconvenientia. Sic & si alter non consenserit tempore contractus solemniter habiti, potest postea consentire, & facere matrimonium validum, concurrente alterius consensu, vel adhuc durante.

18 Postremo circa qualitatem testium quæritur, An debeant esse omni exceptione majores: Expedire quidem, tales sint, ut facilius quæstio super matrimonio orta sopiatur: non esse tamen necesse, sed sufficere sint habiles, quibus est sufficiens judicium, uti patet ex Trid. *d. c.* 1. quòd tantùm requirit Parochum, & duos vel tres testes, de qualitate non facta mentione; ut super ea non debeamus esse solliciti. Quo modo & mulieres videntur posse esse testes, & infames, quia & per eos potest constare de veritate; alias infinitis litibus matrimoniales causæ subjicerentur, quod non est de mente Concilii: Vid. Sanchez 3. *Disp.* 41. *nu.* 5.

Itaque hodie non alitet matrimonium 19
contrahitur validè, nisi coram proprio Parocho, aut alio, quem Parochus vel Ordinarius substituerit, Sacerdote.* Ubi sufficiet verbalis licentia, cum dispositio omnis possit fieri verbo, nisi lex aut canon scripturam requirat. Neque enim scriptura tegulariter requiritur ad actus valorem, sed tantum ad faciliorem illius probationem. Navar. *hic Cons.* 12. Ut hic satis sit; licentia ista ei innotuerit, cui concessa: quod omninò necesse, quia ante nihil operaretur vi solius licentiæ sibi concessæ, sed tantùm proprio jure, quod nullum habet. Quo facit, quod passim habeatur, privilegia non prodesse, nisi à tempore scientiæ, *c.* 1. *De concess. prab. in* 6. *c. Si tibi absenti De praben. in* 6. *l. Qui absenti* 38. *D. De acquir. possess.* Sanchez 3. *Disp.* 36. *nu.* 2. Unde nec rati habitio quidquam efficiet, quia cùm hæc licentia ad matrimonii valorem requiratur, debet adesse eo tempore, quo matrimonium celebratur: ut eam non ponat rati habitio, cum subsequatur. Deinde quod fit sub ratihabitione de futuro, est in pendenti, ut ratificari possit, aut irritari. Nō potest autem esse in pendenti Sacramenti valor, sed continuò debet esse aut validum, aut irritum. Sanchez 3. *Disp.* 35. *nu.* 17. Expressa sit licentia non est necessarium, satis enim est de præsenti colligatur voluntas committentis, cùm tacitum & expressum in plerisque æquivaleant & procurator ex tacita licentia actum legitimum perficiat; nam & patientia sufficiens ponit mandatum. Sanchez *d. Disp.* 35. *nu.* 20. Non est denique necesse, sit specialis licentia, cùm sufficiat generalis, quâ Parochus concedit alicui Sacerdoti exercere in sua Parochia ea, quæ ad curam animarum spectant. Quod probatur ex eo, quod Trid. tantum requirat, ut alter Sacerdos adsistat de licentia Parochi. Adsistet autem de eius licentia, qui generalem habet com-

Digitized by Google

commissionem, cum concessio generalis, sit generaliter intelligenda Navarr. *Conf. 13. nu. 2. h.t.* Sanchez, *d. loco num. 7.*

20 Est & antiqui & probi motis, offerri Missæ sacrificium in matrimonii confœderatione, Qui omninò laudandus, etiam ab aliquibus usitatus, qui sine sacrificio non soliti contrahere nuptias: ut meritò sint reprobandi secta rii nostri, qui omnem sacrificiorum usum lustulerunt, In sacrificio missæ benedictionem contrahentibus impertitur Sacerdos: cujus tamen omissio non videtur ponere peccatum mortiferum, secluso scandalo, ratione consuetudinis & contemptu, ut patet ex Trid. *d. loco.* quod tantum hortatur conjuges, ne procedant ad matrimonii consummationem ante benedictionem. Danda ea per proprium Parochum, aut ab eo substitutum. Alius sine Parochi licentia eam si dederit, suspenditur tamdiu, quamdiu Ordinatio Parochi, cuius erat benedicere, videbitur. Trid. *d. c.* 1. In alieno territorio benedictio ista in Missarum solemnibus non recte datur, cum hæc solemnitas quid significet judiciarii, per quod posset lædi alterius jurisdictio. Ad secundas nuptias non spectat benedictio de jure communi, ut inferius dicetur.

21 Porrò dicta de clandestinarum nuptiarum nullitate obtinent tantùm in locis, ubi Conc. Trid. est publicatum; & quidem post triginta dies à publicatione, facienda in singulis parochiis, ut magis innotescat, ut expiesse habetur in *d. c* 1. & habet communis sententia. Nam quamvis Ecclesia, cuiusque caput Pontifex Rom. immediatè à Deo suam habeat auctoritatem, neutiquam à populo aut Clero, ut possit irritos reddere contractus clandestinos, independenter ab acceptatione populi, judicavit tamen expedire, non ante eos irritare, quàm per subordinatas Ecclesiarum potestates in suis provinciis esset acceptata irritatio, posset enim eâ ex re gravius malum oriri. Itaque antequam acceptata sit ista irritatio, licet non sine peccato quis refragetur, clandestina matrimonia sunt valida, atque ita in Græcia, Anglia, & apud alias aliquot nationes hodie tenent clandestinè inita matrimonia, quòd apud eas necdum obtineat lex nova vim suam. Rebel. *p. 2. lib. 2. q. 7. n. 13.* Sanchez 3. *Disp. 18. in prima.*

Qui si Belga, aut oriundus ex regione, in qua receptum est Trid. agat in regione, in qui non receptum, an validè nuptias clandestinè contrahet? R. Id aliquos admittere, si habeat animum ibi domicilium figendi, non etiam si patriam repetere velit: verum probabiliorem esse sententiam contrariam, quam probat textus in *can. 11a Dist. 12. & can. Quisquis Dist. 41.* ubi consuetudini loci quis dicitur se rectè conformare. Et facit, quod quoad contractuum solemnitates quis obligetur legibus loci, in quo contrahit, cum ratione contractus quis fortiatur forum, *c fin. sup. De foro compet. ubi ea de re actum.* 22

Quid si incolæ loci, ubi Conc. est receptum, conferant se ad locum, ubi non receptum, an sine Parocho contrahent nuptias? R. Non esse quæstionem, si animo domicilium ibi constituendi eo migrent, quia fruentur iisdem legibus, quibus incolæ loci. Tantùm esse difficultatem, si per modum transitus locum adeant. Et sunt, qui putant non aliàs valere matrimonium, quam si citra fraudem adierint alienam provinciam contrahentes, eò quod sua fraus alicui patrocinari non debeat. Et hoc, si uterque sit in fraude, nam si alter bonæ fidei fuerit, ille prævalebit, & ejus favore matrimonium subsistet, juxta tradita in *c. pen. inf. De matrim contr. contra inter d. Ecclesia.* Probabilius est, validum esse matrimonium indistinctè à talibus alibi contractum, cum petegrini à domicilio suo absentes non teneantur ejus legibus, si contrariæ vigeant in loco, ubi reperiuntur, veluti jejunii, festi, & similium, *d. can. Illa*, ubi ait Aug. *In sabbatho, si sum Romæ, jejuno; si Mediolani non jejuno.* Ratio est, quod lex loci non feratur ad subditos absolutè, sed ad subditos præsentes, & existentes in tali loco: vel potiùs directè fertur ad locum, ut non comprehendat absentes à loco. Qui proinde alibi existentes, à loci sui legibus liberi, contra eas agentes non possunt dici mereri pœnam, cùm non contraveniant ei, quod leges loci sui jubent, quæ solùm volunt præceptum suum servari in suo loco, nec violari ab existentibus ibidem, non etiam servari ab iis qui extra eum locum sunt, etiam si animus exeundi fuerit, ne teneatur præcepto: qui animus non tam ponit fraudem illicitam, quæ actum nullat, quam formam obliga-

tionis

Digitized by Google

tionis præcepti, quæ bona vel mala erit ratione finis aut causæ, propter quam fit. Itaque cum Trid. tantum adiciat loca, ubi publicatum & receptum, non potest dici contravenire, ejusque præceptum violare, qui alibi, ubi non obligat, nuptias clandestinè contrahit, cum jure suo utatur, præceptum Trid. neutiquam violans, quod in loco isto non receptum non obligat. Aliud est, si quis, ne coram suo Parocho contraheret, alio migraret, ubi Trid. receptum. Vid. Sanchez *d. Disp. 18. q. 4. n. 7. & in Decal. lib. 1. c. 13. n. 35.* Rebel. *d. q. 7. n. 15. & 16.*

24 Quid in captivis apud infideles statuendum? R. Eos non obligari decreto Trid. cum, secundum dicta, illud tantum obliget in locis, ubi receptum & publicatum. Non est autem receptum apud infideles, ut matrimonia eorum sine Parocho aut testibus sint valida. Nihil faciente, quod ante captivitatem in eorum parochia fuerit publicatum, cùm lex posito loco obliget tantum eos, qui in loco sunt, non etiam qui extra eum agunt. Sanchez *d disp. 18 q. 5.* Rebel. *d. q. 7 n. 17. & 18.*

25 Hæretici existentes in loco, ubi publicatum est Concilium eximuntur ab ejus lege, & nisi coram Paracho & testibus contrahant, inutiliter contrahunt, etiamsi in loco hæresis dominentur; nam ea res non ponit immunitatem ab obligatione dicti decreti. In oppidis tamen & pagis, ubi pastoris non est copia, nec ejus vices gentes habeti potest, nec proximis locis adiri, valide sine Parocho matrimonium iniri, dicitur declarasse Clemens VIII. Infideles inter Christianos habitantes non teneri hoc decreto, ex eo patet, quod sit Ecclesiæ, cui se non subjecerunt: ut ejus legibus non teneantur, nam obligatio ad eas prærequirit subjectionem.

TITULUS IV.

De Sponsa duorum.

SUMMARIUM.

1. *Una pluribus non est desponsanda.*
2. *Sponsalia posteriora non præjudicant prioribus.*
3. *Matrimonium prius non consummatum non dissolvitur per posteriore consummatum.*

UT una tantum habenda uxor, unus maritus, ita una non est desponsanda pluribus, nec sponsalia cum diversis ineunda; non tantum simul, sed ne quidem subsequenter. *posteriora enim minimè prævalent prioribus: quæ matrimonio quidem ineundo cum alio impedimentum ponunt, non tamen nisi impediens ut cum alio subsecutum teneat, secundum dicta supra *Tit. 1.* Quæ tamen res non est extra peccatum grave, propter gravitatem materiæ, *c. 1. & 2. b. t.*

Procedit autem matrimonii istius effectus 3 etiam ante copulam matrimonialem, cum ejus substantia consistat in consensu, per quem vinculum ponitur, non etiam in copula. Quo modo matrimonium prius non consummatum neutiquam dissolvitur per subsequens consummatum, *c. 3. b. t.* nihil obstante contraria consuetudine, *c. fin. h. t.* Eo modo, quois, qui alteri rem vendidit & tradidit, frustrà postea eamdem alteri vendit, cum nihil juris in ea habeat. Nihil facit, quod per consensum de præsenti ante copulam, non transferatur dominium corporis; nam satis est transferri potentiam ad copulam, Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p. 2. n. 85.* quæ facit matrimonium sponsalibus de futuro esse potius, & omne suum esse habere; cum qui transtulit semel potestatem sui corporis, amplius ejus transferendi copiam non habeat. Notant leges infamiâ eum, qui bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore constituras habuerit, *l. 1. in fine D. De his qui not. infamia.*

TITULUS V.

De Conditionibus appositis.

SVMMARIVM.

1. *Conditio adjecta sponsalibus ea non vitiat.*
2. *Conditio impossibilis non vitiat, sed vitiatur.*
3. *Conditio perpetua continentia an sit contraria substantiæ matrimonii.*
4. *An matrimonii valorem requiritur consensus in copulam.*
5. *Conditio de futuro suspendit contractum matrimonialem.*
6. *Idque in sui eventum.*
7. *Conditio omnimodè extincta an eum differat.*

8. *Conditio præsens aut de præterito non suspendit actum.*
9. *Conditioni*, Si pater dixerit sibi placere, *eo mortuo qualiter satisfiat.*
10. *Quid si primò dissentiat & postea consentiat pater?*
11. *Conditione impleta an verum sit matrimonium absque novo consensu?*
12. *An & impleta conditione*, si Pont. dispensaverit?
13. *Copula interveniens, pendente conditione, an purificet consensum?*
14. *Matrimonium inito cum duobus, sub conditione honesta, quodnam prævaleat.*
15. *Et quid si utraque conditio simul eveneriat?*
16. *Modus adjectus contineo ponit actum.*
17. *Modus impossibilis aut turpis an rejiciendus?*
18. *Causa falsitas non vitiat matrimonium.*
19. *Vt nec demonstratio falsa.*
20. *Quid si quis aliter non fuerit contracturus, nisi posita veritate causæ aut demonstrationis?*
21. *Et quid si causa vel demonstratio sit contraria substantiæ matrimonii?*
22. *Sponsalia sub impossibili conditione inita an teneant?*

1 SPonsalia sive de præsenti sive de futuro sunt de genere eorum contractuum, qui adjectione conditionis non vitiantur, *c. 3. & 5. h. t.* sive ea sit necessaria seu cõtingens, sive honesta & possibilis; sive turpis aut impossibilis: 2 * quæ licet non rectè adjiciatur non vitiat tamen adjecta, sed vitiatur in favorem matrimonii, *c. fin. h. t.* quia uti in testamentis, & hic nemo præsumitur ludere & nihil agere voluisse; in quo à natura contractuum recedit matrimonium. Quò accipiendum Primò in casu dubio, ut tunc pro matrimonio rectè præsumatur. Si verò constet joco & sine animo contrahendi adjectam esse talem conditionem, non tenebit matrimonium, contrahentium intentione præsumptionem juris elidente. Secundò, de conditione impossibili naturaliter lege; nam ea, quæ per accidens talis est, v. g. si dicatur pauperi, *Contraho tecum, si mille dederis*, adjecta facit non coptinuò poni matrimonium ex mente contrahentium, sed differri, cum non sit tam impossibilis, quàm difficilis; difficultas autem non liberet, *l Continuus* 137. *§. illud D. de V. O.* Covarr. *hic p. 1. c. 3. §. 2. n. 3.* Tertiò, Non sit contraria substantiæ matrimonii, eius tria bona substantialia oppugnans; cujusmodi sunt redditio debiti in ordine ad prolem; indissolubilis conjunctio, ratione Sacramenti; fides invicem data. Hinc vitiatur matrimonium conceptum sub his conditionibus, *Si conceptionem evites*, quia est contra bonum prolis, *Si adulterandum te dederis*, quia est contra fidem; *Donec meliorem invenero*, quia est contra Sacramentum, quod ponit individuam conjunctionem, *c fin. h. t.* Neque enim sine substantia potest res aliqua subsistere.

Ubi quæritur, An virtet matrimonium, ut 3
contraria ejus substantiæ, conditio perpetuæ continentiæ, veluti, *Contraho tecum, ut vivas mecum in perpetua castitate, debitum non petas, Religionem postea mecum intres?* R. Post contractum matrimonium ex mutuo consensu ejusmodi conditiones rectè adjici, & obligare, salva substantia matrimonii, quæ semel rectè posita per actum supervenientem licet contrarium non vitiatur, *arg. l. Empti 9. C. De contrab. empt.* ubi licet sine pretio non contrahatur emptio, venditio, tamen si pretio convento posita fuerit substantia, & pretium non solvatur, ut quia remissum, non tamen id adfert vitium substantiæ contractus, quia semel habuit perfectum suum esse. Tantùm est quæstio, An ante contractum talis conditio vitium adferat, & impedimentum contractui ponat? Et posset videri non ponere vitium; Primò, ex eo, quod copula non sit de matrimonii essentia, cum matrimonium absque ea consistat, & ex solo consensu ponatur, *l. Nuptias 30. D. de R. I.* Secundò, quod post matrimonium contractum per ingressum conjuges jus petendi amittant, ut dictum supra *De conversi. conjug.* III. Altero lapso in adulterium, liberatur alter à reddendo debito, ut, cum separari possit obligatio ad copulam, non possit dici esse de substantia atque ita ejus remotio etiam ante matrimonium non adferat vitium substantiæ matrimonii. IV. Quod in *cap. fin. h. t.* inter conditiones, quæ sunt contra substantiam, non ponatur ista, de qua hic agitur, eo quod non averset ur substantiæ matri-

matrimonii. Nam si esset, id foret vel quia adversaretur bono ipsius Sacramenti, id est indivisibilitati, cui ut patet, nihil involvit contrarium; vel bono fidei, ad quod spectat obligatio non adulterandi, cui nihil contrarium inducit, sed magis auget; vel bono prolis, quod non continet obligationem ad habendam prolem, sed ad non impediendum, si forte eam habere lubeat. Ut obligatio ad prolem non sit, ut eveniat absolutè; sic enim inter sterilles non staret matrimonium: sed videtur obligatio esse conditionata, & negativè accipienda, scilicet non impediatur proles, per media nimirum turpia, si forte animus fuerit coire. V. Quod inter D. Virginem & D. Josephum fuerit verum matrimonium, cum tamen uterque habuerit propositum servandi castitatem *can. Conjux.* XXVII. *q.* 2. Vid. Rebel. *p.* 2 *lib.* 2. *q.* 13. *sect* 4.

Istis tamen non obstantibus, probabilius est, desiderari omnino ad valorem matrimonii consensum in copulam; non quidem explicitum, sed implicitum ac virtualem: quia contractus matrimonii implicitè ordinatur ad copulam, ut in illud explicitè consentiens, etiam in hanc consequentèr consentire sit intelligendus. Facit, quòd matrimonium essentialiter consistat in mutua corporum traditione, per quam uterque constituitur dominus corporis alterius; quod dominium intrinsecè consequitur jus & potestas utendi illo corpore ad finem intentum. Ut conditio istiusmodi, licet sit honesta, repugnet tamen intrinseco fini matrimonii, atque ita illud destruat: argumento emptionis venditionis, quæ nulla ponetur, subjectâ conditione, per quam necessitas ad rei traditionem aut pretii auferetur; ex eo, quod cum non adstringantur necessitate contrahentes, nihil censeatur actum, *In vendentis* 13 *C. de contrah. empt.* Hanc posteriorem sententiam tenet Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *in pr. n.* 1. & *n.* 5. & 6. citans D. Th. *in* 4. *dist.* 28. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 3. & alios, Adde Sanchez 2. *dist.* 28.

Patet ex dictis solutio ad argumenta opposita. Et quidem ad primum; nam copula esti non sit de essentia matrimonii, obligatio tamen ad eam & potestas videtur ad ejus essentiam spectare, atque intrinsecè in ea concludi, quia sublata videtur essentia ejus esse salva, exemplo emptionis venditionis, secundum modum jam traditum. Ut procedat etiam in hac conditione, licet honesta, *d. e. fin. h* 1. quod non tam se fundat in turpitudine, quam in substantiæ destructione per conditionem appositam, sive honestam sive turpem.

Ad 2. & 3. dicendum, aliud esse, accedum initio matrimonio id deduci in pactum, quia impeditur intrinsecus finis? aliud verò post initum pacto, verbis, vel re judicata jus istud invicem remittere, cùm quæ ex post facto veniunt, subjectum obligationis non invertant, *arg. l. Pretii* 9. *D. de rescind. vend & l. Manifesti* 17. *C. de Solut.*

Ad quartum Resp. satis contineri sub prohibitione *d. e fin.* cum faciat contra bonum prolis, quod omninò removetur per copulam, præcipuum matrimonii finem. Ut non sint attendendi alii usus matrimonii, qui sunt salvi, quia sunt minus principales. Et quamvis non sit absoluta obligatio ad prolem, non tamen removendum est medium, per quod proles haberi potest.

Ad quintum dicendum, & D. Virginem & D. Josephum habuisse propositum continendi ex parte tantum contractûs, attamen habuisse consensum ad copulam, qui implicitè consequitur contractum: ex parte verò ipsorum contrahentium, propter propositum continendi, nec absolutè nec conditionaliter, si D. Josephus peteret, consensisse D. Virginem in copulam; quia supervacaneus fuisset actus iste conditionalis, cum certa esset ex divina revelatione, Josephum non petiturum. Itaque propositum hoc non explicitum non impedit matrimonium, secundum *can. Beata Maria* XXVII. *q.* 2.

Ex dictis patet, solam conditionem possibilem, contingentem, & de futuro conceptam, suspendere contractum matrimonialem, nam illi tantum adest conditionis natura. Quod non tantum obtinuit ante Trid. quo matrimonia clandestinè inibantur ex pacto mutuo, ut citra scandalum potuerit apponi ista conditio, & suspendi matrimonii effectus, ad instar aliorum contractuum, verum & post illud, quando coram Parocho & testibus contrahitur, cum per Trid. nihil sit

Digitized by Google

mutatum quoad hanc rem, quò minus decenter adjiciatur, quod possit facere contractum publicè initum impediri. Ubi advertendum, non tam adjici conditionem matrimonio, ut est Sacramentum, quod non potest esse in pendenti, quam ut est contractus civilis; eatenus enim, ut reliqui contractus, conditionem admittit.

6 Effectus hujus conditionis est, non continuo ponere matrimonium, sed illud suspendere in sui eventum: quem exspectare partes tenentur, quia ei se obstrinxerunt, quatenus in futurum concepta.

7 Ubi quæritur, An conditio de futuro omnimodo extincta differat matrimonii contractum? R. Non videri, quod talis conditio etsi in futurum concepta potius pro puta habeatur, & continuo ponat obligationem, licet differat actionem, cum quod omnino extiturum est videatur nunc extare, *l. Quod sicca* 18. *De condit. indeb & l. Hæres meus* 79. *in pr. D. De condit. & demonst.* Et ita habet communis sententia, quam vis aliud velit Glos. in *c. Per tuas h. t.* Cuius opinio sustineri potest in casu, quo verba indicant mentem fuisse contrahentium, differre contractum in tempus appositum, v. g. si & quando Sol cras ortus fuerit Covarr. *hic p. 2. c. 3. n. 14.*

8 Conditio in præsens aut præteritum actum neutiquam differt, sed eum vel continuo ponit si vera; vel si falsa, omnino removet, *l. Cum ad præsens* 33. *D. De reb. cred.* V.G. Si contrahatur matrimonium, *Si patri placuerit*, exspectandus est eius consensus, qui si taceat, habetur conditio purificata, quia id intenditur eâ conditione, ne pater contradicat; non contradicit autem qui tacet. Et licet expressè non consentiat, non ramen dissentit, quod satis est juxta regulam in *c. Qui tacet De R. I. in* 6. Quod si conditio haberetur, *Si pater dixerit sibi placere*, tunc non satisfiet conditioni tacendo, cum conditio ista tendat eo, ut pater beneplacitum indicet; non indicat autem tacens, juxta *c. Is qui tacet De R. I. in* 6. Sanchez *5. Disp.* 7.

9 Quid si pater fuerit mortuus? R. Si scierint contrahentes mortuum esse, tamquam impossibilem haberi pro non adjecta, secundum *d. c. fin.* Si verò ignorarent, nihil impedire, quo minus matrimonium continuò ponatur, si quidem conditio eveniat, cum eo fine fit appositia, ne in patris injuriam, quam poneret displicentia & contradictio, contraheretur matrimonium. Non potest autem pater contradicere, nec potest dici ei displicere qui mortuus est. Vid. Sanchez *d. Disp. 7. n. 15. & seqq.*

10 Quid si primò dissenserit pater, & postmodum consentiat? R. Videri aliquibus, nihil officere priorem dissensum, quo minus præcedens consensus faciat impletam esse conditionem, eamque suum sortiri effectum, per text. in *c. Licet de procurat. in* 6. ubi procurator, qui primò remuit acceptare mandatum, postea nihilominus acceptare potest. Verius tamen, conditionem potius defecisse, quam impletam esse, propter priorem dissensum, qui dat alteri resiliendi licentiam, altero invito, propter extinctam semel obligationem, cujus spes dependebat à voluntate partis, & quidem prima, cum sermo simpliciter prolatus de aliquo actu futuro, de primo sit intelligendus, *l. Boves* 89. §. 1. *D De V. S.* Cum ergo primo dissenserit, nihil faciet, quod postea consenserit, quia conditio defecit, quæ extincta non revivisci in detrimentum alterius, *l. Cum ex causa C. De remiss. pign.* Facit eodem *l. fin. C. De condit. inserta*, ubi semel regans adimplete, postea pœnitens non auditur, ex eo, quod semel repudiatum non redintegretur. Quod tamen rectè limitabis, nisi partes iterum consentiant signo aliquo expresso, ut eos posse certum est. Non obstat text. in *d. c. Licet*, quia loquitur de actu conditionali. Sanchez *d. Disp. 7. n. 8 & 9.*

11 Quæritur autem, An conditio impleta continuo ponat matrimonium, ut non sit opus novo consensu? R. Hoc verius dici, secundum notissimam juris Reg. quæ habet, Conditionalem dispositionem purificari per eventum conditionis, *l. Hac venditio* 7. D. *De contrab. empt. §. omnis & §. ex conditionali Inst. de verb. oblig.* Quo facit text. in *c. un in fine De sponsal. in* 6. ubi quæritur, an ex sponsalibus sub conditione initis oriatur impedimentum publicæ honestatis? & resolvit Pont. non oriri ante eventum conditionis. Unde satis colligitur, solo conditionis eventu poni sponsalia:

Digitized by Google

fasia : ut idem sit judicandum de matrimonio, cum tantum operetur consensus purus de præsenti ad matrimonium, quantum purus de futuro ad sponsalia. Ut tantum etiam possit conditionalis de præsenti ad matrimonium ubi evenit, quamvis potest de futuro ad sponsalia, cum utrobique dispositio conditionalis putificetur, adveniente conditione, & ab eo tempore censeatur perfecta, ac si ab initio pure fuisser contracta, *l. Potior 11. in pr. Qui potiores in pig. hab.* Estque sententia hæc communiter recepta à Juris Pontificii Interpretibus, Innoc. *in c. 1. n. 4. & c. Super eo 5. h t.* Navar. in *Summar. 22. nu. 63. & Conf. 1. b. t.* & aliis, quos refert & sequitur Sanchez *5. disp. 8. nu. 5.* Dissentit tamen Covar. *hic p. 2. c. 3 in princ. n. 5.* qui non alias matrimonium vult poni, quam si post impletam conditionem subsequatur novus consensus, nixus verbis *d c. Super eo*; quæ tamen non obstant receptissimæ sententiæ. Nam quod ibi dicitur, non esse quempiam compellendum ratione subjectæ conditionis ad matrimonium consummandum, recte accipitur in casu, quo neccum evenit conditio, ut patet ex verb. *nisi voluntas*, & verbis finalibus, *qui in alterno arbitrio non habito sed habende consistit.* Nihil facit, quod, ut ait Covar. *d. loco*, conditionalis consensus non sufficiat ad matrimonium, quod desiderat consensum de præsenti purum; quia conditionis eventu purificatur consensus. Non obstat etiam, quod matrimonium sit Sacramentum, quod non potest esse pendens; nam hoc procedit, quando Sacramentum dependet ab alia materia aut contractus cuius naturam non immutat, ut, si fit ex se ita pendenti, non mutetur propter Sacramentum, quo ex eo consequitur. Vid. Pont. *De matrim. lib. 3. c. 14. n. 2. & seq.*

11 Quæstio item est, An idem dicendum de conditione, *Si Pontifex non dispensaverit*? R. Ex præmissa communi opinione etiam hac in parte affirmandum esse, continuo scilicet dispensatione obtentâ poni matrimonium, non requisito novo consensu, cum etsi pro tempore contractus conditionalis matrimonium inter contrahentes esse non potuerit, propter impedimentum Canonicum, conditio tamen referatur in tempus licitum, quo remotum erit impedimentum: ut eo remoto, consensus sit purus, & matrimonium ponat, *arg. l. In tempus 61. D. De hared. instit.* ubi rectè instituitur hæres pro tempore incapax, in tempus, quo capax erit. Et ita communiter tenent Canonistæ, & consuetudine receptum esse testatur Boer. *Decis 364. nu. 27.* Nec est, quod hic objiciatur, hanc conditionem pendere à voluntate Pontificis; qualis jure habetur impossibilis, *arg. l. Cum servus 39. in fine. D. de legat. 1.* ut possit videri contractus hic cadere in materiam capacem: nam illud verum est in casu, quo non solet Princeps consentire, ut ibidem additur. Ut aliter se res habeat in casu, quo consentire solet, uti hac in materia. vid. Sanchez *d. Disp. 8. qu. 2.*

Quæ dicta de effectu appositæ conditionis, eatenus vera sunt, quatenus non intervenit copula ante eventum, vel defectum; per eam enim videntur partes, remissa conditione, purè in matrimonium consensisse, ut defectus eius subsequens nihil operetur. Et ita in terminis loquitur *c. 3. h. t.* Quod procedit non tantum ante Trid. sed & post illud si matrimonium antè fuit initum coram Parocho & testibus, licet sub conditione de futuro, quia nihil defuit ex solemnibus, & per commixtionem conjugalem recessum est à conditione, positus consensus præsens, purus. Sanchez, *d. Disp. 8. qu 4. nu. 25.* Idem non operabitur copula habita post defectum conditionem, eum ponat actum meré fornicarium. Quod & dicendum, si copula subsequatur conditionem repugnantem substantiæ matrimonii, eum ejusmodi conditio impediat contrahi matrimonium, ut nequidem dici possit ponere sem matrimonii, quâ copula nitatur, & per eam contractus purus ponatur.

Sunt & dicta vera, nisi ante expletam con- 13
ditionem dissenserit alter, quia ante non potest poni matrimonium, ut revocato jam consensu subsequens implementum nihil operetur: Quamvis non sine peccato alteri consensum mutet, cum teneatur expectare conditionis eventum, ad quem se obligavit, *d. l. Potior D. Qui pot. in pignore hab.* Neque enim à contractu inito, altera parte invita, recedi-tur sine noxa, nisi causa excusans subsit. Co-

Digitized by Google

vatt. *d. c. 3. in pr. nu.* 6. Dissentit tacitè, qui pendente conditione cum alio matrimonium init, *c. un. in fine De sponsal in* 6. Quod licet illicitè fiat propter violatam fidem, tenet tamen, ut dictum *Tit.* 1.

14 Quid si quis cum duabus matrimonium iniit sub conditione honestâ? R. Illud videri futurum potius, cuius conditio prius impleta. Nam cum eventus conditionis ponat perfectum contractum, secundum dicta, & ante illum nihil censeatur actum, illud matrimonium censebitur perfectum, cuius conditio prius evenerit, prævalebitque ei, quod prius taliter contractum, cuius spes deficit, quia uni conjunctus non potest alteri coniungi. Et licet qui uni dedit fidem sub conditione, illicitè det alteri, tamen quia conditio non ponit contractum, sed tantum spem, fit, ut prævaleat illud, cuius conditio primò evenit, per quam alteri quæritur ius in rem potius alterio, cui tantum est jus ad rem, vel tantum spes, *arg l. Quoties* C. *De rei vindic.*

Quod si utraque condicio simul evenerit,
15 veluti quis cum duabus contraxit, si dotem obtulerint 1000. utraque illam offert simul? R. Videri probabilius, cum neutra consistere matrimonium, propter incertitudinem, quæ vitiat matrimonium. Nam cum consensus tialiatur ad tempus impletæ conditionis, & utraque simul impleatur, perinde est, ac si eodem tempore cum duabus quis contraheret. Nec rectè objeceris; prævalere debere contractum initum cum priori, ut priorem tempore *c. Qui prior D R. I in* 6. Nam hoc procederet, si absolutè prior contractus initus fuisset, nunc autem, cùm tantùm sub conditione sit initus, est imperfectus, & idem operari nequit cum censeatur revocatus, non tantum si conditio posterioris evenerit sed & si simul conditio utriusque eveniat, propter incertitudinem. Nam rectè etiam objeceris, per posteriorem contractum esse priori derogatum, *l. fin. D. De devort* atque ita posteriorem prævalere; nam & hoc procedit, quando promissio est absoluta, non etiam quando conditionata, & sic imperfecta. Sanchez *d. Disp.* 8 *qu.* 3. *nu.* 15. Quod & dicendum de sponsalibus de futuro: nam licet his prioribus per posteriora quia priora fuerint perfecta, non derogetur, prioribus tamen conditionalibus potest derogari per posteriora, ut non obligeat in ratione sponsalium, quia per posteriora est mutuata voluntas directa in alterum. In ratione tamen promissionis dicendum isti contractui non esse derogatum, eo quòd iniquè & contra justitiam sit mutata voluntas. Sanchez *ib. n.* 18.

Adiicitur & rectè modus: qui in eo differt 16
à conditione, quod actum non suspendat, sed continuò ponat, cum limitatione in futurum, continente aliquod gravamen; in cujus tamen defectum matrimonium semel positum non potest irritari, v.g. *Contraho tecum, ut semper annulum gestes.* Sanchez 5. *Disp.* 19. *num.* 4.

Ubi quæritur, An & hic impossibilis aut 17
turpis rejiciendus? R. Si sit contra actûs substantiam, impedire contractum. Nec facit, quòd non suspendat actum, nec præcedat obligationem, sed eam subsequatur; quia non ideò minus causat vitium ipsius contractûs, cuius valori repugnat, & repugnantiam implicat. Alias in foro externo habendum esse pro non adjecto, atque ita facere, ut actus valeat, non admissâ pœnitentiâ, cum à matrimonio contracto resilire non liceat. Et hoc in dubio; ham si mens sit contrahendi, nisi modus impleatur, vitiabit contractum. Covar. *hic. p. 2. c* 3. §. 1. *num* 8 & 17. Sanchez. *d. Disp.* 19. *n.* 5.

Interdum & adjicitur causa, quæ est ratio 18
in præsentium vel præsens collata: cuius etiam falsitas non vitiat matrimonium, etiamsi sit turpis aut impossibilis, ex eadem ratione, quæ obtinet in tali conditione. Dixi, in præteritum vel præsens collata; quia in futurum collata saperet conditionem, & de illa judicandum idem esset, quod de conditione.

Demonstratio addita licet falsa non vitia- 19
bit quoque matrimonium, quantum in se est, modo de persona pateat, quia falsa demonstratio non vitiet legatum, *Inst. De legatis* §. *Huic proximo* 30. cum quidquid rei satis demonstratæ additur frustra fit, *l. 1. §. si quis uxori D de dote præleg.* Ut idem in matrimonio obtinere sit dicendum, quod favorabilius. Dixi, quantum in se est; nam si concurrat error personæ, aut conditionis servi-

lis,

Digitized by Google

lis, impediretur effectus contractûs, quia deest animus. Nominis quoque error non vitiabit, si de persona constet *arg. lib. 4. De testat.* 1.

Quid si quis aliter non fuerit contracturus
20 nisi posita veritate causæ aut demonstrationis? R. Si absolutè consenserit, esse nihilominus validum contractum, nisi error personæ aut conditionis concurrat: si verò non consenserit absolutè, sed tantum suppositâ veritate causæ aut demonstrationis, non esse matrimonium in conscientia, necetiam fore in Ecclesia, si probari posset. Ratio est in defectu consensus.

Quid si causa vel demonstratio advertatur
21 substantiæ matrimonii? R. Navarrum, in *Summa c. 22. nu 62.* velle matrimonium ideo esse nullum, quod apponens huiusmodi causam vel demonstrationem non videatur absolutè consentire in matrimonium. Verius tamen non impediri matrimonium adjectione eiusmodi causæ, sive vera sit sive falsa, v.g. *Accipio te quia sterilis es, quia venena procuras sterilitatis.* Ratio est, quod quæ matrimonium vitiant aut variant, debeant referri ad substantiam contractûs, quo non refertur causa aut demonstratio, cum tantùm spectent ad rerum opiniones, quas contrahentes conceperunt, vel ad causas quæ movent ad contrahendum, nec designent consensum in illas ferri. Deinde ut vitiarent, se haberent ut objectum, aut partem objecti; non habent autem se taliter, sed antecedenter, & ut motivum aliquod, ut non irritent. Et hoc, nisi contineant errorem personæ, aut conditionis, ut, *Contrahо tecum, quia es libera, quia es primogenita*; nam error circa hæc vitiat, *inf. Tit. 9.* Vid. Sanchez *d. Disp. 19. n. 2.*

Dicta de conditionis, modi, causæ, demonstrationis adjectione etiam obtinent in sponsalibus de futuro, ex rationibus antè allatis.

Verum quæritur, An sponsalia sub impossi-
22 bili conditione inita teneant? R. Probabile esse non obligare per absolutam obligationem; eâ ratione, quòd contractus pendens à voluntate contrahentium, cuiusmodi hic, non extendatur ultra eorum intentionem: qui cum noluerint contrahere, nisi sub tali conditione, non potest ex isto contractu resultare obligatio absoluta. Deinde qui aliter non vult se obligare, quàm posito eventu impossibili, cognito ut tali, simpliciter se non obligat *l. Non solum* D. *de oblig. & act.* & *§. Sit impossibilis Instit. D. inutil. Stipulat.* Nihil facit dispositum in *c. sponsa. 2.* quia loquitur de matrimonio, quod ponit contractum præsentem, in quo adjectus eventus impossibilis habetur pro non adjecto, idque in favorem matrimonii: Qui favor cum sit in re odiosa, utpote in præjudicium apponentis, non est ampliandus ad sponsalia, de quibus lex non loquitur. Disparitatis ratio esse potest, quòd cum jude: dubiter, an vero suspendere consensum in conditionis eventum, periculum sit ex una parte, ne injuria saltem materialis fiat apponenti istam conditionem, si contra eum judicetur, ex altera verò parte, ne fiat injuria Sacramento matrimonii, si judicetur non stare, quod forte legitimum erat. Atque cum ex istis duobus præponeret Sacramenti dignitas, in favorem eius declaravit Pont. matrimonium subsistere, conditione eiusmodi habitâ pro non adjecta. In sponsalibus autem eiusmodi ratio cum non militet si quidem non ponunt Sacramentum, eorum non tanta habenda ratio, cum probabili partis periculo, aute conditionem impletam. Accedit, quòd in dubio sit melior conditio possidentis; ut, cùm de sponsaliorum validitate dubitetur, nemo sit spoliandus suâ libertate. Plerique tamen idem ponunt in sponsalibus, quod in matrimonio cujus sint initium, dispositum, ut quod in hoc obtinet, debet in iis obtinere. *lib. Oratio D. De sponsal.* Vid. Sanchez, 5. *Disp.* 17. Rebel. *p. 2. lib. 2. qu.* 10. *sect.* 5.

TITULUS VI.

Qui Clerici vel voventes contrahere possint.

SUMMARIUM.

1. *Circa impedimenta matrimonii contrahendi an quid laici possit potestas.*
2. *Impedimenta dirimentia an solus Pont. inducat?*

3. *Impe*

Digitized by Google

3. *Impedimentum novum dirimens an consuetudine induci possit?*
4. *An & tollat per Canones positum?*
5. *An eo casu requisita scientia Pontificis?*
6. *Impedimenta alia impedientia tantum, alia impedientia & dirimentia.*
7. *Votum solemne ponit impedimentum dirimens.*
8. *Quo iure dirimatur eo casu matrimonium.*
9. *Votum simplex non dirimit matrimonium.*
10. *Votum simplex castitatis an dirimat sponsalia?*
11. *Virginem deflorans post votum simplex an eam ducere teneatur?*
12. *Ordo sacer ponit impedimentum dirimens.*
13. *Idque solo jure Ecclesiastico.*
14. *Ordo quando non obligat ad continentiam.*

1 INter quos matrimonium & quomodo contrahatur, tradirum hactenus; nunc aliquot Tit. sequentibus de impedimentis subjicitur, quæ faciunt inter aliquos contrahi non posse; & contractum non stare.* Hæc, inspecta rei natura, non tantum Ecclesiastica, verum & politica sive laica potestas induxere posset. Nam licet matrimonium sit Sacramentum, cujus detetminatio ad Ecclesiam spectat, est tamen & contractus civilis, cujus nomine laicæ quoque potestati subjicitur. Verum Ecclesia potestatem determinandi circa matrimonia fidelium laicis ademit, sibique reservavit, propter dignitatem Sacramenti quòd conveniat rerum sacrarum jura & causas ad solam potestatem Ecclesiasticam pertinere, abea pendere & decidi. Dico, fidelium; nam matrimonia infidelium & paganorum non subsunt legi Ecclesiasticæ, ut nec ipsi pagani. *cap. Gaudemus inf. De divort.* etiam in terris fidelium Principum habitent; neque enim per hoc possunt censeri acceptasse legem Evangelicam, sed sequuntur leges suorum Principum, sive fidelium, sive infidelium, & tenebuntur impedimentis ab iis statutis, ratione contractûs civilis. Latè hac de re Sanchez *lib.* 7. *Disp.* 3. & Pont. jus. *lib.* 6. *cap.* 1. 2. & 3.

Quæritur autem, An solus Pont. Rom. 2 possit inducere impedimenta dirimentia circa matrimonium? R. Posse quidem videri & Episcopis id licere, cum quod potest Pont. in universo orbe, id Episcopis licet in suis diœcesibus, in quibus sunt ordinarii Pastores. Exceptis, quæ universalem Ecclesiæ statum concernunt; & quæ specialiter sunt reservata Pontifici. Verum aliter habet generalis Ecclesiæ consuetudo, quæ Rom. Pontifici videtur reservasse potestatem statuendi hæc impedimenta: nam impedientia videtur posse statuere Episcopus, cum ex causa interdicere possit, ne contrahatur matrimonium, ut dicetur *inf. Tit* 16. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 10. *num.* 16. Sanchez *d. lib.* 7. *Disp.* 1. *in fine.*

Q. II. An consuetudine induci possit novum impedimentum dirimens? R. Id videri verius quatenus legitimè est præscripta, & rationi consona; qualis cum habeat vires legis, ut dictum supra *De consuet. n.* 4. ita & inducere ea, quæ per legem induci possunt. Et facit eo *c.* 1. & 3. *inf. De natis ex libero vent.* ubi contra consuetudinem conjunctio licet jure admissa, dicitur tamen non ferenda. Ubi non erit opus scientia Pontificis, cum & sine ea valide inducatur consuetudo, ut probatum sup. *d. tit. De consuet. n.* 11. etiam in sacramentalibus, cum *c. fin. d. tit.* tantùm desideretur, ut sit legitimè præscripta & rationi consona. Sanchez 7. *Disp.* 4 *nu.* 11. 3

Q. III. An & consuetudine tolli possit impedimentum per Canones positum? R. Posse videri, non esse eas consuetudini vires per *c. Quod super* 5. *inf. De consang. & affin.* ubi intra gradus prohibitos non admittitur matrimonium, non obstante consuetudine contraria admittente scilicet conjunctionem, quæ dicitur potius esse corruptela: ut videatur ibi reprobata esse, atque ita rationi minus consona. Ita vult Abbas in *d. c.* 5. *num.* 4. *&* 3. *num.* 5. *inf. De cognat spirit.* qui admittit quidem impedimentum novum induci posse per consuetudinem, non etiam tolli, quia hæc res sit contra bonos mores; illa verò honesta, & bonis moribus respondens. Verum non malè alicui probabitur contraria opinio, scilicet etiam per consuetudinem posse tolli Canonicum impedimentum, eo modo, quo induci potest, cum contrariorum eadem sit disciplina. Nec facit ratio Abbatis, quòd sit contra bonos mores; nam hoc vel qua reprobata per *d. c.* 5. vel quia est contra jus Pontificum. Hoc dici nequit, cum, ut patet ex dictis sup. 4

De

Digitized by Google

Desensu. & D. *eod. n.* 29. *& seqq.* contra leges & Canones consuetudo rectè inducatur, non etiam illud; nam & reprobata consuetudo potest poštea ex nova causa, quæ tollat iniquitatem, quæ ante suberat, induci & justificari. Et ita habet frequens & vera Doct. sententia. Præterea potest *d. c.* 5. accipi de consuetudine allegata quidem, non tamen probata; aut mala, quia necdum legitimè præscripta, cum, ut patet ex *c. fin fup.* De *consuet.* consuetudo prævaleat juri scripto, præscripta scilicet legitimè & rationabilis. Non potest autem hoc casu dici irrationabilis, cum tantum juri Pontificio opponatur, neutiquam verò aut divino aut naturali, nec quidquam involvat moribus bonis contrarium, cum impedimentum semel positum à lege ut potest tolli per legem, ita & debeat posse tolli per consuetudinem. Sanchez *d. Disp.* 4. *n.* 14.

5 Q. IV. An eo casu requiratur scientia Pontificis? R. Id aliquos velle, nullo tamen fundamento, cum *d. c. fin.* tantum requirat, ut sit rationi consona, & præscripta legitimè, nulla autem fiat mentio specialis scientiæ Pont. ut ea frustra hac in parte desideretur; ut nec desiderari in ulla consuetudine, dictum sup. *d. tit. de consuet.* Covarr. *hic p.* 2. *c.* 8. §. 10. *n.* 36. Sanchez *d. loco.*

6 Sunt autem hæc impedimenta duplicis ordinis, alia impedientia tantùm, alia impedientia simul & dirimentia. Hoc Tit. & aliquot seqq. de dirimentibus agetur: quæ ita dicta, non quod contractum matrimonium dirimant, sed quod efficiant, ut validè non contrahatur. Talia de jure antiquo sunt duodecim, contenta his versibus:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas.

Si sit Adfinis, si forte coire nequibis.

Accessit ex Concilii Trid. decreto clandestinitas, de qua sup. *Tit.* 3. vitians quoad modum; uti & raptus, donec durat violentia, de qua inf. *De raptorib.* Cum dirimente aliquo impedimento contrahere est peccatum mortale, quod contraveniatur prohibitioni Ecclesiæ in re gravi. Hoc Tit. agitur de impedimento, quod ponit Votum & Ordo: quæ duo cùm sint adhuc, & alterum ex alterius intelligentia dependeat, rectè hic conjungun-

tur. Votum aliud solemne, aliud simplex, uti dictum sup. *De voto.* * Illud ponit impedi- 7
mentum dirimens matrimonium subsecutum, *c.* 1. *& fin. h. t. unico De voto in* 6. Imò & præcedentis matrimonii non consummati vinculum dissolvit, secundùm dicta sup. *De convers. conjug.*

Quæritur autem, Quo jure contingat ista 8
dissolutio? R. Esse, qui jure divino id fieri adserant, propter solemnem, quæ intervenit, traditionem; traditum enim uni eo jure alteri tradi nequit: rectius tamen juri humano Ecclesiastico id adscribi. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 7. § 4. *n.* 7. Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim p.* 2. *n.* 98. Et probatur, quia non habet hoc ex natura voti, cum alias & simplici voto idem adscribendum foret, quod tamen patet ei minimè competere. Unde solemnitati id tribuendum, quæ statuto Ecclesiastico est introducta, quo sublato, nullum esset votum solemne. Quod probatur ex *d. c un. De voto in* 6. ubi voti solemnitas dicitur inventa ex sola constitutione Ecclesiæ. Patet idem ex *c. Rursus pen. h. t.* ubi dicitur, quoad Deum non minus obligare non solemne, quam solemne: nusquam autem legitur illud ponere impedimentum dirimens; imò impedire quidem contrahendum, non tamen contractum dirimere, expressum est *c.* 3. *& h. t.* Ut hæc distinctio rectè attribuatur statuto Ecclesiastico. Et hoc, quatenus est Religionis per Sedem Apostolicam approbatæ, quia alias non habet istam vim, *d. c. un. De voto in* 6. Nihil facit traditio, quæ intervenit, nam hæc in materia est alterius conditionis, quàm in materia justitiæ. Imò eam compatitur matrimonium, ut patet in conjugato, qui potest aliquot casibus profiteri, manente nihilominus salvo matrimonii vinculo. Vid. Sanchez *d.* 3. *Disp.* 26.

Voto itaque simplici non adest idem effec- 9
tus, per quod adquiritur quidem jus ad rem, non tamen in rem, propter cessantem traditionem. Unde postea alii vovens se validè tradit per matrimonium, *arg l. Quoties Cod. De rei vindic.* [Licet non sine peccato, cum semel Deo promissum sit præstandum, *can. Quibona* 12. *q.* 1. *p.* quia grave Deo datam fidem fallere. Ponit tamen votum simplex impedimentum impediens matrimonium, *d. c.* 3. & 6. habetque effectum dirimendi sponsalia.

Digitized by Google

sive præcedentia, sive sequentia. Quod omninò verum est in voto Religionis, cum obliget ad tem statui matrimoniali contrariam.

10 Quæstionis autem est, An & votum simplex castitatis dirimat sponsalia? R. Esse, quidem voto simplici præcedenti vim irritandi sponsalia subsequentia, *c. Rursus h. t.* quod contineant rei illicitæ promissionem, quippe jam alteri promissæ, non tamen eamdem vim propositam esse voto cœlibatus in sæculo servandi; nam istud non ponit obligationem quoad præcedentia sponsalia. Quæ sententia juri est conformior, & pro ea adducitur textus in *c. Veniens 5. h. t.* in quo mulieri voventi posteà de fide sponso mentita satisfactio est indicenda; quam indici non esset necesse, si sponsalia dirimerentur per votum subsequens. Præterea non videtur res ista talis, quæ sub votum cadat, cùm alteri debeatur, cui non debet fieri præjudicium, ut Deo ejus facta promissio non teneat. Nec facit, quod aliter se res habeat in voto Religionis; nam si concessum ingredi Religionem post matrimonium, quidni & post sponsalia? cum hoc votum se habeat eo modo ad sponsalia, quo solemne ad mattimonium. Abbas *d. c. Veniens n. 5.* Navarr. *in Summa c. 22. n. 27.* Innoc. *ad d. c. Rursus* Sanchez 1. *disp. 46. n. 9.* Hinc & votum de suscipiendo Ordine sacro non liberat à sponsalibus, cùm Ordini quidem sit adnexum votum, per se tamen simplex, & quidem castitatis, quod, uti dictum, sponsalia non solvit, in detrimentum alterius.

11 Alia quæstio est. An qui post votum simplex virginem defloravit, teneatur eam ducere, non obstante voto simplici? R. Ita rectius dici, cum votū non obliget, rebus notabiliter mutatis, uti hic, propter vinculum justitiæ, quod supervenit, & gravissimum propter dānum prævalens voto; si tamen jubeatur eam ducere per judicem, uti dicetur infrà *de adult.* & mulier ignoraverit votum; nam si scivit, habet quod sibi imputet, Sanchez 1. *Disp.* 45.

12 Alterum impedimentum, de quo hoc Tit. ponit Ordo; qui alius major, alius minor, ut dictum sup. *lib.* 1. Ille præcedens ponit impedimentum dirimens, propter tacitum continentiæ votum Ordini sacro adnexum, *c.* 1. *De voto in* 6. Dico, præcedens; quia sequens non tollit vinculum matrimonii.

Dubitatur autem, Quo jure sit inductum 13
hoc impedimentum? R. Verius esse, solo jure Ecclesiastico esse inductum, cùm nullum jure divino inveniatur præceptum irritans, neque repugnet Sacerdotio matrimonium; imò compatiatur, uti patet in Sacerdotibus veteris Testamenti, & in Græcis Sacerdotibus modernis, quibus est permissus matrimonii usus. Et licet à temporibus Apostolorum viguerit in Ecclesia, ne promoti ad Ordines inirent matrimonium, inde tamen non sequitur esse juris divini, cùm ab Apostolis statutum rectiùs juri Ecclesiastico attribuatur. Sanchez 7. *Disp.* 27. *n.* 5.

Dicta de impedimento ex Ordinis susce- 14
ptione vera sunt, quatenus quis volens Ordinibus est initiatus. Nam si justus metus intervenerit, ille faciet talem non teneri ad continentiam, atque ita matrimonium ab illo initum teneri, secundum dicta sup. *De his, quæ vi &c.* Idem de ordinato in infantia dicendum, quia non potuit se obligare, ob defectum sensûs. Quod & videtur dicendum de eo, qui ante pubertatem ordinatus, licet sensum rationis habeat, per text. in *can* 1. *& can. Illud* xx. *q.* 1. ubi ante pubertatem omissum votum dicitur non tenere, ut dictum sup. *De cohabit. Cleric. & mulier. nu.* 11. ubi & dictum n. 12. collationem Ordinis irritam non inducere obligationem continendi, sive irrita sit ratione defectus alicujus substantialis, sive quia ordinatio facta à non Episcopo: ut non peccet taliter ordinatus, cùm ne quidem voto simplici possit dici obstrictus. Vid. Sanchez 7. *Disp.* 27. *n.* 13.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluit per adulterium.

SUMMARIUM.

1. *Machinatio mortis alterius conjugis inducit impedimentum dirimens.*
2. *Item adulterium cum alterius machinatione.*
3. *Adulterium cum promissione de ducendo quando ponat hoc impedimentum.*

4. *Ad*

Digitized by Google

4. An & *solum adulterium sine fide data?*
5. *Liberis ex adulterio susceptis debentur alimenta.*
6. *Vt & spuriis omnibus:*

DE crimine hic agitur, quod ponit impedimentum dirimens, & videtur triplex esse.

1 Primum oritur ex machinatione mortis alterius conjugis. Ubi debet machinatio suum sortita esse effectum: non obstante textu *in c. 1. & 6. h. t. & c. 1. sup. De conversi. conjug* quæ tantum faciunt mentionem machinationis, quia verba cum effectu sunt intelligenda, & pœnæ non imponuntur nisi crimini completo. Debet etiam uterque ad eam concurrere, saltem consilio aut mandato ad mortem cooperando. Ratihabitio non sufficit, cùm ad actum non concurrat. Alter sit infidelis, vel uterque fidelis, non refert, *d. cap. 1. sup. De conversi. conjug.* Denique fiat & animo ineundi cum altero matrimonii: quæ conditio licet non exprimatur per Canones, vult tamen eam subintelligi ratio inducti impedimenti, scilicet ne conjux conjugis vitæ insidietur, ut eo liberatus cum dilecta magis persona contraheret.

2 Secundum ponit adulterium, cum machinatione alterius tantùm. Quem modum cum priori quidam conjungunt, à quo tamen recte separatur, cum ibi requiratur utriusque machinatio, licet non intervenerit adulterium, hic autem requiratur adulterium, & alterius machinatio sufficiat, *c. 1. & 3. h. t.*

3 Tertium, adulterium cum promissione de ducendo post mortem conjugis, vel matrimonio de facto inito, superstite alterius conjuge, *c. 1. 2. 4. h. t.* Ubi primò oportet verum cum primo fuerit conjugium, quia alias putativum non præstabit impedimentum, *d. c. 2.* Deinde adulterium sit completum, durante conjugio cum altero, quia alias non erit crimen perfectum, sed inchoatum tantum, quod non meretur hanc pœnam, & deficeret conditio, ob quam pœna præcipuè imponitur, *c. fin. h. t.* Tertiò, alter sit conscius conjugii prioris, *d. c. 2 & 4. h. t.* ut, si alter ignoraverit, etsi de copula fides data, aut etiam de facto matrimonio inito intervenerit, non tamen impediatur secundam habere, novo consensu interveniente, *c. 7. h. t.* cum alias non sit formalè adulterium, nec debeat vir ex suo dolo reportare commodum, *d. c. 2. h. t.* Ubi si fuerint conjuncti, superstite priori, vir non potest, primâ mortuâ à secunda inscia matrimonii prioris recedere; secundæ tamen est licentia recedendi à tali viro, quia ignorantia facit eam non peccasse. Quartò, oportet promissio sit expressa signo exteriori, nam in corde retenta non poneret impedimentum, quod in ea non obtineat ratio impedimenti. Faciunt enim Canones passim mentionem fidei datæ, aut contracti matrimonii, quod requirit exterius signum. Nihil excusabit, quod diu simul cohabitarint ut & liberos generarint; cum multiplicitas ptolis ita susceptæ eorum crimen magis exaggeret, & diuturnitas temporis non tam peccatum minuat, quam augeat, *c. 5. h. t.*

Ex quibus patet resolutio ad quæstionem, 4
An solum adulterium, vel sola fides data, vel solum matrimonium, ponat hoc impedimentum? Respondendum enim negativè, ut patet ex *c. 6. h. t.* ubi adulterium sine fide data non impedit posteà eum eadem contrahi nuptias: & ex *c. fin. eod.* ubi contractus initus cum secunda, vivente primâ, non impedit cum secunda contrahi posteà matrimonium, si copula non intervenerit; & Canones passim requirunt utrumque simul scilicet copulam cum fide data, aut matrimonio de facto inito: ut non nisi utroque posito possit poni impedimentum, quia non solet poni pœna, nisi positis requisitis ad crimen. Nec obstat *can. 1. & xxxi. q. 1.* in quibus indistinctè dicitur, non licere ducere in uxorem polluram prius per adulterium; quia generalis & indistincta istorum Canon. locutio restringitur ibi per loca subsequentia, secundùm jam dicta Uxoricidium ponit impedimentum impediens tantum, de quo infrà *Tit. 16.*

Mandat autem Pont. hic *d. c. 5. in fine,* ut li- 5
beris ex adulterio susceptis alimenta secundum facultates à parentibus ministrâtur, secutus jus naturæ, ne qui nihil deliquerunt eam pœnam subeant, quod à parentibus alinequeant, ut secundum rigorem statuerat jus civile, *Auth. Ex complexu C. De incest. nupt.*

Ubi quæritur, An *d. cap.* decisio locum ha- 6
beat in omnibus spuriis? R. Hoc quidem negare

Digitized by Google

gare Paleot. in *Tract. de nothis & spur. cap. 46. num. 4.* qui vult tantum agi ibi de natis ex putativo matrimonio: verum rectius dici, ad omnes pertinere spurios *d. cap. 5.* decisionem, quia nititur jure naturali, quo mandatur educatio liberorum. Et facit, quod matrimonium de quo *d. c. 5.* non possit dici putativum, cum contra legem sit initum, & non tam subsit ignorantia facti, quàm juris, quæ non excusat, nec facit poni matrimonium putativum, quod ponitur per justam facti ignorantiam, de qua inf. *Qui filii sint legit.* Denique si putativum foret, frustra moveretur quæstio de iis alendis, cum tales succedant in parentum hæreditatem, ut dicetur infrà *Tit.* 17.

TITULUS VIII.

De Conjugio leprosorum.

SUMMARIUM.

1. *Lepra superveniens solvit sponsalia.*
2. *Non etiam matrimonium.*

1 LEpra superveniens dat causam irritandi sponsalia, *c. fin. h. t.* Ratio consistit in metu infectionis, qui meritò facit invitum. Idem non operatur lepra præcedens, si fuerit præcognita, quod sibi imputare debeat, qui cum infecto contraxerit. Aliter se res habet, si ignoraverit, *arg. cap. Quemadmodum sup. de jurejur.*

2 Matrimonium per lepram superveniente minimè dissolvitur, etiam non consummatum, *cap. 1. h. t.* ne quidem quoad thorum, *cap. 2. h. t.* Quod tamen temperandum videtur, nisi subsit probabile periculum infectionis, cum nemo se obliget ad matrimonii contractum, nisi salvâ vitæ incolumitate, & ita temperandum, secundùm plerosque *d. c. 2.* Neque enim Deus est tentandus, *can. Sed nulla XXIII. q. 8.* Licet autem eo casu liberetur à debiti redditione, non tamen ab aliis servitiis, quæ sine periculo vitæ præstari possunt. Vide Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matrim. p. 2. n. 28 & 29.* Idem sentiendum de morbo Gallico, aut simili, quo alter labotet; ex rationis paritate. Navarr. in *Summa c. 22. n. 27. casu 8.*

TITULUS IX.

De Conjugio servorum.

SUMMARIUM.

1. *Impedimentum dirimens ponit error vel circa personam.*
2. *Vel circa personæ conditionem.*
3. *Nisi quis sciener cum serva contraxerit.*
4. *Iure Canonico tenet matrimonium inter servos.*
5. *Partus sequitur conditionem ventris.*
6. *Error circa personam tum antecedens tum concomitans dirimit matrimonium.*
7. *Idque jure naturæ.*
8. *Error circa alias qualitates non dirimit.*
9. *Quod tamen limitationem recipit.*
10. *Dolus interveniens an irritet sponsalia ac matrimonium?*

IMpedimentum dirimens ponit error: qui 1
contingit vel circa personam, ut quando quis putat se ducere Sejam, quæ est Titia, aut primogenitam, & obtinuit ut ei secundo genita, & impedit matrimonii contractum, propter defectum consensûs in personam, cum non possit dici consensisse in personam, quam animo non concepit, *arg. l. In venditionibus 9. in pr. D. De contrah. empt.* Quod ita verum est, ut ne quidem S. Pont. efficere possit, ut tali errore matrimonium initum teneat, quia non potest supplere consensum. Vel circa personæ 2
conditionem, ut quando quis putat se contrahere cum persona libera, quæ est serva, qualem contractum, post leges civiles, *Novel. De nupt. c. 2. §. si verò ab initio,* Ecclesia declaravit initum, propter errorem circa statum, qui gravior est, & omnem consensum aufert, *cap. 2 & fin. h. t.* Dico, Ecclesia; quia vetius est, jure naturæ non irritari, cum simpliciter & absolutè non impediat libertum matrimonii usum, sed tantum certis temporibus, & contractus hic sit simpliciter voluntarius, cum consensus feraturin hanc personam. Licet involuntarium sit adjunctum, ratione qualitatis, quod non facit involuntarium simpliciter, ut inferius patebit.

Sciener cum serva contrahens, habet quod 3
sibi

Digitized by Google

sibi imputet & frustra ad dissolutionem provocat: uti & ille, qui servam, quam ignorās duxit, recognita cognovit; videtur enim eo facto in eam consensisse. Servitus perpetua sit, an temporalis, nihil refert, cùm satis sit, pro eo tempore servam esse, etiamsi promissa sit libertas, aut debita: quo modo statuliberi inter servos refertur, *l. Statuliberum 9. D. De statu lib.* & statuliberi servum parit, *l. Statuliberæ 16. D. eod.* Si uterque fuerit servilis conditionis, frustra ignorantia objicitur, cùm nulla subsit læsio, ubi utriusque par conditio. Quod multò magis dicendum, si aliquis cum serva se puter contrahere, quæ tamen est libera, cum conditio eius sit melior, ut non possit hac in parte videri invitus. Propter accidentem alteri conjugum servitutem nequaquam nostris moribus solvitur matrimonium semel inè contractum, ut dicetur *inf. De divort.*

4 Est autem jure Canonico inter servos matrimonium, uti & inter liberum & servam; neque enim hi privandi sunt hoc Sacramento, nec danda iis ansa fornicationis, cùm non minus peccent fornicando, quàm liberi: adeò ut etiam invito domino contrahant, *c. 1. h. t.* Non liberantur tamen per hoc à servitiis domino debitis, quæ consueta non subtrahent præterea matrimonii, cùm domino omnia jura salva maneant, adeò ut non impediatur servum distrahere. Non ita tamen eum occupabit, ut nō possit convenienti tempore matrimonio vacare, & reddere uxori debitum; nam cum habeat jus ad matrimonium per Canones, habet & jus ad eius usum. Quæ procedunt, etiamsi dominus matrimonio consenserit, quia non videtur sibi suisque juribus præjudicare, consentiendo conjunctioni, quam impedire nequit. Nisi tamen ipse servum aut servam tamquam liberam tradiderit, aut sciens alterum alterius conditionis esse ignarum, studio tacuerit, tunc enim sibi præjudicare *d. Nov. 22. §. si verò ab initio & §. nam si tradiderit.* ubi dicitur ancilla ita à domino tradita fieri libera & ingenua. Ut tale matrimonium subsistat, cum non sit conditionis imparitas, & alter hoc ipso liber fiet.

5 Quantum ad partum attinet, ille sequitur ventris conditionem, & natus ex ventre servo subjicitur ei, qui ventris dominus est, *l. Partum C. De rei vindic.* Nisi consuetudo loci habeat, ut inspiciatur qualitas patris, *cap. 3. hoc tit.*

Error itaque cum circa statum, tum circa 6
personam impedit matrimonium contrahi, sive sit antecedens, qui causam actui præbet, atque ita efficit involuntarium; nihil enim volitum quin præcognitum, sive concomitans, qui non inducit quidem ad volendum, sed ita concomitatur, ut sine eo actus fieret: veluti si contrahens cum Maria existimet esse Catharinam, ita adfectus, ut, si sciviſſet esse Mariam, cum ea neutiquam renuisset contrahere. Quo casu licet error non faciat simpliciter involuntarium, facit tamen non esse voluntarium, cum, licet non desit voluntas dicendi talem, si noſſet, non tamen duxeri; nam cum ignoravit eam esse, non potest videri in eamdem consensisse, quia, ut dixi, n hil volitum, nisi præcognitum. Sanch. *z. 7. Disp. 18. nu. 4. & 5.*

Ubi quæritur, An jure naturæ error circa 7
personam dirimat? *Gl. can. unici in prine. XXIX. q. 1.* velle, solo jure Ecclesiastico. Sed rectius id juri naturæ quis adscripserit, eo quod error libertatem & consensum auferat, *l. Si per errorem D. de jurisd.* sine quo stare matrimonia nequit. Ut neque ullus contractus sine eo valet, cùm ratio non patiatur, ut aliquis obligetur in vitus. Unde consequitur, Pontificem efficere non posse, ut tali errore initum matrimonium teneat, defectu consensus. Plura Sanchez *d. Disp. 18. n. 11.*

Error circa alias qualitates, uti divitias, no- 8
biliatem, virginitatem, non facit dirimi matrimonium, cum non inducat in voluntarium. Nam licet error sit causa involuntarii, non tamen quilibet efficit simpliciter involuntarium, sed is solus, qui est circa qualitatem, per se & ex natura rei requisitam ad ipsius contractus essentiam, non etiam ille, qui est circa accidens: qui circa illud quidem constituit involuntarium, non etiam circa substantiam eiusque finem; ut proinde matrimonium teneat, *d. can. un. §. ad hæc XXIX. q. 1.* * Quod 9
primo limitandum, nisi qualitas, in qua error, apponatur per modum conditionis in ipso contractu, ut si dives est, virgo, nobilis; quia conditionis istius falsitas faceret deficere consensum in matrimonium, & ex consequenti & ipsum matrimonium. Secundò, ni-

si error qualitatis redundet in errorem personæ; veluti si formaliter, & directè feratur in personam, cui inest talis qualitas, ut in filium Regis, materialiter verò & indirectè in personam præsentem: tunc enim ponitur error personæ matrimonium irritans.

Q. Utrum dolus interuenteus constituat nullitatem? R. Dolum ab errore in hoc solum differre quod dolus ponat actionem seu deceptionem injustam, per quam proximus in errorem inducitur, error autem absque hac actione injusta vel deceptione alterius, cum fieri possit ex naturalibus caussis, aut contingentibus causibus, ut idem ferè sit effectus. Distinguendum autem inter sponsalia & matrimonium: nam sponsalia non alias irrita ponit dolus, quam si causam iis dederit, non etiam si tantum inciderit, secundùm *l. Et eleganter 7. in pr. D. de dolo, & qua ibidem traduntur*; Propterea quòd dolus contractibus bonæ fidei (ad quos spectant sponsalia) causam dans, eos irritet, incidens non item. Ratio differentiæ est, quòd isto casu causset in voluntarium, cùm dolus per alterum adhibitus fecerit alterum adsensisse, qui sine eo non consensisset; hoc verò non faciat deficere consensum, cum alter, si præsciuisset, non fuisset tamen impeditus à contrahendo. Sanchez 1. *Disp.* 64 *n* 3. Ad matrimonium quod attinet, indistincte illud non annullatur, nisi dolus ponat errorem circa personam, aut statum personæ. Probatur per *c. Cum in Apostolico* 18. *sup. De sponsal. & matrim.* quod non irritat matrimonii, ad quod inundum alter per mendacium, & subreptionem est inductus. Facit eodem *can sin* xx. *q.* 3. ubi illecti per dolum tenet professio: & text in *c. Ex parte* 14. *sup. De conuers. conjug.* ubi falsa causa non facit non tenere professionem. Ut idem de matrimonio sit judicandum. Ratio differentiæ inter sponsalia & matrimonii est, quod voluntas contrahendi matrimonii versetur circa statum perpetuum, feraturque absolutè in objectum illud, sine dependentia ab ulla conditione: ut effectus objecto conformis cum firmum & indissolubilem ponat, quem dissolvi minus consentaneum rationi. Sponsalia verò non ponunt actum perfectum, unde ab iis variis ex caussis recedituf, *de quibus sup. Tit.* 1. Nihil facit, quòd dictum suprà, metu inituum matrimonium irritari; nam hoc ideo, quia ille aufert consensum & caussat involuntarium, si cadat in constantem virum, secundum dicta sup. *De his quæ vi &c.* Dolus verò nisi sit circa substantialia non tollit libertatem ad matrimonium requisitam, sed potius absolutam ponit voluntatem eligendi statum eiusmodi perpetuum, etiamsi erretur in circumstantiis quibusdam, quæ substantialem consensum non auferunt. Vid. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *§.* 7. *n.* 4. Sanch 1 *c. Disp.* 9. *n.* 20.

TITULUS X.

De natis ex libero ventre.

SVMMARIVM.

1. *An quis liber sit vel servus, ex ventre colligendum.*
2. *Venter semper certus, nisi aliud habeat consuetudo.*
3. *Calamitas matris non necat partui.*

QUia dictum, errorem circa conditionem servilem vitiare nuptias, rectè hic subjicitur, quis servus sit, quis liber.* Et hoc colligendum dicitur ex ventre, qui si liber fuerit, liber erit & natus, alias servus futurus, *c.* 1. *h. t.* cum ex regula generali partus sequatur ventrem.* qui est, sive pater sit servus, sive liber, nisi aliud habeat consuetudo loci, *c.* 3 *sup. sit. prox.* Libertas si ventri adsit uno ex tribus temporibus, scilicet vel conceptionis, vel nativitatis, vel interuedio, prodcrit partui, *Inst. De ingen.* * Calamitas matri superueniens minimè obest fœtui, nisi talis, quæ & ipsum fœtum tangat, ut si mater prægnans in justo bello capiatur.

TITVLVS XI.

De Cognatione spirituali.

SUMMARIUM.

1. *Cognatio spiritualis quid, eiusque origo.*
2. *Ex olim triplex, paternitatis, Compaternitatis & Fraternitatis.*

3. *Rastri-*

Digitized by Google

3. *Restricta per Trid. ad certas personas.*
4. *Ius vetus in quibus sublatum.*
5. *Patrinus seu suscipiens qualis adhiberi debeat.*
6. *Patrinis pluribus designatis, unum vel unum & unam eligat Parochus.*
7. *Quid si omnes admiserit?*
8. *Religiosi suscipientes an contrahant hanc cognationem?*
9. *Pater necessitate baptizans filium an eam contrahat respectu uxoris aut concubinæ?*
10. *An contrahatur per procuratorem?*
11. *Patrini verba an sint necessaria?*
12. *An contrahatur ex iteratione solemni baptismi privatim validè collati?*
13. *Cognatio quadam olim oriebatur ex institutione Cathechismi.*
14. *An hic modus per Trid. sublatus?*
15. *Cognatio an contrahatur per dationem alterius Sacramenti;*

1 DE impedimento, quod oritur ex cognatione & adfinitate, sequentibus aliquot Titt. subiungitur, quod est impediens & dirimens simul. Cognatio triplex est, Spiritualis, Legalis & Carnalis, quæ dicitur Consanguinitas.

Spiritualis est Ecclesiæ inventum ex ejus arbitrio dependens Covarr. *hic p. 2. c. 6. §. 4. nu. 1.* Sanchez 7. *Disp. 54. nu. 2.* quo jure etiam ponit irritum subsequens matrimonium. Sanchez *d. loco nu. 3.* Fit tamen & ejus mentio in jure civili, *l. Si quis alumnum 26 Cod. De nupt.* Estque attinentia inter personas aliquas orta, ratione Baptismi, per quem quasi renascimur; vel Confirmationis, per quam perfectiores Christiani reddimur. Ratio impedimenti est in reverentia, quam recipiens ab aliquo esse spirituale eidem debet, uti & suscipientibus, tamquam parentibus & fidejussoribus apud Deum, *can. Vos autem omnia 130. De consecr. Disp. 4.* Ut rectè dicat Justinianus in *d. l 26. in fine*, nihil aliud sic inducere posse paternam adfectionem & justam nuptiarum prohibitionem, quam nexum huiusmodi cognationis, Deo mediante, copulantur animæ. Deinde contrahitur per hoc Sacramentum aliquod amicitiæ vinculum, quod sufficit ad prohibitionem istam, ut cum extraneis inito matrimonio dilatetur amicitia ad instar cognationis carnalis.

Triplex hinc olim oriebatur cognatio; Paternitatis scilicet, inter baptizatum & baptizantem, patrinum baptizat. & baptizatum; Compaternitatis, inter baptizantem, baptizati parentes, suscipientes, eorumque conjuges; Fraternitatis, inter baptizatum & liberos baptizantis, & suscipientium, *c. Veniens & c. fin h. t. c. 1. eod. in 6. can. 1. 2. 3. & aliis XXX. q. 1.* Idem juris est in Confirmatione, *d. c. 1. in fine*, quatenus tamen tenens confirmandum est confirmatus, *can. In baptismate 101. Decons. Disp. 4.* quòd robore, quod requiritur ad sustentandam alterius infirmitatem, careat non confirmatus. 2

Verum novissimè per Conc. Trid. *Sess. 24. cap. 2. De reform. matr* est restricta hæc cognatio ad certas personas idque quia propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis contingebat contrahi matrimonia. Ut hodie non nascatur illa cognatio nisi inter baptizantum, eiusque patrem & matrem, ex una parte, & baptizantem ac suscipientes, ad summum unum & unam, ex altera, quorum nomina libro per Parochum inscribantur. 3

Hinc apparet jus vetus sublatum esse in aliquibus; primò in eo, quod patrinorum si ve suscipientium conjuges hodie non adficiantur hac cognatione, quos olim adfectos fuisse patet ex *c. 4. h. t.* Secundò, ipsos suscipientes nullam cognationem inter se contrahere, eum de iis non loquatur Conc. sed tantum de cognatione contracta cum baptizato, eiusque parentibus. Navarr. in *Manuali c. 22. num. 39* atque ita sublata decisio *d. c. fin.* Tertio, inter baptizatum & liberos baptizantis & suscipientis hodie non esse ullum impedimentum, quod olim fuisse patet ex *c. 3. h. t.* Ut liberi tales non impediantur hodie jungi, nec etiam ab uno conjuge contracta cognatio tangat alium, quo minus jugatur baptizato, aut eius parenti; imò duo conjuges videantur posse eumdem simul suscipere: quod olim quidem non videtur permissum *can. fin. XXX. q. 4.* hodie tamen licere docet Navarr. *d. loco.* 4

Suscipiens aut patrinus ut hanc cognationem contrahat, oportet usum habeat rationis, propter obligationem, cui nemo se obstringet nisi intelligens. Minor an major sit 5

bapti-

Digitized by Google

si error qualitatis redundet in errorem personæ; veluti si formaliter, & directè feratur in personam, cui inest talis qualitas, ut in filium Regis, materialiter verò & indirectè in personam præsentem: tunc enim ponitur error personæ matrimonium irritans.

Q. Utrum dolus interuentens constituat nullitatem? R. Dolum ab errore in hoc solum differre quod dolus ponat actionem seu deceptionem injuriosam, per quam proximus in errorem inducitur, error autem abstrahat ab injuria vel deceptione alterius, cum fieri possit ex naturalibus caussis, aut contingentibus casibus, ut idem ferè sit effectus. Distinguendum autem inter sponsalia & matrimonium: nam sponsalia non alias irrita ponit dolus, quam si causam iis dederit, non etiam si tantum inciderit, secundum *l. Et eleganter 7. in pr. D. de dolo, & qua ibidem traduntur*; Propterea quòd dolus contractibus bonæ fidei (ad quos spectant sponsalia) caussam dans, eos irritet, incidens non item. Ratio differentiæ est, quòd isto casu causset involùtarium, cùm dolus per alterum adhibitus fecerit alterum adsensisse, qui sine eo non consensisset: hoc verò non facit deficere consensum, cum alter, si præscivisset, non fuisset tamen impeditus à contrahendo. Sanchez 1. *Disp.* 64. *n.* 3. Ad matrimonium quod attinet, indistinctè illud non annullatur, nisi dolus ponat errorem circa personam, aut statum personæ. Probatur per *c. Cum in Apostolico* 18. *sup. De sponsal. & matrim.* quod non irritat matrimonium, ad quod incundum alter per mendacium, & subreptionem est inductus. Facit eodem *can. fin* xx. *q.* 3. ubi illecti per dolum tenet professio: & text in *c. Ex parte* 14. *sup. De conuers. conjug.* ubi falsa caussa non facit non tenere professionem. Ut idem de matrimonio sit judicandum. Ratio differentiæ inter sponsalia & matrimonium est, quod voluntas contrahendi matrimonium versetur circa statum perpetuum, feraturque absolutè in objectum illud, sine dependentia ab ulla conditione: ut effectus objecto conformis cum firmum & indissolubilem ponat, quem dissolvi minùs consentaneum rationi. Sponsalia verò non ponunt actum perfectum, unde ab iis variis ex caussis receditur, *de quibus sup. Tit.* 1. Nihil facit, quòd dictum supra, metu initum matrimonium irritari; nam hoc ideo, quia ille aufert consensum & caussat involuntarium, si eadat in constantem virum, secundùm dicta sup. *De his quæ vi &c.* Dolus verò nisi sit circa substantialia non tollit libertatem ad matrimonium requisitam, sed potius absolutam ponit voluntatem eligendi statum eiusmodi perpetuum, etiamsi erretur in circumstantiis quibusdam, quæ substantialem consensum non auferunt. Vid. Covarr. *hic p.* 2. *c.* 3. *§.* 7. *n.* 4. Sanch 1 o. *Disp.* 9. *n.* 29.

TITULUS X.

De natis ex libero ventre.

SVMMARIVM.

1. *An quis liber sit vel servus, ex ventre colligendum.*
2. *Venter semper certus, nisi aliud habeat consuetudo.*
3. *Calamitas matris non necat partui.*

QUia dictum, errorem circa conditionem servilem viriare nuptias, recte hic subjicitur, quis servus sit, quis liber.* Et hoc colligendum dicitur ex ventre, qui si liber fuerit, liber erit & natus, alias servus futurus, *c.* 1. *h. t.* cum ex regula generali partus sequatur ventrem.* qui est, sive pater sit servus, sive liber, nisi aliud habeat consuetudo loci, *c.* 3 *sup. tit. prox.* Libertas si ventri adsit uno ex tribus temporibus, scilicet vel conceptionis, vel nativitatis, vel intermedio, proderit partui, *Inst. De ingen.* * Calamitas matri superveniens minimè obest fœtui, nisi talis, quæ & ipsum fœtum tangat, ut si mater prægnans in justo bello capiatur. 1 2 3

TITVLVS XI.

De Cognatione spirituali.

SUMMARIUM.

1. *Cognatio spiritualis quid, eiusque origo.*
2. *Ex olim triplex, paternitatis, Compaternitatis & Fraternitatis.*

3. *Restri-*

Digitized by Google

3. *Reſtricta per Trid. ad certas perſonas.*
4. *Ius vetus in quibus ſublatum.*
5. *Patrinus ſeu ſuſcipiens qualis adhiberi debeat.*
6. *Patrinis pluribus deſignatis, unum vel unum & unam ſeluget Parochus.*
7. *Quid ſi omnes admiſerit?*
8. *Religioſi ſuſcipientes an contrahant hanc cognationem?*
9. *Pater neceſſitate baptizans filium an eam contrahat reſpectu uxoris aut concubinæ?*
10. *An contrahatur per procuratorem?*
11. *Patrini verba an ſint neceſſaria?*
12. *An contrahatur ex iteratione ſolemni baptiſmi privatim validè collati?*
13. *Cognatio quadam olim oriebatur ex inſtructione Cathechiſmi.*
14. *An hic modus per Trid. ſublatus?*
15. *Cognatio an contrahatur per dationem alterius Sacramenti;*

1 DE impedimento, quod oritur ex cognatione & adfinitate, ſequentibus aliquot Tit. ſubiungitur, quod eſt impediens & dirimens ſimul. Cognatio triplex eſt, Spiritualis, Legalis & Carnalis, quæ dicitur Conſanguinitas.

Spiritualis eſt Eccleſiæ inventum ex ejus arbitrio dependens Covarr. *hic p. 2. c. 6. §. 4. nu.* 1. Sanchez 7. *Diſp. 54. nu. 2.* quo jure etiam ponit irritum ſubſequens matrimonium. Sanchez *d. loco nu. 3.* Fit tamen & ejus mentio in jure civili, *l. Si quis alumnum 26 Cod. De nupt.* Eſtque attinentia inter perſonas aliquas orta, ratione Baptiſmi, per quem quaſi renaſcimur; vel Confirmationis, per quam perfectiores Chriſtiani reddimur. Ratio impedimenti eſt in reverentia, quam recipiens ab aliquo eſſe ſpirituale eidem debet, uti & ſuſcipientibus, tamquam parentibus & fidejuſſoribus apud Deum, *can. Vos ante omnia 150. De conſecr. Diſp. 4.* Ut rectè dicat Juſtinianus in *d. l. 26. in fine*, nihil aliud ſic inducere poſſe paternam adfectionem & juſtam nuptiarum prohibitionem, quam nexum huiusmodi cognationis, Deo mediante, copulantur animæ. Deinde contrahitur per hoc Sacramentum aliquod amicitiæ vinculum, quod ſufficit ad prohibitionem iſtam, ut cum extraneis inito matrimonio dilatetur amicitia ad inſtar cognationis carnalis.

Triplex hinc olim oriebatur cognatio; Paternitatis ſcilicet, inter baptizatum & baptizantem, patrinum baptizati & baptizatum; Compaternitatis, inter baptizantem, baptizati parentes, ſuſcipientes, eorumque conjuges; Fraternitatis, inter baptizatum & liberos baptizantis, & ſuſcipientium, *c. Veniens & c. fin h. t. c. 1. eod in 6. can. 1. 2. 3. & aliis* XXX. *q. 1.* Idem juris eſt in Confirmatione, *d. c. 1. in fine*, quatenus tamen tenens confirmandum eſt confirmatus, *can. In baptiſmate 101. Deconſec. Diſt. 4.* quòd robore, quod requiritur ad ſuſtentandam alterius infirmitatem, careat non confirmatus 2

Verum noviſſimè per Conc. Trid. *Seſſ. 24. cap. 2. De reform. matr* eſt reſtricta hæc cognatio ad certas perſonas idque quia propter multitudinem prohibitionum multoties in caſibus prohibitis contingebat contrahi matrimonia. Ut hodie non naſcatur illa cognatio niſi inter baptizantum, eiusque patrem & matrem, ex una parte, & baptizantem ac ſuſcipientes, ad ſummum unum & unam, ex altera, quorum nomina libro per Parochum inſcribantur. 3

Hinc apparet jus vetus ſublatum eſſe in aliquibus; primò in eo, quod patrinorum ſive ſuſcipientium conjuges hodie non adficiantur hac cognatione, quos olim adfectos faciſſe patet ex *c. 4. h. t.* Secundò, ipſos ſuſcipientes nullam cognationem inter ſe contrahere, eum de iis non loquatur Conc. ſed tantum de cognatione contracta cum baptizato, eiusque parentibus. Navarr. in *Manuali c. 22. num.* 39 atque ita ſublata deciſio *d. c. fin.* Tertio, inter baptizatum & liberos baptizantis & ſuſcipientis hodie non eſſe ullum impedimentum, quod olim fuiſſe patet ex *c. 3. h. t.* Vt liberi tales non impediantur hodie jungi, nec etiam ab uno conjuge contracta cognatio tangat alium, quo minus jugatur baptizato, aut eius parenti; imò duo conjuges videantur poſſe eumdem ſimul ſuſcipere: quod olim quidem non videtur permiſſum *can. fin. XXX. q. 4.* hodie tamen licere docet Navarr. *d. loco.* 4

Suſcipiens aut patrinus ut hanc cognationem contrahat, oportet uſum habeat rationis, propter obligationem. cui nemo ſe obſtringet niſi intelligens. Minor an major ſit 5

bapti-

Digitized by Google

baptizato non refert, cùm tantùm agatur de quadam regeneratione in Christo, in qua non ſpectatur ætas. Sanchez 7. *Diſp.* 61. Sit tamen fidelis; nam infidelis non eſt capax hujus cognationis, cum vitam ſpiritualem per baptiſmum non habeat. & hæc cognatio ſit inducta ab Eccleſia, cui non ſubeſt infidelis. Joan. Andr in *c.1.h.t.in 6.& alij, quos citat* Sanchez 7. *Diſp.* 60. *nu* 7. Contra feres habet in hæretico, propter baptiſmi communionem. Navart *d. loco nu.* 36 Idem juris eſt in tenente in confirmatione. Sanchez *d. Diſp.* 60 *nu* 10.

6 Præterea ſit à parentibus baptizati vel parocho deſignatus; dicit enim Trid *d.c.2.* neminem præter deſignatam hanc cognationem contrahere. Quod ſi plures deſignati ſint à Parentibus, uti alibi moris eſt, unum ex ijs, vel ad ſummum unum & unam ſeligat Parochus, quæ ſoli hanc cognationem contrahent, idque ad evitandam prohibitionem, multitudinem, ex mente Trid *d.c.2.*

7 Quæritur autem Primò, Quid juris, ſi non ſelegerit Parochus, ſed omnes admiſerit; R. Probabile eſſe, omnes ſi tangant contrahere hanc cognationem. Nam licet Trid prohibeat plurium admiſſionem, non tamen irritat contra factum, & ex omnium ſententia actus contra legis prohibitionem non ideo eſt irritus, ſi non addatur in lege decretum irritans. Vid. Sanhez 4. *Diſp.* 57. *nn.* 11. *& ſeqq.*

8 Q. II. An Religioſi ſuſcipientes hanc cognationem contrahant; R. Eos quidem prohiberi ſuſcipere de ſacro fonte, aut commatres habere. *can. Non licet Abbati* 103. *cum ſeq. De conſecr. Diſt.* 4. nec hac occaſione ad ſæcularia trahantur, *can Pervenit* 20. XVIII. *q.*2. actum tamen illorum nullibi irritari, atque ita & illos hac cognatione adſici. Si in Epiſcopos eligantur, ut à jugo monaſticæ regulæ abſolvantur, *can.* 1. XVIII. 1. ita & non tenet eos prohibitio ſuſcipiendi è ſacro fonte, *Gl. in d.can.* 1 Sanchez 7. *Diſp.* 60. *in fine.*

9 Q. III. An pater baptizans filium legitimum in neceſſitate eam contrahat reſpectu uxoris? R. Ideo matrimonium ne quidem quoad thorum ſolvi, debitum licitè reddi exigique, cum per actum bonum & neceſſarium non debeat præjudicari matrimonio ſtanti, *cap. 1. h.t. can. Ad limina* XXX. *q.*1. Idem erit, ſi per ignorantiam hoc contigerit, *d.c.* 2. Per malitiam baptizans propriam prolem non liberat ſe à debiti redditione, ne ſua fraus ei proſit, alteri obſit; exactione tamen debiti eum vult eſſe privatum Abbas *d c.2. in fine, & Gl. in can. Neſſe* XXX. *q.* 1. Et facit textus in *can. De eo* XXX. *q* 1. ubi huiusmodi reus poſt ſolutum coniugium ſine ſpe conjugij manere jubetur. Videtur tamen obſtare, quod ſupet hac re nihil ſit diſpoſitum, & quod ea ſpectet ad pœnam, quæ non eſt inferenda ſine textu, *Gl. in d.c.2.* Externæ mulieris aut concubinæ filium baptizans, aut de ſacro fonte ſuſcipiens, quod ei ſit factus cognatus ſpiritualis, cum ea matrimonium non contrahit, *c.1. vol in* 6. ſecundum regulam communem, quæ hac in parte non invenitur pati exceptionem. Nihil facit textus in *d can. Ad limina*, quia loquitur quoad uſum matrimonij jam contracti, ne ſcilicet per iſtum actum præjudicetur petitioni debiti, ut non æquè procedat in matrimonio contrahendo. Nam privati conjugem hoc jure eſſet in pœnam delicti admiſſi baptizando prolem alterius conjugis. Eſt verò inſuper pœnam incurri propter obſervantiam præcepti. Impedire autem matrimonium ſubſequens contrahendum non habet rationem pœnæ vel gravaminis, ſed pertinet ad quoddam conjunctionis genus, quam ſtatuit Eccleſia inter tales perſonas: atque ita ille textus non eſt trahendus extra caſum ſuum ad baptizantem filium alterius non coniugis, ſive concubinæ ſive extraneæ, & in neceſſitate, cum exceptio firmet regulam in non exceptis, Facit quod facilius impediatur quid fieri, quam factum irritetur. Sanchez. 7. *Diſp.* 62. *nu.* 30.

10 Q IV. An hæc cognatio contrahatur per procuratorem; R. Eſſe qui procuratorem hac adſici velint, non mandantem, ex eo, quòd iſte, non hic tangat baptizandum, in quo ponitur contractæ huius cognationis ratio. Navar. *Conſ.* 6 *h.t.* Et facit, quòd ſolemnia, quibus utimur hac in re, ſint perſonalia, ut non ſuppleantur per alium. Verum cum procurator non habeat animum ſuſcipiendi ſuo nomine, & res ſit facti, quam per alium faciens ipſe facere videtur, poſtet videri mandaſſe

Digitized by Google

dans potiùs contrahere hanc cognationem, quàm procurator. Quò facit, quod olim & ipſius ſuſcipientis uxorem hæc cognatio adfecerit, *c. Martinus 4. h. t.* & ita dicitur reſoluiſſe Congregatio Card. Quorum reſolutione remotâ, poſſet ſuſtineri, ex communi opinione, nec procuratorem, quia non vult, neque eſt verus ſuſceptor alienas vices gerens; nec mandantem contrahere hanc cognationem, quia non poteſt, cum requiſita ei non conveniant. Poſſet tamen conſuetudine induci, ut per procuratorem aut nuntium contraheretur, cùm quod poteſt inducere lex, poſſit & conſuetudo legitimè præſcripta, quæ habet vim legis. Sanchez 7. *Diſp.* 58. Pontius *lib.* 7. *c.* 39. *num.* 10.

Q. V. An ſint neceſſaria verba patrini? R. 11 Non videri, cum ſola ſuſceptio ſit de ſubſtantia, cætera ad ſolemnitatem quandam ſpectent, Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. §. 4. *num.* 7. Sanchez *Diſp.* 56 *nu.* 9 Ut autem baptizandum tangat patrinus tempore baptiſmi eſt neceſſarium, etiamſi is furtiè adultus: nam cæremonia ſuſtentationis non eſt ab Eccleſia inducta ad ſuſtentandam corporis infirmitatem, ſed ad ſignandam animæ infantiam & imbecillitatem. Sanchez *d. loco num.* 5.

Q. VI. Quid ſi baptizato domi poſtea in 12 Eccleſia adhibeantur ſolemnia, aut etiam iteretur ſolemniter baptiſmus, eique quis aſſtet tamquam patrinus? R. Aliquibus videri tunc quoque contrahi hanc cognationem, *arg. c.* 1. *De ſponſal. in* 6. ubi eo actu licet irrito oritur tamen impedimentum publicæ honeſtatis. Verum dicendum eſt, non oriri ex iſta ſolemnitate adhibita aut etiam ſolemni iteratione baptiſmi nullam cognationem, cùm verè non conferatur baptiſmus, nec ulla ſubſit regeneratio, quæ eſt eauſſa hujus cognationis, ut ea ceſſante ceſſet & eius effectus, per regulam. Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, *cap. Non præſtat De R. I. in* 6. Nihil obſtat argumentum ſumptum ex *d. c.* 1 quia hoc ita ſpeciali jure expreſſum, ut non ſit extendendum. Vid. Sanchez 7. *Diſp.* 62. *n.* 4. & 5.

13 Oriebatur & olim quædam cognatio ex Catechiſmi, qui baptiſmo præmitti ſolet, inſtructione, quam contrahebat gerens perſonam infantis, pro quo reſpondebat; non inducebat tamen niſi impediens impedimentum, *c.* 2 *h. t. in* 6.

Ubi quæritur, An modus iſte non ſit ſub- 14
latus per Conc. Trid.? R. Ita rectè videri, eo quod Trid. *d. cap.* 2. videatur generaliter ſtatuere, inter quas perſonas hæc cognatio ſpiritualis oriatur & impediat, nullâ factâ mentione eius, quæ ex Cathechiſmo oritur. Et facit concluſio *d. c.* 2. inter nullos alios, quam ibi numeratos, poni ſpiritualem cognationem: quæ ſententia videtur eſſe communis. Si qui tamen putent non eſſe ſublatum impedimentum; coguntur fateri, ſaltem eſſe reſtrictum. Vid. Sanchez 7. *Diſp* 10. *num.* 10 & *ſeqq.*

Poſtremò quæritur, An contrahatur co- 15
gnatio per dationem alterius Sacramenti? R. Expreſsè id negari *c. fin. eod. in* 6. quod habet, ex aliorum Sacramentorum datione nequaquam oriri cognationem, quæ matrimonium impediat vel diſſolvat. Et facit ratio, quod per aliorum Sacramentorum collationem non regeneremur: ut non poſſit quis videri recipere eſſe ſpirituale, quæ eſt ratio cognationis. Contra tamen habere text. in *can Omnes* 8. xxx. *q.* 1. in pœnitentia, quæ eſt Sacramentū, ſuſceptos ita haberi loco filiorum, ut in baptiſmate: *can. Siquis Sacerdos d. q.* 2. cum filia tali fornicantem grave adulterium committere, & pœnitere debere, eo modo, quo de filia ſpirituali, quæ loca videntur ſatis contrariari, *d. c. final.* Dicendum, per pœnitentiam dici non poſſe poni cognationem, cum per eam non recipiatur eſſe aliquod ſpirituale. Quo modo tradit Gloſ. in *d. can. Omnes*, filium poſſe eam ducere in uxorem, quam pater recepit ad pœnitentiam; quod non foret, ſi induceret cognationem, *can.* 1. 2. 3. *& aliis* xxx. *q.* 3. Eccleſiam tamen ſpecialiter prohibuiſſe matrimonium inter tales perſonas, in reverentiam Sacramenti, quam deceptus ad pœnitentiam recipienti. Ut ratione prohibitionis peccet graviter ſe conjungentes, eaque ſpecies ſit in confeſſione aperienda, quod vel mutet ſpeciem, vel ſaltem graviter adgravet. Sanchez 7. *Diſp* 55.

TITVLVS XII.

De Cognatione legali.

SVMMARIVM.

1. *Cognatio legalis quid, & unde oriatur.*
2. *An & ex adoptione?*
3. *Impedimentum hoc dirimit nuptias inter filiam adoptatam & patrem.*
4. *Non etiam inter liberos ex filia & patrem adoptantem.*
5. *Dirimit & inter filium adoptivum & filiam naturalem adoptantis.*
6. *Duo legitimi ab eodem adoptati an ligentur hâc cognatione?*

1 COgnatio legalis est attinentia quædam proveniens ex adoptione, quæ facit in locum filii transire adoptatum, quoad effectus juris. Habet autem ista cognatio locum in adrogatione, cui tantum est is effectus hodie, ut patet *Instit. de adopt.*

2 Q. An & in adoptione? R. Rectè dici, non oriri nisi ex adrogatione, quod eius fundamentum ponatur in patria potestate, quæ secundum jura posteriora non adquiritur nisi per adrogationem; quæ sola cum ponat fundamentum cognationis, ponet etiam sola caussam impedimenti. Si tamen adoptio fiat à patre naturali, etiam hodie ponet hanc cognationem, & ex ea impedimentum, cum subjiciat potestati adoptantis adoptatum, *instit. d. tit.* ut posità caussâ, etiam sit ponendus effectus.

3 Est autem hoc impedimentum non tantum impediens, verum & dirimens nuptias inter filiam adrogatam & patrem, etiam solutâ adrogatione, propter reverentiam, quæ per potestatem semel contracta perdurat, *l. Adoptivus 14. & l. Quin etiam 55. D. de ritu nupt.* 4 Inter liberos ex filia & patrem adrogantem nullum est impedimentum, cum esset potestas inpedimenti caussa, neque enim nati ex filia sequuntur familiam matris, sed patris. Aliud est in natis ex filio, quia sequuntur familiam patris.

5 Est & impedimentum inter filium adoptivum & filiam naturalem adrogantis, & vice versâ & quidem dirimens, ut patet ex *c. um. h. 1.* ubi dicitur consistere non posse inter eos nuptias, durante potestate: quâ solutâ subsistunt, sive emancipetur filia naturalis, sive ipse adrogatus, quia non tam reverentia inter eos ponit impedimentum, quam sola potestas, quâ ut caussâ sublatâ, dici debet sublatum & impedimentum, *Gl. in d. c. 1.* Sic & adrogatus post emancipationem non inpeditur ducere matrem adrogantis, eiusve amitam, matertteram, sororem, neptem ex filio, quod jam intelligatur extraneus, *d. l 55 in fine.* Honestius tamen fuerit abstinere ab huiusmodi nuptiis, propter quamdam reverentiam & adfinitatem ex hac legali cognatione contractam.

Quæritur de duobus legitimis ab eodem 6 adrogatis, an ligentur hâc cognatione? R. Hoc videri probabile, per *d. c. un. h. tit.* indistincte loquens. Et facit, quod in iis ponatur caussa, scilicet potestas, ut debeat subsequi effectus. Et ita tenet Angel. *§. inter eas Instit. de nupt.* Contrarium tamen receptum, ex eo, quod non fiat mentio hujus impedimenti in isto casu, sed tantum in casu, quo alter est naturalis, alter legitimus; qua de caussa nolunt hanc cognationem, ut odiosam, sine textu extendendam esse. Sanchez *7. Disp. 63. n. 28.*

TIT.ULUS XIII.

De eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ.

SUMMARIUM.

1. *Adfinitas qualiter contrahatur.*
2. *Per copulam elicitam contractam inducit impedimentum impediens & dirimens.*
3. *Dirimit præcedentia sponsalia de futuro.*
4. *An teneatur petere dispensationem, cujus culpa contracta adfinitas?*
5. *Non dirimit sponsalia de præsenti.*
6. *Pœna contrahentis hoc impedimentum.*
7. *Impedimentum hoc punitur, sive vir, sive mulier petcat, & vivo morituve conjuge.*
8. *Ad quem gradum extendatur.*
9. *An oriatur ex incestu cum propria consanguinea?*
10. *Incestus cum duabus consanguineis præstat impe-*

Digitized by Google

impedimentum perpetuum matrimonio contrahendo.

11. Incestus occultus sit an notorius non refert.

12. Incestus enormis esse debet, ut in primo gradu.

13. An incestus cum cognata legali vel spirituali ponat hoc impedimentum?

14. An cum adfine sponsi vel sponsæ?

1 SUbjungitur hic de impedimento, quod ponit adfinitas, quæ per copulam contrahitur, non tantum licitam, de qua *Tit. seq.* verum & illicitam, de qua hic; etiam occultam, imò & per eam, quæ illata renitenti, *cap. 6. hoc Tit.*

2 Oritur hinc impedimentum non tantum impediens, sed & dirimens, si præcedat ipsum matrimonium, *c. Tertio loco 13. sup. De præsumpt.* Quod procedet etiam copula habita cum impubere, *c. 7. h. t.* Ratio est in eo, quod fuerit una caro.

3 Dirimit & præcedentia sponsalia, de futuro, quod necdum habeant esse perfectum, *c. 2. h. t.* & res jam sit facta quasi impossibilis, licet culpa alterius.

4 Ubi quæritur, An teneatur eo casu petere dispensationem is, cujus facto posita adfinitas? R. Non teneri quidem eum, qui non peccavit, admittere dispensationem etiam impetratam, cum sit libera à fide data, secundum dicta sup. *Tit. 1.* Videti autem aliquibus, eum, qui causam dedit, teneri eam petere, si commodè haberi possit. Probabilius tamen esse contrarium, quod res sit quasi impossibilis, licet sine culpa, atque ita liberetur ab ejus præstatione. Nam promissionis obligatio intelligitur, rebus sic stantibus, & in eodem statu manentibus, *c. Quemadmodum sup. De juram.* Nisi tamen defloratæ sit mulier, aut gravem famæ patiatur jacturam. Vid. Sanchez 1. *Disp. 56. nn. 4.*

5 Sponsalia de præsenti neutiquam dirimit, *c. Discretionem 6. & c. Tua fraternitatis 10. h. t.* quod habuerint semel perfectum suum esse, quod dirimi nequit nisi certis modis, de quibus sup. *De convers. conjug. nn. 17.* & iterato agetur inf. *De divort.* inter quos non est adfinitas superveniens. Et hoc, licet non sint consummata per copulam, cùm non copula, sed consensus nuptias ponat.

Punitur tamen hoc casu peccans, Primò, quòd petat jus exigendi debitum, quod tamen conjugi petenti reddere tenetur, *d. c. 6. & 10.* ne innocens privetur jure suo absque culpa, *d. c. 6. in fine & c. fin. h. t.* Secundò, quòd post mortem alterius impediatur novas nuptias inire, *c. 1. 2. & 4. h. t. c. Litteris 12. in fine sup. De præsumpt.* Quæ pœna etiam procedit in casu, quo quis sponsæ tantùm consanguineam cognovit, *d. c. 2.* Et hoc, quatenus ficta fuit cognatio, *d. c. 1. & can. Si quis cum matre XXXV. q. 1. & 3.* Nam ignorantia ut excusationem à culpa incestus, ponit, ita & à pœna. Est autem impediens tantum isto in casu prohibitio, ut contractum matrimonium, ea non obstante validum sit, *c. 4. h. t.* pro conditione istius impedimenti, ut dicetur latiùs inf. *Tit. 16.*

Habet hoc impedimentum locum, sive vir peccet, sive mulier, *can. Quedam XXXII. q. 7.* ex rationis patitate, sive vivo conjuge, sive mortuo cum eius consanguinea habeatur copula, *d. c. 4.* Posset tamen hoc dubium videri, ex eo, quod in *d. c. 4.* agatur de copula habita cum prævigna quæ res singularem habet fœditatem, ut eius nomine singulariter hoc possit videri statutum. Dicendum tamen, generalitet ei locus esse, cum text. in *d. c. 4.* maximè sit fundent in incestu; qui etiam contingit post dissolutas nuptias, cum veneratio adfinitatis per nuptias semel contracta etiam post eas duret, donec alter vixerit, *Gl. in §. Socrum vers. quod & ipsum Instit. de nupt. can. 1. vers. porrò XXXV. q. 10. c. 2. §. adfinitates ll. q. 7.* Ratio hujus impedimenti est, quod talis incestus habeat ex propria tatione impedire exactionem debiti à conjuge; quod per eam conjuges sint facti adfines, & quod incestuosus non sit veritus, faciendo conjugem sibi adfinem, impedite plenum conjugii usum. Unde est, quod puniatur in ipso matrimonio, contra quod deliquit, & fiat inhabilis ad illud contrahendum.

Oriebatur autem olim hoc impedimentum ex copula cum consanguinea alterius usque ad quartum gradum, ut patet ex *d. c. 6.* ubi fit mentio copulæ cum consanguineo conjugis, non distinguendo gradum qui proinde accipiendus secundum *c. Non debet inf. Tit. seq.* ubi ex caussa adfinitatis indistincte usq; ad quartum gradum ponitur impedimentum. Verum

Digitized by Google

hodie non excedit prohibitio ex illicita copula ſecundum gradum, per Trid. *Seſſ 24. de reform. matrim. c. 4.* ut cognoſcens conſanguineam coniugis ultra ſecundum gradum non teneatur peœnis ſupradictis nec ſponſalia per huiuſmodi copulam hoc ipſo diſſolvantur, matrimoniumque initum etiam cum eadem ab eo, qui peccavit, teneat, nec cum alia contrahi impediatur. Undè rectè ſentiunt, qui volunt ex copula habita cum conſanguinea coniugis ultra gradum ſecundum non oriri adfinitatem, nec committi inceſtum. V. Sanchez. 7. *Diſp. 55. n. 3. & Diſp. 67. n. 7. & 8*

Quæſtio autem eſt. An impedimentum non nubendi reſultet ex copula cum propria conſanguinea? R. Hoc pluribus videri, ductis argumento, ab inceſtu cum conſanguinea uxoris, qui levior eſt; ut idem debeat obtinere in eo, qui gravior eſt. Adducunt in eam rem *can. Si quis viduam* XXXII. *q.* 7. ubi cognoſcenti conſanguineam ſuam denegatur matrimonium: item *can fin.* XXXV. *q.* 8. qui vult manere talem inceſtuoſum ſine ſpe conjugii & *can. Sidus.* XXXV *q* 6. qui talibus ſegregatis permittit, ſi juvenes ſint, alia matrimonia inire: *Gl. in can. De inceſtu* XXXV. *q.* 2 Navar. in *Summac.* 22. *nu.* 74 *& Conſ. 1. de t.* Quæ opinio ut poſſit videri probabilis contraria tamen eſt probabilior, ſcil. in caſu præ dicto impedimentum non contrahi; cum non debeat illud poni ſine textu, qui paſſim loquuntur de inceſtu cum adfine ſive conſanguinea coniugis. Nec facit, quod fœdior ſit copula cum propria conſanguinea, quàm coujugis; quia non tam eſt inductum illud impedimentum propter criminis graviratem, quàm propter injuriam, quæ fit matrimonio per copulam cum conſanguinea uxoris. Ut argumentum à minori ad majus non procedat, cum quod minus eſt alia in ratione fundetur. Evertar d. in *Loco à minori nu.* 4. Nihil facit *d. can. Si quis viduam*, quia tantùm prohibet conjugium inter inceſtuoſos, non etiam alios extra inceſtum. ut patet ex textu, & expreſſius. ex *d. can. De inceſtu in fine* qui habet, iis quidem illicitam conjunctionem interdici, libertatem tamen habere melioris conjugii ineundi. Nihil etiam facit *d. can. fin.* nam ideo ibi pœnitentia pro tempore vitæ injungitur, ſi mulque prohibetur matrimonium, quòd monitione contemptâ nihilominus in vita inceſtuoſa perſtiterint, ut propterea mereantur iſtam pœnam. Quo modo videtur accipiendus text in *can Qui propinquam* XXXV. *q* 3. Non obſtat *d can. Si duo*; quia non permittit ideò matrimonium, quòd ſint juvenes, ſed ſolum cautiam adſignat, cur non prohibendi à matrimonio, ſi velint. Ita Covar. *hic p. 2. c. 5. in princ. nu.* 4. allegans D. Th in 4. *Sent diſt.* 34. *qu* 1. *ad* 2. Sanchez 7. *Diſp.* 15. *nu* 15 *&* 16.

Quid de eo judicandum, cognovit duas conſanguineas fornicarie? R. Induci impedimentum non tantum dirimens cum alterutra earum ineundum, quia utriusque eſt adfinis, *c. 2. h. t.* ſed etiam impediens cum alia aliquando initi. Et hoc, ſi ſcienter habita fuerit copula, eaque enormis & nefaria; veluti ſi cum matre & filia quis fornicetur, aut aliqua patrem & filium admittat *can. Si quis* XXXIV. *q* 1. Eſt enim talis copula digna hac pœna, propter ſui turpitudinem. Idem ſtatuitur in eo, qui cognovit duas ſorores, *can. Si quis cum duab.* XXXV. *q.* 1 & in ea, quæ duos fratres admiſit, ex eadem ratione turpitudinis, *can. Si homo* XXXV. *q.* 1. quibus locis denegatur talibus conjugii contractus uſque ad mortem. Non obſtat text. in *can Quidam* XXXIV. *q.* 1. qui poſt pœnitentiam concedit matrimonii contractum; quia ibi agitur de ignorante; ut facile colligere eſt ex ipſo textu. Facit enim ignorantia eſſe minorem culpam, atque ita etiam minui pœnam. Uti & violentia facit non obtinere pœnam in ea, quæ violentiam paſſa, *c. 6 h. t.* 9

Occultus ſit inceſtus, an notorius nihil refert, quia cum occulte plerumque committatur, rarò eſſet locus huic impedimento. Unde ſatis erit, ſit commiſſus ſcienter; ut pœnæ locus ſit. Quo facit, quòd text. in *d c. 4. h. t.* non diſtinguat, ſed tantum ſupponat inceſtum eſſe commiſſum. Nihil obſtat *c 3. h. t.* nam quod ibi dicitur matrimonium impeti non poſſe, niſi publicus & notorius fuerit inceſtus, ſic, quia tantum agitur de unius adſertione, cui non eſt credendum, niſi notorium concurrat. Sanch. *d. Diſp.* 15. *n.* 13. Gutierrez *Can. quæſt. lib. 1. c.* 13. *n.* 8. 10

Videtur autem in propoſito impedimentum 12

tum

tum istud obtinere, quando est enormis incestus, ut in primo gradu, non etiam in ulteriori, cum textus tantum loquantur. de gradu primo, propter sui fœditatem. Ut licet cognoscens duas consanguineas in gradu ulteriori neutram earum ducat, non tamen adficiatur impedimento non ducendi aliam; cum nullus
15 textus detur, sine quo pœna non statuitur.

Quæri posset, An oriatur hoc impedimentum ex incestu cum cognata legali aut spirituali? Non videri, cum nec is proprie sit incestus, nec textus reperiatur inducens impedimentum. Imò in *can. Si quis cum matre* XXXIII *q.* 2. non permittitur talis uxorem legitimam, quam habet, dimittere. Quod videtur accipiendum quoad debitum petendum; ut multò minus impediatur novas inire nuptias, cum non debeant induci impedimenta sine textu: Navarr. *De regular. spirit. Consil.* 8. *n.* 8.

Postremò quæritur, An oriatur hoc impe-
14 dimentum cum adfine sponsi vel sponsæ? R. Publicam quidem honestatem violari, ideoque induci aliquid impedimenti, uti patet ex *c.* 2. *h. t.* ubi post pœnitentiam opus est dispensatione, ut cum alia contrahat. Videtur tamen hoc ibi dici, quia agitur de matre sponsæ cognita, qualis copula est fœdior: ut, si fuerit cum remotiore habita, impedimentum sit minus, & quidem temporale, scilicet ad tempus, quo complexæ delicti vivit. *c. Duo pueri* 32. *in fine sup. De despons. impub.* ex ratione, quod sponsalia ponant matrimonium inchoatum; atque ita impedimentum altero vivo manet. Impedimentum hoc hodie non excedit primum gradum, ex decreto Conc. Trid. *Sess.* 24. *cap.* 3. *de reform. matrim.* Covarr. *hic p.* 2. *c.* 6. *in princ. num.* 4. Sanchez *d. Disp.* 16. *num.* 5.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate & Adfinitate.

SUMMARIUM.

1. *Consanguinitas quid.*
2. *Linea consanguinitatis alia ascendentium, alia descendentium, alia collateralium.*
3. *Gradus in qualibet linea qualiter computandi.*
4. *Regula in hac computatione observanda.*
5. *Matrimonium in linea recta est irritum jure naturæ.*
6. *Idque in infinitum.*
7. *In linea transversa prohibita nuptia ad quartum gradum.*
8. *Adfinitas quid, & inter quos contrahatur.*
9. *Adfinitas olim triplex, & qua hinc prohibita.*
10. *Impedimentum publicæ honestatis.*
11. *An hoc impedimentum oriatur ex matrimonio irrito.*
12. *An ex matrimonio irrito defectu consensûs interni?*
13. *Impedimentum hoc est perpetuum.*
14. *Nuptiæ incestûs qui contrahens.*
15. *Quâ pœnâ afficiantur jure civili.*
16. *Nuptiæ an habeant esse consummatæ.*
17. *Jure Canonico sint excommunicati ipso jure.*
18. *Ignorantia justa excusat.*
19. *An excusat ignorantia tam juris quàm facti?*
20. *Scientia alterius alteri ignoranti non nocet, ut & contra ignorantia alterius non prodest scienti.*
21. *An incurrat hanc censuram contrahens cum ea, quam putas esse consanguineam?*
22. *Eam non incurrit sponsalia de futuro contrahens.*
23. *Licet copula consummentur.*
24. *An neque qui bonâ fide contraxit, postea cognito impedimento, perseverat uti conjugio?*
25. *Non incurritur, matrimonium per metum contracto, vel sub conditione.*
26. *An incurrat fœmina contrahens cum Religioso?*
27. *An Sacerdos aut testes præsentes?*
28. *Non eam incurrit contrahens cum filia spirituali.*
29. *Pœnæ civiles an habeant locum in gradibus jure Canonico prohibitis.*
30. *Dispensat S. P. super impedimentis juris humani.*
31. *Non etiam juris divini aut naturæ.*
32. *Matrimonia irrita jure naturæ inter ascendentes & descendentes.*
33. *An & inter fratres & sorores?*
34. *An conjunctio patris cum nepta, amita cum nepote?*
35. *Adfinitas cum linea transversa non parit impedimentum jure naturæ irritans.*
36. *An in linea recta?*

37. *Font. in primo gradu quoad lineam transversalem rectè dispensat.*

38. *Episcopo non est dispensandi licentia nisi ob necessitatem.*

39. *Non dispensat super cognatione spirituali vel legali.*

40. *Neq; super impedimento publica honestatis.*

41. *Dispensatio non sit subreptitia vel obreptitia.*

42. *Dispensatio super uno impedimento expresso, altero omisso, an reddatur inutilis?*

SUbjungitur hoc Tit. de consanguinitate & adfinitate contracta per copulam licitam, quæ ponit impedimentum dirimens.

1 Consanguinitas est vinculum quoddam personarum ab eodem stipite descendentium, vel unius ab altera, carnali propagatione contractum. Hinc Consanguinei dicti, quòd eodem sanguine sint geniti, vel eumdum sanguinem participent; qui strictè accipiuntur pro natis ex eodem patre aut ex frattibus per sexum masculinum originem trahunt, & vocantur adgnati; §. *Sunt autem Instit. De legit. adgnat. tut.* Hic latius sumuntur pro cognatis in genere, ita dictis, quod una communiter venerint, vel ab eodem orti, *l.* 4. §. 1. *D. De gradib.* Neque enim hic in materia considerat differentia inter adgnatos & cognatos, quam etiam jus civile posterius vitiosam duxit in successionibus, *l. fin. C. De liberis prater.*

2 Distinguitur consanguinitas per lineas, quæ sunt ordinata collectio personarum ab eodem stipite descendentium, diversos continens gradus. Linea est triplex, scilicet ascendentium, id est parentum; descendentium, id est libr orum (quæ duæ directæ lineæ nomine veniunt) & collateralium, id est adgnatorum & cognat orum venientium à latere, ut fratres, eorumque liberi, & dicitur transversa, *l.* 1. *in princ.* D. *de. gradib.*

3 In singulis est gradus, id est mensura quædam, per quam distantia personarum inter se cognoscetur. In ordine superiori, primo gradu est pater, mater; secundo avus, avia, & sic deinceps. In inferiori, primo gradu est filius, filia; Secundo nepos, neptis, & deinceps. *d. l.* 1. §. 3. *& seqq.* ubi usque adgradum sextum, tam supra quam infra, nomina propria adgnationis & cognationis referuntur. Ultra deficiunt nomina specialia, utendumque circumscriptione in designatione cognationis.

In ordine transverso primus gradus non est, secundum jus civile *d. l.* 1. §. 1. quo à secundo numeratio inchoatur. Frater enim & sorot sunt secundo gradu, & fit numeratio quasi per pattem, qui cognationis est causa. Filius cum patre primum gradum facit; pater cum altero filio secundum; hic cum nepote tertium, & deinceps: ut fratrum filii jure civili sint quarto gradu. Qua in re dissentiunt à legibus Canones: nam illæ singulas personas numerant utrimque, & tot gradus ponunt, quot sunt distantiæ à stipite, numeratis hinc inde personis singulis, ascendendo ab una persona ad patrem, & ab eo descendendo ad aliam; hi verò in quovis gradu constituunt duas personas, numerantque gradus ab utraque vel remotiore persona ad communem stipitem sive parentem; ut duo fratres primum gradum constituant, nepotes neptesque ex iis secundum, pronepotes, proneptes tertium, & sic deinceps, *can Parentela* XXXV. *q.* 5. Ut duo legales gradus faciant unum canonicum, *can. Ad sedem d. qu.* 5. Ubi dicitur consistere causa differentiæ in ratione nuptiarum, quarum nomine Canones consideranr distantiam. Requiruntur autem illi duarum personarum conjunctionem, ut utriusque distantia veniat consideranda. Leges verò inspiciunt rationem successionis, in qua proxima quæque persona potio: *Ut. l. Iurisconsultus* 10. *in princ. D. d. tit.* & habetur ratio unius ad alterum, *d. can. Ad sedem.*

4 Ut dinumeratio graduum commodius intelligatur, notandum generatim, quamque personam gradum adjicere, ut quisque tot gradibus ab aliquo distet, quot generationibus ab eo descendit. Sic filius à patre unica generatione distat, ab avo duabus, atque ita duobus gradibus. Unde regula est. In linea recta tot esse gradus, quot sunt generationes, *Instit. de gradib. cognat in fine*: in qua regula Iusciville & Canonicum conveniunt. Habetque locum regula ista, & in linea transversa jure Canonico, cùm fratres faciant unam generationem à patre & primum gradum, nepotes secun-

Digitized by Google

secundam generationem & secundum gradum, atque ita deinceps.

Est autem in linea transversa recepta communiter isto jure hæc regula. Tot gradibus inter se distare aliquos, quot distant a stipite communi, vel distat eorum remotior. Sic fratres à parente communi distant uno gradu, atque ita etiam inter se distant uno tantum gradu, nepotes secundo, pronepotes tertio, coque & inter se, & deinceps. Ratio est quod cum tota & adæquata conjunctionis eorum ratio sit unio cum stipite, jure optimo cumputentur gradus secundum distantiam ab eo ipso stipite, cum nec magis nec minus possint inter se distare, quam distant ab illo. Sanchez 7. *Disp.* 50. *nu.* 5.

Jure civili in linea transversa hæc recepta regula. In ea tot esse gradus, quot sunt personæ una dempta. Ad primum enim gradum duabus personis opus est, deinde quælibet addita gradum facit, & accedentibus similiter singulis crescit numerus, ut ait Justic. in *d. l.* 10 §. *nam quoties*

Quantum ad impedimentum nuptiarum attinet, in linea recta matrimonium, irritum est jure naturali cum carnalis copula, ad quã ordinatur matrimonium, conjunctam habeat quamdam naturalem turpitudinem, repugnantem reverentiæ parentibus debitæ. Quò facit Levit. 18. *Turpitudinem patris vel matris non discooperies, quia mater tua est.* Præterea jure naturali parentibus debetur subjectio: per coujugium autem quoad debitum alteri alter mutuò subjicitur, 1. *Ad Corinth.* 7, quod juri subjectionis, quo liberi parentibus sunt obstricti non consonat. Potissima tamen ratio dici potest esse in horrore naturali omnium pene gentium, & aliquarum etiam bestiarum circa huiusmodi conjunctionem Vid. Sanchez 7. *Disp.* 1. *nu.* .

Ubi dubitatur. An in infinitum ista prohibitio procedat? R. Et communiorem & probabiliorem esse sententiam affirmantium; Primò ex eo, quod descendentes omnes etiam remoti respectu ascendentium dicantur filii, & debeant iis naturaliter reverentiam & subjectionem, cui actus conjugalis multum præjudicaret. Deinde major est coniunctio inter eos, quorum unus ab alio, licet remotè, descendit, quam inter eos, quorum uterque ab alio descendit, ut frater & soror: & major est obligatio erga eum, à quo quis suum esse accepit, quàm erga eum, cum quo simul suum esse accepit ab alio. Impeditur autem conjunctio horum, fratris scilicet & sororis, jure naturæ, uti mox dicetur: ut multò magis illa dicenda impediri, etiam inter remotissimos, ex ratione jam dicta. Facit text. expressus in jure civili, *Inst. De nupt* § 1. *& l. Nuptia* 53. *D. de ritu nupt.* qui in infinitum nuptias inter ascendentes & descendentes dicit esse prohibitas. Quæ juris civilis decisio cum non sit per ullum text. Canonicum, restringentem hac in materia ad certum gradum prohibitionem istam, mutata, secundum eam est judicandum, *arg. c.* 1. *inf. De novis operis nunt.* Non rectè obiicitur *c Non debet* 1. *h. t.* quia non accipiendum de linea recta, quæ non fuit controversa, sed de transversa, ut textu ipso facile est colligere, qui est correctorius juris veteris, quo inter transversales erant prohibita matrimonia usque ad septimum gradum, *can.* 1. *can. Nullum & passim* xxv. *q.* 2. Ut subsequens textus restringens usque ad quartum gradum debeat intelligi de transversalibus tantum, non de iis, qui sunt in linia recta Et hoc confirmat textus in *c. fin. h. t.* qui expressè habet inter transversales esse prohibitum matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè. Quo facit Covarr. *hic p.* 2 *c.* 6. §. 10. *nu.* 8. tradens divini & humani juris Professores asserere, jure gentium committi incestum per eũ, qui aliquam ex ascendentibus vel descendentibus duxerit, secundum *l. fin D. de ritu nupt.* Vid. Sanchez. *d. Disp.* 51. *qu.* 2. Verum super hac re non est, cur simus valdè solliciti, cum vix contingere possit, ut cupiant aliqui inire matrimonium in gradu quinto aut ulteriori ió linea recta. Aut enim ante moriuntur, aut ita sunt inæquales quoad ætatem, ut absurdissimum foret tales conjungi, imò velle conjungi Bellarm. *Contr. tomo* 2. *De matrim. c.* 24 *in fine.*

Quantum ad prohibitionem in gradu transverso fuit varia tum. Nam jure civili prohibitio se tantum extendit usque ad quartum gradum exclusivè, ut eo jure frattum liberi, 7

qui

qui eumdem avum habebant, & sunt quarto gradu, petuerunt illicitè conjungi, §. *Duorum Inſtit. De nupt.* Jure verò Canonico usque ad septimum gradum ea prohibitio fuit primo extensa, *d. can. 1. & can. Nullum*, postea restricta ad quartum gradum inclusivè, *d.c. 8. h. t.* qui jure civili est octavus. Ut hodie conjungi non possint quorum utriusque vel alterius avus fuit communis parens: tales enim tantum distant quarto gradu, cum secundum computationem Canonicam duæ personæ unum gradum constituant, utipaulò ante dictum. Ubi satis erit, alter ultra quartum gradum distare à stipite communi, etiamsi alter intra eum sit, *c. fin. h. t.* Quo modo rectè jungetur nepos vel proneps ab una parte abnepti ab altera, quæ est in quinto gradu. Ratio prohibitionis conjugalis inter consanguineos fundata est tevetentia, quam liberi debent parentibus; & consequenter iis, qui his sanguine sunt juncti. Fundata est & in pudicitia, quâ frequenter periclitari facetet familiaritas cognatorum, si inter eos esset licitum matrimonium. Fundatur denique in dilatione necessitudinis inter plures ad conservandam caritatem inter cives, & tranquillitatem societatis, quæ magis procuratur per confœderationem nuptialem cum remotioribus. Quomodo in *can 1. in fine* XXXV. *q. 1.* dicitur matis & fœminæ conjunctio, quantum ad genus mortalium, esse quoddam seminarium caritatis; ubi tamen legendum videtur, *Civitatis*. Aliam rationem dat Gregorius Magnus, in *can. Quidam* XXXV. *q. 1.* experimento esse competitum, ex conjugio propinquorum sobolem minus bene succrescere. Ratio verò restrictionis graduum ad quartum præcipua est, quia experientia docuit, non posse hoc tempore sine gravi dispendio tot graduum prohibitionem observari, quod, cum ætas decreverit, caritas defrixerit, concupiscentia sit aucta, fieret sæpenumero, ut homines non recordarentur proximitatis, atque ideo ad propinquos se haberent tamquam ad extraneos, contingeretque inde in gradu prohibito initi matrimonia. Cujus rei evitandæ gratia rectè posteriores Pontifices edocti experientia ad pauciores gradus prohibitionem revocarunt. Bellarm. *tome* 2. *Controv. De matrim. lib. 1. c.* 19. Ratio allata à Pont. in *d. c. 8. h. t.* de quatuor humoribus, qui constant ex quatuor elementis, fundata non est pitiatario, sed tantum ut congruentia quædam physica: ut temerè pro more suo eam vellicent sectatii. Sanchez 7. *Disp.* 53. *in fine.*

Altera hujus Rubr. pars est de Adfinitate, quæ consistuntur etiam in matrimoniali conjunctione, extratione jam dicta, quod scilicet & hæc sufficiat ad animorum conciliationem: non autem in successionibus, quia secundum eam non defertur hæreditas. Dicta Adfinitas, quod duæ diversæ cognationes per nuptias copulentur. *l. Non facile* 4. § *adhæc D. de gradib.* Est autem propinquitas personarum proveniens ex habita cum cognata alterius copula, non tantum licita, sed & illicita uti dictum Tit. superiore. Dicitur, ex copula; quia per eam fiunt conjuges una caro, & ponitur adfinitas jure Canonum, *c. 2. h. t.* Alias non posset poni: quo modo ex sponsalibus de præsenti nulla oritur adfinitas. Dico, jure Canonum; quia jure civili videntur adfinitatis causſam ponere, ut colligere est ex *d.* § *adhæc.* Non adficit hæc nisi personas junctas, easque non egreditur. Unde tantum inter cognitos viti & uxoem, inter cognatos mulieris & virum, vinculum hoc ponitur, eo gradu atque ordine, quo ipse vir aut mulier eos attingit. Cum enim per copulam fiant una caro, non potest unus conjugum alicui esse propinquus, qui non & alterum concernat, nec aliquis unum conjugum attingese, qui alterum non attingat, *can. Fraternitatis* XXXV. *q. 10.* Hinc cognati viri & cognati mulieris inter se nullum habent impedimentum: ut frater mariti licitè jungatur sorori uxoris, & filius mariti ex priori uxore rectè ducat filiam uxoris ex alio marito, si aliud non obstet impedimentum canonicum, § *mariti tamen Inſtit. De nupt.* Nihil obstante, quod ex parentum matrimonio communis fit frater aut soror, *lib. Generali* 34. §. *pen. de ritu nupt.*

Erat autem olim triplex adfinitatis genus. Primum, de quo jam actum, quod contrahebant cum marito cognati uxoris, & è contra. Alterum, quod primæ uxoris cognati contrahebant cum secundo uxore mariti, & uxus uxoris cum marito. Tertium ponebat secundæ mariti uxoris maritus & maritus

uxus,

matrus. Sic & frater uxoris est in primo adfinitatis genere; eius uxor in secundo, quæ si relicta nupsiſſet Titio, in eo ponebatur tertium genus adfinitatis, *Gloſ. in d. c. Non debet 3. h. t.* Ponebant omnia hæc genera olim impedimentū nuptiis, ut patet ex *d. c. 8.* ubi Pont. hoc corrigit, & impedimentum ex secundo & tertio genere aufert, data licentia in iis generibus coajungendi. Et hoc, ne prohibitionum frequentia hac in materia facilè causſit peccatum, contracto in gradibus prohibitis matrimonio ignoranter. Ut hodie non impediatur Titius uxoris suæ fratris relictam uxorem ducere, nec vitricus privigni suī uxorem sibi conjungere, quod olim ne quidem jure civili licitum erat, *l. uxorem 15 D. de tut. nupt.* Verūm ea lex abrogata est per *d. c. 8.* cum jus civile cedat diſpoſitioni Canonicæ in causis ſpiritualibus. Ut ſubſtatis duobus poſteriobus generibus, adfinitatis impedimentum tantum obtineat in primo genere. Covarr. *hic p. 2. c. 6. §. 7. n. 6.* & quidem dirimens, non tantum in linea recta, ſed & collaterali uſque ad quartum gradum, *d. c. 8 verſ. Prohibitio* Non obſtante, quod adfinitas gradus non habeat, *l. 4 §. gradus D. de gradib.* cum adfinis non generet adfinem, generatio autem quælibet gradum faciat; quo modo in Tit. D. non legendum *De gradibus adfinitatis*, ſed *gradibus & adfinibus*: nam ſic computatio gradūm ad inſtar conſanguinitatis, ut quoto gradu unum conjugum quis attingit ratione conſanguinitatis, eodem & alterum attingat causa adfinitatis. Quod de quarto gradu dictum, accipiendum eſt de contracta adfinitate ex copula licita; nam illicita ad ſecundum gradum tantūm impedit & dirimit, non ultrā, uti colligere eſt ex iis, quæ dicta Tit. præcedenti. Vid. Sanch. *7. Diſp 67. n. 3. & ſeqq.* Hæc de impedimento, quod ponit cum conſanguinitas tum adfinitas.

10 Idem etiam ponit juſtitia, publicæ honeſtatis, quæ in nuptiis maximè inſpicitur, *l. ſemper 197. D. de R. I.* Illam ponunt ſponſalia olim etiam invalida, *c. 4. ſup t.* 1 pura tamen ac cum determinata: nam conditionalibus, quia non ponunt niſi ſpem, non erat eadem vis, *c. un. de ſponſal. in 6.* Cum una ex pluribus inita ante non inducent hoc impedimentum, quam facta electio, nequeenim ante ſunt ſponſalia. Trid. *Seſſ. 24. c. 3. de reform. matrim.* ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis hoc impedimentum prorſus ſuſtulit.

Q. An & oriatur ex matrimonio nullo? 11
Poſſe videri non oriri, propter generalitatem *d. c. 3.* quod indiſtinctē ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis hodie non vult poni impedimentum. Covar. *d. c. 6. §. 2. n. 2.* Contra tamen dicendum, ſcilicet poni impedimentum hoc ex contracto matrimonio licet nulliter, idque ex declaratione Pii Quinti, qui in Bulla an. 1568. incip. *Ad Romanum*, quoad hoc negat mutatum eſſe jus vetus, de quo in *d. c. un. de ſponſal. in 6.* modò non defuerit conſenſus: quomodo clandeſtinum matrimonium, quod ei deſit conſenſus legitimus, non videtur ponere hoc impedimentum hodie, cum Conc. taliter contractum decernat nullum, partesque reddat enabiles ad taliter contrahendum, Sanchez *7. Diſp. 70 n. 5.*

Quid ſi deſit conſenſus internus, externus 12
autem ſit titè expreſſus; R. Poſſe videri, attenta ratione naturali, non poni hoc impedimentum cum verè deſit conſenſus, ſecundum *d. c. unic.* Verius tamen, illud poni, cum interni conſenſūs defectus lateat, externus autem faciat matrimonium videri validum: ut ponat ſcandalum; quod cauſſat hoc impedimentum. Covarr. *d. §. 2. n. 3.* Sanchez *7. diſp. 68. n. 13. & ſeqq.*

Eſt autem hoc impedimentum dirimens 13
& perpetuum; ut mortē alterius aut ſponſaliorum diſſolutione non tollatur, *c. 3. & c. Sponſam 8. ſup. tit. 1. can. Si quis 11. 14. 15. 22. 27. 11. 9. 2.* Sanchez *d Diſp. 68. n. 20.* Cujusratio poſita eſt in ſcandalo: neque enim ſert honeſtas, eam, quæ fuit ſponſa unius, nubere ejus conſanguineo, ut olim dutaverit hoc impedimentum uſque ad quartum gradum: verum hodie per Trid. *Seſſ. 24. c. 3. De reform. matrim.* reſtrictum, ut primum non excedat, propterea quod ſine diſpendio in ulterioribus obſervari prohibitio non poſſet, & præcipuè quia ſcandalum contineat, eam, quæ fuit patris ſponſa, nubere eius filio & contra, *§. ſi uxor tua Inſtit. De nupt.* Idem de ſponſa fratris dicendum. Ex matrimonio rato procedens impedimentum extenditur etiam hodie uſque ad quartum gradum, cum Trident. non reſtringat ad primum, niſi ortum ex ſponſalibus

& ita declaravit Pius V. in Bulla incip. *AdRomanes.*

Est & impedimentum ligaminis, quod ponit matrimonium cum aliqua initum non consummatum: quod cum non sit ideo minus ratum, facit cum alia iniri aliud non posse, quia nemo potest binas nuptias aut novas contrahere, veteribus durantibus. Durant autem veteres, altero superstite. Ponit & impedimentum disparitas cultûs, qua de re aliquid dictum supra *Tit.* 1. & reperetur *Tit seqq.* Quantum ad raptum attinet, quatenus impediat, dicetur inf. *Tit. de raptoribus.*

14 Cæterùm nuptiæ aliter, quàm dictum, contractæ habentur incestæ, etiam jure naturæ & gentium, inter ascendentes & descendentes, *l. fin. D. de ritu nupt.* jure verò humano tantùm intra gradum eo iure prohibitum: adeo ut juncti separandi sint, *c. 3. h. t.* Nisi sint infideles qui ad fidem conversi in gradu iure humano prohibito coniuncti, non sunt separandi, *c. 4. h. t & c. Gaudemus 8 impr. inf. de divort.* Secus. si in gradu prohibito jure naturæ, super quo non dispensat Pontifex.

15 Est præterea lege proposita pœna incuntibus huiusmodi nuptias, scilicet exsilium, cinguli spoliatio, bonorum publicatio (nisi existant alii justi hæredes, quibus bona reserventur, *Auth. Incestas C. de incest. nupt.*) verberatio, si sit persona vilis. Eædem pœnæ manent & fœminas *d. Auth Incestas.* Alias prohibitas nuptias ineuntes dotis donationisve nomine dato privantur, *l. qui contra C. d. tit.* Et hæc ita, si scienter sint initæ nuptiæ; excusat enim error, si continuò eo comperto coniunctio fuerit dirempta, *d. l. qui contra.*

16 Volunt etiam consummatas esse nuptias, quod sine copula non committatur incestus, neque lex soleat punire crimen nondum perfectum. Covarr. *d. c. 6. § 8. num. 34.* Probabile tamen est, etiam sine copula esse locum pœnis, quia in *d. l. qui contra*, puniuntur contrahentes: & in *l. incestas 52 D. de ritu nupt.* dicuntur nuptiæ incestæ cætere dote; sunt autem nuptiæ ante copulam.

17 Jure Canonico inducta est excommunicatio, quam ipso facto incurrunt contrahentes nuptias in gradu prohibito, sive consanguinitatis sive adfinitatis, aut cum Monialibus. Quæ & obtinet in Clericis ordinatis. Religiosis, Monialibusve nuptias ineuntibus. *Clem. unic. h. t.*

Ignorantia justa præbet excusationem; non 18
tamen Clericis ordinatis aut professis eas contrahentibus, in quibus justa esse nequit, sive factum inspicias, sive jus, quod est notissimũ. Ut malè ejus allegetur ignorantia: quæ tamen si probabilis aliquo casu sit, excusabit, *Gl. in d. Clem un. V. contrahentes.*

Quæritur autem, An utraq; itam juris quam 19
facti, ignorantia excuset? R. De facti ignorantia inculpabili patere; quia alias nihil operaretur verbum *scienter, in d. Clem unica* positum, cum ignorantia invincibilis semper excuset, adfectata verò minimè, eo quod moraliter scientiæ æquiparetur: nam qui vult ignorare, jam intelligit fieri posse, ut simpliciter non ignoret. Juris ignorantiam non excusare, vult Glin *d. V scienter*, quando quis ignorat gradum consanguinitatis esse prohibitum, juxta Regin *c. ignorantia 23. de R. I. in 6.* Pollet tamen & hæc videri excusare, propterea quod quando lex punit scienter quid facientem, requirat dolum & malam fidem, *l. sed ut si § fcire D. de hared. petit.* Ignorantia autem etiam vincibilis dolum excludit. Vid. Suarez *de censuris Disp. 23 sect. 5 n. 13. & 14.*

Scientia alterius illum solum ad pœnam ob- 20
ligat, *cum in lecto XXXV. q 2.* non etiam gravat alterum ignorantem; uti nec ignorantia unius alterum scientem sublevat. Non obstat, quod *d. Clem. un.* loquatur in plurali, neque enim hoc ideo, quod duorum requiratur scientia, sed ita genere dictum, propter omnes, qui peccare possent, *Gl in d. Clem un. V. scienter* Navarr. *in summa c. 27. n. 141.*

Q. An & inentiæ hanc pœnam contrahens 21
eum ea, quam falsò putat consanguineam? R. Non incurrere, ex eo, quod non ex nuda voluntate, sed cui respondet exitus, committatur delictum, & pœna inferatur, *Gl. d. Clem. un. per notata in eap. Si verò inf de sent. excom.* Conscientia tamen erronea donec permanet eum facit obnoxium peccato. Suarez *d. loco num. 17.*

Per sola sponsalia de futuro dicta pœna mi- 22
nimè incurritur, quia non ponunt contractũ matrimonii, de quo tantum loquitur *d Clem. un.* quæ cum sit pœnalis, non est extendenda.

Ali-

Digitized by Google

Aliter sentiendum de sponsalibus de præsent, cum copula non sit de substantia & lex prohibeat matrimonium taliter contrahi, ut dictum superius.

Quid si sponsalia de futuro per copulam
23 consummentur? R. Inspecto jure antiquo, quo per copulam sponsalia transibant in matrimonium prædictæ pœnæ locum fore; non etiam inspecto jure hodierno, quo talis copula nihil operatur, ut succedat regula in *c. non præstat De R. I. in* 6. Nav. *loco cit.* Suarez *d. loco n.* 20.

Quid si is, qui bona fide contraxit, postea,
24 re cognita, pergat uti matrimonio? R. Non videri incurrere hanc pœnam, cùm tantum, puniatur contractus incestuosus, quem hic non esse initum facit ignorantia. Neque rectè cohabitationi aut actui incestuosæ ea vis attribuenda, ut faciat transire in contractum, *Gl. in d. Clem. un. V scienter*, Covarr. *d. c.* 6. §. 8. *n.* 33. Licet autem actus iste non mereatur pœnam *d. Clem. unica*, meretur tamen aliam, propter gravem, quem continet, reatum, *c. Inquisitioni 44. inf. de sent excom.* Voluit etiam quidam dictæ pœnæ locum esse, si copula post scientiam habita fuerit adfectu maritali, quod videatur prius matrimonium ratificari, & sic quasi de novo contrahi, ut ponatur materia, super quâ lata censura. Licet hodie copula subsequens non ponat matrimonium. Quò facit, quod qui contraxerunt solemniter, ignorato occulto impedimento, & super eo dispensationem secretò impetrârunt, possint revalidare contractum per occultam iterationem mutui consensus. Suarez *d. loco n.* 21.

Quid si matrimonium inirum fuerit per
25 metum? R. Non incurri; quia pœna tantum ipsum contractum adficit, quem hic non ponit facit metus, *Gl. ind. Clem. unic. V matrimonium*, nisi postea purgato metu revaliderur contractus, secundum jam dicta. Idem dicendum, si fit contractum matrimonium sub cõditione, ante cujus eventum ut non ponitur contractus consummatus, ita nec pœna illi proposita, sed demùm illa eveniente, si ab intentione non recessérint.

Quid si fœmina contrahat cum ordinato
26 aut Religioso, an eam censuram subeat? Resp. Non videri, quod in illam non fit lata directè censura, quippe lata dumtaxat in Clericos, aut contrahentes cum Monialibus, item & Mononiales, non etiam alias fœminas, cum ordinatis aut Religiosis contrahentes. Ut cum lex sit pœnalis, non debeat extendi ad casum non compreheasum. Nec facit, quod communicet in crimine per usum matrimonii; nam hoc materialiter tantùm, non etiam formaliter, quia censura lata est non in utentes matrimonio, sed in contrahentes. Suarez *d. loco num.* 22.

Postremò quæritur, An hæc excommuni-
27 catio licet Sacerdotem, aut testem præsentem? R. Non ligare, cum in *d. Clem un.* tantum fiat mentio contrahentium; Sacerdos autem vel testes, licet præsentes, non possint dici contrahere. Ut cum iis non quadrent verba constitutionis, nec ejus decisio accommodari queat, præcipuè pœnalis, non extendenda ad casus non comprehensos. Sunt tamen, quibus contraria placet sententia, propter verba, *inter eosdem scienter eadem celebrantes*: quæ verba cum in *d. Clem. un.* non inveniantur, non possunt quemquam movere. Suarez *d. l. n.* 23.

Cum filia spiritualis contrahens non incidit
28 in hanc pœnam ipso jure, cum in *d. Clem. un.* non fiat mentio istius coniunctionis. Videtur tamen ea inferenda esse fornicanti cum matre spirituali, aut filia, per *can. Si quis XXXIII. q. 2. ubi Gl. secundum verba illius text.*

Quæri hic posset, An pœnæ civiles obtine-
29 ant etiam quoad contrahentes in gradu prohibito per Canones, permisso verò per leges? R. Hoc quidem sentire Covarr. *alios citantem hic c. 1. §. 8 num.* 30. dum vult legem civilem hac in re esse ad Canones refetendam. Verius tamen tantùm habere locum in gradibus prohibitis jure civili. Nihil faciente, quod causa matrimonialis sit judicanda secundum Canones, & secundum eos sit ponendus contractus incestuosus: neque enim dico dicendum, approbatam esse legem civilem in gradibus jure civili admissis, cum licet per legem novam extendatur prohibitio contractûs, non tamen & pœna, nisi exprimatur. Ut contrahentes in quarto gradu pœnæ civili non subjaceant, nisi aliud habeant locorum statuta. Nam cum lex ejusmodi conjunctionem habeat legitimam, non debet per eam puniri, *arg l. Gracchus 4. C. Ad L. Iul. de adult.* Alciat *in cap. cùm contingat numer.* 15. *sup. de jurejur.*

Dicta de pœnis ita obtinent, nisi dispensatio, quæ est legis vel juris alicujus relaxatio ab eo; qui habet potestatem, impediat pœnam. * Dispensare posse Pontificem Romanum super impedimentis, humano jure inductis, non est dubium, si tamen causa subsit justa; veluti extinctio gravis litis; si non reperiatur æquale matrimonium; si ita postulet conservatio illustris familiæ aliàs perituræ, & aliæ similes, de quibus Navarr. *in summa cap.* 22. *in fine*, Sanchez *lib.* 8. *Disp.* 6. Pont. *lib.* 8. *c.* 21. *§.* 2. præcipuè si sint publicæ: quomodo facilè procedet dispensatio inter magnos Principes. Justa causa facit totum esse & dispensantem & dispensatum, etiam in foro conscientiæ. Non idem operabitur defectus causæ, cum non debeat Princeps facilè recedere à jure, quod ipse semel posuit. Non tamen faciet causæ defectus dispensationem irritam, cum eius sit tollere legem, qui posuit. Covarr. *d. c* 6 §. 9. *num.* 15. *& seqq.* * Hinc super impedimento juris divini aut naturæ dispensatio Pontificia est sine effectu, cum inferioris, non sit tollere aut mutare legem superioris, cui est subjectus, licet interpretari eam possit, *can. inferior Dist.* 21. Covarr. *d. §.* 9. *num.* 6. *&* 7. Bas. Pontius *lib.* 8. *c.* 2. *num.* 4. 5. 6. Non est autem juris divini omnis gradus prohibitio contenta *Lev.* 18. ut probat Covarr. *d. c.* 6. §. 10. *num.* 4. *& seq. & late* Bellarm. *de matrim. c.* 27. * Jure naturæ prohibita esse matrimonia inter ascendentes & descendentes, patet ex *l. fin. D. de ritu nupt.* ubi dicitur jure gentium inter hos committi incestum: quod & repetitur in *l. si adulterium* 38. *§.* 2. *D. ad L. Iul. de adult.* & probatum rationibus supra *eod. in prine.* Sic irritum matrimonium inter patrem & filiam, matrem & filium, avum & neptem, & deinceps, teverentia talibus debita non ferente istam conjunctionem. Vid. Sanch. *lib.* 7. *disp.* 51. *num.* 7 Inter fratres & sorores illicitū quidem esse matrimonium jure naturæ facit gravis, quam continet, indecentia.

Quæstionis autem est, An & jure naturæ sit irritum inter eos matrimonium? Resp. Idaliquos negare, ex eo, quod non sit credibile, Deum voluisse esse irritum matrimonium inter eos, per quos valebat propagari genus humanum. Contrarium tamen probabilius; tum ò, propter naturalem pudorem, qui non admittit hujusmodi conjunctionem, ut gentes pleræque bene institutæ ab ea abhorreant, tamquam turpi, aut si quæ ei indulgent ab aliis ferè & barbaræ judicentur & reprehendantur, remequam juri naturæ contraveniētes. Cui respondet. quod Deus *Lev.* 20. jusserit junctos fratrem & sororem occidi. Secundò, facit text. in *c. Gaudemus inf. de divort.* ubi infideles ad fidem conversi, juncti in secundo vel tertio gradu transversali, non sunt separandi, quod iste tantum sit per Ecclesiam prohibitus, cujus legibus antea non tenebantur. Ut, cum non fiat mentio primi gradūs, signū sit, quod super eo Ecclesia disponere aut dispensare non possit, ex eo, quod sit juris superioris seu naturæ, cui subsunt etiam pagani. Facit ēd. *l. Libertinus* 8. D. *de ritu nupt.* ubi libertus non ducit sororem libertinam, quod jus istud non legibus, sed moribus sit introductum. Ut rectè dicat Cuiac. *ad Novell.* 12. commixti incestum jure gentium per hujusmodi copulam. Facit etiam, quod nusquam inveniatur dispensatio facta super tali conjunctione, quod est urgens argumentum eam esse indispensabilem. Nav. *Cons.* 14. *n.* 8. *in fine de sponsalib. & matrim.* Covarr. *d §.* 10. *n.* 14. *&* 15. Sanchez *d. l.* 7. *disp.* 52. *n.* 11. Bellarm. *de matrim. c.* 26.

Alia quæstio est, An patrui cum nepte, amitæ cum nepote ex junctio sit jure naturæ prohibita? Resp. Id videri aliquibus, ex eo, quod *Levit.* 18. prohibeatur conjunctio nepotis cum amita. Verum ibi tantum fit mentio prohibitæ conjunctionis inter nepotem & amitam, ut videatur non prohibita conjunctio patrui cum nepte, cū inclusio unius sit exclusio alterius, & non prohibita non possit non dici permissa. Ut proinde si permissa sit ista posterior, etiā debeat dici non prohibita & altera, saltem de jure naturæ. Cum eadem inter istas personas sit distantia, in secundo scilicet gradu in æquali. Unde videtur ista prohibitio quoad amitam & nepotem non tam fundari in jure naturæ, quàm potiùs in quadam majori indecentia, cum ille, cui debetur reverentia, quasi subjiciatur illi, qui eam debet. Quod minùs quidem honestum, non potest tamen dici esse omnino naturæ contrarium. Nec facit, quod dicto loco Deus graves pœnas ponat contravenientibus; quia illæ non concernunt omnes conjunctiones, sed quasdam tantum; & quæ-

dam

dam alia crimina gentilium ibi enumerata. Huc facit, quòd communis Orthodoxorum sit sententia, non omnes gradus *Lev. c. 18.* contentos esse prohibitos jure naturæ. Bellar. *De matrim. c. 27.* Ut super patrui cum nepte conjunctione, aliqua circumstantia cohonestante & excusante indecentiam, possit dispensare Pont. ut & dispensatum sæpius fuisse habent historiæ etiam recentes. Vid. Sanchez *d. disp.* 52 *n.* 6. & seq.

Q. III. An affinitas ponat impedimentum
35 irritans jure naturæ? Resp. Quantum ad collaterales, non esse impedimentum jure naturæ irritans, licet præ se ferat aliquam indecentiam, nisi justa circumstantia non cohonestetur. Paret hoc ipsum ex *c. fin. inf. divort.* ubi dispensat Ecclesia cum conversis ad fidem ut relictis fratrum utantur. Et eum inter consanguineos non sit impedimentum irritans eo jure, multò minùs erit inter affines; quorum vinculum minus est arctum.

36 Q. IV. An in linea recta sit impedimentum irritans? Resp. Majorem esse quæstionem, & auctores variare; nec videri improbabilem eorum opinionem, qui jure naturæ irritas nuptias volunt, saltem si contracta fuerit affinitas per copulam licitam, propter naturalem indecentiam, quam continet conjunctio soceri cum nuru, vitrici cum privigna, præcipuè generi cum socru, privigni cum noverca; ubi, præter indecentiam naturalem, etiam obstat inversio ordinis quoad regimen, cum noverca, socrus sint loco matris, & in privignum generum, tamquam filios, ordine naturæ habeant potestatem. Quò facit, quòd *Levit.* 20 exaggeretur hoc scelus, & nefandissimis flagitiis adnumeretur; & D. Paulo *1. Corint. 5.* fornicatio cum noverca vocetur tam nefanda cõjunctio qualis ne quidem inter gentes audiatur. *Utrectè Navar. *Consil. 14. n. 8. in fine sup. de sponsal.* neger Pont. in primo gradu dispensare posse, scilicet quoad lineã rectã: nam quoad lineam transversalem licitè eum dispensare non est dubitandum, justa causa cohonestante indecentiam. Quo facit, quod ex lege veteri inter levirum, id est mariti fratrem, & fratriam, id est fratris relictam nuptiæ constiterint, imò quasi præceptæ fuerint, fratre scilicet mortuo sine semine; ut nihil involvat admodũ repugnans juri naturæ. Covar. *d.* §. 10. *n.* 20.

Quo modo non possunt argui Pontifices, qui in tali gradu dispensârunt: neque reprehendus Julius II. qui dispensavit cum Henrico VIII. Angliæ Rege, ut licitè duceret uxorẽ Catharinam, quæ nupta ante fuerat eius fratri Arturo, sine liberis mortuo, imò non cognita; nec etiam Clemens VII. qui eam dispensationem ut legitimam, consultis illustrioribus orbis Academiis, decrevit, cum secundùm legem Deuteron. non potuerit tantum, sed & debuerit eam ducere, licet hæc res magnam orbi Christiano dederit ruinam, tum impostura aliquorum, Regem ad divortium excitantium, ut frustratæ ambitionis vindictam consequerentur, brevi post meritas suæ temeritatis pœnas luerunt, ipso Henrico jubente; tum ipsius Regis turpissimo nefandæ & potentosæ libidinis æstu, quo cò vecordiæ præceps ferebatur, ut non erubuerit conceptam ex adulterio filiam sibi copulare. Ut autem sit jure naturæ licitum in secundo gradu contrahere, vetuit tamen Trid. *Sess. 24. cap. 5. de reform. matrim.* dispensari nisi publicæ pacis causa inter magnos Principes; super aliis non nisi difficulter. Eos autem, qui scienter matrimonia contrahere præsumpserint, separari, & spe consequendæ dispensationis, cætere voluit, præcipuè si & copula accesserit.

Episcopo nulla est dispensandi licentia, nisi 38
forte super aliquo impedimento à se inducto cum jus publicum non tollat nisi is, qui ei præest, aut aliusex ejus commissione. Si tamen publicè mattimonium contractum fuerit, & occultum sit impedimentum, subsit etiam scandalum ex dissolutione, nec facilis sit aditus ad Pont. Propter partium inopiam, aut distantiam, aliamve justam ob causam, dispensare Episcopum posse volunt, propter necessitatem, quæ eam licentiam dat; eo quòd credibile non sit, Pontificem sibi reservasse dispensationem, cum graviſſimo animarum dispendio. Navar. *d. cap. 22. n. 85.* Pontius *l. 8. c. 13. n. 2. & seq.*

Q. An liceat Episcopo dispensare super con- 39
sanguinitate spirituali? Resp. Non videri id alii concessum nisi Rom. Pontifici, cum impedimentum sit dirimens ex jure communi, super quo non disponit inferior, cuius non est legem immutare superioris, aut ab ea licentiam

Digitized by Google

recedendi dare, nisi eius permissu, de quo non constat hac in materia. Facit, quòd Trid. simpliciter permittat dispensationem Pontifici, nulla facta mentione Episcoporum aut distinctionis inter cognationum genera.

De legali idem dicendum est, scilicet solum Rom. Pont. super ea dispensare, ex eadem ratione. Ubi nihil facit, quòd à Principe tale impedimentum sit inductum, nam postea ab Ecclesia est approbatum, ejusque foro subjectum.

4 Quæres, An super impedimento, quod ponit publica honestas, dispenset Episcopus? R. Et hoc esse juris communis, ut tolli nequeat, nisi per eum, qui juri communi sive publico præest cum non inveniatur alteri eius dispensatio concessa per jus commune, ac proinde dicenda sit reservata S.P.

5 Cæterum ut dispensatio teneat, necesse est non sit extorta per subreptionem aut obreptionem, neque enim foret valida, *cap. quia 6. h.t.* eo quod deficiat mens dispensantis, juxta dicta sup. *de rescript.* Nisi postea Pont. dispensationem taliter impertatam confirmet. Itaque casus, ut se habet, exprimendus, nec omittenda particula aggravans, quæ posset dispensationem removere. Sic exprimendum, an subsit paternitas, an compaternitas, quia decet magis ducere eam, quam è sacro fonte suscepisti, quàm eius matrem. Idem de similibus est judicium.

Q. An omissio unius causæ faciat dispen-
42 sationem super alia expressam inutilem: veluti si tantum exprimatur impedimentum adfinitatis, & subjiceatur publicæ honestatis? R. Videri Navarro *Cons. 7. n. 3. & cons. 8. h. t.* valere gratiam quoad impedimentum expressum, circa quod subreptio non contigit, ut gratiani eius non debeat vitiare, sed solum quoad impedimentum omissum, *c. si eo tempore 9. de rescript. in 6.* Potest enim gratia esse subreptitia quoad quid tantùm, juxta regulam. Uno de duobus sublato, remanere aliud nisi suppressum tale sit, quod secundùm jus necessario exprimendum. Posset tamen videri utrumque impedimentum esse simul exprimendum quod utrumque cognitum posset facere difficilem dispensationem, aut eam recusati à superiori. Ita Covar. *d. cap. 6. §. 4. n. 11.* Quæ opinio posset videri probabilior, licet pro altera sint plurimi auctores: quæ tamen non ideò minus obnoxia subreptionis vitio, cum facilè sit superiorem non habere memoriam prioris vitii ante sublati, nisi & hoc exprimatur libello posteriori, quo petitur dispensatio super alio impedimento, quod simul cum priori suberat.

TITULUS XV.

De Frigidis & Maleficiatis.

SUMMARIUM.

1. *Actus coniugalis non est substantia matrimonii.*
2. *Impotentia generandi in senibus & infirmis non est impedimento contractui matrimonii.*
3. *Impotentia hæc est ex parte utriusque coniugis & vel perpetua vel temporalis.*
4. *Item alia absoluta, alia respectiva.*
5. *Matrimonium impotentis cum impotente, cognita impotentia, an validè contrahatur?*
6. *Hermaphroditus an contrahat valide.*
7. *Spado iure civili rectè contrahit.*
8. *An & jure Canonum?*
9. *Impotentia ex maleficio quatenus dirimat matrimonium.*
10. *An patere à maleficio liceat, ut maleficium tollat?*
11. *Et an, si modo licito illud tolli possit?*
12. *Maleficii signa destruere an liceat?*
13. *Separatis ob impotentiam an liceat novas inire nuptias?*
14. *Impotentia cessante an redire adsit invicem coganntur.*
15. *Impotentia ex frigiditate quatenus reddat inhabilem.*
16. *Cultus disparitas est inter impedimentum dirimentia, & quo iure.*

INter impedimenta dirimentia est impoten-1 tia ad actus conjugalis exercitium, cum desit materia habilis ad finem matrimonii. * qui etsi non sit de substantia, quam ponit solus consensus, hic tamen implicitè saltem in copulam fertur: uti emptio ad usum liberum & dominium rei, quæ si haberi nequeant, frustra obligatio initur.

Dico

Digitized by Google

2 Dico, ad exercitium actus conjugalis, non impotentia generandi, quæ est in sensibus, infirmis, sterilibus, non impedit matrimonii contractum, *Gl. in cap. 2. h. t.* Nihil obstante decreto juris civilis, quo sexagenariis viris, quinquagenariis fœminis nubendi aufertur licentia ex L. Julia & Papia, quasi operam matrimonio dare non possent, *l. Sancimus* 27. C. *de nupt* in qua illa prohibitio sublata, tum etiam quia hac in re Canones sequimur, secundùm quos matrimonium non est tantum remedium naturæ seu infirmitatis, verum & humanitatis solatium, *can. Nuptiarum.* XXVII. *q.* 1. Facit, quòd ex propria virtute generare possint, habeantque habitum, licet eius officium per accidens sit suspensum quoad generationem. Vid. Sanchez latè 7. *Disp.* 92 *num.* 16. *& seqq.*

3 Est autem hæc impotentia, vel ex parte viri, quia frigidus maleficiatus; vel ex parte mulieris quia arcta nimis, & ad copulam minùs habilis, & vel perpetua, qualis censetur, quæ non nisi per divinum miraculum tolli potest, aut si per artem humanam, non sine gravi corporis periculo, aut non sine peccato, veluti quæ tolli tantum potest maleficio, cum fieri non posse censeatur, quod sine peccato fieri nequit vel temporalis, quæ arte humana vel ordinariis ecclesiæ remediis auferri potest, *c. Fraternitatis 6. h. t.*

4 Alia item absoluta, quæ reddit impotentē respectu omnium; alia respectiva, quæ tantùm impotentem facit respectu certæ personæ quatis communiter est in maleficiatis. Impotentia perpetua, absoluta dirimit matrimonii jure naturæ, si præcedat, quia nemo potest in alium transferre dominium rei, vel jus adrem, quam non habet. Est quippe de ratione matrimonii tradere potestatem sui corporis in ordine ad copulam conjugalem. Impotentia respectiva tantum inter eos dirimit, respectu quorum adfuit, quia respectu eorum tantùm cessat potentia copulæ, in quam fertur consensus, non respectu aliorum. Hinc taliter conjuncti sunt separandi: non tamen continuò, sed si non appareat potentia post triennii cohabitationē per quam constet de inhabilitate: quam & partes cum septima porpinquorum manu confirmabunt juramento. Si tamen sufficienter per inspectionem, aut alias de perpetua alterius inhabilitate continuò constet ad petitionem alterius non est differenda separationis declaratio *c. 1. & 5. h. t.* cum quæ certa sunt, moram non patiantur. Dico, si præcedat, quia superveniens impotentia non dirimit matrimonium legitime contractum, ex communi juris ratione quòd damnum rei superveniens cedat eius domino.

5 Q. An scienter cum impotente contrahens debeat ei adhærere tamquam conjugi? R. Non esse matrimonium, cum desit materiæ habilitas; ut solus consensus nihil possit *c. 4 h. t.* Imo nec posse cogi tales, simul manentes, etiam ex pacto, propter periculum peccandi in altero; quod non est tolerandum, ratione pacti. Neque obstat, quod in *d. c.* 4. dicatur, si non possint se habere ut conjuges habeant se ut fratres & sorores hoc enim quarenus consentiunt, & deest periculum incontinentiæ in altero. Nam cum aliis in rebus societas in perpetuum initia nihil ominus dissolvi possit propter discordiam quam parit communio, non est, quare toleretur hoc pactum. Ubi frivolum sit dicere, Pontifices in *d. c.* 4 & 5. permittere talibus non tantum cohabitationem, sed etiam eumdem lectum, oscula, & similia; quia ea res alium induceret ad peccatum, quòd minimè intendit Pont. Plura Sanchez *d lib.* 7. *disp.* 97. *n.* 2. *& seqq.* & Basil. Pont. *lib.* 7. *c.* 60. *& seqq.* qui contendit matrimonium potentis cum impotente ad carē vivendum, etiam cognita impotentia, validè celebrari.

6 De hermaphrodito quæritur, An ponendus inter impotentes? R, Hermaphroditum si ἐκ τοῦ ἀρρενος dici, qui utrumque sexum, & virilem & fœmineum, partiepat, ejus tamen exiltimari, qui in eo prævaler, *l. Quæritur D. de statu hom.* ut secundùm eum matrimonium rectè ineat. Si utroq; sit æqualis, non dabit illi Parochus præsentiam sui, antequam alterū elegerit, cum juramento, quòd alio quàm electo non uretur, cum sit indecens modo uno modo altero sexu uti, & vice pluriū fungi, *arg. c. 5. sup. de Cler coning & l. si plures* 9 D. *de pact.*

7 Spado jure civilinon removetur à contrahendo matrimonio; cum ei tantum sit accidentarium impedimentum quod sanare aut tolli potest. Si tamen non sit castratus, *l. si servus* 39. *in fine D. de iure dot.* cui est impedimentum perpetuum.

Q. An

8 Q. An & jure Canonum? Resp. Velle Cujacium, *ad c. 1. col 2. b 1.* illi permissum non esse contrahere matrimonium hoc jure, esseque hac in re differentiam inter Pontificium & civile jus *c 2. b.s* in quo dicit comparari spadonem infanti. Verùm iste text. nihil tale habet, sed simpliciter ait, pueros & impotentes minimè aptos ad contrahenda matrimonia reputari, quia non possint reddere debitū. Ubi nomine *impotentium* veniunt illi, qui perpetuò tales sunt non etiam, quibus temporaleest vitium, secundum distinctionem juris civilis, à quo non est dicendum recedere Canonicum, si non sit expressum *arg. c. 1. inf. D. novi operis nuntiat.* Navarr. *hic Cons. 2. nu. mer. 11.*

9 Impotentia causata per maleficium, interventu certorum verborum solemnium, ligulæ, & similium, perpetua censetur, cum tolli nequeat via ordinaria: proindeea adfecti triennio cohabitare jubentur, utendo interim precibus, jejuniis, operibus misericordiæ, aliisque Ecclesiæ remediis, ut dignetur Deus maleficium avertere, *can. si per fortiarias* XXXIII. *q.1.* Quo lapso, si necdum cessaret impedimentum juraverint conjuges, cum sexima propinquorum manu, sunt separandi, quasi jam existente impotentia perpetua. *c. fin. h. tit.* Sanchez 7 *Disput. 94. n 7. & seqq.*

10 Ubi quæritur Primo, An liceat à malefico petere, maleficium tollat? Resp. Ut maleficium maleficio tollat, nequaquam rogari posse, propterea quod postuletur aliquod positivum crimen contrarium præcepto divino *Levit* 19. & 20. quo prohibemur ad ariolos & magos declinare, eosque consulere. Nec facit, quod ipsa destructio maleficii de se non tam sit mala, quàm bona, quia procurare illam medio tali est intrinsecè malum cum contineat expressam vel tacitam dæmonis invocationem. Quo facit dictum Apostoli, *ad Rom.* 3. non esse facienda mala, ut eveniant bona. Quod non tantum procedit, si maleficus sit non paratus, verùm & si paratus, cum non minus illicitum pactum cum dæmone hoc casu intercedat, quàm illo; & opus per se illicitum non ideò minus ab alio sine mora postuletur, quòd paratus sit, cum id ipsum actus malitiam non tollat, nec ideò minus inducens cooperetur actui malo, quem ista circumstantia non cohonestat. Ubi alii qui sine fundamento essent, citra peccatum rogari quidem non posse maleficum, cogi tamen posse minis, pœnis, verberibus; hac ratione, quòd hoc non sit cum dæmone societatem inire, sed jure suo in sui defensionem uti, & quòd per coactionem istam non tam deferatur honos dæmoni, quam impugnetur potius. Verum ut efficacior malitiæ ratio est in coactione per minas, quàm in inductione per preces, ideò minùs cohonestari potest, nisi maleficus, modo licito ut solvat maleficium, cogatur: tunc enim isti coactioni nihil mali adest, ut nec illiciti quid continet rogare, ut idem præstet. Vid. Sanchez 7. *disp* 95. *num. 6 seqq. & ad Decal lib. 2. c. 41.* Suarez. *de Superst. lib. 2 c. 17.* Del Rio Disquis. Magic. *lib. 6. c. 2 sect 1. qu. 2.*

11 Quid si & modo licito & illicito maleficii solvere possit? Resp. Si probabiliter credat petens, eum modo licito usurum, non etiam arte magica, absolutè esse licitum petere dissolutionem maleficij, quia petitio ex se est indifferens, & cessat morale periculum. Quòd si dubitet, idem erit dicendum, quia & eo casu petitio est indifferens, & potest honesto modo impleri: ut petens non constituat alium in mortali periculo mali. Quod & dicendum videtur, si probabiliter credatur aliter illicita usurus, cum non minus licitè possit dici res peti, quàm potest alter licitè præstare, & petens habeat jus petendi, nec usus jure suo inducat ad malum, nec moralem ei præbeat occasionem. Quòd autem alter malitia sua utitur, est tantum per accidens ejus, quæ malitiæ imputandum, non etiam petentis desiderio, qui se habet permissivè. Et hoc ita, si possit maleficus licito & illicito modo solvere maleficium. Nam si credatur non posse solvere nisi per maleficium, non erit petitio licita, quia petens inducendo cooperaretur maleficio alterius. Sanchez *d. disp. 95. n. 11. & seq.* Suarez. *d. loco.* Binsfeld. *ad tit. C. de malef. & Mathem. Concl. 3.* 12

Q. III. An liceat maleficii signa destruere? Resp. Inter maleficum & dæmonem solere firmari pacta sub conditionibus, ut, donec capilli aut ligulæ colligatæ manebunt, aut res aliqua tali loco defossa aut recondita, aut quid simile, teneatur dæmon malefacere ex vi pacti-

Digitized by Google

ctis ceſſare autem, eo deſtructo, combuſto aut eruto. Rationem dubitandi in eo eſſe, quod deſtruens aut amovens ſigna, videatur inire tacitum pactum cum dæmone, quod ex vi prioris pacti amotio iſta contineat poſtulationem, ut ceſſare deſinat dæmon. Verum, non obſtante ſcrupulo iſto, dicendum, licitum eſſe ſigna eiusmodi deſtruere aut amovere, quia nec hoc poſitivo jure prohibitum, nec per ſe & ex naturali rei intrinſecè malum, poteſtque fieri bonâ intentione & fine, ut ſit tutum. Imò reſpectu maleficiclara eſt obligatio ex juſtitia, quia tenetur ad reſtituenda damna, quæ intulit, & ad non inferenda ulterius. Ut etiam ad reſciudendum pactum initum cum dæmone teneatur, quo mediante damni iſtius eſt cauſa. In aliis hæc obligatio non eſt ex juſtitia, ſed tantum ex caritate; quia unius cuiusque eſt ſubvenire proximo neceſſitatem patienti, & impedire illius injuriam, ſi commodè poſſit. Niſi forte in Judice, qui tenetur ex officio conſulere univerſali bono Reipublic. & impedire injuſta nocumenta ſubditorum. Itaque cum iſta amotio ſive deſtructio ſignorum contineat meram privationem, citra ullam cooperationem aut pactum cum dæmone, qui amoto ſigno ceſſat nocere, non poteſt jure improbari, cùm potiùs ad actum virtutis pertineat, ne proximo nocumentum detur, impedire. Navarr. *in Summa cap.* 11. *n.* 29. Sanchez *d. lib.* 7. *Diſp.* 96. *num.* 3 *ubi plures citat*, Suarez *d. lib.* 2. *cap.* 17. Leſſ. *De Inſt. & Iure lib.* 2. *cap.* 44. *num* 36. Ubi non eſt curandum, quod forte ſigni ſublatio dabit damnum maleficio, cum auferens ſignum nec hoc primariò intendat, nec ad illud concurrat, ſed tantum ſibi conſulat, uti poteſt: ut pactum non tam ex facto eius ſequatur, quàm ex pacto cum dæmone. Idem dicendum, ſi inde tertio ſit damnum, cum non coopetetur removens ſignum, ſed tantum ſe tueatur: ut damnum hoc ſit per accidens, & proinde caſui acceptum ferendum. Imò & ſignum contrarium apponere in deſtructionem pacti cum dæmone per alterum initi nec ſuperſtitionis arguipoteſt, nec ſpectat ad ſocietatem cum dæmone: veluti ſi dæmon pactus ſe nociturum cuidam, donec ſigno Crucis ſe muniat, extra omnem noxam erit is, cui nocebatur, ſi in deſtructionem pacti illius ſigno Crucis ſe muniat. Sic & licitum veneficam, à qua tactus eſt, ad inficiendum, repercutere, ad impediendam noxam. Nequeenim tunc nocet diabolus, quia ſigno nocendi impeditur. Cujus & vis ſolet reddi inefficax, ſi infectus det ſagæ panem & ſalem, aut ab illa accipiat; cum non ſit illicitum facere aliquid, quod eſt indifferens ad impediendam pravam operationem diaboli. Leſſ. *d. loco n.* 45. Hinc & licitum ab ipſo maleficio inquirere, ubi & in quo ſignum conſiſtat, ut deſtruatur. Neque enim hoc medium eſt illicitum, modò maleficus ſciat; nam ſi ignoret, non poteſt induci, ut per artem malam inquirat, quia eſſet cooperari malo.

Laborandum itaque, ut licitis mediis maleficium tollatur: alioquin ſi poſt triennii cohabitationem non ceſſaverit impotentia, ſeparandi ſunt, *c. fin. h. t.*

Verum hic quæritur, An poſt ſeparationem ratione impotentiæ novas nuptias inire liceat ſeparatis? Reſp. Rationemaleficii impotentes ſeparatos rectè eas inire, cum maleficium non ſemper ſimpliciter & quoad omnes impotentem reddat, ſed communiter quoad certam vel certas perſonas. Ut præter eas ſit habilitas, *Gl. in c. penult. V. Divinum miraculum & c. fin V. cognoſcendi aliàs h. t.* & taliter adfectus non ſit cum aliis inire matrimonium prohibendus. Quod ſi poſtea, ſublato maleficio, reddita ſit potentia ad copulam cum priori, non tamen reſcindentur nuptiæ cum alia initæ. Nam cum legitimè ſit facta ſeparatio, propter materiæ pro tempore inhabilitatem, quæ putabatur perpetua, non poſſunt videri illicitæ, ut ſeparatio non ſit facienda, *d. can ſi per fortiarias.* 13

Maius dubium eſt in caſu, quo tales ſeparati necdum contraxerunt novas nuptias, & redicrit habilitas ad copulam, An cogantur ad invicem redire? Reſp. Non videri cogendos ad novam conjunctionem, cum ab initio inter eos non fuerit vinculum, propter impedimentum, quod ſubetat, perpetuum. Quod licet per accidens poſtea ceſſaverit, non potuit tamen conſenſum fuiſſe à principio, propter materiæ vitium, qui ab invito non eſt poſtea extorquendus. Pro qua parte venit conſiderandum, quod dictum ante, matrimonium poſt ſeparationem hoc in caſu eum alio 14

Digitized by Google

initum tenere. Quod dici non posset, nisi separatio foret justa: ut non nisi justitia separationis sit inspicienda, non etiam quod per accidens non sit initum novum ab iis matrimonium.

Quantum ad impotentiam caussatam ex
15 frigiditate, ea simpliciter facit inhabilem quo ad omnes, ut separato aliud matrimonium non sit indulgendum, quod in eo desit matrimonii finis, scilicet exercitium actus conjugalis; & ita accipiendus textus *in can. requisivisti XXXIII. q. 1.* Qui si de facto matrimonio inierit cum alia, & consummaverit, cogetur ad relictam redire, cum per consummationem matrimonii posteriotis appareat prius esse malè dissolutum ab Ecclesia decepta, quæ putabat subesse impedimentum, quod vel nullum fuberat, vel temporale tantum, quod facit justam dissolutionem. Si tamen contingat mulierem propter arctitudinem separati ab eo, cui non est conveniens, non videtur omninò impedienda à nuptiis, si alteri fortè conveniat, cum contingat mulieres ea de caussa non semper esse absolutè inhabiles, sed respectivè tantùm; ut uni inhabiles, alii possint esse habiles. Atque ita non cogenda ad relictum redire mulier; si fortè ei postea habilis sit facta, cum separatio sit legitimè facta. Ubi tamen advertendum, an non posuerit remedium adhiberi sine gravi corporis periculo: aliàs enim decepta foret Ecclesia, & redintegrandum esset prius matrimonium, *c. 6. & ibi Gl. h. tit.*

Ponitur & inter impedimenta dirimentia
16 Cultûs disparitas, quæ est inter fidelem & infidelem, inter quos ideo initum est matrimonium, quod adferat incommoda & pericula fideli, præcipuè apostatandi à fide, *Deut. 7.*

Disputatur autem, quo jure? Resp. Nec jure naturæ, quod non tollat omninò finem matrimonii, cum non impediat prolem nasci; & faciunt eò Sanctorum exempla, qui infidelibus fuêre conjuncti: nec jure divino, cum in lege nova non extet tale præceptum. Non obstat, quod *Deut. 7.* sit prohibita talis conjunctio; uti nec facit, quòd initetur *Esdræ 1. c. 9. & 10.* nam illud præceptum fuit tantum judiciale, non naturale, cùm tantùm prohibuerit Judæis matrimonia cum habitantibus in terra Chanaan, quos Deus volebat deleri, non autem cum cæteris: ut hodie cessat, nec ad Christianos pertineat. Nec denique lege Ecclesiæ certa, cum non detur aliquis Canon irritans, licet bene prohibens, uti & prohibetur matrimonium cum hæreticis, *can. Cave, can. oportet XXVIII. q. 1.* quod tamen non est irritum. Ut dicendum sit, irritum esse ex more populi Christiani vim legis obtinente. Neque enim tantum per scriptos Canones hæc impedimenta inducuntur, verum & per usum & traditionem Apostolicam. Quare autem cum hæretico potius teneat, quàm cum infideli, dictum est sup. *Tit. 1. in fine.*

TITULUS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

SUMMARIUM.

1. *Interdictum Ecclesia ponit impedimentum impediens tantum.*
2. *Pontifex an impedimenta dirimentia inducere possit, & inter quos?*
3. *An aliquem perpetuo reddere inhabilem?*
4. *Feriarum tempore quatenus interdicta nuptia.*
5. *Causa alia ponentes impedimentum impediens recensentur.*
6. *Maritus occidens uxorem in adulterio inventam an incurrat hanc pœnam?*
7. *An fœmina occidens maritum?*
8. *Nudo adulterio an ponatur hoc impedimentum.*
9. *Pœnitentia solemnis illud ponit.*
10. *Item cædes proprii filii.*
11. *Contrahens contra interdictum an & qualiter peccet.*
12. *Dispensatio contrahendi an omitti consuetudine possit.*
13. *Episcopus utrum super his impedimentis dispenset?*

HActenus de impedimentis dirimentibus 1
id est non permittentibus matrimonium de facto contractum stare. Sunt & impedientia tantum, ita dicta quod matrimonium licitè quidem contrahi impediant, contractum tamen stare & validum esse permittant. Ad hæc spectat

Digitized by Google

ſpectat primò interdictum Eccleſiæ, quo vetitum aliquibus, ne inter ſe matrimonium contrahant; donec plenius futuit inquiſitum ſuper cauſa, quæ ſubeſſe putatur. Non obſtante tamen interdicto matrimonium contractum non diſſolvetur, modo nullum aliud ſubſit impedimentum, quod ſtare non permittat; quamvis pendente inquiſitione conjuges ſint ſeparandi quoad thorum, ſub pœna excommunicationis & imponenda ſit condigna pœnitentia, in pœnam contempti Judicis. *c. 1. & 2. h t.* Idem eſt, ſi contra Pont. prohibitionem matrimonium ineatur, cum multa prohibeantur fieri, quæ facta tenent.

2 Quid ſi decretum Pontificis contineat cauſam irritantem? Reſp. Non eſſe dubium, quin poſſit Pont. generali lege ſtatuere impedimenta dirimentia, ex cauſa juſta, inter certa perſonarum genera, uti & fuiſſe legitur: an verò inter privatos quosdam tale impedimentum particulari decreto inducere poſſit, aliquos negant, alios aſſerete id non expedire, & rem ſine exemplo eſſe, nec Pont. tale quid umquàm tentaſſe. Navarr. *Conſ. 1. n. 2. h t. & Conſ. 2. n. 3.* Probabilius tamen iſtam auctoritatem attribui Pontifici, cum in genere poſſit inducere impedimenta inter omnes, causâ ſuadente, quidni & inter duos ex cauſa urgente? & ut generalem hac in materia condit legem, quidni & ſpecialem & localem, ut ait Hoſtienſ. *hic in ſumma in fine.* hanc ſententiam approbans. Idem & tenet Felin. *in c. ex parte n. 6. ſup de conſtitut.* quando ſubeſt cauſa perpetua, nam ſi temporalis tantum, idem non operabitur clauſula irritans, quæ juxta merita cauſæ dimetienda. Covarr. *hic p. 2 c. 6. in princ. 7. Gl. in c. 4. ſup. tit. 4.* Sanch 7. *diſp. 1. n. 7.*

3 Alia quæſtio eſt, An poſſit Pont. aliquem reddere perpetuo inhabilem ad incundum matrimonium? Reſp. Majorem hac in re eſſe difficultatem, ex eo, quod ad continendam perpetuam nemo niſi ex proprio conſenſu adſtringi poſſit, imperari autem virginitas nequeat, quod ſit magis voti, quàm præcepti, *can. Integritas XXXII. q 1.* Deinde quod matrimonio, indulto à natura in remedium concupiſcentiæ, privari invitus nemo poſſit. Tenendum tamen, in poſteritate id eſſe Pont. ſi delicti gravitas eam prohibitionem mereatur. Nam ſi ex cauſa libertas à natura conceſſa poſſit eripi, aut capite quis plecti, quidni ad matrimonium reddi inhabilis: Præterea ſi poteſt facere ex cauſa inceſtus, ne quis citra peccatum poſſit inire connubium, quidni, exigente delicti gravitate, teddere matrimonium quodcumq; invalidum? Quod & Ab Urbano V. ita eſſe factum aliqui teſtantur. Ita Sanch. *d. loco n. 8.*

Præſtant & hoc impedimentum feriæ, uti 4
tempus Adventûs usque ad Epiphaniam; Quadrageſimæ uſque ad Octavam Paſchæ; a diebus Rogationum uſque ad Octavam Pentecoſtes, *can. non oportet XXXIII. & paſſim q. 4. & c. 4 ſup. de feriis;* id quo ideo, quod toto anno celeberrima ſint Feſta tria, Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, quibus olim omnes ter ebantur ad Euchariſtiam accedere. Ut igitur Chriſtiani ad ea Feſta parati inveniantur, optimo conſilio Eccleſia illis temporibus ſolemnes nuptias prohibuit, quod earum ſolemnitas cauſſatet magnas diſtractiones, propter convivia, & alios apparatus fieri ſolitos. Sanchez 7 *Diſp. 7. num. 1.* Verùm Concil. Trid. *Seſſ. 24. c. 10. de reform. matrim.* eam prohibitionem temperavit, atque ad duo tempora redegit, ſcilicet Adventum & Quadrageſimam, modo ante dicto. Non obſtante, quòd tantum ſemel in anno Eccleſiaſtica lege teneantur hodie Chriſtiani ſe reficere cibo Angelorum. Viget tamen & conſuetudo etiam in Natali Domini communicandi, & ut non eſſet ea conſuetudo, non ſola communio eſt cauſa iſtius prohibitionis, verum & celebritas principalium Feſtorum, ad quæ Eccleſia per jejunia & orationes ſuos filios præparare ſatagit, cum quibus pompæ nuptiales malè conveniunt. Volunt tamen communiter iſto Eccleſiæ decreto non tam prohiberi contractum matrimonii, quàm ſolemnitatem, quæ conſiſtit in benedictione & ſolemni deductione in domum cauſatq; feſtiva vanæ lætitiæ ſigna, & per ea nimiam evagationem mentis, iſtius temporis ſanctitatem minimè decentem. Verum eum ſolemnis benedictio ſine peccato omitti poſſit, ea omiſſa, ſimul & traductione ſolumni, videtur matrimonium inire poſſe ſine noxa, ſi tamen eviteatur ſcandalum, ut & conſummari illo tempore, niſi circumſtantiis pravis veſtiatur. Navarr. *d. c. 22 n. 71.* Sanch. *d. loco n. 15. & ſeqq.*

Digitized by Google

Ponunt & impedimentum impediens tantum, Sponsalia priora, ut dictum suprà *Tit.* 2. Votum simplex, *sup tit.* 6. Excommunicatio, cum privet hominum communione, *inf. De sent. excom.* Baptizatio seu susceptio propriifilii de sacro fonte, in fraudem uxoris, uti colligere est ex dictis sup. *Tit.* 11. Nuptiæ cum Moniali, *can. hi ergo* XXVII. *q.* 1. *Gl fin. ad c.* 2. *inf. de pœnit. & remiss.* raptus Sponsæ alienæ, *can. statutum* XXVII. *q.* 2 Perjurium, *c sicut sup Tit.* 1. Presbytericidium, *c. qui presbyterum* 10 *inf. de pœnit.* Uxoricidium, *can. Interfectores can. quicumque, can. Admonente* XXXIII. *q.* 2. Quod omnino procedit, quando quis propria auctoritate sine causa uxorem suam occidit, ut loquuntur dicta jura.

Quid si ex causa, utpote in adulterio inventam occiderit? Resp. Posse videri maritum non adfici hâc pœnâ, propterea quod dicta loca se fundent in eo, qui sine causa uxorem occiderit. Frequentius tamen adfertum, ne tunc quidem maritum esse liberum ab hac pœna, quod huiusmodi cædes sit improbata per Canones, qui non videntur cædem uxoris probare aliàs quàm factam publicâ auctoritate, ut patet ex *d. can. Quicumque in V. absque certa probatione*: Commissa cædes uxoris in necessariam sui defensionem, cum sit jure naturæ permissa non debet pati pœnam. 6

Q. An eamdem incurrat fœmina occidens maritum? Resp. Aliquibus hoc videri, ex ratione correlativorum: contrariam tamen sententiam veriorem esse, cum prædicti textus tantum loquantur de viro occidente uxorem, nisi hâc ratione, quòd proniores sint & audaciores viri ad cædem uxorum, quàm è diverso uxores ad cædem maritorum. Ut illi sint magis reprimendi & cessante rationis paritate, textus ex argumento correlativorum non sint extendendi. Quo facit; quod pœna raptoris virginum non extendatur ad mulierem virum rapientem, uti dictum, *D ad L. Iul. de vi publ.* 7

Q. II. An nudum adulterium induxerit impedimentum hoc? Resp. Verius esse, peradulterium non induci impedimentum dirimens, nisi in casibus certis, de quibus sup. *tit.* 7. ubi respondsum ad textus, qui contrarium insinuare videntur. Verius etiam non ponit impedien, cum nulli id exprimatur, & textus passim tantum loquantur in casu, quo quis cognovit consanguineam uxoris, qua de re *sup. Tit.* 13. 8

Facit & pœnitentia solemnis, non posse contrahi matrimonium ea durante, *can. de his & can. fin.* XXXIII. *q.* 1. quia cum tempus illud sit destinatum luctui & pœnitentiæ, minùs honestè ac decenter eo tempore initur nuptiarum contractus. Verum hæc de re non multum quærendum, cum hodie non frequentetur pœnitentia ista. Sanchez. 7. *Disput.* 6. *num.* 10. 9

Addunt & eædem filii peter 1. *inf. de his qui filios occid.* ubi mulieri interfectrici sui filii ex speciali causa, vitandæ scilicet fornicationis, conceditur nubendi licentia, quasi aliàs denegata, quia non foret opus licentia ad actum jure permissum. Sanchez *d. loco num.* 11. 10

Quæri autem posset, An sit mortale, non obstante aliquo tali impedimento contrahere? Resp. Hoc verius esse, quod agatur contra Ecclesiæ decretum de causa gravi, veluti si quis contra votum ineat matrimonium, aut contra sponsalia priora valida, quia alteri fidem datam fallit, aut aliàs jure impediente, non sine justa causa, aut etiam Judice interdicente, nisi tamen causa interdictionis per Judicem facta sit levior. Hæc ita, nisi dispensatio intervenerit, quæ facit matrimonium culpa vacare. 11

Ubi quæritum, An dispensatio recte omittatur, si consuetudine inductum sit, ne petatur? Resp. Ita rectè dici, cùm, uti dictum suprà, *De consuet. num.* 8. consuetudo habet vim abrogandi leges Ecclesiasticas, *c fin in fine sup. de consuet.* & tollendi impedimentum ab Ecclesia inductum, *sup tit.* 6. *num.* 4. Invaluisse autem consuetudinem non petendi dispensationem super his impedimentis, super Navarr. in *Manuali c.* 22. *n.* 75. varii asserunt. Ubi non desideratur Prælati scientia, cum hæc non salvet consuetudinem, ut sine ea constat, ut dictum ad *l. de quib. num.* 18. *D. de legib.* Non potest tamen ista consuetudo extendi ad interdictum Ecclesiæ sive Judicis, quod obligat ad sui observantiam sub peccato, pro causa prohibitionis, quæ justa est. Ut non possit videri contraria consuetudo bona, propter contumaciam, quam continet erga Judicem 12

aut

aut Ecclesiam. Si nec poterit per consuetudinem induci, ut voto ligatus sine peccato nuptias contrahat, omissa dispensatione, aut sponsalia priora negligat: nam jus Deo aut homini quæsitum non potest mihi auferre consuetudo, sed superior tantùm, ex causa si qua subsit justa. Dispensare autem super his impedimentis posse Pont. Roman. certum est.

Quæritur, An & Episcopus? Resp. Hoc verius esse. Nam licet, *c. sup. tit.* 13. *De eo qui coeg. consang. sua uxor.* tantum dicatur dispensare posse super impedimento ex improprio incestu, consuetudo tamen extendit istam licentiam ad alia. Excipe primò interdictum Ecclesiæ à superiore positum, quia minor non tollit superioris legem, nec eam moderatur, *Clem.* 2. *De elect.* Secundò, proprium incestum, *d. c.* 2. ubi tantùm conceditur dispensandi licentia Episcopo super impropriis incestu: ut in proprio sit denegatum, per regquòd inclusio unius sit exclusio alterius. Tertiò, votum castitatis & Religionis, propter jus Deo quæsitum, super quo ipse Pont. difficulter dispensat. Navar. *d. c.* 22. *num.* 85. Denique sponsalia priora, ob datam fidem, & jus homini quæsitum: quòd non facilè auferendum, nisi causa major suadeat, & tantum per Principem summum, cui soli hoc licet, qualis in spiritualibus est Sanctus Pontifex.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

SUMMARIUM.

1. *Ex justis nuptiis nascuntur liberi legitimi.*
2. *Etiam nati ex conjuge, quæ interim alteri se miscuit.*
3. *Illegitimorum alii naturales, alii Spurii.*
4. *Natus ex parente legitimè conjuncto, sed voto reo, an legitimus?*
5. *Et quid de nato ex initiato inferiori aliquo Ordine sacro aut Religioso?*
7. *Sunt & legitimi nati ex nuptiis, quæ justæ putabantur.*
8. *Illegitimi non admittuntur ad successionem, alendi tamen.*
9. *Sunt inhabiles ad Ordines &c. remissivè.*
10. *Legitimatio quid?*
11. *Legitimatio per subsequens matrimonium.*
12. *An procedat hæc legitimatio liberis invitis?*
13. *Matrimonium oportet legitimè sit initum.*
14. *Legitimè initur etiam in articulo mortis.*
15. *An per matrimonium clandestinum proles antè concepta legitimetur?*
16. *Dotalia instrumenta an desiderentur?*
17. *Requiritur etiam, ut matrimonium potuerit esse inter partes.*
18. *Habilitas illa an debeat adesse tempore conceptionis, vel partus?*
19. *Quid si impedimentum post conceptionem superveniat?*
20. *Et quid de concepto ex copula adulterina vel mœchuosa ignoranter habita?*
21. *Quid item de concepto ex beneficiato, Novitio, aut ex sponsa aliena?*
22. *Matrimonio putativo an tribuatur hoc legitimandi vis?*
23. *Per matrimonium avi an legitimetur nepos?*
24. *Legitimationis hujus effectus.*
25. *Legitimandi jus per rescriptum quibus competat, & ad quem effectum.*
26. *Procedit hic modus, liberis ipsis consentientibus.*
27. *Item aliis liberis non existentibus.*
28. *Et de voluntate patris, liberos Principi offerentis.*
29. *Clausula rescripto legitimationis inseri solita.*
30. *Et ad quorum consensum ea sit referenda.*
31. *Extra territorium legitimantis an rectè procedat hic modus?*

HActenus quo modò, & inter quos matrimonia incantur: consequens est videre de eorum effectu; qui est, quod patrem demonstrent, *l. 5. D. de in jus vocan.* cuius in potestate sunt liberi ex justis nuptiis procreati, eidemque succedunt, *l. 6. de his qui sunt sui vel al. juris & c. 2. h. t.* * Quod etiam accipitur de prole nata ex conjuge, quæ alteri sui corporis usum dedit: capitur enim præsumptio potius, quòd sit proles ex marito concepta, quàm contraria, tum quod ea partitis facilior, *c. ostensa inf. De R. I.* tum quòd verosimilius sit, ex marito esse conceptam, quam

extraneo. Aleiat, *De præsumpt. reg.* 1. *cap.* 37. Nisi circumstantiæ aliud suadeant, ut quia maritus tanto tempore abfuit, aut uxori non cohabitavit, ut ex ipso proles concepta esse nequeat. Si de matrimonii dubitetur justitia, est Judicis Ecclesiastici cognoscere, non etiam laici, ne quidem incidenter, *c. Latores & c. causam h. t.* Cuius erit natos ex nuptiis injustis decernere illegitimos.

5 Illegitimorum sunt variæ species. Nam alii sunt simpliciter Naturales, nati ex soluto & soluta, inter quos matrimonium esse potest, idque ex concubina una domi detenta, vel ex non detenta domi. Quæ divisio etiam si aliquem effectum habuerit de jure civili, quo ex domi detenta nati reputabantur eius patris esse, qui concubinam, ex qua nati, penes se retinet, non etiam illi, qui ex aliqua domi non detenta habiti, Covar. *hic. p.* 2. *c.* 8. §. 4. *n.* 2. & 3. Gomez. *ad L.* 9. *Tauri in princ.* hac tamen in materia ista distinctio non habet locū de jure Canonico, quo inter natos ex soluto & soluta non fit distinctio, sed omnes æq; illegitimi, & ponit huiusmodi complexus simplicem fornicationem. Alii sunt Spurii, nati ex damnabili complexu, vel propter coniunctam adulterii malitiam inter utrumque vel alterum tantum, vel incestus, quem causſat impedimentum cognationis, adfinitatis, vel sacrilegii, quòd causſat impedimentum voti solemnis, sive in utroque fuerit votum, sive in altero tantum; sive fuerit adnexum ordini sacro, sive professioni Religiosis.

4 Quidiuris in nato ex parentibus legitimè quidem conjunctis, sed quorum alter vel uterque obstrictus sit voto? Resp. Posse, stante matrimonio, utrumque vel alterum conjugum non tantum simplex, sed & solemne votum alterius consensu emittere, *can. Si vir* XXVIII. *q.* 2. *& dictum sup. de convers. conjug.* Ita ut uterque maneat privatus jure & petendi & exigendi debitum. Et quantum ad votum simplex etiam ab utroque emissum, non facit prolem postea natam illegitimam, quia per illud neutiquam tollitur vinculum matrimonii etiam non consummati. Quod & dicendum de eo, qui ordinatus est, aut vovit solemniter, invita uxore, secundum dicta sup. *de convers. conjug.*

De nato ex ordinato vel professo patente, alterius permissu, vel etiam ex utroque professo solemniter, maior est quæstio. Et dicendum, per Ordinem non tolli vinculum matrimonii etiam non consummati. *ut d. Tit.* est probatum, uti nec per professionem vinculum consummati. Ut tales nihilominus maneant viri conjuges, & ex corumdem conjunctione nata proles sit censenda legitima, per *d.l* 6. *D. de his qui sunt sui vel al.* saltem quoad successionem qua nullibi a jure privatur taliter conceptus, tamquam conceptus ex veris conjugibus, cum non sit inducenda privatio successionis, quæ est pœna sine textu. Aliud posset videri dicendum, quantum ad irregularitatem, per *c. Litteras sup. de filiis presbyter.* Nam licet subsistat matrimonium, cuius vinculum non potest dici dissolutum, sacrilegam tamen copulam facit votum solemne. Ut canonicè non sit habendus taliter conceptus legitimus, atque ideo non admittendus ad Ordinem, non quidem culpa sua, sed culpa parentum, quæ & nocet liberis, ut patet per text. *in c. fin. §. si quis verò sup. de cland. desponſ.* ita tradit Hostien. *sup. de fil presbyt. num.* 2. *verſ.* Quid si Sacerdos secutus Goffred. Colligitur id ipsum satis clarè ex *d. c. Litteras De fil. presb.* ubi Pōr. consultus super taliter progenito, respondet, *Si tamen aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari.* Quibus verbis non tam declarationem contineri, quàm dispensationem, faciunt præcedentia, *Verùm licet à filiis patere incontinentia medis omnibus propellenda noscatur*; quæ præsupponunt ex incontinentia parentum natum, & proinde illegitimum, saltem quoad Ecclesiam. Nec facit, quòd sit contra charitatem, puniri eum, qui non deliquit, quia, ut ait S. Thom. non est pœna, ut non legitimus careat iis, quæ sunt legitimorum, Sarmient. 1. *select. Interpp. c.* 5. *in fine.* 5

Fit autem in *d. c. Litteras* mentio tantùm filii presbyteri, ut dubitari posset. An idem locum habeat in nato ex initiato inferiori aliquo Ordine sacro, aut ex Religioso? Resp. Dubitandi in eo causam esse, quòd, cum agatur de inhabilitate, non sit textus extendendus: cum argumentum à simili non obtineat in pœnalibus & odiosis. Verùm dicendum idem de hoc esse judicium; non ex argumento à simili 6

Digitized by Google

mili, sed ex formali ratione prohibitionis, quæ non fundatur in sacerdotio, sed in solemni voto continentiæ; ratione cujus in foro externo propria uxor non reputatur talis quo ad debitum reddendum, ut patet ex *can. ministri dist. 81.* ubi talis dicitur invadere cubile suæ uxoris, quasi non suum, utpote quoad debitam sequestratum, *can. Episcopus dist. 7.*

Ante consummationem ex dimissa per ingressum conjuge concepta proles est omninò illegitima, propter dissolutum matrimonii vinculum, secundum dicta supertius *add. tit. de convers. conjug.*

Connumerantur & justis liberis nati ex iis
7 nuptiis, quæ justæ putabantur, quibus tamen subest impedimentum dirimens, *c. 2. & cap. pervenit 11. h. tit.* latens vel utrumque conjugem, vel alterum tantum. Hoc enim meretur ignorantia non solum utriusque sed & alterius tantùm, in favorem prolis, ut habeatur potior alterius malitia. *c. pen h. t.* Si tamen publicè in facie Ecclesiæ fuerint contractæ nuptiæ, præmissis denuntiationibus requisitis, non tamtò per Conc. Trid. sed & per jus vetus *d. c. 2. &* 11. Aliàs ignorantia parentum videretur adfactare per clandestinam conjunctionem & nullum ptoli daret subsidium, *cap. pen. §. si quis sup. de cland. desponsat.* Præsumitur enim contumax esse qui clam agit, non etiam qui palam, *l. fin. D. de ritu nupt.* Menoch *Arbitr. 2. casu 244 ubi plura super ea re congessit.* Quod & hodie obtinebit, si omissis denuntiationibus injustæ nuptiæ contrahentur coram Parocho & testibus; cùm non videantur partes justè ignorare impedimentum, quod quò minùs sciverint per eos sterit.

8 Nati itaque extra justas nuptias sunt illegitimi, nec in potestate eius, ex quo concepti neque ad eius hæreditatem admittuntur, *cap. Referente 10. hoc t.* Aleudi tamen sunt ex substantia parentum etiam concepti ex damnata copula, secundùm jus Canonicum, qua de re actum sup. *Tit. 7. de eo qui ducit in ux. quam per adult.*

9 Sunt præterea illegitimi inhabiles ad Ordines, beneficia, officia Ecclesiastica, uti dictum sup. *tit. de filiis presbyt.*

10 Quæ ita procedunt, nisi fuerint legitimati. Legitimatio est legis actio, qua illi tantùm, qui sunt naturales, efficiuntur suo patri legitimi. Eius variæ sunt species, ut videre est ex dictis ad *tit D. de coniuh. C. de natural. lib.* & Institut, *De nupt. in fine*; ex quibus quæ tantum hoc jure cognitæ sunt, & hodie frequentantur.

Prima est per subsequens matrimonium 11
cum ea, ex qua proles nata aut concepta Quod ita placuit. in favorem prolis, ad diluendam prioris conjunctionis maculam. Obtinuit hic modus jure civili in ea tantùm prole, quæ concepta ex concubina, unica & legitima, domi detenta, ut patet ex *l. Divi Cod. De naturali. lib & aliis locis.* Quòd videtur Iustinianus traxisse ad omnem mulierem, cum qua fuit consuetudo, si cum ea matrimonium non sit legibus interdictum, *l. cum quis 10. C d. tit.* jure verè Canonico, quo concubinatus propter peccati continuationem est reprobatus, certum est, natos etiam ex non concubina legitimari per matrimonium subsequens *cap. Tantas h. t.* quòd se fundat in eo, quòd illa, cum qua conjunctio fuit, potuerit esse uxor. Cov. *hic p. 2. c. 8. §. 4 n. 4. & seqq.*

Q. An hæc legitimatio procedat liberis in- 12
vitis? R. Posse videri non procedere, per *Novel. Quib. modis natur. offic. sui 89 §. generaliter*, ubi desideratur consensus liberorum: & facit *l. fin. D. de qui sunt sui vel al. iuris*, ubi emancipatus invitus non redigitur in patriam potestatem. Verius tamen hac in specie non desiderari adsensum liberorum, cum legitimandi vis attribuatur matrimonio, & legitimatio, tamquam effectus necessarius, subsequatur, ut eam impedire nec possit filius, nec pater; cum pacta privatorum non impediant juris communis dispositionem, *lib. nemo potest D. De leg. 1.* Quo modo protestatio pattis nolentis filios ante conceptos legitimari, non venit attendenda. Covarr. *d. cap. 8. §. 2. numer. 15.*

Ad effectum legitimationis hujus conse- 13
quendum requiritur Primò, matrimonium sit legitimè initum, hodiè coram Parocho & testibus, *sup. Tit. 3.* nullo obstante impedimento licet ignorato. Nam requirunt supradicta loca matrimonium, quod nullū esse facit impedimentū etiam latens; neq; enim partium credulitas hac in re quidquam operatur neque facit minus incestuosam copulam ante habitam. An verò matrimonium sit immedi-

Digitized by Google

diatum, inter quod aliud non intercesſit, an mediatum, quando ſcilicet aliud interceſſit, non refert, cum matrimonio detur hic effectus; quod etiam ſubſiſtit, licet aliud præceſſerit, uti dictum ad *tit. D. de conſenſ. n.* 11

14 Quæritur autem. An hæc vis adſit matrimonio contracto in articulo mortis? Reſp. Adeſſe cùm & tunc temporis rectè contrahatur, & ſit verè matrimonium. Facit arg. *cap ſicut inſ. D. R. I.* ubi etiam votum in extremo vitæ rectè emittitur. Facit & quòd copula non ſit de matrimonii eſſentia, ſed ſufficiat generandi potentia, quæ & tunc adeſt, licet per extrinſecum morbi impedimentum eius uſus ſit ſuſpenſus. Quomodo rectè & tali matrimonio eam dant vim, quòd faciat ceſſare ſubſtitutionem & fideicommiſſum ſub conditione, *ſi ſine liberis*: cùm enim matrimonium teneat, non eſt, cur eius effectus impediatur. Non obſtat *l. Titio 51. D. de. uſufr.* ubi non poteſt incipere actus ab eo tempore quo finitur, hoc enim verum eſt, quando in id tempus actûs conſertur. *l. Iulianus 20. D. de jure dot.* Quod & hic obtineret, ſi ita matrimonium initetur. *Contrahо tecum, quando moriar*, quia non habet eventum utilem. Aliud, ſi ſimpliciter tempore mortis actus celebretur. Simili modo morienti rectè datur libertas, *l. unica §. ſed ſcimus C. de Lat. libert. tollen.* covarr. *d. §. 2. num.* 1. gomez *ad L. 9. Tauri. n.* 56.

15 Q. II. An & per matrimonium clandeſtinum proles ante concepta legitimetur? Reſp. Aut matrimonium eſt invalidum, aut validum: illo caſu extra dubium eſſe nihil proli conceptæ accedere, cùm quod nullum eſt, nihil operetur; eſſe autem dubium in caſu, quo eſt validum, Dicendum tamen, prolem legitimari, ex eo, quòd vis legitimandi prolem ante conceptam ſit attributa matrimonio, ut eo tamquam cauſa ſufficiente poſito, ſequatur & eius effectus, cum non detur textus, effectum hujusmodi reſtringens ad matrimonium in facie Eccleſiæ contractum. Sanchez 3. *Diſp.* 44. *n.* 7.

16 Secundò deſideratur, ſecundùm aliquos, inter veniant dotalia inſtrumenta, propterea quod eorum lex civilis paſſim meminerit. Ubi tamen rectiùs dicetur, nec jure Canonico ea deſiderari, quo tantùm requiuntur nuptiæ, quas ſolus conſenſus facit nec jure civili, cum beneficium hoc non tam detur inſtrumentis, aut doti, ſine qua etiam conſtat matrimonium, quam juſtæ conjunctioni, ut dictum ad *D. de tut. de concub. num.* 15 Nec facit, quod leges paſſim mentionem faciant dotalium inſtrumentorum hac in materia, hoc enim non alia de cauſa, quàm ad confirmandum liberorum ſtatum quid ſimuletur à conjugibus, ut patet ex *Nov. Quib. mod. natur. effic legit.* 74. *§ illud quoque*, Donel. 2. *Comment. c.* 21 *in fine.*

17 Tertiò, Ut proles ex iis ſit concepta, inter quos poteſt eſſe matrimonium, uti paſſim loquuntur & requiunt textus. Dedit enim lex ſubſequenti matrimonio vim purgandi maculam contractam per priorem copulam, non ita turpem.

18 Unde quæri poſſet, An illa partium habilitas adeſſe debeat tempore copulæ, an vero ſufficiat adſit tempore natæ prolis, v. g. Titius cognovit uxorem Mævii, quæ antequam ex Titio pareret, deceſſit Mævius, an legitimetur proles poſtea nata per matrimonium cum Titio? Reſp. Plerosque hoc velle, & reſolvere in partem proli favorabiliorem, ſcilicet illam legitimari per matrimonium ſubſequens, Prò quibus facit *lib. Nuper Cod. d. naturalib.* ubi non conceptionis, ſed partus tempus inſpiciendum. Et hoc profit quoad ſtatum liberorum. Idem habet *lib qui in utero D. de ſtatu hom & Novel Quib. mod. natur. effic. ſui §. reliqui verſ. inſuper.* Quam opinionem ut communem poſt alios ſequitur Covarr. *hic p. 2. c.* 8. *§. 2. num.* 2. *&* 4. Fachin. 1. *contr. c.* 5. Sanchez 8. *diſp.* 7. *num.* 19. Verùm contraria magis eſt probabilis & rationi juris conformior, inſpiciendum ſcilicet eſſe tempus conceptionis, quæ & ſecurior eſt. Quo facit *l. 11. D. de ſtatu hom.* in qua concepto ex conjunctione filiæ patre ignorante, atque ita tempore inhabili, non prodeſt, quod mortuo avo, naſcatur tempore habili. Habet ea ſententia magnum fundamentum *in c. Tantalus. 1.* in verbis *ſi autem vir, viuente uxore aliam cognouerit, & ex ea prolem ſuſceperit, licet poſt mortẽ uxoris eandem duxerit, nihilominus ſpurius erit filius* Qui textus non nativitatem inſpicit, ſed conceptionem; ex ratione, quod nativitas non contineat

Digitized by Google

tineat culpam sed ipsa copula sit turpis & damnabilis, quam non purgat nativitas: ut parum referat, impedimentum sit sublatum tempore nativitatis. Nec etiam copula ullatenus cohonestat subsequens matrimonium, quod non facit copulæ ante habitæ turpidinem minùs legibus esse damnatam, & ex ea conceptam prolem minùs spuriam. Quò facie dispositio juris civilis, quæ naturalium liberorum nomine dignatur eos tantùm, qui ex ea muliere nati, quæ tempore copulæ nubere & uxor legitima esse potetat, *Nov. de incest. nupt* 12. §. *dubitatum*.

18 Nihil facit pro priori sententia *d. l. qui in utero*, quæ in favorabilibus vult inspiciendum esse tempus vel conceptionis vel partus, quod partui est utilius; quia loquitur de qualitate libertatis. Nam variabilis cum sit matris status, rectè tempus illud inspicitur, quòd partui utilius. Aliud est in qualitate, quæ oritur ex delicto coitus; quo in casu ridiculum est considerare nativitatis tempus, cum regula juris sit, quod qualitas ex antecedenti, non ex necessario consequenti consideretur, & delictum semel perfectum variationem non ex necessario consequenti consideretur, & delictum semel perfectum variationem non recipiat, etiam per pœnitentiam, *l. Qui ea mente D. de furtis* Non obstat etiam *d. l. Nuper & d. §. reliqui*, nam istos textus loqui tantùm de qualitate, quæ causatur ex instrumentis dotalibus ante vel post conceptionem confectis ex ipsis verbis dignoscitur, & post eam præmissam subjungitur decisio, quod sit inspiciendum tempus proli commodius. Ut ea neutiquam sit dicenda respicere qualitatem damnatæ conjunctionis: quia ridiculum foret dicere, natum ex adulterio ideo non esse adulterinum, quòd mortuo marito sit natus, cum secundum *l. 1. D. de pœnis* tempus commissi inspiciatur in delictis, & secundum illud pœna inferatur. Hanc sententiam multis probat, contrariam omnino improbans, Franc. Sarmient *Select. Interp. 1. c. 5. num.* 10 D Wamesl. *hic. Cons.* 544. *& seq. num* 4. & inclinat in eamdem Suarez. *De cens. disp.* 50. *sect. 1. num.* 3. addens Covarr. postea motum rationibus Sarmienti notasse, & tem dubiam atque indecisam reliquisse.

19 Ecquæritur, An, & tempore conceptionis non fuerit impedimentum, ponatur tempore nativitatis, videlicet per matrimonium utriusque cum alteto; Resp. Hoc non obstitutum, quo minùs ablato postea impedimento, matrimonium ritè contrahatur inter eos, atque ita proles legitimetur, cum in *d. c. Tanta* excipiatur solùm casus, quo copula fuit damnata legibus, quæ in casu proposito non est talis; nec pro tali potest haberi, propter superveniens impedimentum, quod neutiquam potest dici adficere copulam, & per eam conceptum fœtum; cum secundum dicta, qualitas ex antecedenti, non ex necessario consequenti consideretur, neq; casus subsequès trahatur retrò. Quò modo rectè dictum superius, delicta considerari secundùm tempus, quo committuntur. Covarr. *d. §. 2. n.* 18 Suarez. *d. sect. 1. n.* 4.

20 De eo etiam quæritur, An ex copula adulterina aut incestuosa ignoranter habita conceptus per subsequens matrimonium legitimetur? Resp. Hoc aliquos velle, quos citat Covarr. *d. §. 2. nn.* 19. ipse contrariam partem magis probans, quæ & probabilior est, cum incestum aut adulterium committens, etsi sit extra culpam incestus, sit tamen in vitio, quod clam agendo fovit. Facit text. in *c. ex tenore h. t.* ubi matrimonium incestuosum clandestinè contractum non solvat ignorantia parentum, cum opinio in illicitis non excuset, maximè procurata ignorantia, qualis hæc habetur. Imò indubitatam istam facere videtur *d. c. Tanta*, quod habet conceptum à viro, uxore eius vivente, ex alia muliere esse spurium, nulla facta distinctione, an mulier sciverit vel ignoraverit viri istius statum Sarmient, *d. lib. 1. c. 6. num.* 2. Suarez *d. sect. 1. num.* 5.

Quid juris in concepto ex beneficiato aut 12
Novitio? Resp. Sarmient. *d. lib. 1. c. 5. num.* 9. negare talem legitimari quia non sit naturalis, ex eo, quòd licet inter eos ex quibus conceptus, matrimonium esse potuerit tempore copulæ, & solvi vinculum, non tamen fuerit solutum. Verùm contrariam opinionem veriorem esse, talem legitimari per subsequens matrimonium, cum non possit videri natus ex damnato complexu. Joan. Andr. *ad Reg. sine culpa num. 4. & seqq.* De R. I. *in.* 6. nec beneficiatum vel Novitium implicet matrimo-

Digitized by Google

tum concedere possit restituendo. Quoad successionem & civilia munia non prodest Pontificis legitimatio, ne turbet Judicis laici jurisdictionem. Nisi tamen & ipse potestatem temporalem habeat circa personam, aut aliquis non habeat superiorem se eatenus eidem subjiciat, aut ita postulet Reipubl. necessitas,

16 *c. Novit. sup. de judic.*

Ut autem legitimatio hæc effectum habeat requiritur Primò, Consensus liberorum, *d. Nov.* 89. §. *generaliter*. Nam ut iis invitis non solvitur patria potestas, ita nec inviti eidem subjiciuntur, ne jure suo priventur. Ubi tamen sufficiet consensus tacitus, qui colligitur ex silentio. Quo modo & infans rectè videtur legitimari, quod ejus consensus ut in emancipando non requiritur, ita nec in legitimando requiri videatur, quatenus tamen major factus tem tatam habet.

17 Secundò, Patens nullos alios liberos habeat *Nov. Quib. modis natur. effic. legit.* 74. §. *si qui sanè, & §. liceat, & d. Nov.* 89. §. *si igitur*, ex ratione, ne justis liberis bonorum quid auferatur. Non impeditur tamen Princeps, etiam liberis justis existentibus, legitimorum jura attribuere naturalibus, cum ex causa alicui jus suum auferre posse Principem juris sit notissimi, qui legitimam relinquendo salvam justis liberis, satisfecit legi. Quod ipsum ut potest per matrimonium, quidni & per Principem? In dubio tamen hoc non præsumitur voluisse Princeps, cum beneficia Principalia interpretemur, ut quàm minimum juri publico aut juri alterius detrahant Felin. *in c. cum olim nu.* 16. *de sent, & re judic.*

18 Tertiò, Patris requiritur voluntas eos Principi offerentis, *d. Nov.* 89. §. *si verò is, & §. si verò solummodò*, etiam per ultimum elogium hoc petentis. Quamvis non impediatur Princeps ad liberorum ipsorum petitionem eos legitimos pronuntiare, si morum probitas & industria ita exigat, quæ in talibus non rarò magis elucet, quàm in legitimè natis. Non erit tamen illius ullus effectus quoad successionem, & alia jura aliis quæsita, ne Principale beneficium aliis obsit, nisi publica aliud suadeat causa. Imò moris est, inseri legitimationibus per S. Pont. aut Principem clausulam, ut succedant patri, matri, & aliis, ita demum, si proximi ex cognatione consenserint, sine præjudicio venientium ab intestato, quàm inseri debere testatur Felin. *d. loco num.* 17.

Ubi dubitatur, An eiusmodi clausula referenda sit ad consensum eorum, qui sunt successuri, an verò eius cui succeditur, R. Non videri fundatam illorum opinionem, qui ista clausula designari successuros volunt, etiam collaterales, nam, ea opinione admissa, nullius momenti clausula foret, quippe cujus numquam esset usus, cum verosimile non sit, alios ab intestato venientes umquam consensuros, ut legitimatus partem faciat: unde alii eam ad descendentes ex corpore testatoris restringunt. Rectius ad consensum eorum restringitur, quibus legitimatus intendit succedere, cui est liberum de bonis disponere, & vocare hætedem, quem vult, etiam legitimatum, sine præjudicio aliorum agnatorum venientium ab intestato, ut qui spem successionis quidem habeant, nondum verò jus aliquod, quod pendet ex arbitrio possessoris: ut & eorum consensum in legitimatione non requiri sit verius.

Legitimandi hæc licentia competit tantum iis Principibus, qui superiorē non agnoscunt. Inferiores tamen aliqui hanc facultatem sibi adrogant; non tam jure suo, quàm ex commissione Principis. Quā viā eam auctoritatem usurpant Comites, quos Palatinos vocant.

Unum superest quærendum, An rectè fiat extra territorium legitimantis? R. Nihil vitii continere quoad subditum, cum sit voluntariæ jurisdictionis, quæ alibi circa personam subditam rectè exercetur; non etiam circa rem, quæ sequitur jus loci. Quo modo uno in loco legitimatus non habetur alibi legitimus sive quoad successiones, sive quoad honores, cum extra territorium suum nemo jus dicat. Nihil ad hoc faciente patris testamento, ad cujus preces legitimatio facta, cum non possit invertere jus publicum loci. Covarr. *De matrim. p. 2. c. 8. §. 8. num. 43.* Vid. Socin. *Cons.* 47. *n. 39. vol. 4.* Patis. *Cons. 10. n. 78. vol. 2.* Angel. *in l. 1. C. de jure aureor. annull.* Surd. *Cons.* 1. *n. 75.* contrarium asserentes.

Digitized by Google

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt, aut contra illud testificari.

SUMMARIUM.

1. *Ad matrimonii dissolutionem opus est auctoritate Ecclesiæ.*
2. *Protestatio alterius do non consentiendo in matrimonium an impediat illud contrahi?*
3. *Quid si uterque confiteatur se consensisse fictè?*
4. *Consanguinitas obiecta qualiter probanda.*
5. *An ad hoc sufficiat unius testis dictum.*
6. *Fama an probet quoad effectum impediendi matrimonii.*
7. *Confessio impedimenti quoad utramque partem an sufficiat?*
8. *Ad dissolvendum matrimonium testes quot & quales requirantur.*
9. *Confessio partis utriusque an sufficiat eo casu?*
10. *An ob testimonium unius, iurantis subesse impedimentum dirimens, teneatur conjux abstinere à matrimonio?*
11. *Conscius impedimenti an teneatur illud revelare?*
12. *Accusatio matrimonii qualiter fieri debeat.*

Spectat sequens libri pars ad matrimonii dissolutionem, quod ut legitimè initum dissolvi nequit, ita de facto potius, quàm de jure contractum meritò dissolvitur. * Ne autem contingat temerè dissolvi, opus est auctoritate Ecclesiæ; præmissa diligenti inquisitione, per testes, aliaque indicia & circumstantias, *c. 1. h. t.* per quas possit constare vel de facto alterius consensu; veluti si alter ante matrimonium protestetur, se neutiquam in illud consentire. 1

Quia ita disputatio est, An ciusmodi protestatio impediat matrimonium subsequens? R. Eius opinionis esse Joan. Andreæ in *c. Tuæ 26. num. 13. sup. de sponsal.* quasi sufficeret ad dissensum indicandum ista protestatio. Cuius opinio ut posset procedere in casu, quo coram parte sciente & consentiente protestatio est emissa, quòd videatur juri suo cedere, & nolle contrahere, cum desit consensus, non etiam proceder in casu, quo clam altero est emissa, quia non potest præjudicare ignorantiæ nec prodesse protestanti, qui faciendo actui protestationi contrarium videtur ab ea recedere, ut rectè tradit Jason in *l. Non solum 5. §. morte num. 14. vers. Secunda conclusio D. de novi op. nuntiat.* & facit text. in *l. cum in plures 60. §. locator D. Locati.* Protestatio enim facto contraria nihil operatur. Navar. *De Regularibus Comment. 3. n. 14.* Quod accipe, nisi sit causa subjuncta, veluti metus justus, quæ facit protestationem justam, & operari nullitatem. Navar. in *Summ. c. 22. num. 78.* Si tamen causa probetur, neque enim est satis eam allegare, si probari nequeat. Nam aliàs protestatio facto contraria nihil operaretur: meritò, cùm non debeat esse in cujuslibet arbitrio, actum impedire quemlibet, præcipuè matrimonialem, non sine scandalo & contemptu Sacramenti. Quæ ita procedent, nisi copula subsecuta fuerit, quæ facit à protestatione recessum videri, non tantum in primo casu, *arg. cap. per tuas sup. de condit. appos.* verùm & in secundo Covar. *hic p. 2. c. 2. n. 3.* Sanch *2 disp. 45. q. 2.* Deserviunt autem ista tantum in foro externo; nam quoad forum internum, deficiente vero consensu matrimonium esse nequit. Navar. *d. Lacon. 76.* Sanchez *d. q. 2. in fine.*

Quæritur item, An sufficiat ad dissensum, si uterque contrahentium confiteatur se consensisse fictè? Resp. Hoc posse videri, si non subsit collusionis metus aut præsumptio, cùm non præsumatur uterque temerè contra se fateri. Nec facit, quod, ut mox dicetur, impedimentum dirimens non probetur per confessionem utriusque partis: nam illud alia via probari potest: hic alia via deest, commoda saltem, nisi fortè adhibeantur conjecturæ, quæ sæpè incertæ. Sanchez. *7. Disp. 45. num. 15.* Et hæc ita procedent, nisi copula intervenerit, quæ faciet plerasque circumstantias inefficaces. Navar. *in Summa cap. 22. num. 76. & segq.* 2 3

Siobjiciatur consanguinitas, audiendi accusatores & testes, quales in hac materia sunt proximi potius, quàm extranei, ut pater, mater, frater, soror, & alii, *c. significante 5. h. t. & c. super sup. de testib.* quod illis consanguinitatis proximitas sit notior. Videndum tamen, ne 4

& hi

& hi sint corrupti, ob quæstum aut aliud vitium accusantes, aut contra matrimonium deponentes, *c.* 1. & *d. c.* 5. *h. t.*

Ubi quæritur, An admittatur dictum unius testis? R. Si agatur de contractu matrimonii impediendo, unum testem integræ existimationis, asserentem se certo impedimentum scire, sufficere, *d. c. super & c. Præterea* 12. *sup. de sponsal.* Cujus ratio est, quod agatur de peccato vitando, ne impediti contra Canonesconiungantur, Abbas *ad d. c.* 12. *in fine.* Cov. *hic p.* 2. *c.* 6. § 10. *n.* 22. Sanch. 1. *Disp.* 71. *n.* 1. & 8.

6 Q. II. An & fama contrahi matrimonium impediat? Resp. Ita videri, si publica fuerit, per text. in *c.* 2. *sup. de consang.* Privata licet minus probet, inducet tamen Judicem ad inquirendum super impedimento. Covar. *do loco* Sanch. *d. disp.* 71. *n.* 13. & *seqq.*

7 Q. III. An confessio impedimenti per utramque partem sufficiat? Resp. Ante contractum matrimonium sufficere, cum per eam uterque explicet retinendi à sponsalibus voluntatem, uti potest. Alterius confessioni non idem concedendum, cum tendat in præjudicium alterius. Nisi tamen stet pro matrimonio, & velit illud compleri ab altero recusante; tunc enim quasi mutuus consensus concurrit ad impediendum matrimonium. Ubi tamen cautè adverteudum, ne forte is, qui pro matrimonio stare videtur, simulatè agat. Si confessus impedimentum stet contra matrimonium, nulla ei fides habenda, quod videatur in sua causa testari, XIV. *q.* 2. *in prine.*

8 Ad dissolvendum matrimonium duo testes jurati omni exceptione majores desiderantur, *c.* 1. *sup. tit.* 14. *de consang. c. super eo* 22. *sup. de testib.* quia agitur de magno partis præjudicio; & facilius quid impeditur fieri, quam factum resolvatur. Covar. *h. c. p.* 2. *c.* 8. § 12. *n.* 7. & 8. Sanch. 2 *disp.* 45. *q.* 4. *n.* 30. Fama hic non sufficit, cùm plenè non probet, *c.* 5. *sup. tit.* 13. *de eo qui cog. consang.*

9 Q. An hoc casu sufficiat confessio utriusque partis? R. Secus contra matrimonium agatur, non sufficere; est enim in propria causa, ut non procedat etiam accedente fama, *d. c.* 5. Si tamen pateat, utrumq; velle matrimonium valere, & nihilominus impedimentū dirimens confiteatur, concurrente fama, vel tertio accusante, videtur sufficere ista confessio ad dissolutionem, *cap. si duo XXXV. q.* 6. Abbas *ad. d. cap.* 5. *n.* 6 & 7. Menoch. 2 *Arbitr casu* 103. *n.* 9. & 10. Sanchez. 2. *disp.* 45. *q.* 4. *n* 33. Quod & tractum ad confessionem alterius tantum, ſtantis ſcilicet pro matrimonio. Menoch. *d. n.* 10. cum non sit verosimile quempiam falsum contra se deponere, *arg. l. fin. C. Arbitr. tutela.* Confessioque alterius ſtantis pro matrimonio videtur esse loco legitimi testis. atque semiplenam probationem ponere, quam fama vel tertius plenam faciet. Quod quidem est probabile, ſi judici appareat ejusmodi confessio esse extra dolum & simulationem & cessare partium collusionem. Menoch. *d. n* 9. Videntur conjuges pro matrimonio ſtare, ſi contra eum, qui detegit impedimentum, matrimonium defendant, non etiam ſi ipſi impedimentum deferant. Quando agitur de separatione quoad thorum, ſtatur confessioni alterius contra ſe, *c. ex litteris inf. tit. seq.* veluti ſi quis fateatur adulterium; quæ confessio tantum facit præjudicium confitenti quoad debiti exactionem, & thori ſeparationem, non etiam nocet alteri.

Dubitatur, An per testimonium unius juran- 10
tis ſubeſſe impedimentum dirimens, conjux ab exercitio matrimonii abſtinere debeat? Resp. Non videri, cum dictum unius non inducat neceſſitatem credendi; duo enim paſſim requiruntur teſtes, *cap. cum à nobis sup. de testib.* Quia tamen dubium oritur ex dicto unius fide digni, adhibenda diligentia, ne aliàs videatur adfectata ignorantia, quæ debiti exactionem redderet peccato obnoxiam. Si debita diligentia adhibita, veritas haberi nequeat, poterit conjux, depoſita conſcientia dubia, jure ſuo uti. Navar. *in Summa c.* 22. *n.* 82. Sanchez. *d. disp.* 45. *q.* 3. quia non est quod imputetur ei, qui omnem diligentiam adhibuit ad detectionem impedimenti, nec potuit adſequi.

Ubi quæri poteſt, An conſcius impedimen- 11
ti teneatur id revelare? Resp. Omninò, quia agitur de peccato proximi, & damno futuro, quod; quantum in ſe est, quiſque tenetur impedire; quatenus poteſt ſine ſuo incommodo, & res est certa, ne temerè aliis infamiam procuret. Si Paſtor tantum ſit conſcius, im-

Digitized by Google

impedimenti, eius est monere partes desistant, & deinde Episcopo rem denuntiare. Si solus noverit Episcopus, monebit quidem partes, sed impedire invitos non poterit, cum non possit simul agere judicem & testem; poterit tamen rem indicare Archiepiscopo.

12 Cæterum & accusatio & testimonia personaliter fieri & proferri debent, *c. 2. h. t.* etiam citra litis contestationem, si agatur de consanguinitate, *cap. 1 sup. Vt lite non contest.* intra tempus denuntiationum, quæ in Ecclesia fiunt. Postea compariens non auditur, nisi accusare volens probaverit ante sibi de matrimonio contrahendo non constitisse, aut propter absentiam, aliudve impedimentum, proponere eam non potuisse, *cap. fin. hoc tit.* Hinc ipsi conjuges non facilè admittuntur ad proponendam querelam contra matrimonium, sive ad probandum matrimonium injustum, nisi notorium sit, quod adferunt, vel id ipsum testibus idoneis comprobent, *c. 3 & 5. sup. tit. 13.* Ut nec auditur illa, quæ metu se contraxisse adserit, postquam voluntariè sui copiam fecerit; nam per id consensit in matrimonium *c. 4. h. t.* Non est tamen ei ante copulam denegandæ audientia, *c. Consultationi 28. sup. de sponsal.*

TITULUS XIX.

De Divortiis.

SUMMARIUM.

1. *Divortia lege Evangelii abrogata.*
2. *Ex causa adulterii non licet innocenti ad secundas transire nuptias.*
3. *Cultus disparitas non dirimit matrimonium.*
4. *Fidelis conversi cum infideli matrimonium quatenus teneat.*
5. *An in casu dissolutionis illud solvatur ipso jure?*
6. *Infidelis postea conversus cogitur cum fideli habitare.*
7. *Plures uxores habens retinet primam.*
8. *Impotentia perpetua superveniens matrimonio etiam nondum consummato id non dirimit.*
9. *An super eo dispenset S. Pontifex?*
10. *Dispensationis nomine quid veniat.*
11. *Sponsa per vim cognita consummatur matrimonium quoad effectum dispensationis.*
12. *An & per copulam procedentem?*
13. *Adulterium caussat adulterium quoad tarum*
14. *Virque adulterante fit compensatio delicti.*
15. *An & adulterante innocente post sententiam divortii?*
16. *An viro diverti liceat ab uxore, cui causam adulterandi dedit per expulsionem aut alimentorum denegationem?*
17. *An si potenti debitum deneget conjugale?*
18. *Adulterii nomine quid hic veniat.*
19. *Divortium fit & ex aliis causis, ut incolumitatis animæ & corporis.*
20. *Item ex causa hæresios.*
21. *Ex causa sævitiæ & malæ tractationis.*
22. *Causant & divortium inimicitiæ, non minæ.*
23. *An & furor alterius?*
24. *An crimen mariti, ut furtum?*
25. *Periculum animæ caussat quoque divortium.*
26. *Divortium ex dictis caussis tantum est temporale.*
27. *An & ex causa hæresios?*
28. *Separatio facienda auctoritate judicis.*

PEracta accusatione, & probato impedimento dirimente, facienda est separatio, per declarationem nullitatis præcedentis. Nã superveniens, licet sit dirimens, neutiquam tamen divortium caussabit quoad vinculum; quod semel rectè initum non potest dissolvi, licet tale sit quod debiti exactionem impediat. Non obstat, quod lege Mosaica fuerit toleratum divortium, *can. hac ratione XXXI. q. 1.* idque ob duritiem cordis, ut ait ipse Christus, *Matth. 19. & Marci 10.* permissum jure Digest. & Cod. ac postea restrictum ad pauciores causas per *Nov. Vt liceat matri & avia 117. §. quia verò & seq.* Nam lege Evangelii, quam hac in parte sequi debemus, omninò est abrogatum divortium & matrimonium semel ritè contractum declaratum omninò indissolubile, *Matth. 19. Luca 16. can. quo Deus XXXIII. q. 2. c. Inter sup de translat. Episc.*

Quod omninò verum est in matrimonio consummato, de quo intelligendus *d. can. quos Deus*; nam non consummatum dissolvi posse dictum supra *ad tit. de convers. conjug.* ut nequidem causa adulterii excipiatur, licet aliud

lud sentiant hæretici hodierni, illi quinti Evangelii bucinatores, ex causa fcilicet adulterii omnino solvi matrimonium, & innocenti libetum esse alias quærere nuptias: quod ipsum ex Catholicis quidam adstruere, Cajetan, in illud Matthæi 19. *quicumque dimiserit*, &c Etasm. in *Annot. Epist. 1. ad Corinth. c. 7.* ubi scriptum reliquit, ex Ecclesiastica tantum constitutione, eaque prædura, innocenti nefas esse ad novas convolare nuptias, quam & ideo abrogandam censet. Verum Conc. Trid. *Sess. 24. can. 7.* illam opinionem anathemate damnat, quod & ante responsum erat in *c. ex parte 9. sup. de sponsal. & matrim.* scilicet aut adulteram sibi reconciliare, aut, dum vivit, continere. Confirmatur ea sententia ex sacra Scriptura, Matei 10. & Lucæ 16. *Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur*: 1. ad Corinth. 7. *Præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*: & ad Rom. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Vivente viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro.* Nec facit quidquam pro istis tenebrionibus exceptio contenta, Matth. 19. ubi Christus. *Quicumque*, inquit, *dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: nam perperam illi exceptionem hanc, *nisi ob fornicationem*, attribuunt subsequentibus verbis, *& aliam duxerit*, quasi eo casu alia duci possit citra adulterium, cum exceptio præcedat ista verba, & subjungatur verbis, *qui dimiserit uxorem*. Nam quod dicit Salvator, *mœchatur*, hunc habet sensum, facit eum mœchari occasionaliter, eò quòd det occasionem per dimissionem, nisi eum excuset fornicatio mulieris; cum intentio Salvatoris ibi sit, ostendere casum quo ea, quæ habetur, dimitti possit sine peccato, ex eo scilicet, quòd fidem non servaverit. Cum enim antè dixisset, non esse dimittendam uxorem, ne detur ei occasio fornicandi, subjungit exceptionem, qua salvat dimissionem uxoris fornicariæ, eò quod per dimissionem non tam detur occasio fornicandi, quàm ab ea potiùs sit arrepta: aliàs frustrà prædicta exceptio subjungeretur verbis, *si quis dimiserit uxorem*, si non ea tantùm verum & subsequentia verba, *& aliam duxerit*, limitaret; quibus proinde subjungenda fuisset, secundum naturam exceptionis, quæ præcedentia limitare soler, non etiam sequentia. Facit pro hoc sensu, quod habetur *Matt. c. 5.* ubi ait Salvator, *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepto causa fornicationis, facit eam mœchari.* Ut exceptio tantum salvet dimissionem, non etiam matrimonium cum alia initum. Quò facit, quòd Marci 10 & Lucæ 16. Salvator simpliciter adserat eum, qui dimittit uxorē suam & aliam ducit, mœchari, omissa exceptione. Est quidem hic sensus legitimus S. Scripturæ, eumque indicat totus contextus præcedens, in quo ipse Salvator dicit duos esse in carne una, nec separandos esse: libellum autem repudii tantùm esse permissum Judæis, propter duritiem cordis eorum ab initio autem sic non fuisse. Vid. latius Bellarm. *tom. 2. Contr de matrim. c. 15. & 16.* Franc. Turtian. *pro Epist. Decret. Pont. lib. c. 10. & 11.* Et ita habet Orthodoxorum consonans sententia; sibi applaudant licet hæretici in suo sensu impudicitiæ pleno, tripudientque in eo ipsi errantes, atque aliis errādi occasionem præbentes. Adde, si per fornicationem vinculum matrimonii solveretur, infinitis repudiis & fraudibus quibus conjuges se mutuo ad fornicandum inducerent, viam aperiam fore. Sanch. 10. *disp. 2. n. 2.* Frustrà objicitur *can. conubii sit* XXXIV. *q. 7.* quia non est accipiendus, quasi adultero superstite, licet innocenti ad secundas transire nuptias, sed tantū eo demum mortuo, ut aperte in situatur in *can. Hi verò ead. q. 7.* qui neutri, altero vivo permittit novas nuptias, innocenti verò non aliàs, quā altero defuncto. Ut quod habet *can. uxor* XXXII. *q. 7.* licere viro, qui peccavit, aliam ducere, si subreptitium, ut etiam ibi notatur, istud à falsatorib. esse in serum. Et facit, quod crimen viri non sit levius, quam mulieris; atque aliam esse mentem D. Ambrosii, cui *d. can. uxor* adscribitur, patet ex *can. nemo* XXXII. *qu. 4.* (qui est ejusdem D. Ambrosii) ubi requirit parem in utroque conjuge castitatem; unde & utriusque fidem violatris par erit pœna.

Cultus disparitatem, propter infidelitatem apostatam à fide, vel hæresin alterius supervenientem, minimè derimere matrimonium, patet ex dictis supra, *ad tit. de convers. infidel.* * Infidelium, inter quos matrimonium esse ratum, dictum *ibid.* altero ad fidem conversō, altero in paganismo permanente, separationem

tionem vetuit Ecclesia; ut per conversionem unius & alter salvari possit; cum contingat sanctificari virum infidelem per mulierem fidelem, & è contra, secundum Apost. 1 *ad Corint.* 7. quatenus tamen non subsit impedimentum juris naturæ, quod non potest relaxare in infidelibus Pont. ut relaxavit impedimentum à Canonibus inductum, propter quod separati illos noluit, *c. Gaudemus* 8. *h.tit.* idque ne per spoliationem coniugis alter retrahatur à conversione. Nisi tamen infidelis discedat, aut fidelis non possit cum eo permanere sine blasphemia Creatoris, aut peccato, ad quod pertrahi posset: tunc enim relinquere eum potest, cum non sit subjectus servituti in hujusmodi, ut ait Apost *d. l.* potestque fidelis novas inire nuptias, ubi tamen non est spes proximæ conversionis alterius. *d. c. Gaudemus* 8. *& c. Quanto* 7 *h.t.* Latè Sanchez. 7. *disp.* 74. *n.* 4.

5 Q. An istis casibus solvatur matrimonium ipso jure? Resp. Non videri, sed demum novis nuptiis initis per eum, qui dimisit coniugem. Quod facilè patet ex eo, quòd in *d.c.* 8. *in fine*, cogatur dimittor recipere dimissam, si ante novas nuptias contingat dimissam ad fidem converti, non etiam post eas cum alia initas si quidem fuerint legitimæ contractæ, ut non sint dissolvendæ propter alterius conversionem Sanchez 7. *Disp.* 75. *num* 4. Idem dicendum, si ad sacros Ordines adspirare velit fidelis, aut Religionem intrare, nam hoc ei liberum, Sanch 7. *Disp.* 76.

6 Infidelis si postea ad fidem convertatur, cogitur cum fideli habitare, nec eo invito potest Religionem intrare, aut Ordinibus initiari, ne ex sua malitia commodum reportet. Multò magis prohibuit Ecclesia separationem, utroque ad fidem converso etiam si in gradu prohibito jure humano sint conjuncti, *d. cap.* 8. ne ea res à conversione avertat.

7 Quid si conversus plures habuerit uxores, juxta aliquarum gentium permissionem? R. Primam eum retinere debere, si modò conversa fuerit, *d.c.* 8. *§ quia verò*, aliàs dimittere; cum lex Evangelii polygamiam non ferat: imò & primam repudiatam revocare debere, dimissa ea, quam superinduxit. Nam licet leges gentium repudiationem admiserint, non tamen Evangelii veritas, *d.c.* 8 *§ quia verò* Sanch. *d.lib.* 7. *Disp.* 73. *n.* 5.

Dicta non tantùm obtinent in matrimonio consummato, verùm & non consummato, cum & hoc sui plenam consecutum sit substantiam ex solo consensu. Quo tamen casu per ingressum in Religionem approbatam resolvi etiam quoad vinculum & altero invito, dictum sup. *De conver. conjug.* idque ratione mortis in cuiusdem civilis, quam inducit professio.

8 Quæritur autem, An & eo casu perpetua impotentia superveniens faciat dissolvi vinculum? Resp. Esse quidem durum, habere conjugem impotentem, ramen semel titè contractum matrimonium non irritari ex causa superveniente, licet sine culpa alterius, non tamen sine causa, *c. quanto ix. fine h t.* Nam casu damnum superveniens nocet domino, alteri scilicet coniugi, cui est jus & potestas in corpus alterius. Ubi nihil facit, quòd non sit consummatum, nam hoc non minus ratum est, quàm consummatum: ut, cùm habeat plenam essentiam matrimonii, etiam habeat indissolubilitatem. Nec obstare debet, quod dictum de dissolutione istius, etiam quoad vinculum, per ingressum in religionem, quia per eum contingit mors civilis, non item per impotentiam. Vid. Sanch. 7. *Disp.* 102.

9 Q. II. An per dispensationem Pont Rom. dissolvatur quoad vinculum? R. Extra controversiam esse, nonnullos solvi quoad vinculum, illud, quod est consummatum, cùm à Deo acceperit suam indissolubilitatem, cui Papa minimè contravenit; destrueret enim potiùs, quàm ædificaret *can. sunt quidam* XXV. *q.* 5. Estque hæc Catholica sententia, nisi quod Covar. *hic p.* 2. *c.* 7. *§* 4. *num.* 22. quosdam contrarium tenentes referat; sed pauci illi sunt, & ratione non nituntur. Receptum quoque à Theologis plerisque, ne quidem super non consummato Pontificis dispensationem valere, quos sequitur Covar. *d. loco n.* 19 Pro cujus sententia facit Primò *cap ex publico in fine sup. de conver. conjug.* ubi quos Deus conjunxit homo non separat. II. Quòd habeat istud matrimonium omnem sui perfectionem quoad substantiam, ut significet Christi conjunctionem cum Ecclesia, & porro verum Sacramentum, super quo non dispen-

Digitized by Google

pensat Pont. III. Quod consummatio non ponat nisi accidentariam differentiam à matrimonio rato; ut si ista operetur indissolubilitatem; eadem sit tribuenda matrimonio rato, non consummato. Unde ferunt Adrianum VI. cum ab eo peteretur dispensatio super rato, adducta in favorem Cajetani opinione, primò miratum fuisse virum Theologum id sibi persuasisse: deinde se dare quod posset, sed credere nihil posse Rebell. *p.2. lib.2.q.15.sect.3.* Probat hanc sententiam multis Gutierrez *Can.quæst.3.c.17. n.12. & seq.* Non desunt tamen ex Theologis, qui contrarium asserant, quos *d.loco* citat Covarr. quibus adstipulantur multi Canonistæ, & praxi confirmatum esse se auctore tradit Navarr. in *Summa c. 22. num. 1.* & tenet Glos. *in d.cap. ex publico*, quatenus tamen justa subest causa, cuiusmodi est impotentia contingens per exsectionem, aut aliàs aut ex consummatione, odium capitale, aut simile quid, unde grave scandalum metuendum. Consensus utriusque neutiquam ponit sufficientem causam divortii. Etsi enim contractus ex eo dependeat, matrimonium tamen ultra contractum includit Sacramentum, quod ponit indissolubilitatem, ut per se & ex natura sua dicatur indissolubile Ratio pro hac posteriori opinione, quæ probabilior videtur, est. quod matrimonium tale nec sit inseparabile jure naturæ cum infidelium matrimonia, si alter tantum convertatur ad fidem, solvatur etiam quoad vinculum, uti paulò ante dictum: nec ex vi Sacramenti, cujus nullus effectus est inseparabilis, cum characterem non imprimat; & significationi unionis nihil inseparabile subsit, cum representatio unionis Christi cum Ecclesia per charitatem, quæ subest matrimonio rato, sit separabilis saltem quoad membra per peccatum mortale. Nec obstat *d. c. ex publico*, & si qua similia, quia accipienda de matrimonio consummato, cum loquantur de conjugibus, qui per Deum sunt conjuncti & facti una caro, ut interpretatur ibi Pont. quales non sunt ante consummationem, *c.2. sup. de convers. conjug.* Et de tali matrimonio intelligendum dictum illud, *quos Deus conjunxit homo non separet*, ut apparet *ex can. Non est dubium & can. Lex divina XXVII. q.2.*

Non obstar, quod ante consummationem matrimonium sit Sacramentum; nam superest si non directè, saltem indirectè, potest dispensare Pont. quatenus tollit humanum contractum, qui est fundamentum Sacramenti, quod corruit, illo sublato; adinodum quo per Trid. clandestinitas ponit impedimentum dirimens. de quo sup. *Tit. 3.* Quod allegant alii, consummationem non ponere nisi accidentariam differentiam à non consummato, non ominò ita se habet, cùm addat integrale implementum; uti traditio rei venditæ integraliter contractum complet, qui tamen ante erat perfectus. Est & hujus sententiæ Bellarm. *tom. 1. de Monach. lib. 2. c. 28.* pluresque citat Sanch. 2. *Disp. 14. n. 2.*

Et hæc accipienda sunt de dispensatione non sumpta propriè pro relaxatione juris, ex communi regula, quæ non permittit inferiorem derogare juribus superioris, sed pro juris interpretatione quam potest facere inferior quoad casum singularem, ex certa ratione non comprehensum sub jure generali Barbosa D. *Soluto matrim. p. 2. Rubr. num. 103. & seq.* Hinc sequitur, Pontificem eadem auctoritate posse dissolvere matrimonia infidelium ad fidem conversorum, quæ non sunt firmiora matrimoniis fidelium non consummatis, cum non teneant nisi ratione contractûs. Navarr. *cons. 3. n. 13 de convers. infid.* 10

Quid si per vim sit compressa sponsa? R. Videri tunc consummatum matrimonium, atque ideo Papam dispensare non posse, ex eo quod cum per istam copulam sint facti una caro, procedat dictum, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, juxta dicta in quæstione superiori. Ubi rectè repetentur ea, quæ dicta sunt in simili quæstione, *sup. de convers. conjug. num. 13* Vid. Barbosa *d p.2. n.106.* Covar. *hic p.2.c. 7. § 4. num. 10*, Sanchez 2. *Disp. 12. numer. 4.* 11

Q. IV. An copula præcedens faciat videri consummatum, ad effectum removendæ dispensationis? Resp. Esse, qui hoc velint, tamquam si retrotraheretur matrimonium subsequens ad copulam præcedentem. *arg. cap. tanta sup. quifilii sint legit.* Verius tamen per eam non induci consummationem, atque ita non impediri Pont. super eo dispensare tam quam jam consummato, *arg. c. veniens 15. sup. De sponsal.* ubi ad hoc, ut sponsalia de futuro in 12

Digitized by Google

matrimonium transeant, requiritur, ut copula subsequatur. Faciunt huc dicta in simili quæstione sup. *De conversi conjug. n* 4. Nihil facit argumentum ex *d. c. Tanta*; nam ibi hoc ita statutum in favorem prolis, ut non debeat extendi in favorem fornicantium. Covarr. *hic p.* 1. *c.* 4 §. 1. *n.* 15. Barbosa *d p.* 2. *n.* 107. Sanch. 2. *disp.* 21. *n.* 2.

13 Hæc ita quoad vinculum, Ad thorum quod attinet, separatio est permissa uti & denegatio debiti, propter adulterium alterius. Quod tamen sit certum necesse, sive viri, sive mulieris, nam quoad castitatem æquale est utriusque jus, *can. nemo* XXXII. *q* 1. Nisi quod vir uxorem adulteram debeat rejicere, ne videatur sordes ejus & turpitudinem approbare, *can.* 1. & 2. *XXXII q.* 1. Non ita è contrà mulier deserere virum; cum vir sit caput uxoris. * Si tamen, antequam divortium ex hac 14 causa fiat, adulteretur & alter, non proferetur divortii sententia, cum paria delicta mutua compensatione tollantur, quatenus causa est liquida, uti requirit natura compensationis. Sanchez 10. *Disp.* 6. *num.* 2. Cui etiam locus est, licet unus sæpius, alter autem semel tantum adulteratus fuerit: nam qui postremò peccavit, hoc ipso amittit jus ante quæsitum, vel separandi se, vel negandi debitum. Sanch. *d. disp.* 6. *n.* 8.

15 Quid si post sententiam divortii adulterium alterius, ad cujus instantiam lata, supervenerit? Resp. Non videri per istud adulterium subsequens dimisso actionem quæsii, per quæ recipi se postulet, cum exceptio rei judicatæ non aboleatur per supervenientis alterius adulterium. Sententia enim à debiti conjugalis exactione & cohabitatione absolvit, ut restitutio frustra petatur. Quod omnino ita procedit, si constet innocens post promotionem ad Ordines aut ingressum adulteretur, quia per adulterium non potest se liberare à statu, quæ legitimè suscepit. Aliàs de sententia ista dubitari posset, quæ licet videatur transisse in rem judicatam, non facit tamen innocentem postea fornicando non peccare: contra matrimonii fidem. Ut eo casu videatur esse judicis, conciliare partes, tamquam pastoris animarum, ut obvenietur incontinentiæ periculo, cui divortium dat occasionem. Sanchez 10. *Disp.* 9. *q.* 3. *n.* 30.

Quæri hic posset, An liceat viro diverti ab 16
uxore, cui per expulsionem aut denegationem alimentorum causam præbuit adulterandi? Respondendum. Nihilominus adsirmandum esse, per text. in *c. significasti* 4 *h. t.* ubi vir non cogitur adulteram recipere, non obstante allegata per ipsam exceptione injustæ dimissionis, eo quod mulier nulla ad fornicandi ratione adduci debuerit. *can. Iuane* XXXII. *q.* 5. Sic & non excusat mulierem, allegantem propter denegata à viro sibi necessaria fuisse compulsam ad crimen. *c. ex litteris* 5. *h. t.* quia non ignoscendum turpiter viventi prætextu paupertatis; *l. palam* 43 §. 5. *D de ritu nupt.* Et hoc ita, quando factum. viri indirectè causat mulieris crimen; quia si directè ad illud incitaret permittendo, connivendo, cum posset prohibere, aut etiam ea intentione expellendo, aut denegando alimenta, nulla ratio est, quæ suadeat, ut eam dimittere possit, cum nop debeat posse punire crimen, quod permisit. *arg. lib. Gracchus C. ad L. Iul. de adult.* Vid. Sanch. 10. *disp.* 5. *n.* 5. & 6.

Denique quid si vir deneget petenti debi- 17
tum: quæ ideo fornicata est? Resp. Posse videri, non licere viro diverti eo casu, cum videatur uxori dedisse licentiam fornicandi, *can. si tu absimes* XXVII. *q.* 2. Dans autem licentiam non potest diverti, secundum dicta. Dicendum tamen & hanc causam esse remotam æque adeò non sufficere ad excutiendum ipsius mulieris ut non impediatur vir ab ea diverti. Quò facit, quod urgentior detur causa per expulsionem, quæ una continet debiti negationem, & alimentorum denegationem, quæ tamen non impedit, quò minus vir relinquat uxorem. Non obstat *d. can. si tu absimes*, quia in eo verbum *Licentia* accipiendum non pro propriè dicta licentia, sed pro occasione tantum, eaque non proxima, sed remota. Quo modo Glos. *ibid.* hanc partem tenet, tradens mulierem, eo facto viri non obstante, debere servare fidem castitatis. Sanchez *Disput.* 5. *num.* 7.

Nomine adulterii venit omnis illicitus 18
concubitus; quo caro ab altero conjugum dividitur in alios, & perfectè violatur fides matrimonii. *can. dixit* XXXII. *q.* 1. Ut & per sodomiam rectè dicatur causari divortium, *can. omnes* XXXII. *q.* 7. Covar. *hic p.* 2. *c.* 7. §. 5. *n.* 6.

Jul.

Digitized by Google

Jul. Clar. *§ Sodomia num 7. & plures alii, quos accumulat.* Sanchez 10 *disp. 4. num. 2. & seq.* sicuti & per bestialitatem, Sanch. *ibid. no. 14.* non etiam per amplexus & tactus impudicos, qui non continent divisionem carnis, in alios nec complexam injuriam contra matrimonii fidem. Covarr. *d. c. 7. §. 6. n. 3.* Sanchez *d. disp. 4. num. 12.*

19 Præter adulterium, de quo constat ex verbis Christi, *Matth. 19. & aliis locis*, licitum etiam est divortium ex causa incolumitatis, animæ vel corporis cùm ex jure divino naturali rectè eam quæramus & defendamus. Nec est, quod quispiam objiciat, Christum dictis locis tantùm excepisse adulterium sive causam fornicationis, nam ibi loquitur de perpetua separatione, quæ fit exipsa natura conjugii, eo quod fides promissa sit violata. Quæ causa cum sit perpetua, & faciat perpetuò peccantem amisisse jus suum, non cogetur innocens alterum etiam emendatum recipere, cùm non amplius teneatur legibus conjugii. Utistud Christi dictum non sit accipiendum ad exclusionem aliarum causarum. Sanchez 10. *disp. 15. sub n. 1.*

20 Hinc ex causa adulterii spiritualis, id est hæresios, concessit Ecclesia divortium, ob periculum pervertionis, quod ea in re obvium. Adeò ut ne quidem fidelis teneatur alteri hæretico debitum reddere; nam aliàs frustra tolleretur cohabitatio: quomodo in *c. 2. h. t.* dicitur simpliciter separatio permissa. Latè de hac causa Sanch. 10. *Disp. 15.*

21 Hinc etiam conceditur separatio, quando quis non potest cohabitare conjugi sine probabili vitæ discrimine, *c. Litteras sup. de restit. spoliat.* Neque enim mattimonii contractus obligat ad mutuam cohabitationem & obsequia, cum tali discrimine. Quâ ratione & sævitia excusabit, tanta scilicet, ut alteri provideri nequeat sufficienti securitate, *d. c. Litteras in fine.* Cum enim per sævitiam non servet alter fidem matrimonio præstitam, nec eidem illa servanda, *arg. c. Pervenit 3. sup. de jurejur.* Gutierrez *Can. q. lib. 1. c. 24. n. 5. & seq.* Barbosa *ad Rubr. D. Soluto matr. p. 2. n. 27.* Sanch. 10 *disp 18. num 2. & seqq.* Sit tamen gravis, & tale malum, quod justum causset metum in
22 viro constanti. Sanch. *d. loco num 10.* Quem etiam videntur posuere graves inimicitiæ, quæ sævitiam caussare solent, *c. accidens ubi G. de inimicis ut lite non contest.* Neque enim tantum sævitia præterita, sed justus metus futuræ malæ tractationis caussat divortium, ut tradit Covarr. *hic p. 2. c. 7. §. 7. n. 2.* Minas non ponere sufficientem divortii caussam verius est, nisi aliud exigat minantis ingenium.

Furor alterius minimè divortium caussat, 23 quia nihil tam humanum, quàm fortuitos casus mulieris virum, viti mulierem participare, *l. si cum dotem 22. §. si maritus D. Soluto matrim.* Nisi ita sit ardens, ut ex cohabitatione grave periculum alteri immineat; prævalet enim jus propriæ vitæ tuendæ, & integritatis membrorum. Secundùm quod limitandus venit, *can. si uxorem XXXII. q. 5.* dum generaliter dicit, quidquid exegitari potest horribile pro fide & societate esse sustinendum; accipiendus enim in casu priori, non etiam in posteriori. Ubi non distinguendum, sit furor continuus, an habeat dilucida intervalla, satis enim est, quod subsit grave periculum. Unde & frequens & magna alterius ebrietas, ex qua periculum sit vitæ, dabit causam divertendi, ex eadem ratione. De lepra & morbo Gallico dictum est sup. *Tit. 8.*

Q. An divertendi causam præbeat crimen 24 mariti, uti furtum, à quo non vult abstinere? Resp. Non esse eam justam causam desertendi maritum, atque ab eo divertendi, *cap. 2. h. t.* Nisi aliter vitæ suæ consulere nequeat quàm dimittendo virum, ut quia propter furta mariti omni hora periclitetur. Exemplum dari potest in ea, quæ timet, nec quasi consentiens furtis viri, ut furtorum receptatrix puniatur. Et ita accipiendus videtur Nav. *in summa c. 22. nu. 22.* Vid. Barbosa *d. p. 2. n. 29.*

Ex dictis de separatione licita, ob corpo- 25 rale periculum, consequitur, illam magis esse licitam, si adsit probabile periculum animæ & vitæ spiritualis, puta ex causa hæresios aut apostasiæ alterius, ut paulò ante dictum, cum tanto maius censetur hoc periculum, quanto anima corpori præstat *can. illex XXXII. qu. 5.* Quo modo uxor idololatriæ causa dimitti posse dicitur, *can. Idololatria XXVIII. q. 1.* Quod etiam dicendum videtur, si alter alterum inducere conetur ad peccatum mortale; quod perimit animæ vitam. Navarr. *d. loco.*

Ut propter illicitas concupiscentias, ad quas alter per alterum trahitur, rectè se separet alter, *d. can Idololatriæ*, Barbosa *d. p 2. num.* 29 & 30.

26 Quæstio autem est. An prædicti casus perpetuum ponant divortium; hoc est, an cessante divortii causa, non teneatur alter alterum recipere? Resp. Non ponere divortium perpetuum, sed tantum eo usque durare, donec eius causa durat, ideoque ea cessante teneri conjugem ad alterum reverti. Nihil obstante, quod dictum, ex causa fornicationis perpetuam esse separationem, cum per eam amiserit conjux jus suum, ut innocens non teneatur alterum recipere etiam emendatum, uti dictum supra. Ratio est, quod causa ista directè sit contra conjugii naturam ut eius effectus sit perpetuus: in his autem casibus extrinsecus adveniat, atque ita minor, eiusque proinde effectus, qui causæ suæ est commensurandus, similiter minor, scilicet temporalis tantum, donec duret causa, ut per eam jus conjugale non tam sit amissum, quàm eius executio suspensa temporaliter. Barbosa *d p 2 n.* 18. Sanchez 10. *Disp* 15. *n.* 2.

27 Consequenter quæritur, An & divortium ex causa hæreseos sit temporale? R. Distingui in *cap. De illa 6. h. t.* an ante sententiam alter conjugum decesserit, an post eam: illo casu conjugem resipiscentem esse recipiendum, hoc verò alteri liberum esse non recipere; non tantum sit innocens intrarit Religionem, quod ei permissum, *c. fin. sup. de convers. conjug.* sed & si in sæculo permanserit *d. c. 6. in fine* ubi indistinctè dicitur, nullatenus compellendum alterum recipere. Nec rectè quis dixerit, non teneri quidem coniugem fidelem Religionem ingredi volentem recipere reversum, nolentem autem ingredi teneri: nam ad unum solum casum non est ibi coarctata facultas in divortio permanendi? cùm ideo fidelis habeat hereticum ingredicndi, etiam altero invito, licet per Ecclesiam recepto, quia alter propter hæresin, in quam lapsus, privatus est iure exigendi debitum & cohabitandi, *c. fin. in fine inf. de hæret.* Ratio distinctionis est, quod, cum perpetua debiti denegatio sit pœna hæreticis, non debentur ante sententiam, *c. cum secundum de hæret. in* 6. ut ante necdum sit alteri quæsitum perfectum ius, quod demum per sententiam quæritur, & invito non est eripiendum. Posse autem Ecclesiam statuere hanc pœnam, ex eo patet, quòd possit ipsum hæreticum, bonorum, famæ, vitæ amissione multare. Non obstat, quòd dictum modo, perpetuam separationem causari tantum per adulterium; nam hoc accipiendum secundum naturam coniugii, uti dictum, cum hic non immediatè & propriè ex hæresi pœnatur separatio, sed per sententiam, quam tamquam pœna consequitur. Ubi non erit opus per sententiam expressè declaretur separatio; satis enim est, damnetur tamquã hæreticus, quam damnationem sequitur privatio jurium. Vid. Covarr. *hic p 2. c. 7. §. 5. num.* 3. Barbosa *d p. 2 n.* 20. Sanchez *d. disp. 15. num.* 15. *& seqq.*

Postremò quæri posset, An ad separationē 28
opus sit auctoritate Judicis? Resp. Ita videri, per *c 3. h. t.* etiamsi causa sit notoria, idque ne quid temerè fiat, & evitetur scandalum. Sitamen ita notoria fuerit, ut nullatenus per aliquam dissimulationem celari possit, non videtur eā auctoritate opus esse cum causa ita notoria faciat alterum non temerè videri spoliatum. Covarr. *d. §. 5. num.* 12 *& alii, quos allegat* Sanchez 10. *disp.* 12. *nu.* 13. Posset etiam quis propter fornicationem sibi cognitam denegare alteri debitum coniugale propria auctoritate, *Glos. in c fin. inf. de adult.* cum actus ille sit privatus, nec pàdat scandalum. Idem dicendum de separatione quoad thorum & cohabitationem, si periculum fuerit in mora, & non sit facilis aditus ad Judicem.

TITULUS XX.

De Donationibus inter virum & uxorem.

SVMMARIVM.

1. *Donationes inter conjuges cur & quatenus prohibitæ.*
2. *Transferunt possessionem rerum donatarum & jus fructuum percipiendorum.*
3. *Dos & donatio propter nuptias post divortium quibus*

Digitized by Google

quibus restitui debeat.

4. Mulier à marito expulsa, vel eius savitiam fugiens, fornicata an amittat dotem?

5. Dotis marito adjudicatæ repetitio an competat uxori, morito post ea in adulterii lapso?

6. Amittitur & dotalitium ex causa adulterii.

7. Ex causa hæreses dos cedit fisco.

8. Proprietas dotis & donationis propter nuptias cedit liberis superstitibus.

SOluto matrimonio quoad vinculum, per mortem, aut per declarationem, quia nulliter de facto contractum, sivè quoad thorum, ex causis superiùs allatis, quæritur, quid sit juris in donationibus inter conjuges factis, & in dote, & in donatione propter nuptias.

Quantum ad donationes inter conjuges stante matrimonio factas nonest magna quæstio, cum jure non subsistant, *D. & C. de donat. inter vir. & uxorem*, ita postulante, ut honestate, ne conjugalis amor videatur pretio conciliari, tum utilitate, ne conjuges mutuo amore se spolient, profusa ergà se libertate, *l.* 1. & 2. *D. h. t. & fin. h. t.* Quod accipiendum, quatenus alter sit pauperior, alter ditior: quæ duo concurrere debent, alias cessatet prohibitio. Hinc sepulturæ causa datum conjugi tuos facere, *l. fructus 20. D. de usuris, l. 1. §. si vir uxori D. De adquir. possess.* & præterea morte subsecuta confirmentur, *d. c. fin h. t. & l. Donationes 25 C. eod.* Non alias tamen, seeundum communem opinionem, quàm si traditio intervenerit juxta. text. in *l. Papinianus 23. D. h. t.* Verum obstat *Nov. Sacra. formata transmis-*

1 tum, ex causis superiùs allatis, quæritur, quid sit juris in donationibus inter conjuges factis, & in dote, & in donatione propter nuptias.

Quantum ad donationes inter conjuges stante matrimonio factas nonest magna quæstio, cum jure non subsistant, *D. & C. de donat. inter vir. & uxorem*, ita postulante, ut honestate, ne conjugalis amor videatur pretio conciliari, tum utilitate, ne conjuges mutuo amore se spolient, profusa ergà se libertate, *l.* 1. & 2. *D. h. t. & fin. h. t.* Quod accipiendum, quatenus alter sit pauperior, alter ditior: quæ duo concurrere debent, alias cessatet prohibitio. Hinc sepulturæ causa datum conjugi tuos facere, *l. fructus 20. D. de usuris, l. 1. §. si vir uxori D. De adquir. possess.* & præterea morte subsecuta confirmentur, *d. c. fin h. t. & l. Donationes 25 C. eod.* Non alias tamen, seeundum communem opinionem, quàm si traditio intervenerit juxta. text. in *l. Papinianus 23. D. h. t.* Verum obstat *Nov. Sacra. formata transmis-*

162 *§. 1.* ubi dicitur, solum mariti silentium confirmare donationem mulieri factam, etiamsi nulla intervenerit traditio; quæ de relatius *D. h. t. num. 24.* Et hoc, nisi ante mortem revocata fuerit expressè vel tacitè *d. §. fin. h. t.* uti licet cum dônatio hæc sit imperfecta, & demum morte consummetur atque omnimodam sui perfectionem consequatur, ut ante revocari possit. Nisi juramento fuerit confirmata, quod servandum, cum non vergat in detrimentum animæ juramis, nec tenti, & prohibitio tantum privatam causam concernat, nihil verò malimoris includat. Ceuserbitur etiam re vocata, si is, cui donatum, prius naturæ debitum persolvat, *d. c. fin.* cum tantum ejus persona sit electa, non etiam hæredis, uti in legatis.

Quantum ad dotem & donationem propter nuptias post divortium, utraque redit: illa ad mulierem, eiusve partem aut hæredes, quia cessat causa, propter quam penes maritum remanere debeat; hæc ad maritum, ejusve hæredes: nisi aliter fuerit conventum aut alia sit consuetudo, *c. 2. & fin. h. t.* Cessante & ejus causa, cum sit inducta in dotis securitatem. Adquisita vero tempore matrimonii qualiter dividenda, *d. c. 2. h. t.* quam tamen tem non ratò loci consuetudo immutat; & ut aliter se habeat, faciunt pacta mutua, *d. c. fin. in fine.* Obtinet & hæc restitutio in matrimonio putativo, bonâ fide contracto. Quod addo, nam mala fides facetet donationem hanc & dotem publicari, uti dictum supra *Tit. 14.* Si mulier divortio causam dederit per adulterium, dos committetur, & marito cedet, *c. verumque 4. h. t. l. Consensu 8. C. De repud* idque propter injuriam, quam mulier adulterando marito infert. Nisi tamen vi compressa fuerit, quiatunc est extra culpam, aut lenocinio mariti adulterata, *l. Vire 39. l. Cum mulierem 47. D. Soluto matrim.* cum frustrà improbet mores, quos antè probavit, & puniat actum, cur dederit auctoritatem. Idem erit, si decepta alium admiserit, quem maritum esse putabat; si maritum mortuum credens alii se conjunxerit: quibus casibus ut deest culpa, ita & adulterium formale, ut dicemus inf. *De adult.*

Quid si expulsa domo à marito, aut ejus savitiam fugiens fuerit adulterata? Resp. Posse 4

Digitized by Google

quidem videri, non amitti isto in casu dotem, ne ex sua malitia commodum reportet: verius tamen dotem amitti, & marito cedere. propterea quòd ejusmodi causa sit tantum remota, nec ordinata ad adulterium, ut viro non impetuterit iste effectus, *l. non omne* 38. *D. de statu lib.* Facit, quod mulier quid vis potius admittere debeat, quàm alteri date sui copiã, *c. sacris sup. de his qua vi.* Facit & text. in *c. significasti sup. de divort.* ubi non cogitur maritus recipere expulsam, quæ deinde fuit adulterata; quod tamen secus se haberet, si expulsio foret causa adulterii Barbosa *ad l. 2 p. 1. in princ. num 7. D. Soluto matrim. & dixi D. Ad L. Iul. de adult. num.* 47 Quo loco & alia speciantia ad hanc materiã satis copiosè tractata sunt veluti hanc dotis amissionem non procedere propter oscula, aliosve impudicos lusus aut tactus *n.* 42. procedere tantùm quòad dotem, nec trahi ad bona paraphernalia, id est quæ præter dotem penes mulierem sunt (Φερνὴ enim Græcis dos est) *nu* 30. Hæredes Post mortem mariti non rectè intentare hanc actionem *n.* 34. Nec eam trahi ad viduam, soluto per mariti mortem matrimonio, impudicè viventem, *num* 33. Adulterium filiæ patri hodie non obesse, *num.* 36. Non cedere dotem marito, qui uxorem in adulterio deprehensam occidit, *num.* 46. *& D. Soluto matr. num.* 33. Spontaneam reconciliationem & remissionem noxæ inducere remissionem dotis, *n.* 52. Denique uxorem putativam adulteratam postea detecto impedimento; dotem amissam repetere posse tamquam ex falsa causa adjudicatam; quæ tamen controversia quæstio est, & contraria opinio fere communius recepta, *n.* 37.

Illud hic restat quærendum, An commissio dotis resolvatur, competatq; ejus repetitio uxori, marito postea lapso in adulterium? R. Lite pendente si actor in adulterium labatur, habere locum axioma, mutua compensatione delicta tolli. Ut commisso à se adulterio malè pergat agere ad divortium & dotis commissionem, cum ad ncutrum ei actio competat, quippe sublata per compensationem, etiamsi in judicium non sit deducta, cùm improbe videatur improbare mores in conjuge, quos in se probat. Quòd omnino procedit in foro interno. Si post latam sententiam divortii & commissionis dotis actor incideret in simile crimen, vult quidem Glos. in *c. fin. inf. de adult* compensari etiam eo casu adulteria, atque ita dimisso conjugi competere repetitionem alterius jure actionis. Pro qua parte videtur facere *d. c. fin & c. ex litteris 5 h. t.* ubi post celebratum divortium, si alter fornicetur, compellitur reverti ad dimissum; non ex alia ratione, quam quòd adulteria compensentur non minùs, si alterius crimen subsequatur, quàm si simul contingat. Non improbabile tamen est, conjugi condemnato ex superveniente alterius adulterio non accedere de novo actionem ad dotem quæ semel extincta in perpetuum non reviviscit ex solo casu superveniente, *l. quires 98. § aream 8. D. de solut* nec mutatur, quòd rectè transactum superveniente delicto, *l. 2. D. De itin. actuque privato.* Nec obstat *d. c. fin.* neq; *d. ex litteris 5* nam loca ista loquuntur in casu, quo non est separatio facta per sententiam, ut ea legenti erit obvium, atque ita interpretatur *d. c. 5.* Innoc. Quod de compensatione allatum est, dicendum, eam non procedere, nisi præcedat alterius fornicatio sententiam divortii, cum exceptio rei judicatæ obstet objicienti compensationem. Et quamvis officio judicis incumbat partes reconciliare, ad evitandum periculum fornicationis, nihil tamen hoc ad dotis restitutionem spectare videtur.

Dicta de amissione dotis ex causa adulterii 6
procedunt multò magis in amissione dotalitii, *d. c. 4 h. t.* quod alii vocant donationem propter nuptias, alij verò *d.* quod penes mulierem manet post mortem mariti, ex pacto vel statuto, ut dictum supra eod, quò meritò privat, cum & res suas amittat.

Quantum ad causam hæreseos, illa mini- 7
mè facit marito cedere dotem, sed fisco, cum non tam in conjugem, quam in Rempubl. sit peccatum, ut ab ea meritò vindicetur: & facit *l. D. de bonis damnat* ubi ob crimen læsæ Majestatis fisco dos additur: item *Vergentis inf. de hæret.* ubi simpliciter fisco bona hæreticorum deferuntur. Covarr. *hic. p. 2. c. 7. §. 6. n. 6. & seq.*

Denique quod dictum de commissione 8
dotis & donationis propter nuptias, quæ oc-
dat innocenti, verum est etiam quoad proprietatem: nisi superstet liberi, sive ex
isto

Digitized by Google

iſto matrimonio, qui patre ſunt potiores, ut iis ſit ſervanda proprietas, ſolo uſufructu remanente apud innocentem, ſive etiam ex priori matrimonio, cum text. in *Nov.* 117. §. *quia verò plurimas & lib.* 8. §. *ſi verò C. de rep. pud.* indiſtincte dicat, ſi filios non habeat: ſunt autem filii, qui extant ex priori matrimonio nati, quibus præjudicare mulier non potuit.

TITULUS XXI.

De ſecundis Nuptiis.

SUMMARIUM.

1. *Nuptiæ ſecundæ, tertiæ & ulteriores hodie licitæ.*
2. *Pœnæ ſecundo nubentium an hodie ceſſent.*
3. *Nuptiæ iteratæ an benedicendæ?*
4. *Non iteranda, niſi conſtet de morte conjugis.*
5. *Teſtis unus an probet hoc in materia?*
6. *An fama ſufficiat?*
7. *Priori conjuge reverſo, quid juris?*

1 HActenus de primis nuptiis: de ſecundis ſubjicitur, quæ licet fornicariæ vocentur, ſecundùm veritatis rationem, *in can. hâc ratione* XXXI. q. 1. Deo tamen permittente, propter hominum incontinentiam, licitè ineuntur non tantum ſecundæ, ſed & tertiæ, & ultra. Unde non damnatur in Eccleſia bigamia, nec trigamia, nec ultra, *can. Aponenſes. can. Quod ſ.* XXXI. q. 1. ſed damnantur Montaniſtæ, & alii hæretici, ſtulta quadam perverſione contrarium aſſerentes, *cap. ult. & pen. hoc tit.* Ratio hujus rei eſt, quod conjux ſolutus legibus prioris matrimonii habeat poteſtatem nubendi cui velit, à Deo ſibi permiſſam, teſte Apoſtolo etiam ſtatim à morte alterius, *d. cap. pen. & fin.* Adeò ut mulier infamiam, quam per leges civiles incurrebat, nec dum enixa partum intra annum luctus nubens, hoc jure evadat; ex ratione, quod puniri non debeat, qui agit lege permittente, & pœnam non mereatur, qui extra culpam eſt, qualis eſt poteſtate ſibi conceſſa uten-

Ubi quæritur, An & aliæ pœnæ propoſitæ per leges ſecundo nubentibus ſint dicendæ hoc jure ceſſare? Reſpondendum. Dicta Capp. tantum loqui de ſublata infamia, ut poſſint videri reliquæ pœnæ civiles in ſuo robore permanere: verius tamen, pœnas quaſcumque, quæ intrà annum luctus iteranti nuptias ſunt ſtatutæ à jure civili, & continent meram pœnam ceſſare hoc jure. Nec facit, quod textus tantum faciant mentionem infamiæ; cùm ratio ſubjuncta, ſcilicet quod non debeat legalis infamiæ ſuſtinere jacturam, quæ intra tempus luctus nubens conceſſa ſibi ab Apoſtolis utitur auctoritate, habeat etiam locum in aliis pœnis: ut in iis idem ſit ſtatuendum, ex regula, quod legis ratio ſit ejus anima, & in lege expreſſa, ſit pro lege, obtineatque in caſu ſimili, alias foret imperfecta. Ita ſervari tradit Covarr. *hic p.* 2. *cap.* 3. § 9. *num* 7. *& ſeqq.* Quantum verò ad illas diſpoſitiones, quæ potius concernunt proviſionem & commodum liberorum prioris matrimonii, cum non contineant pœnam, dicendum, eas etiam hodie ſervandas eſſe, quia circa eas nihil diſpoſuit lex Canonica; nec fuit, ut diſponeret, cum nihil mali moris involvant, imò bonis moribus reſpondeant: Quo modo diſpoſitum in *lib. Fœmina, & ſimilib. C. h. t.* ſervandum eſt, ut recte tradit Covarr. *d. loco num.* 9. Barboſa *ad l. ſi conſtante* 25. *num.* 100. *& ſeqq. D. Soluto matrim.* D. Gudelin. *De Jure noviſſim. lib.* 1. *c.* 12.

Iterate itaque nuptias nullo jure prohibitum; non ſunt tamen iteratæ benedicendæ & benedicens puniendus, *cap.* 1 *& 2. h. t* tum quia ſufficit alterius benedictio, quæ diffunditur in alterum, *cap* 3. *ſup. de conſecr Eccl.* tum quia propter frequentiam benedictionum eiusdem perſonæ contingeret rem in contemptum trahi. Si tamen ſponſa exiſtat virgo, benedici eam poſſe probabile eſſe tradit. Cov. *d. p.* 2. *cap.* 8. §. 11. *n.* 2 & praxi ſervari. Quam conſuetudinem etiam probat Navarr. *in ſumma c.* 22. *num.* 83, etiam in caſu, quo vir ducit viduam: quamvis magis rationabilem judicet conſuetudinẽ in caſu, quo virgo nubit viduo; imò nec improbet eam, qua uterque, ſi viduus fuerit, benedicitur. Non obſtante, quod aliqui volunt conſuetudinẽ circa ſacramentalia nihil

Digitized by Google

nihil posse, quod falsum, ut ibi probat, & probatum supra *de consuet. n.* 11.

4 Antequam autem nuptiæ iterentur, necesse est de morte conjugis constet tali probabilitate, quæ arbitrio prudentis certitudinem aliquam induca. Nihil faciente longissimo temporis intervallo, quo alter abfuit, ut de vita aut morte certior reddi nequeat, *c. In præsentia 19. sup. de sponsa. c. 2. h. t.* Non obstet *cap Quoniam §. verò vers. si autem sup. ut lite non constet*, nam quod ibi verosimilis præsumptio & æstimatio mortis sufficere dicitur, accipiendum de certo nuntio, aut tali præsumptione, quæ probationi æquivalet. Quomodo *can. cum per bellicam XXXIV. qu. 2.* accipiendus de ea credulitate, quæ nititur justa ratione. Aliàs extra adulterii periculum non foret alter conjux, cum extra dolum non videatur esse non adhibens diligentiam, qua certior fiat de vita vel obitu alterius.

5 Testem unum non sufficere est probabilius, cum generaliter unus testis non probet. Quæ res hac in materia non est mutata, cum sit gravior qualibet alia pecuniaria, in qua testis unus non sufficit, ut meritò nec in hac sufficere debeat, in qua agitur de animæ periculo, Sacramenti iteratione, partis infamia. Non obstat *d. c. In præsentia*; nam quod ibi habetur de certo nuntio, non est accipiendum de teste uno, sed de certitudine, quam ponunt certa nova; qualia non ponit testis unus nisi in casu quo conjux obiit in loco distanti, ut facilè aliæ probationes haberi nequeant; tunc enim satis esset, rem per conjecturam probare, *l. non omnes §. à barbaris. D. de re milit.*

Q. An fama sufficiat? Resp. Probabilius 6
esse, non sufficere, per *d. c. in præsentia 19.* cum fama, quæ incerta, non ponat certitudinem; oritur enim ab incerto plerumque auctore. Si tamen aliis adminiculis fulciatur, certo nuntio æquivalebit, certamque moraliter probationem faciet: veluti si fuerit universalis eiusque appareat causa rationabilis, concurrat diuturnitas absentiæ, & locus remotior, in quo mors contigit. Mascard. *De probat. concl. 749.*

Quòd si contigerit post iteratas nuptias 7
cum altero conjugem priorem reverti, cessabit quidem adulterii quæstio, *d. can. cum per bellicam, can Si virgo XXXIV. q. 2.* reiectis tamen adulteriniis complexibus, ad priorem coniugem reverti compellitur, quod priores nuptiæ non fuerint dissolutæ, cum Ecclesia decepta dederit licentiam eas iterandi. Si is, qui secundas inivit, incipiat dubitare de vita prioris, debitum quidem non exiget, donec dubium durat, reddere tamen non prohibetur. Uxor quoque si de vita mariti absentis dubitet, minime ad secunda vota convolare potest. Si verò maritum mortuum esse certo constet, quandoque voluerit, intra tempus luctus rectè nubet.

(o)

HEN-

HENRICI ZOESII I. C.

IN LIB. QUINTVM.

DECRETALIVM

GREGORII IX. P. M.

COMMENTARIUS.

TITULUS PRIMUS.

De Accusationibus, Inquisitionibus & Denuntiationibus.

SVMMARIVM.

1. *Accusatio quid, & qualiter instituti debeat.*
2. *Accusare qui possint, vel non.*
3. *An admittatur, qui juravit non accusare?*
4. *Accusare qui possint.*
5. *Effectus accusationis.*
6. *Inquisitio quid, & qualiter instituenda.*
7. *Denuntiatio quid, qualiter fiat, & à quibus.*

IUdiciorum Ecclesiasticorum materia civilis declarata duobus libris superioribus: hoc quinto & ultimo traditur criminalis, quæ per accusationes, inquisitiones aut denuntiationes in judicium deducitur.

1 Accusatio est delicti alicujus apud judicem delatio ad vindictam publicam solemniter facta. Formala ejus existat in *l.* 3. *D. h. t.* Differt ab actione, quâ privatum commodum persequimur citra inscriptionem, etiam per procuratorem; quia accusatio spectat ad persecutionem juris publici & vindictæ, ut quis puniatur corporaliter, aut pœnam pecuniariam fisco pendat. Procuratorem non admittit; nisi ad allegandam absentiæ causam, *c. veniens 15. h. tit.* aut post litem contestatam, uti dictum ad *D. eod. tit.* Desiderat inscriptionem, qua accusator ad similem pœnam, quam ideo intentat, se obligat, si calumniari probetur, idque ne quis leviter ad accusandum prosiliat *l. 7. D. h. t.* cujus hodie non esse usum tradit Jul. Clarus § *fin q.* 81. *num.* 3 Covarr. 2. *Var. c. 9. num.* 1. Mandant tamen Canones, ne ea omissa admittatur accusator, *c super* 16. *& c. qualiter* 24. *h. t.* Libello ut in actione civili, ita & hic opus; qui clarus sit, continens nomen accusati, accusatoris, delicti locum, annum, mensem, *D. l.* 3. *D. eod.* Diem & horam exprimere non est necesse, nisi petat reus ad faciliorem probationem negationis indirectè faciendam. Gall. 1. *Observ.* 64. *num.* 11. Est autem accusatio licitam propter publicam utilitatem & Reipubl. tranquilliatem, quam consequimur, repressis malefactoribus, *can. non frustra & can. Regum* XXIII. *q.* 5. Nec continet peccatum, modo absit rancor & odium *can. officia d. q.* 5. cum nemo teneatur remittere injuriam sine satisfactione, ut dicetur infra *de injur.*

2 Ne autem contingat temerè quid deferri, non auditur quilibet accusius, ut patet ex *l. qui accusare cum seqq. D. eod.* Ubi aliis obstat

Digitized by Google

ætas, uti pupillo, qui non auditur nisi in certis causis ex consilio tutorum, *l.* 2. *D. eod.* ut nec minor sine auctoritate curatorum, ne temerè quid attentet, *tit. Cod. de auctorit. præstan.* Aliis sexus, ut mulieri, exceptis certis casibus, de quibus *can. de crimine cum seqq.* XXIII. *q.* 3. aliis Sacramentum, Magistratus, crimen, unde homicidæ, venefici, fures, sacrilegi, adulteri repelluntur, *can. Accusatio* II *q.* 7. *c cum dilectus* 20 *h. t* de quibus latè Wesenb. *D. eod.* Alios removet causa quæstus, subornatio interdum & paupertas, suspicio calumniæ, quæ facit & inimicos removeri, iisque familiares; solet enim adfectio amicitiæ pervertere animos, *c* 7. *h. t.* Pagani, hæretici non audiuntur contra Orthodoxos; *can. Pagani & can. si hæreticus* II *q.* 7. nec laici contra Clericos, tum quod zelo justitiæ non censeantur moveri, tum quod non deceat majores subjectos esse accusationibus minorum seu inferiorum, *can.* 1. 2. 3. 4. *can. Laicos d q.* 7. Quo modo & in Prælatos difficilius procedit subditorum accusatio, quod contingat hos, ratione correctionis, non tam justitiæ zelo, quam impietatis livore & odii fomite ad accusandum prorumpere, *can. Sunt nonnulli d. q.* 7. Si tamen probatæ fuerint vitæ audientur, causa bene examinata, *c Qualiter* 24. *h. t.* Monachi licet alios accusare non possint, audiuntur tamen contra Abbatem, sumptus iis subministrandi ex reditibus Monasterii, *c Ex parte* 11. *h. t.* Qui si ideo censura fuerint notati, relaxandi sunt, *c pen. h. t.* In crimine excepto, uti est hæresis, simonia, maleficium, & alia de quibus Menoch. 2. *Arbitr. casu* 474. *n.* 27 etiam excommunicati & aliàs inhabiles admittuntur *c licet* 31. *inf. tit. prox. c. in fine de hared. in c.* Inimici tamen ne quidem hoc casu audiendi, cum non tam ex causa, quàm odio quodam videantur moti, *d. c.* 7. *& c. Meminimus* 13. *h. t.*

3 Q. An admittatur is, qui juravit non accusare? Resp. Videri posse turpe ejusmodi juramentum, utpote bono publico contrarium eum ex eo nascetur impunitas peccandi, ideoque non tenere. Rescriptum, tamen in *c. quemadmodum* 25 *§. illud sup. de jure jur.* maritum, qui juravit non accusare uxorem adulterii, nonesse contra eam admittendum. Nec obstat, quod videatur dari licentia peccandi; nam ei obviari potest per viam denuntiationis, quæ non censetur exclusa per tale juramentum, ut dictum latius supra *de jure jur. n.* 51. Non etiam obstat commune bonum; quia ad vindictam publicam, si ea expediat, non removebitur accusatio per juramentum, sed tantum quatenus agitur commodum privatum, ut patet ex *d. c.* 25. *in fine* Nec facit *d. c veniens* 15. *h. t.* ubi qui juravit stare mandato alicujus, si ejus virtute injungatur, ne accuset non auditur accusans etiam in causa publica, quia ibi agitur de eo, qui accusaverat aliquem calumniosè, & proinde prohibetur etiamdem accusare ratione juramenti, *Gl. in d. c.* 25.

4 Accusari regulariter potest omnis delinquens, tam liber quàm servus, sine discrimine sexûs aut ætatis, *inf. de delict. puer.* Absolutus ab uno crimine, super eodem iterato non impetitur, quia de delicto uno sæpius quæri durius est, nisi tamen doceatur fuisse prævaricatum, *c.* 6. *h. t.* Absentes jure scripto non accusantur, *l. 6. Cod. de his qui accus. non poss.* multò minus damnantur, *l.* 5. *D de pœnis.* Solent tamen eorum nomina annotari inter reos delatos, & rei inquiri, uti dictum *D. eod. n.* 19. Usus etiam absentes damnari permittit. Clar. *d. §. fin q.* 44. & executionem fieri in imagine publicis locis adfixa, uti in Francia receptum, & est frequens. Non excusat dignitas. Illustres tamen non nisi apud Principem accusantur, *l.* 3. *Cod. ubi Senatores &c.* Non accusantur etiam parentes, patroni, à liberis, propter reverentiam, *l. hi qui D. h. t.* non dominus à servo, nisi in læsa majestate, *l pen.* D. *de his qui accus poss.*

5 Effectus accusationis legitimè institutæ est quod, dum pendet, nequeat promoveri reus *c. 4. h. t.* & à Missæ celebratione abstinere jubeatur, *c.* 4. *& 5. inf. de simonia.* Probata intentione accusatoris infertur pœna per judicem delicto condigna. Probata censetur per duos testes idoneos, non tamen delicti participes, *c.* 1. *sup. De confess.* quia non præsumuntur dicere verum. Quo modo mulieri cognitam se à Sacerdote adferenti non creditur contra Sacerdotem, nisi in crimine excepto, *c.* 3. *sup. de testib.* Sententia hac in re opus est etiam in notoriis, *c. porrò sup. de ludic.* cum nemo teneatur ad pœnam etiam ipso jure inflictam nisi post sententiam. Si defecerit accusator, uti

Digitized by Google

uti impunè poteſt ante inſcriptionem, *cap. licet* 14. *h.t.* dimittitur quidem reus, *c.1.h.t.* poteſt tamen in eum inquirere Judex, uti mox dicetur. Si notorium fuerit crimen, non videtur opus accuſatore, *c. evidentia* 9. *h.t.* ſpectat enim accuſatio ad ſcientiam, quæ in notoriis eſt ſatis evidens, *c. Tua nos ſup. de cohabit. Cler. & mul.* Quod accipiendum de eo notorio, quod ne quidem judicem, ut talem, fugit. veluti ſi commiſſum fuerit crimen inpræſentia ejus ſedentis pro tribunali. Aliàs depoſitione teſtium opus foret, ut crimen innoteſcat judici ut tali. Vid. Gomez *Variar. Reſ. c. 1. nu.* 42. & 43.

6 Ceſſante accuſatore legitimo, ne crimina maneant impunita, inſtituitur inquiſitio, quæ eſt inveſtigatio criminis à Judice ex officio inſtituta, fama vel alia juſta cauſa prævia. Quæ ſi nulla præcedat, & ceſſet denuntiatio, Judex inquirens ſuper certa perſona peccat graviter, cum deminuat nominati exiſtimationem, *c. qualiter* 14 *h.t.* Quo caſu talis Judex à reo rectè repellitur per exceptionem, qua tamen omiſſa, inquiſitio & proceſſus tenebunt *c. fin eod in* 6. Nec audietur reus poſtea reſtitutionem petens, ratione præpoſteræ inquiſitionis, cum crimen, de quo jam patet ſufficienter, non ſit relinquendum impunitum. Videtur autem pœna moderanda ſecundum qualitatem perſonarum, non tamen remittenda depoſitio aut privatio beneficii, quam ſecundum Canones meretur crimen, *c. inquiſitionis* 21. *h.t.* Fama prævia non erit opus in caſu, quo inquiſitio fit in genere ſuper auctore maleficii perpetrati, cum incumbat judici ex officio malis hominibus provincias purgare, *l. 3. in fine D. de off. Præſid.* Quod & faciet Judex in caſu quo certò illi conſtet, aliquem eſſe reum vel ex confeſſione, vel alias, ſi crimen probari nequeat ordine judiciario, *c. 2 ſup. de off. ordinat.* Perſonaliter in eumdem inquirere non debet, ne perſonam notet, cum necdum infamatus præſumatur bonus, uti quilibet alius, donec probetur malus, & habeat jus defendendi famam ſuam quam læderet Judex ſuper talem inquirendo.

7 Denuntiatio eſt delatio criminis apud Magiſtratum facta, citra accuſationis ſolemnia, judicandi tantum & deferendi cauſa, in finem, ut emendetur. Ad hanc requiritur nec nitio prævia; aliàs denuntians non audietur, tamquam non motus zelo bono *c. 2. & c. cum dilectus* 20. *h.t.* Niſi tamen nulla rei ſperetur emendatio; fruſtra enim adhibentur media, ſi nulla ex iis ſperetur utilitas. Navarr. *Conſ. 4. h.t.* Repelluntur ex eadem cauſa publici concubinarii, in quos ideo ſententia excommunicationis lata, quia cum ipſi ſint publici peccatores non ſunt habiles ad denuntianda aliena peccata *d. c.* 20. ubi etiam dicuntur rejiciendi illi, qui in aliquem conſpirarunt; nam tamquam inimici non videntur tam procedere zelo caritatis, quàm fomite malevolentiæ, *c. per tuas* 32. *inf. de ſimonia.*

Denuntiatio hæc cuilibet permiſſa, ut & accuſatio; quia tamen accuſatoris vel denuntiantis perſonam ſuſcipere non eſt extra invidiam odiumque illius, qui accuſatur aut defertur, amicorumque ejus, ideo deputari ſolent aliqui, quibus ex officio incumbat ultionem criminum perſequi, accuſando, deferendo, quales in tribunalibus Principum vocantur Procuratores Generales ſive Regii, in Curiis Epiſcoporum, & Academiarum Promotores, quorum officium cum ſit neceſſarium, inſcriptionis neceſſitas iis remiſſa. Advertendum tamen, ne falſa denuntient, *l. 7. l. ſinguli* 14. *C. de accuſ. & inſcript.*

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

SUMMARIUM.

1. *Pœna calumniatorum jure civili.*
2. *Pœnam talionis qualiter probent Canones.*

1 ACcuſatio debet eſſe immunis à calumnia: quæ ut removeatur, propoſita eſt calumniatoribus, id eſt falſa crimina ſcienter imponentibus, pœna. Et olim quidem ex lege Remnia inutebatur fronti littera K. Jure civili ultra infamiam eſt talio, id eſt, pœnæ ſimilitudo, ut ſcilicet idem patiatur, quod alterum paſi voluit, *l. 7. & fin. Cod. h.t.*

Probant hanc talionem Canones, *can. 2. cum can. ſeq. 11. q. 3.* quatenus inferri poteſt. Quo modo Sacerdos Sacerdoti per calumniæ quid objiciens, quod mereatur privationem

Digitized by Google

muneris facerdotalis, ſacerdotio deponitur, & ultra agere pœnitentiam jubetur, ſi calumniosè accuſatus morte aut exilio multatus fuerit, aut debilitatus, *can. delator. III. qu. 6. & c. Accuſaſti 8. ſup. tit. prox.* Similitudo pœnæ ſi locum habere nequeat verberibus, exilio ſupplenda, *c. 1. ubi Abbas h.t.* Qui errore alicui falſum crimen objicit, excuſatur quidem à pœna calumniæ, in dubio tamen interim ſuſpenditur ab officio & beneficio, donec ſuam purgaverit innocentiam, *c. 2. h.t.*

TITULUS III.

De Simonia.

SUMMARIUM.

1. *Simoniaca pravitas exaggeratur.*
2. *Simonia unde dicta.*
3. *Simonia quid, ejusque definitio explicata.*
4. *Verſatur circa ſpiritualia, vel ſpiritualibus adnexa.*
5. *Eſt contraria juri divino, naturali, humano.*
6. *Alia eſt intrinſecè mala, ſive prohibita, quia mala, alia mala, quia prohibita jure humano.*
7. *Illa verſatur circa ſpiritualia & Sacramentorum collationem.*
8. *An & circa Matrimonium?*
9. *Sacramentorum materia an ponat materiam ſimoniæ*
10. *An res conſecratæ?*
11. *An Sacramentalia?*
12. *An quis aliàs invitus in neceſſitate induci poſſit ad miniſtrandum Sacramenta?*
13. *Simonia materiam ponunt & electiones, præſentationes, Ordinum ac beneficiorum collationes &c.*
14. *Item collatio primæ tonſuræ.*
15. *Officia divina, exequiæ, ſuffragia mortuorum.*
16. *An pro ingreſſu in Religionem quid licitè detur aut accipiatur?*
17. *An id jure Eccleſiaſtico ſit prohibitum?*
18. *Intellectus* c. Quoniam 40. h.t.
19. *Intellectus* Extravag. 1. h.t.
20. *Inducere quem ſpe lucri ad ingreſſum an licitum?*
21. *An pacto expreſſo vel tacito interveniente.*
22. *Actus juriſdictionis Eccleſiaſtica an ponat materiam ſimoniæ?*
23. *Et quid de juriſdictione fori externi?*
24. *Pro obtinendis diſpenſationibus an rectè quid exigatur & ſolvatur per ſtylum Curiæ Romanæ.*
25. *An idem permiſſum Epiſcopis in eoſdem ad ſe pertinentibus?*
26. *Circa actus juriſdictionis merè politicos pretium intervenions an ponat ſimoniam?*
27. *Officialibus judicum pro inſtrumentis conficiendis an accipere quid liceat?*
28. *Pro omiſſione actus ſpiritualis an quid rectè detur & accipiatur: deque dante pecuniam elegentibus, de eligant indignum.*
29. 37. 40. *Adnexa ſpiritualibus ſimpliciter conſiderantur, & an vendi poſſint.*
30. *Ius patronatus an vendi per ſe poſſit?*
31. *Simonia hac quo jure committatur.*
32. 33. *Sepultura quid, & an pretio adquiri poſſit?*
34. *Illatione hominis mortui an hodie locus fiat religioſus?*
35. *Sepultura locus propriùs an vendi poſſit?*
36. *Reliquiæ Sanctorum invendibiles.*
38. *Obligatio ad opus ſpirituale faciendum an admittat pretium?*
39. *Dari eo caſu pretium poteſt ut ſtipendium.*
41. *Beneficia invendibilia, & quid nomine beneficii veniat.*
42. *An hæc ſimonia ſit contra jus divinum, an verò Eccleſiaſticum tantum?*
43. *Prælati inferiores an beneficiis à ſe collatis poſſint imponere onus aliquod pecuniarium?*
44. *Perſonis privatis id non licet.*
45. *Conſuetudo circa collationes quid valeat.*
46. *Penſio quid, & an ſapiat ſimoniam?*
47. *An & translatio penſionum, pretio mediante?*
48. *Penſio an redimi poſſit?*
49. *An remitti?*
50. *Simonia mala, quia prohibita an detur?*
51. *Officia temporalia Eccleſiæ an cadant ſub ſimoniam?*
52. *Officia ejusmodi quanam ſint.*
53. *Officium Sacriſtæ vel Theſaurarii an huc ſpectet?*
54. *Rerum & bonorum Eccleſiæ venditio eſt circa ſimoniam.*

55. Pro-

55. *Pretium sive temporale datum quando ponat simoniam.*
56. *Pretium illud consistit in munere à manu, ab obsequio, à lingua: Sub munere à manu venit pecunia.*
57. *Item res omnis temporalis pretio æstimabilis.*
58. *Mutuum dare pro beneficio an liceat?*
59. *Spes dat eò & impositio aut promissio pensionis.*
60. *Pro procuratione beneficii accipere vel dare quid non liceat.*
61. *Translatio an licita super beneficiis?*
62. *Ex causa translationis an illi, qui cedit, pensio constitui possit?*
63. *An & conventione partium antecedente?*
64. *Pro redemptione vexæ pretium dare quatenus liceat.*
65. *Accipiens quid, ut à vexa desistat, an sit in vitio?*
66. *Professione beneficii adquirenda non rectè detur pecunia.*
67. *An liceat quem præsentare ad beneficium litigiosum, ut pro jure præsentantis suis litiget expensis?*
68. *Beneficium an rectè resignetur sub conditione expensarum restituendarum?*
69. *An ita rectè permutetur, ut alter solus ferat expensas pro expeditione Bullarum?*
70. *Renuntiatio sub pensione an licita.*
71. *In favorem tertii facta tenet jure divino.*
72. *An & jure Ecclesiastico?*
73. *An & cum clausula*, Non aliàs nec aliter.
74. *Acceptata resignatione, an beneficium alteri conferri possit, quàm nominato?*
75. *Quid si spirituale pro spirituali dandum veniat?*
76. *Munus ab obsequio quotuplex, & quatenus, habeat rationem pretii.*
77. *An ponat simoniam contra jus Ecclesiasticum?*
78. *Relinquere quid temporale sub onere obsequii spiritualis an sapiat simoniam.*
79. *Munus à lingua quid, & an propter preces dare beneficium sit simonia.*
80. *Collatio digno aut indigno per preces facta sit, non interest.*
81. *An licitum uti viro potenti aut familiari, cujus precibus beneficium impetretur.*
82. *An dare beneficii solo titulo consanguinitatis*
83. *Collatio ab inducto per vim aut metum facta, an sit simoniaca?*
84. *Quid si metus fuerit jure incussus?*
85. *Quid si subsit lucri amissio, nisi minantis animum mitiget?*
86. *Simonia alia Mentalis, alia Conventionalis, alia Realis.*
87. *Ab unatantùm parte impleta qualis dicenda*
88. *Simonia vitium seu peccatum est mortale.*
89. *Nec ex levitate materiæ sit venialo.*
90. *Simonia mentalis non subest pœnis Ecclesiasticis.*
91. *Conventionalis an subsit?*
92. *Quid si fuerit impleta ex parte ementis tantùm*
93. *Quid si ex parte vendentis?*
94. *Simoniaca ab Primo proposita est Excommunicatio.*
95. *Etiam circa ingressum Religionis.*
96. *An dato aut accepto aliquo pro receptione habitus?*
97. II. *Suspensio, quam incurrit Conventus consentiens hujusmodi receptioni.*
98. *An eam incurrat ordinatus simoniacè quoad beneficium & officium?*
99. *An incurratur per simoniam completam tantum ex parte rei spiritualis?*
100. *An per traditionem rei spiritualis retrotrahatur ad tempus commissi criminis?*
101. III. *Infamia juris.*
102. IV. *Irritatio actus.*
103. *Beneficii Ecclesiastici adquisitio an irrita ipso jure?*
104. *Distributiones intuitu hujusmodi beneficii perceptas an lucretur reus?*
105. *Quid si per tertium sit commissa simonia?*
106. *Quid si obtento beneficio consenserit, solvendo pecuniam à tertio promissam, aut solutam reddendo.*
107. *Provisio facta ignoranti, dato aliquo in favorem ipsius provisi, an sit ipso jure nulla?*
108. *Et an procedat ista nullitas in simonia commissa contra jus Ecclesiasticum.*
109. *Irritatio adquisitionis in quibus beneficiis locum habeat.*
110. *An & in simonia conventionali impleta ex parte beneficii tantùm.*
111. *An in electione Rom. Pont. habeat locum.*
112. *Simoniacus in Ordine aut beneficio an privetur beneficiis prius obtentis?*
113. *Electio an sit irrita propter simoniam commissam in confirmatione?*
114. *Simoniacus in beneficio an inhabilis ad alia in posterum obtinenda.*

115 *V. Restitutio pretii prove spirituali accepti.*
116. *Restitutio hac quo jure procedat.*
117. *Cui facienda.*
118. *Acceptum per simoniam mentalem an obligetad restitutionem?*
119. *Restitutio an faciendaante sententiam?*
120. *VI. Irregularitas.*
121. *VII. Depositio.*
122. *Simonia confidentialis quæ dicatur.*
123. *Quibus modis committatur.*
124. *An locū habeat in permutatione beneficiorū*
125. *Pœna hujus speciei*
126. *Simonia vitium an cadere possit in Pontificem?*
127. *Pont. contrahens cum aliquo simoniacè an hoc ipso eum eximat à pœna.*
128. *Pont. exigens annatas an teneatur lege simoniaci ambitus?*
129. *An consuetudo faciat licitam exactionem temporalis pro spiritualis?*
130. *Super culpa simoniæ an & quatenus dispensetPont.*
131. *In pœnas an similiter Pont. solus dispenset?*
132. *Super simonia occulta dispensat hodie etiam Episcopus.*
133. *Pont. an dispensare possit quoad restitutionem pretii simoniacè accepti?*
134. *Modus & forma concedendi dispensationem.*

DE criminibus, de quibus Judex Ecclesiasticus cognoscit, subjicitur: & primò quidem de iis, quæ in Dei injuriam primariò committuntur peractum aliquem sacrilegum quoties sacra violantur.* Inter quæ præcipuū locum quia obtinet Simonia, non venit dubitandum, quæ continet gravem injuriam in Deum, cujus divina dona inæstimabilia vili pretio æstimantur, non sine magna irreverentia; cum sit contra eorum excellentiam, ut per humanum contractum & temporale pretium adquirantur, quod non potest non continere & maximum vilipendium, & irreverentiam gravissimam Divinæ Majestatis; quasi ipsi bonitas esset inducenda & cogenda pecunia ad sua divina bona præstanda, quæ bene merentibus gratis abunde largitur. Continet etiam injustitiam, quod donum spirituale, ut sic, invendibile secundùm temporalem æstimationē, pretio taxetur. Vergit præterea in gravissimum Ecclesiæ perniciem, cum caueant beneficia sæpius indignis conferri, electiones injustas fieri, prælaturas indignis committi; qui docti non tondere gregem, sed degluberenati non docere, sed perdere. Excæcant enim munera prudentes, & subvertunt verba justorum, Exodi 23. Ut ab omnibus, quibus timor Dei est cordi, vitium istud fœdissimum sit habitum, & nullum malum detestabilius dicatur ab Alexandro II. in *can. ex multis l. q. 3.* Et à pleriſque Patribus hæresis simonica dicitur, ut patet ex variis textibus, *can. Presbyter 3. can. qui studet 11. can cum liqueat 13. q. 1. can patet ult. q. 7.* & hæresi Macedoniana pejus, *can. eos 21. 1. q. 1* Ut rectè Paschalis Papa omnia alia crimina, ad comparationem simoniacæ pravitatis, quasi pro nihilo reputet *can fin. 1. q. 1.* Cujus dictum repetens approbat Innoc. III. in *c. per tuas 32. h. t.* & hoc ad exaggerandā istius vitii malitiam, cum formaliter & per se non sit contrarium fidei, quia per se non requirit errorem in intellectu fidei contrarium. Suarez *de Simonia c. 1. n. 6* Ut autem sit maximè detestandum hoc vitium, non tamen ideo magis infrequens in Ecclesia, pro dolor! ex eo, quod in aliquam hominum utilitatem redundet, divitiarum, honorumque & dignitatum appetitum foveat; quia ita accendit prorsus ditque turpem hominum ambitionem, ut divini timoris immemores, salutis proprii lucrum hoc temporale, aut vanum aliquem honorem anteponere, etiam cum perjurio non pudeat. Ut exclamare cum Petro Blesensi liceat, *in Epist. ad Octavianum legationefungentem*, quem refert Baron. *tomo 12. Annal. ad an. 1185. 7. in prine.*

O curas hominum, ô quantum est in rebus inane! O inanis gloria! O ambitio cœca! O terreni honoris inexplebilis fames! O tuea cordium, animarum subversio, cupiditas dignatum! Vnde obrepsit hæc pestis? Vnde invaluit hæc execranda præsumptio, ut indigni dignitates ambiant, & quanto minus meruerint ascendere ad honores tanto importunius honoribus se ingerant! Hodie per fas & nefas, hodie animæ corporisque discrimine currunt infelices ad Cathedram pastoralem, nec attendūt, quod sit tis Cathedra pestilentiæ &c.

Origo, Definitio, Divisio Simoniæ.

RAtio nominis etsi aliquibus videatur alia, communiter tamen habetur tracta à Simone Mago, improbe impostore, qui vixit tem-

tempore Apoſtolorum Petri & Pauli; tum quia primus ille fuerit, qui in lege gratiæ hoc crimen admiſit, dum voluit Spiritum ſanctum emere, non propter ipſum, quo indignus erat, ſed ut dona ejus haberet venalia, & ex eorum venditione per ſigna, quæ fierent, multiplicatam corraderet pecuniam, *can. Salvator* 1. *q.* 3. tum quod hoc vitium per Apoſtolos in Simone iſto primo ſit damnatum, *Act. cap.* 8. Dixi, lege gratiæ; nam & ante ſub lege veteri huic vitio locum fuiſſe patet ex Giezi famulo Eliſei 4. Reg. *ſ. d. can. qui ſtudet* 11 *& can. citò turpem* 141. *q.* 1. filiis Heli, & aliis, qui dona Dei venalia habuêre, & per largitiones ea fuêre conſecuti. Jaſonem multa talenta argenti Regi Antiocho obtuliſſe traditur. 2. *Macha.* 4. *d. can. qui ſtudet.* Caipham ſummum ſacerdotium pretio obtinuiſſe habent hiſtoriæ. Vid. Abb. in *c. extirpanda* 30. *in Repet. §. quæ verò num.* 53. *ſup. de præben.* Suarez *de Simonia c.* 5. *n.* 5. *&* n. 11.

3 Simoniam aliqui definiunt eſſe ſacrilegium, quod committitur in emptione, venditione, ſive contractu quolibet, quo res ſpiritualis, ut talis, pro temporali commutatur. Suarez *d. Tract c.* 1. *n.* 7. Communis & uſitata ejus definitio eſt, quod ſit *ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ei adnexum.* Dicitur, *voluntas*, quod eam habeat pro objecto, cum ut omnis malitiæ, ita & Simoniæ radix conſiſtat in actu inferiori: & ad indicandum vitium hoc non tantum opere, ſed & ſolo adfectu deliberato committi. Quò facit, quod prima Simonia fuerit in Eccleſia ſola voluntate & conatu. Ut non reſtè aliqui Canoniſtæ ad perfectionem definitionis, addi velint particulam, *opere ſubſecuto*; quaſi aliàs definitio non conveniret Simoniæ reali & conventionali. Nam cum dicitur voluntas emendi vendendi, non excluditur actualis emptio venditio ſtudioſa ſive deliberata. Actio enim ut ſit ſimoniaca voluntatem illam includit. Azor. *Inſtit. Moral. p.* 3. *lib.* 12. *c.* 1 *q.* 5. Quò fit, quod juſtitia à I. C. definiatur per voluntatem, per quam actus non excluditur, qui juſtus dici nequit niſi ex voluntate procedat, ut traditum *Inſtit. de juſt. & jure.* Dicitur, *ſtudioſa*, ad voluntatis electionem ſignificandã, eum in omni vitio electionem voluntatis cõſequi ſit neceſſe: quamvis quidem putent additionem iſtius verbi non neceſſariam, cum ad omnem actum humanum, ſive bonum ſive malum, deliberatio & imperium voluntatis deſideretur. Verba *emendi & vendendi* non propriè ſive ſtrictè hic accipiuntur, ſed generaliter, prout ſecundum leges XII. Tabb. accipi poſſunt, *l. ſtatu liberi* 29. *in fine D. ſtatu-lib.* pro contractu non gratuito æquivalente emptioni - venditioni, ita poſſulante ratione actus, de quo agitur: ut etiam permutatio, Do ut facias. Facio ut facias, & ſimiles contractus, quibus res temporalis venit, concludantur.

Verba denique, *aliquid ſpirituale, vel ei adnexum*, indicant materiam, circa quam verſatur Simonia: quæ ut duplex, ita & duplicem conſtituit Simoniam; aliam, quæ verſatur circa ſpiritualia, aliam circa non ſpiritualia, adnexa tamen ſpiritualibus. Spiritualia ſunt propriè dona ſpiritualia ſupernaturalia, ſive in ſe & per eſſentiam talia ſint, ut gratiæ, virtutes infuſæ, dona Spiritûs ſancti; ſive ex parte cauſæ & per relationem ad ſpiritualem effectum, quia ſcilicet ſunt cauſa bonorum effectuum, ut Sacramenta gratiam conferentia, ſive ex parte effectûs, ſive per relationem ad cauſam ſpiritualem ſupernaturalem, ut actus propheranti, qui ex cauſa ſpirituali naſcitur, ordinaturque ad ſalutem & fidem Eccleſiæ. Adnexa ſpiritualibus propriè ſunt ea, quæ cum in ſe ſint materialia, ratione connexionis cum ſpiritualibus cenſentur ſpiritualia, & ponunt materiam Simoniæ. Dico propriè, nam ſunt quædam ſpiritualia in ſe, adnexa quidem aliis ſpiritualibus, non tamen ideo minus verè ſpiritualia, nec inter adnexa computanda. Inter adnexa computantur vaſa ſacra, non ut talia, ſed ratione materiæ, veſtes, beneficia, jus patronatus, & ſimilia. Vid. Suar. *De Simonia c.* 9. *&* c. 23. *num.* 4. Azor. *d. c.* 1. *q.* 1. Binsfeld. *ad Rubr. h. t. Notab.* 7.

Circa hanc materiam malitiam Simoniæ 5 ponit pretium interveniens, non tam propter inæqualitatem, quam irreverentiã, & abuſum rei ſacræ, ejusque contemptum & vilipendium ſecundùm dicta *ſup. in princ.* * quæ ideo damnatur, ut contraria divino, naturali & humano juri, gravibuſque ſubjecta pœnis, de quibus infrà De divino jure patet ex Veteri Teſtamento, ubi grave crimen commemorat Balaam, qui

Digitized by Google

qui mercedem amavit iniquitatis, mercede conductus, ut populo Dei malediceret, & reprehenditur Jeroboam, quod sacerdotia excelsorum pretio conferret, 3. *Reg.* 13. Elisæi Propheræ famulus Giezi divinitus lepra est percussus. quòd à Naaman, ob curatam ab Elisæo lepram, munera accepisset. 4. *Reg.* 5. Patet & ex novo, *Act.* 8. ubi Simoni gratiam Spiritus sancti pecunia comparare conanti, inquit D. Petrus, *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei pecunia possideri existimasti. Non est pars neq; sors tibi in sermone isto. cor enim tuum non est rectum coram Deo.* Ep ipse Salvator *Matth.* 10. *Gratis accepistis, gratis date*, id est sine ullo pretio. Eodem facit, quod ipse Christus ementes & vendentes ejecerit è templo; quod plerique de simoniacis exponunt, ut videre est *d.can. ex multis cum 2. seqq. 1. qu.* 3 De naturali patet, quod dictæ sanctæ tractanda esse sanctè, & pro dignitate sua nec æstimationi esse subjicienda inæstimabilia; quod ipsum continet genus injustitiæ, ut supra dictum, contrariùm juri naturæ. De jure humano Ecclesiastico constat passim ex *hoc tit. & eod. in 6. ac variis locis decreti.* quibus simoniaca impietas reprobatur, ut *l.q* 1.2. 3.4.6. & 7. non tantùm quatenus committitur contra jus divinum aut naturale, sed & contra jus positivum Ecclesiasticum. Nam est & Simonia propria tantùm prohibita per jus Ecclesiasticum: ex cuius prohibitione dumtaxat habet actus suam malitiam, quam alias non haberet, seclusa Ecclesiæ prohibitione: Sic officium Oeconomi, Thesaurarii rerum Ecclesiasticarum habet quidem connexionem & adfinitatem cum rebus sacris, non verò tantam, ut ex natura rei sit Simonia vendere tale officium; accedente autem prohibitione Ecclesiæ est Simonia, *can Salvator l. q.* 3. Azor. *d. loco vers. Dubia quæstionis.* Binsfeld. *ad rubr. h.t. Tertia conc.* Suar. *c.7.n.7.*

6 Hinc aliam divisionem ponunt, quod alia sit simonia intrinsecè prohibita, quia mala, scilicet juri divino & naturali contraria, alia mala, quia prohibita, scilicet de jure Canonico. Quæ de re ordine agendum, & postea, quid de nomine pretii veniat, videndum.

(†)

De materia Simoniæ, & primò, ut est juris divini, idque circa Spiritualia.

CErtum est Simoniam intrinsecè malam, aut prohibitam, quia mala est, committi circa dona spiritualia, sive in se & per essentiam talia, sive ex parte causæ aut effectus. Abbas in *c. consulere* 38. *n.* 3. *h.t.* Unde non tantum committitur Simonia in comparandis donis Spiritus sancti, sed in collationibus Sacramentorum: *cum in Ecclesia 9 h.t.* præcipuè Eucharistiæ, cujus venditio maximam constituit Simoniam, detestabilem, cum per eam ipse Christus vendatur, *can nullus Episcopus* 100. 1 *qu.* 1. coque peior, si fiat ad pravos & magicos usus, quæres etiam horrendum in se continet sacrilegium Suarez *c.* 10. *num.* 5. Idem dicendum de baptismo, de Ordinatione, & Extrema unctione, pro quibus non citra simoniæ labem pretium exigitur, *can. Baptizandus* 99. 1. *q.* 1. Idem juris est in Confirmatione, Pœnitentia, ex jam dicta ratione, *d. c. 9. h.t.* Suar. *d.c.* 10. *n.* 5. 7

Dubitatum, An circa Matrimonium contrahatur? R. Excipi hoc à nonnullis Canonistis, *Glos. in d.c cum in Ecclesia 9. h.t.* quod per illud gratia non conferatur, *can. connubia & can. honorantur* XXXII. *q.* 2. ubi munera causa matrimonii offeruntur. Facit, quod circa matrimonii um varia pacta intercveniant, circa dotem, donationem propter nuptias, & alia. Dicendum tamen, & circa matrimonium, ut est Sacramentum (quale verè est, etiam gratiam conferens, estque de fide, *ad Ephes.* 5. *in fin.* Trid. *Sess.* 7. *de Sacram in gen. can.* 1. & *Sess.* 24. *de Sacram. matr. can.* 1. quidquid contra efferiant insani deformatores Ecclesiæ) non posse æstimari pretio sine simonia, ut probatur per *can. quidquid.* 101. 1. *q.* 1 in cuius principio ponitur generalis regula de Sacramentis. quòd venumdari penitus non debeant. Nec facit, quod matrimonium admittat varia pacta; nam hoc ipsum non ut Sacramentum, verum ut contractus humanus, in quo communicatio muterialis, id est rei corporalis pro corporali, intervenit per mutuam traditionē & acceptionem corporum. Ex cuius parte nihil repugnat pretium intervenire, si postulet

Digitized by Google

let æqualitas contractus, ad compensandam aliquam temporalem conditionem, veluti juventutem alterius, nobilitatem, formam, *c. 3. sup. de condit. appos.* ubi valet conditio, *Duo te. si centum dederis.* Sic & licitum est, dare quid parentibus puellæ, ut consentiant, & interauntiis, ut consensum procurent? hæc enim omnia ad contractum referuntur, non ad Sacramentum, quod per hujusmodi contractum non potest censeri venditum. Suarez *d. c.* 10. *n.* 7. *& seqq.* Binsfeld. *in c. ad Apostolicam* 42 *q.* 2. *in fin.*

Q. II. An materia Sacramentorum secundum se spectata ponat materiam Simoniæ? R. Materiam aliam esse remotam, ut aqua, oleum chrisma, vinum, panis, aliam proximam, ut lotionem, unctionem, verborum prolationem: illam absque dubio vendi posse citra maculam quòd sit res merè materialis, non etiam hanc. Nam huiusmodi actiones spectant ad ipsa sacra ministeria, quæ in talibus actionibus consistunt. Deinde istæ actiones per se exiguæ sunt æstimationis, ut non possint moraliter vendi sine respectu ad sanctitatem. Ut & in his habeat locum *Gratis accepistis, gratis date. Suar. c. 11. per tot.*

10 Ubi alia dubitatio est, An res consecratæ vendi possint ratione materiæ, eo pretio, quo venirent non consecratæ? Resp. Pro negativa parte facere *can si quis. l. q.* 3. ubi dicitur, Ecclesiam vendi non posse, quòd sit consecrata: & subiungitur ratio, quòd quisquis horum alterum vendit, sine quo, nec alterum provenit, neutrum in venditum derelinquat. Non potest autem consecratio esse sine materia, ut hæc vendita, videatur & vendita ipsa consecratio. Est que communis sententia Canonistarum, res consecratas, quamdiu consecrationem retinent, vendi non posse; post amissam autem consecrationem per fractionem posse vendi: ut secundum eos calix consecratus & integer vendi nequeat, juxta *d. c si quis*, fractus autem possit. Illas verò res, à quibus non potest separari consecratio, ut chrisma, oleum, panis, vinum, & similia, quod in his consecratio ita insit materiæ per confusionem, ut separari nequeat, non esse vendibiles cum materia non sit amplius convertibilis ad usus humanos. Et hæc sententia videtur placere *Gl. in cap. plaustri* 102. *d. q.* 1. *& in c. Nonsatis* 8. *c. Ea quæ* 16 *& c. in tantum* 36. *h. c. per ista jura.* & sequitur Abbas in *d. c.* 16. Aliqui distinguunt, an res composita ex materiali & spirituali minùs principale sit id, quod sit tenet ex parte materiæ; tum vendi non posse; an verò id, quod est ex parte consecrationis, & tum vendi posse citra vitium. Aliter alii distinguunt, an materia rei factæ sit magni valoris ut prudenter æstimari possit pretio, an verò exigui, quæ pro nihilo reputatur: illo casu pretio æstimari posse admittunt, non etiam hoc. Sed, omissis distinctionibus, quæ non habent sufficiens fundamentum, nec sufficientem rationem differentiæ; loquendo de his rebus ex solo jure naturali, & seclusâ Ecclesiæ prohibitione dicendum, eas secundùm se spectatas non ponere materiam simoniæ, cum ut tales consideratæ sint quid merè temporale, atque ita æstimabiles pretio, cujus valorem non amittunt, propter consecrationem; quo modo recè venditur calix consecratus, vestis sacra, Ecclesia. Sic usus habet, cereas imagines benedictas sine piaculo vendi, quales vocant Agnos Dei. Eadem ratio obtinet in aqua benedicta, oleo, & similibus, quòd materia eorum sit æstimabilis. Non sunt tamen hæ res convertendæ ad usus profanos, propter earum reverentiam. Cavendum etiam, ne eiusmodi rerum pretium augeatur, ratione consecrationis, quia res carius æstimaretur, quatenus est spiritualis non sine simonia, cùm carior æstimatio fiat secundum qualitatem, quæ non est pretio æstimabilis Suar. *c.* 14. *n.* 1. Navarr *in summa c.* 23. *n.* 108. Guil. Redoan *De simonia p.* 3. *c.* 16. *in princ. & c.* 17 *n.* 1. *& seq.* Binsfeld. *in rubr. h. t. Quarta constl.* Non obstat *d. can si quis objecerit*, quia in illo agitur non de materiali Ecclesia, an vendi possit, sed de dignitate Episcopi, aut Abbatis, aut ordine Ecclesiæ. Vera enim istius canonis lectio est *Nam eum corporalis Ecclesia Episcopus aut Abbas &c.* non etiam, *corporalis Ecclesia, aut Episcopus &c.* ut videre est in Decreto correcto per Greg. XIII. Suar. *d. c.* 14. *n.* 13. Ut dicendum sit, regulam ibi positam procedere, quando spirituale est principales tunc enim, temporali adnexo vendito, non potest dici non vendi spirituale; uti vendita præbenda, venditur & jus spirituale, cui est adnexa præbenda. Si verò ipsum temporale sit principale, cius venditio non adficiet spiritua-

le adnexum, ut patet ex dictis ſupra *de jure patron.* Si quis tamen litteræ Gratiani adhærere velit, dici poterit, eſſe ibi ſermonem formalem de eccleſia, ut includit benedictionem; ſic enim vendi non poteſt, quia ſimul venderetur & materiale & ſpirituale. Non obſtat *d. can. placuit*, & alia loca ſupra allegata; quia in illis eſt ſermo de collatione chriſmatis, quæ fit per uſum in ſolemnitate Baptiſmi, aut Sacramenti Confirmationis, aut extremæ Unctionis, quia eſt inæſtimabilis actus iſte, cùm ſit ſacramentalis.

31 Dubitari iterum poſſet, An Sacramentalia ponant materiam Simoniæ? R. Affirmativè, Quod ſint Ordinum functiones, quæ nõ poſſunt fieri niſi à Sacerdotibus, & actus proprie ſpirituales, à poteſtate ſupernaturali procedentes, & ad finem ſpiritualem ordinati. Eius ordinis eſt conſecratio eccleſiæ, calicis, benedictio aquæ, veſtimenti, nubentium, *cap. 9 ubi Gloſ. V Benedictio h t.* ubi improbatur conſuetudo, qua aliquid pro benedictionibus nubentium exigitur, & eiuſmodi res dicitur continere horribilem venalitatem. Huc etiam pertinent cæremoniæ, quæ in Sacramentis ſolẽniter exhibendis fieri ſolent. Hæc ita de iis, quæ data aut exacta in pretium Sacramentorum, non coactè. Navar *d. c.* 23 *n.* 90. Redoan. *d. c.* 17 *n.* 18. & 19. Suar. *d. c.* 14 *n.* 2. & 3.

32 Quæſtio item eſt, An citra labem hanc in neceſſitate quis rectè pretio inducat eum, qui aliàs miniſtrare non vult Sacramentum? R. Aliquorum eſſe ſententiam, id neutiquam permiſſum eſſe, propterea quod emere Sacramentum ſit intrinſecè malum, utpote contra jus divinum, ut nullo caſu fieri poſſit licitum, ſecundum Apoſt. ad Rom. 3 Non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. Dicendum tamen, in extrema neceſſitate licitum eſſe iſto caſu dare pecuniam, non ut pretium Sacramenti, ſed ut removentem impedimentum pravæ voluntatis & avaritiæ. Exemplum ponitur communiter in Baptiſmo, cui quo graviſſimum damnum infertur non baptizato, ſcilicet perpetua damnatio. Quæ cauſa eſt ſufficiens, ut pretio redimatur impedimentum & vexatio & eveniat iſtud damnũ, non tamen tanquam Sacramenti pretium, etiamſi ita velit accipiens, cuius menti non debet ſe conformare illud offerens, quem excutat intentio redimendi vexationem, & ſatisfaciendi avaritiæ alterius. Qui ſi nolit alio modo dari pecuniam, quam in pretium Sacramenti, & hoc in injuriam vel irriſionem Sacramenti vel Religionis, pecuniæ oblatio foret iſto caſu intrinſecè mala, ut non ſeparabilis ab injuria Religionis Chriſtianæ, atque ita non licita, ut potiùs, ſine baptiſmo quis permittendus ſit mori *jux. 2. c. facris ſup. de his quæ vi.* Ubi aliqui diſtinguunt inter parvulum & adultum, quos in illo id liceat propter extremam neceſſitatem, non in hoc, quippe in quo non detur extrema neceſſitas, quaſi alio poſſit remedio ſibi providere. Verum cum & in hoc poſſit dari graviſſima neceſſitas, quidni idem in eo dicendum? cum in adulto non magis oblatio pecuniæ ponat irreverentiam Sacramenti, aut dignitatis eius deminutionem, quam in parvulo. Ut quod liceat pro alio facere in curanda eius ſalute, id & pro ſe liceat, ex majori obligatione & inclinatione caritatis, ad curandam propriam ſalutem, cum uti pro parvulo non intenditur per oblationem pecuniæ æſtimare Sacramentum pretio, ſed ſolum redimere vexam, & removere impedimentum turpis cupiditatis, ita & in adulto: qui nõ poteſt videri cooperari peccato accipientis, cum tem neceſſariam ad ſalutem petendo, uti poteſt, recte utatur malitia alterius, qui alio modo non vult præſtare remedium neceſſarium. Ut in caſu ſimili rectè promittuntur ſuæ juramento ei, qui ſine iis mutuum dare non vult, ut dictum ſup. *de jure jur. n.* 53. Panorm. *d. c.* 9 *n.* 5. ubi tamen malè diſtinguit inter infantem & adultum, ſecundum jã dicta. Et hoc ita in eo, qui avaritia ductus negat baptizare ſine pretio. Idem dicendũ de eo, qui ductus odio, aliove pravo adfectu, cum eadem hoc in caſu militet ratio: neque enim offertur pecunia tamquam pretium Sacramenti, ſed tantum ut remiſſo odio aut pravo adfectu, quem alio modo non vult dimittere, baptizet; ut non tam inducat ad malum, ſed ad minus malum, quia minus eſt, accepta pecunia baptizare extremè indigentem, quam illum ſine neceſſario remedio relinquere. Plura de hac quæſtione Azor. *d. p. c. lib. 12. c. 3. qu. 3.* Suar. *c. 12 n. 13. & ſeqq.* Leſſ. *De iuſt. & jure l. 2. c. 35. dub. 7.* Dicta etiam obtinent in Sacramento Pœnitentiæ, quod neceſſarium eſt in extre-

extremis constituto, cui est conscientia peccati mortalis: nam & iste uritur jure suo redimendo vexam, qui iniustè opprimit: à negante admittere ad pœnitentiam, nisi data pecunia, *arg. c. dilectus 23. h. t.* ubi vexatæ redimendæ causa quid licitè detur, Azor. *d. c. 3. qu. 4.* Suar. *c. 19. n. 7.*

15 Ponunt & materiam Simoniæ electiones, præsentationes, collationes Ordinum, beneficiorum, dispensationes super votis, juramentis, matrimonii impedimentis, irregularitatibus, & deniq; omnes actus procedentes à potestate Ordinum, in quocumque eius gradu seu ordine, non tantum majorum, ut Sacerdotii, Diaconatus, Subdiaconatus, quia & horum munera sunt spiritualia verùm etiam minorũ qui regulariter spirituales sunt, ut vendi nequeant citra labem. *Dect in c. Consulere 38. h. t.* Silvester *V, Simonia q. 9.* Suarez *c. 13. n. 1. & 2.* Possent tamen actus esse tam materiales secundum se, ut nisi accedat ecclesiæ prohibitio non ponat materiam Simoniæ, si non exerceatur ut actus ordinis, sed ut à laico fieri potest: ut officium Ostiarii, ad quod spectat aperire, claudere fores, excludere eos tempore Sacri, qui adesse prohibentur, custodire res mobiles Ecclesiæ quæ res laicis committuntur. Suarez *d. c. 13. in fine.*

Primæ tonsuræ collatio huc rectè refertur, 14 quæ etsi Ordo non sit, est tamen dispositio ad Ordines, ut sit quid spirituale, cũ per eam sanctificetur persona, Deoque dicetur, in sortem Ministrorum ejus adnumerata, ut pro eius collatione pretium dare & accipere sit simonia, *arg. c. cum contingat 11. sup. de state & qual. ord.* In cuius fine tonsura in lata significatione dicitur Ordo Clericalis. Adde Trid. *Sess. 21. de reform. c. 1.*

15 Ponunt & propriam Simoniæ materiam officia divina, prout fiunt in Ecclesia ex Ecclesiastica institutione per Ecclesiæ Ministros, ut pro illis quid dare tamquam pretium sit simonia prohibita, quia mala: quia huiusmodi officia habent quid spiritualitatis, ut sint inæstimabilia pretio. Cuius ordinis sunt exequiæ, suffragia mortuorum, *d. c. suam 19. c. ad Apostolicam 42. h. t.* Redoan. *de Simonia p. 1. c. 30. n. 6. & p. 3. c. 16. n. 3.* Suar. *c. 15. n. 3. & seq.* Et hoc quoad pretium; nam stipendium rectè petitur, uti & id, quod ex consuetudine offertur, modò sit laudabilis, *d. c. 24.* Intelligendum autẽ hoc quoad actus funerum spirituales, ut orationes, psalmodias, litanias, & cætera concernentia divinum officium, & suffragia Ecclesiæ: nam sunt & non spirituales, uti corpus defuncti defere, sepulturæ tradere, cooperire, & similia, quæ cum nihil spiritualitatis habeant, sed tantum sint corporalia, pretio æstimantur citra labem. Suar. *d. c. 15. n. 7.* Processiones Ecclesiasticæ publicæ fieri solitæ in honorem Sanctorum, aut ad impetrandum divinum auxilium in necessitatibus, ad officium divinum cum pertineant, idem de iis judicandum, quod de hoc dictum superiùs. Suar. *d loco n. 8.*

Quæritur autem, An pro ingressu in Reli- 16
gionem quid accipiatur citra labem? R. Cum status sive ingressus Religionis sit maximè spiritualis, tam ex parte principii, quod sine dubio est Spiritus sanctus, quàm ex fine proximo, & per se, qui est cultus Dei perfectus, & spiritualis profectus ingredientis, ex natura rei & ex vi juris divini Simoniam committi, si ex pacto quid recipiatur pro ingressu, *can. nullus 1. q. 2. c. non satis 8. c. veniens c. 19 de regular. 25. c. quoniam 40. h. t.* quibus locis hoc ipsum declaratur simoniacum, atque ita recepti dicuntur dimittendi. Dico, ex pacto; nam quod sponte & liberaliter offertur, est extra labem, cum per hoc non æstimetur res sacra pretio, si non tam detur pretium pro ingressu, quàm pro alimentis & sustentatione necessaria. Quamvis nec eo casu videatur licitum quid accipere, cum jus vivendi ex bonis Monasterii sit adnexum professioni. Non potest tamen ea res dicivelle contra jus divinum, cum congruam sustentationem ab ingrediente requirere non sit per se malum, quod non tam detur temporale pro spirituali quàm pro temporali, scilicet pro oneribus ingressui adnexis, quibus non sufficit Monasterium, ut colligere est, ex Trid. Sess. 21. *c. 2. de reform.* ubi nemo ad Ordines admittendus dicitur, nisi qui beneficium habeat, aut cui aliunde provisum sit de alimentis. Vid. Azor. *d. lib. 12. c. 16.* Redoan. *p. 2. c. 29. n. 3. & seq.* Binsf. *ad c. cum in Eccl. sta 9. q. 2. h. t.* Suar. *De Simonia c. 1. n. 4. & seq. & de censuris Disp. 22 sect. 5. n. 5.* Less *d. c. 35 dubit. 12. & qua dixi ad tit. D. de ambitu n. 7. & seqq.*

Q. II. An jure Ecclesiastico id ipsum sit 17
prohibitum? Resp. Id posse videri, ex eo, quod

Digitized by Google

isto jure sit prohibita omnis pactio circa spiritualia & ingressum religionis; quam in partem adferuntur varia loca, *d. can. nullus l. q. 2. d. e. non satis, d. c. veniens. & c. de regularib. h. t.* quæ loca cum non loquantur nisi de ingressu simoniaco; pro quo scilicet pretium datum erat & nullus exstet locus, quo prohibeatur eiusmodi oblatio pretii, nisi in casu, quo Monasterium est dives, non etiam, quando pauper est, & inopia tanta laborat, ut sustinere commodè novum Religiosum nequeat, dicendū, id non esse illicitum de jure Ecclesiastico.

13 Obstare videtur *d. c. quoniam* 40 *h. t.* in quo sit specialiter prohibitio Monialibus, ne pecunia pro earum ingressu exigatur pauperta-tis prætextu. Verum, ut Glossa indicat, agitur ibi de Monasteriis, quæ falsò prætendebant paupertatem, ut colligitur ex verbo, *prætextu*, dicitur enim propriè *Prætextus*, quando res verè non subest. Potest etiam intelligi *d. c.* in casu, quo prætextu paupertatis veræ plus multò exigatur, quàm sustentatio requisit, quod ipsum videtur exigi nomine ingressus quod proinde intrinsecè malum.

Non obstat *c. 1. §. sanè de statu Monach. in* 6. nam quod ibi dicitur, non debere plutes recipi, quam ali possint, est ratione gravaminis, quod cessat, quando ingrediens necessaria sibi secum defert. Quo modo & accipiendum *c. tuas nos h. t.* quod culpabiles judicat & recipientes & offerentes, qui aliter non erant admissuri, nisi bona temporalia deferat secum ingressurus; nimirum si Ecclesia abundet, non etiam si pauper sit.

19 Denique nihil obstat, *Extravag. 1. eod.* quæ prohibet quidquam recipi ab ingredientibus, quod hoc sit detestabile, scilicet extra casum necessitatis, nam ea posita, nihil continet vitii. Ita tenet Navar. *tract. de reditibus Eccl. q. 1. Monito ult. n. 2. & in summa c. 27 n. 106.* Suar. *d. c. 1 n. 7. & seqq.* & probatur ex ipso textu *d Extravag 1.* in cuius principio dicitur, *detestabilis reprobata servatur abusus*: ut ibi Pont. ad casum ante probationem se referat, qualis est in casu, quo Monasterium est dives, non etiam, quo pauper. Patet etiam ex aliis verbis quibus prohibet pastus sive prandia, pecunias per modum distributionis, jocalia, tesque alias, quæ non sint necessariæ oportet. Unde ut tes extra vitium ponatur, sit Monasterium tenue, quò aliàs non cateret. Defideriant etiam aliqui, ut pactum nullum interveniat quasi hoc faceret rem prohibitam, *Glos. in d. c. Non satis.* Verùm hoc intelligendum de pacto circa res illicitas, non etiam circa licitam sustentationem, quæ licitè petitur & acceptatur, Azor *c. 16. qu. 1. vers. si autem, ubi tradit, qualiter fiat pactum hac in re* Licet autem foret prohibitum, date quid pro sustentatione de jure Canonico, posset tamen de consuetudine, abrogata eiusmodi prohibitione contrattum induci, cum sit juris humani, cui consuetudo potest præ valere. Quæ hac in parte nec potest dici corruptela, nec irrationabilis, ut patet ex pastu seu prandiis in ingressu exhiberi solitis, quæ etsi temeritate præsumptuosa exigi dicat Pont. in *d. Extravag. 1.* consuetudo tamen eiusmodi prandia non rejicit, sed observat, & quidem solemniter ac sumptuosè; imò & cum fastu, etiam ad æmulationem, permittentibus id ipsum religionum Superioribus, imò etiam exigentibus, quod tamen dicere non ausim, siltem præscribentibus certa fercula, quod mihi constat, fortè à voluntatiè offerentibus, uti pium est credere, & permissum per *d. Extravag. 1. §. illa dumtaxat.*

Q. III. An quid simoniaci includat inducere aliquem spe lucri, ad ingressum? Resp. 20
Aliquem sive ad religionem, sive ad conversionem, sive ad aliam quamcumque virtutis viam, à qua aberrat beneficentia, alias ea amicitiæ signis ad cœtum eius provocando, nihil in se vitii includere; cum & intentio provocantis sit optima & pacto cessante non possint dici eiusmodi virtutis opera pretio æstimari. Et probatur *can. debet per ult. XXIII. q. 4.* ubi dicit Augustinus unumquemque debere proximum suum adducere ad colendum Deum, disciplinis vel beneficentiæ consolatione, id est domi beneficiis. Idem habet *can. Qui sincera dist. 47.* Caveudum tamen, ne excessus liberalitatis faciat alterum flectè potius ad conversionem induci, quàm verè, cum istiusmodi excessus contineat importunas preces, quæ habent vim coactionis, quæ rogatum exponeret periculo fictionis & incoustantiæ: atque ita actus iste non foret sine peccato, licet extra Simoniæ labem. Vid. D. Th. 2. 2. q. 100. *art.*

3 ad

Digitized by Google

3. *ad.* Sanch. *d. matrim. lib.* 1. *diſp.* 39. *nu.* 4. Suar. *De ſimonia c.* 16 *nu.* 1. *& ſeqq.*

Tantùm eſt quæſtio, an pacto expreſſo vel
21 ſubintellecto id liceat? Reſp. Non licere, expreſsè tradi in *can. quam pio.* 1. *q.* 2. quòd iſtud donum deſcendat à Patre, ut pio illo munus accipiens videatur vendere donum Spiritus Sancti, & offerens emere. Et facit pro hac parte regula generalis, quæ reprobat pacta, & conventiones in ſpiritualibus, *c. fin. ſup. de pactis*, *c. quæſtum de rer. permut.* His tamen non obſtantibus, dicendum. Nihil illiciti continere, largitione & beneficentia aliquem invitare ad Religionem, Baptiſmum aliave opera pia & ſpiritualia, etiam pacto prævio, propterea quod non poſſit dici continere malitiam Simoniæ, cum intentio promittentis non ſit, ut quid emat ſibi, aut quid recipiat, & recipiens non obligetur ad quid reddendum, ſed tantum quid ſibi operetur, ut dici non poſſit dari quid tamquam pretium rei piæ aut ſpiritualis. Sic licitum eſt inſtituere hæredem, vel legare quid, in caſum ingreſſus, baptiſmi, ſi ingrediatur, baptizetur, uti dictum ſuprà *De Regularib. num.* 14. & plura hac de re Sanch. *d. diſp.* 39 item Navarr. *in can inter cætera* 11. *q.* 3. *concl.* 5. *n.* 20. Et hoc citra coactionem & obligationem neceſſariò ingrediendi: ut, ſi ingrediatur, habeat relictum aut promiſſum alias non. Quæ res non poteſt continere labem, uti probatur, *c.* 2. *d. condit. appoſ.* ubi, ſi dominus manumiſerit ſervos ſub conditione ingrediendi, qui aliàs ſervituti iterum ſubdentur manumiſſione ſubſecuta, non licet illis Monaſterium deſerere, Unde patet conditionem non eſſe vitioſam. Sic nihil continet labis damnato ad mortem concedere vitam ſub conditione ingreſſus, cum nec cogatur ad Religionem, nec vendatur Religio, ſed optio illi detur, ut inter duo eligat, in quo illi fit gratia, quia minus malum hoc eſt, quàm cogi ad moriendum Suarez *d. c.* 16. *n.* 16. Quòd ſi promiſſio contineat tale pactum, quo determinatè maneat quis obligatus ad Religionem, aut converſionem, aut Sacramentum ſuſcipiendum, videtur non eſſe licita, ut non vacans labe iſta. Videtur enim ejusmodi opus pretio æſtimari, juxta *d. can. quam pio*, qui eo in cenſu accipiendus. Ut non obſter, quòd ejusmodi promiſſio videatur liberalis, quia hoc verum eſt, quando optio libera eſt ei, cui fit, non etiam, quando inducit abſolutam obligationem. Eſt enim tunc onerosa illi, qui accepta donatione, cogitur omninò facere quod inordinatum eſt, non reſpondens ſanctitati dictorum ſtatuum, ut pretio ad eos ſuſcipiendos obligetur. 22

Quæritur &, An actus jurisdictionis Eccleſiaſticæ ſint materia Simoniæ? R. Quoad internum forum non eſſe dubium, pro abſolutione impetranda aut concedenda, pretium dari aut exigiuò poſſe, citra labem, nec etiam pretii cauſa minuì vel augeri pœnitentiam, *c. nemo* 14. *h. t.* aut delegati alteri jurisdictionem fori interni, eo quòd res ſpirituales videatur pretio æſtimari. Si tamen abſolutionis denegatio cedat in detrimentum grave, videtur danti licitum eſſe redimere vexationem injuſtam pretio, cum dantis intentio non ſit emere abſolutionem, ſed tantùm tollere pravum appetitum & adfectum impedientis, quod nihil mali involvit, ſecundum dicta ſup. *cod. n.* 12. *Gl. in c. ad aures* 2. 4. *& c. dilectus* 2. *h. t.* Redoan. *p.* 3. *c.* 21 *n.* 6. Suar *c.* 19. *n.* 7. *&* 8. De jurisdictione fori externi idem ſentiendum, cum iſta ſit ſpiritualis res, ad ſpiritualem & ſupernaturalem finem tendens, pro qua pretium interveniens ponit labem ſimoniacam.

Quod Primò procedit in communicatione jurisdictionis vel ordinariæ vel delegatæ, *c.* 1. *& 2 inf. tit ſeq.* 23. Suar. *c.* 20. *n.* 4. Unde non licite Vicarius Epiſcopi conſtituitur pretio, nec aliquod miniſterium iſta via committitur ſine vitio, *cap. ad noſtram* 12. *h. t.* Et hoc, quatenus eſt pretium; nam ſtipendium ſuſtentationis num quam excluditur. 23

Secundò, In omnibus actibus jurisdictionis voluntariæ, ad effectum ſpiritualem ordinatis. Cujus ordinis ſunt, relaxationes juramentorum, diſpenſationes ſuper legibus Eccleſiaſticis, votis, irregularitatibus, impedimentis matrimoniorum: prohibitum enim pro miniſterio Eccleſiaſtico, ad quod ſpectant ejusmodi, & Eccleſiaſticis functionibus aliquid recipere *d. c.* 21. *h. t.* Et Trid. *Seſſ.* 24. *c.* 5. *de refor. & Seſſ.* 25. *c.* 18. *de regularib.* diſpenſationes vult gratis fieri, ſunt enim actus ſupernaturalis poteſtatis, ſpirituales & ex parte principii, & ex parte finis cum tollant vincula conſcientiæ. Suarez *d. c.* 20. *n.* 8.

24 An ergo non licet quid persolvere, secundum stylum Curæ Romanæ, ad obtinendas dispensationes? R. Ita stylum Curiæ habere, sciente & permittente Pontifice, non tamen id, quod solvitur, dari ut pretium dispensationis, quod ponit Simoniam juri divino contrariam, in quo non dispensat Pont. sed vel in sustentationem Pontificis, statusq; eius onera sustentanda, quod non est contra jus divinum, nec etiam contra jus Ecclesiasticum, & si esset, posset hoc mutare Pont. si ita expediat; vel ut impendatur in aliquod opus pium, per quod fit commutatio unius operis in aliud, uti in dispensationibus votorum, vel deniq; in pœnam prioris delicti, unde contractum impedimentum, super quo dispensandum; quæ non possunt dici involvere quid illiciti. Vnde consuetudo tali modo aliquid exigendi fuit tolerata, & quasi approbata per multos Pontifices pios & sanctitate nobiles: ut nõ sit tamquam illicita rejicienda, cum stylus Curiæ Rom. ius faciat. & Curia Rom. ab omnibus tamquam magistra servanda, ut tradit, varios allegans, Guil. Redoan. *De Simonia p. 1. c. 21 n.* 10. Suar. *d. c. 20. n.* 10. *& seq.*

25 Quæritur autem, An idem permissum Episcopis, ut in dispensando in casibus ad se pertinentibus aliquid exigant? R. Negantium sententiam veriorem esse, quam multis defendit Navarr. *consil. 18. de pœnit. & remiss.* quam et alii probant, ex ratione, quòd jure communi sit prohibitum pactum super spiritualibus, *c. fin. sup. de pactis* & dispensationes gratis fieri sit præceptum, quæ alias subreptitiæ censebuntur. Trid. *Sess 25. c 18. de reform* Ut Episcopis non liceat hac in re quidquam immutare cùm subsint juri communi, quibus proinde relaxationes, aut dispensationes suarum censurarum sub certo pretio sunt denegatæ, permissæ autem soli Pontifici. Non est tamen denegandæ licentia Episcopis imponendi onus eleemosynæ per modũ commutationis in dispensando super votis, observatione festi, & similibus. Dico, eleemosynæ, in pauperes vel pia opera distribuendæ, nam ut sibi applicent, non cateret specie simoniæ, saltem non turpis avaritiæ Suar. *d. c.* 20. *num.* 14. Less. *d. c.* 33. *Dubit.* 9.

Tertiò procedit in omnibus actibus jurisdictionis Ecclesiasticæ contentiosæ sive in voluntariæ quòd ciusmodi judicia inter munera Ecclesiastica computentur. De absolutione à censura in foro externo, quæ est pars judicii. habetur in *c. ad aures 24. h. t.* deferente testimonium conciliationis pro pretio in *c. Nemo. 14. h.t.* Ut etiam sportulas denegatas Judici velit Panorm *in c. cum ab omni 8. n. 9 & 10. sup. de vita & honest. Cleric.* Procedit que idem in omni actu, in quo exercetur potestas supernaturalis gratis data à Deo ad gubernandam Ecclesiam, ideoque pretio non vendenda. Redoan *p. 2. c. 12. n. 13. & seq.* Suar. *d. c. 20. n. 16.* Stipendium tamen sustentationis accipere non videtur illicitum, quia hoc nihil ad actum judicii ecclesiastici. et hoc ita quoad actus jurisdictionis ecclesiasticæ.

Sunt etiam actus merè politicam materiam concernentes, & humani, veluti de criminib. & iniuriis, de bonis temporalibus, quæ inter Clericos litigiosa, de legitimando ad honores profanos & bona temporalia. * De quibus 26
quæritur, An & circa eos pretium intervenies ponat Simoniam? R, Aliquibus videri, cum hi actus sint merè politici, etiamsi à jurisdictione procedant ecclesiastica, non tamen ideo continere Simoniam contra ius divinum, sed tantum contra ius ecclesiasticum, à quo prohibiti. Dicendũ tamen, quatenus & hi procedunt ab ecclesiastica & spirituali potestate, continere Simoniam, ex vi juris divini. Ideo enim committitur, quod pro actu procedente à potestate sæculari, ut talis est, recipiatur pretium; quem nomine officii debeatur gratis concedere, *Gl 1. in c. 2. sup. Tit. 1.* est usus jurisdictionis spiritualis fomaliter ac per se spiritualis, ut nihil muter, quod interdum materia proxima actus possit esse temporalis ac politica. Dico ut talis est, nam si procedant à propria & directa temporali jurisdictione, quam habere multos Prælatos certum est, dicendum, tales non fieri simoniacos ratione intervenientis pretii, cum non procedant à propria potestate ecclesiastica aut spirituali, sed potius temporali, licet exerceantur à Judice spirituali, quod non considerandum. Vid. Suar. *d. c. 20. n.* 17. 18. *&* 19 27

Quidam Officialibus Judicum, Notariis, aliisque scribentibus, acta instrumenta, litteras testimoniales? Resp. Vti Episcopo prohibitum manum, quam imponit, vendere, ita & mini-

Digitized by Google

ministris eius ac Notariis vocem & calamum in ordinatione, *cap 1. h. t.* ubi ne quidem pro charta quid accipiendum. Conc. Trid. *Sess 21. c. 1. de reform.* pro collatione Ordinum, Clericalis tonsuræ, pro litteris dimissoriis, testimonialibus, pro sigillo, aliave de causa etiam sponte oblatum accipere quidquam prohibet Episcopis, sub pœnis juris, ultra divinam vindictam. Notariis verò in locis, ubi non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi (quæ nullibi viget, imò contraria quid accipiendi passim pia & laudabilis habetur) dummodo salarium non habeat constitutum pro officio permittit accipere decimam aurei partem, id est sex asses, ut vocant, ne tamen inde quid emolumenti cedat Episcopo. Ultra accipere, nihil obstante contraria consuetudine, inhibitum. Unde Navarr. *Consil. 2. h. t.* reprobat consuetudinem Romanam accipiendi unum aureum pro subscriptione vel registratione dataru, & pro suspensione sigilli. Verùm ut ita sit in literis ordinationum & beneficiorum, tamen aliud dicendum in Officialibus Judicum, quos nihil vetat quid accipere pro laboribus in scribendo, expediendo literas: quia hoc per se non est malum, cum labor, qui non est facer, æstimetur licet circa rem sacram versetur accidentaliter tantùm, uti mox dicetur; ut nihil subsit labis neque ex se, neque ex prohibitione Ecclesiastica. Nec obstant jura in contrarium allegata, quia loquuntur de Ordinibus & beneficiis; ut non sit ante eadem ratione ad hunc casum non sint extendenda. Et ut fuerit quædam prohibitio Ecclesiastica, ea per consuetudinem Romanam, sciente Pontifice, esset abrogata, Navarr. *in Summa c. 25. n 54.* Suar. *d. c. 20. n 10 & seq.* Bius. *ad c. 1 concl. 3. 4. 5 h. t.*

28 Quæritur autem, An sit Simonia, dare quid pro omissione actus spiritualis? R. Primò. Nihil involvere mali, pretio inducere, ut quis abstineat ab actu, spirituali licet, quem injustè aut sacrilegè aut simoniacè facturus est. Ratio est, quia hoc nec per se malum est, cum dans non intendat emere rem spiritualem, sed tantum impedire peccatum injustitiæ aut similis vitii; quod per se bonum esse negari non potest, etiam pretio mediante, uti licere supra diximus, pretio invitati ad bonum, veluti conviviorum: nec prohibitum inveniatur per Ecclesiam. Nam quod attinet ad *cap. nemo 14. h. t.* non loquitur in isto casu, sed alio, ut mox videbitur. Quæ non tantùm ex parte dantis procedunt, verum & ex parte accipientis; qui licet turpiter accipiat, & repeti acceptum ab eo possit *l 1. in fine & l. 2. D. de condict ob turp. caus.* non potest tamen dici notatus labe hac, cum non vendat usum rei sacræ, sed tantum usum libertatis. Unde pater, quid dicendum de dante pecuniam eligentibus, ne eligant indignum; talem scilicet non videri infectum hac labe, propterea quòd pecuniæ interventus tantùm contineat meram redemptionem injuriæ & injustæ læsionis, qua adficeretur Ecclesia per electionem indigni, cui jus est, ut habeat Prælatum dignum, juxta dicta sup. *de elect.* Ut eiusmodi redemptio sit vexæ injustæ, quæ licita est, quamvis ex parte accipientis sit injustitia, uti dictum paulò ante Less. *d. c. 35. n. 19.* Suar. *c. 22. n 7. & c. 50 nu. 24.*

Secundo R. In usu negativo spiritualis jurisdictionis per solam omissionem posse committi Simoniam ratione pretii intervenientis, quoniam talis omissio moraliter censetur provenire à dicta jurisdictione: habetque effectus morales illi proportionatos; cuius ordinis est denegate pœnitenti absolutionem à censura, aut eum nolle reconciliare, ratione pretii, de quo agit *d. c. nemo 14. h. t.* ex ratione, quòd omissio rei debitæ æquiparetur commissione, *c. qui non facit 64. D. de R. I. l. in fraudem D. quam fraud. cred.* nec sit merum ens rationis, sed exerceatur per aliquem actum positivum, quo Ecclesiasticus Judex declarat se nolle absolvere, aut hominem non esse dignū absolutione. Quæ declaratio continet quemdam usum & exercitium Ecclesiasticæ potestatis, quod non magis potest pretio æstimari, quam ipse actus absolutionis, quia æqui pertinet ad supernaturalē ordinem. Ut qui taliter omissionē vendit, virtute vendat jurisdictionem spiritualē, quia non habet æstimationē, nisi quatenus aliquo modo habet abilla moralem quamdam efficaciā. Deinde denegatio propter pretium absolutionis non est sine magna irreverentia Sacramenti Pœnitentiæ & judicii spiritualis, cum virtute conveniat condēnatoriam sententiā per spiritualem potestatē, & proinde Simoniam, propter pretium. Quod si omissio non sit actus spiritualis jurisdictionis,

Digitized by Google

atis, non poteſt dici ponere materiam Simoniæ ; quatenus tamen omiſſio ſecundum ſe ſpectatur. Sic omittere Miſſam pretii cauſſa, aut non ordinare , non eſt materia Simoniæ, quia non eſt actus poteſtatis Ordinis, ſed ſolius arbitrii. Sic & dare & accipere pecuniam ſub promiſſione non ingrediendi, non poteſt dici ſimoniacum , quia nihil ſpirituale venditur, & licet poſſit habere aliquam malitiam adjunctam ex re , nihil tamen hoc ad Simoniam ; niſi inturtu ſpiritualis alicuius boni omiſſio æſtimetur pretio. Exemplum eſt in cap. Matthæus 23. *h. t.* ubi qui dedit contradicentibus in celebranda electione pretium, ut quieſcerent, & eo modo obtiuuit, dicitur ſimoniacus, quia videtur ipſa electio pretio æſtimata, atque ita pro ſpirituali datum pretium. Vide latius de hac quæſtione Suarez *d.c.* 22. *num.* 4. *& ſeqq.* Binsfeld. *ad d. c.*14. *h. t.* Leſſ. *d. c.* 35. *Dubit.* 11.

De materia Simoniæ circa adnexa ſpiritualibus.

HÆc de ea Simoniæ ſpecie , quæ contingit circa ſpiritualia. Reſtat videamus de iis quæ ſunt adnexa ſpiritualibus, quatenus in ſe ſunt materialia, ſecundum dicta ſupra *h. t. in prine.* ea tripliciter ſe habent : quædam enim conſiderantur ut cauſa eius , cui ſunt adnexa & dicuntur adnexa antecedenter, & ſecundum ſe tempore præcedunt ſpiritualia, ut Jus patronatus. Jus ſepulturæ, ſacra vaſa, templa, veſtes & ſimilia , idque ratione materiæ: quædam ut effectus, qui ſe habet conſequenter ad cauſam, quam ſequitur , cuius ordinis eſt beneficium Eccleſiaſticum , jus percipiendi decimas, oblationes, primitias, proventus ratione Canoniæ. Ponunt & aliqui tertium ordinem , quòd quædam ſint adnexa concomitanter , cuius ordinis eſt labor adnexus ſpiritualibus officiis, v.g. celebrandi Miſſam, conferendi Eccleſias, conferendi Ordines, dicendi Horas Canonicas, Officium divinum.

His præmiſſis , ponendæ Regulæ aliquot.

I. Adnexum ſpirituali, quatenus tale ratione connexionis , vendi non poſſe; quia ſpirituale videretur pretio æſtimari.

II. Adnexum, antecedenter per ſe ſpectatum vendi poſſe, etiam ſuppoſita connexione non tamen ratione illius : quo faciunt dicta ſuperius *n.* 10. calices, templa, veſtes, ſimilesq; res conſecratas ſecundùm materias eſſe capaces æſtimationis , easque pretio compatari poſſe, citra omnem labem, quòd materia tantùm æſtimetur ; modo non earius , ratione connexionis cum re ſacra , quia res ſuperet labem. Suarez *c.* 23. *n.* 8.

Quæſtio autem eſt, *An* Jus patronatus vendi poſſit? R. Hic non quæri, an cum univerſitate, cui adhæret , tranſeat, quod dictum fuit ſine vitio , *ſup. de jure patron n.* 20. ſed an per ſe poſſit vendi? Quod poſſet videri, licet jus iſtud ab Eccleſia manarit, I. Quòd ſit jus commune laicis, qui nõ ſunt capaces ſpiritualium. II. Quòd tranſeat non tantùm adhærendes ſanguinis , ſed ad extraneos, ut dicto loco traditum ; quod non obtinet in ſpiritualibus, in quibus ſucceſſio omnis prohibita, *can. Apoſtolica VIII. q.* 1. Hæc tamen nihil faciunt, quò minus Simoniæ labe inficiantur ementes vendentesjus patronatus per ſe, quòd quoad præſentationem ad beneficia contineat quid ſpirituale ; pretio non æſtimabile, *Gl. in c.* 6. *& c. de jure* 16. *ſup. de jure patron.* ubi ſubjicitur ratio, quod ſit ſpirituali annexum, ideoque vendi nequeat, cum & circa adnexa committatur Simonia *c. Quæſitum ſup. de var. permut.* Expreſsè Urbanus Pont. *in can. Salvator ultra med. I. qu.* 3. dicit defenſotis, id eſt Advocati, officium non vendi citra Simoniam, quo nomine venit patronatus, & patronum dici Advocatum teſtatur, *Gl. in c. praterea* 23. *ſup de jure patron.* Suarez *c.* 2 8. *n.* 4. *&* 5. Binsfeld *ad Rubr. h. t. Notab. 7. circa med.* Azor. *p.* 3. *l.* 12. *c.* 15 *q.* 4

Alia hic quæſtio eſt, Quo jure iſta Simonia committatur ? Reſpondendum. Videri non niſi jure Eccleſiaſtico committi , propterea quòd vendere ea, quæ antecedenter ſunt connexa, non ſit per ſe & intrinſecè malum , ſed tantùm ratione prohibitionis Eccleſiæ , ex cuius inſtitutione pendet, non conſiſtens in aliqua conſecratione vel benedictione, ut ſecluſa inſtitutione Eccleſiæ, ſit meræ quid temporale, uti videtur ſentire Navarr *in Summa c* 23. *num.* 99 *& num.* 108. Verum ut ſit ab Eccleſia promanans iſtud jus, tamen illo præſuppoſito, ex natura rei & per ſe eſt invendibile, atq; ita propria materia Simoniæ , & proinde juxis

Digitized by Google

juris divini; cùm à ſpirituali poteſtate deſcendat, & jus ipſum præſentandi ab origine ſit ſpirituale, & terminus ad quem tendit, ſpiritualis, qui eſt beneficium Eccleſiaſticum, ad quod ſit præſentatio, per quam perſona præſentata ſit proximè capax inſtitutionis ad beneficium. Nec facit, quod poſſit eſſe in laico; nam & jus eligendi olim penes laicos videtur fuiſſe; ſecundum relata in decreto *Diſt.* 63. nihilominus ex origine, objecto, actu eſt ſpirituale, ut pretio non compa:etur citra Simoniam contrariam juri divino. Nec facit etiam quod ab Eccleſia ſit adnexum ſpiritualibus, quia non ideò minus ſpirituale. Suarez *d.c.*28. *n.*6. *& ſeqq.*

32 Eſt & de jure ſepulturæ dubitatio. An illud poſſit comparari pretio? R. Sepulturam accipi pluribus modis; Primò, pro terra ad ſepulturam ibi conſtituendam, & eatenus eam pretio comparate nihil includit labis ſimoniacæ, cùm terra iſta de ſe pretio ſit æſtimabilis quia merè temporalis: & licet ad uſum pium, nihil tamen hoc mutat, quia illud eſt per accidens. Uti licet emere materias remotas ad Sacramenta conficienda, ut panem, vinum, oleum, ut dictum ſup. *eod.num.* 9. imò & res ſacras ſecundùm materiam admittere æſtimationem, *ſup eod. nu.*10 & patet ex *can. Comperimus* XIV. *q.*6. ubi Epiſcopus rei laicorum, quam conſecraverit, cogitur dare æſtimationem. Secundò pro ſepultura jam conſtituta, non tamen benedicta, & ſpecialiter per Epiſcopum deputata: & idem dicendum eſt, eadem ratione militante. Innoc. in *c. Abolenda pen. ſup* De *ſepult.*

33 Quid ſi homo ſepultus fuerit? R. Certum eſſe, ſecundùm leges civiles, locum iſtum religioſum per hoc eſſe factum, & humano commercio exemptum, *Inſtit. De rer. diviſ. §. religioſum*: & probatur expreſsè *l.*6. *in fine D. de relig. & ſumptib. fun.* ubi monumentum purum vendi poteſt; ut à contrario, imputum, quo ſcilicet homo ſepultus, vendi nequeat. De Canonibus ea res poſſet in dubium vocari, ex eo, quod hoc jure deſtinata ſint ab Epiſcopis certa loca ſepeliendis hominibus, & in eum finem benedici ſolita: ut alibi ſepultum cadaver non faciat locum religioſum, ſecundùm Cardin. in *Clem.*1. *n.*12. *De ſepult.* Verùm rectè Joan. Faber *ad d. §. religioſum*, per hoc jura civilia correcta negat, cum non pauci ſepeliantur alibi, imò ſepeliendi ſint in loco non benedicto, ut parvuli ſine baptiſmo mortui, & hæretici, & alii etiam per accidens, ut non planè ſit correcta ratio juris civilis, atque ita ſecundùm Fabr. ejus diſpoſitioni locus etiam nunc ſit; quamvis contra velit Redoan. *De Simonia p.*3. *c.*16. *n.*19 *& ſeqq & p.*1. *c.*30. *n.*5. Quò facit, quod reprehendantur filii Ephrem de ſepulchro vendito Abraham pro pretio, *can Quæſta in fine cum duob. ſeqq.* XII. *q.*2. Verum hac de re non multum quærendū, quandoquidem conſuetudo eiusmodi loca religioſa parvi facere videatur.

34 Tertiò, pro terra deſtinata in uſum ſepeliendorum hominum & benedicta per Epiſcopum, cujus ordinis ſunt cœmeteria, qualem certum eſt non vendi, habito reſpectu ad benedictionem, quia facta res videtetur vendi. Imò Eccleſia ſimpliciter prohibet pro pretio aliquem admittere ad ſepulturam in loco benedicto, *d.c. pen. ſup. De ſepult.* ubi Pont. ait, abolendam eſſe perverſitatem conſuetudinis, qua non prius effodi permittitur ſepultura, quam pro terra certum pretium Eccleſiæ perſolvatur. Improbatur quoque venalitas ſepulturæ tamquam res horribilis in *c. Cum in Eccleſia* 9. *h. t.* Ut non poſſit negari, non tantum eſſe iſtam rem ſimoniacam, ſi terra ut ſacra vendatur, quia natura rei non fert pretium, ſed etiam ut terra ipſa, ſaltem quia ab Eccleſia prohibitum terram iſtam vendere Vid. Binsfeld. *ad c. Audivimus* 41. 9 1 *h. t.* Et hoc ita in terra communi deſtinata ad ſepulturam fidelium.

Verum dubitatur, An & locus proprius alicui, ut certa Capella in loco ſubterraneo, 35
vendi nequeat, aut pro ſepeliendo externo pretium recipi? R. Poſſe videri non prohibitum ab Eccleſia, quoad proprietatem vendere, aut pro uſu quid recipere, habita ratione expenſarum, quibus locus iſte ædificatus, cum non vendatur tam benedictio, quàm materia potiùs quam ven di citra vitium, dictam ſup. *eod. n.*10. Quò facit, quod talis locus jure hæreditario tranſeat, quod non obtinet in ſpiritualibus. Dicendum tamen, & hoc prohibitum eſſe per Eccleſiam, & ſic malum, quia prohibitum & patet expreſsè ex *can. in Eccleſiaſtico* XIII. *q.*2. ubi interdictum dicitur

omnibus Chriſtianis, terram pro mortuis vendere. Deinde etſi dubium ſit, an ſepulcri jus habens ſit terræ dominus, cum neger ipſum Abbas in *e Quanto 3 ſup. De judic. & ibid. Gl. &* Innoc. verum tamen, illud jus eſſe ſpirituale rei adnexum, ut uſus eius nec vendi, nec pretio locari licitè poſſit. Hinc à fortiori colligere eſt pro honoratiori loco ſepulturæ quid exigere, ut quia in Eccleſia, non in cœmeterio; aut quia in parte cœmeterii clauſa & ſeparata, non etiam in communi & vulgo patenti; aut quia in Choro, & prope altare: nam licet remotum motivum ſit honor humanus, ratio tamen augmenti pretii eſt dignitas & ſanctitas, majorve loci reverentia: ut, cum quod venditur ſit ſacrum, videatur res iſta non carere labe, erſi aliter habeat coſuetudo, quæ per motivum ementis, qui intendit honorem mundanum, non excuſat à libe, cum ſit adnexus conſequenter ad rem talem, quæ ſpiritualis. Vid. Suarez *t. 14. n. 19. & ſeqq.*

36 Quod attinet ad Reliquias Sanctorum, quæ ſine ſpeciali benedictione aut conſecratione habentur ſanctæ, numerantur & iſtæ inter res ſpirituales, ſunteque invendibiles, *c. ult. ſup. de reliq. & vener. Sanct & ibid. Gl.* Abbas *& alii*; cum in illis materiale ipſum per ſe non ſit æſtimabile, ſecundum ſe ſpectatum, nec per relationem ad ſanctam animam æſtimari poſſit. Et deinde non poſſunt dici reliquiæ antecedenter adnexæ, ſed ſecundum ſe & ſuo modo ſpirituales, ut partes ſancti hominis. Ornamenta, quibus exornatæ, etſi æſtimari poſſint, non tamen carius propter reliquias. Suarez *d. c. 14. n. 24.*

37 Regula Tertia eſt, Adnexa ſpiritualibus concomitanter vendi non poſſe ſine Simonia. Ad cuius pleniorem intellectum ſciendum, adnexa huiusmodi alia eſſe intrinſeca functioni ſpirituali, ut ſine illis non conſiſtat; ut eſt labor & defatigatio, aut incommoditas corporis in benedicendo, in conſecrando eccleſias, Altaria, in dicendo Miſſam: alia verò extrinſeca, uti eſt labor accidentarius, qui naſcitur ex alio opere per accidens conjuncto cum opere Sacramenti. In prioribus iſtis habet locum dicta regula. Ratio eſt, quia ſi hujusmodi vendi poſſent, cenſerentur & vendi ipſa ſacra opera, quibus ita intrinſecè conjuncta ſunt, ut abeſſe nequeant; ut ſecundum *can. Si quis objecerit l. q. 3.* qui horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum inventum detrahquat. In poſteriori bus regula non obrinet, ut pro labore, qui per accidens eſt conjunctus, non ex vi miniſterii per ſe ac moraliter, ſed in caſu ratione circumſtantiarum, perſonarum, locorum, cauſarum, ut ante dixi, ex alio opere per accidens conjuncto cum opere ſacro: veluti ſi ad Miſſam dicendam eundum ſit Sacerdoti ad ſpatium milliaris, ſi obligetur quis eam dicere certis horis ad locis ſibi incommodis; iſti enim labores extraordinatiè adnexi quo minus vendi poſſint & pretio æſtimari, nihil implicat, cum ſeparatum habeant onus, & ſeparatam omninò à re ſacra æſtimationem. Dixi autem, ex alio opere per accidens conjuncto; nam qui ex parte ſubiecti aut perſonæ operantis accedit, ut quia propter tarditatem aut ſenecturem facilè fatigatur dicendo Miſſam, conſecrando, Sacramenta miniſtrando, accidentarius quidem eſt miniſterio, eſt tamen conjunctus cum ipſomet intrinſeco opere Sacramenti, ut propter eum non poſſit magis accipi pretium, quàm pro ipſo opere, cui intrinſecè eſt conjunctus, ſecundum *d can. Si quis objecerit.* Suarez *c. 21. n. 5. & ſeqq. & præſpuè n. 9. 10. 11. 12. 13.*

Quæri hic poſſet, An pro obligatione ad 38
ſpirituale opus faciendum poſſit accipi pretium? R. Id poſſe videri, cum ejusmodi obligatio ſit quid diſtinctum ab ipſo actu ſpirituali; quem proinde non videtur pretium obligationis conecernere. Probabilius tamen, pro obligatione ad ſpiritualia, ut ſunt talia, licitè non accipi pretium, ut tale, quia videretur dari pro ipſo ſpirituali actu, ratione adnexionis. Quod ſi obligatio includat aliqua onera, quæ per accidens ſe habent ad actum ſpiritualem, nihil habet vitii aliquid accipere in compenſationem oneris. Abbas in *c. Significatum 11. in fine ſup. de prabem.* Suarez *d. c. 21. n. 16 & 17.*

Dicta obtinent, quando pro ſpirituali da- 39
tur pretium ut tale: nam ſi detur ut ſtipendium, & in ſuſtentationem diſtribuentis ſacra, nihil prorſus includit vitii. Ratio diverſitatis eſt, quod pretium ſpectetur per commenſurationem ad valorem & æſtimationem operis

Digitized by Google

seu laboris, quod repugnat sanctitati operis ac ministerii sacri. Stipendium autem sustentationis considerat in ordine ad personam, quatenus sustentatione indiget, quam meritò quis exigit ab iis, quibus intervit in spiritualibus, siquidem eorum causâ impedjatur aliunde sibi necessaria comparare; debentur enim temporalia minister antibus spiritualia. Sic debentur procurationes visitantibus, consectantibus Ecclesias, sic datur aliquid pro baptismate, exequiis, benedictione nubentium, sepulturis, aliisque similibus: & hoc gratis sine taxatione oblatum rectè accipitur, *c. Dilectus* 30. *in fine h.t. Extravag. 1. eod. can.* Quæsta XIII. *q.* 2. Sotus 9. *De Just. & Jure q.* 6. Quod non potest videri datum in commensurationem pretii, quia liberalitas æstimationem pretii non inducit. Pactum super sustentatione, etsi proprie & per se Simoniam non contineat, cum ex justitia debeantur alimenta ministrantibus, olim tamen fuit reprobatum, *c. fin sup De pact. c. Tuanos* 24. *h.t.* quod speciem venalitatis videretur præ se ferre. Consuetudo verò illud approbasse videtur, ut nihil mali moris includens, cum per hoc non tam æstimetur res sacra, quàm sustentationi consulatur. Abbas in *d. significatum n.* 8. *& ibi c. Suam n.* 12. *h.t.* Redoan. *alios referens p.* 2. *c.* 27. Suarez *d. c.* 21. *n.* 10 *& c.* 46. *n.* 4. *& seqq.*

40 Regula IV. Ea, quæ sunt adnexa consequenter spiritualibus, non posse vendi sine labe, quia venderetur necessariò ipsum principale, quod ad illa præsupponitur. Nam taliter adnexa sunt dependentia à spiritualibus, & illa præsupponunt, nec aliter ea conjequimur, ideoque pretium pro iis intercedens videretur datum pro spirituali, quod præsupponant. Aliter se res habet in adnexis antecedenter, uti dictum. Ratio differentiæ est, quod sint priora, & habeat se in iis instar principalis ipsum temporale, spirituale verò ei adnexum tamquam accessorium, ut non impedjat venditionem temporalis. Quando autem temporalia se habent consequenter ad spiritualia, sunt quasi accessorium rei spiritualis tamquâ principalis, ut eius naturam imitentur. Suarez *c.* 13. *in fine.*

41 Ex quibus patet; beneficia vendi non posse citra Simoniam. Quod nomen licet ex primæva significatione non referatur ad spirituale quid designandum, sed idem sit; quod donum in rebus profanis; jure tamen Canonico accommodatum ad designandos titulos, seu jura ecclesiastica, ordinata ad præstanda munera spiritualia, cum jure recipiendi fructus, ratione tituli, ex bonis ecclesiæ. Unde patet, titulum beneficii esse spiritualem, *c. Dilecto* 25. *circa fin. sup. De præben.* ubi dicitur jus spirituale. Cuius quidem est varietas tum quoad qualitatem, uti visum supra, *d. tit. De præben.* tum quoad quantitatem & modum reditum: verum ea quasi materialis & accidentaria ad rationem beneficii, non concernit titulum, nec eum variat, quo minus spirituale jus includat, & in eo fundetur. Unde est, quod nisi ecclesiasticis personis concedatur, *can. Clerici* 1. *q.* 1. *c. Quamvis* 17. *sup. De decimis.* Ex quibus colligitur, Beneficia, quoad jus istud spirituale, esse materiam Simoniæ, juri divino contrariæ: consistunt enim in aliqua spirituali potestate, quæ inæstimabilis pretio, ut ista vendere sit intrinsecè malum. Nec facit, quod ecclesiasticorum beneficiorum institutio sit ex institutione ecclesiæ, uti & titulorum divisio; ut dicenda sit eorū venditio non prohibita, quia non mala intrinsecè, sed mala, quia prohibita, cum Pont. non possit facere intrinsecè mala esse, quæ per se talia non sunt. Nam postquam talia induxta ex institutione ecclesiæ, jure divino prohibitum ea vendere, ut nec Pontifici liceat sine labe ut talia pretio æstimare. Deinde quod spirituale est in beneficiis, secundum se est de jure divino, cum contineat administrationem & functionem aliquam spiritualem, sive sit beneficium simplex, sive habeat jurisdictionem adjunctam, quia utrumque in titulo, qui spiritualis, ex institutione ecclesiastica dependens, quæ nihil aliud est, quā communicatio quædam potestatis à Christo datæ. Sunt autem beneficiis junctæ præbendæ, sive reditus Ecclesiastici, qui in se spectati sunt temporales; quatenus verò titulo adnexi, cuius nomine debentur, quamdam spiritualitatem participant. Ut respectu eorum beneficia sine vitio Simoniæ vendi nequeant, ut passim indicatur per Canones, *c. fin. sup. De pact. & c. Super eo sup. De transact.* Suarez *c.* 24. *n.* 3. 4. 5.

Tantùm quæstio est, An ista Simonia sit 42
contra jus divinum, an verò ecclesiasti-

Digitized by Google

cum tantum? R. Prius aliquos velle adeoque intrinſecè eſſe malum, date eo reſpectu pretium, ut nequidem Pontifici ſit licitum temporale emolumentum æſtimare, quatenus nimirum æſtimatur coniunctum cum beneficio quod tamquam unum jus vendatur, ut procedat deciſio *can. Si quis objecerit* l. 4. 3. qui horum alterum vendit, ſine quo alterum non provenit, nihil invenditum reliquit: ut etiam jus ipſum videatur vendi, quod, ut diximus, intrinſecè malum. Navarr. in *Summa c* 23. *nu.* 108. §. *Septimò*, Azor. *d. l.* 12. *c.* 11. *q.* 3. Et proinde voluit, ne quidem S. Pont. poſſe vendere beneficium ratione temporalis emolumenti, Abbas in *c. eximpanda* 30 *in repet.* § *Qui verò n.* 53. *ſup. De præben.* Alii diſtinguunt inter beneficium curatum & ſimplex, quaſi in illo eſſet ſimonia juris divini quid exigere, in hoc humani tantum. Abbas in *Repet d.* §. *Qui verò nu.* 33. Covarr. in *c. Peccatum p.* 2. § 8. *n.* 8. *verſ. Et luget.* Verum ea diſtinctio non ſubſiſtit cum in utroque ſit jus ſpirituale & temporale emolumentum; reſpectu illius autem eſt beneficium invendibile. Quæ qualitas etiam redundat in poſterius, non habita ratione, quod minus vel magis ſive perfectius participet beneficium de ſpiritualibus, quia ſatis eſt, quod participet. Verius eſt, iſtam Simoniam tantum eſſe contra jus humanum: quæ ſententia eſt communis Canoniſtarum, & fundatur in eo, quod jus ad temporale emolumentum beneficii ſit diviſum, & diſtinctæ rationis à jure ſpirituali, licet ſint conjuncta. Hoc enim ordinatur immediatè ad ſpiritualem functionem ex jure divino, continens onus divini officii; illud verò commodum continet temporale ex inſtitutione Eccleſiæ, ſuppoſita largitione fidelium. Poſita hâc diſtinctione, etſi ſimul dentur, & non ſeparentur quoad translationem unius ſine alio, nihil tamen vetat, quo minus unum ſine alio vendatur, ſcilicet temporale, cujus jus vendere non eſt intrinſecè malum. Ut quoad hoc dicendum ſit, licere Pontifici citra Simoniam id pretio æſtimare, ſeparatim nimirum, ſecundum intentionem ſaltem à jure ſpirituali, cuius titulus gratis datur. Poteſt enim & dantis & accipientis intentio diſcernere temporale à ſpirituali, etiamſi ſimul tradantur, illudque æſtimare ſecundum ſe, non aucto eius pretio, ratione tituli ſpiritualis. Quod non licere Pontifici communiter tenent Canoniſtæ, ut videre eſt ex Felino, *ad c. Exparte* 12. *nu.* 1. *ſup. De off. deleg.* & idem tenet Navarr. *d. c.* 23 *n.* 108 §. *Nono*, ubi dicit, Pontificem vendere beneficia ex abſoluta & plena poteſtate poſſe, nec peccare, ſi juſta cauſſa ſubſit. Non obſtante, quod qui vendit rem totam, videatur utrumque vendere, ſecundum *d. c. Si quis objecerit l. qu.* 3. quem dicit procedere quoad præſumptionem, quam tollit veritas, ſi de ea conſtet, quam hic præſupponimus. Dico, non aucto eius pretio, ratione tituli, quia aliàs foret Simonia contra jus divinum, cum pretio æſtimaretur res ſacra. Hinc poteſt Pont. beneficium extinguere, eiusque officium abolere, aut obligationem ad illud; fructus autem, aut jus ad illos vendere citra Simoniam, quia nihil ſpirituale, quod extinctum, venditur. Poteſt & dare beneficium cum onere ſibi vel alteri ſolvendi penſionem annuam, uti indies facit, permittendo penſionem aliis dandam creari ſuper Abbatiis vacantibus, eſt enim ſupremus omnium rerum Eccleſiaſticarum diſpenſator. Plura de hac materia Suarez *d. c.* 24. *n.* 7. *& ſeqq.*

Inferioribus Prælatis non eſt licitum pro beneficio quid exigere, cum iis non liceat ſeparare fructus à titulo, ut conſequenter non poſſint de illis ut meræ temporalibus diſponere Suarez *d. c.* 24. *n.* 35.

Sed dubitatur, An poſſint in conferendo 43
beneficium imponere onus aliquod pecuniarium illi, cui conferunt beneficium? R. Id quidem velle Hieron. Gigantem, *De Penſionib. q.* 6. *n.* 2. *ubi alios allegat*, hanc in partem adducens textum in *c. Conſtitutus* 6. *ſup de relig. domib.* Verum dicendum, id illis ordinariè non licere, cum non poſſint beneficia deminuere, nec dividere, & penſionem quaſi adhærentem imponere, uti patet ex dictis ſup. *tit Ut Eccleſ. benef ſine demin. confer.* Poſſe tamen, quando Eccleſiam ſui juris à dignitate ſua ſeparant, aliquid, in recognitionem antiqui juris & ſuperioritatis, ſuæ ſedi reſervare, ſecundum *d. c. Conſtitutus.* Permiſſam & Epiſcopis imponere penſionem temporalem, quæ vitam gravati non excedat, in quibusdam caſibus jure conceſſis, ut ex cauſſa tranſactionis & concordiæ licitum, *c. De cetero ſup. De tranſ. aß. &*

Digitized by Google

act. & c Cum venissent 9. sup. De restitut spoliat. Suarez. *d. c.* 24. 36. & 37 & *c.* 35. *nu.* 21. Less. 2. *De iust. & iure c.* 34. *nu.* 205. & *c.* 35. *n.* 91.

44 Ad privatas personas quod attinet, illis neutiquam licet beneficii nomine quid exigere, nec ullo modo separate fructus à beneficio. Neque obstat, quòd, seclusâ prohibitione Ecclesiæ, possint fructus locare etiam ad vitam; quia locatio non inducit separationem ab ipso titulo, facit namque cum æquivalenti fructus cedere locanti. Nec per hoc in ullo successori præjudicabit, cui pretium locationis pro suo tempore ceder. Dixi, seclusâ prohibitione Ecclesiæ; quia, ut dictum supra *De re Eccles. non alien.* locatio rerum Ecclesiæ fieri prohibita ultra triennium, sub gravibus pœnis, cum annullatione actus. Vid. Suarez *d. c.* 24. *n.* 38 *& seqq.*

45 Pro beneficiorum itaque, qualiacumque ea sint, collatione, inductione in possessionem, & similibus, nihil licet accipere citra labem: adeo ut etiam consuetudo contraria reprobetur, *c. Non satis* 8. & *c.* 9. *h. t.* cùm præter simoniacam labem etiam sordidæ avaritiæ speciem præ se ferat. Reprobata & illa consuetudo, qua præsidium debetur à novo Canonico, *c. Iacobus* 44. *h. t.* Improbantur & deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, conditiones certæ circa distributiones, aliaque similia, à Trid. *Sess.* 24. *cap.* 13. *De reform.* quòd tantùm tolerat ea, quæ in pios usus convertuntur. Ubi cavendum, ne ex fomite avaritiæ pium esse judicetur, quod utrle, ut non raro, prò dolor! Datum aut factum absque ullo pacto nihil mali moris includit, cum liberalitas æstimationem alicujus rei non inducat, *c. Tua nos* 34. *h. t* Quo modo bona sua pure & sine pacto offerens, rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur retentis bonis suis pro præbenda, sine scrupulo simoniacæ pravitatis admitti posse dicitur, quam alias caussaret pactum interveniens.

Q. An pensiones sapiant Simoniam? R.
46 Pensionem esse jus precipiendi fructuum partem ex alieno beneficio: ut non videatur esse quid spirituale, cum possit & laico constitui, citra titulum spiritualem, aut onus, propter merita eius in Ecclesiam. Recte etiam constituitur Clerico propter senium aut diuturnum Ecclesiæ servitium. Dari item Clericis potest aut nomine alicuius spiritualis operæ, aut temporalis, ut pulsandarum campanarum. januarum claudendarum, curæ custodiæ vestis Ecclesiæ. Dari & in titulum beneficii solitæ pensiones, etiam pro beneficii resignatione. De prioribus nihil dubii esse potest, modo nulla subsit pravitas, nullum temporale intersit veniat. De posthema, pro beneficii scilicet resignatione, dubium esse posset; si tamen hæc sit moderata. & legitimâ auctoritate constituatur, de qua paullo antè actum est, dicenda & ea nihil mali includere.

Tantùm quæritur, An pensionum transla- 47
tio ponat Simoniam? R. Distinguendum esse an pensiones collatæ sint laicis pro ministerio temporali, aut alia justa de caussa; aut etiam Clericis, non ut talibus, sed propter caussam temporalem, ut pulsandas campanas, curandos infirmos; an vero Clericis ut talibus, propter munus aliquod spirituale. Priori modo sumptæ pensiones non possunt dici ponere Simoniam, ex communi sententia; atque ita sine labe vendi poterunt, cùm sint quid mere temporale, ex beneficio quidem procedens, non tamen adnexum titulo spirituali: est namque portio separata à beneficio, quantum ad illum, cui confertur. Posteriori modo aut dantur pensiones Clericis simpliciter. ad eorum sustentationem, sine respectu ad beneficium vel ministerium spirituale aut cum speciali respectu vel titulo. Priori modo tametsi clericatus requiratur, tamquam conditio vel dispositio ex parte subjecti, non tamen ideo potest dici dari pensio ob titulum spiritualem, cum detur præcisè ad sustentationem. Ut non possit pensio ista dici adnexa rei spirituali; quod tum obtinet quando jus spirituale tale est, ut secum adferat jus ad temporale. Et hoc ita, stando in jure antiquo; nam Pius V. præcepit pensionariis Clericis, quando ut Clerici percipiant pensionem, recitare Officium B. Virginis: ut cum talis pensio, hodie detur cum obligatione alicuius Clericalis muneris, postuletque aliquod ministerium spirituale, etsi non ponat in rigore beneficium, quod non sit perpetua, sit tamen quidpiam spirituale, constans ex illa obligatione spirituali, ad recitandas Horas B. V. & jure ad temporalia sibi adnexa, non possit transferri pretio fine simonia, ut sentit Navar.

Digitized by Google

Conſ.59. & ſeq.h.t. & in Summa c.23.n.101. Poſteriori modo aut penſio datur in titulum beneficii, & idem jurisin ea, quod eſt in beneficio: aut datur pro beneficio, quod quis reſignavit, eamque vendi non poſſe poſt Bullam Pii V. dicendum eſt, propter obligationem ad Horas D. Virginis, quarum reſpectu habet quid ſpirituale, ſecundum dicta in caſu ſuperiori. Et hoc catenus, quatenus conſuetudine iſti Bullæ non eſt derogatum, ut poſſe, dictum ſup. *De conſtruct.* Vid. Gigas *de Penſionib. q.99.* Azor. *d.lib.12.c.13.q 2.* Suarez *c.26 num. 5. & ſeqq.*

48 Quæritur etiam, An penſio poſſit redimi? R. Negare Navarr. *d.c.23 n.111. & Conſ.63.h.t.* redimi poſſe ſine auctoritate Pontificis Rom. per varia loca, quæ allegat, non tantum poſt Bullam Pii V. ſed etiam ante, ex eo, quòd ſit quid adnexum ſpirituali, quod vendi non poſſe conſtat ex dictis. Verum quod attinet ad tempus ante Bullam Pii V. receptum eſt, illam redimi potuiſſe, & poſſe etiam hodie in locis, ubi Bulla recepta non eſt, quæ non recepta vires non habet. Ratio eſt, quia eſt quid merè temporale, quod ut vendi, ita redimi poteſt, non habens ullam obligationem ſpiritualem adjunctam, ut patet ex allatis à Gigante *d.q.99.* Facit quòd etiam poſito, quòd aliquid ſpirituale habeat adnexum, non tamen ſpirituale ore temporali commutari dici queat te limendo. Extinguitur enim tantum temporale onus, per cujus extinctionem redimens nullum jus ſpirituale acquirit utpote totum tam habens & tantum ſe liberans ab onere annuo præſtandi temporale. Poſt Bullam tamen Pii V. videtur non eſſe licita redemptio propria auctoritate, propter onus ſpirituale penſionario impoſitum, ſine quo non vult Pont. ipſum habere penſionis fructum, qui datur ratione officii, juxta *c. fin. ſup. De reſcript.* à cujus obligatione non poteſt penſionarius ſe eximere propria auctoritate; uti hoc in caſu faceret, recepto nihilominus toto penſionis commodo, juxta ſententiam Navarr. *d.loco.* ex ratione, quòd conſtitutum Prælati auctoritate non ſit deſtruendum per privatam auctoritatem. Suarez *d.c.26.nu.12.* Si per redemptionem non liberetur ab obligatione impoſita per Pont. ſed ei obnoxius maneat is, cui fit redemptio, non videtur ea illicita, cùm ſit quaſi locatio fructuum, & anticipata eorum venditio, quod non inveniatur prohibitum, cum maneat integrum onus à Superiore impoſitum. Navarr *Conſ.62.n.1.h.t.* Suarez *d. loco.n.17.* 49

An ergo nec licebit remittere penſionem? R. Id poſſe videri ex dictis, quòd nemo ſe poſſit ſuâ auctoritate liberare ab onere ſibi impoſito. Unde licet poſſit donare fructus, eosque etiam in perpetuum remittere, non tamen per hoc videbitur liberatus ab onere, quo eorum nomine tenetur. Dicendum tamen, remiſſionem nihil habere in ſe vitii, & diſtare à priori caſu redemptionis, in quo retinetur commodum, & renuntiatur officio, Quod non poteſt dici eſſe contra mentem Pont. qui non alias voluit penſionarium obligare ad onus recitandi Horas B. Virg. quàm quatenus ſentiret commodum. Quando autem nullum commodum per gratuitam remiſſionem ſenſit, non eſt ratio, cur obligatur amplius, jam ſublata materia obligationis. Navarr. *d.Conſ. 63.nu.7.h.t.*

Ex dictis patet. penſiones, quæ dantur propter ſpiritualem functionem, ut Vicario epiſcopi, Concionatori, aut ſimili, redimi non poſſe, cùm fundentur in officio eccleſiaſtico, propter quod dantur; & præterea earum redemptio faceret ceſſare officium, cum detrimento eccleſiæ. Quantum ad eas, quæ dantur cauſsâ victûs, aut ſuſtentationis, videtur redimi poſſe, cum non tam contineant emptionem alicujus ſpiritualis rei, aut ei adnexæ, quam potius extinctionem onerisjmere temporalis, ſolvendi ſcilicet quotannis certam ſummam, non habita ratione Clericatus. Dicta de redemptione penſionis permiſſa accipienda ſunt in caſu, quo ex poſt facto de ea admittenda agitur; nam ſi tempore reſignationis ſuper huiuſmodi redemptione facienda conventum fuerit, ut ſit pars contractus, pactum illud erit ſimoniacum, propter onus pretio æſtimabile injunctum. Tolet *l.5.Summa caſ.c.92.*

De materia Simoniæ, uc eſt juris humani.

HÆc quoad Simoniam, quæ eſt contra jus 50 divinum, & ſic quæ prohibita, quia mala

Eſt &

Digitized by Google

Est & mala, quia prohibita per jus humanum, de qua quæritur, An dari possit? R. Aliquos negare, eam dari, hoc argumento, quod vel sit res sacra, quæ venditur, & est Simonia prohibita per jus divinum, quia mala; vel non est sacra & non potest Simonia fieri per jus humanum Ecclesiasticum, cujus prohibitio non mutat rerum naturas. Quo non obstante dicendum, Simoniam dari de jure Ecclesiastico positivo, & quidem tum, quando immediate habet omnem maliziam ex vi prohibitionis veritatis ouerosum pactum circa aliquem actum iniri, intuitu religionis, seu reverentiæ debitæ rebus sactis, qui, seclusâ Ecclesiæ prohibitione, malitiam nullam haberet. Quod potest usu venire tam circa rem sacram, quam non sacram; & Primò, si cesset actio vendendi, emendi, si Ecclesia prohibeat pro administratione Sacramentorum ne quidem sponte oblatum recipi, contra faciens Simoniam committet, non quia malus actus in se est, cùm sponte oblatum recipiendo nihil vendatur, sed quia prohibitus. Secundò, si venditio celebretur circa rem prohibitam, non tamen ita sacram, ut ex natura rei sit irreligiosa venditio, etiamsi Ecclesia prohibeat pretio æstimari, non tamen instituendo circa rem talem novam aliquam consecrationem, aut benedictionem. Ejus ordinis est officium Oeconomi, Thesaurarii rerum Ecclesiasticarum, Sacristæ, & similium, de quibus infra latius. Tertiò, si pro spirituali non veniat temporale pretium, sed spirituale, permutatio nihilominus prohibita sit per Ecclesiam, ut sit in permutatione beneficiorum, in qua pro spirituale licet detur spirituale, & in se nõ possit dici prohibita, prohibuit tamen Ecclesia illam fieri per solam partium conventionem, ut non sit tam mala in se, quam quia prohibita, ut dictum suprà *De permutat. n. 6.* Vid. Suarez *c. 9. per tot.*

Ex his patet responsio ad quæstionem, An
31 officia temporalia Ecclesiæ sint materia Simoniæ? R. Ex natura rei non esse materiam Simoniæ. Abbas in *c. 1. & 2. inf. Ne Prælati vices suas &c.* eo quòd hæc munia non habeant in se aliquid spiritualitatis, neque enim ordinantur nisi ad actiones temporales, & proximè versantur circa corporalia & materialia opera, ut custodire, administrare, res Ecclesiæ, & similia, licet remotum finem habeant spiritualia. Esse tamen prohibitum per Ecclesiam huiusmodi officia vendere, ut patet *can. Si quis Episcopus 8. 1. qu. 1. can. Salvator* I. *q. 3. & c. Consulere 39. h. t.* quibus officiorum temporalium Ecclesiæ venditio prohibetur, ut dicendum sit esse grave peccatum ea pretio comparare, & simoniacum, prohibitione Ecclesiæ supposita, *d. can. Salvator & d. c. 38.* quod dicit vendentes huiusmodi officia cum Simone percelli. Et facit ratio, quia licet de se non sint spiritualia, sunt tamen iis conjuncta, cum per illa res sacræ contrectentur, Ecclesiastica bona administrentur; ut pretium pro iis intercedens ponat injuriam circa ipsa spiritualia conjuncta propter vicinitatem; ut sint in vendibilia, ac soli Pontifici liceat justa tausla patrocinante, pretium pro iis accipere, non etiam aliis Episcopis, quia non sunt supra jus commune. Consuetudine contraria posse induci, ut pretium pro iis detur, aliquibus placet; aliis verò ea corruptela videtur, saltem quatenus toleratur ab inferiori, quòd habeat speciem mali: nam à Pontifice tolerata posset dici valere, propter eius auctoritatem supremam in Ecclesia. Suarez *cap. 29. num. 1. 2. 3.*

Officia temporalia, sub prohibitione Ec- 32
clesiæ contenta, sunt Dispensator, sive Procurator Ecclesiæ, rerum ejus administrator, uti Præpositus, Oeconomus, Vicedominus, Defensor sive Advocatus, qui alio nomine Syndicus videtur dicendus, de quo *sup. tit.* 1. de quibus omnibus in *d. can. Salvator, & d. c. 38.* ubi etiam additur Judex temporalis, quem potest constituere Episcopus, in locis, ubi temporalem habet jurisdictionem juxta *c. fin. Ne Clerici vel Monachi in 6.* Quæ licet non pertineat ad usum spiritualis jurisdictionis, pertinet tamen ad rerum Ecclesiasticarum administrationem, ut per quamdam connexionem sit aliquo modo spiritualis, idcoque vendi prohibita. Additur *in d. can. Si quis Episcopus* I. *q.* 1. nomen Mansionarii quod Latinum esse non videtur, nisi quod fiat mentio Præpositi mansionum in *l. 21 C. Theodos. De Decurionib.* Est & mentio Mansionum in *eod. C. l.* 12. *De cursu pub.* Ut eo nomine videatur intelligendi munus Ecclesiasticum, quod versabatur in distribuendis mansionibus, id est domibus

Cleri-

Digitized by Google

Clericorum : ut Manfionarius fuerit is, cui talium domorum cura commissa erat, & spectârit ad quamdam partem œconomiæ; ideoque de eo idem judicandum, quod de officio Oeconomi. Suarez *d. c.* 29. *nu* 8. 10.

53 Quid de officio Sacristæ, vel Thesaurarii seu Custodis rerum sacrarum judicandum? R. Posse videri, prohibitionem *dd. Canonum* ad illud non pertinere, cum in iis nulla fiat istius officii mentio. Verùm cùm dictum officium circa spiritualia magis versetur, quàm priora, ut sunt custodire, & contrectare vasa sacra, vestes, dona, altaria præparare, luminaria accendere, signum ad officium Ecclesiasticum dare, sitque hoc munus tantum Clericis committendum; dicendum, non posse pro illo pretium dari citra Simoniam, non iuris divini, sed humani. Nam licet functiones huius muneris habeant pro materia res sactas, sunt tamen corporales. Nec facit, quod in *dd. Canonib.* non fiat ejus mentio expressa, quia sub prohibitione *dd. Canonn.* satis continetur, cùm prohibeant pretii receptionem pro administrationibus rerum Ecclesiæ, ad quas istud munus spectat, &, videtur quidam particularis Oeconomus. Idem dicendum de officio Primicerii, cuius officium magis ad spirituale accedit, cùm ad illum pertineat gubernatio Chori. Suarez *d. c.* 29. *n.* 11. *&* 12. Ut autem ista officia vendere sit prohibitum, & gratis ea conferri sit è re Ecclesiarum, ne ex emptione eorum sumatur occasio vexandi Ecclesias, & bona earum dissipiendi; functiones tamen talium officiorum & actiones, cùm sint merè corporales, stipendium non refugiunt, non tantum per modum sustentationis, sed & condignæ compensationis, cùm ad eas tamquam ad divisas non sit extendenda prohibitio Ecclesiæ Suarez. *d. loco n.* 13.

54 Quæstio verò est, An venditio rerum & bonorum Ecclesiæ in universum sit Simonia, saltem prohibita? R. In *d. can. Salvator* generaliter dici, eum, qui res Ecclesiasticas propter sua lucra vendit vel emit, dona Dei cum Simone possidere; tales autem res vocat dona Dei oblata à fidelibus, quæ sunt res temporales. Verùm est contra communem sensum auctorum, committi Simoniam in vendendis rebus Ecclesiæ temporalibus, uti possessionibus, fructibus, vestibus, etiam si injustè hoc possit fieri, si sine caussa debita fiat, cum res istæ sint merè materiales. Imò mobilia & immobilia Ecclesiæ etiam sacra, si non vendantur ut sacra, vel ratione spiritualitatis adnexæ augeatur eorum pretium, citra Simoniam, etiam jure Ecclesiastico prohibitam, vendi ratiq dictat cùm materia, quæ venditur, sit æstimabilis pretio, ut probarum supra *nu.* 10. Nec obstat *d. can. Salvator*, in quo licet generalius videatur locutus Urbanus Pont. deretbus Ecclesiæ, & oblatis à fidelibus, restringendus tamen is textus juxta Pont. intentionem, quæ non est, reprehendere, tamquam simoniacam, venditionem bonorum temporalium Ecclesiæ, cum per modum dispensationis fieri possit ab habentibus potestatem, ut hæc non sit absolutè prohibita. Et licet tantùm modo præscripto sit facienda, eius ramen transgressio non pertinet ad Simoniam, sed ad indebitam administrationem per injustitiam. Ut nec potest pertinere ad Simoniam iniqua occupatio, quæ spectat ad furtum aut violentam contrectationem, sed accipiendus ejus sermo de venditione talium rerum in ordine ad earum administrationem. Nam qui vendit œconomiam Ecclesiæ, vendit quid Ecclesiasticum, & consequenter aliquo modo res, quæ illi administrationi subjiciuntur, quatenus pro pretio alicujus potestati & regimini illas committit. Et ita dictum textum accipit *Gl. ibi V Ecclesiasticam*, dicens ita rectè adaptari literam Chalcedonensis Synodi. Hurtado Suarez *d. c.* 29. *n.* 14. *& seqq.*

De pretio seu temporali, quod datur ponit Simoniam.

HÆc de materia Simoniæ, quatenus spiritualis: restat videre de temporali: scilicet de pretio, quod in contractu oneroso dati solet. Ubi ad rationem pretii non satis est, quod pecunia pro actione spirituali detur quocumque modo, etiamsi alias non esset danda, cùm possit multis modis licitè dari: sed oportet, ut detur in commutationem & appretiationem rei; hoc enim esse simoniacum omnes textus adstruunt. Nam si gratis quid detur, non potest habere locum Simonia, ut patet ex *can. Quam pio in fine, & can. Sicut Episcopum* 1. *q.* 2. in quibus spontè oblatum,

55

rum, non exactum, accipi non prohibetur, quia datum non eſt pretium rei ſpiritualis. Ubi non referet, donum temporale gratis ante offeratur, an poſtea detur, modò ſubſit animus gratuitus & ultroneus Quamvis non deſit præſumptio mala in caſu, quo munera præcedunt, ideoque ab eo cavendum, cum ſoleant præcedentia munera multum inclinare animum & corrumpere, quia munera excæcant oculos judicum & prudentum, *Exodi* 23. *Eſaiæ* 33. *Eccleſ.* 20. & placant, ut ait Poeta, homineſque, Deosque. Rectè nihilominus intuitio ſalvat à labe, cum gratitudo non reſpiciat pretium, ſed beneficium. Navarr. in *Summa c.* 23 *nu* 10°. §. *Ad quartum* Covar. 1. *Variar. c.* 20 *n.* 4. Suarez *c.* 36. *num.* 2. Poteſt etiam dari ex obligatione quid temporale, non in commutationem rei ſacræ, ſed ſuſtentationem perſonæ, tamquam ſtipendium ex juſtitia debitum operario, ut patet id ipſum *Matth.* 10. ubi eum dixiſſet Salvator. *Gratis accepiſtis, gratis date*, ſubjungit poſtea, *Dignus eſt operarius cibo ſuo*; & latè tradit Suarez *cap.* 47. *n.* 2. Eccleſiâ habere jus ſtatuendi, ut quid ſolvatur miniſtris ſuis pro ſuſtentatione. Quod ipſum in foro interiori facilè dijudicatur, in quo intuitio tantum inſpicitur, quæ bona rem extra vitium ponit; mala autem, ſcilicet ſi id, quod donatur, detur in pretium rei ſpiritualis, Simoniam ponet. In foro externo ex circumſtantiis dijudicandum erit; an datum temporale ſit datum ſimoniacè. Et præcipuè, ſi pacta intercedant, major erit præſumptio, Simoniæ, quàm cum ſit largitio ſimpliciter, quia jura multum deteſtantur pacta in hujusmodi negotiis. Quamvis non omne pactum ſufficiat, ut damnetur actio tamquam ſimoniaca; nam ſunt & pacta honeſta, ut ad redimendam vexationem, ad ſecuritatem ſtipendii, ad compenſandum laborem accidentalem. Conſiderandum ſiquæ, an in tali facto interveniat aliqua cauſſa, quæ poſſit largitionem cohonestare; quæ ſi ſubſit, non eſt præſumenda Simonia, quia ſecundum regulam juris quiſque præſumitur bonus, *c. fin. ſup. De præſumpt.* Quod & dicendum, ſi factum ſit dubium, quia dubia in meliorem partem eſſe interpretanda, habet juris regula, *c.* 2. *inf. De R. I.* Cautius tamen hac in parte agendum, & inſpiciendæ qualitates, integritas, morum honeſtas, tum donantis tum accipientis, tum rei donatæ quantitas, tempus & occaſio largitionis ſecundùm *c. Etſi* 18. *h. t.* Ponderati etiam poteſt vinculum perſonarum inter ſe, quia amicitia & conſanguinitas facient præſumi donationem ex liberalitate proceſſiſſe, præcipuè verò huiusmodi qualitates, tum perſonarum, tum largitionis, tum temporis, ſecundum *d. c.* 18. Si nulla cauſſa ſit honeſtans largitionē aut munus, ex ea determinandum erit, an munus datum pretii rationem habuerit. Vide Suarez *d. c.* 36. *hæc omnia & ſingula latiùs tractantem.*

Pretium hoc triplex eſſe conſtat, & conſiſtere in munere à manu, ab obſequio, & à lingua, *can. Ordinationes* 113. *cum duob. ſeq. l. q.* 1. Sub munere à manu propriiſſimè venit pecunia, cuius paſſim faciunt mentionem Canones, ut in *c.* 2. *h. t. can. Si quis dator & can. fin. l. q.* 3. Nec requiritur numerata, nā, & promiſſa ſufficit, *c. De hoc* 21. *c. Nobis* 27. *& paſſim h. tit.* quia promiſſio continet pactionem, à Canonibus prohibitam in ſpiritualibus: Parva ſit quantitas, an magna, non refert ad rationem pretii ſimoniaci, ſi pro re ſpirituali detur, ut conſtat ex *c. Tua* 20. *h. t.* ubi, propter datos ſex ſolidos pro præſentatione ad Ordines, quos quis recepit, jubetur ab officio perpetuo abſtinere, & Monaſterium intrare. Eodem facit, quod habetur *can. Placuit* 102. *q.* 1. ubi damnabiliter dicuntur venundare rem ſpiritualem, pro modico balſami tremiſſem exigentes, quia pretium exiguum licet, ponit tamen irreverentiam: Cui non obſtat *d. c.* 18. in quo non dicitur, Simoniam non committi propter parvum munus datum, ſed non præſumi parvum munus in foro externo eſſe datum, tamquam pretium rei ſacræ in dubio non etiam ubi datum pro re conſtat. 56

Comprehenditur etiam ſub munere à manu omnis res temporalis pretio æſtimabilis, ſive mobilis ſive immobilis, *can. Totum l. q.* 3. *d. c. Etſi* 18. *& c. In tantum* 36. *h. t.* cum ponat eamdem irreverentiam, te ſpirituali æſtimata pro temporali. Eiusdem ordinis eſt, ſi debitum quis remittat; aut remiſſurum ſe promittat, quia non poteſt videri gratis accipere rem ſacram. Sic promittens, quod nihil exiget ab ordinante ratione ſuſtentationis, ſimoniacus 57

Digitized by Google

dicitur *c. penult. h. t.* Hinc & sponsio inter d os non à multo tempore inita, ut in casum, quo alter auderet dicere, *Resigno tibi beneficium*, haberet duo millia, dicenda est simoniaca, cùm non detur pretium pro nuda prolatione verborum, *Resigno tibi*, sed pro ipso beneficio, de cuius acquisitione agitur, reddito temporali, ut nullo colore salvari possit à labe.

Quæritur autem, An mutuare pro beneficio spectet ad labem simoniacam? R. Posse videri, non spectare, quod mutuum dans nihil dare sit dicendus in rei veritate, cum id ipsum, quod dat, sit recepturus, ut nihil videatur dari pro spirituali. Nihilominus dicendū, quando datur in commutationem rei spiritualis, non carere labe, si fiat ex pacto, quod est prohibitum in commutatione spiritualium cum temporalibus. Est enim tale pactum onerosum, ut non possit dici gratis datum. Deinde utilitas illa, quæ ex mutuata pecunia accipitur, ratione usus eius præsentis, etsi ipsa pecunia non ita fiat accipientis, quin teneatur ad restituendam eamdem, est tamen considerabilis, ut quid temporaliter utile, & spectatum ut pretium rei sacræ, ut Sufficiat ad Simoniam. Dico, ex pacto; nam si Episcopo indigenti mutua detur pecunia principaliter, ut ei subveniatur, etiamsi remotè dans speret ex eius benevolentia beneficium, non potest continere labem, ut tradit Navar. *c. 23. n. 101 in fine, & Conf. 19. n. 6 & Conf. 23. n. 2. h. t.* Vid. Suarez *c. 38. n. 6. & 7.* Sic & donatio aut remissio solutionis ejus, quod debetur, ratione rei sacræ eo nomine concedendæ, ponit labem, quia est pretio æstimabilis.

Spectat huc etiam impositio pensionis, collatori aut alteri solvendæ, sive ex ipso beneficio, sive aliunde, idque ex pacto prævio, qua de re actum est supra, *Vt Eccles. benef. sine demin. confer. in fine*, Suarez *d. c. 38. n. 10* Item promissio pensionis super beneficio litigioso inter duos alteri præstandæ, si contra tertium jus super eo prætendentem obtineatur opera alterius, ut tradit Navarr. *Conf. 47. h. t.* qui & ut simoniacam conventionem damnat, quâ quis familiari Papæ promittit pensionem illi constituere super beneficio vacante, si illud pro se impetratit, *Conf. 57. & in Manuali c. 23. nu. 106. § Ad quintum, ubi in seqq. refert alios similes casus uti & in Consil. h. t.*

Q. An ergo non liceat quid accipere, vel dare, pro procuratione beneficii? R. Non licere, citra labem. Ita Navarr. *d. c. 23. num. 106. verf. Ad quintum, & Conf. 54. h. t.* quod paria sint, dare collatori, & dare tertio, qui interceedat apud collatorem, eumque moveat ad conferendum: nisi detur pro laboris iuitutu, quem tertius illis suscepit, frequenter adeundo collatorem, scribendo litteras, aut alia agendo, vel in compensationem alicuius interesse considerabilis, lucri cessantis vel damni ipsius mediatoris. Cuius ratio est, quod nihil detur ratione rei sacræ, sed eius, quæ æstimationem patitur, modo non detur amplius, ratione beneficii, nam ita sacra res in aliquam æstimationem veniret. Quò facit, quòd Imp. in *l. t. C. De suffrag.* permittit quid accipere pro suffragio & auxilio atque intercessione apud Principem, imò & dat exactionem promissio eo nomine. 60

Q. II. An transactio super lite beneficii sit licita? R. Gratam & amicabilem compositionem super lite in beneficialibus esse probatam, non etiam eam, in qua quid temporale alteri desistenti dandam, secundum propriæ transactionis naturam, *cap. 7. sup. De transact.* nam res spiritualis æstimaretur pretio; pactio autem super spiritualibus probita, *cap. fin. sup. De pactis.* Quod procedet, etiamsi spirituale pro spirituali litigioso detur alteri, ut desistat, cum jura simpliciter damnent transactionem in spiritualibus, præsertim beneficialibus, nisi eo honestetur auctoritate Episcopi, *c. Constitutus sup. De transact.* ubi simpliciter & indistinctè transactiones super beneficiis dicuntur continere speciem Simoniæ. Quod si lis sit super pluribus beneficiis inter duos, non valet transactio propria auctoritate, ut unus unum, alter aliud possideat; nam cum utriusque jus sit dubium, non potest per voluntatem transigentium dari vel renuntiari quid juris in alium, qui fortasse nihil habet, ideoque auctoritate prælati est opus. Si uterque proprium possideat beneficium, & vicissim alteri litem moveat, etsi rite conveniant, ut uterque liti cedat, pacificè retento beneficio proprio, sine auctoritate Prælati, quia eas res tantum continet solam cessationē ab impugnatione juris alterius, & continet compositionem non tam super beneficio, quàm super 61

Digitized by Google

per lite, nullo pretio interveniente: non tamen isto casu licitè transiguntur, ut unus alterius beneficium obtineat, quia res ista cum permutationem sapiat, indiget auctoritate Prælati, qui ex causa honesta eam permittere poterit, qualis est transactio, & vacabit res simoniaca labe, secundum dicta sup. *De rer. permut.* Suarez. *c. 51. n. 11. & seqq ubi late de hac quæstione.*

62 Q. III. An & possit Prælatus ex causa transactionis constituere alteri, qui cedit, pensionem, ab alterio, penes quem beneficium manet, persolvendam? R. Videri non posse, cum ea res contineat compensationem juris spiritualis pro onere temporali, quod imprabatum, *c. 2. sup. De arbitr. & c. fin sup. De rer permut.* Est enim pensio quid meré temporale Dicendum tamen, posse Prælatum, in quem compromissum est, ex mero arbitrio tem controversam taliter componere, ut uni beneficium adsignet, eumque gravet in pensionem alteri dandum, quod ipsum expressè approbatur in *c. Nisi sup. De præben.* Suarez *d.c. 51. nn. 17.* Quæ pensio non videtur tantum ad vitam eius, qui solvit, duratura, sed potius futura ad onus beneficii, ut colligi videtur ex *c. De cætero sup. De transact* ubi census in simili casu alteri adsignatus non excedit vitam ejus a quo solvitur, si absque auctoritate Episcopali fit constitutus, ut à contrario, si auctoritas Episcopi intervenerit, duret ad vitam ejus, cui solvendus. Et ita tenent Panorm. Card. quos refert & sequitur Gigas, *De pensionib. q. 6. nu 3 & 4.* Suare *2. d loco nu.* 18. Non obstat *d.c. Nisi* quia in eo non fuit pensio constituta auctoritate Episcopi, sed solum aliorum arbitrio. quod ita procedit, nullo pacto partium intercedente.

63 Q. IV. An idem sit statuendum, conventione partium antecedente, & Episcopo proposita, ut illam approbet? R. Id posse videri, argumento permutationis, in qua nihil illiciti contineatur, prævia partium conventione super permutatione, quin oblata Episcopo ab eo approbetur, ut dictum sup, *De rer. permut.* Contra tamen rescriptum in *c. 4. & c. Præterea 9. & 10. sup. De transact* in quibus ex eo, quòd partes causa litis sopiendæ convenissent de pensione ei, qui cederet, constituenda sua auctoritate, judicatur ea conventio simoniacam labem continere atque ita passim Canonistæ tenent, ut alteri beneficium, alteri pensio detur temporalis, transigi non posse privato pacto, sed tantum honestati arbitrio judicis, quo pensio alteri adsignatur, iuxta *d. c. Nisi.* Nihil facit argumentum sumptum à permutatione; nam in ea agitur de permutandis rebus spiritualibus inter se principaliter, licet accessoriè res veniant temporales; hic autem agitur de dando temporale illi, qui literi deserit: quod sentit labem, si partium conventio præcedat, ut tantum nudo arbitrio judicis fit concedendum pacis causa, *d. c. Nisi.* Quò facit *c. Cum quidem 3. sup. De pactis*, ubi ex eo, quod non mediante auctoritate Apostolica conveniissent inter se, super beneficio litigioso transigendo, judicatur conventio continere ptavam speciem illicitæ pactionis, idque ratione temporalis pretii dandi ex partium conventione. Ut in præcto casu tantum ex Judicis providentia constituatur temporalis census alteri cedenti propter bonum pacis, quod continere temporale commodum non est negandum, & insinuat Pont. in *d. c Nisi V. & utilitatis.* Nec quòd ad illam pacem perveniatur, enuntiando iuri, obstat. quia hoc est per accidens, non considerabile. Nihil obstat, *c. 2 sup. De arbitr. & c. fin. sup. rer. permut.* in quibus reprobari videntur transactiones, cum alicuius temporalis præstatione in commodum alterius; nam in *d. c. 2.* ex narratione facti apparet, subesse arbitrium iniustum, ab iis datum, qui akeri parti favebant, & in quos dolo inductus consenserat alter. Ut tantùm eo nomine illud improbet ibi Pont. cum subiungat in fine, si foret æquitare subnixum arbitrium, compellendam esse utramque partem ad eius observantiam. In *d. c. fin.* non tantùm agitur de transactione, sed de venditione perpetua juris decimandi: ut recte iritum ibi decernat Pont. tale arbitrium, non datum pacis causa, nulla lite prævia. Non est autem necesse ut ad tale arbitrium adsumantur Prælati, cum per Judices ut arbitratores partium consensu acceptos res componi possit, *d. c. Nisi.* qui adiudicent beneficium illi, qui verum titulum habere præsumitur Plura Suarez *d. c. 5. nu. 19. & seqq.* 64

Q. V. An Simoniam sapiat pro redemptione vexæ circa beneficium pretium dare? R.

Digitized by Google

Posit jus adquisitum & beneficium obtentum, non esse Simoniam, redimere vexationem, quæ pro jure tollendo injustè infertur, vel probabiliter timetur. Ita plerique tenent, *Gl. 1. in c. Dilectus 28 h t ubi* Abbas, Navarr. in *Summa c. nu.* 102. § *Octavo*, Azor. p. 3. *c.* 11. *q.* 4. Suarez *c.* 50. *nn.* 2. *& seqq.* Probatur hæc sententia ex *d c* 23. in quo cogitur quidem restituere is, qui accepit, ut desineret ab iniusta læsione, non reprehenditur etiam dans. Probatur & per *can Quæsitum 1 q* 3. ubi Religiosi vexationes eius modi redimentes, quas patiebantur in Ecclesiis, quas possid. bant, nihil peccasse supponuntur. Ratio quia dans ex tali caussa pretium, non dat illud pro re spirituali, sed pro vitanda iniuria nec per illud spirituale, quid adquirit quod habere supponitur.

Objicitur *c. Matthæus 23. h.t.* ubi legitimè electus à majori parte eligentium, quòd pecuniam paucis contradicentibus, ne se vexarent, dedisset, iudicatur simoniacus, & consuluntur illi, ut administrationem deponat, quia illam detinere sine gravi detrimento animæ nequeat. Aliqui respondent, in illo capnon agi de iniusta vexatione, sed iusta, propter incapacitatem aliquam electi, aut defectum. Verùm ea dere non patet ex textu, in quo potius significatur vexatio fuisse iniusta, in *vers Et, qui magister discordiæ videbatur &c.* Rectius cum innoc. respondetur, in *d. c.* 23. non agi de electione inquietanda, ad quam jus erat & pro iniusta cius vexa potuisset fine noxa dari veranti pretium, secundùm jam dicta, sed de impedienda prosecutione confirmationis, per quam necdum erat ius quæsitum, cuius processus ne impediretur, pecunia fuerat data, non citra noxam, ex eo, quòd confirmatio necdum esset habita, quòd in *d. c.* 23. judicatur simoniacum.

Requiritur itaque Primò, jus jam sit adquisitum ac plenum, quia, necdum adquisito iure, non licet pretio redimere vexationem. Abbas Innoc. *& alii in d. c.* 23. *&* 28 *h. t.* Nam cum ius necdum habeatur, licet redimendo vexationem non det immediate pro re spirituali mediatè tamen vult adquirere pecunia ius tale. Et hoc, sris, cui datur pretium, talis sit, ut prodesse possit suo suffragio; tunc enim inducendo, ne obsit, videtur suffragium eorum pecunia redimi. Eoque in sensu videtur accipiendum *d. c.* 23. saltem quoad Simoniam juris Canonici. Quod si conferre nihil possit, vexationem iniustam à tali redimere etiam, ante ius adquisitum licet, quia cum nihil conferat ad beneficium impetrandum, redemptio vexæ non est illicita, nec intrinsecè, nec quia ita iure Canonico prohibita. cum non contineat emptionem rei spiritualis, sed mere temporalis. Secundò requiritur, vexatio sit iniusta: nam si iusta fuerit, & lis iustè intentata, non potest non videri redimi spirituale. Quod & dicendum, si caussa sit dubia, quia tunc lis est caussa, & redemptio eius adficeret spirituale rem. Tertiò, res quæ datur pro illicita vexatione tollenda; sit temporalis: nam si daretur spiritualis, committeretur Simonia, quia daretur pro temporali, scilicet pro iniusta vexa, quæ est temporalis. 65

Q. VI. An dicendus Simoniacus, qui ut à vexa iniusta desistat, quid accipit? R. Cum dictum sit, vexationem iniustam per se non ponere quid spirituale, sed temporale, ut si pro illius cessatione detur temporale, non possit illa res censeri simoniaca, cùm Simonia requirat, ut temporale detur pro spirituali, quod hic non contigit: ut secundum dicta non liceat pro vexa ista offerre spirituale beneficium, quia spirituale venirer pro temporali, & non purè, sed cum pacto, atque ita damnatur ista res in *can. Euphemium 11 q.* 3. Azor. *d. lib.* 11. *c.* 3. *qu.* 3. Suarez *d. c.* 50. *nu.* 14.

Injustè itaq; redemptio vexæ ponit immunem à Simonai, si detur temporale, quando ad spirituale habetur ius adquisitum plenum, non etiam adquirendi. Quæ procedunt in electione, præsentatione, nominatione, confirmatione, institutione, quia hæc pertinent ad titulum spiritualem: ut videantur obtineri pretio etiam ratione vexæ injustæ, si agatur de iis adquirendis. 66

Quid jutis in possessione adquirenda? R. Aliquibus placere, non sine Simonia posse dari pecuniam ad redimendam vexam iniustam super denegata possessione, etiam post adquisitum plenum ius in beneficio quoad proprietatem ea ratione, quod, secundùm dicta, liceat quidem vexam super jure spirituali jam adquisito iniustè moram redimere, non etiam super jure adquirendo ab iis, qui possint pro-

Digitized by Google

eſſe, quod quodammodo videatur acquiri pretio jus ſpirituale. Eſt autem poſſeſſio quid ſpirituale, aut & adnexum, quia per eam adquiritur exercitium ſpiritualium. *can. Decimae* 16. xvi. *q.* 7. ubi prohibentur Epiſcopi, ne decimas à ſuis ſubditis redimant, etiamſi ab iis vexentur, & alias ſolvere nolint; quæ prohibitio in hoc fundari videtur, quòd decimæ ſint ſpiritualibus adnexæ. Ita tenet Abbas in *c. Ad aures* 24. *n* 6. & *in c. Dilectus* 28. *in fine h.t. ubi* Felin. *n.* 3. Contraria tamen ſententia probabilior, poſt plenum ſcilicet jus adquirituri quoad proprietatem licitum eſſe removere impedimentum adquirendæ poſſeſſionis; ex ratione, quòd poſſeſſio ſecundum ſe ſpectata non tam ſit jus ſpirituale, quàm factum quoddam corporale, & tantùm ſpirituali adnexa, quatenus ex titulo ſpirituali dependet. Spirituali autem titulo adquiſito, poſſeſſio non poteſt prætendi, ut conſequenda tamquam adnexa titulo ſpirituali, quo habetur; ſed per ſe, ut quid corporale per ſe & immediatè debitum; ut nulla poſſit dici ſubeſſe Simonia, redimendo vexam circa illam, cum ſolum redimatur factum, non jus. Dicta procedunt in caſu, quo jus circa proprietatem eſt certum. Nam ſi circa illud dubium foret, ideoque negaretur poſſeſſio, tunc non per ſe ſola poſſeſſio redimeretur, ſed ut adnexa juri, & ſic ipſum quoque jus. Navarr. *d.c* 23 *num.* 102. §. *Octavo* Binsfeld. *ad c. Dilectus* 28 *h.t. qu. un. Concl* 3. Non obſtat *d.can. Decimae*, quia prohibitio, de qua ibi, non eſt fundata in eo, quòd redemptio iſta ſit ſimoniaca, ſed ne detur laicis occaſio ſimiles injurias exercendi ſpe talis lucri.

Ut prædicta redemptio procedat, requiruntur aliqui, ut ſine magno incommodo aut mora non poſſit Superior conveniri, qui vexationem auferat. Quæ limitatio bona quidem in foro exteriori; ad evitandam præſumptionem Simoniæ; poſita tamen vera vexatione; in foro conſcientiæ non eſt neceſſaria. Idem dicendum, ſi poſſidenti beneficium denegentur fructus, qui citra ullam labem redimantur, cum non adducantur, ut adnexi ſpirituali titulo, ſed ſecundum ſe. Secus eſt, ſi denegentur, revocando in dubium jus ipſum beneficii, tunc enim non magis liceret redimere fructus, quam jus ad alios. Turrecrem in *can. Altaria l. q. 3. art. 2. & in d.can. Decimae*, Suarez. *d. c. 30. nu* 32 *& ſeqq.*

Quæritur ulterius, An ſit licitum præſentare aliquem ad beneficium litigioſum, ut ſuis litiget expenſis, probetque jus præſentandi pertinere ad præſentantem? R. Videri pactum iſtud eſſe onerioſum, non ſine labe, eo quod plus exigatur à præſentato ſub obligatione, quam facere teneatur ſcilicet verificare ſuis expenſis, quod jus præſentandi pertineret ad præſentantem, quod eſſet loco pretii præſentationis, & non ſine labe, ut videtur ſupponere Navarr. *Conſ.* 12. *nu.* 1. *in fine h.t.* ubi defendit conditionem iſtam, ut, niſi præſentatus intra tempus à jure ſtatutum proſequatur præſentationem ſuam, liceat præſentanti contravenire, & uti jure ſuo; nihil includere, mali, Adde Suarez. *c.* 18. *n.* 14. 67

An beneficium poſt multas expenſas obtentum licitè quis reſiguet ſub conditione expenſarum reſtituendarum? R. Id poſſe videri prima facie, eo quod reſignans non petat niſi ſervare ſe indemnem, beneficium aliàs gratis tribuat alteri. Dicendum tamen, labem ſubeſſe, quia onus ſolvendi tales expenſas non eſt adnexum beneficio, ſed extrinſecum, illudque non imponitur, niſi quia beneficium datur, atque ita pro beneficio, quod eſt ſimoniacum. Deinde expenſæ illæ non conferunt nec utilitatem eius; cui fit reſignatio, ſed eius, qui reſignat, ut non recte exigantur. Similè eſt in dono, ſuper quâ quod multæ ſint factæ expenſæ, non ideo domus ultra juſtum valorem æſtimanda, etiamſi eum excedant expenſæ, ut non eſt inſrequens. Nec poſſet ea reſpurgari auctoritate Pontificia, niſi ex cauſa ſcpariet fructus à beneficio. Vid. Azor. *p* 2. *lib.* 7. *c.* 27. *q.* 7. Flamin. *De reſignat. benef. lib.* 14. *q.* 7. Suarez. *c.* 35. *nu.* 24. Binsfeld. *ad c. Cum eſſent* 12. *h.t. q.* 6. *Concl.* 8. 68

An in permutatione ſit licitum pactum, ut alter ſolus expenſas ſubeat pro expeditione Bullarum? R. Non videri, ex eo; quòd, cùm illa res ad utriusque onus ſpectet; non citra labem alteri tantum imponatur, cum gravamen iſtud ſit pretio æſtimabile, videaturque dari in compenſationem beneficii, Suar. *c.* 24. *in fin.* 69

Itaque ſub munere à manu continetur omne donum, conſiſtens in aliquo habente emolumentū temporale, etiamſi jus habens in

Digitized by Google

se spirituale, cui adnexum quid temporale, ut etiam permutatio rerum spiritualium non sit ita licita, secundum dicta sup. *De rer permut.* & probatum sup. *h.t. nu.*40. Vid.Suarez *c.*38. *in fine*

70 Q. An renuntiatio sub pensione sit simoniaca: R Cum pensio sit mere temporalis, non posse non esse simoniacam renuntiationem factam, reservata pensione, & quidem contra jus divinum, non etiam tantùm contra jus politivum humanum, cum istiusmodi renuntiatio contineat expressam commutationem rei spiritualis pro temporali, pensione scilicet, quæ solum est onus aliquod pecuniarium absque titulo spirituali. Ac proinde ut numeratio pretii pro beneficio poneret. Simoniam contra jus divinum, ita & hæc ponet; cum sit æquivalens reservatio pensionis numerationi pretii, quia utraque continet commodum mere temporale. Posset tamen vitium hoc vitari, si fiat in manibus Pontificis, isque approbet, qui potest fructus separate à beneficio, atque ita illos pretio æstimare, & gravate pensione secundum dicta supra *eod. n.* 40 Vid. Redoan. *p.* 1. *c.* 25. & *p.*2. *c.* 12. & *segq.* Navarr. *in Summa c.*23 *nu.*108. Suar. *c.*35. *nu.*21. & *seqq.* Binsfeld. *ad d. c. Cum in Eccles.* 9. *q.* 2. *h.t.*

71 Alia quæstio est, An & facta in favorem tertii sit simoniaca? R. Certum esse, resignationem purè & absolutè factam; sine designatione personæ, cui consultum vult resignans, nec per se malam esse, nec prohibitam, quòd neutiquam detur temporale pro spirituali. Fieri etiam licitè in manibus inferiorum Prælatorum, exceptis majoribus, ut renuntiationibus Episcoparuum, & similium, quæ non fiant nisi in manibus summi Pontif. propter præjudicium Ecclesiarum: ita tamen, ut secundum Bullam Pii V an. 1558. incip. *Quanta Ecclesiæ* collatores talium beneficiorum ea non conferant suis aut resignantium consanguineis, affinibus, familiaribus. Certum quoque est, resignare in favorem tertii, cui bene vult resignans, juri divino contrariam non involvere Simoniam, ut rectè tradit Covarr. 1. *Var Resol. c.* 5. *nu.*3. & *eum secutus* Suarez. *c.* 35. *n.* 2. cùm non detur temporale pro spirituali, sed gratis dimittatur, in favorem tamen certæ personæ: qui respectus non facit, quin gratuita sit resignatio, ut nequeat dici simoniaca jure divino.

Ut quærendum sit, An jure Ecclesiastico 71
sit prohibita? R: Quod affirmat communis sententia, *Gl.1. in c. Dilecto sup. de præben.* Abbas in *c. Non satis* 8. *h.t.* Navarr. *d.c.* 23. *nu.*107 §. *Ad decimum, & aliis allegati à* Suarez *d.c* 35. *n.* 3. Probatur per generales Juris regulas, quæ non admittunt in spiritualibus ullas conditiones aut pactiones; ut autem hunc aut illi conferatur, pactio est. Verum non videtur iste tertii favor continere pactionem prohibitam, neque ad eum posse extendi generales regulas, prohibentes pactiones in spiritualibus, cum resignatio permutationum fiat in eumdem favorem, nec tantum sit prohibita, sed permissa, *c.*1. *De rer. permut. in* 6. & expressius in *c. Cum universorum* 8. *sup. eod. tit.* ubi resignatio facta in favorem neporis non ideo retractatur, aut improbatur, quia facta in favorem, sed quia permutans compermutantis præbendam acceptam resignasset in suum neporem, permutationem à sua parte complete fraudulosè recusans. Quò facit, quòd ista resignatio non inferat majus gravamen Prælato, quàm permutatio, ideo minus odiosa est, ut quod in illa permissum, etiam in hac permitti debeat. Ut dicendum sit, resignationem eiusmodi in favorem tertii, non continentem vim rigorosæ & suspensivæ conditionis, sed tamquam modum aliquem resignationi absolutè factæ conjunctum, non esse illicitam, & coram Episcopo rectè fieri, atque ab ipso acceptari sine ulla culpa; nec renuntiantem peccare, nisi intentionem omninò obligandi Episcopum habeat, quia vult inducere obligationem, quam nequit, jure contradicente, cùm liceat illi intendere tantum, ut inducat Episcopum, quatenus tali personæ conferat. Quò facit, quòd iuretior intentio, ut scilicet conferatur certæ personæ non inficiat actum, ut tradit Navarr. *d.c.*23. *n.*107. *in fine & in c. Si quando sup. De reser. Except.* 4. Binsfeld. *in c. Cum essent* 12. *h.t. qu.*6. *Concl.* 6. & 7. & habet *Gl.1. in can Ordinationes* 13. *l.*9. ut nec verbis expressa sit dicenda inficere. Unde patet, secundam istam resignationem in favorem nihil inferre gravaminis Episcopo cui resignatio facta absolutè, ut possit eisdem lib. rè conferre alteri, & de rigore alteri facta collatio

tenebit, cum nullum jus obliget ad conferendum perſonæ nominatæ. Attamen non peccabit, ſi illi conferat, in cujus gratiam eſt facta, modo perſonæ qualitas mereatur; & ita habet communis ſententia ad uſus. Verum poſſet videri obſtare prædicta Pii V. Bulla, quæ videtur prohibere ne intentio qualiscumque intercedat deſignandi ſucceſſorem à reſignantibus. Sed dicendum, Pium V. non tam agere de reſignantibus, quàm deipſis Prælatis, quibus non eſt licitum promittere reſignanti, ſub eius modi modo ſe eidem collaturum, in cujus favorem reſignat. Et hæc ita de reſignatione ſimplici in favorem, ſecundum tradita à Suarez *d. c. 35. nu 4. & ſeqq.*

73 Quid ſi addatur conditio ſuſpenſiva reſignationi, quæ inducitur per clauſulam, *Non aliàs nec aliter*? R. Clauſulam iſtam non ponere Simoniam contra jus divinum, cùm ita renuntians nihil temporale petat, aut accipiat pro ſpirituali. Non etiam eſſe Simoniam prohibitam jure Canonico, ſi pactum non intercedat cum Epiſcopo, ſed reſignans tantùm intendat talem renuntiationis modum. Quia in re licet peccet, non tamen poteſt dici ſimoniacus proprie, cum non ſubſit commutatio unius pro alio, nec realis nec mentalis; imò nullus ſubſit contractus onerosus, ſed tantum limitatæ ad certam perſonam donatio, non gravis Epiſcopo, qui poteſt illam non acceptare, & acceptando non committet Simoniam, quia nihil temporale intervenit. Ut etiam videatur poſſe perſonæ nominatæ provideri citra labem, ſi id non faciat ex pacto aut obligatione, quamvis non bene agat, ut dicetur inferius.

Ubi aliqui volunt, Epiſcopum acceptatum beneficium taliter reſignatum poſſe, rejecta conditione, conferre cuilibet alteri præterquam nominatum, quod conditio habeatur pro non adjecta, quæ ſententia eſt Covarr. 1. *Var. c. 5. n. 5. & 6.* Verùm contrarium eſt verius, quia quando ſit actus cum aliqua adjectione, debet totus recipi vel rejici, neque enim poteſt acceptari quoad partem; nec verum eſt, conditionem haberi pro non adjecta, quia hoc jure non probatur. Itaque dicta reſignatio etſi in rigore non ſit ſimoniacæ, non poteſt tamen licite fieri coram Prælato inferiore, nec ab eo acceptari aut conferre ſecundum conditionem appoſitam, quia damnantur huiusmodi reſignationes, propter imaginem Simoniæ, cum renuntians videatur Prælatum cogere ad conferendum nominato, etiamſi Prælatus id faceret non ex vi pacti, ſed ſuo arbitrio. Ut tales renuntiationes, cùm ſint tantùm prohibitæ, rectè fiant coram Pontifice, qui vitium, quod ſubeſt, purgare poteſt. Quod ſi pactum præcedat cum Epiſcopo, certum eſt, eſſe renuntiationem ſimoniacam, ſaltem quia prohibita, ex eo, quòd Canones improbent pactiones circa beneficia, cum obligatio ex parte Epiſcopi videatur onus aliquod, vel obſequium pretio æſtimabile. Coram Pontifice facta hujusmodi reſignatio & admiſſa purgatur à vitio, videtur enim Pont. admittendo talem ſuper vitio diſpenſare.

Ubi poſſet quæri, An, acceptata reſigna- 74
tione, poſſit Pont. alteri, quàm in cujus favorem facta confertur? R. Etſi quibuſdam videatur licere Papæ, verius tamen, minimè eſſe permiſſum, propterea quod renuntiantem invitum privaret ſuo beneficio ſine juſta cauſſa, quam non ponit talis renuntiatio, cum coram Pontifice fiat ſine peccato, & ſoleat Pont. illam acceptare, & ſecundum eius conditionē confere perſonæ nominatæ. Plura de hac materia vide apud Flamin. *lib. 15. q. 3.* Garſ. *De benef. p. 11. c 3. nu. 152* Azor *p. 2. lib. 7. c. 27. q. 4.* Leſſ. *lib. 2. c. 35.* Dubit. 14. Suarez *d. c. 35. n. 19. & ſeqq.*

Ex dictis fortius infertur, reſignationes ſeu ceſſiones reciprocas non rectè fieri coram Ordinariis, colore ſeu titulo permutationis; v. g. *Reſigno meum beneficium in favorem tui nepotis, ut tu reſignes tuum in favorem mei nepotis.* Idem jus in triangularibus v.g. *Renuntio meum beneficium Petro, ut Petrus ſuum cedat Paulo, Paulus ſuum mihi.* Cujuſmodi reſignationes etſi videantur eſſe permutatio, non tamen pura, ſed miſta cum reſignatione in favorem tertii. Epiſcopis autem non eſt permiſſa poteſtas, niſi ad puras permutationes probandas. Item intercedit pactum renuntiandi in favorem tertii pro alio ſimili: ut approbatio excedat Ordinariorum poteſtatem, & res ea non fiat licitè niſi coram Pontifice. Vid. Azor. *d. c. 27. qu. 5. & p. 3. lib. 12. c. 12. qu. pen. & ult.* Suarez. *d. c. 35. n. 19.* Leſſ. *lib. 2. cap. 38. num. 87. & 88.*

Digitized by Google

Et hæc ita quoad munus à manu, quatenus temporale quid venit, quod habet rationem pretii respectu rei spiritualis. Quo casu cessat omne dubium, nisi caussa dandi aut recipiendi pretium à præstante quid spirituale honesta subsit, quæ faceret cessare vitium. Sic Sacerdos pro Missa dicenda, aut dicta, nullo malo more accipit stipendium, etiamsi sine eo Missam non esset dicturus, quia habet honestam caussam intendendi stipendium, ut conditionem necessariam, sine qua Missam, aut non diceret, aut non applicaret isti personæ Suarez *c.* 36. *n.* 7. *circa fin.*

Superest, quæratur decasu 3 quo spirituale 75 pro spirituali venit dandum. De permutatione beneficiorum dictum supra. *De rer. permutat nu.* 6. & 7. eam sive Superioris auctoritate factam spectare ad Simoniam prohibitam. Quod & dicendum quoad commutationes actionum pertinentium ad functiones beneficiorum quæ à potestate vel jure aliquo speciali procedunt. Quo modo Simonia committetur, si duo electores ita inter se paciscantur, *Tu elige hunc, ego eligam istum.* Similiter, *Præsentabo Titi aliquem C. Si eligam M confirmabo S vel conferam tibi beneficium, aut promitto tibi beneficium, c. De hoc* 11. *hoc tit.* Idem, si patronus paciscatur præsentare N. si sibi beneficium reservetur. Ratio non est commoda, quam dat Panormitan *c. Cum olim n.* 4. *sup. De rer. permutat.* quòd scilicet eiusmodi sint personalia, nec mutent personas; cum illa ratio faciat quidem esse ista non permutabilia, quòd cohæreant personæ, non tamen & ideo Simoniam saperet eorum inter se commutatio. Unde ratio vera consistit in pacto prohibito, citra beneficialia, & iis connexa, *c. pridem & c. fin. sup. De pact.* Talia autem sunt adnexa beneficialibus, cum ad illa ordinentur, & ab iis habeant æstimationem. Præterea licet videatur spiritualis functio pro spirituali commutari, moraliter tamen loquendo non æstimatur ut spirituale, sed ut via & medium ad lucrum temporale, cum beneficium oblatum pro electione sit vice pretii. Ita Suarez *c.* 31. *nu.* 14. Similiter & oblata electio unius cedit loco pretii confirmationis alterius, ut non possit non referri ista commutatio ad Simoniam prohibitam. Eodem & spectat pactum ut unus cedat alteri præsentationem, qui vicissim illi conferat exspectativam, quam à Pont. haber. Suarez *d. c. nu.* 17. Hinc patet, quid dicendum de casu, quo collator aliquis jussus per Pont. ex aliqua communitate, ut v. g Academia Lovaniensi, tribus viris idoneis conferre beneficia in sua diœcesi primò vacantia, unus uti obtinere possit prædendam à collatore, offert liberationem à duarum aut unius reliquæ collatione. Nam elatum est remissionem eiusmodi non esse liberam à Simonia, quandoquidem ex pacto circa beneficialia prohibito remissio aut liberatio ista cedat loco pretii collationis uni isti faciendæ. Quo faciunt tradita a Navarr. *Conf.* 5. & 8. *n.* 4. *Conf.* 11. *n.* 4. 28. *n.* 1. & 2. & *aliis.*

Postremò quæri hic posset, An recte referantur ad munus à manu convivia & sympo sia, ad quæ invitantur collatores sæpius tempore vacantis beneficii? R. Non esse dubium, ex pacto prævio rem esse simoniacam, cum temporale pro spirituali veniat. Neque enim potest ullatenus negari temporale esse, convivia, prandia, & similia, exhibere collatoribus, quòd ex res vel præcipuè conferant ad corrumpendos animos collatorum. Unde in *l. Quisquis* 16. *C. Si cert. petat.* mutuans judici exilio punitur, quasi emptor legum atque provinciæ. Quod idē de symposiis dicendum, quæ sufficiunt ad corrumpendos eorum animos, qui spiritualia dispensant, & faciunt rem spiritualem vilescere, dum pro utiliate temporali commutetur. Vid. Suarez in *simili c.* 38 *nu.* 7. Sed quid si cesset pactum exprestum? ut Lovanii nuper contigit in collatione alicuius præbendæ simplicis, quam aliquis appetebat & ambiebat sordide; & cùm teneretur excipere isto modo collatores ratione Lectionis sibi collatæ, & adhuc vacaret Capellania, tractavit præter solitum multis diebus, adeo ut conviviorum sumptus excesserint lucrum Lectionis annuum pro annis aliquot, & hæc intuitu Capellaniæ meneliter? R. Cessante explicito pacto, rem illam in primis non vacare sordibus, quia spectet ad corrumpendos animos collatorum, ad quam vel præcipuè possunt symposia, uti notum. Secundò, Etsi pactum explicitum cessaverit, non tamen implicitum, ut res ea non videatur carere labe Simonis; quia cum vacaret beneficium istud eo tempore, quo hæc sympo-

Digitized by Google

Sympoſia exhibebantur, non poterat non intelligi ideo ea exhiberi ut animi pararentur, corrumperentur: quod non decet virum probum, cuius eſt animus à ſordibus alienus, vel eſſe debet. Et licet Navarr. in *Summa c. 23. n. 101. in fine*, neget eſſe ſimoniacum, mutuare indigenti, cum ſpe minus principali & remota conſequendi poſtea ab eo aliquod beneficium ſpirituale; non loquitur tamen ille in caſu, quo exhibetur alteri officium, vacante beneficio ut in caſu propoſito; ſed quo nec dum beneficium vacat. Et hactenus de Simonia muneris à manu.

76 Secundum eſt munus ab obſequio. Obſequium aliud temporale, quod eſt opus hominum, quod ad uſus & commoditates ſive corporis ſive animæ, in ſua tamen naturali perfectione ſpectatæ, ordinatur: aliud ſpirituale, quod eſt omnis functio ſpiritualis, ut miniſtrandi Sacramenta, & ſimilia. Quantum ad prius, certum eſt, temporale obſequium, quantum ex ſe, eſſe ſufficiens pretium Simoniæ, ſi pretio ſit æſtimabile, & perſe pro re ſpirituali obtinenda fiat: aut è converſo, ſi res ſpiritualis loco pretii tradatur pro obtinendo obſequio, quia eſt commutatio rei ſpiritualis pro temporali. Unde pro obſequiis exhibitis dare beneficium eſt Simonia, cum datur in recompenſationem rei temporalis, debiti ſcilicet reſultantis ex obſequio, quia reſolvitur tandem in debitum pecuniarium.

Et ſatis eſt, quod ex illo orta ſit obligatio juſtitiæ ad condignam compenſationem temporalem, neque enim niſi ratione obligationis ex juſtitia datum ſpirituale pro temporali ponit Simoniam. Nam moveri quidem per obſequia præſtita, ad dandum alicui beneficium ultra debitum omne gratis, nihil habet ſimoniaci, quia tunc obſequia non habent ſe ratione pretii, cum nihil ejus nomine debeatur, ſed ſolum conſiliant benevolentiam, à qua procedit gratuita collatio. Dico, cum nihil eius nomine debetur; nam ſi quid deberetur, collatio beneficii videretur facta eſſe in recompenſam eius, atque ita non extra labem; niſi obſequium præſtanti ſalva maneat ſua obligatio ad temporalem recompenſationem obſequio proportionatam. Ubi non refert, obſequium ſit ad bonum aut malum finem, juſtum aut injuſtum, quia tota ratio in eo conſiſtit, quod non detur ut pretium obſequii, in quo ſolo verſatur vitium. Tantum illa diſtinctio confert, ut proviſio ſit juſta vel injuſta, aut diſpenſatio beneficii ex turpi & carnali affectione, quæ non ponit propriè Simoniam. Hinc frequens habet conſuetudo, Prælatis Eccleſiaſticis, aut etiam ſæcularibus Principibus, quibus eſt jus præſentandi, exhibere ſervitia ſine ulla mercede temporali, ſpe tantum beneficii alicuius ſive favoris ad illud obtinendum. Pro quibus beneficia conferuntur, aut ad obtinendum præſentant ii, quibus ſervitia exhibita, & quidem ſine labe, modò ceſſet pactum, non tantum explicitum, ſed & implicitum, nam & hoc adficeret labe collationem aut præſentationem: quale intercedit in exhibitione neceſſariorum officiorum, quæ cauſſat intrinſecè obligationem juſtitiæ ad reddendam mercedem operatis, quæ non poteſt perſolvi ſine labe per donum ſpirituale. Non eſt etiam a labe immune, dare beneficium, cum onere exhibendi temporalis obſequii, non adnexi beneficio, quia veniret pro ſpirituali temporale: & propter illud imponitur obligatio, quod includit Simoniam, *c. Cum eſſent 12. h.t.* Quod ſi pactum ceſſet, ſed tamen conferatur beneficium gratis viro bene merito & digno, cum ſpe & intentione habendi illum benevolum, atque utendi eius opera ex gratitudine & amicitia, nihil mali includit, cum ſpes gratitudinis non faciat, quin gratis dentur ſpiritualia. Dico non adnexi; nam ſi adnexum fuerit obſequium temporale, illud conferre cum obligatione oneris nihil involvit mali, cum expreſſio eorū, quæ inſunt, non muret rei conditionem, *l. Si Titio 22 §. 1. D. Quando leg. cad.* Vide plura hac de re apud Suar. *c. 39 n. 5. & ſeqq.*

Poteſt & vacanti beneficio onus imponi de novo ad obſequium Eccleſiæ etiam temporale, ad quod tenebitur is, cui beneficium confertur, nec ſuberit ulla Simonia, dummodo adnexio, fiat ante collationem ab eo, qui habet poteſtatem, quò facit text. in *c. 1. inf. De magiſtris*, & faciunt tradita ſup. *Vt Eccleſ. benef. ſine diminut. confer.* Quæ adnexio non alias licitè fiet, quam ſi res ſpirituales habeat adnexa temporalia commoda, quibus temporale obſequium ſit proportionatum. Nam dare aliquid ſpirituale purè adnectendo tempo-

Digitized by Google

tale obſequium, eſſet dare ſpirituale pro temporali tamquam pretium, neque enim poteſt obſequium oneroſum habere rationem ſtipendii ſuſtentationis, ut ſpirituale videatur dari in ſatisfactionem talis obſequii. Suarez *d.c.* 39. *n.* 9. & 10.

Quantum ad obſequium ſpirituale, non poteſt dici habere rationem pretii ad Simoniam ſufficientis, non tantum ſi ſit adnexum beneficio, ſive de antiquo ſive de novo adnectatur ab habente auctoritatem, quia ceſſat pactum, & probatur id ipſum *c. Significatum* 11 *ſup. De prab.* verum & non adnexum jam exhibitum, quia commutatio inter ſpiritualia, ut talia non poteſt dici ſimoniaca, quippe nec intrinſecè mala, nec prohibita, quando nimirum voluntariè obſequium fuit exhibitum, nullo pacto prævio; cum non ſit ratio, cur tum ſpirituale obſequium poſſit habere rationem pretii, quia pro illo nihil poteſt ex juſtitia exigi. Quod ſi obſequium ſpirituale ſit prius exhibitum, cum conditione, naturali jure ibi contenta, recipiendi ſtipendium juſtum ſuſtentationis, illicitum foret, per ſpirituale beneficium ſatisfacere pro debito ſtipendii, & ſe liberare ab obligatione iſta, quia daretur pro temporali ſpirituale; præcedens enim obſequium licet ſpirituale, pepetit tamen obligationem ad rem temporalem. Ita fere Suarez *d.e.* 39 *nu.* 11 Pactum prævium ad obſequium ſpirituale pro beneficio ſpirituali jure naturæ non poteſt rem facere prohibitam, quia non venit pro ſpirituali aliquid
27 temporale.

Dubitatum antem, An non ſit Simonia contra jus Eccleſiaſticum? R. Ita dicendum eſſe, quod obſequium illud ſpirituale videatur aliquatenus ſubire rationem pretii. Quò facit *c. De hoc* 11. *hoc nit.* ubi promiſſum beneficium pro alicuius electione ad Epiſcopatum non poteſt retineri tamquam acceptum ſimoniacè. Et hoc, ſi accipiatur vox electionis, ut detur pro beneficio, tunc enim eſt loco muneris ab obſequio, quia danti beneficium ſit obſequium per ſuffragium. Nam ſi conſideretur beneficium datum pro voce electionis, beneficium erit tamquam pretium & loco muneris à manu. Similiter ſi duo aut plures inter ſe conveniant, ut ſibi invicem obſequantur, nunc unius amicum eligendo, poſtea alterius, ſimoniaca hæc & ſimilia erunt, ſaltem quia prohibita. Huc accedunt omnia jura, quæ prohibent pacta, conventiones, modos in ſpiritualibus, præſertim in his, quæ ad beneficia ſpectant, ſub quibus veniunt obſequia & miniſteria Eccleſiaſtica, ut ex pacto pro iis ſpirituale quid dare non ſit ſine labe. Facit, quod ordinariè talia obſequia habeant adnexum quid temporale, aut ejus debitum, ſaltem per modum ſtipendii. Quo modo Epiſcopus non rectè promittit vicario ſuo beneficium, ſi aliquot annos ſervierit illi in ſpiritualibus; nec patronus rectè præſentat aliquem ſub onere dicendi Miſſas per aliquod tempus, aut legendi Litanias pro ſe. Improbantur & pacta, quæ faciunt Epiſcopi aliqui, aut Prælati, cum vicariis vel miniſtris ſuis, de dando ſalario certo, donec provideant de beneficio, qualia pacta licet Navar. *c.* 25. *n.* 113. probet, improbat tamen Abbas. in *c. Cum eſſent* 12. *nu c. hoc tit.* Sub ſpe promotionis ab aliquo conſequendæ ex grato animo Prælato miniſtrare in ſpiritualibus nihil mali in ſe involvit, modò tamen collatio beneficii non cedat in liberationem à ſuſtentatione, quam tenetur præſtare Prælatus præſtanti ſpiritualia obſequia. Vid. Suarez *d. c.* 39. *n.* 13. & 14.

Quæri poſſet, An labem aliquam ſapiat ſpirituale obſequium adnectere temporali 28
rei, ſive temporale quid relinquere ſub onere ſpiritualis obſequii? R. Affirmare Innoc. in *c.* 3. *inf tit. ſeq.* id non eſſe extra Simoniam, quod & ſentit Abbas in *d.c. Significatum* 11. *n.* 7. *ſup. De prab.* Vetius eſt, hoc nihil mali includere, ſive ſpectes jus divinum, quia non emitur ſpirituale per temporale oblatum, cum potius relinquatur res temporalis ad certum uſum ſpiritualem, licet ſub conditione expreſſa; ſive Eccleſiaſticum, cum non inveniatur canon aut jus id ipſum prohibens; imò ſunt multa loca juris in contrarium id permittentia, uti *c. Olim ſup. De reſtitut ſpoliat. c. Verum ſup.* De *condit. appoſ.* & præcipuè *c. fin. ſup. De teſtam. c. Ex parte De verb ſignif. & Clem. Dudum de ſepult.* ubi ſub conditione huiusmodi relicta approbantur. Et indies videmus in uſu Eccleſiæ eſſe, recipere relictos fundos ad fundandam Eccleſiam, legari annuos cenſus vel ratione anniverſariorum, vel cum e-

Digitized by Google

nere distribuendi eos pauperibus, quæ res ne umbram quidem Simoniæ sapit. Ita Suarez *d. c. 39 n 18 & seqq.*

79 Munus a lingua cõplectitur humanas preces, supplicationes, intercessiones, laudes, adulationes, & alia id genus. Dicitur, humanas; nam spirituales continentur sub obsequio spirituali.

Ubi quæritum, An propter preces dare beneficium sit Simonia? R. Ita aliquos velle, si formale motivum & ratio dandi spirituale sint preces; ex ratione, quod preces quasi intrinsecè contineant promissionem favoris temporalis, & humanæ amicitiæ, quæ sunt pretio æstimabilia. Facit eodem textus *can. Ordinationes 13. l. q 1.* ubi falsæ dijudicantur ordinationes pretio, vel precibus pro se aut alio indigno oblatis: & *can Pueri 120. eod. q. 1.* ubi improbatur in ordinatione venalitas, potentia, supplicatio personarum interveniens. Similia habentur multis aliis in locis, & *c. Nemo 14. hoc tit.* de quo infrà. Contra tamen videri, postulare à Prælato beneficium aliquod, & obtinere per preces, importunas supplicationes, laudes & similia, nihil involvere mali per se, & seclusa omni promissione extrinseci boni, pertinentis ad munus à munu vel obsequio, cum nihil interveniat temporale. Ut preces istæ non possint dici, habere rationem pretii, & Prælatus earum intuitu motus nequeat dici simoniacus, si beneficium petenti pro altero conferat; quia ea res nec concernit vitium aliquod repugnans juri divino, cum dare propter prec. s tales non sit vendere, nec Prælatus conferens recedat à gratuita donatione, ut nec per preces obtinens sibi vel alii potest dici emere, quia non obtinuit, mediante re pretio æstimabili: neque juri humano, quia nullibi talis prohibitio invenitur, imò potius loca multa sunt, quæ concessa ad preces beneficia non tam improbant, quàm approbant. Exemplum est in *can. Laterem 121. & can. Filium 122. l. q. 1.* ubi Pont. se precibus inductum fatetur aliquos ordinasse; quæ loca Gratianus adducit, ut ostendat, ordinationes ad preces aliorum factas non esse semper improbatas: & in *c. Tuos 34. h tit.* admissus ad Canonicatum, quia humiliter rogasset, nihil labis commisisse dicitur; Vid. Suarez *c. 40. num. 2.3.* Eadem ratio obtinet, in eo, qui pro se beneficium precibus & supplicationibus obtinuit à Prælato, quia scilicet non magis pro se oblatæ preces possunt habere rationem pretii, quam pro alio: nec potest sibi penes beneficium aut dignitatem præsumptuosus videri, aut ambitionis argui, si moraliter & sine temeritate se dignum reputet, cum ita habeat usus Ecclesiæ: & Trid. *Sess. 14 c. 18. de reform.* ordinar. ut beneficia, quibus adnexa cura animarum, per concursum conferantur dignioris; ut tacite videatur in vitæ ad se offerendum & petendum. Quod nec prohibitum, nec malum per se, cum possit fieri bona intentione, cessante ambitiosa præsumptione, si quis non suo tantum judicio nitatur, sed & aliorum consilio & judicio ducatur, dignumque se judicet, non quia se aliis præferat, sed cum illis concurrat. Suarez *d. c. 40. n 5. 6. 7.* Binsfeld. *ad cap. Cum essem 12. h t. qu. 2. Concl. 6.* Quamvis hodie plerique prò dolor! etiam dum vident se aliis magis dignos, aut cum se nesciant dignos, imò videant indignos, & alios dignos aut magis dignos audiant prædicari, eo stultæ ambitionis veneriat, ut neutiquam cedant, sed eo importunioribus agant precibus & sordibus, secundum illud Plautinum, non quo modo, sed modo habeatur quæritur; quæ res & Ecclesiæ perniciem & Reipubl. interitum generat.

Dicta procedunt, sive quis digno sive indigno precibus impetret beneficium; nam indignitas personæ non facit pretium intervenisse, cum faciat preces quidem iniustas, & collationem iniustam, non tamen simoniacã infectum labe. Quo modo distinctio Gl. in *d. can. Ordinationes*, inter dignum & indignum concidit. Non obstat *d. can. Ordinationes*; nam ibi agitur in genere de illicitis modis adquirendi beneficia, ad quos spectat, precibus & supplicationibus, aliorum moveri, & conferre beneficia, cum sæpe contingat conferri ea vel nihil meritis, vel minus meritis & indignis. Sic quoque accipiendus *d. can. Pueri*, ubi venalitas beneficii comparari videtur cum supplicatione pro beneficio; nam hoc non quasi propriam Simoniam constitueret, uti ponit venalitas, sed quod per istiusmodi supplicationes contingat conferri beneficia immeritis. Magis videtur obstare *c. Nemo 14. h t.* ubi

80

gratia & favore pœnitentem adducere ad pœnitentiam judicatur simoniacum, per gratiam autem & favorem, indicantur preces. Sed dicendum, in isto Cap. per gratiam non intelligi illam, quam facit collator, nec per favorem, quem exhibet conferendo; sed gratiam, quam prætendit ab eo, cui confert, & favorem similiter, quem spetat se consecuturum, & tunc transeunt preces in promissionem simoniacam, cum suppleant locum pretii. Quo modo & accipi posset verbum, *Precibus*, per quas ordinati dicuntur non intrare per ostium, id est Christum, in *d. can. Ordinationes.* Vid. Suarez *d. c. 40. n. 8 9 10.*

21 Q. An licitum sit uti viro potente aut familiari Pontifici, Episcopo, aut simili collatori, cuius precibus consequatur quis beneficium? R. Si precibus inducatur, ut preces interponat, aut familiaritatis ratione commendet, & ita impetret beneficium, nihil plus virii potest dici ea res involvere, quàm si quis suis precibus immediatè consequatur beneficium à collatore, cum preces istæ duplicatæ non ponant pecuniam, & usus habeat etiam timoratis hominibus, uti conciliatoribus, coram collatoribus ut facilius desiderii sui fiant compotes. Quod si pro suffragio aut precibus detur pecunia, non caret res vitio, quod videatur propretio quis consequi beneficium, saltem in causa morali. Nec obstat, quod collator liberè conferat; nam hoc est ratione ignorantiæ ex parte ipsius, non ex parte conciliatoris, qui preces vendit, virtute quarum, quantum in se est, vendit beneficium, nisi id, quod datur, detur nomine molestiarum, secundum dicta sup. *eod. n.* 60.

Hæc ita quoad preces, laudes, & similia, per se accepta, & secluſa omni promiſſione extrinseci alicujus. Nam si collator obligare collatorem, vel eum, pro quo intervenit ad preces pro se offerendas, intendat, res non vacat labe; quia eiusmodi obligatio precum, aut intercessionum & laudationum est locomuneris à lingua ei, à quo exspectatur beneficium, & quidem ut temporale lucrum, cujus nomine datur spirituale. Si tamen pactum intercedat; nam absq; eo collatio dicenda procedere ex gratitudine. Idem dicendum, si promittatur beneficium sub conditione, ut is, cui promiſſio facta, intercedat apud Principem pro collatore. Unde dici posse videtur collatio esse immunis à labe, si collator nolit conferre alicui, nisi rogatus à certo quodam, quem per huiusmodi collationem sibi obstringere desiderat. Pactum enim tale prohibitum jure saltem Ecclesiastico videtur, cum obligatio ista, qua favorem temporalem & amicitiam alicuius venatur & obstrictum habet, sit pretio æstimabilis, & ponat aliquod onus ei, cui imponitur. Et ad hunc casum dictum est superius spectare decisiones *d. c. Nemo hoc tit. & d. can. Ordinationes*; & similium. Atque hoc est, quod dicitur, nonnulles non accipere quidem nummorum præmia exordinatione, & tamen Ordines pro humana gratia largiri, atque de largitare eadem laudes solummodò retributionem quærentes. *can. Sunt nonnulli* 114. I. q. 1. Et subjungitur, eos gratis acceptum gratis non tributuros, quod pro impenso officio sanctitatis nummum expectant favoris. Et ita huiusmodi possunt dici munera à lingua, quæ licet videantur concurrere cum muneribus ab obsequio, distingui tamen propriè ab iis possunt, quod scilicet intelligantur de muneribus, quæ vendi non solent, nec præstari per modum servilis obsequii aut ministerii. Dici etiam poterit non immunis à Simonia collator, qui conferret pacto, ut fama eius celebretur per laudationem illius, cui confert, aut per eum, qui illustris est, recognoscatur ut consanguineus: venit enim temporale pro spirituali. Suarez *d. c. 40. n. 12. & seqq.*

Ubi quæritur, An solo titulo consanguinitatis alicui dare beneficium sit Simonia? R. Aliquorum opinionem esse, rem istam supere Simoniam aliquam, *Gl. in c. unico V. carnalitatem sup. Vt Eccles. benef. sine deminut. confer.* Pro ea opinione citantur varia jura, *c. Nemo 14. c. Veniens & c. Tua nos hortat.* Fundamentum videtur in eo positum, quod consanguinitas non sit minus bonum temporale, quam favor humanus; ut cum eius nomine datur beneficium, videatur quid spirituale dari pro temporali. Veriorem tamen esse sententiam eorum, qui negant quid labis continere collationem beneficii propter consanguinitatem, quam partem, alios referens, tenet Covarr. 1. *Variar.*

22

Thiarca. nu. 4. & tuetur eandem Suarez *c.* 37. *nu.* 5. & 6. fundatam in eo, quòd res ista nec obvietjuri divino, nec humano. Primo patet, quia dans consanguineo, ut tali, non dat spirituale pro temporali, cum nihil temporale recipiat, nullum pactum interveniat, nec donum detur consanguineo, qua tali, ideo minus sit gratuitum, cum nihil à consanguineo recipiatur. non consanguinitas, quia jam adest, ut licet propter eam, non tamen pro ea tam quam pretio collatio facta dici possit. Aliud esset, si ideo daretur beneficium viro nobili, ut ab eo habitus collator pro consanguineo participaret nobilitatem, quia tum spirituale daretur pro temporali, ut paulò antè dictum. Posterius probatur ex eo, quod nulla detur Canonica constitutio, qua consanguineis conferre præbendas prohibitum sit, nec ratio, ob quam ut simoniaca damnetur ab Ecclesia, cum nihil intercedat præcii, aut pretio æstimabilis. Licet posset damnari ratione carnalis affectus, qui facit etiam in malè meritos cognatos conferri beneficia & munera Ecclesiæ, quo in casu accipienda varia juris loca improbantia ea caritate animi & affecta carnali collationes factas, eo que in casu accipienda repræhensio tenet in *d. cap. verſ. circa ſup. Vt Eccleſ. bonaſ. ſine deminut. conſer.* Ut collatio facta consanguineo alioquin digno non possit dici continere quid peccati aut inordinati, uti tradit Covarr. *loco ſup. tit.* Caveadum tamen Prælatis, aliisve collationibus scandalo facilè enim possunt nimio affectu duci, ut dignum vel dignioribus judicent consanguineum, qui revera non est. Negotium facessere videtur textus in *d. c. Nemo* 14. *verſ.* de quo & alias actum: nam in eo sunt duæ partes, &. posterior habet materiam diversam à prima, ut quod ibi dicitur, utrumque esse simoniacum, non sit referendum ad partem priorem, in qua agitur de communicatione in peccatis alienis, respectu consanguinitatis & familiaritatis: aut si ad utramque partem textus sit referenda, dicendum, non agi ibi de propria Simonia, eam fieri non posse, ut ejusmodi prohibitio Ecclesiæ ponat actionem istam simoniacam, licet bene alio modo illicitam. Idem dicendum de conferente beneficium, aut simile quid, ratione necessitudinis aut familiaritatis, ex eadem prorsus ratione. Vide Binsfeld. *ad c. 12. hoc tit qu.* 3.

Aliud dubium est, An collatio facta abinducto per preces armatas, puta per metum auttimorem, sit dicenda fordida? R. Hoc posse videri, ex eo, quòd vitare malum impedens sit pretio æstimabile, ut cius rationem subeat, quippe continens aliquod temporale bonum, pro quo datur spirituale. Dicendum tamen, non esse Simoniam per se, & ex vitalis motivi, cùm per hoc nec violetur jus divinum, neque humanum. De illo patet, quia tantùm requiritur remotio causiæ, quæ posset causare malum, evitatio & depositio odii & voluntatis infetendi damnum aut malum aliquod, provocationem benevolentiam, nonliquam ut pretium, & cessante omni pacto. Deinde facit, quod jam dictum, ratione consanguinitatis & amicitiæ conservandæ quid spirituale conferre nihil sapere labis, quia nihil temporale datur: ut & ratione provocandæ amicitiæ & benevolentiæ quid conferens sit dicendus carere labe, cùm fovere benevolentiam & generare ejusdem sint rationis. De jure Canonico ex eo probatur, quod unusquisque ex jure metum haberi loco pretii, & talem actionem nullibi jus istud detestetur, imò potius eum, qui coactè taliter operatus est, defendat, & relignationem ex isto metu factam irriter, refignantemque ad jus suum sedire permittat, *c. Ad aures & c. Abbas ſup. De his, quæ vi vel metu &c.*

Quæ ita procedunt, si non intercedat ullum pactum, quo ex causa tei spiritualis data obligetur inferens non exsequi, sed à nocendo cessare; nam ejusmodi remissio juris nocendi licet injustè, est pretio æstimabilis, & fit ex pacto in spiritualibus improbato, quo intenditur quædam obligatio non nocendi, quæ est pretio æstimabilis. Aliud est, si intentio ista sit interna, quia illa non est de pretio; sed de benevolentia conciliandà isto medio. Imò etsi metum passus exprimat intentionem rogando, ut cesset, & eum in finem offerat spirituale: nam licet tunc videatur aliqua subesse pactio, in rigore tamen non potest dici Simonia, eo quod non tam obliget violentum ad non nocendum, quam potius invitet

& animabilitet inducat ad cessandum à nocumento, Clarior ea res est, si ex parte violenti fiat comminatio expressa mortis, si non renuntiet beneficio, aut non conferat beneficium, aut quid simile; nam per renuntiationem aut collationem certum est non intendi aliud, quam evasionem periculi, non ut pretium collatæ rei spiritualis, sed ut effectum inde consequentem. Præterea eo casu conferens aut renuntians non tam donat, quam permittit ab alio subripi, argumento eius, quod dictum sup. *tit. De jurejur.* de jurata promissione solvendarum usurarum. Nec censetur aliquid tunc recipere, quia licet non patimalum sit bonum, tamen non est bonum collatum ab eo, qui cessat injuriam inferre, nec illius respectu præmi æstimabile. Ita ferè Suarez *d.c. 37. num. 9. & seqq* Adde Less. *l. 2. c. 35. Dubit.* 21.

84 Quid si metus sit jure incussus? R. Videti eo in casu non deesse labem, ex eo, quod pro avertenda justa punitione instante, quæ est pretio æstimabilis, detur temporale. v. g. Si judicem, eiusve filium quis præsentet ad beneficium, ea intentione, ut eius mitiget animum, inducatque vel ad absolutionem, vel ad mitigationem pœnæ. Quod omninò ita procedet, si pactum interveniat, vel promissio rei spiritualis, sub tali conditione, quia æstimabilis pretio, & non rarò contingit eam vendi, licet inique & ab iniquo judice, ut dicendum sit pro spirituali venire pretium. Quod si intentio tantum sit merè interna, & nullo modo exierit in actum exteriorem, nō videtur Simonia posse poni, quòd cessante pacto, dans spirituale intendat primario captare benevolentiam, & per eam remissionem vel mitigationem pœnæ, nam licet injustè conetur corrumpere judicem, quasi emptor legum, *arg l. Quisquis* C *Si certum petet* non tamen simoniacè. Et hoc ita, quando de damno vitando, aut injustitiæ pœnæ evadenda agitur Suarez *d c. 27. n. 19.*

85 Quid si subsit lucri amissio, nisi minantis animum mitiget? R. Videri & hic distinguendum, ut si ex pacto fiat oblatio rei sacræ minanti, extimore amittendi sibi debitum, casu isto oblatum non vacat Simonia, utinec vacaret datum sub conditione non petendi debitum; quia certum est huiusmodi conditionem esse pretio æstimabilem, cum resolvatur in lucrum temporale, & quia apponitur oblationi rei sacræ, non posse vacare vitio Simoniæ. Nisi tamen violentia & injustitia alterius in facienda solutione poneret evidentem vexationem; tunc enim posset spirituale datum non tam pro pretio datum videri, quâ ut inducatur vexator ad bonum faciendum & justitiam, atque ita ad tollendam vexationem. Si verò citra pactum fiat oblatio ejusmodi, nec intercedat nova obligatio in futurum, non potest ea res damnari Simoniæ, cum non tam intendatur lucrum, quam quod suum est recipiatur: ut intentio non faciat, quò minus gratis detur beneficium, aut simile quid. Pro qua parte facit, quòd non possit Episcopus judicari simoniacus qui dat beneficium Titio obæratо, ea intentione, ut satisfaciat suis creditoribus: ut idem sit dicendum, si ipse collator sit creditor cum non sit pejoris conditionis, quam sunt alii creditores? quo casu nec quidem injustitiam committet, si digno conferat. Suarez *d.c. 37.*

De Pœnis Simoniæ.

86 Hæc de materia Simoniæ, & modis, quibus committitur: restat videre de Pœnis huic detestabili pravitati & pestifero vitio, ut habet Extravagans 2. *h. t.* propositis, ad absterrendos homines ab eius exercitio. Ubi prænotandum, in Simonia tria considerari, propositum scilicet internum, pactionem externam verbis vel signis indicatam, & executionem pactionis; secundum quæ Simoniæ tres constituuntur species, scilicet Mentalis, Conventionalis & Realis, juxta Canonistas. Navarr. *d c. 23. n. 103. & in Comment. c. Mandato ult. n. 7. h. t.* Gomez. *ad Reg. de trien. possess. qu. 1. § cum igitur* Redoan. *p. 1. c 2. n 12.* Nam Theologi duas species faciunt, internam scilicet & externam, quod esse peccatum sit aut internum aut externum, atque ita aliam mentalem, aliam conventionalem: hanc iterum aliam completam utrimquè realiter, quam Canonistæ vocant realem, aliam non completam, quæ vel consistit in nudis terminis conventionis, vel ab altera parte tantum

Digitized by Google

tum impleta est, quam Canonistæ vocant conventionalem: ut videatur divisio Canonistarum ratione sua subnixa.

Mentalis hic non accipienda pro modo, proposito seu desiderio interno committendi Simoniam, si in nullum actum exteriorem prodeat; quia hic agitur de Simonia, ut ei pœna externa applicari potest, non potest autem ulla mere mentali, sed illa, quæ actum quidem externum vel effectum habet, malitia tamen eius se non prodit exterius, sed in mente manet, solaque intentione est simoniaca. V. S. Si aliquis conferat beneficium spe remunerationis, alias non collaturus, quæ subsecuta citra ullam conventionem, aut admittat ad Religionem spe alicuius munetis consequendi, de quo in *c. fin. h t.* Sic etiam exhibere munus à manu, lingua, ab obsequio, intentione obtinendi beneficium, alias non exhibiturus, omni pacto & explicito & implicito cessante, est simoniacus mentalis. Invenitur huiusmodi intentio interdum in uno tantum, interdum in utroque.

Conventionalis est, cui subest pactum implicitum, aut explicitum perfectum dandi spirituale pro temporali, non tamen consummatum traditione. Unde patet eam diltinguì à mentali per additionem exterioris contractus, à reali carentiam traditionis.

Realis est, quando conventio est consummata traditione, scilicet & rei spiritualis & ipsius pretii, quod est extra dubium.

Quæritur autem, An quæ ab uno tantum
87 parte est impleta secundum conventionem dicenda sit realis, an conventionalis? R. Si tantum intervenerit traditio pecuniæ, vel rei temporalis, quæ est loco pretii, non posse dici consummatam Simoniam, atque ita tantum dicendam conventionalem, cum traditio rei venditæ demum consummet emptionem, venditionem, quia ante recedi à contractu potest, *tit. C. Quando ab empt. reced lic.* & res alteri vendi ac tradi cum effecta, juxta *l. Quoties 15. C. De rei vendic.* Ut ante traditam rem spiritualem non possit dici consummata injuria, unde nec pœnæ juris habebunt locum ut dicetur inferius.

Controversia major est, si tantum rei traditio intervenerit: quam sufficere aliqui volunt ad constituendam realem Simoniam, & consummatam; ex ratione, quod in emptione præcipuè consideretur res venalis, ut eius traditio videatur consummare emptionem, etiam necdum tradito pretio, si de eo sit sufficiens promissio, secundum eorum præcipuè opinionem, qui per rem traditam volunt haberi fidem de pretio, atque ita eam rem transfire in dominium emptoris, ut vindicari nequeat à venditore, *Gl. in § Vendita & commuuiter ibi DD Instit. De rer. divis.* Facit quòd traditio rei secundum promissionem temporalis rei præviam non possit dici facta gratis, & ponat consummatam iniuriam, ut pœnæ juris tamquam ex delicto perfecto locum habere debeant, qua de re infra. Verum etsi magis dici possit completus contractus traditione rei, quam pretii non potest tamen dici verè completus, donec pretium accesserit, cum secundum veriorem opinionem ante non possit dici transisse dominium, uti est colligere ex *d. § Vendita Instit. De rer. divis.* si penitius textus eius inspiciatur, per quem tenet D. Mudæus in *l Quod vendidi 10. n. 6. & 7. D. de contrab empt.* non censeri habitam fidem de pretio per solam traditionem rei, ideoque rem vindicari posse. Estque ea sententia Navarri, *d. c. 23 n. 103. & in Comment. c. fin. h. tit. n. 28. ubi alios citat* qui ante consummationem per interventum pretii. negat pœnas juris habere locum Adde Suarez *c. 41. num. 6. & seqq.*

His præmissis, certum est peccatum hoc 88
esse gravissimum & mortale; unde in variis Juris Canonici locis vocatur *piaculare flagitium, execrabile, detestabile scelus, pestiferum vitium, simoniaca pestis, cancerosum vulnus*: quod serpit ut cancer, Ecclesiæ pernitiosissimum. Ex quibus patet gravitas illius vitii, ut non possit non includere reatum mortalem, uti clarè colligitur ex illis D. Petri *Act. 8.* verbis, *Pecunia tua tecum sit in perditionem. Video te in felle amaritudinis, & iniquitatis esse.* Ut rectè Paschalis Pont. *can. fin* 1. *q.* 7. dicat omnia crimina ad comparationem simoniæ hæresi quali pro nihilo reputari.

Tantum quæritur, An aliquando possit 89
esse veniale peccatum ex levitate materiæ? R. Generale esse, quod mortale est in suo genere

Digitized by Google

ncie fieri posse veniale ex levitate materiæ, quæ augeri & minui potest, ut in furto esse insensus dicemus, & in præsenti dici potest. Nam pretium potest esse exiguum, & res etiam ipsa spiritualis exiguæ quantitatis, ut parum aquæ benedictæ. Dicendum tamen simpliciter esse mortale hoc vitium, quod nec ex parte pretii, nec ex parte rei spiritualis ita deminui potest, ut transeat in veniale. Posteriùs patet, quia nullum donum gratiæ, quamvis parvum videatur, potest esse vendibile sine gravi irreverentia & Dei ipsius doni: quod licet in suo ordine sit parvum, non potest tamen contemni, & pretio æstimari ac dari, quia non reputaretur tamquam pendens ex gratuita Dei donatione. Priùs probatur, quia licet pretium sit parvum, nihilominus non sine magna irreverentia spiritualis res efficitur venalis, pretio quæ æstimatur; & quò pro minori pretio datur, eò vilius æstimatur, irreverentiamque auget. Quod ita non obtinet in furto, mendacio, aliisque, in quibus materiæ levitas irreverentiam minuit, ut reatum faciat venialem. Probatur ista pars *c. Ex tua* 20. *h.t* ubi qui sex solidos pro sua ordinatione dedit deponendus ab ordine & Monasterio dicitur includendus: & *can. Placuit* 102. *l.q.* 1. ubi tremissem exigentes pro Baptismo dicuntur simoniaci. Tenet hanc sententiam Gloss. Panorm. Felin. & alii, in *d.c. Ex tua* Navar. *d.c.* 23. *nu.*101. & *Cons.*52. *h.t.* Non obstat text. in *c. Etsi quæstiones* 19. *h.t.* nam ibi etsi fiat mentio parvi munetis, non tamen quasi excusaret a Simonia, sed quod non faciat præsumi intentionem talí datum ut esset loco pretii, si non constet, quo animo sit datum, quia dubia in partem meliorem sunt interpretanda. Vide latiùs ista tractata à Suarez *t.*3. *nu.*5. & 6. & *c* 38. *nu.* 2.

Patet itaque ex dictis, omnem Simoniam puniri divino judicio: verum cum plures pœnarum gravitas, quam Dei timor soleat arcere atque avocare à peccandi voluntate, Ecclesia varias pœnas constituit in Simoniacos, uti Excommunicationis, Suspensionis, Privationis, Inhabilitatis, Interdicti, Nullitatis collationis, & alias *Extravag Cum detestabile h.t.*

Æque ut distinctè procedamus, ad mentalem quod attinet, illam priùs intermam, ut nullum opus externum ex ea sit subsecutum, certum est non comprehendi sub pœnis Ecclesiasticis, imò nec illarum esse capacem, cum Ecclesiastica jurisdictio non extendatur directè ad actus merè internos. Quo si exierit in actum aliquem externum, dato vel recepto aliquo secundum intentionem, citra pactum expressum vel tacitum, etsi probabile sit, Ecclesiam posse tale factum punire, de facto tamen non punit, ut patet *c. fin. hoc tit.* quem habet, sufficere eo casu Deum placare pœnitentia, ut qui solus sit offensus.

Verum dubitatur, An conventionalis subsit pœnis Ecclesiasticis? R. Videri illam ponere sufficientem materiam pœnæ Ecclesiasticæ, cùm actus sit externus continens contractum perfectum, perficitur enim emptio solo consensu in rem & pretium, ut etiam per eum ponat injuriam rei spirituali. Et ita tenuisse Tranered. refert Gloss. in *c. Tua nos* 34. *h.t.* & sequitur Redoan. *p.*4. *c.*9. *n.*2. & *seqq.* Gomez. *ad Reg. de trien. possess. q.*12. §. *Quid accendum*, ubi ait beneficium esse dimittendum acceptum ex sola promissione, sine ullo complemento. Verùs tamen Simoniam puræ conventionalem, id est à neutra parte completam, non puniri pœnis jutis positivi ipso facto latis contra simoniacos, atque ita per eam non incurri censuras, inhabilitates, privationes, si quæ ipso jure latæ. Ratio est, quod talis conventio non ponat nisi conatum, qui inapis non debet nocere, ut solus insufficiens ad inducendam pœnam, *arg. c. Non præstat De R. I. in* 6. Quò facit, quod jura loquentia de pœnis Simoniacorum, tantum verbis notantibus tantum dationes & receptiones, & eos, qui dando vel recipiendo Simoniam commiserunt, simoniacè ordinati, electi, postulati, confirmati, beneficium consecuti, *Extravag. 1. & 2. h.t. can. Presbyter & passim l. q.* 2. & *qu.* 3. *c Non satis* 8 *c. Insinuatum* 1. & *passim h.t.* Quæ loca tantum actiones simoniacas puniunt, ut ad conventiones, quæ actus non puniunt, non sint extendenda; cum pœna per legem imposita non obliget, donec actio eo modo, quo per legem expressa puniatur, committatur & compleatur.

Et li-

Digitized by Google

Et licet dissentiendum non sit, etiam Simoniam conventionalem ponere grave peccatum per externum, ut subsit foro Ecclesiæ, atque ita punitri ab ea possit: quod negatur; non tamen dici potest, ideo de facto pœnam illi per Ecclesiam esse impositam, quod tantum quæritur V. Suarez *c.* 55. *n.* 12. 13.

92 Quid si fuerit impleta ex parte ementis tantum per dationem pretii? R. Etsi possit videri esse locus pœnæ, quia conventio exierit in actum exteriorem, dicendum tamen, necdum poni causam sufficientem incurrendi pœnas ipso facto, quippe quæ non soleant incurri, nisi delicto perfecto, quod dicto casu inchoatum quidem, non tamen perfectum, cum tantum ex parte ementis intervenerit pretium, spirituali necdum contracto, ut irreverentia contra illud non possit dici completa, in qua tamen ponitur ratio Simoniæ; ut secundum regulam, quod pœnæ sint potius molliendæ, quam exasperandæ, non sint maleficio non perfecto imponendæ hoc casu. Facit, quod commissio rei alienari prohibitæ non incurratur per solam venditionem, aut etiam numerationem pretii accedentem, si non sequatur traditio. Navarr. *d. c.* 23. *n.* 104. Suarez *d. c.* 55. *n.* 16.

93 Major controversia est, si ex parte vendentis impleta fuerit conventio, collatis scilicet Ordinibus aut beneficio, promisso quidem non tamen dato pretio? Resp. Esse quidem hic commissam isto casu irreverentiam, propter traditam aut per actum spirituale respectu promissionis, licet non completæ per realem dationem: dicendum tamen; probabile esse & hoc casu necdum obtinere pœnas, quod necdum sit maleficium peractum. Ut procedat ratio in casu superiori allata; quia desiderant Canones passim utriusque implementum, datum scilicet & receptum, ad simoniacam labem incurrendam. Facit, quod non possit dici perfectior contractus, tradita tu fine pretio, quam tradito pretio sine re, cum & illo casu possit res vindicari, secundum tradita *ad* §. *Vendita verò infin. de rer. divis.* Pro qua parte facit *Extravag.* 2. *h.t.* quæ tantum videtur eos excommunicationi subjicere, qui dando vel recipiendo committunt Simoniam atque ita realem ab utraque parte completa. Et ita tenet Navarr. *d. c.* 23. *n.* 104. & *in c. Si quando sup. de rescript. excepit.* 4. *n.* 3. & 4. Cov. *ad c. peccatum p.* 2 §. 8. *n* 7. & 8. Less. *lib.* 2. *c.* 35. *dubit.* 27.

Verum quia non idem obtinet in omnibus 94
censuris, discurrendum de singulis censuris & pœnis, quæ propter Simoniam incurruntur. Et certum est, reali Simoniæ utrimq; completæ. Primò esse propositam Excommunicationem, quam reus ipso jure incurrit per Simoniam commissam in Ordine, beneficio & ingressu, saltem de jure novo. De Ordine & beneficio probatur *d. Extravag.* 2. ubi facit mentionem Ordinum ita susceptorum, uti & electionum, postulationum, præsentationum, aliarumque provisionum. Ubi eiusmodi pœna extenditur etiam ad mediatores, ut parentes, amicos, procuratores, & concernit quoslibet Simoniacos, sive manifestos sive occultos. Eadem censura potest & dici concernere eos, qui pro tonsura prima dant vel recipiunt, quia per illam quis constituitur in ordine Clericorum, secundum dicta sup. *cod. n.* 14 Suar. *c.* 56. *n.* 5.

De ingressu probatur per *Extravag.* 1. *h. tit.* 95
ubi Urbanus IV. Pont. dantes aut recipientes pro ingressu in Monasterio, tam virorum quã mulierum, ipso jure declarat excommunicationem incurrere. Quod ipsum frequentius in mulierum Monasteriis contingit, ad quæ fœminæ plerumque non admittuntur, nisi cum promissione & pacto dotis persolvendæ; aliarumque expensarum, non sine scandalo: ut consuetudine ea res excusari nequeat, & per *d. Extravag* 1. sa improbata tamquam corruptela. Nisi tamen necessitas excuset exactionem, qua de re actum sup. *eod. num.* 16. ubi etiam dximus; sponte oblatum citra noxam recipi, uti & probat *d. Extravag* 1. Videtur tamen quoad Moniales hæc censura sublata, cum Navarr. *d. c.* 23. *n* 109. dicat Innoc. VIII. declarasse Moniales eam non incurrere, nisi ob receptionem cum pacto, aut alicuius non idoneæ ob largitionem; & Clemente VII. concessisse, ut Moniales nullam Simoniæ pœnam incurrerent propter pacta & conventiones circa dotes, circa commodum earum victum, Trid. autem *Sess.* 25 *c.* 16. *de reform.* vetuit ante professionem quid recipi, excepto victu & vestitu novitii & novitiæ illius tem-

Digitized by Google

portis, quo in probatione est, quocumque prætextu.

96 Posset dubitari, An hæc Simonia incurratur dato aliquo aut recepto pro receptione habitus? Resp. Ei videri, eo quod textus absolutè loquatur, & recepto ad habitum pretio interveniente culpam habeat Simoniæ. Probabile tamen, non incurri hanc censuram ante professionem, per quam demum consummatur traditio rei spiritualis, quæ per receptionem ad habitum tantum est inchoata. Quo facit, quod *d. Extrav.* 1. loquatur de receptis pro ingressu, qui denotat professionem, ut pretium pro habitu licet simoniacè datum non ponat hanc censuram.

97 Secunda est Suspensio, quam incurrit Conventus, recipiendo simoniacè aliquem ad Monasterium, & probatur clarè per *d. Extrav.* 1. quæ videtur concernere omnem actum sive officium Capitulare, quod requirit jurisdictionem sive administrationem Ecclesiasticam; nam illud subjectum non est capax alterius suspensionis. Eamdem & incurrit simoniacè ordinatus, quoad suorum Ordinum executionem, *d. extravag.* 2. *h. t.* Plura Suarez *d. c.* 56. *n.* 9. *& seq.*

98 Q. An & quoad beneficium, officium? R. Minimè, cum *d Extrav.* 2. loquatur tantum de Ordinis executione, ut non sit extendenda suspensio ad alia; cùm pœnam contineat. Nec facit, quod ibi Poan. omnes pœnas juris antiqui voluerit ipso facto incurri; nam cum tantum singulariter exprimat suspensionem quoad Ordinis executionem, dicendum eam non concernere beneficia & officia, cum exceptio firmet regulam in non exceptis.

De ordinantibus non videtur loqui *d. Extrav.* 2. ut videantur ipso jure non suspensi: habet tamen *c. pen. h. t.* eos manere suspensos hoc ipso ab ordine per triennium. Sixtus verò V. in Bulla sua contra malè promotos, incip. *Sanctum & salutare*, declarat vit ipsos ordinantes hoc ipso manere suspensos à collatione quorumcumque Ordium, etiam ipsius tonsuræ, & ab executione omnis muneris Pontificalis: ut jurisdictio & administratio ipsis sit salva, quia pœnæ non sunt extendendæ. Suarez *d. c.* 56. *n.* 17. *&* 18.

Quantum ad Simoniam in beneficio, conferentem incurrere aliquam suspensionem à beneficio non est jure proditum; uti nec proditum, eam incurri ab ipso recipiente quoad beneficia ante obtenta. Nam quoad beneficium obtentum simoniacè *d. Extravag.* 2. impedit adquiri jus ad illud, & fructus negat fieri eius, cui talis collatio facta, quod non concernit suspensionem, sed pœnam alterius ordinis, de qua mox: ut verius sit, quoad obtenta eum non suspendi. Per Simoniam autem commissam circa beneficium dicendum, non suspendi reum ab Ordine, cùm nullibi textus extet eam suspensionem inducens. Suarez *d. c.* 56. *n.* 19.

Quæritur autem, An suspensio ista incurratur per Simoniam completam tantum ex parte rei spiritualis? R. Excommunicationem non incurri, impleta Simonia tantum ex parte rei spiritualis, probabile esse, dictum est supra *cod. n.* 93. idque propter *d. Extrav.* 2. in verbis *dando vel recipiendo*, quæ videntur requirere, utraq; pars sit completa, quam vis illa verba sint dubia, & possit dici, ad excommunicationem sufficere, traditâ esse rem spiritualē. De suspensione major est dubitatio. Et Nav. quidem negat ei locum esse, nisi completa utrimq; Simonia, *c.* 23. *n.* 103. *& c.* 25. *n.* 68. Cov. *ad Reg. Peccatum p.* 2. *c.* 8. *n.* 7. *&* 8. Quam sententiam præ receptam adfertur, & probari videtur per *d. Extravag.* 2. in V. *dando vel recipiendo*, scilicet tam rem spiritualem quàm pretium. Et ad hoc induci potest textus in *c. de hoc* 11. *h. t.* ubi vis ponitur in eo, quod promissa sint recepta. Denique facit generalis regula, pœnam non incurri, nisi actu, cui imponitur, perfecto, qui hic perfectus dici nequit nisi pretio recepto. Videtur tamen de rigore juris sufficere traditio rei spiritualis, sub promissione pretii, licet necdum soluti, eo quod traditio illa contigerit intuitu promissionis: ut dicenda sit simoniaca, siquidem non sit facta gratis, cum promissio dandi pro spirituali tēporale faciat non esse gratuitam collationem. Quod probatur per *c. ponuit. h. t.* ubi promissio vel juramentum, de non molestando ordinantem receptum, facit & ipsum & ordinatum esse suspensum. Facit eodem *c. nobis* 27. *h. t.* ubi electio facta sub promissione solvendæ pecuniæ declaratur simoniaca, ut non gratis facta. Ut ea sententia, saltem quoad suspensionem, ex vi verborum videatur jure veriori.

99

Nec

Nec facit, quòd promiſſio talis ſit irrita & nullius momenti: nam & ipſa pretii datio eſt irrita, cum ſit reſtituendum, ut infra videbitur, & tamen ſatis eſt temporale verè dari, atq; ita etiam ſatis erit intercedere promiſſionem. Nam quod jus irritet actum, non tollit Simoniæ malitiam, nec rationem onerosi contractus, nec dationis non gratuitæ. Quò facit *can. ſi quis* 115. *l* 92. ubi dicitur non gratis acceptum, quod acceptum ſordidis precibus oris. Non poteſt autem negari, ſordidas eſſe preces: quæ continent promiſſionem temporalē. Unde Gratianus, *l.* 9. 6. *in fine* § *ſi autem*, comparat promiſſam eſſe pecuniam & datam. Admiſſo tamen moderamine per conſuetudinem hac in re inducto, ſubſequente poſtea pecuniæ traditione, certum eſt cenſuras tunc incurri, etiamſi non totum pretium datum ſit, ſed dati æquum, etiam in minima quantitate uti è contra dato pretio pro ordinatione, ſi illam inciperet Epiſcopus conferre, quia ſtatim in primo gradu foret conſummata Simonia, & haberent locum pœnæ, ſaltem ex nunc quia delictum eſt perfectum. Navarr. *d loco ſup. cit.* Caſſad. *Deciſ. 5. de conſtit. & deciſ 2. de Simonia.* Cov *ad Reg. Peccatum p.* 2. § *n.* 7. Suar. *d.c* 56 *n* 24. *& ſeqq.* Binſf. *ad rubr. & t. Notab.* 13. § *Tertium.*

Sed dubium eſt, An & rettotrahatur cenſura ad tempus commiſſi criminis per traditionem rei ſpiritualis? R. Ita velle Nav *d.c.* 23 *n.* 104. quaſi fuiſſet ſuſpenſa cenſura, ut perfecto poſtea contractu ex tunc incurreretur. *Arg. l. quadam* 15. *D. de reb. dubiis* Verum non videtur eius modi rettotractio habere fundamentum in *d Extrav.* 2. quia loquitur de Simonia utrimque completa. Et facit, quòd ut irregularitas tunc contrahitur, quando mors inſequitur, non etiam quando ſit vulneratio, quia tunc delictum eſt completum. Ita etiam cenſura non incurratur, niſi completo delicto. Ut ante ſolutionem pretii ordinatus non ſit ſuſpenſus & celebrans non fiat irregularis, quia non celebrat cum cenſura. Sic & talis ordinatus abſolvit ſacramentaliter ante pretii exſolutionem. Eſt enim hæc rettotractio ſecundùm quamdam juris fictionem, effectus autem cenſuræ requirunt realem ejus exiſtentiam, ut, illa non poſita, effectus non impediantur, nec poſſint dici poſtea inficiex ſubſequente cenſura per Simoniam realiter completam. Quò facit *c. Apoſtolica inf. De Cler excom* ubi ſe excommunicatum ignorans non redditur irregularis, ſi poſtea intellexerit ſe antea excommunicatum fuiſſe, quia defuit contumacia. Ut eum non ſit effectus aliquis iſtius rettotractionis cenſuræ, ea non ſit admittenda, niſi fortè quoad punitionem in excommunicatione vel inhabilitatem ad beneficia adquirenda, ad quam non eſt opus cenſura. Vid. Suar. *d.c.* 46. *n* 34. *& ſeqq.* Leſſ. *d. c.* 35. *n.* 151.

Tertia pœna eſt infamia, *c. ſanè* xv. *q.* 3. qui tantum loquitur de Simonia commiſſa pro obtinenda ſede Epiſcopali, & conferendis Ordinibus, & eligendo; generalius loquitur *can. 101 l. q.* 3. Quod accipe de infamia juris, quæ ponit impedimentum & inducit irregularitateni, *c. Infamibus De R. I. in* 6. Idque poſt ſententiam, Suarez *d c* 56. *n.* 21.

IV. Irritatio actus: quæ quia paſſim non 102 habet locum, diſtinguendum inter actus, quorum aliqui ſunt actionum ſeu functionum ſpiritualium, relinquentium interdum effectū aliquem permanentem, ut ordinatio Sacerdotis, conſecratio Epiſcopi, profeſſio & ſimiles aut etiam non relinquentium, ut benedictio nubentium, ciborum &c. Aliqui verò ſpirituales rerum permanentium, cuiusmodi ſunt adquiſitio beneficii & officii Eccleſiaſtici. Ad primum genus quod attinet, functiones eiusmodi, licet ſimoniacè factæ, validæ ſunt & ratæ, ſiumque habent effectum, niſi irritabiles ſint per Eccleſiam, & lex irritans eas ſit data: neque enim Simonia ex vi & natura ſua illas irritat. Hinc ordinatio ſimoniaca rata eſt, quoad ſubſtantiam & effectum characteris, quia ad ſubſtantiam requiſita adſunt. Item Baptiſmus, Confirmatio, Conſecratio Euchariſtiæ valida ſunt; ut & extrema Unctio non iteranda propter Simoniam, etſi non recipiatur eius effectus. Matrimonium quoque licet emptum in ratione Sacramenti effectum nihilominus habet. Sed & conſecrationes Eccleſiarum & aliarum rerum tenent; nam licet ex parte conſecrantis ſint potius execrationes, juxta *c. Eccleſia* 1. *q.* 4. quia conſecrans, quantū in ſe eſt, eas potius polluat, nō tamen etiā quatenus exercētur ex poteſtate & auctoritate Eccleſiæ, Profeſſionē Religionis ſimoniacā non

Digitized by Google

inveniuntur irritasse Ecclesia, etsi irritare posset: vult tamen ita receptum dimitti & transferri ad strictius Monasterium, *c. de regularib. c. quoniam & c. veniens h. t.* Quod decretum Ecclesiæ est potius sententiæ ferendæ, quàm latæ, cum in dictis locis non utatur Pont. verbis ad latam sententiam spectantibus, sed ferendam. Quoad actus jurisdictionis vel administrationis, jurisque ecclesiastici, ordinatos ad conferendum beneficium aut officium ecclesiasticum, irritos eos ipso facto esse patet *d. Extravag.* 2. Eius ordinis sunt electiones, postulationes, confirmationes, provisiones, & aliæ dispositiones, quæ jubentur ibi viribus carere, ut iis non sit inhærendum. Latius de his Suarez *c.* 57. *n.* 2. *& seqq.*

103 Quantum ad secundum genus functionum, earum adquisitio ex natura rei non est irrita, sed valida, cum talium traditio fiat consensu eius, qui circa illas jus habet, quem ut non impedit Simonia, ita nec eius effectum. Suar. *d. c.* 57. *n.* 11. *& seqq.* Ecclesia tamen beneficiorum ecclesiasticorum simoniacam adquisitionem ita irritavit, ut nullum jus aut titulus adquirenti accedat. Hæc irritatio clarè colligitur ex *d. Extravag.* 2. §. *per electiones*, ubi idipsum exprimitur. Patet etiam ex *c. Matthæus* 23. *h. t.* ubi regimen Ecclesiæ simoniacè adquisitum celeriter ac sponte est dimittendum ab eo, qui vult consultum animæ suæ non alia de causa, quàm quod circa illius retentionem nullum jus habeat. Ratio irritationis est, quod meritò quis puniatur in eo, in quo deliquit, & quidem ipso jure, quia pœna est in adquirendis, non etiam in adquisitis. Felin. *c. in nostra num.* 23. *sup. de restr.* Redoan. *p.* 2. *c.* 10. *nu.* 33. Suarez *d. c.* 57. *nu.* 22. *& seqq.* Non tenetur autem reus tantum dimittere beneficium, verum & fructus ex eo perceptos, quia nullum habet jus in beneficio, ut eos ex re non sua perceperit, quod est contra justitiam, *d. Extravag.* 2. Imò etiam ad non perceptos sua culpa; quos percipere potuit secundum ea, quæ traduntur de restitutionibus fructuum in §. *si quis à non domino Instit. de rer. divis. & Cod. de rei vindic.* Quod tantum accipiendum de fructibus ratione tituli, qui nullus est, perceptis; nam quantum ad stipendia ratione Missarum, aut oblata ratione suffragiorum, autaliàs, non sunt restituenda, quia non concernunt fructus beneficii, sed stipendia sunt laborum personalium. Navar. *Cons.* 90. *n.* 2. Cassad. *decis.* 6. *de peccato.* Suarez *d. l. n* 25. *&* 26.

Q. An & distributiones ratione interessentiæ in divinis retineat? Resp. Id velle Navarr. *d. loco*, ex ratione quod competant ratione laboris personalis: fecutiorem tamen esse contrariam sententiam & veriorem, quod non respondeant illi laboti utcumque sed ut fundato in tali titulo, & quod distributiones suo modo computentur inter fructus beneficii. Suar. *d. n.* 26. 104

Habet hæc pœna locum non tantum in Simonia publica, verum & occulta, cum de Jure non fiat talis distinctio, *& d. c. Matthæus* loquatur de Simonia occulta. Idipsum clarè exprimitur in *d Extravag* 2. ut dubio non sit locus. Deinde etsi nulla foret specialis declaratio super illa re, ex ipsa natura talis pœnæ sequitur iste effectus, cum obligatio dimittendi beneficium, & restituendi fructus nascatur ex irrita collatione, & nullitate adquisitionis, non referat Simonia sit occulta, an manifesta. Covarr. *ad Reg. Peccatum p.* 2. §. 8. *n.* 7. *vers. Apud veteres*, Suarez *d. c* 57. *n.* 27.

Quid si per tertium interventorem, non etiam ab eo, cui beneficium collatum, commissa sit Simonia? Resp. Si scivit, & non contradixit, omninò esse invalidam collationem, quia pexalium faciens per se facere videtur. Quod si contradixit, & nihilominus beneficium sibi conferri patitur, non est collatio extra noxam, ut patet ex *c. sicut* 33. *h. t.* quod ut non noceat tertii factum, requirit contradictionem. & ignorantiam; cum suscipiendo beneficium videatur cooperari. Unde si contradixerit, & ignoraverit per tertium datam esse pecuniam, suscipiendo beneficium, aut electioni consentiendo, aut confirmationem petendo, non incurret pœnam nullitatis, ne factum alterius alicui iniquè noceat, *d. c* 33. ubi subjungitur, *nisi postea consenseris, pecuniam solvendo promissam, aut reddendo solutam*. Quæ mutatio fiante obtentum beneficium contigerit, eodem modo irritabit collationem, & similes actus 1. atque si numquam contradixisset quò faciunt priora verba, *à qua postmodum minimè recessisti*. Suarez *d. c.* 57. *nu.* 28. 29. 30. 105

Qui si

Quid si subsequatur obtentum beneficium? 1026 ista mutatio? Resp. Si tantùm solvatur amico pretium animo liberali, ne in damno maneat, aut sine causâ patiatur detrimentum, non etiam animo approbandi, clarum est, eum non commisisse Simoniam. Navarr. *Conf.* 10. *h.t.* Si verò solvit, approbando & ratificando factum, tunc involvitur vitio Simoniæ, cum quoad intentionem illud habeat pro subjecto. & sit Simoniæ approbator, quod sufficit ad malitiam illius speciei quò facit argum. *c. cum quis* 23. *de sent. excom. in* 6. Non videtur tamen illo casu incurrere ipso facto pœnam irritationis, electionis autem missionis beneficii, cum electio & collatio à principio fuerit absque vitio, quæ per subsequens peccatum nullibi per jura irritatur, sed tantum per præcedens, quod eam simoniacam facit. Et licet ex *c.d.* 33. colligatur à contrario sensu, ad culpam aut pœnam posse imputari non tamen ad eam incurrendam eo modo, non incurreret, si Simonia præcessisset. *Gl. in d.c.* 33. *h.t.* Suarez, *d. c.* 57. *n.* 32.

Denique si ignoraverit pro beneficio eius nomine esse datum pretium, & non contradixerit, quia non habuit suspicionem ad contradicendum, distinguunt communiter DD. ut, si pretium sit datum in odium istius personæ ab inimico quodam, ad impedimendum eius effectum, non impediatur beneficii indimittere, cum Ecclesia non patiatur innocentem iniustè pati, nederetur occasio pessimis hominibus iniurias inferendi innocentibus & dignis, atque impediendi promotiones alioquin fiendas, *c. nobis* 27. *& d.c. sicut* 33. *h. tit.* Suarez *d. loco n.* 33. Si verò datum fuerit in favorem & beneficientiam provisi, validâ quidem non est provisio.

Verùm disputatur, An ipso jure sit invalida? 1027 Resp. Non irritam esse, sed irritandam, vellè Navarr. *Conf.* 95. *h.t.* ex ratione, quòd hujusmodi simoniaca collatio vel electio nullibi dicatur ipso facto irritari, sed potiùs irritanda, ut in *d. c.* 27. *& in c. penult. sup. de elect.* Verius tamen, eiusmodi collationem ipso facto esse irritam: & probant primò, quod ipse ignorans, ubi sciverit vitium suæ collationis, teneatur continuò in conscientia beneficium relinquere, nulla exspectata sententia, vel à superiore remedium petere, juxta *c. ex insinuatione* 26. *h.t.* Ipso jure non tenetur patet ex *d. c.* 33. ubi parvuli, quibus ignorantibus Simoniacè à parentibus quæsita beneficia, ea debent dimittere, non ex alia ratione, quàm quòd possideant non sua. Hinc tenebitur talis restituere omnes fructus non tantum à die cogniti vitii, sed obtenti beneficii, ante cognitum quidem vitium tamquam bonæ fidei possessor, ut ad consumptos non teneatur, postea verò ad omnes, tamquam possessor malæ fidei. Nihil obstat *d.c.* 27. in quo dicitur reprobanda coliatio, nam illud verbum non accipitur, quasi non esset irrita ipso jure, sed pro reprobata, ut contineat sententiam latam, non etiam ferendam, & ab origine reprobandam, atque ita declarandam nullam. Suarez *d. c.* 57. *n.* 34. 35. & 38. Secundò probatur, quod talis ad idem beneficium manet inhabilis, nisi habita dispensatione Pontificis indignitatibus & curatis beneficiis, in simplicibus verò Episcopi, *d. c. pen. sup. de elect.* quod est signum sufficiens, fuisse impedimentum ad tale beneficium obtinendum, cum minùs sit liberè dimissum recipere absque vitio, quam obtinere validè titulo vitioso. Est autem differentia inter eum, qui ignorat pretium datum, & non contradixit, & eum, qui scivit datum pretium, quòd prior ille, si bonâ fide possideat beneficium per triennium, utatur regula Cancellariæ de triennali possessione, quamvis dubium sit, an veram præscriptionem in conscientia adquirat; posteriori verò non gaudeat ista regula tum & probabile est eum non gaudere conventionalem simoniacum, de qua consultatur Gomez. in *Reg. de triennali poss. q.* 12. ubi vult non impediri regulæ istius usum in eo, qui posit provisionem beneficii aliquid dedit aut promisit Suarez *d. c.* 57. *n.* 39. Prædicta nullitas etiam obtinet, si collator ignoraverit simoniam, quæ cum mediatore fortè intercessit, quia irritatio directè fertur in omnem provisionem simoniacè factam, non facta differentia inter scientiam & ignorantiam conferentis, aut vi posita in eius culpa. Suarez *ibid. n.* 40. Nullitatem istam procedere in Simonia commissa contra jus divinum non est dubitandum.

Quæritur de ea, quæ commissa contra jus 1028
Ecclesiasticum in beneficiis? Resp. Esse, qui negent, permutationem jure Ecclesiastico

simoniacam, inducere nullitatem adquisitionis permutatorum beneficiorum; ea ratione, quòd in pœnis sit benignior faciendæ interpretatio, & coarctandæ sint ad delictum maximè proprium ac naturale; quale est hæc in materia contra jus divinum. Adducitur pro ea parte c. 4 *sup. de transact.* ubi ratione transactionis super litigioso beneficio non inducitur privatio, cum causa dicatur audienda, in irritum revocata transactione. Dicendum tamen & eam impedire adquisitionem juris ad beneficium tale. Abbas *ad c. universorum* 8 *num.* 6 *sup. de rer. permut.* ss. Redoan. *p* 3 *c.* 8. Suar. *d. c.* 57. *n.* 41 & 42. & facit text. *in c. Constitutum sup. d. t.* ubi permutantes propria auctoritate spoliantur beneficiis suis, per sententiã potius declaratoriam criminis, & executionis pœnæ quàm definitivam, quamvis eo verbo utatur ibi Pont. Item facit *d. Extrav.* 2. *h.t.* annulans omnes provisiones simoniacas, ut hæc non possit dici exclusa, nec benigna interpretatio habere locum, salva verborum propietate. Non obstat *d. c.* 4. quia ibi tantùm resmansit in terminis Simoniæ conventionalis.

Habet itaque adquisitionis irritatio per *d.* 109 *Extrav.* 2. locum in electionibus, postulationibus, provisionibus, in Monasteriis, dignitatibus, personantibus, officiis Ecclesiasticis, & quibuslibet beneficiis, ut textus ibi subjicit, ut nominationes, præsentationes sint nullæ, quia pertinent ad provisiones. Quod autem in ista *Extrav.* 2. dicitur de officiis Ecclesiasticis, Navarr. *c.* 23. *n* 111. *§ septimo* accipit de officiis, quæ sint beneficia, cujus ordinis sunt Prioratus, Abbatiæ & similes, non etiam de iis, quæ beneficia non sunt. Cujus opinio est benigna in pœnalibus: loquiturq; *d. Extrav.* 2. de officiis ordinariis Ecclesiarum & Monasteriorum, ut Auditoratus, Clericatus Cameræ, & similia, non comprehendantur sub eius decisione. Suarez *d. c.* 57. *n.* 46. *& seqq.*

Dubitatur autem, An adquisitionis irritatio obtineat in conventionali complem ex 110 parte beneficii tantùm? R. Videri collationem istam tenere, quod uti excommunicatio, de qua *supra eod. in* 93. non habet locum isto in casu, ex ratione, quòd non sit pœna infligenda nisi delicto perfecto; non est autem perfectũ nec dam numerato pretio. Navarr. *d. c.* 23. *num.* 104. ita nec irritatio inducta per *d. Extravag.* 2. debeat habere locum, ut ille, cui collatio facta possit beneficium retinere, donec pretium solvatur. Quam sententiam secundum stilum Curiæ procedere tradit ibidem Navarr. cum in rigore contrarium videatur dicendum. Quod si postea impleatur Simonia per dationem pretii, tunc legem irritantem habere situm effectum & possessorem effici malæ fidei, ac teneri ad restitutionem fructuum, non tantùm post completam Simoniam perceptorum, verum & ante tempore collationis, cum eiusmodi irritatio traharur retrò, idque ex stilo Curiæ. Dicenda itaque prima collatio valida aliquo modo fuisse, cum facta sit ab eo, qui habuit jus conferendi, non tamen absolutè, sed dependenter à futuro eventu solutionis pretii. Non facit quod collator non intenderit non conferre nisi sub obligatione dandi; quia ista obligatio est de re turpi, ut habeatur pro non adjecta, & non impediat, quò minus sit absoluta voluntas conferendi beneficium. Ut sit in potestate eius, qui taliter collatum beneficium, non consummando Simoniam per solutionem pretii, ad quam, quia illicita est, non tenetur retinere beneficium, ut non simoniacè collatum, & fructus suos facere, cum beneficium pro tempore isto ad eum pertineat. Nec potest dici, ista via dari licentiam hominibus committendi Simoniam conventionalem, & astutiam infidelitatemque non melioris conditionis; quia non tam datur licentia peccandi, quàm ut tàm rigoroso delictum non vindicetur, & quod temporale commodum alius consequatur, est per accidens. Et licet jure non irritetur talis collatio, potest tamen per sententiam irritari, quod sufficit ad reprimendam istam licentiam. Plenius ista tractat Suarez. *d. c.* 57. *n.* 50. *& seqq.*

Q. An dicta de irritatione, tatione Simo- 111
niæ, habeant locum in simoniaca electione Rom. Pontificis? Resp. Hoc posse videri, per *can. si quis pecunia Dist.* 70. ubi qui pecunia Sedem adquisivit, non Apostolicus, sed apostaticus dicitur haberi. Verùm iste canon parũ facit, cùm non tam de electo per pecuniam agat, quàm de eo, qui non electus concordi & canonica electione Cardinalium. Id verò expressit Julius II. in *Constit. cum tamen divino an.* 1503. & electionem talem irritavit, aliasq;

pœnas

pœnas induxit. Statutum tamen jure communi, propter vitandum majus periculum schismatis, ut contra illam electionem factam canonice nulla admittatur exceptio, *Clem. ne Romani de elect.* ex ratione quod Pont. non habeat in terra superiorem, per quem error in eius electione commissus corrigatur. Quod ius commune habet suam vim, non obstante dicta constitutione Julii II. quæ non videtur recepta, & per Constitut. Pii V. 85. derogata intelligitur, ut ait Suarez *d. c. 57. in fine.* Quò facit quòd dictum supra *de elect. n.* 33. excommunicationem electi in Rom. Pont. non impedire valorem electionis, ex dicta ratione. Hæc quoad irritationem beneficii simoniacè obtenti.

112 Dubitari posset, An Simoniacus in ordine aut beneficio privetur beneficiis prius obtentis? R. Excepta Simonia confidentiali, de qua infra, & examinatoribus ad beneficia Simoniâ in examine committentibus, qui privantur beneficiis ante quomodocumque obtentis, secundum Trid. *Sess. 24. c. 18 De reform.* probabilius esse, non incurri ipso facto per Simoniam privationem beneficiorum ante legitimè obtentorum: & ita habet communis sententia, ut videre est apud Abbat. in *c. cum Clerici n. 2. sup. de pact.* Felin. in *c. Infinuatum 13 h. t.* Suarez. *c. 58. n. 4. qui plures citat:* qui dicunt Simoniam supervenientem non inficere titulum jam adquisitum, ut multò minùs super uno beneficio commissa adficiat alia legitimè obtenta. Fundatur hæc sententia in eo, quod non inveniatur textus, per quem talis pœna infertur ipso jure, sive textu autem aut Canone pœna non sit inducenda. Nihil facit *c. inquisitionis 13. in pr. sup. de accusat.* quia recte accipitur de beneficio simoniacè accepto, aut si & de aliis sit intelligendum, non tamen ipso facto, sed per sententiam declaratoriam. Quò facit, quòd ibi Simonia comparetur homicidio, quod non privat ipso jure prius obtentis, *c. clericis 5. sup. me Clerici vel Monachi &c.* Et facit, quòd *d. Extrav.* 2. non irritet beneficii adquisitionem, nisi simoniaci, de possessis autem ante non loquatur.

113 Unde resolvitur quæstio de actionibus inter se subordinatis, veluti electione & confirmatione, An infirmetur electio propter commissam Simoniam in confumatione? Resp. Tantùm esse irritam confirmationem, non etiam electionem, quæ rite facta est, ut vitium illius non debeat hanc inficere. Facit, quòd subsequens Simonia non privet ipso facto juribus prius rite adquisitis, nullo enim hoc jure ostendi potest. Et pro ea parte adducitur textus in *c. si confirmationem 39. de elect. in 6.* ubi vitium circa confirmationem non adficit electionem canonicam præcedentem, quamvis è contra vitium electionis adficiat confirmationem, quæ ponitur per vitium in electione commissum. Et hoc ita de facto; nam irritanda. venit per condemnationem judicis, quo modo intelligendus Felin. & alii in *cap. sicut tuis 33. h. tit.* Suarez *d. c. 58. num. 7.* Quod & dicendum de beneficiis, ut condemnatione judicis possit illis privari, antequam tamen recte iis utitur, fruitur, & in alios resignat, eam quam ius plenum habens. Navarr. *Consil. 92. h. t.* 114

Postremo quæritur, An Simoniacus in beneficio fiat inhabilis ad obtinenda in posterum beneficia? Resp. Indubitatum hoc esse quoad ipsum beneficium simoniace obtentis sine speciali dispensatione, *c. pen. sup. de elect. & ibi* Abbas *& in c. de simoniacâ 22. h. t.* quoad alia negat Navarr. *Consil. 91. n. 5. & consil. 92. n. 5. h. tit.* Videtur tamen id velle Constitutio Pii V. quam citat Navar. d. loco qua inhabilis perpetuo ad ea & quæcumque alia beneficia obtinenda declaratur, Ut non possit dici requisitam sententia condemnatoria, aut etiam declaratoria, cum talis pœna sine actione hominis per ipsam legem immediatè inferri possit. Addit tamen Navar. eam Constitutionem non esse usu receptam quoad effectum istius pœnæ. Plura Suar. *d. c. 58 n. 9. & seq.*

Quinta pœna est Restitutio pretii pro re 115
spirituali accepti. Cuius restituendi obligatio accipientem tenet, non in casu, quo non est solutum, neque enim potest obligari, qui dedit rem spiritualem, nullo accepto pretio: sed in casu, quo pretium est datum. Et omnino procedit, si pretium datum sit, non recepta re spirituali, nam eo casu pretium non est absolutè datum, aut liberaliter, sed sub pacto oneroso, & conditione sibi dandi spirituale. Quæ conditio licet sit turpis, dum tamen non impletur, sufficit, ut voluntas non habet effectu absolu-

Digitized by Google

absolutum transferēdi pretium in dominium alterius, sed tantum sub conditione, ut ea non impleta, teneatur accipiens restituere, quod accepit, & quidem ei, qui dedit, non etiam Ecclesiæ aut pauperibus. Navarr. *d. c. 23. n. 104.* sive iuspicias ius naturale, sive Ecclesiasticum. Prius patet, quia dans non abdicavit à se dominium dati pretii nisi sub conditione, qua non impleta non potest dominium pretii ab eo abscessisse, ut illi sit restituendum, non etiam satisfiat dando Ecclesiæ aut pauperibus, quibus nihil juris potest dici quæsitum ad pretium taliter datum. Probatur posterius, quia Ecclesia non punit Simoniam conventionalem tantùm ex una parte impletam, saltem ipso facto; certum autem est, quòd talis punitio sit pœna

Non obstat *l. si ob turpem pen. D. de condict. ob turpem caus. & l. 2. C. eod.* ubi acceptum ex utraque parte turpi de causa non est restituendum danti, quòd in pari causa potior sit possidens; nam ea regula obtinet conditione impleta, necd um verò impleta non est ulla ratio, quare privetur dans, qui non abdicavit à se id, quod dedit, nisi sub conditione. Et deinde procedit subsecuta sententia judicis, qua privetur is, qui dedit, & attribuatur Ecclesiæ aut pauperibus. Navarr *c. 17. num. 30. & seq.* Cov. *ad Reg peccatum p. 2. §. 2. n. 7.* Suar. *t. 59. n. 1. 2. & 3.* Pet. à Navarr. *de Restitut. lib. 2. cap. 2. nu. 410.*

Superest videre, quid juris sit in Simonia reali, id est utrimque completa. Ubi certum est pretium debere restitui, per textum expressum in *c. de hoc 11. h. t.* qui habet, sine gravi salutis periculo retineri pretium non posse, Cuius ratio est, quod sine causa sit penes eum, qui recepit, utpote acceptum pro re pretio non æstimabili. Imò duplicatum restituendum esse habet text. in *c. Audivimus 4. h. t. & in Nov. de sanctiss. Episc. 123. c. 2. in fine.*

116 Dubitatur autem, Quo jure restituendum veniat? Resp. Hac in re esse sententias diversas. Nam aliqui volunt obligationem restituendi procedere ex jure divino, quod contra voluntatem domini vendantur res spirituales, qui gratis dari eam voluit: ut contractus sit injustus, atque ita ex natura rei pretium acceptum restitutioni obnoxium. Covarr. *ad Reg peccatūp. 1. §. 1. n. 7. & seq.* Suar. *d. c. 54. n. 4.* Alii verò è contra ex natura rei negant sequi obligationē restituendi, hoc argumēto, quòd Simonia mentalis, etiā subsecuto opere, non obliget ad restitutionem, *c. fin h. t.* Ut nec realis dicenda sit obligare, nam oporteret ut ex vi ipsius actionis secundum se, & ex injustitia in illa inventa, sequatur, quæ eadem est in Simonia mentali. Facit quod ex voluntate prioris domini pretium sit acceptum, qui illud absolutè & libere dabit. Navarr. *d. c. 23 n. 103. & in comment. c. ult n. 12. h. t.* Dicendum tamen, si Simonia contineat injuriam contra justitiam commutativam, obligationem ad restituendum pretium sequi ex divino & naturali jure, cum æstimetur pretio res inæstimabilis. Sic prio functionibus spiritualibus, ut ordinationibus, Missis, confessionibus, & similibus, pretii exactio obligat restitutionem ex jure divino & naturali, cum hurusmodi subsint soli Deo, qui eorum dispensationem voluit gratis fieri. Deinde venditur res, quæ non est sub dominio vendentis, cuius traditio est sine effectu, ut sine causa ex summa iniustitia pretium eius sibi retineat. Si verò Simonia committatur sine propria iniuria & iniustitia contra commutativam justitiam, ex natura rei non oritur obligatio ad restituendum. V. g. Si beneficiatus pretio suum beneficium commutaret, habita comparatione ad temporale beneficii emōlumentum, qualis dici non potest peccare contra justitiam commutativam, cum sit fructuum dominus, ut dictum supra *tit. de pecunia Clor.* Qui incommodum, quod sentit resignando, hac via compensando, non potest dici contravenire justitiæ commutativæ, si ampliùs non exigat, quàm ratione resignationis abest. Nec obstat, quòd ille, cui traditur beneficium, illud cum effectu non adquirat; quia hoc non inspiciendum, sed tantum incommoditas, quam patitur beneficium dimittens. cuius dimissio est valida, licet adquisitio sit sine effectu: atque ita vere subsit causa accipiendi pretii. Plura Suarez *d. c. 50. n. 10. & seq.* Sic & recipiens simoniace ad Monasterium non potest dici teneri ad restitutionem ex natura rei quod illa receptio, etsi spiritualis, continuetur tamen habeat onus temporale, pretio æstimabile, scilicet sustentationem

Digitized by Google

rationem corporalem Religioſi. Vendens etiam rem, cui adhæret jus patronatus, & eatius propter commoda, quæ iſtius juris nomine percipit, non poteſt dici teneri, ex vi naturalis juſtitiæ ad reſtituendum pretium, cum commoditas iſta, qui caret, ſit pretio æſtimabilis. Suarez *d. loco n.* 41. & 42. Idem cenſendum eſt de ſimilibus, in quibus reſtitutio tantum teneretx jure humano.

717 Ubi quæritur, cui reſtitutio faciend.? Reſp. Per ſe & ex vi legis naturalis pretium ei reſtituendum eſſe, qui dedit, quia is paſſus injuriã, quæ illi refarciendæ ab eo, qui intulit. Non eſt autem illata Eccleſiæ aut pauperibus, ut his nihil veniat reſtituendum; cum ille ſit actus juſtitiæ, quoad æqualitatem reducitur inæqualitas prius facta, nulla autem facta reſpectu Eccleſiæ aut pauperum. Navar. *c.* 17. *n.* 30. Suar. *d. c.* 59. *n.* 13. & *ſeq.*

Non obſtat, quod dans dederit voluntatiè pecuniam; quia non voluit donare, ſed dare, quantum juſtitiæ ratio patitur, quæ nulla hic ſubeſt. Non etiam obſtat, quod ille, qui dedit pretium, turpiter dederit, ut indignus ſit recuperatione: nam ut hoc quidem verum ſit, non tamen ex eo ſequitur, indignitatem iſtam ipſum obligare ad exſequendam in ſe pœnam, ſtando in ſolo jure naturali, priusquam per judicem puniatur. Nec dat etiam facultatem, qui pretium recepit, puniendi dantem tali via, ſua auctoritate, quia talis privatio eſt actus jurisdictionis, quam cum non habeat, inanem non rectè ea utitur. Non obſtat quoque quod accipiens rem ſpiritualem non teneatur illam reſtituere dantiſ nam accipiens rem ſpiritualem non peccat contra juſtitiam, uti ille, qui pro re pretium accepit, quam jubetur à Chriſto gratis dare.

Quod ut ita ſit de jure naturali, tamen de jure Eccleſiaſtico tutior eſt opinio, non eſſe pretium reſtituendum danti, qui eo propter turpem cauſam meritò privatur, nec tamen retinendum ab eo, qui turpiter accepit, quia & in eo cauſa deeſt, ſed Eccleſiæ dandum, juxta *d. c. de hoc* 11. *h. t.* Nam licet eccleſia impedivetit, quò minus recipiens dominium adquireret, non reſtitit tamen abdicanti, quò minus ſecundum voluntatem eius ſecuta cauſa pretium ab eo abſceſſerit & in pœnam eius applicuit illi eccleſiæ, quæ injuriam paſſa, *d. c.* 11. *ubi Gloſ.* Poſſet tamen in pauperes diſtribui pretium ex arbitrio ſuperioris. Covat. *ad c. peccatum de* R. I. *in* 6. *p.* 2. *§.* 7. *n.* 6.

Ex dictis colligere eſt, datum pretium ad tempus dimendam vexationem iniuſtam neutiquam poſſe retineri per eum, qui accepit, cum injuſtè acceperit, ut ex vi juris naturæ teneatur illud reſtituere, & quidem illi, qui dedit, qui non poteſt dici peccaſſe, ſiquidem injuriam ſit paſſus: ut rectè ſupra dictum ſit, quod talis non teneatur pœnis Simoniæ propoſitis.

Similiter ex dictis reſolvi poteſt quæſtio, 118
An acceptum per Simoniam mentalem ad reſtitutionem obliget? Reſp. Difficultatem hac in re ponere duos textus, *c. fin. h. t. & c. Conſuluit* 20. *inf. de enſuris.* In illo dicitur, per mentalem Simoniam acceptum indiſtinctè non obnoxium reſtitutioni, ſed placandus Deus, in hoc vero, acceptum per uſuram mentalem eſſe obnoxium reſtitutioni, & quidem indiſtinctè. Rationem diverſitatis aliqui dant quod in Simonia mentali nulla ſubſit læſio proximi, qui ſponte obtulit; in uſura verò mentali ſubſit injuſtitia & læſio. Verùm hæc non tollit difficultatem, cum, poſitis paribus terminis, vel utroq; caſu ſit iniuſta læſio ponenda, vel in neutro. Multò minus exhaurit difficultatem, quod cognationis pœnam nemo patiatur in foro exteriore, *l. cogitationis* 18. *D. de pœnis*, cum & iſta reſponſio tam conveniat uſuræ mentali, quàm Simoniæ. Poſſet videri aptior ſolutio, quam dat Navatr. *ad d. c. fin. n.* 24. *& ſeqq. h. t.* quod nemo teneatur reſtituere, quod utrimque turpiter datum & acceptum, ut in Simonia, in qua utraque ex parte turpitudo verſatur; ſi verò tantum ſit ex parte accipientis, teneatur iſte ad reſtitutionem, ſecundum ea, quæ traduntur *D. & Cod. de condict. ob turp. cauſ.* eſt autem turpitudo in uſurarum ſolutione tantum ex parte creditoris, non etiam debitoris, quia ſolvere uſuras non eſt malum, cum qui juravit eas ſolvere, teneatur ſatisfacere juramento, ut dictum ſup. *De jurejur.* Quod non foret, ſi eſſet peccatum eas ſolvere, ſiquidem juramentum non fit vinculum iniquitatis: ut ideo creditor eas teneatur reddere, quod ex mala cauſa pene

Digitized by Google

cum sint, non etiam acceptum ex Simonia mentali.

Verum nec ista solutio quamvis ea aliquibus placeat, tollit difficultatem, cum acceptū simoniacè non manet penes accipientem, sed Ecclesia eum oneret ad restitutionem Ecclesiæ faciendam. Unde quærenda est alia ratio, quare in *d. c fin.* dicat Pont. temporale pro spirituali accipientes, nullo pacto prævio, sed ex adfectu animi præcedente, non teneri restituere, sed sufficere per pœnitentiam satisfaciant suo creatori, ut videantur sine noxa retinere quod acceperunt. Dicit enim simpliciter Pont. ad resignationem spiritualium aut temporalium non teneri, sed ad solam pœnitentiam ut videatur excludere omnem restitutionem, cum tamen dicat usuras taliter acceptas tamquam malè acceptas, restituì debere in animi judicio.

Pro veriori solutione dicendum videtur, distinguendo, an simoniacè pretium acceptū contineat una iniustitiam, an verò nullam injustitiam habeat adnexam. Posteriori casu obtinet decisio *d.c fin.* non subesse obligationem ad restitutionem. Nam si ulla subesset, vel esset ex vi juris naturalis vel Ecclesiastici: non illud, quia secundum dicta sup. *eod. num* 116. non obligat etiam realis in isto casu ex vi iuris naturæ: non hoc quia ubi ius Ecclesiasticum imponit hanc obligationem ultra naturalem, id non facit per modum pœnæ. At verò Ecclesiasticæ pœnæ non cadunt in Simoniā mentalem, quia Ecclesia non iudicat de internis. Et ita accipiendum *d. c. fin.* in quo agitur de Simonia mentali super ingressu Religionis non habente iniustitiam adnexam. Nam licet intentio fuerit prava, non deest tamen titulus justus ad retinendum acceptum, scilicet & ad alendum Religiosum, & ad sustinenda onera status illius, ideoque mutata intentione tollitur pravitas: ut rectè ibi dicatur satisfaciendum esse creatori per pœnitentiā. Idem statuendum in aliis eiusdem ordinis Simoniis, in quibus receptio pecuniæ non est iniusta, cum ubi eadem subest ratio, idem ius sit ponendum: ut & sint dicendæ immunes à restitutione, non obstantibus legibus Ecclesiasticis, quæ non judicant de occultis. In priori casu, quo receptio pretii non tantum est simoniaca, verùm & injusta, licet mentalis tantùm sit Simonia, oritur tamen obligatio restituendi, non quidem ex lege Ecclesiastica, quod isto in cap. & aliis potuit negari, quia Ecclesia non iudicet de occultis, ut dictum, sed ex iure naturali, quod nusquam negatur. Ratio est, quod nullus superfit titulus justus ad retinendum pretium acceptum; ut ideo ad restitutionem obliget, in eaq; specie cessat decisio *d.c fin.* Probatur, quia omnis acceptio exterior de se iniusta & procedens ex intentione iniusta obligat ad restitutionem. Procedit autem ista Simonia ex intentione iniusta proportionata materiæ, & in re exequitur actionem iniustam, infertque nocumentum ei à quo accepit contra iustitiam. Ut in isto genere Simoniæ sit dicendus locus esse decisioni *d. c consuluit* 10. *inf de usuris* in quo quòd inanimæ iudicio sint restituendæ usuræ, est propter iniustitiam, ut si & in Simonia illa interveneriit, idem in ea sit statuendum, ex jam dicta ratione. Atque ita *d.c. fin* quod absolutè & indistinctè negat teneri ad restitutionem, rectè admittet limitationem, nisi concurrat iniustitia: uti & econtra, si usura mentalis non contineat iniustitiam aliquam, ut posse fieri interius dicetur, dicendum est, cessare obligationem ad restitutionem, cessante utpote iniustitia eam caussante. Ita fere Suarez *d.c.* 59. *n.* 45. *& seqq.* Vide varie de hac quæstione sentientes, Covarr *ad Reg. Peccatum p.* 2. *in pri. n.* 4 *& seqq.* Petr. à Navarr. *De restitut. lib.* 2. *c.* 2 *n.* 40. *& seq. & n.* 201. Azor. *p.* 3 *l.* 12. *c.* 20. *q.* 2. Canis. *De usuris c.* 7 *n* 8. *& seq.* Binsf. *ad c. ult. h. t. qu.* 1. *& ad c. consuluit* 10. *qu.* 1. *inf. De usuris.*

Superest quæstio, An restitutio sit facienda ante sententiam? R. Non esse quærendum de obnoxio ad restitutionem ex vi iuris naturæ; quia certum est non esse exspectandā sententiam, cum ipsa conscientia eam satis proferat, sed tantum in casu, quo solo jure Ecclesiastico restitutionis obligatio promanat. Proparte negante facit; quod lex pœnalis non obliget in conscientia ante condemnationem, nisi expressè declaretur; non declaratur autem ullibi ista restitutio ante sententiam, ut regula generalis obtinere debeat. Facit & pro ea parte, quòd non appareat, cui fit facienda restitutio ex sola obligatione Ecclesiæ, cum non debeat fieri illis: qui dedit, quia is, quantum in se est, voluptate sua abdicavit à se

115

Digitized by Google

pretii dominium, ut non ſit obligatio ad faciendam illi reſtitutionem; nec Eccleſia aut pauperes ad eam ſibi faciendam aliquid juris poſſint prætendere. Pro eadem parte faciunt quæ traduntur *l. 3 & per. D. de condictione ob turp. cauſ. & l. 2. C. eod.* non teneri promiſſorem reſtituere pecuniam turpiter datam & acceptam, ex eo, quod quando utriuſque eſt par turpitudo, poſſeſſoris cauſa ſit potior: ut non tam imponatur onus pretium acceptum offerendi ſeu ſponte à ſe abdicandi, quin potiùs ſit auferendum per ſententiam. Pro parte tamen adfirmante facit *c. de hoc 11 h. t.* in cujus fine dicitur, temporalia ſic recepta pro dando adſenſu electioni Eccleſiaſticæ, non poſſe ſine gravi ſalutis periculo retineri: quæ verba planè ſunt intelligenda de foro conſcientiæ, etiam nulla antecedente judicis ſententia, ut ipſum jus videatur impedire adquiſitionem pretii ejusmodi accepti in materia Simoniæ, quod optimè potuit ſtatui pro materiæ gravitate. Vid. Navarr *in Summa c. 27. n 32.* Suarez *c. 60. num. 3. & ſeqq.* Leſſ. *lib. 2. cap. 35. Dubit. 31.*

120 Sextam pœnam ponunt Irregularitatem: Non videtur tamen illa incurri immediatè, ſed mediante infamia, quæ per ſententiam inferri videtur, ut dictum ſup. *eod. nu.* 101. quam ſequitur irregularitas. Quæ videtur etiam poni, ſi fic ordinatus vel ordinans miniſtret, irregularis enim fiet, quia miniſtrat cum ſuſpenſione. Immediatè non incurri ex eo conſtat, quod irregularitas non contrahatur niſi in caſibus à jure expreſſis, ut traditum ſup. *de Cler excom miniſtr.* non eſt autem jure expreſſum ullibi, ut hac de cauſa irregularitas contraheretur, cum ſi contraheretur per ordinationem, neceſſe foret; ut antea ſit excommunicatus; excommunicatur autem demum per ordinationem. Unde non poteſt dici ſuſcepiſſe Ordines excommunicatus, quia excommunicationem incurri facit ipſa ordinatio, non etiam irregularitatem, quia non eſt lata utraque pœna hoc in caſu. Suarez *cap. 56. numer. 20.*

121 Septimam ponunt Depoſitionem; quam tamen jura non videntur inducere ipſo facto, ſed per ſententiam judicis, quod paſſim utuntur verbis ſententiæ ferendæ, non etiam latæ, ut in *can. Erga Simoniacos, 10. q. 1. c. 1. ſup. De conſ. d. de hoc 11 h. t.* nec etiam patet depoſitionem eſſe inductam per *d. Extrav. 1. h. t.* Suarez *d. c. 55. n. 22.*

De Simonia Confidentiæ.

Vltra tres ſpecies Simoniæ, de quibus dictum, eſt quædam alia ſpecies, Simonia Confidentiæ dicta, à ſpe & fiducia, quæ ei ſubeſt, quæ etiam poteſt diſtingui in mentalem, conventionalem & realem. Eaque alia eſt licita, huc non ſpectans, ut cum aliquis ſperat beneficium ſibi conferendum aut fratri quia dignus eſt, quæ nihil mali includit; alia illicita, & aut non ſimoniaca, quando quis ſperat conferendum à Prælato, ratione amicitiæ, conſanguinitatis ſibi, vel alii licet indigno; aut ſimoniaca, quæ eſt confidentia, qua aliquis beneficium confert, aut ad id præſentat, eligit, renuntiat, cum pacto tacito aut expreſſo, de reſignando eo ſibi aut alii. 122

Materia hujus Simoniæ ſunt tantum beneficia Eccleſiaſtica, cujuscumque ſint ordinis ſimplicia, curata, majora, minora, regularia, ſæcularia. Pretii nomine venit hoc in genere idem beneficium, quod retinentur vel conferuntur, ut renuntianti vel conferenti aut alteri reddendum ſit aut reſtituendum, aut fructus eiusdem beneficii, vel penſio ſeu pars eorum renuntianti aut alteri præſtanda. Ut hoc Simoniæ genus committatur in collationibus, renuntiationibus, præſentationibus beneficiorum, & aliis proviſionibus quibuscumque. Suarez *c. 43. n. 4. & 5.* Leſſ. *d. c. 32. dub. 6.* Committitur autem triplici modo; Primò per Acceſſum, quando Prælatus cupit alicui proviſum de beneficio, qui per ætatem eſt incapax, ideoque confert ejus pædagogo, aut alteri, hac fiducia, ut, ubi alter erit capax, propria auctoritate illud accipiat aut accedat. Qui modus habet locum in præſentatoribus ad plura beneficia aut perſonatus, in caſu, quo habent liberos ætate minores, quàm ut præſentari poſſint. Secundò, per Regreſſum, quando alteri ceditur beneficium, reſervato jure regrediendi, ſi alter præmoriatur, aut beneficium deſetat. Tertiò, per ingreſſum, quando quis beneficium ſibi collatum ante captam poſſeſſionem reſignat, reſervato jure ingrediendi poſſeſſionem in caſum prædictum. 123

124 Ubi dubitatur, An ista Simoniæ species habeat locum in permutatione beneficiorum? Resp. Hoc videri, quod Pontifices loquantur generaliter de beneficiis in favorem resignatis; cessis vel aliàs dimissis: ut & permutatio videatur includi, in qua & obtinet pactio de dissolvenda permutatione, & regrediendo ad priora beneficia, in casu, quo aliquid contingat; vel de resignandis beneficiis in favorem nepotum vel aliorum, & de restituendis fructibus aut parte eorum sibi vel alteri. Judicant tamen alii non spectare, Secundùm Bullas Pii IV. & Pii V. Pont. Simoniæ hanc speciem & prohibitionem ad permutationes, quod resignationes & cessiones, de quibus ibi, sint accipiendæ de simplicibus, in favorem tertii, quæ sunt magis odiosæ, quàm illæ, quæ fiunt per modum permutationis, & simplices illæ incommoda graviora habent, quæ Pontifices moverunt, quàm aliæ permutationes, ut ad eas dictorum Pontificum Constitutiones non sint extendendæ, quia pœnales. Et hoc, quatenus tantum concernunt permutantes inter se: nam si collator cum permutantibus pacisceatur modo dicto, habebit locum hoc genus, & pœnæ per Pont. propositæ. Vid. Navarr. *Conf.* 77. *b.t.* Suarez *d.c.* 43. *num.* 10. & 11.

125 Pœnæ autem variæ sunt. Primò, quoad Prælatos superiores, est interdictio ab ingressu Ecclesiæ; quoad inferiores excommunicatio latæ sententiæ, Pontifici reservata. II. Annullatio resignationis & collationis beneficii in quo commissa eiusmodi Simonia: inhabilitas ad idem beneficium, & ad alia omnia inde secuta. III. Privatio beneficiorum & pensionum ante obtentorum, & inhabilitas ad quæcumque alia obtinenda. IV. Reservatio talium beneficiorum, ut non nisi à Sede Apostolica conferri valeant, & fructus eorum malè perceptorum Cameræ Apostolicæ applicentur quas pœnas colligere est ex Bullis dictorum Pontificum, apud Navarr. *c.* 23. *num.* 110. Ex quibus patet, huius speciei pœnas esse graviores, quàm simplicis Simoniæ. Cujus ratio est, quod illa sit gravior, quippe continens infinitas fraudes & imaginem successionis hæreditariæ, quasi transmittendo beneficia per unum ad alios cognatos, aut alias inhabiles, defraudando Cameram Apostolicam, & alia similia, in prædictis Bullis contenta.

Incurruntur autem omnes istæ pœnæ ipso facto; nisi quod beneficiorum legitimè obtentorum privatio non ita censeatur incurri ipso facto, ut teneatur quis seipsum spoliare ante sententiam saltem declaratoriam. Aliæ verò pœnæ, censuratum & inhabilitatis, statim habent effectum suum, non tantum ubi ab utraque parte est impleta Simonia, verum si ab altera tantum parte, scilicet beneficium sit acceptum per eiusmodi confidentiam. Navarr. *d. c.* 23. *num.* 110. §. *Secundò*. Conjectus, quibus hæc species in foro exteriori probari possit, colligere est ex dictis Bullis & Navarr. *d. loco*. Quoad mediatores, non videntur illi incurrere excommunicationem, nisi impleta demum Simonia, cum Bulla Pii V. de iis non loquatur, & Pauli II. *extravag. b. t.* cos completa demum Simonia excommunicationi velit subjacere, quæ non immutata per alios Pontifices per nos mutanda non est. Navarr. *d. num.* 110. §. *Adde verè*, Suarez *d.c.* 43. *in fine*.

Hæc de pœnis Simoniæ. In qua hoc singulare, ut quilibet criminosus etiam meretrix admittatur ad accusandum, *c.* 7. *& ibi Gl. t. b.t.*, propter gravitatem istius labis. Unde etiam constitutum, ut nulla dignitas ab eius pœnis excuset, ne quidem Cardinalatus aut Regia, *c. de hoc* 11. *b.t. & Extravag. eod.* subsunt enim & Reges legi Ecclesiasticæ.

Ubi quæri posset, An vitium Simoniæ cadere possit in Pontificem? Resp. In omni ma- 126
teria, in qua Simonia committitur contra jus divinum, non esse immunem ab ea Pontificem, eâ ratione, quia juri divino sit subditus Pont. Quo modo pro Sacramentorum collatione citra labem hanc non accipit pretium. Idem est de aliis, saltem si ut pretium rei sacræ accipiat, non stipendium aut ratione materiæ æstimabilis pretio, quæ subest, & quam separatà re sacra, non committit Simoniam. Sic fructus beneficii ab eo separatos rectè vendit Pont. & alia similia. Quantum ad eam, quæ jure Ecclesiastico committitur, cujusmodi est Simonia mala, quia prohibita, cum sit jure humano inducta, non potest hæc eum obligare, qui est supra jus humanum, supra quem nemo est, *l. Princeps D. de constit. Princ.* qua de re actum

Digitized by Google

actum sup. *tit. de constitut. num.* 10 hinc leges citra Simoniam confidentiæ non obligant Pont. quod ea sit positivi juris, ut mala sit, quia prohibita, quatenus jus Ecclesiasticū prohibet omnes pactiones super beneficialibus, nisi etiam extenderetur ad communicationem spiritualis pro re temporali, quia esset juris divini, & Pontificem obligaret. Quantum ad pœnas fori exterioris adversus Simoniam cōmissam contra jus sive humanum sive divinū, omnium sententia est, non teneri iis Pontificem, quod sint inductæ per jus Ecclesiasticū; Princeps autem supremus non subjiciatur suis legibus quoad vim coactivam, uti traditum D. *de legib. n. 24. & seqq.* & patet ex eo, quod nulli sit subjectus, *can. cunctis per mundum IX. q. 3.* Non habet autem locum vis coercitiva nisi in subjectum, ut censuris, quæ constringunt inferiores, non possit ligari Pontifex. Quò facit, quod Bellar. *lib. 2. de Rom. Pont. c. 12. & seqq.* & Navarr. *in c. Novit. sup. de judiciis Not. ab. 3. n. 78. & 142. & in Summa c. 27. n. 13.* tradant, si contingeret Pontificem Rom. in hæresim incidere, non fore eum ipso jure excommunicatum. Unde licet omnes fideles etiam Impp. Cardinales, Episcopi subjiciantur censuris, nō tamen ipse qui supra jus est, ligabitur. Vid. Suarez *c. 52. n. 2. & seq. q.* Binsf. *ad c. 1. h. t. q. 2. Concl 1. 2.* Leff. *d. c. 25. dub. 5.*

127 Hinc consequenter posset quæri, an si contingat Pont. facere contractum cum aliquo simoniaco, eo ipso eximat cum à pœna Simoniæ? Resp. Id negare Abbatem, *c. 1. n. 8. h. t.* etiam in casu, quo Pont. non committeret Simoniam; qui proinde putat, non posse talem in conscientia retinere beneficium taliter acceptum. Quò facit *Clem. fin. de sent excomm.* ubi Pont. scienter communicando cum excommunicato, non censetur eum absolvere, nisi exprimat. Probabilius, Pontificem tunc censeri eum eximere à pœna, & cum eo dispensare per tale factum, est que ea sententia rationi magis consentanea, cum non sit verosimile Pontificem velle beneficium conferre frustra & punire opus, quod ipse semel effecit, & fortasse ad illud invitavit, hoc enim foret se condemnare. Ita tradit Covarr. *ad c. peccatum p. 2. §. 8. nu. 9.* Vid. Azor *p. 3. lib. 12. c. fin. q. 2.* Suar. *c. 61. n. 15.* Binsf. *d. q. 2. concl. 3. vers. dubium autem.*

Posset hic aliud moveri dubium, An Pont. non teneatur lege simoniaci ambitus, Annatas exigens? Resp. Annatarum usum non ita nuperum esse, ut vult pro more suo parum in Rom. Sedem æquus Duaren. *De sacris Eccles. minist. lib. 6. c. 3.* cius originem Bonifacio IX. adscribens, secutus errorem Platinæ *in Vita Bonif.* cum earum fiat mentio in Conc. Viennensi, quod celebratum sub Clemente V. quem multis annis ante Bonif. IX. sedisse ex fastis Ecclesiasticis est notum. Sunt autem Annatæ fructus primi anni episcopatuum, aliarumque dignitatum & beneficiorum, à Pont. Imperatorum, quos sibi suæque Cameræ retinet, non in pretium dignitatum, seu beneficiorum, sed in ini sedisve suæ subventionem, & ministrorum sustentationem, quorum opera est necessaria in ecclesiæ per totū orbem gubernatione. Quò facit, quod in lege veteris Testamenti à Levitis decimæ decimarum essent præstandæ summo Pontifici, *Num. 18.* ut resea non possit dici quid involvere simoniacæ labis, cum nō æstimetur quid sacrum & rectè D. Thomas *2. 2. q. 87. art. 4.* doceat naturalem æquitatem dictare, ut ille, qui omnium curam habet de communi alatur adeoque Pontificem posse à singulis Clericis decimarum decimas exigere; quidni etiam unius anni fructum sibi reservare? quod continuet minus gravamen. Ut plerique rectè defendant Annatas ab omni labe alienas, quos citat Flamin. *De Simonia confid. q. 9. n. 58.* quidquid impudenter & temerè Molin. impius pro more suo in Sedem Apostolicam, eam mordaciter carpat, & post eam alii Annatarum usum damnent. Vide Azor *p. 2. lib. 7. c. 12. qu. 1.* 128

Quod attinet ad Curiam Rom. Simoniam contra jus positivum humanum in ea commissam, sciente & non contradicente Pont. quidam negant habere locum, quorum dictum verum est, quoad Simoniam, cui ipse Pont. auctoritatem præstitit; nam quoad commissam inter alios, non est sufficiens signum, culpam nullam subesse, ex eo, quod sciat Pont. cum interdum toleret, quia ita expedit; nisi talis sit scientia & patientia, ut communi judicio prudentum censeatur lex ibi abrogata, aut ei derogatum. Suarez *c. 52. n. 10. & 11.*

Digitized by Google

120 Unde quæritum, An possit consuetudine honestari exactio temporalis pro spirituali? R. Non esse quæstionem de Simonia jure divino prohibita, tantum quæri de prohibita jure Ecclesiastico: & pro affirmantium sententia facere primò, quod per consuetudinem possit abrogari lex humana, ut dictum sup. *de consuet. num.* 8. Ubi non obstat, quod per statutum non possit derogari juri communi, nam hoc ideo, quia statutum nititur sola potestate inferiorum, ut meritò non prævaleat legi superiori; in consuetudine concurrit tacita saltem voluntas & consensus superioris. Secundò facit, quod piæ consuetudines hac in materia dicantur observandæ, *cap. ad Apostolicam h.t.* Potest autem ista exactio esse pia, ut constat per Trid. *Sess.* 24. *c.* 16. *de reform.* quod præcipit examinari & discerni inter consuetudines, quæ aliquam exactionem induxerunt in beneficiis; ut si in pios usus non convertantur, neutiquam fieri permittantur; ut præsupponatur posse consuetudinem esse piam. Pro contraria tamen parte facit, quod consuetudo reprobata non possit contra legem prævalere. Covarr. 3. *Var. Resolut. c.* 13. *n.* 4. Est autem talis consuetudo reprobata per Canones, ut patet *c. non satis* 8. *h.t.* in verbis, *nec sub obtentu cujusquam consuetudinis contra suum quis tueatur*; cum diuturnitas temporis non diminuat peccatum, sed augeat. Facit &, quod consuetudo vocetur prava & corrupte-la, *c. in tantum* 36. *c. Sicut* 39. *hoc tit. & in can. Ex multis 1. q.* 3. reprobata consuetudo quid largiendi etiam in pios usus. Dicendum, non omnem consuetudinem circa exactionem alicujus temporalis esse reprobatam, & concurrere posse tales conditiones ac circumstantias, quæ malitiam eius auferant, & purgent ab omni suspicione mali: veluti si tale onus imponi cæptum in debitum sustentationis stipendium, propter ministrorum indigentiam, quæ sola ponit justum titulum quid exigendi fundamentum laudabilis consuetudinis. Ubi tamen, ut omni vitio res careat, oportet impositio talis fiat sufficienti auctoritate & potestate; neque enim privata auctoritate ab aliquibus, licet indigeant, onus tale imponitur iis, qui spiritualia recipiunt. Solet autem talis origo præsumi, si aliud non obstet, ut tradit Navar. *consil* 3. *h.t.* Quo modo pro functus exequiis, baptismo, & similibus, etiam jure divino prohibitis, quid dare usu receptum, uti & exigi. Non sit tamen exactio facti consuetamodo specialiter in jure prohibitio, qualis est negare spiritualia, nisi dentur prius temporalia, aut de dando certa sit cautio præstita hunc enim modum jura passim detestantur, ut videre est *in d. c. in tantum & c. audivimus 41. h.t.* Unde & ad talem rectè accommodantur jura superius allata, quæ eam pravam & corruptelam vocantialiàs secundùm Trid. possent dici laudabilis, etiam quoad ea, in quibus jure divino exactio temporalis est prohibita, quia non exigitur ut pretium, verum ut stipendium sustentationis, quod debitum ministranti spiritualia, cui non est provisum aliunde. Vid. Azor *p.* 3. *lib.* 12. *c.* 19 *q.* 1. Suarez *c.* 48. *n.* 3. *& seqq.*

Hæc ita quoad culpam & pœnam Simoniæ 130
super quibus quatenus dispositio cadat videndum. Ad culpam quod attinet Simoniæ contra jus divinum commissæ, nulla dispensatio humana eam tollere potest, quia non est in Ecclesia potestas, quâ jus divinum immutari. Quod eam, quæ committitur in Simonia prohibita, dispensatio humana quid possit, & quidem Pont. Rom. tantùm, non alterius, nisi ex Pontificia commissione; nam eius est dispensare super legibus humanis, qui eas posuit. Solus itaque Pont. super Simonia à se inducta dispensat: non ut manente Simoniæ absit culpa, quia Simonia ex propriis conceptu significat rem malam, sed ut emptio venditio, quæ obligante lege, esset simoniaca illa sublata talis non sit. Non solet autem dispensare super ea Pont. ex eo, quod id nec sibi sit necessarium, cum possit aliter providere sustentationi suæ; nec Ecclesiæ utile, cum non expediat res eius fieri venales. Ita ferè Suarez *c.* 61. *n.* 1 *&* 2.

Quantum ad pœnam ab excommunica- 131
tione per Simoniam in Ordine, beneficio, ingressu Religionis, contracta absolutio reservata est soli Pontifici. *Extrav.* 2. *h.t.* Suar. *d. c.* 61. *n.* 3. Quoad suspensionem in Ordine idem rectè dixeris: quod licet non pateat ex *d. Extrav.* 2. ut possit videri habere locum regula, de qua in *c. nuper inf. de sent. excomm.* quod ubi conditor Canonis absolutionem sibi specialiter non reservavit, hoc ipso concessisse videa-

Digitized by Google

deatur aliis relaxandi facultatem: tamen conſtat ex *c pen. h.t. & ibid Gl. ac DD.* ubi dicitur à Sede Apoſtolica obtinenda diſpenſatio à Simonia in Ordine commiſſa. Deinde quando ſuſpenſio eſt lata in puram pœnam, non poteſt auferri, niſi per eum, qui intulit; neque enim inferior diſponit ſuper lege ſuperioris. Idem confirmat Bulla Sixti V. contra malè promotos, & Clementis VII. Ubi aliqui limitationem ponunt, ut regula procedat quoad eos, qui ſcienter ſunt promoti ſimoniacè, quaſi cum eo, qui ignoranter eſt promotus, diſpenſare valeat Epiſcopus, & ubi præſupponunt talem eſſe ſuſpenſum, *c. per tuas h.t.* ubi Pont. de tali agens ſubjungit, *niſi cum eo miſericorditer fuerit diſpenſatum.* Videntur tamen tales non commiſiſſe Simoniam in ſua ordinatione, cum ſuſpenſio ſit pœna impoſita propter culpam, quâ ceſſante, propter ignorantiam, debet & ceſſare pœna, *arg. c. Apoſtolica inf. de Clerico excom. celebr.* & ita tener Nav. *c.25.n.68.* Suarez *d.c.61.n.5.* & 6. Non obſtat *d.c per tuas*, quia agit de ignorantia juris, ut ex tertu conſtat, qualis non excuſat. Idem dicendum de ignorantia facti culpabili, nam & hæc non excuſat, *can ult. l.9.5.* Unde conſequens eſt, non ſuſpenſum neutiquam indigere diſpenſatione. Quoad ordinantem ſimoniacè, cum ſuſpenſio triennalis de jure communi ligat. *d. c. pen. h.t.* idque in puram pœnam, ut non tollatur niſi à Pontifice. Aucta autem dicta ſuſpenſio circa eum, & quidem cum eadem reſervatione. Idem in mediatore, præſentatore. Suarez *d.c.61.n.7.* Quantum ad ititationem collationis, diſpenſatio etſi antecedenter fieri poſſit, iniqua tamen foret: poſtea facta ad aliud non proderit, quàm ut iterum poſſit conferri beneficium. Quoad inhabilitatem ad obtinendum idem beneficium ſimoniacè obtentum, non diſpenſat niſi Pont. cum ſit pura pœna, etiamſi ignoraverit. Et hoc quoad beneficium majus, & quidem pro illa vice tantum, ut poſtquam alteri fuerit collatum, & iterum vacaverit, liceat Epiſcopo diſpenſare: cui etiam licebit diſpenſare cum tali quoad beneficium ſimplex ignoranter ſimoniacè adquiſitum. Suarez *d.c.16.n.10.* Quantum ad inhabilitatem ad alia beneficia, præſuppoſito, quod ipſo jure & ante ſententiam incurrat, non poteſt ſuper ea diſpenſare Epiſcopus, cum ſit pura pœna Papalis. Quamvis non videatur ſaltem uſu talis pœna obtinere ipſo facto, ſed demum poſt ſeverentiam antequam ut non incurritur, ita nec opus ulla diſpenſatione, quæ tamen utilis eſſe poterit, ut poſtea quis per ſententiam beneficio forte obtento non privetur.

Quid ſi occulta fuerit Simonia? R. Quod excommunicationem & ſuſpenſionem, rectè extendi facultatem diſpenſandi Epiſcopis ſuper irregularitate in caſibus occultis datam per Trid. *Seſſ.24. c.6. de reform.* Nam eo ipſo, quo non excipitur, concluditur ſub generali iſtius loci deciſione. Quam ad inhabilitatem non rectè traxeris, quæ non tam eſt irregularitas, quàm particularis pœna. Concilium autem non dat facultatem generalem diſpenſandi in omnibus pœnis occultis Papæ reſervatis; & ita dicitur declaratum à Cardinalibus. Suarez *d. loco n.31. circa fin.* 132

Dubium aliud ſupereſt, An in reſtitutione pretii ſimoniacè recepti diſpenſet Pont. Reſp. Diſtinguendo; aut enim jure naturali eſt debita, aut tantum venit ex lege Eccleſiaſtica. Illo caſu non diſpenſat Pont. quia non poteſt alter privari jure ſuo, cui illud pretium reddendum, non ut pœna, ſed ratione injuriæ. Niſi tamen is, cui reſtitutio facienda, commiſerit Simoniam, poſſet enim Pont. in pœnam eius diſpenſare cum eo, qui accepit, in hoc verò caſu poteſt Pont. diſpenſare, tũ quia diſpenſet ſuper jure poſitivo, tum quod illa pecunia ad bona pertineat Eccleſiaſtica, quæ ſubjacent diſpoſitioni Pontificis. Ita Suarez *d.c.61. n.12.* 133

Quantum ad conſuetudinem, per quam diſpenſatio poſſet induci, nihil aliud hic dicendum eſt, quàm quod quatenus abrogat leges humanas ita etiam poſſit tollere pœnas per legem humanam inductas: qua de re Suarez *d.c.61. in fine.*

Quantum denique ad modum concedendi diſpenſationem, & quantum ad inferiores Prælatos, in caſibus, quibus id eis licitum, expreſſus ea verbis facienda, poſt cauſam cognitam, quia diſpenſat in lege Superioris, & ut validè, neceſſe eſt cauſa juſta ſubſit. Quod in Pont. non requiritur, qui etiam ſcienter conferendo beneficium Simoniaco, etſi id non declaret, facit valere collationem, ſive cauſa- 134

Digitized by Google

causa subsit, sive non, quia cum sit supra jus humanum, non requirit causam, ut illud tollat, quamvis ab omni noxa causa eum salvet. Et deinde sufficit sola voluntas, quam ponit scientia, quæ nisi effectum consequeretur; videretur ludere & nihil agere voluisse, quod non decet Principem, cuius beneficia debent habere effectum. Suarez *ibid. n.* 13. & 14.

TITULUS IV.

Ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.

SUMMARIUM.

1. *Communicatio jurisdictionis Ecclesiasticæ & constitutio Vicariorum pretio est simoniaca.*
2. *Clericatus sive Auditoratus Camera an recte pretio committatur?*

ACtus jurisdictionis ecclesiasticæ non tantùm fori interni, verum & externi pretio æstimari citra Simoniam non posse, dictum *Tit. superiori n.* 22. et hoc, sive sint actus contentiosæ jurisdictionis, sive voluntariæ.

1 * Unde actus communicandi jurisdictionem spiritualem sunt materia Simoniæ, ita ut illos pretio æstimate sit contra jus divinum, quia venderetur quid ordinatum ad spirituale m ac supernaturalem finem per se & primo. Hinc episcopis prohibitum Vicarios pretio constituere, qui pro certa quantitate jurisdictionem exerceant, aut Archidiaconorum vices subeant, in terminandis ecclesiæ causis. Quod olim quidem fuisse usitatum apparet ex *c.* 1. & 2. *h. t.* postea verò ut simoniacum prohibitum, sub pœna privationis jurisdictionis & potestatis conferendi, *d. c.* 1. & 2. non tamen tam ipso facto, quam per sententiam, uti clarè apparet ex verbis istorum textuum, quæ sunt futuri temporis. Navarr. *Conf.* 1. *n.* 2. *h. t.* Videtur & consuetudinis fuisse, licet pravæ, & enormis, ut eam vocat Pont. & contra SS. Patrum institutiones inductæ ab his, qui id omne pium & honestum judicant, quod est utile, Sacerdotibus sub annuo censu seu pretio committere regimen ecclesiarum: unde idipsum omnibus modis prohibetur *c.* 3. *h. t.* subiuncta optima ratione quod dum sacerdotium sub annua mercede venale exponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habeatur.

Dubitari posset, An rectè in Curia Rom. Clericatus, sive Auditoratus, ut vocant Cameræ pretio committatur? Resp. Duo contineri isto munere: priùs est jurisdictio spiritualis, alterum emolumentum temporale ex eius administratione provenicus. Illud vendi nequit citra Simoniam juris divini, hoc per se nude spectatum vendibile est, cum sit quid meré temporale. Dico, per se nudè spectatum; quia ut conjunctum isti jurisdictioni, tamquam consequens ex illa, pretio æstimari nequit citra labem, quod etiam ipsa jurisdictio spiritualis venderetur juxta *can. si quis objecerit* 1. *q.* 3. Suarez *de Simonia c.* 20. *n.* 6. Sine labe itaque partem fructuum istius muneris sibi reservat Pont. separando emolumentum ab ipso, ut potest, secundùm dicta sup. *Tit. prox. num.* 44. Unde nihil omninò labis includit, sub annuo censu ecclesiæ possessiones (illæ enim veniunt nomine ecclesiæ, cuius fit mentio in *c. fin. h. t.*) alicui locare, cum res ea sit meré temporalis: ut rectè ibi Pont. ecclesiæ rectorem velit compelli ad observandum contractum, & secundum terminum conventum permittere conductorem pacificè possidere.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

SUMMARIUM.

1. *pro licentia docendi pretium dare aut accipere non est simoniacum.*
2. *Docentes & studiorum causa absentes beneficiorum suorum fructus integrè percipere debent.*
3. *pro gradu licentiæ aut Doctoratus licitè accipi pretium.*
4. *An & pro opera ac labore tradendi scientiam?*

5. *Et*

5. *Et quid de Theologica doctrina?*
6. *pretium accipere pro consilio dando nihil continere nove injustitiæ.*

1 QUia, secundùm dicta, spiritualia in pactum deduci non possunt, quæritur hoc TIT. An pro licentia docendi pretium accipi aut dari possit, citra labem? * Causa dubitandi in eo est, quod Pont. pro ista licentia pretiũ accipi prohibeat, & acceptum restitui velit, *c. 2 h t.* subjunctâ ratione, *Gratis accepistis, gratis date.* Verum ista prohibitio Pont. non eo tendit, quod id sit simoniacum; ut inde pœna privationis beneficii, quæ eos manet, qui idoneæ personæ licentiam docendi sine pretio denegant, *c. 1. & 3. h t.* cum nihil spirituale vendatur, ut patebit ex dicendis: sed eo, quod injustitiam continet, denegare licentiam docendi idoneo, pretio non numerato, propterea quod ea res reducatur in gravamen & docentium & discentium, cùm essent docti potius invitandi ad docendum. Qua de causa Pont. ut horum necessitas sublevetur, & discere volentibus fit facilior via ad scientiam adsequendam, mandat adsignari beneficia docentibus ad convenientem sustentationem, qui eius Ecclesiæ Clericos & alios pauperes gratis doceant, *d. c. 1. h t.*

2 Unde & docentes integrè fructus suos percipere voluit in *c. fin. h. t.* simul & studiorum causa ablegatos, usque ad quinquennium, ut docti sicut stellæ in Ecclesia Dei fulgeant, & alios ad justitiam erudire valeant. Imò & istis subministrari necessaria à Prælatis & Capitulis, si proventus eorũ non sufficiant, mandat ibidem Pont. Quò spectant privilegia huius Universitatis per Martinum V. & Eugenium IV. data, quibus concessum docentibus & discentibus in ea, ut integros fructus beneficiorum suorum percipiant; qua tamen in re Prælati & Capitula non raro se præbent difficiles, quo jure ipsi viderint. Voluit autem Pont. in *c. pen. h t.* in Metropolitana Ecclesia & Theologum eligi & Grammaticum, si sumptus suppetant. In prædictum finem decrevit & Trid. *Sess. 23. c. 18. de refor.* in majoribus Ecclesiis, quatenus ferunt facultates, ali aliquot pauperiores pueros, quos spes est futuros aliquando utiles Ecclesiæ, & tonsum ac veste clericali utentes religiosè educari.

Quæritur autem, An pro gradu Licentiæ aut Doctoratus licitè accipiatur pretium? R. 3 Videri posse, non licitè accipi, eo quod datum videatur recipi pro licentia docendi ad quam ordinatur gradus iste; hoc autem est prohibitum, si non ut simoniacum; saltem ut iniustum, cum à radice cupiditatis videatur procedere, *c. 3. h t.* & abusus quidam sit spiritualis jurisdictionis; præcipuè qua gradus iste per potestatem spiritualem sit institutus, conferturque eum auctoritate Pontificia. Quibus non obstantibus, probabilius est, hujusmodi gradus nihil continere spiritualitatis, atque ideo non esse materiam Simoniæ, si pretium pro iis detur, non tantum in modum stipendii adsistentium pro labore, verum etiam per modum pretii & contractus onerosi; cùm gradus nihil aliud sit, quàm publicum testimonium scientiæ studio & labore quæsitum, & approbatio ad officium docendi, consulendi, curandi, & similia, cum quibusdam privilegiis, facultatibus, commodis, honoribus temporalibus. Ut titulus sive habilitas, quæ nomine gradus seu magisterii significatur, sit pretio æstimabilis, non minus quàm ipsa doctrina, in qua fundatur. Ita Suarez *de Simonia cap. 18. num. 15.* Nihil refert, quod collatio sive institutio istius gradus sit à Pont. cum non omnia ab eo descendentia sint spiritualia. Imò & temporalia ille interdum instituit ad splendorem & utilitatem rerum spiritualium, quæ eo ipso non possunt dici ita adnexa spiritualibus, ut sint materia Simoniæ, nisi speciali jure sit prohibitum ea vendere. Quod non invenitur in istis gradibus, nec possunt hic applicari, quæ habentur *d. cap 3. & aliis locis h t.* cum ibi agatur de danda licentia docendi à Prælatis & Capitulis, atque ita auctoritate quadam spirituali, ut ea res videatur continere aliquem abusum potestatis Ecclesiasticæ, si pretium interveniat. Unde & jura prohibentia exactiones & contributiones pro recipiendis personis ad sedes & munera Ecclesiastica, *c. cum in Ecclesia 9. sup. tit. prox.* non pertinent ad hos gradus, nec de iis mentionem ullam faciunt. Quod ita procedet non tantùm in Jure & Medicina, verùm & in Theologia; nam & in ea Magisterium non minus est temporale quid, quàm in aliis scientiis.

Alia

Alia quæstio est, An liceat propter scientiam & doctrinam pretium exigere: Resp. Secundum substantiam nec jure nec facto à possidente vendi posse, ita scilicet, ut in alium physicè transeat, & per se illam perficiat, cum nequeat ab uno in aliū transferri; nam ut animus & intellectus transferri nequeunt, ita nec potentiæ & actus iis inhærentes. Tantum esse quæstionem quoad actus & opera talis scientiæ, velut artem tradendi scientiam ejusmodi: ut solum dubitetur, an quid labis contineat vendere operam & laborem adjunctū. Quod licet videri possit, ex eo, quod doctrina & scientia sit quid spirituale; non tamen aliter, quàm quod in animo & intellectu sedem habeat, non per influxum specialem, sed per generalem concursum labore & studio comparāta. Ut non possit dici ponere actum materiæ religionis, atque ita nec materiæ Simoniæ cùm merè temporale pro temporali detur, opera scilicet & industria in tradendis scientiis. Imò posito, quod talis scientia sine ullo labore esset patta, vel à Deo per accidens infusa, nec simoniacum quid, nec iniustum aut illicitum, per se loquendo, illius usum & doctrinam vendere, juxta condignam æstimationem talis operis; quia non ideo magis spiritualis ejusmodi doctrina, aut alterius valoris vel æstimationis, quod principium eius miraculosè sit collatum, cum nihilominus maneat naturale; & valor rei non attendatur ex modo, quo comparata est, & an pretio an sine pretio, sed ex intrinseca natura & valore suo, juxta communem æstimationem, quem servando nulla committetur iniustitia; excedendo verò posset committi, quod ultra, quā valet, operā æstimetur, contra justitiam commutativam. Hinc Magister cui constitutum condignum stipendium, ut omnes gratis doceat, peccatum injustitiæ committet, exigendo à discipulis aliquod pretium, secundum *c. 1. & ibi* DD. *h t.* Nisi extra ordinem docuerit, nam pro extraordinaria lectione, quæ non comprehensa est pacto, nihil iniusti potest dici committere, cum huiusmodi actus non ponat materiam Simoniæ. Potest & augmentum pretii esse immune ab omni vitio Simoniæ & iniustitiæ, si doctrinæ nobilitas vel eximia personæ peritia id mereatur licet non sit major, sed minor aut [illegible] nullus; quam doctrina ex objecto redditur dignior, & consequenter prout vendibilis est, redditur etiam majoris æstimationis. Ex parte etiam personæ docentis plurimum augetur doctrinæ æstimatio nata ex auctoritate docentis, meritò considerabilis ad pretii æqualitatem, qua de re, ut & de aliis huc spectantibus, late Suar. *c 8 n. 4. & seqq.* & Binsfeld *ad Rubr. h t. Notab.* 8. Quæ ita omninò procedunt in aliis scientiis, ut Jure, Medicina.

Dubitatur, An idem sit dicendum de Theologia; R. Aliquos velle, pro eius tradenda disciplina pretium accipere esse simoniacum. Fundamentum est, quod sit supernaturalis, eum versetur circa principia fidei roboranda, illustranda. Et facit: quod D. Paulus *1. ad Corinth. 12. & ad Ephes. 4.* inter ministros Ecclesiasticos numeret Pastores & Doctores: ut si ministerium Ecclesiasticum habeant actus tradendæ doctrinæ istius pertineat ad Simoniam. Verùm contrarium communiùs obtinuit, eâ ratione, quod actus talium Magistrorum docentium sint naturales, & naturali modo cooperentur ad hoc, ut auditores discant, sive assensus illorum sit naturalis, sive supernaturalis, quia non venditur ipse assensus, qui non est docentium, sed labor & opera tantum, qui non est minus æstimabilis, quàm aliarum scientiarum. Quo modo & in Scholis Theologiam docentibus assignatum est stipendium. Ita Suarez *c. 18. nu. 4. & seqq.* Binsf. *d. loco vers. Major autem.* Less. *d. c. 35. dubit. 13.* 5

Ex dictis patet, nihil simoniaci aut injustitiæ continere, pretium accipere pro consilio dando non tantum in Jure & Medicina, verum & in Theologia, quod illi actus sint merè naturales, & conditio vel scientia personæ sit accidentaria; ususque doctrinæ Theologicæ in his actibus merè naturalibus, & qui tantum sunt ad instructionem intellectus, vel temporalem utilitatem, pretio æstimari potest citra omnem noxam. Quod & procedet, quando consilium datur à Theologo ad pacandam conscientiam: nam licet actus possit videri spiritualis, cùm tendat directè ad salutem animæ si tamen sistat consilium in pura instructione intellectus, non potest esse materia Simoniæ, quandoquidem ista instructio non sit minus naturalis, quam si daretur in mate- 6

Digitized by Google

ria merè speculativa, cum operetur Theologus tradendo consilium ut magister humanus. Et sic indistinctè à Doctoribus pro consiliis quid accipi posse citra labem tradit Nav. *in Summa c.23.n.103.* Suar. *d.c.18.nu.18.& 19.* Secus esset, si fieret per modum exhortationis, quod pertinet ad discretionem spirituum ut cum datur ad judicandum de aliqua vocatione, an sit à Deo nec ne, vel revelatione, an sit à bono vel malo spiritu, & similibus, quæ pendent magis ex peculiari directione & illuminatione divina, & quadam spirituali experientia, quàm ex doctrina, licet illa coadjuver. Ut in ejusmodi consiliis non sit exspectanda retributio aliqua temporalis à timoratis, cum spirituale quid sapiant, atque ita ponant quidam Simoniæ materiam. Suarez *d. loco n.21.*

TITULUS VI.

De Judæis & Saracenis.

SUMMARIUM.

1. *Judæorum & Saracenorum nomine qui veniant.*
2. *Judæis quatenus habitare inter Christianos licet.*
3. *Eorum familiaritas & cohabitatio interdicta Christianis.*

IN Deum peccatur à Judæis & Saracenis, ratione infidelitatis. * Judæorum nomine veniunt, qui legē veteri utentes Christum negant esse Deum; Saracenorum verò omnes qui in gentilium cœcitate perdurantes idolis serviunt, impia Mahometi dogmata sectantes Azor. *Instit. Moral p.1.lib.8.c.23.q.4.* Nominis originem alii aliunde petunt, qua de re Covarr. 4. *Var. c.9.*

1

2 His etsi licèat habitare inter Christianos, citra compulsionem ad suscipiendam fidem, sive in se, sive in liberis, *c. sicut 9 h.t.* synagogas suas habere, veteres restaurare, non etiam novas extruere, *cap. consuluit 7.h.t.l. fin. Cod. eod.* cæremoniis & exercitiis suis uti, citra scandalum tamen Christianorum, *c.4. h.t. Clem. un. eod.* quo modo non prodeunt in publicum die Passionis Dominicæ, nec habent ossia & festas apertas die Parasceves, *c.3.& 4. & c. in nonnullis 15. §. in diebus h.t.* His, inquam, etsi licèat habitare inter Christianos; * familiaritate tamen eorum & cohabitatione Christianis etiam servis est interdictum, sub pœna excommunicationis, *c. Judæi 5. & c. ad hæc 8. h.t.* ne, ut fieri adsolet, consuetudine in eorum errores trahantur, secundum illud. Qui claudo cohabitat, claudicare discit, qui tangit picem inquinatur ab ea. Unde ut facilè dignoscantur, discreta à Christianis veste uti jubentur, *d.c.15.* Officium nullum inter Christianos exercere permittuntur, & quod fortè suscepetunt dimittere coguntur, cum omni emolumento inde percepto, punito eo, qui officium talibus commisit, *c. cum sit 16. h.t.* Si redituum collectionem Judæus emerit, ei præficiendus Christianus, ne per Judæum contingat Christiano alicui gravamen, *c. penult. h.t.* Baptizatum aut baptizari volentem prohibentur emere, retinere, Baptismum servi aut liberorum impedire, aut aliquem ad Christi fidem convolantem circumcidere, sub pœna proscriptionis bonorum & exilii, *l. Judæi 16. h.t.* Servum Christianum si quem habeant, venalem jubentur exponere intra tres menses, redimendum duodecim solidis aureis, *c. fin. h.t.* Aliàs & servo privantur, qui perducitur ad libertatem, & pretio, uti & scienter servum Christianum comparans. Servitii causa, *d.c. fin.* Cum iis qui agunt hostiliter, omne commercium Christianis est prohibitum, & subsidii alicuius præstatio, sub pœna excommunicationis & privationis bonorum, *c.6. & c. quod olim 12. h.t.* jure civili sub pœna amissionis bonorum & ultimi supplicii, *C. qua res exportari non deb. h.t.* Conversionis tamen gratia cum iis conversari, aut ad eos proficisci redimendorum captivorum causa pium est, *cap. quam sit 10. cum seq. h.t.*

TITULUS VII.

De Hæreticis.

SUMMARIUM.

1. *Hæresis quid, & Hæreticus quis dicendus.*
2. *Pœna hæreticorum.* I. *Excommunicatio.*

Digitized by Google

3. II. *Irregularitas.*
4. *Haereticus occultus. an hanc poenam incurrat?*
5. *An ad meliorem mentem reversus quoad Ordinem ante susceptum?*
6. *An super haeretico occulto Episc. dispenset?*
7. *Irregularitatem contrahunt & defensores, fautores haereticorum.*
8. *Item filii haereticorum. & fautorum.*
9. *An & illegitimi?*
10. *An nati ante haeresin?*
11. *An ordinatus ante haeresin patris suspendatur ab executione Ordinis?*
12. *An filii relapsorum, qui ante mortem sunt reconciliati Ecclesiae?*
13. III. *Infamia.*
14. IV. *Confiscatio bonorum.*
15. *An rem eo casu teneatur bona deferre ad fiscum?*
16. *Poenitentia ante sententiam declaratoriam an faciat cessare hanc poenam?*
17. *V. Mori.*
18. *Resipiscentes an & quatenus evadant hanc poenam.*
19. *Disputationes de fide prohibita laicis, & scripta haereticorum damnata.*
20. *Inquisitores haereticae pravitatis.*

IUdaismus & paganismus: etsi generaliori nominis vocabulo sub haeresi comprehendantur, propriè tamen ab ea distinguuntur, cum formalis haereseos causa sit contradictio fidei semel susceptae in baptismo; Judaismi verò contradictio fidei, numquam susceptae.

1. Dicta haeresis ab electione, quòd quis sibi eligat disciplinam, cui pertinaciter adhaereat, *can. Haeresi* 27 XXIV. *q.* 3. Unde haereticus est, qui errorem aliquem pertinaciter defendit, contra Ecclesiae definitionem; postfactam tamen professionem fidei in baptismo, sive gratia lucri temporalis, sive vanae gloriae, odii, vindictae, ut plerique *can. Haereticus* 28. *d.* 9. 3. Covar. 3. *Var.* 1. *num.* 2. Duo itaque ut quis habeatur haereticus, requiruntur: prius, ut sit baptizatus, cum fidem deferre necdum susceptam nemo dici possit quo modo & poenae ab Ecclesia haeretico propositae non infligantur non baptizato, licet possit esse verus haereticus, perversè de fide sentiens, cum Ecclesia non agat in non subditos. Alterum, ut errorem contra fidem & Ecclesiae definitionem pertinaciter defendat, *can. qui in Ecclesia cum seq.* XXIV. *q.* 3. nam qui deceptus quadam simplicitate contra Ecclesiae definitionem quid adserit, corrigi paratus, non est dicendus haereticus, *can. dixit d. q.* 3. Necesse autem est, opere exteriore sit prodita haeresis, etiam occulta: nam qui sinistrè quidem sentit de fide, nihil tamen exterius prodit, qualem vocant haereticum mentalem, non habetur haereticus quoad poenas juris, cum actus purè interinus non sit materia censurae, ut neque est materia Ecclesiasticae jurisdictionis, per quam fertur censura, cum ecclesia non judicet de occultis. Contra qui animo fidem retinet, etsi actu exteriori videatur haeresin sapere, non tamen habendus haereticus, saltem in foro interiori. Vid. Covar. *ad c. Peccatum de R. I. in* 6. *p.* 2. *in princ. n.* 17. Azor. *Instit. Moral p.* 1. *lib.* 8. *c.* 9. Jul. Cfar. §. *Haresis in princ.* Quoniam autem hoc genus hominum Christianae Reipub. est pernitiosissimum, ejus quieti & tranquillitati maximè insidians, variis tam civili quam Canonico jure poenis coercetur.

Prima est excommunicatio latae sententiae *c. ad abolendam* 9. *h. t.* Quam incurrunt non tantum ipsi haeretici, verum & receptatores, fautores, defensores, ut tales sunt, credentes eorum doctrinam veracem *c. sicut* 8. *& excommunicamus* 13. §. *credentes h. t.* corpora eorumdem scienter sepulturae mandantes, *c.* 2. *eod. in* 6. Qui absolutionem non merentur, nisi ea extumulata publicè adjiciant, *d. c.* 2. propter pollutionem; qua locum inficiunt, uti dictum sup. *de consecr. Eccles.* Huius poenae ratio est, ut, dum vident se contemni, ad meliorem frugem convertantur, & alii eorum exemplo evitent haeresin. 2.

Secunda est Irregularitas, durans etiam post haereseos detestationem & absolutionem *can. nos consuetudinem* 8. *dist.* 12. *can. Saluberrimum l. qui* 17. *c.* 2. §. *haretici h. t. in* 6. quibus locis etiamsi tantum agatur de Clericis, idem tamen in laicis est juris, cùm ibi non ponatur fundamentum in clericatu, sed in crimine haereseos. 3.

Ubi quaeritur, An haereticus exterior, occultus tantum per accidens, id est cujus crimen nec jure nec facto publicum, hanc poenâ incur-

Digitized by Google

incurrat? Resp. Ita dicendum esse, cum auctores de hac pœna loquentes non distinguant inter occultum & publicum, nec requirant infamiam aut scandalum, sed tantum crimen. Præterea non requiritur ad hanc pœnam declaratoria sententia criminis, ut nec facti notorietas sit necessaria. Nam quando jus hoc ipso infert pœnam, non requirit aliam probationem, quàm exteriorem delicti commissionem. Navar. *c.* 27. *num.* 205. Azor. *d. lib.* 8. *c.* 11. *q.* 12.

5 Q. II. An in ordine ante hæresin recepto reversus possit ministrare? Resp. Non videri, cum hæc irregularitas non minùs ringat susceptum; quam suscipiendum Ordinem, nisi dispensatum fuerit, saltem per Episcopum: quo modo accipiendus *d. can: salubrium*, ubi hæreticus reversus in Ordinis susceptis habilitate dicitur permanere, si non fuerit iteratò tinctus, id est baptizatus. Excipiuntur Episcopi in hæresin lapsi, super quibus reversis cognitio reservata Pontifici, *c. inquisitionis eod. in* 6. uti & dispensatio. Navar. *d. c.* 27. *nu:* 205.

Q. III. An super occulto hæretico liceat Episcopo dispensare quoad Ordinem suscipiendum? Resp. Ita videri, per Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. *de reform* ubi generaliter conceditur facultas dispensandi super irregularitatibus provenientibus ex crimine occulto, necdum deducto ad forum contentiosum, excepto solo homicidio. Datur & potestas absolvendi ab occultis, etiam in hæresi, quæ tamen per Bullam Cænæ revocata videtur; atque ita & dispensandi, quæ major est, *c. cum illarum de sent. excomm.* ubi potestas dispensandi censetur denegata in casibus, quibus denegata absolutio.

7 Tangit hæc irregularitas etiam receptatores, defensores, fautores, qui ubique comparantur hæreticis, *c.* 2. §. *hæreticis c. Statutum* 15. *eod. in* 6. ubi sub nomine inhabilitatis ad beneficia censetur & comprehensa inhabilitas ad Ordines qui spectant ad officium Ecclesiæ. Suspecti de hæresi videntur & hac irregularitate adfici, ratione indecentiæ ortæ ex infamia, qua adficiuntur dantes causam ministræ suspicioni, *can. infames VI. q.* 1. nisi justa causa suspicionem tollat.

Tralitur & hæc irregularitas ad filios hæreticorum aut fautorum, quatenus parentes tales esse aut decessisse non emendatos probatur, *d. c. statutum*, idque usque ad secundum gradum in linea paterna; ad primum tantum in materna. Quod ita inductum, ut facilius parentes convertantur ad Ecclesiam, & detrectentur ab eius turbatione per impii dogmatis manifestationem, scientes se etiam in liberis puniendos *arg. l.* 8. *infine D. quod metus causa*. Erit itaque inhabilis ex patre hæretico etiam nepos ex filio, ex matre autem hæretica filius tantum. Ex filia hæretici patris nepotem non tangit inhabilitas, quia non matris sed patris familiam sequitur. Covar. 2. *Variar. Resol. c.* 8. *num.* 2. Gomes. 3. *Variar. c.* 2. *num.* 4. 9

Quæritur, An & illegitimos hæc pœna contineat? R. Ita & vetius videri, cum tales non desinant esse portio corporis & sanguinis paterni, atproinde non debeant esse melioris conditionis, atque legitimè nati. Et facit, quod textus ubique loquantur simpliciter de liberis, quomodo & intelligendi. *Glos. in d. c. Statutum V. Legitimus*, Covar. 2. *Variar. Resol. c.* 8. *n.* 3. 10

An & natos ante hæresin? R. Ita probabilius dici, cum textus in *d. c.* 15. *& c. Virgentis in fine* simpliciter de liberis loquatur, non distinguendo, nati sint antè vel post, & fundet se tantum in eo, quòd pareus sit hæreticus, aut in hæresi decesserit, cuius factum eriam in liberis punitur, ut pœna sit gravior. Quo modo impertinens erit; considerate, posteà nati sint, aut antè, cum non agatur de peccato originali; aut ullo aliquo impedimento, quod per generationem transmittitur nec inspiciatur coopertatio aut mutatio paterni delicti (quamvis hæc non minus possit præsumi in ante quàm post hæresin nato) sed tantum gravius veniat puniendum delictum patris, non tantùm in se, sed & in liberis. Covarr. *d. c.* 8. *num.* 5. Gomes. *d. c.* 2. *num.* 26. 11

An ordinatus ante hæresin patris suspendatur ab executione Ordinis, aut beneficio privetur? Resp. Non suspendi, nec privari beneficio, cum is alicui quæ situm non debeat ejdem auferri sine suo facto. Facit, quod tex-

Digitized by Google

tus in *d.c.2.§.haretici* tantùm nolit eos admitti ad beneficia, nullibi autem dejiciat, aut privet obtentis. Covarr. *d.c.8. nu.4. ubi alios citat*, Sanchez *in Decal. lib.2. c.28. num.30.* Facit, quod turpius sit ejici, quam non admitti.

42 An dicta irregularitas habeat locum in filiis relapsorum, qui ante mortem sunt reconciliati Ecclesiæ? R. Posse videri non habere locum, quod reconciliatio faciat eos non esse filios eorum, qui in hæresi decesserunt, facit enim reconciliatio relapsos esse de gremio Ecclesiæ, eique incorporari, *d.c.15. circa fin.* Contra tamen dicendum; nam licet sint reconciliati Ecclesiæ, non ita tamen, ut ad pœnitentiã admittantur, uti postulat textus in *d.c.15.* cum non obstante reconciliatione tradantur brachio sæculari puniendi; ex qua pœna sequitur filios infamia; non secus atque si parentes in hæresi obiissent, *Gloss. in d.c.15. V. reincorporatos.* Idem dicendum de filiis hæresiarchæ, nam & huic reconciliatio nihil prodest, uti inferius dicetur.

43 Tertia pœna est Infamia, Privatio privilegiorum, actionum: quamvis ipsi minus liberi sint ab aliorum impeditione, ac ex suo delicto commodum consequantur. *d.e excommunicamus 13.§.credentes & c. fin.h.t.* Inhabilitas succedendi sive ex testamento, sive ab intestato, *l. cognovimus Cod. h.t.*

44 Quarta Confiscatio bonorum ipso jure, etiamsi post mortem fuerint hæreseos convicti *c. accusans 8.§.pen.eod.in 6.* neque enim hoc crimen per mortem tollitur. Quo casu bona cedunt Ecclesiæ, si reus illi fuerit subiectus; aliàs fisco, non habita ratione liberorum, etiam orthodoxorum, quos ex consequenti parentum delicta onerant, *d.c.Vergentis 10.h.t. & d.l. cognovimus.*

45 Ubi quæritur, An reus hoc casu teneatur bona sua deferre ad fiscum? R. Ipso jure quidem bona publicata esse, non tamen teneri reum ne quidem in conscientiæ foro ante sententiam declaratoriam ad pœnam, etiam ipso jure inflictam, ex communi Theologorum & Canonistarum sententia, & posse interim bona sua possidere, eisq; uti; cum licet proprietas sit ablata per delictum, non tamen & possessio. Imò ne quidem fisco licet ante sententiam ab Ecclesia latam (cuius est super hæresi inquirere) bona tamquã publicata apprehendere, ne quid temerè attentetur, *c. cum secundum 19. eod. in 6.* l'oft sententiam satis est reo patiablationem bonorum, defetre ea ad fiscum non tenetur, cùm sit durum quem cogere in se exercere pœnam positivam. Aliud est in ea pœna, quæ adquisitionem alicuius impedit: veluti si legatum fuerit sub conditione, si castè vixerit, hoc ipso enim quo mulier inhonestè incipit vivere, tenetur ad eius restitutionem, Idem juris in beneficiis, quorum fructus Clerici subs facere desunt hoc ipso, quò cessant præstare officium requisitũ, sub cuius onere beneficium obtinent. Vid Covarr. *d.c.8. numer 4. & ad 4. Decretal. pagin 2. cap.6. §.8. num.11. & seqq.* Menoch. 2. *Arbitr casu 316.* Azor. *d.lib.8.c.13.q.8.*

Habet hæc publicatio, quæ inducitur ipso jure, locum hoc ipso, quo crimen commissum ut administrario bonorum sit impedita reo: à quo facta alienatio, subsecuta sententia, in irritum revocatur, & contractus rescinduntur, bona ad quemcunque devenerint titulo sive lucrativo sive oneroso, à possessoribus auferuntur, nisi præscripta fuerint. Posse enim præscribi à possessoribus, etiam suis hæredibus, concurrentibus iis, quæ ad præscriptionẽ requiruntur, scilicet bona fide & justo titulo, idque post mortem hæretici, colligitur ex *c. fin. de præscript. in 6. ubi* Joan. Andr. *n.3.*

Q. An pœnitentia ante sententiam declaratoriam faciat cessare pœnam? R. Id quidem videri per *Gl. pen in can. Maximum l.q.7.* ut diximus supra, *De iure patron n.69.* quasi ante sententiam non foret pœna plenè commissa. Contrariam tamen opinionem esse & communiorem & veriorem, scilicet non evitari pœnam commissionis bonorum, aut aliam, cum hoc ipso, quo committitur crimen, inferatur, & pœnitentia in foro quidem interiori operetur remissionem, in exteriori tamen non faciat aboleri crimen, *l. qui eamente D. de furtis*, per quod semel adquisitum ius fisco ei invito facto pœnitentis non eripitur, *Gl. communiter recepta in c. de his sup. tit.1.* Covarr. *ad c. Raynutius in princ. n.26. sup. de testam.* Nec facit, quòd requiratur sententia declaratoria; nam ea non desideratur ad crimen aut pœnam ponendam sed ne quid temerè fiat per fiscum. Quomodo & in casu, quo definitiva sententia requiritur,

ante eam pœnitentia non inducit criminis ab olitionem. Non obſtante *l. Imperialis in pr. C. de nupt.* quæ vult quidem eſſe dignam venia illam, quæ reſipiſcit, non tamen hoc ipſo ceſſat pœna, ſed demum habita abolitione. Quod etiam procedet, etiamſi pœnitentia fuerit publica, ut rectè tradit Covarr. 2. *Var. c.* 11. *num.* 10.

37 Quinta pœna eſt Mors, quæ & manet Clericos, qui prius degradantur, id eſt clericali privilegio ritu ſolemni exuuntur, poſtea brachio ſæculari traduntur; *c. ad abolendam* 9. *h. t.* Infertur ea per ignem, ut docet Covarr. 2. *Var.*

38 *c.* 11. *n.* 10. * Evadunt hanc pœnam, qui reſipiſcentes abjurata hæreſi reconciliari Eccleſiæ ſincerè deſiderant, *d. c.* 9. Niſi fuerint relapſi, quales ſunt, qui poſt abjuratâ hæreſin in eam relabuntur, *c. accuſatus* 8. *in princ eod in* 6. his enim nulla eſt venia, *c. ſuper* 4. *eod. in* 6 Idem juris eſt in Hæreſiarchis, & qui hæreſin docuerunt, quia nec horum reconciliatio tollit pœnam corporalem: quibus tamen omnibus reſipiſcentibus Sacramenta non ſunt deneganda & miniſtranda, ſi videatur, ſententia, *d. c.* 4. *& c. ut commiſſi* 9. *nec non eod.* 19 6.

39 Ut autem hæc peſtis non facilè enaſcatur, prohibitum laicis, publicè & privatim de fide diſputare, *c.* 2. *eod. in* 6. prædicationis munus aſſumere, etiam in occulto, quod nemo ſibi arrogat niſi miſſus, *c Cum ex inuncto* 12. *& t.* 13. §. *quia verò h. t.* idque ſub pœna excommunicationis, *d. c.* 2. §. 1. quæ ferendæ eſt ſententiæ, non latæ, ut indicant verba, quæ ſunt futuri temporis. Enata autem ut in herbis conculcetur, eiuſque propagandæ occaſio tollatur ſcripta hæreticorum, cum auctoribus damnata, legi & haberi prohibentur ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ. Vid. hac de re plura apud *Azor d. lib.* 8. *c.* 16.

40 In ſuſpectos inquirere jubentur Epiſcopi loci, certas ad hoc inunus delegando perſonas, cum poteſtate advertendi, quæ non exſpirat morte concedentis, in favorem fidei & odiũ hæreſeos, *c. ne aliqui* 10 *& c. Officii* 11. *eod. in* 6. Quæ perſonæ procedent ex zelo caritatis de plano & ſimpliciter, *cap. fin eod. in* 6. juxta formam præſcriptam *d. c.* 11. *& c.* 12. *eod. in* 6. Quibus tamen in Epiſcopos nihil eſt juris, ſine mandato Pontificis, cui denuntiare debent, ſi eos viderint ſuſpectos, *c. Inquiſitores* 16. *eod. in* 6. Domini temporales officio ſuo hac in parte deeſſe non debent, ubi opus eſt promovendo Inquiſitorum munus: recuſantes honore privandi ſunt & excommunicandi, *d. c.* 13. §. *monentur.* Cæterum ut ad bellum contra hæreticos ſuſcipiendum plures excitarentur, arma contra eos ſumentes gaudent iisdem privilegiis & indulgentiis, quibus illi, qui contra Turcam militant, *d. c.* 13. §. *Catholici.*

TITULUS VIII.

De Schiſmaticis & ordinatis ab iis.

SVMMARIVM.

1. *Schiſma quid, & in quo differat ab Hæreſi.*
2. *Pœna Schiſmaticorum.*
3. *Irregularitatem an contrahant.*

SChiſma generali ſignificatione, juxta vocis 1
etymologiam, denotat diſſenſionem, ac moralem quandam diviſionem: per antonomaſiam autem ſignificat diviſionem: Eccleſiæ Catholicæ per ſpontaneam ab illa ſeparationem, ſub nomine Chriſtiano particularem congregationem ſeu conventiculum extra eccleſiæ unitatem, communionem, & obedientiam congregando, ab eius capite Rom. Pontifice ſe abſtrahendo; eiuſve dignitatem uſurpando. In quo diſtat ab hæreſi, quæ continet dogma veræ fidei contrarium, *can. Inter* XXI v. *q.* 3. Trauſit plerumque in hæreſin, cum in ſchiſmate perſeverantes, ut factum ſuum & contumaciam honeſtent & defendant, rectèque videantur ab Eccleſia receſſiſſe, confingãt aliquâ hæreſin, ut poſt alios apparuit in Henrico VIII Angliæ Rege, qui ut videretur jure ab Eccleſia Rom. defeciſſe, nova ſecta ex variis conflita ſe caput Eccleſiæ Anglicanæ haberi, & ſolum ſe de fidei rebus diſponere ac definire poſſe ſtatuit.

Eius pœna eſt dignitatis aut cinguli, quod 2
habetur, privatio, ſi non habeatur, ſubſtantiæ amiſſio in honeſtis, in aliis corporis coerctio, cum exſilio, *cap. qui contra XXIV. q.* 1. Excommunicatio, quam & incurrunt eorum fautores, defenſores, *c. un. eod. in* 6. Ordinationes, collationes beneficiorum, bonorum alienationes, per ſchiſmaticos factæ, irritæ eſſe juben-

tur,

tur, *c.1.h.t.* Ordinati ab iis executione carent, sine facili spe consequendæ dispensationis: nisi subsitignorantia, quæ facit Episcopum dispensare cum iis posse, *cap. 2. ubi Gloss. hoc tit.*

3 Irregularitatem non videntur schismatici contrahere, cum nullibi eius fiat mentio. Nam quòd attinet ad *d. can. quicontra*, continet is pœnas per hominem imponendas. In *can. in nomine Domini dist.* 23 fit quidem mentio anathematis ipso facto incurrendi, depositionis autem ferendæ potius quàm latæ sententiæ *In cap. 1. h.t.* fit mentio suspensionis, non etiam irregularitatis. Quòd si conjuncta fuerit hæresis, habebit locum *d. can inter*, qui dicit in hæresin schisma deficere. Non tamen conjuncta est semper, quamvis è converso hæresis semper sit schisma, & hæretici possint dici schismatici. Videantur aliæ pœnæ *in c. nn. sod. in 6.*

TITVLVS IX.

De Apostatis & reiterantibus Baptisma.

SUMMARIUM.

1. *Apostasia quid & quotuplex, ejusque pœna.*
2. *Religiosi ad aliam Religionem transeuntes an excommunicati.*
3. *Ejectus ex Ordine suo sua culpa an & quatenus transire ad aliam Religionem possit.*
4. *Ordinatus post reconciliationem sine dispensatione an sit suspensus?*
5. *Iterantes baptisma graviter peccant.*
6. *Eorum pœna iure Canonico taliter baptizatus est Irregularis.*
7. *An & rebaptizans.*

1 APostasia est hæresi gravior, cum non in parte tantùm susceptam fidem deserat, sed in totum. Estque duplicis generis: una propria, quando quis ad Judaismum vel paganismum deficit, qualis incurrit easdem pœnas, quas hæreticus, quo est potior, *can. non potest. 11. q. 7. c. contra d. haret in* 6 Sacerdotes, Diaconi, si lapsi fuerint, thurificando idolis, postea iterum certamen ineuntes, & ex fide & sincerè, non simulatè reluctati fuerint; honorem quidem recipiunt, non tamen ad sacrum ministerium admittuntur, *can. Presbyteros dist.* 50. Altera est impropria, quando Religiosus professus claustrum, abjecto habitu deserit, animo non revertendi, qualis hoc ipso excommunicationem incurrit, *cap. 2. sup. ne Clerici vel Monachi &c.* Si ut habitum resumat adduci nequeat, carceribus est detinendus, donec resipiscat, *c. 5. h. t.* Ordinatus in eiusmodi statu suspensionem incurrit non dispensabilem, nisi per Pontificem Rom. *cap. fin. h.t.* Quæ suspensio accipienda tantum de sacro Ordine susceptò interea, cum ejus dumtaxat fiat mentio in *d. c. fin.* non item de minori, cujus susceptioni hoc in casu nullibi invenitur suspensio adnexa; & sine textu pœna non inferatur.

Q. I. An pœnam istam incurrant Religiosi transeuntes ad aliam Religionem? Resp. Ita 2
velle Gl. & Abbatem in *c. ex parte sup. de temp. ordin.* si illicitè transeant, non petita venia à suo Superiore, qua de re actum supra *tit. de Regularibus* Relinquens enim statum religiosum, & alium non validè adsumens, ut apostata videtur judicandus & puniendus. Non est autem ullus locus, ex quo colligatur inflicta excommunicatio hoc in casu; nisi in eo, quo aliquis ex Mendicantium ordine transit ad ordinem non mendicantium, qualis excommunicatur, *Extravag. 1. de Regularibus.* Ut excommunicatio fiat in transeunte ad aliam Religionem strictiorem cesset, cum de eò textus iste non loquatur, & quia ut pœnalis extendendus non veniat ultra casum comprehensum. Ubi nihil videtur facere licentia superioris, cum in dicto textu sola excipiatur licentia R. P. Et hoc de jure communi; nam potest Ordini alicui esse indultum speciale aliquod privilegium, Suarez *De censuris Disp.* 22 *sect.* 19.

Q. II. An ejectus ex Ordine suo, habituq; privatus sua culpa, indigeat ista licentia 3
transeundi ad aliam Religionem? Resp. Posse videri prima facie non indigere, ex eo, quod non sit cogendus manere in sæculo taliter ejectus, ut quamcumque Religionem ingredi illi liberum esse debeat, atque enim tutius

tutius ſit. Et facit, quod non poſſit dici tranſire ad aliam Religionem, qui non eſt ulli Religioni ſubjectus. Oppoſitum tamen videtur verius, cum *d. Extrav.* 1. generalem contineat prohibitionem, & habeat unicam tantum exceptionem, licentiam ſcilicet Sedis Apoſtolicæ. Nec facit, quod ſit dimiſſus à ſua Religione; nam nihilominus veré Religioſus illius eſt Religionis, ut prohibitio *d. Extravag.* 1. in eo locum habeat. Et facit, quod poſſet alias aperiri via ad tranſitum in Religiones alienas in fraudem illius Extravagantis. Nec eſt tamen inconveniens, ut ejectus abſque habitu in ſæculo maneat, donec miſericordiam obtinere mereatur à Sede Apoſtolica, præſertim cum illi ſit licentia arctiorem, vel æqualem religionem ingrediendi. Ad quam rem non indiget ulla licentia, cum iſto in caſu, non loquatur *d. Extrav.* 1. quæ tantum in Mendicantibus locum habet tranſeuntibus ad Ordinem non Mendicantium: eſt enim pœnalis, pœna autem non extendenda. Ita ferè Suarez *d. loco n.* 10.

Q. III. An poſt reconciliationem ordinatus citra diſpenſationem ſit ſuſpenſus? R. Hoc videri poſſe, per verba *d. c. fin quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati*, quòd per iſtam apoſtaſiam videatur contraxiſſe quamdam irregularitatem. Verius tamen, ordinato exercitium ſui Ordinis non eſſe denegandum, cum *d. c. finali* tantum puniatur Ordo ſuſceptus in Apoſtaſia: quo modo verba ſuperius relata referenda ſunt ad eum, qui in apoſtaſia eſt ordinatus, cui reconciliatio non prodeſt ad Ordinis ita ſuſcepti executionem, non etiam ante ſuſcepti, ex clauſula *d. c. fin.* in verbis, *in Ordine ſic ſuſcepto*. Injungitur autem Prælatis, ut fugitivos inquirant, & in Monaſteriis ſuis recipi faciant, niſi ſcandalum obſtet, tunc enim & in aliis collocabunt; inobedientes faciant publicè denunciari excommunicatos, *c. fin. ſup. de Regularib.* Quod & ſtatuitur ibi de ejectis iniuſtè: nam qui legitimè per ſententiam ſunt ejecti aut dimiſſi, deſinunt eſſe membrum illius Ordinis, ut non ceenſeantur apoſtatæ, nec poſſint cogi reverti, Navarr. *conſ. 79. de Regularib.* Clerici in majoribus poſiti ordinibus habitum & tonſuram gerere debeat, non etiam in minoribus tantum. Qui ſi monitis non geſſerint, clericali privilegio non adjuvantur, *c. in audientia* 25. *inf. de ſent. excom. c.* 1. *h t.* niſi excuſet cauſa juſta, veluti periculi, metus, infirmitatis, maximè accedente Superioris auctoritate.

Altera hujus Rubr. pars eſt de reiterantib. Baptiſma: quorum peccatum eſt grave, *can. cui licet cum ſeq. de conſecr. Diſt. 4.* cum ſit contra ſubſtantiam Sacramenti, illud tentare in ſubjecto incapaci, & contra eius ſignificationem, quæ eſt, quod Chriſto concrucifigamur, qui ſemel tantum eſt mortuus, ut videatur ſecundò crucifigi per iteratum ab aliquo baptiſma.

Pœna à jure civili impoſita eſt ſupplicium tam baptizanti quàm baptizato, modò ſit capax per ætatem, *l. 2. Cod. ne ſanctum baptiſ iter.* Jure Canonico iterato baptizatus eſt irregularis, *can. qui in aliquo Diſt. 51. can. qui in quibſ. l. 9. 7* Idem cenſendum de eo, qui ab hæretico eſt baptizatus, niſi vel ætas excuſet, vel ignorantia, *can Placuit & can. eos de conſ diſt. 4.* cum culpa deſit. Quo modo quod dicitur in *d. can. qui in qualibet*, accipiendum de ætate adulta, in qua ſenſus eſt ad committendam culpam Covar. *ad Clem ſi furioſus p. 1. inprine n. 8.* culpam ceſſare facit præciſa coactio, quæ tollit voluntarem; non etiam metus, qui non ponit ſimpliciter involuntarium, ut dictum ſup. *de his qua vi &c.* ut non excuſet à culpa iterationis baptiſmi, quam non minuit.

Q. An rebaptizans ſit irregularis? R. Ita videri per *c. 2. h t.* in quo acolytus miniſtrans ſit irregularis. Quod multò magis dicendum de rebaptizante, qui gravius peccat, exercendo fandum miniſterium. Covarr. *d num. 8.* ſecundum communem opinionem. Idque ipſo facto, per *d. c. 2.* ubi dicitur, *ad Ordines promoveri non valebit*, nulla facta mentione ſententiæ. Et hoc ita in crimine publico, non etiam in occulto, juxta textum in *d. c. 2.* qui videtur admittere promotionem in occulto, nam facta diſpenſationis mentione. Facit, quod non detur alibi locus irregularitatem hoc in caſu imponens. Abbas *ad d. cap. 2. num.* 1. Non procedet etiam hæc pœna in eo, qui per ignorantiam baptizat iterato, uti nec in eo, qui dubitans rebaptizat ſub conditione, cum deſit culpa.

Digitized by Google

TITULUS X.

De his qui filios occiderunt.

SUMMARIUM.

1. *Mulier filium sponte occidens qualiter puniatur jure Canonico.*
2. *Et quid si infans inter dormiendum fuerit suffocatus.*

1 HActenus de criminibus in Deum commissis. Deinceps proponuntur ea, quæ primatio proximum tangunt, servato ordine Decalogi; & primo quidem ea, quibus proximi corpus læditur, cuiusmodi est Homicidium, quod eo gravius, quo pictati magis repugnans uti cædes parentum, quæ L. Pompeia de parricidiis vindicatur, de qua *D. ifto tit.* & liberorum, *l. 1. Cod. De his qui parentes vel lib occid.*

2 Jure Canonico mulier filium sponte occidens jubetur in Monasterio perpetuo deflere crimen. A viro tamen, quem habet, non separanda, post cuius mortem non ita nuptiis privatur, quin si evitare carnis stimulos nequeat, nubendi licentiam impetrare possit, *c. 1. h. t.* Ut videatur filii cædes ponere aliquod

3 impedimentum impediens. * Si infans in eodem lecto cum parentibus inter dormiendum suffocatus fuerit, licet per ignorantiam, factum tamen pœnitentia triennali delendum, nisi omnino extra culpam fit, *c. fin. h. t.* Patet etiam hoc in casu contrahet irregularitatem, si procuraverit suffocationem, aut neglexerit evitare.

TITULUS XI.

De infantibus & languidis expositis.

SUMMARIUM.

1. *Exponens infantem necare videtur.*
2. *Expositionis pœna.*

1 NEcare infantes & languidos, sive suos sive alienos, videtur exponens, frustra prætenta misericordiæ causa, quam non habet, *l. Necare D. De agnosc. lib.* Maximè si dolo malo recens natus loco solitario exponatur, qualis non malè dicetur teneri pœna Legis Corn. de sicariis. Azor in *Rubr. Cod. h. t.* Alias extra ordinem punietur, *l. 1. §. pœna D. de agnosc. lib.*

Expositionis effectus est, quod filiusfam. liberetur patria potestate, servus fiat liber, *c. unico h. t.* alimenta a suscipiente præbita non faciant eius dominio subjici exposítum, *d. c. un.* Et hæc ita, nisi ignorantia excuset patrem aut dominum, qui solutis expensis, non impedierit filium vel servum repetere, *l. 1. Cod. h. t* An autem expositi censeantur legitimi, atque ita non irregulares, dictum est supra, *De filiis presbyt.*

TITULUS XII.

De Homicidio.

SUMMARIUM.

1. *Homicidium quid, & quotuplex.*
2. *Jure Canonico pœna homicidii est irregularitas, & quid ea sit.*
3. *Homicidium voluntarium quando committi dicatur.*
4. *Intendens vulnerationem, secuta morte, an censendus homicida voluntarius?*
5. *Irregularitas an incurratur à non baptizato.*
6. *An procurando abortum?*
7. *An eam incurrat vendens venena?*
8. *An vulnerans non letaliter, vulnerato ex sua vel Chirurgi incuria mortuo?*
9. *Et quid si dubium, an vulnus sit letale.*
10. *An vulnerans letaliter, quem alius postea occidit?*
11. *Verum mandans alium occidi?*
12. *Quid si revocet mandatum.*
13. *An necesse ut acceptetur mandatum?*
14. *Quid si mandatarius occidatur?*
15. *An mandans vulnerari tantum?*
16. *An mandans occidi Titium, & mandatarius occiderit Mævium?*
17. *An consulens homicidium?*
18. *Mandans an sit extra irregularitatem, si eius mandatum non auxerit animum alterius.*
19. *Quid si consulens retractaverit consilium?*

20. *An*

Digitized by Google

20. *An conſulens minorem vindictam?*
21. *An conſentiens homicidio?*
22. *Ratihabito an cauſſet irregularitatem?*
23. *Verum omiſſio obviandi homicidio.*
24. *Perſuadens alicui ne alterum tueatur, ſecuta morte non fit irregularis.*
25. *An neque conſulens, ut quis ſe exponat periculo mortis.*
26. *Pluribus in rixa aliquem occidentibus, an omnes fiant irregulares?*
27. *Defenſio neceſſaria ſui quatenus licita.*
28. *Homicidium in neceſſariam ſui defenſionem an excuſet ab irregularitate etiam juxta antiquos Canones?*
29. *Ex injuria antecedente an poſſit poni inculpata tutela?*
30. *Adulter deprehenſus in ipſo facto occidens maritum ſe invadentem an fiat irregularis?*
31. *Quid ſi per fugam poſſit vitari periculum?*
32. *Quid ſi quis tueri ſe non poſſit ſine periculo innocentis interventu?*
33. *Cades in defenſionem honoris an ponat irregularitatem?*
34. *An in defenſionem bonorum?*
35. *Convocans alios ad ſui defenſionem, ſecuta cade, non fit irregularis.*
36. *An & ipſi advocati ſint extra noxam?*
37. *An occidens in defenſionem Reipubl.*
38. *An in conſervationem vitæ matris liceat dare pharmacum, quo fœtus extinguatur.*
39. *Homicidium publica auctoritate commiſſum cauſſat irregularitatem.*
40. *Iudex ferens ſententiam capitalem ſit irregularis.*
41. *An & Princeps vel dominus temporalis delegando jurisdictionem ſuam?*
42. *Sententia iniuſta delegati non afficit delegantem.*
43. *Leges ferens in cauſſa ſanguinis eſt extra noxã*
44. *Vt & judex Eccleſiaſticus reum convictum tradens brachio ſæculari.*
45. *An ea caſu intercedere pro reo debeat?*
46. *Accuſator in cauſſa propria an fiat irregularis?*
47. *Quid ſi Clericus accuſet criminaliter?*
48. *Laico accuſatori an neceſſaria proteſtatio?*
49. *Proteſtatio hæc an fieri debeat ex animo?*
50. *An propter ſolam damni reparationem?*
51. *Et quæ ſi moraliter certum ſit de ſententia ſanguinis ferenda.*
52. *Petens ut accuſatus capiatur aut inducat locum, ubi fur latet, non fit irregularis.*
53. *Et quid ſi fur non fit fugitivus?*
54. *Et quid de eo, qui acclamando cauſſat mortem furis?*
55. *An accuſans in cauſſa aliena?*
56. *An ferens teſtimonium in cauſſa ſanguinis?*
57. *Et quid ſi confidè?*
58. *Advocatus actoris, reo condemnato, an ſit irregularis.*
59. *An & advocatus rei, accuſatore ſuccumbente?*
60. *Vtrum ſcribens vel dictans ſententiam capitalem?*
61. *Vtrum adſiſtens in loco ſupplicii.*
62. *Cadet commiſſa in bello juſto non inducit irregularitatem.*
63. *An eam incurrat dux exercitus, ſuos incitans ad pugnandum?*
64. *An dantes arma militibus?*
65. *Irregulares ſunt militantes in bello injuſto, ſecuta deformatione.*
66. *Non ſecuta deformatione, an Clerici eam contrahant?*
67. 69. *Homicidium caſuale quatenus ponat irregularitatem.*
68. *Qua culpa ad hoc deſideretur.*
70. *Monachus chirurgiam exercens, ægro ex inciſione mortuo, an eam incurrat.*
71. *An adulter, ob quem mulier occiſa à marito?*
72. *An Titius v. g. ob maleficium à ſe poſitum, alio ea propter ſupplicio affecto?*
73. *Furioſus deformans eſt extra irregularitatem?*
74. *An & ebrius?*
75. *An dormiens?*
76. *Mutilatio membri alicuius ponit quoque irregularitatem.*
77. *Quid nomine membri veniat,*
78. *Digiti abſciſſio an eam ponat?*
79. *An abſciſſio mammillæ?*
80. *An abſciſſio auriculæ?*
81. *An copioſa ſanguinis effuſio?*
82. *An abſciſſio membri aridi & impediti?*
83. *An debilitatio membri citra mutilationem?*
84. *Diſpenſat ſuper hac irregularitate S. pons.*
85. *Super irregularitate ex homicidio caſuali occulto an & quatenus diſpenſet Epiſcopus loci.*
86. *An reſervata Papæ & diſpenſatio ſuper homicidio auctoritate Magiſtratus commiſſo.*

Digitized by Google

87. *An super mutilatione?*
88. *Episcopi nomine quis veniat hac in materia.*
89. *Episcopus eam facultatem. an alteri committere possit?*
90. *Capitulum Sede vacante non utitur hac potestate.*
91. *Homicidium aut mutilatio beneficiis obtentis non privat ipso jure.*
92. *Homicida beneficium ante sententiam an resignare possit?*

1 DE Homicidio in genere hic. subjicitur, quod est corporis humani animati peremptio. Aliud est Voluntarium, aliud Involuntarium. Hoc nullam constituit homicidii deformitatem, propter cessantem voluntatem, cum casus illi causam dederit. Illud verò deformitatem ponit, & dolo commissum facit locum Legi Corn. de sicariis, cuius pœna est mors. * Canones extra peccatum mortale inducunt irregularitatem, quæ est inhabilitas sive canonicum quoddam impedimentum, quo inhabilis quis redditur ad suscipiendum Ordinem Ecclesiasticum, & in suscepto ministrandum. Ratio consistit in defectu mansuetudinis; visum enim Ecclesiæ, eũ, qui alterius sanguinem effudit, vel effusioni causam dedit, non posse repræsentare lenitatem & mansuetudinem Christi, & proinde ab altaris ministerio esse removendum. Ut verò commodiùs pateat, quibus in casibus hæc irregularitas contrahatur, distinguenda sunt quatuor homicidii genera, de iisque separatim agendum.

2 Est autem aliud Voluntarium, & hoc vel illicitum, quod in se vel in sua causa directè intenditur, vel licitum, hocque iterum vel Necessarium sive Defensivum, quod committitur in sui defensionem vel Punitivum, quod à Magistratu infertur: aliud Casuale, quod in se tale est, ut mero casui attribuatur, vel non nisi in causa indirectè volitum.

De Homicidio Voluntario.

3 AD primum quod attinet, ut voluntarium illicitum censeatur, requiritur directa & spontanea voluntas tendens in occasionem. De instrumento non quæritur, *l.* 1. D. *ad L. Corn. de sicar.* tunc enim demum instrumenti habetur ratio, quando de animo non constat, ut ex eo possit colligi, an subsit animus occidendi. Necesse autem, sequatur ipsa mors, neq; enim sufficit sola voluntas, quam effectus non subsequitur, *can. fin XV. q.* 1. cum pœna etiam ipso jure imposita non incurratur, nisi per delictum consummatum. Nec sufficit, pervenerit ad actum propinquum, si effectus impeditur, etiam per miraculum, cum in pœnis mitior sumatur interpretatio, *c. in pœnis &c. Odia de R. I. in* 6. Quo modo Covar. *ad Clem si furiosus p.* 2. *in prin n.* 5. *in fine*; traditur nec solum actum interiorem esse considerandum, nec conatum, sed actum perfectum. In hac specie propriè induci irregularitatem extra dubium est, cum in eo obtineat ratio modo dicta.

4 Quæstio autem est in casu, quo quis intendit vulnerationem, sine expresso animo occidendi. An secuta morte sit censendus voluntarius homicida? R. Ita velle Covar. *d. l. nu.* 1. qui putat sufficere animum vulnerandi. Quæ opinio rectè procedet, si ex conjecturis colligatur causa proxima & efficax, ex qua moraliter mors sequi solet, fuisse applicata, quia talem causam velle est velle effectum. Hinc qui absolutè vult percutere eam, quacumq; parte & quomodo poterit, voluntarius homicida est dicendus. Quod si instrumentum ex se non sit aptum ad mortem causandam, aut si aptum sit, non tamen periculosum vulnus infligatur, directè voluntarius non videtur dicendus, eũ. directè necin se nec in causa mortem intenderit. Non erit tamen extra irregularitatem, cum mortis causam dederit. Quomodo in *c. fin eod. in* 6. mandans vulnerationem, & inhibens cædem, nihilominus incurrit irregularitatem, propter subsecutam mortem ex facto mandatarii. Ut autem caussetur irregularitas, debet causa data esse propinqua, nam remota non ponet hoc impedimentum, *Gl. in c. de cætero* 11. *h. t.* Vid. Suar. *de censuris disp.* 44. *sect.* 2. Tangit hæc omnes, etiam Principes, cum non excipiantur, & in iis habeat locum ratio supra dicta. Summus tamen Pont. cum sit supra jus humanum, hæc irregularitate, quæ est juris humani, non adficitur.

5 Ubi quæritur Primò, An ea adficiatur non baptizatus occidendo? R. Non adfici, cum sit Ecclesiasticum impedimentum quo non adficitur, nisi subditus. Nec facit quidpiam, quod.

Digitized by Google

quod' postea baptizetur, cum in pœnis in spicietur principium, licet aliud obtineat in bigamia, ut dictum sup. De *bigamia non erdin.*

Occisus sit baptizatus, vel non baptizatus non interest; satis enim est, hominem occisum esse, ut obtineat ratio supradicta, *can. Clericum dist.* 50. cum jura simpliciter loquantur de homicidio, quod sequi necesse est. Suarez *d. disp.* 44. *sect.* 3. *n.* 4. Ut non sufficiat, sola voluntas aut conatus ad ponendam irregularitatem, imò nec vulnus letale, si non sequatur mors, licet per miraculum: Ratio est, quia talis revera non occidit. Hinc tendens ad occidendum inimicum, & inveniens eum mortuum, ut suâ rabiem satiet, amputans caput vel cadaver aliter deformans, non potest dici irregularis, quia non potest dici occidisse hominem jam mortuum, qui homo dici non potest. Navarr. *in Summa c.* 27. *n.* 219.

6 Q. II. An incurratur procurando abortum? R. Non aliàs, quàm si fœtus sive embrio fuerit animatus, cùm jam verè sit homo, non etiam antequam fuerit informatus anima rationali, *ea. quod verò & can. Moyses* XXXII. *q.* 2. *c. sicut* 20. Navar. *d. loco. n.* 123. Est tamen grave peccatum, spem futuri hominis avertere, &c. jure civili non inultum, *l. si mulierem & ff. ad L. Corn. de sicar.* Infundi animam masculo die quadragesimo, fœminæ 80. tradit *Gl. in princ. dist.* 5. quam videtur Nav. *d. loco* probare, & sequitur Covarr. *ad Clem. si furiosus p.* 2. *§.* 3. *n.* 1. Sanch. *de Matrim lib.* 9 *disp.* 25 *n.* 14. doctiores tamen Medici aliqui de ea re dubitant. Hinc propinans mulieri poculum, quò minus concipiat, non potest dici irregularis, quia licet peccet impediendo conceptionem, non tamen dici potest occidere aut deformare quod necdum est. Navarr. *d. n.* 223.

7 Q. III. An vendens venena? R. Ita videri, si eum in finem vendat & actus subsequatur, cum dans scienter causam cædis, ipsam cædem feciſſe videatur, vel saltem ad eam conturrisse, *l.* 3. *in pr & l. nihil* 15. D. *d. tit.* etiamsi post longum intervallum subsequatur, cum dilatio temporis non faciat, quò minus effectus sit ejus causæ, & quidem voluntarius, cum intentio præcesserit, & vis causæ præcognita fuerit. Nec proderit ei, qui venena dedit, quod ex post facto antidoto quodam effectum veneni dati impedire conetur, cum effectus subsecutus in ordine ad præcedentem voluntatem sit voluntarius, quam posterior conatus qui tantùm est secundum quid, non tollit.

8 Q. IV. An vulnerans non letaliter, si vulneratus ex sua vel chirurgi incuria moriatur? R. Non videri, cum ad irregularitatem requiratur, ut sequatur mors ex actu vulnerantis, quæ non nisi remotè hic ab eo causatur: remota autem causa non sufficiens ad mortem alicui imputandam, quam potius causavit proxima negligentia. Facit text. in *c. significasti* 18. *h. t.* ubi quando percussio non fuit letalis, non contrahitur irregularitas, Covarr. *d. p.* 2. §. 2. *num.* 9.

9 Q. V. Quid in dubio, quo non constat, an vulnus sit letale? R. Si non constet de incuria læsi aut chirurgi, præsumi potius ex vulnere eum obiisse, atque ita vulnerantem teneri de occiso, & incurrere irregularitatem: Nam cum de incuria non doceatur, aut per aliud quid superveniens per accidens mors causata, præsumitur vulnus letale fuisse; præcipuè si brevitas temporis infectæ mortis præsumptionem augeat, quæ res à Judice examinanda, consultis Medicis, *l. semel. C. de re militari lib.* 12.

10 Q. VI. An vulnerans aliquem lætaliter, quem alius postea occidit? Resp. Controversiam hanc remisse apud Interpretes juris civilis, propter contrariam Jurisconsultorum responsa, ut videre est in dictis *D. ad L. Aquil. n.* 22. Jure Canonico decisum est, hujusmodi vulneratem esse irregularem, *d. c.* 8. *h. t.* in quo inquiritur, an prius vulnus fuerit letale. Ratio est, quod taliter vulnerans causam sufficientem mortis dederit, atque ita operetur irregularitatem. Covarr. *d.* §. 2. *n.* 4. Quod & dicendum, si dubium sit, ex quo ictu, posteriori an priori mors sit secuta, quod tutius sit cessare ab officio divino, quam temere celebrare, ut ait Pont. in *d. c.* 18. Quin autem sit irregularis posterior, qui letaliter vulneratum peremit, non est dubium, cum licet certò moriturum occiderit, occiderit tamen maturando mortem, atque ita ut L. Aquilia teneri jure dicitur civili, *l. ita vulneratus* 51. *in pr.* D. *ad L. Aquil.* propter mortem acceleratam, ita & irregularis dicetur etiam de jure Canonico, quia verum est eum occidisse. Vid. Jul. Clar. §. *Homicidium n.* 46. Zas. 2. *singul. intellect. c.* 6.

Digitized by Google

Q. VII. An mandans alium occidi? R. Certum esse, talem esse irregularem, si effectus subsequatur, *d. Nihil in fine* D. *Ad L. Corn de sic.* cum verè intenderit homicidium, cujus est proxima causa, quia per alium faciens per se facere videtur. Quo facit *c. fin. eod. in* 6. ubi mandans vulnerari tantum, si mandatarius occidat, irregularis dicitur, quia mandando sit in culpa, & eædem evenire posse debuerit cogitare. Si non sequitur effectus, non est ratio, cur incurratur irregularitas, *c. Non præsat. De R. I. in* 6. cum non soleat inferri pœna nisi delicto perfecto. Nec obstat *c. 1 in fine eod. in* 6. ubi per assassinos mandans interfici Christianos, etiam non secuta cæde, excommunicatur, deponitur à dignitate, honore, Ordine, officio, beneficio. Nam Respondetur primò, ibi non agi de irregularitate, cum de ea non fiat mentio, sed alias injungi pœnas, ut per Canones non imposita pœna non sit per nos imponenda. Deinde ibi non agitur de quocumque mandante fieri homicidium per alium, etiam pecunia conductum, sed per aliquam ex peculiari natione, assassionorum scilicet, quæ gens infidelis cōsuetudinē habebat interficiendi alios ex mandato Domini, etiam Christianos. Quæ res quia cedebat in injuriam nominis Christiani, graviores pœnæ sunt propositæ mandanti, etiam non secuto effectu, ratione turpitudinis mandati: quæ cum non habeat locum in aliis mandantibus, non est ad eos extendendi pœna. Navar. in *Summa c.* 27. *nu.* 233. Covar. 2. *Var. c.* 20. *n.* 9. & 10. Suarez *d. sect.* 3. *n* 6.

Q. VIII. An prosit mandati revocatio? R. Hoc dici posse, si sufficienter fuerit facta, cum mandatum non videatur causa subsecutæ cædis, quam mandatarius potius ex sua quam mandantis voluntate perficit; cum cesset hujus voluntas per revocationem, à quo mandatum habuit totam vim nocendi, ut cessante causa cesset effectus. Idem trahunt ad tacitam revocationem, mandatario sufficienter notam, cum & ea faciat cessare voluntatem. Navar. *d. c* 27. *num.* 233. citans Innoc. *ad c. Ad audientiam h. c.* communiter receptum. Quod si tamen constet mandanti, ipsum mandatarium pertinacia ductum nihilominus occisurum fuisse, tenetur ex justitia lege impedire in ultiam proximi, quam causavit mandando, & quam revocatio non omninò absolvit: ut possit videri, omittendo vel negligendo impedire, quantum in se est, fieri irregularis, secundum ea, quæ mox de omittente dicentur. Vid. Suarez *d. sect.* 3. *num.* 7.

Q. IX An sit necesse, ut acceptetur mandatum? R. Si mandatarius recuset perficere mandatum, & postea tamen illud exequatur, posse videri in mandante cessare irregularitatem, ex eo, quod mors secuta non fuerit juxta mandatum, quod nullum fuit, utpote non acceptatum, ut non tam ei imputanda cæde subsecuta, quam malitiæ mandatarii. Probabiliùs tamen, etiam non acceptato mandato cædem subsecutam imputandam esse mandanti, etiamsi denuò nihil sciverit aut si sciverit, non sufficienter revocaverit. Nam licet non fuerit acceptatum, atque ita non potuerit contractum, mandatum tamen ipsum continet in se petitionem, vel voluntatis aliquam significationem, quæ alium ad agendum induxit, & manet non revocata sufficienter: ut quod ex illa sequitur, merito imputetur mandanti, si non indicavit contrariam voluntatem. Innoc. in *d. c. Ad audientiam*, Suar. *ubi sup. n.* 9.

Q. X Quid si mandatarius occidatur? R. Aliquos quidem negare mandantem adhuc irregularitate, ut videre est apud Innoc. in *d. c. Ad audientiam nu. 4. h. t.* verius tamen contrarium, non fieri irregularem, non quidem quasi ex homicidio voluntario directè intento, sed casuali vel indirectè volito, non præcavēdo, quæ erant præcavenda; uti hoc in casu in quo est periculum invadenti alterum, cujus est causa mandans. Quæ non excusat, quod monuerit mandatarium, ut sibi caveret, incautum & imparatum invadendo, quia hæc limitatio non removet id, quod subsecutum cum non auferat culpam, juxta *d. c. fin. eod. in* 6. Uti nec excusat, quod voluntariè alter fuscepturus mandatum, quia eius causa non ideo cessat esse mandans Suar. *d. sect.* 3. *n* 17.

Q. XI. An mandanti vulnerari tantum imputetur cædes subsecuta? R. Hoc videri, eo modo, quo vulnerare volenti, si occidat, imputatur homicidium, uti paulò ante dictum, & ex eo incurritur irregularitas: cujus ratio eadem hoc in casu, ut eadem juris dispositio locum

Digitized by Google

locum habere debeat. Ubi nihil facit, quod mandatum limitationem habeat, scilicet ne occidat ullatenus; quia ea non facit, quo minus mandata sit actio absoluta, non limitata quoad modum & instrumentum, cum ex se sit periculosa, atque ita intrinsece includat voluntarium. Quod si mandans limitaverit modum & instrumentum, ut non possit videri subesse periculum mortis, si tamen ea sequatur, licet casuale videatur homicidium, tamquam non intentum, erit tamen irregularis mandans, propter culpam, quam commisit mandando, cum licet possit dici non intentum in se, in causa tamen sit intentum; debuerat enim cogitare, posse inde mortem sequi, ut ait Pont. *c. fin. sed. in 6.* Vid Covar. *ad d. Clem. Si furiosus p. 2. §. 1. nu. 1.*

16 Q. XII. An mandans occidi Titium, si mandatarius errans occiderit Mævium, fiat irregularis? R. Ita rectè dici, cum homicidium intenderit, & intentio habuerit effectū. Nec facit, quòd sit casuale respectu occisi, cum in se intentum sit homicidium, nec excludatur actus illicitus nec ratio voluntatis, neque ad effectus effectusve mali operis minuatur nec delictum sit minus eiusdem speciei & gravitatis cum intento. Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 10 nu. 14.* Bart. *ad l. Respiciendum §. delinquunt D. de pœnis*, Clarus *§. Homicidium nu.* 9 Facit argumentum *l. Eum qui § si iniuria D. de iniur.* ubi Titium percutiens, quem putabat Mævium, tenetur Titio iniuriarum, eo quod ini uriam facere voluerit, eamque fecerit, quod est satis ad actionem iniuriarum *l. 1 §. itaque D. de iniur.* uti & hoc in casu mandatum tendit ad occisionem, quæ est subsecuta. Sic & tenetur L. Aquila, qui in adversarium lapidem misteas, non eum, sed præ reuentem percusserit. *l. Scientiam §. qui cum alter* D. *Ad L. Aquil.* Contra tamen respondit dicitur à Card. Caraffa an. 1587. narratione, quod irregularitas non contrahatur solo animo & voluntate, sed animo & effectus; effectus autem hic cesset, quia non occisus, quem mandans occidi mandarat. Ut cessante homicidio mandato cesset & pœna, scilicet irregularitas; maximè cum pœna sit strictè accipienda, non etiam extendenda ultra casum Canone aut lege expressum. *c. Is qui ubi Gl. De sent. excom. in 6.* Facit ad hoc text. in *c. Sententiam 9. sup.* *Ne Clerici vel Monachi in 6.* ubi nō tenetur, qui non occidit, non mandavit aut consuluit. Mandatum autem hic cessat; cum mors non sit secuta ex mandato, quia non facto suo nomine, quo casu ne quidem ratihabitio sufficit, *c. Cum quis De sent. excom. in 6.* Nihil facit, quod nisi mandasset cædem Titii, non fuisset occisus Mævius; hoc enim per accidens, & ex remotioni causa, *Gl. in c. De eatero 11. h. t.*

Q. XIII. An incurrat irregularitatem consulens homicidium? R. Omnino, per *can Pernitiosa 23. de pœnit. Dist. 1.* ubi quorum consilio, fraude, exhortatione homines occiduntur, homicidii dicuntur rei; nam & in his est manifestudinis defectus propter causam homicidio datam, quia consulens est vere causa moralis influens in effectum. Quod omnino proceder. quatenus is, cui consilium datum, ex eo motus est ad occidendum, alias non occisurus, nam alias non dicitur consulens actu influere ad tale homicidium, *l. Non solum 11. §. si mandato D. de iniur.* ubi requisitur mandetur nolenti Cov. *ad Clem Si furiosus p. 2. §. 2. n.* 1. Proceder etiam in eo, qui determinatus est ad vindictam, si consulendo animum auxerit & veluti exeuerit. Nam & talis verè in actum influit, cum confirmando & augendo animum alterius videatur delicto satis cooperari, ut & mereatur saltem hanc pœnam Canonicam. Dico Canonicam; quia pœnam ordinariam juris civilis non meretur, quæ requirit nolenti consilium detur, *d. §. si mandato.* Facit, *c. 6 §. qui vero h. t.* ubi qui inflammarunt animum Regis, dicuntur etiam puniendi, licet non tam severè. Quod si consilium tam simplex fuerit, ut nullo modo concurrerit ad effectum cædis, utpote altero jam omnino parato ad cædem, consulens non potest dici irregularis, quia cessat causa. In dubio tamen potius dicendus consulens non esse liberab ea, quia cum nemo credatur eò animo ad cædem determinatus, creditur etiam consilio alterius inflammatus. Covar. *d. §. 2. nu. 1.* Suarez *d. Disp. 44. sect 3. nu.* 10. Steph. de Avila *de Censuris p. 7. Disp. 3. sect. 3. Dub. 3.* 17

Q. XIV An idem dicendum de mandato, ut si hoc non auxerit animum alterius, sit mandans extra irregularitatum? R. Cov. *d. c. 2. n. 1. verf Hac vero*, negare istam distinctionem an sit factorus nec ne, habere in mandante locū ex ratione, quod mandantis causa fiat hoc delic- 18

delictum, & videaturaliàs non facturus, ut ait Batt in *l. non solum §. si mandato D. de iniur.* quem sequitur Jason, communiter ita receptum adserens in *l. 1. num. 22. C. de servis fugit.* Posset tamen oppositum videri probabilius, cum posita eadem ratione, quæ in consulente obtinet, idem ius debeat poni. Nec obstat, quod habuerit animum influendi in cædem, quia non influxit, non magis quam consulens in isto casu, ut tenent Nav. *d. c. 27. n. 51. circa fi.* Ut autem consilium operetur prædictum effectum non est necesse sit directum, nam & sufficit indirectum vel tacitum, cum moraliter patum differant directum & indirectum, quia utrumque sufficit ad moralem influxum, V. g. Si amicus amico iniuria adfecto dixerit non intres domum meam, donec novi quid de te intellexero, aut qui præceps in tractatu de occidendo aliquo tacet. Cavar. *d. §. 2. nu. 9.* Suar. *d. sect. 3. n. 14.*

19 Quod si consulens tractaverit consilium? R. Posse videri, talem non fieri irregularem, si omnia requisita ad dissuadendum & revocandum consilium adhibuerit, licet frustra, argumento eorum, quæ dicta sunt paulo antè de mandatum revocante, cui ut non imputatur effectus subsecutus, ita nec illi imputari debeat. Quo tamen non obstante, contrarium est verius, quia ex mandato agens alterius nomine agit, cum mandatum concernat mandantem, non etiam mandatarium, cessat autem mandatum per sufficientem revocationem. Aliud est in consilio, quod concernit eum, cui datur, eiusque executio fit nomine proprio, & ponit inclinationem, quæ non tollitur per revocationem, cùm intellectus semel instructus non facile mutetur, præcipuè in causa vindictæ. Ubi volunt aliqui sufficere, si consulens non possit persuadere ei cui consuluit, desistat, moneat eum, de cuius capite agitur, periculi. Batt. in *d. §. si mandatum. n. 21.* Verum ea admonitio non videtur excusare, cum etiam diligens in vitâdo periculo mortis, possit tamen insidiosè occidi, idq; respectu consilii dati. Si tamen appareat consultius, admissis rationibus contrariis, & depositis iis, quibus antè motus fuerat, propter alias causas cædem velle exequi, consulens futurus est extra irregularitatem, si quidem cesset concurrere ad actum cædis, quæ non tam sequitur ex eius consilio, quàm potiùs malitia alterius ut causa cessante cesset effectus Vide hac de re latiùs Felin. in *c. sicut 6. nu. 9. & seqq. h. t.* Suar. *d. sect. 3. n. 11. 12. 13.*

20 Q. XVI. An consulens minorem vindictam, ut parato ad cædem, percussionem tantum, aut mutilationem? R. Non videri esse culpam in tali consulente, cum non tam concurrat ad cædem vel mutilationem, quàm potiùs propositum malum diminuat; nisi tamen consulendo minus cooperetur, aut dando consilium ad minùs confirmet animum alterius. Cooperans quovis modò quin irregularitatè incurrat, extra dubium est *d. c. 6. § illi autem n. 1.* Si tamen sciat finem intentum, & hoc sive precutiendo unà, sive occidendo occisorem. Quod procedet, etiamsi non intenderit cædem, aut non precusserit letaliter: videtur enim nihilominus conexitere adtentionè subsecutam, propter opem præstitam. *d. c. 6. § illi etiam & §. fin.* Suarez. *d. sect. 3. n. 31.* Navarra *De restitut. lib. 3. c. 4. n. 23.* Avila. *d p. 7. Disput. 6. sect. 2. Dub. 3.*

21 Q. XVII. An consentiens homicidio? R. Si fiat homicidium suo nomine, aut occasione sui, consentientem, dum actu fit cædes, non evitate irregularitatem, cum non impediendo aut prohibendo videatur moraliter cooperari, nisi ad eius remotionem contradicendo ostenderit sibi displicere cædem. Ubi nihil obstabit, quòd interiori consensu cædem probet; neque enim ea res vitiabit contradictionem exteriorem, per quam removerit externum opus ad cædem concurrens: ut ille consensus interior, licet peccat mentale homicidium, tamen sufficiens ad irregularitatem. Si cædes non fiat suo nomine, exterior consensus, qui colligitur ex solo silentio, non est efficax ad inducendam irregularitatem, cum nullum ponat concursum ad actum, sed tantum mentale homicidium, ineffica x, uti dictum, ad hunc effectum. Ita Suarez *d. sect. 3. n. 21. & 22.* Avila *d. disp. 6. sect. 2. dub. 7.*

22 Q. XVIII. An ratihabitio sive approbatio homicidii jam perpetrati inducat irregularitatem? R. Hoc velle Navar. *d. c. 27. n. 233.* si suo nomine sit factum, & quod antequam fieret, mandare poterat ratum habens Felin. in *d. c. sicut 6. num 11. h. t.* & alii relati à Covar *d. p. 2. §. 1. num. 4.* ex ratione, quod ratihabitio

man-

Digitized by Google

mandato comparetur, *c. Ratihabitio de R. I. in* 6. mandans autem fiat irregularis. Et facit argum. *c. cum quis de sent. excom in* 6. ubi ratam habens percussionem Clerici suo nomine factam est excommunicatus. Negativa tamen verior, quam recte tenet Covar. *d. loco* ea ratione, quod licet suo nomine facta sit cædes, ad eam tamen non concurrerit, cum demum, peracta cæde eam ratam habuerit. Ut, cum ratihabitio sit posterior, non possit dici causa homicidii, uti requiritur ad ponendam irregularitatē, quæ non inducitur nisi ex concursu, & non nisi in casibus jure expressis, cū lex pœnalis non sit extendenda. Ut nihil obstet *d. cap. cum quis*, quia loquitur de excommunicatione, & sic in casu à canone expresso: quo modo & accipiendum *cap. felicis de pœnis in* 6. & *Clem. 1. eod. tit.* Nihil obstat *d. c. Ratihabitio*, quia eius decisio procedit quoad culpam, non etiam quoad pœnas juris, cum ratihabitio tē spiciat solummodo cædem ut objectum, non etiam ut effectum. Ut non possit facilè videri delictum à ratum habente commissum; atque ita nec pœna poni poterit, nisi aliud fuerit jure expressum, ut in dictis locis. Hinc etiam erit extra irregularitatem recipiens homicidā, defendens, celans, donans quid propter cædem commissam, quia hæc cum subsequantur, non possunt ponere causam homicidii, quamvis faciant præsumi mandatum. Felin. *d. c sicut n.* 4. *h. t.* Latè de hac quæstione Suar. *d. sect.* 23. & *segq.* Avila *d. sect.* 2. *Dub.* 6. & *dixi ad D. h. tit n.* 23.

Q. XIX. An omissio obviandi homicidio
23 pobat irregularitatem? R. Aliquos distinguere, an omiserit impedire ex dolo, an verò ex negligentia: illo casu fieri irregularem. Cov. *d.* 9. 2. §. 1. *n* 7. *in fin.* ex ratione, quod eo casu non obvians percussioni Clerici excommunicationem incurrat, *cap. quanto* 47 *inf. de sent. excom.* verum minus rectè, ut mox dicetur. Alii indistinctè volunt irregularitatem poni, cuius sententiæ videtur esse Navar. in *can. non in inferenda* XXIII. *q.* 3. *n.* 18. Movetur per textum in *d. can.* qui habet, non repellentem à socio injuriam, si potest, tam esse in vitio, quàm facientem: & per *can fin ibid.* ubi dicitur: qui desinit obviare, cum potest, consentit. At acutra istarum opinionum proba, quia sive dolo omiseris, sive non, tamen potes videri concurrisse ad cædem, uti requiritur; permittens autem non concurrit, nec est jure expressum, quod ea de causa incurratur irregularitas. Unde rectè distinxeris in modo, quo quis tenetur obviare incommodo proximi, an ex lege caritatis solum, an verò ex lege justitiæ. Ille casu, etiam si sit voluntaria omissio, ex odio interno aut desiderio mortis proximi, nulla incurretur irregularitas, cum ista omissio nullam ponat cooperationem. Quo facit *can. fin. XXIII. q. 8.* ubi nec consilio, nec auxilio cooperantes dicuntur extra noxam. Ut nihil obstent Canones jam relati, quia accipiendi in casu caritatis. Posteriori verò omittens irretitur irregularitate. Probant hanc sententiam per *d. cap. quanto*, ubi excommunicatio infertur non impedienti Clerici percussionem, ut idem possit videri dicendum de irregularitate, quæ minor est. Verùm & hoc minus rectè, cum argumentum à majori non procedat in pœnis; & deinde non infertur irregularitas nisi in casibus jure expressis. Ut rectius fundamentum ponatur in eo, quod non impediens, quando ex lege justitiæ impedire tenetur, habeatur pro faciēte; quo modo & ad restitutionem obligatur damni dati, *arg d. cap. quanto, ubi Gl.* quatenus tamen sine gravi suo damno potest impedire, alias non videtur teneri. Navar. *d. loco num.* 20. *& seq & c* 27. *nu.* 231. Suar. *Disp.* 45. *sect.* 4. *nu* 5. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 7. Non obstat præmissis, quod iste casus non sit jure expressus, cum requirat factum, omittens autem non faciat; nam licet propriè non faciat, interpretativè tamen facere videtur, *c. qui non facit* 24. *De R. I. in* 6. Hinc Medicus, qui ratione stipendii tenetur curare ægrotum, omittens erit irregularis, ex jam dicta ratione. Dico, ratione stipendii, nam si stipendium nullum à civitate habeat, non tam ex obligatione justitiæ, quam caritatis videtur obligari. Hinc etiam qui scit homicidium tractari, non revelans, si ex caritate sola, tenetur revelare, aliud; si ex justitia.

Q. XX. Quid si defendere proximum ex ca- 24
ritate volenti persuaserit, ne defendat, & indefensus alter occidatur, R. Nav. *d. c* 27 *n.* 231. velle talem esse irregularem, *arg can. si quis viduam Dist.* 50. *& can periculosè de pœnit dist.* 1. propterea quod ex dissuadentis opere illicito videatur secuta iniusta deformatio. Contrariū

Digitized by Google

tamen posset alicui non malè probari, quod consilio tali adquiescens non sit irregularis, ut nec consulens debeat esse talis, cum sit causa magis remota. Et hoc in casu, quo tantum dissuasit illi, quantum ex caritate tenebatur proximum defendere; nam si ex justitia, ut prior omittens, ita & consulens incurret irregularitatem, cuius est causa. Dixi autem, si persuaserit, quia per violentiam, fraudem, aliamve injuriam a defensione proximi quem retrahens peccat contra justitiam. Nam licet volens defendere tantum teneatur ex caritate tamen proximus habet jus, ne defensio ista impediatur a bello per iniuriam. Vid. Avila *d. dub. 7.*

25 Q. XXI. An sint irregularis dans consilium ut quis se exponat casui, unde periculum sit mortis? R. Ita rectè videri, cum consulens alicui, ut se occidat, ex de secuta sint irregularis tamquam homicida, idem sit facere, & exponere se mortali pe[illegible]ndi; consulere factum, & periculum, unde factum sequatur. Præterea ut est homicida sui, constituere se in proxima & temeraria mortis occasione, ita & idem periculum consulens dicendus est ad eædem concurrere. Et hoc, si consulat quis, ut alter illicitè se exponat periculo mortis. Nav. *d. c. 17. n. 23.* Nam si ut licitè se exponat, quis consulat pro bono publico, pro justa partiæ defensione, non magis potest dici irregularis, quàm qui milites hortatur ad prælium, ut mox dicetur. Unde sequitur, non esse irregularem, qui consuluit alteri, ut moriatur pro fide, cum hoc nihil aliud sit quàm exhortari militem Christi ad sortiter potius occumbendum, quàm deviandum à sui Salvatoris doctrina, cum animæ interitu. Cov *d. p. 2. §. 5. n. 6.* Quo modo ut non peccat amicum liberans cum periculo propriæ vitæ, ita nec consulens, qui nec directè nec indirectè intendit consulto mortem, sed magis periclitanti subsidium ferat. Vid. Avila *d. sect. 2. dub. 5.*

26 Q. XXII. An si plures ex repentina occasione irritantes aliquem occidentur, omnes fiant irregulares? R. Ita rectè dicas si eo omnes insixerint vulnera letalia aut non letalia, sive unus tantum, *can. fin. XXII. q. 5. ubi Glos.* quæ textus indistinctè loquitur de omnibus una pugnantibus, cum eos tantum extra rixam genet. qui nec impugnarunt, nec vulnerarunt, neque consilio aut auxilio sunt cooperati, sive nesciatur auctor; tunc enim omnes habentur pro auctore, ne scelus maneat impunitum, *l. Item Mela §. sed si plures D. ad L. Aquil.* sive etiam sciatur, *d. can. fin.* qui simpliciter loquitur. Ni licet alij non vulnerarint, vel non letaliter, sed unus tantum, auxilium tamen aliquod præstiterunt, cum comitari homicidam ad committendum malefic[illegible], & adsistere, sufficiat ad cooperationem, atque ita ad irregularitatem. Ut non obsterit, quod irregularitas factum requisit. *can. fin. XV. q. 1.* quia hic factum ponit cooperatio. Non obstat textus *in d. l. Item Mela. §. sed si plures*, qui vult, singulorum ictus confiderari, ut solus ille puniatur, qui letaliter vulnerando occidit, nam hoc ita dispositum jure civili. Canonibus aliter visum, ut patet, *d. c. fin.* qui habet, *juxta statuta Canonum*, quibus indicatur, aliud esse jure Canonico, propter majorem consuetudinem. Plura Suar *d. disp. 45. sect. 3. n. 8 & seqq* Dicta eatenus obtinent, quatenus homicidium commissum ab habente sensum, qua de re paulò infrà.

De Homicidio causa Defensionis, quod & necessarium vocant.

27 DEfendere se ipsum jure naturæ est licitum, eadem usque ad eædem aggressoris. *l. ut vim D. de just. & jure*; cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ; id est quod iniuria non possit aliter impediri, & est tanta, ut cum tali nocumento proximi possit jure propulsari, quod in particulari judicare est prudentis. In foro conscientiæ potest quisque sequi judicium suæ conscientiæ, aut alterius docti & prudentis, bene excussis circumstantiis, quas & in foro contentioso diligentes examinabit Judex: qui primò advertet, an is, qui occidit, in periculo fuerit, per aggressionem alterius, alias non esset defensio. Ubi non est necesse exspectare impetum aggressoris, cùm sic ictus posset eniam esse seta defensio, ut præveniens sit extra culpam, si desperet se alias inimicum prope aggredientem posse repellere. Et hoc, si hinc mora aggressatus, nam si ex intervallo tantum, non erit licitum prævenire, quia alia via posset evadi periculum. Nav. *cons. 33. n. 12.*

Hinc

trinc in inimicum gladio stricto ad se venientem sagitta petens, aut latronem emisso telo occidens, erit extra noxam. Et hoc si aggressio sit injusta, nam si justa, secus dici posset: ut si occidente ministros justitiæ, quos occidendo non justè à se repellit reus, & non citra irregularitatem cum non invadant, ut occidant, sed ut mandatum impleant, licet ex eius implemento posset subsequi mors. Secundo, an defensio fieri potuerit minori læsione proximi, nam si sufficeret mutilare, aut vulnerare, occisio erit immoderata, propter gravem culpam, quam continet in repulsione proximi. Tertiò, an defensio sit facta citra culpam talē, quæ non tanseat in aggressionē. Nam si quis fugientem invasorem, etiam post acceptum vulnus, sequatur & occidat, aut mutilet, excedet moderamen inculpatæ tutelæ, cum fuga invasoris faciat cessare periculum invasi, qui proinde non excusabitur, si fugientem insequens occidat; nec excusabit vulnus acceptū, quia non tollit animum vindictæ, ut tradit Pont. *in c. significasti* 18. *in fine h.t.* Suarez *disp.* 46 *sect.* 1. *n.* 7. & 9. Itaque homicidium in necessitatem sui defensionem ut jure civili est extra pœnam, ita & jure Canonico excusat ab irregularitate. Et hoc omninò secundum jus novum, *Clem. un. h. t.* quod excusat eum, qui occidit vel mutilat invasorem, aliter mortem evadere non valens. Navarr. *in Summa c.* 27. *n.* 107. Covarr. *ad d. Clem. un.* ? 3. *§. nunc.*

28 Verùm dubitatur, An & idem obtineat de jure antiquo? R. Negare *Gl. in c. sicut dignum* 6. *Cler. Vicecomitum h. t.* ubi dicit ad O. dines alios asportare reum non posse. Pro quo videtur facere textus *in can. de his* 6. *dist.* 50. & alii similes. Contra tamen verus est, etiam jure antiquo extra irregularitatem fuisse occidentem in necessariā sui defensionem: & patet ex *can. qui à te dist.* 50. qui ait, cum canonicè non judicati, qui necessariò occidit. Facit, quod *d. Clem* non tam contineat verba inducentia jus novum, quàm explicantia vetus. Nihil obstat *d. can. de his*, nam licet loquatur de homicidio facto in defensionem, non tamen necessariò, & non citra culpam; uti & loquitur *d. c.* 18 *h. t.* Nihil etiam obstat Trid. *Sess.* 14. *c.* 7. quod cum super homicidio necessario committit dispensationem Episcopo, videtur supponere, quod & tale inducat irregularitatem, quia loquitur in casu, quo reus excessit moderamen inculpatæ tutelæ. Itaque verior habet opinio, & olim & hodie moderamen inculpatæ tutelæ facere ex homicidio non infligi irregularitatem, eā ratione, ne necessitas verteretur in culpam, & quod jure est permissum puniatur, contra *l. Gracchus C. ad Leg. Jul. de adult. & Clem. un.* Quod obtinet non tantum in laicis, sed & Clericis, cum nec his sua vita sit negligenda. Ex dictis consequens est, si excedatur defensionis modus, necessorem non esse immunem ab irregularitate, cum ratio eius in eo locum habeat, scilicet defectus perfectæ lenitatis, nisi excessus sit levior, & inè vitabilis. Covarr. *ad d. Clem. un.* § 1. *n.* 3.

29 Q. II. An ex injuria antecedente possit poni inculpata tutela in iniuriante se defendente contra injuriatum? R. Aut post moralem interruptionem iniuriæ datæ affectus injuria aggreditur iniuriantem, aut incontinenti in ipso iniuriæ actu. Prioti casu moderamen inculpatæ tutelæ potest videri habere locum; cum prior injuria non sit circumstantia præsentis actionis, nec moralis eius causa. In posteriori verò casu quæstio est. Exemplum sit in adultero, qui deprehensus à marito in ipso facto, eum se invadentem occidit, non data alia evadendi via. Quæstio, inquam est, An 30 adulter possit dici hoc casu servasse moderamen inculpatæ tutelæ. R. Id negare Navar. *d. c.* 27. *n.* 238. *& cons.* 32. 34. 35. *h. t.* Movetur hoc argumento, quod dederit operam rei illicitæ & periculosæ ad homicidium, ut duos causam videatur & causatum præcipuè fisse, præcipuè cum talem causset iniuriam, unde cædes sequi solet. Adiirmantium opinio est probabilior, modò adulter circumspectè egerit, omninò renovendi causam homicidii, non agendo incautè cum aliena coniuge, quia tunc immoderata defensio est moderata, prior autem occasio remota, quæ non sufficit ad irregularitatem. Deinde sine culpa non contrahitur irregularitas ex privato homicidio, hic autē culpa deest, saltem quoad homicidium, licet non desit quoad adulterium: quod cum per se non ordinetur ad homicidium nisi valdè remotè, non sufficiet ad irregularitatem, cum non ponat sufficientem aggressionem per adulterium qui eam non intendit proximè, sed data occasione tantum se defendit, ut non possit non

videri defensor. Vid. Suarez *d. sect.* 1. *num.* 10. & 11. Nav. *De restit. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 348. & *seq.* Avila *p.* 7. *Disp.* 5 *sect.* 3. *Dub.* 3. Quod si fugiendo potuerit aduiter evadere impetum martyr, tenetur fugere: quia non potest ullatenus fuga isto casu videri ei turpis, qui ob turpitudinem, quam commisit, patitur impetum alterius. Itaque non tam inspiciendum, rei licitæ quis operam det, an illicitæ, sed an sit opus ordinatum ad homicidium. Suar. *d. loco n.* 12.

31 Q. III. Quid si invasus potuerit fuga evadere periculum? R. Videri laxiorem eorum opinionem, qui excusant occidentem, qui fuga poterat periculum evadere sine dedecore. Cujus opinionis videtur esse Felinus, in *c. sacerdotes* 10. *h. t.* strictiorem verò eorum, qui minime eum excusant, cui fuga fuisset dedecori. Navarr. *hic conf.* 6. *n.* 21. Covarr. *d. p.* 3. §. 1. *n.* 4. per text. *in d. Clem. un.* qui se fundant in eo, quod periculum aliter non poterit evitari; quæ sententia tutior est. Probabilis tamen tuta q. videtur media sententia, scilicet irregularem non esse in casu, quo fuga non est sine periculo vitæ, aut gravis infamiæ nota, cum quod evitari non potest, sine gravi nota, moraliter judicetur inevitabile, quod moraliter sit necessarium viro bono evitare infamiam, cum fama vitæ æquiparetur. *Listi* 8. § *penul. D. quod metus causa.* Ut iste casus dicendus sit comprehensus sub verbis *d. Clem. un* Et hoc, si non dederit causam aggressionis, ut quia cū uxore inventus, aut aliam injuriam intulit; tunc enim, si fugere possit, fugiendum illi est. Aliàs rectè resisteret, idque si injuria incontinenti sit commissa, nam si diu præcessit, non est opus ista limitatione. Si verò fuga non sit futura dedecori, invasum occidendo, licet in foro civili possit dici extra noxam esse, coram Deo tamen talis non excusatur, nec in foro Canonico est extra irregularitatem, cum in eo deficiat moderamen inculpatæ tutelæ, atque ita ponatur defectus lenitatis, causa irregularitatis. Vid. Suar. *d. sect.* 1 *n.* 5. & 6. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 2 *concl.* 1. Hinc communiter receptum, Clericum, cui pugnare turpe est, non etiam fugere, si malit occidere, quàm fugere, esse irregularem, *Gl. in d. c.* 10 & *in d. Clem. un.* ubi textus se fundat in eo, quod aliter periculum evitari nequeat: hoc autem in casu potest evitari sine ullo præjudicio; non corporis, quia potuit evitari, non honoris, quia fuga non est infamis, imò decens Clericum, *d. c.* 10 *in fine.* Quod dictum de vitæ defensione corporis à mutilatione, cum æquipolleat homicidio, quantum ad hunc tractatum, & injuria hæc sit gravior, quam ut quis eam sibi inferri debeat pati. Cov. *d.* § 1. *n.* 2. Adeò ut etiam in defensionem sui à mutilatione liceat invasorem occidere, si aliàs integritas membrorum propugnari nequeat.

32 Q. IV. Quid si non possit se quis tueri nisi cum periculo innocentis interimendi? Resp. Per innocentis interpositionem non eripi alicui jus defendendi se, à natura competens, ut eius cædes tantum per accidens videatur contingere, ut potè non intenta, sed secuta ex operè licito & necessario: ut non possit dici operati irregularitatem, cum nullus ponatur defectus lenitatis. Navarr. *De restit. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 147. Sic etiam ant urbem oppugnans, in qua sunt innocentes, non tenetur ideo minus eam oppugnare, ut nocentes puniat: & a fortiori? Tutè etiam invasus non tenetur à sui defensione cessare propter remiges Christianos, qui in ea sunt & lædi possent, quia damnum hoc per accidens illis contingit. Molina *de Iure & Iust. tract.* 2. *disp.* 159. Videeundem de Christianis remigantibus *Disp.* 115. & *dicta ad D. h. t. n.* 41.

33 Q. V. An in defensionem honoris occidens sit irregularis? R. Cædem hanc potius videri spectare ad vindictam, quam ad necessariam sui defensionem, cum possit honor læsus cōperentibus actionibus recuperari. Ut videatur teus irregularis fieri, in eius non tam defensionem, quam vindictam occidens aut mutilans, etiamsi in foro civili homicidium huiusmodi faciat cessare pœnam ordinariam. *Gail.* 2. *Obs.* 100. Quo modo dicentem, *Tu mentiris*, occidens hoc impedimento tenetur. Dico lasus; nam ante actualem læsionem liceat eam impedire, si aliter honos salvus esse nequeat. Recentiores plerique tenent, licitam esse defensionem, etiam cum mutilatione aut cæde honoremlædentis. Quò facit, quòd dictum ante, non teneri fugere invasum, si fuga illi sit allatura grayem infamiam, cum honor non sit viro bono minor, quàm vita. Quomodo & in defensionem pudicitiæ licita est cædes eam violare volentis, *l.* 1. §. *pen. D.*

Ad L.

Digitized by Google

Ad L. Corn. de sicar. cum pudicitiæ integritas cuius vis damni pecuniarii æstimatione major recuperari nequeat. Vide dicta ad *D. eod. num.* 45.

34 Q. VI. Quid de cæde facta in defensionem rerum? R. Sententiam communem videri, occidentem non esse extra irregularitatem, etiam in casu, quo bona sunt omnino amittenda; ex ratione, quòd caritas obliget ad hæc bona concedenda proximo pro tuenda ejus vita. Deinde quia jus Canonicum tantum excipit defensionem propriæ vitæ, *d. Clem un.* in V. *quia mortem aliter vitare non valet*, propter necessitatem moralem, ut idem non sit tribuendum defensioni bonorum, quæ non tam necessaria. Facere eo videtur. *c 2. h.t. in V. se suaque liberando* quasi tunc sit licita rerum defensio cum cæde alterius, quando simul & persona defendentis periclitatur. Eodem facit *c. Suscepimus* 10. *h. t. in V. Expediebat potius post tantum cæ relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis rebus vilibus & transitoriis in alio ita acriter exardescere.* Facit denique, quòd furem nocturnum jura & Canonica & civilia occidi permittant, non etiam diurnum, nisi se velo defendat, *l. 4. D. Ad L. Aquil. & c. 5. h. t.* Et ita Curiam tenere Rom. tradit Navar. *in summa c 15. n. 5.*

Verùm, his non obstantibus, in contrariâ sententiam inclinare videtur Covarr. *d. p. 3. §. un. n. 13. fine* ex ea ratione, quòd tale homicidium sit inculpabile. Nec rectè objicies, quòd & homicidium a milite in justo bello, & a judice commissum sit inculpabile, nam in iis est voluntarium, cum illi scingerent: isti actioni: in hoc verò casu reus cogitur ad actionem ex causa solius defensionis, quæ ut licita quoad vitam, ita & quoad bona temporalia, quæ quodammodo vitæ comparantur, *l Advocati C. De advoc. diversi judicior.* Facit *c 2. in fine eod in 6.* ubi non est irregularis accusans furem ex ista causa, ut nec sit dicendus irregularis bona defendens. Aliàs daretur licentia pravis hominibus alios bonis suis spoliandi, qui hac via constituerentur in gravi necessitate; & ut non constituantur, per bonorum partem ablatam, ad necessitatem, si tamen ea sit sufficiens ad pœnam laquei, quidni & sufficiens ad defensionem cum rapientis nocumento? Quo facit *d. c. 2. h.t.* ubi dum dicitur, *te suaque defendendo*, non debet dici copulatim utrumque requiri, quia alias sequeretur absurdum, vitæ scilicet in periculo existentem, si non simul bona periclitentur, defendi non posse; sed signum copulativum accipi debet disjunctive: pro, *vel*, at gum. *e. verum sup. De jurejur.* ubi dum causa vitæ & rerum servandarum jurantes absolvuntur, necesse non est copulatim illa duo concurrant, cum alterum sufficiat, & causa rerum conservandarum, quibus sustinetur vita salusque nostra, quæ sunt nobis proviatico, ut ibi ait Cuiac sit sufficiens ad absolutionem, a jutamento ab invitis præstito. Nec est infrequens *Et pro vel* poni, ubi id materia exigit, *l. Sæpè 53. D. de V S. ubi* Alciat. Quod ita procedet, si res sint magni momenti, nam pro re minima non videtur concessum jus defensionis, cum tanto proximi detrimento. Præterea si desit probabilis res recuperandi spes alia via; nam aliàs defensionis modus non esset extra culpam. Navarr. *d. c 15. n. 2.*

Non obstant pro altera parte adducta, nam solutio ad *d c 2.* patet ex dictis. Quantum ad *d. Clem. un* etsi tantum de vita propria loquatur, non tamen excludit bona, quia ad vitam spectant, uti dictum. Et quod nonad solam defensionem vitæ sit textus iste restringendus, patet ex *can. Quia te dist 50.* ubi etiam ad tuendam libertatem cædes facta non sponte meditur esse extra culpam: quod se aliter haberet, si textus in *d. Clem. un.* esset strictè intelligendus, ut loquitur. Nec facit, quod libertas passim æquiparetur vitæ, quia & bona vitæ æquiparantur: ut, cum restrictio textus hac in materia sit odiosa, extensio verò favorabilis, hæc sit potius admittenda.

Quantum ad *d l. 4. D Ad L. Aquil. & d. c. 3. h t* accipienda est decisio eorum in casu, quo fur diurnus fugari pe teat, qualis sine culpa non occiditur. Nec faciunt verba, *si se telo defenderit*, applicenda enim non tantum ad defensionem vitæ, sed & rerum, quæ si salvæ haberi possunt contra vim furis diurni, non recte is occidetur; sin autem nequeant haberi salvæ, propter impetum furis, qui armis agit, quidni defensio est licita? Quantum ad *d. c. 10* in illo non agitur de necessitate vitandi nocumentum, ut necagitur de eo in *c. significasti 18 h.t.* Et hanc opinionem communem esse tradit Iul. Clarus, alios allegans, §. *Homicidium n 25.*

Digitized by Google

& n. 7. Vid Suarez. *d. disp. 46. sect. 2. n. 2. & seqq.* Avila *d. sect. 3. dub. 4.* Navarr. *de Reflit. lib. 2. c. 3. n. 195.* Obtinet etiam hæc opinio non tantum in laicis, verùm & in Clericis, quos non minus decet vitam & bona ad vitam necessaria defendere, quàm laicos, ut patet ex c. *Olim 12. sup. de restit. spoliat.* ubi Clericus invasorem possessionis incontinenti potest repellere: & c. *dilecto de sent. excomm. in* 6. ubi Clerico contra spoliatorem permissa est rerum defensio contra violentiam eas invadentium.

35 Q. VI. An advocans alios in justam sui defensionem, per quas occiditur aggressor, sit irregularis? R. Non esse, cum ut per se corpus aut bona defendere ei liceat, ita & per alios licere debeat, quia per alios facientes per se facere videtur. Nav. c. 27. n. 212.

36 Q. VII. An taliter advocati sint extra noxam. Id omninò negare Nav. *d. c. 27. n. 211.* & velle eos irregularitatem incurrere, non tantùm quia talis in defensionem extranei invasorem occidat, sed & patris, matris, etiam in casu, quo alias caperetur civitas, aut exercitus fugaretur, ex ratione, I. quia nulla necessitate premuntur, & æquè sit diligenda unius proximi vita, atque alterius. II. Quod exceptio in *d. Clem. un.* tantùm loquatur de propria vita. Quibus non obstantibus, verior est sententia contraria, quam ut talem amplectitur Cov. *d. § un. n. 5.* ex eo, quod licitum sit innocentem defendere etiam cum periculo invasoris; cum magis sit diligendus innocens quàm nocens, atque in pari causa sit potior. Quo omninò faciunt textus in *can. error dist. 5.* & *can. non inferenda* XXIII. *q. 3. & d. c. dilecto*, qui patiuntur peccatum alterius non impedientem, mortem proximi, & negligentem videri fovere eum, qui in juria infert. Præterea irregularitas non contrahitur nisi per culpam, aut per spontaneam voluntatem, hic nec est culpa, nec spontanea voluntas, cum tantum sit intenta defensio; per accidens autem sit occisio, sine qua obtineri non potuit defensio. Denique si advocans in auxilium non est irregularis, et iam arma præbens, ut fatetur Navar. *d. c. 27. n. 212.* non est ratio, cur advocatus sit irregularis, cum quod per nos possimus, possimus & per alios. Ubi si contingat advocatum occidi, non poterit dici ea res nocere advocanti; qui licitè eum advocavit, *d. c. Dilecto*, Dicta procedunt non tantùm si defensio proximi cadat sub obligationem, quo casu non est dubium non esse occisionem voluntariam & culpabilem: verum & in casu, quo non cadit sub obligationem, cum & isto sit licita proximi defensio non magis culpabilis, quàm ab ipso advocante facta; nec tam intenta occisio quàm defensio per vim exorta ab iniquo aggressore: Ut secundum *d. Clem. unicam.* sit & talis advocatus extra irregularitatem, non obstante, quod illa tantum excipiat defendentem vitam propriam; eadem enim ratio subest in defendente vitam alterius injustè per alterum invasi. Et hoc eò magis, quo propinquior est persona, quæ defenditur, ut pater, mater, quamvis contrarium velit Navar. *d. loco n. 213.* Vid. Suar. *d. disp. 46. sect. 3.* Avila *d. dub. 4. vers. Denique*, Pet. a Navarr. *de Reflit. d. c. 3. num. 418. & seqq.*

Q. VIII. An in defensionem Reipub. occidens sit irregularis? R. Hoc adfirmare Navarr. *d. loco n. 215. & c. 13. num. 2.* ductum I. argumento judicis, qui cum teneatur occidere malefactorem, tamen fiat irregularis. II. Quod *d. Clem. unica* tantùm excipiatur propriæ vitæ defensio. Contrarium tamen verius, cum irregularitas non contrahitur nisi per homicidium voluntum, quale non est; de quo agitur, cum quilibet teneatur ex ratione naturali defendere partiam. Atque ita cum defendens, etiam occidendo exerceat actum virtutis obligantis sub peccato (cuius obnoxius esset omittens) non potest dici contraxisse defectum perfectæ lenitatis, ut sub finali clausula, *d. Clem.* etiam hic casus dicendus sit contineri. Non obstat arg. sumptum à judice, nam homicidium ab eo mandatum est voluntarium in causa, dum sponte adsumit, vel non ita coacte officium judicis. Hoc autem in casu non est volitum in causa, quia defendere cogitur. Videantur plura in simili apud Cov. *d. § unico. n. 5.* & Pet. a Nav. *d. c. 3. n. 419.* 37

Postremo quæri posset, An in conservationem vitæ matris liceat dare pharmacum, quo fœtus in utero extinguatur? R. Videri id non licere, si parvus jam sit animatus, quia non potest quis directè occidere innocentem, ut alium servet. Si necdum sit animatus, volunt posse dari pharmacum directo rendens in curationem matris, etiamsi inde posset contin- 38

Digitized by Google

gere abortus, prævalet enim vita matris, quæ gravius sentiret detrimentum, quam cauſa-tus indirectè ex aborto. Si probabile ſit, alias utrumque moriturum, voluit ſine culpa remedium matri adhibeti poſſe. Nihil obſtante *c. ſi aliquis 5. h. t.* quod vult, ut homicidam eſſe damnandum, qui abortioni dat cauſſam; quia loquitur de eo, qui ſine cauſa id facit, & ſic culpam committit, quæ hoc in caſu nulla eſt, ut explicat. Nav. *c. 25. n. 62.* Cov. *add. Clem. un. p. 2. §. 3. n. 1. in fine.*

De Homicidio publicâ auctoritate à Judice vel ejus miniſtris commiſſo.

LIcitum eſſe huiusmodi homicidium, uti & mutilationem, quando id crimina expoſcunt, non eſt dubium, neque enim aliàs poſſet eſſe tuta inter improbos innocentia. 39
Oritur tamen ex eo ſecundum Canones irregularitas, *c Clericis & c. ſententiam ſup. de Clerici vel Monachi &c.* cum ſit omninò voluntarium: ingerit enim ſe ex tum judex, tum miniſtri illi miniſterio & actioni, per quam maximè contrahitur defectus lenitatis, in quo ponitur tota ratio irregularitatis. Ut non obſtet, quod ſententia ſit juſtè prolata, cædes vel mutilatio ſubſecuta ſit inculpabilis; tantum enim quæritur, an factit voluntatis, in ſe vel ſua cauſa, qualis eſt hac in parte.

40 Hinc Judex ferens ſententiam capitalem ſit irregularis, ſive laicus ſive Clericus. Etſi enim pleraq; loca de Clerico loquantur, non minus tamen in illo, quàm in hoc, deficit lenitas, ut ſatis colligitur ex *can. 1. dist. 51.* Non aliàs autem hæc irregularitas incurritur, quàm ſecuta morte ex qua cauſſatur. Sententiæ nomine comprehenditur quodcumque præceptum ad mortem tendens, cujuſmodi eſt & ſententia, quæ privat alimentis, unde reus poſtea moritur. Covar *d p. 2. §. 5. n. 7.* Sub judicis nomine continetur & aſſeſſor, conſultor, exhortator, & qui ſiber alius ad ſententiam ferendam concurreus; Pontifice tamen inferior, quem irregularitate non adſtet ex eo patet, quod hæc ſit juris humani, ſupra quod eſt Pont. ut dictum ſupra. *De conſtitut.*

41 Ubi Primò quæritur, An Princeps vel Dominus temporalis, uti Epiſcopus, vel alius Eccleſiaſticus, cui eſt temporalis jurisdictio, mandando ea, aut delegando contrahat irregularitatem, ſi ſecuta cæde per delegatum? R. Mimmè, ſi commiſſio fiat pure ac debito modo, non determinate ad pœnam mortis, alioqui non tam committeretur jurisdictio, quàm executio ſententiæ latæ per delegantem. Pura delegatio eſt, quando indifferenter jurisdictio datur ad exercendam juſtitiam, ſive in genere quoad omnia crimina, ſive in ſpecie quoad tale factum; juxta *c. fin. ne Cler. vel Monachi in 6.* quod cum loquitur de delegatione in particulari, multò magis obtinebit in generali. Nam quò commiſſio eſt generalior, hoc magis abſtrahit à concurſu ad pœnam mortis. Non obſtat, quod commiſſio videatur cauſa homicidii, quod ſine ea à tali non contigiſſet; nam voluntas committentis non fertur ad homicidium, ſed ad exercitium juſtitiæ, cujus nomine data jurisdictio, ex qua reliqua conſequentia reſpectu committentis ſunt accidentaria. Covarr. *d §. 5. n. 8.* Suar. *de cenſuris diſp. 47. ſect. 1. n. 5. & 6.* Avila *p. 7. diſp. 5. ſect 2. Dub. 4.*

Q. II. An in juſta delegati ſententia adſciat delegantem? R. Non magis quàm juſta, cum iniquitas alterius non debeat alteri nocere, qui non eſt particeps; neque enim tam delegatus movetur à delegante, quàm à ſe & ſua malitia. Niſi tamen ſubſit culpa delegantis, quia cum mortali periculo committendæ injuſtitiæ ſine ſufficienti examine & cognitione perſonæ delegavit jurisdictionem, cui ideo effectus meritò imputatur. *Gl. & DD add. c. fin. Ne Clr. vel Monachi in 6.* Suar. *d. ſect. 11. num. 9.* 42

Q. III. An ponens leges ſanguinis ſiat irregularis? R. Non videri, quia talis actio non ordinatur per ſe ad homicidium, verùm ad bonam gubernationē, ut delicta caveantur. Eſtque talis legum conſtitutio magis indifferens, quàm ut ſufficiat ad irregularitatem. Unde & conſulens tales leges ex vi actus, non eſt irregularis: nec dicens ex iis legib. deberi pœnā mortis. Si tñ. in univerſali & abſtracto dicat, & merè ſpeculativè, aliud ſi practicè, & in particulari, quoad certā perſonam, concurrit enim ad eædem, ſubſecutā morte. Idem dicendum 43

Digitized by Google

de docente in Scholis leges pœnales, in generali & theoricè; nam in particulari docendo moveret ad sententiam ferendam & sic influeret ad eædem non citra irregularitatem. Nisi judex, qui consulit, aut docetur sit promptus ad eædem, ut docens aut consuleus nihil possit dici cooperari, secundum dicta *sup. eod. n.* 17 Idem statuendum in concionatore, dum generaliter è cathedra monet judices, servent leges, Remp. perditis hominibus purgent, qui non potest dici concurrere. Suarez *d. loco n.*8. Avila *d. sect.* 2. *dub.*6.

Q IV. An judices Ecclesiastici reos convi-44 ctos tradentes brachio sæculari incurrant irregularitatem? R. Per laicos reos brachio traditos sæculari minimè incurrere, quippe qui non tam tradantur, quàm relinquantur brachio sæculari. *Glos in c. ad abolendam V. laicos sup. de hæret.* De Clericis verò traditis majus dubium videri posset, eo quod per eorum traditionem videatur dari causa cædis, qua alias adfici non possent. Idem tamen de iis dicendum qui licet dicantur tradi brachio sæculari, non tamen tam faciendæ visin verbo *Tradi*, quàm respiciendum id, quod agitur. Neque enim Ecclesia directè causat mortis pœnam, sed per consequentiam tantum, privando scilicet privilegiis, quæ impediebant, quò minus laico in Clericum esset jurisdictio, *c. Novimus inf. de verb. signif.* Covarr. *d. §.* 5. *n.* 6. Suarez *d sect.* 1. *n.*10. & 11.

45 Q V. An Ecclesiasticus judex isto casu debeat pro eo intercedere apud laicum judicem, in cujus manum incidit Clericus? Resp. Ita insinuari *de novimus*, quod habet, debere efficaciter intercedere, ad hoc, ut quantum in se est Ecclesiasticus judex ostendat animum absolvendi potius, quàm damnandi, quod præ se fert pietatem, & facit non concurrere ad eædem subsecutam, ut non sit intermittenda hæc intercessio. Efficaciter autem intercedere non est absolutè petere, ut non occidatur, sed quatenus justè & licitè id fieri potest. Quo modo non erit ficta ista intercessio, etiamsi fiat pro hæretico pertinaci, qui supplicio est adficiendus certissimo, cum faciat, ut & hoc in casu Clericus intercedens non videatur appetere pœnam sanguinis, & sic non concurrere Covarr. *d. §. 5. n.* 6. Suar. *d loc n.*12. Et positò, quòd fictè intercedat exterius, facit tamè illa exterior intercessio, ut non concurrat ad eædem atque ita irregularitate non adficiatur, ut mox dicetur.

Q VI An accusator fiat irregularis? R. Si 46 justa fuerit accusatio, sive coram Clerico intentetur, qui non potest inferre pœnam sanguinis, sive coram laico, non fieri irregularem accusatorem, tantum petendam emendam sibi fieri, & provideri, ne in posterum contra se tale quid committatur; cum protestatione tamen, quod vindictam aut pœnam sanguinis non intendat, juxta textum *c. 2. eod. in* 6. quod & permissum Clericis, ne detur pravis hominibus eos divexandi in bonis, aut personæ licentia. Ratio est quòd talis actio non tam censeatur cooperatio ad mortem, quàm justa sui & suarum rerum defensio. Ubi protestatio omninò necessaria est, ut tollatur exterior occasio vel indecentia, quando est tale crimen, cui proposita detestatio. Alias non erit opus protestatione, cum deformatio subsecuta non tam accusatori, quàm judici veniat imputanda. Navarr. *cap.* 27. *n.*214. Tutius autem, protestationem statim ab inchoata accusatione interponere, etiamsi omissam sufficiat ante sententiam interponere, cum & tunc effectu suo non careat; *&d. c.* 2. nihil aliud præscribatur, quàm ut interponatur Covarr. *d. §.*5. *n.*2. Suar. *disp.* 47. *sect.* 2. *n.*2 Non obstat, quòd accusator videatur cooperari cædi subsecutæ, cum eo cessante non fuisset subsecuta; quia si non foret fidelibus liberum jus suum postulare accusando, magna licentia daretur improbis nocenti innocentibus. Deinde cooperatio illa impeditur per protestationem. Dixi, si justa fit, nam injusta delictum continet, facit accusantem concurrere, ac dare causam subsecutæ morti injustæ, quem non excusat protestatio inutilitèr proposita. Protestatione itaque omissa, erit accusator irregularis, cum ita censeatur intendere mortem accusati, quæ & secuta est, quod imputet sibi, qui omisit remedium à jure concessum.

Protestatione hac non est opus in accusante coram judice Ecclesiastico, qui non potest procedere ad pœnam sanguinis, etiamsi fortè tradat brachio sæculari convictum reum, cum actio accusatoris terminetur in sententia Ecclesiastica, & judex brachio tradens sæculari non fiat irregularis. Suarez *d. sect.* 2. *num.*18.

Non

Digitized by Google

Non eſt etiam neceſſaria proteſtatio in caſu, quo accuſatio continet crimen leve, licet judex excedens limites juſtitiæ condemnet ad mortem, cum malitia judicis non debeat nocere accuſatori, qui eam rem non potuit prævidere. Covarr. *ad Clem. un. b. t. p. 2. §. 5. verſ. Nono.* Uti nec nocet, ſi reus coniectus in carcerem, poſtea aliis criminibus cumulatis, morte mulctetur, quia tantum remotam cauſſam dedit prior accuſans. Navarr. *d. cap. 27. num. 214.*

47 Q. VII. Quid ſi Clericus accuſet criminaliter, petatque vindictam, proteſtans tamen, quod non petat deformationem? R. Poſſe videri non incurri eo caſu irregularitatem, propter proteſtationem interpoſitam, ſecundum requiſitum *d. c. 2 ſed. in* 6. Verius tamen, nihil prodeſſe proteſtationem, cum *d. c. 2.* tantum loquatur de accuſantibus in cauſſa civili, vel etiam criminali prætendentibus tantum ſuum intereſſe, ut patet ex V. *querelam & emendam.* Non petit autem intereſſe, qui agit ad vindictam, cum non ſit in ſua manu, limitare pœnam jure ſtatutam. Ut taliter petens videatur concurrere ad deformationem ſecutâ ex ſententia judicis; nihil obſtante proteſtatione, quæ facto contraria nihil operatur. Felin. in *c. Poſtulaſti, b. t.* Suarez *d ſect. 2. n. 16, & ſeq.* Avila *d. diſp 5. ſect. 2. dub. 10.*

48 Q. VIII. An laico ſit neceſſaria proteſtatio? R. Loqui quidem *d. c. 2.* de Clerico accuſante, eſſe tamen & neceſſariam laico, cum in iſto cap. requiratur proteſtatio, non tamquam gravamen, ſed potius remedium à jure ad inventum, ad vitandam irregularitatem & moralem concurſum ad homicidium: quæ ratio & in laico obtinet, ut dicenda ſit & deciſio locum habere Navarr. *d. c. 27. n. 213.* Suarez *d. Diſp. 47. ſect. 2. n. 5.* Avila *d. ſect. 2. dub. 9. verſ. ex quo.*

Q. IX. An hæc proteſtatio debeat fieri ex 49
animo? R. Id velle Navarr. *d. c 27. nu. 216.* ſcilicet proteſtationem, quam deſiderat jus, eſſe veram, non mendacem & fraudulentam. Contrariam tamen ſententiam amplexus Covarr. *d §. 5. n. 3.* quam & ante eum tenuit Felin. in *d. c. Poſtulaſti in fine;* cum licet verba non ſalvent hominem in foro exteriori, & fraudulentiam non requirat nec approbet lex, non tamen eam excludat, ſed admittat ut ſufficientem, cum per eam intendat evitare concurſum ad eam de ſubſecuturam. Quam etiam evitabit ſimulata proteſtatione, per quam eum judex non excitetur ad ſententiam ſanguinis, quantum ex parte accuſantis, non eſt ratio, quare accuſans cenſeatur concurrere, cum fecerit ad evitandum ea, quæ jura præſcribunt, etiamſi intentionem aliam habuerit, quæ eſt interna; in actus autem internos lex humana non feratur. Unde coll gitur, proteſtationem externam tantum excuſare ab irregularitate, non etiam internam: ut accuſans non habens animum, ut occidatur reus, non tamen excuſetur ab irregularitate, quia non ſatisfecerit Canonici expreſſâ proteſtationem acquirtati, Covarr. *d. §. 5. n. 2. verſ. Septimo* Suar. *d ſect. 2. nu. 3.*

Q. X. An ut proteſtatio hæc ſit utilis, requiratur, aliud deſit remedium ad damnum 50
recuperandum? R. Non videri, cum textus abſolutè loquatur, & non concedat ſolum accuſationem propter damni reparationem, verum & propter providentiam in futurum, ne tale quid amplius committatur. Qualis petitio ſupereſt etiam in caſu, quo aliter ſatisfieri poteſt, aut ſatisfactum ſit.

Q. XI. Quid ſi certum ſit moraliter judi- 51
cem ſanguinis pœnam illaturum? R. Nihilomagis irregularem fore accuſatorem, modo non inducat judicem ad iniquam ſententiam per falſas probationes, quæ facerent proteſtationem nihil prodeſſe ad evitandam irregularitatem, propter modum iniquum, quo utitur, qui non eſt extra culpam.

Q. XII. An fiat irregularis, petens, ut ac- 52
cuſatus capiatur, aut demonſtrans locum, ubi capi poſſit? R. Non videri, cum enim accuſatio ſit licita ob compenſationem damni, quidni & reliqua, quæ co tendunt? cum eiusdem ſint rationis, prævia tamen proteſtatione, ſecundum *d c. 2. eod. in* 6. Quo modo Navarr. *Conſ. 9. hoc tit.* tenet, poſſe furem detineri, vel locum indicari, ubi latet, ſi medium tale ſit neceſſarium ad ſententiæ effectum & ſatisfactionem accuſatoris. Et hoc, quando fur eſt fugitivus.

Q. XIII. Quid ſi non ſit fugitivus? R. Na- 53
var. *d. loco* negare, talem detineri poſſe, aut demonſtrari locum, ubi latitet, citra irregularitatem, quod medium hoc non ſit neceſſa-

Digitized by Google

tium ad ſatisfactionem, quæ aliter procurari poteſt. Verùm tutior ſententia eſt non diſtinguentium, & admittentium indiſtinctè detentionem furis, vel indicium eſſe licitum, etiam circa irregularitatem. Quo facit argum. *c. Tuanos in fine h. t.* in quo non conſtituitur irregularis, qui dedit indicia, quibus fur, qui res ſuas ſuſtulit, convincitur. Covarr. *d.* §. 5. *n.* 4. *in fine*, Suarez *d. ſect.* 2. *n.* 19. & 20.

54 Q. XIV. Quid igitur dicendum de eo, qui acclamando & vociferando cauſſat mortem furis? R. Idem in eo obtinere, quod in caſu priori, cum hoc medium ſit juſtum ad habendam ſatisfactionem, modo poſtea proteſtetur. Quod omninò procedit, ſi fur per judicem ſupplicio adficiatur, quia acclamatio non eſt cauſa cædis immediata. Aliter quidam volunt, ſi contingat cædes per convocatos privatos homines. Abbas in *cap. Significaſti* 18. *num.* 2 *hoc tit.* Et hoc, ſi incautè clamaverit; nam ſi tantum voluerit capi, aut fugati, in ſenſum ſuarum detenſionem, non eſt, quod factum alienum ei noceat. Innoc. in *d. c.* 19. cum ſecundum dicta ante, non minus per nos quàm per alios res noſtras defendamus. Covarr. *ubi ſup.* Suarez *d. loco num.* 22. Avila *d. ſect.* 2. *dub.* 15.

Hæc ita in cauſa propria, in quæ accuſatio cum proteſtatione eſt extra noxam, propter rerum ſuarum juſtam defenſionem.

55 Q. XV. An in aliena cauſa accuſans ſit irregularis? R. Talem non excuſari ab irregularitate, per *d. c.* 2. *eod. in* 6. quod loquitur tantum de ſuis maleſactoribus, ex eo, quod defenſio juris proprii ſit maximè naturalis, idoque a Canonibus hac in parte permiſſa: ut videatur non obtinere in cauſſa aliena, in qua non eadem neceſſitas. Volunt tamen denuntiationem hac in cauſſa eſſe admiſſam, cùm nullibi inveniatur prohibita, quatenus agitur de futuro proximi malo avertendo, ex lege charitatis, ſubveniendo & liberando proximum, ejusve res a periculo; ſi tamen deſit alia via divertendi damnum, & præmittatur proteſtatio, quod denuntians intendat ſolum impedire damnum proximi, non etiam aliam punitionem. Navarr. *d. c.* 27. *n.* 213. Covarr. *d.* §. 5. *n.* 5. Suarez *d. ſect.* 2. *n.* 11.

56 Q. XVI. An ferens teſtimonium in cauſſa ſanguinis? R. Eſſe omninò irregularem, ex communi opinione, quia teſtis dicto ſuo cauſſat homicidium, ita ut proteſtatio non in ſua, ſed in aliena cauſſa agenti non proſit, cum per eam non deſinat ſuo teſtimonio influere in ſententiam mortis, *cam. Si quis vidnam Diſt.* 50. ubi etiam conſcius homicidii facto aut conſilio, habetur irregularis ad Ordines. Covarr. *d* §. 5. *num.* 5 *in fine*. Navarr. *d. c.* 27. *num.* 213. Suar. *d. diſp.* 47. *ſect.* 3. *in prine.* Quod ita omninò procedit, quando quis voluntariè teſtimonium perhibet in cauſſa ſanguinis.

Q. XVII. Quid ſi coactè, ex præcepto Judicis aut Superioris, aliove juſto metu? R. Poſſe videri, non poni irregularitatem, cum actio iſta non ſit voluntaria, ſed coacta, ex neceſſitate præceptiunt removeat culpam, atque ita & irregularitatem, ex delicto aut defectu lenitatis. Facit *d. c.* 2. *eod in* 6. quod permittit Clericis accuſare, cum proteſtatione; idque ideo, ne alias detur maleſactoribus licentia invadendi Clericos; quæ ratio foret ineffica, ſi Clerici non poſſent producere teſtes immunes ab irregularitate. Quod ut ita rectè procedat in ferente teſtimonium in cauſſa civili, quando directè non agitur de cauſſa ſanguinis, ſed tantum intereſſe alicujus; ut ſubſecuta indirectè condemnatio ad pœnam ſanguinis non conſtituat irregularem ferentem ex præcepto teſtimonium, cum dederit operam rei licitæ, & per id non ſit cooperatus illi effectui: aliter tamen dicendum eſt, ſi directè agatur in cauſſa digna morte, aut mutilatione quæ ſubſecuta. Neque enim excuſati poteſt teſtis ab irregularitate, ratione præcepti, aut etiam metus gravis cadentis in conſtantem virum, quia huiusmodi actus ſunt accidentales & extrinſeci, qui non conſiderantur, ſed ipſe concurſus tantum, qui hic directè & per ſe tendit ad deformationem. Ut nihil ſit cauſſæ, ex qua excuſatio ſumatur pro teſte, qui non in propria, ſed aliena cauſſa agit, ut ei non poſſit prodeſſe deciſio *d. c.* 2. Non obſtat *c. Tuanos* 19 §. *fin h. t.* in quo non videtur teſtis irregularis; nam in illo non agitur proprie de teſte, ſed de dante indicia quædam valde remota ad pœnam ſanguinis; ut ad eam non poſſit dici concurrere, niſi remotè, qualis concurſus non ſufficit. Non obſtat etiam 6. *Qui cum fure* 4. *inf. De furtis*

57

ibi

Digitized by Google

ubi non ſolum furti dicitur teneri fur, ſed & ille, qui fuit conſcius, cum indicat; quia non agit iſte locus de indicando fure ipſo, ſed re furtiva tantum, ut recuperari poſſit. Vid. Navarr. *d. c.* 27. *n.* 212. Suarez *d ſect.* 3. *n.* 4. *& ſeqq. & alii ab iis relati.*

58 Q. XVIII. An Advocatus fiat irregularis? R. Eum non excuſari, ſi ſtans ex parte actoris reum condemnari fecerit, cum influxerit ad pœnam iſtam docendo, movendo ſuis argumentis, Covarr. *d.* §. 5. *n.* 5. Suarez *Diſp.* 4. *ſect.* 4. *num.* 3. Deinde facit, quod *in d. c.* 2. tantum excipiatur accuſator in propria cauſſa, non agit autem in propria cauſſa Advocatus. Quod ſi pro reo ſteterit, cui nihilominus pœna infertur, cum ex eius actione non ſequatur deformatio, dicendus excuſari ab irregularitate, cum neutiquam poſſit dici influere ad pœnã. Niſi imperitiæ aut negligentiæ eius poſſit imputari condemnatio rei, quia ea reddet obnoxium Advocatum. Si verò contigerit actori inferri pœnam talionis, ex eo, quod probetur fuiſſe calumniatus, non erit immunis eius Advocatus, qui actorem moraliter in tali conſtituit periculo; niſi bona fide nixus juſtam eius cauſſam eſſe exiſtimaverit; excuſat namque ignorantia à delicto. *Gloſ in can.* 1. *Diſt* 50. Navarr. *d. cap.* 27. *num.* 212. Suarez *d.* 47. *ſect.* 4. *n.* 5 & 7.

59 Q. XIX. An accuſatore ſuccumbente, & pœna adfecto Advocatus rei fiat irregularis? R. Neutiquam, quia non cauſſa veritſtã actoris pœnam, ſed tantum reum defenderit, nec egerit contra juſtitiam, nec ſit verſatus circa opus, quod proptiè & per ſe influit in homicidium, quod tantum remote & per accidens ex eius actu reſultat. Niſi defendendo reum, ſimul egerit in actorem, petendo talionem, cum ſit cauſſa moralis pœnæ, ſubſecutæ: quo caſu reum petentem emendationem accuſatoris, extra irregularitatem ponet proteſtatio juxta *d. c.* 2. Covar. *d. loco* Suarez *d. loco n.* 5. dum modo petitio rei non tendat directo ad vindictam aut pœnam, quia proteſtatio, ut facto contraria, eum non ſublevaret.

Q. XX. An ſcribens vel dictans ſententiam
60 capitalem? R. Fieri irregularem, cum talis concurrat ad deformationem; uti & ſcribens dicta teſtium, ea publicans, ſcribens aut dictans litteras, quibus jubetur deformatio, præparans furcam, ligna, quibus comburatur reus, præparans vel dans gladium, laqueum. Quorum ratio eſt, quod tales voluntarie concurrant ad mortem alterius; quatenus tamen ſubſequitur. Nam ſi ante applicationem dictorum inſtrumentorum reus fuerit mortuus, ceſſat irregularitas, cum hic non ſola intentio, verum & effectus inſpiciatur. Hinc faſces præparans, quibus poſt mortem cadaveri ei comburatur, aut ignem ſupponens, non eſt irregularis; quia cædi eius, qui jam mortuus eſt, non poteſt videri cooperatus. Navarr. *d. c.* 27. *n.* 219.

Q. XXI. An adſiſtentes *in* loco ſupplicii? 61
R. Indaicis non eſſe dubium, cum pura adſiſtentia, ſine ullo genere cooperationis, non poſſit ponere cauſſam huius defectus, in Clericis verò dubium aliquod ſubeſſe, ob textum in *c. Sententiam ſup. Ne Clerici vel Monachi*, quo Clericis prohibetur ſpectare ſupplicia. Dicendum tamen, & in his puram præſentiam non inducere irregularitatem, cum id nullibi exprimatur; nec ſit ratio, cum non ponat concurſum. Peccare tamen eos vult Navar. *d. l. nu.* 214. ſi ſint in ſacris conſtituti. Quod poſſet admitti quoad peccatum veniale, non etiam quoad mortale, propter materiæ levitatem, niſi ſubſit ſcandalum. Dixi, puram præſentiã; nam ſi præſentia ſua auctoritatem præbeant executioni ſupplicii, ex omnium ſententia incurrent irregularitatem, propter concurſum, *c. ex litteris inf. De exceſſ Prælat.* Unde Religioſis, qui adſiſtunt reis, cavendum, ne verbo vel facto indicent; quo ſupplicio promoveant vel accelerent, quia non ſorent extra irregularitatem. Suarez *d. ſect.* 4. *in fine.*

De Homicidio contingente in bello.

62 SPectat ad publicam auctoritatem homicidium in bello commiſſum; quod vel juſtum eſt, vel injuſtum; defenſivum vel aggreſſivum, In bello juſto defenſivo commiſſa cædes non magis inducit defectum, de quo agimus, quam facta in neceſſariam ſui defenſionem, eadem ſuadente ratione. Juſtum autem eſt bellum, cui ſubeſt juſta cauſſa ad reſiſtendum inimico, in defenſionem agrorum, latium ſeu patriæ, quæ & propriæ vitæ præ-

Digitized by Google

ferendi. Qua in re non est separanda conditio Clerici a laico, per *cap. 2. sup. de immunit. Eccles.* ubi dicitur tempore necessitatis ad portarum & muturum custodiam tenuri Clericos: quæ custodia non potest debitè fieri, nisi per rejectionem eorum, qui violenter aggrediuntur, quales sine cæde vix repelluntur. Covarr. *d. p. 2. §. 3. num. 1. in fine.* Suarez *Disp. 47. sect. 6. num. 1. & 2* Aliud est in bello justo aggressivo, cum justitia ab irregularitate non excusat, cæde subsecuta, *can. Si quis & can. Aliquantos Dist. 51.*

63 Q. An Dux exercitus non pereuntes, sed incitatos suos ad pugnandum, sit irregularis? R. Non videri, cum aliud sit, incitare ad rem strenuè gerendam, aliud provocare directo ad homicidium. Illo enim casu remotè quis ad homicidium concurrit & per accidens Covar. *d. p. 2. §. 1. num. 2.* ubi tenet, posse etiam Clericum interesse bello justo, propter pia opera, non tamen militare, *c. Ex multa §. fin. sup. de voto*: posse citra irregularitatis periculum cohortari milites ad strenuè pugnandum, non tantum ante actualem congressum, *can. Maximianus* XXIII. *q. 3.* verùm & in ipso conflictu, cum non magis hoc casu ad homicidii concurrat proximè, quàm priori; nisi & ipse percutiendo deformet. Navarr. *c. 27. num. 217.* Idem obtinebit, si Clericus bello justo intersit, contra prohibitionem Ecclesiæ aut Superioris: culpa enim hæc inobedientiæ nimis est extrinseca homicidio, nec reddit illud magis voluntarium; eum prohibitio ista non tam sit facta intuitu vitandi homicidii, quàm propter decentiam Clericorum, quos minus decet bellis interesse. Clericus non positus in sacris, militans peccat quidem, cum talis actio sit multum aliena à ministerio altaris, cui destinatur, *d. c. Ex multa §. 1. can. Clerici cū seqq. XXIV. q. 3.* non tamen incurrit irregularitatem, si non causaverit ullam deformationem, *& Panitio h. t.* Vid. Suarez *d. sect. 6. n. 7. & 8. 9.*

64 Q. II. An dantes arma militibus? R. Ejusdem rationis esse, dare arma militibus ad pugnam, atque ad eam incitare, etiamsi intentione ad eædem committendam dentur, cum intentio interna nihil operetur, nisi aliquo modo exierit in actum exteriorem. Navar. *d. c. 27. num. 216.* Suarez *d. loco n. 6. in fine.* Quo modo textus, in *c. Quod in dubiis inf. de pœnis*, accipiendus de ita incitante, vel arma dante, ut constituat causam propinquam ad deformationem per actum aliquem externum.

Militans in bello injusto est irregularis, se- 65
cuta deformatione alicujus sive per militantem sive per alium, *can. Si quis Dist. 51.* propterea quod sooperetur ad homicidium, cuius omnes censentur una causa moralis; exceptis iis, qui tantum adsistunt, pacis componendæ causa, aut spiritualis ministerii Navarr. *d. loco.* Idem dicendum de invitante ad bellum injustum, & ad illud arma dante, ex eadem ratione. Si nulla sit subsecuta deformatio, certum est laicos non contrahere irregularitatem, quam dictum solâ intentione non contrahi.

Quæri posset, An Clerici eam contrahant? 66
R. Id aliquibus videri, propter text. in *d. can. Clerici XXIII. q. 8* qui habet: *Clerici, qui in quacumque factione arma volentes sumpserint, reperti, amisso ordinis sui gradu, in monasterio pœnitentiæ tradantur.* Verum Canonista non loquitur tam de irregularitate, quàm de suspensione, eaque non ram ipso facto imposita, quam imponenda per judicem, ut patet ex V. *tradantur*, quod denotat factum requiri hominis. Ut non dato textu imponente isto in casu irregularitatem, sit dicendus Clericus eam non incurrere, cum sine textu non incurratur. Quod autem sit suspendendus ab ordine, est ob indecentiam, quam committunt Clerici militantes in bello, vel ad id excitantes verbo vel facto, cum hoc eorum statui non conveniat. Nec facit quidquam. *pen. sup. Nec Clr. vel Monachi, & d. can Si quis*, quia loquuntur de subsecuto effectu deformationis. Plura de hac re Suarez *d. disp. 47. sect. 5 num. 3. & seqq.*

De Homicidio Casuali.

HOmicidium Casuale duplex est, unum 67
nullo modo volitum, nec directè nec indirectè, cujus eventus mero casui imputandus venit; alterum volitum, non directè, sed indirectè & per accidens. Prius non habet adjunctum ullum peccatum, cum omninò desit voluntas, & in se & in causa: ut non possit poni irregularitas, sive agatur de opere licito, sive illicito, modo sufficienter sit cautum, ne

Digitized by Google

ne homicidium causſetur, & alias actus non ſit ſpecialiter prohibitus, propter periculum homicidii, ut in *c. ſin. eod. in* 6. Ubi non ſufficiet eſſe prohibitum propter aliam cauſam ſcilicet religionem, caſtitatem, decentiam. Quo modo ſi Clericus venator ſagitra in feram directa, hominem caſu occiderit, non poteſt dici irregularis, cum prohibita quidem ſit venatio Clericis, non tamen alia de cauſſa, quam quod minus deceat eorum ſtatum *c. 2 inſ. tit. 24. De Cler. venat.* Covarr *d'p* 2. § 4. *num.* 10. modo non arguatur negligentia, quæ faceret ſaltem in cauſa indirecte volitum homicidium videri; & poneret irregularitatem. Ex homicidio ſubſecuto ex opere licito, adhibita diligentia, non cauſſari irregularitatem, patet ex *c Dilectus* 13. 14. 15. 16 *h. t.* In quibus tantum quæritur à Pont. an is, qui caſu occidit, fuerit in aliqua culpa „quæ altas ponceretur, ut in *c. Presbyterum* 7. *& ſeq. h. t.* In illo agitur de puero diſciplinæ cauſſa caſtigato imprudenter, & mortuo; in hoc vero de ſudoquodam licito (quia nullibi probatur illicitus) ex quo ſecuta mors, propter omiſſam diligentiam evitandi periculi: quade re latius Suarez, *Diſp* 4 5. *ſect.* 5. *num.* 2 *&* 3.

68 Ubi diſputatur, Quæ culpa deſideretur, ad ponendam irregularitatem? R. Latam ſufficere; extra dubium eſſe, cum ſatis voluntarium faciat omiſſio ejus per diſſolutam negligentiam, ad quod omnes advertunt. Levi quoque culpa committum homicidium non eſſe extra irregularitatem, patet ex *c. Continebatur* 8. *h. t.* in quo culpa vel negligentia non poteſt eſſe niſi levis, quæ non removet voluntarium. Leviſſimam culpam ſi ſit in omittendo, aliqui ſuffragare volunt ad excuſandum ab irregularitate, juxta *c. Quæſitum inf. de pœnit.* in committendo vero non excuſare, Abbas *ad d. c. Quæſitum.* 3. Covarr. *ad Clem. un. h. t p.* 2. § 4. *n.* 5. *Gl* 1 *ad c. Significaſti* 16 *h. t.* allegans *d c. 8 h. t.* in quo non agitur de culpa leviſſima, ſed de levi. Alii addunt textum in *d. c.* 7. *&c. Ad audientiam* 12. *h. t* verum & in iſtis locis apparet non tam eſſe ſermonem de leviſſima culpa, quam, de levi. Ut cum nulli textus aliegentur, qui eo in caſu ponant irregularitatem, dicendum ſit, eam non eſſe ponendam ſine reytu. Et facit pro hac ſententia *Lator* 9. *h. t.* ubi Pont. declarat, non eſſe irregularem eum, ex cujus luctantis cum alio ad latus appenderate cultello alter eſt occiſus, cum iſto in caſu luctans & non deponens cultellum non ſit extra culpam. Vide Suarez *d. ſect.* 5 *n* 5 *&* 6.

Quantum ad homicidium ex opere illicito 69
caſualiter ſubſecutum plures quidem ſunt, qui quantumcumque adhibita ſit diligentia ad vitandum homicidii periculum, velint nihilominus poni irregularitatem ex eo ſubſecuto, quaſi opus malum cauſſaret voluntarium. Verum textum non adducunt, ſed per argumentum à contrario ſenſu, deſumpto ex *d. c. Dilectus* 13. *c. Ex litteris* 14. *& duab ſeqq. c. Ioannes* 25 *& fin. h. t.* id colligunt, quæ habent, quod dans operam rei licitæ, cum ſufficienti cautione evitandi homicidii, non ſit irregularis, ſi illud caſu ſequatur; ut ſi opus fuerit illicitum, velit eſſe irregularem. Adferunt autem hoc argumentum eſſe firmum in Jure, quando conſtitutio non eſt jure expreſſum. Navarr. *c.* 27. *nu.* 221. At verò contrarium in Jure ſatis apparet expreſſum, ex eo, quod non incurratur irregularitas niſi in caſibus jure expreſſis; quod autem elicitur per argumentum à contrario ſenſu, non poteſt dici jure expreſſum. Deinde argumentum iſtud non procedit in cauſis pœnalibus & odioſis, cum pœna ſine lege non inferatur, & materia hæc ſit pœnalis. Adfert & Navarr. *d. loco* textus, qui generaliter dicunt, eum, qui deformat, eſſe irregularem: verum iſti præſupponunt voluntarium ſaltem in cauſſa; hoc autem in caſu eſt omnino involuntarium, cum nec ſit voluntum in ſe ac directè, uti ſupponitur, nequeria cauſſa & indirecte, quia diligentia adhibita ſufficienti, conſecutio illius effectus ignoratur quaſi invincibiliter, ignorantia autem invincibilis tollit voluntarium. Excipe tamen caſus jure expreſſos; qui cenſentur ſufficienter expreſſi, quando actus ſpecialiter prohibitus eſt, propter periculum homicidii, non etiam alia de cauſſa ad homicidium non ſpectante; ut dictum ſupra de venatione prohibita Clericis, & inde ſecuta ex eâdem per accidens, quia ponit voluntarium, ratione cauſſæ non amotæ. Sic in *c. fin. eod. in* 6. mandans injuſte parti, adhibita omni diligentia, ne perculſio ſit mortalis, ſi mandatarius excedat & occidat, erit nihilominus irregularis man-

Digitized by Google

dans, quia jus non admittit sufficientem diligentiam eo in casu, uti dictum sup. *eod. nu.* 15. Sic & in *c. Sicut* 20. *h. t.* irregularis declaratur presbyter, quid dedit occasionem abortui, rapiendo mulierem gravidam per zonam, quod iudus iste cum tali sit illicitus & noxius, atque ita propter periculum prohibitus. Vide late de hac quæstione Suarez *d Disp.* 45 *sect.* 6.

70 Hinc patet, quid dicendum in quæstione, an Monachus chirurgiam, cuius erat peritus, exercens, si ex incisione moriatur æger, sit irregularis? R. Ita responsum esse in *c. Tua nos* 19 *h t.* ex eo solo, quod actus iste sit prohibitus, non ratione justitiæ, quia non est malus, sed ratione religionis; jūcto periculo mortis, cui se exponere non decet personas Ecclesiasticas. Nec est de hac sententia dubitandū, propter expressa verba *d. c.* 19. quæ habent, misericorditer cum tali agi posse, ut divina peragat, non dicerentur autem misericorditer agi, nisi remoto impedimento per dispensationem: ut non sint audiendi, qui contrarium volunt. Pro quibus non facit, quòd homicidium tale non sit re ipsa voluntarium; satis enim est, quod tale sit legis interpretatione, cujus suppositā prohibitione, propter solum periculum, non obstante quacumque diligentia, culpa contrahentis indirectè revocatur ad homicidium quodammodo voluntarium in sua causa. Et ita obtinet in Clericis, non etiam in laicis, quia illis prohibiti est chirurgiam exercere, non etiam his, per *c. Sententiam sup. Ne Clerici vel Monachi.* ut hi ex causa prohibitionis irregularitatem non incurrant, nec etiam ex causa subsecutæ mortis, nisi culpa probetur. Non omnibus autem Clericis est prohibitum, sed tantum Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, de quibus solis *d. cap. Sententiam* loquitur. Ut in inferioribus ordinibus existentes non contrahant hanc irregularitatem, nec ex causa prohibitionis, quia non prohibitum iis hujusmodi exercitium; nec ex causa secutæ mortis, quia per accidens tantum secuta. Suarez *d. sect.* 6. *num.* 12.

Alia hic quæstio est, An adulter, qui suo
71 adulterio dedit causam mortis adulteræ per maritum illatæ, sit irregularis? R. Ita dicendum videri, secundum eos, qui volunt dantem operam rei illicitæ lege justitiæ, si ex ea sequatur mors, esse irregularem, maximè hoc in casu, quo adulter moraliter est causa talis homicidii, cum soleant mariti dolore commoti uxores in adulterio deprehensas occidere. Ita tenet indistinctè Navarr. *d. cap.* 2. *num.* 239. addens eam opinionem approbatam fuisse à Pio V. Quæ procedet omni modo, si adulter temere & incaute accesserit ad uxorem alienam; nam si debitam & omnimodam adhibuerit diligentiam præcavendæ mortis, non est ratio, cur irregularitas ponatur ex adulteræ subsecuta cæde per maritum, cui per accidens adulterium innotuit, cum non tam adulterio nisi remote sit imputanda, quam potius casui. Vid. Suarez *Disp.* 45. *sect.* 6. *num.* 7.

Quæri etiam posset, An propter maleficium à Titio commissum, si Mævius eius reus falso habitus supplicio adficiatur, Titius sit irregularis? R. Mortem hanc Mævii caussari quidem ex actu Titii, sed remote tantum, & per accidens, per se autem & directo ex malitia vel errore accusatoris, aut testium, aut judicis: ut non sit ratio, quare Titio imputetur cædes per notam irregularitatis, nisi facto aut consilio ad supplicium Mævii concurrerit, aut factum tale, cujus sit conditionis, ut ex eo sequatur ut plurimum cædes. Adeò ut ne quidem habens eam intentionem, ut Mævius tamquam reus habitus supplicio adficiatur, malefaciens fiat irregularis, cum intentio interna, quia non concurrit, non sufficiat. Vid. Navarr. *de Restitut. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 79. 72

Itaque adhibita diligentia debita, sive ex licito opere sive ex illicito, subsecuta cædes tamquam per accidens non facit reum irregularem; nam illa omissa videtur in caussa volitum homicidium. Unde parentes, quorum incuria infans in eodem lecto collatus suffocatur, sunt irregulares, quasi indirectè ex omissa diligentia volito homicidio, *d. cap. Quæsitum sup. De pœnit.* Sic & irregularis est, disciplinæ caussa, incaute discipulum percutiens in capite, unde moritur, *d. c. Presbyterum* 7. *hoc tit.*

Furiosus deformans, cum sit extra culpam, 73 propter defectum consensus, erit etiam extra irregularitatem. *d. Clem. un. h t* ut tale factū sit casui imputandum, quatenus durante furore

Digitized by Google

sore cædes contigit, non etiamsi in diluculo intervallo. Quod & dicendum de infante, qui judicio caret, ut culpa desit, quæ requiritur in homicidio privato; quamvis in homicidio publica auctoritate commisso sufficiat, sola voluntas feratur in ipsam cædem, licet justè inflictam. Covarr. *add Clem un. p. 3. in princ. nu.* 5. Et hoc si judicio careat; nam si fuerit doli capax, cum culpam committere possit, & ex ea puniri, qua de re inf. *Tit.* 23. *De Delictis puer.* contrahit etiam irregularitatem, ex defectu lenitatis. Covarr. *de loco* Navarr. *de Restit. lib. 2. c. 1. n.* 62.

74 Quid de ebrio dicendum? R. Cardin. in *d. Clem. un.* negare eum esse immunem ab irregularitate, tum quod, si Pont. intendisset eum esse immunem, id ibidem expressisset, sicut de furioso expressit; tum quod ebrius delinquens dicatur non omninò à culpa alienus, *can. Inebriaverunt, can. Sane* xv. *q.* 1. Contra tamen dicendum, eo quod irregularitas voluntatem aliquam præsupponat, quæ nulla in ebrio. Non obstat, quod hic casus sit omissus in *d. Clem. un.* cum illa non male admittat extensionem ad casus similes, ex rationis identitate, & non tam pertinet ad correctionem juris veteris, quam ad interpretationem, quæ locum habet in aliis casibus, quibus subest eadem ratio, quæque hic est defectus sensus, qui ut impedit poni caussam, scilicet defectum lenitatis, ita & effectum ejus irregularitatem. Quod non tantum procedit in casu, quo quis sine sua culpa est inebriatus, ut qui ignoravit vim potus, vetum & qui sua culpa est inebriatus; nam nihilominus actus deformationis fit in statu, quo est extra judicium. Nec facit, quod modo illicito sit caussatus, quia non est per se & proximè ebrietas ordinata ad homicidium, nec in se nec in caussa volitum, licet concurrat tamquam caussa remota non sufficiens ad irregularitatem. Quo facit, quod in *d can. Inebriaverunt.* Loth cul petur ratione ebrietatis, non etiam incestus: & in *d. can. Sanè* ebrius dicatur per ignorantiam committere, atque ita venia dignus apud sapientes judices. Prævidens tamen formaliter vel interpretativè homicidium secutum ex ebrietate, eo secuto erit irregularis. Exemplum est in eo, qui scit se ebrium ad pugnas pronum, arma sumere, lapides projicere, altos etiam occidere consuetum, si non adhibeat debitam diligentiam, cum homicidium subsecutum videatur in caussa volitum Covarr. *d. p. 3. in pr. nu.* 4. §. *Posset.* Quod nihilò magis dicendum in eo, qui eo fine se inebriavit, ut liberius occideret. Vid. Avila *p.* 7. *Dissp. 8. sect. 1. Dub.* 15. & dicta ad *D. eod. num.* 9.

Quid sentiendum de dormiente? R. Et hunc, quia sensuum suorum non habeat exercitium, extra culpam esse occidendo, juxta *d. Clem. unic.* ejusque rationem. Nisi in caussa sit prævisum, veluti quando homo prævider, vel prævidere debet, quod dormiens soleat surgere, vagari, arma accipere, percutere & non adhibet diligentiam ad ea præcavenda, arma scilicet removendo, vel includendo se in cubiculo obserato, vel alias arbitrio boni viri providendo; tunc enim erit in caussa volitum & caussabit irregularitatem, ut tradit Covarr. *d. loco n.* 6. Quomodo & talem puniri posse corporaliter tenet Gomez 3. *Var. c.* 1. *num.* 74. secutus Bart in *l. Pero D. ad L. Pomp. de parricid.* Quod si sufficienter præcaverit, homicidium subsecutum nec in se nec in caussa potest dici volitum. Vid. Avila *d. loco Dub.* 14.

De mutilatione.

DIcta de contracta irregularitate ex homicidio, ebrietate & in mutilatione, *c.* 76 *In Archiepiscopatu inf. de raptorib. & Clem. un. ubi Gl h. v.* Ratio est posita in defectu lenitatis, qui ex ea oritur, qua ratione passim conjungitur cum homicidio, uti in dictis locis, & *c.* 2. *inf. De Cler. percuss. Gl in d Clem un. V mutilet* quæ testatur eam æquiparari homicidio, quoad irregularitatem sive per se directè sive indirectè eam caussaverit, sive per alium, mandando, consulendo, alitervè caussando secundum dicta de homicidio. Scipsum quis mutilet, an alium non interest, cum mutilatio sui specialem contineat atrocitatem. Nec excusabit, quod licitè fiat, nisi eo modo fiat, quo homicidium est extra irregularitatem. Non sufficit autem quævis mutilatio, sed debet esse alicujus membri.

Ubi quæritur, Quid nomine membri ve- 77
niat? R. Aliquos velle, etiam illam partem

hac

Digitized by Google

hac in materia membri nomine venire, quæ habet officium junctum cum aliis, cujus ordinis est digitus: probabiliorem tamen esse opinionem, proprie illam partem corporis dici membrum, quæ habet distinctum officium ab aliis partibus, & est integrum instrumentum proximum ad aliquam actionem, utimanus, pes, oculus, nasus, ad palpandum, eundum, videndum, & similia. Abbas in *c. Cum illorum* 32 *nu.* 8 *inf. Defect. excom.* Navar. *d. c.* 27 *nu* 106 *& alii citati* a Suarez *de Censuris Disp.* 4. *sect.* 2. *nu.* 5. *vers. Disputant autem.*

78 Hinc digitum præscindens non est irregularis, quòd membrum non abscindit, secundum Covarr *d.p* 3. *in prine. nu.* 8. *vers. Quarto*; etiam si fuerit pollex aut index. Quamvis aliqui contra sentiant, qui putant non esse necesse ad irregularitatem ponendam mutilatio fit membri habentis actum per se, sed sufficere, ut habeat aliquam specialem cooperationem ad officium membri principalis, quasi ejus mutilatio facit mutilari & diminui membrum principale. Ita Suarez *d. sect.* 2.

79 *nu.* 8. * Abscissio mammillæ mulieb ris tecle dicitur ponere mutilationem sufficientem ad irregularitatem, cum sit membrum habens specialem aliquam actionem, utpote organum lactis, ad exemplum organi seminis in viro. Aliud est in mammillis viri, quia non continent aliquam actionem Suarez *d. loco nu.* 9 *in fine.*

80 Sic & abscissionem auriculæ sive cartilaginis, quæ circa aurem est, cum spectet potius ad ornatum & tutelam membri, quam sit membrum, negant inducere irregularitatem, Covarr. *d. loco nn.* 8. *vers. Primo p.* Navarr. tamen. *d. c.* 27. *nu.* 223. contra vult. & probabilius, ex eo, quod ista mutilatio multum præfiet ad organum auditus, inducens gravem defo mitatem & demi autionem corporis humani.

81 Q An copiosa sanguinis effusio idem operetur? R. Negative, cum ea non sit mutilatio, in rigore & proprietate verbi, quæ maxime in pœnis est tenenda. Abbas in *c.* 1. *nu.* 8. *sup. Qui Clerici vel voventes &c.* Navar. *d. loco* Quod & dicendum de parte aliqua carnis, vel alterius membri abscissa, cum nec ea ies ponat mutilationum.

82 Verum de eo dubitatur, qui membrum aridum vel impeditum alteri ascindit. R. Distinguendum esse, an membrum ut om nino aridum, id est mortuum, an vero debilitatum, sive inutile ad suum munus exercendum. Priori casu non videri per truncationem poni irregularitatem, propterea quod membrum aridum sit quasi non membrum, cùm defierit anima hominis informatiis eo modo, quo mutilans aut truncatus cadaver non potest dici irregularis, quem manifestum est non incurrere irregularitatem, secundum Navarr. *c.* 27. *nu.* 219. Posteriori verò mutilantem esse irregularem; nam licet membrum sit debile & inutile ad suum munus, est tamen verum & vivum, ut mutilans verè mutilet corpus humanum. Non obstante, quod sit debilitatum membrum aut impeditum ab exercitio sui muneris, quia hoc non facit, quo minus deformatio sit gravis. Navar. *d. c.* 27. *num.* 219 Suarez *d. sect.* 2. *nu.* 11. 83

Postremò quæritur de debilitante membrum citra mutilationem? R. Abbatem hac in re esse varium, quia in *d. c.* 1. *sup. Qui Clerici vel voventes* negat esse irregularem; è contra autem in *c. Cum illorum De sent excom. nu.* 8. idipsum ad firmat, eo argumento, quod paria sint, non esse, & inutile esse. Dicendum tamen, non esse irregularem, cum proprie loquendo diversa sint, debilitare, & mutilare; hoc enim denotat abscissionem, non etiam illud: ut non debeat pœna proposita mutilanti imponi debilitanti, cum pœnalia stricte interpretemur, & irregularitas sine lege non infligatur. Quo facit, quod membrum etiam inutile sit tamen membrum, quamvis sine sanguine & nulli usui quoad operationem, *can. Sicut urgeri l. q.* 1. nam valet quoad decorem. Non obstat argumentum in contrarium, paria esse, non esse & inutile esse; nam hoc verum quoad operationem, non etiam quoad irregularitatem. Navarr. *d. c.* 27. *num.* 206 Covarr *d. p.* 3. *in prine. nu.* 9 Suarez *d. sect.* 2. *nu* 5. Avila *p* 7 *Disp* 5. *sect.* 1 *Dub* 2. Et hoc omnino procedit, quatenus membrum debilitatum anima informatum manet; nam si plane arescat, ut nulla illi adsit actio, posset dici irregularis debilitans, cum talis videatur substantialiter mutilare, quia relinquat corpus uno membro principali privatum. Ut eo casu procedat regula, paria esse, non esse aut inutile esse, & tali in casu potest accipi

Digitized by Google

accipi Abbas *ubi sup.* dum ponit irregularem debilitantem. Ubi nihil faciet, quod taliter debilitans faciat alterum irregularem; cum non semper alium reddens irregularem ipse fiat irregularis, sed tantum in casu, quo deformat per eædem aut mutilationem: uti & è diverso contingere potest, esse irregularem mutilantem, non mutilatum, & in eo, qui per injuriam aliquem in vitum incidit vel eunuchum fecit. Suarez *d. sect.* 2. n. 10. & 11.

De Effectu Deformationis & Dispensatione.

14 HAEc de irregularitate ex deformatione. Cujus effectus est, impedire promotionem ad Ordines suscipiendos, & susceptorum executionem. Nisi dispensetur, & quidem per Rom. Pont. saltem quoad homicidium voluntarium; qui quod difficulter super eo dispenset, indispensabilis dicitur eiusmodi irregularitas in *can. Miror Dist* 50 Suarez *Disp.* 44. *sect.* 4. *in fine* Quod & procedet in homicidio occulto, uti patet ex decreto Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. De *reform.* quod dat Episcopis licentiam dispensandi super omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto; exceptis ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum: quem Conc. locum expendit Suarez *Disp.* 41. *sect.* 2. *n.* 6.

15 Unde patet, quid dicendum de homicidio casuali occulto: nam si nulla sit culpa concomitans, sed homicidium omninò merè casuale, nulla opus erit dispensatione, cum nullus ponatur defectus lenitatis, atque ita nec ulla irregularitas. Quod & dicendum de homicidio commisso in necessariam sui defensionem, servato moderamine inculpatæ tutelæ.

Quod si casum comitetur indirecta voluntas, aut excessus sit moderaminis, dubitatur, An Episcopus loci possit dispensare, propter *c.* 17. *Sess.* 24. De *reform.* quod habet, super homicidio casuali, & commisso in sui defensionem, dispensationem committendam esse loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, vicinove Episcopo: quo cap. non significatur commissio facta, sed facienda per Pont. Dicendum tamen, posse Episcopum dispensare, cum Trid. *d. c.* 6, tantum excipiat homicidium voluntarium, illicitum scilicet in se volitum, cujus ordinis non sunt species, de quibus tractamus. Non obstat *d. c.* 7. quia loquitur de homicidio casuali, aut necessario publico, non etiam de occulto, uti propositum: ut, cum tantum excipiatur voluntarium occultum, sit permissa dispensatio super dictis speciebus, cum exceptio firmet regulam in non exceptis. Navarr. *d. cap.* 27. *num.* 239. ubi tradit, non licuisse Episcopis ante prædictum Conc. dispensare super homicidio, sive publico sive occulto. Et hoc quoad majores Ordines, & beneficia majora; nam quoad minores Ordines, & simplicia beneficia, Episcopo fuisse licentiam dispensandi tradit Covarr. *ad d. Clem. un. p.* 2. §. 3. *num.* 5. & 6. Quod videtur non licere post Trid. *d. cap.* 7. in verbis, *omni ordine & beneficio careat.*

Rursus dubitatur, An irregularitas proveniens ex homicidio justo, auctoritate scilicet Magistratûs commisso, sit reservata Papæ? R. Velle Covarr. *d.* §. 3. *in fine*, posse super hac specie dispensari per eos quibus est licentia dispensandi super casuali, quod hujusmodi homicidium debeat censeri casuale, ex eo, quod nullam culpam habeat, imò potius meritum, ut non inducat tantam deformitatem. Cujus opinio redditur dubia, ex eo, quod homicidium tale, licet justum, sit tamen voluntarium & directè volitum, ut non possit dici comprehensum sub casuali, quod non est directè volitum. Deinde non permittitur alias Episcopis dispensatio; quam super irregularitate ex delicto occulto. Isto in casu non ponitur ullum delictum. Navarr. *c.* 27. *n.* 164. *in fine*, Avila *p.* 7. *Disp.* 6. *sect.* 5. Gutierrez *Can. qu.* 2. *c.* 6. *n.* 170. Idem dicendum de homicidio commisso in bello justo de aggressivo, nam & hoc ponit voluntarium. 16

Aliud dubium est, An dispensatio sit reservata Pontifici super mutilatione voluntaria? R. Negativam videri benigniorem, & proinde amplectendam, propterea quod Conc. non exceperit expressè irregularitatem ex mutilatione, quæ minor est homicidio voluntario, ut non possit eius exceptio comprehendere mutilationem. Deinde ista reservatio est odiosa quoad episcopos, atque ita strictè intelligenda. Nec obstat, quod hæc in materia homicidium & mutilatio comparentur, 17

Gl. in d. Clem. un. h. t. nam verum hoc quoad inducendâ irregularitatem, non etiam quoad eius gravitatem, cuius nomine facilior quoque est dispensatio. Et ita censuit Congregatio Cardd. apud Suarez *Disp. 44. sect. 2. n. 4.* & Aloys. Ricc. in *Praxi fori Eccles. Decis. 320.*

88 Episcopi autem nomine, secundum *d. c. 6.* venit hic episcopus non tantum consecratus, sed & qui habet episcopatum & jurisdictionem propriam, ac subditos, cum potestas, de qua actum, concedatur tantum episcopis quoad suos subditos, non etiam quoad quoscumque fideles. Ut inferiores Prælati, etiam ordinariam & quasi episcopalem habentes jurisdictionem, non veniant, licet alias in similibus nomine episcopi venire soleant: quomodo resolvisse dicitur Congregatio Cardd. tantum hac in materia venire episcopos privativè seu exclusivè, quoad inferiores omnes, ex ratione, quod hæc concessio ex ea parte, qua derogat juri communi, sit odiosa, & ideo limitanda ad proprietatem verbi *Episcopus*. Ita Suarez *Disp. 41. sect. 2. n. 7.*

89 Quæritur autem, An possit Episcopus hanc dispensandi licentiam delegare alteri, vices suas illi committendo? R. Non esse causam, ob quam hæc facultas sit dicenda limitata ad solos episcopos, cum Conc. eam non concedat episcopis tamquam delegatis Sedis Apostolicæ, sed simpliciter, ut vi illius decreti videatur adnexa muneri episcopali, quasi jure ordinario, quod est delegabile. Nec obstat, quod in fine *d. c. 6.* tantum possit absolutio fieri per episcopos ipsos, aut vicarium ad id specialiter deputandum; nam ista restrictio pertinet ad absolutionem tantum à reservatis, non ad dispensationem, ut distinctio in unoseparato posita non debeat trahi ad aliud separatum: & sic usus obtinet, optimus interpres legum. Suarez *d. loco n. 8.* Gutierrez *Can. q. lib. 3. de Matrim. c. 49. n. 21.*

90 Item, An Capitulum Sede vacante utatur hâc potestate? R. Dubitandi causam ex consumi, quod Capitulum succedat in jurisdictione episcopali. Verum hoc obtinet in iis, quæ jure ordinario episcopo competunt non etiam quæ extraordinario & speciali jure conceduntur, ut est hæc dispensandi super irregularitatibus facultas, nisi vel ipsum jus, vel consuetudo sufficiens istam licentiam ita declarasset Suarez *ubi sup. n. 13.* Gail. *de Benef. p. 5. c. 7. n. 41 & c. 11. n. 21.*

Facit itaque homicidium aut mutilatio 91
inhabilem ad Ordines & beneficia adquirenda: obtentis tamen non privat ipso jure, cum nullus detur textus, sine quo non inducitur privatio aut pœna, & pleraque jura loquantur de privatione per sententiam inducenda, *c. Clerici sup. Ne Cler. vel Monachi.* Felin. *in c. Inquisitionis num. 3. sup. de accusat.* Nec facit Trid. *d. c. 6.* quia nihil super obtentis disponit, sed tantum agit de adquirendis, ut quoad illa intelligendum sit, secundum jura antiqua. Covarr. *d. §. 3. num. 6.* Gutierrez 2. *Canon. Quæst. c. 5. n. 6.*

Unde homicidæ ante sententiam liberum 92
erit resignare beneficium, *Glos. in c. 2. Vt lite pend. nihil innov. in 6.* cum licet sit privandus resignans non tamen defacto sit privatus, habeatque jus suum integrum circa beneficium, quod proinde alteri rectè cedit, qua de re pluribus Covarr. *d. loco n. 7.* Gomez *in Reg. De annali poss. q. 42.* Gutierrez *d. c. 5. n. 29. & seq.*

Dicta patiuntur exceptionem quoad eos, 93
qui mandant per assassinos interfici Christianos, quales etiam non secuto effectu beneficiis & officiis privantur, simul & incurrunt excommunicationem, *cap. 1. hoc tit. in 6.* Quod ita obtinet in mandantibus Christianos occidi per assassinos, non etiam per alios Christianos, cum *d. cap. 1.* tantum loquatur de assassinis, & pœnæ non sint extendendæ, præcipuè cum subsit ratio gravioris pœnæ in istis, in ecsilicet, quod enormè sit & triste, per homines infideles & Christiano nomine infensos insidiari vitæ Christianorum.

Beneficii itaque privatio non inducitur ipso jure per homicidium. Collatio tamen nova non est reo facienda, jure vetante. Trid. *d. c. 7. Sess. 14.* Facta verò non videtur aliquibus irrita, cum tantum ibi fieri prohibeatur, multa autem prohibeantur, quæ facta tenent. Quibus obstat, quod factum contra legis prohibitionem sit irritum ipso jure, *l. Non dubium. C. De legib.* Verumtamen dispensatio Pont. faciet collationem validam; Episcopi autem profutura videtur in beneficiis simplicibus, saltem in casu *c. 2. inf. De Cler. pugnantib. in duello*, ne alias mendicare cogatur in opprobrium Cleri.

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

SUMMARIUM.

1. *Torneamenta cur prohibita.*
2. *Prohibitio ista quando cesset.*

1 VT occasiones, unde cædes enascuntur, eviteutur, prohibitus est ab Ecclesia torneamentorum usus, in nundinis & feriis in virium ostentationem exhiberi solitus, *c.1. h. t.* Quod de iis Torneamentis accipiendum, in quibus ut plurimum est mortis periculum, per *d.c.1.* Quæ prohibitio ut effectum consequatur, verant Canones in dictis Torneamentis interfectos recipi ecclesiastica sepultura, etiam defunctos petracta pœnitentia, quatenus tamen pugnandi caussa eo venerunt, non etiam si fortuito eo venientes occisi sint, *c.2. h. t.*

2 Prohibitionem hanc cessare vult Navarr. in *Summa c. 5. n. 9.* quando adhibetur moderamen & cautela, quæ cædes & similia pericula eviteutur, secundum *Extrav. 1. h. t.* Quo modo & taurorum agitationes per sepericulosas in Hispania usitatas permitti posse dicit, si sufficienter caveatur, ne cædes committatur, qua de re vid. Azor. *p.3 lib.2.c.15.* Gutierrez *Canon. Quæst. lib.1. c.7.*

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

SUMMARIUM.

1. *Duella olim cur usitata.*
2. *Cur detestanda.*
3. *Pœna duellantium jure Canonico.*
4. *Pœna depositionis an ipso jure infligatur.*
5. *Duellorum prohibitio & pœna ex Concilio Trid.*
6. *Duellum bono publico an licitè suscipiatur?*
7. *Inter milites an licitum?*

1 FRequentiam cædium præbet Duellum, id est singulare certamen, olim usitatum, tum in virium ostentationem, tum in controversiarum decisionem, præcipuè pro conservatione honoris, ut videre est ex variis. Apud Christianos etiam in usu fuit in litium diremptionem certis casibus & legibus, ad veritatis alicujus indaginem; hâc conditione, ut victor probasse videretur, quod adseruisset, victus verò de crimine vel calumnia convictus haberetur.

2 Abhorret tamen ab institutis Christianis tamquam repugnans juri divino & naturali, ratione homicidii, quod ex eo frequentissimè sequitur; & quod tenetur Deus, quasi per hujusmodi duella alligetur manifestare veritatem: quibus sicut nihil crudelius, ita nihil stultius potuit excogitari in Christiano pectore, quod decet omnem mansuetudinem. Ut quivis bonus imbutus moribus honestis ea merito detestetur, uti temeraria & fallacia, pervertentia ordinem judiciorum, violantia justitiam; eum plurimi, quorum caussa jure & veritate optima fuit, stolidissimi deorum Martis arbitrio pugnantes occubuerint, & ejusmodi infamis aleæ jactu vitam non tantum sæculi hujus transitorii, sed & venturi perpetuo amiserint. Uti & nequaquam semper in bello victoriam consequitur justa caussa, quin non tarò divina sententia, & occulto Dei judicio declinet interdum ad eum, qui pessimam causam fovet, secundùm illud commune dictum.

Victrix caussa diis placuit, sed victa Catoni.

Sunt hæc de re exempla plurima, tum in aliis libris passim, tum in divina Scriptura, *Iudic. c.20.*

Rectè proinde ejus usus prohibetur, *c.1. h. t.* 5
& can. Monomachiam 11. q. 3. non tantum pœna irregularitatis, quam incurrit reus pugnans per se vel per alium, si mors subsequatur licet beneficii usus reliuqui possit misericorditer, ne cogatur Clericus mendicare in opprobrium Cleri, *d.c.2.* verum & dispositionis, ut patet *c.1. h. t.*

Ubi quæritur, An hæc pœna ipso jure in- 4
fligatur in casu provocationis aut acceptationis duelli? R. Hoc plerosque velle, fundatos in *d. c. 1.* Cuiustamen verba non tam sonant sententiam latam, quam ferendam, cum dicat

Digitized by Google

tium ad satisfactionem, quæ aliter procurari potest. Verùm tutior sententia est non distinguentium, & admittentium indistinctè detentionem furis, vel indicium esse licitum, etiam circa irregularitatem. Quo facit argum. *c. Tuanos in fine h. t.* in quo non constituitur irregularis, qui dedit indicia, quibus fur, qui res suas sustulit, convincitur. Covarr. *d.* §. 5. *n.* 4. *in fine*, Suarez *d. sect.* 2. *n.* 15 *&* 20.

54 Q. XIV. Quid igitur dicendum de eo, qui acclamando & vociferando caussat mortem furis? R. Idem in eo obtinere, quod in casu priori, cum hoc medium sit justum ad habendam satisfactionem, modo postea protestetur. Quod omninò procedit, si fur per judicem supplicio adficiatur, quia acclamatio non est causa cædis immediata. Aliter quidam volunt, si contingat cædes per convocatos privatos homines. Abbas in *cap. Significasti* 13. *num.* 2. *hoc tit.* Et hoc, si incautè clamaverit; nam si tantum voluerit capi, aut fugari, in rerum suarum defensionem, non est, quod facta alicui eum nocet. Innoc in *d. c.* 18. cum secundum dicta ante, non minus per nos quàm per alios res nostras defendamus. Covarr. *ubi sup.* Suarez *d. loco num.* 22. Avila *d. sect.* 7. *dub.* 15.

Hæc ita in causa propria, in qua accusatio cum protestatione est extra noxam, propter rerum suarum justam defensionem.

55 Q. XV. An in aliena causa accusans sit irregularis? R. Talem non excusari ab irregularitate, per *d. c.* 2. *eod. in* 6. quod loquitur tantum de suis malefactoribus; ex eo, quod defensio juris proprii sit maximè naturalis, idcoque a Canonibus hac in parte permissa: ut videatur non obtinere in causa aliena, in qua non eadem negessitas. Volunt tamen denuntiationem hac in causa esse admissam, cùm nullibi inveniarur prohibita, quatenus agitur de futuro proximi malo avertendo, ex lege charitatis, subveniendo & liberando proximum, ejusve res à periculo; si tamen desit alia via divertendi damnum, & præmittatur protestatio, quod denuntians intendat solùm impedire damnum proximi, non etiam aliam punitionem. Navarr. *d. c.* 27. *n.* 213. Covarr. *d.* §. 5. *n.* 5. Suarez *d. sect.* 2. *n.* 11.

56 Q. XVI. An ferens testimonium in causa sanguinis? R. Esse omninò irregularem, ex communi opinione, quia testis dicto suo caussat homicidium, ita ut protestatio non in sua, sed in aliena caussa agenti non prosit, cum per eam non definat suo testimonio influere in sententiam mortis, *can. Signis viduam Dist.* 50. ubi etiam consciius homicidii facto aut consilio, habetur irregularis ad Ordines. Covarr. *d.* §. 3. *num.* 5 *in fine*. Navarr. *d. c.* 27. *num.* 213. Suar. *d. disp.* 47. *sect.* 3. *in princ.* Quod ita omninò procedit, quando quis voluntariè testimonium perhibet in causa sanguinis.

Q. XVII. Quid si coactè, ex præcepto Judicis aut Superioris, aliove justo metu? R. Posse videri, non poni irregularitatem, cum actio ista non sit voluntaria, sed coacta, ex necessitate præceptiut removeat culpam, atque ita & irregularitatem, ex delicto aut defectu lenitatis. Facit *d. c.* 2. *eod in* 6. quod permittit Clericis accusare, cum protestatione; idque ideo, ne alias detur malefactoribus licentia invadendi Clericos; quæ ratio foret inefficax, si Clerici non possent producere testes immunes ab irregularitate. Quod ut ita rectè procedat in ferente testimonium in causa civili, quando directè non agitur de causa sanguinis, sed tantum interesse alicujus; ut subsecuta indirectè condemnatio ad pœnam sanguinis non constituat irregularem ferentem ex præcepto testimonium, cum dederit operam tei licitæ, & per ie non sit cooperatus illi effectui: aliter tamen dicendum est, si directè agatur in causa digna morte, aut mutilatione quæ subsecuta. Neque enim excusati potest testis ab irregularitate, ratione præcepti, aut etiam metus gravis cadentis in constantem virum, quia hujusmodi actus sunt accidentales & extrinseci, qui non considerantur, sed ipse concursus tantum; qui hic directè & per se tendit ad deformationem. Ut nihil sit causæ, ex qua excusatio sumatur pro teste, qui non in propria, sed aliena causa agit, ut ei non possit prodesse decisio *d. c.* 2. Non obstat *c. Tuanos* 19 §. *fin h. t.* in quo non videtur testis irregularis; nam in illo non agitur proprie de teste, sed de dante indicia quædam valde remota ad pœnam sanguinis; ut ad eam non possit dici concurrere, nisi remotè, qualis concursus non sufficit. Non obstat etiam 6. *Qui cum fure* 4. *inf. De furtis*

57

Digitized by Google

ubi non solum furti dicitur teneri fur, sed & ille, qui fuit conscius, cum indicat, quia non agit ille locus de indicando fure ipso, sed re furtiva tantum, ut recuperari possit. Vid. Navarr. *d c.27.n.212.* Suarez *d sect.3.n.4. & seqq. & alii ab iis relati.*

58 Q. XVIII. An Advocatus fiat irregularis? R. Eum non excusari, si stans ex parte actoris reum condemnari fecerit, cum influxerit ad pœnam istam docendo, movendo suis argumentis, Covarr. *d.§.5.n.5.* Suarez *Disp.4.sect.4. an.3.* Deinde facit, quod in *d.c.2.* tantum excipiatur accusator in propria causa, non agit autem in propria causa Advocatus. Quod si pro reo steterit, cui nihilominus pœna infertur, cum ex eius actione non sequatur deformatio, dicendus excusari ab irregularitate, cum neutiquam possit dici influere ad pœnã. Nisi imperitiæ aut negligentiæ eius possit imputari condemnatio rei, quia ea teddet obnoxium Advocatum. Si verò contigerit actori inferri pœnam talionis, ex eo, quod probetur fuisse calumniatus, non erit immunis eius Advocatus, qui actorem moraliter in tali constituit periculo, nisi bona fide nixus justam eius causam esse existimaverit; excusat namque ignorantia à delicto. *Glos. in can.1. Dist 50.* Navarr. *d cap.27.num.212.* Suarez *d.47. sect. 4.*

59 *n.5 & 7.* Q. XIX. An accusatore succumbente, & pœna adfecto Advocatus rei fiat irregularis? R. Neutiquam, quia non causa vetit istã actoris pœnam, sed tantum reum defenderit, nec egerit contra justitiam, nec sit versatus circa opus, quod proprie & per se influit in homicidium, quod tantum remote & per accidens ex eius actu resultat. Nisi defendendo reum, simul egerit in actorem, petendo talionem, cum sit causa moralis pœnæ, subsecutæ: quo casu reum petentem emendationem accusatoris, extra irregularitatem ponet protestatio juxta *d.c.2.* Covar. *d loco* Suarez *d loco n.5.* dummodo petitio rei non tendat directo ad vindictam aut pœnam, quia protestatio, ut facto contraria, eum non sublevaret.

Q. XX. An scribens vel dictans sententiam
60 capitalem? R. Fieri irregularem, cum talis concurrat ad deformationem; uti & scribens dicta testium, ea publicans, scribens aut dictans litteras, quibus jubetur deformatio, præparans furcam, ligna, quibus comburatur reus, præparans vel dans gladium, laqueum. Quorum ratio est, quod tales voluntarie concurrant ad mortem alterius; quatenus tamen sublequitur. Nam si ante applicationem dictorum instrumentorum reus fuerit mortuus, cessat irregularitas, cum hic non sola intentio, verum & effectus inspiciatur. Hinc fasces præparans, quibus post mortem cadaver rei comburatur, aut ignem supponens, non est irregularis; quia cædi eius, qui jam mortuus est, non potest videri cooperatus. Navarr. *d.c. 27.n.217.*

Q. XXI. An adsistentes in loco supplicii? 61
R. In laicis non esse dubium, cum pura adsistentia, sine ullo genere cooperationis, non possit ponere causam huius defectus, in Clericis verò dubium aliquod subesse, ob certum in *c. Sententiam sup. Ne Clerici vel Monachi*, quo Clericis prohibetur spectare supplicia. Dicendum tamen, & in his puram præsentiam non inducere irregularitatem, cum id nullibi exprimatur; nec sit ratio, cum non ponat concursum. Peccare tamen eos vult Navar. *d.l nu. 214.* si sint in sactis constituti. Quod posset admitti quoad peccatum veniale, non etiam quoad mortale, propter materiæ levitatem, nisi subsit scandalum. Dixi, puram præsentiã; nam si præsentia sua auctoritatem præbeant executioni supplicii, ex omnium sententia incurreat irregularitatem, propter concursum, *c. ex litteris inf. De excess Prælat.* Unde Religiosis, qui adsistunt reis, cavendum, ne verbo vel facto indicent, quo supplicio promoveant vel accelerent, quia non forent extra irregularitatem. Suarez *d sect.4. in fine.*

De Homicidio contingente in bello.

Spectat ad publicam auctoritatem homici- 62
dium in bello commissum; quod vel justum est, vel injustum; defensivum vel aggressivum, In bello justo defensivo commissa cædes non magis inducit defectum, de quo agimus, quam facta in necessariam sui defensionem, eadem suadente ratione. Justum autem est bellum, cui subest justa causa ad resistendum inimico, in defensionem agrorum, latium seu patriæ, quæ & propriæ vitæ præ-

Digitized by Google

ferenda. Qua in re non est separanda conditio Clerici à laico, per *cap. 1. sup. de immunit. Eccles.* ubi dicitur tempore necessitatis ad portarum & murorum custodiam teneri Clericos: quæ custodia non potest debitè fieri, nisi per rejectionem eorum, qui violenter aggrediuntur, quales sine cæde vix repelluntur. Covarr. *d. p. 2. §. 3. num. 1. in fine.* Suarez *Disp. 47. sect. 6. num. 1. & 2.* Aliud est in bello justo aggressivo, cum justitia ab irregularitate non excusat, cæde subsecuta, *can. Si quis & can. Aliquantos Dist. 51.*

63 Q. An Dux exercitus non pugnans, sed incitans suos ad pugnandum, sit irregularis? R. Non videri, cum aliud sit, incitare ad rem strenuè gerendam, aliud provocare directo ad homicidium. Illo enim casu remotè quis ad homicidium concurrit & per accidens Covarr. *d. p. 2. §. 1. num. 2.* ubi tenet, posse etiam Clericum interesse bello justo, propter pia opera, non tamen militare. *c. Exmulta §. fin. sup. de voto*: posse citra irregularitatis periculum cohortari milites ad strenue pugnandum, non tantum ante actualem congressum, *can. Maximianus XXIII. q. 3.* verùm & in ipso conflictu, cum non magis hoc casu ad homicidiū concurrat proximè, quàm priori; nisi & ipse percutiendo deformet. Navarr. *c. 27. nu. 217.* Idem obtinebit, si Clericus bello justo intersit, contra prohibitionem Ecclesiæ aut Superioris: culpa enim hæc inobedientiæ nimis est extrinseca homicidio, nec reddit illud magis voluntarium; cum prohibitio ista non tam sit facta intuitu vitandi homicidii, quàm propter decentiam Clericorum, quos minus decet bellis interesse. Clericus non positus in sacris, militans peccat quidem, cum talis actio sit multum aliena à ministerio altaris, cui destinatur, *d. c. Ex multa §. 1. can. Clerici cū seqq. XXIV. q. 8.* non tamen incurrit irregularitatem, si non causaverit ullam deformationem, *e Panitio hic.* Vid. Suarez *d. sect. 6 n. 7. & 8.*

64 Q. II. An dantes arma militibus? R. Ejusdem rationis esse, dare arma militibus ad pugnam, atque ad eam incitare, etiam si intentione ad eædem committendam dentur, cum intentio interna nihil operetur, nisi aliquo modo exierit in actum exteriorem. Navar. *d. c 27. num. 216.* Suarez *d. loco n. 6. in fine.* Quo modo textus, in *c. Quod in dubiis inf. de pœnis*, accipiendus de ita incitante, vel arma dante, ut constituat causam propinquam ad deformationem per actum aliquem extenum.

Militans in bello injusto est irregularis, se- 65
cuta deformatione, alicuius sive per militantem sive per alium, *can. Si quis Dist. 51.* propterea quod sequeretur ad homicidium, cuius omnes censentur una causa moralis; exceptis iis, qui tantum adsistunt, pacis componendæ causa, aut spiritualis ministerii Navarr. *d. loco.* Idem dicendum de invitante ad bellum injustum, & ad illud arma dante, ex eadem ratione. Si nulla sit subsecuta deformatio, certum est laicos non contrahere irregularitatem, quam dictum solà intentione non contrahi.

Quæri posset, An Clerici eam contrahant? 66
R. Id aliquibus videri, propter text. in *d. can. Clerici XXIII. q. 8* qui habet: *Clerici, qui in quacumque factione arma volentes sumpserint, & reperti, amisso ordinis sui gradu, in monasterio pœnitentiæ tradantur.* Verum Canonista non loquitur tam de irregularitate, quàm de suspensione, eaque non tam ipso facto imposita, quam imponenda per judicem, ut patet ex V. *tradantur*, quod denotat factum requiri hominis. Ut non dato textu imponente isto in casu irregularitatem, sit dicendus Clericus eam non incurrere, cum sine textu non incurratur. Quod autem sit suspendendus ab ordine, est ob indecentiam, quam committunt Clerici militantes in bello, vel ad id excitantes: verbo vel facto, cum hoc eorum statui non conveniat. Nec facit quidquame. *pen. sup. Nec Cler. vel Monachi, & d. can Si quis*, quia loquuntur de subsecuto effectu deformationis. Plura de hac re Suarez *d. disp. 47. sect. 5 num. 3. & seqq.*

De Homicidio Casuali.

HOmicidium Casuale duplex est, unum 67
nullo modo volitum, nec directè nec indirectè, cujus eventus mero casui imputandus venit; alterum volitum; non directè, sed indirectè & per accidens. Prius non habet adjunctum ullum peccatum, cum omninò desit voluntas, & in se & in causa: ut non possit poni irregularitas, sive agatur de opere licito, sive illicito, modo sufficienter sit cautum, ne:

Digitized by Google

ne homicidium causſetur, & alias actus non ſit ſpecialiter prohibitus, propter periculum homicidii fuit in *c. ſin. eod. in* 6. Ubi non ſufficiet eſſe prohibitum propter aliam cauſam ſcilicet religionem, caſtitatem, decentiam. Quo modo ſi Clericus venator ſagitta in feram directa, hominem caſu occiderit, non poteſt dici irregularis, cum prohibita quidem ſit venatio Clericis, non tamen alia de cauſſa, quam quod minus deceat eorum ſtatum *c. 2 inſ. tit.* 24. *De Cler. venat.* Covarr. *d p* 2. § 4. *num.* 10. modo non arguatur negligentia, quæ faceret ſaltem in cauſſa indirecte voluntas homicidium videri, & poneter irregularitatem. Ex homicidio ſubſecuto ex opere licito, adhibita diligentia, non cauſſari irregularitatem, patet ex *c Dilectus* 13.14.15.16 *h.t.* In quibus tantum quæritur à Pont. an is, qui caſu occidit, fuerit in aliqua culpa „ quæ alias poneretur, ut in *c. Presbyterum* 7. *& ſeq. h. t.* In illo agitur de puero diſciplinæ cauſſa caſtigato imprudenter, & mortuo; in hoc vero de ſudo quodam licito (quia nullibi probatur illicitus) ex quo ſecuta mors, propter omiſſam diligentiam evitandi periculi: quæ de latius Suarez, *Diſp* 45. *ſect.* 5. *nu.* 2 *&* 3.

68 Ubi diſputatur, Quæ culpa deſideretur, ad ponendam irregularitatem? R. Latam ſufficere; extra dubium eſſe, cum ſatis voluntarium actum faciat omiſſio ejus per diſſolutam negligentiam „ ad quod omnes advertunt. Levi quoque culpa commiſſum homicidium non eſſe extra irregularitatem, patet ex *c. Continebatur* 8. *h. t.* in quo culpa vel negligentia non poteſt eſſe niſi levis, quæ non removet voluntarium. Leviſſimam culpam ſi ſit in omittendo „ aliqui ſufficere voluntad excuſandum ab irregularitate, juxta *c. Quæſtum inſ. de pœnit.* in committendo vero non excuſare, Abbas *ad d. c. Quæſtum.* 5. Covarr. *ad Clem. un. h. t p.* 2. § 4. *n.* 9. *Gl. t ad c. Significaſti* 16. *h t.* allegans *d c.* 8. *h. t.* in quo non agitur de culpa leviſſima, ſed de levi. Alii adducunt textum in *d. c.* 7. *&c. Ad audientiam* 12. *h.t* verum & in iſtis locis apparet non tam eſſe ſermonem de leviſſima culpa, quam, de levi. Ut cum nulli textus allegentur, qui eo in caſu ponant irregularitatem, dicendum ſit, eam non eſſe ponendam ſine textu. Et facit pro hac ſententia *Lator* 9. *h. t.* ubi Pont. declarat, non eſſe irregularem eum, ex cujus luctantis cum alio ad latus appenderete cultello alter eſt occiſus, cum iſto in caſu luctant & non deponens cultellum non ſit extra culpam. Vide Suarez *d. ſect.* 5 *n* 5 *&* 6.

Quantum ad homicidium ex opere illicito 69
caſualiter ſubſecutum plures quidem ſunt, qui quantumcumque adhibita ſit diligentia ad vitandum homicidii periculum, velint nihilominus poni irregularitatem ex eo ſubſecuto quaſi opus malum cauſſaret voluntarium. Verum textum non adducunt, ſed per argumentum a contrario ſenſu, deſumpto ex *d. c. Dilectus* 13. *c. Ex litteris* 14. *& duab ſeqq. c. Ioannes* 25 *& fin. h t.* id colligunt, quæ habent, quod dans operam rei licitæ, cum ſufficienti cautione evitandi homicidii, non ſit irregularis, ſi illud caſu ſequatur; ut ſi opus fuerit illicitum, velit eſſe irregularem. Adferunt autem hoc argumentum eſſe firmum in Jure, quando contrarium non eſt jure expreſſum. Navarr. *c.* 27. *nu.* 221. At verò contrarium in Jure ſatis apparet expreſſum, ex eo, quod non incurratur irregularitas niſi in caſibus jure expreſſis; quod autem elicitur per argumentum a contrario ſenſu, non poteſt dici jure expreſſum. Deinde argumentum iſtud non procedit in cauſis pœnalibus & odioſis, cum pœna ſine lege non inferatur, & materia hæc ſit pœnalis. Adfert & Navarr. *d. loco* textus, qui generaliter dicunt, eum, qui deformat, eſſe irregularem: verum iſti præſupponunt voluntarium ſaltem in cauſſa; hoc autem in caſu eſt omnino involuntarium, cum nec ſit volitum in ſe ac directè, uti ſupponitur, neque in cauſſa & indirecte, quia diligentia adhibita ſufficienti, conſecutio illius effectus ignoratur quaſi invincibiliter, ignorantia autem invincibilis tollit voluntarium. Excipe tamen caſus jure expreſſos; qui cenſentur ſufficienter expreſſi, quando actus ſpecialiter prohibitus eſt, propter periculum homicidii, non etiam alia de cauſſa ad homicidium non ſpectante; ut dictum ſupra de venatione prohibita Clericis, & inde ſecuta cæde per accidens, quia potuit voluntarium, ratione cauſſæ non amotæ. Sic in *c. fin. eod in* 6. mandans injuſte parti, adhibita omni diligentia, ne percuſſio ſit mortalis, ſi mandatarius excedat & occidat, erit nihilominus irregularis mandans,

Digitized by Google

dans, quia jus non admittit sufficientem diligentiam eo in casu, uti dictum sup. *eod. nu* 15. Sic & in *c. Sicut* 20. *h. t.* irregularis declaratur presbyter, quid dedit occasionem abortui, rapiendo mulierem gravidam per zonam, quod sudus iste cum tali sit illicitus & noxius, atque ita propter periculum prohibitus. Vide late de hac quæstione Suarez *d Disp.* 44. *sect.* 6.

7. Hinc patet, quid dicendum in quæstione, an Monachus chirurgiam, cujus erat peritus, exercens, si ex incisione moriatur æger, sit irregularis? R. Ita respondum esse in *c. Tua nos* 19 *h t*, ex eo solo, quod actus iste sit prohibitus, non ratione justitiæ, quia non est malus, sed ratione religionis; justo periculo mortis, cui se exponere non decet personas Ecclesiasticas. Nec est de hac sententia dubitandū, propter expressa verba *d. c.* 19. quæ habent, misericorditer eum tali agi posse, ut divina peragat, non dicerentur autem misericorditer agi, nisi remoto impedimento per dispensationem: ut non sint audiendi, qui contrarium volunt. Pro quibus non facit, quòd homicidium tale non sit re ipsa voluntarium; satis enim est, quod tale sit legis interpretatione, cujus supposita prohibitione, propter solum periculum, non obstante quacumque diligentia, culpa contrahentis indirectè revocatur ad homicidium quodammodo voluntarium in sua causa. Et ita obtinet in Clericis, non etiam in laicis, quia illis prohibiti est chirurgiam exercere, non etiam his, per *c. Sententiam sup. Ne Clerici vel Monachi*, ut hi ex causa prohibitionis irregularitatem non incurrant, nec etiam ex causa subsecutæ mortis, nisi culpa probetur. Non omnibus autem Clericis est prohibitum, sed tantum Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, de quibus solis *d. cap. Sententiam* loquitur. Ut in inferioribus ordinibus existentes non contrahant hanc irregularitatem, nec ex causa prohibitionis, quia non prohibitum iis hujusmodi exercitium; nec ex causa secutæ mortis, quia per accidens tantum secuta. Suarez *d. sect.* 6. *num.* 12.

Alia hic quæstio est, An adulter, qui suo
7[1] adulterio dedit causam mortis adulteræ per maritum illatæ, sit irregularis? R. Ita dicendum videri, secundum eos, qui volunt dantem operam rei illicitæ lege justitiæ, si ex ea sequatur mors, esse irregularem, maximè hoc in casu, quo adulter moraliter est causa talis homicidii, cum soleant mariti dolore commoti uxores in adulterio deprehensas occidere. Ita tenet indistinctè Navarr. *d. cap.* 2. *num.* 239. addens eam opinionem approbatam fuisse à Pio V. Quæ procedet omni modo, si adulter temere & incaute accesserit ad uxorem alienam; nam si debitam & omnimodam adhibuerit diligentiam præcavendæ mortis, non est ratio, cur irregularitas ponatur ex adulteræ subsecuta cæde per maritum, cui per accidens adulterium innotuit, cum non tam adultertio nisi remote sit imputanda, quam potius casui. Vid. Suarez *Disp* 45. *sect.* 6. *num.* 7.

Quæri etiam posset, An propter maleficium à Titio commissum, si Mævius eius reus falso habitus supplicio adficiatur, Titius sit irregularis? R. Mortem hanc Mævii caussati quidem ex actu Titii, sed remote tantum, & per accidens, per se autem & directo ex malitia vel errore accusatoris, aut testium, aut judicis: ut non sit ratio, quare Titio imputetur cædes per notam irregularitatis, nisi facto aut consilio ad supplicium Mævii concurrerit, aut factum tale, cujus sit conditionis, ut ex eo sequatur ut plurimum cædes. Adeò ut ne quidem habens eam intentionem, ut Mævius tamquam reus habitus supplicio adficiatur, malefaciens fiat irregularis, cum intentio interna, quia non concurrit, non sufficiat. Vid. Navarr. *de Restitut. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 79. 7[2]

Itaque adhibita diligentia debita, sive ex licito opere sive ex illicito, subsecuta cædes tamquam per accidens non facit reum irregularem; nam illa omissa videtur in caussa volitum homicidium. Unde patentes, quorum incuria infans in eodem lecto collatus suffocatur, sunt irregulares, quasi indirectè ex omissa diligentia volito homicidio, *d. cap. Quæsitum sup. De pœnit.* Sic & irregularis est, disciplinæ caussa, incaute discipulum percutiens in capite, unde moritur, *d. c. Presbyterum* 7. *hoc tit.*

Furiosus deformans, cum sit extra culpam, 7[3]
propter defectum consensus, erit etiam extra irregularitatem. *d. Clem. un. h t* ut tale factū sit casui imputandum, quatenus durante furore

sore cædes contigit, non etiamsi in diluculo intervallo. Quod & dicendum de infante, qui judicio caret, ut culpa desit, quæ requiritur in homicidio privato; quamvis in homicidio publica auctoritate commisso sufficiat, sola voluntas feratur in ipsam cædem, licet justè inflictam. Covarr. *add Clem. un. p. 3. in prine. nu.* 5. Et hoc si judicio careat: nam si fuerit doli capax, cum culpam committere possit, & ex ea puniri, qua de re inf. *Tit.* 23. *De Delictis puer.* contrahit etiam irregularitatem, ex defectu lenitatis. Covarr. *de loco* Navarr. *de Restit. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 62.

74 Quid de ebrio dicendum? R. Cardin. in *d. Clem. un.* negare eum esse immunem ab irregularitate, tum quod, si Pont. intendisset eum esse immunem, id ibidem expressisset, sicut de furioso expressit; tum quod ebrius delinquens dicatur non omninò à culpa alienus, *can. Inebriaverunt, can. Sane* xv. *q.* 1. Contra tamen dicendum, eo quod irregularitas voluntatem aliquam præsupponat, quæ nulla in ebrio. Non obstat, quod hic casus sit omissus in *d. Clem. un.* cum illa non male admittat extensionem ad casus similes, ex rationis identitate, & non tam pertineat ad correctionem juris veteris, quam ad interpretationem, quæ locum habet in aliis casibus, quibus subest eadem ratio, quæque hic est defectus sensus, qui ut impedit poni causam, scilicet defectum lenitatis, ita & effectum ejus irregularitatem. Quod non tantum procedit in casu, quo quis sine sua culpa est mebriatus, ut qui ignoravit vim potus, verum & qui sua culpa est inebriatus; nam nihilominus actus deformationis fit in statu, quo est extra judicium. Nec facit, quod modo illicito sit caussatus, quia non est per se & proximè ebrietas ordinata ad homicidium, nec in se nec in caussa volitum, licet concurrat tamquam caussa remota non sufficiens ad irregularitatem. Quo facit, quod in *d. can. Inebriaverunt* Loth cui petur ratione ebrietatis, non etiam incestus: & in *d. can. Sanè* ebrius dicatur per ignorantiam committere, atque ita venia dignus apud sapientes judices. Prævidens tamen formaliter vel interpretativè homicidium secuturum ex ebrietate, eo secuto erit irregularis. Exemplum est in eo, quit scit se ebrium ad pugnas pronum, arma sumere, lapides projicere, alios etiam occidere consuetum, si non adhibeat debitam diligentiam, cum homicidium subsecutum videatur in caussa volitum Covarr. *d. p. 3. in pr. nu.* 4 §. *Posset.* Quod multò magis dicendum in eo, qui eo fine se inebriavit, ut libentius occideret. Vid. Avila p. 7. *Disp. 6. sect. 1. Dub.* 15. & dicta ad *D. cod. num.* 9.

Quid sentiendum de dormiente? R. Et 75
hunc, quia sensuum suorum non habeat exercitium, extra culpam esse occidendo, juxta *d. Clem. unic.* ejusque rationem. Nisi in caussa sit prævisum; veluti quando homo prævider, vel prævidere debet, quod dormiens soleat surgere, vagari, arma accipere, percutere & non adhibet diligentiam ad ea præcavenda, arma scilicet removendo, vel includendo se in cubiculo obserato, vel alias arbitrio boni viri providendo; tunc enim erit in caussa volitum & caussabit irregularitatem, ut tradit Covarr. *d. loco n.* 6. Quomodo & talem puniri posse corporaliter tenet Gomez 3. *Var. c.* 1. *num.* 74. secutus Bart in *l. Peto D. ad L. Pomp. de parricid.* Quod si sufficienter præcaverit, homicidium subsecutum nec in se nec in caussa potest dici volitum. Vid. Avila *d. loco Dub.* 14.

De mutilatione.

DIcta de contracta irregularitate ex homicidio, ebrietate & in mutilatione, *c.* 76
In Archiepiscopatu inf. de raptoris. & Clem. un. ubi Gl h.t. Ratio est posita in defectu lenitatis, qui ex ea oritur; qua ratione passim conjungitur cum homicidio, uti in dictis locis, & *c.* 1. *inf. De Cler. percuss. Gl in d. Clem. un. V mutilet* quæ testatur eam æquiparari homicidio, quoad irregularitatem sive per se directè sive indirectè eam caussaverit, sive per alium, mandando, consulendo, aliterve caussando secundum dicta de homicidio. Scipsum quis mutilet, an alium non interest, cum mutilatio sui specialem contineat atrocitatem. Nec excusabit, quod licitè fiat, nisi eo modo fiat, quo homicidium est extra irregularitatem. Non sufficit autem quævis mutilatio, sed debet esse alicujus membri.

Ubi quæritur, Quid nomine membri ve- 77
niat? R. Aliquos velle, etiam illam partem

hac

Digitized by Google

lhac in materia membri nomine venire, quæ habet officium junctum cum aliis, cujus ordinis est digitus: probabiliorem tamen esse opinionem, proprie illam partem corporis dici membrum, quæ habet distinctum officium ab aliis partibus, & est integrum instrumentum proximum ad aliquam actionem, uti manus, pes, oculus, nasus, ad palpandum, eundum, videndum, & similia. Abbas in *c. Cum illorum 32 nu. 8 inf. De sent. excom.* Navar. *d. c. 27 nu 206. & alii citati* à Suarez *de Censuris Disp. 4. sect. 3. nu. 5. vers. Disputant autem.*

78 Hinc digitum præcindens non est irregularis, quòd membrum non abscinderit, secundum Covarr. *d. p. 3. in princ. nu. 8. vers. Quarto*; etiamsi fuerit pollex aut index. Quamvis aliqui contra sentiant, qui putant non esse necesse ad irregularitatem ponendam mutilatio fit membri habentis actum per se, sed sufficere, ut habeat aliquam specialem cooperationem ad officium membri principalis, quasi ejus mutilatio facit mutilari & diminui membrum principale. Ita Suarez *d sect. 2.*

79 *nu. 8.* * Abscisso mammillæ muliebris tecte dicitur ponere mutilationem sufficientem ad irregularitatem, cum sit membrum habens specialem aliquam actionem, utpote organum lactis, ad exemplum organi seminis in viro. Aliud est in mammillis viri, quia non continent aliquam actionem Suarez *d. loco nu. 9 in fine.*

80 Sic & abscissionem auriculæ sive cartilaginis, quæ circa aurem est, cum spectet potius ad ornatum & tutelam membri, quàm sit membrum, negant inducere irregularitatem, Covarr. *d. loco nn. 8. vers. Primo p.* Navarr. tamen. *d. c. 27. nu. 223.* contra vult. & probabilius, ex eo, quod ista mutilatio multum præfiet ad organum auditus, inducens gravem deformitatem & demissionem corporis humani.

81 Q An copiosa sanguinis effusio idem operetur? R. Negative, cum ea non sit mutilatio, in rigore & proprietate verbi, quæ maxime in pœnis est tenenda. Abbas in *c. 1. nn. 8. sup. Qui Clerici vel voventes &c.* Navar. *d. loco* Quod & dicendum de parte aliqua carnis, vel alterius membri abscissa, cum nec ea reponat mutilationem.

82 Verum de eo dubitatur, qui membrum aridum vel impeditum alteri ascindit. R. Distinguendum esse, an membrum ut omnino aridum, id est mortuum, an vero debilitatum, sive inutile ad suum munus exercendum. Priori casu non videri per renuntiationem poni irregularitatem, propterea quod membrum aridum sit quasi non membrum, cùm defierit anima hominis informatis eo modo, quo mutilans aut truncatus cadaver non potest dici irregularis, quem manifestum est non incurrere irregularitatem, secundum Navarr. *c. 27 nu. 219.* Posteriori verò mutilantem esse irregularem; nam licet membrum sit debile & inutile ad suum munus, est tamen verum & vivum, ut mutilans verè mutilet corpus humanum. Non obstante, quod sit debilitatum membrum aut impeditum ab exercitio sui muneris, quia hoc non facit, quo minus deformatio sit gravis. Navar. *d. c. 27. num. 219* Suarez *d. sect. 2. nu. 11.* 83

Postremò quæritur de debilitante membrum citra mutilationem? R. Abbatem hac in re esse varium, quia in *d. c. 1. sup. Qui Clerici vel voventes* negat esse irregularem; è contra autem in *c. Cum illorum De sent excom. nu. 8.* idipsum ad firmat, eo argumento, quod paria sint, non esse, & inutile esse. Dicendum tamen, non esse irregularem, cum proprie loquendo diversa sint, debilitare, & mutilare; hoc enim denotat abscissionem, non etiam illud: ut non debeat pœna proposita mutilanti imponi debilitanti, cum pœnalia stricte interpretemur, & irregularitas sine lege non infligatur. Quo facit, quod membrum etiam inutile sit tamen membrum, quamvis sine sanguine & nulli usui quoad operationem, *can. Sicut urgeri 1. q. 1.* nam valet quoad decorem. Non obstat argumentum in contrarium, paria esse, non esse & inutile esse; nam hoc verum quoad operationem, non etiam quoad irregularitatem. Navarr. *d. c. 27. num. 206* Covarr *d. p. 3. in prine. nu. 9* Suarez *d. sect. 2. nu 5.* Avila *p 7 Disp 5. sect. 1 Dub 2.* Et hoc omnino procedit, quatenus membrum debilitatum anima informatum manet; nam si plane arefcat, ut nulla illi adsit actio, posset dici irregularis debilitans, cum talis videatur substantialiter mutilare, quia relinquat corpus uno membro principali privatum. Ut eo casu procedat regula, paria esse, non esse aut inutile esse, & tali in casu potest accipi

accipi Abbas *ubi sup.* dum ponit irregularem debilitantem. Ubi nihil faciet, quod taliter debilitans faciat alterum irregularem; cum non semper alium reddens irregularem ipse fiat irregularis, sed tantum in casu, quo deformat per eædem aut mutilationem: uti & diverso contingere potest, esse irregularem mutilantem, non mutilatum, ut in eo, qui per injuriam aliquem in virtum incidit vel eunuchum fecit. Suarez *d. sect.* 2. *n.* 10. & 11.

De Effectu Deformationis & Dispensatione.

14 HÆc de irregularitate ex deformatione. Cujus effectus est, impedire promotionem ad Ordines suscipiendos, & susceptorum executionem. Nisi dispensetur, & quidem per Rom. Pont. saltem quoad homicidium voluntarium; qui quod difficulter super eo dispenset, indispensabilis dicitur eiusmodi irregularitas in *can. Mirror Dist.* 50 Suarez *Disp.* 44. *sect.* 4. *in fine* Quod & procedet in homicidio occulto, uti patet ex decreto Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. *De reform.* quod dat Episcopis licentiam dispensandi super omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto; exceptis ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum: quem Conc. locum expendit Suarez *Disp.* 41. *sect.* 2. *n.* 6.

15 Unde patet, quid dicendum de homicidio casuali occulto: nam si nulla sit culpa concomitans, sed homicidium omninò meræ casuale, nulla opus erit dispensatione, cum nullus ponatur defectus lenitatis, atque ita nec ulla irregularitas. Quod & dicendum de homicidio commisso in necessariam sui defensionem, servato moderamine inculpatæ tutelæ.

Quod si casum comitetur indirecta voluntas, aut excessus sit moderaminis, dubitatur, An Episcopus loci possit dispensare, propter *c.* 17. *Sess.* 4. *De reform.* quod habet, super homicidio casuali, & commisso in sui defensionem, dispensationem committendam esse loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, vicinove Episcopo: quo cap. non significatur commissio facta, sed facienda per Pont. Dicendum tamen, posse Episcopum dispensare, cum Trid. *d. c.* 6. tantum excipiat homicidium voluntarium, illicitum scilicet in se volitum, cujus ordinis non sunt species, de quibus tractamus. Non obstat *d. c.* 7. quia loquitur de homicidio casuali, aut necessario publico, non etiam de occulto, uti propositum: ut, cum tantum excipiatur voluntarium occultum, sic permissa dispensatio super dictis speciebus, cum exceptio firmet regulam in non exceptis. Navarr. *d. cap.* 27. *num.* 239. ubi tradit, non licuisse Episcopis ante prædictum Conc. dispensare super homicidio, sive publico sive occulto. Et hoc quoad majores Ordines, & beneficia majora; nam quoad minores Ordines, & simplicia beneficia, Episcopo fuisse licentiam dispensandi tradit Covarr. *ad d. Clem. un. p.* 2. §. 3. *num.* 5. & 6. Quod videtur non licere post Trid. *d. cap.* 7. in verbis, *omni ordine & beneficio careat.*

16 Rursus dubitatur, An irregularitas provenies ex homicidio justo, auctoritate scilicet Magistratûs commisso, sit reservata Papæ? R. Velle Covarr. *d.* §. 3. *in fine*, posse super hac specie dispensari per eos quibus est licentia dispensandi super casuali, quod hujusmodi homicidium debeat censeri casuale, ex eo, quod nullam culpam habeat, imò potiùs meritum, ut non inducat tantam deformitatem. Cujus opinio redditur dubia, ex eo, quod homicidium tale, licet justum, sit tamen voluntarium & directè volitum, ut non possit dici comprehensum sub casuali, quod non est directè volitum. Deinde non permittit ur alias Episcopis dispensatio; quam super irregularitate ex delicto occulto. Isto in casu non ponitur ullum delictum. Navarr. *c.* 27. *n.* 164. *in fine*, Avila *p.* 7. *Disp.* 6. *sect.* 5. Gutierrez *Can. qu.* 2. *c.* 6. *n.* 170. Idem dicendum de homicidio commisso in bello justo de aggressivo, nam & hoc ponit voluntarium.

17 Aliud dubium est, An dispensatio sit reservata Pontifici super mutilatione voluntaria? R. Negativam videri benigniorem, & proinde amplectendam, propterea quod Conc. non exceperit expressè irregularitatem ex mutilatione, quæ minor est homicidio voluntario, ut non possit eius exceptio comprehendere mutilationem. Deinde ista reservatio est odiosa quoad episcopos, atque ita strictè intelligenda. Nec obstat, quod hac in materia homicidium & mutilatio comparentur,

Digitized by Google

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

SUMMARIUM.

1. *Torneamenta cur prohibita.*
2. *Prohibitio ista quando cesset.*

1 VT occasiones, unde cædes enascuntur, evitentur, prohibitus est ab Ecclesia torneamentorum usus, in nundinis & feriis in virium ostentationem exhiberi solitus, *c.1. h. t.* Quod de iis Torneamentis accipiendum, in quibus ut plurimum est mortis periculum, per *d.c.1.* Quæ prohibitio ut effectum consequatur, verant Canones in dictis Torneamentis interfectos recipi Ecclesiastica sepultura, etiam defunctos peracta pœnitentia, quatenus tamen pugnandi causa eo venerunt, non etiam si fortuito eo venientes occisi sint, *c.2. h. t.*

2 Prohibitionem hanc cessare vult Navarr. in *Summa c. 5. n. 9.* quando adhibetur moderamen & cautela, quæ cædes & similia pericula eviteantur, secundùm *Extrav. 1. h. t.* Quo modo & taurorum agitationes per sepericulosas in Hispania usitatas permitti posse dicit, si sufficienter caveatur, ne cædes committatur, qua de re vid. Azor. *p.3 lib.2. c.15.* Gutierez *Canon. Quæst. lib.1. c.7.*

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

SUMMARIUM.

1. *Duella olim cur usitata.*
2. *Cur detestanda.*
3. *Pœna duellantium jure Canonico.*
4. *Pœna depositionis an ipso jure infligatur.*
5. *Duellorum prohibitio & pœna ex Concilio Trid.*
6. *Duellum bono publico an licitè suscipiatur?*
7. *Inter milites an litium?*

1 FRequentiam cædium præbet Duellum, id est singulare certamen, olim usitatum, tum in virium ostentationem, tum in controversiarum decisionem, præcipuè pro conservatione honoris, ut videre est ex variis. Apud Christianos etiam in usu fuit in litium dirimptionem certis casibus & legibus, ad veritatis alicujus indaginem; hâc conditione, ut victor probasse videretur, quod adseruisset, victus verò de crimine vel calumnia convictus haberetur.

Abhorret tamen ab institutis Christianis 2
tamquam repugnans juri divino & naturali, ratione homicidii, quod ex eo frequentissimè sequitur; & quod tenetur Deus, quasi per hujusmodi duella alligetur manifestare veritatem: quibus sicut nihil crudelius, ita nihil stultius potuit excogitari in Christiano pectore, quod decet omnem mansuetudinem. Ut quivis bonus imburtus moribus honestis ea merito detestetur, uti temeraria & fallacia, pervertentia ordinem judiciorum, violantia justitiam; eum plurimi, quorum causa jure & veritate optima fuit, stolidissimi deorum Martis arbitrio pugnantes occubuerint, & eiusmodi infamis aleæ jactu vitam non tantum sæculi hujus transitorii, sed & venturi perpetuo amiserint. Uti & nequaquam semper in bello victoriam consequitur justa causa, quin non rarò divina sententia, & occulto Dei judicio declinet interdum ad eum, qui pessimam causam fovet, secundùm illud commune dictum.

Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni.

Sunt hac de re exempla plutima, tum in aliis libris passim, tum in divina Scriptura, *Judic. c. 20.*

Rectè proinde ejus usus prohibetur, *c.2. h.t.* 3
& can. Monomachiam II. q. 5. non tantum pœna irregularitatis, quam incurrit reus pugnans per se vel per alium, si mors subsequatur licet beneficii usus relinqui possit nisi feticorditer, ne cogatur Clericus mendicare in opprobrium Cleri, *d.c.2.* verum & dispositionis, ut patet *c.1. h.t.*

Ubi quæritur, An hæc pœna ipso jure in- 4
fligatur in casu provocationis aut acceptationis duelli? R. Hoc plerosque velle, fundatos in *d. c. 1.* Cuius tamen verba non tam sonant sententiam latam, quam ferendam, cum dicat

Digitized by Google

deponendum esse, non etiam esse depositum. Navarr. in *Summa c. 27. n.* 156. Et ut ipso jure possit dici inflgi pœna ista, non tamen est propriè pœna depositionis, sed potiùs suspensionis, cum super vera depositione non dispenset Episcopus, cui tamen dispensatio eo casu, non subsecuta deformatione, est permissa cum Pont. ipse tarò in tali casu dispenset. Hoc ita de jure veteri.

5 Hodie ex decreto Conc. Trid. *Sess. 25. c. 19. De reform.* propter frequentes cædes detestabilis est indicandus duellorum usus, & generaliter non tantum Cleticis, verum etiam laicis inhabitus sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, non tantum per ipsos pugnantes, etiamsi nemo occidatur, verum & per consilium dantes, quovis modo suadentes, spectantes, nisi forte ex occulto spectent, cum sint quasi non præsentes & non concurrentes; aut dantes auctoritatem sua præsentia duello, quod alias à partibus sine arbitro existentibus non committeretur. Item per Principes aliosque Dominos temporales, qui locum ad monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint: qui præterea jurisdictione & dominio loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, si eum ab Ecclesia obtineant, privantur; si feudalis sit, directo domino statim adquiritur. Denique pugnantes, eorumque patribi, ut vocantur, bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrunt; qui ut homicidæ juxta sacros Canones puniri, & si in ipso conflictu decesserint, Ecclesiasticâ carere sepulturâ jubentur.

Exceptionem autem dicta patiuntur in pugna suscepta ratione justæ defensionis contra injustum invasorem, qua de re actum sup. *Tit.* 12. * Bono etiam publico hoc genus pugnæ subeuntes videntur esse extra culpam, uti cum hoste publico, ad evitandas belli calamitates; tunc enim non est tentare Deum, quod lex divina vetat: nec hostem tollere est homicidii reatum lege vetitum committere, sed officio boni militis fungi. Quo modo certamen Davidis cum Philistæo approbatum à Deo & auctoritate Martini V. Pont. Carolus Andegavensis & Petrus Terraconensis controversiam super Regno Siciliæ hoc modo sopire decreverunt, quamvis cæres non careat temeritate, cum summa rerum unius atque alterius periculo committatur. Navarr. *c. 11. n.* 39. & *c. 15. n.* 9. * Ubi putat in militibus tolerari posse duella cum hoste provocante suscepta, accedente auctoritate supremi Principis, non tam vanæ gloriæ causa, quam ad commodandum principali victoriæ belli ac reputationi exercitus, quam non parum promovet, *d. c. 15. n.* 27. Vasq. *Contr. c.* 49. *n.* 15. & 16. Azor. *Instit. Moral. p.* 3. *lib.* 2 *c.* 5. *q.* 4. Quale quid contigit nuper in Belgio anno 1600. prope Silvam Ducis, ubi viginti milites Grobbendoncequii provocati à totidem Gallis hæretico servientibus, feliciter pugnaverunt, atque ad unum omnes profligarunt, à suis tantum quinque desideratis. 6 7

TITULUS XV.

De Sagittariis.

BAlistarum usus in saxis & sagittis jaciendis olim frequens fuit in bello, quorum vicem hodie alia tormenta supplent plus damni inferentia. Horum usum, cum parum conveniat Christianis motibus, prohibet Innocentius Pont. sub pœna excommunicationis, *cap. unic. tit.*

TITULUS XVI.

De Adulteriis & Stupro.

SUMMARIUM.

1. *Adulterium à quo & cum quibus committatur.*
2. *An cum sponsa aliena?*
3. *Accusare de adulterio quibus liceat, & intra quod tempus.*
4. *Adulterium penit peccatum mortale.*
5. *Pœna adulterii.*
6. *An fuerit aliquando pœna capitalis?*
7. *Patri filiam in adulterio deprehensam, & marito uxorem an occidere liceat?*
8. *Adulter occultus an debitum exigere possit ab altero adulteriis ignaro?*
9. *Qua causa à pœnis adulterii excusent.*
10. *Haresis mariti an retrò accusat viduam quoad effectum incrandi dotem?*

21. *Ab*

Digitized by Google

11. *Abolitio facit quoque cessare pœnam.*
12. *Maritus dotem amittit, uxorem adulterio inventam occidens.*
13. *Necessitas extrema, an excusat?*
14. *Stuprum quid, quotuplex, eiusque pœna.*
15. *Sodalitas stuprans ad quid teneatur.*
16. *Quid si sub promissione connubii?*

POst injuriam circa corpus per læsionem datum gravissimam continet Adulterium, cum rem inter homines sanctissimam violet; est enim violatio thori alieni.

1 Jure civili tantum committitur cum conjugata, sive à soluto sive à conjugato, non etiam cum soluta: unde *l. Fugitivum* 22 §. *D. de V.S.* adulterium vocat alienæ matrisfam. corruptionem. Ratio est in seminis confusione, & prolis incertitudine, quo modo major eo jure in fœtinis desideratur castitas: quam in viris, Canones in utroque conjugum æqualem castitatem desiderant, & utrumque ad fidei, quam mutuo promisit, observationem obligant; ut tam vir adulterium committat, si alii miscendo, etiam soluta, quam mulier, *can. Remo* XXXII. q. 4. turpius tamen est in muliere, ex dicta ratione.

2 Q. An committatur in sponsa aliena? R. Ita videri posse, per *l. Si uxor* 13. §. *sed & in ea* D. *Ad L. Iul. de adult. & per l.* 7. *Cod. eod.* Verùs tamen & verbi significationi accommodatius quis in eam committi negaverit, eo quod sponsalia non tam ponant eorum, quam spem tori, & jus non tam præsens, quàm futurum; quod impediri posset per matrimonium cum alio contractum, & aliis quoque modis, de quibus sup. *De sponsalib.* Pro qua parte rectè ducitur textus in *l.* 6. §. 1. *D. h. tit.* ubi dicitur adulterium propriè cum nupta committi, propter partum ex altero conceptum compositio nomine; quod & habet *l. Stuprum* 34. *in fine D. h. t.* Covar. *De sponsalib. p.* 1. §. 1. *num.* 11. Vide dicta ad D. *eod. nu.* 5. & *seq.* Non est tamen negandum, gravius peccare cognoscentem alteri desponsatam, quam solutam, quia graviter læditur jus alterius, per fidem mutuo datam illi quæsitum, ut necessario hæc circumstantia sit aperienda in confessione, ut rectè defendit Sarmient. 2. *Select. interp. c.* 5. *n.* 3. licet contrarium velit Covar. *d. loco.* Nam quamvis non mutet speciem, notabiliter tamen peccatum aggravat, cum ultra fornicationem contineat violationem datæ fidei; cui cooperatur scienter sponsæ alienæ se miscens. Nihil obstat *d.* 13. §. *sed & in ea* & *d.* 7. quia ea loca accipienda non de proprio adulterio, sed de injuria ei vicina, qua adficitur sponsus, violata spe tori, cuius ideo habet vindictam; non tam jure mariti, quia talis non est, nec sponsi, quia nihil juris separati habet, quam extranei, *d.* 13. §. *si minor*; quam vis de ea Cujac. 5. *Obser. c* 15. dubiter, & contrarium sentiat, Verum apertè patet ex *l. Quamvis* 30. C. *h. t.* Non obstat, quod habet Gratianus post *can. Omne* 10. XXVII. q. 2. Si quis sponsam alterius oppresserit morte moriatur, *Deuter.* 22. quia loquitur de præsenti, at patet ex seqq. Canonib.

Accusatio adulterii utrique conjugi tribuitur. Et maritus quidem contra uxorem suspectam ante cæteros admittitur, *c.* 4. *h. t.* intra sexaginta dies, ex speciali jure mariti, *l.* 6. *Cod. Ad L. Iul. de adult.* etiam ante patrem, quoniam justior illius est ira, & propensior dolor, *l.* 2 §. *si simul D. eod.* Datur & patri tantùm temporis, quod illi non currit interim, dum maritus agit, *l.* 4. *D. h. tit.* Postea etiam aliis accusare permissum, olim intra quatuor menses utiles, *d. l.* 4. §. 1. Verum placuit Constantino accusationem istam restringere ad proximas necessariasque personas, scilicet post maritum ad patrem, fratrem, patruum, avunculum, quos vera dolor incitat; & hoc, ne temere liceat fœdare connubia, *d. l. Quamvis* 30. *C. eod.* Accusationi præscripti sex menses, quorum duo competunt jure mariti, reliqui jure extranei, *d. l.* 4. idque post divortium; nam stante matrimonio non præscribitur huic accusationi ipsi lapsu quinquennii, *l Mariti* 29. §. *sex mensium cum seqq. D. h. t.* Tenetur etiam maritus accusare conjugem, non quidem criminaliter, sed civiliter, coram judice Ecclesiastico, ad tori separationem, aut si notoria sit adulteria, eam à se removere, juxta *c.* 3. *h. t.* & *l.* 2. *C. eod.* ne connivendo aut dissimulando videatur consentire peccato uxoris; ejusque exercere lenocinium, *d. l.* 2. *can.* 1. & *can. Si quis. uxorem* XXXII. q. 1. Si tamen eam purgatam pœnitentia receperit, non peccat; quamvis non debeat sæpe recipere, ne videatur fovere relabentem, *d. c.* 3. *h. t.* Nisi alia via

Digitized by Google

scandalum eviret, quia cum hoc divortium causserit ex præcepto scandali evitandi, cessante eius causa, cessabit & effectus. Quo modo adultera occulta promittens pœnitentiam recipitur impune, uti & emendata recipitur. Accusat & uxor maritum adulterii, provocando ad divortium; etiamsi non teneatur nec cessans ullam pœnam incurrat, cum non sit uxoris maritum corrigere, *c. fin.* XXXII q. 5 quem tamquam caput suum agnoscit.

4 Adulterium extra dubium ponit peccatum mortale, gravius simplici fornicatione, cuius totam malitiam (quæ est inter personas quas nullum impedit vinculum) continet, & præterea vitiat indissolubile vinculum, quo auctor naturæ Deus alterum alteri junxit. Quam malitiam non purgat consensus alterius conjugis; quam vis consentiens in alterius turpitudinem non habeat querelam super illata à conjuge injuria. *c. Sicuti De* R. I. *in* 6.

5 Ultra peccatum mortale sunt & aliæ propositæ pœnæ. Prima est, quod auferat exactionem debiti, concedat separationem tori ad libitum innocentis, *sup.* De *divort* quitramen non impeditur impunè cum emendato coniuge permanere. Secunda, Dotis denotationisque propter nuptias amissio, quæ dere sup. *De donat inter vir. & uxor.* Tertia, Ex L.

6 Julia olim erat relegatus & deportatio. * In quibusdam tamen capitaliter fuisse vindicatū, patet ex iis, quæ tradit Cuiac, 6. *Obs c.* 11 & 20. *Obs c.* 18. Posita capitalis omnino inducta pœna, uti apparet ex *l. Transigere* C. De *transact.* ubi alia frustra à regula super capitalibus tradita exciperetur adulterium, cum exceptio sit à regula. Patet idipsum ex *l. Castitati* 9. *Dd. l. Quamvis C. h. t.* ubi capitalis pœna etiam mulieri dicitur proposita. Jure novissimo pœna hæc in fœminis fuit mitigata, quæ verberaræ in Monasterium detrudi jussæ, relicta viris licentia eas repetendi intra biennium, *Auth. Sed hodie C. h. t.* Ut eo decursu liceat mulieri profiteri, nec sit amplius licentia merito eam revocandi, qui imputare sibi debet setam reconciliationem. Quod omnes accipiunt de prævia sententia criminali, nec conigi per *c. Gaudemus* 19. *sup.* De *convers conjug. ut ibi* Abbas *nu.* 7. Jure Canonico fertur in perseverantem sententia Excommunicationis, *c. pen. h. t.* Clericus reus dicitur suspendendus ab officio, *c. 5 in fine hoc. tit* & in Monasterium detrudendus, *can. Si quis Clericus Dist.* 81.

Receptum præterea jure civili, ut liceat patri filiam in adulterio deprehensam occidere simul cum adultero, *l. Patri* 20. *D. d. tit.* quam rem caussat patria potestas simul & justus dolor. Qui licet non minor sit in marito, quia tamen illi deest potestas, non impunè fert uxoricidium, cum eius calor & impetus sit refrænandus, *l. Nec in ea* 22. D. *eod.* Justa tamen commotio mitigat pœnam; uti & inconsultam cædem adulteri pet maritum justus dolor minus puniri facit, *l. 4. h. t.* Nisi sit vilis, quem domi suæ deprehensum impunè occidit, *l. Marito* 24. *D. eod.* uti & suspectum ter monitum in scriptis, coram tribus testibus idoneis, inventum cum uxore colloquentem domi suæ, vel uxoris, vel adulteri, vel in popinis, vel suburbanis, *Auth. Si quis ei C. d. tit.* Jure Canonico hæc res non est sine peccato gravi, propter detrimentum animæ occisi in tali statu. Covat. *De matrim. p. 2. c. 7. §. 7 nu.* 12. *& seq.* Azor. *Instit Moral p 1 lib. 5. c. 20 §. Sunt etiam legit.* Quo modo & uxoricidium maritum impedit ab iteratis nuptiis, ut dictum supra, *De matrim. contra interd. Ecclesiæ nu 5. & 6.*

7

Q. An occultus adulter possit exigere debitum ab altero conjuge adulterii ignaro? R. Ita dicendum esse, cum ipso jure non privetur exactione debiti, sed tantum ex voluntate innocentis: uti probatur ex eo, quod aliàs non esset in conjugis arbitrio remittere & condonare noxam, cum pacta privatorum nihil possint contra legem communem non latam in partium favorem. Facit, quod exigere debitum non posse sit pœna delicti, quod reus prodere non teneatur, nec pœnam præstare ante sententiam, vel antequam alter conjugum sciens delictum alterius se à præstando debito eximat.

8

Cessat adulterii accusatio cinsque pœna, sikem privata; Primò, Si utrimque fuerit peccatum: paria enim delicta mutua compensatione tollantur, *c. fin h. t. l. Cum mulier* 27. D. *Soluto matrim* Dico, privata; quia per hoc juri publico non præjudicatur, cui sua pœna est salva. II. Si conjugi per vim præcisam sit illatum adulterium, *l. Vim passa D. eod.* quia cessat cul-

Digitized by Google

culpa. III. Si, probabiliter credens maritum moriturum uxor alteri ſe junxerit; ceſſet enim & hoc caſu culpa mulieris, ut ceſſat pœna, *c. Cum per bellicum & can. Si virgo* xxxiv. *q.* i. *IV.* Si decepta putaverit ſe à conjuge cognoſci, cum ab illo cognoſceretur, *cap. In teſtum. d q* 1. V. Si cauſſam dederit alter conjux; veluti proſtituendo uxorem; cum volenti non fiat injuria, & fruſtra quis actum puniat, cui cauſſam dedit, *c. 9. ſup. De eo qui cog. conſang. ux* VI. Si tempus ſit lapſum accuſationi præſtitum, de quo paullò ante. VII. Si maritus moriatur ante motam accuſationem.

30 Ubi quæritur, An liceat ejus hæredi adulterii ream facere viduam quoad effectum lucrandi dotem? R. Vetius eſſe non licere, per *l. Rei judicata* 15. *D. Soluto matrim.* ubi hæredi denegatur correctio mortui uxoris poſt mortem mariti. Facit, quòd jus accuſandi uxorem adulteram, & dotem lucrandi, concedatur marito, propter iniuriam per adulterium acceptam, *l. Quamvis* 30. C. *h. t.* Quæ cum hæredem non tangat, non eſt, quod ei detur vindicta; quia hæc non ſolet competere hæredi, niſi in caſu diminuti patrimonii ipſius defuncti, *l. Si eum* 10. §. *qui iniuriam* D. *Si quis cautionib. &c.* Nihil facit ignorantia defuncti, quia ea non nocet juris diſpoſitionem, quamvis in caſu, quo ſcivit nec egit, præſumatus remiſſio. Vide dicta ad *d. l. t. n.* 34.

31 VII. Si abolitio interveneric, *l. Abolitio* 16. *C. h. t.* quæ hac in re permiſſa perſonis in *d. l.* 30 aut ſi maritus deſtiterit citra abolitionem, *d. l.* 16 Videtur enim remiſiſſe injuriam, aut potius ideo amplius non auditur, quia peccaverit in legem; quam prodidit, *l. 2. §. 1. D. eod.* Unde & notatur; ſicuti & is, qui dimiſſam reduxerit: propter fraudē, *l. Si quis* 33. §. 1. *D. eod.*

VIII. Si marius inventam in adulterio occiderit, dotem non lucretur, cum contra legē faciens, ob facinus ſuum non debeat eam lucrifacere. Unde per hæredes uxoris à marito exigitur, *l. Si ab hoſtibus* 10. §. 1. *D. Soluto matrim.* Quod & dicendum, ſi criminaliter contra uxorem agens eam per ſententiam Monaſterio concluſi fecerit: nam uxore intra biennium non repetita, vel marito, antequam reducatur mortuo, in Monaſterio manet, cui omnis ejus ſubſtantia adducitur. Niſi liberos habeat quibus duæ partes reſervantur; aut ſi tantum parentes, quibus una pars attribuitur, *Auth. Sed hodie b. t.* Juxta quem textum intelligendum, *c. Gaudemus* 19. *ſup. de converſ. coniug.* notat Abbas *ibid. n.* 7. Vid. Sanchez *De matrim. lib.* 10. *Diſp.* 10. *n.* 8.

Quæri hic poſſet, An excuſet ab adulterii 13
turpitudine extrema neceſſitas? Reſpondendum Id poſſe videri, argumento acceptionis rei, quam extrema excuſat neceſſitas, ut dicetur *inf. de furtis*; cui non minus ſubveniri per adulterium aut fornicationem, pretio inde quæſito, poteſt, quàm per furtum: ut quemadmodum in furto non habet legem neceſſitas, ita nec in adulterio aut fornicatione habere debeat, cum lege prohibitum neceſſitas faciat licitum, *l. Qui potuerunt* 27. D. *de manumiſ. teſtam.* Verùm contraria ſententia eſt ſervanda; non ex eo, quod per furtum immediatè ſubveniatur neceſſitati, non etiam per adulterium aut fornicationem; nam & per hæc vitia ſi non immediatè, ſaltem mediatè, quod ſatis eſt, ſuccurri poteſt: ſed quia furtum ſit illicitum, ſiquidem injurioſum proximo. Poteſt autem illa iniuria ceſſare expreſſo aut tacito conſenſu domini, qui hac in re cenſetur tacitè conſentire & conformare ſe legi, uti debet, quæ in caſu extremæ inopiæ communia omnia facit, aut potius vult communicari. Adulterii verò vel fornicationis turpitudo & malitia in ſe talis eſt, ut nullo alio extrinſecus accedente poſſit purgari, ne quidem conſenſu mariti, aut etiam ipſius uxoris, & nequeiu caſu periculi vitæ, ut tectè tradit Covar. *ad Reg. Peccatum p.* 2. *§.* 1. *n.* 6. Ut etiam liceat mulieri vim ſibi inferentem impunè occidere, & violentiæ cedens in nullo excuſetur à peccato, quod voluntariè cenſetur admiſiſſe; neque enim vis aut metus voluntarium excludit. Hinc Lucretia licet metu mortis inducta adulterium admiſerit, non ideo extra noxam habetur D. Auguſtino & aliis, nec purgavit turpitudinem admiſſam per mortem ſua manu ſibi illatam, quia iſta via dolori quidem animi ſatis fecit, non etiam turpitudinem abluit. Vid. Pet. à Navar. *de Reſtitut. lib.* 2. *c.* 3. *Dub.* 7. *n.* 104.

Altera Rubr. pars eſt de Stupro, quod eſt 14
illicita defloratio virginum aut viduarum honeſtè viventium, *l. Inter ſtuprum* D. *de V. S.* Aliud eſt non violentum, quando virgo in ſui

violationem consentit, quod non continet speciem distinctam à fornicatione: aliud violentum, quod ponit injuriam supra fornicationem, consistentem in violentia. Plectitur hoc posteriùs pœna mortis, si fuerit perfectum; imperfectum deportatione, *l. 1. in fine* D. *de extraord. cognit.* Illius pœna est publicatio dimidiæ partis bonorum in honestioribus, coercitio corporis cum relegatione in humiliotibus, *§. Item lex Iulia de adult. Institut. De publ. jud.*

15 Jure Canonico seductam stuprans damnum illatum reparare cogitur, aut ducendo aut dotando, ex sententia judicis, *c. 1. & 2. h.t.* Nisi dissentiat corruptæ pater; tunc enim dotasse sufficiet. Reus si sententiæ parere noluerit, castigatus & excommunicatus quoad sacrorum perceptionem, in Monasterium ad pœnitentiam agendam detrudendus, *d. cap. 2.* Quæ pœna non ita passim est in usu, cum stuprator, si deductam à se non duxerit, aut quia non est utriusque consensus, aut quia est inferioris conditionis, condemnetur ad dandum quid nomine damni, ex arbitrio judicis, attenta qualitate virginis. Quod & procedit in casu, quo virgo consentit in copulam, etiamsi in foro conscientiæ ad nihil ei teneatur corruptor, cum volenti non possit dici damnum per injuriam illatum, *c. Scienti De R.I. in 6.* Soletq; proles alenda dari corruptori, quatenus is corruptor probatur. Ubi receptum novum probandi genus, scilicet per juramentum præstitum à corrupta tempore partûs, quo prolis patrem certum designat, qui & talis habetur; ex ratione, quod tum temporis, quia de vita periclitantur parturientes, non censeantur immemores salutis æternæ, atque ita non temere jurare; nisi tamen probetur promiscuè plures admisisse corruptam.

16 Qui autem sub promissione conjugii impetravit alicuius virginis usum corporis teneatur eam ducere etiam ante sententiam; cum hæc promissio sit facta per modum contractûs, qui cum ex parte puellæ sit impletus, impleandus quoque ex parte corruptoris, etiamsi ille animum habuerit decipiendi, & fidem promiserit conjugium, ne dolus ejus ei prosit. Qui non liberabitur offerendo damni æstimationem in vitæ, cum teneatur corrupta juri quæsito ad matrimonium in vira cedere, aliud pro alio accipiendo in solutionem. Si tamen conditionis imparitatem sciverit virgo, aut fraudem non obscurè ex aliis conjecturis advertere potuerit, sufficiet damnum pecuniaria largitione pensari, cum imputare sibi debeat, sui deceptionem, secundum dicta *sup. lib. 4. Tit. 1. num. 19. & 20.*

TITULUS XVII.

De Raptoribus, Incendiariis, & Violatoribus Ecclesiarum.

SUMMARIUM.

1. *Raptus quando committi dicatur.*
2. *Pœna raptus.*
3. *An habeant locum in sponsor rapiente sponsam?*
4. *Pœna civilis an cessent, subsecutis nuptiis inter raptorem & raptam?*
5. *Raptus an judicandus, non secuta copula cum rapta?*
6. *In meretrice rapta & muliere rapiente virum pœna arbitraria locus est.*
7. *Clerici raptores an suspensi ipso jure?*
8. *Raptores aliarum rerum à quo & qualiter puniendi.*
9. *Incendiarii & violatores Ecclesiarum an excommunicati ipso jure?*
10. *An & incendiariis aliarum rerum?*
11. *Incendiariis violatoribusque Ecclesiarum quatenus concedenda Ecclesiastica sepultura.*

PRima Rubricæ pars est de raptoribus tum virginum, tum aliarum rerum. Raptus 1
virginum à stupro differt, & propriè censetur committi, quando virgo libidinis causa per vim adducitur, sive illatam abductæ, sive ejus parentibus. Jure Canonico pro rapta non habetur, quando aliqua volens abducitur matrimonii causa, quod raptor dici nequeat, qui habet mulieris assensum, *c. pen h.t.* Jure civili etiam raptus habetur, si mulier volens abducatur, *l. Raptores 54. in fin.* C. *De Episc. & Cler.* in vitis parentibus, & libidinis causa, *l. unica vers. maximè & vers. oportet etenim* C. *De raptu virg.* De quo tamen vide Sanchez *De matrim. l. 7. Disp. 13. n. 17. & dicta ad D. tit. Ad L. Iul. de publ.*

Digitized by Google

publ. jud. n. 10. Imò & matrimonii cauſſa, ut patet ex *d.l.un. verſ. oportet*, ubi dicitur à parentibus petenda virgo in conjugium.

2 Pœnæ ibidem graves ponuntur, tum capitis, tum bonorum amiſſionis, quæ raptæ addicuntur; tum etiam quod impune raptor in flagranti crimine inventus interficiatur, & in matrimonium cum raptore rapta conſentire non poſſit. Conc. Trid. excommunicationi raptorem, eum omnibus auxilium, conſilium aut favorem præbentibus, ſubjicit; perpetuo reddit infames, dignitatum incapaces, propriogue gradu vult decidere Clericum. Vult & raptam mulierem dotari à raptore, ſive eam duxerit in matrimonium, ſive non: quod demum permittit, ſi mulier tuto & libero loco poſita, ut omnis metus ceſſet, in illum conſenſerit. Seſſ. 24. c. 6. *de Reform. matrim.* Non facit tamen ſubſecutum matrimonium ceſſare excommunicationem, & alias pœnas.

3 Q. An raptor dicatur rapiens ſponſam ſuam? R. Si jus civile inſpicias id affirmandum, propter expreſſa verba *d. l. unica* verſ. *Quibus etiam commemoranda eum. qui faltem ſponſam ſuam per vim rapere auſus fuerit*, ſcilicet de futuro, uti verbum *Sponſa* in jure civili paſſim accipitur. Et facit, quod in eam marito necdum ſit jus, ut proinde eamdem abducens rapere dicatur. Jure Canonico talem non eſſe raptorem colligitur ex *d. c. pen.* quod loquitur de ſponſa, non de præſenti, ut ſæpe illo jure accipitur ſponſa, ſed de futuro, ut patet ex verbis, *ubi nihil ante de nuptiis agitur.* Ut ſaltem hoc jure rapiens ſponſam propriam pœnas eas non ſubeat; ſi tamen puella abductioni conſenſerit, & ſponſalia præceſſerint, quas duas conditiones *d. c. pen.* requirit, & denique, ſecundùm aliquos, matrimonium ſubſecutum fuit. Quæ tertia conditio non videtur neceſſaria, cum licet ibi matrimonii fiat mentio, non tamen alia de cauſſa, quam ut mulier revocetur à Monaſterio, quod conjuge inconſulto intraverat, contra prohibitionem juris. Vid. Sanchez *d. diſp.* 13. n. 15. Eſt autem in eo correctum jus civile, quod inter raptorem & raptam, ſi liberè conſentiat, ſit juſtum matrimonium, cum materia matrimonii, ejuſque quæſtio ſit ſubjecta Canonibus.

4 Unde quæritur, An pœnæ civiles ceſſent, rapta nubente raptori? R. Id aliquos velle, qui ſecuto matrimonio volunt temperandam eſſe pœnam civilem, quaſi ius Canonicum eam mitigaſſet. Caſtren. *ad d. l. Raptores* 54. n. 5. C. *de Epiſc. & Cler.* Rectius tamen ſentire eos, & iuri conformius, qui volunt nihilominus pœnæ legis civilis locum eſſe. Quæ revocata dici nequit per Canones hac in parte, eum nec concernat materiam peccati, nec iuri Canonico ſit ſubiecta, ſed crimen puniat, quod eſt bonis moribus reſpondens. Ut Jul. Clarus §. *Raptus* n. 7. & 8. rectè tradat, etiam pœnam confiſcationis bonorum habere locũ contra raptorem, & Regem Hiſpan. raptori poſt contractum cum rapta matrimonium, per quod huius honori erat ſatisfactum, etiam capitis pœnam impoſuiſſe, ut publicè quoque ſatisfieret, quod refert Peguera, *deciſ.* 41. n. 8. & latè eam opinionem *defendit*, Tib. Decianus *Tract. Crim. lib.* 8. c. 13. n. 48. cum factum duplex, continens delictum & privatum & publicum, privatam & publicam mereatur pœnam. Adde Sanchez *d. loco* n. 16.

Q. II. An ſit iudicandus raptus quoad pœnas, non ſecuta copula cum rapta? R. Ita videri, quod ſatis ſit eo fine aliquam eſſe raptam: & ita tenet Caſtr. *d. loco* nu. 5. Alii contra volunt, per *d. l. un.* in V. *maximè cum virginitas vel caſtitas corrupta reſtitui non poſſit*; quaſi vis ponenda ſit in ablata virginitate, vel caſtitate violata, & pœnæ iſtæ videantur eo tendere, ut viterur copula, qua non ſecuta ſolus eſt conatus, qui non ſolet puniri. Verum non eſt hic nudus conatus, ſed crimen aliquatenus perfectum quoad abductionem violentam, licet completum non ſit quoad violationem intentam: ad quam tentatam ſi pervenire non potuerit, non ideo debet ceſſare legis pœnã, quia per eum non ſtetit, quo minus perfecerit. Si tamen pœnitentia ductus à copula ſe abſtinuerit, benignius eſt, ut ceſſante pœna legis ordinaria, tantum veniat inferenda extraordinaria. Covarr. *ad Clem. unic. p. 2. in prine. n. 8. de homicid.* Gomez *ad l.* 80. *Tauri nu.* 40. Menoch. 2. *Arbit. caſu* 360. Sanchez *d. loco* n. 18. Excipiunt raptum Sanctimonialis, eo quod non ſubſecuta copula, eius traductio mereatur ordinariam pœnam legis. Oportet autem, ut raptus dicatur perfectus quoad pœnas legis, traductio ſit facta de loco ad locum; nam

Digitized by Google

ſine traductione tali habitâ copulâ erit quidem vi extorta, non tamen raptus.

6 In rapta meretrice: & in muliere rapiente virum, pœnæ arbitrariæ locum eſſe, non etiam ordinariæ, tradit Clarus *d. §. Raptus n. 6.* Nam *d. l unica* loquitur de muliere honeſta rapta, qualis non eſt meretrix, niſi eam vitæ auteactæ pœnituerit; & loquitur de vitorapiente, non etiam de muliere, ut non debeat extendi, cùm in pœnalibus non admittatur extenſio. Sanchez *d. loco n. 22 & 23.*

Itaque jure Canonico excommunicatio infertur raptoribus, ut & conſilium, auxilium, favorem præbentibus, ipſo jure habentur infames & incapaces dignitatum, & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu deciduntur.

7 Ubi quæritur, An ipſo jure? R. Hoc poſſe videri, propter pœnam præviam excommunicationis ipſo jure inflictæ, ut verba, *ipſo jure*, tamquam in continua oratione poſita, etiam ad hanc pœnam ſint referenda. Dicendum tamen, potius ſpectare ad ſententiam ferendam; cum verba iſta, *de proprio gradu deciduntur* videantur ſumpta ex *can. Eos & can. De iuellis* XXVI. *qu.* 2. ubi dicitur *de proprio gradu decidant & anathematizentur.* Quod poſterius eſt futuri temporis ut & prius, *decidant*, cius temporis ſit judicandum, quippe poſitum in continua oratione & proxima, cum in Trid. non ita in proxima oratione ponatur, & non repetantur verba *ipſo jure*. Accedit, quod pœna ſine textu non ſit extendenda. Ita Suarez *de Cenſuris diſp. 31. ſect. 4. in fine.*

8 Quantum ad raptores aliarum rerum, à judice loci, ubi delinquunt, ſunt puniendi, *c. 1. h. t.* Nanciſcuntur enim forum ratione delicti *ſup. de Foro compet.* Spoliatores itineantium à Prælato loci, in quo delinquunt, excommunicationi ſunt ſubjiciendi, uti & naufragorum: nec abſolvendi ante ſatisfactionem aut debitam cautionem, eſtque ea res proprio Epiſcopo judicanda, ne ante eos reciprat; *c. 1. & 3. h. t.* Poteſt & Epiſcopis loci ex delegatione Principis committi cognitio ſuper raptoribus, cum licentia eos multandi pœna pecuniaria, & flagellis adficiendi, adhibitâ tamen diligentiâ ac moderatione, ne flagella in vindictam ſanguinis tranſeant, ut traditur *c. 4. h. t.*

Altera Rubr. pars eſt de Incendiariis & violatoribus Eccleſiarum, per confractionem, ſpoliationem, aut alias, quales excommunicantur, *c. Conqueſti 22. inf. de Sent. excom. ubi Gloſ.*

Ubi quæritur, An ipſo jure? R. Dubitandi 9 cauſſam ſumi ex *c. fin. inf. de Furtis.* ubi furatus calicem Eccleſiæ non eſt excommunicatus, cum, nullâ facta mentione abſolutionis ab excommunicatione, poſt pœnitentiam & ſatisfactionem ad Ordines admittatur, niſi ex eo ſit publica nota reſpectus. Facit eodem *c. Conqueſtus ſup. de Foro compet.* ubi invaſores rerum Eccleſiæ dicuntur ſupponendi anathemati; quod verbum non tam eſt latæ ſententiæ, quam ferendæ. Et videtur facere textus in *d. c. 22.* in verbis, *excommunicatos nuntietis*, quæ verba non videntur ipſo jure ponere cenſuram ex eo, quod videantur deſiderate factum hominis, Communis tamen ſententia habet, ipſo facto excommunicari. Eam tenet *Gloſ. in d. c. 22. & ibi* Abbas *nu. 2.* Nav. *in Summa c. 27. nu 94.* Suarez *de Cenſuris diſp 22. ſect. 2. nu. 4. & ſeqq. & nu. 96.* quorum opinio nititur maximè textui *d. c. 22.* in quo dum præcipitur, ut excommunicati nuntientur, videtur præſupponi jam eſſe excommunicatos: Nam quod ibi jubeatur nuntiari, non eſt, quaſi Pont requirat factum hominis ad indicendam excommunicationem, ſed ad indicendum, jam eſſe inflictam, ad hoc, ut difficiliùs ſit abſolutio petenda, quippe ab ipſo Pont. Rom. Non obſtant ſupra allegata, quia loquuntur de ſimplici ſpecie ſacrilegii, ſcilicet de furto in Eccleſia facto, non etiam de confractione & ſpoliatione Eccleſiæ, quæ gravior eſt ſacrilegii ſpecies, atque ita & gravius punienda. Loquitur autem textus in *d. c. 22.* de confringentibus Eccleſias & ſpoliantibus. Idem tamen obtinet in incendiariis Eccleſiarum cum earum violatores ipſo facto excommunicentur, *can. Canonica* 107. *xi. qu. 2.* ſub quibus quin contineantur incendiarii non eſt dubium.

Verum dubitatur, An & incendiarii alia- 10 rum rerum ſint ipſo jure excommunicati? R. Non videri, cum loca, quæ de incendiariorum pœna agunt, ſint accipienda de incendiariis Eccleſiarum, quorum factum eſt gravius. Nec obſtat *c. Tuanos 19. inf. de Sent. excom.* in quo incendiarii dicuntur excommunicati, &

ut

ut tales nuntiandi; quia accipendum de incendiariis Eccleſiarum, non etiam aliarum rerum, ut rectè ibi ſentit *Gloſ ſin.* dicens de illis eſſe cautum per alia loca, non etiam de his.

11 Incendiarii itaque Eccleſiarum carere jubentur Eccleſiaſtica ſepultura, propter excommunicationem; niſi in ægritudine conſtituti accepta pœnitẽtia abſolvantur à Sacerdote etiam ſimplici, quo caſu ſepultura iis non deneganda, *c. in litteris 5. h. t.* Hærede remanente obligato ad damni reſtitutionem pro viribus hæreditatis *d. c. 5.* cùm teneatur ad omnes obligationes defuncti, ſaltèm rei perſecutorias etiam in caſu, quo defunctus impœnitens deceſſit, ut probatum ſuprà *de Sepult. n. 11. & 12* & tradit Covarr. *3. Var. c. 3. num. 7.* Ut ea res etiam coneamat incendiarios etiam aliarum rerum. Præterea Eccleſiarum violatores, niſi damna reſtituant, aut de iis reſtituendis caveant, non recipiuntur ad pœnitentiam. Qui ſi ſani reſtituere aut cavere nolint per contumaciam, poſtea poſiti in agone mortis, parati ad ſatisfactionem, ſi eam præſtare nequeant, ad pœnitentiam quidem admittuntur, quæ nulli pœnitenti deneganda, interèſſe tamen eorum ſepulturæ, aut eleemoſynam ab iis capere vetitum Clericis, ſub ordinis ſui detrimẽto & beneficii privatione, *c. 2. h. t.* quaſi videatur cauſaſſe impotentiam ſatisfaciendi.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

SUMMARIUM.

1. *Furtum quid, & rei furti quinam habeantur.*
2. *Furtum quatenus ponat peccatum mortale, & quodnam cenſeatur eſſe notabile quantitatis.*
3. *Furtum parva quantitatis quando cauſſet peccatum mortale.*
4. *Et quid de furtis pluribus minutis.*
5. *Item de furtis commiſſis à domeſticis, ſervis, libertis, uxore, liberis.*
6. *Excuſat à peccato ignorantia rei alienæ, & ſcientia ac voluntas domini.*
7. *Excuſat & extrema inopia.*
8. *Furti an teneatur rem propriam ſubripiens?*
9. *Subripiens debitori tantum, quantum ipſe debet, an rectè compenſet?*
10. *An eo caſu decreto Epiſcopali locus ſit de reſtituenda re ſub pœna excommunicationis?*
11. *Occiſo in actu furandi Eccleſia denegat communicationem & ſepulturam.*
12. *Furas tenentur ad reſtitutionem rei ablatæ, fructuum & damna dati.*
13. *Inventam rem detinens an ſit rem furti?*
14. *A reſtitutione an excuſet inopia?*
15. *Et quid ſi non poſſit fieri ſine damno ordinis ſuperioris?*
16. *An neceſſitas extrema excuſet?*
17. *Pœna furti pecuniaria & extraordinaria.*
18. *Furti damnatus ſit infamis.*
19. *Fur an excommunicationem incurrat.*

A Rapina, de qua Tit. ſuperiori, Furtum ſpecie diſtat: illa enim includit violentiam, non etiam hoc, quod eſt contrectatio rei alienæ, vel eius uſus poſſeſſionisve, lucri faciendi gratia. Quam poſtremam particulam aliqui non putant neceſſariam, cum tamen per eam furtum diſtinguatur ab aliis delictis privatis; finem quippe deſignat, cum voluntas & propoſitum diſtinguant maleficia, *l. Qui injuria 52. in princ. D. de injur.* Explicatio ejus latior petatur ex Inſtit. *eod. tit.* Ubi non tantum contrectantes rem alienam ſunt rei furti, verum & ſcienter adjuvantes ope, conſilio eum in finem. Illum quoque Canones damnant, qui furti conſcius quæ tenti poſſeſſori non indicat furtum, *cap. 4. hoc tit.* Quod proceder, ſi fur non ſit occultus, ſed notorius, latitans tamen; nam ſi ſit occultus non debet prodi, ut rectè tradit Abb. *d. cap. 4. num. 6* cum cuilibet jus ſuum ſit ad famæ defenſionem, præſumaturque bonus, donec probetur malus. Et ita accipiendæ excommunicationes ab Epiſcopis latæ in eos, qui non indicant fures. Quo modo & receptator furtis ut in crimine ita & in pœna communicat, *l. 1. D. de Receptat.* niſi miſericordiæ cauſſa eum exeuſet, *arg. l. 2. D. d. t.* ubi cognatum latronem receptans punitur mitius. 1

Furtum autem in ſuo genere induxit peccatum mortale, cum contineat injuſtam detentionem rei alienæ, domino invito, & ſic contra præceptum Decalogi, *c. peccatum* D. R. 2

I.in 6. Nisi excuſet materiæ pravitas, quæ non ponit notabile alterius damnum, quia non cuiuſvis rei ablatio ponit culpam letalem; in quo judicando variatur. Sunt, qui putant ex ſe ponere notabilem quantitatem quatuor Julios ſive Regales. Alii, quos refert. Navarr. *in Summa cap. 17. num 3.* ſummam unius aut duorum ducatorum negant eſſe notabilem quantitatem. Ducuntur argumento *l. Si quis 9. in fine & l. Id eſt 10. D. de Dolo*, ubi actio de dolo non datur, ſi modica ſit quantitas, id eſt uſque ad duos aureos. Verum iſta opinio minus recepta, cum aliud ſit actionem doli denegari contra eum, qui dolo decepit, intra quantitatem duorum ducatorum; aliud, dicere, non peccare mortaliter ſubripientem quantitatem minorem. Deinde furti actionem competere etiam ob rem minimam ſubreptam traditum communiter, per §. *Gallinarum Inſtit. de Rer. diviſ l. Si pavonem 37. D. de Furtis*. Non obſtante *d. lib. 10.* quia ibi agitur de actione extraordinaria concedenda ex juſta cauſſa; non videtur autem juſta, ſi deceptio ſit infra duos aureos. Furtum verò ponit malefiſium legitimum, & ſic actionem competentem hoc ipſo ordinariam, non etiam impetrandam extra ordinem. Præterea denegatur venditori & emptori decepto actio, niſi deceptio excedat dimidium juſti pretii, *lib 2. C. de Reſcind. Vend.* & tamen certum eſt peccare eum mortaliter, qui in notabili quantitate alterum læſit. Navarrus, *d. loco num. 4.* ponit ad mortale ſufficere ſummam duorum Regalium aut Juliorum. Cujus opinionem aliqui nimis arctam & ſcrupuloſam putant; qui non improbabiliter judicant, eam rem non poſſe definiri ex quantitate pecuniæ, quæ ſecundum tempora & loca varia eſt, cum uno in loco olim pluris valuerit, & hodie valeat pecunia, quam alio; & olim plus mercium habitum fuerit, & etiamnum quibuſdam locis plus habeatur uno nummo, quam hodie aliis in locis habetur quinque aut ſex nummis, propter abundantiam pecuniæ, quæ hodie aliquibus in locis eſt, olim defuit, hodieque non eſt tanta. Ut generalis definitio dari nequeat, cum ea conſtituenda ſit ſecundùm læſionem, quæ non eſt ubique æqualis, ſed vel minor, ubi eſt abundantia pecuniæ; vel major, ubi caritas. Ut videatur dicendum, eam quantitatem quovis in loco ponere ſummam notabilem, quæ æquat mercedem diurnam, quæ in aliquibus locis excedit duos Regales, in aliquibus eſt minor. Quæ ſententia rationi & veritati videtur conformior, quia ex omnium ſententia tunc furtum eſt letale, quando quantitas eſt notabilis. Eſt autem talis jam poſita, eo quod hominibus communibus ſufficiat ad ſuſtentationem unius dici, ejuſque ablatio faciat dici ſunuptus deficere, cum nocumento alterius ſatis pravi. Vid. Molina, *de Juſt. & Jure Tract. 2. Diſp. 685.* Tolet. *in Summa lib. 5. c. 16.* Leſſ. *lib. 2. c. 12. Dubit. 6. n. 29. & ſeq.*

Contingit autem & parvæ quantitatis ſubreptionem, etſi ex ſe tantum ſit venialis, fieri tamen mortalem ratione circumſtantiarum, ſi inde accedat domino magnum nocumentum. E. G. Si quis ſubripiat ſutori ſubulam, aut ſartori acum, qui quod aliam non habeat à labore deſiſtere cogitur, cum gravi nocumento familiæ, quod non ſine mortali reatu cauſſat ſubripiens, qui ſcivit, vel ſcire aut credere debuit, non eſſe ſutori aliam ſubulam aut ſartori aliam acum. Navarr. *d. loco n. 2. §. Secundo.* 3

Quid ſi quis furetur plures quantitates parvas, quæ magnam æquent? R. Ita demum hoc mortale eſſe, ſi animo adquirendi ſummam notabilem iſtæ res exiguæ ſubripiantur, quia infertur notabile damnum ei, cui paulatim res parvæ auferuntur, quæ tandem magnum damnum faciunt. Quo modo peccabunt minutas res vendentes, & in ſingulas obolum ultrà juſtum pretium exigentes; & famuli ex ſingulis minuta ſubtrahentes, quæ notabilem quantitatem tandem efficiunt. Verumtamen ultimum furtum completens notabilem quantitatem non ponet mortalem culpam; ſed veniale tantum, uti & præcedentia: detentio tamen notabilis quantitatis alienæ, invito domino, quæ tunc inchoatur, ponit mortalem reatum in detentore. Navar. *d. c. 17. n. 128 & 139.* Leſſ. *d. c. 12. dub. 8. in prine.* Sanchez *in Decal. l. 1. cap. 4.* Animus ſi deſit, & paullatim inadvertenter ſumma accreſcat ad notabilem quantitatem, non poteſt dici peccare mortaliter, niſi ſciens eiuſmodi quantitatem ſe ſubripuiſſe illam non reſtituat, ut rectè tradit Navarr. *d. n. 139.* 4

Quantum ad furta à domeſticis commiſſa, 5

nec

Digitized by Google

nec ea extra reatum mortalem sunt, si æquent notabilem quantitatem, & invitis dominis committantur, non tantum si à se vis aut libertas, verum & si ab ipsa uxore; quæ licet res mariti amovens non conveniatur actione furti, ratione adfectûs, verè tamen furtum facit alienum subtrahendo, & actione rerum amotarum conveniri potest, *tit.* D. *Rer amotar.* Navar. *d. c. 17. n 153 & seqq.* Less. *d. c 12. dub. 14.* A liberis quoque, quamvis habeantur rerum paternarum quasi domini, vere fit furtum eo quod rem necdum suam absulerint, licet actio furti non detur; hoc enim tantum propter patriam potestatem, quæ facit quidem unam esse patris & filii personam, cum actio requirat duas civiles personas, *l. 4. D de Iudic.* non tamen minuit peccatum, cum patri sit plenum rerum suarum arbitrium, quod per liberorum subreptiones non minuendum invito; *§ Hi qui Instit. h. t.* Sic & peccat maritus ex bonis paraphernis uxoris quid subripiens, quia sunt propria uxoris, ut eorum abusus, invitâ uxore, constituat furti aliquam speciem, nisi consuetudo maritum ponat liberum administratorem, Vid. Molina *d. Disp* 685. *& seqq.*

6 Excusat autem à peccato ignorantia rei alienæ, cum ad furtum, uti & ad alia delicta requiratur animus & intentio. Sic & excusatur is, qui domino non invito, credit se abuti eius re, cum absit adfectus furandi, sine quo furtum non committitur, etiamsi causa non subsit probabilis; nam & talis removet dolum. Econtra si quis judicet dominum invitum, qui tamen non est invitus, non excusabitur à furti vitio & peccato, quia adfectus adsit: quamvis eo nomine non possit dici oriri actio ipsi domino, qui volens est. Atque ita intelligendus Justin. *Imp. in §. Sed et si credat 8. Instit. d. t.* & Vlpian. *l. Inter 48 §. pen. D. sod.* qui negant furtum committi ab eo, qui putat se abuti re, domino invito, qui volens est, scilicet quod effectum, id est actionem dandâ, non etiam quoad ipsum delictum. Quo modo & peccato talis erit obnoxius, cum peccata cordis & operis eiusdem sint ordinis; & contra conscientiam licet erroneam agens peccato se involvat, ut habet *c. Per tuas 35. sup. de Simon.* Navarr. *ad can. Si quis autem n 86. de Pœnis. dist. 7.*

7 Excusat præterea extrema inopia; non quod ea ponat omnia communia quoad dominium, cum potius communicanda sint: sed quia necessitas ponit usum saltem esse communem, quem facit reservari, post introductam à jure gentium bonorum divisionem, ipsum jus naturæ, quo quisque vitam suam tueri jubetur. Nav. *d. c. 17. n. 61.* Less. *d. c. 12. dub. 11. n 67. & 68.* Non obstat *c. 3. h. t.* quod vult imponendam tali esse pœnitentiâ, quia loquitur in casu, quo est modica necessitas, *Glos. ibi* Quo casu rectè dicitur & uxorem donare citra culpam res mariti, nec esse communes; filios res parentum; Monachum res Monasterii. Nav. *ad can. Quiescamus n. 26. dist. 42.* Nam si acceptio nihil habet peccati, multò minus datio, quia tenetur subvenire.

8 Q. An furtum committat subtrahens alicui rem suam? R. Non esse furti vitio vacuum subripientem rem propriam, penes alium existentem ex justo titulo, uti commodati, pignoris, conducti, ante tempus, §. *Aliquando Inst. h. t.* quod alterum jure, quod habet circa usum aut possessionem ejus rei, inique spoliet, eoque nomine damnum inferat, secundum quod reatus est mortalis aut venialis judicandus. Si injusto titulo apud alium res fuerit, furtum cessare, cum non subripiatur alienum, sed proprium. Ubi tamen aliquæ conditiones requiruntur, ut cesset peccatum. Prima, Ut res extra omne dubium sit eius, qui eam clam subtrahit, quia dubium faceret potiorem causam possidentis. Idem est, si ex justitia debeatur, non etiam ex gratitudine tantum, quæ obligationem non ponit nisi antidoralem, tantum dependentem ex arbitrio eius, qui beneficium accepit, qui non cogitur ad remunerandum, Jason. *ad l. 5. n. 74. D de Inst. & Iure.* II. Ut eam alia via citra molestiam consequi nequeat. III. Ut absit scandalum & detrimentum aliorum, cui imputari possit furtum; nam ea res non ponet extra reprehensionem rerum, & faceret eum præsumi in foro exteriori furto obnoxium. Quæ tamen conditio concernit potius legem caritatis, quàm justitiæ. Vid. Molina *d. Tract. 2. disp. 690.* Less. *d. c. 12. dub. 10.*

9 Alia quæstio est, An sine vitio hoc quis rectè compenset, subripiendo à debitore tantû, quantum debet? R. Communem sententiam DD. esse adfirmativam, propterea quod debitori non inferatur injustum damnum, secundum jam dicta. Jason. in *l. 1. n. 7. C. de Testam.*

Digitized by Google

Ubi tamen & cædem conditiones sunt servandæ, scilicet quia aliter debitum consequi non possit creditor; ut sit verum & liquidum debitum, & fiat compensatio in re simili debita, scilicet fungibili ejusdem ordinis, in qua facilis est compensatio, non item in aliis non fungibilibus & minimum detrimentum debitoris. Denique cesset scandalum, & consulat saluti debitoris, cavendoque ne iterato postea debitum solvatur Navarr. *d.a.* 17. *n.* 112. *& seqq.* Molina *disp.* 691.

10 Hic quæri etiam posset, An in casu, quo rem alienam subripuit, justæ compensationis caussa comprehendatur decreto Episcopali, quo jubetur ea restitui sub pœna excommunicationis? R. Eiusmodi, excommunicationem posse ferri ab Episcopis patet ex *c.* 2. *de Constitut in* 6. Ea tamen non teneri taliter subripientem rationi magis consentaneum; quia decreti istius finis est, ut restituatur parti id, quod illi debitum. In casu autem propositio non est parti debitum, siquidem juxta præsupposita accipiens juste accepit in justam sui debiti compensationem: ut cessante decreti fine, & mente auctoris ejusdem, dicendum etiam sit, cessare pœnam eo contentam, quæ non imponitur nisi peccanti contra justitiam, contra quam hoc in casu non est peccatum. Quod etiam procedit quoad scientes certo rem justæ compensationis ergo esse ab alteto acceptam. Imò & in casu, quo Episcopus restitutionem aut judicium mandat, quando res accepta est caussa compensationis, quia ejusmodi decretum contineret errorem intolerabilem, dum punit eum, qui justè accepit rem, juxta conditiones suprà positas, eosve, qui non revelant factum ejus, qui non peccavit, ut non obliget in conscientia, uti rectè tradit Navarr. *d.c.* 17. *n.* 114. quem sequitur Molina *d tract.* 2. *disp.* 692. Less. *d. loco n.* 61.

11 Quod si nulla sit culpa furem excusans, in ipso actu furandi occisum Ecclesia tamquam in reatu mortali habet defunctum, vetatque pro eo orari, cum neutiquam tali possit prodesse oratio, uti nec terra sancta, ut dictum sup. *de Sepult.* Ante tamen confessio non est deneganda communio *c.* 2. *h. t.*

12 Est præterea ratione furti obligatio ad restitutionem ejus, quod acceptum, cum res aliena ejus peccatum non detineatur, *c. Peccatum de R. I. in* 6. Nec rei tantum, sed & fructuum ex re furtiva perceptorum, quia percepti sunt à mala fidei possessore, qualis fructus suos non facit, & tenetur eos restituere, imò & ad non perceptos, si eos percipere potuerit, ut traditum *Instit. de Rer. divis. §. Si quis à non Domino, & D. de Rei vindic.* ex ratione, ne alteri per alterum adferatur injuria. Item ad omne damnum nomine furti caussatum, quod videtur dedisse ei caussam dans. Tenentur & ope, consilio auxilium præbentes, celantes, mandantes, & alii, de quibus Navar. in *Summa c.* 17. *n.* 12. *& seqq* cùm fiat caussa damni, cujus restitutioni concurrendo se fecerunt obnoxios. Interitus rei non salvat à restitutione æstimationis, cùm non solùm obligetur fur ratione rei acceptæ, verum & ratione injustæ detentionis, quæ durat re perempta, propter motam, in qua fur hæret, cujus respectu casus fortuiti ei videntur imputandi, secundum tradita ad D. *d. tit. de Rei vindic.*

Hinc resolvitur quæstio. An rem inventam quis debeat restituere? R. Non committi peccatum ratione apprehensionis, quia non injusta, quod nesciatur Dominus, sed ratione detentionis, quæ injusta esse incipit, si inventor negligat sufficienter inquirere de Domino per præconem, aut scedulam publico loco propositam, qua res inventa indicetur & inventor. Facit enim adfectata ignorantia injustam detentionem *l Falsus* 43. *§. qui alienum, l. inficiando* 67. D *h. t. can. Si quid invenisti* 14. *q.* 1. & consequenter furtum ponit obligans ad restitutionem. Quod si sufficienti indicio facto non compareat Dominus, non potest videri injusta detentio, cui animus deest: ut res videatur esse nullius, cum patia sint, non esse dominum, & non apparere. Et nec naturali jure, nec divino quis jubetur rem inventam, cuius non apparet Dominus, distribuere in pauperes, quamvis hoc sit tutius, ut saltem aliquatenus expendetur in utilitatem ignoti Domini. Pio qua patte videtur facere textus in *Auth. Omnes C. Communia de Succes.* ubi peregrinorum intestatorū bona deferuntur pauperibus Covarr. *ad d. c. Peccatum p.* 3. *§.* 1. *n.* 2. Navar. *d. c.* 17. *n.* 170. Quæ ita intellige, nisi res talis sit, quæ nullius esse appareat. ut quia inventa in littore aut circa litus matis rudis & impolita, ut rectè præsumpseris, nullius

13 unquam

umquam fuisse; nam sine scrupulo tam quam nullius quis eam sibi reservaverit, secundùm tradita *Instit de Rer. divis.* Ubi etiam traditum, thesaurum inventum in ventoris, quia domino careat, secundùm distinctionem, de qua ibi. Navarr. *d. c.* 17. *n.* 172.

14 Quæri etiam posset, An excuset à restitutione inopia? R. Ita videri, quia ad impossibile nemo teneatur; pro tempore tamen durantis inopiæ, quæ non tam tollit & extinguit omnino actionem, quam elidit, & differt pro tempore stantis inopiæ exactionem. Navarr. *d. c.* 17 *nu.* 60.

Quid si non possit fieri sine damno ordinis
15 superioris, uti honoris, vitæ? R. Eum excusari à restitutione pro tempore imminentis probabiliter damni istius; cùm regulariter nemo teneatur ad bona aliena inferioris ordinis restituenda cum damno bonorum suorum altioris ordinis, ut famæ honoris, melius enim nomen bonum, quam divitiæ multæ, ait Sapiens *Prov.* 22. vitæ præcipuè ac salutis, quæ honorem ac famæ bonum superant. Navarr. *c.* 16. *n.* 44. Imò si restitutio non possit fieri, salvo decenti statu, vult Navar. *d. c.* 17 *n.* 62. *in fine*, restitutionem differri posse, donec status permittat, quia salvo honore fieri nequeat restitutio. Quod si tamen & creditor in eadem canssa sit, quia in pari causa potior est dominus, cùm caritas incipiat à seipso, *can Non licet* XXIII. *q.* 5. Navar *d. c.* 16. *n.* 60. Covar. *add. c. Peccatum p.* 1. *in prine. n* 4.

16 Postremò quæritur, An excuset à restituendo extrema necessitas, qua quis adductus rem alienam furripuit? R. Talem necessitatem excusare omninò à vitio furti, propter majus damnum, scilicet mortis, evitandum, & videri non teneri, sive inspicias acceptionem, quæ extra noxam fuit, & legibus permissa, sive rem acceptam, quæ consumitur ut propria, non ut aliena. Quo facit, quod ejusmodi necessitas faciat omnia in commune conferenda, *l.* 2 § *cum in eadem D. ad L. Rhod.* Dicendum tamen non excusari à restitutione, si ad pinguiorem fortunam perventrit. Nam licet acceptio isto in casu fuerit licita, hoc tamen non nisi ut gravius malum eviter, non etiam ut rem quasi suam habeat, cum non tam acceperit tamquam communem iam factam, sed communicandam, à domino ex lege caritatis, & misericordiæ, non tam donando, quàm commodando & credendo, ut restituatur idem cessante necessitate. Quo modo in *d. l.* 2. §. *cum in eadem* non dicitur res hoc ipso fieri communis, sed communicanda. Itaque ut sit justa acceptio, non tamen simpliciter, sed restrictivè, donec fortuna melior adstaverit. Et ita tenet Navar. *d. c.* 17. *n.* 61. Covar. *add d. s. Peccatum p.* 2. §. 2. *n.* 4. Clar. §. *Furtum n.* 25.

Præter restitutionem est & pœna pecunia- 17
ria in duplum aut quadruplum, §. *Pœna* 5. *instit. d. tit.* Extraordinaria etiam animadversione furtum puniri responsum, *l. fin.* D. *h tit.* Hodie obtinet pœna laqui in furtis gravioribus, aut alia corporis castigatio in minoribus. Et ita consuetudine passim inductum, quæ originem sumpsit ex Constitut. Friderici Imp. *lib.* 2. *Feud. tit* 27. §. *fin.* nec improbanda cum communi bono consulat propter furtorũ frequentiam, quæ facit pœnam etiminis augeri.

Præterea furti damnatus fit infamis, & ju- 18
re civili, § *Ex quibusdam instit. de Pœna temere litig.* & Canonico, quo ut talis ab Ordine, si quem habet, deponitur, *cam. Presbyter. dist.* 81. ita multò minùs ad eum admittitur. Quod & obtinet in eo, qui infamia furti manifesti est adspersus. Occultus tamen fur pœnitentia purgatus non removetur ab Ordinis susceptione, *c. fin. h. t.*

Excommunicationi furem subjici non est 19
nllibi expressum, ne quidem ob rem sacram subreptam. Nisi coniuncta sit effractio Ecclesiæ, quæ inducit ipso facto excommunicationem, *c. Conquesti inf de Sent. excom.* & dictum suprà *de Raptoribi.* Ut autem simplex fur non incurrat ipso facto excommunicationem, si tamen depositus incontigibilis fuerit, subiciendus excommunicationi, & in contumacia perseverans per brachium sæculare comprimendus exilio aut alia iusta pœna, *c. Cum non ab homine* 10. *sup. de judic.*

TITULUS XIX.

De Usuris.

SUMMARIUM.

1. *Usura quid nominis & rei.*

2. *Dare*

2. *Dare mutuum vindicta evadendæ causa an sit usurarium?*
3. *Fœnus nauticum jure civili licitum.*
4. *An & jure Canonico?*
5. *Fidejussor nomine fidejussionis an quid licitè stipuletur?*
6. *Usura propriè in mutuo locum habet.*
7. *Item in aliis contractibus, ut si res carius vendatur, dilata solutione.*
8. *An & si res minoris, ob anticipatam solutionem?*
9. *Usura quotuplex.*
10. *Usura compensatoria quatenus licita.*
11. *Punitoria quatenus tolerandæ.*
12. *Debito quantitati adjecta pœna jure civili rectè exigitur.*
13. *An jure Canonico idem obtineat?*
14. *Lucratoria prohibita jure naturali, divino, Canonico.*
15. *An & civili?*
16. *Antichreseos pactum jure civili probatum.*
17. *Fructus percepti ex re pignori obligata in securitatem dotis gener cur non computen in sorte. n. Intellectus.* c. Salubriter 16. h.t.
18. *Et quid juris, dote ab extero data.*
19. *An ex causa retardata dotis dissoluto matrimonio aliquid peti possit?*
20. *An in casum restituenda dotis promitti possit annuum quid vidua solvendum?*
21. *Intellectus* c.1. in fine h. t.
22. *Usura inficit peccato mortali.*
23. *Facit restitutioni obnoxium usurarium & Clericum & laicum.*
24. *Res ex usuris cœparata nõ subjecta restitutioni*
25. *Usurarii bona an tacitè aliis obligata?*
26. *Tenentur & usurarii hæredes ad restitutionem*
27. *Item Legatarii deficiente hærede.*
28. *Restituendum venit & damnum & interesse.*
29. *Quid si res accepta perierit sua sponte?*
30. *Iudæi an teneantur ad restitutionem?*
31. *An cooperantes & consulentes?*
32. *An judices. & eorum consiliarii?*
33. *An Notarius instrumentum conscribens?*
34. *An qui penes usurarium pecunias deposuerunt?*
35. *Famuli usurariorum an & qualiter teneantur.*
36. *In usura conventionali non est locus restitutioni.*
37. *Usura mentalis an obliget ad restitutionem?*
38. *Intentio prava mutuantis, non etiam lucrum offerentis, an faciat accipientem obnoxium restitutioni?*
39. *Tenetur mutuans, licet mutuarius juraverit se soluturum usuras, & non repetiturum.*
40. *Secus si usuras acceptas remiserit mutuatarius.*
41. *Restitutio cui facienda.*
42. *Usuras exercens an infamis ipso jure.*
43. *An & in casu, quo jus civile eas permittit?*
44. *Usurarius manifestus removendus à communione & Ecclesiastica sepultura.*
45. *Est intestabilis.*
46. *Evertitur que ejus testamentum ante factum.*
47. *Nec convalescit per cautionem subsequutam.*
48. *Legata eo relicta an præstanda?*
49. *Codicilli relicta an valeant?*
50. *Donare mortis causa an illi liceat?*
51. *Iudæi an teneantur pœnis c. Quamquam h. t. in 6.*
52. *Alia pœna usurariorum.*
53. *Mons Pietatis an licitus?*
54. *Usura delictum esse mixtis fori probatur.*

CUm rapina & furto adfinitam habet Usura, cum usuras accipiens dicatur rapinam facere, *can. Si quis usuram* XIV. *q.* 4. ideo de ea immediatè subjicitur.* Nomen istud significat subinde usum rei alicuius; ita enim Cicero, *Orat. pro* C. *Rabirio*, dixit *usuram lucis, usuram vitæ*, pro usu: item lucrum ultra sortem acceptum, quo modo & Fœnus appellatur, quasi fœtura sive fructus pecuniæ; atque ita hac in materia sumitur, definiturque sive describitur esse voluntas recipiendi aliquid lucri pecunia æstimabilis ultra sortem, principaliter vi mutui Navarr. in *Summa c.* 17. *n.* 207. Covarr. 3 *Var c.* 1 *n.* 1. & 2.

Sub *Voluntate* comprehenditur omnis usura, etiam mentalis, in qua cessat quidem pactum exterius, ejus tamen animi est mutuans, ut nisi ultra sortem quid receperurus esset, non mutuaret, *c. Consuluit.* 2. *h. t.* Et hoc, si principaliter id intendat; nam minus principalis intentio mutuantis non mutat actus qualitatem: ut mutuans cum spe secundaria quid recipiendi per alterius liberalitatem non committat usuram, Gl. *in d. c.* 10. Vid. Pet Navar. *de Restitut. lib.* 3. *c* 2. *n.* 200. Dico, liberalitatem; nam si quasi ex obligatione justitiæ speret accipere ultra sortem, esset usurarius, *d. c.* 10. quia non licet spetare, quod nõ licet accipere. Less. *de Just. & Jure lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 5 *inp.*

Di-

Digitized by Google

Dicitur, *lucri pecunia æstimabilis*; ut excludantur ea, quæ pecunia æstimari non solent, uti amicitia, favor, quorum respectu usura non committitur. Navarra *d. cap. 2. num. 194. & segq* * Quo modo nihil sentiet labis usurariæ dans mutuum in eum finem, ut vindicta privata injusta remittatur, cùm nihil recipiatur, sed tantùm evitetur injusta vexa. Quò facit, quod dictum supra, *de Simonian. 64.* in beneficiis redemptionem vexationis injustæ esse citra labem simoniacam. Aliter dicendum, si vindictæ justæ imminentis evadendæ causa detur mutuum; quia videtur dari in ejus satisfactionem, atque ita accedere aliquid pretio æstimabile ipsi mutuanti, non sine labe. Mutuare quid ea lege, ut vicissim alter mutuet, aut à se solo emat, non est extra usuram: & hoc, si obligatio ponitur, cum ejusmodi conditio contineat onus ultra sortem pretio æstimabile. Covar 3. *Var. c. 2. n. 5* Azor. *Instit. Moral. p 3 lib. 5. de Usura c. 7. q. 1.* Less. *d. c. 20 dub. 8. n. 58.*

Dicitur, *vi mutui*, quia ratione interesse caussati ex damno emergente ob moram, aut lucro cessante, ultra sortem licet quid accipere citra vitium usuræ; cum acceptum ultra sortem non accipiatur vi mutui principaliter sed nomine eius, quod abest: ut procedat, quod nulli officium suum debeat esse damnosum, Covarr. 3. *Var. cap. 4. num. 1. & 2.* Hoc modo extra usuram erit, stipulari aliquid ultrà sortem ratione periculi, cujus susceptio est
3 pretio æstimabilis. * Quod negotium spectat ad fœnus nauticum & trajectitiam pecuniam, quæ navigat periculo creditoris, quæque creditur eâ lege, ut si navis perierit, non reddatur; sin autem salva in portum pervenerit, pecunia cum lucro redeat ad creditorem, *l. periculi 5. D. de fœnore naut. lib. 1 & fin. D. eod.* Cujusmodi fœnus jure civili est permissum, possuntque eius nomine exigi usuræ etiam centesimæ, non tantum stipulatione præviâ, verùm & pacto, *d. l. 5. in fine.*

4 Quæritur, An & jure Canonico sit licitum tale lucrum? Respondendum. Id rectè dici, cum eo jure reprobetur lucrum, principaliter acceptum ratione mutui; hoc autem in casu lucrū acciipiatur principaliter ratione periculi pretio æstimabilis. Ut cessat usuraria labes, quæ tantùm locum habet in lucro percepto principaliter nomine mutui, secundùm dictum Evangelicum. *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Difficultatem movet *cap. fine hoc t.* in quo Pont. reprobare videtur nauticum hoc fœnus eum eum censeat usurarium, qui naviganti vel eunti ad nundinas pecuniam mutuò dat, recepturus quid ultra sortem, propter susceptum in se periculum. Variæ à variis adducuntur solutiones: quidam etiam manus dant, adserentes, secundùm textum istum, ut apparet primâ facie, tale pactum esse usurarium. Quod dici neutiquam potest, cum passim isto jure non damnentur ultræ, nisi ratione mutui principaliter; hic autem non nisi ratione periculi acceptæ sint: ut cessat ratio jurium damnantium usuram. Nisi etiam dicamus, posse accipi *d. cap. fine* de periculo, quod allegabatur, improbabili, non etiam probabili, ut jura juribus concordent, & non facilè ponatur divertitas vel correctio alicuius per alterum, quando de eo non patet, aut possint concorditer capi, cum non sit dicendus Pont. aliàs improbare, nec etiam improbet usuras lucratorias, nisi quæ acceptæ ratione mutui principaliter ex mora, non etiam ex alia ratione, quæ sit æstimabilis, ut est periculum sive maritimum sive terrestre. Dicendum itaque, isto loco non habere illicitum omne tale pactum & lucrum, quando nimirum liberè quis convenit, acceptâ sub eo pacto pecunia, quia non accipitur pecunia vi mutui principaliter, ut dictum, sed respectu oneris, quod æstimari potest: sed tantum reprobari isto loco casum, quo non alias creditori mutuò dare volebat, quàm sub lucro ex causa susceptæ periculi. Ut in pactum tale non liberè consenserit debitor, atque ita contractus ille judicetur non esse extra vitium, propter onus adjunctum debitori incumbens, qui maluerat suo periculo mutuum habere sine onere. Quæ solutio placet Didano Covarr. 3. *Var. c. 2. n. 5.* & aliis, estque commodior, quam alicuius neoterici, qui interponit negativam, subtiliter quidem, sed contra textuum omniū fidem, qui unanimiter adfirmativè legunt Joan. Bernart. *de Util. ligenda Hist. lib. 2 in princ.* Vid. Nav. *ad d. c. sult. h. t. & in Manuali c. 17. n. 284. & segq.* Binsf. *ad d. c. sult. q. 1. & 2.* Canis. *ibid. n. 4.* Scaccias *de Commer. c § 3. Gl. 3. n. 37.* Quod de pecunia dictum, idem etiam in mer-

cibus tranſvehendis ſtatuendum. Covarr. *d. n.* 5. ut ſi periculo creditoris ſit earum tranſvectio, ejus nomine lucrum licitè percipiat ex eadem ratione. Idem & ſtatuendum in pecunia vel mercibus terra tranſmittendis, quòd lucrum percipiatur nomine periculi trausmiſſionis, non etiam ipſius mutui.

5 Item quæritur, An fidejuſſor licitè ſtipuletur quid à reo nomine fidejuſſionis? R. Id videri dicendum nomine periculi, quod ſubit fidejuſſor, juxta commune dictum, *Spondeo, noxa præſto eſt*; cum non ſit rarum, ut debitore facto non ſolvendo, mutuum cogatur exſolvere, quod numquam recepturus; ut lucrum, quod accipit, accipiat nomine mercedis, *l. hoc jure* 19. §. *habeo D. de Donat* Et hoc, ut rectè ait Covarr. *d. loco num.* 6. ſi ex qualitate & conditione debitoris ſubſit periculum; nam ſi nullum ſubſit periculum, nihil cauſæ ſubeſt quin ſalvetur lucrum in pactũ deductum, ceſſante officio. Navar. *in Summa c.* 17. *n.* 285. *& conſ.* 13 *n.* 4. *h.t.* Binsfeld. *ad c. fin. q.* 3. *eod.*

6 Habet locum uſura propriè in mutuo, *can.* 1. *& ſeqq. XIV. q.* 3. & præcipuè circa pecuniam verſatur, cujus eſt promiſcuus uſus, de qua dicta loca agant: quidni tamen & in vino, aliiſque rebus fungibilibus?

7 Habet & locum in aliis contractibus, ſive bonæ fidei ſive ſtricti juris. Nam ſi res vendatur pluris dilatâ ſolutione, id quod accipitur ultra verum valorem, accipitur ſine cauſa, ut ſit ſuperabundantia ſapiens labem, *d. c. conſuluit* 10. *h. t.* quaſi ratione mutui accedens. Eſt enim quædam ſpecies mutui prorogatio ſolutionis, quaſi pretium conventum receptum brevi manu eſſe emptori ſub uſuris creditum, *arg. l. ſingularia* 15. *D. de Reb. cred.* Unde *in c. in civitate* 6. *h. t.* dicuntur vendentes cariusdilatâ ſolutione, incurrere peccatum uſurarium, niſi ſubſit cauſa excuſans: ut ſi dubium ſit, an tempore ſolutionis res ſit pluris valitura, *d. c.* 6. quòd tum æqualiter & emptor & venditor commodum ex tempore exſpectent; quod videntur mutuo ceſſiſſe ſub pretio convento. Si tamen tempore contractus non erat venditurus merces ſuas venditor; nam foret tantùm præſens conditio inſpicienda, non futura, *Gl. fin. in d. c. fin.* Vid. Binsf. *ad d. c.* 6. *q.* 3 *concl.* 2. *& 3. h.t.* Leſſ. *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 6.

8 Quæri poſſet, An idem obtineat in eméntе minoris propter anticipatam ſolutionem Reſp. Nihil contineri id vitii, ſi minoris ematur, intra termino; tamen pretii infimi; uti & intra terminos ſummi pretii vendere nihil habet vitii, & catenus procedit, quod habetur *l. in cauſa* 16. *§ pen. D. de Minorib. l. 1 item* 12. *in fine D. Locati.* naturaliter ſcilicet licere contrahentibus ſe circumvenire, ceſſante tamen dolo. Sublatâ enim ſpe quæſtus, ut ait Seneca 1. *de Benef.* neceſſe erit languere mercatum. Ut excedantur termini infimi pretii non eſt licitum, nec liberum à labe, ſi fiat ratione anticipationis, quia ponit implicitam mutuationem, cujus incrementum, quo res pluris eſt pretio dato, eſt lucrum loco uſuræ, ut non ſit ſine vitio. Niſi excuſet emptorem damnum emergens, aut lucri jactura, aliave cauſa meritò æſtimabilis iſto incremento uti, & ſi traditio differatur in tempus, quo incertum eſt, an res tanti ſit valitura, eo modo, quo ante in venditore dictum, *d. c.* 6. *in fin.* ex natura correlativorum Nav. *d. c.* 7. *n.* 206. *& in Comment. de Uſuris n.* 4 *& alibi* Binsf. *ad d. c.* 6. *q.* 4. Leſſ. *d. c.* 21. *dub.* 7.

9 Uſuratum ſpecies eſt triplex: aliæ enim ſunt Compenſatoriæ, quibus venit id, quod abeſt, ſive ratione lucri ceſſantis, ſive damni emergentis, *l. ſi commiſſa* D. *Rem ratam hab.* & catenus conveniunt cum eo, quod intereſt: aliæ Punitoriæ, quæ debentur non ratione lucri petentium, ſed propter moram non ſolventium, *l. cum quidam § pupillo D. h.t.* aliæ Lucratoriæ, quæ continent aliquod lucrum temporale, cauſâ & nomine mutui principaliter exactum.

10 Prima ſpecies omninò eſt licita, quatenus verè intereſt creditoris, cùm nemo teneatur alteri prodeſſe extra cauſam neceſſitatis ſuo diſpendio; nec contrarium ſit officio, aliquem juvare cum ſui indemnitate, qua de re latiùs ad *tit. D. de Reludic. n.* 65 *& ſeq.* Quò ſpectat, quod venditor rectè petat ſibi dari uſuras ratione rei venditæ, *l.* 4. *C. de Act. empt. & vend.* Illæ enim ſunt compenſatoriæ, reſpectu fructuum, quos percepit emptor: uti & volunt illas eſſe compenſatorias, quæ in bonæ fidei contractibus debentur ratione moræ, *l. mora* 32. *§. in bonæ fidei D. h.t.* Quod verum eſt, ſi interfit; nam & debentur, ſi non interſit, aut non tanti.

Se-

Digitized by Google

11 Secunda ſpecies non damnatur, ſi pœna adjecta ſit ſpeciei debitæ, ut ſi rem non tradideris intra certum tempus, aut etiam obligationi faciendi. Poteſt enim mora in his puniri; & lex addita in contractibus pœnam concernens quam conventionalem vocant, eſt ſervanda, *l. Legem C. de Pactis l. in traditionib* 48. *d. eod.* etiam jure Eccleſiaſtico, quo ſuſtinetur conditio privationis rei in emphyteuſim datæ. Si ad biennium ceſſet ſolvere emphyteuta pœnâ ſtatutâ arbitrio non ſtanti reſtè exigitur *c. per tuas ſup. de arbitru.* Pœnas quoque teſtamentis ſubjectas admittit Eccleſia, ut facilius ſervetur voluntas, quia nihil mali involvunt: uti nec illæ, quæ obligationi facti ſubjiciuntur, aut ſpeciei *c. 4. ſup. de arbitr. c. 7. inf. de Pœnis*, etiamſi ab Eccleſiaſticis perſonis, præcipuè Epiſcopis, ſit conſultius eas non peti, ne videantur lucro inhiare. Unde Greg. Pont. *in can. Fraternitas* XII. *q.* 2. nomine rei furto ſubreptæ Eccleſiæ non lucrum exigi, quòd non deceat Eccleſiam lucra damnis quærere.

12 Debito quantitatis jure civili ex ſtipulatione adjectas pœnas in caſum moræ, uſurarum loco; peti poſſe receptum eſt, quæ tamen non excedant debitum uſurarum modum, ne earum conventio tendat in fraudem legis, *l. Julianus §. ibidem D. de Act. empti & l. cum allegas C. h. tit.*

13 Ubi quæritur, An idem obtineat jure Canonico? R. Ejusmodi pœnam non haberi eo jure liberam ab uſurarum vitio, quòd præſumatur adjecta in fraudem uſurarum, *arg. d. c. Conſulnit* 10. *h. t.* Si tamen fraus ceſſet, & pœna ſit moderata ſecundum culpæ meuſuram, dici poteſt exigi poſſe citra vitium, quatenus verè intereſt.

14 Tertia ſpecies, quia merum lucrum continet, principaliter ratione mutui exactum, eſt damnata & divinâ lege, & naturali, & Evangelicâ, & Canonicâ. De divina patet, *can. quoniam* XIV. *q.* 4. ubi dicuntur obliti præcepti divini dantes pecunias ſuas ad uſuras. De naturali ex eo probatur, quod contineat injuſtum proximi damnum, dum ex re non fructifera imò ſterili, fructus petitur & commoditas; quòd natura non patitur. De Evangelica lege patet ex dicto Salvatoris. *Luca* 6. *Mutuum date; nihil inde ſperantes.* Canonicâ lege improbari uſuras habet totus hic Tit. & in 6. eod. item *diſt.* 47. *Cauſ.* XIV. *q.* 4. quibus locis Canones paſſim uſuras deteſtantur. Non rectè quis objecerit id, quod habetur *Deut.* 23. quo permittitur Judæis uſuratum exactio ab alienigenis, non etiam à fratribus. Nam Reſp. I. Iſtam permiſſionem proceſſiſſe potius per diſſimulationem à divina Majeſtate ad vitandum majus malum, ob duritiam cordis iſtius gentis & avaritiam, quâ etiamnum hodie laborant, & paſſim uſuris inhiant, uti & eadem de cauſa iis eſt permiſſus libellus repudii. II. Admiſſo ibi agi de propria permiſſione & approbatione exigendi uſuras ab alienigenis, non tamen de omnibus id intelligendum eſſe, ſed de iis; qui hoſtes ſunt, ut quos rectè vita ſpoliare poſſis, eosdem & bonis ſpolies, ſecundùm D. Ambroſ. *can. fin.* XIV. *q.* 4. & quaſi cui per vim eripere bona liceat, etiam hâc vi ſubtrahas. Verùm hoc non abſolutè ita intelligendum, cùm etſi hoſtem ſpolicm jure belli non tamen & per contractum jure divino & naturali prohibitum fraudare liceat, qui non niſi tempore pacis cum hoſte rectè initur. Quo modo ceſſat argumentum à belli licentia deſumptum, ut moderanda ſit illa ſententia, ſcilicet, quatenus damnorum ab hoſte injuſtè illatorum compenſatio patitur. Cov. 3. *Var. c.* 1. *n.* 7.

15 Quæſtionis verò eſt, An & jure civili poſſint dici uſuræ prohibitæ? R. Si jus Digeſtorum inſpicias, non poſſe dici eſſe prohibitas, cum paſſim eo jure permittantur, *l. Placuit D. h. t.* Idem jure Cod. dicendum videtur, niſi quod *Gl. in Auth. ad hæc C. h. t.* velit eas à Juſtiniano eſſe prohibitas: quæ hoc argumento ducitur, quod in *l. inter clarum* 7. *§. Suſcipimus c. de ſumma Trin.* declaret ſe ſuſcipere quatuor œcumenica Concilia, tamquam regulas Patrum, eaq; velit obtinere vim legum, & eorum dogmata ſicut ſacras Scripturas accipiat: quibus cum uſuræ ſint prohibitæ, non poteſt non & easdem prohibuiſſe Juſtin. ſecundùm iſtam Gloſſ. Verum obſtat, quod ipſe Juſtinianus easdem permiſerit, certum modum earum exactioni præſcribens, ſecundùm perſonarum qualitates, *l. eos* 2. *C. h. t.* Ut ex *d. l. inter clarum*, non poſſit ſumi firmum argumentum, à Juſtin. eſſe damnatas uſuras, cum argumentū à tacito non procedat, quando contrarium eſt

Digitized by Google

expreſſum, quod tacito prævalet. Covarr. *d. c. 1. num. 6.* Pegueta *deciſ.* 30. *n.* 16. Et licet neſciatur, *d. l. 101* 26. poſterior an prior fuerit dicta *l.* 7. cum de data non conſtet, nihilominus ut fuerit prior, nihil tamen hoc promovebit opinionem Gloſ. cum Juſtin. in *Nov. ut pars uſur. ſolut.* 121. uſurarium exactionem in duplum permittat, quam eſſe poſteriorem *d. l.* 7. omninò certum eſt. Nec obſtat, quod idem Imp. *Nov. de Eccleſ. tit.* 131. *c.* 1. quatuor œcumenica Concilia iterum approbet, & licet poſterius, non poteſt tamen videri revocaſſe *d. l.* 26. aut *d. Nov.* 121. tum quod eorum mentionem non faciat, ut non videantur correctæ, & procedat deciſio *l. præcipimus C. de Appellat.* tum quod poſtea *Nov. de argent. contractib* 136. permittat beſſes uſuras. Niſi velimus dicere, Juſtin. toleraſſe tantùm, non etiam approbaſſe uſuras, majori is mali evitandi causâ, ut pulchrè declarat Leo *Nov.* 83. eo modo, quo lupanaria permittuntur, tamquam minus mala, ad evitanda majora mala, quæ cauſſabantur per adulteria, ſodomiam, & ſimilia. Vid. Leſſ. *d. lib.* 2. *c.* 20 *dub.* 4.

16 Anticlteſeos pactum, quo pignoris fructus cedunt creditori, in vicem uſurarum, jure civili receptum, propter incertum fructuum eventum, *l. ſi ea lege* 17. *C. de uſuris*, damnatum à Canonibus diximus ſuprà, *de Pignorib.* quod ratione dilatæ ſolutionis luctum fructuum non ſine labe uſuraria ipſi creditori cedat, non obſtante incerto eventu. Unde ſi fructus percepti, deductis oneribus, ſortem adæquaverint, mandat Pont. pignus reſtitui, *c. 1. & c. conqueſtus* 8. *h. t.* Quæ res exceptionem patitur. Primò, in re feudali per vaſallum obligata ipſi Domino, *d. c.* 8. *h. t.* cuius ratio ſupra ad *tit. de feudis* eſt data. Secundò, in re pignori per ſocerum genero obligata, in ſecuritatem dotis numetandæ (ita enim legendum non etiam *numerata*, cùm hæc non deſideret ſecuritatem) ex qua perceptos fructus gener non cogitur in ſortem computare, ſed ſibi ſervat, nec accepta dote reſtituit, *c. ſalubriter* 16. *h. t.* Quæ res non patitur difficultatem, ſi res frugiferæ ſint in dotem promiſſæ; tunc enim fructus pignoris videntur accepti in compenſationem fructuum rei promiſſæ in dotem, & non ſolutæ.

17 At quæſtio eſt ſuper ratione deciſionis *d. c.* 16. R. Aliquos eam ponere in dotis favore, quæ multa ſpecialia continet; ſed obſtat *c.* 4. *h. t.* ubi ne quidem pia cauſa facit uſuras licitas. Aliquos in conventione, verum nec ea poteſt ſalvare uſurariam labem, cum malitiam rei non minuat partium voluntas. Aliquos verò tectiùs in intereſſe damni emergentis, quod ſentit maritus ſuſtinendo onera matrimonii, non recepta promiſſâ dote, in cuius compenſationem, fructibus prædii oppignorati, donec dos ſalvatur, utitur maritus, non computando eos in ſortem. Ut dicendum ſit, aliquam eſſe ſpecialitatem hac in parte ex cauſa dotis, eamque conſiſtere in ſubintellecto pacto liberali percipiendi fructus, non tam ex dotis favore, quam cauſa emergentis damni, vel loco ſatisfactionis pro oneribus matrimonii. Quò facit ratio Pont. in d. c. 16. quòd fructus dotis frequenter non ſufficiant onetibus matrimonii, & cenſeantur donati fructus prædii oppignorati; ut marito non ſuſtinente ulla matrimonii onera, non ſit cauſa, quæ ſalvet iſtam deciſionem. Vid. Cov. 3. *Var. c.* 1 *n.* 3. Nav. *de Reſtit. lib.* 3 *c.* 2. *n* 352. *& ſeqq.* Leſſ. *lib.* 2. *c.* 20 *n.* 141.

Quid ſi dos non à ſocero, ſed extero ſit data? Reſp. Poſſe videri, idem eſſe dicendum, cum in d. c. 16. non tam ponatur vis in ſocero dante dotem, quàm in onetibus matrimonii, quæ etiam ſunt in caſu dotis promiſſæ ab extero: ut poſita deciſionis cauſa, videatur & dicenda deciſio obtinere. Covar. *d. c.* 1. *num* 3. *verſ. Hinc primò.* Contra tamen dicendum, ex eo, quòd ad ſocerum pertineat compenſatio onerum matrimonii, non etiam ad extetum, ut in illo proceedat deciſio d. c 16. non etiam in hoc. Vid. Rebell. *de Oblig. juſtit. lib.* 8. *c.* 12. *q.* 10. 18

Dubitationem recipit, An ex cauſa retardatæ dotis, ſoluto matrimonio reſtituendæ uxori, aliquid poſſit petere mulier, aut ejus hæredes? Ita velle Molinam *de Iure primog. lib.* 4. *c.* 5. *num.* 6. allegantem text. in *d. c.* 16. Qui cum ſe fundet in onetibus matrimonii, quæ marito incumbunt, non poteſt ejus deciſio trahi ad viduam, ejusve hæredes, in quibus iſta ratio ceſſat. Ut contraria opinio ſit verior, ſcilicet quòd mulier acceipiens ratione dilatæ ſolutionis uſuram committeret, quam nec cauſa dotis, nec ulla alia etiamſi maximè 19

pia

pia excusaret, *c.4. h.t.* ut rectè tradit Covarr. *d. loco vers. fexto*, & loquitur Barbosa *adl.2 in princ.n* 40 D. *soluto matrim.* Unde si prædium adsignatum sit uxori loco pignoris, donec ei dos solvatur, fructus ex eo perceptos in dotè computare cogitur; cum nec favor dotis, nec inopia viduæ permittat, ut illos lucretur. Nisi inopia faceret mulieri intra annum viduitatis deberi alimenta ab hæredibus, tunc enim pro ratione eorum posset uti fructibus, quatenus verè ejus interest, ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, ut rectè *d. l* tradit Covarr. Non rectè autem quidam restringunt *d. c.* 16. ad casum, quo differtur solutio dotis sine ulla dilatione data per generum, quasi si dilatio è gener socero debitor; non possit dici socer esse in mora. Nam ista distinctio, si rationem, interesse in solo simus, malè probatur, cum utroque casu sint onera matrimonii, atque ita & utroque casu veniat interesse. Procedit itaque decisio *d. c.* 6. ex causa onerum matrimonii, sive citra pactionem percipiendorum fructuum sit pignus datum, sive sub pactione, quæ non faciet casum maiori pejorem: neque enim quid mali moris involvi potest pactione, si quidem si in casu ea, quæ jure haberi possunt.

20 De eo quoque dubitatum, An licitè & citra labem maritus caveat testamento, ut donec dos uxori viduæ restituta fuerit, aliquid annuum ei præstetur? Resp. Si jus civile inspicias hoc esse extra dubium, per *l* 3 *§. fin.* D. *de annuis leg* quæ habet, usurarum nomine ita relictum deberi, intra probabilem tamen usurarum modum: quod non mirum, quia eo jure usuræ sunt permissæ. Tantum esse quæstionem, an textus iste procedat de jure Canonum. Plerique sunt ejus opinionis, quod res ista sapiat usuram, ex eo, quòd propter dilationem sit relicta annua pensio, atque ita lucrum, quos citat Barbosa *d. l. n.* 41. In idem declinare videtur Covarr. *Var.3.c.1.vers. septimo*, dum tradit statutum, quo cautum est, ut interim, donec dos salvatur, annuum quid præstetur, non esse immune à labe, nisi respectu verosimilis interesse, ratione damni emergentis, aut lucri cessantis; qui idipsum in terminis hujus casus repetit ibidem *n.* 9. Idem multis tenet Jason in *l.1.lect.2. n.29.* & 30. C. *de jum. Trin.* Bart. *& aliis allegatis.* Contra vult Castrensis *d. l. 1. nu.* 14. Bartoli & Jasonis opinionem improbans; ex eo, quod testator posset gravare hæredem pœnæ nomine, si legatum non præstiterit, *l.1. C. de his quæ pœna nom.* Castrensem sequitur Alciat. 5. *Paradox. c fin.* qui tamen in hoc eam moderatur, ut procedat tantum, si testator dixerit solum tot annua dari, non etiam addiderit, loco usurarum; ex causa dilationis. Verùm additam à testatore, etiam iniustam pœnam hæredi non satisfacienti esse extra usurariam labem, patet ex dictis suprà *eod* non etiam additam quantitati, cui non rectè subjungitur soluti alicuius annui, propter dilationem non solutæ quantitatis. Ratio est, quod ratione facti non præstiti, aliquid legatario abesse possit, non etiam ratione quantitatis, quæ in se sterilis est, ut ei apposita pœna non possit non censeri apposita in fraudem usurarum, *l. Iulianus* 12. *§. ibidem Papin. D. de Act empt.* Et hoc, sive addiderit testator, causa usurarum se id præstari velle sive non, cum res illa non muret vitium, nisi ostendi possit à legatario lucri cessantis aut damni emergentis interesse. Vid. Canif. *de Usuris 1 n.* 24.

Tertiò excipe casum *c.1 in fine h.t.* ubi Clericus mutuum laico dedit sub lucro fructuum beneficii, quod laicus iniustè possidebat, & Clerici erat, Ratio additur à Glos. quòd non alienum, sed suum recipiat: quæ ratio ex textu colligitur, dum dicit, *nisi forte Ecclesia beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.* Ut etiam beneficium malè ab alio detentum hac via rectè quis videatur recipere; ex dicta ratione, cùm secundum omnes non sit illicitum nec usurarium immediatè ex mutuo solutionem veri debiti sibi parare, v. g. decem de mutuo, ut cum illis alia decem debita reddas, ut cum nihil accipiatur ultra sortem, quod sit mutuatarii, sed vel suum, vel sibi debitum. Quòd omninò rectè procedet, si debiti recuperatio in pactum deducatur, quia non potest esse fraudulenta, sed respondens justitiæ, ex consensu debitoris. Si pactum non exprimitur, necdum potest dici subesse vitium usuræ, ex dicta ratione, quòd nihil alienum ultra sortem recipiatur. Aliud tamen injustitiæ genus suberit, cum compensatio clandestina non sit licita ubi alia via juridica, qua quis suum recuperet,

Digitized by Google

obvia eſt præcipuè quia res iſta, ſcandalo non vacet, ut dictum Tit. ſuperiori. Vid. Pet. Nav. *de Reſtit. lib. 3. c. 2. fin. n.* 356.

22 Patet itaque ex dictis, uſuram eſſe prohibitam, imò & propriè ſumptam pro lucro vi mutui, id eſt tamquam pretium mutui, intrinſecè malam eſſe, & rationi repugnantem: ut neque diſpenſatione, neq; ullâ circumſtantiâ juſtificari poſſit, cùm eſſentialiter contineat injuriam & injuſtitiam circa proximi res. Quæ ſine dubio inficit exercentem uſuras peccato mortali, non tantum ſi eas receperit, ſed etſi de iis pactus fuerit, aut ejus intentionis ſit, ut recipiat; nam peccata cogitationis, oris & operis eiusdem ſunt ordinis.

23 Præterea qui uſuras recipit tenetur ad reſtitutionem earum, ſive Clericus ſit, ſive laicus, *c. 1. & 2. h. t.* neque enim in uno minor eſt ratio quàm in alio, cum uterque rem non ſuam detineat, cuius reſtitutioni obnoxius, antequam non remittitur peccatum *c. peccatum* D. R. *l. in* 6. Quod autem uterque rem non ſuam detinet, eſt, quod uſuras dans non voluerit illas donare, ſed date, quantum juſtitiæ ratio permittit, nec plus à ſe abdicare, quàm ex juſtitia debet. Suar. *de Simonia c. 59. n.* 26. Quia autem pretium uſurarum nec ex juſtitia debebatur, nec exigi juſtè poterat, voluntas dantis non potuit habere effectum; cum ubi cauſa dandi non ſubſiſtit, nec datio ſubſiſtere queat. Nec rectè objecetis, quod cauſa fuerit impleta, ſcilicet mutuum datum, quia iſta translatio mutuæ pecuniæ non eſt ſufficiens ad juſtificandum exactionem aliculus lucri ultra mutuum, ex vi eius. Ceſſante itaque voluntate dantis uſuras, non poteſt earum dominium tranſire in accipientem: ut nec agrũ, domum, equum, uſurarum nomine acceptum ab uſurario, in eius dominium tranſire, quia contractus ſit nullus, rectè tradit Covarr. 3. *Var. c. 3. n. 6.* Nav. *d. l. n.* 387. Unde conſequitur, translata huiusmodi in tertium poſſeſſorem poſſe ab eo vindicari, cum plus juris non habeat tertius quàm ejus auctor habuit, nemoque plus juris transferat, quàm habet, *l nemo* 54. D. *de R. I. & c. nemo* 79. *eod. in* 6. Licet contrarium velit Nav. *in ſumma c.* 17. *n.* 265. ex eo, quod voluntariè res tales ſint datæ ab eo, qui mutuum accepit; verum hoc falſum eſſe jam ante dictum. Vid. Leſſ. *lib. 2. c. 20.*

Q. An ſaltèm rei ex uſuris comparatæ ad- 24
quirat dominium uſurarius? R. Hoc non malè dici, & probari hâc ratione, quod res juſto titulo ſit uſurario adquiſita, licet pecunia aliena, quæ obnoxium quidem facit pecuniæ, non etiam contractum invalidat. Quò facit textus in *l. ſi ex eo C. de Rei vindic* in quo depoſita pecunia empras poſſeſſionis deponens male in ſe transferri petit; cum res ipſa nihil mali in ſe involvat, ſed tantum pecunia, cujus reſtitutio neceſſaria. Cov. *d. n.* 6. ubi tradit, teneri etiam uſurarium ad fructus ex re uſuraria percepros, tamquam perceptos ex re aliena à malæ fidei poſſeſſore, ſecundùm ea, quæ traduntur *Inſtit. de Rer. diviſ. §. ſi quis à non domino.* Et hoc accipe de re ipſa uſuraria, non etiam de comparata ex pecunia uſuraria, quia hæc ſit ipſius uſurarii, ut dictum. Vid. Navar. *de Reſtit. lib. 4. c. 1. n. 4. & in ſimili.* Suar. *de Cultu divino c. 38. n. 12. & ſeq.*

Q. II. An pro reſtitutione bona uſurarii 25
ſint aliis titulo hypothecæ obligata? R. Rectè Abbatem in *c. 5. n 12 h. t.* quem ſequitur Cov *d. loco n.* 6. tradere, nullibi à jure inductã talem hypothecam, cum ſine jure induci hypotheca tacita non poſſit. Nec rectè allegatur, *d. c. 4.* quia ibi non dicitur eos, qui uſuras ſolverunt agere hypothecaria, ſed in ſolutionem uſurarum injuſtè acceptarum eſſe vendendas poſſeſſiones de uſuris comparatas. Si tamen penes ipſum ſint; nam ſi fuerint penes alterum, vendi nequeunt ex cauſa uſurarum, cum alteri per alterum non ſit inferenda iniqua conditio. Et hoc, ſi ex cauſa coercioſa penes tertium ſint; nam cauſa lucrativa fuerit ex æquitate vendendas eſſe illas poſſeſſiones, ne alter lucretur alterius jactura, ut rectè tradit Abbas *d. l.* ſecundùm ea, quæ traduntur D. *& C. de ioiu qui in fraud. cred.*

Q. III. An teneantur uſurarii hæredes? R. 25
Teneri non tantùm ſuos, ſed & extraneos, *c. Tua nos 9. h. t.* eâdem ratione, quâ defunctus; tum quia res defuncti non fuerint, ut nec hæredis eſſe poſſint, ne alieno ſcelere diteſcant; tum quod defunctus tenebatur ad damnum exſolvendum, ut etiam hæres ad idem teneatur, ſaltèm jure Canonico, quo hæredi incumbit exoneratio conſcientiæ defuncti, non tantum in caſu, quo pœnitens deceſſit, ut vult Abbas in *c. fin. ſup. de Sepult.* quaſi tunc videa-

tur

Digitized by Google

tur mandare reſtitutionem, verum etſi impænitens, ut probatum ſup. *d. tit. de Sepult. n.* 11. & probat Covar. *d. l. n.* 7. Quò facit, quod *c.* 9. loquatur indiſtinctè, ut ſit taliter intelligendū. Non tenetur autem ultrà quàm fert hæreditas uti colligitur ex *c.* 5. *ſup. de Raptorib.* & habet regula juris, *l. ex qua perſona* 149. *D. de R. I.* neque enim quis aliunde magis gravandus, quā honoratus. Plura Binſf. *ad d. c.* 9. *q.* 1. *h. t.* Leſſ. *d. c.* 20. *dub.* 20.

27 Legatarios quoque teneri ad reſtitutionem rectè dixeris, deficiente hærede, ſi per legatum factus ſit defunctus non ſolvendo, quia tum in eo eſt cauſa damni, & lucrum caperet damno alieno, quod iniquum. Navarr. *de Reſtit. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 418.

28 Non tantum res ipſa uſurarum nomine exacta reſtituenda, verùm & damnum, quod ea de cauſa perpeſſus mutuatarius, & intereſſe, nomine lucri ceſſantis aut damni emergentis cauſarum ex præſtatione pecuniæ cauſa uſurarum, cui cauſam dedit uſurarius; non minùs quàm fur, quitenetur ad omne damnum & intereſſe illi, cui furtum fecit. Nec obſtat, quòd ad intereſſe lucri ceſſantis ex contractu mutui aut ſimili non teneatur quis, ſi in pactū non fuerit deductum, *l. ſi ſterili* 21. *§. cum per venditorem* D. *de Act. empti*; nam aliud eſt in delicto, quod continuò ponit in mora non reſtituentem, & ſic ad omnia damna obligat.

29 Quid ſi res accepta uſuratum nomine perierit ſua ſponte: R. Generaliter receptum eſſe, poſt moram debitoris re interemptā, perpetuari obligationem, *l. quod te* 5. *D. de Reb. cred.* idque ne facto unius alteri contingat injuria, ut quòd tempori non reddiderit, ipſi imputandū veniat. Videtur tamen hæc in re diſtinguendum, in caſu, quo res eodem modo penes dominum erat periturarum ſi dominus eam rem erat diſtracturus, ſive vendendo ſive donando, uſurarius teneatur, non ſecus atque fur, & qui per metum rem ablatam non reſtituit, *l. item ſi* 14. *§. quod ſi homo D. quod metus cauſ.* qui in tali caſu eſt cauſa damni. Si verò dominus erat rem ſibi ſervaturus, uſque ad id tempus, quo fato perit res, non videtur damnum cauſſatum ab uſurario aut ſimili. Ut non teneatur domino, cui nihil abeſt eius facto, atque ita æquum ſit eum liberari, cum quod re reſtituta non eſſet conſecuturus dominus, id nec re peremptā æquum ſit per eum exigi, *l. ſi plures D. depoſ.* Vid. Covar. *ad c. peccatum p.* 2. *§.* 6. *n.* 1. & *dicta ad D. de Rei vindic. n.* 54.

Dubitatur, An Judæi teneantur ad reſtitutionem? R. Cauſam dubitandi ſumi ex *Deut. c.* 23. ubi permittitur Judæis ab alienigenis uſuras exigere: ut poſſint videri non peccare, nec teneri ad reſtitutionem, quaſi non acceptientium, Verùm dictum ſuprà *eod.* hoc non accipiendum generaliter, ſed in caſu certo, excipiendum generaliter, ſed in caſu certo, extra quem Judæi non minus quàm Chriſtiani peccant in uſuras exigendo, tamquam alienæ rei poſſeſſores, eosque non convenit eſſe melioris conditionis quàm Chriſtianos, cum, ut habet IC. in *l.* 4. D. *quod vi aut clam*, ſtulti non debeant eſſe melioris conditionis, quam petiti. Quo modo in *c. poſt miſerabiles*, 12. & *c. penult. h. t.* præcipitur Principibus ſæcularibus, ut cogant Judæos remittere uſuras Chriſtianis; aliàs iis Chriſtianorum communiorum omnimodam denegandam. Caniſ. *hic. c.* 7. *n.* 4. Nec, quòd *d. c. pen.* nolit immoderatas & graves uſuras exigi, quaſi immoderatæ exigi poſſint, argumento à contrario ſenſu, nam omnes ſunt immoderatæ, cùm quidquid præter ſortem exigitur ſit injuſtum, atque immoderatum: quomodo *d. c.* 12. loquitur ſimpliciter de uſuris reſtituendis.

Cooperantes qui & qualiter teneantur, et- 31
iam quæritur? Reſp. Omnes teneri ad reſtitutionem in ſolidum, ſicut ipſe principalis, qui efficaciter, ſive conſulendo, ſive procurando, ſive ſcribendo aut aliter cooperantur ad uſurarum exactionem; quia cùm cauſam damni dederint, damnum dediſſe videntur, tenenturque ad eius reſtitutionem, quatenus à principali non eſt facta, qua de re Navar. *c.* 17. *n.* 17. & 130. Hinc conſulens exigere uſuras, proxeneta ſive mediator, tenentur, quia concurrunt ad exactionem. Niſi tamen ideo concurrant ut mutuatario provideant, cui aliter proviſum eſſe non poſſet: nam cùm mutuatarius rectè eo caſu ſub uſuris ſolvendis mutuum accipiat, ita & alii eam in rem concurrunt, non tam peccantes, quàm caritatis, bonique conſilii & auxilii officium præſtantes, Navarra *de Reſtitut. lib.* 3. *cap.* 4. Leſſ. *d. cap.* 10. *num.* 178.

Te-

Digitized by Google

Tenentur & Judices, eorumque conſiliarii qui ſtatuto vel ſententia ſolvere uſuras compellunt, aut ſolutas repetentes impediunt, quia concurrunt ad earum exactionem, vel iniquam retentionem, quales ideo excommunicationi ſubjicit Clemens V. *Clem. un. h. t.* Uti & eos, qui eiuſmodi ſtatuta non delent intra tres menſes, aut conſuetudines eiuſmodi non abrogant. Exceptionem hæc patiuntur in judice uſuratios admittente, nullo iis adhibito auxilio, Leſſ. *d. loco n.* 179. Navarr. *de Reſtit. l.* 3. *c.* 2. *n.* 441.

35 Tenetur item Notarius inſtrumentum conſcribens, quod ad uſuras ſolvendas cogatur mutuatarius, quia concurrit ad cauſam damni, niſi ad petitionem hujus, ut ei ſubveniatur, ſcripſerit, quia beneficium potius præſtare cenſetur, quam injuriam inferre. Navarr. *d. c.* 2. *nn.* 420. *& ſeqq.*

34 Rectè quoque dicentur illi teneri tamquam cooperatores, qui penes uſurarium pecunias depoſuerunt, in finem eas mutuandi ſub lucro uſurarum: nam ſi alio fine, non tenebuntur, etiamſi eas expenderit illicitè uſurarius, quia non poſſunt videri concurrere, uſurario ex ſua malitia abutente pecunia depoſita, niſi quòd poſſit depoſitio videri dediſſe occaſionem peccandi, quæ in peccato quidem ponit deponentem, tamen citra reſtitutionem.

35 Quid de famulis dicendum? Reſpondendum. Certum eſſe, hos, ſi contractum uſurarium ineant, licet non ſuo, ſed dominorum nomine, teneri ad reſtitutionem, quòd damnum ſecutum concurſu cauſſent. Navar. *d. c.* 17 *n.* 267. ubi vult eos teneri principaliter etiam ante excuſſum dominum, quia non tamquam acceſſorii aut fideiuſſores intervenerint, ſed tamquam principales contrahentes. Videtur tamen probabilius, eos teneri, niſi in caſum, quo fœnerator aut non vult ſolvere, aut non poteſt, quod huius negotium principaliter agatur. Dubium eſt in caſu, quo famuli contractum non ineunt, ſed tantum recipiunt pignora, numerant pecunias, expenſas in rationes referunt. Navar. *d. loco num.* 166. vult tales & peccare, ſi ſciant pecuniam ſub uſura mutuari, & teneri reſtituere, quaſi ad iniquitatem uſurariam concurrentes. Cujus opinio rectè procedet, ſi famuli, aut pecuniæ collectores aliquo modo cogant mutuatarium ad perſolvendum mutuum cum uſuris, idque importunis verbis, exactionibus aut minis, nam huiuſmodi ponunt iniuſtam proximi læſionem. Si autem nullo modo cogant, ſed à mutuatario parato ſolvere recipiant pecuniam, pignus recipiant, non poſſunt videri iniuſtæ exactioni aut contractui cooperari, cum contractus & exactio per dominum ſint cauſſata. Quo modo & conſervans pecuniam exactam non poteſt videri efficax cauſa iniuſti damni, quia nudum tantùm exhibet miniſterium. Vide Azor. *Inſtit. Moral. p* 3 *lib* 5 *c.* 18. *q.* 9. Navarr. *de Reſtitut. d. c.* 2. *num.* 425. *& ſeqq.* Leſſ. *d. c.* 20. *nn.* 181. *& ſeqq.*

Dicta de reſtitutione omniaò obtinent in uſura reali, quando ſcilicet ſecundùm conventionem inter mutuantem & mutuatarium uſurarium lucrum eſt ſuperadditum. Eſt & uſura conventionalis, quando conventum quidem eſt de ſolvendo uſuras, non tamen illæ ſunt acceptæ: qua in re peccatum quidem commiſſum à mutuante, propter iniuſtum lucri appetitum, quia tamen de facto non læſus proximus, non poteſt eſſe reſtitutioni locus. 36

Quæritur autem, An ex mentali uſura recepta ſit noxium reſtitutioni? Reſpondendum. Mentalem uſuram hic non accipi pro peccato interiori, diſtincto ab omni actu exteriori, ſive pro pravo animo, quo intenditur quidem lucrum uſurarium, nullâ tamen exteriùs ſubſecutâ datione. Nam certum eſt, reſtituendum eſſe, ex manifeſta ratione, quòd ſola mala intentio, quæ eſt actus immanens, non poſſit ullum damnum inferre, ut ſola pœnitentia tale peccatum ſit expiandum: ſed mentalem uſuram in materia reſtitutionis accipiendam eſſe pro animo prævio, quem actus exterior, ſcilicet lucri ultra mutuum oblatio & acceptatio, eſt ſubſecutus. Quo caſu videtur mihi admodum probata ſententia Petri à Navar. *d. lib* 3. *c.* 2. *n.* 210. *& ſeqq.* diſtinguentis varios caſus. Primò, An exteriorque parte & dantis mutuum, & reddentis ſit ſana intentio, quòd & ſperetur & reddatur lucrum ex liberalitate. Secundò, An utriuſque intentio ſit prava, & dantis recipiendi quid ultra ſortem, quaſi ex debito, vi mutui, & mutua- 37

Digitized by Google

tuatarii, qui non alias ultra sortem reddat, quam quia putat alias sibi non fore consultum. III. An tantum ex parte mutuatarii sit prava intentio, qui non nisi & quasi ex debito reddit coacte ultra sortem, cum ex parte mutuantis sit animus recipiendi ex liberalitate. IV. Si corrupta sit intentio mutuantis, qui lucrum immediate vi mutui intendit, offerens autem sanâ & bonâ intentione, liberaliter scilicet lucrum dederit.

Primo casu nulla potest dici subesse usuraria labes, cum nec mutuanti adsit illicita intentio habendi alienum, invito domino, nec dans tam coacte dedetit, quàm liberali & grati animo; quo casu ut cessat furtum, ita & usura.

Secundo non potest negari contineri usuriam labem, cum utriusque intentio sit mala; & mutuantis, qui lucrum ex mutuo principaliter intendit, & turpiter, contra præceptum divinum, *Mutuum date, nihil inde sperantes*, & mutuatarii, qui dat involuntariè, non daturus, si aliter sibi consulere posset, quo in casu videtur loqui textus in *c. Consuluit* 10. *h. tit.*

Tertio casu, durante bonâ fide & intentione mutuantis, credentis liberaliter & gratuito sibi superadditum lucrum, nec peccabit ille, nec tenebitur ad restitutionem mutuatarii, cui placido ac prompto animo mutuum dedit: nam si morosè aut aversè, ratio esset, per quam posset præsumere, non superaddi lucrum gratiosè à mutuatario, sed coacte. Dico, durante bonâ fide, nam conscius postea contrariæ intentionis teneretur ad restitutionem lucri, eo modo, quo usucapiens, donec est in bona fide, recte possidet rem alienam. Ubi verò conscientia rei alienæ accessit, tenetur restituere. Non tenebitur tamen hoc in casu nisi quatenus factus locupletior: nam cum bona fide processerit, non tenebitur ex injusta acceptione, sed ex detentione rei, quam facit iniustam superveniens scientia invaliditatis tituli, ante quam non potest dici malè consumpsisse, qui tamquam Dominus abusus re, quam putabat suam, atque ita non tenetur de consumpta, *argum eorum, qua traduntur de bona fidei possessore* D. & C. *de Rei vindic. & Inst. de Rer. divis.* §. *Si quis à non Domino.*

Quarto casu fatendum est, peccatum esse mortale usuræ internæ, quod ponit voluntas habendi rem proximi via improba, juxta responsum in *c. fin. sup. de simonia.*

Controvertitur autem, An eo casu restitutio sit facienda à mutuante? R. Adfirmativam partem adstrui, Primò, per textum in *l.* 4. §. 7. *D. de Condict. ob turp caus.* qui habet, turpiter & sine titulo acceptum repeti posse, etiam si non turpiter sit datum, ut in casu proposito, cum causa ex parte accipientis sit illicita & usuraria ut nequeat accipiens retinere, quod accepit. Secundò, per text. in *l. si ego* 18. *in princ.* D. *de Reb. cred. l. in venditionib.* 9. D. *de Cont. empt. l. in omnibus* 55. & 57 D. *de Oblig in act.* in quibus dissensus in causa rei traditæ facit nihil valere quod actum est; ut, si putem mihi donari, quod mutuum datur, nec donationem nec mutuum esse ait I. C. *d l. si ego*, nec nummos accipientis fieri. Tertiò, per text. in d. *c. Consuluit* 10. *h t.* ubi intenti o sola, ut plus sorte recipiatur, cessante licet omni conventione, facit accipientem obnoxium restitutioni. Contraria tamen sententia, allatis non obstantibus, videtur probabilior scilicet accipientem non teneri isto in casu ad restitutionem ejus, quod liberaliter ultra datum est. Quam partem tenet Covar. *ad c. peccatum p. 2. in prin. n.* 4. qui tradit, pravam quidem intentionem facere accipientem Deo obligatum esse ad agendam pœnitentiam, non tamen obnoxium restitutioni. Ratio est, quod restituendi obligatio nascatur ex injusta læsione proximi, aut damno injustè illato; hic autem nulla læsio nullum damnum proximo, qui sponte & libere obtulit, potest dici illatum. Facit eodem *d. c. fin. de Simon.* in quo accepta per simoniam mentalem cessante pacto, non sunt restituenda, sed tantum placandus dicitur Deus. Cujus resolutionis non potest esse alia ratio, quàm quod aliter voluntarie pecuniam obtulerit, ut nulla ei possit dici facta injuria, quæ restitutioni aliquem reddat obnoxium. Facit denique, quod traditur de furte accipiente rem alienam à Domino, quem putat invitum, cum sit voluntarius, qualem non teneri actione furti, expressum *Instit. de Oblig. qua ex delicto nasc.* §. *sed et si credat. l inter omnes* 46. §. *per contrarium D. de Furt.* nec obligari ad restitutionem; siquidem nihil per in- 38

Digitized by Google

jurtiam poteſt videri detinere, qui rem alienam ex domini conſenſu obtinet, licet in animo ſit peccatum furti commiſſum. Vid. Azor. *p.3.lib.5.c.27.* Navar *d.c.2.n.117. & lib.2.c.2. num.388.*

Ad argumenta in contrarium allata dicendum. Primum non obſtare, cùm loquatur in caſu, quo acceptio eſt illicita in ſe, & in ipſa cauſa quæ turpis, non etiam quando tantum in opinione & intentione: ut in caſu propoſito, in quo non agitur de contractu, ſed de donatione, quam alter quidē ut talem acceptat, ſed minus liberalem, quæ res non poteſt infringere effectum. Non obſtant textus ſecundo loco adducti; quia loquuntur in caſu, quo traditio ſit ex cauſa, in qua proinde diſſenſus exiſtens inter dantem & accipientem, quorum uterque fingit ſibi diverſum titulum unus donationis, alter emptionis, impedit translationem dominii. Hoc autem in caſu recipiens ſcit, nullam ſubeſſe cauſſam debiti, aut non niſi iniquam & reprobatam jure naturali: ut licet recipiens lucrum ultra ſortem tamquam debitum, habeat tamen implicitum animum recipiendi gratuitò. Et quamvis, durante conſcientiâ erroneâ lucrum ſibi acceptum habentis tamquam debitum, & tamquam à coacto datum nomine mutui, peccet; nam erronea conſcientia obnoxium faceret peccato & reſtitutioni: ea tamen depoſita, mutato animo ex circumſtantiis, ceſſabit reſtitutionis obligatio etiam in conſcientiâ, cum ceſſet injuſtitia, tum exterior, quia mutuum accipiens non eſt in voluntarius; tum interior, quia mutuans habet voluntatem non capiendi ab invito, ſed gratis datum gratis accipit. In dubio animus colligi poteſt ex circumſtantiis, ex qualitate rei datæ, ex ſignis amicitiæ, ex jactura, vel lucro dantis. Ubi etiam advertendum an mutuans dederit aliqua ſigna animi appetentis lucrū, quæ potuiſſent incitare mutuatarium ad quid dandum non voluntarie. Ex aliis quoque ſignis idem eſt colligere viro prudenti. Non obſtat *d. cap. conſuluit*, quia loquitur in caſu dubio, an ultrà ſortem ſit quid liberaliter datum, an coactè, ut ait Covarr. *d. loco* imò. præſumendum non eſſe datum liberè (ſi indicia aliò non tradant) ei, qui aliàs non daturus erat mutuum, niſi lucrum eſſet conſecuturus. Unde præſumptio colligitur violenta, quod mutuatarius non dederit gratis, ſed cauſa mutui habendi, ideoque rectè dicat ab Pont. mutuantem eſſe efficaciter inducendum ad reſtituendum. Vide hac de re aliqua ſup. *de Simonia n* 118. ubi actum plenius de conciliatione *d. fin. ſed. & d.c.* 10. *h. t.*

Hæc de reſtitutione, quæ etiam locum habet in caſu, quo juravit mutuatarius ſe uſuras ſoluturum, ſecundùm *c.6 ſup. de Iurejur.* & nō repetiturum, neque enim facit juramentum mutuatarii tutum mutuantem in conſcientia, ſed tantum facit repelli jurantem, donec abſolutionem obtinuerit à juramento, ut ibi dictum eſt. Imò & ad relaxandum hujusmodi juramentum creditores cogi poſſe habet, *c.1. jup. d. tit. de Iurejur.* 39

Quod ſi acceptæ uſuræ ſint remiſſæ à mutuatario, quia eas ſolvit, nihil venit reſtituendum ab eo, cui ſunt ſolutæ, cùm in debitis & delictis, ſive civilibus ſive criminalibus quatenus privatim intereſt, liberum ſit creditoribus ſuum remittere: eſt enim cuilibet libetum arbitrium rerum ſuarum, *l. in re C. mandati*, niſi in caſibus, quibus jus remiſſioni reſiſtit, ut in caſu *c. ſtatutum* 11. *§ ſi quid autem de Reſcript. in* 6. *& c. 2. in fine de Conſtit. in* 6. Et facit quod in caſu præſenti ratio ceſſet reſtitutionis ſcilicet quod alienum invito domino obtineatur, cùm per remiſſionem, quod ultrà mutuum datum eſt, donec gratuitò, ut ceſſet dictum D. Auguſtini, *Non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum*, quia non cenſetur ablatum ita condonatum Covarr. *d l.n.5.* 40

Inquirendum reſtat, cui ſit facienda reſtitutio. Ubi certum eſt, illi faciendam eſſe, qui uſuras dedit, eſt enim illi faciendæ reſtitutio, cui fuit injuriosa ablatio. Ut aliqui minus rectè ſentiant, qui volunt ſufficere eas reſtitui pauperibus, quibus non fuit injuriosa. Si ille non ſuperſit, eius hæredibus facienda, aut creditoribus. Quòd ſi non inveniatur mutuatarius, nec eius hæres, ſufficiet in pauperes diſtribuere injuſtum lucrum, *c.6. h.t.* ut quatenus fieri poteſt conſulatur mutuatario. Ubi non eſt habenda ratio, ne egeat fœnerator, ne ex ſuo maleficio lucrum capter, & injuſtè alienum poſſideat. Excuſabit tamen eum à reſtituendo inopia, *d.c.6. h.t.* cùm ad impoſſibile nemo teneatur. 41

Na-

Digitized by Google

42 Notatur præterea uſuras exercens infamia *l. improbum 20. C. quib. ex cauſ. infam. irrog.* Sed quæritur, An ipſo jure? R. Non videri, per *d.l.* 20. in qua dicitur irroganda infamia, quod verbum videtur accidentale de ſententia ferenda, Gl. tamen in *d. l. 29.* illud accipit de ſententia lata, vultque ipſo jure irrogari infamiam; quam & alii ſequuntur, & communem dicit Covar. 3. *Var. c. 3 n. 2.* Quæ ſententia & jure Pontificio videtur probari, *c. inter 11. inf. de Exceſſib. Prælat.* in quo Pont. uſurarium vocat indiguam & vilem perſonam. Loquitur autem *d.l.* 20. de iis, qui illicitè exigunt uſuras.

43 Unde dubitari poſſet, An hodie illi notentur, qui intra præſcriptos jure Cæſareo limites eas exercent? R. Ita dicendum eſſe: nam quòd *d.l.* 20. tantum notentur exigentes illicitas, eſt, quod eo jure intra præſcriptos terminos *l. eos C. hoc t.* uſuræ licitæ exigebantur, ut non mereantur exigentes pœnam, qui legi ſe conformant. Verùm cum naturali & Canonico jure, quælibet uſuræ ſint improbatæ, dicendum, ad exercentem quascunque uſuras dictam pœnam extendi, non ex vi juris civilis, quia pœna non ſolet extendi, ſecundùm dicta in ſimili ſup. *de Conſang. n.* 29 ſed Canonici, *per d. c.* 11. ubi irritatur collatio facta uſurario tamquam vili & indignæ perſonæ, cui ad officia, beneficia, aliosque honores non eſt aditus, *c. Infamibus de R. I. in* 6. Covar. *d. loco n.* 3. Quod accipiendum de notoriis uſurariis, nam occulti infamia juris non afficiuntur, donec eorum crimen detegatur per ſententiam.

44 Præterea uſurarius manifeſtus, qualis eſt, qui publicè uſuras exerceat, aut in judicio confeſſus, aut condemnatus, ab altaris communione & Eccleſiaſtica ſepultura eſt removendus, *c. 3 & 5. h. t.* Cuius ratio eſt, quia conſtitutus in peccato mortali, quali non tam prodeſt communio & ſepultura Eccleſiaſtica, quàm obeſt, ſecundùm dicta ſup. *de Sepult.*

45 Habetur etiam inteſtabilis, ut teſtamentum non faciat eum eſſe ſui, per *c. quamquam eod. in* 6. niſi vel reſtituerit uſurarum nomine acceptum, vel juſſerit reſtitui de facto ſufficienti datâ cautione de reſtituendo, quatenus ferunt vires hæreditatis. Quod ita inductum, ut faciliùs uſurarii ad cor redeant. Peguerra *Deciſ. 31.*

Quid ſi teſtamentum fuerit factum, ante- 46
quam eſſet uſurarius? R. Rectiùs dici, teſtamentum prius everti, propter ſubſequentem inhabilitatem cum inquiratur, habilitas adſit & rempore teſtamenti facti & mortis. Covar. *d. c. 3. n. 9. verſ. undecimo.* Quo modo eam deeſſe facit omiſſa cautio; quam neceſſariò Canones requirunt, ad hoc, ut uſuræ reſtituantur, qui finis & hic obtinet; & quidem idoneam, qualis eſt, quæ fit per fidejuſſores vel pignora, hanc enim ſolam idoneam habent leges; *l. mandato 59. §. fin. D. mandati, Gl. communiter recepta in d. c. quamquam*, cum aliàs cautionis nomine etiam nuda promiſſio contineatur, *l. 3. C. de Verb. ſignif.*

Ubi quæritur, an ſufficiat teſtamentum ſa- 47
ctum cautio ſubſequatur? R. De jure vetius eſſe, teſtamentum non ſubſiſtere, nec ideo convaleſcere per ſubſequentem cautionem, tum *d. c. quamquam* aliter factum quàm ſatisfactione præmiſſa, aut idoneâ cautione, velit eſſe irritum; & ſecundùm juris regulam requiratur habilitas in teſtatore tempore facti teſtamenti, *l. 1. §. ſed ſi filius D. de Legat. 2.* non ſufficiat autem, ſi ſubſequatur, cum ab initio nullum tractu temporis non confirmetur, *l. 1. D. ad reg. Caton.* Contrarium tamen communius dicit receptum Covarr. *d. c. 3. in fine*, Ant. Gabriel. *Commun. Conclu. lib. 4. concl. 3.* propter ea quod ſatisfactum ſit conſtitutioni Canonis, ejusque fini, ut ſcilicet teſtituantur uſuræ quod iſto caſu fiet. Fatetur tamen de jure priorem ſententiam eſſe veriorem, & poſteriorem obtinere in Eccleſiaſtica ſepultura, etiam præſtita cautione per hæredes uſurarii quod ceſſet cauſa ob quam denegata eſt quatenus tamen defunctus eſt contritus, quia aliàs non prodeſſet ei terra ſacra.

Relicta itaque teſtamento tali non valent, ſive particularia, ſive univerſalia.

Quæritur autem, An & legata pia in eo re- 48
licta peti nequeant? R. Ita videri poſſe, ex eo, quòd cum teſtamenta hæc omninò irrita ſint nihil ex iis peti poſſe. Quò facit, quòd ut mox dicemus, nequidem oblationes à talibus Eccleſiæ recipere debeat, *c. quia 3. h. t.* Ita tenet Abbas in *rubr. de Teſtam.* Cenſet tamen Covarr. *d. loco*, æquius eſſe, legata pia præſtentur, modo ſolvendo ſit hæreditas iis, à quibus uſuræ exactæ; neque enim piæ

Digitized by Google

cauſæ favendum cum detrimento alieno, cum eleemoſyna de alieno non ſit juſta. Peguera *d. deciſ.* 31. *n* 9. Nec obſtat, quod *d. c. quamquam* generaliter diſponat, irrita eſſe talium teſtamenta; cum lex generaliter loquens reſtrictionem admittat, ſecundùm jura alia, quæ multum favoris attribuunt piæ cauſæ, ut licet teſtamenta aliàs non ſubſiſtant, cauſæ tamen pietatione ſuſtineantur.

49 Q. II. An relicta codicillis valeant? Reſpondendum Id poſſe, cum *d. c. quamquam* tantum loquatur de teſtamento, cuius conſtitutio cũ ſit pœnalis, videtur non extendenda, *c. Odia de R. I in* 6. Contra tamen dicendum; foret enim aliàs illuſoria teſtandi prohibitio, niſi prohibitus teſtati poſſet codicillis relinquere pro lubitu. Facit, quod codicillorum factio pendeat à licentia teſtandi; ut cui hæc eſt denegata, & illa denegata cenſeri debeat, *l.* 2. §. *pen. D. de Iure Codic. Gl. in d. cap. quamquam.* Quo caſu extendi rectè conſtitutionem pœnalem tradit Felin. *in c. Translatio num.* 11. *ſup. de Conſtitut.*

50 Q. III. An liceat illi donare mortis cauſa? Reſp. Hoc poſſe videri, cùm donet inter vivos bona non quæſita per labem uſurariam, uti dictum. *D. de Donat. num* 14. quod initium autem hæc donatio magis accedat tractatui, & ſic donationi inter vivos, quam ultimæ voluntati: ut *d. c. quamquam*, cum ſit pœnale, non tam debeat extendi, quàm ſuis terminis concludi. Communiter tamen contrarium receptum, cùm donatio talis habeat effectum legatorum, & poſſit, cã opinione admiſsã, fieri fraus *d. c. quamquam.* Covarr. *p.* 3. *Rubr. de Teſtam n.* 14. Jul. Clar. § *Donatio q.* 7. Peguera *d. deciſ.* 31. *n* 12.

51 Q. IV. An Judæi teneantur pœna *d. c. quamquam*? Rem eſſe controverſam, & poſſe videri non teneri, cùm ſint extra Eccleſiam, eiusque legibus non teneantur. Verumtamen non improbabile, eos quoque comprehendi, & ad obſervationem *d. c. quamquam* conſtringi, non quoad pœnas ſpirituales eo contentas quæ eos, cùm ſint extra Eccleſiam, ligare nequeunt, ſed quoad alias pœnas, quæ ratione politicâ ad legis naturalis obſervationem & tutelam conſtituuntur; quibus cùm omnes homines ligentur imò etiam Principes, quidni & Judæi, ſubjecti eatenus non tantum Principibus ſæculatibus, ſed & Eccleſiaſticis? Quibus conſequens eſt, teſtamenta Judæorum uſurariorum non aliàs valitura, quàm præſtita debita cautione de reſtituendis uſuris, quas perceperunt; cum ejusmodi præceptum Eccleſiæ ſpectet ad conſervationem legis naturalis, cui, ut ante dictum, contraria eſt uſurarum exactio. Covarr. *d. loco num.* 9

52 Nulla præterea oblatio à tali uſurario recipienda; recepta reſtituenda, ne videantur Clerici coopetari eius peccato. Oblationem à tali recipiens, aut corpus ejus ſepulturæ tradens, ſuſpenſionem hoc ipſo incurrit, à qua non niſi poſt ſatisfactionem ad arbitrium ſui Epiſcopi abſolvendus, *c* 3. *h. t.* Suſpendendus & Clericus ab officio & beneficio. Laicus excommunicandus, qui monitus ab uſurarum exercitio non deſiſtit, *c* 7. *h t.* Manifeſtis uſurariis locantes ædes, in tertis ſuis habitare permittentes cenſura à ſuis Prælatis notandi. Clerici majores, ut Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, ſuſpenſionem, minores excommunicationem incurrunt; collegium aut univerſitas interdicti ſententiam. Qui ſi menſe perdurent in tali ſtatu, ex tunc eorum tertæ interdicto ſubjacent, *cap.* 1. *eod. in* 6. Quod tamen tantum loquitur de alienigenis uſurariis admiſſis, ut non obtineat in indignis, cum pœnam contineat, quæ non extenditur. Ratio videtur eſſe in eo, quod plerumque gentes ſe deut huic improbo lucro exercendo, quibus abactis facilè erit indigenas corrigere. Exercere uſuras non eſſe peccatum adfetente pertinaciter tamquam hæreticos puniendos vult Clemens V. & contra eos tamquam diffamatos aut ſuſpectos de hæreſi procedi, *Clem.* 1. *h. t.*

Fuit in Italia ante aliquot annos inductus modus ſubveniendi pauperibus aut indigentibus, eorumque miſeriis ſublevandis, per mutuum collatis eum in finem à viris piis, ſive donatione inter vivos, ſive ultimâ voluntate, pecuniis, quem *Montem pietatis* indigitare placuit. Sunt autem iſtius Montis hæ conditiones, ut pauperibus mutuum detur ad certam ſummam, certum tempus, annum ſcilicet aut amplius, modico in ſingulos menſes contributo, & acceptis ab iis pignoribus idoneis, quæ niſi ſuant intra dictum tempus diſtra-

Digitized by Google

distrahantur,& quod ex pretio, sorte detractâ & Monti restituta, mensfrueque augmento superfluum dominis pignorum reddatur.

53 Quaintre controversia est, An iste Mons pietatis sit licitus,nec sapiat usuriatiam labem? Respondendum. Fuisse,qui labe usurariâ eum carere negarûr, hâc potissimùm ratione,quod quid accipiatur ultra sortem, nec salvari posse Pontificum decretis, quæ non prævalent juri naturali & divino, quo prohibitas esse usuras probatum est suprà *eod. num.* 14. Ut ne quidem in gratiam piæ causæ permitti dispensativè per Pontifices possint, *cap* 4. *h. t.* cùm non sit faciendum malum,ut inde eveniat bonum. Dicendum tamen, nihil istum Montem improbi continere, nihilque obstare, quo minus in Republ. sit admittendus, in commodum pauperum, sub dictis conditionibus. Nam quod in singulos menses quid ultrà sortem contribuatur, id exiguum est,& non tam exactum vi mutui, quàm ratione expensarum, quæ necessariæ sunt ad Montis conservationem & administrationem. Cujus ordinis sunt alimenta, stipendia eorum, quæ Monti præsunt & deserviunt; reparationes ædium ; in quibus Monis iste constitutus , aliique sumptus: qui si ex Montis summa essent submin istrandi, non posset ille subsistere. Ut quod ultrà sortem accipitur non possit dici usurarium cùm,secundum dicta superius, damni emergentis causa acceptum sit extra labem, modò ultra expensas necessarias Monti nihil accedat lucri. Non facit etiam,quòd pignora accipiantur,& distrahantur, si intra tempus non luantur ; nam hoc ideo, ne Mons exhauratur per defectum solutionis,& pluribus subveniri possit. Quibus attentis Leo X. Pont dictum Montem in Concilio Lateranensi approbavit, adfirmavitque eos licitos & sanctos esse, & per prædecessores suos ex certa scientia approbatos. Vid. Navarr. *in summa cap.* 17. *nu.* 217. *& de Usuris Notab.* 20. Molina *de Iust & Iure tract.* 2. *disp.* 325. Azor *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 8. *&* 9. Less *l.* 2. *c.* 20. *dub.* 23. *& plenius in Append. ad d. dub.* 23. *& alii.*

54 Unum restat inquirendum, An usuræ delictum sit fori Ecclesiastici tantùm,an verò mixti? Respondendum. Non deesse, qui merè Ecclesiastici fori esse velint, fundamento ex Glos. in *cap. fin* 8. *V. malefactores sup. de foro compet. & in c.* 1. *sup. de Off. ordin.* Quibus suffragi videtur textus in *cap* 1. 2. *&* 7. *h.* ubi laici usurarii dicuntur puniendi à judice Ecclesiastico,etiam vinculo excommunicationis constringendi. Facit pro iisdem, quòd in *Clem* 2. *de Iudic.* usurarum causa videatur computari inter Ecclesiasticas. Frequentior tamen opinio, probata tam juris civilis Interpretibus, quàm Canonici, habet,esse mixti fori, ut tam laicus cognoscere valeat de usura, sive agatur specie juris sive facti, quàm Ecclesiastici. Est & hæc opinio verior, quam inter alios probat Covarr. 3 *Var. c.* 3. Peguerra *d. decis* 31. *n.* 10. Canis. *de Usur. c.* 9. Et probatur, quia hoc usurarum crimen sapit furtum & rapinam, *can. si quis usuram XIV. q.* 4. Pro furto autem quin laicus adeatur non est dubium. Deinde etsi Ecclesia usuras prohibeat, non tamen & prohibet,quò minus laicus cognoscat & puniat : ut homicidium,furtum,adulterium & similia, etiam per Ecclesiam prohibita judex laicus rectè puniat. Nihil facit *d. Clem.* 2. nam ex ea non convincitur, quod tantùm spectet ad tribunal Ecclesiæ,cum Pont. ibi aliquot causas enumeret, in quibus velit de plano procedi & simpliciter,sine strepitu & figura judicii;quod non est sufficiens argumentum crimen illud pertinere ad forum Ecclesiæ. Nihil etiam facit, quòd jubeatur puniri excommunicatione, quæ est pœna Canonica, quam non infligit laicus; nam ea pœna non facit, quin à laico possit pœna alia constringi reus. Denique nihil facit, quod jure civili sint permissæ usuræ; quia jus civile hac in parte corrigitur per Canones, tamquam fovens peccatum. Ut judex laicus eas permittere nequeat, & permittens graves subeat pœnas, ut patet ex *Clem.* 1. *h. t.* qui proinde conformans se, ut debet, Canonibus rectè pœnam statu & usurariis, eamque rectè exigit ?

Unum hic singulare est, quòd,licet de domo rei non sint producenda instrumenta, sed actor ipse paratus debeat non venire ad judicium,compellendi tamen sint fœneratores,cũ de usuris agitur,exhibere suarum rationum codices, ex eo,quod contractus usurarii occultè, & dolosè ineantur,*d. Clem.* 1. *§.* 5. *pen.* Est & hoc singulare, quod usurarius rescripto de restituendis sibi usuris non utatur, nisi extortas restituerit, *c. quia frustra* 14. *h. t.*

Digitized by Google

TITULUS XX.

De Crimine falsi.

SUMMARIUM.

1. *Crimini hujus & adulteratæ monetæ rei tenentur ad damni restitutionem.*
2. *Adulterinâ pecuniâ utentem excusat bona fides & ignorantia.*
3. *Monetam adulteratam bonâ fide accipiens & peccet, eam in alium transferendo?*
4. *Pœna falsi an teneatur eadem monetam justam sine Principis auctoritate.*
5. *An radens monetam, pondere justo relicto?*
6. *An Principi liceat imponere valorem nummis ultra valorem materiæ?*
7. *Falsi crimen & pœna circa sententiam, rescripta, literas Apostolicas.*

1 GRave est crimen falsi dolo malo commissi, cum per hoc contingat & Deum & judicem & partem lædi, *c. 1. b 1.* Ut quocumque modo factum fuerit, quacumque in re, mensuris, monetæ adulteratione, partus suppositione, testimoniis, instrumentis, de quibus hic præcipuè agitur, ad damni dati restitutionem obliget. Quod omninò clarum est in adulteratione monetæ scienter facta, & exposita, cùm apertè justitiæ distributivæ repugnent damna inde consecuta, quam obligare ad restitutionem nemo sani cerebri dubitare debet. Quo modo res ea jure Canonico iniqua judicata, *cap. quanto sup. de Iureiur.* & rei excommunicationi hoc ipso subjiciuntur *Extravag. 1. hoc.* 11. & jure civili tam scripto communi, quàm singularum Provinciarum statutis interdicta adulteratio pecuniarum, earumque usus sub gravissimis pœnis, *l. 2. C. de Falsamon.* Jul. Clar. §. *Falsum.* * Excusabit tamen bona
2 fides & ignorantia utentem, adulterinâ pecuniâ; quamvis, ubi intellexit, teneatur ad restitutionem, cum ignorantia aut bona fides non excuset à damno injustè dato. Navar. in *Summa c. 17. n.* 167. Facit quòd *l. 1. D. de LL.* dicantur delicta committi per ignorantiam, & coerceri.

3 Ubi quæri posset, An qui bonâ fide monetam adulteratam accepit, eandem possit in alium citra peccatum transferre? R. Rem illam nihil excusare exponentem scienter monetam falsam, quam ignoranter accepit, cùm error suos teneat auctores, non etiam alteri debeat nocere, ut ait Navarr. *d. loco.* Quod & dicendum in aliis rebus, ut nemo possit rem valentem decem, emptam per imprudentiam 15. vendere etiam quindecim, quia res tanti non valet, & uti dictum, sua imprudentia non debet alteri nocere, ut servetur is indemnis. Per. à Navarra *de Restit. lib. 3. c. 1. n 312.*

Q. II. An & falsi dicendus teneri qui exce- 4
dit sine Principis auctoritate nummos, in debitâ tamen materiâ & pondere? Respondendum. Negativam suaderi posse; Primò, quod pecuniæ addit verus valor cum materia, nec illa addit damnificatio boni communis. Secundò, quod falsitas dicatur mutatio veri, cum dolo & jactura. Cessat autem hic jactura, ut & videatur cessare falsum & pœna. Dicendum tamen, & falsitatem esse talem, & tenuti pœnâ falsi ordinariâ, ex ratione, quod ad justam monetam non sufficiat materiæ bonitas, sed & publica forma aut signum. Deest autem hoc in casu publica forma, cum privata auctoritate sit causa, licet signum publicum appareat, cui non semper creditur, ut ait Gl. in *d. c. quanto V. Patris*, Nav. *d. loco num.* 319. Neque enim signum vel figura taliter qualiter impressa tribuit vires nummis, sed Reipub. auctoritas, *l. 1 D. de Contrab. empt.* quam talis sibi usurparet. Unde & Bart. *l. qui falsam D. h. t.* definit falsam monetam esse eam, quæ cusa ab eo, qui non habet auctoritatem publicam cudendi. Quo spectat decisio, *can. quod quidam l. q. 1.* ubi regale signum impositum non excusat cudentem & decisio *l. 2. C. de falsa mon.* ubi Imp. tantum in monetis suis cudendæ pecuniæ studium vult frequentari, non etiam privato arbitrio cujus vis relinqui. Si tamen sit justa materia & valor, non videtur subesse quæstio restitutionis, quia non læsit.

Q. III. An radens sive tondens mone- 5
tam, relicto tamen justo pondere? R. Ut falsarios puniri radentes & circumdentes nummos, aut etiam aquis quibusdam attenuantes. Verum hoc videri posset de attenuantibus aut radentibus justas monetas, ut debito valore sint leviores; nam si justo ponderi nihil detractum sit, nec ex parte materiæ aut formæ ulla sit

ſit falſitas, poſſet videri falſarius non eſſe, quamvis reo non ſit futurum id facinus impunitum.

5 Q. IV. An princeps plus æquo majorem imponens nummis ſuæ auctoritate cuſis valorem quàm materia exigit? R. Licitum eſſe Principi deducere moderatas expenſas, cum non teneatur monetam cudere ſuis expenſis: imò & ultrà expenſas poſſe eum pluris taxare animos cuſos ultrà valorem materiæ, moderatè tamen, cum pluris æſtimetur argentum in pecuniam redactam auctoritate Principis, quam unde. Magnum non videtur poſſe imponere ſine conſenſu populi, cuius damno res iſta cederet. Ad externos quod attinet, non eſt eorum, damnum inſpiciendum, ſiquidem non cogantur uti externâ pecuniâ, eamque recipere ultrà verum valorem. Quo modo receptum, ut aliena communitas pecuniis externis valorem imponat, ultrà quem nemo teneatur eas recipere, licet maiorem habeant impoſitum à Principe, qui eas cudi juſſit, qui nequit præcipere ultra ſuum territorium. Et hoc, ſi non falſificata moneta exponatur pro vera, eique valor juſtus, ac ſi materia eſſet vera imponatur, & pro tali ignoranti obtrudatur, licet alieno populo eam bonâ fide accipienti, neque enim talis Princeps erit extra noxam falſitatis, ſi non ita quoad externos, qui poſſunt non recipere, ſaltem quoad ſuos, ut ſatis indicat Pont. *in d. c. quamvis*. Quod contigit ab aliquot annis à noſtris Batavis, qui falſa moneta, referente ſpecimen monetæ Hiſpanicæ, deceperunt aliquot Indos, non tamen impunè. Hoc quoque tempore, quo hæc ſcribo, anno 1620. Junii die 16. Hagæ Comitis in Hollandia monetæ cuſor ob adulterinâ monetam pro vera obtruſam in ſubſidium Bohemorum deprehenſus & captus, qui ſe dicitur exprægaſſe, quod auctoritate publicâ, Præfectorum ſcilicet rei monetariæ, idipſum ſe egiſſe aſſereret. Hæc eſt fides & probitas eorum, quibus vera fides exoſa, fucata autem acceptata. Modo habeatur, quæritur, non quomodo.

7 Commiſſum falſum circa ſententiam facit eam non tranſire in rem judicatam, nec mandari executioni, *c. 2. h. t. l. 1. & 2. C. Si ex falſis inſtr.* Imò non habere ſententiæ vim & probatâ falſitate eam corruere, opinio eſt Cujacii, *ad d. tit. Cod.* Clericus falſi reus depoſitus in Monaſterium detruditur, *can. ſi Epiſcopus diſt. 50.* Laicus patitur pœnam L. Corn. de falſis, quæ & capitalis inflgi poteſt, ſi exigat magnitudo commiſſi, *l. ubi falſi 22. C. ad L. Corn. de falſ.* Falſans reſcripta ut graviùs delinquit, ita gravius punitur. Clericus reſcriptum Principis falſans degradatur, & characterem in ſignum maleficii impreſſo extra provinciam ejicitur, *c. 3. h. t.* Grave delictum eſt falſare literas Apoſtolicas; quod contingit ab earum ſincera veritate ſenſum immutando aut vero earum ſigillo ad falſas literas conſignandas utendo, aliove modo depravando, per raſuram aut inductionem, ſecundùm modos quos latè declarat Pont. in *c. licet 5. h. t.* Gravius delictum eſt fabricantium, id eſt animo confingentium literas falſas. Pœna tum falſantium tum fabricantium literas Apoſtolicas eſt excommunicatio ipſo jure inflicta, nò tantum quoad ipſos falſarios, qui per ſe, ſed & qui per alios falſitatem exercent, quæ pœna tangit & eorum fautores ac defenſores. Præterea Clerici falſarii deprehenſi omnibus beneficiis & officiis Eccleſiaſticis privati, degradatique judicem Eccleſiaſticum huachio ſæculari traduntur, ſecundùm legitimas ſanctiones puniendi; quæ pœna laicos falſi convictos tenet, *c ad falſarium 7. h. t.* Excuſat materiæ levitas, uti & quando non eſt immutatus ſenſus litterarum, cum gravitas huius delicti non conſiſtat in atramento & litteris, ſed in ſenſu, quo integro permanente nihil poteſt videri peccatum. Minus delictum eſt utentiſi literis falſis ſub nomine Pont. unde & minor pœna, ut appareat ex fine *d. c. 7.* clerici officiis & beneficiis ſunt privandi; laici verò excommunicandi, donec ſatisfecerint, niſi ex ſuſet ignorantia aut negligentia, *d. c. 7. in fine.* ſi tamen ubi falſas cognoverint, iis non ſint uſi, *c. fin. h. t.* Impetrans literas falſas ſubreptitiè caret earum commodo, ut dictum ſup. *de Reſcript.* & pœnæ, de qua proximè, eſt obnoxius, *d. c. 7. in fine.* Litteras falſas penes ſe ſcientes habens, ſi intra viginti dies non deſtruxerit, aut reſignaverit, excommunicationem incurrit, cuius abſolutio Pontifici reſervata; etiamſi iis nec uſus fuerit, nec uti valuerit, quia prohibita abſolutè earum retentio, *c. 4. §. 1. h. t.* Ut autem falſitas evitetur, non niſi è manibus

Pont.

Pont. autab eo deputati, accipienda sunt rescripta in persona ab impetrante, sub pœna excommunicationis in laicis : suspensionis in Clericis nisi excuset dignitas, *d.c.* 4. Quæ pœna cessat hodie, cum passim per Nuntios impetrentur rescripta, Papa sciente & tolerante, *Gl ad d.c.4. v. sub.accent.* Certum est, damnum datum per litterarum falsationem refundendum esse à reo, secundùm dicta.

TITULUS XXI.

De Sortilegiis.

SUMMARIUM.

1. *Sortes quid, & quotuplices.*
2. *Divisoria ex se licita.*
3. *Damnata tamen in electionibus ad dignitates Ecclesiasticas & officia.*
4. *Electi paria suffragia an sorte dirimi possint?*
5. *Electio per sortes facta an ipso jure nulla?*
6. *Lites super beneficiis an rectè sortibus sopiantur.*
7. *Sortes licita in electionibus ad munia civilia.*
8. *Sortes consultatoria cur & quatenus damnata.*
9. *Divinatoria omninò illicita & damnata.*
10. *Pœna hujusmodi sortilegii.*
11. *Magia quid, alia naturalis, alia superstitiosa.*
12. *Superstitiosa efficax.* I. *Ars effectrix scientia.*
13. II. *Ars effectrix sanitatum.*
14. III. *Ars effectrix maleficii.*
15. *Pœna maleficiorum ultimum supplicium.*
16. *Qua & eos manet, qua unguento quodam delibuti deferuntur per aera ad tripudia.*
17. *Pœna item maleficorum est ignis.*
18. *Iure Canonico an tales excommunicati ipso jure.*
19. *Libri artis magicæ prohibiti.*

QUia falsitatis quamdam speciem habent sortes, ideo de his proximè subjicitur. Quæ tamen non possunt generaliter tamquà superstitiosæ & prohibitæ condemnari, cum & in lege veteri inveniatur earum usus, quia ministeria sacerdotalia sorte distribuebantur *Lucæ* 1 & in Lege gratiæ, quia Matthias sorte electus est, *Act.* 1.

Significationominis varia est, magis tamen communis, & huic loco accommodata est ea, quâ capitur pro fortuito casu ad aliquid faciendum, secundùm ejus eventum, velad occultum quid cognoscendum seu revelandum. 1

Triplicem sortium ponunt speciem, scilicet alias *Divisorias*, quæ significant simplicem fortunæ casum, quo inquiritur, vi pacti aut conventionis præviæ, quid cuique sit attribuendum aut adsignandum, sive agatur de patrimonio, sive de honore, aliave re; cujusmodi pactio incladit voluntatem quasi conditionatam, si hoc ita fiat aut eveniat, quæ transit in absolutam, impletâ conditione. Habet locum in lusibus, divisionibus, electionibus. Alias *Consultatorias*, quibus inquiritur, quid sit agendum tamquam bonum utile, tutum, vel è contra, sub ratione consilii. Alias denique *Divinatorias*, quibus inquiritur cognitio futurorum. Quæ duæ species generali nomine possunt dici & consultoriæ & divinatoriæ; fiquidem omnis inquisitio occulti est quædam consultatio, & omnis prædictio ac præcognitio illius potest dici divinatio: propriè tamen his tacitè vel expressè consulitur Dæmon, istis verò Deus, Molin. *ad consuet. Paris.* §. 13. *Gl* 1. *nu.*13 & 14. Suar. *de Statu Relig. tomo* 1. *tract. de Superstit. c.* 12. *num.* 2 Sanchez *in Decal. lib.*2. *c.*38. *num.* 56. Del Rio *de Magia lib.* 4. *cap.* 5 *q.* 5. *sect.* 2. §. *Decimum.*

Divisoriæ nec de se malæ sunt, utpotè nihil continentis superstitionis, cum nec ordinentur ad rei incertæ cognitionem, nec contineant aliquam invocationem dæmonis, neque prohibitæ generaliter de jure, cum nulla lex civilis aut Canonica talis detur, imò jus civile in variis casibus approbet, ut in *l. Sed cum ambo.* 14. D. *de Iudic. l.*3 *C commun. de Legat.* §. *Optionis inst. de Legat.* ad tollendas controversias ex mutuo consensu partium, quæ possunt privatam legem neutri parti injuriosam statuere: ut jus, quod dividi aliter nequit, nec omnibus applicari, per æqualem sortium incertitudinem terminetur. Jus Canonicum improbasse leges in similibus casibus nullibi invenitur. Quo spectat, quod 2

Digitized by Google

quod terræ per sortes sint distributæ, *Numer.* 33.

3 In electionibus tamen ad dignitates Ecclesiasticas & officia sortium usum damnat Pont. absolutè, & sine restrictione *c. fin. h. t.* Adeò ut etiam in eligendis compromissariis ad faciendam electionem sortes improbentur, *d. c fi.* Ratio est, quod quæ intellectu & rationis delectu fieri debent, casui & fortunæ non sint subjicienda, ne contingat eligi indignum, aut minus habilem. Quæ ratio etiam obtinet in compromissariis eligendis, quia provisio Ecclesiæ mediatè reducitur in sortem, & posset fieri electos taliter compromissarios non ineptos ad illud munus. Vid. Suarez *d. c.* 12. *num.* 5.

4 Quid si duo electi habeant paria suffragia, an sorte possit dirimi quæstio? R. Posse videri cessare periculum, de quo paulò superius, cum uterque judicetur sufficienter idoneus, & non mittatur sors super electione simpliciter, sed ut illa facta effectum habeat in altero electorum. Ut ex natura rei & per se possit videri sors non illicita, præcipuè ubi aliud remedium deest. Nihilominus ex vi juris communis verius est, divisionem isto in casu per sortem non esse licitam, cum in universum & sine limitatione prohibeatur sortium usus in electionibus, *d. c. fin.* omnisque electio aliter facta quam per habentes jus eligendi, aut per compromissarios sit reprobata, *c. quia propter* 42. *sup. de elect.* Deinde superest aliud remedium, ut nimirum ad compromissarios negotium referatur terminandum. Possunt & per superiorem compelli ad concordiam, cui si non pareant intra tempus præstitutum, devolvetur electio ad superiorem, *Gl. in c. duobus de Rescript. in 6.* Felin. *in c. 5. de Rescript.* Suar. *d. loco n.* 6. 7. & 8.

5 Q. II. An electio per sortes celebrata ipso jure sit nulla? R. Posse videri, non esse nullam eum *d. c. fin.* dicat quidem illam reprehensione dignam, non tamen tam innovet quàm confirmet, ut videatur supponere validam. Dicendum tamen, esse nullam, cum contineat vitium in forma præscripta *d. c. quia propter* 42. quod factam, non servata forma ibi præscripta, vult esse irritam. Nec facit, quòd in *d. c. fin.* Pont. confirmet electionem; quia electio, de qua ibi, non continet vitium in forma præscripta *d. c.* 42. cum secundùm ejus formam electio sit facta, per scilicet compromissarios, licet in eo errarum sit, quod in compromissariis eligendis sors intervenerit; qui modus, cum non rejiciatur *d. c.* 42. non ponit vitium in forma. Et licet potuerit irritari, non tamen irrita dici potest, quia in *d. c. fin.* non ponitur ullum verbum irritans, ut ex gratia Pontificis sit confirmata, *Gl. sf. ibi* Suarez *ubi sup. num.* 9. & 10.

6 Q. III. An liceat uti sortibus in terminandis litibus super beneficiis? R. Lites super rebus profanis & civilibus ita rectè sopiri, cum recedere pacto à lite nihil superstitiosi contineat, aut improbi. Abbas *d. c. fin. n.* 3. Super beneficiis neutiquam licere, eò quòd verè compleatur electio alterius per sortes, & detur vitiosus ingressus, contra text. *c.* 1. *d. R. I. in 6.* Posset enim fieri, ut hâc viâ beneficium obtineret quis sine titulo, quem non potest alter alteri dare. Ut sufficienter hæc ratio dicenda sit impedire sortium usum, etiamsi in *d. c. fin.* tantùm improbetur sortium usus in electionib. quod quia odiosum, restringendum ad proprietatem verborum cum sufficiat ex alio capite colligi prohibitionem istius usus. Et hoc si species eiusmodi compositionem privatâ litigantium auctoritate initam, quia non potest tollere vitium ingressûs partium consensus, nam publicâ auctoritate caveatur periculum vitiosi ingressus. Quo facit, quòd partes inter se super lite in beneficialibus non rectè transigant, *c. fin. sup. de pact.* in manibus tamen judicis eiusque auctoritate admittatur compositio, juxta quam sententia prolata tenebit, *c. nisi sup. de Praben. ubi* Abbas, per quã cui adiudicatum erit beneficium, verè illud consequetur ex titulo sufficienti. Ut idem dicendum sit in pacto sortium, judice approbante inito, quod quasi est materiale, totâ ratione consistente in auctoritate judicis, purgantis vitiosum ingressum per titulum sufficientem. Plura de hac quæstione Suarez *d. loco nu.* 11. & *seqq.*

Q. IV. An sortes sint extra reprehensionem in electionibus ad munia civilia? R. Ita rectè 7
dici, & usum esse frequentem, civiles administrationes sorte committi; non obstante dispositione Canonicâ, quæ licet absolutè loquatur in electionibus, rectè tamen restrin-

Digitized by Google

gitur ad ſuam materiam. Ut, quatenus non prohibitum uti ſortibus in diſtributione talium munerum, non ſit uſus eius improbandus, nec dicendus ſuperſtitioſus, licet poſſit in caſu aliquo eſſe iniquus, & peccare contra juſtitiam diſtributivam, quod poſſet cadere electio ſuper indignum, cui malo occurretur, ſi tantum admittatur uſus ſortium inter eos, qui ita ſunt digni, ut vix poſſit inter eos exceſſus manifeſtus judicari. Sic illum non ita improbat Abbas in *d. c. fin. n.* 3. quamvis putet melius abſtinendum eſſe. Vid Suarez *d. c.* 12. *num.* 15.

8. Diviſoriæ itaque ſortes ex ſe ſunt licitæ, niſi quatenus in quibusdam caſibus prohibitæ, juxta, modò dicta; poſſent tamen vitiari extrinſecus, ſecundùm adjunctas circumſtantias: ut quia continent injuſtitiam aut irreverentiam, aut etiam habent pactum tacitum vel expreſſum cum dæmone, qua de re Suarez *d. c.* 12. *n.* 16. *& ſeqq.*

Conſultoriarum ſortium uſus, ad inquirendum divinum conſilium in agendo aut cavendo, quæ obſcura ſunt, minus eſt probatus; eo quòd vanitatem contineat, & aliquam Dei tentationem, quaſi alligaretur ſortibus, & per eas deberet manifeſtare ſuam voluntatem quæ potius petenda eſt ex doctrina Eccleſiæ, & Sanctorum, virorumque prudentum conſilio. Quomodo peccat mortaliter ſortibus iſtis fidem habens; unde & hæc ſpecies per Canones eſt damnata, eiusque uſus ſub anathemate prohibitus, *can. Sortes paſſim ibi XXVI. q. 5.* Nec eſt, quod quis objiciat, Matthiam prius conſulto per ſortes Deo ad Apoſtolatum fuiſſe vocatum; eum hoc ſit factum, cœtu fratrum collecto, & precibus ad Deum fuſis, *can. Non exemplo XXVI. q. 1.* non ſine directione divina, ut pleriq; volunt, ut inde non ſit ſumenda regula, nec ad exemplum ea retrahenda, *c. Non ſtatim XXVI. q. 2.* Poſſet tamen & uſus earum eſſe honeſtus, & bonus, ſi debito fiant modo, id eſt propter honeſtum & gravem finem, exigente neceſſitate, & debita cum reverentia, & non ſine ſpeciali inſtinctu, *d. can. Non exemplo*, Suarez *latè d. c.* 12. *n.* 18. *& ſeqq.*

9. Divinatoriarum exercitium illicitum eſt, quia plenum ſuperſtitionis & temeritatis, continens explicitè vel implicitè pactum cum dæmone, ſive pro cognoſcendo præterito, ſive futuro, atque ita omninò damnatum, *cap. 1. h. 1. Cauſ.* 26. *q.* 2. *&* 5. Cuiusmodi ſortilegia tanto ſunt execrabiliora & periculoſiora, quanto ſanctius vel religioſius ſervari videtur, & quanto plura miſcentur bona, de ſe ſancta & honeſta. Nec eſt, quod quis objiciat effectus ea ſæpius ſortiri; quia non ideo minus ſuſpecta & fugienda, cùm à Dei ordinatione non dependeant, qui huiusmodi ſortes non ordinavit ad præſagienda futura. Cœlo quid tale adſcribere, eſſet fato ſubjicere noſtras actiones. Deinde quod interdum eveniant, quæ ex ſortibus iſtis prædicta ſunt, aut effectum conſequantur, eſt tantùm ex permiſſu Dei, ut qui ſimilia audiunt, & vident, probentur, & appareat, quâ ſint fide & cognitione erga verum Deum, *can. fin. in fine XXVI. q. 5.* Ad hoc genus ſpectat omnis divinatio ad inquirendā occultam veritatem, per modum, qui non habet fundamentum in Deo, eiusque providentia, ſive explicitum ſit pactum, ſive implicitum, veluti oracula Apollinis Delphici & ſimilia. Jovis Hammonis & alia, Necromantia, Hydromantia, obſervationes ſtellarum, ſomniorum, auguria ſive auſpicia, extiſpicia, Aſtrologia illicita, quippe aliquis prædicit exaſtris tamquam certo eventurum, Chiromantia, Phyſiognomiaq; ſcilicet quæ vana eſt (nā Phyſica Phyſiognomiæ pars eſt licita) divinatio ſumpta ex cribro; unde adagium, Cribro divinare, clave, aſini capite, excuſſo oculo furi, de quibus Del Rio latè *lib. 4. c. 2. q. 5. & ſeqq.* & ſimilia alia, ex vanis ſignis ſumpta, & inutilibus, quæ nec naturâ ſuâ, quia non eſt cauſa nec effectus illius rei, cuius cognitio inquiritur, neque eum illa habet connexionem naturalem in aliqua cauſa nec etiam ex legitima impoſitione, quia nec à Deo data eſt nec ab hominibus cum fundamento dare potuit: ut neceſſe ſit, vel à dæmone manavetit, vel ab illo tacitè exſpectetur, qui ſe ingerit ad deſciendum hominem; qui vel hoc ſolo peccat, quòd periculum amet, cui moraliter ſe exponit, ut in eo pereat. Ita ferè Suarez *d. cap. 12. num.* 27.

Unde hoc genus ſacrilegii prohibitum eſt 10
per Canones, ſub pœna excommunicationis. *can. non liceat, & can. Sortes XXVI. q. 5.* Conſulēs præterea huiusmodi profeſſores, Clericus ab-

hoc-

honore dignitatis suspensus, beneficiis privatus, in Monasterio etiam luit, nisi eum simplicitas & bonus zelus excuset, *can si quis Episcopus* XXVI. *q.* 5. Laicus ab Ecclesiæ communione pelli debet, *can si quis Clericum d. q.* 5. Monitus perseverans castigandus verberibus nisi liber sit, qui carcere detinendus, ut hâc castigatione ad mentis redeat sanitatem, *can. contra ibid.* Clericus quâdam simplicitate ex astrorum aspectu veritatem facti occulti inquirens, ad annum aut amplius judicis arbitrio suspenditur, pro facti qualitate, ab altaris ministerio, *c.* 2. *h. t.* Quod si conjuncta fuerit hæresis sortilegio, ut quando attribuitur dæmoni, quod est solius Dei, qua de re videndus Grillandus *de Sortil. q.* 10. & Del Rio *de Magia lib.* 5. *sect.* 15.) tamquam hæreticus venit puniendus reus.

11 Divinationi conjuncta est Magia, imò sub ea largè comprehenditur, cum in Scriptura arioli, divini, augures, incantatores Magi appellentur. Habet utraque eamdem originem, eiusdemque dæmonis innititur societati: strictè tamen sumptum hoc nomen distinguitur à divinatione, quæ ordinatur ad agnoscendum futura & occulta, cum Magia ordinetur ad operandum quid non virtute Dei, sed dæmonis. Est autem hoc nomen sapientiæ, attributum iis, qui quid præscire possent, aut supra captum hominum operari. Duplex est, una naturalis, altera superstitiosa. Illa per se non est mala, cum sola cognitione & industria naturali nitatur. Cavendum tamen curiosis, cum sit periculosa, & propinqua superstitiosæ, quæ mala est; & describitur esse facultas seu ars, quâ vi pacti cum dæmonibus initi mirâ & communem hominum captum superantiâ efficiuntur; sive ars faciendi aliquid virtute dæmonis, sive hominibus sit proficuum, sive nocivum Vid. Suar. *de Superstit. c.* 14. *n.* 2. 3. & 4. Less. *de Just. & Jure lib.* 3. *c.* 44. *dub.* 1.

Effectus hujus ad tria capita referuntur, 12 scil. Primò, ad artem effectricem scientiæ vel cognitionis, quæ per ordinarium quidem studium haberi posset, extraordinario & præternaturali modo non à Deo, sed à dæmone infunditur pacto prævio. Ad quam rectè retuleris artem, quam vocant Notoriam, quæ ad obtinendam scientiam utitur vanis observantiis jejunii, orationibus ad Deum, figurarum inspectionibus, aliisque, non ut causis, sed ut signis, supervacuis, per huiusmodi promittens subitam extraordinariam scientiam, non sine pacto implicito cum dæmone. Ut eiusmodi ars meritò Christianis sit vitanda, neque enim talis scientia exspectatur à Deo, cùm exspectetur per infusionem ex vanis observationibus, ignotis verbis, jejuniis, orationibus, tamquam causis, quibus Deus istam vim attribuisse nusquam legitur. Ut ita operatus convincatur à dæmone eiusmodi scientiam consequi velle, non citra idololatriæ superstitionem, siquidem illi attribuit virtutem soli Deo competentem. D. Thom. 2. 2. *q.* 69. *art.* 1. Suar. *d. loco c.* 15. *n.* 4. & *seqq.*

Secundò, ad artem effectricem sanitatum, 13 sive circa corpora humana, sive animalia, arbores, & similia, non per modos naturales, quibus naturalis vis adest sanandi, sed per verba ignota, characteres, signa, imò & verba sancta, cruces, reliquias Sanctorum, cereas etiam imagines, scedulas, quibus ignota nomina & characteres continentur, sacra etiam verba commiscentur. Quæ & similia adhibentur ut signa, ex quibus effectus producatur, qui cum non sit talibus naturalis, nec supernaturalis, utpotè non attributus, cùm sapiant potiùs vanitatem, quàm pietatem, à dæmone istum effectum exspectari & procurari dicas necesse est. Sic appendere collo scedulas, quibus charecteres & ignota nomina descripta sunt, aut signa, etiam sacra verba commixta, aut eas cuti infigere, secumve gestare, ad effectum, ut ab adversis immunis sis, ab igne non lædaris, vulnerari omninò nequeas, aut saltem non certo armorum genere, quis diábolicum non judicaverit; cum talibus non adsit causa naturalis ad effectum istum producendum? Et licet sanctum & religiosum sit, initium Evangelii S. Joannis, aut reliquias collo suspensas habere, bonâ fide sperando protectionem divinam, certò tamen, & infallibiliter illam sperare, quasi Deus eiusmodi effectum illis promisisset, non caret tentatione Dei, nec superstitione vacuum, ideoque illicitum, præcipuè si vana adhibeantur. Hinc phylacteriis uti prohibitû sub anathemate, *can* 1. & 4. XXVI *q.* 5. ubi in *can. sin* post alia ad Magiâ spectantia enumerata, subjicitur: *Ad hæc pertinet ligatura execrabilium remediorum, quæ vel nè commendat Medi-*

eorum seu in præcantationibus, seu in characteribus ſuſpendendis aeq; ligandis; in quibus omnibus ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & Angelorum malorum exorta. Vnde hæc cuncta vitanda ſunt Chriſtiano & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Hinc patet, quid dicendū de uſu ligandi ſtramina circa arbores, ut libereris à febribus: quis enim non dicet eum eſſe ſuperſtitioſum & damnandum. Quid inter ſtramen antipathiæ eſſe poteſt, ut hoc ligatum citea arborem febres ceſſare faciat? Idem judicandum de verbis, quibus utitur vulgus, ut mulieres gravidæ facilius à partu liberentur, & de aliis ſimilibus nugis, nec ex ſe naturalem aliquam vim habentibus, nec ſupernaturalem à Deo attributam. Ut non poſſis non fatēri ab Angelo malo eiusmodi effectum procurari, ideoque talia vitanda homini Chriſtiano. Vide plura de hac re apud Suarez *d.c.15.n.8. & ſeqq.* Del-Rio *lib.1. c.4. per tot.*

14 Tertiò, ad artem eſſectricem maleficii; unde Malefici dicuntur hâc arte utentes, & vulgari vocabulo Magi, à ſcientia. Sunt hac in re evidentiora ſigna pacti cum dæmone initi, quod tota hæc actio ad deceptiones, imputitates, iniurias ordinetur, præſeferens vanitatem, irreligioſitatem, idololatriam, adiutorium diabolicum. Diaboli enim ope per ſuſurros incantationes, diras, devotiones, cereas imagines fixas, cineres ſparſos, attactu, halitu, varia moliuntur in hominum perniciem malefici, eos enecantes, cruciatibus doloribuſque adfligentes animalia pendentes, elementa turbantes tempeſtates, ventos, imbres, grandines, ſiccitatem, tonitrua procūrantes, meſſem deſtruentes, ad impudicas libidines ſtimulantes, aliaque ſimilia, *l.4. ſ.6. C. de Malef. & Mathem.*

15 Digniſſimum hominum hoc genus morte duriſſima qui neget, niſi ex complicibus, neſcio an ſani ſit cerebri: Ut recté Imp. *d.l.5.* ultimo ſupplicio maleficos jubeat adfici; diſcipulos etiam puniri velit, *l. pen. C.d.tit.* conſulentes deportari, *l.3. C.eod.* pœnam quoque mereri dicat maleficii reos non deferentes, *l. fin. C. eod.* Imò optimæ mentis judiciique ſunt dicendi, qui ad pœnam capitalem ſufficere judicant, quod cum dæmone pactum quis inierit, eique adhæreat. Deo ſuo deſerto, juxta illud Exodi, *Maleficos non patieris vivere*, etiamſi non tam noceant, quàm proſint & proficiant hominibus, avertendo ab iis mala. Non obſtante, *d.l.4.* quæ tantum eos vult puniri, qui ſcientiā ſuā magicā abutuntur in hominum perniciem, non etiam qui proſunt; nam diſpoſitio iſta ſapit paganiſmum, graviſſimeque reprehenſa à Leone Nov. 65. qui & hos puniri præcipit. Niſi dicamus dictam diſpoſitionem non tā approbare facta magica, quæ ſunt profiicua, quàm non punire, quod nec ſint contra juſtitiam, nec publicam quietem turbent.

Ut recté etiam eos puniendos dixeris, qui 16
ex pacto cum dæmone, uncti quodam unguento, per aera volitant, & diverſa loca brevi ſpatio transcurrunt, & ad ſtipudia, aliaque loca deferuntur corporaliter, ut habere communem opinionem teſtatur Grilland. *De ſortil q. 7.n.7.* Del Rio *lib.2. q.10. & lib. 5.ſect.16.n. 4. & 5.* qui dicit eam rem & confirmatam ipſorum magorum & magarum atteſtationibus & confeſſionibus, experientiāque omnium populorum & ſæculorum, ut id negare nihil aliud ſit quàm inſanire. Ab aliquibus tamen, qui aliter ſentire videntur, obtruditur *can. Epiſcopi 22. XXVI. q.5.* Et videtur faceſſere negotium, cum ibi judicetur, meras eſſe illuſiones dæmonum & phantaſmata, dum ſeductæ mulieres credunt cum Diana ſequitate ſuper beſtiis, & intempeſtæ noctis ſilentio multa terrarum ſpatia pertranſire. Verūm dicendum Primò, iſtum Canonem eſſe dubiæ fidei & incertæ auctoritatis, quod in Concilio, ex quo citatur, non inveniatur; traditione tamen antiquā receptum, tamquam ſi eſſet Conc. Ancyrani. Secundò itaque dicendum in iſto Canone non eſſe ſermonem de veris ſagis & maleficis, de quibus hic tractamus, ſed de mulieribus quibuſdam, quæ credebant aliquam Deam eſſe Dianam, illi veram poteſtatem attribuentes, cuius virtute per aera ferrentur, & ad illius obſequium vocarentur. Idem de Horodiade ſentientes pergravem errorem, quo imbutæ & alias imbuebant, qui cum ſit contra fidem, ibidem damnatur. Ita Suar. *c.16.n.26.* Del-Rio *d.ſect.16. circa fin.* Leſſ. *lib.2. c.44.n.17.* Ut non poſſit *d. Canon.* pro iis facere, qui realiter iſtam translationem corporum negant fieri, & ideo ſagas maleficas puniri nolunt, ſed dimittunt contra ſacram Scripturam

quæ

Digitized by Google

quæ vult maleficos occidi. Quamvis non sit negandum, non rarò illudi istis mulierculis per dæmonem, dum putant se per aera ferri, cum quietæ in cubili jaceant, ut docuit aliquando experientia; cùm & è contra per aera ferri habeat quoque experientia, & ea vis dæmoni adsit, ut videre est ex Christi exemplo, qui à diabolo statutus super pinnaculum templi, & adsumptus in montem excelsum, Matth. 5.

17 Ut ut sit, dignissimus morte, quisquis Deo suo relicto, hâc arte imbutus, etiamsi hominē nullum occiderit, secundùm Legem divinam Exodi *c.* 22. *Maleficos non patieris vivere*: & Lev. 20. *Vir sive mulier, in quibus Pythonicus sive divinatorius fuerit spiritus, morte morianur.* Ignis pœnâ arusticibus proposita, *l.* 3. *C. de Malef.* consuetudine extensâ ad omnes maleficos magos, sortiarios, lamias, ita dictas, quod pueris necem adferant, unde & dicuntur striges. De cujus justitia nemo dubitare debet, quòd sit conjuncta hæresis aut apostasia; procurentur per tales & cædes, & gravissima damna; & ut nihil sit ejusmodi, satis tamen criminis est, pactum cum dæmone iniisse.

18 Jure Canonico volunt aliqui excommunicari hoc ipso tales, per text. *in can si quis* XXVI. *q.* 1. qui habet: *Si quis ariolos, aruspices, aut incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit, anathema sit.* Alii tamen Canones habent tantùm excommunicationem esse ferendam, *can. si quis 9. & can. Auguriis* XXVI. *q.* 5. Posset dici, *Anathema sit*, idem esse, ac si dictū esset, *anathematizentur*: est enim verbum, *Sit*, futuri temporis, & ut foret dubium, tamen in mitiorem partem accipiendum, propter alios textus, & quia de pœna agit. Navarr. in *Summa c.* 27. *n.* 12. Suar. *de Superstit. c.* 19. *n.* 4. Sanch. *in Decal. lib.* 2. *c.* 39. *n.* 90. Nisi dicamus fuisse olim excommunicationem latæ sententiæ, sed consuetudine non receptam, si non sit conjuncta hæresis, quam non semper esse conjunctam patet ex *c. Accusatus* §. *Sanè de Haret. in* 6. ubi Pont. præcipit Inquisitoribus, nec se eum divinatoribus & sortilegis intromittant, nisi hæresin saperent manifestè; ut supponat, non semper hæresin sapere. Suar. *d. loco n.* 7.

19 Tenentur præterea ad restitutionem damnorum, quæ præstigiis suis causarunt aliis, ex generali regula, *c. Pecatum de R. I. in* 6. Denique superstitio ista tum artis divinandi tum magicæ ut magicis deprimatur & eradicetur, libri omnes de ea agentes sunt prohibiti, ut nec legi nec haberi possint, sed corrumpendi sint, *l.* 4. §. 1. *D. Fam. ercisc.* Olim fuit & Ethnicis cura huiusmodi libros inquirere, inventos comburere, eos, penes quos inventi, punire; honestiores deportatione, vilioris capitis pœna. Paul. 5. *Sent. tit.* 23. Constat etiam ex Actis Apostolorum *c.* 19. in principio nascentis Ecclesiæ, eos, qui fuissent curiosa sectati contulisse libros huiusmodi, qui erant magni pretii, eosque combussisse. Sed & in Indice librorum prohibitorum editio ex jussu Concilii Trid. Reg. IX. libri omnes & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Chiromantiæ prorsus rejiciuntur.

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

SUMMARIUM.

1. *Collusiones cur falsi speciem habeant.*
2. *Pœna.*

FAlsi speciem habent collusiones eorum, 1
qui ex pacto id agunt, occultâ quâdam conventione, simulatè, ut alter in causâ succumbat, aut superet, non ex animo, sed tralatitio acculandi munere defungentes, sponte varicantes, & cedentes ultrò, parte suâ proditâ, *l.* 1. §. *prævaricationem D. ad S. C. Turpil. ubi vide dicta.*

Per conclusiones istas ne contingat Rem- 2
publ. lædi, non impedit absolutio, quo minus reus iteratò impetratur super crimine, & contra eum inquiratur, *c.* 1. 2. *& fin. h. t.* Accusatur prævaricationis convictus ab accusando repellitur, *l.* 5. *D. de Prævaricat.* Super beneficio facta collusio facit utrumque litigantium eo privari, ne dolus suus alicui prosit; non quidem ipso jure, sed per sententiam. Pensio voto beneficio per collusionem impositā ipso jure nulla est. Gigas *de Pensionib. q.* 42. Wamef. *Cons.* 173. *n.* 3. *de Præben.*

Digitized by Google

TITULUS XXIII.

De Delictis puerorum.

SUMMARIUM.

1. *Delinquunt impuberes doli capaces.*
2. *Mitius tamen puniendi.*
3. *Puer doli capax occidens fit irregularis.*
4. *Doli capax quis dicendus.*

1 DElicta non tantum cadunt in eos, qui perfectæ sunt ætatis, verum & in impuberes, quatenus tamen doli sunt capaces. Delictum enim dici nequit, nisi quod factum per injuriam, quæ nulla est, ubi sensus deest. Unde & eatenus tantum pœna locum habet quoad delicta, quæ circa istam ætatem cadunt, ut *sunt homicidia, blasphemiæ, mendacia, per-
2 juria, *c. 1. & 2. h. t.* * Minus tamen cum ætate agendum, propter judicii imbecillitatẽ, quæ peccatum levius facit, *d. c. 1.* & interdum veniam commiserationemq; mereti, *d. c. l. auxilium vers. in delictis* D. *de minorib. & l. infans D. ad L. Corn. de sicar.* Quod & obtinet in casu quo delictum patefit demum post pubertatem. Neq; enim ideo gravius puniendus reus, eum per hoc in eo non ponatur gravior culpa, & semper inspiciendus sit personæ status, qui fuit tempore delicti, *l. 1. D. de pœnis.*

Irregularitatem quin contrahat puer doli
3 capax occidens non est dubitandum, secundùm dicta sup. *de Homicid.* neutiquam verò, si necdum sit doli capax, quamvis id velit Hostiens. in *c. 1. h. t.* cum nequeat dici laborare defectu manſuetudinis, qui citra sensum deliquit. Et facit expressus textus in *Clem. unica de Homicidio*, qui infantem irregularitate non adfici per cædem commissam adserit.

Doli capax quis sit diecndus disputatur.
4 Sunt qui proximum pubertati capacem esse volunt, per text. in § *penult. Instit. de oblig. quæ ex del. nasc.* qualem sciunt masculum, qui attigit annum decimum cum dimidio, fœminam, quæ nonum cum dimidio *Glos. in § pupillus Instit. de inutilib. stipul.* Verum rectius id judicis arbitrio relinquetur, secundùm discretionem impuberis colligendum ex circumstantiis, cum contingat alios aliis maturius judicio pollere. Nec obstante *d. § penult.* qui non adserit simpliciter pubertati proximum intelligere se delinquere, sed si ideo intelligat quid agat Covat. *ad d. Clem. un p. 3 in princ. n. 5. & de Matrim. p. 2 c. 5. n. 7.* Menoch. *Arbitr. 1. casu 57.* Gutierrez *in repet. Auth. Sacramenta puberum C. Si adversus vendit. n.* 4.

TITULUS XXIV.

De Clerico venatore.

SUMMARIUM.

1. *Clericus cur & quatenus interdicta venatio.*
2. *Captâ venatione illicitâ an fiant Clerici sapientia.*

VEnatio licet ex se sit licita, inhibita tamen Clericis, tum ne per eam à divinis officiis abstrahantur, tum quod propter feritatem, armorum usurpationem, cædes, clamores, cursus, statui eorum, qui gravitatem morum desiderat, minus respondeat. Et hoc quoad eam quæ canum & armorum fit strepitu, *c. 1. h. t.* Ubi frequens in venatione Episcopus tribus mensibus suspendi jubetur ab officio; Diaconus duobus. Subdiaconus ab omni officio. Hinc & canes & accipitres alere iis interdictum, *c. 1. h. t. can. 3. & 4. dist. 34.* cum prohibito sine censeantur & prohibita media. Quieta tamen & rara per retia, laqueos, non videtur inhibita, sive fiat gratia exercitii recreationisve, sive necessitatis. Abbas in *d. c. 1.* cum lex non sit extendenda ultra rationem, quam habet adjunctam.

Quæri posset, An captâ per Clericum venatione illicita ejus fiant? Resp. Omninò ejus fieri nec esse restitutioni obnoxia in foro animæ, modo nullius fuerint. Nam si qua obligatio restituendi esset hac in specie, ea deducenda foret à justitia commutativa, quæ per istam venationem non potest dici infringi, quia nulli damnum infertur, cum res nullius maneat, nec adficiatur per prohibitionem; quæ tantum facit Clericum peccare & ad pœnam injunctam teneri, non etiam ad quid restituendum, quamvis per judicem in pœnam transgressionis possit fera capta

Digitized by Google

cepta auferri. Covarr. *ad c. Peccatum pag.* 2. §. 8. *n.* 2. & 4.

TITULUS XXV.

De Clerico percussore.

SUMMARIUM.

11. *Clericis cur interdicta percussio, ejusque pœna.*
2. *Clericus qui fletis in pugna vel conflictu, an irregularis.*

CLericum decet mansuetudo, cui repugnat percussio, quæ fit facto aut verbere, etiam causâ correctionis, cum verbis potius & admonitione, arguendo, obsecrando, increpando, omni patientiâ & doctrinâ, secundùm Apostol. 2. *ad Timot.* 4. à delictis subditos suos avocare debeant Episcopi, non etiam verberibus: nova enim & inaudita prædicatio, quæ verberibus exigitur, *can.* 2. *dist.* 45. Percussor existens, si monitus se non emendet, à gradu, quem habet, deponendus est *c.* 1. *h. t.* Episcopus, qui crudeliter mulierem fustigari jusserit, etsi ea de causa non sit defuncta, tamen quia ea res ordini non convenit, ab officio Missæ duobus mensibus abstinere jubetur. *c.* 2. *h. t.* Flagellis tamen & virgis cædere, si causa postulet, non est inhibita, ne in vindictam sanguinis transeat, *c.* 4 *sup. de Raptorib.*

2. Clericus, qui stetit in pugna ex parte repellentium violentiam, in qua aliqui sunt occisi, non ideo est irregularis, etiamsi lapides unà projecerit, nullo percusso; jubetur tamen abstinere à celebratione Missarum per biennium, *cap.* 2. *hoc tit.* Non esse quoque irregularem, qui in conflictu fuit, in quo commissa cædes, citra eius factum aut consilium, videtur dici *cap. fin. hoc tit.* ut probabiliter ibi defendit Abbas: & facit, quod in *cap. pen. ibid.* in simili ferè casu non ponatur irregularitas. Contra tamen tenet, *Gl. fin. d. c. fin.*

TITULUS XXVI.

De Maledicis.

SUMMARIUM.

1. *Criminis hujus gravitas, & cur peccatum hoc dicatur irremissibile.*
2. *Blasphemia quibus modis committatur.*
3. *Est peccatum mortale etiam in materia levi.*
4. *Pœna blasphemiæ, & an in foro exteriori sit imposita censura.*
5. *Apœna quid excusat, aut eam mitiorem reddat.*

MAledica lingua ne quidem Laicis: impunita multò minus Clericis: quæ si solvatur in Dei aut Sanctorum eius injuriam, blasphemiam continet, grave continens delictum, per probrosam irreligiositatem. Unde blasphemans contra ipsam Deitatem, impiè agere dicitur, & peccatum committere, quod nec in hoc, nec in ullo futuro sæculo remittatur, *can. qualis dist.* 23. Scilicet commissum studio & contemptu, quale peccati genus dicitur commissum in Spiritum Sanctum. Quod autem dicatur irremissibile, accipiendum est de difficultate pœnitendi & remittendi, *Gl. in d. c. qualis*; cum opponatur disposito rioni necessariæ ad peccati remissionem, quam ideo reddit difficilem, non etiam omnino removet, cum nullum sit peccatum, quin remitti possit verè pœnitenti.

Committitur autem variè. Interdùm nudè 2.
tantum, citra alterius peccati malitiam, per contumeliam in Deum aut Sanctos ejus: nam & in Sanctis suis maledicitur Deus, & in hos prolata verba blasphemia in Deum redundant, ex consequenti scilicet. Covar. *in c. quamvis de Pactis in* 6. *p.* 1. §. 7. *n* 9. Suarez *de Statu relig. tomo* 1. *tract.* 3. *de Irreligios. cap.* 4. *num.* 2. & *seqq.* Non rarò malitia alterius peccati conjuncta est, ut infidelitatis, hæreseos, quando ea continet falsitatē contra fidem, formaliter aut virtualiter adfirmando aut negādo aliquid de Deo quod fides docet veluti *Abnego Deum, non credo in Deum.* Proferuntur & interdum verba blasphema citra odium Dei, interdum ex odio

Digitized by Google

in Deum proficiſcuntur. Interdum & adeſt malitia juramenti, ut cùm juratur ignominioſè, expreſſis partibus corporis Chriſti, per caput, capillos, aliaque eius membra, ut intelligere eſt ex *can. Si quis per capillum* XXII. *q.* 1 & *Nov. Vt non luxurientur homines &c.* 77. §. 1. Sic & juramento æquiparare divinam veritatem humanæ ſpectat ad blaſphemiam, ut cum dicitur, tam verum eſſe, quàm Deum eſſe, aut Chriſtum natum ex Virgine, quàm verum eſſe, Evangelium, eùm per huiuſmodi jurandi formas humanæ veritati tanta infallibilitas & certitudo, atque eſt divinæ, attribuatur, & ita creaturæ, quod eſt proprium creatoris, non ſine blaſphemia, propter irreverentiam & contumeliam divinæ veritatis. Qua tamen in re ſæpè contingit loquentes excuſari à blaſphemia, quod per exaggerationem quamdam iſta & ſimilia proferant, non intendentes omnimodam æquiparationem, ut ſint extra malitiam blaſphemiæ. Spectat & ad blaſphemiam, per falſos Deos jurare, vel creaturam, ut talis eſt, cùm tribuatur idolo vel creaturæ, quod eſt proprium veri Dei, & eſt vera hæc blaſphemia. Eſt & interdum coniunctum periurium, aut alterius peccati malitia, quæ exaggerat peccatum blaſphemiæ.

3 Certum autem eſt, blaſphemiam ponere peccatum mortale, nec eſſe venialeex ſola levitate materiæ, niſi accedat ſubreptio & indeliberata voluntas, veluti ex ſubita quadam paſſione aut motu, aut etiam pravâ conſuetudine, quæ tollit advertentiam. Suarez *de Religioſ. c.* 6. *n.* 1 & 2.

Pœna eius in foro Dei eſt æterna; niſi culpa abluatur pœnitentiâ, uti fieri poſſe dictum ſuperius.

Q. An in foro exteriori ſit impoſita cenſura? R. Præcipi quidem in *d. can. ſi quis*, ut deponatur Clericus blaſphemus, laicus excommunicetur, non eſſe tamen illum Can. ſententiæ latæ ſed ferendæ, ut patet ex verbo, *deponitur*: & nullibi invenituralius textus cenſuram ipſo jure imponens, nec etiam peccatum eſt referʒatum. Suar. *d. l. c.* 7. *n.* 2.

Imponuntur autem variæ pœnæ blaſphemanti laico per jus Canonicum, & pœnitentiâ publicâ, *cap fin. h. t.* Ubi etiam per temporalem poteſtatem dicitur imponenda pœna pecuniaria: quæ & mortis pœnam infliget, ſi ea ſit gravitas blaſphemiæ, *d Nov.* 77. *in fine.* impoſitam & à Lege veteris Teſtamenti, *Lev.* 24. Variasitem pœnas variis in locis in uſu fuiſſe & eſſe tradit Covar. *d loco num.* 22. ut & crimen hoc eſſe mixti fori, *ibid. nu.* 29. Nam alibi labium ſuperius abſciniditur, alibi lingua perforatur clavo & ferro, alibi ligno ineluditur. Quo videtur reſpicere Seneca 4 *de Benef. c.* 36, *Damno caſtigabo promittendi temeritatem. Ecce ut doleat tibi, ut poſtea conſideratius loquatur, quod dicere ſolemne linguarum dabo*; reſpiciens, ſecundùm aliquos, tenue illud lignum, quo blaſphemorum lingua coerceri ſolet: alibi etiam lingua amputatur Vid. Boer. *deciſ.* 301. *n.* 14. & 15. Thom. Gramm. *deciſ. Neap.* 58. Jul. Clar. §. *Blaſphemia n.* 3. Griv. *deciſ.* Dolana 24. Menoch. 2. *arbitr. caſu* 375.

Excuſat, ſaltem ad mitiorem pœnam, calore iracundiæ prolata blaſphemia, uti & ebrietas eam mitigari facit. Furor autem, ut & infantia, propter defectum ſenſus, omninò excuſat Abbas *ad d. c. fin. h. t.* Romano Pont. maledicens, aut in depreſſionem officii eius verba temeraria proferens, ex arbitrio Epiſcopi compeſcendus dicitur *c.* 1. *h. t.*

TITULUS XXVII.

De Clerico excommunicato miniſtrante.

SUMMARIUM.

1. *Cenſuram incurrens ipſo jure ſit irregularis.*
2. *An & per hominis ſententiam fieri poſſit?*
3. *In dubio an judicandum pro irregularitate?*
4. *Suſpenſus, interdictus celebrans ſit irregularis.*
5. *An & excommunicatus?*
6. *Quid juris in excommunicato tolerato?*
7. *Ab hac pœna qui excluſentur?*
8. *An dubitans excuſetur?*
9. *Et quid ſi verè fuerit excommunicatus, vel cenſurâ aliquâ notatus.*
10. *Incurrit hanc irregularitatem cenſurâ notatus ex actu Ordinis majoris proprii.*
11. *An & per baptiſmi collationem?*
12. *Quoniam actus Ordinis faciant incurri irregularitatem.*

13. *Eam*

Digitized by Google

13. *Eam incurrit Episcopus ministrando Sacramentum Confirmationis. Ordinis.*
14. *Sacerdos absolvendo sacramentaliter.*
15. *An & exercens jurisdictionem spiritualem fori exterioris?*
16. *An Parochus adsistens matrimonio contrahendo?*
17. *An Sacerdos dispensans Sacramenta fidelibus?*
18. *An minister in Ordine, quem non habet?*
19. *An celebrans actus minorum Ordinum?*
20. *Per Ordinis susceptionem an incurratur?*
21. *An concionando?*
22. *An recitando Horas Canonicas in Choro:*
23. *Excommunicatus audiendo Missam an eam incurrat?*
24. *An non legatus faciens coram se ligatum celebrare?*
25. *Qui coram interdicto celebravit, si postea iterum celebret fit irregularis.*
26. *Non etiam recipiens Sacramenta ab excommunicato licet notorio.*
27. *Celebrans in loco interdicto, pulsans campanas an fiat irregularis?*
28. *An conferens aut recipiens Ordines tempore interdicti.*
29. *Effectus hujus irregularitatis.*

IRregularitatem variis de causis contrahi ipso jure, colligere est ex iis, quæ dicta suprà suis locis de bigamis, illegitimis, hæreticis, homicidis. Hoc Tit. proponitur alius modus, scilicet exercitium Ordinis ab eo, qui censuram incurrit: * facit enim hic ipso jure esse irregularem celebrantem, citra sententiam hominis, cùm statim incurratur, ut factum est commissum, cui est adnexa independenter à sententia judicis, etiam declaratoria criminis; cùm consistat hæc res in quadam privatione seu prohibitione, quæ per ipsam legem immediatè potest imponi, quæ propterea dicitur secum adferre executionem, *c. Pastoralis in fine sup. de Appellat.* nec requirit actum aliquem per hominem exercendum, de quo in *c. cum secundum de Haret. in 6.*

1

2 Quæritur autem, An & per hominis sententiam possit imponi irregularitas R. Id posse alicui videri, argumento cessuræ, quæ alia est hominis, alia juris, ut dicetur infrà *de Excommun.* Contra ramen dicendum, immediatè tantùm à jure imponi, non etiam ab homine. Cuius fundamentum in eo est, quod irregularitas non incurratur, nisi in casibus jure expressis, per text. in *c. Is qui 18. de Sent. excom. in 6.* Ut in casu, quo à jure non est imposita, non possit per hominem aut judicem imponi, ad quem licet pertineat declarare, an effectus aliquis sit sufficiens ad irregularitatem tamen ea declaratio supponit jus inducens irregularitatem. Navarr. *c. 27. n. 94.* Covarr. *in Clem. un. de homic. in pr. n. 3.* Nec facit, quod arbitrio judicis pœna privativa possit imponi in casibus, quibus lex certam non præscribit, *c. de causis 4. §. 1. sup. de off. deleg* cum judex in arbitrariis pœnis debeat imitari jus, quarenus designat pœnas à judicibus injungendas, ideoque numquam imponet eam, quam jus aliquando, scilicet in proportionali delicto, non jussit à judicibus imponi. Numquam autem præcepit imponi irregularitatem, ergo nec judex eam infliget. Ita Suar. *Tomo 5. de Censuris disp. 40 sect. 4. n. 10.*

Quid si ius sit dubium, an iudicandum pro irregularitate? R. Id posse videri, per text. in *c. ad audientiam sup. de homic. & c. illud 5. §. licet h. t.* ubi in casu dubio Pont. respondit aliquem esse separandum à ministerio Ordinum; subiunctâ ratione, quod in dubiis sit eligenda semita tutior. Verum cum *d. c. Is qui 18.* dicatur, non incurri irregularitatem nisi in casibus iure expressis, non possit aurè dici iure expressa, quæ est dubia; dicendum ei non esse locum quia pœna non facilè inducenda. Si tamen res ita dubia sit, ut versetur sub opinionibus, & opinio adferens eam esse iure latam, ita sit probabilis, ut contrarium probabilitate carere videatur, ea sufficiet ad indueendam irregularitatem. Vid. Suarez *d. disp. 40. sect. 5. n. 4. & 6.* 3

Suspensum celebrantem fieri irregularem probatur per text in *c. 1. de Sent. & re judic. in 6.* De interdicto colligitur ex *d. c. 18.* ubi in loco interdicto celebrans incurrit irregularitatem ut multò magis idem sit dicendum de persona interdicta celebrante, *c. Is cui 20. de Sent excom. in 6.* 4

Dubitatur, An excommunicatus celebrans sit dicendus irregularis? R. Hoc in Tit. fieri quidem mentionem depositionis, non tam ipso iure inflictæ, quàm per factum hominis, nullibi verò irregularitatis hoc ipso impositæ 5

Digitized by Google

excommunicato celebranti cum in *c. 1. h. t.* dicantur cortumaces depositionis sententiam incurſuri: & in *c. 4. eod.* perpetuâ depoſitione damnandi: item in *c. 2.* dicatur etiam implorandum brachium ſæculare, ut contumax exſilio damnetur. Sunt qui argumento ſuſpenſi & interdicti idem ſtatuant in excommunicato, ex pariteratione rationis: verum argumentum tale in pœnis non proceđit. Dicendum tamen, textum ſufficientem eſſe *in d. c. 5. § circa fin. h. t.* qui dicit excommunicatæ celebranti ibi non infligi pœnam, quam Canon infligit, eſt autē illa pœna, de qua hic, ut patet ex *can. ſi quis* 7. 11. *q.* 3. Patet idem ex *c ſin. h. t.* ubi dicitur non fieri irregularis celebrans adfectus minori excommunicatione, quem videtur fruſtra excipere Pont. niſi majori adfectum vellet eam incurrere. Et licet argumentum à contrario ſenſu parum ſit validum in jure, utique in pœnalibus, neque etiam in his ſuccedat regula, quod excluſio unius ſit concluſio alterius, cū pœna non ſoleat inferri ſine lege, ſufficiunt tamen loca ſupra allegata, quæ ſatis expreſsè inducunt irregularitatem ipſo facto.

Itaque & excommunicatus exercens actum Ordinis ſit irregularis. Quod accipiendum de adfecto majori excommunicatione, non etiam de minori tantum; qualis licet graviter peccet celebrans, aut Sacramenta conferens, eligere tamen poteſt, quam vis eligi nequeat, *c. ſin. h. t.* Quod ſi quis interdictus miniſterio ſe immiſcere per contemptum & ſuperbiam præſumpſerit, & contemptâ admonitione ſui Epiſcopi perduraverit, excommunicandus eſt, & contumax brachii ſæcularis auxilio damnandus exſilio, *c. 2. h. t.* Perpetuo etiam deponi jubetur Clericus contumax, *c. 3. h. t.* & beneficiis omnibus ſpoliandus dicitur, *c. 6. h. t.* Et hoc in adfectis cenſura non toleratis.

Quid in his, qui tolerantur? R. Nihilominus fieri irregulares, exercendo actum Ordinis ſibi interdictum, per dicta loca, quæ indiſtinctè loquuntur. Nec facit quidquam Bulla Martini V. in Conc. Conſtantienſi, quâ quidem adfecti cenſurâ nec tolerantur, nec ſunt evitandi, quia periſtam Bullam clarè Pont. exprimit, ſe non intendere ullatenus relevare excommunicatos ſed tantum timoratis ſuccurrere conſcientiis, uti dictum ſup. *de Sepult. num.* 9. Vid. Covar. *in c. Alma de Sent. excomm. in 6. p. 1. §. 2. n. 11.* Avila *de Cenſur. p. 7. diſp. 10. ſect. 2. dub. 1.*

Videtur tamen excuſari ab hac pœna exercens actum ordinis, ad vitandum ſcandalum, & gravem infamiam ex manifeſtatione delicti per omiſſionē, quia tunc exercitium tale non eſt voluntarium. Idem dicendum in caſu, quo extrema alicujus neceſſitas poſtulat, deficiente altero Confeſſario, ut alicui exiſtenti in mortis periculo Sacramenta exhibeat. Idem in eo qui probabiliter ignorat ſe cenſurā adfectum, *c. pen. h. t.* Covar. *d. p. 1. §. 10 n. 9.* 8

Quid ſi dubite?! R. Erroneam quidem conſcientiam grave peccatum ponere, propter periculum, cui ſe exponit dubitans, & in effectu ponere idem peccatum, ac ſi non foret erronea; neutiquam tamen inſtigi irregularitatem, cum pœna non incurratur per actum intentum ſeu exiſtimatum, ſed reverā perfectū, Suar. *d. diſp. 40. ſect. 5. n. 11.*

Quid ergo, ſi verē fuerit excommunicatus aut aliquā cenſurā notatus. R. Aliquorum eſſe ſententiam, cum irregularitate adhæri, per textum, *in c. 5. h. t.* quod habet, debuiſſe quidem reum, poſtquam de ſententia dubitaret, abſtinere ab Eccleſiaſtico rum Sacramentorum pertractatione, quod tutior via ſit eligenda, & in dubio præſtet abſtinere, quām temerè celebrare, ut ait Pont. *in c. pen. ſup. de Homic.* adhibendam tamen videtur diſtinctionē, an quantum in ſe fuit, dubitans ſufficienti diligentiā laboraverit inquirere veritatem, & ad expellendum dubium, necne. Poſteriori caſu dubitantem meritre irregularitatem, propterea quòd optatudo expoſuerit ſe manifeſto periculo errandi: ut, cum opus ſit verē illicitum & prohibitum ſub tali pœna, non poſſit dici liber ab ea, quòd opus prohibitum videatur voluntariè commiſiſſe. Ut in eo procedat *d. c. 5.* quod eum ſe fundet in relaxatione per miſericordiam, videtur indicare, de rigore irregularitatem fuiſſe inductam; adfectata enim ignorantia eſt loco ſcientiæ, ut dictum ſup. *Qui filii ſint leg.* Priori caſu, eum dubitans egerit quantum eſt in ſe, ut exueret veritatem & expelleret dubium, nec potuerit de altera parte probabiliter judicium ferre, videtur non eſſe in culpa, & perinde gerere ſe poſſe, atque ille, qui nullā eſt adfectus irregularitate. Nam ignorantia, quæ manet, involuntaria eſt 9

Digitized by Google

est & quasi invincibilis, propter adhibitam sufficientem diligentiam ad eam expellendam, ut non obligetur tali præcepto, & operando nulli periculo se exponat. Quod accipiendum si dubium practicè deponat, judicando se non obligari tali præcepto, cum nemo debeat dici obligatus, nisi sufficienter pateat de lege. Pro qua parte facit, quod cum partium jura sunt obscura, potius reo favendum sit, *c. cum sunt 11. de R. I. in 6.* qualis hoc in casu habetur dubitans. Quod non tantum procedit in foro exteriori, verum etiam interiori, cum in casu dubio veritas lateat in utroque foro. Quo in casu judicium exterioris fori fertur ex principio practico, eo quod præsumatur innocens, qui non probatur nocens, & quòd in casu dubio reus absolvendus potius quàm damnandus, meliorque sit conditio possidentis. Quod principium æquè rationabile in foro interno atque externo, in casu præcipuè, quo ipse reus est sui accusator & defensor. Quod si dubium non deposuerit, sed practicè maneat, certissimum est, dubitantem debere eligere partem tutiorem, in qua nullum est peccatum, & se habere quasi irregularem, abstinereque ab exercitio actionum prohibitarum per irregularitatem, aliàs exponere se periculo, celebrando cum irregularitate. Et hoc in casu dicit Pont. *in c. ad audientiam 12. c. significasti 18. sup. de Homic. & d. c. 5. b. t.* eligendam esse in dubiis semitam tutiorem. Plura Suar. *d. sect. 5. n. 12. & seqq.*

10 Irregularitas prædicta ut incurratur, necesse est exerceatur aliquis actus Ordinis majoris illi proprius ab eo, qui censurâ irretitus, cujusmodi est in Sacerdote Missæ celebratio, in Diacono lectio Evangelii, in Subdiacono lectio Epistolæ.

Sed quæritur, An & collatio baptismi? R.

11 Si solemniter conferatur, adfirmandum esse, cum respiciat munus Sacerdotale Sacerdoti proprium: secus verò, si minus solemniter privatim; sive urgente necessitate, quia non est in culpa; sive citrà necessitatem, quia tunc exercetur non ut munus Sacerdotale, licet à Sacerdote, verum ut cuivis etiam laico conveniens, Avila *d. sect. 2. dub. 2.* Suar. *de Censur. disp. 11. sect. 3. n. 11. & 20.*

12 Ubi notandum, esse aliquos actus, qui etsi sint actus Ordinis, tamen non aliàs censeri tales esse, ad hunc effectum, quàm si solemniter fiant: cum minus solemniter etiam à laicis exerceantur, ut est lectio Evangelii, Epistolæ; quæ proinde si non solemniter fiat à Clerico ordinato, non incurret ille irregularitatem, cui faciat eam tamquam laicus, non autem tamquam actum Ordini proprium; secus, si solemniter. Sic sepeliens aliquem in loco sacro, omisso divino officio, etiamsi sit censura ligatus, non contrahet tamen irregularitatem: secus, si divinum officium adjungatur, quia officium divinum sepulturæ est proprium Sacerdotis. Item benedicens mensam vel fructus non fiet irregularis, cum talis actus non sit proprius Ordinis alicujus. Sic & præsentando eligendo, visitando, confirmando electum, non incurritur. Navar. *c. 27. n. 244.* Alii verò sunt actus ita Ordinis proprii, ut ab alio fieri nequeant; quo casu etiam non solemniter à non ordinato exhiberi nequeunt. Exemplum est in Sacerdote, qui etsi, omissâ omni solemnitate, Eucharistiam conficeret, nihilominus fit irregularis, si censurâ teneatur, quia actus iste est omnino proprius Ordinis. Idem in administrante Sacramentum extremæ unctionis, etiamsi omittat solemnitatem.

Quid in Episcopo ministrante Sacramentum Confirmationis? R. Idem dicendum esse, quod huiusmodi etiam exhibita non solemniter nihilominus sint actus Ordinis proprii. Non obstante, quod Ordines minores possint conferri non Episcopo, ut possit videri ordinatio non esse proprius actus ordinis Episcopalis; veruntamen necessariò præsupponit characterem in ordinante, *c. cum contingat sup. de ætate & qual. præfic.* Ut videatur saltem ad Sacerdotem spectare Ordinem. Covar. *ad c. Almaz. 2. §. 3. n. 4.* Vid. Avila *d. p. 7. disp. 9. sect. 2. dub. 10.* 13

Quid in Sacerdote absolvente sacramentaliter. R. Quamvis in occulto absolvat nihil ominus cum fieri irregularem, eo quod actus sit proprius ordinis sacerdotalis, nec habeat aliam solemnitatem, si tamen intendat absolvere, & perficere Sacramentum. Nam si tantum fingar, contra videtur dicendum; cum non utatur actu Ordinis. Non obstat, quòd ratione excommunicationis absolutio sit nulla; neque enim semper nulla est, ut quando facta ab eo, qui non est vitandus: & ut nulla sit, tamen 14

Digitized by Google

quia quantum in se est fungitur actu Ordinis sibi prohibito, rectè dicitur fieri irregularis. Vid. Suar. *d. sect.* 3. *n.* 12. *& seq.*

15 Quid in exercente iurisdictionem spiritualem fori exterioris, in excommunicando, suspendendo, aut absolvendo à censuris? Resp. Non induci irregularitatem, etiamsi talis sit suspensus à iurisdictione. Ratio est, quòd actus iurisdictionis spiritualis non sit actus Ordinis, ut desit causa irregularitatis: modò tamè absolutio fiat sine solemnitate, scilicet sine stola, Psalmis, orationibus; secus enim dicendum foret, § eiusmodi solemnitas adhibita esset, quia talis absolutio est actus proprius ordinis sacerdotalis.

16 Hinc patet, Paroehum excommunicatum adistantem matrimonio contrahendo non contrahere irregularitatem, ex eo, quod actus iste non sit tam ordinis, quàm iurisdictionis. Vel potiùs dicendum, requiri ad actum matrimonialem præsentiam Pastoris, tamquam testis qualificati beneficio pastorali, qualis etiam esse potest non sacerdos, ut dictum sup. *de Clandest. desponſ. n.* 13. Benedicens tamen nuptiis in hanc pœnam incideret, est enim benedictio solemnis & actus sacerdotalis, ut patet ex *c.* 1. *&* 3. *sup de secundis nupt.* Vid. Suarez *d. sect.* 3. *n.* 18. *&* 19.

17 Unde patet, quid dicendum de Sacerdote dispensante Sacramenta fidelibus, R. Eum fieri irregularem, eum ministerium istud sit proprium Sacerdotis ratione Ordinis. Unde est, quod excommunicato absolutè inhibeatur, ne ministret. Aliud videtur quibusdam dicendum in Clerico inferiori, cuius ordini non respondet Eucharistiæ distributio, ut usurpando ea, quæ sunt ordinis superioris, non operetur ut Clericus, sed ut iniquus usurpator eorum, quæ non sunt sui officii, vel ut laicus, Suarez *d. loco n.* 21. *& seqq.* Avila *d. sect.* 2. *dissp.* 13.

18 Quid de ministrante in Ordine, quem non habet, aut per saltum permoto in Ordine, què omisit? R. Hunc esse irregularem velle Navar. *c.* 27. *n.* 242. si seriò utatur, & non ioco; idemque & in laico procedere, qua de re *Tit. seqq. & Tit.* 29.

19 Quid de celebrante actus minorum Ordinum. R. Posse videri & eum fieri irregularem secundum allegata suprà in *prine. h. t.* quæ habent, ligatum censura exercentem aliquem actum sui officii, esse irregularem, non factâ limitatione ad maiores Ordines. Abbas in *c.* 2. *n.* 4. 7. *&* 10. *h. t.* per textum ibi, qui loquitur indistinctè de exercente ministerium sibi interdictum, & sequitur Navar. *Conſ* 43. *num.* 10. *de Sent. excom.* Contra tamen dici posse videtur, uti & insinuatum sup. *eod num.* 4. *in fine*, ex eo, quod actus minoribus Ordinibus deputati ficti etiam possint à laicis; ut non videantur ita proprii Clericis, cosque exercens Clericus iis initiatus non possit dici irregularis: & propter actus huiusmodi non induci hanc pœnam tradit Navarr *d. c.* 27 *nu.* 244 Suarez *de Cenſ. disp.* 42. *sect.* 4. *n.* 15. Avila *d. dub.* 3. Quæ sententia videtur probabilior: & pro ea facit, quòd pœnalia sint strictè interpretanda, nec extra casum suum extendenda. Et hoc ita dicendum, nisi exerceantur tamquam ab ordinato, & talliter, ut nonnisi ab illo exerceri possint. Quod rarius contingit; nam ferè & laici passim ea exercent, ut trademus *Tit. seq.*

Quæri consequenter posset I. An incurratur hæc irregularitas per Ordinis susceptionem. R. Ita velle Navar. *d. c.* 27. *num.* 241. per text. *c.* 1. *inf. de eo qui furt. Ord. ſusc. & c. cum illorum* 32. *inf. de Sent. excom.* Quæ tamen iura non tam loquuntur de irregularitate actu inflicta quàm de suspensione, aut facienda depositione. Suarez *de Cenſ. diſp* 31. *ſect.* 1. *nu.* 57. Ut dicendum sit, per eam quem non incurrere irregularitatem. Ratio est, quod iuta eum tantum notent qui censui à ligatus exercet aliquem actum sui ordinis: non exercet autem, qui eum suscipit, non tantùm minorem, sed & maiorem, ut Diaconatum, Subdiaconatum, nisi tamen canat solemniter Evangelium aut Epistolam, quia eiusmodi actus est ordinis. Non semper autem minorem exercet, licet hoc putet Covarr. *ad d. c. Alma p.* 2. *§* 3. *num.* 5. cùm sæpè plures ordinentur, ex quibus unus aut alter eligitur ad canendum Evangelium & Epistolam. Quod & de Sacerdotio suscepto posset dici, cùm nec talis agat actum ordinis, etsi contra velit Covar. *d. loco.* 20

II. An concionando? Resp. Ita velle Navar. *d. c.* 27. *n.* 163. *§. Octavo*, ex eo, quòd actus iste sit peculiariter ordini Evangelii, id est Diaconatui 21

Digitized by Google

natui deputatus de iure vel consuetudine Ecclesiæ. Contrarium tamen verius, cùm non sit actus ordinis, nec actus divinus; unde & excommunicatus non prohibetur interesse concioni, *c. responsa 43. inf. de Sent. excom.* Necfacit, quòd ex Ecclesiæ instituto prædicare verbum Dei non licet nisi minoribus Ordinibus initiato, quia non ideo sequitur esse actum ordinis hoc enim, non temerè à quovis usurpetur. Vid. Avila *d. l. dub* 2. §. *ex dictis.*

22 III. An recitando Horas Canonicas in Choro R. Recitare Horas, canere Responsoria, Lectiones, Psalmos, eriam in Choro, non spectare ad Ordinis actum, cum & laici ea recitare possint Navarr. *d. c.* 27. *n.* 241. Nisi tamen tamquam Sacerdos Orationem dicat, cùm faciat, officium muneri sacerdotali proprium. Vid. Suarez *disp.* 12. *sect.* 2. *n.* 13. Avila *d sect.* 2. *dub.* 2. §. *Primo.*

23 IV. An excommunicatus audiendo Missam? R. Non videri, cùm non exerceat actum Ordinis, ex quo solo inregularitas incurritur. Et hoc, si simpliciter Missam audiat, non præstando auctoritatem; nam si causam det, ut Missa coram se celebretur, mandando aut jubendo, etiam non ligatus censurâ incurreret irregularitatem, secundum *Gl. in Clem.* 2. *V celebrari. de Privil.* quam approbat Abbas *in c. illud* 8 *h.t.* Covar. *ad d. c. Alma p.* 1. §. 6 *in fine.* Nihil facit, quod *in fine d c. illud* dicat. Pont. *vel se celebrationi ingesserint divinorum,* nam hoc non accipiendum, quasi sola præsentia in divinis faciat irregularem, sed præsentia cum auctorizatione Suar. *d. l. n.* 4.

24 V. An non ligatus faciendo coram se ligatum celebrare? R. Hoc velle Navar. *d. n.* 144. *per Gl. in d. Clem* 2. quæ tamen non loquitur in casu *d c. illud* jam dicto: ut, cum non sit textus qui hoc in casu disponat, sit dicenda procedere decisio *d. c.* 1 *qui* 18. *de Sent. excom. in* 6. quòd scilicet non sit in ducenda irregularitas, nisi in casu jure expresso. Quantum ad non ligatum censurâ celebrantem coram ligato, etiam non tolerato eum non incurrere irregularitatem, colligitur ex *d. c.* 18. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 6. §. *Tertio.*

25 Dubium movetur de iis, qui coram interdictis celebrarunt, si postea celebrent. R. Dubium causari per text. in *c. Episcoporum* 8. *de Privil. in* 6. ubi talibus interdicitur ingressus Ecclesiæ, ut postea celebrantes dicendi sint incurrere irregularitatem. Sed dicendum, *d. c.* 8. tantum agi de exemptis, qui celebrabant coram interdictis, & admittebant excommunicatos publicè & interdictos ad divina, idque causâ exemptionis. In quorum odium cum hoc fit statutum, non est trahendum ad alios, qui coram interdictis celebrantes non poterunt dici interdicti, licet malè fecerint, atque ita nec irregulares, si postea celebrent; cum pœnæ sint potius interpretatione mitigandæ, quàm extendendæ. Covar. *d* §. *c. n.* 9. *vers qui verò.* Neque enim censuram violat, qui cà nõ ligatus, & magis se habet instar patientis, quam agentis, excepto casu *d c* §. Vid. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 7.

Recipientes Sacramenta ab excommunicato notorio vitando, licet non sint immunes à peccato, si eos necessitas causæ non excusat tamen irregularitatem non incurrunt, eo quod jura omnia loquantur de activo Sacramentorum usu, per eum, qui notatus censurâ; unde extensio facienda non est ad passivam Sacramentorum perceptionem, cum id nullibi fit expressum. Vid. Suarez *disp.* 11. *sect.* 3 *n.* 30. 26

Incurrit & irregularitatem, qui in loco interdicto celebrat, nisi ad hoc habeat privilegium, *d c.* 18 *de Sent. excom. in* 6 *ejus tenor inf. eod* & fiat secundùm moderationes requisitas in *c. Alma de Sent. excom. in* 6. Quæ omnes servandæ sunt: aliàs unam omittens non esset immunis ab irregularitate ut rectè tradit Covar. *ad d c. Alma p.* 2. § 4. *n.* 6. Ubi etiam rectè docet, eum, qui pulsat campanas, ostia aperit, aut etiam intervit ministranti, non servatis moderationibus *d. c. Alma*, neutiquam contrahere irregularitatem: nam licet videatur cooperari ministranti, non tamen alius potest censeri violare interdictum, quàm qui actum gerit Ordini Ecclesiastico convenientem; non potest autem dici talem gerere, qui prædicta agit. Vid. Avila *d. sect.* 2. *dub.* 9. 27

Q. An tempore interdicti Ordines conferens aut recipiens non ligatus fiat irregularis, R. Ita dicendum esse de confetente Ordines, quod in loco interdicto exerceat actum sacerdotalem, & expressum idipsum in *d. cap.* 18. ut sit extra dubium: ut etiam idem obtineat in confetente minores, secundùm dicta sup. *eod. n.* 13. Covar. *d. p.* 2. § 3 *n.* 4. Diaz. *in Prax. sua c.* 28

c. 32. *n.* 4. qui idem trahunt ad eos, qua in sacris vestibus prædictæ ordinationi ministrant. Ordinatum interdicti tempore non fieri irregularem patet ex dictis sup. *eod. n.* 20.

29 Effectus huius irregularitatis est, quod reddat inhabilem ad divina officia, donec super ea dispensetur, & quidem per Pont. tantum, ex communi sententia in *c* 1. *de Sent. & re jud. in* 6. *& in c.* 1. *de Sent excomm. in* 6. nisi contracta sit ex crimine occulto, super qua dispensare datum Episcopo. excepto homicidio. Trid. *Sess.* 24. *c.* 6. *de Ref. in.* Quod habetur de nullitate beneficii collati excommunicato, commodius explicabitur infrius Tit. 39.

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato ministrante.

SUMMARIUM.

1. *Ministram in Ordine non suscepto sit irregularis, quoad susceptum suspenditur.*
2. *An & quoad Ordines priores?*
3. *Non ordinatus baptizans an irregularis?*
4. *An laici usurpantes actum Ordinis?*
5. *An quoad omnes Ordines?*
6. *Requisita ad hanc irregularitatem.* I *Vt in Ordine sacro quis ministret.*
7. II. *Celebret serio, non joco.*
8. III. *Celebret solemniter.*
9. *An hoc casu voluntas sola sufficiat, circa intentionem.*
10 *Non ordinatus actum minorum Ordinum exercens an irregularis.*
11 *Qui non incurrant hanc irregularitatem.*

1 INcurritur & irregularitas per usurpationem Ordinis, quem quis non habet, sive aliquem habeat inferiorem aut superiorem, sive non. Diaconus Missam dicere si audeat, ad Sacerdotium non admittitur, *c.* 1. *& 2. h.t.* in verbis, *Numquam admittatur, Non poterit promoveri*, quæ significant apertè irregularitatem. Et hoc quoad Ordinem non susceptum, nam quoad susceptum non ponitur, nisi suspensio ad biennium aut triennium, Episcopi arbitrio.

2 Ubi disputatur, An ad omnes Ordines priores extendatur ista suspensio? R. Ita videtur nam licet *d. c.* 2. tantum suspendi velit à Diaconatu, eadem tamen est ratio quoad alios ante susceptos Ordines, cum peccatum usurpationis Ordinis non habiti etiam concernat priores omnes, non verò immediatum tantū. Quod licet dici probabiliter possit, tamen quia Canon ab exercitio Diaconatus tantum suspendit, & agitur materia pœnalis, quæ odiosa non tam extendenda quàm restringenda, probabilius est, suspensionem non concernere Ordines inferiores eorumque ideo usum esse licitum, Quo modo & Abbas in *d. c.* 2. tantum facit mentionem impediti exercitii Ordinis immediati, non etiam inferiorum. Vid. Suar. *de Cens. disp.* 42. *sect.* 4 *n.* 2 *& segq.* Ut autem ab usu ordinis sit suspendendus, & quoad superiores sit irregularis, beneficio tamen non privatur, ne petinopiam ad sæculi negotia reverti cogatur.

Est & irregularis non ordinatus baptizans, 3
d. c. 1. in verbis, *Numquam ordinetur*, quando nimirum solemniter baptizat ramquam presbyter: qualis etiam dicitur ibidem excommunicandus, in verbis, *abjiciatur de Ecclesia*, Abbas in *d. c.* 1. Simplex quoque Sacerdos administrans Episcopalia quamdam contrahit irregularitatem, ex eadem ratione, quod se immisceat iis, quæ ordinis sui non sunt.

Q. An laici usurpantes actum Ordinis sint 4
irregulares? R. Ita rectè dici, quia textus in *d. c.* 1. loquitur in genere de non ordinato ministrante, & eadem ratio subest, quia scilicet utitur ordine, ad quem non destinatus, qualem Canon voluit privari. Nihil facit Rubr. hæc, quæ habet, *de Clerico non ordinato minist.* quia in manuscriptis habetur, *De non ordinato ministrante.* Deinde non semper procedit argumentum à rubro ad nigrum, cum contingat hoc illo esse generalius, & econtra, ut videre est apud Everard. *in Loco à Rubro n.* 11 Facit, quòd eadem ratio obtineat in laico, quæ in Clerico, imò major, cùm magis peccet omninò ab Ordinibus alienus celebrans, quàm in aliquo Ordine, saltem Clericatu constitutus superiorem usurpans: quamvis in iis, quæ sunt juris positivi, præsertim in materia irregularitatis, non sit multum efficax argumentum a simili, vel a majori. Plura Suar. in 3. *p.* D. *Th. Tomo* 3. *disp.* 31. *sect. in fine.*

Verum

Digitized by Google

5 Verùm hic disputatur, An laicus sit irregularis quoad omnes Ordines, an verò tantum quoad eum, ejusque superiores, quem usurpavit. R. Non totalem hanc esse irregularitatem sed videri partialem; respectu scilicet ordinis usurpati; argumento Clerici, qui non impeditur ministrare in Ordine inferiori, cui initiatus, etsi superiorem malè usurpaverit: ut idem secundùm proportionem veniat dicendum de laico. Habet tamen communis sententia, eum excludi omninò ab omni Ordine, juxta *d. c.* in verbis, *nunquam ordinetur*, simpliciter absolutè & indefinitè: ut ea negativa æquivaleat universali, ab Ordinisque receptione universaliter removeatur sive laicus sive Clericus. Et licet Ordinis recepti exercitium & usus non impediatur, atque ita minor sit pœna ordinati quàm non ordinati, hoc tamen est per accidens. Ita Suarez *de Cens. d. disp.* 42. *sect.* 4. *n.* 10.

6 Ut autem hac ex causa incurratur irregularitas, requiritur Primò, In Ordine sacro quis ministret, nam minores etiam laici exercent. Et hoc ita scienter; quia si putans se habere Ordinem, quem non habet, eum exerceat, non incurret irregularitatem, cum ignorantia auferat contemptum qui est causa pœnæ, atque ita hujus irregularitatis. Hinc ordinatus Sacerdos, omisso substantiali quodam, veluti manuum impositione, si ignoret, quod non advertens inter ordinandum, non fiet irregularis; nam si advertetit, erit irregularis, cum propter substantialem defectum non videatur collarus Ordo, Patet hoc ex *d. c.* 2. *h.t.* quem textum aliqui accipiunt de eo, qui non est ordinatus Sacerdos, atq; ita ibi per manuum impositionem omissam accipiunt omissam ordinationem sacerdotalem totalem ex eo, quod ibi vocetur Diaconus: ut si reliqua adsint, veluti impressus character sacerdotalis, data potestas conficiendi Corpus Christi per traditionem calicis, solaque omissa manuum impositio, celebrans Missam non sit dicendus irregularis, quia nullibi sit expressa hæc irregularitas nec possit hic dici non ordinatus celebrare, cum characterem ordinis revera habeat, quâvis potestatem clavium non habeat, atque ita eatenus ordinatio sit invalida quoad absolutionem sacramentalem, quàm scienter talis exercens erit irregularis. Ignorantia hæc in eo, qui non habet ullum Ordinem, non excusabit cum non sit probabilis. Suar. *d. sect.* 4. *num.* 13.

Secundò requiritur, Fiat seriò; nam joco 7
celebrans in Ordine aliquo, quem non habet, non facit injuriam, *can. Illud* xv. *q.* 1. veluti quando actio est ludicra, & fit per modum cujusdam repræsentationis. Licet ea res possit continere irreverentiam Sacramenti, eoque majorem, si in derisum & contemptum tendat ministerii, quæ etsi contineat gravissimum delictum, non tamen inducet irregularitatem, quia nullum jus datur eam inducens isto casu Suar. *d. l.* n. 16.

Tertiò, Fiat solemniter; nam citra solemni- 8
tatem exercens non incurret irregularitatem, Quo modo Navar. *c.* 27. *n.* 242. tradit, canentem Epistolam aut Evangelium cum Dalmatica, sed sine stola aut manipulo, non fieri irregularem, quòd non tam exerceat officium Subdiaconi aut Diaconi quàm Cantoris. Addit ibidem Navar. requiri quoque, ut adsit intentio faciendi verum ministerium Ordinis: ut etiam solemniter canens Epistolam cum Dalmatica & manipulo, si nolit id facere tamquam Diaconus, secundùm eum non sit irregularis. Rationem dat, quod ut censurâ non incurritur nisi per actum perfectum, ita nec debeat incurri irregularitas. Hic autem actus non est perfectus, propter intentionis defectum, ex qua dependet actus.

Verùm ea ratio non ita convincit, quin re- 9
cte dubitetur, An talis sit extra irregularitatem? R. Rationem dubitandi esse, quod non tam puniatur intentio, quàm actus exterior prohibitus, quo usurpatur officium alicui Ordini, quo quis caret, proprium. Unde etiam loca iuris passim loquuntur de usurpatione ministerii alicujus Ordinis, ad quam sufficit voluntas istud ministerium exterius faciendi, etiamsi desit intentio conficiendi Sacramentum. Unde & irregularitatem hanc incurret non Sacerdos audiens Confessionem, absolutionem proferens citra intentionem absolvendi: uti & baptizans laicus citra intentionem baptizandi; Missam celebrans citra intentionem conficiendi Sacramentum, cum nihilominus faciat divinum officiū spectans ad Sacerdotem. Atque ita hæc opinio verior videtur contra Navarr. solam scilicet actio-

Digitized by Google

actionem exteriorem sufficere, quam latiùs declarat Suar. *d. locon.* 17. 18 19.

10 Quæri etiam posset, An actus minorum Ordinum exercens non ordinatus fiat irregularis. R. Videri non fieri, ex eo, quod eiusmodi actus fiant & per laicos. Verum obstant *c.* 1. *h. t* verba generalia, *Si aliquod officium divinum exerceat non ordinatus.* Spectant autem divinum officium actus minorum Ordinum ut sub generalibus istis verbis venire dicendum sit. Quod tamen ita accipiendum, si tamquam ordinatus & minister ex officio illud exerceat scilicet ita, ut à nemine non habente talem characterem exerceri possit tali modo licitè, quod rarum est. Si verò exerceat ministerium eo modo, quo secundùm consuetudinem exerceri potest etiam à non ordinato, non erit locus huic pœnæ. Navar. *d. c.* 27. *n.* 242. Suar. *d sect.* 4 *n.* 15.

11 Dicta de irregularitate incurrenda in prædictis casibus procedunt, quatenus reus eius est capax. Unde fœmina exercendo ea, quæ Ordinis, non fiet irregularis, quia non est capax irregularitatis, quæ cum sit privatio, præsupponit habitum. Idem dicendum de non baptizato ministrante, quia nec hic capax est irregularitatis illius scilicet, quæ ob delictum est lata, cum sit extra forum Ecclesiæ, cuius ideo lex cum non ligat.

Cæterum etsi delictum hoc sit grave, misericorditer tamen agendum cum delinquente, nec spoliandus beneficio, ne cogatur ad sæcularia redire, *c.* 2. *h. t.* Dispensatio super hac irregularitate tantum spectat ad Pontificem Suarez *d. sect.* 4. *in fine.*

TITULUS XXIX.

De Clerico per saltum promoto.

SUMMARIUM.

1. *Promotus per saltum quis dicatur.*
2. *An talis sit irregularis?*
3. *An suspensus ipso jure?*
4. *Suspensio hæc an tangat Ordines inferiores ritè susceptos.*
5. *Ordinatus, omissâ Confirmatione, an sit suspensus?*

1 Ordines inter se sunt subordinati, ut per minorem ad proximè superiorem sit ascendendum: aliàs, intermisso inferiore, initiatus superiori, veluti si odinetur Lector, antequam sit Ostiarius, aut Diaconus ante Subdiaconatum susceptum, dicetur per saltum promotus. Quo casu licet ordinatio teneat, ut colligitur & supponitur *c unico h. t.* & tenet Gl. recepta in *can. Sollicitudo dist.* 52. peccatum tamen est, & executio Ordinis sic suscepti est suspensa, donec Ordo inferior omissus suppleatur. Qua in re de duob. difficultatum. I. An talis sit irregularis. II. An sit suspensus ipso jure.

2 Dicendum ad primum. Non esse irregularem, si non ministraverit in Ordine prætermisso: nam secundùm dicta *Tit. præced.* ministrans in Ordine, quem non habet, fit irregularis, non etiam hoc solo, quod prætermittat inferiorem, cum nullibi detur textus, quo irregularitas imponitur, ut procedat dispositio, *c. is cui* 13. *de Sent. excom in* 6. Facit *c una h. t.* in quo, prætermisso Ordine suppleto, permittitur ex dispensatione Episcopali ministrare in Ordine per saltum suscepto. Nihil etiam de irregularitate habetur in *d. can Sollicitudo dist.* 52. uti nec *in can Sicut dist.* 48 quo tantum reprehenduntur, qui repente in Religionis habitu plantati ambitiosè ad honores sacros irrepunt, non factâ mentione irregularitatis alicujus: nisi tamen ministrarint in Ordine taliter suscepto, uti colligitur ex Trid. *Sess.* 23. *c.* 14. *de Reform.* quo datur Episcopo facultas dispensandi eum tali, si non ministrarit: ut, si ministrarit, maneat impeditus ad suscipiendos Ordines, nisi ex dispensatione Pontificia.

3 Ad posterius quæritum dicendum, esse, qui non tam ipso jure suspensum velint, quàm Episcopi facto suspendendum, per *d. can. Sollicitudo*, quo mandatur Episcopo, ut præpositeræ promotum prohibeat ab officio Sacerdotis, donec prætermissus Ordo sit suppletus; quæ verba indicant suspensionem potius ferendam, quàm latam. Attamen verius, & communius receptum, esse sententiæ latæ, & hoc ipso incurri, quo præpositeræ quis ordinatur *d. c. un. h. t.* quo disponitur, quod absque dispensatione saltem Episcopi, post suppletum Ordinem omissum, non possit in Ordine præpoſte-

Digitized by Google

postere susceptо ministrare, ut præsupponi debeat suspensio ipso jure per Ecclesiam inducta. Probatur id ipsum per Trid. *d. c. 14.* in quo, uti dictum, datur Episcopo dispensandi facultas cum promotis per saltum, si non ministraverint ut in casu, quo ministraverint, sine impediti ministrate, & sic irregulares, non alia de causa, quam quod ligati censurâ ministrarint, ut dictum suprà *Tit.* 27. Navart. *in Summa c.* 25. *n.* 71. *& c.* 27. *n.* 242. *Lait* Suarez *de Cens. disp.* 31. *sect.* 1. *n.* 44. *& seq* Avila *p.* 7. *disp.* 9. *sect* 1. *dub.* 2. Addit Navar. *d. n.* 242. Episcopum tunc demùm dispensare posse cum promoto, qui per ignorantiam Ordinis prioris non susceпti sit initiatus majori, argumento sumpto ex *d. c. un.* quod ignorantiæ meminit; ut & *d. can. Sollicitudo*, qui videtur vim ponere in negligentia. Rerum indistinctè dicendum, & ipso jure Suspensionem induci, & Episcopum dispensare posse; cum dicta loca tantum se fundent in tarentia Ordinis prætermissi. Quod autem meminerint ignorantiæ aut negligentiæ, est propter faciliorem dispensationem, quam causat ignorantia, quamque difficiliorem tauslaret superbia & ambitio. Nihil obstat, quod *d. can. Sollicitudo* injungatur Episcopo, ut prohibeat promotum ministrare; neque enim hoc accipiendum; quasi esset censura inferenda, sed per jus illata servanda, ut colligi *d. c. un.* dictum.

4 Alia quæstio est, An hæc suspensio tangat Ordines inferiores ritè susceptos? R. Verius esse eam tantum tangere usum Ordinis malè susceпti, non etiam aliorum ante ritè susceptorum, quia aliter non colligitur ex *d. c. un.* cujus dispositio eam sit pœnalis non est amplianda. Suarez *d. loco n.* 48. Concernit tamen etiam Ordines superiores, eorumque ascensum impedit; cum nequeat ex institutione talium Ordinum ascendi ad superiorem, inferiore omisso. Et qui fieri posset, ut suspensus ab inferiori ministret in superiori?

5 Postremò quæritur, An omisso Sacramento Confirmationis, ordinatus sit suspensus? R. Non in veniri in jure suspensionem hac de causa inductam: ut dicendum sit, non esse, cum sine textu eam non inducamus. Baptismi verò omissionem impedire Ordinis susceptionem, eumque susceptum inutilem ponere, patet ex eo, quod Baptismus sit janua Sacramentorum, uti dictum est sup. *de Presbyt. non baptiz.* & habet Glos. in *d. can. Sollicitudo.*

Itaque etsi ordines sint subordinati, ut successivè ad proximè superiorem sit ascendendum, medii tamen prætermissio non facit irritam esse susceptionem superioris. Ut etiam laico immediatè collatum Sacerdotium imprimat characterem, uti & Episcopatus, *Gl in d. can. Sollicitudo*, si conferatur in forma Ecclesiæ, ab eo, qui habet potestatem.

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè Ordines susceпit.

SUMMARIUM.

1. *Ordines furtivè susceпere quis dicatur.*
2. *An talis sit irregularis.*
3. *An suspensus ab omnibus Ordinibus, etiam minoribus?*
4. *Ignorantia excommunicationis an excuset?*
5. *Per vim ordinatus non incurrit hanc pœnã.*
6. *Suspensus est, Ordines quatuor minores cum Subdiaconatu, vel duos majores eodem die susceпiens.*

1 Furtivè Ordines susceпere dicitur, qui non examinatus, aut non admissus, aut contra prohibitionem superioris ingerens se ordinandis, ordinari se fecit, aut admissus tantum ad inferiores, temerario ausu etiam majoribus initiari fecit. A quo proinde executione impeditur per Canones, nisi cum eo idoneo inventо dispensatum fuerit. Hæc dispensatio Episcopo ita demùm permissa, si reùs non fuerit sub anathemate ascendere ad superiores prohibitus. Alias non est permissum ullatenus dispensare, nisi susceпto habitu monastico delinquens intret Monasterium, ibique laudabiliter conversetur, *c.* 1. *h. t.*

Ubi quæritur, An talis fiat irregularis? R. 2 Ita velle Abbatem in *d. c.* 1. *n* 2. *h. t.* Rationè ponit in eo, quod censurâ ligatus Ordinem susceperit. Idem etiam sentit Navar. *c.* 27. *n.* 241. per textum in *d. c.* 1. *& c. Cum illorum* 32. *inf. de Sent. excom.* Verius, tantum esse suspensum, cum, uti dictum suprà *Tit.* 27. *n.* 70. jura nulla isto casu inducta de irregularitate loquantur, sed de suspensione sive ab Ordinis

Digitized by Google

ita ſuſcepti executione. Quod clarè patet ex *c. 3. h.t.* quod loquitur de privatione executionis ſuſceptiOrdinis: juxta quod Cap. intelligendum eſt *d. c. 1.* dum ponit inhabilitatem aſcendendi ad Ordinem ſuperiorem; quæ accipienda de ſuſpenſione: & ita tenet Covarr. *ad c. Alma p. 1. §. 6. n. 6.* Non obſtat *d. c. 32.* quia non fit ibi mentio irregularitatis, ſed depoſitionis ac Ordinibus ſententiæ ferendæ, quæ alia eſt ab irregularitate, cum hæc omnino inhabilem faciat, illa uſum tantum tollat. Vid. Suarez *de Cenſ. diſp. 31. ſect. 1. n. 57.*

3 Q. II. An ſuſpenſio iſta ſit accipienda de Ordinibus omnibus ſic ſuſceptis, etiam minoribus? R. Loqui quidem jura in *d. c. 1. & 9.* de Ordinibus, aliaque jura in ſimili caſu, *c. 1. de Temporib. ordin. in 6. c. fin. de Apoſtata*: fieri tamen ſimpliciter mentionem Ordinum Eccleſiaſticorum in *d. c. 32.* ut de minoribus id ſit accipiendum, *ex mente* Pont. qui non vult Ordinem Eccleſiaſticum ſuſcipi ab excommunicato: ſpectant autem & minores ad Ordinem Eccleſiaſticum. Nec faciunt loca alia adducta, in quibus ideo fit mentio ordinum ſacrorum, quod facti ſpeciem tantum contineant, non etiam ut diſtinctionem juris inducant Suarez *d. loco n. 58.*

Suſpenſio itaque hæc non concernit niſi Ordinem ita ſuſceptum; & ſuperiorem, non etiam inferiorem licitè ſuſceptum, quia de illo textus non loquitur. Per primam tonſuram pœna iſta non incurritur, quod Ordo non ſit, nec habeat proprium actum, à quo ſuſpendatur. Accipienda autem jam dicta de excommunicato ſimpliciter, id eſt de excommunicatione majori, non etiam de minori.

Ubi quæritum, An ignorantia excommu-
4 nicationis excuſet? R. Illam quidem facilioremeſſicere diſpenſationem, non tamen cenſuræ impedire effectum, *d. c. 32.* quod etiam ignorantes factum vel jus non ponit extra cenſuram. Poſſet tamen iſtud Cap. accipi de ignorantia culpabili, ut ſi talis, quæ extra culpam ponar, dicenda ſit hanc cenſuram impedire. Quo facit, quod dictum ſup. *Tit. 27 n. 9.* ignorantiam invincibilem excuſare, quo minus excommunicatus celebrans incurrat irregularitatem, ut etiam excuſare debeat à ſuſpenſione. Deinde cum hæc tamquam pœna incurratur, neceſſe eſt ſupponatur culpa ut eâ ceſſante tamquam cauſa adæquata, debeat etiam ceſſare effectus, *c. Apoſtolica pen. ſup. de Cler. excom. miniſt.* Facit eo, quod habet Navarr. *d. c. 27. n. 241.* craſſam ignorantiam non excuſare, ut alia excuſet, *d. c. pen.* Vid. Suarez *d. loco n. 59.*

Per vim vel metum cadentem in virum
5 conſtantem ordinatos, licet inhabiles, non incidere in cenſuram vetus eſt, cum ea non incurrantur niſi propter culpam, *d. c. pen.* quam amovet juſtus metus.

Eſt & ſuſpenſus, qui quatuor Ordines mi-
6 nores cum Subdiaconatu eodem die ſuſcipit, *c. 2. h.t.* niſi conſuetudo excuſet. Cum quo tamen intiante Religionem, ſi mores eius exegerint, diſpenſabit Abbas quoad exercitium Ordinis minoris. Majorum Ordinum duorum eodem die ſuſceptio ſuſpenſi nem inducit, ſed iamſi alter ſequenti die, continuato tamen jejunio, fuerit collatus, quod habeatur pro eodem die, *c. Litteras ſup. de Temp. ordinat.* Quod peccatum eſt gravius, ſi contra præceptum Epiſcopi, ſub excommunicatione prohibentis ſuſcipi duos Ordines eodem die, ingeſſerit ſe quis nihilominus poſt unum ſuſceptum etiam ad alterum ſuſcipiendum, *c. 3. h.t.* Diſpenſat tamen cum eo Epiſcopus ſuper ſuſpenſione, ſi Monaſterium ingreſſus laudabiliter ſe ibi gerat, *c. fin. h.t.*

TITULUS XXXI.

De Exceſſibus Prælatorum.

SUMMARIUM.

1. *Prælati prohibentur premere exactionibus aut aliis gravare ſubditos.*
2. *Iuriſdictio Ordinarii in exemptos an ordinaria?*
3. *Prohibitum & privilegia ſubditorum impedire, Eccleſias alteri ſubtrahere &c.*
4. *Iuriſdictionem ſuperioris inferiores ne turbent.*
5. *Exceſſus ſubditorum contra prælatos.*

PEculiare Prælatorum delictum eſt, non 1
ſervatis poteſtatis ſuæ terminis, ſubditos oneribus premere, exactiones, aliaque gravamina

Digitized by Google

mina imponendo, censuris innodando temerè, & sine judicio Capituli, à quibus eos abstinere jubet Pont. prohibens, ne ullatenus præsumant exercere exactiones indebitas, nec sine judicio Capituli attentent suspendere, aut Ecclesias eorum interdicere, sub pœna arbitraria, *c. 1. h. t.* Non subjungit autem ibi Pont. verba irritantia, ut censura lata, licet sine Capituli judicio, sit dicenda tenere. Limitant & illum textum ad suspensionem, ut procedere nolint in excommunicatione, quam volunt Prælatis concessam etiam sine judicio Capituli. Verum ea de re inquirere aaxie nihil attinet, cum de consuetudine solemnitas ista non desideretur, Abbas *in d. c. 1. h. t.* quæ probati videtur, *c 3 de Conf. in 6.* uti & videtur probati per Ttid. *Sess. 5. de Reform. c. 4.* quod & dedit Episcopis jurisdictionem in exemptos.

2 Ubi dubitatur, An ea sit ordinaria, an delegata: R. Ordinariam videri quoad non exemptos, propter majorem in eius auctoritatem; delegatam verò quoad exemptos, cum ordinario jure non habeant in illos auctoritatem; & ita velle videntur verba *d. c. 3.*

3 Prohibet etiam Pont. Prælatis privilegia subditorum impedire, datâ licentiâ subditis non parendi, *c. Sanè h. t.* censurâ, si quâ forte ideo innodati, irrita declarata, *c. Cum ad quorundam h. t.* tamquam lata à non habente auctoritatem; Ecclesiam alteri subiectam sine caussâ ab illius subiectione liberare & subtrahere, *c. 2. h. t.* beneficii, cuius habent collationem usum sibi retinere, aut sibi conferre, *c. 3. h. t.* Prohibet ea conferri indignis sub pœna cessationis & privationis conferendi eâ vice, *c. Inter 11 h. t.* Non tantum autem prohibitum Prælatis inferre gravamina suis Clericis, verum & Religiosis, qui Christo pauperi in paupertate famulari elegerunt, quæ enumerantur à Pont. in *c. Nimis 16. & 17. h. t.*

4 Quod attinet ad Prælatos inferiores Episcopo, illis cavendum, ne turbent jurisdictionem superiorum, puniendo Ecclesias sine eorum consensu, *c. Sicut 8. h. t.* cognoscendo de caussâ matrimoniali, dando indulgentias, quæ spectant ad Episcopum; nisi speciali privilegio, aut aliâ legitimâ caussâ id juris sibi quæsitum probent, *c. Ascendentibus 12. h. t.* interdicta violando, aut alios, ut violent, cogendo. Quod si contigerit fieri ab Episcopo, Pont. omnes ab eo postea latas censuras, institutiones, destitutiones, collationes præbendarum factas, irritas esse declarat; alios verò Clericos interdicti violatores suspendi ab officio & beneficio, *c. fin. h. t.*

Prohibentur & subditorum contra Prælatos excessus: cujusmodi sunt, reverentiam iis denegare, coram sæcularibus contra eos super rebus spiritualibus deponere, dominos negare contra homagii fidem, eos invadere, aut invasoribus, eorumque complicibus caussam vel consilium præbere: quales abscindendi perpetuo ab Ecclesia, beneficiis eorum aliis, qui digni, adsignatis *c. Gravem 15. h. tit.* Constituere collegium, sibique fabricare sigillum, *c. Dilecta 14. h. t.* Personatum sibi falso adsumere, contra eos, quibus fide & Sacramento sunt obligati, se erigendo, quales in eo Episcopatu non sunt admittendi ad officii sui executionem, *c. Illud 6. h. t.* Prohibentur & Sacerdotes peccatum in confessione auditum revelare, ne quidem ex compulsione, quod ea res sit pernitiosa, *c. Dilectus 13. h. t.* de crimine suo gloriari, ut de carnali copula cum uxore aliena, quales ab officio & beneficio sunt suspendendi, *c. Quam sit 9. h. t.* sectari libidines maximè quæ sunt contra naturam, propter quas Clerici sunt dejiciendi à Cleto, vel adagendam pœnitentiam in Monasterio detrudendi, *c. 4. h. t.* Eorum etiam est ab eo abstinere, unde scandalum oriri possit, ut frequentare ludos profanos, & similia, de quibus sup. *de Vita & Honest. Clericor.* Prædicatoribus, Minoribus, aliisque Mendicantibus est inhibitum Domos ad habitandum de novo recipere, aut susceptas mutare, alienare, absque licentia Sedis Apostolicæ, *c. unico eod. in 6.* 5

TITULUS XXXII.

De novi Operis nuntiatione.

SUMMARIUM.

1. *Nuntiatio novi operis quando & qualiter fiat.*
2. *Habet locum non obstante cautione de opere demoliendo.*

3. *An & si notorie sit injusta?*
4. *Numtianti quando opus novum demoliri liceat.*

1 PErtinet & ad excessus, nova opera facere & nuntiationes contemnere. Unde Capella in præjudicium baptismalis Ecclesiæ non est ædificanda, *c.* 1. *h. t.* Episcopis etsi Ecclesias ædificare, easque dotare sit permissum ex reditibus veteris Ecclesiæ, ad certam usque summam, ut traditum sup. *de Eccles. reparandis*, non tamen si ex eo contingat veterem Ecclesiam lædi, cujus nomine novum opus rectè nuntiatur, id est ab ædificando Episcopus impeditur secundum formam receptam per leges, quam probant Canones, quos ut leges non dedignantur imitari ita vicissim statuta Canonum adjuvantur Principũ constitutionibus, *c.* 1. *h. t.* Ut is, cui nuntiatum novum opus, continuò debeat desistere ab opere, uti legibus statutum, & exspectare per tres menses, intra quos probat nuntians suum præjudicium; 2 non obstante cautione, quam offert de demoliendo opere, si jure non ædificasse apparuerit, *c. fin. h. t.* nisi nuntians cautionem admiserit, *c. pen. h. t.* aut nuntiationem remiserit, *c.* 2. *h. t.* Jure an injuriâ nuntietur novũ opus, non inspicitur, nec salvat ædificantem, quo minus demoliri cogatur, *d. c.* 1. idque ad puniendam illius contumaciam.

3 Quid si notorie sit injusta nuntiatio? R. Videri non teneri nuntiationem, quod frustrà exspectetur liquidatio juris, quod certum est. Quo facit textus in *l. Prator D. eod.* in verbis, *& in ea causa, ut remitti debeat*. Facit & in simili, quod si venditoris causa notorie sit injusta, non debet exspectari sententia ad hoc, ut emptor habeat regressum contra venditorem, *l. Ex empto* 11. §. *emptorem D. de act. empti & vend. ubi* Costal. Bart. *ad l. Atquin.* 19. §. *cum me absente D. de neg. gest.*

4 Licet & nuntianti propriâ auctoritate id, quod post nuntiationem est ædificatum, demoliri incontinenti, cum videatur vim vi repellere, quod est licitum, & probatur *l. Sed si inter* 27. *de Servitutib. prad. urban. l.* 3. §. *cum igitur D. de Vi & Vi armata.*

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis & Excessibus privilegiatorum.

SUMMARIUM.

1. *Privilegium quid nominis & rei.*
2. *A lege in quo distinguatur.*
3. *Scriptura an sit de substantia privilegii?*
4. *Probatur privilegium etiam per testes.*
5. *Privilegia alia Realia, alia Personalia.*
6. *Privilegium in dubio quale judicandum, reale an personale?*
7. *Item aliud perpetuum, aliud Temporale.*
8. *Privilegia concedere potest, qui & leges concedere.*
9. *Consuetudine an adquiri privilegium possit?*
10. *Subjectum privilegii, persona vel res ei subdita.*
11. *Materia.*
12. *Effectus.*
13. *Privilegium cui prosit.*
14. *Est strictè interpretandum.*
15. *Concessum marito, an prosit uxori?*
16. *Uxor an gaudeat privilegio Clerici conjugati?*
17. *Privilegium um concessum etiam alteri attribui potest.*
18. *Privilegio priori aulio an & posterius augeri dicendum.*
19. *Privilegium non egreditur personam & causam, cui & ob quam concessum.*
20. *Privilegia quatenus ampliauda & restringenda.*
21. *Attenditur in re proprietas verborum debet.*
22. *Similitudo rationis an faciat ea extendi.*
23. *Quid si verba sint obscura?*
24. *Usus privilegiorum quibus in locis sit.*
25. *Is non impediendus nec violanda privilegia.*
26. *Privilegio an sit sua vis & effectus ante ejus notitiam?*
27. *Privilegiatus contra privilegiatum an utatur suo privilegio?*
28. *Privilegio suo uti & an quis cogi possit?*
29. *Privilegium amittitur I. Morte ejus, cui concessum.*
30. *An & morte concedentis?*
31. II. *Temporis lapsu, ad quod restrictum.*
32. III. *Cessante causâ finali privilegii.*

33. IV.

Digitized by Google

33. IV. *Adjecto modo & conditione*, Ad beneplacitum meum, Quamdiu vel donec voluero, &c.
34. V. *Renuntiatione expressa*.
35. VI. *Renuntiatione tacita, per non usum*.
36. VII. *Per usum contrarium*.
37. *An unius actus contrarius sufficiat?*
38. VIII. *Per abusum*.
39. IX. *Per revocationem ejus, qui concessit*.
40. *Eamque vel expressam, vel tacitam*.
41. *Privilegio generali priori an per subsequens speciale derogetur?*
42. *Effectus revocationis*.
43. *Revocatum an censeatur, destructo loco vel corpore, cui competit?*
44. *Innovatio privilegii an quid novi juris tribuat?*
45. *Privilegia exemptis concessa non violanda*.

1 VT in bonis servanda immunis Ecclesia, qua de re libro III. actum, ita & in suis Privilegiis; quæ non sunt diminuenda, sed integra & illibata conservanda, excessusque circa ea cavendus est privilegiatus, *c. Porro 7. h. t.* Denotatur hoc nomine & jus ipsum, sive gratia concessa privilegiario, & mandatum vel instrumentum, quo conceditur, quod interdum vocatur Rescriptum, Indultum, Bulla. In utraque significatione invenitur usurpatum hoc Tit. Est autem jus singulare, in certæ personæ aut causæ gratiam a superiore constitutum, aut privata lex aliquid speciale concedens. Item lex de uno homine lata, quasi priva lex, id est privata, *can. Privilegia*
2 *dist. 3.* * In quo distinguitur à lege, quæ est communis & omnibus lata: uti & in eo, quod non semper sit perpetuum privilegium, quia conceditur interdum ad tempus determinatum; absolutè tamen concessum perpetuum est. Suarez *De LL. lib. 8. c. 1. n. 1. 2. 3.* Ut quis privilegio utatur, necesse est de eo constet per scripturam, aut legitima documenta, *can. Contra morem dist. 100.*

Ubi quæri posset, An scriptura sit de substantiâ R. Ita posse videri, per *d. can. Contra morem*, in verbis, *aut ex scriptis privilegiis fo tueri*: & per *d. c. Porrò h. t.* quod habet, inspicienda esse privilegia, ut eorum tenor servetur. Contra tamen dicendum, ex eo, quod privilegium sit quædam lex, quæ scriptura non indiget, & nullum sit jus positivum scripturam requirens; imò dispensationes, aliæque gratiæ sine scriptis concedi possint. Navar. *Cons. 1. h. t. & Cons. 22. sup. de Clandest. desponſ* Quo facit *Clem Dudum § Nos etenim & ibi Glos. V. Verbo de sepult.* ubi dicitur, *privilegia, gratiæ, indulgentiæ verbo vel scripto concessa*. Idem habetur *in extravag. Et si domini sin. de Pœnis. & Remiss.* cum verbum non sit minus efficax, quàm scriptura, & ex eo non minus declaretur voluntas Pont. quàm scripto. Verum cum non sit adeò permanens verbo concessum privilegium, nec credatur iis, qui concessum sibi adserunt tanquam in propria causa, hinc est quod scriptura desideretur ad privilegii probationem; quo modo accipienda loca in contrarium allegata. * Potest tamen & per rectes 4
probari privilegium, qui etiam audientur deponentes de visis instrumentis privilegii, eorumque tenore, secundùm formam in *c. Cum olim 12. h. t.* Unde certo sciens, verbo sibi esse concessum privilegium, secundùm illud agens tutus est in conscientiæ foro. Quo modo quod habetur in Reg. Cancellariæ de non judicando, ut gratiâ nemini suffragetur, litteris non expeditis, rectè dicitur procedere in foro judiciali, non etiam in foro conscientiæ. Gomes. *ad d. Reg. q. 14.* Gigas *de Pensionib. q. 34. num. 10.* Azor. *Inst. Moral. p. 1. lib. 5. c. 2. q. 5.* Suarez *latè d. lib. 8. c. 2.*

Sunt autem privilegia, de quibus hic, alia 5
Realia, alia Personalia, ut colligitur *ex c. Mandato sup. de Præsumpt.* in verbis, *non loco tribuimus, sed personæ*: & ex *l. Privilegia 196. D. de R. I.* ubi quædam privilegia dicuntur esse causæ, quædam personæ. Quæ divisio bona est, & sufficiens: non obstante, quod omne privilegium principaliter & ultimo referatur ad alicujus personæ usum & utilitatem; quia ut leges, ita & privilegia non feruntur nisi propter hominum commoditatem, cum non semper personæ immediatè attribuantur, sed & ipsi rei & causæ. Ut personale sit, quod immediatè fertur in personam, ratione sui, eique adhæret, sive sit persona particularis, sive genus personarum, cuiusmodi est S. C. Vellejanum, competens mulieribus intercedentibus, ratione sexûs; Macedonianum filiisfamm. mutuum accipientibus, ratione ætatis. Solis enim personis, & quidem singulis concessum,

Digitized by Google

non ratione communitatis aut corporis mystici, quod constituunt, sed ratione sui, & prout in unoquoque est, ex causa concernente ipsas personas, cum quibus & finitur. Barbosa *ad l. Quia tale 14. n. 14.* D. *Soluto matrimon.* Reale est, quod immediatè & directè alicui rei, loco, muneri, vel conditioni distinctæ a persona, est concessum. Sic privilegium concessum Cisterciensibus, ne solvant decimas, reale est, quia loco debetur. Ita & Ecclesiarum immunitas spectat ad privilegium reale: quo etiam spectant privilegia competentia ratione dignitatis, ut Episcopatus, Principatus, Clericatus, aut similis qualitatis, cujus conditio est perpetua. Quò facit argumentum *c. Quoniam 14. sup. de off. deleg.* ubi commissio delegati sub nomine dignitatis, scilicet Abbati vel Episcopo, dicitur Sedi concessa, non etiam personæ, ut ad successorem transeat. Quod si & propriè nominis fiat mentio, & dignitatis sive rei, videndum, quid præcedat; ut si prius nominetur persona, sit privilegium personale; si verò locus, res aut dignitas, reale, *arg. l. Si communiter 37. D. de stipulat. servor.* Abbas *in c. Mandata 6. n. 2. sup. de præsumpt.* Nam id, quod subjungitur, est loco demonstrationis, quæ abundans non nocet. Et hoc, si verba privilegii fiant absoluta, & simpliciter directa ad personam, aut ad rem sive dignitatem; quia si aliquid addatur, per quod distrahatur verborum significatio, ea mutari potest: veluti si detur privilegium Petro Episcopo, & successoribus ejus, erit reale privilegium, competetque Sedi; è contra si Episcopo alicuius loci detur aliqua facultas, ratione eminentis prudentiæ aut scientiæ, non reale, licet concedens usus sit nomine dignitatis, sed personale, erit beneficium, propter adjuncta. Abbas *in d. c. Mandata n. 1.* Sic etsi verba sonent quidem privilegium reale, materia autem non possit accommodari perpetuitate, interpretanda erunt ut de personali, & è contrario. Abbas *in c. Adversus 7. n. 17. sup. de Immun. Eccles.* Azor. *d. lib. 5. c. 22. q. 2.* Suarez *d. lib. 8. c. 3. n. 3. & seqq.*

6 Quid si dubium sit juxta verba & qualitates, an reale sit, an personale, quale judicandum? R. Tiraquel. *de Iure primogen. q. 40. n. 69.* velle, esse reale. Allegat duas Glossas, quarum altera nihil tale dicit, altera contra ipsum facit: Posset ejus hæc ratio dari, quod pro firmitate privilegii sit præsumendum, ex eo, quod beneficia sint largè interpretanda. Alios vero velle, esse personale. Jason. *l. Si sic 135 n. 12. D. de V. O.* ex ratione, quod privilegia sint stricti juris atque ita in dubio potius interpretanda esse personalia, quàm realia, ut restringitur concessio; reale enim quo dubitabilius, eo maius. Alii has opiniones concordant, ut si verba referantur ad personam, sint personalia, si ad rem, realia. Barbosa *add. l. 14. n. 4.* Quæ concordia non enervat dubium, cum ponat casum indubium. Dicendum videtur, si privilegium sit odiosum, quia contra jus commune, vel quia cedat in alterum præjudicium, in dubio esse censendum personale, quia strictè intelligenda odia: si verò sit favorabile, continens beneficium, judicandum reale, cum deceat beneficia Principum esse manuta quæ & largissimam admittunt interpretationem, *l. penult.* D. *de Constit. princip.* Bart. *in l. fin. n. 4.* D. *de Servit. legata.* Alexand. in *d. l. Quia tale*, Suarez *d. c. 3. n. 14. & seqq.*

Est & Privilegium aliud Perpetuum, quod 7
adhæret rei de se perpetuæ, vel sine temporis limitatione conceditur: dictum ita, non quod amitti non possit, sed quod de se duret, quamdiu non revocatur illud Temporale, quod vel personæ conceditur, cui tantum competit, secundum jam dicta, & cum ea extinguitur, *c. privilegium 7. de R. I. in 6.* Vel datur ad certum & definitum tempus, quo lapso finitur, *l. Quoties C. de precib. Imp. offer.* aut sub conditione, cuius eventu cessat. Sic privilegium concessum à Prælato, *Donec decesserit*; morte ejus revocatum censetur, quod voluntas ejus ultra se non extendat. Idem est in clausula, *Usque ad beneplacitum meum*; nam & hæc virtute includit conditionem, ut pendeat à voluntate concedentis, quo mortuo ut voluntas non est, ita & cessat dependentia, atque ita & privilegium. Aliter si res habet, si concedatur ad beneplacitum Sedis, quia cum Sedes sit perpetua, dicendum & perpetuum privilegium, duraturumque, donec revocetur, *c. Si gratiosè de Rescriptis in 6.* Plura Suarez *d. lib. 8 c. 5.*

Adquiruntur Privilegia ex concessione e- 8
jus, qui potest legem ferre. Nam cum sine le-

ges

ges privatæ, non poſſunt concedi niſi per eũ, qui poteſt legem univerſalem condere; ſive rigoroſè ſumantur pro ceſſione ſpeciali contra legem univerſalem, quam nemo concedit niſi auctor legis, qui poteſt diſpenſare in ſua lege, & ab ea exceptionem facere per privilegii conceſſionem; ſive latius, pro gratia & beneficio, ultra jus, nam & hoc eſt eius, qui eſt ſupra jus, & ad quem ſpectat limites, in jure ponere, & præter illud operari. Ita Suarez *ubi ſup. c.* 8. *nn.* 2. Hinc certum eſt, ſummum Pont. poſſe privilegia concedere, quia leges ponit, & eſt ſupra omne jus: & hoc in terris Eccleſiæ. In terris laicorum eſt ſummi Principis ea concedere in honoribus, immunitatibus, rebus ac poteſtatibus temporalibus, cuius in iis tantum eſt facultas condendi leges, non etiam Pontificis, ſaltem directè; nam indirectè, quatenus uſus juris ſpiritualis exigit, videtur poſſe, ſecundùm ea, quæ dicta ſunt ſupra *de Conſtitut. n.* 19. ſcil. Pontificiam poteſtatem ſpiritualem indirectè etiam extendi ad temporalia. Eſt & ea poteſtas Epiſcopis, aliisque Prælatis Eccleſiæ proportionata ſuis legibus & ſtatutis, ſuper quibus diſpenſatio iis libera, non etiam ſuper jure communi & Pontificio ſeu lato a ſuo ſuperiore, niſi quatenus jure ſeu conſuetudine illis conceſſum; non conceſſum autem, ut contra jus commune privilegia concedant. Suarez *d. c.* 8. *num.* 9.

9 Quæritur, An & conſuetudine poſſit adquiri privilegium, veluti exemptionis, aut ſimile? R. Rationem dubitandi ſumi ex eo, quod nemo poſſit propriâ ſuâ auctoritate ſe eximere à lege ciuſve obligatione; hoc autem fieret per conſuetudinem iſtam. Privilegium enim eſt privata lex vel exceptio contra legem, & jus aliquod ſupra legem, quod non ponit niſi auctor legis. Communis tamen opinio attribuit iſtam vim conſuetudini: & probatur per *c. Novit.* 12. *ſup. de Iudic.* in verbis, *Niſi forte juri communi per ſpeciale privilegium vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum.* Ubi Pont. æquiparat conſuetudinem contrariam ſpeciali privilegio, ut quod huicadeſt etiam illi ſit dicendum adeſſe, *Gl. ibi V. conſuetudinem.* Probatur ratione: Conſuetudo poteſt derogare legi, imò & abrogare eam in totum, uti dictum ſup. *de Conſuet. n.* 8. ut multo magis in parte poſſit ei prævalere, & dare licentiam agendi contra jus. Ubi aliqui requirunt ſcientiam Principis, verum ut iſta non eſt materia ad introducendam conſuetudinem legi contrariam, ut traditum ſupra *d. Tit. de Conſuet. n.* 3. ita nec ad inducendum privilegium. Quod ita in communitate procedit, quæ legislationis ſaltem paſſivæ capax, atque ita legi derogat; non etiam in privata perſona, quæ tamen ſi non propriâ conſuetudine, ſaltem ea, quæ cum præſcriptione concurrit, & huiusmodi privilegia adquirere poterit, poſtquam etiam alia gravioia hâc viâ adquiruntur præſcriptione a privatis. Cuius ordinis eſt juriſdictio, quam & præſcriptione adquiri ſive privatâ conſuetudine patet ex *c. Duo ſimul ſup. de Off. deleg. c. Cum contingat ſup. de Foro compet. ubi Gl.* & Abbas De jure exigendi tributa, pedagia, patet ex *c. Super quibusdam* 20. § *præterea. ubi Gl. V. non extat mem. inf. de V. S.* Vid. Suarez *lib.* 8. *de LL. c.* 7. *n.* 4 *& ſeqq.*

Subjectum, cui conceditur privilegium, eſt perſona vel res alicui ſubdita, ut patet ex divi- 10
ſione ſuperiore. Sic Eccleſiis ſunt conceſſa ſua privilegia, uti & Monaſteriis, piiſque locis; veluti exemptio ab ordinaria juriſdictione, de qua in *c. Cum olim* 14. *c. Cum Capella.* 6 *& c.* 17. *h. t.* à decimarum ſolutione, de qua actum ſup. *de Decimis*, & ſit mentio in *c. Si de terra* 6. *c. Accedentibus* 15 *& c. Quia circa* 22. *h. t.* Conceſſio pallii, quæ competit quatuor Patriarchalibus Sedibus, & delatio vexilla Crucis, *c. Antiqua* 23. *h. t.* Licentia ſepeliendi ſuos confratres tempore interdicti, *c. Vt privilegia* 24. *h. t.*

Oportet autem privilegium tale ſit, quod participet conditionem juſtitiæ & honeſta- 11
tis. Quo modo reſpectu privilegiatii talis ſit materia, quæ ab ipſo honeſtè & ſine aliorum injuria fieri vel omitti poſſit, ſaltem ſuppoſito privilegio: reſpectu autem eorum à quibus ſervandum, ut vel nullum vel moderatum gravamen contineat. Hinc contra publicam utilitatem privilegia etiam Principum non conceduntur, *l. Iubemus* 10. *C. de Sacroſ. Eccleſ.* nec contra ſe ea concedit Pont. quatenus minuunt ejus dignitatem; neque enim eam poteſt dividere aut imminuere: uti nec ulla, quæ ſunt Eccleſiaſticæ gubernationi contraria

Digitized by Google

traria, quia foret abusus suæ potestatis & prodigalitas quædam, quæ in Pont. non præsumitur. Hinc non creditur Pont. concessisse aliquibus Principibus, ne sine eorum approbatione rescripta sua effectum habeant, quale privilegium sibi vindicant Principes Belgarum, & est apud eos in viridi observantia. Contra commodum tamen suum non ratodant privilegia Pontifices, diminuendo suos reditus, quos consequerentur, nisi privilegium restandi aliquibus permitterent, non solvendi annatas, aut simile quid. Suarez *d. lib.* 8. *c.* 8. *n.* 8.

12 Effectus Privilegiorum est, ut secundùm formam eorum procedatur, etiam cum derogatione juris, aliter forent inutilia, licet illius derogationis non contineant mentionem. *c. In hiis* 30. *h. t.* ubi privilegium concessum Minoribus & Prædicatoribus, ut ubique cum Altari viatico celebrare possint, declaratur esse intelligendum sine licentia Prælatorũ, licet hoc non sit formaliter in eo expressum. Facienda enim interpretatio, ut res potius valeat, quàm pereat, & privilegium non sit illusorium, *c. Inter* 6. *§. cæterum, ubi Gl. sup. de Fide instrum.* Si tamen jus sit qualificatum per specialem clausulam resistentem privilegiis, iisque derogantem necesse est, ut in forma privilegii fiat mentio istius juris, vel in specie, vel sub clausula generali sufficiente ad ei derogandum, veluti *Non obstante* : alias privilegium non prævalebit isti juri, erit que inutile. Card. in *Clem.* 1. *q.* 3. *de Consib.* Ratio reddi potest, quod plus necessarium sit, uti firmiori modo ad derogandum legi firmius stabilitæ, communi modo latæ, quia aliàs præsumeretur privilegium per importunitatem aut inadvertentiam esse à Principe indultum, quæ non potest præsumi per subjectam derogationem. Uti nec præsumitur contra simplex jus non habens clausulam derogatoriam pet importunitatem aut inadvertentiam extortum, etiamsi illi deroget, quod est ordinarium; qua de re vide Felin. in *c. Nonnulli nu.* 19. *& seqq. sup. de Rescript.* & Suarez *cap.* 14. *num.* 6. *& seqq.*

13 Prodest autem privilegium solis, sive personæ sive loco, expressis, vel ex vi vocis aut actionis seu materiæ vel aliquâ juris dispositione comprehensis. Valent enim privilegia tantum, quantum sonant, & non amplius, sive quoad res, sive quoad personas; cum illis tantum concedantur, ad quos dirigitur intentio concedentis, ex cujus voluntate pendet concessio & extensio privilegii, quæ contra ejus mentem non debet extendi ultra verba expressa, sunt enim privilegia stricti juris. Ita ferè Suarez *c.* 10. *n.* 2. 3. 4. Hinc exemptus respectu unius loci, non est exemptus respectu alterius, ut respondit Pont. in *c. Cum Capella* 16. *h. tit.* Privilegium enim istud tantum loco datum, ut sit reale. Canonico competens eo in loco tantum, ejusque respectu, non etiam alterius: ut quoad alium subsit Ordinario, ejusq; animadversioni & correctioni subjaceat. Nec exemptio Monasterio concessa Capellam exemptam facit, cum alia sit à Monasterio, *c. Ex ore* 17 *h. t.* nisi privilegium tale sit datum Monasterio, Ecclesiisque utroque jure illi subjectis, *c. Quoniam* 21. *h. t* Sic & exempti, ut non nisi sub certo judice respondere teneantur ratione delicti, contractus, aut rei, non gaudent eo privilegio in loco non exempto, *c.* 1. *in prine. eod. in* 6. Et datum Monachis privilegium exemptionis à jurisdictione Ordinarii non obtinet, si ad Priorratus Ordinariis subiectos mittantur, *d. c.* 1. *in fine*. Item datum aliquibus privilegium, ut tempore interdicti possint celebrare divina, januis clausis non eo extendendum, ut alios admittere valeant, nequidem familiares, si Conventui sit datum tale privilegium: nam si singulari personæ privilegium tale competat, aut etiam audiendi tali tempore divina, eius etiam familia admittetur *c. Licet* 11. *eod. in* 6. Et Episcopis, quibus concessum cum altari viatico celebrare, ita uti privilegio permittitur, ut non violenr loci interdictum, *c. fin. eod. in* 6. Denique concessum privilegium, ut interdicti tempore confratres suos aliqui sepeliant, non accipiendum de quibusvis confratribus, sed de iis tantum, qui bona sua obtulerunt Monasterio, mutato habitu, aut etiam de iis, qui cblatis bonis in sæculo remanent, retento eorum usufructu pro vita: non de quibuslibet aliis, qui parum quid obtulerunt, *d. c. Vt privilegia* 24 *h. t.* ne Ecclesiastica disciplina dilabatur & vilescat. Tales tamen confratres, donec in domibus suis morant faciunt, non sunt immunes à junibus Episcopalibus, *c. Quidam* 32. *h. t.*

Stricte

Digitized by Google

14 Strictè itaque accipiendum privilegium & interpretandum, ut ne quidem ex rationis identitate extendi possit ad alia loca vel personas, *c. Sanè 9. h. t.* qua de re inf. *sod. n* 22. nec prosit quidquam ad extensionem correlativorum, si aliud non pateat, vel ex materia, vel verbis, vel alia juris dispositione. Ratio est, quod tale privilegium simpliciter sit personale, & relatio vel connexio ad aliam personam non faciat identitatem, ut cessare debeat communicatio, etiam ex ratione correlativorum.

15 Unde pendet resolutio quæstionis, An marito concessum privilegium censeri debeat communicatum cum uxore? R. Personale privilegium marito non competere uxori, sive marito vivo, sive eo mortuo, regulariter obtinere tradit Jason in *l. Non tantum n.* 4. *D. de Re judic.* & probatur per text. in *l. Princeps. D. de Legib.* ubi Princeps quidem dicitur solutus legibus, non etiam ipsa Augusta: & per text. in *l.* 5. *§. immunitati D. de Iure immunit.* ubi privilegium naviculariorum patri naviculario datum non competit liberis, quamvis censeantur una cum patre persona; uti & uxor cum marito, ex eo, quod personæ cohæreat. Quæ tamen ita accipienda, nisi dispositio juris aliter habeat, ut in materia nobilitatis, cuius privilegium eius nomine competens marito prodest & uxori, etiam post mortem mariti, per text. clarum in *l. fin. C. de Incolis lib.* 10 nisi postea minoris ordinis virum sit sortita. Idem dicendum de liberis, ut sola habitudo relationis non sufficiat ad hoc, ut privilegio patri concesso fruantur: quod quia personale non egreditur personam, nec transit ad hæredes, nisi aliunde ex vi alterius juris fiat communicatio vel transmissio: uti contingit in beneficio, quod habet, ne ultra id quod facere potest condemnetur uxor, de quo in *l. Maritum* 12. *D. Soluto matrim.* Quod alia lex etiam filiis ejus attribuit, *l. Etiam* 18. *D. eod.* Vid. Barbosa ad *l. Quia tale* 14. *n.* 22. *& seqq.* D. *Soluto matrim.* Suarez *d. lib.* 8. *de LL. c.* 11. *n.* 1. *&* 2.

16 Est & quæstio, An Clerici conjugati uxor gaudeat ejus privilegiis? R. De privilegio Canonis & fori dictum suprà, *tit. de Clericis conjug. in fine*, eam privilegio isto non gaudere, cum tale privilegium sit indultum propter dignitatem & munus Clerici, quod ut per nullum jus communicatur uxori, ita nec privilegium. Imò sunt textus potius eiusmodi privilegia restringentes in tali Clerico, propter matrimonium, *c. unico de Cler. conjug. in* 6. ad quod refert Trid. *Sess.* 23. *c.* 6. *de Reform.* Detrahitur enim per matrimonium divino obsequio, cuius nomine privilegium istud datum. Quantum ad locorum immunitatem nec eam communicari uxori quoad eius bona verius est, cum hæc immunitas sit specialiter personæ concessa ratione Clericatûs, qui non est in uxore. Nisi ratione matrimonii bona sint communia & quasi indivisa; tunc enim usus privilegii ex parte mariti est connexus cum uxore, nec potest ab ea separari. Alias non posset ipse maritus uti suo privilegio; quo modo videtur accipiendus textus in *l.* 2. *C. de Episc. & Cler.* Vid. Suarez *d. c.* 11. *n.* 3. Sanchez 7. *de Matrim disp* 47.

17 Itaque illi soli privilegium competit, qui in concessione est expressus; si aliter per superiorem non extenditur, qui potest privilegium uni concessum & alteri attribuere, per verba, *Ad instar*, *Ad exemplum*, talium scilicet privilegiorum, quibus illi gaudent. Exemplum est in *c.* 2 *h. t. in* 6. *& l. penult. C. de advoc. diversi. judicior.* Quo casu idem privilegium, quod primo datum est, competet secundo; censetur enim datum ad imitationem prioris, ut omnia eidem competere dicenda sint, quæ priori concessa, in eadem extensione & restrictione. Quo facit, quod tradit Navar. *de Inbilæo Notab.* 16 *n.* 2. ex Baldo in *l. Omnia* 35. *C. de Episc. & Cler.* privilegia concessa uni Universitati, ad instar privilegiorum alterius, perinde valere ac illius privilegia: qua de re plura Mandos. in *Tract. de Privilegiis ad instar q.* 4.

18 Quid si prius privilegium sive exemplar postea augeatur, an ea res concernet posteros? R. Veriorem esse sententiam negantium, ex eo, quod verba, *Ad instar*, *Ad exemplum*, & similia denotent respectum imitantis aliud, quatenus jam existit, seu jam factum est, non etiam quatenus futurum. Uti & concedens taliter privilegium non aliter concedit, quam quatenus jam concessum, aut quatenus jam se habet id, ad quod fit relatio, *arg l. In testamento* 17. *D. de Condit. & Demonst.* nisi tamen exemplarum etiam ad futura se referat, se-

Digitized by Google

cundum tertium in *d. l. Omnia C. de Epiſc. & Cler.* Abbas in *c. fin. n* 35. *ſup. Ne Cler. vel Monachi &c.* Uti & è contra ſi exemplatum augeretur novis privilegiis, non ideo gauderet & exemplar iisdem, cum exemplatum non ſit cauſſa ſui exemplaris, nec novum privilegium detur per reſpectum ad exemplar, cum hæc duo ſint ſepatata, & in privilegiis non habeat locum extenſio per æquiparationem: ut novum privilegium non poſſit redundare in exemplar, ad quod licet exemplatum referatur, non tamen viciſſim. E contra ſi privilegium exemplaris abrogetur, revocetur, reſtringatur, non cauſſabit ea res diminutionem exemplati, quod in re ipſa eſt deſtructum à ſuo exemplari; à quo etſi dependeat quoad productionem ſui, non tamen quoad conſervationem, ut rectè ait Navar. *d. Notab.* 26. *n.* 8. Abbas *d. n.* 5. *Latè hæc dare* Suarez *c.* 15. *n.* 3. 4. 5.

19 Privilegium igitur non extendendum ultra perſonam & cauſſam ſive rem, cui & ſuper qua conceſſum, ut exemplis & extextibus juris eſt oſtenſum; nam ex ſpeciali ratione indulta, non ſunt producenda ad conſequentias, *l. Quod verò D. de Legib.* eum ſortiantur ſtrictam interpretationem, *c. porro* 7. *& c. Sane* 9. *h. t.* ut quàm minimum obvient juri communi, cujus ordinem non præſumitur voluiſſe invertere Pontifex.

20 Rectè tamen quis dubitaverit, An hoc univerſaliter procedat? R. Dubitandi rationem ſumi ex variis locis, quæ volunt, privilegia eſſe latè interpretanda tamquam beneficia, quorum pleniſſima facienda interpretatio, *c. Quia circa* 22. *h. t. & c. Olim inf. de V. S. ubi Gl.* Utendum hac in re diſtinctione & dicendum Primò, privilegium derogans juri communi regulariter odioſum reputari in ordine ad interpretationem, atque ita reſtringendum potius quàm extendendum, juxta *d. c.* 7. *& 9. & c. Odia de R. I. in* 6. Dẽrogatio enim juris communis eſt odioſa per ſe, ideoque vitanda, aut ſi vitari omninò nequeat, quia privilegium fieret inutile, erit reſtringendum, ſecundùm communem opinionem, *c. Cum Dilectus & ibi Gl. ſup. de Conſuet.* Bart. *ad L. fin. n.* 3. *D. de Conſtit. princ.* Navar. *in Summa c.* 12 *n.* 79. Sanchez *de Matrim. lib.* 8. *diſp.* 1. *n.* 1. *& 4. quos alios refert.* Secundò, Privilegium, quod eſt purum beneficium, eſſe favorabile in ordine ad interpretationem, & proinde latè interpretandum, quantum permittit rectæ ratio. Probatur *d. c.* 12 *& d. c. Olim, item c. Beneficium de Conſtit. princip.* ex quibus colligitur, beneficia Principum eſſe latè interpretanda, cum ad ipſum congruat eorum liberalitati, & nemo per eiusmodi interpretationem lædatur. Quo facit communis regula, favores eſſe ampliandos, *l. Hoc modo* 64. *D. de Condit. & Demonſt.* idque reſpectu eorum, quibus conceduntur. Quod non tantum procedit in ſupremis & magnis Principibus, verum & aliis, qui largiuntur beneficia, ſecundùm *d. c.* 22. Nam & in iis habet locum ratio, quod ſcilicet concedentis ſit mentem ſuam explicare, ut in dubio contra eum ſit facienda interpretatio, *c. Contra eum* 57. *de R. I. in* 6. Vid. Suarez *c.* 27. *n.* 3. *& ſeqq.*

Volunt & privilegium conceſſum contra jus commune, motu tamen proprio ampliandum eſſe, quod cenſeatur ſimpliciter favorabile, *c. Simotu* 23. *de præben. in* 6. Ratio eſt, quod motus proprius faciat cenſeri proprium beneficium ipſius concedentis, & ex certa ſcientia fieri, ut extenſio favorem & honorem ejus procedat. Niſi tamen tendat in præjudicium tertii quia tunc odioſum foret, nec extendendum, ſed reſtringendum, cum non ſit mens Principis alteri jus ſuum auferre. Suarez *d. c.* 27. *n.* 8. *&* 9.

Cæterum in ampliatione & reſtrictione 21
privilegii ſervanda verborum proprietas, & extra illam non eſt trahendum privilegium. Sunt enim verba privilegii verba juris, quæ in proprio ſenſu & ſecundùm jus ipſum accipienda; alias nihil certum eſſet, ſi ad impropriasſignificationes extendere liceret. Proprietas iſta ſumenda ex uſitata ſignificatione, ſeu uſu communi, ſecundùm ſuam materiam. Sic privilegium conceſſum aſcendendi ad maiores Ordines non accipit rectam interpretationem de æqualibus, quia eſt contra verbi proprietatem, *c. Licet ſup. de Tranſlat. Epiſc.* Nec licentia tranſeundi ad ſtrictiorem Ordinem continet æqualem, *c. Licet* 18. *ſup. de Regularib.* Nec facultas providendi alicui ad primam vacaturam per mortem trahitur ad vacantem per renuntiationem vel caſſionem, quia in rigore illa ſunt diſtincta, ut reſpondit Pont. in *c. Sus-*

ſceptum.

Digitized by Google

ſceptum 6. de Reſcript. in 6 Et hoc ita, niſi alia interpretatio ſit neceſſaria, ut privilegium operetur aliquid ultra jus commune; quod ſine privilegio non liceret, quia alias eſſet inutile: aut niſi vel ratio juſtitiæ vel aſſumpta voluntas concedentis rationabiliter faciat præſumi aliam interpretationem. Dependet enim à voluntate Principis privilegium, & ſecundùm eam verba ſunt accipienda, quatenus fert juſtitia; quia non cenſetur concedere, quod ſine injuria alterius fieri non poteſt. Quod procedit, etiamſi ex certa ſcientia privilegium conceſſerit, quia non cenſetur habere ſcientiam nocumenti: ut ceſſet voluntas, niſi aliud expreſſum ſit. Deficit & voluntas in privilegio, quod derogat particulari ſtatuto aut conſuetudini, *argum. c. 1. de Conſtitut. in 6.* ubi per conſtitutionem ſubſequentem generalem non cenſetur Pont. conſuetudines aut ſtatuta particularium locorum revocare, idque ideo, quod ea ignoret: quæ ratio etiam in privilegio conceſſo obtinet, niſi aliud exprimatur. Plura Suarez *d. lib. 8. de LL. c. 28. n. 2. & ſeqq.*

2 Q. An ſimilitudo rationis faciat extendi privilegium ad alia loca aut perſonas? R. Ita poſſe videri per text. in *c. Cum dilecta ſup. de Confirmat. utili vel inut.* vel verbis *ejusdem æquitati ſimilitudine provocati.* Ex quo textu multi colligunt, legem exorbitantem ſeu excipientem caſum ſingularem à jure communi extendi ad alios propter ſimilitudinem Abbas & Felin. in *c. Quoniam ſup. Vt lite non conteſt.* & communiter admittunt extenſionem legis exorbitantis in cauſſa pia Barboſa in *l. Si conſtante 25 nn. 73. & 74.* D. *Solut. matrim.* ut etiam in privilegiis iſtud procedere ſit dicendum. Contraria tamen ſententia verior eſt, ſcilicet ad extenſionem nihil facere ſimilitudinem rationis, & pro ea facit *text. in c. Sane 9. h. t. & Clem unica de Cenſib.* Facit & ratio, quod efficacia privilegii non ſit poſita omninò in ratione, ſed in voluntate concedentis. Ut nihil facere poſſit, quod in ſimili cauſſa aut perſona eadem ratio verſetur, ſi voluntas ad illam non extendatur. Quo modo paſſim jura mandant tenorem privilegii obſervari, *c. Porrò 7. h. t.* etiamſi ſit pia cauſſa: nam alias privilegium conceſſum uni Religioni, poſſet extendi ad aliam æqualem aut auctiorem ex ſola rationis paritate, quod non admittendum; & eſt contra *c. Privilegium* D. *R. I. in 6.* Et hoc, quando extenſio excedit propriam verborum ſignificationem: aliud, ſi ſignificatio ſuadeat, cum diverſum ſit, derivare privilegium ab uno ad aliud ex ſimilitudine rationis, quod non licet; aliud verò ita interpretari, ut plura comprehendat, quam in verborum ſuperficie apparet. Exemplum eſt in *c. pen. eod. in 6.* neque enim talis extenſio eſt per ſimilitudinem, ſed per virtualem contingentiam verborum, juxta rationabilem eorum interpretationem & ita accipiendus Barboſa *in d. l. Si conſtante: num. 73.* Nihil obſtat *d. c. Cum dilecta*; quia extenſio ibi ſit per ipſum Pont. ut ſic procedat ex eius voluntate, non tam declarando, quàm conſtituendo, Suarez *d. c. 28. nn. 11. & ſeqq.*

Tenor itaque & forma privilegii obſervanda, eaque inſpicienda, *d. c. Porrò 7. & c. 8. h. t.* neque facilè inducendum, niſi ex verbis pateat: quo modo in *c. Recepimus 8. h. t.* reſponſum, non probari exemptionem à jurisdictione Ordinarii per ſolutionem cenſus Romano Pont. ut nec per hoc, quod Papa aliquem receperit in ſuam protectionem, *c. Exparte 18. h. t.* Quæ res non tantum videtur operatura, quod in protectionem à Pont. Rom. ſuſceptis debeatur major honor, *argum. c. Per tuas 7. ſup. de Majorit. & Obed.*

Quid ſi verba ſint ambigua? R. Principaliter quærendum eſſe, quæ ſit intentio concedentis ex conjecturis; ea enim potiſſimum conſideranda, eique verba ſerviunt, *c. 6. & c. In hu 15. inf. de V. S.* atque inde pendet tota privilegii vis. Ubi in primis ſpectanda ſupplicatio, cui ſe Princeps ſolet conformare, *c. Inter 6. § cæterum ſup. de fide inſtrum.* in verbis, *quamvis ex forma petitionis, qua in ipſo privilegio declaratur, confirmatorium videretur.* Indulti etiam initium ſive prooemium attendendum, quia ſolet ferè continere cauſſam, cui ſubſequentiâ accommodantur, *arg. l. fin. D. de Haredib. inſtit.* Solent & verba materiæ ſubjectæ accommodari, quæ ideo ſpectanda an ambitioſa, an periculoſa cauſſa litium, quæ ex ea poſſint oriri. Attentendæ & circumſtantiæ cauſſarum, perſonarum, quæ & ipſæ faciunt ad verborum ſignificationem, & 23

Digitized by Google

proinde mentem Principis significandam. Venit & unum privilegium per aliud interpretandum, *arg. l. pen. in pr. D. de alim. legat.* Jason in *l. Triticum 94. n. 6. D. de V. O.* Quod si adhuc res sit dubia, nec definiri possit, consulendus est Princeps: ejus enim est interpretari, cuius est concedere. Hostien. in *Summa hic. nu. 9.* Si tamen periculum sit in mora probabile est, uti licere prudenti arbitrio. Suarez *d. c. 28. in fine.*

14 Hæc de Privilegiorum effectu & interpretatione: quorum usus, si certo loco tantum sit concessum privilegium, ibi tantum erit, cum in uno loco privilegiatus uti privilegio suo alio in loco nequeat, ut dictum supra per *cap. Cum Capella 16. h. t.* cum causa limitata limitatum producat effectum. Ab inferioni quoque concessi non erit usus nisi in concedentis territorio, quia extra illud cessat ejus jurisdictio. Et hoc, quatenus concernit speciale jus territorii; neque enim potest privilegium unius Episcopi derogare præcepto vel jurisdictioni alterius. Facit, quod talis privilegiatus, dum versatur in alieno territorio, non gerit se ut incola domicilii sui, sed ejus territorii, in quo existit, eiusque legibus est subjectus. Sic habens privilegium vescendi extis pecorum in Hispania, non utetur eo in Gallia aut Belgio. Quod si privilegium tale sit, quo in alieno territorio uti licet, quia actus sit indifferens, neque communi neque speciali jure loci prohibitus, licitum est eo alibi uti, quia nec per locum istum constringitur non uti, nec per locum suum, cuius existens in alieno territorio legibus non tenetur. Quod si actus sit prohibitus jure communi, non etiam statuto particulari loci, dispensatus legitimè à suo Episcopo, etiam alibi eo utetur, quia nec prohibetur per jus commune, propter dispensationem, nec per speciale, quod nullum est. Sic absolutus à censura ubique ministrat, & impeditus ad petendum debitum ex causa voti, aut alia, si tollatur impedimentum per Episcopum suum, etiam alibi copulâ utetur. Hæc ferè summa est eorum, quæ tradit Suarez *8. de LL. c. 26. num. 7. & seqq.* Pontificio privilegio absolutè concesso ubique licitè quis utitur, propter universalem ejus auctoritatem. Quod & dicendum de eo, quod ab Imp. indultum, saltem olim, quando universalis ejus erat jurisdictio, non hodie, propter diminutum Imperium.

Usus privilegiorum liber permittendus iis, 15
quibus concessa, nec impediendus, aut ipsa privilegia violanda, non tantum directè, sed nec indirectè. Violatores debitè puniri vult Pont. in *c. Quanto 26. h. t.* dummodo tamen se aliter componant in habitu, tonsura, & ceteris, ut ea mereantur, in iisque sint defendendi. Unde Clericos extra habitum & tonsuram inter laicos vagantes ac delinquentes non defendendi privilegio fori responsum est in *cap. Ex parte 27. h. t.*

Quæritur autem, An privilegio sit sua vis, 16
& usus commodus privilegiato, ante eius notitiam? R. Privilegia regulariter non concedi, ut effectum suum conferant privilegiato ante notitiam aut acceptationem, saltem per procuratorem aut epistolam; cum nec mens concedentis regulariter talis sit, nec verba hoc indicent, nec moraliter expediat, ut non sit admittendum. Ut rectè Batt. in *l. Beneficium num. 4. D. de Constitut. Princ.* velit effectum eorum obtinere ab eo tempore, non etiam à tempore concessionis, citans in eam rem *l. fin. C. de Consulib. lib. 12.* Facit pro ea parte *cap. 1. §. Ex parte, ubi Gl. de Concess. prab. in 6.* Facit eadem argum. *c. Sicuti absenti de prab. in 6.* ubi absenti collato beneficio, jus in illud adquiritur, donec collationem notam habeat. Item absenti facta manumissio non ante dat libertatem, quam servus sciens acceptaverit, *l. Qui absenti 38. D. de acquir possess.* & re donata, etiam si eam penes se habeat, nescius sibi donatam esse, non fit eius dominus, *l. Absenti D. donat.* Ut idem dicendum sit de privilegio, quod est quædam donatio. Sic & legitimatio prolium, quæ est quoddam beneficium, non alias effectum habet, nisi liberi eam ratam habuerint, *Mevel. Quib. modis natur. effic. sui 89. §. Illud tamen.* Ratio adæquata esse videtur, quia ad effectum privilegii non est sufficiens activa concessio, sed debet accedere passiva adquisitio per eum, cui conceditur, cum beneficium non fiat invito, nec inscio, *d. lib. Absenti, & l. Invito 69. D. de R. I.* & voluntas non fertur in cognitum.

Dixi, regulariter; quia non deest Principi potestas, quin continuo possit velle, ut privilegium operetur suum effectum, etiam ante habi-

habitam notitiam, quia res ea pendet à Principis voluntate, quæ non tantum operatur in privilegio per modum conſtitutionis indulto, ad quod per ſufficientem promulgationem jus quæritur, verum etiam per reſcriptum. Ratio eſt, quod in hoc non ſit magis neceſſaria notitia ad adquiſitionem, quam in ſtatu; ut ſi ip illa id velle poſſit ſtatuere Princeps, etiam in hoc poſſit, cum non deſit illi poteſtas ad conferendum continuo motu proprio. Sufficit enim ex natura rei voluntas formalis & virtualis acceptandi quod ſibi commodum. Nec facit, quod ad effectum promiſſionum humanarum, ut inducatur obligatio, regulariter requiratur acceptatio, nam poteſt & ante eam obligatio poni virtute legis humanæ Covarr. r. *Var. Reſol. c.* 14. *n.* 16. Tiraq *de Privil. pia cauſſa c.* 116. Volunt autem aliqui, etiamſi Princeps non contulerit privilegium cum tali voluntate, operari tamen in abſente cum effectum, ut revocari non poſſit ante notitiam. Moventur *d. c. Si tibi abſenti de Prab. in* 6. Verum iſtud Cap. loquitur de eo, qui confert beneficium abſenti, non tam libere & ſuum, quam de neceſſitate officii, qui proinde non revocat, quia officio ſuo functus: ut ſecus ſit in privilegiis, quæ per merum beneficium conferuntur, ut recte tradidum à Covarr. 3. *Var. c.* 16. *num.* 1. Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 185. *n* 46. & 47. *& latiſſimè* Suarez *d. l.* 8 *c.* 25. *per tot.*

127 Quæſtio tum eſt, An privilegiatus utatur ſuo privilegio contra privilegiatum? R. Æquiparationem privilegiorum propter ſimilitudinem aut æqualitatem non obſtare, quo minus privilegiatus eo utatur contra pariter privilegiatum, qui & id ſervare teneatur, ſive, ut ait Covarr. *ad c. Poſſeſſor p.* 2. §. 2. *nu.* 4. qui practicè privilegio uti vult contra alium non impeditur, *l. fin. D. Ex quibus cauſſis majores &c.* ubi abſens Reip. cauſſa, contra pariter abſentem Reip. cauſſa, ſi læſus ſit reſtituitur: agit enim unus de damno vitando, alter de lucro captando, ut merito ille potior ſit, & utatur ſuo privilegio contra alterum. Sic & duorum nobilium quibus eſt privilegium, ne propter debita in carcerem trudantur, alter contra alterum privilegio ſuo utetur. Sic & Eccleſia, quæ gaudet privilegio non ſolvendi decimas, eodem utetur contra aliam Eccleſiam, cui eſt idem privilegium. Similiter Eccleſia non præſcribit contra Eccleſiam niſi ſpatio 40. annorum; & privilegium Canonis eſt Clerico reſpectu alterius Clerici æquè privilegiati. Ratio eſt, quod illa ſimilitudo in privilegiis ſit valde per accidens ad uſum privilegii, & ideo unum alterum non impedit: aut conſideratur hæc in parte læſio unius, & adquiſitio alterius. Ita Suarez *d. lib.* 8. *c.* 23. *n.* 3. Quod ſi privilegiati concurrant cum privilegiatis, tunc privilegiatus non gaudet ſuo privilegio, quorum alterum alteri reſiſtit, ut uſus contra alterum. Exemplum eſt in *lib. Verum* 21. §. *fin. D. de Minorib.* ubi filiusfam. ſi mutuum à minore acceperit, non utetur S. C. Macedoniani beneficio, quod magis ætatis habeatur ratio, quam S. C. Sic mutuet apud minorem interveniens non utetur ſuo privilegio S. C. Valleiani, ſi debitor pro quo intervenit, non ſit ſolvendo, *l. Si apud minorem* 12. *D. de Minorib.* Eſt & Exemplum in *Nov. de ſanctiſſ. Epiſc.* 123 §. *ſi quis ſub conditione* 37. Ubi Monaſterium, quod ingreditur gravatus, non relictis liberis, excludit quidem ſubſtitutum, non tamen ſubſtitutam aliam piam cauſſam, contra quam non utitur ſuo privilegio. Cov. *ad c. peccatum p.* 2. §. 2. *n.* 4. Suarez *d. c.* 23. *n.* 5.

Quæri etiam poſſet, An eo gaturaliquis 128
uti ſuo privilegio? Reſpondendum. Videri non cogi per *c.* 6. *h. t.* ubi poteſt quis negligere privilegium eoque per non uſum privari, ut dicetur inferius *cod. n* 37. ex ratione, quod ſit inductum in favorem, cui poteſt quilibet renuntiare, *l pen. Cod. de Pactis.* Quæ opinio vera eſt, quatenus ſecundum regulam juris privilegium ipſum tantum concernit, uti id, de quo in *d. c.* 6. & ſimile. Nam ſi ſpecialiter eius nomine non ſit inductum, ſed ordinis, ſervare cogitur; quale eſt privilegium fori & Canonis Clericis conceſſum, cui ideo non renuntiant De priori actum ſup. *De foro compet. n.* 20. *& ſeqq.* de altero agetur inf. *de Sent. excom. num* 41.

Dicta de privilegiis obſervandis, eatenus 129
verantur; quatenus integra & ſalva, non etiamſi amiſſa ſint. Amitti ea contingit variis modis, vel totaliter, vel partialiter. Totaliter amittitur Primò, extinctâ perſonâ, cui conceſſum, quam ſequitur, ut ea extincta, eſſet

Digitized by Google

persona cui inhæret, *c. Privilegium 7. de R. I. in 6. l. Privilegia D. eod.* ut ad hæredem non pertineat, nam secundùm regulam juris, in omnibus causis id servatur, ut ibi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat, *l. In omnibus D. d. tit.* Tale est privilegium competentiæ, quod habet pater, patronus, socius, donator, maritus, *l. Sunt qui 16. Patronus l. Item miles D. de re judic. l. Martinus 13. cum l seq.* D. *Soluto matrim.* Dignitari item aut muneri si adnexum sit privilegium & defungatur dignitate Prælatus, isto exuitur, quia dignitati adhæret, & cum ea ambulat.

30 Q. An & per mortem concedentis? R. Semel ritè adquisitum non cessare aut admitti morte concedentis, per se, ex regula Juris, quod gratia semel obtenta non cesset per mortem concedentis, *c. Si super gratia de Off. deleg. in 6. & c. Si cui nulla 31 de Prab. in 6.* Est autem privilegium species gratiæ, & ad donationem spectat, quæ non finitur morte donantis. Quam sententiam aliqui limitant, ut tantum procedat in privilegio favorabili, non etiá in odioso, propter alterius præjudicium male, cum jura absolutè loquantur de gratia, nec distinguant, an alteri præjudicet privilegium, nec ne. Et deinde etiam privilegium derogans juri communi, aut alterius, est vera absolutè gratia respectu eius, cui concessum. Limitant & aliter istam sententiam, ut scilicet procedat tantum, si res non sit integra, id est, si privilegio uti expetit, quasi re integrá exspiraret, morte concedentis. Pro quibus facit text. in *c. Licet, cap. Relatum & cap. Gratum sup. de Off. deleg.* Verum nihil ad rem ista limitatio, cum gratia non exspiret re integrá secundum eas, quæ dicta sunt sup. *de Rescript. in fine*; quia gratia ut facta est, habet perfectum esse, nec distinctio, res integra sit, nec ne, in ea locum habet. Non obstant jura allegata, quia loquuntur in rescriptis justitiæ, in quibus habet locum ista distinctio, uti dictum sup. *de Off. deleg.* in iis enim hoc specialiter jus requisivit, ad fundandam jurisdictionem: ut non debeat istorum locorum decisio transferri ad gratias, atque ita nec privilegia, quæ gratiam continent. Non etiam obstat, *cap. Sicui nulla de Prab. in 6.* quia non loquitur de gratia facta, sed faciendæ, circa personam determinatam, quam concernit, qualis quia non perfecta ante mortem concedentis, per eam finitur. Dico, quam concernit; nam si concernere ipsum delegatum, censetur facta gratia: veluti si alicui detur licentia eligendi pro lubitu Confessarium, gratia ista, etiam mortuo delegante ante electionem, nihilominus ut perfecta permanet, quia continet tantum favorem pœnitentis. Vid. latè de hac quæst. Suarez *d. lib. 5. c. 21.*

Secundò, Per temporis lapsum, ad quod 32
privilegium est restrictum, *cap. 4. sup. de Off. deleg.* Nam ad tempus definitum concessa eo lapso censentur revocata. Idem juris est in subiecta conditione, ut eá cessante & privilegium cesset, quia conditio continet in se tempus. Covart. *1. Var. c. 15.* Suarez *c. 29. n. 5.* Et hoc, si conditio apponatur ad conservationem privilegii; nam si apponatur ad fieri, non pendebit conservatio a conditione, sed tantum productio; productum autem privilegium erit absolutum. Veluti si Pont. alicui loco pio concedat exemptionem à solvendis decimis, si Episcopus consentiat, huius consensus ponet privilegium; nec obierit, si dissentiat postea. Aliter dicendum, si concessio sit facta, quamdiu consenserit Episcopus. Sic Novitius Religionis privilegiis gaudet, donec habitum gerit; quo dimisso, amittit. Sic & ad unum actum data privilegia, illo peracto cessant, propter arbitrium concedentis. Vid. Suarez *d. c. 29. n. 7. & 8.*

Tertiò, Cessante causâ finali, quæ est prin- 33
cipalis causa privilegii, à qua dependet & in fieri & inconservari, ut, eâ cessante, necessariò cessare debeat, *cap. Cessante sup. de Appellat.* uti carens fundamento. Et hoc in privilegio derogante juri communi; sive alterius tertii, ad cujus etiam conservationem requiritur causa. Nam continens merum beneficium vel non requirit causam, vel si requiratur, ut honesta & prudens sit concessio, postea tamen eâ factâ non requiritur, quod beneficium simpliciter collatum habeatur à Principe, cuius beneficia decet esse mansura. Si tamen & odium in unicè tantum actione consistat, ut in dispensatione super matrimonio, manebit salvum, etiamsi causa postea cesset, &

ad

Digitized by Google

ad casum devenerit, a quo inchoari nequeat, quia factum semel legitimè non retractatur, *c. Factum 74. de R.I. in 6.* Tiraq. *Tract. Cessante causâ in princ. limit. 12.* Sanchez *de Matrim. l. 8. disp. 30. n. 14.* Secus erit, si tractum habeat successivum, cum detur privilegium per modum poreffaris successivè operandi, quam facit cessare causa finalis, quâ fundatur. Dico, finalis; quia aliud dicendum in causa impulsiva, cuius cessatio idem non operatur, quia non est principalis causa, quâ privilegium nitatur. Tiraq. *d. tract in princ.*

33 Oportet autem causa non cesset negativè, hoc est causa quidem privilegii subsistat, usus tamen eiusdem non sit iniustus: ut si Monasterio sit concessum privilegium non solvendi decimas propter inopiam eius temporis, quod postea factum est dives, & abunde habere coeperit, non ideo cessabit privilegium. Nam licet causa cessaverit, ut hoc statu, idem non concedetetur, concessum tamen rectè conservatur citra iniustitiam, quia multa prohibentur fieri, quæ facti tenent. Quo spectat, quod tradunt auctores, post eius perfectè adquisitum non cessare gratiam aut favorem Principis, etiamsi causa cesset cum Princeps non permiserit gratiam sub ea conditione, ut tantum duret, durante istâ causâ, sed simpliciter. Oporter, inquam, non cesset causa negativè, sed contrariè, id est ut usus ptivilegii ratione mutatæ materiæ aut circumstantiarum fiat illicitus & iniustus, cum privilegium de re illicita & nullum; ut etiam, si usus ejus sit factus illicitus, debeat dici nullum, cum eadem sit ratio in conservatione, quæ est in concessione: ut locum habeat regula. Quod pervenit ad ftatum, in quo ineipere non posset, in eo remanere non potest, *l. Vranius 71. §. sed cum duo D. de fidejuss.* Veluti si remittantur decimæ alicuius Ecclesiæ, quæ dives pro eo tempore erat; postea autem mutatis rebus salere non possit, si totâ illâ decimarum parte fraudetur cessabit contrariè, ut & cessare debeat privilegium remissionis tamquam illicitum & alteri grave. Suarez *c. 30. num. 6. & 7.*

IV. Ex forma concessionis, veluti si dixerit, *Ad beneplacitum meum, Quamdiu voluero, Donec voluero*; quæ exspirate facit concessionem solâ morte concedentis, ad quam limitata est, ut nullo actu novo sit opus, *c. Si gratiosè de Rescript. in 6.* Nam requirit eiusmodi conditio dependentiam à vita, quâ sublatâ tollitur & dependentia & voluntas. Aliter se res habet in conditione, *Ad beneplacitum Sedis*, quæ indiget novo actu contrario, ut cesset, quia non est ad vitam concedentis limitata, sed sedis beneplacitum, quæ per successionem eadem perseverat, & durat conditio, donec revocetur. Suarez *c. 32. num. 2.* Covar. *3. Var. cap. 15.*

V. Per Renuntiationem expressam, id est, 34
voluntariam abdicationem juris sibi concessi. Dico, expressam, per signum scilicet externum; quia ut expressa tequiritur concessio in constituendo, & acceptatio, ita & renuntiatio atque acceptatio ejus, cujus interest, quam non ponit internum propositum, quod non exivit in actum externum, ut nihil operetur. Ubi mandatum absolutè datum non potest censeri revocatum, ex eo, quod is, ad quem dirigebatur, noluerit acceptare mandato, ignaro mandante, *c. Licet de Procurat. in 6.* cum hoc non obstante rectè is acceptet mandatum, & gesta eius teneant. Ratio huius est, quod non fiat beneficium invito; invitus autem est renuntians: & quia juri pro se introducto quivis renuntiet. Suarez *c. 33. n. 21.*

VI. Per renuntiationem tacitam, quæ col- 35
ligitur ex non usu. Quod accipe non de usu negativo, quia scilicet occasio non sit data utendi privilegio; quia talis non usus non opponitur privilegio, ut illud tollere nequeat: sed de privativo, quæ est carentia sive omissio actus eo tempore, quo fieri poterat, hic enim opponitur privilegio, quia nolle uti, quando potest, est renuntiare. Dico, quando potest; neque enim impotentia, absentia, violentia causant talem non usum, qui noceat, quia removent voluntatem. Ita Suarez *cap. 34. n. 3. 4. & 5.* Ubi communiter volunt decennii tempus sufficere, per *l. 1. D. de nundinis*; idque in iis, quæ aliis sunt onerosa, quorum interest non concedi, quibus ideo quæritur libertas, ut in *d. l. 1.* Si aliis non sint onerosa, & consistant in mera facultate aliquid agendi, non videntur amitti per non usum, eo quod aliis per non usum nihil adquiratur, ut non videatur acceptationis eius effectus.

Dein-

Digitized by Google

Dom le talis non usus per istud tempus non videtur sufficienter indicare consensum renuntiandi, nec invenitur jus aliquod disponens in talibus non usum per decennium inducere amissionem. Vid. Suarez *d. loco num.* 15. *& seqq.*

36 VIII. Per contrarium usum seu actionem contrariam ipsi privilegio: ut habens immunitatem à tributorum onere, illa solvat; à decimarum solutione, easdem exactas non renuat, *c. 6. & c. Accedentibus 15. h. t.* Ubi communiter vim ponunt in tacita renuntiatione, quæ ex contrario usu colligitur. Quod verum est quoad illum actum, & fructum pro ea vice privilegii; nam ut privilegium in totum tollatur, non sufficit tacita ista renuntiatio, necessaria est legitima præscriptio contra privilegiatum, qui debito tempore non utitur privilegio, quod in Ecclesiasticis juribus est 40. annorum, *d. c. 15.* Ante istud tempus legitimè completum ipso privilegio quoad substantiam suam non possunt dici privati, quibus illud competit, quia per solam contraventionem non potest quis dici renuntiare toti privilegio, nisi in eo, quo contravenerit, in actu scilicet illo, non etiam futuris. Requiritur autem Primò, ut actus illi sint ipsius privilegiarii; nam si alio fierent, non possent dici contrarii privilegio, nec illud tollerent. Secundò, ne opponatur actus exemptioni cōcessæ per privilegium, ita ut intelligatur fieri ex obligatione, quam privilegium auferebat, quia alias non esset contrarius privilegio. Hinc qui gerit actum privilegio contrarium, cum protestatione, quod nolit præjudicari juri suo, non efficit usum privilegio contrarium, nec illud amittit. Abbas *& alii in c. Cum accessissent 8. sup. de constitut.* Similiter habens privilegium non jejunandi in Quadragesima, si ex devotione jejunet aliquo die, non officiet suo privilegio. Latè Suarez *c. 35. num. 3. & seqq.*

37 Disputatur, An unus actus contrarius sufficiat? R. Dubitandi ansam dari in *d. c. 8.* in cujus fine dicitur, *Nisi postea Canonici contravenerint, aliquem in primicerium eligendo*; per quæ verba videtur una contraventio sufficere ad destruendum privilegium. Distinguit Abbas in *d. c. 8.* inter privilegium datum personæ singulari & communitati; ut illi competens amittatur per unum actum contrarium, addita ratione, quod in privato quælibet contraventio directa inducat renuntiationem, quia complectitur contrarium; huic verò competens non alias amitti, quam concurrente præscriptione *d. c. 6. & 15. h. t.* Dicendum tamen indistinctè, non amitti per unicum actum contrarium. In quam partem facit *l. Voluntaria C. de Excusat. tut.* quæ habet voluntatiæ tutelæ munera privilegiis nihil derogare; quod & expressè sentit Felin. ad *d. c. 8. n. 30.* Ratio est, quod contrarius actus non debeat operari ultra illum casum, in quem cum possit cadere alia præsumptio, quam renuntiationis, illa adsumenda: hic autem alia cadit, scilicet quod tantum in hoc negotio, & in gratiam talis personæ actum contrarium admiserit. Nihil obstat *d. c. 8.* eo quod rescriptum, de quo ibi, constituit in unico effectu, qui in continenti fit vel tollitur, ut per unam contraventionem potuerit amitti, cum in tali materia renuntiatio quoad unum actum sit renuntiatio simpliciter. Agi autem de tali actum in *d. c.* patet, quia agitur de extinguenda præbenda, vel potius quia dicit Pont. debere manere extinctam, nisi ipsi Canonici, qui extinxerant, revocent; quæ revocatio etiam fit per unum actum. Plura de hac quæstione Suarez *d. c. 35. n. 11. & seqq.*

38 VIII. Per Abusum; privilegium enim meretur amittere, qui concessâ sibi abutitur potestate, *can. Vbi 7 dist. 74. can. Privilegium 25. q. 3. c. Vt privilegia 24. in pr. h. t.* Abusus propriè significat defectum in ipso usu privilegii, vel in his, quæ illud concernunt, idque per excessum, utendo privilegio ultra eius limites, alio tempore, loco, in materia, personæ non concessis, *d. can. Vbi & d. can. privilegium.* Aut etiam ex causa privilegii quis accipit occasionem peccandi, *c. Contingit 45. inf. de Sent. excom* vel eius fini repugnat per pravos mores. Sic beneficiatus privilegiatus, absens studiorum causâ, studium negligens, vel alias contra finem privilegii peccans, dicitur abuti privilegio, qua de re in *c. 3. sup. de statu Monach.* & in *c. Ex parte sup. de Cler. conjug. c unico eod. in 6.* ubi Cletico conjugati laicè viventes privantur privilegio clericali quod & habetur in *c. Ex parte 17. h. t.* Trid. *Sess. 13. c. 6 de Reform.* Suarez *c. 36. n. 4.* Sunt autem huiusmodi abusus

Digitized by Google

usus culpabiles, ut meritò puniantur abutentes: non semper tamen in universum & quoad totalem amissionem, ut patet ex *c. Cum in cunctis 7. sup. de elect.* ubi tantum in illo actu quis amittit privilegium. Non semper etiam ipso jure amittitur, sed per sententiam auferendum, *d. can. Vbi*, Suarez *d. loco n.* 8.

IX. Per revocationem ejus, qui concessit;
39 quæ citrà dubium procedit in eo, qui habet supremam potestatem, ut Papa, Rex.

Dubitatum, An & inferiori sit ista licentia? R. Aut. Gabrielium *l. 3. Com. Opin. de jure quæsito Concl. 7. n.* 9. id ipsum negare, cum aliis, quos citat. Cujus opinio omninò quidem procederet quoad revocandum privilegium à superiore concessum, circa quod inferiori nihil est potestatis; neutiquam autem circa privilegium à se concessum, cum eadem sit potestas inferiori circa privilegia à se concessa, quæ est superiori, servatâ proportione. Nam uti datum ab hoc pendet ab eius potestate & voluntate, ita & ab illo datum, ut sicut ille revocat, ita & hic revocet: positâ enim proportionatâ causæ paritate, ponendus & similis effectus. Nisi tamen privilegium inferioris sit confirmatum à superiore quia tunc quasi factum est confirmantis, ab ejusque pendet voluntate, ut quoad inferiorem sit irrevocabile. Vid. Suarez *c. 37. n. 11. & seqq.*

Privilegium ab inferiore concessum validè & licitè sine caussâ revocat Papa, cum ab illo dependeat omnis jurisdictio inferiorum, non etiam alius superior, qui Pontifice est inferior, nisi caussa adsit justa, cum talis superior non possit inferiorem privare suâ ordinariâ jurisdictione, si justa caussa non suadeat Suarez *d. c 37. in fine*, Sanchez *de Matrim. lib. 8. disp. 33. n.* 7.

Procedet autem hæc revocatio Primò, in privilegio, quod est concessum subdito, non etiam quod concessum & acceptatum à non subdito, ut tradunt plures, quos citat Gabriel, *d. loco concl. 6. n.* 10. Abbas in *c. Novit. n.* 23. *& seqq. sup. de Iudic.* Felin. *ibid. n. 8. & 10.* Suarez *d. c. 37. n 2. & seqq.* Ratio est, quod transierit in contractum & jus illi firmiter quæsitum, quo non potest privari per alienum Principem, cui non est jus privandi rebus suis legitimè adquisitis sibi non subjectum. Quæ ratio procedit non tantum in concedente, verum & in eius successore, qui eadem persona est cum prædecessore, nec plus juris habet quoad jus concessum non subdito. Secundò, in privilegio gratis concesso, quod manet in pura ratione privilegii, id est facultatis & licentiæ, præter vel contra jus commune, etiamsi caussa nulla subsit revocationi, nihilominus erit valida, eâ ratione, quod hoc privilegium non transeat in Dominium subditi, atque ita semper pendeat ex voluntate Principis, qui mutare potest præceptum & semel oblatum revocare, quia non est firmatum in Dominio subditi. Secus dicendum, si transiverit in contractum, quia pacta & contractus cum subditis Princeps servare tenetur; ut traditum *D. de Legib.* Nascitur enim hæc obligatio ex naturali justitia, cui Princeps subiectus. Potest tamen caussa publica ei concedere licentiam revocandi, quia caussæ publicæ cedit privata. Quo facit, quod communiter traditur, posse Principem ex publica caussa quem rebus suis privare. quo casu videtur teneri Princeps recompensare, cum non posttulet publicum bonum, ut quis gratis cedat juri suo. In privilegio concesso per modum donationis idem dicendum, quod dictum de quæsito per viam contractûs, cum donatio sit contractus & faciat transire Dominium in donatarium, quod ei sine caussa non auferendum per Principem.

Revocatio ista vel est expressa, quando fit 40
in particulari expressis verbis, vel in generali, scilicet, *Non obstantibus quibuscumque privilegiis.* Quæ regulariter sufficit: nisi privilegia sint in Jure contenta, quæ aliquid specialius requirunt, aut eo tenore concessa, ut revocari nequeant; nisi expressâ eius factâ mentione, aut denique sint concessa per modum contractûs; in his enim generalis clausula non sufficit, sed specialis derogatio desideratur. *Gl. in Auth. Quia in provincia C. Vbi de crimine agi oportet.* Felin. *in c. Nonnulli de Rescript. in 6. Gl. in Clem. Dudum de Sepult.* Vel est tacita, quæ ex circumstantiis colligitur. Idque Primò, Si Princeps legem universalem universaliter, ut sonat, intellectam ferat, per quam abrogabitur privilegium in corpore Juris contentum, non etiam non contentum, cum legislator non præsumatur scire jus privatum, *c. 1. de Constitut. in 6.* Secundò, Per mandatum particulare,

culare, cum derogatoria clausula, quia non præsumitur Princeps habere scientiam privilegii, ut ista clausula opus sit. Quo facit text. in *l. pen. de precib. Imp. offeren.* ubi rescriptum contra jus commune elicitum non valet, nisi illius mentionem faciat; ut nec rescriptum valeat contra privilegium, non factâ ejus mentione.

III. Per sententiam latam contra privilegium, quod est in judicio exhibitum; per quem tamen modum ab eo, qui potest privilegium revocare, non tam censetur revocatum, quam reprobatum, ut quia vel male obtentum vel ex causa amissum: supponit enim sententia defectum in actu vel in jure, de quo agitur, ut si tale factum vel jus pendeat ex privilegio, sententia etiam indirectè cadat in privilegii qualitatem, *c. Suborta sup. de Sent. & re judic.* quam non immutat, sed insufficientem declarat ad jus illud obtinendum.

IV. Per novum privilegium; per quod tamen non videtur prius tolli, nisi eius mentione habitâ, ut patet *c. Veniens* 19. *ubi Gl. in V. nullum sup. de Præscrip.* ex ratione, quod posterius videatur subreptitiè impetratum à Principe ignorante primum, *arg. c. 1. de Constit. in 6.* Et hoc, sive utrumque sit generale, sive utrumque speciale, sive prius sit speciale, posterius generale, quia nihilo magis speciale auferri potest, *c. Generi* 34. *de R. I. in 6.* Ita ferè Suar. *c. 39. n. 1. & seqq.*

Dubitatur, Si generale sit prius, an per speciale subsequens ei derogetur? R. Videri idem dicendum, scilicet nec eo casu valere posterius contra prius, ex eadem ratione subreptionis est causa ignorantiæ ipsius concedentis, Facit tamen *d. c. Generi*, aliter sentiendum esse propterea quod in toto jure generi per speciem derogetur, etiamsi in specie subjuncta nulla fiat mentio prioris: censetur enim Princeps concedendo generalem favorem, non auferre sibi facultatem alicui specialem gratiam largiendi; & ita responsum est in *c. Dudum* 14. §. *Nos igitur & cap. Quamvis* 38. *de Prab. in 6.* Suarez *d. c. 49. n. 6. & seqq.*

42 Quoad effectum revocationis, si facta per legem publicam, ille non obtinebit, nisi lex sufficienter fuerit promulgata; non à die ipsius promulgationis, sed post tempus necessarium ad obligationem legis, qua dere supra *de Constitut.* Si verò facta privatim, effectum demum sortietur revocatio, ubi promulgatio fuerit intimata, aut ad notitiam ejus pervenerit, ut eo usque rectè ko utatur excusatus per justum ignorantiam. Ubi non est opus, privilegiarius acceptet revocationem, cum etiam eo invito fiat.

Q. An possit dici revocatum, destructo loco vel corpore, cui competit? R. Si locus destruatur per habentem potestatem ex instituto, sublatâ spe restitutionis; extingui jus omne illi cohærens, tamquam destructo fundamento in perpetuum, cui cohæret. Si verò per vim hostium aut casu diruatur, cum spe refectionis, salvum esse loco suum jus. Ubi aliud est, quod pavimento, eique nude sumpto adhæret, veluti consecratio, quæ etiam salva est, loco destructo, qui in profanos usus converti nequit, *l. Ædes sacra D. de contrab. empt.* aliud verò, quod templum respiciat, quale vel tale est, usus eius præcisè requirat illum locum, vel non, ut etiam alibi fieri queat. Hoc casu ne quidem suspenditur privilegium, quia pro illo etiam tempore per habitudinem ad locum manet in personis, quæ uti possunt hoc privilegio etiam alio in loco: illo verò casu pro tempore suspenditur quidem privilegium, extructo tamen loco iterum reviviscet, *l. Cum loca* 36. D. *de Relig. & sumptib. funer. c. Quia monasteriorum sup. de Relig. domib.* Ita Suarez *de LL. lib. 8. c. 5. n. 6.* 43

41 Quæri denique posset, An innovatio privilegii quid novi juris tribuat? R. Si innovatio fiat in forma communi, nihil novi eam tribuere, nec facere privilegia revocata aut amissa restitui, sed tantum ea, quæ fuerunt, conservare, ut respondit Pont. in *cap. Exparte*, & clarius in *c. Quia intentionis* 29. *h. t.* Ubi nihil faciet subjectum verbum, *Confirmamus de novo*, nam & talia verba respiciunt jus competens, ut respondit Julius II. in *Bulla incip. Inmilit. stis* 1504. Ratio est, quia proprietas verbi *Innovandi* non inducit vi suâ interpretationem novæ concessionis privilegii vel invalidi vel revocati, cum, ut rectè ait Abbas *Cons. 67. n. 3.* petens renovationem non supponat caduitatem, sed potius valorem privilegii, & ideo petere, ut vetustate suâ non pereat, *eam. Longinquitate* XII. *q. 2.* Deinde hæc innovatio non desiderat causæ cognitionem, sine 44

Digitized by Google

qua non conceduntur nova privilegia. Quod si innovatio fiat ex certa ſcientia, conferet ejus novum, & faciet revocata vel amiſſa privilegia reſtitui. Talis enim, cum continet favorem Principis ex certa ſcientia, & conſequenter ex plenitudine poteſtatis, eſt amplè interpretanda, tam ex parte perſonæ, quàm modi, ut habeat vim novæ conceſſionis. Abbas *ad c. 4. n. 4. ſup. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. & c. Inter 6. n. 9. & 16i* Felin. *ſup. de Fide inſtrum.* Inſpicienda tamen hac in re verba. Vide latè Suarez *d. tit. 8. c. 20.*

Cæterum cuivis conceſſa ſua privilegia 4 ſunt ſervanda, nec ea violanda, *c. Quanto 26. h. t.* etiam quoad exemptiones Monaſteriorum & Eccleſiarum ab obedientia Epiſcopali, quibus ab Epiſcoporum ſubjectione ſe ſubtrahunt. Minus tamen eas aliqui probant, quod ejusmodi immunitates experimento compertum ſit obfuiſſe potius quàm profuiſſe monaſticæ obſervantiæ, cum exemptis præbeant occaſionem laxioris vitæ, & per impunitatem nutriant peſtilentiam, perturbationemque in jurisdictione Epiſcoporum excitare ſoleant. Unde rectè Conc. Trid. *Seſſ. 6 c. 3. & Seſſ 24. c. 11. de Reform.* delegavit Epiſcopis auctoritatem corrigendi Monachos extra Monaſterium delinquentes. Et hoc etiamſi intra clauſtra Monaſterii degant, ſi peccatum extra illud ſit commiſſum. *Seſſ. 25. c. 14. de Regularib.*

TITULUS XXXIV.

De Purgatione Canonica.

SUMMARIUM.

1. *Pœna non inferenda niſi plenè probatis criminibus.*
2. *Purgatio Canonica unde dicta, à quo & cui indicenda.*
3. *Forma hujus purgationis.*
4. *Compurgatores quot & quales aſſumendi.*
5. *Modus purgandi per ſumptionem Ven. Sacramenti.*
6. *Per juramentum ad Martyrum reliquias.*
7. *Effectus purgationis Canonicæ.*
8. *Purgatione legitimè peractâ an reus iterum accuſari poſſit?*
9. *Pœna rei deficientis in purgatione.*

HActenus de criminibus: ſupereſt agatur 1 de pœnis, quæ criminibus ſunt propoſitæ, non inferendæ, niſi de iis liquido conſtet, vel per confeſſionem rei, aut alias probationes luce meridianâ clariores, *l. fin. C. de probat.* vel quia alias notoria ſunt de facto, in quibus fruſtra probatio exigitur, *c. Cum dilectus 15. h. t.* cum habito fine non curetur de mediis. Quia tamen interdum crimina pleuè probari nequeunt; quilibet enim quantum poteſt crimen ſuum occultare ſtudet: ne impunita relinquantur, & ut tollatur liberior peccandi anſa, receptum reo infamato indicere purgationem, id eſt oſtenſionem innocentiæ ſuper crimine objecto.

Eſt ea duplex, alia Vulgaris, de qua *Tit. ſeq.* 2 alia Canonica, ita dicta, quod idonea viſa ſit & probata Canonibus. Quæ indicenda à judice competente, quia ab alio indicta non relevaret, *d. c. 15. in fine.* Non indicenda niſi infamato apud graves viros, *d. c. 15 c. Inquiſitioni in fine ſup. de accuſat.* Ubi multum poteſt judicis boni arbitrium, qui habeat perſonæ & circumſtantiarum rationem, inſpiciatque ſi ſuſpiciones ſint veroſimiles, *c. 4. h. t.* ſi ortum habeant ex probabilibus conjecturis, *c. Cum in juventute 12. h. t.* ſi aliter probari non poſſit crimen, quia accuſator deeſt, *c. 2. & c. Ex tuarum 8. h. t.* Eſt enim hæc purgatio tantum ſubſidiaria. Ubi & judicis erit præmittere cauſſæ cognitionem ſuper infamia, ne quid temerè attentetur, viri boni vita in dubium vocetur, *d. c. 12.* Contingit enim à malevolis infamia virum bonum aſpergi.

Forma hujus purgationis eſt, quod reus, 3 ſi non ſit vilis perſona, *c. 1. h. t.* tactis Evangeliis jurato adſerat, ſe crimen objectum non commiſiſſe, per ſe, aut interpoſitam perſonam, *c. Quoties 5. in fine h. t.* Ubi minimè ſufficiet jurare, à crimine ſe eſſe immunem, quia cum per confeſſionem quis fiat immunis à peccato, contingeret judicem decipi, *c. ſin. h. t.* * Accedant & compurgatores, qui reum noverint, *d. c. 8. & c. 10. h. t.* famæ honeſtæ & vitæ probæ, *c. 7. & c. Cum dilectus 11. h. t.* quos ſufficiet toleratos eſſe ab Eccleſia, ut bonæ 4

Digitized by Google

famæ in ſuis Ordinibus miniſtrantes, non condemnatos in judicio pro crimine, *c. Conſtitutus 9 h.t.* Et quia fieri poteſt, ut etiam innocenti, peregrino fortè aut pauperi, impoſſibile ſit habere compurgatores, eo caſu reo ſubveniendum eſſe tradit Abbas in *d. c. 10. in fine.* atque in caſu, quo non poſſint haberi Clerici compurgatores, etiam laicos admitti poſſe, & ſi viri haberi nequeant, etiam fœminas; alias ſoli juramento rei ſtandum eſſe, per *Gloſ. in c. Cum P. 10. ſup. de accuſat.* Cæterum compurgatores non jurabunt de veritate, ſed de credulitate, quod ſcilicet putent reum verum juraſſe, & ſuper crimine objecto temerè infamatum, *d. c. 5. in fine & c. de teſtib. 13. h.t.* Numerus teſtium non eſt determinatus, ſed arbitrarius, ut patet ex *d. c. 8. & 10.* pro criminis enormitate, infamiæ modo & perſonæ qualitate. Non tantum viros gravat hæc purgatio, verum & fœminas, ut patet ex *c. 3. h.t.* Et de Sophia Regina teſtatur Cromerus, *lib. 3. Hiſt. Polonia*, accuſatam de adulterio ſe purgaſſe ſuo & ſeptem honeſtarum ac nobilium fœminarum jure jurando.

5 Fuit & olim frequens modus purgandi per ſumptionem Venerabilis Sacramenti, ejuſque uſus etiam in ſummis Pontificibus, qui ſuper gravioribus criminibus diffamati, ſe hâc viâ purgarunt. Exempla refert Del-Rio *Diſquiſ. Magic. lib. 4. c. 4. q. 3.* Et Gregorius VII. imperitus variis criminibus ab Henrico IV. Imp. purgavit ſe ſuſceptione Ven. Sacramenti, cum interpretatione, ut, ſi crimina objecta commiſiſſet, ſuſceptio Sacramenti tenderet in perniciem animæ ejus. Hoſtien. in *Summa h. t. §. ult.* Lamb. Schafnaburg. in *Chronico ad an. 1077.* Quo ſpectat *can. fin. II. q. 5.* ubi per Miſſæ celebrationem jubetur Epiſcopus aut Presbyter oſtendere ſuam innocentiam.

6 Fuit & uſitata purgatio per juramentum ad Martyrum reliquias, ut tradit Baron. *Tome 5. Annal. an. 422.* & patet ex variis locis II. *q. 4.* Eiusque uſus receptus in foro ſæculari, non tamen paſſim, ut tradit Jul. Clar. *Pract. Crim. §. fin. q. 63. n. 5.* nec facilè hoc modo, utendum judicibus, cum ſit fragilis, fallax, & incertus; ut aliqui non malè vocent periculoſiſſimum remedium.

7 Effectus purgationis Canonicæ eſt, quod legitimè peractâ purgatione abſolvatur reus *can. Habet 11 q. 4.* Niſi fortè aliqua qualitas ſiniſtram cauſſans ſuſpicionem mereatur; pœnam; ut ſi reus fuerit familiaris hæreticis, licet ab hæreſi ſe purgaverit, maneat tamen ſuſpenſus ab officio, donec ſopiatur ſcandalum, *d. c. 10 in fine.* Dico, legitimè peracta; nam ſi modo illicito, veluti per aquam frigidam, non relevabit iſta purgatio, ſed iteranda debito modo, *d. c. Ex tuarum 8 h.t.*

8 Quid ſi legitimè peracta fuerit, an poſtea denuò accuſari poterit reus? R. Hoc poſſe videri, ex eo, quod per purgationem occultentur crimina, ut ait Gloſſ. in *d. can. Habet.* Pro qua parte facit *can. Mennam 11. q. 4.* ubi purgato reum judicitur purgatio, ceſſante accuſatione. Facit &, quod non tam videatur abſolutio facta abſolutè, quam ab inſtantia aut ſub conditione, ſi accuſator non comparuit. Ratio eſt, quia abſolutio fuit facta per probationes non integras, eum teſtes jurent tantum de credulitate, ut non impediat per novas probationes accuſationem integrari, per *l. Armorum di. D. de jurejur.* vult tamen Gloſ. *fin. ad d. c. Mennam* non poſſe de novo accuſari, hoc argumento, quod poſt rem judicatam non admittatur accuſatio; juramentum autem majorem auctoritatem habeat quam res judicata, *l. 2. D. de Iurejur.* Idem habet *Gloſſ. fin. in d. c. 8.* Vid. Abbas in *d. c. 8 in fine*, Hoſtien: *hic in Summa num. 6.* Goffred. *ibid. numer. 4.*

9 Quod ſi reus in purgatione defecerit, pro convicto habebitur, puniturque ſecundum Canonicam pœnam, quæ eſt diſpoſitio à beneficio & officio, & detruſio in Monaſterium ad agendam pœnitentiam, ſi mereatur criminis gravitas, *d. c. in fine.* Ratio hujus eſt, quod præſumptio probabilis orta ex infamia tranſeat in violentam per defectum in purgatione: ex ea autem quis condemnari poteſt, uti dictum ſup. *de præſumpt. n. 11.* Adeò ut etiam brachio ſæculari tradi poſſit reus ob criminis qualitatem & pœnæ. Ubi tamen monet Menoch. 2. *Arbit. caſu 174.* ex Bern. Diaz. in *Pract. Crim. Can. c. 149. n. 2.* non eſſe reum puniendum pœnâ ordinariâ, ſed arbitrariâ. Vide dicta ſup. *d. tit. de præſumpt. nu. 12.* Poteſt & pendente purgatione ſuſpendi reus ab officio

officio & beneficio, ſi ea ſit criminis gravitas, *d. c.* 10. quæ reſtituentur, peractâ purgatione, niſi quid aliud ſit, quod reum gravet, ut in *d. c.* 10.

TITULUS XXXV.

De Purgatione vulgari.

SUMMARIUM.

1. *Purgationis hujus modi varii.*
2. *Probatio ſagarum per aquam.*
3. *Sanguis erumpens è cadavere occiſi an arguat præſentiam occiſoris?*
4. *Provocatio ad divinum judicium an licita?*

1 IN uſu olim fuit multiplex purgandi genus, ſecundùm diverſos gentium mores, nullo legitimo uſu inductum, ſed vulgi quâdam uſurpatione, obſervationeque ſuperſtitioſâ potius quàm religioſâ, ut rectiſſimè nominentur vulgares purgationes. Eo ſpectant duella, *c.* 1 & 2. *h. t.* ne quidem lege veteri probata, *can. Monomachiam* II. *q.* 4. de quibus ſup. *de Clerici pugnant in duello*, Del-Rio, *Diſquiſ. Mag. lib* 4. *c.* 4. *q* 4. *ſect.* 2. Probatio item per ignem, prunas ardentes, ferrum candens, aquam calidam ſive ferventem, frigidam; quæ ſi manu quis tangat, pedibus calcet, aut membrum totum immergat, illæſus probabat ſuam innocentiam, de quibus paſſim II. *q.* 4. Cuiusmodi merito peregrina judicia vocantur in *c. Extuarum* 3. *ſup. tit. prox.* & damnantur tamquam ſuperſtitioſa & fallacia, per quæ ſæpè innocens damnetur, *c.* 1. & 2. *h. t.* (contra regulam, quæ habet, præſtare nocentem dimitti, quàm innocentem damnari, *l. Abſentem in princ. D. de pœnis.*) noxius verò dæmonum præſtigiis liberetur, ut rectè eiusmodi proba vocetur popularis in *can. Mennam* II *q.* 4. & ſuperſtitioſa adinventio in *can. Conſuſti ead. q.* ubi Stephanus Pont. examen per ferrum candens & aquam ferventem prohibet, non tantum duo illa genera ſuperſtitioſa judicans, ſed omnia alia, ut rectè ibi ſupplet Gratianus, Credo equidem aliquando rem eveniſſe, & alicuius innocentiam ita eſſe declaratam, fuiſſe mos diu obſervatus cum felici ſucceſſu, ut videre eſt apud Del-Rio *d. loco ſect.* 3. & 4. Covar. 4. *Var. c.* 23. & *ibi* Vaſſel. ſed ad miraculum ſpectat, quod poſcere non neceſſarium, eſt tentare Deum, ut jure ſit ſublatus & prohibitus, *c.* 3. *h. t.*

Huc pertinet proba olim paſſim uſitata, in 2
Germaniæ præcipuè, quâ veneficæ undique raſæ aquis injiciuntur, & ſi ſubmergantur, innocentes habentur; ſi verò ſupernatent, noxiæ. Superſtitioſa enim eſt, & proinde à judicibus non frequentanda, ut multis probat Del-Rio *d. c.* 4. *q* 5. *ſect.* 1.

Sanguinem erumpentem è cadavere inter- 3
fecti volunt quidam indicare præſentiam occiſoris. Quæ res omninò dubia eſt & videtur ſpectare ad probationem vulgarem, & ne quidem ſufficere ſola ad indicendam quæſtionem, ut probatum D. *de Quæſtionib.*

Provocatio ad divinum judicium nihil 4
quidem ſuperſtitionis habet, res tamen eſt plenæ periculi, niſi vitæ ſanctitas adſit, nec facilè attentanda; quamvis ſit ſine peccato, ſi fiat extra vindictæ cupiditatem, deſperationem, vanitatem, aut aliam vitioſam adfectionem. Niſi per notoriam iniuſtitiam oppreſſus provocet bono fine, ut appareat provocantis innocentia, aut iniquus judex terrore perculſus deſinat ab oppreſſione & concuſſione. Certum eſt, eſſe lætale in eo, qui injuſtè citat, quod graviter ſigillet famam eorum, quos citat. Qui ſi conſtet de juſtitia judicii, rectè citationem talem contemnunt, cum juſto judici non ſupplicium, ſed præmium ſit exſpectandum à Deo. Quod franxietas premat judicem citatum ſuper ſententiæ juſtitia, malè facit contemnendo citationem; rectius ſi diligentius examinet ac perpendat, ſi quod gravamen potuerit intuliſſe, idque emendet, cum ſit facilè, ut peccetur. Exempla hac ſuper re plura enumerat Del-Rio *d. c.* 4. *q.* 4. *ſect.* 6. & alii, quamvis non mereantur fidem.

***

Digitized by Google

TITULUS XXXVI.

De Injuriis & Damno.

SUMMARIUM.

1. *Delinquens tenetur ad injuriarum & damnorum ſatisfactionem.*
2. *Sive per ſe, ſive per alium damnum dederit.*
3. *Tenetur & ad detrimentum omne inde ſecutum.*
4. *Modo damnum dolo aut culpâ datum ſit.*
5. *Ex delicto alteri imputato nemo tenetur.*
6. *Damnum levi aut leviſſimâ culpâ datum quatenus obligat ad reſtitutionem.*
7. *Litigans temerè tenetur ad litis expenſas.*
8. *Qui qualiter à reſtitutione facienda excuſentur.*
9. *Mulier adultera an & quatenus teneatur de damno vero & legitimæ proli dato.*
10. *An reum excuſetur, ſi reſtitutio fieri non poſſit ſine jactura rei familiaris?*
11. *Quid ſi talionis pœnam ſuſtinuerit?*
12. *An & deſtruens ædes intermedias, aut ſuas ſalvet ab incendio?*
13. *Reſtitutio cui facienda.*
14. *Res à fure accepta an ei reddenda?*
15. *Creditori ereditoris prodigo &c. an reſtè fiat reſtitutio?*
16. *Reſtitutio facienda & ratione lucri ceſſantis.*
17. *Cujus ſumptibus ſit facienda.*
18. *Ad reſtitutionem tenetur etiam hæres.*
19. *Repreſſalia prohibita quoad Clericos.*
20. *An licita in laicis?*

1 PRobato crimine dilucidè, ex quo injuriæ & damna aliis data ſunt, ad eorum ſatisfactionem teneri reum conſequenter traditur; ita dictante & æquitate, quæ nulli invito patitur inferri iniquam conditionem, *l. Non debet* 74. D. *de R.I.* & neceſſitate, cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, *c. Peccatum de R.I. in* 6 Non tenetur autem reus in omne id, quod læſo abeſt, ſive in bonis, per ablationem aut per impeditam adquiſitionem, ſive in fama, per criminis non tantum falſi objectionem, ſed & veri detectionem; occulti tamen, cum publicè probùs habitus jus habear, ut non judicetur improbus. Quo modo Covarr. *1. Var. c.* 11. *n.* 6. cum injuriarum teneri adſcrit, qui crimen verum objicit, niſi vel Reip. intereſſit illud manifeſtari vel agatur de damno futuro avertendo Idem tradit Navarr. in *Summa c.* 18. *n.* 31. & traditum *D. de Injur.*

Ubi non diſtinguendum, per ſe quis damnum dederit lapide, an per alium, ei mandando, conſulendo, cooperando, participando, non impediendo, cum teneretur & poſſet, qua de re Navar. in *Summa c.* 17. *& ſeqq.* Covarr. *ad c. Peccatum p.* 2. §. 12. Per ſervos etiam aut animalia damnum datum à domino eſt reſarciendum, *c.* 3. *h. t.* niſi dando noxæ ſervum vel animal liberare ſe velit, *c. fin. h. t.* Quæ noxæ deditio non habebit locum in animali fero, quod habuit, & damnum dedit, eo quod in culpa fuerit dominus tale animal non cuſtodiendo cum ſciret damnum dare ſolere, *d. c. fin.* Culpa autem domini interveniens facit eum teneri ad veram æſtimationem, non etiam liberari noxæ dedendo, *l. Si ſervus D de noxal. action.* Nam ea res tantum locum habet in caſu innocentiæ domini, cui non debet ſervi aut animalis nequitia eſſe nociva ultra ipſorum corpora, *Inſtit. de noxal act. in princ.* Sic & pro jumento, quod depaſtum eſt alienâ ſegetem aut vineam corrupit, damni æſtimationem reſtituit, *c.* 4. *h. t.* 2

Non tantum autem ipſum damnum datum reſtituendum, *c.* 5. *h. t.* ſed & omne detrimentum, quod inde ſecutum. Sic qui incendit dominum alterius, non tantum de incendio tenetur, verum & de ſublatis aut amiſſis ea de cauſa, qui ultra tres annos pœnitere jubetur, *c. 6. h. t* Sic & omne damnum, quod contigit per iniuſtam miſſionem in exilium, refundi jubetur in *c. Olim* 7. *h. t.* 3

Hæc ita obtinent, quatenus dolo aut culpâ datum damnum, etiam levi aut leviſſimâ, ſecundùm contractûs naturam; quo modo damnum etiam leviſſimâ culpâ datum proſequitur L. Aquila, *l. in L. Aquila* 44. *D. Ad L. Aquil.* Caſu contingens damnum domino communiter reputatur; uti & quod datum à furioſo, infante, quia ſine ſenſu datum, niſi culpa aut mora caſum præceſſerit. Hinc dictum ſupra *de Furt. n.* 12. tem furto ſubreptam forte interemptam ante reſtitutionem cedere damno furis, propter ejus moram. Ciſternam 4

Digitized by Google

ſternam quoque fodiens, & apertam relinquens, ſi in eam incideric alterius animal, tenetur reddere pretium, *ſ. 2. b. t.* ſi eo loci fecerit, ubi facere non licuit, *l. Qui foveam 28. cum lib. ſeq. in pr.* D. *Ad L. Aquil. 7. § praterea D. Quod vi &c.* nec præcavit ſufficienter, ne damnum contingeret, quia tunc per accidens contingit, nec imputatur, *d. e. fin. in fine h. t.*

5 Quid in caſu, quo delictum Mævii imputatur Titio, cui inde gravia damna acciderunt, an ea Mævio imputanda? R. Videri non imputanda, neque eum teneri ad reſtitutionem, quod per accidens acciderint, reſpectu Mævii, per improbitatem Judicis aut deferentium. Quo facit, quod ſupradictum, *de Homic. n. 71.* ideo non incurri irregularitatem propter cædem illatam tertio, etiamſi eam intentionem habuerit, aut prævideric poſſe imputari Titio. Dicendum tamen, hoc in caſu, ſi probabiliter prævideric alteri imputandum delictum, teneri eum ad damnum inde ſecutum, ſive intenderit idipſum, ſive non; cum fuerit in culpa, & ſufficientem cauſſam damni voluntarie dederit, quia videns, unde damnum cauſſari alteri poſſit, nihilominus operatur. Quo facit *l 1. §. Denique Marcellus D. de aqua pl. arc.* ubi in ſuo fodiens, & avertens vicini fontem non tenetur, niſi animo nocendi id faciat. Nec obſtat, non cauſſari ex eo irregularitatem, quia ad eam non ſufficit ſola intentio, ſed requiritur cooperatio, quam non ponit in actione aut præviſio imputationis. Quod ſi non cogitârit, delictum alteri imputatum iri, non tenetur ſe prodere, quod mere per accidens illi infligitur. Vid. Pet. à Navarr. *de Reſtitut. lib. 2. c. 1. n. 79.* Royz *Deciſ. Lituania 3. n. 360. in fine.*

6 Quod dictum de levi & leviſſima culpa, ab aliquibus in dubium vocatur, qui negant tali culpâ cauſſatum alteri damnum ad reſtitutionem obligare; eâ ratione, quod non alias reſtitutionis obligatio cauſſetur, quam quatenus damnum illatum, peccati mortali intermedio, quod non ponit iſtud genus culpæ. Unde Gomez 3. *Var. c. 2. nu. 5.* tenet, eum in conſcientia non teneri ad reſtitutionem ante ſententiam. Navar. *d. c. 1. n. 57.* Dicit tamen Pont. in *d. c. fin. h. t.* etiam ex imperitia teneri damnum cauſſantem, quam & leviſſimæ culpæ adſcribi patet ex *d l. 44.* Facit & conventio teneri aliquem ad damnum, quia contractui dat legem.

Damnis adnumerantur expenſæ litis, quas 7
temerè litigate convictus meritò refundere cogitur, *l. Properandum §. Sin autem C. de Iudiciis, & c. 4. inf. tit ſeq.* Differte has ab aliis damnis acceptis ex eo patet, quod juramentum ſuper damnis acceptis non repetendis emiſſum non extendatur ad expenſas litis, quas jurans, non obſtante tali juramento, nihilominus repetet, *c. pen. h. t.* Accipiendum enim illud ſtrictè, ut minimum noceat juranti. Unde vulgaris Practicorum formula ſigillatim damna, expenſas, & intereſſe petendi.

Facienda autem hæc reſtitutio ipſi læſo, e- 8
ius veheredi, ſi notus ſit, pro modo læſionis, & ordine juris, niſi vel compenſatio liberet, *l. Si ambo 10. D. de Compenſat.* vel condonata ſit reſtitutio à læſo, quia quilibet jure ſuo renuntiat; vel ea ſit impoſſibilis ſimpliciter, cum ad impoſſibile nemo teneatur; vel per accidens, quia reus pauper, qui excuſabitur protempore durantis paupertatis, quamvis non habens in ære luat in pelle quoad pœnâ Reip. debitam ratione delicti, non etiam debiti ex contractu, ut dictum D. *de Pœnis.* Facit & reſpectus ad bonum ordinis ſuperioris, ſine cuius detrimento non poteſt fieri reſtitutio, ab ea excuſari reum, cum eius jacturam nemo teneatur ſubire propter reſtitutionem bonorum ordinis inferioris. Hinc tes furto ſublatæ etiam ab habente amplum patrimonium non ſunt reſtituendæ, ſi reſtitutio non poſſit fieri, ſalvo honore & famâ, ut dictum ſup. *de Furt. n. 15.* Si tamen poſſit ſecreto fieri reſtitutio, ad hoc laborandum reo, qui alias non excuſaretur à gravi peccato. Quod multò magis dicendum, ſi reſtitutio non poſſit fieri ſalvâ vitâ, quæ in periculo per eam conſtitueretur, propter proditum crimen ex reſtitutione. Vid. Navar. in *Summa c. 17. n. 98.* Azor *p. 3. lib. 4. c. 39. §. Quarta difficultas.*

Hinc patet, quid dicendum de muliere, 9
quæ ex adultero concepit, cum defraudatione veri hæredis. Nam Reſp. teneri omnino ad reſtitutionem propter damnum veræ & legitimæ proli datum, cujus patrimonium dividitur eum filio illegitimo. Si tamen non poſſit fieri reſtitutio ſine gravi infamia ſui, aut perícu-

Digitized by Google

culo vitæ, quia crimen prodere deberet, excuſari eam, cum ratio non ferat, ut pro commodo alterius aut vitæ periculum aut famæ jacturam ſubeat. Eſt enim inter hæc magna inæqualitas, dona quippe æſtimabilia, non vita aut fama. Et ita habet communis ſententia, non teneri talem mulierem revelare etiam filio iſti ex adulterio concepto, qui non tenetur ſtare dicto matris, nec tenetur mater ſe infamare cotam filio, apud quem bona fama non eſt parvi æſtimanda. Facit pro iſta parte quod reſcrip ſit Innoc. in *c. Officii 9. inf. de Pœnit. & Remiſſ.* non eſſe denegandam pœnitentiam mulieri, quæ partum ſibi ſuppoſuit, & eam rem metuerit indicare marito, eo, quod foret ſibi periculoſum. Non minus periculum, imò maius eſt in caſu præſenti, quod mariti ægritimè ferant adulteria conjugum Vid Navarr. *in Summa c. 16. n. 43. d. c. 17. nu. 8. & 9. & c. 18. n. 47.* Covarr. *ad c. Poſcatum p. i. in pr. n. 4. & 8.* Navarr. *de Reſtitut. lib. 2. 5. 4. n. 848. & lib. 3. c. 1. n. 151.*

10 Illud quæritum, An ſi reſtitutio non poſſit fieri ſine jactura rei familiaris, excuſetur reus? R. Aliquos id negare, ex ratione, quod, cum verſetur & veri creditoris detrimentum, & debitoris, jus veri domini ſit potius, quàm alieni. Dicendum tamen, ſi ratione ſtatûs & dignitatis pateretur grave damnum ex reſtitutione debitor, ex dilatione autem leve tantum creditor, poſſe differre debitorem. Quisenim non admittat potius dilationem, quàm urgeat reſtitutionem, quæ fieri nequit, niſi venditis rebus vili pretio? Covarr. *d. loco n. 2.*

11 Non tantum damnum datum reſtituendum, verum & lucrum ceſſans; neque enim & hoc alicui aufetendum, cum quando de intereſſe agitur, & lucri ratio habeatur, non etiam damni tantum. Quo modo percutiens aliquem lapide vel pugno, tenebitur illi ad operas intermiſſas & impenſas in Medicum ac Chirurgum factas, *c. 1. h t.* Deformitatis ratio non habetur, cum liberum corpus æſtimationem non recipiat, *Gl. in d c. 1 l. 3. D. Si quadr. paub. feciſſe dic.* Quo modo ſi per cicatricem contingens deformitas virginem à nuptiis cum divite averteret, damnum hoc reſarciri utiliter peti poteſt. Gomez. 3. *Var. c. 6. num. 11.* Covarr. 2. *Var. 10. num. 7. verſ. Quarto.*

Quid ſi talionis pœnam ſuſtinuerit reus, an 12
liberabitur? R. Per eam ſatisfieri quidem Reip. non etiam parti læſæ, cui proinde ſupereſt actio ad damnum reſarciendum. Quo facit, quod ex crimine poſſit agi & criminaliter & civiliter, cum diverſæ ſint actiones. Navarr. *c. 15. n. 25.* Covarr. *d. loco*, Gomez 3. *Var. c. 3 n 37.*

Quid ſi quis ut ſuas ſervaret ab incendio, 13
intermedias ædes deſtruxerit, an excuſabitur? R. Non alias videri excuſandum, quam ſi ignis jam pervenerit ad ædes, cum non poſſit videri damnum dediſſe ædibus perituris, *l 7. §. ſi & alia* D. *Quod vi & c.* Facit, quod *l. 1. & 2. D. Ad L. Rhod. de jactu* ſuocurratur ei, cuius res ſunt amiſſæ, levandæ navis cauſſa, quod earum miſſio ſal vas fecerit alias res; quæ ratio & hic obtinet. Reſponſum tamen ſimpliciter non teneri, in *l. Si quis fumo 49. §. 1. D. Ad L. Aquil.* eo quod injuriam dediſſe videri nequeat, qui juſto metu incendii alienas ædes intercidit: quo modo & ſimpliciter agi de damno, quod injuria abſit, negat Juriſconſultus in *l. 3. §. quod ait* D. *de incend.* Ut non obſtet *d. l. 7.* quia verſatur in caſu, quo nõ ſubeſt iniuſtus metus. Non obſtat etiam *d. l. 1 & 2* quia loquuntur in caſu, quo unius res non magis erat mittenda quàm alterius, ut eius, quæ miſſa, reparatio meritò petatur.

Facienda itaque reſtitutio, & quidem vero 14
domino. Nam cum reſtitutio ſit damni recompenſatio, ipſa juſtitiæ ratio poſtulat, ut ei fiat, cui damnum datum, ut ſit adæquatio rei ablatæ. Ubi juſtus poſſeſſor interdum domino præferendus, uti creditor in pignore ablato, qui potior eſt domino, donec durat pignus. Commendatatio quoque res ſubrepta eidem reddenda, ut & ſuum, propter jus, quod habent, Navarr. *d. c. 17. n. 28.*

Q. An res accepta à fure ei reddi poſſit? R. 15
Id velle Navar. *d locon. 27.* alios verò negare, propterea quod illi ſit facienda reſtitutio, cui damnum illatum, qualis eſt dominus: verumtamen diſtinguendũ videri, ut ſi bonâ fide titulo emptionis res ſit accepta à fure, non teneatur eam reſtituere domino, ſed poſſit reddere furi, ut pretium recipiat, quia cum ſit

Digitized by Google

innocens poteſt ſe ſervare indemnem. Quod ſi malâ fide acceperit, non alias reſtituere poteſt furi, quam ſi probabiliter credat, quod ex furis manibus ſit perventura ad Dominum; tunc enim nulla fit Domino injuria, cui aliàs damnum daret. Vid. Navarra *de Reſtitut. lib. 4. c. 2. n. 17.*

16 Creditori creditoris quis reſtituendo non alias liberatur, quàm ſi ea reſtitutio creditori primo proficiat, ſive directè ſive indirectè, juxta dicta ad D. *de Solutionib.* Prodigo quoque & furioſo non rectè reſtituitur res, quippe re ſuâ ab uſuris, *l. Bona fides* D. *Depoſiti*, cum ſui non ſint compotes. Unde compoti mentis rectè reſtituitur, etiamſi re ſit abuſurus, quia liberum illi rerum ſuarum eſt arbitrium, cui proinde invito male denegatur reſtitutio, ut non poſſit ea reſtitutio dici cooperatio peccati. Dilatio tamen non poteſt videri iniuſta, cum ideo ſit facienda reſtitutio, quia detentio alieni in detrimentum Domini vergat; quod non ſubeſt in caſu, quo detrimentum eauſſâret ipſa reſtitutio. Navarra *d. c. 17. n. 63.*

17 Solet etiam dubitari, Cuius ſumptibus facienda ſit reſtitutio? R. Non eſſe quæſtionem in reſtituendo eo, quod ex Domini voluntate habetur, hoc enim reſtituendum ſecundùm tacitam aut expreſſam conventionem, aut ubi legitimè peteturtantum dubitari de eo, quod injuſtè acceptum reſtitutioni eſt obnoxium. Et dicendum, onerari ipſum debitorem ex ratione, quod Dominus ſine culpa ſua gravari expenſis aut damnificari non debeat, ſed potius ipſe iniquus debitor. Neque hoc eſt eum ad plus, quam ad reſtitutionem rei obligare, quia iſtæ expenſæ ſunt medium reſtitutionis, ad quas per accidens teneri debitorem facit abſentia creditoris. Ubi tamen videtur poſſe repetere id, quod impedit; neque enim id donare cogitur creditori, qui non debet fieri locupletior alieno damno: uti & impenſas imputare, quas migrando & rem deferendo ſecum feciſſet, quia & hoc caſu lucrum caperet creditor, & debitorem damno adficeret propter mutationem domicilii; ut, ſi nullas fuiſſet facturus; omnes ferè debeat debitor iniquus, ut rectè tradit Covarr. *ad cap. peccatum. p. 1, in pr. n 9.*

18 Porrò ad reſtitutionem non alius tenetur, nec actione impeti poteſt, ſive ex contractu ſive ex delicto, niſi qui debet, eiuſve hæres, qui tenetur exonerare conſcientiam defuncti, non tantum in caſu, quo pœnitens defunctus eſt eius auctor, ſed etiam impœnitens, ut dictum ſup. *de Sepult.* non ultra tamen, quam vires ferunt hæreditatis. Alius ergo pro alio non tenetur, argumento eorum, quæ traduntur *C. Ne uxor pro marito, & Ne filius pro patre.*

Unde eſt, quod S. Pont. in *c. 1. tod. in* 6. pignorationes, quibus alius pro alio prægravatur, & alter pro altero capitur, eiuſve bona arreſtantur debiti alieni nomine, quod lucre cogitur, contra Clericos aut eorum bona fieri prohibet. Eas barbaro vocabulo *Repreſſalias* vocant, Græco ἀνταγωγίαν. Prohibet autem ſub pœna excommunicationis, ſi ſingularis perſona eas concedat; ſi verò univerſitas, ſub pœna interdicti. Loquitur verò Pont. de prohibitione quoad perſonas Clericorum, eorumque bona. 19

Unde dubitatum, An licitæ ſint quoad laicos R. Poſſe videri, eiusmodi pignorationes eſſe improbas, & improbandas, nihil obſtante conſuetudine, quam Pont. potius abuſum judicat; licet de Clericis tantum loquatur, ex ratione tamen, quæ & in laicis obtinet, quod iniquum ſit, unum luere delictum aut debitum alterius. Unde & pignorationes iſtas votat ibi legibus graves, æquitati naturali contrarias, quæ non fert ex culpa aliena innocenti pœnam infligi, quæ tantum ſuum ſequitur auctorem, *l. Sancimus C. de pœnis.* Facit quod in *Nov. Vt non fiant pignorat. 52. §. 1.* dicat Imp. non habere rationem, alium eſſe debitorem, alium verò exigi; & quod à juſtitia ſit alienum, ob culpam alterius & crimen innocenti infligi pœnam, *l. Crimen 26. D. de pœnis.* Eſt tamen hoc jus antiquiſſimum, ut videre eſt apud Covarr. *ad d. c. peccatum p. 2. §. 9. n. 4.* & ſuſtineri poſſe videtur, quod ſæpè non ſit alius modus conſequendi reparationem injuriæ vel damni, aut aliquod debitum ab aliquo populo vel eius ſubdito. Facit textus in *can. Dominus* XXIII. *q. 2.* ubi rectè bello impetitur populus, qui vindicare negligit, quod à ſuis improbè factum; cùm non videatur omninò extra culpam negligens vindicare ſuorum improbitatem, vel juſtitiam ſuper debito facere recuſans, aut differens, ſceleriſve au-

Digitized by Google

storem ibi latitantem non dedens. Quâ ratione videtur se obligare, & singulos, qui sunt membra Reip. quos ideo non iniustum detentos ad satisfactionem cogi, saltèm civiliter quoad bona, non etiam corporaliter. Nam ut nemo specialiter ad corporalem pœnam pro alio se obligat, quia membrorum suorum non sit dominus, ita nec per istam generalem obligationem obligari potest. Ad personarum itaque innocentium offensionem non permittitur ista consuetudo pignorationum, sed bonorum tantum, quorum damno potest quilibet se subjicere, & legi ac statuto, nomine alterius alterum subjicienti consentire, debitumque alienum licet sine culpa, ex causa tamen luere civiliter, cui tamen est regressus salvus contra eum, qui criminis aut debiti est auctor: ut cessent loca superius allegata, quæ ea ratione contraria volunt. Vid. Bart *ad Auth. Sed omnino C. Ne uxor pro marite*, Covar. *d. lo. eo*, Balth. Ayala *de jure belli lib. 1. c. 4.*

TITULUS XXXVII.

De Pœnis.

SUMMARIUM.

1. *Pœna alia civiles, alia criminales.*
2. *Pœna conventionalis quâdo recte apponatur.*
3. *Pœna criminalis qua & quotuplex.*
4. *Pœna in Ecclesia usitata.*
5. *Carceris pœna recepta jure Canonico.*
6. *Depositio verbalis, qua, ejusque effectus.*
7. *Depositio realis sive Degradatio qua & qualiter fiat.*
8. *Fieri debet ab Episcopo consecrato.*
9. *Quicognoscant ac judicem deponendum.*
10. *Episcopo deponenti qui & quot adsistere debeant.*
11. *Forma degradationis.*
12. *Degradatus brachio sæculari relinquitur.*
13. *Ob qua crimina sit locus degradationi, & an necesse incorrigibilis sit reus.*
14. *Pœna est & alia ordinaria, alia arbitraria.*
15. *Pœna arbitraria an ad mortem extendi possit?*
16. *Judex an teneatur imponere pœnam ordinariam.*
17. *Pœnam hanc an & quatenus excedere, deminuere aut mitigare judex possit.*
18. *Princeps circa pœnas recte dispensat.*
19. *Ad pœnam sententia ferenda reus quando obligetur.*
20. *Quando ad pœnam sententia lata.*
21. *Ante sententiam declaratoriam an reus amittat bonorum suorum dominium?*
22. *Quid si lex pœnam imponens ut ut sit clausa la, absque alia declaratione, aut simili?*
23. *An reus bona sua ipso jure publicata ante sententiam teneatur deferre in fiscum?*
24. *An post sententiam teneatur ipse reus ea offerre fisco?*
25. *Et quid si sententia sit revera injusta?*

FRustra prohibentur crimina, si prohibitionem non sequatur animadversio pœnalis in transgressores, ut, quos virtutis stimulus à malis non cohibet, metus pœnæ absolentiis arceat, & emendet, ceteros meliores reddat, & sublatis malis securiores vivant, ut ait Seneca *de Clem. l. c. 22. & de Ira c. 16.* Est enim pœnarum præceptus finis, ut ait Plato, *De LL. lib. 11.* ut ille ipse, qui deliquit & qui pœnas dantem spectârunt, in totum injustitiam oderint.

Sunt autem pœnæ aliæ Civiles, aliæ Criminales. Illæ parti lapsæ applicantur per leges, cujus ordinis sunt pœnæ delictis privatis propositæ. * Quo spectare posset pœna conventionalis, cujus mentio fit *c. Constitutus 7. h. tit.* quam contractui in certum casum appositam hinc inde à contrahentibus exigi posse, textus iste tradit, nisi uterque eam violans compensâti faciat pœtiam. Eamdem rectè apponi specici debitæ, si non satisfiat, dictum est sup. *de Usur. n. 11.* non tantum in duplum, secundum *l. unic. C. de Sent. qua pro eo quod interest prof.* verum & in quadruplum, cùm non tam inspiciatur, quanti & quatenus interfit, sed quæ quantitas sit apposita. Cujus ratio consistit in evitanda difficultate probandi ejus quod interest, *l. Stipulatio ista §. alteri D. de V.O.* & ut pars facilius exciteturad implendum contractum, in quo moram faciens punitur ex proprio arbitrio. Ubi non rectè objicitur *d.l. unic.* quia lex ista non loquitur nisi de interesse per judicem taxando, non etiam de pœna expressa per partes. Quantitati solvendæ apponi rectè non videtur, eo quod in frau-

1

2

Digitized by Google

fraudem uſurarum videatur adjecta, *arg. lib. Cum allegat C. de Uſur.* quo modo & talis pœna dicitur inhoneſtus quæſtus à Pont. in *cap. Suam* 9. *h. t.* Vid. Menoch. 2. *Arbitr. caſu* 260. *n.* 37. *& ſeq.*

3 Criminalis ad vindictam publicam ſpectat, quæ vel eſt pecuniaria, *c.* 4 *ſup. De raptoribus* vel corporis adflictiva, eaque vel capitalis, vel non capitalis, exquiſitis eam in rem tormentis infligi ſolita, quo ſpectat Crux, Furca, de qua D. Lipſius in *libello de Cruce*, damnatio ad beſtias, in metallum, de qua paſſim in libris Juris; hodieque indies nova excogitantur tormenta, & nuper excogitata fuêre ab hæreticis in Gallia, Anglia, Batavia noſtra, & circumjacentibus locis, quæ Neroniana non noverunt tempora, quibus ſævire in clerum & Catholicos, ad plantandum quintum ſuum Evangelium, luſus fuit, ſub ſpecioſo titulo libertatis conſcientiæ: quam ira liberam relinquunt, ut, qui Deum non fatentur auctorem peccati, prout anno 1619. in eorum conciliabulo eſt per ſatyram conclamatum, tyrannicâ lege graviorem patiatur perſecutionem. Dabit aliquando Deus his quoque finem; nulla enim hæreſis perpetua. Docent hoc iſta & priora tempora.

4 Pecuniaria pœna in Eccleſia uſitata; quam tamen non niſi jure permittente judex inſliget Eccleſiaſticus, *Gl. pen. c.* 3. *h. t.* & exactâ non tam ubibus ſuis reſervabit, quia hoc videretur prodire à radice avaritiæ, quam in pios uſus diſtribuet, *c.* 2. *& 3. h. t.* Eſt & corporis adflictiva: citra ſanguinem tamen, qui non effunditur à judice Eccleſiaſtico citra irregularitatem. Neque enim habet Eccleſia gladium niſi ſpiritualem; non occidit, ſed vivicat, *can. Inter* XXXIII. *q.* 2. Uſitata eſt detruſio in monaſterium, cujus frequens in Jure hoc mentio, ad agendam pœnitentiam.* Carcer perpetuus, *c. Novimus* 27. *inf. de V. S.* Cujus pœna etſi jure civili non ſit probata, quo carcer non ad puniendos homines, ſed continendos habetur, *l. Aut damnum* 8. §. *Solent* 9. *D. hoc tit.* jure tamen Canonico eſt recepta, ad peragendam pœnitentiam in pane doloris & aquæ anguſtia, *d. c. Novimus*, pro delicti qualitate, vel in perpetuum, vel etiam ad tempus, *c. Quamvis* 3. *eod. in* 6. Fuſtigatio moderata, ne tranſeat in pœnam ſanguinis ab Eccleſia

5

prohibitam, *c.* 4 *ſup. de raptorib.* Exſilium, *c. t. ſup. de Calumniatorib.* Infamia, *c. Super his* 8, *h. t.* Privatio bonorum, jurium, *c. fin. h. t.* Inhabilitas ad munia Eccleſiæ, etiam quoad poſteros, uſque ad primum vel ſecundum gradum, *ſup. de Haret. nov.* 8. vel etiam ad quartum, in caſu *c. pen. h. t.* Excommunicatio, quæ vocatur gladius ſpiritualis, Suſpenſio, Interdictum, de quibus inf. *Tit.* 39. Depoſitio, quæ alia Verbalis, alia Realis.

Depoſitio verbalis eſt perpetua muneris 6
Clericalis privatio per Canonicam ſententiam, cum debita ſolemnitate prolatam. Unde patet differentia inter ſuſpenſionem & hanc depoſitionem, quia hæc privat ipſo beneficio, illa tantum fructibus. Volunt & hanc differentiam eſſe, quod depoſitio ſit perpetua, ſuſpenſio temporalis: poteſt tamen & hæc eſſe perpetua, quo caſu faceret quidem privati beneficio illum, quem adficit, quia diſſonum rationi eſt, ut beneficium habeat, qui à percipiendis ejus fructibus perpetuo ſuſpenſus, nihilominus ex vi ſuſpenſionis etiam perpetuæ non perditur beneficium ipſo jure, ut diſpenſatio faciat illud retineri poſſe, cum depoſitio ipſo facto privet, ut retineri nequeat, niſi per novam conceſſionem. Eadem differentia eſt in jurisdictione, quam depoſitio omnino aufert, non etiam ſuſpenſio. Quoad Ordinem non eſt differentia, cum character ſit indelebilis; ut depoſitus Sacerdos vere conſeceret, Epiſcopus vere ordinet, confirmet, ſi adſit debita forma, materia, intentio legitima, Uti nec eſt differentia quoad privilegium clericale, quia neutra per ſe aut vi ſuâ eo privat, niſi hoc in ſpecialem pœnam expreſſe adjunctum ſit. Abbas in *c. At ſi Clerici §. de Adulteriis n.* 2. *ſup. de Iudic.* Et patet ex illo textu, qui dicit depoſitum non eſſe tradendum brachio ſæculari, quod ſignum eſt, non eſſe privatum privilegio fori: imò ut eo privetur, nova ſententia opus eſt, ut patet ex *c. Cum non ab homine ſup. de Iudic.* Ut autem non privatur privilegio, ita nec onere clericali: quo modo ſuſpenſus & depoſitus, ſi in ſacris ſit, tenetur ad penſum diurnum Horarum, quia huiuſmodi obligatio comitatur Ordinem, etiamſi nullum beneficium habeat. Covar. 3. *Var. c.* 13. *n.* 8. Ordo enim, ut jam dictum, manet. Ut nec liberatur ab obligatione ſervandi caſtita-

Digitized by Google

tem, cum inhabilitate ad matrimonium. Abbas in *c. 1. n. 6. sup. Qui Clerici vel venientes &c.* & expressum videtur in *can. Dictum dist.* 81. In eo quoque conveniunt, quod utraque sit pœna Ecclesiastica, nisi quod depositio non sit censuta privans Ecclesiasticis functionibus, ut non nisi circa Clericos versetur. Unde fit, quod suspensio sæpe vocetur depositio, & contra, *Glos. in can. Si quis Episcopus dist.* 83. Navarr. *in Summa c. 27. n.* 151. Et hoc ita de depositione absoluta. Est & alia respectiva, multum differens ab ista, quæ ordinatur ad depositionem actualem sive degradationem, faciqueque sine nova sententia ad effectum degradationis pertranſire posse, cum depositio absoluta id non admittat sine nova sententia. Jul. Clar. in *Pract. crim. q. 74. nu. 4.* Suarez *de Censuris disp.* 30. *sect.* 1. *n.* 12.

7 Depositio realis (quæ & degradatio, communi quidem vocabulo, non tamen Latino, dicitur) est perpetua clericalis muneris & privilegii privatio per sententiam, adiunctâ reali actione & cæremoniâ, per Canones institutâ. Unde patet, quatenus differt à depositione verbali, quæ non privat privilegio fori & Canonis, ut judex sæcularis contra talem depositum non possit procedere, etiamsi facta sit in ordine ad realem, donec ipsa executioni mandetur. Indeque fit, quod depositum Clericum percutiens incurrat censuram, *can Si quis suadente*, non etiam degradatum, quia hic omnibus privilegiis Clericotum spoliatus instar laici habetur. Ad formam huius spectat, fiat ab Episcopo, non etiam à Prælato Regulari quoad suum subditum, quia sicut collatio Ordinis est actus spiritualis potestatis, pendens ab Episcopali dignitate, ita & Ordinis ablatio. Navarr. *Conf.* 28 *sup. de Simonia.* Cuius enim ordinis est actus, eius & distractus. Nisi consuetudine aut privilegio aliud sit concessum. Debet autem fieri à proprio Episcopo, ut patet ex *c.* 3. *sed. in* 6. nam est & gravissima hæc sententia, ut non possit ferri nisi circa suum subditum. Potest tamen delegari alieno, eo modo, quo alieno potest committi ordinario.

8 Ubi quæritur, An necesse sit, ab Episcopo fiat consecrato, an verò sufficiat sit confirmatus? R. Satis convenire auctores quoad ipsam degradationem, quod scilicet illa requirat verum Episcopum, secundùm text. in *c. 2. eod. in* 6. cum sit actus pertinens ad Ordines; non est autem verus necdum consecratus, qui potius electus vocatur. Deinde cum maior potestas requiratur in auferendo, quàm in conferendo, qui Ordines conferre non potest, nec etiam eosdem auferet, secundùm Abbatem in *c. Transmissam* 15. *in fine sup. de Elect.*

Dubium autem est, An possit cognoscere de crimine, & pronuntiare deponendum? 9
Quod communiter videtur negari, quantum ad sententiam ferendam, quoad actualem depositionem; nam quoad verbalem, quia ea est jurisdictionis, à confirmato Episcopo rectè fieri asseritur, cum illi jurisdictio sua per confirmationem accesserit, ut dictum sup. *de Elect.* actualis verò sit ordinis: ut sicut illa non fit à confirmato, ita nec cognitio aut pronuntiatio ab eodem fiat. Sarmient. *Select. Interp. l. c. 14. n.* 9. Et videtur fundari in *d. c.* 2. in quo requiritur Episcopus proprius sententiam ferat cum aliis Episcopis; non est autem proprius necdum consecratus. In praxi tamen contraria opinio recepta, cum inquisitores quamvis non Episcopi pronuntient tamen deponendum. Facit ratio, quod cognitio & sententiæ pronuntiatio non sit actus ordinis, sed potius jurisdictionis, quæ, uti dictum, adest tali Episcopo. Eodem facit, quod pronuntiatio ista non fiat ab Episcopo induto Pontificalibus: ut non pertineat ad actum Ordinis, qui non potest fieri nisi ab induto Pontificalibus. Nec obstat, quod in *d. c.* 2. fiat mentio Episcopi, quia est Episcopus quoad jurisdictionem. Deinde hoc ita, ut mox dicetur, possunt adsistere Abbates; ut non sit actus ordinis, cum illi sint una judices. Unde sequitur & Capitulum, Sede vacante, cognoscere & sententiam ferre posse, quia succedit Episcopo in iis, quæ sunt jurisdictionis. Denique nihil repugnat, judicem judicare, & tamen exequi sententiam non posse, veluti quando executio facienda in alterius territorio, quæ de re *Doct. in l. A. Divus vio §. sententiam D. de Rejudic.* Vid. Avila *de Censuris p. 4. disp. unica* Dub. 2.

In degradatione à minoribus Ordinibus 10
sufficit

Digitized by Google

ſufficit ſolius Epiſcopi præſentia, à majoribus verò plurium requiſita præſentia: nam depoſitio Epiſcopi fit à duodecim Epiſcopis; Presbyteri à ſex; Diaconi à tribus, *can. Si quis, can. Felix, can. Si autem* xv. *q.* 7. De Subdiacono idem dicendum *arg. c. pen. ſup. de Servis ordin.* nam & eius ordo admodum ſacris. In crimine hæreſcos, quia frequens eſt, & difficile conveniunt Epiſcopi, poſſunt eorum loco adſumi Abbates, aliique Prælati, aut religioſæ & litteratæ perſonæ, *c. 1. de Hæret in* 6. Conc. Trid. *Seſſ.* 13 *c.* 4. *de Reform.* ne Epiſcoporum reſidentia intermittatur, generaliter ſtatuit, eorum loco poſſe adhiberi totidem Abbates uſum mitræ & baculi habentes, ſi commode haberi poſſint in civitate aut diœceſi; ſin minus, alias perſonas in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutas, ætate graves, ac juris ſcientiâ commendabiles.

11 Ad formam quod attinet, reus veſtibus ſacris induetus, portans inſtrumenta ſeu ornamenta ſacra, ut vaſa, librum, aliaque ad Ordinem illum, à quo degradandus, ſpectantia, ac ſi ſolemniter in eo miniſtrare deberet, præſentatur publicè Epiſcopo, ab eoque iis omnibus exuitur, inchoando ab eo, quod ultimo datum aut traditum, uſque ad primam veſtem, quæ data in primæ tonſuræ collatione. Deinde traditur & tondetur eius caput, ne veſtigia appareant Clericatûs, *c.* 2. *eod. in* 6. Ubi traditur addenda verba illis oppoſita, quæ in collatione Ordinum proferuntur, hæc ſcilicet, *Auctoritate Dei Omnipotentis, Patris, Filii, & Spiritus Sancti ac noſtra, tibi auferimus habitum & Clericatum, & deponimus, degradamus, ſpoliamus & exuimus te omni Ordine, & privilegio Clericali.*

Effectus degradationis eſt, quod reus ſpo-12 liatus privilegio Ordinis & Clericatus tamquam laicus brachio ſæculari relinquatur, *d. c.* 2. Abbas in *c. Tua* 6. *n.* 2. *h. t.* puniendus ſecundum leges laicorum, quorum forum ſortitur poſt degradationem. Et quidem continuò poſt eam puniendus, niſi remiſſionem conſequatur, non ab Ordinario, ſed à ſummo Pont. nam eius ſolius eſt ex abſoluta ſua poteſtate eam concedere. Verum vix eſt, ut hodie procedat, cum degradatus continuo tradatur brachio ſæculari puniendus, & ſoleant eum in finem ſæculares eſſe præſentes, ante actum degradationis actualis inſtructi ſuper proceſſus notitia, & incontinenti degradatum ſibi traditum ad pœnam ordinariam condemnare, ad executionem que procedere, ut cum majori exemplo ab omni populo, qui ad actum degradationis acceſſit, pœnâ infligatur. Beri. Diaz in *Praxi crim. Canon. c.* 141. ubi vult appellantem audiendum eſſe. Qui probatâ innocentiâ reſtituendus eſt ad priſtinum Ordinem, cum reali & exteriori traditione ornamentorum, veſtium, & rerum, quæ in unoquoque Ordine tradi ſolent, & per degradationem erepta ſunt, quæ omnia recipiet ex manibus Epiſcoporum coram alteri, *can. Epiſcopus* 65. 21. *q.* 3.

Cæterum ad degradationem hanc procedi 13
non ſolet, ut ſcilicet una tradatur brachio ſæculari reus, niſi ex crimine valdè damnoſo & pernitioſo Reip. cuiusmodi eſt Hæreſis, *c. Ad abolendam* 9. *ubi Gl. V. relinquatur ſup. de Hæret.* Crimen falſi in literis Apoſtolicis commiſſi, *c. Ad falſarium* 7. *ſup. de Crim. falſi*, Contumelia gravis illata ſuo Epiſcopo, calumnia eidem facta aut ſtructæ inſidiæ, *can. Si quis Sacerdotum* 11. 9. 1. Addidit Pius V. Sodomiæ crimen, propter eius turpitudinem. Verba Bullæ citat Navarr. in *Summa c.* 17. *n.* 249. Addi etiã poteſt Homicidium qualificatum, ut patris, martis, ſobolis, ſui ſuperioris, conjugis, collegæ eiusdem Monaſterii. Gladio aliove inſtrumento, an veneno procuretur nõ intereſt. Adde & incantationem optimo jure ex omni bona Rep. proſcribendam, Del-Rio *Diſquiſ. Magic. lib.* 5 *ſect.* 16. §. *Crimina autem*. Sunt enim hæc crimina gravia & enormia, quæ merentur hanc degradationem.

Moderantur tamen dicta DD. ut tantum 14
obtineat iſta pœna in Clerico incorrigibili. Nam ſi appareat ſpes emendationis, volunt quidem deponendum Clericum, ſed non tradendum brachio ſæculari, verum damnandum ad perpetuos carceres, in eam rem allegantes text. in *c. Cum non ab homine* 10. *ſup. de judic.* Qui quidem textus loquitur de homicidio & aliis criminibus, propter quæ non alias Clericum degradari, & brachio ſæculari tradi permittit, quam ſi fuerit incorrigibilis, ſed non de qualificatis: ut & de ſimilibus ſo-

Digitized by Google

quitur text. in *c. At si Clerici 4. sup. d. tit.* Allegant & text. in *c. Clarie. 4 sup. de Excessib. Prælat.* ubi laborans vitio Sodomiæ dicitur dejiciendus à Cleto, & in Monasterium detrudendus: ut non sit tradendus brachio sæculari, scilicet nisi sit incorrigibilis, ut ipsi volunt. Verum ut cap. istud non dicat, Pius V. tamen postea & reos eius vitii voluit degradatos tradi brachio sæculari. Cæterum ut non nisi incorrigibilis sit tradendus brachio sæculari, ut habet communis opinio, non tamen ea obtinebit in crimine enormi & noxio Reip. quale est homicidium qualificatum & incantatio, ut tradit Abbas in *c. Novimus 27. n. 3. 5. 6. inf. de V. S.* Hæc enim noxia minus Reip. & enormitatis plena, ut meritò non sit exspectanda incorrigibilitas, ut nec in Sodomia, propter grave scandalum, quod potuit. Unde etiam Pius V. simpliciter reum degradatum vult tradi brachio sæculari. Ut in criminibus levioribus, veluti contumelia in S. Pontificem, adulteriis, homicidio non qualificato, exspectanda sit incorrigibilitas, juxta *d. c. 4. & c. Tua 6. h. t.* Vid. Covarr. *& ab eo allegati 2. Var. c. 20. n. 7.* Diaz *in Pract. c. 96. & c. 129.* Avila *d. disp. un. dub. 3. concl 5.* Incorrigibilis ut sit dicendus Clericus, videtur requiri sententia judicis, qua declarat eum prorsus incorrigibilem, sequenon habere aliud, quod facere possit ad ejus correctionem & emendationem, quam ut tradat brachio sæculari. Suarez *de Censur. disp. 22. sect. 1. n 8. & seqq.* exceptis tamen casibus *c. In audientia 25. & c. Contingit 45. inf. de Sent. excom.*

Advertendum autem, non in omnibus casibus, in quibus Clericus degradatus traditur brachio sæculari, adfiendum venire pœnâ mortis, sed ea, quam leges præscribunt, quæ interdum est levior, ut amputatio membri, aut alia, pro qualitate criminis. Notandum etiam est, quando jus imponit pœnam depositionis, intelligendum esse de verbali, non etiam de actuali, quia in pœnis mitior faciendæ interpretatio, & pars mitior amplectenda, *l. Fallum 155. §. ult. D. de R. I. & c. In pœnis. 49. eod. in 6.*

Pœna item & alia est ordinaria sive legalis, per legem præscripta, alia extraordinaria sive arbitraria, nulla lege aut statuto definita, extra ordinem à judice imponenda, pro facta qualitate, ex cius arbitrio, quia non omnes articuli possunt legibus aut Senatus consultis comprehendi, *l. Non possunt D. de LL.*

Ubi quæritur, An hæc arbitraria pœna ad mortem extendi possit? R. Hoc dicendum esse, si ita postulet criminis gravitas, quia alias sufficienter non puniretur. In quam rem facit textus in *l. Sacrilegii D. Add. lul. peculat.* Eandem sententiam probat Abbas in *c. ex literis 11 sup. de Constitut.* ex ratione, quod pœna sit imponenda secundùm qualitatem criminis, *cum Non adsenamus XXIV. q 1.* Sequitur Felin. in *d. c. Ex literis n. 23.* Menoch. 1. *Arbitr q. 86. n. 20.* & alii, quos citat.

Q. II. An ordinariam sive legalem pœnam teneatur Judex imponere? R. Judicem obstrictum esse ad infligendam pœnam lege præscriptam, reo sufficienter convicto de crimine. Est enim judici secundùm leges judicandum, non etiam de legibus ipsis, *c. in istis dist. 4 cum Summopere XI. qu. 13* Et lex imponens pœnam est vera lex, ferturque non tantum, ut instruat judicem, verum etiam ut obliget ad imponendam pœnam, quia alias foret inefficax & verba ad judicem magis diriguntur, quam ad reum, quia ante sententiam lata non tenetur in conscientia, ut mox dicetur. Deinde tenetur judex seruare æquitatem legalem, quæ resultat ex lege posita, etiam legali cujus est executor. Vid. Suarez *De LL lib. 5. c. 11. n. 2. & dicta sup. tit. de Off. judicis.*

Hinc nec excedit pœnam impositam, quia exigeret à reo ultra quam debet, non sine ejus nocumento, ad cujus restitutionem obligatur; nec eam deminuit, non tantum si sit pecuniaria parti applicanda, cui jus est per legem datum, quod non potest deminuere judex, sed & si concernat metam vindictam. Quo casu etsi non possit dici injustitia committi contra singularem personam, contra Rempubl. tamen committitur, cui est jus ad hoc, ut à delinquente sumatur justa vindicta in aliorum terrorem; quia contra bonum commune est, delicta manere impunita, aut minus punita. Si tamen delictū habet extraordinarias circumstantias adgravantes, in judicis arbitrio est illas punire ad bonum commune, in exemplum aliorum. Uti & contra remitti

Digitized by Google

remitti interdum pœnam aut eam mitigari per judicem faciunt circumſtantiæ: ut ſi ætas non ſit ſufficiens ad pœnam tolerandam, ut propter ſenectutem, puerities, *l. Auxilium* D. *de Minorib.* Conſideratur etiam modus peccandi, veluti ſi ex paſſione aut ſubito motu ſit peccatum, *l. Abſentem* D. *h. t.* Pœnam peeuniariam remitti cauſſat paupertas, *l. Illicita §. fin.* D. *de Off. Præſid.* Multum etiam refert modus probationis: nam ſi reus non eſt omninò convictus, volunt temperandam eſſe pœnam, uti praxi receptum diximus ſup. *de præſumpt. in fine*, pœnam delicti præſumptivè tantum probati mitigandam eſſe. Vide Felin. *in c. Qualiter 2. § licet nu. 29. & ſeqq. ſup. de Accuſat. & in c. 1. ſup. de Conſtitut. n. 49.* Tiraq. *de pœna temper Gl. 7.* Suarez *d. c. 11. num. 6. & ſeqq.* Et hoc quoad inferiorem, qui non alias minuet legis pœnam, niſi quando lex aut conſuetudo ita diſponit; vel ratio æquitatis neceſſariò id poſtulat: quo modo intelligendum, quod ait Cujac. in *Parat. Cod. h. t.* pœnas omnes hodie eſſe arbitrarias.

Ad ſummum quod actinet Principem, illi eſt facultas diſpenſandi ſuper ſua lege & pœna per eum poſita, etiam ex cauſſa leviore, quæ in inferiori non ſufficeret. Habet enim ſummam poteſtatem, adeò ut & diſpenſatio ſine cauſſa teneat; quamvis cavendum illi ſit, ne jus publicum vel alicujus privatum lædat. Suarez *d. loco num. 8. & 9.* DD. *in l. Nulla* 25. D. *de LL.* 18

Pœnam ſententiæ ferendæ non deberi à reo etiam in conſcientia ante ſententiam certum eſt, cum non ante reus ad pœnam obligetur, quam judex eam per ſententiam indixerit; quia talis lex inſtruit potius judicem, quam præceptum executivum ponit, & potius pœnam deſignandam per judicem, quam deſignatam, ut antequam deſignetur, ad eam non teneatur reus. Quod ita in pœna legali procedit; nam in conventionali poſſet aliud dici, deberi ſcilicet illam in conſcientia ante judicis ſententiam, cum debeatur ex pacto, quo actionem dat, *l. Reſcriptum §. ſi pacto* D. *de pact.* Videtur tamen Navar. *c. 23. n 68.* hoc ita limitare, ut non alias debeatur, quam ſi petatur, nec cogendum reum non petenti eam offerre, præterea quod non petens poſſit probabili conjectura præſumi illam remittere, eum honeſtiores non deceat ejusmodi pœnas exigere, *can Fraternitas* XII. *q. 2. c. Suam 9. h. t.* Pendet tamen ea res ex partium intentione, quæ poſſunt mutuo etiam in conſcientia ad talem pœnam obligare, quando talis eſt contractus, cui apponi pœnam non eſt prohibitum per legem aut Canonem; ut eſt prohibitum apponi ſponſalibus, uti dictum ſupra *lib. 4.* ne ea fiant minus libera. Itaque ex intentione judicandum; de qua ſi non pateat, examinanda ſunt verba, quæ ſi ſignificent obligationem, hoc ipſo, quo non fit, quod conventum, ponent debitum in conſcientia, etiam ante ſententiam, præſertim ſi ab altera parte petatur, quæ poteſt jus ſuum negligere Vid. Covar. in 4. *Decretal. p. 2. c. 6. §. 8. num.* 11. Suarez *5. de LL. c. 6. num. 5. & ſeqq.*

Quantum ad legem ipſo facto pœnam imponentem, ſi privationem rei propriæ, & jam obtentæ, contineat, quæ ſine hominis actione nequit plenè executioni mandari, ponet quidem obligationem, qua ad pœnam reus obſtringatur, qui tamen ad eam cogi non poterit ante ſententiam; non condemnatoriam, quia eam ponit lex ipſa, ſed declaratoriam, ut patet ex *c. Cum ſecundum de Haret. in 6.* ubi lapſus in hæreſin hoc *ipſo* privatur bonis. Quoad actualem tamen privationem requiritur ſententia judicis, ante quam textus non dat fiſco jus uſurpandi bona. Vide Suarez *d. lib. 5. c. 8. n. 3.* 20

Ubi quæri poſſet, An ante ſententiam declaratoriam, in caſu legis ipſo jure imponentis publicationem, amittat reus bonorum dominium? R. Eſſe, qui velint non amitti dominium, etiam per legem, ipſo jure ſine facto hominis publicationem bonorum ob crimen commiſſum inducentem. Ducuntur textu in *l. Quæſitum* 15. D. *Qui & à quib. manum. non ſunt*, in verbis, *quoniam ante damnationem dominus eſt*, in caſu ſcilicet læſæ Majeſtatis, ob quam induci publicationem ipſo jure extra dubium eſt. Rationem addunt, quod verba, *ipſo jure, ipſo facto*, habeant conditionem, ſi ſententia ſubſequatur declaratoria. Communius tamen adſtruitur, dominium hoc ipſo amittis 21

mitti; quod probatur Primò, quia ut talis lex effectum operetur, non est necessaria sententia condemnatoria, ut effectus debeat dici positus per ipsam legem, per verba, *ipso jure*, ne ea sint frustranea. Secundò, quia declaratoria sententia subsecuta cum non inducat pœnam, tamen extenditur seu retrotrahitur usque ad diem commissi criminis, quasi ex tunc lata fit sententia condemnatoria; & hoc per ipsam legem habentem verba, *ipso jure*, *ipso facto*. Quod non fieret, si per declaratoriam induceretur privatio bonorum, quæ non extenderetur retrò. Facit eo textus in *d. c. Cum secundum de Haret. in 6.* ubi tantum exceutio vel occupatio bonorum dicitur differenda ad sententiam declaratoriam criminis; quasi subsit conditio, non ante debere eam fieri, quam de crimine pateat, non etiam ut dominium eo usque sit salvum, cum expresè ibi dicatur in *princ. d. c.* in similibus casibus dominium ipso jure amitti; & malè dictam conditionem subintelligunt contrarium adseverates. Non obstat *d. l.* 15. nam quod ibi dicit I. C. *dominus est*, intelligi debet de possessione & usu reum, quem rectè obtinet usque ad sententiam declaratoriam. Quod patet ex *l. fin. D. Ad L. Iul. Majest.* quæ post mortem rei, nisi purgetur crimen à successoribus, hæreditatem fisco vindicari permittit. Plura de hac quæstione vide apud Molinam, *de Iust. & Jure disp.* 95. *vers. Dubium autem*, Sanchez in *Decal. lib.* 2. *c.* 22. *n.* 1 *& seqq.* & Suarez 5. *de LL. c.* 8.

2.2 Quid si in lege ultra verba, *ipso jure privatus sit*, additum sit, *absque alia declaratione*, vel *nulla monitione prævia*? R. Velle Cov. in 4. *p.* 2 *c.* 6. §. 8 *n.* 13. *Illat.* 3. non obstante tali rigore verborum, nihilominus requiri declaratoriam judicis. Contrarium tamen verius; nullam desiderari, sed coptinuò commissio crimine executioni esse locum. Ratio est, quia talis lex vi illius particulæ, *ipso jure*, sententiam continet declaratoriam; addendo autem alteram, *absque alia declaratione*, expresè excludit necessitatem sententiæ declaratoriæ: ut lex ipsa exequatur per se pœnam, uti potest, ne alias vana & inutilia sint eiusmodi verba Quo facit, quod Pont. in *Extrav. Ambitiosa de Reb. Eccles. non alien.* inferiores Prælatos beneficiorum suorum bona contra præscriptum illius Canonis alienantes privet beneficiis per verba, *privati existant ipso facto, & absque alia declaratione vacare censeantur*: ut non sit alia declaratio exspectanda, cum eam lex removeat. Et hoc ita quoad ipsum reum, qui ita privatus beneficio illud non retinet citra læsionem conscientiæ. Nam ut fiscus fructus petat, & conferri beneficium alii possit, videtur requiri declaratoria sententia, ne quid temerè attenteur, secundum sententiam Covarr. *loco cit.* quam approbat Sanchez *d. lib.* 2. *c.* 20. *num.* 20. alios citans, quem & vide *d. c.* 22. *num.* 19. & Suarez *d. c.* 7. *n.* 18. *& seqq.*

Aliud dubium est, An illi, quorum bona 23
sunt ipso jure publicata, nulla exspectata sententia, ea teneantur in fiscum deferre? R. Non teneri; imò reum iis uti posse, donec declaratio sequatur & post eam reo satis esse, patiatur ablationem, ut probatum sup. *de Haret. num.* 15. Quæ res hoc loco altius repetenda est, & dicendum hic non agi de pœna sententiæ ferendæ; nam certum est, ante eam latam non deberi pœnam, imò ante eam mortuo reo extingui & pœnam, *l. Defuncto* 6. *de Pul. judic.* etiam defuncto post appellationem, *l. ult. C. Si reus vel accus. mort. fuerit, & l.* 1. *D. Si pendente appell.* sed de pœna latè sententiæ, aut etiam de pœna condemnatoria per sententiam judicis. Et Primò. Quoad pœnas, quæ in corpore exercentur, contra vitam, integritatem membrorum, aut ignominiam inferunt, non tenetur reus ad earum executionem in conscientia, sed satis est patiatur à judice per ministros ejus sibi infligi, quia talem pœnam in se exequi esset se ipsum occidere, mutilare, quod est intrinsecè malum. Verum quia sunt pœnæ aliquæ corporales, quæ non sunt intrinsecè malæ, ut est infamis flagellatio, publica ratio potior erit; quia nimis violentum est, ut idem sit agens & patiens in pœna tam aceiba, ut idipsum nec lege sit præcipiendum, nec per sententiam judicis quis ad hoc cogendus. Ubi quidam absolutè negant, reum in executione sententiæ posse exercere aliquas actiones ad eam concurrentes, veluti locum supplicii ascendere, manum, caput extendere, quod sic videatur cooperari morti suæ aut suæ mutilationi, cum non tam

Digitized by Google

tam teneatur agere, quàm ſolum pati. Verum minus rectè procedit eorum hæc opinio, cum non teneatur quidè reus ad eas actiones, quæ commodè per miniſtros exerceri poſſunt, quia ſatis eſt patiatur: ad eas verò, quæ commodè exerceri nequeant per miniſtros juſtitiæ, ut eſt extendere manum, aſcendere & ſimilia, obligetur, qui alias non poſſet juſtâ pœnâ mandati executioni, & denegare illas actiones, eſſet juſtitiæ reſiſtere. Deinde actiones iſtæ ſunt temotæ, ut non poſſint fieri cooperari quoad mortem. Secundò, Quoad pœnas, quæ in corpore exercentur ſine crudelitate, uti exilium, carcer, & ſimiles, poteſt ad eas exequendas & ſervandas obligari reus per ſententiam, ut juſſus ire in exilium, habitare in certo loco, reſtagari non debeat. Covar. *d. n.* 3. *verſ. Tertio.* Sic & in carcere manere juſſus, non poteſt exire, cum ſine peccato poſſit ejusmodi actus exequi; niſi tamen carcer nimis adſtigat, ut propter ſubtractum cibum, veſtitum, ignem. Navarr. *Comment. 4. de Regularib. n. 65. §. Secundo & §. Octavo.* ubi dicit, teneri reum exequi indicta ſibi jejunia, orationes, abſtinere à cibi aliquo genere, aut potûs, quia alias reſiſteret judici. Damnatum tamen ad mortem per famè teneri comedere, ſi habere poteſt cibos, ibidem tradit, *verſ. Ad quintum &* Covarr 1. *Var. c.* 2. *n.* 10. quia licet judex juſtè damnârit ad mortem, non tamen juſtè, quatenus illa inferenda per ipſum reum, qui abſtinendo ſeipſum occideret, *eam. 2. ſect. diſt.* 89. *l. Necare* D. *de agnoſcibon.* quod eſt intrinſecè malum. Tertiò, Quoad pœnam pecuniariam, ad quam tenebitur reus in conſcientia, ſi condemnetur abſolutè ad eius ſolutionem: ſi verò condemnetur tantum ad talem pœnam, ſatis fit, ſi illam ſolvat, ubi fuerit publicata. Plura de his videri poſſunt apud Suarez *d. lib. 5. de LL. c.* 10. *n.* 11. *& ſeqq.*

24 Quoad pœnam confiſcationis bonorum quæſtio eſt, An ipſo jure inducatur, & hoc ipſo, quæ crimen commiſſum, cum particula, ut alia declaratio non ſit neceſſaria, vel etiam ſubſecutâ declaratione, teneatur reus bona ſua deferre? R. Ita videri poſſe: primò, quia bona non ſunt rei, quippe ipſo jure addicta fiſco, uti dictum. Secundò, quod lex habeat poteſtatem infligendæ pœnæ obligantis ante ſententiam. Veritis tamen, non teneri reum offerre bona ſua fiſco, ſed ſatisfaeere, patiatur ea fibi offerri: ut donec non auferuntur, rectè ea poſſideat & utatur. Quo facit, quod in *c. Cum ſecundum de Hæret. in* 6 non imponat Pont. hanc poſitivam obligationem, ſed judici det poteſtatem auferendi bona à die commiſſi criminis; poſt declaratoriam ſententiam: & ita habet communis praxis, Covarr. in 4 *p. 2. c. 6. §. 8. n.* 11. *&* 12. Suarez *d. c.* 10. *n.* 10. Sanchez in *Decal. 2. c.* 10. *n.* 7. Ad primum argumentum Reſp. aliud eſſe, dominio bonorum eſſe privatum rerum, aliud obligari ad bona deferenda fiſco. Ad ſecundum, legem quidem habere eam poteſtatem, non tamen cenſeri ita diſpoſuiſſe per verba *ipſo jure, ipſo facto*, ſi aliter non explicet, ut patet ex *d. c. Cum ſecund* Et ut poſſit habere iſtam vim lex, tamen hoc accipiendum, ſi non ſit illa graviſſima pœna, & conſequenter modus executionis nimis rigidus, ut contingeret in publicatione omnium bonorum. Neque enim rationi conſentaneum, ut reus ſuæ pœnæ graviſſimæ ſit executor, quam ſatis eſt illatam pati, quæ non eſt tam gravis in caſu, quo multam pecuniariam ſolvere jubetur. Caveat tamen reus occultare aliqua bona; nam tenetur ea ut aliena reſtituere. Quòd ſi tamen negligentiâ fiſci quædam ignorata ſine facto rei non fuerint occupata, non tenebitur; ſatis enim illi eſt patiatur ablationem, nec tenetur indicare, quia ſic obligaretur ad oblationem:

Quid ſi ſententia fuerit juſta quidem in foro exteriori, ſecundùm allegata & probata revera tamen iniuſta? R. Neutiquam quidem obligari reum in conſcientia ad pœnam, & poſſe illum evitare modo honeſto, ſubtrahendo clanculum, aut alias, ſine publica reſiſtentia, aliove modo, nihilominus obligari ad patendum judicis executioni, ſi ſine violenta & ſcandaloſa reſiſtentia vitari nequeat. Nam reſiſtentia iſta numquam eſt licita, quâdo ſententia ſecundùm allegata & probata eſt prolata; quia pro eius juſtitia præſumitur, tuncque utitur judex ſuâ poteſtate, cui tenetur parere ſubditus. Quo faciunt dicta ſup. *de Off. judicis in* 6. ſententiam ferendam eſſe ſecundùm allegata & probata. Vid. Suarez *d. c.* 10. *n.* 3. *& de Cenſur. diſt. 4. ſect. 7. n.* 8. *& ſeqq.* 25

Digitized by Google

TITULUS XXXVIII.

De Pœnitentiis, & Remissionibus.

SUMMARIUM.

1. *Pœnitentia quid.*
2. *Confessio qualiter, quando, & cui facienda.*
3. *Diaconus non est minister hujus Sacramenti.*
4. *A casibus reservatis quis absolvat.*
5. *Pœnitentia qualis imponenda.*
6. *Medicorum circa hanc rem officium.*
7. *Communio sacra sumenda semel in anno.*
8. *Sacramenti hujus necessitas.*
9. *Indulgentia seu Remissiones quod, & quis eas concedat.*
10. *An Concilium provinciale?*
11. *Absolutè concedit Summus Pont. limitate Cardinales & Episcopi.*

1 POst pœnas fori exteriòris subjungitur de pœnis fori interioris, quæ Pœnitentiæ nomine hoc loco veniunt. * Designat autem id vel actum pœnitentis., quo quis dolet se peccasse, punientis in se peccatum, *can. 4. dist. 3. de pœnit.* vel etiam ipsum Pœnitentiæ Sacramentum; cuius tres partes, Contritio, Confessio, Satisfactio, Trid. *Sess. 14. c. 4. de Sacram. pœnit.*

2 Confessio ore facienda, non per scripturam vel nuntium, ut traditur *can. Quem pœnitet dist. 1 de Pœnit.* Navarr. in *Manuale c. 21. n. 36.* Sit integra necesse est, Navarr. *c. 7. n. 1.* habens suas circumstantias adgravantes, de quo idem Navarr. *c. 6.* Eius minister est Sacerdos, & quidem proprius cui debet quilibet Christianus de commisso dolens peccata sua confiteri, saltem semel in anno, *c. Omnis 12. h. t.* Tempus quidem non est determinatum, quâvis propter communionem, quæ in Paschate fieri præcipitur, cum ad eam nullus impurâ conscientiâ accedere debeat, tunc obliget Cõfessionis præceptum. Si tamen aliquis habeat puram conscientiam, non tenetur de rigore confiteri. Dico, dolens; quia alias non foret salutaris confessio, ut rectè dicat Pont. in *c. 5. h. t.* non esse veram eorum pœnitentiam, qui dicunt se abstinere non posse, quamvis Confessionem venit admitti; eosque crebris monitis ad pœnitentiam induci. Dico, proprio Sacerdoti; quia Confessio est jurisdictionis spiritualis, ut non possit illi fieri, cui non est jurisdictio, ut non proprio, *c. 4. h. t.* nisi ex licentia proprii, *d. c. Omnis*; delegationem possunt eaquæ sunt jurisdictionis, ut dictum sup. *de Off. deleg* aut nisi privilegium tale concessum, veluti Mendicantibus Ordinibus, *Gl. in d. c. Omnis Ventura.* Idem attributum Societatis Jesu Religiosis, ut aliorum pœnitentiam audiant citra licentiam Parochi.

Q. An & Diaconus sit minister? R. Hoc videri posset, per *c. 2. sup. de furt.* ubi fit mentio Diaconi: & Glossa *ibid.* etiam laico Confessionem factam in necessitate valere ait, per *d. can. Quem pœnitet, & can. Sanctum dist. 4. de consecr.* Verum de fide est, non nisi Sacerdotem esse ministerium hujus Sacramenti, Trid. *d. loco n. 6.* cum non nisi ad Episcopos & Sacerdotes pertineat clavium potestas. Nihil facit *d. c. 2.* & loca allegata per Glos. quia in illis non dicitur Confessio facta laico aut etiã Diacono esse sacramentalis, & proficere ad absolutionem, cum desit legitimus judex, scilicet Sacerdos, sed prodesse ad indicandam contritionẽ, quæ in necessitate sufficit. Adeò ut soli Deo facta Confessio sufficiat, si non sit Sacerdotis copia; nisi sint circumstantiæ, quæ etiam alteri non Sacerdoti faciant aperiri secreta, ex causa spiritualis utilitatis.

Non est tamen omnis Sacerdos habilis ad 4
absolutionem, nisi habeat jurisdictionem vel ordinariam vel subdelegatam. Trid. *d. sess. 14. c. 7.* Quo modo à reservatis non rectè absolvit alius, quam cui ea reservantur: excepto tamen mortis articulo. Trid. *d. c. 7* ne defectu proprii aut habentis eam jurisdictionem contingat non purgatũ mori. Hoc de Sacramento videatur latè Navarr. in *Manuale c. 1. & Tract. de Pœnit.*

Injungenda autem Pœnitentia à Sacerdote 5
discreto & cauto pro personæ & peccati circumstantiis, qui more periti Medici superfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, *d. c. Omnis*, & pro gravitate peccati, *c. 3. & 8 h. t.* ut coerceantur homines, ne absque disciplinæ & pœnæ timore prolabantur ad mala. Privata autem ea esse debet, ne maculam famæ contrahat pœnitens; nisi peccatum sit ejusmodi, ut correctio peccantis, & ædificatio alio-

Digitized by Google

aliorum publicam poſtulet, *c. 1. eod. in 6. ubi* DD. Quæ quatenus citra ſolemnitatem fit, à quovis Sacerdote imponi poteſt non habente jurisdictionem ſuper pœnitente. Solemnis ab Epiſcopo tantum in capite Quadrageſimæ certis ſervatis imponi ſolita, de qua *diſt.* 50. quæ hodie non frequentatur. Ut autem pœnitentia proſit, injuncta & acceptata eſt adimplenda, niſi excuſet impotentia, aut commutetur, etiam per alium Confeſſarium, quod fieri poſſe tradit, Navarr. *c.* 26. *n.* 22.

6 Ad Pœnitentiam maximè ægroti monendi ſunt, ut animæ ſalute curata, corporis ſanitas facilius procedat. Quo modo injungitur Medicis ad ægrotos accedentibus, ut eos ad pœnitentiam hortentur, ipſi alias ab Eccleſiæ ingreſſu arcendi, *c. Infirmitas 13. h. t.* in cuius fine eis ſub anathemate interdicitur quidquam ſuadere ægroto pro ſalute corporis, quod tendat in animæ detrimentum. Vid. Sanchez *ad Decal. lib.* 3. *c.* 16.

7 Jubetur quoque omnis Chriſtianus, ubi ad diſcretionis annos pervenerit, ſemel ſaltèm in anno, idque in feſto Paſchæ, & in propria parochia, menſam Domini accedere, & venerabilem Euchariſtiam ſumere, aliàs ab ingreſſu Eccleſiæ arcendus, & ad Eccleſiaſticam ſepulturam non admittendus, *d. c. Omnis.* Ubi nihil faciet, quod defunctus allegetur Catholicus; nam Catholico non parenti, cum poſſit & liceat, hæc pœna eſt impoſita: hæretico verò alia gravior eſt impoſita, de qua ſup. *de Hæret.* Poſſet tamen ſubeſſe cauſſa excuſans, quæ prudenti arbitrio diſcurienda relinquitur.

Quod habet *c. Quæſitum 7. h. t.* parentem, à quo filius in lecto oppreſſus obiit, eſſe irregularem, obtinet, quando culpa ei attribui poteſt, ut dictum ſup. *de His qui filios occid.* & declarat Suarez *de Cenſur. diſp.* 45. *ſect.* 4. *n.* 8.

8 Porrò Pœnitentia adeò neceſſaria eſt, ut etiam tempore interdicti ſit concedenda, una & viaticum, quod non denegatur ei, cui pœnitentia conceſſa, *c. Quod in te 11. h. t.* etiam damnatis ultimo ſupplicio ex graviſſimo licet crimine, ut ait Covarr. 2. *Var. c.* 1. *n.* 11. ubi addit uſu non obſervari, ut detur talibus Euchariſtiæ Sacramentum, quem meritò aliàs improbant.

9 Altera hujus Rubr. parte agitur de Remiſſionibus, quas vocant Indulgentias; quæ ſignificant quemdam juris relaxationem, cum minus ſeverè, quam poſſet, cum aliquo agitur. Accommodatum eſt nomen ad ſignificandam pœnæ temporalis Deo ratione peccati debitæ remiſſionem, factam extra Sacramentum per applicationem earum ſatisfactionem, quæ in communi Eccleſiæ theſauro continentur, ut tradit Trid. *Seſſ.* 25. *decreto de Indulgent.*

Concedit has omnibus Pontifex Rom. ex plenitudine ſuæ poteſtatis. Legati ſuæ legationis fines non excedunt, *c. fin. ubi Gl. ſup. de Off. Legati*, nec Epiſcopi ſuum territorium *c.* 4. *& pen. h. t.* Epiſcopo inferiores poteſtatem eas concedendi non habent niſi ſpeciali privilegio impetrârint, *c. Accedentibus ſup. de Exceſſib. Prælat.*

Q. An Concilio Provinciali adſit ea facultas? R. Ita poſſe videri, quod in eo ſint Epiſcopi plures cum Archiepiſcopo congregati, ut iſta poteſtas non videatur deneganda congregatis, quæ eſt ſingulis. Verum cum nullibi idipſum ſit expreſſum, verius eſt, Concilio non eſſe eam facultatem ut tali. Singuli, qui in eo ſunt, Epiſcopi, ſuâ poteſtate uti poſſunt ut ſinguli, non etiam per modum unius corporis. 10

Concedit verò quaslibet S. Pont. alii non niſi limitatas. Epiſcopi in conſecratione ſua eentum dies non excedunt *Gl. in c. fin. eod. in 6.* In anniverſario tantum quadraginta dies largiuntur, *c. Ex eo 14. h. t.* Cardinales ex viſu ſuæ dignitatis non habent hanc poteſtatem, quia nullibi conceſſa invenitur; unde non concedunt indulgentias, niſi ſpecialiter hoc iis ſit indultum. De conſuetudine tamen centum dierum indulgentias largiuntur. Navarr. *de Indulgen. Notab.* 31. *n.* 17. ubi plura hac de re.

Has ut quis conſequatur, oportet onus propoſitum præciſè impleat. Unde certo die aut modo faciendum, alio non rectè impleturi: & vivis conceſſæ non proſunt mortuis, nec è contra, quia ſtrictè interpretandæ.

Digitized by Google

70. *Quid si unum Clericum percutere volens, alium percutiat?*
71. *Excusat & percussio ex subito motu & casu facta.*
72. *Committens crimen, quod falso existimet prohibitum sub censura, an excusetur.*
73. *Effectus excommunicationis minoris.*
74. 107. *Effectus excommunicationis majoris.* I. *Privatio participationis Sacramentorum.*
75. *Excommunicatus in extrema necessitate administrando Sacramentum an peccet?*
76. *An licitè conferat Sacramentum pœnitentiæ?*
77. II. *Privatio orationum & suffragia.*
78. *Excommunicato tolerato an prosint suffragia.*
79. III. *Privatio divinorum officiorum.*
80. IV. *Inhabilitatio ad beneficia Ecclesiastica obtinenda.*
81. *Excommunicato occulto an possit conferri beneficium?*
82. *Non vitandus acceptare possit beneficium?*
83. *Collatum ante excommunicationem an possit recte acceptetur?*
84. *Quid si putetur excommunicatus, verè autem non sit.*
85. *Excommunicatus an privetur beneficio jure tanto.*
86. *An privetur fructibus beneficii ipso jure?*
87. *An teneatur se privare fructibus eosque restituere?*
88. *An in necessitate liceat eos consumere?*
89. V. *Privatio jurisdictionis fori externi.*
90. *Resignatio beneficii an licitè fiat ab excommunicato?*
91. *Actus jurisdictionis qui fiunt ab excommunicato etiam occulto, an sint nulli.*
92. *Quid si sit notorius, non denunciatus nominatim?*
93. VI. *Privatio forensis communicationis ut judicem agere, in judicem eligi, agere in judicio, &c.*
94. *Excommunicatus an compensare possit?*
95. *An circa hoc aliquid jure novo sit mutatum.*
96. *Reus excommunicatus rectè defendit se in judicio, & an per se comparere cogatur?*
97. *Excommunicati testimonium & patrocinium an admittendum?*
98. *An acta tabellionis excommunicati?*
99. *An tutoris, administratoris?*
100. VII. *Privatio omnis civilis communicationis.*
101. *An adsurgere excommunicato, ad similem reverentiam exhibere liceat?*
102. *Communicatio hac quibus casibus sit permissa.*
103. *Uxori cum marito excommunicato quatenus licita.*
104. *Item viro cum uxore excommunicata?*
105. *Liberis cum parentibus; servis ancillis cum dominis.*
106. *Pœna communicantium cum excommunicato.*
107. Vide num. 74.
108. *Excommunicari hodie vitandi soli denunciati nominatim & notorii Clericorum percussores.*
109. Extrav. ad evitanda *Martini V.* cur restringenda ad notorium Clerici percussorem.
110. *Denuntiatio an sit necessaria post sententiam.*
111. *Non sufficit publicatio sub conditione de futuro.*
112. *An videntes percussionem teneantur hoc ipso evitare.*
113. *Suspensio quid.*
114. *Alia ab officio, alia à beneficio.*
115. *Item alia Totalis, alia Partialis, alia Perpetua, alia Temporalis.*
116. *Suspensus ab officio an & sit suspensus à beneficio?*
117. *Suspensio ab officio an impediat adquisitionem novi beneficii?*
118. *Suspensio ab ordine quid operetur.*
119. *Suspensio à beneficio quid operetur quoad officii usum.*
120. *Quid hic veniat nomine beneficii.*
121. *An & pensiones comprehendantur?*
122. *Suspensio à beneficio an intelligenda universaliter de omni beneficio?*
123. *Suspensio quos fructus adficiat.*
124. *An comprehendat & quotidianas distributiones?*
125. *An impediat Episcopum à beneficiorum collatione?*
126. *Suspensus est & vitandus.*
127. *Interdictum quid nominis & rei.*
128. *Aliud est Canonis, aliud hominis: item aliud Locale, aut Personale & utrumque vel generale vel speciale.*
129. *Effectus interdicti* 1. *Usus Sacramentorum privatio.*
130. *An comprehendatur interdictio habens duo domicilia, respectu loci interdicti.*

Digitized by Google

131. *Clero interdicto an comprehendantur Religiosi?*
132. *Interdicto generali an & loca exempta?*
133. *Interdicta diœcesi an Ecclesia Cathedralis?*
134. *Interdictum locale generale an inferat personale, & contra?*
135. *Interdictum personale speciale an contineat locale, & e contra?*
136. II. *Prohibitio divinorum officiorum.*
137. *Missa sacrificium tempore interdicti localis quatenus permissum.*
138. *An ab eo excludendi laici non excommunicati aut interdicti?*
139. *Privilegiati, & eorum domestici seu familiares quatenus admittantur.*
140. *Admittuntur Clerici non excommunicati aut interdicti, & qui Clericorum nomine veniant.*
141. *Interdictum impedit Ecclesiasticam sepulturam.*
142. *Interdicti personalis effectus.*
143. *Interdictum generale personale an impediat sepulturam.*
144. *Censuras non tenet, I. Lata à non habente jurisdictionem.*
145. II. *Ejus effectu suspenso per appellationem.*
146. *Debitor non solvens ante lapsum terminum prorogatum an incidat in censuras?*
147. III. *Excusat ignorantia inculpabilis præcepti Ecclesiastici, cui adnexa censura.*
148. *Ignorantia juris an excuset.*
149. *Quid si lex quidem divina aut naturalis sciatur, ignoretur verò præceptum Ecclesiasticum?*
150. *An excuset ignorantia inculpabilis lata censura?*
151. *Ignorantia vincibilis an excuset?*
152. IV. *Metus justus impedit effectum censuræ.*
153. *Necessitas publica an excuset celebrantem in loco ubi alius Sacerdos non est?*
154. V. *Dispensatio legitima excusat.*
155. VI. *Absolutio.*
156. *An per solam absolutionem tollatur censura?*
157. *Censura lata sub conditione* donec satisfecerit, *an per satisfactionem tollatur ipso facto?*
158. *Suspensio ob communicationem latâ an tollatur absolutione?*
159. *Absolutio an prosit mortuis?*
160. *Absolvere à censura qui possint.*
161. *Excommunicatus à suo Episcopo an possit absolvi ab Episc. novi domicilii?*
162. *Et quid si sint Religiosus?*
163. *Iudex à quo an rectè absolvat post interpositam appellationem?*
164. *A censura juris quis absolvat.*
165. *Casus reservati at solutionis à censura.*
166. *Suspensio quando & à quo tolli possit.*
167. *Interdictum quis relaxet.*
168. *Interdictâ locale an relaxetur loco alienato?*
169. *Quid si locus interdictus destruatur?*
170. *Censuris pluribus ligatus à quo & qualiter absolvendus.*
171. *Expressio causæ limitat absolutionem.*
172. *Expressio falsæ causæ an eam impediat?*
173. *Absolutio licitè fit sub conditione de præsenti aut præterito.*
174. *An & sub conditione in futurum concepta?*
175. *Absolutio ad cautelam & ad remissionem.*
176. *Absolutio concessa cum clausula,* Satisfacta parte, qui operetur; *& quid si non-fit solvendo aut solvendo.*
177. *Absolutio per vim aut metum exteria an teneat.*
178. *Absolvi potest etiam absens.*
179. *An & invitus?*
180. *An perseverans in delicto?*
181. *An licitè talibus concedatur absolutio?*
182. *Absolutio quâ formâ verborum facienda.*

De Censuris in genere.

INter pœnarum genera sunt Censuræ. Deducta vox à Censorum munere, qui corrigendis civium moribus præerant. Significat & munus ipsum, & animadversionem coërctionemve, secundùm illud Juvenalis, *Sat.* 2.

----- *Vexat censura Columbas.*

Quo modo hic accipitur, translatâ significatione vocis ad pœnam sive coërctionem Ecclesiasticam, quæ privat usu aliquorum bonorum spiritualiũ ratione delicti. Ecclesiastica cum sit pœna, ac privativa boni spiritualis, non potest imponi nisi ab ea potestate cui est boni genus subest, *arg. l. fin. D. de iurisdict.* 1

Esse autem hujusmodi potestatem in Ecclesia, non est dubitandum, quidquid contra garriant Lutherani, & similes, & ab ipso Christo datam patet ex illo *Matth.* 16. & 18. *Quodcumque ligaveris super terram &c.* Ubi 2

voc-

Digitized by Google

verbum *Ligandi* per metaphoram optimè accommodatur censuræ Ecclesiasticæ, quæ est vinculum seu ligamen quoddam, quo anima irretita tenetur. Ab initio nascentis Ecclesiæ usum eius fuisse, patet ex Canonibus Apostolorum, in quorum plerisque fit mentio censurarum. Ratio est, quia omnis Resp. bene instituta indiget potestate jurisdictionis, tam directiva quam coërctiva, ad politicum suum corpus dirigendum, ut etiam ea data esse sit fatendum, sine quibus jurisdictio inutilis aut nulla foret, *l. 2. D. de Iurid. & c. Ex literis sup. de Offic. deleg.* Suarez *de Censuris d. sp. 1. sect. 2.* Ut autem jurisdictio ista præcipuè versatur circa spirituala, ita & coërctio est spiritualis, & censuræ istæ in figuris privationem alicujus boni spiritualis.

3 Esse ejusmodi jurisdictionem in S. Pont. immediatè D. Petro, cuique successoribus à Christo Domino concessam (neque enim his erat deneganda potestas bene regendi) nemo ambigit, qui Christi verba sanè capit, & ex calice quinti Evangelii non hausit errores. Competit & Episcopis, atque his, qui supra eos sunt, etiam legato à latere. *c. Legatos sup. de Legatis in 6.* & Vicario Episcopi, cui idem est cum Episcopo tribunal, *Gl. in c. Licet de Off. Vicar. in 6 c. 2. sup. de consuet.* Vicario item electo à Capitulo, Sede vacante, & multò magis ipsi Capiculo, quod succedit in Episcopalem jurisdictionem jure proprio, *c. Cum olim sup. de Majorit. & Obed. c. 1. eod. in 6.* Pertinet & potestas ferendi censuras ad quosdam Abbates, Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios, quibuscum est communicata jurisdictio Episcopalis, *c. Veniens ubi Gl. sup. de eo qui ord. furt. sive fusc.* & ad congregationes Ecclesiasticas, uti Concilia Generalia, Provincialia, & ad eos, qui speciali privilegio talem potestatem impetrârunt, quatenus tamen subditos habent, in quos eam exerceant, quia frustra jurisdictionem quis sibi adrogat, cui deest subjectum, circa quod eam exerceat, nisi fortè rum superetur, *arg. l pen. D. de servit. & l. Si servitus 23. de Servit. urb. prad.* Vid. Sua *disp. 2. sect. 2. n. 9.*

4 Consuetudine etiam hanc potestatem adquiri patet ex *c. 3. sup. de Off. Ordin.* ubi Pastori Ecclesiæ parœcialis dicitur competere excommunicandi potestas, uti & præscriptione, *Cum olim c. Auditis sup. de præscript.* cum spectet ad jurisdictionem, quæ præscriptione adquiri potest, ut multis tradit Covarr. *ad cap. Possessor p. 2. §. 3.*

5 Delegari hanc potestatem alteri posse volunt, modo delegandi adsit delegandi potestas, qua de re actum *sup. de Deleg.* Covarr. 3. *Var. c. 20.* & ei delegetur, qui est habilis: qualis non est non baptizatus, cum sit munus Ecclesiasticum, ad quod requiritur baptismus, janua ad reliqua officia Ecclesiastica. Sit rationis compos; nam qui rationis usum non habet, non potest ferre judicium, nec consequenter punire, aut exercere aliquem actum jurisdictionis, cum pendeat à judicio. Potest tamen potestas in eo, qui ratione privatus, permanere, ut est manifestum in dormiente, ebrio. Suarez *disp. 2. sect. 3. n. 4.* Laicos se incapaces esse jurisdictionis Ecclesiasticæ patet ex variis locis Canonici, *c. Ecclesia sup. de Constit. c. 2. sup. de Iudic.*

6 Quæritur autem, An saltèm delegari laico possit ista jurisdictio? R. Ad eam non esse necessarium Ordinem sacerdotalem Abbas in *c. Transmissa n. 2. sup. de Elect.* imò ne quidem ullum Ordinem sacrum aut sacramentalem requiri, & primam tonsuram sufficere, ut alicui hæc potestas committi possit: secundùm ordinariam tamen Ecclesiæ legem munera ejus non communicari nisi cum Clericis, qualis etiam est prima tonsura initiatus, *c. Cum contingat sup. de etate & qualit. ordin.* nisi per conjugium se inhabilem fecerit, ut dictum sup. *De Cler. conjug.* aut per aliud quid, ut laicis non sit deleganda. Dico, secundùm ordinariam Ecclesiæ legem; quia cum hoc Ecclesiæ statutum sit de jure positivo, videtur Pont. secundùm absolutam suam potestatè dispensare posse, & laico committere, cum ille sit supra jus humanum, quod immutat, ut dictum sup. *de Constitut. Gl. in can. Praeter V Duobus dist. 32.* Facit, quod non tam spectet ad ordines, quàm ad jurisdictionem. Plura Suarez *d sect. 3. n. 8. 9. 10. 11. & 12.*

7 Potest & delegari collegio aut communitati, cum constare possit ex viris baptizatis & ratione utentibus, atque in gradu clericali constitutis. Quod procedet, etiam si constet partim Clericis, partim laicis; si tamen plures sint Clerici, quàm laici, vel etiam æquales, quia-

quia pars dignior trahit ad se minus dignam. Abbas in *c. Ex literis n. 4. sup. de Constitut. & ibi c. Cum super sup. de Off. deleg.* Suarez *d. sect. 3. n. 13.* cum hæc potestas non sit in singulis, sed in ipsa communitate. Rarò tamen & non commodè communitatibus hæc potestas committitur, cum

Segnius expediant commissa negotia plures.

Q. An fœminæ possit committi? R. Videri nec jure communi esse capacem fœminam, nec ex commissione Pontificis Rom. posse fieri capacem ferendi censuras, *c. de Monial. h tit.* ubi Abbatissa dicitur non absolvere suas Moniales à censura, quam contraxerunt, ut necligate possit. Posterius probatur *c. Nova 10. sup. de Præm* ubi Pont. concludit, postalia, claves regni non esse datas fœminis, ac quidem B. Virgini. Quo facit, quod dictum *sup. de Tempor. ordinat. n. 1.* fœminas esse incapaces Ordinum, secundùm cor gruentiam, cum sexus fœmineus non sit per se ordinatus ad spiritualia, ut nec docere, nec dominari viris sit permissum fœminis, 1. *ad Timoth.* 2. Quod respondet juri civili, quo fœmina removetur ab omnibus officiis publicis, *l. 2. D. de R. I.* Ut dicendæ sint incapaces omninò huius potestatis, quæ Ordines præcequitur, vel saltem dispositionem ad illos, Nec facit *c. Dilecta 11. sup. de Majorit. & Obed.* quod habet, Abbatissam quamdam solitam suspendere ab officio & beneficio suas Canonicas, & Clericos suæ jurisdictioni subiectos; nam non agit de suspensione, quæ sit censura propriè, sed de quadam prohibitione sive privatione fructuū, quæ largo modo dicitur suspensio: unde & Pont. ibi non dicit, censuram esse servandam, sed præceptum & mandatum talium Abbatissarum. Suarez *d. loco n. 5* D. *C.* Avila *de Censuris p. 1 dub. 6.* Covar. in *c. Alma mater p. 1. §. 11. n. 2.* Quod ordinariam iurisdictionem habere dicatur fœmina, *c. Dilecti 4. sup. de Arbitr.* & caput ac patrona Clericorum esse, *c. Dilecta 14. sup. de excess. prael.* non spectat ad censuram, quam ideo non potest dici ferre posse iure ordinario. Quod addo; nam Pont. de absoluta potestate videtur eam facultatem posse concedere fœminæ, cum non sit contra ius divinum, sed contra communem Ecclesiæ legem & usum; & non pertineat ad claves, sed tantum ad iurisdictionem, cuius non est incapax fœmina. Navarr. *Cons. 3. n. 1.* Suarez *d. sect. 3. num. 7.*

Ferenda non est censura nisi ob culpam, quam pœna præsupponit; propriam, non alienam, saltem qua tum ad excommunicationem, quæ instituta est ad correctionem peccantis tantum, & suspensionem, quæ propria censuræ species; ex regula, quod culpa carens non sit in damnum vocandus, & peccata debeant suos tenere auctores. Aliter se res habet interdicto, quod etiam tenet eos, qui non delinquerunt, *c. Si sententia eod in 6.* tamquam membra, quæ ratione corporis affliguntur, vel propter maiorem eius, qui deliquit, terrorem. 9

Ubi quæri posset. An censura ex nulla aut iniusta causa lata teneat? R. Expressam in sententia causam falsam, vel irrationabilem aut insufficientem, ponere censuram nullam tam in interiori foro, quàm in exteriori. Ratio est, quod iniustitia eius publicè & inuidicè sit notoria. Potest tamen Ecclesiæ data est in ædificationem, non in destructionem, quam intendit Prælatus, ex nulla causa aut insufficienti censuram ferens, *c. Venerabilibus 7. § pen. eod. in 6* Quod si in sententia nulla exprimatur causa, sed censura unde in aliquem sit prolata, non posset dici nulla, cum non contineat errorem intolerabilem, uti textus requirunt ad nullitatem. *d. § pen & c. Solet eod. in 6. c. Per tuas h. t.* Non potest autem dici cum continere, in qua causa non adscripta. Ut ex vi formæ sententia talis non videatur nulla in foro exteriori, quam vis in interiori, si causa nulla subsit, fit nulla; qualis declaranda venit à superiore, probato defectu causæ, de quo si satis constet reo, is in conscientia non tenebitur parere. Imò causâ non expressâ posset dici censurâ non tenere, quod sit contra ius lata non requiritur causæ expressio, *c. 1. eod. in 6.* Quo faciunt textus, qui dicunt sententiam iniquam non gravare, *can. Cui est. can. Secundum. can. Cæpisti 11. q. 3.* Quod si sententia fuerit iusta secundùm allegata & probata, erit obediendum superiori. Quo respicit dictum Gregorii in *can. 1. 11. q. 3.* sententiam pastoris, sive iustam sive iniustam, esse timendam: & Urbani *can. Quibus eod. q.* timendam esse sententiam Episcopi, licet iniustè liget, quatenus scilicet veritatem sententiæ retinet.

Quod

Quod & dicendum de sententia ita injusta, ut in ea sit nulla, si de nullitate certo non constet. Imò si omnino nulla sit, potest etiam videri timenda, secundum dicta loca; ut reus eam non contemnat in foro exteriori cum aliorum scandalo, qui defectum ignorant, aut in despectum superioris. Vid. Navarr. *in Summa c. 27. nu* 3. Covarr. *ad c. Alma p. 1. § 7. n. 7.* Avila *d p. 1. dub. 9. & c. 6. dub. 1.* Suarez *disp. 4. sect. 7. n. 31.*

11 Quid in defectu jurisdictionis? R. Eam omnino ponere excommunicationem nullam & sine effectu ullo ad quem omnino requiritur jurisdictio, ut ad omnem actum alium judicis. Unde appellatione sententiam interposita facit excommunicationis sententiam esse invalidam, *c. Pastoralis §. verum sup. de appellat.* Idem dicendum de lata ab excommunicato, suspenso, interdicto nam in tali non est efficax jurisdictio, impedita quippe per censuram. Quod non tantum procedet in ipso excommunicato, verum & in delegato ab eo. Sic excommunicato Episcopo impeditur usus jurisdictionis in ejus Vicario, *c. 1. de off. Vicarii in 6.* Suarez *disp. 2. sect. 4. n* 4.

12 Quid si impedimentum sit occultum? R. Peccare quidem ferentem censuram in tali statu, quod utatur actu jurisdictionis, à qua impeditus per Ecclesiam; valere tamen eius sententiam, & parendum esse ei. Licet noverit impedimentum. Neque enim Ecclesia tunc impedit omnino usum jurisdictionis, cum bono eius regimini id conveniat & expediat. Quod & dicendum de eo, qui titulo falso jurisdictionem adquisivit, aut inhabilis cum sit, publica existimatione habilis habetur, & auctoritate superioris in munus est inductus; fuppleat enim Ecclesia defectum in bonum publicum, *arg. l. Barbarius D de off. Prætoris, c. Ad probandum 14. ubi Glos sup. De sent. & re judic.* Suarez *d. sect. 4. n. 2. & 5.* Idem dicendum de excommunicato quidem notorie, sed tolerato, secundum ea, quæ dicta sunt sup. *De elect. n.* 10. Erit & nulla sententia lata contra tenorem privilegiorum, quia ea reus non est subjectus reus, *c. Quanto sup. de privileg* Navar *c. 27. num* 4. Facit & subsantialis judicii defectus non tenere sententiam, *l. 4. §. condemnatum D. de rejud.*

13 Q. IV. An ad justitiam censuræ sufficiat culpa interna? R. Et si hoc aliquibus videri possit, ex eo, quod potestas Ecclesiæ sit spiritualis, quæ ad interna etiam peccata pertinet, & circa interna versatur, ut videre est in *c. Dolentes de celeb. Miſſar.* ubi præcipitur recitantibus divinum officium, attente & devote id agant, & in *Clem Multorum De hæret. in 6. Clem. Nos in agro § quia vero de de ſtatu Monach.* Contra tamen dicendum, non posse censuris puniri per Ecclesiam occulta peccata per se, id est interna, cum Ecclesia de iis non judicet, nec judicium humanum possit esse de actibus interioribus. Nihil facit, quod potestas Ecclesiæ sit spiritualis; nam debet exerceri humano modo, ut se tantum extendat ad ea, quæ homines cognoscere possunt directè saltem; nam indirectè, in ordine scilicet ad exteriores actus, quibus interni tam quam causæ aut conditiones conjunguntur, (quo modo possunt accipi textus allati) potest & Ecclesia peccatum occultum per accidens punire per legem generalem, non tamen per modum sententiæ, & nominatim quod manet occultum. Sic hæresin suam manifestans exterius, nullo audiente, est excommunicatus, quia satis est, exterius esse proditam hæresim, ut dictum sup. *De hæret. n.* 1. Vid. Suarez *disp. 4. sect. 2. num. 1. & seqq & num.* 22. Avila *p. 1. dub.* 10.

Q. V. An actus exterior metu causſatus 14
censuram incurri faciat? R. Justum metum excusantem à culpa, etiam excusare à censura, quæ culpam præsupponit, cum præcepta Ecclesiæ ordinarie non obligent cum majori rigore. Unde cum excommunicato communicans, justo metu est extra censuram, uti dictum sup. *De his quæ vi n.* 17. et hoc regularitet; nam si talis metus directe incussus fuerit in contemptum religionis aut Ecclesiasticæ potestatis, nullus metus excusabit, uti non à culpa, ita nec à censura, quia tunc non tam agitur de sola legis observatione, quam de vitando gravi damno religionis, cujus bonum tenetur quisque præferre propriæ vitæ. Ratio horum est, quod voluntas & intentio distinguant malefica, *c. Cum voluntate 54. h.t.* ita de causa Navar. *c. 11. n. 25.* rejecta Cajetani sententia, Christianos, qui propter metum se fingunt Saracenos, extra censuram ponit: & alii tradunt, excusari Christianos à censura

Digitized by Google

lata contra adjuvantes Turcas dimicantes contra Chriſtianos, quia metu montis temigant, qui facit ceſſare contumaciam, quæ cauſſat cenſuram. Hinc inferri poteſt, ficto animo actum ſub cenſura prohibitum exterius perficientem non eſſe ligatum cenſura, quod voluntate deficiente non poſſit dici delictum perfectum, pro quo impoſita cenſura, ſecundum *d. c* 54. Exemplum eſt in ficte profitente verba hæreſim continentia, qui in mente eſt orthodoxæ fidei, cum perfectè ac ſimpliciter talis non agat contra legem hæreticum cenſura notantem; & lex juxta proprietatem verborum ſit accipienda, non extendenda in materia odioſa. Navarr. *c.* 11. *n.* 25 & *c.* 27. *nu.* 56. Suarez *de ſect.* 3. *n.* 15.

15 Q. VI. An ad cenſuræ juſtitiam requiratur. prævia monitio? R. In ea, quæ per legem fertur, nec neceſſariam eſſe admonitionem, nec fere locum habere, cum lex ipſa ſatis admoneat, cuius nemo debet eſſe ignarus ut veniens contra legem, prohibentem actum aliquem ſub cenſura, ſatis ſit contumax habendus, nec aliâ admonitione egeat. Et hoc ita, quatenus jus eſt abſolutum & cenſuram hoc ipſo ferti nam interdum non alias infert, quâ monitione prævia, *Si moniti non reſipiſcant*, ut in *Clem fin §. fin. De ſtatu Monach. & Clem.* 1. *De decimis*. Idem dicendum de cenſuris latæ ſent. ntias generales hominis pro peccatis futuris, veluti *Quisquis furtum commiſerit*; an præceptum non furandi ſub cenſura ſatis admonet ſubditos, ut patet ex *c. Anobis* 21. *h. t.* Cui non refragatur textus in *c. Romana* 5. *eod. in* 6. qui non vult in ſpecie vel in genere promulgari cenſuras ſine prævia monitione; quia non loquitur de generali excommunicatione pro culpis futuris, qualis ponit præceptum, & ſic admonitionem ex ſe ſufficientem: ſed de præteritis & præſentibus culpis, qualis non ponit ex ſe admonitionem, cum nec lex, nec ſententia delictum præceſſerit, quod ante commiſſum, ut nec poſſit poni contumacia in reo. Ita ſcte Suarez *de Cenſur. Diſp.* 3. *ſect.* 8. *n.* 3. 4. & 5.

Itaque ab homine lata cenſura propter jam commiſſas ſeu præteritas culpas neceſſario requirit monitionem prævíam, ut habet textus in *d. c. Romana* & *c. Sacro* 48. *h. t.* Ratio eſt, quia quando delictum eſt commiſſum, nulla penitur contumacia, uti poni dictum quoad futura, per legem prohibita, aut etiam per ſententiam hominis, non tantum generalem, de qua jam actum, verum & ſpecialem per præceptum certæ tantum perſonæ impoſitum, ut hoc vel illud faciat aut vitet; aut in caſum, quo hoc vel illud faciat, aut non vitet: qualis modus nihil habet in ſe contra rationem, nec contra jus poſitivum. De quo dubitari per text. in *d. c. Romana* §. *cæterum*, ubi videtur ea forma prohibita per Pont. Verum bene inſpectis verbis *d. §.* apparebit, iis non contineri tam abſolutam prohibitionem, quam admonitionem, ne judices facile tali formâ utantur, ſed cum magna cautione & circumſpectione, Suarez *d. Diſp.* 3. *ſect.* 4. *n.* 7.

Ubi aliqui exceptionem ponunt in eo, quod ante prædixit aut publicavit ſe non paiturum, quaſi is monendus non ſit ex contumacia jam poſita, argumento eorum, quæ tradunt ur de correctione fraterna, cui monitio præmittenda, niſi quando deeſt ſpes fructus, quo caſu, quia odioſa foret, omitti poteſt, ſecundum Navarr. *c.* 24. *n.* 12. Verum ejuſmodi ponere quidem videntur contumaciam in affectu non etiam in effectu, uti requiritur ad ferendam cenſuram, quam demum perficit monitio prævia, cui non paritum. Vid. Suarez *d. Diſp.* 3. *ſect.* 10. *n.* 8. & 9.

Monitio hæc ſit trina, ut videtur requiri 16
per Canones, qui requirunt Canonicam, *c. Statuimus* 3. *eod. in* 6. qualis eſt trina, ut explicat text. in *c. Conſtitutionem* 9. *in fine eod. in* 6. Ubi tamen una ſufficiet pro trina, dummodo aliquorum dierum competentia inter valla concedantur, quorum determinatio in arbitrio eſt judicis, pro facti qualitate. Cui etiam datur licentia ea reſtringendi, ſi cauſſæ neceſſitas poſtulet; negotii enim qualitas & periculum imminens facit etiam ad unum diem, imò brevius tempus, coarctari poſſe, *Gl fin in d. c.* 9. Suarez *d. diſp.* 1. *ſect.* 9.

Facienda admonitio à Superiori, cum ſit lo- 17
co citationis; nemo autem recte citetur niſi à ſuo judice. Abbas in *c.* 1. *num.* 33. *ſup. de judic.* uti nemo poteſt dici contumax niſi non pareus illi, cui obedientiam debet ratione ſubjectionis. Requiritur etiam monitio iſta fiat coram

Digitized by Google

coram teſtibus, ut de ea conſtare poſſit, *d. c. Sacro* 48. *h. t.* idque & in caſu, quo ſcripto fit, ut & de ſcripto poſſit conſtare. Suarez *d. diſp. 3. ſect.* 41. *n.* 2. Facienda autem in perſona ipſius monendi, cum tendat ad correctionem, quam non audiens contumax habetur: quamvis ſufficere videatur, ſi admonitio domi facta ad aures eius perveniat, uti conſtat ex *Clem. 3. in f. de elect.* ubi ſufficit ad appellantem notitia plena & certa devenerit. Et hoc non tantum in cauſſa appellationis, ſed generaliter in omni cauſſa ibi ſtatuitur. Ratio eſt, quia tantum requiritur, ſciat intentionem ſuperioris, quam hoc modo intellexit. Et hoc ita in perſona ſingulari & determinata; nam ſi cenſura ſit generalis contra eos, qui delinquunt, quia delinquentes ignorantur, ſufficiet admonitio facta in loco publico, per quam ad delinquentes, qui ignorantur, ut perſonaliter moneri nequeant, notitia pervenire poſſit. Qualis etiam obtinebit contra certam perſonam, quæ dolo aut vi impedit, ne talis monitio fiat, aut quæ certum domicilium non habet. Vid. Covar. in *c. Alma* p. 1. § 9. *n.* 4. Suarez *d. ſect.* 11. *n.* 5. *& ſeqq.*

18 Q. An monitione omiſſa, cenſura ſit valida? R. Videri, non eſſe irritam, ſed teneri, per *d. c.* 48. *h. t.* ubi, monitione omiſſa, ſententia excommunicationis dicitur juſta, licet puniatur judex: & in *d. c. Romana* dicitur quidem ſententia talis iniuſta, non etiam nulla, ut *Gl. ibi V. injuſta* notat: item in *c. Reprehenſibilis* 26. *ſup. de appellat.* prohibet quidem Pont excommunicationem ferri, non prævia monitione, non tamen dicit eſſe nullam, cum multa prohibeantur fieri, quæ facta tenent. Abbas in *d. c.* 26. *nu.* 13. *& d. c.* 48 *n.* 9. Quod non tantum verum eſt in ordinatio, verum & in delegato, quamvis in eo contra quidam ſtatuerit, ſine fundamento, ut tradit Navarr. in *c. Cum contingat, Cauſ. 5. ſup. De reſer.* Covarr. *d. §. 9. n. 7. & 8.* In contrarium facit textus in *c. Statuimus* 3. *& c. Statutum* 13. *eod. in 6.* ubi niſi præcedat Canonica monitio, quæ eſt trina, dicitur non tenere ſententia. Verum textus illi loquuntur in ſingulari caſu, quo ſciliceet excommunicatur participans cum excommunicatis; qualem hoc ipſo notatum minori non volunt innodari majori, niſi trinâ monitione prævia. Cæterum præcedens opinio communis non tollitur accipienda de abſoluta omiſſione monitionis, ſed Canonicæ tantum, id eſt trinæ, quia de eius omiſſione loquitur & *d. c.* 26. & *d. c.* 48. Ut videatur neceſſarium, ſaltem aliqua adfit monitio, cum, uti dictum, ſit loco citationis, quæ neceſſario omnino eſt. Plura vide apud Suarez. *d. diſp. 3. ſect.* 12.

Quæſtio etiam eſt, An cenſura per metum illata à judice coacto ligeat? R. Hoc aliquos velle, ut *Gloſ. in c. nn. V. Vacuamus De his quæ vi in* 6 cuius fundamentum ponitur in eo, quod voluntas coacta ſit voluntas, & metus non ponat ſimpliciter involuntarium, ſed potius voluntarium: ut jure naturæ metus non poſſit dici irritare actum, uti patet ex *d. c. unico*, ubi Pont. dicit ſe evacuare actum, de quo ibi per metum geſtum. Ut debeat præſupponi voluiſſe, nec irritus eſſe, etiam in foro exteriori, niſi in caſibus, quibus ipſa lex eum irritet, veluti in *d. cap. un.* Cuius deciſio in cauſa abſolutionis non recte ab aliquibus trahitur ad pronuntiationem cenſuræ per metum; eo argumento, quod poteſtas ligandi ſit coniuncta cum poteſtate abſolvendi, *can. Verbum* 51. *de Pœnit. diſt.* 1. ubi dicitur, quem, qui non habet jus abſolvendi, nec habere jus ligandi: ut inde colligatur, hos actus eſſe æquales, & in uno ſtatutum debere ad alterum extendi; præcipue quod jura, ſi in favorabilibus reſtringantur, ut in abſolutione, multò magis reſtringi debeant in ipſa cenſura inferenda; quæ odioſa, ut non procedat ratione violentiæ. Verum hoc argumentum in jure poſitivo parum urgens, quando ſubeſt diverſa ratio. Nam quod abſolutio ſit irrita declarata per Pont. facit favor Eccleſiaſticæ poteſtatis, & fuit neceſſarium, ut Paſtores eccleſiæ ſint immunes à vexationibus iſtiuſmodi, quæ ſæpe inferuntur ab iis, qui abſolvendi, aut eorum nomine, ut meritò talis metus debeat irritare abſolutionem. Cenſura verò ut ſit irrita, concernit eum tantum, in quem fertur, non etiam eccleſiaſticam poteſtatem: cui nihil intereſt talem cenſuram eſſe irritam, modo adſit voluntas & intentio ferentis, qui ex animo illam infert; nã, animo ceſſante, irrita foret cenſura.

Digitized by Google

Deinde, ut recte ait Abbas in c. 2 *n.*17. *sup. de his quæ vi*, cum speciali cautela circa absolutionem id fit statutum, non est trahendum ad censuram infligendam. Ubi dat rationem diversitatis, quod seculares Principes soleant esse faciles ad cogendos Prælatos ad absolvendum, non item ad ferendam censuram, ut necesse fuerit ei rei occurrere. Ita ferè Suarez *Disp.* 2. *sect.* 5.

20 Ad censuræ justitiam præterea facit, ab eo sit lata, cui est jurisdictio, saltem putativa, uti dictum *sup. num.* 12. Servetur ordo juris, quod requirit, in scriptis fiat, juxta c. 1. *eod. in* 6. causa subjuncta, quadete *sup. nu.* 3. Quod in aliis sententiis non est necessarium, ut patet ex c. *Sicut sup. de rejudic.* Exemplum eius tradatur reo, id tamen requirenti, idque intra mensem; alias suspensus sit judex per mensem ab Ecclesiæ ingressu & divinis officiis. Præterea puniendus judex, ex arbitrio superioris, animadversione condigna, licet sententia non sit nulla, his omissis, ut patet ex *d.* c. 1 in quo dicitur relaxanda à superiore.

Absolutè feratur sententia, an sub conditione, ad causam pertinente, nihil interest: veluti si, peccato commisso, feratur censura in ordine ad satisfactionem, aut emendationē illius, uti fieri consuetum, quia ejusmodi pœna est medicinalis. Uti & recte conditio istiusmodi pro peccato futuro adjicitur; quamvis, ut ante dictum, pro futuris culpis conditionata hujus modi sententia cautè sit utendum. Dixi, ad causam pertinente; nam si ad causam non pertinet, veluti, *Excommunico te, si navis ex Asia venerit*, imprudenter talis additur, & nullam facit censuram, eo quod actus jurisdictionis spiritualis non debeat esse pendens à casuali conditione, ad actum talem impertinente. Est enim hoc valde absurdum, & intolerabilis abusus spiritualis potestatis, cum ejusmodi conditionis eventus non ponat vel augeat culpam. Et hoc quoad futuram; nam quoad præsentem vel præteritam conditionem, talis adjecta non videtur impedire effectum censuræ, si evenit, quia conditio talis non impedit, quo minus absoluta sit censura. Si verò non evenit, censura nulla est, siquidem actus conditionalis, deficiente conditione, est nullus, §. *conditiones Inst. De V. O.* Posset tamen conditio in futurum, licet non augens aut minuens culpam, esse rationabilis cautila limitandi censuram, veluti, *Excommunico Clericum, n. si sit de dignitate constitutus*, qualis limitatio expedit æstimationi dignitatis ecclesiasticæ. Ita Suarez *Disp* 3. *sect.* 7. *quem & vide de tota hac materia d. Disp. sect.* 4. *n.* 2. *& deinceps.*

Censuræ effectus est, privare aliquibus bonis spiritualibus, etiam aliquarum actionum corporalium seu externarum: ita inhabilem reddere ad obtinenda beneficia, de quibus agetur inferiùs in singularum censurarum explicatione.

Quæritur an istos effectus operetur ex falsa causa, juridice tamen probata R. Receptissimam opinionem esse, judicem non posse secundum ea, quæ scit privatim licet certissimo, sed secundum ea, quæ allegantur in judicio & probantur, sententiam ferre, quod hæc via sit tutior ratio finiendarum litium, quam si obtenta scientiæ privatæ licere permiscris probationis non habiti rationem, qua dere actum sup. *De eff. jud. in fine & ad tit. D. de judic. n.* 47. *& seqq.* Receptissimam etiam esse traditionem eiusmodi sententiam valere, ut justè latam nec habentem defectum substantialem, ut dictum sup. *eod. n.* 3. Disputari autem, An quoad omnes effectus obliget? Ubi dicendum, in foro quidem interiori non obligari eum, quod coram Deo sit innocens, quo modo interdictis bonis spiritualibus non est privatus: externis verò abstinere debet, à Missæ auditione, communicatione cum aliis & similibus, idque ex vi & efficacia præcepti tali sententia contenti, ac scandali, quod ex inobedientia contra Ecclesiā oritur, cuius auctoritati multum derogaretur, censura tali publice contempta. Et hoc ita quoad actus publicos, & eos, qui sententiæ ignorant injustitiam; nam quantum ad actus occultos, veluti Missæ auditionem, aliorumq; actuum usum in occulto, illi sine peccato exercentur, cum cesset scandalum. Vid. Abbas in *c. Inter cæteras* 9. *n.* 9. *sup. De sent. & re judic.* Navarr. *d. c.* 27. *n.* 3. Covarr. *ad d. c. Almag. p.* 1. *§.* 7 *n.* 5. *& §* 11. *n.* 14. *§. Ego sanè, & latè.* Suar. *Disp.* 4. *sect.* 7. *n.* 9. *& seqq.* 21

Quæritur autem, An publice censuram talem violans incurrat pœnas propositas violantibus censuras? R. Ita velle Covarr. *d. loc. num.* 7. 22

Digitized by Google

n. 7. Concl. 4. Ubi aliqui ponunt vim in contumacia, per quam volunt robur addi tali sententiæ. Dicendum tamen absolutè eum non incurrere pœnas, propterea quod verè & absolutè non sit adiectus censura, quæ ut in foro exteriori & existimatione hominum operetur, minimè tamen in exteriori. Sic tali sententia excommunicatus si celebret, non potest dici verè irregularis, licet in foro exteriori talis habeatur. Nec facit contumacia quidquam, cum ejus nomine non possit augeri censura, & novum effectum habere Vid. Suarez *d. sect. 7. n. 19 & seq.*

Censura alia fertur à jure, quæ dicitur Ca-
23 nonis, sive latæ sententiæ, cum Canon hoc ipso, quo delictum committitur, pœnam imponat, sine ulla alia declaratione. Alia fertur ab homine, quæ dicitur sententiæ ferendæ, quando per judicem est inferenda. Quando autem dicenda sit censura latæ sententiæ, quando ferendæ, colligi debet ex verbis. Ubi extra dubium est, verbis, *ipso jure, ipso facto*, latam sententiam designari, etiamsi alia verba sint futuri temporis, ut in *c. Si religiosus De elect. in 6.* Idem dicendum de formula, *eo ipso*, in *c. Cupientes §. caterum eod. tit.* quæ perinde valet atque hæc, *ipso facto.* Hi enim modi loquendi formaliter satis exprimunt mentem legislatoris; qui si omissi fuerint, tunc est attendenda vis & significatio verborum, prout sunt in frequenti usu. Et si virtute contineant aliquem ex prædictis modis, præ se ferant autem prolationem sententiæ actu inferentis pœnam, censebuntur esse sententiæ latæ: qualia sunt verba ad præsens vel præteritum tempus relata, veluti, *Sententia excommunicationis innodantes, Sententiam excommunicationis incurrat, Sententia excommunicationis noverit se subjacere, Sit anathematis mucrone percussus*; cujusmodi verborum formis utuntur Pontifices in *c. unico De schismat. in 6. c. un. De injur. in 6. c. 2. De haret. in 6 Clem. 1. de pœnis.* Si vero futurum tempus respiciant, censuram sententiæ ferendæ continebunt, cujus ordinis sunt verba *Excommunicetur, Suspendatur, Excommunicari, suspendi volumus*, & similia, *Gl. in c. un sup. De sagittar. & in l. Si quis in tantam C. Vnde vi*, Suarez *Disp. 3. sect. 3. n. 1. & 2.*

Dubitatur de his verbis, *Excommunicatio-*
24 *nem noverit se incursurum?* R. Probabile esse, ea spectare ad sententiam ferendam, cum in tigore tantum sint de futuro; & ita tenet Felin. in *c. Rodulphus n. 28. sup. De rescr.* Posset tamen dubitari, cum tale dictum non tam videatur requirere sententiam vel censuram ferendam, sed contrahendam ex vitalis legis, atque ideo ipso facto. Nam licet verbum, *incursurum*, sit futuri temporis, respicit tamen solum tempus, quo fertur: ut probabilius videatur, illis verbis sufficienter declarati censuram ipso facto illatam, sine opera judicis. Secus est, verbis in futurum relatis, quæ actum judicis, eiusque ministerium respiciunt, quali omninò importare censuram ferendæ sententiæ certum est.

Particulæ, *Omnino, mox, statim*, & similes, non videntur sententiam latam continere, sed 25
judicandæ secundum verborum, quibus subjunguntur, significationem. Quo modo Canon habens, *Statim excommunicetur*, est tantum sententiæ ferendæ, habens autem, *statim, ex nunc excommunicatus sit*, est sententiæ latæ, ut in *c. Quam sit De Elect. in 6.* Suarez *d. sect. 3. num. 5.*

Quærit ur & de hac forma, *Subpœna talis censura, Sub excommunicationis interpositione?* R. Per eam non tam fieri censuram quam comminari, cum nihil hic sit, quod sententiam latam indicet; & verba sint indifferentia, ideoque interpretanda mitius, scilicet deferenda potius sententia, quam de lata: nisi aliud addatur, ex quo possit colligi, censuram esse latæ sententiæ, v. g. *Sub interminatione anathematis, cui mox subjaceat*, Navarr. *d. c. 27. num 12.* Suarez *d sect. 3 n. 6 & 7.*

Quid sentiendum de verbo, *Anathema sit?* 26
R. Rejecta opinione aliquorum, qui censent eo potius comminari anathema; qu am ferri, 18. *Glos. c. 2. in fine sup. De foro compet. V. sequestratus sit*, & Baldi in *c. At si Clerici num. 20. sup. De judic.* cum verbum, *Excommunicatus sit*, latam importet sententiam, quidni & verbum *Anathema sit*, quod habet exaggerationem aliquam, ut passim videmus in Conc. Trid. in quo est frequens ista forma excommunicandi adversus eos qui de Sacramentis, aliisque fidei articulis, aut iis, quæ ab Ecclesia sunt definita, minus pie sentiunt, quos hoc ipso abscindi ab Ecclesia notum est ex *can. Hac autem Dist. 30.* Nisi tamen materia aliud postulet,

Digitized by Google

aut alia jura ſint, quæ in iſta materia de fide-
rent ſententiam ferri, ut dictum ſup. *De ſen-
tibeg circa fin.* Abbas *ad c. 2. in fine tit.* *De fo-
ro compet.* Felin. in *c. Rodolphus n. 31 ſup. De
reſcript.* Sanchez *de Matrim. lib. 7. Diſp. 12. n. 2.
& in Decal. lib. 2. c. 38. n. 90.*

Quin autem verba iſta, *ipſo iure, ipſo facto,*
27 poſito crimine, ſtatim effectum inducant hac
in materia dubium non eſt, cum & materia
legis & pœna id patiatur, & communis Ec-
cleſiæ uſus habeat, cum alias in aliis pœnis
corporalibus, aut publicationibus bonorum
exſpectanda ſit ſententia declaratoria ſaltem
criminis, uti dictum ſup. *De pœnis nu. 20.* Vid.
Suarez *d. ſect. 3. n. 8.*

De cenſuris in ſpecie.

HÆc de Cenſuris in genere. Ad ſingulas
ſpecies veniamus.

28 Ubi in primis diſputatur, Quot ſint nu-
mero? R. Alios ponere quinque, ſcilicet Ex-
communicationem, Suſpenſionem, Interdi-
ctum, Ceſſationem, & irregularitatem; ex
ratione quod Cenſura ſit pœna Eccleſiaſtica,
per quam puniuntur homines in bonis ſpiri-
tualibus, quales ſunt hæ omnes: alios addere
Depoſitionem & Degradationem. Verius ta-
men, priores tres ſpecies tantum pertinere ad
cenſuram, ex communi DD. opinione, quæ
probatur *c. Quarenti inf. De V. S.* ubi conſul-
eus Innoc. Hoſt. reſpondebit, tantum tres il-
las venire nomine Cenſuræ, quarum etiam
dumdaxat ſit mentio paſſim in juris textibus,
ut *c. 1. & c. Statutum h. t. in 6. c. 1. De his quæ
vi in 6.* Navar. in *Summa c. 27. in princ. & n.
152. 154 & 254.* Irregularitatem non eſſe cen-
ſuram ex eo oſtenditur, quod contrahatur ex
cenſuratum violatione, ut ſit aliud à cenſuris.
Deinde cenſura eſt pœna medicinalis, non er-
go perpetua, quia ceſſat, ceſſante contumacia.
Irregularitas autem non eſt pœna medicina-
lis, cum ſit perpetua; & non ſemper pœna, cum
etiam citra delictum contrahatur, ut viſum
ſuperius. Sit ut aliquando pœna ſit, principa-
lis tamen ejus ratio magis conſiſtit in inde-
cencia & inhabilitate contracta; ratio autem
pœnæ ſecundaria eſt. Ceſſationem à divinis
aliqui ſub interdicto comprehendunt, à quo
tamen diverſam eſſe patet, cum ſit tantum
quædam deſiſtentia à divinis officiis, & admi-
niſtratione Sacramentorum, cujus violatio
non poſitivè gularitatem, uti violatio inter-
dicti, ſecundum dicta ſup. *De Clerico excom.
miniſtr.* Unde patet cenſuræ non eſſe ſpeciem,
quia alias haberet & effectum cenſuræ. Depo-
ſitio & Degradatio rectè negantur eſſe ſpecies
cenſuræ, quod non tam contineant pœnam
medicinalem, quam inhabilitatem perpe-
tuam munerum & privilegiorum Eccleſiaſti-
corum.

De Excommunicatione.

EXcommunicationis etymologia deſumi-
tur ex eo, quod extra communionem po-
nat; & eſt cenſura, qua quiſpiam ſeparatur ab
Eccleſiaſtica fidelium communione. Ubi no-
men, *Communio*, non eſt accipiendum de po-
tentia radicali, quaſi excommunicatus non
poſſit Sacramenta ſumere, ſed quod non ſu-
mat licitè & honeſtè, & cum animæ ſuæ ſalu-
te. Differt ab aliis, quæ non privant per ſe
communicatione; nam ſuſpenſio privat tan-
tum miniſterio Eccleſiaſtico, interdictum ve-
rò divinis rebus vel officiis. In definitione ali-
qui requirunt, dicatur Chriſtianus vel bapti-
zatus, quod non niſi talis ſit capax excommu-
nicationis: ſed hoc eſt ſupervacuum, quia ex-
communicatio deſignat privationem; ut ſup-
ponat eum, qui habet ius ad communionem
fidelium, & conſequenter baptizatum.

Duæ ſunt ejus ſpecies, Major ſcilicet & 30
Minor, *c. pen. h. t.* Illa à communione fidelium
ſeparat omninò & totaliter; & per eam ſit a-
liquis anathema, id eſt execrabilis, commu-
nione cum aliis non dignus, cujus frequens
uſus eſt paſſim in Canonibus & Conciliis,
quatenus ad perſonas refertur, quæ ab Eccle-
ſia abſcinduntur: nam relatum ad errores, qui
dicuntur anathematizari, non cenſuram, ſed
doctrinam denotat execrabilem. Vid. Suarez
Diſp. 8. ſect. 2. n. 4. & ſeqq.

Minor ponit ſeparationem à Sacramento-
rum perceptione, *d. c. pen.* Excluditur ab hac
peccatum mortale, quod privat quidem licito
Sacramentorum uſu, non tamen directè & per
ſe, ſicut cenſura, ſed ex conſequenti, conſtitu-
endo perſonam indignam tali actione; & non
privat omni Sacramento, cum non privet

Sacra-

Digitized by Google

Sacramento pœnitentiæ, posita saltem attritione. Dicitur Minor, non propter parvitatem obstaculi, cum separatio a Sacramentorum participatione res sit gravissima, sed per comparationem ad majorem, quia nimirum continet pœnam ; & propter materiam, supra quam cadit, cum incurratur etiam propter peccatum veniale. Est autem major Excommunicatio simpliciter talis, minor secundum quid. Unde simpliciter prolata ab homine, vel à lege, accipitur de majori, ut in *d. c. pen.* rescripsit Gregor. IX. P. & habet communis opinio. Cujus ratio est, quod vox ista, *Excommunicatio*, includat negationem seu privationem communicationis ; negatio autem simpliciter addita totum destruat. Et deinde absoluta & indefinita oratio æquivalet universali ut includat omnem privationem. Tertiò, Major & minor comparatur, sicut totum & pars ; ut vox ista simpliciter prolata totum potius quam partem significet. Hinc & Excommunicatio major simpliciter excommunicatio reputatur.

Sed dubitatur, An hæc rectè ita statuantur? 31
Dubitandi rationem ex eo sumi, quod aliquibus in locis *Excommunicationis* nomine absolutè positæ intelligatur minor, *can. Cum excommunicatio* 18. XI. *q.* 3. ubi accipitur nomen Excommunicationis de minori, ut patebit ex iis, quæ inferius dicentur, quia scilicet communicans cum excommunicato majori excommunicatione minorem incurrit. Eodem facit *c.* 1. *De except. in* 6. ubi in judicio parti excommunicationem opponens, specie illius debet declarare : ut nomen istud simpliciter positum non accipiatur de majori, quia alias non esset exprimenda species. Facit & ratio, quod in pœnis benignior pars sit accipienda. Verum tenenda resolutio Pontificis in *d. c pen.* quam & usus recepit, secundum rationes jam dictas. Nec obstant Canones antiqui, quia illi procedunt secundum antiquum usum, quo latior erat vocis significatio, & sunt accipiendi secundum materiam subjectam. Quo modo & accipienda regula tradita in *d. c. pen.* simpliciter prolatam vocem accipiendam esse de majori, si ex materia vel adjunctis non constet esse sermonem deminori. Quod habet *d. c.* 1. id ita specialiter constitutum, ad vitandas fraudes & dilationes in judiciis. Abbas in *d. c. pen.* Covar. *ad c. Almaq.* 2. §. 8. *nu.* 5. Avila *de Censur. p.* 2. *Disp.* 2. Suarez *d. disp.* 8. *sect.* 3.

Est & alia Excommunicatio Generalis 32
quæ fertur in communi contra eos, qui commiserunt vel committunt tale delictum, non exprimendo eorum nomina; alia particularis, quæ fertur contra personas in particulari. Alia item Juris, sive à Jure lata; alia Hominis, sive lata ab homine, id est sententiæ ferendæ ; qua de re paulò superius actum.

Quis eam ferre possit, intelligitur ex dictis 33
de Censuris in genere. Ferri nequit nisi in hominem vivum, sensum habentem, quia sensu carens delinquere non potest, cum delictum ex animo procedat, & quia non est capax emendationis : in baptizatum, quia cum sit pœna Ecclesiastica, non potest ferri in eum, qui non est subjectus Ecclesiasticæ jurisdictioni. Suarez *Disp.* 5. *sect.* 1. *nu.* 23. In hominem mortuum ferri nequit, cum sit vice medicinæ, quæ non habet locum in mortuo. Et deinde in mortuo cessat jurisdictio Ecclesiæ, quia jam non Ecclesiæ ; sed Deo suo stat vel cadit. Declarari tamen potest mortuus excommunicationis vinculo esse innectus, ratione criminis ante commissi, cujus nomine excommunicationem vivus incurrerat. quo modo accipiendus *can. fin.* XXIV *q.* 2. ubi multi hæretici post mortem dicuntur anathematizati, hoc fine, ut pro tali non offerant suffragia, quæ nihil profutura credit Ecclesia mortaliter certa de damnatione. Navar *d.* 27. *num.* 13. Covar. in *c. Almaq.* 1. §. 13. *nu.* 1. Laté Suarez *d. disp.* 5. *sect.* 1. Avila *p.* 2. *c.* 4. *disp.* 1. *dub.* 8.

Laicus sit, an Clericus, non distinguitur, ut nec vir, an fœmina. Imò & Episcopus, & quivis alius Prælatus Pontifice inferior excommunicari potest, uti passim constat ex Cann. generaliter loquentibus. Ubi non rectè quis exceperit Reges & Principes, cum & hi sint inter oves D. Petro commissas, in quos Pontifici Rom. esse jurisdictionem spiritualem dictum probatumque sup. *De constitut. nu.* 19. Et ita habet ulus. Pontificem vero à nemine excommunicari posse extra dubium

est

est cum ista jurisdictio requirat superiorem: est enim juris humani, supra quod est Pontifex, *can. Cuncta* 19. *q.* 3. Hinc & nemo seipsū excommunicat, cum excommunicatio sit actus jurisdictionis, per modum sententiæ coactivæ; nemo autem seipsum cogit. Deinde coactio est in subditum: nemo autem sibi subditur. Denique coactio præsupponit actionem & passionem, atque ita diversa subjecta, quæ in unum non quadrant. Navarr. in *Summa c.* 27. *n* 13. *& in c. Novit. Notab.* 3. *n.* 78. *&* 142. *sup. De judic* Suarez *d. sect.* 1. *n.* 27. Hinc nec æqualem quis excommunicat, quia neque in eum est jurisdictio, multò minus superiorem, nisi fortè ex potestate delegata per superiorē. Sic ex concessione Pont. simplex Sacerdos excommunicat Episcopum, Cardinalem, Patriarcham, *c. A nobis* 14 *h.t.* quia delegatio facit eum delegantis vicibus fungi. Nec rectè objicitur, quod concedere indulgentias sit actus jurisdictionis, quas tamen idem sibi concedit, nam ista concessio nō fit per modum sententiæ coactivæ, sed potius per remissionem Suarez *de LL. Lib.* 8. *c.* 9. *in fine* Arriag. 2. *c.* 3. *Dub.* 1 *§. Sed contra.*

34 Omnes itaque infra Pontificem comprehendit sententia à Pont. lata; ab aliis eos, qui infra illos sunt: quatenus tamen delictum, ob quod censura fertur, in eorum contigit territorio. Nam si alibi, non rectè puniretur excommunicatione, quasi commissum à non subdito, *c.* 2. *De censib. in* 6. Ut succedat decisio, *l fin.* D. *de iurisd.* extra territorium jus dicenti impunè non pareri. Imo delicti nomine rem sortiri forum loci, in quo deliquit, dictum sup. *De foro compet.* Ut & è contra, si extraneus delictum prohibitum sub excommunicatione in alieno committat territorio, eam incurret, ex ratione jam dicta. Sic & excommunicat rectè Episcopus subditum alibi existentem pro crimine, quod in suo territorio commisit, cum fuga eum excusare nequeat, quo minus subditus maneat quoad delictum jam commissum. Vid. Avila *d. c.* 3. *Disp.* 2. *Dub.* 2.

Ut autem rectè feratur, etiam in subditum,
35 oportet feratur in personam aliquam singulārem, non item in universitatem aut collegium, ut habet textus in *c. Romana §. in universitatem eod. in* 6. sive feratur ut in corpus commune, sive coefsive, ut in omnes homines universitatis aut collegii. Ratio, quia bona, quibus privat excommunicatio, sunt personalia, & ad singulos spectant, quos innoxios contingeret hac sententia irretiri, *can. Nemo* XI. *q.* 3 Quod est contra excommunicationis rationem, quæ tantum punit noxios, & cum pœna sit, culpam præsupponit. Ut non obstet, quod universitas ut sic, id est collegium vel capitulum, graviter delinquere possit, quia non ideo singuli delinquunt. Navarr. *d. c.* 27. *n.* 16. Covar. 2. *Var. c.* 8. *n.* 8. Suarez *Disp.* 18. *sect.* 2. *n.* 2.

In ferenda sententia per legem ea forma re- 36
quiritur, quæ in lege constituenda. In ferenda ab homine ea verborum forma desideratur, qua sufficienter declaretur mens excommunicantis, veluti, *Excommunico te.* Verba. *Denuntio excommunicatum*, videntur potius suppernere excomm. unicationem latam, eamque declarare, quam de novo ferre, *c. Pastoralis* 53. *§. versum sup. De appellat.* ut secundum propriam significationem non videantur sufficere ad excommunicationem ferendam. Si tamen ex adjunctis colligatur intentio proferentis, sufficient ad excommunicationem, quæ non requirit determinatam verborum formam, sed solum sufficientem exteriorem significationem interioris voluntatis. Idem judicat Navar, *d. c.* 27. *n.* 12. de forma, *Habeo te pro excommunicato.* Verba hæc, *Nul us cum vestro communices, Communio denegetur, à communione altaris removeatur*, & similia, etsi aliquibus non videantur sufficere de rigore ad inducendam sententiam latam, considerata tamen, ut sunt in usu Ecclesiæ cum suis circumstantiis proferri solita, sufficient, ut in *c.* 1. *sup. jurisdic.* qua de re vid. plura apud Suarez *Disp.* 18. *sect.* 4.

Q. An requiratur, fiat in scripto? R. Non 37
tantum excommunicationem esse ferendam in scripto, verum & suspensionem, & interdictum, uti expressum *c.* 1. *eod. in* 6. ubi Pont. expressè requirit, ut excommunicatio de scripto proferatur. Ut non sufficiat, si prius sine scripto pronuntiata sit, & postea in scripturam redigatur, aut etiam scripto quidem concepta, non tamen pronuntiata ex scripto

quia

Digitized by Google

quia posset judex errare, aliter proferendo, quàm scripta est. Suar. *disp.* 3. *sect.* 13. *n.* 1.

38 Causæ expressio in aliis sententiis non est necessaria, ut colligitur ex *c. sisne 6. sup. de sent. & re judic.* hæc tamen in materia specialiter requisitum, ut expressè conscribatur causa sententiæ: eaque reo intra mensem communicanda, requirenti tamen, tum ut sciat causam, quam tollere & emendare debeat, qui est finis censuræ, tum ut Judex sit cautior in censura ferenda; tum etiam ut superiori Judici sit perspecta censuræ causa, ut de eius justitia possit judicare. Ita ferè Suarez *d. sect.* 13 *n.* 5. Non videntur autem dispositæ *d. c.* 1. ita necessariò requisita, ut omissa faciant sententiam nullam quod insinuat *d. c.* 1 scilicet iis omissis sine difficultate sententiam esse relaxandam, ut dicenda sit tenere. Solent & addi cæremoniæ in actu excommunicationis, ad ertorem majorem, & indicandum miserum statum excommunicati, ut quod pulsetur campana, *Gl. in c.* 2. *de re judic. in* 6. quod Sacerdotes adsistentes Episcopo sententiam prosequenti ardentes lucernas in manibus teneant, easque in terram projiciant & conculcent, & similes.

Causa, quam requiri diximus, gravis sit oportet, ex eo, quod excommunicato inferat gravem pœnam spiritualem, quæ æquiparatur morti corporali. Oportet autem, ut pœna sit proportionata, habet culpam gravem, id est, contumaciam talem, quæ peccatum mortale supponat, licet non formalem, cum concubinarii, percussores Clericorum, sæpe ex passione magis peccent, quàm per contumaciam, ut sufficiat materialis inobedientia, uti in plerisque vitiis. Non quodvis tamen peccatum mortale est tale, ut indigeat hâc censurâ, quæ est gravissima, & potius ad curandum quàm ad vindicandum ordinata. Sunt autem multa, quæ nec hac medicina indigeant, neque habeant proportionem cum tam acerba pœna, possintque facilioribus remediis curari. Suarez *disp.* 18. *sect.* 3. *num.* 30. *& seqq.*

Pro causa, quæ mortalem gravitatem non attingat, non tantum iniusta videtur excommunicatio, sed etiam nulla, eo quod videatur esse contra justitiam commutativam, cum culpæ non sit proportionata pœna, & quia intolerabilem continet errorem, secundum ea, quæ dicta sunt sup. *eod. n.* 10. Et hoc ita accipiendum de majori, & de ea intelligenda jura, quæ dicunt non esse infligendam excommunicationem nisi pro gravi culpa, & mortali crimine, non etiam pro levibus aut minimis causis, scilicet venialibus peccatis, *can Episcopi 8 can Nemo 42. cum seq. XI. q.* 3. Minorem etiam pro culpa veniali inferri posse patet in communicante cum excommunicato, quem non nisi venialiter vult peccare. Navar. *d. c.* 27 *n.* 28 exceptis quibusdam casibus, de quibus Navar. *d. loco n.* 29 & dicetur inferius de effectu excommunicationis.

Judicis itaque est circumspectè & cautè 39
versari in ferenda hac sententia, ne temerè aliquem oneret; & bene examinandæ facti circumstantiæ, quæ crimen vel augent vel minuunt. Hinc pro furto levi non potest excommunicari fur, nec renetur is generaliter lata excommunicatione, si læsio non sit mortalis. Si tamen sæpius capiendo rem parvam, norabilem constituat quantitatem, excommunicatione generaliter lata in fures tenebitur, si non restituat; quia notabilem quantitatem non restituendo peccat mortaliter, ut dictum supra *De furt. n.* 4.

Ipso jure excommunicatio variis in casibus 40
lata est, ut patet passim in juris textibus, *his & eod. in* 6. aliisque locis. Varii continentur Bulla Cœnæ, uti in hæreticos, schismaticos, de quibus supra suis locis, in appellantes à Pontifice ad Concilium, in piratas, accipientes naufragorum bona, occupantes terras Ecclesiæ Rom. de quibus & aliis latè Navar. *d. c.* 27. *n.* 49. *& seqq.* & Suarez *tota disp.* 21. A quibus nullus præter Pontificem Rom. absolvit. Extra Bullam Cœnæ sunt & alii casus excommunicationis ipso jure inflictæ, uti spoliatoribus, & effractoribus & incendiariis Ecclesiarum, *c. Tua* 19. *& c. Conquestus* 22. *h. t.* mandantibus per adsissinos occidi Christianos, *c.* 1. *de homicidio in* 6. & alii, quos referre esset longius, quàm huius instituti ratio ferat, & agit de iis latè Navarr. *d. loco num.* 75. Suarez *disp.* 22.

Inter alia delicta, quæ ipso facto inducunt 41
excommunicationem, est percussio Clerici, cujus frequens mentio in jure, & expressum in *can. si quis suadente XVII. q.* 4. sunt quæ hoc in Tit. multa Capp. quæ ejus meminere, *c.* 2. 3. 4.

Digitized by Google

& aliis passim, ut operæ pretium sit huius rei explicationi parum insistere. Istis locis dicitur percussor Clerici excommunicationem majorem incurrere, quod ita statutum in favorem totius ordinis clericalis, ut contra injurias aliorum redderetur tutior. Ad cujus explicationem pleniorem quædam sunt notanda. Primò, Excommunicationem ipso jure imponi, ut patet ex *d. c. Si quis in V. anathematis vinculo subjaceat*, quæ verba indicant, ipsum jus suâ auctoritate subjicere reum vinculo anathematis. Secundò, Canonem istum editum esse in favorem Clericorum & Monochorum.

42 * Clericorum nomine comprehenduntur omnes, non solum characterem clericalem habentes, verum etiam initiati tonsura prima; *c. cum contingat sup. de ætate & qual. præfic.* etiamsi sint conjugati cum unica tantum, eaque virgine, & clericalem habitum, tonsuram deferant, *c. 1. de Clor. conjug in 6.* modo tamen privilegio clericali non sint privati, nã talis nomine Clerici non comprehenditur ab Ecclesia: veluti sint degradati, quales dictum sup. *De pœnis*, omni privilegio clericali & Canonis & fori esse nudatos, & haberi pro meris laicis. Quod aliter se habet in depositis verbaliter, ut tradit Gl *in c. 2. de pœnis in 6.* quam omnes sequuntur: nisi tamen post depositionem sequatur incorrigibilitas, quia tunc amittitur privilegium clericale.

43 Ubi quæstio est, An absque alia declaratione judicis? R. Quosdam id velle, per *c. cum non ab homine sup. de judic.* Verum istud *c.* hoc non habet, sed potius contrarium, cùm velit depositum Clericum incorrigibilem excommunicandum esse, &, contumacia crescente, per sæcularem judicem esse comprimendum: ut dicendum sit, incorrigibilitatem ipso jure non privare hoc privilegio. Quò facit, quod ista privatio sit nova pœna, quæ non incurritur ipso jure, nisi explicetur ipsius legis verbis non explicatur autem verbis *d. c. cum non ab homine*, quod tamen pro ea parte citatur. Imò etiamsi judicatus fuerit incorrigibilis non tamen per hoc amittit omne privilegium clericale, ut patet ex *c. ut fama 35. h. t.* in quo laici, advocati in correctionem Clerici, violentia non extendit se ultra, quam defensio vel rebellio Clerici exigit. Suarez *d. disp. 22. sect. 2. n. 8. & 9. & disp. 30. sect. 2. num. 7.* Et hoc ita regulariter, quia sunt speciales casus, in quibus sola incorrigibilitas post trinam Prælati monitionem facit haberi indignum privilegio clericali, ut in specie *c. in audientia 25. & c. contingit 45. h. t.* idque ex causa desertæ habitus clericalis, quæ est conditio una requisita ad hoc privilegium, *c. un. de Cleric. conjug in 6.* vel quia portat arma militaria. Estque hoc ipsum rationi consentaneum, quia alias daretur occasio iniquis Clericis abutendi privilegio concesso, quales merentur privilegium amittere, secundum dicta sup. *De privil.* Accipienda autem hæc de Clericis minoribus beneficium non habentibus, nec alicui Ecclesiæ deservientibus, *arg. Trid. Sess. 23. c. 6. De reform.*

Quid si ultra enormibus ac turpibus actib- 44
se immisceat? R. Tunc opus non esse trina monitione, secundum Navarr. *d. c. 27. n. 81.* sed hoc ipso privatum clericali privilegio, quæ in eam sententiam citat *c. perpendimus 23. h. t.* ubi occidenti Sacerdotem turpibus se immiscentem imponitur quidem pœnitentia, sed nulla fit mentio absolutionis, ut in Canonem non incidrit. Quod magis colligitur ex *d. c. cum non ab homine 14. h. t.* ubi occisores Clericorum, qui contempto habitu clericali enormibus se immiscent, non coercentur Canone latæ sententiæ. Vid. Suarez *d. disp. 22. sect. 1. num. 12.*

Quæri etiam posset, An hoc privilegium 45
habeant, si deserto habitu & tonsura persecutantur ab iis, qui eos noverint Clericos? R. Requiri quidem *d. c. unico De Cler. conjug. in 6.* conditionẽ delatæ tonsuræ & habitus clericalis; ut habeant hoc privilegium Canonis, atque ita videri transgressorem non incurrere censuram hanc: verius tamen, talem non evitare censuram, per textum *c. 4. h. t.* ubi verberans Clericum nutrientem comam, non aliàs est immunis à censura Canonis, quam si juramẽto adferat se ignorasse, esse Clericum; ut, si sciverit esse Clericum, non ferentem habitum & tonsuram, percutiens in eam incidat. Nihil obstat *d. c. un.* quia agit de Clerico conjugato, qui non aliàs gaudet privilegio, quàm sub cõditione habitus & tonsuræ. Neque facit argumentum, quod in favorem ordinis sit inductũ. Privilegium, *can. si quis suadente*, quia hic cessat, propter omissum habitum & tonsuram.

Digitized by Google

ex regula, quod paria ſint, non eſſe, & non apparere; hic autem non appareat. Nam dicendum non ſolum inſpici, quid appareat, ſed quid ſit in rei veritate. Vid. Avila *p.* 2. *c.* 5. *diſp.* 2. *dub.* 11.

Non gaudent etiam dicto privilegio, qui ſe joculatores faciunt, ſive bufones, ut ait Pont. in *c. un. de vita & honeſt. Cler. in* 6. ſi per annum id muneris exerceant. Et quidem ipſo jure eodem privantur, aut etiam tempore brevioti, ſi tertio moniti non reſipuerint: quæ privatio procedit, etiamſi tonſuram & veſtem gerant clericalem. Suarez *d. ſect.* 1. *n.* 15. & 16. Sæcularibus negotiis ſe immiſcentes, in rebus quidem ſuis privilegio carent immunitatis, non tamen clericali hoc privantur, ſi habitum & tonſuram deferant, ut colligere eſt ex *Clem.* 1. *de vita & honeſt. Cleric.* Suarez *d. loco n.* 17.

146 Quæritur item, An excommunicatus gaudeat iſto privilegio? R. Omninò hoc dicendũ eſſe, eo quod excommunicatus nihilominus minent Clerieus, nec ullibi inveniatur hoc privilegio exutus, durante excommunicatione, ut in eo non eſſet ratio Canonis, atque ita talem percutiens excommunicationem ipſo facto incurrat, ut tradit Innoc. in *c. Si verò* 34. *hoc tit.*

147 Gaudent & Monachi privilegio *d. can.* cum & hi Clericorum nomine veniant, non tantum Profeſſi, ſed etiam Converſi, qui non ideo minus cenſeatur Eccleſiaſticæ perſonæ, & participare de ſtatu Religionis; *c. Non dubium* 5. *ubi Gl. & c. Extenore* 10. *h. t.* Idem dicendum de Novitiis quia ſunt in via ad Religionem, *c. Religioſi* 21. *§. Quamvis eod. in* 6. Ubi non eſt facienda diſtinctio ſexuum, cum & Monialibus idem ſit privilegium, *c. de monialibus* 33. *h. t.* Eremitæ non videntur hoc privilegio gaudere, ſaltem vagi, qui definitum aut firmum vivendi modum non habent, neque aliquam ſpecialem obligationem Eccleſiaſticam, ut & à temporali jurisdictione non ſint exempti. Abbas in *cap.* 2. *num.* 10. *ſiſp. de Foro compet.* Suar. *d. ſect.* 1. *n.* 19. *& ſeqq.* Avila *d. c.* 5. *diſp.* 3. *dub.* 11.

148 Tertiò notandum, *d. can. ſi quis ſuadente* comprehendere in univerſum omnes perſonas percutientes Clericos, modo ſint cenſuræ capaces, cuiuscumque ordinis aut conditionis exiſtant, ſive maſculi ſive fœminæ. Non obſtante, quod utatur verbo maſculino, *Si quis* nam id etiam fœminas complectitur, *l.* 1. *D. de V. S.* Et probatur expreſsè per *d. c.* 33. ubi ſe invicem verberantes Moniales hanc cenſuram incurrunt. Verba, *ſuadente diabolo*, non limitant hanc generaliratem perſonarum, ſed ſolum declarant, ut perſona talis ſit capax malitiæ uteuſtatione; quia neceſſe eſt, ut ſciat ſe peccare, & poſſit, cum, ut dictum, non niſi per grave peccatum incurratur hæc cenſura. Hinc infantes uſu rationis carentes, amentes, non tenentur cenſura *d. can.* quod, uti requiritur, culpam tales non committant. Vid. Avila *d. diſp.* 3. *dub.* 10.

Quid dicendum de ebriis? R. Dubitandi 149
cauſam in eo eſſe, quod ebrietas non contrahatur ſine culpa. Verum eo non obſtante, dicendum, percutientem Clericos ebrium eſſe, extra hanc cenſuram, cum percuſſio eius poſſit eſſe non injuriosa, utpote facta à non habẽte ſenſum, uti dictum ſup. *De homic. n.* 74. cum culpa ebrietatis ſit remota ad percuſſionem; quatenus tamen tanta eſt quæ auferat animi ſenſum & malitiam. Covarr. *ad Clem. Si furioſus p.* 3. *in pr. num.* 3. Sanchez 1. *ad Decal. c.* 12. *n.* 7. & 8.

Per ſe, an per alium quis percutiat, non in- 150
tereſt, *c. Mulieres* 6. *in fine h. t.* cum per alium faciens ipſe facere videatur. Quo modo & tenebitur mandans; quia eſt cauſa moralis; niſi tamen ſufficienter revocaverit mandatum, ſecundum ea, quæ dicta ſunt ſup. *de homic. n.* 12. quia revocatio ſufficiens facit mandantem non concurrere. De conſulente idem judicandum, ut dictum *ibid. num.* 17. quia eadem eſt ratio.

Quid ſi mandans moriatur ante percuſſio- 151
nem? R. Mandatum re integrâ per mortem mandantis revocari, ut traditum *D. & Inſtit. de Mandato.* ut, cum ceſſet mandatum, percuſſio ſuperveniens imputanda veniat malitiæ mandatarii. Facit, quod ceſſet jurisdictio legis in defunctum, qui eſt alterius fori. Quæ ratio poſſet habere locum & in conſulente; quamvis in eo ſit diverſa ratio à mandante, cum mandans ſuo nomine agat, conſulens nomine ejus, cui conſulit, & mandatum ceſſet morte, conſilium verò duret, ſecundum dicta *ſup. de homicid. num.* 11. *& ſeqq.*

Digitized by Google

Ex dictis ibidem colligitur, quid dicendum ſit de non impedientibus, ut ſi impedire debeant ratione poteſtatis, & poſſint, teneantur non aliàs, *c. Quanta 47. ubi Gl.* & Abbas *h. t.* Vid. Avila *d. diſp 3. dub. 7. §. Tertia Concluſio.*

32 Quid dicendum de ratum habente? Reſp. Ratam habentem Clerici percuſſionem ſuo nomine factam incurrere cenſuram Canonis *c. cum quis 23. eod. in 6.* ubi ſubjuncta eſt ratio, quod ratihabitio mandato debeat comparari, & faciat moraliter actum proprium ejus, cujus nomine geſtus: ut ponat & in ratum habente injuriam contra percuſſum, cuius ratam habens percuſſionem ſuo nomine factam eſt particeps atque ita cenſuram incurrit. Nec obſtat, quod dictum ſupra *de homicid. nu. 22.* cum, qui ratam habet eædem ſuo nomine factam, non fieri irregularem; quia irregularitas non incurritur niſi in caſibus jure expreſſis: non eſt autem jure expreſſum, ut ratihabitio ſufficeret, ſi lex id ipſum non exprimat, uti potuit, & expreſſit hoc in caſu percuſſionis *d. cap. 23.* ex ratione, quod videatur inferre injuriam percuſſo Clerico, approbans percuſſionem factam ab alio. Simile exemplum eſt in *cap. Felicis 5. in princ. de pœnis in 6. & Clem. 1. eod. tit.* Quorum textuum extenſio eſt ſingularis, ut extra eos trahi non debeat. Covar. *ad Clem ſi furioſus p 3. §. 1. n. 5.* Suarez *de cenſur. diſp. 54. n. 23. & ſeqq.* Avila *d. diſp. 3. dub. 9.* Oportet autem percuſſio ſit facta nomine ratū habentis, alias ratihabitio non operaretur hunc effectum: nec ſufficiet approbatio vel complacentia merè interna; ſed externa requiritur per verba aut ſigna. Ratio eſt manifeſta, quia hæc pœna non poteſt imponi propter delictum prius commiſſum, quia non poteſt dici eſſe ratihabentis; qui non concurrit, cum, uti ponitur, tantum ratum habeat, & nemo teneatur ex delicto alieno. Ut ſit neceſſe poni novum delictum per ratihabitionem, eamque externam, quia lex Eccleſiaſtica non punit actus merè internos, cum ſint occulti, de quibus non judicat Eccleſia. Suar. *d. ſect. 3. n. 27.*

33 Quartò requiritur, ut ſit injurioſa manuum injectio, uti colligitur ex verbis, *Manus violentas injecerit*, quæ injuriam continent verſantem circa perſonam Eccleſiaſticam, peraliquam actionem exteriorem, quæ inducat offenſionem in perſonam, non tantum quæ corpus principaliter & immediatè tangat, ſed & quæ mediatè res cohærentes perſonæ, ut ci vis inferatur. Quo modo Clericum per veſtes violenter tenens, ne pro lubitu abire poſſit, incurrit cenſuram *d. can.* ſecundum Innoc. *in cap. Nuper 29. h. t.* Ubi idem tenet de tenente violenter equum; cui inſidet Clericus, & ſequitur Bart. in *l. Licitatio. §. quod illicitè num. 4. & 5. D. depoſit. & vectig.* Nam per iſtius modi intentionem fit injuria Clerico, qui per veſtem, qua inductus, apprehenſim, aut equum cui inſidet, detinetur per violentam manuum injectionem, etſi non lædatur corpus, quod non eſt neceſſarium, ut dicemus inferius. Quo modo in *d. c. 29.* detinens Clericum in cuſtodia & vinculis, citra læſionem perſonæ, incurrit cenſuram *d. c.* Nav. *d. c. 27. n. 77.*

Excluduntur itaque actiones injuriosæ, quæ non fiunt ipſi perſonæ, aut rebus ei adhærentibus. Ut rebus ejus aliis vim inferens, aut eas auferens, deſtruens, non incurrat cenſuram: uti nec eius familiaribus, ſervis, liberis injutius, licet in odium Clerici, quia cum ſint perſonæ ſeparatæ, actio circa illas non poteſt concernere Clericū ad hunc effectum, quia nulla contingit circa ejus perſonam violentia. Unde rectè tradit Bart. *d. loco num. 5.* maculantem adulterio Clerici uxorem eſſe immunem ab hac cenſura, quia licet injuria Clericum contingat, non tamen per manuum violentam injectionem. Idem eſt, ſi res per furtum auferantur, niſi conjuncta ſit violentia perſonæ. Verbis etiam injuriarum & contumeliæ plenis Clericum invadens, ſi ad opus manuum non pervenerit, non poteſt dici intuliſſe manus violentas. Ubi etiam oportet injectio violenta habeat effectum: nam qui Clericum lapide, aliove genere teli petit & non tangit, non poteſt dici violenter manus ei injeciſſe, etiamſi eius intentio fuerit, tamen quia illa apponit quidem internam malitiam, non tamen exterius conſummatam, uti requiritur, cum pœna requirat delictum perfectum, & ante tantum ſit conatus, qui non ſolet ordinariè in jure puniri. Vid. Suarez *d. Diſp. 22. ſect. 1. n. 23.* & ſeqq. Avila *d. diſp. 3. dub 11.*

Itaque violentia commiſſa circa perſonam

Clerici

Clerici inducit hanc censuram, sive illa fiat per ipsum manum immediatè, percutiendo ense, vibrato, baculo, lapide, pulvere, aqua, & similibus, sive tundendo pedibus, pulsando, alio ve modo, *Gl fin in d. can. si quis.*

Quæritur, An sit necessarium, ut percussio
54 contineat læsionem gravem? Resp. Non esse necesse, ut corporis læsio gravis sequatur percussionem: nam incarceratio corpus non lædit & tamen reddit obnoxium huic censuræ, ut tradit Pont. in *d. c.* 29. ubi subjicit, *Quamvis per eorum factum corporalis læsio non fuerit subsecuta; citra quam violentia sæpius circa Clericos nequiter perpetratur.* Ut sufficiat illata violentia continens gravem injuriam. Quo modo alapam Clerico infligens tenebitur, etsi gravem læsionem non inferat, quia hæc res Clerico est injuriosa, & est violenta injectio manus.

Similiter obsidens in domo vel castro Clericum, tantum ut pudore eum adficiat, incurrit censuram, quia hoc modo infert violentiam personæ, cum ejusmodi detentio sit injuriosa Clerico. Et hoc, si obsessio contingat personæ causa, non etiam si castri habendi, quia tunc non potest videri esse absolutè detentio personæ, cui licet egredi. Nisi sit injuriosa obsessio, quia tunc infertur violentia in ordine ad rem aut possessionem eius injustè auferendam. Suarez *d. sect.* 1 *n.* 30. Metu, qui in verbis tantum consistit, aliquem domo exire cogens non videtur obnoxius huic censuræ, ut rectè ait Innoc. in *d. c.* 29. cum cesset violenta injectio; quatenus præcisè sistitur in metu, quia si violentia accedat, aliud dicendum. Suarez *d. l. n.* 31. Sic & detrahens Clerico dormienti vestem committi violentiam, estque obnoxius huic canoni; non item qui depositum ab eo subripit, per se loquendo: nam si ideo nudus exire cogatur, aut ibi se continere, res ea caussabit quamdam violentiam. Suarez *ib. nu.* 32. Levis percussio per virgulam aut arundinem quassatam non esse sufficientem rectè tradit Navar. *d. c.* 27. *n.* 85. quatenus tamen manet intra latitudinem levis injuriæ, quæ pro nulla reputatur. Covar. *ad c. Almæ* p. 1. *§.* 9.

Hæc ita, nisi sit causa excusans percussio-
55 nem Clerici. Prima est justa sui defensio adversus Clericum inferentem violentiam sive corpori sive rebus: licet enim vim vi depellere, atque ita extra pœnam quoque irregularitatis, quæ contrahitur etiam sine culpa, cujusmodi est defensio; qua de re sup. *De homic. n.* 27. & seqq. Quod verum est in omni defensione justa, etiam honoris, cum jura absolutè loquantur, uti & indistinctè de defensione loquitur *c. ex tenore* 10. *h.t.* Hinc virgo aut mulier, cujus pudicitiam Clericus attentat, rectè eum repellit per injectionem manus citra censuram etiam occidendo, si tanta sit aggressio. Sin verbalis tantum, ut verbis eum repellere possit, non videtur licita esse percussio, cum honorem salvum habere possit sine percussione, imò ille non sit in periculo. Si tamen ex zelo castitas accensa modum excedat, non ex proposito, sed subito & improviso motu, concepto ex impudicis verbis, quæ castus animus aversatur, extra noxam erit cum non excedat justam defensionem honoris ad quam sæpe verba non sufficiunt apud impuros scurras, quibus studium est sensim verbis corrumpere purū & castum animum Navar. *c.* 27. *n.* 85.

Extenditur ista defensio ad maritum per-
56 cutientem Clericum in ventum cum uxore, filia sorore, *c. si verò 3. in fine h.t.* Ubi *Turpiter* non tantum intelligendum de copula, verum & de aliis actibus turpibus; cum lex non exprimat actus, & plures sint turpes præter copulam, & patet ex *tit. 5. §. 2. lib. 1. Feudor.* Suarez *d. sect. 1. n.* 37. Esse autem talem libertatem ab excommunicatione, quoad illas personas, patet ex fine *d. c.* 3. in quo percutiens inventum in adulterio aut stupro cum personis remotioribus dicitur non immunis sententia excommunicationis, unde quoad priores erit immunis, ut sit distinctio bona. Ratio est in vi doloris, quæ vehementer aliquem commoveret in istis casibus: ut Ecclesiæ præceptum cesset.

Ubi quæri posset, an isto casu nomine uxo-
57 ris veniat sponsa de præsenti? R. Id æquius esse, & rationi consonum, cum talis verè sit uxor, licet non cognita, secundum dicta sup. *De sponsal.* non enim copula nuptias facit, sed consensus. Facit, quòd cum tali committatur adulterium, ut eius defensio spectet ad sponsum, cui injuria infertur. Ratio consistit in eadem justa animi commotione, *d. c.* 3.

Digitized by Google

sponsa de futuro idem non meretur, neque tanta est injuria sponso, qui eam dimittere potest.

Filiæ nomine non venit adoptiva, quod im propriè sit filia, nec in eam tantus adfectus, ut excessationem aliquam permittat percutienti. Idem de matre adoptativa & sorore dicendum.

58 Quid de neptè? R. Negare *Glos. in d. c.* 3. eam nomine filiæ isto casu comprehendi, quod propriè non sit filia, neque eius nomine venitur, *institut. Qui testam. tut. dari poss.* Sittendum autem quoad textum istum *d. c.* 3. in proprietate verborum, quia licet eius decisio videatur favorabilis respectu percutientis, est tamen odiosa & respectu Clerici, & mulieris, cum quæ inveniuntur. Deinde continet limitationem jutis communis, eiusque restrictionem, ut sit intelligenda strictè. Præterea in remotioribus gradibus cessat justa causa doloris, quæ ratio & obtinet in ascendentibus ultra matrem. Ita Suarez *d. l. n.* 36.

Quæri etiam hic potest, An in defensionem tertii percutiens sit immunis? R. Ita vi- 59 deri, eo quod defensio innocentis respectu cuiuscumque aggressoris sit maximè naturalis, & suo modo debita, vel saltem licita, *c. delicta vers. Et quidem h. t.* ut nulla ex eo actu debeat desultare pœna: si tamen modus non excedatur, & non esset vera ac iusta ratio defensionis. Innoc. & Abbas *in d. c. 3. h. t.* Suarez *d. loco n.* 39. Oportet etiam percussio prædictis casibus sit facta incontinenti, quia aliàs non tam esset depulsio iniuriæ, quam vindictæ illatio, unde & in *d. c.* 3. id enim exprimitur.

II. Justus titulus, qui causavit percussio- 60 nem, eum à violentia & temeritate excusat. Canon enim temerariam & sacrilegiam percussionem notat, à qua excusat causa seu titulus. Hinc superior Ecclesiasticus non notatur, si disciplinæ causa subditum percutiat, eum ad illum spectet castigandi jus, ut non possit videri suadente diabulo percutere. Dixi; subditum, quia non subditum verberans, licet causa correctionis, non est immunis à censura, cum percussio sit injusta, quia contra ordinem juris, propter defectum jurisdictionis. Subsit causa proportionata necessitatis, quia alias non habet locum correctionis ratio, critque actus iniuriosus, habes violetam injectionem manus, non immunis à censura, *c. Vos verfitatis* 14. *h. tit.* Servetur & ordo, si sit pœna judicia, sin paterna sive religiosa sit correctio, mos servetur Religionis, *d. c.* 24. in verbis *nisi causa regularis disciplina.* Ubi videtur etiam requiri, ut Superior in propria persona percutiat Clericum, non etiam per alium, nisi urgeat necessitas, quo casu Clerici vel Monachi autem nomine venit etiam Conversus, nam & ille verus est Monachus: nisi tantum sit destinatus ad servitium Religionis, quia talis non potest dici Religiosus. Laico non rectè committitur ista verberatio, nisi tamen necessitas urgeat, ut quia per alium Clericum aut Monachum fieri nequeat castigatio, eaq, sit necessaria. Necessitas enim à censura excusabit, cui aliàs locus foret. Suarez *d sect. 1. n.* 41. & 43.

Quid de tortura dicendum? Resp. Glos. in 61
can. 3. 5. *Presbyteri* 5. *quæst.* 6. velle, per laicum eam fieri non posse sine metu censuræ. Et hoc ita de jure obtinere censet Navarr. *Comment.* 3 *de Regularib. num* 52. consuetudine tamen contrarium inductum esse, scilicet quod per laicum habeatur quæstio de Clerico. Quæ non potest videri injusta, cum nullum jus super ea re sit expressum, & *d. c.* 24. loquatur de verberatione, à qua distat tortura, quæ non est verberatio, nec punitio delictis, sed adhibetur causa inquirendæ & extorquendæ veritatis, ut non videatur continere violentiam. Facit, quod eiusmodi actus nec commodè nec honestè per Clericum exerceri possit, & quod Clerici non sint instructi ad illud munus peragendum. Quæ præcipuè procedunt quando tortura est acerbior, pro qualitate criminis. Et ut Prælatus per se torquere subditum debeat, juxta *d. c.* 24. est per se in decent. Suar *ib n.* 43.

Dubitatum quoque fuit, An sæcularis Ju- 62
dex inventum Clericum in crimine possit apprehendere circa censuram? R. Nihil esse dubii, si mandatum habeat capiendi, quod decentius datur laico, quàm Clerico, *c. si Clericus h. t. in* 6. Idem est, si non habeat, quia interpretative subesse videtur ex morali necessitate exercendi talem actum, cum proposito tamen

Digitized by Google

tamen detinendi & remittendi quampriùm ad ſuum ſuperiorem; hoc enim caſu Judex laicus non tam uſurpat jurisdictionem in Clericos, quàm miniſterium ſuum judici Eccleſiaſtico exhibet. Navarr. *d.c.*27.*n.*83. Suar. *d.l.* 47. Avila *d. Diſp.* 3. *dub.* 13.

63 Similis titulus excuſat præceptorem diſciplinæ cauſa diſcipulum ſuum percutientem, cum hujuſmodi res non ſpectet ad violentam manuum injectionem, *c.*1. *& c. cum voluntate* 54. *hoc.tit.* Idem juris in patre caſtigante filium etiam in ſacris conſtitutum, dummodo caſtigatio ſit levis ac moderata, *d.c.*54. in verbis, *leviter percuſſerit*, ſaltem quoad laicos, ut parentum ac magiſtrorum caſtigantium liberos aut diſcipulos. Juſtum quoque titulum habet, qui perturbantem divinum officium Eccleſia ejicit, *d.c.*54. *& c. Ventens* 16. *h.t.* ex eadem ratione. Joco item facta percuſſio recte dicitur eſſe extra cenſuram, cum non contineat injuriam. Nav. *d.c.*27.*n.*80. *& ſeq.* Suar. *d.l. n.*49. *&* 50.

64 Quæſtio autem eſt, An excuſetur percutiens conſentientem? R. Ita videri poſſe, ex eo, quòd talis percuſſio non ſit violenta, nec injuriosa perſonæ, cum ex Reg. juris conſentienti non fiat injuria. Contra ramen deciſum *c. contingit* 36. *h.t.* ſcilicet percutientem non eſſe immunem ab excommunicatione; ea ratione, quòd, licet non poſſit dici violenta nec injuriosa reſpectu percuſſi, ſit tamen injuriosa percuſſio reſpectu totius ordinis clericalis, cuius favorem concernit deciſio *d. cam. ſi quis ſuadente.* Ut favor iſte ſit publicus, cui non renuntiatur per privatam perſonam. Abbas in *d.c.* 36. Et hoc quando actio eſt injuriosa ordini: alias ceſſabit ratio *d.c.*36. atque ita & deciſio ejuſdem. v. g. ſi quis conſentiat in ſui percuſſionem ex cauſa caſtigationis & vindictæ peccatorum coram Deo, non etiam ordinatam ad ultionem ſeu vindictam humanam. Suarez *ubi ſup.n.*57. *&* 58. Avila *d. Diſp.* 3. *dub.*12. *§. Ex dictis.*

65 Ubi alia ſolvenda venit quæſtio: An conſentiens in ſui percuſſionem incurrat cenſuram? R. Id poſſe videri, ex eo, quod percutiens eam incurrat; agens autem & percutiens pari pœna veniat plectendus, *c. Quanto* 47. *h.t.* Verum contra probatur ex *d. c.* 36. ubi dicitur conſentiens excommunicandus; quod eſt argumento, non eſſe excommunicatum. Non obſtat *d.c.* 47. nam loquitur de externo conſenſu ſine cooperatione ad percuſſionem, hîc autem eſt nuda promiſſio. Non facit, quod communicet criminoſo: nam ante percuſſionem non poteſt dici excommunicatus. Quod ſi poſtea eam iterum permitteret cenſuram per participationem. Navar. *d. c.* 27 *n.*80.

Quid in Clerico ſeipſum percutiente. R. Si 66
ex ira & paſſione injuriosè percutiat ſeipſum, cenſuram hanc incurrere, quatenus percuſſio inducit gravem læſionem in proprio corpore: ut ei conveniat ratio Canonis, quia læditur favor publicus ſtatus clericalis. Quòd facit agitum. *cav.* Si *non licet* XXIII. *q.*5. ubi non minus eſt homicida ſe occidens, quam alium Abbas *ind c.contingit* 36.*num.*6. *Navarr. d.c.*27.*num.*80 Jul. Cl. *r.l.*5. *q.*77.*n.*7. Nihil obſtat, quod dictum de conſentiente in ſui percuſſionem, et non incurrere cenſuram, quia ille non cooperatur, ſed tantum permittit. Si non ſit injuriosa ſui percuſſio, ſed fiat ex devotione, aut non ſit magna, ſecus dicendum eſſi, Vid. Avila *d. dub.* 12. §. *Secundo ſequitur.*

III. Probabilis ignorantia clericatûs. Talis 67
enim excuſat à peccato mortali quoad tranſgreſſionem Canonis; ut etiam excuſet à cenſura, quæ præſupponit talem culpam. Hinc in *c. ſi verò* 4. *h.t.* excuſatur à Canonis cenſura percutiens Clericum nuttientem comam, ſi eum talem ignorarit. Sic & qui nocte Clericum percurit, quia ignorat talem, extra cenſuram erit. Ubi aliqui diſtinguunt inter dantem operam rei licitæ, & illicitæ, verum, ut rectè advertit Navar. d.loco. absque textu, & ratione idonea. Nam licet percuſſio poſſit eſſe iniuſta, ſi tamen quoad circumſtantiam perſonæ procedat ex tali ignorantia, quæ excuſet à malitia violati Canonis, non incurritur cenſura, quæ tantum incutitur, poſita violatione Canonis.

Hinc patet ſolutio quæſtionis, An percu- 68
tere ſe exiſtimans Titium laicum, percutiat N. Clericum, incurrat cenſuram? R. Negative, quia ignorantia perſonæ ademit malitiã contra Canonem; dummodo ignorantia ſive error

erior circa perſonam nequeat imputari ipſius culpæ aut temeritati, quia ea faceret non excuſari eum à malitia & contumacia contra præceptum Eccleſiæ. Ubi exceptionem ponit Covar. *ad c. Alma p. 1. §. 10. n. 15.* niſi percutiens tali ſit animo adfectus, quòd, ſi Clericum ſciret, nihilominus occideret. Verum exceptio iſta non neceſſaria, quia pravus ille adfectus non influit in actum, ut illo non obſtante, percuſſio procedat ex probabili ignorantia, ideoque excuſet. Suarez *d. ſect. 1. n. 52.* Sanch. *de matrim. lib. 9. diſp. 32. n. 23.*

69 Quid è contra ſi exiſtimet ſe percutere Clericum, qui laicus eſt? Reſpondendum. Et hos in caſu negativo nam licet percuſſor animo & intentione peccaverit, tamen re ipſa non percuſſit Clericum: ut intentio iſta & malitia ſit tantum interna, quæ non ſufficit ad cenſuram, niſi conſumetur in illa ſpecie, quæ neceſſaria ad cenſuram. Quo facit, quod non inchoata percuſſio faciat obnoxium cenſuræ, ſed conſummata, ex regula, quod delicta non puniantur niſi perfecta. Unde dirigens telum in Clericum voluntariè, ſi erret, & non attingat, non poteſt dici notatus cenſura, cum non percuſſerit, quia intentioni non eſt impoſita pœna iſta, ſed facto ipſi. Covar. *d. d.* Suar. *num. 53.*

70 Quid ſi P. Clericum percutere volens, manu errante adſtantem M. Clericum percutiat? R. Talem omnino incurrere cenſuram Canonis, quia ignorantia ſive error eiuſmodi neque intentionem neque actionem excuſat, & nullo modo eſt involuntaria Covarr. *d. n. 15. verſ. Octavo Gl. in d. c. ſi verò 4. Vigorarvit h. t.* licet Clerici ejus, qui percuſſus ut talis, ſit involuntaria, quæ tamen non excuſat, *arg. l. cum qui 28. §. ſi injuria* D. *de jurejur.* Poſſet tamen videri hoc non obtinere, quando eſt adhibita diligentia ſufficiens, ne alius percuteretur; nam illa faceret percuſſionem alterius non caſualem & involuntariam, minimè ſufficientem ad cenſuram; argumento ejus, quod dictum ſup. *d. tit. de homic. n. 67.* volentem occidere feram ſi occidat hominem, non eſſe irregularem, ſi ſufficienter caverit. Vid. Suarez *d. ſect. 1. in fine.*

7 Excuſat etiam percuſſio ex ſubito motu, defectus quippe deliberationis facit deficere intentionem. Defectus quoque rationis facit pueros invicem percutiens non ſuiſſe Canoni. Abbas *in c. 1. h. t.* Dabit & caſus excuſationem: quo modo apparitor vel alius ſubmovens plebem, aut irruentem arcens percutiendo, ſi percutiat forte Clericum, erit immunis. Sunt etiam immunes qui percutiunt eos, qui privilegio Canonis ſunt nudati, ut quia bigami, enormibus ſe immiſcentes, tonſuram & veſtem Clericalem non deferentes, & alii, de quibus partim ſupra, partim ex Navarr. *d. c. 27 nu. 88. & ſeqq.* colligendi.

Unum addendum, An committens crimen 72
quod falſo exiſtimat prohibitum ſub cenſura, eam incurrat? Reſpondendum. Poſſe ita videri, ex eo, quod erronea conſcientia reddat obnoxium. Contra tamen dicendum, cum ad cenſuram non ſufficiet nuda intentio aut conſcientia, ſed requiratur actus, ſecundum jam dicta. Unde licet peccet contra conſcientiam, ſe ingerendo communioni aliorum, non eſt tamen excommunicatus: unde & rectè Gloſſ. habet in *d. c. 4. h. t.* teneri talem propter conſcientiam, donec certus efficiatur. Non obſtat argumentum allatum, nam peccatum quidem incurri facit conſcientia erronea, non etiam cenſuram inducit, quæ inquirit verum actum, habeatem malitiam contra Canonem.

Poſita juſta excommunicatione & valida, 73
varii eam ſequuntur effectus: quem in primis excommunicatio minor habet, quod privet directè uſu & participatione paſſiva Sacramentorum, *cap. pen. h. t. cap. Anobii 2. ſup. de except. & c. fin. ſup. De Clerico excom. miniſtr.* ubi dicitur graviter peccare celebrans minori excommunicatione ligatus, quamvis Sacramentum tenet. Dicitur etiam ibi, non ſine peccato aliis conferre Sacramenta. Hinc patet, excommunicatum frui ſuffragiis Eccleſiæ, & communione fidelium non eſſe privatum. Vid. Covar. *ad c. Alma p. 1. §. 8.* Suar. *Diſp. 4. ſect. 2.* Alter effectus eſt, quod licet eligere poſſit, reddatur tamen inhabilis ut eligatur ad dignitatem aut beneficium, *d. c. fin.* An autem electio ſit irrita, an verò irritanda, colligendum ex iis, quæ dicta ſup. *De elect. n. 30.* & quæ tradit Suar. *d. ſect. 2. n. 3. & ſeq.* Videtur hæc cenſura uno in caſu incurri de jure, videlicet propter participationem indebitam cum excommunicato majori, *c. ſtatuimus tod. in 6.* Ab homi-

Digitized by Google

homine ut feratur, requiritur jurisdictio & causa, præmissa monitio, ut dictum supra de excommunicatione majori.

74 Effectus majoris excommunicationis sunt plures. I. Privatio participationis activæ & passivæ Sacramentorum. Unde taliter adfectus Missam non celebrat, Ordines non recipit, quamvis consecretur, & Ordinis collatio teneat *c. Latores & c. fin. sup.* De *Cler. excomm. ministr. c. cum illorum* 32 *h. t.* nec ab eo licitè administrantur Sacramenta, quamvis collata teneant ut dictum sup. *de ordinatis ab Epis. qui renunt. Episcopatus*; non sine gravi peccato, non tantum administrantis, qui irregularitatem incurrit, verum & percipientium, propter communicationem; nisi eos excuset vel necessitas, quæ cessare facit contemptum, aut etiam probabilis ignorantia censuræ.

75 Q. An & sine peccato administret excommunicatus? R. Inculpabilem ignorantiam excommunicationis ponere extra culpam, ut sæpius alias dictum. Idem de necessitate dicendum, quam metus justus causat; ad exterquendum ab eo administrationem Sacramenti, nisi sequatur scandalum vel injuria religionis, secundum dicta sup. *De his quæ vi &c.* Et hoc quoad Sacramentum Altaris & Ordinis, quæ etiam ab excommunicato conferuntur.

76 Dubium autem est, An idem procedat quoad Sacramentum Pœnitentiæ. R. Dubitandi causam in eo esse, quod illud requirat jurisdictionem, quâ caret excommunicatus. Dicendum tamen, eo non obstante, licitè ab existente in articulo mortis peti ab excommunicato sibi conferri Sacramentum pœnitentiæ, & hunc illud licitè conferre, cum nec desit jurisdictio absolvendi in articulo mortis (quæ etiam adest eo casu Sacerdotibus, quibus non est data licentia absolvendi) & sufficiens necessitas ab obligatione Ecclesiastica excusat. Et patet idipsum ex Trid. *sess.* 14. *c.* 8. quod habet, nullam esse reservationem in articulo mortis, nesiâ occasione quis peteat, *atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibuscunq; peccatis & censuris absolvere posse.* Quæ absolutio quin tum temporis maximè sit necessaria nemini dubium. Oportet autem instet mortis articulus, nec alius adsit Sacerdos non excommunicatus nam alias ministerium excommunicati non necessarium, nec pœnitens est in necessitate suscipiendi Sacramentum ab excommunicato Navarr. *in Summa c.* 22. *n.* 4. *d. c.* 27. *n.* 272. Suar. *disp.* 11 *sect.* 1. *n.* 7. & 8. Idem procedit in hæretico, ut ab eo susceptum Sacramentum teneat, & licitè suscipiatur in extrema necessitate, cum nec ille isto casu jurisdictione careat, & necessitas faciat licitum quod alias illicitum. Suarez *d. l.* 14. & *seqq.* Citra necessitatem recipiens ab excommunicato Sacramenta, & ea conferens, peccat mortaliter propter transgressionem præcepti Ecclesiastici justi & obligantis in conscientia sub tali peccato in materia gravi, qualis est hæc.

II. Privatio orationum & suffragiorum 77
Ecclesiæ; cum Ecclesiæ sit ea potestas ut colligere est ex dictis sup. in *princ. h. t.* & voluntas ut patet ex variis textibus *can. audi* 21. *q.* 3. ubi dicitur tradi diabolo, secundum Apostolum 1. *ad Tim.* 1. & Satanæ, juxta textum in *can. Omnis* 11. *q.* 3. aliaque loca. Quod tamen non accipiendum de excommunicato vere contrito procurante pro viribus absolutionem, cum talis coram Deo sit absolutus: uti nec accipiendum de excommunicato injustè, licet validè in foro exteriori; quamvis tali ante absolutionem participatio Sacramentorum non sit concessa. Navar. *d. c.* 27. *nn.* 18. Vid. Suarez *disp.* 9. *sect.* 3. Avila *p.* 2. *c.* 6. *disput.* 4. *dub.* 2.

Dubitari contingit, An excommunicato 78
tolerato prosint suffragia? R. Dubitandi rationem oriri ex nova Constitutione Martini V. *Extravag. Ad vitanda*, qua statuitur non esse vitandos excommunicatos nisi nominatim declaratos, aut notorios Clericorum percussores: ut eum non teneantur ministri eos excludere à communibus orationibus & suffragiis, videantur & ea istis prodesse. Unde Navar. *d. c.* 27. *n.* 36. *vers. Ad secundum* publicè pro iis orari, nec sepulturam denegari posse vult. Verum ut ante illam Constitutionem pro iis orari non poterat, nec sepulturam Ecclesiasticam merebantur, ita nec post eam, cum nihil adjumenti per istam novam Constitutionem aut favoris accesserit excommunicatis, per quam Pont. tantùm voluit consulere timoratis conscientiis, ad quas ratio spectat, ut orationes prosint excommunica-

tis. Denique exprimit in illa Ponr. ſe non intendere in aliquo excommunicatos relevare, aut iis quomodolibet ſuffragari. Vid. Suarez *Diſp 9 ſect 2 n.16 & ſeqq.* Ad ſepulturã quod attinet, dictum ſup. *De ſepult. num.* 9 Hæc ita de publica oratione: nam privatim pro iis orare licitum eſt & pium. Eſt enim hoc non tam communicare cum iis, quod prohibitum vi cenſuræ, quam opus miſericordiæ aut eleemoſynæ ex bonis propriis præſtare, quod non eſt prohibitum. Quod & licitum in Miſſa Sacerdoti, tamquam privatæ perſonæ, dummodo excommunicatos non exprimat. Navar. *in Summa d. c 27.n 36 & de orat. c.19.n.67. & ſeqq.* Covarr. *in c. Alma 9.1. §. 6 n.4.* Suar. *d. diſp 9. ſect. 5. n. 3 & ſeqq.*

79 III. Privatio divinorum officiorum, & rerum ſacrarum. Unde Sacrificio Miſſæ intereſſe prohibentur, & coram iis Miſſa celebrari non poteſt. Celebrans autem coram illis graviter peccat; qualis irregularitatem quidem non incurrit, *c. is qui 18. eod. in 6.* interdicti tamen cenſura lata in eos, qui excommunicatos ad divini officii publicè admittunt; *c. Epiſcoporum de privil. in 6.* Hinc Sacerdos Miſſam necdum inchoatam omittet, ſi advertat excommunicatum præſentem, donec abierit, inchoatam autem ſuperveniente excommunicato, ſiſtet. Qui moncudus eſt, excedat, imò nolens expelli poteſt, etiam Sacerdos, violenter citra ullam cenſuram, *c. veniens 16. h.t* Quod ſi exire nolit, & expelli non poſſit, ſi necdum perventum ad Canonem, ſiſtere debet Sacerdos potiùs, quàm coram excommunicato Miſſam peragere, *Clem. 2. h. t.* Canone verò inchoato, Miſſa peragenda eſt uſque ad ſpecierum ſumptionem, non ultra. Aliqui tamen volunt, non alias eſſe Miſſam peragendam, quam ſi conſecratio ſit inchoata, propterea quod tum demum inchoetur Miſſa quoad ſubſtantiam, Innoc. in *c nuper 29. h t.* Non etiam aliis cum excommunicatis Miſſa eſt audienda, cum ea res ſapiat quamdam ſpeciem communicationis, & ſit quædam exterior ſignificatio mutuæ unionis ac conjunctionis in eodem corpore, Navarr. *d. c.27. n.* 19 Suarez *diſp. 12. ſect.1. n* 15. & 16.

Prohibentur etiam intereſſe Horarum Canonicarum recitationi, quæ fit publicè in Eccleſia, item Proceſſioni, ad quam populus, fidelis concurrit: publicæ item orationi, benedictioni, aliiſque cæremoniis Eccleſiæ, quia & hæc res ſapit quamdam communicationem. Concioni tamen intereſſe excommunicatus non prohibetur, imò expreſsè permiſſum, *c. Reſponſo 43. h. t.* & generaliter *in can. Epiſcopus 67. Diſt. 1. de conſecrat.* dicitur, nullum eſſe prohibendum ingredi Eccleſiam & audire verbum Dei. Cuius ratio eſt, quòd Concio ordinetur ad effectum & converſionem hominis. Suarez *d. diſp. 12. ſect. 2. n 3.* Quod non poteſt tali ad audiendam lectionem, licet Theologicam, quia de ea non expreſſum, neque eadem ſubeſt ratio, ut excommunicatus iſti muneri, docendo aut audiendo, ſe immiſcere nequeat. Suar. *d. ſect 2. n. 5.* Ab Horarũ recitatione, ad quam vel ratione Ordinis, aut beneficii tenetur, cum liberum non eſſe dictũ ſup. *De celebrat. Miſſ. n.* 13. & tradit Suar. *d. ſect. 2. n.* 14.

Ad ſepulturam quoque Eccleſiaſticam non eſſe admittendum, non tantum denuntiatum & non toleratum, verum neque toleratum, dictum eſt *de ſepult. n.* 9. Non obſtante novâ Conſtitutione Martini V. *Ad evitanda in Con. Conſtant.* nam ea, ut jam ante dictũ, in nullo relevat excommunicatos. Sepeliens excommunicatum in loco ſacro excommunicatione minorem incurrit, propter excommunicationem, quam facit ſepeliendo, cui pœna iſta generalis eſt impoſita. Quæ & aucta *Clem. 1. de ſepult.* per quam major excommunicatio eſt inflicta ipſo jure ſepelienti excommunicatum in loco ſacro. Qualis non abſolvendus, niſi prius ad arbitrium diœceſani Epiſcopi illis, quibus per id injuria irrogata, exhibuerit competentem ſatisfactionem. Loquitur autem *d. Clem.* de iis, qui per quamdam temeritatem in locis ſacris ſepeliunt excommunicatos: ut abiſta nova pœna excuſentur, qui per ignorantiam, licet incuſabilem, ſepeliunt, nam & ea removet temeritatem. Quæ pœna non videtur tangere proſequentes funus, cum rextus tantum loquatur de ſepeliente, &, cum ſit pœnalis, debeat reſtringi. Navar *d c 27. nu. 137.* Suar. *d. diſp. 12. ſect. 4. n. 8. ſeq* Procedet iſta pœna, etiam ſi contritus ſit mortuus, donec abſolutio ei indulgeatur, quam etiam mortuo indulgeri poſſe dicetur inferius. Ut autem ſepultura Eccleſiaſtica privatur talis, ita & omni

Digitized by Google

omni honore Eccleſiaſtico, qui ad ſepulturam ordinatur, cum indecẽs ſit, ad locum profanum, & ſepulturam cum beſtiis communem funebri pompa corpus deferri. Prohibentur & Clerici oblationes ſeu eleemoſynas pro excommunicato accipere, quia nullum Eccleſiaſticum obſequium iis impendendum. De pompa funebri quod dictum, non tantum obtinet in Clericis, ſed & laicis. Nam licet illa magis ſit ſolatio vivis, quam ſubſidio mortuis: *can. anime* XIII. *q.* 2. in pœnam tamen excommunicati nec hanc vult adhiberi Eccleſia, eo quod contineat aliquam communicationem cum excommunicato. Verum ea res Clericis eſt gravior quam laicis, quamvis eis nullibi legatur impoſita ea de cauſa irregularitas. Suarez *d. ſect. 4. in fine.*

80 IV. Inhabilitas ad Eccleſiaſtica beneficia obtinenda, *c. Poſtulaſtis ſup. de Clerico excom. miniſtr.* ubi etiam ſcienter tali conferens ſuſpenditur à collatione, ſaltem de jure veteri. Hinc conſequitur excommunicatum taliter adeptum beneficium retinere non poſſe, quia canonicè id non ſit conſecutus. Ratio eſt, quod ſit ſuſpenſus ab omni officio Eccleſiaſtico, cujus nomine datur beneficium. Navarr. *in Summa c.* 27. *num.* 21. *& c. Si quando ſup. de reſcr. except.* 9. Covarr. *in c. Alma p.* 1. §. 7. Suar. *Diſp.* 13. *ſect.* 1. *n.* 2. Idem juris quoad officia & dignitates, quæ ſub nomine privationis ſive inhabilitatis ad beneficia continentur cum qui incapax eſt beneficiorum inferiorum quidni & ſuperiorum? Ubi non diſtinguitur inter titulos an ſcilicet habeatur per collationem, an per electionem, præſentationem, nominationem, quia de modo adquirendi quæri non debet, poſtquam ceſſet finis. Hinc & reſignatio beneficii excommunicato facta nulla eſt, uti & permutatio, quia utrimque quæritur jus novum ad beneficium. Hinc & nulla eſt interpretatio beneficii *c.* 1. *de reſcr. in* 6. ubi univerſaliter reſcriptum ab excommunicato impetratum dicitur non valere exceptis certis caſibus. Ratio eſt, quia cum ſit inhabilis ad obtinendum beneficium, erit & inhabilis ad impetrandum, ad quid enim ſervirent media, ſi finis deſit? Erit & invalida collatio à Pont. motu proprio facta, ſi ignoraverit excommunicationem, neque enim poteſt videri diſpenſaſſe, quamvis ſcienter alicui excommunicato conferens diſpenſare ſit dicendus.

Ubi poſſet dubitari, An occulto excommunicato poſſit conferri beneficium? Reſp. Non poſſe, propterea quod ex ſe ſit inhabilis ad obtinenda beneficia. Ut nihil faciat, quod ſit occultus, quia id non minuit impedimentum *d. c. Poſtulaſtis ſup. de Cler. excom. miniſtr.* ut collatum beneficium ab eo non rectè retineatur propter Canonicum defectum, qui facit non eſſe ejus beneficium, & collationem ponit omninò irritam. Ubi nihil faciet ignorantia aut conferentis, aut ejus, cui collatio facta, quia nec illa minuit qualitatem excommunicati, quem ſatis eſt verè eſſe excommunicatum. Et licet ignorantia à nova culpa excuſet, non tamen dat valorem actui aliàs invalido, neque impedit effectum provenientẽ ex priori cenſura egitimè impoſita, quæ eſt quaſi pœna peccati, pro quo inflicta, à qua non excuſat ignorantia. Covarr. *ad d. cap. Alma p.* 1. §. 7. *n.* 3. Suar. *d. ſect.* 1. *n.* 3. 81

82 Q. II. An non vitandus, ſecundum *Extrav. ad evitanda*, acceptare poſſit beneficium? R. Etiam talem comprehendi ſub regula inhabilitatis, eique nulliter conferri beneficium, & nulliter acceptari ab eo, propter inhabilitatem. Quæ non minuitur ex eo, quòd ſit tolleratus; hoc enim non in ejus ſublevamen, ſed tinioratorum conſcientiam. Deinde excommunicati ſunt indigni; electio autem indigni eſt irrita. Nec facit *d. Extrav.* nam, ut ibi exprimitur, non relevatur per eam excommunicatus, relevaretur autem, ſi collationẽ acceptare poſſet. Unde nec ex parte conferentis eſt actio valida, propter repugnantiam, quæ aliàs oriretur. Repugnat enim, actionem ex parte conferentis eſſe validam, & verſari circa objectum incapax cum ex conditionibus neceſſariis ad valorem actus ſit habilitas ſubjecti. Suarez *d. ſect.* 1. *n.* 25. *& ſeqq. & n.* 29.

Q. III. An ante excommunicationem collatum beneficium rectè acceptetur tempore excommunicationis? R. Communiter receptum eſſe, collatum beneficium ante excommunicationẽ poſt eam acceptari validè poſſe, quod per collationem tempore habili ſit quæſitum jus ad rem, acceptatio autem tantum ad factum pertineat, & contineat declarationem voluntatis, quæ nihil mali continet, neque 83

Digitized by Google

impeditur per inhabilitatem subsequentem jus jam adquisitum per collationem. Covarr. *d § 7. n. 4* Verum, re bene perspecta, videtur ista ratio minus efficax, nec acceptatio quid operatis proptereà quod per eam videatur jus novum quæri, cum collatio nihil juris tribuerit ante acceptationem, *cap. si tibi absenti de præben. in 6.* ubi absenti facta collatio, etsi faciat Episcopum mutare non posse, illi tamen, cui facta est, jus non adquiritur in beneficium, donec consentiat, ratamque habeat collationem. Ut per acceptationem jus adquirere sit dicendus, & quidem inutiliter hoc in casu, propter supervenientem inhabilitatem, quæ impedit quid de novo adquiri; etsi non tollat jam quæsitum, quod secuta absolutione, tamquam sublato impedimento, recte consummabitur. Vid. Navarr. *in d. c. si quando de rescript. Excepto. 10. num. 13.* Covarr. *3. Var. c. 16. n. 3. & 4.* Suar. *d sect. 1. n. 15 & seqq.* Et hæc ita, quando quis vere est excommunicatus.

84 Quid si non sit vere excommunicatus, sed existimetur tantum talis. R. Etiamsi publicè existimetur quis excommunicatus, non tamen ideo effici inhabilem; quia inhabilitas est effectus censuræ, qua verè non posita tamquam causa, non potest etiam poni eius effectus. Quod non tantum procedit, si existimatio ex rumore publico ortum habuerit, verum & si ex actu juridico: veluti per sententiam declaratoriam, per quam declaretur secundum allegata & probata criminis talis reus, quod habet adiunctam censuram, quia per talem sententiam non tam infertur censura, quam supponitur & declaratur, ideoque si in re non subsit, nec per sententiam poni potest, quæ se refert ad rem: ut postea veritas apparens faciat collationem post declarationem criminis tam haberi. Ita ferè Suarez *d. sect. 1. n. 32.*

85 Quæri etiam posset, An excommunicatio privet beneficio jam obtento? R. Hoc nullo jure caveri, & contrarium potius insinuari in *c. pastoralis § verum sup. De appellat.* ubi excommunicato dicuntur proventus subtrahi. Ut dicendum sit jus ad beneficium esse salvũ? subtractio enim fructuum est quædam privatio præsupponens habitum: & deinde inclusio
86 unius est exclusio alterius.

Unde quæritur, An fructibus saltem privet ipso jure. Respondendum. Id rectè dici, ex communi sententia, quam defendit Abbas in *d. § verum in V. Proventus Ecclesiastici merito subtrahuntur illi, cui Ecclesia communio denegatur.* Ratio dari potest, quia beneficium datur propter officium, ut hoc cessante, propter excommunicationem, etiã illud cessare debeat, saltem in effectu. Dubia tamen hæc sententia videtur ex eo, quod in *d. § verum* non habeatur verbum, *subtrahantur*, denotans privationem inducendam per sententiam. Verum dubium cessare facit ipse textus, in quo Pont. subtractionem fructuum compatat cum privatione communis Ecclesiæ, quæ ipso jure inducitur, ut idem sit dicendum de illa. Præterea per interpositam appellationem non suspenditur privatio fructuum, *d. § verum* Quod fieret, si talis privatio requireret sententiam, cum per appellationem omnia maneant in eodem statu Abbas *& alii Doct. in d. § verum.* Covarr. *3. Var. c. 13. n. 8 vers. duodecimo* Suar. *d. disp. 13. sect. 2. n. 1. & seq* Avila *p. 2. c. 6. disp. 6. dub. 1.*

87 Hinc alia movetur quæstio, An reus tenetur se fructibus privare, cosque restituere. R. Sive sententia sit hominis, sive juris, hoc ipso privatum esse omni commodo beneficii: ut non sit ratio, quæ faciat eum fructibus uti posse, & ab eorum restitutione excuset, cum jam incipiant esse alieni, eorumque iniusta retentio. Obstare videtur *c. cum secundum de hæret. in 6.* in quo non tenetur hæreticus se spoliare bonis, sed satis est, patiatur eorum ablationem, uti & dictum sup. *de pœnis n. 23.* Sed dicendum, cap. isto agi de privatione bonorũ propriorum, quorum licet dominio quis privetur, commisso crimine, ex benignitate tamen & moderatione eiusdem legis remanet penes reum possessio, qua se privare non cogitur, uti nec usu rerum, sed satis est patiatur cas sibi auferri. In nostro autem casu reus non habuit dominium ante excommunicationem, sed tantum spes ei erat illos consequendi, si modo fuerit habilis. Non est autem talis per excommunicationem, quæ facit eum recipere & retinere alienum, cum obligatione restituendi etiam consumptos; quia consumptio non facit proprios, neque liberat. Suar. *d sect. 2. n 7. & seqq.*

88 Unde ulterius quæri posset, An non saltem in

Digitized by Google

in necessitate constituto licebat eos consumere in vicem alimentorum? R. Licere idipsum, secundum aliquos, ex eo, quod fructus isti in necessitatem egentium sint expendendi, ut saltem ut indigus possit ex iis se alere excommunicatus. Quò facit, quod necessitas extrema faciat omnia communicari, ut dictum sup. *De furtis n.* 16. Verum ut ista sententia possit procedere, cessante contumacia peccati ut quia resipiscat petens absolutionem, non tamen ei durante. Nam eum contumacia ista sit voluntaria, non meretur, ut ei subveniatur, & propter indigentiam concedatur usurpare alienum, Navarr. *c.* 25. *nn.* 124. Covar. *d. vers. duodecimo*, Suarez. *d loco n.* 12. *& seq.*

Et hoc ita, sive excommunicatus sit notorius, sive occultus; sive denuntiatus, sive non denuntiatus: nam in nullo relevat. *d. Extrav. ad evitanda* ipsos excommunicatos. Sit tamen verè & non in existimatione excommunicatus, nam si nulla sit excommunicatio, non producet ullum effectum privationis aut suspensionis fructuum. Quòd si valida quidem fuerit exterius, secundum allegata & probata, in re tamen injusta, quia innocens est persona, interim quidem, dum non revocatur sententia aut absolutio, fructus suos non facit: post autem non tantùm suos fructus percipiet, verum & amissos recuperabit, ut injustè ablatos. Quod si alteri in stipendium ministerii & officii cessarint, ut alicubi in quotidianis sit distributionibus, in quibus absentium partes accrescunt præsentibus, non repetendi ab illis, in quorum dominium tanquam stipendum cesserunt, sed ab iniustæ excommunicationis auctore, *cap. Sacro* 48. *cumque hoc sit.* Quod si distributiones applicandæ veniant alicui pio loco, antequam applicatæ fuerint, secuta absolutione aut revocatione sententiæ injustæ, reddendæ proprio domino, quia necdum loco isti jus quæsitum. Si verò applicatæ fuerint, damnum itidem resarciendum per auctorem iniustæ sententiæ, juxta *d. §. Cumque*, Suarez *ubi sup. num.* 23. *& 24.*

V. Privatio jurisdictionis Ecclesiæ fori externi. Hinc non potuerit excommunicatus alium excommunicare, ut nec alium actum jurisdictionis exercere, propter defectum jurisdictionis, *can. audivimus XXIV. q.* 1. Qui effectus non tantum habebit locum in ipso Prælato, sed & derivatur ad eius Vicarium, *cap.* 1. *de off. Vicarii in* 6. qui non potest habere quid jurisdictionis, quam non habet ipse principalis, quem refert. Jurisdictio tamen delegata ante excommunicationem delegantis non suppenditur, sires non sit integra, ut dictum sup. *De off. deleg. num.* 31. Ab excommunicato delegationem jurisdictionis nullam esse certum est, quia delegatio ista spectat ad usum jurisdictionis, qua caret. Hinc etiam concessio indulgentiarum nulliter fit ab excommunicato, quia ad jurisdictionem pertinet, cujus usu privatur. Non confert etiam valdè beneficium, *cap.* 1. *ne sede vacante & c. in* 6. non tantum quia ad jurisdictionem spectat, sed & quia privatus beneficii fructibus, quibus adnumeratur collatio beneficii. Non valide eligit aut eligitur, ut dictum sup. *De electi. n.* 8. *& seqq. num.* 27. *& seqq.* Nec etiam præsentat vi juris patronatus, quatenus præsentatio fit à Clerico; nam à laico excommunicato facta videtur actus privatus, qualis tenet, ut mox dicetur, quamvis in Episcopi fit arbitrio eam non acceptare, sed repudiare, vel solo nomine excommunicationis, ut dictum sup. *De jure patron. nu.* 49. & tractat latè Suarez *Disp.* 14. *sect.* 2. *n.* 21. *& seqq.* Quantum ad receptionem alicuius ad possessionem, quatenus est meri facti, non est irrita facta ab excommunicato, cum absque jurisdictione tamquà à privato fiat, cuius actus valent, ut mox dicetur. Quod si in isto negotio actus aliquis jurisdictionis exerceatur, irritus erit, cum tali nulla sit jurisdictio, Abbas in *c. veritatis n.* 42. *sup. de dolo & contum.* Possessionem tamen ipse non capit, quia foret frustranea, cum omni usu sui beneficii & fructibus omnibus sit privatus. Deinde concernit illa ejus favorem, quem nullum meretur. Suarez *d. loco num.* 34.

Quid in resignatione beneficii? Resp. Si pura & libera sit, illam rectè fieri ab excommunicato, cum tantum contineat actum privatum puræ renuntiationis; in gratiam autem alterius validè non resignare. Covarr. *in cap. Alma p.* 1. *§.* 7. *n.* 9. *vers. quid autem.* Ratio diversitatis est, quod priori casu renuntians nullo modo concurrat in novam collationem, sed solum se spoliet. Quod licet etiam excom-

Nunc 3 muni-

municato, quia ad merum factum pertinet, nec est ullus alicuius potestatis spiritualis, vel juris, sed propriæ voluntatis. Posteriori verò concurrit ad collationem beneficii renuntians, designando personam, cui provisum vult, atque ita participat rationem præsentationis, quam ut facit invalidam excommunicatio, ita & facit hanc resignationem, Suarez *ibid. n.* 35. Quod olim procedebat etiam in excommunicato non vitando, hodie secus, ut patebit ex infra dicendis.

Q. An dicta indistinctè procedant in omni
91 excommunicato etiam occulto? R. Videri id posse quod effectus ciusmodi non causse-tur ab opinione aut notitia hominum, verū ab ipsa excommunicatione, quæ non minus excommunicatum occultè quam publicè, eumque non minus facit inhabilem. Contrariam tamen sententiam etiam stando in jure antiquo, communem esse & veram, scilicet non esse actus eius nullos, sed validos, ut probari posset argumento à contrario *ex c. ad probandum 24. sup. de sent & re iudic.* ubi vis fit in eo, quod publicè excommunicationis sententiam tulerit; ut, si non fuerit publicè excommunicatus, sententia teneat: quale argumentum bene procedit, præcipuè quando ponitur vis in conditione necessaria. Ratio huius est, quod licet verè careat jurisdictione, propter defectum, tamen donec propter illum occultum tolleratur in exercitio muneris publici, acta illius ex providentia & interpretatione Ecclesiæ teneant, propter commune bonum, Ecclesia jurisdictionem, qua talis est in habitu privatus, in tali usu seu actu publico supplente, & actualiter influente, ut, non obstante censura, valorem habeat, quia ita expedit communi bono, *arg. l. Barbarius* D. *de off. Prat.* Cov. *in d. c. Alma p.* 1. §. 11. *n.* 4. Suar. *d. Disp. 14. sect.* 1. *n.* 8. & 9.

92 Quid in notorio quidem, sed non denuntiatoi? R. In casu, quo notorius quidem & publicus, non tamen vitandus, secundum ius novum ante denuntiationem omnia ejus acta valere, ratione publici muneris, in quo toleratur. Nam cum talis non sit vitandus, subditi habent jus petendi actiones publici sui muneris: ut necesse sit illas valere, quia alias jus istud foret frustraneum & illusorium. Hinc Parochus excommunicatus, donec toleratur in suo munere, rectè confert Sacramentum pœnitentiæ, eadem publica utilitate id postulante. Similiter resignatio facta in favorē alterius ab excommunicato notorio, etsi olim, ut dictū, irrita fuerit, hodie tamē, si nō sit vidaudus, tenet nō minus in hoc actu, quā in cæteris negotiis, quia cū non sit vitandus, licita est cū illo communicatio, Suar. *d. sect.* 1. *n.* 13

VI. Privatio forensis communicationis.
Quomodo excommunicatus prohibetur age-
93 re judicem etiam in foro sæculari, nam & in eo exercet vim suam excommunicatio. Et ita habet communis opinio; quæ tamen per jura Canonica non ita aperte probatur, cum non faciant mentionem jurisdictionis sæcularis, sed spiritualis, & actuum judicii Ecclesiastici: ut possit videri, secus esse statuendum in sæculari, ne pœna extendatur. Non recedendum tamē a communi, in communi consensu fundata sufficienter, & possunt pro ea parte adferri loca quædam, ex quibus idipsum videtur satis colligi ut in *can. pen. & vlt. XV. q.* 6. ubi subjecti indistinctè liberantur à fidelitate debita ei, qui excommunicatus est, & à juramento præstito absolvuntur, & nemini serviant aut obediant prohibentur. Ut signū sit, & jurisdictionis usu esse privatum excommunicatum, quia hæc sunt correlativa, ut uno sublato & alterum tolli debeat. Facit ratio, quod excōmunicatum tamquā ethnicum habere jurisdictionem super membris Ecclesiæ non conveniat & quod jurisdictio ista nullum habeat usum, qui intrinsece non includat cōmunicationem per Canones prohibitam. Hinc sententiæ a tali latæ decreta, tamquē à non judice lata & sine jurisdictione, nulla erunt, ut & alius omnis actus à jurisdictione pendens, ut ferre leges, privilegia cōcedere, delegare, eligere judices, aliaqi similia. Vid. Suar. *disp.* 16. *sect.* 1.

In judicem quoque non rectè eligitur, ut colligere est ex *c. fin. sup. de Clerico excom. ministr.* cum nemo possit eligi ad exercitium muneris à quo per sacros Canones est prohibitus. Verum tamen non potest firmo fundamento sustineri, electionem ad munus temporale esse nullam, cum ea de re nihil sit dispositum, & in pœnalibus argumentum à simili non procedat: ut non rectè inferatur, Electio excommunicati ad dignitates Ecclesiasticas

Digitized by Google

ſticas eſt nulla, ergo & ad temporales. Plura Suar. *d. diſp.* 16 *ſect.* 1.

Agere in judicio excommunicatus non poteſt, nec ut actor admittendus, extra cauſam ſuæ excommunicationis, *c. decernimus eod. in* 6. Imò à judicio repellendus ſive Eccleſiaſtico ſive ſæcularis, etiam reo non opponente, *c.* 12 *ſup. de excepti.* Nec audiendas actor allegans injuriæ ſe excommunicatum, niſi probet, ad cautelam tamen abſolvendus, *c ſolet* 2. *eod. in* 6. Repellendi ſic etiam à reconventione; quia reconventio eſt loco actionis, cum reconvenire nihil aliud ſit, quàm mutuò vel viciſſim petere, *arg. c. 2. ſup. de mutuis petit.* atque ita prohibita, *c.* 5. *ſup. de excepti.* Exceptio tamen non eſt deneganda, *d. c.* 2. quæ ſpectat ad naturalem ſui defenſionem jure naturæ permiſſam. Hinc rectè opponit beneficium competentiæ, rectè etiam appellat, & judicè ſuſpecti arguit.

94 Dubitatum, An & compenſare poſſit? R. Negare id Bart. in *l. amplius n.* 9. *D. Rem ratam hab.* & Innoc. *in d. c. 9. in fine ſup. de excepti.* ex ratione, quod compenſatio videatur petere, *d. l. Amplius.* Ut compenſatio videatur magis ſpecies actionis excommunicato negatæ, quam defenſionis. Poſſet tamen contrarium non malè alicui probari, ex eo, quod exceptio ſolutionis ſit permiſſa excommunicato, ad quam ſpectat compenſatio, *l* 4. *C. de compenſat. & l. ſi debitor D. Quæ potiores in pign.* quæ ut traditur in *Inſtit. de action. §. in bona* actionem ipſo jure minuit. Nec obſtat *d. l. Amplius*, quia loquitur in caſu, quo is, qui petere non poteſt, vult compenſare, qualis in effectu petit. Hinc rectè excommunicatus actori objicit ſimilem excommunicationem aliamve quamcumque exceptionem, quæ jure ab agendo eum repellat, quia iſta non tam eſt accuſatio, vel reconventio, quàm potius ſui defenſio, *c Dilecti* 9. *& c* 11. *ſup. de excepti. Suar. d. diſp* 16. *ſect.* 3. *n.* 3.

Ab agendo itaque excommunicatus repellitur, ne quis cum detrimento animæ communicet cum excommunicato, & ut rubore ſuffuſus ad cor redeat. Et hoc, ſive per ſe agat, ſive per alium: tum quia per alium agens per ſe agere videtur moraliter, tum quia cum excommunicato non ſolum immediatè ſed & mediatè per alium, ut nuntium, literas communicare prohibemur. Nec tantum ab initio repellendus excommunicatus, ſed & quacumque litis parte, ſi ab initio ſit admiſſa repulſio, *d. c. exceptionem* 12. *ſup. de excepti.*

Quod ita procedere de jure antiquo certum eſt: videri poſſet de jure novo, inducto per *Extravag. ad evitanda*, non poſſe repelli notorium quidem, ſed non denuntiatum; & proinde tolerarium, eo quod hodie cum tali communicatio non ſit inhibita. Verum iſta Extravagans, etſi conſulatur ali s, qui citra periculum cum excommunicato communicant, non tamen ipſi excommunicato, qui alios vitare teneatur: & reo, etſi admittere actionem poſſit, licitum tamen eſt objicere exceptionem hanc, per eamque repellere actorem ab agendo, ſecundum jus antiquum hac in parte immutatum. 95

Ut autem actor à judicio ſit repellendus per reum, vel, illo omittente, per ipſum judicem, *d. c.* 12. ſi tamen omiſſa exceptione audiatur, valida erunt acta in tali judicio, *c. 1 de excepti. in* 6. ubi objectio excommunicationis poſtrem judicatam impedit quidem executionem, verum ſententia quæ præceſſit, non minus debitum robur dicitur obtenturæ. Vid. Suar. *d. ſect.* 3 *n.* 7.

Actorem itaque excommunicatio facit repelli, non reum, qui citatus rectè comparet, tum in ſui defenſionem, ut dictum, tum ne videatur de malitia ſua commodum reportare.

Q. An per ſe cogatur comparere? R. Poſſe per alium reſpondere, inſinuari per *c. Intelleximus 7. ſup. de judic.* in verbis. *Debet per alium in judicio reſpondere.* Quo modo rectè conſtituet procuratorem, qui hoc conſequitur cum alias fruſtranea foret conceſſio reſpondendi. Ubi ratione verbi, *Debet*, aliqui volunt, per ſe non poſſe comparere: ſed *Gloſſ in d. c.* 7. dicit repelli non poſſe per ſeipſum defendere ſe volentem, non tantum ſi neceſſitas urgeat, ut quia non invenit idoneum procuratorem, ſed & extra caſum neceſſitatis; cum in gravibus cauſis non ſit cogendus procuratorem conſtituere, *c* 2. *ſup. de procurat.* & reo permittatur per Canones ſe defendere. Ut verbum, *debet n. d. c.* 7. non tam denotet neceſſitatem, quam decentiam, ſecundum alia Juris loca. Suarez *d. diſp.* 16. *ſect.* 4. *num.* 4. *& ſeqq.* Avila *p.* 2. *c.* 6. *Diſput.* 7. *Dub.* 2. Quod ſi abſolutio- 96

Digitized by Google

nem conſequi poſſit, eam ante petendam eſſe à reo aliqui volunt, ſed hoc minus neceſſarium licet conveniens foret, cum Canones abſolutè & citra hunc ſcrupulum concedant reo ſui defenſionem quoad exceptiones proponendas, & alia defenſionem ſui ſpectantia, etiam appellationem quia & hæc ſui defenſionem ſpectat, *c. 5. ſup. de except.* Suarez *d. loco num.* 8. *& ſeq.*

Repellitur & à judicio teſtis excommunicatus, quia reſiſta continet aliquam communicationem, ut judicibus injungatur etiam parte taceute tales repellere, *c decernimus* 8. *h. t. in.* 6. niſi prius ad cautelam ſint abſoluti, *c. Veniens.* 58. *in fine ſup. de teſtib.* Excipitur cauſa fidei, in cuius favorem etiam excommunicati audiuntur contra hæreticos, eorumque fautores, *c. in fidei de hæret in* 6. Suarez *d. diſp.* 16. *ſect* 6. *n.* 1. *&* 2.

97 Rejiciendus eſt & advocatus, procurator, *d. c.* 8. *eod. in* 6. *& c.* 26. *ſup. de iudic.* quo generaliter prohibetur excommunicatus ſtare in judicio. Nec facit, quod procurator pro excommunicato poſſit comparere in judicio; non ideo ipſe aut excommunicatus, quia agit actum jure permiſſum; nec poteſt dici eſſe communicatio cum excommunicato. Suar. *d. loco ſect.* 7. *n.* 4. *& ſeqq.* Ut autem teſtis, advocatus, procurator excommunicati à judicio repellendi ſint, tamen acta ab iis non repulſis tenent, & ſententia ſecundum ea lata tenebit, mandabiturque executioni etiamſi poſtea patefacta fit excommunicatio, cum non amplius jam operentur ut tales. Ut non obſtet *c. 1. d. except. in* 6. quia loquitur de ipſo actore excommunicato, cujus excommunicatio poſt rem judicatam nota facta ſuſpendit executionem, quod operetur in exequendo, & ſic communicet cum aliis.

98 Quid dicendum de exercente munus tabellionis? Reſp. Nec hunc poſſe licitè munus ſuum exercere, propter prohibitionem generalem, ex vi excommunicationis, non communicandi cum aliis: tantum diſputari, An acta teneant. Et quidem occulti acta tenere, ſecundum ea, quæ dicta ſup. *eod. nu.* 91. publici vero, ſecundum aliquos, acta & inſtrumenta non tenere, ratione publici muneris, *arg. c. ad probandum* 24. *ſup. De ſent. & re judic. & per con. nullus* II. *q.* 3. ubi nullus anathematizatorum dicitur ſuſcipiendus, nec à quoquam credendum, quod ab iis dicitur aut conſcribitur. Verum *d. c.* 24. loquitur de judice, non de tabellione: *d. can. nullus* loquitur generaliter, non tantum de tabellione, ſed & de accuſatore, teſte, & aliis perſonis, tam extra, quàm in judicio; cum tamen nec accuſatio nec teſtimonium ſit ipſo jure nullum. Ut dicendum ſit, acta ejus prohiberi quidem, ſed non irritari, in foro tamen exteriori non eſſe admittenda, ſed rejicienda licet partes, ſcientes iſtam qualitatem. Notarii ejus nihilominus opera utentes, obligentur ſtare, ignorantes verò poſſint rejicere hujusmodi inſtrumentum, ſecundum jus antiquum: quamvis illo utentes non peccent, cum juxta jus novum communicare cum excommunicato non denuntiato, nec notorio Clerici percuſſore, ſit extra reatum. Plura hac de re vide apud Suarez *d. diſp.* 16. *ſect.* 5.

De tutore, adminiſtratore idem dicendum, 99
quod ſcilicet malè ſe immiſceant, & acta eorum rejici poſſint, rata tamen ſint. Non obſtante, quod poſſit eſſe publicum officium auctoritate: nam licet poſſint dici gerere officium publicum, non tamen niſi auctoritate tantum, non etiam utilitate ſimul, uti eſt Judicis, cuius ideo acta ſunt irrita tamquam publica. Vid. Suar. *d. l. ſect.* 8.

VII Privatio civilis ſive politicæ commu- 100
nicationis cum fidelibus, activæ & paſſivæ, exceptis caſibus jure expreſſis. Effectus huius varii ſunt hoc verſu contenti:

Os, Orare, Vale, Communio, Menſa negetur,

Per Os, intelliguntur amicitiæ & benevolentiæ ſigna, exhiberi ſolita per Oſculum, amplexum, ſermonem, quomodolibet ſive ſecreto ſive palam, ſive colloquendo, ſive loquendo, ſive aures præbendo tantum. Ubi etiam comprehenditur communicatio, quæ fit per litteras nuntium, nutum. Per verbum, *Orare*, denotatur ſpiritualis participatio in Sacramentis, in divinis officiis, & quibuslibet precibus in Eccleſia vel extra eam dici ſolitis, qua de re ante dictum. Per, *Vale*, venit omnis ſalutatio honorifica per reverentiæ & honoris exhibitionem, ſalutando, reſalutando verbis, ſecundum illud Joan. 1. *Neque ave ei dixeritis.*

Digitized by Google

101 An & adſtantes, aperiendo caput, aut ſimile ſignum exhibendo? Reſp. Eſſe, qui putent talia ſigna ſub verbo *Vale* non comprehendi, quia verbo non fiant, atque ideo communicationem talem non eſſe prohibitam, eo quod prohibitio iſta, quia pœnalis ſit reſtringenda. Quæ ſententia licet ad praxin accommodata videri poſſit, & habeat excuſationem in conſuetudine, per quam huic prohibitioni, quæ juris eſt humani, derogari poteſt, iniquore tamen juris non eſt vera; tum quia ſimpliciter jure prohibeatur omnis communicatio cum tali perſona; hujusmodi autem ſigna contineant communicationem: tum quia iſtiusmodi honoris exhibitio ſpectet ad actum obſervantiæ à Canone vetitum, ut non debitum tali. Nec eſt, quod quis dicat, licere exhibere ea ſigna ſine intentione præſtandi honoris, ſed ſolum ad vitandum ſcandalum & inurbanitatem, cum prohibeatur ſimpliciter honoris exhibitio. Ita Suar. *Diſp. 15. ſect. 1. nu. 3. & 4.*

Per verbum, *Communio*, ſi generaliter accipiatur, denotatur generatim omnis effectus excommunicationis. Hic autem videtur poſitum ſtrictè, ut comprehendat alias externæ communicationis rationes, in cooperando: Denique voce *Menſa* venit communicatio in comedendo ſimul, dormiendo in eodem lecto. Cohabitationis communicatio etſi verbo *Communionis* poſſit videri comprehenſa, non malè tamen ſub hoc verbo *Menſa* quis eam comprehendi dixerit.

Prohibitio hæc communicationis non tantum ligat non excommunicatos, ſed & ipſos excommunicatos, qui alios vitare tenentur, *cap. illud 5 ſup. de Cler. excomm. miniſtr.* Ubi reprehenditur excommunicatus, qui fidelium communioni ſe ingeſſit. Finis verò prohibitionis eſt, ut excommunicati, videntes ſe contemni, verecundiæ rubore ſuffuſi ad mentem redeant, & culpam agnoſcentes ſatisfaciant Eccleſiæ præcepto, & à contumacia deſiſtant, *cap. cum non ab homine 14. h tit.* Effectus eſt, quod tranſgreſſores minorem excommunicationem incurrant, etiamſi ſint exempti, *cap. Nulli 8 h t.* quorum privilegia huc ſe non extendunt: ut ne quidem Judici excommunicanti ſit licita communicatio. Excipitur ſolus Pont. qui non ligatur ſuis legibus *Gl. in d. c. 8.*

Dixi ſupra, Exceptis caſibus jure expreſſis, 102
quia ſunt caſus, quibus communicatio eſt extra pœnam, veluti, ſi fiat in ſalutem animæ excommunicati, ut converſus culpam agnoſcat; & veniam petat. Illa quoque excuſat, quam cauſſat neceſſitas corporalis, *cap. ſi verò 34. h t.* ſive excommunicati, ne fame aut morbo pereat; ſive etiam non excommunicati, ſi æger indigeat corporis curatione, ſi aliunde quàm ab excommunicati opera, haberi nequeat, *cap. inter 31 in fine h t.* Quomodo & eleemoſyna ab eo peti poteſt, eique dari, *can. quoniam multes 103. XI. q. 3.* * Ubi & uxor 103
dicitur poſſe manere cum marito excommunicato; eique communicare, non tantum quoad debitum conjugale, verum quoad omnia obſequia, prout exigit matrimonialis vinculum; quia à prohibita ſimpliciter participatione cum excommunicato excipitur generaliter & indiſtinctè uxor, *d. can quoniam.* Quo privilegio gaudebit & ſponſa de præſenti, quia venit nomine uxoris, imò uxor eſt, cum conſenſus, non copula nuptias faciat. In ſponſa de futuro verius eſt non obtinere Idem privilegium, tum quia uxoris appellatione non contineatur, *lib ſi qua § 1. D de ritu nupt.* tum quia ad nulla obſequia obligetur ſponſo, ut ne quidem cohabitare ei etiam non excommunicato permittatur per Trid. Seſſ. 24. c 1. *de reform. matrim.* Quæ licentia non eſt extendenda, ut liceat uxori communicare cum excommunicatis, qui vito excommunicato adſunt, quia ceſſat ratio, quæ eſt in vinculo matrimonii. Unde vito cœnante excommunicato, non licet uxori accumbere menſæ. Ceſſat quoque iſta licentia in crimine, cujus participationi non impunè ſe immiſcent, *d. cap inter 31. in fine h. t.* Ut & in caſu, quo ſub excommunicatione, in cauſa matrimonii, de cujus valore lis pendet, uſus matrimonii interdictus, quia communicatio redunderet in periculum animarum, imò eſſet communicare in crimine, *c. concubina 55. h t.* Divortio quoque ſeparatæ uxori non videtur licita communicatio cum marito, durante divortio quod ab obſequiis e-

Digitized by Google

jus sit libera. Non impedit tamen excommunicatio reconciliationem, quæ licitam facit communicationem, cum ad debita obsequia obliget conjuges.

104 Dubitatur, An & viro liceat communicare cum excommunicata uxore? Resp. Dubitandi causam sumi ex *d.can. Quoniam*, in quo sit tantum mentio uxoris communicantis impunè cum viro excommunicato. Ut ad virum trahi non debeat, cum in eo non sit eadem ratio; quia ideo videtur datum uxori, quod ejus non sit corrigere maritum, uti est mariti corrigere uxorem, cujus est caput. Verum idem dicendum est de marito cum vir & mulierint correlativa, utrum concessum non sit denegandum alteri, *l. fin. C. de indicta viduit. toll.* ut facit ratio concessionis, quæ consistit in mutuis obsequiis, & difficili separatione, propter fornicationis periculum: quæ rationes & in viro locum habent. Covarr. *in Alma p. 1. §. 1. n.* Navarr. *c. 27. num. 37.* Sanch. *de matrim. lib 9. disp. 14.* Suar. *Disp. 15. sect. 4. num. 13. & 14.*

105 Liberis quoque licitum est cum talibus parentibus manere, uti & servis, ancillis, tutricis, qui ante sententiæ prolationem ad familiare obsequium tenebantur, *d.can. Quoniam d. c. inter 31. & c. Si verò 34. h. t.* idque ratione juris ad obsequium, ad quod tenentur, quod que sine communione præstare nequeunt. Ut idem non sit concessum iis, qui postea ad obsequium excommunicato se obligant, cum eo communicando contra Canones; qui jure quidem quæsito eum non privant, quæri tamen de novo nolunt. Et hæc ita ad ea, quæ servitium exigunt & jus subjectionis. Non rectè hoc traxeris ad subditos Domino temporali excommunicato, qui omninò absoluti sunt à præstanda fidelitate Domino, *can nos Sanctorum XV. q. 6.* eo quod communicatio cum tali Domino non sit subditis tam necessaria ad vitam humanam, & quia talis non excommunicetur nisi ex atrocibus & gravibus criminibus. Plura Suar. *d. disp. 15. sect. 6.*

106 Exceptis itaque dictis personis & causis communicantes cum excommunicato, minori involvuntur excommunicatione. Aliquibus tamen casibus & majorem incurrunt, uti communicantes in divinis, vel in ipso crimine aut in contemptum clavium, aut contra speciale præceptum judicis, *c. significavit 18. c. nuper 29. & c. Concubina 55. h. t.* Navarr. *d. c. 27. n. 28.* propter graviorem materiam; nisi excuset ignorantia non tantum facti, sed & juris, ut mox dicetur. An justo metu cum aliquo communicare coactus excusetur, dictum est sup. *De his quæ vi &c.* 107

Excommunicationis itaque majoris effectus sunt, separare à communione fidelium, suffragiis ecclesiæ, usu jurisdictionis privare, inhabilem reddere ad beneficia obtinenda fructibus obtenta cum privatis, & alia de quibus supra. Quamvis actus privati teneant, ut ex dictis est colligere, cum nullibi irritentur, Covarr. *ad c. alma p. 1. §. 1 n. 9.* matrimonium ab excommunicato initum teneat, *c. 6 sup. de eo qui duxit quam poll.* Ordo collatus characterem imprimat, licet exercitium ejus sit suspensum, *c. cum illorum 32. §. si alterum h. t.* testamentum sit validum, *arg c fin. de pœnis in 6.* ubi excommunicatus propter eadem Cardinalis & hæresim specialiter prohibetur testari: ut alia de causa excommunicati testamentum teneat, fiunt enim regulam exceptio in non exceptis. Covarr. *de testam. p. 2. n. 55.* Clar. *§ Testamentum q. 24.*

Dicta de effectu excommunicationis obtinent de jure antiquo inexcommunicato etiam non denuntiato. Quod de jure novo in Conc. Constantiensi per Martinum V. restrictum est tantum ad eos, qui sunt denuntiati nominatim, aut notorii Clericorum persecutores. De posteriori tantum est quæstio, cum in *Extravag. Ad evitanda in d. Conc. Const.* non fiat mentio notorii persecutoris Clericorum, sed generaliter notorii excommunicati, qui talis est, ut nulla tergiversatione celari possit: ut non debeat restringi tantum ad notorium Clerici persecutionem, sed, uti verba citata à Navarr. *d. c. 27. num. 35.* sonant, general ter locum habere in quolibet excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sentit Navarr. *d. loco*, sed consuetudine postea restrictam esse *d. Extrav* ad persecutionem Clerici notoriam. Alii tamen *d. Extrav* aliter citant, pro his, *Aut si aliquem ita notoriè excommunicationis sententiam contraxerit incidisse*, legentes, *Salvo, si quem pro facris* 108

Digitized by Google

sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam à Canone adeò notoriè constit. incid. &c. Quam lectionem plerique sequuntur, tenentes non alios vi istius Extravag. excommunicatos hodie esse vitandos, quam denuntiatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista limitatio recepta, cum videamus passim Catholicos cum hæreticis publicè sine scrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret possibile. Vid. Navarr. *Conf.* 1. 9. 24. *Deconstit.* Gutierrez 1. *Quæst. can. c.* 2. Suar. *de Censur. Disp.* 9. *sect.* 2. *n.* 4. & 5.

109 Dubitatur autem, Quæ sit ratio restrictionis ad notorium Clerici percussorem? Resp. Specialitatem rationis poni posse tum in majori favore & securitate ecclesiasticarum personarum; tum quod percussio scandalum sæpè pariat & in ecclesia semper sit habita odiosa, & ex se communiter ita sit notorium, ut omnem dubitationem excludat. Ut non possit ista decisio extendi ad hæreticos, quorum factum etsi gravius quam percussio, tamen in locis ubi fides viget, rarissimum est, ut sint notorii. In locis verò, ubi fides non viget & numerus hæreticorum est copiosus, vix est ut evitari queant. Et ut non subsit ratio differentiæ, imò paritas aut major causa in hæresi, non tamen ea datur sufficiens argumentum extendendi prohibitionem legalem in uno casu expressam ad aliam. Uti nec, sublata prohibitione in uno casu vel materia, sub certis terminis, etiamsi in aliis appareat rationis paritas, non est tamen ea sufficiens ad extensionem, nisi accedat voluntas legislatoris. Ita fere Suar. *d. l. n.* 6.

110 De eo quoque dubitatum, An post sententiam specialem ab homine latam requiratur denuntiatio vel publicatio? Resp. Negare id aliquos, nixos *d Extrav. ad evitanda*, quæ solum excipit excommunicatos à jure vel ab homine, per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi talem à judice publicari vel denuntiari specialiter & expresse: ut videatur hunc effectum habere illa, quæ ab homine est specialiter promulgata. Pro qua parte facit, quod à lege antiqua non sit recedendum, nisi quatenus patet per novam mutata. Contraria tamen sententia est probabilior, scilicet etiam eo casu ad præ-

dictum effectum requiri denuntiationem. Cujus ratio est, tum quod consuetudo, quæ est optima legum interpres, *d. Extrav.* ita sit interpretata, tum quod conveniat fini ejusdem, quippe inducta ad evitanda scandala ac pericula, & succurrendum timoratis conscientiis. Quod contingit facilius, posita opinione potiori, quam priori, cum sæpè non ita sit notorium, sententiam excommunicationis esse latam, nisi & publicata sit. Nec discordat ista sententia à rigore & propietate verborum *d. Extrav.* quandoquidem primò excludat censuram latam per jus aut hominem, ac deinde subjungat de lata specialiter in certam personam, quam etiam vult publicari & denuntiari, ut effectum producat evitandi ligatum: qui ante illam publicationem sive denuntiationem non erit vitandus, ne quidem à Judice aut Parocho qui denuntiationem habet paratam. Nav. *ad can.* 1. §. *Laboret n.* 23. *de pœnit. dist.* 6. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 8.

Quid si censura publicetur contra certam 111
personam, sub conditione de futuro, an sufficiet illa ad effectum evitandi personam? R. Ejusmodi publicationem non simpliciter esse talem, aut denuntiationem censuram; cum sententia tantum sit conditionata, ut impleta conditione, denuò absolutè in personam sit publicanda aut denuntianda in particulari, expressa persona. Covarr. *ad c. Almaq* 1 §. 2. *n.* 8. Faciet autem censeri nominatim excommunicatum sententia declaratoria criminis commissi per certam personam, quæ nominatim exprimitur, si isti crimini certum & indubitatum sit annexam esse ipso jure excommunicationem. Covarr. *d. l. n.* 9. Suar. *d. sect.* 2. *n.* 10.

Quantum ad manifestum Clerici percus- 112
sorem, talem ponet evidentia facti, talis scilicet, quæ nulla tergiversatione possit celari, aut aliquo erroris suffragio excusari. Unde non erit satis, delictum posse probari per testes aut quod de eo sit publica fama, absque facti evidentia, quia dum in eo statu consistit, nondum potest dici crimen notorium, sed tantum probabile, *c. Tuanos & c. sin sup. de cohabit. Cler. & mul.* Unde in primis necessarium erit, ut percussio sit commissa coram multis testibus, ex quorum testimonio ita publica fiat, ut celari nullatenus valeat.

Digitized by Google

Ubi quæri posset, An qui viderunt percussionem, statim teneantur evitare? Resp. Si taliter sit commissa, ut nihilominus censeatur occulta, propter silentium testium, non teneri eos vitare, cum non sit manifesta, uti requirit *d. Extravag.* Quod si ita facta sit, ut moraliter statim sit divulganda, teneri eos evitare. Priori etiam casu, si non publicè, ne innotescat aliis, si rem privatim est vitandus illis, qui viderunt, postquam ira notoriè constiterit de percussione, ut celari non possit, secundum *d. extravag* qua de re plura Suarez *d. sect. 2. num.* 11. & 12.

De Suspensione.

113 SEcunda species Censuræ est Suspensio, quæ propriè sumpta est censura Ecclesiastica, qua minister Ecclesiæ impeditur functiones Ecclesiasticas exercere, aliave spiritualia potestate uti. Ex quibus patet, quatenus differat ab Excommunicatione, quæ separat ab Ecclesiastica communione fidelium; minor passiva, major etiam activa, suspensio verò tantum ad functiones Ecclesiasticas se extendit. Unde laicos non concernit, qui ex se sunt inhabiles ad ejusmodi functiones; quos etiam excommunicatio comprehendit, ut hæc operetur omne id, quod suspensio, & amplius. Differt & in eo, quod suspensio feratur & in personas singulares, & in communitatem, ut talis est, excommunicatio verò non nisi in personas singulares.

114 Est autem duplex, alia ab officio, alia à beneficio. Addunt aliqui tertiam speciem, ab officio scilicet & beneficio simul, verum ea non videtur continere censuræ speciem per modum unius, sed duarum, unde supervacua, *c. 2. de off. deleg. in* 6. Simpliciter lata, & de officio & de beneficio videtur accipienda, cum non sit major ratio, de uno accipiatur, quàm de alio, & generaliter posita ita accipienda sint. Et quamvis aliqui negent in jure ferri simpliciter hanc censuram, sive explicatione ab officio vel beneficio, contrarium tamè patet ex *Clem. un §. 1. in fine de priv.* & præcipuè ex *Extrav. divina de privil. inter Com.* quæ suspensionis sententiam simpliciter continet, ut ad utrumque sit referenda, nisi adjuncta aliud velint: qua de re latè Suarez *de censur. disp. 25. sect. 2 n. 7. & seqq.* Nomine officii intelligitur potestas spiritualis ad actū aliquem spiritualem exercendum, sive sit Ordinis, sive jurisdictionis aut administrationis Ecclesiasticæ. Nomine beneficii intelligitur jus perpetuum ad fructus Ecclesiasticos, ex causa tituli spiritualis.

Est & Suspensio alia Toralis sive integra, 115
alia Partialis: illa aliquibus dicitur Major, hæc Minor. Illa ab ordine facta privat ordinis ac munetis Ecclesiastici usu, non etiam ipso ordine; à beneficio fructuum beneficii perceptionem impedit: hæc verò tantum parte privat (secundùm verba determinantia actū; ut collationem ordinis, beneficii,) aut ordine tantum, jurisdictione, vel è contra, aut parte fructuum, non omnibus. Est & alia Perpetua, alia Temporalis, *Gl in Clem. 3 V. suspensi de pœnis.* Quando verò sit totalis, aut partialis, quando perpetua aut temporalis, ex verbis colligendum; ideoque verba attentè considerandæ, nec extendenda, quia pœnam continent. Unde suspensus ab ordine non erit suspensus à jurisdictione, nec è diverso, quia ordo quid est distinctum à jurisdictione, non necessariò illi adnexus, ut probat *c. Aqua 9. sup. de consec. Eccl.* Suspensio ab officio complectitur & ordinem, & jurisdictionē ut absolutè prolata utroque privet, id est omni usu ordinis & jurisdictionis Unde taliter suspensus immiscens se divinis fit irregularis, *c. 1. de sent. & re jud. in* 6 talisque suspensio absque loci determinatione lata faciet ubique inhabilem ad officium, ut ne quidem id accepta re possit, quia verba simpliciter prolata hoc præ se ferunt. Nec facit, quod limitatam jurisdictionem habens extra illam non operetur, *c. 2. de constit in* 6. quia hoc verum est directè & per legem communem vel statutum; particularia tamen præcepta etiam subditos ligant extra territorium. Vid. Suar. *Disp. 26. sect. 1. num. 9.* Sic & perpetuo durat, donec auferatur, prolata sine temporis limitatione. Suar. *ibid. n. 13.*

Quæritur. An Suspensio ab officio trahat 116
secum suspensionem à beneficio? Resp. Rationem dubitandi esse, quod beneficium detur

Digitized by Google

tur propter officium; ut ab hoc ſuſpenſus, videatur & dicendus ab illo ſuſpenſus, ne ſine cauſa beneficium habeat, & acceſſotium, quale eſt beneficium reſpectu officii, ſit ſalvum, principali impedito. Ita tenet Gloſ. in *c. 4. ſup. de Clerico excomm. miniſtr.* Verùs tamen ſuſpenſionem ab officio præcisè latam, ſive à jure, ſive ab homine, per ſe non includete ſuſpenſionem à beneficio, & conſequenter non privare fructibus beneficii. Exceptis diſtributionibus, quæ non dantur niſi adſiſtentibus divino officio, cum debeantur ratione miniſterii & adſiſtentiæ actualis in ipſo officio. ut dictum ſup. *De Cler. non reſident.* Tenet hanc ſententiam Navar. *in ſumma c 27. num. 160. & ibi citati.* Abbas *& alii in Clem Cupientes de pœnis & in c. Apoſtolica ſup. de except.* Suar. *d. diſp. 26. ſect. 3. n. 4.* Avila *p. 3. diſp. 2. dub. 1. concl. 6.* Et confirmatur per *c. inter ſup. de purgat. Canon.* Ubi licet Eccleſiaſtica conſtitutio aliquos tantum ab officio ſuſpendat uſque ad purgationem Canonicam, laudat tamen Pontifex eum Prælatum, qui propter criminis enormitatem ſuſpenderat reum etiam à beneficio. Ut inde colligere detur, ſuſpenſionem à beneficio non ingludi ſub ſuſpenſione ab officio, niſi exprimatur, fruſtra enim alias ibi ex facto laudaretur Prælatus. Ratio eſt, quia pœnalia ſunt ſtrictè interpretanda. Navar. *Conſ. 41. num. 2. de homicid.* Hinc ſuſpenſus ab officiis divinis ab iis tantum abſtinet, ad quæ ex officio tenetur : ab Eccleſiæ ingreſſu non arcetur, neque quo minus interſit divinis officiis, participet Sacramenta aliaque quæ non ſunt officii divini.

Q. II. An ſuſpenſio ab officio impediat adquiſitionem novi beneficii? Reſp. Poſſe quidem ita videri, ex regula generali, qua qui privatur munere vel actu, privatur etiam ſuſceptione eorum quæ ad tale munus vel actum ordinantur *arg. c. fin. ſup. de Cler. excom. miniſtr.* ubi minori ligatus excommunicatione non eligitur ad beneficium Eccleſiaſticum. Videtur tamen non tam irrita collatio quam irriranda, juxta *d. c. fin.* eo quod ſuſpenſus non tam ſit inhabilis, quam prohibitus, Suar. *d. ſect. 3. n. 7. &* 8. Quod & dicendum de ſuſpenſo à beneficio.

117

118 Suſpenſus ſimpliciter ab Ordine cenſetur ſuſpenſus ab omni Ordinum majorum & minorum uſu, cum locutio indefinita æquivaleat ex parte prædicati univerſali. Non ſuſpenditur autem quis niſi ab ordine jam ſuſcepto : ut ſuſpenſio iſta per ſe primo non impediat receptionem ordinis, ſed conſequenter tantum, quia ſuſpenſus ab inferiori conſequenter eſt ſuſpenſus ab uſu ſuperiorum, ſi eos habeat, vel ſi non habeat, impeditur ab eorum receptione, quæ fruſtra eſt, cum non detur eorum uſus ſive exercitium. Suſpenſus à ſuperiori non manet ſuſpenſus ab inferiori, quia pœna non extendenda : uti & ſuſpenſus à collatione ſuperioris inferiorem conferre non prohibetur. E contra tamen ſuſpenſus ab inferioris collatione ſuperiorem non confert; cenſetur enim per conſequentiam prohibitus, cum cui non datur minus nec nec concedatur majus. Suſpenſio ab adminiſtratione non adficit quoad uſum ordinis, quia iſta huic adnexa nõ eſt. Suſpenſio cũ determinatione certi actus ſeu partis juriſdictionis tantum ſuſpendit ab illo actu, quem verba determinantia ſignificant, veluti à collatione beneficiorum *Gl. in Clem. 8. v. ſuſpenſ. de pœnis.* Vid. latius hæc tractata apud Suarez *d. diſp. 26 ſect. 4 per tot.*

Q. An ſuſpenſio à beneficio operetur quoad officii uſum? Reſp. Poſſeſſionem quidem beneficii manere ſalvam, fructuum verò perceptionem eſſe impeditam, non tamen ordinis uſum impediri per talem ſuſpenſionem præcisè latam, ſive addatur dictio taxativa *Tantum*, ſive non. Nam licet beneficium propter officium detur atque ita poſſit videri eum, qui non fruitur beneficio, non obligari ad officium tamen ſalva manet obligatio officii, quæ comitatur vel cauſſa eſt beneficii : cuius proprietas eſt integra, ut & integra ſit obligatio. Quod verò beneficii careat commodo, eius culpa eſt, quæ non debet liberare ab obligatione ante contracta, quia contra regulam juris culpa cederet lucro peccantis, qui reportaret ex ea commodum. Deinde cùm nomen beneficii, in rigore non denoter officium, & verba pœnalia ſint accipienda in rigore, ſuſpenſio beneficii non debet extendi ad officium, *Gl. in c. cupientes 16. §. caterum V. beneficiis de elect. in 6.* ubi per textum iſtum tradi, poſſe per privationem beneficii ſuſpenſos à beneficio compelli ad officium 19

ficium, nisi allegent rationabilem causam. Suarez *disp.* 27. *sect.* 1. *n.* 3. *& seq.*

120 Alia quæstio est, Quid in hac suspensione veniat nomine beneficii? R. Omne id venire quod beneficii latè sumpti nomine venit, sive simplex sit, sive duplex, ut dignitas, Rectoria, aut alia id genus. Ut & Episcopatus veniat, qui licet beneficii absolutè dicti nomine non veniat, *Gl. in c. Felicis § quod si quis V. Pontificalem de pœnis in 6.* venit tamen nomine beneficii latè sumpti, hac in materia. Non obstante textu in *c. Si compromissarius* 37. *de elect. in 6. & c. Quia periculosum* 4. *h. t. in 6.* ubi sententia suspensionis à beneficio non tangit Episcopos *Gl. ibi V. officii*: nam ibi agitur de suspensione lata in universali contra aliquid agentes, quam concernere etiam Episcopos periculosum est, propter Pontificalis officii executionem, *d. c. 4. & Gl. in d. c.* 37. *V. de jur.* Unde taliter lata non tanget Episcopos, si nō exprimatur, Suarez *d l. n.* 16.

121 Q. III. An & pensiones concernat? Resp. Certum est, illas, quæ dantur titulo spirituali, quales sunt loco beneficii, etiam venire eo nomine, easq; suspensione à beneficio contineri: dubium tantum esse de illis, quæ non dantur titulo spirituali, nec sunt beneficium Ecclesiasticum, cum non sint jus perpetuum, uti est de ratione beneficii. Ut suspensio à beneficio non videatur eas concernere, cum sit pœna, non extendenda ultra verborum proprietatem, & pensio talis propriè non sit beneficium. Nec facit, quod excommunicatio privet huiusmodi pensionibus quia ista privat omni communicatione spirituali: percipere autem istas pensiones nomine beneficii designati est quædam communicatio spiritualis. Suspensio verò à beneficio non privat omni communicatione, sed eius fructibus, ut tales sunt: pensio autem non pertinet ad fructus ut tales. Vid Suar. *d sect. 1. n. 15. & Disp. 15. sect. 1. n. 7. & seqq.*

122 Q. IV. An suspensio à beneficio concernat uniuersaliter beneficia omnia? R. Et Pontificem & Episcopum suspendere posse Clericum suum ab omnibus beneficiis & officiis quæ habet etiam alibi, si ferat criminis gravitas. De Pont. pater. propter eius universalem jurisdictionem. De Episcopo posset dubitari, ex eo, quod ille actus excedat jurisdictionem Episcopi particularis, qui extra territorium non operatur, *l. fin D. de jurisd.* Dicendum tamen & hunc posse suspendere suum Clericum ab iis beneficiis, quæ alibi habet. Non obstante *d. l fin* quæ tantum procedit in casu, quo sententia fertur in beneficium alibi existens non etiam in casu, quo fertur in personam subjectam, & in quam est jurisdictio, quæ iudicatur indigna beneficio, non tantum una in loco, verum & in alio, ut proinde non excedatur territorium. Quo facit distinctio I. Cti. in *l. Ea ea* D. *de postul.* propter infamiam prohibitum postulare uno in loco nec posse alibi ad postulandum admitti, quia ipsa persona est inhabilis facta; prohibitum autem in uno loco postulare, citra infamiæ causam, alibi non prohibeti, quia persona sit integra. Abbas *in c. Pastoralis* 53. *§. verum num.* 20. *& 21. sup. de appellat.* Est autem discrimen inter sententiam, Pont. indefinitè positam & Episcopi, quod scilicet illius, si aliunde non limitetur ex verbis aut causa, intelligatur universalis, propter universalem eius iurisdictionem, Episcopi verò absolutè posita, si amplius nihil declaretur, restringenda sit ad beneficia territorii sui, quo concluditur eius jurisdictio. Idem de statuto dicendum. Abbas *d. loco n* 21. Suar. *d sect. 1. n* 17. *& seq.* Attendendum tamē, quid hac in parte consuetudo habeat ac permittat.

Effectus suspensionis à beneficiis est, non 123
tam privare beneficii proprietate, quam potius fructuum perceptione, & impedire, ne eos suos faciat; uti dictum supra *eod. n.* 115. Et hoc quidem quoad futuros; nam perceptos non adficit suspensio; uti nec illos, ad quos ius propter servitium præteritum est quæsitum, etiamsi necdum sint percepti. Nam est mere per accidens, quod reali possessione non sint adquisiti, ut circa eos nihil debeat operari suspensio.

Ubi quæritum, An suspenso à beneficio debeantur quotidianæ distributiones? Resp. Id posse videri, eo quod suspensus à beneficio nō censeatur suspensus ab officio, ut distributiones, quæ nomine officii, id est ad sustentiæ corporalis in Choro dantur, non possint non competere nomine beneficii. Contra tamē dicen-

Digitized by Google

ea dum, scilicet & illas comprehendi sub suspensionis effectu, ut recte tenet Glos in *Clem. 2. V. suspensus sup. de vita & honest. Cleric.* quam alii sequuntur, ea ratione, quod & hæ debeantur intuitu beneficii. Et licet immediatè dentur, propter adsistentiam vel officium exhibitum non tamen citra titulum beneficii. sine quo officium non est sufficiens ad lucrandas distributiones, ut sint veluti eius pars; & suspensio beneficium concernens etiam eas tamquam partem concernat. Aliud est in distributionibus, quæ non spectant ad titulum beneficii, eiusve fructus, nec ullo modo, illis adnexæ. sed extraordinariè à fidelibus offeruntur tamquam elemosyna, ratione Missæ, anniversariorum, aut alia pia devotione: nam hæ fructuum beneficii nomine non comprehenduntur, nec ad eas pertinebit suspensio nisi consuetudine vel auctoritate superioris fructibus beneficii imputentur, tunc enim non spectanda ob id ipso, & ut beneficium ipsum, ita & hæ censebuntur suspensæ. Navarr. *Conf. 13. De Clericis non resid.* Suarez *d. sect. 1. numer. 19.*

125 Est & quæstio, An suspensio ista impediat Episcopum à collatione beneficiorum? R. Id videri: ex eo, quod collatio beneficii sit quidam fructus Episcopatûs, *Gl. fin. in cap. cum olim sup. de major. & obed.* Ubi non rectè quis objecerit, non esse fructum pretio æstimabilem quod gratis fieri debeat; nam hoc non facit, quin ut æstimabilis, ut in simili tradit Navarr *in Comment. Can. Si fœneraveris XIV q. 3. notab 9. n. 17.* Et ut sit inæstimabilis pretio, nihil tamen hoc facit, cum suspensio à beneficio simpliciter fiat, nec admittat istam limitationem. Dicendum tamen, collationem impropriè dici fructum episcopatus. & revera pertinere ad eius officium, cujus est actus, non etiam beneficii. Non concernere autem suspensionem à beneficio ipsum officium paulo ante dictum est. Unde & suspensus à beneficio actu elegendi hoc ipso non est privatus, ut dictum supra *De elect. num. 15.* nam hic actus est magis officii, quàm beneficii. Non obstat *c. quisquis 43. sup de elect.* quia ibi non dicuntur privati jure eligendi ratione suspensionis à beneficio, sed quia indignum elegerant, & quidem pro ea vice tantum, Vid. Suar. *d. sect. 1. n. 33.*

Spectat & hoc ad effectum suspensionis quod in iis, à quibus est suspensus sit vitandus Clericus ab aliis fidelibus. Quod hodie tantum procedit in eo, qui est denunciatus, secundum *Extrav. Ad evitanda, de qua sup.* nisi tamen urgeat causa necessitatis. Quod si toleretur, non est evitandus. Non potium tamen provocare non paratum, nec se ingerentem ad actum jurisdictionis, àquo prohibitus, quia hoc foret cooperari ejus peccato, quod contrahitur contraveniendo præcepto Ecclesiæ aut judicis, non sine labe cooperantis. Vid. Avila *p. 3. disp. 2. Dub. 4.* Dicta de effectu suspensionis vera sunt, si sententia debita forma sit prolata, qua de re sup. *in pine. h. 2.* 126

De Interdicto.

TErtia Censuræ species est Interdictum) quo verbo (derivato ab Interdicendo 127 generaliter sumpto denotatur prohibitio à superiore facta. Notum hoc & legibus & Canonibus, apud Juris consultos tamen non tam à prohibendo dictum videtur, quam quod inter duos dicatur, *Instit de Interd. §. 2.* quamvis & in iure civili accipiatur ista vox pro prohibitione. *D. de interd. & releg & l. 1. D. de curat. furios. dando*; & in Latino sermone ea significatio frequentior. In hac etiam materia sumitur pro prohibitione usus bonorum Ecclesiasticorum. Ut sit censura Ecclesiastica prohibens usum quarumdam rerum spiritualium, ut fidelibus communem, quatenus talis. Distinguitur ab excommunicatione, quæ privat quidem usu rerum sacrarum non tamen quatenus est usus rei sacræ, sed quatenus est communicatio cum aliis fidelibus: ut privet communione non tantum in divinis, verum & humanis. Interdictum verò solum privat usu rerum sacrarum, non tamen omnium, sed tantum expressarum, secundum modum in iure declaratum, & quidem formaliter per se atque independenter à communicatione, cum aliis. A Suspensione differt, quod ea privet quidem aliquo usu, non tamen ut communi. sed ut proprio alicuius potestatis ecclesiasticæ, seu ut ministerio ex officio: & quidem activo

Cle-

Digitized by Google

Clericos tantum ; interdictum verò etiam passivo, etiam laicos concerneus. Sic non dicitur Missa tempore interdicti, nec confertur sacra Eucharistia ; nisi aliud exigat necessitas, neque alia Sacramenta conferuntur Sacra Unctio ne quidem tempore interdicti datur, cum tunc tantum sit eius usus, *cap quod in te sup. de pœnit. & remiss.* Ordinis quoque interdicta suiceptio tam quoad laicos , quàm quoad Clericos , cum locus sit interdictus quoad utrosque Matrimonium simpliciter non celebratur, quod licet ad contractũ pertineat , præcipua tamen eius vis est in Sacramento, ideoq; idem in eo, quod in aliis Sacramentis, cum non excipiatur, quamvis contractum teneat, *Gl. in c. Alma V. Sacramentis h.t. in* 6. & hodie quidẽ secundum formam Trid. *de quis sup.* De *clandest. matrim.* Excipitur baptismus, *quoniam eod. in* 6. quòd sit necessarius ad salutem, & plerumque periculum sit in mora. Excipitur & confirmatio, ex pari ratione, *d. c. quoniam* : nisi tamen ipsa persona sit interdicta, aut interdicto causam dederit; nam cum talis excludatur à Sacramento Pœnitentiæ , donec satisfecerit, à fortiori erit incapax Sacramenti, cuius pœnitentia est præparatio. Pœnitentiæ quoque Sacramentum non denegatur tempore interdicti, propter necessitatem periculo vicinam. Vid. de his latius Covar. *in c. Alma p. 2. §. 2. n. 7.* Suarez, *de Censur. Disp. 33 sect. 1. per tot.* Avila *p. 5. Disp. 4. Dub. 8. & seqq.*

128 Interdicti variæ sunt divisiones. Prima est, quod aliud sit Canonis , aliud Hominis, qua de re actum supra in *princ. h.t. de censuris in genere.* II. Aliud Locale, aliud personale. Hoc dirigitur immediate in personam , qui interdicitur ceetus rerum divinarum usus. Illud fertur in locum , in quo divina officia fieri prohibentur, qui ut est capax alicuius sanctificationis , ita & inhabilitatis ad divinum officium, ut dictum sup. *Do conser. Eccles.*

III. Locale aliud est Generale , aliud Speciale, *cap. Præsenti h.t. in* 6. ubi agitur de generali interdicto locali : &c. *cum in partibus* 17. *inf. de V.S.* ubi fit mentio & generalis & particularis. Illud fertur in locum generalem plura particularia loca sub se continentem; cujusmodi est Regnum, Provincia , Diœcesis, Civitas ; Castrum, ex causa contumaciæ subditorum, *d. cap. 17. & ibid. Glos.* Speciale verò est quo hæc, vel illa Ecclesia interdicto supponitur, veluti una parochia , cui non sunt subjecta alia loca , quia si alia loca haberet adnexa, spectabit ad interdictum generale. Quòd interdicto loco aliquo generaliter , excipiatur una aut altera Ecclesia , non faciet interdictum esse particulare, cum non minus generale habeat objectum , nec feratur in locum particularem , uti fertur particulare, sed generaliter in locum. Vid. plura de hac divisione apud Suarez *Disp. 32. sect. 2. num. 4. & seqq.*

IV. Potest & personale dividi in Speciale & Generale. Illud fertur in singularem personam, unam sive plures, dummodo ad singulos per se tendat; hoc verò fertur in universitatem aut collegium , populum. Quod interdictum adficit singulas personas, quæ sunt partes communitatis, in quam lata est, *c. si scientia* 16. *eod. in* 6. non etiam eas, quæ extra eam sunt cum pœna non excindatur extra illum , cui infertur. Hinc interdicto Clero non potest censeri interdictus populus, nec è contra, *d. c.* 16. Nam licet nomen *Populi* ex rigorosa significatione comprehendat omnes hominces eius congregationis , & laicos & Clericos ; tamen juxta usum Ecclesiæ & huius juris , populus simpliciter dictus solet pro laico accipi , & à Clero distingui , qui sub eo interdicto non comprehenditur, si aliud non habeat sententia. Familia Episcopi interdicta, & Clerici & laici comprehenduntur , cum & laici sint de familia ; & interdictis Doctoribus etiam Clericis Doctores censentur interdicti , cum nomen Doctoris sit commune & laico & Clerico, Suarez *d. sect. 2. n. 13 & seq.*

Effectus interdicti , sive localis sive personalis est, I. Usus Sacramentorum privatio, 129
qua de re diximus sup. eod. Ubi distinctio ponenda inter locale & personale : nam istud generale in civitatem latum, propter delictum domini , facit quidem eo in loco civis innozios non admitti ad divina , alibi tamen iis interfunt sine noxa ; hoc verò facit , ne quidem alibi cos interesse divinis , *d. cap.* 16. Ratio differentiæ est , quod hoc ipsas & singu-

Digitized by Google

singulas personas liquet, illud verò locum adficiat.

130 Quid si aliquis habeat duo domicilia, unum in loco, ubi populus est generaliter interdictus, aliud in loco non subjecto interdicto? Resp. Aliquibus videri, satis esse respectu habitationis unius loci esse impositam pœnam, eamque obligare, nec excusare domicilium alibi habitum: rectius tamen dici, non teneri, propterea quod non sit major ratio, cur sentiat onus unius communitatis, quàm libertatem alterius, cum utriusque sit pars, & in pœnalibus in mitiorem partem inclinare debeamus, *c. Odia 15. de R.I. in 6.* Nisi tamen actu in territorio populi interdicti habitet; nam pro tunc est major ratio, cur sentiat onus illius populi, illique conformetur. Ita Suar. *d. sect. 2. n. 16. secutus* Silvest. *V. interdictum 2. n. 13.*

131 Q. An Clero interdicto censeantur comprehensi & Religiosi? Resp. Eos in favoribus quidem sub nomine Cleri contineri, non etiam in pœnalibus: attamen cum in *d. c. 16.* dividatur loci alicujus communitas in Clerum & populum, ut Religiosi non sub populo, sed sub Clero comprehendantur, dicendum & eos Clero interdicto generaliter comprehendi. Covarr. *ad c. Almaq. 2 §. 1. n. 3.* Verum vox Cleri interdum strictius sumitur, interdum generalius, ut materia subjecta & circumstantiæ sint spectandæ. Suarez *d. sect. 2. num. 17.*

Generale loci interdictum etiam in locis ejus particularibus suum habere effectum est dicendum, in iisque servandum. Unde interdicta diœcesi, Ecclesiæ, & alia loca particularia, Capellæ, & similia interdicto subjacent: item & cœmiterium, *c. si civitas 17. h. t. in 6.* ubi interdicta civitate etiam suburbia censentur interdicta de cujus intellectu vid. Suar. *d. sect. 2. n. 13. & seq.*

Quæri hic posset, An interdicto generali 132 contineantur etiam loca exempta? Resp. Ita dici verius, *arg. d. c. 17. eod. in 6.* in quo dicitur loca distantia, quia continentia sunt, comprehendi interdicto, ut multò magis dicenda sint concludi loca in ipsa civitate interdicta inclusa. Quo modo & Regulares tenebuntur ad observantiam interdicti positi per Ordinarium. Trid. Sess. 25. c. 22. *de Regularib.* Quamvis pet speciale interdictum talis locus non posset adfici censura, quia non subjectus.

Quæsitum & illud, An interdicta diœcesi, censeatur & Ecclesia Cathedralis interdicta? Resp. Negativam posse videri, *arg. c. Quamvis de præben. in 6.* ubi cui gratia facta est, ut de beneficio provideatur in aliqua Ecclesiarum diœcesis, dicitur non comprehensa Cathedralis. Verum hoc ibi specialiter isto in casu dispositum, ut non debeat extendi ultra casum, & dicendum sit, Ecclesiam etiam Cathedralem censeri interdictam; cum ratio non sit, cur excipiatur caput, quod sub toto continetur. Ita Suar. *d. sect. 2. num. 12.* 133

Speciale interdictum tantum comprehendit ipsum locum, non etiam contiguum, nisi sit adnexus & accessorium illius. Sic interdicta Ecclesia, etiam cœmiterium illi contiguum censetur interdictum. Dixi, nisi sit adnexus; nam contiguitas non facit unum alteri esse accessorium. E contra, loco adnexo interdicto, non adficitur principalis, quia principale non adficitur vitio accessorii. Imò ne quidem pars principalis loci interdicta ipsum principalem locum adficiet, quia pœnæ non ampliandæ. Vid. Suarez *d. sect. 2. num. 27.*

Ex dictis patet esse diversitatem inter in- 134 terdictum locale & personale: Nam illud generale non infert hoc generale, nec è converso, saltem per se, quia aliud exprimi potest. Probatur prior pars quia per interdictum locale solum prohibentur homines loco isto audire divina, aut celebrare, non etiam extra, dummodo non dederint causam interdicto, Patet ex *d. c. si sententia 16. eod. in 6.* ut ex vi ejus non interdicantur personæ. Posterior pars probatur per *c. 1. de usur. in 6.* ubi post interdictum personale generale additur locale, propter contumaciam personarum: quod frustra fieret, si esset conjunctum personæ. Hanc sententiam tenet Navarr. *in Summa c. 27. n. 167.* quamvis in diversam sententiam eat Covarr. *2. Var. c. 8. circa fin. & ad d. c. Almaq. §. 1. num. 7.* motus textu *in 6. Quod nonnulli 25. sup. de priv.* quod

Digitized by Google

expresse loquitur de locali generali, non etiam de personali. Vid. Suarez *d. sect. 2. num. 31. & 32.*

Interdicto quoque speciali personali non infertur locale speciale; nam interdicto Clero, non censetur interdicta Ecclesia, in qua ab aliis rectè celebrantur officia, cum prohibitio personæ locum non concernat. Covarr. *d. loco.*

335 Dubium est, An & è contra locale speciale inferat personale speciale? R. Posse id videri, nempe, ut personale tantum comprehendit personam, non locum, ita vicissim locale non comprehendere personam, secundùm dicta de interdicto generali. Contra tamen dicendum, saltem quoad substantiam & effectum, cum locale non fetatur nisi suppositâ culpa alicujus, qui divinis intereste prohibetur, ut apertè colligitur ex *d. c. si sententia*, in verbis, *qui culpabiles non existunt, &c.* ubi à contrario colligere datur, eos, qui sunt culpabiles, non posse etiam alibi interesse divinis: alias exceptio ibi posita nihil operaretur. Quod & videtur dici posse de interdicto locali generali, quod scilicet virtute semper includat interdictum personale speciale, ex jam dicta ratione cum omne interdictum locale fundetur in delicto personæ alicuius, vel plurium, quæ acerbius puniendæ sunt; personale autem non concernat locum, qui eius causa non est. Suarez *d sect. 2. n. 34. & 35.*

336 Secundus effectus est Prohibitio divinorū officiorum, ut Notarum Canonicarum, & cæterum quæ præcipuum locum tenet sacrificium Missæ. Quæ Prohibitio cum moderatione sumenda est, scilicet ne consueto more fiat, sed modo à jure præscripto, qui diversus secundum diversa interdicta. Et quantum ad interdictum locale, illud divina officia in loco celebrari impedit. * Excepto Missæ sacrificio, quod permissum necessitatis causa, ad conficiendum sacram Eucharistiam in viaticum & solatium ægrotorum, cujus renovatio fieri nequit, nisi in sacrificio Missæ. Cum autem ista necessitas in arbitrio consistere, pro ratione necessitatis, inchoans ordinis causa staturum posse fuit, semel in hebdomada sacrificium Missæ dici tempore interdicti in singulis Ecclesiis, causa conficiendi Corpus Domini, quod non negandum cum pœnitentia decedentibus, *c. permittimus 37. h. 1.* observatis tamen circumstantiis, quæ mox adferentur. Posteremò, propter magna incommoda, quæ ex hac prohibitione sequebantur, permissum celebrare Missam tempore interdicti singulis diebus, in Ecclesiis & Monasteriis, *c. Alma mater eod. in 6.* Adhibitis tamen his circumstantiis. I. Submissa voce fiat, ne à prohibitis audiatur extra Ecclesiam, *c. quod in tertio sup. de pœnit. & remiss.* Quâ ratione prohibitum adhiberi cantum, non etiam alta voce legi, ut ab adstantibus audiri possit. II. Januis clausis; in eumdem finem, ne ab exclusis audiatur & videatur. Unde Januæ integræ sint oportet. Hinc & in Clem. *1. h. t.* fenestras aperire, aut januas perforare tempore interdicti dicitur spectare ad violationem interdicti. III. Non pulsatis campanis ex ratione, quod cum communis populus non sit admittendus ad officium Missæ, nec etiam convocari debeat per campanas, aut etiam alia signa publica. Ubi etiam dici potest parvulæ campanæ pullum, quo non tam ad Missam convocantur, quam excitantur mentes audientium ad attentionem & adorationem Corporis Dominici, prohibitum esse, cum regulariter facilè audiatur extra Ecclesiam. IV. Excommunicatis & interdictis personaliter exclusis. Excommunicatos excludi, non spectat propriè ad hunc locum, cum non solum interdicti, sed alio quovis tempore excludantur, non tantum ab officio Missæ, sed ab omni communicatione. Ad interdictos hæc pœna pertiner, & eos, qui interdicto causam dederunt, consilium, auxilium, favorem præbentes.

Ubi quæritur, An laici non excommunicati aut interdicti admitti possint? Resp. Videri id posse, per *d. c. Alma & d. c. quod in te*, quæ inter conditiones ponunt exclusionem excommunicatorum & interdictorum: ut ali non excepti sint admittendi, ex regula, quæ docet, exceptionem firmare regulam in non excepris. Verum in contrarium stat consuetudo, quæ est optima interpres, non admittens laicos nisi privilegiatos; & communis opinio, fundata secundum aliquos in *c. licet 11. de priv. in 6*, quod tamen loquitur ran- 338

Digitized by Google

tum de privilegio concesso aliquibus speciaLiter, ut apparet ex Tit. sub quo ponitur: quāvis referri possit ad privilegium commune per *d. c. alma*. Probatur directius ista communis sententia per *Clem. 3. sod.* ubi reprehenduntur Fratres Minores, qui ad Missas audiendas admittebant eos, qui erant tertii ordinis exclusis aliis externis; quod quia generabat scandalum, Pont. & illos exoludi mandat. Ut ex eo colligatur, laicis esse interdictam præsentiam in Missæ sacrificio: quamvis casus necessitatis, ut quia Sacerdos non habeat alium ministrum, faciet eum & laico uti posse, nisi sit ex specialiter exclusis. Præterea probatur id ipsum ex *d. c. licet*, ubi frustra privilegium requireretur in singulari persona, ad licitè audiendā Missam tempore interdicti, si id ei permissum foret jure communi. Vid. Covarr. *ad d. c. alma p. 1. § 4. n. 4. & 5. late* Suar. *disp. 34. sect. 1. n. 21 & seqq.*

149 Cæterum privilegium concessum singulari personæ faciet etiam ejus domesticos licitè admitti ad Missam secundum *d. c. 11.* etsi ibi Conventui datum privilegium non communicetur cum ejus familiaribus. Cujus ratio est in eo, quod singularem personam solent domestici & familiares comitari, non etiam ipsum Collegium aut Conventum. Ubi per familiares etiam intelliguntur illi, qui licet Domi non habitantes solent tamen comitari. Nav. *d. c. 27. n. 181.* Et hoc accipiendum, quatenus principalis persona interest personaliter Missæ, quia illius respectu concessum id eius comitatui, cui per se idem non est concessum. Unde, Domine non comparente, non est licitum comitatui Missæ interesse. Accipienda autem hæc de illis familiaribus, qui non sunt accepti in fraudem interdicti, *arg. c. fin. de V. S. in 6.* quia fraudibus est obviandum Navarr. *d. loco n. 180.* Idem privilegium competere habentibus Bullam Cruciatæ non est dubitandum, etiam quoad familiares, ex dicta ratione. Quorum nomine aliqui etiam uxores comprehendunt, filios, nepotes, eorumque famulos, quibus contradicit Navarr. *d. n. 181.* Cuius ratio est, quod in his cesset causa, ne scilicet privilegium reddatur inutile illis, qui non possunt incedere decenter hac comitatu, quæ tantum obtinet in iis, qui solent comitari. Pluta hac de re Avila *p. 5. disp. 4 sect. 2 dub. 7.*

Secundus hic effectus obtinet quod laicos non habentes privilegium, non etiam quod Clericos non excommunicatos aut interdictos, & qui non dederint causam culpabilem interdicto, qui possint interesse sacris, etiamsi tantum pianam habeant tonsuram. Ubi nomine Clericorum non tantum venient Clerici ejus loci, sed & externi, etiam Religiosi, & quidem novitii, etiam fœminæ. Navar. *c. 25. n. 95. & d. c. 27. nu. 175. cum d. c. Alma* concedat celebrari officia divina, ut id censeri debeat concedere omnibus ministris Ecclesiæ quorum est officium istud, quod & est Clericorum primæ tonsuræ novitiorum, & fœminarum, qui officium una celebrant. Clerici conjugati, licet cum uxica & virgine, etiam tonsuram & vestem clericalem deferentes, excluduntur, qui licet gaudent privilegio, Canonis & fori, quoad hoc tamen, de quo in præsenti agimus, habentur Sæculares. Navar. *d. c. 27. num. 174.* Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. § 4. n. 5. illat. 10.* Nisi tamen sint adscripti alicui Ecclesiæ, secundum Trid. Sess. 23 *c. 6 de refor.* Nam ratio, quare excludantur, est, quia non sunt ministri altaris: ut, si sint deputati altaris ministerio, debeant gaudere isto privilegio.

Patitur effectus iste exceptionem in quatuor anni festivitatibus, scilicet Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes & Assumptionis B. Virginis, quibus suspenditur interdicti effectus, potestque dici Missa solemniter, admissis etiam interdictis. Illis tamen quorum causa interdictum est prolatum, accedendi ad altare, id est communicandi, non est licentia, aut etiam offerendi, & hoc, ut ad humiliationis & reconciliationis affectum facilius inclinentur, *d. c. Alma*, Suar. *d. sect. 1 n. 37.*

Facit & interdictum locale, eo durante, Ec- 144
clesiasticam non concedi sepulturam. Quam concedens in casibus jure non permissis, uti & nominatim interdictum sepelient in loco sacro, excommunicatur. *Clem 1. de sepult.* etiamsi sit corpus pueri aut amentis, quales licet non sint excludendi à divinis officiis, ut tenet Covarr. *d. p. 1. § 4. n. 5. illat. 12.* quia non sint capaces Ecclesiastici præcepti, & faciat defectus

sensus eos moraliter non adsistere divinis officiis: tamen sepeliri tempore interdicti nequerunt in sacro. Ratio diversitatis est, quia per interdictum locale redditur Ecclesia incapax quodammodo ad recipiendum cadaver humanum, ut ex parte eius sit prohibitio, & corpus infantis aut amentis, cum sit humanum, non possit ibi sepeliri. Divina verò officia directè prohibentur ipsis interdictis, ne audiant illa, qui non alias iis comprehenduntur, quàm quatenus usum rationis habent. Est & Clericis concessum, ut non interdicti, seu qui interdicto causam non dederunt, sepeliri possint in cœmeterio, citra pulsum tamen campanarum, *d. c. quod in ta* 11. *sup. de pœnit.*

242 Interdictum personale impedit divina officia coram interdictis dici, cum dicantur excommunicati & interdicti ab iis excludendi. Sepultura etiam Ecclesiastica iis negata. Sub quibus & continentur, qui interdicto causam dederunt, favore, consilio, auxilio; *c. licet* 11. *de privil. in* 6. Ita ut ne quidem alibi possint interesse divinis, aut percipere Sacramenta, si particulariter sint interdicti, sive sub interdicto generali comprehensi, *c. si sententia* 16. *h. t. in* 6. De sepultura Ecclesiastica quod dictum, omninò obtinet in interdicto personali, ne quidem Clerico: non obstante *d. c.* 11. quod agit tantum de locali interdicto, quod tantum moderatur loci interdictum, non etiam personæ.

243 Dubium est de interdicto generali, an impediat sepulturam Ecclesiasticam? Respondèdum. Affirmativam niti *d. c.* 16. quod habet, interdictum generale ligare singulas personas ut ne quidem alibi divinis interfint. Verum eum in eo divina quidem officia & Sacramenta prohibeantur, non etiam sepultura posset potius pro negativa parte adduci: quàm & juvat *d. Clem.* 1. *de sepult.* ubi agitur de prohibendis interdictis nominatim. Ad idem facit textus in *cap. ut privilegia sup. de privil.* ubi etiam fit mentio de deneganda sepultura nominatim interdictis. Secundum quos textus accipiendus est text. in *c. Episcoporum De privil. in* 6. Videtur & hanc partem adjuvare *Extravag. ad vitanda*, Martini V. quæ tantum nominatim excommunicatos & interdictos vult vitandos esse: quamvis in ista Extravag. Pontifex exprimat se in nullo relevare ipsos notatos censura. Vide Suarez. *Disp.* 35. *sect.* 3.

Quibus modis Censura cesset.

144 Dicta de Censuris, earumque effectu obtinent; primò, quatenus inflicta per Canonem non abrogatum, vel per sententiam aut præceptum ejus, cui tempore censuræ inflictæ erat jurisdictio. Dico, non abrogatum: nam licet Canonis aut constitutionis vis per se sit perpetua, abrogari tamen potest per constitutionem posteriorem, aut consuetudinem, ut dictum sup. *de constit. num.* 47. & *de consuet. num.* 12. Etiam hac in materia, cum censura sit juris humani, licet potestas eam ferendi sit ex jure divino, immediatam originem à Deo trahens. Dico, Cui tempore censuræ inflictæ erat jurisdictio, quia ex ea dependet censuræ valor, ut necessariò adesse debeat eo tempore, quo præceptum vel sententia suum operatur effectum; qui alias nullus erit utpotè causa fundamentali deficiente. Nam ut censura lata non habentem jurisdictionem invalida est, ita & lata pro tempore, quo non est habiturus jurisdictionem; cum æqualia sint, fieri aliquid tempore non habili, & ad tempus inhabile referri. Hinc si judex auctor sententiæ aut præcepti mortuus fuerit, aut munere defunctus judicis, eo tempore, quo conditio, sub qua lata censura, extiterit, reus ea non notabitur: exspirat enim morte mandantis mandatum re integra. Vid. Suar. *de Censur. disput.* 3. *sect.* 4. *num.* 13. & *seqq.*

Ex eadem ratione ejusmodi censura non comprehendit eum, qui mutavit domicilium ante existentem conditionem, cum sit extra jurisdictionem eius, qui censuram tulit sine qua non potest habere effectum, cum feratur tantum in subditum; *cap.* 5. *h. t. in* 6. Et hoc, quatenus censura respicit actum purè futurum, sine ordine aut habitudine ad præteritum. Nam si præteritum respiciat, & commissum tempore prioris domicilii, eius mutatio-

Digitized by Google

ratio non proderit reo, qui secundum quid manet subiectus iudici priori, scilicet quoad causam iam positam: veluti si quis delictum commisit, aut damnum dedit, cuius satisfactio ipsi præcepta intra tempus, sub censura ipso facto incurrenda: tunc enim licet ante lapsum tempus muter domicilium, obligatus tamen manet priori præcepto, & in defectu existens incurrit censuram, cum maneat subiectio quoad causam: alias mutatio domicilii cederet in fraudem censuræ & Ecclesiasticæ iurisdictionis. Idem erit, si nullum quidem delictum præcesserit, causa tamen præcesserit, cuius nomine in iudicium quis vocatus sub censura, quam non effugiet reus mutatione domicilii, cum maneat subiectio quoad talem causam, *c. fin. sup. de foro compet. & l. si quis 7. D. de iudic.* Et hoc, si status subsit, nam si iusta causa mutationem causaverit, uti superioris auctoritas, aliud vult dicendum Bart. *ad l. 1. n. 3. D. de pœnit.* Censura jam inflicta minimè tollitur mutatione domicilii, cum esse Perfectum non habeat, & non dependeat amplius à iudice, qui illam tulit. Unde non potest dici cessare per ablationem domicilii; sed est alio auferenda modo ordinario, scilicet per absolutionem, Abbas *in c. Ambis n. 12. lit. a.* Plura Suarez *d. disp. 3. sect. 5. & disp. 38. sect. 1. n. 9. & seq.*

Quantum ad censuram à lege latam, licet sub conditione, non infirmatur morte legislatoris, quia lex, cum feratur nomine communitatis, per se est perpetua, fertur enim à legislatore referente communitatem, quæ non definit esse per mortem legislatoris. Quæ aliter se habent in censura lata per sententiam quæ non est perpetua; sed dependet in fieri & in esse à iudice, qui proinde etiam talis esse debet eo tempore, quo censura infligitur. Idem dicendum, si sententia lata ab homine sit nulla; aut quia continet intolerabilem errorem aut propter omissam monitionem. Navarr. *c. 27. n. 4.*

Secundo, ut procedat censuræ effectus, oportet sententiæ aut præcepti effectus non sit 345
suspensus per appellationem, debito modo & tempore interpositam. Nam effectus istestendi vigorem sententiæ in aliis casibus competens, non potest hoc in casu denegari. Quod tamen accipe, si censura sit lata sub conditione; quo in futurum quid committitur, non etiam si simpliciter & absolutè lata fuerit: nam cum talis executionem secum trahat, ab ea frustra appellatur, saltem quoad effectum suspendendi censuram, *cap. si vis 20. h. t. in 6. & c. Pastoralis §. verum sup. de appellat.* Quod & de ea, quæ continet conditionem, si antequam appelletur intra decendium, conditio impleatur, nam eius implementum facit censuram absolutè latam, atque ita continuo executioni mandatam. Vid. Suar. *d. disp. 3. sect. 6.*

Habet & effectum suspendendi censuram, si quis protectioni Sedis Apostolicæ se subjecerit, *c. ad audientiam 34. sup. de appellat.* aut iter versus dictam Sedem eo animo susceperit, ut expressum, *c. dilecti 52. d. tit.* Nam per hoc suspenditur iurisdictio inferioris.

Voluntas & consensus eius, in cuius favorem lata censura sub conditione facit suspendi executionem censuræ ultra tempus adiectum, V. G. si ei, qui sub censura condemnatus est solvere, creditori intra tres menses, ab ipso creditore prorogetur tempus: pro quo ut tollitur causa censuræ, ita & eius effectus sistitur, ex mente superioris, qui voluit creditori provisum, qui potest iuri suo præjudicare, atque ita facere, ne debitor sit contumax. Ita Suar. *d. sect. 6. n. 8.*

Ubi posset dubitari, An debitor ante lapsum 346
terminum prorogatum non solvens incidat in censuram? Respondendum. posse videri, non incidere, ob cessantem voluntatem superioris, quæ tantum restricta ad certum tempus, cujus effectus impeditur per creditorem, nec, ut incurratur postea, ponitur nova causa cessante voluntate superioris, & non sufficiente voluntate creditoris in termino prorogato. Probabilius tamen postea reum cessantem in solutione incidere in censuram, eo quod prorogatio termini faceat censeri eumdem terminum esse, qui ante datus; quia prorogatio existimatur fieri sub eadem conditione, *l. Si cum dies 22. al. l. quid tamen 21. §. si cum dies D. de recept. qui arbitr. l. sed cisi D. de precario*, non ram ad finiendam quam differendam solutionem, ex consensu Judicis, qui noluit proferri solutionem, ultra tres menses,

Digitized by Google

invito creditore. Qui licet prorogando terminum consenserit, tamen ubi incipiet esse invitus, non secuta solutione intra terminum prorogatum, impletur conditio in sententia judicis posita, & locus est censuræ, in eius eventum. iusti&æ. Ita ferè Suarez *d. loco num.* 11.

147 III. Excusat à censura ignorantia inculpabilis præceptí Ecclesiastici, cui censura est adnexa, *c.2. de constitut. in* 6. ubi statuta Episcoporum non ligant ignorantes, si ignorantia eorum non sit crassa aut supina, ex ratione, quod talis ignorantia excuset à culpa, ergo & a censura. Probatur antecedens, quia talis ignorantia tollit voluntarium, & ponit actum involuntarium, atque ita & tollit peccatum: ut consequenter impediatur censura, quæ præsupponit culpam: Quod omninò procedit in ignorantia facti invincibili, de qua loquitur, *c. si vero 4. h t.* ubi percutiens, quem ignorat Clericum, non peccat in Canonem *Si quis suadente*. Facti enim ignorantia probabilis est atque excusat. Hinc censura in absentem ab homine lata, licet non feratur nisi in monitum, si tamen monitus illam latam esse invincibiliter ignoret, non ligabit, non solum si tantum temporis necdum sit elapsum, ut pervenire eius notitia ad illum potuerit, verum etiam eo lapso, modo ille se non occultet, aut non faciat, quo minus adsequatur notitiam, sed bona fide se gerat. Nam licet post monitionem possit suspicari, Judicem laturum censuram, est tamen ista suspicio insufficiens, cum multis de causis pronuntiationem talis sententiæ contingat suspendi: ut antequam notificetur illi per judicem, aut diguis fide testimoniis constet de sententia in se lata, abstinere non teneatur, nec etiam inquirere & diligentiam facere ad habendam notitiam, cum in his, quæ pœnalia sunt sufficiat passive se habere ad inflictionem pœnæ. Fama etiam publica, si prudenter considerata cum aliis circumstantiis probabilem faciat fidem, onerabit reum ad servandam censuram *c. cum desideres § secundo V. publica fama h.t. Glos. in c. 5. V. in hoc sub. De Cler. excom minist. & ibi* Abbas. Quod si tales circumstantiæ desint, incumbet saltem reo adhibere diligentiam ad inquirendam veritatem. Vid. Suarez *de censur. disp. 4. sect. 8. num.* 11 *& de legibus lib. 5. c. 12 n. 3.* Sanch. *De matrim. lib. 9. Disp. 32 n 23.*

Dubium est, An juris ignorantia excuset à 148
censura? Resp. Constitutiones Principum & Pontificum ab omnibus intelligi, nec ignorare eas quemquam debere, uti scriptum *l. Leges 9. C. de LL. & l pen. C de juris & facti ignor.* Ideo & publicè promulgari, ne ignorantia prætendi possit: ut tam prætendens non mereatur excusationem commissi contra legem. Quo facit Reg. juris, Ignorantiam facti non juris excusare, *c. 13. de R. l. in* 6. Verum cum possit dari ignorantia juris invincibilis, quæ transgressionem legis à mortali culpa excuset, quidni excusabit ab ejus pœna? quæ non ponitur nisi culpa prævia. Non esse culpam patet, quia talis ignorantia tollit voluntarium, sine quo non est peccatum. Quod non tantum procedit in foro interiori, verum & exteriori ex eadem ratione. Nam licet in hoc præsumatur scientia legis, *d. l. pen.* ut eius ignorantia non recte præsumatur; si tamen probetur sufficienter, quidni excusabit in isto foro? cum, quod culpa caret, non debeat vocari in damnum, & cessante causa, scilicet peccato, debeat & cessare pœna, ne contingat innocentem puniri. Si ignorantia talis, quam vis vere subsit, non probetur, damnetur; quæ ideo reus licet in externis teneatur parere, & pœnam ferre, in conscientia tamen potest eam non exequi, sed potest omittere, cavendo tamen scandalum. Pro hac opinione adfertur textus in *c. 2. de constit. in 6.* quilicet loquatur de ignorante statutum particulare, in quo aliqui dicta procedere volunt, obtinet tamen idem in lege generali, ex eadem ratione. Et hæc ita, quando ignorantia est & circa legis prohibitionem, & circa pœnam appositam & quidem non tantum legis humanæ, verum & divinæ positivæ. Nam licet in hac rarius contingat ignorantia, non repugnat tamen, nec videtur rara inter homines rudes, quibus non est occasio ad comparandam notitiam sine eorum culpa, eo quòd non habeant, unde aut quo modo excitentur ad notitiam divinæ legis comparandam Vid. Avila *p. 2 c. 5. Disp. 5. dub. 7.* Suarez *d. sect. 8 n. 14. & seqq. & De LL. lib. 5. c. 12. num. 5. & seqq.*

Aliud

149 Aliud dubium est. Si lex quidem divina aut naturalis sciatur, ignoretur autem præceptum Ecclesiasticum, quod adnexuit delicto censuram, An excusetur ab ea peccans contra jus etiam divinum aut naturale? R. Probabilem videri opinionem, censuræ esse locum, ea ratione, quod ignorantia non sit eius, quod facit ad malitiam actus, cum sit circa delictum, quod aliquis scire tenetur esse prohibitum, sed tantum circa pœnam, quæ tamen est consequens ad delictum: ut proinde volens antecedens, id est delictum, etiam pœnam consequentem velle videatur, nec ab ea sit excusandus propter pœnæ ignorantiam quæ non excusat eius culpam, nec reatum. Facit, quod ignorantia pœnæ ad summum faciat pœnam non esse voluntariam: quod parum refert; cum in his quæ de se mala sunt, non sit necesse, scire telenquentem, quæ & qualis pœna delicto sit proposita, quo modo homines puniantur pœna æterna, quamvis ignorent delictis suis talem pœnam deberi. Et sur non est liber à suspendio, quia ignoret sutto istam pœnam propositam. Quatenus tamen delinquens scit circumstantiam & qualitatem facti causantem vel alterantem delictum, cuius ignorantia excusaret à speciali gravitate, orta ex speciali circumstantia, quam lex principaliter punire voluit. Sic vasallus non potest dici commisisse feloniam insidiando Domino, quem talem ignorat, ut traditum in Tract. Feudali *c. XVI. n.* 22. Et cognoscens coniugatam, quam putat solutam, à pœna adulterii atque ita & culpam, quantum ad facti circumstantiam, Covar, *ad c. Alma p.* 1. §. 10. *n.* 8. *seq* Quod ut ita procedat in aliis pœnis, contrata tamen sententia non immerito in censuris tenenda, quod scilicet justa ignorantia iuris humani, per quod censura proposita est actui jure superiori prohibito, excusationem admittat à censura. Ratio est, quod licet ignorantia ista juris humani non excusat actum à culpa, ut est contrarius juri superiori, excuset tamen illum à culpa, contra legem Ecclesiasticam: ut etiam debeat excusare à pœna, quæ culpam solet præsupponere & in materia censuræ contumaciam, quam cessare facit ignorantia justa. Quo facit *d. c.* 2. *de constitut. in* 6. ubi ignorantia præcepti Ecclesiastici excusat ab excommunicatione, etiamsi actus prohibitus sit jure naturali. Ad idem facit textus in *can. Excellentissimus* 102. *XI. q.* 3 ubi Pont. *Qui ex necessitate vel ignorantia delinquunt, auctoritate nostra per te absolvantur.* Id est absoluti judicentur, ut rectè ibi suppleat Gl. Facit & quod habet Abbas *in c. à nobis* 21. *h.t.* quod licet factum sit damnum, pœna tamen sit nova. Vid. Suarez *d. sect. X. num.* 20. *& seqq.* Sanchez *de matrim. lib.* 9. *Disp.* 32. *n.* 12 *& seqq.*

Quid si præcepti quidem Ecclesiastici habeatur scientia, censura tamen lata in transgressores inculpabiliter ignoretur? Resp. Negare Covar. *d. loco* 9. hanc ignorantiam excusare à censura, cum ignorantia pœnæ non impediat, quò minus transgressor præcepti ea rencatur. Quò faciunt rationes allatæ superius. Facete pro ista parte videtur, *e. cum illorum* 32. *hoc tit.* ubi dicitur excommunicatio incurri à jure lata, quamvis ignoretur: *&c.* 1. *& fin. hoc tit.* ubi impuberes etiam dicuntur censuram incurrere ratione percussi Clerici. Alios verò distinguere inter statuta particularia Ordinariorum & leges universales: illorum scilicet ignorantiam excusare à pœna, non etiam batum. Probatur ista opinio per *d. c.* 2. *de constit. in* 6. quod habet, per statuta quorumcumque Ordinariorum non legari ignorantes, dummodo ignorantia non sit crassa. Veritas tamen, ignorantiam solius pœnæ, etiam statuti habita scientia; sufficere ad excusationem; ex ratione, quod censura sit pœna requirens peculiarem modum contumaciæ & inobedientiæ, qui non invenitur in eo, qui ignorat inculpabiliter censuram, quamvis legem non ignoret: cum non possit censura ferri nisi prævia monitione, non qualicumque, sed sub comminatione pœnæ. Ut legem sciens, ignorans etiam censuram legi adnexam, non possit reipsa dici admonitus sub comminatione censuræ. Nihil facit quod *d. c.* 2. tantum loquatur de statutis Ordinariorum, quasi aliud dicendum foret in lege generali: nam ratio eius, ut occurratur periculo animarum, etiam locum habet in lege generali Pontificis. Et deinde ut ignorantia statuti particularis aut censuræ impedit censuram ideo, quia aufert contumaciam & inobedientiam Ecclesiæ, quæ est pro-

150

Digitized by Google

proxima cenſuræ ratio, ita etiam generalis legis vel cenſuræ per eam inflictæ. Quod autem iſtud *c.* 2. loquatur de ſtatutis Ordinariorum ſpecialiter, eſt, quod illi maiorem aliquam coactionem ſubditis inferrent, & in ſuis ſtatutis ignorantiam admittere nollent, Nihil facit textus *in d.c. cum illorum* 32 Nam primo in eo poteſt dici agi de irregularitate contracta, non obſtante ignorantia, quia illa non ſemper requirit præviam contumaciam uti cenſura, cum & contrahatur ſine peccato. Secundo, ibi agi non de ignorantia invincibili, ſed culpabili. Imò videtur ibi textus, in §. *Si autem*, præſumere ordinatum de quo ibidem, potius ſcienter peccaſſe, quam ignoranter: dicit enim præſumi contra ignorantiam. Quantum ad *d.c.* 1. & *fin* parum ad materiam faciunt; quia *d.c.* 1. agit de iis, quos à cenſura ætas excuſat: *d.c. fin.* loquitur de iis, qui in Canonem inciderunt, nulla facta mentione ignorantiæ, ut parum pertineat ad rem præſentem. Vid. Covar. *d.* §. 10. *num.* 9. Avila *d. Diſp.* 5. *dub.* 7. Suarez *latiſſimè d. diſp.* 4. *ſect.* 9.

151 Eſt & quæſtio, Utrum ignorantia vincibilis excuſet à cenſura? Reſp. Quantum ad ignorantiam craſſam & ſupinam, ſive ſit juris generalis, ſive ſtatuti particularis, eam non excuſare, *d. c.* 2. *de conſtitut. in* 6. Quod loquitur de ignorantia ſupina ſtatuti particularis, non excuſante à cenſura: ut magis obtinere debeat ignorantia legis generalis, cum & in ea habeat locum eadem ratio, quod ſcilicet talis ignorantia non amoveat contumaciam & in obedientiam, cum ſit loco ſcientiæ, & dolum contineat, *l.* 2. §. *& generaliter D. de dolo except.* Tantum eſſe quæſtionem de ignorantia non adfectata, nec craſſa aut ſupina, quæ dolû continet *d.* §. *& generaliter.* Hanc excuſare à cenſura aliquibus placet, per *d. c.* 2. quod excipit ignorantiam craſſam ac ſupinam, ut in aliis non exceptis contra ſit dicendum. Alii diſtinguunt inter cenſuram inferiorum & Pont. quod ab illa excuſet, non etiam ab hac, per *d. c.* 2. Verior ſententia eſt, ignorantiam ſive facti, ſive juris, quæ non excuſat à culpa mortali, non excuſare à cenſura. Et probatur, quia talis ignorantia ponit ſaltem indirectè voluntarium, pertinetque ad craſſam & ſupinam, orta vel ex negligentia, deſidiave, vel ex nimia ſollicitudine & adfectione ad res aliquas, aut negotia, impedientia debitam curam inquirendi ea, quæ quis ſcire tenetur. Ubi non admittenda diſtinctio; an dederit operam rei licitæ, ut vult Covar. *ad d.c. Alma p.* 1. §. 1. *n.* 10. ex ratione, quod dans operam rei licitæ, & transgrediens legem per vincibilem ignorantiam, non poſſit negari voluntariè transgredi legem, licet indirectè. Nam vincibilis ignorantia voluntarium non excludit; & directum ſit, an indirectum, non mutat ſpeciem peccati, cum ſufficiat ſit voluntarium. Et licet operetur bonum bona intentione, non tamen prudenter, utnon excuſetur à pœna transgreſſionis præcepti, ex ignorantia vincibili, quæ non excludit mortalem culpã. Ita fere Suar. *latius tractans hanc quæſtionem d. diſp.* 4. *ſect.* 10.

IV. Dabit excuſationem actus contra pro- 152
hibitionem ſub cenſura per metum juſtum cadentem in conſtantem virum, cum excuſet à peccato, quatenus eſt actus malus quia prohibitus. Nam Eccleſiaſtica lex non ſolet cum tantorigore obligare, ut cum graviſſimo detrimento vel periculo ſit ſervanda. Dico, quateaus eſt actus malus, quia prohibitus, nam ſi foret intrinſecè malus, non excuſaret, ſecundum *c. Sacris* 5. *ſup. de his quæ vi &c.* Quod nõ accipiendum, quaſi generaliter metus juſtus non excuſaret à cenſura, ſed tantum in caſu, quo metus non excuſat à mortali culpa: ut quando communicatio, ſecundum caſum *d.c.* 5. intrinſecè includit malitiam, veluti ſi fiat cum injuria fidei, cum contemptu cenſuræ, vel in crimine, ſuper quo cenſura lata, ſeu in contumacia; vel in genere ponit cooperationem ad actum malum & cenſuræ contrarium, quia eſt intrinſecè mala, à qua proinde nullus metus excuſat. Ita Suarez *Diſp. 6. ſect.* 3. *num* 10. & 11. Idem videtur dicendum, quando licet non ex metu, ex aliis tamen circumſtantiis grave detrimentum imminet, veluti gravis infamia, quam evitare aliis non poteſt; quia talis actus, licet prohibitus ſub cenſura, tamen medium neceſſarium ad vitandum imminens periculum, cum lex Eccleſiaſtica non obligęt cum tali rigore, ut cum graviſſimo periculo ſervanda ſit. Eamdem

cauſam

Digitized by Google

causam videtur scandalum procurantium, ut scilicet licitum faciat actum sub censura prohibitum, si non sit inde secutum malus, eo quod leges humanæ ac positivæ non obligent cum scandalo proximorum. Vid. Suarez *d. loco n. 13. & seqq.*

153 Quæritur, An publica necessitas excuset celebrantem à Sacro per censuram prohibito, in loco, ubi nullus alius Sacerdos? R. Cessante scandalo, infamia, aliove nocumento gravi, necessitatem illam non ponere sufficientem causam excusationis, ad peragendum tale ministerium in statu censuræ, propterea quod eo in casu non sequatur verum incommodum ex omissione sacrificii; cum populus excusetur à peccato, propter inopiam ministri, ministet autem propter prohibitionem legalem. Ut nullum sequatur incommodum considerabile ex carentia sacrificii: non temporale, ut supponitur; non spirituale, quia voluntas audiendi Missam populum excusat ab obligatione præcepti, ministrum autem ipsa censura. Ita Suarez *d. loco n 20.*

154 V. Facit dispensatio legitima, ut quis legitimè exerceat actum sub censura prohibitum, manente censura. Est enim hæc prohibitio juris humani, quæ dispensationem eodem jure admittit. Patet in excommunicato, qui licet sit incapax beneficii, si tamen scienter Pont. illi conferat, tenet collatio, quia censetur cum illo dispensare, ut dictum est alibi, *sup. de prab. nn. 49.* & tradit Covar. *add c. Alma p. 1 §. 7. n. 2.* & de facto patet *ex Extravag. Ad evitanda.* Martini V. qua permittum communicare cum excommunicato non denunciato. Vid. Suarez *d. disp. 5. sect. 4. n. 2. & 3.*

Hanc licentiam esse Pontifici non est dubitandum, cum in eo sit suprema Ecclesiæ potestas. Episcopis non esse istam licentiam dispensandi super effectu censuræ (à se latæ probabilius est, ex ratione, quod in rebus jure communi prohibitis dispensare non possint, nisi quatenus jure communi concessum. Nullibi autem concessa invenitur ista licentia, neque consuetudine recepta, nisi fortè in re aliqua minima, ut dandi licentiam loquendi cum aliquo. Suarez *d. sect. 4. n. 4. & seqq.*

VI. Facit absolutio cessate effectum censuræ, ipsamque censuram tolli. Esse talem potestatem in Ecclesia patet ex verbis Christi. *Quorumcumque ligaveritis & solveritis, &c.* Nec est ea res dubia. 155

Tantum quæritur, An per solam absolutionem tollatur censura? Resp. Esse, qui mortuum velint esse solutum, si in charitate decesserit, qua deest inf. *eod num. 159* Per emendationem quoque & satisfactionem subsecutam videri cessare censuram, tamquam cessante causa, propter quam est lata, quæ facit cessare effectum. Verius tamen, cessante contumacia, non tolli hoc ipso censuram: nam licet illa præcedere necessariò debeat ad censuram ferendam, non tamen necessariò durare debet, ut duret censura; cum effectus censuræ non pendeat à causa in conservari, sed tantum in fieri: sicut culpa est causa pœnæ, quæ tamen durat, illa sublata, aut etiam remissa, quod indicat sufficienter textus in *c. qua fronte 25 sup. de appellat.* ubi post exhibitam condignam satisfactionem absolutio est concedenda: & expressè insinuat textus in *c. cum desideres 15. h.t.* Ubi non sufficit, quod percussor Clerici composuerit cum eo, quem percussit, eique satisfecerit, sed necesse est, absolvatur per Ecclesiam, antequam cum eo sit communicandum. Ratio est, ut quod juridica & publica potestate est ligatum, eadem dissolvatur. Et licet quoad tollendam contumaciam, & ad obediendum Ecclesiæ, sit satisfactum, non tamen est sufficiens pœnitentia actu pro culpa commissa, quæ solet imponi, dum conceditur absolutio. Abbas *in c. fin num. 4. sup de matrim. coeur. contra inord Eccles.* Suarez *Disp. 7. sect. 1. num. 3. & seqq* Et hoc ita procedit, si censura simpliciter & absolutè sit lata. Difficultas aliqua moveri posset de censura lata sub definito tempore. Qua de re non videtur quærendum, cum non feratur censura ad tempus, quo elapso esset, etiamsi contumacia duret; quia hoc esset contra finem censuræ, qui est comprimere contumaces, & rectitudinem justitiæ; quia daretur occasio peccatori hærendi in contumacia, cum sciat pœnam

lapso die ceſſaturam, ut non habeat opus emendare ſe. Et contradicunt omnia jura, quæ abſolutionem denegant niſi prævia ſatisfactione, *d. c. 25. d. c. 15. & alibi ſæpe.* Deinde cum cenſura commodetur reſipiſcentiæ, ſi hæc non habeat tempus definitum, quo modo illi præſcribetur certus terminus? Ita Suar. *d. ſect.* 1 *num.* 9.

257 Major quæſtio de cenſura lata ſub conditione *Donec ſatisfecerit.* An ſatisfactione exhibita ipſo facto tollatur? R. Cum conditio iſta non impediat, quin reus cenſuram rectè incurrerit, non poteſt ea ceſſare, aut dici ſublata, niſi per abſolutionem ejus: ad quem pertinet ſecundum jura Canonica, quæ poſt ſatisfactionem requirunt abſolutionem, per quam tollatur vinculum, quo reus ligatus eſt, ut non videatur ſufficere, conditio ſatisfaciendi ſit impleta. Cum non poſſit abſolutio, quæ eſt actus legitimus, eſſe pendens. Et videtur hoc ſentire Navar *c. 27. n. 165 in fine*, Abbas *d. c. 1. num. 6.* Felin. *ibid. num. 4.* & alii citati per Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. §. 11. num. 5. & ſæqq.* Volunt tamen, eiusmodi conditionis implementum inducere liberationem à cenſura, non tamen citra abſolutionem, qui antiqua abſolutio ſub conditione lata poſtea operatur, expleta conditione: & ita multi tradit Covarr. *d. loco* Suar. *d. ſect.* 11. *num.* 12. Quæ deciſio procedet, ſi ſententiæ verba talia ſint, ut contineant abſolutionem ipſo facto, v. g. *Ex quo ſatisfecerit, abſolutus ſit*; non etiam ſi requirant factum hominis, v. g. *Si ſatisfecerit, abſolvatur.* Procedet etiam iſta deciſio facilius in ſummo Pont. propter abſolutam ejus poteſtatem, qui poteſt ligare ita, ut impleta conditione hoc ipſo ceſſet cenſura, quod in inferioribus non ita obtinet, factum tamen tenere videtur. Tollit & Pont. ſine abſolutione cenſuram, deſtruendo legem, unde cenſura dependet, ſi tamen legem priorem tollat cum omni ſuo effectu; nam aliàs cenſura vi legis inflicta, quia non amplius ab illa dependet, ſublata lege nihilominus perdurat, *Gl. 1. in V. pro infictu de immunit. Eccleſ.* Hæc ita de excommunicatione.

258 Quid de ſuſpenſione dicendum.. R. In ea, quæ lata abſolutè ob contumaciam, ceſſante hac, nihilominus eſſe opus abſolutione. Nam licet ceſſante cauſa ceſſet effectus, ex Reg. Juris, illa tamen ſolum obtinet in caſu, quo cauſa talis eſt, quæ non tantum adhæri, ſed & conſervari ſic neceſſaria: qualis non eſt hoc in caſu, quo contumacia tantum eſt cauſa, ut feratur cenſura, non etiam ut conſervetur. Neque ſecùs quis dicet, ſententiam ſuſpenſionis pro contumacia eſſe conditionatam, ut ſcilicet, ſi ſatisfecerit, hoc ipſo ceſſet, quia intereſt Reip. etiam poſt oblatam contumaciam condigna imponatur reo pœna: ſententia. Et probatur hæc ſententia per *c. ſuper eo 31 h. t.* ubi à ſententia ſuſpenſionis & excommunicationis inflictæ ratione contumaciæ, hac ceſſante dicuntur abſolvendi rei. Quod ipſum ſtatuendum & de interdicto, per *c. quia fronte 35 ſup. de appellat.*

Quid ſi in ſententia ſuſpenſionis & interdicti exprimatur conditio, *Donec ſatisfecerit.* Plerique tenent, non eſſe opus abſolutione alia, ſed hoc ipſo ceſſare cenſuram, quod eiusmodi conditio contineant implicitam abſolutionem, *Gl. in Clem. 1. V. donec de decimis, Gl. in c. non eſt V donec. ſup. de ſponſalib* Abbas *in c. 1. num. 6. & ibid.* Felin. *num. 4. ſup. de judic.* Covar. *d. §. 11. n. 8.* Verum videtur aliqualis expreſſio iſtius conditionis parum pro ea opinione facere, cum tacitè inſit, quia ſententia ob contumaciam lata habet conditionem, donec in contumacia hæret, quæ punienda eſt & requirit abſolutionem. Procedet tamen iſta ſententia in cenſura lata non tam ob contumaciam, ſub ea conditione, quam ob pœnam: nã hoc modo tota culpa commiſſa eſt & caſtigatio condigna ab Eccleſia impoſita, ideoq; non amplius ligat, quàm ad conditionis implementum, vel temporis eventum, *c. nemo de conſecr. diſt.* 1. Quando autem fertur ob contumaciam, verè per modum cenſuræ fertur, & ob culpam durantem; qua ceſſante, opus eſt condigna ſatisfactione, ſecundum culpæ gravitatem imponenda per abſolutionem: Plura hac de re Vid. apud Suarez *Diſp. 29. ſect. 2. n. 5 & ſeqq. & Diſp. 39 ſect. 1. n. 4. & ſeq.*

Tollitur itaque Cenſura per abſolutionem 259
quæ neceſſaria omninò vivis, ſecundum jam dicta. An & mortuis R. Velle quidem Covarr. *ad d. c. Alma p. 1. §. 11. num. 8.* eos propriè non abſolvi, quia non ſint ſubjecti Eccleſiæ, ſed

Digitized by Google

ſed declarati abſolutos coram Deo deceſsiſſe, propter contritionem; atque ita ſolvi quidem ab Eccleſia poſſe, & debere alii volunt. Navarr. in *Summa c. 26 n 32.* Et abſolutionis beneficium iis impendendum eſſe tradit Pontif. *in c. à nobis 28. h. t.* Ut non erredur, ſi dicantur abſolvendi eſſe, ad hoc, ut conſequantur ſacram ſepulturam, & participes fiant orationum & ſuffragiorum Eccleſiæ Neceſſe autem eſt, ad hanc abſolutionem concedendam, ſigna contritionis oſtenderint, quibus à contumacia receſſerint, & ad Eccleſiæ obedientiam redierint, *d. c. 28.* Quòd ſi occultus ſit excommunicatus, abſolutio non facienda publicè, ſed vel occulte, vel, ſi non poſſit, diſſimulanda, ne inuratur infamia defuncto, & corpus loco ſacro conditum non extumulandum, eo quod coram Deo contritus ſit abſolutus. Quod & dicendum in excommunicato iniuſtè, occulto tamen. Navarr. *d. c. 26. n.* 32. Suar. *Diſp 7. ſect. 1. n. 7.* Avila *p. 2. c. 4. Diſp. 1. concl. 5.*

Abſolvere à Cenſura poteſt quilibet Sacerdos, etiam ſimplex, in mortis articulo, ut poſt ea non indigeat nova abſolutione, cum illa abſolutio ſit vera, & ex jurisdictione veluti delegata ipſo jure omnibus Sacerdotibus pro illo articulo *c. Non dubium 5. & c. Ea noſcitur 13. h. t. Trid. Seſſ. 14. c. 7.* Quod non rectè Gl. in *d. c. à nobis V non potuerit h. t.* extendit ad abſolutionem à laico datam; cum ea nulla ſit, ut pote ex delegata jurisdictione non procedens Et hoc ſive ab homine, ſive à jure ſit lata cenſura. Extra mortis articulum non eſt cuilibet iſta licentia. Suarez *d. diſp. 7. ſect. 1. num. 5.*

160 Quantum ad excommunicationem, ea ab homine lata jure ordinatio ab eodem auferenda, etiamſi non ſit Sacerdos, modo habeat jurisdictionem, quæ ut ad ligandum, ita & ad abſolvendum ſufficit. Idem juris competit eius ſucceſſori, & Sede vacante Capitulo, quod in jurisdictionem Epiſcopalem ſuccedit, *c. 1 de major. & obed. in 6.* quam ſi habet delegabilem, etiam alteri mandate poteſt. Poteſt & ſuperior jurisdictione abſolvere in caſibus, in quibus jurisdictionem propalam valet exercere in ſubditos Suffraganeorum. Covarr. *d. p. 1. § 12. n. 2.* Pontifex Rom. quin poſſit abſolvere quemliber, extra dubium eſt, propter ſummam eius poteſtatem in Eccleſia. Plura Suarez *d. diſp. 7 ſect 2.*

Quæſtio eſt, An excommunicatus à ſuo 161
Epiſcopo, mutando domicilium poſſit abſolvi ab Epiſcopo novi domicilii R. Diſtinguendo inter excommunicatum per generalem ſententiam Epiſcopi & ſpecialem illo caſu abſolvi poſſe, non hoc propterea quod ſpecialis illa ſententia lata ad arbitrium patris faciat cauſam certam coram priori judice; à quo jurisdictio quæſita quoad illum caſum non auferitur per commutationem domicilii, *c pon. & ibi Gl ſup. de foro compet.* atque ita ne detur occaſio fraudibus, cauſa inchoata coram uno judice per citationem rei, ſive in particulari, ſive confuſè per monitionem, ut ſatisfaciat intra certum tempus, neceſſariò ibi terminanda. Quod aliter ſe habet in ſententia generali, cum non ponat cauſam inchoatam, Ita Suar. *d ſect 2. n. 16.*

Quid ſi fiat Religioſus, R. Velle aliquos, 162
argumento mortis naturalis, non poſſe talem abſolvi ab alio, quam excommunicatore, eo quod morti naturali ſit ſimilis mors civilis. Verum eſt diverſitas rationis, cum per mortem naturalem nemo ſubjiciatur alterius jurisdictioni, uti fit per mortem civilem. Ut dicendum ſit in iſto caſu, quod dictum de mutante domicilium, quod ſcilicet in caſu, quo cenſura eſt lata per ſententiam generalem, abſolutio ſit petenda à ſuperiore ingreſſi; ac multo magis cenſura lata per ſtatutum, quia eſt ad inſtar ejus, quæ lata à jure. Si verò ſit lata per ſententiam ſpecialem, tunc per inchoatam jurisdictionem abſolutio petenda ab eo, qui tulit, apud quem jurisdictio inchoata permanſit. Suat tamen hac in re conſulenda particularia locorum privilegia. Suarez *d. loco n. 28. & ſeq.*

Quæſitum & de eo, An poſt appellationem 163
interpoſitam rectè abſolvat Judex à quo. R. Non eſſe dubium, quin Judex ad quem poſſit abſolvere, *c. per tuas 40. h. t.* propter jurisdictionem adquiſitam per appellationem. Ut autem jurisdictione legitimè utatur, ſervet modum à jure præſcriptum *c. ad reprimendam ſup. de off. ordin & c. Venerabilibus § ſane h. tit.*

Digitized by Google

in 6. si scilicet constet prius, sententiam priorem esse iniquam. Posse tamen & judicem à quo absolvere, propterea quod, licet per appellationem causa sit translata, non tamen omninò amiserit jurisdictionem ordinariam, eum & arrentata reparari curet, *c. cum teneamur 17. ubi* Wamef. *sup. de appellat.* & errorem illi corrigere liceat, *c. cum cessante 61. sup. de appell.* Nec obstat, quod appellationem impedire nequeat, nam præstando absolutionem non tam impedit absolutionis effectum, quàm potius præstat, quod per eam intenditur. Suarez *d.l.n.* 32. & 33.

164 A censura juris Episcopus suos absolvit, vel etiam interdum Parochus ex juris concessione, *c. Nuper 29. vers. in secundo verò hoc sit.* Non obstante, quod alibi quis deliquerit; neque enim, per hoc Episcopus amittit jus in personam sibi subditam, etiamsi aliud sit in censura hominis, ut dictum. Vagabundi nullibi habentes domicilium absolvi possunt ab Episcopo loci, in quo actu sunt, cum non censeantur habere alium Episcopum.

165 Hæc ita, sinon sit reservata absolutio, *d. c. Nuper.* Sunt enim casus, à quibus absolvit solus Episcopus, quidam etiam, à quibus solus Pont. aut specialiter ab eo ad hoc delegatus, de quibus Navarr. *c. 27. n. 49. & 75. & latissime.* Suar. *de censur. tota Disp.* 21. Cujusmodi inter alios est percussio Clerici, quæ absolutionem Sedis Apostolicæ desiderat; quam tamen & præstabit Legatus à Latere, *c. Ad eminentiam 28. h.t.* & Legatus missus in sua provincia, *c. pen. sup. De off. Leg.* Quod ita statutum est, propter difficiliorem absolutionis impetrationem arceantur homines ab injuria Clericis inferenda. Patitur eares exceptionem: Primò, si instet periculum mortis, *can. si quis suadente XVII. q. 4.* In quo datur licentia absolvendi Episcopo, & in casu, quo non est Episcopi copia, etiam eo inferiori: ita tamen, ut si convaluerit reus, sistere se debeat coram Pontifice, aut ejus Legato, *c. ea noscitur 13 h.t. II.* In mulieribus senibus, valetudinariis, membrorum dispositione impeditis, *d. c. 13.* Adde pueros, & eos, qui non sunt sui juris, *c. fin. h.t.* uti mancipia, pauperes, qui tanta laborant inopia, ut sumptibus non sint pares, *c. Mulieres h. & c. quamvis, 8. h.t.* quibus tamen mendicare turpe esset: nam mendicare soliti non excusantur, *d. c. 13. in V. sive pauperes.* Adde & aliud quod vis legitimum impedimentum, ut inimicitiæ cum aliquo, unde periculum peregrinanti esse poterit in via, *d. c. 58. & c. Decatero 15. h.t* necessitas subveniendi parenti, alendi uxorem, familiam, exercendi munus publicum, ad quod ex officio tenetur, & quod sine gravi detrimento, vel communi vel privato omittere nequit. Modica quoque percussio Clerici facit absolutionem ab Episcopo impetrari posse *c. 5. h.t.* Excipiuntur & Clerici simul habitantes, qui non cognuntur adire Pontificem propter mutuam repercussionem: non ita enormem *c. Quoniam 9. super de vita & honest. Clerici.* Quod cum agat tantum de communiter viventibus non est ad alios trahendum, cum sit & ratio specialitatis, quod inter communiter viventes facilis sit excessus, ut promptior debeat esse venia. Hinc & Abbas Monachos suos absolvit, nisi discretio ejus sit minor, quàm ut sufficiat ad debitam correctionem; tunc enim Episcopi providentia est adhibenda, *c. 2. h.tit.* Non idem erit, si Monachus sæcularem Clericum percusserit, cum *d. c. 2.* se referat ad mutuam percussionem, quæ facilè causat mutuam cohabitationem.

Quantum ad Suspensionem, ea à jure lata, 166 ad certum tempus in pœnam delicti, non nisi ab auctore Canonis tolli potest ante tempus. Ratio est, quia pœna in vindictam commissi à superiore imposita non potest remitti per inferiorem. Facit, quod sic contingeret non puniri sufficienter delicta, & contemni pœnam à superiori positam, si posset ab inferiori tolli. Abbas *in c. tam litteris 33. num. 2. sup. de rescrib. Gl. in c. Cupientes 16. § caterum V suspensos de elect. in 6.* Nec obstat *c. nuper 29. h.t.* ubi quando conditor Canonis non reservat sibi ejus absolutionem, concessisse aliis videtur facultatem relaxandi: nam quod ibi dicitur de excommunicatione, etiam trahitur, ut jam dictum ad suspensionem, quatenus est propria censura, non etiam quæ pro certo tempore lata, quia loco pœnæ est. Plura Suarez *disp. 29. sect. 1. num. 15. & 16.* Idem dicendum de suspensione lata absolutè, cum sit perpetua ex inten-

intentione ferentis ; & pœna indefinitè lata ànime censeatur perpetua, *l. servus* C. *de pœnis*, Felin. *in c. ex literis num.* 11. *sup. de consti.* Suarez *d. sect.* 1. *nu.* 18. & 9. Lata propter contumaciam, si sit reservata, non ab alio tollitur, cessante contumacia, quam ab auctore Canonis, aut ejus superiore, ex jam dicta ratione cum inferior non possit se immiscere superstatutis à superiore nisi ex eius consensu. Si reservata non sit, etiam ab Ordinario tolli poterit, *arg. d. c. Nuper* ubi in excommunicationis absolutione ita disponitur, ut à rationis paritate idem statuendum sit in suspensione. Abbas in *c.* 2. *numer.* 5. *sup. De solut.* Navar. *c.* 27. *num.* 162. Suarez, *Disp.* 29. *sect.* 2. Dixi cessante contumacia ; quia ante non recte tollitur censura, eaque cessante nihilominus opus est absolutione, uti probatum *sup. eod. num.* 158. Suspensionis ab homine latæ absolutionem præstat qui eam tulit, eiusve superior aut successor cui idem juris est quod prædecessori fuit. Navar. *d. n.* 162.

187 Quantum ad interdictum, sive locale sive personale, illud non censeri sublatum, sola contumacia cessanti, etiam latum sub conditione, *donec & quousque*, quando per modum censuræ est latum, dictum sup. *eod. num.* 147. & 158. Secus si per modum pœnæ ad certum tempus sit latum, quia tunc tempore lapso cessat. Positum autem ab homine, per modum censuræ tollendum, sive per absolutionem sive per relaxationem, ab eo, qui posuit, eiusve superiore, aut ab alio ex eiusdem commissione. Positum verò à jure, in modum pœnæ, si absolutè, non nisi ab eo, qui interdixit, ejusve superiore, aut habente auctoritatem, secundum dicta de suspensione : si ad tempus, eo lapso, uti jam dictum. Latum propter contumaciam, si reservatum sit, tantum ab eo, cui reservatum tollitur. Si non sit reservatum locale, sive generale sive speciale, tollitur ab Episcopo aut Episcopalem participante dignitatem, *d. c. Nuper* 19. *vers. in secundo vero h. tit.* Idem judicium est de personali generali. Parocho non est ea auctoritas, cum careat hac iurisdictione, etiam quoad personas singulas, quas per sistentes membra communitatis absolvi, ipsa communitate manente interdicta, repugnat, Personale speciale, non reservatum tolli posse à Parocho videtur cessante contumacia, ad modum scilicet excommunicationis, quam per eum posse tolli dictum supetius. Vid Suarez *Disp.* 38. *sect.* 2. Cessat & interdictum generale personale per destructionem Collegii aut Corpotis, in quod Primo & per se latum erat, cum interdictum hoc sit quædam rei adfectio, quam necesse est perire, reipsa destructa, tamquam accidens destructo principali. Quo modo & cessabit in persona, quæ communitatem aut populum interdictum deserit, mutando domicilium, vel quacumque via pars eius effugiendo, ut cujus non gaudet privilegiis, nec onera participare debeat. Covar. 2. *Var. c.* 8. *num.* 10. Suarez, *d. Disp.* 38. *sect.* 1. *n.* 15. & 16.

Q. An & interdictum locale per loci alienationem relaxetur ? Resp. Id posse videri scilicet cessare interdictum, loco ab alienato ab eo domino, qui causam interdicto dedit, cum cessante causa cesset ejus effectus : ut è converso, si dominus novam tertam adquirat, eam adfici interdicto locali. Dicendum tamen, quantum ad totalem alienationem loci, tametsi eximat dominio ejus, qui causam dedit positum tamen semel interdictum adficere rem, & tamquam onus eam sequi, transit enim res cum suo onere, *argum c. Ex literis sup. De pignorib. c. Pastoralis sup. de decimis.* Nec facit, quod non sit idem dominus, qui caussavit interdictum ; quia, ut dictum, sufficit, causa ista adfuerit inferri, non etiam in conservari. Facit, quod hic modus eludendi interdictum posset cedere in præjudicium & vilipendium Ecclesiasticæ potestatis Si pars loci alienetur, idem dicendum erit, quod de toto alienato dictum est ex eo, quod qualitas semel toti loco attributa hæreat in singulis partibus, nec tollatur per alienationem. 188

Quid si locus specialiter interdictus, ut civitas, templum destruatur ? Resp. Non ita destrui locum posse, quin saltem pavimentum maneat, ut & cæteras locus maneat adfectus interdicto : quod non tantum adficit ipsas domos, aut parietes, sed ipsum terram. Unde ante sublatum debito modo interdictum non possunt in terra ista aut sepulturæ corpora de- 189

functorum tradi, aut altari templisve exſtructis ſacra celebrari eo quod eiusmodi exſtructum altare aut templum ſapiat loci qualitatem, quem tamquam accеſſorium ſequitur, ſecundum tradita *inſtit. de rer. diviſ. § ex diverſo*, cuius etiam privilegiis gaudet. Ias. *in l. inter §. 3. §. ſacram. n. 26. de V. O.* Plura de his Suar. *d. ſect. 3 n 9 & ſeq.*

170 Hæc de abſolutione & relaxatione: quatum effectus, qui eſt abolere cenſuram, ut procedat, oportet cenſuræ plures ſive ab eodem ſive à pluribus poſitæ, evacuentur, & ſatisfactio prævia, ſubſequatur ab omnibus abſolutio vel relaxatio quateaus unus poteſt abſolvere, quia alias à diverſis petenda. Et licet ab uno obtenta quoad unam cenſuram operetur, non tamen quoad alias ab aliis poſitas, *c. officii 42. ubi Gl. h.t.* & proinde ad pleuum abſolutionem obtinendam etiam ab aliis impetranda. Covar. *ad 6 Clem. p. t. §. 11. n. 12.* Abſolutè petita ab eo, qui ab omnibus abſolvere poteſt, ab omnibus etiam abſolvit pluribus ligatum, ſive proferatur abſolutio ſub ſigno diſtributivo *Abſolvo te ab omni cenſura*, ſive indefinitè *abſolvo te à cenſura*, æquivalet enim indefinita univerſali, reſponſio intelligitur eſſe proportionata interrogationi.

171 Dico, abſolutè petita, id eſt ſine limitatione cauſæ; quia huiuſmodi limitatio facit ab illa tantum abſolutionem procedere, cuius cauſa eſt expreſſa, *c. cum pro cauſa 27. & d. c. officii 42 h.t.* Accommodatur enim abſolutio petitioni. Quod ſi petitio ſit abſoluta, abſolutio autem cum limitatione cauſæ vel cenſuræ, tum ab illa tantum continget abſolutio, quia ad eam ſolam reſtricta eſt intentio abſolventis, cui liberum eſt ab una abſolvere, non ab alia. Vid. Suarez *Diſp. 7. ſect. 9. n. 8. & ſeqq.*

172 Quid ſi cauſa expreſſa ſit falſa? R. Gloſ. in *c. ex parte 5 ſup. de off. ordin.* abſolutè negare, caſu abſolutionem procedere. Cuius opinio procedet, ſi judex ignoret falſitatem cauſæ principalis: velut ſi reus dicat ſe ſatisfeciſſe, quia non adeſt judici intentio abſolvendi, ſine qua non procedit abſolutio: ut rectè dicatur talis abſolutio tamquam eſſe, ſubrepta non pro, *d. c. officii.* Quod ſi non ſit falſitas circa cauſam principalem, ſed tantum circa accеſſorium, non poteſt dici nulla abſolutio; cum non deſit intentio abſolventis, propter ſcientiam cauſæ principalis, eiusque veritatem. Quod ſi judex conſcius fuerit falſitatis etiam cauſæ principalis injuſta quidem erit abſolutio, quia eſt contra ius partis, tenebit tamen, ſecundum ea, quæ traduntur de ſententia injuſta. Navar. *c. 27. n. 38* & pro ea parte eſt textus expreſſus in *c. Venerabilibus §. ſane in fine tod. in 6.*

Simplex & abſoluta ſit abſolutio, an habeat conditionem de præſenti aut præterito, non intereſt. Nam ſi impleta eſt conditio, tranſit in abſolutam, ſi non fuerit impleta, abſolutio eſt nulla, *arg. § conditiones Inſtit. de V. O.* Talis eſt conditio, *Si ſatisfeciſti*; ſub quali conditione abſolvere non ſemper eſt illicitum, imò & interdum neceſſarium. Et prudenter additur, *Si ſatisfeciſti, ſi à contumacia receſſeris ex corde*, ubi ſcilicet res eſt dubia. Navar. *c. 26. num 13.* 173

Dubitatur de conditione in futurum concepta, *Si ſatiiſfecerit?* R. Certum eſſe, eiuſmodi abſolutionem non conſequi ſuum effectum ante impletam conditionem, quia ſuſpendit actum in ſui implementum: dubium tantum eſſe, an abſolutio habeat effectum, conditione eveniente: Ratio dubitandi eſt, quod abſolutio Sacramentalis ſub conditione de futuro ſit nulla, ex eo, quod ſit actus legitimus non admittens conditionem, *c. Alius 57. de R. l. in 6.* Quæ ratio cum & militet in abſolutione à cenſuris, deca videtur idem ſtatuendum. Contra tamen dicendum, eo quòd excommunicatio ſub conditione de futuro rectè feratur, *c. præterea 40. ſup. de appellat.* ut abſolutioni idem ſit attribuendum quæ favorabilior. Nec obſtat *d. c. Alius*, quia accipiendum de iſtis actibus legitimis, qui reſpuunt diem & conditionem, qualis nec eſt abſolutio iſta, nec excommunicatio. Nec facit argumentum ab abſolutione Sacramentali ſumptum; nam illa ex Chriſti inſtitutione, ſi materia ſit debitè diſpoſita, continuò effectum habet, alias nulla eſt. Abſolutio autem à cenſura eſt quædam ſententia humana, ſicut & ipſa cenſura, cuius effectus dependet à voluntate humana, ut ad tempus ſuſpendi poſſit eius effectus. Covar. *d. §. 11. n. 6.* Suar. *d diſp. 7. ſect.* 174

7. *sect.* 8. *n.* 1. *& seqq.* Licet autem modus iste absolvendi sub conditione displiceat Navarro & regulariter loquendo sit illicitus, non est tamen per se malus, nec jure prohibitus, si probabilis necessitas aut utilitas occurat, & prudenter obseruentur circumstantiæ necessariæ Suarez *d l.n.* 10. & 11.

775 Potest & absolutio ferri ad cautelam, quando dubitatur de valore censuræ. *c. per tuas 40. h. t. & c. cum contingat 35. sup. de off. jud. de leg.* Covar. *ad d. c. Alma p.* 1. *§.* 12. *n.* 7. Est idem absolutio ad reincidentiam, per quam tollitur quidem censura, non perpetuo tamen, sed ita, ut redditura sit post certum tempus, aut in certum eventum. Cuius introducendæ ratio est, quod censura non suspendatur, sed quamdiu permanet, suos operetur effectus, expediat autem interdum, ligatum reddere habilem ad actum aliquem gerendum quo peracto iterum operetur suos effectus: veluti ut quis testimonium dicat, *c. Veniens 39. in fine sup. De testib.* ut beneficii collatio ei valide fiat, *c. Apostolica sup. de except.* qualis modus dicitur ad cautelam. Interdum & datur absolutio, non ad cautelam, sed sub conditione de futuro, itti satisfaciendi intra certum tempus: cui si pareatur, perfecta sit absolutio, alias reincidat reus in censuram, quæ redit ex vi priotis sententiæ Covar. *ad d. c. Alma p.* 1. *§.* 12. *n.* 6. *&* 7. Suarez *d sect.* 8. *n* 16. *& seq.*

776 Conceditur & potestas absolvendi alteri cum clausula & conditione, *Satisfacta parte*, quæ nonaliasfaciet absolutionem per delegatum esse validam, quã si satisfactio sit præmissa. Nam sub conditione concessa non alias operantur, quam conditione servata quia alias in defectum conditionis censetur potestas denegata.

Quid ergo si reus non fuerit solvendo? R. Absolutionem procedere & valere; cum eiusmodi conditio *Satisfacta parte*, sit intelligenda secundum qualitatem pœnitentis, quatenus scilicet satisfacere poterit, si non solvendo saltem cavendo per pignora aut juramentum, ne videatur delegans ponere impossibilem conditionem: & ita accipit Gloss. textus, quibus isto modo delegata est jurisdictio, in Gl. 2. *Gl. pen. & Clem. 2. in V. satisfecerint de haret.* Navar. *c.* 27. *n.* 47. *&* 4. Suar. *d. Disp.* 7. *sect.* 40. *&* 41.

Quid si non obstante, quòd pœnitens sit solvendo, ante ex hibitam satisfactionem absolvatur? R. Absolutionem eo casu non tantum esse injustam, quia est contra ius personæ qualis tenet, secundum dicta, & textum in *d. c. venerabilibus §. sane in fine h. t. in* 6. sed etiam esse injustam, quia contra jus eonc essæ potestatis absolvendi, qualis nulla est & invalida, cum non sit concessa ista potestas nisi sub tali conditione qua non servatâ actus non potest subsistere, Suar. *d l. n.* 42.

Ultra potestatem in absolvente requiritur, adsit certa scientia & libera voluntas, quia necesse est, præcedat cognitio causæ, iuxta modum & rationem solvendi, cui nec dolus nec error in re subsistantiali subsit.

Quid super vim aut metum sit exorta absolutio? R. Censuram per vim metumve illatam non ideo esse nullam, dictum supra cod. n. 19. ex ratione, quod vis vel metus non ponat tam involuntarium quam voluntarium: ut idem dici possit de absolutione, cum posita eadem tatione scilicet voluntate, idem ius sit statuendum, præcipuè quia absolutio sit favorabilior. Definitum tamen *in e. unico de his, qua vi &c. in* 6. absolutionem vi metuve extortam omninò viribus vacuatam esse. Quod ita specialiter de jure statutum in defensionem Ecclesiasticæ potestatis, quam sæpè imminutam volebant laici Principes aut potentiores cogentes Ecclesiasticos Prælatos ad absolvendum à censuris, aut eas revocandas, ut advertere possent hac via eaactionem suam esse inanem. Loquitur autem Pont. simpliciter de quolibet cogente, ut etiam obtineat in Ecclesiasticis cogentibus cum nec per eos Ecclesiastica potestas sit imminuenda. Ut verò Pont. consequatur facilius intentum, & terreat potestates à coactione, addit in cogentes absolvere, aut revocare censuram, sententiam excõmunicationis: quam ipso iure eos incurrere patet ex finalibus verbis *d e.un. Excommunicationis sententia decernimus subjacere.* Denique ut prædicta obtineant, necesse vis vel metus sit gravis, cadens in constantẽ virũ; is enim solus facit ad causandũ involuntarium. Necessarium etiam est, ut infertur ab homine ad extorquendum, & quidem per injuriam: nam si tantum constitat metus in deu gãdo aliquo humanitatis officio, aut beneficii gratuitis, aut

777

dicitur potius monendus, quàm cogendus ad vitanda pejora, *c. Requisivit 17. d. tit.* Covarr. *de Sponſalib. p. 1. cap. 4. num. 4. & 5.* Estque eares non tam per ſe & intrinſecè contra rationem aut aliam virtutem, quàm conſentaneam charitati, ſi reſtagans alio remedio indigeat, & conſentanea fini cenſuræ, quæ medicinalis: ut ſi non proſit, ſed obſit, ſit auferenda, aut non infligenda, ut in *d. c. 17.* Et hoc, ſi non ſit ſpes fructus, mediante cenſura. Ubi tamen cavendum, ne abſtatio cedat in tertij præjudicium, quia goſſet continere peccatum contra juſtitiam commutativam, neve ſcandalum aboriatur vel contemptus cenſuræ. Quantum ad cenſuram à jure latam in dicto caſu relaxandam, videndum, an præſcriptus ſit certus ordo progrediendi ad alias cenſuras, aut ulteriores, ratione durantis contumaciæ; is enim ſervandus eſt, quia jus obligat, nec inferior illud immutat. Dico, inferior, quia ſuperiori id juris eſt, ubi viderit expedire, & reſpondere charitati. Quod ſi jus nihil diſpoſuerit, & abſolutio ſpectet ad inferiorem; videtur probabile, prudenti arbitrio judicis conceſſum eſſe, etiam invitum abſolvere, ſicut à cenſura ab homine inducta, ſervatis tamen iisdem conditionibus; quia cum jus non ſtatuat oppoſitum, videtur reliquiſſe poteſtatem liberam. Nec facit, quod in aliquibus cenſuris ſit præſcriptus ordo adgravandi poenas in caſum contumaciæ; quia is non poteſt trahi ad alias, quibus idem ordo non eſt præſcriptus, cum odioſa non ſint extendenda: Suarez *d. loco n. 9.*

182 Poſtremò ad formam verborum in abſolutionis conceſſione; quod attinet, nulla eſt jure præſcripta; quæ ſit de ſubſtantia. Neceſſarium tamen, ut abſolutio fiat verbo vel ſigno aliquo viſibili, quo ſignificetur is, qui ligatus fuit, eſſe ſolutus, veluti *Abſolvo te, Reconcilio te Eccleſiæ, Aufero à te cenſuram.* Indicanda etiam aliquo modo perſona abſolvenda, tui & abſolventis; vel implicitè, ut quando ab ipſo abſolvente pronuntiatur verbis, vel explicitè & clariori expreſſione, quando datur ſcripto. Non etiam eſt neceſſe determinare cenſuram, à qua abſolutio datur; modo ex forma judicii pateat, de quare ſit ſermo, cum fruſtra ſit, quidquid rei ſatis demonſtratæ additur, *argum. l. 1. §. ſi quis uxor D. de dote prælig.* Cauſam quoque cenſuræ in abſolutione exprimere non eſt neceſſarium per ſe, cumnec jure cautum quid ſit ea dere, nec ex natura rei oriatur iſta neceſſitas, ſufficiatque ſola intentio & voluntas abſolventis. Niſi tamen plures ſint cenſuræ; à quibus omnibus cenſetur abſolviſſe, qui ſimpliciter ab omnibus abſolvit petentem ſimpliciter abſolvi: quia, cum favores ſint ampliandi, ſimpliciter abſoluteque facta reſponſio cenſetur proportionata interrogationi. Quod ſi ab uno tantum velit abſolvete, non niſi unam auferet; eo quod operatio ſormæ non excedat ejus intentionem: ut neceſſe ſit cauſam addat, ne alias videatur ludere petentem, & nihil agere. Pluta hac de re vide apud Suarez *d. diſp. 7. ſect. 9.* & junge his dicta *ſup. eod. num. 170.*

TITULUS XL.

De Verborum ſignificatione.

SUMMARIUM.

1. *In verborum interpretatione primò ſpectanda mens dicentis.*
2. Primogenitus & Unigenitus *quis dicatur.*
3. *Si de mente non pateat, Verborum proprietas attendenda.*
4. *Obſcura in partem mitiorem interpretanda.*

COmpilatores Digeſtorum ſecutus Pont. poſt tractatam juris Canonici materiam quoad perſonas, res, actiones, duobus generalibus Titulis, ad univerſam Juris Canonici ſcientiam ſpectantibus, opus ſhum concludit. 1

Prior concernit Verborum ſignificationem & interpretationem, quæ inventa ſunt, ut dicentis exprimant ſententiam. Quæ in primis ſpectanda, & prior eſt atque potentior quàm ipſa vox, *l. Labeo 7. in fine D. de ſupell. legat.* eamque conſiderari potius, quam verba, tradit ICtus in *l. Pater 101. D. de Condit. & Demonſtrat.* Sunt enim illius indicandæ cauſa repertæ. Unde ut adſequamur mentem, circumſtantiæ inſpiciendæ ſunt: intelligentia enim dictorum, ut ait Pont. *c. 6. b. 1.* ex cauſis dicendi eſt adſumenda, quia non ſermonibus, ſed ſermo rei eſt ſubjectus. Unde in ſuppelle-ctile legata ſententiam ejus, qui legavit, inſpici oportere, & in quam rationem eas res referre.

Digitized by Google

INDEX
RERVM ET VERBORVM
QUÆSTIONUMQUE NOTABILIUM
QVÆ HIS LIBRIS EXPLICANTVR ET ENVCLEANTVR.

Prior numerus Librum, alter Titulum, tertius Numerum marginalem denotat.

A.

Absens, Absentia.

Absens legitimè an eligere possit, & per quos? I. 6. n 67. & seq.
Absentes an ipso jure priventur beneficiis? III. 4. n. 6.
An fructibus? Ibidem n. 7
Absentia spatium beneficiati quodnam concessum à Conc. Trid. n. 8. Absentibus distributiones quotidianæ quando debeatur. n. 12

Absolutio.

Absolvere à casibus reservatis qui possint, v. 38. n 4
Absolutione solâ an tollatur censura? v. 39. n 156
Absolutio an prosit mortuis? ibid. n. 159
Absolvere à censura qui possint. n. 160.

Vide reliqua ibid. in Summariis.

Accessus.

Per accessum, regressum & ingressum quando Simonia committi dicatur, v. 3. n. 123

Accusare, Accusatio.

Accusatio matrimonii qualiter fieri debeat. IV. 18. n. 12
Accusatio quid, & qualiter instituenda. V. 1. n. 1
Accusare qui possint, vel non n. 2. & 3. Qui accusari, n. 4. Effectus accusationis. n. 5

Adfinis, Adfinitas.

Adfinitas quid, & inter quos contrahatur, III. 14. n. 8
Adfinitas olim triplex, & quod hinc ponatur impedimentum nuptiis. ibid. n 9
Adfinitas in linea transversa non potuit impedimentum jure naturæ irritans. IV. 14. n. 35
An in linea rectâ? n. 38
Per copulam illicitam contracta dirimit sponsalia de futuro. IV. 13. n. 3
Non etiam de præsenti, ibid. n. 5. impedimentum hoc ad quem gradum extendatur, n. 8
An oriatur ex copula cum propria consanguinea? n 9. An oriatur ex incestu cum cognata legali aut spirituali. n 13
An cum adfine sponsi vel sponsæ? v. 14

Adulter, Adulterium.

Adulterium à quo & cum quibus committatur, V. 16 n. 1
An cum sponsa aliena? ibid. n. 2. Accusatio adulterii quibus permissa n. 3. Pœna adulteri, & quæ causa à pœnis excusent, n. 5. & seqq.
Adulterium non aut causam divortio etiam quoad vinculum, IV. 19. 2
Quod totum permissa est separatio ex causa adulterii. ibid n. 13. Utroque adulterante sit compensatio delicti, n. 14. An & innocente adulterante post sententiam divortii? n. 15
An marito diverti liceat ab uxore, cui causam dedit adulterandi? n. 16

Advocatus.

Advocatorum munus publicum & honorificum, & qui ab eo arceantur. I. 37. n. 1

Ætas.

Requisita in præficiendi. I. 14. n. 1. & seq.
In ordinandis. ibid. n. 5

Alienatio.

Rerum ecclesiæ prohibita utroque jure. III. 1. n. 1
Alienationis nomine quid veniat. ibid. n. 2. Pœna alienantium res Ecclesiæ n. 3. Pœna ista an incurrantur ex causa locationis ad longum tempus? n. 5. An si Prælatus repudiet hæreditatem Ecclesiæ relictam n. 6. An si repudiet legatum? n. 7. Quæ res alienari prohibeantur. n. 10. Alienatio ista permissa lex certis causis, adhibitis solemnitatibus n. 11. & seqq. Solemnitatem omissam an suppleat præscriptio? n. 22. Ecclesia læsa ex causa alienationis restitui potest. ibid.

Apostasia.

Quid & quotuplex, ejusque pœna. V. 9 n. 1
Apostasiam impropriam an incurrant Religiosi transeuntes ad aliam Religionem? ibid. n. 7.

Digitized by Google

An ejectus ex Ordine suâ culpâ? n. 3

Apostoli.

Quid, qualiter & quando petendi. II. 28. n. 22
Apostoli refutatorii, testimoniales & conventionales. ibid. n. 23

Antichresis.

Iure civili probata, at damnata jure Canonico. III. 21. n. 7 & V. 19. n. 16.

Appellare, Appellatio.

Appellatio quid? II. 28. n. 1
Appellatur jure Canonico ad Pont. omisso medio ibid. nn. 2. An & ad Legatum de latere? n. 3
Qui appellent. n. 6. A quibus n. 7. An ab arbitro appellare liceat? n. 11. A qua sententia appelletur. n. 13. An ab executione? n. 14. An à sententia lata in possessorio? n. 15. An à pœna. n. 16. An à correctione? n. 17. Clausula, appellatione remotâ; quid operetur nn. 19. & 20.
Qualiter fit appellandum. n. 21
Appellationis effectus. n. 26. & seq.
Appellatione remotâ an & recusatio remota censeatur? n. 39

Arbiter, Arbitrium.

Arbitri & Arbitratores qui dicantur. I. 43. n. 1
In arbitros qui compromittant. ibid. n. 2. In quos compromittatur. n. 3. Quid si in plures compromissum sit. n. 4. & 5. Super quibus causis compromitti non possit. num. 7 Ex arbitrio an & qua actio detur. nu. 9 Arbitris dissentientibus qua sententia prævaleat. n. 10
An arbitro non appellatur. n. 11

Archidiaconus.

Archidiaconi auctoritas & officium. I. tit. 23

Archiepiscopus.

Archiepiscopi jurisdictio quatenus se extendat. I. 31 n. 11

Archipresbyter.

Archipresbyter quis. I. 24. n. 1
Alius est Urbanus, alius Ruralis. ibid. n. 2

Attentatum.

Quo modo revocandum. II. 16. n. 3

B.

Baptismus.

Baptismi necessitas, finis, materia, III. 42. n. 1. & 2.
Forma ibid n. 6. Minister n. 7. Subjectum. n. 10.
Baptismi capaces sunt adulti. n. 15. An & infantes? n. 16. Infantes infidelium, hæreticorum paganorum an & quando baptizandi? n. 18.
An amens, furiosus? n. 19
An teneat baptismus coactè susceptus. n. 20
Baptismi effectum supplet martyrium. III. 43. 3
Baptisma iterantium pœna. V. 9 n. 6
Rebaptizans an fiat irregularis? ibid. n. 7

Benedictio.

Benedictio Abbatum est loco consecrationis. I. 6. n. 86.

Beneficium.

Beneficium quid? III. 5 n. 2
In quo differat à prabenda. ibid. nu. 3. Beneficiorum divisiones variæ. n. 4. 5. 6. Beneficia conferunt Clerici? non laici, nisi ex privilegio aut præscriptione immemorialis. n. 7. 8. 9
Beneficia qui conferant. n. 10. & seqq. Quibus conferenda. n. 32. & seqq.
Inter plures idoneos an magis idoneo & digno sint conferenda? n. 34. & seqq.
An rectè conferatur beneficium habenti patrimonium sufficiens? n. 51
An ad tempus conferri possit? n. 54
An rectè conferatur excommunicato occulto? V. 39. n. 8
Qualiter conferenda. III. 5 n. 51. & seqq. Conferenda singula singulis, non plura uni. ibid. n. 55. Pluralitas beneficiorum, etiam simplicium, an damnata jure Decretalium, n. 56
Beneficia incompatibilia primi & secundi generis quæ dicantur. n. 58
Beneficia non conferenda nisi vacent, & quando vacare dicantur. III. 8. n. 1. & seqq Beneficio non vacante rectè providet S. P. ibid n. 8.
Beneficia sine deminutione aut onere aliquo conferenda. III. 12. n. 1. & 2.
Beneficium quando extingui possit. ibid. n 3
In beneficiis filius non succedit patri. I. 17. n. 9. An nepos avo? ibid. n. 10
Pro beneficio consequendo an mutuum dare liceat. V. 3. n. 58. An pensionem ei imponere vel promittere ex pacto? nu. 59. An dare aliquid vel accipere? n. 60. An neque pro possessione acquirenda? n. 66
Beneficium an rectè resignetur sub conditione expensarum restituendarum? n. 68
Beneficium renuntiare sub onere aliquo pecuniario an licitum? n. 43. An sub pensione? n. 70
An in favorem tertii? n. 71. & seqq.

Biga-

Digitized by Google

Bigamia, Bigami.

Bigamia quid & quotuplex I. 21. *n.* 2. *Vera bigamia an contrahatur ſolâ culpâ citra immiſſionem ſanguinis.* *ibid. n.* 3

Bigamia interpretativa quomodo contrahatur. *n.* 6 *& ſeqq. Quomodo ſimilitudinaria.* *n.* 13

Bigamia cur ſpolies privilegio Clericali. *n.* 1. *&* 15

Cum bigamis qui diſpenſent ibid. n. 16. *& ſeq.*

Blaſphemia.

Blaſphemia quibus modis committatur. *V.* 26. *n.* 2. *Pœna blaſphemantium.* *n.* 4

C.

Calumniator.

C *Alumniatorum pœna jure civili talio.* *V.* 2. *n.* 2. *Etiam à Canonibus probata.* *ibid. n.* 2

Canones.

Qui quibus derogent. *præf. n.* 11

Canonici juris origo, partes, auctoritas. *ibid. n.* 6. *& ſeqq.*

Canonicus, Canonicatus.

Canonici & Canonici regulares qui dicantur. III. 35 *n* 2

Canonica portio ex relictis Eccleſiæ debita Epiſcopo III. 16. *n* 32. *Ad portionem an teneantur Eccleſiæ Exempta?* *ibid n* 36

Quanta ſit portio iſta. *n.* 37

Quæ relicta ſint libera ab hoc onere. *n.* 38

Capella.

Quid & unde dicta. III. 37. *n.* 1

Capellis qui præficiendi. *ibid. n.* 2

Capitulum.

Capituli, Sede vacante, qua ſit poteſtas, & qua beneficia conferre poſſit. III. 9. *n* 2 *& 4. An rectè conferat, qua jure devoluto ſpectant ad Epiſcopi collationem? ibid. num.* 3. *Exercet ea, quæ ſunt jurisdictionis.* *n.* 5.

Capituli conſenſum aut conſilium in quibus negotiis Prælatus requirere & adhibere debeat. III. 10. *n.* 1. *&* 2.

Conſenſus requiritur majoris & ſanioris partis, III. 11. *per tot.*

Cauſſa.

Cauſſa poſſeſſoria rei ſpiritualis an poſſit tractari per judicem laicum. II. 2. *n.* 9

Cauſſa civilis Clerici an laico rectè delegetur. ibid. n. 15

Cauſſas ſpirituales laico S. P. rectè delegat, non etiam Epiſcopus. *n.* 16. *&* 17.

Cauſſa criminalis præjudicat civili. II. 10. *n.* 1

Poſſeſſoria potior eſt cauſſa proprietatis, ibid. n. 2. *Præjudicialis ſuſpendit deciſionem cauſſæ principalis.* *n.* 3

Cenſus.

Quid? III. 17. *n.* 4. *&* III. 39. *n.* 1. *&* 2

Cenſuum ſive redituum emptio, venditio an licita. III. 17. *n.* 5 *& ſeqq.*

Et quid decenſu ad incertum vel certum tempus conſtituto? *ibid. n.* 9. *&* 10

Cenſura.

Quid ejusque uſus. *V.* 39. *n.* 1. *&* 2

Poteſtas hujusmodi quibus competat. ibid. n. 3

An conſuetudine & præſcriptione adquiri poſſit? n. 3. *An alteri delegari & cui* *n.* 5. 6. 7

Cenſura non niſi ob culpam & cauſſam ferenda. n. 9. *& ſeqq. Præcedente monitione trina n.* 15. *& ſeqq.*

Cenſura per metum illata à judice coacto an liget n. 19

Cenſuræ effectus. n 20. *in fine.*

Cenſura alia eſt Canonis ſive ſententia latæ, alia hominis ſeu ferenda ſententia. n. 23. *& ſeqq Cenſuræ ſpecies.* *n.* 28

Cenſura quibus modis ceſſet. n. 144. *V.* Ibid. Summaria.

Chriſma.

Quid, eiusque uſus. I. 15. *n.* 1. *& ſeq.*

Citatio.

Alia verbalis, alia realis. II. 2. *n.* 1.

Citatio etiam in ſummario judicio neceſſaria. II. 1. *n.* 3

Citatio facta die feriato ad non feriatum eſt nulla, II. 9. *n.* 14

Vi & facta die non feriato ad feriatum, ibid. n. 15. *Citatus an tunc comparere teneatur die non feriato? n.* 16

Clauſula.

Clauſula, appellatione remotâ, *quid operetur* II. 28. *n.* 19. *&* 20

Clericus, Clericatus.

Clericus coram quo judice conveniendus in criminalibus. II. 2. n. 12. *Clericus de cauſſis temporalibus laicorū quando cognoſcere poſſit. ibid. n.* 19. *Foro ſuo renuntiare non poteſt, ne quidem addito juramento. ibid. n.* 20. *&* 21. *Pœna renuntiantis aut prorogantis forum n.* 22. *&* 23.

Clericus ne quidem ratione rei ſortitur forum laici n. 24.

An neque tutelæ aut curæ. *n.* 25

Clerici laici hæres ubi conveniendus. n. 26. *&* 27

Digitized by Google

Clericatus ſuperveniens judicio inchoato an faciat illud ceſſare; n. 19.

Clericorum exemptio à jurisdictione laicorum cujus ſit juris, n. 31.

Clericus coram laico an reconveniri poſſit, III. 4. n. 4.

Clericos decet vita probitas & honeſtas, & in quibus ea conſiſtat, III. 1. n. 2 & ſeqq.

Clericis fugienda avaritia, ibid. n. 7. Aleis ludere prohibentur, n. 12. Clericis interdicta habitatio cum mulieribus, III. 2. n. 1. Clericorum, concubinariorum pœna, ibid. n. 3. 4 n. 1, 2, 3.

Clericis cur & quo jure interdicta conjugia, III.

Conjugii uſus an permiſſus Clericis in Eccleſia primitiva? n. 4. Ordini ſacro initiari matrimonium eſt ipſo jure nullum, d. n. 4 in fine Obligatio continentiæ adnexa Ordini ſacro ex voto tacito, n. 6. Ea tenet etiam ignorantem n. 7. Quid ſi ordinandus habeat intentionem expreſſam non contrahendi? n. 8. Quid ſi ante pubertatem quis ordinetur? nu 9 & 10. Quid ſi per metum juſtum? n. 11. Quid ſi ordinis collatio fuerit irrita? n. 12.

Clericus in minoribus conſtitutus per matrimonium amittit beneficia, 14. An ipſo jure? n. 15. & ſeqq. An & penſio amittatur? n. 9. Retinet privilegium fori in criminalibus n. 20. An in cauſſa civili? n. 21. Veſte clericali & tonſura depoſita quatenus amittant privilegia clericalia n. 12. & 13. Clerici beneficiati quatenus teneantur ad reſidentiam perſonalem, & quo jure III. 4. n. 1. & 2. Pœna non reſidentium, ibid. 5. & ſeqq. Qua cauſſa excuſent à reſidentia. n. 9.

Clerici habent jus competentia. III. 23. n. 3. An iſti privilegio renuntiare poſſint? ibid. n. 5.

Clerici bonorum patrimonialium & quaſi patrimonialium ſunt veri Domini. III. 23. n. 2. An & fructum beneficii Eccleſiaſtici? ibid. n. 3. An teneantur ad reſtitutionem fructuum male expenſorum? n. 5. An recte diſponant de iis, qua parcius vivendo ſibi ſubtraxerunt? n. 5. An & de fructibus ratione penſionis Eccleſiaſtica percepti? n. 6.

Clericus patrimonium ſufficiens habens licitè utitur fructibus beneficii, n. 7. Clerici an & de quibus teſtamento diſponere poſſint V. teſtamentum. Clericorum bona ab inteſtato quibus deferantur de jure & conſuetudine, III. 27. n. 1. & ſeqq.

Clerici quibus negotiis ſe immiſcere nequeant. III. 50. n. 1. An poſſint incumbere juri civili aut Medicinæ? ibid. n. 3. & 4. Clericis interdicta venatio. V. 24 per tot. Item percuſſio. V. 25. n. 1.

Clericus, qui ſtetit in pugna vel conſilium, an ſit irregularis? ibid. n. 2.

Clericus excommunicatus celebrans ſit irregularis, V. 7. n. 5 & ſeq. An & conferens baptiſmum? ibid. n. 11. An abſolvens ſacramentaliter? n. 14. An aſſiſtens matrimonio contrahendo? n. 16. V. ibid. Summaria.

Clericus non ordinatus miniſtrans incurrit irregularitatem, V. 28. n. 1. & ſeqq. V. Summaria.

Clericus per ſaltum promotus quis dicatur. V. 29. n. 1. An talis ſit irregularis, ibid. n. 2. An ſuſpenſus ipſo jure? n. 3. An furtivè Ordines ſuſcipiens? V. 30. n. 2. & 3.

Coadjutor.

Quibus dandus. III. 6. n. 3.

Ejus officium. ibid. n. 4.

Cognatus, Cognatio.

Cognatio legalis oritur ex adrogatione IV. 12. n. 1. An & ex adoptione? n. 2.

Cognati in genere qui? IV. 14. n. 1.

Cognatorum alii aſcendentes, alii deſcendentes, alii collaterales. ibid. n. 2.

Cognationum gradus quomodo computentur utroque jure; n. 3. & ſeqq.

Cognatio ſpiritualis quid, ejusque origo. IV. 11. n. 1.

Ea olim triplex, Paternitatis, Compaternitatis & Fraternitatis. ibid. n. 2.

Hodie inter quos contrahatur. n. 3 & 4.

An contrahunt eam Religioſi ſuſcipientes? n. 8.

An pater in neceſſitate baptizans filium, reſpectu uxoris aut concubinæ. n. 9.

An contrahatur per procuratorem? n. 10.

Cognatio an oriatur ex inſtructione Catechiſmi? ibid. n. 13. & 14. An ex datione alterius Sacramenti? n. 15.

Collatio.

Collatio beneficiorum eſt ſpiritualis, regulariter ſolis Clericis competens. III. 5. n. 7. Inter Clericos qui jus conferendi habeant. ibid. n. 10. & ſeq.

Collatio an recte fiat extra diœceſim? n. 16.

Collatio impeditur per jus devolutionis, n. 19. V. Devolutio. Item jure præventionis, quo potior eſt, qui prior tempore, n. 29 & ſeqq.

Col-

Digitized by Google

Collatio quibus, à quibus, & qualiter facienda. V. Beneficium.
Collationi an conditio adjici possit? III. 12. *n.* 4.
Collator pensionem alteri non reâ reservat. ibidem n. 5.
Collator beneficii an possit revocare collationem ob ingratitudinem beneficiarii? III. 24. *n.* 14.

Collusio.

Collusiones falsi speciem habent. V. 21. *n.* 1.
Pœna colludentium. ibi, n. 2.

Commodatum.

Quid, & in quo differat à precario III. 15. *n.* 1. *Commodatis actio duplex, directa & contraria. ibid. n.* 2.

Concilium.

Concilium an sit supra Pont. I. 2. *n.* 7.
Concilii decretis an teneatur Pontifex. ib. n 9.
Conciliorum generalium decreta habent vim constitutionum generalium: n. 21. & 30.
Concilia provincialia & diœcesana à quibus & qui ad ea convocentur. I. 2. *n.* 27.
Quatenus vim suam exerceant. ibid. n. 31.

Concubinatus.

Concubinatus jure civili permissus. IV. 1. *n.* 53
An & jure Canonico. n. 54.

Conducere; Conductor.

Conductor tenetur de dolo & culpa levi, non de casu. III. 18. *n.* 10.
Ex quibus causis à locatore expelli possit. ibid. n. 13. *V.* Locatio-conductio.

Confessio, Confessarius.

Confessio fidei qualiter facienda. I. 1. *n.* 5.
Confessus pro judicato habetur. II. 18 *n.* 1. *Confessus de se non interrogandus de socio. ibid. n.* 2.
Confessio qualiter fieri debeat, ibid n. 3 *& seq.*
Confessio procuratoris an præjudicet domino n. 6. *Confessio an revocari possit? n.* 7. *Confessio an requiratur sententiam? n.* 9. *In criminalibus quid operetur. n.* 10.
Extra judicialis qualiter probet. n. 11.
Et quid de geminata. n. 13.
Confessio qualiter, quando, & cui facienda. V. 38 2. *Minister hujus Sacramenti. ibid. n.* 3.

Confirmatio.

Confirmatio electi intra quod tempus petenda, & qualiter facienda. I. 6. *n.* 79. & *seq.*
Quid juris tribuat. ibid n. 83.
Confirmatur & à Pont. electus Imp: n. 91.
Confirmationis Sacramentum quid operetur. I. 15 *n.* 3. *Quibus conferendum. n.* 5.
An & non Episcopus ex commissione P. R. n. 8.

Confirmatio utilis & inutilis qua dicatur. II. 30. 2.

Conjugatus.

Conjugati post matrimonium consummatum sine mutuo Consensu statum vitæ non mutant. III. 32. *n* 2. *Professio altero invito aut inscio facta an sit irrita vestrisque? ibid. n.* 5. *An ingressus eo casu propria auctoritate egredi & redire possit? n.* 6. *Professio an confirmetur, altero mortuo? n.* 7. *An valida sit utroque ingrediente? n.* 8. *Revocatus post professionem an debitum petere possit? n.* 12.

Consanguinitas.

Consanguinitas quid? IV. 14. *n.* 1.
Consanguinitas alia adscendentium, alia descendentium, alia collateralium. ibi n. 2.

Consecratio.

Consecratio Ecclesiarum cur, à quo & quando fieri debeat. III. 40. *n.* 1.
Consecratio Episcoporum quando celebranda. I. 11. *n.* 11.

Constitutio.

Constitutio quid? I. 2. *n.* 1. *Alia generales, alia Particulares. ibid. n.* 2. *Generales edit summus Pont. n.* 3. & 17. *Particulares eduntur à Prælatis inferioribus. n.* 22. *Constitutio Ecclesiastica quid? n* 17. *Constitutiones Ecclesiastica Pontificia an obligent omnes Christianos. n.* 35. *Constitutiones Ecclesiæ quando ligent personas laicas. ibid.*
Constitutio Pontificia ut obliget, an sufficiat eam Romæ promulgatam esse. n. 41. *An obliget statim à promulgatione. n.* 43. & *seqq.*

Consuetudo.

Consuetudo quid? I. 4 *n.* 1. *Requisita ad eius iustitiam. ibid. n.* 2 & 3. *Consuetudinis vis & Effectus. n.* 4. *Consuetudo laicorum an quid possit super rebus Ecclesiasticis. n.* 5. *Consuetudo Ecclesiæ Rom. an obliget reliquas? n.* 6. & 7. *Consuetudo an contra Canones induci possit. n.* 8 & *seqq. An quid possit circa sacramentalia? n.* 11. & 12. *Consuetudo generalis an tollatur per legem subsequentem generalem? n.* 12. *Quanto tempore consuetudo posterior deroget canoni. n.* 14.

Contractus.

Contractus vi vel metu initi tenent, sed datur restitutio. I. 40. *n.* 3.

Contumax, Contumacia.

Contumacia quid, & quis contumax? II 14 *n.* 1
Pœna rei contumacis. ib. n. 2 & 3.
Auctoris. n. 5.

Digitized by Google

D.

Damnum.

Damnum datum per delinquentem, vel aliunde ejus nomine reſarciendum V. 36. *nu.* 1. & 2. *Modo dolo aut culpâ datum ſit, ibid. n.* 4.

Damnum levi aut leviſſimâ culpâ datum quatenus obliget ad reſtitutionem num. 6.

Reſtitutio cui facienda. n. 13

Decimæ.

Quo jure debeantur, III 30. *n.* 2. *Decimarum quota an juſtè & convenienter determinata per Eccleſiam: ib. n.* 3. *Decimæ* perſonales *unde debeantur, n* 3. *An & ex adquiſitu titulo lucrativo? n.* 1. *An ex rebus illicitè quæſitis? n.* 7. *Prædiales quæ & unde debeantur n.* 10. *Differentia inter perſonales & prædiales n.* 12. Mixtæ *quæ dicantur. n.* 14. *Quibus debeantur. n.* 38. & *ſeqq. Decimas quid præſtare teneantur, vel non, n.* 15 & *ſeq. A præſtatione decimarum qui & qualiter eximantur, n.* 25. *Exemptio illa an extendatur ad bona adquirenda? n.* 26. *An ad conductores prædiorum exemptorum? n.* 27. *An ad prædia conceſſa in emphyteuſim? n.* 28. *An Pont. eximere poſſit laicos? n.* 30. & 31. *Quid conſuetudo circa hanc rem poſſit. n.* 33. *Quid præſcriptio. n.* 34. *Decima debentur Eccleſia Parochiali, & animarum curam habentibus. n.* 37. & 39. *Etiam dvitibus. n.* 40 *Etiam malit. n.* 42. *An præſcribi ab Eccleſiaſtica perſona ſine parochia poſſunt? n.* 43. *An & qualiter adquiri laici? n.* 44. & 45. *Decima olim infeudari Principibus aliisque laicis ſolita. n.* 46. & *ſeqq. An & præſcribi à laicis n.* 51. *Decimæ novales quæ dicantur, & quibus debeantur. n.* 53. & *ſeqq. Decimæ qualiter ſolvenda. n.* 59 & *ſeq.*

Decretum.

Gratiani an habeat vim legis. in præf. n. 10. *Decretales Epiſtolæ conſtituunt jus generale. l.* 2. *num.* 19

Decreta Conciliorum generalium habent vim conſtitutionum generalium. ib. n. 21.

Degradatio.

Qualiter & à quo fiat. V. 37. *n.* 7 & 8. *Forma Degradationis. ib. n.* 12. *Ex quibus criminibus procedi ad degradationem poſſit. nu.* 13. *Habet locum in Clerico incorrigibili. n.* 14.

Delegare, Delegatus.

Delegare ſive judicem delegatum dare quipoſſint? l. 2. *n.* 3. *Delegatus an reſtè ſubdelegat? ib n.* 4. & *ſeq. Quæ quales & qualiter delegandus n.* 9. & *ſeqq. Quæ cauſſa delegari poſſint. n.* 15 & *ſeqq. An & quæ ineri imperii ſunt? n.* 17. *Delegati effectus & poteſtas, & undenam metienda n.* 20. & 21. *Quibus modis ſuſpendatur ut finiatur. an* 23. & *ſeqq.*

Denuntiatio.

Denuntiatio quid. V. 1. 17.

Quibus permiſſa. ibid.

Depoſitum, Depoſitio.

Depoſitum quid? III. 16. *n.* 1. *Depoſiti actio directa & contraria ad quid detur. ibi. n.* 2 & 3.

Depoſitio verbalis qua ejusque effectus, V 37 *n.* 6

Depoſitio realis, ſive degradatio qualiter fiat. ib. num. 7.

Depoſitus verbaliter incorrigibilis an excidat privilegio Clericali absque alia declaratione judicis? V. 39. *n* 43.

Devolutio.

Devolutionis jure beneficia quando conferantur, III 5. *n.* 19. *Devolutio ad quem fiat, et qualiter tunc conferri beneficium debeat. ibid. n.* 21. 22. *et* 23.

Dilationes.

Quotidies quotuplices. II. 16. 8. *n.* 1. & 2

Dilationes quot dentur actori et reo, ibid. n. 4. *Earum effectus. num.* 5.

Diſpenſatio.

Diſpenſatio quid? IV. 14. *n.* 19. *in fine. Super impedimentis matrimonii quando diſpenſet S. Pont. nu.* 30. *et ſeqq. Super culpa ſimonia diſpenſat ſolus Pont. V.* 3. *n.* 130. *An et ſuper pœna n.* 131. *Super Simonia occulta diſpenſat etiam hodie Epiſcopus, nu.* 133.

Diſputare.

De fide eur prohibitum. V. 7. *n.* 19.

Diſtributiones.

Diſtributiones quotidianæ dantur ſolis præſentibus. III. 4. *n* 11.

Abſentibus, quando debeantur. nu 12.

An debeantur expulſo à Capitulo? n. 13.

An excommunicato? n. 14.

Duplices an debeantur retione dupliciis officii? n. 16. *Diſtributiones intuitu beneficii ſimoniace obtenti perceptas an lucretur reus? V.* 3. *n.* 104.

Divor-

Digitized by Google

Divortium.

Divortia lege Evangelica abrogata. IV. 10. n. 1.
Divortium quoad vinculum ne quidem ex causa adulterii permissum. num. 2.
Fideli ab infideli aliquando diverti licet. n. 4.
Impotentia perpetua an faciat dissolvi matrimonium quoad vinculum? n. 8
Divortium sive separatio quoad torum quibus ex causis sit permissa n. 13. & seqq. An tunc sit opus auctoritate judicis? n. 18

Doctrina.

Pro docendi licentia dare vel accipere pecuniam non est simoniacum. V. 5. n. 1.
Ut neque pro opera & labore tradendi scientiam, etiam Theologicam. n. 4 & 5.
Docentes & discentes. dum studiorum causa absunt, fructus beneficiorum suorum integrè percipiant. n. 2.
Pro doctoratûs aut licentiæ gradu consequendo licite accipi pretium, n. 3.
Vt & à doctore consulente pro concilio n. 6.

Dolus.

Dolus intervenions an irritet matrimonium. IV. 5. n. 10.

Donatio.

Quid, & quotuplex. III. 24. n. 1.
Qui donare possint vel non. ib. n. 2.
An & quatenus concessum Episcopis donare debuit Ecclesia. num. 3.
Quæ res donari possint. n. 6.
Donatio non præsumitur. n. 7.
Donatio revocatur ex causa supernascentis liberorum & ingratitudinis. n. 10. 11. 12.
An hæredi liceat revocare ex causa ingratitudinis? num. 13.
Donatio à milite facta concubinæ revocabilis n. 16. An & à Clerico focariæ facta? n. 17.
Donatio Constantini imp. facta Silvestro Papæ an valida? n. 18.
Donatio inter virum & uxorem cur prohibita. IV. 20. n. 1.
Transfert possessionem rerum donatarum in accipientem. ib. n. 2.
Donatio propter nuptias ex causa divortii redit ad maritum. ibid. n. 3.

Dos.

Dos ex causa divortii redit ad uxorem, eiusve patrem aut hæredes. VI. 29. nn. 3.
Dos an amittatur ob domo expulsam uxorem à Marito. ib. n. 4.
Dos marito adjudicata committatur, eo postea lapso in adulterium? nu. 5.

Duellum.

Duella olim usitata? V. 14. n. 1.
Hodie prohibita & pœna duellantium. ib. n. 2 & seqq.
Duellum bonum publico an rectè suspiciatur. n. 6. & 7.

E.

Ecclesia, Ecclesiasticus:

Ecclesia novum fidei articulum non condit, sed declarat. I. 1. n. 2.
Ecclesia Rom. primatus asseritur. I. 2. n. 4. & seqq. Cur dicatur Universalis. ibid n. 6.
Ecclesia polluta reconciliandæ. III. 40. n. 2. Quibus modis pollui dicatur. ib. n. 4. & seqq.
Ecclesia polluta an tribuat jus asyli. III. 49 n. 9
Ecclesias qui reparare tenentur. III. 48. n. 1. & seqq.
An & decimarum possessores? n. 5.
Restauratio qualiter facienda. nu. 6.
Ecclesia nova quando & unde ædificanda. n. 7.
Et unde Parœcho nova Ecclesia portio debita supplenda. n. 8.

Electio.

Electio quid, & quibus jus eligendi competat I. 6. n. 1. & seqq.
Electioni quod tempus sit præfixum. I. 10. n. 1. & seqq.
Qui & quales eligendi. I. 6. n. 25. & seqq.
Eligentes scienter indignum qualiter puniantur, ibid. n. 19. 20. 49. & seqq.
Electio digni tenet, omisso digniori. ib. n. 45.
Electio sui ipsius an teneat. ibid. n. 59.
Ad electionem quando & qualiter procedendum ib. n. 63. & 64. Qui ad eam vocandi, nu. 65. & seqq.
Electionis modi tres, per inspirationem, per scrutinium & per compromissum, n. 71. & seqq.
Electio publicanda, & illius effectus. num. 77.
Electione acceptatâ petenda confirmatio. nu. 78.

V. Confirmatio.

Electio pontificis ad quos spectet. ib. n. 87.
Electores imperii Rom. Pont. jus illud habere. ibid. num. 89.

Emere, Emptio.

Emptio-venditio quo modo contrahatur, & qua res vendi possint. III. 17. n. 1. & 2.
An rectè ematur census annuus, ib. nn. 4. & seqq.

Ven-

Digitized by Google

Venditor emptori quando teneatur de evictione, *ib. n.* 12 & 13
Quando rescindatur emptio venditio. n. 15. & *seqq.*
Pactum de retrahendo inter creditorem & debitorem an licitum? nu. 23.
Actio empti venditi ad quid detur. n. 24.

Emphyteusis.

Emphyteusis concessa quatenus permissa Prelatis. III. 18. *n.* 16.
Emphyteuta quando cadat jure suo ibid. nu. 17. 18 *An ejus periculo cedat sterilitas? n.* 20.
Venditio rei emphyteutica quando permissa, num. 22.

Episcopus.

Episcopi statuta condere possunt sine voluntate pont I. 2. *num.* 21
Sine consensu aut concilio Capituli, ib. n. 25
Quatenus ea vim suam exerceant. ib. n. 31
Episcopi officium in quibus consistat. I. 31. *nu.* 3. & *seqq.*
Episcopatus an sit Ordo. I. 11. *n.* 4

Error.

Error circa personam impedit & dirimit matrimonium, IV. 9. *nu.* 6. 7.
Similiter conditionis servilis. ib. n. 2
Non etiam circa alias qualitates. n. 8.

Eucharistia.

Sacramenti Eucharistiæ materia, III. 41 *n.* 5.
Minister, ib. n. 6
Eucharistia cur & qualiter servanda in Ecclesia, n. 11. *Item Chrisma.* III. 44. *n.* 1

Exactio.

Exactiones quid. III. 39. *n* 4
Ab exactionibus Principum immunes Clerici, ibid. n. 5.

Excipere, Exceptio.

Exceptio quid & quotuplex, Il. 3 *s.* 1. 2. 3.
Exceptiones dilatoriæ quando proponendæ, ibid, num. 5. *Quando peremptoriæ, n.* 6. *Et an post sententiam rectè objiciantur. num.* 7.
Exceptionibus pluribus reo uti permissum, nu. 8.
Exceptioni opponitur replicatio, &c. n. 9

Excommunicatio Excommunicatus.

Excommunicatio quid. V. 39. *n.* 29
Alia Maior, alia Minor. ib. n. 3
Item alia Generalis alia Particularis. nu. 32
Quis in quem ferre possit excommunicationem, nu. 33. & *seqq.*
Quæ forma nu. 36. *Quibus ex causis,* 38. *Quibus casibus ipso jure infligatur. n.* 40. & *seqq.* can. si quis suadente XVII. q. 4. *qui teneantur. n* 41. 48. & *seqq.*
Causæ excusantes percussorem Clerici. n. 55. & *seqq.*
Effectus excommunicationis minoris, nu. 73 *majoris, nu* 74. & *seqq.* Reliqua huc spectantia V. in Summariis.
Excommunicati an jus eligendi habeant. I. 6. *n.* 7. & *seqq.*
Eligi non possunt. ib. n. 26. & *seq.*

F.

Falsum, Falsarius.

Falsi crimine qui teneantur. V. 20. *n.* 1
Tenetur & excudens nummos justa licet moneta, sine Principis auctoritate, ibid. n. 4
Item radens monetam, relicto justo pondere. num. 5.
Falsi crimen & pœna circa sententiam rescripta, litteras Apostolicas, nu. 7.

Feriæ.

Aliæ solemnes, aliæ repentinæ seu extraordinariæ II. 9. *nu.* 1.
Feriis an renuntiari possit, ib id n. 33.

Festum.

Festis diebus ab omni opere servili cessandum, I. 9. *num.* 2.
Non etiam à liberalibus, ibid. n. 1. *An scribere die festo liceat, n.* 4. *An pingere? nu.* 5.
An venari, piscari? n. 8. *An bellare? nu.* 9.
Quæ causa excusent. nu. 17. & *seqq.*

Feudum.

Feudum quid, & unde dictum, III. 20. *n* 1
Res Ecclesiastica an & quando dari in feudum possit, ib. n. 2. & 3.
Et quid, si juraverit Prælatus non alienare aut infeudare? num. 4.
Fructus ex feudo sibi oppignorato percepti dominus cur non imputet in sortem, nu. 5. & *seqq.*

Fides.

Fidei articulum Ecclesia declarat tantùm, non etiam condit. I. 1. *n.* 2
De iis, quæ fidei sunt, disputare non licet, ib. num. 3.
Ad fidem an quis cogi possit. ibid. nu. 4.

Fidejubere, Fidejussor.

Fidejussio quid? III 22. *n.* 1
Mulier jurata intercedens an juvetur S. Cto Vello-

Digitized by Google

Valeriano. num. 2
Fide jubere an possint Clerici, ibid. n. 3
Fide jussionis effectus. n. 4

Filius.

Cur patri succedere in beneficio non possit. I. 17. n. 9

Forum.

Forum competens qui si? II. 2. n. 9
Quot modis quis forum sortiri dicatur. ibid. n. 5. & seqq.

Fructus.

Fructuum beneficii sui Clerici an sint domini, an vero usufructuarii tantum? III. 25. n. 3
Fructus pendentes mortuo beneficiato sui competant, haredi, an successori in beneficio? III. 27. n. 13. & 14
Fructus anni primi ac secundi an statuto veteri referventur domui mortuaria ac fabricæ? ibid. n. 15. & 16

Furtum.

Quid, & qui furti teneantur. V 13. n. 1
Furtum inducit peccatum mortale, nisi excuset materia parvitas. ibid. n. 2
Quid si quis plures quantitates parvas, qua magnam aquent, furetur? n. 4
A furto excusat ignorantia rei alienæ. n. 6. *Item inopia* n. 7
Furti an teneatur rem propriam subripiens n. 8
An subripiendo debitori tantum, quantum ipse debet? n. 9
Fur obligatur ad restitutionem rei ablatæ n. 2
A qua excusat inopia, num. 14. *An & necessitas extrema?* n. 16
Pœna furti pecuniaria. n. 17
Furti damnatus sit infamis. nu. 18

H.

Hæres.

AN teneatur jure Canonico ad damna ex delicto defuncti data? III. 28. n. 11

Hæresis, Hæreticus.

Hæresis quid, & Hæreticus quis dicatur. V. 7. nu. 1. *Pœna hæreticorum: Excommunicatio,* ibid. n. 2. *Irregularitas* n. 3. *Qua adficit & defensores, fautores, item filios hæreticorum, defensorum &c.* n. 7. & seqq.
Infamia n. 13. *Confiscatio bonorum,* nu. 14
Mors. n. 17
Modus procedendi contra hæreticos. n. 20

Hermaphroditus.

An matrimonium valide contrahat? IV. 15. n. 6

Homicidium.

Aliud voluntarium, aliud necessarium, aliud casuale, V. 12. n. 1
Homicidii voluntarii pœna jure Canonum est irregularitas. ibid. n. 2
Homicidium voluntarium quis quando committere dicatur ad prædictum effectum. n. 3
An intendens vulnerationem? secuta tamen morte? n. 4. *An procurando abortum?* nu. 6
An vendens venena? n. 7
An vulnerans non letaliter, vulnerato mortuo ex sua vel Chirurgi incuria? num. 8. & 9. *An vulnerans letaliter, quem alius postea occidit?* nu. 10. *An mandans alium occidi?* nu. 11. & seqq. *An consulens homicidium?* n. 7. seqq. *An consentiens?* n 21
An ratum habens homicidium jam perpetratum? n. 22
An omittens obviare homicidio? n. 23
pluribus invicem aliquem occidentibus an omnes fiant irregulares? n. 26
Homicidium in necessariam sui defensionem est extra pœnam etiam ipso jure antiquo. nu. 27 & 28
An & in defensionem honoris? n. 33
An in defensionem bonorum? n. 34
An in defensionem Reipubl. n. 37
Homicidium publicâ auctoritate commissum causas irregularitatem in judice ferente sententiam. n. 39 & 40
An & in Principe vel domino temporali delegante jurisdictionem suam? nu. 41
An & in judice Ecclesiastico tradente reum convictum brachio sæculari? n. 44
An in accusatore? n. 46. & seqq.
An in Advocato? n 58. & 59
An in scribente vel dictante sententiam sanguinis? n. 60
Homicidium in bello commissum an & quatenus inducat irregularitatem. n. 62. & seqq.
Homicidium causale an ponat irregularitatem, & qua culpa ad hoc desideretur. nu. 67. & 68
An eam incurrat Monachus chirurgiam exercens, ægro ex incisione mortuo? n 70
An furiosus deformans? nu. 73. *An ebrius?* nu. 74. *An dormiens?* 75

Horæ Canonicæ.

Horæ Canonicæ recitandæ, psallendæ in Ecclesiis, III. 41. n. 12.

Digitized by Google

Qui ad Horas teneantur. *ibid.n.13.& ſeqq.*
Hora qualiter recitanda. *nu.31*
Pœna non recitantis Horas. *n. 33*
Cauſſa excuſantes à recitatione Horarum. *n 37*
Inverſio & interruptio Horarum an licita? *n.40*

I.

Jejuniorum uſus in Eccleſia Catholica probatur III.46.*n.3*
Qui ad ea tenentur. *ibid. n 3*
A quibus abſtinendum. *n. 6*
A jejunio quatenus excuſet ætas minor & ſenium *n. 8. & ſeqq.*
Jejunii tempore una tantum refectio de die ſumenda. *n. 12*
Jejunium Vigiliarum. *n. 16*

Ignorantia.

Ignorantia inculpabilis præcepti Eccleſiaſtici excuſat à cenſura. *V. 39. n. 147*
Ignorantia juris an excuſet. *n. 148*
An ignorantia inculpabilis lata cenſuræ *n.150*

Illegitimi.

Illegitimorum alii Naturales, alii Spurii *IV. 17. num. 3*
An illegitimus natus ex parentibus legitimè conjunctis, ſed voto obſtricto? *ibid. n.4. An ex parents ordinato vel profeſſo, alterius permiſſu?* *n. 5*

Immunitas.

Quid & quotuplex. III.46.*n.1*
Perſonalis quibus detur. *ibid. n. 2*
Realis bona Clericorum eximit à tributis & gabellis. *num. 2*
Locales vetat exerceri profana in locis ſacris. *n.3. Tribuit jus aſyli n. 4. Idque in Eccleſiis etiam non conſecratis.* *n.7*
An & interdicta? *nu. 8. An pollutæ?* *n.9*
An detur confugienti ad Sacerdotem deferenti SS. Euchariſtiæ Sacramentum? *n.11*
Qui gaudeant hac immunitate. *n.12. & ſeqq.*
In quibus cauſis locum habeat. *n.18*
Qui non gaudeant. *n.19. & ſeqq.*
Effectus hujus immunitatis. *n.38*

Impedimentum.

Impedimenta matrimonii an etiam laica poteſtas induxere poſſit? *IV.6.n 2*
Impedimenta dirimentia induxit, ſolus pont. ibid. n. 2 An conſuetudine induci poſſit tale impedimentum? n.4. An & tolli? *n.5*
Impedimenta alia impedientia tantùm, alia impedientia & dirimentia. *n.6*
Impedimentum dirimens ponit votum ſolemne, n.7. Non etiam ſimplex. nu. 9. Ponit & Ordo ſacer n 11 & ſeqq.
Impedimentum hoc ponit & machinatio mortis alterius conjugis. *IV. 7. n.1*
Item adulterium. *ibid n.2. & ſeqq.*
Item error circa perſonam. *IV.9. n.1. & ſeqq.*
Non etiam circa alias qualitates. *n.8. & 9*
An dolus intervenions dirimat ſponſalia ac matrimonium? *n. 10*
Item cultus diſparitas inter fidelem & infidelem. *IV. 15 n.16*
Impedimentum impediens & dirimens conſtitutus cognatio ſpiritualis IV. 11. per tot. Legalis IV. 12 n.3
Affinitas ex copula illicita IV. 13. nu. 2. & ſeqq.
Cognatio naturalis, & Affinitas ex copula licita. IV. 14. per tot.
Impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis oritur ex ſponſalibus. *IV. 14. n. 10*
An hoc impedimentum oriatur & ex matrimonio nullo? n 11. Eſt dirimens. *n. 13*
Impedimentum impediens tantùm ponit interdictum Eccleſiæ IV.16 n.1. Item feria ſeu tempus interdictum. *ibid. n.4*

Impotentia.

Impotentia in ſenibus & infirmis non impedit contrahi nuptias. *IV.15.n.2*
Impotentia quotuplex, & qua dirimat matrimonium. *ibid. n 3. & 4*
Quid ſi quis ſcienter cum impotente contraxerit. *n. 5*
Impotentia ex maleficio an & quatenus dirimat matrimonium. n.9. Et quatenus maleficium tollere liceat. *n.10. & ſeqq.*
Impotentia ceſſante an redire ad ſe conjuges teneantur? *n.14.*
Impotentia ex frigiditate quatenus reddat inhabilem. *n. 15*
Impotentia perpetua ſuperveniens matrimonio non conſummato illud non dirimit IV.19.n.8

Incendiarii.

Incendiarii & violatores Eccleſiarum excommunicati ipſo jure. *V. 17.n.9*
Sepultura Eccleſiaſtica iis negata, & quatenus ea concedenda. *ibid. n.18*

Induciæ.

Alia conventionales, alia Canonicæ. I. 34. num. 4

Infans. /

Digitized by Google

Infans.

Infantem exponens necare videtur. V. 11. n. 1
Quid ſi infans inter dormiendum fuerit ſuffocatus? V. 10. n. 2

Inquiſitio.

Quid & qualis: inſtituenda. V. 1. n. 6

Inſtitutio.

Quid & ad quem ſpectet jus inſtituendi. III. 7. n. 1. & ſeqq.

Inſtrumentum.

Quid & quotuplex. II. 22. n. 1. & 2
Requiſita ad ſolemnitatem publicorum inſtrumentorum, num. 3. *Effectus inſtrumenti publici.* n. 4
Inſtrumentum factum à Notario putativo an probet? n. 7
Inſtrumentum privatum quo modo probet, n. 8. & 9
Inſtrumentum negatum quo modo probetur. nu. 11. *Ex duobus inſtrumentis eodem die confectis quodnam præferendum. num.* 12. *In parte falſum antetum rejiciatur.* n. 14
Intellectus can. Is qui 4. cum ſeqq. Diſt. 34. IV. 1 n. 55
can. Ecce XXII. q. 5. II. n. 21
can. Inſtitutionis XXV. q. 2. I. 4. n 10
can. concubuiſti XXXII. q. 7. IV. 19. *nu.* 2. *in fine.*
c. fin. De ordine cognit. II. 13. n. 11
c. pen. De teſtib. cogendis. II. 21. n. 3
c. Cum quidam 12. §. illi verò De jurejur. II. 24. n. 47
c. 5. De empt. & vendit. III. 17. n. 23
c. 5. De teſtam. III. 16. n. 26
c. Non eſt 22. De decimis, III. 33. n. 13
c. Cum contingat 29. eod. III. 30. n. 77
c. Licet 6. De voto. III. 34. n. 62
c. Commiſſum 16. De ſponſalib. & matrim. IV. 1. n. 30
c. 3. De cognat. ſpirituali. I. 4. n. 7
c. Matthæus 23. De ſimonia. V. 3. n. 64
c. Quoniam 40. eod. V. 3. n. 18
c. 1. in fine De uſuris. V. 19. n. 21
c. Salubriter. 16. cod. V. 1. n. 17
Extravag. 1. De ſimonia. V. 3. n. 19
l. 2. C. De reſcind. vend. III. 17. n. 15. & ſeqq. Matth. c. 19. Quicunque dimiſerit &c. IV. 19. n. 2

Interdictum.

Interdictum quid. V. 39. n. 124
Quotuplex ibid. n 128 *Effectus n.* 129. & ſeq. *Clero interdicto an comprehendantur Religioſi?* n. 131
Interdicto generali an & loca exempta? n. 132
Interdictum locale generale an inferat perſonale, & contra? n. 134
Interdictum impedit Eccleſiaſticam ſepulturam. n. 141
Interdicti perſonalis effectus. n. 143
Interdictum quis relaxet. n. 147
Interdictum locale an relaxetur loco alienato? n 108. *An loco deſtructo?* n. 169

Inventor.

An teneatur ad reſtitutionem rei inventæ. V. 18. n. 13

Irregularitas.

Irregularitas ex cauſſa homicidii quando incurratur. V. 12. n. 3. per tot.
Super hac irregularitate diſpenſat ſummus pont. ibid n. 84. *An & quibus caſibus Epiſcopus?* n. 85

Judæi.

Judæis habitare inter Chriſtianos permiſſum. V. 6. n. 2. *Cohabitatio & familiaritas eorum vitanda.* ibid. n. 3

Judex, Judicium.

Judex alius ordinarius, alius delegatus I. 29. n. 1
Judex pedaneus quis, & unde dictus. ibid n. 2
Judex ordinarius delegat. ibid. n. 3
Delegatus an ſubdelegat? ibid. n. 4. & ſeq.
Judicis delegati officium & poteſtas ibid. n. 21. 22. *Quibus modis finiatur.* ibid. n. 24. & ſeq. *V.* Delegare.
Judex ordinarii qui ſint. I. 32. n. 2
Judicis officium nobile & mercenarium quod dicatur. I. 33. n. 1
An obligetur imponere pœnam lege præſcriptam? ibid. n. 3
An diminuere pœnam poſſit? ibid. n. 4
An in judicando ſequatur allegata & probata. ibid. n. 6. & 7
An poſſit partes cogere ad compoſitionem? I. 34. n. 2
Judicium & quid & quotuplex. II. 1. n. 2
Judicium qui conſtituant. ibid. n. 4
Judicii partes n. 1. *judicium quando terminandum.* n. 12. & 13
Judicium petitorium cum poſſeſſorio an cumulari poſſit. II. 12. n. 6
Judicio petitorio inchoato actor ad poſſeſſorium

Digitized by Google

evadere possit. *ibid. nu* 8

Juramentum.

Juramentum quid, II. 24. *n.* 1. *Eius usus an licitus Christianis?* n. 2. *Requisita ad honestatem juramenti* n. 5 *& segq. Iurandi formula varian.* 14. *& segq. Solemnitas & ritus præstandi juramenti. num.* 25. *Iuramentum per execrationem & adjurationem quod dicatur* n. 26. & 27.

Juramentum aliud adsertorium, aliud Promissorium, nu 26. *Adsertorium aliud Voluntarium, aliud judiciale, aliud Necessarium.* n. 33. *Qui illud deferant, & quibus deferatur.* n. 34. 35. 36. *An possit præstari per procuratorem?* n. 37. *Materia juramenti adsertorii.* n. 38. *Vis & effectus.* n. 40

Juramentum promissorium in quibus locum habeat. n. 43 *& seq.*

An sit illicitum, cui subest peccatum veniale n. 46.

Et quid si actus sit indifferens. n 48

An sit obligatorium juramentum de non mutuando, non fideiubendo? num. 49. *Impeditivum majoris boni.* n. 50. *De non accusando uxorem super crimine.* n. 51

De solvendis usuris ratione mutui. n. 55. *De non petenda relaxatione nu.* 55 *Additum pacto commissorio in pignoribus.* n. 56. *Posterius contra prius.* n. 57. *De non alienando fundo dotali.* n. 59

Juramentum an confirmet actus lege humana prohibitos? n. 60.

Metus extortum an obliget? I. 40. n. 5. II. 24. n 83. *An extortum dolo vel errore.* ibid. n. 65. & 66.

Juramenti effectus. n. 68. & 71

In juramento adsertorio an levitas materia excusetur? n 69. *An in promissorio?* n. 70

Qui juravit an compensare possit? n 72

Juramenti obligatio an transeat ad haredes? n. 75. *Quando cesset.* n. 77. & *segq.*

Juramenti interpretatio qualiter facienda n. 82. & 83

Juramentum dolosum & simulatum an obliget? n. 84.

Juramentum judiciale prohibitum die festo II. 9. n. 22. *An & extra judiciale?* n. 23

Juramentum calumniæ quando præstandum II. 7. *n.* 1. *A quibus cautio* n. 4. & 5. *quid contineat* n. 6. *Ejus necessitas & effectus. num.* 8.

Jurisdictio, Jus.

Jurisdictio Ordinarii in exemptos an ordinaria? V. 31. n. 2

Jurisdictio Prælati superioris non turbanda per inferiorem. ibid n. 4

Juris Civilis & Canonici differentia & affinitas, in Præf. n 4. & 5

Juris Canonici origo, partes & auctoritas, ib. n. 6. 7. 8. 9

Jus Patronatus V. Patronatus jus.

L.

Legatus.

Legati qui & unde dicti. I. 30. n. 1. *Alii sunt à Latere, alii missi, alii nati.* ibid. nu 3. *Legatorum officium.* n. 4

An Concilium convocare possint? n 5

Quæ beneficia conferant. n. 6. & *segq.*

Legati missi seu Nuncii potestas n. 15

Quibus modis finiatur potestas Legat. n. 16

Legatum.

Legato rei immobilis Ecclesiæ relicto, an debeatur æstimatio? III. 26. n. 31

Legatum rei alienæ jure Canonico an valeat? ib. n. 25. & 26.

Legitimus, Legitimatio, Legitima.

Legitimi sunt liberi nati ex justis nuptiis. IV. 17. num. 1. *item nati ex nuptiis, quæ justa putabantur.* ibid n. 7

Legitimatio quid? ibid. n. 10

Legitimandi modi: prior per subsequens matrimonium. n. 11. *Etiam invitis liberis contractum,* n. 12. *Et in articulo mortis.* num. 14. *Dummodo potuerit esse matrimonium inter partes.* nu. 17. *idque inspecto tempore conceptionis, secundum veriorem sententiam* n. 18. *An ita legitimetur conceptus ex copula adulterina vel incestuosa ignoranter habita?* n. 20. *An ex beneficiato aut Novitio?* num. 21. *An natus ex matrimonio putativo?* n. 22. *An nepos per matrimonium avi?* n. 23. *Effectus hujus Legitimationis.* n. 24.

Legitimandi modus alter per rescriptum Principis, & ad eum requisita, ibid. n. 25 & *segq.*

Legitimati per rescriptum Pont. an sint habiles ad Ordines. I. 17. n. 26.

Legitima Trebellianica detractio admissa jure Canonico. III. 26. n. 28

Legitima an debita liberis mox ab ingressu patris in Monasterium. III. 31. n. 19

Lex non obligat, nisi justa & promulgata sufficien-

Digitized by Google

cienter. I. 2. n. 40.
Lex Pontificia an obliget ſtatim à promulgatione. ib. 43. & ſeq.
Lex Canonica per conſuetudinem deſinit obligare, ib. n. 47.
Leges ſuper perſonis & rebus ſacris ab Imp. Iuſtiniano cur latæ. I. 2. n 14.
Lex civilis, in caſu, quo nulla eſt Canonica, quatenus obliget Clericos, ib. n. 36. & 37.

Lepra, Leproſi.

Lepra ſuperveniens ſolvit ſponſalia, IV. 8. n. 1.
Non etiam matrimonium, ib. n. 2.
Leproſi propriam Eccleſiam habent, III. 48. n. 9.

Libellus.

Libellus quid ſit, II. 3. n. 2.
Qualiter concipi debeat, ib. n. 1.
Actionis nomen an exprimendum, nu. 4.

Libri.

Libri mercatorum qualiter probent, II. 22. n. 10.

Litis Conteſtatio.

Litis conteſtatio in quibus cauſſis neceſſaria. II. 5. nu. 1. & ſeq.
Quo modo inducatur, ib. n. 5.
Quo modo impediatur, nu. 8.
Ante litem conteſtatam teſtes regulariter non recipiuntur, II. 6. n. 1 & ſeq.
Lite pendente nihil innovandum, & quando lis pendere dicatur, II. 26. n. 1. & 2.

Locare, Locatio.

Locatio conductio quid, & in quibus rebus locum habeat. III. 18. n. 1. & 2.
Locatio rerum Eccleſiaſticarum ad vitam alicujus fieri non poteſt, ib n. 3.
Ultra triennium facta an ſubſiſtat ad triennium? n. 5. Quid juris facta locatione pro annuis aut tribus triennii? n. 6.
Quid ſi convenerit, ut finito primo triennio etiam ſecundo res ſit conducta? n. 7.
Actio locati conducti ad quid detur, n. 9 & ſeq.
Succeſſor in beneficio an teneatur locationi per prædeceſſorem factæ? n. 84.

M.

Magia.

Magia alia naturalis, alia ſuperſtitioſa. V. 21. n. 11. Superſtitioſa effectus, n. 12. 13. 14.
Pœna maleficorum, n. 15. & ſeq.
Magicæ artis libri prohibiti. num. 19.

Majoritas.

Majoritas quid, I. 33. n. 1. 6.
Exoritur obedientia, quam minor majori debet. ibid.
Ex quibus cauſſis contingat quem majorem eſſe, ib. n. 6. & ſeq.
Major & ſanior pars quæ dicatur. I. 6. n. 71. & III. 11. n. 1.

Maleficium, Maleficiatus.

Maleficiati matrimonium quatenus teneat. IV. 15. n. 9.
A maleficio an petere liceat, ut maleficium tollat ibid. n. 10. Et quid ſi modo licito id tolli poſſit? n. 11.
Maleficii ſigna an deſtruere liceat? nu. 12.

Matrimonium.

Matrimonii unde dictum, & quid. IV. 1. n. 5. & 52
Matrimonium an ſit præceptum? ib. n. 56.
Materia matrimonii; qui contrahere nuptias poſſint, & cum quibus, n. 57. & ſeq.
Qui impediantur contrahere, & ex qua cauſſa, n. 61. Ætas requiſita ad matrimonium contrahendum, IV. 2. n. 10.
Contrahitur matrimonium mutuo partium conſenſu. IV. 1. n. 63.
An poſſit contrahi per procuratorem? ib. n. 65.
An præter conſenſum contrahentium requiratur & parentum? n. 68. 69. 70.
Matrimonium metu coactorum non tenet, n. 71. & ſeqq. Ne quidem ſuperaddito juramento. n. 76. An purgetur metus per copulam? n. 78. & 79. An per cohabitationem? n. 80.
Exheredatio an licita ob contractas nuptias, invitis aut inſcis parentibus? n. 74. & 85.
Effectus matrimonii. n. 87.
Matrimonia clandeſtina cur vetuerit Eccleſia, IV. 3. n. 1.
Contrahi hodie debent matrimonia coram Parocho proprio & teſtibus, ib. n. 2. Quis pro prius Parochis dicatur. n. 3. & 10.
Matrimonium coram falſo Parocho contractum an teneat? n. 14. An coram Parocho in alterius parochia adſiſtente? n. 16.
Matrimonia clandeſtina tenent ubi Conc. Trid. non eſt publicatum & acceptum. n. 21
Matrimonio qua conditio adjici poſſit. IV. 5. n. 1. 5. 6. & ſeq.
Matrimonio contrahendo aut contracto an adjici poſſit conditio perpetuæ continentiæ, non petendi debiti conjugalis &c. ib. n. 3.
Matrimonio contrahendo adjici poteſt & cauſſa, nec falſa demonſtratio vitiat. ib. n. 16. & ſeq.

Digitized by Google

Matrimonii impedimenta, V. Impedimenta
Matrimonium inter ascendentes & descendentes est irritum. IV. 14. n. 5. & 32.
Qua sit prohibitio inter transversales. nu. 7.
Pœna contrahentium nuptias incestas, ibid. nu. 14. *& seq. De jure Canonico est excommunicatio. n.* 17. *A qua excusat ignorantia. n.* 18. *& 19. An & excusetur, qui bonâ fide contraxit? nu* 24. *An qui per metum? n.* 25. *An hac excommunicatio liget Sacerdotem aut testem præsentem?* n. 27.
Matrimonium legitimè initum non nisi auctoritate Ecclesiæ dissolvi potest. IV. 18. n 1.
Matrimonium ex causa consanguinitatis qui accusare & contra illud testificari possint ibid. n. 4. *& seq. Accusatio matrimonii qualiter fieri debeat.* n. 12.

Metus.

Metu gesta ipso jure *tenent.* I. 40. *n.* 3.
Excepto matrimonio & voto. ib. n. 7.
An & testamenti factio? ib. n. 9
Iuramentum super actu per metum extorto an obliget? nu 5.
Metus qualis requiratur. n. 10. *& seq.*
Metus reverentialis non censetur justus. n. 18.

Minor.

Minor personam standi in judicio non habet. II. 1. *n.* 9.
An possit esse Iudex. ib. n. 6.

Missa, missio.

Missa audienda in propria parochia. III. 29. *n.* 3.
Idque diebus Dominicis & Festis. n. 4. *Festo locali quinam audire teneantur,* n. 5.
Missa integra an audienda sub peccato? n. 7
An pars omissa suppleri in alia possit? n 9
Missa quâ intentione audienda. n. 10.
Causa excusantes ab auditione Missæ. n. 12.
Celebranda una tantùm de die III 41. *n.* 2. *Excepta causa necessitatis, & die Nativitatis Domini. d.n.* 2. *& 3.*
Celebranda in Ecclesia & loco sacro, excepta similiter causa necessitatis & privilegii. n. 7. *& 8.*
Celebrans in loco polluto an puniendus? n. 10.
Missio in bona ex primo decreto quid operetur. II. 15. *nu* 1.
Quid ex secundo. ib. n. 2.
Non datur in beneficiis. n. 4.

Monachus.

Monachum facit professio. III. 31. *num.* V. Professio.
Monachi nihil proprium possidere possunt. III. 35. *num* 4.
Monachus professus laxiorem regulam an teneatur sequi reformatam arctiorem? n. 9.
Monachi qui III. 31. *n.* 2.
Monachi bona ipso ingressu adquiruntur Monasterio. III 25. *n.* 5. *&* III. 31. *n.* 25
Monasterio muteto cedunt novo, ib. n. 6. *Quid juris Monacho facto Episcopo? n.* 7. *&* III. 41. *num.* 31.
Decedenti in novitiatu an Monasterium succedat? n. 8.
Monacho recusante adire deletam hæreditatem an possit adire Monasterium? nu. 12.
Bona quæsita à Monacho fugitivo cedunt Monasterio. III. 21. *n.* 31.
An & quæsita à justâ vel injustâ ejectio? n. 33.
Monacho, desertâ suâ Religione, ad aliam an transire liceat? ib. n 34.
An tunc transeant & bona? n. 35.
Monales tenentur ad clausuram. III. 35. *n* 8.
An cogi ad clausuram possint, regulâ ad hoc non obligante? nu. 10.

Moneta.

Monetam adulterans tenetur crimine falsi. V. 20 *num.* 1.
An & qui exudit nummos sine Principis auctoritate, justi tamen ponderis & monetæ? ibid n. 24.
An radens monetam? nu. 5.
Monetam adulteratam bonâ fide accipiens an peccet eam in alium transferendo? num. 3.

Mons Pietatis.

Quid? V. 19 *n.* 52.
An & licitùs & citra labem usurariam exerceatur. ib. n. 53.

Mulier.

Mulier pro alio intercedens juvatur S. C. *Vellejano.* III. 22. *n.* 1
An & si juratò? ib. n 2.
Mulier filium sponte occidens qualiter puniatur jure Canonico. V. 10. *n.* 1.
Mulier adultera an & quatenus teneatur de damno vera & legitima prolis dato, V. 36. *n.* 9.
Mutua Petitio, V. Reconventio.

Munus.

Munus à manu, ab obsequio, à lingua quod. V. 3. *n.* 56. 76. *&* 79.
Munus ab obsequio quotuplex. ib. n. 76.

Mu-

Digitized by Google

Mutilatio.

Mutilatio membri an & quibus casibus reddat quem irregularem? V. 12. n. 76. & seqq.
Quis super eâ dispenset. n. 87.

N.

Negligentia.

Negligentia prælatorum circa electionem & provisionem beneficiorum & Ecclesiarum an possit purgari. I. 10. n. 5.
A quo suppleatur, ib. n. 6. & 7.

Nominatio.

Nominandi jus ad beneficia primò vocatum Universitatibus competens. III. 8. n. 9

Nuntiatio novi operis.

Quando & qualiter fiat, V. 32. n. 2
Habet locum, non obstante de opere demoliendo. ib. n. 2. & 3.

Nuptiæ.

Nuptia quid? IV. 1. n. 52. V. Matrimonium.
Nuptia secunda, & ultrà, rectè ineuntur. IV. 21. num. 1.
Pœna secundò nubentium an hodie cesset? ibid. n. 2.
Nuptia non ineunda, nisi constet de morte prioris conjugis, ib. n. 4. 5. 6.
Quid juris, priori conjuge reverso. n. 7.

O.

Oblationes.

Oblationes quæ ex re & quibus debeantur. III. 30. n. 65.
An rectè acceptentur à personis criminosis, ibid. n. 66.
Non debentur laïcis. n. 67.

Officium, Officialis.

Officia temporalia sub prohibitione Ecclesiæ quænam esse dicantur. V. 3. n. 52
An sint materia Simoniæ. ib. n. 51.
An officium Sacristæ vel Custodiæ n. 53

Opera, Operæ.

Opera servilia prohibita diebus festis, II. 9. num. 2.
Opera quædam non servilia prohibita sunt exerceri diebus festis ut mercatus. nu. 12. *Et qua sancierunt processus judiciales.* n. 13.

Ordo, Ordinarius.

Ordo quid, & quot sint Ordines sacri, I. 11. n. 2 & seqq.
Ordines confert solus Episc. ib. n. 5.
An & alius non Episc. ex commissione summi Pont. ib. n. 7.
Quo tempore conferendi, ibid. n. 13.
Plures uno die an rectè conferantur, nu. 15.
Quinam sint capaces Ordinum. n. 16
Non sunt capaces fœminæ. n. 17. *Et refutatur fabula de Ioanna Papissa.* n. 26.
Ordinatus à S. Pont. non ordinandus ab Episcopo. ib. n. 26.
Ordinatus ab Episc. qui Episcopatui renuntiavit, vel excommunicato, est suspensus ab usu Ordinum. I. 13. n. 1. & 2.
Ordinati ante præscriptam ætatem pœnæ, I. 14. num. 6.
Ordinandorum qualitas in quibus constat, ibid. num. 7. *Nemo ordinandus sine titulo beneficii,* nu. 9.
Ordinatus iteratò an sit irregularis. I. 16. nu. 2.
Ordinari prohibentur illegitimè nati. I. 17. n. 1. & seqq.
Licet defectus natalium sit occultus. ibid. num. 5.
Nec dispensat so casu Episc. n. 6. *Vt neque ad executionem Ordinis temerè suscepti.* nu. 7.
An tangat hæc irregularitas nepotem legitimum ex filio illegitimè? n. 12. *An & expositionem?* n. 13.
Ordinari prohibentur & servi. I. 18. n. 1.
Obligati ad ratiocinia, I. 19. *Corpore vitiati.* I. 20. n. 5. *An claudus? ib.* num. 8. *An surdaster? ib.* n. 9. *An luscitiosus?* n. 10. *An hermaphroditi?* nn. 12. *Prohibentur item bigami.* I. 21.
Clerici peregrini, I. 22. n. 5
Ordinatus per justum metum an teneatur ad contentiam. I. 40. n. 20.
Ad Ordinem sacrum promoveri vir sine licentia uxoris non potest, Ordo tamen collatus tenet. III. 32. n. 24.
Ordinu sacri susceptione an dissolvatur matrimonium ratum, non consummatum? ibid. n. 30.
Ordines sacri vè suscipere quis dicatur, ejusque pœna, V. 30. num. 1. & seqq.

P. Pactum

Digitized by Google

P.

Pactum.

Pactum quid & quotuplex. I. 35. n. 1.
Qui pacisci possint, ib. n. 2. Super quibus rebus. n. 4. Effectus pactorum, nu. 5. An ex pactis nudis jure Canonico detur actio. nu. 6.

Pallium.

Pallium quid, & qui illud gestent. I. 8. n. 1. & 2.
Est personale. ib. n. 3.

Parochus.

Parochia & Parœcia unde dicta. III. 29. n. 1.
Parochiani Sacramenta percipere in propria parochia debent. ib. n. 2. Item Missam audire. nu. 3.

Patrinus.

Patrinus in baptismo qualis adhibendus. IV. 11. n. 5.
Unus vel una adhiberi debet. ib. n. 6.
Pluribus admissis an omnes contrahant cognationem spiritualem? n. 7.

Patronus, Jus Patronatus.

Jus patronatus quid & quotuplex. III. 38. n. 1. 2. 3.
Adquiritur fundatione, constructione, dotatione, ibid. n. 4. An & reparatione? n. 6.
Adquiritur & per concessionem S. Pont. n. 7.
An & præscriptione? n. 8. & 9.
Transit hoc jus per successionem, n. 10.
An in fidei commissarium universalem? n. 12.
Transit & per concessionem alterius. n. 14.
An tunc opus consensu Episcopi? n. 15.
Transit item per venditionem universitatis. n. 20. & seqq.
Præterea permutatâ re, cui adhæret. n. 24.
An transeat ad fiscum, publicatis patroni bonis? n. 27.
Effectus hujus juris in quibus consistat. nu. 27. & seqq.
An dignior præsentandus? n. 31. & 32.
Præsentandi jus an competat marito ratione dotis? n. 36. An creditori jure pignoris? n. 38. An conductori? n. 39. An tutori? nu. 40. An sequestro? n. 41.
Præsentatio intra quod tempus facienda. n. 45. Et quid si laicus concurrat cum Clerico, n. 46.
Præsentandi tempus an currat ignoranti? n. 57. An excommunicato? n. 58.
Juri præsentandi derogat S. P. n. 61. & seqq. Jus patronatus quibus modis extinguatur, n. 62.

Peculium.

Peculium quid, & quod dicatur Clericorum. III. 25. nu. 1.

Pensio.

Pensio quid, an sit materia Simoniæ? V. 3. num. 46.
Pensiones an redimi possint? ibid. nu. 48. An remittis? n. 49.
Peregrini cur ordinari prohibeantur. I. 22. n. 1.
Peregrinus de Ordine suscepto qualiter probare debeat. ib. n. 5.

Permutatio.

Permutatio quid, & qualiter fiat. III. 19. n. 1.
Ea prohibita regulariter in rebus Ecclesiæ. ib. num. 2. & 3.
Permutatio beneficiorum & rerum spiritualium inter se licita, accedente superioris auctoritate. ib. n. 5. & 6.
Quis eo casu sit superior. n. 8. An & patroni consensus requiratur, si beneficium sit juris patronatus? n. 12.
Beneficia inæqualia an & qualiter recte permutentur? n. 14. & seq.
Qua beneficia inter se licitè permutentur. nu. 20. & seqq. An litigiosum cum alio litigioso? nu. 23.
An pensio cum beneficio? nu. 26.
Permutationem an impediat gratia exspectativa aut reservatio? n. 28 & 29.
Permutationis effectus. n. 30. Resignatione ex causa permutationis factâ an sit opus novâ collatione? nu. 32. An in hac permutatione habeat locum. l. 2. Cod. De rescind. vend. n. 33.

Pignus.

Pignus & Hypotheca qui sit III. 21. n. 1.
Quomodo constituatur. ib. n. 2.
Qua res obligari possint. nu. 4.
Pignus non admittit pactum commissorium. num. 5.
Neque antichresios. nu. 7.
Finis contractus pignoratitii. n. 10.
Plus petere quot modis dicatur. II. 11. n. 1.
Pœna plus petentis. ib. n. 2.

Pœna.

Pœna non inferenda, non plenè probatis criminibus. V. 34. nu. 1.

Pa

Pœna conventionalis an rectè adjiciatur contractui? V. 37 n. 2
Pœna criminalis quæ & quotuplex. ibid. n. 3
Pœna jure Canonico usitata. n. 4
Pœna arbitraria quæ, & an ad mortem extendi possit. n. 14 & 15
Ordinarium an Iudex imponere teneatur. num. 16
An eam excedere, minuere, aut mitigare possit? n. 17
Pœna sententiæ ferendæ aut latæ quando obliget. n. 19. & seqq.
Pœna confiscationis bonorum an ipso jure induatur. n. 24

Politia, Politici.

Politia & Potestas alia civilis, alia Ecclesiastica, in Præfat. n. 2
Politici hujus temporis notantur, ibid. nu. 3. & l. 2. n. 12

Pœnitentia.

Pœnitentia quid, ejusque partes. V. 38. n. 1
Pœnitentia qualis imponenda. ibid. n. 5

Pontifex.

Pontifex est supra Concilium. l. 2. n. 6
Non tenetur decretis Concilii. ibid. n. 9
Articulum fidei sollere aut novum inducere non potest. ibid. n. 8
Est supra Reges & Principes. ibid. num. 10. & seqq.
Sine consensu Cardd. potest ferre legem. ibid. n. 20
An possit dispensare super ordine mulierum? ubi de Ioanna Baptista. l. 11 n. 20 & 21
A Pontifice ordinatus non ordinandus ab Episc. ibid. n. 26

Possidere, Possessio, Possessorium.

Possessio quid. ll. 12. a l. Alia est civilis, alia naturalis. ibid. n. 1
Quo modo adquiratur, retineatur, amittatur. n. 3
Possessorium & petitorium judicium an cumulari possit. ibid. n. 6

Postulare, Postulatio.

Postulatio quid & qualiter fieri debeat. l. 5. n. 4
Postulare qui possint, & qui postulari. ibid. n. 5 & seq. Postulatio debet esse certa ibid. n. 8. Postulantibus an liceat variare? n. 11
Postulare qui contra quos prohibeantur. l. 37. num. 2.
An Clerici in sacris constituti? ibid. n. 3

Potestas.

Alia est civilis, alia Ecclesiastica, in præf. nu. 2
An possint in eadem persona concurrere. l. 2. nu. 15

Prælatus, Prælatura.

Prælatorum concessus in quibus consistere dicatur V. 31. n. 1
Subditorum privilegia impedire prohibentur ibid. n. 3
Prælati inferiores jurisdictionem superioris ne turbent. n. 4

Præscriptio.

Præscriptio quid? ll. 26. num. 1, V. Usucapio.

Præsumptio.

Præsumptio quid? ll. 23. n. 1
Quotuplex. ibid. n. 2. & 3
Præsumptio est loco probationis n. 4. An admittat probationem in contrarium? nu 5
Præsumptioni an prævaleat confessio partis ad versa? nu. 6. An notorium? nu 7. An impediat appellationem? num. 9. An operetur in foro conscientiæ? n. 10. An ex præsumptione ferri sententia possit? num 11. An & inferri pœna ordinaria in causa criminali? n. 12

Præcariæ, Præcarium.

Precaria sive precaria quid? III. 14. n. 1
In quod differat à precario. ibid. n. 3

Primicerius.

Primicerius quis, ejusque officium I. tit. 25

Primitiæ.

Primitia quid, unde & quibus debita. III. 30. n. 64

Privilegium.

Privilegium quid, & in quo à Lege differat. V. 33. n. 1. & 2
Scriptura an sit de substantia privilegii, & quo modo probetur. ibid. 3 & 4
Privilegium quotuplex. n. 5. 6. 7
Privilegia qui concedant. n. 8
An consuetudine adquiri possint? n 9
Privilegii subjectum. num. 10. Materia. num. 11. Effectus. n. 12
Privilegium quibus prosit. num. 13. Strictè interpretandum num. 14. Nec extendendum extra

Digitized by Google

personam & causam. cui & ob quam concessum. n. 19
Privilegia quatenus ampliandа & restringenda. n 10 & seqq.
Privilegium usus ubi, qualis & à quo tempore locum habeat. n. 24. & seqq.

Probare, Probatio.

Probatio quid? II. 19 n 1. *Quotuplex.* ibid. n. 2. 3. & 4. *Probandi onus cui incumbat.* num. 5. *Negans probatione non onerator* num. 6. *Ordo in probando observandus.* n 8
Probationis effectus. n. 10 & seqq.

Procurator.

Procurator quis dicatur. l. 38. n. 1
Qui constituere procuratorem possint. ibid. num 1. & seq. *Qui constitui nu.* 5. *In quibus causis.* n. 6
Non constituitur sine mandato, & hujus effectus. n. 7. & 8
Procurationes quid, & modus earum. III. 39. num. 6
Modum excedens tenetur ad duplum recepti. ibid. n 7

Professio, Professus.

Professio facit Religiosum. III. 31. n. 1
Alia est expressa, alia tacita. ibid. n. 2
Ad validitatem professionis requiritur, in primis ætas sufficiens & annus probationis. n. 6. & seqq.
Debet esse libera. n. 12
Consensus parentum an necessarius? num. 16. & 17
Requiritur & habilitas in professo. nu. 18
Item acceptatio Superioris. n. 21
Debet esse Religionis approbatæ n 22. *Et continere tria vota substantialia.* n. 23
Effectus professionis. n. 24 & seqq.
Professio irrita an validatur per actum proprium professorum? n. 39
An reclamare professioni, quando & qualiter liceat? n. 40 & seqq.
Professi bona cui adquirantur. ibid. num. 25. & seqq.

Protestatio.

Protestatio alterius de consentiendo in matrimonium an impediat illud contrahi? IV. 18. num. 2

Protocollo.

Quæ fides habenda. II. 22. n. 5
Protocollo standum, licet instrumento contrarietur. ibid. n. 6

Pueri.

Doli capaces puniendi, sed mitius. V. 23. n. 1. & 2
Puer doli capax aliquem occidens fit irregularis ibid. num. 3. *Doli capax quando æstimatur.* num. 4

Purgatio Canonica, Vulgaris.

Purgatio Canonica quæ dicatur. V. 34. n. 2
Forma hujus purgationis, ibid. num 3. & 4
Effectus. n 7
Purgatione legitimè peractâ an reus iterum accusari possit? n. 8
Pœna rei deficientis in purgatione. n 9
Purgatio vulgaris quibus modis fiat. V. 35. n. 1. & seqq.

R.

Raptus, Raptor.

Raptus quando committi dicatur, & in quo differat à stupro. V. 17. n 1
Pœna raptus ibid. n. 2. *An in ea locum habeat sponsorum patiens consensum?* n. 3
Pœna cessat an cessent, subsecutis nuptiis inter raptorem & raptam? n. 4
Raptus an judicandus, non secutâ copulâ cum rapta? n. 5
Raptores aliarum rerum à quo & qualiter puniantur. ibid. n. 8

Reconventio.

Reconventio coram quo judice instituenda. II. 33. n 1. & 2
In quibus causis locum habeat. ib. n. 5. & seq.
Quo tempore proponenda. n. 10

Recusatio.

Recusatio quid, eiusque finis. II 28. n 33
Quando proponenda. n 34
Recusatur jure Canonico judex etiam ordinarius n. 35. *An jure civili?* n. 36
Recusatio an ita suspendat jurisdictionem judicis, ut gesta ab eo sint nulla? n. 38

Relatio.

Relatio & Consultatio quid? II 28. n. 40
Relationes prohibita jure novissimo, ibid.

Religio, Religiosus, Religiosæ Domus.

Religiosum facit professio. III. 31. nu. 1.

V. Professio.

Religionem unam professio an ad aliam strictiorem transire, ibid. n 34

Religio-

Digitized by Google

Religionem ingredi alter conjugum, alterovel invito vel consentiente, qualiter possit. III. 31. *n.* 2. *& seqq.*
Item sponsa per vim cognita, invito sponso. ib. n. 13 *& seqq.*
Religio nova sine auctoritate Pont. inducì non potest. III. 36. *n* 3
*Religiosæ domus quæ dicantur. ibid. n.*1

Remissio.

*Remissiones seu Indulgentiæ quid, & quis eas concedere possit. V.*38. *n* 9
S. Pont. concedit absolutè limitatè Cardinales & Episcopi. ibid. n 11

Reliquiæ.

Reliquiæ Sanctorum honorandæ. III. 45. *n.*1
In altari consecrato an necessariò recondendæ? ibid. n. 2
Qualiter adservandæ n. 4

Renuntiatio.

*Renuntiatio quid, & cui ea permissa. I.*9. *n.*1
*Renuntiare potest & Pont. ibid n.*2
*Episcopi & reliqui inferiores qualiter renuntient. ibid n.*2. *& seqq.*
Renuntiatio beneficiorum coram quo fieri debeat ibid. n 7
*Renuntiationis admissa effectus. ibid n.*8
*Ante admissam renuntiationem licet pœnitere. ibid. n.*10
*Et revocare procuratorem ante factam resignationem. n.*11. *& seqq.*
Renuntiatio beneficii sub pensione an licita? V. 3. *num* 70
*An in favorem tertii? n.*71. *&* 72
An cum clausula, Non aliàs, nec aliter? *n.*37

Repressaliæ.

*Prohibita quoad Clericos. V.*36. *n.*19
*An licita in Latia? ibid. n.*20

Rescriptum.

Rescriptum quid? I. 3. *num.* 2 *Quotuplex. ibid. num* 3. *In quo differat rescriptum gratiæ à privilegio, num* 4. *Rescriptum secundùm jus an debeat operari ultra jus commune? num.* 6
Rescriptum an rectè impetret excommunicatus? num. 9
*Et quid de Pont. rescribente scienter excommunicato? num.*11. *& seqq.*
*Rescriptum ad lites impetrat quisque pro se n.*14. *& 15. gratia etiam pro alio. n.* 16
*Rescriptorum vis & effectus. num.*18. *Expluribus impetratis quodnam sit potius. num.* 19. *& seqq.*
Rescriptorum interpretatio strictè facienda. nu. 24. *& seqq*
Rescripta obreptitia vel subreptitia quæ dicantur. & quo modo vitientur ex caussa obreptionis vel subreptionis n. 28. *& seqq.*
Rescripta cum clausula absurdum & inanium rejicienda. num 39. *Contra stylum Curiæ impetrata sunt suspecta fidei, nu* 40. *Vi & peccantia in Latinitate. num.* 41. *Pendente lite Impetratum non valeat. n.*42
*Rescripta quousque durent, n.*43 *&* 44

Residere, Residentia.

Residentia personalis ejus & quo jure requisita in Clericis beneficiatis. III. 4. *n.*1. *&* 2
*Residentia strictè facienda. ibid. n.*5
Quæ caussæ excusent à residentia. num. 9. *&* 10
Excusat & caussa morbi & senii. III. 6 *num.* 1

Reservatio.

Reservatio beneficii quid, & quibus jus reservandi competat. III. 5 *n.*24
*An & hoaie obtineat jus istud? n.*25
Reservatio corpore juris clausa quæ dicatur. n. 26
Reservationes istæ quanam beneficia afficiant. n. 27. *&* 28

Resignatio.

*Resignatio beneficiorum alia est tacita, alia expressa. I.*9 *n.* 16
*In favorem tertii facta an licita. ibid.n.*17
*Ab ægrotante facta quando teneat. ibid. n.*18. *&* III. 19 *n* 36
Item alia libera, non libera. III. 19. *n* 34
Resignationi quæ pacta obsint. ibid.n 55
*Resignatio publicanda, & intra quod tempus. num.*37. *An & ea qua fit ex caussa permutationis? n.*38

Restitutio in integrum.

*Restitutio in integrum quid, & ex qua caussa detur. I.*41. *n.* 1
Datur & Ecclesiæ, exemplo minorum. ibid. n. 2
*An detur minori læso in renuntiatione beneficii num.*4. *Et an si beneficium alteri sit collatum;*

Digitized by Google

Latum? num. 5.
Restitutio coram quo judice petenda. ibid. n. 6
Et qualiter. num. 7. Effectus. n. 9
Restitutio datur adversus contractus motu initos. I. 40. n. 3
Quid tunc veniat restituendum. ibid. num. 4.
Requisita ad hujusmodi restitutionem. ibid. n. 10 *& seqq.*
Restitutionem non admittunt Baptismus & Ordo. num. 19.
Restitutio damni data à quibus facienda. V. 36. *nu.* 1. *& seqq.*
Qui ab ea faciendâ excusentur. ibid n. 8
Cui facienda. n. 13
Cujus sumptibus. num. 17.

S.

Sacramenta.

Sacramenta rectè percipiuntur ab excommunicato non vitando. I. 13. n. 3.
An & ab haretico? ibid n. 4.
Sacramentum Confirmationis. V. Confirmatio.
Sacramentum extremæ Unctionis, eiusque effectus minister. I. 15. n. 9. & 10.
Quibus & quando conferendum. ibidem. num. 11.

Sanctorum Festa. Reliquiæ.

Sanctorum corpora honoranda. III. 45. nu. 1.
Sanctorum cultus & Imaginum veneratio adjeritur. ibid. n. 6. & 7.

Schisma.

Schisma quid, & in quo differat ab hæresi. V. 8. num. 1.
Pœna Schismaticorum. ibid. n. 1.
Irregularitatem an contrahant? num. 3.

Scrutinium.

Scrutinium quid, & ad quem spectet. I. 12. num. 1.

Sententia.

Sententia quid? II. 27. n. 2.
Sententia debet esse certa & conformis libello. ibid. num. 3. *An judex concluſionem egredi possit?* num. 4.
Sententia proferenda à judice competente. nu. 6.
Quando transeat in rem judicatam. nu. 8. *In causa matrimoniali non transit in rem judicatam.* nu. 9.
Effectus sententiæ. nu. 11. & 12.
Sententiæ duabus latis à diversis judicibus utra potior? n. 17.
Executio sententiæ ad quem spectet. num. 13. *& seqq.*

Sepultura.

Sepeliri quo in loco quis debeat. III. 28. n. 1.
Sepultura electio cuilibet libera. ibid. n. 2.
Mulier an cum viro sepelienda. num. 4.
Electâ alibi sepultura debetur propria Ecclesia. portio parochialis. num. 6.
Sepultura Ecclesiastica quibus debita, vel non. n. 7.
Deneganda infidelibus, hæreticis, excommunicatis. n. 8. *An & excommunicato non vitando.* n. 9.

Sequestratio.

Sequestratio regulariter prohibita. II. 17. n. 1.
Sequestrata res possessio an transeat in sequestrum? ibid. n. 2.

Simonia.

Simonia pravitas. V. 3. n. 1.
Simoniæ origo, definitio, divisio. ibid. num. 2. *& seqq.*
Simoniæ materia, ut est juris divini, & circa spiritualia versatur. n. 7. *& seq.*
An matrimonium ponat materiam Simoniæ? n. 8.
An Sacramenta? nu. 9. *An res consecratæ?* nu. 10.
An Sacramentalia? n. 11. & 12.
An pro ingressu licitè quid detur, vel accipiatur? n. 16, 17, 18, 19, 20.
Actus jurisdictionis Ecclesiasticæ? nu. 22. *& seqq. & V.* 4. n. 1.
Simoniæ materia circa annexa spiritualibus, antecedenter, concomitanter, consequenter. V. 3. n. 29, 30, 40.
An jus patronatûs vendi possit? nu. 30. & 31.
An jus sepulturæ? n. 32. *& seqq.*
An beneficia Ecclesiastica? n. 41 *& seqq.*
An pensiones sapiant Simoniam. num. 46. *& seqq.*
Simoniæ materia, ut est juris humani n. 50. *& seq. Officia temporalia Ecclesiæ. an sint materia Simoniæ?* n. 51. & 52.
An officium Sacristæ vel Thesaurarii? n. 53.
An res & bona Ecclesiæ? n. 54.
Pretium sive temporale datum quando ponat Simoniam. nu. 55.
Pretium illud consistit in munere à manu, ab obsequio, à lingua: & quid veniat sub munere à manu. num. 56. *Quid sub munere ab obsequio, nu.* 76. *& seqq. Quid sub munere à lin-*

Digitized by Google

gua. nu. 79. & ſeqq.

Simonia alia mentalis, alia conventionalis, alia realis. n. 86.

Mentalis non ſubeſt pœnæ Eccleſiaſticæ, n. 90.

Conventionalis an ſubſit? num. 91

Simoniæ reali propoſitæ ſunt pœnæ, Excommunicatio, n. 94. Suſpenſio, nu. 97.

Infamia juris, n. 101. Irritatio actus. 101.

Reſtitutio pretii n. 115. Irregularitas. n. 120.

Depoſitio. nu. 121.

Simonia confidentialis qua dicatur, eiusque pœna nu. 122. & ſeqq.

Simonia vitium an cadere poſſit in Pontificem? n. 126. & ſeq.

Super vitio Simoniæ an & quatenus diſpenſet Pont. n. 130. & ſeq.

Solvere, Solutio.

Solutio quid? III. 23. n. 1.

Solvere qui teneantur. ib. n. 2.

Solutionem indebite à ſe factam allegans an audiendus? ib. n. 7.

Solutionis effectus, nu. 9.

Sortes, Sortilegium.

Sortes quid & quotuplices. V. 21. n. 1.

Diviſoria ex felicita. ib. n. 2.

Illicita tamen in electionibus ad dignitates & munia Eccleſiaſtica, n. 3. & ſeq. An & in electionibus ad munia civilia? n. 7.

Sortes conſultoria. cur & quatenus damnata. nu. 8.

Divinatoria omninò illicita & damnata. nnm. 9.

Spado.

Spado jure civili matrimonium rectè contrahit, IV. 15. n. 7.

An & jure Canonum? ib. n. 8.

Spolium, Spoliatus.

Spoliatus quis dicatur. II. 13 n. 1

Spoliatus reſtituendus ex ſola allegatione ſpolii. ib. n. 2. *Petitio hujusmodi reſtitutionis an detur jure Canonico contra tertium poſſeſſorem bona fide?* n. 5. *cui detur n. 6.*

Adverſus quem n. 7. *Quid in eam veniat.* nu. 8.

Spoliato agenti an rectè objiciatur exceptio dominii, ib. nu. 12. An hac exceptio præjudicium notorium ſpoliatum removeat? n. 13.

Sponſa, Sponſalia.

Sponſalia unde dicta & quid. IV. 1. n. 2 & 3

Ætas qua requiſita ad ſponſalia, ib. n. & ſeqq. IV. num. 4.

Contrahuntur nudo conſenſu. IV. 1. n. 7

Non contrahit ea furioſus. IV. 2 n. 1.

Quibus verbis conſenſus illi declaretur. IV. 1. nu. 8. & ſeqq.

Sponſaliorum effectus, nu. 16. *An quis præciſè cogi poſſit ea implere?* n. 18.

An qui fidē promiſit teneatur implere? n. 19.

An ſub ſpe eiusmodi promiſſionis deflorans virginem? nu. 20.

Sponſalia per copulam ſubſequentem an tranſeant in matrimonium? n. 22.

Sponſalia quibus modis diſſolvantur. n. 25. & ſeqq.

Sponſa de præſenti cognita à ſponſo an poſſit eo invito ingredi & profiteri Religionem? III. 32. num 13.

Sponſalia de præſenti diſſolvuntur per profeſſionem ſolemnem. ibid. nu. 17.

Sponſalia clandeſtina an hodie prohibita? IV. 3. num. 3.

Sponſalia ſub impoſſibili conditione inita an teneant? IV. 5. n. 12

Sponſalia de futuro contrahens cum conſanguinea hoc ipſo non incurrit excommunicationem, IV. 14. n. 12.

Spurius.

Spurii qui dicuntur. IV. 17. nu. 3.

Sanctum.

Statuta qualiter condant Epiſcopi. I. 2. nu. 24 & 25.

Statuto Epiſcoporum quatenus obligent, ibid. n. 31.

Statutis locorum quatenus peregrini teneantur. ib nu. 33.

Statuta quibus prohibetur tarantallo bonorum immobilium in Eccleſiam, an ſint iuſta? III. 27. num. 10.

Stuprum, Stuprator.

Stuprum quid, utque pœna. V. 16. n. 14.

Stuprans ſeductam ad quid teneatur. ibid. nu. 2.

Et quid ſi ſub promiſſione coniugii? n. 3.

Suſpenſio.

Suſpenſio quid? V. 39. nu. 113. *Quotuplex* num. 114. & 115.

Suſpenſio ab ordine quid operetur. nu. 11. *Quid ſuſpenſio quando & à quo tolli poſſit.* n. 166.

Syndicus.

Syndicus qui & in quo differat à procuratore. I. 39 1.

Digitized by Google

T.

Teſtamentum, Teſtator.

Teſtamenti ordinandi forma jure Canonico requiſita. III. 26. n. 19.
Inter teſtes an mulier admittatur ibid. n. 21.
Teſtamentum ad pias cauſſas, an teſtem aliquem adſciveret? ib. n. 22.
Inſtitutio haredis etiam hoc jure neceſſaria. num. 22.
An inſtitutio etiam hoc jure in alienum arbitrium rectè conferatur? nu. 24.
Teſtandi licentia eſt Clerico de bonis patrimonialibus & quaſi patrimonialibus, ib. n. 2. Non etiam de adquiſitis ex fructibus beneficii. n. 3.
Niſi ex conceſſione S. P. num. 5.
Haute paſſim permiſſa ex generali conſuetudine, n. 6. & 8.
Religioſo an licentia uſta concedi poſſit? nu. 9. & ſeqq.
Et an factum ante teſtamentum faciat convaleſcere. n. 12
Teſtamentum ante ingreſſum factum an per ingreſſum rumpatur? nu. 15.
Novitius eſt liberum arbitrium diſponendi de ſuis bonis, n. 16. et 17

Teſtimonium, Teſtis.

Teſtes qui & quales probent. II. 20. n. 1.
Teſtis de familia actoris an probet. ib. n. 2.
Teſtis idoneus nemo in propria cauſſa. n. 4.
A teſtimonio dicendo quinam removeantur. nu. 7. & ſeq. Mulier an jure Canonico reſiciatur in criminalibus. n. 9.
Teſtes quando & qualiter producendi nu. 17. & 18. Qualiter examinandi nu. 19. Productio quarta qualiter admittenda nu 22. Item productio nova poſt publicationem teſtificatorum. num. 23. & ſeqq. An in cauſſa appellationis ſuper iiſdem articulis novi teſtes produci poſſint. nu. 29
Teſtes quando de novo audiri poſſunt n 30.
Teſtium fides unde colligenda, nu 32.
Teſtis unus non probat. n. 34. ut nec plures ſingulares. nu. 37. Et quid ſi diverſimodè deponant. num. 38.
Teſtes diſſidentes qualiter conciliandi. nu. 39.
Teſtes cogi poſſunt ad teſtimonium dicendum. II. 21. nu. 1. Etiam in cauſſa criminali, n. 2. Qui cogi non poſſint, num. 4. & ſeq.
Teſtes ante litem conteſtatam regulariter non recipiuntur. II. 6. n. 1. & ſeq.

Tonſura.

Tonſura non eſt Ord. I. 11. nu. 5
Conferenda in propria diœceſi, ib. n. 10.
Qui & quales eâ initiandi, ib. n. 17.

Torneamenta.

Cur prohibita, V. 13. n 1.
Prohibita ea quando ceſſet, ib. n. 2.

Traditio.

Traditiones quadam ſcripta, quadam non ſcripte, I. 4 n 15.
Item alie divina alia Apoſtolice, alia Eccleſiaſtice, ib. n. 16
Earum vis & auctoritas aſſerta adverſus hereticos, ib. n 17. & 18

Transactio.

Transactio quid, I. 36. num. 1.
Qui tranſigere poſſint, & de quibus rebus. ib. n 4.
Transactio an licita ſuper beneficiis? V. 3. n. 61

Translatio.

Translatio Epiſcoporum prohibita regulariter, I. n. 1.
Fit à ſolo Pontifice, ib. nu. 2.
Transferri invitus an poſſit, ib. nu. 6.

V.

Vicarius.

Vicarius quis I. 28. n 1.
Vicarius Generalis quis dicatur, ibidem num. 3.
Ejus poteſtas ibid. nu. 4. & ſeqq. Qualis conſtitui debeat nu. 8. & ſeq. Ordinariam habet juriſdictionem nu. 11. Quibus modis finiatur eius poteſtas. n. 12. & ſeqq.
Vicaria alia perpetua, alia temporalis. I. 28. num 14.
Vicarius perpetuus à quo conſtituatur, ib nu. 15. A quo deſtituatur. nu 17.
Vicarius temporalis ex quibus cauſſis conſtituatur. ibid n 18.

Votum.

Votum quid? III. 34. n 1. Quotuplex. ib. n. 2. & ſeqq.
Vovere poſſunt, nu. 7 & ſeqq.
Voti materia eſt actus humanus & poſſibilis nu. 13. & ſeqq.
Forma conſiſtit in promiſſione, nu. 26. Eaque deliberata. n. 27.
Adeſſe debet & intentio, obligandi ſe. num. 30.
Votum debet eſſe liberè emiſſum. n. 33
Metus quis & qualis impediat effectum voti, num.

Digitized by Google

nu. 34 *& seqq* Item dolus *&* error. *n.* 38. *& seqq.*

Effectus voti, obligare in conscientia juxta materiam graviorem aut levem, n 45. *& seqq.*

Votum ipsum non tenet sanctos, non alium n. 38. *& 40.*

Hæres an & quatenus teneatur ad vota defuncti? n. 61. *& seqq.*

Vota obligatio quibus modis cesset, nu. 67. *& seq.*

Usucapio.

Usucapio quid, & cur introducta II. 26. *n.* 2.

Requisita ad usucapionem: Possessio, eaque continuata. ib nu 4. *& seq. Bona fides nu* 7.

Titulus justus nu. 15. *& ut res sit præscriptibilis num.* 18.

Usuræ.

Usura quid nominis & rei, V. 19. *n.* 1.

Usura sive fœnus nauticum an licitum? ib. n. 3. *& 4.*

Usura in quibus rebus locum habeat, num. 6. 7. *& 8.*

Usura alia compensatoria, alia punitoria, alia lucratoria, & hæ prohibitæ jure naturali, divino, Canonico nu. 9. *& seqq An & civili? nu.* 15. *Pactum antichresios jure civili probatum damnatum jure Canonico. nu.* 16.

Usurarius tenetur ad restitutionem usurarum. nu. 22. *An & ad restitutionem rei ex usuris comparatæ? n* 24.

Tenentur & hæredes usurarii. nu. 26.

An teneantur cooperantes? nu. 31. *An judices & eorum consiliarii, Notarii? nu.* 32. *& 33*

An famuli? n. 35.

Usura mentalis an obligat ad restitutionem? nu. 36. 38.

Usurarius est infamis, nu. 42. *& 43. Intestabilis. n.* 45. *Donare mortis caussa an possit? n.* 50.

Usura delictum est mixti fori. nu. 34.

Ususfructus.

Ususfructus bonorum adventitiorum ingressi an traseat ad monasterium. III. 31. *n.* 28

FINIS.

Digitized by Google